بلوچی ءِ اوّلی بزانت بلد

سَید گنج

سید ھاشمی

ا ب ج د
ئے ئے ھ
ءُ ءِ ءَ ء

اے بزانت بلد گوں ۶۵۰ دست کشّین ءُ کدرتی بتاں
چمٹران کنگ بوتگ۔ ابید چہ ھزارانی گالنبداں ۱۷۰۰۰
بگالانی کم ءُ گیش ۲۶۰۰۰ گالانی بزانت گشّینگ بوتگ اَنت

شنگکار

سَید ھاشمی اکیڈمی

پوسٹ بکس ۱۶۳۱۶ لیاری کراچی ۷۵۶۶۰

سید ظہور شاہ ھاشمی ۲۱ اپریل ۱۹۲۶ء ماں گنجیں گوادر بلوچستان ءِ یک گرانمھزبین وانندھیں عاندانے ءَ ودی بیت کت اَنت. آئی ءَ ودی بنگیجی وانگ چہ دتی آر پیپیں پت سید محمد شاہ ھاشمی ءُ گوادر ءِ سیکنڈری اسکول ءَ چہ دربرتگ اَت. سید یک نام داریں لچہ کارے ءُ بلوچی زبان ءِ مشہوریں ندکارے ءُ زانتکارے ءَ گوں ھور، ماں پارسی، انگلش، عربی ءُ اردو ءَ زانتکار اَت.

۱۹۶۸ء ءَ ریڈیو پاکستان کراچی ءَ بلوچی مرگش ءِ کارمستر جوڑ بوت. ۱۹۶۹ء ءَ ڈاکٹر ھینز اسٹراسر کہ یک جرمن زبان زانت ءُ کوا سے اَت، آئی ءِ دسبندی سید بوتاءَ شُت. اد ءَ آ دگہ یک لوٹھیں زبان زانت ڈاکٹر این ایس خکلاءَ گوں دوچار کپت. اے دوئیں زانتکارانی ھمراھی ءَ آئی ءَ اوستاءُ انڈو ایرانین زبان دربُرت اَنت. ھمے زبانانی دربرگ ءِ برکت ءَ آئی ءَ بلوچی زبان ءِ گوں ھمے زبانان سیادی ءِ سماکپت.

ایشی ءِ تہ ءَ ھچ شک نیست کہ آ چہ بُندر ءَ یک مزنیں زانتکار ءُ اسلیں انسانے اَت. آئی ءَ مزنیں حجکانسری ءَ رندبلوچی زبان ءِ شیاھگ ءِ اڑ ءُ جنجال گیشّ ءُ گیواّر کتگ اَت. ھمے رد ءَ آئی ءَ یک کتابے "بلوچی شیاھگ ءِ راست نبیسّگ" نبشت.

آئی ءَ دت ءَ داں ساہ ءِ گڈّی ساھت ءُ وھداں بزاں ۴ مارچ ۱۹۷۸ء ءَ گوں بلوچی زبان ءَ ھمگرنچ کرتگ اَت. اے رد ءَ آئی ءَ ۲۵ ابے بھائیں وانگی ماں لچہ ءُ رم ءَ نبشتگ اَت سید ءِ مزنیں ءُ لوٹھیں کارالش اَت کہ آئی ءَ دُرتّیں کلام پاک ءِ "جزءِ عم" ماں بلوچی زبان ءَ بدل کرتگ اَت ءُ ۲۶ سال ءِ ھزمت ءَ بد "سید گنج" بزاں بلوچی زبان ءِ اولی بزانت بلد ءِ تیار کنگ اَت. اے بلوچی زبان ءِ اوّلی ءُ مستگیں بزانت بلدءِ انت کہ شمے دست ءَ انت. آکم ءِ گیشّ وتی نیم زندمان ءَ رنج ءِ آماج اَت. بلے آئی ءَ کدی ھم اے نلبس گیسریں ناذراھی ھساب ءَ نہ آورت اَت ءُ دتی زندمان ءِ گیشتریں بھر بہ بلوچی ءَ نذر کرتگ اَت. بہ گالانی جنگ ءُ مچ کنگ ءَ آئی ءَ تناھگانیں بلوچستان ءَ سات ءُ سپر کرت.

بلوچی زبان ءِ دیم روی ءُ آئی ءِ زندگ دارگ ءِ ھاتر ءَ ۱۹۸۳ء ءَ سید ھاشمی اکیڈمی جوڑ بوت. اے اکیڈمی ءَ داں تنے وھدی دَہ بے بھائیں وانگی چاپ ءُ شنگ کرتگ. داں اے ساھتاں بے سرکار ءِ زرّی کمک ءَ سید ھاشمی اکیڈمی ءِ گچینی ءُ گرانیں کار "سید گنج" ءِ رد ءُ بند دیگ اَت. ایشی ءِ رد ءُ بند ءُ چاپ کنگ یک لوٹھیں ءُ مشکلیں کارے اَت. ایشی ءَ ابید اکیڈمی سید ءِ دگہ نبشتگیں وانگیاں ھم چاپ ءُ شنگ کنگ ءَ انت. گوں "سید گنج" ءِ چاپ کنگ ءَ سید ھاشمی اکیڈمی ءَ بلوچی زبان ءِ مزنیں ھراتے سر کتگ ءُ انگت ھم بلوچی ءِ دیمروی ءِ کاراں گلائیش انت.

گوں وانوکاں دزبندی اِنت کہ اگاں ماں اے بزانت بلد ءَ چونیں ھم نزوری ءُ ردی ئے کہ گندگ بہ بیت آ مئے اے رنگیں ردیانی شونداتءَ بکن اَنت دانکہ سید گنج ءِ دومی چاپ ءَ شرّ کنگ بہ بنت.

Rs 1200/=

بلوچی زبانءِ اولی بزانتی بلد

سیدگنج

سید ھاشمی

سید ھاشمی اکیڈمی

ٹپال پیتی :- ۱۶۴۱۶- لیاری

کراچی ۷۵۶۶۰

کتاب ءِ نام ———— "سید گنج"

بنگیجی چاپ ———— ۲۱، اپریل سنہ ۲۰۰۰ ء

دُرستی تاکدیم ———— ۹۲۸

دانگ ———— ۶۰۰ (شش سد)

ندکش ———— عیسیٰ سربازی، سید احمد شاہ
عبدالجلیل سربازی، عبدالغفار رئیس

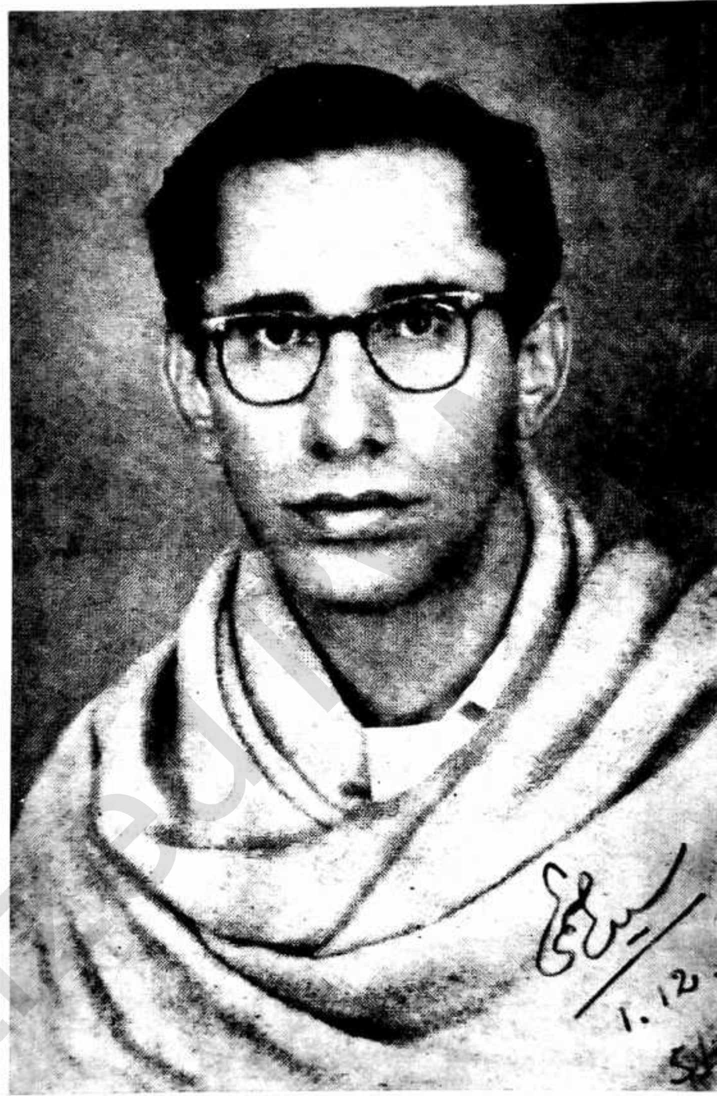
ترازکار ———— عرفان حسین فاروقی (ھلال پاکستان)

تامرکار ———— داد محمد بلوچ (ثنا کلر پروسس (ھلال پاکستان)

چاپار ———— ذکی سنز پرنٹرز کراچی

سرپوش ———— منصور بلوچ

بھا ———— ۱۲۰۰/، کلدار

سَیّد ھاشمی بلوچ

نذرپہ

بوھیریں میر عبدالغفور کلمتیؔ ءِ نام ءَ

کہ

آئیءَ "سید گنج" ءِ چاپگ ءِ گرانتریں
بار ماں وتی جامی کوپگاں زُرتگ

کارندہ

مزن رِدکارءُ کار دَربر

علی عیسٰی

کُمکاّرمستر (اولی) (سیدھاشمی اکیڈمی)

مزن کارمستر رِدکار
جی آر ملاّ
(پاگواجہ ۔ سیدِھاشمی اکیڈمی)

انگریزی ءِ رِدکار

مہندس کریم بلوچ
(کلیتدار ۔ سیدھاشمی اکیڈمی)

سرءُسوجی دیوان

حاجی احمد زھیر
(سرپرست ۔ سیدھاشمی اکیڈمی)

عابد آسکانی
مزن کاردار ۔ سیدھاشمی اکیڈمی

نادرشاہ عادل
باسک ۔ کارگشادی دیوان سیدھاشمی اکیڈمی

منصور بلوچ
باسک کارگشادی دیوان سیدھاشمی اکیڈمی

گل محمد گل ملیری
باسک ۔ کارگشادی دیوان سیدھاشمی اکیڈمی

ھنرمند

استاد غلام عباس قیصر
زین عباس
عرفان حسین فاروقی (ھلال پاکستان)

ایرت وان

حاجی احمد زھیر
جی آر مُلاّ
عابد آسکانی
علی عیسٰی

کُمکاّر

سید سلیمان شاہ ھاشمی

کُمکاّرمستر (دومی)

سید واجد شاہ ھاشمی
میر صابر علی بلوچ
ماسٹر اقبال بلوچ
ناکو بجّل
تاج محمد مستری
ملنگ بلوچ (اولمپک باکسر)

رِدبندیءُ ایرت چاری

"سید گنج"ءِ رِدءُبند وت سید ھاشمیءَ الپءِ بگرداں کہ "ت"ءِ گال "تمپ"ءِ کرتگ اَت۔ رِدءُبندنہ داتگیں بھرءِ رِدءُبند اکیڈمیءِ ھما باسکاں کہ سرجم کرتگ اَنت ءُ ھما باسکاں کہ اِے ردءُبند داتگیں آبانی گال ایرت چاری کرتگ اَنت، جھل ءَ اِے دُرستیں نام دیگ بوگءَ اَنت۔ اِے نام چہ اِے واجھانی دسرنداں کہ ایرت چار کرتگیں تاکدیمانی پُشت ءَ کرتگ اَنت اِش ءُ چہ سید ھاشمی اکیڈمیءِ کارگزاری دپترءِ پکاکنگ ءُ زورگ بوتگ اَنت۔

آب	رِدبند کار	ایرت چار
آ ا	سیدھاشمی	حاجی احمدزھیر، جی آر مُلّا، محمد بیگ بیگل، بشیر بیدار، قاضی سعید، منصوربلوچ، علی عیسیٰ، مہندس کریم، تاج محمد آپسواران، جیہند بلوچ، صبادشتیاری، عابد آسکانی، مبارک قاضی، اسماعیل امیری، آھرداد بلوچ، مراد آوارانی، عبدالغنی نقش
ب پ	〃	
ت (دال تمپءَ)	〃	
ت (تمیگ دال گڈسرءَ)	علی عیسیٰ	جی آر مُلّا، عابد آسکانی، اسماعیل امیری، منصوربلوچ، کریم بلوچ، گل ملیری، مراد آوارانی، مہندس کریم۔
ٹ (سرجمیءَ)	منصوربلوچ	محمد بیگ بیگل، جی آر مُلّا، مراد آوارانی، آھرداد، مبارک قاضی، صبادشتیاری میر احمد دھانی، نور محمد نور، علی عیسیٰ۔
ج (سرجمیءَ)	علی عیسیٰ	حاجی احمدزھیر، عابد آسکانی، صبادشتیاری، جی آر ملّا، نور محمد نور، مہندس کریم، محمد بیگ بیگل، منصوربلوچ، مبارک قاضی، آھرداد، مراد آوارانی۔
چ (سرجمیءَ)	آھرداد	عابد آسکانی، حاجی احمدزھیر، جی آر مُلّا، منصوربلوچ، مبارک قاضی، علی عیسیٰ۔
د (دال دپیگءَ)	منصوربلوچ	جی آر مُلّا، قیوم سربازی، شریف بلوچ، گُل ملیری، عابد آسکانی، علی عیسیٰ، منصوربلوچ، کریم مہندس، یار محمد یار، صبادشتیاری، حاجی احمدزھیر، مراد آوارانی۔
(دت دال دوّاتءَ)	معین الدین	
(دہ دال دئیروءَ)	صبادشتیاری	
(ی دال دیھات)	علی عیسیٰ	جی آر ملّا، منصوربلوچ، محمد بیگ بیگل، سرفراز بلوچ، عابد آسکانی، حاجی احمدزھیر۔ عابد آسکانی، حاجی احمدزھیر، محمد بیگ بیگل، جی آر ملّا، میر احمد دھانی، کریم مہندس، منصوربلوچ، غلام قادر گلاب۔
ڈ (سرجمیءَ)	علی عیسیٰ	
ر (سرجمیءَ)	علی عیسیٰ	
ز (سرجمیءَ)	علی عیسیٰ	عبدالمجید گُھرابی، جی آر مُلّا، محمد بیگ بیگل، مہندس کریم، صبادشتیاری، قیوم سربازی، یار محمد یار، حاجی احمدزھیر، مراد ساحر، عبدالواحد بندیگ۔
ژ (سرجمیءَ)	علی عیسیٰ	محمد بیگ بیگل، حاجی احمدزھیر، کریم بلوچ۔
س (دال سرگءَ)	منصوربلوچ	جی آر مُلّا، محمد بیگ بیگل، ظفر علی ظفر، حاجی احمدزھیر، علی عیسیٰ، غلام قادر گلاب، عابد آسکانی، کریم بلوچ، کریم مہندس، سرفراز بلوچ، قیوم سربازی، غلام محی الدین سیار، محمد شریف، صبادشتیاری۔
("شرگ" دال "سوھو"ءَ)	صبادشتیاری	
("سھیگ" دال سئینگءَ)	علی عیسیٰ	
ش (سرجمیءَ)	علی عیسیٰ	منصوربلوچ، محمد بیگ بیگل، مبارک قاضی، کریم بلوچ، جی آر مُلّا، عابد آسکانی، قیوم سربازی، گُل ملیری، غلام محی الدین سیار، کریم مہندس، اسماعیل امیری، امام بخش امام۔

آب	رِدبندکار	ایرت چار
ک (سرجمیءَ)	علی عیسیٰ	منصور بلوچ، مبارک قاضی، جی آرملاّ، عابدآسکانی، قیوم سربازی، محمد حنیف بلوچ، گل ملیری، یار محمد یار، حاجی احمد زھیر۔
گ (سرجمیءَ)	صبادشتیاری	عابدآسکانی، محمدبیگ بیگل، منصور بلوچ، مرادساحر، میراحمد دھانی، حاجی احمد زھیر، سرفراز بلوچ، کریم مہندس، علی عیسیٰ، جی آرملاّ، قیوم سربازی، یارمحمد یار، اشرف سربازی، مبارک قاضی، حنیف بلوچ۔
ل (سرجمیءَ)	صبادشتیاری	مرادساحر، محمدبیگ بیگل، جی آرملاّ، حاجی احمد زھیر، علی عیسیٰ، عابدآسکانی، منصور بلوچ، کریم مہندس، سرفراز بلوچ۔
م (داں "مانا"ءَ) (دمان آیگ" داں گُڈسرءَ)	منصور بلوچ علی عیسیٰ	جی آرملاّ، صبادشتیاری، قیوم سربازی، محمدبیگ بیگل، کریم مہندس، رزاق نادر، گل ملیری، عابدآسکانی، حاجی احمد زھیر۔
ن (سرجمیءَ)	صبادشتیاری	جی آرملاّ، محمدبیگ بیگل، حاجی احمد زھیر، علی عیسیٰ، یارمحمد یار، قیوم سربازی، مبارک قاضی۔
و (سرجمیءَ)	صبادشتیاری	مرادساحر، ظفرعلی ظفر، جی آرملاّ، عابدآسکانی، محمدبیگ بیگل، رزاق نادر، علی عیسیٰ، حاجی احمد زھیر،
ھ (سرجمیءَ)	صبادشتیاری	عابدآسکانی، حاجی احمد زھیر، جی آرملاّ، علی عیسیٰ، محمدبیگ بیگل، قیوم سربازی، کریم مہندس، اصغرعلی آزگ، یارمحمد یار، عبدالواحد بلوچ، حفیظ دشتی، جمیل احمد، رزاق نادر۔
ی ے (داں "لیشّیر"ءَ) (یک داں "یکیم"ءَ) (یکّام داں گُڈسرءَ)	صبادشتیاری علی عیسیٰ صبادشتیاری	جی آرملاّ، عابدآسکانی، قیوم سربازی، محمدبیگ بیگل، علی عیسیٰ۔

سیدھاشمیءِ ردءِ بند داتگیں بھرءِ دوبرنبیسوکانی نام

علی صیلی
منصور بلوچ
کریم بلوچ
عابدآسکانی

صبادشتیاری
اسمٰعیل امیری
تاج محمد آسپواران
آھرداد

بُت

ماں "سید گنج" ءِ بُتانی ھور کنگ ءِ سترین سکین کم ءُ گیش دوسد ءُ پنجاہ ھما کشکبُت Sketch بوتگ انت کہ وت سید ھاشمی ءِ جند ءَ جوڑ کرتگ انت ءُ "سید گنج" ءِ بُندریں دست نبشت ءِ تہ ءَ مان کرتگ انت۔ ہمیشکا مئے واھگ ءُ جُھد ھمیش ات کہ سید ھاشمی ءِ جند ءِ واھشت ءِ پد ءَ آئی ءِ شون دانگیں ھمے بتان ءُ دگہ پکاریں بُت ھم ماں "سید گنج" ءَ ھور کنگ بہ بنت بما اِے دُرستیں بُتانی تیاری گرانیں کارے ات

اَیشی ءَ سید ھاشمی ءِ دل پھکیں جُھدانی ءُ نیکیں نیت ءِ مُزّ گُش اِت یا بلوچی زبان ءِ وش بھتی کہ پرے کار ءَ بلوچی زبان ءِ درد داروکیں لھتیں انچیں ھزمتکار دیم ءَ اتک انت کہ آیاں اِے گرانیں کار بے مُزّ ءَ کرت۔

ماں "سید گنج" ءَ اَوَل ھما بُت کارمرز کنگ بوتگ انت کہ راجی اَنت بزاں گوں بلوچانی دودء ُ ربیدگ ءَ سیادی کن اَنت۔ چہ اِے بُتاں گیشتر دست کشّ اَنت ءُ ایدگہ چہ بُتگر ءَ گیتگیں ڈرچک، سَول، بوتّگ ءُ وَلانی بُت اَنت۔ ابید چہ ایشاں بلوچ زِر ءِ ھشوریں ماھیگانی بُت ھم ھوراَنت۔ دُوّم نیازانچی بُت اَنت کہ چہ بزانبلداں، چہ وانگیاں، چہ چارٹان ءُ چہ تاکبند ءُ روتاکاں زورگ بوتگ اَنت۔

دست کشّیں بُت

دست کشّیں بُتانی تہ ءَ ابید چہ لھتیں بُتاں، تمامیں دگہ ھما اَنت کہ آیانی کشکبُت وت سید ھاشمی ءَ تر کتگ اَنت۔ اِے ردء ءَ اَوَلی ءُ مستریں نام غلام عباس قیصر ءَ نیگ اِنت کہ مروچی مئے تہ ءَ نہ اِنت۔ آئی ءَ گوں بلوچی زبان ءُ ادب ءَ بے کچ ءُ کساسیں ھُبّ ءُ واھگ اَست ات۔ ءُ سید ھاشمی ءِ ھزمتانی ءُ آئی ءِ رم ءُ لچہّ کاری ءِ مزنیں منوگرے اَت۔ ھمے سبب اِنت کہ اِے درد وارِیں انسان ءَ پیراں سالی ءَ بے مُزّ ءَ پرتگیں دوسال ءُ نیم ءَ گوں مزنیں پٹّ ءُ لوٹ ءُ جھدے ءَ رند چہ سید ھاشمی ءِ شون دانگیں بُتاں نزّیک دوسد بُت پہ "سید گنج" ءَ جوڑ کرت۔

اُستاد غلام عباس قیصر ۲۲ جولائی ۱۹۲۴ ءَ موسیٰ لین لیاری کراچی ءَ پیداگ بوتگ۔ سِند مدرسہ ءَ داں پرائمری ءَ وَنتگ۔ آئی ءِ پارسی ءِ ءُ نبشگراھی ءِ اُستاد واجہ انیس الحسنین بوتگ۔ بُت کشّی ءِ ازم ءَ چہ وتی واجھیں پت اُستاد محمد ابراھیم مسری ءَ در بُرتگ ءُ رنگ کاری ءَ آئی ءِ اُستاد حسن علی کوکا والا بوتگ۔ رند ءَ ھمے ھنر آئی ءِ کسب ءُ روزگار بوتگ۔

ابید چہ یک ھنرمندیں ازمکارے ءَ اُستاد غلام عباس قیصر سِندی، اُردو، پنجابی، گجراتی، پارسی، انگریزی ءُ بلوچی ءَ بلد بوتگ۔ سِندی ءُ اردو ءِ خوانیں لچہ کار ءُ چگاسکارے ھم بوتگ۔ آئی ءِ سِندی لچہّ کاری ءِ اُستاد، علی محمد اَسیر قمبرانی ءُ اردو لچہّ کاری ءِ اُستاد، سیماب اکبر آبادی بوتگ اَنت۔ رم ءِ تہ ءَ

اُستاد غلام عباس قیصر ءِ وانگی ستنگ بوتگ اَنت کہ ایش اَنت :- ۱-مقامِ آسیر ۲-یادِ اسیر (وتی اُستاد ءِ دوستی ءُ شرب ءَ)
۳-یاد اور یادگار

اُستاد غلام عباس ءَ بلوچی وانگ ءِ باز ھُبّ اَست اَت۔ ۱۹۸۹ ءَ گوں سید ھاشمی اکیڈمی ءَ ھور بوگ ءَ رند آئی ءَ چہ عابد آسکانی ءَ بلوچی وانگ ءُ نبیسگ در بُرت۔ پہ "سید گنج" ءِ بُتانی جوڑ کنگ ءِ ھاتر ءَ مئے دسبندی آئی ءَ گوں مزن واھگ ءَ منّ اِت ءُ گوں وتی پیراں سالی بے دَوریں جُھداں مارا نوکیں لھڑ ءُ باھند بکشا ت۔ آئی ءَ گوں وتی جوانیں سر سوجاں مئے راھشونی کرتگ۔ آدگم اَت کہ "سید گنج" چاپ بیت۔ بلے وت آئی ءَ چہ "سید گنج" ءِ چاپ بوگ ءَ دوسال ساری بزاں ۱۹۹۸ ءَ مارا پہ ہنگی یلہ دات ءُ چرے دنیا ءَ لڈّ اِت۔ آئی ءِ گرانبھائیں ھزمتانی بدل ءَ بلوچ راج مجبر دات نہ کنت۔ البت آئی ءَ گوں وتی مزنیں کرد ءَ وت ءَ نمیران کرتگ ءُ گوں "سید گنج" ءِ ھمگرنچی ءَ ھم مدام یات کنگ بیت۔

چہ استاد غلام عباس قیصرءِ بیرانی ءَ رندستا کرزایت آئیءِ سَولیں بچ زین عباس کہ آئیءَ وتی زانتکاریں پت ءِ دُود داں "سید گنج" ءِ بُتانی سرجمیءَ برجاہ داشت ۔ بزاں زین عباس ءَ ھم بےمُزّءَ پہ "سید گنج" ءَ ۳۳ بُت جوڑ کرت ءُ مارا دات ۔
جھلءَ اُستاد غلام عباس قیصرءُ زین عباس ءِ جوڑ کرتگیں بتانی نام دیگ بوتگ اَنت ۔ چریشاں لھتیں بُتانی تیاریءَ بُندریں چیز ھما واجھاں کہ داتگ اَنت آیانی نام ھما چیزءِ دیمءَ "بَلک" ( ) "ءِ تہءَ دیگ بوتگ اَنت ۔

اُستاد غلام عبّاس قیصر :

آپنکی، آسگر، آلکو، آمید، آمیدبند، اَتلی، اِشکرانی، سرءِ انام، اِسپر، اَرّگ، اَمبرءُ امبرِن (چہ ناکو بچّلءَ) انجیس، اولیگ، الیسو، باڑیگ، باسک، باکس، بانکلینک، باھوبند، بِٹّک، بچیل، بردست، بُرش، برنک، بَگو، بُنار، بُنک، بیرش، بیلڑ، بورد، پادینک، پاربُنت، پاریز، پُشتر، پاکڑو، پُلو (ناکو بچّل) پُوچی، پونساد، پچ کُش، پیکّ، پنیر، تاپی، تلج، تاس (چہ ناکو بچّلءَ) تڑپک، تنگل (چہ ناکو بچّلءَ)، تنگل گرنچ، تنکل ماں پادءَ، تگاری، تمورگ (چہ ناکو بچّلءَ) تمیز، تناب، تنش، تُوپ، تور (چہ ماسٹر اقبالءَ)، تیرکش، تیھر، ٹاپ، ٹبر، ٹپّ، ٹپّو، ٹُپّو، ٹپّوک، ٹپّنی، ٹوپ، ٹیل کش، ٹینٹ، جابل، جُگ، جمبیا، (چہ ماسٹر اقبالءَ) جندر، جیگی (چہ عابد آسکانیءَ)، جیتر، جُرّ، جمبئی، جُنکی، چنگ (چہ ناکو بچّلءَ)، چوٹ، چیپک، دارکالب، دُرّ، دَرنوک، دلءِ کاھل، دھمرد، ڈاکو، ڈانکو، ڈکوئیگ، ڈکّی، ڈونگا، رُگ (چہ افضل راھیءِ گمکءَ)، رَندہ، رُتینگءِ زَد، زرّی، زورجاہ، زیراپ، ژانگ، تلکءِ سربند، سرکپل، سرمیگ (چہ ماسٹر اقبالءَ)، سُرنا (چہ ماسٹر اقبالءَ) سرمیدان (چہ عابد آسکانیءَ)، سواس (چہ ماسٹر اقبالءَ)، سھرکُپ، سیرائیگ، سے گڈّگی، شاھیم، شکو، شوک، شیپگ (چہ عابد آسکانیءَ) شیلم، کاب، کائکون، کاکڑوسک، کام، کانا، کُپار (چہ ناکو بچّلءَ)، کپّان، کپکپ، کپل، کپّی (چہ ماسٹر اقبالءَ) کٹا ٹوک، کچ گوں ھرءَ، کچکول، کرابہ، کرزاِرداہ (چہ ناکو بچّلءَ)، کرگین، کرہ، کُلاب، کلات، کُلندر، کُمبر، کمیٹ، کِنت، کوڈال، کونڈ، کوھانڈ، کیتلی، گازن، گُپّی، گچّ، گڈّی، دریائی گُر (چہ ماسٹر اقبالءَ)، گُرمک، پھلوانانی گُرز، گُرد، گُروھگ گگی، گلتلام، گلدان گلمال، گوک، لاکوٹ، لانٹیگ، لچ، لکڑ، لگوشک، لمپش، لوگدوچ، مالد، مجول (چہ ماسٹر اقبالءَ)، مچّ، مجاج، مُزگ، ملکی، مُٹالی، مُندر، منگل، منگلیکّ، مورچنگ (چہ ماسٹر اقبالءَ) میلتین، میدکش، میدیگ، میکّ، نُھ گڈّگی، نٹیگ، نیش، وَٹ، وَٹّی، وری، ھُرجین (چہ ناکو بچّلءَ) ھژدہ گڈّگی، ھشتی، ھنجر (چہ ماسٹر اقبالءَ)، ھیت

زین عبّاس :

بُوتم، بلمن، تیچ، ٹالگڈّ، جیب، داس (چہ ناکو بچّلءَ)، دُرپش (چہ ناکو بچّلءَ)، دستیر، دلوٹیگ، دموک، دیم، کتّگءِ رچ، رینڈو، زنوک، زینکودگ، ساھیگ، سِچکان، سُکّان،، شترانکو، شرگ، شُلنچک، گالیٹ، مالدیانی گُرز (چہ مستری تاج محمدءَ)، گزرک، گمبد، گوجاوگ، گورشی، گومس (چہ ناکو بچّلءَ) گیوّار، گوکءِ ماھگ، ھنشون، ننگار،

چہ بُتگرءَ گپتگیں بُت

ڈرچک، سَول، بُوتلگ ءُ وَلانی بلوچی نامانی ھمراھیءَ آیانی بُت ھم "سید گنج" ءِ لوٹ بوتگ اَنت ۔ ابید چہ ایشاں دگہ بازیں پکاریں بُت ھم چہ بُتگراں گرگ بوتگ اَنت کہ ماں سید گنج ءَ ھور اَنت ۔ ھما براتاں کہ اِے بُت مارا داتگ اَنت جھلءَ آیانی نامءُ داتگیں بتانی نام دیگ بوتگ اَنت ۔

کریم باشندہ :-

راجدوستیں بلوچی ندکار کریم باشندہ ھما اولی مردم اَت کہ نہ ایوکءَ آئیءَ اِے لوٹءِ سمااَت بلکیں آئیءَ چہ ڈرستاں ساری بلوچستانءِ مشھوریں ڈرچک، سَول ءُ بوتلگانی ھوریءَ بلوچی دوچ ءُ دگہ بازیں بُت چہ بُتگرءَ گپتگ ءُ مارا داتگ اَنت ۔ چہ اِے بُتاں ڈرستی ۲۶ بُت ماں سید گنج ءَ کارمرد بوتگ اَنت کہ ایشّ اَنت :-

ایشرک، بڑنجۓ ڈگار، دوچی پٹک، پندول، پنرباد، پیرکاہ، تمباک، جوگن، جیگ، چگرد، داز، دوچ، رِگت، دوپگ زامر، سُول، کاش، کچ، کلمیرۓ کوزر، کوزر کلونٹ، گز، لانٹیگ، ماتکنیک، مُزاتی مچّ، ھولمب .

انورعلی :-

پہ اے کارۓ دومی مردم مۓ سوگاتیں براث انورعلی اِنت کہ آئی ءَ چہ گوادرۓ بازیں بُت، بُتگیرکرتگ ءُ مارا داتگ کہ چہ ایشاں ۱۵ دانگ بُت ماں سیدگنج ءَ ھورکنگ بوتگ کہ ایش اَنت :-

بیدام، چڈ، چش، چشں پُل، چش سمڑ، دُتک، دتورا، سداپ، سُھرو، شگوشگ، کرٹب، گنر، وانگڑۓ بول، ھپیتگ .

ابید چہ اے براتاں امین صالح (لیکچرار ڈگری کالج تربت) ءَ مارا کلیرۓ کھیرۓ بُت داتگ اَنت ۔ واجہ جمیل میرۓ مارا چنال ءُ شیرش ۓ ڈرچک ۓ بُت داتگ اَنت، نوابزادہ امین اللہ کچکی ۓ داتگیں بُت آسک، ھلینی مچّ ۓ ھوش اَنت کہ ماں سیدگنج ءَ کارمرد بوتگ اَنت ۔ چہ سَید بُت اَمبار (البم) ءَ گوادرۓ یکدارۓ بُت زورگ بوتگ اَنت .

چہ کتاب ۓ برزانت بلداں زُرتگیں بُت

یک سدءُ پنجاہ دانگ ماھیگ بُت چہ

Field Guide Commercial Marine and Brackish Water Species of Pakistan
published By Food and Agriculture Organization of the United Nation (FAO)

ءَ زورگ بوتگ اَنت ۔ اِے وانگی ءُ ماھیگانی رنگیں بُت مارا گوادرۓ سیٹ عبدالحمید بلوچ ءَ داتگ اَنت ۔ ءُ اِے ماھیگانی بلوچی نامانی پچّا کنگ ءَ ھم مارا مزنیں کمکّ ئے داتگ ما آئی ۓ منت واریں ۔ چہ اِے بتاں دُرستی ۱۵۰ بُت ماں سیدگنج ءَ دیگ بیتگ اَنت .

پڑیوار، بلوچستان ۓ مُلبت، گِدان ءُ گوازگ ۓ بُت چہ جان محمد دشتی ۓ کتاب The Baloch Cultural Heritage ءَ زیرگ بوتگ انت ءُ بوجیگ ءُ لانچ ۓ بُت ماچہ محمد امین بلوچ ۓ کتاب Inside Ormara ءَ زرتگ اَنت ۔

سرپوش ۓ بُت : بلوچی جنینی دوچی پشک مارا کریم باشندہ ءَ ٹیوۓ ونگارکاری ۓ بُت میر صابر علی بلوچ ءَ مردینی شال ۓ بُت، سلیمان شاہ ھاشمی ءَ، ءُ لانچ ۓ بُت سیٹ عبدالحمید گوادری ءَ داتگ اَنت .

اے دگہ تامیں بُت چہ (The American Heritage Dictionary) ءَ چہ (Webster's New World Dictionary) ءُ عربی برزانتبلد "المنجد" ءَ زورگ بوتگ اَنت .

پیش گال

بلوچی زبان ءِ اولی بزانت بلد "سیدگنج" کم ءُ گیش وتی نیم کرن ءِ سات ءُ سیرءَ رندھمیش اِنت کہ بہ بلوچی زبان ءِ وانوکاں سر کنگ بوتگ ۔ اِے دْراجیں سات ءُ سیرءَ اِے بزانت بلدءَ وتی پُشت ءَ مزنیں دیترے اِشتگ ۔ اِے بدءَ چے چے نبیسگ بوتگ چہ بلوچی ءُ گُلیں وانوکاں چیر نہ اِنت ۔ اِدءَ مئے اولی ءُ تچکیں پیتوالیش اِنت کہ مئے ایرادکارانی تالان کرتگیں تمامیں تھمت ، شک ءُ شبوءُ بے ستائیں بیان چہ ھداءِ مھربانیءَ با تل بوت اَنت ءُ سیدھاشمی اکیڈمیءَ وتی کول ءُ مسامانی بدءَ "سیدگنج" چاپ شنگ کرتگ ۔

"سیدگنج" ، کجام جاور ءَ سیدھاشمی اکیڈمی ءَ رس اِتگ ؟ چہ بیمءَ کار بوتگ ؟ چے چے مشکل بہ اِے کارءَ مئے دیمپان بوتگ اَنت چون سرجم ءُ برجم کنگ بوتگ ؟ ءُ وت اے بزانت بلد ءِ جندءِ بستار ءُ اے بارہ تمامیں راستیانی دیم ءَ آرگ ءِ پیسر بایدِ اِنت چیزے گپ "سیدگنج" ءِ ھُدابند ءُ ھماشاھیں انسان ءِ بارہ ءَ کنگ بہ بیت کہ آئیءَ وتی زندءِ گیشتریں بھر بہ بلوچی زبان ءِ ندر کرتگ اَت ۔

۲۱ اپریل ۱۹۲۶ءِ روچ بہ بلوچ راج ءُ بلوچی زبان ءَ مزنیں مُبارکیں روچے اَت کہ پرایاں دردواریں مھترے ماں گنجیں گوادرءَ سید محمدشاہ ھاشمی ءِ لوگ ءَ پیداگ بوتگ اَت ۔ اِے اسیتیں (Genius) انسان سیدظھورشاہ ھاشمی اَت کہ دنڈءَ سید ھاشمی ءِ نام ءَ گوں بلوچی زبان ءَ انچوشس مھر گرئیگ بوت کہ داں کیامت ءَ جتا بوت نہ کنت ۔

سیدھاشمی چا اسیتیں انساناں اَت کہ آیانی زانت ءُ بودشت رواجی زانشجاھانی چمدار نہ بوتگ ۔ اِے رنگیں انساناں لھتیں جوانی چہ مادر موجود گوں بنت بزاں کدرتی بنت ۔ آیانی تہ ءَ وتی چاگردءُ جاورانی سربدبوگ ءُ وانگ ءُ دربرگ ءِ سنج ءُ سماچہ اے دگراں گیشتر بیت ۔ شذر وَ سنذر اِنت بلے بُرّ ءُ تْراش آئیءَ زیبا ءُ براھدار کنت ۔ اسیتیں انسان ھم چو شذرءَ اَنت ۔ چاگردءُ جاورءُ وانگ ءُ زانگ آئیءِ سنج ، سما ءُ سِستاءَ گوناپ دینت ءُ درکار اَنت ۔ آئیءِ چیریں جوانیاں پدّراکن اَنت بدءَ اِے بیمیں انسان وت ادارہ جوڑ بنت ۔ بیا اِت ھما چاگردءُ جاوراں کے سیل کنیں کہ آیانی تہ ءَ سیدھاشمی ءِ زانت ءُ سِستاءَ رددم زُرتگ ۔

سیدھاشمی ءِ ھوش ءِ سِندءَ گوادر "سلطنت آف عمان" ءِ یک آزاتیں بندنے بوتگ ۔ اِدءَ دنیا ءِ چار کُنڈءِ مردمانی رو ءُ آ بوتگ ۔ وت گوادر ءِ جند ءِ مردم جوانیں دریادرد بوتگ اَنت ۔ بلوچستان ءِ بندنانی مردمانی رو ءُ آ ءُ باپار چہ آچاری بوجیگانی دورءَ گوں سند ، ھند ، عربستان ءُ اپریکی مُلکاں بوتگ ۔ بدءَ آپی گُراباں دریائی راہ نزیک ترکرت اَنت ۔ سیدھاشمی ءِ دورءَ آپی گُراباں چہ ایشیا ، یورپ ءُ امریکہ ءِ مھشوریں بندناں گوادرءَ رو ءُ آ کرتگ اَت ۔ گوادر ءِ باپاری گیشتر سِندی گوری ءُ اسماعیلی بوتگ اَنت کہ اِے ھردوئیں مُلک وانندہ بوتگ اَنت ۔ عربی اِدءِ ھاکمانی زبان بوتگ ءُ پارسی ابید چہ ایران ءَ ادگانستان ، ھندوستان ءُ وت ریاست قلات ءِ سرکاری زبان بوتگ ۔ عمان برٹش ءِ زیردست بوتگ پمیشکا گوادرءَ انگریز ھم مزنیں اُگدھانی سرءَ بوتگ اَنت ۔

سیدھاشمی ءِ بوھیریں پت وت وانندہ ءُ زانندھیں مردمے بوتگ ءُ آئیءِ شیادی گوں گوادر ءِ مستریں ٹکّاں بوتگ ۔ سیدھاشمی ءِ اولی اُستاد ھم آئیءِ پت بوتگ ۔ گوادر سعیدیہ سیکنڈری اسکول آئیءِ وانگجاہ بوتگ ۔ اِے اسکول ءَ عربی لازمی اَت ۔ ابید چہ عربی ءَ پارسی اُردو ءُ انگریزی ھم واننیگ بوتگ اَنت ۔ اِدءَ مولوی محمدموسیٰ عربی ءِ استاد بوتگ کہ آ عربی ءُ پارسی زبان ءِ مزنیں زانتکارے اَت ۔ ھمے سبب اَت کہ سیدھاشمیءَ سیزدہ چاردہ سال ءِ سِندءَ عربی ، پارسی ، اُردو ءُ انگریزی زباناں جوانیں دسترسے بوتگ آئیءَ ۲-۱۹۴۱ءَ بزاں پانزدہ شانزدہ سال ءِ سِندءَ اردو ءُ پارسیءَ لچہ کاری ھم کرتگ اَت ۔

دومی میاں راجی جنگ ءِ زمانگ ءَ بلوچستان ءِ زیبائیں بندن باگیں جیونی برٹش ءُ امریکی جنگی لشکرانی مزنیں مُنجاہ ءُ بالی پٹ بوتگ ۔ اِے زمانگ ءَ وت سیدھاشمی ءِ جند ھم جیونی ءَ اَت ۔

سیدھاشمی ءِ ورنائیءِ دورءَ دومی جھانی جنگ ءِ تباہ کاریاں بنی آدم ءِ زِردءُ مارشت مھمیز داتگ اَت ۔ انگریز چہ ھندوستان ءَ روگ ءِ چن ءُ لانچ ءَ اَت ۔ ھندوستان ءِ آزاتی ءِ زْمبشت ءُ جھدوتی آسرءَ سربوگءَ اَت ۔ چہ اِے زْمبشت ءِ لبست ءُ ھارءَ بلوچستان ءَ ھم سان زُرتگ اَت ۔ اِدءَ نواب یوسف علی مگسی ءُ عبدالعزیز کُرد ءِ بیمیں سردکانی رندگیری ءَ میرگل خان نصیر ، محمدحسین عنقا ءُ میرغوث بخش بزنجو ءِ بیمیں اَجددست

ءُ آزاتی ءِ شیدائی دیم ءَ اتک اَنت ۔ رودراتکی بلوچستان ءَ ۱۹۴۱ ءَ سردار دوست محمد بارکزئی ءِ پِرْوشءَ رند رضا شاہ پہلوی ءِ دورءَ سردار کریم بخش سعیدی، میر عیدی خان، میر یوسف خان ءُ سردار مولداد خان چہ ایران ءَ دراں ڈیھ کنگ بوتگ اِت اَنت کہ گْوادرءَ بُندر ءَ نشتگ اَت ۔ سردار حاجی کریم بخش سعیدی یک وانندھیں ءُ شیواریں مردمے اَت ۔ حاجی کریم بخش سعیدی ءِ نزّیکی ءُ سنگتیءَ سید ھاشمی بلوچستان ءِ سیاسی جُہد ءُ ایرانی بارہ ءَ چْوانیءَ زانتکار بوت ۔

اِے ھما وانندھیں چاگرد ءُ میاں راجی جاورھال اِت اَنت کہ ھمیشانی تہ ءَ سید ھاشمی ءِ ہمیں زُوت مارد کیں انسانے ءِ سْتار ءُ سماءَ رددوم زُرتگ اَت اِے بدلی آرد کیں چاگرد ءُ جاوراں سید ھاشمی ءِ زِردءَ راجدوستی ءِ نمیرانیں لھڑ ءُ باھند شور ئیت اَنت ۔ راجدوستی لھڑ ءُ باھندانی اندازہ چہ سید ھاشمی ءِ شکر درنائی ءِ اِے اردو لچہّ ءَ چْوانیءَ کنگ بیت کہ گُشتگ ئے ؎

خدا مجھے توفیق دے بلوچوں کو
جگا کے خواب سے زندوں میں ان کا نام کروں

ھُداءَ آئی ءِ اِے لوٹ گون گیتک ۔ سید ھاشمی ءَ وتی سرجمیں زند بلوچانی چہ گْرانیں واب ءَ ٹوھینگ ءَ گْوازینت ۔

ھمے راجی لھڑ ءُ باھندانی سبب اَت کہ "سلطان سعید" ءِ ہمناکیں شاھی دورءَ چہ سید ھاشمی ءُ حاجی کریم بخش سعیدی ءِ ھوریں جُہد ءَ گْوادرءَ "انجمن اصلاحِ بلوچان" جوڑ کنگ بوت ۔ اِے انجمن ءِ مُولّ ءُ مراد گْوادر ءِ مھلوک ءِ وانگ، آیانی گھتری، شھری ءُ سیاسی مُزدگری اَت اِے انجمن ءَ گْونڈیں مدتے ءَ گْوادر ءِ مھلوک ءِ دلاں انچوش جاگہ کرت کہ ھر ماھیگ گشیں یکدارے ءَ یک ماھیگے انجمنءَ کاڑی دات ۔ اِے انجمنءَ دُستگینانی وانینگ بناکت ۔ انجمن ءِ لوٹھیں کتاب جاہ اِدءَ ورناھانی وانگ ءُ زانت ءِ بُنجاھے جوڑ بوت ۔ اِے انجمنءَ گْوادر ءِ مھلوک ءِ بودناکی ءِ ھاترءَ چہ سرکارءَ وانگجاہ، ناڈراھجاہ ءُ روشنائی ءِ لوٹ ءَ ابید سرکاری کارندھانی نارندیانی سرءَ گون ٹرندی ایراد گپت ہمیشکا گْوادر ءِ سرکاری کارندہ، مسترین ٹگ ءُ باپاری یک بُن بوت اَنت ءُ آیاں انجمن ءِ بدی ءَ پندل ءُ سازشت بُنگیج کرت اَنت ۔ آیاں انجمن ءِ اُگرہ دارانی شکایت داں سلطان سعیدءَ کرت ۔ سلطان سعیدءَ انجمن ءِ کارمستر سید ھاشمی ءُ کاردار عبدالمجید سھرابی مشکت ءَ لوٹ اِت اَنت ایشی ءِ بزانت ایش اَت کہ اِے دوئیں ورناہ جلالی ءِ ہمناکیں بندی جاہءَ کید کنگ بنت اگاں اِے دوئیں ورناھاں بلوٹ اتیں پرایاں جھگ ءِ راہ ھم ھست اَت ۔ بلے اِے دوئیں ورناگوں مزن دلیری ۱۹۴۸ ءَ مشکت ءَ شُت اَنت ۔

سلطان سعید سکیں ٹرندیں ھلکے ءِ ھمراھی ءَ علیگڑھ کالج ءِ گریجویٹ اَت ۔ آئیءَ گْوادر ءِ Geo-political جاور ءِ چْوانیءَ سمااَت ۔ آئیءَ زانتگ اَت کہ گْوادر بُندرءَ بلوچستان ءِ بھرے ءُ پدءَ دربرکتی بلوچستان ءِ نوک جوڑ بوتگیں ملک پاکستان ءِ ھور بوگ ءَ رند اگاں گْوادر ءِ مردم دستے دارگ مہ بنت گڑا ایرائیءَ گْوادر ءِ وتی دستءَ دارگ مشکل بیت ہمیشکا سلطان سعید گوں اِے ورناھاں نرمیءَ پیش اتک ۔ ءُ اِے دوئیں ورناھاں بےترسءَ گْوادر ءِ مھلوک ءِ بدحالی ءُ آیانی بنیادی لوٹ بیان کُرت اَنت ۔ ءُ سلطانءَ ایشانی ھرگوں دلگوشی گوشداشت اَنت ءُ ہیتی چُکّی اندازءَ سرءُ سوج کُرت اَنت ءُ گوں انزّت ءُ شرپءَ گْوادر ءِ روگ ءِ اجازت دات اَنت ۔

گْوادر ءِ واترگ ءَ رند آیاں انجمن ءِ کارانی تہءَ تیزی پیداک کت بلے دوی نیمگءَ سرکاری کارندہ ءُ آیانی جاوُشاں وتی سازش ھم بند نہ کرت اَنت اِے سازشانی آسرءَ گْوادر ءِ والیءَ سید ھاشمی گپت ءُ بندیگ کُرت ۔ بلے سید ھاشمیءَ گْوادر ءِ مھلوک ءِ دلانی تہءَ جاگہ کرتگ اَت ۔ آیاں سید ءِ بندیگ کنگ گوں ٹرندی ایرجت ۔ والی ءِ دل ءَ اِے ترس پیداگ بوت کہ مھلوک بندی ھانہ ءِ سرءَ اُرش مہ کنت ۔ چہ ھمے ساھارءَ والیءَ ۱۹۴۸ ءِ گُڈسرءَ یک شپے ءَ جیرأندی سید ھاشمی چہ گْوادرءَ دراں ڈیھ کرت ۔ آئی ءِ اِے دراں ڈیھی داں گْوادر ءِ پاکستانءَ ھوار بوگ ءَ رند ھم داں مزنیں مُدتے برجا اَت ۔

چہ گْوادرءَ دراں ڈیھی ءَ رند سید ھاشمی کراچیءَ اتک اِدءَ آئیءَ وتی جُہدانی واگ بلوچی زبان ءُ ادب ءِ نیمگءَ گردینت ۔ اِدءَ پاکستان جوڑ بوگ ءَ رند مولوی خیر محمد ندوی ءُ آئی ءِ سنگتانی جُہدءُ کوشستءَ ریڈیو پاکستان کراچیءَ بلوچی زبان ءِ مراگش بنگیج بوت اَنت ۔ ۱۹۴۹ ءَ سید ھاشمی ریڈیو پاکستان کراچی ءِ بلوچی بھر ءِ کارمستر جوڑ کنگ بوت کہ داں ۱۹۵۴ ءَ گوں اِے شنگجاہءَ ھمگرنچ اَت ۔ اِے ھمگرنچیءَ گوں بلوچی زبان ءُ ادب ءَ آئی ءِ واھگ دوسری کُرت ۔ ھمے وھدءَ کراچی ءِ بلوچانی ادبی انجمن جوڑ بوت اَنت کہ چہ ایشاں "بلوچی حلقہء ادب" ۱۹۴۹ ءَ ءُ بلوچی بزمِ ادب ۱۹۵۰ ءَ جوڑ بوتگ اِت اَنت ۔ ۱۹۵۱ ءَ سید ھاشمی "بلوچی حلقہء ادب" ءِ مزن کاردار (جنرل سکریٹری) درچنگ بوت ۔ ۱۹۵۳ ءَ چہ سید ھاشمی ءِ جُہداں اِے دوئیں ادبی گل ھور بوت اَنت ءُ "بلوچی سرچمگ" ءِ نامءَ یک ادبی گلے ءِ جار پرّینگ بوت ۔ ءُ سید ھاشمی اِے گل ءِ مزن کاردار جوڑ کنگ بُوت ۔

۱۹۵۴ء ءَ سید هاشمی ءَ بلوچی نبیسگ ءِ اِملا رهبند جوڑ کرت اَنت که « سرچمگ » ءِ باسکاں اِے املا رهبند گوں تپاکی منّ اِت - ۱۹۵۵ ء ءَ سگسی هاؤس کراچی ءَ آغا عبدالکریم خان ءِ پاگواجهی ءَ کراچی، سالکوٹ ءُ کلات ءِ ندکارانی دیوانے نشت ماں اِے دیوان ءَ میر گل خان نصیر ءُ محمد حسین عنقا ءَ هم بهر زرتگ اَت - اِے دیوان ءَ سید هاشمی ءِ جوڑ کرتگیں « ءَ »، « ءِ »، « ءُ » ءُ « اِیں » منّگ بوت اَنت -

۱۹۵۵ء ءِ گُڈسر ءَ « سرچمگ » ءِ تهءَ ناتپاکی پیدا بوت - ءُ چه اِے ناتپاکی ءِ سبب ءَ سید هاشمی کراچی ءِ یله دیگ ءَ بے وس بوت -

۱۹۵۶ء ءَ سید هاشمی رنج (ٹی بی) ءِ شومیں ناڈراهی ءَ گور جت - ۲۹ جنوری ۱۹۵۷ء ءَ ماں بهرن ءَ سید ءِ اولی ءُ ۳ مارچ ۱۹۵۷ء ءَ آئی ءِ دومی بُرّین بوت که آئی ءِ چپّی نیمگ ءِ دو پهلوگ هم کٹّگ بوت اَنت ءُ داں ۱۹۶۲ء ءَ بهرن ءِ ٹْرهجاه ءَ تهت ءِ باهوٹ اَت - بلے آئی ءَ اِے ترسناکیں ناڈراهی هم بلوچی زبان ءِ هاتر ءَ تُشّے کار نه کُرت - مرگ ءُ زند ءِ میانجی ءَ اَت بلے چه بلوچی ءِ شموشکار نه اَت هروهدکه درد ءُ دوراں تم کرت سید ءَ په بلوچی ءِ بانور ءَ گم کُت - ترا ئکنیں ٹْرمپ ءِ پیشگال ءَ نبیسیت :-

" هے ٹْرهجاه (Sanatorium) ءِ ناڈراه دوستیں تهت ءِ میاراں - انچوش که آئی ءَ من ءَ دوست اِنت من ءَ هم بے ڈولءَ دوست بیت په چاکر بلوچی ءِ بانور ءِ شنگ ءُ دانیں بازیں مهرگ ءُ دانگ ءُ ٹپّگ ءُ جوکے من هے مهربانیں تهت ءِ سرءَ کماتگ ءُ دستونک ءُ هارکرتگ ءُ آئی ءِ گور ءُ دستاں شیپتگ اَنت که دیر اِنت لاڑامی سُهر ءُ سهتانی زودم ءُ گودراں گوں وتی زهرشانیں رِتجاں آئی ءِ پاکیں حون چوکُچل ءُ ماجین ءَ، ءُ آئی ءِ تنگهیں گوناب چو نمک ءُ نیل ءَ ترینتگ - "

هے ناڈراه دوستیں تهت ءِ سرءَ سید هاشمی ءَ بلوچی نبیسگ ءِ سرجمیں رهبند « بلوچی شیاهگ ءِ راست نبیسگ » ءِ نام ءَ وانگی دْروشم ءَ تیار کرت ءُ بلوچی زبان ءِ گراں تریں مشکل آسان کُرت -

جنوری ۱۹۶۲ء ءَ وهدے آئی ءَ چه بهرن ءِ ٹْرهجاه ءَ موکل رس اِت آپد ءَ گاریں گُل ءِ شوهاز ءَ درانک - نی آئی ءِ دارگ ءِ منزل بمبئی اَت - اِد ءَ سید هاشمی ءَ وتی ستا ساچانی وانگی رنگ ءَ چاپ ءُ شنگ کنگ ءِ کار بُنگیج کرت - چه اِے وانگیاں « سِتگیں دستونک »، « انگر ءُ ٹْرونگل »، « ٹْرتکگیں بیر »، « ترا ئکنیں ٹْرمپ »، « مُجزءِ عمّ بلوچی » ءُ « بلوچی بُنگیجی » چاپ کرت اَنت - چدءُ رند « بلوچی شیاهگ ءِ راست نبیسگ » ءُ « میر گند » چاپ بوت اَنت .

پدءَ داں ۱۹۶۸ء ءَ مزن هور ءَ اَت - اِد ءَ آئی ءِ گیشتر وهد « سید گنج » ءِ کار ءِ تهءَ گوازینت - ۱۹۶۹ء سید هاشمی گوں جرمن اسکالر ڈاکٹر هنز سٹراسر ءِ همراهی ءَ هندوستان ءِ مشهوریں بٹ ءُ پولی بُنجاه دکن کالج (پونا) ءَ شُت - اِد ءَ اِے دوئیناں بلوچی زبان ءِ سرءَ کار کُرت - اِد ءَ ڈاکٹر این - ایس شکلا ءَ گوں دوچار کپ اَنت - اِے واجه ءَ سنسکرت ءُ اوستائی زبانانی سرءَ مزنیں دسترسے است اَت ءُ پونا یونیورسٹی ءَ اوستا ءِ پروفیسر اَت - سید ءَ بٹ ءُ لوٹ ءِ بُنزه هم اوستائی سنسکرت ءُ پهلوی لوتگ اَنت - اِد ءَ سید هاشمی ءَ اوستا (دنیا ءِ کوهن تریں سیگراهی وانگی) گوں وتی بُندریں شیاهگ ءَ دربُرت هے رنگ ءَ آئی ءَ چه سنسکرت ءُ پهلوی ءَ کدیمی وانگیاں پائدگ زُرت - بیشکا سید هاشمی بلوچانی تهءَ اولی مردم اَت که آریائی زبانانی ءُ گیشترا انڈو آرین زبانانی مزنیں بلدکارے بوتگ ءُ آئی ءَ ماں وتی بزانت بلد « سید گنج » ءَ اوستا، سنسکرت ءُ پهلوی ءِ بُندریں شیاهگ کارمرد کرتگ اَنت -

سید ءُ سید گنج :-

سید هاشمی ءَ « سید گنج » ءِ کارکدی بُنگیج کرتگ پیٹّائی ءَ زانگ نه بیت - البت آئی ءَ بلوچی بزانت بلد ءِ بکّاری ءِ سالم ءَ هماوهدی کپتگ که آرٹیو پاکستان کراچی ءَ بلوچی بهر ءِ کارمستر بوتگ که بلوچی رم نبیسی ءِ مستریں سکین هم هے شنگجاه ءَ بوتگ - اِے بنگیجی دور ءَ بلوچی لچه کارانی پربستگیں لچه چه پارسی ءُ عربی ءِ گالاں سرّیچ بوتگ اَنت ءُ بلوچی رم نبیسی ءِ جاور هم همیش اَت - سید هاشمی ءَ اِے هبر ءِ سما اَت که نوکیں ندکارانی بلوچی گال امبار تُلکان اِنت ایشانی نبشتانک چه بلوچی ءِ شهدیں گال ءُ گالبنداں زبهر اَت اَنت ءُ دراهیں گالانی کارمردی بلوچی ءِ وتی جند ءِ تنگوئیں گوناب ءَ تره ینگ ءَ اَت هے سبب اَت که آئی ءَ بلوچی ءِ جند ءَ گالانی شوهازگ، یکجاه کنگ ءُ یک بلوچی بزانت بلدے ءِ جوڑ کنگ ءِ مشکلیں کار دست ءَ زُرت - بلے آئی ءَ اِے بزانت بلد ءِ سرءَ بٹ ءُ پولی چه ءُ تاگ ۱۹۵۲-۵۳ء ءَ بُنگیج کرتگ اَت وهدے رودراتکی ءُ روبرکتی بلوچستان ءِ بٹ ءُ پولی ءَ ءَ دراتگ اَت - چدءُ رند آئی ءَ ءِ سِتگیں رنگے ءَ سید گنج ءِ کار داں ۲۶ سال ءَ بزاں داں وتی بیرانی ءِ سال ۱۹۷۸ء ءَ برجاه داشت -

اے بزانت بلدءِ تیاری ءِ وهدءَ سیدءِ دو مزنیں مُراد لوٹگ اَنت ۔ یکّے ایش کہ بلوچیءِ وتی جندءِ گال شوهازگ بکجاہ کنگ بہ بنت، دومی ایش کہ بلوچی ءَ گوں نوکیں دورءِ گاماں همگام کنگ ءِ هاترءَ نوک جوڑ لوٹگیں چیزانی نام ءُ نوکیں گالجوڑ (تراکیب) جوڑ کنگ بہ بنت ۔ سیدهاشمی ءَ داں مزنیں هدّے ءَ اِے کار دیم ءَ برتگ ۔ ہمیشکا ماگوشت کنیں کہ "سید گنج" بلوچی زبان ءِ همّا مُهکمیں بنیاد اِنت کہ ایشی ءِ سرءَ بلوچی ءِ بُرزاهیں ماڑی اوشتات کنت ۔

سیدهاشمی اِے بزانت بلدءِ تیاری ءَ مزنیں سکّی ءُ سوریانی دیمپان بوتگ ۔ آ وتی زندءَ هجبر چہ "سید گنج" ءِ کارءَ ستوہ شکار نہ بوتگ ۔ ۲۱ اپریل ۱۹۶۲ ءَ حاجی احمد زهیرءِ نام ءَ وتی نمدی ءِ تہ ءَ نبیس اِیت :

"بلوچی بزانت بلدءِ جُبت ءَ کن ئے ! چہ وتی ساہ ءَ بے ترانگ بوت کناں بلے چہ آئی ءَ بے ترانگ نیاں ۔"

• سیدهاشمی ءَ "سید گنج" ءِ کارءِ گرانی ءُ وتی ناذراهی ءُ راج ءِ بے سمائی ءِ جوانی ءَ سمات ۔ ہمیشکا وتی اَرواہ هُلکاپیں جهداں رندهم ماں وتی زندمان ءَ ایشی ءِ چاپگ ءَ نااُمیت اَت ۔ ہمیشکا ترابکنیں ترمپ" ءِ پیش گال ءَ نبیس اِیت :

من هر دمان ءُ کترهے ءِ موه ءَ پہ وت ءَ گنجے زانگ ئیاں ءُ پہ بلوچیءِ لودناکی ءَ پہ وتی وس ءَ سرجناناں کہ چہ اِے کاراں مسترین ءُ گران ترین کار "سید گنج" ءَ ٹیگ اِنت ۔ اِے بزانت بلدءِ کار من ءَ دیر اِنت کہ بنگیج کرتگ بلے چہ رنج ءُ اندوهاں سرّ بچیں زندچہ مُبندرءَ کینگ ءُ کستانی آماج ءُ زهر اک ءُ زبردستانی کار بیرانیں هر چُن ءِ کشان اِنت ہمیشکا اِے بزانت بلدءِ سرجم بیگ منی زندءِ منّت وار نہ بیت ۔ بر چاکہ اتو من همّا سیم سراں رس اتگاں کہ هچ رنگ ءَ وڑدلیں مرگ ءُ جوریں زندمانی ءِ میانجی ءَ کشکے رست نہ کناں البت اے مرادے کہ چمنی مرگ ءَ رند بلوچیءِ دگہ دردوارے اگاں ایشی ءَ سرجم بکنت من ءُ بلوچی زبان هر دو آئی ءِ منّت وار بیئیں ءُ اگاں بلوچ راج زندگ بیت هم آئی ءِ منّتاں سرءُ چماں زیر ایت ۔ من اِے گپ ءَ هم گوشتاں کہ پہ اِے کارءِ کمک ءَ مردم دست کپ اِیت بلے ایشی ءِ سرجم کنگ ءِ کار آسان نہ اِنت کہ هر مردم دیم ءَ کنزات بکنت ۔"

سیدهاشمی ءَ وتی زندمان ءَ "سید گنج" ءِ بهرگے بزاں داں "ت" ، (ء ت" ءِ گال تمپ) ءَ رِدءُ بند داتگ اَت ۔ بلے انچوش کہ آ "سید گنج" ءِ کارءَ الوک ءُ تهنا اَت همے رنگ ءَ آئی ءَ چہ کستءَ همنچک زرّی کمکّ نہ رس اِت کہ آئی ءَ همے ادلی بهر وتی زندءَ چاپ بکرتیں ۔

ماں "سچکانیں ستا" ءِ بیش گال ءَ جلگھے نبیس اِیت :

"سید گنج" ءِ سرجم کنگ ءَ هر رنگیں سکّی ءُ سوری ءِ دیمپان بوتگاں اگاں بے زرّی ءَ زرشان مرکتیں ایشی ءِ اولی بهر دیری شنگ بوتگ اَت ۔ بلوچ راج ءِ تہ ءَ مرچی انچیں سکّیں سیریں مردم هست کہ چہ ایشاں یک مردمے پہ آسانی اے کتاب (بزانت بلد) ءَ چاپ کرت کنت ۔"

چہ وتی بیرانی ءَ سالے پیسر وتی گدار "نازک" ءِ بیش گالءَ سید گنج ءِ بارہ ءَ گوں دل پدردی نبیس اِیت :

"بلوچی بزانت بلد "سید گنج" ءِ بارہ ءَ چے گوشت کناں ؟ بر چاکہ "نازک" ءِ رنگیں کسانیں وانگی بے ءِ چاپگ ءَ منّ تلارءِ بُزگ اِنت گڑا "سید گنج" ءِ چاپگ ءِ بارہ ءَ من ءَ لچّہ کارءِ همّا گال یات کاینت کہ آئی ءَ پہ گوهرام لاشاری ءَ نام گیپت کرتگ اَنت ءُ پہ چاکرخان زندءَ شکاتگ اَنت ۔ اِے همے وهد اِنت کہ چاکرءَ لاشاریانی دیم ءَ هما مستریں پروش وارتگ اَت کہ چہ هر چیزءَ زبهر بوت ءُ زنشت لچّہ کارءَ گوشتگ اَت سہ

(چاکر!) تو اگاں آزمان ءَ بیدگ بندئے

هانیں میران ءَ پہ گدار گندئے

جوش کہ من دتی جندءُ وتی راج ءُ راجواجہ ءُ دلگریبیں هرگاراں گنداں وتی اے بے اوستیں زندءَ "سید گنج" ءِ چاپگ ءَ پہ گدارے بگنداں ۔"

ایش اِت اَنت سید گنج ءِ بارہ ءَ بلوچیءِ دردواریں مزن رهدربر سیدهاشمی ءِ پُردردیں دل ءِ ارمان کہ گوشتگ اَنت ۔

پیش نداشت گوناب هانلٔ ءَ سکّ درد اِنت من ءَ
گْریتگیں چمّے چہ گل ءِ دیوان ءَ شُتاں

اِے رنگ ءَ راج ءِ اِے درد واریں انسان چہ وتی جند ءُ راج ءِ بے سمائی ءَ ۴ مارچ ۱۹۷۸ء ءَ انگراں لیٹان ءُ جگرءِ بیجان ءَ
چہ مئے دنیاءَ شُت ۔

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءُ سید گنج :

سید هاشمی ءِ بیرانی ءِ جیڑے ماہ ءُ رند "بلوچی اکیڈمی کوئٹہ" ءِ هماوهد ءِ کمک کارءُ مستر هُدامرزی حاجی عبدالقیوم کراچی ءَ اَتک
آتئ ءُ گوں اِے کول ءُ مسام ءَ "سید گنج" چہ حاجی احمد زهیر ءَ زُرت ءُ گوں وت کوئٹہ ءَ بُرت کہ "بلوچی اکیڈمی کوئٹہ" ایشی ءَ چاپ
کنت ۔ بلے بُرتیں پنچ سال ءِ گوزگ ءَ پد اِے هبر پدّرا بوت کہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ "سید گنج" ءَ چاپ نہ کنت
اِے بارہ ءَ وت بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ هماوهدیگیں رازداریں باسکاں بازیں هبر ءُ هلے شنگ کُرتگ اَت ۔ البت ما
انچک زانیں کہ وهدے بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءِ شربداریں اُگدہ داراں "سید گنج" ءِ مُسودہ چار اِت آیاں دیست کہ "سید گنج"
ءِ بِرد ءُ بند سرجم نہ اِنت ۔ بمیشکا آیاں اِے گْرانیں بلے راجی کارءِ دست جنگ ءِ همت نہ کرت ءُ "سید گنج" ءِ بدل ءَ وتی جندانی
کتاب چاپ کرت اَنت ۔
اِے زنگیں دلپروشیں هالانی تالان بوگ ءَ رند گوں بلوچی زبان ءُ ادب ءَ دوستی داروکیں هر مردم دل تپر کہ بوت ءُ ترس
ایشس اَت کہ بلوچی زبان ءِ درد واریں مهتر ءِ ۲۶ سالانی جهد ءُ کوشستانی اِے بے دَر وَریں بَروَرد ءُ بلوچی زبان ءِ بے مٹّیں
مڈّی گار ءُ بیگواہ مہ بیت

سید هاشمی اکیڈمی ءُ سید گنج :

اِے تکانسری ءُ دل تپرکھی ءِ جمبر ساهیل اِت اَنت کہ بلوچی زبان ءِ نامداریں لچّہ کار واجہ ظفر علی ظفر ءِ سرپرستیں شئور کراچی ءِ
بلوچ ادب دوستانی گوشاں کپت کہ بلوچی زبان ءِ اِے بزانت بلد "سید گنج" ءِ چہ زوال بوگ ءَ رکّینگ ءِ هاترءَ کراچی ءِ ادب
دوستانی یک دیوانے لوٹگ بہ بیت ءُ چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ءَ "سید گنج" پچ گرگ بہ بیت ءُ ماں کراچی ءَ ایشی ءِ چاپگ ءِ توجیل
ءُ راهے درگیجگ بہ بیت ۔
ظفر علی ظفر ءِ همے سکین ءِ پد ءَ مبارک قاضی، عابد آسکانی، کریم بلوچ، جی آر ملاّ، کریم مهندس ءُ شمے کستر ءِ همشوری ءَ کراچی ءِ
ادب دوستانی دیوانے یکم اپریل ۱۹۸۳ء ءَ ماں پاکستان بلوچ ایسوسی ایشن ءِ کارگس ریکسر لیاری ءَ برجم اِت ۔ ماں اِے دیوان ءَ حاجی احمد زهیر
هدامرزی مراد آوارانی، جی آر ملاّ، محمد بیگ بیگل، نادر شاہ عادل، مبارک قاضی، کریم بلوچ، منصور بلوچ، عابد آسکانی، کریم مهندس، ظفر کریم،
تاج محمد آسپواران، جیهند بلوچ، آهرداد بلوچ، اسماعیل امیری، عبدالقیوم سربازی، هدامرزی ماسٹر محمد یعقوب، رحیم بخش آزاد ءُ شمے کستر ءَ بھر
زُرت ۔ ماں اِے دیوان ءَ حاجی احمد زهیر ءِ سرپرستی ءَ "سید هاشمی اکیڈمی" جوڑ کنگ بوت ءُ ایشی ءِ اگدہ دارهم درچنگ بوت اَنت ۔
اِے اکیڈمی ءُ بُنی مُول ءُ مراد بلوچی زبان ءُ ادب ءِ رکّینگ ءُ دیمروی ءِ هاترءَ جُهد کنگ اَت ۔ اِے پد ءَ مسترین ءُ بنگیجی کار
سید هاشمی ءِ چاپ نبوتگیں وانگیانی ءُ گچینی ءَ بلوچی زبان ءِ اولی بزانت بلد "سید گنج" چاپ شنگ اَت ۔
بمیشکا اکیڈمی ءِ اولی شئور ءِ پد ءَ حاجی احمد زهیر ءَ بلوچی اکیڈمی ءِ کارستراں نمدی نبشت کہ "سید گنج" واتر کنگ بہ بیت ۔
پروفیسر صبا دشتیاری کوئٹہ ءَ اَت آتئ ءَ چہ بلوچی اکیڈمی ءَ سید گنج ءِ مسّودہ دست گپت ءُ اِے هال اکیڈمی ءِ کارگشاد عابد آسکانی ءَ سر
کت ۔ ۴ اپریل ۱۹۸۳ء ءَ واجہ عابد آسکانی کوئٹہ ءَ شُت ءُ آتئ ءَ سید گنج گوں وت کراچی ءَ آوُرت ۔
من اِد ءَ اِے هبر ءَ گیشینگ لوٹاں کہ تنا وهدے کہ سید هاشمی اکیڈمی ءِ باسکاں "سید گنج" ءِ بُن نبشتگ (مسّودہ) نہ دیستگ
اَت آ اِے رَدمنّی ءَ اِت اَنت کہ ایشی یک تیاریں بزانت بلدے ءُ ایشی ءِ چاپگ آسان اِنت ۔ اول سرءَ ایشی ءِ بُن نبشتگ ءِ چارگ ءَ رند مارا
ایشی ءِ ردءُ بند ءِ نیم بندگی ءُ سماکپتگ اَت بلے اِے کارءِ گرانی ءُ سنگینی ءِ اندازہ مارا جوانی ءَ نہ بوتگ ءُ نیکہ مارا سید گنج ءِ اوبار چیکاسیں پرتکاری
ایشی ءِ تکنیکی لوٹ، دیم ءَ آوکیں اڑ ءُ جنجال، لیاوستی، دوستانی جتائی ءُ بیکرّی ءِ سما بوتگ ۔ مئے تہ ءَ چوشیں بلدکارے هم نہ بوتگ کہ

آ جیدءُ ساری اِے رنگیں کاراں گُتہ کار بوتگ ۔ البت سید ھاشمی اکیڈمی ءِ گوْرءَ ابید چہ کماشیں کلمکاراں وانندھین ءُ نو دربریں وتاھانی انچیں ٹولی یے ھست اَت کہ آیانی دل چہ وتی ماتی زبان بلوچی ءِ واھگ ءِ پاکیں لھڑءُ باھنداں سرتیچ اِت اَنت ءُ بُنگیجی روچاں انچیں تپاکی ءُ ھمکاری یے گندگ ءَ اَتک اَت کہ مئے کماشیں باسکاں ھم ماں اکیڈمی ءِ تاکبنداں وتی نبشتانکانی تہ ءَ "سید گنج" ءِ زوت چاپگ ءِ جار پرّبنیت ۔ پیشکاگوں بلوچی زبان ءَ شیادی داروکیں ھر مردم رھچارا اَت کہ بگندئے "سید گنج" زُوت چاپ بیت

بلے سید گنج ءِ کار ءِ بُنگیج کنگ ءَ رند مئے دیم ءَ اِے ھبر رُژنا بُوان بوت کہ اے کار چہ مئے گت ءُ گمان ءَ دہ سری گران مشکل تر اَت بلکیں آسن ءِ جاپگ اِنت ۔ "سید گنج" ءِ کارءِ وڑءُ پیم الیشی ءِ بزانت بلدی Lexicographical ءِ تکنیکی لوٹاں مارا اِے جازات نہ دات کہ ماگوں اشتاپ کاری ءَ اِے کار چہ وتی سرءَ بگوازینتیں ۔ پرے کارءَ مزنیں ایرت چاری ءُ دلگوشی پکار اَت ۔ پدءَ اِے کارءِ پکّائی ءِ ھاترءَ سید ھاشمی اکیڈمی ءُ ھما کار رھبند کہ زُرتگ اَت ھم اے پیم ءَ نہ اَت کہ اشتاپ کاری بوتیں ۔ سید گنج ءِ کار ءِ رھبند چوش ایرکنگ بوتگ اَت کہ تمامیں ردءُ بند داتگیں آپ اکیڈمی ءِ دیواناں گوں سید ھاشمی ءِ مُن نبشتگ ءِ دیم پہ دیمی ءَ وانگ بہ بنت ءُ پکّائی ءِ چارگ بہ بیت کہ کجا گالے یا بزانتے پَشت نہ کپتگ دومی ایش کہ ھما گال ماں سید گنج ءَ ھور نہ اَنت پکّا کنگ ءُ ھور کنگ بہ بنت ۔

"سید گنج" ءِ سرجمیں مُن نبشتگ ءِ چارگ ءَ رند ماچہ اِے راستی ءَ زانتکار بوتیں کہ سید ھاشمی ءَ "الپ" ءَ بگر دانکہ "ی" ءَ ھر آپ ءِ گال حتاجتا مُچ کرتگ اَنت بلے وت آئی ءِ جندءَ "الپ" ءَ بگر دانکہ "ت" ءِ گال "تمُب" ءَ الیشی ردءُ بند سرجم کتگ اَت ءُ اِے دگہ بھرے ردءُ بند اَت ۔ پدءَ ردءُ بند داتگیں بھرھم چہ بازو ھدءِ گوْزگ ءِ سبب ءَ لھتیں جاگھاں انچوش کوْز دیگ اَت کہ اے بھرءِ بُت گیگان (فوٹوکاپی) ھم ساپ درنہ اتک اَنت پمیشکا ھمے شور کنگ بوت کہ ھمے ردءُ بند داتگیں بھر دوبرا لکاپ نبیسگ ءُ ایرت چاری ءَ رندوش نبیس ءَ دیگ بہ بیت ۔

بُنگیج ءَ اکیڈمی ءِ دیوان پانزدہ روچ ءَ رند لوٹگ اِت انت رندءَ اِے دیوان ھپتگی کنگ بوت اَنت ۔ بلے ماں اِے دیواناں ھبت ءُ ھشت تاکدیماں گیشتر وانگ ءُ چارگ مشکل اَت ۔ پدءَ اِے دیوان رُکستیانی روچاں لوت اَنت کہ چوشیں روچاں گیشتر سانگ ءُ سیرءُ دگہ مراگش بنت ۔ پمیشکا اِے ھپتگی دیوان ھم باز برءَ ماٹو بوت اَنت ۔ ھمے سبب اَت کہ الوک ءَ سید ھاشمی ءِ وتی جندءِ ردءُ بند داتگیں بھرءِ ایرت چاری ءُ وش نبیستی ءَ چہ دو سال ءَ گیش گوْست ۔

پدءَ ھمے مُیانجی ءَ اِے ھبرءِ پدرالوگ ءَ رندکہ "سید گنج" ءِ کار زُوت اِشتاپی ءَ بوت نہ کنت اکیڈمی ءَ اِے شور کرت کہ "سید گنج" ءِ کار ءِ ھوری ءَ سید ھاشمی ءِ چاپ نہ بوتگیں کسانیں وانگیاں ابید دگہ کسانیں وانگی ءُ تاکبند چاپ کنگ بہ بنت ۔ اِے شور کنگ ءِ مستریں سبب ورناھانی ھمایک مُشتیں ٹولی اَت کہ اکیڈمی ءِ کاراں پہ ھبُت ءُ واھگ کنگ ءَ اِت اَنت ءُ کار ھم بھر کنگ بوتگ اِت اَنت ۔ بزاں "سید گنج" ءِ کار ھم وتی پیم ءُ ڈول ءَ لوان اَت ءُ اکیڈمی ءَ دگہ تاکبندءُ وانگی ھم چاپ ءُ شنگ کرت اَنت کہ ایش اَنت :۔

(۱) پُرمِش (تاکبند) ۱۹۸۴ ۔ (۲) سنج (تاکبند) ۱۹۸۵ ۔ (۳) سچکانیں ستا (سید ھاشمی) ۱۹۸۵ ۔ (۴) بلوچی زبان وادب کی تاریخ (سید ھاشمی) ۱۹۸۶ (۵) چیھال (مراد ساحر) ۱۹۸۷ ۔ (۶) شکلیں شھو (سید ھاشمی) ۱۹۸۸ ۔ (۷) گُلیں باندات (اُستاد عبدالمجید گوادری) ۱۹۸۹ ۔ (۸) بلوچی شیاھگ ءِ راست نبیسگ (دومی چاپ) (سید ھاشمی) ۱۹۹۰ ۔ (۹) سید نمدی (سید ھاشمی) ۱۹۹۳ ۔ (۱۰) گلگال (میر گل خان نصیر ۱۹۹۳ ۔

اِے وانگیانی چاپ ءُ شنگ کنگ ءَ اکیڈمی ءِ دو مراد اِت اَنت ۔ یکّے ایش کہ اِے وانگیانی شنگ کنگ مئے "منشور" ءِ بھرے اَت ۔ دومی ایش کہ چہ ھمے وانگیانی بھا زرّاں "سید گنج" ءِ کار دیم ءَ برگ بہ بیت ۔

"سید گنج" ءِ ردءُ بند نہ داتگیں بھرءِ گرانیں کار بُنگیج بوتگ اَت کہ کمّے وھدءَ رند پہ اکیڈمی ءَ مشکلیں روچ آیان بوت اَنت ۔ مئے مزنیں بدبھتی یے ایش اَت کہ نگیگیں سیاسی جاورانی سبب ءَ رودراتکی بلوچستان ءِ ھما وانندہ ءُ زانندھیں باسکانی کاری ئیں ٹولی بزاں تاج محمد آسپواران، آھرداد بلوچ، جیھند بلوچ، اسماعیل امیری گوں وتی سنگتاں چہ اِے ملک ءِ در آیگ ءَ بے وس بوت اَنت جیدءُ رند اکیڈمی ءِ دگہ دو بُنگیجی باسک بزاں مبارک قاضی ءُ کریم بلوچ ھم روزگار ءُ سرکاری نوکری ءِ سبب ءَ بلوچستان ءَ شُت اَنت ۔ ایشانی روگ ءَ رند اکیڈمی ءِ کارانی بار الوک ءَ چندے مردمانی کوپگاں کپت ۔ میزان میزان ءَ ابید گہ واھانی پیشی لھڑ ءُ

باھندھم اِیرباد بوان بوت اَنت ۔ ہمیشکا اکیڈمی ءِ کارانی تہ ءَ ھم سُستی پیداک بوت

اکیڈمی ءِ تہ ءَ ھرکس ءَ وتی جند ءِ رزا ءِ بدءَ بے مُزّءَ کار کرتگ ۔ ہمیشکا پہ اِے کارءَ ماکس کڈّن نہ کرتگ ۔ بدءَ اکیڈمی ءِ باسک چوشیں ھزگار نبوتگ اَنت کہ چہ روزگار ءِ گماں بے کمار بوتین اَنت ءُ پہ گیگ ءُ گوم "سید گنج" ءِ کاراش بہ کرتیں ۔ اِدءَ ھرکس پہ وتی لاپ ءِ جل ءَ سرگردان اِنت ۔ سید ھاشمی اکیڈمی ءِ باسک ءُ کارندہ دْرست سرکاری ءُ نیم سرکاری یا جندی کارءُ روزگار کنوکیں مردم بوتگ اَنت ۔ بلے کارندھانی کمّی ءِ نگیگیں جاوراں ھم چندے مردماں "سید گنج" ءِ کار برجا داشتگ اَت ۔

"بلوچ ءُ بدیں روچ" ءِ شومیں بتل ءِ بدءَ زاناں مئے راج ءَ چوشیں ھمکاری ءُ ھمبتّی نہ ساچ اِیت ۔ مئے زندمان ءِ دگہ تک ءُ پھناتانی ہیم ءَ مئے زبان ءُ ادب ءِ سرءَ ھم ناتپاکی ءُ گست ءُ کینگ ءِ انگرگوارین جمبر ساھیل اَنت ۔ اِے انگرگوارین جمبراں سید ھاشمی اکیڈمی ءِ سرءَ ھم گوْرتگ ۔

ھمے نگیگیں جاوراں اناگہ ءَ سید ھاشمی اکیڈمی ءِ مزن کمک کار مستر واجہ محمد بیگ بیگل ءِ دست کشّی نمدی ماں روتاک ءُ ماھتاکاں شنگ بوت ۔ اگرچہ آئی ءِ اِے دست کشّی چہ اکیڈمی ءِ مزن کمک کار مستری ءِ اَگْد ءَ اَت بلے چدءُ رند آئی ءَ ھچبر اکیڈمی ءِ کارانی تہ ءَ بھر نہ زُرت ۔ ابید چہ اکیڈمی ءِ مزن کمک کار مستر ءُ بنیادی باسکی ءَ ماں بلوچی زبان ءُ ادب ءَ محمد بیگ بیگل مزنیں کدّ ءِ بالادے ءِ واھند اِنت ۔ آئی ءِ یکّری پہ سید ھاشمی اکیڈمی ءَ مستریں گوْر گند اَت ۔ مردماں مار اِت کہ نی سید ھاشمی اکیڈمی ءِ شیراں پیٹے کپتگ ۔ چہ آئی ءِ سے ردی دست کشّی نمدی ءِ رزانت ءَ پدر بوت کہ آ چہ "سید گنج" ءِ چاپگ ءَ ھچک ناامیت اَت ۔ ہمیشکا آئی ءَ چہ اکیڈمی ءَ یکرّی پہ وت جوان تر زانت ۔

واجہ پروفیسر صبا دشتیاری کہ سید ھاشمی اکیڈمی ءِ جوڑ بوگ ءَ رند وت اکیڈمی ءِ کاراں گوں اَت ۔ واجہ محمد بیگ ءِ ھالی کرتگیں اکیڈمی ءِ مزن کمک کار مستری ءِ اُگدہ آئی ءَ کبول کُرت ءُ وتی رکستیانی دھدءَ کراچی ءَ کہ اتکگ اَت آئی ءَ "سید گنج" ءِ ردءُ بند ءِ کارءَ گوں مزن گُشادی ءَ بھر زُرتگ اَت ۔ بلے بلوچاں گُشتگ کہ "سرینگ چہ سُھرءَ گیش اِنت" چہ ھمے سرین ءُ برین ءُ جیڑ اَندریں شکسکیاں صبا دشتیاری ءِ ہمیں مزن زانتکارے ءَ بے پٹّ ءُ پول ءَ گوں اشتاپ زدگی ءَ وتی سیزدہ تاکدیمی دست کشّی نمدی ماھتاک "بلوچی" ءَ شنگ کُت ۔ آئی ءَ اکیڈمی ءِ اُگدہ دارانی سرءَ بے بُنیں بھتام جت ءُ جار پرّینت کہ "سید گنج" چاپ نہ بیت ہمیشکا آوت ءَ یکرّ دار اِیت بزاں آھانی بوت کہ سے ھالی چہ پولنگاں پلک شود اِنت ۔

اِدءَ مئے مرادکسی ایر جنگ نہ اِنت البت من انچک گوْشاں کہ واجہ محمد بیگ بیگل ءُ صبا دشتیاری ءَ اگاں دست کشّی ءِ گُڈّی گام ءَ ہبیسر گوں نیک نیتی ماں اکیڈمی ءِ دیواناں "سید گنج" ءِ کار ءِ دیر گوْزگ ءِ سبب ءُ اِے کار ءِ تہ ءَ گُشادی آرگ ءِ ھاترءَ وتی جوانیں شور ءُ سلاہ پیش بکرتین اَنت ءُ دردءُ راھے شوھازاتیں الّم ءَ "سید گنج" زوت تر چاپ بوتگ اَت ۔

واجہ محمد بیگ بیگل ءِ یکرّی ءُ صبا دشتیاری ءِ بے سنایتیں بھتام بندی ءُ دستکشّی ءَ رند سید ھاشمی اکیڈمی ءِ سرءَ یک نہ گُٹوکیں اِیرادگری ءُ بھتام بندی ءِ بُنگیج بوت ۔ ھرکس ءُ ناکس اِیرادگری ءُ بھتام بندی ءَ گوں کپت گوں ۔ ھما مردماں کہ ھچبر نہ سید گنج ءِ کار دیستگ اَت نہ آیاں پرّے ھاترءَ کمک کرتگ اَت ۔ ءُ نیکہ اِے رنگیں کارانی تہ ءَ کتّہ بازکتہ کارات اَنت' دْرستاں سید ھاشمی اکیڈمی ءِ ھما اُگدہ دارانی ڈوبارگ ءُ بدنام کنگ ءَ دپ یک کرت کہ آ سید ھاشمی ءِ چاپ نبوتگیں وانگیانی چاپگ ءُ "سید گنج" ءِ گرانیں کار ءَ شپ ءُ روچ وتی ھوناں جوشینگ ءَ اِت اَنت ۔ انچوش دْروگ بندگ بوت کہ مئے دوستاں ھم ایشانی راستی ءِ گمان بوت ۔

اِے ھما وھد اَت کہ "سید گنج" ءِ ردءُ بند داتگیں، وش نبیش کرتگیں ءُ نیم بُندگیں بے ردءُ بندیں آب یکّے پہ گوْرے اَت ایشانی یکجاہ کنگ، ھما آب کہ آیانی ردءُ بند ناسرجم اَت سرجم کنگ ءُ زد ردءُ بند داتگیں آبانی دْوبر ردءُ بند دیگ اِے دْرستانی وش نبیسّی کنائینگ، پروف ریڈنگ ءُ ردیانی کٹّگ، ھما گال کہ "سید گنج" ءَ مان بوتگ اَنت ایشانی یکّا کنگ ءُ ھور کنگ، کم ءُ گیش ۶۵۰ دانگ بُتانی شوھازگ، کچین کنگ ءُ تیار کنائینگ، بدءَ چہ دْرستاں مشکل تریں کار ایشی ءِ پیسٹنگ بزاں کاپیانی لچینگ ءُ "سید گنج" ءِ ڈورنگ ءَ چاپ کنگ آسانیں کار نبوتگ اَنت ۔ اِے رنگیں کاراں ھما سرکاری ادارہ ءُ زبان زانتانی بورڈ کن اَنت کہ آیاں سرکار ءِ زرّی کمک گون پہ بیت ۔ بلے سید ھاشمی اکیڈمی ءَ بے سرکار ءِ زرّی کمک ءَ گوں بے سرءُ سامانی ءُ ماں اِے نگیگیں جاوراں اِے ٹوھیں بزانت بلد "سید گنج" چاپ کرتگ ۔ ایشی ءِ بدل ءَ اکیڈمی ءِ باسکاں دل سوچیں شگان جگر برّیں

بھتام ءُ بے ننگیں زاۓ ءُ زکت پہ وتی ماتی زبان بلوچی ءِ ھاترءَ سگّ اِتگ اَنت۔ پرچاکہ مئے شاھیں اُستادءَ مارا اِے مستاگ داتگ اَت کہ:

آس اِیت بام راستی ءِ ڈروگیں شپ ءِ دل ءَ
تنگہ دو تنگہ اِیت ءُ کٹّیں زود، زود بیت

اکیڈمی ءِ زرجاور :۔

"سید گنج" ءِ چہ بلوچی اکیڈمی ءَ دست گرگ ءَ رند الشّی ءِ کار ءِ بُنگیج کنگ ءَ سید ھاشمی اکیڈمی ءَ مالی مشکل دیما ن اَت۔ سالِ ۱۹۸۳ءَ چہ اکیڈمی ءِ نیمگ ءَ من چہ گوادر ءِ دوستاں دستبندی کُرت کہ آ پہ سید گنج ءِ چاپگ ءَ سید ھاشمی اکیڈمی ءَ کمک بکن اَنت۔ گوادر سید ھاشمی ءِ گلیں ھنکین اَت اِد ءِ مردم پرے ھبرءَ پھر بند اَنت کہ بلوچانی اِے شاھیں ھر سید ھاشمی گجیں گوادر ءِ بچ اِنت۔ ہمیشکا آیاں منی دستبندی ءِ پدءَ یکّیں ھپتگ ءَ ۲۹،۶۰۰/= کلدار مچ کُرت ءُ اکیڈمی ءِ سرپرست حاجی احمد زھیر ءِ سرءَ دیم دات اَنت۔ چہ ھمے زرّاں سید گنج ءِ وش نبیسّی ءِ کار بُنگیج کنگ بوت۔

پرے کمک ءَ گوادر ءِ مردم گچینی ءَ ھُدا مرزی سائیں انور شاہ ھاشمی، میر عبدالغفور کلمتی، کہدہ محمد اکبر، کہدہ محمد انور، ملا یوسف، امام بخش امام، اشرف حسین، عابد سُھرابی، حسن علی سھیل، غفار ھوت، عباس محمود، آر۔ بی۔ بلوچ، دلمراد صابر ءُ ملا غلام رسول ءُ عبدالغنی آسکانی ستا کرز اَنت۔

۱۹۸۵ءَ چہ سیدلبزانکی مجلس امارات ءِ نیمگ ءَ پہ "سید گنج" ءَ ۳۱،۱۲۸/= کلدار سید ھاشمی اکیڈمی ءَ رس اِت۔ سیدلبزانکی مجلس (امارات) گوں نیکیں واھگ ءُ مراداں اڈ کنگ بوتگ اَت۔ آئی ءِ منشور ءِ مستریں مراد پہ "سید گنج" ءِ چاپ ءُ شنگ ءَ سید ھاشمی اکیڈمی ءَ کمک کنگ اَت۔ ایشی ءِ جوڑ کنگ ءَ واجہ ظفر علی ظفر ءُ واجہ صدیق آزات ءِ مزنیں دستے اَت۔ سیدلبزانکی مجلس ءَ بُنگیجی سالاں سید ھاشمی اکیڈمی ءِ چاپ کرتگیں کتابانی بھا کنگ ءَ جوانی ءَ کمک کُرت۔ بلے چیزے مُدّت ءَ رنداں بلوچستان ءَ بلوچانی سیاسی گرءُ چیل ءُ پُرشت ءُ پروش ءِ سبب ءَ سیدلبزانکی مجلس امارات یک سیاسی گلّے ءِ منّوگریں لوٹی یے ءَ وتی دست ءَ زُرت آزمانگ ءَ سیاسی ھم بگری نہ دار وکیں مردم دژمن زانگ بوت اَنت۔

سید ھاشمی اکیڈمی چہ بنیاد ءَ یک ادبی ادارہ ھے۔ ایشی ءِ تہ ءَ ھر ھما مردم ھور بوت کنت کہ گوں اکیڈمی ءِ موّل ءُ مراداں تپاک بہ بیت ءُ سید ھاشمی اکیڈمی کدی پہ سیاسی گلّے ءَ کارمرد نہ بوتگ۔ بلے چوکہ سید ھاشمی اکیڈمی ءِ باسک آھانی گل ءِ کارندہ نہ اِت اَنت ہمیشکا آیاں سید ھاشمی اکیڈمی وتی دژمن زانت۔ آیاں نہ الوک ءَ چہ اکیڈمی ءِ کمک ءَ وتی دست داشت اَنت بلکیں اکیڈمی ءِ دیم داتگیں بازیں کتابانی بھا زرّ ھم نہ دات اَنت ابید چہ پیسری لھتیں کتاباں آیاں چہ اکیڈمی ءِ چاپ کرتگیں مراد ساحر ءِ کتاب جیھال ءِ ۱۹۰ دانگانی بھا زرّاں ٹکّاے اکیڈمی ءَ نہ دات ھمے رنگ ءَ تاکبند "سنج" ءِ چار تاکانی گیشتری زرّ ھم داشت اَنت۔ سید ھاشمی اکیڈمی ءِ چاپ کرتگیں کتابانی بھا کنگ ءِ مستریں دَر امارات بوتگ۔ اِے دَر بند کنگ بوت۔ ماں بلوچستان ءَ ھم مئے بازکم کتاب بھا بوت اَنت ءُ ھمے بھا بوتگیں کتابانی زرّ ھم مارا سرجمی ءَ نہ رس اِت اَنت۔ اِے رنگ ءَ سید ھاشمی اکیڈمی مالی مشکلاں دوچار بیت۔ اے ھما وھد اَت کہ "سید گنج" ءِ وش نبیسّی نیم مُندگ اَت۔

ستا کرز اِیت واجہ حسین اشرف کہ آوھدی بلوچستان ءِ فنشریز ءِ وزیر اَت آئی ءَ من ءَ چہ کوئٹہ ءَ ٹیلفون کت ءُ لوٹ اِت۔ آئی ءِ ارادہ اَت کہ چہ بلوچستان ءِ سروزیر تاج محمد جمالی ءَ "سید گنج" ءِ چاپگ ءِ ھاترءَ چیزے زرّ مچ بگیپت ءُ مارا بدینت۔ چہ کراچی ءَ من، عابد آسکانی ءُ کریم مہندس کوئٹہ ءَ شتیں بلے چہ مئے کوئٹہ رسگ ءَ پیسر واجہ تاج محمد جمالی اسلام آباد ءَ شتگ اَت ءُ داں کہ وتی سرکار ءِ روگ ءَ اسلام آباد ءَ اَت۔ چہ حسین اشرف ءِ مزنیں جُھدے ءَ اکیڈمی ءِ چاپ کرتگیں کتابانی لھتیں بستگ بھا بوت۔ کوئٹہ ءِ اِے سفر ءَ بازیں دلپدردیں راستیاں مئے چم پچ کرت اَنت کہ ڈراج کشّی ءِ ساھار ءَ اِدءَ بیان کرت اِش نکناں، بلے انچک گوشاں کہ وزیر ءُ گزیراں مئے کتابانی یک بستگے ھم نہ زُرت۔ مالی کمک وتی جاگہ ءَ۔ البت حسین اشرف ءِ ھبرے دگر اَت۔ آئی ءَ مارا وتی لوگ ءَ چو وتی چُکّ ءَ داشت۔ آئی ءِ جند مئے ھمراہ لوُٹ ءُ مئے کتاب لُٹّ بھا کنائینت اَنت۔ چہ اِے کتابانی بھا زرّاں "سید گنج" ءِ وش نبیسّی ءِ کار سرجم بوت۔ بلے ایشی ءِ بتانی تیاری ءُ پیسٹنگ ءِ گرانیں کار دیم ءَ اَنت۔ پہ اِے کار ءَ مارا بلوچی اکیڈمی ءِ باگواجہ جان محمد دشتی ءَ ۲۰،۰۰۰ ءُ واجہ اسماعیل ممتاز ءَ ۳۲،۰۰۰/= کلدار ءِ کمک دات۔

"سید گنج" ءِ پیسٹنگ ڈورنگ ءَ جوانیں پلسٹکانی سرءَ بوگ ءَ اَت ایشی پیسٹنگ مزّ، بتانی تامرانی تیاری سرجمیں

تاکہ یمانی ٹریننگ ءُ دگہ ایرت ٹرپوشیں ھرچ بازأت بمیشکا اِے واجھانی داتگیں زرّ ھم بِرے کارءَ پورانہ بوت اَنت۔ ھمے شیانچیءَ مئے ٹرات گونگیں دوست میر عبدالغفور کلمتی کراچی ءَ مئے گورءَ اتک۔ آدھدی میر، بلوچستان آسمبلی ءِ باسک اَت آئیءَ پہ "سید گنج" ءِ چاپگ ءَ مارا =/۲۰۰،۰۰۰ (دو لک کلدار) ءِ مستریں کمک دات۔

ھمے سیمءَ International Committee For Balochistan Studies. ءِ نیمگ ءَ چہ ڈاکٹر آدریانو روسی Governor

Europe - Asia Foundation ءُ ڈاکٹر بدل خان Professor of popular Traditions and Oral Literature of Islamic World, Naples, University Italy.

ءِ جُھدءُ کوستاں پہ سید گنج ءِ چاپگ ءَ =/۱۵۰،۰۰۰ کلدار سید ھاشمی اکیڈمی ءَ رس اِت۔ اگاں میر عبدالغفور کلمتی، ڈاکٹر آدریانو روسی ءُ ڈاکٹر بدل خان ءَ ھمت مہ کرتیں پہ رے زُوتّاں "سید گنج" ءِ چاپگ ءُ شنگ کنگ بّماسکّ مشکل بوتگ اَت، اِے واجھانی ھنچو منت بگریں کمّ اِنت بلے آیانی اِے پُرسیتیں کمک ماں بلوچی زبان ءُ ادب ءُ بلوچ راجدپترءَ یات کنگ بنت۔

"سید گنج" ءِ سرءَ دُرستی کم ءُ گیش ۴۵۰،۰۰۰ (چار لکّ ءُ پنچاہ ھزار کلدار) ھرچ بوتگ۔ اکیڈمیءَ دُرستیں ھساب ھم زوت چاپ کنگ بیت۔

چیزّے سید گنج ءِ جند ءِ بارہ ءَ

بلوچ راج پاکستانی بہرگنگ بلوچستان، سند ءُ پنجاب، ایرانی بہرگنگ بلوچستان ءُ سیستان، ایرانی بہرگنگ کرمان ءِ رُودراتکی بھر، اوگانستان ءِ بلوچ دمگ ءُ دا انکہ ترکمانستان ءِ بہرگنگ مرو ءَ یک پُراہ ءُ شاھگانیں ھند ءُ دمگے ءِ تنک اِنت ءُ بدبھتی ءَ اِے راج ءَ ھچبر یک مُنچاھی سرکارے (بادشاھی یا دگر رنگے ءَ) نصیب نہ بوتگ۔ رودرآتکی بلوچستان ءِ لھتیں دمگاں سدانی سالاں "ریاست قلات" ءِ نام ءَ قلات ءِ خاناں سرداری کرتگ بلے آیاں ھچبر گوں بلوچی زبان ءَ ھچ رنگیں ھبت ءُ واھگ بیش نہ داشتگ آیانی سرکاری زبان پارسی بوتگ ءُ وت ھم برے ایرانی، برے اوگانی ءُ برے انگریزانی سازشانی آماچ ءُ وت ماں وتی گِرءُ چیلاں گیش نہ بوتگ اَنت۔ ھمے ھال رودرکتی بلوچستان ءِ دمگی سردارانی بوتگ۔

بژن ایش اِنت کہ پاکستان ءِ جوڑبوگ ءَ رندھم مئے سردار ءُ سیاسی سروکاں پہ بلوچی زبان ءِ بودناکی ءَ ستاکرزیں کارنہ کرتگ۔ ۱۹۸۹ ءِ سرءَ نواب محمد اکبر بگٹی ءِ سروزیری ءَ ماں رودرآتکی بلوچستان ءُ سالے کپے ءَ بلوچی بنگیجی واننگ ءِ زبان جوڑ کنگ بوتگ اَت بلے چہ بگٹی سرکار ءَ رند نام نھادیں راجدوستانی سرکار ءَ بلوچی واننگ بند کرت۔

البت اے شُکراِنت کہ چہ ۱۹۵۰ ءَ رند واندھیں بلوچاں وتی ماتی زبان ءِ بودناکی ءَ پیسے نہ پیسے، ھوریں رنگ ءَ یا جندی جُھد ءُ کوشست کرتگ چہ ایشاں مستریں نام سید ھاشمی ئیگ اِنت ھمائی ءَ بلوچی زبان ءِ نبیسگ ءِ رھبند جوڑ کرتگ کہ مروچی رواج گپتگ۔ بلوچی زبان ءِ اولی بزانت بلد "سید گنج" ھم ھمائی ءِ بے درورریں جھدانی بَرِ اِنت۔

سھرائیں گپّے کہ ھما زبان کہ یک پُراہ ءُ شاھگانیں سرزمینے ءَ شنگ ءُ تالان بہ بیت ءُ واننگ ءِ زبان مہ بیت۔ ھما زبان ءَ کہ سرکاری سرپرستی گون مہ بیت آ زبان ءِ گالانی یکجاہ چ کنگ چہ تلار ءِ بُرّگ ءَ مُشکل ءُ گران تر اِنت۔

یک زبانزانتے ءِ ردءَ سید ھاشمی بلوچی گال ءُ گالبندانی یکجاہ کنگ ءُ ایشانی بزانتانی گیشینگ ءَ وس کرتگ آئی ءَ دُور دراجیں سات ءُ سیرچتگ، سکّی ءُ سوری سگّ اِتگ۔ بلے بے زرّی ءُ نادراھی ءُ مرگ ءَ ھنچک موہ نہ دات کہ آسرجیں بلوچ دمگاں بگشتین ءُ گیشتر بلوچی گال ئے مُچ بہ کرتیں اَنت ھمے ارمان ءِ ردءَ سید ھاشمی ءَ گُشتگ اَت ۔

بستگ اَت ماڑی یے وس بوتیں پہ تنگہ پتو

سید ھاشمی اکیڈمی ءِ اگرچہ لھتیں گال ماں "سید گنج" ءَ گیش کرتگ اَنت بلے اکیڈمی ءَ ھم چوشیں جُوازتے نبوتگ کہ اے ردءَ مایٹ ءُ

بولی کار بہ کرتیں۔ پیشکا ماا ے راستی ءَ منّیں کہ دگہ چوشیں ھزاراں بلوچی گال بوت کن اَنت کہ ماں بلوچی ءِ اے اولی بزانت بلد ءَ ھور نہ اَنت۔ اے ردءَ دنیگا باز کارکنگ لوٹ اِیت۔

گوں اے راستیانی ھوری ءَ اے ھم زانگ لوٹ اِیت کہ "سید گنج" انچنائیں بزانت بلدے نہ اِنت۔ ایشی ءِ سرءَ سید ھاشمی ءَ ہمیں بلدیں زبانزانتے ءَ داں ۲۶ سال ءَ نہ پَسندیں رنگے ءَ کار کرتگ۔ آئی ءَ ھزاراں بلوچی گالانی بزانت انچوش گیشینتگ اَنت کہ بازجاگہ ءَ ایشی ءَ انسائیکلوپیڈیا بیگ ءِ گمان بیت۔ ماں "سید گنج" بازیں گالانی بزانت ابید چہ بلوچی ءَ انگریزی، پارسی، عربی ءُ اردوءَ ھم دیگ بوتگ اَنت۔

ماں "سید گنج" ءَ چنچک گال ھوار کنگ بوتگ؟ ایشی ءِ یک پسّوے ایش اِنت کہ ماں "سید گنج" ءِ ۱۷،۰۰۰ گال ھور کنگ بوتگ اَنت۔ بلے دنیا ءِ ایدگہ مزنیں زبانانی ہیم ءَ ماں بلوچی زبان ءَ چوشیں گال سک باز اَنت کہ نبشتگ ءَ آیانی آب یک اَنت بلے بزانت اِش پھک دگر دگر اَنت۔ انچوشکہ "ڈک" ءِ گال اِنت کہ ماں سید گنج یکّے شمار کنگ بوتگ بلے اے یک گالے نہ اِنت۔ "ڈک" ءِ بزانت ایش اَنت (۱) گرنچ (۲) اُشترءِ رواجے (۳) پتّرءِ ڈکّ (۴) بے روگنیں نگن (۵) گرانیں شرت (۶) اُڑیا ھچّ (۷) ھما ناڈراھی کہ چہ یک ناڈراھے ءَ دگہ ڈراھیں مردماں گیپت۔ (۸) سُوچِن ءَ کہ یک رندے گُدءَ جن ئے (۹) درواژگ (۱۰) "ٹ" نبیسگ ءَ ھما آپ کہ دواَنت بلے چوکہ یکّے ءَ نبشتگ اَنت ءُ آئی ءِ سرءَ ھمے ڈکّ ءِ نشان جنگ بیت انچوش کہ "ٹ"۔

ماں اے بزانتانی تہ ءَ ڈکّ جاگھے نامگال اِنت جاگھے کارگال اِنت۔ "ڈکّ" ءِ گال ماپہ درور داتگ ماں بلوچی ءَ چوشیں گال باز اَنت کہ چہ دو ءُ سے یا گیشتر دگہ دگہ رنگیں بزانت دَیِنت ءُ نامگال ءُ کارگال ھر دو اَنت۔ اگاں چوشیں گالاں جتا شمار کنیں گڑا ماں "سید گنج" ءِ گالانی شمار چہ ۲۶،۰۰۰ ءَ ھم گیش بنت ابید چہ ھزارانی گالبنداں۔

گیش کرتگیں گال :

"سید گنج" ءِ بُن نبشتگ ءِ چارگ ءَ رند ماراں اے سما کپتگ اَت کہ بازیں گالانی گیش کنگ وت "سید گنج" ءِ جنگا لوٹ اِت۔ پمیشکا سید ھاشمی اکیڈمی ءِ باسکانی مجلس ءَ اے شوراَت کہ اے رنگیں گال گیش کنگ ببنت۔

ماں "سید گنج" ءَ ھپت زاتیں گال گیش کنگ بوتگ اَنت۔

۱- ھما گال کہ آیانی بزانتانی جاگہ ءَ نبشتگ بچار پلاں گال ءَ بلے وھدے ما ھما گال ءِ جاگہ چاراِت داں آ گال ءِ جند ماں نہ اَت انچوش کہ "پاشپاد" ءِ گال ءِ دیم ءَ نبشتگ اِنت بچار "پادشپاد" بلے بُن نبشتگ ءَ "پادشپاد" ءِ گال ماں نہ اَت "پادِنک"، "پادیک" ءُ "پادیگ" ءِ دیم ءَ نبشتگ اَت بچار "پادینک" بلے "پادینک" ءِ گال بُن نبشتگ ءَ ماں نہ اَت ھمے پیم ءَ "شارشود" ءِ دیم نبشتگ بچار "آریٹ" وھدے ما "آریٹ" ءِ جاگہ چاراِت داں "آریٹ" ءِ گال ماں نہ اِنت۔

۲- ھما گال کہ ھمبزانتیں گالانی بزانتانی تہ ءَ گون بوتگ اَنت بلے ھما گالانی جند ماں "سید گنج" ءِ بُن نبشتگ ءَ ماں نہ بوتگ اَنت انچوش کہ "گُواچی" ءِ گال اِنت کہ سوگات، ٹیکی، باجی، سُکرّی ءِ ہمیں گالانی بزانتاں ماں اَنت بلے گُواچی ءِ جند ءِ گال ءِ نبیسگ ءَ سید ھاشمی شمشتگ۔

۳- سید ھاشمی ءَ گیشتر بُنگالانی گشّار گال، گوستگال، آیگی ءُ پرمان گال ءُ ھمے رنگیں گال جتائیں گالانی ھساب داتگ اَنت بلے بازبُنگالانی اے رنگیں اوبادگال جتا دیگ نبوتگ اِت اَنت کہ گیش کرتگ اَنت۔

۴- ھما گال کہ وت سید ھاشمی ءَ وتی لچّہ کاری ءُ نُم ءِ تہ ءَ کارمرد کرتگ اَنت۔ یا آئی ءِ وتی جند ءِ جوڑ کرتگیں گال اَنت بلے آ "سید گنج" ءِ تہ ءَ ایشانی ھور کنگ ءَ شمشتگ انچوش کہ جزم، سیکّارچ، گُواچنی، داریوش، ستاساچ ءُ دگہ انچیں گال گیش کنگ بوتگ اَنت۔

۵- ھما گال کہ "سید گنج" ءَ پہ بھ ماں نبوتگ اَنت انچوش کہ جوار ءُ جلاّر، ءُ سا ھکندن ءُ دگہ ھمے رنگیں گال۔

۶- مُیا نراجی بامردچوش کہ سُکرات، داریوش، مزنیں سکندر، چنگیز خان، گاندی ءُ دگہ انچیں نامگال۔

۷- ماراں باز انچیں زانتگیں ماھیگانی بُت دست کپتگ اِت اَنت کہ ماں "سید گنج" ءَ آیانی نامگال ماں نہ بوتگ اَنت کہ ما گیش

کرتگ اَنت ۔

گیش کرتگیں بزانت :

ھما گالانی بزانتانی تہ ءَ ماکّی یے مار اِتگ یا آیانی دوی یا سیمی بزانت دیگ نہ بوتگ اَنت ما گیش کرتگ اَنت۔

مئے داتگیں بزانت :

سال ءُ سید گنج ، ءَ چوشیں گال ھم سید ھاشمی ءَ بنشتگ اَنت بلے آیانی بزانت ئے داتگ اَنت اے رنگیں گالانی بزانت ما پیّا کرتگ ءُ داتگ ۔

سوج : اے رنگیں گیش کرتگیں گال ءُ مئے داتگیں بزانتانی بچارگ ءِ ھاترءَ سے گچتگیں نشان داتگ اَنت بچار تاکدیم ـــــ

درآمدیں گال :

دنیاءِ تہ ءَ مروچی چوشیں زبانے نیست کہ چہ درآمدیں گالاں پاک بہ بیت ۔ اے درآمدیں گال چہ ھمسائیگیں زباناں ، چہ بایار ءُ تجارت ءَ ، چہ نیکراہ ءِ راہ ءَ ، ءُ چہ زوراکیں راجانی زباناں زیردستیں راجانی زبان ءَ پُتر اَنت پہ زور جاگہ کن اَنت ۔

بلوچانی وانگ ءِ زبان پارسی بوتگ ۔ نیکراھی زانت ءِ ھاترا عربی اش ونتگ ۔ ہمیشکا بلوچی ءِ دومی دور ءِ ملائیں لچہ کاراں وتی زانت پیش دارگ ءِ ھاترا وتی لچھانی تہ ءَ پارسی ءُ عربی گال کارمرد کرتگ اَنت ۔

چہ اسلام ءِ آیگ ءَ رند عربانی باج بری ءِ سبب ءَ پارسی زبان ءِ تہ ءَ عربی گالاں ھم وش گیگ ءِ جاگہ کرتگ ۔ ھمیں سبب اِنت کہ مروچی ماں پارسی ءَ ھپتاد درسد گال عربی ئیگ اَنت ۔ وت پارسی مردماں دیر انت اے ھبر ءِ سما کپتگ کہ ایشی ءِ مستریں دَرور وشاھنامہ فردوسی" اِنت کہ ایشی ءِ تہ ءَ یک درسد ھم عربی گال نہ گواہ اِیت ۔ چہ ءُ رند ھم آ اے جُھد ءَ گلائیش اَنت کہ پارسی وتی بندریں رنگ ءَ آرگ بہ بیت ! اگرچہ چاردہ سد سال ءَ گون کپتگیں عربی گالانی درکنگ پہ آیاں سک گرانیں کارے ۔ ھمے حال اردو ءُ سندی ئیگ اِنت کہ اردو ءِ مزنیں زبان زانت ڈاکٹر گیان چند ، ڈاکٹر گوپی نارائن ، ڈاکٹر ابو اللیث صدیقی ، ڈاکٹر محی الدین قادر زور ءُ ڈاکٹر مسعود حسین خان ءِ ہمیں سوھوئیں زبان بلدماں اردو ءُ ھندی ءَ عربی ءِ ث ، ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، ف ، ءِ کشگ ءِ بدل ءَ انت ۔ آیانی ھیال ءَ اردو ءِ توارانی رھبند ءَ اے آبانی ھچ بستار نیست ۔ چریشاں ھتیں زبانبلداں ح خ ق غ ءِ آبانی کشگ ءِ شور ھم داتگ[1]

بلوچی نبیسگ ءِ سند نوکی پنجاہ سال انت کہ بنگیج بوتگ ۔ بنگیجی ءَ مئے ندکار ءُ لچہ کاراں ھم پارسی عربی گال ماں وتی رم ءُ لچھاں کارمرد کرتگ انت ۔ بلے زوت مئے وانندہ ءُ زانتدھیں ندکاراں اے سما کپت کہ اے درآمدیں گالانی کارمردی چہ بلوچی زبان ءَ آئی ءِ زیبائی ءُ شرکنی ءَ گارات کنت ۔ اے ردءَ اولی مردم واجہ محمد حسین عنقا اَت کہ آئی ءَ ماں وتی "اومان" ءِ (۱۹۵۱) بنشتانک ءَ درامدیں گالانی کارمردی سک بازا یر جتگ ۔ ھمے رنگ ءَ "ماں اومان" ءِ تاکبنداں واجہ عبداللہ جان جمالدینی ءُ واجہ عبدالصمد امیری ، گل خان نصیر ءُ لالا غلام محمد شاہوانی ءِ اے جوانیں سوج وانگ کرزانت کہ اے واجھاں بنشتگ کہ دری گالانی بدل ءَ بلوچی ءِ جند ءِ گال کارمرد بہ بنت ۔

سید ھاشمی ءَ ھم مزنیں جہدے کرتگ کہ اے رنگیں درآمدیں گال کارمردکنگ مہ بنت ۔ بلے باز انچیں گال است انت کہ بلوچی ءِ بُن روتگاں جاگہ کرتگ اِش ءُ کارمرد بوگ ءَ اَنت ۔ چُشیں گالانی ماں بلوچی ءَ کارمردکنگ ءَ سید ھاشمی ءَ ھما رھبند زرتگ کہ دنیاءِ اے دگہ مزنیں زباناں وتی کرتگ ءُ ھمے کدرتی رھبند انت ۔ انچوش کہ وت عرب ھزاراں دری گال ماں وتی کدرتی توار ءَ کارمردکنگ ئَ انت ۔ آیانی دپ ءَ پ ، ٹ ، گ ، چ ، ڈ ءُ ڑ ءِ ہمیں آب در نیا اَنت ۔ ہمیشکا عرب یونانی الیگزینڈر ءَ اسکندر ، پاکستان ءَ باکستان ، بلوچ ءَ بلوش ، گاندی ءَ غاندی ، پارسی ءِ چراگ ءَ سراج ، گوادر ءَ جَوادر گوش اَنت ءُ نبیس اَنت ۔

ھمے رنگ ءَ پارسی ءِ کوروش ءَ لاتینی ءُ انگریزی ءَ سائرس Cyrus لاتینی ءِ رس پبلکا Res publica ءَ انگریزی ءَ ریپبلک Republic ءُ فرانسیسی ءَ Republique گوش انت ءُ نبیس اَنت ۔ عبرانی ءِ گامال ءَ Gamal عرب جَمَلُ ءُ

[1] اردو سندھی کے لسانی روابط (شرف الدین اصلاحی)

گمل، لاتینیءَ کیمیلس Camelus یونانیءَ کیمیلوس Camelos ءُ انگریزیءَ کیمل Camel گوش انت ءُ نبیس اَنت۔
ھمے ھال پارسی ٹیک اِنت کہ ڈاکٹرءَ دُکترءُ دُکتور، ٹیلیفون Telephone ءَ تلفن ءُ میٹر Metre ءَ مِتر گوش اَنت ءُ نبیس اَنت۔ ھمے پیم ءَ بلوچانی دپءَ عربیءِ ث، خ، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق درنیاینت۔ اگاں ایش پہ زور بلوچیءِ سرءَ مُشگ بہ بنت گڑا بلوچی زبانءِ جندءِ رنگ پُشت نہ کپ ایت۔

مُرادایش اِنت کہ ھادرامدیں گال کہ بلوچیءَ پھک ءَ وتی کرتگ اَنت۔ سیدھاشمیءَ ماں سیدگنج ءَ بلوچیءِ جندءِ توارءُ کدرتی رنگءَ زرتگ اَنت۔

اے بزانت بلدءِ کارمرزیءِ باروءَ:

بزانت بلدانی کارمرزیءِ بارہءَ ھر بزانت بلدءِ سرسوجی گال نبیسگ بنت۔ کہ چاروک پہ آسانی وتی پکاریں گالاں دربہ گیج ایت۔ ماں اے بزانت بلدءَ ھمے ڈولیں سوج نبیسگ ءَ ایں

سوجی گال : Guide Word

سیدگنجءِ ھرچ تاکدیمءِ ھنیچگءِ راستی نیمگءَ ھا تاکدیمءِ اولی گالءُ چپّی نیمگءَ گڈی گال ڈال ڈالءَ بنتگ اَنت کہ اشاں سوجی گال گوش اَنت۔ انچوش کہ شما تاکدیم ۳۳ءِ ھنیچگءَ گندات۔

ابدم

ابلو

چہ اے دوئیں سوجی گالاں زانگ بیت کہ ایشانی درنیامءِ توامیں گال ھمے تاکدیمءَ بنت۔

پکاریں گالانی درگیجگ:

پکاریں گالءِ زُوت درگیجگءِ ھاترءَ سیدگنج چوکہ توامیں بزانت بلداں ابجدءُ ھسابءَ ردءُ بند دیگ بوتگ۔ توامیں گالانی دیمءَ شیاھیں ٹکءِ نشان جنگ بوتگ ءُ توامیں گال ڈال بنتگ اَنت۔ انچوش کہ شما تاکدیم ۳۸۷ءِ اول سرءَ "چ"ءِ آبءَ گنداِت۔

- چ : (چ ے) بلوچیءِ ھشتمی آب
- چا : (چَ ا) "چار"ءِ سبک گال۔ بچار، چاہ" ھمے کہ گراداَنت ءُ ورانت ئے
- چاب: (چَ اب) چہ پتن یا کتنکیں آسنءَ جوڑ کرتگیں تالب۔
- چابار: (چَ ا بَ ار) بچار، چھبار۔

توار : Pronunciation

ماں بلوچیءَ چُشیں گال بازاَنت کہ اگاں توار اش راست گیشّینگ ءُ سُرینوک جنگ مہ بنت پہ وانوکاں آیانی وانگ مشکل بیت۔ ہمیشکا ماں سیدگنجءِ ھرگالءِ دیمءَ آئیءِ ھجّی، سُرینوک جنگ ءُ ٹُکر ٹُکر کنگءَ گیشّینگ بوتگ اَنت تاکہ وانوکءَ وتی راستیں توارءَ دستءَ بہ دیئنت۔ ا۔ک : جنگ : (جَ نَ گ) جنگ : (جَ نَ گ)
جِلگ : (جِ کَ۔کَ گ) جَلگ: (جَ کَ۔کَ گ)

بازبزانتیں جتا کرتگیں گال

ماں سیدگنجءَ لھتیں گال کہ بیگرءِ بیگرءَ وتی دیتری کردءِ سببءَ دُو سے یا گیشتر پھکءَ جتائیں بزانتانی واھند اَنت کہ ایشانی جتا کنگ لازم اِنت ءُ ماں سیدگنجءَ ھم جتائیں گالانی ھسابءَ نزورگ بوتگ اَنت ءُ نمبر جنگ بوتگ اَنت۔ اگاں بزانت بلد چاروکءَ نمبر (۱)ءِ تہءَ وتی پکاریں گال مہ رس ایت۔ گڑا نمبر (۲)، یا نمبر (۳)ءَ بہ چار ایت۔

شُکرءُ مِنّت

سیدھاشمی اکیڈمی ھما دُرستیں و اجھانی منّت وار اِنت کہ آیاں گوں وتی جوانیں شورءُ سلاھاں مئے راھدربری کرتگ ءُ مشکلیں وھداں

مارا دل ڈڈّی داتگ ۔ گچینیءَ کریم دشتی، عطا شاد، اکبر بارکزئی، عبدالصمد امیری، جان محمد دشتی، اسماعیل ممتاز، ظفر علی ظفر، ڈاکٹر برکت اللہ، ڈاکٹر بیدل خان، ایمن ادمان، محمد امین بلوچ ماسٹر عبدالرشید، عبداللہ بلوچ ءُ عبدالواحد بندیگ اِے پِردءَ سَتا کرزائنت ۔

گُڈّی گال : سید گنج ءِ کارءَ بازا یرت چاری کنگ بوتگ ۔ بلے بنی آدم چہ ردیاں پلگار نہ انت ہمیشکا ماں سید گنجءِ ہر رنگیں نزوری ءُ ردی کرگنڈگ بہ بیت مئے واندھیں ءُ براھنذگ مارا سرحال بہ کن اَنت دانکہ ما چوشیں کمّیءُ ردیاں سید گنج ءِ دومی چاپ ءَ دُور بکنیں ما آیانی منت وار یں ۔

علی عیسیٰ

سید گنج ءِ آسان وانگ ءِ هاترءَ سید هاشمی ءِ وانگی و بلوچی سیاهگ ءِ راست نبیسگ ءِ لهتیں بهرگیں کنگ بوت ءُ "دلگوش کرزیں گال" ءِ سرگال ءَ سید گنج ءِ بنگیج ءَ دیگ بوتگ کہ ایشی ءِ وانگ ءَ سرا یوک ءَ سید گنج ءِ وانگ آسان بیت بلکیں ایشی ءَ گوں دلگوشی وانگ ءَ سر پد بوگ ءَ رند پارسی ءُ اُردو وتنگیں هر بلوچ بلوچی ءِ وانگ ءَ نبیسگ ءَ زوت بلد بیت۔

دلگوش کرزیں گپ

بلوچی زبان ءَ کہ مرچی ماں اے سیاهگ ءَ نبیسگ ءَ ایں ایشی ءِ مستریں تیتوں ایش اِنت کہ سرجمیں بلوچستان، ایران، اوگانستان ءُ سندھ ءِ هرسیں دیماں بَل ءُ وانگ ءِ جاری تیگ ءَ نبیلو میں زر اِنت۔ اے هرسیں مُلکاں کہ بلوچستان ماں انگرءَ گپ تگ ایشانی تہ ءَ همے سیاهگ کارمرد بیگ ءَ اِنت۔ اے سیاهگ عربی سیاهگ گوشگ بیت پرچاکہ ماں عربی رهبندءَ اِنت کہ عربانی بیرڑءُ باجاں پہ سوگاتی اے ڈیہ ءُ دیاراں بخشاتگ۔ دگہ گپے ایش اِنت کہ سرجمیں رودراتکی بلوچستان ءَ "اُردو" ءُ روایرشتی بلوچستان ءَ پارسی وانینگ بیگ ءَ اِنت۔ اگاں ناں راستیں گپ ایش اِنت کہ بلوچی زبان ماں اے سیاهگ ءَ عجبر راست ءُ چمک نبیسگ ءُ وانگ نہ بیت۔ پہ ایشی ءِ، ماں اے سیاهگ ءَ راست وانگ ءَ مارا هریک گالے ءِ هریک آپے ءَ سرینوک جنگ لوٹ اِیت پدءَ هتیں انچیں گال هست کہ اگاں آیاں همے سرینوکاں پہ بکن ءَ انگت هم راست وانگ نہ بنت۔ پہ ذروری همے گال پیش کنگ بیت ءَ۔

میل، میل، میَل، رِیل، رِیئل۔

چہ ایشاں چنگیں دومیں گالاں ءَ بندرءَ سرینوک پر کنگ نہ بیت کہ ماں هر دوئیناں "م۔ ے۔ ل" ءِ آپ اِنت کہ "م" گوں "ے" ءَ سک وانگ بیت ءُ "ل" ءَ ادشت اِنت۔ بلے پدءَ هم هر دوئینانی گالوار دگرگر اِنت۔ ما ایشاں چوش گیشینیں۔

چہ ایشاں یکے "میل" (MYL) اِنت ءُ دومی "میل" (MEYL) ءُ آدگرانی گالواراں بچار۔ میَل (MAYL)، میل (MIL)، ریل (MILL)، میئل (MIYYAL)

پہ ایشانی گالوارانی گیشینگ ءَ مارا من آپ کار بستگ اِنت۔ پہ "ے" (زبر) ءَ "A" پہ "ِ" (زیر) ءَ "E" پہ "ے" ءَ "Y" ءُ پہ "ی" ءَ "I" زورگ بوتگ۔

چہ اے گالاں سرینوک ءِ زانت جتا اِنت۔ دگہ لهتیں گالاں بچار:-

گِڈگ (GEDDHAG) گُڈگ (GUDDHAG) گَڈگ (GADDHAG) جَنگ (JANG) جِنگ (JENG) جُنگ (JUNG) جنگ (JANAG) بیر (BEYR) بِیر (BIR) بِرّ (BIRR)

ابید چہ ایشاں دگہ سشش هشت یا چد ءُ گیشتر آں گالانی وانگ انگت هم گراں تریں مشکلے کارایت۔ اِدءَ چیزے گال پہ ذروری نبیسگ بیت بچارات کہ ایشانی وانگ آسان اِنت؟

گیشینگیں۔ نیتائی۔ کرینگ۔ چکنبلو۔ زبانزانتیں۔

ایشیں ءُ دگہ همے رنگیں گال سک باز اِنت کہ اگاں سرینوک جنگ هم بہ بنت پدءَ هم یک برے وانیں ندکارے ءَ اڑیں اِنت یک گالے گیشینگیں ءَ بگر۔ اے ءَ آں گالے۔ (ابید "ش" ءِ کہ ڈک اِنت) اگاں ایشی ءَ دو یا سے ٹکر بکنیں پہ وانوکاں دگہ گیشترین اڑے بیت۔ انچوش کہ "گیش اینگ ایں" یا "گیشیں تگ ایں" هر ڈول ءَ ایشی ءِ یکجا نبیسگ عوان تر اِنت پرچاکہ اے گال یکے ءُ ایشی ءِ زانت هم یکے۔ پیشکا یکجا نبیسگ لوٹ اِیت۔ ایشی ءِ بهر بهر کنگ پهک ءَ رد بیت۔ البت اگاں ایشی ءِ بهر کنگیں هریک ٹکرے ءَ جتائیں زانتے بوتیں ما اے گال ءِ ٹکر کنگ ءَ مستل نہ بوتگ اِیں۔ انچوش کہ "ماروگ اِنت" ءَ سے بهر ءَ گرتگ ، پرچاکہ ایشی ءِ هرسیں بهر تهنا هم جتائیں زانت دار اِنت ءُ هر یکے جتا دت یک گالے۔

اے رهبند ءَ "نیتائی" ءُ "کرینگ" ءِ رنگیں گالاں هم ٹکر کرت نہ کنیں البت "چکنبلو" ءُ "زبانزانتیں" ءِ گال دو ٹکر کنگ بنت، اِک (انچوش کہ): "چم کنبلو" ءُ "زبان زانتیں" ءِ بلے چوشیں کنگ ءَ ایشانی زید ءُ براه پهک ءَ ردت پرچا کہ انوں اے چو کہ یک گالے ءَ وانگ ءُ زانگ بنت ایشانی دو بهر کنگ ءَ ما براه چہ ایشاں پلگ بیت

اِے ءَ چارءُ پنچ گال اِنت اَنت بلوچی چہ اے رنگیں بلکیں چہ ایشاں هم گیشتر اڑءُ آجیں گالاں سستریچ اِنت ۔ بلے اید چہ اِے گالاں دگہ سستریں اڑے کہ بلوچی گالانی تہءَ اِنت آ ایش اِنت کہ لهتیں گال انچیں اَنت کہ آیانی جنبیچ ءُ آب اودشت اِنت کہ دگہ هم رنگ ءُ هم آهنگ گالانی پدءَ رَدوانگ بنت اک :

درد (DARD) ءُ درد (DRAD) گورم (GOURUM) ءُ گورم (GWARM) درپ (DARP) درپ (DRAP) گوهر

(GOUHAR) ءُ گوهر (GWAHR) بلے پیسر چہ ایشی ءَ کہ ما دگہ گپاں بجنیں یک گونڈیں دیوانے پہ بلوچی آباں هم کنیں

بلوچی آب

انجوشس کہ من "انگرءُ تر ءُ نگل" ءِ پیش گال ءَ "بلوچی بنگیج" ءِ تہ ءَ اِے گپ پدر اِتگ کہ بلوچی آب ءُ درستی بیست ءُ پنچ (۲۵) اَنت کہ ایشس اَنت :

اب پ ت ٹ ج چ د ڈ ر ڑ ز ژ س ش ک گ ل م ن و ہ (ھ) ء ی ے ۔

اِدءَ یکر ندے پدءَ گوشاں کہ بلوچی ءِ سرجیں آب همیش اَنت ۔ آ دگہ آب کہ دوازدہ اَنت ما آیاں دُور دئیں ۔ چہ اِے دُور دانگیں گالاں "ث ح ذ ص ض ط ظ ع ق" ءِ چکیں عربی آب اَنت کہ تهنا ماں عربی گالاں کارمرد بنت یا کہ چوشس بگوش کہ آ گالے بوتہ ءَ کہ چہ اِے آباں یکے هم ماں بیت بزاں آ گال عربی یے ۔ اید چہ ایشی ءَ اِے آبانی راستیں گالوار بیک عرباں دگہ راج گیشینت نہ کنت (همائی ءِ سرءَ چہ کسانی ماں عرباں ءُ رستگ ءُ مزن بوتگ یا کہ عربی زبان ءِ پہ جوانی ونتگ ءُ دربُرتگ) ۔ ایشی ءِ معنی ایش اِنت کہ کسے یک چوشیں گالے درگیتک نہ کنت کہ آئی بوتہ ءَ چہ اِے آباں یکے گون بہ بیت ءُ عربی گالے مہ بیت ۔ آ دگہ گپے کہ پہ رَدکاری یک گالے ءِ آب رَد نبیسگ بہ بنت انچوش کہ پارسی ءِ دو گال "صد" ءُ "گذشت" اَنت کہ چہ عربانی بلاج بزی رند عربانی جندءَ یا کہ عرب تر اِنگیں ءُ عربی زبان ءِ ترپدوشتگیں مردماں اِے گال یک برے انچوش نبشتگ اَنت ءُ دانکہ مرچی همے رنگ ءَ نبیسگ بیگ ءَ اَنت ۔ بلے ایشانی بندریں راستیں نبیسگ هم "سد" ءُ "گزشت" اِنت ۔ پرچاکہ "ذ" ءُ "ص" ءِ چی رنگ ءَ پارسی آب نہ اَنت ۔ ءُ یک پارسی گالے دست نہ کپ اِیت کہ آئی بوتہ ءَ چہ اِے دوئیناں یکے ماں بہ بیت ءُ پارسی زبان ءِ گپ جنوک ایشانی راستیں گالوار ءَ هم گوشت نہ کن اَنت

دگہ سے آب "خ ف غ" اَنت کہ ماں ایشاں پارسی ءُ عربی هر دوئیں شریدار اَنت ۔ پہ عربی ءَ دُور پیش کنگ بکار نہ بیت بلے پارسی ءَ پہ "خ" ءَ خشت ، خاک ، بخت ، خریدن ، خواستن ءُ دگہ گال اَنت ۔ پہ "ف" ءَ گفت ، گفتار ، رفتن ، فردا ، فراوان ءُ پہ "غ" ءَ ایاغ ، بغل ، کورباغہ ، مُرغ ، مُغ ءِ گال پہ مثالیگ دَبَس اَنت ۔

بلے ماں بلوچی ءَ اِے هر دوازدهیں آب کارمرد نہ بنت ۔ هما گپتیں آب کہ تهنا عربی ءِ ثگ اَنت آیانی بارہ ءَ ءُ هچ گپ جنگ نہ لوٹ اِیت بلے اِے رندءِ ماں عربی ءُ پارسی ءَ شریداریں سئیں آبانی بارہ ءَ لهتیں گپ جنیں ۔

پارسی ءِ "خ" ماں بلوچی ءَ "هـ" ءِ هد ءِ "بیت ، اک : خشت ، بخت ، تخت ، خاک ، پخته ءِ بلوچی : هشت ، بهت ، تهت ، هاک ، پهتہ اَنت ۔ البت لهتیں گال چہ گالوارءِ گرانی ءِ سبب ءَ چہ اِے رهبندءَ در کیت ، اک : ناخن ءِ بلوچی "ناکن" اِنت ءُ "ناهن" نہ اِنت

اگاں پارسی گالانی تہ ءَ همے "خ" "گوں" "و" ءَ یکجا اِنت ءُ گال ءِ بُنگیج ءَ آتکگ ایشی ءِ مثلیں بلوچی گالانی تہ ءَ گیشتر "خ" ءِ پهک دُور دیگ بیت ءُ تهنا "و" ءِ زورگ بیت ، اک : خوش ، خوشدل ، خود ، خواهش ءَ بلوچی : وش ، وشدل ، وت ، واهشت ۔ پدءَ پارسی ءِ "غ" ءِ بدل بلوچی ءَ "گ" اِنت ۔ اک : "بغل ءُ مُرغ" ءِ بلوچی "بگل ءُ مُرگ" اِنت ۔ همے رنگءَ پارسی ءِ "ف" ءُ بلوچی ءِ "پ" ، اک : گفتار ، گفت ، رفت ۔ بلوچی رهبندءَ : گپتار ، گپت ءُ رپت بنت ۔

من چہ اِے گپ ءَ زانتکارنیاں کہ بلوچستان ءَ بازجاگہ ءَ همے سئیں آب بزاں "خ ف غ" ءَ کارمرد کنگ ءَ آ اَنت بلے ایش ءُ دگہ آب کہ بلوچی ءِ بوتہ ءَ نیست اَنت اِے درست هما همگیں زبردستیں زُبانی سوگات اَنت کہ مارا دیگ بوتگ

اَنت ۔ اِدءَ اِے بنگپ ءِ سرءَ هچ گپ جنگ نہ اِنت بلے من اِنچک لازم گوشاں کہ آ جاگهاں کہ اِے سئیں آب "خ ف غ" کارمرد بوتگ اَنت هم رَدیں رهبندءِ کارمرد بوتگ ءَ اَنت کہ چہ ایشانی کارمرد ءِ جاورءَ زانگ بیت کہ پہ زورءَ مے سرءَ مشتگ بوتگ

آنت ۔

"خ" ءِ آب ءُ بزیر، اگاں "خ" ءِ آب بلوچی آبے بوتیں گڑا بایدات کہ ایشی ءَ وت ءَ پہ جوانی وتی بُندری زبان ءِ گالاں برسینتیں ۔ بلے "آختگ"، "بوختگ"، "نسخان" ءُ "نوخ" ءِ رنگیں گالاں دلگوش بکن کہ ایشانی تہ ءَ "خ" ءِ آب زور آرگ ءُ مان دیگ بوتگ ۔ "آختگ" ءُ "بوختگ" ءِ پارسی رنگ گار اَنت ۔ "نسخان" عربی ءِ "نقصان" اِنت کہ برے حال ءَ رسِ اِنتگ ءُ ھمے رنگ ءَ "نوک" ءِ "ک" "پہ" "خ" ءَ بدل کرتگ ۔ ھمے رنگ ءَ "پ" ءِ گالوار ھم بازجاگہ ءَ "پھ" "کنگ بوتگ، اِک: پُھڑ، پُھر، پھوپٹ ءِ گال اَنت ۔ ابید چہ آ گالاں کہ آیانی تہ ءَ "ف" "چوکہ پارسی ءَ کار مرد اِنت ۔ پہ ءَ انچیں گالانی تہ ءَ "ف" ءِ جند ھم "پھ" کرتگ ۔

چہ اِے آباں "خ"، "غ" پشتو زبان ءِ داد اَنت ءُ "پھ" سندھی، جاٹکی ءُ سرائکی زبانانی سوگات اَنت ۔

نوں مایدءَ بلوچی آبانی بُنگپ ءَ دلگوش کنیں ءُ گوشیں کہ بلوچی آب ھمے بیست ءُ پنچیں اَنت کہ گوشگ بوتگ اَنت ءُ رندءِ دوازدھیں آب عربی اَنت کہ چہ آیاں پارسی گوں سے آب ءَ شریدار اِنت ۔

البت چوشیں عربی ءُ پارسی گال بازءَ ست اِنت کہ آیاں چہ ھمے دوازدھیں آباں یکے یا گیشتر مان اَنت ءُ پہ ھمے گال بلوچی ءَ ھم کار مرد بیگ ءَ اَنت ۔ پارسی ءِ بازیں گالے ءَ بلوچی وت جندءَ شریدار اِنت ۔ بلے عربی ءِ گالاں گوں عربی آباں ماں بلوچی ءَ کار مرد کنگ راست نہ بیت کہ گالوار اِشاں پھک زدبیت ءُ اگاں مارا اے رنگیں عربی ءُ پارسی گالاں ایشانی بُنندریں رنگ ءَ ماں بلوچی ءَ بہ نبشتیں چہ دُرستان ءُ بلسرا ءُ پوشش کہ گوشگ بوتگ گالوار اِش راست نہ بیت ءُ دومی ایش اِنت کہ گڑا بلوچی زبان بلوچی پشت نہ کپ ایت ۔ پیشکا ما ھمے گالاں بلوچی رھبند ءِ گالوار ءَ نبشتیں ۔

اِدءَ ما بلوچی آبانی رِدءَ سرجم کنگ ءِ خاتر ءَ ھمے دوازدھیں دُور داتگیں عربی ءُ پارسی آبانی ھمتوار ءُ مٹیں بلوچی آباں پیش داریں کہ ھردھداں بلوچی ءَ ھما آبانی بدل ءَ کار مرد کنگ بہ بنت

عربی آب	بلوچی ھمتواریں آب
ث - ص -	س
ذ - ض - ظ -	ز
ع -	ا
ف -	پ
ح - خ	ھ
ط -	ت
غ -	گ
ق -	ک

درآمدیں گال

چہ بلوچی آباں رندءَ نی ما درآمدیں گالانی بارہ ءَ گپ جنیں ۔ بلوچی زبان ءِ جند چہ ھمے سردار ءُ راجدارانی مہربانی ءَ مجبور بوتگ ءُ نبیسگ ءُ چاپاری زبانے ءِ منزل ءَ نہ رس اِتگ ۔ بلوچانی وانگ ءُ نبیسگ ءِ زبان پارسی بوتگ ءُ پہ گیشتر وانندگی ءَ نیکراہ ءِ خاتر ءَ عربی اِشاں وتنگ ءَ ءُ چہ ءَ رند اردو وانگ بوتگ کہ پارسی ءَ رند دومی جاگہ ءِ گپتگ ۔ انگریزی چہ آ ھر ستیناں رند تر بما رس اِتگ ۔ اُردو زبان ءِ گپ ءَ من نزاناں پرچاکہ اگاں پارسی ءُ عربی گالاں چہ آئی ءَ درکن ءَ آچو دست ءُ دل ءَ بیت ۔ البت پارسی ءُ عربی ءِ کوھنیں ھمراہ اَنت ۔ پارسی زبان ءَ ءُ ھمے راج ءِ سرءَ سرداری کرتگ ءُ عربی زبان ءَ نیکراہ ءِ نیمتوں ءِ گوں وتی گونڈلیں گالاں مارا آماچ کرتگ ۔ پیشکا دعوے کہ ما درآمدیں گالانی نام ءَ گریں ھمے دیم ءَ ھمے دوئیں زبانانی گال اَنت کہ ھردھد گوں ھمے زندمانی ءِ پھک ھوار بوتگ اَنت ۔ یک راست تریں گپ ایش اِنت بلوچی ءِ برگ ءَ پہ واھگ ءُ نواھگ ءَ سوار بوتگ اَنت ۔

اے گپ چہ کس ءَ چیر نہ اِنت ءُ کس ایشی ءِ منتوک ھم بوت نہ کنت کہ بلوچی ءِ رم نبیستی گوں کراچی ءِ شنگجاہ ءِ بلوچی مجلساں بُنگیج بوتگ ۔ ھمے رنگ ءَ لچہ کاری ءِ دیروی ءِ دستریں سکیں ھم ھمے مجلس بوتگ اَنت ۔ چونا ھیگا چہ مجلساں پیسر لچتیں بلوچی لچہ کار ھم بوتگ بلے آیانی پرستگیں لچہ چہ پارسی عربی گالاں ستریچ بوتگ ءُ آیانی زیدءُ نداگ پھک پارسی یا اردو بوتگ ۔ چوشیں

لچہ باز بوتگ کہ بیگہ " گت، بنت ءُ روان " ءِ رنگیں لھتیں گالاں دگہ سرجمیں گال آئی ءِ تہ ءَ عربی پارسی بوتگ انت ۔ موگیشتر لچہ کاراں یا کہ بے کاریں سوت پر بستگ، یا کہ اردو یا پارسی لچہ کارانی لچہ ماں نیم گندا کیں رنگ ءَ ماں بلوچی ءَ ترینتگ انت چہ ھما رنگیں لچھاں لھتیں بند پہ دروری پیش کناں ؎

دل ءِ نادان بگوش تراچے انت — آخر اے دردءِ دواچے انت

یا کہ ھمے لچہ ءِ دگہ بندے ؎ محمل ءِ فرش ءُ بوریاچے انت ۔

دگہ لچہ کارے پہ ءَ ھما اردو لچہ کار ءِ دگہ لھتیں گال جوش ترین ایت :

سک مشکل انت ھر یک کارے ءِ آسان بیگ ؛ مردم ءَ ھم میسر نہ انت انسان بیگ

دگہ لچہ ءِ دو بند بچار ؎ چو من ءَ دیگرے بے تاب نیست ؛ ساز موجود انت مگر مضراب نیست

وھدے کہ من کراچی ءِ شنگیاہ ءِ بلوچی مجلسانی کار تجزیہ گرت، من دیست کہ بلوچی رسانی جاور ھمیش انت کہ لچھانگ انت ۔ پیشکا من مزنیں جھدے کرت کہ بلوچی لچہ کار ءُ ندکار دتی لچہ ءُ ماں چہ اے رنگیں پولنگاں بہ پھریز انت ۔ آ وھد ءَ اتوں دیر انت بلے من انگت ھم گندان کہ مئے گیشتر ندکار ءُ لچہ کار دتی جاور ءَ چہ اے در آمدیں گالانی کنٹگاں گیشینگ ءِ جھد ءَ نہ انت البت یک دگہ مزنیں گنجے مارا دست کپتگ کہ مئے چیزے نوکیں لچہ کار ءُ ندکار بلوچی ءَ بلوچی ءِ رنگ ءَ نبیسگ ءَ انت

بلے مارا انگت کوشست کنگ لوٹ ایت کہ اے رنگیں در آمدیں گال ماں بلوچی ءَ کار مرد مہ بنت ءُ ھر یک چوشیں گالے ءِ بدل ءَ بلوچی گال زورگ بہ بیت ۔ اگاں یک گالے ءِ مٹ کہ مارا بلوچی ءَ بہ دست مکپ ایت گڑا پیدا انت جوڑ کنگ بہ بیت ۔ تا وھدیکہ اے نوکیں گال جوڑ نہ بوتگ آئی ءِ بدل ءَ چہ بلوچی ءَ نزیک تریں پارسی گالے پہ لاچاری زورگ بہ بیت کہ پارسی ءُ بلوچی بندرءِ نچیں دل ءِ براتانت ۔ اے دگہ گپے کہ گوں عرابانی باج بری ءَ عربی زبان ءَ پہ پارسی زبان ءِ جند ءَ ھم بیسٹ برت کہ اے بزرگ باج ءِ آسر ایش انت کہ مرچی پارسی زبان ءِ سدی سیتاد گال عربی انت ءُ پارسی ءِ ھماوشتی ءُ شیر کنی کہ شاعر مہ ءَ گندگ بیت مرچیگیں پارسی ءِ تہ ءَ گواہ نکنت بلے اے گپ ھم راست انت کہ پارسی زبان ءَ پہ دتی بندریں رنگ آرگ ءِ مزنیں جھدے بوتگ انت کہ آیاں ایشی ءِ پولنگی سماپہ خوانی کپتگ ۔

ھمے رنگ ءَ عربی زبان ءَ چہ پارسی ءِ راہ ءَ بلوچی زبان ھم گوں وتی گالاں تیرشستگ کنگ کہ اے گالانی چہ بلوچی ءَ در کنگ لازم انت ۔ بلے لھتیں انچیں عربی گال ھم ھست کہ آیاں وتی ھنڈال ماں بلوچی ءِ زمین ءَ پہ آپ ءَ رسینتگ انت ۔ اے رنگیں گالانی دلگوج کنگ بازگرانیں کارے پرچا کہ ایشانی گالوار ھم بھک بلوچی تر انگ انت ءُ ھما روچی گپ ءُ ترانان کار مرد بنت ۔

چوشیں گالاں ما بلوچی رھبند ءُ گالوار ءَ نبیسیتین ءُ انچوش کہ ——— " بلوچی آپ " ءِ سرگال ءِ چیر ءَ عربی آبانی بدل ءَ آیانی ھمتواریں بلوچی آپ پیش دارگ بوتگ انت اے گالاں ھم ھمے رنگ ءُ رھبند ءَ نبیسیتیں بزاں ما " اقرار، عہد، عشق، عجب، حیران، ثواب، خیال، قاصد، ضد، فقیر، ظاھر، عرض " ءِ گالاں " اکرار، آھد، اشک، آجب، ھیران، سواب، ھیال، کاسد، زد، پکیر، زاھر، ارز " نبیسیں ۔ ھمے رنگ ءَ پارسی ءِ " مرغ، خشت، گفتار " ءِ رنگیں گال بے گوشگ ءَ وت بیسرءِ " مرگ، ھشت، گپتار " انت ۔ کہ پارسی ءُ بلوچی چہ بندر ءَ اے رنگیں گالاں شریدار انت ۔

بلے ایشی ءِ بزانت ایش نہ انت کہ ما بلوچی ءِ جند ءِ گالاں یلہ بدئین ءُ ھر یک عربی گالے ءَ بلوچی گالوار ءَ ترینان بکنیں کہ یک بازگندگیں، بدرنگیں، بے واد ءُ بے تامیں بلوچی یے جوڑ بیت ۔ وھدیکہ گوں ما " گال، لچہ، لچہ کار، واننده، وڈاہ، دیم پہ دیمی ءُ راہ ءُ رھبند " ءِ گال وت ھست انت گڑا ایشانی جاگہ ءَ عربی ءِ بلوچی رنگ ءَ ترینتگیں لبز " شیر، شاعر، آلم، انکلاب، مکابل، تریکہ ءُ کانده " ءِ گالانی کار مرد کنگ زورا کی یے ۔ ھمے رنگ ءَ " تاریخ، صحت ءُ قوت " ءِ گالاں " تاریک، سھت ءُ کوت " نبیسگ زوراکی یے وھدے کہ گوں ما " دپتر یا راجدپتر، ڈرجھانی ءُ زور " ءِ گال ھست انت ۔

البت یک گپے کہ مارا بے وس کنت آ مردمانی عربی نام انت ۔ اگاں مئے دست ءَ بوتیں (ءُ دل ھم سک لوٹ ایت) ما اے نام ھم چو کہ آ دگہ گالاں بلوچی گالوار ءُ رھبند ءَ نبشتگ ات انت، ھما نام کہ پارسی رنگ انت انگت ھم بلوچی کنگ بنت ۔ اک : خدا بخش، ھداداد، پکیرداد، بلے اگاں " محمد، محمود، حسن، احمد، جعفر، عبدالعزیز، عبدالرحمن، علی محمد ءُ محمد سعید " ءِ رنگیں ناماں بلوچی گالوار ءَ " مھمد، مھمود، ھسن، جاپر، ابدرھمان، ابدل ازیز، آلی مھمد ءُ مھمد سئیت " ءَ بہ نبیسیں گڑا ایش بے تام ءُ بے براہ بنت ۔ پیشکا ایشاں اتوں وتی بندریں رنگ ءَ نبیسگ ءَ ایں ۔ اے گپ ءَ من شتر زاناں کہ ھر یک چیزے ءَ تو نوکیں رنگے بدئے یک برسے ترا اجب کنت بلے کم کم کہ مردم ھیل گپت ھمے نوکیں چیز ءِ نوکی گوھر تر ایت ءُ مردم گوں ایشی ءَ پہ شتری سیل ایت ۔ اے ھم نام کم کم ءَ ترینان کنگ بنت تا کہ نیکراھی مرد ماں یکپارگی مہ گڑ ین انت ۔ پیشکا پہ اے نامانی ترینگ ءَ باوست نہ لوٹ ایت ۔

یک برے من گوں زبان زانتاں پدءَ دست بندی کناں کہ چہ بلوچیءَ درآمدیں گالانی گٹگ ءَ ھر رنگیں جُھدءُ کوشست بکن انت ۔

گوں رد دراتگی بلوچستانءِ ندکاراں دسبندی ایش انت کہ چہ بلوچیءَ "پڑھگ ، لِکھگ ، ساگی ، ڈیوا ، گھوڑو ، بھاگیا ، کھڑو بیگ ، چڑوٹیا ، ڈُگھ ، پھیرگ ، بولی ، پار ، ویڑا ، سوگو ، پُھٹگ " ءِ رنگیں سندھی ءَ جاتگی یا سرائکی گالانی درکنگءِ جُھدءَ بکن انت ۔ ءُ انگت دگہ مستریں کارے ایش بکن انت کہ "سندھ ، ملتان ءُ ڈیرہ جات " ءِ ھما بلوچاں کہ آیانی زبان چہ آیانی دستاں شُتگ پدءَ پہ بلوچی زبانءِ وانگ ءُ دربرگءَ سکین ءُ کُمک بدینت ۔

اے گُڈّی گپ من پہ وشّی نہ جنگ ھمے زِنگیں کارے مرچی اسرائیلءِ سرکارءَ دست جتگ کہ پہ خوانی نسرجم بوگ ءَ انت ۔ ءُ امریکاءِ لوگ آزات بوتگیں راج ھم ھمائی ءِ رھبنداں گرگءِ جُھدءَ انت ۔

" ٥ " اوشتءِ نشان

انچو کہ گوشگ بوتگ کہ بلوچی شیاھگءِ مستریں اڑدو آنت یکّے "سُرینوکانی" اڑ اِنت کہ پہ آئیءِ گیشینگءَ ماں اے شیاھگءَ ابید چہ "سُرینوکانی" جندءِ کار مردکنگ ءَ ھر رنگءَ بے وسّیں ۔ دومی مستریں اڑ ھما آپ انت کہ گالانی بُنگیجءَ کاینت بلے "اوشت" آنت ۔ اگاں پہ ایشاں راھے درگیجگ مہ بیت ءُ ھمیشانی ھر بگیں گال مارا سکّ رَدّ دینت ءُ ایشانی جند ھم ھچ رنگءَ راست وانگ نہ بنت ، اک ؛ درد (DRAD) گوم (GWAM) پرنک (PRENK) اے رنگیں گال ھر وھد رَدّ وانگ بنت ۔ دگہ لھتیں گال انچیں انت کہ آیانی دومی آپ ھمے رنگءَ اوشت انت ، اک ؛ پُتّروشگ PUTHROOSHAG پدءَ چیزے گال انچیں دست کپ ایت کہ آیانی گُڈّی آپ ھمے رھبندءَ اوشت انت ، اک ؛ جندر JANDR ءُ مُندر MUNDR چوناھیکا اے رندءِ گالانی گُڈّی حرفیں آپ اوشت انت بلے اے اڑءَ گُڈّی آپ "ر" پادکنت ۔

پیسری اڑ انگت کام ناکامے ڈُگگ ھم شامے "ءِ بتلءِ پدءَ سُرینوک جنگ ءُ کتیں بازھینگ بیت بلے اے اوشتیں آپانی اڑءِ گیشینگءَ ھچ راھے ماں اے شیاھگءَ مارا دست نہ کپ ایت ۔ پیشکا من چہ نادری دیک نشانے پہ اے بُنگیجی اوشتیں آپاں درگیجگ کہ اگاں دگہ ھچ نہ بیت بلے ھمے گالانی جند رَدّ مہ بنت ۔ اے آپانی سرءَ من اوشتءِ نشانے جتگ ۔ چوناھیکا اے انچیں نشانے کہ عربی ، پارسی ءُ اُردوءِ آپاں ھر وھد کہ بکار بیت جنگ بیت ۔ بلے من عربیءِ ھما لوگیں اوشتءِ نشان زِرتگ کہ ماں اردو ، پارسیءَ کار مرد نہ بیت ۔ نشان ایش انت "ـٔ" اے لوگیں نشانءِ وزیرگءَ اے شرّی ھم گوں انت کہ گوں آ گوجنیں اوشتءِ نشان "ـ۠" ءَ رَدّ وَرگ نہ بیت ۔ ھر آپے کہ گالءِ بُنگیجءَ اوشت اِنت ماں آئیءِ سرءَ ھمے نشانءَ جنیں ھمے بُرزءِ گوشتگیں آدگہ گالانی ھمے زِنگیں آپانی سرءَ ھم جنگ بیت ۔ اے نشان مارا گالءِ راستیں گالوارءَ دست دنت ۔ دگہ شرّیں کارے ایش ھم کنت کہ دو ھر بگیں گالاں گیشین ایت ۔ ادءَ من لھتیں ھر بگیں گالاں نبیساں کہ بے نشانءَ وانوک ءَ رَدّ دینت بلے نشان کہ جنگ بنت وت ءَ گیشین انت ۔

(درد ءُ درد ، گورم ءُ گورم ، گواز ءُ گواز ، گوھر ءُ گوھر ۔ چہ ایشاں ھر یک جُتگے ءِ گال ھمرنگ انت ءُ وانوک ایشانی بگیں گالوارءَ وان ایت پرچا کہ ایشانی آپانی تہءَ ھچ زِنگیں دگری یے گندگ نہ بیت ۔ بلے جھلءَ من ایشانی ھمے اوشتیں آپان نشان جتان ءُ گیشیناں ؛

درد (DARD) بزاں تورشت ڈرد (DRAD) بزاں ھورءِ تُرندیں ایر ڈیگ ۔
گورم (GOURUM) گوک ءِ رَنگ گُورم (GWARM) دریاءِ چول یا گورءِ گُورم گواز (GAWAZ) چِش ءِ دارءِ پوست ۔
گُواز (GWAZ) دو گُور یا چار دستءِ ڈراجی ، اگاں دستاں پشانءَ چہ اے دستءِ توکی لُنکگءِ سرءُ بگر دانکہ دومی دستءِ توکی لُنکگءِ سرءَ ۔
گوھر (GOUHAR) نامے گُوھر (GWAHR) سکّیں سارتی کہ مردم گرمیں پوشاک بہ لوٹ ایت ۔ گرمءِ چَپ ۔

اے نشان دومی ءُ گُڈّی آپءَ ھم ھمے رنگءِ جنگ بیت ، اک ؛ مُندرْ MUNDR جَندرْ JANDR ءُ پُتّروشگ PUTHROOSHAG پُتّرینک PUTHRINKK اے رنگیں گال ءَ کم انت ۔ بلے ھما گال کہ آیانی بُنگیجی آپ اوشت انت سک باز آنت ۔ پہ ھمے اوشتیں آپانی سرءَ اے نشانءَ چوش جنیں ؛

ڈرپ ، ٹرچ ، گوٹھن ، ٹرند ، ٹرات ، گوڑم ، پڑشت ، شرمب .

گوں اے گپ ءَ کہ یک مزنیں اُڑدے گیشینگ بوتگ ، سریںوکانی اُڑ انگت ھم پُشت کپ اِیت کہ پہ آئی ءَ دگہ لوکیں راھے نیست ۔ بلے اِدءَ دگہ کتیں گپ ھما گالانی بارہ ءَ جناں کہ آیانی تہ ءَ چہ اوشتیں آباں ابید دگہ انچیں آپ اَنت کہ پدءَ سریںوکانی میان اَنت .

اگاں یک گالے ءِ بُنگیجی آپ اوشت اِنت ، آئی ءِ دومی آپ جوانا پ ءُ سیمی آپ " ا " اِنت گڑا اِے گال پہ آسانی وانگ بیت ، ا.ک :

غُران ، ٹرات ، ٹراشس ، ڈراج ، بلے اگاں ھمے " ا " ءِ جاگہ ءَ " و - ی - ے " ببیت گڑا ایشانی وانگ ءَ دلگوشی کنگ لوٹ اِیت پر چاکہ " ی - ے " ماں نبیسگ ءَ گالانی تہ ءَ ھر دومیں یک رنگ ءَ اَنت کہ دلگوش کنگ لوٹ انت ، ا.ک : شریک ءُ شرین ۔ البت گالانی گڈسرءِ ھریچے وتی جندءِ رنگ ءَ اِنت ۔ ھمے رنگ ءَ " و " ءِ آپ اِنت کہ برے آئی ءِ پلیسری آپ ءَ پیش پہ بیت ، ا.ک : ٹرُوشت ءُ برے برے سریںوک اِنت ، ا.ک : پڑوش ۔ بلے اِے ھم گنجے کہ بے سریںوکیں " و " ءِ گال گیشتر اَنت ءُ آ دگہ کم اَنت .

اگاں بُنگیجی آپ اوشت اِنت ءُ پدءَ دومی ءُ سیمی آپ ھر دومیں جواناپ اَنت گڑا ایک برے پدءَ ما اسریںوکانی ہنت گرگی اِنت ، ا.ک :

شرپ : اگاں ما ایشی ءِ دومی آپ ءَ سریںوک پہ مرکنیں ، پہ رسگ ءَ ایشی ءِ وانگ ءِ راستیں گالوار زانگ نہ بیت پر چاکہ ھر سیں سریںوکاں ڈرت کنت ، ا.ک : شرَپ ، شرِپ ، شرُپ .

ٹرپ : ھم ھمے رنگ ءَ ٹرَپ ، ٹرِپ ، ٹرُپ ھر سیں رنگاں بوت کنت ۔ چو ناھیگا سریںوکانی اُڑ بلوچی ءِ ھر گالے ءِ ھمراہ اِنت بلے اِے ھم گنجے کہ اوشتیں آپانی اُڑ گیشینگ بوت ۔ اِدءَ لھتیں گال پہ رھدربری نبیسگ بیت .

ڈرد ، ٹرچ ، بُرنج ، ٹرانج ، گوارچ ، ٹرانگ ، ڈرھند ، گرینک ، ڈرنچ ، ترمش ، گرند ، جندرۂ ، پٹروتگ ، پٹرک ۔ بزاں ھما گالاں کہ کتاب ماں اِنت وانگ ایش آسان تر اَنت .

۶

بلوچی ءِ بُنگیجی گال پہ زبان ءِ ھاترءَ کے ءَ نبشتگ ءِ زانگ نہ بیت ۔ البت اِے زانتگیں ءُ منتگی گپے کہ بلوچی کوھنیں لچہ کاراں وتی لچہ ماں بلوچی ءَ پہ ربستگ ءُ نبشتگ اَنت بلے آیانی بلوچی ءِ نبیسگ ءِ رھبند پہلک پارسی بوتگ ءُ ھرکس ءَ وتی جندءِ زانگ ءِ پدءَ ھر پیچ رھبندے کہ دوست بوتگ نبشتگ ئے ۔ اِے رنگ ءَ یک دل جمیں رھبندے کس ءَ جوڑ نہ کرتگ ۔ پیشکا تاں دیچ ءِ مروچی پہ بلوچی ءِ نبیسگ ءَ تن انگیں رھبندے جوڑ کنگ نہ بوتگ ، ھرند کارے ءَ ھر پیچے کہ دل ءَ لوٹ اِتگ نبشتگ ۔ الوتی بلوچی ءِ شیاھگ ءِ پہ نبیسگ ءُ وانگ ءَ آسان ترکنگ ءِ ھاترءَ لھتیں انچیں گال شوھاز کنگ لوٹگ کہ چِدءُ ساری ماں بلوچی ءِ نبیسگ ءَ کارمرد نہ بوتگ اَنت ۔ اِے " ءَ " ھم چہ ھمے لوک جوڑ کرتگیں گالاں یکے .

بندر ءَ چو شیں یکے گال ۱۹۵۱ ءَ ءَ " بلوچی زبان ءِ سرچنگ (کراچی) " ءِ بلدکارانی دیوان ءِ دیم ءَ ایر کنگ بوتگ اِت اَنت کہ چہ مزنیں گپ ءُ ترانے ءَ رند منگ بوت اَنت ۔ ابید چہ سرچنگ " ءَ " ۱۹۵۵ ءِ گمسی اِدءَ کراچی ءَ دگہ یک دیوانے نشت کہ اِے دیوان ءِ کوشتہ ءُ کلات ءِ مستریں ندکار ءُ لچہ کار ھم گون اِت اَنت ، اِے گال پدءَ منگ بوت اَنت ءُ گوں ایشاں دگہ گالے " یں " ھم منگ بوت .

چہ ایشانی " سرچنگ ءَ منگ بیگ ءَ پیسر ھر کس ءَ وتی دل ءِ پدءَ وتی رنگ ءَ نبشتگ ، گمسی اُوس ءِ دیوان ءُ ھر پیچے ءَ وتی نبشتگ کرتگیں رھبند دیوان ءِ دیم ءَ ایر گرت ءُ آئی ءِ راست بیگ ءُ منتیگ ءِ کوشست کنگ بوت ۔ اِے جَھل ءَ لھتیں نبیسگ ءِ رھبند اَنت کہ دیوان ءِ دیم ءَ آرگ بوتگ اِت اَنت ۔ کہ چہ ایشاں ڈرست ڈور دیگ ءُ " ءَ " ءِ گال منگ بوت

کتاب بیار : زبرءَ اگاں مدحی ءَ زد وانگ بیت ءُ زبرءَ کس نہ جنت ۔ گال زد بیت .

کتابَ بیار : ایشی ءُ آئی ءِ تہ ءَ دگری ایش اِنت کہ زبر ءِ بدل ءَ گونڈیں الپ اِنت .

کتابا بیار : اِدءَ الپ گوں " ب " ءَ ھور اِنت باید اِنت کہ کتاب ءِ گال ءِ جند چہ وتی جاہ دُرتر اِیت .

کتاب ءَ بیار : کتاب ءِ گال وتی جاگہ ءَ برابر اِنت ءُ " ءَ " ءِ جند دگہ گالے کہ وت جتائیں بزانتے دار اِیت ۔ چو کہ " زبر " یا گونڈیں الپ ءَ نبیسگ ءَ پُشت ھم نہ کپ اِیت ۔ ءُ وانگ ءَ ھم آسان تر بیت ۔ پیشکا نبشتیں : کتاب ءَ بیار ۔ لوگ ءَ برو ۔ راہ ءَ بچار ۔ سرءَ پرند ۔ ایشی ءِ تہ ءَ مزنیں دلگوش ایش لوٹ اِیت کہ مجبر " ءَ " گوں پلیسری گال ءَ یکجا کنگ نہ بیت بلکیں ھر وھد جتا نبیسگ ببیت ۔ اِے " ءَ " باز جاگہ ءَ دگہ دگہ رنگ ءَ کیت بلے رد ورگ نہ لوٹ اِیت کہ ھر جاگہے ءَ جتا نبیسگ بیت .

بازمردم لهتیں گالاں رَد نبیس اَنت بلے نزاں اَنت۔ اِدا لهتیں انچیں گالانی باره ءَ گپ جنگ بیت۔

دیم ءَ برو : اِے گالاں بازمردم په نزانتکاری "دیابرو" نبیس اِیت۔ "دیا" ءِ گال رَد اِنت۔ اِے گال ءِ تہ ءَ "دیم" "ءَ" "ءَ" دوگال اَنت باید اِنت کہ جوش نبیسگ بہ بیت : "دیم ءَ برو"۔

ھمے گال دگہ جاگهاں چوشس کارمرد کنگ بیت :

"دیم ءِ چیز" بزاں هما چیز کہ دیم ءَ ایر اِنت۔ "دیم ءُ پد"۔ ھمے دیم ءِ رنگیں دگہ گال هم انچوش نبیسگ بنت، ا۔ک :

اِدا ءَ بیا، رند ءَ برو، پد ءَ بچار، سر ءَ بُرزکن۔

بزاں هرنا مگال یا نام بزانتیں گالے ءِ رند ءَ کہ "ءَ" ءِ توار چہ دپ ءَ درکیت آئی ءَ "ءَ" نبشتگ بکن کہ چچ رنگیں رد نہ بیت۔

وانگ ءَ اِنت : باز مردم اِے گال ءَ "وانگا اِنت" نبیس اِیت بلے اِے هم چوکہ بُرز ءِ گالاں وتی رند ءَ "ءَ" ءِ توار ءَ دنت۔ بیشکا مانبیتیں آوانگ ءَ اِنت، لوگ ءَ شنگ ءَ اِنت، بچک روگ ءَ اِنت، توکنگ ءَ نہ ءِ۔

من ءَ : باز مردم اِے گال ءَ "مناں" نبیس اِیت بلے چوشس نبیسگ رَد اِنت۔ ایشی ءِ نبیسگ ءِ راستیں رهبند "من ءَ" اِنت۔ ھمے رنگ ءَ "آئی ءَ" مانبیتیں : لٹ ءَ من ءَ بدئے، آئی ءَ پس بجت۔

لهتے جاگه ءَ هما جاگه ءَ کہ پد ءُ پیشر ءِ عبارت ءَ "مناں" نبیسگ بیت رَوا اِنت۔ ابید چہ ایشی ءَ هر جاگه ءَ "من ءَ" نبیسگ لوٹ اِیت

ترا، شمارا، مارا : اے سئیں گال چہ بُرز ءِ رهبند ءَ دَر اَنت۔ اِے هرسئیں ھمے رنگ ءَ کہ نبشتگ اَنت راست اَنت۔ اِے گالاں "ترءَ، شمار ءَ، مار ءَ" نبیسگ رَد اِنت۔ پرچاکہ اِے چہ وتی بُنندریں جاور ءَ بهک لگشتگ اَنت ءُ نوکیں رنگے ءَ زرتگ اِش۔ انچوش کہ "من" ءِ گال ءِ رند ءَ "ءَ" کیت ءُ "من ءَ" جوڑ بیت۔ اگاں "ما" "تو، شما، ما" ءِ رند ءَ "ءَ" گیشس بکنیں گڑا اِے گال "تو ءَ، شما ءَ، ما ءَ" بنت۔ بلے ایشاں بهک یک نوکیں رهبندے چہ بُنند ءَ په وت ءَ جوڑ کرتگ۔ بیشکا اِے گال هروهد ھمے رنگ ءَ "ترا، شمارا، مارا" نبیسگ بنت کہ ایشانی اڑ زبان ءَ وت گیشینتگ۔ مانبیتیں : ترا کسس نلوٹ اِیت، شمارا هچ باز اِنت، مارا ڈگارے هست؟

دگہ لهتیں گپ "ءَ" "ءَ" هم بچار، دیم ءَ کنز، دست ءَ شمار، اِدا ءَ مہ بند، آورگ ءَ اِنت، گوک ءِ چرگ ءَ اِنت، آئی ءَ آپ وارتگ، من ءَ گہ گوانک دا اِنت۔

اِے "ءَ" هما نامگال یا نام بزانتیں گالانی رند ءَ کیت کہ آ پیچے اَنت اگاں اِے گال په بازءَ بنت گڑا ھمے "ءَ" ڈور دیگ بیت پرچاکہ هما نامگال ءِ "باز" ءِ بیگ سرجمیں بزانت ءَ وت گیشین اِیت۔ درور : کتاباں بیار، پساں دوشس، داراں پروش۔

ءِ

اے گال هم چوکہ "ءَ" "ءَ" لوک آدرنگیں گالے ءُ ایشس ءِ آرگ ءِ سکیں هم هما اِنت کہ "ءِ" ءِ بوتگ۔ اِے هم بازرنگیں نبیسگ بیگ ءَ اِنت کہ اِدا ءَ لهتے راست بیشس کنگ بیت۔

شپ ءِ نیم : اِے پارسی رنگ ءَ اِنت ءُ یک زیرے ءِ میار اِنت کہ اے زیر هم نبیسگ ءَ پشت کپ اِیت۔ بیشکا رَد وانگ بیت۔

شپ ءِ نیم : ایشی ءِ گالوار شر اِنت بلے "ءِ" "ءِ" جندوت جتائیں گالے کہ "تو" ءِ بزانت ءَ دنت کہ دیتر ءَ گپ جنگ بیت۔

شپئے نیم : اِے هما "شپ ءِ نیم" اِنت کہ یکجا نبیسگ بوتگ۔

شپئے نیم : اِدا ءَ "شپئے" رَد بیت۔ ایشی ءِ گالوار هم رَد اِنت۔ بلے مستریں گپ ایشس اِنت کہ "شپئے" ءِ بزانت یک شپے" اِنت۔ اِے یکی ءِ "ے" اِنت کہ گوں "شپ" ءَ یکجا اِنت۔ اِے "ے" هر گالے ءِ گوربیت آئی ءَ یکے کنت۔ ا۔ک : یک کلاھے، یک ٹپکے، یک لوگے۔

شپ اِءِ نیم : ایشی ءِ گالوار بهک رَد اِنت کہ "اِءِ" اِنت۔

شپ ءِ نیم : انچوش کہ ایشی ءِ گالوار راست اِنت ھمے رنگ ءَ ایشی ءِ نبیسگ ءُ وانگ آسان اِنت ءُ دگہ گالاں گوں اڈ ءُ وتی هم زانت۔ چوکہ "ءَ" "ءَ" جتائیں آپے مانبیتیں :

ٹپنگ ءِ زُد ۔ آس ءِ باپ ۔ اُشترءِ مھار ۔ روچ ءِ ٹِلک ۔ تیرءِ دستگ ۔ تھت ءِ پادگ ۔

باز جاگہ ءَ " ءِ " انچیں رنگے ءَ کیت کہ آئی ءِ زندءَ " گ " گیش کنگ بیت ۔ چوشیں جاگھاں " ءِ " گوں " گ " ءَ یکجا نبیسگ بیت بلے " ءِ " ءِ زیر (ـِ) ءِ بدل ءَ " ے " زیرگ بیت کہ یکجا چوش بیت " ئیگ " مانبیتیں :

اِے واتگی شاھی ئیگ اِنت ، اِے دستگ آتپرئیگ اِنت ، آمھار اِے اُشترئیگ اِنت ۔

باز ندکار اِے رھبندءِ نبیسگ ءَ چہ " ئیگ " ءَ ھم " ءِ " ءَ دَور دنت ءُ تھنا " یگ " ءُ نبیس اِیت کہ گوں پیسری نامگال ءَ یکجا بیت ؛ اِےک :

اِے مھار آ اُشتریگ اِنت ۔ سہ اِشک ءَ گلیگءِ گاراں ۔ پلانی نریانیگ ءَ ٹرد اِیت ۔

بلے اِے رنگ ءَ یکجا نبیسگ والوک ءَ رَد دنت پرچا کہ ھمے رنگیں دگہ گال ھست آنت کہ دگہ بزانت دار آنت ، " اِے سریگ اِنت ، اِے کھنیگ اِنت " کہ ایشانی تہ ءَ " سریگ ءُ کھنیگ " وت سرجمیں نامگال آنت پمیشکا چوشیں گالاں ما " سرئیگ ، کھن ئیگ ، پادئیگ ، نریان ئیگ یا گلئیگ " نبیسیں کہ رَد وارت مہ کنیں ۔ بزاں چوکہ " ءِ " ءِ جندءَ " ئیگ " ھم جتا نبیسگ لوٹ اِیت ۔

اگاں چہ " ءِ " ءَ پیسرءِ چیز باز آنت گڑا ھمے " ءِ " ءِ جاگہ ءَ " ی " ءِ گال کیت ءُ گوں ھما نامگال ءَ یکجا بیت ۔

اِےک : " دُزچک " ءِ باز " دُزچکان " ءُ " مردم " ءِ باز " مردماں " اِنت ۔ ما گوشیں : دزچکانی تاک ، مردمانی لوگ تیرانی دستگ ۔ باز ندکار پہ نزانتکاری " دُزچکان ءِ تاک " نبیس آنت بلے چوش پھک رَد اِنت ۔

۶

گوستگیں ٹُنگپ کہ " ءِ " اِنت ھمے " ءِ " ءِ گال بلوچی ءِ تہ ءَ لھتیں جاگھاں چوکہ پارسی ءِ گیشی ءِ زیر (ـِ) ءَ کارمرد بیت ۔ چوناھیگا بلوچی ءِ تہ ءَ پارسی رھبند ءِ گرگ بزانت ءَ چیکان کنت ۔ بلے لھتیں گپانی تہ ءَ اِے رنگ ءَ نہ بیت ۔ اِےک : " پلانی سرءِ وت نہ اِنت " تہ اِے رنگیں گپانی تہ ءَ مارا بزانت رَد نہ دنت ۔ ءُ اگاں ما ھمے " ءِ " ءِ گال ءَ ھمے رھبندءِ بزیریں گڑا ما گوشیں :-

" من پہ ھاترءِ تو اِے کارءَ کناں ، سگ ءِ اشتاپ اِنت گلڑءِ کور آنت ، یا گرٹ ءِ وت ننگ ءِ دت "

گوں اِے گپ ءَ گُرسر ءِ وت " ، " ھاترءِ تو " ءُ " گرٹ ءِ وت " ءِ رنگیں گپانی تہ ءَ مارا ھمے " ءِ " ھچ رنگ ءَ رَد دات نہ کنت ۔ بلے اِے گالانی رھبند پارسی ءِ رھبند آنت ءُ بلدءَ " ءِ " ءِ جندءِ گال ءَ ما پہ جوانی دگہ رنگے کارمرد کنگ ءَ ایں اِے گپ ءَ ھم مانئیں کہ اِے چیزے گپانی تہ ءَ اِے پارسی رھبند انچوش کارمرد بیگ ءَ آنت کہ ما ایشاں رَد گوشت نہ کنیں بلے مالوئیں کہ اِے انچیں رھبندے ءَ نبیسگ ءِ بنت کہ مئے ندکاراں بے راھاں سرترین آنت اگاں ھمے گپ کہ پارسی رھبند ءِ راست آنت ما ایشانی تہ ءَ " ءِ " ءِ گال ءَ پارسی ءِ زیرءِ بدل ءَ بزیریں مار اُرس اِنت کہ مئے ندکار پھک ھمے پارسی رھبند ءَ وت ءَ دَور دیست ۔ اَنوں ھم مئے باز لچہ کار پارسی ءِ رھبندءَ " دل ءِ گم " ءُ " سرءِ درد " ءُ " اِشک ءِ منزل " ءِ رنگیں گپاں " گم ءِ دل " ءُ " درد ءِ سر " ءُ " منزل ءِ اِشک " نبیسگ ءَ آنت ۔ گڑا پھک ءَ ھر گپے ءَ ھمے رھبندءَ گران کن آنت کہ ماں بلوچی ءَ پھک رَد بنت ۔

البت ما اِے گپ ءَ ھم وش نئیں کہ بلوچی ندکاری چہ وتی بُراھداریں گال ءُ گپاں بے بھر کنگ ءِ بیت ۔ پرچا کہ گوں اِے گپ ءَ کہ اِے چیزے گپ پارسی رھبندءَ آنت بلے اِے رھبند ھر جاگہے ءُ ھر گپ ءَ کارمرد نہ بیت تھنا ھمے لھتیں گپانی تہ ءَ یک جاتئیں ءُ بر جمیں رنگے ءَ آنت ءُ بس پمیشکا ما ایشاں یلہ دات ھم نہ کنیں ۔ ءُ ما اِے رھبندءِ ھمے نام گپتگیں گپاں ھمے رنگ ءَ نبیسیں البت ما " ءِ " ءِ بدل ءَ " ـِ " ءَ کارمرد کنیں ۔ بزاں چہ " ءِ " ءَ ھمے ـِ (زیر) ءِ شرنوک ءَ دیر کنیں ۔

اِے ھم راستیں گپے کہ ایشی ءِ توار ھم چہ " ءِ " ءَ گوندتر ءُ سُبک تر اِنت ۔ چوناھیگا پارسی ءِ ھما زیر (ـِ) وت بِت اِنت بلے آئی ءِ تہ ءَ پُشت کپگ ءِ رکپے مان اِنت ۔ پمیشکا ما " ـِ " ءَ زرنگ کہ گوں " ءِ " ءِ بزانتاں ھم نہ اڑین اِیت ءُ چوکہ پارسی ءِ زیر (ـِ) ءَ پُشت ھم نہ کپ اِیت ۔

نی ما گپانی تہ ءَ ایشی ءَ چوش کارمرد کنیں :

ـــ گُرٹ ءِ منی دست بستن ءُ ھور ءِ کلات آباد بات ۔ من پہ ھاترءِ تو اِے کارءَ کناں ۔ سگ ءِ اشتاپ اِنت گلڑءِ کور آنت ۔ گرٹ ءِ وت ننگ ءِ وت ۔ دُزءِ پاد ءِ وت آتک ۔ من پلانی چم ءِ وت دیست ۔ پلانی تار ءِ وچ ءِ مرچی من نہ دیستگ ۔

ۏ

اے گال هم گوُستگیں دوئیں (ۏ - یۏ) نوکیں گالانی همردیں گالے کہ بلوچیءَ پکار بوتگ۔ اِے گال ءِ بدلءَ ماں دگہ زباناں پارسیءُ عربیءِ " و " ءُ اردوءِ " اور " اِنت۔ اِے گال ءِ درگیجگ ءِ سکیں ھمے " و " ءِ جند بوتگ۔
بیچے الیشں کہ اِے گال بلوچی زبانءِ " وا " یا " واو " ءِ گالوارءَ نہ دنت ماں بلوچیءَ مااِے گال ءَ ھرو ھد " ۏ " گوُشیں۔ ابید چہ الیشیءَ کہ اِے گال گپانی تہءَ دو دگہ گالاں وت ماں وت ھمگرنچ کنت۔ اِے گپانی بنگیجاں هم کیت ءُ ھمے گپ ءِ بنگیجءَ " وا " و " یا کہ " واو " گوُشگ نہ بیت بلکیں " ۏ " گوُشگ بیت۔ دومی گپ بدءَ الیشں اِنت کہ " و " ءِ جندگوں وتی ھمے گالوارءَ بلوچیءِ جتائیں گالے کہ وتی جتائیں بزانتءَ دنت کہ دیمءَ آئیءِ بارہءَ گپ جنگ بیت۔
وھدیکہ " ۏ " وت یک جتائیں بلوچی گالے گڑا آئیءَ ھمرنگءَ چوکہ عربیءُ پارسیءِ " و " ءَ کارمرد نہ کنیں۔ اَچے مارا باید اِنت کہ الیشیءِ گالوارءِ بدءَ مااِے گالءَ " او " ءِ نبشتیں۔ بلے یکبرے بدءَ ما دلگوشں کنیں کہ " او " ءِ گال هم بلوچیءِ بازیں گوھنیں گالے کہ پہ کسے ءِ گوانک جنگءَ کارمرد بیت۔ ءُ مانہ لوٹیں کہ چوشیں دو رنگیں گالے بزیریں کہ ماں گپاں سک بازءَ کارمرد بیگءَ اِنت۔
چہ " و " ءُ " او " ءَ وتءَ گیشینگءَ رندنی ماگوں نوکیں گال " ۏ " ءَ دلگوشں بئیں۔ چہ ورستان ءُ پیسرا گندیں کہ الیشیءِ گالوار انچوشں راست اِنت کہ ماں گپ ءَ ھرجاگھے کہ ایرکنگ بہ بیت وتی راست ءُ بے کچیں توارءَ درکنت۔ بدءَ ماگندیں کہ الیشیءِ وتی جتائیں رنگ ءُ ڈولے ءُ ھرو ھد تھناچہ گالاں جتا نبیسگ بیت بلے توارے انچوشں شرگیش اِیت کہ ھرجاگہءِ زانگ ءُ تچارگ بیت۔ چہ ورستاں شرتر بدءَ گپانی بنگیجءَ ھم گوں وتی راستیں گالوار ءُ سرجمیں بزانتءَ گوُشگ ءُ نبیسگ ءُ وانگ بیت کنت۔
ابید چہ الیشیءَ ھما نوکیں دوئیں گال " ۏ - یۏ " ءِ سکیں ھمراہ اِنت کہ بے الیشیءَ آیانی " بستگ " سرجم نہ بیت (بزان ۏ - یۏ - وُ) نی ماگوُشیں :

من ءُ تو، دست ءُ پاد۔ روچ ءُ شپ، برز ءُ جھل، ھور ءُ ھرگ ڈل ءُ ڈوک، بیت ءُ سیاہ کوہ ءُ کندگ۔

وَ

اے گال بلوچیءِ وتی جندءِ مُبندریں گالے کہ ماں بلوچیءَ جوان کارمرد بیت۔ بازندکار الیشیءَ چوکہ عربیءُ پارسیءِ " و " ءَ کارمرد کن اَنت کہ چوشں کنگ رد اِنت۔ انچوشں کہ گوُستگیں دَرءَ گوُشگ بوتگ کہ عربیءُ پارسیءِ " و " ءِ بدلءَ بلوچیءَ " ۏ " اِنت پمیشکا مارا اِے " و " ءِ گال وتی مُبندریں راستیں رنگءَ نبیسگ ءُ ھمیشیءِ جندءِ بزانتءَ زیرگ لوٹ اِیت۔ اِے " و " چوکہ اردوءِ " تو " ءَ اِنت ءُ پارسیءِ " کہ " ءَ اِنت، اک : من وَ نیایاں، بلے منی براتءَ شئے ھمراہ اِنت۔ الیشیءِ پارسی چوش اِنت : من کہ نمی آیم، ولے برادرم ھمراہِ شما است۔ اردوءَ ماگوُشیں : میں تو نہیں آتا، پر میرا بھائی آپکے ساتھ ہے۔
نی ھنتیں گپے نبیستیں کہ ھمے " و " ءَ ماں آیاں کارمرز کنیں :
ماھرو دپ پہ تئی سُوھازءَ وَ تنگ نہ کنیں۔ تو وَ ھچک پہ جنگءَ لانتگگ۔ مَن وَ نیایاں، بلے منی ھچک شئے ھمراہ اِنت تو وَ شرتریں کارکرتگ اَنت۔
بازندکار ھمے " و " ءَ " وت " ءِ بزانتءَ زور اِیت کہ ھچک رَد بیت۔ " وت " ءِ گال جتائیں بزانتے دار اِیت۔

یکّی ءِ " ے "

اِے " ے " یک بازگیشں اِنگ ءُ بے کچیں گالے بلے انگت هم مئے بازندکار ءُ لچہ کار الیشیءَ رَد کارمرد کنگءَ اَنت۔
اے یکّی ءِ " ے " اِنت کہ نامگال یا نامءِ رنگءُ نام بزانتیں گالانی گُڈسرءَ گیش کنگ بیت کہ چوشں کنگءَ رندھا چیزیے شمار بیت۔ انچوشں کہ :
دست + ے = دستے، اُشتر + ے = اُشترے، مردم + ے = مردمے۔ بزاں یک دستے، یک اُشترے ءُ یک مردمے۔

اے ھم زانگ لوٹ ایت کہ اِے گوں ھمے گالاں یکجا نبیسگ بیت . اگاں انچیں گالے کہ آئی ءِ گُڈ سرءَ "ا . ی . ے" اَنت گڑا ھمے "ے" جتا نبیسگ بیت . مُرادیشی ءِ نبیرءَ پہ نشان ءِ جاتءِ دو ٹِک جنگ بیت . انچوش کہ :

ورنا : ورنا یے ، سُرنا : سُرنا یے ، بالی : بالی یے ، نمدی : نمدی یے ، بے : بے یے .

بازیں نبشتہ کار پہ نزانتکاری ھمے یکّی "ءِ" "ے" ءِ "ے" ایت ، (اے . ت) نبیسئ اَنت کہ ھچ رنگ ءَ راست نہ بیت ءُ پھک رَد اِنت . البت پارسی ءِ ھندوک کہ پارسی گپ جن اَنت وھدے کہ شمارکن اَنت گڑا ہ یکت ، دوت ، سیت ، چارت ، گوش اَنت کہ آیانی مراد ءِ یک تا ، دو تا ، سے تا ، چار تا "اِنت .

گوں نبیستوکاں دسبندی کنگ بیت کہ اِے رنگیں بے رھبنداں مہ کپ اَنت کہ ندکاری اِشس پہ تاھاپاں کپ ایت .

"ایت" (ا . ے . ت) ءِ گال پھک رَد اِنت بلے گوں الپ ءِ زیرءَ "ایت" (ا ی . ت) وانگ بہ بیت گڑا دگہ بزانتے دار ایت کہ آیکی کار گالانی گُڈ سرءَ کیت ، ا . ک : سَرایت ، پُرش ایت ، در ایت ، کپ ایت .

ھمے رنگءَ دگہ لبزیں ندکار ھمے یکّی "ءِ" "ے" "ءِ بدل ءَ پہ نزانتکاری "ءِ" ءِ گال ءِ کار مرد کن اَنت کہ پھک رَد اِنت ، باید اِنت کہ یک جیکّرءِ پہ یک دابءِ منتگ ءَ ھمے یکّی "ءِ" "ے" "آئی ءِ گُڈ سرءَ گیش کنگ بہ بیت انچوش پیسرءَ گوشگ بوتگ اے یکّی "ءِ" "ے" "ءِ" پہ "ءِ" "ءِ" جاگہءَ ھم باز ندکار پہ نزانتکاری کارمرد کنت کہ ھم رَد اِنت ءُ ھچ رنگ ءَ چوش کنگ نہ لوٹ ایت .

ئے . اِشس

اے گال "ئے" چوکہ "اِے" "ءَ وانگ لوٹ ایت . ایشی ءِ گالوار سُبک اِنت . بلکیں چہ "اے" "ءَ ھم کمتیں "ءِ جُھل تر اِنت بلے چوش پھک جھل نہ اِنت کہ سرجمی ءَ پہ "ای" "ءَ بُرس ایت . اِے گال "ئے" ، انچیں رنگے ءَ کارمرد بیت کہ گپ ءَ ڈولدار ءُ زبان سک ترا ھدار بیت . بلے ایشی ءِ نبیسگ ءُ رھبند ءِ بارہءَ کمتیں گپ جنگ لوٹ ایت کہ اِے گال ءَ ھم ندکار باز رنگ ءَ نبیسگ ءَ اَنت کہ میاریگ ھم کنگ نہ بنت پرچا کہ ایشی ءِ گالوار ھمے رنگ ءَ اِنت ءُ دومی کردیگا ھچ رھبندے جوڑ کنگ نہ بوتگ . یک برے اِے جھل ءِ گپ ءِ بچارات ءُ رندءَ ایشی ءِ بارہءَ گپ جنگ بیت

پس ئے دُشت : بزاں آئی ءِ پس دُشت . اِدءَ زانگ بوت کہ "ئے" "آئی ءِ" "ءِ بزانت ءَ زورگ بوتگ (دگہ جاگھاں اِے "آئی ءِ" بزانت ءَ ھم دنت)

ایشی ءِ سُبک ترین گالوار ءِ پہ ءَ اِے گال باید اِنت کہ "اے" "نبیسگ بوتیں بلے انچوش کہ مانائیں کہ اے "ءِ گال ماں بلوچی ءَ پیسرءَ کارمرد بیگءَ اِنت کہ "ایشی" "ءِ بزانت ءَ اِنت . اگاں ما ایشی ءَ "اِ" "ءَ نبیستیں ، تچے ایشی کرمارا ندءَ دنت پرچا کہ گوں دومی گال ءَ کہ ایشی ءِ رندا کیت ھور بیگءِ ھمُل نہ بیت ءُ دومی مستریں سبب ایشی اِنت کہ گالوار "ئے" ھم رَد بیت .

دگہ انچیں گالے کہ جتا وانگ ءُ نبیسگ بیت "آ" "ءِ" "اِنت . بلے اِے گال ماپیسرءَ انچیں جاگھے کارمرد کنگ کہ اودءَ ماراتچ ترپکار اِنت . ھر دوئیں جاگھاں یکیں گال ءِ ندنزیں کراڑگ بیت ءُ پدءَ ایشی ءِ گالوار ھم رَد بیت .

یک ءُ دو ندکارءَ ایشی ءِ نبیسگ ءَ "ءِ" "ءَ لوٹگ اِنتگ بلے پیچے ایشی کرماراگوں "ءِ" "ءَ سک اڑین ایت بلے دومی ءُ مستریں گپ ایشی اِنت کہ ایشی ءِ گالوار پھک چہ "ای" "ءَ اِنت

چہ اِے راستیں گپ ءَ مانزانتکار نئیں کہ بلوچستان ءَ ایشی ءَ "اِی" "ءِ گالوار ءَ ھم گوش اَنت . اگاں ایشی ءَ ھمے "ای" "ءِ گالوار ءَ بزیریں چوش نبیسگ بیت : "پس اِی دُشت" کہ ایشی ءَ "پس دُشت" "نبیسگ ءَ اَنت . بلے اے "ی" "ءِ گیش کنگ مارا دگہ گپّلے ءَ پترین ایت . پرچا کہ ما اِے "ی" "ءَ پہ شیادی ءِ "ی" "ءَ کارمرد کنئیں . ا . ک . پَسی : بزاں ھما چیز کہ گوں "پَس" "ءِ شیادی کنت ، ا . ک ، پسی پوست ، پَسی ہیڈ ، پَسی شیر . ھمے رھبندءَ مانگوشیں : کوھی بُز ، دریائی مار ، گوکی نیگ ، ھگردی لوگ ، گُزری چڑنگ .

ھمے رنگءَ دگہ گالے "ءِ" "اِنت بلے تچے کہ ایشی ءِ گالوار چوکہ بے سُرنوکیں "اے" "ءَ سک سُبک اِنت کہ رَد بیت ، دومی ایشی کہ اِے گال ءِ جند ھم دگہ جاگھے ءَ کارمرد کنگ بوتگ کہ اودءَ سرزرءِ خوان ترین ءُ راستیں ڈکّے گپ بیتگ "ئے" . کہ اودءَ پہ دیم ءِ مردم ءَ گوشگ بیتہ ا . ک : توکے ئے ، توکجا روئے ، تو نیستی ئے ، (اے "ئے" ءِ بارہءَ دگہ جاھے گپ جنگ بیت)

بیست کہ یک انچیں گالے زورگ لوٹ ایت کہ مارا ھچ رنگءُ وانگ ءُ نبیسگءَ ردءَ دات مہ کنت . پہ ایشی ءَ ما یک نوکیں گالے "ئے" ، زُرتگ پرچا کہ ایشی ءِ گالوار ناکہ چوکّی "ءِ" "ے" "ءَ تنگ اِنت ءُ ناکہ چو شیادی ءِ "ی" "ءَ جھل اِنت . پرچا کہ ایشی ءِ گالوار "اِے" "ءُ "ای" ءِ نیامجی ءَ اِنت بزاں چہ "اے" "ءَ جھل تر ءُ چہ "ای" "ءَ کمتیں تنگ ترءُ سُبک تر وانگ بیت کہ ایشی ءِ راستیں گالوار ھم ھمیشی اِنت . بزاں اِے رنگ ءِ نبیسگ ءَ اِے گال مارا چہ یکّی ءِ "ے" ، شیادی ءِ "ی" ، "ءِ" ، "اِے" ، ھر چینانی اڑاں پھک گیشین ایت . بلے چوکہ دگہ نوکیں گالاں دگوش کنگ لوٹ ایت کہ ایشی ءِ نبیسگ رَد مہ بیت کہ "ے" "ءِ سرءَ کسانیں "ءِ" "چوش "ئے" ءِ نبیسگ بہ بیت . ایشی ءِ کارمرد

کنگءِ رندءَ زانگ بیت کہ پہ بلوچی شیاعگءِ چتور آسان اِنت ۔

انچوش کہ گوشنگ بوت ایشی ءِ راستیں گالوار "چو" "اِے" "ءَ جلّ تر ءُ "چو" "اِی" "ءَ کتیں شبکتر اِنت ۔ مُدّا اِے ھم ماگوشنگ کہ بلوچستان ءَ بازجاگہءِ مردم ایشی ءَ "چو" "اِی" "ءَ ھم گوشنت ۔ بلے اِے ازمءَ پہ آسانی گیشینت کنیں کہ ھرکس ایشی ءَ وتی گالوارءَ وانت کنت کہ گوں ھمے رھبندءَ "ے" "ءَ نبیسگ ھرکسی گالوارءَ راست بیت

چہ اِے گپ ءُ تران ءَ رند اِے ھم زانگ بہ بیت کہ "ے" "ءِ گال پہ یکے حرانت پہ بازءَ "اِش" "ءِ گال کارمرد بیت کہ ایشی ءِ گالوارءُ نبیسگ ءِ رھبند ءُ ھچ رنگیں اڑ ءُ گوڑے ماں نیست ۔ اِے دوئیں گالاں ماں گپاں بچار اِت :

پہ یکے ءَ : پسےء برت (بزاں آئی ءَ پس برت) ، نمدی ءِ وت (بزاں آئی ءَ نمدی وت) ، آپ ءِ وارت (بزاں آئی ءَ آپ وارت) پہ باز : پسےاش برت (بزاں آیاں پس برت) نمدی اش وت ، (بزاں آیاں نمدی وت) آپ اش وارت ، (بزاں آیاں آپ وارت)

اِے ھر دوئیں گال گپانی گڈّسرءَ ھم نبیسگ بنت ، ا.ک : پس برت ءِ ، نمدی وت ءِ ، آپ وارت ءِ ۔ بلے اگاں زبان زانتی ایرت چاری بکن بے چہ ھمے "ے" "ءِ جاگہ منّ کنگ ءُ گپءِ بزانت ھم کتیں بدل بیت ۔ البت "ءِ" "ءِ جند ءِ کارمرد برابر اِنت ۔ ھمے رنگ ءَ پہ بازءَ ماگوشتیں ، پس برت اِش ، نمدی وت اِش ، آپ وارت اِش ۔

"پس برت ءِ" "ءِ دسءَ اگاں "ءِ" "ءِ گال ءَ ماگوں "برت" "ءَ یکجا بکنیں ھم رد وانگ نہ بیت ءُ بزانت ھم مارا رد نہ دنت ا.ک : پس برتءِ " اگاں ما یہ ترسیں کہ چوشی ءَ "ءِ" "ءِ کسانیں "ءِ" چہ بے پرواھی ءَ دور دیگ بیت ءُ گوں یکی ءِ "ے" "ءَ اڑ ایت ، منّ ترس رد نہ اِنت ۔ بلے اِے ھم زانگ لوٹ ایت کہ یکی "ءِ" ھروھد ناماں یا نام بزانتیں گالانی رندءَ کیت ءُ اِے "ءِ" "ءِ گال انچوشیں کہ ناماں ءُ نام بزانتیں گالانی رندءَ کیت ھمے رنگ ءَ کارگالانی گڈّسرءَ ھم کیت ، ا.ک : دل ءِ پرشت ، پس بجت ءِ ، روگ ءِ شر نہ اِنت (بزاں آئی ءِ روگ شر نہ اِنت) گشگ ءِ زوراکی یے (بزاں آئی ءِ گشگ زوراکی یے)

ہمیشکا اگاں مالومیں کرد ءَ چہ اِے سرجمیں اڑاں بہ پھریزیں گڑا باید اِنت کہ "ءِ" "ءِ گال ءَ ھروھدءَ جتا بنبیسیں کہ ھر رنگ ءَ پہ وانگ ءُ نبیسگ ءَ شرتر گیش اِیت کہ ھچ رنگ ءَ بزانت ءِ زوبیگ ءِ ترس ھم نہ بیت ۔ انچوش کہ شما زاں اِت ایشی ءِ بازءَ "اِش" "ھم ھمے رھبندءَ گپت دوور :

ءِ : بند ءِ بست ، یا بند بست ءِ	بزاں آئی ءَ بند بست
ڈگار ءِ کشت یا ڈگار کشت ءِ	بزاں آئی ءَ ڈگار کشت
سر ءِ پرشت یا سر پرشت ءِ	بزاں آئی ءِ سر پرشت
اِش : راہ اِش بست یا راہ بست اِش	بزاں آیاں راہ بست
گوک اِش برت یا گوک برت اِش	بزاں آیاں گوک برت
لوگ اِش گپت یا لوگ گپت اِش	بزاں آیانی لوگ گپت

ھمے "ءِ" "ءِ دگہ پانی تہءَ چوش کارمرد بیت : "دور ءِ بد ءِ" "بزاں آئی ءَ یا ایشی ءَ دور بد ءِ ، شتر ءِ بکن ۔ بزاں ایشی ءَ شتر بکن ، سر ءِ بگر ، بزاں آئی ءِ سرءَ بگر ، برات ءِ ءِ مجی اِت بزاں شما آئی ءِ برات ءَ مجن اِت ۔

"اِش" "ءِ گال ھم ھمے رنگ ءَ کارمرد بیت بلے بازندکار "اِش" "ءِ گال ءَ پہ نزانشکاری "ءِ" "ءِ بزانت ءَ زیر اِیت کہ پھک رد بیت ۔ "ءِ" "ءِ پہ یکے ءَ اِنت ءُ "اِش" "پہ بازءَ اِنت ۔

اینت - اِت - اِتگ

اے زانتگیں گپے کہ ھر کارگالے ءِ بنگال ءِ گڈّی آب "گ" اِنت ۔ ہمیشکا ما ایشی ءَ بنگال ءِ نشان گوشت کنیں پرچا کہ ھچ کارگال ءِ بنگال بے "گ" نہ بیت ۔

[دیما] ماگوں کارگالانی بنگالاں نان بلکیں ایشانی گوست ءِ بارہ ءَ یک اڑے گیشینگی اِنت ۔ اِے کارگالانی گوست اگاں چہ کہ بنگالاں یکیں رھبند ءَ بوتگ اِنت بازجوان اَت بلے ماگندیں کہ چہ اِے گوستاں نیمے ءِ گڈّی آب "ت" اِنت ءُ دگہ نیمے ءِ "ک" اِنت ۔ پدءَ ھمے "ت" "ءُ "ک" ھم دوءُ چار رنگ ءَ ترانت ۔ انچو کہ ماگندیں کہ : "زوگ ، پرشگ ، نندگ ، لگاشگ ، گرادگ ، تچگ ، رچگ ، بوجگ ، گیجگ " ءِ گالانی گوست "شت ، پرشت ، نشت ، لگاشت ، گراشت ، تتک ، ریتک ، بوتک ، گِتک" اِنت

چونا ھیگا اِے گوست ھر یکے یا دو دگہ دگہ رھبندے ءَ اِنت ۔ بزاں پہ ڈرستاں یکیں رھبند نہ اِنت ۔ بلے پدءَ ھم پہ اِے گپءَ گل بیگ لوٹ اِیت کہ ایشانی گالوار انچوش اَنت کہ پہ آسانی راست نبیسگ بوتگ اَنت ۔

بلے کوستانی دگہ تکے ھست کہ آیانی نبیسگ ءِ بارہ ءَ گپ جنگ لوٹ ایت ۔ چہ آیاں لہتیں ھما گال انت کہ گوں " اینت " ءَ گال ءَ گنڈگ انت انچوش کہ :

سر اینت ، جُب اینت ، ذرہ اینت ، گُرو اینت ، اڑ اینت ۔ بایدءَ ھیش انت کہ ایشانی گُڈ سرءَ آتکگیں " اینت " ءِ سرجمیں دمگ ءَ نبیسگ بہ بیت ۔ بلے اگاں چہ ایشاں " الپ " ءَ دور بدئیں ، اے گالاں " سُرینت ، جُبینت ، ذرھینت ، گُرُوینت ءُ اڑینت " ءَ نبیسگ ھم راست بیت کہ چوش کنگ ءَ ھچ رنگیں اڑ سے پاد نہ کنت ءُ ایشانی گالوار ھم رَد نہ بیت کہ مے مستریں مراد ھمیش اِنت ۔

بلے لے کوستانی دگہ تکے ھست کہ آیانی گُڈ سرءَ " اِت " ءِ اِنت بلے اِے " ات " چوکہ " اینت " ءَ دتی " الپ " ءِ دور دیگ ءَ مَنّ ایت ۔ اِے گالاں بچار " سُراِت ، جُب اِت ، گُد اِت ، بُداِت ، شُل اِت ۔ اگاں ما اِے گالاں سُرِت ، جُبِت ، گُدِت ، شُلِت ءِ بہ نبیسیں ایشانی گالوار ما ارّ پچ اِیت ۔ چو ناھیگا اتوں من چہ " ت " ءَ پیسر آتکگیں آباں سرئیوک (ـِ) پہ کنگ بلے نبیسگ ءِ تہ ءَ کس پر ایش نہ کنت ءُ چوش گالاں رَد کنت ۔

اے ھم راستیں گپے کہ اگاں " سُرات " ءِ تہ ءَ " الپ " ءِ زیرءِ ھم بلہ دیگ ءِ بہ بیت ھم رَدوانگ بیت کہ چو ذراج کشیں " الپ " ءَ اِے " سُرات " ءَ وانگ بیت ، بلے چوش نہ انت ۔ پرچاکہ " ات ۔ اِت ۔ اُت ۔ اِنت " ءِ زنگیں گالانی اِے زیر (ـِ) گوں " الپاں " انچوش ھمراہ انت ۔ انچوشں کہ " ب ۔ پ ۔ ج " ءِ گالانی ھمک ۔ ھمیشکا اِے زنگیں گالانی تہ ءَ ایشانی الپانی زیر (ـِ) ءُ زبر (ـَ) ھچ رنگیں یلہ دیگ نہ بنت ۔ وھدیکہ اِے سرئیوک یلہ دیگ نہ بنت گال ھچبر رَد وانگ نہ بنت ھمیشکا اے رنگیں کوستکار گالانی رندءَ " اِت " ءَ گال ھروھد سرجم ءَ نبیسگ بہ بیت ۔ نی ما نبیسیں : سُرات ، جُب اِت ، فس اِت ، گرو اِت ، کُش اِت ، اَنگ اِت ، نَج اِت ، بَج اِت ، تَرک اِت ۔

اِے گُڈّی ءُ کتابیں گالاں بازندکار ریکیا " سَگت ، بجت ، نجت ءُ ترکت " نبیس اَنت کہ چہ آ دگہ گالاں ھم رَد تر بنت ۔ اِے گالانی تہ ءَ ھم " اِت " ءِ گال جتا لوٹ اِیت ۔

ھمے رھبند ءَ ما نبیسیں : سُر اِنگ ، جُب اِنگ ، گُرو اِنگ ، کُش اِنگ ، سَگ اِنگ ، بَج اِنگ ۔

دگہ لہتیں گال ھست اِنت کہ چہ بزانکاری ءَ رَد نبیسگ بنت ۔ باز مردم " رس اِنگ " ءِ گال ءَ " رستگ " نبیس ایت کہ ایشی ءِ بزانت رَد بیت ۔ پرچاکہ " رستگ " ءِ مُبگال " رَندگ " اِنت ءُ " رس اِنگ " ءِ مُبگال " رَنگ " اِنت ۔ دگہ انچیں گالے " کش اِنگ " کہ ایشی ءَ ھم بازندکار " کُشتگ " نبیس ایت بلے اِے گال ھم چوکہ " بج اِنگ " ءُ " گُڈ اِنگ " ءِ " کُش اِنگ " نبیسگ لوٹ اِیت ۔

البت پہ نادری ماں لچّاں پہ سنگ ، ءِ دیا پیشرءِ عارءَ " کُشتگ " نبیسگ روا بیت

اِیت

انچوش کہ گوست ءِ کارگالانی رندءَ " اِت " کیت ھمے رنگءَ آیکی کارگالانی گُڈ سرءَ " اِیت " کیت ۔ پیشترءِ چہ " مُرگ " ءِ مُبگال ءَ ما گوست ءِ کارگال " سُر اِت " ءَ نبشتگ ۔ اِدءَ آیکی کارگال وما " سُر اِیت " نبیسیں ۔ بزاں ایشی ءِ گُڈ سرءَ " اِیت " ءِ گال اِنت بلے اِے " اِیت " ھرگالے ءِ رندءَ کہ توارءِ بدنت انچوش جتا نبیسگ لوٹ اِیت ۔ الک : کَند اِیت ، بَند اِیت ، پُرش اِیت ، جُب اِیت ، ءُ کتابیں گالانی تہ ءَ انگت ھم شُرتر گیشیں اِیت ، اک : ۔ کَج اِیت ، سَنگ اِیت ، دِتر اِیت ، بَج اِیت ۔

اِے گالاں ءَ ۔ کَندیت ، بَندیت ، کَجیت ، بجیت ، نبیسگ رَد اِنت ۔ البت " جا اِیت ، سا اِیت ، پتا اِیت " ءِ گالاں " جائیت ، سائیت ، پتائیت " نبیسگ روا بیت ۔ بلے اگاں ایشاں ھم بندیں رنگءَ " گلا اِیت ، سار اِیت " ءِ نبیس ئے شرتر اِنت کہ " اِیت " ءِ گال وتی بندریں رنگءَ بیت ۔

اِنت ۔ اَنت ۔ ئے ۔ اِت ۔ آں ۔ ایں

گپ جنگ ءِ تہ ءَ ھر زبان ءَ گال گونڈ گرگ بنت بلے نبیسگ ءَ گال ھروھد سرجم ءَ زیرگ بنت ۔ ھمے رنگءَ " اِنت ، اَنت ، اِت " ءِ ھرسئیں گال گپ جنگ ءِ تہ ءَ گیشتر سُبک گوشگ بنت ۔ چیشکا بازندکار ایشانی نبیسگ ءَ رَدوارت ءُ ایشاں " آں ، ایں ، ئے " نبیس ایت ، ھمیشکا اِے زانگ لوٹ اِیت کہ اِے رنگءِ نبیسگ گالانی بزانت ءَ رَد کنت ۔ اِے گال چوش اَنت :

پہ " ایشں " ءَ ءُ " آ " ءَ : اِنت ۔ پہ " ایشاں " ءُ " آیاں " : اَنت ۔ پہ " تو " : ئے ، پہ " شما " : اِت ۔ پہ " من "

آن. پہ "ما" : ایں
نی ماچہ ایشاں ہر یکے ءَ جتا جتا گیشینیں .

اِنت : اِے راھی اِنت، کتاب ایش اِنت، پس آ اِنت. بزاں اگاں چیزے یکّے پہ آئی ءَ "اِنت" نبیسگ لوٹ اِیت.
اے گالاں "اے راھی اِیں یا اِے راھی اِن. کتاب ایش اِیں یا ایش اِن. پس آ اِیں یا آ اِن" نبیسگ رَد اِنت .

اَنت :. انچوش کہ "اِنت" پہ یکّے ءَ اِنت ھمے رنگ ءَ اِے گال "اَنت" پہ بازءَ اِنت. اِے زانگ لوٹ اِیت کہ نا مگال یکّے نبیسگ بیت بلے ایشی ءِ بدل ءَ ھمے گُمک کارگال بازنبیسگ بیت، ا.ک :. اِے وانگی اَنت، پس ایش اَنت، آ ذرچک اَنت .

اِدءَ ماوَیست کہ "وانگی، پس، ذرچک" چو کہ یکّے ءَ اَنت، بلے گُڈّی گال "اَنت" مارا گوش اِیت کہ اِے یکّے نہ اَنت بلکیں باز اَنت. بزاں اگاں اِے گپّانی رندءَ "اِنت" نبیسگ بہ بیت پہ یکّے ءَ بنت ءُ اگاں "اَنت" نبیسگ بہ بیت پہ بازءَ بنت .

چوشیں گپّاں "اے وانگیاں، پساں ایشاں، آذرچکاں" نبیسگ چِھک رَد اِنت. دُرُستیں ھمے رنگ ءَ "وانگی آں یا کہ آن، ایش آں یا کہ آن، ذرچک آں یا کہ آن" نبیسگ ھم رَد اِنت. اگاں اِے رنگ ءَ نبیسگ بہ بنت ایشانی بزانت ھم پھک رَد بیت. ھمیشکا اِے گپ چوشش نبیسگ لوٹ اَنت :
اِے وانگی اَنت، پس ایش اَنت، آذرچک اَنت .

ئے : اِے گال ءِ جند پہ بلوچی نبشتوکاں وَ لوک نہ اِنت بلے ایشی ءِ کارمرد گنگ ءِ بارہ ءَ گپ جنگ لوٹ اِیت. اِے پہ دیم پہ دیم ءِ مردم ءَ گوشگ بیت. بلوچی نبشتوک ایشی ءَ گیشتر گوں پیسری گال ءَ یکجا نبیس اَنت، ا.ک : "توچے گئے؟" بلے زانگ لوٹ اِیت کہ ایشی ءِ نبیسگ ءِ راستیں رھبند "توچے کن ئے" اِنت کہ "ئے" پہ دیم پہ دیم ءِ مردم ءَ کارمرد بیت بازانچیں جاگہ ءَ ایشی ءِ یکجا نبیسگ گالوار ءَ پھک رد کنت، ا.ک : "توگئے" یا کہ "توکئے" اِے گپ ءِ نبیسگ ءِ راستیں رھبند "توکئے؟" اِنت .

بایداِنت کہ "ئے" ءِ گال ھر وھد جتا نبیسگ بہ بیت چو کہ سرجمیں گالے ءَ گنگ بہ بیت دُرُست اِنت ھم جتاءُ سرجمیں گالے کہ ایشی ءَ ھُد ءِ گہ ھمے زنگیں گالاں "کنگتار گال" یا کہ "رتپور کار گال" (بزاں تپوری کار گال) یکسان ءُ سادگیں کارگال گوشیں .

اِے "ئے" ءِ گال ھر وھد جتا نبیسگ لوٹ اِیت یکجا نبیسگ ءِ ایشی ءِ "ء" سک ھیالداری لوٹ اِیت کہ گیشتر ندکار سر گوزئے ءُ کن اَنت ءُ اِے چوکئی ءِ "ئے" ءَ بیت کہ رَد اِنت. ھمیشکا مانبیسیں : تو نشتگ ئے. تو پال جن ئے. تو جنگ کن ئے .

دگہ گالانی تہ ءَ کہ "ئے" وت جتا اِنت باید اِنت کہ "ء" ءِ نشان ءِ جگہ رنگ ءَ ویلہ دیگ مہ بیت کہ پدءَ ھمایکی ءِ "ئے" ءِ رَد ورگ بیت. ا.ک :. تو گُشادئے. تو بُرزئے. تو گارئے. ایشی ءِ گالوارچو کہ "ء" ءِ رَد اِنت .

دگہ ھستیں گال انچیں اَنت کہ اگاں آیانی رندءَ "ئے" بنیت بازندکارانی رَد نبیس اَنت ا.ک : "توورگ ءَ ئے" ایشی ءَ گیشتر ندکار "ورگائے" نبیس اَنت کہ پھک رَد اِنت. "ورگائے، نندگائے، شودگائے" نبیسگ رَد اِنت. ایشانی نبیسگ ءِ راستیں رھبند ایش اِنت کہ باید اِنت چوش نبیسگ بہ بنت : "توورگ ءَ ئے، تو نندگ ءَ ئے، تو شودگ ءَ ئے":
اگاں ھمے "ئے" چہ یکی ءِ "ئے" ءَ رندءَ بئیت چوشش نبیسگ بیت :
تو شیرے ئے، تو شترین مردے ئے، تو جنگولے ئے .

اِت : انچوش کہ "ئے" پہ یکّے ءَ اِنت "اِت" پہ بازءَ اِنت. "تو" ءِ جاگہ ءَ "شما" ءُ "ئے" ءِ جاگہ ءَ "اِت" بیت. ا.ک :. "شما نشتگ اِت، شما پال جن اِت، شما گشاد اِت، شما وانگ ءَ اِت، شما بُزرُک اِت، شما ورگ ءَ اِت":
بلے اِے گپ زانگ لوٹ اِیت کہ اِے "اِت" گوں ھچ گال ءَ یکجا نبیسگ نہ لوٹ اِیت .

ھمے "اِت" ءِ گال ماں دگہ بزانتے ءَ بزاں پہ "تو" ءَ ھم کارمرد بیت بلے آئی ءِ جتائیں رھبندے کہ دیم ءَ گپ جنیں. بازندکار "اِت" ءَ پہ نزانشکاری ءَ "ئے" نبیس اِیت بلے چوش کنگ پھک رَد اِنت. ھر جاگہ کہ "شما" ءِ گال کیت اودا "اِت" بیت .

آں : اِے پہ یک گپ جنوکے ءِ کارمرد بیت بزاں پہ "من" ءَ، ا.ک : "من مُریدآں، من گارآں" بلے گال ھر وھد "آں" نبیسگ بیت کہ راست اِنت. مانبیسیں : من مُریداں، من گاراں، من رواں، من تنگیگاں .
ایں : انچوش کہ آں پہ یکّے ءَ اِنت ھمے رنگ ءَ "ایں" پہ بازءَ اِنت. انچوش کہ "آں" پہ "من" ءَ اِنت ھمے رنگ ءَ "ایں" پہ "ما" اِنت .

ا.ک : ما بلوچ این، مارِشتگ این. اے گال ھم چو کہ "آں" ءَ گیجا نبیتگ بیت ما ایشان نبیتیں : ما بلوچیں، ماگشادیں، مارشتگیں.
اِے رنگ ءِ نبیتگ ءَ "این" ءِ "ا" یلہ دیگ بیت . بلے باز جاگہ ءَ مارا ھر رنگ ءَ اے گال سرجم ءَ جتا نبیتگ لوٹ اِیت، ا.ک :
ماوانگ ءَ این ، ماوَرگ ءَ این ، مامِرگ ءَ این
انچوش کہ شماوت سترزان اِت کہ بلوچستان ءَ "د" "ڈ" "ی" ءِ دو گالوار اَنت انگت راست تریں گپ ایش اِنت
گوں ایشاں "ا" "ڈ" "ے" ءِ گالوار ھم ھست اَنت کہ ایشانی بارہ ءَ گپ جنگ بوتگ. بلے مرحلہ ءِ مردم کہ دوتی جندءِ
گالوارءِ پدءَ من "رئیں" "ڈ" "ماروان" گوشت اِیت رَد نہ بیت کہ آ دوتی جندءِ رئیس ءِ جھگیری ءَ کنت. بلے ھمے دلگوش بکنت
کہ دوتی جندءِ گالانی گالواراں رَد نبشتگ مہ کنت.
چہ بزرگءِ کارمرد کرتگیں گپاں لھتیں جول ءَ پہ رھدربری ءِ ڈَرورّی پدءَ نبیتیں .

اِنت : اِے راھی اِنت ، وانگی ایش اِنت پس آاِنت ، آورگ ءَ اِنت.
اَنت : اِے وانگی اَنت ، پُس ایش اَنت ، آڈَرجک اَنت ، آنبیتگ ءَ اَنت .
ئے : توکے ئے ، تورِشتگ ئے ، توورگ ءَ ئے ، توسندگ ءَ ئے .
اِت : شماکے اِت ، شمارِشتگ اِت ، شمازوگ ءَ اِت ، شمامِرگ ءَ اِت .
آں : من مریاں ، من گاراں ، من سرپداں ، من وانگ ءَ آں ، من روگ ءَ آں . اِے رندءِ دوئیں گپانی تہ ءَ "من
وانگ ءَ یاں . من روگ ءَ یاں ھم نبیسی اَنت کہ ھر دوئیں گالوار راست اَنت
این : ماگشادیں ، مارِشتگیں ، ماوانگ ءَ این ، ماورگ ءَ این . اِے رندءِ دوئیں گپاں "ماوانگ ءَ ئیں، ماورگ ءَ ئیں
نبیتگ رَد اِنت

سُبکوانیں "ے" "ۆ" "و"

انچوش کہ بُنسیج ءَ گپ جنگ بوتگ کہ بلوچستان ءَ "و" "ۆ" "ی" ءِ ھر دوئیں گالوار دگ دگ جاگھاں گوشتگ
بنت . ھمے رنگ ءَ دگہ لھتیں گال ماں بلوچی ءَ ھست اِنت کہ "کیچ کور ءُ نھنگ" ءِ کرانی سندوک ایشانی گالوار ءَ سُبک تر گوش
اَنت کہ چوشیں گال باز برءَ وانوکاں رَد دات کن اَنت . پرچاکہ بزانت اِش مَٹ بنت . انچوش کہ "و" دارین گالانی تہ ءَ "نوک
کور . دَور . ھور . گوش . رَوت" ءَ اِے کور گورانی مردم "نوک NOK کور KOR دور DOR ھور HOR کوش KOSH
ءُ روت ROTH" گوشت اَنت کہ ھمے گال ماں دگہ ھنداں ھم ھمے پیمیں رنگ ءَ نبیتگ بنت ، انچوش کہ :- کور KOUR بزاں
ھاکہ میم نہ کنت ، نوک NOUK بزاں ھاکہ گوھن نہ اِنت یا اولشی ماہ ، دور DOUR بزاں درد یا گورشت ، کوشں KOUSH
بزاں گُرشگ ، گُشتن یا کہ ھاکہ گوں آئی ءَ چہ جات ءَ آپ کشّ اَنت ، ھور HOUR بزاں ہیچ ، ھوار ، لوڑ . روت ROUTH بزاں
ساھدار ءِ لاپ ءِ یا سروزءِ یاتحت ءِ روت .
اِے گالانی گالوار کہ چو کہ ماروتیں ءَ گیشینگ بوتگ اَنت ماں بلوچی ءِ الوگیں سیاھگ ءَ گیشینگ نہ بنت . ماں روتیں ءَ
ما "ۆ" "ے" "ی" کارمرد کرتگ اَنت کہ "ۆ" "و" ءِ گالوار ءَ دنت "ے" "ی" ءِ گالوار ءَ (زیش) ءِ توار اِنت . ماں روتیں ءَ ما
ھر سئیں رنگاں اِے گالاں گیشینت کنیں ، ا.ک :-
نَوک NAOK ، نۆک NOK ، نوک NOUK
اولی رنگ ءَ ما "ن" "و" ءِ سرءَ (زبرے) پرکنگ کہ رَد وانگ مہ بیت بلے رند ءِ دوئیں گال ھم پہ ھمے سُر یوک پرکنگ
نہ بنت چیشکہ "نوک" ءِ گال NOK ءُ NOUK ھر دوئیں گالواراں وانگ بیت کہ چرایشی ءَ نیکیے ءِ بزانت "نوک" اِنت
(بزاں گوھن نہ اِنت) ءُ دومی ءِ بزانت "نوک" اِنت بزاں ھا نوک کہ چہ آئی ءَ آپ ریچ اَنت)
چو ناھیکا اِے آرچ "کھور ءُ کھیر" ءِ اڑءَ مستر اِنت بلے ھمے پیمیں رَد وانگ بیگ ءِ ترس ءِ ماں اِنت کہ ھمے ترس
"کھور ءُ کھیر" ءِ گالانی اڑءَ ماں نیست .
ما کیچ کور ءُ نھنگ یا رکشان ءِ ڈولیں جاگھانی گالوارءَ دور دات یا بدل کرت نہ کنیں مُنا کہ چوش کنگ لوٹ اِیت .
پرچاکہ ءُ دراجیں بلوچستان ءَ ھر جاگھے ءِ سندوک دتی گالوار ءَ چہ دگرانی ءَ دوست تر دار اَنت ءُ کس ءِ اِے دوستی ءَ میار نیگ
کنگ نہ بیت ءُ کسے ءَ اِے سرزی ھم نیست کہ دگہ آبندے ءِ سندوکانی گالوار ءَ پہ نواھگیں چے بجاراِیت کہ آئی ءِ شتری ءُ
گندگی ءِ بارہ ءَ سزدگری بہ بکنت پیشکا ایشی ءِ بارہ ءَ ما ھیچ گوشت کنیں کہ ھر جاگھے کہ اِے رنگیں گالانی بزانت ءِ رَد
بیگ ءِ ترس بہ بیت آگت انت تہ ءَ اِے کور گورانی سندوکیں نذکار ھمے گالاں چہ کہ دوئی گالوار ءَ پہ "ـَ" (زبر) بہ نبیس اَنت تاکہ
اِے رَد وانگ ءُ بزانت اِنچس رَد زانگ مہ بنت .
ھمے رنگ ءَ ھر چ گالے ءِ تہ ءَ کہ "ے" گیت ماں اِے کور گوراں سُبک وانگ بنت . بلے ایشانی سُبک وانگ

چوکہ آدگہ "و" داریں گالاں مزنیں اڑے نہ بیت۔ پرچاکہ اگاں ھمے گال شبک ءُ انگ ھم بہ بنت کہ دگہ چوشیں گال کم اَنت کہ ایشانی بزانت ءَ بہ اڑیں اَنت۔ اگاں ما "پیم، زیم، کیت، میم، وَیل، ھیک" ءِ گالاں بے سے (زبر) ءَ "پیم، زیم، کیت، میم، وَیل، ھیک" بہ نبیسیں ءُ PYM ZYM KYTH MYM WYL HYK ءُ بوانیں، مارا ایشانی بزانت نہ اڑیں اَنت پرچاکہ "چوکہ، وَنگ، دور، کور" ءِ گالاں دو بزانت نہ دار اَنت

البت لھتیں انچیں گال ھست کہ دو بزانت دار اَنت بلے چوشیں گال کم اَنت، ا۔ک: "سیل، تیل، شیر" کہ ایشاں اگاں "بوان ءَ ھم ھماکیں "سَیل، تَیل ءُ شَیر" ءِ بزانت ءَ دینت ءُ اگاں ایشاں بوانیں گڑا ایشانی بزانت چوشش بنت۔ سیل: بزاں گوں کسے ءَ سیلگ، بسندءُ سیل یا ماھیگ ءِ سیل۔ تیل: بزاں ھر تیلے نالگینی یا زھریں تیل، یا بوجیگ ءِ تیلگ۔ شیر: زنتریں شیر۔

ہمیشکا ھر وھدے کہ ندکار اے رنگیں گالے ءِ بزانت ءَ اڑے بگند اَنت باید اِنت کہ گوں یک سے (زبرے) ءِ جنگ ءَ اے اڑ ءَ بگیشیں اَنت۔

ھ - ہ

چہ ذرستاں پیسر اے گپ زانگ لوٹ اِیت کہ ماں بلوچی ءَ چوکہ اردو یا ھندی ءُ سندھی زباناں چوشیں آپ نیست کہ آئی ءِ تہ ءَ "ھ" ءِ ھواریں توار دربئیت، ا۔ک: ھندی یا اردو ءِ "تھا"، "کچھ، بھلا، تھیلا" بلوچی زبان چہ اِے رنگیں گالاں پھک اَنت۔

چہ اِے گپ ءَ من نزانشکاریاں کہ بلوچستان ءِ یک بھرے ءَ "ھ" چوکہ ھندی ءُ اردو ءَ ھم گوشگ بیگ ءَ اَنت بلے اِے رنگیں "ھ" سندھی، کچھی، جاٹکی ءُ سرائیکی زبانانی سوگات اَنت کہ ایشاں وتی ھمساھگیں بلوچانی زبان ءِ چادر ءَ بیگ اَنت۔ اگاں اِے زوریں سوگات ھم لوٹیں اَنت گڑا بلوچی ءِ "تیچ، کیچ، کایان، ٹپک ءُ گنت" ءِ رنگیں گیشش اِنگیں گال "تھیچ، کھیچ، کنایان، ٹھپک، گھنت، گوشگ نہ بوگ۔

سندھی ءُ آئی ءِ ھمراھیں زبان انگت ھمے "ھ" ءَ پہ راہ ءُ رھبند کارمرد کن اَنت بلے آیانی ھمساھگیں بلوچی زبان ءِ تہ ءَ ھچ چوشیں رھبندے ھم نیست۔ بس چہ آ زبانانی زوراکی ءَ اِے "ھ" بلوچی ءَ مان رسیگ بوتگ اگاں نا ماں بلوچی ءَ "سوچھاں، کھڑوکھناں، ٹھک اِنگ، سوکھڑا، گھوڑو، ڈھگو" ءِ سندھی ءُ سرائیکی یا کچھی ءُ جاٹکی گالاں کارمرد کنگ ءِ نیتون چہ اِنت؟

اِے گپانی اِدءَ جنگ ءِ جاگہ نیست ءُ ناکہ اِد ءَ جنگ لوٹ اَنت ہمیشکا ماوتی بُنگپ ءَ گریں۔ بزاں بلوچی "ھ" ءِ آپ چہ دگہ آباں جتاءُ سرجمیں آپے چیکہ اردو ھندی ءِ گوں دگہ آباں ھواریں توار ءِ کارمرد نبیت۔ اِد ءَ منی مراد ایشی ءِ نبیسگ ءِ رھبند ءِ گیشینگ اِنت۔

اَنگوں اِے آپ ماں گالاں چار رنگ ءَ "ھ، ہ، ہہ، یہ" نبیسگ بیگ ءَ اِنت۔ مالوٹیں کہ ایشاں یک انچیں رھبندے ءَ بھر ءُ بانگ بکنیں کہ پہ بلوچی نبیسوک ءُ وانوکاں آسان بہ بنت۔

ھ: اگاں یک گالے ءِ بُنگیج یا کہ نیامجی ءَ ھر جاگھے کہ بئیت (گڈسر ءَ مہ بیت بس) ما ایشی ءَ باید اِنت کہ "ھ" بہ نبیسیں کہ ھر رنگ ءَ چہ "ہ" ءَ بُرھدار تر ءُ واناک تر اِنت۔ ماچوش نبیسیں:

ھرکس۔ ھمپان۔ ھشت۔ مھار۔ شوھاز۔ شیھک۔ رھدار۔ شھباز۔

"ھرکس ءُ ھمپان" ءِ نبیسگ ءَ ماز گوشت دکنیں بلے اگاں اِے دومی رنگاں دیم پہ دیم بکن ءِ گڑا "ھ" ءِ شتری ءُ ڈولداری زانگ بیت۔ دومی گپ ایش اِنت کہ ما اِے رھبنداں پہ بلوچی وانوک ءُ نبیسانی آسانی ءِ ھاترءَ جوڑ کنگ ءَ ایں۔

ہ: اگاں گال ءِ گڈسر ءَ کیت ءُ گوں گال ءَ ھمگرنچ نہ اِنت گڑا ما ایشی ءَ "ہ" نبیسیں، ا۔ک: پُراہ۔ موہ۔ دوازدہ۔ کاہ۔ بندگاہ۔

ہہ: اگاں گال ءِ گڈسر ءَ کیت ءُ گوں گال ءَ ھمگرنچ اِنت گڑا "ہہ" نبیسیں، ا۔ک: جاگہ۔ سرانہ۔ واجہ۔ دگہ۔ تچگہ۔ سنگہ

"یہ ءُ ہہ": دگہ لھتیں گال اَنت کہ یکیں رنگ ءَ نبیسگ بنت بلے ایشانی گالوار یک نہ اَنت، ا۔ک: "بہ" ءُ "بہ" کہ یک "بہ" سے ھمیش اِنت ما چوشش کارمردے کنیں "بہ کن، بہ نند" ءُ دومی ایش اِنت "من ءَ اِے پہ دوست نہ بیت"۔

یک "بہ" سے ھمیشنگ ءَ اِے گال گون اَنت "نہ۔ چہ۔ چہ۔ کہ۔ پہ"۔ ایشانی گالوار سک شبک اِنت کہ چوکہ "نَ۔ چَ۔ چِ۔ کَ۔ پَ" ءَ اَنت ءُ راستیں گپ ایش اِنت کہ ایشانی رند ءِ ھمے "ہ" گیشینے۔ بلے مارا اِے نیامگ ءَ تگیگ گرتگ، اگاں ناں روشن بلوچی ءَ اِے گال BE، KE نبیسگ بینت کہ راستیں گالوار اَنت۔ بلے انگوں چہ نادری ءَ اِے گالاں باید اِنت کہ ما ھمے رھبند ءَ "نہ۔ پہ۔ کہ۔ چہ۔ چہ۔ پہ" بہ نبیسیں

دوی ٹنگ ءَ حاگال آنت کہ ایشانی رندءَ ھم چوکہ اولی بھرءِ گالاں " ہ " ءِ آپ ھمگرنچ اِنت بلے اِے چوکرایاں سُبک وانگ نہ بنت ۔ اِے گالانی اوّلی آپ گوں " ہ " ءَ جنگ دیگ ءُ ترند وانگ بنت ۔ اِے دومی بھرءِ گالانی رندءَ باید اِنت اِے " ھ " ءَ بہ نبیسیں تاکہ " پ " ءُ " بھ " یا کہ " ک " ءُ " کھ " ءِ گال گیشّ اِت بکن انت ۔ بزاں اِے دومی بھرءِ گالاں ما چوش نبیسیں ؛ بھَ ۔ پُھَ ۔ تھَ ۔

پہ رھدربری ءَ چہ ھر دوئیں لھتیں گپ نبیسیں ؛

۱ ۔ اگاں گال ءِ گُنجیں یا نیامجی ءَ کیت :۔ ھرکس ؛ اِے گپ ءَ ھرکس زانت ۔ ھشت ؛ من ءَ ھشت کلاریدئے شیمک ؛ شیمک گُجا شُت

۲ ۔ اگاں گالانی رندءَ کیت ءُ گوں گالاں ھمگرنچ نہ اِنت ۔ راہ ؛ راہ ءَ گار مہ کن ۔ ناڈراہ ؛ پلانی ناڈراہ اِنت ۔ موہ ؛ ترا موہ نہ بیت ۔

۳ ۔ اگاں گالانی رندءَ کیت ءُ ھمگرنچ اِنت بلے سُبک وانگ بیت :۔ بہ ؛ اِدءَ بہ نند ۔ مہ ؛ آئی ءَ مہ جن ۔ (اِے ھر دوئیں گال گوں دوی گال ءَ یکجا " بنند ءَ مجن یا کہ بکن ءُ مکن " ھم نبیسگ بنت ۔ بلے ایشانی راستیں رھبند ھمیش اِنت کہ جتا نبیسگ بہ بنت ۔ انچیں جاگہ ھست کہ ایشانی یکجا نبیسگ آڑین اِیت ۔ ا ۔ ک ؛ بہ نبیسیں ۔ بہ بوج بہ بچ ۔ مہ داشت ۔ مہ اُڑ ۔) پہ ؛ من پہ تو نندان ۔ چہ ؛ چہ اِدءَ برو ۔ کہ ؛ من نشتگاں کہ تو بیائے ۔ نہ ؛ من تئی گلاہ ءَ نہ شودان

۴ ۔ اگاں گالانی رندسرءَ اِنت ءُ گوں گالاں ھمگرنچ ءُ ترند جنگ دیگ ءَ وانگ بیت ؛ بھ ؛ من گوں تو بھ نہ اڑاں ۔ پُھ ؛ اِے جنگل ءَ پُھ باز اِنت ۔ تھ ؛ اِے لوگ ءِ تھ ءَ برو ۔ تُھ ؛ ھشت ءُ دگر یکے تُھ ۔

" تھ " ءُ " تُھ " ءِ گالاں ھرکس " تہ " ءُ " تُہ " نبیسگ ءَ اِنت کہ رَدّ اِش گوشت نہ کنیں ۔ من وت ھم " تہ " ءُ " تُہ " نبیسگ ءَ یاں ۔ بلے ھر جاگہ کہ گالوارءُ بزانت ءِ رَدکپگ ءِ تُرس بہ بیت گڑا اِے " تھ " ءُ " تُھ " نبیسگ لوٹ انت

" تُھ " ءِ گال ءَ دگر بزانت نہ دنت کہ " تُہ " ءِ نبیسگ ءَ بہ آڑین اِیت ھمے " تُھ " ءِ گال دگر بزانتے نہ داریت ۔ بلے مئے لھتیں نبشتہ کار سندھی ءِ " تہ " ءَ چوکہ اردو ءِ " تو " ءَ ماں بلوچی ءَ کارمرد کنگ ءَ انت ۔ ا ۔ ک ؛ " اگاں زر لوٹ ئے تہ کار بکن " کہ چوکہ اردو ءِ " اگر روپے چاہیئے ہو تو کام کرو " ءَ اِنت ۔ بلے چوش کنگ رَد اِنت ۔

ھمے رنگ ءَ دگہ لھتے نبشتہ کار ھمے " تہ " ءَ پہ " تو " ءِ جاگہ ءَ کارمرد کن انت کہ نبشتہ کاری گالوار نہ اِنت ۔ ءُ چوش کنگ نہ لوٹ اِیت کہ راست ھنگ نہ بیت ۔

ھمیشکا اِے رنگیں درآمدیں یا کہ رُدگالواریں گال کارمرد کنگ نہ لوٹ انت ۔

" و " ءُ " ی " ءِ گالوار

بلوچستان ءَ ھر یک بھرے ءِ وتی جتائیں گالوارے کہ بلوچی ءِ اے شیاھگ ءِ پدءَ گیشتر پہ کتاب ءَ گیشینگ ءُ وانگ بنت اِے کتاب انوگیں شیاھگ ءِ " ا ۔ و ۔ ی ۔ ے " انت

اِے کتاب ءَ دوریں گالانی تہ ءَ آنت یکے نامگال ءُ کارگال ۔ نامگالانی تہ ءَ " و ۔ ی " آنت ءُ کارگالانی تہ ءَ " ا " ءُ " ے " ھم گیش بنت ۔

نامگال ؛ ناماتی تہ ءَ سرجمیں بلوچستان ءَ دوریں گالوار انت ءُ بس ۔ بازخوان اِنت کہ گیشتر نہ آنت ۔ اِدءَ چہ ھمے رنگیں دو گالواریں گالاں چیزے گال پہ دَرورَی نبیسیں ؛

ی	و	ی	و	ی	و
ویت	دُوت	ایرت	اورت	ٹینٹ	ٹُونٹ
سیر	سُور	دیر	دُور	بیگ	سُوگ
سیت	سُوت	بید	مُود	کیش	کوشش

اِے ھر دوئیں گالوار یک زانگ بنت ءُ ھر دوئیں راست انت ۔ اگاں کسے چہ اِے دوئیں گالواراں ھر یکے ءَ نگوشیت ءُ بہ نبیسیت رَد نہ بیت ۔

کارگال ؛ انچوش کہ گوشگ بوتگ ایشانی تہ ءَ گوں " و " ءُ " ی " ءُ " ا " ءُ " ے " ءِ گالوار ھم گون انت ۔ چو ناھیگا اِے گالوار چہ دہ ءُ دوازدہ ءَ ھم گیش انت ۔ بلے مئی نزءَ چہ ایشاں بچ رنگیں گالوارے گچینگ ءُ زیرگ

نہ بیت، ھرکس کہ ھر رنگیں گالوارے کارمرزکنت آ ھدی ریس ءِ گالوارءِ جھگیری ءَ کنت ءُ زبان وتی راہ ءَ وت در گیج ایت ھر گالوارے کہ براھدار تر ءُ زوراک تر بیت پہ چتاں زورگ بیت ۔ اِدءَ لھتیں گالوارانی راست پیش کنگ بنت :

۱ -	مَن رَواں	مارَوِیں	مَن شُتگاں	ماشُتگیں
۲ -	مَن رَئیں	مارَوُں	مَن شُتگوں	ماشُتگاں
۳ -	مَن رئیں	مارَواں	مَن شُتگیں	ماشُتگاں
۴ -	مَن رئیں	مارَیاں	من شتگیں	ماشُتگاں

دگہ لھتیں گال ایش اَنت کہ چو نامگال ءَ "ی" "ءُ" "و" اِشس مَتَّ بنت

زِیرگ　زُورگ　بِیگ　بُوگ　سِیگ　سُوگ

من یک رندے پدءَ گوشاں کہ اے "و-ی" یا "و-ی-ا-ے" ءِ گالوار بلوچی زبان ءَ تاوان دات نہ کن اَنت ۔ چہ ایشاں ھر یکے ءِ کارمرزکنگ روا اِنت ۔ پہ اے گپ ءَ چم براڈگ نہ لوٹ ایت ءُ نبایدکہ یکے گالوارے ءِ گوشوک دومی گالوار ءَ جُہل بجنت ۔ اگاں پہ بلوچی ءِ دیم ءِ برگ ءَ دست ھدست بہ بنیں زبان ءِ جند وتی راہ ءَ وت تچک کنت ۔

گونڈ گال ءُ ٹِک کہ ماں اے بزانت بلد ءَ پہ اشارہ ءَ کارمرز بوتگ اَنت

زبان

انگ : انگریزی
پا : پارسی
پھ : پھلوی
ستا : اوستا
سن : سنسکرت
سند : سندی
گیل : گیلکی
فب : فارسی باستان
ھن : ھندی

وانگی

BBK : بلوچی بُنی کتاب (عبدالرحمٰن بارکر/ عاقل خان مینگل)

PPB, LWD: Popular Poetry of the Baloches

By M. Longworth Dames

VMB: Vocabulary of Marri Balochi

گال

اک : انچوش کہ
پ ک : پیش چہ کرستانی
س م : سنٹی میٹر
بَت : بَتّل

بزانت بلد

ب - ق : برھانِ قاطع ؛ محمد حسین بن خلف تبریزی
سغ : سغدی
شیرازی : گسی زبان ءِ گال کہ چہ "فرھنگ عامیانہ شیراز" ءَ حسین امداد ءِ وانگی "شیراز" ءِ بزانت ءَ اَنت زیرگ بوتگ۔
طب : طبری (واژہ نامہ طبری)

ٹِک

★ گیش کرتگیں گال ءُ بزانتانی گُڈ ءَ سر ءَ جنگ بوتگ ۔
✸ گیش کرتگیں بزانتانی جنیچ ءَ کارمرز بوتگ ۔
✪ ھما گال کہ سید ھاشمی ءَ نبشتگ اَنت بلے بزانت ئے نغشگ نہ کرتگ اَنت آیانی گُڈ ءَ سر ءَ اِے ٹِک جنگ بوتگ۔

رومن بلوچی آبءُ سرینوک

SARAG	سَرَگ	A,a	ـَ زبر
SERAG	سِرَگ	E,e	ـِ زیر
SURAG	سُرَگ	U,u	ـُ پیش
SERRAG	سِرّگ	RR,rr	ـّ ٹوک
BRENJ	بْرِنْج		ْ اوشت ءِ نشان (سکون)
SĀNG	سانگ		ں شیکواریں نون "ں" ءِ نشان۔
ĀP BĀZĀR	آپ بازار	Ā,ā	آ کشش (مدّ)
SAR E WATH	سرءِ وت	E,e	ءِ
KETHĀB A BYĀR	کتابءَ بیار	A,a	ءَ
DRACHK E THĀK	ڈرچکءِ تاک	E,e	ءِ
MAN O THAW	منءُ تو	U or O	ءُ
SHUMĀ GĀR ETH	شما گارِت	ETH, eth	اِت
Ā KAY ATH	آکے اَت	ATH, ath	اَت
DĀR ESH PROSHT	دار اِش پروشت	ESH, esh	اِش
Ā MARDUM ANTH	آمردم اَنت	ANTH, anth	اَنت
GULĀ ESH ENTH	گلائیش اِنت	ENTH, enth	اِنت
LOG SUR ITH	لوگ سُرایت	ITH, ith	اِیت
O MULK E MARDUMĀN	او ملکءِ مردماں!	O, o	او
O PELĀNI	اوہ پلانی	OH, oh	اوہ
EY CHY EY	اِے چیے	EY, ey	اِے
AY MARD	اَے مرد!	AY, ay	اَے
EYSH ENTH	ایش انت	EYSH	ایش
EH BICHĀR NA KAPY	اِہ بچار نہ کپئے	EH, eh	اِہ
MAN WA NA RAWĀN	من وَ نہ رواں	WA, wa	وَ
THAW CHY WĀNY	تو چے وانئے	Y, y	ئے
PAS E BURTH	پسئے بُرت	E, e	ئے
EY YAK MARDUM EY	اِے یک مردمے	EY, ey	ے
EY NEMDI EY	اے نمدی یے	EY, ey	یے
DELI DOST	دلی دوست	I, i	ی
SHARREYN CHUK	شرّیں چُک	EYN, eyn	یں

A = ا	B = ب	P = پ	TH= ت	T = ٹ	J = ج	CH= چ
D = د	DH= ڈ	R = ر	RH= ڑ	Z = ز	ZH= ژ	S = س
SH= ش	K = ک	G = گ	L = ل	M = م	N = ن	W= و
H = ھ	E = ء	I = ی	Y = ے			

آ

● ا : بلوچی ءِ بُنگیجی آب اِنت ، ایشی ءِ گالوار چو اُلِفء اِنگیں ء َ ء ء َ اِنت ایشی ءِ جندء نام گونڈءُ سبک ونگیں " ء َ " اِنت . اگاں گالانی بنگیج ءَ کیت گڑا چو " ء َ ء ِ ءُ " بزاں " ے ے ے " ءُ یک سُر ھتوکے پرئے بیت ، اک : اَڑ ، اِد ، اُشتے ، اگاں گالانی نیامجی ءَ یا کُڈ سرءَ کیت چوتِ بیسری آب ءَ گوں وت بُرزءَ دراج کش کنت ، اک : بازار ، کاپَر ، پادا ، اگاں " کش " ءِ پربیت چو کہ دو " ا " ء َ وانگ بیت ، اک : اا = آ (رومن " A " اوستائی تہ)

● اَ : اِے نشانے کہ آبانی سرءَ جنگ بیت پارسی ءَ " زبر " ءُ تازی ءَ " فتحہ " گوشگ بیت .

● اِ : اِے نشانے کہ آبانی چیرءَ جنگ بیت ، پارسی ءَ " زیر " ءُ تازی ءَ " کسرہ " گوشگ بیت .

● اُ : اِے نشانے کہ آبانی سرءَ جنگ بیت ، پارسی ءَ " پیش " ءُ تازی ءَ " ضمہ " گوشگ بیت .

● آ : " ا " اِنت کہ ایشی ءَ گشتے (~) پر اِنت کہ توارءُ گالوارے چو کہ دو " اا " ءَ دراج کش اِنت SHE HE IT

(۱) پہ دیریں چیزے ءِ سوج ءُ نشان دیگ ءَ گوش اَنت " آ لوگ " (فارسی : آن ، ھندی : وہ ، تازی : ذٰلك ، انگریزی : THAT دیٹ)

(۲) کسے یک ناباوری گپّے بہ جنت یا ھرکجے کہ ترا مان منیت یا باور مبیت گڑا تو ھمے گال ءَ دراج کش ترکن ئے ءُ گوش ئے " آ آ " ایشی ءِ گوشگ ءِ ڈولءَ کمیں ترّن ءِ زیرمان اِنت ھمے رنگ ءَ پہ بھانگی ءُ اجگّبی یا کہ یک ناھگیں وشّی یا گُڈگ ءُ باھند ءِ سُھر اکنگ ءَ ھم گوشگ بیت . اِے رنگ ءَ ھرجاورے ءِ سُھر اکنگ ءَ ایشی ءِ زیر بدل بیت (۳) باز مردم " آ " ءِ گال ءَ پہ " ھو " ءِ جاگہ ءَ کارمرد کن اَنت (۴) لنگڑ ، کروس ، بٹ یا کپوتر ءِ گوانک جنگ ءَ ھم اِے گال ءَ سِئے چار رند ءَ اشتاپ اشتاپ ءَ یا کہ کرار کرار ءَ گوش اَنت " آآ - آآ " یا کہ پہ چیٹ ءُ زیل اک : " آ آ آ "

● آآ : پہ مُرگ ءِ گوانک جنگ ءَ گوشگ بیت . بچار " آ " (۴)

● آب : (آ - ب) پہ نبیسگ ءُ وانگ ءَ پہ گالانی جوڑ کنگ ءَ جوڑ کرتگیں نشان کہ گوں ایشانی یک جاہ کنگ ءَ گال جوڑ بنت " اب پ ت (ALPHABET) حروف التھجاء (۲) " سریانی " یازدھمی ماہ اِنت ھمے رنگ ءَ اسرائیلیانی راجی سال ءِ یازدھمی ماہ اِنت کہ گوں ایرانی بہمنی ماہ ءَ برابر اِنت . (باز مردم پہ نزانتکاری ایشی ءِ پارسی بزانتاں زیرانت ءُ پہ " آزت ، رنج ، میار " ءِ بزانت ءَ کارمرد کن اَنت بلے چوش کنگ پھلک رد اِنت)
LETTER

● آبات : (آ - بات) . بچار " آباد "

● آباتی : (آ - باتی) . بچار آبادی

● آباد : (آ باد) ویران ءُ وار ءِ چپ . پلانی مرچاں آباد اِنت : بزاں زرتے باز اِنت . ملک آباد اِنت : بزاں ھوربوتگ ءُ کشار ءُ بہار اِنت یا چہ دگہ کار ءُ روزگارے ءِ سوب ءَ ملک ءِ مردم سیرءُ آباد بنت (۲) دلوت ءُ اولاک آباد اَنت : بزاں پَزدر ءُ سیر اَنت (۳) پہ ترّن اِے گال چوش بزانت ءَ ھم زیرگ بیت اک : نوں تو آباد ئے ! یا کہ تو مارا شر آباد کن ئے ! بزاں بازگند گیں یا تاوان دھیں کارے کرتگ اِت (۴) پہ نیکیں لوٹگ ءَ گوشگ بیت " سبز ءُ آباد بات ئے !! "
FURTILE RICH HEALTHY

آبادبیگ : سیربیگ ، مالداربیگ ۔ دلوت ءُ اولاک ءِ پڑوربیگ ۔ ملک ءِ پہ ھورءُ ڈھل ءُ کشار آبادان ءُ وشھال بیگ ۔ زمین ءِ ڈگار ءِ پہ ڈھل ءُ کشار بیگ ۔ کسے ءِ یک جاگھے ءَ روگ ءُ ھمودءَ نندگ ءُ ھنکین کنگ ۔

آباد کنگ : ویرانندگ یا گیر آبادیں جاگھے ءَ روگ ءُ نندگ ءُ ھنکین ءُ آبادی کنگ ۔ ڈگار ءُ زمینے ءَ کشگ ءُ آباد کنگ ۔ دلوت ءُ اولاک ءَ پہ ژوانی چارینگ ءُ ساتگ ءُ پڑور کنگ ۔ پہ زر ءُ مال کسے ءَ سیر ءُ وشھال کنگ ۔ ھورانی گوارگ ءُ ملکاں آباد کنگ ۔ پہ ترن بزانتی برباد یا کار زوالی کنگ ءِ بزانت ءَ ھم گوشگ بیت اک : توماراشترا آباد کتگ " بزاں شتریں کارے ءَ کرتگ ، تاوان داتگ ۔

● آبادان : (آ۔ بادان) آباد " آبادی کر ویران ءُ ویرندانی ءِ چپ انت (۲) ایران ءِ مزنیں شھرے کہ اودءَ تیل ءِ مستریں چات انت FURTILE)

● آبادانی : (آبا۔ دانی) واری ءُ ویرندانی ءُ ڈکال ءِ چپ ، ملک ءِ سیری ءُ وشھالی (۲) ھما چیز یا مردم کہ گوں آبادانی بنیادی کنت ۔ (PROSPERITY FURTILITY)

● آبادکار : (آ۔ باد۔ کار) ھما مردم کہ چیزے یا جاگھے ءَ آباد کن انت ، آباد کنوک ۔

● آبادکاری : (آ۔ باد۔ کاری) آباد کنگ ءِ کار ، آباد کرتگیں کار ۔

● آبادی : (آ۔ با۔ دی) آباد بیگ ، آبادانی ، واری ءِ چپ ، ملک ءِ آبادی ، مردم ءِ آبادی ، پہ مردم ءَ چوشش ھم گوش انت " پلانی مرو چاں آبادی ءَ کپتگ ، دلوت ءِ آبادی ، پڑوری ۔

● آبتب : (آب۔ تب) آپ رم ، چو آپ ءَ ھر برزیں درپ ءَ جاگاہ گروکیں مردم ۔

● آبجت : (آب۔ جت) بچار " آپجت "

● آبجن : (آب۔ جن) آپ جنوک ، آپ چنڈوک ، ھما مردم کہ آپ جنگ ءِ کار ءَ کنت یا کہ ھما کاربوج کہ پہ آپ جنگ ءَ کار مرد بیت (۲) آپ جنگ ءِ کار گال ءِ پر ماناں بزاں آپ بجن ! تو یک مردے (۳) آپجت ، آپ ءِ جتگیں ۔ FLOOD AFFECTED WATER BEATEN

● آبجل : (آب۔ جل۔ ل) بچار " آپ جل "

● آبدار : (آب۔ دار) آپ دار بزاں ھما کہ آپ دار ایت یا آپ ءِ مان انت (۱) زمینے کہ آئی ءَ آپ مان بیت یا کہ میتاب بیت کرسان ءِ نہ کُٹ ایت ۔ اے زنگیں زمین ءَ ذرچک شتریا دکیت ءُ آباد بیت (۲) زھم آبدار بیت بزاں جوھردار بیت ۔ (۳) باز مردم مالدار ءُ آبدواریں مردم ءَ ھم گوش انت TEMPER (SWORD)

● آبداری : (آب۔ داری) آپ وارگ ءِ کلاہ ءُ ساڑایا کار ، جوھرداری ۔

● آبدان : (آب۔ دان) آپدان ، آپ ءِ درپ ۔ ھما درپ ءَ گوش انت کہ آپ ءِ مان کن انت ءُ سپاری ءَ زیر انت ءِ باز راست انت اے ءادن یا پوپل ءُ گلاس ھتیگ انت کہ پڑمیں گُد ءِ پوشش ءَ انت ۔ بزیں آچاری گُد ءِ آبدان ءَ " چاگل " گوش انت کہ گد ءِ پیلک ءِ ڈول ءَ انت ۔ بلوچانی آبدان کلیگ انت کہ چہ شکنگی پوست ءَ جوڑ بیت ۔ مزیں یا پاچنی مزیں پوستاں ھم انچوش کن انت بلے آیاں مشک گوش انت کہ اے ھم " آبدان " شمار بیت ۔ بچار " دان " WATER BOTTLE

● آبدر : (آب۔ در) ھما ریس ، ھند ءُ ھندے ءُ جاگہ کہ اودءِ زمین ءَ آپ مان بیت ۔ آپ ءِ بندر

● آبدست : (آب۔ دس۔ ت) آپ دست ، آپدست ، مش ، پیشاب : ھما آپ کہ گُشاگ اِش چہ حون ءُ گیشین انت کہ ماں گرک ءِ پیلک ءَ مساھین ءِ ءَ ایر رچگ ءُ جم بیگ ءَ رند چہ سوءَ درکیت ۔ (سوج : باز نزانتکار اے گال ءِ بزانت ءَ پارسی ءِ " آبدست " گرأنت ءُ دستنماز (درنماز وضو) ءِ بزانت ءَ زیرأنت کہ ماں بلوچی ءَ پہ بھر زرد انت) آب دست کنگ : پیشاب کنگ ۔ URINE

● آبدنتان : (آب۔ دن۔ تا۔ ن) آبدندان ، آبو : مچے کہ دوزات انت یکے ءِ کلونٹ مستر انت ءُ زرد بنت ءُ دومی ءِ کستر ءُ سھرانت ، آپدنتان ، آپدندان ۔

● آبدندان : (آب۔ دن۔ دا ن) بچار " آبدنتان "

● آبرچ : (آب۔ رچ) آپشان ، آبشار ، آپشمار ، آپشانگ ، ھما جاگہ کہ اودءَ آپ ایر رچ ایت ۔ چہ برزیں کوہ ءُ ڈگاراں

آپ ءِ ایر رچگ ءِ جاگہ، صمودءِ آپ رچ ایت ءُ رچ ایت ۔

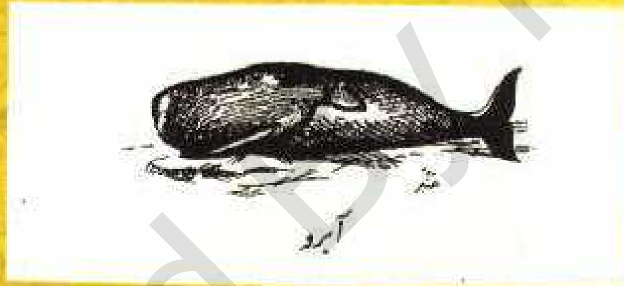
● **آبرشت :** (آب ءِ رَش ۔ ش) آپرشت ۔ دوگال اِنت یکے "آپ" کہ زانتگیں چیزے ، دومی "رَشت" رَشت گوش، اَنت چیزے ءِ رَوگ ءِ تیزی ءَ کہ انگریزی ءَ SPEED گوشگ بیت ۔ گیشتر پہ بوجیگ یا گُراب بزاں دریائی اولاک ءَ کارمرد بیت کہ پہ موٹر ءُ ریل گاڑی ءَ ھم ایشی ءِ کارمرد کنگ راست بیت ۔ "آبرشت" دریا ءِ سرءَ ھماشِیں ءَ گوش اَنت کہ چہ گُراب یا بوجیگ ءِ رَدّا ، ءَ گوں کپ ءُ رگجاں چو کہ پِل ءَ جوڑ بیت ۔ دریا ءِ یک بوجیگے ءِ مردم گوں دومی بوجیگ ءِ مردماں گوش اَنت "شما مئے آبرشت ءَ ھم نزرس ایت" بزاں شمئے بوجیگ مئے بوجیگ ءَ رسینت نہ کنت ۔

● **آبرم :** (آب ءِ رَم) ھما مردم کہ ھرکسی گپاں ھمراہ داری کنت ، آپ رَمیں مردم ۔ بچار "آبتب" ۔

● **آبرند :** (آب ءِ رَن ۔ ڈ) آپ ءِ رَوگ ءِ رند ، آپ ءِ گوزگ ءِ ٹپّ بزاں ھما جاگہ کہ آپ شیپ گیتگ ءُ کمتیں بازکل ، کِشک یا ٹپّ ئے کرتگ ۔

● **آبرنگ :** (آب ءِ رَن ۔ گ) آپ ءِ رنگ ، آپ رنگیں ، تنکیں نیل ، سبزوٹپ ، نیل وٹپ ۔ ھما رنگ کہ گوں چوڑی ءُ بُت جوڑ کن اَنت WATER COLOUR

● **آبرو :** (آب ۔ رَو) دریا ءِ مزنیں جناوریں ماھیگے کہ جون ئے بازمزن اِنت ۔ اگاں بہ لوٹ ایت بوجیگاں بُڈینت کنت ۔ بلے اِے شیتانی کم کنت ۔ چہ ھمے مزنیں ماھیگاں "لیٹر" ءُ "کاریچ" ھم باز زانتگیں اَنت ۔ (بچار مُت)

آبرو

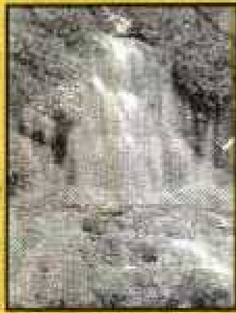
● **آبرو :** (آب ءِ رَو) آبرہ : مُبندرءُ دوگال اِنت "آب" ءُ "رَو" یا "رَہ" ، آپ ءِ رَوگ ءِ یا گوزگ ءِ راہ ، ھروھدکہ ھور بیت چہ ھمے آبرَواں ھور ءِ آپ تلاں ءُ گوزان ءَ وت ءَ ءَ ءِ کور ءُ مزن کور ءُ بندگاھاں رسین ایت ۔ (۲) دریا ءِ تہ ءَ ماں زرءُ تیاباں آپ ءِ رَوگ ءِ رھبند کہ ایشی ءَ انگریزی ءَ OCEAN CURRENTS گوش اَنت ۔ اِے زانگ لوٹ ایت کہ موسم موسم ءَ دریا ءُ زِرءِ آپ ھم چو کہ کور ءُ جُو ءِ یک ناں یک دیمے ءَ تچ ایت ءُ ھر دریایے وتی رھبندءُ بیت ۔ ابید چہ دریا ءُ رَواں پہ دگہ مردماں اِے بھاگی گپے ۔

● **آبرو :** (آب ۔ رُو) لچ ، میار ، وشنامی ، اِزّت ، شَرَپ ، آریپ ، بوھیری ۔ آبرودار : شَرَپدار ۔ آبرو ءِ گرگ ، آبرو ءِ کشگ ، آبرو ءِ برگ : بے اِزّت کنگ ، بے شَرَپ کنگ ، بے آبرو : بے لچ ، بے میار ، بے اِزّت ۔

● **آبروان :** (آب ۔ رَ ۔ وا ۔ ن) نازرک ءُ شانا پیں گُدے کہ پہ سرگیج ءَ کارمرد بیت (۲) تچوکیں آپ (۳) آپ ءِ سرءِ گواتو کرچ شیتگ ءَ اَنت ۔ گوش ئے زاناں آپ ءِ سرءِ شکون دیم گرتگ اَنت ۔ پا : آب سواران ۔ ھندی : بلبلا ۔ انگریزی : BUBLE
تازی : حبابہ ۔ بلوچی : آبلہ ۔

● **آبرودار :** (آب ۔ رُو ءِ دار) لچ دار ، میاردار ، وشنام ، اِزّت دار ، شرپدار

- **آبرہ :** (آبْ ۔ رَہ) بچار "آبرَو" (آبْ ۔ رَوْ)
- **آبرے :** (آبْ ۔ رے) مُزانٹ ءِ یمیں بے ڈراجیں ماھیگے NEEDLE FISH (بچار: بُت) ★
- **آبریپ :** (آبْ ۔ بِرے ۔ پْ) آپ ریپْ ، ریپاپ ، ریپاب لوڑیگ آپ ، شیتان آپ ، گولاب ، جنّاپ ، چہ گرمیءَ پٹ ءُ وڈاں سیر گلیں ڈِنءَ انچُوش ترپ اَنت تو گوش ئے زاناں آپ اِنت ۔ MIRAGE
- **آبریج :** (آبْ ۔ رِیْ ۔ جْ) آپریج ، ریس ، دگ ، سرحد ، آبند (۲) آلاڑ بزاں دریاءِ آپ کہ دھرے رچ ایت ۔ بزاں کم بیت گیش بیگ ءُ پُر بیگ "یا "بیل گوش اَنت
- **آبریشم :** (آبْ ۔ رِیْ ۔ شُمْ) پیلہ ، ھمے سکّیں نرم ءُ نازرکیں تندرنگیں بندیک کہ کرم پیلہ جوڑ ئے کنت ۔ اے کرم گیشتر یہ توت دتاک وَرْد اِیت بلے سرپازءَ ھمے کرمانی ایرتاں یک برے یک گرگا ھے دینت کہ نام ئے "جو کارچک" اِنت ۔ مروچاں بے کرمءَ وشتاج باز جوڑ بیت ۔ (پار: ابریشم ، فریشم ، ۔ پہو : اپریشم ، افریشم ، طب : اُوریشم ، اُرشم ۔ تازی : حریر ۔
- **آبزُپ :** (آبْ ۔ زُپْ) آپ زُپ ، آپ زُپ ، آپ کش : ھما کاربوج کہ آپ چہ چات ءُ کش ایت ۔ WATER PUMP
- **آبزُپ :** (آبْ ۔ زُپْ) آپ زُپ ، آپ زُپ ، آب زُپ ، آپ کش : ھما کاربوج کہ چہ چات یا کورءَ آپ ءَ بُرزءَ کار ایت ۔
- **آبست :** (آ ۔ بِسْ ۔ تْ) ھما جاگہ کہ آپ ءِ جم کنگ ءُ بندگ بیت WATER STORAGE (۲) چُک ءِ ماں لاپ ءُ بندگ بزاں آپُس بیگ

آبشار

آبرے کد: گیش چہ گیش ۲۰۰ س م

- **آبتگ :** (آ ۔ بِسْ ۔ تگْ) آپ بستگ ، بزاں بستگیں آپ ، آپُس ، آپُس اِنگ ، کتر ، برپ ۔
- **آبشار :** (آبْ ۔ شارْ) آپشان ، آپشار ، آپشعار ، آپ نک بچار: بُت
- **آبگر :** (آبْ ۔ گِرْ) آپگر ، ھما مردم کہ چہ جُو یا کِھن ءَ وتی ھوکین ءُ آپ گیپت ، آپ گروکیں مردم ، ھما مردم کہ آپ بھا گیپت ۔
- **آبگرم :** (آبْ ۔ گَرْ ۔ مْ) آپگرم ، گرمیں آپ ، ھما آپ کہ بہ چاہ یادگہ انچیں چیزے جوڑ کنگ ءِ حاترءَ طرڈ داتگ اَنت ۔ چاہ یادگہ انچیں چیزے ءِ پہ اشارہ گوشگ بیت ۔ HOT WATER BOILED WATER
- **آبگڑ :** (آبْ ۔ گَ ۔ ڑْ) ھما کارگہ کہ ماں داتگی ءِ روتاک ءُ محتاکاں کارمرد بیوکیں آباں سنچ کنت گڑا ایت ءُ جوڑ کنت TYPE FOUNDRY
- **آبگیر :** (آبْ ۔ گِیْ ۔ رْ) آپ گیر ، آپ گرگ ءِ وھد ، چہ کھن یا کورجوءَ یہ ڈگاراں آپ بھر بیت ھوکین ھوکین ءَ آپ ءِ بھر ءِ وھدءَ گوش اَنت بزاں چہ یک ڈگارے ءِ پُر بیگ ءَ رند دومی ڈگارءَ آبگیر بیت
- **آبلو :** (آبْ ۔ لُ ۔ وْ) آبلو ، آبلہ : چہ بازیں کارءِ کنگ یا تپرءَ ، تمش ، گُدیتگ یا دگہ انچیں چیزےءِ دستگ ءِ شمپگ ءُ دست ءِ پوست کہ آزگ بیت ءُ گوات گیپت ءُ آئی ءِ تہءَ آپ بیت چولاس ءَ اسپیت چک یا شُھرءِ سیاہ بیت ءُ لم لم بیت یا دھم چہ بازیں

شپاد ءِ راہ ءُ روگ ءُ یا کہ گوش ءِ جنگ ءَ اِنچوش بنت یا کہ دگرناڈراہی ءِ نیمون ءَ جان ہم انچوش بیت۔ ایدچہ دگر ناڈراہی ءَ اے ہما ھدی بیت کہ پوست ءُ مزنیں زورے پربیت ءُ آئی ءِ چیرءَ گوشت آپ بیت ءُ پوست ءُ گوات دنت۔ آبلو یا آبلہ چہ باز نیمون ءَ بیت: چہ سُچگ ءَ، شپادیں مردم ءَ کوہ ءَ ترّگ ءَ، گوش ءُ چوٹ ءُ سواس ءِ جنگ ءَ، ٹیکم ءُ کوڈال یا کہ ھیب ءُ میتینچ ھم آبلہ کنت۔ ھولیگ جنگ ءَ۔ تازگیں آبلہ آرگ اِنت ءُ گُڈا یت بلے رندءَ آئی ءِ پوست ہراِیت ہمے مزنگیں پوست ءَ اگاں پہ ہنگازءِ چن ءُ نہ تور اِیت۔ بلے وھدے کہ آئی ءِ آپ رچ اَنت پوست ءِ چیرءَ آزگیں گوشت سُچ اِیت۔ گرمیگ ہم آبلو بیت۔ (۲) بندر ءَ اِے ہمے گوات آپ اِنت آپ ءِ سرءَ بیت (بچار آبروان (۳) BOIL

- **آبلو:** (آب۔ لَ وْ) بچار "آبلو" (آب۔ لَ وْ)
- **آبلہ:** (آب۔ لَہ) بچار "آبلو"
- **آبند:** (آب۔ بَن۔ دْ) آپبند، بزاں آپ ءِ بند، ہما بند کہ پہ آپ دارگ ءَ بندگ بیت، ڈگارانی بند کہ پہ آپ ءِ دارگ ءَ بندانت اِش۔ (۲) ریس، ڈمگ، سرھد، مُلک، ھساھگی "اِے پلان آبند ءِ مردم اِنت"۔ (۳) آبندکنگ: بزاں پہ کسے ءَ آپ ءُ بندگ۔ بلے اِے گیشتر جنگ ءِ وھدءَ بیت (۴) مس بند: بزاں پہ تکّ ءُ تاک ءُ دم چُوپ انچوش کنگ کہ کسے ءِ آبدست بند بہ بیت بلے پہ ایشی ءَ "مس بند" مشہور اِنت (۵) ہما چیز کہ آپ ءِ تہ ءَ بہ کنے گوں آپ ءَ بند گیپت چوکہ "ھولیگ" (۶) بزپ، کثتر یا بد اِنگیں آپ۔
- **آبنوس:** (آب۔ نُو۔ س) ڈرچکے کہ ھندوستان ءُ اپریکا ءَ بیت۔ ڈرچک ءِ مزن بیت، دار ءِ سنگیں ہم سک اِنت ءُ شیاھیں پیچ ءِ مان چہ برگ ءَ رندداں کہ دیر ءَ آپ ءِ تہ ءَ بکن اَنت کہ زوراک ءُ شیاہ تر اِیت۔ گوش اَنت کہ دار ءِ آس ءَ کن ءُ وشیں بو کنت۔ گوں آپ ءَ سیتینگ بیت ءُ چم ءَ مانگ بیت کہ شپکورگ ءَ بارت، ورگ ءَ آبدست ءِ سنگکاں ریچ اِیت۔
- **آبو:** (آ۔ بُوْ) آپدنداں، آپدستان، آبدنداں۔ مُچے کہ کلونٹ ءِ ڈُوراست اَنت یک مُچ ءِ کلونٹ مستر ءُ زرد اَنت ءُ دومی ءِ کستر ءُ شھر اَنت۔ تازہ ورانی ءَ ورگ اَنت ءُ سک وش اِنت۔ (۲) دانکو، ہماداں کہ دنیگانہ رس اِتگ زیر اَنت تاپ اَنت ءِ ایشی ءَ باز جاگہ ءَ ھیدلو، آدو ءُ آبوس ھم گوش اَنت۔
- **آبوار:** (آب۔ وَا۔ رْ) آپ وار، ہما کہ آپ باز وارت۔ (۲) ہما زمین کہ باز آپ ءِ وارتگ (۳) ہما ایران یا رزان کہ آئی ءِ تہ ءَ آپ ورگ بیت، پہ آپ ورگ ءَ کار مرد بیوکیں کاشیگ۔ (۴) ڈرچکے کہ سک باز آپ ءِ وارتگ ہمے رنگ ءَ کشار۔
- **آبواری:** (آب۔ وَا۔ رِی) آپ واری، پہ آپ ءِ ورگ ءَ کار مرد بیوکیں آبواری رزان یا کاشیگ (۲) یک جپ گھے ءَ پہ اداءِ کہ بزاں پہ بھار چاریں یا کہ شیرواری یا پہ دگہ نیمونے چیرے مدت سُندر بندگ بلے پہ جُستی ءِ بندگ۔
- **آبیل:** (آ۔ بِی۔ لْ) آپ بیل، بیلیں آپ بزاں دریاءِ آپ کہ پُرّءَ آتکگ۔ ھابیل: نیکراھی آدم ءِ بچ کہ وتی برات کابیل ءَ کُشت۔
- **آپ:** (آپ) ہمے آپ اِنت کہ ورگ بیت۔ گوں ایشی ءَ گُڈ ءُ جان شودگ بیت۔ چہ آکسیجن ءُ ھائیڈروجن OXYGEN & HYDROGEN ءِ یک جاہ بیگ ءَ جوڑ بیتگیں آپیں ءُ بے رنگیں تلوکیں چیزے کہ سکیں گرمی ءَ باپ بیت ءُ بال کنت ءُ ھُشک بیت سکیں سارتی ءَ بد اِیت۔ ماں دریا، درباب، کور، جُو، کھن ءُ جات ءُ چمگاں بیت۔ چہ جمبراں رچ اِیت "ھور" ءِ گوشیں۔ ءُ چہ چماں رچ اِیت "ارس"، گریگ ءَ جان ءَ تڑک اِیت "ھید" گوشگ بیت۔ ءُ چہ ساھیں ءَ درکیت "آبدست" اِنت۔ گیلکی ءَ ایشی ءَ

"اُو" گُوش اَنت، پارس ءَ اوَ ، پارسی ءَ: آب ، پھلوی ءَ: آب یا آف ، سغدی : آپ ، اوستائی ءَ: "آپ" ھندی ءَ: جل یا پانی تازی : ماء ، ءُ انگریزی : واٹر WATER پشتو : اُبُو ، ملباری : وِلَم ، مدراسی ءَ: تَنِّی ۔ مری بولی ءَ ھم الشی ءَ "آن ءُ آپھ" گُوش اَنت ۔ بُنرھبند : "آپ" وھدے کہ ماں گپّاں کارمرد بیت گڑا بازجاگہ ءَ چو کہ یک چیزے ءَ بیت : "اِے جات ءِ آپ سُور اِنت" ءُ بازجاگہ ءَ چو کہ بازءَ اک : "اِے کاشیگ ءِ آپ شتر نہ اَنت" ھمے رنگ ءَ : دریا ءِ آپ ، چات ءِ ، گورِءِ ، جُو ءِ آپ "یکّے" ءُ جھلگ ، کاشیگ ءُ دگہ دریائی آپ "باز" اَنت ۔ بہ چینکے ، پتّے ، گُلاٹے ، گٹّے ، گلائے ءُ جھلگے ءِ آپ ءَ یکی ءِ "ے" کارمرز بیت ۔

● **آپار :** (آپ ۔ آز) آپ + آر : آپ آروک ، ھامردم کہ پہ کسے ءَ آپ کار اِیت ۔

● **آپار :** (آ ۔ پا ۔ ر) اِے دو گال اِنت یکّے "آ" کہ بلوچی ءِ زانتگیں گالے ، دومی "پار" کہ در آمدیں گالے کہ پہ زوراکی بازمردم الشی ءَ کارمرد کنت ۔ الشی ءِ ھندی رنگ "اُس پار" اِنت کہ بلوچی ءَ باید اِنت کہ "آ دست ءَ" گُوشگ بہ بیت ۔ بازبرءَ اِے پشتو ءِ "پارا" ءِ رنگ ءَ ھم رد کارمرد بیت ۔

● **آپ آرگ :** (آ پ + آ ۔ رَگ) (۱) کسے ءِ رَوگ ءُ آپ ءِ آرگ ۔ (۲) بوجیگ اگاں شنگ بہ بیت یا کہ آئی ءِ بیتر تیج بہ بنت یا تکوگے در بئیت یا تیج بہ بیت آپ آئی ءِ تہ ءَ کیت گُوش اَنت : "بوجیگ آپ کار اِیت" (۳) ھور بیت کور آپ کار اَنت (۴) چات ءِ آپ آرگ : (بازکم گُوشگ بیت) البت گُوش اَنت "چات آپ ءَ کپتگ" بلے وھدے کہ بازیں کشگ ءَ چات ءِ آپ کُت اِیت گڑا ایکہ ءُ دو اُدار ءَ یلہ ءِ دیئنت کہ آپ بیار اِیت "چات ءَ پدءَ آپ کتگ" ھم گُوش اَنت (۵) چم آپ کار اِیت کہ تھار بیت ءُ بُرز ءُ بین لوٹ اِیت

● **آپ اَمبار :** (آپ + اَم ۔ بار) بچار "آمبار"

● **آپان :** (آ ۔ پا ۔ ن) بلوچی ءِ پنچمی ماہ اِنت ایرانی ھشتمی ماہ اِنت کہ "آبان" ءِ گُوش اَنت ۔ (۲) آپ ءِ "باز" ، آپ ءِ تہ ءَ اک : "پلاں چیزیاں آپان" اِنت بزاں آپانی تہ ءَ اِنت ۔

● **آپاں بُڈو :** (آ ۔ پا ۔ ن + بُڈ ۔ ڈُو) مُرگے کہ سرءَ ماں آپ ءَ جنت ءُ کرم گپت ءُ وارت ۔ سیبگال ءِ بزانت "ماں آپ ءَ بُڈ ورگ"

● **آپانسری :** (آ ۔ پا ۔ ن ۔ سَ ۔ رِی) ھامردم کہ کھن یا کور جو ءِ آپ ءِ بھرءُ بانگ ءَ کنت ۔

● **آپ ایر ریچگ :** (آ ۔ پ + اِے ز + رِے ۔ چگ) ——— آپ ءِ ایر ریچگ ، چہ یک ڈرپے ماں دگہ گستریں ڈرپے ، کاشیگے یا زانے ءَ ماں کنگ بلے انچو شس کہ چہ مستریں ڈرپ ءِ دپ ءَ آپ بہ ریچ اَنت ماں دومی زرزان ءَ ، ھمے رنگ ءَ چہ گستریں ڈرپے ءَ ماں مستریں ڈرپے ءَ ایر ریچگ ھم بیت ۔ POUR

● **آپ بند :** (آپ ۔ بَن ۔ د) بچار "آبند"

● **آپ بیگ :** (آپ ۔ بَ ۔ یگ) چو آپ ءَ بیگ ، آپینک بیگ ، بدانچیں چیزے ءِ آپ بیگ ، آپ ءِ ھست بیگ ، اک : پلاں جاگہ ءَ آپ ھست ، اِے کورءَ آپ بیت ۔ (۱) دل ءِ آپ بیگ ، جگر ءِ آپ بیگ ، زھرگ ءِ آپ بیگ : چہ ترس ءَ (۲) تیل یا روگن ءِ آپ بیگ : بزاں آس ءِ سرءَ یا روچ ءِ سرءَ ایرءِ کن ءِ تیج بیت ءُ آپ بیت ۔ (۳) کُترءُ تروشگ ءِ آپ بیگ (۴) نُگرہ ، تنگو (تلاہ) ءِ آپ بیگ : کہ زرگر آپ ءِ کنت یا دگہ انچیں چیزے ءِ ۔ (۵) تلک گوزی لیب ءَ آپ بیگ : بزاں "بازبیلاں" رَوگ (۶) بوجیگ ءِ آپ بیگ : بزاں چہ ھُشکی ءِ سرءَ تیلگ ءُ داں کہ ھمنچک ءَ دریا ءِ تہ ءَ برگ کہ ترپل بہ بیت ، (۷) دپ ءَ ءُ آپ بیگ : بزاں یک مردے گوں دگرے ءَ سکّیں بدّیے بہ کنت پدءَ ھامردم ءِ گورءَ پہ کارسواری ءَ بروت ، گُوش اَنت :

ایشی ءَ دپ ءُ آپ بیت کہ پلانی ءِ گور ءَ چیزے بہ لوٹ ایت ۔ (۸) آپ ءُ لاپ بیگ : بزاں سیر بیگ ، نپ ءُ سیت ءِ رسگ (۹) گوشت ءِ آپ بیگ : چہ ترس ءَ بے گیشتر پہ گرّ ءُ وپس ءِ گوشں انت ۔ اولاک ءَ درکار ءِ ہم یکبرے آئی ءِ گوشت آپ بیت لاگر تر ایت (۱۰) سبزی ءُ کاھک ءِ آپ بیگ : بزاں سک بازے گرادے آپ بیت (۱۱) ڈگار ءِ آپ بیگ : بزاں پُر بند بیگ (۱۲) ھون ءِ آپ بیگ ۔ نہ بیتگیں کارے ءِ بیگ (۱۳) ھون ءِ آپ بیگ : ناڈراھی یے کہ مردم ءِ ھون آپ تر ایت (۱۴) پیگ ءِ آپ بیگ : چہ شُدءُ کم وردی ءَ ۔

● **آپ پد** : (آپ ۔ پَدْ) آپ رَند ، آپ ءِ پد بزاں آپ ءِ گوزگ ءِ رند ءُ پد ءُ نشان ۔ ھا نشان کاگد یا کہ پلاسک ءِ پر انت ۔ بے دلکہ روژنائی ءِ دیم ءَ نے نہ دارے گندگ نہ بیت ۔ WATER MARK

● **آپ پرّ یچگ** : آپ ۔ پِر ۔ رِے ۔ یچگ) چیزے ءِ یا مردمے ءِ سر ءَ آپ ریچگ (۲) تُستگیں مردمے ءِ دیم ءَ پہ بُود آرگ ءِ ھاتر ءَ آپ پرّ یچگ (۳) جان ءَ آپ پرّ یچگ : بزاں شودگ (۴) دیم ءَ آپ پرّ یچگ : دیم ءِ شودگ ۔ (۵) دیم ءَ آپ پرّ یچگ : بزاں مجبے اِزّتی ءَ رَکینگ اک : آئی ءُ دی شتریں کار ءُ کرت انت بلے بہ گلا پلانی ءَ تی دیم ءَ پئے آپ نے پرّ یتک ۔

● **آپ پوزّز** : (آپ + پُوْ ۔ ن ۔ ز) گیمپار ، آپ ءِ داں پونز ءَ رسگ ، تُرج اِنگیں آپانی پونز ءَ درآیگ ۔

● **آپت** : (آ ۔ پَتْ) بدیں سر گیت ، سرءَ کپتگیں بدیں کار ، جنجال ، مُسیبت ۔ (۲) سکیں چالاکیں مردم

● **آپتاج** : (آپ ، تا ۔ ج) آپ تا چینوک ، ھا آپ ورپ کہ اگاں آپ سے مان کن نے کم کم ءَ آپاں دَر دَنت (آپ تاج ایت) کہ پَنت سے ھر وھد تر بیت ءُ چیرءَ آپ رچ ایت چوشیں ورپ ءَ "سارتاپ" گوش انت کہ گرماگ ءَ آپ ءَ سارت کنت ۔

● **آپتاچگ** : (آپ + تاچگ) آپ ورپ ءِ آپاں دَر دَیگ کہ سارتاپ آپ تاج ایت ۔ چہ سارتاپ ءَ ابیدمانی ، جُھنگ ، چاگلیں گُدی آبدان ، مَشک یا کلیگ ھم آپ تاچ انت بلے ھتیں گیشتر ءِ ھتیں کتر ۔

● **آپتام** : (آپ ، تا ۔ م) آپ ءُ تام بزاں آپ ءُ وُرگ ۔ آپتام کنگ : وُرگ دیگ

● **آپتان** : (آپ ۔ تا ۔ ن) تان گپتگیں آپ ءِ بُرزی ءُ بزاھی ءُ دراجی ۔ ھور کہ بیت یکبرے ڈگار ءِ کابیل پُر بیت چہ کابیل ءِ پُر بیگ ءَ رند آپ آدگہ بُرزتریں کِشاری زمین ءَ مَل ایت یا تان دَنت ۔ آپ ءِ سربُر ءِ تِتنی ءِ چِنڈ آئی ءِ لسُون ۔

● **آپتب** : (آپ ، تَب) آپ تب ، آبتب ، آبرم ، آپرم : ھا مردم کہ چو کہ آپ ءَ ھر ورپ ءَ بَچ ایت ۔ بزاں ھر کسی گپ ءِ منّوگر بیت ۔

● **آپ تر** : (آپ + تَرْ) آپتر ، آپچتر ، ھاجاگہ ءَ کہ آپ چکّ ایت ءُ گردون دَنت (۲) تچوکیں آپ ءِ تَرّگ یا تَرّگ ءِ جاگہ کہ ھمد ءَ چہ تچکیں راہ ءَ پر تر ایت ۔

● **آپترگ** : (آپ ۔ تَر ۔ رَگ) بزیں یا بد انگیں چیزے ءِ آپ بیگ (۲) دل ءِ آپ ترگ بزاں تزگ بیگ ۔

● **آپتل** : (آپ ۔ تَ ۔ ل) تلوکیں آپ ، ڈگار ءِ آپتل بیگ : بزاں کمیں آپ بیگ ۔

● **آپجاہ** : (آپ ، جا ۔ ہ) آپ ءِ جاگہ ، ھمود ءَ کہ آپ دار ایت ۔

● **آپ جاھگ** : (آپ ، جا ۔ ھَگ) بچار "آپ جایگ"

● **آپ جایگ** : (آپ ، جا ۔ یگ) آپ جاھگ ، بے سر دریں ءُ بے نپیں کارکنگ ۔ ھمے رنگ ءَ آپ ءِ منتگ یا آپ ءِ مان جوگن ءَ چوپگ" ۔

● **آپجت** : (آپ ، جَتْ) آپ ءِ جتگیں ، ھا مردم یا ملک کہ آپ ءَ تاوان دَتگ ھا کہ ھار ءِ آپ ءَ جتگ "سیلاب زدہ" (۲) ھا کہ آپ سے پہ وَرگ ءَ نہ رس ایت (۳) ھر چیزے کہ آئی ءَ آپ بہ لگ ایت ءُ آپجن بہ بیت ۔

● **آپجل** : (آپ ۔ جَل ۔ ل) آپ جلوک ، آپ داروک ، آبجل ءِ کابیل ، تلاڈگ ، کُمب ، ھونگ ،

- **آپجن** : (آپ+جَن) بچار "آبجن"

- **آپ جنگ** : (آپ+جَ-نگ) ۱) زندی چیزے ءِ سرءَ آپ چنڈگ (۲) آس ءَ آپ جنگ : پہ توسگ، جیڑہ ءِ سارت کنگ۔ گوش انت "آس ءَ آپ جن" (۳) پہ اشارہ ءُ چاچ آپ ذرگ لوٹگ ءَ گوش انت "آس ءَ آپ جن" بلے گیشتر گوش انت "آس ءَ کُش" (۴) کروساں آپ جنگ۔ (۵) جہ گرم ءَ سرءُ دلاں آپ جنگ۔ (۶) اگاں چَم ءَ بُوچے کپگ آپ ءِ جَن انت کہ دربئیت (۷) تروق سک گرم بیت آپ جنگ بیت (۸) تان اِنگیں چانگ ءَ کنیں آپ جن انت ءُ تروق ءِ جن انت (۹) ماں ذرچک ءُ لوارہ بارءِ بندگ ءَ یکر بھت ءِ تنمگ ءَ ساداں آپ جنگ (۱۰) آچارءَ آپ جنگ کہ بوجیگ تیز تر بروت۔ (۱۱) مشترانہ یا اھنکی ءَ "آپ جنگ" کہ سارت بیت (۱۲) دریاءَ آپ جنگ : بزاں گنوکی کار کنگ۔

- **آپ جلگ** : (آپ+جَگ-گَگ) آپ ءِ تہ ءَ ذرک ءُ دور کنگ کہ لُڑبہ بیت، تلاوگ ءِ آپ کہ کم تر انت کائیگراں آپ ءِ تہءَ ایر گیج انت ءُ ذرابی ءَ برانت ءُ کار انت کہ آپ لُڑبہ بیت وھدے کہ سنگر ایت ھمے لُڑیں مٹ ءُ ہلک سرجمیں جلّ ءُ گندگی ءَ شود انت ءُ گوں وت زیرانت ءُ ایر بند انت کہ آپ پدءُ پھک بہ بیت (۲) آپ ءِ زمبلگ (۳) بے آسریں کارے کنگ۔

- **آپ چار** : (آپ+چا-ر) آپ چاروک، ھما مردم کہ آپ ءِ شوھازءَ کن انت۔ (۲) ھما مردم کہ ھارءِ آپ ءِ گیش ءُ کم بنگ ءِ چار ءُ گندءَ کن انت۔ (۳) گوش انت کہ مُرگے ءِ نام اِنت بلے زانگ نہ بیت کہ چہ مُرگے۔

- **آپ چِر** : (آپ+چِر-ر) بچار "آبتر"

- **آپچِن** : (آپ+چِن) ھما گُد یا کر دگر انچیں چیزے یا کاربوج کہ آپانی ھُشک کنگ ءَ کار مردبیت اک، جانچھک (ٹوال) پوتو۔ (۲) آپ چنگ ءُ ھُشک کنگ ءِ کارءِ کنوک۔

- **آپچنڈ** : (آپ+چَن-ڈ) آپ چنڈگ ءِ کار کنوک۔ (۲) ھما کاربوج کہ گوں آئی ءَ آپ چنڈگ بیت۔ (۳) ھما آپ کہ چہ گوات ءُ گورم ءِ نیموں ءَ بوجیگ ءِ تہ ءَ وت ذرتزانت۔ (۴) زر چنڈ : مزنیں توپان کہ زرانی آپاں چنڈیں ایت بزاں گورم کنت۔

- **آپ چنڈگ** : (آپ+چَن-ڈگ) آپ ذرتزینگ (۱) شیاہ چُنّ ءِ دیوال یا ذون ءَ آپ چنڈگ (۲) زمین ءَ پہ سارت کنگ ءُ پلکانی واپنگ ءَ آپ چنڈگ (۳) پہ ھم کنگ ءَ گل ءَ آپ چنڈگ۔

- **آپ چِنگ** : (آپ+چِ-نگ) گوں درپے ءَ یا اگاں آپ کمگ انت گوں گُدے یا دگر انچیں اپچنیں کاربوجے ءَ آپاں ھُشک کنگ۔ (۲) بوجیگ ءِ گَمت ءِ آپاں چنگ۔

- **آپ چوپگ** : (آپ+چُو-پگ) آپ ءَ ماں جوگن ءَ کنگ، آپ ءَ پہ لَٹ جنگ چوپگ بزاں بے سیئتیں کارے کنگ۔

- **آپچوس** : (آپ+چُو-ش) ھما چیز کہ آپ بہ چوش ایت۔

- **آپچیری** : (آپ+چِ ے-رِی) ھما کہ آپ ءِ چیرءَ اِنت، آپ چیری گُراب : ھما گُراب کہ آپ ءِ چیرءَ روت چو ماھیگ ءَ انگ : SUB MARINE تازی: غوّاصہ پچار بت ٹاکدیم 9

- **آپد** : (آ-پَد) کاگد یا کرپاسک یا زرتاک ءِ تہ ءِ ھما نشان ءُ رند کہ داں کہ روژنائی ءِ دیم ءَ دارئے ءِ گندگ نہ بیت

- **آپدار** : (آپ+دا-ر) بچار "آبدار"

- **آپدان** : (آپ+دا-ن) بچار "آبدان"

- **آپدپ** : (آپ+دَپ) آپ ءِ دپ بزاں آپ ءِ کرّہ۔ (۲) آپ ءِ تاں دپ ءَ رسگ۔ (۳) گمبی لیب ءَ اگاں گمب ءِ کرّ گل ءِ ننٹے

یاکرتہ ءِ ڈُک ایت گوش اَنت آپدپ اِنت یا "آپ ءِ دپ" اِنت۔

- **آپدر :** (آپ + دَر) ھمود کہ آپ بازبیت، آپ ءِ جاگہ۔
- **آپدر :** (آپ + دِر) ھما جاگہ کہ آپ گوستگ ءُ زمین سے ءُ دِرتگ۔
- **آپدرپ :** (آپ + دَرَپ) آپ مان کنگ ءِ درپ، ماٹی، جھلگ، مَشک، کُپ۔
- **آپدرک :** (آپ + دِرِک) یک کلھے۔
- **آپدرگ :** (آپ + دَرَگ) چہ ھما شیپ ءُ مزن شیپاں یکے کہ چہ سھیل ءَ کیت ءُ کیچ گور ءَ ایر رچ ایت۔ دگہ طستیں ایش اَنت:

۱۔ دوگرم ۲۔ آسکانی ۳۔ سورو ۴۔ سامان ھچیر پانگ ۶۔ کرڈوگی ۷۔ ہمسوری۔

- **آپ ڈرنز :** (آپ + ڈ۔ رَق ز) آپ ءِ ڈرنز۔ آپ ڈرنز انگیں۔ SPRINKLE
- **آپ ڈرنزگ :** (آپ + ڈ۔ رَن۔ زَگ) کسانیں رنگے ءَ آپ چنڈگ، مان دست ءَ آپ زیرگ ءُ ڈرنز دیگ کہ چو شنزوَ ءِ بنت۔ (۱) تیمن ءَ آپ ڈرنزگ کہ نگن ءَ مدسوچ اِیت۔ یاکہ پہ آئی ءُ گرمی ءِ زانگ ءَ، طرزیں پیمانہ ءُ روگن ءَ آپ ڈرنزگ۔ SPRINKLES
- **آپدز :** (آپ + دُز۔ ز) آپ دُزوک، چیزکا آپ بروک، ھما زمین کہ ھرچ آپ ءِ مان تہ ءُ یلہ دئے چوش ایت اِش۔
- **آپدزان :** (آپ۔ دُز۔ زان) بلوچستان ءَ چہ ہمرگ ءَ جھل ءُ چہ "سرباز" ءَ برز جاگھے ءِ نام اِنت۔

آپ جبری

- **آپدست :** (آپ۔ دَش۔ ت) بجاز "آبدست"۔
- **آپ دیگ :** (آپ + دَ۔ یگ) کسے ءَ آپ آرگ ءُ دیگ (۲) ڈرچک، سبزی ءُ کشار ءَ آپ دیگ (۳) دلوتاں آپ دیگ بزاں وارینگ (۴) ریش ءِ آپ دیگ: بزاں چہ ریش ءَ آپ درآیگ (۵) چم ءِ آپ دیگ: بزاں ناڈراہ اِنت (۶) دپ ءِ آپ دیگ: پہ یک چیزے ورگ ءَ سک ھدوناک بیگ، ترپشیں چیزے ءِ گندگ ءَ دپ ءِ آپ دیگ، چہ ناوشی ءُ ناڈراھی ءَ دپ ءِ آپ دیگ، نگرہ ءُ تلاہ ءِ آپ دیگ: بزاں تلاہ ءِ رنگ ءَ کنگ یا دگہ چیزے نگرہ ءِ آپ دیگ، زھم ءَ آپ دیگ: بزاں آبدار ءُ جوھردار کنگ، زھریں کرگ ءِ آپ دیگ: بزاں بے سیتیں کار کنگ، تمر آپ دیگ: بے سرین ءُ گنوکی کار کنگ، پہ چاکر تمر مان دریا ءُ گور ھوار ءِ ھوران ءُ دات
- **آپدیم :** (آپ + دِ۔ م) : آبدیم، آپ ءِ دیم، روشنائیں دیم، آپ ءِ پُشت، آپ ءِ سر (۲) پہ بنگیر گینگیں بُت ءَ "جدیم" ءِ چپ کہ چہ مے جد یمیں تامُرَ ءَ آپدیم جوڑ بیت POSITIVE (۳) آپدیم کنگ: دست دیم کنگ بزاں دیم شودگ۔ (۴) آپ ءِ کِرّ، تیاب ءِ کِرّ۔
- **آپر :** (آپ ڑ) آپ + پُر : آپشان، کوہ ءِ ھما جاگہ کہ چہ اودءَ آپ چو تُک ءَ رچ ایت (اشیلا)
- **آپراہ :** (آپ + رَا۔ ہ) آپ ءِ گوزگ ءِ راہ، آپزہ، آبزہ، آبرَو۔

- **آپرَج** : (آپ۔رَج) آپ رجوک، آپ رنگ دیوک، بے سیتیں کارکنوک، ھما چیز کہ آپ ءِ رنگ آپ ءَ بدل کرتگ یا آپ ءَ رنگ داتگ۔
- **آپ رجگ** : (آپ۔رَ۔جَگ) بے سیتیں کارکنگ انچو کہ آپ ءِ منتگ یا کُہ ھیک رنگ دیگ۔
- **آپ رجوک** : (آپ۔رَ۔جُو۔کَ) ھما مردم کہ آپ رج ایت، آپ رنگ دنت بزاں بے نپ ءُ بے سیتیں کار کنت۔
- **آپرِچ** : (آپ۔رِچ) آپ ءِ رِچگ ءُ ھد: بزاں دریاءِ آلاڑ ءُ ھد۔
- **آپ رشت** : (آپ۔رَش۔ت) بچار "آبرشت"
- **آپرم** : (آپ۔رَم) آبرم، آپ تب: ھما کہ چو آپ ءَ ھر درپ ءَ گیگ بگیت بزاں ھر کسی گپاں منوگر بیت۔
- **آپرند** : (آپ۔رَن۔د) بچار "آبرند"
- **آپرنگ** : (آپ۔رَن۔گ) بچار "آبرنگ"
- **آپرَو** : (آپ۔رَو) بچار "آبرَو"
- **آپرَہ** : (آپ۔رَہ) بچار "آبراہ"
- **آپریچ** : (آپ۔رِے۔چ) آلاڑ، سرھد، آبند۔ بچار "آبریچ"
- **آپریچگ** : (آپ۔رِے۔چَگ) آپ ءِ ریچگ (۲) ھور کہ بیت لوگ یا کاپر ءِ آپریچگ، مرد ءُ جن ءِ وَپت ءُ واب (۳) چم ءِ آپریچگ: سیل ءُ ندارگ کنگ۔
- **آپزانت** : (آپ۔زان۔ت) ھما مردم کہ آپ زانگ ءَ بلد انت (۲) ھما دریاور ءُ ناھدا کہ دریا ءِ آپ ءَ بچاہ کارایت ءُ توپان ءُ واھری ءَ زانت، ھے رنگ ءَ زِر ءُ گندھاں زانت کنت۔
- **آپزُپ** : (آپ۔زُپ) آپ زپ، آپ کش، آپ کشوکیں کاربوج (WATER PUMP)
- **آپزمت** : (آپ۔زَمَت) مزن زمت، ھما کہ آپ ءِ زمت چو کہ آپ ءِ مزن انت بزاں چوکہ ھار ءُ مزنیں ءُ پار وارت۔
- **آپ زمبلگ** : (آپ۔زَم۔بَ۔لگ) پہ دست آپ ءَ شلپگ۔ مشک ءَ پہ زمبلگ پُر کن انت۔ پہ دست آپ ءِ جَلگ، پہ زمبل آپ کشگ۔
- **آپزَو** : (آپ۔زَو) آپ ءِ کسانیں چمگ کہ جکُر ایت۔ آپزہ۔
- **آپزہ** : (آپ۔زہ) بچار "آپزَو"
- **آپ زیرگ** : (آپ۔زِی۔رَگ) آپ ءِ زیرگ (۱) چہ کور یا کھن پہ کشارءَ آپ زیرگ (۲) پہ مساپری ءَ وتی ھمراہی آپ زیرگ (۳) ریشں ءِ آپ زیرگ، بزاں آپ کش بیگ (۴) جبرانی چہ دریاءَ آپ زیرگ (۵) بوجیگ ءُ گُرابانی پہ کار مردکنگ ءَ آپ زیرگ (۶) چتانی آپ زیرگ، بزاں ناوڈراہ بیگ کہ بُز بن لوٹ انت (۷)، ڈرچک چہ ھُنڈلاں آپ زیر انت۔
- **آپزُپ** : (آپ۔زُپ) آپ زُپ، آپ کش: آپ کشوکیں کاربوج۔ (WATER PUMP)
- **آپُس** : (آ۔پُس) دلوت یا اولاک ءِ لاپ ءَ کہ چُک توم بند ایت آپُس بیت، ماھگی، دُھر
- **آپُس بیگ** : (آپُس۔ب۔یَگ) بزاں چُک ءِ ماں لاپ ءَ بندگ ءُ ھُر بیگ۔
- **آپُست** : (آ۔پُس۔ت) آپُس، آپُسیں، ھما کہ لاپ پُر انت بزاں چُک ءِ لاپ ءَ انت۔
- **آپُستگ** : (آ۔پُس۔تگ) آپُس انگ، ھما کہ دُھر انت، چُکے لاپ ءَ انت۔

● **آپسر** : (آپ۔سَر) ھاجاگہ کہ اودا آپ ءَ بیت کہ عگلگ منزل کنت یا گرم ءَ سارت کنت ۔ خوانیں مردم ءَ جاگہ ءِ عم گوشش اَنت کہ جیلے دارگ ءُ گرم سارت کنگ بیت ۔ اگاں منزل دُور بیت گڑا ھر آپسرے ءَ بزاں آپ ءِ سرءَ دارگ بیت (۲) کیچ ءَ تربت ءِ کرّ ءَ شہرے ۔

● **آپسرے رسگ** : (آپ۔سَ۔رِے۔رَسگ) : آپ ءِ سرءَ رسگ ، آسرے ءَ رسگ ۔

● **آپسنگ** : (آ۔پ۔سَنگ) آپُس بیگ ، لاپ پُڑ بیگ پہ چُکّ ءَ وھد بیگ (پہ دلوت ءُ اولاک ءَ)

● **آپ سنگ** : (آ۔پ۔سِن۔گ) ھاسنگ کہ ھر وھد آپ ءِ تہ ءَ اَنت کہ ریدگ بیت ۔

● **آپ شُنگ** : (آپ۔شُن۔گ) ھاشُنگ ءُ مزنت کہ سرکار ملک ءِ مردماں پہ آپ ءِ کار مرد کنگ ءَ گیپت ۔

● **آپسیر** : (آپ۔سے۔ر) میتاپ ، سیراپ ۔

● **آپسور** : (آپ۔سُو۔ر) : (۱) سوریں آپ (۲) سوریں ماھیگ ءُ واداپ (۳) واداپ

● **آپشار** : (آپ۔شَ۔ار) آبشار ، آپشان ، آپشھار ، آپشانک ۔

● **آپشان** : (آپ۔شا۔ن) ھاجاگہ کہ آپ چہ کوہ ءَ رچ ایت (۲) ھا تُرپ یا گرانچیں جاگہ کہ اودا آپ داشت مکنت ءُ پہ دگہ دیمے جھلاد ءَ بیت (۳) ھابُرزیں تنیں کوہ سرکہ ھور ، چنگ یا کُتراپ ءِ آپاں جھل ماں کورءُ دڑے ءَ شان ایت (۴) ھا تُرپ کہ سر جھل اَنت کہ اودا آپ داشت نہ کنت ۔ WATER FALL

● **آپشانک** : (آپ۔شا۔ن۔ک) آبشار ، آپشار ، آپشان ، آپشھار ۔

● **آپشک** : (آپ۔ش۔ک) واداپ ، ماھیگ یا گوشت کہ بے بزار ءَ گراد گ بیت آئی ءِ آیاں گوش اَنت ، ایشاں آپگ ءُ واداپ ھم گوش اَنت ، بزاں کوھل کرتگیں گوشت یا ماھیگ ءِ نارشت کہ بے الگدار ءُ واد ءَ دگہ بزار ایشی ماں نیست ۔

● **آپ شلنچگ** : (آپ۔ش۔لَن۔چگ) پہ شُلنچگ آپ کنگ ، پہ دست ھم آپ شُلنچگ ءُ مُشک یا دگہ درپ ءَ ماں کنگ بیت ، کلے ءِ آیاں شُلنچ اَنت ھُشک کن اَنت ۔

● **آپ شور** : (آپ۔شو۔ر) چو کہ کور ءِ آپ یا چیزے ءَ جھلاد بیوگ ءُ چوکیں آپ ءَ توار کنگ ، ھاکہ گپت ئے باز اَنت کردئے نیست ۔

● **آپ شون** : (آپ۔شو۔ن) ، کور یا کمن ءِ ھاجاگہ کہ مردم پہ جھلگ ، کوزگ ءُ مشک ءِ پُر کنگ ءَ رَو اَنت ، ھوکین ۔ (۲) آپ سوج دیوکیں مردم یا کرکار یوج ۔

● **آپ شونگگ** : (آپ۔شُون۔ک۔گگ) آپ ءِ پونز ءَ کنگ کہ پونز ءِ تہ شودگ ءَ بیت ۔

● **آپشھار** : (آپ۔ش۔ھار) آبشار ، آپشار ، آپشان ، آپشانک ۔

● **آپ شیپ** : (آپ۔شِ۔ے۔پ) ھمے شیپ اِنت ھور کہ بیت آپ جمیتی ءِ تہ ءَ شیپ گران ءَ پہ کور ءَ روت ، آپ ءِ ھم بیگ ءُ یک جاہ بیگ ءُ سر جھلاد بیگ پہ گورءَ روگ ءِ راہ ، چہ شیپ ءَ گستریں ءَ شیپگ گوش اَنت ءُ مستریں ءَ مزن شیپ ۔

● **آپ شیتان** : (آپ۔ش۔ے۔تا۔ن) شیتان آپ ، جن آپ ، گولاپ ، لوٹی آپ ۔

● **آپ شیر** : (آپ۔شِ۔ی۔ر) شیر رنگ ءُ شیرتامیں آپ (۲) آپ ءُ شیر یکجا کرتگیں ۔

● **آپکار** : (آپ۔کا۔ر) ھامردم کہ آئی ءِ کارگوں آپ ءَ شیادی کنت (۲) ھاکار کہ گوں آپ ءَ شیادی کنت ۔

● **آپکاہ** : (آپ۔کا۔ہ) آپ ءُ کاہ بزاں پہ دلوت ءُ اولاک ءَ کاہ ءُ کدیم (۲) ھاکاہ کہ ماں آپ ءِ تہ ءَ رُد ایت ۔

● **آپ کپگ** : (آپ۔ک۔پگ) یک چیزے ءِ تہ ءَ آپ ءِ پیداک بیگ ، آئی ءِ جند ءِ تہ ءَ آپ جوڑ بیگ (۲) چات ءِ آپ کپگ بزاں جھلی ءُ ھمنچیک ءَ رسگ کہ آپ ءِ در آیگ ۔ بلے خوان تریں گالبند " آپ ءَ کپگ " اِنت ۔ " چات آپ ءَ کپتگ " ۔ ڈرچک ءِ ھنڈالانی آپ کپگ ھم چوچات ءَ اِنت (بچار آپ ءَ کپگ) (۳) مردم ءِ آپ کپگ : بزاں ورنائی ءَ رسگ ۔ پہ دگہ دلوت ءُ اولاکاں کم گوشگ بیت (۴) نیبگ ءِ آپ کپگ : بزاں چڑیل ءِ ریچگ ءَ رندپہ سرءَ آپ اِش کپ ایت ماں (۵) مست ءُ تمرد بیگ ۔

● **آپکشش** : (آپ۔کَش۔شِ) : ھامردم کہ پہ دگراں آپ کش ایت مزد ءَ زیر ایت یا کہ پہ وت آپ کش ایت ۔ (۲) ھمے کار یوج کہ چہ چاتاں آپ

کُش اِیت (۳) هما اولاک یا دلوت که په آپ ءِ کشگ ءُ آرگ ءَ کارمرد بیت (۴) مردم اگاں سوریں چیزے بوارت، گیشتر سوریں ماهیگ، آئی ءَ آئی ءَ هوت ءُ ام رنگیں تُنّے گیپت کرد مپ ءُ ساعتا آئی ءِ دل آپ لوٹ اِیت آئی ءَ همے آپکُش " گوش اَنت . " پلانی ءَ آپکُش ءَ گپتگ یا پلان ءَ آپکُش اِنت " (۵) سوچی بلال گوش دریچ ءِ هما کُنتیں گازن که په پوست ءِ گلزگ ءُ آئی ءِ آپانی کشگ ءَ کارمرد بیت (۶) آپکُشیں دان : هما دان که بازآپ کُش اِیت (۷) آپکُشیں زمین که بازآپ کُش اِیت .

● **آپکُش :** (آپ + کُش)، آپ ءِ کُشوک، په بوجیگ ءُ گوشگ بیت که اِے بوجیگ سَک کم آپ کُش اِیت" بزاں انچو شُ بُنگ کرکتیں آپ ءِ هم سَک نه بیت .

● **آپ کشگ :** (آپ . کَش . شَگ) مردم ءِ چه چات ءَ، په بڈ، په سر، په اولاک (۲) اولاک ءِ آپ کشگ (۳) بُت ءِ آپ کَشگ : بزاں آپاں هوشینگ ماں گرادگ ءَ (۴) آپ کش ءِ کاربوج (WATER PUMP) ءِ آپ کشگ (۵) زمین ءِ آپ کشگ : بزاں ایر برگ (۶) دل ءِ آپ کشگ : بزاں په درگ ءَ آپ ءِ لوٹگ ءُ واهشت (۷) رلیش ءِ آپ کشگ : بزاں آپکش بیگ، ٹیپ ءِ آپ کشگ .

● **آپ کُشگ :** (آپ + کُ . شَگ) : بوجیگ یا دریاءِ اولاک ءِ : بزاں آپ بیگ ءِ اندازگ . گوشّ اَنت : اِے بوجیگ بازآپ نه کُش اِیت : ــــــ بزاں کمیں آپ ءَ ترپل بیت (بُندرءَ په دریاءِ اولاک ءَ ترپل بیگ ءِ کال رَد اِنت . گوش اَنت آپ بیت")

● **آپ کنگ :** (آپ + کَ . نَگ) : هر یک بد اِنگیں چیزءِ "آپ کنگ" (۲) تلاه، نگره ءُ دگر انچیں چیزے آپ کنگ (۳) بوجیگ ءِ "آپ کنگ" : بزاں تیلگ ءُ دریاءِ تره ءَ همنچک ءَ برگ که ترپل بہ بیت (۴) " تلک گوزی لیب ءَ آپ کنگ " : بزاں بیلاں کنگ (۵) چات ءِ آپ کنگ : بزاں آئی ءِ آپانی کشگ ءُ هشک کنگ ءَ رند په ءَ آپ ءِ آرگ (۶) جهلگ ءِ آپ کنگ، مشک ءِ آپ کنگ، کلیگ ءِ آپ کنگ، (هر دریے ءِ هوز ءِ آپ کنگ) چلیم ءِ آپ کنگ، تاس، گلاس، کره یا مجل ءُ کیتل ءِ آپ کنگ : بزاں آپ مان کنگ (۷) کونڈے "آپ کنگ" : بزاں مزنیں جُهد ءُ کوشست یا هل ءُ گیشے کنگ (۸) چه ترس ءَ کسے ءِ دل یا جگر ءَ آپ کنگ (۹) جگرآپ کنگ : میدیا گاسانی جگر ءَ آپ کن اَنت په وقتی یکدار ءُ راجانی چلی ءُ موش ءَ (۱۰) هور ءِ آپ کنگ : بزاں ترّ گوارگ ءُ ملک ءَ آپ کنگ .

● **آپگ :** (آ - پَگ) : آبیں چیز، واداپ، آپشک، کوهل کرتگیں گوشت یا ماهیگ ءِ نارُشت . آپنیک .

● **آپگت :** (آپ . گَت) آپ گگان، هما مردم که آئی ءِ گت ءُ گگان چو آپ ءَ هر کنڈے ءَ جهلا بیت . هما مردم که چه وت سَتائے نیست هر کسے که لوٹ اِیت مهارے کنت .

● **آپ پچ :** (آپ + پَچ - چ یا که آپ پَچ چ) تچوکیں آپ یا گورهء جوڈ بوتگیں اسپیتیں چوکر یا ءَ سابون رنگیں کپ .

● **آپچر :** (آپ + چَر) بچار " آپگر "

● **آپگرگ :** (آپ + گِ - رَگ) بوجیگ ءِ چه مساپری ءَ په سر په راه ءَ کارمرد ءَ " آپ گرگ " (۲) راجن، بدن گرگوں، بیل ءِ تیاب ءَ سک کنگ بنت آلاڑ ءَ آیاں آپ یلہ دنت، چلی ءُ موش کنگ بنت پدءَ بیل که کیت ایشاں آپ گپت (۳) هور که بیت دهکان په وتی ڈگارا پُر بند کنگ ءَ " آپگرگ " ءَ روت (۴) نیبگ ءِ آپ گرگ " (۵) چه کوراں په ڈگاراں " آپگرگ " (۶) چه کهن په ڈگارءَ " آپ گرگ " (۷) دلوت ءِ " آپگرگ " بزاں پرّ ءُ ور ءُ نیبگ .

● **آپگس :** (آپ + گَس) هما گس که اودءَ ملک ءِ آپ ءِ بهر ءُ بانگ ءِ کار بیت ءُ بست ءُ بند ءُ دے ءُ زیر بیت .

● **آپگش :** (آپ + گَش) آپ ءِ گش اِنگیں .

● **آپگنج :** (آپ + گَن - ج) آپ ءِ گنج، هما جاگه که آپ جم کنگ بیت ءُ پدءَ په ملک ءَ بهر کنگ بیت، آپ اُمبار .

● **آپگوات :** (آپ . گَ . وَا . ت) آپ ءُ گوات (۲) " آپ آبلہ " که بُندءَ ایشی ءِ جند ءِ نام " آبلہ " اِنت .

● **آپگوهت :** (آپ . گُ . وَه . ت) آپگوهت، هما سادکه چه بزیسگ ءَ پیسر ءُ رند آئی ءَ آپ ءَ کن اَنت که ایشی ءِ سلوسک ءُ هم بیت ءُ محکم .

● **آپ گیچ :** (آپ + گِ - ے - چ) آپ ءِ گیچوک بزاں پالادک، آپ گیچیں زمین، هما زمین که آئی ءِ آپ پهک ءُ ساپ اِنت بزاں لڑ ءُ هاک ءُ مان نیست .

● **آپ گیچگ :** (آپ + گِ - ے - چَگ) آپ پالاگ (۲) ماں گیچن ءَ آپ ءِ گیچگ ءِ بزاں انت بے سیتیں کار ءِ کنگ .

- **آپگیر**: (آپ + گی ۔ ر) آپ ءِ گرگ ءِ وھدءَ ھا وھد کہ یک ڈگارے ءَ آپ سرجم بیت ءُ پہ دومی ڈگارءَ آپ گرگ بیت ۔
- **آپلاپ**: (آپ ، لاپ) سیر، آپلاپ بیگ : سیر بیگ
- **آپلو**: (آپ ۔ لَو یا کہ آپلَو) چو آپ ءَ لَمب ، شُرد کہ ایشی ءَ آپی کہ آپینک ءَ بزبر اِنت ، شُردءُ شلوپ (۲) نیگے کہ سک لَمب بیت ۔
- **آپمبار**: (آپ + اَمبار) آپ ءِ جم کنگ ءِ جاگہ ۔ (WATER STORE)
- **آپمَل**: (آپ ۔ مَل) ھا زمین کہ ھار ءِ یا ھور ءِ آپ سے مَل ایت
- **آپمنت**: (آپ ۔ مَن ۔ ت) چو آپ ءَ منگ (۲) شیپاں پَنت کپتگیں آپی کنڈءُ کُب ۔
- **آپ منتگ**: (آپ + مَن تگ) شیرءِ منتگ ءَ روگن ذرکیت بلے آپ ءِ منتگ ءَ چے نپ ؟ بزاں بےسیتیں کار ءِ کنگ
- **آپناک**: (آپ ۔ ناک) آپو ، آپینک ، آپ وڑ ، آپلو ۔
- **آپ نر**: (آپ ۔ نر) بزاں آپ پتگیں ونگ کہ چہ مُشک ھونڈءَ مترانت
- **آپنکی**: (آ ۔ پن ۔ کی) چہ کورءَ ڈگار ءِ پُر بند کنگ ءِ کار ۔
- **آپنل**: (آپ ۔ نَل) ھا کلم ءُ نَل کہ ھاں آپ ءِ تہ ءَ رُدایت (۲) ھا نَل کہ چیشی ءَ مُلک ءَ گِس گِس ءَ آپ رسینگ بیت (REED PIPE)
- **آپند**: (آپ ، بِن ۔ د) ھا جاگہ کہ اودءَ آپ بندایت ءُ ایر رَوت
- **آپ نہ ورگ**: (آپ ۔ نَہ ۔ وَرگ) آپ ءِ جند ءِ نہ ورگ پہ کجام نیتے ءَ ، پہ آسانی یک کارے کُرت کنگ ، انچو کہ پلانی اے کارءَ انچوش کنت کہ ایشی پسرءَ آپ نہ وارت ۔ چہ مردے ءَ زورءَ گیش بیگ : پلانی پلانی ءِ سرءَ آپ نہ وارت ، سوگند کنگ ، آپ ءِ ھرام کنگ ۔

آپلو

- **آپلو**: (آ ۔ پلو) سوریں دریاءِ چاگرد بَرّیں لوگلے کہ لھتیں سک کسان بیت ءُ دگہ زاتے مزن بیت ، کسانیں گوڈ دمیں اسپیت رنگ بانت مزنیں تاسی رنگ اِنت ۔ کسانیں ساپ ءُ لستہ ءُ لمب تر اِنت تو گوشی نے زاناں گردیں شیر بالیدے ۔ چیرءَ لھیں پانچل نے پرانت ۔ ایشی ءِ یک زاتے ءَ پانچل پر نیست ۔ ھے کستریں کہ اسپیت اِنت کسانیں جنک زیر انت ءُ کَل نے کن انت ءُ گوش انت کہ چل روچ بندمے تھرگ بیت بلے چوش مم گوش انت کہ کُل کنگ ءِ بچکے مہ گِندانت ۔ انگت مم چل روچ باز اِنت کَل نے کن انت ءُ شموشکار بنت (JELLY FISH)   بجار (جت)
- **آپلو**: (آ ۔ پلو) ماھیگ ءِ زلتے کہ چو چن ءَ ، وت پتی ءِ زاتے لمب ءُ شُردءُ سک مزن بیت ۔
- **آپوار**: (آپ ، وا ۔ ر) ھا کہ باز آپ وارت (۲) آپواریں کاشیگ کہ آئی ءِ تہ ءَ آپ وُرگ بیت ۔
- **آپ ورگ**: (آپ ، وَ ۔ رگ) مردم ءِ ڈرچک ءِ ، زمین ءِ ، دولت ءِ ، رستر ءُ اولاک ءِ ۔
- **آپی**: (آ ۔ پی) ھا کہ گوں آپ ءَ سیادی کنت (۲) ھا مردم کہ آپ بھا کنت ۔
- **آپی سنگ**: (آ ۔ پی + سن ۔ گ) ھا سنگ کہ کور ءِ جگر ءَ اِنت کہ ھر وھد ماں آپ ءَ اِنت (۲) سنگ بندیں جات ءِ ھا سنگ کہ جات ءِ بُن ءَ انت ھم ھر وھد آپ ءَ اِنت ۔
- **آپی سنگاں رنگ**: (آ ۔ پی ۔ سِن ۔ گا ۔ ن + رنگ) ایسپ ءِ کتب ءِ رنگ ، تُمپ بیگ ، زمین بیگ ، گُڈی مُبین ءِ رنگ ۔
- **آپی گونڈار**: (آ ۔ پی + گون ۔ ڈار) سیاھیں گونڈارے کہ وشیں آپ ءَ بیت ۔ بک وارت ءُ درکیت ۔
- **آپی مار**: (آپی + مار) دریائی مار ، ھا مار کہ ماں دریاءَ بنت ۔ (۲) ھا مردم کہ گندگ ءَ بے آزار اِنت بلے اناگہ ءَ بے تواری ءَ زنیں

تا دان دَنت۔

● **آپینک :** (آ۔پے۔ن۔ک) هر چیزے کہ چو آپ ءَ تچوک ءُ تلوک بہ بیت، تازی : سیّال، انگریزی (LIQUID) ایشی ءِ جیپ ثُرندینک اِنت۔

● **آپ ءَ :** آپ ءُ بندگ ؛ آپ ءَ بیگ ؛ آپ ءَ برگ ؛ آپ ءَ بادینگ ؛ آپ ءَ تیر جنگ ؛ آپ ءَ تپر جنگ ؛ آپ ءَ تل دیگ۔ آپ ءَ جنگ ؛ آپ ءَ جانگ ؛ آپ ءَ جلگمینگ ؛ آپ ءَ جنگ ؛ آپ ءَ چشتگ ؛ آپ ءَ دارگ ؛ آپ ءَ دور کنگ ؛ آپ ءَ دزگ ؛ آپ ءَ دیگ ؛ آپ ءَ روگ ؛ آپ ءَ رچگ ؛ آپ ءَ راہ کنگ ؛ آپ ءَ رندگ ؛ آپ ءَ رسینگ ؛ آپ ءَ سرکنگ ؛ آپ ءَ سارتینگ : سوکنگ بزان کم کنگ کور یا چات ءِ آپ ءِ کم بیگ، کم کنگ، یا جنگ ءُ کنگ ؛ آپ ءَ شمپیگ ؛ آپ ءَ کنگ ؛ آپ ءَ کپگ (جتائی) آپ ءَ کشگ ؛ آپ ءَ گوازنگ ؛ آپ ءَ گرگ ؛ آپ ءَ گوابیلگ ؛ آپ ءَ لٹ جنگ ؛ آپ ءَ میزگ ؛ آپ ءَ مان دیگ ؛ آپ ءَ ملگ ؛ آپ ءَ بندگ ؛ آپ ءَ وسگ

● **آپ ءِ : آپ ءِ آرگ :** چہ چات ءَ، بوجیگ ءِ، کور ءِ ھار ءِ آپ ءِ چیزے ءِ۔ آپ ءِ ایر رچگ : چہ بُرزیں جاگہے ءَ۔ آپ ءِ ایر رَوگ : مان زمین ءَ، گُٹ ءَ، آپ ءِ ایر بندگ : مان زمین ءَ۔ آپ ءِ ایر رچگ : مان درپے ءِ تہ ءَ۔ آپ ءِ بدگ : چہ سارتی ءَ۔ آپ ءِ برگ : چیزے ءَ، بے ءِ برگ، بند ءَ ؛ آپ ءِ بندگ : یک لشکرے ءِ پہ دگرے ءَ، شکاری ءِ پہ شکار کنگ ءَ، رستر ءِ پہ شکار ءَ۔ پہ دارگ ءَ، آپ ءِ پدکنگ : ھار ءِ، بیل ءِ، پہ بھر ءُ بانگ ءَ، چہ شیپگ ءُ تلگ ءَ۔ آپ ءِ پرکپگ : گٹگ، میار ءُ لج ءِ۔ آپ ءِ پرکنگ : ھار ءِ، چات ءِ، آس ءِ سر ءَ پہ گرم کنگ ءَ۔ آپ ءِ پترینگ : لج ءُ ازت ءِ۔ آپ ءِ پرچیگ : دیم ءَ، جان ءَ، آس ءَ، دگہ چیزے ءَ۔ آپ ءِ تاچگ : سار تاپ ءِ، مشک ءِ، کلگ یا دگہ انچیں درپے ءِ، آپ ءِ تان دیگ : مان دگار ءَ شان ءَ، ودّ ءَ۔ آپ ءِ تچگ : کور ءِ شیپ ءِ، پٹ ءِ، کمن ءِ، چمگ ءِ۔ آپ ءِ ترگ : آپ تر یا آپ چر ءِ، کور ءِ ترگ ءِ جاگہ ءَ، دریا ءِ۔ آپ ءِ ترینگ : پہ دگار ءَ، پہ ھرکار مردے ءَ، کور ءِ، جو ءِ۔ آپ ءِ تلگ : زمین ءِ سر ءَ، چیر ءَ، آپ ءِ ترچگ، آپ ءِ ترمینگ آپ ءِ توار کنگ۔ آپ ءِ جل جنگ : دریا ءِ آپ ءِ شپ ءَ، آپ ءِ جنگ : گوں باندم ءَ، تیاب ءَ آپ ءِ جارگ : کور ءِ، ھار ءِ، دریا ءِ، مان زمین ءَ، پہ چات جنگ ءَ، آپ ءِ چرگ : چہ زد ءَ، چہ چرے ءَ، چہ چم ءَ۔ آپ ءِ چندگ : چیزے ءَ، گورم ءِ چندگ ءِ کار۔ آپ ءِ چوپگ : مان جوگن ءَ، پہ لٹ۔ آپ ءِ چیر تنگ : ساپاریں ھار ءِ، رنگیں ءِ، آپ ءِ چہ سر ءَ گوزگ، آپ ءِ چیرگ۔ آپ ءِ دارگ : مان گنڈے ءَ، مان بندے ءَ، پہ کشار ءَ، زمین ءِ، کور ءِ۔ آپ ءِ دردیگ : گونی ءِ، گد ءِ۔ آپ ءِ دزگ : گراب ءِ، بوجیگ ءِ۔ آپ ءِ درزگ : چیزے ءِ سر ءَ، کسے ءِ دیم ءَ۔ آپ ءِ دزگ : دگرے ءِ دگارے ءِ، زمین ءِ، کور ءِ۔ آپ ءِ دیگ : ڈرچک ءُ دلوتاں، رشّ ءِ، چم یا دپ ءِ (دیگاں آپ دیگ)، آپ ءِ رچگ : چہ رزانے ءَ، دریا ءِ، چہ شرین ءَ، چہ چماں۔ آپ ءِ روشنا بیگ : مان دریا ءَ۔ آپ ءِ رہ کنگ : مان بند ءَ، مان تلار ءَ، پہ گوزگ ءَ، پہ درآیگ ءَ۔ آپ ءِ ریچگ : چہ رزانے ءَ، چہ شرین ءَ۔ آپ ءِ زانگ : دریا ءِ، کور ءِ۔ آپ ءِ زبلگ : پہ مشک ءِ پر کنگ، پہ لیب، پہ بے کاری۔ آپ ءِ زیرگ : جبرانی، پہ مساپری ءَ، چہ دگرے ءِ جو یا کمن ءَ۔ آپ ءِ سر ءِ کشگ کشگ یا رندگ، آپ ءِ سر ءِ رسگ، آپ ءِ سر ءَ آس روک کنگ، آپ ءِ سر ءَ جنگ : چیزے ءِ، گد ءِ، لٹ ءِ، آپ ءِ سر ءَ روگ، آپ ءِ سنگرگ، آپ ءِ سنگرینگ۔ آپ ءِ سوکنگ : ھار ءِ آپ ءِ سر ءَ گوزگ، آپ ءِ شتگ، آپ ءِ شلاپگ آپ ءِ شلپگ، آپ ءِ شونگ، آپ ءِ شیپگ، آپ ءِ شنگ۔ آپ ءِ کترگ، آپ ءِ کرگ، آپ ءِ کنگ۔ آپ ءِ کشگ : پہ سر ءُ پہ بُڈ چہ چات ءَ۔ آپ ءِ گرگ، آپ ءِ گرمگ، آپ گواز کنگ، آپ ءِ گوازگ، آپ ءِ گوازینگ، آپ ءِ گیجگ، آپ ءِ مان بیگ، آپ ءِ مان دیگ، آپ ءِ مان دارگ، آپ ءِ مشایگ، آپ ءِ ملگ، آپ ءِ منتگ، آپ ءِ بندگ، آپ ءِ ورگ۔

● **آپ ءُ :** آپ ءُ آس ءِ یک کنگ ؛ آپ ءُ آس ءَ جنگ ؛ آپ ءُ آس کنگ ؛ آپ ءُ لاپ بیگ۔

● **آتار :** (آ۔تا۔ر) وشبو ءِ شنگی ءُ تالانی "بسک اگاں شیاہ اِنت بوئے آتار اِنت" وشبو (۲) روشنائی ءِ شنگ بیگ انچو کہ "بام آتار ءَ"

● **آتارگ :** (آ۔تا۔رگ) سباہ ءِ ھماوھد کہ چہ شُھری ءَ رند روشنائی چہ روچ ءِ درآیگ ءَ پیسر شنگ بیت سہ من سباہ ءِ آتارگ ءَ آتکاں بزاں سباہ ءِ ھماوھد کہ چہ روچ درآیگ ءَ پیسر شُھری ءِ بُرگ ءَ رند بیت (۲) بام، بامگواہ، بانگواہ، بام ءِ دیگ، بام ءِ آسگ ءِ وھد۔

- **آتال :** (آ۔ تا۔ لْ) پَس ءِ ھما پوست کہ پہ ناڈراھے ءِ گورءَ دیگ ءَ کارمرد بیت ، آتال کنگ : پوست کنگ بزان پہ دلّی کے ءَ دلوتی تازگیں پوستے گورءَ دیگ .
- **آتان :** (آ۔ تا۔ نْ) اَرْتم ، چہ ترپشیں لیمبو ، کلکلیں اَمب یا مرچ ءُ دگہ انچیں چیزاں گوں جوڑبیت کہ کم کمّیں گوں وَرگ ءَ وَرگ بیت ، ھندی " اَچار " انگریزی (PICKLE)
- **آتک :** (آ۔ تَ۔ کْ) چہ آیگ ءِ کارگال ءَ ، شُت ءِ چپّ ، اتک ، آھت ، (آخت) کاتک ، آیا "CAME" اَتکگ ، اتکگ اَت
- **آتکن :** (آ۔ تَ۔ کِ نْ) آیگ ءِ کارءِ جند ، آھتن .
- **آتون :** (آ۔ تو۔ نْ) خوانیں جنین ، بانک ، جنینی نامے ، بلے بُندرُمّا جنین ءَ گوشتگ اِش کہ اے دگہ جنک ءُ جنیناں گُدءِ دوچگ ءِ سوچ دانگ بزاں گُد دوچگ ءِ اُستاد .
- **آٹی :** (آ۔ ٹِی) بجار " ھائی " آئیگ (آ۔ ئیگ)
- **آج :** (آ۔ جْ) مَری بولی ءَ بٹ ، تمگ ءُ کلیگ ءَ گوشش اَنت کہ اے گال مُندرءَ " عاج " کہ تازی ءَ پیل ءِ دنتاناں گوش اَنت کہ چہ ایشی ءِ ھڈءِ بٹ ، کارچ دستگ ، زھدستگ ءُ دگہ چیز جوڑ کن اَنت .
- **آجگ :** (آ۔ جَگْ) آزگ (۲) آجگل .
- **آجگل :** (آج۔ گِلْ) آجی گل ، ھے گل کہ باز گوں ایشی ءِ جلگ ، ماٹ ءُ دگہ ھاکیں دَرپ جوڑ کنت .
- **آجو :** (آ۔ جُو) آزات ، ھاکہ دگہ کسے ءِ بندیگ ءُ چُبدار مہ بیت ، ھالک اِنت کہ دگہ دراَمدیں سرکارے ءِ دست ءَ مہ اَنت .
- **آجی گل :** (آ۔ جِی۔ گِلْ) بجار آجگل .
- **آجوج :** (آجُ وْ۔ جْ) آجوج ماجوج ، یاجوج ماجوج .
- **آجوئی :** (آ۔ جُ وْ۔ ئِیْ) آزادی ، آزاتی ، وتواجہی .
- **آجھان :** (آ۔ جَ۔ ھَانْ) پروا ، دومی جھان ، چہ مرگ ءَ رندءِ جھان .
- **آجھانی :** (آ۔ جَ۔ ھَانْ) پروائی ، ھاکہ گوں دومی دنیاءَ شیادی کنت ، ھدامرزی ، پہ مُرتگیں مردم ءَ گوش اَنت .
- **آچ :** (آ۔ چْ) آس ، آچش ، بُنداتگیں داریا پشکءِ سکّیں گرمیں چیزے کلیں زَدیں مردم .
- **آچار :** (آ۔ چا۔ رْ) بوجیگ یا آئی ءِ رنگیں دگہ دریائی اولاک ءِ بستگیں تچنیں گُد کہ چہ گوات ءَ بُژبیت ءُ بوجیگ ءَ بارت (۲) بزاد گھنیچ ، بتل : " آسک جنگل ءَ اِنت پتّو آچار سار اِیت " بلوچستان ءَ بازجاگہ اِے آچارءَ چہ آنار دانگ ءُ بزارءَ جوڑ کن اَنت .
- **آچش :** (آ۔ چِشْ) آچ ، آس (پارسی : آتش) آچش دان ءِ آتش دان .
- **آچو :** (آ۔ چُ۔ وْ) مردینی نامے
- **آچوتگ :** (آ۔ چُو۔ تَگْ) داریا کِڈّا بیں تھگّے کہ جنترءِ زیرءَ اِنت بزاں چیرءَ اِنت ، چہ ھمیشی ءَ جنتر گران ءُ سُبک کنگ بیت . (۲) جنترءِ دستگانی (۳) آہ جن ءِ دارے کہ پہ گمب ءِ دانانی آہ جنگ ءَ کارمرد بیت (۴) آچوتگ لگّگ : ھیل کنگ ، وشی لگّگ ، فریدوار بیگ ، گوشتن : " تلّیں ءِ کیتی ، آچوتگ ءِ لگّ اِتگ ، وت روت ءُ وت کیت " .
- **آذر :** (آ۔ ذِرْ) بلوچی ماہے ، ھاذرِ جتل : آذر ناہ ماں چادر (پارسی : آذر)
- **آدرو :** (آدْ۔ رُو) گمّال ، برباد ، تاوان ۔ آدرو کنگ ، گوں لگّاں برباد کنگ ھرچی پہ دگہ کارمردءَ زیگ ءُ ھرچی برباد کنگ ، زوال کنگ ، بیران کنگ ، تاوان کنگ .
- **آدم :** (آ۔ دَمْ) نیکراھی راھبندءِ سرزمین ءِ بُنگیجی مردم ءُ مردینی نامے .

- **آدم زات** : (آدَم ۔ زَاتْ) بنی آدم، مَردُم، آدم زاد ۔
- **آدم زاد** : (آدَم ۔ زَادْ) آدم زات، بنی آدم، مردم ۔
- **آدگار** : (آدَ ۔ گَ ۔ ارْ) یادگار، انچیں کارے کنگ کہ مردم ءِ نام پُشت بکپ ایت ۔ یہ کسے ءِ انچیں چیزے جوڑ کنگ کہ ھر مردم آئی ءِ بگندایت گُپیات بہ کنت ۔
- **آدو** : (آ ۔ دُوْ) بچار " آدوان "
- **آدُو** : (آ ۔ دُوْ) مردینی نامے ۔
- **آدوان** : (آ ۔ دَ ۔ وَا ۔ نْ) جنترءِ دوئیں مَنگانی تیر کہ دستگانی گوں ھیِنتیءَ بستگ ۔
- **آدوبند** : (آ ۔ دُوْ ۔ بَنْ ۔ دْ) ھما سادکہ جنترءِ دستگانی گوں ھیِنتیءَ گوں آدوان ءَ بستگ ۔
- **آدور** : (آ ۔ دُو ۔ رْ) شنتر، شنتریں کاہ ۔
- **آدوربند** : (آ ۔ دُوْ رْ ۔ بَنْ ۔ دْ) ردبارءِ مردم شرّا نہ ءُ اھتکی ءَ گُوش انت ۔ اودءِ مردم کہ ایشی ءَ جوڑ کنی انت گڑا ھمے آدورانی میانجی ءَ مورت ھم مان کن انت چہ آپ چنڈگ ءَ رندو ھدکہ گوات چمے شماں کہ گوزایت مورت ءِ وشیں بو ھم کیت ۔
- **آدین** : (آ ۔ دِے ۔ نْ) بچار " آدینک "
- **آدینک** : (آ ۔ دِے ۔ نْ ۔ کْ) دیم گندیں شیشگ، آدین، دیگند، دیم چارہ، سک پھک ءُ پلگار ۔
- **آدینکار** : (آ ۔ دِے ۔ نْ ۔ کْ ارْ) ھما مردم کہ آدینک ءِ کارءَ کنت ۔ پھک ءُ پلگار کاریں مردم ۔ ھما گُد یا دگر چیزے کہ آدینک جنگ ءَ برھدار کنگ بوتگ ۔
- **آدینگ** : (آ دِے ۔ نگْ) ھپتگ ءِ یک روچے ءِ نام انت کہ چہ پنچشبے ءَ رند ءُ چہ شنبے ءَ پیسر انت، ایشی ءَ بلوچ جامت ھم گوش انت (تازی : "جُمعہ" انگریزی : " FRIDAY " ھندی شکروار ۔
- **آڈال** : (آ ۔ ڈَا ۔ لْ) آڑال : بے پلگار، چرک، چق، چلّن، جون، بچارہ " آڑال "
- **آڈلگ** : (آ ۔ ڈَ ۔ لگْ) دلوت یا اولاک ءِ چہ نازاراھی ءَ رندنوکی وت ءَ گرتنگ ۔ " آڑلگ "
- **آڈِنگو** : (آ ۔ ڈِنْ ۔ گُوْ) آڑنگو : سکیں بازیں ماھیگ ءِ پسنگاری واڈکنگ ءُ کُشگ ۔ ماھیگ کُشگ ءِ پُل یا سوب ۔
- **آڈھور** : (آ ۔ ڈَ ۔ ھُو ۔ رْ) رشنگ بوتگیں بدبو ۔ یہ شتریں ءُ وشیں بو ءَ ھم کار مروبیت بلے کم، ءُ وشیں ھم زات ءِ سر ڈمبرینوکیں بو، چہ دیت ءَ ھم لوگ آڈھور ایت بزاں پُر بیت ۔
- **آر** : (آ ۔ رْ) آرگ : برءِ آر بزاں " برگ ءُ آرگ " (۲) بچار " حار "
- **آراپ** : (آ ۔ رَاپْ) زھراپ، ھما تنگیں ریم ھواریں آپ کہ چہ رپش ءَ درکا ییت، زُواک ۔
- **آرام** : (آ ۔ رَا ۔ مْ) ترھگ، تاھیر، انسرگ ءِ جند، بے تپر کہ (۲) آھستہ، ھیّزاں ھیّزاں، مُداں مُداں (چہ رامگ ءِ بنگال ءَ)
- **آرام کھن** : (آ ۔ رَا ۔ مْ + کَ ۔ ھَ ۔ نْ) سسربازءِ کورءِ کرّءَ چہ کجدرءَ چیرءُ جہ پرکھن ءَ برز شھرے ۔ ایشی ءَ " آرامکان " ھم گوش انت ۔
- **آرام کان** : (آ ۔ رَا ۔ مْ ۔ کَا ۔ نْ) بچارہ " آرام کھن "
- **آرب** : (آ ۔ رَبْ) بلوچی ءَ " عرب " ءَ گوش انت، تازی یا تازی ءِ مردینی نامے ۔
- **آرب زئی** : (آ ۔ رَبْ ۔ زَ ۔ ئیْ) دشتیاری ءَ جاگہے ءِ نام انت کہ چہ دُرّاءِ چوکاٹ ءَ برز ءُ شکرءِ میچکانی میتگ ءَ جہل انت، بلوچ گُمداے ءِ نام انت ۔

- آربی : (آ۔ رَ۔ بی) آرَبی زبان، تازیانی زبان، آربانی (عربانی) زبان۔ کلام اللہ بزاں مسلمانی نیکراهی پاکوانگی ءُ بندریں زبان۔
- آربی اَسُر : (آ۔ رَ۔ بی + اَ۔ سُر) محلائیں اَسُر (عصر)۔
- آربی کنگ : (آ۔ رَ۔ بی۔ کَ۔ نَگ) آربی زبان ءَ گپ جنگ (۲) لَهْ لَهْ کنگ، دپ ءَ پ جنگ، پہ تنک تزگی گپ جنگ کہ "خ ع ق غ ح" ءِ رنگیں آواز ءِ درکنگ۔
- آرت : (آ۔ رَ۔ ت) ذرشتگ ءُ آرتینکیں چیز، گلّ یا برنج یا دگہ هر دَ هلے کہ ذرشگ بوتگ، سکّیں ایرتیں، سائگیں ءُ ذرشتگیں چیز۔ بتل : آرت ءَ بدے ءُ پہ آرت ریشاں بکن دنزیں۔
- آرت : (آ۔ رَ۔ ت) آوُرت : "آرگ" ءِ کارگال ءِ "گوست" بزاں آئی ءَ آرت یا آورت" انچو کہ "بلانی ءَ منی دپتر گوں ءُ وت آرت۔ بچار "آوُرت"
- آرتاپ : (آ۔ رَ۔ تا۔ پ) آرت آپ، آپ کہ گوں آرت کہ پہ نارُشتانی بزگنگ ءَ کارمرد بیت۔
- آرتگ : (آ۔ رَ۔ تَگ) آوُرتگ : آئی ءَ چیزے آورتگ بزاں آنگگ ءُ چیزےؔ گوں بوتگ۔
- آرتگ اَت : (آ۔ رَ۔ تَگ۔ اَت) آورتگ اَت۔ دیر اِنت کہ آورتگ اَت، هما وهدی آورتگ اَت۔ چہ "آرتگ" ءَ پیسر گوں گیں۔
- آرتک : (آ۔ رَ۔ تَک) سکّیں طعم ءُ مزّیں هما چیز کہ آپلومہ بیت، پنک یا شروپ یا دگہ انچیں چیز آرتک بیت، آرتو، چو آرت ءَ
- آرتو : (آ۔ رَ۔ تو) آرتک، چوکہ آرت ءَ طعم۔
- آرتینک : (آ۔ رَ۔ تِے۔ نَ۔ ک) هر چیزے کہ چو آرت ءَ بہ بیت۔
- آرزو : (آ۔ رِ۔ زُو) اُمیت، ارمان (گال پارسی یے)
- آرگ : (آ۔ رَگ) بچار "هارگ" گراستگ ءُ هُشک کرتگیں کلونٹ۔
- آرگ : (آ۔ رَگ) برگ ءِ چپ۔ چیزے ءِ گوں وت زیرگ ءُ آیگ۔
- آرگی : (آ۔ رَ۔ گِ۔ نی) هما چیز کہ آرگ لوٹ ایت۔
- آروک : (آ۔ رُوک) آرگ ءِ کارہ کنوک۔ هما کہ کار ایت۔
- آروکّ : (آ۔ رُو۔ کّ) آرونک، آرنک : دپ ءِ تہ ءَ شاگوارانی هما گوشت کہ چکیں گوشت کہ دنتانانی بُن ءَ اَنت۔
- آری : (آ۔ رِی) بچار "هاری"
- آریا : (آ۔ ریا) بُرز بُرزتگیں یا بُرزیں چیزے ءَ پہ ساد ءُ بند جھل ایرگیجگ۔ بچار "آریاکنگ"
- آریا : (آ۔ ریا) چہ دنیاہ ءِ مزن انگیں بُن راجاں یکّے کہ بھر بھر اَنت ءُ باز وشیادیں زباناں گپ جنت، ایشاں آرین، انڈویورپین انڈو جرمن هم گوشنت۔ ایشانی مستریں زبان ایش اَنت : (۱) ٹیوٹانک (۲) سنلٹیک، (۳) رومانس، (۴) سلاونک (۵) بالٹک (۶) گریک، (۷) البانین، (۸) آرمینین (۹) پرشین (۱۰) بلوچی (۱۱) موڈرن انڈک ڈیالکٹ۔ ؎
- آریپ : (آ۔ رِی۔ پ) بوهیر، شہ پار، نجوانیں، نازکیں، پُرمڑا، مڑادار

؎ اے منی آریپیں پت ءُ نزات اَنت۔ (شہداد مهناز)

- آریٹہ : (آ رِ ی ٹَ ہ) ڈرچکے ایشی رِبزہ ءِ هُشک کن اَنت نی گذگ ءَ گشّ اَنت ءُ آپانی تہ ءَ لهڑے ءُ دینت کہ پہ آبرشتیں شار، شُهر ءُ مُنگرہ ءِ شودگ ءَ کارمرد بیت پہ ایشی ءَ جنیں سرهم شود اَنت، شار شود۔ ✱

ARYAN: INDO EUROPEAN INDO GERMANIC; INDO EUROPEAN
(1) TEUTONIC (2) CELTIC (3) ROMANCE (4) SLAVANIC (5) BALTIC (6) GREEK
(7) ALBANIAN- (8) ARMENIAN (9) PERSIAN (10) BALOCHI (11) MODERN INDIC DIALECTS

- **آریک** : (آ۔ ری۔ ک) دپ ءِ ھما شُھرعکیں ترندیں گوشت کہ شاھگوراں ہدانت ءُ دنتان اِشّ ماں تھہ ءَ ہیں انت۔ آرینگ، آروک، آرونک، آریک چُنڈ، آریک چونڈ : ھما مردم کہ نان ءِ چُنڈے ءَ بیاانت، ھما مردم کہ پہ دگرانی چہ دنتاں چنڈ انگیں ٹکراں زندگ اِنت۔
- **آرین** : (آ۔ ری۔ ن) بچار "ھارین"
- **آڑال** : (آڑ۔ آل) گُھ اِمگ، بیں اِنگ، جوں، بے پلگار، (۲) باگار ءِ زاتے۔
- **آڑلگ** : (آ۔ ڑ۔ لگ) دلوت یا اولاک ءِ چہ ناڈراھی ءَ رندنوکی چن ءُ ورہ ءَ کپگ ءُ وت ءَ گڑتینگ۔ آڈلگ۔
- **آڑنگو** : (آ۔ ڑن۔ گو) آڈنگو : سکیں بازیں ماھیگ ءَ پہ سنگاری واڈگنگ ءُ گُشگ، ماھیگ ءِ پُل یا سوب۔
- **آڑھور** : (آ۔ ڑ۔ ھو۔ ر) آڈھور : شِنگ بوتگیں بدیں بو، پہ شتریں بوءَ کم کارمرد بیت ءُ وش ھم نہ اِنت، سرڈمبر بوکیں بو، چہ دیت ءَ ھم لوگ آڑھور بیت بزاں تُرِّہ بیت کہ ساہ ءِ کشگ مشکل بیت۔
- **آز** : (آ۔ ز) سالاربزاں سانگ ءِ جند "آز ءُ بیازگ"
- **آزا** : (آ۔ زا) گوج ءِ زاتے کہ تازی ءَ ایشی ءَ "ضَب" گوشِش انت ءُ ھندی ءَ سانڈا" (۲) تازی : اعضاء" ءِ بلوچی رنگ کہ بازیں ءَ مردم کارمرد ئے کن انت۔
- **آزات**[۱] : (آ۔ زا۔ ت) ھماکسی بندیگ نہ اِنت، ھماکسی زر زُرتگیں نہ اِنت، ھما مردم کہ پہ آئی ءَ کس واھی ءِ داوا نہ کنت وت سر، آزاد، آجو۔
- **آزات**[۲] : (آ۔ زا۔ ت) شمش ءِ زاتے کہ ھُشکا بیں ڈگاراں رُودایت ءُ مردم ئے وارت، آجو۔
- **آزات**[۳] : (آ۔ زا۔ ت) ھماچش، کُنٹر یا کُنگُلی ذریک کہ کُنگ ئے پُرنیست، ھر چِش ءُ کُنٹرے کہ آزات نہ اِنت سک باز کنگ اِش پر اِنت۔ آزاتیں کھیر، چش، کُنٹر، نِچّ ھم ھست کہ آئی ءَ آزاتیں نِچّ گوش انت ءُ مے رنگ ءَ چوکہ چِش ءُ کُنٹر ءُ نِچّ ءَ ھم گوش انت (طب : آزات، پَنْجُ : آزات، ستا : آزات)
- **آزاتی** : (آ۔ زا۔ تی) آزات بیگ ءِ جند، آجوئی، وتواجھی۔
- **آزاتیں** : (آ۔ زا۔ تِ ے ں) وتواجھیں، آجوئیں، گلاگالے اک : آزاتیں مردم، آزاتیں چِش۔
- **آزار** : (آ۔ زا۔ ر) نارزا، دل ءَ نہ وشّ، زھر، دلرنج (۲) ناڈراھی (۳) مرگ (۴) ایرانی ماھے ءِ نام اِنت بلوچی ءَ ایشی ءَ ھادر گوشِش انت بلے یکیں ماہ نہ اِنت بت : ھادر ناہ ماں چادر۔
- **آزپیاز** : (آ۔ ز۔ پ۔ یا۔ ز یا ک پ) سانگ، چینگ، گورکنگ، سمبھینگ، آز ءُ پیاز کنگ، بتل : جناں مرد آز ءُ پیاز انت بچکاں در دیشت اِنت۔
- **آزردگ** : (آ۔ زُر۔ دگ) گم جت، آزار، نارزا، دلگراں، ملور، آزردگیں
- **آزگ** : (آ۔ زگ) پنیازگ، چینگ، سانگ سمبھینگ، پلگانگ، آزگ ءُ پیازگ، بچار "آزپیاز"
- **آزگ** : (آ۔ زگ) ھمارِیش کہ دِشّ بِیتگ بلے دینگا ترندپوست ءَ نہ پوشِ اِنگ، پوست ءِ لڑایت یا ءِ ریش اِیت گوشت آزگ بیت، کدوک، کدوکیں، جان ءِ ھرچ بھرے کہ دست جنگ نہ سگ اِیت، تازگیں ٹپ یا ریش، آزگیں ٹپ، رِیش، جان، درد، سما۔ ستا۔
- **آزگر** : (آ۔ زگر) چو آس یا کہ آپس زنگیں مادنے ءَ جوڑ کرتگیں دو یا پنچوکہ پہ روکیں داشکر ءُ آس ءِ رگ ءَ کارمرد بیت، اِشکرکش، آس ءِ گر = آسگر یا آزگر۔
- **آزگسما** : (آ۔ زگ ءِ س۔ ما) ھما مردم کہ آئی ءِ ستا ءُ سما آزگ اِنت بزاں ھر یا سرکپتے ءَ سگ زیت، ستا کنت۔

- **آزمان** : (آز۔ ما۔ ن) بُرزءِ بڑاھگ ، بُرزی ، چہ زمین ءَ بُرزءِ بڑاھگ کہ روچ ءُ سبزءُ شپ ءُ سیاہ اِنت ، روچ ءُ ماہ ءُ اِستار هم آزمان ءِ دیم ءَ گندگ بنت۔ **آزمان ءَ رَوگ** : وت ءَ مزن زانگ ، مزن سربیگ ، بُرز روگ ، بال کنگ ، مرگ ، **آزمان ءِ دیم ءَ بیگ** : بزاں سک بُرز روگ یا بیگ ، **آزمان ءَ پدگ بندگ** : نہ بوتگیں کار کنگ ــ چاکراگاں آزمان ءَ پدگ بندئے۔ ھانیں میران ءَ پہ گدار گندئے (گوھنیں لچہ) **آزمان ءِ پڑشگ** : یا **آزمان ءِ ماں سرءَ پڑشگ** : سکّیں مزنیں تاوان ءُ بیرانی بیگ یا سکّیں مزنیں گم ءُ چلاماں کپگ ــ ھنتیں دست ءُ آزر دھیں سستا۔ ترس ایش اِنت کہ آزمان پڑش اِیت (سیّد) **آزمان ءِ پہ سرءَ زُورگ** : سکّیں مزنیں گُوکار ءُ واھی کنگ بلے اِسے گالبند بُندر ءَ بلوچی نہ اِنت بلوچی "مُلک پہ سر زرتگ ، کوہ پہ سر زُرتگ ، جنگل پہ سرزُرتگ گُوش اَنت" ــ اِسے ریپکارانی کرناھاں کوہ پہ سر زُرتگ۔ سیّد دمانے بنالین زیمرانی نلے۔
- **آزمانچار** : (آز۔ مان ۔ چار) ھامردم کہ آزمان ءُ آئی ءِ چیزانی بارہ ءَ پہ آزمان ءِ دربرگ ءَ چار ءُ گندگ ءَ گلائیش اِنت ، آزمان چاروک۔
- **آزمانزانت** : (آز۔ مان ۔ زان ۔ت) ھاکارزانت کہ آزمان ءِ ماہ ءُ اِستار ءُ روچ ءُ دگہ چیزانی بارہ ءَ بلد اِنت۔
- **آزمانک** : (آز۔ ما۔ نک) داستان ، دت جوڑ کتگیں کِسّہ ، انچیں وتاچیں داستان کہ زندمانی ءَ روربہ بیت۔ ازمانک ،
- **آزمانکار** : (آز۔ مان ۔ کار) ھاندکار کہ آزمانک نبشتگ کنت۔
- **آزمانگند** : (آز۔ مان ۔ گن۔ د) ھوشاپ ، ھازمین ءُ ڈگار کہ پہ ھور ءِ آپ ءَ کشگ بنت۔
- **آزمانگل** : (آز۔ مان گل) یک جاگہےءِ نام اِنت ، ماں بلوچستان ءَ یک کوھے ءِ نام اِنت ، ھمے کوہ ءِ کنڈگ ءِ نام هم آزمانگل ءِ کنڈگ" اِنت۔
- **آزمانی** : (آز۔ مانی) ھاکہ گوں آزمان ءَ شیادی کنت (۲) آزمان رنگیں نیل
- **آزمندگ** : (آز۔ من ۔ دگ) کُتہ کار۔
- **آزمودگ** : (آز۔ مو۔ دگ) بچار "آزمیدگ"
- **آزمیدگ** : (آز۔ می ۔ دگ) ، چکاس اِتگ ءُ چار اِتگ یا چکاس اِتگ ءُ چار اِتگیں ، کُتہ کاریں۔
- **آزمین** : (آز۔ میـ۔ ن) بہ آزمین ، بہ چکاس۔
- **آزمینتگ** : (آز۔ میـ ن۔ تگ) چکاس اِتگ ، چکاس اِتگیں ، آزمیدگیں " آزمینگ " ءِ گوست گال۔
- **آزمینگ** : (آز۔ مے۔ نگ) چکاسگ ءُ چارگ۔
- **آژگور** : (آژ۔ گو۔ ر) شاھگور ، ھاھدک کہ مردم یا دگہ دلوت ءُ اولاک ءِ جَھل ءِ دنتان ھائی ءِ تہ ءَ میں آنت ، آشگور۔
- **آس** : (آ۔ س) بزانزدک ءُ لیوک ءُ سوچوک ءُ سکّیں گرمیں روکیں چیزے کہ ھرچ چیز چہ ایشی ءَ گرم کنگ بیت ءُ دزگ گوں ھمیشی گراوگ بیت۔ سک گرم ، آچ ، آچش۔
- **آس** : (آس) ھرچ چیزے کہ شُھر ءِ بیت ، ھرچ چیزے کہ سوچوک ءِ بیت پہ دروری آیاں گُوش اَنت (۲) تلاہ ءُ تنگہ ءُ شُھر ءَ هم پہ دروری گُوش اَنت (۳) کلپیں مردم ، پتنہ کنوکیں مردم ، تُرندتبیں مردم۔ **آس ءَ ایرکپگ** : بزاں تچر ءَ ایرکپگ ، پہ سوگندی یا کروشتی۔ **آس ءُ آسکاری کنگ** : تیپگ کاری کنگ ، ٹیک ءُ ٹھک کنگ۔ **آس ءُ آپ ءَ یک کنگ** : نازندیں کنگ ، نہ بوتگیں کارے ءِ کنگ ، نہ ٹھوکیں دو چیزاں یک جاہ کنگ ، **آس آرگ** : چاتانی پہ زھر ، پہ قہر ، پہ باھندءِ پہ بے تاھیری۔ **آس بند** : ھاکہ آس ءَ نہ سوچ اِیت آس بند کنگ ، **آس مُن آس** : مزلیں آسے روک کنگ ، پہ کارے کنگءَ تیز کنگ ءُ شندگ کہ لازم بہ بیت **آس برگ** : تیپگ ءِ یا

دگہ انچیں آس برے بہ یا مردم ءِ آس برگ بزاں زھر گرگ۔ آس ءِ تلگ : روک بیگ، آس ءِ بُن دیگ یا بُن گرگ : بزاں روک کنگ یا روک بیگ۔

آس پیش کنگ : سک جنجال کنگ، شور کنگ، آس ءِ پشک ءَ کپگ : بزاں پشک ءِ آس گرگ، سوکیگ بیگ، بے تاھیری باھند کنگ، آس ءِ پاد آیگ : گیش بیگ، جنگ ءُ اڑ ءِ مستر بیگ، آس ءِ پاد کنگ : آس ءَ گیش کنگ، آس ءَ جُنبلاس کنگ جنگ ءِ گیشتر کنگ، اڑ ءِ مستر کنگ، سلاہ کرتگیں داواءُ اڑ ءَ یدءَ چست کنگ، کسے ءَ پہ زھر گرائینگ ءَ یا پہ جنگ ءُ مڑءَ سکین ءُ گُٹ ءُ تیج کنگ کرھونے ءُ گرم تگیت ءُ پہ جنگ ءَ پاد جنیت، آس پلگگ : بزاں آس ءِ وَرگ، مزنیں تُرسناکیں کار کنگ، چہ کارے ءِ کنگ ءَ بزاری سرا کنگ گنوکیں کار کنگ۔

آس ءُ آپ جنگ : آس ءِ توسگ، اڑ ءُ داواءِ سلاہ کنگ ءِ ھاترءَ جوانیں گپ جنگ، آس ءَ جنگ : بربادکنگ، بیران کنگ آس ءِ جلگ : گنوکی کنگ۔

آس دیگ : سوچگ، بُن دیگ آس دیگ : تپنگ جنگ یا دگہ انچیں آسکارے ءِ ، آس دیگ : چپانی پہ زھر، پہ مھر پہ بے تاھیری باھند، آس مان دل ءَ دیگ : سک واری دیگ، سوکیگ کنگ ، آس وارگ : بزاں روک کنگ گیشتر پہ کسے ءِ سوچ ءُ رھشونی ءَ، آس ءِ وپ جنگ : ترانزانی گرمی ءِ پہ مردم ءُ رسگ، سکیں لمبوکیں آس ءِ کِش ءُ دتی نزیک ءِ نیگگ

آس ءِ روک کنگ : بُن دیگ، ______ جنگ ءِ پاد کنگ آس روک کنگ : ورگ گرادگ، گنوز کنگ آس ءِ سرءَ روگ : چرءَ ایرکپگ پہ سوگندی یا کہ دشمنی ءُ چم بندی، آس ءِ ریچگ : بدیں کارکنگ، مردماں واری دیگ، نازندیں کنگ آس ءِ رچگ : اَزاب ءِ آیگ، آپت ءُ واری آیگ آس ءِ زبانک دیگ : سک لمبوک بیگ، ترانزشانگ.

آس کنگ : آس ءُ پیش کنگ، کارے ءِ پہ اشتاپی کنگ ءَ مردمان کڈن کنگ، ناروائیں زوراکی کنگ، آس ءِ روک کنگ

آس کاری کنگ : آس ءِ آسکاری کنگ بزاں تپنگ ءِ کاری کنگ، آس کگ ...... سوچگ، آس کپگ : سُچگ، بُن گرگ، بیراں بیگ، برباد بیگ، جنگے ءُ داوایے ءِ بیگ، آس ءِ کپگ : جاگھے ءَ آسے بُن بیگ ءُ جاگھاں سوچگ، بتل : آس کپ ایت تر ءُ ھُشک نہ زانت۔

آس گرگ : چیزے ءَ آس ءِ گرگ بزاں سُچگ، ترانزگرگ، زھر گرگ، تپنگ ءِ آس گرگ، آس گوارگ : سک گرم بیگ، سکیں مُسیبت ءُ ازاب ءِ کپگ، تپنگانی آس گوارگ آس وَرگ : سوگند وَرگ، پہ چم بندی یا دشمنی۔ آس ءَ کُشگ : آپ پرِیچگ جنگ ءَ سارت کنگ۔

آس ءَ جنگ : چیزے ءِ آس جنگ بزاں آس دیگ ، آس ءَ جنگ : چیزے ءَ برباد ءُ بیران کنگ، آس ءَ کنگ : سوچگ پہ پچگ ءِ ھاترءَ، آس ءَ ایرکپگ : پہ سوگندواری چرءَ ایرکپگ یا پہ دشمنی ءَ، جنگ ءَ مان دیگ آس ءَ کپگ : آس ءِ تہ ءَ کپگ، سُچگ، بیراں بیگ، اڑ ءُ جیڑہ ءِ تہ ءَ کپگ۔

آس ءِ مان دارگ : روک کنگ۔ دگہ چیزءَ مان دارگ بزاں سوچگ، پہ سوچی آس روک کنگ، پہ ڈاہ دیگ، آس ءِ تیز بیگ : بزاں تُرند ءُ گیشتر بیگ، آس ءِ کُشگ : پہ آپ آس ءِ توسگ۔ تُن ءِ بُڑدشگ، آس ءِ روک کنگ : آس ءِ بُن دیگ، جنگ ءِ پاد کنگ، جیڑہ ءِ چست کنگ آس ءِ بُن دیگ : روک کنگ، آس ءِ مرگ : تُسگ۔ کسے کہ آس ءَ کُشِ ایت آس مرایت، وتی سرءَ وت ھم مرایت۔

- **آس ءُ** : آس ءُ آپ یک کنگ هزاں ستک جُهد کنگ ، بنیتگیں کار کنگ ، نہ تُھ اِنگیں کارے کنگ ، نازندیں کنگ آس ءُ آپ گوازینگ : چہ جهڑتاوان ءُ بیرانی ءَ پهریزگ ءُ رکینگ (۲) آس ءُ آسکاری کنگ : جنگ ءِ تمپنگ یا دگہ آسکاری کنگ ، آس ءُ جمبلاس کنگ (۳) آس ءُ دیت کنگ : آس ءِ روک کنگ ءِ بلے چوترّیں دارانیگ ءَ دیتّ باز کنگ ، پہ کارے ءَ بے اجامی ءُ بے رهبندی کنگ ۔ (۴) آس ءُ مُباس کنگ : دُو دُو کنگ ، آس ءِ روک کنگ ءُ پہ کارے یا پاس جنگ ، سندگ (۵) آس ءُ انگر ، آس ءُ تُرشگ ، آس ءُ بیش ۔
- **آس جمبلاس** : (آ.س. جُمبَل.آ.س) مزنیں آس (۲) سوچ یا سوهو آس : هما آس کہ پہ کسے ءِ بورهد ءِ بری ءَ روک کنگ بیت (۳) وت آس وتاس : هما چیز کہ گوں گوبجنگ ءَ آس بارت ، هماکہ وتی سرءَ وت آس بارت ، پیشندہ پیژدہ ، لپستول ءِ گالبزانتی ءَ پہ هر چوشیں آسبرے ءَ کارمرو بیت کنت (۴) تُرند آس : تیزآسیں هما مروم کہ زیت زهرگیت ، هما اولاک کہ پہ کمّیں گوں جنگ ءَ باهند کنت کہ تُرتّ ءُ گُتّ نہ لوٹ ایت (۵) واهگ ءِ آس : اِشک ءِ آس ، دوستی ءُ مهرءِ آس (٦) پلیندٹی ءِ آس : هما دیں کار کہ چہ آئی ءَ پلیندٹی ءِ آس روک بیت بزاں دژمنی ءُ جیڑہ پادکیت (۷) جنگ ءِ آس : جنگ ءُ جیڑہ پادکنگ
- **آساپ** : (آ.ش اپ) چوتیل مُندریک سوگندے ۔
- **آساگ** : (آ.س.آ.گ) گوچینگ ، بُزءُ گبڑ ، دو دِلگ ، دوزورگ ، دوشورگ
- **آسان** : (آ.سا.ن) هماکار کہ آئی ءِ کنگ گران ءُ مشکل نہ اِنت ۔
- **آسبالو** : (آ.ش.با.لو) هما بالوکہ پہ آس ءَ گنوک اِنت (پارسی ؛ پروانہ ، تازی ؛ فراشہ ۔
- **آسبچ** : (آ.ش. بَچ.چ) هما چیز کہ آس ءَ بچین ایت ۔ بزاں آس سوتک نہ کنت (انگریزی : FIRE PROOF)
- **آسبُر** : (آ.ش.بُر) آس بروک بزاں هر چیزے کہ آس بارت چوکہ تُپنگ ، توپ ، پیش دہ ۔
- **آسبرگ** : (آس.برگ) تپنگ یا دگہ انچیں آسبرے ء ۔ مردم ءِ آسبرگ بزاں زهرگرگ ۔ ★
- **آسبناس** : (آ.ش.بن.آ.ش) آس روک کنگ ءُ شنگ ، دُو دُو کنگ ، آس ءُ انگار کنگ بلے اِے هر وهد ءِ مُراد سرءِ کنگ بیت کہ آس مہ مرایت ، زمستان ءِ چہ گورءُ پهریزگ ءِ تا زمانہ ءِ سرءِ شندگ ءَ ، دژمن ءِ لشکرءِ رهچاری ءَ کرواب مہ گپت ، پہ کاریں مردم ءِ کہ آس ءِ روشنائی ءَ بہ گندایت ءُ بیئت ۔ آس بُناس کنگ ، پہ کارے ءِ کنگ ءِ مزکنگ ءُ شندگ کہ لازم بہ بیت ۔
- **آسبند** : (آ.ش. بَن . ڈ) آس ءِ بندگ بزاں پہ دم ءُ چوپ ءُ منتر ءُ جادو انچوش کنگ کہ آس مہ سوچ ایت ، دژمنی ءُ جم بندی بے آس بچ ۔ (FIRE PROOF)
- **آسبندی** : (آ.ش. بَن . دِی) دو مڑو کیں لشکرءِ نیامجی ءَ توک ءَ کپتگیں دگہ سرداریا سرکارءِ پہ اِے گپتہ جنگ بند کنائیں انت کہ پہ سارتیں دل یکجا ءِ بنندانت ءُ وتی جیڑهاں پهک بکن انت (انگریزی : سیزفائر CEASEFIRE تازی : وقف اطلاق النار ، ایرانی : آتش بس)
- **آسپارو** : (آ.ش.پا.رُو) آسپارہ : انگار ، روکیں اِشکر ، کُنٹیگ ءِ اشکرءِ روکیں مُکُر (۲) شیتانیں مردم ، آس پیش کنوکیں مردم ۔
- **آسپارہ** : (آ.ش.پا.رہ) بچار "آسپارو"
- **آس پیش** : (آ.ش. پی.ش) اشتاپ کار ، تُرندکار ، جنجال کنوک ۔
- **آستلک** : (آ.ش.تَل.ک) هما تلک رنگیں تر کہ زمین ءَ کل کنگ بیت هر چیزے آئی ءِ لگت دنت آس بارت ءُ آئی ءِ تاوان ءُ بیران کنت ، ایشی ءِ تلکاس هم گوش انت (تازی ؛ لغم ، انگریزی (ROAD MINE)
- **آستونک** : (آ.ش.تُو.ن.ک) آستوک ، آستیگ ، آستینگ ، آستینک ، آستوگ ، پشک کوٹ یا شال یا دگہ هے رنگیں پوشاک ءِ هما بهر کہ چہ کوپگ ءِ بگرداں کہ مُچ ءَ دست ءِ ڈراجی ءَ پوشش ایت ، آستونکانی ڈپ بزاں هما جاگہ کہ دست درکائینت (پارسی ؛ آستین ،

ھندی باھیں ، انگریزی : (SLEEVES)

- **آستیر :** (آش ۔ تِی ۔ رْ) ھا کاریوچ کہ آس ءُ گرمیں تیر جنت ، تیراس ، دُمبال ، ٹپنگ ۔ دگر ۔ دگر
- **آستین :** (آش ۔ تِی ۔ نْ) بچار " آستونک "
- **آستینک :** (آش ۔ تِی ۔ نَ ۔ کْ) بچار " آستونک "
- **آسجنگ :** (آش ۔ جَن ۔ گْ) پہ آسکار جنگ کنگ بزاں ھا جنگ کہ تپنگ ءُ دگہ آسکار کار مردبنت ، انگوش کہ " لٹ جنگ " " دپ جنگ " پہ لٹ ءُ گپ جنگ کنگ بیت ۔
- **آس جنگ :** (آس ۔ جَ ۔ نگْ) بُن دیگ ، مان دارگ ، سوچگ (۲) بزار بیگ (۳) بیران کنگ ۔
- **آسچم :** (آش ۔ چَمْ) شھر چم ، کسے کہ آئی ءِ چم سک شھر بہ بنت ، ترسناک ۔
- **آسدوزو :** (آش ۔ دُوزَوْ) جھنم ، جھندم ءِ آس (۲) مگرید ، ھرام ۔
- **آسدیمگ :** (آش ۔ دِیۓ ۔ مَگْ) گچیگ : چراگ یا آس ءِ دیم ءِ چیزے کہ چہ پُشت ءِ روژنائی ءِ آئی ءِ دیم تھار ءُ شیاہ گندگ بیت ۔
- **آسر :** (آ ۔ سَرْ) کارے ءِ گُڈ سر ، کار ءِ خواہیں گُڈ سر ، گُڈ اِنگیں سَر ، بزاں چہ یک سرے ءُ بُنگیج بیت دومی سرءَ گُڈ ایت ۔ ءِ دومی آسر اِنت (۲) ھر رنگے کہ بہ بیت انگوش کہ آسر کہ وتی بُرات اِنت !
- **آسرا :** (آش ۔ رَا) اُمیت ، سپارت

آسک

- **آسرات :** (آش ۔ رَاتْ) سپارت ، اوست ، کار ءِ گُڈ سر ، گُڈسری جاور ، آسراتیں واب کنگ ، گُڈ سر ءِ گُڈ سر ، آسر ، ایمنی ایمن ، امن ، تاھیر ، ترھگ ۔
- **آسرکار :** (آ ۔ سَرْ ۔ کَا ۔ رْ) کار ءِ آسر (۲) ھر رنگے کہ بہ بیت انگوش کہ " آسرکار وتیگ اِنت "
- **آسرنگ :** (آش ۔ رَن ۔ گْ) آس ءِ رنگ بزاں شھر یا زرد ۔
- **آسروک :** (آش ۔ رُو ۔ کْ) کنور ، ورگ گراوگ ءِ کار (۲) آس ءِ روک ۔
- **آسرھال :** (آ ۔ سَرْ ۔ ھَالْ) گُڈی ھال ، آسری ھال ۔
- **آسری :** (آ ۔ سَ ۔ رِیْ) گُڈسری ، گُڈی ۔
- **آسریچ :** (آش ۔ رِیۓ ۔ چْ) آس گوار ، ھاکہ چہ آئی ءَ آس ریچ اِیت یکہ گوار ایت ۔
- **آسزبان :** (آش ۔ زُبَانْ) ترند زبان ، سوچک ھبر ، ھاکہ آئی ءِ گپ سوچ ءُ بچ اَنت ، جنگول ، تیز زبان ، داداباز ، پہ کساں گپے ءُ ٹباز ءِ بیگ ءُ سوچ پچیں گپ جنوک ، ھاکہ آئی ءِ ھر گپے چو آس ءَ سوچوک اِنت ۔
- **آسک :** (آش ۔ کْ) آھوگ : ءِ آسک اِنت کہ شکارے ءُ کن اَنت ۔ ایشی ءِ بازیں ذات اَنت لہتے کاراں دگہ نام ھم بستگ اَنت ۔

ٹیٹل، کابدگ، کارِگ، ٹیھِل، ایوانٹ، ایکل، سروان، ساروان ۔ (بچارِ ت) ۲۱

- **آشک** : (آ۔شکّ) آس۔ک : کسانیں آس ۔
- **آسکار** : (آش۔کارْ) ھاکرگوں آس ءِ شیادی کنت (۱) تیتگ یا کرآئی ءِ ھمدرورءِ ی سِلاہ (۲) ھامردم کہ ماں گُرابان انگل ءِ اِشکربان کنت (۳) اِشتاپ کار (۴) شُشکہ سوچیں مردم ۔
- **آسکاری** : (آش۔کارِیْ) تیتگ جُنگا، پتیگ یا ھمے دَرورِیں چیزے ءِ مِزگ (۲) پہ وشدلی ءُ شادمانی بُشاسک ءُ دگہ ھمے دَرورِیں چیزاں گوں لیب کنگ (۳) گوں آسءِ کار دارگ یا کار کنگ ۔
- **آسکاں** : (آش۔کاں) آسک ءِ باز، بزاں باز آسک۔ بلے اِے رنگ ءِ زبان گپ ءُ ھاوھدی کارمردبیت کہ کارگال "تیگے پہ بیت انچوش کہ آسکاں نیاد" اھاں کارگال باز بہ بنت گڑا آسکاں "ءِ بدل ءَ تیگے "آسک" کارمردبیت انچو کہ "آسک تچگ ءَ اَنت "
- **آسکان** : (آش۔کان) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت ۔ یکے نگے ءِ نام اِنت کہ وت ءِ آسکانی گوش اَنت ۔
- **آسکاں چینی** : (آش۔کاں۔چے۔ن) بچار ء آسکاں چینی ء
- **آسکاں چینی** : (آش۔کاں۔چے۔نی) ھاسال یاموسم کہ آسکانی میدچنگ بنت انچوش کہ پس ءِ میدچنگ بنت بلے آسک ءِ مید ھچبر مزن نہ بنت کہ چنگ بہ بنت۔ بیتگا ھاکارکہ ھچ بر نہ بیت پہ آئی ءَ گوشگ بیت کہ "اِے کار آسکاں چینی ءِ بیت"
- **آسکانی** : (آش۔کا۔نی) ھاکرگوں آسکاں شیادی کنت (۲) آسکان ءِ نندوک یا مردم (۳) بلوچ راج ءِ یک نگے ءِ نام اِنت گوش اَنت کہ ایشانی روزگار آسک ءِ شکار کنگ ءُ پہ وردن مَرتق کنگ بوتگ ۔ دگہ لھتیں گوشش اَنت کہ چہ ایشانی بن پیرک ءِ ناشریں کاراں یکے ھمے کہ آئی ءِ جنگ آپ ءِ بدل ءَ آس دراتگ کہ "آسکن" ءِ گال رندءَ "آسکان" بوتگ ءُ "آسکنی" ءِ بدل ءَ "آسکانی" گوشگ بوتگ ۔ دگہ مردم گوشش اَنت کہ اِے "آسکان" ءِ نندوک اَنت (۴) چہ ھاشیپ ءُ مزن شیپاں تیگے کہ چہ شُھیل ءِ کاینت ءُ کیچ گورءَ ربہ اَنت دگہ لھتیں ءِ نام ایش اَنت : دوکرم، آپدرگ، سورو، سامان، چرپانک، کُلاوگی، سمسوری ۔
- **آسکاہ** : (آش۔کاہ) آسک کاہ : کاھے ءِ نام اِنت کہ آسک شے سک وارت ۔ باز مردم گوش اَنت کاھے کہ شپ ءَ گوش ءِ روک اِنت۔ معترموتی ءِ کاہ کہ تور ءِ کوہ ءِ سرءَ دیستگ شے ۔
- **آسکپتگ** : (آش۔کپ۔تگ) ھاچیز کہ آئی ءِ سرءَ آس کپتگ، سُتگ، سُشتگیں۔ ھامردم کہ کاد بیران ءُ کارزوال بیت ۔

  ؎ ترا ذروامی بہ ترہ آسکپتگیں دل :: دوار سوچیں گروکے جبران اِنت (ستید)

- **آسک چین** : (آش۔ک+چے۔ن) چوآسک ءِ میداں چنگ۔ بزاں ھامید کہ نہ رُد اَنت کہ چنگ ءُ گونڈ کنگ ھم نہ لوٹ اَنت (۲) آسک چینی، آسکاں چینی ۔
- **آسکُش** : (آش+کُش) آسگر، اِشکرکش، ھاکاربوج کہ گوں آئی ءَ چہ چِل ءَ اِشکر یا گُنج کش اَنت ۔
- **آسکُش** : (آش+کُش) آس ءِ کُشوک، ھامردم کہ آیانی کار آس ءِ کُشگ اِنت، ھادسان کہ آس ءِ زیت کُش اِیت۔ آپ ءِ نام ۔
- **آسک گر** : (آش۔ک۔گِ ر) آسک گروک توری مردے یا کہ دگہ کاربوجے ۔
- **آسک گیر** : (آش۔ک+گی۔ر) آسک گروک ۔
- **آسکُل** : (آش۔کُ۔ل) کسانیں آسک، آسکی چُک ۔
- **آسکلک** : (آش۔کَ۔لُ۔ک) کسانکیں آسک۔ آسکلو ۔
- **آسکو** : (آش۔کو) آشکو بُندرءِ "آس" ءُ "کو" گیشں کرتگ "آشک" ءُ پدرءَ "و" ھم گیش کرتگ پہ دوستی ءَ "آشکو"

بے گوشگ بیت ءَ آسکو" بزاں سین ءِ سرءَ ءُ بدل گرتگ ءُ شت گرتگ۔ آسکو جمبلاسکو

- آسکوه : (آش۔ کو۔ ہ) ھاکوہ کہ چہ آئی ءَ " سر دیگ " ءُ آس درکیت، آس شانیں کوہ (پارسی آتش فشاں، تازی: برکان) (۲) جماک ءِ بسنگ کہ آئی ءَ جن اَنت ءُ آس روک کن انت۔
- آسگ : (آ۔ سگ) چو آس ءَ روک بیگ، روژنا بیگ، بام ءِ آسگ بزاں بام ءِ ڈیگ کر سبا ءِ بنگیج بیت۔ امیت ءِ آسگ بزاں پہ دلجمی بنگیج بیگ۔
- آسگال : (آش ءِ گا۔ ل) ھا کرگال ءُ گپ ءُ چو آس ءَ سوچوک انت، ترندگال ءُ آسناک گالیں لچہ کاریاں دکار۔
- آسگر : (آش ءِ گر) آس ءِ گروک، آزگر، اشکرکش کہ گوں آئی ءَ چہ چلّ ءَ گٹینگ ءُ روکیں اشکر گرگ ءُ کنگ بیت۔ بجار (ات)
- آسگوار : (آش ءِ گ۔ وار) آس گواروک، بازگرم، ازاب آروک، زلم کنوک (۲) تپنگ ءُ آئی ءِ زات (۳) یک راستیں ٹوپے کہ تیر ءِ بدل ءَ آس شان ایت کہ سوچان کنت۔
- آسگیر : (آس۔ گی۔ ر) ھر چیزے آس بگپت بزاں گوں آس ءِ پیش وارگ ءَ بن گپت انچو کہ "شورہ" یا "پٹرول"
- آس لاپ : (آش۔ لا۔ پ) آسیں لاپ، ھالاپ کہ ھرچے مان ءَ کن ءُ گوستیں زاناں سوچ ایت اِشش، ھا مردم کہ بازورگ وارت، نہ سیرگیں لاپ۔

آسگر

- آسلک : (آش۔ لک) کسانیں آس۔
- آسلو : (آش۔ لو) ھا کہ آس ءِ گلائے مان، برازو، سوکیگ۔
- آس مار : (آش۔ مار) مار ءِ یک زاتے۔
- آسمان : (آش۔ مان) بچار "آزمان"
- آسمانک : (آ۔ ش۔ ما۔ نک) بچار "آزمانک"
- آسمانی : (آش۔ ما۔ نی) آزمانی۔ ھا کہ گوں آزمان ءَ سیادی کنت (۲) نیلیں رنگ ءِ داتے کہ آزمان ءِ رنگ اِنت۔
- آسمی : (آ۔ ش۔ م۔ ی) یک پٹے کہ بوئے وشّ اِنت، یاسمین۔
- آسن : (آ۔ سن) آھن کہ چہ ھمیشی ءَ میتیں کدیگ، تپر، کوڈال ءُ دگہ چیز جوڑکن انت۔
- آسن کار : (آ۔ سن۔ کار) ھا اُستا کہ آسن ءِ کار ءَ کنت بزاں چہ آسن ءَ چیز جوڑ کنت، آھنکار۔
- آسو : (آ۔ سو) آسلو، بدآس، آسناک، برازو۔
- آسوار : (آش۔ وار) آس وروک، ھا مردم کہ آس وارت پہ چم بندی یا دشتی ءِ شیتان، دل شیاہ کنوک۔

- آسواڑ : (آش۔ وَا۔ ڑ) چہ آس ءَ جوڑ کُرتگیں واڑ، چو پَل چپٹ ءُ چار ءَ آس روک کنگ کہ الّشی ءِ تہ ءَ مردم یا دلوت یا اولاک مہ لِکّ اَنت یا وُژگ مہ بنت ، نپت واڑ ۔
- آسودگ : (آسو۔ دَگ) آسیدگ " آرام، ثرہ اِتگ ، ھامردم کہ کارے ءِ پہ نیست ۔
- آسی : (آ۔سِیْ) ھاکُگوں آس ءَ شیادی کنت یا کہ چو آس ءَ اِنت ، آسیگ (۲) گلوئیں ماھیگ ءِ زاتے CAT FISH (بچار بُت)
- آسیاب : (آش۔ یا۔ ب) جنتر، ھش : ھاجنتر کہ گُو سراں جوڑ ئے کن اَنت کہ آئی ءِ پَرّگ پہ آپ تَرّ اِیت۔ پہ گُوات ءَ جاو ارم پہ اِنت ئے ، آسیابی چَرّوَرَگ : چو جُلکی ترّگ بزاں بے آرام بیگ یا ازاب بیگ ، ھروھد بیگار بیگ ۔ آسیابی ڈرشگ : ڈرشگ ءُ ھُورت کنگ ، بیگواہ کنگ بے ڈول ءَ جنگ یا واری ءُ ازاب کوشش کنگ ، ایردگ ایرد کنگ ۔
- آسیدگ : (آ۔سِیْ۔ دَگ) آسودگ ، آرام ، ثرہ اِتگ ، ھامردم کہ کارے ءِ پہ نیست یا کارے ءِ سک کم اِنت ۔
- آسیس : (آ۔سِیْ۔ س) بدیں لوٹگ پہ کسے ءَ ، بدڈوا ۔
- آسیگ : (آ۔ سِیْ۔ گ) سوگیگ ، ارمانیگ ، بے تاھیر ۔ ء آسیگوں سکن ڈُروانگ ____ چکیں اَشہ لپا ءِ چانگ
- آسینک : (آ۔ سِے۔ ن۔ ک) ھاچیز کہ آئی ءِ تہ ءَ آس ءِ مُنلام بہ بیت ، آس زنگیں چیز ، آس دار وکیں چیز (۲) ٹُنگہ ءُ آئی ءِ دَرور

کٹ : ام سام دال ا س م

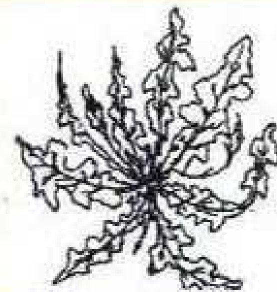
آسی

- آش : (آ۔ش) چہ نیشاں پُشت تر ءِ مزیں جاہ ئیکیں دنتان ۔
- آشا : (آ۔شَا) " عائشہ " ءِ بلوچی (۲) آش کنگ ، یک مردمے ءِ گپ ءَ پہ زانت نہ ءُ وشگ ءُ آئی ءِ راست ءَ زرد ھُورشگ ۔
- آشار : (آ۔شَا۔ ر) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت (۲) زَرد ، زَرد رنگیں ، زَردیں چیز ۔
- آشبگ : (آ۔شَ۔ ب۔ گ) بچار " آشوبگ "
- آشک : (آ۔ شِک) واھگ دار واھدار ، پہ بے تاھیری لوٹوک (اِے تازی گال " عاشق " ءِ بلوچی اِنت)
- آشکان مشیر : (آش۔ کَا۔ ن۔ م۔ شِیْ۔ ر) بھار کاشے کہ گیشتر ملک ءَ رُد اِیت ، ورانت ئے چو کہ آنکو ءَ زمین ءِ سرءَ گپار بیت ، نزاھی ءَ کرد ءِ آنکو ے بیت بلے ایشی ءِ تاک سک بارگ اَنت ءُ ڈراج ءُ ساپ ءُ لتہ آنت ، دش ءُ کتیں ثرپیش تام اِنت دلوت ئے ھم وارت بلے بھرے ءِ نہ بیت کہ مردم ئے وارت ۔
- آشکی : (آ۔ شِ۔ کِیْ) اِشک ءِ کار ، دوستی ، واھگداری (تازی : عاشق)
- آشگور : (آش۔ گُوْر) آژگور ، شاگور ، دپ ءِ جل ءِ دنتانانی جاگہ ، ھاھڈ کہ تہ ءَ جلی دنتان میھ اَنت یا رُوانت ۔ ایشی ءَ باز جاگہ کلاچور ، کلاگرھم گُوشش اَنت ۔

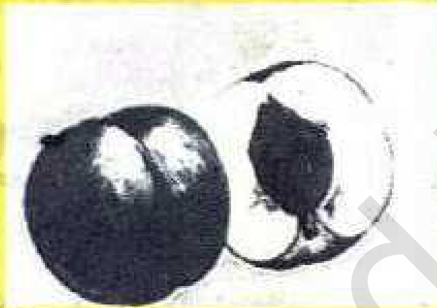
- **آشل :** (آ۔ شَل) جنینی نامے (۲) عائشہ ءِ نیم نام کہ "آشی" ءَ ھم گوشگ بیت،
- **آشو :** (آ۔ شُو) جنینی نامے۔ بتل : آشو کہ اِیت من ءَ روباہ دارت۔ روباہ کہ اِیت من ءَ آشو دارت۔
- **آشوب :** (آ۔ ش وبْ) ڈاہ ءُ شور۔
- **آشوبگ :** (آ۔ شو۔ بگْ) آشُبگ، ڈانگرگ، ڈاہ ءُ شور گرگ (۲) کُردچیں نچے کہ کلونٹ ءُ زرد اَنت۔
- **آشوبہ :** (آ۔ شو۔ بَ ہ) سرازی نچے، بلکیں ھما آشوبگ اِنت یا کہ ھمائی پڑات اِنت۔
- **آشور :** (آ۔ شو۔ ر) وشبوئیں کاھے، شیرگ ءِ بازاں بیں ءُ وارت شیرباز دنت، ایشی ءِ تاک چگو آنگہ ءُ اَنت (۲) مردیں نامے۔
- **آشی :** (آ۔ شِیْ) جنینی نامے (۲) عائشہ ءِ نیم نام کہ ایشی ءَ آشل ءُ آشو ھم گوش اَنت۔
- **آکاڑہ :** (آ۔ کَ ا۔ ڑہْ) بچار "آنکاڑو" آکاڑا، آکاڑو۔
- **آکبت :** (آ۔ کِ۔ بَ تْ) آسر، گُڈسر (تازی : عاقبت)۔
- **آکو :** (آ۔ کُو) لیبے کہ لُٹیں کسانیں بنگ سرءَ جتگی ءَ نیمگی کن اَنت ءُ پہ بول اِشں جن اَنت بلے اِے لیب بُندراتاں بیت کہ بلکیں پہ دراآدیں مُلکاں آتگگ (۲) بُوتم : مُرگےکہ ھر کسے زانت ءُ کہ پہ شوتی ءَ نام کپتگ۔ ایشی ءِ توار ایش اِنت : "آکو ھکاں زور" یا کہ او آکو۔
- **آکوت :** (آ۔ کو۔ تْ) شہریں لال (تازی یاقوت۔ انگریزی : (RUBY)
- **آکوت :** (آ۔ کو۔ تْ) بچار "ھاکوت"۔
- **آکوٹ :** (آ۔ کو۔ ٹْ) بچار "ھاکوٹ"
- **آگا :** (آ۔ گَ ا) لوٹیایانی نیکراھی پیشوک ءُ سرٹا، واجہ، واجکار (گال درآمدے)
- **آگاسی :** (آ۔ گا۔ سیْ) ماڑیانی بُرزی تبکانی دیم ءُ کاپر ءِ ھا گیشیں بہر کہ چہ دیوال ءَ گیشں اِنت (انگریزی : (BALCONY)
- **آگاہ :** (آ۔ گا۔ ہْ) آگہ : ھما کہ واب نہ اِنت (۲) سرپد، زانتکار
- **آگبوٹ** (آ۔ گْ۔ بُ وٹْ) ھما گُراب کہ پہ مشین روت (ھندی انگریزی : آگ = آس + بوٹ (BOAT) بوجیگ۔
- **آگہ :** (آ۔ گہْ) بچار "آگاہ"۔
- **آگُر :** (آ۔ گُرْ) چہ "آگُرگ" ءِ کارگال ءِ پہ ھانگال بزاں بہ آگُر"۔
- **آگُرگ :** (آ۔ گُو۔ رَگْ) بشکرگ، ڈاھرگ، چہ ترس ءَ زانتکار بیگ ءُ تُراس کنگ یا کہ پہ مُرڑ ءُ جنگ ءَ زھر گرگ۔
- **آگُنڈ :** (آ۔ گُنْ۔ ڈْ) آگنڈ، ھنڈال، بنڈال، روتگ، چرگ، ریتگ۔
- **آل :** (آ۔ لْ) سروک، پیشوک، کُنگے ءِ کماش۔
- **آل :** (آ۔ لْ) حال، ناذراھی یے کہ کپتوکیں جنینے ءَ گپت کہ چہ زانتکاری ءَ مرداں گوشتگ کہ جِنّے یار جاتگے۔
- **آلات :** (آ۔ لاتْ) سازءُ سامان، یک چیزے ءِ لازمیں ایرت ءُ پُردشیں سامان (۲) بوجیگ ءُ آلات بزاں آنی ءُ دَور، پلمن ءُ آچار ءُ پسے دگہ چیز (تازی : آلہ باز : آلات)
- **آلاڈ :** (آ۔ لا۔ ڈْ) بچار "آلاڑ"۔
- **آلاڈی :** (آلا ڈِیْ) بچار "آلاڑی"
- **آلاڑ :** (آ۔ لا۔ ڑْ) آلاڈ : دریاءِ آپ شپے رد ءِ دءُبر ءُ پترءُ کیت ءُ دءُبر ھالیگ بیت۔ مے ھالیگ بیگ ءَ "آلاڑ" گوش اَنت

(تازی: جَزر ، انگریزی : EBB)

- **آلاڑی** : (آ۔ لا۔ ڑِی) آلادمی ، ماھیگے ءِ نام اِنت .
- **آرڑو** : (آ۔ ل۔ ڑُوْ) یک وْرچکے .
- **آلکو** : (آ۔ ل۔ کُوْ یا آ۔ لُ۔ کُوْ) بھارکاھے کہ آمئی ءِ وَرَانت نے ءُ گْرادائت ھم وَرَانت نے . اِے دْوْ ذات اِنت (۱) وَرَگی (۲) ماری ۔ ماری زھر بیت ۔ بتل: آلکو زھرگیتگ یَتن تاکیں کہ شُتدم ءَ سورمکیں جنے گیتگ . (بجارمْت)
- **آلگ** : (آ۔ ل۔ گْ) زانگیں نیبگے ، بجار " ھالگ " (بجارمْت)
- **آلَم** : (آ۔ لَ۔ مْ) دنیا ، جھان ، مھلوک ، مردم ۔ بتل: گْوھر اِنت گوں آلَم ءَ بھرانت . (تازی: عالَم)
- **آلم** : (آ۔ لَ مْ) بندیرا ، بیرک ، رامٹو ، باوٹا (تازی: عَلَم ، انگریزی : FLAG) آلم کنگ : پہ آلم گپ جنگ یا اشارہ کنگ یا ھال دیگ ۔ آلم ءِ دار : ھما دار کہ آئی ءِ سرءَ آلم چاپگ بیت .
- **آنُڈ** : (آ۔ نُ۔ ڈْ) آگنڈ ، ھنڈال ، رونگ ، چِرگ ، ریشگ .
- **آلو** : (آ۔ لُوْ یا آ۔ لُوْ) بجار "ھالو" .
- **آلور** : (آ۔ لُورْ) شِشترءِ شترّیں کاہ .

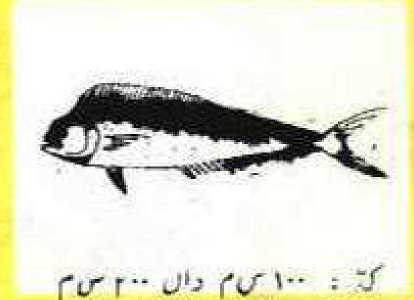
آلکو

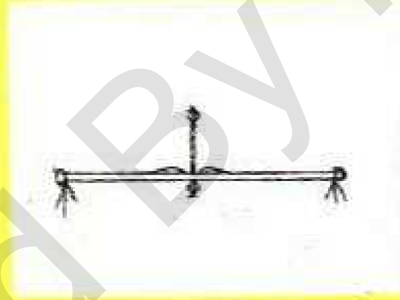
آلگ

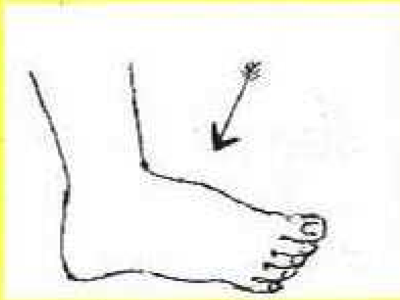
- **آلوڑ** : (آ۔ لُوڑْ) یکجا ۔ ھور ، سرءُ چیر ، آلوڑبلوڑ ، مال ءُ دلوتانی سرا آزگیں کاہ ءُ بُوچ .
- **آلوڑبلوڑ** : (آ۔ لُو۔ ڑْ + بَ۔ لُو۔ ڑْ) ھور تھور ، سرءُ چیر .
- **آلہ** : (آ۔ لَہ) شاھین ءِ رستیں مُرگے ۔ ماں بلوچی لچھاں " آلھیں گردن "
- **آلی** : (آ۔ لِی) ھالی دگار نامیں پرندے بیتگ کہ گورنشیں ھالی " ءَ زانگ بیت ءُ مے رنگ ءَ ھالی چہ پولنگاں پلک شوداِنت " ءِ بتل ھم ھمائی ءِ نام ءَ اِنت . (۲) سُھرگ ، سُھرنگ .
- **آلی بند** : (آ۔ لِی۔ بَ نْ ڈْ) بجار " آلی بند "
- **آلی کروچ** : (آ۔ لِی + کُ۔ رُوْ۔ چْ) مچے کہ ایشی ءِ کلونٹ زردیا زرد ءُ سُھر بنت .
- **آم** : (آ۔ مْ) آمگ : ھاکر ءَ گْراستگ یا ءَ تِیگ (۲) اولاک ءِ رواج (۳) ماھیگ ءِ کُشگ ءِ یک راستے (۴) ھشتی لیب ءَ دارگ ءُ آم کنگ " بزاں دارگ ھال ءَ رس اِیت جلیبی پہ دومی لیبی ءِ دارگ ءِ کُشگ ءِ ھاترءَ دومی دارگ ءَ دگہ رندے ترّین اِیت .
- **آماچ** : (آ۔ مَا۔ چْ) ٹِک ، نشان کہ تیرجنی ءَ بندگ بیت .
- **آم چکن** : (آ۔ مْ + چَ۔ کَنْ) دوچ ءِ نام اِنت ، آمگیں دوچ .

- **آمڑ** : (آ۔مَڑ) ھمے جوڑ گرتگیں سیاھیں رنگ کہ پہ دنتانانی مُشگ ءِ کارمرد بیت کہ دنتاناں سیاہ کنت ۔
- **آمڑوسک** : (آ۔مَ۔ڑُو۔سِ۔کَ) سارم ءِ راستیں ماھیگے بلے بادومچی اِنت DOLPHIN FISHES. (بچار بُت)
- **آمک** : (آ۔مُ کَ) آمنک، چیچیل ءِ زاتے ، مردمی نامے ۔
- **آمکار** : (آم۔کار) آمنگ کار بزاں مُوتی ءُ بُنتی نہ کرتگیں کار ، انچوش کہ یک چیلکے یا کونٹے یک بے انچوش شرّی جن انت یا کرشُوتی انت رند ءَ مُحر کارے کن انت ۔
- **آمکی** : (آ۔مُ۔کِی) ھاکرگوں آمنک ءِ شیادی کنت ۔ ھانیگ کہ "آمک یا امنک" (چیچل) ءِ دارتگ ۔ مردمی نامے ۔
- **آمگ** : (آ۔مَگ) ھاکر نہ پچگ ۔ ھاکر نہ گراستگ وردن ءِ چیز یا کنیتگ ۔
- **آمگ کار** : (آ۔مَگ ءِ کار) بچار آمکار "
- **آمگین** : (آ۔مَ۔گِے۔نَ) ھاکر آمگ اِنت ، نہ رستگ یا نہ پچگ ۔
- **آمگیں دوچ** : (آ۔مَ۔گےن ءِ دُوچ) بُرز بلوچی ءِ دوچ ءِ تہ ءَ یکے نام زانتگین اُنت ۔ بُست لوپ ، چوٹل ، تگل ءُ ذیگ ، پولوئیک ، کپت ءُ کنگل ، بندری وٹ (وٹ یا زراست اُنت) بندی ، یک ءُ کپت ، سُندکی (وبنج تگلی ءُ تے تکی)
- **آمِل** : (آ۔مِل) مُلک ، دیار ، سرحد ، ڈیھ ۔
- **آمُل** : (آ۔مُل) آمنہ ءِ نام ءِ نیم نام اِنت (۲) جنگ ، کار

آمڑوسک/آملوشک

آمینہ

آمیدبند

- **آمَن** : (آ۔مَن) چُخر ، سوھان (۲) پہ زھم ءَ "آپ دیگ" کہ جوھردار بہ بیت ۔ (آمن دیگ)
- **آمو** : (آ۔مُو) نامے ، احمد ءِ نیم نام اِنت ۔
- **آموتلک** : (آ۔مو۔تِل۔کَ) آمیدتِلک ، آمودتلک : ھمے گُونڈیں تلکگ کہ آمید ءِ توکا توک سُبکیں رُنگ ءِ تہ ءَ مانکشتگیں بندیک ءِ سرءَ بستگ ۔
- **آمود** : (آ۔مُ و دَ) بچار آمید "
- **آمیتلک** : (آ۔می۔تِل۔کَ) آمیدتلک ، آموتِلک ، آمودتِلک : بچار آموتلک "
- **آمی** : (آ۔مِی) ناوانندھیں مردم ، ھامردم کہ نہ وانتگ ۔
- **آمید** : (آ۔مِی۔دَ) آمود : ھاتچکیں دار کہ آئی ءِ ھردو سراں شاھیم ءِ سرلوتچان اُنت ءُ توک ءَ بندیکے آئی ءِ سرءَ تچکے بستگ (۲) حَق ، انصاپ (تازی : انصاف) (بچار بُت)
- **آمیدبند** (آ۔مِی۔دَ ءِ بَ۔نَ۔دَ) پاد ءِ پُشت ءِ ھابند کہ لنگکان ءُ پیچّ ءِ نیامی ءَ اِنت ۔ (بچار بُت)
- **آمیدگِس** : (آ۔مِی۔دَ۔گِ۔سَ) ھادیوان جاہ کہ میار ءُ بے میار ءِ اڑ ءِ گیشینگ ءِ کارمرد بیت (انگریزی : LAW COURTS)

تازی: محکمة. پارسی: دادگاہ)

- **آمیگ**: (آ۔مِی۔گ) راستیں، ھاکرشتگ ءُ ٹھُبوئے مان نیست (مجاز ءِ چپّ حقیقت) "نامیگ" ءِ چپّ (انگریزی: NATURE فطرت)
- **آمیگِس**: (آ۔مِی۔گِس) بچار "آمیدگِس"
- **آمیگی**: (آ۔مِی۔گی) ھاکرگوں "آمیگ" ءَ شیادی کنت، ھاکر "نامیگی" مہ اِنت (فطری NATURAL)
- **آمین**: (آ۔م ے۔ن) بچار "ھامین"
- **آمین**: (آ۔مِی۔ن) مان نیگراھی پاکو انگیان لوٹگ ءِ پاگیانی رندءَ گوش اَنت، ایشی ءِ بزانت اِنت "انچُش بیات"۔ (انگریزی: AMEN)
- **آن**: (آن) کارگالانی تہ ءَ پہ "مَن" ءِ گال ءِ جھگیری ءَ کارمرد بیت کہ کُمکارگالے انچوکہ: "مَن روان" ءِ تہ ءَ گُڈّی "آن" (۲) ھر کارگالے ءِ رندءَ ھور بیت آئی ءِ جاورءِ گیشّین اِیت انچوکہ "روان اِنت" رَوگ ءِ تہ ءَ اِنت (۳) نامگالے ءِ رندءَ کیت آئی ءَ چیکیءَ "بازکنت انچوکہ مردم۔ مردمان، کلاہ۔ کلاھان۔
- **آن**: (آ۔ن) کسے ءِ گوانک ءِ پتّسوءَ "آن" گوشگ بزان ھَو۔
- **آنا**: (آ۔نَا) آنہ، آنگی، شاھی، نیم گِبز، کلدار ءِ شانزدھمی بھر۔
- **آنجبند**: (آن۔جَ۔بَن۔د) بچار "آنجگبند"
- **آنجگ**: (آن۔جَگ) ھابندکہ پہ شلوار ءِ گوں لانک ءَ بندگ ءَ آئی ءَ مان کشّ اَنت۔ ایشی ءَ "نشپیل" ھم گوش اَنت۔ ھے رنگ ءَ "نیپگ" ھم گوشگ بیت (چوناھیگا نیپگ شلوار ءِ ھاجاگ اِنت کہ آنجگ مان کنگ بیت) آنجگ بازراست اِنت (۱) کُبلی (۲) ھزرگرد (۳) بنّالی (۴) مارپوست (۵) ششو (پارسی: آھنجہ، انگریزی: TROUSER CARD)
- **آنجگبند**: (آن۔جَگ۔بَن۔د) آنجبند: آنجگ ءِ جند، آنجگ ءِ بندگ ءِ جاگہ، شلوار ءِ آنجگ ءِ جاگہ۔
- **آنچوپگ**: (آن۔چُو۔پَگ) بچار "آچوپگ"
- **آنڈار**: (آن۔ڈار) بچار "ھانڈار"
- **آنڈگ**: (آن۔ڈَگ) تنگ، بار ءِ نیم BBK: Barker / A.K Mangal: half load
- **آنک**: (آ۔نک) دوچے ءِ نام اِنت (۲) جنینی نامے۔
- **آنکاڑو**: (آن۔کا۔ڑُو) گوادری نگوُرءَ کورے ءِ نام اِنت، ھے ھندءِ نام ھم "آنکاڑو" اِنت۔ آکاڑو
- **آنکاڑہ**: (آن۔کا۔ڑہ) بچار "آنکاڑو"
- **آنگی**: (آ۔نَ۔گِی) یک "آنا" ءِ زرّ، آنہ، شاھی، نیم گِبز
- **آنگر**: (آن۔گُر) آنگو، آنگور، آدیم ءَ، آگورءَ، آگرءَ، آنیگ ءَ: پہ دیر ءَ۔ اینگر انگر: اِدءَ اودءَ اینگر آنگر کنگ، پہ وتی دس ءَ جُھد کنگ۔
- **آنگزّ**: (آن۔گزّ) انگزّ، چپّ ءُ چاگرد، چاریں دیم، چاگردءَ۔ آنگزّ ءَ کنگ۔ آنگزّ ءَ کپگ، آنگزّ ءَ بیگ، آنگزّ ءَ گرگ۔
- **آنگل**: (آن۔گَل) لاڑی، مُھل، ناز۔
- **آنگو**: (آن۔گُو) آنگر، دُور، آدیم ءَ۔
- **آنگور**: (آن۔گُ۔ور) آنگر، آنگو بچار "آنگر"
- **آنوئی**: (آ۔نُو۔ئی) پشکیں ماھیگ ءِ زاتے۔

- **آوار** : (آ۔ وَا۔ رْ) ھا گُژ یا کہ دگہ اَنچیں کاہ ءُ بوج ءُ سات کہ پہ زمین ءِ زوُر دمند کنگ ءَ کارانت ءُ ریچ اَنت ءُ ماں (۲) آمبار، ھزینہ، مال ءُ زر۔ ھر چیزے کہ کسے ءِ مُچّینکان اِنت۔ آوار ءِ جنگ : بزاں کسے ءِ لوگ ءِ آزُر وہ کنگ ءُ ھر چے کہ دست ءَ کپ اِیت لُٹ ءُ برگ یا گُراں بھا تریں چیزانی بُرگ (۳) مُل ءِ مال، دُزّی یا زور بُرد ءِ مال (۴) سات، دلوت ءُ مال ءِ لڈ یا کہ آئی ءِ بنجاہ ءِ ردپوک۔
- **آوارجاہ** : (آ۔ وَا ر۔ جاہ) ھزینہ، زر ءُ مال ءِ ایر کنگ ءِ جاگہ (۲) مُچّینک۔
- **آوارگ** : (آ۔ وَا۔ رَگ) آوار ءِ جنگ، آوار زورگ (۲) دَرپہ دَر، بے دَر ءُ جاگہ۔
- **آواڑ** : (آ۔ وَا۔ ڑ) واڑ، پُل، ٹُٹ۔
- **آواز** : (آ۔ وَاز) توار، ھر چیزے ءِ اِشکنگ بیت، گالوار، تُرمُش، چوڑگ، گُرندگ، ھر توارے بہ بیت۔ ساز، زیمر یا یک چیزے ءِ پہ ساز ءُ زیمر وانگ۔
- **آوان** : (آ۔ وَان) آیاں، آباز مردماں، آھاں۔
- **آہ** : (آ۔ ہ) چہ دل ءَ پہ درد ءُ سوزان دپ ءَ دراتگیں "آہ" ءِ گالوار۔ درد ءِ سھیگ کنگ ءَ گوشگ بیت کہ بزاں من ءَ دردے پہ اِنت۔ بژن ءُ ارمان۔
- **آہ** : (آ۔ ہ) آہ جنگ : جنترء ِ پہ چگ تیز کنگ۔ کُسّب یا دگہ اَنچیں درپے ءَ کہ دان ءُ ماں کن اَنت ءُ "آہ جن اَنت" بزاں پہ جنتر ءِ دستگانی یا پہ آچوپگ ءِ بنگ ءَ گیشتردان بدار اِیت۔
- **آھار** : (آھار) وَردِن، وراک، ورگی چیز (۲) ھا مردم کہ آئی ءَ چیزے وارتگ بزاں سباہ ءَ چہ واب ءَ پاد آیگ ءَ رند چیزے وارتگ ءُ گُڑا "ناھار" نہ اِنت یا کہ "اُناوار" نہ اِنت۔ پلانی آھار اِنت : بزاں سیر ءَ نہ وارتگ ءُ بلے "ناھار" نہ اِنت (۳) رگبند، ارزبند
- **آھت** : (آھت) آتک۔
- **آھتن** : (آہ۔ تِن) آتکن، آیگ ءِ جند (آمد)۔
- **آھجنگ** : (آہ۔ جَ۔ نَگ) پہ تیز کنگ ءِ ھاترا گوں چگ ءَ جنتر ءَ "آہ جنگ"۔
- **آھچک** : (آ۔ ھِچ۔ کَ) وَتے تچوکیں، سرکپوک ءُ پتاڈکیں بُرے چو بینڈاء اِنت، وراَنت ءُ۔ بازے مردم گوش اِیت اے ھم "آھشک" اِنت
- **آھر** : (آ۔ ھِر) گُڈ ءُ سر، آسر، کُٹ اِنگیں سر یا رند۔ (تازی : آخر)
- **آھِتر** : (آھِتر) شرتگ، ھاگوات کہ ھورے ءُ گوں اِنت۔ ـ مُھترء ِ بوجیگ شلّیں آھترء ِ جنگ۔ (شھلو کار)
- **آھُتر** : (آ۔ ھُتر) اولاک (گیشترھر) ءِ بنجاہ ءِ لڈ ءُ بوج کہ کاہ ءُ سمات ھور بنت۔ گوک یا کاٹیگر ءِ سر آرتگیں کاہ کہ جم اِشس کن اَنت کہ پد ءَ زمستان ءَ دینت اِش۔
- **آھِرت** : (آ۔ ھِ۔ رَت) پردا، آجھان، چہ مرگ ءَ رند ءِ جھان، دومی جھان (تازی : آخرۃ)
- **آھِشک** : (آ۔ ھِش۔ کَ) کاھے کہ زرچک ءَ پتا اِیت۔ دلوت ءُ وارت بازشیر دنت۔ گوش اَنت کہ اے ھم "آھچک" اِنت۔ باز مردم کپت ءَ ھم گوش اِیت بلے اے مَتِن نہ اِنت۔
- **آھن** : (آ۔ ھِن) پارسی ءَ "آہن" ءَ گوش اَنت کہ بازجاگہ بلوچی ءَ کار مرد بوتگ۔
- **آھنا** : (آ۔ ھِ۔ نا) "آ اِنت ناں" ءِ گوَنڈ گال، بلے پہ "سرڈاہ" ءَ رند انگت ھم اے کار ءَ گت ءَ پیسر بیگ ءِ وھد ءَ گوشگ بیت "آھنا کہ بچک ءُ جت!" "آھنا کہ شُت!" اے گال "آنا" ھم گوشگ بیت۔ اے رنگیں دگہ گال "ایشنا" یا "اِشنا" اِنت کہ اے پہ نزیک ءَ اِنت، اے ھم ھمے رنگ ءَ چہ بیش ڈاہ ءَ رند گوشگ بیت۔

- **آھُنڈ** : (آ۔ ھُن۔ ڈ) آگُنڈ، ھُنڈال، روتگ، یک چیزے ءِ بُن ۔
- **آھنگ** : (آ۔ ھن۔ گ) بچار "آنجگ"۔ ھر انچیں چیزے کہ پہ دگہ چیزے چِلّائیگ یا بُرزءَ مُھر دارگءَ کار مردبیت ۔
- **آھَنگ** : (آ۔ ھَن۔ گ) لڑّوک ءُ ھماساد کہ دو لَچ یا بارانی کُڑیاں مان ئے کارانت کہ باز محکم بہ بیت
- **آھُو** : (آھُو) آسک یہ شکارے ئے کُن اَنت، آھوگ (زندپازندی زبان ءُ آھی گُوش اَنت)، شگان تژن ءُ پیگور ۔
- **آھُوپر** : (آ۔ ھُ۔ وَ۔ پَ۔ رَ) چوکہ آھُو بزاں آسک ءِ دَروَری، شتر تگ ءُ شرکتہ ءُ بالاد ۔
- **آھُوڈروشم** : (آ۔ ھُ وَ + ڈ۔ رَ۔ وْ۔ شْ۔ مْ) آسک رنگ، آسک دَروَر، شترنگ ءُ زیبا ئے ءُ ڈولدار ۔
- **آھُوگ** : (آ۔ ھُو۔ گ) آھیر، شگان، تژن۔ آھوگ کنگ یا آھوگ دیگ : شگان جنگ۔ آسک ءِ ھم گُوش اَنت ۔
- **آھیر** : (آ۔ ھی۔ ر) شگان، تژن، چاڑی جنگ ــ من ترا آھیرے نہ کت چو شیں ۔ (۲) ھما مردم کہ آئی ءِ چم پہ دگرءِ چیزءَ سک اِنت لالچی، لبی، پہ دگرءِ مال ءُ دل بلہ ءِ ــ مردم بے آھیر " بزاں پہ لالچ پہ چیز یا زرءَ آھیر نہ اِنت (بے آھیر ءِ بے لوٹ)
- **آھیزگ** : (آ۔ ھے۔ زگ) ہوشاربیگ، ہوشار بوگ، کروسو بوگ، بزاں پہ جنگءِ جریدہ ءُ ساجو بیگ، چوکہ باسپان ءَ داشتانگ، پہ چاریگ ءُ پانپانی یا کہ پہ کارءِ کنگ ءِ جریدگ ءُ ساجو بیگ ۔
- **آئشنا** : (آ۔ ءِ۔ نا) بچار "آھنا"
- **آئی** : (آ۔ ئی) آ، آمردم یا آئیءَ ۔ ۲ ۔ "مات" ءِ ھم گُوش اَنت کہ بُندرءَ درآمدیں گالے ۔
- **آئیگ** : (آ۔ یئگ) بچار "آئیءِ"۔
- **آئیءَ** : (آ۔ ئی۔ ءَ) آمردمءَ، اَک، آئیءَ گُوشتگ (کنوک اِنت) اِے گال بازجاگہ "ءَ" ءِ گوشگ بیت ۔
- **آئیءِ** : (آ۔ ئی۔ ءِ) آمردمءِ، آچیزءِ، اِے گال "آئی ئیگ" ءُ "آئیگ" ھم گُوشگ بیت
- **آئی ئیگ** : (آ۔ ئی۔ ئے۔ گ) بچار "آئیءِ"
- **آیا** : (آ۔ یا) جُستاں کہ گپ ءُ شنگیج ءُ کیت۔ اک : آیا تو ھمدءَ بندے ؟
- **آیات** : (آ۔ یا۔ ت) مسلمانانی نیکراھی پاکوانگی ءُ پاگپ، کلام اللہ ءِ تہءِ گپ (تازی : آیات پہ بازءَ، پہ یکےءَ آیۃ)
- **آیان** : (آ۔ یا۔ ن) آیگ ءِ تہءَ، ھما کہ پیداک اِنت، ماں آیگءَ، روان ءُ چپ ۔
- **آیاں** : (آ۔ یا۔ ں) پہ دیرءُ بازمردم یا چیزاں گوشگ بیت اک : آیاں گُوش، آیاں بیار۔ پہ یکےءَ آئیءَ اِنت ۔
- **آیانی** : (آ۔ یا۔ نی) آباز مردمانی، آیانیگ، آچیزانی۔ اک : آیانی گِس، آیانی پِت ۔
- **آیانیگ** : (آ۔ یا۔ نی۔ گ) بچار "آیانی"
- **آیگی** : (آ۔ ئی۔ گی) آیوکیں، ھما کہ نوکی کیت۔ بن رھبند (گرامر) ءَ ھما کار گال کہ آ کارے ءِ دیمترءَ کنگ ءِ مئین بکنت۔ انچوش کہ : بکنت، بروت۔ (فعل مستقبل FUTURE TENSE)
- **آیگ** : (آ۔ یگ) دتی جندءَ آرگ، چہ یک جاگھے ءَ روانگ بیگ ءُ دگہ جاگھےءِ رسگ بزاں دومی جاگہءِ آیگ، روگ ءِ چپ ۔
- **آیگی** : (آ۔ ئ۔ گی) ھما کہ کیت سبلے دنیگا نیتگ۔ اک : بئیت۔ روگیءِ چپ ۔

ا

ا : (اَ) بلوچی ءِ گُنگیں آپ اِنت ایشی ءِ گالوارچو کہ اُف اِنگیں " ءَ " ءِ اِنت . ایشی ءِ وتی نام گونڈءُ شُبک ونگیں" ءَ " یا کہ "ا" اِنت . گالانی بُنگیج ءَ کیت . " ءَ ءِ ءُ " بزاں " ءَ ءِ ءُ " ءِ رنگیں یک سُرءِ یوےپر ءُ بیت . اک : اَڑ ، اِذ اُف . اگاں گالانی نیامجی ءَ یا کہ گُڈ سرءَ کیت چوت پسری آپ ءِ گوں وت بُرزءَ ڈراج کنش ایت اک : بازار، کاپر، بادا اگاں کشش (مدّ) سئے پر بیت چو کہ دو " ا " ءَ وانگ بیت . اک : ۱۱ آ آ (ردمن ۸ . آوستائی ــ ، ھندی آ ؤ)

اَ : (اَ) " ـَ " اِے نشانے کہ آبانی سرءَ جنگ بیت ، پارسی ءَ ایشی ءُ " زبر " ءُ تازی ءَ " فتحہ " گوش اَنت .

اِ : (اِ) " ـِ " اِے نشانے کہ آبانی چیرءَ جنگ بیت ، پارسی ءَ ایشی ءَ " زیر " ءُ تازی ءَ " کسرہ " گوش اَنت .

اُ : (اُ) " ـُ " اِے نشانے کہ آبانی سرءَ جنگ بیت کہ پارسی ءُ " پیش " ءُ تازی ءَ " ضمہ " گوشگ بیت .

اَبا : (اَبا) اِے گال بُندرءَ " آبا " اِنت کہ شُبک وان ءُ " اَبا " کنگ بوتگ . چہ وتی بُندریں بزانت ءَ ابید باز بزانت دَنت . اِے پہ گپ ءِ تامدار کنگ ، اجکھی ، بھاگی ، باضدی ءِ رنگ ءُ گپ ءِ بُنگیج ءَ یا گُڈ سرءَ کارمرد بیت . انچوش کہ : ھاں آبا !! گجا اَبا !! اباسیگی گجتے نہ اِنت !! اِے گال ءَ گونڈیں چُک ھم کارمرد کن اَنت . انچوش کہ : اَبا مانیائیں گوں ! اَبا مارا کار نیست ! پہ وتی گپ ءِ راستی ءِ پُرسگ ءُ گواہی گرگ ءَ " اَبا انچوش نہ اِنت ؟ بیزاری ءِ رنگ ءَ : اَبا شما وَت زان اِت وتیگ ءَ ! پہ لاچاری ءُ بھاگی : بیا اَبا نی شتر اِنت ! تزن : تو اَبا مرچاں ھیگی نئے ! راستی ءِ گُشگ : اَبا گونڈانی جاگہ دِل ءِ سر اِنت .

اَبّا : (اَب . با) چُک ءِ مات ءِ لوگواجہ کہ چُک چہ مے لوگواجہ ءَ بہ بیت . مات ءِ لوگواجہ کہ چُک چہ ھمیشی ءَ بہ بیت . پت ، پس ، پہ دوستی ءَ " بابا " " بابو " پت وتی چُک ءَ ھم دوستی ءَ " اَبّا " گوش ایت . خوانیں مردم ھر گونڈیں چُک ءَ " اَبّا " گوش اَنت

اِبابت : (اِبا . بَت) دَرور ، ھمدرور ، چوکہ " دُر اِباتیں دوست (۲) بندگی ءِ کستری دست بندگ ءُ خُدا ءَ ساڑائیگ (عبادت)

اَبابکی : (اَ . بَ اَ . بَ . کِ . ئی) بکّی بزاں مُلّا ءُ بک ءِ کارکنوک کہ چیت ءُ تائید دَنت ءُ دَم ءُ چوپ کنت .

ابابیل : (اَ . با . بی . ل) بیبیستان : کسانیں مُرگے ، بازلانی سرءَ ڈراج اَنت دُمب ءِ دو سر اَنت ءُ ھر دوئیں ڈراج اَنت تو گوش ئے زاناں دوشاہ اَنت . ایشی ءِ لاپ ءِ چیر اسپیت اِنت ، بازلانی سرءُ ، بدءُ سرگ سیاہ اَنت . ترند بال کنت کہ چو تیرءَ سِد ایت . بال ءِ تہ ءَ بازلاں چیح ءُ زرکنت . اے بجارگاہ ءَ کیت ، کدوگ ءِ لوگانی تیرَن ءُ کاپرانی لاپدارانی سرءَ پہ گِل بند ایت . ایشی ءِ توار " ٹکر ٹکر ٹرررر " اِنت (تازی زبان ءَ " ابابیل " مزنیں شھدالیں مُرگے ءِ نام اِنت) .

اباشکو : (اَ . با . ش . کو) یک مردے اگاں در آمدیں ملکے ءُ کرکش ءَ بچاہ نیار ایت یا کہ ترس ءُ تھنائی ھر دو مُنیاں گپتگ انچوش کرگ بیت گوش ئے زاناں میراں ءُ سےجاڑ ءُ ابینگ اِنت گوش اَنت : پلانی اباشکو اِنت ءُ ترا ایت .

اَبَد : (اَ . بَد) ھمیر ، پہ ھمہ ، ابدن اک : من اِے کارءَ اَبد نہ کناں ، اِے گُرنگ پہ اَبد بوجگ نہ بیت (تازی : اَبد)

اَبدک : (اَب . دَک) مردینی نامے ، عبداللہ ءِ نیم نام .

اَبدال : (اَب . دَال) بے اقل ، بے شتہ ، مُغز نہ ھم ، بے سرءُ بنیں گپ جنوک ، گنوک ، عاکسروت نہ اِنت .

اَبدال : (اَب . دَال) درشمتانی گورءَ ولی ءُ بزرگ ءِ یک درجہ یے ، یک کُھ اِنے اک : احمد شاہ ابدالی .

- ابدم : (اَب ۔ دَم) ھَبدم ، گوھر: چہ پیداکی گرتگیں سرجمیں چیزاں ایرت تریں بےبُنگشی چیز (انگریزی ایٹم ATOM تازی : ذرّہ ، پارسی : جوھر ۔)
- ابدن: (اَب ۔ دَن) ھجبر ، پہ بھ ، بچار " پہ بھ " ۔
- اُبدھ : (اُب ۔ دَھ) بادشاہ یا مالدارءِ لنگر بزاں کنورجاہ بازیں وَرگ ءُ چرگ (ولیمہ) ، سیری ۔ اُبدھ ۔ نکاہ
- اُبدھی : (اُب ۔ دَ ۔ ھی) ھا مردم کہ لنگرءُ اُبدھ ءِ مستریں اَنت ءُ ایشی ءِ چیت ءُ ایرءِ ماں دست ءَ اِنت (خانساماں) ، ھا مردم کہ پہ کسےءِ اُبدھ ءَ آتک اَنت ، پہ نبٹ ءِ وَرگ یا نکاہ ءَ اتکگیں مردم ۔
- اُبدئی : (اُب ۔ دَ ۔ ئی) بچار " اُبدھی "
- اَبدی : (اَب ۔ دِی) مردینی نامے ۔ میر آبدی : میردین محمد سدزئی ءِ پت کہ مزنیں آبدی ءَ زانگ بیت ۔ اِسے جدگالے بوتگ ءُ دشتیاری ءِ سردار بوتگ چہ ایشی ءَ زند دین محمد سردار بوت بلے گجراں گیپت ءُ ٹرت کہ تھران ءَ بندگ بوت تاکہ ھمودا مُرت ۔ ایشی ءِ چار بچ بوتگ اَنت (۱) اَبدی (۲) ایسپ (۳) مولا داد (۴) یار محمد ۔
- اَبدیم : (اَب ۔ دِےم) اندیم ، نوان ۔
- اَبدین : (اَب ۔ دِےن) مردینی نامے ۔
- اَبُر : (اَ ۔ بُر) سُربُر ، سُر ، سپر ۔
- ابرسگ : (اَب ۔ رِ ۔ سگ) مُنگیچ بیگ ، شُوبیگ یاکنگ ، جریگ ، جاڑی ، ساجو ۔
- ابرستگ : (اَب ۔ رِش ۔ تگ) مُنگیچ بیتگ یا کُرتگ ، جریدگیں ، جاڑی اِنت ۔
- اَبرشں : (اَب ۔ رِشں) یا اَب ۔ رَش) : اپس ءِ ساڑاِنت ۔ ھا رنگ ءَ گوش اَنت کہ شھرءُ اسپیت ھوار اِنت : ھر چ اَپسے کہ دو رنگ ءِ بیت ، تمردیں اپس ءُ مست ءُ گراھیں بورءَ ھم گوش اَنت ۔ پارسی ءَ ھم اَبرش ھا اپس ءَ گوش اَنت کہ جندءِ مُھر اِنت بلے اسپیتیں ٹک ءِ ماں یا شھرءُ اسپیتیں ٹگاری اپس ءَ ھم گوش اَنت ۔
- اَبرک : (اَب ۔ رَک) یک مادے کہ چو شیشگ ءَ ترپ اِیت بلے چو کہ شیشگ ءَ ترندنہ اِنت بلکیں بُربُرانک تنک تلک اِنت تنکیں سُلملیں پاگ یا سریگاں اَبرک دیئنت بزاں ایشی ءِ چوپ اَنت ءُ گُدگیچ کن اَنت ماں آپ ءَ لھڑد بیت نے کہ مُیذھیں آدت ھم ماں نے گُن اَنت ۔ نی گُدءَ ھمے آپانی تہ ءَ جن اَنت ءُ کش اَنت دانکہ سرجم ءَ پُل اِیت ھُشک کہ بیت ابرک چو کہ ذرنگ ءَ آئی ءِ سرءَ ترپ اَنت ۔
- اِبرک : (اِب ۔ رُک) مردینی نامے ، ابراھیم یا بَراھیم ءِ نیم نام
- اَبرم : (اَب ۔ رَم) مُنگش ، مُنگشی ساڑاکراں چیزے ءَ ماں اِنت فطرت نیچر ۔
- ابرھام : (اَ ۔ بُرھَام) اَبدم ، ھبدم ، مُنگش ، (فطرت ء NATURE)
- اِبتک : (اِب ۔ تک) بچار " اِبُتگ "
- اَبکہ : (اَبک ۔ کہ) ھَبکہ ، ھیران ، بھان ، گُوگ ، آجکہ ۔
- اَبُل : (اَ ۔ بُل) مردینی نامے ۔ ابوالحسن یا کہ ابابکرءِ نیم نام ۔
- اِبُل : (اِب ۔ بُل) اِبُک ۔ ابراھیم ءِ نیم نام کہ " اِبرک " ھم گوشں اَنت ۔
- اَبلک : (اَب ۔ لک) ھر چیزے کہ دورنگ بیت (پارسی : اَبلک ، ایشی ءِ تازی ابلق)
- اَبلو : (اَب ۔ ب ۔ لو) مُبندرءِ " آبا " اِنت کہ دوستی ءِ چوش گوشگ بیت ۔ گُریوگ ءِ تہ ءَ گیشتر گوشگ بیت ۔

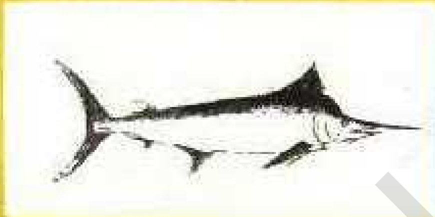
- اَبلوج : (اَب ۔ لوج) بچار " ابلوچ "۔
- اَبلوچ : (اَب ۔ لوچ) ابلوج، بلوچ ۔ بلوچ راج ءِ نام اِنت کہ سرجمیں بلوچستان آیانی ءَ نندجاہ اِنت ۔ ایشانی زبان ءَ بلوچی گوشَس اَنت (۲) ایرت کُرتگیں شکر یا کنڈ ءَ گوشَس اَنت ۔ ماں روگن ءَ مینتگیں شکر یا کنڈ کہ ایشی ءَ " شَشکل " گوشَس اَنت ایشی ءَ روگن ءِ بدل ءَ شیر ءِ تہ ءَ ھم مین اَنت ۔
- اَبلی : (اَب ۔ بلی) اَبلو، " اَبا " ءِ دوستیگیں رنگ ۔
- اَبندر : (اَ ۔ بن ۔ دَر) سرباز ءِ گورءَ یہ جتیں دریں ءَ بُزرشہرے ۔
- اَبتو : (اَپ ۔ بتو) بھانگ، گُریوگ، بے اُمیتی ءُ درد ءُ تورشت ءِ وھد ءَ گوشَس اَنت : اتو ماتی مُرتاں ! اتوا ے دَ بزگ اِنت، اتو چنچو آپ اَنت ۔
- اَتُو : (اَپ ۔ تُو) مردینی نامے ۔ سکیں کمیں چیزے بارہ ءَ وتی باھند ءِ پدرا کنگ ءَ گوشنگ " اتُو !! "
- اَبی : (اَ ۔ بی) چوکّ " اَتو " ءَ بھان گالے بلے گیشتر یہ چیند ءِ بازی ءُ مزنی ءَ ۔
- اَپّی : (اَپ ۔ پی) مزنیں چیزے ءِ گندگ ءَ گُرگ ءُ پدّاھری گوشنگ ۔
- اِپّی : (اِپ ۔ پی) مردینی نامے ۔
- اَبّے : (اَب ۔ بے) " اَپی " یہ مزنیں چیزے ءِ گندگ ءَ گُرگ ءُ گوشنگ ۔ یک چکے اگاں کارے بیران بکنت ءُ آ دگہ گوشَنت " ابّے مارا کارے نیست بلانی ءَ چوش کُت "
- اَبیتک : (اَ ۔ بے ۔ تک) بچارٹ یک میتگے ءِ مردم اگاں بلڈ اَنت ءُ بر ءَ اَنت آمیتگ ابیتک بیت ۔ چہ دوست ءُ لوگ ءِ مردماں گسے سر سند ءَ بیت یا جتا ءَ بیت آ " ابیتک " بیت ۔ چہ کُلگداریں مردے ءِ رَوگ ءَ دیوان ابیتک ءَ بزاں بے چاڑ بیت ۔
- اَبید : (اَ ۔ بے ۔ د) بیکہ، بگیرہ، ایشی ءِ سر ءَ در : ابید چہ من دگہ کس نہ ھچ نہ گوشت ۔ ابید چہ چاکر ءَ دگہ درست آتک اَنت
- اَبیل : (اَ ۔ بے ۔ ل) میتگ یا لوگ ءِ کِبر ءُ گوڈ ءُ ترنکاں " ابیل " گوشَس اَنت ۔ اگاں مردے چیسرءَ لوگے ءَ شتگ ءُ آ ھنگ بے مرچاں رو ءُ آ نہ کنت آئی ءَ گوشَس اَنت : مروچاں بلانی اِے لوگ ءِ ابیل ءَ نہ گوز اِیت ۔ دگہ دَر وَر : ایشی ءِ ابیل ءَ کچک نہ اوشت اِیت (بزاں چہ ایشی ءِ بدی ءَ) ۔ بلانی کس ءَ وتی ابیل ءَ نیل اِیت، بزاں نزیک ءَ نیل اِیت (۲) شہربند، کپان، پل، میتگ ءِ سیم سر (۳) زمین یا دگہ ماہ ءُ اِستارانی چپ ءُ چاگرد ءِ گُڈی سیم سر کہ اِے ھر چیز ءَ کہ ھما ھد ءِ تہ ءَ بیت وتی نیمگ ءَ کشَس اَنت ۔ Last border of the field of gravity (31-7-1971)
- اَبیلدار : (اَ ۔ بے ۔ ل ۔ دار) سرھد دار، سرھدار، ھما سرکاری کارمستر کہ یہ ملک ءِ سرھدانی پاسپانی ءُ سیم سرانی پھریزگ ءَ ناودیگ بیت ۔ پارسی : مرزبان ۔ دگہ ھر ہچ مردے کہ اِے کارمستر ءِ زیردستی ءَ آئی زرگون اَنت ءُ ھمے کار ءَ ھا تر ءَ آئی ءَ ھمراہ ءُ یرمان زیر اَنت آیاں ابیلکار گوشَس اَنت ۔
- اَبیلک : (اَ ۔ بے ۔ ل ۔ ک) ابیل ھما گوں دگرے ءِ " ابیل " ءَ شیادی کنت، گسے یا چیزے ءِ " چاگردیگ "، ھما کہ دگرے ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ تر اِیت ۔ ھما ماہ کہ دگہ استارانی چاگرد ءَ تر اَنت انچوش کہ " ماہ " زمین ءِ چاگردیگ اِنت (SATELLITE) ھما میتگ ءُ بازار کہ بُندریں شہرءِ ابیل ءَ آباد کنگ بیت ۔ (31- 7- 1970)
- اَبیلکار : (اَ ۔ بے ۔ ل ۔ کار) ھما مردم کہ یہ ملک ءِ سرھد ءُ سیم سرانی پھریزگ ءَ سیم سرانی کارمستر بزاں ابیلدار ءِ دستءِ چیر ءَ کارکن اَنت ءُ آئی ءِ ھمراہ اَنت ۔
- اَبیلی : (اَ ۔ بے ۔ لی) شہربند، کپان، پل کہ گس ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ بستگ ۔ ھا چیز کہ گوں ابیل ءَ شیادی کنت، سٹیلائٹ

(SATELLITE) ھا ماہ کہ دگہ استارے ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ تراَیت انچوش کہ ماہ زمین ءِ چپ چاگرد ءَ ترایت : چاگردی، چاگردیگ، ایشی ءَ " ابیلگ " ھم گوش اَنت ـ ھا مینگ ءُ بازار کہ بُندریں شھر ءَ گیس دور آباد کنگ بیت (SATELLITE TOWN) مردمے کہ دگرے ءِ لوگ ءِ دپ ءَ پہ چپداری ءِ بند ایت ـ سوالی ، محتاج (31-2-1970)

- آبیلی : (آ ـ بے ـ لی) ھا مردم کہ دتی مینگ یا شھر ءِ ابیل ءَ گردلیت بلے آئی ءَ چہ راج یا سرکار ءِ نیمگ ءَ مینگ یا شھر ءِ تہ ءَ آیگ ءِ بھل نیست ـ یزاں دراں مینگ ، دراں شھر ، پلانی گس ءُ مینگ ءُ شھر ءَ انگہ ءَ کنت ابیلی اِنت ءُ ترایت ـ ھا مردم کہ دگہ شھرے ءِ روت بلے آئی ءَ پہ سندگ ءُ جاگہ ءُ نکانہ نیست ـ گوش اَنت کہ پلانی پلاں ءَ ، ءَ ابیلی اِت ءُ ترایت ـ
- اُبینگ : (اُ ـ بے ـ نگ) سکیں گونڈیں دمانے ءِ واب ـ دل ءِ اُبینگ ءُ روگ یزاں پہ دمانکے ءَ واب کپگ ، اُبینگ بیگ ، اُبینگ ءُ روگ
- اُپ : (اُپ پ) ھُپ ، پہ دپ گوات ءِ دگ ، راستیں گال " ھپ " اِنت ـ اُپ ءُ آپ : کسے ءِ دپ اگاں چہ بیرجاں بہ سُچ ایت یا گرمیں چاہ یا شیراں پہ سرد کنگ ءِ ھاترا ءَ اُپ کنت ـ
- اُپّ : (اُپ پّ) ھچ ، بے آسر ، ھا کار کہ آئی ءِ آسر ءَ ھچ مَرس ایت (
- اُپار : (اُپ ـ پاز) چہ دل ءَ دراتکگیں آہ ءَ پہ دپ اُپ کنگ ـ اُپھار ـ
- اپارگ : (اُپ ـ پا ـ رگ) اُپکارگ اُپھارگ : چہ درد ، چہ ارمان یا چہ گرم ءَ ، چہ دل ءُ یکبارگی گوات ءِ در آیگ ءُ چہ دپ ءَ چو ھُپ ءَ درکنگ ـ آپارگ کشگ ، اُپارگ جنگ ـ

اپرس

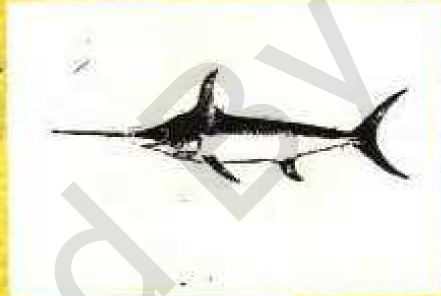
اپس

کد : اندازہ ۳۸۰ س م داں ۴۶۰ س م

- اَپان : (اَپ ـ پ ان) بچار " ھپان "
- اَپت : (اَ ـ پت) بے آسر ، ھا کہ آئی ءَ گُشگی سر نیست ـ ھا کہ ھروھد ھست اِنت (تازی : ابد ـ ابدی)
- اَپتار : (اَپ ـ تَ ار) بچار " ھپتار "
- اَپُرس : (اَپ ـ رُس) ڈرچکے کہ ایشی ءِ دار سک زیت نچ اِیت ، ایشی ءِ دار ءَ لوگانی تیر ءُ شھتیر کن اَنت کہ زیرتے ءِ سرا ئے ڈرچک ماں بلوچستان ءَ ، ءَ ربوئی (کلات) ءُ زیارت ءَ سک بازءُ دایت ، مدام سبز اَنت ، اُمرے سک مزن بیت (پا ؛ صنوبر ، انگ ؛ JUNIPER) ـ دربانے (بچار نُت)
- اَپریل : (اَپ ـ رِے ل) انگریزی سال ءِ چارمی ماہ (APRIL)
- اَپس : (اَپ ـ س) نریان یا مادیان ، ھمے زانتگیں اولاک کہ پہ " بور " ءِ نام ءَ ھم زانگ بیت ، اِے پہ سواری ءَ جوان تریں اولاکے ، باز جاگہ بارے ءِ ھم لڈ اَنت ءُ باز جاگہ ءَ گاڑی کش ایت ءُ زمین ننگار دنت (۲) مجولی لیبے ءُ لکیں مجول ءِ ساپ تریں نیمگ کہ دومی نیمگ ءَ کھر گوش اَنت (۳) ماھیگے ءِ نام اِنت (۴) دگہ مزیں چوکر گا مسغس ءَ جادوے کہ وشیں آپ ءَ بیت ـ ایرانی بلوچستان ءِ مردم گجرانی کیدءُ بند ءَ گوش اَنت (۵) یک کسانیں بالوے کہ باترل ءِ سک کسان اَنت کہ گزنگ ھم ءَ بنت کہ گیشتر ولاتی چیچک ءِ سرا ءَ بیت (۶) اپس چل گرگ : داستانانی اَپس کہ بادشاہ ءِ جنگ ءِ سیر ءُ ستریں ڈک اِنت ـ ھر کس " اپس چل گرگ " ءَ کار ایت جنگ گوں ھائی ءَ سیر

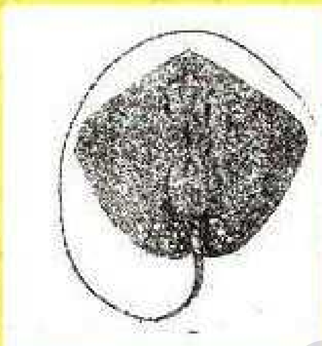
کنت (۱،) اَپس ءُ گُرگ ، بزاں شتر جزات چو اَپس ءُ گُرگ ءُ کسانی ءَ ڈولدار اِنت بلے مزن بیت سک ڈولدار بیت (ایشی ءِ چَپَّہ هرءُ گُرگ کسانی ءَ سک ڈولدار اِنت بلے مزن کہ بیت ڈولداری ءَ روت) بچار رُبت تاکدیم ۶۶ ۳۶

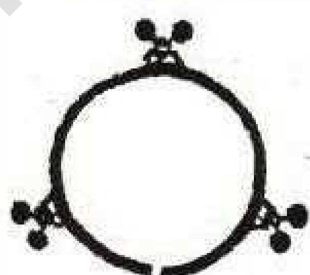
- **اَپساں شِنڈک** : (اَپ ۔ساں ۔ شِنڈک) مُرگے .
- **اَپسر** : (اَپ ۔ سَر) کارھدا ؛ ھامردم کہ کارے ءِ مستر اِنت (OFFICER)
- **اَپسک** : (اَپ ۔ سُک) کسانیں اَپس .
- **اَپسگ** : (اَپ ۔ سَگ) اَپسا بیگ ، مجول ءِ اَپس بیگ
- **اَپسی** : (اَپ ۔ سِی) اَپس واریں مردم ، ھامردم کہ اَپس ئے باز ھست (۲) ھری اَپسی کنگ یا کہ اَپسی ھری کنگ ؛ مجولی لیبے کہ مجولاں چُنڈانت ھرچ مجولے کہ اَپس بیت دیم ءَ وارت ءُ ھرچ مجوے کہ ھر بیت پُشتیں مجول ءَ وارت ، بے رھبندیں کار ءِ کنگ .
- **اَپکاپ** : (اَپ ۔ک اپ ، اُلکاپ ، شتر ، اپکاپی : الکاپی ، شتری .
- **اپلو** : (اَپ ۔ پ ۔ لو) کُرف اِت ؛ مُنکان ءُ گُونڈوانی زبان ءَ " ناؤں ناؤں اَپلو " بزاں جات ءُ وارت ءُ اپریُرت ءُ کُرت اِت .
- **اَپو** : (اَ۔ پو) اِے ھاوھدی کہ گوشگ بیت کہ تو کسے ءَ پہ کارے ءِ کنگ ءَ مکن کن ئے بلے آ ھمے کار ءَ پد ءَ کنت : اپو تو پد ءَ لگ اِت ئے گوں !
- **اَپو** : (اَپ ۔ پو) کُرف اِت . بچار " اَپلو "

- **اَپوتگ** : (اَ۔ پو۔ تگ) بچار " اَپیتگ "
- **اَپوگ** : (اَ۔ پو۔ گ) بچار " ھپوگ "
- **اُپھار** : (اُپ ۔ ھار) بچار " اُپار "
- **اپھارگ** : (اُپ ۔ ھا ۔ رگ) بچار " اُپارگ "
- **اَپیان** : (اَپ ۔ یا ۔ ن) تریاک کہ ھشاش ءِ دُرچک ءِ شیرگ اِنت .
- **اَپیگ** : (اَ۔ پی ۔ یگ) شار شودیں کاسے کہ ایشی ءَ ھوشیں اَنت ءُ چوپ اَنت ءُ گوں ایشی ءَ گُد شودانت . باز مردم گوش ایت کہ آ مے " اپیگ " اِنت کہ بجار ءَ رُد ایت مردم پہ واھگ ئے وراَنت .
- **اَپیتگ** : (اَ۔ پی ۔ ت تگ) بچار " اَپیتگ "
- **اَپیتگ** : (اَ۔ پی ۔ ت ۔ تگ) یکّا لیں رُ آپس کاسے کہ ماں تال ءَ رُد ایت گوں ھوری ءِ بجار ءِ ، آ ام ئے کمیں تریش اِنت کہ گوں وادءَ وراَنت ئے یاماں وادءُ آپاں ئے کن اَنت . کسانی ءَ سک نازرک ءُ تُرپش تراَنت سکیں ایرتمیں تاکل ئے ھم ہپ اِنت . ایشی ءِ برچو کوسگ ءَ اِنت کہ " کانگ یا " کانٹل " ئے گوش اَنت . نازرکی ءَ ھمے " کانتگ " ھم وش اِنت . ایشی ءِ دگہ یک ناتے ھم ھست اِنت کہ آ زھر بیت آ ئی ءَ " ناری اَپیتگ " گوش اَنت . ھپیتگ (پہ بُت ءَ بچار ھپیتگ)

- **اَپِیری** : (اَ۔ پے۔ رِی یا اَ۔ پِ۔ رِی) کُشِینگ ءِ زاتے کہ کسان بیت وُ رانت ءُ۔
- **اَت** : (اَتْ) گُشتارگالے کہ پہ کارگال ءِ گُمک ءَ ءِ بزانت ءِ گیشینگ ءَ کارمرد بیت۔ اک : شاھی شُتگ اَت. تھنا عم کارمرد بیت۔ انچوش کہ : آ کئی جَتگ اَت ؟ اِے جنگ ءَ "آ" یاکہ "آئی ءَ" ءِ بزانت ءَ دنت (۲) گوست ءِ کارگال ءِ رند ءَ گیش کنگ بیت. دیر گوست ءِ بزانت ءَ دنت اک : آئی ءَ جتگ، آئی ءَ جتگ اَت (۳) "ھست" ءِ بزانت ءَ عم دنت اک : بلانی ساھدارے اَت
- **اِت** : (اِتْ) گُشتارگالے کہ پہ کارگالے ءِ یاکہ تھناگپ ءِ بزانت ءِ گیشینگ ءَ کارمرد بیت اگاں وُ کارگالے ءِ رند ءَ کیت "شما" ءِ بزانت ءَ دنت انچوش کہ : شُتگ اِت، جتگ اِت، بزاں شما شُتگ اِت، شما جتگ اِت۔ اگاں وُ کارگالے ءِ رند ءَ کیت "تو" بیت، مَرد جت اِت، نگں وارت اِت. بزاں تو۔ ھمے رنگ ءَ نام بزانتیں گالانی رند ءَ اک : گارِت، وار اِت بزاں شما گارِت، شما وار اِت. بلے آجاگہاں نامانی رند ءَ کیت گڑا ایشی ءِ بزانت "تئی" بیت ا۔ک : کلاہ اِت گوھن اِنت، راہ اِت گار اِنت بزاں "تئی" کلاہ ءَ "تئی" راہ۔ دگہ لھتیں انچیں کارگال اَنت کہ اگاں آیانی گوستگالانی رند ءَ کیت "آ" ءِ بزانت ءَ دنت۔ سُرات بزاں "آ" سُرِات گڑا اِت بزاں آ گڑات بلے اِے دلگوش کنگ لوٹ اِیت کہ اگاں کارگال "آیگی" اِنت گڑا "اِت" "شما" ءِ بزانت ءَ دنت ءُ اگاں کارگال گوست اِنت گڑا "تو" ءِ بزانت ءَ دنت۔
- **اِت اَت** : (اِتْ اَتْ) گُشتارگال "اِنگ اَت" ءِ گونڈک اِنت کہ کارمرد ءِ رواج بیت اک : "بڈ اِنگ اَت" ءِ جاگہ "بڈ اِت اَت"۔

اُتْرِپتْن

اَتَلی

- **اَتارپتار** : (اَ۔ تاڑ۔ پ۔ تاڑ) ھار ءُ پتار : بزاں ھار کنگ ءُ روگ ءُ پتارکنگ، تیز ءُ تُرندکاریں مردم ءَ عم گوش اَنت آس پیشیں مردم۔
- **اتارگ** : (اَ۔تا۔رَگ) بچار "آتارگ"۔
- **اِتبار** : (اِتْ۔بَ ارْ) اینبار، بیسہ، یکین، اوست، باوَر (چہ تازی اعتبار)۔
- **اُتْرِپتْن** : (اُتْ۔ تَ رْ + پ ٹ۔ تِن) ہشتیں ماہیگ زاتے کہ ایشی ءِ گُڑی پُشں ھم گوش اَنت (بچار پُت)
- **اُتَل** : (اُتْ۔تَل) بلوچستان ءَ چہ کراچی ءَ چوکہ ۷۴ پند دُور لس بیلہ ءِ شہرے۔
- **اَتلی** : (اَتْ۔تَ۔لِی) بچار "ھتلی"۔ بچار (بت)
- **اَتْمَک** : (اَ۔ تمَکْ) نارُشت، خلا (چہ پارسی : کاتمک، کاتخ)۔
- **اِتَنگ** : (اِ۔ تَنگ) اِے "سُرات" ءِ رنگیں گالانی رند ءَ کیت، ایشاں دیرگوست کنت اک : سُراتنگ، جُپ اِتنگ ژہ اِنگ۔ اِے اِت "یاکہ" اِتنگ "ھا کارگالانی رند ءَ گوں" ا "نبیتگ بیت کہ آیانی گُڈی آپ" ءِ "ءِ توار ءَ دنت۔ اک : ذرہ اِتنگ، پِل اِتنگ، شرپ اِتنگ، سِتر اِتنگ۔
- **اَتیت** : (اَ۔ تِ ئی ٹ) ھتیت : زرد رنگ، اِے گال پہ اِے بزانت ءَ گیشتر ھنگول ءُ ھنگلاج ءِ دمگ ءَ کارمرد بیت

"زرد زرد جو اتیت ءَ اِنت، گورانی ھما" مارا ج " کہ زرد پوش اَنت آیاں ھم آتیت گوش اَنت (بلکیں اے گال ءِ بزانت الدار یا الگدار یا دار زرد اِنت یا کہ بلکیں گوں "حت" ءِ ڈرچک ءِ شیادی کنت یا آئی ءِ پچ ءُ بر یا گواز ءِ رنگ ءَ یا بلکیں دگہ پچ ءُ ڈرچک ءِ گوں شیادی کنت

- **اتینا** : (اَ۔تِی۔ن۔نَا) بچار "ھتینا"
- **اَتینو** : (اَ۔تِی۔ن۔نَو یا کَنو) بچار "ھتینا"
- **اَتینہ** : (اَ۔تِی۔ن۔نَہ) بچار "ھتینا"
- **اِٹّ** : (اِٹ۔ٹ) ھٹ: دست ءِ پنجگ ءَ پہ کسے ءِ انچیں رنگے ءَ شھارگ کہ دست ءِ دل گوں ھمائی ءَ بہ بیت، لنگگ چو کہ کپیل کنگ ءَ یا اِٹ انگ بنت کہ ایشی ءِ بزانت مردم ءَ بے لج گوشگ اِنت. ایشی ءَ "پِٹ" ھم گوش اَنت. اِٹّ دیگ دست ءَ ھمے رنگ ءَ پہ کسے ءَ شھارگ، اِٹّ کنگ، کسے ءَ بے لج گوشگ، اِٹّ ءُ پِٹ کنگ: میاریگ ءُ شرمندگ کنگ کہ پہ چاردیں کارے کرتگ ئے.
- **اُٹّ** : (اُٹ۔ٹ) نیم راہ، نیم ھندگ، اُٹ کنگ: پہ کارے کنگ ءَ مرکنگ، اُٹّ ءُ ٹور: سر جیں مال ءُ مردم = پلانی گوں اُٹّ ءُ ٹور ءَ اتکگ.
- **اُٹّ ٹور** : (اُٹ ٹ۔ٹُو۔ر) سر جیں مال ءُ مردم.
- **اِٹُک** : (اِٹ۔ٹُک) پادءِ ھمارگ کہ پینتر ءِ بُزغچ ءِ پشت ءَ اِنت کہ چہ ھمیشی ءِ شست ءُ ترندبیگ ءَ مردم ءِ لنگگ ءُ پینتر شر اِنت "بازیں روءَ آ ءُ مئے اِٹُکی سست اَنت" ھٹُک، ایٹُک.
- **اِٹُکی** : (اِٹ۔ٹُکی) اِٹُک ءِ رنگ۔ ایٹُکی، ھیٹُکی، ھٹُکی۔
- **اُٹّنگ** : (اُٹ۔ٹنگ) ھٹنگ: پہ مُرادنہ رسگ، مجول ءِ اٹّنگ بزاں پہ دومی مجول ءَ کہ جنگ بوتگ، نہ رسگ.
- **اَٹّل** : (اَ۔ٹّل) اڑل، سُتی، پہ سُنگ اَڑ انگیں، ھما کہ مُحکم بہ اِنت
- **اَٹّل دیگ** : (اَ۔ٹل۔دیگ) پہ اَدارۓ اڑل دیگ کہ مُحکم بہ بیت
- **اُٹنڈرو** : (اُ۔ٹُن۔ڈُ۔رُو) منگلمانی، منگرمانی، لیوا ءِ مزنیں یک دمی یا دگی بُرزیں ڈُھل کہ اوشتگ ءُ جنگ بیت اے ڈُور نگ ءِ کار مرد بیت پیکے "لیوا" ءَ کہ اے رنگ ءَ پہ دولت جنگ بیت دومی رنگ ءَ پہ دشمنی ءِ رنگ ءَ جنگ بیت کہ لٹ نہ زیر اَنت ءُ دستانی ھتر جنگ بیت۔ اے دومی رنگ ءَ " نیمے بزجا" یا شیک پرچ ءِ متوگرجن اَنت ئے" کہ اے ھم شیخ فریدالدین گنج شکرءِ نام ءَ اَنت۔ اے دومی رنگ ءَ ایشی ءِ آریپی ھم ھنگ بیت۔ اے گال ءِ جنڈ سواحلی یے، چونا ھیگا ھم اے ڈُھل چہ ملکان آتکگ ایشی ءِ بُندریں نام "نگوما" (NGOMA) اِنت بلے سندھ ءُ بلوچستان ءِ بندراتاں پہ "اُٹنڈرو" ءَ زانگ بیت "اُٹنڈرو" ءِ جنڈءَ سواحلی ءَ "اُٹنڈورو" (U-TUN- DO- RO) گوش اَنت۔ اے اپریکا ءِ بازگوھنیں سازے کہ پراہ ءُ پتن ءُ دراج اِنت کہ آئی ءِ سُر سر بُرزءَ زاھر اَنت چو کہ ھارمونیم یا پیانو ءِ سُر انیگ ءَ، پہ ایشی ءِ جنگ ءَ دو داری کدینگ لٹّ کار مرد بیت کہ ھمے سُرانی سرءَ جنگ بنت۔ ایشی ءِ سُر بُندر ءَ چہ بمبوءَ جوڑ بنت بلے مرو چاں چہ "مادن" ھم جوڑ اِنش کن اَنت۔ یورپ ءُ تازیاں ھم ھمے رنگیں سازے جوڑ کتگ۔ ممے رنگیں سازے چینی، جاپانی ءُ ھند چینی مردمانی گورءَ ھم ھست اِنت
- **اَٹنگ** : (اَ۔ٹَ۔ن۔گ) اَڑ، مَلنڈ، پتہ.
- **اَٹنگ بٹنگ** : (اَٹ ن گ ۔ب۔ٹَن۔گ) ھراب تراب، سٹاوٹ، اَڑ ءُ ملنڈ.
- **اَج** : (اَ ج ج) بَج ءِ چپ، بزاں ھما کہ ھچبر بجّگ ئے پر نیست، نہ برچنڈ، نہ شِلوک، نہ بجوک نہ متوک۔
- **اُج** : (اُ ج ج) بچار "مُچ"

- **اَجام** : (اَ۔ جا۔ م) امان، تاھیر، کرار (۲) وار، وَس۔
- **اَجب** : (اَ۔ جَب) ھیران، ھیرانی، بھمان، بھمانگ (چہ تازی: عجب) (۲) یک شُھرنگیں چتی در مانے۔
- **اُجت** : (اُ۔ جُ۔ جَت) بچار "مُجت"
- **اَجرک** : (اَ۔ جَ۔ رَک) سِندھ ءِ زانتگیں چادرے کہ ناسی این چاپ جنگ۔
- **اُجریک** : (اُ۔ جُ۔ ریک) روت ءُ سِگندان، اُوجڑی، اُوجڑیک۔
- **اَجکا** : (اَ۔ جَک۔ کا) بچار "اَجکہ"
- **اَجکہ** : (اَ۔ جَک۔ کہ) پہ سادہ بندیک یا سیم ءُ آسن گوبنگیں دروازگ ءَ گوشش اَنت کہ چوکر ماھورءَ چِناگ جنگ اِنت۔

(۲) ھیران، بھمان۔
- **اَجل** : (اَ۔ جَ۔ ل) مرگ، موت، بیرانی، ساہ ءِ تاوان، مرگ ءِ نامگپتگیں وھد ءُ دمان۔ اَجل ءِ رسگ، اَجل ءِ گزگ، اجل ءِ آیگ، اَجل بیگ۔
- **اَجلجاہ** : (اَ جَ ل۔ جاہ) ھما جاگہ کہ اگاں چیزے اودءَ بِلگ اِیت مردم ھما دمان ءَ مِرایت (رگِ جان)
- **اَچ** : (اَ۔ چ) چہ، اَژ، اَز، شہ۔
- **اَچا** : (اَ۔ چَ ا) بچار "اَچے"
- **اَچار** : (اَ۔ چَ اَر) بچار "آچار"
- **اَچے** : (اَ۔ چے) ھیران بیگ یا گپ ءِ راستی ءِ بارہ ءَ پُرسگ ءِ وھدءَ گوشگ "اَچے!" اَچا۔
- **اَچے چی** : (اَچے۔ چی) چیزءِ مُجت ءِ پتوءَ "ھو" ءِ بدل ءَ پہ تژن گوشگ۔ اَچاچے!
- **اِذ** : (اِ ذ) پہ نزیک ءِ جاگہ ءَ گوشگ بیت۔ اِے جاگہ، اِے نزیکیں جاگہ، اِذءَ اودکنگ: جھدءُ کوشست کنگ۔
- **اَدا** : (اَ د۔ دا) نزات یا گوھارءَ پہ دوستی گوشش اَنت گیشتر پہ مترینءُ کمتر پہ کستریں ءَ گوشگ بیت "دادا" ھم گوشش اَنت۔ انچوش کہ یک لیب لچے ءِ تہ اِنت سہ اَدا بلکوں پونزءَ دے :: دادا نالکوں گوشش ءَ دے۔
- **اَدار** : (اَ۔ دار) بیت گُچار اداریک شپے ءُ روچے ءَ شست دمان یک ادارے ءُ شست کتر ءِ یک دمانے۔ ادار برج، ادار تَل۔ TOWER
- **اُدار** : (اُ۔ دار) تنکہ، ھمادار یا دگہ انچیں چیزے کہ دیوالے، گُرانیں چوبیں چیزے ءَ جیر دیگ کہ آئی ءَ کپگ ءَ مَیل اِیت۔
- **اُدار دیگ** : چیزے ءِ کپگ ءِ نیلگ ءَ اُدارے جیر دیگ۔ ءَ اُودار" (۲) بلوچستان ءَ جاگہے ءِ نام اِنت ھمے جاگہ ءِ نندوکاں اُداری یا اُداریگ گوشش اَنت۔
- **اَدارک** : (اَدا۔ رَک) کسانیں "ادار"
- **اَدارکے** : (اَ۔ دا۔ رُکے) یک ادار کے نزاں یک کسانیں اَدارے۔ پہ ادارکے: پہ دمانے، پہ لاٹامی، پہ کار شواری۔
- **اَدب** : (اَ د۔ ب) شرم، اِزت، بوھیری، "بے ادب" ءِ چپ۔ ندکاری، زبان ءِ جوان تریں لچہ کاری ءُ رمکاری (LITERATURE)
- **اِدرک** : (اِ د۔ رَک) مُشک زاتیں دَنکے کہ دُمب ءِ دراج ءُ تُنّز اِنت، ھرنگیں ءَ رچکاں پہ دِرک سرکپ اِیت "اِدرک" ھم گوشش اَنت ءِ۔ بچار نت تاگدیم ۵۸
- **اِدرک دمب** : (اِ د۔ رَک۔ دُم۔ ب) کا ھے کہ آئی ءِ ھوشگ چو کہ اِدرک ءِ دُمب ءَ اِنت۔

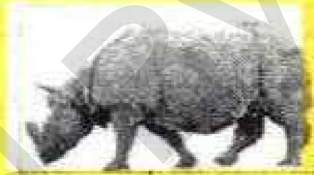
- **اِدرکاں کلوسکی :** (اِد۔ رِ۔ کاں۔ کُ۔ لُو۔ سِ۔ کِی) بچار" اِردکاں کلوسکی "
- **ادلس :** (اَدْ۔ لَش) اَٹلس، آبریشمی گُدے۔
- **اَڈُو :** (اَڈْ۔ ڈُوْ) مردینی نامے۔
- **اَڈیرو :** (اَڈْ۔ دِیْ۔ رَوْ) بچار" اَڈیرہ "
- **اَڈیرہ :** (اَڈْ۔ دِیْ۔ رَہْ) ھما چُکّیں کپان کہ اَنگی ءَ تہ ءَ مانش اَنت یا گُمبدے (چہ تازی: اَڈیرہ)
- **اَڈّ :** (اَڈّْ۔ ڈُ) جوڑ، جہ بدگ (۲) نوان (۳) روتاب (۴) بُن ءُ بیہ ءُ کُٹمدانی۔
- **اُڈّءُ ٹور :** (اُڈْ۔ ڈْ۔ ٹُ وُ۔ رْ) بچار" اَڈّ ءُ ٹور "
- **اَڈَل :** (اَ۔ ڈَلْ) بچار" اَٹَل "
- **اَڈَل دیگ :** اَڈَل دیگ بچار" اٹل دیگ "
- **اَڈّگ :** (اَڈْ۔ ڈَگْ) نشان ایر کنگ، یہ چیزے ءِ جوڑ کنگ ءَ، یہ نشانی چیزے ءِ لِک کنگ، دیوال یا لوگ ءِ چِت کنگ۔
- **اُڈّگ :** (اُڈْ۔ ڈَگْ) پیر، بزور، آجز، ھُدُّگ۔
- **اَڈگرگ :** (اَڈْ ڈَ۔ گِ۔ رَگْ) ھَنگ، ہم بیگ، جاگر کنگ، اٹل گِرگ، پناہ گِرگ، نوان گِرگ۔
- **اُڈُنگ :** (اُڈْ۔ ڈُ۔ نْ گْ) اُڈُنگ، اُڈُونگ، ھُڑُونگ: مزیں گار، مزیں ٹُنگ، مزیں ھونڈ، گاری دپ، ھانڈار۔

ادرک

- **اُڈونگ :** (اُ۔ ڈُو۔ نْگْ) بچار" اُڈُنگ "
- **اُڈّھی :** (اُڈْ ڈِھیْ) ھُوڈوئی، ھوڈوئیگ: دان درو کیں کرمے۔ (۲) اسپیتیں مور۔
- **اِڑ :** (اِڑْ۔ ڑْ) اِرکیز: کسانیں بُرمش کہ چہ تُوات ءِ کنگ ءَ چہ تاکاں در کیت۔
- **اُڑ :** (اُڑْ ڑْ) ٹرمپ، پِرَق، آبیں چیزے ءِ کم تریں بھر، ھُڑّ۔ بتل: اُڑے اُڑے کاسگی پُرے۔ بزاں شیر دوشگ ءِ وھدءَ یک یک ھُڑّے ریچ اِیت بلے کاسگ آخر کہ پُر بیت۔ (۲) اے بتل ءَ "ھُڑّے اُڑے کاسگی پُرے" ھم گُوش اَنت کہ اِے دومی رنگ ءَ ایشی ءِ بزانت یہ دمان، دمانگ ءَ کترہ بزاں اگاں" دمانے ھُڑّے بہ ریچ اِیت ھم کاسگ پُر بیت "، شیر دوشگ ءَ محتل محتل ءَ کیت یہ اوپار کاسگ پُر بیت۔" ھُڑّ" چہ گو دان ءَ شیرہ ءِ یک پیڑّارے ءَ گُوش اَنت کہ گوں زور ءِ پر دیگ ءَ در کیت۔
- **اَڑات :** (اَڑْ۔ ڑات) بچار" ھڑات "
- **ارادہ :** (اِرا۔ دَہْ) مال زر دیءَ کارے ءِ کنگ ءِ واھشت دارگ، یہ کارے ءِ کنگ ءَ دلانگی ءُ اُمیت، نیت، شُور، اَرادہ کنگ، مال دل ءِ اُمیت کنگ، ارادہ کنگ: یہ کارے ءِ کنگ ءِ نیت کنگ (تازی: ارادہ)
- **اِراک :** (اِراک یا اَ۔ راک) ایران ءِ یک شہرے ءِ نام اِنت۔ باز مردم گُوش اِیت کہ" عراق" ءِ نام ھم بُندر ءَ" اِراک" بوتگ کہ تازیاں عراق کرتگ۔

- **اَرَام** : (اَرْ۔ رَا۔ م) چہ ترپشین ءُ کنگتیں اَمب، لیمبو، مرچ، گزرک یا انچیں چیزاں جوڑ کنگیں سوچاک ءُ ترپشں تامیں چیزے کہ گوں ورگ ءُ ورانت ءَ چٹنی، آچار۔ ایشی ءَ تیل بزار، زیرگ ءُ اسپاگ مان کن انت ءُ گھیں انت۔ ارام گیشتر پہ امب ءِ ارام ءَ کارمرد بیت۔ بلکیں گال بندرءِ "اَمبرامب" ءَ کہ پرشتگ ءُ اَرام بوتگ۔
- **اَراں رتی** : (اَ۔ رَاں۔ رِت۔ تِی) لیبے کہ ایشی ءَ "هراں رِتی"، "اراں رِشتی ءُ هراں رشتی" هم گوش انت۔
- **اراں رِشتی** : (اَ۔ رَاں رِشتی) هراں رشتی، اراں رتی، هراں رِتی باز زانتگیں بلوچی لیبے۔
- **اَرَب** : (اَرَب) تتد کرو ءُ ستد کرُل (۲) عرب۔
- **اَرَب** : (اَ۔ رَب) "عرب" ءِ بلوچی رنگ کہ تازی ءَ گوش انت۔
- **اَرباب** : (اَرْ۔ بَاب) زر زُرتگیں هزمتکار، هزمتکار، جلوپکار۔
- **اربون** : (اَرْ۔ بُو۔ ن) مال بھا زور ءِ تہ ءَ چہ سرا جمیں زرانی دیگ ءُ پیسر پہ نشانگ ءُ کتیں زر پیشُکی دیگ کہ پہ سودا ءِ بندیگ کنوک اِنت۔ چیزانی بھا کنوک نہ گپ آت نہ کنت ءُ اگاں بھا زیروک پچ اِت گوا آئی ءَ ءِ پاربون داتگیں زر بھا کنوک ءِ بنت (پارسی: آرموں، تازی: عربون)
- **اَربی** : (اَ۔ رَ۔ بِی) هاچیز کہ گوں آرباں (تازیاں) بنیادی کنت۔ آربی۔ تازیانی زبان کہ آیانی نیکرامی پاکواتگی هم مہ زبانءَ اِنت (عربی)۔

اَرج

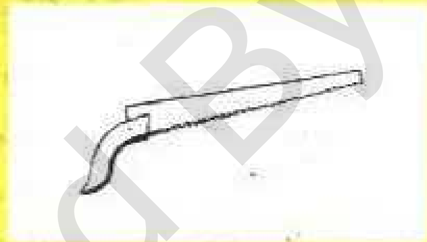
- **اُرپٹ** (اُرْ۔ پُٹ) بچار "اُردپٹ"
- **اَرج** : (اَرْ۔ ج) پیلپروش، یک پسترے کہ پوست ءَ سک بز اِنت، چندے سک زندہ ءُ زورمند اِنت، چم ءَ بزوراِنت ایشی ءِ کانٹے یا دو کانٹ دو پشتگ ءَ پوزءِ هڈہ سرءَ انت۔ ایشی ءَ گینڈا هم گوش انت۔ تازی ءَ کرگدن (RHINOCEROS) (بچار بٹ)
- **اَرج** : (اَرْ۔ ج) تاوان، بے نہیں چیزے ءِ بدل ءَ شتگیں زر، یا کہ بے نہیں کار، بے نہیں ءَ بے میاری تاوان "پلانی پلانی ءِ ارجاں شُت" یا "منی زر پلانی ءِ ارجاں لحت اَنت" یاکہ اِے چیز پلانی ءِ ارجاں شُت یا بوت"۔
- **اَرجام** : (اَرْ۔ جَام) بچار "ارگام"
- **اَرجاں** : (اَرْ۔ جَاں) "اَرج" ءِ باز بزاں باز "اَرج"۔
- **اَرجل** : (اَرْ۔ جَل) لانگ ورتھ ڈیس ءَ ایشی ءِ بزانت "هیرا" گرتگ۔ ARJAL: a diamond
- **ارچ** : (اَرْ۔ چ) بچار "هرچ"۔
- **اُرد** : (اُرْ۔ د) بازیں ساماں، کاروان ءِ بُنگ ءِ کساں کسانیں۔
- **اَردلچ** : (اَرْ۔ دَا۔ ج) "پرداچ" ءِ چپ بزاں هاچیز ءُ ساماں کہ مُرتگیں مردم ءِ شُشت ءُ شود ءُ کل ءِ هاترءَ بھا زیرگ بنت

- **اَرداس** (اَرْ۔ دَا۔ سْ) دسبندی، اُرز و گُورز، ارداس کنگ : ارز و دسبندی کنگ (۲) بچار "ھرداس"
- **اُردپان** : (اُرْ۔ دَ۔ پَانْ) ھا مردم کہ اُردانی پانپ اِنت۔
- **اُردپٹ** : (اُرْ دَ۔ پَٹْ۔ ٹْ) اُردچار، ھا مردم کہ ھرکسی اُردان پٹ ایت۔ پٹینک پٹ (۲) ھا سرکاری مردم کہ گمرک ءَ پہ سرانوانی اُردان پٹ ایت و گمرک کنت (تازی : مُفَتِّش ، انگریزی : (P.O: PREVENTIVE OFFICER)
- **اُردچار** : (اُرْ دَ۔ چَارْ) بچار "اُردپٹ"
- **اَردَنج** : (اَرْ۔ دَرَجْ) اَرج درج ، ھرج درج : زرام، زرتام یک سرکارے یا کارگِلے ھرسال چہ سال ءِ بُنگیج ءَ پیسر وتی کُت و ھرج ءِ حساب و پیش گُش کنت بزاں اندازگ کنت کہ ھے حساب ءَ تازی : میزانیہ ، انگریزی (BUDGET) پارسی : بودجہ چیرانسی ءَ
- **اِردِک** : (اِرْ۔ دِکْ) بچار "اِدْرِک"
- **اردکاں کلوسکی** : اِر۔ دِکان۔ کَ۔ لُ۔ دْ سْ۔ کِیْ) اردکاں کلوسکی لیبے۔ بچار "جنڈلاں کشکشک"
- **اِردِک دُمب** : (اِرْ دِکْ۔ دُمْبْ) بچار "اِدرک دُمب"
- **اَردَل** : (اَرْ۔ دَلْ) بچار "اَڑدل"
- **اُردُل** :۔ (اُرْ۔ دُلْ) کسانیں حُچکّاں پہ دوستی گُوش اَنت
- **اَردلی** : (اَرْ۔ دَ لِیْ) چلوپکار، دست و دپ ءِ نوکر، اے گال مُندر ءَ انگریزی (ORDELY) اِنت پہ کستریں درجہ ءِ مردم ءَ اِنت کہ مستریں درجہ ءِ مردانی چلوپکار اَنت۔ پہ کارے ءِ دربگ ءَ نوربرء ھم گُوش اَنت۔
- **اُردو** : (اُرْ۔ دُوْ) پوج ، لشکر ، جنگ ، جنگاہ (۳) یک زبانے کہ ھندوستان ءِ مُغلانی زمانگ ءَ آیانی پوج و لشکر ءِ تہ ءَ جوڑبوتگ ایشانی لشکر ءَ زبان زبان ءِ مردم مان بوتگ چہ ایشانی کچا بیگ ءَ یک وت چین و ودگریں زبانے جوڑبوتگ کہ آئی ءِ نام اِش کُرتگ "زبانِ اردو" بزاں "لشکر ءِ زبان"۔ اے زبان ءِ مُلک یا ھندوستان دلی و لوپی اَنت
- **اُردی بھشت** : (اُرْدِیْ۔ بَ۔ ھِشْ۔ تْ) ایرانی دومی ماہ اِنت۔
- **اُرز** : (اُرْزْ) بچار "اَرز"۔
- **اَرز** : (اَرْزْ) دسبندی، پہ کستری وت ءِ پیش کنگ، پہ کستری لوٹگ (تازی : عرض)۔
- **اَرزّ** : (اَرْزّْ) ھا جوڑی اِنت کہ اگاں سپاہ ءِ تھاری مکن ءُ بازمردم ءُ گپت بزاں اناواری ءِ نازاھی اُرز ءِ جنگ، اُرز ءِ جنت۔ انا وار ءَ آپ وَرگ ءَ ھم گوشتگ اِش کہ اُرز جنت۔
- **اَرزان** : (اَرْ زَانْ) ھا کہ بھائے گران نہ اِنت بزاں مزن بھا نہ اِنت۔
- **اُرزبند** : (اَرْزْ۔ بَ نْ دْ) سپاہ ءِ سرءِ ھلیں سکیں تھاری۔ ایشی ءَ رگبند ھم گوش اَنت۔
- **اُرزُن** : (اُرْ زُنْ) زانتگیں دانے کہ دانگ ءُ کسان و شرانک اَنت ایشی ءِ نگن و گوں روگن و شکر ءِ پُنڈ اَنت چانگال جوڑ کن اَنت ، اُرزُن ءِ ھلواہ ھم جوڑ بیت، ترپیں اُرزُن ءِ آرت ایر ءُ بیت کہ زھر بیت۔ بتل : اُرزُن وترِ وامدار ءِ گر۔
- **اُرزُنُو** : (اُرْ۔ زُ نُوْ) اُرزُن ءِ رنگ، مُود یا مردم ءِ چند ءِ رنگ اُرزُنو بیت۔
- **اُرزنی** : (اُرْ۔ زُنِیْ) ھر چیزے کہ گوں اُرزُن یا کہ آئی ءِ رنگ ءَ شبادی کنت (۲) ھا زمین کہ اُرزُن کِشگ بیت یا زمین ءِ سیرگیں جاگہ کہ اُرزُن ءِ جوھان ھود ءَ مُشگ بیت۔
- **اَرَس** : (اَرَسْ) مے آپ کہ چہ چماں ریچ ایت۔ ارس ءُ لپ بیگ ، ارس ءُ ھیکار بیگ ، ارس ءُ ھولپ بیگ پارسی : سرشک،

ارس، ترمپ اُشک ءِ زان مٔی کرگرسرشکی ازان درچکد بہ نیل :: صد سال مست باشد از بوی آن نحنگ (رودکی)

پھلوی : سرشک ، اوستا : اَرَسُ (ARSU)

- اِرس : (اِز ۔ سٔ) بچار " ھرس "
- اُرس : (اُز ۔ سٔ) عُرس
- اُرٔس : (اُزٔسٔ) بچار " اُزٔدسٔ "
- اِرسِک : (اِز ۔ سِ ک) جُل ءِ یک زاتے کہ تُچّنے پر نیست ، ھرسِک ۔
- اَرَستو : (اَرَسَ ۔ سُ وْ) " بچار " ھرستو " ۔
- اَرسی : (اَر ۔ سِ ی) ھما گوں " ارس " ءَ سیادی کنت ۔ اَرسی بیگ : گُریوگ (بے توار یں) ۔
- آرسِی : (اَزسِ ۔ سِی) دریائی مُرگے ، ماھور ءِ زاتے ۔
- اَرشں : (اَزشٔ) چہ تازی : عرش کہ مسلمانانی نیگرا ھی متوگری ءَ ہپد ءَ ھما بُرز تریں جاگہ انت کہ واجہ ھُدا آئی ءَ واھند انت ۔
- اُرشْتں : (اُزشْ ۔ شٔ) بچار " اُزدشٔ " ۔
- اَرش کُرش : (اَرشٔ ۔ کُ رْشٔ) عرش کُرسی ، گوادر ءَ ڈگارے ءِ نام اِنت ۔ " ھشت کُرشی "
- اَرشی : (اَرْ ۔ شِ ی) ھما گوں " اَرشں " ءَ سیادی کنت ۔

ارگ

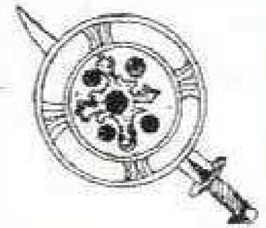
- اَرگ : (اَز ۔ زَگ) بچار " ھَرَگ " دارچیرگ ءِ اَزباب ۔ (بچار بُٹ)
- اَرگا : (اَز ۔ گْ ا) بچار " ارگہ "
- اَرگام : (اَز گا ۔ مْ) اَرگام پرگام : شَنگ دان ، شِنگ شانگ ۔
- اَرگام پرگام : (اَز ۔ گام ۔ پَز ۔ گام) شِنگ شانگ ۔
- ارگور : (اَز ۔ گُوز) گوریں ماھیگ ءِ زاتے کہ اشیئے " ھرگور " ءُ گُوش اَنت ۔
- اَرگہ : (اَز ۔ گَ ہ) مزنیں چادرٹ مگیں مَرد ، زندیں مردم ، گھُرت ۔
- اَرمان : (اَز مَان) اَپسوز ، تَش تَش وَرَگ ، پُردردیں واھشت ۔
- اُروا : (اَز وَا) درمانے کہ سک زھر انت بلکیں گُرز اَروا " ءِ شیرگ اِنت ۔
- اَرواہ : (اَز ۔ وَاہ) ساہ ۔ نَپس ، گِین ۔
- اُروس : (اُرُوْ ۔ سْ) اُرُسْ ، اُرُوس ، رُوس یا روسیہ ءِ ملک ءُ راج ءُ سرکار (RUSSIA)
- اُروشں : (اُرُوْ ۔ شْ) بیرا نکرہ یکپارگی ءِ ھمدستی پہ وتی دژمن ءَ بیر برگ ، اُرش کنگ : یکپارگی پہ رجگ ۔

- **اَرِیسْتو** : (اَ رِ ی س ۔ سْتو یا کہ اَ ۔ رِ ی ش ۔ سْتو) ھرِیسْتو، اریسہ، ھرِیسہ: گوشت ءُ گوں نزنبیں دان ءِ سک گْراد انت ءُ لَمُّرکن انت۔ گیشتر آرب انچوش کن انت۔
- **اَرِیسہ** : (اَ ۔ رِ ی س ۔ سَہ) بچار "اریستو"
- **اَڑ** : (اَڑ) یک چیزے ءِ گوں دگہ چیزے ءَ مان آیگ ءُ ٹِنگ۔ جیڑہ۔
- **اَڑبنگ** : (اَڑ ۔ بَ نْ گ) مست موالی، بے پرواہ۔
- **اَڑجل** : (اَڑ ۔ جَل) زھم، سگار۔
- **اَڑگُڑ** : (اَڑ ۔ گُ ڑ) انچیں اڑ ءُ جیڑہ کہ ھر وھد ھست ایت کسان انت بلے بند نہ بنت۔ اَڑ = جیڑہ یا مڑ گُڑ = کونڈ، پہ کپگ ءِ رِچ بستگیں پاد ءِ کونڈ۔
- **اَڑگ** : (اَ ۔ ڑَگ) جیڑہ کنگ، اڑکنگ، مان اڑگ، مان گیشگ، مان آیگ۔
- **اَڑل** : (اَ ڑَل) اَڑَل، اَڑَل گرگ یا دیگ۔
- **اَڑنگ** : (اَ ۔ ڑَ ن ۔ گ) بے وڑ، بے رِد ءُ بند، اُوتگ بُڑنگ دوچگ: کرز بڑنگی دوچگ، بزان گُدے ءِ پہ بے وڑ ءُ بے رھبند دوچگ۔
- **اُڑنگ** : (اُ ۔ ڑُ ن ۔ گ) بچار "ھڑونگ"
- **اَڑوج** : (اَ ۔ ڑُو ج) آ ئیں مردم کہ ھر کارءَ اَڑ ءُ جیڑہ کنت۔
- **اَڑوچ** : (اَ ۔ ڑُو ۔ چ) بچار "اَڑوج"
- **اَڑوک** : (اَ ۔ ڑُو ۔ ک) اَڑوج، اَڑوچ، اَڑوکیں مردم، ھما کہ اَڑ ءُ جیڑہ کنت۔
- **اَڑوکی** : (اَ ۔ ڑُو ۔ کی) ھما چیز کہ آئی ءِ سرءَ اَڑ ءُ جیڑہ اِنت۔
- **اُڑونگ** : (اُ ۔ ڑُو ۔ ن ۔ گ) بچار "ھڑونگ"
- **اَڑمنچ** : (اَڑ ۔ مَن ۔ چ) یک کارے ءِ کنگ ءَ یا گپّے ءِ جنگ ءَ اَڑگ کہ چیزے ءَ بکناں یا چے بگوشاں۔
- **اَڑے** : (اَ ڑے) بھانگ یا کہ پریشان ءُ پشومان بیگ ءِ وھد ءَ گوش انت "اڑے!!"، کسے ءَ گوانگ جنگ اڑے او!
- **اَڑی** : (اَ ڑِ ی) اَڑ ءُ گُڑ، اَڑی کنگ: اڑکنگ، جنگ ءُ جنجال کنگ۔
- **اَڑینگ** : (اَ ڑِ ے ۔ نْگ) چیزے ءِ انچوش کنگ کہ بہ اَڑایت، بندیک ءِ رنگیں چیزے کہ گوں وت اَڑایت، کنڈی ءِ وڑیں چیزے کہ گوں دگہ چیزے ءَ اَڑایت، دو مردم ءِ وت ماں وت ءَ ناتپاک کنگ، میڑینگ، جیڑہ پرمایگ۔
- **اَز** : (اَز) چہ، اَچ، اَژ۔
- **اَزاب** : (اَ ۔ زا ۔ ب) بژگ، وار، بتاوائیں مردم، ولی، واری، بژگی، اَزاب دیگ، کسے ءَ اَزاب کنگ، اَزاب کوش: بیوَلی کُشگ (TORTURE)
- **اَزازیل** : (اَزا ۔ زِ ی ل) شیتان، ابلیس، گُمراھیں تمرد (تازی: عزازیل)
- **اَزام** : (اَ ۔ زا ۔ م) بچار "ھزام"
- **اَزباب** : (اَز ۔ باب) کارسواری ءِ چیز، کاربوج، ھما چیز کہ گوں آئی ءَ کار کنگ بیت۔ سامان ءُ دگہ پرت ءُ پرت، شرنگ۔
- **اَزبابی** : (اَز ۔ با ۔ بی) شرشنی: لِرت پرت بھاکنوک، ھما کہ بجائی سامان ءِ گوئی ءَ انت بھا اش کنت۔ شرم نگی۔
- **اِزبندگ** : (اِز ۔ بَن ۔ دَگ) سرباز ءِ گور ءِ کرد ءَ چہ کوہ میتگ ءَ چیر شھرے ءُ مینتگے۔

- **اِزبوتک** : (اِژ-بُو-تکّ) درانکلے کہ پہ زیم ءَ شتگ اِنت، اِزبوتک ءُ الگدار، ازبوتک ءَ دراست اِنت یکّے وَرگی ازبوتک ءُ دومی بُزی (اجوائن) ءِ جنینی نامے۔
- **اِزّت** : (اِژ-زَتْ) آریپ، بوھیرِ، شرپ (تازی : عزّت)
- **اِزّت** : (اِژ-زَتْ) اِزّت لاپچگوری اگہ بندرءَ دھان ءِ مردم اِنت) لچہ کارے بوتگ کہ پہ دتی ولھگدار میرک ءَ بے تاھیر بوتگ، الیشی ءِ سرجمیں لچہ کاری میرک ءِ بارہ ءَ اِنت۔
- **اَزگار** : (اَژ-گاژ) بچار "ھزگار"
- **ازگل** : (اِژ-گُلّ) اِزگند ءِ پُلّ- جنینی نامے۔
- **اِزگند** : (اِژ گَنْ- ڈیااِژ-گِن- ڈ) درانکاھے کہ پہ مُگلّگ ءُ جنگ ءَ شتگ اِنت- جنینی نامے۔
- **ازل** : (اَزَلْ) جھان ءِ بُنگش ءِ روچ، چہ ازل ءَ، چہ بُندرءَ، ازلی : بزاں سکّیں شوتّم۔
- **ازلی** : (اَز-لِیْ) بُنگشی، چہ بُنگیج ءَ، شُوتّم، بُنی شُوتّم، پیداگ بوتگیں بے بھت- بے بھریگ۔
- **اِزم** : (اِزمْ) کسب، کار، کار رھبند ءِ نام (چہ انگریزی :ISM)
- ۲-ھُنر (ART) ازمکار : ھُنرمند، ھاکہ ھُنرے زبلد بہ بیت- ۳- جازات، موکل، رزا۔
- **اَزم** : (اَ-زَم) ھزم، پُشت پناہ، پاسپان، لچ ءِ پانپا، ڈڈّہی میارجل، نُرات، نرانگوتگیں دوست یا دَردوار، چُک، چُک گونگ، گموار، دلجمیں اُمیت۔
- **آزمانک** : (اَژ-ما-نکْ) بچار "آزمانک"
- **اَژ** : (اَ-ژْ) اَز، چہ، اَج، شہ، اَش،
- **اَژدھا** : (اَژْ-دِ-ھا) سکّیں مزنیں مار، پلگوکیں مار۔
- **اَژرپ** : (اَژْ-دَپْ) بچار "اَشرپ"
- **اَژرپ دُرّا** : (اَژْ-رَپْ-دُرّا) بچار "اَشرپ دُرّا"
- **اَژرپ درائی** : (اَژْرَپْ-دُرّائی) مان بلوچی زیمراں بازجوانیں زھیرگے ءِ نام کہ وشگوش اَژرپ دُرّاءِ جوڑ کُرتگ۔
- **اَژراپ** : (اَژراپْ) بچار "اَشراپ"
- **اَژرپی** : (اَژرَپِیْ) بچار "اَشرپی"
- **اُژناگ** : (اُژْناگْ) اوژناگ، ھوژناگ، آپ ءِ تہ ءَ دست ءُ پاداں انچوش سُرینگ کہ مردم نہ بُڈّایت۔
- **اُژناگر** : (اُژ-ناگِرْ) اوژناگ کنوک، ھاکہ اوژناگ کنگ ءَ سک بلد اِنت۔
- **اُسّ** : (اُشْ) لُبّس، چُپ۔
- **اَسا** : (اَ-سا) مردینی نامے (۲) لَٹّ، دست لَٹّ، ڈزلٹ، دسلٹ (تازی : عصا)
- **اَسباب** : (اَسْ-بابْ) آز باب، سامان، کاربوج۔
- **اسپ** : (اَس پْ) اَپس، بُور۔
- **اِسپتال** : (اِس-پِ-تالْ) ناڈرھجاہ، ھمودءَ کہ ناڈراہ واپینگ ءُ درمان وارگ کنگ بنت۔
- **اِسپر** : (اِس-پَرْ) چہ پوست یا دگہ مادّے ءَ جوڑ کرتگیں گردیں یا ڈراج تریں دیمپان، مان زھم جنگیان کارمرد بیت کہ زھم ءِ دیمپان بیت۔ بتل : نُرات منی باشک اَنت بچّ منی مُلّیں اِسپر

اَنت ۔ (بچار بُت)

- **اِسپُست :** (اِش ۔ پُس ۔ ث) سے تاکوئیں کاھے کہ دلوت ءَ سک جوان وارت دُھے رنگ ءَ اولاک ۔
- **اِسپَگہ :** (اِش ۔ پَ ک ۔ گہ) بمپور ءِ کرّۂ شھرے ۔
- **اِسپگول:** (اِش ۔ پَ ۔ گول) دانچ ، دانچگ ، درمانے ۔
- **اِسپنتان :** (اِش ۔ پَن ۔ تان) درمانے کہ دڈراست اِنت چے شیاھیں اِسپتان ءُ ددمی شھریں اِسپنتان ۔
- **اِسپنگر :** (اِش ۔ پَن ۔ گَز) درمانے ۔
- **اِسپے مُٹ:** (اِش ۔ پے ۔ مُٹ) ھماکہ آئی ءِ میدیا مُٹ اِسپیت اَنت
- **اِسپے پس:** (اِش ۔ پے ۔ پَس) اِسپیت پَس : میش ءُ گرانڈ (بُز ءُ پاچن ءَ شیاہ پس گوش اَنت) ۔
- **اِسپیت :** (اِش ۔ پے ۔ ث) بے رنگ ، شیر یا کرباس ءِ رنگ ، بے پونگ ۔ اِسپیت چو : گُچک ءَ ، شیر ءَ ، کرپاس ءَ ، کتابی گُدءَ ۔
- **اِسپیتاک :** (اِش ۔ پے ۔ تاک) یک بُوٹگے کہ تاک ءُ اِسپیت اَنت ۔ ھر ڈڑچکے کہ تاک ءُ اِسپیت بہ بنت ۔ ھروانگی یا دیت ءِ کہ آئی ءِ تاک اِسپیت اَنت ۔
- **اِسپیتگ :** (اِش ۔ پے ۔ تگ) بچار " اسپیدگ "
- **اِسپیت لاپ :** (اِش ۔ پے ۔ ث ۔ لاپ) اسنالاپ ، دلبالاد (۲) ھماکہ آئی ءِ لاپ اِسپیت اِنت ۔

اِسپر

استار ماھیگ
STARFISH

استار دُمبی

- **اِسپیچن :** (اِش ۔ پے ۔ چِن) اِسپیتیں چِن کہ لوگانی دیوالانی اِسپیت کنگ ءَ کار مرد بیت ۔
- **اِسپیدار :** (اِش ۔ پے ۔ دار) ڈڑچکے کہ ایشی ءِ پوست اِسپیت اِنت ، گوش اَنت کہ بَرز دَنت ۔
- **اِسپیدگ :** (اِش ۔ پے ۔ دگ) اِسپیتیں بھر : ھیک ءِ اِسپیدگ ، چم ءِ اِسپیدگ ۔
- **اِسپیکار :** (اِش ۔ پے ۔ کار) اِسپیت کار ۔ ھماکہ اِسپیت کاری کنت ، نگرہ کار ، سیم کار ، چُنکار ، نکیں مردم دشکاریں مردم ۔
- **اُستا :** (اُش ۔ تا) ھرکارے ءِ بلد ءُ زانتکار ، بان بند ، واڈہ ، آسنکار ، بزاں ھرچیزے ءِ اُستاد (۲) اوستا یا کہ اُوستا : زردشتی نیگراہ ءِ پاکوانگی ۔
- **اُستاد :** (اُش ۔ تا د) اُستا ، بلد ، زانتکار ، وانینوک ، سوج دیوک ۔
- **اِستار :** (اِش ۔ تا ر) تھار ماھیں شپ ءَ آزمان ءِ دیم ءَ ترپوکیں چیز کہ آزمان ءِ دیم ءَ سک باز اَنت ۔ ترپوک ءُ بتلاٹوکیں چیز (۲) دریائی لُوکے ہنج کانٹیں ، چوکہ اِستار ءَ اِنت (۳) سکیں چالاکیں مردم ، شیتانیں مردم ۔ (بچار بُت)
- **اِستاری :** (اِش ۔ تا ۔ رِی) جستگیں ، یک اِتگیں یا تنگلیں مردم ، ھما مردم کہ پہ میارے زیرگ ءَ وداں ڈیھ کنگ بوتگ ۔
- **اِستار دُمبی :** (اِش ۔ تا ر ۔ دُمبی) ھما اِستار کہ ڈراجیں روک ءُ روژنائیں دُمبے پر اِنت ءُ ۔ (بچار بُت)

- **اِستارزانت** : (اِس۔ تاز۔ زان۔ ث) ھامردم کہ اِستارانی تَرّ ءُ گَردِشت ءُ آیانی بُدّگ ءُ درآیگ ءِ ھَرِچ ءُ کارے کہ گوں آیاں شیادی کنت زانت۔
- **اِستارو** : (اِش۔ تاز۔ رُؤ) چوکہ اِستارہ، چوکہ اِستارہ ءِ روک : اِستار بوم، ترپوک (۲) سُسل۔
- **اِستاری** : (اِش۔ تا۔ رِی) ھماکہ گوں اِستاراں شیادی کنت (۲) شیتانی، چالاکی۔
- **اِستال** : (اِش۔ تا۔ ل) اِستار۔
- **استالاپ** : (اِش۔ تا۔ لاپ) دلبالاد، کسے ءِ اَنچوش وپگ کہ آئی ءِ لَڈ ءُ پُتی ءِ زمین ءِ سرا انت۔
- **اُستاگُدُوس** : (اُش۔ تا۔ گُد۔ دُوش) درمانے کہ لاپ ءِ بارت بزاں ریتا چک ءُ جُلاب ء۔
- **اِستان** : (اِش۔ تا۔ ن) چِچِّہ، کسانیں ھنگ۔
- **اِستانک** : (اِش۔ تا۔ نک) کسانیں اِستان۔
- **اِستر** : (اِش۔ تِر) اِستیل، ھَرّ ءُ الپس ءِ چَک۔
- **اِسترجل** : (اِش۔ ت۔ ر۔ جَل) اِسترگ جل، اِسترگ جلہ، استرہ جل : اِسترگ ءِ مان کنگ ءِ پوستی یا گُدی پیلک یا پوش۔
- **اِسترسنگ** : (اِش۔ ت۔ ر۔ س۔ ن۔ گ) استرہ سنگ، استرگ سنگ۔ استرگ ءِ تیز کنگ ءِ ساپ سنگ۔
- **اِسترگ** : (اِش۔ ت۔ رگ) سر ریش ساپگ ءِ تیزیں کارچ۔ چالاک، چالاک کاریں مردم۔
- **اِسترگجل** : (اِش۔ ت۔ رگ۔ جَل) اِسترجل، اِسترہ جل، ھماگُدی یا پوستی پوش کہ پہ اِسترگ ءِ مان کنگ ءَ کارمرد بیت۔
- **اِسترگسنگ** : (اِش۔ ت۔ رگ۔ س۔ ن۔ گ) ھما ساپ سنگ کہ گوں آئی ءَ اِسترگ تیز کن انت۔
- **اِستری** : (اِش۔ تِ۔ رِی) آسنے کہ گرم ءِ گُن انت ءُ گُدانی سرءَ پُرّش انت کہ گُدّاں سِڈ کنت۔
- **اِستک** : (اِش۔ تِک) گُدّگ ءِ بلوچی ءَ پہ امب ءِ گُدّگ ءِ گُوشگ بیت۔ ایشی ءَ "پتگ" ھم گُوش انت۔
- **اِستکان** : (اِش۔ ت۔ کان) کسانیں گلاسک یا پیالگ کہ پہ چاہ ءِ ورگ ءَ کارمرد بنت۔
- **اِستگ** : (اِش۔ تگ) جاگہ، زمین، کوہ : کوھستگ، ریک : ریکستگ، ڈل : ڈلستگ بزاں ھا جاگہ یا زمین کہ کوہ ءُ ریک یا کہ ڈل انت۔ اے گال ءِ ھَرِچ اِے رنگیں نامے ءِ رند ءَ بُن ءِ ایشی ءِ بزانت ھمیش بیت کہ ھمے رنگیں زمین۔
- **اِستل** : (اِش۔ تِل۔ ل) ھَرّ ءُ الپس ءِ دُور گیں چَک کہ باز زوراور بیت ءُ مزن جون، گُوش انت کہ اِستل ءِ پدءَ چک نہ بیت۔
- **اُستمان** : (اُش۔ تُ۔ مان) اُلُس، راج، کوم۔
- **اِستون** : (اِش۔ تُو۔ ن) بچار "اِستین"
- **اِستنجا** : (اِش۔ تِ۔ ن۔ جا) چہ دسنازہ ءِ پرُوشگ ءَ رند گوں آپ ءِ شودگ (تازی : اِستنجاء)
- **اِستونک** : (اِش۔ تُو۔ نک) بچار "اِستینک"
- **اَستی** : (اَش۔ تی) بچار "ھستی"
- **اَستیر** : (اَس۔ تِی۔ ر) بچار "آستیر"
- **اِستیزگ** : (اِش۔ تِی(ئے)۔ زگ) ل۔ و۔ ڈیمس ءِ ایشی بزانت "تُرُنگل ءِ توپان" بشتگ (۲) پہ جنگ ءُ مڑ ءَ بوشارءُ لائک بستگ، نہ ترس، بھادر۔ PPB, LWD : ISTEZAGH / ISTIZAGH a hail storm

- **اِستیںں** : (اِس ۔ تِی ۔ ںْ) جمبرءِ یک مزنیں جتائیں ٹکرے کہ پتن ءُ تبزاِنت، اے جمبر اسپیت ھم بیت ءُ سیاہ ھم بیت سہ گچیں اِستیںں زرانیگ ءُ تبزاں دوست (۲) ھر چیزے ءِ سکّیں مزنیں ءُ پُٹیں ٹکر۔
- **اِستینک** : (اِس ۔ تِی ںْ ۔ کْ) کلیت، ھاوار کہ بیدار ءُ کرک ءُ مان کنگ بیت ءُ ھولیگ۔ گوں ھمیشی ءَ لوپ کنگ بیت۔
- **اِسٹراسر** : (اِس ۔ ٹْ ۔ را ۔ سَرْ) ڈاکٹر ھنز سٹراسر: آسٹریا ءِ جرمن زبانیں مردے کہ بلوچی زبان ءِ بٹ ءُ پول ءَ گلائیش بوتگ۔
DR. HANS STRASSER
- **اَسُر** : (اَ ۔ سُرْ) ایوار: نیمروچ ءُ روزردءِ نیامجی ءِ وھد کہ مے وھدءَ مسلمان وتی سیُمی نمازءَ وان اَنت۔ بیگاہ تازی: عصر
- **اَسرار** : (اَس ۔ رَارْ) چیریں جاور یا چیریں گپّ ءُ جاور (تازی: اسرار، بیق، چیریں گپّ)
- **اَسَر** : (اَ سَ رْ) بے ٹُنگیج، ھما کہ آں ءِ ٹُنگیج زانگ نہ بیت۔ (تازی: اَزَلْ) آسر، گٹ اِنگیں سَر، گُدسر۔
- **اِسراں** : (اِس رَاںْ) ھما ذراعی کہ نام ئے پرنیست یا زانگ نہ بیت، اِسراں ءِ گرگ۔
- **اَسل** : (اَس ۔ لْ ۔ یا کہ اَ سَ ۔ لْ) بُنہ در، بُندام، بُن بیھ، بے کچ (تازی: اَصْل) شتریں، شترزات، سک شتر ءُ جوان۔
- **اِسلام** : (اِس ۔ لَا ۔ مْ) ھما نیگراہ کہ نبی محمد (خُدا ءِ داتگیں نیگاں اِنت) ءَ پہ خُداءِ پرمان ءَ پہ مردمان سرءُ سوج کرتگ۔ اے نیکراہ ءِ پاکیں کلام اللہ یا قرآن اِنت۔ اے نیکراہ ءِ منوگران "مُسلم" گوش اَنت کہ تازی گالے۔ اِیشی ءِ بزانت ھم منوگر اِنت۔
- **اَسمانک** : (اَس ۔ مَا ۔ نکْ) بچار "آزمانک"
- **اَسیل** : (اَ ۔ سِیْ ۔ لْ) شتریں، سکّیں شتریں، بُنیاتی، بے کچ (تازی: اَصیل)
- **اَش** : (اَ شْ) اَزْ، چہ، اَچ، ژا، شہ۔
- **اِش** : (اِ شْ) ایش، پہ نزیک ءِ چیزءَ گوشگ بیت اِش اِنت۔ بلے باید اِنت کہ اے گال ھر وھد "ایش" نبیسگ ءِ بیت (۲) "سے" ءِ بازبزان "آیانی" "یا کہ" "آیاں" انچوش کہ: "لوگ اِش کجام اِنت" ءِ بزاں آیانی لوگ۔ "بہ بر اِش" بزاں "آیاں بَبَر"
- **اُش** : (اُشْ شْ) اُشترءِ جوکینگ ءِ وھدءَ اِے توارءَ کش اَنت کہ اُشتر پہ مچک اِیت، ھراد شتار یگ ءَ ھم اُش گوش اَنت۔ اوش
- **اَشا** : (اَ ۔ شَا یا کہ اِ ۔ شَا) سرشپ، شامانی دھد، مسلمانانی پنجمی ءُ گُڈی نماز ءِ وھد۔
- **اشا** : (اَ ۔ شَا) راستی، راستبازی، ھما کہ چہ دروگ ءُ دراش ءَ پاک اِنت (صدق) سچائی (TRUTH)
- **اِشارت** : (اِشَا ۔ رَتْ) دست، سر یا چم ءِ پہ انچیں رنگے ءَ سُرینگ کہ چہ آئی ءَ بزانت ءُ مرادے دربئیت۔
- **اَشارت** : (اَشَا ۔ رَتْ) سک کم پہ آہینک ءَ "دُرنزے" پہ آرتینک ءَ "دُرنزے"۔
- **اِشارہ** : (اِشَا ۔ رَہْ) اِشارت۔ (تازی: اشارۃ)
- **اِشاں** : (اِشَاںْ) بچار "ایشاں"
- **اِشانی** : (اِشَا ۔ نِی) بچار "ایشانی"
- **اِشانیگ** : (اِشَا ۔ نِیْ گْ) بچار "ایشانیگ"

- **اِشتاپ** : (اِش۔تا۔پ) زیت زیت، زُوت، جلدی، بدھدہ، ھیا ھیا۔ بتل : سگ کہ اِشتاپ کنت گلّوئے کوات۔
- **اِشتاپکار** : (اِش۔تا۔پ۔کار) ھما مردم کہ ھر کارءَ اِشتاپ کنت۔
- **اُشتر** : (اُش۔تر) مزنیں اولاکے کہ پہ بارکشی ءُ جتازی ھر ڈول ءُ رنگاں کارمرد بیت۔ ایشی ءِ چند بُرزانت پمپشکا پہ جاریءُ بار لڈگ ءَ جوکینگ بیت۔ گردن ئے سک دراج اِنت۔ پہ بلوچاں شرانیں اولاکے (پارسی: شتر، تازی: جَمَل انگریزی: (CAMEL) ھندی: اونٹ) (۲) ماھیگے ھم ھست کہ نام ئے اُشتر انت (اے دو زات اِنت یکے ءَ سائی چترءُ دومی ءَ سیاہ پتر اِا پازلی گوش انت) (بچار بُت نگدیم 50) (۳) بُرزیں مردم ءَ پہ ترزن گوشں انت۔ بتل : اُشتر کہ پیر بیت چراگاہ ئے دیر بیت۔ اے بتل ءَ اُشتر کہ کور بوت، چراگاہ ئے دور بوت ءُ اُشتر کہ گنوم بیت چراگاہ ئے دور بیت ھم گوش انت ... بلے ھما اولی بزاں اُشتر کہ پیر بیت چراگاہ ئے دیر بیت، راست تر اِنت۔ (بچار بُت)
- **اُشتر بگدو** : (اُش۔تر۔بگ۔دُو) بچار "اُشتر بودی"
- **اُشتر بگدی** : (اُش۔تر۔بگ۔دی) بچار "اُشتر بودی"
- **اُشتر بودی** : (اُش۔تر۔بُو۔دی) اُشتر بگدو، اُشتر بگدی، ھما اُشتر کہ آئی ءِ دو کوھنڈ انت، اے اُشتر چہ یک کوھنڈی اُشتر ءَ پنگ تر بیت۔ (بچار بُت)

اُشتر

اُشتر بودی

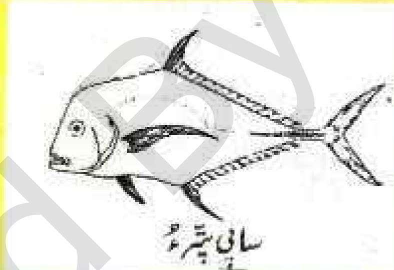

اُشترمُرگ

- **اُشترک** : (اُش۔تر۔ک) درمانے ءِ۔
- **اُشترکا** : (اُش۔تِ۔ر۔کا) یک مُرگے کہ دشمنیں گوش انت کہ اگاں ایشی ءِ ساھگ ھر کسی سرءَ بکپ ایت آ بادشاہ بیت بلے چوش ھم گوش انت کہ اے کسءَ دیستگ ءُ گندگ نہ بیت۔ ایران ءِ مردم ھمیشی ءَ سیمرگ (سیمرغ) گوش انت۔ اے ھما سیمرگ انت کہ رستم ءِ پت "دستان زال" ءِ رودین ایت ءُ ھر وھد پہ آئی ءِ کُمک ءَ ھم کیت۔ تازی ءَ ایشی ءَ "عُنقا" گوش انت (۲) ھر انچیں چیزے ھر کسی ئے بزانت بلے گندگ مہ بیت، گار، بیگواہ۔
- **اُشترکا** : (اُش۔تِ۔ر۔کاہ) بچار "اُشترکاہ"
- **اُشترکاہ** : (اُش۔تِ۔ر۔کاہ) اُشترکا : اُشترءِ کاہ۔ کاھے کہ اُشتر ئے سک وارت۔ باز مردم گوشں انت کہ اے غم تر انت
- **اُشترمار** : (اُش۔تِ۔ر۔مار) مارءِ یک زاتے کہ مزن اِنت بلے نہ دَج ایت۔ گوش انت کہ اگاں بہ دج ایت ھم زھر ئے مردم ءَ نہ کُشں ایت۔ دگہ مردم گوش انت کہ زھر ئے کُشوک اِنت۔
- **اُشترمُرگ** : (اُش۔تِ۔ر۔مُ۔رگ) یک سکیں مزنیں، دراج ناگیں ءُ دراج گردنیں ءُ ریگی مُرگے۔ بال کنت نہ کنت بلے تچگ ءَ سک تیز انت (بچار بُت) ★

- **اُشترمور** : (اُش۔ تِ ۔ ر۔ موٗر) مزنیں بلے بُرز ءُ تانگوئیں مورے ۔
- **اُشتری** : (اُش۔ تِ ۔ رِی) ھما چیز کہ گوں اُشترءَ شیادی کنت (۲) ھما مردم کہ اُشترکشی کنت بزاں وتی اُشترءَ پہ کریہءَ پہ بارکشی یا جازی دَنت (۳) اُشتری لیب ۔
- **اُشتری کتگ** : (اُش۔ تِ ۔ رِی۔ کِ ۔ تَگ) زنڈیں کتگے کہ اُشترءَ لیچ ایت ۔
- **اُشتری کُٹینگ** : (اُش۔ تِ ۔ رِی۔ کُ ۔ ٹے۔ نَگ) کُٹینگ ءِ راستے کہ وھدے پیریت ناسی رنگءَ تر ایت ۔
- **اُشترءُ گیچین** : (اُش۔ تِ ۔ ر+ ءُ+ گی۔ چِ ن) اُشترءُ گیچین بیگ ، بتل : اُشتر اِش بارکرت ھچ نے زُوشت رندءَ کہ گیچینے آئی ءِ باراں بست اِش تواریگ ءُ گلگلوگ ءَ لگ اِت ۔
- **اِشتگ** : (اِش۔ تَگ) ھِشتگ ، مردے کہ وتی جنین ءَ یلہ کنت یا جنین آئی ءِ اِشتگ گوشگ بیت ، یلہ داتگیں ، رندءَ پشت کپتگیں ۔
- **اِشتگین** : (اِش۔ تَ ۔ گے۔ ن) رندءَ پشت کپتگیں ، ماں تگ ءُ تاچ ءُ گردءَ تاچی ءِ رندءَ پشت کپتگیں ، گوازینتگیں ، یلہ داتگیں ۔
- **اشرپ** : (اَش۔ رَپ) بلوچی مردینی نامے ، اَزرپ ءُ جوان ، بوھیر (تازی : اشرف) اشرپ دُرّا : کیچ ءِ جوانیں وشگُلے

اُشتر ماھیگ

کد : ۱۰۰ س م داں ۱۵۰ س م

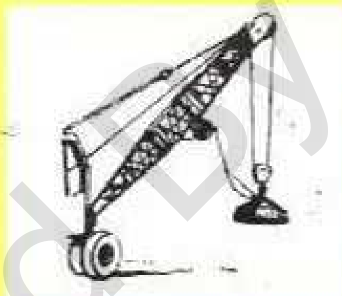
بوتگ کہ آئی ءِ جوڑ کرتگیں زھیرگ " اشرپ دُرّائی " باز مشھور اِنت ۔ اشرپ دُرّا

- **اَشراپ** : (اَش۔ راپ) بوھیر ، شریف ، (تازی : اشراف)
- **اشرپی** : (اَش۔ رَ۔ پی) تلاھیں زرّ کہ " کلیگ " ھم گوشگ بیت (اشرفی XERAFINS)
- **اِشک** : (اِش۔ کَ) واھگ ، بے کچّیں دوستی (تازی : عشق)
- **اَشکام** : (اَش۔ کام) تاھیر ، ترحگ ، امن ءُ ایمنی ۔
- **اِشکر** : (اِش۔ کَ ۔ ر۔ یا کہ اِش کَ ر) زنڈیں دار ءُ بُنڈ سوچ اَنت گل کن اَنت آس اِش کہ مرایت پُشت کپتگیں سیاھیں اشکر اَنت روکیں ءَ ھم اِشکر گوش اَنت ۔ دگہ اِشکرے " سنگ اِشکر " اِنت کہ چہ زمینءَ ودے کن اَنت ۔
- **اِشکرانکی** : (اِش۔ کِ ۔ ران۔ کی) اِشکرانی ، پیرامپ ؛ بچار ءِ اِشکرانی ۔
- **اِشکرانی** : (اِش۔ کِ ۔ رانی) اشکرانکی ، پیرامپ : تے چار لنگ تنیں پائیکے کہ ڈراجی ءَ دو ھمنچک بیت ، الیشی ءِ ھردو میں نیمگاں ڈراجیں ساد بند اَنت ۔ الیشی ءِ تہءَ سیگے مان کن اَنت ساد ءِ ھردو سراں تکیں دست ءَ کن اَنت الیشی ءِ سر ءِ بُرزی ءَ چکرتین اَنت مُھے چکر بیگ ءَ تہءَ سادہ یک ٹالے یلہ دینت نی ھمے سنگ سک دُور روت ءُ کپ ایت ۔ ڈگارانی تہءَ پہ مُرگانی بال دیگ ءَ کار مرز بیت (بچار ءِ ...)
- **اِشکرکَش** : (اِش۔ کَ ۔ رءِ کَش) ھما کاربوج کہ گوں آئی ءَ چیہ چِلّ ءَ روکیں اِشکر گرگ ءُ دَر کنگ بیت ، آسگِر ، آزگِر ۔

- **اِشکند** : (اِش۔ کَن۔ ڈ) کُل، نیم بُندگ، نیم توام۔ کارے اِشکند کنگ یا بیگ بزاں نیم توام کنگ یا بیگ۔ چُک ءِ اشکند کنگ یا بیگ بزاں کُل کنگ یا کُل بیگ، نیم توامی بیگ، چُک ءِ چہ لاپ ءَ پہ نیم توامی کپگ۔
- **اشکندکار** : (اِش۔ کَن۔ د۔ کار) ھما مردم کہ آئی ءِ کار ھر وھد نیم بُندگ بنت یا کنت اِشش۔
- **اِشکندگ** : (اِش۔ کَن۔ دَگ) اِشکند کنگ یا اشکند کرتگیں (۲) اشگکند یکو سگستان: یک چیے کہ ایشی ءَ کونٹ ڈراج ءَ زر دانت۔
- **اِشکنگ** : (اِش۔ کُ۔ نگ) بازجاگہ ءَ ایشی ءَ بنگیجی آپ ءَ "ءَ" "یا" "ے" ءِ ھم گوش انت۔ گوشانی کار انت کہ ھر توار ءَ کپوت گرانت۔ توار ءِ ماں گوشاں کپگ۔ توار ءِ ماں گوشاں رسگ (۲) سرحال بیگ بسگیگ بیگ۔
- **اَشکو** : (اَش۔ کُو) اَش ءِ از + کو ءِ کجا: چہ کجا (۲) بان ءِ سرءَ دگر لوگے کہ بندگ بیت ایشی ءَ "اشکو" گوش انت سرے تکّی بان ءِ سرءَ گر لوگ ھر چے بندگ بنت اَشکو گوشگ بنت۔ "سربان"
- **اَشکیل** : (اِش۔ کے۔ ل) سادے کہ ھر دو سران ءَ کسانیں بلم انت کہ ھر یا البس ءِ دستے ءُ پادے ءَ بند انت ءُ پہ چرگ ءِ یلہ ءِ دیت کہ دور ءُ ڈراج شُت مکنت یا گرگ ءِ واری مہ دنت۔ اِشکیل کنگ ءِ اشکیل بیگ: راہ ءِ ترند شُت نہ کنگ ءِ جلائی پاداں کشی ات نہ کنت گوش ایت اِشکیل اِت ؟!
- **اِشکیل بند** : (اِش۔ کے۔ ل + بَن۔ د) بزاں اِشکیل کرتگیں۔ اِشکیل ءِ ڈول ءَ بندگ۔
- **اِشنا** : (اِش۔ نا) بچار "ایشنا"
- **اَک** : (اَ۔ ک) انچوش کہ "ءِ ددمیں کالانی گوشک، چہ "انچوش" ءَ "۱" ءُ چہ "کہ ءِ" ک" ءِ زرتگ"
- **اَک(۱)** : (اَ۔ کّ) اِک: بچکے ءَ ماں ردیں کارے ءِ کنگ ءَ گرندگ یا کہ بے سمائی آئی ءِ گوئیگ ءِ گوش انت۔ اک کہ تو ے (۲) مُنتکانی گپاں "یک" ءِ گوش انت۔
- **اَک(۲)** : بچار "ھک"
- **اِک** : (اِ۔ کّ) بچار "اَک(۱)"
- **اُک** : (اُ۔ ک) مُنتکانی زبان ءِ "ھشک" ءِ گوش انت۔
- **اِکّا** : (اِک۔ کا) اِکدگ ءِ گوشک۔
- **اکب** : (اَ۔ کَب) ھکب: چیردان یا بندیکے کہ لانک ءَ بندگ بیت۔ میدءُ دریائی مردم مزن کساں اکب بند ایت۔ کسانی ءَ مُنتکانی لانک ھم چہ نازرکیں بندیک ءَ جوڑ کرتگیں اکب بند انت۔ میدوتی اکباں سرءِ ٹکرپر کن انت۔ مُنتکانی اکباں ماروئیں گوگ ھم مان کن انت۔ جنکاں دانک سیرءَ کنگ اکب اِش بستگ انت چہ سیر ءِ رند بستگ یا پُرزگ بنت۔
- **اُکبال** : (اُک۔ بَا۔ ل) ھکّ۔ اُکبال زیر: ظالم، بدیں زوراک۔
- **اَکبند** : (اَک۔ بَن۔ د) اَگبند: بُندرءِ گال "اکب بند" اِنت۔ چیرءَ جنکاں دانک سیرءَ کرتگ آیانی لانک ءَ "اکب" بستگ کہ آئی ءِ نشان بوتگ کہ جنیں پچکے "چہ سیرءَ رند بستگ یا پُرّ اِنگ۔ جنیں چُک (VIRGIN) کہ تازی ءَ "بکر" گوشگ بیت، (۲) ھما چیز کہ دیگاوتی بُندریں جاور ءِ دانت ءُ کم دگشی ءِ ھاترءَ دست جنگ نہ بوتگ (۳) سوداگری چیزءِ یکی بھا کنگ ءَ اکبندءِ بھا گوش انت۔
- **اِکتالہ** : (اِک۔ تا۔ لہ) ھندستانی سازءُ آواز ءِ تہ ءَ یک ترابے (تال ے) ءِ نام اِنت کہ بلوچی تمبیرگ ءِ رھبندءَ دوازدہ چگ اِنت بلے ھندستانی سازءُ آوازءِ اے چگ ماں دھل ءِ آوازءَ اِکتالہ حساب کنگ بنت۔

- **اَکَد :** (اِکْ۔کَ۔دْ) بچار "اِکَدگ"
- **اِکَدا :** (اِکْ۔کَ۔دا) اِکَدگ ءِ گونڈک۔
- **اِکَدگ :** (اِکْ۔کَ۔دَگْ) اے کدر، انچو کدر ءِ گونڈک: یک چیزے ءِ بازی ؤ کمی ءِ اندازگ ءِ بارہ ءَ گُوشگ بیت۔
- **اِکَر :** (اِکْ۔کَ۔رْ) بچار "اِکَرگ"۔
- **اِکَرا :** (اِکْ۔کَ۔را) بچار "اِکَرگ"۔
- **اِکَرار :** (اِکْ۔کَ۔را۔رْ) اَھد، کول، مُسام، لبز مَنّ (تازی : اقـرار)۔
- **اِکَرگ :** (اِکْ۔کَ۔رَگْ) اِکَدگ، ایچک، ایکیاس۔
- **اُکَرانی :** (اُکْ۔کُ۔رَا۔نِی) منجل ءُ اُکرانی بزاں ھابٹ کہ چیاس و شَـرنہ بنت، مُودیت مُودات ءِ سبب ءَ ھراب مُرستگ۔
- **اُکُرگ :** (اُکْ۔کُ۔رُگْ) دست یا پاد ءِ کجام یک بندے ءِ یہ زور ءِ وَت جاگہ ءَ زنگ یہ دراگ مُرسگ یا کہ در آتگ ءُ لَنگ‌گ۔ گواھنگ، بچ ءُ گچوچ بیگ۔
- **اُکُرینگ :** (اُکْ۔کُ۔رے۔نَگْ) انچو شِرکنگ کہ یہ اُکُرایت "اُکُرگ" ءَ کار ءِ کنگ۔
- **اِکَس :** (اِکْ۔کَس) اِکَدر، انچو باز (۲) ھچ کَس۔
- **اَکَل :** (اَ۔کَ۔لْ) بچار "اَگَل"۔
- **اَکلو :** (اَکْ۔کَ۔لُو) مُشکیں مچک کہ نوکی یا داں کپ ایت گُرامات یا گوھار آئی ءَ جوت کنیں دیر اد شتارین اَنت ئی گوش اَنت ئے ننڈے بکنت ؤ بیت۔ نوک یا داں کپ ءُ گلیں مچک بُن گُش ءِ راہ ءَ ذیت زیت ءِ زُوت کروت ءَ آمیدگ نہ کنت پدءَ روگ ءَ تُرس ایت عم ھمیشگا یکبرے آھستہ آھستہ رہ گِپت یلے تزیکے کہ ترس ایت رواج ءِ تیز بنت کاگاں گُزگ مہ بیت کپ ایت۔ ھے وھدی کہ پیداک اِت پہ آئی ءَ گوش اَنت "نیانیانیانیا" یا کُزکے کیت! موک کیت! ئی آئی ءَ گلائیش کن اَنت گوش اَنت "اَکلو"۔
- **اَکو :** (اَکُوْ) نُنک کہ نوکی پہ گپ کنگ "اگوں اگوں" کنت گُروا کاسگی ننک ءِ آئی ءِ جل ءِ نُنٹ ءِ سرءَ میزان میزان ءَ جن اَنت ءُ گوش اَنت ئے "اکوکن اکاں کن، دپ ءَ پُرچ شکرکن، لبزءَ آربی کن، دین ءَ محمدی کن"۔
- **اَکو :** (اَکْ۔کُوْ) اکبر ءِ نیم نام۔
- **اَکے :** (اَکْ۔کے) مُشکانی زبان ءَ "کچے" ءَ گوش اَنت۔
- **اَکی :** (اَکْ۔کِیْ) اکبـر ءِ نیم نام۔
- **اِکی :** (اِکْ۔کِیْ) بچار ھکیگ۔
- **اِکیپٹ :** (اِکْ۔کِی۔پٹ) ماکمینگ: یک زانگیں سولے کہ ریک ءُ سنگ بازرُو اِنت۔
- **اَکیک :** (اَ۔کِی۔کْ) گوان سِنگے کہ مُندریکان ئے ؤ کن اَنت۔ ایشی ءِ باز زات اَنت (تازی : عقیق)
- **اَگ :** (اَگْ۔گْ) بہا، نِھر، کیمت (در آمدیں گالے) فارسی: نرخ، بہا، تازی: سعر، قیمة - (RATE - PRICE)
- **اَگار :** (اَ۔گا۔رْ) ھما گُور کہ چہ ھارءَ رند آئی ءِ تہ ءَ آپ ءِ گُورم پُشت کپ اَنت۔ ھابے آپیں گور کہ دانکھور نہ بیت آئی ءِ تہ ءَ آپ نیست (۲) گار، مزنیں گار، ھما گار رنگیں دمب کہ زمستان ءَ دلوتاں آئی ءِ تہ ءَ دوار کن اَنت۔
- **اَگازی :** (اَ۔گا۔زِیْ) گازی: ڈھل جَن، ڈُمبی، ڈُومب، ڈُھلی۔
- **اَگاں :** (اَگا۔ں) اگر، یہ لے بے ءَ، یہ اے شرت ءَ، یہ اے مَنّ ءَ۔
- **اَگبگ :** (اَگْ۔بَگْ) بے، شرت، اگبگ بندگ، اگبگ جنگ۔

- اَگبند : (اَگ - بَن - ذ) بچار "اَگبَند" ۔
- اُگدو : (اُگ - دُو) بچار "اُگدہ" ۔
- اُگدہ : (اُگ - دَہ) ئوابداری، ماتزمانی، زنہ (۲) مُستری، مزنی، مَنصب ۔
- اگر : (اَ۔گَر) بچار "اگاں"
- اگرب : (اَگ - رَب) شوم، بےبخت، (۲) اِستارے کتازی ءَ "عقرب" (زیم اِت) (۳) زور ءُ زُرم کنوک : بلائی مرتے نزانت پورءُ اگرب ۔
- اگرنیچ : (اَگ - رے - نچ) دُرچکے کہ ایشی ءِ دار کیبر ءُ کردک بیت توری هور ءِ سرءَ بیت کہ مُر اِیت تزئی ءُ هم رودک بیت، دگہ هے زامیں دار "شیشرگ، کُشور ءُ گرنیچ" انت ۔ اگرنیچ ءِ دار ءَ سوچ انت ءُ ذوکیں هیترک ءَ دیت دینت ۔ چہ ایشی ءِ دیت دیگ ءَ هیترک ءُ تام شربیت کہ شیرءُ روگن ءَ بد تام ءُ بُو دار نہ کنت ۔ بتل : اگرنیچ روگن ءَ درنیچ ۔
- اگڑ : (اَگ ۔ گَ ڑ) بے سنجیں ہنچ، بے دڑیں ہنچ ءُ بُچیں ۔
- اگڑبگڑ : (اَگ ڑ ۔ بَ ۔ گَ ڑ) بے رهبند، بے سنجیں، بے سنجیں ہنچ ءُ بُچیں، بے رهبندیں گپ ءُ تران، اُڑا اِنگیں، مان گیش اِنگیں، نگیش اِنگیں ۔
- اگڑی : (اَگ ۔ گَ ۔ ڑی) اگڑ، بے سنجیں ہنچ ۔
- اگڑینگ : (اَگ ۔ گَ ۔ ڑی ۔ نَگ) اڑینگ، اگڑی دیگ، کارے ءَ بے گوم ءُ کنگ، بے رهبند ءُ بے سنجیں ہنچ ءُ بُچیں کنگ ۔

- اَگل : (اَ۔گَ۔ل) زانت ۔ هوش، زانگ (تازی : عقل) ۔
- اگلانیچ : (اَگ ۔ لا ۔ نِ ۔ نچ) کُنتیگ ءِ زاتے کہ چو بُٹار ءَ گرد اِنت، وَ ر انت سے ۔
- اگلی : (اَگ ۔ لِ ۔ ی) هماکہ گوں اَگل ءَ شیادی کنت (۲) مردم ءِ دنتانانی چہ ڈرستاں گُڈّی آ کہ گُڈ سرءَ در کاینت ۔
- اگول : (اَ۔گ و ۔ ل) گول، چِق، جنگلی مردم، نیم گنوک، ابدال (۲) بے دُمبیں مزنیں شیاهیں شادی یے کہ چو مردم ءَ اِنت ۔ (۳) دُشمن گوشش انت کہ وهدیکہ جانیگ مردم ءَ بارت گوکوہ ءَ بارت ءُ یلے دَنت کہ شپ ءُ رچ همودءَ گوہ ءَ تژایت ءُ چہ مردماں سک ترسیت ءُ دیریج اِیت، چوش هم گوشش انت کہ اگاں ایشی دیگرے ءَ آئی ءِ سرءَ بہ سنگ یا کارچ فتی بکن ءُ دتی هے هوناں کہ گندایت سار بیت ۔
- اگون : (اَگ ۔ گو ۔ ن) منگ کہ بندءَ چہ وتی دپ ءَ توار کنگ ءُ بنگیج کنت یہ گپ و کنگ ءَ گوا چہ درستاں پسر اگوں اگوں کنت ۔
- اگون : (اَگ ۔ و ۔ ن) بچار "اگوں"
- اِلاج : (اِ ۔ لا ۔ ج) اِلیج : درمان دارگ، تیمارگ (۲) اندازگ، کدرءِ (۳) بندءُ بست ۔ تازی : علاج)
- الاجی : (اِ ۔ لا ۔ جی) درمانی، بلاں چیزءِ اِلاجی هم نہ کس اِیت نزاں انچوش گار ءُ نیست اِنت ۔
- اَلاّگ : (اَل ۔ لا ۔ گ) هماکار بوج کہ گوں آئی ءَ گرانیں سامان چست ءُ ایر کنگ بنت (انگریزی : CRANE) (بچار بُت)
- اَلاّگی : (اَل ۔ لا ۔ گی) بوجیگ ءِ لیرانے ءِ زاتے ۔

- اَلاَلینڈک : (اَل۔ لاَ۔ بے۔ ن۔ ڈُکّ) یک مارزگیں دریائی لُوتکے کہ تیاب ءُ کرِّ ءِ سیاھیں ریگانی تہ ءَ ودت ءُ کل کنت۔ ھمے زرنگیں ریگل ءِ وتی دُمب ءِ میان ءَ دنت ءُ کم کم ءَ دانکہ گُٹا زمین ءِ تہ ءَ بیت ءُ سرگ ءِ گندگ بیت ءُ بس۔ تریک ءُ کسے بروت سرءَ ھم تہ ءَ بارت بلے بچّک گرانت ءُ کُشّ انت ءُ، مردم ءَ ہچّ نہ کنت۔
- اَللہ : (اَل۔ لاَ۔ ہ) تازی زبان ءِ ھُدائے نام اِنت۔
- اَللہ داد : (اَل۔ لاَ۔ ہ۔ دَاد) ھدائے داد، ھُداداد، ھدائے داتگیں، مردینی نامے۔
- اَلاَھُو : (اَل۔ لاَ۔ ھُو) یک نچّے۔
- اَلاَھوت : (اَل۔ لاَ۔ ھُو۔ تّ) بچار "اَلاَھُوت"
- اَلاَھوت : (اَل۔ لاَ۔ ھُوتّ) چست ءُ ایر، بگر ءُ بدار، وامی ءُ سلوات، جاک ءُ جیک، کوار تاکیرت، الاھوت)
- اَلاَھی : (اَل۔ لاَ۔ ھی) ھاکرگوں اللہ ءِ سیادی کنت، پکیر، ادبال
- اَلاَھی داد : (اَل۔ لاَ۔ ھی۔ دَاد) مردمی نامے، ھُدائے داد، ھُدائے داتگیں
- البت : (اَل۔ بَت) ۱ بےدلجی (۲) کم ءُ گیش (۳) دگہ ءَ اِتّاں بلے چوش، بے شک، لازم۔ انگریزی :
- اُلبُک : (اُل۔ بُکّ) ماھیگے۔

اُلُس

کدّ : ٦٠ س م دان ١٠٠ س م

- اَلّپ : (اَلّ۔ پّ) شام ءِ یک شھرے ءِ نام اِنت کہ تازی ایشی ءَ "حَلَب" گوش انت ءُ ایشی ءِ گوھنیں نام اَلپّو (ALLEPPO) اِنت بلوچانی یک نکّے رِندگُوش انت کہ آ چہ اَلّپ ءَ اتکگ انت سے رِند چہ اَلّپ بھدار اِت انت۔
- اَلِپ : (اَ۔ لِ۔ پ) تازی حرفے رھبند ءِ وتی کنوکیں زبانانی آبانی سنگچی آپ (تازی : الف۔ یونانی : الفا (۲) بھک بُرھنگ (۳) تچک ءُ تیک۔
- اَلداد : (اَل۔ دَاد) اللہ داد، الاھی داد، مردینی نامے۔
- اَلدار : (اَلِ۔ دَار) الگدار، دار ءُ زرد : ھمے زردیں دار اِنت کہ ماں ہزاراں ماں کنگ بیت۔ پہ زیبگ اُڈ کنگ ءَ ھم کار مرد بیت گوں ازبونکہ ءَ ھوار کنگ ءُ زیم ءَ پر کنگ بیت۔ دو ذات اِنت یکّے "نَر" دومی "مادگ" نَر ءُ نُند اِنت ءُ پہ درمانی گیشتر کار مرد بیت
- اُلُس : (اُ۔ لُ۔ س) تُرکی گالے کہ ایشی ءِ بزانت "مردم" "ہزاں پیلک" اِنت۔ بلوچی ءَ ھم ھمے بزانت ءَ کار مردبیگ ءَ اِنت۔ ایشی ءَ باز مردم چہ نزانتکاری ءَ "اولس" نبیسّ انت کہ چک رَد اِنت۔ اِے گال "اُلس" (ULUS) اِنت
- اُلُسّ : (اُ۔ لُ۔ سّ) ماھیگے کہ گوشت ءِ سک سُھر اِنت (MACKEREL TUNA) (بچار بُت)
- اَلگ : (اَل۔ گّ) مردینی نامے۔
- اُلکا : (اُل۔ کا) بچار "ھُلکا"

- اَلکاپ[۱] : (اَل۔کا۔پ) سکّیں مزنیں زمین ۔ ءِ الکاپیں گیاب
- اَلکاپ[۲] : (اَل۔کا۔پ) اشترء ، پھک ، پلگار ، تراز اِنگیں ، پلگرتگیں ۔
- اَلکار : (اَل۔کار) آسنی نیم منجلے کہ ھردو نیمگءَ پر گرگ ءُ کڑی ءَے پر انت ، مزنیں ھم ھست ءُ کسانیں ھم ۔ مزنیناں تہ ءَ ھلوا جن انت ءُ کسانیں پہ کُپتاءُ دگہ انچیں چیزے ءِ ماں روگن یا کہ تیل ءَ پچگ ءَ کار مروبیت ۔ کاجا ، بانکلینک یا نِ ھم ماں الکار ءَ تاپگ بنت کہ پہ ایشانی تاپگ ءَ الکار ءَ ریک ماں کن انت
- اَلکاری : (اَل۔کا۔ری) لولا ، کُپتا ، آروگ (آرت روگن) تنکیں کوُلگ انت کہ ماں الکار ءِ لٹریں روگناں دُور دیگ ءُ پچگ بنت ۔
- اَلکو : (اَ۔ل۔کُ۔وْ) نامے مردینی کہ ایشی ءَ " اَلیکو " ھم گوُش انت ۔
- اُلکہ : (اُل۔کَ۔ہ) بچار " ھُلکہ "
- الکین : (اَل۔کِ۔ن) بیدار ، بوجیگ یا دریائی اولاکانی ھادار کہ چو کہ پھلیگ ءِ شنکاں تھمی ننگ ءَ جگ اَنت کہ تھنگ گوں آیاں بیوا انت ۔
- اِلگ : (اِل۔لَگ) پہ کارے ءُ لگاں گے ءِ سرفان نہ ترتگ ھکّن نہ کنگ (۲) یلہ دیگ (۳) تاچکانی ءُ گواز ینگ بزاں چاآدگراں دیم ءَ گوزگ ۔
- الگار : (اَل۔گ۔ار) تُرندیں جیٹ ۔

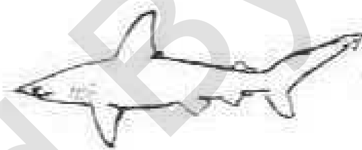

اُلّو

گز : ۲۵ سـم دان ۵۰ س م

- اَلگاش : (اَل۔گا۔ش) چہ تُرس یا ڈاہ ءُ شور ءَ چست بوتگیں واھی ءُ کوکار (۲) کُپگانی پہ بے اجامی راشگ ۔
- اَلگدار : (اَ۔لِگ۔دار) بچار " الدار "
- اَلگداری : (اَلِگ۔داری) ھاچیز کہ گوں الگدار ءَ سیادی کنت ۔ الداری (۲) دشتیاری ءُ یک میتگے ءِ نام اِنت ۔
- اَلگر : (اَل۔گر) تمرد ، گھگیر ، دلیر ، نہ ترُس ، سرمست ، جوُمست ، گنوک ، بیٹیر ، تُرندیٹر ، بے کمار ، مزن سر ۔
- الگردو : (اَل۔گ۔ر۔دُو) لوتو پوتو ، جون ، لیگار ، گھیٹر ، چُوگ ، چلندر ، بتام ، نام ڈُدپ ۔
- اُلّو : (اُ۔لُ۔لْ۔وْ) ماھیگے کہ نمک نمک اِنت ۔ ڈَول ءُ ٹُبر ءَ چو کُپوءَ اِنت ۔ (BLOTCHED GRUNTER).
- اَلم : (اَ۔لَ۔م) آلم ، بیرک ، بندیرا (تازی : عَلَم)
- اِلم : (اِل۔م) زانگ ، وانندگی ، زانتکاری (تازی : عِلم)
- اَلَم : (اَل۔لَم) دلجم ، بے شک ، بے شُبہ الی : دلجمی ، مَن اِنگیں ۔
- اَلماس : (اَل۔م۔ا۔س) ھُرک : یک لوگلے (۲) مردینی نامے (۳) سک تیزیں کارچ یا زھم (۴) باز چالاک ءُ تیز زبانیں مردم (تازی : ماس ، الماس ۔ گران بہائیں سنگے کہ بلوچی ءَ شدر ءَ گوُش اَنت) (diamond)

- **اَلماسکار** : (اَل۔ مَاس۔ کَاڑ) ھاکہ الماس ءِ کار ءَ کنت ۔ بچار " الماکار "
- **اَلماکار** : (اَل ۔ مَا ۔ کَاڑ) ھادار کاریں مردم کہ پہ جَنڈر گر ءِ کاری کنت چو کہ بیلچا، گوانزگ ءُ منجوی یا دگہ یا دانچوپ ءُ جوگن جوڑ کنت ۔
- **اَلمان** : (اَل ۔ مَان) جرمن ءِ مُلک ۔
- **اَلمانی** : (اَل ۔ مَا ۔ نِی) ھاکہ گوں المان (جرمن) ءَ سیادی کنت ، جرمنی (۲) یک تپنگے ءِ نام اِنت
- **اَلُنڈ** : (اَ۔ لُ۔ نْ ۔ ڈ) مردینی نامے ۔
- **اَلنگ** : (اَ ۔ لَ ۔ نگ) ھادیوال کہ کلات ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ بندگ بیت یا کہ ھادیوال کہ شھرے ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ بندگ بیت کہ دژمن ءِ بیران ءِ میان بوت کنت ۔ ءِ پُروشتنگ انت ءُ روگ ءُ ریاھاں شریت ءِ بُرج ءُ النگ ۔ (اشتلابکار) باز جاگہ ءَ چہ کلات ءُ ڈن جنگیں نچہ ، ھم گوشگ بیت ۔
- **اِلنگ** : (اِ۔ لِ۔ نگ) ایلنگ ، بِڈ ، بتامی ، پوسگی ، بُجتام ، زودیں میار ۔
- **اَلو** : (اَل ۔ لُو) مردینی نامے ۔
- **اَلوان** : (اَل ۔ وَا ۔ ن) حلوان بکماں شنک کہ پہ گوشت وارت کُنگ بیت ۔
- **الوت** : (اَ۔ لُ۔ وَ۔ تْ) ھاگرم کرانی وتہ ءَ ماھور یا کہ آچار ھنگ دیگ بیت یا کہ پہ جن ھنگ کنگ بیت ۔

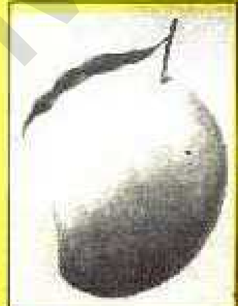
الوندی

کد : ۳۶۰ س م دان ۴۲۰ س م

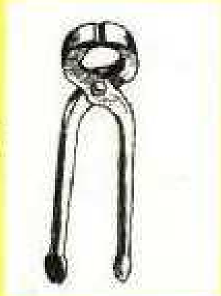
- **الور** : (اَ ۔ لْ ۔ وْ ۔ رْ) ماھیگے کہ چومارہ ءِ ھم ءُ فداج اِنت ۔
- **الوندی** : (اَل ۔ وَنْ ۔ دِی) بُتر ، کانٹی ، یاکاس ءِ زات ءِ بزیں ماھیگے کہ پہ مردم ءَ ترسناک اِنت ۔ (بچار بُت) ★
- **الھان** : (اَ ۔ لْ ۔ ھَان) شیر جنگ ءِ تہ ءَ دی توار ءَ یکبارگی بُرزکنگ ءُ زھیرگ ءَ چست کنگ ، الھان کنگ ۔
- **الیبند** : (اَ ۔ لِی ۔ بَنْ دْ) چادرہ انچوش بندگ کہ شرین ھم بندگ بیت ءُ پڈیک کوگ کرہ ءَ ھم مان ترایت ، آلی بند ۔
- **اِلیچ** : (اِ ۔ لے ۔ چ) بچار " اِلاچ "
- **الیکو** : (اَ ۔ لِی ۔ کُ ۔ وْ) بے سما ، بے شتہ ، بے رنج ، بے ستیت ۔
- **الینی** : (اَ ۔ لِی ۔ نِی) بچار " ھلینی "
- **اَم** : (اَم) اِے گال ءِ بُندری گالوار " ھم " اِنت کہ دگہ گالانی بنگیج ءَ کیت ۔ انچوش کہ : ھم توار ، ھمکار ، ھم دل ، ھم سدک ، " اِے زنگیں ڈرستیں گال گوں ھم دَر کاینت
- **اَما** : (اَم ۔ مَا) مَا ، ھئے جند ، " من " ءِ باز ۔
- **اَماج** : (اَ ۔ مَاج) بچار " آماج " ۔
- **اِمام** : (اِ ۔ مَام) پیشوک ، سروک ، ھامردم کہ نماز ءَ پیسر بیت ، مُلا ، ھرچ کار ءِ تہ ءَ ایدگہ مردماں دیتری مردم

زعامی امام : بزاں بجادرانی پیشوک ، علیؑ ءُ آئیء ءِ دوئیں چُک حسن ءُ حسین ھم " امام " ءِ ناما ءَ زانگ بنت ۔

- اِمامت : (اِ۔مَ۔ا۔مَ۔تْ) امام بیگ ۔ نمازءِ امام بیگ ، امامی ۔
- اِمامی : (اِ۔مَ۔ا۔مِ۔نی) امام بیگ ءِ کار ، نمازءِ پیشوکی ۔
- اَمان : (اَ۔مَ۔ا۔نْ) بسپارت ، چہ ترس ءُ گھء ، بے ترس ءُ بیم ، ایمنی (تازی : امان)
- اَماں : (اَمْ۔مَا۔ں) مات ، مادر ۔
- امانت : (اَ۔مَ۔ا۔نَ۔تْ) اَنامت : پہ پھریزگ ءُ ایر کنگ ءَ داتگیں چیز ۔
- اَمانک : (اَ۔مَ۔ا۔نُ۔کْ) کسانیں امان ، پہ دوستی ءَ امان نامیں چُک ءَ گوشَ اَنت ۔
- اُمائیل : (اُ۔مَا۔ئے۔لْ) بر دست ، دست ءِ ھا بھر کہ چو چنگ ءَ اِنت کہ پشت ءَ اِنت ۔ امائیل ءِ ندگ : بردست ءِ ندگ ۔
- اَمب : (اَ۔مْ۔بْ) نیمگے کرھامیں ءِ ھمراہ اِنت ، گڈی ءَ داتگ ءَ سک ترپش ءُ پوست ءَ سبز بیت ۔ وھدیکہ رس اِیت شیر کن بیت ءُ پوست ءَ زرد بیت ۔ بلوچستان ءِ شوان تریں اَمب مکران ءُ کلانچ ءَ بیگ اِنت ۔ (بجار بُت)
- اُمب : (اُ۔مْ۔بْ) گوکیں ءِ زانتیں ماھیگے کہ دِزاں بیت ایشی ءِ یک چترے ءَ ھزارانی داتگ بیت ، سک ترند بوکنت ، نکش اَنت ءُ لمحدرد ءِ دوارت بلکیں وگر سلکاں پہ چرپ ءَ کُش اَنت ءُ ۔ ایشی ءِ نام " عقب " نبیسگ ءَ دا اِنت کہ " عقب " ءِ بزانت دگرے ۔

اَمب

اَمبُر

- اَمبا : (اَم۔بَا) بوجیگانی تہ ءَ کارگنگ ءِ وھد ءَ " مید ءِ گُوت " ۔
- اَمبار : (اَم۔بَا۔رْ) ھا جاگہ کہ چیز سرجم ءَ ایر کنگ بنت ۔ ھر چیزءِ امبار بوت کنت ۔
- اَمبارک : (اَم۔بَارَکْ) بلوچی نامے ۔
- اَمباز : (اَم۔بَازْ) گلائیش ، گوں ھردوئیں باسک ءُ سر دستاں کسے ءَ انچوش گلائیش کنگ کہ ھسینگ بہ بنت ، گوراَمباز ۔
- اَمبازگ : (اَم۔بَا۔زَگْ) اَمبازاں جزگ ، گوراَمباز کنگ ، گولائیش کنگ ۔
- اَمباگ : (اَم۔بَا۔گْ) میتی ءِ توم ، ایشی ءَ گور وتی نارشتاں کن اَنت ، اَرام ءَ ھم مان ءَ کن اَنت ؛ پہ درمانی ھم کارمرد بیت ۔
- اَمباں چنگ : (اَم۔بَاں۔چَ۔نْ۔گْ) اَمباچنکی : لیبے
- اَمبر : (اَم۔بَ۔رْ) وشیں بوئیے (۲) یک رنگوے کہ چہ آئی ءَ شیاھیں رنگ جوڑ بیت پدءَ چہ ایشی ءَ دگر رنگ ھم جوڑ بیت ۔
- اِمبر : (اِم۔بَرْ) اے بر ، اے رند ، اے گشت ، اے سال ، اے موسم ۔
- اَمبُر : (اَم۔بُ۔رْ) آسنیں زُوم کہ پہ میخ کشگ یا سیم ءِ تاب دیگ ءَ کارمرد بیت (بجار بُت)
- اِمبراں : (اِم۔بَ۔راں) اے سالاں ، اے موسماں ، اِمبریاں ، اِمبرانی ۔

- **اِمبرانی :** (اِم ۔ بَ ۔ رَانی) اِے براں، اِمبریناں، اِے سالی ۔
- **اَمبربو :** (اَم ۔ بَ رَ + بُ و) ھاکہ "اَمبر" ءِ بُوءَ کنت، پہ دوست ءُ گُوشگ بیت ۔
- **اِمبری :** (اِم ۔ بَ ۔ رِی) اِے سالی، اِے موسمی ۔
- **اَمبری :** (اَم ۔ بَ ۔ رِی) ھاکہ گوں اَمبرءَ سیادی کنت، وشبو ۔
- **اَمبرین :** (اَم بَ ۔ رِے ۔ ن) پُسانی میدءُ پُرزمانی چنگ ءِ دوکارچ ۔ (بجار بت)
- **امبرین :** (اَم ۔ بَ رِے ن) چوکہ اَمبرءَ وشبو کنوک ۔ ★
- **اَمبڑی** (اَم ۔ بَ ۔ ڑی) کَشتکیں اَمب، نہ رس اِنتگیں ترپشیں اَمب ۔
- **اَمبشک** (اَم ۔ بُ شَ ۔ کَ) ھمراہ، ھماکہ ھروھد گسے ءِ رندءَ بہ بیت ۔ ھمبل، درگُوھار، سنگت، (۲) بِسنتہ رَندءِ نزازاں ھم گُوش اَنت ۔
- **اَمبشکی :** (اَم ۔ بُ شَ ۔ کِی) بجار "اَمبشک"
- **اَمبل :** (اَم ۔ بَ ل) بجار "ھمبل"

امبرین

- **اَمبو :** (اَم ۔ بُ و) ھا چیز کہ وتی ءُسارت بُو بہ بیت ۔ انچوش کہ : اَمبو ئیں گُداں ۔ اِے گال پہ وشبوئی ءَ "امبو" گُوشگ بیت کہ بزاں "اَمب ءِ بُو" پرچاکہ پچگیں اَمب باز سارت ءُ وشبو کنت ۔
- **اَمبو :** (اَم ۔ بُ و) پہ بدیں رنگے ءَ کسے ءِ نام ءُ گرگ، ایر جتیں گُوشتن، شیواکنگ ۔
- **اُمبو :** (اُم ۔ بُ و) بجار "اُمبوہ"
- **اَمبوسر :** (اَم ۔ بُ و ۔ سَ ر) باز چیسترا مردم ءِ یکجاہم بیگ ؛ چہ بازی ءُ سرہ پہ چَپ بیگ، چیزے ءِ گار کنگ ءَ رندپہ آئی ءِ شوھازءَ سر جنگ ءُ برے یک جاگہے پچگ ۔ تیک گُوزی لیب ءَ بیل کہ دیگ نہ بنت گرما تیک ءَ چیر دَینت "بیل دار" آئی ءَ شوھاز کنت ءُ اِے دگہ بچک آئی ءِ رندءَ گُوتار کنان اَنت ءُ لیب لچہ گُوش آنت ۔ سروگاں : شیاصیں بچکے پِڑ ل بِت ایت ۔ پسوئی : اَمبوسری اَمبو ۔
- **اُمبوہ :** (اُم ۔ بُ وَہ) سک شر رُستگ ءُ شر سرزیں ذرچک ۔ انچوش کہ "اُمبوھیں کھیر" بجار "ھُمبو"
- **اَمپاد :** (اَم ۔ پَاد) بجار "ھم پاد"
- **اَمپسگ :** (اَم ۔ پُ ۔ سَگ) بجار "ھپُسگ"
- **اَمتوار :** (اَم ۔ تُوَار) بجار "ھمتوار"

- **اَمجرات** : (اَم۔ جَ۔رَات) بچار "ھم جُرات"
- **اَمجواب** : (اَم۔ جَ وَاب) بچار "ھم جواب"
- **اَمر** : (اَم۔ رَ) مرگ ءِ حساب، پرمان (تازی: اَمَر)
- **اُمر** : (اُم۔ رُ) سِند، سال، تیل (تازی: عُمُر)
- **اُمرا** : (اُم۔ رَا) اُمرءِ یاھنگ برو، ھروھد، مُدام۔
- **اِمروز** : (اِم۔ رَوز) لِے جھان، اِے دنیا، "اِمروز ءُ پردا" بزاں اِے دنیا ءُ دومی دنیاکہ چہ مرگ ءَ رندانت (۲) روزگار، زندمانی، بتل: ھرکسی امروز گوز اِیت کسے ءِ پہ سیری کسے ءِ پہ واری۔
- **اَمریز** : (اَم۔ رِے ز) گیل، پُرّ، لُنٹ پہ لُنٹ۔ بچار "ھمریز"
- **اَمَک** : (اَم۔ کَ) شِپچِری زلتے، ایشی ءِ لڈ پہ کٹ ری زمین ءَ شوانیں زورے۔
- **اَمل** : (اَ۔م۔ ل) تپّ کنگ، برابر ننگ، سہ جین ءُ بربجیں کار کنگ، کاریگ۔
- **اَمل** : (اَ۔م۔ ل) بچار "امّل"
- **اَملّ** : (اَ۔مُ۔ لّ) باننگ، شرنگ، دوست، کیگد، بے بھا، بے کیمت۔
- **اَملس** : (اَم۔ لَ س) بچار "ھملس"
- **اَملس** : (اَم۔ لَ س) برابر، ھمیان، یک کنڈ، یکبالاد (EQUAL)
- **اَملسون** : (اَم۔ لَ۔ سُ وَ ن) بچار "ھملسون"
- **اَمّلی** : (اَم۔ مَ۔ لِی) چہ دوستی ءَ مات ءَ گوش اَنت۔
- **اَمنا** : (اَ۔م۔ نَ۔ نَا) تو بہ ءُ امنا کنگ (تازی: اَمنَا)
- **اُمنک** : (اُ۔مُ۔ نَ۔ کْ) مزیں شپچری زاتے کہ چہ اِے دگراں مسترانت، رنگ ءِ سیاہ ءُ رمش اِنت۔
- **اَموچک** : (اَم و۔ چَ۔ کْ) بچار "موچکین"
- **اُمیت** : (اُ۔م۔ ے۔ تْ) اوست، اُمید۔
- **اُمیتان** : (اُ۔مِ ے۔ تَان) بلوچی مردینی نامے۔ ھامردم کہ چہ آئی بازیں اُمیتے کنگ بہ بیت، بازاُمیتیں مردم۔
- **اَمیر** : (اَمِ ی ر) میر، سردار، پرمانداروزرداریں مردم۔
- **اَمّیر** : (اَمِ یَ ر) ھُمیر: ھاترگزنگیں آرت یا دگہ چیز کہ اِے ڈُکن اَنت وانکہ ترپلیش تام بہ بیت۔
- **اَمین** : (اَمِ یِ ن) بلوچی مردینی نامے۔ ء اَمین ءِ ڈاھ: میرامین ءَ پہ مکران ءُ گوادر ءَ اتگار گُرت۔ امانت داریں مردم (تازی: امین)
- **اَل** : "(۔ ال) اِے "اں" اگاں یک نامے ءِ رند ءَ کیت آئی ءَ بازکنت۔ ابگوش کہ: مردم: مردماں، لوگ: لوگاں۔ وت کنوک ءِ کارگال ءِ رند ءَ گون اِنت کہ "من" ءِ بزانت ءَ دنت۔ ابگوش کہ: رواں بزاں من رواں۔ بلوچستان ءَ بازجاگہ اِے پہ بازھم کارمردبیت ابگوش کہ مارواں۔
- **اِنا** : (اِن۔ نَا) اِنّاں، "ھو" ءِ چپ، نہ منگ ءِ گال، ناں، نہ۔
- **اَنار** : (اَ۔نَا۔ رَ) نیگے کہ گرد اِنت، تہ ءَ دانگ دانگ اِنت، واں کہ نہ رس اِنگ ترپلیش بیت پچ اِیت شیرکن اِنت۔ ترپشی ءَ دانگان ءِ ھُنگ کن اَنت چوکہ چیچک ءُ لیمبو کار مرد ءِ کن اَنت ایشاں انار دانگ گوش اَنت۔ ایشی ءِ تاک زمستان ءَ ریچ اَنت۔ بچار جُت تاک دیم 60

- **اِنّار :** (اِن ۔ نّار) بچار "ھینار"
- **اَناردانگ :** (اَ نَ ار ۔ دَان گ) ترپشیں انار ءِ ھوشینتگیں دانگ ۔
- **اَنارک :** (اَ ۔ نَا ۔ رَ ۔ ک) چہ چماں جهل دیم ھڈءِ، چم ءِ ھنکءِ جهل ھڈّءُ آئی ءِ سرءِ گوشت کہ ادءِ مُھر رنگ جان وتی ءِ ستریں نشانی اِنت ۔ (بچار بُت)
- **اِناش :** (اِ ۔ نَا ۔ ش) نشان، رَگَن، گُنگُر، پَندبسگ ءِ اِے شَش اِناش اَنت دیتری ۔
- **اَناگاہ :** (اَ ۔ نَا ۔ گَاہ) اناگر، بے گت، بے گمان، بے دڑاہ ۔
- **اَناگر :** (اَ ۔ نَا ۔ گَر) بچار "اَناگاہ"
- **اِنام :** (اِ ۔ نَ ام) داد، مُنّر، باج مُنّر، بخشش ۔ (تازی : انعام، جائزۃ)
- **اَنّام :** (اَن ۔ نَا ۔ م) پرُشتگیں چیزے ءِ ھمے پرُشتگیں جاگہ ءِ تَل ءِ پچیں جاگہ ۔ پہ مُکر جوڑینتگیں چیزءِ ھمے مُکرانی دپ ءَ دپیں جاگہ ۔ ھر چیزے ءِ ھمے رنگیں پچینتگیں جاگہ ۔
- **اَنامت :** (اَ ۔ نَ ۔ ا ۔ مَ ت) امانت، چیزے کہ پہ پھریزءُ ایرکنگ دیگ بہ بیت ۔
- **اَنّامگ :** (اَن ۔ نَا مگ) اَنّام ءِ گَرگل بزاں لچینگ ۔
- **اَن اِن** (اَن ۔ اِن ن) ھو اِناں، میں میں ۔ اَن اِن کنگ : میں میں کنگ، ھو اِنا کنگ ۔ (لیت ولعل کرنا)

انار

اَنارَک

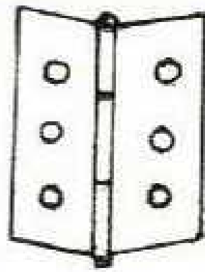
- **اَناوار :** (اَ ۔ نَا ۔ وَا ۔ ر) نخار دپ بے ورگ بزاں سیاہ ءُ چرواب دپادآگیگ ءُ چیج نہ ورگ ءِ بورسی ھیلدار اِنت اَناوار ءَ تاچگ ءَ ۔
- **اُنب :** (اُ ن ۔ ب) بچار "اُمب" یا "امب"
- **اَنباگ :** (اَن ۔ بَا ۔ گ) بچار "امباگ"
- **اَنبر :** (اَن ۔ بُ ر) بچار "اَمبُر"
- **اُنپ :** (اُ ۔ نُ ۔ پ) ھُنّر ھید، ریک، بچار "ھُنپ"
- **اَنت :** (اَن ت) بزاں ھست اَنت ۔ پہ "باز" ءَ گُنگار گلے کہ برے تھنا ءُ برے گوں دگہ کارگالاں کمبا کار مرد بیت (پہ یکّے ءَ "اِنت")
- ✱ (۲) راز ۔ دل ءِ اَنت بزاں دل ءِ راز ۔
- **اِنت :** (اِن ت) بزاں ھست اِنت پہ یکّے ءَ گُنگار گلے کہ برے تھنا ءُ برے گوں دگہ کارگالاں کارمرد بیت ۔ (پہ بازءَ "اَنت")
- **اَنتر :** (اَن ۔ تَ ر) وشبوئیں تیل (تازی : عطر)
- **اُنتک :** (اُن ۔ تُ ک) چیزے ءِ تَل ءُ توک، بُن ءُ بیر، ھُنڈال ءُ مُنڈال ۔
- **اُنتکان :** (اُن ۔ تُ ۔ کَ ان) مال ءُ زرءِ گُنڈی پشت کپتگیں بھر، مال ءُ مَندی ءِ بُن گرنچ ءُ چینک ۔
- **اَنج :** (اَن ج) بوجیگ یا دگہ دریائی اولاکانی ھما سادکہ گوں آئی ءَ آچار چاپیگ بیت ۔

- **انجارا :** (اَن۔جا۔رَا) ءُ مزنیں ءِ وزانیں کسانیں ماھیگے (ABU MULLET) (بچار بُت) ★
- **اِنجاری :** (اِن۔جَا۔رِی) آتون، اَنّی، ھمے ساھت ءَ، ھمے وھدءَ۔
- **اِنجرک :** (اِن۔جِ۔رَ۔کَ) تیپے کہ چہ ذِیار جاہ ءَ چیر شُمرءَ ایرکپ ایت ءُ سرآ ءَ مزن کور ءُ بِیگ ایت۔
- **اِنجِل :** (اِن۔جِل) چہ آسن ءَ جوڑ کرتگیں ھمے وتکاریں کار بوج کہ گراب، بالیگراب ءُ موٹر ءُ ریل گاڑی ءُ دگہ انچیں چیزاں تاچین اِیت ءُ دگہ بازیں کارے کنت۔ انجن، مشین (ENGINE · MACHINE)
- **اِنجیر :** (اِن۔جِی۔ر) زانتگیں نیبگے۔ (بچار بُت)
- **اِنجیرُپّل :** (اِن۔جِی۔رَ۔پُ۔ل) انجیرءِ پُل کہ کسان اِنت ءُ گِندگ نہ بیت دیرھم نہ دار ایت۔ مردمے کہ گِندگ نہ بیت گوانگوش اَنت ءِ : پلانی مرچاں تو انجیرءِ پُل ءِ۔
- **اِنجیری :** (اِن۔جِی۔رِی) ھماکہ گوں انجیرءَ شیادی کنت۔
- **اِنجیس :** (اِن۔جِی۔س) دروازگ ءُ دریگانی تاکانی ءُ پیتیانی دیگانی بُن ءِ جتگیں "بچپند"۔ (بچار بُت)
- **اِنجیک :** (اِن۔جِی۔کَ) اِنجیس، پچپند۔
- **اَنچا :** (اَن۔چَا) بے زرءَ، بے مال ءَ، چیزے بہ ھچ ءِ دیم ءَ، مُپت ءَ۔

کد: ۱۷ س م دان ۲۰ س م۔

انجیر

- **اَنچائیں :** (اَن۔چاءِ۔ں) مُپتیں، بے زریں، بے مالیں، اَرزاں بہا، بوچ بہا۔
- **اَنچُش :** (اَن۔چُ۔ش) انچو، انچوش، ھمے رنگ ءَ، ھمے ڈول ءَ، ھمے داب ءَ، ھمے وڑءَ۔
- **اِنچک :** (اِن۔چَک) اِے کدر، اِے اندازگ، ایچک۔
- **اَنچنائیں :** (اَن۔چَ۔نا۔ءِ۔ں) انچشیں کہ گلاءُ ساڑائی مہ بیت، مُپتیں، بے نبیں، نام گپت ءُ گِشینتگیں مردم اِناں، گوں رُمب ءِ ھواریں، ھمے رنگیں کار، چونائیں۔ (COMMON, ORDINARY)
- **اَنچناھیں :** (اَن۔چَ۔نا۔ھے۔ں) بچار "انچنائیں"۔
- **اَنچوش :** (اَن۔چو۔ش) انچش، ھمے ڈول، ھمے رنگ، ھمے بیم، چوش۔
- **اَند :** (اَن۔د) دُتکال، واری، ھُشکسالی، : "ملک اندءُ دُتکال اَنت"۔ کم، سک کم، بے تُلکان۔ مالش، گور، چر۔
- **اِند :** (اِن۔د) ھمے رس اِنگیں دمان، کرسے کہ آئی ءِ رنگ دلجم اِنت : پلانی اِنداں اِندءَ رس اِیت۔
- **اَنداز :** (اَن۔دَا۔ز) اندازگ، کچ ءُ کِساس، شُمار۔
- **اَندام :** (اَن۔دَا۔م) مردم ءِ سرجمیں جند ءِ ھر یک بھرء کہ یک اَندامے، دست یک اَندامے، پاد یک اندامے۔ چاراَندام : دستاں پاداں۔ گُل اَندام : دوستار، دوست ءِ گلا بزاں ھا دوست کہ آئی ءِ اَندام چو پُل ءَ اَنت بشم، اَدب، ھماکلپ نہ اِنت۔

اَندر : (اَن ۔ دَر) تھہ، تھی نیمگ (۲) چہ سالونک ءِ لوگ ءَ رَوَگ ءَ پیسر بانورءَ چیت ءِ دیم ءَ اَندر کن اَنت۔ اِے اَندر یک چادرے کہ انچوش بندانت ئے کہ بانورءَ روژنائی مہ گندایت۔ بُندرءَ اِے چادرءِ بدل جُل بوتگ اَنت ءُ گوشتگ اِش کہ بانور جُل ءَ اِنت، انگت ھم بازجاگہ انچوش کن اَنت ءُ گوش اَنت (۳) اَبید، سرءِ پہ دَر، درمیان، بے ءَ نہ اِنت۔ اک : بِلائی اَندرانت بزاں آئی سرءِ پہ دَر، بے ءَ نہ اِنت (۴) چیریں چیز یا ھبر، تھی چیزءِ راز تپینتگیں یا ئپ اِنگیں، چیریں چیر داتگیں۔

اِندرس : (اِن ۔ دُرِش) بچار "اِندرست"۔

اندرساٹ : (اَن ۔ دَر ۔ سا ۔ ٹ) درمانے کہ پہ تھہ زیم ءَ وَشر اِنت۔

اِندرست : (اِن ۔ د ۔ رِش ۔ ت) پَنت، اندرست گرگ، اِبرت گرگ، درونت زیرگ یا گرگ (فارسی : اِندرز ۔ پنت)

اِندرکا : (اِن ۔ دِر ۔ کا) بچار "اِندرکاہ"

اِندرکاہ : (اِن ۔ دِر ۔ کاہ) کاھے۔

اَندری : (اَن ۔ دَرِی) چیرِاَندری، بے تواری، چیرکا، تھی، ھما کہ زاھر نہ اِنت۔

اَندوہ : (اَن ۔ دُوہ) رنج، گم، ناذراھی۔

اَندیش : (اَن ۔ دے ۔ ش) تُرس، بیم، سستا، زانگ (پارسی : اندیشہ)۔

اَندیم : (اَن ۔ دے ۔ م) نوان، چیر، چہ چماں چیر، چیزے کہ گوں دگہ چیزے ءَ نوان گرتگ کہ گندگ نہ بیت۔

اُنڈپا : (اُن ڈُ پ ا) اپریکاءِ رودراتکی تیاب کرءِ ھندوک کہ ایشانی زبان اُنڈپائی اِنت۔

اُنڈپائی : (اُن ۔ ڈُپ ائی) اُنڈپایانی زبان کہ ایشی ءَ سواحلی (سُ واحِلی) (تازی : سواحلی) گوش اَنت۔ اِے زبان ءَ تازی گال بازمان اِنت۔ دَھانی شمار عشر، عشرین، تانسر دُرست تازی اَنت ھمے رنگ ءَ سدانی ءُ ھزارانی۔

اَنزا : (اَن ۔ زا) سرباز ءِ گورءَ چہ گروہ ءَ چیرءُ چہ شھر درءَ بُرزشیرے۔

اِنزار : (اِن ۔ زا ر) تیزءُ تُرندیں مُچتک جنگ، گیشتر پہ چیزے ءَ بیثرگ ءَ اِنزارکنگ، اِنزار بندگ۔

اِنزارگ : (اِن ۔ زارگ) اِنزار کنگ، اِنزار بندگ۔

اِنزَر : (اِن ۔ زَر) ھرھما چیزے کہ پہ سرپ اِیت۔ ھما پولاتیں پَٹّی یا کہ تیچ ءَ چیں سیم کہ ترآرگ ءُ سرپینگ بیت۔

اِنساپ : (اِن ۔ ساپ) مُزدگری، ھک (تازی : انصاف)

اِنسان : (اِن ۔ سان) مردم ۔ بنی آدم ۔

اِنسرگ : (اِن ۔ س ۔ رَگ) تُرھگ، آرام گرگ، بے توار بیگ، سرگ۔ مردمانی اِنسرگ، چہ کسے ءِ زُلم ءُ زوراں یا کہ چہ تنگ ءُ تاچاں۔ شپ ءِ اِنسرگ : بزاں بے وھدءَ مردم ھرکس وپس اِیت شپ بے ترک ءُ تواربیت۔ ھمے رنگ ءَ ملکءِ اِنسرگ ۔ ناذراہ ءِ اِنسرگ : چہ دردءُ دردانی بیراں رندتُرھگ، شیتانیں مچے ءِ چہ لَٹ وَرگ ءَ اِنسرگ۔

اَنسگ : (اَن ۔ سَگ) بچار "ھنگ"

اِنشپ : (اِن ۔ شَپ) مرچیگیں شپ، ھمے شپ کہ مرچیگیں روچ ءِ رندگیت۔

اِنشپی : (اِن ۔ شَ ۔ پِی) مرچیگیں شپ ءَ یا ھمے شپ ءَ کہ گوزگ ءَ اِنت، ھمے شپ ءَ کہ چہ مرچیگیں روچ ءَ رندگیت۔

اِنشپیگ : (اِن ۔ شَ ۔ پی ۔ گ) بچار "اِنشپی"۔

اَنشگ : (اَن ۔ شَگ) بچار "ھنشگ"۔

اَنک : (اَن ۔ کّ) چوھنڈکمیءَ دپ جنگ، اَنک جنگ ءُ وَرگ۔ بچار "ھنک"۔

- **اَنک :** (اَن ۔ ک) جنینی نامے ، ھَانک یا آنگ ءَ ھم گوش اَنت ۔
- **انکاپگ :** (اَن ۔ کا ۔ پگ) بچار "ھنکاپگ "
- **اِنکار :** (اِن ۔ کا ر) نمنّگ ، نمنوگری ۔ (تازی : انکار)
- **اِنکد :** (اِن ۔ کَ د) بچار " اِکّد "
- **اِنکدا :** (اِن ۔ کَ ۔ دا) بچار " اِکّدا " .
- **اِنکدگ :** (اِن ۔ کَ ۔ دَ گ) بچار " اِکّدگ "
- **اِنکر :** (اِن کَ ر) بچار : اِکّر ★
- **اِنکرگ :** (اِن ۔ کَ رَگ) بچار " اِکّرگ "
- **اِنکیاس :** (اِن ۔ کَ ۔ یاس) اینچک ، اکّدگ ، اِے کدر ۔
- **اَنکین :** (اَن ۔ کے ۔ ن) بچار " ھنکین "
- **اَنگار :** (اَن ۔ گا ۔ ر) آس ، انگر ، کُپٹگ ، انگار کنگ : پلہ دیگ ، مُرک کنگ ۔ انگار دیگ ، انگار گ ، انگار بیگ .

انگور

- **اَنگت :** (اَن ۔ گَت) تاں اِے وھدءَ ، تاں اَنوگ ، دانکہ اَنّی (۲) بود ، وَس ، انگہ .
- **اَنگتاں :** (اَن ۔ گَ ۔ تاں) تاں اِے وھداں ، داں اَنیگاں (۲) وساں ، بوداں ، گُڈّی ساھءَ ، دُورءُ باریگاں ۔
- **اَنگر :** (اَن ۔ گَر) روکیں اِشکر ، کُپٹگ ، انگریں : چو انگرءَ سوچوک ، سک سُھر (انگریں چَم) انگرگوار : آس گوار دوک ۔
- **اِنگُر :** (اِن ۔ گُر) اِنگو ، اِے دیمءَ ، اِے کرّءَ .
- **اَنگر :** (اَن ۔ گَر) چپّ ءُ چاگرد ، چاریں دیم ، چو ھردیمءَ انگرءَ کنگ ، انگرءَ گرگ ، انگرءَ کپگ ، انگرءَ بیگ یا بوگ .
- **اَنگرگ :** (اَن ۔ گَ ۔ رَگ) چو آس ءُ انگرءَ ترّگ .
- **اَنگور :** (اَن ۔ گُو ر) زانتگیں نیگّے کہ ھرجاگہ بیت ، ایشیءَ ھُشک ھم کن اَنت کہ میمیچ گوشگ بیت ۔ چہ ایشیءَ ترندآپ ھم جوڑ کنگ بیت ۔ (تازی : عنب) (GRAPES) (بچار بَت)
- **اَنگورجان :** (اَن ۔ گُور ۔ جان) بچے ، کہ روچے کہ دانگے زرد اَنت .
- **اَنگوری :** (اَن ۔ گُو ۔ رِی) انگورءِ باگ ، ھما چیزکہ گوں انگورءَ شیادی کنت ۔ انچوش کہ انگوری آپ ، انگوری دانگ ، انگوری توم ۔
- **اَنگہ :** (اَن ۔ گَ ہ) بچار " انگت "
- **اَنوگی :** (اَن ۔ نُو ۔ گِی) اَنیگی ، انگّی ، کارے کہ گوں اَنیگیں وھدءَ شیادی کنت . ھما کارکہ انوں کنگ بیت . انچوش

کہ : آروت بزاں اَتی رَوت یا کہ ھاکار کہ اَتوں کنگ بونگ انچوش کہ : آشُت بزاں اَتوں شُت ۔

- **اِنّل :** (اِن ۔ نُل) مردیں نامے ۔
- **اَنّوں :** (اَن ۔ نوُں) اَتی ، اَنیگ ، ھمے دمان ءَ ۔
- **اَنوش :** (اَن وَ ۔ شَ) بچار " ھنوش " بے سار ، کِپھو ۔
- **اَنّی :** (اَن ۔ نِی) اَتوں ، اَنیگ ، ھمے دمان ءَ ، ھمے ساھت ءَ
- **انیچگ :** (اَن ۔ نِی ۔ چَ ۔ گَ) بچار " ھنیچگ " ۔
- **اَنیشگ :** (اَن ئی شَ ۔ گَ) بچار " ھنیشگ " ۔
- **اَنیگ :** اَن ۔ نیگَ) اَتی ، اَتوں ، ھمے دمان ءَ ۔
- **او :** (او) گوانکا لے کہ پہ کسے ءِ گوانک جنگ ءَ کارمرز بیت ۔ انچوش کہ : اوشاھی ! او ملک ءِ مرداں ! ۔
- **اُوا :** (اُو ۔ وا) تُنکانی زبان ءَ " ناذراہ ، رلیشں ، زیم ، وَرد یا تَپ " ءَ گوش اَنت ۔
- **اُواذگ :** (اُ ۔ وا ۔ ذگ) نوادگ ، بے واد ، کم واد ، ھما ذرگ کہ واد اِشں ماں نیست یا سک کم اِشں ماں ۔ ھریکے بے تامیں چیزے ۔ گوشتن : اِے چیز اُوادگ ءُ درد دل اِنت ۔
- **اَوار :** (اَ وا ۔ ر) بچار " ھوار "
- **اُواران :** (اُوا ۔ را ۔ ن) بلوچستان ءَ یک جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- **اُوباد :** (اُو ۔ با ۔ د) اوبادگ ، چِگّ ءُ نماسگ ۔
- **اُوبادگ :** (اُو ۔ با ۔ دگ) اوباد ، چگّ ءُ نماسگ ، زائیدگ ، زئی ۔
- **اُوبادگال :** (اُو ۔ باد ۔ گال) ھماگال کہ چہ یک بُنگالے ءَ در آتکگ (تازی : مُشتق ، انگریزی : DRIVATIVE)
- **اُوبال :** (اُو ۔ بال) بَزگ ، بَزکار ، وار ، گریب (۲) ھک ، اُگبال ، اُکبال ۔
- **اُوبد :** (اُو ۔ بَد) بچار " اوباد " ۔
- **اُوبدگال :** (اُو ۔ بَد ۔ گال) " اوبادگال " ۔
- **اُوپار :** (اُو ۔ پار) تاھیر ، تنگ ، تنبر ، تنگ ءُ اوپار ۔
- **اُوپھا :** (اُو ۔ پ ھا ۔) " گرم ، سوچوک ، آسں " ماں تُنکانی زبان ءَ ۔
- **اُوت :** (اُوت) بچار " اوتاگ " ۔
- **اُوتاک :** (اُو ۔ تاک) دیوان جاہ ، دیوان کنگ ءِ کوٹی (گیشتر پہ لُنڈ باڈان)
- **اُوتاگ :** (اُو ۔ تاگ) اُوت : گُد ءِ بھنات بندیگ (ذراجی ءِ بندیکاں " تانجو " گوشں اَنت) (۲) ھر بندیگ کہ بارگ بیت (۳) سے لال ءِ لڈوکیں دور داں اوتگ پر اِنت بزاں پہ دُرّانی جلاّیگ ءَ آبریشمی کید پے ءُ کنگ اَنت (۴) لُنڈانی دیوان جاہ " اوتاک "
- **اوتَر :** (اُو ۔ تَ ر) شیہ گوات (گال در آمدے) ۔
- **اوترا :** (اُو ت ۔ را) بے چِگّ ءُ نماسگ ۔
- **اُوجری :** (اُو ۔ ج ۔ ری) اُجریگ ، اوجڑی ، اوجڑیگ ، پس ءِ روت ءُ سِگندان
- **اوچتو :** (اُو چَ ۔ تو) اناگہ ءَ ، پہ بے گمانی (اِے سندھی گالے) ۔
- **اُود :** (اُو دَ) آجگہ ، پہ دیرءِ جاگہ ءَ گوشں اَنت ۔ " اِد ءُ چَپّ کہ پہ نزیک ءَ اِنت ۔ اِد ءُ اود کنگ : گوشست

گگ، پہ کارے ءِ شرکنگ ءَ جُہد کنگ ۔

اودار: (اُو دَا رَ) "اودارگ" ءِ پرمانگال، بزاں بہ "اُودار" : پہ ٹرندی بجّش ۔

اُودارگ: (اُو۔دَ۔اَرَگ) ٹرندکنگ۔گرانیں چیزے ءَ کہ ڈراجیں ساد ءُ بندے بنداَت ءُ باز مردم کشّ اَنت ءُ ھمے سادءِ ھمزوری ءُ پہ ٹرندی کشّگ ءَ "اودارگ" گوش اَنت ۔

اُور: (اُو رَ) ھوار۔ اُوار۔ یکجا ۔

اَور: (اَ۔وَرَ) گرماگ ءَ کہ دریا گورم بیت چہ پورانی وَرندا انگہ لھتیں روچ ءَ گورم تَم کنت ھمے تَم کنگ ءَ گوش اَنت " اَتوں آوَرَ اِنت " ۔

اُورت: (اُو۔رَ۔تَ) اِیرت، ایرگ، سک کسان (۲) شپک ءُ گنوری۔ بجار "ایرت"۔

اُورچوپ: (اُو۔رَ۔چُو۔پَ) برنجیں دان ءُ ڈل اَنت شُرءُ گراداَت ءُ نازراعاں دینت (۲) اُورت چپتگیں چیز ۔

اَورگ: (اَو۔رَگ) رھت پگش ءِ پاتال کہ کاش ءِ مان کن اَنت ۔

اَورگ: (اَو۔رَگ) اَوَرَہ: اِے گال "اَوَرَاہ" اَنت کہ تراھوٹیاں چپ کُرتگ ءُ "اوراہ" کُرتگ ۔

اُورماڑہ: (اُو۔رَ۔مَا۔ڑَہ) چہ بلوچستان ءِ بنداں یکّے کہ کراچی ءُ گوادر ءِ نیم راہ ءَ اِنت بلس بلہ سرداری ءِ بندن اِنت ۔ اولماڑہ، اورماڑہ ۔

اُوریزگ: (اُو۔رِے۔زَگ) بگل ءَ کہ کلّہ ھوار بیت ھُشک کہ بیت رچ ایت گوش اَنت "اُوریز" ایت۔ ھمے رنگ عیشت۔ (اچوش کدار ءِ ریزگ "گوش اَنت) ایرت ایرت ءَ رچگ ۔

اُوڑا: (اُو۔ڑَ۔ڑَا) تمکانی زبان ءَ بوٹ یا دگہ کُرّگ ءُ لُوتک ءَ گوش اَنت ۔

اُوڑناگ: (اُو۔ڑَ۔نَاگ) بچار "ھوڑناگ"

اُوڑناگر: (اُو۔ڑَ۔نَا۔گَ۔رَ) بچار "ھوڑناگر"

اُوسا: (اُو۔سَ۔ا) ھاجاگہ کہ زمین یک جاگھے ءِ ھُشک بیت ءُ ھور ءِ آپ آئی ءِ تہ ءَ ایر روت چونا ھیگاسر ءِ زمین ھلسون اِنت بلے تہ ءَ گوانگپ اِنت ءُ ھم ءُ شُر ءُ بجھل اِنت بازبر ءَ اُشترھمے رنگیں زمین ءِ سرءَ پہ نزانکاری روَت، زمین ھپس ایت ءُ اُشتر میناں روت ءُ گار ھم بیت ۔

اُوسارگ: (اُو۔سَا۔رَگ) ڈیھس ءَ اِے گال ءِ بزانت "گور ءَ کنگ" نبشتگ ءِ دیوال بندگ ءُ دونگ ۔

اُوسپ (۱): (اُو۔سَ۔پَ) یک کارے ءِ ھیابخی: پہ گونڈیں وہدے ءَ دم کنگ ءَ گوش اَنت پہ مزور ءُ کار ءِ ھانی کارکنوکاں تیم روچ ءَ پہ ادارے ءِ کار ءِ روچ ءِ وھد: بازمردم ایشی ءَ پہ ھاوھد ءَ ھم کار مروکن اَنت کہ کار پھک بند بیت ءُ ھرکس وتی گس ءُ روت۔ پہ منزل جنوکیں اولاک ءَ "اوسپان"۔

اُوسپ (۲): (اُو۔سَ۔پَ) نچ ءِ اوسپ بیگ: اِے ھاوھد اِنت کہ کلونٹ پھک اَنگگ ءُ رس اِنگ کہ دگرہ روچ ءَ رندنگ کپ ایت پہ ناہ بیگ ءَ　(۲) باز جاگہ ءَ کشار ءِ رِگنگ ءَ دانکہ رون ءَ ھم "اوسپ" گوش اَنت ۔

اُوسپان: (اُو۔سَ۔پَان) گلک ءِ اشترانی پہ ادارے دم کنگ ءَ گوش اَنت، اِے منزل کگلے نہ اِنت بلے کمیں دارگ اِنت کہ اشتر دمے پہ گلبن اَنت ۔

اُوست: (اُو۔سَ۔تَ) اُمیت ۲* - بلیسہ، بروسہ ۔

اوِستا: (اَوِ۔سَ۔تَا) زردشتیانی نیگراہ ءِ پاکوانگی کرایشی ءَ "اَوستا، اُوستا، دِستا، یستا" ھم گوش اَنت۔ اِے پاکوانگی ءِ چیزے بھرانش اَنت: "گاتاھا، یسناھا، وندیداد، خردا اُوستا"۔ اِے پاکوانگی چہ کرستانی سالاں پیسر اَنت۔ ایشی ءِ آپ ھم ونیگ اَنت چہ راست ءُ نبیگ بنت، چہ ھمیشی ءِ نام ءَ "اوستائی" زبان نام کپتگ۔ اوستائی زبان گوں سنسکرت ءَ نزات ءُ گوھاری شیادی کنت۔ ایران ءُ بلوچستان ءُ ایشائی کرّ ءُ گور ءِ دگہ لھتیں زبانانی بُندر ھمے "اوستائی" زبان اِنت۔ بلوچی زبان ھم گوں ایشی ءَ ورنا شیادی کنت ۔

اُوستو: (اُو۔سَ۔تو) بروسہ، اوست، ادستونیارگ: گپ ءِ بیان نہ کنگ، چیر دیگ ۔ *

اوستیگ: (اُو۔سَ۔تِی۔گَ) ھامردم کہ دگرے ءِ اوست ءَ زندگ اِنت ۔ محتاج، وازمندگ *

اُوشام: (اُو۔شَ۔اَم) بچار "ھوشام"

● **اوشت :** (اُ و شْ تْ) "بہ اوشت" اوشتگ ءِ پرمانکال اِنت (۲) ھاچیز کہ نہ سُراِیت (۳) بگر جسند دگرامرءِ ھما آپءِ گوش اَنت کہ آئی ءِ اوشت ءِ نشان "ہ" یا "ۂ" پرانت بزاں سرپہوک "ہ ے بے ٹے" پرے نیست .

● **اوشت :** (اُو شْ تْ) بچار "ھُوشت"

● **اُوشَت :** (اُوْ شْ ـ شَ ـ تْ) "ھُوشْت" ءِ بزانت ءَ اِنت . بلے بندرات ءِ مردم "ھُوشت" پہ دریاءِ گورم ءَ گوش اَنت ھا دھدی کہ بِٹ ءِ کرّہ ءَ بہ بُرش اِیت کہ آئی ءِ آپ ءَ تلگ ءُ تان ءِ جاگہ مہ بیت گرا اگر تیتی توارے کنت . چونا ھیگا اِے گورم ءِ جندءِ کسان اِنت ءُ دومی بِٹ ءِ دیم ءِ زمین بُزراوگ اِنت . دریاءِ دپ ءَ پردشوکیں ھماسکیں کسانیں گورم ءَ ھم گوش اَنت کہ آ تان نہ دنت . ھارءِ ھماآپ پہ ھیلتے زمیناں رساِیت ءُ نہ رس اِیت ءُ "سُو" کنت .

● **اوشتارِنگ :** (اُوْ ـ شْ ـ تا ـ رے ـ نْ گْ) انچوش کنگ کہ بوشت اِیت .

● **اوشتگ :** (اُوْ ـ شْ ـ تگْ) دومی پادانی لِک بیگ ، لِک پادبیگ ، پکّ بیگ ، لِک بیگ (۲) ابنگ ، وارگ (۳) بیم بیگ .

● **اوشتم :** (اُوْ شْ ـ تُمْ) سما ، زانت ، سار ، ھوش ، بچار "السُّتَم"

● **اوشُم :** (اُوْ ـ شُ ـ تُمْ) جنگ ءِ کاسگ ءِ ھردومیں دیماں اَنکش اِنتگیں دارکہ گوکانی گردن ءِ ھردو دیماں لونجان اِنت .

● **اوشیش :** (اُوْ ـ شِیْ ـ شْ) ساپ ، چوشیشگ ءَ ، سنگراتگیں آپ ، ھاچیز کہ چو آدینک ءَ ساپ بہ بیت . ھماآپ کہ چسائی ءَ آئی ءِ بن ھم گندگ بہ بیت (چیشیش ءُ شیشگ)

● **اوکار :** (اُوْ ـ کار) ھُوکار : ھوکارگ ءِ توار . ۲ - جیونی ءَ جاگھے ءِ نام اِنت .

● **اوکارگ :** (اُوْ ـ کا ـ رگْ) ھوکارگ ، کوکارگ ، ھوک کنگ ، کوک کنگ : دِل کہ بد بیت مردم پہ شانگ ءَ اوکار اِیت اگاں مردم ھدشان اِیت " اوکارگ " گیشتر بیت .

● **اُوکو :** (اُوْ ـ کُو) بُوم ، شپی مُرگے ، بُو (۲) لیب لچھے ءِ تہ ءَ مِک بندے ۔ اُوکو ! بُوکو ! شرت لیمبو ! جُتّات سئے !! اِیشی ءِ بنگیج "کنگ شتگ لپیل دُ" اِنت .

● **اُوَکو :** (اُوْ ـ وَ ـ کُو) شپانک چہ وتی گُٹ ءِ تہ ءَ سازرنگیں آوازے کش اِیت . ایشی ءَ اُوَکو گوش اَنت . گوش اَنت کہ نم ھم چو کہ شپانک ءَ لٹے وتی گردن ءِ پُشت ءَ مان ترین اِیت ءُ اُوَکو جنگ ءِ جُھد ءَ کنت بزاں شپانک ءِ گیگانان کنت .

● **اُوکین :** (اُوْ ـ کے ـ نْ) بُنگیج ، کائے ءِ نوک دست جنگ (ھُوکین "ءَ ھم بچار)

● **اوگار :** (اُوْ ـ گا ـ رْ) روشُست . اوگارکنوک بزاں روشُست کنوکیں دلوت یا اولاک . گار ، بیگواہ ، برباد .

● **اُوگارگ :** (اُوْ ـ گا ـ رگْ) روشُست کنگ (۲) ورگ ءُ ایرِیگ ، پلنگ (۳) بیگواہ کنگ ، برباد کنگ ، ویران کنگ ، حراپ کنگ .

● **اَوگان :** (اُوْ ـ گان) اوگانستان ءِ مردم کہ ایشانی زبان پارسی اِنت .

● **اَول :** (اَ وَلْ) بنگیج ، بُنگیجی ، بُندری ، بُنگش . (تازی : اَوَّل)

● **اُولّ :** (اُ و لّ) اولآسگ ءِ توار ، اولآسوک ، کار جاھانی کار ءِ بنگیج ءُ بندی ءِ ھال دیوکیں اولآسوک . ھُولّ (SIREN)

● **اولاد :** (اُوْ ـ لادْ) چُک ، چُک ءُ نُماسگ (تازی : اولاد بازنہ ، یک وَلَدْ)

● **اولاک :** (اُوْ ـ لا ـ کْ) ھا چارپادیں ساھدار کہ پہ بارکشی یا سواری ءِ مجازی ءَ کار مرد بیت ، انچوش کہ : اُشتر ، ھر ، اسپ .

● **اُولآس :** (اُوْلْ ـ لآشْ) ملک ءِ مردمانی ھال دیگ ءِ توار ، کہ اُولآس اِیت (

● **اُولآسگ :** (اُوْلْ ـ لا ـ سگْ) ھُولآسگ ، اُولّگ ، ھُولّگ : گُرک ، نُرتول یا کُچک ءِ پہ ذراج کشی وتی توار ءَ کشگ کہ چو موتک ءُ زھیرگ ءِ الحان ءَ اِنت .

- **اَوَل اُولّ :** (اَ وَ ل ۔ اُ وَ ۔ لّ) اَوَل هُول : گوں بُنگیجی هُولگ ءِ توارءَ، چہ دُرستاں بیسر ۔
- **اَوَل باج :** (اَ وَ ل ۔ بَاج) پہ باج بری چیزّاں ءَ چہ دُرستاں مُستریں باج ۔
- **اَوَل بال :** (اَ وَ ل ۔ بَال) نوک بال، هما مُرگ کہ نوکی بُنگیجی رَندءَ بال کنت ۔ بالیگراب ءِ بُنگیجی رَندءِ بال ۔
- **اَوَل بانگ :** (اَ وَ ل ۔ بَا ۔ ن ۔ گ) هما کسانیں کروس کہ نوکی بانگ دیگ بُنگیج ءَ کُرتگ ۔
- **اول بانگواه :** (اَ وَ ل ۔ بَانگ ۔ وَاه) بانگواه ءِ پیسر، بانگواه ءِ بُنگیج ۔
- **اَوَل بَر :** (اَ وَ ل ۔ بَر) بُنگیجی رَند، اَوَلی گشت (۲) هما دُرچک کہ آئی ءِ بُنگیجی رَندءَ بَر کُرتگ ۔
- **اَوَل بُرّ :** (اَ وَ ل ۔ بُرّ) هما مُچ کہ بُنگیجی رَندءَ بُرگ بوتگ یا کہ چہ اِے دگہ مُچّاں هما ایں ءِ بُنگیجءَ بُرگ بوتگ، هما دُرچک کہ اَوَلی رَندءَ بُرگ بیت ۔
- **اَوَل بَرات :** (اَ وَ ل ۔ بَ ۔ رَات) مسلمانی سال ءِ سیمی ماہ کہ تازی ایشی ءَ "ربیع الاوّل" گوش اَنت ۔ بَتَل : اَوَل بَرات دومی هساب بَراں بَرات بَرات اِنت بلے هساب گُداد ءِ باریگ ءَ باید تچک هساب دادگ ببیت ۔ اِے بَتَل ءَ "دومی بَرات" سیمی هساب "هم گوش اَنت ۔
- **اول بند :** (اَ وَ ل ۔ بَن ۔ د) بُنگیجی هر چیزے بُنگیج بندگ ببیت ءُ پدءَ دانکہ بوتگ مَسریت ۔ لَچّہ ءِ بُنگیجی بند ۔
- **اول بیڑ :** (اَ وَ ل ۔ بِی ۔ ڑ) بُنگیجی بیڑ ءُ بُنگیج ءِ بیڑ برگ یا بڑاگ بزاں هلاک کنگ ۔ دوئیں لشکر ءِ تہ ءَ هر کجے کہ بیسر ءَ بیڑ بارت ۔
- **اَوَل پاس :** (اَ وَ ل ۔ پَاس) بُنگیج ءِ پاس کہ گیشتر ءَ شپ ءِ بیت بزاں شپ ءِ بُنگیجی پاس یا بهر ۔ هما پاسبان کہ شپ ءِ بُنگیجی بهرءَ پاس جنت ۔
- **اَوَل پال :** (اَ وَ ل ۔ پَال) بُنگیج، اَوَل هُول ۔
- **اَوَل تاچ :** (اَ وَ ل ۔ تَاچ) هما اولاک کہ بُنگیجی رَندءَ سوار بیگ ءُ تاچینگ بیت یا کہ هما اولاک بُنگیج ءَ تاچینگ بیت ءُ چہ آئی ءَ پد هم تاچینگ بیت ۔ بُنگیجی رَند "اَوَل تاچ" اِنت ۔ اول تگ ۔
- **اَوَل تاک :** (اَ وَ ل ۔ تَاک) وانگی یا دپترے ءِ بُنگیجی تاک (۲) دُرچکے کہ نوکی تاک جنت ۔
- **اَوَل تران :** (اَ وَ ل ۔ تْ ۔ رَا ۔ ن) بُنگیجی گپ، بُنگیجی گپ ءُ تران، بُنگیجی سُهل ءُ تران، هما مردم کہ چہ دُرستاں بیسر گپ جنگ بُنگیج کنت ۔ هما مردم کہ پہ سُهل ءُ تران ءَ پیش کپ ایت ۔
- **اَوَل ترانج :** (اَ وَ ل ۔ تْ ۔ رَا ۔ ج) آسک یا شنک ءِ بُنگیجی ترانجگ ۔
- **اَوَل ترمپ :** (اَ وَ ل ۔ تْ ۔ رَم ۔ پ) هور ءِ بُنگیجی ترمپ کہ ریچ اَنت کہ چہ ایشی ءَ رندنی ایر دَنت ۔
- **اَوَل تنگ :** (اَ وَ ل ۔ تن ۔ گ) تنگیں مردم کہ آپ وارت گُوا بُنگیج ءَ مزنیں تنگے رگیت رندءَ تنگاں شُست کنت ۔
- **اَوَل تیر :** (اَ وَ ل ۔ تِی ۔ ر) بُنگیجی تیر کہ پہ جنگ ءَ جنگ بیت ۔ چہ دو مردم ءَ یکے وتی تیرءَ بیسرءَ جنت ءُ دومی ءَ بیتی کنت یا کُش ایت بزاں اَوَل تیرے کُرت ۔
- **اَوَل جاک :** (اَ وَ ل ۔ جَا ۔ ک) بُنگیج ءِ جاک ءُ سلوات ۔
- **اَوَل جنگ :** (اَ وَ ل ۔ جَن ۔ گ) بُنگیجی جنگ ۔ چہ دو لشکر ءَ هر یکے کہ جنگ ءَ بیسر ءَ بُنگیج کنت ۔ بُنگیج ءِ جنگ کہ تر ندبیت ۔
- **اَوَل جیگ :** (اَ وَ ل ۔ جِی ۔ گ) جنیں چُک، اکبند، هما جنیں کہ دنیگا سیر نہ کُرتگ ۔
- **اَوَل چار :** (اَ وَ ل ۔ چَا ۔ ر) پیش چار، چہ دو دژمن ءَ یکے دومی ءَ پیش چار کنت یا کہ اول چار کنت کہ آئی ءِ هر دگیں مرد ءِ بُراں زانتکار بیت ءُ جت سے شم کنت (۲) دلوت یا اولاک ءِ بُنگیجی چرگ ۔
- **اَوَل چَر :** (اَوَل ۔ چَر) هما دلوت یا اولاک کہ نوکی کاه ءِ چَرگ ءَ بُنگیج کنت ۔ هما کا هچر کہ هچبر نہ چرائتگ ءُ بُنگیجی رندءَ چَرگ بیت ۔
- **اَوَل داگ :** (اَوَل ۔ دَاگ) هر هما مردم، دلوت یا اولاک کہ هچبر داگ دیگ نہ بوتگ ءُ بُنگیجی رندءَ داگ دیگ ببیت ۔
- **اَوَل دست :** (اَوَل ۔ دَس ۔ ت) نوک، هما چیز کہ نوک اِنت ءُ کار مرد نہ کُرتگ ءُ بُنگیجی رندءَ زیرگ، دست جنگ یا کار مرد لگ بیگ ۔ هما چیز کہ یک مردمے ءِ گور ءَ اِنت ءُ پہ دومی مردم ءَ نہ رس اِتگ کہ گُراِم "نیم سون" بیت ۔

اَوَل دِیوان : (اَوَل۔ دِی۔ وَان) یک گلبندی یے ءِ بُنگیجی دیوان۔

اَوَل ڈاه : (اَوَل۔ ڈاه) ڈاه ءِ بُنگیج۔ ھالے ءِ بُنگیجی سرھال، اَوَل ھُول، بُنگش۔

اَوَل ڈک : (اَوَل۔ ڈک) بُنگیجی ڈک کہ چیزے ءِ گُڈاگ ءُ جنگ بیت۔ بُنگیجی شرت۔

اَوَل رہت : (اَوَل۔ رَه ت) نوک رہت، ھما اُشتر کہ بُنگیجی رندءَ رہت کنگ ءِ بیت، جرٹیں اشتر۔

اَوَل رِین : (اَوَل۔ رِے۔ ن) ھما گوج کہ نوکی بُنگیجی رندءَ ھیک دیگ ءِ بُنگیج کنت۔

اَوَل زنک : (اَوَل۔ زنک) ھما دلوت کہ بُنگیجی رندءَ زا ایت۔ پہ مردم ءَ "اَوَل لاپ"۔

اَوَل زنگ : (اَوَل۔ زن۔گ) چہ دو جیڑھیں مردماں ھما کس کہ پیسرءَ دومی ءِ زنگ ءَ جنت۔ چہ بازیں رندے ءِ زنگ جنگ ءَ ھما بُنگیجی رند ءِ جنگیں زنگ۔

اَوَل زِین : (اَوَل۔ زِے۔ ن) ھما اسپ کہ بُنگیجی رندءَ پہ سواری زین کنگ بیت۔

اَوَل سال : (اَوَل۔ سَا ل) ھما ساعدار کہ آئی ءِ پیداگ بیگ ءَ دیگا سالے نہ گوستگ ءِ کاسمی چات ءِ مُرگ اَوَل سالیں۔ (شملو کار)

اَوَل سانگ : (اَوَل۔ سَا ن گ) ھما مردین یا جنین کہ بُنگیجی رندءَ سیرءُ سانگ کنت۔

اَوَل شاگ : (اَوَل۔ شاگ) آسک ءِ بُنگیجی شاگ کہ شعار اش دراج ءُ تُرند تر بنت۔

اَوَل شام : (اَوَل۔ شَام) شام ءُ شپ ءِ ورگ اِنت۔ بے ھما شام کہ ھلادرگ بیت "اَوَل شام" دومی شام کہ بے وعدءَ رندءَ ورگ بیت "پَد شام" ءِ گوشش اِنت۔

اَوَل شپ : (اَوَل۔ شَ پ) سرشپ، شپ ءِ بُنگیج ءِ بھر، شپ ءِ اولی پاس۔ سالونک ءُ بانور ءِ سیر ءِ اولی شپ ءُ ھر دوئیناں اول شپ گوشگ اِنت۔ یک شپی "اول شپ" ءِ نوک۔

اَوَل شنگ (اَوَل۔ شِن گ) داگی، ھما ک یار و تاکے ءِ بُنگیجی رند ءِ شنگ بیگ۔

اول کار (اَوَل۔ کاز) کار ءِ بُنگیج، ھما کار کہ نوک بُنگیج کنگ بوتگ۔ ھما مردم کہ نوکی کارے بُنگیج کرتگ، ھما مردم کہ چہ اِے دگراں پیسر کارے ءِ دست جتگ۔

اَوَل کش : (اَوَل۔ کش) ھما گریچ یا بند کہ بُنگیجی رندءَ سک تُرند کشگ بیت۔ چلیم ءِ کر کن اِنت یک برے اَوَل کش ءِ کن اِنت بزاں شتر دم ءِ دیَنت۔ اَول کشیں ءَ چلیم تُرند اِنت، گوات ءِ بُنگیج ءِ کشگ۔

اُولگ : (اُ و۔ لگ) بچار "ھولگ"

اُولگ : (اُو۔ ل۔ لگ) بچار "ھُولگ"

اَوَل گُش : (اَوَل۔ گُش) چہ دو مردم ءَ یکے کہ پیسر گیت ءُ ھاے یا کلوھے گوش ایت۔

اَوَل گِند : (اَوَل۔ گِن د) چہ دو مردم ءَ کہ ھر یکے لوٹ ایت دومی آئی ءَ مہ گند ایت ءُ ایشی ءِ بگند ایت یکے دومی ءَ "اول گند" کنت وت ھم "اول گند" اِنت۔

اَوَل گوانک : (اَوَل۔ گ۔ وَا ن ک) بنگیجی گوانک، بُنگیجی توار۔

اَوَل گومس : (اَوَل۔ گ۔ وَم س) ھما اُشتر کہ نوکی گومس کنگ بیت۔ نوک گومس۔

اَوَل گیر : (اَوَل۔ گِی ر) چہ دو مردم ءَ کہ ھر یکے لوٹ ایت کہ دومی ءَ پیسر بگیپت، ھما کہ گیش بیت ءُ دومی ءَ پیش گیر کنت۔

اَوَل لاپ : (اَوَل۔ لَاپ) ھما جنین کہ اولی رندءَ آئی ءِ لاپ پُر بیت۔

اُولمب : (اُو۔ ل۔ م۔ ب) بچار "ھولمب"

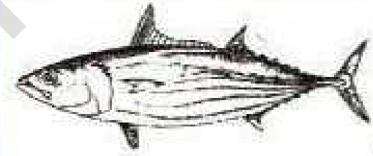
- **اُولماڑہ :** (اُو لْ ۔ مَا ۔ ڑَہ) بچار "اورماڑہ"
- **اَول مِڑ :** (اَوَلْ ۔ مِڑْ) مُنگیجی میڑ، مُنگیجی جنگ، اولی پڑگ (پیش مِڑ)۔
- **اَول میڑ :** (اَوَلْ ۔ مے ۔ ڑْ) اولی میڑ، مُنگیجی جنگ۔
- **اَولِ نام :** (اَوَلْ ۔ نَامْ) مردم ءِ وتی جند ءِ نام، مُندریں نام بزاں زاتی ءُ نیکنام ءُ پت ءِ نام اِتاں۔ لھتیں مردم ءِ نام چیکے ءَ گیشتر اَنت گڑا آئی ءِ مُندریں نام۔
- **اَول بَند :** (اَوَلْ ۔ بَنْ دْ) پہ کارے ءِ کنگ ءَ، پہ کار ءِ سواری ءَ یا پہ کار ءِ ذربزگ ءَ مُنگیجی رَند ءَ بندگ یا کہ لوک بندگ۔
- **اُولو :** (اُوْ ۔ لُو) اولیگ ءِ زاتے۔
- **اَول واب :** (اَوَلْ ۔ وَابْ) مُنگیج واب بزاں انچوش کہ مردم سرءَ واب ءَ دَئیت۔ واب ءِ ھمے مُنگیج بھرکہ مردم گراں داب بیت۔
- **اَول واد :** (اَوَلْ ۔ وَادْ) ماھیگے کہ وادکن ءِ آئی ءَ مُنگیج ءِ وادکنگ ءَ رندشوداَنت ءِ کہ بازسورمہ بیت، تازہ واد۔
- **اَول وھر :** (اَوَلْ ۔ وَھَرْ) ھما دَلوت کہ مُنگیجی رند ءَ دھربیت یا کہ آپُس بیت۔
- **اَول ھُول :** (اَوَلْ ۔ ھُو لْ) اَول اُول، گون مُنگیجی ھُوتگ ءِ توار ءَ چہ دُرستاں پیسر۔
- **اَولیا :** (اَوَلْ ۔ یَا) بُزرگ، ھُدارس اِنگیں مردم، کراماتی مردم (تازی: اولیاء، ولی)

- **اُولیگ :** (اُوْ لِی ۔ گْ) ھما دراھیں دار کہ آیانی سرءَ پتنیں تھتگ ءُ مُکربستگ اَنت کہ ایشاں چنگ گوش اَنت کہ ایشانی مے پتنیں سر بزاں چنگ دریا ءَ آپ بندبنت ءُ تیارءَ رَشت دَئیت۔ ھولیگ۔ (بچار بُت)
- **اُولیمب :** (اُوْ ۔ لے ۔ مْ ۔ بْ) چہ شدام چِندگ ءُ پیسرءُ کارءَ سر کارکن اَنت بزاں آپ دیگ۔ شدکاری کنگ ءُ لگت کنگ ءُ جرید کنگ بیت۔ پی ڈگار کہ سرکارءُ تیارءُ بچ کنگ بیت بزاں ھمدست کنگ بیت پدءَ گوکاں سوارے کن اَنت کہ گوزن یامرزءِ تراز اَنت ءَ۔ بلے پیسرچہ گوکانی سوارکنگ ءُ ترازگ ءَ گزانی سرتال آدارکہ بُراینگ اَنت ھیشاں ڈگارءِ سرءَ بچ کن اَنت کہ گوں ترازگ ءَ اِے سرتال گوں شرداں ھوربہ بنت۔ چہ ترازگ ءَ رند شدام ءِ توماں چُنڈ اَنت۔ ھمے گزی سرتالاں "اولیمب" گوش اَنت۔
- **اُولیمب :** (اُوْ ۔ لِی ۔ مْ ۔ بْ) اولمب، ھولمب۔
- **اُولینگ :** (اُوْ ۔ لے ۔ نگْ) اُو لگ ءِ گشتکار گال۔ بچار ھولینگ
- **اُوم :** (اُوْ ۔ مْ) مالدی کہ مالدجن اَنت آیانی ھلیپہ ءِ دیم ءَ یک ردے مردم بندایت ھلیپہ لھتیں پاکنا زینگ گوش ایت ءُ دیم ءِ نشتگیں مردم جواب دَئیت یا کہ پہ زیریکب ءُ د دگال رند پہ رندگوش اَنت الیشی ءَ "ادم" گوش اَنت۔
- **اُدمار :** (اُوْ ۔ مْ ۔ مَارْ) اُدمارگ ءِ توار۔

- **اُودتارگ** : (اُو۔ تم۔ مَا۔ رَگ) واب بہ تہ ءَ اُودتم اُودتم کنگ، واب بہ تہ ءَ تاریگ، چہ درداں اُودتارگ، پہ ھکری یک گپّے پہ پشتوءِ پارہ ءَ دشتی ءِ سھرا کنگ "غنغنہ" گوشگ۔ اُودتارگ جنگ۔
- **اُومال** : (اُو۔ مَا۔ ل) مزن گورم کہ پرّش ایت آئی پہ پروشاپ گوں مزنیں ترندی یے دگوں تیاب برزگ یا گوں کوھاں جنت کہ چمدءَ دگہ کسانیں گورمے جوڑ کنت ءُ دیم پہ دریاءَ روت۔ ایشی ءَ "اُومال" گوش اَنت، ھرچ گورمے کہ گوں اُومالءَ دوچار کپ ایت گوں ایشی ءَ ھمشمات بیت کہ چو توپءَ توار کنت۔
- **اُومان** : (اُو۔ مَا۔ ن) بے تاھیر یں زھیر، بے اجامیں ھُل کہ چہ مردم پہ دلءَ کیے پہ یاجاگھے پہ روگ یا گندگءِ چست بیت۔ مُلک منءَ اومان اِنت ولاامیں۔ اُشترءِ پہ وتی ھترءَ اومان بیت ءُ گیے پہ لاپ وشّس نہ بیت دست ئے گیت ءُ ھدے کہ میل ئے بیت بزاں آئیءَ اُومان بیت۔ پہ شپتانیں کلیپیں جکّ ءَ گوشش اَنت : "زاناں ترا پہ لٹءَ اُومان اِنت؟"
- **اُومان گنوگ** : (اُو۔ مَان۔ گَ۔ نُوگ) ھا مردم کہ آئیءَ یک اناگہ گنوکی اومان گرانت بزاں زانگ نہ بیت کہ کدی سرءَ ئے جن اَنت ءُ گنوکی ئے گپت بے بزاں اِے کجہ ئے مان اِنت کہ چو کہ "مری" پہ نادراھیءَ آئیءَ بیرکار ایت۔
- **اومر** : (اُو۔ مَر) بلوچی دپتر انی زانتگیں واھگدار کہ پہ وتی کول ءُ اھدءُ مُسامان بندگءَ بتل اِنت۔ ایشی پہ واھگ گوں ماھوءَ بوتگ کہ ھردو وتی کولانی سرءَ نشتگ اَنت۔
- **اُومراڑی** : (اُو۔ مَ۔ رَا۔ ڑِی) اُومرانی: بلوچ راج پہ مُگّے کہ وت ءَ اُومرءِ اوبادگ گوشش ایت۔
- **اُومرانی** : (اُو۔ مَ۔ رَا۔ نِی) بلوچ پہ مُگّے کہ وتءَ اُومرءِ اوبادگ کنت۔ اومراڑی۔
- **اُومر ماھو** : (اُو مَر۔ مَا ھُو) اُومرءُ ماھو: زانتگیں ءُ نام پرشتگیں واھگدار کہ ھردوئیں وتی اھدءُ کولانی بندیگ بوتگ اَنت۔
- **اُومگ** : (اُو۔ مَگ) اومان بیگ، واھشت بیگ، ھُل کنگ۔
- **اُومی** : (اُو۔ مِی) مُلّایانی گورءَ کہ نودر پہ کلام اللہءَ وانایت ءُ ھلاس کنت آئیءَ اومی کن اَنت۔ نوکیں گُدے گورءَ دئیت مکتبی ءُ دست ھراہ ئے بنت ءُ شھرءَ ترین اَنت ءُ پاکنا زینک ءُ ٹیکلوٹگ وان اَنت۔
- **اُومینگ** : (اُو۔ مے۔ نَگ) اومان دیگ۔ اومانءَ پریگ۔ اخوش کنگ کہ اومان بہ بیت۔
- **اُوتارگ** : (اُو تَن۔ تَا۔ رَگ) بچار "اودتارگ"
- **اُونڈ** : (اُو۔ ن۔ ڈ) بچار "ھونڈ"
- **اُوہ** : (اُو۔ ہ) پہ بدیں رنگے کسے پہ گوشگ "اوہ کہ تو بات ئے!"
- **اوھر** : (اُو۔ ھَر) ھرچ ھاساپ ءُ ننتھیں چیزے کہ آئی پہ تہ ءَ ھرچیزے ءُ روشم پہ ئوانی گندگ بہ بیت۔
- **اوھند** : (اُو۔ ھِن۔ د) ایوند: ھاساد کہ چہ تچّے پہ سرءُ برّاتگیں ھوش ءُ ھمیشیءَ بنداَنت ءُ ایر دئیت۔
- **اوھنگ** : (اُو۔ ھِن۔ گ) چوکہ کاتگیں مُرگ یا مُچّب ءَ لونجان ءُ ایر داتگیں کھیر پہ شنگر پہ بارہ ئے کارے گوش ایت: "تہ شنگر اِش اوھنگ اَنت چلپانی" بزاں ادلب اَنت۔
- **اودِل** : (اُو دِ۔ ل) بچار "ابیل"۔
- **اودِلی** : (اُو دِ۔ لِ۔ ئی) بچار "ابیلی"۔
- **اَہ** : (اَ ہ) تورشت ءُ درد ءِ سھرا کنگ ءَ اے توار پہ کشّگ۔

- **اَھت** : (اَ ہ ۔ تْ) آیگ ءِ گوستگال آتک، آخت، ہت۔
- **اَھجَنگ** : (اَ ہ ۔ جَ ۔ نگ) بچار "آہ جنگ"۔
- **اَھچِک** : (اَ ۔ ہْچ ۔ کْ) بچار "آھچِک"۔
- **اَھد** : (اَھ ۔ دْ) وادہ، اِکرار، کَول، مُسام (تازی : عھد)۔
- **اَھُر** : (اَ ۔ ھُ ۔ رْ ۔ رْ) دھلے کہ دانگ ءِ کدرءِ کُنْچت ءُ اَمباگ ءَ بنت۔
- **اِھرام** : (اِ ھ ۔ رَا ۔ مْ) شَترنگیں جنک، دوستار، پہ توسیپ دوست ءَ گوشْ انت۔
- **اِھسان** : (اِ ھ ۔ سَ ان) نیکی، شَرّی، مِنَّت (گال درآمدے : تازی : احسان)۔
- **اَھشک** : (اَ ۔ ھِش ۔ کْ) بچار "آھشک"۔
- **اَھمک** : (اَھ ۔ مَک) نادان، بے زانت (۲) بَزّن، بے ساھار۔
- **اَھنجگ** : (اَھ ن ۔ جْ گْ) بچار "آنجگ"۔
- **اَھوال** : (اَھ ۔ وَال) ھال، جاور (تازی : احوال، حال)۔
- **اَھور** : (اَ ۔ ھُو ۔ رْ) ماھیگے کہ تام ءِ سک وَشّ اِنت (ذون) ✱ ایشی ءِ دگہ زاتے رَکشکی اھور گوشْ انت (بچار ٹُبّت)

رکشکی اھور (STRIPED TUNA)

اَھور (BLUE FIN TUNA)

- **اھیر** : (اَ ۔ ھِی ۔ رْ) آھیر، شِکان، تُژن، پیگورہ لالچی، لبّی، ھما کہ چم ءِ دگرءِ مال ءَ اِنت۔
- **اَئید** : (اَ ۔ ئِی ۔ دْ) مسلمانانی ھما دَشّیں رُچ کہ سالے دو بر بیت یکے پہ روچگانی ماہ ءَ رَند ءُ دومی مکہ ءِ زیارت ءِ رُچ ءَ رند (تازی : عید)
- **اِی** : (اِ ۔ یْ) بُزگ ءِ وھدءَ مردم گوشْ انت۔
- **اے** : (اَ ۔ ے) پہ ھیرانی، پہ مسکرا، یا گوشکند ءِ ھاترءَ گپّے ءِ سرءَ ھیرانی زاھر کنگ ءَ گوشگ بیت۔
- **اَے** : (اَ ۔ ے) یک مردے ءَ دلگوش کنگ ءُ گوشگ "اَے پلانی" پہ گوانکال ءِ رنگ ءَ "اَو" ءِ بزانت ءَ ھم کارمرد بیت۔ بازجاگہ ءَ پہ "ھَو" ءِ بزانت ءَ ھم گوشگ بیت۔
- **اِے** : (اِ ے) ایش، پہ نزیک ءِ چیزءِ سوج دیگ ءَ گوشگ بیت : "اے کار چے"۔
- **اَیا** : (اَ ۔ یا) جُستگالے کہ گپ ءِ بُنگیج ءَ کیت۔ آیا : "ایا تو گوں من کائے؟"
- **اِیا** : (اِی ۔ یا) تنگانی زبان ءَ لانگبوج ءَ گوشْ انت۔
- **اِیب** : (اِ ی بْ) بچار "جیب"
- **اَیب** : (اَے ۔ بْ) کَچّ، کمی، کمبودی۔ (تازی : عیب)
- **اَیبدار** : (اَے بْ ۔ دَارْ) ھما کہ کَچّے مان اِنت، کَچّ دار۔

- **اِیبری :** (اِے۔ بَ رِ ی) اِمبری۔ اِے زَندی " اِے ءَ بُری"
- **آیپی :** (آے۔ پ ی) آیبدار، کچّہ دار " هرچے کہ آیپی بانگ ءَ گیپی "
- **اِیت :** (اِ ی ت) کُمّار گالے کہ گالانی رندءَ کیت ءُ آیانی بزانت ءَ وتی رنگ ءَ گیشّین ایت ۔ اِے هما کار گالانی رندءَ کیت کہ آیانی گُڈّ سرءَ ممے گالوار کیت انچوشّس کہ سُرّگ ، سُرات ، سُرایت ، کنزگ ، کندات ، کندایت ۔
- **اِیتبار :** (اِے ت۔ بَ ا ر) اِتبار ، بیسہ ، باور ، اوست (چہ تازی : اعتبار)
- **ایتک :** (اِے ت۔ ک) سَرباز ، گور ءَ کرّءَ چہ مُنگ ءَ چیر یک شهرے ۔
- **اِیٹ :** (اِ ی۔ ٹ) تچکی ، نچلی ، تگریچ ، پہ بنڈ انگ جنگ اِیٹ کنگ ۔ هیٹ ۔ پلانی ءَ چگل اِیٹ اَنت یا کہ دستے ءُ اِیٹ اَنت ، اِیٹ کنگ ءُ جنگ   اِیٹ بندگ ، پہ بنڈ انگ جنگ ءَ تُنپّگ یا کمان ءَ تچک ءُ بنڈ انگ ءَ چگلیچ ءَ دارگ ، گوربندگ ءُ جنگ بزاں اِیٹ کنگ بلے اِیٹ ءَ گال گیشتر پہ چگل جنگ ءَ کار مردیت ۔
- **اِیٹاں چگلی :** (اِ ی ٹ ۔ ٹا ن ۔ چ ۔ گ ۔ ل) بنڈ انگ بندگ ءُ چگل جنگ ۔ بزاں اِیٹ کنگ ءُ جنگ ۔
- **اِیٹکی :** (اِ ی ٹ ۔ ٹ ۔ کِ ی) بچار " اِٹکّ "
- **اِیر :** (اِے ر) جَہل ، هما کہ چیت ءَ اِنت ، وائی تہتگ ءَ سَرءَ ایر اِنت بزاں تہتگ ءِ سَرءَ اِنت ، بہریز اِنگیں ۔
- **اِیڑ :** (اِ ی۔ ڑ) بچار " هیڑ "
- **اِیراب :** (اِ ی ر۔ رَا ب) سَکّیں تیزیں گوزوکیں توار ، یک چیزے ءَ پہ تُندی شگوزگ ءِ توار ، زوت گوزگ ، اِتراب ، ذروگ بند ، اِشتاب کار ، بے پرواہ ۔
- **اِیراپ :** (اِے۔ رَا۔ پ) جَہل وہیں زمین ، جَہلیں زمین ، ایر جہلگیں زمین ، ایرایگ ۔
- **اِیرایگ :** (اِے۔ رَا۔ یگ) ایر + آیگ ایرایں زمین ، جَہل وہیں زمین ، هما زمین کہ کور ءِ جہلیں کرّءَ اَنت کہ هار ءِ آپ اِشّس ڈرستاں چہ پیسر گیپت ۔ پیشتریں جاگهاں " پیریگ " گوشّ اَنت اِے ایرایگاں گواش هم گوشّگ اَنت ۔ هرچکیں هار ءِ آپ ایشاں گیپت ۔
- **اِیرات :** (اِے۔ رَا۔ ت) بچار " ایرهت "
- **اِیراد :** (اِے۔ رَا د) کچّو چینی ، یک کسّے یا شوریا کارے ءِ بارہ ءَ یا آئی ءِ بهرے بارہ ءَ وتی مُنتوگری ءِ سهرا کنگ یا پہ شُهوانی دیر کنگ ءِ بارہ ءُ چُپ جنگ ۔
- **اِیرار :** (اِے۔ رَا ر) ایر + آر = ایرار : چہ بُرزءَ ایر آرگ بزاں جہل آرگ ۔ نیمرءَ بُرز بُرزگ ءُ رند ایر کار اَنت ۔ ایرارگ ءِ چند ۔
- **اِیرارگ :** (اِے۔ رَا۔ رَگ) ایر + آرگ : جہل آرگ ، چہ بُرزءَ پہ جہل آرگ ، زہیر یا زهیریگ ءِ ایرارگ ، گُتّ ءِ ایرارگ گوات یا گواتاں ایرارگ : پہ درمان ءُ دارگ جان ءِ یک اندامے ءِ یا کہ ریشّ ءِ گواتاں ایرارگ بزاں سُسّوم ءُ گوات گپتگیں چیز ءِ جہل روگ ، گواتاں جہل بَرگ ۔ کارچ ءِ ایرارگ : بزاں کارچ ءِ پہ سهدارے ءِ کُشگ ءَ آئی ءِ گُٹّ ءَ شیکارگ کہ آئی ءَ بُرّگ ایت ۔ گردن یا سرءِ ایرارگ : چہ بے زندءُ بے سهی ءَ گردن یا سرءِ یلہ بیگ ءُ یک دیم ءَ جہل ءَ لیٹگ ۔ چمّانی ایرارگ : پہ چیزے ءِ رسگ ءِ اُمیت ءَ دل ءِ ایرارگ ءِ انچیں گپّے یا سرهلے کسے ءَ دیگ کہ آئی ءِ دل ایر بوت " پلانی تو مئے دل ایر آرت " بزاں بے زند گُرت ، آچار ایرارگ : بزاں بوجیگ ءِ آچارءَ جہل کنگ کہ بندءَ کال " آچار ءِ گرگّ اِنت ، پشک ءِ ایرارگ : کسے ءِ پشک بُرز لانچ اِنگ بہ بیت گوشّ اَنت " پشک ءَ ایرار " ۔ دست ءِ ایرارگ پہ وَنگ ءَ ۔

- **ایران :** (اِے۔ رَاں) بلوچستان ءِ روایرشت ءَ یک مزنیں ملکے آئی ءِ سیم سرگوریچاں روسیاہ ءُ روایرشت ءَ گوں ترکی ءُ اِراک ءَ دوچار کپ اَنت۔ ایران ءِ مردم دت ایشی ءَ "اِیْران" گوش اَنت۔
- **ایران :** (اِی۔ رَا۔ ن) کاشیگ، رزان، آپواری توری ورگواری۔
- **ایرانی :** (اِے رَا۔ نی) ایران ءِ پارسی زبان یا دگہ زباناں گپ جنوکیں مردم، گجر۔
- **ایراھت :** (اِے رَ+ اَھ۔ ث) بچار "ایرھت"
- **ایرآیگ :** (اِے رَ+ آ۔ یگ) جہل ءَ آیگ، چہ برزیں جاگھے ءَ ایرکپگ ءُ جہل ءَ آیگ۔ ھامین ءِ ایر آیگ: بزاں ایرھت بیگ۔ شہر ءِ ایرآیگ: بزاں ھامین ءِ ایرھت بیگ، زندمانی ءِ ایرآیگ: بزاں مردم ءِ مرگ، زندمانی ءِ گْڈگ گواتانی ایرآیگ: دَرشتگیں یا ریشیں اَنداماں گوات گپتگ ایشی ءِ گْواتانی رَوگ۔ گْوات ءِ ایرآیگ: گْواتیگانی زار ءِ ایر آیگ بزاں پہ دُھل ءُ سُرنا یا کہ بے چنگ ءُ سروز نازراہ ءِ پہ ژیر بیگ ءَ وادار بیگ ءُ سر ءِ شُریگ ءُ گوں زیمراں ناچ کنگ ناچ ءَ ایرآیگ: بزاں ناچ ءَ ایرکپگ، ناچ کنگ، شھبت گرگ۔ لاپ ءِ ایرآیگ: لاپ پُرّیں جنینے ءِ چہ ناوش بیگ ءَ، پُروریں مردمے ءِ چہ لاگر بیگ ءَ۔ گُپانی ایرآیگ: لاگر بیگ۔ لھڑانی ایرآیگ: بزاں جہل کپگ ءُ ایرادبیگ۔ ایرآیگ ءُ مرگ ءِ پلانی ایرانگ ءُ مُرت بزاں مُرت مے رنگ ءَ ایرآیگ ءُ کارے ءِ کنگ، ایرآیگ ءَ رَوگ اے رنگیں گپانی تہ ءَ "ایرآیگ" ءِ گال گیشینے۔
- **ایرنبڈگ :** (اِے رَ۔ بُ ڈ۔ ڈَگ) ایر رَوگ، مبڈگ ءُ ایر رَوگ۔
- **ایربرگ :** (اِے رَ۔ ب۔ رَگ) ایر + برگ: جہل برگ، جیرہ برگ، وَرگ ءِ یا آپ ءِ ایربرگ بزاں چہ گُٹ ءَ پہ لاپ ءَ جہل برگ ماریا ھیگ ءِ یک چیزے ءَ ایربرگ بزاں پہلگ، زمین ءِ چیزے ءَ ایربرگ: چہ زمین چُنڈ یا دگہ انچیں نیموے ءَ زمین ءِ تہ رَگ ءُ چیزے ءِ ایربرگ۔ آپ ءِ ایربرگ: زمین آپ ءَ ایربارت، دریا ءِ آپ ھر گْرائیں چیزے ءَ ایربارت بزاں آچیز مبڈاایت۔ زھرانی ایربرگ: زھرانی ورگ بزاں زھر گرگ بلے ھچ نہ گُشگ ءُ پہ شھل ءُ تران ءَ تیار بیگ۔
- **ایرمبگگ :** (اِے رَ۔ بُ کَ۔ کَ گَ) ایر رَوگ، دَرنبگ ءِ چپّ، میں رَوگ، کل ءَ رَوگ، ایرمبڈگ۔
- **ایرپد :** (اِی رَ۔ پَ دَ) ایرت + پد = ایرت پد: بزاں تگرد۔
- **ایرپرشگ :** (اِے رَ۔ پْ۔ رَ۔ شَگ) انگر یا دگہ انچیں چیزے ءِ کرتے ءِ یا آئی ءِ یک بھرے چہ لیٹگ ءُ زور پر بیگ ءُ پرشگ۔ وت ءَ وت پتاتیگ۔
- **ایرپڑوشگ :** (اِے رَ۔ پْ رَو۔ شَگ) جُلّ یا دگہ چیرگیجے ءِ کرّاں پہ لٹینگ کہ گونڈتر بہ بیت۔ گُدے ءِ کرّاں ایرپڑوشگ پہ شُوتگ ءِ ھاترءَ۔
- **ایرت :** (اِی رَ ث) سَک گسان، ایروگ، بُورہ، چیرُوک، نُکت، تُرش (۲) پُسانی شَنَک ءُ گلور، ایرت ایرت: سَک ایرت
- **ایرت پد :** (اِی رَ ث+ پَدْ) تگرد، ھما کہ پدے ءُ سَک ایرت اَنت۔ چاچ: "میتگ لَدّ ایت ایرت پد موداِنت"
- **ایرت پروشں :** (اِی رَ ث۔ پْ۔ رُوش) گِس کسان کسانیں چیز، چہ بازار ءَ گپتگیں کم کمّ ءُ کسانیں چیز۔
- **ایرت چار :** (اِی۔ رَ۔ ث۔ چَارْ) ھما مردم کہ ھر یک چیزے ءَ برابر پہ دلگوشں چار ایت کہ کسانیں شُتری ءُ بدی یے ھم چہ آئی ءِ چماں اَندر مہ بیت۔
- **ایرت چارگ :** (اِی رَ ث۔ چَا۔ رَگ) ایرت چاری کنگ، پہ دلگوشں چارگ، چہ چیز ءِ شترّ ءُ گندگ ءَ زانتکار بیگ ءِ ھاترءَ پہ خوانی ءُ دلگوشں چارگ۔

- ایرت چاری : (اِی۔رَت۔چا۔رِی) ایرت ایرت ءُ پہ دلگوشں چارگ ءِ کار .
- ایرت چم : (اِی۔رَ۔ت۔چَم) کسان چم ، ھماکہ آئی ءِ چم کسان اَنت .
- ایرت چمگ : (اِی۔رَ۔ت۔چَم۔مَگ) ھما رُگ یا ماھور کہ آئی ءِ چمگ کسان اَنت .
- ایرت دانگ : (اِی۔رَ۔ت۔دَا۔نَگ) ھما چیز کہ آئی ءِ دانگ کسان اَنت .
- ایرت دپ : (اِی۔رَ۔ت۔دَپ) ھما کہ دپ ئے کسان اِنت .
- ایرت دوچ : (اِی۔رَ۔ت۔دَوْ۔چ) بازایرت ءُ نازُرک دُوتلگیں یا کہ دُوچوک .
- ایرت گپ : (اِی۔رَ۔ت۔گَپ) نرم گپ ءُ گونڈ گپیں مردم .
- ایرت گلگ : (اِی۔رَ۔ت۔گِ لَگ) ھما مردم کہ پہ کسانیں گپے ءَ مزنیں گلگ کنت .
- ایرت گند : (اِی۔رَ۔ت۔گِن۔دْ) ھما مردم کہ چم رُوتس ءُ بے شیکر اِنت .
- ایرت گواپ : (اِی۔رَ۔ت۔گْ۔وَا۔پ) ھما گُد، جُل، تگر دیا کہ دگہ گوپتانکے کہ بازجوان ءُ ایرت گوپتگ .
- ایرت گوش : (اِی۔رَ۔ت۔گُوشْ) کسان گوش، گُر گوش، گونڈ گوش .
- ایرت گوش : (اِی۔رَ۔ت۔گْ۔وَشْ) ھما مردم کہ ھر گپے ءَ سرجم ءُ برجم ءَ ایرت ایرت ءَ گیشیں ایت ءُ گپ جنت .
- ایرت گوشی : (اِی۔رَ۔ت۔گْ۔وَ۔شِی) یک گپے یا یکے ءِ بارہ ءَ سرجم ءُ برجم ءَ گپ جنگ .
- ایرتلگ : (اِے۔رَ۔ت۔لَگ) آپیں چیزے ءِ پتیں جاگھے ءَ تلگ ، تلان بیگ ءُ تان گرگ (اگاں دگہ چیزے ءِ چیرءَ تل ایت گڑا ایرا "چیرتلگ" گوشگ بیت)
- ایرت ھبر : (اِی۔رَ۔ت۔ھَ۔بَر) ایرت گپ ، نرم گپ ، گونڈ گپ .
- ایرجن : (اِے۔رَ۔جَن) ایرجنگ ءِ کار (۲) ھما کہ کرائی ءِ تہ ءَ کسے ایرجنگ بہ بیت .
- ایرجنگ : (اِے۔رَ۔جَ۔نَگ) جھل جنگ ، کسے ءِ کمبودی ، بے بودی ءُ نابودی ءَ سرا گنگ یا کہ پہ زانت کسے ءِ ہتریاں گندگ گوشگ کسے ءِ بارہ ءَ انچیں گپ جنگ کہ آیانی مراد آئی ءِ جھل جنگ ءُ آئی ءِ کمبودی ءُ بے بودی سندگ بہ بیت .
- ایرجھلگ : (اِے۔رَ۔جَ۔ھَ۔لَگ) ھما زمین کہ یک دیے جھلاد رَوت کہ آپ ءَ ابید دگہ گردیں تُرندگے ھم ہلہ بدئے لیٹ وران ءَ جھلادی ءَ رَوت . ھما زمین کہ یک دیے جھل تر بیان اِنت ءُ رَوت .
- ایرجیگ : (اِے۔رَ۔جِی۔گ) کُشتگیں ، ایرجیگ کنگ بکشگ .
- ایرچ : (اِے۔رِچ) ایر + رچ : آپ ءِ ایر رچگ ءِ جاگہ .
- ایرچگ : (اِے۔رِ۔چَگ) ایر + رچگ آپیں چیزے ءِ یک جھلادیں جاگھے ءَ رچگ ، پہ بورہ ءُ ایردگیں ءُ ڈالگیں چیزے ءَ ھم پہ رھبند کار مرد بیت .
- ایردارگ : (اِے۔رَ۔دَا۔رَگ) جھل دارگ ، چیزے ءِ جھل ءُ دارگ .
- ایردگ : (اِی۔رَ۔دَگ) ایرتیں چیز ، دار ءِ چیروک ، چم ءِ ایردگ : میم ءِ ایرتی ، چم ءِ ایردگانی رچگ ، یک چیزے ءَ سک ایرت ایرت ءُ چارگ ءَ چیانی پر آرگ .
- ایرڈیگ : (اِے۔رَ۔ڈِیگ) چہ بُرزءَ یک چیزے ءِ پہ جھل ایرڈیگ ءُ جھلاد کنگ ، وانیگ یا آرتیگ ءِ چہ بُرزءَ ایرڈیگ ، ھور ءِ ایرڈیگ : بزاں سک رچگ ۔ مُردگ ءِ ماں ماتش ءَ ایرڈیگ : بزاں قل کنگ ءُ پہ ماتش ءِ تہ ءَ ایرگیجگ ۔ گورم ءَ ایرڈیگ : دریا کہ بُرز ءُ گڑا زرءَ یا کہ چہ تیاب ءَ چیزے پد ءِ گورم ءُ روش ایت ۔ کاربلدیں میدوکی بیدار یا کہ راچہ ءَ کہ آچار اِنت ھمے گورم ءَ گوں ایرڈیگ دت ہیں

گورم ءِ عمرامی وکیت گوں، تیاب ءَ میدانی مچک پرش (پتنیں تچگ) زیرانت دریاءَ مان دینت دانکہ ھموءَ کہ گورم پہ پرشگ ءَ چست بنت آ ھمے پرشس ءَ ڈراج بجّی گرانت بلے سرے دتی لاپ ءَ سک دینت وتی دل ءَ چہ ایشی دکنیں چست دارانت گوں ھر دومیں دستاں آئی ءِ دومی سرءَ دارانت ءُ گوں گورم ءَ ھور تیاب ءَ کائینت۔ ایشی ءَ میدء "پرش تاچگ" گوش انت۔ چاں ایردیگ : پہ چیزے ءِ دلمانگی ءَ چاں دارگ، دستاں یا پاداں ایردیگ : پہ چیزے ءِ گرگ یا ایرکیگ ءَ، لشاں ایردیگ : پہ بزگی ءُ دلمانگی، گور ءِ ایردیگ : بوجیگ ءِ تویان ءِ وھد ءَ گوں گورم ءَ دپ ءِ ایردیگ : سکیں تویان ءَ کہ بوجیگ لیٹ جنت ءُ گورمان سک اِت ءَ کنت گوں لیٹ ءَ آئی ءِ تویان بزان گشش ءِ سرءُ ری کہ گورم ءِ دپ ءَ ترانت کہ بوجیگ آپ زیر ایت ءُ بُڈ ایت۔ شیرءِ ایردیگ : انچیں پس یا گوک ھست کہ اگاں آئی ءِ چک آئی ءِ کرءَ مریت وتی شیرءَ دارایت بزاں دوشگ ءَ پہ شتری شیر نئیت بلے وھدے کہ چک ءَ ئے کارانت گڑا چہ مھرءُ دوستی ءَ وتی شیرءَ ایردنت، مال ءِ ایردیگ : مال ءِ مان بوجیگ یا دگر دریائی اولاک ءِ کنڈءَ ءَ بھلاد کنگ بزاں مان کنگ، کارچ ءِ ایردیگ : پہ کُشگ ءَ کسے گٹ ءَ، گرم ءِ ایردیگ : بزاں گیشس بیگ۔ ھمے رنگ ءَ گوھرءِ ایردیگ، لشکر ءِ ایردیگ : چہ بُرزیں جاگھے ءَ یا کہ مان ملک ءَ یا کہ شپ ءَ مان ملک ءَ یا کہ مان دومی لشکرءَ، مُلک ءَ ایردیگ : کسے ءِ مُلک ءَ ایردیگ کسے ءِ کُشگ ءَ رُوگ یا پہ دگہ کار زوال بیے ءَ، آرسانی ایردیگ : بزاں آرسانی ریچگ، گریوگ، کسے ءِ لوگ ءَ ایردیگ : بزاں پہ دُزی، بیرگیری یا پہ دگہ کار ءِ ھیرانی بیے ءَ یک اناگہ ءُ پترگ، مُرگ ءِ ایردیگ : بزاں پہ بندگ یا پشکار ءَ جھل ءَ آیگ، بالیگراب ءِ ایردیگ : بزاں آئی ءَ پہ نادینگ ءَ جھل آرگ، سر ءِ ایردیگ : جھل کنگ، چمانی ایردیگ : پہ دلمانگی ءُ چم جھل، رنگ ءَ ایردیگ : چہ کوہ ءَ جھل ایرگیجگ یا دگار ءَ، کیٹ یا ڈول ءِ ایردیگ : مان چات ءَ پہ آپ کشگ ءَ، گوات ءِ ایردیگ : کشگ، بانزلانی ایردیگ : بالی مُرگ ءِ پہ بندگ ءَ یا کسی مُرگ ءِ چہ گرم یا پہ چورکانی امباز ءَ یا دوستی ءِ ھمراکنگ ءَ، پادانی ایردیگ : مُرگ ءِ چہ بال ءَ پہ بندگ ءَ، بزگانی ایردیگ : بالیگراب ءِ پہ بندگ

ایزدیگ : (اِی زْ۔ دْ۔ یگ) دانگیں دانگیں چیزے ءَ مان بُزگ، چہ رزان آپیں چیزے شانک دیگ، بچار "ھیزدیگ"

ایررچ : (اِے رْ۔ رِچ) بچار "ایرچ"

ایررچگ : (اِے رْ۔ رِچگ) بچار "ایرچگ"، لشکر ءِ ایررچگ : مان ملک ءَ، رنگ ءِ ایررچگ : چہ کوہ ءَ، آپ ءِ ایررچگ : چہ کوہ یا دگہ بُرزیں جاگھے ءَ، گوشت ءِ ایررچگ : لاگر بیگ، دل ءِ ایررچگ : بزاں ایرروگ (کم کار مردبیت) چہ بوجیگ یا گراب ءُ بالیگراب ءَ مردم ءِ ایررچگ : بزاں ایرکیگ، (چہ لوگ ءُ بان ءُ گاڑیاں "ڈررچگ" ءِ گال اِنت)

ایرروگ : (اِے رْ۔ رْ۔ وگ) چیزے ءِ یا گیشتر آپیں چیزے مان زمین ءَ یا دگہ ھمے رنگیں چیزے پہ ءَ رُوگ گار بیگ، روچ ءِ ایررُوگ، بزاں برکت بیگ، بڈگ ءُ گار بیگ کہ چہ ایشی ءَ رند شپ بیت۔ دل ءِ ایررُوگ : چہ گم ءُ دیں ھالے ءِ رنگ یا کہ چہ ترس ءَ، آپ ءِ ایررُوگ : مان سکیں یا رکیں زمین ءَ۔ گوات ءِ ایررُوگ : ریش یا چہ دگہ ٹپوے ءَ دست، پاد یا دگہ اندامے گوات گیپت ھمے گوات ءِ کم بیگ یا ھلاس بیگ (پہ ایشی ءَ "ایرآیگ" ءِ گال بندبوان ترانت) ورگ ءِ یا آپ ءِ ایررُوگ : مان گُرتَفی ءَ پہ لاپ ءَ، کارچ ءِ ایررُوگ : مان گوشت ءَ، نیشانی ایررُوگ : رستر یا مار ءِ نیشانی مان دگرے ءِ گوشت ءَ، ریش ءِ ایر۔۔۔۔ روگ : بزاں ٹپ ترنگ بلے کم کم ءَ گار بیگ ءُ دشس بیگ، دریا یا گورءَ ایررُوگ : بزاں مبدّگ۔

ایرریچگ : (اِے رْ۔ رِے۔ چگ) آپیں چیزءَ پہ یک رزانے ءَ مان دگہ رزانے ءِ تہ ءَ ریچگ۔ بازجاگہ "ایرریچگ" ءِ بدل ءَ "ریچگ" گوشس انت۔ بلے چوشس گوشگ رد اِنت کہ "ریچگ" مان دگہ رزانے ءَ نہ بیت البت زمین ءِ سرءَ بیت۔

ایرسر : (اِے رْ۔ سَ رْ) چیزے آئی ءِ یک سر بُرز ءُ دومی جھل ءِ بیت، ایرسرگ : ھاگُدکہ چہ ھراب دیرگ ءَ آئی ءِ دامن ءِ یک کرّے بُرز ءُ یک کرّے جھل اِنت۔

ایرسرگ : (اِے رْ۔ سَ رگ) ھاگُد کہ آئی ءِ دامنانی یک کرّے ڈراج تر ءُ دومی کرّ گوند تر، گیشتر اے گُد چہ ھراب دیگ ءَ چوشس بنت کہ چادریں سریگان اِش گرانت تر بکشس انت ءُ برابرکن انت۔ لھتیں گُد بُزگ ءُ تچک کنگ بیت۔

- **ایرکارگ** : (اِے ر۔ کا۔ ر گ) بچار « ایرارگ »

- **ایرکپ** : (اِے ر۔ ک۔ پ) ھاجاگرکہ پہ ایرکپگ ءِ ایرجھنگ اِنت کہ پہ سرکپگ ءَ ھمے پدءَ "سرکپ" بیت۔ « ایرکپگ " ءِ پرمان گال بزاں « ایرکپ »۔

- **ایرکپگ** : (اِے ر۔ ک۔ پگ) چہ بُرزیں جاگھے ءَ پہ جہل ءَ ایرآیگ، چہ بان ءِ سرءَ ایرکپگ، چہ کوہ ءَ ایرکپگ، چہ ذرچک ءَ ایرکپگ، چہ بچ ءَ ایرکپگ۔ شھرءِ ایرکپگ : ایرھت بیگ، ذرک ءَ ایرکپگ : ذرک ءِ بُنگیج کنگ، میدان ءَ ایرکپگ : پہ جنگ ءَ، ذرک ءَ، جنگ ءَ ایرکپگ : بُنگیج کنگ۔ زھم ءَ ایرکپگ : جنگ ءِ گوں زھم ءُ برگ بُنگیج کنگ یا گوں بھادری پہ زھم برگ، جات ءَ ایرکپگ : جات ءِ تہ ءَ جہل ءَ روگ، گوات ءِ ایرکپگ : گوانیکانی زار ءِ ایرکپگ کہ مردم پر بیت، تاج ءَ ایرکپگ : شعبت گرگ، زاہ ءَ ایرکپگ : زاہ دیگ بُنگیج کنگ، آپ ءَ ایرکپگ بزاں مان دیگ، جرءَ ایرکپگ : پہ سوگندی یا دشمنی، آس ءَ ایرکپگ : پہ سوگندی یا دشمنی، ذک ءَ ایرکپگ : جھلاد بیگ، جُرتیا گر یا گارءَ ایرکپگ : جھلاد بیگ۔

- **ایرکشّ** : (اِے ر۔ کشّ) چہ بُرزءَ پہ جھلادی کش ان کنگ بے انچیں رنگے ءَ کہ بُنگیج ءُ گُذ سر ھر دو جاگر گرگ بہ بنت ھنچوش کہ : پلانی ءَ چادرے "ایرکشّ" گرتگ ءُ رپتگ بزاں چادر ءَ آئی ءِ سرءَ دانگ یا داں ھر جاگھے پوش اِتگ۔ کسے بر اِیت آئی ءِ سرءَ چادرے "ایرکشّ" کن اَنت

- **ایرکشگ** : (اِے ر۔ ک۔ شگ) ذراھیں چیزے ءَ کشیگ ءِ ھاترءَ آئی ءِ سرءَ کشترکنانءُ آسرءَ رسینگ (کم کارمرد بیت) دل ءِ ایرکشگ : انچوش کنگ کہ دل ایر بہ رایت۔

- **ایرکشگ** : (اِے ر۔ کش۔ شگ) جھل کشگ، ذراجی ءَ ایرکش کنگ۔ چادر ءِ ایرکشگ : سرءَ دانگ یا داں پہ ذیگ ءُ پوشگ بے ایرکش اِنگیں گیشترد لبا لادءَ ءُ ڈنگیں مردم ءَ پر اِنت، ھمے رنگ ءَ مُرد گ ءَ، شھات یا کتے یا مُشت ءِ ایرکشگ : بزاں جنگ کہ "پرکشگ" ھم گوشگ بیت چہ ایرکشگ " ءَ پرکشگ " ءِ گال انگت ھم زوراک تر اَنت۔

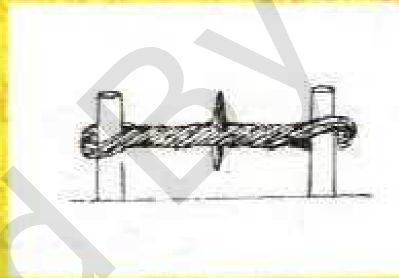
- **ایرکنگ** : (اِے ر۔ ک۔ نگ) چیزے ءَ جہل زمین یا دگہ چیزے ءِ سرءَ کنگ پہ بھر بزگ ءِ ھاترءَ چیزے ایرکنگ کہ گار مہ بیت۔ جنگ ءُ ایرکنگ : کم کم ءَ ختم کنگ۔ زیراپ ءِ ایرکنگ : پہ بوجیگ یا دگہ دریائی اولاکانی بندگ ءَ آئی ءِ بُند ءِ چیرچیری ذراھیں دارکہ " زیراپ " گوشگ بیت آئی ءِ ایرکنگ بزاں ھیشی ءِ ایرکنگ ءَ رند بندگ بُنگیج بیت۔ دست ءِ ایرکنگ : چیزے ءِ سرءَ دست پرکنگ۔ پاد ءِ ایرکنگ : پہ چست کنگ ءَ رند بزاں کارے ءِ کنگ، ھما یک لوگے یا جاگھے ءَ روگ انچوش کہ "چہ مرچیگ ءَ رند منی لوگ ءِ تہ ءَ پاد ءَ ایر مہ کن" بزاں مَیا۔ چم ءِ ایرکنگ : اِے چیز انچوش شر اِنت کہ ذوچم ایرکن ءُ بچاریٹ" چست ءُ ایرکنگ : سرءُ برکنگ، پلیٹڈی کنگ، پہ کارے ءَ دگرءُ بدارکنگ، اِزت ءِ ایرکنگ : بزاں کسے ءِ بے اِزتی بوت بکنت یا کنگ لوٹ اِیت بلے انگت ھم جوشس نہ کنگ، بُنپد ءِ ایرکنگ : لوگ ءِ بُنپد ءَ بندگ کہ بزاں نی لوگ ءِ بندگ بُنگیج اِنت سر ءِ ایرکنگ : پہ وپگ ءَ، سر ءِ ایرکنگ : مرگ، توشگ ءِ ایرکنگ : پہ دیم ءِ سکیں روچاں زرّ یا ورد نی چیز بھر بزگ۔ تاوان ءِ ایرکنگ : دو جیڑویں مردمانی نیاجی ءَ شھل ءُ تران کنوک یکے ءِ سرءَ تاوان ایرکن اَنت، انچوش کہ سرکار ءِ گور ءَ غلام ایرکنگ " اِنت، رھبند ءِ ایرکنگ : پہ یک مُردے دیوان جوڑ کنگ ءُ پہ اِے دیوان ءِ دیم ءَ برگ ءَ چیزے راہ ءُ رھبندیں گپ جوڑ کنگ ءُ منّگ کہ انچوش کنگ بہ بیت۔ پاگ ءِ کسے ءِ پادانی سرءَ ایرکنگ : بزرگ تریں رنگے ءَ دسبندی کنگ۔ بھر ءِ ایرکنگ : چیزے بھر کنگ ءُ ونڈ کنگ بیت پہ کسے ءَ آئی ءِ ونڈ ءِ ایرکنگ۔ پہ شیتانی مُچکہ کہ کسے آئی ءِ زنگ ءَ گوں آئی ءِ سترہیں ءَ جنت گوش اَنت " تئی بھر ایر اِنت « بزاں کُٹ ءِ بھر " ھبر ءِ ایرکنگ یا گپ ءِ ایرکنگ : پہ واھگ ءُ لواھگ ھر رنگ ءَ پہ ھاترءُ رو کسے ءِ گپ ءَ منّگ۔ پہ ذگ ءَ ایرکنگ : بنامی نہ دیگ، بے اِزت نہ کنگ۔ کسے ءِ انچیں گپاں پاشک نہ کنگ کہ پہ آئی ءَ

نام ءُ دپی بنیاد اَنت۔ گردن ءِ ایرکنگ : پہ دلوت ءُ اولاک ءَ مرگ ءِ نزیک بیگ۔ پہ مردم ءَ کسے ءِ ھاترءَ آئی ءِ ھرگپ منگ۔

- **ایرگوات :** (اِے ر۔گ۔ وَا ۔ ت) یک گواتے ءِ نام اِنت (۲) دو مردم اگاں دیرءَ دیر نشتگ اَنت گوات اگاں چہ اولیگ ءِ نیمگ ءَ کش اِیت ءُ پہ دومی ءِ نیمگ ءَ کیت گڑا دومی اولیگ ءِ ایرگوات ءَ نشتگ بزاں ھما دیم ءَ کہ گوات روت۔
- **ایرگواتی :** (اے ر۔گ۔ وَا ۔ تِی) ھما دان کہ جوھان ءِ گوات ءَ ڈیگ ءَ گوں پگاں رو اَنت، ایشاں بچی ءُ کنگر ھم گوش اَنت کٹمب۔
- **ایرگور :** (اِے ر۔گ۔ وَر) ھما مردم کہ آئی ءِ کوپگ ءُ سرکپیں دمی نیمگ ءَ جھلاد اِنت۔ گورابر۔
- **ایرگوری :** (اِے ر۔گ۔ وَ۔ رِی) کستریں براتءَ۔ اگاں برات چہ دُو یا سے ءَ گیش اَنت چوش گوشگ بیت (۱) مستریں (۲) ایرگوری (۳) نیاماکی (۴) کستریں۔ ھریک کستریں براتے چہ وت مستریں ءِ ایرگوری بوت کنت۔
- **ایرماد :** (اِے ر۔مَا د) جھل کپگ، چہ برزی ءَ جھلاد بیگ، مستی ءُ جوش ءِ کم بیگ ءُ آرام بیگ۔ ایرماد بیگ بسوکنگ مستی ءِ جھل کپگ، ھِرگ، ایرموش۔
- **ایرمار :** (اِے ر۔مَا ر) ایرمارگ ءِ کار، پہ دوستی کسے ءِ سرءَ دست ءِ ایرمشگ ءِ کار، ھما چیز کہ گوں آئی ءَ ایرمارگ کار زورگ بیت۔ مودانی رندگ ءِ برُوش کہ مُودانی واپیوک اِنت۔ ایرمال - (HAIR - BRUSH)
- **ایرمارگ :** (اِے ر۔مَا۔ رَگ) دست ءَ کسے ءِ سرءَ پہ دوستی ساپ ساپ ءَ ایرکنگ، مالگ ءُ مشگ۔ برُم یا مُود رنگیں چیزے ءِ سرءَ یک دگہ انچیں چیزے مشگ کہ بہ ولپس اُنت پہ "ایرمار" چیزے ءَ ساپ ءُ شا تاپ کنگ۔
- **ایرمال :** (اِے ر۔مَال) ایرمال انچیں جاگہ، گُد ءِ کتر ءِ ھابھر کہ ایرڈ دشتگ کہ پدءَ شُولگ بیت ٥ ایرمار، پہ سرءِ مودانی رندگ ءَ برُش۔
- **ایرمالگ :** (اِے ر۔مَالَگ) گُد ءِ کتراں ایرڈ دشگ ءُ شُولگ کہ جُڑجُڑ مہ بیت ءُ اوتاگ ءِ ذرمیا اَنت ءُ مردراِیت۔
- **ایرمان :** (اِے ر۔مَان) نہ لوٹ اِنتگیں مھمان، وت تہ ءَ کپتگیں مردم، ھما مردم کہ گوں مھانے ءَ بےلوٹگ ءَ آتکگ گوں۔ اِے گال چہ "ایرمینگ" ءَ زیرگ بوتگ، ٥ طمع تبیں مردم، موٹویں مردم ٥ مور ماٹ، تھکلپ۔
- **ایرمر :** (اِے ر۔مِ ر) "ایرمرگ" ءِ چند، ٹُگ ءِ جند، تزمارگی، مارتوسگ، مارٹسگ، مرگ ذرور بیگ، بزور، بے زور۔
- **ایرمرگ :** (اِے ر۔ م ۔رَگ) دل ءِ ٹسگ، تزمارگ بیگ، مارتوسگ بیگ۔
- **ایرمُرگ :** (اِے ر۔مُ رَگ) مرگ ذرور، نزیک ءِ مرگ، چوکہ مُردگ ءَ۔
- **ایرمُشگ :** (اِے ر۔مُ۔شَگ) ایرمارگ، مُشگ، پرمُشگ پہ دوستی۔
- **ایرموش :** (اِے ر۔مُو۔شُ) بچار "ایرماد"۔
- **ایرمین :** (اِے ر۔م ے۔ن) ایرمینتگیں مردم، ایرمینگ ءِ کار، ایرمینگ ءِ ھیل۔
- **ایرمینگ :** (اِے ر۔م ے۔نگ) بے زند بیگ، دَم برگ، ھائی رُوگ، زِکت ءِ رُوگ، بے زور بیگ (۲) پہ یک چیزے ءَ یک انچیں بژگیں رنگے ءَ پہ بے تواری چماں دارگ ءُ بندگ کہ اگاں کسے پُشت ءَ وشی بگوش اِیت ھم کہ تا نرس اِیت انگت ھم پہ آئی ءِ بچ گِرگ ءَ بندگ۔
- **ایربندگ :** (اِے ر۔بِ ن۔دَگ) جھل کپگ، جھل بندگ، جھل رُوگ، آپ ءِ ماں زمین ءَ ایررُوگ، دل ءِ ایربندگ، ٹسگ، بے زور بیگ۔ مرگ ءِ ایربندگ: چہ بال ءَ پہ تاھیر بندگ۔ ماں ندءُ سستا ءَ گپ ءُ ھبرءِ ایربندگ: چو زبال ءُ تچ ءُ کار بیگ، کلانی تیا ... رھبندیں گپ ایربند اَنت کہ پہ مخلوک ءَ رھدربری اَنت۔ زمین ءِ ایربندگ: جھل رُوگ چہ کجام تیوئے ءَ۔
- **ایڑو :** (اِی ڑ۔ دْ و) چرک ءُ چھوائی، کلاگی، ایڑوکنگ، ایڑودیگ، ایڑاں بندگ، ایڑواں بندگ

- **ایرھت** : (اے۔ رَ۔ ھَ۔ ت) حامین ءُ گُشگ ءَ بوھد، شہرءِ ایرآتگ ءَ ھد ءَ بزان ناہ ماں پاتاں بنت گرمیں مُلکانی نیگءَ ھم گوں نچ ءَ حامین بنت ءُ ایرھت۔ ایر + آھت یا ایر + آہگ، موسمے کہ چہ ۲۲ ءِ ستمبرءَ بگر داں ۲۰ دسمبرءَ اِنت۔
- **ایریا** : (اِے۔ رِ۔ یا) بوجیگ، راجین یا دریائی ڈگراولاکانی آجاراگاں ڈورءِ یک دیءَ اِنت الیشی ءَ تُریجگ ءُ ڈور ءِ دومی نیمگءَ کنگءَ گوش اَنت۔ انچوش کہ: ایریاکن اِت۔ بوجیگءَ ایریا کنگ۔
- **ایژرک** : (اِے۔ ژَ۔ رَک) درمان کاشے، بچار "الیشرک" "ایژنک" "ایژدرک"۔
- **ایشا** : (اِی۔ شَ۔ سا) مردینی نامے کہ بُندرءَ پاکیں رباءِ نام اِنت کہ بُندرءَ "جیسَس" اِنت کہ تازی الیشیءَ عیسیٰ ءِ نیں اَنت ءُ گوش اَنت۔ وتی پاک زالیں مات ءِ نام ءَ "مریم ءِ بچ" (ابن مریم) ءَ مشہور اِنت۔ الیشی ءَ منّوگراں کرستان گوش اَنت۔
- **ایسار** : (اِے۔ سا۔ ر) ھنوتی، بےھوشی، بےساری، سکرات گوش اَنت: "اپو پدءَ تر ایسار ءُ گپتگ ءُ تو دپس ءُ"۔
- **ایسپ** : (اِی۔ سُ۔ پ) نامے۔ بُندرءَ "جوزف" اِنت کہ تازی الیشی ءَ "یوسف" گوش اَنت۔ پاک ربال یعقوبؑ (جیکب) ءِ ھما بچ ءِ نام اِنت کہ آ وتی براتاں ءِ دُشمنی چاتءَ ڈور دات ءُ کلگےءَ گٹس اِت مصر (ایجیپٹ) ءَ بُرت ءُ بھا کرت۔ "حُسنِ یوسف" ءَ مجلک گال ماں لیگھان اِنت ھمے "ایسپ ءُ زلیکہ" ءِ داستان ھم باز مشہور اِنت۔

ایسپ ءِ کتب: مردے اَت کہ دارے بُرت ءُ کہ پہ اُشترءَ کتیےجوڑ کنت بلے ھراب بوت گوشت ءُ تانوکے کناں ءُ پدءَ ھراب بوت۔ گوشت ءُ سرندے کناں ءُ داں کہ اِے ھم ھراب بوت ءُ لیشت۔ باز مردم الیشی ءِ داستانءَ

الیسو

دگر رنگے ھم کار اَنت

- **الیسپگل** : (اِی۔ سُ۔ پ۔ گُ۔ ل) درمانے کہ بلوچی ءِ الیشی ءَ دانج گوش اَنت۔
- **الیسو** : (اِے۔ سُ۔ وْ) دو کلیں داراں ساد ءِ مان ترّین اَنت پدءَ یک دارءِ زیر اَنت ھمے سادءِ توکءَ دینت ءُ تاب دینت الیشی ءَ الیسو گوش اَنت۔ اگاں کسے ءَ لاپ موڑ دنت آئی ءِ پادءَ الیسو کن اَنت۔ لانگے ھردوئیں پادان ءُ مان ترّین اَنت ءُ بیلے ءِ زیر اَنت تابے دینت۔ (بچار بُت)
- **ایسّی** : (اِی۔ سَ۔ سَ۔ بِی) بجگور ءِ شہرے ءِ نام اِنت۔
- **ایش** : (اِے۔ شْ) اِش، اِے: پہ نزیک ءِ چیزءَ گوشگ بیت: سوجگاے۔
- **ایشاں** : (اِے۔ شا۔ ں) اِشاں، "ایش" ءِ بازءَ پہ بازءَ گوشگ بیت۔ اِے بازیناں، سوجگاے کہ پہ نزیک ءِ بازچیزءَ گوشگ بیت
- **ایشانی** : (اِے۔ شا۔ نی) اِے بازیانی، اِشانی، اشانیگ۔
- **ایشانیگ** : (اِے۔ شا۔ نی۔ گ) ایشانی، اِشانی، اِے بازیانی۔
- **ایشتم** : (اِے۔ شْ۔ تُ۔ م) ھوش، ژانگ، پلانی ءَ وت ءَ چہ ایشتم ءَ بُرتگ یکہ: پلانی چہ ایشتم ءَ شتگ (۲) بیم، ترس۔

- **ایشرک** : (اے۔شِ۔رَ۔کّ) کاھے کہ گوراں رُدایت۔ مردیں نامے۔ ایژرک، ایژدرک، ایژنک۔ (بچار رُت)
- **ایشنا** : (اے۔ش۔نَا) ایشِ اِنت ناں۔ تواگاں کہ پیش ڈاہ کنئے کہ دقی گنگ ءِ بہ بیت کہ کار جوش بیت ءُ انگت ھم آ مردم بپرواہ مکنت بلے یک انا گہ ءِ سی گُشتن ءِ بدءِ کار بیت نی توآئی ءَ گوشئے "ایشنا مرو اش جت" "ایشنا کہ مرد آتک"۔
- **اَیک** : (اَے۔کّ) بچار "ھیک"
- **اَیکل** : (اَے۔کَ۔لّ) بچار "ھیکل"
- **ایکل** : (اِے۔کَ۔لّ) تھنا، ایوک، ھاکگوں دگراں ھور نہ بیت، ایوانٹ۔ گوش اَنت کہ دو آسک اِت اَنت یکّے "ایکل" دومی "ایوانٹ" اَت یکّ ٹیشل۔ یک آسک بوزاتے۔
- **ایکل** : (اِے۔کَ۔لّ) مردیں نامے۔
- **ایکم** : (اِے۔کَ۔مّ) داد دیوک، دست بُج، زانتکار۔
- **ایکم داد** : (اِے۔کَ۔مّ۔ دَادّ) مردیں نامے۔
- **ایکیم** : (اِے۔کِ۔یِ۔مّ) ایکیم، بے اُمیت، نااُمیت، دلائگی ءِ کنگ، پہ چیزے ءَ دلائگ ءُ آئی ءِ الّیں رنگ ءَ ننگ داگہ مَرس اِیت

ایشرک

مردم دلمائگ اِنت وھدے کہ رس اِیت نرس اِیت، بلے اگاں نرس ایت بلے آئی ءِ رنگ ءِ بار ءُ وَدُعیں ھال بہ رس ایت یا کہ نااُمیتی ءُ رھچاری انچوش ڈراج کش بہ بیت کہ مردم ءِ دل ءِ دل بگوش ایت کہ اِے چیزءِ رنگی نہ اِنت ءُ مردم ایکیم بیت بزاں ایکیم بیگ ءِ ورند نکالریءُ اُمیت ءُ رھچاری برایت۔ دل ایکیم بیگ۔

- **اَیل** : (اَے۔لّ) بلوچی کَوسیں دود ءُ ربیدگ (قبائلی نظام) (م۔ص)
- **ایلانچ** : (اِی۔لَ۔لَانچ) چہ آپینک ءَ آئی ءِ آپاں کشگ، مشکینک ءُ ڈونیک ءَ جتا کنگ انچوش کہ چہ شیر ءَ آئی ءِ آپک کشگ بیت ءُ "شیلانچ" جوڑ کنگ بیت۔ "شیر + ایلانچ" شیر، بچانک، شیلانچ۔
- **ایلت** : (اِی۔لَ۔تّ) مَلّ کساں، کستر ءِ چہ کستریں ھنچوکساں کربوت کنت (۲) جُھد، کوشست۔
- **ایلک** : (اے۔لُ۔کّ) مردیں نامے۔
- **ایلنگی** : (اے۔لِ۔نْ۔گِی) اُجتام، پِڈّ، زوریں میار۔
- **ایمان** : (اِی۔مَ۔مَانّ) نیگراہ ءِ منّگ ءِ نام، نیکیں مَن، نیکّاری (۲) گیرت، ھمّت، دل (۳) سوگند (تازی: ایمان)
- **ایمن** : (اِے۔مَ۔نّ) بے تُرس، دش ءُ ھیر (۲) نامے، ایمن حسن، بلوچی لچہ کارے بوتگ (۳) یک مردے بوتگ آئی ءَ مال ءُ ملکت سک باز بوتگ ءُ بنگ ءِ سک بازوار تگ ءُ ھر وھدگوں بنگاں جنوش بوتگ ءُ سرجمیں زندئے انچوش گوازینگ کہ مال ءِ جنگ ءِ تُرس ءِ نہ بوتگ پیشکا بتل اِنت : "بنگ ءَ مَرہ ور ایمن مرہ بے" بزاں چوکہ ایمن ءَ بنگ مَرہ ور آئی ءَ نہ مال ءِ جنگ ءِ تُرس بوتگ ءُ نہ کھوئی دلوے بوتگ اُو چوش مرہ بے۔

- **ایں** : (اِ ۔ ں) کُمُکار رُکا ئے کہ پہ نگاں ءِ بزانت ءَ کم دنت کہ پہ بازگپ جنوکاں کارمرد بیت انچوش کہ : مارُوگ ءَ ایں، ما وَرگ ءَ ایں، ماشُت ایں بے گیشتر جاگہ ءَ اِے "ا" دُور دیگ بیت ءُ "ماشتیں، ماکنیں، ماروں" نبیسگ بیت۔
- **اینار** : (اِی ۔ ن ۔ ا ۔ ر) بچار "ھیناّر"
- **ایندڑا** : (اِی ۔ ن ۔ ڈ ۔ ڑا) زنڈ، ڈال، ندءِ سر کہ زنڈ نشتگ بکنت، ندءِ زنڈ نبیتو کبیں نیش۔ نشتگے کہ ڈال ڈال نبیتگ بوتگ۔
- **اینزبوج** : (اِی ۔ ن ۔ ز ۔ بو ۔ ج) اھنزک بوج، اینزک بوج، چوکہ ھینزک ءِ گُرنج ءَ زیت مُجگ ۔ پلانی من اینزبوج کُرت بزاں پھک نگیگ کرت یا کہ بے گتی گپت ءُ بے وار کرت، پہ دپ بیگا کُرت۔
- **اینزاپ** : (اِی ۔ ن ۔ ز ۔ زاپ) آپ ءِ سکّیں تیزیں گوزگ ءِ توار، گورءِ ھارُ شاھیں یا شہ ڈال ءِ ایر دیگ ءِ توار، چہ ھچ ءَ اوھندءِ تواراء ھریکیں تیزءُ تُرند توار گُنو کبیں چیزے۔
- **اینگر** : (اِی ۔ ن ۔ گُ ۔ ر) اینگو، اینگرُ، اِنگو : اِے گورءَ، اِے دیم ءَ، اِے نیمگ ءَ، اِے کرءَ، اِے ھدءَ، سوجگالے۔
- **ایوار** : (اِے ۔ وَا ۔ ر) نیم روچ ءُ روز ردہ نیانجی ءِ وھد کہ تازی ءَ ایشی ءَ "عصر" گُوش اَنت، مسلمانانی سیمی نماز ءِ وھدیگاہ۔
- **ایوارگ** : (اِے ۔ وَا ۔ رگ) نزیں ھچ ءَ ماو گیں ھچ ءِ لوکرہ مان کن اَنت بزاں گُشِ ئے کن اَنت (۲) زمین ءِ گردینگ ءُ مرزگ۔
- **ایوانٹ** : (اِے ۔ وَا ۔ ن ۔ ٹ) ورنا، گُڑیں ورنا، پلانی ایوانٹ اِنت بزاں ورنا ءُ جنگ اِنت، منی کروس ایوانٹ اِنت بزاں مُستگ ءُ وتی ورنائی ءَ رس اِنگ ءُ مست اِنت (۲) پھک تھنا، پہ مُستگیں ءُ ورنائیں جنک ءَ گُوش اَنت کہ سیر ئے نہ کُرتگ ءُ دوستارءُ دزگوھارُئے ھم نیست۔ "پلانی ایوانٹ اِنت ءُ تَرا یت" چوکہ نشلیں آسک ءَ "ایکلیں آسک" ھم گُوش اَنت بلے "ایوانٹ" پہ مردم ءَ گُوشگ بیت۔
- **ایوک** : (اِے ۔ وَک) تھنا، بے ھمراہ، تیوک، ھما کس ئے ھمراہ نہ اِنت۔
- **ایوکی** : (اِے ۔ وَ ۔ کی) تھنائی، ایوک بیگ، بے ھمراھی، تک ءُ تھنا۔
- **ایوند** : (اِے ۔ وَ ۔ ن ۔ د) اوھند : ھما ڈراجیں سادءَ گُوش اَنت کہ چہ ھچ ءِ سر ءَ ھچ بزوک "ھوش" ءَ گوں گھیشی ءَ بندایت ءُ ایردنت۔

ب

- **ب** : (بْ) بلوچی ءِ دومی آب .
- **بِ** : (بِ) سر آبے کہ پہ مانگلانی سرءَ گیش کنگ بیت اک : کن، بکن، دے بدے، اے پہ ھم نبیسگ بیت .
- **با** : (بَا) مُنگ یا کسانیں چُک "بیا" ءِ گال ءَ "با" گوشش اَنت .
- **باب** : (با۔بْ) بابا (۲) سرجمیں ھساب کہ یک یک ءَ گیشینگ ءُ گوشگ بیت : باب دیگ ۔ (۳) محمد علی باب : بھائی نیکراہ ءِ مُنگیج کنوک کہ پیسرءَ ایشی ءِ نام "بابی نیکراہ" بوتگ بلے آئی ءِ پُشت پد بھاءاللہ ءَ اِے "نیکراہ" پہ وت کش اِت ءُ نی ھمیشی ءِ نام ءُ بھائی "گوشگ بیت ۔
- **بابا** : (بَا۔بَا) بابُو، پت، پیرک، پیر مرید

بابُل ۲۱۰۰ (پ۔ک)

- **بابت** : (بَا۔بَتْ) اِبابت : چوکہ ھمے زنگیں یا گونگیں، دُر بابت : بزاں دُر گونگیں چوکہ مُروارد ءَ (۲) بارو : اے بابت ءَ یا ایشی ءِ بابت ءَ : بزاں ایشی ءِ بارہ ءَ یا اِے بارو ءَ .
- **بابر** : (بَا۔بَرْ) ماں ھندوستان ءَ مُگلانی بادشاھی ءِ بُنیپادیر کنوکیں بادشاہ ۔
- **بابڑ** : (بَا۔بَڑْ) بانبڑ : گورانی ھما مُلّا ءُ ماراج کہ ریش ءُ بروت ءُ سرءَ سایت .
- **بابُل** : (بَا۔بُلْ) بابا، بابو، پت (۲) کلدانیانی شھنشاھی ءِ مزن شھر، اِے شھر ءِ وڈّ ءُ اَنگت اِراک (عراق) ءَ گوں ھمے نام ءَ ھست اَنت (انگ : BABYLON)، عبرانی : بابِل، تازی بَابِلْ) (بچار بُت)
- **بابو** : (با۔بُو) بابا، بابُل، پت، بت : بابواگاں بابوے بوتیں ماموھیشاں نہ بوت ۔
- **بابو** : (بَا۔بُو) کسانیں بچکّیں چُک ءَ پہ دوستی گوش اَنت (۲) مُنشی، نکشی، میتا، ھما کرد ترانی نبیسگ ءِ کارءَ کنت۔ ھندوستان ءَ پیسرءَ ھر دنگیں مردمے ءَ بابو گوشتگ اِش ءُ ھمے رنگ ءَ بلوچستان ءَ .
- **بابي** : (بَا۔بِی) بَابُو، بَابَا، پت : بے ایشی ءِ اِے گالوار ءَ گیشتر پہ دردیا گم ءُ رنج ءِ وھد ءَ گوش اَنت اک : یا اُڑے بابی مرتگ یا کہ : اتو بابی کہ نہ بوتاں۔ بازجاگہ ءَ اِے گال ءَ پہ مات ءَ ھم کارمرد کن اَنت کہ نہ دوشش اِنت (۲) محمد علی باب ءِ [illegible]

نام ءِ "بھائی" گوشگ بنت .

- **بابے :** (بَا۔ بَ۔ ے) کوھسگ ءِ بازمردم پت ءَ گوش اَنت ھمے رنگ ءَ مات ءَ ھم "ماٗمے" گوش اَنت .
- **بابیاں :** (با۔ ب۔ یاں) "بابے" ءِ باز : پتاں بزاں واجھاں .
- **بابیل :** (بَا۔ بِ۔ ل) اِے گال بُندر ءَ درآمدیں کہ ایشی ءَ "(BOBBIN)" گوش اَنت "بابیل" ایشی ءِ بلوچی گالوار اِنت بلے ماں بلوچی ءَ ایشی ءِ نام "ماسولک" اِنت . اے گُدوچی مشیناں کارمرد بیت ۔
- **باپ :** (بَا۔ پ) پاھار، گرمی، گرمیں دیت کہ چہ لھڑیں آپینک ءَ پاد کیت .
- **باپاپ :** (بَا۔ پَا۔ پ) چہ لھڑیں آپ ءِ باپانی نساں گپتگیں آپ ۔ آپِ مُقطّر (DISTILLED WATER)
- **باپاچ :** (بَا۔ پَا۔ چ) ھما چیز کہ ءِ باپ پاتگ ۔ چہ لھڑیں آپینک ءِ سرءَ رچگ ءَ یا کہ آئی ءِ سکّیں باپ ءَ یا چہ روچ ءِ سوچگ یا گرماگ ءَ چہ پاھار ءَ پڑ اتگیں پوست .
- **باپار :** (بَا۔ پَا۔ ر) سوداگری، چیز بھاکنگ، دکانداری، شاھُکاری، واپار، بھاءُ زُور .
- **باپاری :** (بَا۔ پَا۔ رِی) سوداگر، بھاءُ زورکنوک ، دکاندار، شاھُکار ، واپاری ۔
- **باپتان :** (بَا۔ پ۔ تَا۔ ن) چہ سرباز ءِ کور ءِ چیرتریں شھراں تیکے کہ ایشی ءَ چیرتر جلگیگُو ر اِنت
- **بابُشت :** (بَا۔ بُش۔ ت) بر پُشت : دیم ءِ دیم ءَ اِتّاں، اگاں سندوک دیم ءَ نہ اِنت بزاں آ "باپشت" اِنت ، پلانی تئی باپشت ءَ بازگپ جنت ۔
- **باگ :** (بَا۔ گ) باپ دیگ یا باپ گرگ بزاں گرم دیگ یا گرم گرگ ۔ ھما چیز کہ ءِ باپ دیگ ءَ کارمرد بیت .
- **بابِل :** (بَا۔ بِل) تازہ وادیں ماھیگ یا کہ گوشت کہ کوھل کُرتگ ءُ بے کہ الدار ءَ دگہ ھچ ئے مان نیست (۲) یک بنّی دانے ءِ نام اِنت، کوھل کرتگیں برنج .
- **باپور :** (بَا۔ پُوْر) نلے کہ آئی ءِ سرءَ تچگیں ھاکی یا کہ کاشیگ ءِ دیزکے پراَنت ھمے دیزک ءِ سرءَ یک پنچگے ھم پرکہ ھیشی سرءَ تریاک ءَ چگرے ایرکن اَنت ءُ انگرے پرئے دار اَنت ءُ نل ءَ دپ ءَ کن اَنت ءُ چوش اَنت بزاں اِے تریاک ءِ کشگ ءِ کاربوج اِنت .
- **باپی :** (بَا۔ پِی) ھما کرگوں باپ ءَ شیادی کنت (۲) ءِ باپ گراستگیں ماھیگ بزاں ایشی ءَ چوش گراد اَنت : منجل ءَ کتیں آپ ماں کن اَنت آپانی تہ ءَ پیشں ءِ چوڑیک یا دار ءِ کسانیں ٹکڑ ڈران ءُ پھاتی ایرکناں کن اَنت دانکہ چہ آپ ءِ لسون ءَ بُرز ترنت نی ماھیگانی ٹکراں بزار پرکن اَنت ءُ ھمیشانی سرءَ ایرکن اَنت . آپانی جند ماھیگاں نہ رس اَنت بلے منجل ءِ دپ ءَ کہ گراَنت آپ ءِ لھڑانی باپ ماھیگاں گراد اِیت ، بازوش اِنت . بازجاگہ ءَ گوشت ءَ ھم باپی کن اَنت .
- **بات :** (بَا۔ ت) نیزہ ءِ ڈراجیں دستگ کہ آئی ءِ سرءَ نیزہ ءِ دپ یا دو گوش اِنت کہ اِے سر یا دوگوشیں کا بُرز ءَ "بل" ھم گوش اَنت ہ مرد ءُ جنیں بات ءُ بل اَنت . (للہ گرانا ز)
- **بات :** (بَا۔ ت) ءِ بات : "بیگ" ءِ مراد گال . اک ءِ ش لا اِے کارشربات
- **باتبل :** (بَا۔ ت۔ بَل) بَھ ءُ بجّو، دو دگ، دو زورگ، ھوءِ اِتّاں، نیمون کنگ "بات + ءُ + بل" بزاں "ببات بلے مبات" ک : توجہ بیتئے ءَ بات ءُ بل ئے انگت دومی ءِ نام ءَ گرئے ہ بات ءُ بل بزاں نیزگ ءِ ڈراجیں دستگ ءُ آئی ءِ کا بُرزیں سر ہ مرد ءُ جنیں بات ءُ بل اَنت . (للہ گرانا ز)
- **باتِل :** (بَا۔ تِل) ھما کہ محکم ءُ مُھر نہ اِنت ، نزور، اَتَل، باتل کنگ یا بیگ ، کروجگ یا کرچگ، ہیچ رچگ یا وپچ ریچگ (۲) نہ راست، زد ، بے بُن ، بے رھبند ، ھما کہ منگ نہ بیت ۔

- **باتلی :** (بَا ۔ تِلی) باتلیں ، ھاکہ ٹُبکّی نزانت ، ھاکہ ھکم نزانت ، باتل بیگ ۔
- **باتی :** (بَا ۔ تِی) باتیگ ۔ باتگیں جنینانی ھا جنیں نوکر کہ چوکہ دسگوھارءَ انت ، دسگوھار ۔ لوگ ءِ تہ ءِ چلوپکاریں جنیں آدم ۔
- **باتیگ :** (بَا ۔ تِ ی گ) بچار « باتی » ۔
- **باتیل :** (بَا ۔ تِے ۔ ل) گْوادر ءِ کوہ ءِ ھا بُرزتریں بھر کہ شہر ءِ نزیک تر انت ایشی ءِ چیرءَ دُمبدر انت ۔ بُندرءَ گْوادءِ سرجمیں کوہ ءِ نام "اَلمباتِر" بوتگ ۔ (ALAMBĀTER, OF ARRIAN DR. VINCENT, MARCIAN ETC AND MOCKLER).
- **باج :** (بَا ۔ ج) دُھک ، دہ یک ، موت ، سوب ، باج گِرگ بزاں یک سرداریءِ چہ دگہ کستریں سرداریءَ سالینہ زرگِرگ ۔ باج برگ : سوب برگ ۔
- **باجا :** (بَاجا) ھا چیزی کہ آئی ءِ تہ ءَ کاربوجے ھست ایشی ءِ سر ءِ آوازی تیپ پُرکن انت کہ چہ آیاں ساز ءُ آواز درکیت ۔ ھا باجا کہ آئیءَ ساز ءُ نغم گوش انت ۔ دلپی باجا ، گرامافون باجا ۔ (GRAMAPHONE , HRMONIUM) (بچار بُت)
- **باجائی :** (بَا ۔ جَا ۔ ئی) اگاں یک براتے ءِ مراتی آئی ءِ جنوزام ءَ دومی برات باجائی کنت بزاں سانگ کنت ۔
- **باج بر :** (بَاج ۔ بَ ر) ھا کہ یک کارے ءِ کنگ ءَ چہ دگراں گیشّ بیت ۔ چہ دُرستاں مستریں مُزّءِ بروک ، ھائی ءَ کہ باج برگ ءِ مُزّرس ایت ، باج بروک ۔

دلپی باجا

- **باجگر :** (بَاج ۔ گَ ر) ھا مستریں یا زوراک تریں بادشاہ یا سردار کہ چہ دگہ نزورتریں بادشاہ ءُ سرداراں باج گیپت ۔
- **باجگیر :** (بَا ۔ ج ۔ گِی ۔ ر) ماڑی ، ھما بُرزیں ماڑی کہ آئی ءِ اولی یا دومی یا سیمی یا اَنگت ھم برزتریں "آش کو" ھست ، ماڑی ءِ سرءَ پہ گْوات گِرگ ءَ بستگیں "گْواگر" (۲) باج گِروک (بلے ، اے کم کارمرد بیت ءُ ڑاستی کم ءُ زردی گیشترے ماں)
- **باجمز :** (بَاج ۔ مُ زْ) ھما کہ باج بارت آئی ءَ زر یا کہ دگہ گُراں بھائیں چیزے پہ شاباشی ءُ دلڈڈی دیگ بیت ھے زر یا چیز ءِ نام باجمز انت ۔
- **باجن :** (بَا ۔ جَن) شیرزال ، ماں یک جنگے یا دگہ انچیں مشکلیں توجیلے ءِ آسان کنگ ءَ چہ دُرستاں گیشتر جُہد کنوک ءُ دیمتربوکیں جنیں ۔ جنگانی باجن نامر لیبانی باجن (انگریزی : ھیروئن ۔ تازی : بطلة)
- **باجو :** (بَا ۔ جُو) باجو ءُ چنو ھردو بلوچی دپترانی بنامیں کارستگ انت کہ یکّے ءَ وتی ھسان کُشت ءُ دومی ءَ وتی ھمراہ ... انت ۔
- **باجوئی :** (بَا ۔ ج ۔ وِی) ھرکارے کہ گوں باجو ءِ کاراں شیادی کنت ۔
- **باجی :** (بَا ۔ جِی) کاھگ کہ گْراد انت ءُ ورانت اِش ۔ بازانچیں انت کہ ھانگ ءَ ورگ بنت ۔ ھرسبزی ءُ کاھگے کہ ناوُشت بیت (۲) بچار " باجی یا باجگ "

- **باچ** : (بَا۔ چ) کسانیں نُوچ یا وارگ ءُ بیشّی گُمحر، بوچ ءُ باچ۔
- **باچکا** : (بَا۔ چ۔ کَا) باچکہ ، کسانیں گونی یے کہ نیم گونی یے بیت ھما چِلّی کہ آئی ءِ تہ ءَ چیزّان کن اَنت ءُ دبد وپچ کن اَنت۔ مسا پری ءُ برانت گوں۔
- **باچکو** : (بَا۔ چ۔ کُو) جینزے کہ جوش نہ انت بلے پہ ادارکے انجوش ھنگ بیت۔ کلکلانڈو پہ ادارکے یا مئیں گُرنگیں ھدے ءِ اِسے ھنگ۔ بچکو ھالیب کہ ناٹک ءَ پیش کنگ بیت (ڈراما) ھاگپ ءُ ترّان کہ پہ یک مرادے ءِ سربدکنگ ءَ پہ دنگش ءُ شنگ بیت (فیچر) : "باچکو تو بادشاہ ءَ ئے من وزیراں" ھمے رنگیں کارکنوکیں مرداں گوُش اَنت
- **باچکہ** : (بَا۔ چ۔ کَہ) بچار "باچکا"
- **باد** : (بَا۔ دْ) ناوْراھی یے کہ مردم ءَ گپت دست ءُ پاداں بے کار کنت یا دپ ءَ ھم چوٹ ترّ ءِ ین ایت۔ گیشتر اے بدن ءَ یک کپے گپت۔
- **بادام** : (بَا۔ دَا۔ مْ) نیبگے کہ ترّی ءُ ورگ ئے دروْ نزاِت ایشی ءُ ھوشیں اَنت پوست ءُ بازبازتنکیں کالکے ءُ حُشک ایت ءُ دیر کیت کُدگ ءِ زندات ءُ گرشپ شتّ اِت ایشی ءِ نیگ بازخوان اِنت۔ ھمے رنگ ءَ ایشی ءِ تیل ءَ ھم کش اَنت۔ (بچار مُت)
- **بادُچک** : (بَا۔ دُ۔ چ۔ کْ) ھما گیشیں چرپی کہ ماں لھتیں میبگانی مُجگاں بیت ءُ ھمے رنگ ءَ ترّ ورءُ چرپی داریں ماھیگاں بیت

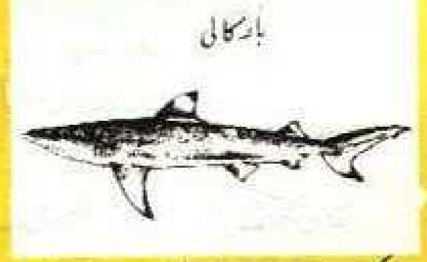
بادام

چہ ماھیگاں گُور۔ اُھور ءُ اُنس، پالوار ءُ چہ دھلان ءُ نیبگاں نالگین، پستہ، بادام، محلب، مجگوک، کُنچت، کاجا، کاجو۔

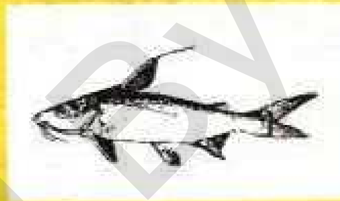
- **بادچکی** : (بَا۔ دُ۔ چ۔ کِی) ھماکہ گوں بادچک ءَ شیادی کنت۔ ھماچیزکہ آئی ءَ بادچک ماں اِنت۔
- **بادگیر** : (بَا۔ دْ۔ گِی۔ رْ) باجگیر، ماڑی، مزنیں کوٹ، مزنیں لوگ کہ چہ یک بانے ءَ بُرزتر اَنت۔
- **بادوچک** : (بَا۔ دُو۔ چ۔ کْ) بچار "بادُچک"
- **بادوچکی** : (بَا۔ دُو۔ چ۔ کِی) بچار "بادُچکی"
- **بادی** : (بَا۔ دِی) بادوچکی (۲) ھماچیزکہ ورگ ءَ لاپ ءَ گوات پیداک کنت۔
- **بادین** : (بَا۔ دِینْ) بھادین، بدین، مردینی نامے۔
- **بادینک** : (بادِے۔ نْ۔ کْ) ھماچیزکہ شیر یا دگہ انچیں چیزے ءَ بادین ایت۔ (COAGULENT)
- **بادینگ** : (بَا دِے۔ نَ۔ گْ) آنچیں چیزے ءَ انجوش کنگ کہ بدایت انجوش کہ شیرءِ پنیرءُ ستگ کن اَنت۔ آپ ءَ بادین اَنت ءُ کُتر ءِ بیت بادینگ(TO CURDLE)(۲) تگینگ، چِھینگ۔
- **بادینگُّ** : (بَا دِے۔ نْ۔ گْ) کپانک ءِ بادینگ بزاں کجام یک نیموندے ءِ توم چہ کپانک ءَ دَرنیا اَنت۔ ھاک ئے چہ چیرءَ زُرنگ یا چہ تہ ءَ چیزّے ءِ گپتنگ کردان نہ ربج ایت گوُش اَنت ءِ کپانک ءِ بادینگ۔

- **بادنوک :** (با۔ دے۔ نو۔ک) بچار "بادینک"
- ***بار :** (با۔ ر) گرانی، گرانیں چیز، چیزے کہ بُڈ کنگ لوٹ ایت۔ اشترءِ سرءَ لڈانگیں ھر چیزے کہ دوئیں تنگان انت۔ اک : بارے دار، بارے دان، بارے بیشں۔ بارءُ ٹینگ۔ بڈءُ بار، لڈانگیں چیز (۲) بر، رند، باریگ، نوبت، دور (۳) کارءِ جنگالیءَ : کارءُ بار (۴) جاگہے کہ چیزے بازبیت شمے گال" باز" بوزانت ءَ ھم دت یا پس ءُ ھند ءِ۔ اک : دریابار، رودبار۔ بار ءِ جنگ : پہ زور برگ، چہ دگہ جاگہےءَ مال بنگ۔ بار ءِ کٹگ : ھلاکی کنگ۔ بار ءِ زیرگ : کمک کنگ۔ بار ءِ گرگ : بارانی بوجگ، منزل کنگ، چہ اشترءِ سرءَ باران ایرگیجگ۔
- **باران :** (با۔را۔ن) مردینی نامے (۲) "بار" ءِ باز بزاں باز بار۔
- **باران گرگ :** (با۔ران۔گ۔رگ) اشتر یا چہ دگہ اولاکےءَ بارانی بوجگ۔
- **باربار :** (با۔ر۔با۔ر) رند پہ رند، ھر رند، پہ ماں پہ، ھر وھد (بلے بلوچی ءَ کم کارمرد بیت)
- **باربر :** (با۔ر۔بر) باربروک، بارکش، بارکشوکیں اولاک
- **باربرگ :** (با۔ر۔ب۔رگ) چہ یک جاگہے پہ دگہ جاگہے بارءِ برگ ءُ رسینگ، اولاک ءِ باربرگ : بار ءِ برگ ءُ رسینگ۔
- **باربُرگ :** (با۔ر۔بُ۔رگ) بارانی پہ زور ءُ زُلم یا کہ پہ شدت برگ ءُ دور دیگ یا کہ اولاکانی برگ۔
- **باربندگ :** (با۔ر۔بن۔دگ) پہ سات ءَ سر گرگ، مال گرگ ءُ پہ سات ءُ سوداگری ءَ بندگ، پہ روگ ءَ ساچو ءُ جریدگ بیگ۔ مزن سندیں مردم ءِ باربندگ بزاں ترک پہ مرگ ءَ بیگ۔
- **باربوجگ :** (با۔ر۔بو۔جگ) چہ اشترءِ سرءَ یا چہ دگہ اولاکےءِ سرءَ باران پہ ایرگیجگ ءِ ھاترءَ بوجگ۔ گگڑءِ باربوجگ : گگڑ دھرے کہ بچیں پھنات ءَ وپس ایت ءُ یک بازنے کتیں پشان ایت گوش اَنت کہ بار ءِ بوتگ ھو شنی گوش اَنت کہ اگاں گگڑ ءِ باربوج ایت مردےچہ درکیت بزاں چہ میاپری ءَ ھمانے کیت۔
- **باربیٹ :** (با۔ر۔بے۔ٹ) ھما کنڈ یا بیٹ کہ چہ کورءِ آور تگیں یا ھورءِ چہ کوھاں آورتگیں مٹ ءَ بارگیت کہ گشانتے "بگ" ھم گوش اَنت ئے۔
- **بارپُشت :** (با۔ر۔پُش۔ت) اشترءِ پُشت ءَ بارکنگ ءِ کہ یھانی زر (۲) ھما اشتر کہ آئی ءَ بار لڈ اِنگ، بارپشتیں اشتر۔
- **بارتاک :** (با۔ر۔تا۔ک) ھما کاگد کہ چہ گرانی واجہ ءَ پہ مال دیم دیوکیں مردم ءُ رس ایت کہ آئی ءِ تہ ءَ آئی ءِ مالانی بارءِ سر جم ءُ نبشتگ اِنت کہ ھر جاگہے کہ مالاں رسگی اِنت گوں ھمے کاگد ءِ پیش کنگ ءَ رس اَنت (انگ: بل آف لیڈنگ (BILL OF LADING)
- **باردانؒ :** (با۔ر۔دا۔ن) دپ، رزان، گونی، ھر ھاسگیں چیزے کہ آئی ءِ تہ ءَ چیزان کنگ بہ بیت بلے پہ گونی، گوانگ، کتل ءِ گیشتر کارمرد بیت۔
- **باردانؒ :** (با۔ر۔دا۔ن) یدار یا راچی ءِ یک اولیگے ءِ نام اِنت۔
- **باردیگ :** (با۔ر۔دے۔یگ) چیزے ءِ سرءَ ھاک یا ھاک رنگیں چیزے ءِ ھنچیں ریچگ کہ آ ھمیشانی چیرءَ گار ببیت، کل کنگ، مُردگ ءِ باردیگ، ھاکانی چیرءَ کنگ۔
- **بارزور :** (با۔ر۔زُ۔و۔ر) بارزیروک، بارچت کنوک، ھمائی ءَ کہ بارلڈ اَنت یا ماں کشں اَنت، بارکش، بارزیر۔
- **بارزیر :** (با۔ر۔زی۔ر) بچار "بارزور"
- **بارکالی :** (با۔ر۔کا۔لی) پٹک ءِ زات ءِ یا گاسے ءِ ماھیگے۔ (BLACK TIP SHARK) بچار ت تاکدیم 86
- **بارکش :** (با۔ر۔کش) بارکشوک، بارءِ کنوک ءُ بروک ءُ رسینوک بارکشیں اشتر، لاری بارکشیں موٹل۔
- **بارکشگ :** (با۔ر۔کش۔گ) بارءِ کنگ ءُ چہ یک جاگہے پہ دگہ جاگہے برگ۔

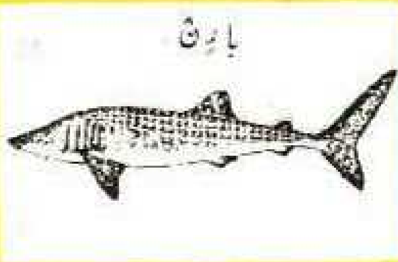
- **بارکنگ :** (بَاْرْ۔کَ۔نْگْ) برجي بارلڈگ ۔لڈگ ، بڈّ ءُ بارکنگ ۔
- **بارگ :** (بَا۔رَگْ) هماکه زندہ اِنت (۲) دوست ءَ هم گُوش اَنت که بارگ بندہ بیت (۳) یک زیمرے ءِ نام اِنت ۔
- **بَاْرَگ :** بَاْرْ۔رَگْ) میش ءِ توار ، بارَگ۔بت : میشان کپ ءُ بارَ ءُ گرکان کپ ءُ هولاس ۔
- **بارگاہ :** (بَاْرْ۔گَاْهْ) درگاہ ، بایکیں دیوان در ، بزرگیں دربار ۔
- **بارگاهی :** (بَاْرْ۔گَاْهِیْ) بارگائی : گلوئمیں ماهیگ ءِ زاتے ۔(THREAD FIN, SEA CAT FISH). (بچارُبُت)
- **بارگائی :** (بَاْرْ۔گَاْئِیْ) بچارءِ "بارگاهی"
- **بارگِرگ :** (بَاْرْ۔گِ۔رَگْ) هاکانی چیرءِ بیگ ۵ چہ اشتر یا دگہ اولاکے ءِ باران بوجگ ۔
- **بارِن :** (بَا۔رِنْ) پاکاس زات ءِ مزنیں جناوریں ماهیگے چوکه لیٹرءُ آبروءَ (WHALE SHARK) (بچارُبُت) ★
- **بارو :** (بَا۔رَوْ) بچار "بارہ" ۔
- **بارو :** (بَا۔رَوْ) اگاں یک کارے کہ هچ پَسِندے ءُ مدہیت ایشی ءِ پاد ۔ کے تم گنگئ گُوش اَنت ، گرماگ ءَ دریاگُوم بیت ءُ میداں پدرائی تیلگ ءَ نیل آنت کہ پُشت ماں پُشت پژش آنت بلے یک اناگہ ءَ نُورم تم کن اَنت ھمے تم کنگ ءَ "بارو" گُوش اَنت کہ ھے وھدی زیت ءُ پداراں تیل اَنت ۵ باریگ ، دَور ۔

کد : ۱۶۰ س م دان ۲۰۰ س م

بارگاهی کد : ۲۰ س م

کد : ۱۲ وال (میٹر) ءَ بگر دان ۱۸ وال ءَ

- **باژو :** (بَا۔ژَوْ) بلوچي نامے
- **باروت :** (بَا۔رُوْ۔تْ) بارود ، شورہ ، شوروکہ پہ آسکاری ءَ کارمرد بیت
- **بارود :** (بَا۔رُوْ۔دْ) بچار "باروت" ۔
- **بارہ :** (بَا۔رَهْ) بارو ، بابت ، "پلانی ءِ بارہ ءَ توچے گُوش ئے ؟" ۔
- **باری :** (بَ لِدِیْ) باریگ ، دَورءُ باریگ ۔
- **باریگ :** (بَا۔رِیْگْ) دورءُ باریگ ، وھد ، زمانگ ۵ وار ، ھوکین ۔
- **بارِیں :** (بَا۔رِےْ۔نْ) لڈائگیں ، بارکرتگیں (۲) نزانان کہ ھو یا اِنتاں : پلانی بارِیں کجا اِنت ! یاکہ "پلانی کجا اِنت" ؟ ءِ پتو ءَ گوشگ "بارِیں !" ، بھماگمی رنگ ءَ "بارِیں توگنوک ئے" ۔
- **باڑ :** (بَاڑْ) گوش ءِ گرکینک ءِ توک کہ ھدءِ باڑیگ ماں کن اَنت ۔ بچارُبُت تاکدیم 87
- **باڑا :** (بَا۔ڑَا) کریھ ۵ لوٹوک ، ھرونانک ۵ بندیگ ، ھتل ۔
- **باڑو :** (بَا۔ڑَوْ) باڑہ ، کریھ ، (۲) واڑیایَں کہ چہ بیش ءِ نگردءِ وار جوڑکرتگ یاکہ پہ گِل ءُ ھشت ءُ سِنگ ءُ گچ ، وھدیگیں کلاتانی مزنیں دیوال کہ وھدیگیں شھر ھروھدے رنگیں شھر بنداں بوتگ اَنت (۳) گُوش اَنت کہ باھو ءِ گوھنیں

نام اِنت ، باکہ باھوکلات "اِنت کہ ھُتانی بُندریں بہ نندجاہ اِنت ۔ (۴) نام گپتیں کرے کہ شیر دیوکیں دلاتاں دیگ بیت ۔

- **باڑہ** : (با ۔ ڑَہ) کرپھ ، باڑا ، تول : دگرے ءِ لوگ ، دکان ، اولاک ءِ کار سر د کنگ ءِ دیم ءَ آئی ءَ زَرّ دیگ کہ آئی ءِ "باڑہ" بنت ۔
- **باڑی** : (با ۔ ڑِی) بچار ، "باڑیگ"
- **باڑیگ** : (با ۔ ڑِی ۔ گ) گوش ءَ کنگ ءِ سُھرے کہ گوش ءِ باڑ ءَ کنگ بیت (بچار بُت)
- **باز** : (با ۔ زْ) زیادگ ، کمیں اِتاں ، پُرّ ، ھما چیز کہ چیزے ءَ گیش اِنت ۵ باز : ھمے شکاری مُرگ ۔
- **بازار** : (با ۔ زا ۔ ز) مینگ ، تنک ، ھمودءِ کہ پہ سوداگری ءَ دُکان اَنت ۔
- **بازاری** : (با ۔ زا ۔ رِیْ) لیبے کہ ایشی ءَ گلّتی ءُ ورّوئی ھم گوش اَنت ۔ بجک ءُ بازاری ، بزاں سُبکی ءُ بے شِھمی ءُ نام ءُ دپی ۔
- **بازکار** : (با ۔ ز ۔ کا ۔ ز) ھما مردم کہ آئی ءَ بازکارماں دست ءَ گپتگ ۔ سکیں دست گتّیں مردم ، بت : بازکار بے کار ۔
- **بازگپ** : (باز ۔ گپْ) ھما کہ گپ بازجنت ، بازھبر ۔
- **بازھبر** : (باز ۔ ھَ ۔ بَر) بازگپ ، ھما کہ بازگپ جنت ۔
- **بازی** : (با ۔ زِیْ) گیشتری ، کمّی ءِ چَپ ۔ لیب

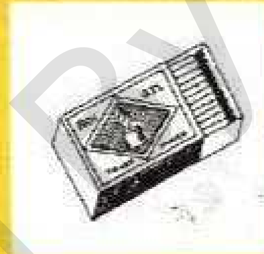

باسک

باڑیگ

- **بازیار** : (باز ۔ یاز) ھما کہ آئی ءِ دوست ءُ بیل باز اَنت
- **بازیگر** : (با ۔ زِی ۔ گَ ۔ ز) گواٹگیر ، گوانگر کہ لوگانی سرءَ پہ گوات ءِ ھاتر ءَ جوڑ کنگ بیت ۔
- **باسام** : (بَا ۔ سَا ۔ م) بدبیں بو ، چہ گرم ءَ چست بوتگیں ھیسپ بو ، ھیسپ ءِ بو ، مستیں ءُ بے پلگاریں باھنک اِتگیں بو ۔
- **باسک** : (با ۔ سِ ۔ ک) دست ءِ ھما بھر کہ چہ سُر دش ءَ بُرزداںکہ کوپگ ءَ اِنت ۔ باھُٹ ۔ (۲) بڑات ، بڑاتگو نگیں دوست ، کمک دیوک ، ھمراہ (۳) نام بستگیں مجلسے ءِ تہ ءَ بھر زُردکیں ھمکارءُ ھمراہ ۔ (بچار بُت) ۔
- **باسگ** : (بَا ۔ سَگ) بچار "بانسگ"
- **باشا** : (با ۔ شَا) بزاں کہ ، تاکہ ، لوٹگ کہ : اک : آئی ءَ اِے گپ جت باشا کہ تو میائے ۔ (۲) باشاہ بادشاہ ۔
- **باشاہ** : (با ۔ شَا) بادشاہ
- **باک** : (بَاکْ) پرواہ ، تُرس ، دل تپرکھی ۔
- **باکارگ** : (با ۔ کا ۔ رَگْ) چہ لاپ ءَ دپ ءِ راہ ءَ تواری گُوات ءِ درآیگ ، باکار ، گارتگ ، گُلگ ۔
- **باکس** : (بَا ۔ کَسْ) لگوک ، ماچس (MATCHBOX) بچار بت تاکدیم 88
- **باکند** : (با ۔ کَنْ ۔ ذ) آکوت ، ھمے گران بھائیں سنگ ۔

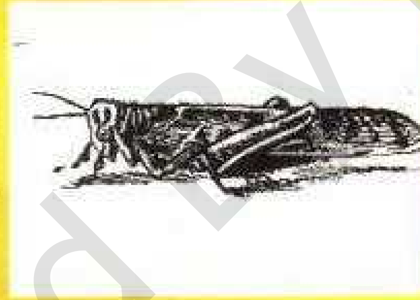
- **باکور:** (بَا.کوٗ.رْ) لتّ، ھیزرانک.
- **باگ:** (بَا.گْ) ھمودٔ کہ پُلّ رودینگ بیت، ھمودٔ نیمگ ءِ وڑچک اَنت.
- **باگار:** (بَا.گَا.رْ) گوج ءِ زات ءِ لاپکشتے کہ کوھان ءُ جنگلاں بیت، ایشی ءِ "باگاڑ" ھم گوش اَنت.
- **باگاڑ:** (بَا.گَا.ڑْ) بچار "باگار"
- **باگچہ:** (بَ.اگْ.چَ.ہْ) کسانیں باگ، ھریک باگے کہ آئی ءِ پُلّ ءُ نیبگ مان بہ بیت.
- **باگچین:** (بَا.گْ.چےِ.نْ) چہ بازیں چیزے ءِ ھرکس درہ چنت ءُ گچین بہ کنت ءُ بہ زیرایت فی پشتکیتگیں کہ بہ نادوستی یلہ دیگ بوتگ اَنت باگچین گوشگ بنت، چہ نادوستی ءِ سرا گچین ءُ پشت کپتگیں ھما چیز کہ چہ آئی ءِ یاکہ چہ آیاں شرّیں گچین کنگ ءِ زورگ بوتگ اَنت ءُ ھراب تریں سرا اِنتگ اَنت. اے گال "بندرءِ، بھاگچین" بزاں بہ بھا کنگ ءِ یا زورگ ءِ شرّیناں گچنگ، باگچین کنگ: چیزاں یا چیزے یا مردم ءِ ڈُلگ چار کنگ (۲) بلکیں اے گال "باگ چین" ءِ اِنت کہ چہ نیمگ ءِ ھامین ءِ رند پشت کپتگیں نیبگا ل یا پونا یا پیناں گلی وار گُشّ اَنت
- **باگی:** (بَا.گِی) ھاکہ گروں باگ ءِ ءُ شیادی کنت. ھاکہ باگ ءِ کار ءِ کنت.
- **باگیں:** (بَا.گےِ.ں) باگ دَرَوَریں، چو باگ ءِ.

باکس

- **بَال:** (بَا.لْ) بازُل، بال کنگ ءِ جند، بال کنگ ءِ ھدّ. چہ گل ءِ بال کنگ یا بیگ، (۲) بالاد، بُرز.
- **بالا:** (بَا.لَا) بُرز، بالاد، جھَل اِتاں،
- **بالاچ:** (بَا.لَا.چْ) بلوچی دپترانی زانتگیں یا مردے کہ دوداءِ برات بوتگ، دودا پہ سمّی ءِ گوکانی دیمءِ پہ سالونکی گُشگ بوتگ، آوھدی بالاچ کسان اَت مزن بیت دتی براتءِ بیراں گپت، اے گور گیج اَنت.
- **بالاچانی:** (بَا.لَا.چَا.نِی) بلوچ شیخ کہ دت ءِ برانت پہ بالاچ ءِ سر کن اَنت.
- **بالاد:** (بَا.لَا.دْ) بُرزی، گشادی، کدّ (۲) بُرزی نیمگ، بالا، بُرز. (۳) جند، دل، جان، زِرد، سر، ھیال (۴) بوجیگانی ھمادیم کہ گوات چہ ھمانگو کیت.
- **بَالبال:** (بَالْ.بَالْ) ھماکہ بال اِنت ءِ بال اِنت.
- **بالپد:** (بَالْ.پَدْ) مُرگ ءِ بال کنگ ءِ پدبزاں ھماجاگہ کہ مُرگ ءِ بال کنگ ءِ رند آئی ءِ پد پشت کپ اَنت کہ پہ جست بیگ ءِ یا دیے ءِ زوروانگ اَنت.
- **بالٹی:** (بَالْ.ٹِی) بالدی، آسن یا چہ مادن جوڑ کرتگیں کیٹلے یا آبکشے کہ گوں آئی ءِ چہ چات ءِ آپ کش اَنت یا اِنچو کشی پہ آپ ءِ مان کنگ ءِ کار مرد بیت.

- **بال جَنگ** : (بَال۔ج۔جَنگ) ھا جنگ کہ ماں بال ءِ سیت بزاں بالگراب کہ ماں بال ءِ تہ ءِ گوں یک ءُ دگر ءَ جنگ کن آنت۔ مُرگ ھم برے برے بال ءِ تہ ءِ جنگ کن آنت۔
- **بالچین** : (بَال۔چِی۔ن) ھماں کہ بالگراب ءَ بال دیگ زانت۔
- **بالچین** : (بَال۔چے۔ن) ھما مُرگ کہ آئی ءِ بانزل پہ مگراز جنگ بوتگ اَنت بالچین کنگ: بانزلانی چنگ۔
- **بالدی** : (با۔لِ۔دِی) زیلا، بالٹی، ڈول، چہ آسن یا ماد ن ءَ جوڑ کرتگیں کمیٹ۔
- **بالشت** : (بَا۔لِ۔شْ۔ت) مزنیں وڑاھیں سرجاہے کہ تکہ دیگ ءِ کار ءَ مرد بیت۔ مُجّ ءِ سر ءَ دیوال ءِ بُن ءَ ایرے ءِ کن آنت ءُ گدلانی سر ءَ ھم ایر کنگ بیت۔ بلے اے پتّن نہ انت گِرد ءُ بشت اِنت۔
- **بالکار** : (بَا۔لْ۔کاز) ھما کہ بالگرابانی بال دیگ ءُ آیانی دگ کاراں بلد اِنت۔
- **بالگ** : (بَا۔لَگ) روک کنگ، آس ءِ بُن دیگ (گال درآمدے)
- **بالگتر** : (بَا۔لْ۔گَ۔تَر) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔ بَت "چوکہ من میر ءِ گوں کُرد ءِ گِنداں بالگتر گورانی چراگجاہ اِنت"
- **بالگر** : (بَال۔بَگَر) ھما مردم کہ بالی گراب بال دنت۔ (PILOT)
- **بالو** : (با۔لَو) بال ءُ کنوک، ھما کہ بال کرت کنت۔ ھما کرم ءُ کوک کہ بال کن اَنت، اک، مگسک، پُری، پاتو، بالی مدگ، گومز۔

بالی مدگ

- **بالو** : (با۔لَو) نیل رنگیں آپی کوکلے کہ سور ءِ دریا ءِ بیت۔ سک پتن ءُ تنگ اِنت سُھرین رنگے ماں اِنت نے کردانگہ وڑاھیں دُمب ءُ نے ربن اِیت۔ اے سک بِھتاک اِنت جان ءِ ھما جاگہ ءِ کہ پٹے پرانت پچ اِیت ءُ سک سوچ اِیت گرماگ ءِ بازبیت، گوں گوات ءِ تیاب ءَ کیت۔
- **بالوشاہ** : (بَا۔لَو۔شَا۔ہ) مردی نامے کہ یک مشتا تیگے جوڑے کرتگ کہ ھائی ءِ نام ءِ پہ "بالوشاھی" ءِ زانگ بیت۔
- **بالوشاھی** : (بَا۔لَو۔شَا۔ھِی) بالوشاہ ءِ جوڑ کرتگیں مِشتا تیگ۔
- **بالی** : (با۔لی) ھما کہ گوں بال ءَ شیادی کنت، ھما کہ آئی ءِ بال بزاں بانزل پر اِنت، بال کنت، بالی مدگ، بالی مور، بالی گُراب (۲) بالگ۔
- **بالی پٹّ** : (با۔لِ۔پَٹ۔ٹ) ھما پٹ کہ اودء بالیگراب نِند اَنت ءُ پاد کا اَنت۔
- **بالیگ** : (بَا۔لِ۔گ) بچار "بالی"۔
- **بالیگراب** : (با۔لِ۔گ۔راب) ھما گُراب کہ بال کنت۔
- **بالی مدگ** : (با۔لِی مَ۔دَگ) ھمے مدگ کہ بال کنت۔ (بچار بُت)
- **بالی مُرگ** : (با۔لِی۔مُرگ) ھما مُرگ کہ بال کن آنت۔
- **بالی مور** : (با۔لِی۔م و۔ر) ھما مور کہ بانزلے پر اِنت ءُ بال کنت۔
- **بالینگ** : (با۔لے۔ینگ) بالگ، روک کنگ، آس ءِ باآس دُروریں چیزے ءَ (گال درآمدے)

● **بَام** : (با ۔ م) شپ ءِ کُتک انگیں سرءِ ھاوھر کہ نوکی روژنائی وتی اسپیتی ءَ شتھم ایت (۲) سروزءِ یک ،، سیم ،، ءُ بلوچی سازانی ،، لوگے ★(۳) سانگ، کلو : ماھیگے الشی ءِ یک زاتے ءَ تیابی سانگ گوش انت (بچار بُت)

● **بام اِستار** : (با م ۔ اِش ۔ تا ۔ ر) روشنائیں اِستارے کہ چا الشی ءِ ودر آئگ ءَ رند بام ءُ نت ۔

● **بام رنگ** : (بام ۔ رَن گ) بام ءِ وھد ءِ روژنائی ءِ رنگ ۔

● **بَامَرد** : (با ۔ مَر ۔ د) چہ ءُ رستان مستریں واجکار ۔ داستان ۔ جنگ یا نامرانی تہ ءَ ھما مردم کہ سرجمیں کار ھمائی ءِ سرءَ انت ءُ مستریں کارانی کنوک اِنت ۔ اے گال بندرءِ ،، باج ءِ مرد ءِ باج مَرد ،، اِنت بزاں باج بروک ۔ جنین ،، باجَن ،، اِنت ۔

● **بامردی** : (با ۔ م ۔ ر ۔ دی) دلیری ، بھادری ۔ ★

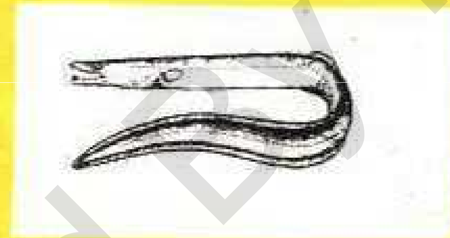
● **بامَری** : (با ۔ م ۔ ری) بلوچانی مُلکے کہ ایشانی پوشاک گیشتر شیاہ انت (۲) جنینی نامے (۳) شررنگیں جنین ۔

● **بامسار** : (با م ۔ سا ۔ ر) بام ءِ ونگ ءِ وھد ، بام ، بانگواہ ۔

● **بامگواہ** : (با م ۔ گ ۔ وا ۔ ہ) بام ءِ وھد ، بانگواہ ۔

● **بامی** : (با ۔ می) ھماکہ گوں بام ءَ بیادی کنت ، بامیگ ، جنینی نامے ، بام دروَر ۔

● **بامیگ** : (با ۔ می ۔ گ) بچار ،، بامی ،،

● **بال** : (بَا ۔ ل) ،، بال ،، ءِ گال ءَ گوشگ ۔ ،، بال ،، ءِ چند ءِ گالوار : ،، گوک ءَ جن نے گوش ایت بال ،، (۲) بیاں بزاں ،، من بیاں ،، چہ ،، بیگ ،، ءِ کارگال ءَ ۔

● **بَان** : (با ۔ ن) پہ ھشت ءُ گِل یا سنگ بستگیں کانگی لوگ (۲) بُرزیں جاگہ ، سرءِ بان : سرءِ سرجمتریں جاگہ ۔

● **بانبر** : (بَا ن ۔ بَ ۔ ر) ھیران ۔ وانگ ۔

● **بانبرگ** : (با ن ۔ بَ ۔ ر ۔ گ) ھیران بیگ ، وانگ بیگ ، اباشکو بیگ ، آجکہ بیگ ۔

● **بان بند** : (با ن ۔ بَ ۔ ن ۔ د) بان بندوک ، ھما اُستاکہ گِل ءُ ھشت ءُ سنگ ءَ بادگہ ہرنگیں بان بند ایت ۔

● **بانجی** : (بَا ن ۔ جی) بچار ،، بانجیگ ،،

● **بانجیگ** : (با ن ۔ جی ۔ گ) نوکیں چیزے کہ یک لوگے ءَ کیت ءُ گوں وتی ھمساھگاں ھم بھرے کنت یا کسے چہ دگہ مُلکے کیت وتی ھمساھگاں چہ وتی آوُرتگیں چیزاں دنت گوں ، بانجیگ گیشتر پہ ورگی چیزءَ اِنت انچو کہ تبل گوش ایت ،، پہ نَیں بانجیگاں ءُ دوروچیگاں من بیرھی کو ھانڈے نہ رودیناں (بِنی تزّو ارءَ ،، دوروچیگاں ،، ءِ گال ءِ بدل ءَ ،، گروچیناں ،، یا کہ ،، دوروچیناں ،، لوٹ ایت) دگہ تبلے ،، بانجیگ بدلے گِنڈگ آوزے ،،

● **باندا** : (با ن ۔ دا) بچار ،، باندات ،،

- **باندات:** (با ن ۔ دات) باندا : باندا نگیں روچ، چہ مرچیگ ءِ رند ءِ روچ ۔ آیوکیں روچ ۔ «ھمے رنگ ءَ» باندا شپ ، باندا بیگاہ (۲) بدل : بدل ءُ باندات : اِرءَ بزانت ھما "باندا" اِنت ،، بزاں وام ءُ زیرگ ھمیش اِنت کہ مرچی بزیر باندا بدے (۳) پستار : بیلانی ءِ باندات چے اِنت ، بزاں آئی ءِ پستار چے اِنت ، (۴) مّبتن گرتگیں روچ یا نام گپتیں روچ ، بیلانی ءِ آیگ ءِ کدءُ باندات نیست یا بیلانی ءِ کدءُ باندات نیست (بلکیں : بام دات ، کہ پارسی ءِ بام داد)
- **بانڈ:** (با ۔ ن ۔ ڈ) لوڑی (خانہ بدوش) ھرجاگھے کہ اُرد کن اَنت گڑا اسنگ ءِ دکن اَنت چو بزیں ڈکی ءِ کہ آئی ءِ سرءُ وتی نیادءُ گندلاں ایرکن آنت ، میر گرتگیں مردم شپ ءَ وتی گندلاں زیر آنت پڑکن آنت ءُ لشانگے ءِ ولس آنت ۔ بے لُنڈیں مردم ھمے بانڈءِ سرءُ وبیں اِیت ۔ گوشی اَنت وہ بیلانی لُنڈءُ بانڈ اِنت ،، بزاں سیر نہ گرتگیں مردم وہ بانڈ ،، ءِ میاراِنت ءُ سنٹیں نیادءِ باھوٹ ۔
- **بانڈار:** (با ۔ ن ۔ ڈا ۔ ر) بوجیگ یا دگہ دریائی اولاکانی تہ ءِ یک گیشتنگیں جاگھے کہ آئی ءِ تہ ءَ وڈی عزاپرکنگ بنت ۔
- **بانڈاری:** (بان ۔ ڈا ۔ ری) ھما مردم کہ بوجیگ ، لانچ یا دگہ دریائی اولاکانی تہ ءَ ورگ گراڈگ ءِ کارءَ کنت ۔ ورگ گرادوک ۔ ★
- **بانڈم** (با ۔ ن ۔ ڈم) کوہ یا کہ بُزیں ڈمبگ کہ بُرز ءِ بیت ، کورءِ بانڈم بزاں آئی ءِ کودہ ۔ اے کال بندرءِ وہ بان ڈمپ اِنت بزاں پڑشتگیں بان ءِ وڑو کہ گڈ سرءِ چو کہ ڈمبگ ءِ جُپے ءِ بنت بانڈی کرّ بانڈی دیم ، بانڈی بُن (ایشی ءِ

بانز

گوں «ٹ» ،، ءِ بانزم ،، نبیسگ رَدِ اِنت) وڑو ، باسنی ، بھمنی ،
- **بانڑ:** (با ۔ ن ۔ ڑ) بانزگ ءِ پرمانگال بزاں چو کہ میشاں ءِ بانڑ ۔ بت ، میشاں کپ ءُ بانڑ گرکاں کپ ءُ ھولاس ۔ (بچار بٹ)
- **بانزگ:** (با ۔ ن ۔ زگ ۔ با ۔ ن ۔ ز ۔ زگ) میش ءِ آواز ءُ توار انچوش کہ بُز ،، وددایت ،، گوک ،، وہ بانس اِیت ،، ھمے رنگ ءَ میش ،، وہ بانزایت ،، ءُ گامیش ،، وہ ڈک اِیت ،،
- **بانڑم:** (با ۔ ن ۔ ڑم) بچار ،، وہ بانڈم ،،
- **بانڑی:** (با ۔ ن ۔ ڑی) میر چاکر شعیک رِندءِ گوھارءُ بیبگرءِ مات ۔ شھلیّہ کار ، مُلا بھادرکولاھی ءِ پشت دنت ءُ لچہ ءِ گُڈی بنداں گوشں اِیت ۔ کلوڑھو جام ءُ مری ۔ گورءُ گبول ءُ بامری ۔ رکشانی ءُ شیر گوری
اے ڈرست گلام آنت چاکری ۔ سرشودئے وات آنت بانڑی
- **بانز:** (با ۔ ن ۔ ز) بانزیں مُرگ ، شکاری مُرگے کہ چو شاھین ءِ اِیر دَنت ءُ کسانیں گُلُو ، چیتیک یا کرگشک شکارکنت ۔
- **بانزل:** (با ۔ ن ۔ زل) مُرگ ءِ بانزل بزاں بال کہ آئی ءِ دستانی جاگہ ءِ آنت ءُ گوں ھمیشانی پشا تگ ءُ سُرینگ ءُ ... کنت ۔ وہ بیلانی ءِ بانزل پڑشتگ آنت ،، بزاں بے وس ءُ بیھک لاچار اِنت کہ دگرانی باھوٹ اِنت و تیچ کرت نہ کنت ۔
- **بانزلی:** (بان ۔ زُ ۔ لی ۔ ئی) ھما سعدار یا چیز کہ بانزل ءِ بہ اِنت (۲) اُشترماھیگ ءِ وزاتے ۔ شاہ پتر

یاشیاھیں پٹر بچار "اُشتر" *

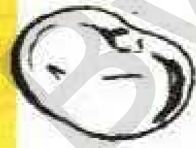
بانزی : (با۔ ن۔ زی) ھاکگوں بانزءِ شیادی کنت، بانزی ایر دیگ، بانزی ھبنترگ۔

بانزی : (با۔ ن۔ زی) لیب۔ گوازی، بچار "بانزیگ"۔

بانزیگ : (با۔ ن۔ زی۔ گ) بانزی، گوازی۔ (۲) سیرءُ سانگ یا دگہ وشیانی وھداں کہ ڈُھل ءُ ڈوم بیت ھریک رندے کہ ڈُھل جنگ بیت یک ءُ دُو وار ءَ رند کپیں دم کن انت یدءُ جنگ ءِ بُن گیج کن انت، اے رنگیں ھریک "جنگے" ءَ "بانزیگ" گوش انت۔ بانزیگ جنگ (۳) بانزیگ تاچگ۔ جنگ کنگ، دست یکّیں جنگ، پہ جنگ ءُ دیم پہ دیم بیگ، (۴) بانزیگ تاسینگ: پروشش دیگ، برباد کنگ، یکّے ءِ بےوسی ءُ تباہ کنگ (۵) بانزیگ برگ: باج برگ، کٹگ، گیش بیگ۔

بانسگ : (با۔ ن۔ سگ) گوک ءِ آواز بچوش کہ میش "بانزایت"، ءُ کامیش وِگ ایت۔ ءُ بُز دووایت یا بلینگ ایت۔ بانسگ۔

بانک : (با۔ نک) آرپیں جنین، شوانیں جن، بی بی، بانو، واجہ ءِ مٹّیں نام پہ جنین ءَ، سردار ءِ لوگی، شوانیں سرے ءِ لوگی، ھمے رنگ ءَ "شھبانک" بادشاہ ءِ زال ءَ گوشگ بیت۔

بانکلینک

بانکار : (با۔ نُ۔ کا۔ ر) بی بی کار ءِ بزاں بی بی ءُ بانک "واجکار"، ءِ مٹّیں کال پہ جنین ءَ بلے "بانکار" ءِ جاگہ ءَ "بی بی کار" کار مرد بیت۔ یک مردے یک جاگہے نوکر یا ھزمتکار بہ بیت گڑا آئی ءِ مردیں آئی ءِ واجکار انت ءُ جنین "بی بی کار"۔

بانکلینک : (با۔ ن۔ ک۔ لے۔ ن۔ ک) زانگیں دَھلے کہ ایشی ءِ بر پچیں بنت ءُ گوسگ ءَ انت، تری ءِ ھم گرادگ ءُ سورگ بیت ءُ ھشک ءَ ھم کن انت۔ (بچار مُت)

بانکلینک چٹ یا چٹ : (با۔ ن۔ ک۔ لے۔ ن۔ ک۔ چ۔ ٹ۔ یا۔ چ۔ ٹ) بانکلینک ءِ گوسک کہ ھشک بیت۔ گرک ءُ بزانت ءُ دلتاں وہت ایشی ءِ گوشش انت بانکلینک چٹ یا چٹ۔

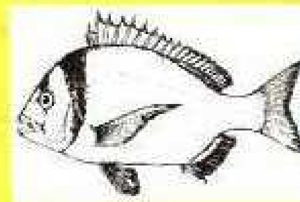
بانکلینک وران : (با۔ ن۔ ک۔ لے۔ ن۔ ک۔ و۔ ران) بانکلینک ورگ ءِ موسم ھمے وھد کہ بانکلینک رس ایت، تُرورانی کہ ھمے موسم اِنت تُرتیں بانکلینک ءِ گوں گوسگاں گوں بٹ ءَ یکجا گراد انت ءُ وَرانت۔ بانکلینک جنوری فروری ءِ پُل بیت ھمے وھد ءَ "بانکلینک پُل"، ھم گوش انت۔ بلے بانکلینک ءِ گندیم یکّیں وھد ءَ کشگ بنت۔

بانکلینکی : (با۔ ن۔ ک۔ لے۔ ن۔ کی) ھاکگوں بانکلینک ءِ شیادی کنت (۲) ھما زمین کہ آئی ءِ سرءَ

بانکائنک کشک بیت۔ (۳) لیبے کہ بانکلینک چو مجول ءَ بنزگ بنت ءُ یہ ٹکڑ جنک بنت۔

- **بانکی :** (با۔ ن۔ کی) ھماکگوں بانک ءَ شیادی کنت۔ بانک جنگ، بانک دروری، بانک بیگ (۲) بک کاھے۔
- **بانگ :** (بان گ) واھی، کوکار، برزتواریں جار، پہ نماز ءَ گوانک جنگ، کروس ءِ بانگ (۲) جتا، گیشینتگیں، ونڈ وو بھر ءِ بانگ۔۔
- **بانگ دیگ :** (با ن گ۔ د۔ یگ) مُلّاء پہ نماز ءَ، کروس ءِ بانگ دیگ، گوش ءِ بانگ دیگ، مردم ءِ بانگ دیگ، بزاں چہ یک کارے تو یہ کنگ۔
- **بانگو :** (با ن۔ گو) بانگ دیوک، ھما مردم کہ مردماں پہ نماز ءَ گوانک جنت، مسیت ءِ ھمابرزیں جاگہ کہ آئی ءِ سرءَ اوشتنگ ءَ بانگ دیگ بیت، کروس، بانگی کروس۔
- **بانگوا :** (با ن۔ گْ۔ وا) بچار، "بانگواہ"
- **بانگواہ :** (با ن۔ گْ۔ واہ) شپ ءِ گُڈی بھر کہ چہ پاس ءِ کُنگ ءَ روچ درکیت۔ چہ گورباm ءَ پیسر، مُلّاء بانگ ءِ وھد (بانگ + واھی یا کہ بانگ + وھد) (DAWN)
- **بانو :** (با۔ نو) بانک، بُزاھیں جنین، آریپیں زال۔

باڈُبند

بانور (ماھیگ)

- **بانور :** (با۔ نو ر) ھما جنین کہ آئی ءِ نوکی سیر بوتگ یا کہ ھما جنین کہ آئی ءِ سیر بیگ ءَ انت، نوک سیریں جنین، سک سبھتگیں جنین کہ نوکیں گُد ءُ پوشاک ءُ سُھر ءُ سھت پرکنگ بیتگ (۲) کوھی ماھیگے کہ ٹینٹیل ءِ زاتے (بچار ٹِت)
- **بانی :** (با۔ نی) ھماکگوں بان ءَ شیادی کنت۔
- **باوا :** (با۔ وا) بابا، پیرک، پت،
- **باوَر :** (با۔ وَر) منّوگری، راست، راست منّگ ءِ جند، باور زانگ، باور کنگ، باور بیگ : راست منّگ۔
- **باوشت :** (با۔ وَ ش ت) انچیں گپتے ءِ تالان بیگ کہ آراست مہ بیت اِسے گپ ءِ سک شِنگ بیگ ءُ ھرکسی دپ ءَ بیگ، شور ءُ کوکار،
- **باڈُ :** (با۔ ڈُ) باسک، چہ سُروش ءَ بگرد انگہ کوپگ ءَ، باھو، باھُڑ، باڈُبند، (۲) مُنگل پیشی ءِ گوش انت۔
- **باڈُبند :** (با۔ ڈُ۔ بَن د) باسک ءِ سھت کہ چہ نگرہ ءِ جوڑ بیت ءُ باسک ءَ کن انت ءُ، ایشی ءَ تو رحم مان کن انت، زَردار چہ تنگہ ءَ ھم جوڑ کن انت، باھوبند، باھُڑبند، (بچار ٹِت)
- **باھَر :** (با۔ ھَر) ھرانی رنگ۔

- **باھُڑ** : (با ۔ ھُڑ) (باھَڑ) دست ءِ باسک کہ ایشی ءَ باڈُ ۔ باھُو ھم گوش اَنت ، (۲) دوست ، یَرات ، بِراتگو نگیں ورزدار ، ،، باسک ءُ باھُڑ ،،
- **باھَند** : (با ۔ ھَنۡ ۔ دْ) کارے ءِ کنگ ءَ یہ ءِ بے تاھیری چست بوتگیں جوشس ءُ داھگ ، باھند کنگ ، یکپارگی ءَ جنگ ءَ یا دآیگ یا زھرگرگ ۔
- **باھُو** (با ۔ ھُو) باڈ ۔ باھڑ ، باسک ۔
- **باھُو** (با ۔ ھُو) مردینی نامے ۔
- **باھَو** (با ۔ ھَو) باھَو دشتیاری : بلوچستان ءِ زانتگیں جاگھے ءِ گوش اَنت کہ ایشی ءِ نام پیش ءَ ،، باڑو ،، بیتگ ءُ ھوتانی بیند جاہ بوتگ ۔
- **باھوکلات** : (با ۔ ھَو ۔ کَ ۔ لاَ ۔ تْ) باھو ءِ کلات یا باھو ءِ مستریں میتگ کہ سردار ءِ جاگہ بوتگ بزاں باھو ءِ مزنں شھر ۔
- **باھوٹ** : (با ۔ ھُو ۔ ٹْ) میار ، یا ھوٹ بیگ ، باھوٹ دارگ ، باھوٹ کنگ (۲) مردینی نامے ۔
- **باھوٹی** : (با ۔ ھُو ۔ ٹِیْ) باھوٹ بیگ ءِ جند ، ھماکہ گوں باھوٹ ءَ شیادی کنت ۔
- **باھوڑ** : (با ۔ ھوڑْ) وڑنا یلیں بُوت اَنت کماشس ءِ منزل ءِ باھوڑی ءَ (ھاشم شاکر)
  بار (بُندرءَ ھابار کہ پہ منزل ءِ روگ ءَ کوپگاں بیت ، برابر دیم پہ منزل ءَ روگ ۔)

B B K. Barker/ A.K. Mangal ; BURDEN (originally the burden borne on the shoulders during a march) encumbrance, pressure, continuos marching.

- **باھی** : (با ۔ ھِیْ) باھیگ ، باھینک ، باھوبند ، باڈُبند ، باھُڑبند (۲) مردینی نامے
- **باھیک** : (با ۔ ھِی ۔ کْ) بچار ،، باھینک ،،
- **باھیگ** : (با ۔ ھِی ۔ گْ) بچار ،، باھی ،،
- **باھینک** : (با ۔ ھِیْ ۔ نْ ۔ کْ) باڈُبند ، باھیگ ،
- **باھینگ** : (با ۔ ھِے ۔ نگْ) بباوبگ ، براھینگ ، رداں دیگ ، بیران کنگ ، تاوان کنگ ، چہ دست ءَ دیگ ، بھاھینگ ۔
- **بائی** : (با ۔ ئِیْ) ھماگونڈ ءُ کمیں زنڈکیں دار کہ ماھورانی کرءِ بندگ بنت کہ مُڈگ ءَ اِشی نیل اَنت ۔ پہ اے کارءِ کلپوگ ھم کار مردبیت (۲) مردینی نامے ۔
- **بائیان** : (با ۔ ءِ ۔ یا ۔ نْ) مردینی نامے * نواب بائیان گچکی کہ مکران ءِ ریاست ءِ اولی نواب بوتگ کہ چہ ءُ پیسر مکران شھر سردار بوتگ
- **بَایَد** : (با ۔ یَدْ) لوٹ ابنت ، لازم ، انچوش کہ : باید کہ اے کار بہ بیت ، بزاں اے کار بیگ لوٹ ایت
- **بَبا** : (بَ ۔ با) برباد ، تاوان ، بیران ۔
- **بَبات** : (بَ ۔ با ۔ تْ) بگ ءِ دمُراگال ،، انچوش کہ شالا ایشی ءِ کار تنتر ببات ۔
- **بباديگ** : (بَ ۔ با ۔ دِیگْ) باھینگ ، برباد کنگ ، تاوان کنگ ، ماں بےءُ شرت ءِ بھاھینگ بزاں برگ بیگ ۔
- **بَبُل** : (بَ ۔ بُ ۔ لْ) مردینی نامے ۔
- **بَبُو** : (بَ ۔ بُوْ) مردینی نامے ۔
- **بَبّور** : (بَ ۔ بُّ ۔ وْ ۔ رْ) ببیر ، دڑ جکے کہ شاہ ، ملب ، تاک ءُ مُنڈے ءُ درست سبز اَنت ۔ بارگیں تاک اَنت ۔

بازیں کنت، یکّ ءِ زرد آنت ءُ ھولمب .

بَپّ : (بَ . پّ) ٹنگکانی گپّاں ، " بَطّ " ءِ گوش آنت .

بُپّ : (بُ . پّ) زنڈ ، بُز ، بوپ ، ڈول ءِ زنڈ ءُ بُز .

بَپّا : (بَ . پّ . یا) ٹنگکانی زبان ءِ کپگ ءِ گوش آنت . بپّا بیگ . : کپگ .

بپّاتان : (بَ . پّا . تا . ن) سرباز ءِ گور ءِ چہ رودبّن ءِ بُزرءِ چہ جمیدءِ جھل شھرے .

بَپّگ : (بَ . پّ . پگ) زنڈ ءُ بزیں چیزے ءِ کپگ ءِ توار .

بَپّو : (بَ . پّ . پ و) بپّا ٹنگکانی زبان ءِ کپگ ءِ توار یا کپگ ءِ جند . بپّو بیگ : کپگ .

بَتّ : (بَ . تّ) بازجاگہ ءَ " بطّ " ءِ گوش آنت .

بُت : (بُ . ت) یک ساھدار یا دگہ چیزے ءِ راست ءُ نمونہ ءِ کاگدے ءِ سرءَ کشگ یا دگہ انچیں پتنیں چیزے ءِ سرءَ کشگ یا کمپل ، سنگ یا آھنے رنگیں دگہ چیزے ھما چیز ءِ رنگ ، شکل ءُ چہرگ ءَ انچوش تربینگ کہ چوکہ آئی ءِ جند ءِ بہ بیت . ھرچ نکش ءُ شبینے کہ زندگیں چیزے ءِ ھم رنگ ءُ ودری ءَ بکنت .

بتانو : (بَ . تا . نو) ھما ڈراجیں تھنگ اِنت کہ بوجیگ ءِ زیراپ ءِ سرءَ پتنکا ایرکنگ بیت ، بتانوءَ سرءَ نی الکیں ایرکنگ بنت .

بُتُر : (بُ . ت . تُ . ر) بتّل ، پاگاسیں ماھیگے . بچار " لوندی "

بُت‌تراش : (بُ . ت . ت . را . ش) ھماکہ سنگ تراش ایت ءُ بُت تر کنت .

بُتری : (بُت . تری) کاھے .

بُتّل : (بُت . تُل) بُتُر ، پاگاسیں ماھیگے .

بَتّل : (بَ . تّل) انچیں گپ کہ گیشتر چوکہ بچّہ ءِ جُھگان آنت . کہ یک بوتگیں کارے یا سرجمیں چیزے ءِ بارہ ءَ آنت کہ پہ دگہ مردمے یا کارے ءِ گوں ھمبشی ءِ ھمدرور کنگ ءَ ءِ ھمے گالاں پہ ودری گوشگ . انچوش کہ : ھرءِ سواری مُچکءِ مُلاقی ، بلیتی ءِ شمبوگہ اِنت . چہ دگر ءِ گیوارءِ وتی دیوال ، ھورنہ گواراَنت ساچان اِشں ودش آنت ، بازجاگہ ءَ ایشی ءَ " متل " ھم گوش آنت .

بُتّلی : (بُت . تلی) بُتری ، کاھے .

بُتبشت : (بُت . بِش . ت) بُت + بِشت ، ھما بُت کہ چہ کاگدءِ سرءَ پہ مادن ءِ سرءَ گرگ بوتگ ءُ دارءِ سرءَ میح کرتگ کہ چاپگ ءَ کارمرد بیت . (PHOTO BLOCK)

بَتنگ : (بَ . تنگ) بچار " بنگ " .

بُتکار : (بُت . کا . ر) تھناک یا دگہ انچیں چاپ اِنگیں وانگیانی بُتانی رد ءُ بند کنگ ءِ کارمستر ءَ پہ بُتکش یا بُتگر " ھم کارمرد بیت .

بُتکش : (بُت . کش) ھما مردم کہ پہ نداکلم یا پہ رنگ ءُ بُت کش ایت .

بَتنگ : (بَ بنگ . بَ . منگ) بتنگ ، بیشی ءِ تاک ءِ چہ جوڑبیت ءُ پاتگیں نزندیں سر ، سواسپند ءِ سرءَ تزندیں بیشی ءِ تاک ءَ بُن .

بُتگر : (بُت . گر) ھما مردم کہ گوں بُتگیر ءِ کسے ءِ یا چیزے ءِ بُت ءَ گیت .

بُتگر : (بُت . گر) ھما مردم کہ چہ سنگ ، آسن یا برنج ءَ بُت جوڑ کنت . (STATUE MAKER)

بُتگیر : (بُت . گی . ر) بُت گرگ ءِ دزبوج ، ھما دزبوج کہ گوں آئی ءَ بُت گرگ بیت " کیمرا " .

بُتو : (بُ . تو) چہ بُت ءِ دراتگگ بزاں چوکہ بُت ءَ ، جنینی نامے .

- **بَتی** : (بَ۔ ثَ۔ تِ ئی) چراگ (درآمدیں گالے)
- **بَتِیل** : (بَ۔ ثَ۔ تِے۔ لْ) گرْدانی ، بوجیگ ۔
- **بتیلک** : (بَث۔ تِے۔ لَک) کسانیں بتیل کہ دو چار مردم دارایت ءُ بس ۔
- **بُٹ** : (بُ ٹْ) مجولی لیب ءِ یک رھبندے ۔
- **بَٹ** : (بَٹ) مُرگے کہ جندئے بلک ءُ گردن ئے دْراج اِنت ءُ جُمبٹ ئے پتن اِنت ۔ اے ڈولا راست اِنت بچے بالی اِنت کہ آپ ءِ سرا ایت ۔ دومی گیسی اِنت کہ چو کُلگ ءِ وارگ بیت ءُ بال نہ کنت، بالی بَٹ بازراست اَنت ۔ (بچار بُٹ)
- **بٹ** : (بَ۔ ٹِ) کسانیں لوپ تلکے کہ آئی ءَ بندیکے بنداَنت لوپ ئے کن اَنت ءُ بلکیں دارانی سر ءَ ئے بنداَنت پہ بلبل ءُ گرگٹ ءَ ۔ مرجاں مزنیں بٹ ھم جوڑ کن اَنت ۔ مُرگ ءِ درآئگ ۔ بٹ بیگ: گرْوتاچی ءَ جُتکی ءَ آیگ ۔
- **بَٹ** : (بَٹ) بُرْجیں دان ءَ گرادئے بَٹ بیت (۲) گُنڈیں ریش ۔
- **بٹ** : (بِٹ) ھما بُرزگیں زمین کہ دریا ءِ تیاب ءِ دْراجی ءَ اِنت کہ دریا ءِ گورمانی آپ ءِ گُڈی سیمسر اِنت دریا کہ بُرزبیت ، مزاں بیل بیت ھم آئی ءِ بیل ءِ گُڈی سیمسرا اِنت کہ چد ءُ دیم تر آپ ءِ راہ نیست گُوش اَنت ۔ ءِ بٹ اِنت ۔ ۔ یا کہ آپ بٹ ءَ لگت اِنگ ۔ ۔ بھٹی ، بھٹ ، بھٹ شریف : سندھ ءِ یک جاگھے شاہ عبداللطیف بھٹائی ءِ مندر جاہ بُرزنگ ءُ اَوں گُنبد ئے ھمود ءَ اِنت ۔

بٹاگ		بٹاٹہ		بَٹ

- **بُٹی** : (بُٹ) ھما سْیاہ پس کہ آئی ءِ گُوش گُونڈ اَنت (دشت ءُ گْوادری گُور ءَ گُوش اَنت) باھو دشتیاری ءُ دگہ گُوشش اَنت بلوچستان ءَ دگہ جاگھے ءُ بُزاِنگ دب ۔ ۔ گُوش اَنت ۔
- **بٹاٹا** : (بَ۔ ٹاٹا) باجی یے کہ ایشی ءِ بر چو کہ کاجاءُ پنڈال ءَ زمین ءِ جیر ءَ بنت ، پٹاٹا ، آلو (انگریزی: POTATO عربی: بطاطس ، پارسی: سیب زمینی ۔ (بچار بُت)
- **بٹار** : (بَ۔ ٹا ر) کسانیں مُچک کہ پنچ ءُ شش سال ءِ بیت ، مُمبر ، تُوبر ، بٹارک ، بٹپیرک ۔
- **بٹارک** : (بَ۔ ٹا۔ رَک) کسانیں بٹار ، گُونڈیں مُچک ، مُمبرک ، تُوبرک ، بٹپیرک ،
- **بَٹاک** : (بَ۔ ٹاک) وتی کرتگیں کارانی بارہ ءَ گپ جنگ بلے چہ کرتگیناں وت ءَ گیشتر ساڑائیگ ، بٹاک جنگ ۔
- **بٹاکی** : (بَ۔ ٹا۔ کِی) ھما مردم کہ کسانکیں کارے کنت ءُ وت ءَ سک باز ساڑا ایت ۔
- **بَٹاگ** : (بَ۔ ٹَ۔ اگ) تینشنر رنگیں سبزی یے کہ نارشت بیت ۔ وانگو ، (ھندی ، بینگن) بتل : تو کئی باگ ءُ بٹاگ ئے یا کہ نوکجام باگ ءُ بٹاگ ئے ۔ (بچار بُت)
- **بٹال** : (بَ۔ ٹَ ال) چہ گراپیں ءُ سکیں کارے ءِ کنگ ءُ رندآ ئی ءِ داستان ءِ بیان کنگ ءَ ۔ ءُ بٹال کنگ ۔ ۔ یا ۔ ۔ بٹال جنگ ۔ ۔ گُوش اَنت ، بیان ، بڑال ، بڑال ، وش گپی ءِ ھم گُوش اَنت : بتل ، ماں دپ ءِ جنگانی بٹال وش اَنت مرد ھما اَنت کہ بسّواں بیار اَنت ۔

- بٹکت : (بِ ۔ ٹِ ۔ کَتْ) ماتیں لَنگک ءِ کا سکّیپ ءِ چہ بیک ءِ دگرء دُر شھار دینت ھیشانیں شھار ءِ دراجی ءِ گُوش اَنت بزاں چہ کا سکّیپ ءِ سر ءَ دانکہ ماتیں لنگک ءِ سر ءَ (۲) نُنگک ءِ برمانگال بزاں "پہ بِٹکت" (بجار بٹت)
- بٹنگ : (بَ ۔ ٹَ ۔ ٹَ گْ) چوبق ءِ بیگ ، گرزگ ۔
- بٹن : (بَ ۔ ٹَن) اُنگمہ ، کلک ، سپین یا کُلک ءِ سِنگ یا کہ چہ تلاہ ءِ نُگرہ ءِ جوڑ کنگیں جگیند (انگریزی) BUTTON
- بُٹن : (بُ ۔ ٹُ ۔ ٹُن ۔) بجار "بُوٹن" ۔
- بٹی : (بَ ٹْ ٹِ ی) ڈبروتی بچگ ءِ جاگہ یا جُل ۔ گدشودء گدانی گُراوگ ءِ جُل (گال درآمدے)
- بُٹی : (بُ ٹْ ٹِ ی) برا اِنگ گوش یا کُرگوش ۔
- بٹیر : (بَ ۔ ٹِ ے ۔ رْ) بجار "بٹار" ۔
- بٹیرک : (بَ ۔ ٹِ ے ۔ رَک) بجار "بٹارک" ۔
- بٹیمب : (بِ ۔ ٹِ مْ بْ) بٹیرگ ، بٹینگ ، لانک ، گوڑ
- بٹینگت : (بِ ۔ ٹِ ۔ نگت) بٹیرگ ، گوڑ ، لانک بزاں چہ شلوار ءِ آنچگ ءِ بُن ءِ جوڑ کنگیں پیلک کہ چہ شلوار ءِ جند ءِ گُڈ ءِ ماںجنگ ءِ جوڑ کنگ بیت ۔

بٹنگ

- بُج : (بَ ۔ جْ) بگلاں بردستانی جیری بھر ، دوئیں بردستانی میانجی ، بردستانی جیر ۔ بازمردم ھاپھلوگانی تماں ھم گُرشی اِت کہ بردست ءِ دپ ءَ اَنت ۔
- بُجّ : (بَ ۔ جّ) نہ مَنّ ، بُجگ ءِ پرماں بزاں "بِہ بُجّ" (REJECTION)
- بجار : (بِ جْ ۔ جاز) سوگات ، دادءُ تھیہ کہ کسے ءِ سبر ءِ وھدء دیگ بیت کہ دوست ، شیادءُ وارس آئی ءِ زر ، پس ، گُرگ پُتی ءِ اولاک دینت ۔ (۲) بلوچی کوھنیں دیتراں مزنیں زھم جن ءُ سرادشتاں بامردکہ "پہ مَرد کُشیں بجار" ءُ ننگریں بجار ءِ ساڑیاں ازانگ بیت ۔
- بجاری : (بِ ۔ ذْ ۔ جاری) پہ بجار دانگیں ھر چیزے بجاری کنگ ، بزاں ھر جاروگ ءُ وتی سیر ءِ ھال ءِ دیگ ءُ چہ مرداں بجاری گرگ ۔
- بجزی : (بَ جْ ۔ جَ ۔ زِی) زھم ، سگار ، (بلکیں چہ "بجاری" ءِ بجزی بوتگ)
- بُجگ : (بَ جْ ۔ جَ ۔ گَ) بول یا دگہ انچیں سنگوکیں چیزے ءِ کہ دیوال ءِ دیم ءَ جن ءِ آنگ ایت ءُ پدءَ ترایت بزاں بُجّ ایت ، گل نہ بیج ایت کہ گوں دیوال ءَ بُجّ ایت (۲) چہ وتی کول ءَ برشگ ، وتی مُسام ءِ ترگ ، وتی گپانی سر ءَ ساد شگ ۔
- بجگ : (بَ ۔ جَ ۔ گَ) سنگے کہ چو گوڈل ءَ اِنت بلے "مُرتہ ڈلے" سک ساپ اِنت ، مُولارگ ءُ لیکارگ کہ بیت آیت دنت ۔ دت نے کن اَنت ءُ بُجگانی دیم ءَ جوار تینک ءَ برتے کن اَنت ، گیشتر کوھاں ءُ شیزاں بیت ۔
- بُجگ : (بُ ۔ جَگ) بستگیں چیزے ءِ بیج بیگ ، گُر بیج ءِ بُجگ ۔ بزاں بندیں چیزے ءِ پاہ ءِ بیج بیگ ، آبدست ءِ بجگ :

آبدست بندبیگ ءِ رندپچ بیت ۔ آپ ءِ بُجگ ، ارسانی بُجگ ، بار ءِ بُجگ ، بازار ءِ بُجگ : بزاں چیچ بیگ ، برز ءِ بُجگ : بزاں چہ بُن ءِ رچگ ءِ رندؤ رچک ءِ بر ءِ گیشگ ۔ بُم ءِ بُجگ ، بند ءِ بُجگ ، بندیگ ءِ بُجگ : بزاں یلہ بیگ ، یاداں بُجگ ، پس ءِ بُجگ ، پُشت ءِ بُجگ ، پُل ءِ بُجگ ، پُوز ءِ بُجگ ، پیگ ءِ بُجگ ، پُمنگ ءِ بُجگ ۔ تِر ءِ بُجگ ، ترنج ءِ بُجگ ، تنگ ءِ بُجگ ، تنگ ءِ بُجگ ، تیر ءِ بُجگ ۔ ٹپ ءِ بُجگ ۔ ٹوپ ءِ بُجگ ، جمبر ءِ بُجگ : پہ رچگ یا کرُگ ءِ ، جنگ ءِ بُجگ : پہ درنا بیگ ، جنگ ءِ بُجگ ، چنگ ءِ بُجگ ، دپ ءِ بُجگ ، دَرَن ءِ بُجگ ، دروازگ ءِ بُجگ ، دست ءِ بُجگ ، دست ءُ یادانی بُجگ ، دل ءِ بُجگ ، دلوت ءِ بُجگ ، دُمب ءِ بُجگ ، دُمبت ءِ بُجگ ، دنز ءِ بُجگ ، دُوت ءِ بُجگ ، دھل ءِ بُجگ ، دیت ءِ بُجگ ۔ راہ ءِ بُجگ ، ریج ءِ بُجگ : بیگ ، رِک ءِ بُجگ ، رَگ ءِ بُجگ ، رَگ ءِ بُجگ لشانی ۔ رَگانی بُجگ ۔ زند ءِ بُجگ ، رند ءِ بُجگ ، رنگ ءِ بُجگ ، رد تانی بُجگ ؛ لاپ ءِ روگ ، روگن ءِ بُجگ ؛ آپ بیگ ، (پہ دگہ انچیں بدانگیں چیزاں گوشگ بیت ۔) زاہ ءِ بُجگ : بزاں بُنگیج بیگ ، زِک ءِ بُجگ ، زنگ ءِ بُجگ ، زور ءِ بُجگ ، ستسا ءِ بُجگ : ستسا ءِ بیمنگ یا بچہ پرندگ ءِ رھادگ بیگ ، سماہ بُجگ : زانت ءُ سما بیگ ، شلم ءِ بُجگ ، شرم ءِ بُجگ ، شلوار ءِ بُجگ ۔ کار ءِ بُجگ : نوکیں کاد ءِ بُنگیج بیگ کہ پہ آئی ءِ مُزور ءُ کارکنوک پکار بہ بنت ، کُبل ءِ بُجگ ، کُشار ءِ بُجگ ، کور ءِ بُجگ ، کریچ ءِ بُجگ ۔ گورانی بُجگ ۔ گَٹ ءِ بُجگ ، گوسک ءِ بُجگ ، گوک ءِ بُجگ ۔ لاپ ءِ بُجگ ، لاگ ءِ بُجگ ، لانک ءِ بُجگ ، لانکیگ ءِ بُجگ ، لچ ءِ بُجگ ، لیچ ءِ بُجگ ، لوپ ءِ بُجگ ، لوش ءِ بُجگ ، لوک ءِ بُجگ ، لوگ ءِ بُجگ ، مِش ءِ بُجگ ، مشک ءِ بُجگ ، میداں ءِ بُجگ ، میداں ءِ بُجگ ، میق ءِ بُجگ ، ند ءِ بُجگ ، نکش ءِ بُجگ ، نل ءِ بُجگ ، ننگر ءِ بُجگ ، وَل ءِ بُجگ ۔ ھدّ ءُ نیرانی بُجگ ۔ ھر ءِ بُجگ ، ھوانی بُجگ ، ھرن ءِ بُجگ ، ھور ءِ بُجگ ، ھون ءِ بُجگ ، ھینزک ءِ بُجگ ، جو ھینزک ءِ بُجگ ۔

بجگارت : (بِ جَ گَارْت) بجگ ءِ آرتینک ، پہ دگہ آرتینک ءِ ھم کار مردبیت POWDER (FACE-ETC)

بجلی : (بِ جَ لِی) رُگوگیں چراگ ، رُگچراگ ، داھچراگ ۔

بجن : (بِ جَنْ) " جنگ " ءِ پرماں گالِ بزاں " جنگ " ءِ کار ءِ بکن ۔

بجن : (بَ جَنْ) کوَنگ ، کُندار ، کساں کساں نیں چارکُنڈیں بنڈک بندگ ءُ آیانی تہ ءَ سبزیگ ءُ کاہ ءُ دگہ انچیں چیز کشگ ، ایشاں کرُت ھم گوش انت ۔

بچ : (بَ چْ ۔ چْ) مردیں چُک ، مردیں زھگ ۔ بتل : " مال ءِ چُک بچ " ۔

بچ : (بِ چْ ۔ چْ) ھر ءِ گوانک ءَ گوش انت ۔ " کوَر ءَ بچیچ " ۔ (۲) بچگ ءِ پرمانگال بزاں بہ بچ ۔ بچار " بچگ " ۔

بچ : (بُ چْ ۔ چْ) دوگیں شیر ءِ گراد انت بچ کن انت بچ ءَ پشک جوڑ کن انت ءُ تاپ ءَ دینت کہ ھُشک بیت ، ایشاں " شیلانچ " ھم گوش انت ۔

بچار : (بِ چَارْ) " چارگ " ءِ پرمانگال بزاں " چارگ " ءِ کار ءِ بکن ۔

بچار : (بِ چْ ۔ چَارْ) بچار " بیچار " ۔

بچانو : (بِ چْ ۔ چَا ۔ نَوْ یا کہ بِ ۔ چْ ۔ چَا ۔ نَوْ) چیر ءِ پاد یا گُندل (بلکیں چہ سندھی یا ھندی بچھونا)

بچدُر : (بَ ۔ چْ ۔ دُرْ) مردینی نامے ۔

بچر : (بِ ۔ چَ ۔ رْ) چرگ ءِ پرمانگال بزاں " بہ چَر " یا " بہ تَر " ۔

بچر : (بِ ۔ چْ ۔ چَرْ) اُشتر ءِ رواجے کہ ایشی ءَ " پُروش " ھم گوش انت بلے بُندر ءَ چہ " پُروشگ " ءَ سُست تر انت " بچر " ۔

بچڑ : (بِ ۔ چْ ۔ چَڑْ) بچار " بچر " ۔

بچکت : (بَ ۔ چَکْت) گسانیں مردیں چُک ، چکت ، اتاں (۲) شکر ورنا (۳) نامرد ، بے مرد (۴) تیز (۵) بیک ءُ بازاری ، شگ ءِ بے سردی

بچک : (بَ ـ چِک) بچار «بچکٹ»

بچکار : (بَ ـ چ ـ کار یا بَ ـ چ ـ کار) پہ چلو بچاری ءِ ھاترءَ داشتگیں بچک یا تیر ـ

بچکار : (بَ ـ چِک ـ کار) ناسریدیں کارکنوک ھا مردم کہ ھر کارے چوکہ ناسریدیں بچک ءِ کنت ـ

بچکند : (بِ ـ چ ـ کَن ـ د) "بچکندگ" ءِ جند، بچکندگ «ءِ پرماتگال بزاں» بہ بچکند «یا کہ» بچ بہ کند «بشکند» ـ

بچکندگ : (بِ ـ چ ـ کَن ـ دَگ) بشکندگ ـ ھما بے تواریں کندگ کہ دنٹ بچ بنت ءُ دنتان گیں گندگ بنت ءُ برے برے دنتان ھم گندگ نہ بنت ـ اے گال ءَ «بُرشکندگ» ھم گوشنت ـ

بچکو : (بَ ـ چ ـ کو) بچار «باچکو»

بچکو : (بَ ـ چ ـ کُو) کسانیں بچک ـ

بچکی : (بَ ـ چ کَ ـ کِی) ھا زمانگ کہ مردم کسان ءُ بچک اِنت = چو بچک ءِ = ھا کار کہ گوں بچک ءِ شیادی کنت = بے زانتی ـ ناسریدی، بے پرواہی، نزانشکاری = ورنائی ءُ گونڈوئی ءِ میانجی ءُ ھد (۲) ایر گواتی، بزاں ھما وان کہ گوں جوھان ءَ گوات ءَ دیگ ءُ گوں مچگاں روت، کشگر ـ

بچگ : (بِ ـ چ ـ بِ ـ گ) امید کہ ماھوراں زرءَ آپ ءِ کُن اَنت، رندءَ رواَنت ءُ چار اَنت اِش ءُ ھر ماھیگے کہ ماھورءَ گپتگ آیاں زیر اَنت ءُ ماھورءَ پدءَ ھمودءَ آپ ءَ یلہ دیئت ھمے چہ ماھورءَ ماھیگانی زیرگ ءِ «بچگ» گوش اَنت ـ ماھورءِ بچگ ـ چہ یک چیزے ءَ تہ ءَ آ تی ءِ سرمیں

بچیل

چیزاں کشگ ءُ آتی ءِ ھالیگ کنگ ـ یک مردمے ءِ سرجیں زرءُ مالاں برگ ـ بے بُن ءُ کسے ءِ ھر چیزءُ برگ، ھالیگ کنگ ـ

بچگ : (بُ ـ چ ـ بچ گ) بُچ، بُچ بیگ ـ جو بُچ ءِ بیگ، مستگ کہ بُرائیت بُچ بُچ بیت ـ

بچلک : (ب ـ چ ـ لُک) کسانیں بچک ـ

بچلو : (بُ ـ چ ـ چ ـ لَو) بُچ انگیں چیز ـ ھما چیز کہ جو بچ ءِ مُندرونک مُدرونک اِنت، بچنگل ـ

بچو : (بِ ـ چ ـ بچ دَ) یاد ءَ سمجے کہ گیشتر ھندوستان ءِ مُردم پہ اے نام ءَ گوش اَنت ئے ـ بلوچی سکھتے نہ اِنت بمیشکا ھانام اِش زرتگ

بچو : (بَ ـ چ ـ بچ د) چوکہ بچ ءِ ، بچ بچ ـ

بچو : (بَ ـ چ ـ بچ دُ) چہ بچ ءِ زرتگ ـ کسان، کسانیں کردس (۲) مردمی نامے ـ

بچیل : (بِ ـ چِی ـ لَ) دست ءِ لنکگاں انگاں پشان ئے چہ مُچکی لنگک ءِ سرءَ بگردانگہ ماتیں لنگک ءِ سرءَ دراجی ءَ گوش اَنت بچیل تنگ، اچیزے ءِ بچیل کہ ماس کنگ ـ اے گال ءَ بازجاگہ «گچیل» ، «گیمر» ، «بلیتس» ھم گوش اَنت ـ (بچار بُٹ)

بچیلک : (بِ ـ چِی ـ لَ ـ لَک) بچیل ءِ کدیں ، بلوچی داستانے کہ آتی ءِ بامرد ءِ نام بچیلک اِنت ءُ پہ ھمے نام ءَ زانگ بیت ـ

بچیلی : (بِ ـ چِی ـ لَ ـ لِی) لیبے کہ ھر یک بچگے چہ لیبیج ءِ پیسہ دَور دنت ءُ بچیل گت ھرکے ءِ پیسہ چہ دومیگ ءَ انگاں بچگے نزیک ءَ ، انگت نزیک تریت بارتئے ـ چہ بچیلے ءُ دیرتر ءَ برگ نہ بیت ـ

بَد : (بَ. ذ) ھراب. گندگ، ھماکہ شرّ نہ اِنت، بدءُ رد، بدءُ بَل. بدءُ بیرانی، بدءُ بیر، بدءُ بدکاری،

بداوت : (بَ. دا. وَتْ) بَد + آوت : بدھیل. ھماکہ بدیں کارءُ کردءِ ھیل گِپتگ۔

بدار : (بِ. دَاز) دارگ ءِ پرما لگال بزاں " دارگ " ءِ کارءِ بکن.

بداس : (بَ. دَا. سْ) بَد + آس : ھماکہ زیت تراس گیپت : ھماکہ زیت ڈاہ گیپت (۲) بداس کنگ، ھزینگ، تنگیگ کنگ.

بداں رو : (بَداں. رُؤ) بے بیکارءُ مردماں چدوت دیپروش ءُ دلریج کنگ.

بدبرگ : (بَ ذ. بَ. رگ) زھر گرگ.

بدبو : (بَ ذ. بُ ؤ) بدیں بو. گندگیں بو، سِتّیں بو.

بدبیر : (بَ ذ. بے. ر) ھما مردم کہ وتی بیراں گندگیں رنگے ءَ گیپت. (۲) داگیں بدانی بیر.

بدتر : (بَ ذ. تَ ر) جداوتیگ ءِ گیشتر بد، ھراب تر، گندہ تر. ایشی یکجاہ " بتتر " ھم گوش اَنت ۔

بدچار : (بَ ذ. چَار) ھما مردم کہ چہ وتءَ ابید ھرکسءِ بدچار ایت ءُ دگرانی وشھالی ءُ شرّی ءِ نوش بیت.

بدچم : (بَ ذ. چَ. م م) بدچار، بدگند، ھماکہ چم ئے شرّ نہ اَنت.

بدرِہ : (بَ ذ. دِہ) ھماکہ چیز یا زرّہ دیگ ئے سک توراِیت. اگاں وامے بہ زیراِیت ھم ایشانی دیگ ءِ سک دل شباھی کنت

بَدرَدے : (بَ ذ. دِے) بچار " بَدرِہ "

بَددِرّ : (بَ ذ. دِرّ) کھبہ دِرّ، ھماگد کہ سک ھراب درتگ کہ بچنگ ءُ شونگ نہ بیت بزاں راست چانک نہ اِنت.

بَددیگ : (بَ ذ. دَیگ) بدیں ھبر دیگ، راہ ءُ زکت کنگ.

بدر : (بَ ذز) چاردھی ماہ.

بدرَد : (بَ ذ. رَد) راہ ءُ زکت، بدءُ بل.

بدرگ : (بَ ذ. رگ) ھما مردم کہ آئی ءِ رگ شرّ نہ اِنت بزاں بُن ءُ بیھ ءِ جوانیں مردمے نہ اِنت، کمینہ، کم زانت، کم زانگ.

بدرواج : (بَ ذ. رَ. وا. جْ) ھراب رواج، ھماکہ راہ ءِ شرّ ءُ زیبا نہ روت.

بدراہ : (بَ ذ. رَاہ) ھما مردم کہ بدیں راہ ءَ کپتگ. بدیں راہ ءِ جند انچوش کہ گوش اَنت " پلانی بدراھاں کپتگ " زنگ راہ، بے سرود.

بدربیگانگ : (بَ ذز. بے. گا. نگ) درآمد، ھما مردم کہ وتمکلی نہ اِنت. درملکی (گال درآمدے)

بدرنج : (بِ. ذرَن. ج) ذرنجگ ءِ پرمانگال بزاں ذرنجگ ءِ کارءَ بکن.

بدرنگ : (بِ. ذ. رَنگ) برزیں جاگہ : ھما ملک ءُ مینتگ کوہ ءِ دیم ءِ برزگ ءَ اَنت. شھرستان ءِ نزیک ءُ گرز ءُ گورءِ جاگہ.

بدرنگ : (بَ ذ. رَنگ) لیب نا کانی ھماتاک کہ چہ بادشاہ، شھبانک، وزیر (بادشاہ، وزیر، گلام) ءَ ابیدانت.

بدشیر : (بَد. شے ز) بدیں ءُ ھراب کاریں دلیر.

بدکار : (بَد. کَاز) بدیں کار کنوک. ھماکہ شرّیں کار نہ کنت ھرکسے کہ شرّیں کارءُ وت ءُ دور بداراِیت ءُ بدیں کار بکنت.

بدکنگ : (بَد. کَ. نگ) ھراب کنگ، شرّ نہ کنگ، گندگ کنگ، دل ءِ بد کنگ : بہ ترناکی دل ءِ سرءُ چیر کنگ، الکسک دل ءِ بدکنں. کسے ءِ بدکنگ : بدی کنگ. دل ءِ پہ کسے ءَ بدکنگ : کسے ءِ بدی ءِ رند ءَ بیگ، نیت ءِ بدکنگ.

بَدگ : (بَ. دگ) آپینک ءِ بدگ ءُ پیاپ بوگ یا کہ سک بیگ انچوش کہ آپ بداِیت کتر بیت، شیر بداِیت مستگ ءُ پنیر بیت، روگن ءُ تیل ھم بداِیت. رِنچگ، للگ.

بدگمان : (بَد. گُ. مَان) بدیں گمان، بدیں گماں داروک.

- بدگِند : (بَد۔گِنْد) بدچاریں مردم۔ ھما مردم کہ گِش ءِ پہ شرّی ءَ دیست مکنت۔
- بدگوش : (بَد۔گُ۔وْش) ھما کہ ھرکس ءَ بایسْت ءَ بدگوش ایت۔
- بَدل : (بَ۔دَلْ) مَتْ۔ یک چیزے ءِ بدلءَ دِگرے زیرگ (۲) بدل ءُ باندات کنگ: وام ءُ کرز کنگ۔
- بُدّل : (بُ دْ۔دَلْ) جوابدار، مانزمان، زمہ دار۔
- بَدّل : (بَ دْ۔دِلْ) دل پُرْ دوش، ھراب دِل۔
- بدلگو : (بَ۔دَلْ۔گُوْ) پہ کسے ءِ بدل ءَ دَرائینوک، وکیل، نمائندگ۔
- بَدلُو : (بَ۔دَ۔لُوْ) جنین شِیک کن اَنت کہ اگاں چہ چِل ءِ توام بیگ ءِ پیسر ٹُنگ ءَ تھنا یلہ بکنے چُک آئی ءِ مٹ کن اَنت۔
بدل ءِ کن اَنت۔ اے چُکّ وسِندءُ سال مزن بنت پلے جون ءَ کسان بیت نہ رُدایت۔ ھمے رنگیں چُکّاں ءَ بدلو۔ گُوشْ اَنت۔
- بَدلیب : (بَ۔دْ۔لے۔بْ) ھما مردم کہ لیب ءَ بے راھبندی کنت۔
- بدماش : (بَ۔دْ۔مَاشْ) شیتان، کلپ، رَد (پارسی بَدْ تازی: معاش)
- بَدَن : (بَ۔دَ۔نْ) مردم ءِ جون۔ مردم ءِ دست، پاد ءُ سرگ ءَ ابید جند ءِ پشکپتگیں بھر۔ جان ءُ جون ءِ تھی بھر (۲) چہ
راجِن ءِ مسترین دریائی اولاکے کہ گیشتر چہ گُراباں مال ءِ آرگ ءَ کار مرد بیت ایشی ءَ بازجاگہ ءَ "دوبہ" گُوشْ انت (انگریزی:
بارج (BARGE) (۳) پشک ءِ بَدَن: جنینی پشک ءِ ھما بھر کہ چہ آستینک ءُ گُٹاں ابید اِنت۔ مردینی پشک ءِ آستونکاں ابیدیں بھر۔
- بَدناک : (بَ۔دِ۔ناکْ) لچناک۔ ھما چیز کہ اگاں دگرے ءِ پرسے بگِن نے لچ ایت گون۔ بزیں جسرپاک۔
- بَدنام : (بَ۔دْ۔نامْ) بنام ھما کہ دشنام نزانت۔ ھما کہ آئی ءِ نام پہ بدی گرگ بیت۔
- بدنیّت : (بَد۔نِی۔یَتْ) بدیں نیت ءِ واھد، بدلوٹ، پہ ھرکس ءَ بدلوٹوک۔ ھما کس کہ اگاں دست ءَ کشے بیت ھم پہ کس ءِ
شرّی پے نکنت۔
- بَدُو : (بَ۔دُوْ) بَد۔ بدیں مردم، بدنیت، بدسما، ھما کس کہ پہ کس ءَ وش سے نہ بیت، بدلوٹ۔
- بَدْواب : (بَدْ۔وَابْ) ھما مردم کہ ھراب وپس ایت بزاں واب ءَ تہ ءَ لیٹ بازجنت ءُ لگت جنت۔
- بدوار : (بَدْ۔وَارْ) بے وار، نگیگ۔ گندہ وار، ماں لیب یا جنگ ءَ پہ رنگ وارنگیگ
- بدواہ : (بَدْ۔وَاہْ) بدلوٹ، پہ کسے ءَ بدی لوٹوک، دژمن۔
- بدواھی : (بَدْ۔وَا۔ھِی) بدلوٹی، دژمنی۔
- بدوک : (بَ۔دَو۔کْ) لگوک، لچوک، چوکشتّرہ۔ بڈوک ءِ بالگیریں زہیں گیشتر پہ دریا ءِ کرتہ۔
- بدون : (بَ دونْ) ھما درچک ھروھد سبز انت تاکچنڈہ دار نہ بیت (سدابہار)
- بدھیل : (بَد۔ھے۔لْ) بدآدت۔
- بَدی : (بَ۔دِی) نیکی ءُ شرّی ءِ چپ، ھرابی، رَدی، بشرّی،
- بدسے : (بَ۔دِسے بَکہ پَ۔دَسّے) وَنگ ءِ پَر ماگال بزاں "دَنگ ءِ کارءَ بکن"۔
- بدین : (بَ دِینْ) مردینی نامے۔ باز مردم گوشس ایت کہ اے بندرہ "بھادین" انت کہ "بھاء الدین" انت۔
- بَدّین : (بَ دْ۔دِینْ) بد دین، بدمذہب۔
- بدینگ : (بَ۔دِے۔نگْ) انچوشیں کنگ کہ بَد ایت، رچینگ، لگینگ۔
- بُڈ : (بُ۔ڈْ) مردم ءِ پُشت کہ گشتی نیمگ ءَ بردستانی ءَ بھلوگانی سر بُرہ بھرا انت کہ چہ سرین ءَ دُرزانت۔ بار۔

لڈ انگیں بار بلے بڈ پہ مردم ءِ بیت ءُ بار پہ اولاک ءِ۔ اک : بارے دار، بزاں اولاکی بارے، "بڈے دار" بزاں مردم ءِ بڈے۔ ھمے رنگ ءُ بڈے پٹش، بڈے کاہ، بڈ ءُ بار، باز ءِ پلانی ءِ بڈے بجلے دُرھبات بگوشں یا کہ پلانی "بڈ ءُ بار" اِنت۔
(۲) مجگ ءِ بڈ : مجگ ءِ ھمے جاگہ کہ شیر بستگ (شیر مادے)
(۳) مید ھما گیماں گوشں اَنت مُکر مُکر کن اَنت ءُ دریا ءِ رِیچ اَنت اش کہ ماھیگ پہ ھمیشانی ورگ ءَ بیا اَنت ءُ جم بہ بنت کہ پہ آیاں ایشانی گرگ آسان بیت۔ بڈ ریچگ یا کہ بڈ ءِ ریچگ : بزاں گیماں "مکر مکر کنگ ءُ دریا ءِ ریچگ۔ بڈ ءِ بندگ : بڈ ءِ سرء بندگ۔ ڈُبہ ءِ زبرگ۔ مبارکنگ۔ بڈ ءُ بار بیگ : سک بار بیگ۔ بڈ ءِ بیگ : بڈ ءِ سر ءِ بیگ۔ مجگ یا چیزے ءِ بڈ ءِ بیگ بزاں کسے ءِ بڈ ءِ سر ءِ بیگ۔ مجگ ءِ اگاں "کویگ" یا کشگ ءِ کن اَنت ھم گوشں اَنت کہ "بڈ" ءِ اِنت۔
بڈ ءِ بجگ : بزاں شوچگ پہ واری دیگ ءِ ھاترءِ۔ بڈ ءِ تڑنگ : تڑند بیگ۔ بڈ ءِ تڑنگینگ : تڑند کنگ بڈ ءِ تنگرگ : سک تڑند بیگ، بڈ ءِ تنگریگ : تڑند کنگ بڈ ءِ جنگ : یکبارگی چست کنگ ءُ بڈ ءِ کنگ بڈ ءِ چنگ پہ مگراز مزرگ، پہ واری دیگ ءِ۔ بڈ ءِ رجگ، بڈ ءِ دُزگ : بزاں بڈ ءِ نترچنگ۔ بڈ ءِ دزرگ : بزاں چنڈگ۔ بڈ ءِ رودینگ : پیزور بیگ، زنڈ بیگ، بڈ ءِ ریچگ : گیم ءِ مکر کنگ ءُ ریچگ۔
بڈ ءِ سُچگ : سوکیگ۔ بیگ چوکہ" لاپ ءِ سُچگ"، بڈ ءِ سوچگ : پہ واری دیگ ءُ کسے ءِ بڈ ءِ پہ پیش یا بڈ سوچگ بڈ ءِ ۔۔۔ ۔ دئوش جنگ ، د تچ دوشتگہ، بیزر راڈر ارٹہ بیت
بڈ کنگ : بار کنگ، لڈگ۔ بڈ ءِ کنگ : وتی جند ءِ لڈگ، وتی جند ءِ بڈ ءِ زیرگ۔ بڈ ءِ جنگ۔ بڈ ءِ کپگ : کسے ءِ بڈ ءِ کپگ بزاں آئی ءِ پہ دسمندی یا پہ زور پہ کارے ءِ کنگ ءُ ہر مایگ۔ پہ کارے ءِ کشگ ءِ کسے ءُ زند ءِ بیگ ءُ کڈن کڈن کنگ۔

مُبڈ : (مُ۔ ڈ) "مبڈگ" ءِ جند۔ یک رندے ءِ "بڈ ورگ ءِ جند "مبڈگ" ءِ پرمانگاں بزاں پہ "مبڈ"۔ (۲) هشتی لیب جاری کلاتانی دیم ءِ ھشتیں کلاں "مبڈ گوشں اَنت باز جاگہ ءِ ایشاں "مبڈی" ھم گوشں اَنت۔

بڈ : (ب۔ ڈ) مُھتام، ملنڈ، ایلنگی، بڈ بندگ : ایلنگی دیگ، بھتام بندگ۔

بڈال : (ب۔ ڈا۔ ل) بچار "بٹال"۔

بڈاکو : (ب۔ ڈا۔ کو) بچار "بڈانکو"۔

بڈانکو : (ب۔ ڈا۔ ن۔ کو) بچار "بڑانکو"۔

بڈبار : (ب۔ ڈ۔ بار) سک بار۔

بڈبگت : (ب۔ ڈ۔ ب۔ گت) باربگ، بار بڈ ءُ بیگ۔

بڈدز : (ب۔ ڈ۔ دز یا کہ بڈ۔ دز) ھما مردم کہ آئی ءِ بڈ برھنگ اِنت۔ بے لُدہ ءُ بچتیں مردم، جاندز، گریب، وار۔

بڈدرد : (ب۔ ڈ۔ دَر۔ د) بڈ ءِ درد۔ ھما درد کہ بڈ ءِ اِنت۔ ھرا دامے درد بکنت ھمے رنگ ءِ گوشگ بیت اک : لاپ درد، سر درد، شرین درد البت "دُور" ھم چوکہ "چم دور" ءِ کار مرد بیت۔

بڈک : (ب۔ ڈ۔ ڈک) نَبشتنگ : داز ءِ ھوشں کہ نوکی سرے گشں اِتگ (۲) بڈ ءِ ک نگاں بزاں کسانیں بڈ بزاں مردمی کسانیں بار۔

بڈگ : (ب۔ ڈ۔ ڈگ) زَدگیگ، ربینگ، اگوں کسے ءِ گپے ءِ پہ کارے ءِ کنگ ءِ جنگ بلے پدء اچوش نہ کنگ، یک گپے جنگ ءُ دگہ کارے کنگ۔

مُبڈگ : (مُ۔ ڈ۔ ڈگ) مبگگ، چیراپ بیگ، آپ ءِ چیرا اچوش روگ کہ پدء درآتک نہ کنگ، ھرگرانیں چیزے چو سنگ ءُ شرپ ءِ آپ ءِ تہ ءِ مبڈ ایت۔ مردم اگاں ھوژناگ مزانت ھم مبڈ ایت۔ دار نہ مبڈ ایت کہ آچہ آپ ءِ سبک تراِنت

بزاں ھر چیزے کہ چہ آپ ءِ گراں تر انت بڈ ایت

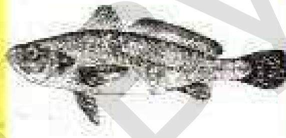
● **بڈّو :** (بَ ڈّ۔ ڈُو) کسے ءِ بڈّ ءِ بیگ بزاں پُشت ءِ بڈّ ءِ سرءِ بیگ، شیراں بڈّو : چوکہ شیرءِ ھنزگ ءُ کسے ءِ بڈّ ءَ کنگ (شیراں بڈّو کنگ یا بیگ) (۲) پچے کہ کلونٹ ءَ زرد انت۔

● **بڈّ ورگ :** (بُ ڈّ۔ وَ۔ رَگ) بہ زانت آپ ءِ جیرءِ رَوَگ۔ چہ بے ھوژ ناگیءَ ھم مردم پہ بے وسی بڈّ وارت ءُ درکیت دانکہ یکبارگی بڈّ ایت۔ "بڈّی وَرَگ" ھم گوشگ بیت یا کہ "بڈّو ورگ"۔ ءَ چوبٹ ءِ بڈّی ءُ وراں بیت ءُ۔ چاکر گوھرام ءُ چہ۔

● **بَڈول :** (بَ۔ ڈُو۔ ل) بچار "بڑول"۔

● **بُڈّوک :** (بُ ڈّ۔ ڈُو۔ کْ) ھما چیز کہ آپ ءَ کپ ایت بڈّ ایت تر پل نہ بیت۔ ھمار یکپاد یا پُلگگ یا کپتیں زہن کہ اودءِ مردم یا اولاک ءِ پاد بڈّ انت۔ یک ریکے کہ آئی ءِ تہ ءَ ھر چیز چوکہ آپ ءَ بڈّ ایت لہ چہ آپ ءِ ھم گندہ تر انت کہ ایشی ءِ تہ ءَ ھوژ ناگ ھم نہ بیت۔ دریا ءِ کرءِ ریک کہ باز جاگہ انچوش لمم انت کہ پاد بڈّ انت کہ ایشیءَ "بدوک" ھم گوشّ انت۔ آپی بٹے کہ ھر آپ ءُ کہ نند ایت بُکت وارت ءُ درکیت۔

● **بَڈّی :** (بَ ڈّ۔ ڈِی) چادر کہ بڈّ ءِ کنگ بیت، مزدور، ھمال، ہما مردم کہ دگرانی چیزاں بڈّ ءِ کنت ءُ جاھے رسین ایت کہ آئی ءِ مزد رس ایت۔ ھر چیزے کہ گول بڈّ ءِ شیادی بکنت۔

بڈّی مُشکو

● **بڈّی مُشکو :** (بَ ڈّ۔ ڈِی + مُش۔ کُو) مُشکو ءِ زات ءِ ماھیگے کہ ایشی ءِ ورنا مُشکو ءُ پنڈاسی ءُ گوشّ انت۔ (TIGER TOOTH . CROAKER) (بچار بُت) ★

● **بُڈّی :** (بُ ڈّ۔ ڈِی) ھشتی لیب ءِ ھر یک کلاتے ءِ ھر دو ئیں کڑ انی کل۔

● **بُڈّ ینگ :** (بُ ڈّ۔ ڈِے۔ نگ) کسے یا چیزءِ آپ ءِ جیرءِ برگ، انچوش کنگ کہ بڈّ ایت۔ (۲) بیران کنگ، ویرندان کنگ، تاوان بار کنگ۔

● **بَرْ :** (بَ۔ رْ) وَل یا ڈرچک ءِ بَر : ھر ینگے کہ ماڈریں اے ڈرست ھے ڈرچکانی "بَر" انت۔ سربر : ھر یک موسمے ءِ براں گوش انت کہ ڈرچک ءِ واھند گوں دگہ کسے ءِ بھاش کنت۔ چمّ بر : ریلئے ءِ نام اِنت کہ گوشّ انت کہ "بزرز" ءِ سبب ءِ درکیت۔ (۲) رند، گشت، بیرام : اک : یک برے بزاں یک رندے، دو بر بزاں دوگشتاں۔ (۳) برگ ءِ پرمانگال بزاں "بہ بَر" بروک۔ اک : دل بر : دل ءِ بروک۔ گدبَر : گد بروک۔ دربر : دربروک۔

● **بُرْ :** (بُ۔ رْ) "بُرگ" ءِ پرمانگال بزاں "بہ بُر"۔ (۲) بانزل، بال۔

● **بَرّ :** (بَ۔ رّ) ھیران، وانگ، بانبر (۲) بلوچانی گڈّے ءِ نام اِنت ءَ وش زانت بڑ ءُ آری بانزی۔ کم ھر یدانت زھم جن ءِ گازی (۳) ھشکی ءِ پہنات [تازی : بَر ءِ ھشکی]

بَڑ : (بَ ۔ ڑ) ناراملگ، جنگلی ھما مُرگ یا دلوت کہ رامگ نہ اِنت ۔ اُباشکو۔ بِڑا : ھما پاگ کہ بادشاہ ءِ سرءَ بندگ بیت، تاج۔ "شُتّرہ ءِ بڑ"۔

بُڑ : (بُ ۔ ڑ) نُزاش، نوزگ، وڑ۔ بُڑگ ءِ راست، بُڑگ ءِ وڑ۔ (۲) کٹ ءِ نپ اِک : تو باریں اِدءَ بُڑ کن سئے نہ کن سئے۔ (۳) "بُڑگ" ءِ پرمانگال بزاں "بہ بُڑ" "بُڑگ ءِ کارءَ بکن"۔ (۴) بازگیپڑے اِک : بُڑے مردم، بُڑے لَٹ بزاں باز مردم۔ باز لٹ۔

بڑا : (بِ ۔ ڑا) بِڑ : ھما پاگ کہ بادشاہ ءِ سرءَ بند اَنت۔ تاج۔

بَڑا : (بَ ۔ ڑا) تیرءِ پِڑنگ ءِ ءَ کپگ یا نہ لگگ ءِ سترا بڑا۔

برابر : (بَ ۔ رَا ۔ بَ ۔ ر) بروبر، بربیر، اَنچوش، راست، تچک۔

براپ : (بَ ۔ راپ) پوست ءِ رچگ ءِ رندا آئی ءِ تُرند بوئیں آپ۔

برات : (بَ ۔ رات) بہ برات، شمارءِ برات "برگ" ءِ پرمانگال یہ بازءِ۔

بُرات : (بُ ۔ رَا ۔ ت) بُراس، بُرادر، بُرادل دو مردم بگیں مات ءِ پت ءِ چُک بہ بنت ھردوئیں بُرات اَنت، مات ءِ چُک یا پت ءِ چُک ھم برات اِنت بلے آئی ءَ "جِد مادر" ءُ "جِد پدر" گُوشِش اَنت۔

بُراتی : (بُ ۔ رَا ۔ تی) ھما کرگوں بُرات ءَ شیادی کنت۔ بُراتیگ، بُرات بیگ، دوستی، ھمدردی۔

بُراتیگ : (بُ ۔ رَا ۔ تی ۔ گ) بُراتی۔ دوستی۔ بُرات گونگ۔

بُرادر : (بُ ۔ رَا ۔ دَر) بُرات، بُرادل۔ دستبرادل، سنگت۔

بُرازتک : (بُ ۔ رَا ۔ زِتْ ۔ کْ) بُرازھگ۔ بُرازھت بزاں بُرات ءِ چُک۔

بُرازھت : (بُ ۔ رَا ۔ زھت) بُرازتک، بُرات ءِ چُک۔

بُراس : (بُ ۔ رَا ۔ س) بچار "بُرات"۔

بَراک : (بَ ۔ رَا ۔ ک) بروک بزاں تیزءِ سک بُروک ءِ دینارءِ براکیں زرھبر۔

بُراک : (بُ ۔ رَا ۔ ک) ھما گرانڈ کہ مسلمانانی مزہبیں آئینءِ گُش اَنت ئے (۲) باتزلی اپس ھما اپس کہ آئی ءَ نزل پرات بالی اپس (۳) بُرانک ھما چیز کہ بہ بُرابت، بُرانک، بُروک۔ بُربُرانک۔ بُربُراک، بُربُروک۔

بُراگ : (بُ ۔ رَا ۔ گ) بُرستگیں ساد یا ساد رنگیں چیزءِ ھر یک ٹالے ءَ بُراگ گُوشِش اَنت "اِے سادءِ بُراگے سستگ" یک بُراگے اگاں رِکتیک اِیت یا کہ وت سد اِیت یا دومی ءَ بند اِیت۔
(۲) کورءِ بُراگ : ھما کور کہ کانیت مزن کورءِ ایر رچ آنت۔ کور بُراگ بُراگ بیت۔ کورءِ دوشاہ یا دو کور یکجا بیت ھر یکے "بُراگے"۔
(۳) گوکاں بُراگ کنگ : یک نیاریں کاٹیگرے ءَ گوں نزوریں کاٹیگرے ءِ جگ کنگ کہ کشک ءِ نزوریں کاٹیگر نہ کپ اِیت۔

بَرام : (بَ ۔ رَا ۔ م) ماھیگ کشگ ءِ یک رھبندے کہ گنڈی ماں آپ ءَ اِنت بدار اچار اِنت، ایشی ءَ "بُربُر" ھم گوش اَنت۔

بُرانز : (بُ ۔ رَا ۔ ن ۔ ز) آس ءِ زبانگ یا لمب یا کہ بارگ تریں بھر کہ چہ آئی ءَ دیر ترا رس اِیت۔ آس ءِ باپ ءُ گرمی اِروچ ءِ بُرانز : گرمی۔

بُرانزبُت : (بُ ۔ رَا ۔ ن ۔ بُت) ھما بُت کہ چو تا مُرءِ گرگ بیت ۔ مردم پِھڈءِ پُپ ءِ دگہ انچیں چیریں اندامانی بُت کہ چہ ایشی ءِ نادراھی زانگ بیت "اکس رے" (X-RAY)

بُرانزکار : (بُ ۔ رَان ۔ ز ۔ کار) ھما مردم کہ "بُرانزبُت" ءِ گرگ ءِ بلد اِنت۔

بُرانزگ : (بُ ۔ رَان ۔ زگ) بچار "بُرانزگرگ"۔

بُرانزگرگ : (بُ ۔ رَان ۔ ز ۔ گِ ۔ رگ) آس ءِ بُرانزگرگ : بُرانزانی جست بیگ۔ مردم ءِ بُرانزگرگ، بزھرگرگ"

گیشتر پکسانیں گجتے ءِ سرءِ زھرگرگ ۔

- **بُرانزو :** (بُ ۔ رانْ ۔ زُوْ) بُرانز ءِ شنگ کنوک ، ھما چیزے کہ بُرا نز دنت ، ھما چیزکہ زیت اس گپت ، زیت زھرگروکیں مردم ۔
- **بُراہ :** (بُ ۔ رَا ۔ ہْ) زیب ، شررنگی ، ڈولداری ۔
- **بُراھدار :** (بُ ۔ رَاہْ ۔ دَارْ) ڈولدار ، زیبدار ، زیبناک ۔
- **بُراھگ :** (بُ ۔ رَا ۔ ھَگْ) بُراھدار بیگ ، ڈولدار بیگ "پلانی ءِ پاگ بُراہ ایت" ۔
- **بُراھمدگ :** (بُ ۔ رَا ۔ ھُمْ ۔ دَگْ) بچار "بُراھندگ" ۔
- **بُراھندگ :** (بُ ۔ رَا ۔ ھَنْ ۔ دَگْ) بُرات گونگیں دوست ۔ سنگت ، ھمراہ ۔
- **بُراھنگ :** (بُ ۔ راھْ ۔ نَگْ) بچار "بُرھنگ" ۔
- **بُراھوئی :** (بُ ۔ را ۔ ھُو ۔ ئی) بلوچ راج ءِ بھرے ۔ بُراھوئیانی زبان کہ گوشتگ بیت "دراوڑی" اِنت ۔
- **بَرائی :** (بَ رَ ۔ رَا ۔ ئی) گواتے کہ چہ سُھیل ءِ چیرءَ کیت ۔
- **بَرائینگ :** (بَ رائے نگ) جار دیگ ، باھینگ ، روان دیائینگ ۔
- **بَرباد :** (بَ رْ ۔ بَادْ) دیرنذان ، تباہ ، بیران ، تاوان ، بیگواہ ۔
- **بَربَر :** (بَرْ ۔ بَرْ) مان ایریکا ، سومال ، مُلک ءَ آئی ءِ کرءِ ھُور ۔ بَربَری پس : کسان جونیں آسک رنگیں پس ءِ زانتے کہ چہ بَربرءَ کارات ئے ۔ (۲) ماھیگ ءِ گرگ ءِ یک وڑے کہ ایشی ءَ برام ھم گوش اَت ۔
- **بُربراک :** (بُ رْ ۔ بُ ۔ رَاکْ) بُرناک ، بُربرانک ، ھما چیزکہ پہ بُرایت بزان بُرشگ ءَ ریکوبیت ۔
- **بُربرانک :** (بُ رْ ۔ بُ ۔ رانْ کْ) بُربراک ، بُرناک ، ھما چیزکہ پہ بُرایت ، ھما چیزکہ بُرشگ ءَ ریکوبیت ۔
- **بُربروک :** (بُ رْ ۔ بُ ۔ رُوکْ) بُرناک ، بُربرانک ، بُروکیں چیز ۔
- **بَربری :** (بَ رْ ۔ بَ ۔ رِیْ) ھماکہ گون بربرءَ سیادی کنت ۔ بربری پس ، بربری مردم ۔
- **بُربرین :** (بُ رْ ۔ بْ ۔ رِے ۔ نْ) بُربین : بُرگ ءِ راڈ راڑکنگ (۲) داکتر ءِ بُربرین کہ ناڈراہ ءِ پہ الاج ءِ ھاترءَ کنت ۔ اپریشن (OPERATION) ۔
- **بَربڑنگ :** (بَ رْ بَ ڑَنْ گْ) بچار "بَربیدہ" "بَربڑینگ" ۔
- **بَربیدہ :** (بَ رْ ۔ بِ ے دِہْ) بَرءِ بیدہ ، بَرءِ بڑنگ یا بڑینگ ، ناھاپیں پٹ ءِ وڈی ، بُرشگیں ڈَن ۔
- **بُربین :** (بُ رْ ۔ بِے ۔ نْ) بُربرین : بُرگ ءِ راڈ راڑکنگ (۲) داکتر پہ الاج ءِ ھاترءَ ناڈراہ ءِ بُربین کنت بزان آپریشن ( ) ۔
- **بَرپ :** (بَ رْ ۔ پْ) کُتر ۔ بلانگیں آپ (۲) پناد ، باھوٹی اُوست ، ءَ آبین پہ قرآن ءِ ھربایں کپتان تئی پناد ءَ برپاں ۔
- **بَرپشت :** (بَرْ ۔ پُشْ ۔ تْ) باپُشت : دیم ءِ اِتاں ، دیم پہ دیمی ءِ اِتاں ۔ بَرپُشت گپ جنگ : بزاں کسے کہ دیم ءِ نزانت ءِ آئی ءِ بارہ ءِ گپ جنگ ۔
- **بَرپی :** (بَرْ ۔ پِیْ) ھماکہ گون "برپ" ءَ سیادی کنت (۲) یک وش مزگیں شیرگنی بے کہ دپ ءَ شڈے گن نئے آپ بیت ۔
- **بُرت :** (بُ رْتْ) "برگ" ءِ گوستگال بزاں آئی ءَ "بُرت" ۔
- **بُرتک :** (بُ ۔ رِتْ ۔ کْ) "بُرجگ" ءِ گوستگال ۔ بُرتک اَت : بُرتکگ اَت ۔
- **بُرتکگ :** (بُ ۔ رِتْ ۔ کَ گْ) "بُرجگ" ءِ دیرگوستگال ، بُرتکگ اَت : دیوانت کہ بُرتکگ بوتگ ۔
- **بُرتکگیں :** (بُ ۔ رِتْ ۔ کَ ۔ گے ۔ نْ) ھمائی ءِ سرءِ کہ "بُرجگ" ءِ کارکینگ ، ھماکہ بُرجگ بیگ ، بُراھبندءَ "کرتگیں" اِنت ۔

بُرتکگیں بیر : سَتیدء لِچھانی واتگی یے۔

● **بُرتکگیں بیر :** (بُ ۔ رِتْ ۔ کْ ۔ گے ۔ نْ + بِئ ۔ رْ) بُرتکگیں = کباب، هماکہ بُرتگ بوتگ + بیر = هما نپت کہ زمین ءَ کپ ایت ۔ نپت هر وهد کہ چیزے ءَ سرءَ کپ ایت سا هدار یا دُر چک ءِ وار هر چیزے کہ بیت آئی ءَ سوچ ایت ءُ بُرتگ ایت ۔ لوگانی سرءَ کپ ایت جوزءَ ءِ آیاں بُرزا ایت ۔ همے نپت کہ کپ ایت همیشی ءِ نام ءَ هم بُرتکگیں بیر گوشنت ۔ اے سکیں تیزی ءِ برا کیں زهم ءَ هم گوشنت ۔ گوشنت کہ هر جاگھے کہ بیر یا نپت کہ کپ ایت زمین ءَ وانکہ هما هندءَ ایر کپ ایت وانکہ آپ ءِ بُرس ایت آپ ءَ کرِّیں ایت سارت بیت ءُ همیشی ءِ جند هم آسن بیت بلے اے چہ آدگہ آسناں دیم ءَ ترانت کہ چو آپ ءِ وانگیں پولات ءَ بیت ۔ اے آسن اگاں کسی دست ءَ کپ ایت چہ ایشی ءَ زهم جوڑ کن انت کہ تیزی ءُ براکی ءِ جوهت ءَ بیت کہ چہ گُندر ءَ نیت ءِ جند انت (۳) سَتیدءِ لِچھانی واتگی یے ءِ نام انت ۔

● **بُرتکہ دل :** (بُ ۔ رِتْ ۔ کَہ ۔ دِلْ) بُرتکگ دِل : هماکہ دِل ءَ شتگ ءُ بُرتکگ ۔ شتگ دِل ۔ داری دیستگیں مردم ۔ هما مردم کہ پُر دردیں دلے ءِ واجہ انت ۔ هماکہ امروز ءِ مرہیں سکّی سوری ءَ دیستگ ۔ واھکدار ۔

● **بُرتکگ :** (بُ زْ ۔ تَ گْ) چہ "بُرگ" ءِ بنکار گال ءَ "آئی ءِ بُرت" آئی ءَ بُرتگ ءُ گوستگال ۔

● **بَرتی :** (بِ ۔ رِتْ ۔ تِی) رستر ے [انگ : BADGAR] ۔ (بجار بُت)

● **بُرج :** (بُ ۔ رْ ۔ جْ) کلات، کوٹ کہ گیشتر گرد بنت چار کُنڈ ءِ هم بنت بلے سک کم ۔ مُلک ءِ شهر بندکہ وهداں سرجہیں مُلک همے شهر بندانی دیوال بنت ءُ بوتگ انت همے دیوال ءُ ورا چی ءِ پُشت پُشت ءَ بُرج ایش لسنگ کہ جنگ ءِ وهد ءَ تُپنگیاں همیشانی ترا نشتگ ءُ

بڑّی

مُلک ءِ دیمپانی کرتگ ۔ اے رنگیں بُرج چہ مُلک ءِ درهم بندگ بوتگ انت کہ چو سنگر ءَ کار ءِ ش داتگ ۔ همے کوهستگیں مَدکاں کوهانی سرءَ هم لسنگ انت ۔ اے گال مُندر ءِ "بُرز" انت کہ "ز" پہ "ج" مَٹ بوتگ ۔

● **بُرَج :** (بَ رَ ج) برجم کنگ ءِ کارک : پلانی ءِ اے کار ءَ "مبرج" هست یاکہ " پہ اے کار ءَ برج انت " بزاں برجم انت ءُ برجم ءُ اُلم ءَ کرت سے کنت ۔

● **بُرَج :** (بُ ۔ رِجْ) "بُرجگ" ءِ پرمانگال بزاں "پہ بُرج" ءِ کباب بہ بجّ ۔

● **بِرجاک :** (بِ رْ ۔ جَاکْ) بجار " بُرجانک " ۔

● **بُرجاک :** (بُ رِ ۔ جَاکْ) بُرجوک، هماکہ بُرج ایت ۔

● **بُرجگ :** (بُ ۔ رِ ۔ جَگْ) مُشکنج بیگ، بیجگ ءُ کباب بیگ ۔

● **بُرجوک :** (بُ ۔ رِ جوکْ) هماکہ بُرج ایت هماکہ کباب بیت ۔

● **بَرچانک :** (بَرْ ۔ چَانْ ۔ کْ) بجل تو ۔ بردست ءِ پلانی ءِ وست چہ برچانک ءَ درآتگ ۔ زهم ءِ برچانک : زهم ءِ دستگ ءِ دیم ءَ هما بندیں ءُ گوشن داریں چکرکہ بجگ ءَ دیمپان انت کہ زهم ءِ دپ ءَ کٹ انگیں سر همیشی ءِ تہ ءَ بیں انت ۔ زهم ءِ گوشن ءَ گوشنت "زهم چہ برچانک ءَ تُو ءِ پُرشتگ" [انگ : HILT] ایشی ءَ باز جاگہ ءَ "برجاک" هم گوشنت ۔

● **بَرد :** (بَ ۔ رْ ۔ دْ) دیل، چیر جوکیں کوڑال بشیول، بیلچ ۔

بُرد : (بُ۔ رْ۔ دْ) سُرپ یا آسنے کہ بندیگے ءِ بستگ کہ پہ آپ ءِ چھلّی ءِ زانگ ءِ کارمردبیت ھمے رنگ ءَ بان بند ءِ بُرد انت کہ پہ دیوال ءِ تچکی ءِ زانگ ءِ کارمردبیت۔

بُردست : (بُرْ۔ دَسْ۔ تْ) دستانی ھما چینگ مُرّیں ھڈّ کہ بڈّ ءِ ھردو مُں نیمگاں پُشتی پھلیگانی سرءَ وپتگ انت۔ (بچار بُت)

بردستچار : (بُرْ۔ دَسْ۔ تْ۔ چَارْ) ھما مردم کہ تارگ گشتگیں بس ءِ بردست ءِ چارایت ءُ ھورءُ آبادانیءِ بارہ ءَ پیشگوئی کنت۔

بردی : (بَرْ۔ دِی) بلوچ راج ءِ یک ٹکّے کہ گیشتر اُشترداراَنت۔ بردیگ۔

بردیگ : (بَرْ۔ دِی۔ گْ) بچار "بردی"۔

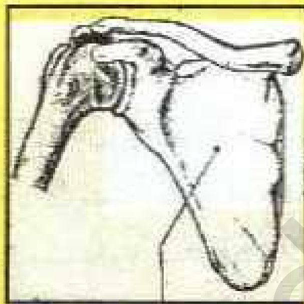
بُرز : (بُ۔ رْ۔ زْ) درمانءِ ءِ ءِ اگاں ریشے کہ تُرک ءِ ءِ ءِ گلھیں آرت ءِ "بُرز" مان کن انت ءُ پرئے کن انت۔

بُرز : (بُ۔ رْ۔ زْ) بلند، بالا، بان بسر، آزمان، جھل ءِ چپّ۔

بُرزاد : (بُ رْ۔ زَادْ) بُرزی نیمگ۔

بُرزادی : (بُ رْ۔ زَا۔ دِی) بُرزاد۔ بُرزی نیمگ ءَ۔

بُرز برگ : (بُ رْ۔ زْ۔ بَ۔ رْگْ) بُرزءِ برگ، نام ءُ توار ءِ بُرز برگ۔ ماں وشگوشی ءِ وتی آواز ءَ بُرز برگ، ھرچیزءِ بُرز برگ۔

بردستءِ ھڈ۔

بردست

بُرز بیگ : (بُ رْ۔ زْ۔ بَ۔ یگْ) بُرزاد بیگ۔ راھے کہ دیم پہ بُرزادی ءَ روت رھاوگ بیگ۔ رُوگ، بلندءُ بالا بیگ، بُرز رَوگ۔

بُرز ترگ : (بُ رْ۔ زْ۔ تَ رْ۔ رْگْ) بُرز بیگ، بُرز رَوگ۔

بُرز چار : (بُ رْ۔ زْ۔ چَارْ) مزن چار، دیر چار، مزن گند۔

بُرز چارگ : (بُ رْ۔ زْ۔ چَا۔ رْگْ) بُرز چاری کنگ، مزن گندی کنگ۔

بُرز دارگ : (بُ رْ۔ زْ۔ دَارْگْ) بُرزءِ دارگ، بُرز کنگ ءُ دارگ چیزے ءِ بُرز ءِ برگ ءُ ھموء ءَ دارگ۔ دستاں بُرز دارگ، بُرزءِ برگ ءُ دارگ۔

بُرز دیم : (بُ۔ رْ۔ زْ۔ دے۔ مْ) بُرزگی دیم یا ھما زمین کہ دیم پہ بُرزءِ روت۔

بُرز روگ : (بُ۔ رْ۔ زْ۔ رَ۔ وْگْ) بُرزءِ رَوگ، بُرزادی رَوگ۔ دو مردم چہ گُلگ ءُ ماسیاں کم کم ءَ پہ جیڑہ ءِ ءِ انت گوشِ انت۔ "بلاں ءُ بلانی گپ گپءِ بُرزشت اَنت" براں جیڑہ بوت انت۔ مُرگ یا بالیگراپ ءِ بُرز رَوگ ماں آزمان ءِ دیم ءَ۔

بُرز کپگ : (بُ رْ۔ زْ۔ کَ۔ پْگْ) چہ کسے نیں گپے ءَ پہ مزنیں جیڑہے ءِ رسگ۔ پہ منزلے ءِ یا ٹکّے ءِ انچیں راھے ءِ روگ کہ چہ ھما منزل ءِ بُرز تر بروت یا کہ ھمارا کہ منزل ءِ پُشت ترگوزایت۔ گوشِ انت "مابُرز کپتگیں۔ ما چہ راہ ءِ بُرز کپتگیں یا چہ منزل ءَ بُرز کپتگیں"۔ یا کہ ءِ بُرز ءِ کپگ" چہ کسے ءِ کسانیں گپے ءِ اڑءُ جیڑہ یا بدءُ مَنّی ءِ کپگ۔

بُرزکنگ : (بُ رْ زْ۔ کَ نْ گْ) چیزے ءِ بُرزاد کنگ، آواز ءِ بُرزکنگ: ماں گپ جیڑگ ءَ، ماں شُرُوءِ پہ گوشگ ءُ الھان ءَ، توار ءِ بُرزکنگ۔

بندءِ بُرز کنگ : بندءِ هاک پرچنگ ءُ بُرز ترکنگ . پاداں بُرز کنگ : وتی پادگرے ءِ پاداں چہ زمین ءَ چست کنگ ، لونچانیں پاداں بُرز کنگ ، پہ وپتوابی کارسواری ءَ پاداں بُرزءَ کنگ . پونز ءِ بُرز کنگ : اِزّت دار کنگ ، ڇوانیں کار ءِ کنگ ، وشنامی دیگ ، نامدار کنگ اِک : " پلانی ءَ راج ءِ پونز بُرز کُت " . توار ءِ بُرز کنگ یا آواز ءِ بُرز کنگ : پہ گپّ یا شیر ءُ الحان ءَ . چمّاں بُرز کنگ : چمّاں چست کنگ ءُ کسے ءَ چارگ . دپ ءِ بُرز کنگ : توار ءِ مزن کنگ ءُ گپّ جنگ .

دستاں برز کنگ : دستاں چست کنگ پہ منّوگری ءَ یا سلاهانی دور دیگ ءَ یا پہ لوٹگ ءَ دواء .

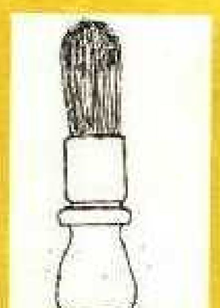
دُمب ءِ بُرز کنگ : پہ وهرءَ ، پہ هروواهگ ءَ یا پہ آجزی وتی وهری ءِ پدرا کنگ ءَ دلوت وتی دُمب ءَ بُرز کننت . همے رنگا پہ بلڈ کنگ ءَ ، پہ لِنگ ءِ ٹال کنگ ءَ ، پہ تلّسی یا پہ تردی لِنگ ءِ بُرز کنگ ءُ ترڈگ .

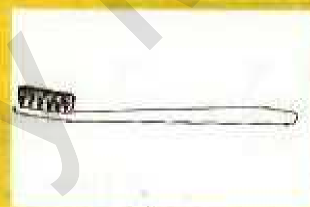
زمین ءِ بُرز کنگ : جھلیں زمین ءِ هاک ءُ بوچ ریچگ ءُ بُرز ترکنگ .

سرءِ بُرز کنگ : پہ بوهیری ، پہ ٹھل ، پہ بھر ، سرءِ بُرز کنگ ءُ دیم ءِ مردم ءَ چارگ ، چیکّنءِ سرءِ بُرز ترکنگ ، لوگ ءِ سرءِ بُرز کنگ ، سرجاہ ءِ بُرز ترکنگ یا چہ وپتگیں جاگہ ءِ کمّیں سری نیگ ءَ کنزگ .

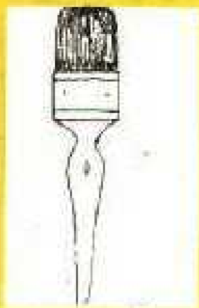
سُنٹ ءِ بُرز کنگ : پہ ٹھل ءُ شان ، پہ بے کماری : پہ بھرءِ مڑا .

لِنگ ءِ بُرز کنگ : لِنگ ءِ ٹال کنگ ، دُمب ءِ بُرز کنگ ، پہ بے پکاریں کارے ءَ ٹھل ءُ شان کنگ ، سرءُ زنزی کنگ ، بے

ریش ءِ بُرش

دنتان ءِ بُرش

بُت کشّیں بُرش

رنگ ءِ بُرش

پکاریں تلّسی کنگ ، پکسانیں گپّے ءَ زهرگرگ یا ٹھل ءِ سُنٹ بوگ .

لنگانی بُرز کنگ : پہ وپتوابی کارسواری ءَ .

نام ءِ بُرز کنگ : مزن نام کنگ ، نام دار کنگ ، چہ ڇوانیں کارے ءِ کنگ ءَ وشنامی آرگ

نام ءُ توار ءِ برز کنگ : نام ءِ بُرز کنگ .

بُرزگ : (بُ ر ۔ زَگ) بُرزاد ، همازمین کہ بُرزانت ، ڈُمبگ ، تَل ، مُجپ .

بَرزَنگی : (بَ رَ ۔ زَ ن گِ ی) غوث اعظم عبدالقادر جیلانی ءِ منّوگریں مالدیانی مالدخنگ ءِ یک رهبندے .

بَرزو : (بَ رَ ۔ زَو) گوهر سارتی ، گیرٹو ، سکّیں سارتی ۔ بَرزہ ، بَرزو .

بُرزی : (بُ رَ ۔ زِی) بُلندی ، بُرزگ ، جھلی ءِ چپّ .

بَرزی : (بَ رَ زِی) بلوچی کیسہ پیکے .

بُرِسنگ : (بُ ۔ رِ ۔ سَنگ) دوسادیا بندیک یا کہ همے رنگیں چیزءِ دت مال وت وتی سرءِ پہ کمّام نیمونے ءِ بَرزیں ورگ ءِ یک بیگ .

بُرُش : (بُ ۔ رُش) بُرُوش ، چہ موّد ، سُوس یا دگہ انچیں چیزّءِ جوڑ کُتگیں دسپورچ کہ باز رنگیں ءِ پہ باز کار ءَ جوڑ کنگ بیت اِک ۔ ریش ءِ بُروش ، گدءِ بُروش ، دنتان ءِ بُروش ، لوگ ءِ بُروش [اے گال انگریزی یے : BRUSH] (بجار بُت)

- **بُرشکال :** (بُ۔رِش۔کال) بچار " بشکال "۔
- **بُرشکند :** (بُ۔رِش۔کَن۔دَ) بچار " بچکند "۔
- **بُرشکندگ :** (بُ۔رِش۔کَن۔دِگ) بچار " بچکند "۔
- **بِرَکت :** (بِ۔رَکْ) رَنگ ءِ پر ماننگاں بزاں " برزہ " " بہ مچّتی " " آزات بہ بئے "۔
- **بَرُوکّ :** (بَ رُکّ) بچار " برونک "۔
- **بُرَک :** (بُ۔رَ۔رَکْ) بُرَگ، وعدہ یا کار۔ یہودی ءُ مسلمان وتی مردیں چُکّاں گُلّ ءِ سرلوپ ءُ بُرّ اَنت ھمے بُرَگ ءُ ایشی ءِ دودءُ رُبیدگ۔
- **بَرَکت :** (بَ رَ۔کَت) چیزے ءِ باز بیگ، کمیں چیزءِ پہ باز مردم ءِ بس بیگ ءَ گُوش اَنت " برکت ئے کرتگ "۔ ماہ یا روچ ءِ برکت بیگ : بزاں بہ ڈگ یا اپر روگ، حساب کنگ ءِ " یک " ءِ بدل ءَ برکت گُوشّ اَنت۔ انچوش کہ برکت، دو، سے، چار۔
- **بَرَکتی :** (بَ رَکْ تی) ھماکہ گوں برکت ءَ سیادی کنت۔ برکت والا۔
- **بُرکی، بَرَکی :** (بَ رَکْ ی) یا (بَ رَکْ کِ ی) سکّیں مزیں گنتری۔
- **بُرگ :** (بُ رَگ) بچار " بُرّگ "۔
- **بُرَگ :** (بَ رَگ) تاھیر، اثر، اثرگی، زُرہ، زُرھگ، سکّیں مزیں تاھیر، بُرَگ وَرْدَوْریں تاھیر، سکّیں مزیں اوپار۔
- **بَرَگ :** (بَ۔رَگ) یک چیزے ءِ زیرگ ءُ روگ۔ چیزے ءِ گوں وت زیرگ ءُ روگ۔ مردمے وتی ھمراہ کنگ ءُ روگ۔

آپ ءِ بَرَگ : چیزے ءِ آپ بارت، بہارگ یا رُرت یا بئے ءِ دیگ۔ تاوان ورگ میار یگ بیگ۔ اک : " ترا آپ ءِ برتگ " دلوت ءَ آپ ءِ برگ : پہ آپ وارینگ یا آپ ءِ آرگ ءِ۔ دَرے ءِ ڈگار ءَ آپ دیہ وت تر یگ ءُ برگ۔ آرام ءِ برگ : بے تاھیر کنگ۔ آس برگ : " تپنگ ءِ بزاں شرپیگ ءُ تیر ءِ برگ۔ ایر برگ : چہ تُّک ءِ پہ لاپ جھلاو کنگ۔ پلنگ۔ باج برگ : گیش بیگ۔ باج ءِ برگ۔ کُتّگ۔ بار ءِ برگ : اولاک ءِ بار ءِ پہ منزل ءِ رسینگ۔ بد برگ : زھر گرگ، ندوش بیگ۔ بُن برگ : یکباری برگ۔ بیر برگ : ھملہ کنگ، پہ جنگ ءِ دیم ءِ روگ ءُ پیش دست بیگ۔ پادانی برگ : اگاں کسے گوں یک مردمے ءِ بدی یے بکنت کہ بے آسر ءِ بیت یعنی بدی کنوک ءِ پہ ھما مردم ءِ کار بکپ ایت بلے چہ میاریگی ءِ ٹُٹ ءِ کنت گُوش اَنت " پلانی ءَ اودءَ یاد نہ برانت "۔ یا " پلانی ءَ اودءَ چتور یاد برانت "۔

نام ءِ برگ : سک ءِ برگ، اگاں بک گئے پدا ءِ بد جنگ بیت گُوشّ اَنت " توا ئے گپ ءِ نام برتگ " کسے اگاں گوں کسے اگّ جنگ ءِ ءِ انت وگسیں مردمے اناگہ انا گہ وگجتّے کاں ءِ کنت گوں اگّ جنوک گُوش ایت " تو وتی گپ ءِ نام برتگ "۔ مردم ءِ دل شیاہ کنگ ءِ ھم گُوشّ اَنت " تو منی نام برتگ "۔

تاھیر ءِ برگ : بے تاھیر کنگ، بے آرام کنگ۔ تپنگ ءِ برگ : " تپنگ شرپگ ءُ آس برگ۔ تیرہ برگ : تیرہ آس برگ۔ ذَر برگ : چہ چیزے ءِ زانتکار بیگ۔ وانگ ءُ ذر برگ۔ گوں کسے ءِ سوج دیگ ءِ آئی ءِ سرجمیں سوجاں زانگ۔ دردءِ برگ : پہ درمان یا دم ءُ چوٹ دردءِ کُشّگ۔ دل ءِ برگ : دلگدار ءِ دوستار آئی ءِ دل ءِ بارت بزاں پہ وت پہ بے ساری وادار ئے کنت۔ جاھیگ مردم ءِ دل ءِ بارت کہ مردم مرا ایت بے پہ ایشی ءِ " دل ءِ کشّگ " ءِ گالبند راست تراَت۔

دم برگ : کھنگ، کِین کنگ، زندیگ چہ باز کارکنگ ءِ یا راہ ءِ روگ یا ذرکتّ کنگ یا گیشیں اوشتگ، تندگ یا وسیّ ءِ مردم ءِ جند کمیگ بیت ءُ یک رنجیں نزوری یے ءِ سما بیت۔

راہ ءِ برگ : کسے ءِ ماں راہ ءِ برگ۔ راہ ءِ دربرگ بزاں زانگ۔ روزگار ءِ برگ : پہ بے سرءِ بے آسری کارے سرجنگ۔ گوں بے سیتیں کارے ءِ ھولگ۔ زھر برگ : زھر گرگ۔ زھم ءِ برگ : بزاں مُبرگ۔ ساہ ءِ برگ کُشگ۔ ملکوت ساہ ءَ بارت

سرءِ بُرگ: بزاں جندءِ روگ تبل: "سربروت پہ بازار مال مُروت پہ بازار"۔ شرتءِ بُرگ: بجےءِ برگ۔ اگبگءِ برگ۔ کارءِ بُرگ: کارءِ دُرنگ۔ کتءِ برگ: کسے بیئگ۔ دیمءِ داستانءِ گشتہ کارایت ھاگوشداروک یکیں رندءِ اشتگیں بارت سے بزاں دربارت دُمیات کنت پہ دلٰ۔ گوءِ برگ: شاھدی دیگ۔ گواھی دیگ۔ گروءِ برگ: گروھتاچی یادگر اجیں مرداں گیشی کارے ءِ باج برگ ءِ گیش بیگ۔ لیبءِ برگ: گیشی بیگ۔ لیبءِ کنگ۔ لاپءِ برگ: دستءِ دیگ بزاں درنتی کلاپءِ بارت۔ بزاں لاپءِ رنج ایت۔ لچءِ برگ: چہ کسےءِ لچءِ اشتگیں ءِ یات کنگ۔ لوگءِ برگ: سالونکءِ تھلتءِ برگ بزاں سیرءِ جگیجیں شپءِ کر سالونکءِ بانورءِ لوگءِ برانت۔ مُردگءِ برگ: پہ مالشءِ گل کنگءِ برگ۔ مردمءِ برگ: مردمءِ دُزگءِ برگ یا پہ ھمراھیءِ ھاترءِ برگ۔ نگنءِ برگ: روزیگ برگ بزاں کسےءِ کارءِ روزگارءِ چہ آئیءِ دیم گرگ۔ وابءِ برگ: واھگدارءِ ژانگءِ پہ آئیءِ بےتاھیری مردمءِ وابءِ بارت بزاں واب نئیت۔ ھمے رنگءِ دگر دوستیں مردمءِ ھاترءِ شپاں دانگےءِ وھدءِ بےسیتیں گپ ءِ دیوان کنگءِ چہ آئی وابءِ برگ "بلانی دوتءِ ھچ نزبیت بلے منٹ وابءِ برتگ"۔ پہ وامءِ برگ: چیزےءِ پہ اےرنگءِ برگ کہ آئیءِ زرّ رندءِ دیگ بنت۔ ھوشءِ برگ: زانتءِ سماءِ برگءِ اژینگ۔ چہ بازیں گپاں یا کر جاکاں مردم پریشان کنگ۔ بےھوش، بےسار کنگ۔

بُرگ: (بُ۔ رَگ) چیزےءِ ارزگ بیگءِ رچگ۔ "ریپوڑ"۔ "دست جن ءِ برایت ءِ رچ ایت، لے گالءِ "بڑگ" ھم گوشنت۔

بَرَگ: (بَ۔ رَگ) بال برگ، ھیراں بیگ۔ ایاتکو بیگ۔ گنگ سربیگ (۲) کس نیں گیبی ءِ ھبگے۔

مُبڑگ: (مُ۔ ڑَگ) گوں کارچ یا دگر ابجیں چیزےءِ یک بیچرےءِ کپ کنگ، تل دیگ، راک دیگ، ٹکر کنگ۔ سوجاکیں یا تنگ سوریں یا تیپشیں چیزےءِ پلک یا گرکاں مبڑگ۔

آپءِ مبڑگ: آپءِ دِمبڑگ۔ گراب یا دوجیگءِ، گوازینگ یا آدست بیگ۔ بےسیتی کار کنگ انجوش کہ "آپءِ سرءِ کٹگ کشگ یا آپءِ منگ"۔

اَمبءِ مبڑگ: تبل: اَمبءِ مبڑگ ءِ مرگءِ پُل کنگ۔

بارءِ مبڑگ: بارانی مبڑگ: پہ جیڑھی یا پہ بدزوراکی کسےءِ باراں مبڑگ ءِ آئیءِ اولاکاں برگ۔

بندءِ مبڑگ: ڈگارءِ بندءِ جنگ بزاں کُڑگ ءِ آئی ءِ آپءِ براھینگ۔ دوستیءِ ھمدلیءِ کُٹگ "گوں ما بلانیءِ بندءِ براھنگ" "بلانی ءِ وتی بند براھنگ" ھمے رنگءِ اے بند پہ تپل "بزاں سار رنگیں ھر جیڑےءِ کہ دو چیزءِ یکجا بست کننت ءِ بزانت ءِ ھم منگ بیت بلے اے گالبند ھما ڈگارءِ "بند" ءِ گوں ھیادی کننت۔

بنتءِ مبڑگ: بگّءِ مبڑگ پہ واری دیگءِ۔

پلکءِ مبڑگ: آسن یا تھنگءِ پتءِ دراجیں ٹُکرءِ مبڑگ۔

پندءِ مبڑگ: دیریں راھےءِ روگ دراجیں راھےءِ مبڑگ۔

پنگءِ مبڑگ: جیبنےءِ کہ گندگیں کارے بکنت آئیءِ مٹءِ مبڑگ۔

پونزءِ مبڑگ: پہ بیرگیری یا پہ ردیں ورزمی کسےءِ پونزءِ پہ کارچ مبڑگ کہ گوش ھم مبڑگ بنت کہ ایشیءِ "گوشءِ پونز کنگ" گوش انت۔ بنام کنگ، نام دیگ، گندگیں کارےءِ سببءِ بدنام بیگ "بلانیءِ راجءِ پونز مبڑات"۔

پیشءِ مبڑگ: دازءِ مبڑگ، آزاتیں کارےءِ کنگ توری بیت ءِ کم بیت۔

تلارءِ مبڑگ: سکیں گرانیں کارےءِ کنگ۔

جانءِ مبڑگ: پہ واری دیگءِ جانءِ مبڑگءِ دیگ: ھر رنگیں کمک کنگ، سرءِ مال کمک کنگ۔ جگرءِ مبڑگ: سکیں واری

ریگ۔ گمانی جگرءُ بُرگ : بزاں ایجیں گراںیں گم کہ جگرءِ بُراَنت۔ جمبرءِ بُرگ : هورءِ گوارگءِ رند یا کہ جمبرءِ بندگءِ رند جمبرانی پُرگءُ پُرگ بیگءِ گار بیگ، ترس، هلاس بیگ، تُسیبت ءُ دیر بیگ، جیڑہءِ سلاہ بیگ۔ خنگءِ بُرگ : بزاں سلاہ بیگ، سهلءُ ترانِ بیگ۔

جنگلءِ بُرگ : مرزبیں کارے کنگ، پہ کشت ءُ کشارءِ زمین جوڑ کنگ۔ جنگلءِ بُرگ۔ چاتءِ بُرگ : تلاریں زمینءِ چات ءُ جنگ۔ چاہءِ بُرگ : تلاریں زمینءِ چات ءِ جنگ۔ چرءِ بُرگ : ڈراهیں کنٹ ءُ جنگ کہ پہ آسں روک کنگءَ کارمرز بیت یا کہ کلاتءِ جاگردءِ پہ دیمپانی۔ چکءِ بُرگ : یهوری ءُ مسلمانانی زودءَ رسیدگ اِنت کہ جُکانی لُلءِ لومبکءِ بُراَنت۔ چمءِ بُرگ : داکتری ءُ درمانکاری بُرّ بہیں کنگ۔ دارءِ بُرگ : جان کُشیں کار کنگ۔ چہ جنگلءِ دارءِ بُرگ۔

دپءِ بُرگ : ناهءِ بابات، یادگ ایجیں چیکےءِ دپءِ بُرگءِ ہچ کنگ۔ تیزءِ سوچاکیں چیزے کہ ورگءِ دپءِ بہ بُرّایت۔

دُرچکءِ بُرگ : پہ دار یا پہ کاد ءُ هاڑءِ دُرچکءِ گڈگ۔

دروگءِ بُرگ : بزاں دروگ بندگ، دروگ تُراشگ۔

دروگانی بُرگ : دروگانی پاشک بیگ۔ راستءِ سهرا بیگ۔

دستءِ بُرگ : وتءِ زوریں تاوان دیگ۔

دلءِ بُرگ گمانی : دل بُرّیں گم دلءِ بُراَنت۔

دلوٹیگءِ بُرگ : دلوٹیگ کہ یا کبیت ایشیءِ درمان وارگءِ یک رهبندے ایشیءِ بُرگ اِنت بلے پہ دمءِ چوپ ءُ رکءِ پکءِ۔

دمبءِ بُرگ : بنگ کنگ، نشان کنگ، بنام کنگ، بے رند کنگ۔

ڈمبگءِ بُرگ : بُرزگیں جاگھےءِ بُرگءِ گوں زمینءِ هملسون کنگ۔ کارےءِ پہ تچکیں رهبندے دور دیگ۔

ڈکءِ بُرگ : تنکیں کوهی راهےءِ بُرگءِ مزن کنگ۔ گرانیں کارے کنگ۔

ڈلوکءِ بُرگ : پہ ڈلوک جوڑ کنگ۔ سنگ بُرگ۔

ڈوکءِ بُرگ : جان کُشیں کار کنگ۔ سنگ بُرگ۔

راهءِ بُرگ : دراهیں سات جنگ، پند جنگ، مشکلے آسان کنگ۔

رگءِ بُرگ یا کہ رگانی بُرگ : پادءِ اِشکیاں بُرگ۔ وهداں مرداراں وتی جستگیں گلامانی پادانی رگ بُرّاتگ اَنت کہ تتک مہ کن اَنت۔ ایشیءِ گُرّ بچو کنگ، هم گوشنت۔

زبانءِ بُرگ : پہ واری دیگ۔ پہ پانڑپءِ بجار گوشگ "اگاں تو دگہ بےجوش گوش ئے تئی زبانءِ بُرّاں"۔

زروٹیگءِ بُرگ : پہ درمان ءُ هاڑءِ پہ رک ءُ پک ءُ دمءِ چوپ گوشانی سرءَ پہ اشترگ جن اَنت کہ زروٹیگ روت۔

سرءِ بُرگ : گُشگ۔ سنگءِ بُرگ : جان کُشیں کار کنگ۔

شاهءِ بُرگ : دُرچکءِ شاه ءُ لمبءِ بُرگ۔

شرتءِ بُرگ : شرتءِ پروشگ، بےءِ پروشگ۔

شیرءِ بُرگ : ذگریں شیر کہ دیرءَ ایر بیت یا پہ تیزیں بوےءِ بُرّایت۔ مستگ دیرءَ ایر بہ بنت یا کہ من اش گیش بہ بنت گڑا تُرش بنت ءُ آپ اش هم جتا بنت۔

کاهءِ بُرگ : کاهءِ رنگ۔ رکءِ بُرگ : رک رنگ۔ رکءِ ناک هم بُرّایت۔ چوکءِ اشترگءِ سک بارگ بُرّایت۔

کچرکءِ بُرگ : تیزیں چیکےءِ لورےءِ کچرکانی نازرکیں پوستءِ بُرّایت۔ چنٹءِ ورگءِ بازیں کچرک ریش بنت۔

کرسءِ بُرگ : گرابءِ بوجیکءِ دگہ دریائی اولاکانی همسادءِ بُرگ کہ گوں دگہ دریائی اولاک یا کہ تندرءِ بستگ۔ همراهءِ یلہ دیگ۔ دُرودهگ، یلو دیگ۔ چہ تاوانءِ بیرانیءِ ترسءِ چہ همراهاں سرسند بیگ۔

گورءِ مُبزّگ : گورروتی راہ ءُ وت مُبزّایت۔

گورجوءِ مُبزّگ : گورجو جوڑ کنگ کہ پکشارءُ آپ رسینگ بہ بیت۔

کوہءِ مُبزّگ : جان گُشّیں کارکنگ

کھنءِ مُبزّگ : کھنءِ آرگ ، کھنءِ کشّگ۔

گکارءِ مُبزّگ : کوہءِ مُبزّگءِ گکار جوڑ کنگ۔

گامءِ مُبزّگ : چُکّ کہ نوکی پاداں کپ ایت گُواَئی ءِ گاماں مُبزّاَنت۔ مُچّی تریں پیش زیراَنت چُک ءِ پاداں پاند کنءَ انت۔ لوگ ءِ دپ ءِ مشکرءِ روگن اشکل) آئی ءِ دپ ءِ دینت ءِ گوں تیزیں کارچےءِ ھمے پاندءُ مُبزّاَنت ءُ بیکّے آئی ءِ کوپگاں کنت ءُ پہ ڈُرک گُشّے راہ ءِ روت ءُ ڈُرک ءِ پدءِ کیت۔ وشمی الیش انت کہ چُک راہ ءِ زوت زوت ءُ تیز بیت ءُ زندمانی ءِ کاراں تنءُ ھمے رنگ ءِ زُرنگ بیت۔

لاپءِ مُبزّگ : بچّےءِ روزبگ ءِ ہچ گرگ۔ لاپ ءِ لگت جنگ بچّےءِ گمن ءِ ہچ گرگ۔ وت کم ورگ ءُ وتی پاکہ دگرکسےءِ رودینگ۔

ماھیگءِ مُبزّگ : مُتحرکنگ ، مَتّءِ مُبزّگ : بتام کنگ پاکہ بدیں کارءِ سزاءُ جوش کنگ۔

مچءِ مُبزّگ : مچ ءِ ھوشانی مُبزّگ۔

مبکتءِ مُبزّگ : گُکرّمےکہ ھیکءِ روتءِ آئیءِ سرپی کرزء۔ گُڈّی سرءُ کہ دُمب ءِ مُکتّ ایت کہ دبزی انت مُبزّ انت۔

ناپگءِ مُبزّگ : مُچکءِ پیداگ بیگ ءِ زند آئیءِ ناپگ ءِ رگ کہ گوں پوشءِ۔ ستّ انت ءِ مُبزّاَنت جتائےکن آنت

ناہءِ مُبزّگ : ناہ کہ مال پات ءِ انت مُبزّگ ءُ آئی ءِ دپ ءِ ہچ کنگ۔

نمبءِ مُبزّگ : نمب اگاں بازبیت بلے روچ کہ درکیت چہ الیشی ءِ گرمیءِ ھلاس بیت گوش انت ءِ نمب ءِ نی مُبزّ ءَ اتنگ ءِ۔

نودءِ مُبزّگ : جو جمبرءِ بیتہ پتہ بیگ ءِ گار بیگ۔ نوزانی مُبزّگ ، نودھر وھد بازبنت بچّےءِ جمبر نہ بیت۔

● **برگشگ :** (بِ زَ - گَ - شَگ) پرگشگ ، پرترگ ، چہ یک جاورےءِ پہ دگر جاورےءِ ترّگ۔

● **بَرگشگ :** (بَ زَ - گَ - شَگ) بدءِ گشگ ، بدءِ ترگ ، دیمءِ نابوریءِ دیگ ، بھتءِ بَرگشگ ، بھتءِ بَرگیگ ، پہ جھلادءِ سرءِ دیگ۔ بت : بھتءِ گلو برگشتگ ثُرتگ ءِ نام پرتل بوت۔

● **بُرگو :** (بُ زَ گُ و) پچکاری

● **بُرگہ :** (بُ زَ - گَہ) گلنگر، بچلّ، ایرگّواتی یا ایرگّواتیانی ایرگّواتی : بزاں گلنگر۔ بچلّ یا ایرگّواتیاں پدءِ گُوات ءِ دینت ءُ چہ ایشانی ایرگّواتیاں دبرتیں دان ءِ زیراَنت ، اے بَرگہ ناشءُ بَرماشءِ گیشتر بیت ءِ شھرُوءِ کم۔

● **بُزگی :** (بُ زَ گی) ہماچیزکہ آئیءِ مُبزّاَنت بزاں مُبزّگ لوٹ ایت۔

● **بُرمش :** (بُ - زَم - مَش) سکیں کسانیں توارکہ ھیلتے اِشکنگ بہ بیت بلے اے بُرمش مردمءِ گالوارءِ توار نہ انت۔ باد بُرمش : کسےءِ راہءِ روگ ءِ پادانی توار۔ بُرمش ءُ چڑکہ : بادبُرمش ءُ گالوارءِ چڑکہ ، چڑکہ مردمءِ گالوارءِ ھسبءِ کسانیں توارے۔ (۲) روژنانی ءِ سکّیں کسانیں ثُرنگ یا مُبزّانز۔ (۳) ورپش کنگ ، ہچ گُوگ۔

● **بُرمشک :** (بُ - زَم - شَک) کاھے کہ الیشیءِ "ورمشک" ءُ "بُرمُشک" ، ھم گوشش انت۔

● **بزُمشگ :** (بِ زَ - مُ - شَگ) پرمشگ ، چیزےءِ سرءِ یا بُرسیرءِ چیکءِ مُشگ چوکہ چرپ کنگ ءِ۔

● **بُرناک :** (بُ - زَ - ناک) ھماچیزکہ بُرایت بزاں بورہ بورہ ءُ ایردگ ایردگ بیت ءُ رچ ایت ، بُرُروک ، مُبزّبُرانک ، بُروک۔

● **بُرّناک :** (بُ - رّ - ناک) ھماچیزکہ آئی ءِ کرّہ تیز انت ءُ اگاں دست یادگرچیزےءِ مالدیاانت آئی ءِ مُبزّ اَنت۔ بُروک

بُرنج : (بُ ۔ رَن ۔ ج) ھمے دان کہ گرّادانت ءُ ہَتّ بیت (۲) چہ زمین ءَ در کُتگیں مادنے کہ رنگ ءِ زرد انت : گُڈ ۔ (بچار بُت

بُرنجاسک : (بُ ۔ رَن ۔ جا ۔ سَک) درمانے ۔

بُرنج سیسی : (بُ ۔ رَن ۔ ج + سی ۔ سی) سیسیئیں مُرگ ءِ ذاتے بلے چہ سیسی ءَ کستر انت ۔

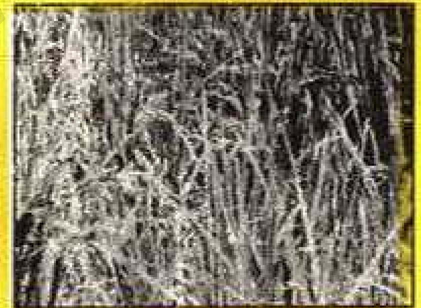
بُرنجل : (بُ ۔ رَن ۔ جَل) بچار "بُرنگُن" ۔

بُرنجن : (بُ ۔ رَن ۔ جَن) بچار "بُرنگُن" ۔

بُرنجی : (بُ ۔ رَن ۔ جی) بُرنجیگ : ھماکہ گوں بُرنج ءَ بُنیادی کنت ، ھما زمین کہ اودءَ بُرنج کِشگ بیت ۔
(۲) بلوچستان ءِ یک جاگہے ءِ نام اِنت ۔

بُرنجیگ : (بُ ۔ رَن ۔ جی ۔ گ) بچار "بُرنجی" ۔

بُرنگ : (بُ ۔ رَن ۔ گ) کہ زیں کا پرے کہ آئی ءِ سرءَ دھکان وتی سامانان ایر کن اَنت ۔ اَیشی ءِ بندگ ءِ چار دارمک کن
اَنت کہ چار دار ءِ سرءَ ءِ رِچَنت ءَ لاپ دار مان ءَ کن اَنت لے اے پنگ بیت ۔ (بچار بُت

بُرنج ءِ ڈگار

بُرنگ

بُروان

بُرنگان : (بُ ۔ رَن ۔ گان) وانگو ، بتاگ ۔

بُرنگڑ : (بُ ۔ رَن ۔ گڑ) بچار "بُرنگُن" ۔

بُرنگل : (بُ ۔ رَن ۔ گَل) بچار "بُرنگُن" ۔

بُرنگُن : (بُ ۔ رَن ۔ گُن) بُرنگڑ ، بُرنگل ، بُرنجن ، بُرنجل : ھما مُود کہ چہ ڈُکّی ءَ مَنگل مَنگل بنت ۔ بُرنگنیں ڈاچی ، بُرنگنیں پیش

بُرو : (بُ ۔ رَو) بچار "بُرد" ۔

بُرو : (بُ ۔ رَو) برو : "روگ" ءِ پرمانگال بزاں روگ ءِ کار ءَ بکن ۔

بُروان : (بُ ۔ وان) من بروان بزاں من روگ ءِ کارءَ بکنان ۔ اے پہ بازءَ ھم کارمرد اِنت اَک : ما بُروان
بزاں ما روگ ءِ کارءَ بکنیں ۔

بَروان : (بَ ۔ رَ ۔ وان) چمانی کاسگ ءِ سرءِ بُڑی زہ ءِ ھرکیے ۔ چمے پُر بُڑی نیمگ ءَ چہ مُورک ءِ بگر دا تنگہ ءِ کُشّاں ءِ ءَ زراجی ءِ
کمان رنگیں مُود ۔ کُبلیں بُروان : ھما بروان کہ مُورک ءِ جاگہ ءِ گُراش ھوار اِنت ۔ بچار بُت

بروانک : (بُ ۔ روان ۔ کَ) بچار "بروان" ۔

بروبر : (بَ ۔ رُو ۔ بَر) بچار "برابر" ۔

- **بُروت** : (بَ ۔ رُو ۔ ت) سر بُری لنٹ ءِ سرءِ مُود کہ مردیں ءِ پر بیت ۔ رستراں ھم بروت پران بلے ٹال ٹال اَنت ۔ بچار بَت
- **بَروت** : (بَ ۔ رَو ۔ ت) بہ رَوت : بزاں روگ ءِ کارءِ بکنت ۔
- **بروت** : (بِ ۔ رُو ۔ ت) بہ رُوت : رُوت بکن پہ ہدیں رنگے گوشگ بیت بزاں مُبور ، ھمے رنگ دَرد لاپ بکن ، ھون چِتّر بکن ، بہ ٹِپک ۔
- **بُروشّ** : (بُ ۔ رُو ۔ شّ) بچار بُرُشّ
- **بَرُوک** : (بَ ۔ رُو ۔ ک) برگ ءِ کارءِ کنوک ۔
- **بُرُوک** : (بُ ۔ رُو ۔ ک) بُرِّ ناک : ھما چیزءِ کہ " بُرّایت " ۔
- **بُرّوک** : (بُ ۔ رّ ۔ رُوک) ھما چیز کہ تیز اِنت ءُ بُرّایت ، انچُش کہ تیز ءِ کارچ ، تیز ءِ زھم ھما مردم کہ بُرّگ ءِ کارءِ کنت بزاں بُرّگ ءِ کارءِ کنوک (۲) دست ءِ سروش یا مُک ، چانچوٹ ۔
- **بَرونک** : (بَ رُو نَ ک) بچار " بُرنک " ۔
- **بُرھدار** : (بُ ۔ رَہ ۔ دَار) بُراھدار ڈَولدار ، زیبدار ، جلوہ ناک ، ھما کہ بُراہ ءُ ڈَول ئے ھست ۔
- **بُروھی** : (بُ رو ھِ ی) بچار " بُراھوئی " ۔

- **بُرھکار** : (بُ ۔ رَہ ۔ کار) نماکار ، تزار کار ، ھما کہ سمبھینگ ءُ بُراھدار کنگ ءِ کارءِ بلد اِنت مھناک ءُ بُرھکار : ھما کہ مھناک ءُ زیبدار کنگ ءِ کار ھمائی ءِ سرءِ اِنت ۔ تامرانی بُرھکار : ھما کہ تامرانی جوڑ کنگ ءِ کارکوکانی یا ھر چیزءِ جاگھے ءَ تامر گرگی اِنت آمانی ڈولدار کنوک ءُ سمبھینوک ، لوگانی بُرھکار : ھما پہ مُزّ مردمانی لوگاں سمبھیں اِیت ۔
- **بُرھنگ** : (بُ ۔ رَہ ۔ نَگ) جانڈر ، ھما مردم کہ آئی ءِ جِچ گُد پرہ بیت ، کسے کہ آئی ءِ گُد گور ءَ اِنت بلے چہ بے سمائی ءَ بایک چہ گُد ءِ درّتے ءَ آئی ءِ بیک چیریں اندامے پسھرا بیگ کہ نہ باید چوش بہ بیت ، ھر جیبے کہ جِچ ئے پرد بیت پاشک ۔ بُرھنگ کنگ : پاشک کنگ ، ھماگپ ءِ زاھر کنگ کہ نہ باید چوش کنگ بہ بیت ۔
- **بُرّی** : (بُ رّ ی) ھما گوں بُرّ ءَ شیادی کنت ۔ بُرّءُ بیدی ۔ ایپا (عیلی) بُرّی یک لچ کارے بوتگ کہ آئی ءُ بازیں لچ ماں جام ڈَرک ءِ نام ءَ شنگ کنگ بوتگ اِنت ۔ بازمردم شیہ مرید ءَ ھم بُرّی گوش اَنت کہ شھر ئے لیہ داتگ ءُ بُرّءُ بیدھال شنگ آت ۔
- **بُرے** : (بُ ۔ رے) یک برے : یک رندے ، یک گشتے ، برے برے : وھدے وھدے ، گدی گدی ★
- **بُرّے** : (بُ رّ ۔ رے) کپتریے ، بندے ، رُمبے (۲) نموزیے ، وڑے ، تراشے ۔ دگہ بُرّے : بزاں دگہ نموزیے ، دگہ وڑے ، دگہ تراشے ★
- **بِریان** : (بِ رِ یان) پکگیں ، کباب ، ھُشک بیج ، برنگک ، برتگگیں
- **بِریانی** : (بِ رِ ۔ یا ۔ نی) بریان کرتگیں ، ھما برنج کہ بریان ئے کن اَنت ءُ گرا دانت ۔ مردچاں باز روگنیں گوشت ءُ

بتّ ءِ گوشت اَنت ۔

بَرِّیانی : (بَ رْ ۔ رِ ۔ یَا ۔ نِی) دشتیاری اَچ پُرتوءِ چیبر جاگھےءِ نام اِنت ۔

بَریبر : (بَ ۔ رے ۔ بَ رْ) بچار "برابر" ۔

بُریتک : (بُ ۔ رِ ۔ نے ۔ تْ ۔ کْ) بُریجگ ءِ گوستگال بزاں کسے ءَ بُریجگ ءِ کار کُرت ۔

بُریتگ : (بُ ۔ رِ ۔ نے ۔ تْ ۔ گَگْ) بُریجگ ءِ "دیرگوستگال" بزاں کسے ءَ بُریجگ ءِ کار کُرتگ ۔

بُریج : (بُ ۔ رِ ۔ نے ۔ جْ) بہ بُریج : بزاں بُریجگ ءِ کار ءَ بکن ، پرمانگال اِنت ۔ کباب بکن ، ھُشک ءِ بکن ۔

بُریجگ : (بُ ۔ رے ۔ جَگْ) گوشت یا دگہ چیزے گوں روگن ءَ تہنءِ سرءِ یا آس ءِ سرءِ ھُشک ءِ کنگ ، کباب کنگ ، پچگ ءُ کباب کنگ ۔

بُریزن : (بُ ۔ رِ ۔ زَن) نگن پچگ ءِ یک کمپھیں تروُنے ۔ ایشی ءِ نگن ءِ ھم "بُریزنی" گوشت اَنت ۔

بُریزنی : (بُ ۔ رے زَنی) بُریزنی نگن ۔

بُریس : (بُ ۔ رے ۔ سْ) بلوچستان ءِ تیاب کرءِ بندرے کہ گو تُرءِ روکپت ءَ اِنت (۲) تاب ، ریس "بُریسگ" پرمانگال بزاں "بہ ریس" یا "بہ بُریس" ۔

بُریسگ : (بُ ۔ رے ۔ سَگْ) سادءِ بُریسگ ۔ تاب دیگ ، دو یا گیشتر پیشّ ءِ تالاں تاب دیان ءَ یک دگرءِ پُشت ءِ پر ترپان کنگ کہ گردءِ مُھر بیت ۔ دو سادءِ یکجا بُریسگءِ زند ترپں سادے جوڑ کنگ ۔ ریسگ ۔

بُریک : (بُ ۔ رِی ۔ کْ) بیکّ ، ملگور ، مھیر ۔

بِریک : (بِ ۔ رِی ۔ کْ) آپاری گراب [چہ درآمدیں گالےءِ زیرگ بوتگ] ۔

بُرین : (بُ ۔ رے ۔ نْ) رَاڑ ، ڈراجیں ٹکر ، بُرا انگیں چیزےءِ ڈراجیں ٹکر ، بُرگ ءِ جہند ، بہین ۔ "بُرہین" یا کہ "بُرّ بُرین" ۔ (SURGICAL OPERATION)

بُرّیں : (بُ ۔ رے نْ) بُرّ + ایں : بزاں ما بُریں یا ما بُرگ ءِ کار ءَ کنیں (۲) ھما کہ "بُرّ" ءَ پہ اک : بُرّیں ڈرچک ۔ ★

بِریں : (بِ ۔ رَے نْ) بہ رواں یا بروَیں بزاں مارُوگ ءِ کار ءَ بکنیں یا بیاردیں بزاں بیا مارُوگ ءِ کار ءَ کنیں ۔ ★

بُرّیں : (بُ رْ ۔ رِ نے نْ) ھما کہ بُرّ اَنت ۔ وانگیں ھیرائیں ۔ ★

بُرّیل : (بُ رْ ۔ رے لْ) ھما کہ "بُرّ" اَنت بزاں "زامگ" اِنت ، ھُرز انگیں ، ایاشکو ۔

بُرینک : (بُ ۔ رے ۔ نْ ۔ کْ) ھما سُرگ ءِ دراٹی کہ مُدّ رُک ءَ ریم ھوار اِنت کہ لاپ ءِ درد ھم دنت ۔

بُرینگ : (بُ ۔ رے ۔ نَ گْ) چم ءِ "رینگ" بچار "رینگ" ۔

بُڑ : (بُ ۔ ڑْ) ڈڈ ۔ جوڑ ، [درآمدیں گالے] ۔

بڑاکو : (بَ ۔ ڑَا ۔ کو [کُو]) بچار "بڑانکو" ۔

بڑال : (بَ ۔ ڑَا ۔ لْ) ستال ، رکتہ ، گپ ، یک مزنیں گُزگیں کارے ، رندگپ ۔

بڑانکو : (بَ ۔ ڑَانْ ۔ کو [کُو]) بڑاکو : کاٹھے کہ ھرسے وارت ۔ اے کاہ چو گوماز ءِ اِنت ءُ وارسے نہ ءِ ٹنگ اِنت ءُ بوگ بوگ اِنت ، بوگ ءِ ھم چپ ءُ چوٹ اَنت بزاں چوکرلے دگرنکاھاں ٹال ءِ تیجک نہ اَنت ۔

بڑانکہ : (بَ ۔ ڑَانْ ۔ کَہْ) بچار "بڑانکو" ۔

بُڑبُڑ : (بُ ڑْ ۔ بُ ڑْ) گُڑگُڑ ، بیکاریں جاک ءِ جلق ، بے سیتیں جاک ءُ بے نیں گپ ۔

بُڑبُڑگ : (بُ ڑْ ۔ بُ ڑَگْ) آپ ءِ چہ زمین ءَ ٹک ٹک ءَ در آیگ ءِ یا آپ ءِ ظروگ ءِ توار ۔ ★

- **بڑک :** (بَ۔ ڑَ۔ کْ) بڑول، بڈول: ڈَل، دست یا رُگّگ بزان ھما بارگیں روت کہ وت ءِ دگہ ذرچک ءُ دارءُ ڈنگران پتاایت۔
- **بُڑگ :** (بُ۔ ڑَگْ) بُرگ، ایردگ ایردگ بیگ، چورکیگ، بیگ یا کہ چوشیں رچگ۔
- **بڑنگ :** (بَ۔ ڑَنْ۔ گْ) بے وڑ، بے راہ، بے راھبند، گُدءَ اڑنگ بڑنگ دوچگ بزان پہ بے راھبندی دوچگ، کہ بڑنگی دوچگ۔ مردینی نامے۔
- **بَڑو :** (بَ۔ ڑُو) مردینی نامے۔ بلکیں ھما بڑول یا بڑک اِنت،
- **بڑوا :** (بَ۔ ڑَ۔ وَا) ھما مردم کہ بدکاریں جنینانی دلالی ءَ کنت ؛ گال دراَمد!
- **بڑول :** (بَ۔ ڑُو۔ لْ) بڈول، بُڑک، بڑو، ڈَل، ھما بارگیں رگ کہ وت ءُگوں ذرچک ءَ دارءُ ڈنگراں پتاایت، ھچک، بازمردم ھمے پچکیں ول، جبہ ءُ حم گوشش اَنت۔
- **بُڑی :** (بُ۔ ڑِی) مردینی نامے۔
- **بُز :** (بُ۔ زْ) تنگ، چپ، پہ کاگز، گُد، تختگ ءُ دگہ ابچیں سِتیں چیزاں گوشگ بیت کہ تنگ ءُ جنت اِک : اے کاگز بزانت، اے گد بُزانت۔

بُز

بزدوں یا بزبر : دوچگ بزاں دیوال یا دگہ ھمے رنگیں جیڑہ ءَ پہ گل یا چُن دوچگ بلے بازگُپ کارمرد کنگ کہ دوں تنک مہ بیت۔

بزدیم : ھمامردم کہ آئی ءِ دیم ءِ پوست زندءُ بُزانت

بزبیگ : دل، تن پہ بزاں زبم بیگ۔ جمبر ءِ تن ءِ بزبیگ : بزاں کہ چست بیت آئی ءِ تن ءِ سک سیاہ بیگ ءُ تن ءِ بزبیگ : آئم بیک وی کاراں پہ جوانی شربیگ، ھمے رنگءَ "تن ءِ بزکنگ"۔ باز جاگہ ءَ "دل پہ بد بیگ" ءَ "بزبیگ" گوشش اَنت،

- **بَزّ :** (بَ۔ زّ) مادگیں سیاہ پُش۔ (بجارمُت)
- **بِزّ :** (بِ۔ زّ) ھمامال کہ ستیت نے بزمان اِنت، شریں چیزے کہ ھرکس پہ آئی ءِ رسگ ءُ امیت واراِنت۔
- **بِزار :** (بِ۔ زَا۔ رْ) مرچ، گھنیچ، الگدار، پلپل ءُ دگہ ابچیں چیز کہ ماں گوشت ءُ ماھیگ ءَ نارشت ءَ کن اَنت۔ اے دُو راست اِنت بلے گوشتی بزار ءُ دومی ماھیگی، گوشتی بزار ءَ سیاھیں پلپل، دارچینی ماں کن اَنت۔
- **بزامبلد :** (بِ۔ زَام۔ بَ۔ لَد) بزامبلد۔ بزانت بلد
- **بزان :** (بِ۔ زَا۔ نْ) تو بزاں، زانگ ءِ پہ مانگال، گپ ءَ نہ ءُ کسے ءِ سرپدکنگ ءَ گوشش اَنت کہ تازی ءَ "اعنی یا یعنی" بزانت ءَ انت۔ پہ باچکو ءِ بزانت ءَ ھم کارمرد بیت اِک : "بزاں تو منی براتے"۔ بزاں براتءِ بدل یا چوکہ برات ءِ ھمسرے۔

دگ جاگھے پہ گپ" اَلم کنگ ءَ اک : تو بزان ! کہ من نیایاں ،، بزان لے گپ ءَ توشر سر پد بہ بے کہ من نیایاں ،

- **بزاناں :** (بِ - زانان) من بہ زاناں، من زانکار بباں۔
- **بزانت :** (بِ - زانَ - ت) یک انچیں گالے کہ زانگ ءَ بیت کہ چے ات یہ مردم ءَ سر پد کنگ ءَ ھمیشی ءَ جند ءَ مثیں آساں ترین گالے گُڑ شگ یا کہ گوں دگہ گالان آئی ءَ گشتار کنگ ءَ گوشدار وک با داتوک ، چہ مراد ءَ سر پہ کنگ ۔ ھمے آسایں "گال یا گشتار" ھما گال ءَ "بزانت" اِنت ۔ [تازی : معنی : می ننگ MEANING]
- **بزانبلد :** (بِ - زانَ - بَ - لَد) بچار "بزانت بلد"
- **بزانت بلد :** (بِ - زانَ - ت - بَ - لَد) ھما وانگی کہ آئی ءَ تہ ءَ گالانی بزانت ءِ مراد گشینگ بیت، ڈکشنری ، لیگزیکن (DICTIONARY - LEXICON)
- **بزبان :** (بَ زَ - بَان) بزبانی ، سواس ءَ راستے کہ سک رندءِ بزگوپگ بیت ۔ ھما چیز کہ بزگو پگ بوتگ ، بزگواپ ءَ بزبان : ملکے۔
- **بزبانی :** (بَزَ - بانی) بزبان ، بزگو پگیں سواس ، بچار " بزبان " ۔
- **بزپاد :** (بَزَ - پَاد) ھما کہ پادءِ بزانت ، بزان گوشتاک آنت یا کہ پادانی دل ءَ پوست ءِ بزانت ۔
- **بزپوست :** (بَزَ - پوسْ - ت) ھما چیز کہ آئی ءَ پوست بز بہ بیت ءَ ھما مردم کہ ھبرءِ ءَ تو ءَ رایت ، چم جھل ۔
- **بزتاک :** (بَزَ - تا - کُ) من کہ تاک ءِ بز بہ بنت ۔ بز تاکیں کتاب با دپتر کہ آئی ءَ کاگد بز بہ بنت ۔ بز تاکیں ڈرچک ، ھما ڈرچک کہ آئی ءَ تاک بز بہ بنت یا کہ سک باز تاک ءِ پہ بیت (۲) ھمے بزیں کاگد کہ آئی ءَ سرءَ نندی نبشتہ اَنت ءِ ڈیال ءَ دیم دیئیت یا کہ ھما بزیں کاگد کہ وشتیں روچیاں پہ کسے ءَ پہ مراد باقی یا کہ پہ لوٹگ ءَ دیم دیئیت ۔
- **بُزچین :** (بُ زُ - چِے - نَ) گرماگ ءِ ھمے دھکہ کہ پانی موداں چن اَنت (مئی - جون) ۔
- **بُزدار :** (بُ زُ - دَار) ھما مالدار کہ بُز داراِیت ءَ آئی ءَ ما بیشتر بُز اَنت ۔
(۲) بلوچ راج ءِ یک تکے ، نام اِنت کہ بندرءِ کاراشی بُزدار گ بوتگ ۔
- **بُزدل :** (بُ زُ - دِلْ) تُرسوک ، ھما کہ سک تُرس اِیت ۔ کسان دل ءُ مُزوردل ، بزاں ھما کہ دل ءِ چو بُزءِ دل ءَ اِنت ۔
- **بزران :** (بَ زُ - رَانْ) پادءِ ران ءِ بزیں جاگھ چہ کلک ءِ جھل اِنت ۔
- **بُزرگ :** (بُ - زُرْ - گَ) مزن ، مستر ، مزنیں مردم ، بُنگراھی ھما مردم کہ چہ وتی نیکیں ھرمتاں پہ بُرزیں جاگھے رس اِنگ اِنت بزاں نیگراھی آریپ ، ولی ۔
- **بُزرگ زادگ :** (بُ - زُرْ - گَ - زَا - دَگ) بُزرگ ءِ چُک ءُ نماسگ ۔ بلوچانی یک تکے ءِ نام اِنت ۔
- **بُزرگی :** (بُ - زُرْ - گی) بزرگ بیگ ، مزنی ، مھتری ۔
- **بُزک :** (بُ - زُ - کْ) کسانیں بُز ۔
- **بزکار :** (بَ زُ - کَار) یک چیزے کہ بز بزءِ جوڑ کنگ بوتگ ۔
- **بزکار :** (بَ - زَ - کَار ، بَ - زَ - کْ - کَار) بزگیں مردم ، وار ، بے شدت ، گریب ۔
- **بزکار :** (بَ زَ زَ کَار) بزگیں مردم ، بے شدت ، بے پُسات ، گریب ، بزکار ۔
- **بزگ :** (بَ - زَ - گَ) بزی ، تنگی ، چپّ ، شیاھیں جمبرے ، بزیں مگرے انچوش کہ : " چہ رودرآ تک ءُ بزگے چست بوتگ ۔ (۲) بزّگ ۔
- **بزّگ :** (بَ زّ گَ) وار ، آزاب ، بے وس ۔

- **بُزگر :** (ب زَ - گَ رْ) دھکان ، دھکان کار ، شماں مردم کہ کشت ءُ کشار کنت ، شریک ، ھماکہ پہ نیمگی یا پہ مُزّ ءُ تھر ءُ دگاراں کِش ایت [چہ پارسی : برزیگر]
- **بُزگُل :** (بَ زْ - گُ لْ) بُزانی رنگ ، بُز : مادگیں شیاہ پس ، + گُل (رنگ)
- **بزگوشت :** (بَ زْ - گُ وْ - شْ - تْ) پاد یا دست ءِ ھما جاگہ کہ گوشت ءِ بزتر بات - پادءِ گُردگ .
- **بزم :** (بَ - زْ - مْ) بزیں یک تلیں بیادگر مزنیں تھتانی سرءَ تچ کنگ بیت ءُ ھمے زگمیں تنک تریں بیادگر پہ خندگ ءُ چیر گیجگ بیت ، بوب ، بزیں گندل ، پہ ھر بزیں چیزے ءِ پہ زور گوشگ بیت .
- **بزناز :** (ب زْ - ناز) جنینی نامے - بازناز .
- **بُزو :** (بُ - زُو) بُز ، بزگ ، کِسانیں بُز ، بُزدار ، بُزی (د) ، کسی گالوارءُ بُزور یا بُزور ءِ گونڈ گال بزان بزیر .
- **بزور :** (بُ - زْ - وَ - رْ) بزور ، بُزور ، بزیر ، زُورگ ءِ پرمانگال بزان زُورگ ءِ کار ءُ بکن ، دست بجُہ .
- **بُزی :** (بُ - زِیْ) ھماکہ گوں بُز ءِ شیادی کنت ، بُزداریں مردم .
- **بُزی اِز بونک :** (بُ - زِیْ - اِ زْ - بُ وْ - نْ - کْ) ازبونک دریائے کدُور است اِت یکّے ورگی ءِ دومی بُزی .
- **بزیر :** (بِ - زِیْ - رْ) بزیر ، بزور ، زیرگ ءِ پرمانگال بزان زیرگ ءِ کارءَ بکن - بُرت ءُ بزیر : زُرت ءُ زور ، دسے زیرءِ دارءُ دھش ، داد ءُ من تئی بزیراں سگ اِت نکناں بزاں تئی بزیرانی زیرگ ءِ مستریں جنجالے کار ایت - زیراں کِش یا کہ زیرءُ ھکل ، بزیراں بندگ : زیراں بندگ یا کہ داتگیں دادانی دیم ءُ کسے ءِ بے وار کنگ . کہ گپ جت مرکنت .
- **بزیراں :** (بِ - زِیْ - راں) من بہ زیراں بزاں زیرگ ءِ کار ءُ بکناں .
- **بزیں :** (بَ - زے ں) ھماکہ تنگ نزانت انچوش کہ "ملے بزیں گدے" .
- **بزش :** (بَ - زْ شْ) بزشگ ءِ جنہ - سلی ، گندی ، کھنگ ،
- **بُزشا :** (بُ زْ شَا) مزن بوزّہ ، بوزّا ،
- **بزشگ :** (بَ زْ - شْ گْ) سیاھیں ءُ گندءُ گستریں چیزے ءِ گندگ ءِ دل ءِ بد بیگ ، یا ھر چیزے کہ آئی ءِ دست جنگ ءُ دل گھو بکنت یا منی ایت ءُ تنگیگ بیت .
- **بُزلگ :** (بُ زُ زُلْ گْ) بجار "بُزشگ" .
- **بزناک :** (بَ - زْ - شْ - ناک) ھما چیزے کہ آئی ءِ گندگ ءِ یا آئی ءِ دست جنگ ءِ مردم ءِ بزاہت ءُ دل بد ءُ بیت . آڈال ، جوی ، پیتں ، انگم ، گھ ، ابگ .
- **بزن :** (بَ زْ - نْ) ارمان ، افسوز ، گُھت ءِ بزن اِنت من ءِ سلائے صبر ، ایشی ءُ باز جاگہ "بزم" ءَ گوش اَنت .
- **بس :** (بَ - سْ) مزنیں موٹرے کہ مزنیں وگد ءُ بار کشّے بیت بلے ایشی ءِ سر بندءُ رند ءُ تے پہ مردمانی زندگ ءِ جاگہ ھست [چہ انگریزی BUS]
- **بَس :** (بَ - سْ) بجار "بَسّ"
- **بَس :** (بَ - سْ) بچاری ءُ گُدّی حد ، لوٹگ ءُ گُت اتکیں سر ، واھشت ءِ سر ءِ حد ، دگہ نہ لوٹگ . بَس پہ کارے ءِ بندکنگ ءُ پرمان کنگ یا کسے اگاں گپے جنگ ءَ اِنت آئی ءِ پہ بے تواربیگ ءِ پرمان کنگ ءِ گوش اَنت "بس کن" بس کن"
- **بِس :** (بِ - سْ سْ) پشّی ، پِشو : منگانی گالوارءَ آ بدست ءُ گوش اَنت .
- **بُس :** (بُ سْ) دشتیں بُو ، بُو ءُ بُس ★

بَسا : (بَ۔سَا) بازبرء، بازیں رندے۔

بَسات : (بَ۔سَات) دُردُر، نموُنگ۔ وَڑ، رعبند، انچوش کہ: تو پلائی" بسات زُرتگ۔ زاناں پلائی ءِ بسات بوت۔ لے دگہ بے تئے کہ توزُرتگ۔

بَست : (بَ۔سْ۔تْ) بَندگ ءِ گوُست بزاں آیک مردے ءِ بندگ ءِ کارگُت، ہما ڈگار کہ پہ کشت ءِ کشارءِ آپ ءِ دارگ ءِ ھاتر ءَ بند بستگ، بندبستگیں ڈگار۔

بَست : (بِ۔سْ۔تْ) تاھاپ ءُ کم آبیں جاگھاں کہ کشاراں پہ تُلکگان آپ رَس ایت گڑا ھمے آپ بھر بیت لے آپ ءِ ھریک بھرے بست گوُشی اَنت بازمردم بست بے آپی ءَ ھما وھدءَ گوُشی آپ ماں ءِ بیت گوُش انت بچار "بستار"۔

بُست : (بُ۔سْ۔تْ) چہ واب ءَ اَچیں وھدے آگاہ بیگ کہ چہ ربودگ ءَ اَبید۔ بازمردم چہ واب ءَ سے چار بر ءَ بُست کنت بزاں آگاہ بیت سیاہ ءَ کہ مردم ءَ بایدانت کہ چہ واب ءَ بادبیت ایشی ءَ بُست گوُشگ ردانت۔ البت چوُشی گوُشگ بیت کہ" من ءَ سیاہ ءَ تھلا بُست نہ بیت" بلے اے چہ ربودگی وھدءَ بیسرپادآیگ انت۔ تنگ شپ ءَ بُست" بزاں پاس ءَ پادکیت کہ مات شیرءَ دنت۔

بُست کنگ، بُست بیگ، بازمردم اے گال ءَ گوُشی ء انت ءَ کار مردُم انت انچوش کہ: "بُست انت" بلے چوُشی کنگ ردانت۔ بک بلوچی دوچے۔

بستار : (بِ۔سْ۔تَار) اے دوگال انت "بست" ءُ "ھار" ھار زانتگیں گالے کہ ھما آپ ءُ گوُش انت کہ کورءُ چہ ھوراں رندکبیت، "بست"، ھماکیں یا بازیں آپ ءَ گوُش انت کہ دھکان وت ءِ حلوت بھرئے کن انت۔ بازمردم ءِ بست "، ھار ءَ چندءَ ھم گوُش انت۔ پی اے گال "بستار" ءِ بزانت کسے ءِ بودناکی ءُ نابودی یا ھرچہ ءَ کہ واجہ انت گوُش انت۔ پلانی ءِ بستار چے انت بزاں ایشی ءَ چوُش یا مزنی یا دگہ انچیں بوناکی یا بُودچے انت۔ گُے رنگ ءَ گوُش انت "ایشی ءِ بازار چے انت"

بَست بند : (بَ۔سْ۔تْ۔بَنْ۔دْ) بندگ ءُ بوجگ یا کہ بند ءُ بوج بزاں کارے ءِ شر یا حراب کنگ ءَ جوڑ کنگیں وتکبند۔ اے گال ءَ بازمردم "کمس بند" ھم گوُش انت یا کہ ھمے گالاں سرءُ رندکن انت ءُ "بندبست" یا کہ "بند بکس" ھم گوُش انت۔

بُستک : (بُ۔سْ۔تَک۔بُڈُک) دازءِ کیبلو رونکی سرکشی ایت کہ بتاایت ءُ درکیت کہ ھمیشی ءِ کیش ماں بیت ءُ ھمیشی ءِ کوزہ ھوش پر بیت۔

بَستگ : (بَ۔سْ۔تَگْ) بندگ ءِ گوُست۔ بندگ، آئی ءُ "بست" آئی ءَ "بستگ" بزاں آئی ءَ بندگ ءِ کارکرتگ (۲) بیست ءُ چار[24] گوُنچگیں پات یک "بستگے" انت (۳) مستگ بستگیں ستیر (۴) "بدانگ یا بدانگیں ھرآپیں چیزے کہ "بدانگ"۔

بُست لولو : (بُ۔سْ۔تْ۔لُو۔لُو) بلوچی دوچے ءِ نام انت

بُستری : (بُ۔سْ۔سْ۔رِی) گڑی نگن کہ رودرآتکی بلوچستان ءُ سندءَ چیج انت ئے۔

بِستری : (بِ۔سْ۔سْ۔رِی) مسری، زھم، تُرُو، تگار۔

بسکار : (بَ۔سْ۔کَار) بزکار، وار، گریب، بے ٹشتت۔

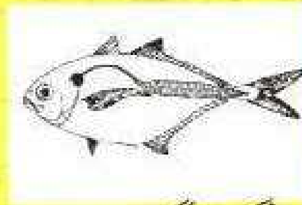
بسکار : (بَ۔سْ۔کَار) اے بزکارءِ گال انت کہ چوش گُش بوتگ بچار "بزکار"۔

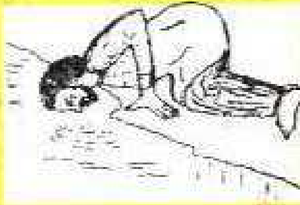
بسکوٹ : (بِ۔سْ۔کُو۔ٹْ) چہ آرت ءُ دگہ آموک، جوڑ کنگیں انچیں نگن ءِ راستے کہ ایرگنگ ءِ حراب نہ بیت ایشی ءِ بازرنگ ءُ جوڑ کن انت (ورآیں گاے)

- **بُستو :** (بُ۔ سْ۔ تْ وْ) ماچیگے۔ پشکگ ءِ زانے۔
- **بسول :** (بْ۔ سْ وْ۔ لْ) جاگہے ءِ نام اِنت مان بلوچستان ءَ۔ لسپنی ءُ ادرماڑہ ءِ میانجی ءَ ھمے جاگہ ءَ کور ءِ ھم نام اِنت۔
- **بسولی :** (بْ۔ سْ وْ۔ لِ یْ) بسولیگ۔ ھما مردم یا دگہ چیز کہ گوں بسول ءَ شیادی کنت (۲) بگدار۔
- **بسولیگ :** (بْ۔ سْ۔ وْ۔ لِ یْ۔ گْ) بچار «بسولی»
- **بسیار :** (بْ۔ سْ۔ یاۤرْ) سک باز، باز [پارسی : بسیار]
- **بسے :** (بْ۔ سْ ےْ) باز، بازرندءَ۔ بچار «بسا» ★
- **بش :** (بْ۔ شْ) اپسوز ءِ بڑن۔ بُش ورگ : سک ارمانی بیگ۔
- **بشں :** (بْ۔ شْ) گرماگ ءِ شتری ھور، بشام۔ بلوچستان ءَ موسمی ھور زمستان ءَ بنت بلے دگہ باز جاگہاں چوکہ ھندوستان ءَ ھمے بشں «موسمی ھور» اَنت۔
- **بُشں :** (بُ۔ شْ) اُرتْ، دامن، چادر یا پاگ ءِ گُٹ۔ بلے اوناگیں تاکوانی سرگ ءَ ھمیشاں پد ءَ وت مان وت گوپ اَنت یا کرماھوء کن اَنت۔
- **بَشّات :** (بْ۔ شْ۔ شاۤتْ) بد یا بدی تات گُژنگیں، شات گُژنگیں بد، دُشنام، دُشماں، زاہ، بد ءِ بُل، ءُ زاہ ءِ زکت، ناکور، بتامی۔ ۲۵۔۸۔۱۱
- **بشار :** (بْ۔ شْ۔ اۤرْ) بےحساب، سکت باز۔
- **بشام :** (بْ۔ شْ۔ شاۤ۔ مْ) بَشں۔ بشیں ءِ ھور، گرماگ ءِ ھور۔ بشامی جُڑ، بشامی یا بشتی جبر، مردمی نامے۔
- **بشان :** (بِ۔ شاۤنْ) شانگ، پر مانگال بزان شانگ ءِ کار ءَ بجن، شانگ ءِ گال ءِ بزانت ءَ بچار «شانگ»۔
- **بشانگ :** (بْ۔ شاۤ۔ نگْ) چہ اسپیتیں یا مُھریں تکیں گُدءِ جوڑ کنگیں پوشتے کہ مخت ءِ سرءَ مان پوشگ بیت کہ ایشی ءِ تہ ءَ ونگیں مردم گنگ نہ بیت ءُ ملگس ءُ پریں ھم ذینگیں مردم ءَ چوشہات زکن اَنت پر جاگہ ایشی ءِ تہ ءِ بُترت زکن اَنت۔
- **بُش بُش ورگ :** (بُ۔ شْ۔ بُ۔ شْ + وَ۔ رْگْ) اپسوز ورگ، بُڑنگ بیگ۔
- **بَشَر :** (بْ۔ شْ۔ رْ) دَرّود، ھما کار ءُ سول یا ڈرچک کہ کنتے ءَ زکشگ اَنت۔ وت مستگ اَنت، لڈ، بنی آدم مردم (تازی : بشر۔ مردم)۔
- **بشکال :** (بِ۔ شْ۔ کاۤلْ) دریا ءِ ھما آپ کہ سک روژ نا اِنت کہ آئی ءِ تہ ءَ ماھیگ گُنڈی ءُ ماھورءِ پہ جوانی پجاہ کارایت ءُ زگیت۔
- **بشکرد :** (بْ۔ شْ۔ کَ۔ رْ۔ دْ) بشکرد، بلوچستان ءِ یک بھرگے ءِ نام اِنت اودءِ مردماں ھم بشکردی گوش اَنت۔ ایشی ءِ بزانت ءِ جند «شکار، شکار جاہ ءُ شکاری» اِنت۔
- **بشکند :** (بِ۔ شْ۔ کُنْ۔ دْ) بشکندگ ءِ جند، بچکند، بشکندگ ءِ پر مانگال۔
- **بشکندگ :** (بِ۔ شْ۔ کُنْ۔ دْگْ) بچار، بچکندگ ءِ
- **بشکیر :** (بْ۔ شْ۔ کِی۔ رْ) مزن شیپے کہ سر بازی کورہ ءِ چہ گنجا بادءِ ءَ جھل اِنت، سرءِ ءَ مینگ ھست۔
- **بُشو :** (بُ۔ شْ۔ وْ) جنینی نامے۔
- **بُشو :** (بْ۔ شْ۔ شُ وْ) گُٹلینگ ءِ زانے۔
- **بشوشگ :** (بْ۔ شْ وْ۔ شْگْ) بکشوشگ : جنگلی مردم، گنوگ رھش ءِ یک رستریے، اگورپٹ، مُچکبر۔

- **بشول** : (بَ-شَ-وَل) گوشت انت کہ جاگھے ءِ نام اِنت باز گوش اِیت کہ مے بشولیگ " اِنت (۲) پارسی ءِ لے گال ءِ بزانت "کار کنوک ، کار در برءَ پریشانی ہم آنگگ۔
- **بشُولّ** : (بَ-شُ-وَلّ) شُولگ ، رمانگال اِنت بزاں "پ شُولّ ، شُولگ ءِ کار ءِ بکن۔
- **بشولی** : (بَ-شَ-وَ-لِی) بچار "بشولیگ"۔
- **بشولیگ** : (بَ-شَ-وَ-لِی-گَ) مکران دشت ءِ گورپاگ ءِ بازار ءُ تولگانی ءِ بازار ءِ نیم راہ ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **بشّی** : (بَ-شّ-شِی) ھما گوں بشّ ءِ سیاد ی کنت۔ بشی کوکر۔
- **بُک** : (بُ-کُ) چلک ، بُک گیندءِ مال چکالی زبان ءِ ایشی ءِ بُک گوشت انت۔
- **بَک** (بَ-کَ) ھما مُلا کرتہ کپال ءِ ربیک زات ءِ ٹمٹاک کنت۔ گیشتر پہ زگریاں گوشت انت (۲) ٹکڑ ءِ بیک کہ ھروھد بیک ... انت بُر اَنت ئے۔ (بندرءِ لے ترکی گالے کہ "بیک" اِنت ایشی ءِ بزانت "مزن" ، اِنت انچوش کہ "آتا بیک" بزاں مزنیں پت "۔
- **بُکت** : (بُ-کَت) آپ ءِ ورپے کہ چہ جہلگ ۔گسترانت۔ بکت مُرّی : دوچے ءِ نام اِنت (۲) بُکت ورگ بزاں ہُبّ ورگ : آپ ءِ جہیرءِ روگ ءِ دراِیگ۔
- **بکّار** : (بَ-کّ-کَار) گدام ، اَمبار ، باباری) مالدار ءِ ھمابان کہ آئی ءِ تہ ءَ آئی ءِ مال ءِ بنگ ایر اِنت (۲) ھما جاگہ کہ ماھیگ مرگی ءَ ھشک کنگ ءِ بندگ ءِ دگہ مکان دیم دِنگ بیت۔
- **بکّال** : (بَ-کّ-کَال) گور ، ھندو ، بندرءِ لے گال تازی ءِ "بقال " اِنت کہ ایشی ءِ بزانت "سبزی بہا کنوک" اِنت۔
- **بُکچو** : (بُ-کَ-چُو (چُو) بچار "بُکچہ"۔
- **بُکچہ** : (بُ-کَ-چِہ) بُکچو ، گُدے یا گُد راستیں چیزے کہ آئی ءِ تہ ءَ دگہ گُد یا دگہ چیزے بندگ بہ بیت۔ بنڈل۔
- **بکڑ** : (بَ-کَ-کَڑ) بھانگی اڑ ، بھمنتگیں اڑ ، دو دِلگ ءِ اڑ ، بھ ءُ بکڑ : دو دِلگ ، بھ ءُ بکڑ بیگ : پہ کارے ءِ کنگ ءَ دو دِلگ بیگ کہ بکناں نے بار ءِ مکناں نے ئے۔
- **بکش** : (بَ-کَ-شَ) داد ، بکش انگیں ، داتگیں ، انچوش کہ ھدابخش ، مرادبکش ، بکشگ ءِ پرمانگال بزاں "بہ بکش "بکشگ ءِ کار ءِ بکن۔
- **بُکش** : (بُ-کَ-شُ) ھرساھدارے ءِ گردن پُشت ءِ میتّ
- **بکشُک** : (بَ-کَ-شُ-کُ) بکشُل ، بکش انگیں ، مردینی نامے
- **بکشگ** : (بَ-کَ-شَ-گَ) درگُوزگنگ ، کسے ءَ چہ میار ءِ بنداں یلہ دیگ ، بے میار کنگ ، (۲) داد دیگ ، کسے ءَ زر یا دگہ چیزے انچو دیگ۔
- **بکشُل** : (بَ-کَ-شُ-لُ) بچار "بکشُک "
- **بکشوشگ** : (بَ-کَ-شَ-وَ-شَ-گَ) بشوشگ ، ریترے کہ ایشی ءِ چک پُر ھم گوش انت۔
- **بکشوک** : (بَ-کَ-شَ-وَ-کَ) درگوزکنوک ، داد دیوک۔ ★
- **بکشی** : (بَ-کَ-شِ-ی) مردینی نامے۔ ★
- **بُکشی** : (بُ-کَ-شِ-ی) ھما بُکش ئے پر انت ، ھما گردن ءِ پُشت ئے مزن اَنت۔ ★
- **بُکّک** : (بُ-کّ-کُ-کُ) کسانیں بُکت ، بُکچل۔

- **بُگگ** : (بُ ۔ گ ۔ گ گ) مُبڈگ ، چیرآپ بیگ ، آپ ءِ چیرءَ روگ ، در بُگگ : چمگ ءِ ، بزاں چمگ ءِ آپ ءِ چہ زمین ءُ تر گگ ءُ در آیگ ، ایر بُگگ : چیرآپ بیگ ، مبڈگ ۔
- **بَکَل** : (بَ ۔ کَ ۔ ل) کُتّہ ، کمربند ، چُوَٹ یا کہ اولاک ءِ "تنگ" یا کہ دگہ انچیں پوستے ءِ سرءَ هما آسن کہ هَمے پوست ءِ دومی سرءَ گوں همیشیءَ اڑینگ بیت (اے گال درآمدے ، انگریزی : بکّل BUCKLE)
- **بُکّل** : (بُ ۔ کّ ۔ کَ ۔ ل) کسانیں بُک ، مبّگ ۔
- **بُکّلک** : (بُ کّ کَ لِ کّ) چوکہ بدار منجل سکّ باد آیوکیں پُرشتگیں دانے ، باز مردم ایشیءَ "بُک کلک" هم گُوش اَنت (۲) هما مردم گیشتر جنین کہ آئی ءِ کلک چو بُک ءَ زند بہ بنت "بُک کلکاں لالائی لِکاں ، ایداں نہ نندا گُوادرءَ نندان ....."
- **بُکّلک** : (بُ ۔ کّ ۔ کُ ۔ لُ ۔ کّ) کسانیں بُکّل ، بزاں کسانیں بُک ۔
- **بَکَم** : (بَ ۔ کَ ۔ م) دِرچکّے کہ ایشیءِ دار پہ درمانی کارمرد بیت کہ "بکمی دار" ءِ گُوش اَنت ۔
- **بَکمل** : (بَ کَ مَ ل) آبریشمی نرمین ءُ جزیں گُدے کہ چو خَل ءُ کالی ءِ گوَنگ بیت ۔ ★
- **بَکمی** : (بَ ۔ کَ ۔ مِ ی) هما کہ گوں "بکم" ءَ شیادی کنت (۲) چادرے کہ جولاهیگ ءِ گوپ اَنت ۔

بَکّو
کد : گیش چہ گیش ۲۰ س م

بُکّو

- **بَکمی دار** : (بَ ۔ کَ ۔ مِ ی + دَ ا ر) بکم ءِ دِرچک ءِ دار کہ پہ درمانی کارمرد بیت
- **بَکّو** : (بَ ۔ کّ ۔ کُ ۔ و) کسانیں ماهیگے ۔ (بچارعکس)
- **بُکّو** : (بُ ۔ کّ ۔ کُ ۔ و) مُبڈو ، ٹکووَرگ ، بُک وَرگ ، کسانیں بُڈ (۲) ٹکو کنگ : مردم ءِ چو کہ دلوت ءِ آپ وَرگ بزاں چار دست ءُ پادبیگ ءُ ماں تلاوگ یا کنڈے ءَ چو کہ دلوت ءَ پہ دپ آپ وَرگ ۔ (بچارعکس)
- **بُکّینگ** : (بُ کّ ۔ کِ ے ۔ نَ گ) بڈینگ ، چیرآپ کنگ ، چیزے ءَ انچوش کنگ کہ بہ بڈایت ءُ چیرآپ بہ بیت
- **بَگ** : (بَ ۔ گ) بندیک ءِ زانے کہ چوسیبءَ اِنت بلے تاب تاب اِنت کہ تاب اِشں نہ کشں اِنگ اَنت ، سادے زیراَنت ءُ مُشں اَنت ءُ کہ تچگ بیت گراد اَنت ءُ کہ محکم بیت گواز ءِ رنگ ءِ هم دینت ، نی ماهور بنداَنت پہ ماهیگ گرگ ءَ (۲) انچا پُیں اسپیتیں بندیک بلے سیب بہ بیت (۳) یک چیزے ءِ بندیک ءِ رنگ ءِ اسپیتیں ٹال (۴) نادُراهی یے کہ مردم ءِ پوست ءَ اسپیتیں ٹیچ پر بیت ۔ اِے گرّہ ءِ زانتے ، چو کہ گڑاں ءَ اِنت بلے گلاک ءُ گڑاں نہ اِنت ۔
- **بُگ** : (بُ ۔ گ) زمین ، دِهات ، هما زمین کہ پہ کِشار ءَ وش اِنت ءُ سکّ جوان اِنت ، مزنیں کِشت ءُ کِشاری زمین (۲) بلوچستان ءَ یک جاگہے ءِ نام اِنت ۔
- **بَگّ** : (بَ ۔ گّ) اُشترانی رمگ ، مزنیں بگ ءَ "مزن بگ" گُوش اَنت هَمے رنگ ءَ هما بگ کہ سکّ مزن اِنت کہ یک سرے

ادءَ انت کہ دومی سرء دور ءِ بِیت مان ترّا بیت ایشی ءَ "رگردگیں، بگ" گوشنت۔

بگت: (بْ۔ گْ) بگگ ءِ پرمانگال۔

بگا: (بَ۔ گا) تُرسوک، بے دل، کساں دل، نامَرد، جنبنو، ھما مردیں کہ آئی ءَ کارپدچو جنین ءَ انت۔

بگابند: (بَ۔ گا۔ بَنْ۔ دْ) بلوچستان ءِ یک مزنیں ستیں بندے بزاں مالکوہے کہ بازبرزءُ دراج انت۔ گوشنت کہ یک مردے بوتگ کہ جون ءَ سک تیار ءُ بے کساس زوراک بوتگ کہ مردم چہ ایشی ءَ تُرس ءُ گار بوتگ ءُ ایشی ءَ ھر دھد مردم پَل ایگم انت مرداں چہ تُرس ءَ گوں ایشی ءَ مڑات ھم نہ کرتگ۔ یک روچے یک مردے گندایت کہ کاشتر ءِ سرءَ پہ شُستن جنگ چوپگ ءَ آت کہ یک اناگہ ءَ پہ جاک گوں دت ءَ گوشت "ھو نزیں اگاں ترا دلے بوتیں" اے مرد ءَ انگت ءَ زانت کہ دل نیست۔ ایشی ءَ ھکل کرت۔ یک برے بگا ذُ بوت۔ بے چار ات کہ مرد وتی مرگ ءَ سر گوستگ دل ءِ یلہ دنت۔ لے مردے گُشایت۔ زانگ نہ بیت کہ اے داستان داں چینچک ءَ راست انت۔ لے کوہ ءَ باز مردم "باگابند" ھم گوشنت۔

بگار: (بَ۔ گار) باگار، باگاش، گوج ءِ زاتے، سُرندگے، لاپکشتے۔

بگارو: (بَ۔ گَ۔ گا۔ رُو) بوجیگ ءِ یک راستے۔

بگاگر: (بَ۔ گا۔ گَرْ) بلوچستان ءِ "بگابند" ءِ مزنیں کوہ ءِ یک گرے ءِ نام انت۔

بگاں ھینڑلو: (بَ۔ گْ۔ گاں۔ ھِی۔ نْ۔ ڑَ۔ لُو) لیبے

بگانی: (بَ۔ گا۔ نی) نامردی، کپتہ دلی، ترسگ، بے دلی۔

بگانی جم: (بَ۔ گْ۔ گانی۔ جَم) بچار "بگانی جم"

بگانی جم: (بَ۔ گْ۔ گانی۔ جَم) "بگانی جم"، سرباز ءِ کورءِ پہ گزی کان ءُ جیر شہرے کہ ایشی ءَ بیدلہ ھم گوشنت۔

بگبھت: (بَ۔ گْ۔ بَ۔ ھَ۔ تْ) ہرھیت۔ بے بھت، شوم، بدروچ۔

بگپیان: (بَ۔ گْ۔ پیا۔ نْ) بگجبت استرانی شپانک بزاں استر ءِ بگ ءِ شوانگ۔

بگٹی: (بَ۔ گْ۔ ٹی) بلوچانی یک ٹکے ءِ نام انت۔

بگجبت: (بَ۔ گْ۔ جَ۔ تْ) بگپیان بزاں استرانی شوانگ۔

بگچر: (بَ۔ گْ۔ چَر) ھما چراگ کہ استرانی بگت ءِ چرگ ءِ جاگہ انت۔

بگدادی: (بَ۔ گْ۔ دادِی) یک دوچے ءِ نام انت کہ ھما مردم کہ "بگداد" (بغداد) ءِ نندوک انت۔

بگدار: (بَ۔ گْ۔ دار) ھما مردم کہ بگت ءِ ھست۔ انچوش کہ "مالدار"، "بزدار" ءُ پس دار ءَ گوشنت۔

بگدر: (بَ۔ گْ۔ دَر) بگت دوار، ھما جاگہ کہ شپ ءَ بگت ءَ ھمود ءَ دوار دینت۔ بگت دوار جاہ

بگدوار: (بَ۔ گْ۔ دَ۔ وار) بگدر، بگت ءِ دوار جاہ

بگدوار جاہ: (بَ۔ گْ۔ دَ۔ وار۔ جاہ) بگدر، بگدوار، ھما جاگہ کہ اود ءَ بگت دوار دیگ بیت۔

بگدو: (بَ۔ گْ۔ دُو) بچار "بُودی"

بگدو: (بَ۔ گْ۔ دَوْ) بچار "بگدہ"

بگدہ: (بَ۔ گْ۔ دَہ) بگدہ ءِ جمبیا زگیں ھنجرے۔ مردیں نامے۔

بگدی: (بَ۔ گْ۔ دِی) بچار "بُودی"

بگر بدار: (بَ۔ گْ۔ رْ۔ بَ۔ دار) پسکارے ءِ لنگ ءُ جھد ءَ گوشت۔ ھَیا ھَیا۔ چست ءُ ایر پہ کمے ءِ جاتر ءَ۔

بگ سانڈ: (بَ گ ۔ سا۔ ن ڈ) بگ ءِ سانڈ۔ بزاں بگ ءِ جوان ترءُ شر تریں لیڑہ کہ پہ نوکی ءِ ھاترءَ شتر سانگ بیت

بگگ : (بَ گ۔ گَ گ) گوشت یا ماھیگءِ گوں بزاراں بے نار شت ءُ گرادگ۔

بُگل : (بُ گ۔ لْ) بُگ: ھما بزبزیں ءُ سک چناک ءُ ڈکیں لبزکہ گوں شھکارگ یا جلگ ءِ چہ پیاد رکیت۔

بَگَل : (بَ گَ لْ) دست ءِ باسک ءُ کٹ۔ انگیں ھڈ ءِ چیری کل کہ اودءُ پٹ ھم رُدابت۔ چہ سرُوش ءُ بُرز باسک ءِ چیرءَ بھنات ءِ جاگہ۔ زنگیں کاہ یادگ کشار ءِ دوتاکرتے گوٹ پک "بگلے" ھنچک کاہ یادار یادگ انچیں چیزے کہ "بل" ءِ جاگراش بہ بیت۔ یار بگل کنگ ءُ برگ بہ بنت۔ بگل ءِ لگ: بگل ءِ چیرءَ کنگ۔ بگل کنگ، گولامیش کنگ۔ کش ءُ بگل: کشنگ ءُ بگل ءُ بار۔ بڈءُ بگل بڈءُ بار۔ بسرءِ بگل: ھما مردم کہ بارے سرءَ ھم بہ بیت ءُ بگل ءَ ھم۔ بگلءُ کنگ: کشگ ءُ کنگ۔ بگل ءُ سُرگ: پہ باھوٹی ءُ پناہ ءُ۔ بگلاں گرگ: باسکاں گرگ یا گولامیش کنگ۔ بگلک جنگ: چہ دشی بانزلک جنگ۔ بگلاں گوات دیگ: پہ بغل ءُ ونگندی۔

بَگَل : (بَ گَ لْ) مردیں نامے۔ ہ ھیبرءُ کنارءِ مردم۔ جیئو۔

بِگِل : (بِ۔ گِ لْ) چہ تاس ءُ جوڑ بوتگیں تُرندتواریں تُرناھے کہ ماں پوج ءُ لشکراں کار مرد بیت (گال درآمدے) انگ:BUGGLE (بجار بت)

بگلاں ایرروگ: (بَ گلاں ، اے رَ ، رُوگ) واکہ بگلانی ھڈ ءِ ماں زمین ءُ یا میناں یادگانچیں لمیں چیزے ءِ ایرروگ، بڈگ یا مین روگ۔

بگل

بگلاں گو اتو: (بَ۔ گلاں، گَ۔ وَا۔ تو) پہ دشتی یا بغل بگلاں چوکہ مرگ ءِ پچ کنگ "بگلا بگل" بوگ۔

بگلاں گوجگ : (بگلاں گَ۔ وَ جگ) دستاں چہ بر جانکاں گو جگ ہ بگل میداں گوجگ۔

بگلک : (بَ۔ گَ۔ لْ۔ کْ) کسانیں "بگل" بگلک جنگ بزاں چوکہ کروس ءِ بازل جنگ کہ چہ بانگ دیگ ءِ بیسر ایدوسس کنت۔ بگلک جنگ: چہ دشدلی ءُ ناچ کنگ۔

بگلگشاد: (بَ۔ گَ۔ لْ۔ گُ۔ شاد) بگلو، ھما گد ءُ تمرکہ پشک ءِ بگلاں مان دیگ بیت۔

بگلو : (بَ۔ گَ۔ لْ۔ وْ) تے تنزگیں گُدی ٹکرے کہ جنین وتی پشک ءِ کش ءِ مان ءِ دَ ئیت۔ لے گدچہ پشک ءِ جندءِ گدءُ بیت دگہ رنگ ءِ شرتریں گُدے بیت مرچاں چہ پشک ءِ گُد ءِ ھم جوڑ ءِ کن آنت (۲) بگلو بیگ: بزاں چہ سک دشدلیءَ یا پہ بغل وتی بگلاں گوات دیگ۔

بگلو : (بَ گ۔ لْ وْ) کاچ، زھریا چیا ءِ جگ۔

بگلہ : (بَ۔ گَ۔ لَ ہ) بوجیگ ءِ یک داتے۔

بگلی : (بَ گ۔ لِ ئی) ھما چیز کہ بگل ءِ تُروانت۔ ھما چیز کہ دگہ چیزے ءِ کش ءِ انت، کشی، ھما ٹنگ کہ کش ءِ کنگ بیت۔ بزاں ھنچو مزن بہ بیت کہ بگل یا کش ءِ کنگ بہ بیت ہ کش ءِ گِرزہ۔

- بگلیگ : (بَ.گَ.لِ.ئی.گْ) بچا ، وَلگل ۔
- بگلینگ : (بَ.گْ.لِ.ے.نْ.گْ) ھما بزءُ لیتار کہ آیانی تہءَ آپ یکیں لگل ھوار انت یا کہ آپ یکیں لگل ءِ جنر ۔ ھما چیز کہ چو لگل ءَ بہ بیت ۔
- بگوّ : (بَ.گْ.گْ.وْ) پتنگ ءِ یک راتے ۔ ماھیگے ۔
- بگوّا بگ : (بَ.گْ.گْ.وا.بَ.گْ) بگ ءِ واجہ یا بگانی واجہ ۔ "بگ واجہ" بگدار ۔
- بگواجہ : (بَ.گْ.واجہ) بچار "بگواجگ"
- بگوّج : (بَ.گْ.وْ.جْ) گوجگ ءِ پرما نگال بزاں گوجگ ءِ کارءُ بگن ۔
- بگور : (بَ.گْ.وْ.رْ) کوھی پسی کہ چہ کسی پشتی ءَ تیار ترانت زریں پشتی بزاں گر بگ ءِ ھم گوشن انت ۔
- بگّی : (بُ.گْ.گِی) بگ انگیں بزاں ھما گوشت یا ماھیگ کہ گوں بزاں بے نارشت ءِ گرانتگ ۔
- بگیر : (بَ.گْ.ے.رْ) بدی ، ردی ، بدھالی ۔
- بل : (بَ.لْ) بلگ ءِ پرما نگال بزاں "بہ بل" = ردگ بہ بے ، (۲) ھیلت ، توبگے ءِ بھا ۔ بل ءُ انگت دوی ءِ نام ءُ گرگے ۔

کروس ءِ بُل

- بُلّ : (بُ.لْ) ھما زمین کہ یدءِ ءُ ھلک انت ۔ بلوچستان ءِ بازجاگھانی نام انت کہ کھیر بل ، ھماجاگہ کہ کھیر باز بیت ۔ کھیر دز ، "کوکوکن گبوت بلانی ۔ کنگ پلنگ انت دلانی" ۔ نیزگ ، نیزہ ، نیزگ ءِ سرے چیتوں پہ بل ءِ سرءَ (للہ گراناز) [گال در آمدے]
- بِلّ : (بِ.لْ) یلہ بدے ، الگ ءِ پرما نگال (۲) ترلیشیں لیمبوءِ پل یا کہ پل ءِ تاک الیشی ءِ پل چو کہ مکرا ءِ پل ءِ انت ۔ تاکان ءَ لتارے ھم ترلیشں لوکن انت "زبل ءُ گلاب ءُ زاپران" دل ءِ دردءِ درمان انت (۳) بل بیگ ، اگجوش کہ "بل ات بات" بزاں زندگ بات ءِ ھدا ترا پشت گیجات " ! (۴) ملکی ءِ چپگان ءُ موکل ، اجازت ، جازت ، پلانی ءِ ءَ لے کارکنگ ءِ بل انت ۔ پہ لے بزانت ءَ لے گال ءُ "بل" ھم گوشگ ءُ نبیسگ داست انت ۔ بچارگوں "زبل" ، "بل ءُ ملکی الکن ءُ ملکن دامروتی) سے ۔ بل ات بات اومرد کشتیں بالاچ ۔
بھا بل : بھاکنگ ءِ جازات ءُ موکل ، پتر بل : پترگ ءِ موکل ءُ اجازت (ENTRY VISA - ENTRY PERMIT)
راہ بل : (ROAD PERMIT) ، سات بل : (TRAVEL PERMIT) سانگبل : سیر کنگ ءِ جازات ، شنگ بل : شنگ کنگ ءِ
بل ، چاپ ءُ شنگ کنگ ءِ موکل (DECLARATION) کار بل : کار کنگ ءِ جازات (WORK PERMIT)
گشتانک بل : گشتانک دیگ ءِ موکل ۔
- بُلّ : (بُ.لْ) پٹ ، سید ، پٹر یا ھے رنگیں چیزے کہ دگہ چیزے پہ بزءُ گیش ءُ چند گو بہ بیت ۔ ک : کلاوءِ بل ، چو گیں مرگ ءِ بل ۔ چکت ءِ بل ، چکت ءِ سرءَ ساانت بلے توک ءَ یا گوک ءَ گیں ھید پشت گیج انت ۔ کروس ءِ بل (بچار بت)

- **بَلا :** (ب۔ لا) مزن، مزنیں، (۲) جِن، (۳) بھرم، مُصیبت، واری، گراں، تبل، چَشت ءُ بلاگشت: "بلاہ"، بلاہ ءُ بتر
- **بلا بتر :** (ب۔ لا ءَ ب۔ تِ ر) بلاءِ بتر، بلاءُ بتر: مستریں جنجال، مستریں مُصیبت، مستریں گندگین زِیا: بلا بدترا
- **بلا زیر :** (ب۔ لا۔ زی ر) مزنیں واری ءُ گراں ءُ مُصیبتاں سگوک۔ ندا، شنک، هیرت، کُربان۔
- **بلاش :** (ب۔ لا۔ ش) چہ پارس ءِ بادشاهاں یوئنگ کہ پیروز ءِ چُک ات۔ ایشی ءَ ملک شاہ هم گوش انت۔ بازمردم پہ نزانشکاری ایشی ءَ بلوچانی پیرک گوش ایت۔ البت ایشی گپ ٹنگ نہ بیت کہ بلوچے یوئنگ پہ چاچوشیں بازیں سردار ءُ امیرے پارس ءِ ته ءَ بلوچ بوتگ انت۔ اینچوش کہ پارس ءِ مستریں بادشاہ "کوروش" کہ بلوچی لچہ کاراں هَمے گال پُردستگ ءَ "قریش" کُرتگ ءُ زنداش ءِ قریش ءِ پاتک هم گریچ کرتگ انت۔
- **بلاش گرد :** (ب۔ لاش۔ گ ر۔ د) یک شهرے کہ پیروزشاہ ءِ چُک بلاش ءَ ماں مرو ءِ آباد کرتگ کہ اے هداں لے مرد هُراسان ءِ سرءَ بوتگ۔ انگت هم مرو ءُ بلوچ سک بازاَنت بلے الّوں مرو هاں ترکمانستان ءَ انت
- **بَلام :** (ب۔ لام) درواژگ یا دیگ ءِ چانٹ ءِ سربری ٹینگ ءُ دیوال ءِ تہ ءُ بزیں تھنگ یا پتیں درے کہ پہ بلا هَک ءِ هاتر ءُ ماں کنگ بیت۔
- **بلامل :** (ب۔ لا۔ مَ ل) چلوپگ، کسانیں کسانیں دست دپی کار۔

بُلبُل

- **بلاملی :** (ب۔ لا۔ م۔ ل ی) دست ءُ دپ ءِ مردم، چلوپکار، کاردار۔
- **بلاپنچ :** (ب۔ لان۔ چ) پرپیچ اکمیں لوبجامیں چیز۔
- **بلاپنچ :** (ب۔ لان۔ چ) "لاپنگ" ءِ کارگال ءِ پہ مانگال بزاں تو یک مردے "لاپنگ" ءِ کار ءَ بکن۔
- **بلاپنچگ :** (ب۔ لان۔ چ گ) کسانیں بلاپنچ، پرپیچ اِنگ ءُ لوبجان۔
- **بلانوڑ :** (ب۔ ل۔ لان۔ وڑ) بلاوڑ، درمانے۔
- **بلاوڑ :** (ب۔ ل۔ لا۔ وڑ) بلانوڑ، درمانے۔
- **بلاہ :** (ب لا ہ) بچار "بلا"
- **بُلبُل :** (ب ل۔ ب ل) گل، زانتگیں کسانیں وش تواریں مُرگے (۲) هَبَرءُ بلد، دپ ءُ هار (۳) چہ آپ ءِ چیرءُ در اتکگیں گوات (بچار بت)
- **بُلبُلک :** (ب ل۔ ب۔ ل ک) چہ آپ ءِ چیرءُ در اتکگیں گوات کہ آپ ءِ سرءَ آبلا جوڑ کنت۔
- **بُلبُلکی :** (ب ل۔ ب۔ ل۔ ک۔ ی) بلبلک: چہ آپ ءِ چیرءُ گوات ءِ در آیگ کہ تواز هم کنت ءُ آبلا هم بیت۔ بلبلکی جنگ: کہ ماں آپ ءِ چیرءُ چہ دپ یا پونزءُ گوات بکش ایت کہ هے گوات چہ آپ ءُ درکیت ءُ توار هم کنت۔
- **بَلَٹ :** (ب۔ ل ٹ) ٹینگ ءِ بلٹ، ٹنگ ءِ "کاٹ"

- **بُلد :** (بَ ۔ لَ ۔ دَ) زانتکار، زانوگر، کارزانت، زبر، مردے کہ یک کارے زانتکار بہ بیت ۔ بلد کار: زانتکار۔ کاربلد، کار زانت ۔ راہ بلد: راہ زانوک، سوھو ۔ زھگ بلد: چکانی بارہ ءِ زانوگریں مردم یا دانگی ۔
- **بلد تر :** (بَ ۔ لَ دَ ۔ تِ رَ) زانوگرتر ۔ زانتکارتر، جہاں گیشتر زانوک ءُ بلد ۔
- **بلدسر :** (بَ ۔ لَ دَ ۔ سَ رَ) جوان بجّار روکیں مردم ۔ ھما مردم جاگھے یا ملکے ءِ جاورٚ ءِ زانتکار انت ۔ زانوگریں سر ۔
- **بلدکار :** (بَ ۔ لَ دَ ۔ کار) کارزانت، کسے کہ کارے ءِ سکّ زانتکار بہ بیت ۔
- **بلدکاری** (بَ ۔ لَ دَ ۔ کا رِی) زانتکاری، بشیواری
- **بلدی :** (بَ ۔ لَ ۔ دِی) زانوگری، زانتکاری، کارزانتی ۔
- **بلدیں :** (بَ ۔ لَ ۔ دِ ےں) زانتکاریں، بشیواریں، زانوگریں، کارزانتیں، زبریں مردم ۔
- **بُلک :** (بُ ۔ لْ ۔ کْ) مردیں نامے (۲) ھما چم کہ آئی ءِ ٹیلگ ایچوش انت کہ گوش ءِ زاناں چہ کاسگ ءِ در آتلگ انت ۔ شرپنگیں ٹیلگ ۔
- **بُلک :** (بُ ۔ لْ ۔ کْ) کسانیں " بل "
- **بُلک :** (بَ ۔ لَ ۔ کْ) اپت ءِ مات یا مات ءِ مات (۲) پیرزال (۳) دشبوگ جھوگ (۴) دائی کہ چُک رودین ایت
- **بُلکش :** (بَ ۔ لَ ۔ کْ شْ) بلک کش، ککّگ، کسانیں تُرُوگیں پتن بدّیں مدگے کہ بال نہ کنت بلے ڈراج بِستّ ایت چو کہ گُشتگ ءِ ھر دھدھے ات انت ۔ بچک گوش انت ھرچے اشی ءِ کُش ایت ۔ آئی ءِ نام بلک مرایت ۔
- **بلکگ :** (بَ ۔ لَ ۔ کَ ۔ گْ) ھمسرگ، ھمزگ ءِ گروگ، بلنگ ءِ گروگ ۔
- **بلکو :** (بَ ۔ لَ ۔ کُو) کسانیں شوے کہ بھار ءِ زرد ایت ۔
- **بلکیں :** (بَ ۔ لْ ۔ کِ ےں) شاید، بہ بیت کہ، راست اِش کہ، بندر ءِ چوش کہ، بلکینا، بلکینگا ۔
- **بُلگ :** (بُ ۔ لْ ۔ گْ) بچار " بُنجل "
- **بُلگ :** (بَ ۔ لْ ۔ گْ) سبزی، کاہ، بھار، بنگل، زرد ایت ۔ بلگ ءِ بھار نہ بیت مات ءِ گوھارٚ بلکیں پارسی " برگ " انت پرچا کہ ادستانی ءِ پھلوی شیاھگ ءَ " ر " ءُ " ل " ءِ نگیں آپ " ا " کارمرد انت بلوچی ءِ چوشیں گال بازانت کہ " ر " ءُ " ل " ھردکان راست انت اِک، استارہ ءِ استال، زیمر ءُ زیل پیشترک ءُ شتلّک ۔
- **بُلگ :** (بُ ۔ لْ ۔ گْ) ردک بیگ، آس رگ، ایتن رگ
- **بُلگار :** (بُ ۔ لْ ۔ گار) بلگاریا، یورپ ءِ یک ملکے ءِ نام انت بلگاریں، بلگاری، بلگاریائی، بلگاریں لوٹ بزاں ھما لوٹ کہ بلگاریا ءِ پوست ءِ جوڑ لگ بیت ۔
- **بلگشاد :** (بَ ۔ لْ ۔ گْ ۔ شاد) بچار " بنجل گشاد "
- **بُلم :** (بُ ۔ لْ ۔ مْ) تُرنجیں دان ءِ زلتے (۲) کسانیں بدار، گُٹی ۔
- **بُلم :** (بُ ۔ لْ ۔ مْ) لوہے کہ دو سرا انت سرے یک سرے ءِ چتے پر انت ءُ دومی سر ءِ گُچنے کہ دلوتانی یا اولاکانی بُلم لگگ بزاں بندگ ءِ کار مرد بیت ۔
- **بَلم :** (بَ ۔ لَ ۔ مْ) ڈنک، لُنگ، کینگ، تیچگ یا دگہ نیگے ءِ بُن ءِ ماک کہ گوں ڈرچک یا اول ءِ پیرچ انت ۔ تیچگ یا کینگ یا گوسیچ ءِ رنگیں ولا ای برء ءِ لوٹک ءِ گیشتر گوش انت ۔ بندوک ۔
- **بلناز :** (بَ ۔ لْ ۔ ناز) جنینی نامے ۔

- **بُلندر :** (ب-ل-ن-د) بزن. گشاد (۲) مردینی نامے۔
- **بَلَندرو :** (بَ-لَ-ن-دَرو) دریائی مردمانی گورا گْوا چِندے گْوات ءِ نام اِنت. زرگْوات۔
- **بُلُندرو :** (ب-لُ-ن-دُرو) ماھیگے پاگاسے کہ ایشی ءِ رنگ زرچرا اِنت گوشت ءِ سک اسپیت اِنت چہ دو دمیں پانکاں ایشی ءِ بھا گیشتر اِنت۔
- **بُلَندرو :** (ب-لَ-ن-دَرو) بُرزو، بُرزءِ بلندیں مرد، گشادیں مردم. بلوچانی تہ ءِ " بُلند " مردی نامے آئی ءِ پہ دوستی یا پیکنامی " بُلندو " ھم گوش اَنت۔
- **بلو :** (بَ-لَ-و) بچار " بَلہ "
- **بُلو :** (ب-لُ-و) ہکت کہ نوک گپ جنگ ءَ بنگیج کنت گڑا اوچ کنت ءُ " برو " ءِ " بلو " گوش ایت. ھر چِھیں مردے " ر " ءِ " ل " گوش ایت۔
- **بُلو :** (ب-لُ-و) سندھ ءِ میتگے ءِ نام اِنت (۲) چوکر ءُ۔
- **بَلوچ :** (بَ-لَ-و-چ) بلوچ راج ءِ نام اِنت کہ ایشانی زبان ءِ نام " بلوچی " اِنت ءُ ملک ءِ نام " بلوچستان " ایدءِ چہ بلوچستان ءَ ابے راج ءِ بازیں مُلکے ماں ھندوستان، سندھ، مُلتان، پنجاب، ایرانشان، ایریکا ءُ مُلک ءِ تالان اِنت. بچار " ابلوچ "۔
- **بَلوچ :** (بَ-لَ-و-چ) ابل. مُرگیں گیشیں چیز کہ دگہ یک چیزے ءِ سر ءَ چِڑ گوبیت انچوش کہ کروس ءِ " بلوچ " جگّوگیں مُرگ ءِ " بلوچ " شاپی کروس ءِ بلوچ کسانیں بل. پہ نزانشکاری لھتے گو ھنیں ءِ برا اسلالی تہ ءَ بے گاں پہ " بلوچ راج " ءِ نام ءَ بزانت ءُ زرنگ ءُ بنجشنگ اِش کرنگ کہ چکّ روا اِنت. بے شبا ھگ ءِ میار اِنت کہ گال ءِ راستیں گالوار ءُ گیشینت نہ کنت. زانگ لوٹ ایت کہ " بَلوچ " دگرے ءُ " بلوچ " دگہ گالے۔

بلوچستان

بلندرو

دراجی ءَ چہ ۵۰۰ س م ءَ گیشتر ھم بیت۔

- **بلوچستان :** (ب-ل-و-چ-س-تان) بلوچ راج ءِ مُلک ءُ بہ ندجاد اِنت ایشی ءِ تیاب کہ چہ کراچی ءَ بگِرد لنگہ ءَ اِنت گوریچاں گوں اوگانستان ءَ ایشی ءِ بھرے ھوار اِنت ءُ چہ خُراسان ءُ تُرکمانستان ءِ بھرے داشتہ و فارس ایت رودرانگ ءَ ایشی ءِ تہ سرال سندھ اِنت. ءُ دوارشت ءَ پارس اِنت بچار " مملکت "
- **بلوچ نھاری :** (ب-ل-و-چ-ن-ھا-ری) سباہ ءِ سادھ کہ ریچ گوریندایت. بلوچ نھاری ءِ دھد۔
- **بلوچک :** (ب-ل-و-چ-ک) کسانیں بلوچ ءِ بلوچی چک
- **بلوچی :** (ب-ل-و-چ-ی) بلوچ راج ءِ زبان کہ ماں ھمے زبان ءَ گپ جن اَنت. بلوچ راجی ءُ جند ◻ بلوچانی دود ءُ ربیدگ ءُ ھر چیزے کہ گوں بلوچاں بنیادی کنت ◻ دشتیاری ءِ یک بازار ءِ میتگے ءِ نام اِنت۔
- **بُلور :** (ب-ل-و-ر) شیشگ. شیشگی آپ وار (۲) جنینی نامے۔
- **بُلوردان :** (ب-ل-و-ر-دان) کسرکند ءِ بازارے ءِ نام اِنت۔
- **بلوگش :** (ب-ل-و-گ-ش) کُنگ ءِ زاتے کہ پر و رنگ اِنت ءُ چِرت بُرے. چک گوش اَنت کہ ایشی ءِ ھر کس گُش ایت آئی ءِ بچک مرایت۔
- **بَلہَ :** (بَ-لَ-ہ) بلو، بَلو، بوجیگ یا گرّاب کہ بے اُچار ءُ بے انجل ءُ دریا ءِ یلہ اِنت کہ آپ ءِ گوات ھر جاگہ کہ بیارت بہ روت. ھمے رنگ ءَ دار یا دگہ انچیں چیزے ماں دریا ءِ گوات ءِ گورم ءِ سیل ءِ یلہ بہ بیت. دگہ ءِ میل ءُ تب ءِ روگ یا بزرگ بیگ. بےدل، سرے وَر، بے مزہ، بے تکر. ریچ. بے راہ ءُ رھبند، اسرافوت، سرجنان۔

- بَلّی : (بَ لْ ۔ لی) بُتک ، پیرزال
- بَلّی : (بَ لْ ۔ لی) هما کربل ئے پرانت ۔ تبل ، چگوگ بَلی نا وارت ءُ گُلی دکل ایت)
- بِلّی : (بِ لْ ۔ لی) بچار "بِلّے"
- بَلّے : (بَ لْ ۔ لے) بلّے ، مگر ، لیکن ، هَو ، زیت ، جلدی ۔
- بَلّے : (بَ لْ ۔ لے) بچار "بَلّے"
- بِلّے : (بِ لْ ۔ لے) آئی ءِ بِل "بِل دئے" (۲) تُوری ۔
- بلیان : (بَ لْ ۔ یان) گوش انت کہ واجہ حیدر (خضر) ءِ نام انت ۔
- بُلیجی : (بُ ۔ لے ۔ جی) لس بیلہ بلوچستان ءِ یک بندنے ءِ نام انت ۔
- بُلیدی : (بُ لِ ۔ تے دی) بُلیدهی ۔ بُلیدی ، بلیدہ ءِ رندوک ۔ بلوچ ءِ یک ذگے ءِ نام انت ۔
- بم : (بَ ۔ م) ایران ءِ یک شهرے ءِ نام انت ۔ ❋ (۲) ماهیگے کہ ایشی ءِ گیدر یا تیلی هم گوش انت ۔ بچار "گیدر"
- بِمالہ : (بِ ۔ مالہ) مارگ ءِ پرمانگاں ، بزاں سمالگین ، بہ سگت ،
- بمال : (ب ۔ مال) مالگ ءِ پرمانگاں بزاں مالگ ءِ کار ، بکن ، پہ مُشت ، بہ لستار ۔

بم

(BIG EYE TUNA)

- بُمال : (بُ م ۔ مال) بُن مال ، مال ءِ بُن ، هما بندریں زندگوں آیاں بُجگش ءُ بایار پیگیج کنگ بیت ۔
- بِمال : (بِ ۔ مال) مالگ ءِ پرمانگاں بزاں پُشت بکپ ، سُر بیا ،
- بمب : (بَ م ۔ ب) تُرکو ، هے چہ آهن ءُ آسینک ءُ جوڑ کنگیں گُنگ کہ چہ بالیگراں دَور دیئیگ ءَ ءِ کِنت کہ ملکاں سوچ ایت ، ءُ آسنیں مِنگ کہ چو بمب ءَ تہ اش حالیگ انت ۔
- بمبا : (بَ م ۔ با) گُراب ءِ دیت کش ، گُراب ءِ هُول یا گُنب ءِ تیل کش کہ گوں هیمشی چہ تامب ءِ تیل کشگ بیت
- بمباٹ : (بَ م ۔ باٹ) واڑہ ، دار کار ، هما مردم کہ چہ دار ءِ چیز جوڑ کنت ، باز جوان ، سک شر ۔
- بُمبار : (بُ م ۔ بار) بچار "بُنبار"
- بُمبَر : (بَ م ۔ بَر) ڈُنڈور ، سیاهیں بالی گونڈرے کہ سک تہ تنگ ٹینگ کنت ءُ پلاّئی سرءَ سک تراپیت لوگانی داراں ٹُنگ کنت پہ دی کدوگ ءَ ، اے دو زات انت ۔ یکے پچک سیاہ انت ءُ دومی ءِ لٹ ءُ زردیں تچہ پرانت ۔
- بُمبُر : (بُ م ۔ بُر) بچار "بُنبُر"
- بمبش : (بَ م ۔ بش) بچار "بن بش"
- بَمبَل : (بَ م ۔ بَل) رَنڈ ، پُرزور ، (۲) تربش ۔

- **بمبِل** : (بَ مْ بَ لْ) وَنگیں ماھیگ ءِ زاتے۔ (SPADE NOSE SHARK) (بچارعکس)
- **بمبلا** : (بَ مْ ۔ بَ ۔ لَا) ماھیگے (BOMBAY DUCK) (بچارعکس) ★
- **بُمبند** : (بَ مْ ۔ بَنْ ۔ دْ) بچار "بُن بند"
- **بمبو** : (بَ مْ ۔ بَ وْ) بچار "بَبُر"
- **بمبو** : (بَ مْ ۔ بَ وْ) ندیائی ءِ زاتے کہ بازمزن بیت زندءُ بُرزءُ مبیت کہ باز کار ونت۔
- **بمبہ** : (بَ مْ ۔ بَ ہْ) بُتو: شررنگ، وشبو، سجتگیں، بانور، ناز ناک۔
- **بمبئی** : (بَ مْ ۔ بَ ۔ ئی) ھندوستان ءِ زانتگیں بندرے۔ ★ نوکیں نام "ممبئی" کنگ بوتگ
- **بمبئی بھتران** : (بَ مْ ۔ بَ ۔ ئی ۔ بِ ھْ ۔ تِ ۔ رَانْ) درمانے ءِ نام اِنت۔
- **بمبی** : (بَ مْ ۔ بَ ۔ ئی) جلینی نامے۔
- **بمپان** : (بَ مْ ۔ پَانْ) بچار "بُن پان"
- **بمپد** : (بَ مْ ۔ پَدْ) بچار "بُن پد"
- **بمپشت** : (بَمْ ۔ پُشْت) بلوچستان ءِ مکران ءِ سرداری ءِ زامران ءِ گور بچاں پرگنگے کہ مان روکتی بلوچستان ءُ اِنت۔ اے پرگنگ ءِ نام

بمبِل

کد : گیشی چہ گیش ۵،۷ س م

بمبلا

کد : ۲۵ س م دان ۳۰ س م

ابد چہ الٹی ءِ نام ءُ ھم "بَمْ پُشت" اِنت۔ "بمپشت" ءِ ماں کو ھے ھم محدوھست۔ شھلیپ کار ءِ عزتمگیں لپّہ کار نور محمد بمپشتی ھمدءِ مردمے بوتگ۔

- **بمپور** : (بَ نْ ۔ پَ وْ ۔ رْ) چہ بلوچستان ءِ کوھن تریں شھراں یکے۔
- **بُن** : (بُ نْ) جھل، زمین ءِ سر (۲) جیر، لوگ ءِ بُن (۳) بنگیج: دو دیچ ءُ بُن، گپ ءِ بُن (۴) گٹ بگیں سر (۵) شیرءِ بُن: ھماتر پُش بگیں شیر کہ پہ ستگ ءِ حارءُ تاجگیں شیرءُ ماں کنگ بیت (۶) روک، آس بُن اِنت، آس ءُ بُن بدے براں روک بکن (۷) دانگ: بیماز ءُ بُن۔ ے زنگ "بُنجے": یک بچے یا رنبے پنی اکر پاس، ماش، پر ماش ءِ بُنجے۔ (۸) بے بُن: بھک بے بنیاد (۹) پہ چم دیست ءُ آزمان ءُ زمین ءِ دو چار کپگ جاگہ۔ بتل: جمبر گرند ایت ماں بُن ءَ، دھکان کند ایت گوں جن ءَ۔

بُن ءِ بزکنگ، وتی بیکار ءِ لوٹاں سرجم کنگ۔ کار ءِ تیز کنگ، وتی بند ءُ بست پہ جُوانی کنگ۔ پہ وت ءِ سرجمیں سیت ءُ کٹ ءُ ٹپ ءِ ورت آرگ۔ بُن ءِ بندگ: بیماز یا دگہ انچیں چیزے ءِ بُن ءِ جنگ براں آئی ءِ بُن ءِ گردھگ۔ کتاب، دفتر یا دگہ انچیں چیزے ءِ تاکانی یکجا ھُمر کنگ ءُ شیراز بندگ۔ بُن بیگ: روک بیگ، آس گرگ۔ بُن جنگ: بُن بندگ، بُن ءِ گردھگ بیگ۔ پہ جُوانی آس ءِ روک کنگ۔ ھر کارے ءِ بُنگش ءَ محکم کنگ۔

- **بُن دارگ** : روک کنگ۔ بُن دیگ، ماں دارگ: بُن دیگ: روک کنگ۔ بالگ بُن ءِ دارگ، آپ ءِ بُن براں آپ ءِ سرءَ دارگ: وتی آپ ءَ دیگ یا کوشینگ ءُ تھد کنگ۔
- **بُن رَوگ** : بچک روگ، بگلواہ بیگ۔ بُن کنیں وام یا بُن شُتگیں ھون، براں وام یا ھون کہ گرگ نہ بیت۔ پہ بُن روگ، بچک روگ، بچک

بیگّواہ بنگ ، بُن پُچ بنگ ، پھک مُچک ، بیگّواہ بنگ ، بیران ۔

- **بُنّا سوچ کنگ** ، پھک سوچگ ، بےگّواہ کنگ ، دیران ءُ بیران کنگ ۔
- **بُن کنگ** : آس گرگ ، روک بنگ ، بُن گرگ ، بُنیاد ءِ مُهر کنگ ، بُنمال کنگ ، مال کنگ ، سیر بیگ ، آباد بیگ ۔
- **بُن ءِ کشگ** ، سوداگری ءُ بار : ریَّ بُنمال ءِ دست ءَ آیگ کہ پُشت کپتگیں چیزءِ پ ءُ هیسّت ءُ هساب بنت ۔
- **بُن کشگ** ، ذرچک ءُ دهلے کہ آئی ءَ بُن محکم اِنت ءُ دراے کش اِنگ ، بُن پگ ، بُن ءُ مال کنگ ، ززکنگ ، مال کنگ ۔ بُن ءَ کپگ ، جهل کپگ ، تاوان بار بیگ ، چہ ذرک ءَ ذوراں کپگ ، ابرماد بیگ ۔
- **بُن گرگ** ، روک بنگ ، آس گرگ ، بلگ بُن ءَ گرگ ، ذرچک ءِ نهال ءَ کرگ جاگہ جنگ بیت ، چیزے ءِ ریچ ءُ رندبُن ءَ ماں زمین ءَ گپت ۔
- **بِنّ** : (بِ ن ق) هزبیں بنگ ، زندبیں بنگ ، پاتگ ، هجّزدی ، گتّیں هزبیں بنگ ۔
- **بُنار** : (بُ ناڑ) کُوتُنک ، پُچ ءِ هماهبر کہ روگ ءُ رتُنگ تئی پر اَنت ءُ ماں زمین ءَ اِنت ، پُچ ءَ بن گوں روگ ءُ رتُشگاں ۔ هماگوں کہ چچ ءِ ئے ءُ گوج اَنت دهدے کہ ہے پچ بُرایت گُراے آئی ءَ مٹ اِنت کہ پادکیت ءُ پچ ءَ بدل بیت ، چونا هیگاپچ هرو هدلوگ جنت کہ ایشاں گوج اَنت ءُ کش اَنت (بجار جُت)
- **بنارو** : (بَ نا رُو) بنارو : دشتیاری ءُ گورہ گرتہ ءُ ہمبرزی ءَ ءُ شریک ءُ مینگے ۔
- **بناڑو** : (بَ نا ڑُو) بجار "بنارو"

بُنار

- **بُناس** : (بُ نا س) بُن آس بزاں انچیں آس کہ مرایت هماس کہ آئی ءُ هزبیں دار ءُ جُنڈ ماں اِنت کہ هچبیں شپے ءُ مرایت ۔ هما هزبیں دار ءُ بُنڈ آس ءِ بُن اَنت ۔
- **بناس کنگ** ، (بَ نا س ۔ کَ نگ) زندبیں دار ءُ بُنڈ ءِ پہ روک کنگ ءُ کار مردکنگ ۔ آس ءُ بُناس کنگ ، بزاں آس روک کنگ ءُ بنگ ۔
- **بنام** : (بَ ن نام) بدنام ، نام ءُ دپ لبے بدیں رنگے ءَ
- **بنام** : (بَ ن نا م) بندریں نام ، بن ءُ بیھ ءِ نام ، نک ءِ نام یا کٹم نام
- **بنبات** : (بَ ن با ت) بجار "ببات"
- **بنبار** : (بَ ن با ر) هماگنداں بار کہ مزن ءُ گراں اِنت کہ اولاک ءَ ءِ مسیرءِ لڈگ بیت ، ایشی ءِ مر برءِ هربارے پرکن اَنت آئی ءَ سربار ءُ گوش اَنت ، بمبار ۔
- **بنبر** : (بَ ن ۔ ب ۔ ر) بجار "ببر"
- **بنبر** : (بَ ن ۔ ب ۔ ر) بن بره ، چہ بن ءُ بُرءِ انگیں بنبرلگ ۔ چہ بن ءُ برگ ، ببر ۔
- **بن بش** : (بَ ن ۔ ب ۔ ش) بش ءِ هور ءِ گوارگ ءِ جواں تریں وهد ، گڈ سری بش بنیچ ءِ بُش ءِ مزن بش ، گوش اَنت ، بُنبش موسی هورے ۔
- **بُن بند** : (بُ ن ۔ ب ن د) بمبند ، هما بند یا ساد کہ چیزے ءِ بن ءَ بندگ بیت ، هماساد یا بند کہ چہ ذرستاں محکم تر اِنت (ء) هما مردم کہ داشتی ءُ درچپانی

بن ءِ بندگ ءِ کار ءَ کنت (۳) جولاھیگ یک دارے لوگ ایت کہ آئی ءِ ساده پلیچ کنت کہ لے سادہ ھر دو سرگوں کار گرءَ انت، اے دار چہ کارگر ءِ چک دُور انت کہ تا بگوانی ڈُراجی انت۔ تا بگوانی ھما دُور ءِ سرماں رزان ءِ مانکشگ ءِ پتایگ بنت (۴) ڈگار ءِ بندریں بند کہ چہ اشی ءِ ایدو گہ بندے ھم پہ دیپانی بندگ بہ بیت (۵) پچ ءِ گُدّی بند۔ چیگا سگبند ءِ ھم گوشگ بیت۔

بنپان: (ب ن - پان) بن پان، بمپان، بنگ ءِ پا نپاں ءِ پانپا، پانگ، پاسپان، پاپا۔

بنپد: (ب ن - پ د) بمپد، بن درپ نشان، بنیاد، لوگ ءِ بندگ ءِ پیسرءَ زمین ءِ کوچ انت کہ دیوالانی تہ ءِ بنگیجی سنگانی رد ءِ ھمود ءَ ایرکن انت کہ دیوال ءِ بن ءِ ماں زمین ءَ تہ ءَ بیت ھمے بنگیجی ردپا کہ ھنچیگ کہ زمین ءِ تہ ءَ انت بنپد انت۔

بنپور: (ب ن - پ و - ر) بچار "بمپور"

بنت: (ب - ن - ت) بنگ یا بوگ ءِ نیمگی پہ آیاں اک، آبنت بزاں "آبیئنت" آبا زمردم بنگ ءِ کارءَ کن انت۔

بنت: (ب - ن - ت) بلوچستان ءِ یک مُلکے ءِ نام انت (۲) بن، مزنیں سنگ۔

بنتاک: (ب ن - تاک) بندریں یا بنگیجی تاک، دَھل ءِ بنگیجی تاک واتشی یا کہ دیتر ءِ پوش ءِ تاک بزاں سرپر ءِ بزتریں تاک۔

بنتاوان: (ب ن - تاو ا ن) بنمال ءِ تاوان، ھما تاوان کہ بنمال ھم آئی ءِ دیناں روت، بیرگیں تاوان۔ بھکیس تاوان۔

بنتران: (ب ن - ت - ران) بن تران، بنگپ، گپ ءِ بن، تران ءِ بن۔ شحل ءِ تران ءِ بن، ھما گپ کہ بندر ءِ ھمائی شحل ءِ تران لگ بوگ

بنترم: (ب ن - ت - ر - م) پسنی ءِ جاگہے ءِ نام انت۔

بنتش: (ب ن - تش)، ھما بند کہ پتل کنگ ءِ دارھمائی ءِ سرءَ ایر کنگ ءِ بنی پہ تیر یا کہ نقش بروشگ بیت زیر نقش۔

بنتل: (ب ن - تال) پتنیں چیزے ءِ دوتل بکن ءِ آئی ءِ کرائی نیمگ ءِ "دیتل" گوش انت ءِ بن ءِ تہ ءِ نیمگ ءِ "بنتل" ءِ نپاد ءِ بنتل۔ سرتل ءِ بنتل لنگ، نپاد ءِ، گپ ءِ۔

بنج: (ب - ن - ج) منج، گرءِ منج، بنرگ ءِ مان دیگ (۲) بنگ کہ تازی ءِ دوگ ءِ "دوج" ءِ مت کرگ۔

بنجا: (ب ن - جا) بچار "بنجاہ"

بنجا: (ب ن - جا) بچار "بنجاہ"

بنجاہ: (ب ن - جاہ) بند جاہ: دلوت یا اولاک ءِ بندگ ءِ جاگہ یا شپ جاہ۔

بنجاہ: (ب ن جاہ) یک چیزے ءِ بنگش ءِ جاگہ، بندریں جاگہ آمبار۔

بنجت: (ب ن - ج ت) بن جگیں، بنیاد گپتگیں، ھکم بوتگیں۔

بنجن: (ب ن - ج ن) بنگیجی جن، پیسری جن۔ بزاں کسے ءِ اگاں دو جن آنت اولی جن ءِ بنجن گوش انت۔

بنجنگ: (ب ن - ج - نگ) بنگیج کنگ۔ دوچ ءِ بنجنگ بزاں بنگیج کنگ۔

بنجنگ: (ب ن - ج ن - گ) بندریں جنگ، بنگش ءِ جنگ۔ بنگیج جنگ۔

بنچات: (ب ن - چات) چات ءِ بن کہ چہ آئی ءِ بن ءِ آپ در کیت۔ بنچاہ۔

بنچاہ: (ب ن - چاہ) بچار "بنچات"

بنچلک: (ب ن - چ - لک) بچار "بنچلوک"

بنچلت: (ب ن - چ - لت) بچار "بنچلوک"

بنچلوک: (ب ن - چ - ل و - ک) بنچلک، بنچلت، درپے ءِ تہ ءِ آپ یا ایں چیزے ءِ گٹ اِنگ ءِ پُشت کپتگیں بھر کہ پھک ءِ انت۔ مشک ءِ بنچلوک۔ زیک ءِ بنچلوک کہ شیرگ سے ءِ ماں بیت سے گال "بن چلک" بزاں بن ءِ چلک انگیں انت کہ "بن چلک" ھم گوشگ بیت

بُنچوپ : (بُن۔چُو۔پ) هما بنگ که آتی ءِ سرءَ پیشی یا دگه انچیں چیزے ایرکن انت ءُ گوں "سرچوپ" ءَ آتی ءَ چوپ انت ۔ بازیں مردم نندیں بنڈیا قراهیں جوگن چیک ءِ نگیں سنگ ءَ هم گوش انت ۔ په دگوئیگ ءُ سرچوپ ءِ بزانت ءُ هم کار مردے کن انت ۔ نندیں دار یا دگه انچیں چیز ءَ هم گوش انت ۔ هما مردم ءَ هم گوش انت که بازوزگ وارت ۔ ڈرو گمبد ءَ هم گوش انت ۔

بند : (بَ ۔ نْ ۔ دْ) نُهر، هما که بیچ نه انت، دگار ءِ بند ۔ سربند ۔ بندءُ تائید ۔ بسچ ءِ بند ۔ دستءِ پاد ءِ بند ءُ بوگ، کیدءُ بند، بندءُ بوج ۔ په لچه پرئیندگ ءِ چتاس بند ۔ گش ءِ بند ۔ تے نال گش که برچ ءِ ماناگ ءِ کار مردینت ۔ کاغذ ءِ بند انت ۔ بزاں چه رون ءُ رندا نگ هُشکار ءِ وهد ءِ لیسگ ءِ وارت ۔ پنچ یا دگه انچیں چیزے ءِ بند ۔ مردم ءِ بند ۔ کنزءُ بالاد یا نندی ءِ بارگی ۔ یو چیگ یا گرآب ءِ بندگ یا ڈڈ ۔ دل ءِ بند : دل ءِ بندوک ۔ جگر بند ۔ جگرءِ بندوک ۔ مردین ءِ بند ۔ سرین ءِ مردی ءِ ۔ کتاگیں چیزانی لڑے : بندے گھرگ، بندے انجیر، بندے هارگ، بندے گنگ، بندے کلوٹ، بندے انگور ۔

بندءِ بجگ : بندیں چیزے بیچ بیگ، چه سرین ءِ بندءِ بجگ ۔ بستگیں گرنچ یا ساد ءِ بجگ ۔

بندءِ برگ : دگار ءِ بندءِ پرِ وشگ ءُ آپ ءِ روگ، گوش انت "بندءِ برتگ" ۔ تاوان بیگ ۔ بیران بیگ ۔ بندءِ برگ : بستگیں ساد ءِ بندے ءِ برگ ۔ دگار ءِ بندءِ جنگ ۔ حوت ءُ چه مردے یا کارے ءِ چک بے لکم کنگ، یا که بے گرس کنگ ۔

بندءِ بندگ : دگاری بندءِ بندگ، ساد ءِ بندءِ بندگ ۔ کارے ءِ گچ کنگ ۔ بندءِ بندگ : دگار ءِ بندءِ بندگ، په دم ءُ چوپ بندءِ بندگ، کار ءِ گچ کنگ ۔ بندبیگ : دل ءِ بند بیگ په چیزے ءَ، دست ءِ بند بیگ : گوں کارے ءِ اژگ ۔ راه ءِ بند بیگ ۔ ملک ءِ بند بیگ ۔ کار ءِ بند بیگ ۔ چتانی بند بیگ ءِ مرگ ۔ لاپ ءِ بند بیگ ۔ بندرچگ ۔ دپ ءِ بند بیگ ۔ لونز ءِ بند بیگ ۔ هولیگ ءِ بند بیگ ماں آپ ءَ ۔ روزگ ءِ بند بیگ ۔ بندءِ یک بندداں بندے یئیں ... وڑ دگه چیزانی بندءِ ... "گوش انت" ۔

بندءِ بوجگ : بستگیں تیل یا ساد ءِ بوجگ ۔ بندگیں مردم ءِ چه کیدءُ بنداں یله دیگ ۔ بندءِ بوگ : مردم ءِ هڈانی هتام ۔ بندءِ میهءِ بُنید، اسل ۔

بندءِ پرکنگ : بندءِ محکم ترکنگ ۔

بندءِ جنگ : په سرءِ گوڈال دگار ءِ بندءِ جنگ ءُ آپ ءِ روان دیگ ۔

بندءِ دارگ : کسے ءِ گپ ءِ سرءِ دارگ ۔ ماں کسے ءِ گپ ءُ هوهو کنگ یاکه آئی ءِ راستینگ بیگ ۔ بیاءُ گٹ بیگ ۔ کسے ءِ دُھانءِ گٹ بیگ ۔

بندءِ درآیگ : دست ءِ چپ ۔ سرءُ شاکه یا دست ءِ چپ یا گونڈ ءِ بندءِ درآیگ یاکه چه بندءِ در روگ ۔ بندءِ دُرروگ : بندءِ درآیگ، دست یا پاد ءِ یک بندے ءِ لگشگ ۔ بندیگ : اژبنگ ۔ بندءِ سرءِ مرد بیگ : په کسے ءِ گوش انت په آئی ءُ هچ چیزے نیست مه کپ ایت بزاں هر یک چیزے ءِ بیران بیگ ۔ بندءِ سندگ : بندءِ پرتگ، گرس ءِ برگ ۔ بے سرءِ کار کنگ ۔ بندءُ شیاه : بے جُن ءِ پهک، یکبارگی، بکواه ۔

بندکنگ : کید، بند بیگ کنگ، اژبنگ ۔ کارے ءِ گٹ کنگ ۔ مکن کنگ ۔ کار ءِ گنگ ءِ نیلگ ۔ چیزے ءِ دپ ءِ گرگ ۔ **بندگرگ :** اژگ، بندءِ گرگ ۔ مٹ ءِ مرگ، کُستی گرگ ۔ په نادراهے ءِ چه ملا ءُ یکے ءِ بند گرگ ۔ بندءُ گلا ءِ آمشں : په مرگ گلائیش کنگ ۔ بندمرگ ۔ بندءِ مرگ : مٹ مرگ یا کُستی گرگ ۔ بندوگ : اژگ، مان اژگ ۔

بُنُد : (بُ نْ دْ) منفیوکیں گپ، هبرءِ بند، مَق، چیستان، چاچ، کید، جنگ ءِ بند بیگ ۔

بندات : (بَ نْ ۔ دَاث) هما دهات که بند ستگ ءُ آباد کرتگ انت ۔

بِندات : (بِ نْ ۔ دَاث) بُنگش، بُنگیج، بُنیاد، بُندات، بُنداو ۔★

بُندات : (بُنْ ۔ دَاث) بُنگش، بُنگیج، (۲) بُنءُ ویگ ءِ گوست، بزاں آئی ءُ بُن دات ۔

بُندانگیں : (بُنْ ۔ دَا ۔ نْ ۔ گے ۔ نْ) روک گرتگیں، آس دانگیں، بالیتگیں ۔ چه ۔ بُنءُ ویگ ۔ ءِ بُنگارگ ۔

بنداد : (بَ نْ ۔ دَادْ) بچار، بِندات ،، ۔ ★

بُنداد : (بُنْ ۔ دَادْ) بندات، بنگیج، بُنگِش ۔

بُندار : (بُنْ ۔ دَارْ) بُن ءِ داروک ۔ هما دار که په چیزے ءِ جلگ ءَ، آئی ءِ بُن ءَ جنگ یا مان کنگ بہ بیت ۔ (۲) بُنداری، ورگ گرادوک ۔ (۳) آواردار هما مردم که آوارا آئی ءِ دست ءَ اِنت ۔

بُنداری : (بُنْ ۔ دَا ۔ رِیْ) ورگ گراد، هما مردم که ورگ گرادگ ءِ کار ءَ کنت ایشی ءَ "بنڈاری" ءُ "بانڈاری" هم گوش انت ۔

بُندال : (بُنْ ۔ دَالْ) هما زمین گوَرم کروت ءَ تیاب ءِ زمین ایت وهدے که پرش ایت سک زور منند گچ ءُ کپان گوں تیاب ءَ کپیت ۔

بُندالی : (بُنْ ۔ دَا ۔ لِیْ) بُندال ءِ گوَرم ءِ سرءَ پرش ناچگ ۔ گرمگ ءَ که بُندال ءِ گوَرم تیاب ءُ کایت مردم پدّاری پرش یا که دگہ انچیں تھنگے ءِ سرءَ ولیس انت ءُ گوں هے گوَرم ءِ پروشتان تیتران ءَ تیاب ءُ وت ءَ زمین انت ۔ دگہ مُلکان هے تھنگ ءِ سرءَ اوشت انت هم ۔ بُندالی ناچگ ۔

بُندام : (بُنْ ۔ دَامْ) بُنگیج ۔ بُنگِش ۔ (۲) تیر ءِ بُن که په بادینگ ءِ کارمروبیت ۔

بُندان : (بُنْ ۔ دَانْ) هما زان که آئی ءِ تہ ءَ په بادینگ ءَ تیر ءِ بُنّاں اِرکن انت ۔

بندان : (بَنْ ۔ دَانْ) سرباز ءِ کور ءَ دگور ءِ نزیک ءَ شهرے ۔

بندبست : (بَ نْ دَ ۔ بَ سْ تْ) اِنتزام، کارے ءِ کنگ ءِ چست ءُ ایر ۔

بندبند : (بَنْ ۔ دْ ۔ بَنْ ۔ دْ) بُوگ بُوگ، بھر بھر، یک یک، بندبندگ یکی هیں چیزے ءِ هریک جتا کنگیں بھرے ۔

بندبوج : (بَ نْ دْ ۔ بُ وجْ) بندبست، گرءُ بند، اِنتزام، "نربتیگ گوک ءُ گوسکے نزانیں بند ءُ بوج ءَ" ۔

بندجا : (بَنْ ۔ دْ ۔ جَا) بچار "بندجاه" ۔

بندجاه : (بَنْ ۔ دْ ۔ جَاهْ) بندجا، بنجاه، بندگ ءِ جاگہ، هما جاگہ که دلوت ءُ اولاک بندگ بنت ۔

بَندر : (بَنْ ۔ دَرْ) بَندن، هما ملک ءُ شهر که تیاب کرءَ اِنت ۔ دریابار، تیاب کرء ۔

بُندر : (بُنْ ۔ دَرْ) بندجاه، منزل، په چیزے وهدے، واست ءَ بندگ ءِ جاگہ، بُندر بندگ : منزل کنگ، بندجاه کنگ ۔ (۲) بُنکی جاگہ، چہ بُنگش ءُ بندگ ءِ جاگہ، (۳) بُنگش، بُندام، بُنگیج، بُن ءُ بیھ ۔

بندرآزات : (بَنْ ۔ دَرْ ۔ آ ۔ زَاتْ) بلوچستان ءِ تیاب کرءَ چہ گُٹی بندراں یکّے که چہ ایشی ءَ آدیم "رلنگہ" اِنت ایشی ءِ نام مروچیاں "بندرعباس" اِنت

بُندربندگ : (بُنْ ۔ دَرْ بَنْ ۔ دَگْ) منزل کنگ، په چیزے وهدے په آپ واری یا بھارچاریئی بندگ یا که په بُنکی بندجاه کنگ ءَ بُنجاه بندگ، هم گوش انت ۔

بندرومی : (بَنْ ۔ دَ ۔ رُوْ ۔ مِیْ) بلوچی دوچے، هامگیں دوچے ۔

بندُگ : (بَنْ ۔ دُگْ) کسانیں بند ۔

بندکنگ : (بَنْ ۔ دْ ۔ کَ ۔ نَگْ) بند دیگ، گوں چیزے ءَ اڑینگ، بندیگ کنگ، کَپَد کنگ، گوں کارے ءَ دسگٹ کنگ، کارے گلائیش کنگ، مکن کنگ، کار ءِ کنگ ءَ ییلگ، پچیں چیزے ءِ دپ ءِ گرگ ۔

بندگ : (بَ نْ ۔ دَگْ) بوجگ ءِ چپ اڈ کنگ، جوڑ کنگ، بند کنگ ۔ اک : بان بندگ، بوجیگ بندگ، بندبندگ، راه ءِ بندگ + دو تگرسا دیا بندیک ءِ گوں یک دومی ءُ گرنچ دیگ ★

بندگ : (بَنْ ۔ دَگْ) بندبندگ، دیوال بندگ، دُگ بندگ، گرنچ بندگ، لانک بندگ، چمّانی بندگ، گرّ بندگ، مال لاپ ءُ بچک ءِ بندگ، دهل ءِ دار بندگ، دزّچک ءِ بُربندگ، لاگریں مردم یا دلوت ءِ گوشت بندگ، سر ءِ بندگ ءُ جک پیداک کنگ، سر ءِ بندگ په کسے ءِ جنگ ءَ ۔ راه ءِ بندگ : گٹ کنگ ۔ آپ ءِ بندگ په کشت ءُ کشار ءَ، کور ءِ بندگ په آپ ءِ دارگ ءَ، بند بندگ : بُنگیج کنگ، کارے بُنگیج کنگ که پشت ءَ نیست ۔ لاپ ءِ بندگ : هچ نه ورگ، دپ ءِ بندگ : په لب بزاں په کسے ءِ بے توار کنگ ءَ آئی ءِ چیزے زر په لب ءُ لاپچ دیگ، دستانی

بندگ : گرتیار کنگ . مُجانی بندگ بزاں بندیگ کنگ ؛ زبان ءِ بندگ : بزاں دپ ءِ بندگ لب ءُ لالیح دیگ ءُ بے توار کنگ کہ بہ ھلاپ ءَ گپ مہ جنت ، دریا ءِ بندگ : بزاں پہ دم ءُ چپ ءُ ٹگ ءُ ٹاک اِنچوش کنگ کہ ماھیگ گرگ مہ بیت ، مردم ءِ بندگ : بزاں پہ ٹگ ءُ ٹاک اِنچوش کنگ کہ پہ مردینی کار ءُ بے کار بہ بیت . ڈک بندگ : آڑ کنگ پہ کارے ءَ کنگ ءَ چیزے ءِ لوٹگ ءَ . ڈک ءِ بندگ : پہ جنگ ءُ مڑگ ءَ یا پہ کسے ءَ گرتیار کنگ ءُ دستگیر کنگ آئی ءِ راہ ءِ بندگ . ڈک ءِ بندگ ، ڈک ءِ دپ ءِ بندگ بزاں پُل یا کمپان ءِ مزنیں دروازگ ءِ دپ ءِ بندگ . بوجیگ بندگ ، گراب بندگ ، سلاہ ءِ بندگ ، دلوت ءُ اولاک ءِ بندگ .

بَندگ : (بَن ـ دَگ) آپ ءِ بندگ : پہ جم کنگ یا کہ پہ دیمپانی ءَ بند بندگ ءُ آپ ءَ گٹ کنگ . آچار ءِ بندگ : بوجیگ آچار ءَ گول یلمن ءَ بندگ ، آچار ءَ پہ ساھگ ءِ ھاتر ءَ بندگ توری بوجیگ ءِ تہ ءَ یا کہ ھُشک ءِ سر ءَ ، وھداں منگیراش پہ آچار بستگ اَنت ، پہ نوان ءِ بندگ ءَ ھم تیاب کرت ءِ مردم آچار کار مہ دکن اَنت . بندناں پہ ساھگ یا کہ دگہ ھنچیں کاراں آچار بند اَنت . آس ءِ بندگ : دشمنانی رحبند ءَ پہ دم ءُ چوپ اِنچوش کنگ کہ آس مرسوق ایت ، گوش اَنت آس بستگ یا کہ بازیر ءَ گرملک ءَ آسے کپ ایت ھم پہ دم ءُ چوپ آس ءَ بند اَنت کہ شنگ مہ بیت ءُ گیشتر تاوانی مہ دنت . آنجگ بندگ : شلواری آنجگ گوپگ . آنجگ ءِ بندگ : شلوار ءِ آنجگ ءَ گرنج دیگ . اندر بندگ : پردگ بندگ ؛ پہ اندیم کنگ ءَ چادر بندگ ، پہ بانور ءَ اندر بند اَنت بزاں چادر بند اَنت ءُ آئی ءِ تہ ءَ بانور ءَ نادین اَنت . وھدے ءَ ھُلّ اِش بستگ انگت ھم بازجاگہ ءَ گوش اَنت .. بانور ھُلّ ءَ اِنت » یا مرچی بانور ءِ ھُلّ ءَ کن اَنت » . بار بندگ : پہ سات ءَ وتی ءِ مالاں بندگ ، چیرے مردم کہ مرگ ءَ نزیک تر بیت . مرگ . بان بندگ : بانیں لوگ بندگ پہ گل ءُ ھشت یا سنگ ءُ چن لوگ بندگ .

بند بندگ : [illegible] ، مردمے ءَ [illegible] ءِ وتی سر ءَ زیرگ . بند بندگ : مُھتام بندگ ، ایلنگی دیگ ، مَلنڈ جنگ ، برپ بندگ : سکت بوگ ، چوپ ءِ [illegible] . بَس ءِ بندگ : بسیں ھور ءِ جمبر ءِ بندگ . چوبش ءِ بندگ : بزاں چو کہ لشی جمبر ءُ چست بیگ مانشانان [illegible] . پہ کسے ءَ گوش اَنت کہ پہ جنگ ءُ داواء پہ گونگی لانک ءِ بستگ . بشانگ بندگ : تھمت ءِ سر ءَ یا کہ بُن ءِ بدولسگ ءَ بیادانی سر ءَ بشانگ ءِ بندگ کہ ھم نب چین اِنت ءُ ھم مگسک پھریز . بُن ءِ بندگ : وانگی یادپترے ءِ ناکانی بُن ءَ دوچگ ءُ شیراز بندگ . بند بندگ : پہ ڈکار ءَ ٹنگیچ کنگ « ھور ءَ سا ھینگیں اِنت کہ بندے بستگ کسی کنگ نہ زانت » . پہ ٹگ ءُ ٹاکی مردم ءُ چوپ بندیگ ءَ گلگ دیگ . بند ءِ بندگ : ڈکار ءِ بندگ . ٹنگیچ کنگ . بُند ءِ بندگ : ھنزل کنگ . بُنگی جاگہ کنگ ءُ بندگ . پہ کمیں وھدے ءَ پہ ادارگے یا پہ بھادجینی یک جاگھے بہ نند جاہ کنگ . بُندک بندگ : ایلنگی دیگ . مُھتام بندگ ، مَلنڈ بندگ ، پہ زور میار ببے سلگ . بورد بندگ ؛ دریائی یک اولاگے ءِ گوں دوی اولاگ ءَ کس پہ نیش ءُ کلک لریگے ءِ مروم مال دوی ءَ شت بکن انت یا کہ ءِ مال ماں دوی ءَ کنگ بہ بنت . بھا ءِ بندگ : نِھر بندگ ، بنیاد بندگ ، کیمت کنگ . بے بندگ : شرت بندگ ، آگبگ بندگ . یادان بندگ ، گوں ساد یادگر انچیں چیزے ءَ کسے ءِ یادان بندگ ، کسے ءَ پاد بند کنگ بزاں ھچ جاگہ روگ ءَ نیلگ ، بے رکست ءِ جاگھے ءَ روگ یا تر ءَ تاب ءَ مکن کنگ . پاگ بندگ : پاگ ءِ ماں سر ءَ بندگ ، وتی سر ءَ پادگرے ءِ . کسے ءَ وتی تک یا راج ءِ کماش ءُ مستر منگ ءُ آئی ءِ سر ءَ پاگ بندگ . نام ءِ توک کنگ ، پہ ترزن ھم گوشگ بیت . « اے کار ءِ کہ تو کن تے گرما تو پاگ بندئے » . بزاں اے بتامین چتاوانیں کارے . پیت بندگ : سُت ءِ یک کنگ . پہ کارے ءِ کنگ ءُ وت ءَ یک کنگ . ھمدل ءُ ھمدست بیگ . پیچ بندگ : چانی پیچ بندگ : بزاں نوڈ اھبیں جنتر ءِ ماں واب ءَ چرک مرک دراتگ ءُ مچاجاں گوں بیدگ . پیچ بندگ : گرد ءِ بندگ چیزے سر ءَ پہ نشان کنگ ءِ ھاتر ءَ . پید گ بندگ : پدبانک بندگ ، پہ یک گزیں جاگھے ءِ سر ءَ روگ ءِ ھاتر ءَ پدبانک بندگ ءُ سرکنگ ، پدبانک جوڑ کنگ پدبانک بندگ : بچار ءِ بیدگ بندگ ، پر بندگ : لچہ ءِ پر بندگ بزاں لچہ ءِ جوڑ کنگ سوت ءُ نازینک ءِ مجلساں وشنگت پر بند ایت ءُ دگہ چیزے مردیں یا جنیں جواب دینت . پگار بندگ : پگار ءِ بندگ ، ماھینو ءِ زرانی بندگ بزاں نوکر ءُ ھزمتکار ءِ ماہ ءِ مُزءِ زراں گوشگ کہ چینچک اَنت . پگار میتن کنگ . پَل بندگ : واڑ بندگ ، ٹُٹ بندگ ، پہ ھر چیزے ءِ پھر بزگ ءُ چتاوان ءُ ذور وارگ ءَ ھاتر ءَ .

پُل بندگ : ڈرچک ءِ پُل جنگ ۔ پہ آبریشم یا بندیکے چادر یا دگہ انچیں چیزے ءِ سرا پُل جوڑ کنگ ۔ پونزءِ بندگ ، میار کنگ ، باھوٹ کنگ ۔ پُھل بندگ : آپ ءِ سرءَ یا کورءِ سرءَ یا گٹءِ سرءَ پہ روءِ آءِ راھے جوڑ کنگ ، زانگیں گپّے کہ پُھل ءِ چیر ھالیگ اِنت کہ آئی ءِ چیرءَ ھم گوزگ ءِ روگ بیت ۔ پیگ بندگ : پزور بگ ، زند بیگ ۔ تَل بندگ : تُلگ بندگ بزاں سبّیں تنکیں اسپیتیں یا دگہ رنگیں پوستے ءِ کرھشک بہ بیت : لُنٹانی تَل بندگ : چہ تن ءِ لُنٹاں ھشک بیگ ءِ تنکیں پوست ءِ بندگ ۔ انچوش کہ بلا نی ءِ لُنٹاں تلے بستگ ۔ بازجاگہ ءِ "تل زیرگ" ، ھم گوش انت بلے تدا انت "تل زیرگ" ، پہ ترشنگ ءِ جنانت ءِ کاھر دبیت ، انچوش کہ "تک زیرگ" ، تکریچ بندگ ، تجل بندگ ، لکّ بندگ ، مزرہ بندگ بزاں پہ یک چیزے ءِ تچگی ءِ روگ ۔ تند بندگ : موکو ءِ لوگ ءِ "تند" ، گوش انت ءِ آئی ءِ جوڑ کنگ ءِ "تند بندگ" ، موکو تند بندایت ۔ ھر چیز کہ سرءِ ابر بیت موکو آئی ءِ سرءَ ھم تند بندایت بلے گالبندءِ ھما چیزءِ جنسءِ نامءِ گرانت ءِ گوش انت "بلاں چیرءِ تند بستگ" ۔ ورگی چیزے کہ کوھن بیت گڑا آئی ءِ سرءَ ھم تیز بندایت گوش انت "بلاں چیرءِ دوربدے کہ تندے بستگ" ، بزاں دوچکان گیتنگ ءِ پُترنے لبستگ ۔ تور بندگ : پہ پچ ءِ سرکیگ ءِ تورءِ ماں لانک ءِ بندگ ۔ توشگ بندگ : پہ سات ءِ سیر توشگ زیرگ پہ راہ ءِ ھاترءَ ۔ توکل بندگ : ارادہ کنگ ، پہ کارے ءِ کنگ ءِ لانک بندگ ۔

(جہ نازی ۔ توکل م) توم بندگ : بیدیگ یا پُلّ ءِ بزاں آئی ءِ تہ ءِ توم جوڑ بیگ ۔ ٹَک بندگ : پَل بندگ ، واڑ بندگ ۔

ٹکٹ بندگ : لھتیں مردم ءِ یکجا بیگ پہ کارے ءِ کنگ ءِ ھاترءَ ، پَت بندگ ، ھم پَت بیگ ۔ ٹِیک بندگ : نشان بندگ ، ابٹ کنگ ، پہ نشانگ ءِ جنگ ءِ پُلّ بندگ ، ابٹ کنگ ءِ جنگ ۔ جالگ بندگ : اُشترءِ گودانان جنگوئیں پلک بندگ کہ ھرزمنگ نہ مکنت ۔ جان بندگ : جان ءِ بندگ : پہ دم ءِ چُوپ ءِ ٹِیک ءِ ٹاک کسے ءِ جان ءِ بندگ کہ اگاں آئی ءِ مار پہ دج ایت ھچ نے نہ بیت یا کہ ھمے رنگ ءِ تیرانی ءِ جان ءِ کار نہ کنت ۔ جُپ بندگ : یکجا بیگ ، جُپگ ، جُپیت بندگ ، یکجا بندگ ۔ جُتیانی بندگ : جُتکانی بندان بزاں ھردوئیں دستان یا ھردوئیں پادان یکجا بندگ ۔ جُتک بندگ ، جُتک جنگ ، اِنزار کنگ ، چیرے ءِ نیمگ ءِ کپ کنگ ۔ جُتکانی بندگ ، مُچانی بندگ ، ھردوئیں دستان یا ھردوئیں پادان یکجا بندگ ۔ مُجزک بندگ : جوجزک بندگ ۔ رلیشے یا دگہ ناڈراھیں اندامے ءِ سرءَ گیشیں گوشت چو جوجک ءِ رُوگ ۔ جذ بندگ : نامور بندگ ، دنزگرگ دزیں یا نامورین بیگ ۔ جُڑ بندگ : جُڑہ بندگ ، جمبرءِ بندگ بزاں ھورءِ ما نشانگ ، جمبرءِ چست بیگ ءِ آزمان ءِ مانیوشگ ۔ جُگ بندگ ، مُچگ بیگ بزاں گج بیت انچوش کہ شیر دوشگ ءِ گج بندایت ، ورپامست بیت گج بندایت ، کپ بندگ ۔ جُمل بندگ ، بانورءِ کرسالونک ءِ تخت ءِ زروگ ءِ ھیت باکہ چار دہ روچ ءِ اندرءِ کن انت گوش انت مرچی جُمل اِش بستگ ، بزاں بانوزجل ءِ اِش کرتگ ۔ جمبرءِ بندگ : جمبرءِ بندگ "زانگیں چیزے ، مُجڑ یا ھورانی بندگ یا ماں شانگ یا آزمان ءِ مانیوشگ ۔ جُمپ بندگ : یکجا جم بیگ ءِ کوٹ بیگ یا کہ جم بندگ آیگ ، جُپگ یا جُپ بندگ ، جمبرءِ بندگ : بچار "جمبرءِ بندگ" ، جُمک ءِ بندگ : چہ ڈرچک ءِ جمک ءِ کہ زانت پہ آئی ءِ تچک ءِ برابر کنگ ءِ ھاترءَ ھردو تناھان نے بندانت ۔ جمَل ءِ بندگ : دوکٹرءِ پچ یا دگہ دوائیں ڈرچک کہ بن اِش ھوار انت فی ترس اِش انت کہ اے ھر یکے جدو گرانی ءِ یک دیمے مہ کپ ایت ایشانی میانجی ءِ سادے مان تریں انت ءِ بند انت ۔ جون بندگ : پہ رستر ءِ شکار کنگ ءِ نیسے کش انت ءِ آئی ءِ جون ءِ یک جاگھے بندانت کہ رستر ایشی ءِ ورگ ءِ بئیت ۔ بلے مُلنگ ءِ راستیں دستراتی واسبت ءِ زندگیں بس گوں ڈرچک ءِ بندانت ۔ جولی بندگ ، وھدے توپان بیت گڑا چہ گراباں کہ دریا ءِ تہ ءِ دیر منگر کن انت اے دگہ بکدارءِ راجین مال زیرگ ءِ روانت مالاں جنگوئیں پہ سادءِ جوڑ کرتگیں سکیں مزنیں جالگے ءِ تہ ءِ کن انت ءِ ایر گیج انت ۔ پہ بوجیگ ءِ تچل ءِ موتیں ءِ یک سادے چو کہ شیکوک ءِ بندانت کہ ایشی ءِ سرءِ بند انت کار کن انت ۔ اُستا ھم ایشی ءِ سرءِ بندانت ءِ کار کن انت ۔ جینگ ءِ بندگ : جینگ ءِ جندءِ پہ کتک یا پہ بندیک یا گوں دگہ چیزے ءِ بندگ ۔ بکتے ءِ شرپ ءِ ابر کنگ ، بکتے ءِ بتام نہ کنگ ۔ جینگ ءِ سرءِ بندگ : سک دوست دارگ بزاں چو کہ پُل جیگسران بندگ ۔ چات ءِ بندگ : بزاں چات ءِ سنگ

بندکنگ ۔ چادر بندگ : توان کنگ ، اندر بندگ ۔ چتر بندگ ، ساھگ بندگ ، ساھیل بندگ یا بیگ ۔ چلک بندگ : مادگیں
ساھر ۔ چلپ ءِ چلک ءِ بندگ بزاں آپس بیگ ، لاپ ءِ پُر بیگ ، نیگ بیگ ۔ چل بندگ : پیرمرد یا پیرزال ءِ دیم یا دستانی
پوست ءِ ترنجیگ بندگ ۔ چِن بندگ : چیرک ءِ لیگار ءِ بندگ بزاں چرک ءِ لیگار بیگ ۔ چلبند ءِ بندگ : بندے کہ پہ دم ءِ چوپ
گلک سے دست کہ چشی مان باتنگ ءِ گوڑ ءِ نے دبیت یا کہ چلک ءِ واست ءِ بندانت ئے کہ اگاں پہ جنگی مردمے ءِ چارگ ءِ
بروت ۔ گوچ ءِ چیں ۔ مہ جنت ۔ چم ءِ بندگ ، مردمانی چماں بندگ بزاں مردمانی دیم پہ دیم ءِ ایشیں ھنرے کنگ کہ مردم
گندان نہ بنت کسے ءِ دید بندگ ۔ دار بندگ : گندیم یا دگہ دھلے یا دگہ کشتگیں ڈرچک ءِ دار بندگ بزاں آئی ءِ توک ءِ مزن ٹال کہ
بیرونی ۔ پیوست بیتی ءِ سکّ تُرند بیگ ، مثل : "سرواری لانک بندایت گندیم دار بندایت" ۔ دار ءِ بندگ : کسے "دار بندگ"
یا دار ءِ بستہ ءِ گوں دگہ چیزے ءِ بندگ ۔ دار ءِ بندگ : کسے ءِ گوں دار ءِ بندگ ، پہ سزا ءِ حاتر ءِ ، ڈرچک ءِ ھم گوں دگہ دارے ءِ
بندانت ، کہ آئی ءِ کیگ یا چوٹ بیگ یا پرشتگ ءِ ترس بہ بیت ۔ دام بندگ ، دام ءِ بندگ : ماھور یا رگ یا پہ مُرگ گرگ ءِ
جنگوش ماھور بندگ ، پہ مُرگ ءِ گرگ ءِ دام ءِ چیر کنگ ۔ دان بندگ : کشار ءِ ھمنچک رُدگ کہ ھوشگ ءِ دراگ ، نی ھوشگ ءِ
ندارد ۔ توڑ بیگ ۔ دپ ءِ بندگ : دپچیں چیزے ءِ دپ ءِ گرگ ، لَب ءِ لالچ دیگ کہ بدھلاپیں گپے مہ جنت ۔
دیان بندگ : دُوندیگ بیگ : دریائی اولاکے ءِ گوں دوری ءِ کش پہ کش ڈُگگ ءِ اوشتگ ۔ در ءِ بندگ : درواژگ ءِ بندکنگ ، بے اُمیت
کنگ ۔ دریاو بندگ : بوجیگ ءِ کرّانی گڈّی تھتگ ءِ بندگ کہ چہ دگہ سرے دگہ تھتگ بندگ نہ بیت ۔ ڈرچک ءِ بندگ : مُھر محکم بیگ ءِ
دست گرگ کہ مُرگ ءِ ترس نے نہ بیت ، ڈرچک ءِ بر ءِ بندگ ۔ دزد ءِ بندگ : پہ دم ءِ چوپ یا پہ بند ءِ تائید دُزد ءِ کُشگ ۔
دریا ءِ بندگ : پہ دم ءِ چوپ انچوش کنگ کہ دریا ءِ ماھیگ مہ بیت ، تیاب کرّ ءِ دیوال یا کہ انچیں دیمپان بندگ کہ دریا زمین ءِ مہ
پروش ایت ، جنگانی وھد ءِ یا کہ پہ بوجیگ یا لانچ ءِ گرگ ءِ آئی ءِ راہ ءِ دریا ءِ بندگ ۔ دست بندگ یا دست ءِ بندگ : ارز کنگ ، دستبندی
کنگ ، پہ کستری چیزے لوٹگ ۔ دستاں بندگ : دوئی دستاں پہ ارز ءِ پہ کستری بندگ ، پہ نماز ءِ دستاں بندگ ، پہ ادب دستاں
بندگ ، دگہ کسے ءِ دستاں بندگ بزاں آئی ءِ دستگیر کنگ ءِ مُچّاں بندگ ۔ دِکّہ بندگ : باج بندگ پہ گُراب ءِ بوجیگاں ۔ گراب یا بوجیگ ءِ
گوں دِکّہ یا باج ءِ بورد بندگ ۔ دل ءِ بندگ : دل ءِ گوں یک جاگھے یا چیزے ءِ بندگ بزاں آئی ءِ دوست بیگ یا منّگ ءِ دوئی کنگ ، شیکر
بیگ ، راز یگ بیگ ۔ دنتان بندگ : دنتانانی بندگ ، کسے ءِ دنتاں کہ کپ انت یا دریا نکاراش کش ایت گڑا اوستاچیں دنتان آئی ءِ
دپ ءِ بندگ بیت کہ درگ گوں ھمیشاں وارت کنت ءِ ڈولدار انت ھم ۔ دنز بندگ یا کہ دنز ءِ بندگ : دنز ءِ چست بیگ ، اگاں یک
جاہ یا سوارے چہ دُور بیداک انت گوش انت دنزے بستگ ءِ گیت ۔ یک چیزے دیرا بیت یا کہ پھک کنگ نہ بیت آئی ءِ سرءِ ھم دنز بندایت
گوش انت "اے بیتی ءِ دنز بستگ" "یاکہ" اے بیتی ءِ سرءِ دنزاں بستگ ءِ دنز بندگ ۔ دنس بندگ : بچار "دنز بندگ"
دیم ءِ بندگ : دیم ءِ گرگ ، دیم ءِ گُڈّے چیزے بندگ ۔ دیوال ءِ بندگ : دیوال ءِ پہ ھشت ءِ گِل یا سنگ توجیں جوڑ کنگ ۔
ڈَب بندگ : پہ مُرگ مان کنگ ءِ ڈَب (کنبش) جوڑ کنگ ۔ ڈُک بندگ : پہ چیزے ءِ لوٹگ ءِ اڑ کنگ ۔ ڈُک ءِ بندگ : گیّیں راھے ءِ
بندگ ءِ بندگ کہ دژمن ءِ سرندی ءِ جوش کنگ بیت ڈُک بندگ ۔ ڈُکت ءِ بندگ : ڈُکت ءِ کنگ ۔ بند کنگ گیشتر پہ سرکاری رنگ ءِ
ڈُکار ءِ بندگ : ڈُکار ءِ بند ءِ بندگ ۔ ڈُل بندگ : اگاں زمینے سک باز دیر ءِ کشت ءِ کشار کنگ نہ بوتگ گڑا آئی ءِ تہ ءِ ڈل
پیداگ بیت ءِ ھر وھد کہ پہ دگہ ھمے زمین ءِ کسے کشگ بلوٹ ایت گڑا ھمے ڈُلاں بایداِنت کہ بروپ ایت ۔ ڈُل بندگ ، کود بندگ ،
مونت بندگ ، مال یا تیاریں دَھل ءِ دہ یک ءِ بندگ کہ پہ سرکار ءِ گرگ بیت ۔ ڈُول بندگ : اُشتری لڈّے پہ نشانگ جنگ ءِ
دُور دارے ءِ یا دگہ چیزے ءِ سرءِ ٹِل کنگ ۔ ڈُول بندگ : کمیٹ بندگ بزاں چات ءِ سرءِ پہ آپ کشگ ءِ ۔ ڈِیل بندگ : کوٹ ءِ دوتی
کانٹری ءِ بندگ ءِ ترند بیگ انچوش کہ پہ گندیم ءِ "دار بندگ" گوش انت ۔ راج ءِ بندگ : راج ءِ تیاک کنگ ، ھمدل ءِ ھمدست

کنگ ۔ راجن ءِ بندگ : راجن دریائی اولاکے ءِ نام اِنت ، ایشی ءِ دو راست آنت یکّے پہ ماھیگ ءِ کُشگ ءَ دومی پہ مال برگ ءَ
کارمرد بیت ۔ ھمے راجن ءِ جوڑ کنگ ۔ پہ دریائی اولاکانی جوڑ کنگ ءَ "" بندگ "" ءِ گال کارمرد بیت ، انچو کہ "" گُراب بندگ ، بوجیگ بندگ
بکدار بندگ ، بدن بندگ "" ۔ راہ ءِ بندگ : راہ ءَ گرگ ءُ ڑندگ ءُ کش ءَ گوزگ ءِ نیلگ ۔ رَنج بندگ : پچلیں رُگ ءِ بندگ
رُگ ءِ یک راستےکہ ایشی ءِ بندیگ ءَ ھم رَنج گوش اَنت ءُ ایشی ءِ جندءَ ھم ۔ رِیخ بندگ : گِنگی لیب ءَ راستی پادءَ کونڈ کنگ ءُ
چپُلّستی نیمگ ءَ چپّی دست ءِ لنکان گون پاد ءِ لنکان ھوار بنگ ءُ کنتری مُھر وارگ ۔ رِد بندگ : پہ ردءُ بند ایر کنگ ۔ پہ رِد نہ بندگ
یا پہ اوشتنگ ۔ رَگ بندگ : بزاں سیاہ ءِ سرءَ دانگے ناہ یا پَٹّے جاہ ورگ کہ ارزے مرجنت ۔ رَگ ءِ بندگ : رگ ءِ جندءِ بندگ پہ
درمان دارگ ءِ ھاترءَ ۔ رُگ بندگ : رُگ جوڑ کنگ پہ ماھیگ گرگ ءَ ۔ رَم بندگ : رمگ ءِ یکجا بیگ ، رُمب بندگ ، رُم بیگ ۔
رُمب بندگ : یکّ بیگ ۔ یکجا بیگ ۔ رُوت بندگ : نل ءَ بندیگ ءِ بدل ءَ روت پتایگ ۔ سرود ءِ روت مان کنگ ۔ دگہ انچیں
چیزے ءِ پہ روت بندگ ۔ پس یا گوکی روتان زیرگ ءُ لڈّان پہ شیکار گ کشگ ءُ آیانی جندءَ شودگ ءُ پتایگ پہ گرادگ ءِ ورگ ءَ ۔
رُوتان بندگ : ورگ نہ ورگ ۔ شُدکشگ ۔ زاھان بندگ : زاہ ءُ زکت کنگ بزاں کسے ءِ زاہ دیگ ۔ زِبران بندگ : ھکلاں
بندگ ، ھکل ءُ گُڑباگنگ ، پہ کسے ءَ زھر گِرگ ءُ پہ جاک گوں آئی ءَ تُرند گپّ کنگ ۔ زَربندگ : بھاگرگیں یا کرھیں بشگیں چیزانی زَرانی ھساب
ءُ کشگ بزاں ھساب کنگ کہ چُنچک بنت ۔ زنگ بندگ : آسن یا دگہ چیزے ءِ زنگ بیگ ۔ زونڈانی بندگ : کونڈانی بندگ بزاں بندیگ
کنگ ۔ زھم ءِ بندگ : پہ دم ءُ جُوپ انچوش کنگ کہ زھم زیادت بزاں نہ بُرایت ۔ زھم ءِ گور ءَ کنگ کہ کش ءَ لونجان بیت یا کہ کوپگ ءَ
آئی ءِ بندءِ ساتر بیگ ۔ تَرانگ بندگ : دلوت یا اولاک ءِ پادان یا گردن ءَ ترانگ بندگ کہ راہ ءِ روگ ءَ تواربکن اَنت ۔ مردم ھم
پہ ناچ کنگ پادان ترانگ بندانت ۔ سِتّ بندگ : ستر بندگ ، سِتّرگ ، زرینتر گ ، مُترگ ۔ سرءِ بندگ : پہ کسے ءِ جنگ یا جنگ ءَ
آئی ءِ راہ ءِ سرءَ بندگ ۔ سرءِ جندءَ گوں سر بندءَ بندگ کہ سرءَ درد کنگ ءَ بندگ بیت ۔ جُک آرگ ، جنیں کہ جُک ءِ سرءَ دراہ بنت گڑا آیانی
سرءَ گوں سر بندءَ بندانت ۔ ستر بندگ ۔ سِتّ بندگ ۔ جُنک جنگ ، انزار بندگ ۔ سزا بندگ : کسے ءِ میار ءُ تنبیگ ءَ رندآئی ءِ سرءَ ھمے
میار ءِ دیم ءَ واری یا معلام ءِ بندگ سزا ءِ ھمیتن کنگ ۔ سِلاہ بندگ : پہ جنگ ءُ مڑ ءِ جن ءُ لانچ ءِ زھم ءُ کتار ءُ تُپنگ ءُ دگہ سلاھان
گور ءِ کنگ ۔ سَتّت بندگ : سِتّ ءِ یک کنگ ، تپاک بیگ ۔ شُوژ بندگ : بورد بندگ ، یک دریائی اولاکے ءِ دومی ءِ کش ءَ
ڈُکگ ءُ اوشتنگ ۔ سِھر بندگ : یانی مدگ ءِ یکبارگی پال کنگ ءُ چو جمبرءَ آزمان ءِ دیم ءَ بندگ ۔ شگرز بندگ : ھامین ءِ دھدءَ
ادارگی ناہ امبارے مان پچکدگ ءَ جوڑ کن اَنت کہ ناہ ءَ ھمیشی ءِ تہ ءَ جم کن اَنت کہ کم کم ءَ یا تان کنان نے کن اَنت ۔ ھامین کہ کُٹّ ایت
اے شگرز ھم ویراندان اَنت ۔ شلوارءِ بندگ : شلوار ءَ آنچک ءِ بندگ ، چہ پیادگ ءِ ویریں راھے ءِ ردگ ءَ شلوار ءِ پادگان پیچ اَنت ءُ
گوں پادان پہ لکم اِش بندانت ۔ شھمانان بندگ : گوں شھمانان مان بندگ بزاں شھمات جنگ ۔ کاپَر بندگ : لوگ ءِ دیم ءِ ساھگ ءِ
بندگ ۔ کار بندگ ۔ کارءِ بندگ : کارپر بیگ ۔ کسے ءَ پہ کار ءِ کنگ ءَ گوشگ ۔ کارچ ءِ بندگ : کارچ ءِ لانک ءَ بندگ ، کارچ ءِ
جندءَ پہ نگرہ یا دگہ چیزے بندگ ، پہ دم ءُ جُوپ کارچ ءَ انچوش کنگ کہ بُرایت مہ کنت ۔ کارچان بندگ : گوں کارچان بندگ بزاں پہ
کارچ پہ کسے ءَ بیڑ برگ ءُ پیتی کنگ یا کُشگ ۔ کُبر ءِ بندگ : ماش ءِ پہ سِنگ ءُ چن بندگ ءُ مُھر کنگ ۔ کپ بندگ : گنج بندگ ، گنج ءُ
کپ بیگ ۔ کُپّ بندگ : انزار بندگ ، تُرنبتر گ ، پہ بیڑ برگ ءِ ستر بندگ ، دل ءِ کُپ بندگ بزاں گوش نے زانان بُرّ بیگ ءُ
گوات گرگ ۔ کتاب ءِ بندگ : کتاب ، رواتگی یا دیترے ءِ تاکانی مُچ ءُ دوچگ ۔ کتار بندگ : رِد بندگ ، رِد بیگ ءُ اوشتنگ ، ھما
پوست کہ آئی ءَ تیر ما جنگ اَنت ایشی ءِ سینگ ءَ یا لانک ءَ بندگ ۔ کُتر بندگ : بُرپ بندگ ، چہ سکّیں ساردی ءَ آپ ءِ بندگ ۔
کَٹ بندگ : چِلّ ءُ چِرک بیگ ۔ گُبشتر پہ جلیم ءِ نل ءِ تہ ءِ سیاھیں ڈکّیں چِلّ ۔ کِٹ بندگ ، کَٹ بندگ : چِلّ بندگ ، بجار ءِ کَٹ بندگ ۔
کُدُو بندگ ، کُدوگ بندگ ، مُرگ ءِ دتی ڈُگ ءِ بندگ ۔ کَرّم بندگ : دریا ءِ اولاک اکان تبرز ءِ کُشگ ءُ کلرگ ءُ پھک کنگ مہ

بیت گڑا ھما بھرے کہ آپ ءِ تہءَ اِنت آئی ءِ سرءَ کسانیں کسانیں گُزو پر پچ آنت کہ ایشاں کرُم گوش اَنت ۔ رِکشک ءِ بندگ : راھءِ بندگ ، پہ کسے ءِ سر بندی ءِ ھاترءَ آئی ءِ راہ ءِ گرگ ءُ بندگ پہ آئی ءِ گٹ کنگ ءُ یا پہ دگہ کارے ءَ ۔ کمرءِ بندگ : لانک ءِ بندگ ، پہ کارے ءِ کنگ ءَ تیار بیگ ۔ کُنداک بندگ ، تُپنگ ءِ ھما بھر کہ بُن اِنت نے ءُ دارا ھنت کہ "کُنداک" اِنت ۔ ھمیشی ءِ گوں تُپنگ ءِ آسنیں بھرءَ یکی کنگ ۔ کنڈگ ءِ بندگ : بزاں راہءِ بندگ ءُ بندگ کہ چمے کنڈگ ءَ ھر کس کہ بگوزایت جنگ بیت ۔ کورءِ بندگ : پہ آپ ءِ دارگ ءُ کارمرد کنگ ءَ بند بندگ کہ کورءِ آپ جم کنگ یا دارگ بہ بیت ۔ کول بندگ : اَھد ءُ اِقرار کنگ ، زُبان کنگ ، لبزءُ کول کنگ ۔ پہ مُرادے ءِ ھاترءَ کول بندگ ۔ بزاں اے گوشگ کہ "اگاں منی پلاں کار سرجم بیت من کارءَ کناں" ۔ گاج بندگ : پہ کشتانی اَڑینگ اُپشک ءِ جنگ ءِ ٹنگانی پہ بند یک سرا گنگ ۔ گال بندگ : گال پربندگ بزاں گالاں ردءُ بند کنگ ءُ لچہ جوڑ کنگ ۔ یک گالے ءَ گوں دگہ گالے ءَ پہ جوانیں ءُ مَعنی اِنگیں رنگے ءَ ردءُ بند کنگ ءُ نوکیں بزانتے دَر کنگ ۔ گپ بندگ : گپ سرءُ بُن کنگ ءُ ٹھینگ ، پچ سَٹ ھبر جوڑ کنگ ۔ گُپ بندگ : دل ءِ پاھار کنگ یا گُپگ ۔ آس ءِ یادا بیگ ، گٹ ءِ بندگ ، پہ ساد یا دگہ اِنچیں بندے کسے ءِ گُٹ ءِ بندگ ۔ گُٹ ءِ بندگ : کسے ءِ گٹ ءَ چیزے بندگ ، مُٹو کنگ ، لوپ کنگ ، پہ زور ءُ یا پہ نزانتکاری کارے یا چیزے کسے ءِ جوکُم کنگ یا آئی ءِ سرءَ دیگ کہ پہ آئی ءَ بے سیٹ اِنت ۔ رنج بندگ : کپٹ بندگ ، رنج ءُ کپٹ جوڑ کنگ ۔ گدرین ءِ بندگ : میٹ یا گلّی گُکرتے ءِ دم کہ آنت کہ ایشی ءِ گدرین ءِ مزءَ ماہ ءُ بیگاہ ءَ مُش اَنت کہ پچ بدروت ءُ ھشک بیت ءُ مرایت ۔ تریں گدرین بزاں روت ءِ ھشکیں کُجّل ونت ۔ گرءِ بندگ : اڑ کنگ ، پہ کارے ءِ کنگ یا کہ چیزے لوٹگ ءِ واءِ کنگ ، مر کنگ ۔ گرءِ بندگ : گرّیں ناڈراھی ، پہ دم ءُ چوپ دش کنگ یا کہ انچوش کنگ کہ گیش مہ بیت ءُ پچ مہ روت ۔ گراب بندگ : چو بوجگ ءُ گراب یا دگہ دریائی اُولاک "بندگ" ، بنت بزاں جوڑ کنگ بیت ۔ گرام بندگ : رنگیں ڈھل ءِ بازد ءِ ازرون ءَ یکجا کنگ ءُ بندگ ، بازگوش اَنت کہ دوازدہ بچل یک گرامے ۔ گرنچ بندگ : دو بندیگ یا ساد یا دگہ ھمے رنگیں چیزاں وت ماں وت ڈُک دیگ کہ یکے بہ بنت ، بندگ ، ڈُک دیگ ۔ گرتھراں بندگ : ھکلاں بندگ ، ھکل ءُ گُز یا کنگ ۔ گژن ءِ بندگ ، شُدءِ بندگ بزاں شُدءِ گار کنگ ، ورگ نورگ ، گس ءِ بندگ ، لوگ بندگ ۔ گُنت بندگ : گرنچ بندگ ۔ گپ ءِ ماں دل ءَ گُنگ بندگ بزاں اِنچیں گپے کہ اشکنوک ءَ تورایت ءُ آئی ءَ تنگیگ کنت ۔ گلاک ءِ بندگ : پہ دم ءُ چوپ انچوش کنگ کہ گلاک بزاں مدروانت ءُ ھلاس بہ بنت ۔ گنش بندگ : بدیں بو کنگ ، گند بو کنگ ، گندیں بو ءِ یکبارگی شنگ بیگ ۔ گوات بندگ : پتنیں گُڈے یا دگہ انچیں چیزے ءَ گوات ءِ دیم ءَ دارگ ءُ گوات بند بیت بزاں چہ گوات ءَ بچیت ، گوات ءِ دارگ بیت ۔ گوات ءِ بندگ : انچوش کنگ کہ گوات ءِ کشگ بند بہ بیت ۔ پہ شکت ءُ پال ءُ ٹگ ءُ ٹاک انچوش کُن اَنت ۔ گواک ءِ بندگ : انچوش کنگ کہ کسے گپ جت مکنت بزاں آئی ءِ گپ جنگ ءِ زکت ءَ کُشگ ۔ گور بندگ : روچ ءِ چہ دراَیگ ءَ رند کمّیں بُرز بیگ گوش اَنت ۔ روچ ءَ گور لستگ ، بزاں باز بُرز اِنت ۔ بُندرءَ ایشی ءِ بزانت ایش اِنت کہ روچ ھمنچک بُرز اِنت کہ مردم ءِ سینگ ءِ تگر نچ ءَ اِنت ۔ مردم ءِ بندگ ءُ روگ بزاں تچک ءَ ، پہ چیزے ءِ نیمگ ءَ روگ ، انچوش کہ پیلانی ءَ بنا گور بستگ ءُ پیداک اِنت ، بزاں تچک ءَ پہ ما پیداک اِنت ۔ لاپ بندگ : روزہ ءِ نامینگ بلے وردوں ءِ بزاں اے گپ ءَ گوشگ کہ روچے انچک چیزے ورگ ءَ کسے ءَ دیگ بہ بیت ۔ لاپ ءِ بندگ : لاپ بندگ ، ورگ نورگ ، شُد کشگ ، روتانی بندگ ۔ لنگ بندگ : تیار بیگ پہ کارے ءِ کنگ ءَ جیدہ بیگ ، پہ جنگ ءُ سترپ ءِ بندگ ۔ لانگیگ ءِ بندگ : لانک ءِ گُرءِ بندگ کہ جنگ ءِ دگہ بارانی پچ ءُ پوشش اِیت ۔ لوگ ءِ بندگ : لوگ ءِ جوڑ کنگ ، کل ءُ عشتی بانگردی ۔ ماسک بندگ : چہ پیش ءُ پال جنگ ءِ ھاترءَ ۔ مال ءِ بندگ : پہ سوداگری ءِ ھاترءَ سامان ءِ گرگ ءُ پہ دگہ جاگہے برگ ایشانی یکجا بندگ بزاں مال گرگ ءُ بوگ ءِ چین ءُ لانچ کنگ یا کہ دیم دیگ ءِ ۔ مان بندگ : پوشگ ، چیزے ءِ گوں دگہ چیزے ءَ پتایگ ، پہ درمان تچکت ءُ مان بند اَنت بزاں کال تچکے ، کہ مزنیں ءِ سینگ درد بکن اَنت یا کہ زیم بہ بنت گڑا درمان اِش پر کن اَنت ءُ گُد اِش پتا اَنت پہ گرمی ءِ کشگ ءِ ھاترءَ

مُچکانی سروَیہ ھِنی یا دگہ درمانے ھم مان بندا َنت ۔ مان بندگ : دوچار دیگ انچوش کہ ، پلانی من گوں لَقّاں مان بَست بزاں پہ لَٹ جت ، ھمے رنگ پہ شھمات یا مُنّت مان بندگ ، پہ زاہ ھم مان بندگ بیت ءُ ھمے رنگ پہ ھَبَر ۔ ماھورندگ : پہ ماھیگ گرگ ءُ بندیگاں انچوش وت مان وت بندگ ءُ گرنچ دیگ کہ چنگ چَتگ بہ بنت ۔ پچ ءِ بندگ : پچ ءِ سرمیگ بندگ ۔ مُچانی بندگ ؛ دستانی بندگ ، دسگیرکنگ ءُ دستاں بندگ ءُ برگ ۔ مردم ءِ بندگ : بندیگ کنگ ، کید کنگ یا کہ دسگیر کنگ ءُ پہ ساد بندگ ، بے شرپ کنگ مُرزو بندگ : لکّ بندگ ، نجل بندگ ، تنگریچ بندگ ، گُور بندگ ءُ زرگ ۔ ملنڈ بندگ : بھام دیگ ، پڈ بندگ ، ایلنگی دیگ ۔

منگیر بندگ : رسیر یا دگہ وشّیانی دھد ءِ یا کہ مزنیں دیوان ءِ کنگ ءُ مزنیں ساھگ بندگ بنت ۔ بندرات ءُ گیشتر "منگیر" ءِ گال پہ سیرءِ دمد ءِ بستگیں ساھگاں کارمرد بیت کہ چہ بوجگانی آجاراں جوڑ اش کن اَنت ۔ ایشی ءِ چیرءِ ڈُھل ءُ دومب یا کہ دیوان بیت ۔

موشت بندگ : کود بندگ ، بزاں چیزے کہ بھاءُ گرگ بیت آئی ءِ سرءِ سرکار چیزے زرگیت ، گوش اَنت " ایشی ءِ موشت ءُ بند " بزاں مکررءُ مَیَّن بکن یا کہ بہ نامین ۔ رسیل ءِ بندگ : گرانیں چیزے ءِ بُرز ءِ کنگ یا گرکنگ ءَ آئی ءِ ساد بندگ بیت کشو کیں ساد ءِ سرءِ گوں ڈُک انگیں داریا تُنڈے ءِ رسیل کن اَنت بزاں پلیچ کن اَنت پیچ دینت کہ ھما گرانیں چیز ءِ چامیگ یا گرتیگ ءُ ھمے ساد کہ سست بیت ھمد ءِ کشگ ءُ ترندوارگ بیت کہ بیدءِ مہ روت ۔ نھاد بندگ : نھر بندگ ، کیمت بندگ ، بھا ءِ نامینگ ، نھرءِ نامگیپت کنگ ۔

نھربندگ : نھاد بندگ ، بھاءِ نامینگ ، کیمت بندگ ۔ نھراں بندگ : ھکلاں بندگ ، ھکل ءُ گرتاکنگ ، زھر کنگی ترندیں گپ جنگ ءُ کسے ءُ میار بار کنگ ۔ واب ءِ بندگ : پہ دَم ءُ جُوپ انچوش کنگ کہ واب مئیت ، ایشی ءِ چپ ءِ واب بند کنگ " اِنت کہ مردم پھک واب گیجگ بیت کہ ھرچی بکن نے آسھیگ ءُ آگاہ نہ بیت ۔ واد بندگ ، وادءِ بندگ : سورگیں زمین کہ اود ءِ آپ دارایت آپ کہ ھُشّ ایت ھما زمین ءِ سرءِ واد بندایت بزاں واد جوڑ بیت ۔ مردم وت ھم بازجاگہ ءِ بُجّیٖ یا بنگ بندا َنت آپ اش مان کن اَنت کہ آپ ءِ ھُشگ ءُ زندا دپشت کپ ایت ۔ ھرجاگہ کہ بُجّیٖ بنداَنت اودءِ " کابُجل " گوش اَنت ۔ مردم ھید کنت اناں ھیداں پھک ھم کن نے گرا چہ ھُشگ ءِ زندھمے ھَش انگیں ھیدانی جاگہ ءِ اسپیتیں ٹپ بنت چو وادءُ اَنت اے زانتگیں گپتے کہ ھید وت وادے کہ گرماگ ءُ چہ جان ءُ درکیت ۔ واڑ بندگ : پل بندگ ، پل جوڑ کنگ ۔ ھبربندگ ، ھبرءِ بندگ : پہ سیرءِ سانگ تیگی کپانی جنگ ءُ جنکءُ بچک ءِ مردمانی وت مان وت سرجمیں گپّاں مَنّگ کہ ایشی ءُ " ھبربندی " یا " ھبربندی " گوش اَنت کہ چہ ایشی ءِ رندنی سیرءُ سانگ ءِ جنگیج ءُ ھیچ دیمپانی نیست ۔ ھتربندگ : گوں شھماتاں بندگ بزاں گوں شھماتاں جنگ ۔ ھُجت بندگ : سک ءُ ڈک کنگ ، ڈک بندگ ، اڑکنگ ۔

ھدبندگ : سیم سربندگ ، دو مُلکانی ھدءِ گیشینگ ، مُلکے ءِ چارھداں مَیَّن کنگ ۔ ھدءِ بندگ : چالک کنگ پہ رشتگیں دست یا پادءِ یا کہ دگہ ھڈے ءِ چالک کنگ ءُ بندگ ۔ ھکل بندگ ، ھکلاں بندگ : نھرءِ ھکل ءُ گرتاکنگ ۔ کسے ءُ میار بار کنگ ءُ آئی ءُ پہ ترندگپی ابرجنگ ۔ ھورءِ بندگ : جمبرءِ بندگ ، جمبرءِ مانشانگ ۔ ھیک بندگ : مُرگ ءِ یا ماھیگ ءِ مان لاپ ءَ ھیک بندگ بزاں ھیک مان آئی ءِ لاپ ءَ جوڑ بیگ ۔

- **بُندگ :** (بُن ۔ دَگ) توام ، سرجم انچوش کہ نیم توام ءُ " نیم بُندگ " گوش اَنت ۔
- **بَندگاہ :** (بَن ۔ دَ ۔ گاہ) ھمود ءُ کہ بندبستگ ءُ آپ ءُ داشتنگ ۔ بندبستگیں ڈگار ۔
- **بندگاھی :** (بَن ۔ دَ ۔ گا ۔ ھی) پچے کہ ایشی ءِ دانگ شُھرءُ دراج اَنت ۔
- **بندلامبوج :** (بَن ۔ دَ ۔ لام ۔ بُوج) بچار " بندلاں بوج " ۔
- **بندلاں بوج :** (بَن ۔ دَ ۔ لاں ۔ بُوج) چیپ ءِ نازانتے وھدے کہ پیچ ایت گوں دست جنگ ءُ چہ دَل ءُ بیدایت کمیں پُرداراِنت ورگ ءِ ھم وش اِنت بوئے ھم وش اِنت ایشی ءِ " تبسی چیپ " ھم گوش اَنت ۔
- **بندلوک :** (بَن ۔ دَل ۔ وک) بندوک ، ڈچک یا دل ءِ ھما تاک کہ برآئی ءِ سرءِ پچ اِنگ ۔

- **بَندمِڑگ :** (بَن۔ دَ۔ مِ۔ ڑَگ) مَل مِڑگ ، کُشتی گِرگ ، بندگانیش بیگ پہ زور چیاکسی ءَ ۔
- **بَندَر :** (بَن ۔ دَر) بندر ، ھما شھر کہ تیاب کرءَ اِنت ۔ تیاب کرءِ ھر جاگھے کہ اودءَ بوجیگ شُت کنن اَنت ۔ انچیں تیاب کرے کہ اگاں بوجیگاں توپان بگیپت ءُ اودءَ پرو اَنت چہ توپان ءِ شَھماتاں رَکّ اَنت ۔ پناہ ءِ جاگہ ، ھماجاگہ تاوان ءِ دیمپان اِنت ۔

(REFUGE - PORT)

- **بَندو :** (بَن ۔ دَو (دَوْ)) بَندہ ، بندگ ، کستر ، کستر پاد ، نوکر ، ھزمتکار ۔
- **بَندواجہ :** (بَن ۔ دَ ۔ وَا ۔ جَہ) بندہ ءِ واجہ ، ڈگار ءِ واجہ ۔
- **بَندوک :** (بَن ۔ دُو ۔ کْ) بندگ ءِ کار ءِ کُوک ۔ ھمامردم کہ چیزے بَندایت ۔ ھماچیز کہ گوں آئی ءَ چیزے بستگ بزاں بند یا بندیگ انچوش کہ : جگر بند جگر ءِ بندوک ۔
- **بندہ :** (بَن ۔ دَہ) بندو ۔ بندگ ، کستر ، کستر پاد ، نوکر ، ھزمتکار ۔
- **بندی :** (بَن ۔ دِی) بندیگ ءِ جند (۲) بندیگ ، ھماکہ کیدءُ بند اِنت (۳) بندیک (۴) بلوچی دوچ ءِ نام اِنت (گوشت اَنت اے پہ وتّ دوچگ بیت)
- **بندیانہ :** (بَن ۔ دِی ۔ آنَہ) ھماجاگہ کہ بندیگاں بند کن اَنت (پارسی : بندی خانہ)
- **بندیرا :** (بَن ۔ دے ۔ رَا) آلم ، بیرک ، رامٹو ، باوٹا ، (FLAG) ھماگُد کہ ھر یک سرکارے ءِ سرکاری جاگھانی سرءَ دور ءِ چاپگ بیت کہ ھر سرکار ءِ نشان اِنت ۔ ھر یک سرکارے ءِ وتی رنگ ءُ جوڑ کرتگیں بیرکے ھست کہ پجار گ بیت ۔
- **بَندیک :** (بَن ۔ دِی ۔ کْ) چہ کرپاس یا دگہ انچیں چیزے ءِ تاب داتگ ءُ جوڑ کرتگیں دراجیں تال کہ چیزے ءِ بندگ ءَ کارمرز بیت بارگیں پہ دوچگ ءُ ھم کارمرز بیت ۔ ریس ، رِیس اَنگیں ۔
- **بَندیک جَنگ :** چنیں بندیکے زیر اَنت ءُ یک رھبندے ءَ پرنے ترین اَنت کہ گوں دستانی سُرینگ ءَ نہ واھنگیں پٹاں گوَنج اَنت ۔
- **بَندیکی :** (بَن ۔ دِی ۔ کَ ۔ کِی) ھماکہ گوں بندیک ءَ شیادی کنت ۔ ھمامردم کہ بندیک ءِ بجاءُ زیرءِ کارءَ کنت ۔
- **بَندیکار :** (بَن ۔ دِی ۔ کَ ۔ کَار) ھمامردم کہ بندیک ریسگ ءُ پروشگ ءِ کارءَ کنت ۔ ھما چیز کہ پہ بندیک جوڑ کرتگ بیاکہ ھمامردم کہ ھر چیز پہ بندیک جوڑ کنت ۔
- **بندیگ :** (بَن ۔ دِی ۔ گْ) بند کرتگیں ، بندی ، کیدی ، بندیگی ۔
- **بَندیگانہ :** (بَن ۔ دِی ۔ گَا نَہ) بندیانہ ، ھماجاگہ کہ بندیگ ءُ کیدیاں بند کن اَنت ۔
- **بِندیول :** (پ ن ۔ دِے ۔ وَلْ) کسانیں ماھیگے ۔
- **بندی ھانہ :** (بَن ۔ دِی ۔ ھَانَہ) بندیانہ ، بندیگانہ ، ھمودءِ کہ بندیگ ءُ کیدیاں بند کن اَنت ۔
- **بَنڈ :** (بَن ۔ ڈْ) بلوچ راج ءِ یک تکّے ءِ نام اِنت ۔ (۲) دوپوستیں مردم ، ھمامردم کہ پہ وتی نپ ءَ دگرءِ تاوان ءَ چک ءُ پِرد بیت ۔ ریپکار ، کُپدسما ء شیہ زبان ۔
- **بِنڈ :** (بِن ۔ ڈْ) پِنڈ ، اپلگی ، ملنڈ ، نُقصان ، پنڈک ء سِنگ ، ڈوک ء سَنگیں چیز ، سَک چو سنگ ءَ ۔ گران چو سنگ ءَ ۔
- **بُنڈ :** (بُن ۔ ڈْ) سَنگیں زندیں دار توری گونڈ بہ بیت ۔ ھما سُتلگیں دار کہ دنیگا مُکّر نہ بوتگ یا کہ سر سوچ پوتگ ءُ شیاد اِنت ۔ ڈیکّ ءِ ھمازندیں بھر کہ آئی ءِ سرے مال زمین ءِ اِنت ءُ دومی سرءَ مزن شاہ ءِ ٹپ اَنت ۔ اے بُنڈ ءِ جند ءَ تاک پر نہ بیت ۔ مُنڈ ۔ ڈِرنگ ، بَرشتہ سر ۔ زھمی بُنڈ ، تینگی بُنڈ ، کاپچی بُنڈ ۔ بزاں انچیں اَنت کہ دزوندور اَنت یا پہ ایرجنگ چوش گوش اَنت ۔ ڈیچکی بُنڈ

شلواری بُنڈ ، بیڑی باھگریٹ ءِ بُنڈ ، بُنڈءِ جنگ : تاوان دیگ ، زُد دیگ ءُ بیرانی دیگ ، بُنڈءِ جنگ : بچار "جنگ" ، "بُنڈ سلام کنگ : بچار "سلام کنگ" ، "بُنڈءِ گِپّگ : بچار "گِپّگ" ۔

- بَنڈاری : (بَن ۔ ڈا ۔ رِی) بُنداری ، ورگگراوَک ، بانڈاری ۔
- بُنڈال : (بُن ۔ ڈال) ھُنڈال ، آھُنڈ ۔ (۲) بُنڈیں چیز ، بے کاریں چیز ۔
- بَنڈان : (بَن ۔ ڈان) مردینی نامے ۔
- بِنڈِک : (بِن ۔ ڈِک) بِنڈ ۔ بِڈّ ۔ ملنڈ ۔ (۲) دُمب ، لِنگ ، گلُوم ۔
- بُنڈُک : (بُن ۔ ڈُک) کسانیں بُنڈ ۔ سک گونڈ ، زنڈءِ گونڈ ، شیاہ ، (۲) مردینی نامے ۔
- بَنڈُو : (بَن ۔ ڈُو) مردینی نامے ۔
- بُنڈُو : (بُن ۔ ڈُو) مردینی نامے ۔
- بَنڈی : (بَن ۔ ڈی) یک رستیں ڈگلوے کہ آستینک نے پرنیست ۔ بے آستینکیں ڈگلو ۔
- **بِنڈی : (بِ ن ۔ ڈِی) زانتگیں گرادگی سبزیے ۔** (بچار تصویر) ★
- بُنڈی : (بُن ۔ ڈی) ھماگوں بُنڈءِ شیادی کنت ۔ (۲) مردینی نامے (۳) پُرشتگیں ، مُنڈسر ، بُنڈسریں ۔

بِنڈی

- بُنرِد : (بُن ۔ رِد) بُن رِد ، بُنگیجی رِد ، بُنگیج رِد ۔
- بُنزان : (بُن ۔ زان) چیزیا چیستوک یا کہ دگہ انچیں کارگاہ ءُ چیزے ءِ ھما دار کہ زمین ءِ سرءَ ایرانت کہ پہ ایشی ءِ جوگ زیاپ ءُ بمیدءَ انت ۔
- بُنزَر : (بُن ۔ زَر) بُونزَر ۔ بُونزِل ، بکیشی ءِ "بُونزِل" ، ھماکیشی کہ "بُونزِل" انت ۔
- بُنزِہ : (بُن ۔ زِہ) کھن ءِ گرنیکت بزاں آپ درنگگ ءِ جاگہ ، کھن ءِ بُنی ھد ۔
- بَنٹرو : (بَن ۔ ٹ ۔ رُو) بان ءِ سربُرءَ کرانی بُندُک ۔ بَنٹرو ۔ بَنٹرہ ۔
- بَنٹرہ : (بَن ۔ ٹ ۔ رَہ) بچار "بَنٹرو" ۔
- بُنزِل : (بُن ۔ زِل) بچار "بُونزِل" ۔
- بُنستان : (بُ ۔ نِس ۔ تان) پنجگور ءُ زکشان ءِ کرءِ چہ ایشی ءُ چیر شھرے ءِ نام انت ۔
- بُنسِنچ : (بُن ۔ سِن ۔ چ) پہ بُن سنچگ ، پہ بُن سُنتگیں ، پھک سُنتگیں ۔
- بُنِستنگ : (بُن ۔ سِ ۔ سِن ۔ گ) بُنیادءِ سِنگ ، بُنلاد ، بمیدءِ سِنگ ۔ ھما سنگ کہ پہ چیزے ءِ بندگ ءَ چہ ڈمتاں پیسر ایر کنگ بیت بُن سنگ ۔
- بُنشنگ : (بُن ۔ ش ۔ سَن ۔ گ) کُنگ ءُ کُن گرتگیں چیزے ءِ بُندریں سنگ ءُ گرانی ۔ نِبل ، ھارگاں اچانے بُنسنگاں چہ وت کم کن نے ۔ بُن سنگ ۔
- بُلشنگ : (بُل ۔ ش ۔ شُن ۔ گ) بُن شنگ ۔ بُندریں شنگ کہ سرکار چہ درلوٹ ءُ نینتگیں مال ءِ سرءَ پہ وت زگیت ۔ ابید چہ ایشی ءَ سرکار

بازدگر زر ھم ھمے مال ءِ سرءَ زگیپت کہ آ سرشنگ انت ۔

- **بُنسوچ :** (بُن ۔ سُ ۔ سُ و ۔ چ) پہ بُن سوچوک ، پھک سوچوک ۔
- **بُنشُت :** (بُن ۔ شُ ۔ شُ ت) پہ بُن شُتگیں ، پھک شُتگیں ، ھما چیز کہ بیرءَ آئی ءِ رسگ ءِ اُمیت نیست ، بُنشُتگیں وام ، بُنشُتگیں ھون ءُ بیر ۔
- **بُنشت :** (بُن ۔ شِ ت) بُن ھشت ۔ چیزے ءِ بندگ ءُ آئی ءِ بُنی ھشت کہ ایرکنگ بیت ءُ بُنیاد ، بُنگیش ، اساس ۔
- **بُنک :** (بُن ۔ ک) نشکار ءِ جھل ءِ مُکت ءِ بھر ۔ بچ ۔ بُٹ ۔
- **بُنکت :** (بُ ۔ نُ ۔ کت) پہ ھروھدءَ ، پہ ھمیشءَ ، پہ مدام ، پہ "آدارگ" ءِ چپ
- **بُنکارگال :** (بُن ۔ کار ۔ گال) کارگالانی بُنگال (مصدر) ★
- **بُنکارگس :** (بُن ۔ کار ۔ گس) مزنیں کارگس ، مستریں کارگس ، بُنجاھی کارگس ۔
- **بُنکڑی :** (بُن ۔ ک ۔ ڑی) یکّ یادگار بارداں یادرپے ءِ ھما کڑی کہ آئی ءِ بُن ءَ انت ۔
- **بُنکی :** (بُ ۔ نُ ۔ کی) پہ ھروھد ءِ واستءَ ، پہ ھمیش ءِ ھاترءَ ، پہ مُدامی ، دائمی ، مُدّہی ۔ پہ "اوادکے" ۔ اِتان ۔ مُوتی ۔
- **بُنگ :** (بُن ۔ گ) سوے کہ ایشی ءِ تاک ءُ پُلّ ءُ چوب انت آیاں اش زیر انت کہ سکیں نشہ یے کہ مردم ءَ بے سار ءُ ھنوش کنت چوکہ تُرنداپ ءَ ۔ بلوچستان ءَ اے چہ نُندرءِ تُرنداپ ءِ مَٹّ بوتگ ۔ ءِ چوکہ بنگانی گُلیں ھانی ۔ تیل : بنگ ءِ مدورایمن مہ بئے ،

بنگ

یاکہ پلانی بنگ بروت انت ۔ چو ناھیگا شیرءُ ھیر ، بادام ءُ پتہ ءُ ماں یکن ءُ یہ کساس نے تورے شربی تُرنداپے (اے ذوذات انت ۔ دوبی ءِ "کوہ بنگ" گوش انت کہ باز تُرند انت) چہ بنگ ءِ تاکاں چرس ءُ پہ ایشی ءِ پُلّاں گانجا جوڑ بیت ۔ ایشی ءِ بر ءِ نام شھدانگ انت ۔

- **بُنگ :** (بُ ن ۔ گ) کُمب ۔ دازیں پلیش بُر انت ءُ پرے چنّ انت کہ چُپت مہ بیت پہ لوگ ءِ جنگ ءِ کار مرد بیت ۔
- **بُنگ :** (بُ ۔ ن گ) پہ سات ءُ سیر ءِ مردم دت دگہ اولاکاں جماز بنت ءُ ساماں ءُ چیزاں دگہ اولاکاں لڈّ انت ھمے ساماں ءُ چیزاں بُنگ گوش انت ۔ بُنگ ءِ ھروھد میسرءَ لڈّ انت ءُ دیم دیئت پہ چاکر اولک تیر شُت نہ کن انت جماز ءِ زندءَ سرءَ انت کہ تیز رو انت ۔
- **بنگال :** (بَن ۔ گال) آسام ءِ روا برشُت ءُ مُلکے کہ آئی ءِ مستریں شھر ءُ بندر کلکتا انت ۔
- **بنگال :** (بَن ۔ گال) ھرگالے ءِ بُن دریں گال کہ چہ آئی ءَ دگہ ادبادگال درکیت اک : "کنگ" ءِ بُنگال "کن" انت ۔ دوکُت ، کنت ، کنوک ، کنت ، "ایشی ءِ ادبادگال انت ۔
- **بنگالی :** (بَن ۔ گا ۔ لی) ھما کہ گوں "بنگال" ءَ سیادی کنت بنگال ءِ مردم ، بنگال ءِ زبان یلے زبانءِ اتیں نام ۔ مجلہ انت
- **بنگانی :** (بَن ۔ گا ۔ نی) ھمامردم کہ ھروھد بنگ وارت ۔ موجانی ھنوش ، پہ ھنوش چیں سوا دو کمارزیں جنکت ۔ جنکرانت

پہ کس ملیکیں مردین ءِ ھم گوش انت ۔

- **بُنگاه** : (بُن۔گاه) بَندگاه ۔ ڈگار ءِ کابیل کہ چہ ڈگار ءَ اِے دگہ جاگھاں جھل تر انت ڈگار ءِ آپ مُش ایت بلے اِشتئ پُشت گپ ایت ۔ مُنگ ءِ جاگہ ، آوار ، (۲) مزنیں پوچ کہ عمر رگیں سازءِ سامان ءِ گون انت ۔
- **بُنگ بروت** : (بَ۔نْ۔گْ ۔ بَ۔رُو۔تْ) ھنوش ، گُمارْ ، مواڑ ، سُنٹ ، بے پکر ، بے ھاجت ، بے کمار ۔
- **بُنگپ** : (بُن۔گَپْ) گپ ءِ بُن ، گپ ءِ ھبر ءِ بُنگیجی سر ، گپ ، بُنیاد ۔ ھا گپ کہ آئی ءِ سرءَ گپ ءِ تران کنگ بہ بیت ۔ ھا چیز کہ آئی ءِ بارہ ءَ گپ جنگ بہ بیت ۔
- **بُنگت** : (بُن۔گَت) بُندریں گت ، بُنیادی گُمان ، بُندریں اُمیت ءِ اوست ۔
- **بُنگڈ** : (بُن۔گُ۔ڈْ۔ڈْ) چہ بُن ءَ گُڈ اِنگیں ، بُنگڈ کنگ ، چہ بُن ءَ گُڈگ ۔
- **بُنگر** : (بُن۔گِ۔رْ) بُن گرگ ءِ پرما نگال بزاں "بُن بہ گر" ، (۲) بُن ءَ گروک بزاں ھما کہ چیزے ءِ بُن ءَ مُھر وار ایت گوش انت ۔ کہ شدام ءَ چہ گوجگ گُر ندے دوچ ءِ آپ ءِ بُن کہ گرا "بُنگر" ۔ بیت بزاں وتی بُن ءِ مُھر گپت (۳) ھمامردم کہ کار ءَ چہ بُن ءَ گپت ، چہ بُن گروک ۔
- **بُنگرگ** : (بُن۔گِ۔رَگْ) بُن گرگ ، روک بیگ ، آس گرگ ، بلگ ۔
- **بُنگڑ** : (بُن۔گَ۔ڑْ) چہ بُن ءَ گُڑ اِنگیں ، گوش انت "ڈریک ءِ بُنگڑ مکن کہ پدءَ نہ رُدایت" ۔
- **بُنگس** : (بُن۔گِسْ) بُندریں گِس یا لوگ ، مستریں گِس یا لوگ ۔
- **بُنگستگ** : (بُن۔گِسْ۔تَگْ) ھما جاگہ کہ اودءَ بُنگ سک باز رُدایت ۔
- **بُنگش** : (بُن۔گِشْ) بُنگیج ، اول سر ، شُرو ،
- **بُنگل** : (بُن۔گُ۔لْ) مردینی نامے ، بنگلزئی : بلوچ راج ءِ یک بَکّے ءِ نام اِنت ۔ بُندرءَ اِے "بُنگ گُل" اِنت ۔ بزاں ءِ بُنگ ءِ سول ءِ گُل ، جوانیں ورنا ، بھادر ۔
- **بنگلہ دیش** : (بَ۔نْ۔گْ۔ لَ۔ ہْ + دِ۔ے۔شْ) رودراتکی بنگال کہ سال ۱۹۴۷ء ءَ رند رودراتکی پاکستان بُوتگ ءُ سال ۱۹۷۱ء ءَ چہ پاکستان سِستگ ءُ آزات بُوتگ ★
- **بنگو** : (بَن۔گَ۔وْ) بنگ : لاڑ ، کان ، تَرْپ ، بھادر ، دلیر ، بنگویں ورنا ۔ بنگویں بچ ۔
- **بنگوار** : (بَ۔نْ۔گْ + وَ۔ارْ) ھمامردم کہ بنگ وارت ۔ بلوچ راج ءِ بکّے ءِ نام اِنت ۔ ★
- **بنگی** : (بَن۔گِی) ھما کہ گوں بنگ ءَ شیادی کنت ۔ ھمامردم کہ بنگ وارت ۔ نِشہ کنوکیں مردم ، کیپی مردم چرسی بنگی ۔
- **بُنگی** : (بُن۔گِی) کسانیں لوگ ، گُدک ، لوگے کہ پہ بلّش بستگ ۔ باز گوشگ انت اے پہ کُپ بندگ بیت ءُ "بُنگ" ءِ کُپ ءَ گوش انت ءُ "بُنگی" ، بزاں "کُپی" ، لوگ اِنت ۔
- **بُنگیج** : (بُن۔گِے۔جْ) بُنگش ، شُرو ، بُنداد ، بُنگیج کنگ ، شُرو کنگ ، کارے اوّلی برءَ دست جنگ ۔ بات ءِ بُنگیج کنگ ، دوچ ءِ بُنگیج کنگ ، کار ءِ بُنگیج کنگ ۔
- **بُنگیجی** : (بُن۔گِے۔جِی) بُنگیج ءِ ، اوّلی ، چہ دُرستاں پیسری ، ھما وانگی کہ دربرجاھاں بُنگیج ءِ وانینگ بیت ، پرائمر ۔
- **بُنگیژ** : (بُ۔نْ۔گِ۔یے۔ژْ) بچار "بُنگیج" ۔
- **بُنلاد** : (بُن۔لاد) پہ جاگھے ءِ بندگ ءِ بُنگیجی "لادی" ءَ کہ ایر کنگ بیت ۔ بلے مروچاں اِے "بُنلاد" ءِ سنگ ھمائی ءَ گوش انت کہ چہ زمین ءِ درءَ دیوال ءِ اِنت کہ آئی ءِ سرءَ پہ یادگاری بُنلاد ایر کنوک ءِ نام نبیستگ بیت (بچار : سنگِ بنیاد)

بُنلُٹ : (بُن ۔ لُٹ) بُن ءُ لُٹ ۔ ھما جُرکہ چہ تاکانی کُٹ اِنگیں جاگہ ءَ بُنگیج بیت و انکہ دومی سرءَ مال گوں پُٹہ ءَ اِنت کہ زندُرتر بیان اِنت ایشی ءَ گُڈّی بھر کلمپوگ اِنت. کلمپوگ ءَ ھما جُرکہ بُنءَ کُنٹ ءَ پُشت کپ اِیت آ ئی ءَ "گیپہ" ءَ گوُش اَنت ۔

بُنمال : (بُن ۔ مال) بُنمال ، باپار ءُ سوداگری ءَ بُنگیج کنگ ءَ ھمازر کہ بیسر ءَ ھرچ کنگ بنت ، سالے کپتے ءَ رند کہ ھساب ءُ داد کنگ بیت گڑا ایکبرے ھما زر بِزاں بُنمال ءَ زرگیستا کنگ بنت ءُ آ دگر زر سیت ءُ نپ اَنت ۔

بُنمُر : (بُن ۔ مِرز) بُنمِر : پہ بُن مِرگ ، ڈرچک یا دگہ دھلے ءَ ائوش مِرگ کہ پدءَ پاد مئیت ۔

بُن نام : (بُن ۔ نام) بُنام ، بُندریں نام ، بُن ءُ بیھ ءَ نام ۔

بُن نبشت : (بُن ۔ نِ ۔ بِش ۔ ت) بُنبِشت ، بُنبِشتگ ، وانگی یا دپترے ءَ بُندریں نبشتگ ۔

بُن نبشتگ : (بُن ۔ نِ ۔ بِش ۔ تَ ۔ گ) بچار "بُن نبشت" ۔

بِنِند : (بِ ۔ نِن ۔ ڈ) "زِندگ" ءَ پرمانگال بزاں "زندگ" ءَ کار ءَ بُکن ۔

بِندجا : (بِ ۔ نِن ۔ ڈ ۔ جا) بچار "بِندجاہ" ۔

بِندجاہ : (بِ ۔ نِن ۔ ڈ ۔ جاہ) بندگ ءِ جاہ ، بِندیگ ، مِندی ، ھنکین ۔

بِندی : (بِ ۔ نِن ۔ دِی) مِندی : زندگ ءِ جاگہ ، ھمودءَ کہ بُندر بندایت ءُ بِندایت ۔ ھنکین ، بِندیگ ۔

بِندیگ : (بِ ۔ نِن ۔ دِی ۔ گ) بچار "بِندی" ۔

بِندجاھی : (بِ ۔ نِن ڈ ۔ جاھی) ھنکینی ، ھماکہ گوں بِندجاہ ءُ ھنکین ءَ بُنیادی کنت ۔

بُنی : (بُ ۔ نِی) ھماکہ بُن ءَ اِنت ، جھلی ، بیری ، سری یا بیسری ءِ چپ ، "بُنیگ" ۔

بَنَی : (بَ نَ ۔ نِی) بجن ، کُنار ۔ (گال درآمدے)

بُنیگ : (بُ ن ۔ ی گ) بچار "بُنی" ۔

بُنیات : (بُ ن ۔ یات) بُنیاد ، بیھ ، بُنیڈ ۔

بُنیاد : (بُ ن ۔ یاڈ) بُنیات ، بُنیڈ ۔

بو : (بُ ۔ ؤ) گوں گوات ءُ رِشنگ بیوک بلے گندگ نہ بیوکیں چیزے کہ تھنا پونزءَ ایشی ءَ سماکپ اِیت اے وش ھم بیت ءُ بدّم ۔ اک ، اَنتر ، زباد ءُ مُسک وشّیں بوکن اَنت ءُ پیچگل ، مُرتگیں ساھدارے ءِ گھ اِنگیں جون بدیں بوکن اَنت ، سارت بو ، وش بو ، گُل بو ، نازبو ، زبادبو ، اَمبربو ، جون بو ، آپ بو ، تُرشندبو ، بدبو ، بھاربو ، چندن بو ، گندہ بو ، ھیدبو ، تُرپش بو ۔

بُو : (بُ ۔ ؤ) بُو (۲) بُوم : شپی مُرگے ۔ (۳) نَنگیں چکت آپ ءُ گوُش اَنت ۔ بوکنگ : مِستا کنگ ۔

بوَا : (بَ ؤ ۔ وَا) کسانیں نُچکانی تُرسینگ ءُ رِنتریا پلکے پتی یا کرچن ءِ نام اِنت ۔ "ڈنءَ مروتر ا بوَا وارت !"

بوُا : (بُ ۔ ؤ ۔ وَا) کسانیں چُکت دریاءُ گوُش اَنت ۔

بوَات : (بَ ۔ وَا ۔ ت) بچار "بوَانٹ" ۔

بوَاٹ : (بَ ۔ وَا ۔ ٹ) بچار "بوَانٹ" ۔

بُوارت : (بُ ۔ وَاز ۔ ت) "ورگ" ءِ پرمانگال بزاں ورگ ءِ کار ءَ بکنت ۔

بوارت : (بِ ۔ وَاز ۔ ت) بہ وارت ، بُوارت ، ورگ ءِ کار ءَ بکنت "ورگ" ءِ پرمانگال ۔

بوَانت : (بَ ۔ وَان ۔ ت) بچار "بوانٹ" ۔

بوَانٹ : (بَ ۔ وَان ۔ ٹ) بوات ، بوَاٹ ، بوَانت : کاٹے کہ وانکہ کسان ءُ نازُرک اِنت مردم نے وارت ءُ "بُژو" ،

گوُش اَنت ئے . بلے پیرکہ بیت مردم ئے نُوارت اِسترئے وارت . ،، سورچک ءُ بوانت ،، بازمردم گوُش اِیت کہ اِے ھمے ،، زِرَگ ،، اِنت کہ ،، دَھیر ،، ھم گوُش اَنت ئے ۔ ،، دوگ ءُ دَھیر ،، ءِ گوُشتن ءِ پدءَ بازجاگہ ،، سورچک ،، ءَ ھم ،، دَھیر ،، گوُش اَنت ۔

- **بوبر** : (بُ وٗ . بَ رٗ) کوسیچ ءِ زاتے .
- **بُوتلا** : (بُ وٗ . ت . بَ . لاَ) مُنگانی زبان ءَ سکیں مزنیں چیزءِ گوُش اَنت ۔
- **بوبو** : (بُ وٗ . بُ وٗ) مُنگانی زبان ءَ پشک ءَ گوُش اَنت ،، پلیں بوبو یا کولیں بوبو ،، بزاں شتریں یا کہ نوکیں پشک ۔
- **بوبنگ** : (بُ وٗ . بَ . نگ) بوُلوُگ . بوءِ مارشت ، بوءِ سما کپگ . بوءِ پونزءَ آیگ ۔
- **بُوت** : (بُ وٗ . تْ) مُبکارگال ،، بیگ ،، ءِ گوُست . بازجاگہءَ پہ ھمے بزانت ءَ ،، بیت ،، ھم گوُش اَنت بلے بابدانت کہ پہ گوُست ءَ ،، بُوت ،، بزاں ،، بوتگ یا بیتگ ،، ءُ ،، بیت ،، بزاں ،، نوکی بیت ،، یا ،، بیت اِنت ،،
- **بوتار** : (بُ وٗ . تاَرٗ) پس ءِ سکیں دردناکیں ذُووُگ . اگاں پس ءِ پُٹم گٹ ءَ نے فشک بروت ھم بوتار اِیت (۲) بازمردم ایشی ءَ پہ مالدار ءُ زردار ءِ بزانت ءَ ھم زیراَنت
- **بوتارگ** : (بُ وٗ . تا . رَگ) پس ءِ سکیں دردناکیں دُودگ . چہ تورشت یا گنگیری ءَ پس ءِ پریاتیں پلینگ .
- **بُوتگ** : (بُ وٗ . تگ) ،، بیگ ،، ءِ دیرگوُست گال ، بیتگ (۲) پچگ ءِ ناہ یا کہ ناھیں پچگ .
- **بُوتن** : (بُ وٗ . تْ . تِن) بیتن ، بُوگ یا بیگ ، پیداگ بیگ ۔
- **بُوتنجا** : (بُ وٗ . تِنْ . جَا) بچار ،، بوتنجاہ ،،
- **بُوتنجاہ** : (بُ وٗ . تِنْ . جاہ) پیداگ بیگ ءِ جاگہ ، ھمامُلک ءُ کہ کسے پیداگ بیت آئی ءِ بوتنجاہ اِنت .
- **بُوتنروچ** : (بُ وٗ . تِنْ . رُوٗ . چ) کسے ءِ پیداگ بیگ ءِ روچ .
- **بوپ** : (بُ وٗ . پْ) بَزم : سکیں بزیں گندل کہ چو نپاد ءَ چیر کنگ بیت بلے یک تل ءُ زندانت . کمیں تنک تریں پہ ندگ ءَ ھم کارمرد بیت (۲) ھربزءُ زندءُ زبیں چیزے ءَ پہ نندوری گوُش اَنت . شرشار
- **بوٹ** : (بُ وٗ . ٹْ) بوڈ : ھمے بُونگ کہ سرءِ میتانی تہ ءَ چربے بلگاری ءُ پیداگ بیت . ایشی ءِ بازجاگہ ءَ ،، بوڈ ،، ھم گوُش اَنت . گُزاگاں دیراں گورءَ بہ بنت ءُ سک چل ءُ لیگار بہ بنت ھم بوٹ کپ اَنت . سرءِ بوٹ سیاہ اِنت ءُ گُدیا جانءِ بوٹ اسپیت اِنت . بوٹ ءِ ھیک ،، رِشک ،، اِنت ،، رشک ،، ترک اِیت ءُ ،، تیجار ،، بیت پدءَ مستر بیت ءُ تیور ،، اِنت زندءَ ،، بوٹ ،، ءِ گُدسرءَ ،، ماتبوٹ ،، اِنت .
- **بُوٹ** : (بُ وٗ ٹَ) ،، بُوٹگ ،، ءِ پرمانگال بزاں بہ بوٹ ؛ دست ءُ چماں بندکن یا کہ دپ ءَ . کوُش (انگ ؛ بوف
- **بوٹک** : (بُ وٗ . ٹِک) بوٹ ءِ زات ءَ ھرتُوکے کہ پہ بیت بوٹک ءُ موٹک .
- **بوٹگ** : (بُ وٗ . ٹگ) کسانیں ،، بوٹ ،،
- **بوٹکش** : (بُ وٗ ٹْ ءَ کُش) زھر درمانے کہ ھرساھدارءَ کُش اِیت . ایشی ءَ کمیں زیراَنت ساَنت گوں تیل ءَ ھوا بن اَنت سہ مُش اَنت کہ بوتاں کُش اِیت . ایشی ءَ ،، مُشک کُش ،، ھم گوُش اَنت . ھِندی ءَ ،، سنکیا ،، اِنت .
- **بوٹکی** : (بُ وٗ . ٹُ . کِی) ھما مردم کہ سرءُ جان ءُ گُدءِ سک چل ءُ لیگار اَنت کہ چہ ایشاں بوٹ پیداگ بیت . لیگارءُ بے بلگاریں مردم .
- **بُوٹگ** : (بُ وٗ . ٹْ . ٹَگ) ھمارُدوک (ڈرچک) کہ ھُزنہ روت ءُ آئی ءِ بُن چہ زمین ءَ نز گپش اِیت . چہ نُول ءُ کستر اِنت . ،، مُنکارگ ،، ءِ بٹگ . چُپت کنگ ؛ چماں بُوٹگ ، دپ ءِ بُوٹگ . دست ءِ بُوٹگ .

بُوتُن : (بُ وْ ۔ تُ ۔ تُن) گِردءُ زِندگیں شیپشار یو ستیں ماھیگے کہ کم آپ ءُ ماں ریک ءُ ڈیسپ ایت اگاں تگت بہ بیت مردمءِ پادءِ چونیت ءُ دونگ ئے ذنکہ تحارجت۔

بوٹو : (بُ وْ ۔ ٹُ وْ) وارءُ بُزکاریں مردم یاکہ ھما مردم کہ آئی ءِ سرءِ یا جانءِ باز بوٹ بہ بیت ۔ بوٹکی ۔

بوٹی : (بُ وْ ۔ ٹِی) ،، بوٹیگ ،، ءُ بُوٹکی ، بوٹوءِ بزاں ھماکہ باز بوٹ ئے پر ۔

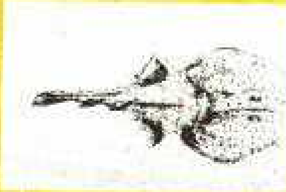
بوٹیگ : (بُ وْ ۔ ٹِی ۔ گ) ماھیگ ءِ بُزّاِنگیں ٹُکّر ۔ پہ گوشت ءِ ھم گوش اَنت بلے بُندءِ ،، بوٹیگے ماھیگ ،، ءُ ،، پُنّے گوشت ۔ گوشگ لوٹ ایت ۔

بوج : (بُ وْ ۔ جْ) بوجگ ءِ پرمانگال بزاں ،، پہ بوج ،، بندءُ بوج ۔ چیستان ءُ چاچ یا چاچار ءِ راستیں پسّو ۔

بوجا : (بُ وْ ۔ جا) بوجگ جاہ ، بوجگ ءِ جاگہ ۔ مردیں نامے ۔ بار [ھن : بوجھ]

بوجار : (بُ وْ ۔ جار) کسانیں بار ۔ بارءُ بوجار ،، یاکہ ،، بگّءُ بوجار ،،

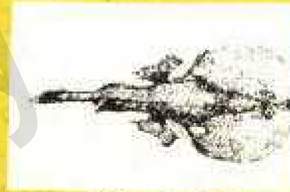
بوجگ : (بُ وْ ۔ جگ) اِنچوش کنگ کہ بہ بُجّ ایت ۔ گُرنْج یا بستگیں چیزءِ پَچ کنگ ۔ **آپ ءِ بوجگ :** آپ ءِ یلہ دیگ کہ برت ۔ **آنجگ ءِ بوجگ :** شلوارءِ آنجگ ءِ گُرنْج ءِ بوجگ ۔ **بارءِ بوجگ :** چہ اولاک ءِ سرءَ بارانی پچ کنگ ءُ ایر کنگ ۔ **کُلکّڑءِ بوجگ :** کُلکّوءِ یک پھنات ءُ دپسگ ءُ سرپُرّی پادءِ بازل ءِ شھارگ ، ھروھد کُلکّڑ جوش کنت بلوچ گوش اَنت کہ مھانے کیت بزاں مھمان ءِ اُشترءِ بار بوجگ بنت ۔ **بُرءِ بوجگ :** ذرچک ءِ بُرءِ بوجگ بزاں برءِ گیشنگ ۔ **بستگین ءِ بوجگ :** ھر

(ELECTRIC RAYS)

بُوتُن

کد : گیش چہ گیش ۵۰ س م

(NAMB FISH)

بستگیں چیزءِ بوجگ ءُ پچ کنگ ۔ **بندءِ بوجگ :** ھر بستگیں ساد یا بندءُ گُرنْج ءِ بوجگ (۲) بندیگ ءُ کیدی ءِ یلہ دیگ، آزات کنگ ۔ **بندانی بوجگ :** ھڈّءُ بندانی بوجگ ، مردم کہ باز دیراں نندایت ءُ ھڈّ ءُ تاب ءِ کنت گوش ایت ۔ ،، کمّیں تریں یا دے جنیں کہ ھڈّ ءُ بند بہ بُجّ اَنت ،، (۲) بندیگ ءُ بستگینانی بوجگ یا یلہ دیگ آزات کنگ ۔ **بندیگ ءِ بوجگ :** بندگرتگین ءِ یا کیدی ءِ یلہ دیگ یا دءِ بوجگ ، گوش اَنت ،، پلانی ءُ مرچاں پادے بوتگ ،، بزاں سک ترءُ تاب کنت ۔ **پادانی بوجگ :** ترگ ءُ پادے پچ کنگ چہ باز دیرءُ نندگ ءِ رند ۔ گسے ءِ بستگیں یا داں بوجگ ۔ **پُشت ءِ بوجگ :** دَم کنگ ، ساسار کنگ ، آرام کنگ ۔ **ٹپ ءِ بوجگ :** پہ درمان دارگ یا چارگ ءِ ھاترءَ آئی ءِ بستگیں گڈءِ پچ کنگ ۔ ٹپ ءِ ھون کنگ ، کُرینگ پہ آئی ءِ دپ ءِ پہ زور پچ کنگ ءَ ۔ **ٹوپ ءِ بوجگ :** ٹوپ جنگ ، ٹُنگیچ کنگ ۔ **جنکت ءِ بوجگ :** ٹُنگیں رندءُ مردینےءَ آئی ءِ گندلاں روگ ۔ **دپ ءِ بوجگ :** بستگیں چیزے ءِ دپ ءِ پچ کنگ (۲) مردم ءِ دپ ءِ پچ کنگ بزاں جاک جتل کنگ ، آپ ءِ ھنگیچ کنگ ، ،، دوچ بجگ ۔ **دست ءِ بوجگ :** پہ کارے ءِ کنگ ءُ موکل ءُ جازات دیگ دربانے ءِ درگ ءُ لاپ یا انتگ ۔ **دلوت ءِ بوجگ :** بستگیں دلوت ءِ چہ بندءِ پچ کنگ ءُ یلہ دیگ ۔ **راہ ءِ بوجگ :** بندءُ بستگین ءُ گپتیں راہ ءِ پچ کنگ یک جاگہے ءُ سکت روءَ آ کنگ ، ،، پلانی ءُ راہے بوتگ ،، **رِکانی بوجگ :** زبردستی کنگ ، پہ زوراکی نارندیں کارے کنگ ۔ وت ءِ رھبندیں ءُ بےلجّیں کارے کنگ ۔ **راہ ءِ بوجگ :** راہ ءُ زکت کنگ ، راہ ءِ دیگ ۔ **زِکت ءِ بوجگ :** زِکت ءِ دپ ءِ بوجگ بزاں آئی ءِ دپ ءِ گُرنْج ، ھنرپگ ءُ پچ کنگ ۔ **زنگ ءِ بوجگ :** اگاں ترپشیں چیزے یا دگہ انچیں چیزے زنگ ءَ بہ مَستنے زنگ ءُ پچ کنت یا زنگاں

بوج ایت۔ شلوارءِ بوجگ : شلوارءِ آنجگءِ پچ کنگ۔ بےاِزت کنگ۔ کارءِ بوجگ : کارءِ بندکنگ، یلہ راستیں بزانت ہم روچءِ پہ سُبارگءِ نمازءِ ھاترءَ پہ یکءِ دوادارءَ کارءِ بندکنگ۔ پہ بیگاہءِ کارءِ یھک بندکنگءِ بزانتءَ ہم زبرگ بیت۔ کُبلءِ بوجگ : کُبلءِ پچ کنگ، بندیں چیزءِ پچ کنگ۔ گَٹءِ بوجگ : گَٹءِ گُشادکنگ، گَٹءِ آسان کنگ۔ مُھر بیں چیزءِ رھادگ کنگ۔ گرنچءِ بوجگ : بستگیں گرنچءِ پچ کنگ، اڑاتگیں چیزءِ گیشینگ۔ لاپءِ بوجگ : انچیں درمانءِ دارگءَ کامردکنگ کہ دست بنیت، لاپءِ تَل کنگ۔ لانکءِ بوجگ : لانکبندءِ پچ کنگ یا آنجگءِ بوجگ۔ لانکگءِ بوجگ : بڑھنگ کنگ، لانکءِ بستگیں گدءِ پچ کنگ یا چہ لانکءَ بوجگ۔ مَشکءِ بوجگ : مَشکءِ دپءِ بوجگ یا پچ کنگ پہ آپ درگءَ یا آپانی ریچگءِ ھاترءَ۔ ننگءِ بوجگ : بڑھنگ کنگ، بےپردگ کنگ۔

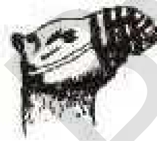
- **بوجی :** (بُ وْ ۔ جِ ئی) بجارءِ بوجیگ۔
- **بوجیت :** (بُ وْ ۔ جِ ئی تْ) بوج ایت : بستگیں چیزےءِ کسے بوج ایت۔ بزاں پچ کنت۔
- **بوجیکّ :** (بُ وْ ۔ جِ ئی کّ) بجار، بوجیگ۔
- **بوجیگ :** (بُ وْ ۔ جِ ئی گْ) دریائی مزنیں اولاک کہ پہ آچار رَوتءِ چہ یک بندنءِ مال ءُ مردم پہ وگر بندنےءِ بارت، ایشیءِ بازراست آنت چہ ایشان سمبوک، ونگی، بُوم، بازرانتگیں آنت۔ (بجار بُت)

* سپری بوجیگ کہ نامی "رام شاھی" بوتگ
[اے بوجیگ ۱۹۶۲ء چہ زنجبار (تنزانیہ) ءَ پہ اورماڑہ ءِ آیگءِ وھدءَ مبڑ اِتگ۔ اے بوجیگءِ ناھدا غلام محمد ھالی بوتگ کہ گون ۲۰ مردمانی سوری ءَ گون ھمے بوجیگءَ مبڑ اِتگ]

- **بُوپچ :** (بُ ۔ وْ ۔ پْچ) پیشی یادگار انچیں چیزےءِ کسانیں ٹکرے، بوپچءُ باپچ : لُنشءُ بتار (۲) دزچکےءِ لھمینءُ سُبکیں تھوسےءِ کہ ایشیءِ ٹکرے پہ شیشگانی دپءِ دیگءَ کامردبیت۔ دگہ مُلکاں ایشیءِ مزنیں ٹکراں ماھوراں بنداُنت کہ اِے کابیا بیت (۳) دپ، دپءِ تھی نیمگ، چہ ھمے بزانت "بُوچو"ءِ گال جوڑکنگ بیتگ کہ ھما چمگ چنگلیں دیبندءِ، گوشش آنت کہ دروکیں لیرہءِ پیونزءِ بنداُنت ئے۔
- **بُوچڑ :** (بُ وْ ۔ پْچْ ۔ پُڑْ) بُوچلو، ھما آپنیک کہ پھک نہ اَنتءِ بُوپچ باپچ اِش مان اِنت۔
- **بُوچک :** (بُ وْ ۔ پْچْ ۔ چُکْ) کسانیں بُوپچ۔
- **بُوچل :** (بُ وْ ۔ پْچْ ۔ چِلْ) ھما آپنیک کہ بُوپچءِ پُرانت۔ چوکہ بُوپچءِ بُوپچ درور۔
- **بُوچلو :** (بُ وْ ۔ پْچْ ۔ پَچْ ۔ لْ وْ) بُوچڑو، بُوچل، ھما آپنیک کہ آئیءِ ندءِ بُوپچ باپچ بازمان بہ بیت۔ بازمردم ایشیءَ "بچلو"ءِ بزانتءِ زیراَنت بلے ایشیءِ بنگال "بُوپچ" اِنتءِ آئیءِ "پچ"۔
- **بُوچنگ :** (بُ وْ ۔ پْچْ ۔ نگْ) چیزےءِ بوءِ گرگ، بوءِ گرگءِ کارءِ کنگ۔ چیزےءِ وتی پونزءِ گرانزانی کرتءِ آرگءُ دپءِ ... پونزءِ گین، پدءِ کشگ کہ چوش کنگءِ رندھمے چیزءِ بوءِ سماکپ ایت۔

- **بُوچو** : (بُ وچ ۔ چُ وْ) هماچیز کہ بازُپُوچین ءَ بیت ۔
- **بُوچو** : (بُ وْ ۔ چ ۔ چُ وْ) چہ سادہ ءِ یا میدہ ءَ جوڑ کُتگیں چمگ چمگیں پیالگے کہ مستیں وروکیں لیڑھانی لپوزتہ ءَ لگوش اَنت کہ دپ مَہ جنت ، شیرمچیں هرتہ ءَ هم بُوچوکن اَنت ۔ هَمے رنگ ءَ گوسک ءَ هم ۔ (بچاربُت)
- **بُوچہ** : (بُ وْ ۔ چ ۔ چہ) بچار ،، بُوچو ،،
- **بُود** : (بُ وْ ۔ دْ) هوش ، سار ، سما ، بے هوشیں مردم ءَ آپ پرپچ اَنت گوات گیج اَنت کہ ،، بود ۔ کنت بزاں ،، هوش ءَ کیت ،، بودکنگ : سارکنگ ، هوش کنگ ، چہ بے هوشی ءَ سارکنگ ۔
- **بُود** : (بُ وْدْ) یک درمانے ، کوهی بود ۔
- **بُود** : (بُ وْ ۔ دْ) جوانی یے کہ چہ بندر ءِ ، مردم ءِ مان اِنت ۔ زور ، زِکنت ، توانائی ۔ اک : بلائی ءَ کار ءَ بُود مان نیست ۔ بلائی بے بودیں مردمے ۔ (۲) هستی ، بودشت ، اُمیت ، دلجمی ۔
- **بُودشت** : (بُ وْ ۔ دِ شْ ۔ تْ) هستی ، بُود ءِ جند ۔ (۲) موٹ ۔ ،، بلائی ءَ کسی بودشت ءَ نکپتگ ،، (۲) بُو ، وشّیں باذ وشتیں بو ۔
- **بودلا** : (بُ وْ ۔ دْ ۔ لا) نابُودیں مَردُم ۔ بے بُودیں مَردُم ۔
- **بُودناک** : (بُ وْ ۔ دْ ۔ ناکْ) هما مردم کہ آئی ءَ بُود هست ۔ بُود کپتگیں مردم یا مُلک ۔

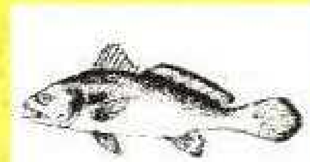

- **بُودناکی** : (بُودْ ۔ ناکِیْ) بُودناکی ، بُودناک بیگ ءِ جند ، دیم روی ۔
- **بُودی** : (بُو ۔ دِیْ) دوکوهانڈیں اشتر ءِ ،، اُشتربودی ،، گُوش اَنت ۔
- **بُودی** : (بُو ۔ دِیْ) بچار ،، بودیگ ،،
- **بُودیگ** : (بُو ۔ دِیْ ۔ گْ) هما کہ آئی ءَ بُودمان ، بودناک ، بودناک بیگ
- **بُودیگ** : (بُو ۔ دیگ) گُڈاں بودیگ بزاں چہ سوچکی یا دگہ چیزے ءِ بوءَ آتارکنگ ۔ یک بوداریں چیزے ءِ گوں دگہ بے بوئیں چیزے ءِ یکجا بکن ءَ ایشی ءَ هم بودنت ۔
- **بوڈ** : (بُ وْ ۔ ڈْ) بچار ، بوٹ ۔
- **بُور** : (بُ ۔ وْرْ) پہ وَر ، بُور : ورگ ءِ پرما نگال بزاں ورگ ءِ کار ءَ بکن ۔
- **بُور** : (بُ ۔ وْرْ) بچار ،، بُورْ ،،
- **بُور** : (بُ وْ ۔ رْ) بچار ،، بُورّ ،،
- **بُورّ** : (بُ وْ ۔ رْ) بادامی رنگ ، کمرنگیں ناسی ، کلشتی ، کلشو ، کلشت رنگ ، (۲) اسپ ، بلے اے نام اِش پہ رنگ ءَ بستگ (۳) شُهرویں دان ءِ وزانے کہ آئی ءِ دان ءِ رنگ اچوش اِنت وشتی ءِ طمی چوکہ کلنڈ ءِ اِنت ۔

- بور : (بَ وْر) برپ، کَنزکہ چہ جمبراں رِچ اِیت .
- بُور : (بُ وْ۔ رْ) سکّیں ایرتیں ٹُکُر ۔ ایردگ ءِ دانگ ۔ سکّیں کسانیں ٹُکر .
- بُورّ : (بُ وْ۔ رّ) بیتر : ڈریجک یکبرے پُل کنت پُل کہ رِچ اَنت بورّیت چہ بورّہ زندی بَربیت .(۲) وانگ، گانگا، ڈیوئیں مردم .
- بُورا : (بُ وْرَا) بچار "بورہ" .
- بُوربُور : (بُ وْ۔ رْ۔ بُ وْ۔ رْ) گُریوگ ءِ توار اِک : پلانی ءِ بوربور گریتگ .
- بُوربُور : (بُ وْرْ۔ بُ وْرْ) ایردگ ایردگ، ایرت ایرت، سکّ ایرت .
- بورتاچ : (بُ وْ۔ رْ۔ تَاچْ) اسپ تاچ، اسپ سوار، بورسوار، هما مردم کہ اسپ ءِ تاچگ ءِ سکّ بلد ءُ زانکار اِنت .
- بُورتاچی : (بُ وْ۔ رْ۔ تَاچِی) اسپ ءِ گُر ءُ هتاچی .
- بُورد : (بُ وْرْدْ) بوجیگ، گراب یا دگہ دریائی اولاک ءِ کَش یا "دِپان" ۔ بورزدبندگ ، یک دریائی اولاک ءِ دومی ءِ دپان ءِ چک ڈُکّگ ءُ اوشتنگ ۔ پ : پهلوگرفتن ۔
- بُورگ : (بُ وْرْگْ) پس ءِ گوں وردنا کی ءِ ذودگ .
- بُورگ : (بُ وْرْگْ) بچار "بورہ" .
- بُورل : (بُ وْ۔ رَلْ) مردینی نامے (۲) بوررنگ، بوررنگیں . اے گال چہ "بور" ءِ اِنت بزاں بوررنگ انچوش کہ چہ سبز ءِ "سبزل"، "شیاہ" ءِ "شیاهل" .
- بُورہ : (بُ وْ۔ رَہْ) شَکَر، سکّیں ایردگیں چیز .
- بُورینک : (بُ وْ۔ رِیْ۔ نْ۔ کْ) ایردگ، بورینگیں چیز .
- بُورینک : (بُ وْ۔ رِیْ۔ نْ۔ کْ) بورینک : ایردگ، بورینگیں چیز .
- بُورینگ : (بُ وْ۔ رِیْ۔ نْگْ) پرُدشگ، ٹُکُر ٹُکُر کنگ ، ایردگ ایردگ کنگ ، اے گال عُمری گمتّی ءِ مردم "بھوربنغ" گوش اَنت .
- بوڑ : (بُ وْڑْ) ھلا، نارُشت . [اِسے گال سندھی ہے : بوڑ]
- بُوڑ : (بُ وْ۔ ڑْ) بچار "بوتڑ" .
- بُوڑا : (بُ وْڑْ۔ ڑَا) بوتڑا، بڑا، مزن بوتڑ .
- بوڑمنگ : (بُ وْڑْ۔ مُ نْ گْ) کاجا ، ورگی چیزے اِنتی ءِ سول کسان بیت اینشی ءِ بُرچو کہ ٹشاتا ءِ زمین ءِ چیر ءَ بیت ، اینشی ءِ هندی ءَ "مونگ پھلی" گوش اَنت ، تازی : سمبل ۔ بلوچ گوش اَنت کہ اِسے بادوچکی اِنت چیرپی ءُ تیل ءِ مان کہ اینشی ءِ روگن یا تیل ءَ هندوستان ءَ سکّ بازکار مردکن اَنت .
- بُوس : (بُ وْ۔ سْ) چُنگک ، ننک ، پکت : وتی لُنٹاں دگرے ءِ دست ، دیم ، پیشانی یاگُٹ ءِ سرءَ ایرکنگ ءُ کمّیں زور پردیگ ءُ دوئیں لُنٹاں وت ماں وت کمّیں چِتینگ ءُ زیت یک اناگہ ءَ رھادگ کنگ کہ چہ ایشاں "پُچ پُچ" ءِ توار درکیت .
- بُوسال : (بُ وْ۔ سَا۔ لْ) کوھن ءُ ھنکت اِنگیں بو، ٹُلک ءُ ھاکیں زمین ءُ اگاں یک ذرّدے ھورے بگوارایت ءُ لس بکنت چہ آئی ءِ یک بوئے چست بیت اینشی ءِ ھم بوسال گوش اَنت .
- بُوسپ : (بُ۔ وْ۔ سْ۔ پْ) بروشپ : بوشپ یا کہ دہ ءِ وپس ، وپسگ ءِ پرمانگال .
- بُوشت : (بُ وْ۔ سْ۔ تْ) بوستگ : گرانیں چیزے ءِ کپگ توار
- بُوستاباست : (بُ وْ۔ سْ۔ تَا۔ بَا۔ سْ۔ تْ) گرانیں چیزانی کپگ، کپگ ءِ توار ۔ بوست بوست ءِ توار ۔

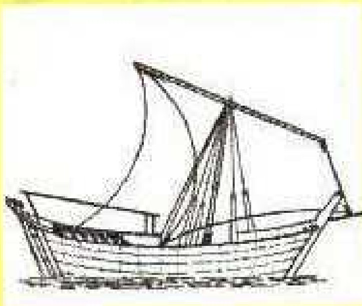
- **بُوستگ** : (بُ وْ.سْ. تَگ) بُوست ءِ توار ، گرانیں چیزے ءِ گِگ ءِ توار . بُوستگ جنگ ، بُوستگ ءِ توار ءَ درآیگ .
- **بُوسکی** : (بُ و . سْ . کِی) طمیں آبریشم ذرورین گُدے .
- **بُوسگ** : (بُ وْ . سَگ) بُوس ، مچگلگ ، پُک ، ٹُک ، بچار « بوس » [پارسی : بوسہ]
- **بوسل** : (بُ وْ . سَل) مردینی نامے .
- **بُوسوچ** : (بُ وْ . سْ وْ . چ) هما زان کہ آس ءَ ماں کن آنت ءُ سوچکی آئی ءِ تہ ءَ کن آنت کہ وشیں بو تالان بہ بیت . ابید چہ سوچکی ءِ دگہ انچیں چیزے ءِ هم دوّر دینت ماں کہ سُچگ ءِ وشیں بو کن آنت .
- **بُوسوچ** : (بُ وْ . سْ وْ . چ) گوج ، زاتے کہ چہ گلگوا تیں گوج ءِ کستر اِنت کہ جمّ ءَ شپ ءِ ترپ آنت راہ ءِ سک تیز اِنت گوش اَنت مردم ءِ هم گٹ کنت ءُ رندءِ هم بَج ابیت .
- **بَوشس** : (بَ . وْ . شَ) بے پروا ، کمّاڑ ، کماک .
- **بُوشش** : (بُ . وْ . شْ) نامرید ، پھوال ، وانگ ، گانگا .
- **بوشار** : (بَ وْ . شَار یا کہ بُ وْ . شَار) گُوات ءِ گُوات ، کروسو ، پہ مڑگ ءِ مهتل ، پہ جنگ ءِ تیار ، سُنٹ ، ٹھل ، کمّاڑ . کماک ، مزن لیک ، ستوک ، پہ مڑگ ءِ چنگ چوکہ گُرگ ءِ یا چُرزان یا دکنگ چوکہ کروس ءِ .
- **بوشارو** : (بُ وْ . شَا . رُوْ) بچار « بوشار »
- **بُوک** : (بَ وْ . کْ) کرّ ، لمب ، دامن (ریشک یا سریگ ءِ)
- **بُوکت** : (بُ وْ کَت) بُوک یا بُوکن : کرّ ، دامن ، کنار ، سریگ ءِ بوکت ، پاگ ءِ بوک ، آئی ءِ وتی سریگ ءِ بوک بستگ ، دبوک .
- **بوکارگ** : (بَ وْ . کا . رَگ) پاچن ءِ « لولارگ » . بُز ءِ « بوتارگ » .
- **بُوکو** : (بَ وْ . کْ وْ) هما کلونٹ کہ آئی ءِ کرّ ءِ ٹک کتگ .
- **بوکنگ** : (بُوْ . کَ . نَگ) چہ چیزے ءِ بوے درگیت ءُ تالان بیت بزاں آ بو کنت . « بوچنگ » ءِ بزانت ءَ هم زرگ بیت اک : « ایشی ءِ بوکن » بزاں « ایشی ءَ بوچن » . بلے راست ترین بزانت اُولیگ اِنت .
- **بوگ** : (بَ وْ . گْ) لنکا فی مُکر مُکریں هڈانی پُروشجاہ (۲) هما بوگ کہ انگریزی ءَ « اینچ » . گوش آنت نے کہ دوازدہ بوگ یک پدے (FOOT) (۳) گالے ءِ یکتواریں بھر . اک : « دربرجا » سے بوگ اِنت « در » « بُر » « جا » هما رنگ ءِ لچہ ءِ بندے بوگ بوگ کنگ بیت اک : « کُجا اِنت گُل کہ گُلزاراں بچاراں » . « کُجا اِنت گُل + کہ گُلزاراں بچاراں » .
- **بُوگ** : (بُ . وْگ) بیگ ، « بُوت » . « بُنکار گال بچار « بیگ » .
- **بُوگ بُوگ** : (بُ وْگ . بُ وْگ) چنا چنا ، مُکر مُکر ، چیزے کہ آئی ءِ هر یک مُکرے چنا کنگ بوتگ . بوگ بوگ کنگ : مُکر مُکر کنگ .
- **بُوگرگ** : (بُ وْ + گِ . رَگ) یک چیزے ءِ بو ءِ آئی ءِ شوهاز کنگ بزاں پلسر ءِ آئی ءِ بو ءِ گرگ نی هما بو ءِ موچکین ءِ آئی ءِ درگیجگ ، پُکت ، بُوشتی یا دگہ رستر ءُ دلوت چیزءِ انچوش شوهاز کن آنت .
- **بُوْلّ** : (بُ وْ لّ) سُهتے کہ پونز ءِ کنگ بیت ، بُولا .
- **بُوْل** : (بُ وْ . لْ) باز ، بُر (بُرّے . بولے . بازیں مردمے) (۲) هما لبتر کہ گردِ اِنت ءُ توک ءَ گوا پُگ اِنت یا گُوات ءَ ماں کن آنت ءُ عیب کن آنت . [چہ انگریزی BALL بال] سکیں . رهش ءُ رهبند ، ڈرواهی ، بیل دین ، مَتین کرنگیں وهد .

- **بولا :** (بْ وْ. لَا) کسانیں ماھیگے کہ وتی موسم ءَ بازبیت ۔ (بجار بُت)
- **بُولّا :** (بُ وْلْ. لَا) بُولّ : سُہتے کہ پونز ءَ کنگ بیت ۔
- **بولان :** (بْ وْ. لَا. نْ) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام اِنت ۔ بولان ءِ گَرْ ۔ درہ ءِ بولان ۔ (بجار بُت)
- **بولک :** (بْ وْ. لَکْ) تُک، کُنڈ، ہینگ، بازار، آبادی، [چہ ترکی ءِ بُلوک] [پارسی ءَ ایشی ءِ بازیں ماھیں میتگ ءِ کلگانی بزانت ءَ ھم کارمرد کن اَنت، پرگنگ ءِ]
- **بوُلک :** (بْ وْ. لِ کْ) رنگ ءِ شیاہ اِنت چو کنگ ءِ پلچ اِیت، چہ کُک ءَ مستراِنت ۔ پُس ءِ واری ءِ پر بیت ۔ ایشی ءِ درمان تمباک لتارگ اِنت ۔ ھردلوت ءِ گپت پلے گوسک ءَ سک ترگیت ۔ گوش اَنت : کک ءِ بولک ءِ شناتگ اَنت نی اُمیت ءِ دھانیگ اِنت :
- **بولی :** (بْ وْ. لِ نی) بول ءِ لیب ۔ گالوار ۔ اک : بلوچی زبان یکّے پلے آتی ءِ بولی (گالوار) بازاَنت ۔ (DILECT) (اِے گال دراتکّ)
- **بولے :** (بْ وْ. لِے) بُترے، بازینے، گپتڑے ۔
- **بولی پَٹّ :** (بْ وْ. لِ ئی. پَ. ٹّ) ھماپٹّ کہ اودءِ بولی لیب کنگ بیت ۔
- **بُوتَم :** (بُ وْ. تَم) مزنیں زندٹیگیں مُرگے کہ روچ ءَ نہ گندایت، شپی مُرگے کہ ایشی ءِ آواز ،، بُوتَم بُوتَم ،، یا کہ ،، بُوبُو ،، اِنت

بولان ءِ گَرْ

بُوتَم - ۱

بُوتَم - ۲

بلوچ گوش اَنت کہ اِے ،، او آگوٹ ! ،، گوش اِیت ۔ (۲) بوجیگ ءِ یک راستے کہ گیشتر پارس ءِ مزن ھور ءِ مردم بند اَنت ءِ کارمروے کن اَنت ۔ ایشی ءِ گور ءِ دیم چودگی ءَ آنت پلے بند ءَ پتن اِنت ۔ (بجار بت)

- **بوم :** (بْ وْ. مْ) نمود ۔ دَرَوَد اک : نیل بوم بزاں نیل رنگ یا نیل برشس یا دَرور ۔ بازمردم ایشی ءَ ،، نیل بو ،، گوش اَنت ءَ ،، نیلبومیں زِرّ ءِ ،، نیلبوئیں زِر ،، گوش اَنت ۔ کہ زَر اِنت ۔ ،، مرچی ھوادوبوم اِنت ،، بزاں دلوراست اِنت پرے گرم اِنت ءِ پرے سارت ۔ موسم ءِ بدل بیگ ءِ وھد ءَ، ھروھد ھوادوبوم بیت ۔ چُک ءِ دسبند یا بندوک ؛ گڈّے ۔
- **بوما دران :** (بْ وْ. مَا. دَ. رَانْ) بوئی مادران، دِلی ذرتو ۔ درمانے ۔
- **بومیا :** (بْ وْ. مْ. یَا) موسم ۔ چیزے ءِ مینیں وَھد (۲) ھنکین، بُنگی جاگہ ءِ بندیگ (پارسی بوم، مرزدبوم، بومیائی)
- **بومیائی :** (بْ وْ. مِ. یَا. ئی) موسمی، پہ موسم ءِ وھد ءَ تگیں اک : بومیائی ھور، (۲) ھنکینی، بُنگی جاگھی، ھماکہ گوں بومیا ءِ شیادی کنت (پارسی بومیائی)
- **بوَن :** (بَ وَنْ) کاھے کہ ھرے وارت ۔ بوَن ءِ پُوتار ۔
- **بُونزَڈ :** (بُ وْ. نْ. زَڈْ) زنڈ ءِ بدڈول، پُوستاپوست ۔
- **بُونزَز :** (بْ وْ. نْ زَز) بجار ،، بُونزَل ،،

- **بُونڑ** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ ڑْ) سرءِ گونڈیں ءُ چوکر چُرزءِ یادا آنگیں میدء۔ پژم رنگیں مید، جُل یا دگا ایچیں گونگیں چیزءِ کرانی نہ گونچگیں پژم یا میدانی سرکہ چو بُونڑءَ اَنت۔
- **بُونڑا** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ ڑا) بُوڑا، مزن بُوڑ، بُڑا۔
- **بُونڑاں بانڑ** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ ڑاں + بانْ۔ ڑْ) ھُشک ءُ پُڑا اِنگیں گونڈیں میدکہ چو ھُشکیں پژم ءَ اَنت۔
- **بُونڑاں سرو** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ ڑاںْ + سَ۔ رْوْ) ھماکہ سرءِ بُونڑاں بانڑ اِنت۔ بلوچ پچ ءِ گوش اَنت۔ یک چاپےءِ میتگ لڑاِیت بُونڑاں سرو ھمودءَ اِنت۔
- **بُونڑل** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ ڑَلْ) پچ ءِ کِیشءِ ھما بھر کہ بُونڑءِ ھوار اِنت کہ گمیں زیپت تام بیت۔ ایشیءَ «بُونڑءِ بُنتو» ھم گوشَ اَنت۔
- **بُونگت** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ گْتْ) بچار «بُنگت»۔
- **بُونگی** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ گْ۔ گِیْ) بچار «بُنگی»۔
- **بُونلو** : (بُ۔ وْ۔ نْ۔ لَ۔ وْ) دشتیاریءِ کورءِ کرءِ بُرزءِ مشہورتریں جاگھاں یکّے۔
- **بوھر** : (بْ۔ وْ۔ ھَ۔ رْ) ھاک بُوھرَ؛ ڈگارءِ وگرےءِ پُہ کِشگ ءِ دینت ءُ آرکشوک چہ ھاسل ءِ یک بھرے ڈگارءِ واھندءَ دینت ھمے بوھر اِنت۔
- **بُوھگ** : (بْ۔ وْ۔ ھَ۔ گْ) بُوکنگ، گندگیں بُودیگ، گھرانگیں بُوکنگ (۲) بُوچنگ۔
- **بُوھگ** : (بُ۔ وْ۔ ھَ۔ گْ) مِس کنگ، پیشاب کنگ، آبدست کنگ۔
- **بوھیر** : (بْ۔ وْ۔ ھِ۔ یْ۔ رْ) سکّیں آریپ، ھانوادگ، شریدار، نازاک، مزادار، پُرمزا، (۲) مردینی نامے۔
- **بوئی** : (بْ۔ وْ۔ ءِیْ) بچار «بوئیگ»۔
- **بوئیگ** : (بْ۔ وْ۔ ئیْ۔ گْ) لاڈُک، نازگر، نازُرک۔
- **بوئبو** : (بْ۔ وْ۔ ءْ۔ بْ۔ وْ) گدءِ تکرےکہ مزن ھورءِ تازیانی جنینءِ وتی دیم ءُ اُچوش بنداَنت ءُ کہ پوز، پیشانی ءُ دو میں گُبانی سرچیر بیت ءُ چم ءُ دپ ءِ نیمےءُ ژُوک زاھراَنت۔
- **بوءُ بُش** : (بْ۔ وْ۔ ءُ۔ بُشْ) بازیں بوےءِ یکجا کن اَنت پہ باتراں یاکہ پہ دگہ کاراں جوڑ کن اَنت۔
- **بوءُ بھار** : (بْ۔ وْ۔ ءُ۔ بَ۔ ھارْ) وشّیں بو ءُ بھارگاہ ءِ موسم بزاں بھاری بو (۲) پہ بدیں بو ءَ ھم کار مرد بُوتگ۔
- **بوئے** : (بْ۔ وْ۔ ئےْ) ھائے ھائے۔ پہ کسےءِ بیران بیگ ءُ موتک آرگ ءِ گوش اَنت۔
- **بوئی مادران** : (بْ۔ وْ۔ ئِیْ۔ مَا۔ دَ۔ رَانْ) بوماوران، دِلی ڈرنة؛ درمانے۔
- **بُوئگ** : (بو۔ ءگْ) بُوھگ، بُوکنگ، گندگیں بُودیگ، گھرانگیں بُوکنگ (بچار بُوھگ)
- **بُوئگ** : (بُو۔ ءگْ) مِس کنگ، پیشاب کنگ، آبدست کنگ۔ (بچار «بُوھگ»)
- **بوئیگ** : (بْ۔ وْ۔ ئِیْ۔ گْ) گوں بوءِ دُناں، دُنانی، سک دوستیں مردم۔ پتلیگ ءُ پونزیگ۔
- **بہ** : (بِہ) بلوچی برماتگالانی بُنگیجءِ کیت کہ پرماتگالءِ مستریں نشان اِنت۔ اک : کنگ : بہ کن، جنگ : بہ جن، سُرگ : بہ سُرء لے یکجا «ب» ھم بیتگ بیت اک : بکن، بجن، بسُر»۔
- **بھڑ** : (بِ۔ ھْ) بُن، بُند، اسل، بُنک بُنگش، (۲) یک نیمگے کہ بُھنڈ کہ بیت سک شبرکن بیت رنگ ءَ زرچ اِنت ءُ ایرتیں تکت ءُ پر۔ بُن ءُ زندءِ سرءُ بارگ اِنت۔

- **بھ** : (بَ۔ ھْ) ھیران، بھمان، بھ ءُ بکّ : دُوْدِلگ، دُوْزورگ، دپ ءُ دِل۔ پہ ھیرانی سھرا کنگ ءَ گُوشگ بیت۔ اگاں دو بر ء ،، بھ بھ۔ گوُش ئے گُڑا توسیپ ءَ گلاینگ بیت۔
- **بھا** : (بَ۔ ھَا) نِرخ، کیمت۔ ھَرید، یک چیزے ءِ زَر ھمسنگ۔ **بھا** ءُ رھن ء بھاکنگ یا گرَھن کنگ، بزاں بھا ءُ زیر بھا ءُ سیم :۔ بھا ءُ زیر۔ بھاکنگ ء پہ زَرء دیم ءُ زیرگ، نزدیگ ءُ چیزء زیرگ۔
- **بھادر** : (بَ۔ ھَا۔ دُرْ) دلیر، مزن دِل، نہ تُرس۔
- **بھادین** : (بَ۔ ھَا۔ دِیْ۔ نْ) مردینی نامے [بلکیں تازی : بھاءُ الدین]
- **بھار** : (بَ۔ ھَارْ) بھارگاہ، ھتم، ھرّام، بھار ءِ وھد، چہ تاگُنٹ ءِ رند کہ ذرچک پدء تاک جَن انت اے موسم چہ (۱) مارچ یا فروردین ءِ بُنگیج ءِ بیت۔ (۲) چہ ھُورء ھرکاہ ءُ سول ءُ بوٹگے کہ رُدایت ایشاں ھم بھار گوُش اَنت۔ (۳) زیبد، زیب۔ (۴) ورنائی یا ھر چیزء وشّ تریں وھد۔
- **بِھار** : (بِ ھَارْ) بیھار، پاٹرپ، پہ کسے ءِ تُرسینگ ءِ ھکّل ءُ گُرّبا۔
- **بُھار** : (بُ۔ ھَارْ) سکّیں تُرند ءُ ترشنگ نالان بیو کیں بُو (توری وشّ بیت کہ گندگ) بو۔ ھار : بُو ءِ ھار : جُت : " بو ءُ بُھار "۔
- **بھاربو** : (بَ۔ ھَارْ۔ بُ وْ) بھار ءُ بھارگاہ ءِ بو۔ ھماکہ وش بو کنت، ھماکہ سبزگ ءُ پُل ءِ بو ء کنت۔
- **بھارکالی** : (بَ۔ ھَارْ۔ کَا۔ لِیْ) بارکالی : پاگاس ءِ زات ءِ ماھیگے۔
- **بھارکاہ** : (بَ۔ ھَارْ۔ کَاہْ) ھماکاہ کہ بھار ءِ وھد ءَ رُدانت۔
- **بھارکِرم** : (بَ۔ ھَارْ۔ کِ۔ رْمْ) ھماکرم کہ بھار ءِ موسم ءَ ذرچک ءُ کاھانی سرء باز بیت بُندر ءِ اے ڈرست بالوانی ھیک انت کہ رند ءَ تُرک انت ءُ پاتو یا کر دگر اپچیں بالو بنت۔
- **بھارگاہ** : (بَ۔ ھَارْ۔ گَاہْ) بھار، بھار ءِ موسم۔
- **بھارگاھی** : (بَ۔ ھَارْ۔ گَا ھِیْ۔) ماھیگے (۲) ھورے کہ بھار ءِ جند ءِ موسم ءَ بیت۔
- **بھارلوگ** : (بَ۔ ھَارْ۔ لُوْگْ) ھمالوگ کہ پہ بھارواری یا بھارچارینی جُدگ بیت۔
- **بھارھَور** : (بَ۔ ھَارْ۔ ھَ۔ وْ۔ رْ) بھار ءِ ھَور، بلوچی ماہ "مُروار" ءِ بنت۔
- **بھازَر** : (بَ ھَا۔ زَرْ) یک چیزے ءِ بھاکنگ ءِ ھرزرے دست کپتگ، دُکّان ءِ یک روچے ءِ سودا ءِ زَر۔
- **بھازیر** : (بَ ھَا۔ زِیْ رْ) بھازیر دک، ھرپدار، بھاگِروک، "بھاءُ زیر"۔ بھاکنگ ءُ زیرگ ءِ کار۔
- **بھاسی** : (بَ۔ ھَا۔ سِیْ) بچار " بھاسیگ "۔
- **بھاسِیگ** : (بَ۔ ھَا۔ سِیْ۔ گْ) بواسیر، ناڈراھی ہے
- **بِھان** : (بِ۔ ھَا۔ نْ) مادگیں اُلس، ورنائیں مادیان، پہ مادگیں ورنائیں ھَرء ھم کار مرد بیت۔
- **بھائی** : (بَ۔ ھَا۔ ئیْ) ھماچیز کہ پہ بھا ءُ اِنت، ھماکہ پہ زَر زیرگ بیت۔ آچیز کہ بے زَرء نہ اِیت آئی ءِ "مڑائی" گوُش اَنت۔
- **بھائینگ** : (بَ۔ ھَا۔ ئےْ۔ نْ گْ) کُشّ ءِ چیرء آرگ، کُشگ، آباد کنگ،
- **بھبھ** : (بَ۔ ھْ۔ بَ۔ ھْ) دُزدِل، سک دشّ، بے گم۔
- **بھت** : (بَ۔ ھْ۔ تْ) بَھربگ، کِسمت (قسمت)
- **بھتاوَر** : (بَ۔ ھْ۔ تَا۔ وَرْ) مزن بھتیں مردُم۔
- **بھتران** : (بَ۔ ھْ۔ تِ۔ رَانْ) دریا نکاھے، دریانے، ایش ءِ دگہ نامے ء "بمبئ بھتران" گوُش اَنت (۲) چہ اسلام ءُ

سلیاں پیش پارسیانی سیزدہ ماھی سال ءِ نام اِنت ۔ کبیسہ سال اِنت ، پارسیانی دشمنی ایش بوتگ کہ اے سال کہ چہ ۱۲۰ سال ءَ رندکپیت مستریں بادشاھے ءِ زمانگ ءَ ، بیت انچوش نوشیروان ءِ زمانگ اے سال ءَ کپتگ کہ آسالی یکیں سال ءَ " اُردی بھشت " دوبوتگ اَنت . پارسی دت اے سال ءِ نام ءَ " بھزک " گوش اَنت ۔

بھتنک : (بَ ۔ ھْ ۔ تَ ۔ کْ) گورے کہ چہ رودرآتک ءَ کپیت ، گوں سپارکوہ ءِ کورءَ دوچارکپ اِیت ءَ ھردو بکجا بنت ءَ سرءِ مزن کورءِ ایرپچ اَنت ۔

بھتی : (بَ ۔ ھْ ۔ تِی) بھتاور ، (۲) جنینی نامے ۔

بھدار : (بِ ۔ ھْ ۔ دَارْ) ھماکہ آئی ءِ بُن ءُ بیھ بے پکھ اَنت ۔

بھدانگ : (بِ ۔ ھْ ۔ دَا ۔ نْگْ) نیبگے ۔

بھذرچک : (بِ ھْ ۔ ذُرچْ کْ) بھشیز ، مردم ءِ بیھ ءُ بنیاد ءِ ذرچک بزان کٹم ءِ بہ ردچکت ءَ نماسگ ءُ بیت ءُ پیرکانی نام (FAMILY NAME) شجرۃ النسب ۔

بھر : (بَ ۔ ھْ ۔ رْ) یک چیزے دوپاگیشتر وندءِ کنگ ھریک ونڈے یک بھرے ، ونڈ ، گیشینتگیں ونڈ (۲) دریجاہ ءِ ھریک جتائیں وانگی بے ءِ نودریک بھرے ءَ اَنت ۔ (۳) اگاں یک وانگی بے سکت مزن بیت گڑا آئی ءَ دوپاگیشتر تاکبندیں اَنت ءَ ھریک تاکبندے یک بھرے گوشگ بیت ۔

بھرام : (بَ ۔ ھْ ۔ رَامْ) مردینی نامے ، (۲) استارے ءِ نام اِنت کہ تازی ءَ ایشی ءَ " مریخ " ، ءُ انگریزی ءَ " مارس " (MARS) گوش اَنت ۔

بھرگ : (بَ ۔ ھْ ۔ رَگْ) مزنیں بھر ۔ (۲) زمینتی ءَ بازگپ یکجاکنگ بنت کہ ایشانی بُنگیج ءَ بگرد انکہ کُٹ اِنگیں سرءِ یک " بھرگے " گوشیں کہ انگریزی ءَ ایشی ءَ " پیرا " یا کہ " پیراگراف " گوش اَنت ۔

بھرگ : (بِ ۔ ھْ ۔ رَگْ) مزن بجون ، ھمامردم کہ گوشت ءُ بجون ءُ مزن اِنت ۔

بھرگر : (بَ ۔ ھْ ۔ گرْ) بھزگروک ، ونڈءِ گروک ، ھماکہ یک چیزے ءِ تہ ءَ آئی ءِ بھرمان اِنت ۔

بھرن : (بَ ھْ ۔ رِنْ) مزن صوریءِ زانتگیں مُلکے " بحرین " ★

بھرءِ بانگ : (بَ ھْ رْ ۔ ءِ ۔ بانْگْ) بھرکنگ ، ونڈکنگ ۔

بھریگ : (بَ ۔ ھْ ۔ رِیْ ۔ گْ) بھت ، نسیب ۔

بھشت : (بَ ۔ ھِ ۔ شْ ۔ تْ) گلباگ ، نیکراھانی رھبندءَ ھماوشیں زندمانی کہ چہ مرگ ءَ رند شرکاریں مردماں رس اِیت ماھے ءِ نام اِنت کہ ایرانی ایشی ءَ " اُردی بھشت " گوش اَنت ۔ " بھشت کشت ءُ ھشت "

بھشت پُل : (بَ ۔ ھِشْ ۔ تْ ۔ پُلْ) بھشتی پُل بزاں آسمی پُل ۔

بھشپُل : (بَ ۔ ھِشْ ۔ پُلْ) بچار " بھشت پُل "

بھشتی پُل : (بَ ۔ ھِشْ ۔ تِی ۔ پُلْ) بچار " بھشت پُل "

بھشیز : (بِ ھْ ۔ شِ ے زْ) بچہ ءُ بنیات ءِ شیز ، زات ءُ زُریات ءِ شیز ، زنی ءُ شیز ، گوش اَنت مردم شیزءِ ھُنڈال اِنت یا بُنڈال یا آھنڈ یا آگُنڈ اِنت ۔ " شجرۃ النسب " (FAMILY TREE)

بھگ : (بَ ۔ ھَگْ) یاھینگ یا کہ بھائینگ ءِ وکارگال ، ماں بے ، شرت یا اَڑ ءِ یاھینگ بیگ ، کسے کوت ءَ بنادَنت آبھ اِیت ۔

بھل : (بِ ۔ ھِلْ) بل جازات ، موکل ، " مکن ۔ " ءِ جپ اک ءِ " اے ماڑی ءَ ھمک مردم ءَ روگ ءِ بھل نہ اِنت " یا کہ " نی ترا

بِھِل اِنت برو ۔ بزاں تئی تراجازات ءِ موکل اِنت ۔ بِھل تاک ، بِھِل پرمان : اجازت نامہ ۔

- **بُھلی :** (بُ ۔ ھ ۔ لِی) بچار ،، بُھلیگ ،،
- **بُھلیگ :** (بُ ۔ ھْ ۔ لِی ۔ گْ) کٹ ءِ گرادئے ،، بُھلیگ ،، بیت ۔ چنگ پیش پچ ۔
- **بھمان :** (بَ ۔ ھْ ۔ مَانْ) پلان ءِ گوھگال اِنت : ،، پلان ءُ بھمان ،، اِنت یاکہ ،، پلان ءُ گوھمان ،، پہلوی زبان ءَ هم ھمے بزانت ءِ زانگ بیت ۔ (PAHLAVI : VAUN Or VAVAN
- **بھمانگ :** (بَ ۔ ھْ ۔ مَا ۔ نگْ) ھیران بیگ ۔
- **بھمن :** (بَ ۔ ھْ ۔ مَ ۔ نْ) (۱) زنڈ ، پُرزور ، مالدار ، شیر (۲) راستگو ، راست گوشوک (۳) ایرانی یازدھمی ماہ اِنت ۔
- **بھناز :** (بِ ۔ ھْ ۔ نَا ۔ زْ) (۱) گھ ناز ، شرناز ، (۲) جنینی نامے ۔
- **بھُو :** (بَ ۔ ھُ ۔ وْ) بدرنگ ، بدڈول ۔ (اک) پلانی ءِ چم چو بھُو ءَ اِنت ۔
- **بھیل :** (بَ ۔ ھِیْ ۔ لْ) ھماکہ زرءُ چہ ساہ ءَ دوست تر دارایت ، مُز ، مَروان ، ھماکہ نہ پہ وت ءَ ھرچ کنت ءُ نا کہ دگرءَ دنت
- **بِی :** (بِ ۔ یْ) بیگ ءِ پرمانگال ،، ببی ،، یاکہ ،، ببُو ،، یاکہ ،، ببیئے ،، آمردم کہ اے گال ءَ چوش گوش اِنت ایشی ءِ بُنکار گال ءَ ھم ،، بیگ ،، گوش اِنت ۔ بازجاگہ ءَ اے گال ءَ ،، بیت ،، ءِ بدل ءَ دُم گڈ کن اَنت ءُ کارمرد کن اَنت کہ رد اِنت ۔
- **بے :** (بِ ۔ ئے) اَبید ، نہ بیگ ءِ بزانت ءَ دارایت ، اِے گال ھر یک گالے ءِ بُنگیج ءَ کہ کیت آئی ءَ اِنتاں کنت بزاں آئی ءِ بزانت ءَ پچیگان کنت بلے اِے ،، نامگال ءِ نام بزانتیں گالانی ،، سرءَ کیت ءُ گیشتر گوں آیاں یکجا شمار بیت : اک سیت ، بے سیت : ھماکہ سیت نے ءُ مان نیست ، درد : بے درد : ھماکہ درد نے ءُ پہ نیست ۔
- **بَے :** (بَ ۔ ئے) شرت ، اُگنگ ،
- **بے آپ :** (بِ ۔ ئے + آپْ) ھمودءَ آپ نیست ، ھماجاگہ کہ آپ نیست ۔ ھماساتی (مسافر) کہ آپ نے گون نیست ھمانیگ کہ برابرآپ نے نہ گپتگ ءُ ھش اِتگ ءُ پلیتِ یا پنیگ اِنت ۔ (۲) بے لجیں مردم ، بے ننگ ، کپتہ آپ ۔
- **بے آھیر :** (بِ ئے + آ ۔ ھِیْ ۔ رْ) ھماکہ آھیرئے نیست ۔ بے تما ، بے لب ، بے لالچ ۔
- **بِیا :** (بِ ۔ یا) بچار ،، بْیا ،،
- **بْیا :** (بْ ۔ یا) بیا ، آیگ ءِ پرمانگال بزاں آیگ ءِ کار ءَ بکن ۔
- **بِیاچ :** (بِ ۔ یاچْ) ھماسیت کہ زرانی سرءَ گرگ بنت بزاں یک کسے ءَ سد کلدار دئے ءُ چہ شش ماہ ءَ رند سدءُ بیست ءُ پنچ کلدارئے گرئے ۔ اگاں سدیں کلداراں نہ دنت پرواہ نیست تو ھر شش ماہ سرءَ بیست ءُ پنچیں کلداراں گرئے ۔ گیشیں سیت ءَ ونپ ، وقاؤ ۔
- **بْیار :** (بْ ۔ یارْ) بیار : آرگ ءِ پرمانگال بزاں آرگ ءِ کار ءَ بکن ۔
- **بِیار :** (بِ ۔ یارْ) بچار ،، بْیار ،،
- **بَیال :** (بَ ۔ یالْ) چہ بیگ ءِ بُنکارگال ءَ ، درآتکگیں اوید گالے پہ یک گپ جنوکے ءَ بیاں بزاں ، من بیاں ، من بیگ ءِ کارءَ کناں ۔ بازمردم اے گال ءَ ،، بیاں ،، گوش اَنت ءُ دگہ مردم ،، بیاں ،،
- **بَیام :** (بَ ۔ یامْ) بچار ،، بَیان ،،
- **بَیان :** (بَ ۔ یانْ) یک چیزے ءِ یا کارے ءِ بارہ ءَ گوشتگیں سرجمیں گپ ۔ بیان کنگ : سرجمیں گپاں پہ گیش ءُ گیوار گوشگ ، بیان گرتگیں گپ ۔ اے گال ءَ نادانندھیں بلوچ ،، بیام ،، گوش اَنت [تازی : بیان]

بیائے : (بِ۔یَا۔ئے) بچار «بُیائے»۔

بُیائے : (بُ۔یَا۔ئے) بیائے : اگاں تو یک مردمے ئے «بُیائے» بزاں آئیگ ءِ کار ءِ بکن ئے۔ «بُیا + ئے» بزاں تو۔ پہ شما ءَ «اِت»۔ کارمرد بیت اَک : «بُیااِت»۔

بُیا یاتے : (بُ۔یا۔یا۔تَ۔تے) ھُداترا بیا راِیت۔ بیا کہ بیایات ئے۔

بے باج : (بے۔بَاج) ماں بے ءُ شرت یا کہ دگہ اچیں «مرد انگشی» «بے باج» یوک بزاں ھما کہ باج ئے نہ بُرتگ۔ بے سُوب۔

بے باد : (بے۔بَاد) ھما چیز کہ باد ءِ مان نیست بزاں بادوچکی ئے مان نیست، یا بادوچکی نہ اِنت۔ بلوچ ھما دھل ءِ بادوچکی یا بادی گوْش اَنت کہ چہ آئی ءِ تیل درکیت اَک : کاجا، کُنجت، بادام، پستہ، کاجُو۔ ھمے رنگ ءِ ھما ماھیگ کہ آئی ءِ پیگ ءُ چرپی بازمان بیت۔ اَک : گُور، اَھُور، اُلُش، پالوار، کوْنگر۔

بے بار : (بے۔بَار) ھما کہ بارے ئے پر نیست۔ ھما ولاک کہ آئی ءِ بار نہ لڈ اِتگ۔ بے ڈُبّہ۔ بے گُم۔ بے بُدّ ءُ بار۔

بے باک : (بِ۔ئے۔بَاک) بے پرواہ، بے تُرس۔

بے بال : (بِ۔ئے + بال) بے بانزُل، ھما کہ بانزل ئے پر نیست۔

بے باوَر : (بِ۔ئے + بَاوَر) ھما کہ کسّی ھبرءِ باور نہ کنت، کسی گپ ءِ راست نہ مَن اِیت۔

بے بُت : (بِ۔ئے + بُت) ھما وانگی یا مھتاک کہ آئی ءِ بُت مان نیست (۲) ھما مردم کہ رنگ ءِ وانگ ءِ شُتر نہ اِنت۔

بے بَتاک : (بِ۔ئے + بَ۔تاک) ھما مردم کہ بتاک نہ جنت بزاں پہ وتی گرتگیں کاراں وتی جند ءِ وت نہ گلا ایت۔ بے بتال، بے بڈال۔

بے بَتال : (بِ۔ئے + بَ۔تَال) بچار «بے بتاک»۔

بے بَدَل : (بِ۔ئے + بَ۔دَل) ھما چیز یا زر کہ دیگ بیت بلے آئی ءِ مٹ ءِ رنگ ءِ اُمیت نیست۔ ھما مردم کہ آئی ءِ داتگیں چیز یا زر ءِ بدل ءِ دیگ ءِ جوازت نیست۔ وار، بَزگ، بے اُمیت، بے مَٹ۔

بے بَڈال : (بِ۔ئے + بَ۔ڈَال) بچار «بے بتاک»۔

بے بَر : (بِ۔ئے + بَر) ھما ڈِرچک کہ بَر نہ کنت۔

بے بُرز : (بِ۔ئے + بُ۔رز) بے دَر، بے بُراہ، بے تُراش، بدڈول، بے ڈول۔

بے بُرات : (بِ۔ئے + بُ۔رَات) ھما کہ آئی ءِ ھیچ بُرات نیست۔ ھما مردم کہ کس آئی ءِ دوست نہ اَنت، بے سیادیں مردم۔ ھما مردم کہ آئی ءِ ھمدرد نیست کہ بُراتی ڈکے بگراَنت۔ «بے بُراس»۔

بے بُراس : (بے۔بُ۔راس) بچار «بے بُرات»۔

بے بُراگ : (بِ۔ئے + بُ۔رَاگ) ھما کور کہ ھیچ دگہ بُراگے نیست ءُ ایشی ءِ اپر نہ رچ اِیت۔

بے بُراہ : (بِ۔ئے + بُ۔رَاہ) بے ڈول، بے بُرز، بے زیب۔

بے بُرمش : (بِ۔ئے + بُ۔رَم۔ش) بے توار، بے چِٹک۔ بے آواز، بے تُرکت ءِ توار۔

بے بَروت : (بِ۔ئے + بَرو۔ت) ھما کہ بروت ئے پر نیست یا کہ نہ رُستگ اَنت دیگا یا کہ سا اِیت اِش۔

بے بزانت : (بِ۔ئے + بِ۔زَان۔ت) نزانتکار، نازانت۔ ھما کہ بزانت ئے نیست۔

بیَنک : (بِ۔ئی۔بَک) جنینی نامے، کسانیں بی بی، بانک ءِ چُک، نشتگیں جنین کہ دیگا سیر ئے نہ کُرتگ۔

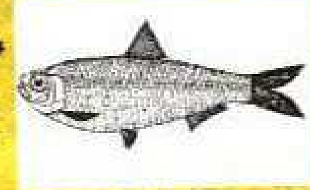
بیبگر : (بِ۔ئی۔بَ۔گَر) مردینی نامے۔ بلوچی دپترانی پُرمڑاتیں بھادُرے کہ چاکر ءِ زمانگ ءِ بیتگ۔ ایشی ءُ واھگی داستان گوں کندھار ءِ بادشاہ ءِ جنگ گرانازء ءِ مشھور اِنت۔

- **بے بَلا :** (بِ ے ۔ بَ ۔ لَا) بلاءِ مُصیبت ءَ ایبد، گیشتر اے گال لوٹگ ءِ رنگ ءَ گُوشگ بیت ۔ اک : یکے گُوش ایت : بِلانی بیران بوتگ ، اشکوک گُوش ایت ، ، بے بلا بات ، بزاں ھُدا مکنت کہ چوش ببیت ۔ ھمے رنگ ءَ پہ دَرُوری گُوش اَنت ۔ ” بے بلائے ؛ بے بلائے ! اگاں تو نادُراہ ببئے “
- **بے بُن :** (بِ ے + بُنّ) ھماکہ بُن ءِ نیست ، بنیاد ءِ نیست یا کہ بُنگش ئے نیست ، گُوش اَنت ، اے گپ بے بُن ءُ دروگ اِنت ۔
- **بے بند :** (بِ ے + بَن ۔ دَ) ھمائی ءُ کہ بند ءُ کڑی پرنیست ، بے کڑی ، (۲) بے پرواہ ، ھماکہ کسی پرواہ ئے نیست ءُ کسی رہائے ءُ گپت ۔ بے بند ءُ کڑی : لگشتگ ءُ بے پرواھیں مردم ۔
- **بے بَندگ :** (بَ ے + بَن ۔ دَگ) شرت بندگ ، اگّیگ بندگ یا جنگ ۔
- **بے بُود :** (بِ ے + بُ وْدَ) نابُود ۔ بے بکار ، بے نپ ،
- **بَے بُوگ :** (بَ ے ۔ بُ وْگ) مَنگ بیگ ، کبول کنگ بیگ ، بَے بیگ ۔
- **بے بوگ :** (بِ ے + بُ وْگ) ھماکہ بوگ ءِ مان نیست بزاں یک شُں ءُ شاپک ، تچکیں (نَل ءِ بمبو ءِ بوگ مان)
- **بے بُوم :** (بِ ے ۔ بُوم) بے موسم ۔
- **بے بَھا :** (بِ ے + بَ ۔ ھَا) ھماچیز کہ آئی قیمت ءُ بھابندگ نہ بیت کہ گراں بھائی ءِ زورگ مہ بیت ۔
- **بے بھار :** (بِ ے + بَ ۔ ھَا ۔ رَ) ھماکہ پہ آئی ءَ جبر بھار نئیت ۔ ھماکہ جبر وڑ دلی نہ گندایت ۔
- **بے بَھت :** (بِ ے + بَ ۔ ھَ ۔ تْ) کم بَھت ، بے بھرگ ، بے بَھر ، بے نسیب ۔
- **بے بَھر :** (بِ ے ۔ بَ ۔ ھَ ۔ رْ) بے بھت ، بے بھرگ ، بے نسیب ۔
- **بے بھرگیں :** (بِ ے ۔ بَ ۔ ھَ ۔ رِیْ ۔ گْ) بے بھت ، بے بَھر ، بے نسیب ۔
- **بی بی :** (بِ یْ ۔ بِ یْ) بانک ، مات ءِ مات یا پت ءِ مات ، بَلک ، مزنیں مات ، مزنیں بانک ، ورنائیں جنین ، لوگ ءُ کُلّی بانک ، گُوش اَنت کہ اے سُندر ءُ تُرکی گالے کہ ایشی ءِ بزانت ” کسانیں ، پیریں مات “ ، ” بَلک “ ، ” بانک “ ، ” شیرزال “ ، ءُ ” کلا نیں جنین “ اِنت ۔
- **بی بی کار :** (بِ یْ ۔ بِ یْ ۔ کَاز) ھر کسی گُور ءَ کہ مردم کار کنت آ لوگ ءِ مردین ءِ واجکار اِنت ءُ جنین ” بی بی کار “ ۔
- **بی بی ناز :** (بِ یْ ۔ بِ یْ ۔ نَاز) جنینی نامے (۲) نازانی بی بی یا نازانی بانک ۔
- **بے پاد :** (بِ ے + پَا دَ) ھماکہ پاد ءِ پرنیست چوکہ مار ۔ ھما مردم کہ آئی ءِ پاد پُرشتگ ءُ بُرگ بوتگ اَنت یا کہ مادرزات ءَ پادے ءِ پر نہ بوتگ ۔
- **بے پِت :** (بِ ے + پِتْ) چورو ، ھماچُک کہ پِت ئے مُرتگ ، بے سانگ ءِ چُک ، بزاں ھماکہ آئی ءِ پِت ءُ کَس نہ زانت ۔ کوٹک ، کیھر ۔
- **بے پُٹ :** (بِ ے + پُٹْ) ھماکہ پُٹ ءِ پرنیست ۔
- **بے پد :** (بِ ے + پَدْ) بے پُشت پد ، بے پد ءُ رند ھماکہ آئی ءِ چُک ءُ نماسگ نیست (۲) یکبارگی ، اک : پلانی بے پد ءَ نادُراہ اِنت یا بے پد ءَ کپتگ ” بزاں سک نادُراہ اِنت کہ زندمانی ءِ اُمیت نے نیست ، بزاں پد ءَ وش بیگ ءِ اُمیت نے نیست ۔
- **بَیت :** (بَ ۔ ے ۔ تْ) بُیت ، چہ ” آیگ “ ، بُنکارگال ءِ ” آیگی ءِ دشرطیہ) لچّہ ءِ دوبند ، لچّہ ءِ ھر یک بندے ۔ بیت اللہ (ھدا ءِ لوگ) (تازی : بیت)
- **بِیتّ :** (بِ ۔ یْ ۔ تّ) بُنکارگال بیگ یا بُوگ ءِ آیگی بزاں نوکی ، بیت ، ھمے گال پہ گُوست ءَ ، ھم کار مرد بیگ ءِ اِنت بلے بایداِنت کہ پہ گُوست ءَ ، ” بُوت “ ، کار مرد بہ بیت

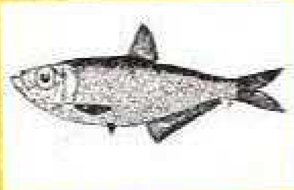
- **بےتاب :** (بِ ئے۔ تاب) ھما آبریشم یا بند یک کہ تاب نہ داتگ یا ھر چیزے کہ تاب نہ داتگ۔ تاب داتگیں ءَ "دوتالی" گُوش اَنت۔ (۲) پارسی بزانت "بےکرار" ءَ ھم کارمرز بیت۔
- **بےتاک :** (بِ ئے + تاک) ھما کہ تاک ئے پر نیست۔ دُرچک کہ تاکچنڈ ءِ سرجمیں تاک پر شمرت اَنت۔ ھما دروازگ یا دریگ کہ تاک اِش پر نیست۔
- **بےتام :** (بِ ئے + تام) ھر چیزے کہ مزگ ءُ لزت ئے مان نیست۔ گپ بےتام بیت۔ مردم ءِ جند ھم بےتام بیت۔ ورگ بےتام بیت۔
- **بےتران :** (بِ ئے + تْ۔ ران) بےتُھل، بےتُھل ءُ تران۔ بےگپ، بےگپ ءُ تران، بےترانگ۔
- **بےترانگ :** (بِ ئے + تْ۔ رانگ) بےھیال، شمشکار، پراموش، ھما کہ گپ ئے چہ دل شُشتگ یا ھما گپ کہ چہ دِل ءَ شُشتگ۔
- **بےترکت :** (بِ ئے + تْ۔ ر۔ کت) بےتوار، ترنگ ءُ توار ھم نہ آیگ۔ بےترکت ءُ توار۔
- **بیتن :** (بِ ی تْ۔ تِ ن) بوتن۔ بیگ، پیداک بیگ۔ پیداش، بنگروچ۔
- **بےتوار :** (بِ ئے + تَ۔ وَار) بےآواز۔ بےترمش، بےترکت ءُ توار۔ ھلوت۔ کسے ءِ سمیگ نہ کنگ۔ بےتوار ءِ: چیر کاھیر کائی۔
- **بےپس :** (بِ ئے + پ ش) بچار "بےپت"۔
- **بےپُشت :** (بِ ئے + پُ۔ ش۔ ت) بےپد، ھما کہ پُشت ئے نیست۔ ھما مردم کہ آئی ءِ کُمک کنوک نیست۔
- **بیپُشت :** (بِ ی۔ پ۔ پُ ش۔ ت) بیرپُشت: ھما اُشتر کہ آئی ءِ رھت پر نیست۔
- **بےپشک :** (بِ ئے + پَش۔ ک) ھما مردم کہ پشک ئے گور ءَ نیست۔ بڈدر۔ جاندر۔ بزگار، وار۔
- **بےپکار :** (بِ ئے + پ۔ کار) ھما چیز کہ پکار نہ اَنت۔ کار ءِ نئیت۔ درد ءِ نوارت۔
- **بےپگر :** (بِ ئے + پ۔ گ۔ ر) بےگم۔ بےپرواہ۔
- **بےپگار :** (بِ ئے + پ۔ گار) بےماھینگ، ھما مردم کہ ماھینہ ءُ زر نہ زیرایت ءُ کار کنت یا کار ءِ ڈیگ نہ بیت (۲) "بےپکار" ءِ بزانت ءَ ھم زیرگ بیت
- **بےپَل :** (بِ ئے + پَل) ھما زمین کہ دیگا آئی ءِ سر ءَ یک پلے ھم نہ کِشت اَنت۔ ھما چیز کہ دیگا دست جنگ نہ بیت۔ ھما چیز کہ دیگا سرجم ءُ بزجم اَنت
- **بےپُل :** (بِ ئے + پُ۔ ل) ھما دُرچک کہ پُل نہ کنت یا پُل ئے نیست۔
- **بےپونز :** (بِ ئے + پ و۔ ن۔ ز) ھما مردم کہ چہ بُندر ءِ پونز ءِ پرز بوتگ یا کہ بُرگ بیتگ یا وگردیش ءُ ناوڑاھی ءِ سبب ءِ بیران بوتگ (۲) بےحبیں مردم۔
- **بےپیر :** (بِ ئے + پ ی۔ ر) ھمائی ءِ کہ جوانیں پت ءُ پیرک نیست۔ ھمائی ءِ کہ جوانیں مستریں مردم نیست۔
- **بیٹ :** (بِ ئے۔ ٹ) مزنیں تگیں کنڈ کہ کور ءِ نزیک ءُ گِراں یا شیپانی رھسراں بیت کہ آپ ئے مَل اِیت ءُ چہ منٹ ءُ ملک ءُ پُر کنت کہ ایشاں "بار بیٹ" ھم گُوش اَنت۔ بلوچستان ءُ مکران ءِ بندن پیسی ءُ "گُلامانی بیٹ" ءُ ھرکس زانت۔ کڈ ءُ بیٹ، بیڑ ءُ بیٹ، گرمیں بیٹ۔ روایرشتی بلوچستان ءُ بیٹے کہ چیزے سال پیسر لدے بوتگ ءُ لگورانی گامیشانی چراگ جاہ بوتگ بلے سردار حاجی کریم بخش سعیدی ءُ کہ حاجی نواب داسکی بلیدی ءِ بچ اِنت اِے مَرچی اِنگوش آباد کُرتگ کہ سرجمیں بلوچستان ءُ ۱۶ ایشی ءِ وڑ نیست۔
- **بیٹان :** (بِ ئے۔ ٹان) بجگور ءِ گور ترکشان ءِ کرّ ءُ چہ سوروان ءُ جھل شھرے۔ بیٹ ءِ باز ھم بیٹان اِنت۔
- **بیٹگ :** (بِ ئے۔ ٹگ) یک نبشتگیں ھساب ءِ دوئی برءِ چارگ ءُ گوں دومی دپتر ءِ نبشتگیں ءَ دیم پہ دیم کنگ۔ اِے رنگ ءَ یکیں ھساب دو مردم ءِ جتا جتا نبشتگ اَنت کہ دیم پہ دیم کن اِش۔ اگاں رد نبشتگ ھرجا گِھے کہ بہ بیت زانگ ءُ راست کنگ بیت۔
- **بےٹھل :** (بِ ئے۔ ٹ۔ ھ۔ ل) بےناز، بےنَخر، ھما کہ ٹھل ءُ ناز نہ کنت۔

- **بے جاک :** (بِ ئے. جَاکْ) بے کُوکار، بے جلّل، بے جگّا. هماکہ جاک ءُ کُوکار نہ کنت.
- **بیجَک :** (بِ. یْ. ج. جَکْ) هماکا گدکہ بھاز رنگیں چیزانی بندریں ٹُھرہ ءُ بھا ءَ آئی ءِ تہ ءَ بھا کنوک ہشتگ کنت ءُ دنت چہ دریں مُلکے ءِ
نگاں کسے چیزے لوٹائین ایت هَمے رنگ ءَ آئی ءِ بیجک هم گیت.
- **بے جگر :** (بِ ئے. جَ. گَ. رْ) هماکہ جگرے نیست. ترسوک. اے گال پہ زالُم ءُ بدزوراکیں هم کارمرد بوئنگ.
- **بے جلّل :** (بِ ئے. جَ. ل. لَلْ) بے جاک، بے توار، بے کُوکار.
- **بے جُن :** (بِ ئے. جُ نْ) هما مردین کہ آئی ءِ جُن یا زال نیست.
- **بے جنجال :** (بِ ئے. جَ نْ. جَالْ) بے اَڑ، بے اَڑ ءُ کُو.
- **بے جنگ :** (بِ ئے. جَ نْ. گْ) بے داوا، هما مردم کہ جنگ ءُ داوا نہ کنت.
- **بے چادر :** (بِ ئے. چَا. دَرْ) هما مردم کہ چادرے نیست.
- **بے چارگ :** (بِ ئے. چَا. رَگْ) هماکہ هیچ کسی چارگ ءُ ریاےِ نیست. بے پرواه، هماکہ کسی چارگ ءُ نہ کنت.
- **بے چاره :** (بِ ئے. چَارَهْ) بے داک، بے دس، هماکہ دس ءُ داک نے نیست.
- **بے چُکّ :** (بِ ئے. چُ. کْ) هماکہ چُکّے نیست.

بیجم

(WHITE SARDINE)

* الیشی ءِ یک زاتے ءُ سندی ءَ پلّو ءُ دگہ زاتے ءِ بلّی گوش انت. گد : ۸ س م دال ۱۰ س م

(BIG EYE ILISHA)

- **بے چُکدان :** (بِ ئے. چُ کْ. دَانْ) هما جنین یا مادگیں ساهدار کہ چہ کجام یک سببے ءَ آئی ءِ لاپ ءِ چکدان نیست کہ چُک آورت نہ کنت کنت انت.
- **بے چَم :** (بِ ئے. چَ مْ) هماکہ چَم نے پر نیست بزاں کُور انت.
- **بیچم :** (بِ یْ. چْ. چَ. مْ) کسانیں ماهیگے. (بچار بُت)
- **بیچو :** (بِ یْ. چْ. چُ وْ) بیر چُو : درمانے کہ پہ ریش ءُ ترکینگ ءُ جوان انت.
- **بید :** (بِ یْ دْ) پُچ، سوب، مزا، سکّیں وشّی ★
- **بید :** (بِ ئے دْ) بیکہ، بجّیرہ، الیشی ءِ سر ءَ پہ دَر. بچار "ابید" ★
- **بے داب :** (بِ ئے. دَابْ) بے دَڈ، بے زیبد، بے بُرز، بے رهبند.
- **بے داد :** (بِ ئے. دَادْ) هماکہ کس آئی ءِ پریات ءَ گوش نہ دار ایت (۲) بدیں زوراکی، زُلم.
- **بے داگ :** (بِ ئے. دَاگْ) هماکہ داگ ءُ ترکل ءُ تپ ءُ پر نیست (۱) پھک ءُ بے میاریں مردم، بے پولنگ.
- **بیدام :** (بِ یْ. دْ. دَامْ) مشهورین ءُ زانگیں بیگئے کہ گدگ نے مزن انت. گدگ ءِ تہ ءِ مغگ مان انت کہ وش انت
جندءِ سبز هم بیت ءُ ناسی هم. بیدام ءِ درچک (بچار: آکدیم ۱۵۱)
- **بے دان :** (بِ ئے. دَانْ) شهریں ملگے هر دهل ءُ کہ بہ بند ایت آئی ءِ دان ءُ جوش ایت ءُ بے دان نے کنت.

(۲) ھماکشارکہ دھل ءِ وان ءَ نیست ۔

- **بے دَپ :** (بِ ے ۔ دَپْ) بے ھبر ، کم ھبر ۔ ھما مردم کہ کم گپ جنت ۔
- **بے دپتر :** (بِ ے ۔ دپْ ۔ تَ رْ) ھما ئی ءَ کہ دپتر نیست ۔ ھما بیپاری کہ آئی ءِ بیپار ءِ ھساب ءُ کتاب ءِ دپتر نیست ۔ ھما راج کہ آئی ءِ گوستگیں زند ءِ نبشتگیں گوھنیں دپتر نیست ۔
- **بے دَر :** (بِ ے ۔ دَرْ) ھماکہ پہ گُلّے ءِ رسگ ءَ پہ آئی ءَ ھچ راہ ءُ در نیست ۔ بے ئیاد ، بے کُمک ، وار ، نادر ۔
- **بے درد :** (بِ ے ۔ دَرْدْ) ھماکہ آئی ءَ ھچ رنگیں دَردے پر نیست ۔
- **بے درمان :** (بِ ے ۔ دَرْمَانْ) ھما درد یا نادراھی کہ آئی ءَ درمان نیست ۔ ھماکہ درمان ءَ گون نیست ۔
- **بے دْرُوت :** (بِ ے ۔ دْ ۔ رُوْ ۔ تْ) بے کلوہ ، بے سرھال ، ھماکہ پہ آئی ءَ ھچ رنگیں کلوہ ءُ ھالے نئیت یا گون ءَ نیست ۔
- **بے دَرْوَر :** (بِ ے ۔ دَرْ ۔ وَرْ) ھماکہ مَتّ ءُ دَروَرے نیست ، بے مَتّ ۔
- **بے دَرْبرادر :** (بِ ے ۔ دَرْ ۔ بْ ۔ رَا ۔ دَرْ) بے سنگت ، بے بیل ، بے ھمبل ، بے دوست ، ھماکہ دوست ءُ سنگت ءُ بیل ءُ ھمبل ءَ نیست ۔
- **بے دزگوھار :** (بِ ے ۔ دَزْ ۔ گْ ۔ وْ ۔ ھَارْ) ھما جنک یا جنین کہ آئی ءَ دگہ جنین دوست ھمدل ءُ ھمبل نیست ۔
- **بے دزبوج :** (بِ ے ۔ دَزْ ۔ بُوْ ۔ جْ) ھماکہ پہ جلوئیگ ءُ دست ءُ دپ ءِ کار ءَ پہ آئی ءَ کسے نیست ۔

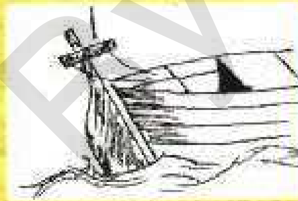
بیدام ءِ دْرچک

- **بے دُژمن :** (بِ ے ۔ دُژْ ۔ مِنْ) ھماکہ دژمن ءَ نیست ۔
- **بے دست :** (بِ ے ۔ دَسْ ۔ تْ) ھماکہ دست ءَ پر نیست ، بے وسیں مردم ۔ ھما مردم کہ آئی ءِ دست ءَ ھچ نہ بیت ، دست ءَ ھچ ءَ سک نہ بیت ۔ بے دست ءُ پاد کسّیں بے وس ۔
- **بیدستی :** (بِ ے (بِ ئی) دَسْ ۔ تی) جولاھیگ گواپ ، جولاھیگ گواپیں گُد ، بندہ ایشی ءِ نام ءَ بیت دستی ، اِنت بزاں ڈراجی ءُ بیشّت دست اِنت ۔ اگاں ایشی ءِ چادرے بکن ءَ چار تک بیت ۔ ھرگُدے کہ جولاھیگ پہ مردینی شلوار ءَ گوپ ایت آئی ءَ بیدستی گوش اَنت ۔ بلے گریبیں جنین آدم ھم پرے کن اَنت ۔ ایشی ءِ مُلکی ءَ ھم گوش اَنت ۔ اے اسپیت ھم بیت ءُ رنگی ھم ۔ ایشی ءِ گالوار ءِ گیشتر بی دستی ءَ گوش اَنت ۔
- **بے دُشمن :** (بِ ے ۔ دُشْ ۔ مِنْ) بچار ءَ بے دُژمن ۔
- **بے دگا :** (بِ ے ۔ دْ ۔ گَا) پھک دِل ، ھما مردم کہ ریبکار نہ اِنت ، ھماکہ دگا نہ دنت ۔
- **بے دل :** (بِ ے ۔ دِلْ) تُرسوک ، زُوروَدل ، (۲) یا ھما مردم ایشی ءِ پہ پارسی ءِ بزانت ءِ کار مرد کن اَنت بزاں ھماکہ آئی ءِ دل واھگدار ءَ ءُ بُرتگ ۔
- **بیدلد :** (بِ ے ۔ دْ ۔ لَ دْ) سرباز ءِ کور ءِ جاگھے ھنام اِنت ۔
- **بے دم :** (بِ ے ۔ دَمْ) ھما نادراھی کہ پہ دم ءُ چوپ ءَ ھم نہ روت ۔ ھما مارکہ آئی ءِ دج اِنگیں مردم ءَ دم کار نہ کنت ءُ بے دمیں

شیرمار»۔

- **بےدوچ :** (بِ ے۔ دُو۔ چ) ھماکہ دوچ ئے پر نیست۔ جیتی ھما پشک کہ دوچ ئے پر نیست ءَ لال گوں بے دوچیں گُدّاں تاشیدے گوری۔ سادہ، ھماکہ نمبہ اِنگ۔ نہ سینگار اِتگیں۔
- **بے ڈُور :** (بِ ے۔ ڈُو۔ ر) ھما مردم یا راج کہ آئی ءِ گو ھنیں ڈُودءُ ربیدگ نیست یا کہ ھما مردم کہ ڈُودءُ ربیدگ ءِ پرواہ نہ کنت
- **بے ڈُور :** (بِ ے۔ ڈُو۔ ر) بے درد، ھمائی ءِ کہ درد ءُ ڈُور پر نیست۔
- **بے دَور :** (بِ ے۔ دَو۔ ر) ھما بوجیگ یا دگہ دریائی اولاک کہ دَورے پر نیست۔
- **بے ڈُون :** (بِ ے۔ ڈُو۔ ن) ھما کِل ءُ ھشتی لوگ کہ سر ءُ نہ دونتگ، نہ دونتگیں لوگ۔
- **بیدہ :** (بِ ے۔ دِہ) زمین، دھات، ڈگار، بلکیں تازی ءِ «البیداء»۔
- **بے دَھل :** (بِ ے۔ دَھ۔ ل) ھما کشار کہ دان مہ دنت
- **بے دید :** (بِ ے۔ دِی۔ د) کور، ھماکہ ھچ نہ گندایت۔
- **بے دین :** (بِ ے۔ دِی۔ ن) بے نیکراہ، ھماکہ گوں ھچ نیکراھے ءِ شبادی نہ کنت۔ نہ منوک۔ (دین۔ تازی گالے]
- **بیر :** (بِ ے۔ ر) بدیں بدل، بدی ءِ بدل۔ کسے گوں یکے ءِ ناربدیں کارے بکنت۔ یا ناروائیں گپّے بجنت آئی ءِ ھما رنگیں پتو ءِ «بیر» گوش اَنت۔ اک: لٹ بیر۔ زاہ بیر، ھون بیر، پلائی ترا «بیرے» پراِنت۔ بیر بندگ: کسے ءِ لٹ بیر یا ھون بیر ءِ دیم ءِ زر بندگ ءُ دیگ۔ بیر ترینگ: زاہ ءُ بد ءِ پتو ءِ زاہ ءُ بد دیگ۔ بیر دیگ: لٹ یا ھون بیر ءِ کنگ ءُ دیگ۔ بیر گرگ: بدل گرگ لٹ بیر یا ھون بیر ءِ بدل یا لٹ ءُ ھون گرگ۔ بیر ءِ روگ: گریب یا بے جوازت ءُ نزوریں مردم ءِ بیر ءِ کہ کس نہ گپت بزاں بیرے روت۔
- **بیر :** (بِ ی۔ ر) «گروک» دانکہ جمبران اِنت آئی ءِ «گروک» گوش اَنت بلے وھدے کہ زمین ءِ کپ ایت «نیت» ءِ گوش اَنت۔ بلوچ ھمے نیت ءِ کہ زمین ءِ اِیر روت «بیر» گوش اَنت۔ گوش اَنت کہ اے وھدے کہ زمین ءِ کپ ایت دِراں کنت ءُ جھل ءِ روت دانکہ آپ ءِ بہ رس ایت ءِ پی سارت بیت ءُ آسن بیت بلے اے بے جوڑہ ءُ بے دَرَدیں آسنے کہ ایشی ءِ دست کپگ مُشکل اِنت۔ ھرکس ءِ کہ دست کپ ایت زھم جوڑے کنت ھمے نام ءُ گُرزا آزھم ءِ «بیر» گوش اَنت کہ ایشی ءِ رہ ءِ ھچ چیز داشت نہ کنت ھچ اِسپر ایشی ءِ داشت نہ کنت کہ پہ آسانی بارت ئے۔ گوش اَنت کہ یوسف خان ءِ مولداد خان ءُ کہ حاجی نواب خان راکی ءِ پت بوتگ اَنچیں زھمے بوتگ۔ یک آسنے ھست کہ بیرئے گوش اَنت کہ پرشوکے بلے نہ لپ ایت (۲) سکیں سارتی ءُ گوڑہ ءِ گوش اَنت (۳) کُترہ مزیں ٹکرے ءِ ھم گوش اَنت کہ باز بر ءِ چہ سکیں سارتی ءِ کپ ایت۔ بلوچ ایشی ءِ جمبری ٹکرے گوشش اَنت۔
- **بیتر :** (بِ ی۔ ر) بچار «پوتر»۔
- **بیرام :** (بِ ے۔ رام) بے وار، نگیگ، بے گیگ۔
- **بیران :** (بِ ے۔ ران) تاوان، برباد۔ زوال، ویرندان۔ بیران بیگ: مرگ (مردم ءِ)
- **بیراہ :** (بِ ے۔ راہ) ھماکہ پہ راہ نہ اِنت، چہ راہ ءِ گیسر۔ گمراہ، زنگراہ، زدیں بے راہ، ھما جاگہ ءِ کہ راہ نیست۔
- **بیریکد :** (بِ ی۔ ر۔ یکد) ھما جاگہ ءِ کہ بیرکپتگ ءُ دِز ءِ ٹپ ئے ھست اِنت۔
- **بیرپشت :** (بِ ی۔ ر۔ پُش۔ ت) بچار «بیپشت»۔
- **بےرِچ :** (بِ ے۔ رِچ) بے دِرچ، بے دار۔

- **بیرچچ** : (بِ ئی ۔ رْ ۔ چَچْ) بچار ،، پچّو ،،
- **بیرِد** : (بِ ئے ۔ رِدْ) هماکه پہ رِدءَ بندنہ اِنت ۔ بے رهبند ۔
- **بے رزا** : (بِ ئے ۔ رَزا) هما مردم کہ چہ دگرے ءَ جبر زانہ بیت بزاں اگاں هرچے بکن ءِ منّت آئیءَ دیم ءَ نئیت ۔ بے منّت ، بے ننگ ۔
- **بیَرش** : (بَ ئے ۔ رَش) بیاراں سُکّاں ءَ سرءُ پتّئیں تھنگے کہ بندیک ءِ مان کَش اَنت ءُ ھمے بندیکاں کہ ہتال ،، اِش گوْش اَنت وار اَنت ۔ (بچار بجت)
- **بے رشت** : (بِ ئے ۔ رَشْ ۔ تْ) هماکہ رشت ءِ نیست بزاں کم اِنت ۔ هماکہ رواج ءُ ریتار ءِ سُست اِنت ۔
- **بیَرک** : (بَ ئے ۔ رَکْ) بندیرا ، آلم ، رامٹو ، نشان ۔
- **بے رگ** : (بِ ئے ۔ رَگْ) کم چارگ ، بے چارگ ، چم جھَل ، نیکی بدشناس ، هماکه کسّی رُوءُ ریاءُ میار ءِ نہ گیت ۔ ریپکار ، دوپوستیں مردم ، هماکہ مردم ءَ دُروہ اِیت ، دُروھکار ، بدزات ، بدیں اوبادگ ۔
- **بیرگ** : (بِ ئی ۔ رَگْ) پھک ، پہ بُن ، یکدم ، بیرگ بیرگ ءَ توکہ نہ مئیءَ ،، بزاں هچ رنگ ءَ کہ تو نہ مَن ئے ،، پھک گیش اِنگیں ، چیزے کہ پھک سھرا اِنت ،، اے بیرگیں دُروگے ،، ،، تو بیرگ ءَ میاریگ ئے ،، بے کچہ ، بے شک ءَ ، بے جیڑہ ءَ ،
- **بے رگام** : (بِ ئے ۔ رَگامْ) بے موسم ، بے وھدءُ موسم ، موسم ءِ یک نامینتگیں وھدے ۔

بیرش

- **بیرگر** : (بِ ئے ۔ رْ ۔ گِرْ) بیرگِروک ، بیرگِر ، بدل گِروک ، بیرگیر ۔
- **بیرگیر** : (بِ ئے ۔ رْ ۔ گِی ۔ رْ) بیرگروک ، بیرگِر ، بدل گِروک ، بتل ؛ ھُدا دیرگیرے بے بیرگیرے ۔
- **بیرم** : (بَ ئے ۔ رَمْ) اسپیت ، سک اسپیت ۔ پہ اسپیتی ءَ دُرور ءَ پہ بوجیگ ءَ آچار ءَ هم گوشگ بیت ۔ ھمے رنگ ءَ پہ بِڈّہ ءَ چادر ءَ هم بازجاگہ کارمرد بیت ۔ لھتیں مردم ایشی ءَ پہ بیاد ءِ گندل ءَ بزانت ءَ زیر اَنت کر زد اِنت ۔
- **بے رَم** : (بِ ئے ۔ رَمْ) بے رام ، بے دُرچ ، بے وار ، (۲) بے سما ، بے هوش ، بے زانگ ۔
- **بے رنج** : (بِ ئے ۔ رَنْ ۔ جْ) بے ناڈراھی ، بے گم ، بے اندوہ ۔
- **بے رند** : (بِ ئے ۔ رَنْ ۔ دْ) بے مچکت ءُ نماسگ ، بے پُرشید ، بے اوبادگ ۔
- **بیرنگ** : (بِ ئے ۔ رَنْ ۔ گْ) اسپیت ، هماکه هچ رنگ ءِ نیست ، هماکه رنگ نہ اِنت ۔ (۲) هما بنگیجی کِشک کہ پہ پتے ءَ کشگ ءُ بُنکش اِش رند اِیت بلے رنگ نہ اَنت ۔ یارگیں یک رنگیں بُت کہ بنگیج ءَ کشگ بیت (۳) چہ ماڑی یادگہ جاگھے ءَ بندگ ءَ پیسر آئی ءَ بندگ ءَ نمونگ ءَ کِشک ماں کاگدے ءَ رندگ بیت ایشی ءَ هم بیرنگ گوْش اَنت ۔
- **بے رُو** : (بِ ئے ۔ رُوْ) بے ریا ، هماکہ کسی ریاءُ روءِ نہ دار اِیت ۔
- **بے روت** : (بِ ئے ۔ رُو ۔ تْ) هماکہ روت ءِ مان نیست ۔ هُش اِنگ لاپ ۔ هماکہ لاپ ءِ سک هُش اِنگ ءُ شُرپی کرزہ لگّ اِتگ ۔

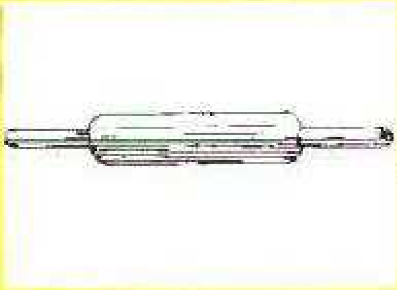
- بےروچ : (بِ ے . رُو چ) هماکہ آئیءِ زندمانیءِ روچ سک کمّ اَنت باکہ کمک بوتگ اَنت، هُدامزری، بیران بوتگیں مردم۔
- بےزوز : (بِ ے . زُو . ز) هماکہ کارکنت بلے زرّءِ نہ رساِیت "روز"، هروچءِ زرّان گوَش اَنت۔
- بےروزگار : (بِ ے . رُو . ز . گار) بے کار، بے دندا۔
- بےروک : (بِ ے . رُو . ک) بے روشنا، بے میم۔
- بیره : (بے . رَه) واتر، بیرو، بیرہ کنگ : واتر کنگ، پدءَ ترّگ اک : پلانی آنگ ءُ پدءَ بیرءِ کُرت، بزاں ادءَ نہ داشتءِ بیرہ دیگ : مانتریگ، ترّینگ ءُ آرگ، بیچ ترّینگ، ءُ پساں بیروءَ دے "، مردے بیرہ دات۔
- بیرهبند : (بِ ے . رَه . بَن . د) هماکہ پہ رهبندءَ اِنت۔
- بےرهت : (بِ ے . رَه . ت) هما اُشتر کہ رهتءِ پرءَ اِنت باکہ هما جُز کہ دنیگا رهت نہ کرتگ۔
- بےرهش : (بِ ے . رَه . ش) هما مردم کہ گوں کسءِ سیل اِت نہ کنت ٹھرات نہ کنت۔
- بےریپ : (بِ ے . رِ ے . پ) تچک کاریں مردم، هماکہ آئیءِ دپءُ دلءِ گپ یک اَنت، هماکہ کسءَ نہ ریپین اِیت، هماکہ "ریپکار" نہ اِنت۔
- بےریس : (بِ ے . رِ ے . س) بے تاب، بے بیچ، هماکہ ریسءُ تابءِ مان نیست، تچکیں چیز یا راستیں مردم۔
- بےریش : (بے . رِ ے . ش) هماکہ ریشءِ پر نیست، هما اولاک کہ بے ریشءُ بے داگ اِنت بزاں بے ائیب اِنت۔
- بےریش : (بے . رِی . ش) هما مردم کہ آئیءِ ریش نہ رُستگ یاکہ بساِیت اِش۔
- بےرین : (بے . رِ ے . ن) هما کگّو کہ دنیگا هیکءِ نہ داتگ یا نہ دنت۔
- بیڑ : (بِ ے . ڑ) بچارءِ بیٹ۔ کگّوءُ بیڑ۔ بیڑءِ بیٹ (۲) بیڑگ۔
- بیڑ : (بِ ی . ڑ) یک مردمےءِ پہ دگہ مردمےءِ جنگ یا یک لشکرےءِ پہ دگہ لشکرےءِ پہ جنگءِ یکبارگی انزار بندگءُ اُرُوشءِ کنگ۔ همےءِ اُرُوش "ءَ "بیڑ" گوَش اَنت۔ اگاں کسے وتی جاگہءِ اِنت دگرے آئیءِ سرءِ اُرُوش کنت بزاں ایشیءِ سرءِ بیڑ آرگ بوت۔ اگاں یکے پہ دگرےءِ سرءِ اُرُوش کنگءِ دیمءِ روت بزاں "بیڑ بارت"۔
- بیڑگ : (بِ ے . ڑگ) بیڑ، گوز، گوزگ : شلوارءِ آنگ ءُ تُن ءِ شلوارءِ چندءِ انچوش مان جنگ کہ پہ چیزےءِ مان کنگءِ پیلکے جوڑ بیت۔
- بیڑگ : (بِ ی . ڑگ) بیڑ برگ (بلے سک کم کار مرد بیت)
- بیڑو : (بِ ے . ڑو) چپّءُ بچاگردءِ گرگ، انگر، بیڑو بندگ۔ انگروءَ کنگ، بیڑو آرگ : انگرءِ پترینگ، بیڑوءَ آیگ یاکہ ءَ ے مان دِلءِ بوتگ بیڑوے ئیاراں (لاگر اناز)
- بیڑی : (بِ ی . ڑی) اُشترءِ رهتءِ دیمی کتبءِ جمکءِ پاند (۲) ڈرچکی تاکے کہ هُشکءِ کن اَنت ءُ پدءَ پہ جوبیشءِ پلین اَنت پہ مگرازءِ پہ کساس چن اَنت ءُ همے تکّرانیءِ تمباک پیا اَنت ءُ چو کہ سیلءِ کش اَنتءِ گرتگ اِنت۔ اِے هندوستانءِ بازبیت۔
- بیزات : (بِ ے . زات) بے روچ، کم روچ، هماکہ زندمانیءِ روچءِ کمّ اَنت۔ بے سندءُ بے سال، هدامزری۔
- بیزار : (بے . زار) اشتزار، پھریگ، سیاه دِل، سوچکیگ، سوکیگ۔
- بیزانت : (بِ ے . زان . ت) بے زانگ، نہ زانتکار، پھوالءُ تا سریءِ هم گوش اَنت۔ بے ربائیں مردمءِ هم گوش اَنت۔
- بیزانگ : (بِ ے . زانگ) بے زانت، نہ زانتکار، هماکہ هچ نہ زانت۔ بے ربائیں مردمءِ هم گوش انت۔
- بیزبان : (بِ ے . زبان) بے هبر، هماکہ کم گپ جنت، کم هبریں مردم، (۲) گنگ، گنگدام (۳) هماکہ وتی گوَلءِ سرءَ نہ اوشت اِیت۔
- بےزر : (بِ ے . زَر) نادار، نزّار، هماکہ پیسہءُ زرّءِ نیست، گریب۔

- **بے زکت :** (بِ ے . زَکْت) بے زور، بے توان، بے هاتی
- **بے زند :** (بِ ے . زِنْ . دْ) بے ساہ، بے پِسّ، بے زور، بے زکت، نیم مرگ، چوکہ مردگ ۔
- **بے زنگ :** (بِ ے . زَنْ . گْ) هماکہ کسی زنگ ءَ زجت بزاں شکایت نکنت ۔ اوپارکش ۔
- **بے زهر :** (بِ ے . زَهْ . رْ) هما مردم کہ نارازنہ بیت (۲) هما مارکہ آئی ءَ زهر بان نیست ۔
- **بے سا :** (بِ ے . سَا) بے ساهگ ۔ (۲) بچار " بے ساہ "۔
- **بے سار :** (بِ ے . سَارْ) هماکہ سار نہ انت، بے هوش، هنوش، هماکہ وتی سمائے نیست ، (۲) گنوک ۔
- **بے ساڑا :** (بِ ے . سَ ا . ڑا) هماکہ ساڑا یگ ءُ کلایگ نہ لوٹ ایت، بازخوان، بازختر ۔
- **بے ساز :** (بِ ے . سَازْ) بے وڑ، بے بُرّ، (۲) بے چنگ ءُ سروز ۔
- **بیسان :** (بِ ے . سَانْ) هما زمین کہ آئی ءَ نب نہ داشتگ یا نمب ءِ ابرنہ شتگ کہ زیت هُش ایت ءُ کِشگ ءِ درد ءَ نہ وارت ۔
- **بے ساہ :** (بِ ے . سَاهْ) بے پِسّ، بے زِند، بے زکت، بے زور ۔
- **بے ساهار :** (بِ ے . سَا . هَارْ) هماکہ آئی ءَ کس جُست کنوک نیست هرچے کہ دل ءَ لوٹ ایت کنت ۔ سروت انت، سرپد کنوک ءِ نیست ۔ همائی وڑا هکل هوکل کنوک نیست ۔
- **بے سبر :** (بِ ے . سَ بْ . رْ) بے اوپار، هماکہ آئی ءَ سَگّ ءُ سبر ءُ اوپار نیست [بلوچی : بے + صبر : تازی]
- **بے سپارت :** (بِ ے . سِ پَا . رَتْ) هماکہ کسی سپارت ءَ نزانت بزاں کس آئی ءِ چار ءُ گزار کنوک ءُ پهرزوک نیست ، بے اوست، بے اُمیت ۔
- **بے سیاہ :** (بِ ے . سِ . یَاهْ) بے تراہ، بد ڈول، بے جُرّ، بے وڑ، بے سِپَہ ۔
- **بے سِپہ :** (بِ ے . سِ . پَهْ) بچار " بے سیاہ "
- **بیسیت :** (بِ ی . سْ . تْ) نوزدہ ءُ دگہ یکے یا کہ دہ ءُ دگہ دہ (۲) بلوچستان ءِ بازجاگہ ءَ ابیشی ءَ " گیست " هم گُوش انت ۔
- **بے ستا :** (بِ ے . سَ . تَا) بے گلا، هماکہ ستایگ ءُ گلایگ نہ لوٹ ایت ۔
- **بے سِتک :** (بِ ے . سِ . تْ . کْ) بے باور، بے وشمن [تازی : صدق]
- **بیستی :** (بِ ی . سْ . تِی) لهتیں مردم هم شوربنت ءُ هر هپتگ یا ماہ چیزے نامینتگیں زرجم کن انت ۔ هر هپتگے یا ماهے اے زراں یک بہ یکے ءَ دینت هے رنگ ءَ دانکہ هر کس ءَ وتی زر رس انت ۔ اے رنگ ءَ یکجاهیں زر دئیگ ءِ آهنگ کن انت ۔
- **بے سَج :** (بِ ے . سَ . جْ) هما زهم کہ تیار کرتگ بلے دینگا سَج ءُ زاگ نہ کرتگ ۔ (۲) جوهان ءُ سَج ءِ زاگ کن انت بلے جوهان ءِ سَج ءُ زاگ ءُ زهم ءِ سَج ءُ زاگ دگہ دگر انت ۔
- **بے سُج :** (بِ ے . سُ . جْ) هما لانٹیگ (ترتوک) کہ دینگا آئی ءَ سُج ءِ میهمان نہ کرتگ ۔ هے رنگ ءَ شُت یا دگہ انچیں چیزے ءَ ۔
- **بے سُد :** (بِ ے . سُ . دْ) بے سما، بے سار،
- **بے سُدام :** (بِ ے . سُ . دَ . دَامْ) بے آرام، نہ ترهوک ۔
- **بے سُدوم :** (بِ ے . سُ . دْ . دُوْ . مْ) کسانیں بیتار ءَ سُدومی گوش انت اگاں سُدوم مہ بیت بزاں بلوانت ۔ بیکار، هماکہ درد نہ وارت ۔ هیران ءُ بهمان، پریشان، سرجنگ ۔
- **بے سر :** (بِ ے . سَ رْ) هماکہ مسترے نیست، مستریں مردمے نیست کہ آئی ءِ سپارت ءَ بکنت ۔ بے رهبند، بے راہ، بے واجہ بے کاتیال، بے پیشوک ۔ بے سرگ ۔
- **بے سرؤر :** (بِ ے . سَرْ . دَرْ) هما مردم کہ بے رهبندیں کار کنت کہ آئی ءِ کاراں کسی سرؤر نہ روت بزاں سرپد نہ بیت ۔

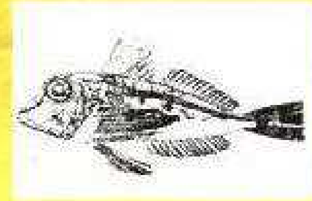
- بے سردری : (بِ ے ۔ سَر۔ دَ رِی) بے پروائی ، بے رھبندی ۔
- بے سَستا : (بِ ے ۔ سَ سْ ۔ تا) بے سما ، بے زانت ، بے زانگ ۔
- بے سِکّہ : (بِ ے ۔ سِ ۔ کْ ۔ کَہ) بے سِکّو ، بے رنگ ءُ دانگ ۔ ھما کہ دپ ءُ سُنٹ ءُ شرءُ بدءَ ھدار نہ اِنت ۔
- بے سگّ : (بِ ے ۔ سَ ۔ گّ) بے جُل ، بے برداشت ، بے اوپار ، ھما کہ گپّ سگّ اِت نہ کنت یا کہ دگہ چیزے ۔
- بے سِلک : (بِ ے ۔ سِ ۔ لْ ۔ کْ) بے پیچ ، بے پلگار ، بے سُدّ ، بے پرواہ ۔
- بے سما : (بِ ے ۔ سَ ۔ ما) ھما کہ ھچ سَستا ءُ سما ءُ زانگ ءِ نیست ، بے سار ، بے سُدّ ۔
- بے سنائت : (بِ ے ۔ سَ ۔ نا ۔ ءِ ت) بے پکار ، بے سیت ، بے نپ ۔
- بے سَنت : (بِ ے ۔ سَ نْ ۔ نَتْ) بے پُت ، بے تپاک ۔
- بے سَنج : (بِ ے ۔ سَنْجْ) ھما اسپ کہ ءِ سَنج ءِ سرءَ نیست ۔
- بے سِنچ : (بِ ے ۔ سِ ۔ نْ ۔ چْ) بے سِلک ، بے پلگار ، ھما کہ الکاپ کار نہ اِنت ۔
- بے سُنگ : (بِ ے ۔ سُ نْ ۔ گْ) ھما مال کہ آئی ءِ سُنگ پر نیست ۔
- بے سنگار : (بِ ے ۔ سَنْ ۔ گاز) بے ھمراہ ، ھما بوجیگ کہ دگہ بوجیگ آئی ءِ ھمراہ نہ اِنت ۔
- بیسو : (بِ ے ۔ سْ وْ) بچار ’’ بیسَہ ‘‘
- بے سواب : (بِ ے ۔ سَ ۔ وابْ) سواب نیکیں کارءِ مُزّ اِنت ، گُوش اَنت دا ءِ کارءَ مکن کہ بے سواب نہ بئے ، [تازی : ثواب]
- بے سوب : (بِ ے ۔ سُ وْ ۔ بْ) ھما کہ سوب ءِ چہ دست ءَ شُتگ یا کہ دگرے ءِ بُرتگ یا گون نہ کپتگ ۔ اگاں کسے پہ کارے ءَ روت آئی کار اگاں شَرّ نہ بوت بزاں آ ’’ بے سوب ‘‘ بوت ۔
- بے سُوت : (بِ ے ۔ سُوتْ) بچار ’’ بے سیت ‘‘
- بیسہ : (بِ ے ۔ سَ ذ) بیسو ، اِتبار ، اوست ، باوری ، بروسہ ، (بھروسہ)
- بے سَھار : (بِ ے ۔ سَ ۔ ھاز) بچار ’’ بے ساھار ‘‘
- بے شیاد : (بِ ے ۔ شْ ۔ یاذ) ھما کہ آئی ءِ نزیکیں مردم نیست ، بے شیال ۔
- بے شیال : (بِ ے ۔ شْ ۔ یالْ) بچار ’’ بے شیاد ‘‘
- بے سیت : (بِ ے ۔ سِ ۔ یْ ۔ ت) بے سُوت : بے نپ ، ھما کہ نپ ءُ سیت ءِ ھچ مان نیست ، بے کٹ ءُ نپ ۔
- بے سیم : (بِ ے ۔ سِ ۔ یْ ۔ مْ) ھال ءُ گپ ءِ گوں گوات ءِ چولاں دیم دیگ ءِ کارگاہ ۔ بے سیم کنگ ۔
- بے شام : (بِ ے ۔ شامْ) ھما مردم کہ شام ءِ نیست ، وار ، بزکار ، گریب ۔
- بے شک : (بِ ے ۔ شَکْ) ھما کہ ھچ شک ءِ مان نیست بزاں راست اِنت ۔
- بے شلوار : (بِ ے ۔ شَ لْ ۔ وَاز) بے سر دریں مردم ، بے پرواھیں مردم ، لگُشتگ ، لنٹر ، ھما کہ وتی بتامی ءِ پرواہ نہ کنت
- بے شون : (بِ ے ۔ شُونْ) مردمے پہ کارے روت گوں مزنیں اُمیتے ءِ بلے دھدیکہ بے اُمیت بیت یا کہ چہ مردمے یا دگہ ساھلے ءِ دیم ءَ چہ سیر کنگ ءِ پیسر ورگاں چست بکن ءِ بے شون بیت ۔ اگاں دلوت یا کہ اولاکے کدیم ورگ ءِ اِنت ءُ یکے چہ آئی ءِ دیم ءَ چست اِش بکنت آ بے شون بیت یا کہ کاہ یا کدیماں ھیش اِش دار اِیت بلے نہ وَنت اِش ھم بے شون بیت ۔
- بیکّ : (بِ ی ۔ کّْ) گوپنگیں ملگور ، بُریکت ۔
- بیکار : (بِ ے ۔ کاز) ھما کہ کارے نیست ، ھما چیز کہ دردءَ نہ وارت ۔ کارءِ نئیت ۔

- بےکباھَت : (پ ے . کَ . با . ھَت) بے تج ، بے شرم .
- بےکدیم : (پ ے . کَ . دِی . م) ھما اولاک یا دلوت کہ ورگ ئے نہ رس اِتگ .
- بےکرار : (پ ے . کَ . رار) بے تاھیر ، ھما کہ تاھیر ءُ کرارے نیست .
- بےکِرد : (پ ے . کِ . رْد) ھما کہ ءُ ابیں کارے نہ کرتگ ئے کہ گوشگ بہ بیت ، ھما کہ گپ جنت بلے کار نہ کنت ، بیکار ، بٹاکی .
- بےکردار : (پ ے . کِ ر . دار) بےکِرد ، بےکار .
- بےکس : (پ ے . کَس) ھما کہ آئی ءِ کس نیست بزاں سیاد ءُ دوست ءُ ھمگوارے نیست .
- بےکساس : (پ ے . کِ . ساس) بےکدر ، بے اندازگ ، بزاں باز ، سک باز .
- بےکلم : (پ ے . کَ . لَم) ناوانندگ ، بےوانندگ ھما مردم کہ ھچ ئے نہ ونتگ .
- بےکنگ : (پ ے . کَ . نَگ) کبول کنگ ، منگ (گیشتر ماں لیب ءَ)
- بےگو : (پ ے . گو) بےجاگہ ، بےلوگ "گو ءِ کشش" [پار : کو]
- بےکود : (پ ے . کود) ھما زمین یا جاگہ کہ آئی ءِ کود گرگ نہ بیت بزاں سرکار ایشی ءَ کود نہ گیپت .
- بےکول : (پ ے . کَ و . ل) بدلبز ، بےزبان ھما مردم کہ آھد کنت بلے وتی آھداں نہ اوشت ایت .
- بےکوم : (پ ے . کَ و . م) بےباج ، بےمردم .
- بیکہ : (بے . کہ) اے گال مُندر ءِ "ابید کہ" یا "ابید چہ" اِنت بزاں ایشی ءَ سر بہ دَر ، اے بے نزانت .
- بیگ : (بَ . یگ) لوگ ، بیگ ، بنکار گالے کہ چہ ایشی ءَ او بدگالاں لغتیں ایش اِنت . "بیت ، بیتگ ، بوت ،
چُکت ءِ بیگ : پیداگ بیگ ، سَر بیگ : رسگ .
کار ءِ بیگ : کار ءِ سرجم بیگ .
نگن ءِ بیگ : پچگ ءُ پُھتہ بیگ .
نیگ ءِ بیگ : رسگ بزاں پُھتہ بیگ .
- بیگار : (پ ی . گ . گار) کسے کہ بے مُزّ ءَ کاربندگ بہ بیت . زور کاربندگ . بے مُزّ ءَ کاربندگ . بے مُزّ ءَ بہ زور کار بستگیں
بلکیں اے گال مُندر ءِ "وہ بے بیگار اِنت" .
- بیگارگوج : (پ یٰ گ . گار . گ . وَج) مچ ءِ کوکاں پہ بے پرواھی یا پھوالی گوجگ ءَ بیگار گوج گوش اَنت .
- بیگاری : (پ ی . گا . ری) مزور . گیشتر گلکاری ھما مزور ءَ گوش اَنت کہ گوں بان بندیں استا ءِ بان ءِ بندگ ءَ کار کن اَنت .
وھدے بان ڈَست زردار ءُ سرداراں بوتگ اَنت کہ اے رنگیں مزور ایش بے زر ءُ بے مُزّ ءَ کار بستگ اَنت .
- بیگانگ : (پ ے . گا . نَگ) درآمد ، پجّاہ نیاورتگیں . [پا : بیگانہ]
- بیگاہ : (پ ے . گاہ) روچ دوبیل اِنت یکے سباہ ءِ ءُ دومی بیگاہ ءِ ، بیگہ .
- بےگت : (پ ے . گَت) بے گمان .
- بےگُڈ : (پ ے . گُ . ڈ) ھما مردم کہ آئی ءِ چُکت نماسگ نیست ، بےرند ، بےپُشپد ، بے اوباوگ ، بے پد .
- بےگڈگ : (پ ے . گَ . ڈ . ڈَگ) بازنیگ دوزات اَنت کہ یک زاتے گُڈگ ماں اِنت ءُ دومی ءَ مان نیست ، دومی ءَ
بے گڈگ گوش اَنت . (۲) بلوچستان ءِ یک جاگہے ءِ نام اِنت .
- بےگرز : (پ ے . گَ . رَز) بےپرواہ ، (تازی : غرض)

- **بیگروچ** : (ب۔ یگ۔ رُو۔ چ) مردمءِ پیداگ بیگءِ روچ۔
- **بے گَس** : (بِ ے۔ گَس) بے لوگ، ھما مردم کہ لوگ ئے نیست۔
- **بے گُم** : (بِ ے۔ گُم) ھما مردم کہ ھچ گُم ئے پر نیست۔ بے پِکر۔
- **بیگم** : (ب ے۔ گُم) جنینی نامے۔ بندرءِ، ترکی گالے کہ پہ بانُک ءَ کارمرد بیت۔
- **بے گُمان** : (ب ے۔ گُ۔ مَانْ) بے گُت۔
- **بیگم جنگی** : (ب ے۔ گَم۔ جَنْ۔ گِیْ) مشہوریں ناھےءِ نام اِنت۔ جوانیں مچّے۔
- **بے گناہ** : (ب ے۔ گُ۔ نَاہْ) ھما کہ میارے پر نیست، بے میار۔
- **بیگوات** : (بِ ی۔ گُ۔ وَاتْ) ماھیگ کُشگءِ یک رھبندے۔
- **بیگواہ** : (ب ے۔ گُ۔ وَاہْ) ھما کہ گواہ اِیت، گار، ھمائیءِ کہ سوج ھم نیست۔ بھک گار۔ بیگواہ بیگ۔ سک بازء بے حساب۔ اک : اے چات آپءِ بیگواہ اِنت بزاں پُجگی نہ اِنت، بے راہ۔ گُمراہ بزاں تمردءِ کس ملیگ۔
- **بیگواھی** : (بِ ے۔ گُ۔ وَاھیْ) گاری، بیرانی، بے بُن روگ، مرگ۔
- **بیگوم** : (بِ ے۔ گُ۔ وُمْ) نگیگ، بے وار، بے رام۔

بیلڑ

بیل آلاڑی

کد: اندازه ۱۶ س م

- **بیگہ** : (بِ ے۔ گَ۔ ہْ) بچار "بیگاہ"۔
- **بے گیگ** : (بِ ے۔ گِ۔ ئے۔ گْ) نگیگ، بے وار، بے رام، بے کوُم۔
- **بیل** : (بِ ے۔ لْ) دوست، سنگت۔ (۲) روچءِ یک بھرے، اک : سباہءِ بیل یا کہ بیگاہءِ بیل۔
- **بیل** : (بِ۔ ئی۔ لْ) بزرگیں کلّ کوجگءِ کارمرد بیت۔
- **بیلق** : (بِ۔ ئی۔ لَقْ) رنگدار، مالدار کہ لیسءِ رنگ ئے ھست (۲) دریاءِ آپ کہ مُرتگ بیت۔
- **بیلار** : (بِ ے۔ لَارْ) بلوچستانءِ یک جاگہءِ نام اِنت۔
- **بے لاپ** : (بِ ے۔ لَاپْ) ھما مردم کہ ورگ نہ وارت۔ [جن م بے لاپءِ داستان مشہور اِنت۔]
- **بیل آلاڑی** : (بِ ئی۔ لْ۔ آ۔ لَا۔ ڑِی) کسانیں ماھیگے (بچار بُت) ★
- **بے لج** : (بِ ے۔ لَ۔ جْ) پھیا، ھما کہ شرم ئے نہ بیت۔ لج ئے نہ اِنت۔ بدکاریں مرد۔
- **بیلڈ** : (بِ ے۔ لَ۔ ڈْ) بچار "بیلڑ"۔
- **بیلڑ** : (بِ ے۔ لَ۔ ڑْ) بیلڈ، پیشوک : پدگمنءِ چانگءِ نانگءِ ڈراجءِ گردیں دار۔ (بچار بُت)
- **بیلڑ** : (بِ ئی۔ لْ۔ لَڑْ) سر ٹیگ، اپخوش ٹیگ کہ سر پر یوست دُرست بہ پُیچ اِیت، یا کہ بھک ٹیگ۔ گوش اِنت "پلائی مُستک ءُ بیلڑ بوت"۔

- بیگک : (بِ ے. گُ کْ) "بیل" ءِ کسان نام، چہ دوستی ءِ "بیل" ءَ "بیگک"، گوش اَنت بزاں دوست، مردینی نامے۔
- بیلگ : (بِ ے. لَ گْ) ڈگارءِ بند ءِ بُن ءِ جُھل تریں جاگہ کہ آپ ھمودءِ دارایت۔ کابیل۔
- بے لگام : (بِ ے. لَ. گَامْ) ھماکہ لگام نے دپ ءَ نہ اِنت۔ ھما مردم کہ بے سَروَدیں گپ جنت۔
- بیلنڈ : (بِ ی لْ. لَ نْ. ڈْ) بچار "بیلنڈ"۔
- بیلنڈ : (بِ ی لْ. لُ نْ. ڈْ) ھماگروت وڈیں مزن رگ کہ آئی ءِ یک سرے گوں سیستل ءِ دومی سرگوں روتے اِنت، ایشی ءَ مردم بزانشکاری ءَ "بیلنڈ" گوشنت۔
- بیلو : (بِ ے. لُ وْ) بیلو، بیلہ : جنگل، ھمودءِ ڈرچک ءُ دارسک باز بہ بیت۔ آبداریں زمین، ملکیں زمین، بگ۔
- بے لوگ : (بِ ے. لُ وْ گْ) بے گس، ھمائی ءِ کہ لوگ نیست۔
- بیلہ : (بِ ے. لَ ہْ) لس بیلہ: بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت، لس ءِ مزن شھر "لس ءِ بیلہ"، ایشی ءَ "بیلو"، ھم گوش اَنت۔ جنگل، ھمودءِ ڈرچک ءُ دارباز بہ بیت، بیلو، آبداریں زمین، ملکیں زمین، بگیں زمین۔
- بیلی : (بِ ے. لِیْ) بیل، دوست، ھمراہ۔
- بیلی نہ بیلی : (بِ ے. لی. نَ. بِ ے. لی) لیبے کہ آئی ءِ تہ ءَ یک کاتیالے دومی کاتیال ءِ بچکاں جُست کنت ءُ آجواب دیئت۔ جُنگیں جُست ایش اِنت : بیلی نہ بیلی؟ جُھبیلی !
- بیَم : (بِ ی. مْ مْ) ترس۔
- بے مات : (بِ ے. مَاتْ) چورو، ھماچُک کہ مات نے مُرتگ۔ بے ماس۔
- بے ماتءُ گوھار : (بِ ے. مَاتْ. ءُ. گْ. وَ. ھَارْ) ھما مردم ءَ گوش اَنت کہ بازیں لَچ ءُ لنڈ اِنت۔
- بیمار : (بِ ی. مْ. مَارْ) ناذراہ : ناجوڑ، ناسلامت، ناوش۔
- بے ماس : (بِ ے. مَاسْ) بچار "بے مات"۔
- بے مال : (بِ ے. مَالْ) گریب، بے زر، بے پیسہ۔
- بے مَت : (بِ ے. مَ تْ) بے اَکل، بے زانت، بے ھوش۔
- بے متا : (بِ ے. مَ. تَا) بے مال، بے زر، گریب۔ [تازی: متاع]
- بے مَڑ : (بِ ے. مَڑْ) بے دَرْدَر، بے ھمدرور۔
- بے مٹ : (بِ ے. مَٹْ) ھما دھات یا ڈگار کہ مٹ ءُ ھلک نے مان نیست۔
- بے مَڈی : (بِ ے. مَ ڈْ. ڈِیْ) بے مال، بے زر۔
- بے مُراد : (بِ ے. مُ. رَادْ) ھماکہ وتی دل ءِ لوٹ اِنگیں چیزے نہ رس اِتگ۔
- بے مرد : (بِ ے. مَ رْ. دْ) ھماجنین کہ آئی ءِ سالُگ نہ کرتگ بزاں مردے نیست۔
- بے مردم : (بِ ے. مَرْ. دُمْ) ھماکہ شیادءُ کوم ءُ کس نے نیست۔
- بے مرز : (بِ ے. مَرْزْ) نہ مرز اِتگیں، ھماکہ تچک ءُ راست نہ اِنت۔
- بے مڑا : (بِ ے. مَ. ڑَا) ھماکہ مڑا نہ کنت، چیزے کہ پکارات نے لوٹ اِیت نے یا اگاں دَئے نے زیر اِیت نے۔
- بے مزّ : (بِ ے. مُ زّْ) کارے ءِ کنگ ءَ رند آئی ءِ مُزّ مہ رس اِیت بزاں بے مُزّیں کارے۔
- بے مُلّ : (بِ ے. مُ لّْ) اَمُلّ، بے بھا، گران بھا، بے کیمت، کیمتی۔
- بے مھار : (بِ ے. مَ. ھَارْ) اولاکے کہ مھارے پر نیست، سَروتیں مردم۔ بے پرواھیں مردم۔

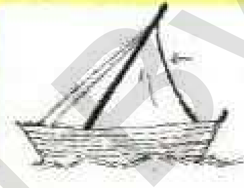
- بے مِھرْ : (بِ ے۔ مِ ھْ رْ) بے دوستی، بے واھگ، ھما کہ آئی ءِ دل ءَ دوستی ءُ مِھر ءِ واھگ نیست. نیکی بدشناس، ھما کہ مھر ءُ دوستی ءِ بدل ءَ بے کماری کنت۔
- بے ناز : (بِ ے۔ نَا زْ) بے ثھل۔
- بے نام : (بِ ے۔ نَا مْ) ھما کہ نام ءِ نیست، پہ زھر کِے ءَ گوشنگ بیت۔
- بے نان : (بِ ے۔ نَا نْ) شُدیگ، وار، بژگ۔
- بے نپ : (بِ ے۔ نَ پْ) بے سیت، بے پائدگ،
- بَیَنت : (بَ۔ یَ نْ تْ) بہ اَنت، "بیگ" ءِ کارگال ءِ "آیکی" "پہ بازءَ" "بنت" آزرست شربنت۔
- بَلَینت : (بَ ے۔ نْ تْ) اَھد ءُ اِکرار، یہ کارے ءِ کنگ ءِ دو مردم بَینت کن اَنت۔ مَنءَ اِتگیں کرار (شرت ءُ بَینت)
- بینٹ : (بِ ے۔ نْ۔ ٹْ) یک دستے ءَ مُشت کنگ ءُ دومی دست ءِ کاسگ لنلک ءَ توکی لنلک ءِ پشت ءُ شتربنگ کہ مشتیں دست ءِ بندیں کلسگ لنلک ءُ توکی لنلک ءِ جہانجی ءِ پلّءَ بہ کپ ایت ءُ توار بکنت۔ (۲) سرینٹ ءِ پستو بچار "سرینٹ"۔
- بلینٹ : (بِ ی۔ نْ۔ ٹْ) آچاری گُدر ءِ تاکا کہ گِرد پناتگ۔ (۲) ماھور ءِ بیڑ بزاں یک ڈاجیں مکرے ھشتا دناکیسد کلوگرائی ءَ بیت۔

بینگ مگسک

- بینڈ : (بِ ی۔ نْ۔ ڈْ) بُونڈ : جنڈیں نیاد، گوھیں بنیاد ءِ گندل۔
- بینڈا : (بِ ی۔ نْ۔ ڈا) سبزی یے کہ اِیشی ءِ بر چو لنلک ءَ ڈراج اِنت، گِرادگ ءُ ورگ بیت۔ ھامگی ءِ ھم وَرانت نے۔ لیچناک اِنت۔ (بچار بنڈی)
- بینگت : (بِ ی۔ نْ۔ گْ تْ) گُچک، زانتگیں ساھدارے کہ مُلک ءِ تہ ءَ زندمان کنت، گسی رستریے، اِیشی ءِ مادگ ءُ ووبنڈء اِیشی ءِ نرء ونراز، ءُ چُکاں "گُلو"، گوش اَنت۔
- بلینگ : (بِ ے۔ نْ گْ) شیرگ وڑیں چیزے کہ "بینگ مگسک" جوڑ کنت۔ شھد۔
- بینگ مگسک : (بِ ے۔ نْگْ مَ۔ گَسْ۔ کْ) ھما مگسک کہ بینگ جوڑ کنت۔ بینگمسک۔ (بچار بُت)
- بے نگن : (بِ ے۔ نَ۔ گْنْ) بے نان۔ بے ورگ، بے روزگار۔
- بے نماز : (بِ ے۔ نِ۔ مَا زْ) ھما مردم کہ نماز نہ کنت۔
- بے نمازی : (بِ ے۔ نِ۔ مَا زِی) نماز نہ کنگ (۲) ھما جاہ کہ نماز ءِ کنگ ءَ دیمپان بیت۔ انچوش کہ : جنینانی سرشود ءِ آیگ۔
- بے نمب : (بِ ے۔ نَ مْ۔ بْ) ھما زمین کہ پہ کِشگ نمب نے مان نیست، ھشکیں ءُ کلنڈیں زمین (۲) بتل : بلاتی بے نمب ءُ نمبیں اِنت۔ بزاں یہ ھر کار ءَ تیمون شو ھاز کنت۔

- بے ننگ : (بِ ے . نَ ن . گ) بے لَج ، بے شرم .
- بے نیّت : (بِ ے . نِی . یَت) بدنیّت .
- بے نیاز : (ب ے . نِی . باز) ھماکہ کستی پرواہ ئے نیست ، کستی چمدار نہ اِنت .
- بے واب : (بِ ے . وَاب) ھماکہ نہ وپس اِیت ، ھماکہ واب ئے نیست .
- بے واد : (بِ ے . واذ) ھماورگ کہ وادِش مان نیست . نوادگ . (۲) مَرد مے کہ رنگ ءُ وانگ ئے وادوک نہ اِنت بزاں دل کَش نہ اِنت .
- بے وار : (بِ ے . وَاز) نگیگ ، بے رام ، بے گیگ .
- بے وارِس : (ب ے . وَارِش) بے شیاد . ھماکہ شیادءُ وارس ئے نیست [تازی : وارث]
- بے واک : (بِ ے . وَاک) بے وس ، بے توان ، ھماکہ دست ءَ ئے ھچ نہ بیت ، بے زور ، بے زکت ، بے دسرس .
- بے وانک : (بِ ے . وان . کَ) بے ترکت ءُ توار ، بے ترمشں ءُ توار ،
- بے واندگ : (بِ ے . وا . نِ . دَگ) ناواندگ ، نہ وننگیں مردم ، بے واندگی .
- بے وپا : (ب ے . وَپا) بدوپا . ھماکہ وپا ئے نیست . [تازی : وفا]

بیورد

- بے وت : (بِ ے . وَت) بے سار ، ھماکہ سرءُ وت نہ اِنت . بے ھوش ، بے ذانگ .
- بے وتن : (بِ ے . وَتَن) بے مُلک ، دراں ڈیھ ، جلا . [تازی : وطن]
- بے ودار : (بِ ے . وَدَاز) بے دیدار ، ھماکہ گندگ نہ بیت .
- بے ورد : (بِ ے . وَرَذ) بے وردن ، بے ورگ ، ھماکہ ورگ نہ وارت .
- بیورد : (ب ی . وَذ . ذ) بوجیگ ءِ سادے کہ چوکہ لبران ءَ اِنت کہ یک سرے گوں جمبول ءِ بستگ ءُ دومی سر گوں گُوز ءِ کرای ءَ جنگ . (بچار بُت)
- بے وردن : (بِ ے . وَذ . دِنْ) بے ورد ، بے ورگ ، بے توشگ .
- بے وڑ : (بِ ے . وَڑ) بے جُز . بے ڈول . نگیگ .
- بے وس : (بِ ے . وَش) بے واک . بے دسرس ، ھماکہ دست ءَ ئے ھچ ءِ سک نہ بیت .
- بے وھد : (ب ے . وَھَذ) بے وھد اِنّاں ، مھلاءِ چپ ، دیر . ناوھد .
- بیھ : (بِ ے . ھ) بُن ، بُنیاد . [پارسی : بیخ]
- بیھار : (ب ی . ھاز) پاتُرپ . گُرّ ، نھتر پہ تُرسینگ ءَ ، پاتُرپ ءُ بیھار .

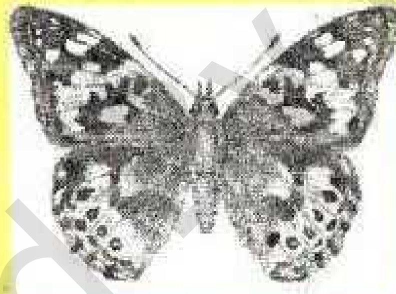
- **بے ھال** : (بِ ے ۔ ھَالْ) بدھال، بے پِد، " اے ناڈراہ بے ھال ءِ کپتگ "، بزاں پھک ناڈراہ اِنت ۔ ھماکہ ھال ئے نئیت ۔ (با زمردم البشّی ءَ "بے ھیال" ءِ بزانت ءَ زیراَنت کہ جوش کنگ نہ لوٹ اِیت ۔)
- **بے ھبر** : (بِ ے ۔ ھَ ۔ بَرْ) بے گپّ ۔ ھما مردم کہ بازگپّ نہ جنت ۔
- **بے پِچّ** : (بِ ے ۔ پِ ۔ چّ) پِچّ نہ بیگ، انچوش کہ : " پلانی بے پِچّ نہ اِنت "، بزاں جوش نہ اِنت کہ پِچّ ئے نیست بزاں چیزے ھست اِنت ئے ۔
- **بے ھَدّ** : (بِ ے ۔ ھَدّْ) بے کچ ءُ کساس، بے ھساب، بے اندازگ ۔
- **بے ھُدا** : (بِ ے ۔ ھُدا) ھما مردم کہ ھُدا ءَ نہ منّ اِیت ۔ زوراکیں مردم ۔ بے نیکراھیں مردم ۔
- **بیھدرچک** : (بِ ے ھْ + دْرَچْ کْ) بچار " بِھدرچک "
- **بے ھَدّ** : (بِ ے ۔ ھَدّْ) ھماکہ ھدّ ئے مان نیست ۔ بے بیھ، بد اصل ۔
- **بیھشیز** : (بِ ے ھْ ۔ شِ ے زْ) بچار " بھشیز "
- **بے ھساب** : (بِ ے ۔ ھِ ۔ سَابْ) بے شُمار، بے کساس، بے کدر، بے اندازگ ۔ سک باز ۔ ھمنچک باز کہ ھساب نہ بنت ۔
- **بے ھَند** : (بِ ے ۔ ھَنْ ۔ دْ) بے جاگہ، بے لوگ، بے ھنکین، بے دوارجاہ ۔
- **بے ھُودگ** : (بِ ے ۔ ھُو ۔ دَگْ) بے سیت، بے سُوت، ناروا، بے نپ، بے پائدگ ۔ ناھُودگ ۔
- **بے ھوش** : (بِ ے ۔ ھُوشْ) بے سار، بے سما، بے سُدّ، ھما مردم کہ گپّ ءُ زیت بے ترانگ کنت ۔
- **بے ھیال** : (بِ ے ۔ ھَ ۔ یَالْ) بے ترانگ، شُمشکار، پراموش، بے ریابے رُو ۔
- **بے ھیر** : (بِ ے ۔ ھَ ے ۔ رْ) بے پائدگ ۔ ھماکہ چاآئی ءُ کِشت ءِ نپ ءُ گٹّے نہ رس اِیت [تازی : خیر]
- **بے ھبن** : (بِ ے ۔ ھَ بْ نْ) بے کُجال، بے کاسگ ۔ [تازی : بے ظرف]

- **پ** : (پْ) بلوچی ءِ سیمی آب. تازی ءَ ایشی ءِ مٹ نیست، پارسی ءُ اردو : پ، انگریزی : P، روسی п، ھندی प ، اوستا = ۍ، پہلوی ۍ، یونانی π۔
- **پا** : (پ ا) کلدار، چارگ یا چارمی بہر، یک زرّے، ھرچیے ءِ چارک (۲) بھانگ ءِ وھد ءَ گوشگ بیت۔
(¼ چوتھائی حصہ، چونّی۔)
- **پابند** : (پا۔ بَن۔ دْ) بندیگ، پابستہ۔
- **پابندی** : (پا۔ بَن۔ دی) سخوس، تحصیب، نیم اِتّان (۲) دت داشتگیں ءُ پہ خوائی تیارانگ ءِ رو دینگیں پیس یا گرانڈ کہ پہ تباھگ ءَ دارگ بیت۔
- **پاپلو** : (پا۔ پَ۔ لُوْ) پاتو، مُلا پاتو، پوپٹ، پاپلی : بالوے کہ کبری بانزل اَنت ءُ بزاں بانزلانی چند زرد یا سہر یا نیل یا اسپیت ءُ پرو رنگ اَنت، بے سیاھیں ٹِک ایشی مان اِنت. ایشی ءِ بانزل دو بھر اَنت بلے دیم ءُ پشت اَنت دیم ءِ مستر ءُ پشت ءِ کستر اَنت. چم ءِ زندءِ سیاہ اَنت چوکہ بال مدگ ءِ کاٹ ءُ پر اِنت چوا ھیگا ھر وھد مان سبزی ءُ ڈرچکان بیت بلے بھارگاہ ءَ سک بازبیت. (شنکانی جہانی سرینگ کنگ ءِ وھد ءَ شیپگ ءِ کرچان مان کشّ اَنت گوا پہ زیرگوش اَنت ءِ "پیپلو!" پدءَ دومی چم ءَ مان کش اَنت گوش اَنت "پاپلو" بلکیں آیانی مراد گوں چک ءِ رو دیگ ھور مہ ملا پاتو ءِ سرینگیں بانزل ءُ سیاھیں چہانی دَر وَر اِنت)۔
- **پاپلی** : (پا۔ پَ۔ لی) بچار "پاپلو"۔
- **پات** : (پا۔ تْ) چو دازہ چیّں ءِ گوںچگیں پات کہ ایشی پہ دو چک ءَ درپ جوڑ کنگ بنت اِے درپ پہ ناہ، دان یا دگہ چیزءِ مان کنگ ءِ کارمرد بنت. ناہ ءِ پات، دان ءِ پات بچار ءِ پات، گونچگیں پات، گورپات۔ (۲) بیکاریں مردم ءُ ھم گوش اَنت ھما چیزءُ ھم گوش اَنت کہ آئی ءِ نپ ءُ سیت شتگ ءُ نی دَرو نہ وارت۔ مات پات بزاں مات ءُ بزاں چگک ءِ دَرپ۔ ھما مردم کہ مات ءِ بوُج بچا کُت اَنت (انچوشش گوش اَنت)۔
- **پاتال** : (پا۔ تال) چہ گونچگیں پات ءُ دونگیں جیہ گچ کہ چوکورپات ءُ اَنت سکّیں ڈال گو تیاریں بگرد۔
- **پاتدوچ** : (پا۔ تْ۔ دُو۔ چْ) پادوچ : پات دوچوکیں مردم، ھما مردم کہ پات دوچ ایت. ھما ساوکہ پہ پات ءِ دوچگ ءِ کار مرد بیت. جاہلی بزاں ھماداری گوندوچ کہ پہ پات دوچگ ءِ کارمرد بیت۔
- **پاتراپ** : (پا۔ تْ۔ راپْ) پادتراپ، یادانی توار، پادانی تراپ، تراپ ءِ توار گیشتر پہ اشتر ءِ تلانی تراپ۔
(۲) بچار "پاترپ"۔
- **پاترپ** : (پا۔ تْ۔ رَپْ) پادترپ، بہار، پاترپ ءِ بہار دیگ : ترسینگ (۲) پاتراپ : پادانی ترپینگ ءِ توار بزاں پادانی

بیں جنگ ءُ توار۔

- **پاتک :** (پا۔ تَ۔ کّ) پاچگ ءِ گوستگال۔ بزاں کسے ءَ پاچگ ءِ کار گت۔
- **پاتکگ :** (پا۔ تَ۔ کَ۔ گّ) پاچگ ءِ دیر گوستگال۔
- **پاتک :** (پا۔ تَ۔ کّ) کسانیں پات۔ جنینی نامے
- **پاتگز :** (پا۔ تَ۔ گَ۔ زّ) بچار "پادہ گز"۔
- **پاتُل :** (پا۔ تُ۔ لّ) پاتو، مثلاً پاتو (۲) جنینی نامے (۳) کسانیں پات۔ کسانیں پاتو ءَ ہم گوش انت۔ یک پہ دوتی ءِ پاتو ءَ گوشنت۔
- **پاتنگ :** (پا۔ تَن۔ گّ) جھرءِ پاتنگ۔
- **پاتو :** (پا۔ تُوّ) مثلاً پاتو۔ پاپلی، پاپلو، پوپٹ۔ بچار "پاپلو"۔ (بچار عکس)
- **پاتیا :** (پَ۔ ا۔ تَ۔ یا) مُردیں پاد کنگ ءِ گُڈی روچ، نماز ءِ رندءِ دُوا [تازی: فاتحہ]
- **پاتینک :** (پَ۔ ا۔ تَ۔ ی۔ نّ۔ کّ) پاتین۔ پات ءِ رنگ ءَ گوشگیں ہر چیزے کہ چو پات ءَ گوں بیت۔ جنین وتی میداں بکا لک کن انت ایشی ءَ پاتینک گوشنت۔ کسانیں پاتک بے گوشگیں (میدانی پاتینک ءِ سکالک، ملیر)
- **پاٹ :** (پا۔ ٹّ) چاہ ءِ ورگ ءِ کوپ یا پیالگ ءِ چپ ءِ سنگک۔

پاتو

- **پاٹک :** (پَا۔ ٹَ۔ کّ) یک دورتے یاکہ اولاکے کسے ءِ کشارءَ بوارت یا کہ دگہ کار زوالی بے گنت گڑا آئی ءِ سرکار یا سردارءِ گورءَ برانت، اوداں آیک دب ءَ دِگریں پچہءِ بند کنگ بیت دانکہ آئی ءِ واہندءِ ہما تاوان دَیّ یا بکنت ھمے "پُل" ءِ پاٹک ءَ گوش انت۔ وھدءَ ھمے پاٹک ءِ مزوانی بند کنگ ءِ ھم کار مرد بوتگ انت۔ ایشی ءَ "ڈک" ءَ ھم گوشانت۔
- **پاٹو :** (پَا۔ ٹو) بلوچستان ءِ کولواہ ءِ دگہ جہے ءَ جاگہ "پاٹو کنگ" پاچگ ءَ گوشانت۔ اک " اے ترنچ ءَ پاٹو کن "، بزاں "بہ پاچ"
- **پاٹولی :** (پَ۔ ا۔ ٹَ۔ وْ۔ لی) بوجگ ءِ رشتہ ءِ انداز گ زانگ ءِ ازاب کہ ذراھیں چیر ولتے آئی ءِ سرءِ نیم گردیں کسانیں تھنگے بستگ
- **پاٹی :** (پا۔ ٹِی) ذراھیں پتیں تھنگے کہ چار پاشتیں پادگ ءِ پر انت کہ پہ نندگ ءِ کار مرد بیت۔ ایشی ءِ بیخ ھم گوش انت کہ چہ انگریزی ءِ زانگ (۲) انگریزی ءِ پارٹی ءِ بلوچی بزاں ٹکمبندی یا جم بندی۔
- **پاج :** (پا۔ جّ) سوز، وریاہ تہ ءِ وت جوڑ گنگیں تُشراھے کہ آئی ءِ سرگوں تیاب ءِ ھُشگی ءِ سک انت کہ گراب بالاچ یا بوجگ گوں آئی ءِ سوز بند انت۔
- **پاچ :** (پا۔ چّ) پاچگ ءِ پرمانگال انت بزاں "بہ پاچ" ۲ جیکرءِ پوست ءِ دیر بجن۔ بلوچستان ءِ لھتیں جاگہ ءَ اے گال ءِ "بچ" ءِ بزانت ءَ کار مرد کن انت۔
- **پاچالو :** (پا۔ چا۔ لُوّ) گُڈسر، گُڈی پشت کپتگیں، گُڈسری، رندی، رندءِ پشت کپتگیں، پاچیلا، اے گال در آمدے

کر بلوچیء وتی گرتگ۔

- **پاچک** : (پا۔ چ ک) کساں نیں سند۔
- **پاچگ** : (پا۔ چ۔ گ) یک چیزے ءِ سرءُ پوست ءِ دیر کنگ، چینیگ ءِ دیر کنگ، پوست جنگ، ئل جنگ، ساپ کنگ۔ جہ ڈنگ ءِ زند ترک ءِ پٹال تُرچگ۔
- **پاچن** : (پا۔ چ۔ ن) پاچن، نرین سیاہ پس کہ ورنائیء رس ایت۔ (بچارءِ بت)
- **پاچیلا** : (پا۔ چ ے۔ لا) بچار " پاچالو "۔
- **پاد** : (پا۔ ڈ) ھمے پاد کہ مردم چہ آیاں روگ ءِ کارءِ گپت، ھمے دوئیں رنگ دروریں اندام کہ مردم ءِ جون آیانی سرءِ اِنت کہ چہ گُج زاں مگین ءِ اَنت۔ پادءِ گران بیگ : لاپ پُر بیگ۔ پادءِ سُبک بیگ : چُک ءِ سرءِ کپگ، نادُرُش بیگ۔
- **پادار** : (پا۔ دار) ھر وھد پُشت کپوک، نہ گُشوک، پہ جنگءِ پُشت کپوک۔ اے گال "بُندرءِ" " پاد + دار " اِنت بزاں "پادان داروک" ءِ "زُروک" ءِ۔
- **پادان** : (پا۔ دان) پادءِ بُن۔ ھماکہ سُوراِنت، پیادگ۔

پاچن

پادان پُر کنگ : پادان چست کنگ۔

پادان ریچ کنگ ۔ ھشاں ریچ کنگ۔ چہ دیراں نندگ ءِ رند راہ ءِ روگ کہ رگ ریچ بہ بنت۔

پادان پُدکشگ یا پدءِ کشگ : پُشت کنزگ ھمراھاں یلہ دیگ یا کارءِ یلہ دیگ سُست بیگ۔ بے ھمت بیگ، چہ تُرس یا چہ نیترٔنےءِ وت ءِ پُشت کیگ۔

پادان پُر ریچگ : کسے ءِ پادان مُشتگ بزاں پہ درد ءُ آرام کنگ ءُ حالءِ ماں پنچگاں گرگ ءِ زور پر دیگ۔

پادان پُروشگ : پہ لَٹ پادگ چیزے جُنشاں پروشگ بے گیشتر پہ پاترپءِ بچار گُرشگ بیت اگ ء " اکاں پلاں جاگہ ءِ روئے تئی پادان پُروشاں"

پادان مُشتگ : پادان پُر ریچگ۔

پادان تُرنگ : پیادگ ءِ تروءِ تاب کنگ۔

گوں ھمے پادان تُرنگ : بزاں یک جاگہے روگ ءُ نندگ ءِ پدءِ تُرنگ ءِ آیگ۔ ھمے رنگءِ گُرشءِ اِنت "اودشا اگیں پادان تُرنگءِ آیگ ءِ"۔

پادان تچگ کنگ : پادان وراج کنگ۔ پیادگ ءِ تُرنگ۔

پاداں ترینگ : چیچکیں سرءِ پاداں پہ ترینگ ۔ کسے ءِ ھمراہ کنگ ءُ پیادگ ءِ ترینگ ۔

پاداں جنگ : پاداں میچ کنگ ، اڑ کنگ ۔ پاترپ کنگ ۔

پاداں جاڑیگ : پاداں چست کنگ ۔

پاداں جَلَگ : پاداں دارگ بزاں نہ روگ ۔

پاداں دارگ : پاداں جلگ بزاں نہ روگ ۔

پاداں چارگ : تزیک گندی کنگ ۔ چہ میارجگی ءَ وتی پاداں چارگ ۔ ھامردم کہ دیر گندہ انت بزاں دیم ترءِ کارءُ جاورءِ سما ءَ نکنت پمیشکا بلوچ گوشت انت "اُشترءِ بے دیر بچار ھرمرچے پاداں مچار" اے گپ ءَ ھم سادگیگ کرزایت کہ اشترگوں دیرچارگ راہ ءِ دیمءِ گیشیناں ءَ روت بلے ھرگوں اے گپ ءَ کہ وتی پاداں دیم ءَ چار ایت انگت گوں ھرسنگ ءُ ڈوک ءَ اُڑان انت ۔

پاداں چَلَگ : سکیں کستری منگ انچوش کسے ءِ دستاں چلگ ، پاداں چلگ : پہ کار شواری جنیں ءِ پاداں چست کنگ ۔

پاداں چوپگ : دیریں راھے ءِ پیادگ روگ اک : من چہ یلاں جاگہ ءَ پاداں چوپان ءِ پیدا کاں ۔

پاداں دارگ : کسے ءِ پاداں گرگ ءُ دارگ ءُ آئی ءِ روگ ءِ بیلگ ۔ گوشت انت " تو یلاں ءِ پاداں داشت نہ کنئے " ۔

پاداں جَلَگ : بزاں نہ روگ ، انچیں جاگہے کہ پیسرءِ ھروھد شتگ ءُ آتکگ اگاں یہ کجام نیمونے وتی روگ ءَ بندکنت ۔ گوشت انت " مروچاں پلانی ءَ وتی پاد داشتگ انت " ۔

پاداں روگ : پیادگ ءِ روگ ، جکگ ءِ پاداں کپگ بزاں ھمنچک بیگ فی وتی پاداں شت کنت ۔

کسے ءِ پاداں روگ : ھمراھی ءِ روگ ۔ ھمے رنگ ءَ گوں کسے ءِ پاداں روگ ۔

پاداں زور پر دیگ : راہ ءِ روگ ءِ پاداں تُرندکنگ بزاں تیزروگ ۔ گیشتر پہ ھامردم ءَ گوشت انت کہ سست ءُ راہ ءَ روت ءُ چہ ھمراھاں پشت کپ ایت پاکہ دم بُرتگیں مردم ءَ گوشت انت " اباکیتی وتی پاداں زور پر بدے " ۔

پاداں سوار بیگ : پیادگ ءِ روگ ءِ ڈُوڈ ءُ تیز بیگ گوشت انت " پلانی پاداں سوار انت " بزاں ڈُوڈ ءُ تیز انت کہ زیتّ ءُ تُرندءُ دیریں ھند ءَ شُت کنت ۔

پاداں شتگ : پیادگ ءِ روگ بے پہ دیریں راہ ءَ گوشت انت ۔

پاداں شھارگ : پیادگ ءِ روگ ، پاداں کشگ بزاں تیزروگ گوشت انت " پلانی ءِ جاگہ دیر انت کیتی پاداں شھار اُتوں رس ئے " ۔

پاداں دَراج کنگ : تچک کنگ ۔

پاداں کپگ : پہ کستری دست ءُ پاداں کپگ ۔ پہ درگوزی ءِ دسبندی کنگ ءَ ھم مردم پاداں کپگ بیت ۔

جکگ ءِ پاداں کپگ : بزاں نوکی راہ ءِ روگ کہ چدءُ پیسر گوکُریا گوشت بوتگ ۔ چہ پاداں کپگ : انچوش بے واک بیگ کہ راہ ءِ شُت نکنگ ۔ پاداں کشگ : تیزروگ ۔

پاداں کنگ : پیادگ ، اگاں مردمے سوارءِ جتاز انت یاکہ چھچے بُزءِ یا گوکگ ءِ انت آئی ءِ جھل ءِ ایرگیجگ ءُ پیادگ ءِ روگ پر مایگ ۔

جکتءِ پاداں کنگ : پہ ورائی ءِ ھاترءِ مات یاکہ کسے جکگ ءَ وتی روئیں پادانی سرءِ نادیں ایت کہ پہ آئی ءِ منی یے جوڑ بیت ۔

پاداں گرگ : شراپ کناں ءِ آیگ ، تیزتیز روگ ءِ یک انگار شراپ کنگ ءِ رنگ ءِ پاداں سست کنگ ۔ پہ کستری ءُ منت کسے ءِ پاداں کپگ ۔

پاداں گرگ : پہ کستری ءُ منتواری ۔ مردم ءِ جند ءِ ھم پادگر انت انچوش ڈراجیں راھے بجنت وھدےکہ وتی منزل ءِ رس ایت چہ آرام کنگ ءَ رند آئی ءِ پاد مُھر بنت دردکن انت ءُ راہ ءِ شت نکنت ۔

پاداں گرکنگ : پہ نہ آیگ ءِ منتر کنگ ۔

پاداں لیچ کنگ : ھر بادگر اولاکے ءُ سوار بیگ ءُ چہ کپگ ءُ ترس ءِ وتی پاداں گوں آئی ءِ لاپ ءَ سک تزند لچینگ۔

پاداں مزکنگ: پہ نیایگ پاداں گز کنگ ، آڑ کنگ۔

پاداں مھرکنگ : پاداں مھر دارگ مزکنگ ، آڑ کنگ ، پاداں ماں زمین ءَ مھر تنگ دیگ ۔ مے رنگ ءَ پاداں مھر کنگ ۔ پاداں مشتگ: پہ زری ءَ اُڑ وتی پاداں گوں یک ءُ دگر ءَ مشتگ۔ سپک جنگ۔

- **پادآیگ :** (پاد - آیگ) چست بیگ ، گوات گرگ ، چہ واب ءَ آگاہ بیگ ۔ آپ ءِ پادآیگ : آپ ءِ گیش بیگ ، کور ءِ پُر تر بیگ کہ کراں آپ بُرز تر بیت۔

آسرہ ءِ پادآیگ : گیش بیگ روک ترتیب بے ھما وھدی یک جاگھے آس بکپ ایت۔

مردم ءِ پادآیگ : زھر گرگ ۔ مردم ءِ جنگ ءَ پادآیگ ۔ چہ واب ءَ پادآیگ۔

اولاک ءِ پادآیگ : مست بیگ وھد ءِ موسم ءَ بے زیں اولاک یا رستر پادلوت ءُ گوش اَنت ۔

باگ ءِ پادآیگ : باگ ءِ رُدگ ءُ مرو کنگ ۔

بھت ءِ پادآیگ : بھرنگ ءُ نصیب ءِ پادآیگ۔

باچن ءِ پادآیگ : مست بیگ کہ بزہ وھد ءِ وھد بیت۔

پُرس ءِ پادآیگ : مردمے کہ مرایت گوا پہ آئی ءِ چہ تے رروچ دانکہ ھپت رروچ ءَ پُرس دارگ بیت وھدے کہ لے رروچ سرجم بنت گڑا پُرس ھم گٹ ایت گوشگ بیت " پُرس پادآتگ " بزاں حلاس بوتگ۔

چتپ ءِ چیر ءِ پادآیگ : بازیں رروچ ءَ تپگ بیگ ءَ زند لوں وش بیگ ۔

تھاری ءِ پادآیگ : رروچ کہ بڈ ایت چہ ایشی ءَ پیسر شپ ءِ سیاھی چہ رود رآنک ءُ چست بیت۔

جمبر ءِ پادآیگ : چہ آزمان ءِ بُن ءَ جمبر ءِ چست بیگ۔

جنگ ءِ پادآیگ: جنگ ءِ بنگیج بیگ ۔ جنگ ءِ پہ نیمونے ءُ شرو بیگ۔

جنگ ءِ پادآیگ : پہ جنگ کنگ ءُ چست بیگ۔

جنگ ءِ پادآیگ : کسے ءِ جنگ ءُ چوپگ ءُ پہ لٹ یا مُشت چست بیگ۔

جات ءِ پادآیگ : بزاں جات ءِ آپ ءِ گیش بیگ۔

جاردست ءِ پادآیگ : اولاک ءِ بزاں بکپاں گی وتی تیز تریں رواج ءُ تچگ بنگیج کنگ ۔ پہ ھرء ایس ءُ گیشتر گوشگ بیت۔

چاہ ءِ پادآیگ : چاہ ءِ لھڑ بیگ ءُ چہ منل ءُ سرتچ بیگ ، چہ لھڑ ءِ باپ بندگ ءُ کپگ۔

چم ءِ پادآیگ : ریش بیگ ءُ گوات گرگ ، چم ءِ گرگ۔

چرزانی پادآیگ: کرس ءُ گردن شانی پہ جنگ ءُ پادآیگ۔

داگ ءِ پادآیگ: داگ کہ تمیں جاگہ ءِ ریش بیگ۔

دان ءِ پادآیگ : دان کہ بازآپ کش ایت ءُ باز گوات گپت ءُ بُٹ ئے باز بیت ۔ کوھنیں دان شر تر پادکیت۔

دپ ءِ پادآیگ : ریش بیگ ءُ گوات گرگ۔

ذرجک ءِ پادآیگ : : زردگ ، بلے گیشتر پہ نوک کشتگیں یا نوک نھال جنگیں۔

درد ءِ پادآیگ : کسے ءِ دردے جان ءِ ءِ بیت گڑا آ برے دشن انت ءُ برے درد کنت۔ ھروھد کہ درد کنت گوش انت " درد پادآتگ "۔ اچوش ھم انگار ءِ کسے ءِ دردے گپت گوش انت ۔ پلانی ءِ لاپ ءِ دردے پادآتگ "۔ " درد ءِ چست بیگ " ھم گوش انت۔

دریاءِ پادآیگ : گورمءِ تُرپان بیگ ۔

دستءِ پادآیگ : دستءِ رِیشں بیگ ءُ گْوات گْرگ ۔

دلءِ پادآیگ : دلءِ بدبیگ، دلءِ سرءَ چیر بیگ ۔ پہ شانگ ارمان کنگ ۔

دِلویگءِ پادآیگ : دلویگءِ دردکنگ ۔ گیشتر گرمءِ تچگءُ گرماگرم آپءِ ورگءِ چوش بیت ۔ یک برے ءِ ناڈراھی کہ گوزجنت گواھروھدءِ چہ کپتیں ذرکءُ میدانءِ رند دلویگ پادکیتءُ دردکنت ۔

دلوتءِ پادآیگ : مُست بیگ دھرءِ موسمءَ ۔ ذمگءِ پادآیگ : گْواتءِ توپانءِ چست بیگ پہ مانٹ نگءَ ۔

دستانءِ پادآیگ : دستانءِ سُمل کنگ بزاں آریکتءِ گْوات گْرگءُ دردکنگ ۔

دَنزءِ پادآیگ : گُبارءِ چست بیگ پہ توپانءِ یا کہ سوارے یا کاروانےءِ ۔

دُنسءِ پادآیگ : دنزءِ پادآیگ ۔

دُوتءِ پادآیگ : دیتءِ پادآیگ، دیتءِ چست بیگ، لاٹور بیگ ۔

دُھلءِ پادآیگ : کشارءِ رُدگ، ھر دَھلےءِ رُدگ ۔

دیتءِ پادآیگ : دُوتءِ پادآیگ، دیت چست بیگ، مُرز رودگءُ لاٹوربندگ ۔

دیمءِ پادآیگ : دیمءِ گْوات گرگ ۔

دیمءِ پادآیگ : کسے کیت نشتگیں مردم آئیءِ دیمءَ پہ گستری پاد کاینت ۔

دیوانءِ پادآیگ : دیوانءِ نشتگیں مردمانی پادآیگءُ رودگ بزاں دیوانءِ گُتگ ۔

دیوانءِ پادآیگ : چہ دیوانءِ پادآیگءُ رودگ گیشتر پہ زھرگنگیءَ بزانتءِ زیرگ بیت ۔

راجءِ پادآیگ : بزاں پہ جنگ یا گْلکت یا پہ دگہ کارے یکجاہ پہ ھم دلیءَ تیاری چست بیگ

رگءِ پادآیگ : رگءِ گْوات گرگءُ ٹنگرگ ۔

روچءِ پادآیگ : روچءِ مُرز بیگ ۔

رِیشءِ پادآیگ : رِیشءِ دردکنگءُ ٹونبگ ۔

ساھینءِ پادآیگ : ساھینءِ گْوات گرگ ۔ گُرکتءِ گْوات گرگ، یک ناڈراھی یے ۔

شپءِ پادآیگ : شپ وشیاھیءِ چہ رو در آنگءِ چست بیگ ۔

کُلکءِ پادآیگ : کسےءِ کُلک پہ بیت آںک انچیں جہکے نوارت یا انچیں کارے بکنت کہ کُلکءِ گیش بکنت گوشانت کُلکّ ءِ پادآتکگ ۔ کُلکءِ چست بیگ ۔

گٹءِ پادآیگ : گٹءِ گْوات گرگ ۔ گژنکیگ یا گُٹءِ گْوات گرگ ۔

گٹوگیءِ پادآیگ : ناڈراھی یے کہ گُٹ پادکیت ۔

گرۂ دارءِ پادآیگ : دو مردم پہ ھرانت ھرچ وگہ مردمے پادکیتءُ آیانی گیشینگ یا جنگءِ نیگءِ جھدءَ کنت بزاں لے پہ آیانی گرۂ دارءِ پاد کیت ۔

لاپءِ پادآیگ : لاپءِ گْوات گرگ ۔

مردگءِ پادآیگ : بزاں سکّیں ناڈراھیں مردم کہ ھچ اُمیت نہ مہ بیت آئیءِ وش بیگ ۔

میدانءِ پادآیگ : ذرک کنگ ۔

ناڈراھیءِ پاد آیگ : بزاں چہ ناڈراھیءَ نوک وش بیگ۔

چہ ندگءِ پاد آیگ : چہ نشتگیں جاگہءَ پاد آیگ۔

نمازءِ پاد آیگ : چہ واب ءُ یا چہ نشتگیں جاگہءَ پہ نمازءَ پاد آیگ

ناچ ءِ پاد آیگ : پہ ناچ کنگءَ چست بیگ۔

وابءِ پاد آیگ : چہ وابءَ آگہ بیگ۔

واھگءِ پاد آیگ : ھُبءَ دوستیءِ۔

ھُبءِ پاد آیگ : واھشت ءُ واھگءِ چست بیگ۔

- **پادبُرمش :** (پا-ذ-ب-رَم-ش) روگءِ پادانی بُرمشءِ توار۔
- **پادبند :** (پاذ-بَن-ذ) ھما کہ چہ کَسءِ ذرتُرگءِ جازات نہ نیست۔ ھما کہ چہ تُرءِ تاب دَکن کنگ بیتگ، موجریں جنین۔
  (۲) چہ سرکارءِ پرمانءِ "لوگءِ تہءَ بندیں" مردم "لوگ بند"۔
  (۳) گوں انچیں کارے ءَ گولائیش ءَ وسگٹ بیگ کہ تُرءِ تاب ءُ وارءِ مرسءِ ایت۔
- **پادپچ :** (پاذ-پَچ) ھما مردم کہ آ پادبندءَ اِنت بزاں ھرجاگھے شُتءُ آ تنک کنت پہ تُرءَ تاب آزاتیں مردم۔
- **پادپیچ :** (پاد-پے-چ) پتنیں بزیں گُدے کہ پوچءِ لشکری تپنگدار وتی ٹیٹاں نے پتااَنت۔
- **پادپروش :** (پاذ-پ-رُوش) ھماءِ کہ پاد پُرشتگ۔ ٭ پادپُروشوک : بزاں ھما کہ یاداں پُروش ایت۔
- **پادپردیگ :** (پاد-پر-دِیگ) پادءَ چیرءَ دسءُ اچوش ایرکنگ کہ چیز گندگ نہ بیت۔ پہ پاد چیرءِ چیردیگ، گونڈءِ چیرءِ چیردیگ۔ چہ زانت کارے کنگ یا نہ کنگ، زانگءُ باد پردیگ۔
- **پادتُراپ :** (پاذ-ت-راپ) پادانی تُراپینگءِ توار۔ پاتُراپ۔
  (۲) پاد تُراپءِ بجاردیگ : تُرسینگ۔ بچار "پاتُراپ"۔
- **پادتُرپ :** (پا-ذ-ث رَپ) بچار "پاتُرپ"۔
- **پادجنگ :** (پاذ-جَ-نگ) تُرگ، گُروگ، تُرءِ گُرءُ کنگ۔
- **پاددَز :** (پاذ-دَز) شپاد، "سُردءُ پاددَز"۔
- **پاددیگ :** (پاذ-دِیگ) زیں اولاک یا دلوتءِ مادگینءِ راھینگءُ وھرکنگ۔ کسےءِ سرءِ سکیں گیشیں زوراکی کنگ نازندیں کنگ۔۔۔۔
- **پادرند :** (پاذ-رَن-ذ) پادانی ٹپ، پدءِ نشان۔
- **پادرو :** (پاذ-رَو) ھما جاگہ کہ مردمءِ روگءُ آیگ ھست۔ بازارءِ راھانی ھردوئیں کراں دُکانانی دیمءَ کمتیں بُرزتر گرتگیں تخ کہ پہ مردمانی روءُ آءِ جوڑ کنگ بیتگ۔ فٹ پاتھ۔
- **پادزھر :** (پاذ-زَھ زَ) بچار "پازھر"۔
- **پادشاہ :** (پاذ-شاہ) مزنیں شاہ۔ بزاں بادشاہ یا شہنشاہ۔ بازیں سردارےءِ مستریں سردار کہ دست آئیءِ ھبرزیرءَ منوگراَنت۔

ملکءِ پادشاہ : بزاں ھما کہ ملکءِ تہءَ آئیءِ پرمان منگ بیت۔ پادشاہی پدرھبند ایش اِنت کہ آئیءِ مرگءَ رندآئیءِ چُک بادشاہ اِنت۔

- **پادشپاد :** (پاد-شَ-پاذ) ھما مردم کہ گوش نے پادءُ نیست، اُگریب، وار، بزگ۔ ★

- **پادکش :** (پاد۔کَش) ھماکراہ ءِ روگ ءِ آئی ءِ پادگرءَ اَنت ۔ کسے ءِ رندءَ پہ بے کاریا پہ لَب ءِ لالچے گوں گپوک ءِ پلانی تو پلانی ءِ رندءِ پاد کشئے ءِ ؟ ۔

- **پادکنگ :** (پاد۔کَ۔نگ) چست کنگ ، انچوش کنگ کہ آپاد بیت ۔

اسپ ءِ پادکنگ : اگاں جاگھے اسپ کپتگ گوا اُگرات ءُ کشگ اسپءِ پادکنت بزاں گیشتر کنت ۔ جنگءِ پادکنگ ۔
مردم ءُ اسپ ءِ پادکنگ : انچیں گپ ءُ ھبرے سکیں ءُ شرین ءِ بڑین کنگ کہ مردم پہ کسے ءِ ذھر بگیپت ، مردم ءِ زھر گرائینگ ۔
بگ ءِ پادکنگ : بگ ءِ کشگ ءِ رودینگ ۔
بھت ءِ پادکنگ : کرمت ءِ نصیب ءِ چست کنگ ۔ جھڑیگ ۔
پُرس ءِ پادکنگ : پُرس ءِ گُٹینگ ۔ بچار " پُرس ءِ پاد آیگ " ۔
جنگ ءِ پادکنگ : جنگ ءِ چست کنگ ، جنگ پیداک کنگ ۔ جنگ ءِ بُنگیج کنگ ۔
جنگ ءِ پادکنگ : وتی ھمراہ یا ھمدل ءُ ھمدستیں مردماں پہ جنگ ءِ چست کنگ کہ ھمراھی بکن اَنت ۔
چاردست پادکنگ : اولاک ءِ پہ تیزتریں رواج ءِ تاچگ ۔
چہ جاگھ ءِ پادکنگ : چست کنگ ، انچوش کنگ کہ آپاد بیت ۔
داوا ءِ پادکنگ : جنگ ءِ پادکنگ ۔
ڈرچک ءِ پادکنگ : کشگ ءِ رودینگ ۔
درد ءِ پادکنگ : انچوش کنگ کہ درد چست بہ بیت ۔
دل ءِ پادکنگ : دل ءِ بدکنگ ، انچیں کارے کنگ یا انچیں چیزے دیم ءِ آرگ کہ دل بد بہ بیت ۔
دنز ءِ پادکنگ ــــ یا دَنس ءِ پادکنگ : سک تیز روگ ۔ کاروان ، گلگ یا آیوکیں لشکرے ءِ ۔
دھل ءِ پادکنگ : کشار ءِ رودینگ ۔
دلوان ءِ پادکنگ : دیوان ءِ گُشتینگ ، دیوان ءِ پروشگ ۔
گُلگ ءِ پادکنگ : انچیں ورگ یا کارے کنگ کہ گُلگ پادکنت بزاں گیش ترکنت یا پدءِ چست کنت ۔
لوگ ءِ ــ یا ــ لوگانی پادکنگ : یکجاھے کہ بنئش تگردی لوگ پہ اوارے بستگ اَنت آیاں دگہ جاھے برگ ۔
میدان ءِ پادکنگ : اولاک ءِ ڈُرکت ءِ پادکنگ بزاں سک تاچینگ ۔
مُلک ءِ پادکنگ : سرجمیں مُلک ءِ چہ گُجام یک نیمونے چہ یک جاگھے چست کنگ ءِ دگہ جاگھے پدءِ آبادکنگ ۔ مھلوک ءِ چہ واب ءِ پادکنگ ۔ آگاہ کنگ ۔
مردمانی پادکنگ : نشتگیں مردمانی پادکنگ یا وابیں مردمانی آگاہ کنگ ۔ مردماں زھرگرائینگ ۔ چہ بندگی جاگہ ءِ پادکنگ ، یہ نمازءِ پادکنگ : انچوش کنگ کہ کسے پاد بنیت چہ نشتگیں جاگہ ، یا کہ چہ واب ءِ ۔

- **پادگ :** (پا۔دَگ) شلوارءِ پادگ : شلوار ءِ دو بُجز کہ ھریکے ءِ یک پادے مان کنگ بیت ۔ شلوار ءِ ھما بھر کہ پادءِ مُچ ءِ ڑسِ اَنت کہ ھمدءِ پُشتنک پرکن اَنت ءِ دوچ اَنت کہ بزّ بہ بیت ءُ ڈولدار ۔ ھما چیز کہ پادءِ جاگہ ءِ کار بہ دَنت ۔

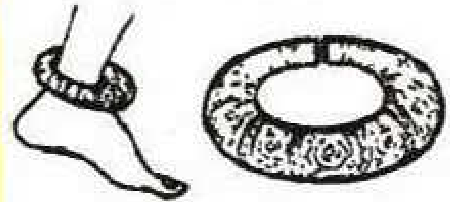
سَرگ ءِ پادگ : سپس یا گوک ءِ کرگش اَنت آئی ءِ چہ کونڈءِ جھل ءِ پادانی بھرکہ جتا گُراد اَنت ءُ ورانت اِش یا بازجاگہ ءِ بھا اِشش ھم کن اَنت ۔

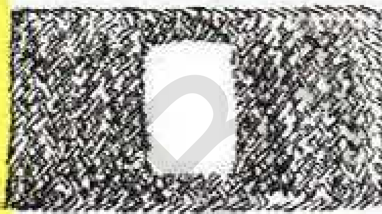
تھت ءِ پادگ : تھت ءِ چاریں پاد یا کہ ھرچ ھمے رنگیں چیزے ءِ پادگ ۔ بیجگور ءِ آئی ءِ ھمگلوارین شھراں مردم ءِ پادزاں

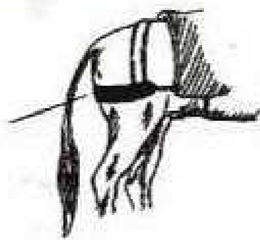
"لگت" ءِ جنـدءَ گوَش اَنت۔ ھمالوبیں سادکھرِن ءِ تھنگ ءِ قمگان اَنت ءُ پدءَ گوَنچ گوں ھمیشاں بستگ۔

- **پادگ دار**: (پَا۔ دَگ۔ دَار) ھماکہ پادگ ءِ سرا اِنت۔ ھرچیزءِ کہ پادگانی سرءَ اِنت۔
- **پادگدار**: (پَا دٛ۔ گِ۔ دَار) کسےءِ میتگ ءِ راہءَ گوزگ ءُ آئیءِ جندءِ گندگءَ نہ روگ۔
- **پادگزٛ**: (پَا۔ دٛ۔ گَ۔ زٛ) پادہ گزٛ: گزءِ دٛرچک ءِ زلتے کہ تچک ءُ ریدگ بیت۔
- **پادگس**: (پَا۔ دٛ۔ گَس) ھماگس کہ اودءَ ھرکسی پاد رو اِنت بزاں ھماگس کہ اودءَ انچیں جنیں تشتگ اَنت کہ مردم پہ کار سواریءَ روَاَنت۔
- **پادلوپ**: (پَادٛ۔ لوٛ۔ پٛ) ھمالوپ کہ ذلوت یا اولاک ءِ پادءَ بندگ بیت۔ ھماتلک کہ پہ رستگءِ لرگ ءِ جیر کنگ بیت کہ پادءَ سٔے گپت۔
- **پادمال**: (پَادٛ۔ مَال) لگتماں۔ ھماچیزکہ گوں پاداں لگت کنگ ءُ شیرچینگ بوتگ، گوں پاداں لگتماں یا "مال اِنگیں" برباد، ویران۔ بتل: سگندک کہ پادمال بوت سگ سٔے دارت کہ گُرگ؟ اِدءَ سگندک ءِ بزانت پس یا گوک ءِ سگندان اِنت، مردم پہ سزا تنکاریءَ لے بتل ءِ تہ ءَ "سگندک" ءِ بدلءَ "سکندر یا سندل" گوَشاَنت کہ پھک رَد اِنت۔
- **پادمرد**: (پَادٛ۔ مَرد) ھمامردم کہ پاداں تیار اِنت بزاں پیادگ، روگءَ تیار اِنت کہ اولاک ءِ ھاجت نہ نیست۔ ھرمردمے کہ دگرےءِ چھار نہ اِنت۔ ھماکہ دتی کارءَ دت سوار اِنت ءُ دگرءِ کمکءَ سٔے پکار نہ اِنت۔
- **پادموش**: (پَادٛ۔ مُ وٛ۔ یش) اشترءِ رولجے کہ لے رواج چہ تیزیں گام ءُ تیزءِ ترند تر اِنت، لے رواجءَ اشترءِ نال زمینءَ پرشتان بنت ءُ سیرگیں زمینءَ کشپ کشپ ءِ پرش اِتّھم اِشکنگ بیت۔
- **پادِنک**: (پَا۔ دِن۔ کٛ) بچار "پادِینک"۔
- **پادوچ**: (پَا۔ دَو۔ چٛ) بچار "پات دوچ"۔
- **پادوٛر**: (پَا۔ دوٛ۔ رٛ) پادرد، پاد درد، پاد دوٛر: دردے مان پاداں بہ بیت۔ پادانی درد۔
- **پادُوم**: (پَا۔ دُوٛ۔ مٛ) بچار "پادُونٛ"۔
- **پادومی**: (پَا۔ دُوٛ۔ م۔ مِیٛ) بچار "پادُونی"۔
- **پادُونٛ**: (پَا۔ دُوٛ۔ نٛ) پادِینٛ، پادُوم: ھرچیزءِ پادانی نیمگ۔ تھتءِ پادُونٛ، مانشءِ پادُونٛ، مردمءِ پادُونٛ تھتءِ ھماجاہ کہ پادُونان اِنت۔
- **پادُونک**: (پَا۔ دُون کٛ) بچار "پادینک"۔
- **پادُونی**: (پَا۔ دُوٛ۔ نٛ۔ نِیٛ) ھماچیزکہ پادونٛءَ اِنت۔
- **پادہ گزٛ**: (پَا۔ دَہ۔ گَ۔ زٛ) بچار "پادگزٛ"۔
- **پادھمراہ**: (پَا۔ دٛ۔ ھَم۔ رَاہ) ھمراہ کسےءِ ھمراہ، پہ جاگھےءِ روگءَ گوں کسےءَ یکجا ھوٛر روگ۔ پادھمراہ۔
- **پادھمراھی**: (پَادٛ۔ ھَم۔ رَا۔ ھِیٛ) پہ کارےءِ روگءَ کسےءِ ھمراہ بیگ۔
- **پادی**: (پَا۔ دِیٛ) ھماکہ گوں پادءَ شیاری کنت۔ پادی چیز ▫ ھمامردم کہ دریاءَ تیاب کراں بے یکدارءَ ماھیگ گُشی اَنت۔
- **پادِیگ**: (پَا۔ دِیٛ۔ گٛ) بچار "پادینک" ▫ بچار "پادی"۔
- **پادِینٛ**: (پَا۔ دِیٛ۔ نٛ) بچار "پادُونٛ"۔

- **پادینک :** (پا۔ دی۔ نْ ک) سھتے کہ پادءَ کنگ بیت گیشتر پہ نگرہ جوڑ کنگ بیت۔ الیشی نہ گوانگ اِنت ءُ کسانیں سِنگک ءِ مان اِنت کہ گوں پادانی سُرگ ءِ توار کنت۔ جتل : پادینک مان ھرءِ پادءَ اِنت ءُ درۃ مان گُرگ ءِ گوش ءَ اِنت (بچار مت) ★
- **پادینی :** (پا۔ دی۔ نْ۔ نِی) بچار "پادُونی"۔
- **پارا :** (پا۔ را) بچار "پارہ"۔
- **پاراپ :** (پا۔ را۔ پ) ھما زمین کہ پہ کھن ءِ کور جو آباد اِنت۔
- **پارات :** (پا۔ رات) کُمک، مَدت، اک : "پلانی منی پُشت ءُ پارات اِنت" بزاں منی مستریں کُمک کنوک اِنت۔ بلوچستان ءِ بازجاگہ ءَ "فرھاد" ءَ "پارات" گوشنت۔
- **پارپُشت :** (پار۔ پُش۔ ت) دراج بُرّیں چارکُنڈیں نگردے کہ توک ءِ دراجدر اِنت کہ اشتر ءِ کوھانڈ ءَ لگوشگ بیت کہ رھت ءِ چیرءَ اِنت۔ (بچار بُت)
- **پاردُوم :** (پار۔ دُو۔ م) پاردیم : ھما ساد کہ اُشتر، اسپ یا ھرءِ رھت، زین یا پالام ءِ پُشتی نیمگ ءَ دمبرءِ بستگ ءُ لوپ ءِ دُمب ءِ چیرءَ مان تریگ بیت۔ (بچار بُت)
- **پاردُومگ :** (پار۔ دُو۔ م۔ گ) پاردیمگ : کمرءِ توک، کمرءِ بُن ءِ ھما آسنیں لوپ کہ ننگار ءِ زبانگ ءَ

پادینک

پارپُشت

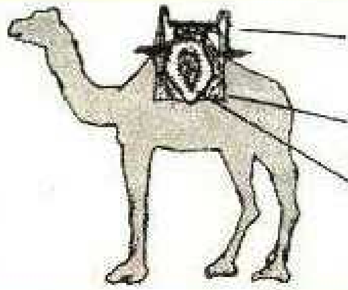

پاردُوم

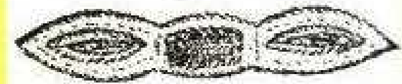
گوں کپر مُھر گپت، کمرءِ توک۔
- **پاردیم :** (پار۔ دی۔ م) بچار "پاردُوم"۔
- **پاردیمگ :** (پار۔ دی۔ م۔ مگ) بچار "پاردُومگ"۔
- **پارس :** (پا۔ رَس) پارسیانی مُلکیں بلند جاہ کہ ایران ءِ سُھیل ءِ تیاب کرءَ اِنت۔
- **پارس :** (پا۔ رِس) لگا، لیت، مسکرا۔ ھما مردم کہ چہ وتی گپ ءُ سرگ ءُ پرگاں مردماں کندین اِیت۔
- **پارسا :** (پا۔ ر۔ سا) پرھیزگاریں مردم، پھریزوکیں مردم، ھما مردم کہ وت ءَ چہ اِمروزءِ بدءُ بیرانیاں پھریزایت۔ اے گال چہ "پارسی" ءِ جندءِ درآتگ بزاں "پارسی" بیگ ءِ جندءِ بزانت پھریزگار بیگ اِنت انچوش کہ مسلمان قُرنیں پھریزگاریں ءُ ھُدا تُرسیں مردم ءَ "مومن" گوشنت ءُ کرستان، کرستان گوشنت۔
- **پارسال :** (پار۔ سال) پارچیں سال، پاری، پارگ بزاں گوستگیں سال۔ اے گال بلوچی ءُ کم پارسی ءِ گیشتر کارمرد بیت۔
- **پارسائی :** (پار۔ سا۔ ئی) پھریزکاری، پارسا بیگ، پارسا بیگ ءِ کار۔
- **پارسنگ :** (پار۔ سن۔ گ) ھما کسانیں سنگ، پوڑیا دگہ انچیں چیزے ءِ ٹکر کہ چہ کُشش ءُ مَن ءِ پیسر پہ شاھیم ھرءِ

ھنگ کنگ ءِ کارمرد کنگ بنت۔

- **پارسی :** (پَا۔ رسی) پارس ءِ ہندوک ، زردشتی ، بلوچ سرجمیں گجراں پارسی گوشنت آنت ۔ پارس ءِ زبان کہ بلوچی ءِ گوھار ین زبان اِنت کہ ھر دو چوک دگہ آریائی زبانانی نیمابجی ءِ ٹک ءَ چہ اوستائی زبان ءِ در آتکگ اَنت۔
- **پارگ :** (پَا۔ ر۔ گ) بلوچستان ءِ چھبار ءُ کُنرک ءِ ہندرانی نیم راہ ءِ جاگھے ءِ نام اِنت کہ اِدءَ واد بازبیت۔
- **پارگ :** (پَا۔ رِ۔ گ) پہک ، پہیک ، ھورک ، ھالیگ ۔ [تازی : فارغ ۔ ھورک ءِ ھالیگ]۔
- **پارگی :** (پَا۔ ر۔ گی) پارگ ءِ ہندوک ، ھماکہ گوں پارگ ءِ شادی کنت ۔ ناروائی ، نارھندی ۔ چیزے ءِ بجاہ سرجمیءَ جاور ۔ چنڈی بزاں جنین ءِ وت ءَ پہ ترزءِ دیم ءِ دیگ ءِ کار۔
- **پارنج :** (پَا۔ رِن ۔ ج) کوچگ ءِ یا شھر ءِ ھما مردم کہ وتی ءِ ہچ اِشش نیست بلے ھا ہین ءِ وھد ءِ شھراں رو اَنت کہ چہ ھا ہین ءِ گنجاں بھرے بگراَت۔
- **پارنجی :** (پَا۔ رِن ۔ جی) ھا ہین ءِ ہچ بز بیت چہ کوچکاں آنگگیں یا کھمود ءِ شھر ءِ وتی ھند ءِ گریب ءُ بزکار ہچ بنت کہ آیاں چہ ھرشگز ءِ کتیں باز ماہ رنگ بیت ، ھمے وانگیں اناں " پارنجی " گوشنت اَنت۔

" پلانی ءِ من ءَ کہ پارنجی یے دات "۔

پاریز

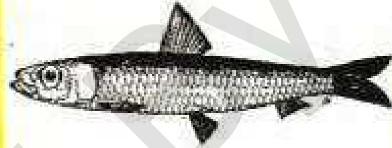
- **پازود :** (پَا۔ زو۔ د) سرباز ءِ چہ ھیت ءِ چیر شھرے کہ گور ءِ ھر دو دستان اِنت۔
- **پارہ :** (پَ ا۔ رَہ) پارا ، زیبک ، زوبک ، اسپیتیں آچادرے کہ یک جاگہ ءَ نہ اوشت ایت لرزایت ءُ شتران ءِ ہچ ایت۔
- **پاری :** (پَا۔ ر۔ ی) پارنگ ، پارگیں سال ، گوستگیں سال ، پارسال۔
- **پاریز :** (پَا۔ ریے۔ ز) ھمے تکڑ و رنگیں پاتاں کہ اشتر ءِ رھت ءِ سرءَ کن اَنت ئے۔ (بچار بُت)
- **پاریگ :** (پَا۔ ری۔ گ) بچار " پاری "۔
- **پاڑا :** (پَا۔ ڑا) میتگ [ورآمدیں گالے] پاڑو ، پاڑہ ۔ یک ٹکے ءِ بھرے۔
- **پاڑو :** (پَا۔ ڑو) بچار " پاڑا "۔
- **پاڑہ :** (پَا۔ ڑہ) بچار " پاڑا "۔
- **پاڑی :** (پَا۔ ڑی) ھمادارءِ ٹکڑ کہ پہ دگہ دارے ءِ دستم ءَ تیج کنگ ءِ ھاترءَ چیرءَ انگیں تل ءِ ٹونگ بیت کہ ھمے چیز بند بیت۔ اے پاڑی ءِ یک سرتراش اِنت ءُ تنک کن اَنت ءُ بُن ءِ زند اِنت۔
- **پازوار :** (پَا۔ زَ۔ وار) پادءِ کنگ یا پادءِ پوشنگ ءِ چیز اَک : جُتو ، چپّہ ، جوت ، کوش ، سواس۔
- **پازھر :** (پَا۔ زھ۔ ر) پاد زھر : ھمادرمان کہ آئی ءِ کار زھر ءِ پروشگ ءَ زھرکُش " اِنت ۔ زھرپروش ، ھمادرمان کہ زھرءَ

اَجَل اِنت ءُ زھرءِ ھلاس کنت ءُ کُشی اِیت ۔

- **پازیب :** (پَا۔زے۔بْ) ھما ھست کہ چہ پاد ئیگ ءِ پادءَ کنگ بیت ۔ ھما چیز کہ پاداں زیب دار کنت ۔ ھر پادی ھسے کہ چہ پادیگ ءِ کار مرو بیت ۔ پجگورءِ پادءِ لنکگانی ھما مُندریگاں گوُشی اَنت کہ آہاں شمشنگ ءُ لرزگ پر اِنت ۔
- **پاس :** (پَا۔سْ) شپ ءِ پاس بزاں یک نام گیپتگ ءُ مَنّ اِنگیں بھرے ۔ چوکیداری ۔ پاسپانیءِ کار ۔
- **پاس بیگ :** گرّانی ۔ بزاں گرّانی ھشتگ یاکہ پاس کنگ بیگ ۔ گرہ وش بیگ ۔ پاسی بیگ ۔ بشرَّپ بیگ ۔ چارگیگ بیگ ۔
- **پاس ءِ جنگ :** نوبت ءِ جنگ بزاں شپ ءِ ھما پاس و جارءِ ترہنگ کہ چہ ءِ رند بازار ءِ بیکار چِرُکت بیگ بند بیت ۔

پاس جنگ : پاسپانی کنگ ۔ چوکیداری کنگ ۔ پانگ جنگ ۔ جنگ ءِ وھدءِ یاکہ ابید چہ جنگ دگہ وھداں سرکاری جاگھاں بازیں جاھاں ھر وھد پاس جنگ بیت ۔ مُلک ءِ امن ءُ ایمنی ءِ ھاترءِ پاسپانی کنگ ۔

- **پاس دارگ :** پاسپانی کنگ ۔ پاس جنگ ۔ پاس ءِ دارگ : پاسپانی کنگ ۔
- **پاس کنگ :** گرّانی پاس کنگ ۔ اُشترءِ کہ گرّ بیت آئی ءِ بجرے گوں گل ءُ دگہ درماناں وُدن اَنت ءُ چہ ھشک بیگ ءِ رند گنگر اَنت اِشی گرّ ھلاس بنت ۔ گرہ درمان کنگ ءُ وش کنگ ۔ (۲) پہ چیرکانی یک مردمے یالشکرے ءِ چارگ ءُ چہ آئی ءِ جاگہ ءُ سرءِ بزاں زانتکار بیگ ۔ جاگہ یا دگہ چیزے ءِ دوست کنگ ۔

کد : ٦ س م داں ٧ س م

- **پاس ءِ گرگ :** پاسپان شپ یاروچ ءِ چُنت بھر کنی اَنت کہ ھریکّے یک بھرے ءِ پاسپانی کنت ۔ ھروھد کہ یکّے پہ وتی پاس ءِ وھد ءِ بگیج کنگ ءِ روت گوُشی اِیت " من رواں وتی پاس ءِ گرگ ءِ " ۔
- **پاسار :** (پَا۔سَا۔رْ) ھما جاگہ ءِ کہ تاجگ یا سوریں ماھیگ بھاکنگ بیت بلے اے گال گیشتر پہ تاجگیں ماھیگ ءِ بھاکنگ ءِ جاگہ ءِ گوشگ بیت
- **پاسالی :** (پَا۔سَا۔لِ بی) لیجریالوجرءِ زات ءِ یکسانیں ماھیگے (DELICATE ROUND HERRING) (بجار بُت) ✱
- **پاسپان :** (پَاسْ۔پَانْ) پانگ ۔ پانپا ۔ مُبنپان ۔ پاس جنوک ۔ پاس داروک ۔ ھما سپاھیگ کہ یک جاگھے ءِ پانپا کنگ بیت ۔
- **پاسجاہ :** (پَاسْ۔جَاہْ) ھما جاگہ کہ پاسپان اوشت اِیت ءُ پاس جنت یاکہ روءُ آکنت پہ پاس ءِ جنگ ءِ ھاترءِ ۔ پاسپانانی ھما جاگہ کہ ذرست ھمودءِ اَنت کہ آیانی یک مسترے ھم ھمودءِ اِنت کہ ھریکّے پہ آئی ءِ پاس ءِ جنگ ءِ دیم دنت ۔
- **پاسدار :** (پَاسْ۔دَارْ) ھما مردم کہ شپ یاروچ ءِ جاگھے یا کارجاھے ءُ امبار یا بازارے ءِ کلاتے ءِ پاسپانی ءِ کنت ۔ پاسپان ۔ پاس جنوک ۔ پاس ءِ داروک ۔
- **پاسکار :** (پَاسْ۔کَارْ) ھما مردم کہ اُشترانی گرّانی پاس کنگ ءِ کارءِ کنت ۔ گرّانی پاس کنگ ءِ کارکنوک ۔ (۲) ھما مردم کہ

چیزے ءِ چارگ ءُ دروست ءِ ماردستیءَ گوشگ ءِ کار ءَ کنت۔

● **پاسگ :** (پا۔ سَگ) پاس کنگ۔ گرانیں پاس کنگ، ہر چیزے ءِ سرءَ گندگیں چرگاں دیر کنگ۔ زندگانی جنگ چیراندری چارءُ گندءُ سرکشی کنگ۔

● **پاسگاہ :** (پا۔ سَ۔ گاہ) بچار "پاسجاہ"۔

● **پاسما :** (پا۔ سَ۔ ما) پاک سما، پاکسما، ہما مردم کہ ہچ رنگیں بدیں سما نہ کنت، پاک سمائیں مردم۔

● **پاسو :** (پا۔ سَ۔ وْ) کزہ کشش۔ کنگ انجوش کہ : پلانی ءِ مرچی تیئ پاسو گیتگ ءُ تشتگ۔ بارءَ تنگ یا چہ تناھیم ءِ دودمیں سراں یکّے یاکسنگ ءُ وزن یا کہ اندازگ، انجوش کہ لے سوداءِ منی پاسوھم پورا نہ بیت" (لے گال درآمدے)

● **پاسوک :** (پ ا۔ سوک) ہما جاگہ کہ مردم پہ چارگی ءُ پاس جنگ ءِ بندایت۔

● **پاسی :** (پا۔ سی) پاسیگ۔ پاس جنوک۔ پاس ءِ بوک (۲) ہما دولت کہ شکاری ءِ گنڈ، زمین ءِ سرءَ بہ بیت کہ ڈرچکے ءِ سرءَ [مچان : کمیں گاہ] (۳) گرنے ءِ ھما کنارءَ ءِ ھنگاءَ نت کہ پاس کنگ لوٹ انت۔ (۴) کنش۔ گنگیر لے پہ ساد ءُ رنجگ (چہ ھندی : پھانسی)۔

● **پاسیگ :** (پا۔ سی۔ گ) بچار "پاسی"۔

● **پاشا :** (پا۔ شا) تُرکی سرکارءِ وانگیں مزنیں میرائے کہ چہ ۱۹۵۲ءَ پیسر سرپاں ھم ھمے رنگ ءَ کارمرد کرتگ۔ باز جاگہ ءِ پہ پادشاہ ءِ بزانت ءَ ھم کارمرد کنگ بوتگ کہ روانت تُرکی سرکارءِ وانگیں "گرمیزاے" ءِ "بیگ" انت کہ ایشی ءِ تازی ءِ "بے" انت۔ "بیگ" ءِ جنین ءِ تُرک "بیگم" گوش انت کہ بازجاہ ءِ ایشی "بیگم" گوش انت کہ "دانت پرچا ءِ بیگم" ءِ جتائیں زانتے دارایت۔

● **پاشپاد :** (پا۔ شَ۔ پاد) بچار "پادشپاد"۔

● **پاشک :** (پا۔ شَ۔ ک) چیریں گپ ءُ ھبرے ءِ زاھر بیگ۔ یک کارے یا گپے کہ آ چیر دیگ بیت لے زانگ بیت گڑا گوش انت "پاشک" بوت۔

● **پاشن :** (پ ا۔ شَ۔ ن) پاچن، پارچن، تریانپس ☐ گڑی کہ ایسءِ گڑی کنگ ءِ کارمرد بنت۔

● **پاشود :** (پا۔ شو۔ د) پادشود : پاوانی شودوک بزاں ھما کہ پاداں شود ایت۔ وتی پا دگرے ءِ یا کہ ھما آپ کہ گوں آیاں پاد شودگ بوتگ انت۔

● **پاک :** (پا۔ کَ) ھما کہ ناپاک نہ انت، پلیت نہ انت۔ انچیں گُدے کہ چھک انت ءُ چل ءُ نیگار ءِ انت پلے پاک نہ انت بزاں انچیں چیزے لگ انتگ نے کہ پلیت نے گرتگ۔ باز جاگہ پہ چھک ءِ جاگہ ءَ ھم کارمرد کنگ بوتگ۔

● **پاکاپ :** (پا۔ کا۔ پ) پاک آپ، پاکیں آپ، نوکاپ۔ زمزم ءِ آپ۔

● **پاکار :** (پا۔ کا۔ ر) ھما مردم کہ پاکیں کار کنت بزاں بدءُ رزیں کار نہ کنت۔

● **پاکاس :** (پا۔ کا۔ س) پاک آس، پاکیں آس بزاں پہ نیکراھی رھبندانی پدءَ روک کرتگیں آس انجوش کہ : — زرتشتیانی آس۔ پاک۔ گوانی آس "۔

● **پاکاک :** (پا۔ کا۔ ک) پاکھاک، پاکیں ھاک۔ وتی ملک ءِ زمین ءِ ھاک۔ مینائی ھاک۔ مکہ ءِ ھاک، زیارتانی ھاک۔

● **پاکال :** (پا۔ کا۔ ل) پاکھال : ھما ھال کہ پاکسماتیں مردم ءُ ھُدائی دروست ءِ پاک رتال ءِ چہ ورنگیب سر بیت۔ (تازی : وحی۔ الھام)۔

● **پاکجنگ :** (پا۔ ک۔ جن۔ گ) ھما جنگ کہ نیکراہ ءِ کنگ بہ بیت۔

● **پاکچار :** (پاک۔ چار) ھما مردم کہ ھر چیزے ءِ ھرگسے ءَ کہ چار ایت پہ بے کچے ءِ پاکیں چم ءُ سما ءِ چار ایت۔

- **پاک چم :** (پاک ۔ چم) پاکچاریں مردم۔
- **پاکدامن :** (پاک ۔ دا ۔ مَن) ھما مردم، ھما جنین کہ آئی ءِ دامن پہ بدیں کارے ءِ پرلنگ نبوتگ یا کجیگ۔
- **پاکدست :** (پاک ۔ دَس ۔ ت) ھما کہ آئی ءِ وتی دست پہ بدءُ ردیں کاراں کارمرد نہ کرتگ اَنت۔
- **پاکدِل :** (پاک ۔ دِل) ھما مردم کہ آئی ءِ دل ءِ پہ کس ءِ بدی ءُ ردی مان نیست، نیکراھی مردم۔
- **پاکڑو :** (پا ۔ کَ ۔ ڑو) پاکڑو، پاکیڑو، پاکیڑہ : دونشتانکی رِست کہ نشتانک اِش جتا جتا اَنت کہ گیشتر لیرھان ءِ تیاریں ڈاچیاں ھم پہ کنگ بنت۔ ایشی ءِ باز جاگہ ءِ پاکوڑہ ھم گوشَس اَنت۔ (بچار رِست)
- **پاکڑہ :** (پا ۔ کَ ۔ ڑہ) پاکڑو، پاکیڑو، پاکیڑہ بچار پاکڑو ★
- **پاکستان :** (پا ۔ کِس ۔ تان) شمیلی ایشیاءِ مُلکے ایشی ءِ چار بہرکنگ اَنت : پنجاب، سند، سرحد ءُ بلوچستان ایشی ءِ زمین ۳۱۰،۴۰۳ چارکُنٹڑی میل اِنت۔ مَنجاھی شہر اسلام آباد اِنت۔ بچار مُلیت
- **پاکسما :** (پاک ۔ سَما) پاک سِتا، پاکدِل (تاری : صوفی)۔
- **پاکسمائی :** (پاک ۔ سَمائی) سِتا ءُ سماءِ پاک بیگ۔ (صوفیانہ : صوفی گری)۔

پاکستان

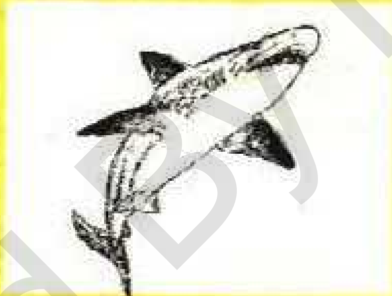

پاکڑو

- **پاکَش** (پا ۔ کَش) چوکہ گرم بزاں چیرَشکی ءِ گوئیگیں یا دپوشے کہ ماں پادءِ لگوشگ بنت۔ مرچاں ایشاں موزگ ھم گوشَس اَنت۔
- **پاکشود :** (پاک ۔ شُ ۔ و ۔ د) چل ءُ چرکیں گدانی شودگ ءِ رند بدءِ گوں پاکیں آپ ءِ نِپشلا نگ ءِ پاکشود کنگ گوشَر اَنت۔ بے نیکراھیں مردم ءِ نیکراہ ءِ بارہ ءِ سرجم کنگ ءُ آئی ءِ زانگ ءِ پاکشود کنگ۔
- **پاکگس :** (پاک ۔ گس) پاکیں لوگ، ھما لوگ کہ اودءِ نیکراھی مردم وتی وتی نیکراھی رھبند ءِ نمازگِن اَنت۔
- **پاکلوگ :** (پاک ۔ لوگ) بچار "پاکگس"۔
- **پاکمِر :** (پاک ۔ مِر) ھما کہ پہ نیکراہ ءِ ھاتر ءِ کُشگ بیتگ، شہید۔
- **پاکمرد :** (پاک ۔ مرد) نیکراھی پاک ءُ بے کچھیں مردم۔
- **پاکمنَ :** (پاک ۔ مَن) ھما کہ نیکراہ ءِ منّ اَنت یا آئی ءِ بارہ ءِ ھر نگیں و تکڑیں بے سرءُ بنیں داستاناں منوک اَنت۔
- **پاکناچ :** (پاک ۔ ناچ) ھما ناچ کہ پہ نیکراہ ءِ ھاتر ءِ کنگ بیت انچوش کہ گوروتی ءِ تالاقی مَنجانی دیم ءِ کن اَنت۔
- **پاکنازینک :** (پاک ۔ نا ۔ زے ۔ نَ ۔ ک) ھما لچہ کہ خُدا یا کہ آئی ءِ پاکرتال ءِ گلا ءُ ساڑا ءِ پہ بندگ بوتگ ورنبشت۔

- **پاکنام :** (پاک ۔ نام) هُدا ، هُدا ءِ رتال یا دگرنیکراهیں مردمانی بُندریں نام ء ُ ابید دگر نام کہ پہ نیکراہ ءِ هاترءَ پرکنگ بیتگ اَنت ۔
- **پاکنان :** (پاک ۔ نان) پاکیں نان : پاکیں نگن ، هانگن کہ پہ نیکراہ ءِ هاترءَ پچگ بیت ۔
- **پاکند :** (پا ۔ کون ۔ دْ) پاکوت کہ بازمهائیں سنگے کہ چہ بُرّءُ تراشءَ رند چوکہ شیشگ ءِ کتہ بیت لے بازرنگ بیت [انگ : رُوبی RUBY] ۔
- **پاکندر :** (پاک ۔ ن ۔ دَر) چہ گوا سولکان ءِ سرمزن شیپے کہ گوں سرءَ بازءِ مزن کور ءُ کیت ءُ ظهور بیت ۔ ایشی ءِ میتگ ءُ شهرهم مان اِنت ۔
- **پاکوام :** (پاک ۔ وا ۔ م) هماوام کہ آئی ءِ سرءَ بیت ءُ بیاج گرگ نہ بیت ۔
- **پاکوان :** (پاک ۔ وا ۔ ن) پہ نیکراہ ءِ هاترءَ پاکیہ برکت ءُ دُشمنءِ پاکیں ءِ هاترءَ چیزے پاکپت یا کہ پاکوانگی ءِ وانگ ۔ هامردم کہ پاکوانگی وان اَنت [تازی : مُتری ، ایشی ءِ بارجاگرءَ فاری هم گوش اَنت] ۔
- **پاکهال :** (پاک ۔ هال) بچار " پاکال " ۔
- **پاکهاک :** (پاک ۔ هاک) بچار " پاکاک " ۔
- **پاکهبر :** (پاک ۔ هَ ۔ بَر) پاک هپت ، پاکیں گپ جنوک ۔
- **پاکی :** (پا ۔ کی) گوں پاک سمانی ، هماچیزءَ کہ گوں پاک ءِ شیادی کنت (۲) اِسترگ کہ سرءِ سایگ ءَ کارمرد بیت بلے بُندرءَ پاکی هما اِسترگ ءَ گوش اَنت کہ سرءِ سیاہ ، وتی گراکان سے پہ چیریں مُٹانی سایگ ءِ هاترءَ دنیت ۔
- **پاکیڑہ :** (پا ۔ کے ۔ ڑہ) بچار " پاکڑو " ۔
- **پاکیڑو :** (پا ۔ کے ۔ ڑو) بچار " پاکڑو " ۔
- **پاگ :** (پا ۔ گ) هماتنک پچاتیں ڈراجیں گُد کہ سرءَ پیچ پہ پیچ پتاگ بیت ۔ پاگ بندگ یا جنگ بیت ، بوهیری ، شرپ ، اِزّت ، آبرو (۲) پچگ ءُ تُهتہ بیگ ءِ جند انچوش کہ : پچ ءُ پاگ ، کلیرپاگ ۔
  - پاگ بندگ : پاگ ماں سرءَ بندگ ، نام درآرگ ، نام ءِ بُرزکنگ نام کتگ ، مے رنگ ، « پاگ ءِ بندگ » ۔
  - پاگءِ برگ : باج ءِ برگ ، گیش بیگ ، پہ پاگواجی ءِ جاگرءَ مردنگش ءِ گیش بیگ ءُ کتگ ءَ باج ءُ برگ بزاں پاگواجہ بیگ ۔
  - پاگ ءِ ترگ : پاگ ءِ سکیں چوڑ کہ چہ گروس ءُ تاج ءَ اِنت ۔
  - پاگ ءِ پادانی سرءِ ایرکنگ : پہ کسےءِ منت ءِ گُڈّی ءُ ٹُگ اِنگیں هدءِ کسنزی مُنگ ءُ وتی پاگ ءِ چہ سرءَ کشگ ءُ آئی ءِ پادانی دیم ءَ ایرکنگ ۔
  - پاگ ءِ پیچ دیگ : بزاں بندگ یا پاگ ءِ جنگ ۔
  - پاگ ءِ ٹوک کنگ : چہ مزنیں کلیے ءِ بهرے گرگ ۔
  - پاگ ءِ کرچگ یا کروچگ : هرچگ یا هروچگ بزاں پچ رچگ ۔ بے آبرو بیگ ، موٹ بیگ ۔
- **پاگاپ :** (پا ۔ گا ۔ پ) گو بند : یک هکتارے زمین (HECTARE) کہ ۲،۷٤۱ ایکڑ (ACRE) انت یا کہ ۱۰،۰۰۰ چارکنڈیں متر اِنت ، یک پاگاپے ءَ دومن ءُ نیم تبریزی توم رچگ بیت ۔
- **پاگاس :** (پا ۔ گا ۔ س) سکیں مزنیں پشنگ ، ماهیگے ۔ پاگاس ءِ بازرات اَنت سوربی دریاءَ بیت ءُ مستریں هیبه ۔ اِنت ایشی ءِ جگرهم کارمرد بیت چیزے پاگاسانی نام ایش اَنت : بُلندو ، گرّو ، کیل ، وروک ، زمانی ، کیشر ،

آمؚ ھار منگر، گُچک، سِیَر، پِشَن، گُڈّی، چاپِر، زھرو، ھتیں پاگاس روپ ءُ پٹن ءِ زات اِنت - (SHARK) (بچار بُت)

- **پاگبر :** (پاگ - بَر) پاگ ءِ بروک، پاگواجھی ءِ بروک، مستری ءُ کماشی ءِ بروک ءُ کٹوک۔
- **پاگبند :** (پاگ - بَن - دُ) پاگ بندوک، ھما مردم کہ پاگ ءَ بُرھلار بند اِیت کہ مردم وتی پاگاں ھمائی ءَ گور ءَ پہ بندگ ءَ بُرانت۔
- **پاگبندی :** (پاگ - بَن - دِی) چہ مرد گِش ءَ کنگ ءِ رندا انچوش پہ کماشانی گچین ءَ یا نامگپت کنگ ءِ منگ ءِ یکّے ءِ سر ءَ پہ مستری پاگبندگ ءِ دود ءُ رُبیدگ۔
- **پاگسر :** (پاگ - سَر) تواں سر، مالدار، زردار۔ کماش ھمائی ءَ گردسر ھست بزاں گریب ءُ بے دس ءَ پاگ نیست۔ گریب ءِ مال دز ماں ءَ۔
- **پاگس :** (پا - گَس) بچار: پالگس۔
- **پاگلوپ :** (پاگ - لو - پ) بچار: پالوپ۔
- **پاگواجہ :** (پاگ - وا - جَہ) کماش چہ دُرستان مستر، راج ءِ کماش، سردار، ملک ءِ مزن سردار، بادشاہ ءِ بدل۔ دیوان ءُ مجلسانی مستر ءُ کماش۔

پاگاس

- **پاگواجھی :** (پاگ - وا - جَھِی) پاگواجہ بیگ ءِ، پاگواجہ بیگ ءِ جند۔
- **پاگی :** (پا - گِی) ھما کہ گوں پاگ ءَ سیادی کنت۔ ھمائی ءَ کہ پاگ سر ءَ اِنت۔
- **پال :** (پا - ل) ماسگ : پال جنگ۔ بزاں چوکہ ماسگ ءَ دیم ءِ ھال ءَ زانگ لوٹگ ءِ ھاترا رک ءُ پک کنگ۔ گاریں چیز ءِ در گیجگ یا دیری مردمے ءِ حاور زانگ ءَ پال جنگ بیت۔ (۲) بازگرنی رپ مال دپ دوچ اَنت ءُ مزنیں حیسہ گنج جوڑ کن اَنت - پال کنگ :
- **پالا :** (پا - لا) پالائیگ ءِ پرمانگال بزاں ءِ بہ پالا ءِ یاکہ پالائیگ ءِ کار ءَ بکن۔
- **پالاپ :** (پا - لاپ) پالا گمیں آپ، ھما آپ کہ چہ یک چیز ءِ پالائیگ ءِ رند سر کائینت انچوش کہ چِچ۔
- **پالات :** (پا - لات) آ ذات ءِ پالائیگ ءِ کار کُرت یا ھر کسے ءَ کہ پالائیگ ءِ کار کُرت۔ انچوش کہ : من پالات، تو پالات، ما پالات، شُما پالات۔
- **پالاس :** (پا - لا - س) ھما زبان کہ گوں آئی ءَ چیزے پالائیگ بیت۔
- **پالاک :** (پا - لا - ک) ھما کارگر (مشین) کہ پالائیگ ءِ کار ءَ کنت۔
- **پالام :** (پا - لا - م) اَپس ءِ زین پرکن اَنت ءُ اُشتر ءِ رھت بلے ھر دیگ ءِ نام پالام اِنت بزاں ھمے چہ گونی یا پشم ءِ دگہ

چیزاں جوڑ گرتگیں نشتا نک کہ مرد بُدء دیئت ءُ آئی ءِ سرء بندانت۔

پالان : (پَا۔ لَا۔ نْ) پارسی ءَ پالام ءَ گوُشنت کہ رد ایرُشتی باز جاگہ کا رمرز بیت۔

پالائینگ : (پَا۔ لَا۔ ئے۔ نگْ) دگہ مردمے ءَ پالایگ ءِ کار پربلگ۔

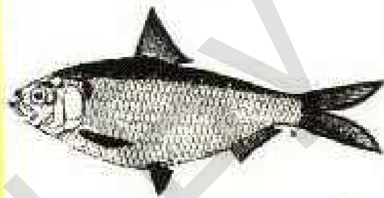
پالایگ : (پَا۔ لَا۔ یگْ) آہیں یا آپلوئیں چیزے ءَ گیچن یا گیچن رنگیں چیزے گیچگ بزاں آئی ءِ تہ ءَ ریچگ کہ ددمی دیم ءِ چیزءَ دراِش دنت. بلے لے وزدا انگیں پھک ءُ بے تُرچ ءُ باج اَنت۔ ایشانی توُچ ھما گیچن یا پالاس ءِ تہ ءَ پَشت کپ آنت. لے کارءَ پالایگ گوُشنت۔

(۲) دازء کور بزاں دازی پیشءِ درچک ءِ بُزگ درکیت یکبرے «تُشتک»، اِنت رندء "منکسدرز" بیت ءُ پدء "پالاجت" بزاں تزیک ءِ گیشگ ءَ بیت۔

ھون پالایگ : بزاں چہ لاپ ھون روگ۔

پالپال : (پَالْ۔ پَالْ) مُنگیجی بھاکنگ، سپاہءَ کہ دکان ءِ نچ کنگ بیت اوّلی گراک ءِ بھا زیرگ ءَ پالپال گوُشنت۔ یاکہ دکان ءِ تہ ءَ نوکیں چیزے اوّلی گراک ءِ بھا زیرگ ءَ۔

پالپال کنگ : مُنگیجی بھاکنگ۔ میتگاں یا تُرکیں چیزے بھا کنوک ءُ گورءَ ھروھدکہ مُنگیجی گراک رَوت گیشتر بانکلیک

پالوار

*ایشی ءِ دگہ ذاتے ءِ ھکّی پالوار گوُشنت بچار ھکّی پالوار

گد : ۴۰ س م دان ۵۰ س م

آرگ یا تیّ نگن ءُ ماشینک بھاکنوک گِڑا آھمے گراک ءِ پیسہ زیر ایت۔ ونی منجلءِ جنت یا ٹکّ ایت ءُ گوُشت ایت "پالپال بھتاورءِ دست"۔

پالجاہ : (پَالْ۔ جَاہْ) پالجا : پالایگ ءِ جاگہ، ھما جاگہ کہ اودءَ تیل یا دگہ انچیں آپینک پالایگ ءُ پھک کنگ بیت۔

پالجن : (پَالْ۔ جَنْ) پال جنوک۔ بچار «پالگر»۔ ★

پالک : (پَا۔ لِ۔ کْ) سبزی ءُ کاھئے کہ گُرذگ ءُ ورگ بیت۔

پالکار : (پَالْ۔ کَارْ) ھماکہ پالایگ ءِ کارءَ کنت۔ پالایوک۔ پالایگ ءِ کارءِ کنوک۔ پالاگیں ءُ ھماچیز پالایگ بیتگ ءِ بزانت ءِ ھم کارمرد بیت۔

پالگر : (پَالْ۔ گِ۔ رْ) ماسگبند، ھما مردم کہ پہ بچکءِ، دیم ءِ زند مانءِ بارہءَ چیزے گوُش ایت یاکہ مردم یا کاریں چیزے ءِ بارہءَ مال رھبند رک ءُ پک کنت۔ چہ آئی ءِ جادوءَ زانتکار گنت۔ پال باز رنگ ءَ جنگ بیت۔ پہ کتاب ءِ چارگ، پہ حساب ءِ کُشگ، پہ ماسگ، پہ ننکک، نبزی، پہ ہیتّی دگہ دگہ۔ بلوچانی سرزیں پال «ماسگ» اِنت۔ پالجن۔ پالجنوک۔

پالوار : (پَالْ۔ وَارْ) ماھیگے کہ تہنءَ اسپیت اِنت۔ تام ءَ ئے سک وشّ اِنت ءُ سک چرپ ئے مان بلے گُٹگ ئے سک باز مان۔ ابید چہ سوریں دریاءَ لے ماھیگ وشتیں آپ ءِ ھم باز بیت۔ سندھءَ ایشی ءَ «پلّو» گوُشنت۔ (بچار بت)

● **پالوپ** : (پا۔ لُو۔ پ) پاگلوگ۔ پاگ ءِ لوپ کہ چہ زنوک ءِ چیرءَ مان تر ینتگ ءُ پدءَ پہ سرءَ بُرتگ۔ جنینیں سرینگ ءَ انچوش کن اَنت۔ ء دیمک ءِ گوشگ بیت۔ (۲) پادلوپ۔ (بچار بُت)

● **پالوگ** : (پا۔ لو۔ گ ، پاگلوگ ، پاگس ، پاگ گس : پاگیں لوگ ءُ گس۔ ھما لوگ یا گس کہ پہ نمازءِ ھاترءَ جوڑ کنگ بیت انچوش کہ : مسیت ، مزگی ، دیول ۔

● **پالیدگ** : (پا۔ لِی۔ دَگ) بچار " پالیدہ " ۔

● **پالیدو** : (پا۔ لِی۔ دو) بچار " پالیدہ " ۔

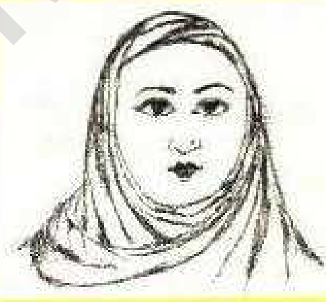
● **پالیدہ** : (پا۔ لِی۔ دَہ) پالیدگ۔ پالیدہ : یک شربتے کہ چہ شیر ءُ دگہ چیزاں جوڑ بیت۔ شیر پالیدہ ۔ (۲) پالاتگیں۔

● **پالیٹری** : (پا۔ لِ سے۔ ٹری) کُت نیں ماھیگے ۔ (BANDED GRUNTER) (بچار بُت)

● **پامال** : (پا۔ مَال) بچار " پادمال " ۔

● **پامک** : (پا۔ مَ۔ کْ) پیت ، مرائیر ۔

● **پان** : (پَا۔ ن) وَلی تاکے کہ چہ کرگ ءِ تاک ءَ اِنت کہ ھندوستان ءُ آئی ءِ کرءُ گورءِ مُلکاں بازوَر اَنت ئے۔ یمن ، شھیل ءُ مُلکاں ھم باز بیت ءُ وَرَانت ئے گینتر ایشی ءُ چُنچ ۔ گتّا ، پوپل ءُ پہ وشّی ءَ ناگنیں شکر ، ھیر ، کلمپر ءُ

پالوپ

کد : گیش چہ گیش ۳۸ س م
پالیٹری

دگہ انچیں چیز مان کن اَنت ۔ شھیل ھندوستان ءِ ایشی ءَ کتا پرءَ کن اَنت تران پوپل ءُ چُنچ وت ایشی ءِ رنگ ءَ شھر کنت ۔

● **پان** : (پَا۔ ن ، پھریزوک ۔ گت ءُ چارکنوک ، چہ بیرانی پھریزوک ۔ بلوچی گالانی زندءَ گیشتر ءَ گوں گال ءَ یکجا بیت پاگپان ، جتنپان ، دیمپان ، دیدپان ۔

● **پانام** : (پا۔ نَا۔ م) بچار " پاک نام " ۔

● **پاناما** : (پَا۔ نَا۔ مَا) پناما : دنیا ءِ دوئیں گراب راھاں یکے کہ مردم ءِ دست جوڑ کرتگ اَنت ۔ دومی " سویز " اِنت ، پناما ، امریکا ءَ انت ءُ " سویز " ایجپٹ (مصر) ءَ ۔

● **پانان** : (پا۔ نَان) بچار " پاکستان " ۔

● **پانازینک** : (پا۔ نا۔ زے۔ ن۔ کْ) بچار " پاکنازینک "

● **پانپا** : (پَا۔ نْ۔ پَا) پانگ ، پاسپان ، نپان ۔

● **پانچا** : (پَانْ۔ جَا) بچار " پانچاہ " ۔

● **پانچاہ** : (پَانْ۔ جَاہ) ھما جاگہ کہ پاسپان اوشت ایت یا کہ ھما جاگہ پاسپان آئی ءِ پانپا اِنت ۔ پانپا ءُ پاسپان ءِ ندگ

یا اوشتگ، جاگہ۔

- **پانچ :** (پان-چ) چہ جسم یا دگہ ایشیں ڈکیں ءَ یکجاھیں چیزے اودرا تگلیں یا رگیں تاک کہ ھما جسم ءِ جند ءِ بھر انت۔ انچوش کہ دستانی پانچ، پادءِ پانچ، مرگ ءِ پانچ، گسنڈی ءِ پانچ، مُر مُرگ ءِ پانچ □ کسانیں شیب، □ دومی پچ، لڑ ءِ دومی بند بند، دوست۔ پانچ کنگ، پلءِ پانچ کنگ۔

پانچ کنگ : گوں لسکاں چیزے سک زور دیگ ءُ پہ نچگ چیزے بازبیت۔ انچو جنگ یا چنگ جنگ یا زمب کنگ ءُ زیرگ بیت بلے لنگ کہ بیت گڑا پانچ کنگ بیت۔

- **پانچڑ :** (پان-چ ڑ) جاگہ، ھما جاگہ کہ پہ ناکس جانگڑ انت۔ بلے کم جاگہ، کارمرد بیت۔ (۲) بچار " پانچوڑ "

- **پانچک :** (پان-چک) کساتیں پانچ ، چہ جسم یا دگہ ایشیں ڈکیں ءَ یکجاھیں چیزے دراتگلیں یا رگیں تاک کہ ھما جسم ءِ جند ءِ بھر انت۔

- **پانچک :** (پان-چک) بچار " پاچک "۔

- **پانچوڑ :** (پان-چ و-ڑ) پانچڑ : مُرگ ءُ کسانیں مُٹ، مُٹ ءُ پانچوڑ ۔

- **پاند :** (پان-د) سادے کہ اولاک ءِ روئیں پاد یکجا کنیں پڑاھی ءُ گوں بنگ بنت۔ گیشتر پہ اُشتر کارمرد بیت۔ پاند کنگ، پاند بیگ۔

(۲) آسن پاند : ھما پاند کہ کُپیک ءُ بندیگاں پادءَ دیئنت۔ جیل □ نمگ، دیم، ھند، سرحد۔

- **پانزده :** (پان-زَ-دَه) دہ ءُ دگہ پنچ لے بوت انت پانزده ۱۵، 15، ۹ح۔

- **پاندی :** (پان-دی) ھما مردم یا اولاک کہ آئی ءِ پاد پاند انت۔

- **پانڈ :** (پ ان ڈ) مزنیں نشان، مزنیں ٹپ، گلا نچی کارنامو ءُ کردار۔ دست پانڈ۔

- **پانک :** (پان-ک) پاس، پاسپانی، کار، پانپانی۔ پانک جنگ: یک چیزے ءِ چہ اوان ءُ بھر زنگ ءَ آئی ءِ سرءَ پاس جنگ ءُ سراں مُر بیت۔ تل: پانک ءَ جت بلے پانگ انت۔

- **پانگ :** (پا-ن-گ) پانپا، پاسپان۔ (۲) گور، کڑ، نزیک۔

- **پانگڑ :** (پان-گ-ڑ) مزنیں گڑیں سنگ، زندیا گڑیں سنگ۔

- **پانوان :** (پان-وان) حیطری رس، چہ خوکار ءُ دیم پرو رو تک ءِ جاگہ ءِ نام ءُ انت۔

- **پاولی :** (پا-وَ-لی) زرّے کہ سک کسان بوتگ ءُ کلدار ءِ چارک انت۔ دوگنڑیک زرّے یادوھشتگ یک زرّے پہ چارگنڑ کلدار ءِ ھشتمی بھر انت۔

- **پاھار :** (پا-ھا-ڑ) چہ لھڑیں چیزے ءِ چست بُگیں گرمد نرم، باپ۔ سکیں تیز ءُ تزندیں گرمی، چہ گرمی ءَ چست بوتگیں ریت۔

- **پاھند :** (پا-ھن-د) پانگ، گور، کڑ۔ انچوش کہ پلانی پاھند ءَ برو بزاں پلانی ءِ گور ءَ برو۔ لے گال مندر ءِ " پانگ ءُ ھند " بوتگ بلے چہ بازیں کاربند کنگ ءَ " پاھند " ءِ ترانگ۔

- **پائدگ :** (پا-ء-دگ) لپ، پائدہ، کٹ، سبیت۔

- **پائدو :** (پا-ء-دو) بچار " پائدگ "۔

- **پائدہ :** (پا-ء-دہ) بچار " پائدگ "۔

- **پتّنگ :** (پَ-ت-تَگ) بول کہ دیوال ءَ لگ انت ءُ پدا کیت گڑنسن ءَ انت بول دیوال ءَ جت انت۔ لے گال پہ پرتگ ءُ

کنگ ءِ هم کامرد بیت (۲) گُرندگ، آواز ءُ گُرندگ ئے جیڑے، گون وگرے ءِ ٹلگ ءِ توار : ئے گال، درآمدی ءِ ٹنگ هست۔

پبتڑ : (پَ بَت - بَ ڑ) پبتڑی ءِ شول۔

پبتڑی : (پَ بَت - بَ ڑی) آپ ءِ ترد ایت ایش ءِ تاک سک پن اَنت ءُ آپ ءِ سرءَ گیار بنت۔ ابید چہ ایشی ءِ کرنگ، کرّیل ءِ بڑھشی ءِ سرءَ بیت دگرہیچ ٹال چہ آپ ءِ برز بوت نکنت۔ ایشی ءِ پل سک ڈولدار انت۔ ایشی ءِ برگ دچوکپس ءِ پدوم یا یوم مڑءَ انت۔ ایشی ءِ کرنگ ءِ بُن بارگ ءِ سر بہ پن انت چو چیتی ءَ سر برئے ٹنگ ٹنگ ءِ ملے ٹنگان تہ ءِ براتی دانگ گندگ بنت۔ ایشی ءِ باج انت ءُ دانگاں کشش انت۔ ایشی ءِ برال هم پبتڑی گوش انت۔ تری ءِ سبز انت هُشک بنت سیاہ بوانت۔ هندری ءِ ایشی ءَ کنول گوش انت۔ (بچار مُت)

پُپ : (پُ - پُ) ساهدار ءِ سینگ، ڈَڈر یا ھپوگانی ڈب ءِ تہ ءِ ھا پیلک کرساہ ءِ کشگ ءِ چہ گوات ءِ یزءِ ھالیگ بنت (بچار مُت)

پپّی : (پَ پّ - پّی) کسانیں گور ماهیگے، چہ دو دانگ ءِ بوگ دراج انت۔ رودت ءِ سک زهر انت، رونی پے، سیاہ پشت ءُ اسپیت رنگے چہ گور ماهیگ رمزیں ءِ مُر تر انت۔

پیپک : (پَ - پُ ک) پچ ءِ ھا برگ ءِ دیگا سبز انت۔ رنگ ءِ بوگیں کلوٹ۔ پنپک۔

پیپکوار : (پَ - پُ ک - وار) پیکوران : پیک وران ءِ موسم بزاں ھمے وھدکہ پیک ورگ بیت۔ ئے موسم اپریل، مئی ءَ بیت۔

پبتڑی   پُپ   پپّو پتّن

کد : گیش چہ گیش ۲۰۰ س م

(۲) ھما مردم کہ آئی ءِ پیک دوست بیت ءُ بازوارت۔

پیکوران : (پَ - پُ ک - وَ - رَان) بچار "پیکوار"۔

پپلگ : (پَ پَ - پُ ل - لَ گ) بچار "پ" پلگ

پپّلی : (پَ پَ - پ - لی) چہ شکرءِ دگرآرتمک ءِ جوڑ گرتگیں شیرکنیں پیرے کہ ایشی ءَ پورلی هم گوش انت۔

پپنک : (پَ - پُ ن - ک) بچار "پیپک"۔

پپنکو : (پَ - پُ ن - کُ و) جنین مُحتے۔

پپّو : (پَ - پُ و) پتّیں ماهیگ ءِ زاتے۔ (BUTTER-FLY RAYS) (بچار مُت)

پپّو : (پَ - پَ - پُ و)۔ بچار "پپّو"۔

پپّو : (پَ - پَ - پُ و) عاجزکہ چوپ ءَ ات بزاں جوکر۔ اسپنگ ءَ ایت (۲) چُچے کہ کلونٹ ئے رنگ ءِ زرد ءُ زند ءِ مزن ءِ گرد انت بیکھرءِ دگ ءُ دگہ کار ءِ تنیت۔

پت : (پِ - ت) آبا : مرد ینے ءُ جنینے اگاں سیرگن انت ءُ آیاں چُکے بیت مردین چُک ءِ پت انت ءُ زانگیں چُکے کہ جنین مات بیت۔

پَٹ : (پَ۔ ٹْ) سَنَت، ھمراہ داری، ھمراھی۔ تپاکی، ھمدل ءُ ھمدستی : پَٹ ءِ یَلَّ کنگ : ھم سَنَت ءُ تپاک بیگ۔

پَٹ ءِ یلہ دیگ : ناتپاک بیگ۔

پَٹ ءَ واپینگ یا پَٹ ءِ واپینگ : ریپینگ۔

پَٹّ : (پَ۔ ٹْ) بزیں ءُ لیتاریں آپ کہ چہ پٹیاں ذرکیت۔ دپ ءِ لیتار۔

پَتات : (پَ۔ تَا۔ تْ) "پتاگ" یا پتاھگ ءِ گوستگاں بزاں کسے ءَ پتاگ ءِ کارکت۔ ★

پُتار : (پُ۔ تَا۔ رْ) کاہ ءُ برنچ ءُ لڈ، لنش ءِ پتارکور ءِ ھار یا کہ ھورہ جم بوتگیں آپانی دامن ءَ بنت۔

پتار کنگ : ریچگ۔

پَتارگ : (پَ۔ تَا۔ رَگْ) پتاردیگ، پتارکنگ، شنگ کنگ۔ شنگدان کنگ۔

پُتاک : (پُ۔ تَ۔ تَاکْ) تنگ نوک، بازنوک، نوک ءُ پتاک : بزاں نوک انچوش کہ گوئیں گُد ماں اکبندیں تاکا ءَ بیت۔

پَتان : (پَ۔ تَا۔ نْ) سرباز ءِ یک شھرے کہ چہ مزن زمین ءَ جھل ءُ چہ زیادجاہ ءَ بُرز اِنت۔

پَتایگ : (پَ۔ تَا۔ یگْ) پتاھگ۔ سار یا بند بکنے یک چیزے ءَ چپ ءُ چاگرد ءَ باز رند ءَ مُھرمُھر ءَ تریگ۔

پُتر : (پُ۔ تِ۔ رْ) تہ ءُ برو "پُترگ" ءِ پرمانگاں بزاں بپتر یا پُترگ ءِ کار ءَ بکن۔

پتر

کد : گیش چہ گیش ۵۰ س م

پِتْر (۱) : (پِ۔ تْ۔ تْ رْ) نگرد، جیبرگیج (۲) پیرءُ پتر : پیر ءُ ھاترءِ نیکراھی دلوان۔ مالدیانی دلوان۔ (۳) پتر دیگ : پہ کسے ءِ وش ان کنگ یا کہ چہ آئی ءَ درگوزلوٹگ ءَ آئی ءِ گِس ءَ روگ۔

پِتْر (۲) : (پِ۔ تْ۔ تْ رْ) ماھیگے ءِ نام اِنت۔ ✸ ایشی ءِ بازذات اَنت اَک : سیاہ پتر، ساہیں پتر، بازلی اُشتر، گلبت۔

(COTTON MOUTH JACK) (بچار بُت)

پُتربل : (پُ تْ رْ + بِ لْ) پُترگ ءِ اجازت، جاگھے کہ اودءَ بے "بلِ" ءَ پُترگ ءَ نیل اَنت گڑا ھرکسے ءَ کہ پُترگ بلوکل رسں اِیت آئی ءَ راستینک یا بزتاک شُنذی ءِ ریت ھمیشی ءَ "پُتربل" ءِ کاگد گوش اَنت۔ پہ درآمدیں ملکے ءِ راھداری ءَ "پُتربل" لوٹ اَنت۔

پَٹرک : (پَ۔ ٹْ۔ رِکْ) نگردی لوگ، پڈل یا نگردیا کہ نگردانی شم ءُ تَنّ، گوش اَنت "بلانی ءِ لوگ ءَ پٹرک ہیچ اَنت"

(۲) پلی تاک بزاں ذرچک ءِ یا سول ءِ یا بوتگ ءِ پلانی تاک۔

(۳) ھما تاک رنگیں چیتیں تاکو یا کوسگ کہ سول یا بوتگے ءِ برھانی ءِ تہ ءَ اِنت۔ لے رنگیں مزیں پٹرک چنال ٹیگ اِنت کہ پیتن ءُ دراج اِنت

(۴) ھسگی پٹرک : ھنگ ءِ پلانی تاک کہ گیشترلے آئی ءِ برانت پرچاکہ نرم اِشں مال اِنت۔

پُترگ : (پُ۔ تَ۔ رَگ) تہ ءِ رِدگ، لوگ یا دگہ اِنچیں جاگھے چو لوگ ءِ آئی ءِ تہ ءِ رِدگ بہ بیت آئی ءِ تہی ہمگ ءِ رِدگ، مان دیگ، تہ ءِ گوزگ، درواژگ، دریگ، ٹنگ یا گار یا دگہ اِنچیں پُتر جاھے ءِ پُترگ بزاں آئی ءِ تہ ءِ گوزگ یا تہ ءِ رِدگ۔ تیر سرین آسن یا دارے ءِ دگہ یک چہ وت ھلم تریں چیزے ءِ تہ ءِ رہ گنگ۔

پَترگ : (پَ۔ تَ۔ رَ۔ رَگ) پہ ءِ ترگ، واترگ۔ ★

پِترگ : (پِ۔ تَ۔ رَ۔ رَگ) پہ ترگ، چکرگ۔ ★

پُتروش : (پُ۔ تْ۔ رُو۔ ش) چہ آس ءِ گسانیں بستگیں بُرانزر کہ بال کن انت ءِ مراَنت۔

پترُوشک : (پُ۔ تْ۔ رُو۔ شَک) بچار ءِ پتریشک۔

پترُوشگ : (پُ۔ تْ۔ رُو۔ شَگ) پُتروش، پُتروش دیگ۔ بُرانزر دیگ چہ آس ءِ، برانزر کائی بِدگ ءِ ماں گوات ءِ برگ، ھمے پُتروشگ اگاں آس دوستیں چیزے ءِ بگرانت بن ءِ دیئت۔ پتروشگ دیگ: چہ آس ءِ بالبرانزر دراَیگ یا چہ دگہ اِنچیں چیزے انچو شس کہ ءِ آسنگ ءِ یا چہ ءِ گرمش ءِ کنگ ءِ۔

پتروک : (پَ۔ تْ۔ رُو۔ ک) بچار ءِ پتُرونک۔

پُتروک : (پُ۔ تَ۔ رُوک) پُترگ ءِ کار ءِ کنوک، ھما کہ پتر ایت۔

پتُرونک : (پَ۔ تْ۔ رُو۔ نْ کْ یا کہ پُ۔ تْ۔ رُو۔ نک) سوے بلے دِوّ زات اِنت۔ بچّہ ءِ تاکاں وراَنت ءِ رومی ءِ براں۔ ایشی ءِ بر دڈُو دڈُو چار، چار بیچا بزاں یکیں بندءِ اَنت، نام اِشس وَتش اِنت۔

پِتریشک : (پِ۔ تْ۔ رِیْ۔ شْ۔ کْ یا پُ۔ تْ۔ رِیْ۔ شْ۔ کْ) پُتروش، پُتروشگ، چہ آس ءِ بستگیں برانزگ (۲) سکّ کم، کمیں چیز (۳) اُمیت ءِ پتریشک: بزاں اوست ءِ پتریشک یا برانز۔

پَتریشگ : (پَ۔ تْ۔ رِیْ۔ شْ۔ شَگ) بچار "پتروشگ"۔

پتریک : (پَ۔ تْ۔ رِیْ کْ) بچار "پترونک"۔

پُترین : (پُ۔ تْ۔ رِے۔ ن) پُترینگ ءِ پرمانگال بزاں بہ پُترین: بہ گوازین، تہ ءِ رواں بدے، انچوش بکن کہ گسے تہ ءِ رودت، تہ ءِ پہ پُترایت ءِ گوزایت۔ پُترینگ ءِ کار ءِ بکن۔

پِترینک : (پِ۔ تْ۔ رِیْ۔ ن۔ کْ) بچار "پترونک"۔

پُترینک : (پُ۔ تْ۔ رِیْ۔ ن۔ کْ) بچار "پُترونک"۔

پَتک : (پَ۔ تْ۔ ک) مردینی نامے۔ "تازی ءِ فتح محمد رنگیں نامانی نیمنام اِنت۔

(۲) زرگرانی کسانیں گدینگ کہ ایشی ءِ "پُتونک" دیا "پُتک" ھم گوشانت۔

پُتک : (پُ۔ تْ۔ ک) کسانیں پت، نابودیں پت، پہ ایر جنگ ءِ چوش گوشگ بیت۔

پِتک : (پِ۔ تْ۔ ک) وان دانگہ دیرءِ ایر بیت کوگ ءِ وارت پُتک بیت بزاں تھوئے آرت ءِ آرتینک بیت۔ (۲) ھما پُزّ کہ نیگ یا کہ دگہ چیزے ءِ سرءِ چو پُزّم ءِ بنداِیت۔ (۳) ھاک (۴) زرگرانی کسانیں کدینگ۔

پِتنگگ : (پِ۔ تْ۔ کَ گَ) آرت یا آرتینک ءِ بورہ یا بور رینگ یا ھمے رنگیں ایردگ ءِ آرتینکیں چیزے ءِ دپ ءِ چنڈگ یا بہ زبان گرگ ءِ ورگ۔

(۲) پتگ: بیچگ ءِ گوستگال: پہ نمن ءِ بیگ گوشانت ءِ پہ نیبگ ءِ "رَنگ"۔ بازمردم لے گال ءِ "پُک اِتگ" گوشانت

اَنت کہ ندکاری نہ اِنت ۔ نبایدکہ "پکت اِنگ" نبیشگ بہ بیت۔

- **پتکین :** (پ ت ۔ ک ے ن) بچار "پتکینک"۔
- **پتکینک :** (پ ت ۔ ک ے ۔ ن ک) پہ نگن، پچگ کہ آرت تر کنگ بیت کئیں ھُشکیں آرت گیشینگ بیت کہ پہ چانگ ءِ تانگ ءِ تانوک ءُ سرءِ کئیں پرُشنگ بیت کہ چانگ گوں تانوک ءَ مریچ اِیت ءُ شرتانگ بہ بیت ھمے ھُشکیں آرءَ پتکینک گوشَنت۔ آرت ءِ کم تر ءُ بھرءَ "دنزے" آرت گوشَنت بلے "پتکینکے" شرترءُ ندکاری تر اِنت انچو کہ پلانی کس ءَ "پتکینکے" آرت نہ دَنت۔ "دنز" ءُ گال ءَ پہ شکرءُ کار مردکَن اَنت "دنزے شکر"۔
- **پتکینک :** (پ ت ۔ کِ ے ۔ ن ک) پتک اِنگ، پتک اِنگیں، ھما چیز کہ پتک بوتگ یا پتکان گپتگ۔
- **پتکینگ :** (پ ت ۔ کِ ے ۔ ن گ) انچوش کنگ کہ چیزے بہ پتک اِیت۔
- **پتلا :** (پ ت ۔ ت ۔ لا) تُرپوکیں رزن، جڑک۔ تُرپگ ءُ جوڑگ ءِ جنہ۔
- **پتلاھگ :** (پ ت ۔ ت ۔ لا ۔ ھگ) بچار "پتلایگ"۔
- **پتلایگ :** (پ ت ۔ ت ۔ لا ۔ یگ) پتلاھگ، تُرپگ، جڑشگ، جنشگ۔
- **پتلون :** (پ ت ۔ لو ۔ ن) چہ بزیں گُدءُ شکیں شلوار ءُ ھمیں پوشاکے کہ پادءَ کنگ بیت۔ الیشی ءِ نیپگ ءِ جاگہ ءَ پوست یا پوست رنگیں لانگبند بندگ بیت یا پہ ذرال بندگ بیت کہ آئی ءِ جنہ ءُ پرانت (انگریزی : پینٹلون)۔
- **پتن :** (پ ت ۔ ت ن) چیزے کہ آئی ءِ سر برزءُ بیت چو زمین ءُ تچکیں پُشت ءَ۔ ھماکہ آئی ءِ سر بر ڈکّ ءُ برزءُ تُرسک ءِ اِنت۔ انچوش کہ : تانوک، تھنگ۔ چارپادگ۔ بان ءِ سر، دروازگ ءِ تاک، نگن، اِنگرد،
- **پتنوس :** (پ ت ۔ ن ۔ ڈ ۔ س) مجگ : ھما تچکیں تاب کہ آئی ءِ تہ ءَ چاہ ءِ کوپ ءُ یا ڈھال مان کن اَنت ءُ چاہ ایر زیج اَنت ءُ مردمانی دیم ءَ برآنت۔
- **پتو :** (پ ۔ ت ۔ و) پشمیں کمبل ۔ بلانکیٹ : چہ پشم ءُ جوڑ کنگیں بزیں پژمرءُ تریں چادر و ڈے کہ زمستان ءِ پر دیگ بیت۔ چہ کرپاس ءَ ھم جوڑ کنگ بیت۔
- **پتو :** (پ ۔ ت ۔ و) بچار "پشو"۔
- **پتو :** (پ ۔ ت ۔ و) بچار "پتو"۔
- **پتو :** (پ ۔ ت ۔ ت ۔ و) پہ تو، پہ ترا، "پہ تو" ءِ یکجاھیں رنگ، پتو : تئی واسطءَ۔
- **پتو :** (پ ت ۔ ت ۔ و) ماھیگے کہ ایشی ءَ بگم گوشنت بلوچی نام بگم اِنت۔ کراچی ءَ ایشی ءَ "پتو" گوشنت۔
- **پتی :** (پ ۔ ت ی) بُرھنگ، ھماکہ ءِ پوشاک اِنگ۔ پادپتی : پادشپاد۔
  (۲) ل ۔ و ۔ ڈمیس ءَ ایشی ءَ بزانت "درآمد" نبشتگ۔
- **پتی :** (پ ۔ ت ی) ھماچیز کہ سے ءُ پت ءُ بیت کہ گچگ ءِ رس اِیت پتی ءُ پیسرکی، پتی مال۔
- **پتی :** (پ ۔ ت ی) بھر، ونڈ۔ [گال درآمدے]۔
- **پتیلا :** (پ ۔ ت ے ۔ لا) لانگ ورتھ ڈمیس ءَ ایشی ءِ بزانت ھما کاوی کرتگ کہ مُردگ ءَ آئی ءِ سرءَ کن اَنت ءُ پہ مانش ءُ بر اَنت۔ بلے بلوچستان ءِ مُردگ ءَ تھت ءُ چار مردم کوپگ ءَ کنت بلکیں بلوچاں پر گپ دیستگ اَنت ءُ گوشتگ ایش لے وتی مُردگ ءَ "پہ تیلانک" ءَ برآنت ھمے "پہ تیلانک" ءِ گال ڈمیس ءَ "پتیلا" نبشتگ۔

- **پَتین** : (پَ ۔ تِ ے ۔ نْ) کُشینگ ءِ ذاتے کہ کسان اِنت ءُ بارگ، کرسٹ گک اِنت رنگ ءِ اسپیت اِنت، سندن ءِ دریابارءِ مردم ایشی ءَ گوری ءُ تیگ گوشنت بلے اے نام ھم رِد گوشگ بیت ءِ اِنت ءُ بندرءِ ایشی ءِ بندراتی نام "گوری تو بک" اِنت۔
- **پُتینک** : (پُ ۔ تِ ے ۔ نْ کْ) مزین گریچ کہ اَمبارءِ کپتگ اَنت۔ پہ پکاری ءِ ھانزءِ بھریز اِتگ ءِ ابر کنگیں چیزانی ابر کنگ ءِ جاگہ۔ اُردو ءُ پتینک، گریچ ءُ پتینک، "تئی پتینکاں پلاں چیز نہ کپتگ؟" بزاں گریچ ءُ پتینکاں نیست ءِ پتینک پُتگ، سک شوھاز کنگ۔
- **پَٹ** : (پَ ۔ ٹْ) پَٹ : ڈَن، گوڈ۔
- **پُٹ** : (پُ ۔ ٹْ) مرگانی پُٹ : مرگانی میدانی بدل کہ سرجمیں جان ءِ ایشی پر اَنت۔ ءُ بازل ایش ھم چہ زندیں پُٹ ءِ جوڑ اَنت۔ گوندیں میدا نجوشں کہ چم ءِ پُٹ، پونز ءِ پُٹ۔ مردم ءِ جان ءِ ھر جاگھے ءِ رستگیں گوندیں میدءِ بازبرءِ پہ میدءِ برانت ءِ ھم کارمرد بیت بلے بندرءِ مرگی پُٹ اِنت ءُ مردم ءِ بادلوت ءِ سکیں گوندیں میدءِ ھم گوشنت۔ تل : پلانی ءِ لے کار چم ءِ پُٹ اِنت یاکہ پونز ءِ پُٹ اِنت بزاں سک ئے تور اِیت۔" پلانی ءِ شیراں پُٹے کپتگ" بزاں کار ءِ تہ ءِ زری بانگھے پیداک بوتگ یاکہ دو مردم ءِ دستی ءِ تہ ءِ آزءِ ولرجی بے کپتگ۔
- **پَٹّ** : (پَ ۔ ٹّ) پُٹ، زرّ، ڈَنّ، میدان۔ بالیگرابانی یا بالی پَٹّ، بولی پَٹّ، جنگ ءِ پَٹّ (۲) چہ گو پتگیں پاتاں گور پات یا پچ جوڑ کنگ بیت ھے پات ءِ تینی ءِ پَٹّ گوشنت (۳) شوھاز بکن، بہ پٹکر، پٹّگ ءِ پرمانگاں۔
- **پِٹّ** : (پِ ۔ ٹّ) ترمپ : آپ ءِ ترمپ بلے پِٹّ چہ جھلگ یا مشک ءِ نمبانی ترمپ کہ بُن ءِ ایشانی چیرءِ کپ اَنت۔ آپ ءِ کمیں اندازگ ایجوشں کہ پیٹے آپ بدے کہ ماوریں یاکہ پلاں جاگہ ءِ یا پلانی ءِ لوگ ءِ پیٹے آپ نہ گواہ اِیت ءُ ترمپے آپ ءِ ھم گوش اَنت بلے پہ کارمرد ءِ "پِٹّ" گوشگ لوٹ اِیت (۲) اِٹّ : دست ءِ دل ءُ گوں پچیں لنکانی تچ کنگ ءُ پہ کسے ءِ شھارگ ءُ آتی ءِ دیم ءِ آدینک کنگ کہ ایرجنگ ءُ نالت کنگ اِنت۔
- **پُٹّ** : (پُ ۔ ٹّ) بچار "پیٹو"۔
- **پَٹاپ** : (پَ ٹْ ۔ ٹا ۔ پْ) ھما آپ کہ پَٹّ ءُ ورڈے ءِ داشتگ ئے یا کہ ھما آپ کہ چہ پَٹّ ءِ ووڈاں کپت۔
- **پَٹاس** : (پَ ٹْ ۔ ٹا سْ) آسن ءِ تنگ ءُ کبیں پتن ءِ ڈراھیں بند کہ گنتری ءُ دگہ گلائیں بارانی پمینیاں بندگ بیت۔ (۲) آسے کہ مال پیٹے ءِ روک کنگ ءِ بیت کہ گاریں مردم یا شوھاز کنوک روک ئے کن اَنت یاکہ کاروانے پہ وتی کار سواری ءِ روک کنت۔
- **پَٹاسی** : (پَ ٹْ ۔ ٹا ۔ سِیْ) دار تراشیں اُستا ءُ گران یا کارندے کہ چوکہ موچی ءِ گازن ءِ اِنت۔ اِنتا ایشی ءِ پہ دار ءِ تراشگ ءُ چمیتر پہ شلپا جنگ ءِ کارمرد کنت۔
- **پَٹاسک** : (پَ ۔ ٹا سْ ۔ کْ) گردیں کلم وڑیں چہ شیرازءِ جوڑ کرتگیں اَنت کہ تہ ءِ اِشں شورہ مان اِنت ءُ بلیتگ اِشں ھم پر انت کہ گوں بلیتگ ءِ آسں دیگ ءِ جوٹینگ ءِ توار کن اَنت ھمیشی ءِ زنڈ ترین "توپاس" یا "توپاسک" گوشنت۔
- **پَٹپَٹ** : (پَ ٹْ ۔ پَ ٹْ) ھما پَٹک ءُ زندءِ ڈگریں جتال کہ پہ مشین روت۔ ٹپ ٹپ۔
- **پَٹپول** : (پَ ٹْ ۔ پَ وْ لْ) پَٹّ ءِ پول، پِٹّ ءُ لوٹ، پِٹّ ءِ ھنڈ، شوھاز
- **پِٹّک** : (پِ ٹْ ۔ ٹُ کْ) آپ باوگ آپیں چیزے ءِ کسانیں پِٹّ ءُ ترمپ ءِ چکے آپ دے شیشل ءِ شوداں۔
- **پِٹک** : (پِ ۔ ٹْ کْ) ھما کہ برزءِ اِنت توری ساھدارے ءِ بیت کہ بے ساھے۔
- **پِٹک** : (پِ ٹْ ۔ ٹُکْ) کسانیں مرگے۔
- **پَٹ کٹو** : (پَ ٹْ ۔ کَ ۔ ٹُ وْ) کٹوئیں مرگ ءِ ذاتے کہ پتاں بیت

پٹکو : (پ۔ ٹ ک۔ ک و) پٹک ھما مردم کہ بالادءِ بُرز نہ اِنت۔ پٹکیں مردم۔

پٹکی : (پ۔ ٹک۔ ک ی) پٹک بیگ ءِ جند۔ گونڈیں کدءِ بالادءِ جند۔

پٹکی : (پ ٹ۔ ٹ۔ ک ی) ششینگ رنگیں سورتا ہیں سنگے کہ اگاں آپ ءِ تہا بہ ترّیت ءَ آپ ءَ سنگریں ایت۔

پٹنگ : (پ ٹ۔ ٹ گ) ءِ چیزے ءِ شوھازءَ دگہ چیزاں اِنگر آنگر کنگ۔ ھاکانی تہا چیزے پٹکا ءِ ٹگ ءِ شوھاز کنگ۔

پٹگ : (پ ٹ۔ ٹ گ) چہ تنگیں ایرانے یا کہ چہ جھلگ، ماں مشک ءِ آپ تاچگ ءِ آپ ءِ ترمپ ترمپ ءَ رچگ۔

(۲) گریوگ ءِ پٹگ : مردم ءِ گریوگ۔

(۳) مردم ءِ پٹگ ۔: بدکارءِ بدھیل بیگ۔

(۴) ڈنگش، باجا یا کہ انچیں چیزے ءِ پٹگ : ھراب بیگ کہ کارمدنت کہ شرکنگ ءِ شراجگ بلوٹ ایت۔

پٹل : (پ ٹ۔ ٹ ل) پٹ اِنگیں مردم، بدھیلیں مردم (۲) ھما مردم پٹ ءِ کرز ایت، پٹ دانگیں مردم۔

پٹل : (پ ٹ۔ ٹ ل) کسانیں پٹ۔ آپ ءِ کسانیں ترمپ۔

پٹلو : (پ ٹ۔ ٹ۔ ل و) پٹلگ ءِ کسانیں پٹ (تالت) گسی مرگ ءِ بادءِ کہ کونڈءِ تراِنت گونڈوے ھمیشی ءِ زیرایت ایشی ءِ گربیت ءِ رگ ءِ سرءِ چیت ءِ زندءِ گُشی ایت کہ مرگ، ھمے پٹگ ءِ لنگک تچ بنت۔ چوکہ یک مردمے ءِ دست ءِ کہ کسے ءِ پٹ بدنت۔ گوں چوشی کنگ ءِ آ گوش ایت ءِ ھرچے من ءِ تاہ نہ دنت پٹ پٹلو ءِ۔

پٹن

پٹن : (پ ٹ۔ ٹن) پھک پتنیں ماھیگے کہ ھمے رنگ ءِ پتنکانی روت، ایشی ءِ دُمب دراج انت، دُمب ءِ بُن ءِ گنٹگے پرانت ءِ کہ چو گلو ءِ گنٹگ ءِ آرگ آرگ اِنت پٹن ھم بازذات اِنت۔ ✱ پٹن بازذات اِنت اِک : آتر پٹن، پتو پٹن، کادنچ، گری یا گر دُمب، شکی پٹن ءُ دگہ دگہ (STINGRAYS, WHIPRAY) (بچار بُت)

پُٹن : (پُ۔ ٹ۔ ٹن) اشرخرات، شرھیھ، آرپ۔

پٹو : (پ۔ ٹ و) نامے کہ گیشتر گونڈواں پرگن انت چوکہ نیکنام ءَ، ایشی ءِ «پٹی» ھم گوش انت۔

پُٹو : (پُ ٹ۔ ٹ و (ٹ و ۲) پُنڈ، جمبر ءِ ٹکر، جمبرءِ یک مزہیں جتائیں ٹکرے، اِے رنگیں جمبرا سپیت بیت ءِ کسان ءُ گیشتر گوات ءِ گون بیت ءِ روت کہ ھورءِ اُمیت نے نیست۔ جمبرچہ گوارگ ءِ رند اگاں ٹکر ٹکر بیت ءِ مُرا ایت گوش انت کہ «جمبر پُنڈ پُنڈ بوت» یا کہ اگاں جمبرءِ باز پُنڈ گوات ءِ گوز آنت۔ پُٹھاں یا پٹوان گیشتر گوات بال دیان ءِ بارت۔

(۲) گوش یا پونزءِ پُٹو : ھما شیا ھیں بندیک کہ گوش یا پونزءِ شمبگ ءِ مان کشگ بیت۔

پُٹو : (پُ ٹ۔ ٹ و) پٹکو، پٹکیں مردم، ھما مردم کہ بالادءِ بُرز نہ انت۔

پٹوک : (پ ٹ۔ ٹ وک) ھما چیز کہ پٹ ایت بزاں ھما آپینک کہ پٹ پٹ ءِ ترمپ ترمپ ءَ رچ ایت، ترمپک۔ ھما جگ کہ

آپ ئے کم انت کہ پٹ پٹ ءِ درچ اِیت یا مچکّ اِیت ءُ گنڈ ءُ گُماں جم بیت. کوھانی آپ رھان کہ آپ گوز اِیت پہ گور یا دریا ءِ روت
مے راہ ءَ ھرچ گُنڈ ءُ گُبے کہ ھست آپ وارانت ایشان پٹوک گوشّ انت ۔

پُرتہ : (پُ ٹُ۔ تَ ۃ) بچار "پُرتّو" ۔

پِٹّی : (پَ ۔ ٹِ ی) بچار "پُٹّوُ" ۔

پِٹّی : (پَ ٹُ ۔ ٹِ ی) دار، شیراز، نھنگ یا آسن ءِ تنکیں دراجیں ٹکڑ، (۲) گدہ دراجیں ٹکڑ کہ ٹپ یا ریش ءِ بنا ئیگ بیت یا ھماک انیں ٹکڑ کہ ملم یا دگہ درمانے پہ کنگ ءِ ریش یا ٹپ ءِ سرءِ ایرکنگ بیت (۳) لیپتاک (۴) تیل مشتگ ءُ گیوار کُتّش اِتگ ءُ شرّ بستگیں مُود (۵) وڑّی، ھماک گوں پٹ ءِ بنیادی کنت ۔

پِٹّیت : (پَ ٹَ۔ ٹِ ی ت) پٹ اِیت۔ آیک مردمے "پٹگ" ءِ کار ءَ کنت۔ بُنکار گال "پٹگ" ء "آیگی" پہ
آیک مردمے ءَ پہ "زیر آیگی" ء "پٹ اِیت اِنت" ۔

پِٹّینکی : (پَ ٹَ ۔ ٹِ ے ۔ نْ کِ ی) پِٹّینوکی: ھرآ ہیں درمانے کہ چم ءُ گوش ءِ پٹینگ ءَ بیت ۔
(۲) چہ پٹگ ءِ جندءِ جوڑ کُتگیں آہیں درمانے کہ پہ ججّاں شترانت ۔

پِٹّینگ : (پَ ٹَ ۔ ٹِ ے ۔ نْ گْ) آبیں چیزءِ پٹ پٹ یا ترمپ ترمپ ءِ ریچگ۔ مَشک آپ پٹین اِیت یا سارتاپ، بزاں

پِٹّینوک

آپ تاچ اِیت کہ ایشانی تُن ءَ آپ پٹ پٹ ءِ ترمپ اِیت۔ کسے ءِ چمّاں یا گوشاں درمان پٹینگ۔ (۲) کسے ءِ بدھیل کنگ ءُ زردیں
رھبنداں دور دیگ (۳) وتگنش۔ اوارگنش یا دگہ انچیں چیزے ءِ ھراب کنگ کہ کارمرز بنت ۔

پِٹّینوک : (پَ ٹَ ۔ ٹِ ے ۔ نْ و ۔ کْ) ھما مردم آپینک پٹین اِیت یا ترمپین اِیت، پٹینگ ءِ کار ءَ کنوک ۔
(۲) ھما شیشگ یا چیزے ءِ جوڑ کُتگیں تلک کہ بجیرے ءِ لبڑے پہ انت ءُ کہ پہ آپینکیں درمان ءِ پٹینگ ءِ کارمرد بیت۔
(بچار بُت) (۳) ھما مردم کہ دگرے ءِ بدیں حیل ءُ رھبنداں زُور دنت ۔

پِٹّینوکی : (پَ ٹَ ۔ ٹِ ے ۔ نْ وْ ۔ کْ ی) بچار "پٹینکی" ۔

پُچ : (پُ ۔ چْ) پُججنت، سنگ جَل.

پَچّار : (پَ چْ ۔ جارْ) پچارگ یا پچار ءِ بنگ ءِ کار یا جند ۔

پَچّارت : (پَ چْ ۔ جارْ ۔ تْ) پچاہ آورت، پچارگ ءِ کارے کُت ۔

پَچّارگ : (پَ چْ ۔ جا ۔ رَگْ) پچاہ آرگ، زانگ، چیز یا مردم ءِ گندگ ءُ زانگ کہ چے ءُ کے انت۔ دَرس کنگ ۔

پَچّارو : (پَ چْ ۔ جا ۔ رُو) بچار "پچاروک" ۔

پچاروک : (پَ چَ ۔ چا ۔ زوک) پچارگیں، پچاہ آورگیں، دو مردم اگاں یک ءُ دگرءِ زبان اَنت ءُ پچاہ کار اَنت گڑا پچاروک اَنت "بلے چُشیں سنگت ءُ دوست ءُ کمتر اِنت۔

پگجر : (پَ ۔ جَ رْ) بام ءُ وهد، بانگواہ [تازی : فجر]۔

پجحر : (پَ ۔ جَ ڑْ) تیچ ، بزیں لدءِ سول ءُ مول باز اِنت۔ انچیں جاگہ کہ سول ءُ ڈنگر اِنت ھما پچ کہ باز پچارسنگ اَنت ءُ چودازہ گیشتر اَنت ءُ تیچ اِنگءُ بزاَنت۔

پجش : (پُ جُ ۔ جِ شْ) بچار "پچشت"۔

پچشت : (پُ جُ ۔ جِ شْ ۔ تْ) تیچ ، پچش ، حَل ، سَک۔

پچگ : (پُ جُ ۔ جِ گْ) سرجم بیگ ، حَل کنگ ، سَنگ ، سربیگ ، رَنگ جاگھے رَوگ ءُ رَسگ۔ نہ کُٹگ ، کم نہ بیگ ، سر پہ سر بیگ۔

پجل : (پُ ۔ جُ لْ)، (پُ ۔ جَ لْ) تنکیں سرپوست کہ ھُشک بیت ءُ دیر کیت۔ گرماگءِ باز مردمءِ پوست پجل دنت۔ ریشءِ کہ دشس بیت رندءُ پجل بند اِنت۔ ھر چیزےءِ پوست ءُ سر بُرءِ ھُشں انگیں کرچل ، پوچک۔

پچی : (پُ ۔ جُ ۔ جیٖ) بچار "پچیگ"۔

پچیگ : (پَ ۔ جَ ۔ جِیٖ ۔ گْ) پچاہ ، پچاہ ، حوار ، ھمراہ ، الیشچ رندءِ "ء ۔ ءَ ۔ ءُ" جتا نبشتگ بنت۔ اک : پچیگءِ بیا اِت ۔ پچیگءِ ۔ پچیگ ءُ ھمراھی۔

پچینگ : (پُ ۔ جُ ۔ جِ یْ ۔ گْ) سرجم ، ھُرمت ، سَک باز ، پکاری ، مُگدی سیمرہ چیزے بازبیت ءَ ھدءُ گیش بیت گوں گندگءُ گڑوگ ءُ گوشگ بیت ، میچے ! آبا پچینگی مالے اِنت۔

تچ : (پَ ۔ جْ) ھماکہ بند اِنت ، ھماکہ نہ بسگ ، ھماکہ مُھر نہ اِنت۔ □ "تچگ"ءِ ریانگال بزاں "بے تچ" بازجاگہ پچگیں بہ بزانت ءُ ھم زیرگ بیت۔ اک :۔

بُن تچ ، سرتچ ، نیم تچ ، پیش تچ ، گھر تچ ، پُرتچ ، یادتچ ، راہ تچ ، دست تچ ، چم تچ ، دپ تچ ، گوش تچ ، بورتچ ، تل تچ ، مُک تچ ، جنگ تچ۔

تچ : (پَ ۔ جْ) پچجر ۔ دَرّ ودیں تچ یا دگہ دَر جُکءِ سول ءُ لدءِ انچوش تر بیگ کہ آبانی تہ ءَ چیزگ مہ بیت ۔ ءِ مار آ تچءُ پیرت "ترگ اے تچ ءُ اِنت"

تچ : (پَ ۔ جْ) تنگ گد ، تام بیا دگہ انچیں چیزےءِ دیرگیں جاگہءِ جتگیں مُکڑ (۲) درمان یا رنگےءِ زوردار ترءُ شرکنگءِ مان کرتگیں چیز (۳) ھبرءُ تچ یا گپءُ داستانءِ : بزاں ھماگپتیں گپ کہ پہ نامداریءُ دشگیںءِ ھاترءَ جنگ بنت (۴) داگ ، لپ ۔ داگ پارپشءِ تپ بلے گیشتر گردینءُ گرُشءِ اَنت۔

تچ : (پَ ۔ جْ) چم ءُ ھماگندءُ چرک کہ مچا چان وت ماں وت بدین اَنت یا کہ مچا چانی سرءَ ھُشک بنت ءُ بداَنت ۔ لے گیشتر شپءُ وھدے مردم واب اِنت زرکیت ءُ سباہءُ چمّان پربیت ناذراہءُ ناسومیں چم سک تچ دینت۔

تچ : (پَ ۔ جْ) دو تلگیں گُدکہ گورءُ کنگ بنت۔ گُدءِ کسانیں مُکڑ کہ گیشتر گوھنگءِ مُکڑ اِنت۔

پچار : (پَ ۔ چارْ) کمتریں ، کم جرات ، پچاڑ۔

پچاڑ : (پَ ۔ چاڑْ) بچار "پچار"

پچاڑ : (پَ جَ ۔ چاڑْ) چاڑ ، پگر ، ھیال ، پات ۔ ★

- **پَچ بَنیگ :** (پَ چ + بَ ـ نیگ) پَچ بَنیگ : بندیں چیزے، گُرنچ ء بستگیں ء، بدا نگیں چیزے، مُھریں چیزے۔
  مردم ء دپ ء پَچ بَنیگ : ھیران بیگ ، ہَمانگ، اجکّہ بیگ، ھبکّہ بیگ۔ پہ جُنگ ء داواء بے پسّو بیگ بزاں پسّو ء دات نہ کنگ ء بے توار بیگ۔
  لوگ ء دروازگ ء پَچ بَنیگ ، پچّی ء یا دگر چیزے ء دپ ء پَچ بَنیگ۔ تہمتیگ یا لوڈانی دپ ء پَچ بَنیگ : تیر جُنگ مُچّیچ کنگ۔
  پھاتانی پَچ بَنیگ : پھاتانی درد کنگ یا ژندء زیم بیگ۔
  بازار ء پَچ بَنیگ : دُکّانانی پَچ بیگ۔
  کار ء پَچ بَنیگ : نوکیں کارے ور آیگ ،
  چمّانی پَچ بَنیگ : چہ ناژراھی ء پادآیگ ، چہ بے ھوشی ء بُود کنگ ، راستی ء زانگ ، پہ جوانی سر پد بیگ ، در بَرگ۔
  سر ء پَچ بَنیگ : پرِشگ ء ھون بیگ ، لگورانی شنگو بیگ ، گورچگیں مودانی شنگ بیگ۔
  لاپ ء پَچ بَنیگ : لاپ ء ریچگ ء لاپ ء رَوَگ ، دست ء آیگ ، جُلاب بیگ۔
  اولاک ء پَچ بَنیگ : چہ بند ء مُچگ۔
  ھون ء پَچ بَنیگ : چہ ٹپ ء ، یا گرّگ ء ، مارگاں ، یا جنیں آدم ء سر شود ء۔
- **پَچپاگ :** (پَ چ ـ پاگ) پچ ء پاگ : نگن ء بچگ ء دگہ ورگی چیزانی پچگ ء گوازگ۔
- **پَچپُلگ :** (پَ چ ـ پ ل ـ لگ) پُل ء ، ژرگ ، پُل ء پَچ بیگ ، پُل ء شریگ ، گرو کنگ مشکیں چیزے ء کہ آپ ء گن ء پُل ایت گوات گیت۔
  مردم ء دیم ء پَچ پُلگ : بزاں چہ وَژدلی ء دیم ء روژنا بیگ ء شادانی ء سھرا بیگ۔
- **پَچ تَرگ :** (پَ چ + تَ رَ ـ رَگ) پَد تَرگ ، واتر کنگ ، واگشگ ، پدء تَرگ ، جاگہے رَوَگ ء رند چہ اودء پدء تَرگ ء آیگ ، پیرہ کنگ (۲) کم کنگ ، مال شیر ء جنگ ء "بلالی ھر چیت شیر جنت گُنگ ء پر کنان کنت پچ نہ تَرایت"
- **پَچ جَنگ :** (پَ چ + جَ ـ نگ) گُدء دژ چیں جاگہ کہ پچگ مربیت آنی ء پہ گُدء کاسں دزگ ء ھمدء دگہ ٹکرے گُد دوچگ ، ٹاسب یا مے رنگیں چیزے ھم پَچ جَنگ بیت۔
- **پُچ جَنگ :** (پُ چ + جَ ـ نگ) پہ چیزے پھک کنگ ء گوں پُچّ ء ٹکرے ء آں ء پھک کنگ۔ (۲) مردم ء پُچ جَنگ : بزاں پہ وتی کار ء کشگ ء کسے ء سا اڑایگ ء کلا یگ۔
- **پَچ دُرپشگ :** (پَ چ + دُ رَ پ ـ شگ) پچ دُرھگ ، پَدُرھگ ، گُروگ ، دُرپش کنگ پَچ گُروگ : چہ واب ء یک انا گہ آگاہ بیگ۔
- **پَچ دِرگ :** (پَ چ ـ دِرگ) گُدے یا دگہ چیزے ء یکپارگی دِرگ۔
- **پَچ دِرّگ :** (پَ چ + دِرّگ) گُدے یا دگہ انچیں چیزے ء یکپارگی دِرّگ
- **پُچ دِرّگ :** (پُ چ + دِرّگ) گُدء دِرّگ ، گُور ء گُداں دِرّگ ، گُنوک بیگ۔
- **پَچ دُرھگ :** (پَ چ + دُ ـ رَ ـ ھگ) پَدُرھگ ، پَچ گُروگ ، گُروگ ، چہ واب ء انا گہ آگاہ بیگ ، دُرپش کنگ۔
- **پَچ دِرّی :** (پَ چ + دِرّی) گُدانی دِرّگ ء کار بزاں گنوکی۔
- **پَچ دَیگ :** (پَ چ + دَ ـ یگ) پدرا کنگ ، سھرا کنگ ، تالان کنگ ، روژنا کنگ۔
  بو ء پَچ دَیگ : بو ء شنگ ء تالان کنگ یا بیگ ، بو ء زرگ۔

دردءِ تچ دیگ : دردءِ کم کمءِ زاھر بیگ۔ اگاں کسے دیریں داھے بجنت یاکہ جانگشیں کارے بکنت وانکہ آگرم اِنت اَئیءِ سماءَ بیت بلے زندءَ آئیءِ دستءِ پادانی دردمُچ گیج کنت ایشیءِ گوشت دردءِ تچ دیگ۔ ھمے رنگءَ کسے بدیں کارے بکنت پہ آئیءِ گوشت اَنت "زندءِ وت درداں تچ دنت" بزاں وتی کرتگیں کارانی بزءُ مُرتءَ بس اِیت۔

رنگءِ تچ دیگ : گُدے یادگہ انچیں چیزے کہ آئیءِ رنگ کور دیم اِنت بلے چہ شودگءِ رندیادگہ درمانیگے ءِ جنگءِ رند آئیءِ رنگ روژنا بیت۔

ھکءِ تچ دیگ : اگاں کسے بد زوراکی یے بکنت ءُ رندءَ آئیءِ جندءِ سرءِ دگہ کسے انچیں بدزوراکی یے بکنت یا آئیءِ چہ نزانگیں نیگے تاوانءُ بیرانی یے بہ رسیت گوشت اَنت "پلانیءِ وتی کردارانی ھک تچ دات اَنت"۔ یاکہ پلانیءِ ھک پلانیءَ تچ دات اَنت

(۲) پہ ھکءِ جوڑ کنگ : کہ کسیگ یادگہ انچیں ینگےُ گرسوچ اَنت ایشانی جریدگ بیگءِ رند آیانی کوندگءِ ھم گوشت اَنت پرچاکہ چوکہ کورءِ آلسءِ جیرءِ بنت، ھکءِ سکءِ اسپیت بیگءِ ھم گوشت اَنت یاکہ ماھورءُ آچارءِ کہ ھک رنگ دَئیت آئیءِ پہ جوانی رنگ گرگءِ اسپیت بیگ۔ (اِے تازیءِ "حق"ءَ اِنت، بلکہ بجار "ھک")۔

دپءِ تچ بیگ : کجام یک چیزےءِ پہ واھشت یا بےتاھیری وتی دپءِ تچ کنگ تاکہ دومی چیز آئیءِ تہءَ پہ آسانی پُترِت بکنت (بازمردم ایشیءِ "دپءِ تچ کنگ یا تچ لگوشگ"ءِ بزانتءِ کارمرد کن اَنت کہ رَد اِنت)۔

تچ رچگ : (پ۔ تچ + رچگ، پر چگ) : بیانگیں چیزےءِ تچ بیگءُ رچگ بندیک کہ بیانگءِ ڈِک گرتگ آئیءِ بدءِ گرھگءُ دراج بیگ یاکہ مُچ بیگ (بازجاگہءِ پہ دوئیں چیزءِ رچگءِ ھم کارمرد بیت)۔ تاب وانگیں چیزےءِ تابانی دراج بیگ۔

مرُمءِ تچ رچگ : بزاں وتی گُتاں بیمارگیں پہ بے تاھیری سرمءِ جنگ۔

گپءِ تچ رچگ : ستر بیگ، زاھر بیگ، پاشک بیگ۔

تچ روگ : (پ۔ تچ + روگ) پُراہ تر بیگ، پراھیءِ مستر بیگ۔ انچیں ریشءِ حست کہ آئیءِ کرّ پراہ تر بیان بیت یاکہ تریں گدرینءِ ھم انچوشیں پراہ بیان بیت گوشت اَنت "ریش تچ روگءَ اِنت" اگاں گُدےءِ سرءِ رنگ یادگہ انچیں چیزےءِ تک بکپ اِیت پہ نزانشکاریں رھبندءِ شودگءِ آئیءِ مستر بیگ۔

دردءِ تچ روگ : بزاں یکبرے یک جاگھےءِ دردکنگ پدءِ کم کمءِ گیشتر جاگہءِ گران کنگ۔

جہانی ٹُرتکءِ تچ روگ : روژنائیءِ چمءِ تُرتک نزکاینت نھاریءِ تچ رواَنت۔

تچ ریچگ : (پ۔ تچ + ریچگ) بیانگیں چیزےءِ انچوش کنگ کہ تچ بہ رچ اِیت۔ پُر ریچگ۔ تاب وانگیں یا پرستگیں سادیا بندیک یادگہ انچیں چیزےءِ تابانی کشگ۔

پچرگ : (پ۔ چ۔ رچ۔ رگ) تنزگ، مُچگءِ رچگ، کم کمءِ آپ دیگ یا آپ بیگ۔ پُروریں اولاکےءِ گوشتءِ چہ بازیں کربا گرد بنگءِ رچگءِ آپ بیگ کہ لاگر بیت۔

پچُڑ : (پ۔ چ۔ چُڑ) چمءِ تچ، ھما چم کہ تچ اِشس پہ اِنت۔

پچڑگ : (پ۔ چ۔ رچ۔ ڑگ) چمءِ تچ آرگ یا دیگ، پچیں بیگ۔

پچُڑو : (پ۔ چ۔ چُ۔ ڑو) ھما چم کہ ھروھدءِ تچ دنت، چُشیں چمءِ مجاج اِنت۔ پچُڑو چم۔

تچ شانگ : (پ۔ تچ۔ شا۔ نگ) تزآوردگیں چیزےءِ شھارگ، مُرگءِ بانزل وھدیکہ بشنگ تزآورنگءِ بنداَنت بال کنت تچ شان ایت اِشس مردم ھم اگاں لوٹ اِیت وتی دستاں تچ شان اِیت۔ پیشانگ۔

پچکاں پادی : (پ۔ چ۔ چُ۔ کاں + پا۔ دی) لیبے : گُدے ڈِکت کن اَنت کہ انیں دُ بہے پرءُ کن اَنت ھمے دُمبءِ ستڑکءِ کسانیں گگّےءِ ھم بند اَنت۔ ھمے گُمکءِ پادءِ دومیں مزنیں لنگکانی سُمءِ اَڑین اَنت، چاردستءُ پاد بنت چہ گُشتی

نیمگ ءَ پہ دیم ءَ بدءِ سرگوزی ءَ پہ پادشاہکسے ءَ دیئت۔

پیچ کنگ : (پ ِ چ + ک ۔ نگ) بندیں چیزے ءِ پیچ کنگ، مُھریں چیزے پیچ کنگ، رھاوگ کنگ۔

اولاک ءِ پیچ کنگ : بوجگ، اولاک ءِ چہ بستگیں جاگہ ءَ یا بندءَ بوجگ۔

بارءِ پیچ کنگ : باراں بوجگ چہ اولاک ءِ سرءَ یا کہ آیانی جندءَ۔

بالانی پیچ کنگ : مُرگ ءِ وتی بانزلانی پچ ءِ شانگ۔

بان ءِ پیچ کنگ : لوگ ءِ دپ ءِ پیچ کنگ۔

بندءِ پیچ کنگ : بستگیں چیزءِ بوجگ، بندیگیں مردم ءِ یلہ دیگ، دپ، کمر ءِ بوجگ۔

بندیک ءِ پیچ کنگ : سیب یا سیب رنگیں بندیکءِ یکشل ءِ چیک کنگ، گرنجیں بندیک ءِ بوجگ۔

بندیگ ءِ پیچ کنگ : بند ءُ کید گرتگیں مردم ءِ یلہ دیگ۔

مُکجیءِ پیچ کنگ : گُدے یا دگہ چیزے کہ آئی ءَ دگہ چیسترمان اِنت، بوجگ۔

پات ءِ پیچ کنگ : وریں پات کہ آئی یا دگہ چیزے مان ایشی ءِ دپ ءِ پیچ کنگ۔

پاتال ءِ پیچ کنگ : پاتالیں نگرءِ چیرگیجگ۔

پاتینک ءِ پیچ کنگ : گوتنگیں پات یا پات رنگیں چیزے پیش پیش کنگ، ملگورءِ پاتینک ءِ ذر ریچگ بزاں پیچ کنگ ءِ شنگ کنگ۔

پادءِ پیچ کنگ : تژگ، پیاوگ روگ یا گردگ، چہ بازیں بندگ یا کہ جتازیءَ دم بُرگ ءِ رند پیاوگ ءِ رَوگ یا گردگ، گوشت اِنت "بازیں بندگ ءِ دم بُرتگ جریں پادے پیچ کنیں" پاداں پیچ کنگ۔

پادانی پیچ کنگ : ھتاں پیچ کنگ، یک پادے ءَ چہ دومی ءَ دور دارگ۔

پگ ءِ پیچ کنگ : پگ ءِ کروجگ، بستگیں یا جگیں پگ ءِ پیچ ریچگ۔

پاندءِ پیچ کنگ : اُشترءِ پاندءِ بوجگ۔

پٹ ءِ پیچ کنگ : پڑءِ پیچ کنگ، پہ تچگ، راد ءَ وش کنگ کہ میدان پیچ ءَ بیت کہ ھچ چیز دیم پ ءَ آزیوک مبیت۔ پہ جنگ ءَ پڑءِ پیچ کنگ۔

پڑءِ پیچ کنگ : پٹ ءِ پیچ کنگ، پہ تچگ یا ذرک ءَ میدان ءَ۔

پھنات ءِ پیچ کنگ : کسے ءَ ھناں پہ لٹ یا مشت جنگ ءَ ژند کنگ، سک ژند ءُ بند کنگ۔

پیگ ءِ پیچ کنگ : چہ پیگ ءَ روغن جوڑ کنگ کہ آپ کنگ بیت ءُ ایر کنگ بیت کہ چیر روگی ءَ کار مروت، بتل : "دُنیا مات ھرزندءِ پیگ پچ نہ کنت" بزاں ھرزندءَ دُزءَ سوب نہ بیت۔

تگردءِ پیچ کنگ : تگردءِ چیرگیجگ۔

تل ءِ پیچ کنگ : تل ءِ لیٹینگ، ووتلیں چیزے ءِ تل ءِ لیٹینگ۔

تنک ءِ پیچ کنگ : پہ گوزگ ءَ تنکیں راھے پیچ کنگ۔

تھت ءِ پیچ کنگ : تھت ءِ روتانی ذر ریچگ۔

ٹامب ءِ پیچ کنگ : ھامامب کہ آئی ءَ ناد، شیرگ یا دگہ چیزے مان اِنت ءَ یلہ گرتگ یا مُھرانت آئی ءِ پیچ کنگ، بُسرءِ مُرگ یکشل ءِ پیچ کنگ۔

ٹنگ ءِ پیچ کنگ : یک ٹنگے کہ بُرج ءُ باج ءِ ھاکار بند گرتگ آئی ءِ رھادگ کنگ۔

ٹیلگاں تچ کنگ : چمّاں تچ کنگ بلے پہ زھرکنگی چوش گوشگ بیت ۔ "ٹیلگاں تچ بکن ءُ بچار۔" بزاں " زاناں تو کورے کہ ءُ گند ئے " ۔

جلّ ءِ تچ کنگ : ماھیگ ءُ گرگ ءِ جلّ ءِ دپ ءِ تچ کنگ ۔

جُلّ ءِ تچ کنگ : جُلّ ءِ چیر گیجگ ۔

جیگ ءِ تچ کنگ : کسے ءِ جیگ ءِ بوجگ ۔ مردینے پہ جنیں مچکے ءُ گندلاں روگ ءُ آئی ءِ چنیں ءِ سر کنگ ۔

چادر ءِ تچ کنگ : چادر ءِ چیر گیجگ پہ آئی ءِ سر ءِ تندگ ءُ یا کہ پہ چیزے ءِ مان کنگ ءُ ۔

چانکو ءِ تچ کنگ : چانکو ءِ دپ ءِ تچ کنگ ۔

چُکّ ءِ تچ کنگ : چُک ءِ سر کنگ ۔ چہ شیراں چُکّ ءِ سرکنگ بزاں چُکّ ءِ شیر ءِ میچینگ ءِ بند کنگ ۔ تنکیں چُکّ ءِ کُمشگ ءِ بندگ بوتگ بوجگ ۔

چمّانی تچ کنگ : بوتگ ءُ انگ ءِ بندیں چمّاں تچ کنگ ۔ وانینگ (ناوا نندگیں مردم چوکوراِنت ءُ وتنگیں چوکہ چم تچ ءُ) کسے زانتکار یا بے رھبند اِنت آئی ءِ زانتکار کنگ ءُ رھبند ءِ پُر بنگ ۔ کسے ءِ چہ راستیں چیز ءِ راستیں گپ ءِ زانتکار کنگ ۔ چہ نازراھی ءِ لوک وشش بیگ ۔

چمّاں تچ کنگ : چیزے ءِ پہ شدّی یا پہ ھیرانی چارگ ۔ وانینگ (بچار " چمّانی تچ کنگ ") ۔

دان ءِ تچ کنگ : پہ تاپ ءِ دیگ داناں تگرد یا دگہ چیزے ءِ سر ءِ تچ کنگ بزاں شنگ شنگ کنگ ۔

دپ ءِ تچ کنگ : پہ جنگ ءِ داوا ءِ کوتارءُ جاک کنگ ، پہ زھر ءِ جاک گپ جنگ ۔ لوگ ءِ دپ یا دگہ انچیں چیزے کہ دپیگ ئے پر اِنت آئی ءِ تچ کنگ ۔ ناہ ءِ دپ ءِ میزگ یا دگہ انچیں وَرپلے ءِ دپ ءِ تچ کنگ ۔ ریش ءِ دپ ءِ تچ کنگ بزاں انچیں ریشے کہ ترک اِنگ بلے دپ ئے کسان اِنت کہ پد ءِ بند بیت پہ شوھن یاگوں دگہ انچیں چیزے ایشی ءِ دپ ءِ چوتگ ءِ تچ کنگ ۔

دربراہ ءِ تچ کنگ : پہ وانینگ ءِ ھاترءِ دربراہ ءِ جنگیج کنگ ۔

دروازگ ءِ تچ کنگ : بندیں دروازگ ءِ تچ کنگ ءُ رھادگ کنگ ۔

دستاں تچ کنگ : بندگیں دستاں بوجگ ۔ امبازاں تچ کنگ کسے ءِ ماں امبازاں گرگ ءُ ۔

دُکان ءِ تچ کنگ : نوکیں دُکانے ءِ بنگیج کنگ ۔ دُکان ءِ دروازگ ءِ تچ کنگ پہ سوداگری ءُ ۔

دِل ءِ زنگاں تچ کنگ : گوش اِنت ترپشی دِل ءِ زنگاں تچ کنت بزاں دِل ءِ روپ اِیت ۔ مجندرءِ ایشی ءِ کارلاپ ءِ سر ءِ کپ اِیت بلے بلوچ دِل گوش اِنت ۔

دلوت ءِ تچ کنگ : دلوت ءِ چہ بند ءِ بوجگ ۔ کائیگراں چہ نگار یا ھرن ءِ بوجگ ۔

دوچ ءِ تچ کنگ : دوچ ءِ دَر بیجگ ۔

دیم ءِ تچ کنگ : جنیں جِنک ءِ دیم ءِ تچ کنگ بزاں سیر دیگ پر چاکر جنیں دانکہ سیر نہ کنت پہ آئی ءِ سیر گوتگیں جنینانی دیوان ءِ نندگ ءُ آیانی گپ ءِ گوشدارگ جوان منگ نہ بیت ءُ ھمے رنگ ءِ رستگیں جنک درآمداں بلّی وتی جند ءِ لوگی مردینانی دیم ءِ پہ آزاتی کپت نہ کنت ۔

دُکت ءِ تچ کنگ : مزنیں دروازگ ءِ تچ کنگ ۔ گرنچ ءِ تچ کنگ بزاں بوجگ

ڈل تچ کنگ یا ڈل ءِ تچ کنگ : میلک ءُ کلوٹ یا کرکیں زمین ءِ سر ءِ ڈل ریجگ ءُ پتن کنگ کہ ھر چیزے ایشانی سر ءِ تاپ ءِ بدے ھاکیں مہ بیت ۔ یا کہ پہ اے ھاترءِ کہ میلک ءِ ھاک پاد مئیت ۔

ڈورءِ پچ کنگ : تیاب کرءِ ھماجاگہ کہ ھورءِ آپ کپیت ءُ زمین ءِ ءُ دریاءِ روت پدءَ ھمے دریا کہ پُرءَ کپیت ھمے ڈورءِ سوریں آپ کپیت باز ترءَ ھمے ڈورءِ دپ بند بیت کہ آپ گھءَ ایت گُڈا ھمیشی ءِ دپ ءَ پہ کوڑال جہ اَنت ءُ پچ کن اَنت کہ آپ بروت۔

راہ ءِ پچ کنگ : پہ کسے ءِ گوزگ ءَ راہ ءِ یلہ دیگ، چہ راہ ءَ یکیز کنگ کہ کسے بگوزایت۔ پہ ھر چیزے ءِ گوزگ یا گوازینگ۔

روتاں پچ کنگ : مردم ءِ روتانی پچ کنگ بزاں روتانی کارمرد کنگ کہ دست بئیت لاپ ءِ برج ایت نماں ناڈراھیا ھال دربانکاراتی رھبندءِ لاپ ءِ تہ ءَ پہ ٹنگ ءَ ابتر درمان بالائیگ کہ روتانی تہ ءِ رواَنت کہ چہ لھتیں دمان ءَ رندءَ ھمے درمان روتاں شود اَنت ءُ پدءَ درکاینت۔ گرمیں چیزے یا درمانے وارگ کہ روتاں لھم بکنت۔

روتانی پچ کنگ : بچار ” روتاں پچ کنگ “۔

روگن پچ کنگ : ھیمگ ءِ گراینگ ءُ روگن کنگ۔

ریک پچ کنگ : زمینے ءِ سرءَ ریک آرگ ءُ ریچگ ءُ دیاں انچوش پتن کنگ کہ زمین ءِ بپوشش اَنت۔

سادءِ پچ کنگ : تُرسنگیں سادءِ تریچگ یا کہ بستگیں ءِ بوجگ۔

ساکول ءِ پچ کنگ : ساکول پچ کنگ : تاب داتگیں ساکول ءِ تاباں کشگ یا کہ بستگیں ساکول ءِ پچ کنگ۔

سرءِ پچ کنگ : پہ سنگ یا کہ لٹ یا گوں دگہ چیزے ءَ کسے ءِ سرءِ پروشگ۔ بستگیں یا تُرسنگیں ساد۔ سندل یا ساکول یا دگہ انچیں چیزے ءِ سرءِ بوجگ یا تریچگ۔ چنیں ءُ وتی تُرنگیں سرءِ میدانی دَرّیچگ۔ ڈوگ یا بان ءِ سرءِ پچ کنگ پہ ٹوک کنگ ءِ یا دگہ مرادے ءِ۔

سندل ءِ پچ کنگ : تاب داتگیں سندل ءِ تاباں کشگ یا کہ بستگیں سندل ءِ بوجگ۔

شلوار ءِ پچ کنگ : آنجگ ءِ بوجگ۔

شنگجاہ ءِ پچ کنگ : ٹوکیں شنگجاھے ءِ پچ کنگ بزاں ٹوک مُنجیگ کنگ۔

شیراں پچ کنگ : ٹنگ ءَ چہ شیراں سَرکنگ بزاں شیرءِ میچینگ ءِ بندکنگ۔

کار ءِ پچ کنگ : ٹوکیں کارے ءِ منجیگ کنگ یا کہ بندکرتگیں کارءِ پدءَ شروع کنگ۔

کارجاہ ءِ پچ کنگ : ٹوکیں کارجاھے یا کہ بندکرتگیں کارجاھے ءِ پدءَ مُنجیگ کنگ۔

کارگس ءِ پچ کنگ : ٹوکیں کارگس یا کہ بندکرتگیں ءِ پدءَ مُنجیگ کنگ۔

کنبرءِ پچ کنگ : مروگ ءِ مانش ءُ کونڈگ ءِ دَرجنگ۔

کتاب ءِ پچ کنگ : پہ وانگ ءِ، پہ ٹِپ ءِ ٹاکی کہ ناڈراہ ءِ ناڈراھی ءِ بارہ ءَ زانتکارءُ درمان دارگ ءِ سوج ءِ ھاترءَ پہ بھت ءِ چارگ ءِ۔

گُٹ ءِ پچ کنگ : پہ چیزے ءِ مان کنگ ءَ بلے ھماوھدی کہ چیزے مُن ءَ ایر کنگ بیت ءُ چرش گیشتر چنیں ءِ گُٹ بیت۔ پہ مردیں ءِ گُٹ ءَ ” وارگ ءِ گوش اَنت ءِ گُٹ ءَ بدار کہ سیرے دان ترا دیاں “۔

گِچ ءِ پچ کنگ : دربیں گچ کہ ھرءِ پرءِ کن اَنت کہ آئی ءِ دپ آئی ءِ جندءِ ڈراھی ءِ اِنت پہ دَروَرءَ جاک گپتیں مردم ءُ گوش اَنت۔ ” وتی گچ ءَ پچ مکن “۔ بزاں دپ ءَ پہ جاک ءُ جھل ءُ کوکارءَ پچ مکن۔

کِشک ءِ پچ کنگ : بچار ” راہ ءِ پچ کنگ “۔

گُل ءِ پچ کنگ : ڈوگ ءِ پچ کنگ، پہ کسے ءِ وشّاتک ءُ پیشوازی ءَ ڈوگ ءِ سمبھینگ ءُ آئی ءِ رھچاری ءُ نندگ کہ بئیت۔ پہ ساونگ ءِ کہ تھت ءِ زرگ ءِ شپ ءَ یکبرے دمیار دروازگ ءَ بندکنت کہ وتی داد ءَ چہ ساونگ ءَ بگیپت۔

کلات ءِ تچ کنگ : کلات ءِ گِرگ ، پہ جنگ کلات ءِ دروازگاں پُترگ ءُ کلات ءَ گِرگ . (اے گالبند سک کم کارمرد کنگ بیت)

گام ءِ تچ کنگ : پہ پادے تچک کنگ بزاں پادگ ءُ پادجنگ ءُ تژگ .

گُٹ ءِ تچ کنگ : چہ بازیں گپ جنگ یا چہ پٹ انک ءَ یا کہ چہ کیشیں سوت جنگ ءَ گُٹ کہ تھریت پہ گرمیں آپ ءِ ورگ یاکہ پہ دگہ درمانے گُٹ ءِ تچ کنگ ءِ تھد کنگ . سک کوکار کنگ ، مُنگ ءِ تچ کنگ ، جاک ءُ جلّ کنگ .

گُرنچ ءِ تچ کنگ : بستگیں گُرنچ ءِ بوجگ ، ساد ءُ بندیک یاکہ گُدے ءِ سرءَ بستگیں چیزے ءِ بوجگ .

گُٹک ءِ تچ کنگ : ساد ، بندیک یا دگہ انچیں گرنچ وانگیں چیزے ءِ ڈک ءِ بوجگ .

گِل ءِ تچ کنگ : پہ زہیں یا بان سرءِ رودنگ پہ گِلماں یا دست گِل ءُ پتن کنگ .

گنج ءِ تچ کنگ : ھزانہ ءِ تچ کنگ ، زرامبار ءِ تچ کنگ گیشتر بھرءُ بانگ ءُ ھرات ءَ .

گندل ءِ تچ کنگ یاکہ گندلاں تچ کنگ : پتانگیں نپاداں پہ دپگ ءِ ھاتر ءِ تچ کنگ . بستگیں گندلاں بوجگ .

گوشاں تچ کنگ : پشتری گوشدارگ ، گیشتر پہ زھرکنگ یا بھار گوشگ بیت "گوشاں تچ کن ءُ گوشدار !" .

گوکاں تچ کنگ : ھماگوک کہ پہ ڈگار ءِ کار ءَ ننگار یا ھرن یا دگہ چیزے ءِ بستگ انت آیانی بوجگ بزاں کار ءِ بند کنگ .

لاپ ءِ تچ کنگ : پہ درمان یا دگہ رنگے انچوش کنگ کہ لاپ ءِ رچ ایت .

لچ یا لچانی تچ کنگ : بارانی لچاں بوجگ یاکہ لچانی جند ءِ بوجگ کہ چیزے مان اِشی ءِ بیت .

لنگانی تچ کنگ : ھٹانی تچ کنگ .

ماھور ءِ تچ کنگ : پہ تاپ ءَ دیگ یاکہ کوھنیں ماھور ءِ گرنچانی بوجگ کہ چیرداناں پہ دگہ رنگے کارمرد کنگ .

ناہ ءِ تچ کنگ : ناد ءِ دپ ءِ تُرگ .

نشپیل ءِ تچ کنگ : آنچگ ءِ بوجگ .

مُنگ ءِ تچ کنگ : مُچک ءِ دسبند ءُ بندوکاں بوجگ . چہ شیراں سرکنگ .

وانگی ءِ تچ کنگ : کتاب ءِ تچ کنگ پہ وانگ ءَ پہ بھت ءِ چارگ یاکہ پہ ٹکناک ءُ درمان وارگ ءَ .

وتگُش ءِ تچ کنگ : پہ گوشدارگ ءَ وتگُش بزاں ریڈیو ءِ بوجگ .

ھاک ءِ تچ کنگ : پہ کڈ ءُ کلونڈی زہین ءِ ھملسرن کنگ ھاک رچگ ءُ تچ کنگ ءُ مرزگ .

ھٹاں یا ھٹانی تچ کنگ : انچوش اوشتگ کہ یک پادے چہ دومی ءَ دورتریں ھد ءَ شھارگ .

- **پُچکُون :** (پُ چ ۔ کُ وْ ۔ ن) شھبتی مردین کہ جنین ھیل ءُ آدت انت کہ ھرڈولاں ناچ کنت ، جنیتو ، بگاؤ ، بگا .

- **پَچگ :** (پَ ۔ چ گ) آمگیں چیزے ءِ آس ءِ تہ ءَ پھتو کنگ انچوش کہ نگن ، ماھیگ ، گوشت پچگ . نیبگ ءِ رسگ ، پھتو بیگ .

- **پُچگ :** (پُ چ ۔ چ گ) جوکہ تزیں تچ ءِ بیگ . آپ دیگ انچوش کہ ریش ءِ آپ دیگ . میتگ . نمبگ بزاں نمب بیگ چہ یک چیزے ءَ نمب ءِ درآیگ ءُ وتی کرّ ءُ گوراں نمبین کنگ . جبر ءِ پُچگ ، گُد ءِ پُچگ .

- **پُچگ :** (پُ ۔ چ ۔ گ) انچوش ڈک ڈک ءَ دوچگ کہ سرجیں دونگیں چیزءُ ھمے ڈک ماں بوشگ انت . پہ ساد گیں رنگ مَرا سچاکے ءِ دوچگ ءِ ھم گوشگ انت . ماپوشگ : انچوش کہ جمپراں آزمان تچ اتگ . گُدے ءِ دوچاں پہ ناآشنائی ءُ کرزگی دوچگ ءِ ھم گوشگ انت . " دوچ پُچگ "

- **پچگرگ :** (پَ چِ ۔ گَ ۔ رَگ ۔) رَنگ ۔ چہ کسے ءَ چیزے پہ زور یا پہ وشّی برگ ۔ چہ کسے ءِ چیزے لُٹگ ءُ زیرگ ، پچگرگ ۔
- **پچگڑگ :** (پَ چِ ۔ گُ ۔ ڑَگ ۔) گڑوگ ، پدّرھگ ، تیچ دُرھگ ، دُرپش کنگ ، پہ بے ترانگی ءَ چہ کُجام یک ہیموئے ءَ گڑگ ۔
- **پچگوج :** (پَ چِ ۔ گَ ۔ وَج ۔) تیچ گُرتگیں ءُ گُرتلگیں بزاں یک چیزے متچ متچ کنگ ، پچگوج کنگ ، سَکّ زَند ءَ زُولی ، سَکّ ڑَپ اِنگ ءُ ژامبلینگیں
- **پچلاشگ :** (پَ چِ ۔ لَ ۔ گَ ۔ شَگ) چہ چیزے ءِ سرءَ شترگ ءُ کپگ ، درلُشگ ۔
- **پچلگوشگ :** (پَ چِ ۔ لَ ۔ گَ وُ ۔ شَگ) اچوشش کنگ کہ چیچ بہ لگّش ایت ۔ پوش انگیں پوشش یا پوست ءِ لگوشگ ، پدءَ لگوشگ ۔ درلگوشگ ۔
- **پچنگ :** (پُ ۔ چِ ۔ نَگ) درتگیں گدءِ ھمے وڑءَ شُرتگ یا درچگ بلے اے کار مرد گُرتگیں گُوھنیں گدّے کہ پہ رتگ گُرشگ بیت ۔ پہ لوکیں ءَ کرپشک ءُ شلوار یا دگہ چیزے جوڑ کنگ بیگ ءَ انت "شُرتگ" گُرشگ بیت ۔
- **پچوک :** (پُ چِ ۔ چُ ۔ ڈُک) ریش ءِ زاتے کہ گیتنر باز پیپشک ءِ رنگ ءَ یکجا در بیچ ایت کہ چہ ایشاں عروھد آپ چپت ایت ءُ وتی کرءِ گوراں تمبیں کنت کہ ھمے نبیں جاگھاں دگہ پیپشک در کیت ۔
- **پچے :** (پَ ۔ چِ ے) پرچا ، پہ چہ ہیموں ءَ ۔ پچی ۔
- **پچی :** (پَ ۔ چِ ی) بچار " پچے " ۔
- **پچّی :** (پَ چَ ۔ چِ ی) ھماکہ پچّ ئے پہ اِنت ۔ ★
- **پچّی :** (پِ چَ ۔ چِ ی) ھماکہ یک کس ءَ چمے پچ انت ۔ ★
- **پُچّی :** (پُ چَ ۔ چِ ی) بوجیگ ءُ آچارءِ بارگ تریں سرکہ جامپ انگیں آچارءِ مُرز تریں بھراِنت کہ پلمن ءُ ھم مُرز تریں بھراِنت اے پہ سے گوشی آچارءَ انت ۔ (۲) ھماکہ گوں پچ ءَ شیادی کنت ۔ پچی مکن ۔ بتل : "پاگ پروکہ ءُ پچی ھشکیں ملگ ءُ ھچی" ۔
- **پُچین :** (پُ ۔ چِ ے ۔ نَ) پچینگ ، پچینگ ءِ کار ۔ تیچ ءُ پچین : تیچ جنگ ءُ پچینگ : "گوھنیں پشک شلوار یا دگہ چیزے ءَ تیچ ءُ پچین کنگ" ۔ بتل : "تیچ پہ پچین نرک نہ بیت" ۔
- **پَد :** (پَ دْ) گلت بزاں پادءِ پیتنرءِ بگر وانگہ ڈراج تریں لنکک ءِ سرءَ ، لگت ءِ نشان ءُ ٹپ کہ زمین ءِ سرءَ پشت کپ ایت ۔ (۲) پدے آپ ، پہ آپ ءِ ماں ڈگاراں بھرءُ بانگ ءَ ، تاسے آپ ۔ (۳) زند ، پشت ، گڈسر ، (۴) پدجیگ دیم ءِ نیمگ ءِ بھر (۵) مرگ ءِ یک برے گوازگ ، یک پدے گوشش انت ، من دو پد گوازینگ ۔ (۶) پہ ڈگاراں حاک ءُ بوج ءُ سمات ءِ ھریک رندے آرگ ءَ ھم ، پدے ، گوشش انت ۔ (۷) ھر چیزے ءِ کپ ءُ نشان ۔
- **پدا :** (پَ ۔ دَا) ندر ، کولیگ ، شنک ، خیرات ، سدکہ ، جاگرد ، [تازی : فدا]
- **پدانک :** (پَ ۔ دَا ۔ نَک) بچار " پدیانک " ۔
- **پدبند :** (پَ دْ ۔ بَ نْ ۔ دْ) پدی نیمگ ءَ یا گُشتی نیمگ ءِ بستگیں بند ۔ جوڑ ءِ پدبند : جوڑ ءِ ھما پستیں بند کہ پادءِ پینٹرءِ پر ترینگ ءُ گُتا ءَ مانشگ ءَ اڑینگ بیت ۔
- **پدترگ :** (پَ دْ ۔ تَ رَ ۔ رَگ) پیترگ ، پیچ ترگ ۔ واتر کنگ ، پدءَ ترگ ءُ روگ ، واگشت کنگ ، واگشگ ، پہ جاگھے ءَ روگ ءَ رند پدءَ آیگ ۔ بچار " تیچ ترگ " ۔
- **پدجنگ :** (پَ دْ ۔ جَ ۔ نَگ) کاریں چیزے ءِ شوھاز کنگ ۔ کسے ءَ پہ بدل واگمیں یا کسے ءِ کرءَ میار گُرتگیں چیزے ءِ جُست

کنگ ءِ لوٹگ۔

پدچنڈگ : (پ َ دْ۔ چ َ نْ۔ ڈگ) چیزے ءَ اَنچوش چنڈگ کہ پدی نیمگ ءَ بکپ ایت۔ تچ ذرھگ۔

پدوارگ : (پ َ دْ۔ وا۔ رَگ) لے گالبندءِ رنگ ءَ "پدءِ دارگ یا پدءِ دارگ" لوٹ ایت۔

پدءِ دارگ : رندءِ دارگ، وت ءَ رندءِ دارگ، وت ءِ پُشت ءَ دارگ۔

پدءِ دارگ : کسے ءِ رندءِ دارگ بزاں ھر جاگھے کہ آ روت آئی ءِ رندءِ روگ، رندگیری کنگ۔

پدریگ : (پ َ دْ۔ دَ۔ یگ) بچار "تچ ریگ"۔

پدَر : (پ َ دْ۔ دَر) زاھر۔ سھرا۔ پدرا۔ پدرا۔ چیزے گندگ ءَ بیت، ھماکہ چیرءِ توان نہ اِنت۔

پدُر : (پ َ دْ۔ دُر) اگاں دو جنک دُرگوشاں بنت گڑا جل ءِ دُرّاں "دیم دُرّ" گُڑ شرا اَنت ءُ بُرز میگاں "پدُر"۔

پدرا : (پ َ دْ۔ رَا) پدرا۔ زاھر، سھرا۔ چیزے کہ توان ءُ چیر نہ اِنت۔

پدّرا : (پ َ دْ۔ دْ۔ رَا) پدر، پدرا۔ زاھر، سھرا۔ ھماکہ چیرءُ اَندیم نہ اِنت۔

پدرپشگ : (پ َ دْ۔ دْ۔ رَپ۔ شگ) پدرھگ، تچ گُرگ۔ تچ لرزگ۔

پدرد : (پ َ۔ دَر۔ دْ) ھماکہ آئی ءَ درد بیت، بہ توار اِنت، دردبنگ ءِ جبند، دردگیں، ھماکہ درد ءُ پُر اَنت۔ کسے کپ ایت پدرد بیت، پہ گم ءُ رنج یا کسے ءِ بیران ءُ تاوان ءَ ھم مردم پدرد بیت۔ اَپسوزیگ، بژنیگ۔

پدرشپگ : (پ َدْ۔ دْ۔ رَشْ۔ پگ) بچار "پدرپشگ"۔

پدرند : (پ َ دْ۔ رَنْ دْ) رندءِ پُشت کپتگیں نشان ءُ پد۔

پدروگ : (پَدْ۔ رَوگ) پُشت روگ، پدءِ روگ، کم کنگ، سُست بیگ۔

پدرھگ : (پَدْ۔ دْ۔ رَھگ) تچ ذرھگ، تچ گُروگ، ذرپش کنگ، تچ لرزگ، چہ واب ءِ یک اناگت ءَ آگاہ بیگ۔

پدرھینگ : (پَدْ۔ دْ۔ رَ۔ ھے۔ نگ) تچ ذرھینگ، گُرینگ، تچ لرزینگ۔ اَنچوش کنگ کہ کسے "تچ بہ ذرہ ایت"۔

پُدک : (پ ُ۔ دُک) کسانیں پد۔ کسانیں نشتگ ءُ قیت۔ پُدک جنگ : کلوٹ ءِ ٹکٹ کپگ بزاں سکیں کسانیں ٹکٹ کپگ، گُرش اَنت پلانی ءِ رنج ءَ پُدک جنگ۔ بزاں توکی ھیلتے ایرتیں ٹکٹ ءِ کپنگ۔ رنج یکبرے پُدک جنت پدءِ ٹکٹ کپ ایت رندءَ ذرباتج بیت۔ چدءُ رند سیر وربیت گڑا "ناہ" کہ چدا رند بُرگی" بیت۔

پدکا : (پ َ دْ۔ کا) پُشتکا، پہ پد بزاں پہ پُشت۔ چہ پُشت ءَ، پدوَئی۔

پدکانگ : (پ َ دْ۔ کا۔ نگ) ھماکانگ کہ گاتُمانی ھدءَ اِنت کہ چہ بوجیگ ءِ مستریں کانگاں یکے۔

پدکائی : (پ َ۔ دْ۔ کا۔ ئی) پدوئی۔ پُشتکائی۔ چہ پُشتی نیمگ ءَ۔

پدکپگ : (پ َ دْ۔ کَ۔ پگ) پُشت کپگ، رند کپگ، کلوٹ ءِ ٹکٹ کپگ، نشان بیگ چیزے ءِ یک جاگھے ءَ رسگ اِک : "ئی اود ءَ الشی ءِ پدکپتگ" بزاں نی شت ءُ آئی کنت۔

پدکشگ : (پَدْ۔ کَشْ۔ شگ) پُشت کشگ۔ رند کشگ، رندءِ دارگ۔

پدکنزگ : (پَدْ۔ کِنْ۔ زگ) پُشت ءِ کنزگ، پدءِ کشگ، بے دل بیگ، دل ءِ نامرد بیگ۔

پدکنگ : (پ َ دْ۔ کَ۔ نگ) کورءِ ھارءِ آپ ءِ کم بیگ بزاں ھارءِ ایرماد بیگ۔ بُرز تریں جاگھاں کہ آپ ءِ وت ءَ رسینگ آپ ءِ کم بیگ ءُ آئی ءِ نشان یا پدءِ زاھر بیگ۔ دریاءِ بیل کہ جنت ءُ دیم پہ آلاڑ ءَ دنت الشی ءِ ھم پدکنگ گُرش اَنت کہ آلاڑ ءُ ھیچ اِنت۔ شتگیں یا لکت اتگیں مردمے یا دلوت ءُ اولاکے ءِ پدءِ چاران کنگ، پہ چیزے ءِ ودارجی ءِ زانگ ءَ آئی ءِ

ذراجی ءِ پدکنگ، پہ پدماپ کنگ۔ جُست ءُ پدکنگ : بزاں جُست ءُ پُرس کنگ۔

پدگ : (پَ ۔ دَگ) بچار "پدیانگ"۔

پدگر : (پَد ۔ گَ ۔ ر) ھما مردم کہ مردم ءِ یاک دلوت یا اولاک ءِ پداں پجّاہ کار ایت کہ دُزّ ءِ در گیجگ ءِ یا گاریں دلوت ءُ اولاکءِ شوھاز ءِ آنیءِ پداں گران کنت ءُ آنیءِ در گیج ایت۔

پدگرگ : (پَد ۔ گِ ۔ رَگ) دُزّ یا گاریں یا دُزّ ءِ تُگیں دلوت یا اولاک ءِ پدانی نشاناں گران کنگ ءُ آنی ءِ در گیجگ ءِ جُهد کنگ۔ کسے ءِ پداں گرگ بزاں آنی ءِ رندگیری کنگ۔

پُدگی : (پُ ۔ دَ ۔ گی) پدیانگی، پدانگی۔ ھماکہ گوں پدگ۔ پدانگ یا پدیانگ ءِ شیادی کنت۔ پادگی بزاں ھماکہ پادگ ءِ پرانت۔

پدمانگ : (پَد ۔ ما ۔ نَگ) پُشت کپگ، رند ءِ پُشت کپگ۔

پدّو : (پَدْ ۔ دَو) بچار "پندول"۔

پُدوم : (پُ ۔ دُوم) پومُڑ، پس ءُ میش ءِ ولڈ۔

پُدّوم : (پُدْ ۔ دُو ۔ م) یکّلار یا دگہ انچیں دریائی اولاک ءِ پہ اولیگ یاک اِنجل انچو شش کنگ کہ پُدکا یا دِیمکا بزاں پُشتکا بروت۔ پُدّوم کنگ۔

پَدوند : (پَ ۔ دَ ۔ وَن ۔ د) ھما گال کہ دگہ گالانی گُڈ سرءَ ھور کنگ ءُ دو گالی گال جوڑ کنگ بیت۔ اک : بر ، ین ، گر ، مال "دلبر، شتریں، ماھگر" ءِ اگاں انچیں گال دگہ گالانی مَنیگیج ءِ کایت آیاں "سرَوند" گوش انت اک : "پُشت ، ھم ، بسر ، پد" اں پشام ، ھمبند ، سرِجگ ، پڈرھگ" ءِ۔

پدوئی : (پَ ۔ دُو ۔ ئی) پُدکائی پُشتکائی، "پدوئی پہ آیگ" بزاں جاگھے روگ پہ اودءَ نہ رسگ یا رسگءِ طل ءُ مچّیءَ بیگ ءُ پدءِ آیگ۔

پدی : (پَ ۔ دِی) رندی، پُشتی ، حلاس، بگّواہ، گُڈّ اِنچیں۔

پدیانگ : (پَد ۔ یا ۔ نَگ) جہ جنگ، دار یاکہ پہ ھبو یا آسی جوڑ کنگیں ھادانگ ءُ انگ ءُ بُرزیں جیزءِ کہ ھیشی ءِ سر کپان ءِ ماں ءِ سرءَ رو انت۔

پدی دُوتمگ : (پَدِی ۔ دُو ۔ م ۔ تَمَگ) چم ءِ ھما دُوتمگ کہ سرءَ تمش ءِ نمگ ءِ انت، پدی دُوتمگ۔

پدی دیمگ : (پَدِی ۔ دِی ۔ م ۔ مَگ) بچار "پدی دُوتمگ"۔

پدیگ : (پَ ۔ دِی ۔ گ) پدی، حلاس، گُڈّ اِنچیں، گوستگیں، پیشی مردم، مُرتگیں مردم۔

پڈیگ : (پَ ڈ ۔ ڈیگ) بچار "تَچ دیگ"۔

پدینگ : (پَ ۔ دِے ۔ ن ۔ گ) ھنچیں کتیں جیز کہ ھیلتے رزاں ءِ دیم ءِ تُرتُرت بکنت ءُ بس۔ کدءِ نشانی، سکّیں کتیں جیزے۔

پَڈّ : (پَ ۔ ڈّ) ھرباں مُرگے ءِ کسابیں مچّت۔ جیک ءِ کسانیں مچّک، پہ تَرّدری ھرکسانیں مچّت۔

پِڈّ : (پِ ۔ ڈّ) گوش ءِ پِڈّ : بزاں چلنک یاکہ دُرجاہ۔ بچار "ناکدیم" 209

پوتنز ءِ پِڈّ : بزاں مُلوہ جاہ۔

بیش ءِ پِڈّ : پہ داز ءِ پیشانی ناکانی لچک ءُ ھملسوں کنگ ءَ آیانی ھر دوکنداں بارگ بارگ ڈنکے کن انت، بارگیں ٹال جنت ھمیشاں پِڈّ گوش انت۔

لاپ ءِ پڈ : بزاں لاپ ءِ سرُبری نیمگ۔

- **پڈّا :** (پَ۔ ڈّ۔ ڈّا) اَڈ ، جنجال ، بلیڈّی ، بِنہ [لے گال درآمدت]
- **پڈّل :** (پَ۔ ڈّ۔ ڈّل) تگردی ءُ وگ ءِ تگردانی ھماکرّ ءُ دامن کہ زہین ءِ سرءَ رس اِنگ اَنت ۔ گرماگ ءَ پڈّل لانچگ بنت کہ گوات کیت۔
- **پڈکش :** (پَ ڈّ۔ ڈّ۔ کش) لاپ کشّ بزاں ھما ساوڑ کہ اَسپ ءِ یک سرے پاردیم ءِ بستگ ءُ دومی سرگوں تنگ ءِ بستگ کہ لاپ ءِ ڈراجی ءِ بیت۔
- **پڈّنی :** (پَ ڈّ۔ ڈّ۔ نی) کسانیں ماھیگے۔ ایشی ءِ یک زاتے ءَ گور پڈّنی گوش اَنت (بچار بُت)
- **پڈّیوار :** (پَ۔ڈّی۔ وار) یک دوچے ءِ نام اِنت ، پڈّیواں۔ بچار "پڑّیوار"
- **پڈّیوال :** (پَ۔ ڈّی۔ وال) بچار "پڈّیوار"۔

- **پَر :** (پَ۔ ر) پہ واستءَ ، اک : پہ من ، پہ آئی ءَ ، (۲) سَر ، سَرءِ اک : پلان چیز پلانی ءَ پہ چیاں زُرت یا ایشی ءِ لوگ پہ سر ءِ زُرت یاک پہ دستاں زیرگ (۳) بازل ، مُرگ ءِ بازل (۴) شہ رنگی ، روژنائی ، ترپناکی (۵) باج بروک ، گیش بیوک

(FLAG-TAIL ANCHOVY)

کد: ۱۲ س م داں ۱۵ س م

(INDIAN ANCHOVY)

کد : ۱۵ س م داں ۲۰ س م

پڈّنی

گوش ءِ پڈّ

سان ءِ شوکت (۶) دَردَر ، گونگ ، چِرک۔

- **پَر :** (پ۔ ر) سَر ، سَرءِ (۲) گیش (۳) گالانی بنگیج ءِ کیت آبانی بزانت ءَ یاک زوراک ترکنت یاک مَٹ ، گالبندانی تہ ءَ بچارے۔
- **پُر :** (پُ۔ ر) سارتیں جل ، پُرءِ ھاک یا ھاک ءِ پُرّ : بزاں ہچ یاک پہ بیکارءَ بے سبیتیں مردم ءَ گوش اَنت۔
  (۲) پُرگ ءِ کار، بزاں بال کنگ ءِ کار۔
- **پَرّ :** (پَ رّ) تُش تُش ، ایرت ایرت ، ریزگ ریزگ ، پُترّوشگ پُترّوشگ۔
  " حیاتی پَرّ آرگ" ۔ تُھلیں چیزے ءِ تھی نیمگ ءِ گڈّی ھدّ۔
- **پُرّ :** (پُ۔ رّ) ھماکہ ھورک نہ اِنت ھالیگ نہ اِنت ، کاشیگ چہ آپ ءَ پُرّ اِنت " بزاں ھمنچک آپ ءِ تہ ءَ مان اِنت کہ دگہ نہ دارایت (۲) مُست ، گواتیگ ءُ دمال ءَ "پُرّ" بنت (۳) ءَ گُڈّی یا نہ گُڈّی لیب ءَ "پُرّ" ، جنگ بزاں وقی جت ءَ گُڈّی گُڈّی یک رَء کنگ (۴) پُرگ ءِ کسانیں ءُ گونڈیں بال کنگ ءِ توار (۵) پہ دَم ءُ چوپ چیزے "پُرّ" کنگ ۔ کسے ءِ گوات ءَ ایرگیجگ ، کسے ءَ پہ دگرے ءِ بدی ءَ سکّیں ویگ ءُ سرینگ "پُرّ" کنگ (۶) پُرّ گرگ : ڈگار ءِ پُرّ بند کنگ بزاں چہ آپ ءَ پُرّ کنگ ءِ کارءَ زہرگرگ۔
- **پُرّاپ :** (پُ رّ۔ راپ) ورنائیں مادگیں اُشتر یا گوک (نریں ورنائیں اُشتر ءِ کواٹ یا کوانٹ ءُ گوک ءِ ٹاب گوش اَنت) (۲) چہ آپ ءَ پُرّ (۳) ھمانیگ کہ پیاپ ءُ تازگ ءُ رس اِنگ ۔ وَرنا ، ھرچیزے کہ ورنائی ءِ سرحد ءِ رس اِنگ۔

- **پڑّاپگ** : (پ ِ ڑ ۔ ڑا ۔ پگ) نیبگ ءِ پچگ ءِ رسگ ۔ مردم ، اولاک یا دلوت ءِ ورنائی ءِ رسگ ۔
- **پِرارگ** : (پ ِ ر ۔ آرگ) بُرّوناک کنگ ۔ چیزے ءِ بوروناک کنگ ، بازجاگہ ءِ ایشی ءِ "پِرکپگ" ءِ بزانت ءَ ہم کار مردکنگ بیت کہ نبایدکہ چوش ءِ بیت ۔
- **پَرّارگ** : (پ ِ رّ ۔ آرگ) اِرگ ، ایرگ بیگ ۔ بلے پہ چپّاں کار مرد بیت بزاں سک دیریں یا سک ایرتیں چیزے ءِ ایرت چارگ ءِ چم پرکار اَنت ۔ بزاں چپّانی دیم ءِ نسب دُرتریں تامورے بند ایت یاکہ چم پڑوشگ دینت ۔ دَزدو بیگ ، چپّانی استار استار بیگ ءِ دگہ چیزے ءِ پہ دگہ رنگے ءِ گِندگ بیگ ۔
- **پَراز** : (پ ۔ راز) پدہانگ وڑیں بُرزیں چار پادگی یے کہ بانبند آئی ءِ سرءِ اوشت اَنت ءِ دیوال ءِ بُرز بندان کن اَنت ۔ دیوال ءِ تہ ءِ ہم دارمان کنگ ءِ آئی ءِ سرءِ تہتگ بند اَنت ۔ ایشی ءَ "پَراچ" ہم گوش اَنت ۔
- **پَرازگ** : (پ ۔ را ۔ زگ) بُرزکنگ ، بُرزگ ۔ کسے ءِ بُرز لیلگ ءِ آئی ءِ ساڑاپگ ۔
- **پِراشت** : (پ ِ ۔ راشت) "پِریشت" ۔
- **پِراشتگ** : (پ ِ ۔ راش ۔ تگ) پِریشتگ ۔
- **پرّام** : (پ ِ ر ۔ رام) رند ، گُشت ۔ یک کارے ءِ یک رندے یا یک برے ءِ کنگ یا بیگ ۔ کارے باز رندءِ کنگ یا جاگھے باز رندءِ روگ یا گوزگ ءِ بیت ھر یک رندے ءَ "پرّامے" گوش اَنت "پلانی بشتی پرّام اِنت کہ اِد ءِ کیت" "پرّانگ" ءِ پرہانگال گوش اَنت "پرّام کہ بچار ڈگار نہ بارت" بزاں پُرّ بندیں ڈگار ءِ بندانی سرءِ رندپہ رند روگ ءِ چارگ کہ جاگھے آپ رہ نکنت ءُ ڈگارءَ بارت ۔
- **پرّامَک** : (پ ِ ر ۔ را ۔ مَک) پرّامو : مُرگے ۔
- **پرّامَگ** : (پ ِ ر ۔ را ۔ مَگ) رندپہ رند کنگ یا روگ ۔ پرّام پرّام کنگ (۲) رَدوزگ یا زدیگ (۳) پہ زُروگیں اوست ءُ اُمیت ءِ ندگ ۔ پہ بے مُنیات ءُ بے آسریں کارے ءِ دِل ءِ وش کنگ (۲) وت ءِ وت زد دیگ ءِ گلایگ ۔
- **پرّامو** : (پ ِ ر ۔ را ۔ مُو) پرّامَک : مُرگے ۔
- **پِراموش** : (پ ِ ۔ را ۔ م و ۔ ش) بے تُرانگ ، بشمُشکار ۔
- **پُرّان** : (پ ُ ر ۔ ران) نزیک چہ پُرّ ۔ پُرّ ۔ دریاءِ آپ کہ بیّل ءِ کیت ۔
- **پِرانچ** : (پ ِ ۔ ران ۔ چ) بچار "پراز" ۔
- **پُرانی** : (پ ُ ۔ را ۔ ن ی) ہمن ءِ زاتے کہ بلوچ مسّاپری ءِ داشتگیں منزلاں تہ اَنت ءُ : وارتُچ کن اَنت ءُ بُن دینت ، اِشکر کہ بنت آرت ءِ تہ کن اَنت ءُ ترستیں آرت ءِ یک جاگھے کن اَنت ءُ تان اَنت کہ سک زند ءُ بزبیت ، اشکراں یک کرّہ کن اَنت ءُ جلانی تہ ءِ ایرے کن اَنت ءُ دگہ جل پرّے دینت پدءِ ایشانی سرءِ اشکراں تہ کن اَنت چہ پچگ ءِ رند پُروشگ ءُ ورگ بیت ۔
- **پِراوان** : (پ ِ ۔ را ۔ وان) باز ۔ سک باز ۔ مزیں ھندءِ جاگہ ۔ تالان ءُ پُرشنگ ۔ شاھبیت ، شھشناب [پارسی : فراوان] ۔
- **پُراد** : (پ ُ ۔ را ۔ د) تنگ ءِ چپ ۔ ہھانی ءِ مزاہ ، ھما چیزے کہ آئی ءِ پھنات مزن اِنت ، ھما چیز کہ تہ ءِ ھالیگ بیت ءُ آئی ءِ تہ ءِ پھنات مزن بہ بیت ۔
- **پُراھستونک** : (پ ُ ۔ راہ ۔ آس ۔ تون ۔ ک) بچار "پُراھستینک" ۔
- **پُراھستینک** : (پ ُ ۔ راہ ۔ آس ۔ تین ۔ ک) بلوچی ھماپشک کہ آئی ءِ آستینک سک پُراہ اَنت پُراھستونک ۔

(۲) دست پچیں مردم ، دارءُ دَھشی مردم ۔

- **پُراھبُن** : (پ ُ ۔ راہ ۔ بُن) ھما چیزکہ آئی ءِ بُن پُراہ اِنت ۔

- **پڑاھگ** : (پ۔ ڑا۔ ھگ) ہَگ، پچیں میدان۔ (۲) آزمان ءِ ھالگیں جاگہ۔
- **پڑاھگی** : (پ۔ ڑا۔ ھگی) ھاکہ گوں پڑاھگ ءِ شیاری کنت۔ ھاکہ گوں آزمان ءِ جُزب پڑاھگ ءِ شیادی کنت۔

پڑاھگ منزل : ھما بالیں منزل جاہ کہ پہ ھینترو کانی منزل کنگ ءِ ھاترءَ مان " ءِ پڑاھگ " ءِ بال دیگ بیت کہ ھینترو ک آں ءِ سرءَ منزل بکن اَنت ءُ پدءَ پہ دگہ استارانی سرءَ پرّ و اَنت۔

- **پڑاھین** : (پ۔ ڑا۔ ھے۔ ن) ھما چیز کہ تنگ نہ انت ھما چیز کہ پھنات ءَ مزن اَنت (۲) پچ ھماشیپ ءُ مزن شیپاں یکّے کہ چہ گورپجان کاینت ءُ کیچ کورءِ ابر رج اَنت آدگرمستریں ءُ زانگیں ایش اَنت (۱) گزوک (۲) تنکین (۳) کھوری (۴) کستگان (۵) کیساک (۶) ھینان (۷) جنترات۔
- **پرآئی** : (پ۔ ر۔ آ۔ ئی) پہ آئی ءِ۔ آئی ءِ واست ءِ۔
- **پرایگ** : (پ۔ ر۔ آ۔ یگ) مان آیگ، بروناک بیگ۔ (بازمردم ایشی ءِ پرکپگ ءِ بزانت ءَ زیر اینت کہ رد اِنت اے آئی ءِ چپّ انت) گوش اَنت " اے ملک ءَ ھچ بر پر نئیت " بزاں ھچ بر دیم ءَ نہ روت ءُ بروناک نہ بیت۔
- **پُرّایگ** : (پُ۔ رّ۔ آیگ) پُرّاں آیگ، دریاءِ ہیل بیگ۔ چیزے ءُ پُرّ بیگ یا نزیک چہ پُرّ ءُ بیگ۔
- **پر بارَو** : (پ۔ ر۔ با۔ رَو) پہ جاگہے ءِ روگ ءُ دگہ ھچ جاگہے ءَ مان نہ تُرّگ، چہ یک جاگہے دراَیگ ءُ نچک دومی جاگہ ءِ روگ۔ " پر بارہ " بزاں اگاں منزل سے یا گیشتر اَنت گُڑا میانجی ءِ منزلاں مان نہ تُرّگ۔ پر باری۔ DIRECT
- **پر بارہ** : (پ۔ ر۔ با۔ رَہ) بچار " پر بارو"
- **پرنبد** : (پ۔ ر۔ بن۔ د) پابند، جُوان ساتگ، بندیگ کنگ بلے پہ پھرینگ یا ساتگ ءِ ھاترءَ (۲) " تور " ءُ ساد یا " تور " ءِ جند کہ ایشی ءَ " پرنبدی " گوش اَنت۔
- **پربَنْد** : (پ۔ ر۔ بن۔ د) حوت، نازینک یا آلو ءِ ھما بند کہ پربندوک ءَ گوش اَنت۔ (۲) تچہ ءِ پربندگ ءِ رھبند۔
- **پُرّبند** : (پُ۔ رّ۔ بن۔ د) مُڑگار ءِ چہ آپ ءُ پُرّ بیگ۔ تچہ بندیگ، پُرّبند کنگ۔
- **پر بندگ** : (پ۔ ر۔ بن۔ دگ) تچہ بندگ بزاں تچہ جوڑ کنگ (۲) نازینک یا سوت ءِ مجلساں پہ بندوک ءِ کالاں گوشگ۔
- **پرنبدی** : (پ۔ ر۔ بن۔ دی) تور : ھما ساد کہ پہ چُک ءِ کپگ ءِ کار مرد بیت۔

(۲) پابندی : ھما پس یا گوراند کہ پہ نہ تاھگ ءِ ھاترءَ ساتگ بیت۔

ے مرگو ءِ مھنوءِ شھساد ءِ نیشتنگ داھگ۔ چوکہ پرنبدی بیں ءُ بزگیں اومربستگ۔

- **پر بھا** : (پ۔ ر۔ ب۔ ھا) لیلام۔ نیلام : بزاں پہ یک چیزے ءِ بھا کنگ ءِ یک مردے اوشت اِیت ءُ یکبرے یک گرزیں بھا بہر کنت۔ ن مردم آئی ءِ پہ کنان کن اَنت ھرکس گیشتر دنت ھمائیگ بیت۔ اے گال پہ " گردے "۔ یاک ءِ منندو ءِ زیرگ ءِ جُوان کارمرد بیت۔ (تازی : مزایدہ)
- **پر بیگ** : (پ۔ ر۔ ب۔ بیگ) چیزے ءِ سرءَ بیگ۔ گیش بیگ۔

سرءِ پر بیگ : سرءَ پد بیگ۔

تپ ءِ پر بیگ : کسے ءِ تپ ءُ گرگ ھے رنگ ءَ درد ءِ پر بیگ، دل ءِ پر بیگ : پہ کارے ءِ کنگ ءَ واھگ دارگ یا پہ واھگ کار ءِ کنگ۔

نوک ءِ پر بیگ : اوّل شپ ءِ ماہ ءِ گندگ بیگ کہ ماہ ءِ سِنگچ بیت۔

کار ءِ پر بیگ : سک باز کار بیگ۔

بادءِ پرٚبیگ : پہ گاریں چیزے ءِ بارہ ءَ گوْشَنت «زاناں پادءِ پرٚبیگ کرگار انت»!

چَمءِ پرٚبیگ : گِندگ، تیتِن یا مَنجل ءِ پرٚبیگ : بزاں پہ نگن پچگ یا دگر چیزے ءِ گرادگ ءَ آس ءِ سرءَ بیگ.

دامءِ پرٚبیگ : دامدار بیگ، بیرءِ پرٚبیگ : کسے ءِ سرءَ بیرے بیگ.

- **پُرّ بیگ :** (پُ ر - ب - یگ) ھالیگیں ءُ ھورکیں چیزے ءِ تہ ءَ دگہ آپینک یا آرتینک ھمنچک مان بیگ کہ دگہ داشت مکنت
  (۲) گوانگ ءُ دْواں ءَ زرگریانی پُرّ بیگ بزاں بے سار بیگ.
  (۳) ڈگارءِ چہ آپ ءَ پُرّ بیگ، دلءِ پُرّ بیگ : چہ چیزے ءَ دل سیر بیگ.
  دپءِ پُرّ بیگ : چہ ورگ یا آپ ءَ، لب وار بیگیں مردم ءَ ھم گوْشگ بیت.
  لاپءِ پُرّ بیگ : جنین ءِ لاپ ءَ چُک بیگ پہ دلوت ءُ اولاک ءَ «آپُس بیگ» گوْشنت. چہ ورگ ءَ لاپءِ پُرّ بیگ بزاں باز ورگ ءِ سیر بیگ (ندکاری زبان ءَ بایدانت «لاپءِ سیر بیگ گوْشگ بہ بیت) ھرج ھالیگیں چیزے ءِ چہ دگہ چیزے ءَ پُرّ بیگ.
- **پُرپٹگ :** (پُ ر - پ - ٹگ) بچار «پلپٹگ».
- **پرپر :** (پ ر - پ ر) کَپرکَپر ءِ توار، کرپاسک یا پیٚش ءِ مُشگ ءِ توار.
- **پُرپُر :** (پُ ر - پُ ر) مُرگے کایشی ءِ آواز «پُرت پُرت» انت (۲) مُرگ ءِ بال کنگ ءِ توار.
- **پرپڑک :** (پ ر - پ - ڑک) «پرپروک» : تڑوک : چہ پیٚش یا دگہ چیزے ءَ جوڑ کُتگیں چیزے کہ گوات ءِ دیم ءَ بہ تڑ ایت (۲) پرپرہ یا پرچءِ توار، کپرکپرءِ توار. لانٹیگ یا دگہ انچیں چیزے کہ پہ بندیک یا لنگک تڑینگ بیت.
- **پرپڑگ :** (پ ر - پ - ڑگ) کپرکپر کنگ. تڑگ. پرپری کنگ.
- **پُرپُروشگ :** (پُ ر - پُ - رو - شگ) دھل ءِ پُرپُروشگ : بزاں زمین ءِ شرکینگ ءُ ژُرگگ، ایشی ءَ «پوڑ پڑدگ» ھم گوْشنت.
- **پرپروک :** (پ ر - پ - رو - ک) بچار «پرپڑک».
- **پرپری :** (پ ر - پ ری) بچار «پری پری».
- **پُرپک :** (پُ ر - پک) کسانیں ذرچکے کہ شپیاں دراییت ایشی ءِ پُلّ سک سُہرءُ ڈولدار انت. گوھنیں سوت ءِ بندے «پُرپک ءِ پُلاں - تئی سُہر کیں گلاں».
- **پرت :** (پ - ر - ت) لوگی کسانیں کہ نیں چیزاں گوْشنت. اک :
  لرت ءُ پرت : بازگر دگہ نوکیں کسان یا کہنیں چیز.
- **پُرتاب :** (پُ ر - تاب) ساد، بندیک دگہ انچیں چیزے کہ سک تاب ءُ ریس دیگ بیتگ.
  (۲) ھماسنگ یا دگہ چیزے کہ چگل جنگ ءَ سک تُرندءُ تاب سے مان بیت.
- **پرتایگ :** (پ ر - تا - یگ) گون گرمیں چیزے ءَ دگہ چیزے ءِ گرم دیگ. تایگ.
- **پرتاچگ :** (پ ر - تا - چگ) پرذرکینگ، پرذرگگ، آزروہ کنگ، تکمال کنگ.
- **پرتپگ :** (پ ر - ت - پگ) شنکیں تپ ءِ پربیگ، شنکیں تپے ءِ گرگ. برتپگ.
- **پرترُدگ :** (پ ر - تُ - رُو - دگ) پرذرگگ. آزروہ کنگ، دگاشگ. تکمال کنگ.
- **پرتڑگ :** (پ ر - ت ر - ڑگ) پرچکڑگ. تڑورگ، گرّگ، تاب ورگ، پرورگ، پل ورگ (۲) واترکنگ پدءَ

تَرَّگ (۳) رنگ ءِ بدل بَیگ ءِ بلے مردم ءِ دیم ءِ رنگ ءَ گوشگ بیت کہ کجام نیمگ ءَ آئی ءِ دل ءِ سماء ستا ءَ دیم ءَ سرا کنت،
پَرگَشگ (۴) چاگرد ء تَرَگ، مان تَرَّگ۔

پَرتَل : (پ ر ت ل) پَرتَک، پَرتَنگ : لوگ ءِ پڈل، تَل ءُ تَنک۔

پَرتَک : (پَ ر تَک) بچار "پَرتَل"۔

پَرتَنگ : (پَ ر تَنگ) بچار "پَرتَل"۔

پُرتَنگ : (پُ ر تَنگ) تَنگ ءُ پُر۔ بزاں میدان ءِ ءُ دُرک ءِ پُری ءَ آیوکیں مردم یا دگہ چیزے۔

پَرتَنچگ : (پَ ر تَن چگ) سَک مُحَرتَنچگ۔

پَرَٹ : (پَ رَٹ) دَبدَر، گَوگَر۔ بازگپیں مردم، پُوتار یا پیتار۔

(۲) مثلاً قوتی ہیں مرگ "گولو" ہیں مرگ۔

پَرَجَنگ : (پَ رَ جَنگ) نگن ءِ مان نارشتاں جنگ کہ ترہ ءِ بیت پہ درگ ءَ۔

(۲) گُد ءِ پَرجَنگ : بزاں لیٹک ءِ آستینک ءُ تنک ءُ بدن ءِ بجا دوچگ کہ پہ گُور ءَ کنگ ءُ جریگ بیت ھمے رنگ ءَ شلوار یا دگہ گُوری پُلاوی
گُد (۳) مرگ ءِ پَرجَنگ بزاں ایر دیگ ءَ تنک یا کِرم یا آپ ءِ چَمبِ جنگ ءُ ھارشت ءِ پدہ پادآیگ۔

پُرَجَنگ : (پُ رَ جَ نگ) ءَ گُدّی لیب ءُ پُرجَنگ : بزاں وتی ءَ دارگ بجّیں پرد ءِ آرگ کہ لے رنگ ءَ دومی لیبی ءِ یک
دانگے درگ بیت بزاں چہ لیب ءِ چارکشکاں کشّگ ءُ ڈن ءَ ایر کنگ بیت۔

پَرج : (پَ رج) دازبیں پیش ءُ آئی ءِ تاک اَک : پرج ءِ چتر یا چتل، پرج ءِ تگرد۔

پَرچِنڈ : (پَ رَ چِن ڈ) پرچنڈگ ءِ جند۔ پرچنڈگ ءِ کار، نامگال۔ پرچنڈگ ءِ پرمانگال بزاں "پرچنڈ"، پرچنڈ۔

پَرچِنڈ : (پَ رَ چِن ڈ) پرچنڈ، پرچنڈگ ءِ کار۔

پُرچِنڈ : (پُ ر چِن ڈ) ھارزان کہ آئی ءَ تہ ءَ سیل یا بیٹری ءِ پُرچنڈگ بنت۔ ھارزان کہ گوں آئی ءَ پرچنڈگ بنت۔
پُرچنڈوک۔

پَرچِنڈگ : (پَ رَ چِن ڈگ) مردمے، گُزنہیں چیزے باکہ پرچ اَنگیں ھر یک چیزے چوٹ ءَ پہ ٹُندی انچوش چنڈگ ءَ
دُرتَرگ کہ دُور بکپ ایت۔ نیلانک، گُور گَند یا ھتینہ دیگ۔
مزاری پرچنڈگ (۲) پرشانگ، دُرتَرنگ۔

پَرّچگ : (پ رّ چگ) باز مردم یا ساھدار ءِ پہ دگہ یک مردمے ءِ یا دگہ ساھدارے ءِ یکپارگی ءَ یکجاہی ءَ بیٹر برگ ءُ آئی ءِ
سرا کپگ۔ مور یا مگس یک چیزے ءِ پرّچ اَنت۔ چیزے ءِ سرا یکپارگی رچگ (۲) ھوَل کنگ۔ جنو منو کنگ۔

پَرّچگ : (پَ رّ چگ) پتانگیں چیزے ءِ ترج رچگ ءُ یکشل بیگ (۲) تاب دانگیں بندیک یا سادے ءِ تابانی درآیگ (۳)
کسے ءِ چیر ءِ گیانی بارد ءَ گپ جنگ ءُ آیاں پاشک کنگ (۴) کار ءِ ھراب بیگ یا شر کتگیں کار ءِ بیران بیگ (۵) دونگیں
چیزے ءِ ترج رچگ۔

پَرچَنگ : (پَ ر چ نگ) تیز جنگ ءِ چیزانی سرا پہ چک ایر کنگ، سرپسرنا دینگ، تژی جنگ یا کنگ۔

پُرچینک : (پُر چے ن ک) پرچینک، بچار "پیرچینک"۔

پَرد : (پَ ر د) مچے کہ "عمان" ءَ باز بیت مگراں ءِ ھم مردچاں ھست۔ ناہ ءُ زند ءُ گد ءِ گ ءُ بارگ انت۔
دل ءَ نہ سوچ ایت۔ سربازی مچے۔

- **پَرَدا :** (پَ۔ رَ۔ دَا) پَرَدات نیکراهی مئوکانی مئوگری ءِ مردم کہ مرایت پدءِ زندگ بیت ءُ دگر دنیایے ءَ زندمانی کنت هما دنیاءِ نام اِنت « پردا »۔ باندات [پارسی : فردا ۔ تازی : الآخرة]۔
- **پَرَدات :** (پَ۔ رَ۔ دَاتْ) بچار « پَرَدا »۔
- **پَرَدات :** (پَرَ۔ دَاتْ) « پردیگ » ءِ گوستگال بزاں آئی ءَ پردیگ ءُ کار کُرت۔
- **پَرَداج :** (پَرَ۔ دَاجْ) پہ سیرءِ گپتگیں گُدءُ پُچ ءُ دگر سامان۔ پَرداج کنگ۔
- **پَرَداجَگ :** (پَرَ۔ دَا۔ جَگْ) پروازگ۔ هیران کنوکیں کار کنگ۔ کارءِ پرداجگ یا پروازگ۔ (۲) پرداج کنگ بزاں پرداج ءُ سامان کنگ۔
- **پَرْدار :** (پَرْ۔ دَار) پردازگ ءِ کار، کنوک۔ پرداروک، پردازگءِ کارگال ءِ پرمانگال بزاں پردازگءِ کار ءِ بکن یا پرجلار۔
- **پَرْدازگ :** (پَرْ۔ دَا۔ زَگْ) داگ پردازگ : بزاں داگ دئیگ۔ تُرگُل بزاں پچّی داگ یا کرپیا ذوچی گوندوچ ءَ آس ءِ کنگ ءُ گوں آئی ءَ تُوسکیں یا زنڈگیں پُن ءَ کسان کساناں داگ پردازگ۔

اِشکر پردازگ : هرزگیں گرہیں چیرے دگہ انچیں چیزے ءِ سرء ایر کنگ کہ آئی ءِ داگ بدنت۔

- **پُرْدان :** (پُرْ۔ دَانْ) هما ذرپ کہ پُرّاں آئی ءَ دکان اِنت بسیل یا جیڑی ءِ پُرانی چنڈگ، ذرپ یا رزان۔ پُرانی جم کنگ ءِ کنڈ، ذرپ یا جاگہ۔ بےکاریں مُردم۔ بےبستیں مردم، بچوالیں مُردم۔ اِک : باردان۔
- **پُرْدرد :** (پُرْ۔ دَرْدْ) چہ درد ءَ پُر۔ هما کہ دردے پُر اِنت۔ دردءِ چہ پُریں۔ اِک : پُر درداں دل۔
- **پُرْذِرَکْ :** (پُرْ۔ ذِ۔ رَکْ) پُر ذرگ ءِ کار، پُر ترق، گُلتانی۔ آذروشی۔
- **پُرْذِرَگ :** (پُرْ۔ ذِ۔ رَگ۔ گَگْ) چیزے ءِ سرءِ پہ ذرک ءِ میدان روگ ءُ آیگ۔ پُر تُرذگ، آذروه کنگ، گُلتانی کنگ۔ کارے ءِ پہ گُنوک، نگی دست جنگ۔ کارے پہ نگیگ کنگ۔
- **پُرْدست :** (پُرْ۔ دَسْتْ) هما کہ دست ءُ پُر اِنت بزاں زرءُ مال ءِ هست۔ هزگاریں مردم۔
- **پُرْدَگ :** (پُرْ۔ دَگْ) انچیں گُدے کہ دگر چیزے ءَ پردیگ بیت یا گُورءَ کنگ یا پادءَ کنگ ءُ پوشگ بیت کہ مردمءِ پہ سِتر بجنت. توان، اندر، اندیم، لچ، ننگ، آبرو۔ پیشکا ءَ بے پُردگ ءُ بزاں « بزهنگ » اِنت۔
- **پُرْدِل :** (پُرْ۔ دِلْ) دلیر، بهادر، نه ترس، مرن جگر، مردیں نامے باز مردم ایشی ءَ پُر دُل ءَ گوشانت کردا اِنت۔
- **پُرْدَم :** (پُرْ۔ دَمْ) دم ءِ پُر بگیں، هما کہ زندءِ اِنت۔ هما کہ وتی دم ءُ پُرگنگ بزاں چہ زندی ءَ دم برگ ءِ رند آرام ءُ گرگ۔
- **پُرْدو :** (پُرْ۔ دَوْ [دَوَا]) بچار « پُرْدَہ »۔
- **پُرْدَہ :** (پُرْ۔ دَہْ) گُرک۔ پُرْدَو، بندن ءَ هما جاگہ کہ اودءَ مال ایر گیجگ بیت کہ هے مالاں سُنگ گرگ بیت۔ [پارسی : فرز تازی : فرضه]
- **پَرْدہ پوش :** (پَرْ۔ دَہ۔ پُوشْ) پَرْدگ پوش۔ پَرْدگ ایرکنوک۔ سِتر کنوک، رنچ ءُ ننگ ءِ بچیریزوک۔ هُدا ءِ ساڑ اِنت۔
- **پَرْدہ دار :** (پَرْدَہ۔ دَارْ) پردگ داروک، موجر، سِترو، هما جنین کہ در آمدانی دیم ءَ نکپ اَنت۔
- **پَرْدیگ :** (پَرْ۔ دیگْ) پوشگ، چیزے ءِ سرءِ گُدے یا دگہ رنگیں چیزے انچوشی ایر کنگ کہ هما چیز هیشی ءِ چیرءِ کارءِ اندیم ءَ بیت۔
- **پَرْمُذگ :** (پَرْ۔ ذُکْ۔ گَگْ) کارے ءُ کنگ ءِ پُر ترندی گلائیش بیگ۔
- **پُرْرِچَگ :** (پُرْ۔ رِ۔ چَگْ) بچار « پُرْچَگ »۔
- **پُرْرنگ :** (پُرْ۔ رَنْگْ) بچار « پُرْ رنگ »۔

- **پرریچگ :** (پَ رْ۔ رے۔ چَگ) بچار "پَرّیچگ"۔
- **پُرریچگ :** (پُ رْ۔ رے۔ چَگ) بچار "پُرّیچگ"۔
- **پُرز :** (پُ۔ رْ۔ ز) چہ ڈرچک ذران گپتگیں ھما تند دگیں پُرز کہ چو پژم ءُ پُرز ءَ انت کہ وھداں گرمش ءُ کنگ ءَ پیسر ھمے بُن دیگ بیتگ ءُ رندا دار روک کنگ بوتگ انت یا کہ جنگ ءَ وھدءَ تپنگانی پلیتگ روک کنگ بیتگ انت۔
- **پَرز :** (پَ۔ رْ۔ ز) ھما کار کہ ھر رنگ ءَ کنگ لوٹ اِیت ءُ ایشی ءَ نہ کنگ میار باری اِنت۔ بیکرامی ھما پرمان کہ ھر رنگ ءَ منّگی ءُ کنگی انت [چہ تازی: فرض] (۲) بازمردم "پَرد" ءَ ھم گوشنت کہ "قچّے" یا "ناد" بیے۔
- **پَرزند :** (پَ رْ۔ زَن۔ د) چُک، زَھگ، [پارسی: فرزند]۔
- **پُرزنگ :** (پُ رْ۔ زُ۔ نگ) چہ چیزے یا کسے ءِ انچیں رنگے ءِ کار گرگ کہ ھما کار گپتگیں چیز یا مردم ءِ وت ءِ ھچ سیبت نہ رس اِیت۔ نپ ءُ سیبت ءِ ذرءُ بیتوں جوڑ کنگ۔
- **پَرزونگ :** (پَ رْ۔ زو۔ نگ) ھما گُدکہ آئی ءِ تہ ءَ نَگَن پتایگ بیت ءُ ورگ ءِ وھدءَ ھمے گُد گُپارہ کار ءَ زِنت۔
- **پُرس :** (پُ۔ رْ۔ س) مردمے ءُ مرگ ءِ رند آئی گُرس ءِ مردم وانگ ءِ یا گپتنتر روچ ءِ سیاہ ءَ وانگ بیگاہ ءَ لوگ ءِ نندانت کہ وگر سیاد، دوست ءُ ھمدردیں مردم آیانی گِندگ ءُ روانت۔ "پُرس ءَ روگ" "پُرس ءَ نندگ"، "پُرس دارگ"، "پُرس ءَ پادکنگ"، پُرسیگ (۲) جُست اک جُست ءُ پُرس یکے، شوھاز ءُ ھر کس ءَ جُست کنگ یا کہ ءِ کسے ءِ جُست دَگنگ یا پُرسگ۔
- **پَرسِنگ :** (پَ رْ۔ سِ۔ نگ) جِست کنگ ءُ چیزے ءِ سرءَ نندگ یا سر گوز کنگ۔
- **پُرسیدگ :** (پُ رْ۔ سی۔ دَگ) ھستگیں ساھدارے ءُ وت ءِ سندگ ءِ پہ دگہ یکے ءِ بیثر برگ یا پہ ڈرپت ھما چیزءِ نیمگ ءِ روگ۔
- **پَرسِتَرگ :** (پَ رْ۔ سِتْ۔ رَگ) سِترگ ءُ چیزے ءِ سرءَ کپگ۔ چیزے ءِ سرءَ انچوش جُنگ جَنگ کہ چہ ءِ ھمائی ءِ جند ءِ سرءَ کپگ یا چہ یک جیگے ءِ سرءَ سرگوزی سترگ بزاں سترگ ءُ سرگوز کنگ۔
- **پُرسگ :** (پُ رْ۔ سَگ) جُست گرگ، جُست کنگ۔ اے گال ءُ ھُوان ترین کار مرد ایشی اِنت کہ دیوان ءِ اگاں نوکیں مردمے چہ درکیت چہ وَرھبات ءِ رند مرزیں وشّ تک کنگ بیت کہ دیوان ءِ کاش وت یا کہ آئی ءِ حالات ءُ دگرے چوش کنت ایشی ءَ "پُرسگ" گوشنت۔ گوش انت "پُرس ات ئے"، بزاں سرجمیں وشّ تک ئے بکن اِت۔ چہ لیے "پُرسگ" ءِ رندا ھریکّے آئی ءِ "جوڑئے، ڈُڈّئے" گوش اِیت۔ کسانیں وشّانک ھما اِنت کہ ھریک مردے ھروھدا کہ دیوان ءَ بیت ذُرست آئی ءِ دیم ءَ پاد کا بینت ءُ گوں آئی ءِ یکجا نندانت ءُ ھریکّے آئی ءَ گوش اِیت "وشّانک ئے" کہ ایشی ءِ پیتر ءَ آ گوش اِیت "وشّنام بات ئے"۔
- **پُرسی :** (پُ رْ۔ سی) بچار "پُرسیگ"۔
- **پُرسیگ :** (پُ رْ۔ سی۔ گ) ھما مردم کہ آئی ءِ مردمے بیران بوتگ۔ ھما مردم کہ وتی بیراں بوتگیں مردم ءِ پُرساں نشتگ۔ پُرس وار وک، سِیگیگ، سیگی، سوگی، سوگیگ۔
- **پُرّش :** (پُ رْ۔ رش) ھر یتیں چیزے۔ ھما پتیں تھنگ کہ یدارانی تہ ءَ اڑینگ بنت کہ آیانی سرءَ نندانت ءُ آیانی چیرءَ ماھیگ بنت۔ ھمے پرشاں دل ءِ چیرءَ کن انت یک سکلاپ ءَ ءُ دومی سرءَ دستاں سنگ دنیت ءُ گوں پژشوکیں گوَرماں اِیر دِنیت ایشی ءَ "پُرّش تاچگ" گوش انت۔ (۲) توگارءِ پرش: کہ چہ ھمد ءِ آپ چہ یک توگارے ءَ پہ دومی توگار ءِ روت۔
- **پَرِّش :** (پَ۔ رِّش) ھما چپ کہ سک کاری نہ انت۔ دو کروس اگاں رِتراتت اگاں یکّے چُپ بند دنت ءُ ھار جنت آئی ءِ "لگت" گوش انت ءُ وھدے کہ چُپّ ءِ بند نہ دنت ءُ ھار جنت ایشی ءَ "پَرِّش یا پَرَّش" گوش انت چہ ملّی ءِ دست ترا انت۔ (۲) پہ کسے ءِ گُنت کنگ یا آئی ءِ سرءِ پاد کنگ آئی ءِ پہ گپ سکیں دیگ یا کہ پہ سنگ ءِ گُٹ ءِ تُٹ بزانزدیگ۔

پرّش : (پَ ۔ رَش) بچار "پُرِش"۔

پُرُش : (پَ ۔ رُش) پُرشگ ءِ پرمانگال، بزاں "بہ پُرش"، "پُرش بہ بئے"۔

پُرُش : (پَ ۔ رُش) پُرورنگ ، پُرءِ رنگ ۔

پرشانگ : (پَر ۔ شَا ۔ نگ) یک چیزے ءِ سرءِ شنگ، واد یا دگہ اِچیں چیزے تنگ تنگ ءَ اِنجوش ریچگ کہ آئی پلسون ءُ یکدست ءَ بگیپت۔ ھاک پرشانگ : ھاک پرّ یچگ ۔ ھمے رنگ ءَ ریک پرشانگ ۔ (۲) پہ پرچنڈگ ءِ ھم کارمرد بیت بلے بزانتے نزوراَنت۔

پُرُشت : (پَ ۔ رُش ۔ ت) "پُرشگ"، ءِ گُوستگال بزاں پُرشگ ءِ کارے کُرت، پُرشگ بوت۔

پُرشت پُروش : (پَ ۔ رُش ۔ ت + پَ ۔ رُو ۔ ش، کسے ءِ اِچیں رنگے ءَ روگ یا تچگ کہ راہ ءِ ھر چیزے ءَ لگتمال کنان بجنت۔
(۲) جنگ چوپ، پُرشت پُروش کنگ : جنگ ءُ چوپ کنگ۔
(۳) پہ ساماں گیت ءُ گیر ءَ شہر ءِ سھتانی پُروشگ ءُ چیز ءُ میزے گرگ۔

پُرشتگ : (پَ ۔ رُش ۔ تَگ) چہ "پُرشگ"، ءَ دیر گُوستگال بزاں دیر اِنت کہ پُرشتگ، دیر اِنت کہ پُرشگ ءِ کارے کُرتگ پُرشتگیں، ھماکہ سرجم نہ اِنت بلے ءُ چُنڈ اِنت۔

پُرشتگیں : (پَ ۔ رُش ۔ تَ ۔ گے ۔ ں) ھماکہ پُرشتگ، ھماکہ سرجم نہ اِنت۔ پُرشتگیں ، کپّ ءُ چُنڈیں۔

پُرشتہ : (پَ ۔ رُش ۔ تَ ۔ ھ) مُبندرءِ لے گال "پُرشتگ"، اِنت بلے گال گوں دگہ گالے یکجاھور بیت ءُ چو دو گال گالے ءُ بیت ھروھد بایداِنت کہ سرجم ءُ "پُرشتگ"، نبیسگ لوٹ اِیت۔ تنہا ایشی ءَ "پُرشتہ"، نبیسگ رَوا اِنت۔ البت وھدے کہ لے گوں دگہ گالاں پہک یکجاھور بیت ءُ آگال ءِ گلاءِ سراءِ سرا کنت گڑا ایشی ءِ "گ"، کپ اِیت ءُ آئی ءِ جاگہ "ہ"، نبیسگ بیت اِک : "پُرشتہ چَم"، "پُرشتہ دِل" دگہ دگہ۔

پُرشتہ پاد : (پَ ۔ رُش ۔ تَ ہ + پَاد) پُرشتگ پاد : ھماکہ آئی ءِ پاد پُرشتگ۔

پُرشتہ چَم : (پَ ۔ رُش ۔ تَہ + چَ ۔ مّ) پُرشتگ چَم : ھمامردم کہ آئی ءِ چَم زبر تیچ نہ بنت۔ لے رنگیں چَم نامُوھم بنت بلے بازسلامتیں چَم ھم انچوش کم تیچ بنت۔ (۲) چَم جھل ءُ بے لج ءِ ھم گُرشگ بیت۔

پُرشتہ دَپ : (پَ ۔ رُش ۔ تَہ + دَپ) پُرشتگ دپ : ھماکہ دپ ءُ پُرشتگ۔ پہ کسے ءَ گُرتش اَنت ھماگپ کہ باید اِنت کہ گُوشگ بہ بیت نہ گُوش اِیتے۔

پُرشتہ دِل : (پَ ۔ رُش ۔ تَہ + دِل) پُرشتگ دِل : ھمامردم کہ آئی ءِ دِل پُرشتگ۔

پُرشتہ ھال : (پَ ۔ رُش ۔ تَہ + ھال) پُرشتگ ھال : ھمامردم کہ آئی ءِ ھال ءُ جاور جوان نہ اِنت دوار ، بزگ۔

پُرشگ : (پَ ۔ رُ ۔ شَگ) چیزے ءِ پُرشگ بزاں پُرشگ بیگ۔ اِنچیں چیزے ءِ بے رھبندی ءُ زوراں سری ٹکرہ ءُ چُنڈ چُنڈ بیگ۔

آسمان یا آزمان ءِ پُرشگ : بزاں کسے ءِ سرءِ رنج ءُ اندوہ ءُ تاوان ءُ بیرانی بے کساس ءُ بے شمار کیگ۔

اولاک ءِ پُرشگ : اشتر یا دگہ اِنچیں اولاکے ءِ پاد یا دست ءِ پُرشگ۔

باسک ءِ پُرشگ : باسک ءِ ھڈّ ءِ پُرشگ۔ تاوان بیگ۔ مردمے ءِ بیراں بیگ گیشتر پہ بُرات ءُ گُشگ بیت۔

بوجیگ ءِ پُرشگ : چہ گرات ءُ توپان ءَ بوجیگ ءِ تھتگانی یک یک بیگ یا کہ لیٹگ بیگ ءُ پُرشگ ھمے رنگ ءَ دگہ دریائی اولاکانی پُرشگ۔

پاد ءِ پُرشگ : پاد ءِ ھڈّ ءُ ٹکر بیگ۔ اگاں کسے پہ زانت یک جاگھے وت نہ روت ءُ دگرے گُوش اِیت گڑا پہ زھرکنگی

گوشگ بیت «زانان تئی وتی پاد پُرشتگ اَنت؟»۔

پُٹ ءِ پُرشگ : سَنَت ءِ همراهداری ءِ یله دیگ۔ لَیزءِ ورگ۔

پَٹرِک ءِ پُرشگ : گواڑگ ءِ تچ بیگ وتی بندیں تاک باپنٹرکاں تچ کنگ کہ تچ پَل ایت یا شرپ ایت پَل ءِ تاکانی پُرشگ ءِ رچگ۔

پوڑ ءِ پُرشگ : دَھل کہ چہ زمین ءِ درآیگ ءِ زور جنت گُڑا زمین تُرَک ایت ءُ پوڑ پُرشِس اَنت۔ گوش اَنت «گلءِ پوڑ پُرشگ»۔

پونزءِ پُرشگ : پونز ءِ ھڈّءِ پُرشگ۔ پُٹی تُرِی بیگ، بےشرپ بیگ۔

پھلیگ پُرشگ : پھلوگ پُرشگ۔ پھناں تچ کنگ بزاں انچیں کارے کنگ کہ کُشءِ پھنات ءُ پھلیگ زندءِ زیم بہ بنت۔

تاس ءِ پُرشگ : آپ واریں تاس ءِ لیٹگ۔ ٹکڑ یا تل ءِ شک بیگ۔ بہ گم یا درد واری چہ چپّاں ارسانی پہ شبک شبکءِ چہ دیمگاں چکّگ۔

تبدءِ پُرشگ : بزاں کم بیگ بزاں وتی زورءِ ورگ ءُ سرءِ ایرماڈگ ءِ دیگ۔

تچ ءِ پُرشگ : زیم یا گومز یا دگہ انچیں تچ داریں ٹولگ یا بالوے عچ ءِ کہ چوکنتک ءِ انت، پُرشگ۔

مردم ءِ تچ ءِ پُرشگ : بزاں آئی ءِ کوٹ ءِ درآیگ آئی ءِ بٹاکانی پُرشگ بیگ ءُ روگانی زاہر بیگ۔ ھمت ءُ طاقتءِ روگ۔

آپءِ تچ پُرشگ : بزاں کمیں گرم بیگ یا شیرگرم بیگ۔ زوراکءِ زورءِ روگ، تاوان دیوکیں مردم ءِ تاوان دیگءِ بستارءِ کمگ۔

ڈان ءِ پُرشگ : مہل ءِ پُرشگ یا گپ ءِ پُرشگ بزاں پہ سرءِ روگ۔

ڈرانگ ءِ پُرشگ : تھتال ءِ پُرشگ، یات ءُ گیرءِ روگ، کسے ءِ ھر چیزءِ بے ڈرانگ بیگ۔

تگردءِ پُرشگ : تگرءِ کرتءِ دوتل بیگ ءُ لگت بیگ۔ چہ ھشکی ءِ آئی ءِ پیشانی پُرشگ یا سکیں ھشکیں بیا تگیں تگردءِ گرانیں چیزےءِ چیرءِ آیگ ءُ پُرشگ۔

تُنّ ءِ پُرشگ : تُنّ ءِ تُزنءِ ھلاس بیگ بزاں ھنچیگ آپ ورگ کہ تُنّ ءِ کَنگ ءِ ھلاس بیگ۔ چہ آپ ءُ سیر بیگ۔

تونس ءِ پُرشگ : ایرماٹیتوکیں تُنّ ءِ پُرشگ۔

تھتال ءِ پُرشگ : بچار «ڈرانگءِ پُرشگ»۔

ٹال ءِ پُرشگ : زرچک ءِ بارگیں شاھد ءِ پُرشگ۔

ٹک ءِ پُرشگ : پت ءُ سنت ءُ ھمراھداری ءِ پُرشگ بزاں ھمراھداری ءِ یلہ دیگ ءُ ھرکس سروت بیگ۔

جارءِ پُرشگ : ھال ءِ شنگ بیگ بلے گالبندءِ «ھال ءِ پُرشگ» نہ «جارءِ پُرگ» اِنت۔

جان ءِ پُرشگ : ژند بیگ، پرتگ بیگ، ھڈ پروشیں ژندی یے گرگ۔

جنگ ءِ پُرشگ : جنگ ءِ بجیج بیگ۔ باز جاگہاں پہ جنگ بند بیگ ءِ ھم کار مردبیت۔

جھلگ ءِ پُرشگ : ھمے آپ ءِ درپ ءِ پُرشگ ءُ ٹکر بیگ۔

چک ءِ پُرشگ : دیم ءِ پُرشگ پرچاکہ «چک» ءِ بزانت لے نیم یا آنیم ءِ بزاں دیم ءِ نیم۔ باز مردم ایشی ءِ «گردن» ءِ بزانت ءِ زیرانت ءُ رَوا اِنت۔ بلے ایشی ءِ راستیں بزانت دیم ءِ یک کچے اِنت۔ اک: «چک جنگ» یا کہ آ وگہ بزانت ءِ «چک پروشن» بلے «چک ءِ گردن ءِ پُرشگ» ھم زانتگیں گالبندے، یا کہ «چک ءُ گردن بیگ»۔

چپانی پُرشگ : شرمندگ ءُ میار بیگ بیگ۔ چہ چپان نازراھی ءِ سبب ءِ چپانی برابر تچ نہ بیگ کہ ناسوٹیں خیم اخوشش اَنت۔

دارءِ پُرشگ : دار ءِ ٹکر بیگ۔ مردم ءِ کارءِ سک گندگیں رنگے آڑگ۔ سک نگیگ بیگ۔ کارءِ لگانڈ بیگ۔

دپ ءِ پُرشگ : چہ چیزیءِ لگگ یا کسے ءِ جنگ ءَ گپ کرت نہ کنگ، پہ زھر کنگی گوشش اَنت ءُ توضیح ءَ گوشش نے زاناں تئی دپ پُرشتگ ۔

دُرچک ءِ پُرشگ : دُرچک ءِ ٹکڑ بیگ سرجم ءَ آئی ءِ ھبرے ءِ پُرشگ ۔

دست ءِ پُرشگ : تُرندیں چیزیءِ لگگ ءَ دست ءِ ھڈءِ پُرشگ ۔ پہ زھر کنگی گوشش اَنت ءِ لے کارءَ تو دت پرچا نہ کن ئے زاناں تئی دست پُرشتگ اَنت ۔ بے وس بیگ ۔ بے خوازت بیگ ، بانک ءِ پُرشگ ، بزات ءِ بیران بیگ ۔

دُکان ءِ پُرشگ : گراک ءِ کم بیگ ، چیزءِ بھاءَ بیگ بے ھماوحدی گوشگ بیت کہ یک برے آ دُکان ءِ سودا باز بہ بیت پدءَ چہ کجام یک نیمونے ءَ گراک ءِ کم بیگ ءُ سودا نہ بیگ ۔

دِل ءِ پُرشگ : ھُب ءِ پُرشگ ءِ کم بیگ ، واھگ ءِ پُرشگ ، چہ کارے ءِ کنگ ءِ ھُب ءُ واھگ ءِ کم بیگ ۔ چہ مردم ءِ ھم ءِ دِل پُرشش ایت ۔ چہ اھوالاں ھم ۔

دَلوت ءِ پُرشگ : چیر ادلاک ءَ دَلوت ءِ کنڈ ۔ جُتر یا کہ چہ بُرزیں جاگھے ءِ کپگ ءَ آئی ءِ دست یا پادءِ پُرشگ ۔

دِیوان ءِ پُرشگ : گُٹگ ۔ پاد آیگ بزاں دیوان ءِ نِند ءُ کانی پاد آیگ ءُ رَوگ ۔

رَواج ءِ پُرشگ : گام گیج ءِ بدل بیگ ۔

رھبند ءِ پُرشگ : کانود ءِ پُرشگ ۔ رھبندیں کار یا چیز یا پرمان ءِ بے رھبند بیگ یا چہ رھبنداں در آیگ ۔

زبان ءِ پُرشگ : چہ نازُراھی یے ءِ نیمون ءَ یا کہ مرگ ءَ نزیک بیگ ءِ رھدءَ بلک ءِ برابر نہ سُرگ ءُ گپ ءِ نہ گیشگ ۔ پہ دگہ زبان ءِ در برگ ءَ آئی ءِ آب ءُ گال ءُ گالوارانی پہ جوانی گوشگ ۔ زبان ءِ ماں رھبنداں کپگ ۔ پہ زھر کنگی کسے ءَ گوشگ ءَ پرچا گپ نہ جن ئے زاناں تئی زبان پُرشتگ ءِ ءِ کول ءُ اکرار ءِ پروشگ

زَرءِ پُرشگ : مزن بھائیں زر ءِ پروشدانگ بیگ ۔ چوشی ھم گوش اَنت کہ ۔ اے زر ادءَ نہ پُرشش ایت " بزاں ادءَ کسے نہ زیر ایت ۔

زرتاک ءِ پُرشگ : کاگدی زرءِ پروشدانگ بیگ انچوش کہ زرءِ پُرشگ ۔

زور ءِ پُرشگ : زوراکی ءِ پُرشگ ، مردم ءُ ، ادلاک ءُ ، گرم یا سارتی یا دگہ ھر چیزیءِ زورءِ کم بیگ ءُ سرءِ ایر جھل ءَ دیگ ۔

سادءِ پُرشگ : سکّیں تُرندءِ دار نگیں سادءِ چوداءِ پُرشگ بے ھما دمان ءِ نہ سِدگ ءُ کم کم ءَ دھمے جاگہ ءَ انچوش بید ایت کہ توگوشش ئے زاناں گُنڈگ بیگ

سَنگ ءِ پُرشگ : دُشمنی ءِ پُرشگ بزاں کسے ءِ ھر رنگیں گپ ءُ کارے ءِ راست مَنگ ۔ رندیک اگاں چہ کجام یک نیمونے آئی ءِ سرءِ جیبہ نہ کنگ ۔

شاپک ءِ پُرشگ : ھر چیزیءِ کار مرد بوتگیں تچکیں ذراجیں دار ءِ پُرشگ ۔ کارے یا جاگھے ءِ مزن زرانے ءِ پُرشگ ۔

شاہ ءِ پُرشگ : دُرچک ۔ شاہ ءِ بزاں مزنیں لب ، پُرشگ ۔ تاوان ءُ بیرانی بیگ ۔

شُدءِ پُرشگ : سیرلاپ بیگ ، ھمنچک دَرگ دَرگ کہ شُدءِ گار بیگ ۔

کارءِ پُرشگ : کارءِ چیک بند بیگ ۔

کول ءِ پُرشگ : لبزءَ زبان ءَ اھد ءِ پُرشگ ۔

کوہ ءِ پُرشگ : کوہ ءِ ٹکڑ بیگ ۔ کار بیرانی ءُ تاوانی بیگ ۔ مردم ءِ سرءِ رنج ءُ اندوہ یا تاوان ءِ کپگ ۔

گپ ءِ پُرشگ : ھبرءِ پُرشگ بزاں سرگُڈ بیگ ۔ نَنگ بیگ ۔

گراب ءِ پِرشگ : چرکءِ جنگ ءَ چہ توپان یا دگہ نیمونے ءَ پِرشگ۔

گراکیءِ پِرشگ : دکانے ءِ گراکانی کم ترّگ ءُ کم سودا بیگ۔

گردن ءِ پِرشگ : مردم ، دلوت یا اولاکءِ گردن ءِ ھڈّانی پِرشگ کہ گوں گردن دارگ نہ بیت مہار بگ بیگ ، شرمندگ بیگ ، تاوان ورگ ، منّت وار بیگ ، ریادگتہ بیگ۔

گرم ءِ پِرشگ : گرماگ ءِ گرم ءِ کم بیگ بزاں گرماگ ءِ گُٹّ ءُ سران کہ گرم کم تران بیت گوشش انت ءِ نی گرم پِرشتگ یا گرم ءِ زور پِرشتگ"۔

گلگ ءِ پِرشگ : کاروان ءِ یک یکت بیگ ۔ نیادی جاہ ءِ چیزءِ ھجاءُ زیرہ کنگ پر چاک ۔ گلگ ءِ ھما جاگہ ءِ ھم گوش انت کہ پہ دگہ جاگہءِ چیز کار انت ءِ ھمودءِ ھجا کن انت کہ سیاہ ءِ ھرکس پہ چیزءِ گرگ ءِ ھمودءِ روت ءُ روچ ءِ گور بندگ ءِ اے ھجاءِ زیر بند بیت گڑا گوشش انت "گلگ پِرشتگ" یا "نیادی پِرشتگ"۔

گمگ ءِ پِرشگ : چہ کسے ءِ سرءِ گمگ یا گھرءِ دیر بیگ ، چہ میار بارءِ رند میار ءِ دیر بیگ۔

گورم ءِ پِرشگ : دریاءِ چولانی پہ تیاب ءِ آیگ ءِ پِرشگ ، گرئگ ءِ کہ دریا سکّ گورم بیت ءُ زرءِ ھم سکّ باز گورم بیت گرماگ ، اے گورم ءِ بوم ءِ گُٹّ اِنگیں سرءِ کہ گورم کم کنت گڑا گوشش انت ءِ نی گورم پِرشتگ ، بزاں گورم ءِ زور پِرشتگ ءِ گورم کم بتر انگ ۔ "گورم ءِ مال سرءِ پِرشگ" ، بزاں جنجالے سرءِ کپگ۔

گوھر ءِ پِرشگ : مال زمستان ءِ گُٹّ اِنگیں سرءِ سارتی ءِ کم ترّگ ۔ سارتی ءُ گوھرءِ زور ءِ کم ترّگ۔

لج ءِ پِرشگ : مردمے کہ نوک گوں ستریں مردمے ءِ دوچار کپ ایت بگیجی مجلس ءُ دیوان ءِ آنی ءِ گپّ جنگ لج کنت بلے دھدیکہ باز رند ءُ نند ءُ نیادی بیت گڑا پہ آزاتی گپّ ءُ تران گرت کنت بزاں "لج پِرش ایت" ۔ بانورءِ ھم بگیج ءِ گوں سالونگ ءِ لج کنت بلے رند ءِ اے "لج پِرش" ایت (اے گپّ پہ جوانی دلگوشش کنگ لوٹ ایت کہ " لج ءِ پِرشگ " ءِ بزانت "بے لجی نہ انت) میار ءِ پِرشگ۔

لشکر ءِ پِرشگ : مال جنگ ءِ پڑءِ لشکر ءِ پروش ورگ ءُ تچگ ۔ لشکرءِ پہ ملکے ءِ سرءِ ھیڑ برگ دُز ءِ رچگ۔

لوار ءِ پِرشگ : تبد ، گٹ یا ذزچک ءِ زور ءِ کم ترّگ۔

لوگ ءِ پِرشگ : لوگ یا بان ءِ جند ءِ پِرشگ ءُ ڈرگ ءِ کپگ ۔ لوگ ءِ برباد ءُ ویران بیگ گُم ءُ مُنتے ءِ وار ءُ ویرندگ بیگ لوگ ءِ سرجمیں مردمانی لوگ ءِ یلہ دیگ ءُ در آیگ۔

مٹ ءِ پِرشگ : دُگار ءِ تہ ءِ مٹ ءِ ترّگ کہ رند ءِ تلکار بیت بلے اے ھما جاگہاں بیت کہ اود ءِ کِشگ مہ بیت کہ چہ آپ پِرشگ ءِ رند انچوش بیت ۔ باز جاگہ ءِ پڑءِ پِرشگ ءِ بزانت ءِ ھم کار بیت۔

مچاچ ءِ پِرشگ : چَم ءِ مچاچ ءِ تَحریک کہ باز برءِ ھمے پِرشگیں تحرءِ چَم روتہ ءِ کپ ایت ۔ انچیں برءِ مچاچ پِرش ایت بلے نیمایت گڑا اے اگاں چَم روتہ ءِ ماں بہ تر ایت گڑا چک جنت

مس ءِ پِرشگ : آبدست ءِ پِرشگ بزاں چہ سرجم ءِ آبدست کنگ ءِ پیسر پہ کجام نیمونے ءِ آبدست ءِ نیم کنگ ءُ پاد آیگ۔

ملک ءِ پِرشگ : مردمانی پہ ملک ءِ پہ کجام نیمونے ءِ در آیگ ءِ روگ باکہ پہ نمانش یا میڑھے ءِ ھاترءِ چہ ملک ءِ در آیگ ءُ اودءِ آیگ ءِ جم بیگ۔

میار ءِ پِرشگ : بچار "لج ءِ پِرشگ"۔

ناڈراھی ءِ پِرشگ : ناڈراھی ءِ شِنگ بیگ ، ناڈراھی ءِ کپگ ۔ ناڈراھی یے کہ ملکے ءِ کپتگ آنی ءِ زور ءِ کم بیگ ءِ ھم گوشگ بیت۔

نام ءِ پِرِشگ : نام پِرِشگ ءُ "نالان بیگ. کسے ءِ نام ءِ ماں مُلکاں" هرکَز انت ءِ بیگ.

نِشّاءِ پِرِشگ : بچار "نشّہ ءِ پِرِشگ".

نشّہ ءِ پِرِشگ : بے ساری ءُ هنوشی ءِ پِرِشگ بزاں چہ بے ساری ءُ رنگ ءُ ساربیگ بلے ساربیگ زور سارکنگ ءِ رنگ ءَ انت کہ بے ساری ءِ جند انگت هم هست بلے چہ کجام یک نیمونے ءَ سر گُڈ کنگ بیت.

نیادی ءِ پِرِشگ : پہ بجاءِ زیر ءِ جم بوتگیں ءُ بوتگیں گلگ ءِ بجاءِ زیر ءِ بند بیگ یا گلگ.

واب ءِ پِرِشگ : کسے اگاں هر وهد یک نام گیپتیں وهدے ءِ وپس ایت کہ واب ءَ بجُست بلے پہ کُجام نیمونے ءَ آنہ وپس ایت گُڈا بازیں چوشیں مردم ءِ پد ءَ واب "تانکہ دیراں نیئیت گوشنت انت. واب ءِ پِرِشگ" کسے ءِ چہ واب ءَ زور پادکنگ ءِ رند آئی ءِ پد ءَ واب نہ آیگ.

وار ءِ پِرِشگ : گیگ ءِ پِرِشگ، پہ کارے ءِ کنگ ءِ کسے ءِ وار ءِ گیگ بیگ بلے چہ کجام یک نیمونے آئی ءِ راهے کار ءِ کنگ ءِ نیهگ ءَ پد ءَ آئی ءِ دست ءَ همے کار ءِ نہ بیگ.

وت پِرِشگ : چیزے ءِ وتی سرءَ وت پِرِشگ، مردم ءِ وت شُهرت بیگ، شرمندگ بیگ.

وتال ءِ پِرِشگ : انچیں حالے کہ وتی سرءَ وت پِرِشگ بیت. وتحال ءِ پِرِشگ.

پڑک

وتحال ءِ پِرِشگ : بچار "وتال ءِ پِرِشگ".

حال ءِ پِرِشگ : حال پِرِشگ بیگ، حال ءِ ماں مُلک ءُ مردماں تالان بیگ.

هَبَرءِ پِرِشگ : هَبَرءِ تالان بیگ، هَبَرءِ زیرگ نہ "..

یَداره پِرِشگ : چوکر بوجیگ ءِ گُزاں چہ تُربان یا دگہ انچیں نیمونے ءِ یَدا ءِ پِرِشگ، تُخمُ تُخم بیگ.

پِرَک : (پِ رَ ک) پیر، دگری، یکدول نہ بیگ (تازی : فرق).

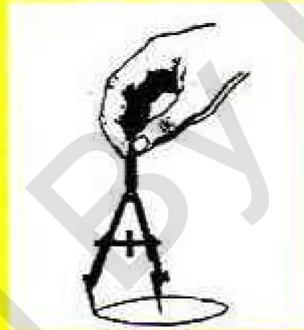
پَرُک : (پَ رُ ک) چَم ءِ نازرا هی یے کہ چَم ءِ اسپیدگ ءِ رگ شہر ترانت ءُ یک نیمگے ءِ سک شہر بیت. بلوچ پہ ایشی ءِ هسپرنگی بندے گرانت کہ همے چَم ءِ سر ءَ لوگهانی سر ءَ کن انت. (۲) دارءِ زاتے کہ چہ ایشی ءِ پُرزءِ آس روک کن انت، ایشی پیش چہ ریدگیں دارءِ تُرند تر انت ءُ تب ءِ گوره باز بیت. زمستان ءِ سارتی ءِ تب کہ چوجبرءِ بدایت ءُ بند ایت (گهر).

پِرُک : (پِ رُک) پِرّو : جنینی نامے کہ پَری، پریاتون یا پروین ءِ نیم نام انت.

پَرّک : (پَ رَ ک) مرگ ءِ وڑیں بالوے کہ چم ءِ سک زند انت ءُ اگاں تند ایت هم بازل ءِ بند نہ بنت (بچار بجت). (۲) بالیگراب ءِ یک زاتے کہ ایشی ءَ انگریزی ءَ "هیلی کاپٹر" (HELICOPTER) گوش انت (۳) پچگور ءِ بازیں مردم بیشال (BICYCLE) بائیسکل ءَ گوش انت کہ آیاں اے نام ایشی ءِ چڑهانی توار ءِ پہ بستگ بلے باید کہ "پرک" هیلی کاپٹر ءِ

نام بہ بیت بائیشکل ءَ نام ءُ یثال ءُ انت۔

- **پرکار :** (پَ رْ۔ کَ ا۔ رْ) کار برج کہ پہ گردیں منگلیں کشک کشگ ءَ کارمرد بیت چو جنک ءَ انت کہ یک سرے سوچن ءُ دومی سر ءَ پنسلے پر انت ئے۔ پہ تلبت ءِ پندانی زانگ ءَ ہم کارمرد بیت۔ ایشی ءَ "پرگال، برگار، پرکال" ہم گوشنت (بچار بُت)
- **پرکال :** (پَ رْ۔ کا۔ لْ) بچار "پرکار"۔
- **پرکان :** (پَ رْ۔ کانْ) سرباز ءِ یک شہرے ءِ نام انت کہ چہ "آرام کھن" ءَ تچل ءَ چہ "گوردر" ءَ برز انت۔ ایشی ءَ "پرکھن" ہم گوشنت۔
- **پرکپ :** (پِ رْ۔ کَپْ) پرکپگ، پرکپگ ءِ پرماتگال بزاں پرکپ، بکپ، چِٹ بہ بئے، ھلاس بہ بئے، بیگواہ بہ بئے۔
- **پرکپگ :** (پِ رْ۔ کَ۔ پگْ) کپگ، ھلاس بیگ، چِٹ بیگ، بیگواہ بیگ، پُشت نہ کپگ، ھچ سر نیایگ۔
- **پرکپت :** (پِ رْ۔ کَپتْ) بیگواہ بوت، چِٹ بوت، ھلاس بوت، کپت ات۔ "پرکپگ" ءِ گوستگال انت۔
- **پرکش :** (پِ رْ۔ کَشْ) "پرکشگ" ءِ پرماتگال بزاں "پرکش" بچار "پرکشگ"۔
- **پرکش :** (پُ رْ۔ کَشْ) ھما سادیا بندکہ گوں آئی ءَ یک چیزے یا اشترے بار بستگ بیت تُرندکش اِتگ (۲) مالدءِ یک زانتے (۳) کمان ءِ پہ تُرندی کشگ ءَ "پرکش" کنگ ھم گوش انت۔

- **پرکشگ :** (پِ رْ۔ کَشْ۔ شگْ) شعمات یا لَٹ ءِ جنگ۔
- **پرکمار :** (پُ رْ۔ کُ۔ مارْ) ھما گُٹ کہ ماں کوھانی پڈوک یا آبزوال بنت کہ چہ سارتیں ءُ سنگرتگیں آپ ءِ تنٹ پہ تنٹ ءَ پرانت۔ باز ندکارایشی ءَ پارسی + تازی ءِ "پرخمار" ءَ بزانت ءَ زیر انت ءُ "پرکماریں چم" گوشنت کہ چوش کنگ نہ لوٹ ایت البت چہ ارسان پُریں چماں گوشت کن ئے۔
- **پرکن :** (پَ رْ۔ کنْ) "پرکنگ" ءِ پرماتگال بزاں "پرکن" (۲) سَرکن ءُ پرکن: چست ءُ ایر، سَرین پُرین۔ بازجاگہ ءِ پلینڈی۔
- **پرکنگ :** (پَ رْ۔ کَ۔ نگْ) گیشتر کنگ، کمیں چیزے ءَ گیشتر کنگ۔ بھاز رگ ءَ کمتیں گیشیں دیگ بیت ءُ برونا ک تربیگ۔

چیلم ءِ پرکنگ : بزاں چیلم ءِ تباک ءُ آس کنگ پہ کشگ ءَ۔

سوچکی پرکنگ : آس ءِ سرءَ سوچکی ایرکنگ کہ بہ سیچ انت ءُ بہ آتار انت۔

منجل یا تین ءِ پرکنگ : پہ نگن پچگ یا دگہ چیزے ءِ گرادگ ءَ۔

سرءَ پرکنگ : سرپد کنگ۔ گدءِ پرکنگ ءِ گوڈ کنگ۔

نبرپرکنگ : پہ کسے ءِ گوں مردمے ءِ کلوہ دیم دیگ بلے پہ آئی ءِ نونگ ءَ کہ بہ بیت۔ ھمے رنگ ءِ پہ کارے ءِ ھمشوری ءِ ھازرءَ

ایشیءِ مردمءِ پِرکنگ، ھم گوش اَنت۔

گٹءِ پِرکنگ : لچّ گوش یا شیرُ جنوکءِ گُٹءِ شرتر بیگ، گوش آت۔ بلائیءِ گُٹءِ اِت ھرچیت کہ ستیرجنت پِرکنان کنت (انچ تر ابیت)۔

اولاکءِ پِرکنگ : بزاں ھچ رنگ، دمءِ زرگ بلکیں شرترءِ بودناک تر بیگ۔

دستے پِرکگ : گوازینگ، گیشءِ بیگ، گیشی کنگ۔

دست پِرکنگ : — دست جنگءِ ست، چیزے ءِ سرءَ ایرکنگ۔

● **پُرّکنگ :** (پُرّ۔ ک۔ نَگ) گھلیں زراں یا دگر درپےءِ چہ آپینک، آرتینک یا دگہ انچیں چیزےءَ مان کنگ کہ پُرّ ببیت۔ گوانیک یا شیکیءِ کسےءِ پہ دھلءِ ڈمال یا پہ چنگءِ سرزءِ سازانی زمیراں ھوش کنگ۔

دلءِ پُرّکنگ : دلءِ ڈُڈ کنگ۔ دلءِ مردکنگ۔ پہ انچیں کارےءِ کنگءِ کہ اُمیتءِ بےاُمیتی ھردوکاں دار ایت۔ ھمتءِ دل کنگ۔

سرءِ پُرّکنگ : نشہ بیگ۔

دستءِ پُرّکنگ : مُشتءِ چہ چیزےءِ پُرّکنگ۔

لاپءِ پُرّکنگ : بےسیرءِ جیننءِ لاپءِ چکءِ بیگءِ سبب بیگ، لاپءِ سیر بیگءِ بزانتءِ زیرگ زلوٹ ایت۔

تُپینگ یا توپءِ پُرّکنگ : بزاں پہ جنگءِ تیر یا شورہءِ چَرّہ مان کنگءِ جربدگ کنگ۔

ٹلکءِ پُرّکنگ : ھالےءِ دیچپارگی ماں ملکءِ تالان کنگ، ھرکسءِ سھیگ کنگ۔ پہ دمءِ چُوبِت چیزےءِ پُرّ کنگ کہ دشمنانی دلءِ چہ بدیءِ بیرانیءِ آیانی پھریزدک بیت۔

لوگءِ پُرّکنگ : ھرچیزءِ ساماں مان کنگ۔

دپءِ پُرّکنگ : چہ زرگ یا آپ بلے گوانیں گالبندے ایش اِنت کہ، گپ یا ھبرءِ دپءِ پُرّکنگ گوش انت، پلانءِ پلاں گپ دپءِ پُرّءِ جت یا گُت بزاں پہ بےبھرءِ بجڑی یاکہ بےریائی یاکہ بےپدءِ پیشی یاکہ پہ بےپرواھی۔

کسےءِ پُرّکنگ : بزاں پہ کسیءِ سرینگ چہ دگہ مردمےءِ آئیءِ زھر گرائینگ یا بدگمان کنگ۔

● **پَڑّکوت :** (پَڑّ۔ کوٹ) کوت، کوت کہ گُنگیں چیز، مزنیں کوم۔ جوھان۔ لڈءِ بُرجءِ دگہ گُنگیں چیزانی جم کنگیں جوھان، ھما جاگہ کہ لڈءِ بُرجءِ دگہ گُنگینءِ بیکاریں چیز ھمودءِ دور دیگ بنت۔ ڈمبگ، بُرزگ۔

● **پَڑکھن :** (پَڑ۔ کھَن) بچار : پَڑکان۔

● **پُرّکینگ :** (پُرّ۔ کے۔ نَگ) پُرکُت، پُرھند۔ چہ کُتءِ کینگءِ ھستءِ پُرّ۔

● **پُرّگ :** (پُ۔ رَ۔ گ) سُرب، ھما جاگہ کہ گوں گردنءِ یکجا بیت، سرءِ میدانی پُشتءِ گُٹءِ انچیں رُدگءِ ھند۔

چسءِ پُرّگ : الیشیءِ یک دو جاگہءِ پُرّگ، ھم گوش انت۔

● **پَرّگ :** (پَ۔ رَگ) بال کنگ۔ اِیرزگ بیگءِ ماں گوات شنگ۔ زانگ یا اگلءِ چہ سرءِ پَرّگ۔

● **پَڑّگ :** (پَ۔ ڑَ۔ رَگ) گلگل بزاں ھما منگلیں چیزکہ آئیءِ تہءِ شاپکے ماں اِنت کہ ھمیشیءِ پُشتءِ تَرّ ایت موٹل یا گاڑی یا دگہ انچیں چیزانی گلگل یا منگلیں پاڑگ۔ بچار : ڈت تاکدیم 223

کوہءِ پَڑّگ : کوہءِ سُنٹءِ شھار گپتگیں زھداریں بُھرز۔ بانڑل۔

پاگءِ پَڑّگ : پاگءِ ھما جوڑکہ چوکرسءِ تاجءِ لکّ اِنت، پَڑّکہ۔

جہانی پَرَگ : بزاں تیچ تیچ بیگ یا کہ استار شانگ ـ

تیرءِ پَرَگ : تیرءِ چہ کمان یا تپنگ ءَ درآیگ ءَ رند دُور زمین ءِ سرا کپگ ءَ پدءَ چست بیگ ـ ایشی ءَ پَرَگ ءِ ھم گوَش اَنت ـ

- **پَرگار :** (پَرْ ـ گَارْ) بچار ” پرکال یا پرکار “ ـ
- **پَرگال :** (پَرْ ـ گَالْ) بچار ” پَرگار “ ـ
- **پَرگَردگ :** (پَرْ ـ گَرْ ـ دَگْ) پرچَرگ ـ پرتَرَگ پدءَ تَرَگ ، بیرہ کنگ ، رنگ وچہ یک جاورے پہ دگہ جاورے تَرَگ ، دیم ءِ پرگَردگ : بزاں چہ زھر یا مبا یگی یا دگہ تیمرے ءَ رنگ ءِ تَرَگ ، پرگشگ
- **پرگرگ :** (پر ـ گِ ـ رَگْ) پہ پشک شلوار یا دگہ انچیں گُزی یا پادی پوشاکے ءِ جوڑ کنگ ءَ آئی ءَ کَچ ءُ کُبس کنگ ـ جیبےءِ چنگ ءَ ایر کنگ کہ گار مہ بیت یا کہ وشءَ پہار ءِ کار ءَ بئیت ـ
- **پُرگرگ :** (پُرْ ـ گِ ـ رَگْ) آپ ءِ پھرءِ بانگ ءَ وتی ڈگار ءِ پُرّ ءَ کُرگ یا کہ پہ ھور یا کور ءِ آپ ءَ ڈگار ءَ پُرّ بندگ کنگ ـ پُرّ بیگ ـ ھرگرگ ـ
- **پرگشگ :** (پَرْ ـ گَ ـ شَگْ) چہ یک جاورے ءَ پہ دگہ جاورے ءَ تَرَگ ـ پرتَرَگ ـ پرگَردگ ، برگشگ ـ

پَرَگ

- **پُرگنج :** (پُرْ ـ گَنْ ـ جْ) چہ گنجاں پُر ، چہ سیتءِ نپ ءِ سرا تیچ [پُرگنجیں شپے پہ تو را ـ WISHING A VERY GOOD NIGHT ـ]
- **پَرگنگ :** (پَرْ ـ گِ ـ نگْ) مزنیں پراہ ءُ ڈراجیں زمین ، سکیں مزنیں زمین ـ یک نام گپتگیں چار حدّے کہ اودءِ کارمستری یک سرکاری مردے ءِ دست ءَ دیگ بیت انچوش کہ ھندءِ پاکستان ءِ تاسیل (تحصیل) اَنت ـ
- **پرگو :** (پَرْ ـ گَ ـ وْ) ھما کہ پرچگ ءِ مِیٹ ءَ ڈراج اَنت ـ
- **پُرگوشت :** (پُرْ ـ گُوْ ـ شْتْ) چہ گوشت ءَ پُرّ بیے زاں ءُ درپ ءِ گوشگ ءَ بیت بلکیں لے پہ مردم ءَ گوشگ بیت کہ ءِ دیم ، گوشت باز بہ بیت گوشتی اَنت ” آئی ءِ دیم پُر گوشت اِنت “ ـ پہ جان ءَ ھم کارمرد بیت بلے کم ـ گوشش اَنت ” جان ءِ پُرّیں مردم “ البت ” گوشتناک “ پہ دیم ءُ جان ھر دوئیناں گوشگ بیت ـ
- **پرگول :** (پَرْ ـ گُو ـ لْ) سیل ءُ گردش ـ پہ سیل ءُ سادات تَرَگ ، سیل ءُ پرگول ـ
- **پَرَگی :** (پَ ـ رَ ـ گِیْ) ھما کہ گوں پَرَگ ءَ شیادی کنت ـ گلگل ، پَرَگ دار ـ
- **پرلچگ :** (پَرْ ـ لَچْ ـ چَگْ ، سَک لچگ ، پرلگگ ، چپنگ یا چیبگ
- **پرلگگ :** (پَرْ ـ لَ ـ گَگْ) پرلچگ ، چپنگ ـ

- **پرلیٹنگ** : (پڑ۔ لے۔ ٹنگ) یکپارگی لیٹ ورگ، یاکہ پہک ءُ لیٹ ورگ، لیٹ ءِ لیٹ بیگ۔
- **پرلیٹینگ** : (پڑ۔ لے۔ ٹے۔ نگ) یکپارگی لیٹینگ، چیزے ءُ بڈءِ پرلیٹینگ : بڑاں بڈءَ جنگ بڈ ءُ کنگ۔
- **پرماشس** : (پڑ۔ ماشں) ماشں ءُ زات ءُ دَھلے کہ ایشی ءِ دان ھم چماش ءُ کوسگ ءُ انت۔ ایشی ءُ کوسگ کنیں پتن بُرّانت۔ ایشی ءُ دُزش اَنت نگن ھم کن اَنت۔ ایشی ءُ نگن چوسیرک ءُ لھم کنگ بیت۔ کاہ ءُ دلوت ءُ سک وارت۔
- **پرمالگ** : (پڑ + ما۔ لگ) زراجی ءُ پرشگ یاکہ پہ ھملسون کنگ ءُ مالگ۔
- **پرمان** : (پڑ۔ مان) ھما گوشتگیں گپ یا بنشتگیں گپ کہ اید چہ آئی ءُ منگ ءُ دگہ راہ نیست کہ ایشی ءُ نمنگ میار باری کارایت۔ (حسبند یدہ۔
- **پرمانگال** : (پڑ۔ مان۔ گال) ھما گال کہ پہ کارے ءُ پرمان کنگ ءُ کارمرد بیت زبان ءُ بُترھبت ءُ اچوش کہ : بکن۔ برو۔ بہ تند (تازی : اَمر)۔
- **پرمایگ** : (پڑ۔ ما۔ یگ) پہ کارے ءُ کنگ ءُ گوشگ۔ کارے ءُ کنائینگ۔ کسے ءُ گوشگ کہ پلاں کار ءُ بکنت۔ پہ کارے ءُ کنگ ءُ میار تڑینگ۔
- **پرمپوشی** : (پَ۔ رَم۔ پوْ۔ شی) پوشتگیں روچ ءُ رند ءُ روچ بڑاں گوں مرچیگیں روچ ءُ دیم ءُ چارمی روچ۔ پہ شپ "پرموشی شپ" گوشں اَنت۔ پرمپوشیگ۔
- **پرمپوشیگ** : (پَ۔ رَم۔ پوْ۔ شیگ) بچار "پرمپوشی"
- **پرمشگ** : (پڑ۔ م۔ شگ) سپرسپرءِ شبک شبک ءُ مُشگ۔
- **پرمیل** : (پڑ۔ مے۔ ل) ناڈراھی یے کہ آ بدست شیچ ایت۔
- **پرنادگ** : (پڑ۔ نا۔ دگ) نکینک ءُ ھیکانی سرءِ ندیگ کہ چٹک پش بجنت۔
- **پرناست** : (پڑ۔ ناس۔ ت) "پرنادگ" ءُ گوستگال بڑاں "پرنادینت" "پرنادگ" ءُ کارکت۔
- **پرنپوشی** : (پڑن۔ پوشی) بچار "پرمپوشی"۔
- **پڑنچ** : (پڑ۔ رنچ) پڑنچگ ءُ پرمانگال بڑاں "بہ پڑنچ" بازجاگہ پنچ بڑاں ناکناں ھم گوش اَنت بلے چوش کنگ ندکاری زبان ءُ نلرٹ دیت۔
- **پڑنچائینگ** : (پڑ۔ رن۔ چا۔ ئے۔ نگ) یک مردمے پرمایگ کہ دگہ یک مردمے ءُ پڑنچ دیت۔ یا گوں چیزے ءُ پڑنچائینگ، یک مردمے ءُ پڑنچگ ءُ کار ءِ پرمایگ۔
- **پڑنچگ** : (پڑ۔ رن۔ چگ) گوں دستانی دل ءُ لنکاں گرگ ءُ زور دیگ، یا ءِ پڑنچگ، بگل ءُ کنگ ءُ پڑنچگ، زرکت ءُ پڑنچگ : کہ روگن ءُ شیرگ ءُ پھک در بیا اَنت، گدءِ پڑنچگ : کہ آپ ءُ در بیا اَنت۔ ھمے رنگ ءُ چیاں پڑنچگ بڑاں سک کنگ۔ دپ ءُ پڑنچگ۔
- **پرنچگ** : (پڑ۔ رنچ۔ چگ) چیزے ءُ سرءِ پہ زور نچگ یا لگتاں رنگ ءُ چوناہ ءُ منگ ءُ رندءِ جگگ۔
- **پرندوش** : (پَ۔ رن۔ دوش) بچار "پرندوشی"
- **پرندوشی** : (پَ۔ رن۔ دو۔ شی) چہ دوشیگ ءُ یا گوستگیں شپ ءُ پیسریگیں شپ۔
- **پرندوشیگ** : (پَ۔ رن۔ دو۔ شیگ) بچار "پرندوشی"۔
- **پڑنک** : (پڑ۔ رن۔ ک) چہ گشار جاہ ءُ بزرگرءِ گڈی ھند۔

- **پڑنکی** : (پَ - رَن - کی) هماکَگوں "پڑنک" ءَ شیادی کن اَنت۔ پڑنک ءِ تهی نیمگ ءَ دوئیں کُلاّرگ کہ بازمردم ءَ گوات گرآنت کرایش ءَ "گڑنکیگ" هم گوشّ اَنت۔
- **پڑنکیگ** : (پَ - رَن - کی - گ) بچار "پڑنکی"۔
- **پَرَنگ** : (پَ - رَنگ) یورپ ءِ انگلستان، بازجاگہ "پرنگی" ءِ بزانت ءَ زیرگ بیت۔ گندگ ءَ لے گال چہ "فرانک" ءَ زیرگ بوتگ کہ "فرانس" ءِ زرءِ نام اِنت بہ جنـدءَ پرچاکہ رومن آب "ح" ذورنگ ءَ وانگ بیت جاگھے "س" ءِ جاگھے "ک" ایرانیان لے گال "فرنک"، "فرنگ" ءُ "افرنگ" ءُ "تازیان" ءِ "فرنج" ءُ "افرنج" گوشتگ۔ آزمانگ ءَ سرجمیں جهان ءَ "فرانس" جهانگیر بوتگ، زندءَ آئی ءِ جهگیرا انگریز بوتگ اَنت۔ بلے اے نام رودرج مرد جی پُشس کپتگ ءُ پہ انگریزانی ملک ءِ نام ءَ زانگ بیت۔ راستیں گپ ایش اِنت کہ یورپ سرجم ءَ "پرنگ" منگ بیت۔ مری، بگٹی مردم ایشی ءِ "پلنگ" ءُ "پھلنگ" گوشّ اَنت۔
- **پُرَنگ** : (پُ رَ - رَنگ) سرجم ءَ رنگ گپتگیں کلونٹ کہ برابر رنگ اِنت کہ چہ ایشی ءَ رندملکِ کپ اِیت هرچیزے کہ جوان رنگ ءَ بیت۔
- **پُرَنگی** : (پَ - رَن - گی) پرنگ ءِ مردم، هرچیزے کہ گوں پرنگ ءَ شیادی بجنت یورپ ءِ انگلستان ءِ هندوک۔
- **پرندگ** : (پَرَ - بَن - دَگ) چیرے ءِ سرءَ پہ گیگ ءِ گوم نندگ۔
- **پَرَو** : (پَ - رَو) بچار "پَرَو"، ایشی ءَ "پَرَو" هم گوشّ اَنت۔
- **پَرو** : (پَ - رَو) پُچک پری ءِ نیمشام یا پہ پاتون ءِ نیمشام۔ (۲) پَرَدو : بزاں اودءَ، ویر دیرءَ۔ چہ نزیک نزیکءُ اِتّاں چہ دیر دیرءَ۔
- **پُرو** : (پُ - رُو) پُرءِ رنگ۔
- **پُرّو** : (پُ رَ - رُو) چہ چُچ ءِ بیتّیاں جوڑ کرتگیں کَس نیں کپاتگ کہ آئی ءِ نادمان کن اَنت ایشی ءَ گوں ناهاں هم "پُرّو" گوشّ اَنت ▫ پُرانزو : هما مردم زیتّ زهرگیت۔
- **پُرّو** : (پُ رَ - رُو) بے ریا، هماکسے ءَ روئے نہ گپت۔
- **پرواه** : (پَ رَ - واه) هیال۔ تب۔
- **پُروت** : (پَ رَ - وَت) پہ وت، سرءَ وت، وتی دل ءِ میل، "پلانی پُروت شُت"۔
- **پرود** : (پَ رُود) پہ اُودءَ، دیر دیر۔
- **پرور** : (پَ رَوَر) جوڑکنوک۔ پھریزوک، راستی ءِ داروک ے برحق اِنت هماپیغمبر۔ فرمان پرورءُ رهدر بر۔
- **پروا** : (پَ رَ - وَا) پرواه۔
- **پُروش** : (پَ - رَوَش) پُرشتگیں جاگہ پُروشگ ءِ پرماںگال بزاں "پہ پُروش" ٹُکرکن، اشترءِ یک رواجے ءِ نام اِنت۔
- **پروشال** : (پَ رَ رَوَش ال) پُروش هال : جنگ ءِ لشکرءِ پُرشگ ءِ هال۔ (۲) هالپُروش : هماهال کہ پہ دگرهالے ءُ پُروشگ ءَ بزاں آئی ءِ ذروگبند کنگ، پشنگ کنگ بیت۔
- **پُروش پرّینگ** : (پَ - رَوَش + پَرّ - رے - نَگ) دوست ءُ همدلیں سنگت یا ویلانی نا تپاکی پیداک کنگ۔ لشکرءِ پُروش پرّینگ : انچوش بیتر برگ کہ دژمن ءِ لشکرءِ تہ ءَ پروش بکپ اِیت۔
- **پُروشت** : (پَ - رُو - شت) بچار "پڑشیت"۔

- **پْروشت :** (پ. رْ و ش ت) پْروشگ ءِ گوستگال بزاں کسے ءِ پْروشگ ءِ کارگُت۔
- **پْروشتانک :** (پ. رْ و ش. تا ن ک) بچار "پْروشدانک"
- **پْروشدانک :** (پ. رو ش. دانک) یک سرکارے ءِ کم بھاتریں زرّ انگریزانی وھد ءَ کلدار مزن اَت ءُ آنا یا پیسہ کسان اَت ھمے آنا یا کہ پیسہ ءِ "پْروشدانک" اَت. وھداں کہ کلدار شانزدہ آنا بوتگ تھنا آنا پْروشدانک بوتگ اَت کہ انوں کلدار ءِ نیم، چارک وھشتک اَت یا پنچ ءُ دہ پیسہ ءِ پْرشتگیں "دانگ" بزاں دانگ دانک، پرچا کہ دانگ پیسہ ءِ گوْش اَت۔
- **پْروش کپگ :** (پْروش + کپگ) لشکر ءِ تہ ءَ پْروش کپگ بزاں دومی لشکر ءِ دیم ءَ بزور یا بے دل بیگ ءُ تچگ۔ سنگت یا دیوان ءِ ھمدل ءُ ھمدستی ءِ نا تیاکی کپگ۔
- **پْروشگ :** (پ. رو. شگ) ٹکّر کنگ. چُنڈ چُنڈ کنگ، ھر تُرندائے ءِ ٹکّر کنگ۔

باسک ءِ پْروشگ : کسے ءِ باسک ءِ ھڈّ ءِ پْروشگ. تُرات یا تُرا نگوئگیں دوستے ءِ بیراں ءُ تاوان کنگ۔

بند ءِ پْروشگ : بند ءِ جنگ ءُ ڈُکار ءِ آپ ءِ رواں دیگ۔

بندیک ءِ پْروشگ : آنگیں یا سیبیں بندیک ءِ پہ چھرتاب دیگ ءُ جیر داں جوڑ کنگ۔

تُبند ءِ پْروشگ : تُندیں دار ءِ پہ تیز تُل کنگ۔

پاد ءِ پْروشگ : پاد ءِ ھڈّ ءِ پہ ٹُٹ یا دگہ چیزے پْروشگ ءُ لنگ کنگ، پاد بند کنگ۔

پُت ءِ پْروشگ : تپاک ءِ پْروشگ، بے پتّی کنگ،

پْروش ءِ پْروشگ : پْرشتگیں دست یا پاد ءِ ھڈّ وت ءُ وت یا کہ چہ نزانتکارے ءِ سبب ءِ ھراب گیپتگ ءُ زانتکارے ءِ ایشی ءَ یک برے پدا ءِ پہ زور پْروشگ ءُ پدا چالک کنگ۔

پوژ ءِ پْروشگ : دھل ءِ چہ زہیر ءُ ترنگ ءُ مُدگار ءِ پوڑانی شماں درآیگ۔

پھلوگ ءِ پْروشگ : پھلیگ ءِ پْروشگ : پھلیگانی ھڈّانی پْروشگ، اَژ ندکوئیں کارے کنگ. کسے ءِ سک جنگ ءُ آئی ءِ پھلوگاں پْروشگ۔

تب ءِ پْروشگ : بزاں جائے منزل کنگ یا تُگ ءِ بند ءَ وارگ دانکہ تبد ءِ پْروش زیت نی لڈگ یا کہ چہ تُوگ ءَ در آیگ۔

تُپنگ ءِ پْروشگ : تمچی تپنگ ءِ پہ تیراں کنگ ءِ ھاتر ءَ پْروشگ۔

تج ءِ پْروشگ : دیم یا گوْمزیاد گہ، ایجیں تجوے ءِ تج ءُ کر جو گُنشگ ءُ ت پْروشگ

آپ ءِ تج ءِ پْروشگ : کمیں گرم کنگ. شیر گرم کنگ

مردم ءِ تج ءِ پْروشگ : مردم ءِ تج پْروش کنگ آئی ءِ بے شرن کنگ، موٹ کنگ، ھُبّ ءِ پْروشگ۔

تُن ءِ پْروشگ : آپ وَرگ کہ تُن ھلاس بیت۔

تُرس ءِ پْروشگ : تُن ءِ پْروشگ۔

جار ءِ پْروشگ : کپتگیں جارے ءِ ڈُرو گبند کنگ ءِ دگہ جارے پرینگ۔

جان ءِ پْروشگ : جان گُشنگ، ھڈّ ءِ بنداں توار بیگ، اَژ ندءُ پہند کنگ۔

چک ءِ پْروشگ : دیم ءِ پْروشگ۔

چک ءُ گردن ءِ پْروشگ : دیم ءُ گردن ءِ پْروشگ۔

چپ ءِ نی پْروشگ : میار گیگ کنگ، میار بار کنگ

دارءِ پْرُوشگ : پہ تنتش ءُ تیروار مُحکم کنگ۔

دپ ءِ پْرُوشگ : جنگ ءُ کسے ءِ دپ ءِ پْرُوشگ یا کسے ءِ دپ پْرُوشیں پتو دیگ۔

دُکان ءِ پْرُوشگ : اپْرُوش کنگ کہ دُکان ءِ گراکی ءُ بھا ءُ زیرءِ کم بیگ۔

دل ءِ پْرُوشگ : کسے ءِ دل ءِ پْرُوشگ بزاں آئی ءِ ھَبت ءُ واھگ دپ ءِ گْجام نیمون ءُ سکینے ءِ ایرماد کنگ، بدول کنگ۔

دیوان ءِ پْرُوشگ : دیوان ءِ یاد کنگ یا کُتینگ، کارءِ ھراب کنگ، کسے ءِ دیوان ءِ پْرُوشگ بزاں آئی ءِ تاوان دیگ۔

رواج ءِ پْرُوشگ : چہ رواج ءِ پہ دگر رواجے ءِ کپگ، رواج ءِ بے رھبنداں پترینگ۔

رھبند ءِ پْرُوشگ : پھکیں رھبند کہ پہ ھرکس ءِ زانت چہ آئی ءِ دپ ءِ راہ بیگ۔

زبان ءِ پْرُوشگ : زبان ءِ وَرگ۔ تبنرءِ وَرگ، گول ءِ پْرُوشگ بزاں وتی گُوشتگیں گپّانی سرءِ نہ اوشتگ۔
درآمدیں زبانے ءِ راست گُوشگ ءُ وانگ ءِ کسے ءِ ھمنچک سرءِ سوج کنگ ءُ درآرگ کہ آئی ءِ زبان ھمے درآمدیں زبان ءِ راستیں
گالوارءِ وتی بکنت۔ پہ زانت اپْرُوش گپ جنگ کہ گْوشتسءَ زاناں کہ زبان بلّ انت ءُ گپ ءِ گشینیت نکنت۔

زَرّءِ پْرُوشگ : مزنیں زرّءِ پْرُوشدانک کنگ۔

زرتاک ءِ پْرُوشگ : کاگدیں زرّءِ پْرُوشدانک یا دگہ کستریں زرّ کنگ۔

سادءِ پْرُوشگ : سے چار زراجیں وَڑ کہ آیانی تُن یک جامیل انت ایشانی یک ءِ بے یک یکت ءِ چہ تاب ءُ پْرِکنگ
ءِ پہ ءِ ایشاں یکیں کنگ ءُ یک سارے کنگ گیشتر میدءِ پہ تیار ءُ زاچانی زنتہ رنگیں ءِ سادءِ، ءِ واست ءِ ایشی ءِ
جوڑ کن انت۔

ستک ءِ پْرُوشگ : دِ کسے ءِ دل ءِ دُشمنی متوگری ءِ پْرُوشگ، بیسہ ءِ پْرُوشگ کہ بے باوری ایشی ءُ آسرا انت۔

سرءِ پْرُوشگ : چیزے یا ساھدارے ءِ سرءِ پہ تُک یا سنگ یا دگہ اُجھیں چیزے ءِ پْرُوشگ۔

سوگندءِ سرءِ پْرُوشگ : سوگند ءِ جوش انت کہ کسے پہ کارے ءِ کنگ یا نکنگ ءِ سوگند وارت بلے چہ اے سوگندءِ بندان
درگیتنگ ءِ گْجام نیمونے شوھاز کنگ۔

شپ ءِ سرءِ پْرُوشگ : بزاں نیک برے و نیمگ پدءِ شپ ءِ وھدے یا ازگیک جوش گیشتر کارداں سات ءُ سپرءِ کن
انت کہ سرشپ ءِ دیس انت ءُ شپ ءِ وھدے ءِ یا دکاینت ءُ دومی منزل ءِ لیڈّ انت۔

شھرءِ پْرُوشگ : تگریں سھت ءِ ھمرانی بجاکنگ ءُ زرّ کنگ پہ چیزءِ گیت ءُ گیر یا کہ ھرج ءُ درج ءِ ھاترءِ۔

شرین ءِ پْرُوشگ : ساھدارے ءِ شرین ءِ ھڈّءِ پْرُوشگ۔ کسے ءِ تاوان دیگ، کسے ءِ بے وس کنگ۔

شاہ ءِ پْرُوشگ : ڈَرچک ءِ شاہ ءُ لمب ءِ پْرُوشگ۔ کسے ءِ بودناکی ءِ سرءِ پْرُوش کنگ۔

شاپک ءِ پْرُوشگ : یک کارے ءِ پھکم تریں ءُ لازم تریں بھرءِ بیران کنگ، شاپک ءِ جنتہ ءُ مُحکم کنگ۔

شُدءِ پْرُوشگ : بزاں وَرگ ورگ یا کہ شتہ پْرُوشیں درمان ءِ ورگ کہ شُدءِ بیارت

کارءِ پْرُوشگ : چہ سرجم بیگ ءِ پیسرکارءِ پہ گْجام نیمونے ءِ بند کنگ۔

کَپل ءِ پْرُوشگ : ماوُل ءِ پْرُوشگ بلے "ماوُل"، پہ جنین ءِ کار مرد بیت ءُ "کپل"، پہ اپس ءِ پیشکا "کپل ءِ
پْرُوشگ" ءِ بزاں نرد ءِ اپس ءِ ھم کنگ۔

کلدارءِ پْرُوشگ : پْرُوشدانک کنگ۔

گمبارءِ پْرُوشگ : چہ نالگیں ءِ برءِ پوست ءِ تہی نُزناں ساد جوڑ کنگ۔

کول ءِ پُرُوشگ : اھدءِ پُرُوشگ، اھد گُڈگیں گپانی سرءَ نہ اوشتگ وت ءَ بدلبز کنگ۔ وتی بستگیں اکرار ءِ پورہ نہ کنگ۔

کوہ پُرُوشگ : کوہ ءِ جنءَ پُٹیکگ ءِ میتین پُرُوشگ۔ سِنگ پُرُوشگ پرجاگاہ باز جاگہ ءَ "کوہ" پہ "سِنگ" ءِ بزانت ءَ ھم کارمرز بیت (چونا ھیگا نہ بایدکہ چُوش کنگ بہ بیت پرجاگہ "سِنگ" ءِ ڈوک، اِنت ءُ "کوہ" وھدے زانت کہ "کوہ" ءَ گوُش اَنت)۔ سکّیں مزنیں کارے کنگ، ماہ جنگ۔ نیوتگیں کارے کنگ۔

گپّ ءِ پُرُوشگ : ھبر ءِ پُرُوشگ بزان نہ منگ۔ لبز ءِ پُرُوشگ بزان کوَل ءُ اَھد ءُ کرار ءِ سرءَ نہ اوشتگ۔

گراکی ءِ پُرُوشگ : انچُوش کنگ کہ کسے ءِ دُکّان ءِ گراک ءِ گِڈّام نیموّنے کم بہ بنت۔

گردن ءِ پُرُوشگ : مردم یا دگہ ساھدارے ءِ گردن ءَ گواٹینگ ءُ ھڈّان سے چہ بندان دَرکنگ کہ ایشی ءِ آسر مرگ اِنت۔ منّت وار کنگ۔ منّت لڈّگ، میار بار کنگ، میاریگ کنگ۔

گرم ءِ پُرُوشگ : بزان گرم ءَ یا نیمروچ ءِ منزل کنگ یا وپگ ءُ گوات چنڈ کنگ ءُ لڈّگ یا چہ گس ءَ دراَیگ گرمی ءُ گُٹ اِنگیں سرءَ گواتے ءِ کشگ کہ گرم ءِ سُست کنت۔ گرمگ ءَ ھورے ءِ کپگ کہ گرمی ءَ پُرُوشش اِیت ءُ بوم ءَ وشّش کنت۔

گرم ءِ سرءِ پُرُوشگ : نیمروچ ءِ منزل کنگ ءُ گوات جنڈءَ لڈّگ یا چہ لوگ ءَ گراچنڈءَ درآیگ بزان گرم ءِ زور ءِ پُرُوشگ ءُ زند۔

گنج ءِ پُرُوشگ : گنج یا کلکنت ءِ برءِ باچگ یا کپ کنگ۔ اَرس ءُ لیپ بیگ۔

گورم ءِ پُرُوشگ : دریاءِ گورم ءِ پُرُوشگ بزان چہ دریاءِ سون ءُ بُرزبیگ ءُ کپگ ءُ گنج بیگ ءُ تنگ۔ زرءِ ھم چہ تو پان ءِ سبب ءَ یا کہ دریاءِ تند ءُ کوھے ءِ کم آپ ءِ سرءَ گورم ھم پُرشش اِیت گڑا گوُش اَنت "پلاں جاگہ پُرُوشش اِیت" بزان گورم پُرشش اِیت۔

گوھر ءِ پُرُوشگ : سارتی ءِ کم ترّگ ءُ اِیر مار بیگ۔

لَج ءِ پُرُوشگ : انچُوش کنگ کہ کسے ءِ لَج بہ پُرُشش اِیت بزان پہ بے بھرءِ بگّڑءُ گپّ ءِ تران ءُ سندءُ بنیاد بکنت (اے زانگ لوٹ اِیت کہ "لَج ءِ پُرُشگ یا پُرُوشگ" ءِ دگرے ءُ بے لجّی دِگرے)۔

لوگ ءِ پُرُوشگ : لوگ ءِ جنءِ پُرُوشگ۔ کسے ءِ لوگ ءِ ویرندان کنگ، کسے ءَ مزنیں تاوان ءُ بیرانی دیگ کسے ءِ لوگ ءَ دُزّی کنگ بزان آئی ءِ کپل یا دریگ یا دروازگ ءِ پُرُوشگ ءُ دُزّی کنگ۔

مَٹ ءِ پُرُوشگ : انچیں جاگہے کہ آپ ءِ جم بُرگ ءَ ھُشک بُرگ بلے کِشگ نہ بوتگ اودءَ اکّان کاشے ءُ بوٹگے کہ ترّک اِیت آئی ءِ ھمسوبیں مَٹ ءَ ترکّیں اِیت ءُ پُرُوشش اِیت بکہ روچ ءُ جنت ءُ مٹ ءِ پُرُوشش اِیت کہ رندءَ تلکار بنت۔ بازجاگہ ایشی ءِ پہ دھل ءِ "پوڑ ءِ پُرُوشگ" ءِ بزانت ءَ ھم کارمرد کن اَنت۔

مَٹ ءِ پُرُوشگ : مات بیب یا جنگ ءَ چہ وتی ھمدورءَ گیش بیگ۔ یاکہ ھنیک تاوان کروت وارتگ وتی مٹ ءَ ھم ھنیک بیرانی دیگ۔

مردم ءِ پُرُوشگ : مردم ءِ سر۔ پار یا دگہ اندامے ءِ پہ ٹ یا دگہ جیسکہ جنگ ءَ پُرُوشگ۔ مال دیوان ءَ یاکہ دگہ مردمے ءِ دیم ءَ کسے ءِ شھرت ءُ شرمندگ کنگ۔

مِجاج ءِ پُرُوشگ : بے جنگ ءُ آرپی مردمے ءِ سرءَ چہ حدّ ءَ بے دھبندیں زوراکی کنگ۔ گُڑش اَنت "پلانی ءِ انچوش گیش ءُ کپتگ کہ پلانی ءِ چم ءِ مجاجاں ماں آئی ءِ چمّاں پُرُوشش اِیت"۔

مستں ءِ پُرُوشگ : کسے آ بدست ءَ بہ بیت آئیءَ گڑ بیک یا آ چینگ کرئے رنگ ءَ آئیءِ آبدست ءِ نیم پُندگ کنگ۔

مُلک ءِ پُرُوشگ : مُلک ءِ ویرانداں کنگ ءُ مُلک ءَ ڈاہ دیگ ءُ گپتیءَ ءُ ماں ملک ءَ سک تالان کنگ ءُ ملک ءِ مردماں پہ گجام نیبوتے ءِ نجوشس کنگ کہ بجاھے سرجمی بیا انت ءُ جم بہ بنت یا کہ مردمانی وت انجوشس کنگ۔

نام ءِ پُرُوشگ : نام ءِ شتنگ ءُ تالان کنگ ءُ نام ءِ گار ءُ بیگواد کنگ۔

واب ءِ پُرُوشگ : کسے ءِ چہ واب ءَ گڑبنیک کرپہ ءَ آئیءِ واب نئیت۔ انچیں چیزے ورگ کہ آ نگگیں واب بروت۔

واب ءِ سر ءِ پُرُوشگ : گیشتر پہ گلگ ءِ کاروان ءِ سات ءُ سیر ءِ بیت کہ منزل کن انت شام کن انت ءُ ولیس انت ءُ شپ ءِ ودھے ءَ پاد کا ینت ءُ لڈ انت گُوشس انت "واب ءِ سرءَ پرُوشیں گوالڈیں"۔

وت ءِ پُرُوشگ : ماں ڈرکءِ میدان یا کبیب ءِ گوازی یادگر نیمونے، وتی ھڈ ءِ نڈے ءِ پرشگ گُوشس انت، انچک سیتر ءُ گپ : تو وتی جند ءِ پرُوش سے"۔ وت ءَ سترمندگ کنگ۔

ؤ اس ءِ پُرُوشگ : گھگل ؤ اسس ءِ چوکہ بجنی ءِ دونیم پرُوشگ کہ تیراں کنگ بنت۔

ھال ءِ پُرُوشگ : ھال ءِ شتنگ کنگ ءُ ھال ءِ ؤرو گبند کنگ۔

ھبر ءِ پُرُوشگ : کسے ءِ گپ ءِ پرُوشگ، ناھبر کنگ، ؤرو گبند کنگ، رد منا ئینگ ءُ گپ ءَ زیرگ، گپ ءَ زگرگ، ءَ منّگ، منوگر نہ بیگ، گھ کنگ۔

- **پرُوشس ورگ :** (پ، رُوشں + وَ۔ رَگ) پرشگ، مردم ءُ اولاک یا لشکر۔
- **پرُوشس ھال :** (پ۔ رُوشں۔ ھال) بچار "پرُوشال"۔
- **پرُوشیگ :** (پ۔ رُو۔ شِیگ) ھما مردم کہ آبانی بوجیگ پرشتگ ءُ وت پشت کپتگ انت کہ ھچ ءِ واجہ نہ انت۔ ھے رنگ ءَ پرُوشس وارتگیں لشکر ءِ سرتگیں مردم۔
- **پروک :** (پ۔ رُوک) پر، ھماکہ سرتر ءَ بہ بیت، پر بہ بیت۔ وام۔
- **پروَرگ :** (پ ر۔ وَرگ) پل ورگ، ترورگ، تزگ، چکرگ، چوکہ کلگل ءَ یا کہ لانٹیگ یا تروک ءَ چکرگ۔ لیٹ ورگ، پر لیٹگ۔
- **پروکی :** (پ۔ رُو۔ کی) پرپ چیز، پرین زر، بزاں ھما زر کہ کسے ءِ سرءَ "وام" انت۔ وامی۔
- **پروم :** (پ۔ رَوم) ھوبستان ءِ زامران ءِ گور، چانی سیم سراں جاگھے ءِ نام انت۔ ایشی ءِ رودکپت ءَ ایرانی بلوچستان ءِ بیپشت انت۔ اودءَ لچہ کار زاآدو پروَمی ءِ ھرکس زانت۔ شعلپہ کار ملاّ پارل ءَ چہ دآدو پرومی ءَ لچھے دیم دانگ انت کہ ایشی ءِ پشتو ملا بھادر مزستانی ءَ دانگ۔ یک جاگھے گُوشس ایت۔ "دیرانت پروم ءِ ڈکٹ ءُ ڈور = گالاں بدے کولوادشنور"۔
- **پَرومی :** (پ۔ رُو۔ میْ) ھماکہ گوں پروم ءِ شیادی کنت، لچہ کار دآدو پرومی۔
- **پرومیگ :** (پ۔ رُو۔ میْ۔ گ) پرومی ھماکہ گوں پروم ءِ شیادی کنت
- **پرونک :** (پ۔ رُو۔ ن۔ ک) باز جاگہ، پارسی ءِ "پروانہ" ءِ بلوچی ءَ گُوشس انت کہ لاڑا مکالے۔
- **پَرَہ :** (پ۔ رَہ) گیشینک ءِ تروک، لے ھما "کاربنک" انت کہ لگوشکاں پہ ماسکولک کنگ ءَ بکیرے ھمیشی ءِ سرءَ گیشینک کن انت۔ یک دارے یک کن انت کہ "ماتدار" ءَ گُوشس انت۔ ایشی ءِ سرءَ دگہ بارگ تریں دارے یا کہ ھمیشی ءِ جند ءِ سرتری ءِ ھرءَ بارگ تر کن انت۔ ھماوبچی کہ کماتگ انت ءُ سیمن کرتگ انت پتایگ ءُ ھمیشی ءِ سرءَ کنگ بنت کہ ھے پتاتگیں ونجیانی سرءَ گیشینک بزاں کرنڈ کرتگیں لگوشک بیت۔
- **پَرَیٔ :** (پ۔ رَ۔ ئیْ) بیتین، ھیبت : لے یک ڈراجیں آسنے کہ یک سرءَ پتن انت کہ پہ کل گوجگ ءِ کارمرد بیت۔ باز مردم

یک دار بارا چینءَ «پری» ءَ ھم گوش انت۔

- پڑھاک : (پڑ۔ ھاک) پڑءُ ھاک : بُندءَ مے «پُر» ءُ «ھاک» انت بے کار ءُ بے سَتیں چیز یا مردم۔
  پڑھاک کنگ : تاوان ءُ بیران ءُ برباد کنگ۔
- پَری : (پ۔ ری) داستانانی ءُ جہانی جنین کہ سک ترندگ انت ءُ بازُل اشی ءَ پر انت۔ سکتیں شنز گیں جنین۔ جنین نامے۔
- پَری : (پ۔ ری) اسکین بزیں تختگے ڈراجیں کہ یدارءَ ءِ چیناں اڑینگ بیت۔ ایشی ءِ گیشتریں بھرءِ پدار ءُ ڈون دریا ءُ سرءَ شکار انت کہ ایشی ءِ سرءَ یک یا دو مردم نندایت پر جاگہ چہ آجارءَ گوات ءِ پُرز بیگ، بوجیگ یکے کتے ءِ لیٹ ایت ایشی ءِ ھتنگی ءِ ھاتءِ مردم مے پری ءِ تختگ ءِ سرءِ روان انت ءُ کاینت۔ ایشی ءَ «پائی» ھم گوش انت۔ باز مردم ایشی ءَ «پَرلی» ھم گوشش ایت۔
- پِری : (پ۔ ری) بے تاھیر ءِ گپ بلے اے گال ھر جاگہ «پری پری کنگ» ءِ کار مردبیت۔
- پُری[1] : (پ۔ ری) ھاکر گوں «پُر» ءِ شیادی کنت، چہ «پُر» ءِ ڈ یا «پُر» ءِ رنگ۔
- پُری[2] : (پ۔ ری) بالوے کہ ماتگ ءُ بارگ ءُ ڈراج انت۔ تانگوے ڈراجیں شنتے پر انت کہ چو سیتین مردم یادگہ

پُری

ساھدارانی جان ءِ گُت ءُ دنت ءِ ھون چوش ایت۔ باز جاگہ ءِ ایشی ءَ «مَنتلی» ھم گوش انت ءُ باز جاگہ ءِ ایشی ءِ نام «شپی مگسک» انت بلے اے ھردوں دگہ بالوان انت کہ چو «پری» ءِ شتب انت ءُ توریں انت۔ چہ اے پُریاں یکے ھمیش انت کہ مردم ءِ تپ دنت کہ ایشیءِ نام گوھری تپ، «ملیریا» ءِ تپ انت۔ ایشی ءِ ھندی ءَ مچھر، انگریزی ءَ ( ) پارسی ءَ پشہ، تازی ءَ بعوضہ گوش انت۔ باز جاگہ «پری» ءَ مگسک ءَ گوش انت کہ آ پائی سرءَ بیت۔ چہ گسی مگسک ءَ کستر انت ءُ پلک رنگ انت ءُ ایشی ءِ «ستنی» گوش انت۔ (بچار «ستنی»)

- پُری[3] : (پ۔ ری) پُر بیگ : سر بازءُ گور، چہ پارودءِ مستریں شہراں یکے کہ چہ پارودءِ جندءُ شہرءَ چیزے تر انت۔
- پُری[4] : (پ۔ ری) کلندو و ذاتے کہ کانڈیل ءِ بارگ انت، ھوشگ ءُ ڈیل ءِ سک ڈراج انت ھوشگ ءُ جندءِ ھم ڈراج انت ءُ وان ءِ ھیبیت انت بلے دانگ ءِ چہ کلندو کستر کدءِ شموءَ انت۔
- پُڑی : (پ۔ ڑی) ھالیگی ءُ ھوری ءُ چپ، پُڑ بیگ ءُ جند۔ دریے ءُ چہ چیزے پُڑ بیگ۔ گوانچگ یا شیک ءِ پُڑی۔
- پُڑی : (پ۔ ڑی) بچار «پُڑی»۔
- پرے : (پ۔ رے) پڑئے، پہ اے کارءَ۔

- **پریات :** (پَر ۔ یاث) گوکار، واهی، زاری، دستبندی، آرزو گوزگ، چہ دردے ءُ زیوگ ءِ کار۔ [پارسی : فریاد]۔
- **پَریاتون :** (پَ ۔ رِی ۔ آ ۔ تون) پری رنگیں جنین۔ جنینی نامے۔
- **پری پری :** (پ رِی + پ رِی) پری پری کنگ : چہ بے تاهیری ءُ کسے ءِ زهیرءِ یا گم ءِ بے آرام بیگ ءُ گپ جنگ ءُ بَس نہ کنگ۔
- **پَڑتیچ :** (پَ ڑ ۔ رے ۔ چ) تیچ ریچگ ءِ جند۔ پڑیچگ ءِ پرمانگال بزاں " تیچ ءِ ریچ "۔
- **پَڑتیچ :** (پ ڑ ۔ رے ۔ چ) پڑ ریچ، پڑیچگ ءِ پرمانگال بزاں " پر ءِ ریچ "۔
- **پڑیچگ :** (پَڑ ۔ رِی ۔ چگ) ماهیگ ءِ کش ءِ بازیں رنگیں دستنک۔ همے رنگ ءِ آئی ءِ دُمب ءُ بڈ ءُ کنت ءُ دل ءِ چیرءِ
گم پربیت۔ هر جیٹ ءِ همے رنگیں بازیں لوٹیں بھر۔
- **پڑیچگ :** (پَ ڑ ۔ رے ۔ چگ : تیچ ریچگ : آب دنگیں یا پتاگیں چیزے ءِ تیچ کنگ پتاگیں بندیک یا بندیک رنگیں چیزے ءِ تیک کنگ۔ تو بگیں چیزءِ تیچ ریچگ ءُ تیچ کنگ۔
- **پڑیچگ :** (پ ڑ ۔ رے ۔ چگ) چیزے ءِ سرءِ آپینک یا آرتینک یا رکینک ریچگ اِک : آپ پڑیچگ، هاک پڑیچگ، آرت پڑیچگ، ریک پڑیچگ۔
- **پریری :** (پَ ۔ رے ۔ رِی) پیری، چہ زیکیں روچ ءِ پیسری روچ۔
- **پُریشت :** (پُ ۔ رِی ۔ شِت) " پُریشتگ " ءِ توار۔ داشتگیں کندگ ءِ یکبارگی درآیگ ءِ توار کہ یک اناگاہ ءِ درکیت ءِ رنگیں کندگ ءِ وپ بندانت ءُ توار چہ دنتانانی تہ ءِ درکیت۔ پُریشت کنگ ءِ ولاک یا کہ دلوت ءِ پونز ءُ هوتش کنگ ءِ توار کہ یکبارگی ساد ءِ بہ ترندی چہ پونزءِ کشگ بیت۔ اے گال ءِ " پُریوشت " ءِ هم گوشگ بیت۔
- **پریشان :** (پَ ۔ رے ۔ شان) گمیگ، پدرد، دلپدرد، دلتنگ، رنج۔ پریشانی : دلپدردی، دلتنگی، گمی۔
- **پُریشت پُراشت :** (پُ ۔ رِی ۔ شت + پُ ۔ راشت) پُریشتگ ءُ پُراشتگ، چش ءُ چاش۔
- **پُریشتگ :** (پُ ۔ رِی ۔ شِ ۔ تگ) پُریشت کنگ ءُ کندگ کرے رنگ ءِ داشتگیں کندگ ءِ توار چہ دنتانی شم ءِ درکیت۔ ولاک یا دلوت ءِ وتی پونز ءِ هوتش کنگ۔
- **پُریشتگ :** (پُ ۔ رے ۔ ش ۔ تگ) نیگراهی متوگرانی منوگری ءِ هما چیریں مهلوک انت کہ واهگیں هند ءِ کار دار ءُ چلوپکار انت۔ کرے جهان ءِ کاراں عمایان پرما ایت۔ اک : مرگ ءِ پُریشتگ۔ روزیگ ءِ پُریشتگ دگہ دگہ۔
- **پریشی :** (پ رے ۔ ش ی) پرالیشی، پہ الیشی، پہ الیشی ءِ هاترءَ یا داست ءِ ★
- **پڑینک :** (پ ڑ ۔ ریں ۔ کْ ۔ دریائی مُرگے۔
- **پڑینگ :** (پَڑ ۔ رے ۔ نگ) ، نہوش ٹنک ءِ کپ ایت، دور دیگ۔ کاهینگ۔
آپ ءِ پڑینگ : تام ءِ بزگ یا کشگ۔ رنج ءُ نرگ۔ بے رنج کنگ، بتام کنگ، اِزت برگ۔
آپ ءِ پڑینگ : آپ ءُ تہ ءِ دور دیگ۔ زوال کنگ۔
هس پڑینگ : ٹن دیگ، اڑ ءُ جیڑہ پادکنگ، جنگ پادکنگ۔
آس ءِ پڑینگ : جنگ پادکنگ۔ اڑ ءُ جیڑہ ءِ بلینڈی پادکنگ۔
آس ءِ پڑینگ : بیران کنگ، تاوان کنگ۔ پہ میت برباد کنگ۔
آشوب پڑینگ یا آشوب ءِ پڑینگ : ڈود ءُ شور پڑینگ۔

بارءِ پرِ ینگ یا بارءِ پرِ ینگ : دشمنءِ زامبولی کنگ پاکءِ پہ گھگیری تچگءَ باران دور دیگ بلے جوشیں کارءِ گیشتر جُہد اُشتر کن اَنت ۔ بارءِ بوجگءَ یک جاگھے بلہ دیگ ، بارءِ بوجگءَ منزلےءِ یکءِ راہ سرءَ پہ کُجام نیمونءِ بلہ دیگ ۔

بُدءِ پرِ ینگ : کسےءِ بُدءِ دور دیگ ، بُدءِ دیگ بزاں یکےءِ سرءِ جنجالے دور دیگ ، کسےءِ ماں جنجالاں ءَ جیڑھےءِ اڑینگ

بگتءِ پرِ ینگ : وتی اُشتر زاچی یا لیرہےءِ کہ چہ بگءَ بستگ بدءِ آئیءِ بزگ ءُ بگتءِ ھور کنگ پاکءِ دگرےءِ بگتءِ بزگءِ ھور کنگ ۔

بے راھاں پرِ ینگ : کسےءِ بے رھبندیں کارےءِ کنگءِ ھدو ناک کنگءِ کنا ئینگ ، کسےءِ چہ راستیں رھبنداں تگلینگءَ بدراھاں دور دیگ ۔ گمراہ کنگ ۔

بیم پرِ ینگ : کسےءِ دلءِ ترس دور دیگ کہ چہ یک چیزےءِ بہ ترس ایت ۔

پاداں پرِ ینگ : کسےءِ دگر کسےءِ پادانی سرءِ دور دیگ بزاں انچوش کنگ کہ آئیءِ پاداں بکپ ایت ۔ کسےءِ دگرےءِ زیر منتءَ منتوارئیءِ پرمایگ ، کسےءِ چہ دگرےءِ دگوزءَ بکشگءِ لوٹگءِ پرمایگ ۔ کسےءِ بے ازتءُ بے شرپ کنا ئینگ ۔

چہ پاداں پرِ ینگ : انچوش کنگ کہ راہ ءِ شت مکنت ۔ بے وس کنگ ۔

پٹءِ پرِ ینگ : بلہ دیگءِ زمبینگ ، چیز دور دیگءِ بلہ دیگ بیتءَ ھمراہءِ زمبینگ بیت ۔ مپتءِ دیگ ۔ ڈنءِ وڈءِ سرکنگ ۔

پڑءِ پرِ ینگ : بچارءِ پٹءِ پرِ ینگ ۔

پُشتءِ پرِ ینگ : زندءِ دور دیگ بزاں پشت گیجگ ۔

پلءِ پرِ ینگ : ڈگارءِ پلءِ بتءِ دور دیگ ، چوکہ پلءِ پرِ ینگ : انچوش کنگ کہ بیسارءِ بکپ ایت ، چو پلارءِ پرِ ینگ ۔

تاسءِ پرِ ینگ : رھچار بیگ دانکہ تاس بکپ ایت پہ آپءِ بھرءُ بانگءِ ۔

تامءِ پرِ ینگ : بسلکءِ کشگ ، شیہ دل کنگ ، سوکیگ کنگ ۔

تراںءِ پرِ ینگ : گپتءُ تراں یا شُھلءِ تراںءِ دور دیگ ۔

ترانگءِ پرِ ینگ : ترانگ دیگ ، یات دیگ ، یاتءِ پرِ ینگ ، تھناں یا تُرھناںءِ پرِ ینگ یا دور دیگ ۔

تکءِ پرِ ینگ : ذرکت دیگ ، اولاکءِ ذرکءَ میداں دیگ ۔

تلکءِ پرِ ینگ : انچوشں کنگ کہ تلکءِ بکپ ایتءُ تلک ئے بگیت ۔ کسےءِ بے واریءِ گرگ ، کسےءِ سرءِ سکیں اڑءَ جنجالے دور دیگ کہ آوتءِ رکینت مکنت ۔

جارءِ پرِ ینگ یا جار پرِ ینگ : پہ جارجیں یا پہ ونگشں پاکءِ رونا کءُ مھناک ھالے باشنگءِ تالان کنگ کہ ھرکس سھیگ بہ بیت ۔

جنگءِ پرِ ینگ : دو مردم یا دو ملکءِ ... [illegible]

[illegible] : جھلءِ دور دیگ ، جھل جنگ ، ایر جنگ ، کم لیکگ ، جاتءِ پرِ ینگ : جاتءِ بتءِ دور دیگ ۔ جاتءُ جنگ : بزاں بے رھبنداں دور دیگ پاک تاوان بار کنگ ۔ جُکتءِ پرِ ینگ : چہ جنیں بلاپءِ چہ نُھ ماہءِ سرجم بیگءِ پیسر پہ زورءُ درمان دارگ جُکءِ پیدا کنائینگ یکءِ دور دیگ ۔ گیشتر سیبرءِ گرتگیں جنیں انچوش کن اَنت کہ چہ بنامی بہ رکّ اَنت ۔

چکءِ پرِ ینگ : سرءِ دور دیگ ، چکءِ دور دیگ ۔

چُکاں پرِ ینگ : چُکاں دور دیگ بزاں مات یا پتءِ وتی چُکاں یلہ دیگءُ روگءُ پدءِ آیاں چست نہ کنگ ۔

چہ چپّاں پِرّینگ: یک دُور ءُ کہ چیزے ءَ داں ھنچُک دیرءَ چارگ کہ بزُوت ءُ چہ چپّاں گار بہ بیت۔ کسے ءِ اِزّت ءُ شرپ ءَ چہ مردمانی چپّاں دَور دَئیگ بزاں انچوشِش کنگ کہ یک شر پداریں مردمے کم کمّ ءَ چہ مردمانی چپّاں بکپ اِیت ءُ اولیگیں شرپ ءُ اِزّت ءِ گوں مردماں پُشت دَرکپ اِیت۔ "چہ چپّاں ھچ نہ گِندگ گوشِش اَنت ءِ پلانی پیسرءِ کُرّ اَتے بلے نی چہ چپّاں ھم کپت"۔

دپ ءِ پِرّینگ: ڈیک وارینگ بلے پہ تاوان ءُ بیرانی ءِ ھاترءَ۔

چہ دپ ءِ پِرّینگ: بے بھر کنگ ءِ نپ ءُ بیت ءِ زِنگ بندرءِ ایشی ءِ بزانت چوشِش اِنت کہ کسے ھر دھدیکے ءَ ذرگ ءُ چرگ بِزنت ءُ پہ ذیک انگر یا کجام یک نیموئنے ءَ بند اِشی بکنت نی ھمے ورگ بزاں چہ آئی ءِ دپ ءَ کپ اَنت۔

دُ چار پِرّینگ: "ڈیک وارینگ انچوشِش کنگ کہ دو مردم یا مُلک یا لشکر وت ماں وتءَ دیم پہ دیم بہ بنت۔

دُراج پِرّینگ: دُراج دُراج ءِ دَور دیگ۔ کارءِ انچوشِش کنگ کہ سرجم ءَ بیگ دیر بہ بیت۔

دَرد ءِ پِرّینگ: انچوشِش کنگ کہ دَرد وَشّی بہ بیت یا کہ بہ گُٹّ اِیت۔ کسے یک کارے کنت کہ پہ آئی ءَ سیتّ ناں بلکیں تاوان اِنت بلے کسی سوج ءَ نہ گپت ءُ کاراں کنت۔ نی کہ تاوان وارت گُڑا گوشگ بیت "نی تئی سرءَ درد کپت ناں؟"

دست ءِ پِرّینگ: دست ءِ دَور دیگ، چیکّنہ ءِ سرءَ دستاں دپ کنگ یا آئی ءِ گرگ ءُ دست جَنگ بلے دستانی مان پِرّینگ ءِ گپ ءِ بیت اَک: "پلانی منی گردن ءِ وتی دست پِرّینت اَنت" بزاں پہ مَتّواری من ءِ کلاگیش ءِ گرت کہ آئی ءِ مراد ایشی اِنت کہ من تئی گردن ءَ بستگاں، یا کہ دگرے وپلا مزری ءَ، بلے راستیں گالبند ءِ دستانی ماں کسے ءِ گور ءَ دَور دیگ اِنت"۔

دل ءِ پِرّینگ: دلاپ کنگ، انچیں ھالے دیگ کہ چہ آئی ءِ اِشکنگ ءَ چہ رنج ءُ گم یا کہ چہ تُرس ءَ دل ءِ ایر مرگ، (بچار "دل ءِ کپگ")۔

دُمب ءِ پِرّینگ: یا کہ دُمب ءِ پِرّینگ: کسے ءِ زند ءِ کپگ یا زند ءِ پِرّینگ۔

دنز پِرّینگ: دنز کنگ اَک: "اے گوات ءَ دنزے پِرّینتگ"۔ کارے ءِ انچیں رنگے ءَ کنگ کہ آئی ءِ آسرہ شُرّی ءُ گندگی زانگ نہ بیت، تاموراں دیگ، تامور دیگ یا کنگ۔

دُور پِرّینگ: چہ یک جاگھے بُرّگ چہ مُلک، لوگ یا جندءِ دیر دَور دیگ یا دُور بُرّگ۔ بلوچی سوت ءِ بندے "دل من ءِ یارت ءُ دیر پِرّین اِیت"۔ بزاں ھیال ءُ تراںگ ءِ گوستگیں تھاں ءِ دَور دنت یا دیریں مردمے یا مُلکے ءِ تراںگ ءِ دَور دنت۔ ھمراہ ءِ زند ءِ پُشت کپگ، چیزے ءِ چہ وت ءِ یا کہ وت ءِ چہ یک چیزے ءَ پہ زانت یا بے وسی دیر دارگ۔

دیر پِرّینگ: بچار "دُور پِرّینگ"۔

راہ ءِ پِرّینگ: رُشک ءِ پِرّینگ اَک: اگاں کسے راہ ءِ گار بکنت گُڑا دگرے آئی ءَ یارت ءُ راہ ءِ سوج دنت کہ ھمے راہ ءَ بگِپت ءُ بروت۔ رھدربری کنگ، نزا منکاریں مردم ءِ سرءَ سوج کنگ۔

راھبندءِ پِرّینگ: راست ءُ تچکیں راہ ءُ رھبنداں دَور دیگ، رھدربری کنگ، سرءَ سُوج کنگ۔

رندءِ پِرّینگ: انچوشِش کنگ کہ کسے یکے ءِ رندءَ بکپ اِیت بزاں آئی ءِ رندءَ بروت یا کہ رندگیری ءَ بکنت۔

رَنگراھاں پِرّینگ: کسے ءِ گورکشاں دَور دیگ، کسے ءِ بے راھاں پِرّینگ ءُ گار کنگ۔ کسے ءِ بے رھبندیں سرءَ سوج کنگ۔

روچ ءِ پِرّینگ: بزاں پُشت کپگ، چہ کارے ءِ سرجم بیگ ءِ پیسر وھدءِ گُٹگ یا ھما وھدی کہ باید اِنت کہ کار سرجم بہ بیت، چوشِش نہ بیگ۔ مُندرءِ چوشِش بوتگ کہ یک کارے باید شپ ءِ شپ سرجم کنگ بہ بیت بلے سرجم نہ بوتگ ءُ روچ بوتگ۔

روچ ءِ سرءَ پڑینگ: روچ ءِ سرءَ دَور دیگ، گرم ءِ سرءَ دَور دیگ، واری دیگ، آزاب کنگ یا دیگ۔

رھبندءَ پڑینگ: بچار " راھبندءَ پڑینگ "۔

رھبندءَ پڑینگ: کانودءِ رواج دیگ بزاں جوڑ گرتگیں رھبندے ءِ سرءَ مردماں رَوَگ پرمائیگ، رھبندے ءِ پہ سرجمیں مھلوک ءَ مردمانی سرءَ لازم مَنّینگ۔ اپچوشیں کنگ کہ ھر رنگ ءَ مردم ھمے رھبندءَ بگرانت۔

زھرءَ پڑینگ: چہ زھرءَ دَور دیگ، چہ زھرءَ پڑینگ بزاں زھر گرگ ءِ جیڑے ءِ چگل دیگ یا دور دیگ یا پڑینگ۔ ڈھر بائینگ اپچوشیں کنگ کہ کسے زھر بگیپت۔

سال پڑینگ یا کہ سال ءِ پڑینگ: سال گوازینگ بلے سکّیں زوریں گالبندے۔ (بچار " سال ءِ کپگ ")۔

ساہ پڑینگ: ارواہ دیگ، مُرتگیں جونے ءِ تہ ءَ ساہ مان کنگ اپچوشیں کر گُوش اَنت " تو منی مُرتگیں جون ءِ ساہ پڑینت " بزاں زندگ کُرت۔ چہ نااُمیتی ءِ رند پُراُمیت کنگ، دل ءِ چنگ ءِ لاپ ءَ دیگ، دل ڈڈّی دیگ، سُتھڑینگ۔

سرءِ پڑینگ: سرءَ دَور دیگ بزاں دپگ۔

سرءَ پڑینگ: سرءَ دَور دیگ۔ مردمے ءَ وگرے ءِ سرءَ دَور دیگ بزاں اپچوشیں کنگ کہ اے آئی ءِ ھچ رنگ ءَ یلہ دنت۔

چُسرءَ پڑینگ: چوٹ ءَ دَور دارگ، گجام رنگے ءِ وت ءَ چہ کسے ءَ زھینگ ءِ رکینگ۔ بارے اگاں سرءِ چکّ ءَ ایر بہ بیت آئی ءِ دَور دیگ۔

سُوب ءَ پڑینگ: اپچوشیں کنگ کہ یکّے ءَ سوب ءُ نپ بہ رس ایت۔

سُوّت ءَ پڑینگ: بچار " ستّیت ءَ پڑینگ "۔

سُورءَ پڑینگ: وشّی ءُ لزّت ءَ پڑینگ۔

شان ءِ پڑینگ: ٹھل ءَ نازانی دَور دیگ، اِزّت ءَ دَور دیگ، مزنی ءِ تاوان کنگ۔

شپ پڑینگ: کارے کہ بایداِنت روچ ءَ بُکنگ اِیت وھدیکہ گوں روچ ءِ کُنگ ءَ، اُگنت سرجم نہ بیت گُوش اَنت " تو ماں شپ پڑینت یا شپ ءَ پڑینت "۔

شُدءَ پڑینگ: گُوش اَنت " پلانی شُدءَ پڑینتگ " بزاں چہ شُدءَ نادُراہ اِنت چُہ شدیگی ءَ بندءُ پاد آتک نہ کنت۔

شُکت ءَ پڑینگ: شُکرّ و کنگ، کسے ءَ گپّ یا کارے ءِ بیگ ءِ تہ ءَ بھر ءِ بجّلءَ دَور دیگ۔

شُوہ چ ءَ پڑینگ: کسے ءِ آشوب ءُ جنجالے ءَ دَور دیگ۔

کارءَ پڑینگ: کسے ءَ چہ کارءُ روزگارءَ پڑینگ بزاں کارءُ روزگار دیگ یا دیا ئینگ۔

جُہ کارءَ پڑینگ: کارءَ یلہ دیا ئینگ بھک کار نہ کنگ گُوش اَنت " پلانی تو پڑینتگ ءُ مروچاں چہ کارءَ ھم پڑینتگ۔ چہ زوری یا کہ نادُراھی یا کہ وگہ اچیں بے وَس کنوکیں نیمونے ءَ کارکُرت نہ کنگ، بزاں چُچّے نیمونان یکّے آئی ءَ چہ کارءَ پڑین اِیت۔

کارے کسی ءِ سرءَ پڑینگ: جنجالے یا وگہ کارے کسے ءِ سرءَ آرگ۔

کپّگ ءَ پڑینگ: کپّگی ایب ءَ وتی مُنّتءَ دَور دیگ۔

کشک ءَ پڑینگ: راہ ءَ پڑینگ۔ راہ پڑینگ۔ راستیں رھبندءَ پڑینگ، راستیں سرءَ سوج کنگ ءُ راستیں کار پرمائیگ۔

گَل ءَ پڑینگ: گلّ ءُ کڈ یا گنڈہ نہ ءَ دَور دیگ۔ کسے ءَ بے رھبنداں دَور دیگ۔ کسے ءَ تاوان بار کنگ۔ کسے ءَ جنجالے ءَ آڑینگ۔

گارءَ پڑینگ: گارءَ ترتیب ءَ تہ ءَ دَور دیگ۔ بیراھاں پڑینگ، گارءَ گسارءَ بیگواہ کنگ۔

گال ءِ پرِّ ینگ: گپّ ءِ پرِّ ینگ، انچوش کنگ کہ گپّ بجنت۔

گام ءِ پرِّ ینگ: انچوش کنگ کہ گام ءِ رواجاں بروت دلوت یا مردم۔

گپّ ءِ پرِّ ینگ: ھبرءِ پرِّ ینگ بزاں کسے ءِ انچوش کنگ کہ آ گپّ بجنت۔

گپل ءِ پرِّ ینگ: اڑءُ جیڑہ ءِ پرِّ ینگ، کسے ماں جنجال ءِ دور دیگ۔

گٹّ ءِ پرِّ ینگ: بزاں مردم یا دلوت یا اولاک یا کہ رستر ے ءِ انچوش انگر کنگ یا انچیں جاگھے انگرءِ کنگ کہ آئی ءِ تچگ ءُ روگ ءِ دگہ راہ مہ بیت۔ لوپ ءِ تلک ءِ پرِّ ینگ۔

گٹّ ءِ پرِّ ینگ: کسے ءِ یک مردمے ءِ گٹّ ءِ لوپ کنگ بزاں انچوش کنگ کہ آئی ءِ یلہ مدنت۔ کسے ءِ سرءِ یک کارے دور دیگ کہ آوت ءِ چہ آئی ءِ زھنیت مکنت۔

گجرءِ پرِّ ینگ: کسے ءِ سرءِ گجرءِ پرِّ ینگ بزاں کسے ءِ سرءِ بدترین ءُ شُوم تریں کار ءِ دور دیگ، کسے ءِ سرءِ رسترءِ پرِّ ینگ۔

گدءِ پرِّ ینگ: چیزے ءِ سرءِ گد ءِ دور دیگ بزاں آئی ءِ گد پر دیگ۔ مُچکے ءِ تہ ءِ گدءِ راستے ءِ جنگیں رندءِ برگ پہ بھاء ھاترءِ۔

لاپ ءِ پرِّ ینگ: "چہ لاپ ءِ پرِّ ینگ": چہ لاپ ءِ دور دیگ بزاں انچوش کنگ کہ پہ ورگ ءِ ھم ھچ مرس ابیت یا کہ انچیں کارے ءِ گوں لائیش کنگ کہ مردم ءِ زرءِ ھم ھرچ برببیت ءُ لاپ ھم مُرس ابیت۔ چیزے ءِ شوھازءِ یا کارے ءِ رندءِ انچوش کنگ کہ لے کار لاپ ءِ شوھازءِ ھم وار مہ وتنت۔

لاپ ءِ پرِّ ینگ: لاپ ءِ ناڈراھی ءِ مردم ءِ دور دیگ بزاں لاپ انچوش باز بروت ءُ دست جنبت کہ مردم چہ نزوری ءُ نشت ءُ پاد آتک مکنت، گوَشش انت "یلاّئی لاپ ءِ پھک دور وانگ یا پرِّ ینگ"۔

لَب ءِ پرِّ ینگ: لالچ ءِ رواج دیگ، لبّ ءُ لالچ ءِ دسے ءُ زیر ءِ تسنگ کنگ۔

لَج ءِ پرِّ ینگ: بے لج کنگ، نام ءِ کشگ، لج ءِ کشگ، شیہ دل کنگ، سوکیگ کنگ۔

لدءِ پرِّ ینگ: ماں لدءِ دور دیگ بزاں چیزے ءِ چہ بیزار بیگ ءُ دور دیگ۔ مردمے یا دلوت ءُ اولاکے ءِ برگ ءُ لدءِ یلہ دیگ۔

مچّ ءِ پرِّ ینگ: چہ مچّ ءِ دور دیگ یا کہ چہ مچّ ءِ دور دیگ۔ بے تکستیں تاوان دیگ۔

مَل، یا کہ مَل ءِ پرِّ ینگ: کشتی ءِ ودمَل کہ بند گرانت یکے ءِ دومی ءِ ماں ڈگارءِ جنگ۔

میدان ءِ پرِّ ینگ: مردم ءِ ڈرکت ءِ پرِّ ینگ یا کہ اولاک ءِ تاچگ۔

ناگہ ءِ پرِّ ینگ: انچوش کنگ کہ ناگہ بکپ ایت (بچار: ناگہ وکپگ)۔

ناچ ءِ پرِّ ینگ: ناچ ءُ ایرکپا ئینگ، انچوش کنگ کہ ناچ ءِ بکپ ایت بزاں ناچ ءِ ایربیت ناچ ءِ مُنگچ بکنت۔

نام پرِّ ینگ: نام ءِ تالان کنگ، ھرکس ءِ سھیگ کنگ۔

نان ءِ پرِّ ینگ: روزگارءِ پرِّ ینگ، روزگارءِ کار دیگ۔

چہ نان ءِ پرِّ ینگ: بے روزگار کنگ۔

ناڈراھی ءِ پرِّ ینگ: انچیں کارے یا بہ بھیر بزی بیے کنگ کہ ڈوگ یا ملک ءِ تہ ءِ ناڈراھی رشنگ ببیت۔

نیت ءِ پرِّ ینگ: انچوش کنگ کہ کسے یا چیزے ءِ سرءِ نیت بزاں بیر بکپ ایت۔ بگواہ کنوک ءِ بیران کنوکیں تاوان دیگ۔

ننگ ءِ پرِّ ینگ: سک کوکارءِ جاک جنگ، کہ چوش کنگ ءِ ننگ ءِ تچ تچرگ جھل کپ ایت کہ ایشی ءِ سبب ءِ ننگ ھم گپت۔ ننگ چہ بازیں گریوگاں انچوش بنت کہ آ ننگ ءِ چست کن انت اِش۔

نگن ءِ پڑینگ: بچار «نان ءِ پڑینگ»۔

نگارءِ پڑینگ: کِشگ ءِ کارءِ بُنگیج کنگ۔ گوش اَنت «نگار کپتگ» بزاں چہ موسمی ھوراں رند کِشت ءُ کِشار ءِ کار بُنگیج کنگ بوتگ۔

نھادءِ پڑینگ: نھرءِ بھاءِ کمتر کنگ۔ نھرءِ نامگپت کنگ۔

نھرءِ پڑینگ: بھاءِ نھادءِ کمتر کنگ۔ بھاءِ نامگپت کنگ۔

واب پڑینگ: واب گیجگ انچوش کنگ کہ کسے واب بکپ ایت۔

ھاٹیءِ پڑینگ: ھمت ءِ دور دیگ، بے زور کنگ، بے ھمت کنگ۔

ھاکاں پڑینگ: تاوان کنگ، چیزےءِ بیران کنگ۔ بے پرواھی کنگ۔

ھالءِ پڑینگ: ھال پرشنگ کنگ۔ تالان کنگ۔

- **پڑ:** (پ ڑ) پِٹ، ڈَق، وڈ۔ پڑءِ تچ کنگ: راہ ءِ پہ تچگ ءِ وش کنگ۔
- **پڑجنگ:** (پ ڑ۔ جَ ن گ) ھما جنگ کہ پِٹ ءِ ڈَنے ءِ کنگ بہ بیت۔
- **پڑکہ:** (پ۔ ڑک۔ کَ ہ) مردین ءِ ھما سیدکہ چہ گُلگاں وُراج تر اَنت ءُ کوپگ سراں اَنت یا انگت وُراج اَنت کہ دیم ءَ

پڑیوار

سینگ ءِ سرءِ لونچان اَنت۔ باز مردم پاگ ءِ جبدءِ گوش اَنت یا کہ آئی ءِ چوڈیا لونچانیں دُمب ءِ۔ بتل: «پاگ ءِ پڑکہ ءُ مچی بِنشکیں ملک ءِ پچی»۔

- **پڑکی:** (پ۔ ڑک۔ کی) اَ نگرءِ کنگ ءُ گرگ یا پتاھگ۔ دتی پادءِ گوں وگرےءِ پادءِ انچوش اڑینگ کہ آمردم بکپ ایت۔
  پڑکی دیگ: ران کنگ، زان۔
- **پڑگ:** (پ۔ ڑگ) یکیں نوارءِ پدماں پدگوشگ ءِ گوشگ۔ ماھیگ ءِ آواز اِک: سولیگ، کریاما ستارءِ پڑگ۔ مے رنگ ءِ پہ مِتو یا گولو یا کہ دگہ انچیں مُرگاں ھم گوشنس اَنت کہ آ «پڑاَنت» لبجگ، ءُ بدڑگ۔ بشترانگ، مری گالوار شترامغ۔
- **پڑگ:** (پ ڑگ) لُنگ، ڈیک ورگ، اُڑگ، پرلیچگ، پرلگگ۔
- **پڑو:** (پ۔ ڑو) لانگیگ ءِ راستے کہ آنچگ نے ما۔ نت ءُ پٹھانات نے ھم دپ ماں دپ گرتگ ءُ دوزنگ اَنت۔ بیچے ھمے راستیں مزنیں ءُ چوشلوارءِ گنج گنج ءُ کرچک کرچک اِنت کہ ھندوستان ءِ بازجاگہءِ جنیں آدمانی شلوارءِ بدل اَنت۔
- **پڑیوار:** (پ۔ ڑی۔ وار) لبوچی دوچےءِ نام اِنت کہ ابشی ءَ «پڑیوار» ءُ «پڑیوال» ھم گوشنس اَنت۔ (بچار مٹ)
- **پڑیوال:** (پ۔ ڑی۔ وال) بچار «پڑیوار»۔
- **پزانت:** (پ۔ زانت) پہ زانت، گوں سما زانگ ءَ، پہ زانتکاری۔ پزانت یک کارے کنگ: بزاں بنا یدکہ کنگ بہ بیت بلے

آئی، کنگ، توری چوشں کنگ، اڑ ءُ جیرہ پاد ہنیت باکارے پہ زانت کنگ بلے اچوشں پیش دارگ کہ پہ نزانسکاری کنگ بوتگ۔

پُڑّور : (پ ُ ڑ ّ۔ وَر) پیگداریں گوشت، گوشتاک، ہما دلوت یا اولاک کہ گوشت ءُ پیگ انت بزاں آبادانت، زَنڈ۔

پُڑّش : (پ ُ ڑ ّ) پڑّم ءِ کسانیں ٹکرے۔ پہ پُوکی ءُ کرپاس ءَ ہم گوشش انت۔ بلوچ راج ءِ یک مکّے ءِ نام انت۔

پُڑّپُڑ : (پ ُ ڑ۔ پ ُ ڑ) ہما چیز کہ آئی ءِ سرچو پُڑّ ءَ انت۔

پُڑّدرد : (پ ُ ڑ۔ دَرد) بچار ”پُشت درد“۔

پُڑّک : (پ ُ ڑ۔ ڑُک) کسانیں پُڑّ، ایشی ءَ ”پُڑّلک“ ءَ ہم گوشش انت۔

پُڑّگ : (پ ُ ڑ۔ ڑَگ) پُڑّ بندگ اچوشں کہ کیتک یا تبجگ یا اگہ ایجیں ول چہ پُل ءِ ریچگ ءِ زند پُڑّ بندایت کہ مٹے پُڑّ ءِ ترجبدان گنت۔ ھرچیکہ کہ پُڑّ ءِ بندایت۔ پوزپُڑّگ : پوست پُشت ءِ میدیا پُٹانی گوات گرگ ءُ پادآیگ۔ بوشاردیگ ھزم گرگ، بت، ماھیگ، نگن یا مناتیگ کہ دیراں ایر بیت ءُ کوھن بیت گڑا پُڑّ بندایت ایشی ءَ ”پُڑّگ“ ءَ ہم گوش انت۔

پُڑّگوانک : (پ ُ ڑ۔ گَ۔ وَانک) بچار ”پُڑّوانک“۔

پُڑّل : (پ ُ۔ ڑُل) بچار ”پچّل“۔

پُڑّل : (پ ُ ڑ۔ ڑُل) کسانیں پُڑّ، پُڑّک۔

پُڑّلک : (پ ُ ڑ۔ ڑُ۔ لَک) کسانیں پُڑّ، پُڑّک، پُڑّل، چہ ”پُڑّل“ ءِ کستر۔

پُڑّم : (پ ُ ڑ۔ م) گورانڈ ءُ میش بزاں ”اسپیے پس“ ءِ مید۔ پَشم۔

پُڑّمش : (پ ُ ڑ۔ م ُش) بچار ”پُشت مُش“۔

پُڑّمنت : (پ ُ ڑ۔ مَن۔ ت) بچار ”پُشمنت“۔

پُڑّمند : (پ ُ ڑ۔ مَن۔ د) بچار ”پُشمنت“۔

پُڑّمندو : (پ ُ ڑ۔ مَن۔ دُو) سرانگیں، پُشت کپنگیں۔ بچار ”پُشمندو“۔

پُڑّموش : (پ ُ ڑ۔ م ُوش) بچار ”پُشت موش“۔

پُڑّمی : (پ ُ ڑ۔ م ِی) ھرچیے کہ گوں پڑم ءِ شیادی کنت یا کہ چہ پڑم ءَ جوڑ بیت۔ پَشمی۔

پُڑّمیلکی : (پ ُ ڑ۔ م ے۔ ل۔ کی) پُشمیلکی، پُشت میلکی : ھما تھنگ کہ میلکی ءُ پُشت ءَ اِیر کنگ بیت بزاں بوجیگ ءُ بندگ ءَ زیراب ءُ سرہ دومی تھنگ۔ نگیجی تھنگ ءِ میلکی گوشں انت۔

پُڑّمی ھلوا : (پ ُ ڑ۔ م ِی۔ ھَل۔ وَا) چہ شکر ءِ جوڑ کنگیں پڑم وڑیں شیرینی یے۔

پُڑّو : (پ ُ ڑ۔ ڑُو) دَن ءُ دَرّی کاشے کہ دانگ کسان انت مردم ءِ وارت ءُ مزن کہ بیت اشتر ءِ وارت۔ کسانی ءَ ایشی ءِ نام پُڑّو انت مزن کہ بیت نام ءِ ”پوانٹ“ انت۔ ایشی ءِ دگہ زانتے ہم ھست کہ آئی ءَ ”ھنگ“ ءَ گوش انت۔ ھرچیزکہ آئی ءُ پُڑّ پر بیت۔

پُڑّوانک : (پ ُ ڑ۔ وَاں۔ کَ) کوہ ءِ کسے گوکار بجنت آئی ءِ توار گرند ایت ءُ پدا اچوشں اشکنگ بیت کہ گوشں ءِ زاناں کہ آئی ءَ گیگان ءُ گرگ ءَ انت ایشی ءَ ”پُشوانک“، ”پُڑّگوانک“، ”پدگرند“ ءَ ہم گوشش انت کہ تازی ءَ ”صدا“ انت ءُ انگریزی ءَ ایکو۔ (۲) دیریں توار، پُشتیں توار۔

پُڑّی : (پ ُ ڑ۔ ڑِی) ھما چیز کہ آئی ءِ اڑ پُڑّ پر بیت □ پُچک ءِ زاتے۔

پَس : (پ َس) ھما لوگی دلوت کہ آئی ءِ شیر ءُ گوشت ءُ ورانت۔ اے دو زات انت، یکّے ءِ ”شیاہ پس“ ءُ دومی ءِ ”اسپیے پس“ گوش انت۔ شیاہ پس مٹے ”بُز ءُ پاچن“ انت ءُ اسپیے پس ”میش ءُ گورانڈ“ (۲) پھوالیں مردم۔

پِسّ : (پ ِسّ) پنس، پنسیں گنر، گنر ءِ زانتے کہ کالک ءِ تنگ ءُ گڈگ ءِ مزن انت ءُ تام ءِ ترش انت چوکہ آدگ

گنزاں نہ ھُش ایت ، رنگ ئے ناسی انت ۔

- **پسّ :** (پ سّ) پت جنین ءُ مردین کہ میرگ انت چہ ایشاں گُچکے بیت ، "جنین "گُچک نہ "مات" اِنت ءُ "مردین" ، "آپی ءِ "پت" بنت کہ ایشی ءَ "پسّ" ، ھم گوشِ انت ھمے رنگ ءَ "مات" ءَ ھم بازجاگہ ءَ "ماس" ، گوشِ انت۔
- **پسا :** (پَ ۔ سَا باز پَ سْ ۔ سَا) بلوچستان ءِ تیاب کرّءَ بندے کہ ایشی ءَ "پسا بندن" ، گوشِ انت ۔ بندر ءِ ایشی ءِ نام "پاسار بندن" ، بوتگ "پاسار" ، ھماجاگہ ءَ گوشِ انت کہ "ماھیگ" ، آرگ ءُ بہاکنگ بنت بزاں "ماھیگ ءِ مارکیٹ" ، اِے بندن ءَ ماھیگ سک باز بوتگ ءُ دگہ بندنانی بوجیگاں ھم وتی ماھیگ یک زمانگے ھمدءَ آورتگ ءُ بہاکرتگ انت رندءَ اِے نام ءِ دپ ءَ بازیں کارمردءَ پرشتگ ءُ "پسا بندن" ، بوتگ۔
- **پسّا بندن :** (پ سّ ۔ سَا ۔ بَن ۔ دِن) بچار "پسّا"۔
- **پسات :** (پَ ۔ سَا ۔ ث) پساد : پتنہ / پلیتڈی ، دُژمنی ، اژدُم جیڑہ [تازی : فساد] ۔
- **پساد :** (پَ ۔ سَا ۔ دْ) بچار "پسات"۔
- **پساوند :** (پَ ۔ سَا ۔ وَنْ ۔ دْ) لچّہ ءِ پیشرءَ کہ ایشی ءَ تھنا "وند" ، ھم گوشِ انت مُلّا بہادر مراستانی گوشِ ایت کہ داود نزانتگ شئیرءِ "وند" ۔ اِے گال ءَ آروکیگ ءَ "بند" ، ءِ بزانت ءَ زیرگ نہ لوٹ ایت ۔
- **پساھندگ :** (پَ ۔ سَا ۔ ھِنْ ۔ دَگ) پساھندو ، پساھندہ ۔ پسائندو ، پسائندہ ۔ پسائندگ : اوباگ ، چُک ءُ نماسگ دگ ءُ چُک ءِ مردم ۔ سک باز مردم ، مُچّے مردم۔
- **پساھندو :** (پَ ۔ سَا ۔ ھِنْ ۔ دو) بچار "پساھندگ"۔
- **پساھندہ :** (پَ ۔ سَا ۔ ھِنْ ۔ دَہ) بچار "پساھندگ"۔
- **پسائندگ :** (پَ ۔ سَا ۔ ئِنْ ۔ دَگ) بچار "پساھندگ"۔
- **پسائندو :** (پَ ۔ سَا ۔ ئِنْ ۔ دو) بچار "پساھندگ"۔
- **پسائندہ :** (پَ ۔ سَا ۔ ئِنْ ۔ دَہ) بچار "پساھندگ"۔
- **پُسپار :** (پُ سْ ۔ پَار) بدیں نوشگ ، بدذُوا ، ذُوا ءُ پُسپار اَک : "پلانی تراچے ذُوا ءُ پُسپار انت"۔
- **پستا :** (پِ سْ ۔ تَا) پستہ : نیگے کہ چو بادام ءَ ایشی ءِ مچگ ورگ بیت گوں پوست ٹھوشینگ بیت گوں پوست ءَ ، ءُ پاچگ ءُ بہاکنگ ھم بیت ۔ چہ بادام ءَ کسترانت ایشی ءِ پوست اسپیت ءُ مچگ ئے سبزانت بلے اے سبزءَ "پستائی" ، گوشِ انت۔
- **پستان** (پِ سْ ۔ تَان) گُور ، گودان ، ھمے کہ چہ ایشان شیر درکیت ۔
- **پستائی :** (پِ سْ ۔ تَا ۔ ئِی) ھماچیز کہ گوں پستاءَ شیادی کنت ۔ پستاءِ رنگ کہ تنکیں سبزانت ۔ ھما باگ کہ آئی ءَ تہ ءَ پستاءِ دُرچک انت ۔
- **پستِک :** (پِ سْ ۔ تِ کْ) اَمب ءِ گدّگ ءِ تہ ءِ مچگ ۔ اَمب ءِ گدّگ ءِ جندءَ ھم گوشِ انت ءُ ھمے رنگ ءَ ایشی ءَ "اِستک" ، ھم گوشِ انت ۔ گُچک ءِ زاتے کہ گدءَ دکان اِنت ءُ دپ ءُ سُنٹ ئے چونزلک ءَ انت۔
- **پستول :** (پِ سْ ۔ تَ و ۔ لْ) وناس ، بیشردہ ، ھماکہ نیں آسگوار کہ یکیں دست ءَ چوکہ تپنگ ءَ کارمرد بیت ایشی ءِ باز زات انت ۔ [چہ انگریزی PISTOL] ۔
- **پستہ :** (پِ سْ ۔ تَہ) بچار "پستا"۔
- **پَس کُش :** (پَ سْ ۔ کُ شْ) ھما مردم کہ پس کُشگ ءِ کارءَ کنت بزاں پس کُش ایت ءُ گوشت بہاکنت ۔ بہ دگراں ھم پس

گُشِن ایت۔ کَسّاب [تازی : قصاب]۔

پس کوش : (پ س۔ ک و۔ ش) پس ءُ کوش : بزاں پہ کسے ءِ مھمانی یا دگہ وشّیں رِدَج یا سیکیرءِ پس کُشّگ ءُ بٹّ ءُ گوشت کنگ۔

پَسَگ : (پَ س س گ) نِچ ، چُکّ۔

پَسل : (پَ س ل) دحل ، جرید گیں کشار کہ دان ہ بیت۔

پَسند : (پَ س ۔ س ن۔ ڈ) بندگ ، بستگیں ، بندگ ءِ جاگہ بستگیں جاگہ۔ چیکّر یا کارے کہ گیتش ءِ سرجم بیت ، گُڈ اِنگیں۔ کپتی دیہ۔

پَسُند : (پَ س۔ س ن۔ ڈ) پَسُند ، دوستی ، ولدوست اک : لے چیزمن ءِ پَسُند نہ بیت بزاں دوست نہ بیت۔

پَسُند : (پَ سُ ن ۔ ڈ) مزنیں نامے ، پَسُند ، دوستی۔

پَسنڈ : (پ س۔ س ن۔ ڈ) گُڈ اِنگیں۔ پیشِ اِنگیں ، میتگیں ، رپچ ءِ بین ۔ باز مردم " پنس "ءِ ھم گوش اَنت کہ گُنز ءِ زاتے۔

پُسُم : (پَ سُ م) بچار " پُزُسم "۔

پُسُّم : (پَ س۔ سُ م) بچار " پُزُسم "۔

پَسنی : (پَ س۔ س۔ نی) مکران ءِ تیاب کرّءِ گوادر ءُ اورماڑہ ءِ نیمراہ ءِ زانتگیں بندنے ۱۹۴۵ ءِ مزنیں زمین جُنب ءِ دریاہ یک بلاوتیں گورمے ءِ مرجیں بندن چھک رپت ءُ دریا ءِ برت۔ مرجیں مُلک ءِ ابید چہ یک میتگے ءِ دگہ ہچ جاگہ پشت نہ کپت۔ اے گراماتے بوتگ کہ یا نگواہ ءِ زمین جنب ءِ مھلوک ءُ تی لوگ چھک یلہ داتگ اِت اَنت ءُ پہ ءِ یک کسانیں گورمے ءِ اے مھلوک چھک تاچینت کہ مستانی ریک ءِ سرءَ شتّ اَنت اگاں نال یک مردمے ھم سر نیتگ اَت۔ مستانی ریک ءِ کوھے ءِ نام اِنت کہ بلے شھرءِ رو برکت ءِ اِنت۔ ایشی ءِ " پَسنی " ءِ ھم گوش اَنت۔

پَسّو : (پَ س۔ سَ و + س و) جواب ، حجّت ءِ جواب ، تمدی ءِ پَسّو : تمدی ءِ جواب۔

لیچ ءِ پَسّو : کسے ءِ پرسّگیں لیچ ءِ جواب ءِ پرسّگیں دگہ لیچ۔ یک مزنیں داستان یا سرکپتے کہ ماں لیچ ءِ بیان کنگ بیت بلے چہ ذراجی ءِ وو بھرکنگ بیت یا گیشتر مے دومی یا گیشتریں بھر پَسّو اَنت۔ کپتہ۔

پَسّو : (پَ س۔ س ڈ) پَتو : کسے ءِ پت ہ مِراَیت یا آئی ءِ مات۔ سُوَاں بدنت ءُ آئی ءِ مات دگہ مردے بگیپت اے مرد آئی ءِ " پَسّو " بیت ءُ چُک ھم مردءِ " چُکّو " بیت۔

پَسّو بند : (پَ س۔ س ڈ ۔ بَنڈ) لیچ ءِ یک بندے ءِ پَسّو ءِ گُشتگیں بند۔ لیچ ءِ ھما بند کہ دگہ بندے ءِ پَسّو ءَ گُوشگ بوتگ۔

پَسّہ : (پَ س۔ س ہ) بچار " پَسّو "۔

پَسّہ بند : (پَ س۔ س ہ ۔ بَنڈ) بچار " پَسّو بند "۔

پَسی : (پَ ۔ سی) ھرچے کہ گوں پَس ءِ شیا دی کنت ، اک : پسی مید ، پسی پوست ، پسی کانٹ ، پسی گوشت۔ ھما مردم کہ پَس دار ایت بزاں آئی ءِ پَس بازاِنت ءُ آیانی بھاءِ زیرءِ کنت۔

پَسیل : (پَ ۔ سی ۔ ل) بندرات ءُ تیاب کرّءِ مردم " پَسیل " چم شود ءُ دیم شود ءِ گوش اَنت بلے شھر ءُ کوھنگ ءِ مردم " شھر بند ءِ کمپان " ءِ گوش اَنت کہ ایشی ءِ " اَبیل ، آبیلی ءُ پَل " ھم گوشگ بیت " پَل " چہ دار ءُ پیش ءَ نگرد جوڑ بیت ءُ آ دگہ گل ءِ ھشت یا سنگ۔

پَش : (پَ ش) " پَشت " ، ءِ شکوان کرلے رنگ ءِ گیشتر چو " سرو ند " ءِ کار مرد کنگ بیت بزاں دگہ کالے ءِ بگیج ءِ گوں آئی ءِ ھنگر چ بیت اک : " پشّام " ، پشوانک ، پشکپگ " کرلے کال " پشت شام ، پشت وانک ءُ پشت کپگ " اَنت۔

«پَشنگ یا پَشنگ» ءِ پرمانگال بزاں «بہ پَشں» کہ اِیشی ءِ بزانت هما «پچگ ءِ پُهنتہ بیگ» بانت۔ «پَشت» ءِ بزانت ءِ هم زیرگ بیت اک : «پَشپاد»۔

• **پُشں** : (پُ۔شں) «پُشت»، «شُبکوان کہ لے رنگ ءِ گیشتر چوکہ «سرونذ» ءِ کارمرد بیت بزاں وگ گالے ءِ بُنگیج ءِ گوں آئی ءِ همگرنچ بیت اک : «پُشدرد»، «پُشپد» کہ بُندرءِ «پُشت درد ءِ پُشت پَد» انت۔

• **پَشّں** : (پَ۔شّں) «پَشّنگ» ءِ پرمانگال بزاں «بہ پَشّں» کہ اِیشی ءِ بزانت هما «پچگ» ءِ بہ تیچ» انت۔

• **پِشّں** : (پِ۔شّں) تنکاقی زبان ءِ «آبدست» ءِ گوش آنت بزاں «پیشاب» یا «مُتس» ءِ اِیشی ءِ «پشّو» هم گوش آنت۔

• **پُشّں** : (پُ۔شّں) چہ تنک ءُ بارگیں سَمبے ءِ گوات ءِ در آیگ یا آئی ءِ توار۔

• **پَشّام** : (پَ۔شّ۔شام) پَشت شام، پَشتیں شام۔ بے وهدءِ شام۔ چہ شام ءِ رند بے وهدءِ پدءِ وگ شامے ورگ بیت۔

• **پِشامگ** : (پِ۔شا۔مگ) بلوچستان ءِ سرباز ءِ کور ءِ چہ پیروزآباد ءِ بُرزیک کورے چہ رو درانگ ءِ کیت ءُ گوں مزن کور ءِ هوار بیت۔ همے کور ءِ نیامجی وهدءِ چہ کُرور ءِ پہ رو درانگ ءِ یک جاگھے ءِ نام انت۔

پَشّان : (پَ۔شّ۔شان) «پَشّنگ» ءِ پرمانگال بزاں «بہ پَشّان»، پشانگیں چیزے ءِ پراہ ءُ ورّاجی۔

• **پَشّانک** : (پَ۔شّ۔شان۔ک) ناجوڑی یے پونز آپیں لیپ ونت یا کہ پونز بند بیت ءُ لیپ سک بُدانت، گُٹّ کلپ ایت ءِ کلین ایت۔ لهتیں مردم ءِ سک چیشین ایت۔ گوشنت انت سارتی یے کہ گُٹ ءِ جنت۔ اگاں درمان ءُ دارگ مے مکن سے پُشیاں ایر کیت ءُ جکتیں ایت کہ «لگل» «گبت»۔ «بازیرءِ لے سر ءِ پکش ءُ پھنات» ءِ ناڈراهی ءِ کش ایت۔ همے ناڈراهی اگاں دلوت ءِ کپت آئی ءِ لیوشک یا کہ لیمپشک» گوش انت۔

• **پَشّانگ** : (پَ۔شّ۔شانگ) چپت کرنگ ءُ نزاورتیں چیزے ءِ تیچ ءُ پراہ کنگ انچو کہ مُرگ وتی بانزلاں پَشّان ایت ءُ مردم وتی دستاں، گندرء لے گال «تیچ شانگ» انت کہ زبان وت پرشنگ ءُ لے رنگ ءِ یک گالے جوڑبوتگ کہ یکجا «پَشّنگ» نیشنگ ارث ایت۔

• **پَشّپاد** : (پَ۔شّ۔پاذ) اولاک ءِ دلوت یا کہ دگہ رستراتی پُشتی دوئیں پاد، دیم ئیگاں دست هم گوش انت۔

• **پُشپاگ** : (پُ۔ش۔پاگ) پُشت پاگ : بزاں رند ءِ پگگیں۔ هما پچ ءِ گوش انت کہ مہ آدگہ میچاں رند تیچ ایت۔ نیبگ ءِ هم گوشگ بیت۔

• **پُشپد** : (پُ۔ش۔پد) پُشت پد : رند پد، مردم ءِ پُشت بزاں کُٹم ءِ پیر بیانی نشان کہ چکّ ءُ نماسگ انت ءُ اوبادگ۔

• **پَشت** : (پَ۔شت) دُور، دیر، یک کرّ ءِ، گستا، یک کُنگ ءِ، رند، پہ اشتر ءِ گوش انت «پَشت پَشت!!» کہ پَشت تر کنز ایت یا ملک ایت۔ بتل : «چہ پَشتیں کنارءِ مھلیں والے شر ترانت» بزاں هما کہ ارچہ دُرستاں ءُ رند روں بہ بیت چہ آئی ءِ مھلیں والے شر تر دنت کہ ڈکّے ءِ کیت۔

پَشت دارگ : دُور دارگ، گستا دارگ، یکّرءِ ءُ یک کُنگ ءِ دارگ۔

پَشت روگ : دُور روگ، یکرّ ءِ روگ۔

پَشت سر : پدکا یا پدکائی، پُشتکا یا پُشتکائی۔ پَشت سرکپگ : پُشتکا کپگ انچوش کپگ کہ سرءِ پُشت زمین ءِ بکپ ایت، پُشت سرکپگ۔

پَشت کپگ : چہ وتی همراهاں رند کپگ بزاں همراه رو انت ءُ لے رند ءِ پَشت کپ ایت۔ چیزے ءِ پَشت کپگ بزاں سرآیگ، گیش بیگ کہ سر کیت۔

دُور پَشت کپگ : تئی میتگ چہ آکوہ ءِ پَشت کپتگ یا کپ ایت بزاں دیرانت۔ پہ گروهتاچی ءِ رند ءِ

مردم پُشت کپ اِیت.

وانگ ءِ پُشت کپگ : پلانی چہ آدگہ نو ذربراں چار دَروَنت ءَ پُشت کپتگ.

چہ کُم ءَ پُشت کپگ : چہ دتی کسمدان ءَ ھمے بکیّں بچک پُشت کپتگ ءُ بس آدگہ دُرست مُرتگ اَنت، کُشگ بوتگ اَنت یا دگہ رنگے بیران بوتگ اَنت.

پُشت کَنزگ : پد کنزگ، پُشت کنزگ، کم کم ءَ یکبارگی پُشتی بیمگ ءَ پُشتکارُوگ.

پُشت گیجگ : دِگرے ترا «پُشت گِج اِیت»، بزاں چہ ترا گوُزا ایت ءُ دیم ءَ روت یاکہ تووت ءَ وت «پُشت گِج ئے» ءَ کُرندءِ دارئے یا کُلّ ئے کہ دگرے چہ ترا گوُزا ایت ءُ بروت. رند گیجگ، سرآرگ بزاں چہ بازیں چیزے ءِ لھتیں زیرگ ءُ لھتیں پُشت گیجگ. چہ کار ءَ یا پہ دھد جاگھے ءِ رسگ ءَ پُشت گیجگ بزاں انچوش کنگ کہ پہ دھد کار کنگ یا جاگہ ءِ رسگ ءَ بیت. بے سوب کنگ. «اے ءَ پُشت کپگ، ءَ گُٹ کارگال اِنت بزاں تووت ءَ پُشت نہ کپ ئے» بلے دگرے ترا «پُشت گِج» اِیت.

پُشت : (پ ُ شْ-تْ) دیم ءِ چپّ، ھرچیئے کہ پُتّیں اِنت آئی ءِ دو دیم اَنت سَرتریں ءِ «دیم» ءُ دومی ءِ «پُشت» گوُش اَنت. انچوش کہ مردم ءِ دیم ءِ پُشتی بیمگ. گُد ءِ چپّ. مردم ءِ دست یا پاد ءِ بڈّ. مردم ءِ جند ءِ بڈّ ھما چیری اندام کہ جود ءِ درائی دَرکیت یاکہ آئی ءِ ھبلاً نہ گُٹ اِنگیں سرکہ چہ نادراھی بے ءِ ڈَن ءَ ھم درکیت (۲) مردم ءِ پت ءُ پیرُک یا بُزرگیں پیرءُ کراماتی. پہ نزوریں مردمے ءَ زوراکیں دزا ھینوک ءُ آئی ءِ پھر پرزوک. مجول ءِ پُشت بزاں ڈمپیں بڈّ، مجول ءِ دومی دیم کہ کنڈ اِنت آئی ءِ دیم گوُش اَنت. جنینو ھیں مردین،

دل ءِ پُشت : سینگ ءِ سراک : «پلانی من وتی دل ءِ پُشت ءَ گُرتگ» دل ءِ پُشت ءِ دارگ بزاں سک ساتگ.

ھر ءِ پُشت : ھر ءِ بڈّ. بے بیراہیں مردم یا چیز، دگہ چیزانی نام کہ کارمرد بنت ءَ جم ءِ پُشت، سر ءِ پُشت، زمین ءِ پُشت، زھم ءِ پُشت، کارچ ءِ پُشت، لوگ ءِ پُشت.

پُشت بیگ یا بوُگ : پہ کسے ءَ دزا ھینوک یاکہ پہ آئی ءِ چہ تاوان ءَ پھرزگ ءَ کُمک ءُ دیمپان بیگ.

پُشت پد بیگ : پُشپد بیگ ءَ گُٹم ءُ لوگے ءِ مَردمانی ءُ آبانی پیریں بانی نام ءَ ایشانی مستر ءِ کماش بیگ.

پُشت پرکنگ : دیم ءَ ترینگ ءَ پُشت اگوں مردماں کنگ. اے رنگ ءَ گیشتر پہ زھر ءُ گُنت ءُ نزانتکاری کنگ بیت.

پُشت جنگ : بے پَرواہ بیگ، بدیں رنگے ءِ بے ربا بیگ، گوُش اَنت «پلانی ءَ دَرستیں مھلوک پُشت جت ءُ شُت»، بزاں کسی پرواہ سئے نہ گُرت ءُ شُت یاکہ ھمراہ داری سئے نہ کُرت. ھشتی نیب ءِ ھشت ءِ داراں پہ سِنگ ءَ جنگ ءُ ووٹگ کہ دار پُشت ءِ بنت. یک مردینے ءِ دگہ مردینے ءَ چوکہ جنین ءَ کارمرد کنگ.

پُشت دیگ : پُشت ءَ ترینگ یا دیم ءَ دومی دیم ءَ ترینگ ءُ روگ. مردینے ءِ وت ءَ گوں دگہ مردینے ءَ چوکہ جنین ءَ کارمرد کنا ئینگ.

پُشت کنگ : رَوگ، جاگھے ءِ روگ ءُ پد ءَ نیا یگ، پُشت دیگ ءَ روگ. کسے ءِ وتی دزا ھینوک یا کُمک دیوک کنگ.

پُشت گوُش کنگ : گپ ءِ پہ زانت نہ اِشکنگ، گپ ءِ نہ زیرگ، ھبر ءِ نہ منگ، بے پروائی کنگ.

پُشت ءِ بندگ : بڈّ ءِ بندگ، ڈُبہ ءِ زیرگ.

پُشت ءَ پر دیگ : پُشت ءَ ترینگ پہ روگ، پُشت دیگ ءُ روگ. دیوان ءِ وتی پُشت ءَ گوں مردماں ترینگ ءُ نندگ کہ یدیر چیگے پہ زھر یا نزانتکاری چوش کنگ بیت بلے اِے رومی رنگ ءَ «پُشت پرکنگ» ءِ گالبند راست تر اِنت.

پُشت ءِ پرکنگ : دیوان ءَ ھرکس دیم پہ دیم نشتگ اَنت وتی پُشت ءَ گوں آیاں کنگ ءُ نندگ کہ پہ زھر یا نزانتکاری چوش کنگ بیت. پہ اے گالبند ءَ «پُشت ءِ پر دیگ» ھم کارمرد بیت بلے نزور اِنت.

پُشت ءِ تَرِینگ : پُشت پرگنگ ، دیم ءِ دومی دیم ءِ ترینگ کہ پُشت گوں مردماں بہ بیت ۔

پُشت ءِ جَنگ : پُشت جَنگ ، بے پرواہ بیگ ۔ چہ دُردءِ زُبیدگ ءِ بے پرواہ بیگ گوشگ اَنت ۔ پلانءِ چہ مردماں وتی پُشت جت ءُ شُت ۔ بڈّ ءِ جَنگ ، بڈّ ءِ کنگ بار یا میارے ءِ بڈّ ءِ جَنگ ءُ زُورگ ۔ پُشتی نیمگ ءِ جَنگ ، چیزے ءِ یا کہ پہ کارے ءِ کنگ ءِ گوشگ اَنت ۔ پلانی ءِ دیم ءِ جت ءُ پُشت ءِ جت ءُ وتی کارش گرت ۔ ۔ کسے ءِ زَر یا مال ءِ پہ زوراکی یا ریپینگ ءِ زُرگ ءُ برگ ءُ جواب دیگ بلے پہ الیشی ءِ "پُشت ءِ کَشگ" یا "چیرکَشگ" ءِ گالبند شر تراَنت ۔

پُشت ءِ چارگ : چِک جَنگ ءُ پُشتی نیمگ ءِ چارگ ۔ وتی گوستگیں زندمانی ءِ ترانگ ءِ آرگ یا کہ وتی لوگ ءُ چُکّانی بارہ ءِ ستاکنگ ۔

پُشت ءِ چِنڈگ : پُشت ءِ دُرزگ کہ اگاں چیزے پُشت ءُ بڈّ ءِ سرءِ اَنت ہکپ ایت ۔ پہ چیزے ءِ بڈّ ءِ کنگ ءِ ھاترءِ آئی ءِ گوں دوئیں دستاں پہ ترندی برزءِ دُرزگ ءُ زیت زیت ءِ بڈّ ءِ چیردیگ ءُ آئی ءِ بڈّ ءِ کنگ ۔ چیزے ءِ پُشت ءِ شکر یا واد یا دگہ انچیں چیزے ءِ پرشانگ ۔ چیزے انچوش دُرزگ کہ پُشتی نیمگ ءِ ہکپ ایت ۔

پُشت ءِ دُرزگ : وتی پُشت ءِ انچوش چنڈگ کہ اگاں آئی ءِ سرءِ چیزے بہ بیت آہکپ ایت ۔ نہ ھنگ ، چیزے ءِ پُشت ءِ شکر یا واد رنگیں چیزے ءِ پرشانگ ۔ انچوش چنڈگ کہ پُشتی نیمگ ءِ ہکپ ایت ۔

پُشت ءِ رُوگ : پدی نیمگ یا پُشت ءِ نیمگ ءِ رُوگ ۔ پدکنزگ ۔ چہ کارے ءِ کنگ ءِ تیار نہ بیگ ءُ پد کنزگ ۔ کسے ءِ پُشت ءِ روگ : آئی ءِ رند ءِ رُوگ پہ رندگیری یا پہ چارگی ۔

پُشت ءِ کپگ : کسے ءِ رند ءِ کپگ پہ آمیتے ۔ کسے ءِ رند ءِ کپگ پہ آئی ءِ تاوان دیگ ءِ ھاترءِ ۔ رند ءِ پُشت کپگ ۔ دیر کپگ ۔

پُشت ءِ کِنزگ : پدکنزگ ۔ چہ کارے ءِ کنگ ءِ وتی پاداں دارگ ۔ پُشتءِ کنزگ ، بے دل ءُ ترسوک بیگ ۔ ھمراھانی یلہ دیگ ۔

پُشت ءِ کَشگ : وت ءِ پدءِ کَشگ ۔ رند ءِ دارگ ۔ کسے ءِ مال یا زَر یا دگہ چیزے پہ زور وتی کنگ ءُ نہ دیگ یا کہ چیزے ءِ پہ کارسواری ءِ لاڑامی حیچ گرگ ءُ پدءِ جواب دیگ ءُ نہ دیگ ۔

پُشت ءِ آیگ : کسے ءِ رند ءِ بزاں رند ءِ رند ءِ آیگ ۔ چہ درآئیءِ راہ ءِ بیلانڈ ءِ سرءِ درآیگ کہ ناوڑامی بیت ۔ پہ کسے ءِ کُمک ءِ آئی ءِ کُمک دیوک ءِ آیگ ۔

پُشت ءِ پربیگ : دِلجم بیگ ءُ چِہ ھر رنگیں بِگراں زِھگ بزاں دُرستیں کارانی سرجم بیگ ءُ ھُزبیگ کہ دگہ ھچ رنگیں گم ءِ گرتی نہ بیگ ، ایمن بیگ ۔

پُشت ءِ پرگنگ ، دیوان ءِ تہ ءِ کہ مردم دیم پہ دیم نشتگ اَنت وتی دیم ءِ ترینگ ءُ پُشت ءِ گوں مردماں کنگ کہ چوش پہ زھرءِ گُست یا نزانتکاری کنگ بیت ءِ بے پرواہ بیگ ۔

پُشت ءِ تُل ءِ آرگ ، ھمنچک جَنگ کہ کسے ءِ بڈّ ءِ پوست دیر بئیت ۔

پُشت ءِ چِنڈگ : بڈّ ءِ دُرزگ کہ آئی ءِ سرءِ اگاں چیزے ھست آہکپ ایت ۔

پُشت ءِ درآیگ : پُشت ءِ آیگ : بزاں چہ درآئیءِ راہ ءِ بیلانڈ ءِ سرءِ درآیگ کہ ناوڑامی بیت ۔ پہ کسے ءِ کُمک ءُ دیمپانی کسے ءِ دیم ءِ درآیگ ۔

پُشت ءِ سُچگ ، ناوڑامی بیت کہ ورانی ءِ جاگہ سُچ ایت ۔ بڈّ ءِ سُچگ ، چہ کسے ءِ بے رھبندیں کاراں سولگ بیگ ۔

پُشت ءِ لتارگ : بڈّ ءِ لتارگ پہ چپل ءِ دیرکنگ یا پہ دگہ نیتو نے ءِ ۔ بڈّ ءِ پکینگ ۔ کسے ءِ پہ کارے ءِ کنگ ءِ گُوش ءِ کہ پِش ءِ آئی ءِ وت ھدونا کی ہیش داشتگ بلے کنگ ءِ بارگ ءِ نیتون شرھا زکنت ، جواب ھم دات نہ کنت تی گڑا بڈّ ءِ لتار ایت یا سرءِ پکین ایت ۔

پُشت ءِ ماں دیگ : پہ روگ، پُشت تریگ ءُ روگ. "گوش اَنت ءِ پلانی ءِ پُشت ماندات ءُ شُت".

پُشتاک : (پُشْ.تاک) وانگ، دپتر باوگر انچیں چیزے ءِ پُشت ءِ تاک ءِ پَل ءِ پُشت ءِ بزترین ءُ مسترین پٹرک.

پَشتاک : (پَشْ.تاک) هما دَرچک کہ تاکچنتر ءِ چہ دُرستاں رند هزام ایت ءُ تاک جنت.

پُشتال : (پَشْ.تال) پُشتیں هال، پُشت هال، هما هال کہ چہ دُرساں رند رس ایت. چیزے یا کارے ءِ بارہ ءِ گُڈی رس اِتگیں هال.

پُشت پد : (پُشْ.ت.پَد) بچار "پُشپد".

پُشت پرمیوش : (پُشْ.ت.پَ.رَم.یوش) چہ پرمیوشگیں روچ ءِ رند ءِ روچ کہ گوں مرچگیں روچ ءِ آیوکیں پنچی روچ اِنت (پہ شپ ءَ "پُشت پرمیوشی شپ"، "گوش اَنت") پُشت پرمیوشی.

پُشت پرمیوشی : (پُشْ.ت + پَرَم.یوشی) بچار "پُشت پرمیوش".

پُشت پرمیوشیگ : (پُشْ.ت + پَ.رَم.یو.شیگ) بچار "پُشت پرمیوش".

پُشت پریری : (پُشْ.ت + پَ.رے.ری) بچار "پُشت پیری".

پُشت پیراری : (پُشْ.ت + پے.را.ری) چہ پیرارگیں سال ءِ پیش ءِ سال، چہ پاریگ ءِ دو سال پیسر.

پُشت پیری : (پُشْ.ت + پے.ری) پُشت پریری: چہ پیرگیں روچ ءِ پیسر ءِ روچ. چہ مرچگیں روچ ءِ اید پیسر ءِ سیمی روچ.

پُشت جنگ : (پُشْ.ت + جَنگ) بچار "پُشت" ءِ گالبندانی ردء.

پُشت دارگ : (پُشْ.ت.دا.رَگ) پُشت دارگ پہ لڈگ یا لَت جنگ.

پَشت دارگ : (پَشْ.ت.دا.رَگ) دُور دارگ، دیر دارگ، گِستا دارگ، یک کرّ ءِ دارگ، یک کُنڈ ءِ دارگ.

پُشت درد : (پَشْ.ت.دَرد) تازگیں مٹیپ ءِ درد کہ تراپت بلے چہ درمان دارگ ءِ رند کردواں پچ دنت هے "پُشت درد" اَنت بزاں رند ءِ درد اَنت. ناذرامی یا مٹیپ ءِ ریشے ءِ گُڈی درد کہ چہ رند دَرد ءُ ره اَنت

پُشت درد : (پُشْ.ت + دَرد) پُشت ءِ بُن ءِ درد. کارے ءِ کنگ ءِ مُزر کہ زتر ءِ رنگ ءِ دیگ بنت.

پُشت دیگ : (پُشْ.ت + دَ.یگ) بچار "پُشت" ءِ گالبندانی ردء.

پُشت دیم : (پُشْ.ت + دے.م) دیم ءُ پُشت، هر دوئیں دیم. پُشت دیم کنگ : تپاسگ ءِ چارگ، جنگ. پہ بدین ءُ زدین یا کرھبندیں رنگ ءِ هرڈول کار مروکنگ. پُشت دیمی جنگ : مجولی لیبے.

پَشت راہ : (پَشْ.ت + راہ) دُوریں راہ، یک کرّیں ءُ دیریں راہ.

پُشت راہ : (پُشْ.ت + راہ) هما راہ کہ چہ بازار ءِ تر ءَ نروت، بازار ءِ پُشت ءِ راہ. پُشراہ، مُچراہ. درائی ءِ راہ.

پَشت روگ : (پَشْ.ت + روگ) دُور روگ، یک کرّ ءِ روگ، پد ءِ روگ.

پُشت روگ : (پُشْ.ت + روگ) پُشتکاروگ، پُشتی نیمگ ءِ روگ.

پُشت ریش. (پُشْ.ت + رے.ش) بچار "پُشرِیش".

پُشت سر : (پُشْ.ت + سَر) چہ سر ءِ پُشت ءِ چیزے ءِ پُشت سر دَور دیگ بزاں سر ءِ پُشتی نیمگ ءِ دَور دیگ.

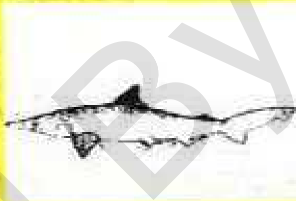
پَشت سر : (پَشْ.ت + سَر) پُشتکا، پدی نیمگ، پَدگا، پَشت سریگ، پُشتکاپگ.

پَشت شام : (پَشْ.ت + شام) بچار "پَشّام".

پُشتِک (۱) : (پُشْ.تِ.ک) پَشتک، شلوار، کوٹ ءُ دگر پوشاکانی پُشتک بزاں چیری ءُ تهی نیمگ ءِ گُدچہ پوشاک ءِ گُد ءِ تنک تر ءُ دگر رنگے یا زلتے بیت.

- **پُشتنک (۲)** : (پُ شْ . تِ کْ) سرزمین، سرجمیں زمین ءِ پُشت، امروز. یک چیزے ءِ سربُری یا پُشت ءِ بھر.
- **پُشتُنک** : (پُ شْ . تُ کْ) بچار ءِ پُشتنِک ء
- **پَشتکا** : (پَ شْ . تَ . کا) دیر دیر ءَ، یک بُرتیک کُرتہ.
- **پُشتکا** : (پُ شْ . تُ . کا) پُدکا، پدکائی. پُشتکاروگ : پدکائی روگ، پُشتکائی رَوگ.
- **پُشتکائی** : (پُ شْ تُ . کائی) پُشتکا : چہ پُشتی نیمگ ءَ، پہ پُشت یا پُشتی نیمگ.
- **پُشتکار** : (پُ شْ تْ . کار) ھما کار کہ پہ دگر کارے ءِ کُمک ءَ کنگ بیت. بچار ء پُشکار..
- **پَشتکار** : (پَ شْ تْ . کار) پَشکار و ھما کار کہ چہ وتی وھد ءَ رند کنگ بیت.
- **پَشت کپگ** : (پَ شْ تْ . کَ . پَگْ) چہ وتی ھمراھاں رند کپگ بزاں ھمراہ رَوْ اَنت ءُ اے رند ءَ، پَشت کپ ایت. چیزے ءِ پَشت کپگ : بزاں سَرآیگ، گیشّ بیگ کہ سرکیت.
- **پُشت ءِ کپگ** : (پُ شْ تْ + ءِ + کَ . پَگْ) پہ اُمیتے کسے ءِ رند ءَ کپگ. پہ کسے ءِ تاوان دیگ ءَ آئی ءِ پُشت ءَ کپگ کہ کُجاناں کُجا اَنچوش کنگ ءِ وار برس ایت. رند ءِ کپگ، دیر کپگ،
- **پُشت کِنزگ** : (پُشْتْ + کِنْ . زَگْ) پدی نیمگ ءَ کِنزگ، پدکِنزگ.
- **پَشت کنگ** : (پَ شْ تْ . کَ . نَگْ) دیر کنگ، دیر دارگ، یک کُرتہ دارگ.
- **پُشت کنگ** : (پُ شْ تْ . کَ نَگْ) پُشت ءَ ترینگ ءُ روگ، گوَش اَنت ءِ پلانی ءَ پُشت کُتگ ءَ سُتنگ بِی ہچ دیم نہ کنت..
- **پُشتنگ** : (پُ شْ . تَ نَگْ) ھما بند کہ آپ ءِ دیمپائی ءَ بندگ بیت کہ زمین ءُ شہراں مہ مَل ایت.
- **پَشتگ** : (پَ شْ . تَ گْ) پَشت کپتگیں.
- **پَشتگال** : (پَ شْ تْ . گال) پَشتگال : ھما گپ کہ واجہ ءِ کُتگ ءَ رندآئی ءِ گُڈسرءَ واجہ ءِ بارہ ءَ جنتگ اَنت. پہ کُجام مُرادے ءَ دیوان ءُ مجلس ءَ رند یا کہ چہ مَرَاکش ءُ رِیبے ءَ رندا پشی ءِ بارہ ءَ گُڈ گُشتانکے دیگ بیت.
- **پُشت گُش** : (پُشْتْ + گُشْ) کسے ءِ بپُشت ءَ گپ جنوک ءُ آئی ءِ بارہ ءَ ندشیں گپ جنوک.
- **پُشت گوش** : (پُ شْ تْ + گْ . وَشْ) پُشت گُش. کسے ءِ بپُشت ءَ نہ وشیں گپ جنوک.
- **پُشت گوش** : (پُ شْ تْ + گْ وَ . شْ) پہ زانت گپتے نہ اِشکنگ یا کہ اِشکنگ ءَ رند اَنچوش پیش دارگ کہ نہ اشکتگ ئے. ھر با گپتے ءِ نہ زیرگ یا اِشکنگ ءُ ھچ رنگ ءَ نہ کنگ.
- **پَشت گیجگ** : (پَ شْ تْ . گِ ے . جَ گْ) بچار ءِ پَشت ءِ گالبندانی ردء
- **پَشتلنگ** : (پَ شْ . تَ . لِ نْ . گْ) کٹینگ ءِ زلتے.
- **پُشت مُش** : (پُ شْ تْ + مُ شْ) پُشت مُشوک، بڈ مُشوک، ھما مردم کہ پہ تیل یا دگہ اَنچیں چرپی یے ءِ کُمکے ءَ دگرانی بڈ یا پُشت ءَ مُش ایت کہ رگ پیچ بہ بنت، یا کہ بَرَدست ءَ چست کنت. بلوچ گوَش اَنت بردست کہ نہ دایت گُڈا پُشت مُھر بیت ءُ بڈ درد کنت، دستانی تہ ءِ ھم تُرندی ءُ مُھری یے کیت کہ چہ بڈ ءِ یا پُشت ءِ مُشگ ءَ رند شتر بیت. پُرمُش، پُشمُش.
- **پُشت مُشگ** : (پُ شْ تْ . مُشَگْ) کسے ءِ پُشت یا بڈ ءِ مُشگ. بچار ء پُشت مُش.
- **پُشت موش** : (پُ شْ تْ + مُ وشْ) لاپ موش ءِ چپ بزاں دِبالاد. زمین ءِ سرءَ وپسگ ءُ بڈ ءِ زمین ءِ سرءَ دیگ ءُ مُشتران ءِ کنزاں بیگ ءُ روگ. بڈ موش، پُشموش، پُرموش.
- **پُشتنگ** : (پُ شْ . تَ نَگْ) اولاک ءِ تنگ کہ گوں ھیشی ءَ رَھت، پالام یا زین تُرند کنگ بیت.

- **پَشت هال** : (پَ شْ تْ ـ هالْ) بچار ، پَشتال ۔
- **پَشتی** : (پَ شْ ـ تِ ئی) دُوری ، دیری ، یکرِّی ، یک کَنکی ۔
- **پُشتی** : (پُ شْ ـ تِ ئی) هماکه گوں پُشت ءَ شیادی کنت ، بَڈّی چادر ۔ اگاں یک مردمے ءَ کُٹم چه بُندر ءَ یک کارے کنان اِنت ءُ کیت آیاں پُشتی گوش اَنت ۔ نادرا هی یے کہ یک کُٹمے ءَ چه بُندر ءَ هست آئی ءَ هم پُشتی گوش اَنت ۔ بُنیادی ، بُن ءِ بیهی ۔ رندی ءِ براں دومی ءِ نجوش کہ گوش اَنت ۔ دلیل مراد ءِ پُشتی اِنت براں چه دلیل ءَ رندمراد پیلاک بیتگ اے رنگ ءَ آئی ءِ کستریں براث اِنت ۔
- **پَشتی کروچ** : (پَ شْ ـ تِ ئی + کَ ـ رُوچْ) بچّے کہ آئی ءِ کلونٹ زرد اَنت ۔
- **پُشتیگ** : (پُ شْ ـ تِ ئی ـ گْ) بچار ، پُشتی ۔
- **پُشدرد** : (پُ شْ ـ دَرْدْ) پُشت دَرْد ، پُڑ درد ، بڈّ درد کہ مردم ءِ بڈّ درد کنت ۔ کارے ءِ کنگ ءِ مزّ کہ زر یا دگہ چیزے ءِ رنگ ءَ دیگ بہ بیت ۔
- **پُشدیم** : (پُ شْ ـ دِے ـ مْ) بچار ، پُشتدیم ۔
- **پُشراه** : (پُ شْ ـ رَاهْ) بچار ، پُشت راه ۔
- **پُشریش** : (پُ شْ ـ رِے ـ شْ) پُشت ریش ، بجاسیگ ، باسُور یا بواسیر ۔ درائی ءِ راه ءِ ریش ، بڈّ ریش ، هماولاک کہ آئی ءِ بڈّ ریش اِنت ، هر مردمے کہ آئی ءِ درائی ءِ راه ریش بہ بیت ۔ پُڑ ریش ۔

پشک

- **پَشک** : (پَ شْ کْ) گُورہ ءِ کنگ ءِ پوشاک کہ کوٹ ءِ کبا مہ بیت ۔ جنین ءُ مردیں هردو نیناینگ ءَ گوش اَنت ۔
- **پُشک** : (پُ شْ کْ) مرنیں نکّ ، هُشک کرتگیں چانگ اِک ، شیلانچ ءِ پُشک ۔ میسک ءِ پُشک ، سابون ءِ پُشک ۔
- **پِشک** : (پِ شْ ـ شِ کْ) سوریں دریا ءِ ماهیگ ءِ زاتے کہ ایشی ءِ دگہ سک باز زات اَنت کہ لهتیں کسان اَنت ءُ لهتیں مزن ۔ پاگاس هم ایشی ءِ زات اِنت ۔ (بچار تَت)
- **پَشُک** : (پَ شْ ـ شُ کْ) مَرد ینی نامے ۔ پَشمبے ءِ نیم نام اِنت ۔
- **پَشکار** : (پَ شْ ـ کَارْ) پَشت کار ، هماکارکہ وهد ءِ کنگ ءَ وانگت هم سرجم نہ بیت ءُ کنگ بیت ۔ هما مردم کہ هر وهد آئی ءِ کار پہ وهد نہ کُٹ اِیت ۔ هما مردم کہ چه کارءِ وهد ءِ کنگ ءَ رند انگت گیشں کار کنت ۔ هما مردم کہ آئی ءِ کار هر وهد پَشت کپ اِیت ۔
- **پُشکار** : (پُ شْ ـ کَارْ) پُشت کار ، هماکارکہ پہ دگہ کارے ءِ کُمک ءَ کنگ بہ بیت ، هما نیم بُندگ یا نہ کرتگیں کار کہ بلہ دیگ ءُ دگہ جاگہ روگ بیتگ کہ پدءَ روگ ءُ کنگ یا سرجم کنگ لوٹ اِیت ۔ هما مردم کہ کسے ءِ پُشت ءَ کارے کنت توری پہ آئی ءِ تاوان ءِ یا پہ آئی ءِ سیت ءَ ۔ هما مردم کہ گوں مردیناں جنینی کار روائی کنت یا کہ گوں جنیناں هم چوکہ مردیناں ۔
- **پشکارگ** : (پِ شْ ـ کَا ـ رَگْ) پیشکارگ ، پشکرگ ، کلڑو پہ دتی چکّاں یا پہ دت هاک ءِ پیشکارگ پہ دان ءُ مانے ءِ کرے ۔

پشکپگ : (پَ شْ. کَ. پَ گْ) پُشت کپگ، رندءِ پشت کپگ، دیر کپگ. سرآیگ بزاں چیزے ءَ چہ پکاریں اندازگ ءَ گیشتر بیگ کہ چہ کارمردکنگ ءَ رند سرکپیت. پہ کارے کنگ یا جاگھے ءَ روگ ءَ گوں نہ کپگ.

پشکرگ : (پَ شْ. کِ. رَگْ) پنچگ. پٹ ءِ پول کنگ، پہ چیزے ءَ شوهازءَ دگہ چیزاں سرءَ چیر کنگ. پشکونڈگ.

پشکونڈگ : (پَ شْ. کُ وں. ڈَگْ) پیش کونڈگ، پہ لنگ یا دازگ یا دگہ انچیں چیز زمین ءَ پٹگ ءِ کونڈگ. (اے گال بُندرءَ یا کرچ پیش کونڈگ، اِنت یا "چو کہ پہ پیش زمین ءَ کونڈگ" اِنت)

پشنگ : (پَ شْ. نَگْ) پنچگ، ھامگیں چیزے ءِ چُھتو بیگ ءِ رنگ. اک: نیبگ ءَ پشنگ، نان ءَ پشنگ، بتل: دل نزکش پت نان مال تاپگ ءِ پشن ایت. لِخ: یا انارے کہ ھنچگاں پشن ایت. رنگ ءَ پشنگ: رنگ ءَ بیخ دیگ بزاں رنگ ءَ تریگ ءُ رنگدار تر بیگ. پشنہ: بزاں پُری ءَ ھمے مانگیں بالوکرد راجیں شُنٹھے پر اِنت کہ چو سیچن ءَ مردم ءَ گُٹ ءَ دنت ءُ ھون کش ایت. اے چہ آپ ءَ تنگ ءَ تُرک ایت ءُ در کپیت.

پُشنگ : (پُ شْ. نَگْ) چہ نینگے ءَ سُبک سُبک ءَ گواتے ءَ درآیگ، "پُشش" ءَ رنگیں توارے کنگ. پوشنگ، گواتے ءَ پُوش کنگ ءُ درآیگ. پوشنگ، چہ گربوگ ءَ رند یا کہ بے تواریں گربوگ ءَ چہ پونز ءَ "پونش پونش" ءَ توار ءِ درآیگ، چہ پیشانک ءَ ھم انچوش بیت کنت.

پُشگُش : (پُ شْ. گُ شْ) پُشت گُش، پُشت گوش. پشگوش : ھما مردم کہ کسے ءَ باپشت ءَ گپ جنت بلے شری ءِ انّاں.

پشگوات : (پُ شْ. گُ. وَاتْ) پُشت گوات، ھر گواتے کہ چہ پُشتی نیمگ ءَ بکش ایت. کوش ءُ زِرد گوات ءَ ھم گوش انت.

پشگوانک : (پُشْ. گُ. وَانکْ) بچار "پژوانک".

پُشگوش : (پُ شْ. گُ. وُشْ) کسے ءَ باپُشت ءَ گپ جنوک کسے ءَ باپشتءَ آپ ءَ بدھلاپی ءِ گپ جنوک، پُژ گوش.

پُشگوش : (پُ شْ. گُ. وُ. شْ) پُشت گوش. گپے ءَ اشکنگ بلے انچوش کنگ گوش ءَ زاناں نہ اشکتگ. گپ نہ منگ، پشگوش کنگ.

پشل : (پَ. شَلْ) موٹ، لجی، شرمندگ، بے تام، ھجالت، پشل کنگ یا بیگ، پشل کنائینگ.

پشلاپگ : (پَ شْ. شَ. لَا. پَگْ) گوں کمیں آپ ءَ ایران، منجل ءُ کاشیگ یا دگہ انچیں چیزے ءَ تہ ءِ سپر شود کنگ، پل جنگ، پشلاپگ پہ ھر چیزے ءَ بیت بلے پل جنگ پہ ایران ءُ منجل یا دگہ ھمے رنگیں درپ ءِ اِنت ءُ پشلاپگ پہ گُذ یا دگہ انچیں رنگے ءِ چیزے ءِ اِنت بلے پہ ھر دوئیناں کار مرد بیت کنت روا اِنت [بُندرءِ اے دو گالی گالے پد ءُ شلاپگ بزاں پد = دیم یا یک رندءَ شلاپگ. گوں آپ ءَ سپر شود کنگ یا ماں آپ ءَ تہ ءَ جنگ ءُ کشگ، پل ءُ شلاپگ ھم بوت کنت]

پشلو : (پَ. شْ. لُوْ) کسے کہ پشل پشل ءُ میاریگ میاریگ بہ بیت.

پشلی : (پَ. شَ. لِ یْ) پشل بیگ ءِ جند، میاریگی، موٹی یا موٹ بیگ ءِ جند.

پشم : (پَ شْ. مْ) اسپے پس ءَ میڈ بچار "پژم".

پشمبے : (پَ شْ. شَ مْ. بِ ے) ھپتگ ءِ یک روچے ءِ نام اِنت کہ چہ شمبے اگاں بگرے ءُ شمشی روچ اِنت چارشمبے ءِ رند ءُ آدینگ ءِ پیسر اِنت. [پارسی: پنج شنبہ، کُردی: پشمہ، تازی: الخمیس، انگریزی: THURSDAY

پشمپ : (پَ. شَمْ. پْ) "پشنت" کراچی ءِ دگہ یک دھاگ ءِ "پشنتیں" ماھیگ ءِ گوش انت.

پُشمرذ : (پُ شْ. مُ رْ. ذْ) ھما مردم کہ گُڈی آمرءِ کار ھمائی ءَ دست ءِ اِنت. پوجیگ ءِ ھما مردم کہ پوجیگ ءَ دیم ءَ کار ءَ مستر اِنت. پوج ءُ لشکر ءَ چہ دستاں رندی مردم. چہ ھر کس ءِ رند تریں مردم کمتریں مردم.

پُشمرد : (پُ شْ. مُ رْ. دْ) پژمرد، گمیگیں [چہ پارسی: پژمردہ]

پُشمُش : (پُ شْ. مُ شْ) بچار "پُشت مُش".

- **پَشمنت** : (پَ شْ. مَ نْ. ت) پَشمندو، پَشت کپتگیں، رند ءُ پَشت کپتگیں، سرآتکگیں۔
- **پَشمندو** : (پَ شْ. مَ نْ. دُو) بچار "پَرمندو"، پُشت کپتگیں، سرآتکگیں، چیزے کہ کُتگ اِتگ ءُ چہ آئی ءَ ھرچی سرآتکگ۔
- **پُشموش** : (پُ شْ. مُ وْ. شْ) بچار "پُشت موش"۔
- **پُشمیلکی** : (پُ شْ. مے. لْ. کی) پُشت میلکی: بوجیگ ءِ بندگ ءَ ھما تھتگ کہ چہ "میلکی" ءَ رند ایر کنگ بیت بزاں چہ "میلکی" ءَ رند تھتگ۔
- **پَشنت** : (پَ. شْ نْ. ت) ماھیگے کہ تپن ءُ دراج اِنت کہ کُنگ ءِ بازمان۔ میدگوش اَنت کہ پَشنت ءِ بُندر ءِ کُنگ مان نہ بوتگ۔ بُشتگ گُور ءِ گُور ءِ پہ زامانی ءَ، گُور ءِ گوشتگ تو مے ھمد رونے بلے پشنت ءِ گوشتگ کہ منی ءِ گُور ءِ تہ ءَ ھچ دگری پہ نیست بزاں گُور ءِ گوشتگ کہ اگاں تو اے کُنگانی جوھان ءِ جُتگ جت ءُ ھما دست بوت بکنے تراز امات کنیں۔ پشنت ءِ جُتگ جنگ ءِ جُھد کرت ءُ کُنگانی تہ ءَ کپت۔ چہ ھما روچ ءَ چہ کُنگ بوت ءُ زامانی ءِ ھم نہ رہات۔ (WOLF-HERRING) (بچار بُت)
- **پُشنز** : (پُ. شْ نْ. زْ) رسترے کہ چو پلنگ ءَ اِنت بلے چہ پلنگ ءَ منزور تر اِنت۔
- **پَشنگ** : (پَ. شْ نْ. گْ) تُھنگ، جنگیں تیرءِ ھائیگیں پوست۔ بازجاگہ تُھنگ ءِ تیرءِ ھم گوش اَنت۔
- **پَشو** : (پَ شْ. شْ وْ) پَشل، پَشل بوتگیں مردم، موٹ بوتگیں مردم۔
- **پشو** : (پ شْ. شْ وْ) چناں کہ نازرک ءُ تُرپوکیں لونکے کہ گُدیا دگہ اِنچیں چیزاں وارت بزاں چُنگ ٹُنگ کنت۔

کد: ۱۰۰ س م
کد: ۲۴۰ س م - کد: ۷۵ س م

پَشنت   LONGTAIL CARPET SHARK   پِشی   WEASEL SHARK

- **پشو** : (پ شْ. شُ وَ) تُنکانی زبان ءَ "آبدست" ءَ گوش اَنت۔
- **پَشوانک** : (پَ شْ. وَا نْ. کْ) بچار "پَرْوانک"۔
- **پَشومان** : (پَ. شْ و. مَانْ) اپسوزیگ، بزنیگ، ھجالت، شرمندگ، ایشی ءَ "پشیمان" ھم گوش اَنت کہ پارسی ءَ ھم "پشیمان" اِنت۔
- **پِشی** : (پ. شْ. شْ ی) پِشی: ھمے چارپادیں لوگی ذَنک ایشی ءَ نر گُربگ گوشگ بیت کہ بازمردم "بگور" ءَ ھم گوش اَنت بلے "بگور" کیشتر پہ کوھی ءِ جنگلی ءَ گوش اَنت۔ اے ھمے لوگی ذَنک اِنت کہ پہ مُشک ءِ گرگ ءَ زانگ بیت۔ پہ رنگ ءُ دول ءُ جُزءُ چو کہ مزار ءُ پلنگ ءَ اِنت پہ "بھسونگ"۔ سک ھدونک ءُ واھگی اِنت۔ (۲) کسانیں ماھیگے ءِ نام اِنت ءُ ھمے رنگ ءِ یک مزنیں پاگاسے ءِ ھم نام پِشی اِنت۔ (بچار بُت)
- **پُشی** : (پُ شْ. شْ ی) بچار "پِشی"۔
- **پُشیش** : (پُ. شْ ے. شْ) ایجوک: کاسے کہ گُدّاں پر پیچ اِیت۔
- **پشیمان** : (پَ. شے. مَانْ) بچار "پشومان"۔ ★
- **پَک** : (پَ. کْ) بچار "پَک"۔
- **پَکّ** : (پَ. کْ) تُنکانی زبان ءَ "پِشک" ءَ گوش اَنت (۲) پَک: پچگ، بوس، بوسگ، پہ پچگ ءِ بزانت ءَ گلابندءِ یک ترگ۔

بیت ۔ (۳) "پیچگ" ءِ گوست اِنت بزاں "آپکت" ۔ بلکہ "آپتک"، بلکہ پُختہ بوت چہ آسگی ء ۔ الم، CONFIRM ، بچار "پکا"۔

- **پکٹ :** (پ۔ کٹ) ٹُبنکارگاں "پنگک"، ءِ پر مانگال ۔
- **پُکٹ :** (پُ۔ کٹ) ٹُبنکار گال "پنگک" ءِ پر مانگال بزاں "پُکٹ"۔
- **پِکٹ :** (پِ۔ کٹ) اگاں کسے یک مزنیں چیزے بگندایت یا انچیں بھماں کنوکیں کارے آئی ءِ دیم ءَ کنگ بہ بیت گڑا آ گڑایت ءُ گوشیت "پِکٹ یا پکی، پکی پکے!"۔
- **پکّا :** (پَ کّ ۔ کّا) اَلَم، عماھبر، کار یا چیزے کہ ھر پیم ءُ جارءِ تپاس کرتگ ھوشیار ۲۔ زانتکار، بلد پکّاکار: پُختہ کار ★
- **پکّائی :** (پَ کّ ۔ کا ۔ ءِ ی) پکّاکنگ ءِ کار۔ ھوشیاری، بلدی، زانتکاری ★
- **پکار :** (پ۔ ک۔ ا۔ ر) پکار، ذروت، درکار، ھما چیزے کہ دردوارت یا لازم ءُ لوٹ ایت۔
- **پکّار :** (پَ ک۔ کّ ا۔ ر) پکار، ذروت، درکار۔
- **پکر :** (پ۔ ک۔ ر) پگر، ھیال، سَستا، تراںگ، گم واری۔ [چہ تازی: فکر]
- **پکرات :** (پَ ک ۔ رات) ھما چیزے کہ دردوارت ءُ ڈگے ءِ کیت۔ اک: بے پکرات: بے کارءُ بے سیت۔ کار آمد۔
- **پکنگ :** (پَ ک۔ ک۔ گ) "پچگ" "ءِ" ءَ گوستگال۔
- **پکنگ :** (پَ ک۔ ک۔ گ) پہ چیزے ءَ لوٹگ ءَ پہ کستری ءُ دسبندی سک باز رند ءَ گوشگ، پہ کارے ءَ کنگ ءَ کسے ءَ دمپسات ءُ پدماں پد گوشگ۔ ایشی ءَ "دنگگ" "ھم گوشگ اَنت۔
- **پُکنگ :** (پُ۔ ک۔ گ) ماچنگ، درپے کرچہ آرتینک، دانتیک یا دگہ انچیں چیزے ءُ پُر اِنت پہ زور آئی ءِ تہ ءَ دگہ گیشتر ماں کنگ ءُ جاگر دیگ ءِ جمدکنگ (۲) پہ گیشیں ورگ یا پہ زھر کسے ءِ دزگ ءَ وزگ ءُ ھم گوش اَنت۔ گوش اَنت "وت ءَ بہ دمُپگ" بلکہ دمگپ ایت "بزاں مدوارِ یا بہ ور" (۳) نُزرگ۔
- **پُکنگ :** (پُ ک۔ ک۔ گ) نُزرگ، سک بازماں چنگ، پہ پُکنگ ءَ گوات رُرگ ءَ ھم کارمردےِ کن اَنت۔
- **پکگیں دوچ :** (پَ ک۔ ک۔ گے۔ ں۔ دُوچ) بازایرت ءُ جوانیں دوچ ءِ گوش اَنت کہ گیشتر بلوچستان ءِ گوریچان ءَ مردم گوش اَنت چہ اوشاملہ زُرتو، پڑیوار، موسم، آم چکن ءُ دگہ بلوچی دوچ زانتگیں اَنت۔
- **پکوڑا :** (پَ ک۔ ک ۔ وْ ۔ ڑا) نخد ءِ آرت ءُ پیماز ءُ مرچ ءُ دگہ چیز ھور کن اَنت ءُ چو کہ پُشک ءَ بیج اَنت [اے گال در آمدے]
- **پکوگ :** (پَ ک۔ ک ۔ وْ ۔ گ) بوجیگ یا دگہ دریائی اولاکے ءِ پرشتگیں جاگہ ءُ دگہ ٹکرے جن اَنت ھمیشی ءَ "پکوگ" گوش اَنت۔ اگاں انچیں ٹکرے دیرکیت گوش اَنت "پکوگے در آتکگ"۔ لانیگ ءِ لیب ءَ جنوکیں بچک ءَ لانیگ اگاں چیریں لانیگ ءِ انچیں رنگے ءَ لگ ایت مُچ ءِ ڈبن روت ءُ ٹکرے دیرے گنت ھمے دیرا تگیں ٹکر ءِ ھم "پکوگ" گوش اَنت۔
- **پکی :** (پَ ک۔ کِ۔ ي) آرتینکیں درمان، آرتینک ءِ آرتیں درمان، آرتینکیں درمان ءِ یک رندے ءِ ورگ ءِ اندازگ کرتگیں۔
- **پُکی :** (پُ ک۔ کِ۔ ئی) پمبہ، بزاں کرپد انگ کش اتگیں کرپاس، پیتوک۔ (۲) بچار "پُکٹ"۔
- **پکّی ریسی :** (پُ کّ۔ کِ ی۔ رِے۔ سِ ی) پُکّی ریسگ ءِ کار، پہ پُکی ریسی: بزاں پہ ھلاکی ءُ واری ءُ جانکشیں کار۔
- **پکیر :** (پَ۔ کِ ی۔ ر) پنڈوک، مِنا، ھما کہ چیچ نیست، وار، بے چیچ، نیزگار، (۲) ھدائی مردم ھما مردم کہ ھدائی ھزمت ءَ گنت ءُ دنیا ءِ تب ءَ نہ کپ ایت۔
- **پکیرزئی :** (پَ۔ ک ی ر ۔ زئی) بلوچستان ءِ جاگھے نام اِنت۔ اے میتگ دشتیاری ءِ چہ جوکاٹ ءِ بُرز اِنت۔
- **پگ :** (پ گ) چیر اندری باو ست کہ گوش پہ گوش پہ بےتواری شنگ بیت بلے اے گال ھر وھد گوں "شنگ" ءِ گال ءِ ھمراہ بیت، ھر دو ھمراہ بنت ئی ھمے بزانت ءَ دیئیت۔ گوشی اَنت "بیلائی ءِ آیگ ءِ شنگ ءُ پگ اِنت"۔ بلکہ انچیں شنگ ءُ پگے ھست۔

- **پَگ** : (پِ گ) ماش یا ہُشرو ءِ پوست کہ چہ دان ءِ گیشّ اِیت ۔
- **پَگّا** : (پَ گ. گ ا) پگار ۔ پگّاہ ۔
- **پَگار** : (پَ.گَ.ا ر) ماھینو ، ھمارزّ کہ ھزمتکار ءَ آئی ءِ کارءِ مُزّ ءِ چہ ماھ ءِ یا ھپتگ ءِ دو ھپتگ ءِ رندءَ دِئیت
- **پَگاردار** : (پَ. گا ر. دا ر) پہ پگار داشتگیں مردم ، نوکر ، ھزمتکار ۔
- **پَگاروار** : (پَ. گا ر. وا ر) نوکر ، ھما مردم کہ کسے ءِ پگار ءَ وارت ءُ آئی ءِ ھزمت ءَ کنت ۔
- **پگاڑو** : (پَ. گا. ڑو) سِندھ ءِ مَنّیدا ئی مستر کہ آئی ءَ "پیر پگاڑو" گوش اَنت ۔ اولیگیں پیر پگاڑو سید سکندر علی شاہ اِنت ۔ ایشی ءِ پت جرمن ءِ دومی جنگ ءَ انگریز سرکار ءِ سِندھ ءَ گپت ءُ شھید کُرت پرچا کہ سرجمیں ھندوستان ءَ ایشی ءِ ٹکّ یکّیں ٹکّ بوتگ کہ انگریز ءِ بدھلاپی ءَ وتی پیر ءِ گوشتن ءِ پہ ءَ چہ وتی مرگ ءَ ھم سرگوستگ اَنت ۔ اے یکّیں ٹکّ بوتگ کہ سرجمیں ھندوستان ءَ ایشی ءِ رنگیں سرمچاری دگہ ھچ ٹکّ ءَ نہ کُرتگ ۔ ایشی ءِ مُنّوکاں "ھُر" گوش اَنت ، کہ تازی گال "حُر" اِنت کہ ایشی ءِ بزانت "آزات" اِنت ۔
- **پگّاہ** : (پَ. گ. گا ہ) پگّا ، مھلا ، پہ وھد [پارسی : پگاہ ۔ پھلوی : ل ۔ اوستا : ل ب (م) + گاہ ، گہ]
- **پگّر** : (پ. گ. ر) پکر ، گمواری ، دستا [تازی : فکر] پگّرھال : پہ دیم تر ءَ لوٹاں چیزے یا زتّے ایرکنگ ۔

مُچگل

- **پگّز** : (پَ گ. گ ز) چیزے ءِ پھرزگ ءُ چنگ ءَ ایرکنگ ۔
- **مُچگل** : (پُ. گ. ل یا کہ پُ. گ. ل) ڈنک رنگیں لوکّے کہ چار دست ءُ پاد اِنت ۔ دست ءِ گونڈ تر ءُ پاد ءِ دراج تر اَنت جند ءِ شُرّ ءُ پادان ءِ چوکہ مردم ءِ لنگ پراِنت ۔ سرگ ءِ زند ءِ جم ءِ زند ءِ دپ ءِ سکّ پراہ اِنت ۔ آپ ءَ بیت ءُ عھوڑاں ءِ گوش ءَ سکّ بلد اِنت ۔ چو کہ کُشگ ءَ بست جنت ءُ مارءَ ۔ داواھیں وراکے ۔ یورپ ءِ مردم یک راستیں زندیں مچگلے ءِ ران ءِ گوشت ءَ ورانت ۔ چہ ایشی ءِ پوست ءَ وَ آدار گُش ءِ بندر کسانیں زہیلک ءُ جنبیز ءُ سپینک جوڑ بیت ۔ پہ مُچگل ءَ گوش اَنت "مُچگل آپی پچل" پچل ءِ جندءِ جول ءِ وَ دَرءِ تواریں سکّ بُرزاِنت ایشی ءِ توار ءَ "کرَاگ" گوش اَنت ۔ بتل : پچل ءِ گوشتگ من گپ زاناں بلے منی دپ آپ ءِ چیرگ اِنت (بچار : چُت)
- **پگّنز** : (پُ. گ. ن. ز) داز ءِ کنٹ یا بُنڈ ۔
- **پگّو** : (پ. گ. و) ھما کہ گرّا اِنت یا کہ ھمار گوں پگّاں ھوار اِنت یا کہ پگّیں اِنت یا آئی ءِ تہ ءَ ٹگّ بازماں اِنت ۔ مردینی نامے ۔
- **پَل** : (پَ ل) دگار ءِ بنگار دیگ ءِ ھمے دراجیں درزکہ تا نسر ءَ روت ، پہ کِشگ ءَ ایشی ءِ تہ ءَ دان ریچ اَنت ۔ پَل کشگ بیت ۔ چو پَل دیگ ۔ بزاں کِپگ ءُ ٹُسگ یا نُرگ ءِ رند ، نشان ۔
- **پَل** : (پَ ل) مچل یا وگرانچیں زرانے یا آپ دپے یا کہ ھمے رنگیں دگہ زرانے ءِ تھی نیمگ ءِ دیم پَل ءَ کنگ بیت بزاں ھمے زران ءِ آپ مان کنگ ءُ چلکینگ بلے دست مان نہ کنگ ءُ آپاں پہ دو ریچگ ۔ پَشلاگ (پَل ءِ شلاگ) بزاں دپَل ۔ پہ شلاگ ۔ پہ گرّوگ : بزاں یک رند کنجل ءُ کلگ ءِ گرّاوگ ۔

● **پِل** : (پ۔ ل) لیٹ ءُ لیپڑو۔ پِل ورگ : لیٹ ورگ، لیپڑو ورگ۔

● **پُل** : (پُ۔ ل) پہ مُپت ءُ اَنجارس اِنگیں مال ءُ سُوب ءُ سُوب، اَوّل، نودبُرد۔ پُل ءُ اَوّل، بُکّ ءُ پانچ۔ پُل ءُ وَز۔

● **پَل** : (پَ۔ ل) چہ پیشّن تگرد، تھنگ، یادگہ اِنچیں چیزے ءِ بستگیں شھربند، اہیل، شھربند، کمپان، پسہل، واڑ۔

● **پُل** : (پُ۔ ل) ھمے پُل کہ اِیشی ءِ سُول بت ءُ یا کہ وشّیں بوکن اَنت ءُ یا کہ ڈولدار اَنت بلے اہیدچہ اِیشاں ھرڈول بوھگے یک برے پُل جنت۔ پُل کورچ اَنت ءِ بیتر، بت ءُ ھمے ءِ بیتر، رند ءِ بُرجنت۔ اہیدچہ اے بزانت ءُ دگہ بازیں وَروَرِ بزانتے وارایت کہ چہ اِیشاں لَہتیں اِیش اَنت۔ (۱) ھمائِلہ جہ مکئی دان ءِ تاچگ ءُ جوڑکنگ بیت کہ گرما گرم ورگ ءِ وشّ اِنت : POPCORN (۲) چِرم ءِ پُل : چَرم ءُ شیاھگ ءِ سِرءِ اسپیتیں تکّے کپ اِیت کہ چَرم میم نہ کنت (۳) گوشت ءِ پُل : گوشت ءِ بوٹیگ ءُ گوش اَنت (۴) دل ءِ پُل : بزاں دل ءِ جند، توکا توک، بازجاگہ ءُ دل ءِ کا ھل ءُ ھم گوش اَنت۔ (۵) بازشتر ءُ زیباک یا وشبوئیں چیز یا کس۔ گوں پُل ءِ جنگال بزانت کہ وتی جاگھاں اکابنت اک : پُل گد، پُل گور، پُل کندگ، پُل ھبز، ھمے رنگ ءَ پُل ءِ لیلوک، پُل ءُ لاڑیا ناڑ، پُل ءُ تاک، پُل ءُ شرتنگ یا شورشنگ، پُل ءُ سیبنگ، گلاگال ءُ یا ساڑ، ءِ رنگ ءُ جوان کارمرد بیت اک : پُلّیں وشّ تنک، پُلّیں جنز، پُلّیں دیوان، پُلّیں کندگ، پُلّیں ورنا۔ (۶) یک پچّے ءِ نام اِنت۔

● **پُلاٹ** : (پُ۔ لا۔ ٹ) اِسپے پس ءِ ھماچک گوزگ کہ چہ پلانک ءِ سرانت (۲) بے دَوَرین بدن کہ چہ گرا باں مال حال آیانی تر ءِ

کد : ۱۵ س م دان ۱۶ س م

کن اَنت ءُ تیاب ءِ کار اَنت۔ * مُرّیہ ءُ زات ءِ کسانیں ماھیگے ءِ ھم نام اِنت۔ (GOLD-SPOT MULLET) (نجارٹ)

● **پُلاٹنگ** : (پُ۔ لا۔ ٹُ۔ ک) اِسپے پس ءِ کسانیں گوزگ، لَیب پجّے ءِ گال اَنت سے ءِ پُھروش پُلانگ پُھروش پُھک : تمّے لِمپاں کے شُلّومپ اِیت : مُلّا رو باہ شُلّومپ اِیت۔

● **پُلار** : (پَ۔ لاز) ژون ءِ وھد ءِ چہ ھوش ءُ مَالے مَالے پُشت کپ اِیت یا کہ کپ اِیت۔ اگاں کے اِیشاں چنت ءُ ھم کنت ءِ پلارچیں اِش گوش اَنت۔ بلوچی گوھنیں لچے ئے بیتا ملی مُرگ راھگیں۔ چینکاں پلاران چن ئے۔ رون ءِ رندپُشت کپتگیں ھنداں ھم گوش اَنت۔ اِچوش بتل اِنت سے اِشتاپی کاراں پادیلاراں ماں گیش اَنت۔ برنج ءِ سیپرا اِچوش کہ گلّہ، ماش برماش ءُ شُھرو ءُ یک اَنت۔ دُزوزءِ پلانی پلارانت یا کہ چوپلار ءِ کپتگ ءِ بزاں چہ دمرگ یا تُسگ ءِ تچک اِنت، کپتگ ءُ زیر اِیت۔ ءِ تُسگ ءُ پلارات ءِ ھم گوش اَنت۔ پلارچنگ : TOGLEAN پلال۔

● **پلارچِین** : (پَ۔ لاز۔ چ ے۔ ن) چہ رُنگ ءُ رندگندیم یا برنج ءِ پُشت کپتگیں بُنژ۔ چہ رون ءُ رند چتگیں پلار، ءِ چلو ءِ ھم گوک ھمے وھد کہ پلارچنگ بیت۔ بچّی بندے سے چینکاں پلاران چن ئے۔ (Gleaned gathered corn left by reapers)

● **پلارشود** : (پَ۔ لاز۔ ش و۔ ڈ) موسمی ھورے کہ چہ ردن ءُ رند بیت۔

- **پلاس** : (پَ ۔ لا ۔ س) هرءِ پالامءِ ''سرجُل۔ کہ پالامءِ پُشتءِ دیمتءِ ''۔ چہ میدیانی زمءِ اِنت۔ کوهیں جُلءِ ٹکرے هم کارمرزبیت۔ (۲) پالاس بزاں ... (۳) پلاسک : سکّیں بزءِ زندیں گرنتگ کہ ایشیءِ ''شیہ پلاسک'' هم گوش آت۔ (۴) گِلان: میدیں تمبو کہ مالدار جوڑ کن اَنت ءُ آبانی گِس ءِ بدل اِنت۔
- **پلاسک** : (پَ ۔ لا ۔ س ۔ ک) سکّیں بزءِ زندیں گرشتک کہ ایشیءِ شارنگ گراماتہ۔ (۲) سکّیں شاہ (۳) کشار کہ پیچ ایت هم گوش آت رستگءُ پلاسک اِنت۔ (۴) پلاس : بزاں هماهرءِ پالامءِ سرجُل۔
- **پلال** : (پَ ۔ لا ۔ ل) بچار ''پکار''۔
- **پلامُرز** : (پَ ۔ لا ۔ مُ ۔ ز) هما مردم کہ دگرےءِ پلامُرزیءَ کنت۔ پلامُرزی کنوک۔ گوں کسےءِ پہ بجّءِ بیتءِ گپ جنگ۔
- **پلامُرزی** : (پَ ۔ لا ۔ مُ ۔ زی) پہ کسےءِ سیتءِ منّءِ گوں کسےءِ گپ جنگ۔
- **پلان** : (پ ۔ لا ۔ ن) مردم، چیز یا جاگہءِ نام کہ گرگءِ اے گالءِ کارمردکنگ چو دهمایا آ ''۔ ءِ بزانتءِ بیت اک : ''پلان مردم، پلان جاگہ۔ پلان چیز''۔ پہ نیموں گوشتگیں گپاں گوش انت اک : پیسرءِ منت اِتے بلے ڈی گوشت ایت کہ پلان ءِ بیمای اِنت''۔ پہ بدءِ زانیں گالانی بدلءَ هم کارمرزبیت۔ اک : ''جوش ءُ پلان''۔
- **پُلّان** : (پُ ۔ لّا ۔ ن) ''پُل''۔ ءِ باز ''بازپُلّانی نندءِ ۔ مان پُلّاں هماجاگہ کہ اودءِ پُچ بازرستگ۔ (۲) دشتیاری (بلوچستان) ءِ یک جاگہےءِ نام اِنت کہ ایشیءِ گیشتر ''پُل'' گوش انت اے دو مینتگ اِنت کہ یکے گورءِ اے وستءِ اِنت ءِ دگرے آدستءِ ۔ (۳) مردینی نامے۔
- **پلانی** : (پَ ۔ لا ۔ نی) پہ مردمءِ جوک نامینتگیں پنامگال ءِ کارمردبیت اک : پلانی تو کجاتے ءِ تو دیست کہ پلانیءِ چے گرت؟''
- **پَلانی** : (پَ ۔ لا ۔ نی) هماکہ گوں پلاں شیادی کنت، مان پلاں کپتگیں، انچاتیں۔ ایرانی بلوچستانءِ یک میتگےءِ نام اِنت کہ وڑ ناممءِ روددرانگءِ چہ کمبلءِ جهل تر اِنت۔
- **پِلانی** : (پِ ۔ لا ۔ نی) هماکہ گوں ''پلاں'' شیادی کنت۔
- **پُلّانی** : (پُ ۔ لّا ۔ نی) هماکہ گوں ''پُلّاں'' شیادی کنت۔
- **پَلپَٹ** : (پَ ۔ ل ۔ پَ ۔ ٹ) پلپٹگءِ چند، بچار ''پلپٹگ''۔
- **پَلپٹک** : (پَ ۔ ل ۔ پَ ۔ ٹ ۔ ک) کسانیں پلپٹ، بچار ''پلپٹگ''۔ (۲) بهار کاهے۔
- **پلپٹگ** : (پَ ۔ ل ۔ پَ ۔ ٹ ۔ گ) ساهدارءِ سرجمیں جندءِ زمین ءِ سرءِ کپتگیں رنگءِ ڈرهگ۔ سپگ جنگ یا کہ یک اندامےءِ نوشس بیگ۔ ماهیگ ءِ زندگی ءِ چہ آپءِ کشّ سے ءِ هشک ءِ سرءِ ایر کن تے آ ''پلپٹ ایت'' ءِ دل ''پلپٹ ایت''، بازساهدار چہ مرگءِ پیسرءِ پلپٹ ایت''، یا کہ چہ ''دردءِ تورشت ءِ''، ''پلپٹگ'' سرجمیں جند جنبگ اِنت ءِ ''سپگ''، ''سپٹ جنگ یا سپنگ جنگ''، یک اندامے یا گیشتر نیگ اِنت کہ گیشتر دست ءِ پادانی ءِ پہ مرگءِ آئیءِ پادءِ بازلانیگ اِنت۔
- **پلپل** : (پِ ۔ ل ۔ پِ ۔ ل) سیاهیں مرچ کہ گرد ءُ شیاہ اِنت کہ سچاک اِنت۔ پہ دَروَر گردیا کہ سچاکیں چیزءِ گوش انت۔
- **پِلڑ** : (پِ ۔ ل ۔ ڑ) بچار ''پلڑی''۔
- **پلڑی** : (پِ ۔ ل ۔ ڑی) مُرگے کہ چہ بُوتمءِ کستر اِنت بلے پہ شکارءِ کنگءِ چہ بُوتمءِ چالاک تر اِنت۔ شپی مُرگے۔
- **پَلشت** : (پَ ۔ ل ۔ ش ۔ ت) بد، بزناک، چرکءِ چلن۔ (۲) کپتہ سماتیں مردم، گندہ سماتیں مردم۔
- **پَلک** : (پَ ۔ ل ۔ ک) ذرا چیں پتنیں ٹکر۔ نهنگ یا آسن یا دگہ اچیں چیزےءِ ''پلک''۔ ''پلک پلک بیگ'' ٹکر ٹکر بوگ گوش انت بوجیگ تُوبانءِ پہ زُوشت ءُ ''پلک پلک گرتگ'' ءِ سک زند بیگ۔
- **پِلک** : (پِ ۔ ل ۔ ک) ''پلنگ''ءِ پہ مانگال بزاں بہ پلک یا پلنگ ءِ کارءِ بکن۔ ★

- **پلک** : (پُ ل ـ کَ) مٹ. پلک : سکّیں هورت ءُ چومبده ءِ نرمیں هاک که په کشارءَ باز جوان اِنت ـ (۲) هر رنگیں ایرمیں هاک که گوں کمّیں گوات یا چنڈ گئے ءَ وڈ بکنت ـ
- **پلک** : (پَ ـ لَ کَ) کابیل : ڈگار ءِ بندگاه ءِ هما جاگه که آپ دانگه دیرءَ دارایت چو که تلاوگ ءِ هوٹگ ءَ ـ بتل : هالی چه پو لنگا پلک شودِ انت ـ (۲) په تازی ءَ "فلک" ءِ جاگه ءَ هم کارمرد بیت ـ
- **پلک** : (پُ لَ ـ لَ کَ) پُلّی : جنینی سَهتے که پونز ءَ کنگ بیت ـ سر بُرزءَ پُلّیں اِنت چو اِسپرءِ بیپرءَ لٹ ءِ پیرِ انت بزاں ڈراج ءِ تاپ دانگیں سیسے که گوں همیشی ءَ پونز ءَ گرانز ءَ اڑینگ بیت ـ چونا هیگا باز راست اِنت بلے، سری ـ دگرے که هم چو پلک ءَ پونز ءَ کنگ بیت ـ (۲) تیرءِ پُلک که پُشت ءَ بُن، پُرِ انت ءِ که تپنگ ءِ سیچن همیشی ءَ لگ انت ءُ آس بارت ـ دگه هر پیچ رنگیں آسبرءِ هم په بیت ـ (۳) کسانیں "پلی" ءِ هم گوش انت ـ (۴) بلوچستان ءِ دشتیاری ءِ بازارے بزاں میگے که کور ءِ کِرّءَ اِنت چه گوزانی جَهل ءُ پُلّی ءِ بُرزاِنت ـ (۵) مردینی نامے ـ
- **پلکا** : (پُ لَ ـ کا) کسانیں کوپیں نگن که گوں روگن ءِ پچگ بنت که سک نرم ءُ نازرک بنت بلے گیشتر هندوستان ءَ پچگ بیت ـ
- **پلکار** : (پُ لَ ـ کار) هما مردم که گُدیا دگه ایچیں چیزے ءِ سرءَ "دوچ ءِ پُلّی" دوچ اِیت یا چکن کنت ـ چکنکار ـ هما گُدیا دگه ایچیں چیزے که آئی ءِ سرءِ پُل کشگ یا دوچگ بوتگ ـ
- **پلک تراش** : (پَ ـ لَ کَ ـ تَ ـ راش) سُندرءَ اے گال "پلک تراش" اِنت بزاں آسن ءِ پلک تراشوک که زهم ءِ ساڑاِنت که آسن ءِ پلک ءَ هم تراشت کنت ـ
- **پلکستگ** : (پُ لَ کِ سَ ـ تَ گ) پلکیں زمین، هما زمین که پلک اِنت هما ریس ءُ پلک که آئی ءِ زمین پلک اِنت اے چه دگال ءِ جوڑ کنگ بوتگ بزاں "پلک" + "اِستگ" ـ
- **پلکش** : (پَ لَ ـ کَ ش) پل کشوک، ننگار که کِشت ءُ کِشارءِ ناشگیں آزباے که گوں آئی ءَ ڈگار پُل کشگ بیت ـ
- **پلکشود** : (پَ ـ لَ کَ ـ شوُ ـ د) هما چیز که بندگاه ءِ توکا پ ءِ په جوان شُشتگ ـ بتل : هالی چه پونگاں پلک شود اِنت ـ
- **پلنگ** : (پَ ـ لِ نَ ـ کَ گ) ورگ یا دگه چیزے ءِ دیار ءَ بے جاگہ ءَ ایر بُرگ ـ چیزے سلامتی ءَ بے تکڑ کنگ ءَ ایر بُرگ ـ مارءِ ماهیگ ءِ مُرگ دقی ورگاں پلنگ انت ـ
- **پلکی** : (پُ لَ ـ لَ ـ کِ یَ) هما چیز یا کس که گوں پلک ءِ شیادی کنت، پلک والا ـ (۲) پُنگنگ ءِ راستے که زردءَ سر بُرز ءِ اِنت که په جنگ ءَ پلک کارمرد بیت ـ (۳) کاهے که آئی ءِ تاک چو که پلک ءَ انت ـ
- **پلگ** : (پَ ـ لَ گَ) رنگ : آزده کنگ، په هر رنگ ءَ چه اِدءَ ءِ اودءَ چیزے ءِ جم کنگ ـ پلگ کنگ : گوش انت ـ موگ ءِ کشار پلگی کرت، "یا که ربلائی ترایت ءُ پلگی کنت" بزاں چه هر کس ءُ ناکس ءَ زرءُ پندگ گران اِنت ـ
- **پلگ** : (پُ ـ لَ گ) په زور زیرگ، ڈنگ، کسے ءِ زرءُ دیگ ءُ آئی ءِ چیزءِ برگ ـ
- **پلنگ** : (پَ ـ لَ ـ لَ گَ) پل بندگ، پل ءِ کنگ، واڑ ءِ کنگ ء اندیم کنگ ، ناموردیگ ، بندکنگ ـ بتل لِحة ے که گُنوکاں گوں کمھا پل ترایت ـ همے رنگ ءِ گوش انت "بلائی ءِ بلائی په بدیا زا" پل اِت، گٹ کنگ ، هر چاردیماں گرگ ـ کسے ءِ هر راه ءُ گرگ، کسے ءِ بےدار کنگ یا کربے دس کنگ ، راه ءِ پلنگ : بزاں گٹ کنگ ـ
- **پلنگ** : (پُ لَ ـ لَ گَ) نزتنگ، پھک تربیگ گُدءِ ، جان ءِ یا دگه چیزے ءِ ، مبتگ ء گوات گرگ ـ چه دقی جند ءِ گُدءِ چه گُمام سبب ءُ نیموئے ءَ گژگ یا گوات گرگ ءُ مستر بیگ ـ

پچ پلنگ : پُل ءِ پچ بیگ ، په مردم ءِ هم گوش انت که "دیم تے پچ پُل اِتگ" ، چه وشّی ءَ ء ڈرچک ءِ پل کنگ یا جنگ

یاپُتی ءُ رنگ ۔

شپ ءُ پُلگ : بزاں چِہیم شپ ءَ رندیا نیم شپ ءِ وھد ءَ کہ سارتی بے ایرذنت ۔

● **پَلگار :** (پَ لْ. گَا رْ) الکاپ، پھک، سَگ، بے پولنگ، چیزے کہ آئی ءِ چِل ءُ چیرک شُشتگ ءُ پھک گرتگ یا کہ چیزے آئی ءِ بے رھبندی ءُ بےکچی ءَ کشگ بوتگ آنت ۔ بے پردہ ءُ بند، بے کچ، بے سِنگ ۔

● **پَلگارگ :** (پَ لْ. گَا رَگْ) پلگار کنگ، الکاپ کنگ، سَگ کنگ، پولنگاں شودگ، چیزے ءِ کچ ءُ ایباں کشگ ءُ بےکچ کنگ ۔
پِلْ جنگ : کاشینگ ءِ سپر شودکنگ ۔

● **پُلگد :** (پُ لْ. گُ دْ) ھما ابریشمی گُدے گور ءَ انت یا پیداریں گُدے گور ءَ انت ۔

● **پُلگور** (پُ لْ. گُ. وَرْ) ھما کُرتی ءِ چوھار ءَ گور ءَ انت ۔ لۂ کاروتی لچھانی باور ءَ گُوش ایت ۔ (بازمردم بہ نزانشکاری ءَ ... "پُلگور" ، "گودان" ، زیرانت کہ زرانت) ھما جنین کرا بریشمی گدے گور ءَ انت ۔ پہ مردیں ءَ "پُلگد" گُوش انت ۔

● **پَلمپ :** (پَ. لَمْ. پْ) شُہر ءِ پستیں داں کہ دلوتاں ءَ دینت ۔ کوانگ، ھما چیز کہ تہ ءَ ھالیگ انت ۔

● **پلمل :** (پ لْ. مِ لْ) بچار "پلمن" ۔

پلمن

پلنگ

پلو

● **پَلمَل :** (پَ لْ. مَ لْ) پیمون بھانہ، حیلہ، پلمل سازگ، پلمل بندگ، پلمل کنگ ۔

● **پِلمن :** (پ لْ. مِ نْ) پلمل : ھما ذراجیں دار کہ آچار گوں ھمیشی ءِ بندگ ءَ دور ءِ سرءِ چامپگ بیت ۔ (بچار بُت)

● **پلنپ :** (پَ. لَ نْ. پْ) بچار "پلمپ" ۔

● **پُلنگ :** (پُ. لَ نْ. گْ) چہ مزار ءَ کم ءُ رستر ے کہ چہ مزار ءَ کستر انت بلے شیتان تر انت ۔ پوست ءَ زرد انت ءُ سیاھیں ٹِک ءَ مان، شکار ءَ سک چالاک انت ءُ بشتوار، بلوچستان ءَ باز انت ۔ (بچار بُت)

● **پَلنگ :** (پَ. لَ نْ. گْ) وشتیں نزبیں تخت ۔

● **پُلنگ :** (پُ. لَ نْ. گْ) بچار "پلونگ" ۔

● **پَلَو :** (پَ لْ. لَ وْ) شنگ، بے ھساب، باز، پُر ۔ ۲۔ پشک، چادر، یا کہ سریگ ءُ سرچادر ءِ دامن، تہ، کُنٹ، نزیک گور ۔

● **پِلَو :** (پِ لْ. لَ وْ) یا کہ (پ لْ. لْ وْ) گوش ءِ دیم ءِ کسانیں گیشیں بکیں کگر کہ گوش ءِ مُنگ ءِ دپ ءَ انت، ایشی ءُ سمب انت ءُ سخت ھم مان کن انت کہ ھمے سخت ءَ "پلونیگ" گُوش انت ۔ (بچار بُت)

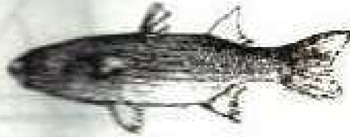
● **پُلوار :** (پُ لْ. وَا رْ) پُلوک وروک : دگہ چیزے ءِ زور یا کہ پہ شتلی بروک ءُ وردک، پُلور مُفتیں ءُ انچا چیز وروک ۔

● **پُلوَر :** (پُ لْ. وَرْ) بچار "پلوار" ۔

- **پلوپنچ :** (پُ۔ لْ وْن۔ چ) بچار "پلونگ"
- **پلونس :** (پُ۔ لُ وْن۔ سْ) ھندءُ درآمدیں گالے (POLICE) ءِ بلوچی اِنت، پاسپان۔
- **پلونگ :** (پُ۔ لْ وْن۔ گ / پلوپنچ) ہیبتّر : چہ گُدءِ یا گُد رنگیں دگہ چیزے یا کہ چہ سادءُ پیتّس یادگہ انچیں چیزے، جوڑ کرتگیں منگل کہ جھلگ یا ماڑی بال انچیں توسک بنیں رزان، درپ یا دگہ چیزاں ایشی ءِ سرءَ ابرگن انت کہ مگپ اَنت یا مہ لیٹ اَنت۔
- **پُلوہ :** (پُ۔ لُ و۔ ہْ) سھتے کہ جنین پونزءَ کن اَنت، ایشی ءِ جندپتن اِنت۔ مزنیں سبزے مان اِنت کہ باز جاگہ ءَ کسانیں سبز ھم مان کن اَنت ایشی ءَ نک پونز ءِ پڈءَ مانکشگ بیت ءُ اے سر بُری کنت ءِ سر ءَ لونچان اِنت۔ بلوچستان ءِ باز جاگہ ءَ ایشی ءَ "تگلس"، ھم گوش اَنت۔ (بچار بت)
- **پلوہ :** (پُ۔ لُ و۔ ہْ) بچار "پُلہ"۔
- **پلوئیگ :** (پ ل۔ لْ و۔ ئی گ) ھما سھت یا جُلب کہ جنین ءِ گوش ءِ "پلو" ءَ پرکنگ بیت۔
- **پَلہ :** (پَ۔ لَ ہْ) ماھیگے کہ چہ "مُربہ" ءِ کسترانت بلے چوکہ مُربہ ءِ جندءَ اِنت۔ (بچار بت)
- **پُلہ :** (پُ۔ لَ ہْ) بچار "پلہ"۔
- **پُلہ :** (پُ۔ لَ ہْ) ھما بت کہ گوشت آئی ءِ تہءَ پکیا گراستگ، "مُر پلہ"، "بزاں"، "مُرگ ءِ پُلہ"۔

پُلوہ

پلہ

- **پَلہ :** (پَ ل۔ لَ ہْ) بچار "پتّو"۔
- **پلی :** (پَ ل۔ لِ ی) ھما کہ گوں "پل" ءَ شیادی کنت۔ مردینی نامے۔
- **پُلی :** (پُ ل۔ لِ ی) ھما کہ گوں "پل" ءَ شیادی کنت، "پلنگ" ءِ جوپل ءِ دوست داشتگیں بچک یا دگہ مردم "پلی پونزیگ"۔ لیبے کہ آئی ءِ لعنتیں گال ایش اَنت : چے ءِ پتّے؟ آسمی پُلے! پُلی کپتگ؟ بُرز ءِ کھل ءَ! بے کا اِیت؟ گوشت ءِ پلی ءِ ھما ڈرچک کرتُق ءِ بیگ ءِ ھدءَ رسی اِنگ۔
- **پلی پونزیگ :** (پُ ل۔ لِ ی + پُ ونْ زی گ) اسکیں دوستیں بچک کہ چو ھما پل ءِ دوست دارگ بیت کہ پونزءِ ءِ کنگ بے۔
- **پلیت :** (پَ۔ لِ ی۔ تْ) ناپاک، سِل، سِلگت، لیگار، بے پلگار۔
- **پلیتگ :** (پَ۔ لِ ی۔ تَ گ) چو سادءُ تاب داتگیں بندیک یا پاتیک کہ تگیں پتنیں وت کرتہ دُچیتی۔ وتی بکرچراگ ءَ روک کنگ ءِ کار مرد بیت ایشی ءِ یک سرے مان ٹیلان اِنت ءُ دومی سر روک اِنت۔ (۲) پہ ریش ءِ درمان ءِ کار مرد بوکیں "پلیتگ"۔ ۳۔ تپنگ ءِ پلیتگ۔ ۴۔ داگ ءِ پلیتگ۔
- **پلیتگی :** (پَ۔ لِ ی ت۔ تَ گِ ی) ھما کہ گوں پلیتگ ءَ شیادی کنت۔ ھما تپنگ کہ پہ پلیتگ آس دیگ بیت۔ (MATCH-LOCK)

پلیچ : (پَ۔ لِ ے۔ چْ) بے گُرنجیں پیچ کہ اِے رنگیں ساد ءِ دوئیں سر دُور یا نزیک گوں دگہ چیزاں بندگ بنت ساد ءِ نیامجی ءَ دگہ گِستائیں وارے پیچ دیگ بیت کہ سُست ءُ تُرند کنگ بیت۔

پلیری : (پَ لْ۔ لِ ے۔ رِیْ) گوادری نگور ءِ جاگہے ءِ نام اِنت کہ ایشی ءَ پلیڑی ھم گوشنت۔

پلیڑی : (پَ لْ۔ لِ ے۔ ڑِیْ) بچار "پلیری"۔

پلیسک : (پَ۔ لِ یْ۔ سْ کْ) بچار "چلیشک"۔

پلیسگگ : (پَ۔ لِ یْ۔ سْ۔ گَ گْ) یک تُرندیں چیزے ءُ گوں دگہ تُرندیں چیزے مُشگ کہ بارگ ءُ تُرندیں توارے در کیت کہ مردم ءِ گوشاں نہ وش بیت ءُ ایشی ءِ سما دنتاناں کپ ایت۔ پلیشگگ، چلیسگگ (۲) چلیشگگ۔ (۳) پلیسگگ۔

پلیشک : (پَ۔ لِ یْ۔ شْ کْ) بچار "چلیسک"۔

پلیشگگ : (پَ۔ لِ یْ شْ۔ گَ گْ) بچار "پلیسگگ"۔

پلینڈ : (پَ۔ لِ ے نْ۔ ڈْ) ھما زدیں مردم کہ دُزّ مردم یا گیشتر ءَ وت مال وت اڑین ایت : اڑپیداکنوک، شَیتان، پَتنہ۔ پیتر۔

پُلّیں : (پُ لْ۔ لِ ے ں) جوئل ءِ بزاں ھما کہ جوئل ءِ شتر یا سُبک اِنت "پُلّیں بیگاھے پتو"۔ گھیں سبا ھے۔

پُلّین : (پُ لْ۔ لِ ے۔ نْ) جوکہ پل ءَ، پُل دَروَر، (۲) مردینی نامے۔

پُلینگ : (پُ لْ۔ لِ ے۔ نَ گْ) اِنچوش کنگ کہ "پہ پُل ایت" چیزے کہ آپ یا آپ رنگیں چیزے ءِ نہ ءَ کپ ایت آ "پُل ایت" اگاں دگہ کسے آئی ءِ اِنچوش بکنت آئی ءَ "پُلین ایت"۔ پہ دگہ بزاناں بچار "پِلگ"۔

پلینگگ : (پَ۔ لِ ے نَ۔ گَ گْ) شیپس ءُ توار بلے داستیں گپ ایشی ءِ مچک بزاں شَنگ پلینگ ایت، بزءِ چند۔ دُودا ایت۔ بے پلینگ ءِ کار مردکنگ ھم روا اِنت۔ گوش آنت کہ "شیہ مار" ھم "پلینگ ایت" بلے اے شیہ مار نہ بیت بلکیں اژدھا یا دگہ اِچکیں مزنیں مارے ءِ تواربیت پرچاکہ شیہ مار ھمے "کالاناگ" یا کوبرا (COBRA) اِنت۔

پما : (پَ مْ۔ مْ ا) پمن ءِ بازہ۔ پہ + ما بزاں مئے واست ءَ، مئے ھاتر ءَ ☆

پمبک : (پَ مْ بْ۔ بَ۔ کْ) لُوک پتاکیں۔

پمانگہ : (پَ۔ م انْ۔ گَ ہْ) پمیشی، پمیشکا، (پہ + ھماں + کہ۔ پہ ھماکہ)

پمبو : (پَ مْ۔ بَ وْ) یا کہ پَ مْ۔ بْ وْ) بچار "پمبہ"

پمبہ : (پَ مْ۔ بَ ہْ) شنگیں بزاں گڑوگ کش اِنگیں کرپاس، "پنبکی"، چیزے کہ بز ءِ ... ءِ بیت۔

پمپ : (پَ مْ پْ) گوانگ۔ پمپ، پمپس۔ ھماکہ تئے ھابگ اِنت

پمپس : (پَ مْ۔ پَ سْ) بچار "پمپ"۔

پمپل : (پَ مْ۔ پَ لْ) کاھے چوکہ موری ءِ کاھو ءِ گوں ڈرنگ ءُ وَرانت ئے ایشی ءَ بھرین ءِ مردم "پرپیر" گوشنت۔

پمن : (پَ۔ مَ نْ) پہ + مَن : منی واست ءَ، منی ھاتر ءَ، "پمّن"۔

پمّن : (پَ مْ۔ مَ نْ) بچار "پمن"۔

پمیشکا : (پَ۔ مِ ے۔ شْ۔ کا) پہ + ھمیش + کار + ءَ : پہ ءِ واست ءَ، پہ ھمیش کار ءَ، پہ ھمے کار ءَ، پہ ھمے سبب ءَ۔

پمیشی : (پَ۔ مِ ے۔ شِ یْ) پہ ھمیشی، پہ ھمیشی ءِ واست ءَ، پہ ھمیشی ءَ۔

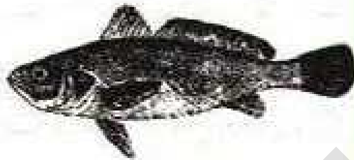
پمیشیا : (پَ۔ مِ ے۔ شِ۔ یَ ا) پہ ھمیشی ءَ، پہ ھمیشی، پہ ھمیش واست ءَ۔

پن : (پَ۔ نْ) شُھر یا بگے کہ جہیں وتی لُنٹاں جن اِنت ءُ۔ پن ءُ مزواک، ادعاے کہ ایشی ءِ زانگ ءِ دیئے پن ءُ وجی پہ گوشت آنت۔

سکّ سُھر، شگوشگ ءِ سکّیں کسانیں سوتگ کہ تاک ئے گُڑانت ءِ گُزوشگ یا سِندگ ءِ شیر دَیَنت، بازمردم ایشی ءِ ءِ دیگ یا پَتِیءِ کانی بڑانت ءِ کار مرد کنت بلے چوش کنگ رَدانت پرچاکہ مال اے بڑانت ءِ سندھی ءِ وَائیءِ ھمد رَوَیں زبانان گوشگ بیت۔

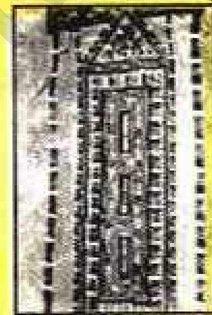
- **پُنّ :** (پُ ن) کسانیں سُھریں ٹمیں چیزے کہ شُمبے ءِ دَیرہ ءِ انت۔ گنگوشُوت۔
- **پِنا :** (پِ۔ نا) بچار، پناہ۔
- **پنار :** (پَ۔ نار) گوش انت کہ دڑچکے ایشی ءِ بر سکّ سُھر بیت ءُ تاکہ بے سکّ ئیاد ترایت ءُ دُش انت۔ سُھر سُھر یا سُہ ءُ چچارو۔
- **پَنام :** (پَ۔ نام) پہ نام، پنامگال بزاں ھما گال کہ پہ نامگال ءِ بدل ءَ کار مرد بیت اِک : آ۔ اِے۔ تو۔ من۔ ۲۔ پہ نام ءِ [illegible]۔
- **پَنامگال :** (پَ۔ نام۔ گال) پنام۔ ھما گال کہ ھر ھند ءَ پہ یک نامے ءِ بدل ءَ کار مرد بیت اِک : آ۔ تو۔ من۔ شُما۔
- **پَناہ :** (پَ۔ ناہ) پنا : پھر پَرِدِک، چہ تاوان ءُ دُور دارُوک، دیمپان۔
- **پَنبو :** (پَ ن۔ بَ ؤ) بچار، پمبو۔
- **پَنبہ :** (پَ ن۔ بَ ہ) بچار، پمبہ۔
- **پَنپ :** (پَ ن۔ پ) بچار، پَمپ۔
- **پَنت :** (پَ ن۔ ت) جوانیں سرءُ سوج، نسیت۔
- **پَنجا :** (پَ ن۔ جا) بچار، پنجاہ۔
- **پَنجاہ :** (پَ ن۔ جاہ) پنجا : دانگ ءِ حساب ءِ چِل ءُ نُہ ءُ دگہ یکے یا کہ بیسْت ءُ دگہ سِیْ اے بنت پنجاہ ۔۵۰۔
- **پنجدیم :** (پَ ن ج۔ دِے) انچیں دیم : کسے ءِ پراتیءُ پَٹ یا بنامی یا کہ شوتیءَ گوش انت پنزدیم یا کہ پنجدیم ھم گوش انت۔
- **پنجر :** (پَ ن۔ جَ ر) گُل : بزریں جاگہ۔ بازبُز یا کہ ھما جیز دا جوش بُزانت یا کہ دگہ چیزے ءِ ھمود ءَ وڑ بگ انت۔
- **پنجرو :** (پَ ن۔ جَ۔ رُؤ) پنجرہ : ھما دُراج بُزیں دریگ کہ لوگاں ماں دیوالاں بُرز ماں کنگ بنت کہ کُوات ءُ روژنائی لوگ ءَ بُپرایت بلے لوگ ءِ تہ ءِ مردم گندگ مہ بنت۔ گوانکش (VENTILATOR) یا بال مُرگ یا گسی مُرگ ءِ دُت یا گِسّ۔ ھر چ ھم گیں پنجگو۔
- **پنجری :** (پَ ن۔ جَ۔ رِی) ھما مردم کہ بُزیں دُور یا دُزچک یا دگہ انچیں سکّیں بُزیں جیزاں جو پُچ ءِ سرکپ بیت۔ ما لو ءُ پیکاں ھما انشو کہ پیایر یا آریاہا یا پہ مُرہ دُور ءِ سرگپوک۔
- **پنجشیرگ :** (پَ ن ج۔ شِ ے۔ رگ) ھما لوبیں ساد کہ پہ تلگگ۔ مچگ ءُ گُوچ ءِ (یا کہ گُوچک) ءُ شکر چُکت۔
- **پنجگ :** (پَ ن۔ جَ گ) دست ءِ پنجگ بزاں چر پُچ ءُ قعبل گوشگ بیت۔ ۲۔ زھم ءِ پنجگ و پَرانہ دستگ کہ ما مُشت گرگ بیت بلے بیدانت کہ مُشت۔ گوشگ بیت۔ ۳۔ تمبرگ، تمبورگ، دَمبیرو، دَمبورہ۔ ساز کہ پرچیءَ گوھیں پنجہ چوک ایشی ءَ کار مرد کن انت۔ ۴۔ کاہ یا دگہ کشتارے ءِ رُنگ ءُ تنجگے ءِ پُٹر۔ ۵۔ پنجگ ءِ پُرتے پنجو۔ ۶۔ گُڑہ ءِ جوھان ءِ کیو ھک ءِ ازباب۔
- **پنجگور :** (پَ ن ج۔ گُ ؤر) مکران ءِ گوریچانی بھر ءِ مستریں جُلگ انت کہ ایشی ءِ میتگ ترکستان گور ءِ ھر دو کُران انت۔ ایشی ءِ مزن میتگ، چتکان، انت، پنجگور ءِ سردار ءِ مِند جاہ۔ سوردو۔ انت ءُ مکران ءِ سردار و ھریکہ پنجگور ءِ کیت آئی ءِ جاگہ۔ یا ئی (السیخ) انت۔ ایشی ءِ شھران مچگدگ سکّ بازانت۔ ایشی ءِ مزاتی ناہ و تی مچّ وت انت۔ ادءِ انگور ءُ انجیر ھم باز بیت۔ گوش انت کہ ایشی ءِ نام پہ پنج مانشں ءِ پدءِ پنجگور بزاں پنج مگور بوتگ۔ دگہ گوش انت کہ گور۔ بگرو مانش تیانت اے گورم۔ انت کہ تھیشان شکار ءِ کیچ ءِ شکاری بے ءِ سرھمد ءِ کپتگ۔ ھمے نام ءُ گوران ءِ (گورانی) کنزگ ءِ نام انت۔ دگہ جاگہے۔ گوران چک۔ کہ ھمے کنزگ ءِ ترکیک ءِ انت۔ گوران جُک ءِ جاگہ ءِ گور ءِ چک شکاری ءِ جنگ ءُ ماگور چے کنزگ ءِ یک کپتگ۔

- **پنجگی :** (پَ ن ج گ ی) هماکه گوں پنجگ ءِ شیادی کنت . دست پنجگی . هما مردم که تبورگ جنت . بزاں گوں پهلوان ءَ سروزی ءَ .
- **پنجو :** (پَ ن . ج وْ) پنجگ ءِ پُرّ یا پنجگ ءِ جند .
- **پُنجو :** (پَ ن . جُ وْ) ایجناتیں مردم . ۲ . مردمی نامے . ۳ . پنجو بنگلانی پهلوانے بوتگ که بازیں بلوچی گوشنیں لچّه ئے یاد بوتگ کرّ ودر آتکی بلوچستان ءِ بوتگ .
- **پنچ :** (پَ ن چ) مال دانگ ءِ حساب ءَ دو دانگ ءُ دگرے دانگ اے بنت ، پنچ ، دانگ ، چارءُ دگر یکے هم پنچ بنت . ۲ . دست ءِ پنچیں چوٹ کرتگیں لنگک که کسے ءِ دیم ءِ دیگ یا سر ءِ جگ بنت .
- **پنچ :** (پ ن چ) تاکه : هے تنکیں هَف قَد کر دست ءِ پادانی لنگکانی کُٹ انگیں سر ءِ بوگ ءِ پر اَنت ، بازجاگه لنگکاں هم گوش اَنت کر ندانت .
- **پنچدیم :** (پَ ن چ ـ دِ ے م) بچار ـ پنچ دیم .
- **پنچ شمبے :** (پَ ن چ ـ شَ م ـ بے) بچار ـ پنشمبے .
- **پنچک :** (پَ ن چ ک) پنچی بهر ، یک چیزے پنچ بهر کنگ ءِ هریک بهرے ءَ . پنچک ، گوشش اَنت . $\frac{1}{5}$ (انگ : ONE FIFTH 1/5 ، تازی : خمُس ، پارسی : یک پنجم)
- **پنچکی :** (پَ ن چ ـ ک ی) چنکانی لیبے که پنچ سنگک زیرانت گوں ایشاں بازیں لیبے کن اَنت .

پنڈاسی

کد : ۲۰ س م دان ۳۰ س م

پندول

- **پنچمی :** (پَ ن ـ چُ ـ م ی) پنچ چارمی ءِ رند FIFTTH ، لٰاسی ـ پنجمیں ، پنجم ، پانچواں .
- **پَند :** (پَ ن دْ) چه یک جاگهے تا دگر جاگهے ءِ دوری ، راه ءِ دُراجی ، میل یا کیلومیٹر .
- **پندول :** (پ ن ـ دْو ـ لْ) گِتان ، گُپتان : جلیں پَشک ءِ دیم ءِ مزنیں کیگ که گوں پَشک ءِ دوتگگ ، ایشی ءِ چُن پَشک ءِ دامن ءِ اِنت ءُ ایشی ءِ سر چه جیگ ءِ جهلی سر ءِ بنگیج بیت . ایشی ءِ دو پچ کن اَنت . بلوچستان ءِ بازجاگه مردینی کپتو ءِ هم گوشش اَنت ـ (بچار پُت)
- **پنڈ :** (پ ن ڈْ) پنڈگ ءِ جند ، په هُدائی نام ءِ لوٹانگیں کار ، هُدانگی لوٹگ ، پنڈگ ، ءِ پرمانگال بناں ءِ به پنڈ ءِ .
- **پُنڈ :** (پُ ن ڈْ) ءِ پُنڈگ ، ءِ پرمانگال بناں ءِ پُنڈ ، یا ءِ پُنڈگ ءِ کار ءِ بکن ،
- **پنڈاسی :** (پَ ن ـ ڈَا ـ سِی) ماهیگے ءِ کسانیں ، مُشکو ، ، مُشکو ءِ هم ماهیگے (LESSER TIGER TOOTH CROAKER) بچار پُت)
- **پنڈال :** (پ ن ـ ڈالْ) پوکر شاتا ءِ چیزمینی سبزی یے بلے دراج بیت ، ایشی ءِ انگریزه شیرکنیں شاتا ، گوشش اَنت .
- **پنڈک :** (پ ن ـ ڈک) پنڈگ ءِ کار ، هدانگی لوٹگ ءِ کار .
- **پنڈکی :** (پ ن ـ ڈُ ـ کِیْ) پنڈانگیں ، هدانگی پچ گپتگیں ءُ لوٹ دگیں ، بتل : پنڈکی داناں لال کُپت پرورنه بیت .

- **پنڈگ :** (پ ن . ڈگ) لوٹگ ، ھدائیگی لوٹگ ، زرز، گدیاورگ پہ ھدائیگی چہ واری ءَ لوٹگ ، چہ واری ءُ بزکاری ءَ چیزے لوٹگ .
- **پُنڈگ :** (پُ ن . ڈگ) اگوں دستاں یک چیزے ءَ زور پر دیگ ءُ طلم کنگ کہ اے رنگ ءَ زور پر دیگ ءَ پرنچگ بیت . گل ءَ پُنڈگ ، دست ءَ پُنڈگ ، پاد ءَ پُنڈگ . یک چیزے ماں آپ یا آپ رنگیں چیزے ءَ یا کھاک ءُ ھاک رنگیں چیزے ءَ سر ءُ چیر کنگ .
- **پنڈگی :** (پ ن . ڈ . گی) ھما چیز کہ پنڈگ بہ بیت یا پنڈگ بوتگ .
- **پنڈوک :** (پ ن . ڈو . ک) پنڈگ ءِ کار ءَ کنوک ، ھما کہ پنڈ ایت . منیا ، پکیر .
- **پُنڈوک :** (پُ ن . ڈو . ک) ھما مردم کہ پُنڈ ایت . پُنڈگ ءِ کار ءَ کنت .
- **پنڈی :** (پ ن . ڈی) پنڈگ . پنڈگ ءِ کار ، پنڈگ ءِ چند ، مردینی نامے .
- **پُنڈی :** (پُ ن . ڈی) ھما ناہ کہ پہ دست پُنڈ اینگ ءُ آرت ھوار کنگ ءُ ڈک کنگ .
- **پنزرک :** (پ ن . زِ . ک) ھما ھور کہ گوار ایت ءُ گوار ایت ، سھاتو ، زمستانی سھاتو ، موسمی ترھور کہ زمستان ءَ بیت .
- **پنس :** (پ ن . س) گندیں یک واستے کہ ایشی ءِ گڈگ مزن بیت ءُ تام ءَ ترپش انت .
- **پنس :** (پ . ن . س) دار ءِ زانے کہ بوجیگ بندگ یا دریگ ءُ دروازگ ءُ دگہ داری چیزے ءِ جوڑ کنگ ءَ کار مز بیت .
- **پنسی :** (پ ن . سِ . ی) بچار « پنسی » .
- **پُنش :** (پُ ن . ش) بچار « پُونش » .
- **پُنشگ :** (پُ ن . ش . گ) بچار « پُونشگ » .
- **پنک :** (پ ن . ک) « پن » ءِ کسانگال بزاں « سحر » پہ گوندیں چک ءُ گوش آنت یا کہ شھری مُلکاں گوش انت ، عامی ءِ مم ، گوش انت کہ ھوعد پن ءُ مرواک انت .
- **پنگ :** (پ ن . گ) گونگیں مٹے ءِ بُن کہ باز ترند ءُ جوکانٹ ءُ جوت ءَ شند کنگ انت . (۲) جوت ءُ گوب پنچ انت . پنگوپاد .
- **پنگ :** (پ ن . گ) لنش ، بوچ ، کاہ : ھما دار ءُ بوچ ءُ کاہ کہ باز بیت اپتار .
- **پُنگرگ :** (پُ ن . گ . رگ) ترجیک ءُ کوس بیگ ، چل ءُ لیگار بیگ ، گد ءُ پنگرگ ، بندیک یا بریشم ءُ پنگرگ ، برا ، لیگار بیگ یا ژگ .
- **پُنگڑینگ :** (پُ ن . گ . ڑے . ن . گ) چیزے ءَ اجوش کنگ کہ پہ پنگڑ ایت ، چل ءُ لیگار کنگ ، ترجیک ءُ کوس کنگ ، دینگ ءُ پیچ ءُ تچ کنگ .
- **پنگو :** (پ ن . گ . و) پنگیں یا کہ جوت ءُ گومبیں چیز ، پنگوپاد : ھما مردم کہ پاد ءِ گوب انت . ءِ پاد ءُ گوب گیشتر ڈیلنگان انت .
- **پنگی :** (پ ن . گی) ھما کہ گوں « پنگ » ءَ سیادی کنت ، لنش ، بوچ ، پتار ، ھما مردم کہ مچیں ترپیت ءُ تھگ یا دگہ پنگی پتاری بھا کنت .
- **پنگی پتاری :** (پ ن . گی ءُ پ تا ری) پنگ ءُ پتاریں چیز ، لرت ءُ پرت ، لنش ءُ بوچ ، دستی ءُ تھگ ، پنگی پتاری بھا کنوک .
- **پنو :** (پ ن . و) یکدار ، راجن یا بوجیگ ءِ یتو بزاں سرگری ئیمگ ءِ دیم تر یا پشت تر ءِ بھر کہ اشتاپی ءَ چیر دیگ کار ھم بیت .
- **پنوچ :** (پ ن . و . چ) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام انت .
- **پنہ :** (پ ن . ہ) ارڈ ، بلینڈی . بندگ ، بلینڈ ، پنہ سازگ بزاں بلینڈی کنگ ، جوانی ءِ چیزے بزاں کمے .
- **پنہ :** (پ ن . ہ) بچار « پتو » .
- **پنی :** (پ ن . ی) ھما کہ گوں « پن » ءَ سیادی کنت . لتوکیں رنگ کہ جنین سرگانی پوشاک گوں ھیشی ءِ پچیں انت .

پنیر : (پَ۔ نِ۔ ے۔ ر) ھمازگریں شیر کہ آئی رِ تہ ءَ پنیرباد ترینتگ ءُ بادینتگ۔

پنیرباد : (پَ۔ نِ۔ ے۔ ر۔ بَا۔ دَ) سولے ءِ درمان کاھے، بادینوکے، شیر ءِ بادینِ ایت۔ کسے ءِ لاپ بہ ریچ اِیت ھم اے بندئے کنت (بجار ءُ بُت)

پوپٹ : (پْ ؤ۔ پَ۔ ٹ) مُلّا پاتوکر ڈولدارین بالوںے، بانزل ئے سکّ مزن ءُ ڈولدار اَنت کہ بھارگاہ ءَ بازبیت ءُ رنگ رنگیں (BUTTER FLY) (۲) مِٹّو، تَوتی، ھمے سبزپٹے ءُ سُھرچُھبیں مُرگ کہ اگاں سوج ئے بدے چو مردم ءَ گپ جت ایشی ءِ بازراست ءُ زات جنت۔

پوپَل : (پْ ؤ۔ پَ۔ ل) پُوپَل، پوپیل، ہُشیاری، سپاری، ھمے زیت تامیں گردیں بَر کہ پان ءِ تہ ءَ کَن اَنت ءُ وارَنت ئے، پہ مھماناں ایشی ءِ پُروش انت مکرکگرکن اَنت ءُ ھیر ءُ مزریں ءِ ھمراہی ءَ دَیینت۔ انگریزی : BETEL NUT

پوپلگلاس : (پْ ؤ۔ پَ۔ ل۔ گَ۔ لَا۔ س) ھمے اسپیت رنگیں مادن کہ ایشی ءِ منجل، کیتلی ءُ دگہ انچیں چیز جوڑبیت۔ ایشی ءِ پتیلں ءِ دگلیٹ، ھم گوش اَنت (المونیم) ALUMINIUM

پوت : (پَ۔ ؤ۔ وَ۔ ت) پہ وَت، پہ وَتی جند ءِ، پہ دگرہ اِتاں، پَوت روگ : پھک روگ، بیگواہ بیگ، پہ وتیگی بیگ۔

پوتار : (پْ ؤ۔ ت۔ تَا۔ ر) پتیار، کاھے کہ بازبیت، بوَن ءُ پوتار، ھما مردم کہ سکّ بازگپ جنت، دَبدڑ۔

پوٹرو : (پْ وٹ۔ رُوْ) چکّ ءُ نماسگ، اوبادگ، کُٹُم۔

پوتک : (پْ ؤ۔ ث کَ) اَپتک : ھما ھوشگ کہ دان ئے ھراب بیت بزان بے دان بیت۔ ورگی چیزے کہ دیر ءَ ایر بیت ءُ تَند بنایت۔

پنیرباد

(۲) پتنگ : کسانیں بارگیں تُوڑ کہ لاٹوربنرایت۔ مزنیں ءِ لاٹور، اِنت ءُ کسان ءُ بارگیں ءِ پتنگ ءِ (۳) سُرمگوئیں رنگ : ھرءِ رنگے کہ سُرمگوانت۔ (۴) زرگرانی کسانیں کُرتنگ : واٹھ یا کرموچیانی ھما کُرتنگ کہ یک سرے کُرتنگ اِنت ءُ دومی سر دگوش اِنت کہ ماں تھتگ ءُ داراں تُوک اِنگیں میھانی گوجک ءِ کار مرد بیت۔

پُوتُو : (پُ ؤ۔ تُ ؤ) یک چیزے ءِ پہ رنگ بادگر پر ئی یے تنگ دون کنگ، پھک کنگ، تریں چیزے ءِ تہ ءَ پہ پچ ھُشک کنگ، گیشتر پہ بکدار ءِ حُراچن یا دگہ دریائی اولاک ءِ گوشگ بیت۔

پوٹو : (پْ و۔ ٹُ ؤ) لھتے ماھیگ ءِ پُت۔

پوج : (پَ و۔ ج) لشکر، جنگی مردمانی ٹُک، ھما جنگی مردمانی گل کہ یک سرکارے پہ وتی مُلک ءِ چہ دژمناں پھریزگ ءَ جوڑ کنت ءُ پہ جنگ ءُ ھروھد جرمدگ اَنت، اُردو۔

پُوجگل : (پُ ؤ۔ ج۔ گِ۔ ل) پیجگل، پیدگل، پینزگل، پُوزگل، پیشگل، پوسگل، پینتگل، پُونگل، پیش اِنگیں گل، ھما گل کہ آئی ءَ بازآپ مان بیت کہ گژ اپیش اِیت ءُ شرد ءِ شتوپ بیت کہ چد ءُ رندگ اِیت بوکنت۔ پہ لوگ ءِ پولودیگ ءَ گل ءِ مال درپے ءَ پیشین اَنت۔ انچیں جاگھے کہ آپ بازرچ اِیت ءُ ھاک شُرد ءُ لچ بیت کہ رند ءَ پیش اِیت ءُ بوکنت۔

پوجو : (پَ ؤ۔ جْ و) اے پوں راستیں ریشئے کہ اُشتر ءِ لگت (قال) ءَ کش ءِ درکیت ءُ ترّان بیت ءُ پاد ءِ دل ءَ ئے رَوت، اگاں اُرکت

اِیت اُشترءِ ملنگ کنت، ریش ئے بوکنت ، توجیلی ئے واگ اِنت یا کرَبند، ایشی ءِ واگ ءِ دوجاگہ ءِ دیت ئے اُشترءِ لنگ ءِ سرءِ دومی پچ ءِ، ایشی ءِ بندءِ گوش اَنت "پوجو بند"۔ گوش اَنت "رواں پہ وتی لیڑہ ءِ پوجو بندے گراں"۔

پوجوبند : (پ و۔ ج ذ ۔ ب ن ذ) ھما بندکہ پہ "پوجو" ءِ ریش ءِ توجیلی ءِ گرگ یا بندگ بیت۔

پُوچ : (پُ و۔ چ یا کہ پچ) بیکار، ناکار، ھماکہ ہچ دَردَ نہ وارت، بے پکار۔

پوچک : (پ ؤ۔ چ ک) پچل، پچل، تنگیں ھُش اِنگیں پوست ءِ تنگ، داریا دگہ اِنچیں چیزے ءِ تنگیں کوچل۔

پوچو : (پُ ؤ۔ چ ؤ) پھک کنگ ءِ گُد۔ (گال درآمدے)

پُوچی : (پُ ؤ۔ چ۔ چِیٔ) آچار یا پلمن ءِ بُرزتریں بھر۔ (بچار بُت)

پُودگ : (پُ ؤ۔ دگ) بچار "پیدگ"۔

پودگل : (پُ وذ۔ گِ لؔ) بچار "پوچگل"۔

پودنی : (پُ ؤ۔ دَ۔ نِیٔ) چہ شکرءِ آرت ءِ جوڑ کنگیں شیرکنی یے پتلی، پیتلی، گُبیت ءِ راستے۔ یک سکیں ایشی ءِ ناکاں ھم دَرانت ءُ ایشی ءِ وت ھم جوڑ بیت، بودینہ۔

پَور : (پ ؤ۔ ز) یکجا پچ ءُ جمبریا اِستار اَنت کہ تازی ءِ ایشان "ثُریا"۔ گوش اَنت ءُ پارسی ءَ "پروین" گوش اَنت کہ اے اِستار

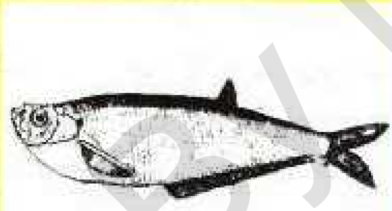
پوچي

دانکہ چلی روچ ءِ گندگ نہ بنت گڑا بلوچ گوش اَنت کہ "پور زمین ءَ اَنت"۔ چوش ھم گوش اَنت کہ ... سک گرم بیت، ایشانی ھساب ءِ برمان ءُ جون ءِ ماہ ءِ اول سراں درکا بنت (بلکیں ۶ جون ءَ) ... جوش دینت کہ ھر وھدءِ کہ پور درکا بنت گڑا اُشتر بانگواہ ءَ دیم ءُ رودر آئنگ ءَ کنت بزاں گو پوراں ... کہ پور زمین ءَ اَنت گلہ ءِ کشگ شر نہ اِنت کہ بے دان بیت۔ چہ پورانی درآیگ ءِ رندا شر اِنت۔ (۲) چہ ... کہ بن ئے جو کمان ءِ اِنت ءُ سرئے توسک، سے کُنڈیں اِرنگیں سکل ءُ تمشک ءِ ... رگیں چیزے ... ھم ... اِنت ایشی ءِ یاکہ چہ گیوارءِ پیشانی ءِ سرءِ یاکہ چہ سرءِ کش ءُ ھُش ءِ سرءِ لونجان کن اَنت۔

پورءُ اگرب : ظالُم، بدزوراکی۔

پُوژ : (پُ و۔ ژ) سمات، ھما اِرتیں ھاک کہ آئی ءِ بُوبیخ ءُ سمات مان اِنت (۲) ... کہ پہ ... جن آنت ءُ لیب کن اَنت (چہ ھاک ءِ بول ءِ بیم ءَ) (۳) لوڑہ چکڑ و کیں گو ات ... ھر چیزے کہ آئی ءِ دپ ءَ کپ اِیت اگاں سُکت اِنت بال ئے دنت مزنیں لوڑہ ءِ سرسکت بُرز بیت۔ چُک کہ لیب ... اِنت گُڑا ھما دمان ءَ دپ ءَ بکت کن اَنت ءُ گوش اَنت "پُوژ دُو جنی ءِ لوگ آ اِنت"۔ ... ءِ ... نیمگ ءَ نئیت ءُ دیم پہ ھما دو جنی ءِ گس ءَ روت۔

- **پورا :** (پُ وْ۔رَا) پورو، سرجم، برابر۔ ★
- **پُوراں گوْزی :** (پُ و۔ڑاں + گ۔وْ۔زِی) پُوڑی لیب کہ پُوڑ ءِ پہ لٹ جن آنت۔
- **پورتگ :** (پُ وڑ۔ تگ) بیچم ءِ زات ءِ کسانیں ماھیگے (BIG-EYED HERRING) (بچار رُبت) ★
- **پورتی :** (پُ وْ۔رَتی) پورائی، گزران، گزارا۔ ★
- **پُورچینک :** (پُ و۔ ڑ۔ پچ ے ن۔کْ) بچار " پیرچِینک "
- **پوڑی :** (پُ وْ۔ڑ۔رِیْ) پُوڑی ءِ لیب، پُوڑاں گوْازی (HOCKEY)
- **پُوریا :** (پُ وْ۔رِ۔یَا) مُزُ، کرتگیں کار ءِ دیم ءَ رس اِتگیں مُز۔
- **پوریاگر :** (پُ وْ۔رِیَ ا + گِ ر) ھاکہ مُز گیت۔ ھاکہ پہ مُز کار کنت، مُزور۔ ★
- **پُوڑ :** (پُ و۔ڑ) گِل ءِ مُکُر، ھما مُشکیں گِل کہ چو کوہ ءِ پُروشگ ءَ بیت۔ ھما سکّیں ھاک ءِ مُکر کہ سِنگ نہ اِنت کہ زمین ءَ اگاں کپ اِیت پُرُش اِیت۔
- **پُوز :** (پُ و۔ ز) مردم ءِ پُونز، کوہ یا دگہ چیزے ءِ گیشیں سر کہ دیم ءَ در آتکگ۔
- **پُوزگ :** (پُ وْ۔زگ) سُنٹ، در آتکگیں گیشیں بھر، کوہ ءِ پوزگ۔

پورتگ

کد : ۱۸ س م داں ۲۰ س م

- **پُوزگِل :** (پُ وْ۔ زگِ ل) بچار " پُوچگل "
- **پوست :** (پُ وْ۔س۔ت) ساھدار ءِ جون ءِ سر ءِ پُش کہ گوشت ھمیشی ءَ پوش اِتگ۔ ایشی ءِ سر ءَ میدّ رُد اِیت۔ ھچ ساھدارے بے پوست نہ اِنت لھتے ءِ نازرک ءُ لھتے ءِ شرّند تر اَنت۔ سِلّ۔

پوست ءِ آرگ : بزاں سک جنگ۔

پوست بندگ : ریش کہ وش بیت ھمے جاگہ پوست بند اِیت بزاں آزگی ئے رَوت۔

پوست بیگ : پوست ءِ در آیگ بلے گالبند ءِ پہ سک کندگ ءَ گوْش اَنت وبازیں کندگ ءَ ما پوست بوتیں ""

پوست ءِ پاچگ : نیگ ءِ پوست ءِ چیلینگ ءُ دیر کنگ۔

پوست ءُ پترگ : دَمک، بسیّن کروتی پوست ءِ پُتر اِیت گُرا اسرگ یا جان ءِ دگہ بھرئے گُدگ نہ بنت۔ اے رنگ ءَ آئی ءِ دُژمن دُکپ اِیت یا کہ آئی ءِ بیراں گرت نہ کنت۔ بلے دیں مردم ءَ گوْشگ بیت کہ پہ ھُنر ءُ پہ یک وت ءَ چہ تاوان زھیں اِیت یا کہ کارے کنگ ءَ بھک اڑ کنت۔

پوست ءِ پچگ : پہ تواری گوْشاں مان کنگ ءَ موچی پوستی ٹکراں تیّن ءِ سر ءَ تیلاں ھُشک پچ کنت، ھرچ کوْشے ءَ اے رنگیں پوست مان بیت آ بانی توار ھچ نہ رَوت۔

پوست ءِ پُچّگ : پوست ءِ پُچّنگ بزاں دوچگ بلے گیشتر پہ مردم ءِ گوَش اَنت کہ " تئی پوستاں پُچّاں " بزاں تراسک داری دیاں ۔

پوست ءِ پُچّگ : پوست ءِ پیچ کنگ ۔

پوست ءِ پُربیگ : گوات گرگ گیشتر پہ مردم ءِ گوَش اَنت دھدیکہ زھر گپت ءُ پُرھچ رنگ ءِ کسی گپّ ءَ نہ مَنّ ایت ۔

پوست ءِ پُرکنگ : دلوت یا سترے ءِ پوست ءَ کاہ ءُ بُوچ مان کنگ ءُ چوکہ زندگیں ءَ کنگ ۔ مردمے ءِ زھر گرائینگ ۔

پوست ءِ تَل دیگ : انچوش جنگ کہ کسے ءِ پوست بہ ترکیت ۔ پوست ءِ تلگ ءُ پُچّل دیگ ۔ پوست ءِ چاک دیگ ۔

پوست ءِ تَل ءِ آرگ : بزاں انچوش جنگ کہ سَر ءُ ءِ پوست ءِ دیر آیگ ءُ پچیری پوست ءِ تَل ءِ زاھر بیگ ۔

پوست ءِ تَل کنگ : ٹِرَنگ ، راک دیگ ، چاک دیگ ، تَل دیگ ۔

پوست جنگ یا پوست ءِ جنگ : بزاں پوست کشگ ۔ انچوش کہ پس ءَ کُش اَنت ءُ آئی ءِ پوست ءَ کَش اَنت ۔

پوست ءِ چِنگ : پہ واری دیگ ءِ ھانزءَ کسے ءِ پوست ءَ پہ دوکاریچ یا مِگراز چِنگ ۔

(چہ) پوست ءَ درآیگ : وتی راستیں رنگ ءَ زاھر ءِ سھرا بیگ ، اے پہ دو گُشتگ ءُ دو پوستیں مردم ءَ گوشگ بیت کہ گندگ ءَ دگرے ءُ پچیر اندری دگہ کارکنت ۔

پوست ءِ دِرگ : یکپارگی ءُ اناگہ وت ءَ زاھر کنگ یا کہ یک مردمے ءِ چہ وتی ھدءَ گیشتی کنگ ۔

پوست دیگ : دست یا پا دیا کہ جان ءِ پوست ءَ تلگ دیگ ۔

پوست ءِ رَجگ : پوست ءِ رنگ دیگ ۔ پہ کسے ءَ گوَش اَنت " تئی پوست ءَ رَجاں " بزاں تراسک جناں ۔

پوست ءِ رنگ دیگ : پوست ءِ رَجگ کہ مرچی پہ وتی کار ءَ جوش کنت ۔

پوست ءِ سُچگ : چہ آس یا آسنائیں چیزے ءَ ۔

پوست ءِ کرچگ : پوست ءِ کرچک بیگ توری انچنائیں ھُشک کنگیں یا تریں پوست یا کہ زندگیں مردم یا دگر ساھدارے ءِ پوست ءِ کرچک بیگ کہ گیشتر چہ پیری ءُ مزن سندی ءَ بیت ۔

پوست ءِ کَشگ : پوست ءِ لگوشگ یا پوست ءِ جنگ ۔

پوست ءِ کَلیگ کنگ : چہ ساھدار کہ گیشتر پس ءِ پوست ءَ کلیگ بزاں آبداں جوڑ کن اَنت ۔ مردم ءَ گوَش اَنت کہ تر انچوش بجناں کہ پوست ءَ کلیگ کناں " یا کہ " تئی پوست ءَ کشاں ءُ کلیگ کناں " ۔

پوست کنگ : پس یا گراندءِ تازہ کُش اِنگیں پوست ءَ تَرَ ءَ ، تر ناذ راھے ءَ گور ءَ دَیَنت پہ ناذ راھی ءِ توجیل ءَ ۔

پوست ءِ لِڑگ : چہ گجام نیموں نا ذاھی یا کہ گوں دگہ ٹرندتریں چیزے کلزگ ءَ پوست ءِ ریتگ ءُ لِڑگ بلے لِڑگ ءُ ریتگ ءِ کمّیں دگری مان اِنت لِڑگ ءَ پوست کسانیں یا مزنیں تیمبں سلاھتیں ٹگرءَ دیرکیت ءُ ریتگ ءَ پوست ٹرند رنگ ءِ چتک دَرَوَریت ۔

پوست ءِ لگُشگ : ساپ ساپ ءَ دیر بیگ یا یھک سر جمگ ءُ پوست ءِ درآیگ ۔

پوست ءِ لگوشگ : انچوش کنگ کہ پوست ءِ رنگ بلگش ایت ۔ پوست ءِ کُشگ ءُ ذرکنگ ، انچوش ماروتی پوست ءَ لگوش ایت ۔

پوست ءِ لیٹینگ : پوست ءِ تَل ءِ لیٹینگ بزاں چپّ ءَ راست کنگ ۔

پوست ءِ مرگ : گرماگی یا ریش ءِ کرز ءِ پوست کہ اسپیت بیت اے ھما پوست اِنت کہ اگاں ایشی ءَ پہ مِگراز بہ چِنئے یا کہ پہ دگہ چیزے ءَ بہ بُرئے دَو ربدے نہ توراِیت ۔

پوستاد : (پ وش :تا ذ) بجار ، پونز ساد ۔

پوستی : (پُ وش ۔ تِ ئی) ھر چیزے کہ گوں پوست ءَ شیادی کنت، ھر چیزے کہ چہ پوست ءَ جوڑ کنگ بہ بیت (۲) موچی، پوستکار، ھما کہ پوست رَج اِیت، کوش دوچ (۳) پس گوک ءُ اُشتر ءِ ھر رنگیں مال، نو دبندگ ءِ زرزوال گوش اِیت ـــ من اگاں پس ءُ پوستی گُٹیں ۔ مال چو مگیم ءِ ملک اِتیں ۔

پوستین : (پُ وش ۔ تِ ئی ن) چہ پوست ءَ جوڑ کُرتگیں پشک، شال یا کوٹ، کوش یا زِرّ پیلک ۔ چہ پوست ءَ جوڑ کُرتگیں پوشاک یا وگد ورپ رنگیں چیزے، پوستی بیتی، پوستی ھُرجین ۔

پوسُم : (پُ و ۔ سُم) میدانی بن ءِ ھما ایرتیں سُمب کہ چہ آیاں ھید ءُ ترک اِیت ۔ اے گال پوسُم، پُسُم، ءُ پُسُم، ھم گوشگ بیت ۔

پوسناس : (پُ وش ۔ ناش) پوست ناس ءُ پوست ءِ کارکنوک یا پوست رَجوک بلے بلوچی ءَ موچی ءَ گوش اَنت بزاں کوش دوچ یا پوستکارین مردم ھما کہ چہ پوست ءَ چیز جوڑ کنت ۔

پوش : (پُ وُش) ھما چیز کہ دگہ چیزے ءِ سر ءَ اِنچُش مانترینگ بیت کہ آ چیز گندگ مہ بیت ۔ لیپاپا : کہ ندی مان کن اَنت ءُ دیم ءَ دیئنت ۔ مان کارجاہ ءِ مندی ءُ دگہ نبشتگیں کاگدانی ایر کنگ ءِ بزنا کیں جزیں دوتاگی (FILE) ھم مزنیں چادر رنگیں سرپوش کہ موجریں جنین سر ءَ نے کن اَنت ءُ چہ گِس ءِ دور کا اَنت ۔ وانگی ءِ پوش : وانگی ءِ سر ءِ ھا پوشتگیں بھریا جتا پیلک رنگیں گُد کہ وانگی ءِ آ بوتہ ءَ کن اَنت ۔ چم ءِ پوش : چم ءِ شیاھگ ءِ سر ءِ تاموری گپت کہ چم ءِ زگند اِیت ۔ مانش ءِ کبر ءِ سر ءِ مانلگوشتگیں گُد ۔

پوشار : (پُ وُش ۔ شَ ار) ھُوشارگ، پُوشارگ ۔ مار ءِ سکّیں مزنیں ساہ کشّگ ءِ توار ۔ چہ نِچارتگیں ماراں ءُ گرمار ءِ پوشارگ یا پُوشنگ زانگیئے ۔

پوشاک : (پُ و ۔ شاک) ھما گُد کہ گُور ءِ کنگ بیت، ھر چیزے کہ پوشنگ بیت ۔ ھما چیز کہ دگہ چیزے ءِ بر پوش اِیت ۔

پوشتاک : (پُ وش ۔ تاک) وانگی (کتاب) یا دفتر یا دگہ اِنچیں چیزے ءِ سرءُ بُنی تاک کہ آ ئی ءَ پوش اِیت ۔

پوشنگ : (پُ وُش ۔ شُ گ) اِنچُش کنگ کہ پُوش، ءِ توار چہ دپ ءَ در بئیت، مار ءِ پوشارگ یا ھُوشنگ ءُ ھوشارگ ۔

پوشگ : (پُ و ۔ شِ گ) مانپوشگ، پر دیگ، پتایگ، گُدے یا دگہ اِنچیں چیزے ءِ زیرگ ءُ دگہ چیزے مانپوشگ کہ ایشی ءِ چیر ءِ بر دگ بیت، گُد ءِ گور ءِ کنگ، چیر دیگ، پر دگ ءِ دارگ ۔ بت : شار ءِ کہ پوش نے گراشال ءِ شموش ئے ۔

پوشن : (پُ و ۔ شِ ن) پوشاک، ھما چیز کہ پوشگ بیت ۔ گور ءِ یا پاد ءِ یا مانپوشگ بیت ۔

پوشی : (پُ و ۔ شِ ئی) ھما کہ گوں پوش ءَ شیادی کنت، ھما چیز کہ دگہ چیزے ءَ پوش اِیت ۔ پونشی، پونشگیں روچ کہ چہ باندا رند اِنت ۔

پوشتی : (پُ وش ۔ شِ ئی) بِچار، پشتی ۔

پوک : (پُ وک) ھوڈ، ڈنگ، سُمب، ناکارہ، بے پکار، پھوال، نازانت ۔

پوکی : (پُ و ۔ کِ ئی) ھوڑی، ناسر پدی، پھوالی، نادانی ★

پوکڑا : (پُ و ۔ کَ ۔ ڑا) نادان، ناپھم، ھوڈ، ناز انت ۔

پوکی : (پُ وک ۔ کِ ئی) گُڈگ یا کر پدانک کش اِنگیں کرپاس، پمبہ، پنوک، پکّی ۔

پوکی : (پُ ک ۔ کِ ئی) تمبا گُور ءِ زاتیں ماھیگے ۔ (UNICORN FILE FISH) (بچار مُت) تاکدیم 264

پوکی رِیسی : (پُ و ۔ ک ۔ کِ ۔ رِے ۔ سِی) پہ پوکی ریسگ بزاں پہ سکّیں ھلاکی، گوش اَنت ۔ ۔ اے چاریں زِرّ من پہ پوکی ریسی جم کُرتگ اَنت، پکّی رِیسی ۔

پوگس : (پُ و ۔ گَ س) ذریا ئیگ، پونگس، پگس : پہ ناہ بیگ ءِ تنک کپتگیں کلونٹ ۔ پون ءُ پوگس ۔

- **پول** : (پْ ؤلْ) پچّگ، شوهاز، پٹ ءُ پول کنگ، جُست کنگ، شوهاز کنگ، (۲) بچار، پُھل۔
- **پول** : (پُ ؤلْ) نمونہ، رهبند، پیم ءُ ڈول۔ یک کارے ءِ کنگ ءِ نمونگ ءُ رهبند۔
- **پولات** : (پْ ؤ۔ لَاتْ) آسن ءِ جُوان تریں زات، پولاد، سک محکم، مردینی نامے۔
- **پولاد** : (پْ ؤلَاذْ) بچار، پولات۔
- **پولک** : (پْ ؤ۔لُ کْ) چہ پوست، اَگدیا ثامب ءُ آسن ءُ دگہ مرنگیں چیزے ءُ بُرانگیں گردیں پتنیں چوپیہ تریں پُلت کہ آئی ءُ توک مُنگ اِنت۔ هما ژپوکیں اِستارک کہ پشک یا سریگاں پراش کن آنت۔
- **پولگ** : (پْ ؤ۔ لَگْ) شوهاز کنگ، پچّگ، پول کنگ۔ ★
- **پولگول** : (پْ ؤلْ۔ گْ ؤلْ) چیزے ءِ شوهاز ءِ هرجا پولگ ءُ گولگ بزاں تَرگ ءُ جُست کنگ۔
- **پولنگ** : (پْ ؤ۔ لِانْ۔ گْ) هماچِرک، لیگار یا بدیں پُلت ءُ پیچ کہ یک پھک ءُ بے لیگاریں چیزے ءِ بہ لگ آنت۔ دگر رنگ ءُ گُڑ یا دگہ انچیں چیزے ءِ سرءَ دگر رنگ ءِ پُلت ءُ چچے بہ کپ اِیت، هماچیز کہ پھک نہ اِنت۔ لیگار، نہ شُشتگیں، پولنگ چنگ۔ لیگار چنگ، ایب چنگ، ڈیگار بیگ۔ پولنگ کنگ: لیگار یں کنگ۔ پولنگ ءُ شودگ، پھک کنگ، ایاں کشّگ، پولنگ ءِ چنگ، دگرانی گندگیں کاراں شَر کنگ ءُ جُهد کنگ بے گندگیں رنگے ءِ دِکینگیں ڈولے۔

پُوتی

- **پولوتک** : (پْ ؤ۔ لُ ؤ۔ تِکْ) بلوچی دوچے۔
- **پولوتک** : (پْ ؤ۔ لُ ؤ تْ کْ) پہ زدئیگ لوتگ بزاں کسے ءِ پہ زدئیگ لوتگ انچُش کہ یورپ ءِ مردم اپریل ءِ جنگیبی روچ ءَ کن آنت۔
- **پولوتگ** : (پْ ؤ۔ لُ ؤ۔ تْ گْ) پہ زدئیگ لوتگ، پہ پولوتک۔ لوتگ۔
- **پومڑ** : (پْ ؤ۔ مَ ڑْ) پِسّ ءِ لِڈّ یا پیدم، آسک ءِ پیدم۔
- **پون** : (پْ ؤنْ) ناہ یا تینگ ءُ انچیں، گُهتت مُکّے۔ کپ اِیت مان کہ آئی ءِ پیستیں اِیت بوکنت ءُ تام ءُ بے ءُ هم تُرپشں ءُ بدکنت دست یا بادءِ پون بیگ: گوشت ءِ تہ ءُ یک اسپیتی یے پیداگ بیت کہ آئی ءِ کِرْم ءُ گور ءِ گوشت ڈڈ کُنایت جندے دردم کت انچی توجیل بُرگ ءُ مُکّنگ اِنت۔ راج ءِ پون، راج ءِ نزءِ بد ءُ بدکار ءُ بے سردریں مردم۔ پون ءِ کپگ: ناہ یا تینگ ءِ۔
- **پوناهگ** : (پْ ؤ۔ نَا۔ هَگْ) بچار، پونایگ۔
- **پونایگ** : (پْ ؤ۔ نَا۔ یَگْ) پوناهگ۔ یک نیمگے اگاں وت پون اِنت گوں دگہ شَرّیں نیمگاں کہ هور کنگ بیت آیاں هم۔ پونا اِیت، بزاں پون بِاش کنت هے رنگ ءُ یک ناڈراهے گوں وش ءُ جوڑیں مرداں یکجا بیت ءُ نہ پھریزگ ءُ اے هم آیاں پونا اِیت بزاں هے ناڈراهی آیاں هم گِپت، بزاں پون کنگ۔
- **پونچ** : (پْ ؤنْ چْ) پونگ، سامان، گَرنچ ءُ تینک، چیز، جولاهیگ ءِ بارہ ءُ گوش آنت: جمبر گرندایت ماں بُن ءُ، دهکان کنزایت

گوں جن ءَ ، جولاھیگ جنت پہ سرءَ ، واتے منی پوچیں رزان ۔ (۲) ءِ چار کلمپوگ یکجا بنداَنت پدءَ ایشاں ماھورءِ دڑاہی ءَ پتّی بندپتّیندءِ بنداَنت کہ ماھوراں دریاءِ کرہیچ اَنت آ آپ ءِ چیرءَ روَاَنت ءُ ھمے پونچ (البتگیں کلمپوگ) تڑپّل بنت ۔

پوُنز : (پ ُ وْ . ن ٗ ز) ھمے پونز ، مردم ءِ ھمے اندام کہ چہ دوئیں چمّانی میانجی ءَ بنگیج بیت ۔ ءُ داں کہ سری لُنٹ ءِ سرءَ رس ایت کہ ھمے جاگزند تربیت دوئیں مُنگ گراز بنت ۔ چارپادیں ساھداراں وَرستاں پرانت ۔ ایشی ءِ ستریں کار بوچنگ ءُ ساہ کشگ اِنت ۔

چمّ ءُ پوُنز : بزاں شرّزیں ءُ جوان تریں ،

کاٹارپوُنز : ھماکہ پونزے سک بُرزاِنت ۔

شیپگ پوُنز : ھماکہ پونزے چمک ءُ دراج اِنت ۔

لپتّگ پوُنز : ھماکہ پونزے لپّ اِنت ، ھمے رنگ ءَ پتّن پونز ، گوُنڈ پونزءِ گوُش اَنت ۔ گرُپونز ءَ ۔

پوُنزءِ باھوٹ بیگ : میار بیگ ءَ کسے ءِ گورءَ پہ میار بندی روگ ءُ وت ءَ آئی ءِ میار کنگ ۔ منّت وار بیگ ۔

پونزءِ بُرّگ : بدنام کنگ ، سکّیں گندگیں کارے ءِ کنگ ، بے اِزّت کنگ اے شرپ کنگ ۔

پونزءِ بندگ : میار کنگ ، باھوٹ کنگ ۔

پونزءِ بیگ : سوکّگ بیگ ، پچک شیہ دل یا دل سیہ بیگ ، بیزار بیگ ، بشزار بیگ ۔

پونزءِ پٹ بیگ : انچوش کہ چمّ ءِ پٹ بیگ ، بزاں یک کارے ءِ کنگ ءَ سک ھژگ ءُ تورگ ءُ پھریزگ ۔

پونزءِ دیم ءَ بیگ : (پاکہ مُوگ) اِزّت دارءُ سرپدار بیگ ۔

پونزءِ دیم ءَ دیگ : بے اِزّت کنگ ، بے شرپ کنگ ، بُزدگ ءَ ایر کنگ ، کسے ءَ چہ بتامی ءَ رکّینگ ، کسے ءَ دشنام کنگ ۔

پونزءِ سیچگ : پونز کہ سُچ اِیت مردم ءَ باز تکلیپ بیت ہمیشکا اگاں کسے ءَ تکلیپ بیت ءُ تُو اِیت یا کہ سوکّگ بیت ۔ گوُشت اَنت ٹلائی ءِ پونز سُچ اِیت ۔

پونزءِ سُمبگ : پہ سُمرءُ سھت ءِ پُر کنگ ، ءِ ھاترءِ پونزءِ گرانزانی ءُ پڈّءِ منگ کنگ ۔

بہ پونز کشک زندگ : کسے ءَ پہ داری دیگ ءِ ھاترءِ پُرمایگ کہ پہ پونز زیں ءِ سرءَ کشک بہ زندایت ۔

پونزءِ گرگ : منّت گرگ ، منّت کنگ ، منّت زیزگ ، بکشّی ءُ درگوُزلوٹگ ۔

پونزءِ گوُش کنگ : کسے ءِ گوش ءُ پونزءِ بُرگ (گوُش ءُ پونز کنگ)

پونزءِ تاگ یا کپینگ : پونز کہ کُلچ اِیت گوا تارگ بیت ، پہ دَرُوَرءِ ھامردم ءَ گوُش اَنت کہ پہ نزگیگی سرجنت ۔

پونزءِ بھر : پونزءِ جند ءُ ھریک بھرے ءَ نام پرانت انچوش ماں ھرزبان ءَ بیت ، پونزءِ ھڈ ، پونزءِ وار ، پونزءِ گراز ، پونزءِ زنگ ، پونزءِ پڈّ ، پونزءِ لٹ ، پونزءِ دُوتگ ، پونزءِ گر ، پونزءِ پٹ ۔

پوُنزّ : (پ ُ وْ . ن ْ . ز ّ) پنیر یا دہ پنیر بزاں لُگت ءِ پُشت ءِ بھر کہ کئیں پونزگ کش اِیت ، ایشی ءِ باز جاگہ ءَ کنزّ (ک ِ ن ْ . ز ّ) ھم گوُش اَنت (۲) پونز کنگ : زھرگرگ (۳) پونز بیگ : تھُل بیگ ، بے پرواہ بیگ ۔

پوُنزاواز : (پ ُ وْ ن ْ ز آ واز) ھماآپ کہ آئی ءِ آواز چہ پونزءَ دَر کیت ۔

پوُنزبند : (پ ُ و . ن ْ ز . بَنْد) گیگن بند ، ھمامردم کہ مُردھ آئی ءِ پونز بنداِنت ءُ ساہ ءَ چہ دپ ءَ کش اِیت ، اے ناڈراھی یے ۔

پوُنزبند : (پ ُ وْ ن ْ ز . بَنْد) بچار ۔ پنیزبند ۔

پوُنزرگ : (پ ُ وْ ن ْ . ز ُ . رَگ) بچار ۔ پوُنزُرگ ۔

پوُنزسات : (پ ُ وْ ن ْ ز . سَات) پوستاد ، پونزساد ، ھماساد کہ گوُک ءِ پونزءِ مان ءَ کش اَنت ءُ سرءَ ءِ مان تریں اَنت

کرزورجت مہ کنت ۔

- **پُونزساد :** (پُ وَ نْ زْ . سَا دْ) پونزسات ، پوستاد ، ھما سادکہ گوک ءِ پونزءَ مان کنگ بیت ءُ چہ سرءَ نے مان ترتینگ ءَ بندگ بیت کہ زورجت مہ کنت ۔ (بجارُبت)
- **پونزگ :** (پْ وَ نْ زَگْ) بجار ، پوزگ ۔
- **پونژگ :** (پُ وَ . نْ . ژْ . ژَگْ) پُونزژگ ، زھرگرگ ، پہ تھل زھرگرگ ۔
- **پُونزگل :** (پُ وَ نْ زْ گِلْ) بجار ، پُوجگِل ۔
- **پُونزلگوش :** (پُ وَ نْ زْ . لَ گْ وْ شْ) سواسءِ پیشرَبند ءَ لُگشگ یالگوشگ بزاں پہ کَشگ ءِ ھ نزءَ ماسگ کہ بندانت آئی ءَ اگاں دوٹال پیش ءِ سرکپی گرپچ جنت ءُ آ وگردوءَ بیں سرزِش یکہ بندایشی ءِ پُونزلگوش گُوش آنت بزاں ھرمردے ءِ بارہ ءِ کہ ماسگ بندگ بُنگ آبازیت کیت ۔
- **پُونزوان :** (پُ وَ نْ زْ . وَانْ) ھماگال یا آپ کروانگ ءَ آئی ءِ آوازچہ پونزءِ درکیت ۔ پونز آوازیں گال پونزوان بنت اک : " آں ، ہواں ، ماں ، کراو ءُ ... ں " پونزوان اِنت ۔
- **پُونزی :** (پُ وَ نْ . زْ . زِیْ) بجار ، پینزی ۔
- **پُونژرگ :** (پُ وَ . نْ . ژْ . ژَرَگْ) جان ءِ پُشانی چہ ترس ، سارتی یا پہ جنگ ءِ یادآیگ ۔

پونزساد

- **پُونش :** (پُ وَ . نْ . شْ) چہ پونزءِ لپ ءِ ھُونش کنگ ءِ تواریاکہ گُریوگ ءِ وھدءَ ، پُونش کنگ : چہ پونزءِ پہ ترندی ساہ کشگ ۔ پُونش پانش کنگ ، پُونش پانش بزاں ھُونش ھانش ۔
- **پُونشی :** (پْ وَ نْ . شِیْ) پونشیگیں روچ ، چہ بانداتگیں روچ ءَ رند ءِ روچ بزاں گوں مرچیگیں روچ ءَ دیم ءِ سیمی روچ ۔ پہ شپ ءَ گُوش آنت ... پونشی شپ ، ایشی ءَ ، پوشی ءَ ھم گُوش آنت ۔
- **پولو :** (پْ وَ . لْ وْ) مُچے کروانگ ءِ کساں آنت ، زُبرنہ اِنت کلونٹ ءِ زردءُ مُسھر بیت بلے گیشتر زرد بیت ۔
- **پوہ :** (پْ وَ ہْ) پُھ ، سرپَد ۔
- **پوھار :** (پْ وْ . ھَازْ) گُریوگ ءُ زاری ، پُرس ✪
- **پوھارجاہ :** (پْ وْ . ھاز . جَاہْ ھما جاگہ کہ گُریوگ ءُ زاری بیت ، ھما جاگہ کہ پُرس دارگ بیت ، پُرس ءِ ہتر سہ شیمیں مرید ءُ ھانی ءِ زگریں دل ءِ پوھارجاہ (ھاشم شاکر)

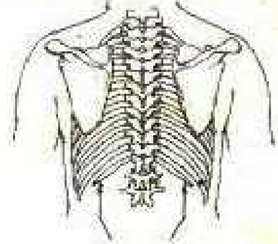
✪ BARKER : Weeping place, place of mourning

- **پوھاری :** (پْ وْ . ھَا . رِیْ) پُرسی ، پُرسیگ ۔
- **پہ :** (پَ . ہْ) اے گال ءِ تنہ ءَ ... ءَ گیشینے بلے پہ گالوارءِ گیشینگ ءِ کارمرزبوتگ ۔ واست ءَ ، ھاترءَ اک : پہ من ، پہ تو ، پہ آئی ۔
- **پُھ :** (پُ . ھْ) پوہ ، سرپد ، پوہ بیگ : سرپدبیگ ، (۲) ڈنگے کہ چہ رودباہ ءِ کسترءُ چہ کرگشک ءِ مستر اِنت ۔ رنگ ءِ شیاہ ءُ اسپیت

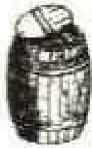
اِنت۔ (۳) بھان گالے پہ سکّ بازچیزء گندگ ءُ گوشگ بیت۔ مچّت یا کچّی۔ ھم گوشَ اَنت۔

- **پھار :** (پَ۔ ھَاز) پاھار، گرمی، باپ۔
- **پُھتو :** (پُ ھ۔ تُ ؤ) بچار۔ پُھتہ۔
- **پُھتہ :** (پُ۔ ھ۔ تَ ہ) پُھتگیں، پُھتگ، ھاکر پلّگ کہ آمگ ءَ اِنت۔ نیمگ یک برے گدّ اِنت رندء پچ اِیت ءُ پُھتہ بیت۔ ھے رنگ ءُ گوشت ماھیگ یا کہ سبزیءَ گراوانت پہ ایشانی پچگ ءُ بزاں کباب کنگ ءُ کارمرد بیت (۲) چالاکیں مردم، ھم گوشَ اَنت کہ اُستا اِنت۔
- **پُھتہ کار :** (پُ ھ۔ تَ ہ۔ کَاز) ھامردم کہ دتی کارء پہ جوانی ءُ سرجمی ءُ کنت کہ کارء زوال ءُ کچہ دارنہ بیت۔
- **پُھتہ دار :** (پُ ھ۔ تَ ہ۔ دَاز) جریدہ دار، ھامردم کہ پہ جریدگیں ورگ ءُ ورگ ءَ ساجو اِنت یا کہ جریدگیں کارانی دتی کنگ ءَ یا چیزانی برگ ءُ ۔ شکین ءُ شیرء نگیں نان ءُ ملکیت۔
- **پَھر :** (پَ ھ۔ ز) ٹھل، بسہ۔ پھر کنگ : ٹھل ءُ ناز کنگ۔ پھر بندگ : بسہ کنگ، سپارت پہ کسے ءُ کنگ۔
- **پُھرگ :** (پَ ھ۔ رَگ) پُھریزگ، پَھر بندگ، پھر کنگ، بلوچستان ءَ چہ داشّ ءُ بھل ءُ چہ بکّجورء برز جاگھے ءُ نام اِنت۔ کہ گُران ایشی ءَ نوکیں نامے پر کنگ۔۔ ایران شھر۔ کرمزنیں مُنجا ھی شھرے۔
- **پھری :** (پ ھ۔ رِیْ) پھریگ۔
- **پُھریز :** (پَ ھ۔ رِے ز) دُور دارگ، پھریزگ، پھریزکنگ، جند، پھریزگ ءُ پرما نگال بزاں۔ بہ پھریز۔
- **پھریزگ :** (پَ ھ۔ رِے۔ زَگ) یک چیزے یا وتی جند ءَ چہ بدءُ بیرانی یا اَنچیں چیزے ءُ کہ بیرانی ءُ نیمون بوت کنت دُور دارگ، چیزے ءُ سلامتی ءَ آئی ءُ پگّرگ کہ زوال مہ بیت۔
- **پھریگ :** (پ ھ۔ رِیْ گ) بیزار، شزار، سوکیگ۔ شیدل، دل سیاہ۔ تو مارا پھریگ کرتگ۔۔ بزاں بیزار کرتگ، "ھرکس چہ بلائی ءَ پھریگ اِنت۔ بزاں شزار ءُ بیزار اِنت۔
- **پَھک :** (پَ ھ کْ) سپا، ستہ، بے لیگار، بے پولنگ، ھر چیزے کہ پھک بہ بیت گوں آئی ءُ نام ءَ اے گال ھمگر نچ بوت کنت۔ اک پھک دل، پھک جان، پھک زبان، پھکاپ، پھکار، پھکاس، پھکاک، پھکال، ۔ پھک ءُ جاگہ، پاک، ھم کارمرد بیت۔ درست، سرجم۔
- **پَھکسا :** (پَ ھ کْ۔ سَ مَا) بچار۔ پاک سما۔
- **پَھل :** (پَ ھِ لْ) درگوز، بکشگ، ھلار، پھل کنگ : بکشگ، درگوز کنگ۔
- **پُھل :** (پُ ھ لْ) جُو یا کور یا دریا بے ءُ سرء چہ داریا آسن ءُ جوڑ کرتگیں رھگوز کہ ھمیشی ءُ سرء مردم یا اولاک گوز اَنت ءُ ھما دست بنت۔ (۲) پول : تلک گوزی ءُ تلک میانجی۔ تلک ءُ پول دانگ بر چانہ جن ئے۔
- **پَھلو :** (پَ ھ۔ لْ وْ) بھادر، جنگی مردم یا کہ ھامردم کہ بھادر ءُ جنگی مردمانی جنگ ءُ مرطہ کستوان پہ لجہ ءُ زیر جن آت (۲) پھلگ پُھلی، پَھلیگ۔
- **پَھلوگ :** (پَ ھ۔ لُ وْ۔ گْ) پَھلیگ، ھاکانیں ھڈّ کہ مردم ءُ سینگ ءُ بڈّء اَنت کہ چو کبش ءُ اَنت۔ کہ پُپّ، دل، جگر، وُرست مے کبش ءُ تہ ءُ اَنت، پھلوگاں، ۔ شنک ۔ ھم گوشَ اَنت۔ (بچار بُت) تاکدیم 268
- **پَھلوی :** (پَ ھ۔ لُ۔ وِیْ) پھلویانی زبان، یا کہ ھر چیزے گوں آیاں بنیادی کنت۔ چہ اوستائی زبان ءَ درآتگیں زبانے۔
- **پُھلی :** (پَ ھِ۔ لِیْ) پَھل کنگ ءُ درگوزی، پھلی گرگ : درگوز گرگ، بکشی لوٹگ، ھک پھل : اشیءَ رچاں یک دگر ءُ دستاں گرگ ءُ درگوز لوٹگ۔
- **پَھلیگ :** (پَ ھ۔ لِیْ۔ گْ) بچار۔ پَھلوگ۔
- **پھم :** (پَ ھ مْ) زانت ءُ سماء ءُ زانگ۔ (تازی، فھم)

- **پُھمائینگ** : (پَ ھْ ۔ مَا ۔ ئے ۔ نْگْ) سرپدکنائینگ ۔
- **پُھمگ** : (پَ ھُ مْ گْ) سرپد بیگ ۔
- **پھمینگ** : (پَ ھْ ۔ مِ ئے ۔ نْگْ) سرپدکنگ ۔
- **پُھنات** : (پَ ھْ ۔ نَا تْ) پھناد ، مردم ءِ کُش یا پُھلوگانی راستی یاچپّی بھر ، راستی یاچپّی باسک ءِ چیری نیمگ ءِ پُھلوگ ۔ وَرَا کُش ءِ
  پھنات : ناوْرا ھی بیہ ۔ (۲) پڑا ھی ، اک : گُڈ ءِ پھنات بزاں دْراجی اِتاں ، ھر چیزے ءِ پڑا ھی بلے بیتنی ۔
- **پھناد** : (پَ ھْ نَا دْ) بچار ، پھنات ۔
- **پِی** : (پِ یْ) ھمے گالوار ءِ توارے کہ چہ چیزے ءَ در بئیت ۔
- **پیاپ** : (پْ ۔ یا ۔ پْ) چہ آپ ءِ پُرّہ ھما چیز کہ آئی ءِ آپ بازمان بہ بیت بلے گیشتر بہ نیمگ ءُ دگر ھمے رنگیں چیزءِ گوشنگ بیت ، چہ درستاں مستریں ورد ءِ تروتگل یا نب ءِ زندیں ترپ بوت کنت ، کوھنیں لچّے بونداِنت ۔ ــــــ اِستین ءِ پیاپیں تروتگل ، پہ دروَر ءِ ھماجنک ءَ گوشنت کہ ورنائی ءِ گُڈّی ھندءَ رس ایت ۔ ءُ چہ ورنائی ءِ پوست ءَ لستہ ءُ ترپ ایت ۔
- **پیادگ** : (پْ ۔ یا ۔ دْگْ یا کہ پْ ۔ یا دْ گْ) سرپادْ یادگ ، ھماکہ جنازہ ءِ سوارءَ اِنت ءُ پادان اِنت ۔ پادان رَوْکیں مردم ، سرپادیں مردم ، پہ دروَر ءِ ناوانندہ ءُ نزانتکاریں مردم ءَ ھم گوشنت ۔

پھلوگ

پیپ

- **پیازگ** : (پْ ۔ یا ۔ زْگْ یا کہ پْ ۔ یا ۔ زْگْ) ساگ ، پہ جوانی ساتگ ، پہ شتری دنگوش وارگ کنگ بیت : جناں مردیےءَ نت بچکان وردگپشت اِنت ۔ آنْءُ پیاز ، آزءُ پیازکنگ ؛ بزاں سک ساتگ ۔ پلگارگ ، پلگارکنگ ۔
- **پیالگ** : (پْ ۔ یا ۔ لْگْ یا کہ پے ۔ یا ۔ لْگْ) چہ پارسی ءِ پیالہ ، ھر رنگیں آبواری زرانے کہ بیت بلے گیشتر بہ جنگ ءُ ترغ آپ ءِ پیالگاں ، کارمردبیت کہ چہ ءِ کیپ ، ءُ کارمرداِنت ۔
- **پیالو** : (پْ ۔ یا ۔ لْ وْ) بچار ، پیالہ ۔
- **پیالہ** : (پْ ۔ یا ۔ لَہْ) پیالو ، پیالگ ، کسانیں آبواری یا چوار ، پیروتی مرداں پیالہ دینت ۔ بزاں کسانیں پیالہ ءِ آپ دم کت ءُ ونت نے ۔ پیالہ وار ۔
- **پیپ** : (پْ یْ پْ) چہ دار ءِ جوڑ کرتگیں گردیں اپچیں آپ درپ کہ اگاں تیلانک ءِ بوفۓ لیٹ دیان ءَ روت ۔ (بچار بُت)
- **پیپ** : (پْ ے پْ) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام اِنت ۔
- **پیتپک** : (پْ یْ تْ ۔ پُ کْ) پیتلک ، سولے کہ کسانیں شُھریں بزے پر بیت ۔ ایشی ءِ پیتلو ھم گوش انت ۔
- **پیپلستان** : (پْ یْ ۔ پَ ۔ لِ سْ تَانْ) کسانیں مُرگے کہ ایشی ءِ ابابیل گوش انت ، بچار ، ابابیل ۔ ایشی ءِ جُلّانی ءَ ھم گوش انت ۔
- **پیتپگ** : (پْ یْ تْ ۔ پُ گْ) پیتپک ، پیتلو ، سولے کہ بزے سک کسان ءُ شُھر بیت ۔ وران ءِ کہ چوشا ھرءَ اِنت ۔
- **پیتلو** : (پْ یْ تْ ۔ پَ ۔ لَ وْ) پیتپگ ، پیتلک ، سولے کہ بزے سک کسان ءُ شُھر بیت ۔ (۲) مُنکانی جتاں کہ سرنگ کن انت ۔ گوادر آیانی

رپیپنگ ءِ ھاڑ ءُ گوشت اَنت ۔ پیپلو یا پلو ۔۔ (۳) ملا یا تو ءُ ھم گوشت اَنت بلے اے گیشتر کہ ھمے دومی گال ۔ پا پلو ۔ اِنت کہ ایشی ءَ مازندرانی ءُ تبری ءَ ۔ پاپلی ۔ گوشت اَنت ۔

- **پیپلی :** (پ ءَ پ ۔ پ ۔ لِ ی) بچار ۔ پپلی ۔
- **پیت :** (پ ی ت) چہ بندیک یا ابریشم ءُ گوپتگیں بارگ یا پَنیں پٹی رنگیں ڈراھیں چیزے کہ گیشتر پشکاں یا شلواراں جن اَنت اِش ۔ پیت ءُ مراٹیر پیت ءِ بازناست اَنت ۔ پیت ءُ گُنڈ : یک بلوچی دوچ ءِ نام اِنت ۔
- **پیتاب :** (پ ے ۔ تَاب) بچار ۔ پیتاپ ۔
- **پیتاپ :** (پ ے ۔ تَاپ) پیتاب ، روتاب ، روتاپ ، ھاجاگہ کہ روچ کپ ایت ۔ روچ ءِ سرءِ بزاں ساھگ ءِ ءِ اتاں ۔
- **پیتار :** (پ ی ت ۔ تَار) بچار ۔ پُتار ۔
- **پیتنگ :** (پ ی ت ۔ تَ ن گ) بارگیں پیت ۔ مراٹیر ۔ سوتی سوداگر کہ پیت ءُ مراٹیر بہا کنت ۔
- **پیتنک :** (پ ی ت ک) پُوتک ، کسانیں بارگیں لاٹوڑ کہ چہ جنکول ءِ اِنت ۔ ھرءِ رنگ ءَ کہ ۔ سرنگو ۔ اِنت ۔
- **پیتل :** (پ ی ت ۔ تَ ل) مادنے زرد یا سُھر ءِ مشیں تلاہ رنگیں مادنی مُھرگے ۔
- **پیتوار :** (پ ی ت ۔ تَ ۔ وَار) بچار ۔ توار پیت ۔ (TAPE RECORDER)
- **پیتی :** (پ ی ۔ تِ ی یا کہ پ ے ۔ تِ ی) پیٹی : چہ دار یا آسن یا کہ دگہ انچیں چیزے ءَ جوڑ کرتگیں مزنیں ڈبّ کہ گُنگ ءُ پرنبیست چار کُنڈ ءَ بیتن اِنت کہ چاریں نیمگاں دیوال ءَ پر اِنت ، دیگ ءَ تیچ ءُ بند بیت ۔ ایشی ءَ گُد یا دگہ سامان مان کن اَنت ۔ پیتی بند : چیزے کہ ھر دیم بند ءِ بیت ۔ بندیک ءِ پیتی : بندیک ءِ بنڈل ۔
- **پیٹ :** (پ ے ٹ) پوش ، ھر رنگیں چیزے کہ دگرے ءَ مان پوش ایت بلے انچیں رنگے ءَ کہ گوں ھما چیزءِ جند ءَ چپلیچ اِتگ اَک : پُرپیٹ : ماں پُراں پیٹ اِتگیں یا کہ پُل پیٹ : بزاں ٹیک پیٹ اِے ھمے رنگ ءَ کہ کسے یا چیزے ماں پُریا ٹپکاں لیپڑو وارت یا دیگ بہ بیت کہ آئی ءِ سپر ءِ بھرءَ "پُریا ٹپلک" بہ پوش ایت ۔
- **پیٹوسک :** (پ ے ۔ ٹ و س ک) آبلو ، آبلہ ، ڈرامبل ۔
- **پیچگل :** (پ ی چ ۔ گِ ل) بچار "پوجگل"
- **پیچ :** (پ ے چ) تاب ، ریس ، پتا ، پتاتگیں ، ھامیہ کہ آئی ءِ توسکیں سرءَ کُنڈیں پیچ پر اِنت کہ ایشی ءَ ترتنگ ءَ وار ءِ تدءَ بیتر ایت ۔
- **پیچر :** (پ ی چ ۔ چَر) یا کہ (پ ی ۔ چَ ر) پیچُر ، پیچیر : چُوڑ ، مچ ءِ گوشتگ ءُ کوگانی تاک ءُ کُنتگ ، مچی کوگانی تُت کہ گیشتر کُنتگ بنت ۔ ۲ ۔ درمانکا ھے ۳ ۔ مردینی نامے ۔
- **پیچکش :** (پ ے چ ۔ کَ ش) ڈراھیں آسنے کہ سرءَ تمکیں بیتن اِنت کہ گوں ھمے سرءِ پیچی میھاں ماں تھتگاں پُتر ین اَنت یا کہ کش اَنت ، ایشی ءَ دستگ ھم پر اِنت ۔ بچار تا کدیم 270
- **پیچگ :** (پ ے ۔ چ گ) پتایگ ، تَل ماں تَل کنگ ، بند کنگ ۔
- **پیچنگ :** (پ ی چ ۔ چ گ) بچار "پینچگ"
- **پیچو :** (پ ے ۔ چ و) تابو ، ھما کہ پیچ ءُ تاب اِنت ۔
- **پیچو :** (پ ی چ ۔ چ و) یا کہ (پ ی چ و) آپو مَیں اسپیتیں چُن کہ پہ دیوالانی اسپیت کنگ ءِ ھاڑ ءَ مُش اَنت ۔
- **پیدا :** (پ ے ۔ دَا) سُھرا ، زاھر ، چیزے کہ چیرءُ اَندر نہ اِنت ۔ بتل : "شُدا پہ رنگ پیدا"
- **پیداک :** (پ ے ۔ دَاک) زاھر ، سُھرا ۲ ۔ آیوک ۳ ۔ پیداک بیگ : پیداگ بُوگ ، ٹچک ءِ چمات ءِ لاپ ءَ درآیگ ، ٹچک ءِ بیگ ۔ گُندگ بیگ ۔
- **پیدارک :** (پ ی ۔ دَارک) پتنی ءِ گور بچاں جاگھے کہ دیم پہ تُربت ءِ روگ ءَ نیم راہ ءَ کپ ایت ، "پیدارک ءَ

زیارتے ھم ھست کہ زانگیننے ۔

- **پیدارگ :** (پِ ے ۔ دَارَگ) ھیِش دارگ
- **پیدائش :** (پِ ے ۔ دَاش) پیدائش ، پیداک بیگ ، کَتَگ ، تَپ ءُ بیت ، ماں باپار یادگر رنگے ءَ کَتَ اِنگیں زرّ ۔
- **پیدائشی :** (پِ ے ۔ دَا ۔ شِیْ) پیدائشی ، ھماکہ گوں پیداک بیگ ءَ مردم ءِ ھمراہ اِنت ، ھما سال کہ کسے ءِ پیداک بیگ ءَ گوں شیادی کنت اک : نبی عیسیٰ ءِ پیداک بیگ ءِ سال کہ میلادی یا عیسوی " گوش اَت ئے ۔ میلادی ۔
- **پیداور :** (پ ے ۔ دَا ۔ وَرْ) سُھرا ، زاھر ، ھماکہ چیر نہ اِنت ، ھماکہ گندگ بیت ۔
- **پیداوری :** (پ ے ۔ دَا ۔ وَ ۔ رِیْ) سُھرائی ، زاھری ۔
- **پیدگ :** (پِ یْ ۔ دَ ۔ دَگ) پُودگ : مزیں رِیش (چوکہ سُوم) ءِ تہ ءَ اسپیت ءُ سبز ءَ بیں یک بستگے کہ چہ ریم ءَ ترند تر اِنت بلے چوناھیگا ھم اِنت ، رِیش ءِ ترّگ ءَ رند زور ءِ پر دینت کہ اِے دَرکیت گْوَارِیش دش بیت دانکہ رِیش ءِ تہ ءَ اِنت رِیش وش نہ بیت ۔ دیم ءِ دراتکگیں کسان کسانیں زوراں ھم مان اِنت ۔ باز " زور " مستر بنت کہ چو " گونشان " ءَ اَنت کہ اِے ھر وھد زور ءِ دیگ ءُ پیدگ کشگ لوٹ اَنت ۔ بلے پیدءَ بند اَنت پرچکہ ایشی ءِ بُن درنیئیت دانکہ مہ بُرتے ءُ مہ کَش ئے ءُ ئے ۔
- **پیر :** (پ ے ۔ رْ) دِگری ۔ پرگ (فرق)

پیچکش

- **پیر :** (پ یْ ۔ رْ) مزن سِند ءُ باز سالیں مردم کہ چہ مزنی ءَ دیم ءُ سر ءِ میدا اسپیت بنت ، ذرچک ھم پیر بیت ھمے رنگ ءَ ھر ساھدار پیر بیت ۔ نیکراھی بُزرگیں مردم ۔ پیر کاہ : کُنبُر ، کاھے کہ اُشتر ئے وارت ۔
- **پیرّ :** (پ یْ رّ) بازل یا ھمے رنگیں چیزے ءِ ترند توار کنگ ۔ پیرّ کنگ : مُرگ ءِ بال کنگ ءَ آئی ءِ بازلانی توار ، کپتر پرّگ کنگ ۔
- **پیرار :** (پَ ے ۔ رَارْ) پیراری : چہ پار ءَ پیشگیں سال ءَ پیسر ءِ سال ۔
- **پیراری :** (پَ ے ۔ رَا رِیْ) پیرار ، پیراریگ : چہ پاریگیں سال ءَ پیسر ءِ سال ۔
- **پیراریگ :** (پَ ے ۔ رَا ۔ رِیْ گْ) بچار " پیراری "
- **پیرام :** (پ ے ۔ رَامْ) بلوچستان ءِ نشتگیں جدگال پشک ءَ گوش اَنت (بلکیں چہ پارسی ءِ پیراھن ءَ زاش زرتگ)
- **پیرّام :** (پ یْ رْ ۔ رَامْ) بچار " پیرّامپ "
- **پیرّامپ :** (پ یْ رْ ۔ رَام ۔ پْ) پیرّام : اِشکرانی ، اِشکرانکی ۔
- **پیرّامپ چُگلی :** (پ یْ رْ ۔ رَام ۔ پْ + چُ ۔ گَ ۔ لِ یْ) لیبے کہ پہ اِشکرانی سنگ مانترگ بیت ھرکسی کہ دیر تر بہ رَوت ۔
- **پیرانداد :** (پ یْ ۔ رَان ۔ دَادْ) بچار " پیرنداد "

- **پیرانسر** : (پ ی۔ رَان۔ سَ رْ) مزن سِند ، مزن سالیں مردم ، پیریں مردم
- **پیرانسری** : (پ ی۔ رَان۔ سَ۔ رِیْ) مزن سِندی ، مزن سالی ۔
- **پیرانی** : (پ ی۔ رَا۔ نِیْ) ھما کہ گوں پیراں شیادی کنت ۔ جنینی نامے
- **پیربگ** : (پ ی رْ۔ بُ گْ) گورءِ کرتءِ ھما زمین کہ چہ گورءِ گواتاں بُرزانت ، بُرزتریں گوَش ، نزیکیں زمیناں یا گواتاں "ایرابگ" گوش اَنت "ایرابگاں" کہ نیں آپ ھم گپت بلے "پیربگاں" دانکہ مزنیں ھارے نہ بیت آپ نہ گپت
- **پیرپتر** : (پ یِ رْ۔ پَ تْ۔ تَ رْ) پیرءِ نام ءِ مجلس کنگ ایشی ءَ گوش اَنت "پیرپترءِ کنگ" ءِ اے مجلس ءُ دیوان گیشتر پہ مالداریءُ زگریت ایشی ءِ چیرگیجاں "پتر" گوش اَنت ۔
- **پیربیٹ** : (پ ی رْ۔ بے ٹْ) ٹُنٹریں مردم کہ کارےءِ تمبُل نہ کنت ، سُست ، تمبَل ۔
- **پیرتاک** : (پ ی رْ۔ تَ اکْ) پیریں کاھءِ تاک ، ڈرچکءِ ھما تاک کہ پیربیت ءُ رَند ءَ کپ ایت ۔
- **پیرچینک** : (پ ی رْ۔ چِ ے نْ کْ) پُورچینک ، درمانگا ھے ۔
- **پیرداد** : (پ ی رْ۔ دَا دْ) پیرءِ داد ، پیرءِ داتگیں ، پیرءِ بخشاتگیں ۔ مردینی نامے ۔

پیرکاہ

- **پیردان** : (پ ی رْ۔ دَان) ھمودءَ کہ پیریں کاہ بازرُدایت بازبیت ، پیردزہ سرباز ءِ یک شھرے کہ چہ شھر درءَ جھل ءُ چپ ءِ جہی ھدءَ برزانت ۔
- **پیردز** : (پ ی رْ۔ دَزْ) پیردان ، ھمود ءَ کہ پیریں کاہ بازانت ۔
- **پیردل** : (پ ی رْ۔ دِلْ) ھما کہ آئی ءِ دل پیرانت بزاں ھوسناک نہ انت
- **پیرزال** : (پ یْ رْ۔ زَالْ) پیریں جنین ، ھما جنین کہ پیرانت ، سِندءِ مزن انت
- **پیرسر** : (پ ی رْ۔ سَ رْ) اسپیت سر ، ھما مردم کہ سرءِ میدے اسپیت اَنت ، مزن سِند ۔
- **پیرک** : (پ یْ۔ رُکْ) پتءِ ، یا کہ ماتءِ پت ، مزنیں پت ۔ مردینی نامے ۔
- **پیرک** : (پ ی۔ رَکْ) مردینی نامے ۔
- **پیرکار** : (پ ی رْ۔ کَارْ) ھما مردم کہ آئی ءِ ھمیل گوھنیں رھبندءِ رندگیرانت ۔ گُتہ کار ، تجربہ کار ۔
- **پیرکاہ** : (پ ی رْ۔ کَاہْ) زانتگیں کاھے کہ سولءِ مزن بیت اُشترءِ شَروارت (بجارُت)
- **پیرگل** : (پ ی رْ گُ لْ) پیریں کاہءِ پُل ۔ مردینی نامے ۔

- **پیرمُراد** : (پ ی رْ۔ مُ رَادْ) پیرکہ چہ آئی ءَ مرادلوٹگ بیت۔ کوہ مراد: تربت ءِ نزیک ءَ ذِگریانی مستریں زیارت۔
- **پیرمرد** : (پ ی رْ۔ مَ رْدْ) ھامردین کہ پیرانت، سندءِ مزن اِنت، ھاکہ چہ مزن سِندی ءَ میدءِ اسپیت اَنت۔
- **پیرنداد** : (پ ی۔ رَنْ۔ دَادْ) پیرانی داتگیں۔ مردینی نامے۔
- **پیرو** : (پ ی۔ رُوْ) مردینی نامے۔
- **پیروز** : (پ ے۔ رُوزْ) باج بَرْ، باج بروک، مردینی نامے، بلوچی دپتراں "پیروزگلو" بازنامتگیں زھم جنے۔
- **پیروزان** : (پ ے۔ رُو۔ زَانْ) جنینی نامے (بلکیں ھم اِے "پیروزہ" اِنت)
- **پیروشاہ** : (پ ے۔ رُو۔ شَاہْ) مردینی نامے، بلوچی کوھنیں دپترانی سرادشتاتیں مردے کہ پہ "مڑایانی پیروشاہ" ءَ نامگ بیت۔
- **پیروزاباد** : (پ ے۔ رُوزْ۔ آبَادْ) سرباز ءِ کورءَ چہ راسکءَ بُرز شھرے۔
- **پیروزہ** : (پ ے۔ رُو۔ زَہْ) سبز، نیل ءُ سبز رنگیں سنگے کہ مُندریکاں ءُ ملوھاں سے گن انت۔
- **پیروزھی** : (پ ے۔ رُو۔ زَ۔ ھِیْ) پیروزہ ءِ رنگ۔

پیبڑدہ

- **پیروزئی** : (پ ی۔ رُو۔ زَ۔ ئِیْ) پیروءِ جُک ءُ نماسگ۔
- **پیرّوک** : (پ ی رْ۔ رُوکْ) تُتوک، مُرگے کہ کبجرءِ رنگ ءَ اِنت بلے کسترانت کم بال کنت گیشتر پداں روت رنگءَ کہ رس سے ئی بال کنت۔
- **پَیری** : (پَ ے۔ رِیْ) چہ زنکءَ پیسرہ روچ، پریری۔
- **پیری** : (پ ی۔ رِیْ) مزن سِندی، مزن سالی۔ مردینی نامے۔
- **پیبڑ** : (پ ے ڑْ) چہ "پیبڑگ" ءَ پرمانگال بزاں "پہ پیبڑ"
- **پیبڑاپ** : (پ ے ڑْ۔ آپْ) نمب، شپ نمب، شبنم
- **پیبڑگ** : (پ ے۔ ڑَگْ) جیڑگ، جیڑہ کنگ، اَڑگ، اَڑ کنگ۔
- **پیبڑار** : (پ ی ڑْ۔ ڑَارْ) آپیں چیزے ءِ چہ بارگیں ٹنگے ءَ پہ تُرندی درآیگ یاکہ چہ مزنیں ٹنگے ءَ بلے انچیں رنگے ءَ آئی ءَ چہ پُشت ءَ زورے پرءِ بیت۔ پیبڑار بندگ: گوں پیبڑارءَ درآیگ۔ "پیبڑار" مزن بیت "گُرّاء" ءَ نگار بیت۔
- **پیبڑدَہ** : (پ ے ڑْ۔ دَہْ) پیشدہ: دَماس، پستول (بچار جُت)

- **پیشڑڈاہ :** (پ ے ژ۔ ڈا ہ) پیش ڈاہ : چہ کارے ءُ بیگ ءَ پیسر کسے ءَ سھیگ ءُ سرھال کنگ ۔ چہ ڈاہ ءَ پیسر کسے ءَ ڈاہ دیگ ءُ سرھال کنگ ۔
- **پیشڑراہ :** (پ ے ژ۔ را ہ) پیش راہ : راہ ءُ پنگیجی نشان، نشانی ۔
- **پیشڑرِد :** (پ ے ژ۔ رِ د) پیشرِد : چہ رِد ءَ پیشتریں، دیمی رِد، ماں لچّاں ھاگال کہ آیانی گُڈی یک دو یا گیشتر آب ھمتواریں بیت (تازی : قافیہ)
- **پیشڑکارچ :** (پ ے ژ۔ ک ا رچ) بچار "پیشکارچ" ۔
- **پیشڑگاہ :** (پ ے ژ۔ گا ہ) پیش گاہ، لوگ ءِ دیم ءُ سرا تچیں زمین، لوگ ءُ کمپان یا پل ءِ سرا تچیں زمین ۔
- **پیشڑگوش :** (پ ے ژ۔ گ وْ ش) کسے ءَ چہ سرجمیں گپتے ءِ جنگ ءَ پیسر پہ گوشاں جنگ ءِ ھاترءَ یا زانتکار کنگ ءِ ھاترءَ ھے گپ ءِ بارہ ءَ سرھال کنگ، پیش گوش ۔ چہ کارے ءُ بیگ ءَ پیسر آئی ءِ بارہ ءَ گوشگ ءُ ھال دیگ یا زانگ ءُ دگرے ءَ گوشگ
- **پیشڑگہ :** (پ ے ژ۔ گ ہ) پیشڑگاہ، پیش گاہ ۔
- **پیشڑناہ :** (پ ے ژ۔ نا ہ) پیش ناہ : ھما لچ کہ ھامین ءَ چہ دُرستاں پیسر ناہ بیت ۔
- **پیسا :** (پ ے ۔ ا) پیسہ پیسو۔ سرکاری زرانی کستریں ءُ کمتریں بھا ءِ دانگ ۔
- **پیسر :** (پ ے س ر) اول سر، پیش تر، ساری، مچگیج، دیم تر، دیم ءَ ۔
- **پیسک :** (پ ی س ک) "پیسکگ" ءِ توار ۔
- **پیسکان :** (پ ی س ک ا ن) پیسک پیسک کناں، پیسک پیسک ءِ توار ءَ درکناں۔ "پیسکان ءُ پیسکان بیگ" ۔
- **پیسکک :** (پ ی س ک ک) کسانیں "پیسک" بزاں "پیسکگ" ءِ نزوریں توار، پیسکل ۔
- **پیسکگ :** (پ ی س ک گ) کسان ءُ بارگیں توار، چہ درد ءُ تورشت ءَ سنگیں نزوریں بارگیں توار، گُٹ روگ ءَ رند توار ءِ بیہ جوانی ءَ درنیایگ ءُ بارگ بیگ یا کسک کم دد آیگ، مُشک ءِ توار
- **پیسکل :** (پ ی س ک ل) پیسکگ، نزوریں پیسکگ ءِ توار ۔
- **پیسل :** (پ ے س ل) تازی نامے کہ بلوچانی تہ ءَ باز برءَ زیر اَنت ءُ ، ایشی ءِ بزانت "سلاہ، تران، پیسلات" انت. چہ مشکت ءِ سُلتاناں یکّے ءِ نام قابوس بن سعید بن تیمور بن فیصل بوتگ ۔ ھمے رنگ ءَ اوّلی جھانگیریں جنگ ءَ رند کہ اراک (عراق) ءِ نوکیں بادشاھی بے جوڑ کنگ بوت گڑا برتگیاں "شریف مکہ حسین" ءِ بچ فیصل آئی ءِ بادشاہ گُرت ھمے فیصل ءِ نماسگ ءِ نام ہم فیصل بن غازی اَت کہ عبدالکریم قاسم ءِ دستءَ ۱۹۶۳ء ءَ کُشگ بوت ۔ دگہ سعودی عرب ءِ بادشاہ عبدالعزیز بن سعود ءِ یک بچّے ءِ نام ہم فیصل اَت کہ ایشی ءَ وتی براتھ سعود بن عبدالعزیز چہ بادشاھی ءَ ایر گیتگ ءُ وت بادشاہ بوت ۔ (تازی : فیصل)
- **پیسلات :** (پ ے س ل ا ت) یک اڈے یا کہ دگہ انچیں گپ ءُ کارے آئی ءِ بارہ ءَ مردم ھمدل نہ اَنت ءُ یا کہ ھرکس وتی دل ءِ لوٹ اُگّین ءَ دگرے ءَ منتیگ لوٹ اَنت میانجی ءِ رنگ ءَ پہ بے ریائی سلاہ کنگ (تازی : فیصلہ)
- **پیسلہ :** (پ ے س ل ہ) بچار "پیسلات"

- **پیسو** : (پ ے ۔ س ۆ) بچار "پیسا"۔
- **پیسہ** : (پ ے ۔ س ہ) بچار "پیسا"
- **پیش** : (پ ے ش) دیم، گوستگیں، پیسر، اول، ئُ ۔ پیش کپگ، پیش بیگ
- **پیش** : (پ ی ش) دازیں پیش بزاں دازۂ ناک، مچ یا دگہ مچ رنگیں ڈرچکانی تاک کہ چہ ایشاں "ناگلیں، مچ، شیتان مچ پوپل ؤ کیرہ" زانگیں انت ۔ سک سُبک ۔ ہالانیگ کرگاگورنہ انت بزاں سُبچ ئے سک لستہ ؤ سیتگ ۔ بتل : "آ اڈ کہ دو نال پیش انت آئی ءَ سوبچ ءُ وت ءَ گیشیں"
- **پیشاپ** : (پ ے ۔ شاپ) آبدست، مِتّ ۔
- **پیشال** : (پ ی ش ۔ شال) بلوچستان ءَ جاگہے ءِ نام انت، کورے ءِ ہم نام انت، ہمودءَ یک زیارتے ہم است کہ پہ "پیشال ءِ زیارت" ءِ نام ءَ زانگ بیت ۔ دازدز : بزاں ہمودءَ کہ دازیں پیش باز بیت ۔
- **پیشال** : (پ ے ش ال) پیش حال؛ سرحال، ہما حال کہ چہ سرجمیں حال ءِ پیسرءَ پہ مردماں سربیت ۔
- **پیش انج** : (پ ے ش + انج) پیشنج : بوجیگ ءِ انج ءِ ہما بھر کہ یکے سرگوں ءِ بین ءَ بستگ ءُ دوی سرءِ ماں دورءِ وراگاہ ءِ ماں کش اِتگ ءُ یک دگرءَ کنتی یے ءَ مان کش اِتگ ۔
- **پیشانی** : (پ ے ۔ شانی) انچگ، ھنیشگ، دیم ءِ ہما بھر کہ چہ برواناں سرپڑی یئگ ءَ بیچ بیت ءُ دانکہ سرءِ میداں رس ایت کش ءَ ھر دوئیں ھُشاں آئی ءِ ھد انت ۔ ھر چیزے ءِ دیم ءِ برز ءِ بھر تا کدیم ءِ سرءِ بھر کہ سرگال نبیگ بیت ۔
- **پیشاھت** : (پ ے ش ۔ اھت) بچار "بیشتنگ"۔
- **پیشبر** : (پ ے ش ۔ ب ر) پہ یک چیزے ءِ برگ ءُ چہ یکے ءَ گیشتر مردم دلمانگ ءِ بنت بلے یکے پیش کپ ایت ءُ بارت ئے، پیشبر کنگ : چہ ھر کس ءَ پیسر برگ ۔ ھما ڈرچک کہ چہ وتی ھمدروریں ڈرچکاں پیسر بر کنت ۔
- **پیشبر** : (پ ی ش ۔ ب ر) دازیں پیش بروک ۔ ھما مردم کہ پیش برایت ءُ بہا کنت پہ روزگارءَ، ھما داس کہ گوں آئی ءَ پیش بر اھت ۔ انچائیں مردم ۔
- **پیشبرد** : (پ ے ش ۔ ب ر د) پیسرءَ برتگیں، چہ آدگراں پیسرءَ برتگیں چیزے پیشبر گرتگیں
- **پیشبند** : (پ ے ش ۔ بند) چہ کارے ءِ کنگ ءَ پیسر آئی ءِ بارہ ءَ چیزے کنگ یا کہ یک گارے ءِ سرءُ کپگ ءَ پیسر پہ آئی ءِ دیمپانی ءَ چیزے کنگ، پیش بندی ۔ ھما چیز کہ دگہ چیزے ءِ دیم ءَ پہ نواں کنگ ءَ بندگ بیت ۔
- **پیشبند** : (پ ی ش ۔ بند) ھما ناہ کہ دازیں پیش ءِ یکت بُنے ءِ "تاکانی تہ ءَ بستگ ۔
- **پیشبندگ** : (پ ے ش ۔ بندگ) پیش بندی کنگ، پیش بند کنگ۔
- **پیشبندی** : (پ ے ش ۔ بندی) پیشبندگ، پیش بند کنگ ءِ کار، پیش بندی کنگ ۔
- **پیش بیگ** : (پ ے ش ۔ ب یگ) کسے ءِ دیم ءَ پہ کستری روگ یا کہ پہ میار باری یا کہ پہ زنگ ءِ جنگ ءَ ۔
- **پیشپچ** : (پ ی ش ۔ پ چ) دازیں پیش ءِ گنڈہ ءِ تہ ءَ گراستگیں شیر کہ گیشتر کرٹ بیت، کُٹ، مُھلگ، بشنگ ۔
- **پیشتران** : (پ ے ش ۔ ت ران) پیش تران، ھما مردم کہ چہ دزستاں پیسر گپ جنت یا کہ ھما مردم کہ چہ دزستاں پیسر حل ءُ تران کنت

- **پیشتک** : (پ ے ۔ شَ تَ کَ) یک کارے کہ مردے پہ دیم ءَ بئیت کہ سرجم بیگ ءَ رند "سرکیت" بیت
- **پیشتُل** : (پ ی شْ ۔ تُ لْ) ساپ ءُ لَستہ ءُ ڈولدار ءُ بُراھدار ۔ پیش ءُ گُرگ ءُ نازُرک ءُ ھجگیں بھر کہ آئی ءَ تاک سکّ نازُرک ءُ ڈولدار انت، پیشتُل ۔
- **پیشتیر** : (پ ے شْ تِ یْ رْ) دو مردم پہ یک ءُ دگر ءُ کُشگ ءَ پاد کاینت بلے ھما کہ آئی ءَ تیر پیسر ءَ بارت ءُ دومی ءَ لگ ایت گُوش انت "پیشتیر ءِ کُت" ۔ پیشتیر کنگ : وتی تیر ءَ چہ دژمن ءَ پیسر جنگ کہ آئی ءَ پدءَ جنگ ءِ سوب نہ رس ایت ۔
- **پیشجار** : (پ ے شْ ۔ جَا رْ) جارے ءُ پڑینگ ءُ پیش کپگ یا کہ چہ جار ءُ کپگ ءَ پیسر کسے ءَ آئی ءِ بارہ ءَ ھال دیگ ۔
- **پیشجنگ** : (پ ے شْ ۔ جَ نْ گْ) جنگ ءِ وھد ءَ پیش کپگ یا پیش دست بیگ یا کہ جنگ ءِ جنگیں بھر کہ لوٹ ءُ بنگیج بیت ۔
- **پیشچار** : (پ ے شْ ۔ چَا رْ) دو مردم کہ پہ یک ءُ دگر ءِ جنگ ءِ رند ءَ بہ بنت ھر یکے لوٹ ایت کہ دومی ءَ ھر جاگہ گِندگ ءُ ترس انت پیسر بگند ایت یا کہ "پیش چار" بکنت ۔ گُوش انت "مراد ءِ شیھک "پیش چار" کُرت گُشت" ۔ پیشچار کنگ : کسے ءَ پیسر ءَ گندگ ۔ پیشچار بیگ : پیسر ءَ گندگ بیگ ۔ پیشچاری : پیسر ءَ چارگ ءِ کار ۔ اے کار انگوش کہ گُوشگ بیت ۔ لوگ ءُ دو ءُ دژمنکار ءِ منیاگی ءَ بیت ۔
- **پیشدارگ** : (پ ے شْ ۔ دَا رَ گْ) گِند ءُ انگوش کنگ کہ کسے بچار ایت ، چیزے ءَ انگوش کنگ کہ بچار ایت ۔ پہ کِنگ کسے "گُوشگ" من ترا پیش داراں ، بزاں ترا تاواں ءُ بیرانی ءِ دیاں ، تئی کار ءَ حراب کناں ۔
- **پیش دَز** : (پ ے شْ ۔ دَ زْ) لوگ ءُ کس ءِ دروازگ ءِ دُنی بھر کہ شھر بند نہ انت ۔
- **پیش در** : (پ ی شْ ۔ دَ رْ) پیشال ، دازدر ، دازدان : ھما شان یا کور ءِ کرّ یا تہ کہ اود ءَ دازیں پیش ءِ جنگل انت ۔ داز ءِ جنگل ۔ شان ۔
- **پیش دَڑ** : (پ ے شْ ۔ دَ ڑْ) پہ مال چارینگی یا بُزگی بندرے کہ آئی ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ ۔ ۔ ۔ پہ چک کرتگیں دیوال نگیں ، بندرے کہ چو شھر بند ءَ انت ۔
- **پیش دست** : (پ ے شْ ۔ دَ سْ تْ) مان کارے ءِ کنگ ءَ چہ دومی ھمکاریں مردم ءَ پیسر کار ءِ دست جنگ پہ جنگ ءُ چپ ءَ دومی مردم ءَ پیسر جنگ ۔ پیش دست بیگ ، پیش دستی کنگ
- **پیشدہ** : (پ ے شْ ۔ دَ ہْ) بچار "پیشرَدَہ" ۔
- **پیشدرے** : (پ ے شْ ۔ دَ رے) چہ ھرکس ءَ پیسر دلوک ، انگوش کہ پہ کسے ءِ کُمک ءَ اگاں چیزے مردم حم بیت چہ ایشاں ھرکس پیسر ءَ زرّ دنت بزاں آ "پیشدرے" بوت ۔ بازجاگہ ءَ ایشی ءَ "پیشردہ" ءِ بزانت ءَ ھم کار مرزکن انت ۔
- **پیشڈاہ** : (پ ے شْ ڈَا ہْ) بچار "پیشرڈاہ" ۔
- **پیشرِد** : (پ ے شْ ۔ رِ دْ) پیشرِد : چہ رد ءَ پیشتریں ، دیمی رد ۔ مان تچاں ھما گال کہ دومی بند ءِ یا کہ ھر یک بندے ءِ گُڈسر ءَ بیت گیشانی یک یا دو یا گیشتر گال ھمتواریں انت ۔ لھتیں ءِ رند ءَ پد ءَ رد کیت بلے اے رد ءِ گال مقتہ نہ بیت انگوش کہ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ پیشرد ۔ گُشتیں ۔ ۔ ۔ دلوں زبان مکتیں ۔ اے دومی بزاں "تران" ءِ "زبان" پیشرد ۔ ۔ ۔ ۔ رد انت ۔

- **پیشراہ :** (پ ے شْ ۔ رَا ہْ) پیشراہ : نشانی ۔ بتل : میدئے نی اسپیت ءُ سیاہ اَنت ریشں ئے لڈّگ ءِ پیشراہ اَنت "۔ ھما نگیجی راہ کہ ترا بارت ءُ مزن راہ ءَ سرکنت پہ منزلے ءَ رسین ایت ۔
- **پیشزا :** (پ ے شْ ۔ زَا) چہ وھدءُ موسم ءَ پیسر زایگ ۔ دلوت یا اولاکے کہ مَن اِتگیں زنک ءُ زاتن ءِ موسم ءَ چہ پیسر بزا ایت
- **پیشزاہ :** (پ ے شْ ۔ زَا ہْ) دو مردم کہ دپ جنگی کن اَنت چہ ایشاں ھریکے کہ پیسرءَ دومی ءَ "زاہ" دَنت گُوش اَنت " پلانی پیشزاہ بوتگ " بزاں آئی ءَ پیسرءَ زاہ داتگ ۔
- **پیش سلام :** (پ ے شْ ۔ سَ لَامْ) ھما مردم کہ دومی ءَ پیسرءَ ڈرھبات گُوش ایت یا سلام دَنت ۔ پیش سلام بیگ : کسے ءَ پیش کپگ ءُ سلام دیگ ۔
- **پیش سلامی :** (پ ے شْ ۔ سَلَامِیْ) ھما کہ گوں " پیش سلام " ءَ شیادی کنت ۔ پیش سلامی بیگ : پیش سلام بیگ ۔ ھما سوگات ءُ ٹیکی کہ چہ کسے ءِ وشاتک ءَ روگ ءَ پیش پہ آئی ءَ دیم دیگ بنت ءُ رندءَ آئی ءِ وشاتک ءَ رولنت ، ھر چیزے (ازیادگہ انچیں چیز) چہ وت ءِ مستریں مردمے ءَ پہ آریپ ھمے رنگ ءَ چہ وشاتک ءَ پیسر دیگ بیت ۔
- **پیشُک :** (پ ی شْ ۔ شُ کْ) کسانیں پیش ، پیش ءِ کسانیں ٹکرے ، وانگ ءِ لٹّگ بزاں ھما کسانیں کٹیں ذاجین ءُ بارگیں پیش ءِ ٹکر کہ کسانیں گونڈو ٹیں نودربراں دینت کہ وانگ ءِ وھدءَ آ بانی سرءَ ایرئے کن اَنت کہ آھاں بوان ایت (پارسی : چوب الف) شکّیں بارگیں مردم ءَ گُوش اَنت ۔ مردیں نامے ۔ پیشُک ءِ مات : لیبے ۔
- **پیشکار :** (پ ے شْ ۔ کَا رْ) ھما مردم کہ کسے ءِ دست ءُ دپ ءِ کارکنوک اِنت ۔ بزاں چلوپکار ، دستبوج ، لوگی نیرءُ ھزمتکار ۔ ھما مردم کہ چہ ھرکس ءَ پیسروتی کارے کنگ ءَ کنت ئے ۔
- **پیشکان :** (پ ی شْ ۔ کَا نْ) گوآدر ءِ رو برکت ءَ ءُ گنز ءِ رود ءِ آئی نیمگ ءَ بندے کہ وھداں اِدءَ دازیں پیش بوتگ ۔ ایشی ءِ نام پیش ءُ بازاِنت بزاں باز پیش بلے دازورے نزانت ۔ ھرجاگہ کہ گیں باز دازیت آئی ءِ نام ءُ بازبرءَ ھمے رنگ ءَ پرکن اَنت ۔
- **پیشکارچ :** (پ ے شْ ۔ کَا رْچْ) ھرام ، ھما پس یا ڈگھلاریں دلوت کہ ناذراھی ءُ سبب ءَ بی ھیاتی ءَ چہ کارچ ءِ آرگ ءَ پیسرءِ مرایت ۔ شکار باز برءَ ھم گوں تیرءِ مرایت ءُ کارچ ءَ نہ رس ایت ۔
- **پیشکانڈ :** (پ ی شْ ۔ کَ ا نْ ۔ ڈْ) پیشکونڈ : پیشکانڈگ ءِ بیدءُ نشان ۔ پیشکونڈگ ءِ رندءُ پد ۔
- **پیشکانڈگ :** (پ ی شْ ۔ کَ ا نْ ۔ ڈَ گْ) پیشکونڈگ : گکڑءِ گوں وتی یا دانی نگنّاں زمین ءِ کوشگ کہ گرم ءُ دانُ مانے دربگیج ایت ءُ بوارت ۔ پس یا کہ آسک یا کہ انچیں سھدار ءِ گوں وتی شرمیاں زمین ءَ کنزگ کہ پہ وپسگ ءِ جاگہ ءَ انجوش کنت ۔ مردم ءِ پہ چیزے ءِ شوھازءَ چیزاں اِنگو آنگو کنگ ءُ پت ءُ پول کنگ ۔
- **پیشکانگ :** (پ ے شْ ۔ کَ ا ۔ نَ گْ) چہ بوجیگ ءِ استو ءِ تھتگانی ایرکنگ ءَ پیسر پہ تھتگانی دارگ ءُ ھاترءَ کانگ ابرکن اَنت چہ ایشاں تے مزنیں کانگ اَنت ۔ یکے ھمے کانگ اِنت کہ بوجیگ ءِ گور ءُ نیمگ ءَ اِنت ایشی ءَ "پیشکانگ" گُوش اَنت ۔ دومی بدی کانگ اِنت کہ گانزانی کانگ اِنت ءُ سیمی دور ءِ کانگ اِنت کہ مزنیں دور ءِ شرین گوں ھمیشءَ تکراِنت ۔

- **پیش کپگ** : (پ ےَ شْ ۔ کَ ۔ پَ گْ) کارے ءِ کنگ ءُ ۔ بزاں کارءَ بیسرءَ دست جنگ ۔ پہ راہ ءِ روگ ءُ بزاں پیسرءَ راہ گرگ ءُ روگ کہ ھمراہ رندءَ سرگراِنت ۔
- **پیش کشّ** : (پ ےَ شْ ۔ کَ شّ) مزنیں مردمے ءِ چیزے پہ آدرپی پیش کنگ ءُ دیگ ۔
- **پیشْ کشّ** : (پ ئی شْ ۔ کَ شّ) دازیں پیش ءِ کشّوک ۔ بزاں اُشترے کہ پہ پیش ءِ بارکشّی ءِ کارمرز بیت ، یا کہ مردمے کہ پہ تَڈ پیشْ کشّ ایت ۔
- **پیشکونڈ** : (پ ئی شْ ۔ کَ وْ نْ ڈْ) بچار "پیشکانڈ" ۔
- **پیشکونڈگ** : (پ ی شْ ۔ کَ وْ نْ ڈْ گْ) بچار "پیشکانڈگ"
- **پیشگاہ** : (پ ےَ شْ ۔ گاہ) بچار "پیژگاہ"
- **پیشگال** : (پ ےَ شْ ۔ گَ الْ) چہ بُندریں گپّاں پیسرآیانی بارہ ءِ کتگیں گپ جنگ ۔ وانگیانی مُنگیجی ءِ ایشانی چندءِ بارہ ءِ جتگیں گپ کہ ایشانی رندءِ وانگی ءِ جند مُنگیج بیت
- **پیشگپّ** : (پ ےَ شْ ۔ گَ پّ) ھاگپ کہ بیسرءَ جنگ بیت ۔ یا کہ ھامردم کہ چہ دومی ءَ پیسر گپ جنت ۔
- **پیشگند** : (پ ےَ شْ ۔ گَ نْ دْ) بیسرءَ گندگ ءِ کار چوکہ: "پیش چار" ءَ دو مردم پہ دژمنی یک ءُ دگرے ءِ رندءَ پہ بیرانی ءَ بہ کپ انت ۔ ھرکَسے کہ دومی ءَ بیسرءَ گند ایت بزاں آئی ءِ پیشگندگت ۔
- **پیشگوات** : (پ ےَ شْ ۔ گُ وَ اتْ) ھاگوات کہ چہ دیمی نیمگ ءَ بئیت ۔
- **پیشگواش** : (پ ےَ شْ ۔ گُ وَ اشْ) گور ءِ کترءَ کشگی زمینانی نُھیں تریں ٹُھر بزاں دیگواش ۔
- **پیشگوش** : (پ ےَ شْ ۔ گُ وْ شْ) مردمے ءَ پہ کسے ءِ کلوھے گوش ءَ بیت یا کہ دگہ گپّے ءِ سرکنگ ءَ پہ آئی ءَ بروتے بلے دگہ مردمے بیش چہ ایشی ءَ بروت ءُ آ مردم ءَ سرھال بہ کنت گوش انت: "پلانی ءَ پیشگوش کرتگ"
- **پیشگہ** : (پ ےَ شْ ۔ گَ ہْ) بچار "پیشگاہ" ۔
- **پیش ماد** : (پ ےَ شْ ۔ مَ ادْ) بچار "سرماد"
- **پیش مرد** : (پ ےَ شْ ۔ مَ رْ دْ) بوجیگ ءِ تہ ءَ ھامردم کہ بوجیگ ءِ دیم ءِ کارانی کارءَ مستر انت کہ چہ جانشواں مستر ءُ چہ سرنگ ءَ کستر انت ۔ پیژمرد ۔
- **پیش مُھر** : (پ ےَ شْ ۔ مُ ھْ رْ) پیژمُھر : دیم ءِ مُھر بزاں جوانیں سر ، جوانیں مردم ، کُلّے یا کُٹّے یا دیوانے ءِ پیش مُھر بزاں جوان تریں مردم ، شرتریں مردم ، کماشیں مردم ، پیشوک ۔
- **پیشّن** : (پ ئی شّ نْ) بلوچستان ءِ چہ پاکستان ءَ ھلمند ءِ رود ابرشت ءِ شہرے ءِ نام انت ۔
- **پیش ناہ** : (پ ےَ شْ ۔ نَ اہْ) پیژناہ : مُچّے کہ ھامین ءَ چہ درستاں بیسرناہ بیت ، ھرچ مُچّے کہ ھامین ءِ چہ درستاں بیسرناہ بیت ، ھامین ءِ مُنگیج ءِ ناہ ۔
- **پیش نند** : (پ ےَ شْ ۔ نَ نْ دْ) بیسرءَ نندوک یا کہ دیم ءَ نندوک ۔
- **پیشتو** : (پ ی شْ ۔ تُ وْ) چناک ، ھدائی پیشتو : کسانیں کرمکے کہ اسپیت ءُ تربناک انت ۔ لوگاں بیت ، گُداں جنت

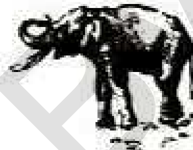
ڈنگ کنت۔ پیشّی یا پوشّی بُزّکانی زبان ءَ آبدست کہ ایشی ءَ پشّ "هم گوش انت۔

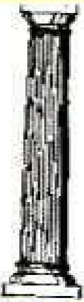
- **پیشواز** : (پ ے شْ۔ وَازْ) دیم ءَ روْک، مردے کہ چہ ڈنّ ءَ کیت دگہ مردم آئی ءِ دیم ءَ روانت پہ همراد ءِ بنت ءُ لوگ ءَ کارانت همے دیم ءَ روْکان "پیشواز" گوش انت۔
- **پیشوازی** : (پ ے شْ۔ وَازِی) چہ ڈنّ ءَ آیوکیں مردم ءِ دیم ءَ روگ ءُ همراهی ءَ کس ءَ آرگ ءِ کار، پیشوازی کنوک۔
- **پیشوان** : (پ ے شْ۔ وَانْ) هما مردم کہ پیسر ءَ چیزے وان ایت ءُ دگہ مردم آئی ءِ رند ءَ وان انت۔
- **پیشوک** : (پ ے ۔ شوْکْ) سروک، سرین مردم، راهدربر
- **پیش هال** : (پ ے شْ۔ هَالْ) پہ کسے ءِ هال دیگ ءَ چہ یک مردمے ءَ دومی مردم پیسر روت ءُ هال دنت گوش انت "پیش هال" گرت انت همے هال ءِ جند هم چو سرهال "ءَ انت گُبدرءِ سرجمیں هال رند ءَ دیگ بنت۔
- **پیشی** : (پ ے ۔ شْ ی) هماگوں پیش ءِ شیادی کنت۔ بزاں پیسری گوشگیں، پہ شرء ءُ شکایت ءَ پیش بیگ، اڑء جیڑہ ءِ سبب ءَ جرگہ ءِ دیوان ءَ پیش بیگ۔
- **پیشّی**(۱) : (پ ی شْ۔ شْ ی) هماگوں پیشّ ءِ شیادی کنت، چہ پیشّ ءَ جوڑ بوتگیں۔
- **پیشّی**(۲) : (پ ی شْ۔ شْ ی) پُوشّی، پشّی۔ پُشّی : همے چار پادیں لوگی ڈنگ کہ ایشی ءِ نر ءَ گُربگ "گوش انت۔ باز مردم گربگ ءَ "بگور" هم گوش ایت۔ بلے "بگور" کوهی ءُ جنگلی انت۔ پہ مشک ءِ گرگ ءَ زانگ بیت۔ رنگ ءُ ڈول ءَ چو مزاد ءَ انت۔ اے پہ بھشوک ءَ سک هدوناک ءُ واهگی انت۔ یک کسانیں ماهیگے ءِ نام انت ءُ پد ءَ همے رنگیں یک مرغیں پاگاتے ءِ نام هم پیشّی انت
- **پیشیم** : (پ ے ۔ شْ ی م) رد چ ءِ نیم ءِ بهر بزاں نیم رد چ۔
- **پیک** : (پ ے ۔ یَکْ) بچار "پیگ"
- **پیگ** : (پ ی ۔ یَگْ) پیگ، پیک : هماگوں کارے ءَ گرد نہ انت۔ گوں کارے ءَ گلائش نہ انت۔ گوں کارے ءَ دست گرگ نہ انت۔ پیگ بیگ : کارے ءِ هلاس کنگ ءَ اگوش نندگ۔ "دست ءَ پیگ کن ءُ مني پشک ءَ بدوچ" بزاں اتوں کہ هر کارے ءَ گلائش ئے اے کار ءَ کہ کُتّگیں ئے گوں منی پشک ءِ بدوچ۔ وتی کاراں یلہ کن ءُ پیگ کن کہ من گوں تو کارے هست۔
- **پیکّ** : (پ ی کْ) شرنا ءِ سر ءِ هما دوتاگوک ءُ دپ ءَ کنگ بیت کہ گوں هُپ کنگ ءِ توار کنت۔ بچار "ت" آکدیم 279
- **پیکّی** : (پ ی کْ ی) هماگوں پیکّ ءِ شیادی کنت۔ هما چیز کہ چاٹی ءَ شرنا ءِ پیکّ ءِ جوڑ کنگ بیت۔
- **پیگ** : (پَ ۔ یَگْ) دوست بیگ، لوٹگ۔ "من ءَ اے چیز نہ پیت" بزاں دوست نہ بیت، نہ لوٹاں ئے۔
- **پیگ** : (پ ی گْ) بچار "پیگ"۔
- **پیگّ** : (پ ی گْ) هما اسپیتیں چربی کہ پُروری ءِ گوشت ءِ سر ءَ بند ایت۔ ایشی ءَ آپ کن انت چو کہ روگن ءَ کار مرز بیت۔ ایشی ءِ روگن کنگ ءَ "پیگ ءَ گنگ" گوش انت۔ بتل : دُز ءَ ءِ ات هر شپ پیگ ءَ کنت دپ کش ونپت شد ءَ گُشت گوش انت پیگا ءَ گنگ۔
- **پینگ** : (پ ی ۔ نگْ) چہ ناڈراهی ءَ مردم یادگر ساهدارے ءِ یک اندامے ءِ چوق چندیں کند ءَ کشتر بیگ۔

انچوش کہ : چَم ءِ پیتگ ، بزاں ٹیلگ ءِ پیتگ ، کہ ناڈراھی ءَ چَم ءِ ٹیلگ کسترپیان بیت و انگور بیت ، دست ءُ پاد ھم پُچی اَنت " زندی ءِ رُوگ ءُ لھگ ءُ بارگ بیگ ۔ شُمپگ ۔

- **پیسَگ** : (پ ی س ۔ س گ) کُھنگ ، پون بیگ ، کُھنگ ءُ بدیں بو کنگ ، گندگ ، گند کنگ یا بیگ ۔ "پینگ" ھم گُوش اَنت ، مین ءُ لیگار بیگ
- **پیگام** : (پ ے ۔ گ اَم) کلوہ ، دَروت ، سرزُبانی دیم داتگیں گپ (پارسی : پیغام)
- **پیگور** : (پ ے ۔ گ وڑ) تَرَن ، شِگان ۔
- **پیل** : (پ ی ل) سکیں مزنیں جناورے کہ پوز ءُ دراج ءُ داتکیں ءَ رس ایت ۔ ایشی ءِ نیش سک مزن بنت ۔ چہ اے دنتاناں بازیں چیز جوڑ کنگ بیت ۔ (بچار : پ
- **پیلا** : (پ ی ۔ لا) بچار "پیلو"
- **پیلبان** : (پ ی ل بَان) بچار "پیلبان"

پیک

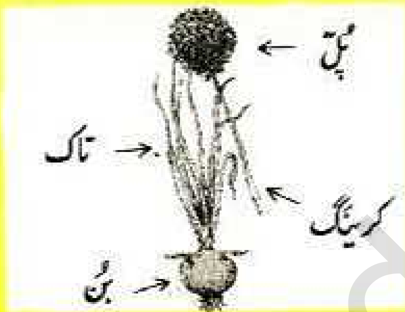

پیل

پیلپا

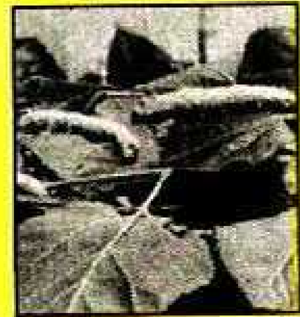
- **پیلپا** : (پ ی ل ۔ پا) بَگل ءُ ھشت یا چہ سنگ ءَ جوڑ کرتگیں زندیں تَمت ۔ مِیک ، (بچار نت ناڈراھی یے کہ پاداں گُوات دنت ۔
- **پیلپان** : (پ ی ل ۔ پان) ھما مردم کہ پیل ءِ ساربان اِنت ، بَتَل : "پیلاں ءَ بدار اَنت پیلپان ۔ مستیں لیڑوان ءَ ساربان"؟
- **پیلپائی** : (پ ی ل ۔ پائی) پیلپائی لوگ : ھما لوگ کہ آئی ءِ مِنگانی بدل "پیلپا" اَنت ، پیلپائی میانجی ءَ گرزبتگ ءُ گرز ءِ بَگل دو نتگ اَنت ۔ باز مردم گل ءِ بدل ءَ تگرداں پوش اَنت ۔ اِسے لوگ ءِ سرءَ یا کہ پہ گل دون اَنت یا کہ گل ءَ تگرد ے کہ یا نت ۔
- **پیلُشگ** : (پ ی ل ۔ ل شِ گ) انچوش شُکّگ کہ پوست ءِ سرتُرءِ میدءَ بہ شُچ اَنت ءُ پوست ءِ جند ھم بہ سُوچ بہ بیت بلے گوشت مَرشُچ اِیت ، پس ءِ سرگ ءُ پادگاں پیلوش اَنت بزاں انچوش سُن اَنت کہ ایشانی میدءُ پوست بہ شُچ اَنت ءُ ھدڈءَ بہ رس اَنت پرچا کہ ایشانی پوست ءِ چیرءِ گوشت سک تنک اِنت

- **پِیلک** : (پ ے ل کّ) بچار "پیلگ"۔
- **پیلَک** : (پ ے لَ کّ) بچار "پیلگ"
- **پیلِک** : (پ ے لِ کّ) بچار "پیلگ"
- **پیلُک** : (پ ے لُ کّ) چہ گُڑ ءِ جوڑکرتگیں مزنیں کیتگ کہ پہ چیزے ءِ مان کنگ ءَ کارمرز بیت۔ ایشی ءِ باز راست آت انچوش کہ : دستپیلک، کیپیلک
- **پیلک** : (پ ئی ل کّ) کسانیں اسپیت رنگیں سنگلے کہ چوگوڈل ءِ انت کرگتان بازبیت۔ جنگ یا گرچہ آجل ءِ جوڑکرتگیں آپدرپ ءِ گل ءِ تہ ءَ گوں ترا تگیں اسپیت یا دگر رنگیں سنگلک یا کرکینگی ٹمر کہ آپ ءِ مان کنگ ءَ تندمے ورکیت ءُ آپدرپ تنگ بیت۔
- **پیلکان** (پ ئی ل۔ کّ ان) سر باز ءِ گورءِ یک شیپے کہ چہ گوسلکان ءِ میگ ءَ جل انت کہ میگ ءِ مان نیست۔ ھا جاگہ کہ پیلکیں ڈل باز بیت۔
- **پیلگوش** : (پ ئی ل گّ وّ ش) نیلپر، نیلُپر، نیلوپر : ٹپے کہ آپ ءِ تہ ءَ رُودایت تک ءِ سک پنی انت (پارسی : نیلوپر، تازی : نیلوفر)۔
- **پِیلُم** : (پ ے۔ لُ م) ماھور ءِ یک یکشلیں ٹکرے ءِ گوش انت "یک پیلے ماھور" پلانی ورا چی ءَ سے پیلم ماھور مان۔
- **پِیلّو** : (پ ئی ل۔ لُ وّ) بچار "پلُو"۔
- **پیلو** : (پ ے۔ لَ وّ) بچار "پیلہ"۔
- **پیلَو** : (پ ے لَ وّ) بچار "پیلہ"
- **پیلو** : (پ ئی لَ۔ لَ وّ) بچار "پیئو"
- **پیلَو** : (پ ئی۔ لَ وّ) مری کا لوارءِ "پورا" ءُ سرجم ءِ گوش انت۔ (ھندی : پُورا)
- **پیلُو** : (پ ئی لُ وّ) دندن ءِ ذرچک، ھا ذرچک کہ چہ آئی ءِ دارءِ دندن جوڑ کن انت
- **پیلّوش** : (پ ئی ل۔ لَ وش) پیلوشگ ءِ پرماگال انت بزاں پیلوشگ ءِ کار ءُ گیں۔
- **پیلّوشک** (پ ئی لَ۔ لَ و شّ کّ) پیلشتگیں یا کہ پیلوشتگیں چیزے ءِ بُو، پیلشگ ءِ بوکہ گیشتر مید ءِ سُچگ ءِ بو تر ند بیت۔
- **پیلّوشگ** (پ ئی لَ۔ لَ وّ۔ شّ گّ) انچوش کنگ کہ بیلش بیت۔ پیلشگ، گشتار گال۔
- **پیلّوئیگ** : (پ ئی لَ۔ لَ وّ۔ ئی گّ) بچار "پلو یگ"
- **پیلہ** : (پ ے۔ لَ ہ) پیلو، پیلَو : آبریشم، یک آبریشمی سرجگے ءِ نام انت۔ ھا آبریشم ءِ گوش انت کہ دیگا کرم ءِ چہ تنگ کونگ انت۔

- **پیلہ کرم :** (پ ے۔ لَ ہٗ + کِ رَ م) کرم پیلہ : ھما کرم کہ پیلہ بزاں آبریشم تند اِیت۔ آبریشم ءِ کرم (بچار بُت)
- **پیم :** (پ ے۔ م) گیگ، ٹھگ ءِ وڑ، جاگ گرگ۔ اک : ڈوزبان ماں یکّیں دپ ءَ پیم نہ بنت یاکہ ڈوزھم ماں یکّیں خُتک ءَ پیم نہ بنت، رھبند، ڈول۔ انچوش کہ : اِے کار ءِ پیم نہ اِنت کہ تو ئے کن ئے یاکہ "ایشی ءَ اِے پیم بدار" یاکہ "اِے دگہ پیمیں کارے"۔ ٹھگ، انچوش کہ : اِے دوئیں وت ماں وت پیم نہ بنت بزاں نہ ٹُھو اَنت۔
پیم کنگ : جوڑ کنگ، اڈ کنگ۔ پیم بیگ : ٹھگ، پیم گرگ، جاگ گرگ، گیگ بیگ۔
- **پیماز :** (پ ی م۔ مَا ز) زانگیں سبزی یے کہ نازُرتاں کنگ بیت۔ انچوش ھم وَرانت ئے۔ ڈراجیں تاک اَنت ئے اگاں گوں تاکاں گُوچ اَنت ئے تا گُوشنگ بیت کہ تاک ئے ھم ورگ بیت بلے اِے وھد ءَ بُن ئے کسان ءُ نازُرک اِنت اگاں نہ گُوچ ئے ئے گرّائُن ئے مزن بیت ءُ تاک ئے ھُش اَنت (بچار بُت)
- **پیمازُک :** (پ ی م۔ مَا زُک) بھار کا ھے کہ کوھدیم ءُ ریکپاد ءَ رُد اِیت۔
- **پیملُک :** (پ ی م۔ لُ ک) پیملو : بھار کا ھے جنگل ءَ رُد اِیت، کپوت ءُ شاتُن ئے سک وارت۔ تاک ئے

پیماز

پیلہ کرم

چو پیماز ءَ اَنت بلے بارگ اَنت، برگ ئے سیاہ اَنت۔ دانگ اِش شک شک اَنت۔ کرینگ جملگ جملگ اِنت ءُ ھولب ھولب۔ دانگ نازُرک اِنت بازمردم نارُشت ئے کنت۔
- **پینچ :** (پ ی ن چ) پینگ، پینچ، پینچگ : ھما کلونٹ یا کہ چیزے کہ وتی جند ءِ سرجمیں رنگ ءَ مرُس اِیت، بزاں چدوتی بُندریں کدءَ کسترءُ لپ اِنگ ءُ بے گڈگ ءُ بے تام بہ بیت۔ پون پون اِنگیں۔
- **پینتول :** (پ ی ن ٹ و ل) پینکلک، پینکُلگ : کسانیں مُرگے، ایشی ءِ آواز "پی پی پی" اِنت۔ اِے مُرگ اگاں مردمے یاکہ اولاک ءُ دلوتے بگندءِ یت یاکہ مار ءُ تولگے، انچوش جتزہ کنت ءُ "پی پی پی" گوشان ءَ بال کنت۔ اپو ھرج مُرگے کہ ایشی ءِ آواز ءَ پجاہ کار اِیت۔ بلوچ گوش اَنت اِے گوش اِیت: "دیست! دیست! دیست" ھرو ھد کہ ایشی ءِ تلک گپت اِے سک توار کنت کہ ایشی ءِ توار ءَ دگہ بلینتول کا اَنت ءُ ایشی ءَ پر پرج اَنت۔
- **پینچر :** (پ ی ن چ ر) پینچر ءِ جوز۔ پچ ءِ گونگ ءِ گوگانی لُتّ ءُ آیانی تاک ءُ کُنٹگ۔ درمانکا ھے ءِ ھم نام اِنت، مردینی نامے۔

- **پینچگ :** (پ یٖ ن ۔ چ گ) پیچگ، پینگ : ناتوام، بزور، بے توان، سکّیں بارگیں ءُ حُشّ انگیں مردم ءَ گُوش اَنت ۔ پینگیں نیبگ یا کلونٹ، بزوریں ڈرِچک یا ٹچ ۔
- **پینڈ :** (پ ے ن ڈ) جنگ انگیں اُشترءِ کونڈانی بند دک کہ پاد آتک مہ کنت
- **پینڑ :** (پ یٖ ن ڑ) پُونز، کینڑ : پاد ءِ پینڑ بزاں لگت ءِ پدی نیمگ ءَ کُٹ انگیں گُڈّی بھر ۔ (بچار بُٹ)
- **پینڑ بند :** (پ یٖ ن ڑ ۔ بَ ن د) پُونز بند، کینڑکی، پُونزی، سوس ءِ پد بند ۔ بچار پینڑی ۔
- **پینڑی :** (پ یٖ ن ۔ ڑی) پُونزی، پینڑیگ، پُونزیگ : سواس ءِ هما بند کہ پینڑ ءَ گوشگ بیت چوکر چُوٹ ءِ پد بند ءَ، ایشی ءَ "کینڑکی" هم گُوش اَنت ۔
- **پینکلک :** (پ یٖ ن ۔ کَ ۔ لُ کَ) پینتول، پینکلگ : هما پینتول اِنت ۔
- **پینکلگ :** (پ یٖ ن ۔ کُ ۔ لَ گ) بچار "پینتول"

ے : پینکلک شیرے چلّ ءُ چار مرد ءَ جلّ اِنگ ۔

پُونز / پینڑ

چلّ ءَ مال شرّین ءَ چار ءَ مال راستی پچگ ءَ
انگت مِن اِیت کہ دُنگ ءَ کارے جناں
گوشتءَ ئے زیراں میتگ ءِ پانچگ کناں
پوستءَ ئے زیراں پہ وت ءَ کلّیگ کناں

- **پینگ :** (پ یٖ ن ۔ نَ گ) بچار "پینچگ" ۔
- **پینوک :** (پ یٖ ن ۔ نُ وک) ٹپّی، گُدگ کشّ انگیں کرپس ۔
- **پیواست :** (پَ ے وا سْ ت) پیوست : توجیل
- **پیوست :** (پَ ے ۔ وَ سْ ت) بچار "پیواست" ۔

ت

- **ت** : بلوچی ءِ چارمی آب اِنت ، بلوچی ءُ بسکارگان اگان گوستگان کنگ بہ بیت گڑا آئی ءِ رند ءَ آب کہ مگ ، اِنت آئی ءِ جاگہ ءَ "ت" کار اِنت اک : پُرشنگ : پُرشت کپگ : کپت یا کُون "گ" ، ءَ آئی ءِ دگر کپے ھم دَوردیگ بیت ۔ اک : جَنگ : جَت ، کنگ : کُت ، یا کہ گوستگان ءِ بھک بدل بیت ۔ بلے "ت" ، آئی ءِ رندءَ اِنت اک : رَوَگ : شُت ، دگہ لھتیں اِنچیں گال اَنت کہ آیانی رندءَ "ت" ءِ بدل ءَ "اِت" کوٹ اِیت اک : سُرگ : سُرات ، گھگ : گھ اِت ۔
- **تا** : (تا) یک دانگے ھماکہ جُنگ : اِنت دلُو "تا" یک جُھکے بیت اک : گوش ءِ تا ـ تان ، تانک ، دان ، دانگہ : اِدءَ تا اودءَ ، اِنگلے کہ بزانت ئے "اگان" اِنت اک : "تاکہ چوشی نہ کن ئے من نہ منّاں" ۔
- **تاب** : (تَ اب) ریس پُرتَر ، چوٹ ، پیچ ، تاپ ، گرمی ، گُرنگ ، وَڑ ، بوم اک : "سیاہ تابیں مردے" ۔

  تاب بَیگ : پیچ بَیگ ، ریس بَیگ ، چوٹ بَیگ ۔

  تاب دَیگ : بندیک یا ابریشم ءِ تاب دیگ پہ گُدءَ دوچگ ءَ ۔ پادان تاب دَیگ : چہ تچگیں لاءِ ترگ پہ چیپ یا راست ءَ رَوگ ، پادءَ تاب دیگ : کسے ءِ پادءَ گرگ ءَ تاب دیگ کہ آئی ءَ ترّ رایت ۔ جنرےءَ ھم زہین ءِ سرءَ تاب گیپت ، چم ءِ تاب دیگ ، لونسانی تاب دیگ ، دپ ءِ تاب دیگ : بزاں چوٹ کنگ پہ لگام یک نیمونے ۔ گردن ءِ تاب دیگ : گردن ءَ ترّینگ ، پرمان ءَ زریگ ، سرتابی کنگ یا کہ دگہ مردمے ءَ یکتے ، گردن ءَ پہ زور موڑینگ ، ھمے رنگ ءَ دست ءِ تاب دیگ ، گوش ءِ تاب دیگ ، شنٹ یا دیم ءِ تاب دیگ : بزاں دگہ دیم ءَ پہ بے پرواھی یا ٹھل ترّینگ ۔

  تاب گرگ : پیچ گرگ ، چوٹ بَیگ ، پُرتَرگ ، ریس گرگ ۔

  تاب وَرگ : پیچ وَرگ ، وت ریس وَرگ ءُ تاب بَیگ یا گرگ ۔ چہ دردءَ یا چہ بژن ءَ پیچ ءُ تاب وَرگ ، دل ءِ تاب وَرگ : چہ درد یا بژن ءَ ۔
- **تابان** : (تَ ا ـ بَ اں) تاب ءُ بانزّ ، تابان وَرگ : زور ءِ کم بَیگ ، ایرماد بَیگ ، جَل کپگ ، باعندانی ایرماد بَیگ ۔ تابان کنگ : تاب وارتگ ءُ ریس گپتگیں چیزے ءِ ریس ان کنگ ۔ مردم ءِ تابان کنگ : بزاں آئی ءِ تُندی ءُ تمردی ءَ کٹگ ءُ نرم کنگ ۔
- **تابدار** : (تَ اب ـ دَار) ھما چیزکہ آئی ءَ تاب مان اِنت ۔ بزاں ذرا ھیں چیزے کہ تچک مہ بیت ۔ ریس ءُ چوٹے مان بیت ۔ ھما بندیک یا کہ سادیا دگہ ھے رنگیں چیزے کہ دتی جُنڈریں تاباں ابید گپتگیں تاب ئے وارتگ ۔
- **تاب ریس** : (تَ اب ـ رِے ش) تاب ءُ ریس بزاں ھما چیز کہ تچک نہ اِنت ۔ تاب ورگ : بچار ، "تاب وَرگ" ، چہ زھرءَ پیچ پیچ ورگ بزاں سک زھر گرگ بلے ھچ نہ کنگ چہ لگام نیمونے ءَ ۔ چہ درد ءُ زورءَ تاب ریس وَرگ : بزاں لیٹ لیٹ جَنگ ۔
- **تابو** : (تَ ا ـ بُ و) ھما کہ تاب ءَ گپتگ یا تاب دانگ ۔ تابی ۔ تابوی : مُندریک کہ ایشی ءِ ریشکم گوش اَنت یا چَلّہ ، مُنتکی

ریشکیں پادینک کہ ژانگ اِشں ھم پِراِنت۔

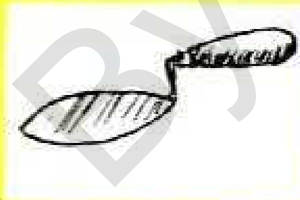
● **تابوت :** (تَ ا۔ بُ وْت) داشورہ ءِ ماہ ءِ دھمی روچ ءَ پہ امام ءِ کُوشْت ءِ یادگیری ءَ تابوت کَشّ اَنت کہ ایشی چوکہ مَسیتانی ءُ درگاھانی گُمبدان سمھین اَنت۔ ءُ بڈّءَ کن اَنت۔ ✱ مُردگ ءِ بیتی ءَ رَشم ءَ "تابوت" گوُشّ اَنت۔

● **تابی :** (تَ ا۔ بِ ئی) ھماکہ تاب ءِ مان اِنت۔ تاب داتگیں ابریشم ءَ راستے کہ پیسرا تاب داتگ کنگ اِیشی ءَ گُد روچ اَنت۔

● **تاپ :** (تَ اپْ) گرمی، باپ "تاپگ" ءِ پرمانگاں بزاں "بہ تاپ" "گرمگ"، زروشم چوکہ دگہ گالے ءِ رند ءَ کیت ءُ حور بیت اِک : "مھتاپ"

● **تاپگ :** (تَ ا۔ پَ گ) تپتین ءُ بزیں رنگے کہ چو تپین ءَ پہ نگن ءَ پچگ ءِ کار مرو بیت ءُ دگہ چیزّءَ تاپگ اِک : دانکو، بانکلینک یا دگہ اِنچیں چیزّءَ، جان ءِ نہ دَشّیں بھرے ءِ "تاپگ" نزّ کہ گُد ءَ کنگ بیت یا پہ گرمیں رنگ ءَ مجے دَم گُد پچاینگ بیت دردیا گوات گیپتگیں جاگہ تاپگ بیت، زمستان ءُ مردم آس ءِ ورگرءَ بند اَنت دست تاپ اَنت تنکیں چیک ءَ درمان تاپ اَنت۔ پیگ تاپگ۔

تاپگ جان ءِ : دریاءِ کہ جان شود اَنت گُڑا دریاءِ دپ ءِ ریکانی سرءَ رد ءُ مرد دیم ءَ اَنت کہ روچ اِشّاں بہ جنت ایشی ءَ گُوشّ اَنت "جان ءِ تاپگ" (SUNBATHING) گُواد ءِ یک ڈودے ایشی بوتگ کہ چہ اَیدءَ ھتیں روچ پیسرا یکّی پٹّ (ماتکینک) اِشّں گُو نگگ ءِ آورتگ ءُ حوشینگ اَنت اَیدہ ءَ شپ ءَ بانگواہ ءَ گُوں دُھلاں ءَ ھنککی یکّی پٹّ تیاب ءُ بُرتگ اَنت

بُن داتگ اَنت ءُ ھرکس شُشتگ دریاءِ جان ءِ شُشتگ ءُ آنگگ ءَ مھے آس ءِ دیم ءَ جان ءِ تاپگ ءِ ھم یک جان تاپگے۔

جگرءِ تاپگ : میدہ یا گاس ءِ جگرءَ تپین ءِ سرءَ تچ اَنت کہ آپ بیت کہ یدا ءِ چلّ ءَ موشں ءِ کار دنت۔ گُوں ھمے چلّ بزاں تاپتگیں جگرءِ بالاتگ ءُ شتہ کہ نکیں تیل ءُ گُباھم تچ اَنت۔ بزاں چوکہ روگن ءِ کار مرد ءَ کن اَنت۔

چُگ ءِ تاپگ : نُنکیں مچکءَ تاپگ کہ درمان گوں روگن ءَ مُرزّ اَنت ءُ آئی ءَ جان ءَ ھر بھرے ءَ مُشّ اَنت۔

چم ءِ تاپگ : چم اگاں بہ گیپت ءُ درد ءِ کنت یا دستے بہ لگ اِیت ءُ رزملے یا گُرّے ذکّ کن اَنت ھپّ اَنت ءُ چم ءِ پُردار اَنت کہ گرمی ءِ بہ لگ اِیت یا گوں دگہ گرمیں چیزّءَ۔

دست ءِ تاپگ : زمستان ءَ آس ءِ دیم ءَ دست ءُ پاداں گرم کنگ۔

● **تاپگی :** (تَ ا۔ پَ۔ گِ ئی) ھماکہ گوں "تاپگ" ءَ شیادی کنت۔ ھماکہ کہ تاپگ ءِ سرءَ پچگ ھما چیزّءِ تاپگ وٹ اِیت۔

● **تاپلو :** (تَ ا۔ پُ ڈ) جھلیں تپین، الکار یا دگہ اِنچیں رزانے کہ آئی ءِ تہ ءَ کاجا۔ بانکینک ءِ دُگہ تاپگ بیت۔

● **تاپی :** (تُ اپ ئی) تپنیں تنکیں کہ ءِ دست ءِ پچگے آسنے کہ دارءِ دستے ءِ ھم پِراِنت ایشی ءَ بانبد چُنّ ءِ کارءِ کار مرد کن اَنت بزاں چُنّ ءِ رگماں کہ ایشی ءَ ھمے "چُنال" ھم گُوشّت کن ءِ۔ (بجار جُت)

- **تاپینگ :** (تْ ا۔ پ ئے۔ نَ گْ) گرمینگ اِنچوش کنگ کہ بہ تپس بیت۔ کسے ءِ دل ءَ تاپینگ : بزاں آئی ءِ سرءَ زوراکی کنگ آئی ءَ واری دیگ۔
- **تات :** (تَ اتْ) تات ءُ بیچار۔
- **تاتا :** (تْ ا۔ تْ ا) یک یک، جتا جتا، یکے پرزءُ کنگے۔
- **تاتار :** (تْ ا۔ تَ ارْ) مُلکے کہ چینی تُرکستان ءَ اِنت کہ اودءِ مُلک سک نام زُرتت اِنت تاتاری، تُرک ءَ تاتار۔
- **تاتاری :** (تْ ا۔ تَ ا۔ رِیْ) تَتاری۔ تاتار ءِ ملک ءِ مردم یا زاج۔ تاتاری تُرک۔
- **تاتی :** (تْ ا۔ تِ یْ) تنگ ءِ بنگیج ءِ رواج کہ نوکی پاداں کپ اِیت۔ ایشی ءَ "تی تی"۔ ءَ تاتے ءَ "تاٹے" ہم گوش اِنت۔
- **تاج :** (تْ اجْ) بادشاہانی بادشاہی کُلاہ، مردم ءِ "سرگ ءِ تاج" بزاں سرگ ءِ بُرز زریں جاگہ۔ کروس ءِ تاج : کروس ءِ تل یا بلوچ کہ آئی ءِ سرگ ءِ سر بُرءَ اِنت۔ ھمے رنگ ءَ "شاہی کروس"۔ ءُ دگہ مُرچ مُرگے ءِ کہ بہ بیت۔ (بچار تُت)
- **تاجدار :** (تَ اجْ۔ دَ ارْ) تاج ءِ واجہ بزاں بادشاہ۔
- **تاجداری :** (تَ اجْ۔ دَ ا۔ رِیْ) بادشاہی، ھماں کارکہ آئی ءِ مستر بادشاہ اِنت۔

تاج

- **تاجگ :** (تْ اجْ گْ) تازگ ھماکہ نوھنیں نہ اِنت، تاجگیں ماھیگ : ھماکہ سورنہ کنگ، تاجگیں شیر : زگریں شیر۔
- **تاجل :** (تْ ا۔ جُ لْ) نامے کہ مردیں ءُ جنین ھردوئیں زیر اِنت ئے۔
- **تاجو :** (تَ ا۔ جُ وْ) مردینی نامے۔ "تاج دین" یاد گرھمے رنگیں نامانی نیمنام۔
- **تاچ :** (تْ اچْ) تاچگ ءِ جتہ انچوش کہ "پہ تاچ برو" بزاں تیز برو یا کہ اولاک ءَ تاچان بکن برو۔
- **تاچان :** (تْ ا۔ چَ انْ) تاچگ ءِ کار ءَ کنان ءَ، گلیناں ءِ یک گپ جنوکے : "من تاچاں" بزاں من تاچگ ءِ کار ءَ کناں۔ باز جاگہ ءِ اسے پہ "باز" ءِ کار مرز بیت اِک : "ماتاچاں" بزاں "ماتاچیں یا تاچگ ءِ کار ءَ کنیں انچوش کہ رھبند اِنت "ن" ءِ ٹک دیر کنگ بیت ءُ "دپونزوان" بیت۔
- **تاچگ :** (تْ ا۔ چَ گْ) اولاک ءِ سوار بیگ ءُ تچگ پرمایگ اِک : اشتر تاچگ، اسپ تاچگ، حر تاچگ۔ ھمے رنگ ءَ دریائی اولاک، اِک : بیدار تاچگ، بوجیگ تاچگ، بتیل تاچگ، آپ تاچگ : جھلگ، ماتی، بگ یا دگہ انچیں آپ دریپے ءِ آپ تاچگ بزاں آئی ءِ سر بُرنہیں بیگ ءُ پدءِ مُچگرگ مءُ بُن ءِ تچگ۔
- **تاچینگ :** (تَ ا۔ رچ ئے۔ نَ گْ) انچوش کنگ کہ بہ تچ اِیت۔ گلینگ، مردم یا اولاک یا دوتے ءِ انچوش کنگ کہ بہ

تچ ایت، رچھینگ. تاچگ ءَ بزانت ءَ ھم زیرگ بیت بزاں اولاک ءَ سوار بیگ ءَ کلینگ۔

- **تادل :** (تَ ا۔ دَلْ) چہ بنگ ءَ جوڑ کرتگیں سردا پے کہ گرماگ ءَ ورگ بیت ایشی ءَ بادام پستہ ءَ میر ھم مان کن انت۔
- **تار :** (تَ ارْ) چہ تاس ءَ جوڑ کرتگیں ورگ واری رزان۔ لنگری۔ بلوچی دوچیانی تہ یک بارگیں چوکرکنگ ءَ دوچے ءِ نام انت لے دونگشانی نیامجی ءَ بیت۔ (بارگیں سیم بلے اے بزانت بلوچی انت)
- **تاراج :** (تَ ا۔ رَاجْ) آذرو، برباد، لُگتال۔
- **تارجن :** (تَ ارْ۔ جَ نْ) تال جن، ھمامردم کہ سوت ءَ گوزنگ ءَ دونلے گوں ءَ تاب ءَ جنت۔
- **تاروک :** (تَ ا۔ رُوکْ) تُنک ءَ دیم: بزاں دپ ءَ تہ ءَ ھما بھر کہ چہ زبان ءَ سر بیانت۔
- **تاڑ :** (تَ اڑْ) داڑ، تیلانک ءِ ھتیئ اک: تاڑ ءِ تیلانک، ڈکہ ءِ داڑی۔
- **تاڑی :** (تَ ا۔ ڑِیْ) شبند، چہ دار با آسن ءَ جوڑ کرتگیں ھما چیزے کہ گوں آئی ءَ دروازگ ءِ تھی نیمگ ءَ بند کنگ بیت، چہ پچ، کُوپہ ءَ گپتگیں شیراپ کہ ایشی ءَ ورگ ءَ مردم ھنوش بیت چہ انگیں ءِ مچ ءَ ھم رگ بیت بلے چہ آئی ءَ کوکرہ۔ اے ھندوئیں ثُرنداپ انت (بلے تاڑی گوں لے بزانت ءَ ھندی گالے پرچا کہ مچ ءَ تاڑ ءَ گوش انت۔)

تاس

- **تازگ :** (تَ ازْگْ) ھماکہ دیگا کوھن نہ انت ایشی ءَ تاجگ ھم گوش انت وھدے مسانر ءَ تر بزاں ھماکہ ھُشک نہ بیت۔
- **تازہ :** (تَ ا۔ زَہْ) تازگ، تاجگ، ھماکہ کوھن نہ انت۔ تر بزاں ھماکہ ھُشک نہ انت۔
- **تازہ وراں :** (تَ ا۔ زَہ۔ وَ۔ رَانْ) ھا بیچ ھے وھد ءِ موسم ءَ گوش انت چہ نچ ءَ مرو تازگیں نہ ورگ ءَ روایت لے موسم داں کہ نچ مُرّ ءَ دار ایت ایشی ءِ باز جاگہ ءَ ءُ ھُرماوران ءَ ھم گوش انت۔
- **تازی :** (تَ ا۔ زِیْ) تانزی، شَرزات ءُ بھداریں اپس۔ بارگ شرین ءُ تراج ءُ بزیں کچکے کہ پہ شکار ءَ جوان انت، شکاری گچک[۲] عرب بزاں ھما مردم کہ عربستان ءَ نشتگ انت ءُ آیانی ماتی زبان عربی انت۔
- **تاس :** (تَ اسْ) چہ زردیں مادنے ءَ جوڑ کرتگیں تنکیں آپاری تزانے، کٹوری۔ کرمانی تاس ءَ ھمے ھس ءَ سکیں تاز رکیں راستے۔ پہ آپ ءَ بھر کنگ ءَ ھمیں تاس کہ ماں تنگار ءَ کنگ بیت کہ ایشی ءَ زریگ ءَ بزگ ءَ ھس ءَ کیک ءَ گوش انت کہ ایشی ءَ "تُتو" ءَ ھم گوش انت سرءِ تاس: چہ سرءِ میک ءَ کچل ءَ چہ پیشانی ءَ بُرز تریں ھند ءَ بُرز سرو تمام جاہ کہ ٹگل ءَ ھمے جاگہ لم انت ءَ جنت ایشی ءَ سرءِ ھُش ھم گوش انت۔ (بچار بُت)

- **تاسپ :** (تَ ا- سَ پ) نازک، چشتری، دوستناک، دوستیگ، پُلَیگ ءُ پونزریگ. بازجاگہ ءِ ایشی ءِ «تاشک» ہم گوشگ بیت.
- **تاسر :** (تَ ا- سَ ر) تانسر: تاکہ گُٹ ءِ بگیں سرء. تاسر بزاں تاکُ گُٹ ءِ بگیں سر. چوائے سرتاسر، سرجم، سرجم ء.
- **تاس سر :** (تَ اش- سَ ر) ھما کہ آئی ءِ سرءِ میدپہک رنگ اَنت. گُچّل، گُچّل سر.
- **تاشک :** (تَ ا- شَ ک) کسانیں تاش، بچار «تاس» پہ دوستی ءُ نیک ءُ ھم گوش اَنت انچوش کہ تاشکیں زِنچ. بلے اے گال گیشتر «تاشیبیں زِنچ» گوشگ بیت.
- **تاسکار :** (تَ اش- کا ر) ھما مردم کہ تاس ءِ کار ءَ کنت بزاں تاس ءِ کدہ ءُ تار ءَ تَنک جوڑ کنت.
- **تاسُل :** (تَ ا- سُ ل) تاشک، کسانیں تاس.
- **تاسُلک :** (تَ ا- سُ- لُ ک) تاشک، تاسُل، کسانیں تاس.
- **تاک :** (تَ ا ک) ذرچک، ملَب ءُ تال ءُ شاھانی سر ءَ رُستگیں سبزیں کاگد و. لھتیں ذرچک ءِ تاک مستر بیت لھتیں ءِ کستر، ذرچک ءِ پُل ءُ بر مروھد پر نہ بیت بلے تاک سے ھرو ھد پر اَنت ابید چہ ذرچکاں کہ تاکچنڈ ءِ وھد ءَ تاک ایشان رِچ اَنت، پیشّ ءِ تاک بزاں پچّ ءُ پیشّ پاک دازہ. وانگی ءِ تاک بزاں کتاب ءِ ھریک کاگد ء. دریگ یاکہ دروازگ ءِ تاک: مے پچّیں دوئیں تھتگ کہ گوں ھمیشاں پچّ ءُ بند کنگ بنت. گُدء تاک: بزاں «تاکہ».

تاک آرگ : ذرچک ءِ چہ تاکانی رِچگ ءَ رند پد ءَ نوکیں تاک جنگ.

تاک ءِ ترینگ : پہ گرک ءِ جنگ ءَ کرنپ وتی تاک ءِ پر ترین ایت.

تاک جنگ : ذرچک ءِ تاک آرگ ءُ سبز بیگ.

تاک تاک کنگ : دپتر یا وانگی ءِ ھریک تاکے یک یک کنگ.

تاک چنڈگ : پہ تَٹ ذرچک ءِ شمپگ کہ تاک سے پِرچ اَنت ءُ ذولت نُور اَنت.

تاک ءِ ڈگ : وانگی یا دپترے ءِ تاک ءِ ڈگ، چنڈ کنگ، گپّے کارے یا ستایے ءِ بیگواہ کنگ وھاترہ گوش اَنت «نی اے تاک ءِ برء ڈر اِت».

تاک ءِ رِچگ : ابید چہ تاکچنڈ ءِ موسم ءَ دگہ وھدے چہ کجام نیمونے ذرچک ءِ تاکانی رِچگ.

تاک کپگ : مال سیاھیں میداں اِسپیتیں تال کپگ بزاں میدانی اِسپینی ءُ بنگیج.

تاک ءِ لیٹینگ : دپتر یا وانگی ءِ تاک لیٹینگ، چہ یک دیمے ءَ دومی دیم ءَ کنگ. بُنگپ ءِ مَٹ کنگ انچوش کہ اگاں مردم یک چیزے یا کسے، بارہ ءَ گپ جنگ ءَ اَنت کہ اناگہ یکے پہ کجام نیمون ءُ سببے گُوش ایت «نی اے تاک ءَ لیٹین اِت» بزاں اے بُنگپ ءَ بدل بدے اِت.

- **تاکار :** (تَ اک- کَ ا ر) ھما مردم کہ رو تاک ءِ ھستاکانی کار ءَ کنت.
- **تاکبند :** (تَ اک- بَ نْ ڈ) روتاک: ھپتگی، نیم ماھی، یاکہ ماھتاک ءِ یک دانگے.
- **تاکت :** (تَ ا- کَ ت) سَگ، اوپار، برداشت، جَل. (تازی: طاقت)
- **تاکجن :** (تَ اک- جَ ن) چہ تاکچنڈ ءَ رند پد ءَ ذرچکانی تاک جنگ ءِ موسم. بھارگاہ، ھزام.
- **تاکچنڈ :** (تَ اک- چَ نْ ڈ) ذرچکانی تاکانی رِچگ ءِ موسم. بازا بچیں ذرچک ھست اِنت کہ آیانی تاک مجبر نہ رِچ اَنت

آیاں گوشت انت «همبوه» یا «اُمبوه».

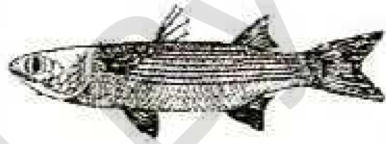
- **تاکسنر :** (تَ اک ـ سَ نْر) هما مردم که آئی «سر» میدتاک کپتگ انت بزاں آئی «میدّاں اسپیتی کپتگ.
- **تاکشان :** (تَ اک ـ شَ انْ) کسے «تاک ڈیلا کنگ، په دوستی، زر شان «پل شان کن انت.
- **تاکشم :** (تَ اک ـ شَ مْ) تاکانی شم انچُش که : مُرگ ماں تاکانی شم «زاهر انت بزاں گندگ بیت.
- **تاکک :** (تَ ا ـ کُ کْ) کسانیں تاک.
- **تاکگ :** (تَ ا ـ کَ گْ) تاک جنگ، تاک درآرگ، تاک بیگ، سبز بیگ.
- **تاکل :** (تَ ا ـ کُ لْ) کسانیں تاک، تاکک.
- **تاکلک :** (تَ ا ـ کَ ـ لَ کْ) کسانیں تاک، تاکل، تاکک)
- **تاکمر :** (تَ اک ـ مَ رْ) ناوڑاهی یے که اگاں ڈرچک «گپت آئی «تاک مر انت «رچ انت ابید چه موسمی تاکچنڈ «.
- **تاکو :** (تَ ا ـ کَ وْ) تاکی، هماکہ تاک سے پر. هماکہ چہ تاک «انت بھار کاھے کہ گیابان سوتاں گوشت انت یاکہ بھار سوتاں گوشت انت» تمل «تاکو به لڈ «بیا» یاکہ تملیں تاکو به لڈ و بیا» گڈ «تاکہ.
- **تاکوار :** (تَ اک ـ وَ ارْ) تاک وروک. هماکرم که ڈرچک «تاکاں وارت. تاکواریں کرم، پیلہ کرم بزاں آبریشم «کرم.
- **تاکواڑ :** (تَ اک ـ وا ڑْ) په چِشّیں «تاکاں یا په دگه ڈرچی تاکاں جوڑ کرتگیں واڑ.
- **تاکوال :** (تَ اک ـ وَ الْ) گڑوال، گدہ «تاکہ «جندہ پر وشتگیں وال که تاکہ «تیج کن انت «تلان ئے حساب کن انت.
- **تاکوان :** (تَ اک ـ وَ انْ) تاک «وانوک. آمید گس یاکہ جرگہ «هما مردم که جیڑهانی نبشتگیں بیاناں وان ایت. که مردم گوش بدار انت «بزاں انت که جیڑہ چون بوتگ.
- **تاکول :** (تَ ا ـ کَ وَ لْ) کُرڈہ وهدہ «اناگہ کوئے کوئے گوات «آیگ. بزاں تایے کول،
- **تاکوَل :** (تَ اک ـ وَ لْ) هما ول که پل «بر نه کنت.
- **تاکوم :** (تَ ا ـ کُ وَ مْ) تاک «کوم، تاکانی جوهان که چه ڈرچکانی جیڑ «په پلگاری «هاترہ چنگ «یکجا کنگ بنت که چدہ رند یاکہ سوچگ یاکہ ڈگار «زورہ هاترہ کارمرد بنت.
- **تاکوه :** (تَ ا ـ کَ وَ هْ) هماکوہ که یک جنگل یاکہ پٹ «گیابانے «چہ لے دگہ کوهاں سنگ «یکرہ انت.
- **تاکه :** (تَ ا ـ کَ هْ) تاکو، گدہ «تاکہ.
- **تاکه :** (تَ ا ـ کِ هْ) بچار «تانکه»
- **تاگ :** (تَ اگْ) تچگ، تگ، تچ «تگ. په کارے «تچگ، تگ «تاچ کنگ یا تچ «تاگ کنگ بزاں سک جُهد کنگ.
- **تاگان :** (تَ ا ـ گَ انْ) «مُربہ» یامیتگ «زاتیں ماهیگے بچار بُت تاکدیم 289 ★
- **تاگر :** (تَ ا ـ گَ رْ) هما تھنگ که بوجیگ «تهی نیمگ «الکیناں سرہ «ڈراجی «جنگ بنت، ایشانی شم وتی جندہ پڑاهی «انت.
- **تال :** (تَ الْ) تار، تالب، مزنیں تالب، په بٹ ورگ «پہنیں زرانی که مهماناں یاکہ باز مردم «یکجا ورگ مان کنگ «دیگ. بیت بتل: «هر وچ حلال «سیر بانت. تاہ «نگن تالان نه انت».
- **تالاپ :** (تَ ا ـ لاپْ) تلاپ : ترپ «برزگیں بلے تچنیں جاگہ «جم بوتگیں هور «آپ، تل «آپ.

- **تالار :** (تَ ا۔ لَ اَر) دیوان جاہ، دیوان ءِ جاگہ، ھما مزنیں لوگ یا کاپَر یا دو دپی کہ آئی ءَ تہ ءَ مزن دیوان کنگ بیت۔ ھما مزنیں جاگہ کہ اودءَ مھمان وَرگ وَنگ بنت یا کہ سیر یا وَشی یے ءِ روچ ءَ وَرگ واری بیت۔
- **تالان :** (تَ ا۔ لَانْ) باز تال، تال ءُ باز ماں تالان بزاں تالانی تہ ءَ بتل : ھروچ جلال ءِ سیر ءِ اِنت ناہ ءُ نگن تالان ءِ اَنت۔ باز چیزے باز ءُ ھر جاگہ ءَ رس ایت۔ شِنگ۔

  تالان کنگ : شِنگ کنگ، نَشر کنگ (TO PUBLISH)

  تالان ءُ تُول : شِنگ ءُ دان، بزاں وانگیں چیز چوکہ دان، وار ءُ ڈگ اَز باب کہ بَیگے پہ دیمے ءَ کپ ایت۔

  تالان تُول کنگ : شِنگدان کنگ بزاں یک یک ءَ وانگ وانگ کنگ، مُچیں میڑی ھم شِنگدان بزاں تالان تُول کنگ بیت، ایشی ءَ دَنتراں تُو، ھم گوش اَنت۔
- **تالِب :** (تَ ا۔ لِ بْ) مزنیں تال، مزنیں تار، بزاں مزنیں وَرگ واری زَراں۔
- **تالبک :** (تَ ا۔ لِ۔ بْ کْ) کسانیں تالِب۔
- **تالبو :** (تَ ا۔ لِ۔ بْ وْ) کسانیں تالِب۔ ٹانب ءِ گِردیں مُکح۔

- **تالبی :** (تَ ا۔ لِ۔ بْ یْ) ھماکہ گوں "تالب" ءَ سِیادی کنت۔ مردمی نامے۔
- **تالجن :** (تَ اَلْ۔ جَ نْ) تارجَن : ھما مردم کہ ماں سَوت ءَ گُوزگ ءِ دولت ءِ گون ءِ "تال" ءَ پہ زیر جنت۔
- **تالکار :** (تَ اَلْ۔ کَ اَر) ھما مردم کہ تال ءِ کار ءَ کنت بزاں تال جوڑ کنت۔
- **تالکش :** (تَ اَلْ۔ کَ شْ) تال کشوک، وان کش : ھما ھُنرکار کہ مھماناں وَرگ دیم ءَ دَنت۔
- **تالوگار :** (تَ اَلْ۔ اُو۔ گَ اَر) ھما مردم کہ سک باز وَرگ وارت، تال ءِ پُرّے وَرگ وارت کنوک یا کہ باز تال ءِ پُرّ۔
- **تالی :** (تَ ا۔ لِ یْ) ھماکہ گوں "تال" ءَ سِیادی کنت۔ تاری۔ تالِب ءُ تار ءَ ھم گوش اَنت۔
- **تام :** (تَ اَمْ) چہ زبان سَماءِ یک چیزے ءِ وَشّی، سُوری، زھری ءُ جاور، مزّگ۔ چیزے کہ چشگ بیت بزاں دپ ءَ کنگ بیت آئی ءِ تام زانگ بیت۔ باز جاگہ ءَ لے گال ءَ پہ "گُجام" ءَ ءَ بزانت ءَ ھم زیرگ بیت کہ بندر ءَ "گُتام" اِنت۔
- **تامبر :** (تَ اَمْ۔ بَ رْ) سیر دل کنوک، پہ ناھودگ گپ ءَ تہ ءَ مان دیوک، بے کار ءُ ناھودگیں گپ جنوک۔ یک چیزے ءِ بارہ ءَ دَمنیات جست کنوک یا آئی ءِ بارہ ءَ پدماں پدگپ جنوک : "پلانی تامبر مے گپ ءِ تام ءَ بُرتگ۔"
- **تامدار :** (تَ اَمْ۔ دَ اَر) وشتام، ھما چیز کہ مزّگ ءِ تام ءِ وَش اِنت۔ گپ ھم تامدار بیت۔
- **تامُر :** (تَ ا۔ مُ رْ) ھمے تنکیں کاپور وڑیں کاگد کہ بنگیرانی تہ ءَ ءِ مان کن اَنت ءُ مردم ءِ بُت ءَ گِرانت کہ درآمدیں زباناں "فلم

(FILM) ءِ گوش اَنت. هما لیبءِ داستانءِ هم گوش اَنت که ماں هِمیشی ءُ بتان اِنت که تامرجاه ءِ پیش دارگ بیت.

- **تامُرتُبت** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ بُ ٹ) هما بت که ماں تامُرءِ اِنت بزاں کاگدءِ سرءِ نہ اِنت۔
- **تامُرَبَند** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ بَ ن ڈ) هما داستانءِ گیشءُ لیب ماں تامُرءِ گپتگ که ماں تامُرجاهاں پیش دارگ بیت ۔ یا اگاں جار تامُرے دگہ جاگہءِ پیش دارگ بیت۔
- **تامُرتالار** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ تا۔ لاڑ) تامرجا. تامُر پیش دارگءِ مزنیں تالار۔
- **تامُرجا** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ جا) تامُرجھ، تامُرگس، تامُرجاه، تامُر پیش دارگءِ جاگہ۔
- **تامُرجار** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ جاڑ) پہ تامُراں پرینتگیں جار۔
- **تامُرجاه** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ جاهٔ) بچار «تامرجا»۔
- **تامُرجه** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ جَ هٔ) بچار «تامُرجا»۔
- **تامرچار** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ چاڑ) هما مردم که تامُرچار اِیت یاکہ باز چار اِیت۔
- **تامُردَر** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ دَرْ) انگریزی که وانگی (کتاب) ءِ «بازءِ دَرءِ» بنت تامُرهم بیت ایشیءِ هر یک دَرے ءَ گوش اَنت۔
- **تامُرزانت** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ زان۔ ٹ) هماکہ تامُرانی بارہءِ هر چیزءِ پہ حمانیءِ زانت۔
- **تامُرستار** : (تَ ا۔ مُ۔ رِسْ۔ تَ اڑ) تامُراستار هما مردم که ماں تامُرانی داستاناں کار کن اَنت که آیانی بتاں دِگر اَنت که چه همیشانی کارءِ بتاں «تامُر» جوڑ بیت۔
- **تامُرشانک** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ شَ اں۔ کُ) هما اَزباب ءِ دَزبوج که تامُرانی بتاں پہ چاروکاں دیم ءِ اسپیتیں پروگ یا دیوالءِ سرءِ شانک دَنت۔
- **تامُرشِنگ** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ شِ ن گ) هماکہ تامُرانی شِنگ ءُ تالاں کنگءِ کارءِ کنت۔
- **تامُرکار** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ کاڑ) هر مردمے که تامُرانی کارءِ کنت بزاں جوڑ کنت۔
- **تامُرگر** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ گِ رْ) هما مردم که پہ «بنگیر»، تامُرگپت۔
- **تامُرگس** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ گِ سْ) بچار «تامُرجا»۔
- **تامُرگل** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ گَ لْ) تامُریانی ٹکءُ دیوان بندی۔
- **تامُرگیر** : (تَ ا۔ مُ رَ۔ گِ یِ رْ) هما بنگیر که گوں آئیءِ تامُرگرانت۔
- **تامُری** : (تَ ا۔ مُ۔ رِی) هر کس یا هر چیزے که گوں «تامُر» ءَ سیادی بکنت۔
- **تامور** : (تَ ا۔ مُ وڑ) دنز، مُج، گُوردبی، جدیگ، تُند، گبار، تنک تهار، شیہ تهار۔
- **تاموک** : (تَ ا۔ مُ وکْ) تاملار، هما چیزکہ بے تام نہ اِنت، لزّت دار۔
- **تاں** : (تَ اں) بندرءِ لے گال «تاں» اِنت بلے دهبندءِ پدءِ «ن» ءِ شنگ وان کنگ بیت انگریزی که: «ادءِ تاں اودءِ» بزاں چه ادءِ داں که اودءِ، «داں، وانگ»، «تاں»، «تانگ» لے گال بے «ن» ءِ هم واست اِنت انگریزی که: تا، تاکہ، دا، داکہ۔
- **تان** : (تَ اں) بُراهی، چیزءِ بُراه رنگءِ جند، انگریزی که آپءِ تان بزاں آئیءِ بُراهی یا همنچک دیرکہ آئیءِ دامن بُراه شتگ۔ «تانگ»، «ءِ بر مانگال بزاں «بہ تان» ءِ انگریزی که: «لے جانگءِ بہ تان» بزاں بہ دست یاکہ پہ بیلڑ ایشیءِ بُراهءُ پتیءِ تنک بکن۔
- **تان** : (تَ اں) آپءِ سرءِ هلسونی یاکہ گجام دگہ یک چیزءِ سرءِ بھرءِ هلسوئیں پَتنی۔ دریاءِ تان: دریاءِ بُراهءُ دراجی، دریاءِ آپءِ سرءِ هلسونی انگریزی که: «لے کوه چه دریاءِ تانءِ دو سد پد برز اِنت» «هے رنگءِ گوش اَنت «لے دگارءِ آپ گوں

بندءِ عثماں اِنت"۔ تان پَد: "منی ڈگار ءِ آپ پار بگیں، تان پَد ءِ و نہ رس اِتگ" بزاں پار بگیں آپ ءِ پد ءِ ھملسون نہ اِنت۔

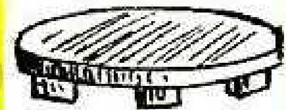
- **تاڻ :** (ت ا ڻ) تندلان، تانجو، گُد، ڈراجی ءِ بندیک، بھنات ءِ بندیکاں "اوتاگ" گُوش اَنت چو نا ھیگا ھر دوئیں ھم "اوتاگ" گُوشگ بنت۔

- **تانپَڈ :** (ت ا ن - پ ڈ) آپ ءِ تان ءِ پَد: ھور کہ بیت آپ پہ ڈگار یا مَلّایی جاگھے ءِ ھِلا دبیت۔ اگاں ڈگارے اَئیءِ بندگاہ ءِ کابیل پیسرءِ پُرّ بیت اگاں تلّے آئیءِ جھلگیں جاگہ پیسرءِ پُر بیت چہ ایشانی پُرّ بیگ ءِ رند آپ پُراہ روان بیت تا ھمنچک دیر آپ بروت گُوش اِنت "تان دَنت"۔ ھما گُڈّی ھدّ کہ آپ ءِ دامن کُٹّ اِیت یا کدو می دیم، ڈگارءِ بندءِ دیم ءِ ھما جاگہ کہ آپ ءِ مُرز تریت ھدّ اِنت چہ آپ ءِ ھُشگ ءِ کم بیگ ءِ رندءَ ھر دوئیں جاگھاں آپ ءِ پَد ءِ ٹپّ ءِ نشان پشت کپ اِیت ایشی ءَ گُوش اَنت "تان پَڈ"۔

- **تانجو :** (ت ا ن - ج ؤ، ج و) گُد ءِ ڈراجی ءِ بندیک، بھنات ءِ بندیکاں اوتاگ گُوش اَنت، ھما بندیک ءِ ٹال کہ گُد ءِ ڈراجی ءَ اَنت۔
تانجو مارگ: تانجوانی تچک کنگ ءِ رند جولاھیگ موش گرداِیت ءُ ھمے تانجواں ڈراجی ءِ مَشان ءِ روت ءُ کیت تا کہ بندیک زِبر بہ بنت ایشی ءَ گُوش اَنت "تانجو مارگ" شیھ مرید ءِ لچّہ ءِ یک بندے "من زھیرانی تانجواں ماراں"۔

- **تان دیگ :** (ت ا ن - د ی گ) پُراہ رَوگ، ھور ءِ آپ ءِ چہ بند ءِ پُرّ بیگ ءِ رندءَ پُراہ رَوگ۔ بچار "تان"۔

- **تانزی :** (ت ا ن - ز ی) بچار "تازی"۔

تانوک

- **تانسر :** (ت ا ن - س ر) بچار "تاسر"۔

- **تانک :** (ت ا - ن ک) کسانیں تانوک، ھما دستگی تانوک کہ گوں آئیءِ لیب کن اَنت کہ کسانیں "پُورک" ءِ جِن اِنت۔
(۲) بچار "تانوک[۲]"۔

- **تانگ :** (ت ا - ن گ) پُراہ ءُ پَتن ءُ تُنک کنگ۔ آرت ءِ چانگ ءِ پچگ ءِ نگن کنگ ءِ ھاترءَ پہ دست یا پہ بیلٹءَ پَتن ءُ پُراہ ءُ تُنک کنگ۔

- **تانو :** (ت ا - ن و) بچار "تانہ"۔

- **تانوک :** (ت ا - ن و ک) چہ تھنگ ءِ جوڑ کرتگیں پَتنیں چیزے کہ آرت ءِ چانگ ءِ آئیءِ سرءَ ایر کن اَنت ءُ گوں بیلٹءَ پَتن ءَ کن اَنت۔ "تانگ ءِ کارءِ کنوک۔ پَتن یا پَتن کنوک۔ (بچار ٹُت)
(۲) تانک چہ دارءِ جوڑ کرتگیں بُردے کہ پہ جوھان ءِ گوات ءِ دَیگ ءِ کارمرد بیت۔

- **تانہ :** (ت ا ن ہ) تانو: زِر بار، سُھیل، دریا بار "تانھی نود" بزاں زِر بارءِ نود، زِری نود۔

- **تاوان :** (ت ا - و ا ن) بیران، بیرانی، نُکسان، زَوالی: چیزے کہ بے سیت ءِ چہ دست ءِ بروت۔ "سیت ءِ گٹّ" ءِ چپ۔

- **تاوان بھا :** (تَ ا ۔ وَان ۔ بَ ھا) ھما مردم کہ وتی چیزاں پہ تاوان بھا کنت یا کہ تاوان سِگ اِت کنت ۔
- **تاوان جَلّ :** (تَ ا ۔ وَان ۔ جَ لّ) نکسان جَلّ ، تاوان سِگّ : ھما مردم کہ تاوان سگ اِت کنت ۔
- **تاوان چار :** (تَ ا ۔ وَان ۔ چَار) تاوان چاروک بزاں ھما مردم کہ ھر یک کارے ءِ کنگ ءِ پیسرا ئی ءِ تاوان ءِ چار اِت اگاں تاوان ئے ماں دست ئے نہ جنت ۔
- **تاوان زَرّ :** (تَ ا ۔ وَان ۔ زَرّ) ھما زَرّ کہ ماں یک سودا یے ءِ یا کہ دگہ رنگے ءِ تاوان بوتگ اَنت ۔
- **تاوانکار :** (تَ ا ۔ وَان ۔ کَ ار) ھما مردم کہ ھرچ کارے کہ کنت یا کہ پہ وت ءِ یا پہ دگرے ءِ تاوان اِنت ۔ تاوانیں کار کنوک یا کار ءِ کنوک ۔
- **تاوان کَش :** (تَ ا ۔ وَان ۔ کَ شّ) تاوان کشوک بزاں تاوان سگّوک ، تاوان جَلّ ۔
- **تاھاپ :** (تَ ا ۔ ھَا ۔ پ) تاہ آپ : ھما جاگہ کہ اود ءِ آپ بژمُر بیت ۔
- **تائید :** (تَ ا ۔ ئی ۔ ذ) ھما بشتگیں کاگد کہ چہ مُلاّ ءِ پکّاں گرگ بیت کہ آیانی مَن ءِ ملے ناوڈراھی ءِ دگہ بیرانیانی دیمپان بیت ۔ ھمے تائید ءِ نگرھیں پوشش ءِ ھم کن اَنت کہ بانک ءِ بندگ یا کہ گور ءِ کنگ بیت ۔ جنینی کنڈ یکے کہ آئی ءِ توکیگ چوک چارگنڈ ءُ دراج بُریں ھکّے اِنت ایشی ءِ ھرکاں دگہ تاک ءُ ماکھسم نگرھیں پرات ایشی ءِ " بیگیگ " گوش اَنت کہ چہ زَرّ بزاں نگرہ ءِ جوڑ ئے

کن اَنت ۔ بازھستومند چہ تِلاہ ءِ ھم جوڑ کن اَنت ۔ بلوچی لچّے ءِ بندے : " لال گونا بے دوچیں گداں تائیدے گُرّی " ۔ (بچّار مُت)

- **تَب :** (تَ ب) مَیل ، واھشت ، ھُب ، رھیل ، " چہ ئے دوُ کار ءِ یکّے بکن نی تب تئی ءِ وتیگ اِنت کہ کجامی ءِ کن ئے ءُ کجامی ءِ نہ کن ئے " ، " پلانی وتی تب ءِ گپّ جنت " ، " من ءِ پلانی ءِ تب ءِ نہ کپتگ " ، " تئی دل ءِ تب ءِ وڈ ءِ ستیں کار نہ بنت " ۔
- **تبار :** (تَ ۔ بَ ا ۔ ر) کلام اللہ ءِ یک دَرے کہ گوں ھمے گال ءِ بنگیج بیت ۔
- **تباہ :** (تَ ۔ بَاہ) برباد ، بیران ، وَیرندان ، بیگواہ ، چِٹ ۔
- **تَباھگ :** (تَ ۔ بَا ۔ ھَگ) ھُشک کرتگیں گوشت " ءِ لے گُوراندمن پہ تباھگ ءِ داشتگ ، باندا گُشان ئے ءِ گوشت ءِ ئے تباھگ کناں " ۔
- **تَباھی :** (تَ ۔ بَا ۔ ھی) بربادی ، تباہ بیگ ، بیگواھی ، ویراندانی ۔
- **تَباھیگ :** (تَ ۔ بَا ۔ ھی ۔ گ) یک مُلکے ءِ بوجیگ ءِ آئی ءِ جانشرماں دگہ مُلکے یلہ بدینت گوش اَنت " پلانی ءِ بوجیگ پلاں مُلک ءِ تباھیگ اِنت " بزاں جانشرواں یلہ داتگ ۔ یا کہ بوجیگ ءِ کجام یک پکاریں چیزے ءِ زوال بیگ ءُ آئی ءِ منٹ ءِ نہ رسگ ھم بوجیگ ءِ " تباھیگ " کنت ۔ ھمے رنگ ءِ چہ بے ناھُدائی یا بے رُبّان ءِ ھم بوجیگ ءِ " تباھیگ " بیت ۔

تَبچار : (تَ ب - چ ا ر) ھمامردم کہ دِگلانی ھیل ءُ تب ءُ مَیلءَ جوان چار ءُ گِند کنت - ھمامردم کہ پہ کارے ءَ کَنگءُ دودءَ بیت۔

تَبد : لوار، تَک، ھمے گرمیں گوات کہ دیم ءُ سوچ ءِ بیت گرماگءُ گرمیں مُلکاں سک بیت۔ گرمگوات۔

تَبدار : (تَ ب - دَ ا ر) وتی تب ءِ مستر، ھماکہ وتی مَیل ءِ مَسترَوت اِنت، انچوش کہ ماروَیں "تو وتی آپگ ءُ تیاگ ءِ تبدار وت ئے"۔

تُبرو : (تُ ب - رُ وْ [رَوْ]) تُبرہ : ھماپیلک کہ آئی ءَ کدیم مان کن انت پہ اپس ءُ یاھرءَ، الیشی ءِ بندان سرءُ لگوشش اَنت کہ وت عبدالیت ءُ اولاک وانان وران کنت، الیشی ءِ تُبرہ ایش اِنت کہ وان نہ رِچ اَنت ءُ دگہ اولاک ھم وارت اش نہ کنت

تُبرہ : (تُ ب - رَہ) بچار "تُبرو"۔

تَبرِین : (تَ ب - رِ ے - ن) تیبرِین: چہ تُرندیں تپ ءَ گرمی ءُ کُنتان ءُ کُچرکانی کِرّان ءُ پونز ءِ گرانزانی دپ ءُ کرّءُ گوران دَرتکگیں پیپسک رنگیں وانگ نُلے یاکہ چہ تپ ءِ یلہ دیگ ءُ رند درکایت ءُ یاکہ چہ یلہ دیگ ءُ روچے پکّتے پیسیر۔

تَبزانت : (تَ ب - زان ت) تب زانوگر، ھمازانتکارکہ مردمانی تب ءُ ھیل ءُ مَیل ءُ جوان زانت کہ چوکہ درمانکار ءُ مردمانی تب ءُ زِردی ءُ سستانی ناڈراھی ءِ زانت۔

تَبزانتکار : (تَ ب - زان ت - کَ ا ر) ھماتبزانت کہ تبنا وُراھانی توجیل ءَ کنت۔

تَبزانتی : (تَ ب - زان - تِ ی) ھمازانتکاری کہ مردم ءِ ھیل ءُ تب ءِ زانگ ءِ بارہ ءَ اِنت ءُ سستا ءُ زردہ ناڈراھی ءِ زانتکاری۔

تَبزی : (تَ ب - زِ ی) ھمے مُھرگ رنگیں وانگ کہ بندیک ءُ کماتگ اَنت کہ ھریک نیکراھی ملاّ ءُ پکیرانی گوُرءَ اِنت یاکہ دست ءَ کہ وھدے کہ ھدا ءِ یات ءَ کن انت گوں ھیشان ھساب ءُ دار اَنت کہ پلاں یات مجنت برءُ گوشگ بوتگ۔

تَبک : (تَ بَ ک) مزنیں تالب، لنگری، مزنیں پتن ءُ پڑاھیں زِزانے کہ بُٹ ءُ دگہ چیزے پہ بازمردم ءُ مان کنگ ءُ دیگ بیت۔
"تاسس ءُ تبک" بتل : پیسیر ءِ تبک ءِ رند ءِ سبک " بزان پیسیر ءُ ورگ ءُ رند ءِ وانگ۔

تُبُک : (تُ ب - بُ ک) ڈُھل ءِ یک رستے گوانیگانی یک لیبیے ءِ نام اِنت۔

تَبلہ : (تَ ب - لَ ہ) ڈُھل ءِ یک راستے۔ گیشتر ھا ڈُھل ءِ گوش اَنت کہ ھندوستانی سازءُ آوازءِ کارمرد بیت کہ تَرءُ ماڈگ۔ بزان چَپ ءُ راست جتا جتا اَنت [بلکیں چہ تازی : طبلۃ ۔ طَبْل] ۔

تَبگوات : (تَ ب - گ - وا ت) موسمے ، ھمے وھدکہ تبدیں گوات کشّ اِیت ءُ کلونٹ ءِ یا چین اِیت۔ سول ءُ ڈرچکاں ھم ھوشین اِیت۔ ھمے موسم ءِ یک تچے ھم ھست۔ اے موسم چہ جون ءِ ماہ ءِ گُڈ سراں بگر دانگہ ستمبر ءِ ماہ ءِ نیم ءَ گوز اِیت۔

تَبگیج : (تَ ب - گِ ے ج) تب ءِ پڑبوک ، ھمامردم یاکار یا درمان کہ کسے ءِ زوریں تب ءُ زوراک بکنت ءُ راھے دور بدنت۔ ھدونانی پیداک کنوک پہ کارے ءِ کنگ ءِ ھدونک کنوک یا واھگ گیجوک۔

تَبناڈراہ : (تَ ب - نَ ا - ڈ - رَ اہ) ھمامردم کہ آئی ءِ جان ءُ جون وش اِنت بلے آئی ءِ زِردءُ سستا ناڈراہ اِنت۔

تَبند : (تَ ب - بَ ن - د) تپ بند: ھماچیٹ ءُ بندیک کہ چہ تپ ءِ رنگ ءِ ھاترءَ چہ ملاّ ءِ بکاں گرگ بیت کہ ھمے ملاّ ءُ بکّ وان اَنت ءُ گنگ بندان کن اَنت۔

تَبو : (تَ بُ و) ھمامردم کہ یکتب نہ اِنت ، ہرے یک تبّے ءِ اِنت۔

تَبیب : (تَ ب ی - ب) درمانکار ، ناڈراھیانی زانتکارءُ آیانی درمان کنوک، [تازی : طبیب]

تَبیلہ : (تَ بِ ے - لَ ہ) اپس یاھرانی بنجاہ۔

- **تَپ** : (تَ پ) ھمے ناڈراھی کہ مردمءَ گپت سرجمیں جون ءَ گرم کنت ۔ تَپ کنگ ، تَپءَ گرگ ، بزاں تَپ بیگ ۔ گرمی ءِ ھم گوش اَنت کہ چہ تپگ ءَ تپسگ ءَ اِنت ۔
- **تَپاس** : (تَ ۔ پ اس یا تَ پ ۔ پ اس) پٹ ءُ پول پہ چیزے ءِ زانگ ءِ بارہ ءَ اِنچو کہ لوگ ءِ تپاس کن ، بزاں بچار باریں مردم یا سامان ئے مان اِنت ، لے بیتی ءَ تپاس کن ، بزاں بچار کہ چے ئے مان ۔
- **تِپاک** : (تِ ۔ پ اک) ھم پُت ، ھم تُور ، ھم سَنَت ، یکدل ۔
- **تپچار** : (تَ پ ۔ چ اَر) ھما اَزباب کہ آں ءَ ناڈراہ ءِ دپ ءَ دَیَنت ءُ تَپ ءِ گیشی کمی ءَ چار اَنت ۔
- **تپچک** : (تَ پ چ ک) کساں تگردے کہ تنکی گوا تترگ ءَ پچ کنگ بیت رنگ اَک : "آبدَمان تپچک اِنت بزاں رنگ اِنت سرباز ءَ تپچکلاہ ءِ گوش اَنت ۔
- **تپچکلاہ** : (تَ پ چ ۔ کَ ۔ لاہ) چہ مچی گرگ ءِ بیپش ءَ جوڑ کتگیں ساھگی کُلاہ ۔
- **تپدِہ** : (تَ پ ۔ دِہ) تپ دیوک : ھما چیز کہ چہ وَرگ ءِ مردم ءَ تَپ بگیپت ۔
- **تَپر** : (تَ ۔ پ ر) دار بُروشگ یا ذرچگ ءِ گُڈگ ءِ اَزباب ۔ (بچار نَبَت)

تبرزین

تپر

بانبندءِ تپر : ھما کساں تپرکہ بانبندیں اُستاپہ رنگ ءِ تراشگ ءِ کار مرو ئے کنت ۔ ساربان ءِ تپر ءُ لگڈیں دراج دستگ ءُ پتن دبیں تپر کہ چو کساں تپرزین ءِ انت ۔

- **تپربند** : (تَ پ ر ۔ بَ نَ دْ) پہ دُم ءِ چوپ ءُ رک ءِ یک جان ءِ بندگ کہ تپرآئی ءِ کار گرت مکنت ۔ جان ءُ بند آنت کہ مار وارت مردم ءُ ھچ نہ بیت ۔ ھمے رنگ مردم ءِ جان ءَ تپربند کن آنت ۔ بزاں تپرآئی ءِ جان ءُ کار نہ کنت ۔ ھمے رنگ ءَ ءِ سگار بند ، تپر بند ۔
- **تپرزین** : (تَ پ ر ۔ زِ ے نْ) تپرءِ زانگیں راستے کہ ایشی ءِ دستگ ننگ دراج اِنت ۔ دپ ئے سنگ پتن ءُ دراج ءُ کمان اِنت ءُ سنگ تیز اِنت ۔ ایشی ءِ منڈ ءِ کنگر اِنت چوکہ زھم ءِ دست ءَ لے یک جوانیں سلاھے کہ پہ جنگ ءَ چوکہ زھم ءِ کار دَنت ، ایشی ءِ دومی راست گونڈ دستگے کہ اُسپ ءِ زین ءِ کودگ ءَ چوکہ پیشدہ ءِ لونجان بیگ ۔ ماں جنگ ءَ اگاں کسے ءِ زھم ءُ گیل وارتگ یا پرشتگ ، گڑا لے آئی ءِ دست ءِ گورءِ دومی جریدگیں سلاہ بوتگ ۔ (بچار نَبَت)
- **تپرک** : (تَ ۔ پ رَ کْ) تپرکہ ، نگیگ ، بے تاھیر ، جہاں تسکیوکیں پتلایگ ۔
- **تپرکہ** : (تَ ۔ پ رَ ۔ کَ ہ) تپرک ، بے تاھیر ، نگیگ ، پکریگ ۔ دل تپرکہ بیگ پریشان بیگ گیشتر تاوان ءُ بیرانی ءِ ترس ءَ

ںیاکہ بنامی ءِ پتلا ، پتلایگ ءِ ترپگ ۔

- **تپرین :** (تَ پ ۔ رے ۔ ن) تپرین چہ ترندیں تپ ءُ گرمی ءَ لُنشان ءُ کچرکانی کران ءَ پونزہ گرانزانی دپ ءُ کرّہ ءُ گوراں دَرِتکگیں پیپنک رنگیں وانگ کہ چوکہ ترّیں گندرین ءِ وانگ ءَ انت ۔ لے یاکہ چہ تپ ءَ ایلہ دیگ ءَ رند دَرکاینت یاکہ چہ یلہ دیگ ءَ روچے پکّے پیسر
- **تپزانت :** (تَ پ ۔ زان ۔ ت) ھما درمانکار کہ ھریک تپّے ءِ پجّاہ کاراِیت ۔
- **تپیس :** (تَ پ س) تپگ ءِ پرمانگال « بہ تپیس » ۔ بزاں گرم بگر ، گرمی ءِ باپ ۔
- **تپسگ :** (تَ پ ۔ سَ گ ، تَ پگ : گرم گرگ یا گرم بیگ ، چیزّے آس ءِ نزیک ءَ بیت تپس ایت ، مردم ءَ تپ گیپت جان تپس ایت ترگیں روچ ءِ سرءَ چیزّے ایرکن ئے « تپس ایت ۔
- **تپسند :** (تَ پ ۔ س ن د) ھما درمان کہ گوں آئی ءَ ورگ ءَ تپ سِدایت ۔
- **تپشو :** (تَ پ ۔ ش و) زہبت ءِ سنگ گرم گروک ۔ ھماچُل یا دگہ انچیں چیزّے کہ پہ نپت یا گاسلیٹ گرم گپت ۔
- **تپشود :** (تَ پ ۔ ش ود) ھما درمان کہ چہ تپ ءِ پھریزگ ءِ ھاترءَ ورگ یا جنگ بیت انچوش کہ کرمٹیک ءِ پھریزگ ءِ دستاں جن انت ۔

- **تپگش :** (تَ پ ۔ گ ش) تپچار : ھما ازباب کہ آئی ءَ نازرادہ ءِ دپ ءَ دَینت ءُ تپ ءِ گرمی ءَ چار انت ۔
- **تپنگ :** (تُ ۔ پ ن ۔ گ) دُمباں ، توپگ ، آستیر ، ھماسلاہ کہ آسیں تیر جنت ، ایشی ءِ باز راست انت ۔ (بچار تُپ)
- **تپور :** (تِ ۔ پ ور) کسانیں بوٹ ، بوٹ ءِ ھیک « رِشک » انت ۔ رِشک ترک ایت تیجار بیت ، تیجار کہ مستر بیت « تپور » بیت تپور مزن بیت « بوٹ » بیت « ماتیوٹ کہ پدءَ ھیک دَنت دگہ مردم گوش انت کہ بوٹ ءِ ھیک « تیجار » انت ءُ تیجار ءَ اگاں چہ ترگگ ءَ پیسر دست بلگ ایت ءُ بترک ایت رِشک بیت ۔ بلے اے روانت پیسری گپ راست انت بسکیں بگلیں چک ءَ ھم گوش انت ۔ جنینی نامے ۔
- **تُت :** (تُ ت) ھاک ۔ تُت بیگ ، بیگواہ بیگ ، گارات بیگ ، چٹ بیگ ، ویرندان بیگ ، برباد بیگ ۔
- **تُت :** (تُ ت) بچار « توت » ۔
- **تترگ :** (تَ ت ۔ ت ۔ رگ) چوکہ ھنوش مُرنشہ وارتگیں مردم ءِ پادانی پہ جاگہ نکیگ ءُ تپگ ءِ شت ءَ بگ ءُ ترت ءَ زاناں پادوت ءَ داشت نکن انت ءُ لرزان ءَ برے چپی دیم ءَ ءُ برے راستی دیم ءَ کپ انت ۔ تترگ ، ترگ ءِ … ءِ « پلانی تتران انت ءُ پیداک انت » پلانی تترات ءُ کپت » ۔

- **تُتُّرو** : (تُ تْ ۔ تُ ۔ رُوْ) بچار "تُوتُرو"۔
- **تَتک** : (تَ تْ کْ) بُنکار گال "تَنچگ" ءِ گوستگال : بزاں آیک مردے ءِ تَنچگ ءِ کار کُرت۔
- **تُتکار** : (تُ تْ ۔ کَ ا رْ) کُمبار : هما مردم کہ "تُت" ۔ بزاں حاک ءِ کارءَ کنت کہ جهلگ، مالی ءِ کُوزگ ءُ دگہ انچیں حاک ءِ زران جوڑ کنت۔
- **تَتگگ** : (تَ تْ ۔ کَ گْ) چہ بُنکار گال "تَنچگ" ءِ دیر گوستگال اِنت : بزاں آئی ءَ تَنچگ ءِ کار کُتگ۔
- **تَتَگ** : (تَ تَ گْ) چہ بُنکار گال "تَنگ یا تَندگ" بزاں چو تَند ءِ بَستگ یا مانپوش اِنگ، "تَنگ" "تَنک" ءِ مانپوش اِنگ بشیه مرید ءِ لچہ ءِ بندے سے "سیمی برءَ تنبنکاں تَتگ"۔
- **تَچ** : (تَ چْ) زیم یا گومزیا کہ دگہ انچیں توکے ءَ ڈمب ءِ گُنتگ کہ آئی ءِ بہلاہ اِنت لے تچ ءَ اگاں دگہ ساهدارے ءَ یہ جنت آجاگہ گوات گپت ءُ درد کنت ءُ سُچ اِیت۔ باز برءَ مردم ءَ کُشِ اِیت۔

تَچ ءِ پِرِشگ یا پِرِوشگ : زیم یا گومز ءِ تچ ءِ پہ زور پِروشگ یا آئی ءِ ووت پہ نیموئے ءَ پِرشگ۔ کسے ءِ تچ ءِ پِروشگ بزاں آئی ءِ ذُتَ ءِ کُشگ آئے رنگ کہ اگاں مردے سَک بِتاک بجنت کہ من پلاں کارءَ کُرت کناں ءُ پلاں کار پہ من جُھجِ نہ اِنت کہ هما دمان ءَ یکے گوشِ اِیت کہ بہیں بکن ئے، آمردم دمان ءَ بے توار بیت، پرچاکہ اے ذرست بِتاک اِت اُنت۔ یا کہ مردے پہ کارے ءِ کنگ ءَ چاڑ ءُ چاڑ کنت۔ بیت کہ کسے آئی ءِ سرءَ مان بہ تَراِیت ءُ مکن ئے بکنت یا کہ دل پِرُوش ئے بکنت، گوش اُنت "مرد ءِ تچ پِرِشت یا کہ پلانی ءِ مرد ءِ تچ پِروشت تچ پِرُوش کنگ یا بیگ۔

تَچ پِرُوش کنگ یا بیگ : کسے ءِ تچ ءِ پِروشگ۔

تَچ کنگ : دَهل ءِ چہ زمین ءَ تُرونگ بزاں فوکی سرءِ کُشگ۔

- **تِجابان** : (تِ ۔ جا ۔ بانْ) بلوچستان ءِ کیچ ءَ تُربت ءِ نزیک ءِ جاگهے ءِ نام اِنت۔
- **تِجارت** : (تِ ۔ جا ۔ رَتْ) بایار، سوداگری [تازی : تجارۃ]۔
- **تَچپِروش** : (تَ چْ ۔ پْ ۔ روشْ) تچ ءِ پِرشگ، بچار کالبند "تچ ءِ پِرشگ"۔
- **تچگ** : (تِ ۔ چْ گْ) تچ کنگ، دَهل ءِ چہ زمین ءَ تُرونگ ءُ سرءَ کُشگ۔ گوں تُوسک ءُ تیزیں سُرگے ءَ چہ چیزے ءِ تہ ءَ سر کُشگ۔

اومان ءِ تچگ : فوک اومان بیگ۔

بَڈ ءِ تچگ : بَڈ ءِ هڈ ءِ تُرند ءُ مِک بیگ۔ بَڈ ءِ مُنگِرگ۔ هے ونگ ءَ "بَڈ ءِ تجینگ"۔

دَرد ءِ تچگ : درد ءِ پاد آیگ۔

دَنتان ءِ تچگ : دَنتان کہ درد کنت گُڑا باز برءَ چہ وتی جند ءِ حَدءَ بُرز تر بیت گوش اُنت "دَنتان تچ اِتگ"۔

سادءِ تچگ : ہِلیگ ءُ وراج تر بیگ۔

مار ءِ تچگ : مار ءِ سرءَ ءُ ڈمب ءَ اگاں بدارئے توک ءِ وتی بَڈ ءَ مُنگرین اِیت اِیشی ءَ هم گوش اُنت "تچگ یا تجینگ هم رنگ ءُ وت ءَ تجین اِیت ءُ وراج تر هم کنت۔

- **تَجو** : (تِ ۔ چْ وْ) کسانیں زرچیں زیے کہ اِیشی ءَ زَردُوکی زیم هم گوش اُنت۔
- **تَجوری** : (تِ ۔ چْ وْ ۔ رِیْ) سَکیں مُهکیں آسنیں پیتی کہ پہ زرءِ ایر کنگ ءَ کار مرد بیت۔

- **تجوک :** (تِ۔ ج و۔ ک) هما چیزکه چه کشگ ءَ تچ ایت ءُ دراج تربیت. سواس بندءِ "بنگ" ءَ هم گوش انت۔
- **تجی :** (تِ۔ ج ی) بچار "تجیگ"۔
- **تجیگ :** (تِ۔ ج ی۔ گ) سواس ءِ تجیگ هما دراجیں سا وکه آئی ءِ سرءَ په سواس ءِ گوپگ جنگ ءَ ترینگ بنت هَمے تجیگ سواس ءِ تہ ءِ سادانت۔
- **تجینگ :** (تِ۔ جِ ے۔ نگ) انچوش کنگ که په تچ ایت، مردم یا دلوت وتی بدءِ تجین ایت. مارهم وت ءَ تجین ایت۔
- **تچ :** (تَ چ) تچگ ءِ پرمانگال بزاں "برتچ"۔
- **تچان :** (تَ۔ چان) تچگ ءِ تہ ءِ، په تچگ۔
- **تچ تاگ :** (تَ چ۔ تَ اگ) تچ ءُ تاگ یا تگ ءُ تاچ، تچگ ءُ تاچگ. په کارے ءِ کنگ ءَ تچ تاگ کنگ بزاں کوشست کنگ۔
- **تچک :** (تِ چ۔ ک) راست، بے گومب ءُ بے چوٹ، نچل، بے تاب بزاں هماکه تاب ءُ پیچ ئے مان نیست۔

تچک آرگ : تچک کنگ، راست کنگ۔

تچک بندگ : چیزے ءِ انچوش بندگ که راست په بیت ءُ هچ رنگیں چپی چوٹی مان ئے مه بیت یک چیزے ءِ نیمگ ءِ تیر بندگ ءُ روگ اِک : پلانی ءِ پمن تچک بستگ ءُ بیداگ اِنت بزاں منی نگر ءَ بیچ ءُ بیداگ اِنت۔

تچک بیگ : دراج بیگ، راست ءُ راست دراج بیگ، چوٹیں چیزے ءِ چوٹانی دراِیگ ءُ راست بیگ۔

تچک دیگ : وت یا دگه کسے یا چیزے ءَ تچک کنگ، تچک دارگ، دراجیں چیزے ءُ راست دارگ۔

تچک ءُ روگ : په چیزے ءِ نیمگ ءَ تگریچ بندگ ءُ روگ یا دگه هچ جاگه مان نه ترگ ءُ یکسری په جاگهے روگ، پر بارو روگ۔

تچک کنگ : راست کنگ. تاباں کٹ کنگ، دراج کنگ (په دگه بزانتاں بچار "تچک کنگ" ءِ گال ءَ)۔

تچک کپگ : دراج ءُ دراج کپگ. تچکیں راه ءِ کپگ۔

تچک کشگ : وت ءَ دراج کنگ، تچک بیگ، دراج بیگ۔

تچک گرگ : تچک بیگ، دراج بیگ، راست بیگ۔

- **تچک کنگ :** (تَ چ ک۔ کَ۔ نگ) پاداں تچک کنگ، دراج کنگ لشتگیں جاگه ءِ پادانی دراج کنگ. راه ءِ روگ ءَ هم گوش انت اگاں کسے داں که دیراں یک جاگهے په نند ایت گوش ایت : بروئیں نیں پاداں تچک کنیں کائیں. بزاں کمیں تریں لے بزانت ءِ دگه کالبد چوش انت "پادے جنگ، پادے پچ کنگ" هَمے رنگ ءِ پادانی تچک کنگ۔

بل ءِ تچک کنگ : ننگار کنگ ءِ زانشکاریں مردم ءِ بل تچک بنت بلے کسے که گپتہ کار نہ انت آئی ءِ بل چوٹ بنت گوش انت "پلانی دنیگا پلے تچک گپت نه کنت" بزاں دنیگا هچ نه زانت۔

دست ءِ تچک کنگ یا دستانی تچک کنگ : دستاں په چیزے ءِ لوٹگ ءَ دراج کنگ. دستانی شهارگ په چیزے ءِ دیگ یا گرگ ءَ۔

راه ءِ تچک کنگ : راستیں راه ءِ کپگ، راستیں راهبند ءِ روگ ءُ سربیگ۔

سرین ءِ تچک کنگ : دراج بیگ په آرام ءِ هاتر ءَ۔

گور ءِ تچک کنگ : سینگ ءِ راست کنگ، په روگ ءَ چه چپ ءُ چوٹیں راهاں درآیگ ءُ راستیں راه ءِ کپگ. په روگ ءَ وار ءِ وشی ءَ ...... بیگ۔

مرگ ءِ تچک کنگ : مرگ ءِ راست ءُ تچک ءُ دراج کنگ۔

تَچگ : (تَ ۔ چ گ) مردم یا اولاک ءُ دلوت ءِ راہ ءِ رَوگ ءِ تیزیں رواج کہ ایشی ءَ دَرک کنگ ءُ میدان کنگ ھم گوش اَنت ۔ پہ لیب یا پہ سرۆت تچگ یا کہ چہ کسے ءِ تُرس ءَ تچگ ءُ روگ ، بلگ ءِ رَوگ۔

آپ ءِ تَچگ : آپ ءِ سر جھلادی ءُ ملاّن ءِ روگ ۔ کور ءِ آپ یا جو ءِ آپ ءِ تَچگ۔

اولاک ءِ تَچگ : بزاں تُرند روگ ، تیز رَوگ ۔

بوجیگ ءِ تَچگ : آپ ءِ پُشت ءَ بوجیگ یا دگہ دریائی اولاک ءِ رَوگ ۔

کور ءِ تَچگ : کورے کہ ھارکنت آئی ءِ آپ تچ اِیت ۔ ھر چ کورے کہ آئی ءِ تہ ءَ ھر وھد تچوکیں آپ ھست آ کور ءِ آپ تچ اِیت۔

گاڑی ءِ تَچگ : ھر یکّ پَرّگی اولاکے ءِ راہ ءَ رَوگ ۔

گراب ءِ تَچگ : چوکہ بوجیگ ءُ دگہ دریائی اولاکاں آئی ءِ رَوگ ۔

لاپ ءِ تَچگ : لاپ ءِ رِچگ ، دست ءِ آیگ ۔

لشکر ءِ تَچگ : لشکر ءِ جھگ ، بزاں دگہ لشکرے ءِ دیم ءَ جنگ کنگ ءُ پروش وَرگ ءُ تچگ یا کہ چہ دگہ لشکرے ءِ تُرس ءَ پیسر چہ دیم پہ دیم بیگ ءَ تچگ۔

نیمرِ ءِ تَچگ : کاسد ءُ ریاوہ پہ کارے کوھے یا ھالے ءِ رَوگ ۔

ھرس ءِ تَچگ : پہ چیزے ءِ نیمرگی ءِ واھشت ءَ سھرا کنگ ۔

تَچوک : (تَ ۔ چ وک) ھر چیزے کہ بہ تچ اِیت ۔ تَچگ ءِ کار ءِ کنوک۔

تَر : (تَ ر) چِمرِ ، چہ میدءِ جوڑ کرتگیں منگلے کہ چو گلازیگ ءَ مستین ءُ کھگیرِ لیٹرواں گرانتر ءَ دَنیت ءَ ۔ "تَر" ءِ گال ءِ شبکواں کہ دگہ گالانی گُنج ءَ حور بیت ۔ اک : ترّوان ، تَرّ ترّ اسبل ۔

تِر : (تِ ر) رتمرِ ءِ سولے کہ دریاءِ دپ ءَ ماں شورگیں ءُ کلٹریں زمین ءَ گُد اِیت ۔ دریا ءِ سوریں آپ ایشی ءَ چہ نکنت ۔ بلکیں شَر تر بادشے کنت ۔ ھوزانی دپ ھم باز بیت ۔ اے سول سَک نازُرک اِنت پرچا کہ سُورگ اِنت اے سَک باز رُد اِیت اُشترٹ وارت چیزے کہ سَک باز بیت گوشت اَنت : " ترہ جنگل اِنت " یا " تری جنگل اِنت " باز مردم ایشی ءَ " تری جنگل " گوشت اَنت کہ پھک رَد اِنت ۔ چہ ایشی ءِ نازُرک ءُ بے زوری ءِ سبب ءَ پہ دَرور گوشت اَنت " پلانی تر ءِ رگ ءَ داشتگ " یا کہ " پلانی ءِ ترانِ تپرِ گُڈ اِیت " اِدء پہ نہ زانتکاری مردم اے گال ءَ " ترّ " گوشت اَنت کہ پھک رَد اِنت گال " تِر " اِنت۔

تِر : (تِ ر) دو چیزے کہ دیم پہ دیم کنگ بیت ءُ چہ یکے ءَ دومی شرتر گوشگ بیت ۔ گڑا آئی ءِ گلا گال ءِ رند ءَ ھمے " تِر " ءِ گال گیش کنگ لوٹ اِیت ۔ اک : شَر ، شَرتر ، بُرز ، بُرز تر ، پُراہ : پُراہ تر ۔ اے چہ آئی ءَ ھُشتر زانت۔

تُرّ : (تُ رّ) بچار " تُر "

تُرّ : (تُ رّ) چکّر ، تُرّ دَرگ : چکّرگ ، چکّرّ دَرگ ۔

تَرّ : (تَ ۔ رّ) چیزے کہ ھُشک مہ اِنت بزاں آپ یا آپینک ءَ سرءِ اُنگگ ۔ مِتّی اِنگیں " ترّگ " ءُ پر ماں نگال بزانے " بہ تُرّ " ۔

تَرّ : (تَ رّ) تَواری تَوات کہ چہ لاپ ءَ دَر کیت چہ دَراھی ءِ راہ ءَ ۔

تَرا : (تَ ۔ رَا) تئی جند ءَ " تو کجائے ؟ من ترا نہ بزاں گون ! " ۔

تَرابی : (تَ ۔ رَا ۔ بِ ی) ترادی ، روچگی ماہ ءِ شپ ءِ گیشیں نماز (تمازی : تراویح) ۔

- **ٹراپ :** (ٹ۔ راپ) ٹرپ، ٹرپ یا ٹراپ ٹراپ ءِ توار۔
  پاد ٹراپ : پادانی ٹزندیں توار کہ چوشہات ءِ توار بہ کن اَنت، پادشہات ءِ توار۔
  اشترءِ ٹراپ : اشترءِ پادانی توار یا ھمے رنگ ءِ کپگ کہ توار بہ کن اَنت۔
  ھورءِ ٹراپ : ھورءِ ٹرد کنگ کہ گیشیں توارے کنت۔
- **ترّاپ :** (ت ر۔ راپ) دریاءِ تہ ءِ ھما جاگہ کہ آپ "ترّاپت" ءُ گرودن دَنت ایشی ءَ "چڑاپ" ءُ "چھڑاپ" ھم گوشاَنت۔
- **ٹراپگیں :** (ٹ۔ راپ۔ گ ں) ٹراپ کنوک، ٹراپ ٹراپ ءِ کپوک۔ ٹراپگیں ٹرمپ : ھورءِ ھما ٹرمپ کہ جاگھے کم تر ءُ جاگھے گیشتر رچ اَنت کہ ایشانی توار ھمے رنگ ءِ بیت ءُ زمین ءِ سرءَ ھم جاگھے گیشتر آپ بیت جاگھے کمتر بلکیں ھمدستیں رچگے نہ اِنت۔
  ٹراپگیں اشتر : لیٹرہ یا ڈاچی کہ ٹڑاہ گام ءُ مزن شانگ بہ بیت کہ گوں ٹڑاہ گامی ءُ وھدے کہ تیز روت آ ئی ءِ پادھم سنگ ٹراپ ٹراپ ءِ توار کن اَنت۔
- **ٹراپل :** (ٹ۔ را۔ پ ل) ٹراپ کنوک ٹراپلیں ھیر، تتس ءُ چہ ھوس ءِ ٹرامپول کنوکیں ھیر۔
- **ٹراپول :** (ٹ۔ را۔ پ ول) ٹراپ کنگ ءِ جند، ٹرامپول، پادانی ٹراپینگ ءِ جند، ٹرانپول۔
- **ٹراپولی :** (ٹ۔ را۔ پ و۔ ل ی) ٹرامپولی، ٹرانپولی، اولاک ءُ مردم ءِ اینچیں رنگیں تچگ ءُ مچنک جنگ ءُ پادان ماں زمین ءَ شہات کنگ کہ پادھم سنگ توار کن اَنت۔
- **ٹرات :** (ٹ۔ رات) رگت ءِ ڈولیں سوے کہ مرگ ایشی ءِ بران وَرَاَنت۔ گوھنیں نچّھے ءِ دو بنداَنت : "تیتانی مرگ رامگیں ٹراتی بران شیرءِ بچّے"۔
- **ٹراد :** (ٹ۔ راد) پہ باھند پادآیگ، کارے ءِ کنگ یا کہ پہ جنگ ءُ مڑءَ بے اجام ءُ بے تاھیریں انگار ءِ بیتر۔
- **ٹرادگ :** (ٹ۔ را۔ دگ) پہ باھند پادآیگ، پہ باھندجہد جنگ، پہ کارے ءِ کنگ ءِ یا کہ پہ جنگ ءُ مڑءُ بے اجامی ءُ بے تاھیری بیتر ءُ انگار کنگ۔ شرپگ۔
- **تراز :** (ت۔ راز) بناہ، زیب، ڈول، "ترازگ" ءِ پرمانگال بزان بہ تراز، براھدار بہ کن، ڈولدار بکن۔
- **ترازکار :** (ت۔ راز۔ ک ار) ترازوک، سمبھینوک، براھدار کنوک، مھتاک ءِ ترازکار : ھما مردم کہ مھتاک ءِ زیب ءُ براہ ءِ کارءَ ستر اِنت۔ لوگ ترازکار : ھما مردم کہ لوگ ءِ سمبھینگ ءِ کارءَ بلد اِنت۔
- **ترازگ :** (ت۔ را۔ زگ) براھدار کنگ، انکاپ کنگ، ساپ ءُ سلا کنگ، سمبھینگ ءِ زمین ءِ پہ کوگ ءُ سوارءِ کنگ بزان گوں مرز یا گوزن ءِ مرزگ۔
- **ترازگال :** (ت۔ راز۔ گ ال) ھماگپ کہ ترازگ ءُ براھدار کنگ ءِ بارہ ءِ جنگ بیت۔
- **تراس :** (ت۔ راس) ترس یا گڑوگ ءِ ڈاہ ءُ ھشیواری۔
  ٹراس دیگ : گڑوینگ، ڈاہ دیگ، ترسینگ۔
  ٹراس کنگ : ترسگ ءُ ڈاہ گرگ، ھزگ۔
  ٹراس گرگ : وقتی سرءِ چہ چیزے ءِ ترسگ ءِ گڑوگ ءُ ڈاہ گرگ۔
- **ٹراسگ :** (ٹ۔ را۔ سگ) ٹراس کنگ، ھزگ، گڑوگ۔
- **ٹراسو :** (ٹ۔ را۔ س و) ھما کہ بے نیمون ءِ ٹراس کنت یا کہ پہ سکّیں کسانیں نیمدے ٹراس کنت، سکّیں ٹراس کنوک۔

- **ٹْراسی :** (ٹ ۔ رَا ۔ س ئی) بچار "ٹْراسیگ"۔
- **ٹْراسیگ :** (ٹ ۔ رَا ۔ س ئی گ) ٹْراس داتگیں، ٹْراس گپتگیں، ٹْراس داتگیں۔
- **ٹْراشش :** (ٹ ۔ رَاشِش) بُرّ، ڈول، وَڑاک : "اے لٹّ ءِ ٹْراشش وش نہ اِنت۔"

ٹْراشوک : نَد ٹْراشش، کلم ٹْراشش، دیم ٹْراشش، سر ٹْراشش بزاں نَد، کلم، دیم ءُ سر ءِ ٹْراشوک۔ "ٹْراشگ" ءِ پرانگل بزاں "بے ٹْراشش"۔

- **ٹْراشانک :** (ٹ ۔ رَا ۔ ش ان ک) چہ چیزے ءِ ٹْراشتگیں، ٹْراشوک۔
- **ٹْراشائینگ :** (ٹ ۔ رَا ۔ ش ا ئے ۔ ن گ) چہ دگرے ءِ دست ءِ ٹْراشینگ یا ٹْراشگ ءِ کارءَ کنائینگ۔ بزاں اینچوش کنگ کہ دگہ یک مردمے ٹْراشگ یا ٹْراشینگ ءِ کارءَ انگت ھم چہ دگہ مردمے ءَ بہ گیپت۔
- **ٹْراشتَنسر :** (ٹ ۔ راشِ ۔ تَ ۔ سَ ر) ٹْراشتہ سر، ٹْراشتگ سر، ھما کہ سرءِ ٹْراشتگ بزاں سرءِ ساتگ، ساتہ سر، ساتگ سَر، کُوٹّ سَر۔
- **ٹْراشُک :** (ٹ ۔ رَا ۔ شُ ک) مُھرگ ءِ راستے کہ چوکہ لال ءِ ٹْراشتگ ءُ شِشْ کُنڈ انت دستونکان ءَ گِن اَنت ھمک رنگ بیت۔
- **ٹْراشکار :** (ٹ ۔ رَاشِ ۔ ک ا ر) ھما مردم کہ گراں بہاسنگ بزاں شَدرانی ٹْراشگ ءِ کارءَ زانت ءُ کنت۔
- **ٹْراشگ :** (ٹ ۔ رَا ۔ ش گ) گوں تَنتش یا کارچ یا چاکو یا دگہ اینچیں ازبابے ءَ دار یا دگہ چیزے ءَ تنک تنک ءُ بُرگ بزاں آئی ءِ سَپَر سَپَر ءُ تنک تنک ءُ بُراں کنگ اِنت : دار ٹْراشگ، کلم ٹْراشگ، کنتب ٹْراشگ، رِحل ٹْراشگ، درواز ٹْراشگ، اُنگپتپ ٹْراشگ ھمے رنگ ءِ۔ شَدر ٹْراشگ : بزاں شَدرہ بُرّاں ٹْراشگ ءُ کُنڈ کُنڈ کنگ کہ بے ٹْراشگ ءِ بدرنگ ءُ گُرناک ءُ کم بہا اِنت۔
- **ٹْراشوک :** (ٹ ۔ رَا ۔ ش وک) ٹْراشگ ءِ کارءَ کنوک چیزے ءِ ٹْراشتگیں بھر۔
- **ٹْراشینک :** (ٹ ۔ رَا ۔ ش ے ن ک) ھما ازباب کہ گوں آئی ءَ دگہ چیزے ٹْراشگ بیت چیزے ءِ ٹْراشوکیں ازباب۔
- **ٹْراشینگ :** (ٹ ۔ رَا ۔ ش ے ۔ ن گ) ٹْراشائینگ، چہ دگرے ءِ دست ءِ ٹْراشگ ءِ کارءَ کنائینگ۔
- **ٹْراکگ :** (ٹ ۔ رَا ۔ ک گ) نازُرکیں چیزے ءِ ٹْرَنگ۔ ٹُپّل ءُ کُراگ۔ ٹْرَھگ۔
- **ٹْراکینگ :** (ٹ ۔ رَا ۔ کِ ے ۔ ن گ) نازُرکیں چیزے ءِ بے آرام ٹْرکینگ۔ اک : رِشیں ءِ ٹْراکینگ، چماں ٹْراکینگ بزاں ٹیچ کنگ چوکہ چشّی ءِ مُچک یا کہ گلّ ءَ، کہ چہ پیداگ بیگ ءِ چیزے روچ چماں پوشش اِش ٹرک اَنت۔
- **ٹْرام :** (ٹ ۔ رَام) بچا، رِد پہ رِد، جُپ زنگ، پہ دُولداری شرپ بیگ یا رِد بیگ یا جم بیگ، مانپوشی ءِ مانشان۔ ٹْرام بیگ : بچا بیگ، رِد پہ رِد بیگ، جُپگ، پہ ٹْراہ ءُ زیب رِد بیگ۔ مانپوشگ، مانشانگ، پوشگ۔
- **ٹْرامب :** (ٹ ۔ رَام ب) مزنیں ٹْرامبل۔
- **ٹْرامبگ :** (ٹ ۔ رَام ۔ ب گ) ٹْرامبلگ، آبلہ بیگ، ٹومبگ پہ گوات گرگ ءُ ٹرکگ ءِ زور جنگ۔

رِشیں یا درد ءِ ٹْرامبگ : ٹْرامبل بیگ۔

- **ٹْرامبل :** (ٹ ۔ رَام ۔ ب ل) ٹْرامب، آبل، آبلو، مردم ءِ دست، پاد یا دگہ جاگہے ءِ پوست کہ آزگ ءُ آئی ءِ چیر گوشت آپ بیت ءُ گوات گیپت ءُ چولاس ءِ ٹرپ اِیت اسپیت پُک یا سُھر ءُ شیہ پُک بیت، ھم بیت۔ لے ھما وھد ءِ بیت کہ پوست ءِ مزنیں زورے پر بیت یا کہ پہ ٹرندی گوں یک چیزے باز رندءِ پرمُشگ بیت کہ آئی ءِ چیر ءِ گوشت آپ بیت ءُ پوست ءِ گوات دَنت ءِ جاں ءِ جاگہے اگاں ریچ اِیت ھم "ٹْرامبل" بیت۔ شپادیں مردم کوہ ءِ پہ تَرابیت یا کہ کُرش ءِ چوٹ ءُ سواس پاداں بجنت یا کہ پہ ٹیکم ءُ کوڈال یا ھولیگ جنگ ءِ ھم "ٹْرامبل" پاد کیت۔
- **ٹْرامپَل :** (ٹ ۔ رَام ۔ پ ل) بچار "ٹْرپَل" یا "ٹْراپَل"۔

- **ٹرامپُل :** (ٹ-رَام-پُ ل) بچار "ٹرامپول"۔
- **ٹرامپول :** (ٹ-رَام-پ و-ل) ٹراپول، ٹرانپول، ٹرانپولی، ٹرامپولی: مردم یا اولاک یا دلوت ءِ پستی تچگ ءُ پاداں پہ گنوکی زمین ءِ شہمات کنگ، ٹرامپول جنگ، ٹرامپولی کنگ۔
- **ٹرامپولی :** (ٹ-رام-پ-و-لِ ئی) بچار "ٹرامپول"۔
- **ٹرامگ :** (ٹ-رَا-م گ) بیجا بیگ، رد بیگ، جُنگ پہ ڈولداری ردءِ پہ رد بیگ، ہانپوشگ، مانشانگ۔
- **ٹران :** (ٹ-رَان) ٹھل ءُ ٹران: بزاں چہ زہر ءُ کھری ءِ رندءِ وشّی ءِ یک جیڑہ، ٹران گپ اِنت: گپ ءُ ٹران: بزاں دیوان ءُ مجلس ءِ گپ ءُ دیوان۔

ٹران کنگ: ٹھل کنگ یا گپ جنگ بلے تہنا ٹران کنگ ءِ بزانت "ٹھل کنگ اِنت" پہ گپ ءِ "گپ ءُ ٹران کنگ"، گوشت اِنت البت اے رنگیں گپاں تہنا کارمرد بیت۔ "من گوں ترا ٹران ءِ بیاں"۔

- **تَران :** (تَ رَ-رَان) چکّران بزاں تَران ءِ ءُ چکّران ءِ یا سیل کنان ءِ "ترگ" ءِ آیگی منّکار گال بزاں "من تَران" "من ترگ ءِ کارءِ کناں۔ منی جند "تر" اِیت۔
- **ٹرانبگ :** (ٹ-رَان-بَ گ) بچار "ٹرامبگ"۔
- **ٹرانبل :** (ٹ-رَان-بَ ل) بچار "ٹرامبل"۔
- **ٹرانپل :** (ٹ-رَان-پ ل) بچار "ٹرامپل"۔
- **ٹرانپُل :** (ٹ-رَان-پُ ل) بچار "ٹرامپول"۔
- **ٹرانپول :** (ٹ-رَان-پ-و-ل) بچار "ٹرامپول"۔
- **ٹرانپولی :** (ٹ-رَان-پ-و-لِ ئی) بچار "ٹرامپول"۔
- **ٹرانچ :** (ٹ-رَان-چ) شیپس یا اسپے پس ءِ شنگ ءِ ٹرنگ بزاں چہ مستی ءِ ءُ چہ گل ءِ رِسٹ ءِ دور کنگ۔ آشک یا گوکی پس ءِ شاگ، ٹرانچ ورگ۔ ٹرانچ کنگ۔ ایشی ءِ "ٹرنجو" ہم گوشگ اِنت۔ چلچلڑاں ٹرانچ ءُ ٹرگُشتاں گیپسار: شھلیہ کار۔
- **ٹرانچار :** (ٹ-رَان-چ ار) ٹرانچ آروک بزاں ہما بیتون یا کرمان کہ مردم ءِ ٹرانچ ءُ ٹرنگ ءِ بے تاہیر کنت، باھندآر یا باھندآروک۔
- **ٹرانچپد :** (ٹ-رَان چ-پ د) ٹرانچگ ءِ شاگ ءِ پڑاھی ءِ پد، دورپد، شاگ پد، ٹرانچگ ءِ نشان۔
- **ٹرانچکار :** (ٹ-رَان چ-ک ار) ہما مردم کہ ٹرانچگ ءُ جُتک جنگ ءِ کاراں سرجم ءِ زانتکار اِنت۔
- **ٹرانچگ :** (ٹ-رَان-چ گ) ٹرانچ کنگ، بچار "ٹرانچ"۔
- **ٹرانچگر :** (ٹ-رَان چ-گِ ر) ہما مردم کہ جُتک جنگ ءُ دور جنگ ءِ کارءِ بلد اِنت ءُ باج بری لیباں گوں بیت۔
- **ٹرانچو :** (ٹ-رَان-چ و) سِٹ ءُ دور کنوک پہ ٹھکّسی، بے آرام، لیبو۔
- **ٹرانز :** (ٹ-رَان ز) ٹرانچ۔
- **ٹرانزگ :** (ٹ-رَان-ز گ) ٹرانچگ، ٹرانچ کنگ، ٹرانز کنگ۔
- **ٹرانس :** (ٹ-رَان-س) بچار "ٹراس"۔
- **ترانک :** (تَ ر-رَان ک) ترّوک، چکّروک ہما چیز کہ آئی ءِ سرءِ بندات یا اوشت اِنت ءُ آ چکّر ایت۔ چھراپ، چراپ، گردون دیوکیں آپ ءِ "ترگ" بزاں ترّی کہ ڈھکّی ءِ چپّ اِنت اک: تاکن ءِ ترگ بزاں ہما جاگہ کہ گوں گوشت ءِ پکّا اِنت۔

ٹرانکار: (ٹ۔ رَان۔ کَ اَر) سُھل ءُ ٹرانَ کنوک، ھماکہ ھر وھد جیڑھاں ٹران کنت۔ گپ جنوک بلے ماں مزن دیوانے ءُ پہ مَن اِنگیں رھبند ءُ مَن اِنگیں بُنگپ ءِ سرءَ یاکہ چہ دَنگشی شِنگ جاھاں گپ جنوک۔ SPEAKER PEACE MAKER (1969)

ٹرانگ: (ٹ۔ رَا۔ نَ گ) تھتال، یات، گیر تُوستگیں کارے یا دیستگیں ءُ دوستگیں مردمے ءَ سَنا، ماں زرد ءَ آنگیں ھیال ءُ یات۔ ٹرانگ ءِ کپگ یا ٹرانگ آیگ، چہ ٹرانگ ءَ رَوگ، بے ٹرانگ بیگ، ٹرانگ ءِ کپگ، ٹرانگ ءِ پِرینگ، ٹرانگ دیگ۔

ٹرانگار: (ٹ۔ را۔ نَ۔ گَ اَر) گاریں ٹرانگ، ھماٹرانگ کہ گارانت اپُوش کراگاں یک مردمے چہ ناوڈاھی یا کہ دگہ نیمونے ءِ چہ وتی تُو ستگیں زندمانی ءِ ھر کُرتگیں کار یا دیستگیں چیزاں بے ٹرانگ بہ بیت۔ ٹرانگاری، ٹرانگاری ءِ ناوڈاھی۔

(LOST OF MEMORY) (1969)

ترانگرانڈو: (تِ۔ رَانَ۔ گُ۔ رَانَ۔ ڈُو) پہ ھما مردم ءَ گوشَنت کہ وتی زوراکی ءِ پہ زوریں مردم یا چیزے ءِ سرءَ پیش داریت۔ ترانگرانڈو بیگ، یاکہ "ترز شَھپ کنگ" ءُ لے گال "ترز" انت کہ باز مردم چہ ترانسکاری ایشی ءَ "ترز" گوشانت "ترز" ھما سورگ ءُ ناڈُرکیں سَوَل انت کہ دریاءِ دپ ءَ سکیں کلڑیں جاگہ ءِ روایت اپُوش کہ یک گرانڈے پستی ءُ مُتکسی رتریں سولاں پہ کاٹ ءِ جنت گوش انت "پلائی ترانگرانڈو انت" بزاں چوکہ گرانڈ ءِ "ترز" پہ کاٹ جنت ھمے رنگ ءَ "ترز شَھپ کنگ" بزاں "ترز" پہ لٹ جنگ۔

ٹرانگشود: (ٹ۔ را۔ نَ گ۔ شُ وڈ) ٹرانگ ءِ شودوک یاکہ ھما مردم کہ آئی ءِ ٹرانگ شودگ بینگ بزاں ھما کار یا درمان کہ مردم ءَ گوستگیں ٹرانگاں پھک چہ زرد ءِ بارت یاکہ ھما مردم کہ چہ آئی ءِ زرد ءِ ٹرانگ شودگ بوتگ آنت۔ ٹرانگشود کنگ، ٹرانگشود بیگ، ٹرانگشودی۔

BRAIN WASHIG-ER (1969) MEMORY WASHING-ER

ٹرانگیج: (ٹ۔ را۔ نَ۔ گِ ئے ج) ٹرانگ ءِ گیجوک، ٹرانگ ءِ پِرینوک، یات دیوک، تھتال ءِ پِرینوک، ھما نمدی یا دگہ اِنچیں نبشتانک کہ چہ ایشی ءَ پیسر نبشتگیں ءِ ٹرانگ ءِ پِرینگ ءِ ھاترءَ نبیسگ بیت (REMINDER) (1969)

ٹرانی: (ٹ۔ را۔ نِ ئ) ٹرانیگ، گپ جنگی، گپ ءُ ٹران بیگ بزاں گپ جنگ گپ ءُ ٹران کنگ ھمے رنگ پہ سُھل ءُ ٹران ءَ ھم گوشگ بیت۔ ٹرانی بیگ بزاں سُھل ءُ ٹرانی بیگ، سُھل ءُ ٹران کنگ۔

ٹرانیگ: (ٹ۔ را۔ نِ ئ گ) بچار "ٹرانی"۔

ٹراوی: (ٹ۔ را۔ وِ ئ) ٹرابی، روچگی ماہ ءِ شپ ءِ گیشیں نماز (تازی: تراویح)۔

ٹربال: (ٹَ ر۔ بَ اَل) چہ مُوتَلی یا دگہ اِنچیں رنگیں بندیگاں جوڑ کرتگیں بزیں ءُ چُٹیں یکتل ءِ بکشن ءُ پڑاہ ءِ وڈا چیں یال کہ آپ دَر نہ دَنت ایشی ءَ مزنیں چیزانی سرءَ یا کہ لوگانی سرءَ پر دینت کہ ھور ءُ مُرپل انت یا کہ ترپیچ انت چہ ایشی ءَ ساھگ ھم بند انت کہ ھور ءُ ھم نہ ترپیچ ایت۔ تمبوئی گد۔

ٹُربت: (ٹُ ر۔ بَ ت) ماں بلوچستان ءِ مکران ءِ جُلگہ ءِ مزن شھرءِ نام انت کہ کیچ کور ءِ کرءَ اِنت۔ کیچ۔

ٹرٹر: (ٹَ ر۔ ٹُر) ھما پیش کزری ءِ بُرانگ یاکہ ھما ساڈ کہ چہ ھمے ترٹریں پیش ءِ جوڑ کرتگ یا بزینگ، ترٹرناک، ھماکہ ترٹرپ انت بزاں ترٹری سئے مان انت۔

ٹرُبک: (ٹ۔ رُب۔ بَ ک) ٹبک، ڈھل ءِ راستے یا زاتے۔ گواتیگانی یک بیسے ءِ نام انت۔

ٹرُپا: (ٹ۔ رُپ) بے ساری، ھنوشی، نشہ۔

ٹرُپ: (ٹ۔ رپ) ھما میھ یا کُلکیھ کہ ماں زمین ءِ یا دگہ چیزے ءِ ٹوک اِنگ ءِ مک انت کہ ایشی ءِ رکمیں سرءَ ھنگداریں کلکل یا جنتر رنگیں جیکہ ایرکنگ بیت کہ اے چوکہ زرہ آئی ءِ تر ءِ جاگہ کنت۔ ٹرپگ ءِ بُنکار گال ءِ پرمانگال بزاں "بہ ٹرپ"۔ ٹپگ ءُ کارد ءِ کُن "بہ جنوکت"۔

ٹرمپ : (ٹ۔ رُپ) موری ءِ زاتے کہ چہ موری ءَ کستر انت بُن ئے ٹم کستر انت ءُ تاک ئے ٹم کستر بنت۔

ٹرپ : (ٹ۔ رُپ) کوہ ءِ سرءَ مزنیں پٹنیں جاگہ، چہ زمین ءَ برز تریں مزن ءُ پٹنیں جاگہ۔ چیزے ءِ زمین ءِ سرءَ کپگ ءِ توار۔ بادانی ٹراپینگ ءِ توار۔

ٹرپاٹریپ : (ٹ۔ رُپ۔ پ ا۔ ٹ۔ ری ئ پ) "ٹریپ ءُ ٹراپ : ٹرپ ٹرپ یا کہ ٹراپ ٹراپ" ءِ توار۔ بادانی ٹرپنگ یا ٹراپینگ ءِ توار۔ جنگ ءُ چوپ ءِ شُمات ءُ مُشت ءُ مکوٹہ ءِ توار۔

ٹرپانز : (ٹ۔ ر۔ پ ان۔ ز) ٹرپونکو یا ٹریپینز۔

ٹرپش : (ٹ۔ رُپ ش) ھما تام کہ دنتاناں کٹ بہ کنت، کٹک، چیچک، لیمبو یا کہ نہ پکگیں امب ءِ تام۔ ڈوگیں شیر۔

(SOUR)

ٹرپشانک : (ٹ۔ رُپ۔ ش ان ک) ٹرپشینوک، ھما چیز کہ دگہ چیزاں ٹرپش کنگ ءِ کارمرد بیت ھما چیز کہ دگراں "ٹرپشین ایت"۔

ٹرپشتنگ : (ٹ۔ رُپ۔ ش۔ ت نگ) ٹرپش ترانگیں، ھما چیز کہ "ٹرپش" ترانگ ٹرپش آنگیں۔

ٹرپشک : (ٹ۔ رُپ۔ ش ک) پتن تاکیں بھار کاھے کہ سک ٹرپش بیت، ایشی ءِ تاک ءُ مُن ھردو سک ٹرپش انت ایشی ءِ بازجاگہ "ٹرپشگ" ھم گوشنت۔

ٹرپشک : (ٹ۔ ر۔ پ۔ ش ک) بچار "ٹرپشگ"۔

ٹرپشک : (ٹ۔ ر۔ پ ش ک) بچار "ٹرپیشگ"۔

ٹرپشگ : (ٹ۔ رُپ۔ ش گ) ٹرپش تام بیگ، ٹرپش ترگ، دوگیں شیر۔ ٹرپشک ھے بھار کاھیں ٹرپشک۔

ٹرپشناک : (ٹ۔ رُپ ش۔ ن اک) ٹرپش تام۔ ٹرپش مزگ، ٹرپش چک۔

ٹرپشینک : (ٹ۔ رُپ۔ ش ے ن ک) ٹرپشیں چیز، ٹرپش تامیں چیز۔

ٹرپشینگ : (ٹ۔ رُپ۔ ش ے۔ ن گ) ٹرپش کنگ، ٹرپش تام کنگ۔

ٹرپک : (ٹ۔ ر۔ پ ک) کسانیں "ٹرپ" ھما شتیں میدگ کہ چہ چیرتا گرہ دارءِ انت کہ سرتا گرہ دارءِ کمک ھمیشی ءِ سرءَ نادینگ بیت ھے گرانی دارءِ جہندءِ ھم "ٹرپک" گوشنت ءُ آئی ءِ ٹرپک ءِ میھو۔ (بچار بُت) تاکدیم 304

ٹرپکار : (ٹ۔ رپ۔ ک ار) گلہ کار، ھما مردم کہ مجلس یا دگہ ززان کلا مُچ کنت یا کہ دگہ ھر رنگیں چیزے ءِ گوں کلا مُچ ءِ رنگیں دگہ دربانے ءِ ٹرپاک کنت۔

ٹرپگ : (ٹ۔ ر۔ پ گ) جڑ تگ، پتلاھگ، جڑ شگ، شُم دیگ، لے گال ءِ "ٹ رُ پ گ" ھم گوشنت۔

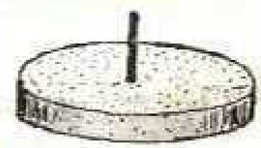
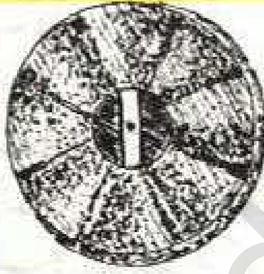
ٹرپگ : (ٹ۔ ر۔ پ گ) بے سار بیگ، ھوش بیگ، نشہ بیگ۔

ٹرنگ : (ٹ۔ رُپ۔ پ گ)، برز بیگ، چست بیگ، یک چیزے ءِ چہ وتی ترپک ءُ کرہ ءُ گور ءِ چیزاں برز تر بیگ بلے اے پہ ٹراہ ءُ پتن ءُ بچیں چیزءِ گوشگ بیت اپوش کہ زمین، کوہ یا جمپ ءِ ٹرنگ۔ (۲) چیزے ءِ زمین ءِ سرءَ کپگ ءِ توار۔

ٹرپل : (ٹ۔ رُپ۔ پ ل) ندبگ، آپ ءِ سرءَ وت ءَ دارگ، کابیا، دارءُ تھنگ مال آپ ءِ ندبگ انت آپ ءِ سرءَ ٹرپل بنت، آپ ءِ مُشک ءِ ھمائی کہ پہ واری ھکوے گرگ۔ وتنگ ھرچ رنگیں نکش یا ورچنگ ءُ کنڈ چنگیں نکش کہ در چنگیں ءُ کنڈ چنگیں چیز پہ تان ءُ برز انت

ٹرپلگ : (ٹ۔ رُپ۔ پ۔ ل گ) ٹرپل بیگ، کابیا بیگ، چیزے ءِ سر برءِ یک جاگھے ءِ برز ترگ، تنکیں چیزے ءِ یک جاگھے ءَ برز تر بیگ، ساھدارے ءِ جان ءِ پوست ءِ یک جاگھے ءَ برز ترگ یا کہ ٹوات گرگ یا کہ لیٹر بیگ۔ ترامبل بیگ یا ترامبگ۔

- **ترپوز** : (ت۔ ر۔ پ۔ و۔ ز) بچار " ترپونز "۔
- **ترپوشک** : (ت ر ۔ پ وش ک یا ک ت ر ۔ پ و ش ک) ترپوشگ ۔ بچار " پترشگ "۔
- **ترپوشگ** : (ت ر ۔ پ وش ۔ ش گ) بچار " پترشگ "۔
- **ترپونز** : (ت ر ۔ پ و ن ز) ترپینز، سرپاد، سرپاد ورگ، راہ ءُ روگ ءِ آزگ، پادءِ لنگکانی توار، چیزے ءِ مان آزگ ءُ مردم ءِ سر پیٹینگ، سرسٹ، ترپنز یا ترپنزگ ءِ بزانت ءَ ہم زیرگ بیت۔ ترپونز ورگ : سرپاد ورگ، آزگ ءُ سرسٹ ورگ۔
- **ترپولاس** : (ت ر ۔ پ و ۔ لا س) : ترپوکیں لاس، ہما لاس کہ چو مُردار ءَ ترپ ایت۔
- **ترپیشک** : (ت ر ۔ پ ی ش ک) آس ءِ سکیں کسانیں پترشگ۔ بزاں سر سستگیں بُرانز، ایشی ءَ " ترپیشک " ہم گوش انت۔
- **ترپیشک** : (ت ر ۔ پ ی ۔ ش ک) بچار " ترپیشک "۔
- **ترپیشگ** : (ت ر ۔ پ ی ۔ ش گ) پترشگ، چہ آس ءِ بُرانزاں سستگیں ترپیشک۔
- **ترپینز** : (ت ر ۔ پ ی ۔ ن ز) بچار " ترپونز "۔
- **ترترامبل** : (ت ر ۔ ت رام ۔ ب ل) یک ترامبلے کہ ترکینگ بہ بیت ءُ آئیگاں آئی ءِ ہما آزگیں جاگہ ءِ دگہ ترامبلے پاد بئیت ایشی ءَ ترترامبل گوش انت۔

ترونگ

- **ترج** : (ت ر ج) کار ءِ بنگیج کنگ ءِ جوان تریں رھبند۔
- **ترُوج** : (ت ۔ ر ج)، چہ جنکار گال " ترجگ " ءِ پرمانگال " بہ ترُج " " ترجگ " ءِ جہند۔
- **ترجانک** : (ت ۔ ر ج ۔ جا نک) ہما چیز کہ گوں کیٹی بے پرواہی ورگ ءَ ترُج ایت یا ترُوجیں ایت۔
- **ترجبرج** : (ت ر ج ۔ ب ر ج) چہ دو گال " ترج + برج " ءَ جوڑ بوتگ " ترج " بزاں کارے ءِ بنگیج کنگ ءِ جوانیں رھبند، ءُ " برج " کارے ءِ سر جم یا برجم کنگ ءِ جوانیں رھبند۔ " ترج برج " بزاں چہ کارے ءِ " بنگیج ءُ سرجم " ءِ جوان تریں زانتکاری۔ ہر کارے کہ مردم وت ئے بہ کنت ءُ کہ چہ آئی ءِ بنگیج ءُ آسر ءِ بہ جوانی زانتکار بیت۔
- **ترجگ** : (ت ۔ ر جگ) آپ ءِ مال گٹ ءِ خشک روگ بلے اچیں رنگے ءِ پد ءِ پونز ءِ در نیا انت، تاں وہد ءِ ھمے رنگ ءَ آپ ءِ ورگ کہ آپ پونز ءِ بروانت یا کہ مال آپ ءِ ورگ ءِ اناگہ ءِ جلگ یا ساہ کشگ ءِ آپ چہ گٹ ءِ پد ءِ اومال بہ بنت ءُ پونز ءِ دربیا انت کہ مردم گیشتر بیت اسکیں وشتیں یا کہ آپ ءِ مزنیں گلپے ایر برگ ءِ گوات بند ایت ءُ مال گُرّءِ گٹ بیت گوش انت ءُ آپ ترُوج ات انت ءُ آیاں ترا ترُوجینت " یا کہ " بچار وت ءِ ترُوجین سُے "۔
- **ترچین** : (ت ر ۔ چ ے ۔ ن) ہما نیبگ کہ تری ءِ چہ زرچک ءِ چنگ بیت۔
- **ترچینک** : (ت ر ۔ چ ے ن ۔ ک) مُرگانی تریں چینک بزاں مُرگانی ہما وراک کہ ترانت اک : ناہ، نیبگ، آکہ ھشک انت آئی ءِ

مُشتپینک" گوُشش اَنت۔ اک: مہ دان"۔

تڑدّ: (ٹ۔ رَدّ) تَردیں ڈرک ءُ دور۔

تڑدّگ: (ٹ۔ رَدّ۔ دَگ) دلوت یا اولاک ءِ چہ تَردی یا تَلّسی ءَ ڈرک ءُ دورکنگ۔

تڑدّینگ: (ٹ۔ رَدّ۔ دِے۔ نگ) اسپ ءِ سوار بیگ ءَ دور ءُ جنک پر بایگ ءُ تاچگ۔

تڑز: (ٹ ڑ ز) زیمرءِ نوزیا زیمل ءِ راست بزاں آئی ءِ ساز ءُ آوازی ردءُ بندی، پیم، ڈول، نوز، وڑ، رھبند۔

تڑزنک: (ٹ ڑ۔ زَن کّ) تازہ زاتگیں دلوت، اولاک یا رستر۔

تُڑس: (ٹُ ڑس) بیم، ناوان ءُ بیرانی ءِ سما ءِ ستا، ناوان ودیوک بیران کنوکیں زوراکی ءِ ستا۔

تڑوس: (ٹ۔ وِس) بچار "تُڑس"۔

تڑس: (ٹ۔ رَس) تمرد ءُ گھگریں انزار، تڑس ءُ انگار: بیرءُ انزار۔ تڑاس کنوک۔

ے ماں گنتھاں سیدی تڑسے (ملاّ گزانناز)۔

تُڑسگ: (ٹُ ڑ۔ سَگ) کسے تُڑسینگ ءِ بیت آ تڑس ایت۔ ولاپ بیگ، بیم زیرگ، ماں دل ءُ زرد ءَ ءِ واری، ازابی یا مرگ ءِ سما ءَ ستا کنگ۔ ناوان ءُ بیرانی ءِ ستا ءَ آگاہ بیگ۔

تڑسگ: (ٹ۔ رَ۔ سَگ) پہ مزدی ءُ گھگیری انزار کنگ، الگرگ یا الگارگ۔ یک اناگہ ءِ پہ گھگیری تڑاس کنگ۔

تُڑسینگ: (ٹُ رِ۔ سِے۔ نگ) کسے ءِ تُڑس دیگ، انچوش کنگ کہ کسے پہ تُڑس ایت' یا تڑپ دیگ ولاپ کنگ۔

تُڑشپ: (ٹ۔ ڑُش پ) تُڑپش، گُکنگ، تُڑشیں لیمو یا چیچک ءِ نام، کُنکیں اُمب ءِ تام، مُوزتام، دوگیں شیر۔

تڑشت: (ٹ۔ ڑش ٹ) ھما کوہ یا بانڈم کہ آئی ءِ دیم پھک تچک اِنت کہ ھچ رنگ ءَ سر کیگ نہ بیت۔ ھما رزانی ماں آئی ءَ دست شور اَنت۔

تڑشتاپ: (ٹ۔ ڑش۔ تاپ) تُڑشت ءُ تلارانی سنگرتگیں آپ۔

تڑشک: (ٹ ڑُش ک) تڑ + ھُشک = تڑشک، تیاب تڑ ءِ ھما جاگہ کہ تڑیں زمین گوں ھُشکیں زمین ءَ دوچار کپ ایت۔ (۲) پتنیں سا ہیں سنگلکے یا کلنڈے زیرانت ایشی ءِ یک دیمے تُڑکن اَنت ھاکین کن اَنت تو کی ٹکنک ءِ سرءَ ایرے کن اَنت ءُ گوں ماقی ٹکنک ءِ ڑینتریں آنت ءِ کہ باریں لجام دیم بُرزاءِ بیت۔ پہ آرءِ گیشینگ ءَ چوش کنگ بیت۔

تُڑشگ: (ٹ۔ ڑُشگ) کٹ، کُژ، ٹھدیگ۔

تڑشھپ: (ٹ ڑش ھپ) کسے کہ بارگیں لٹّ یا ھیزرانکے بزیر ایت ءُ تڑاں پہ شھپ ایت کہ پہ ایشی ءَ ھچ زوراکی پکار نہ اِنت بلے "شیپ ءُ شھپ"ءِ نوار باز بیت، بلے تڑ یا تمرسکیں نازرکیں سوٹے کہ سورگی ءُ گوں دست جنگ ءَ پرّش ایت (اے گال ءِ باز مردم "تڑشھپ" گوُشش اَنت کہ ردّ اِنت پرچا کہ گال "تڑ" اِنت "تڑہ" نہ اِنت)۔

تڑشیپ: (ٹ ڑش یِ پ) اِزت، آبرو، تڑشیپ ورگ یا کنگ: اِزّت ورگ یا پہ اِزت کنگ۔ ءِ ...ت کنگ، سمبھینگ یا ساتگ یا گور کنگ۔

تڑک: (ٹ ڑک) کُبلیں ھُرجین کہ ھیرنگ ءِ ھم کن اَنت ایشی ءَ "ھُرجیں تڑک" ھم گُوشش اَنت۔ جیز ءِ سامان ءُ گدانی مان کنگ ءِ دَرپ۔

تُڑک: (ٹُ ڑک) مزنیں راجے۔

تڑک: (ٹ۔ ڑِک) ساہ، نپس، ھما گوات کہ پتّانی مزگ ھمیشی ءِ باھوٹ اِنت۔

ترَک : (ت - رَک) تلار، تهنگ، دیوال، شیشگ یا زمین کہ چہ ترنگ ءِ پیسر شک زیرا بیت کہ ھیلتے گندگ بیت ھمے شک کہ مستر بیت ایشی ءَ "تل" گوش اَنت۔ بلے دنیگا جتا نہ اِنت لنٹ ءِ سے مُھر اَنت ھمے "تل" ءِ لنٹ کہ گیش اَنت ایشی ءِ نام "ترک" بیت ترک اِنگیں جاگہ۔ ترنگ ءِ پرمانگال بزاں "ترک"۔

تُرَک : (ت - رَک) سکیں بارگیں ءُ زوریں چیزے ءِ پُرشگ ءِ توار۔ ترنگ ءِ توار، بندیک ءِ سدگ ءِ توار، لنککافی ترھکینگ ءِ توار، جان ءِ ھڈّ ءُ بندانی توار، دو تکگیں بزاں شوَل اِنگیں گدء بندیک ءِ ھریک ڈکے، ترکانی سدگ ءِ توار، ترنگ ءِ پرمانگال "ترک"، پوست ءِ دوچگ ءُ یک ڈکے ءَ گوش اَنت۔ یا گراںجیں بزیں چیزے ءِ دوچگ ءَ۔

ترُوک : (ت - رُک) ترنگ ءِ پرمانگال "ترک"، ترک : ڈکے شوَل یا دوچ۔

ترک اِنگ : (ت رَک - اِنگ) ھما چیزکہ "ترک اِنگ" ترنگ ءِ دیر گوست گال۔ ھما پَل کہ پچ بونگ۔ بزاں کُرو منگ ترک اِنگ ءُ پُل اِنت۔ برابریں ورنائی ءُ رس اِنگیں جنک، پلّیں ورنائی ءُ رس اِنگیں، پہ زھرم گوش اَنت ھما جنک کہ آئی ءِ جنیں چکّی ترکینگ بونگ، پہ ترّن مزنیں جنیں چک ءَ گوش اَنت۔ گوات گپتگیں چیزے کہ بہ ترک اِیت، ھما کہ ترکینگ بونگ۔

ترکانی : (ت ر - کا - نی) دشتیاری ءِ چہ درچ ءَ بُرز میتگے ءِ نام اِنت۔

ترک جنگ : (ت رَک - جَ نگ) پوست یا گراںجیں بزیں چیزے ءِ دوچگ، گوش اَنت "منی گوش ءَ ترک جن"۔ دو تکگر گدء ءِ اپنوش ذراجی ءِ یکجا کنگ کہ شوَنگ نہ بیت بلے دیر دیر ءَ ڈکے ڈکے جنگ بہ بیت بازجاگہ پہ شوَنگ ءَ ھم کارمرد بیت۔

ترکڑ : (ت رَک - کَ ڑ یا ت رَک کَ ڑ) بچار "ترکل"۔

ترکل : (ت - رَک ل یا ت - رَک ل) بارگ بارگ ءُ پتانگیں پچے کہ ایشی ءِ سرءَ بُن دینت ءُ گوں ھمیشی ءَ داگ دینت۔ لے داگ ءَ ترکل گوش اَنت دے داگ پہ گوندوچ ءَ نیادءِ جیں سیچّن ءُ ھم دیگ بیت۔ کسانیں ترک گدے ءِ کسانیں ترک ءِ بلوچی ردچ ءِ نام اِنت۔ بازمردم "تنکل" (سواس) ءُ ھم "ترکل" گوش اَنت۔

ترنگ : (ت رَ نگ - رَ گ) تنکیں چیزے یا درپے چہ زور پہ بیگ ءِ درگ ۔تل بیگ، رک بیگ، آپ ءِ مشک اگاں بکپ ایت ترک ایت، درپے ءَ چہ گیش ءَ چیزے مان بہ کن ءِ ترک ایت، دیوال، ھاک ءِ کاشیگ یا جھلگ ءُ کمب ءِ تل زیرگ۔

بُن ءِ ترنگ : ھر چیزے ءِ بُن ءِ ترچ بیگ۔

بول ءِ ترنگ : درگ۔

پادانی ترنگ : چہ سارتی ءَ پادانی پینزانی رک رک بیگ۔

توپ ءِ ترنگ : توپ ءِ پہ بے ڈولی سک توار کنگ، توپ ءِ گلو ءِ ترنگ۔

تپنگ ءِ ترنگ : تپنگ ءِ تل ءِ ذراجی ءَ یا یک جاگہے زور ترک بیگ۔

تھنگ ءِ ترنگ : تھنگ اگاں دیراں روچ ءِ سرءَ ایر بہ بیت آئی ءِ تل تل ءُ تنک تنک بیگ۔

تیر ءِ ترنگ : تیر ءِ چہ کجام نیتونے آس برگ بلے چہ تپنگ ءَ در نیایگ ءُ آئی ءِ پوست ءِ مان تپنگ ءِ تہ ءِ ترنگ، بازبرء تپنگ تیر ءَ بارت ءُ انگت ھم پوست ءَ ترکیں ایت۔

جگر ءِ ترنگ : چہ کجام ناذراھی ءَ جگر ءِ درگ۔ چہ ترس ءَ دلاپ بیگ۔

جان ءِ ترنگ : چہ سارتی ءَ یا چہ دگہ ناذراھی یے ءَ جان ءِ پوست ءِ ترنگ ءُ تل تل بیگ۔

چم ءِ یا کہ چمانی ترنگ : ٹیگ ءِ ترنگ ءُ آپ بیگ۔ پیشی / گچک یا دگہ مستریں دستانی گلّ ءَ انی چمانی پوش ءِ درگ پرچاکہ آ دھدی کہ

پیداک بنت ہم اِشتن نہ گندانت چہ پوشش ءِ ٹرّنگ ءَ رندی گندانت ۔

دل ءِ ٹرّنگ : چہ گجام ناوڑاھی یے ءَ دل ءِ پرگ، چہ ترس ءَ دلاپ بہگ ۔

دپ ءِ ٹرّنگ : پہ بدیں رنگے ءَ دپ جنگ ءِ بزانت ۔ چہ ناوڑاھی ءَ دپ ءِ تہ ءَ کشش ءَ گور ءِ پوست ءِ ٹل ٹل بیگ ۔

درد ءِ ٹرّنگ : درد ءِ یک انگرءَ پاھند کنگ ۔ اگاں کسے ءِ لاپ ءَ دردے بہبیت ءُ یک انگرءَ پاھند بکنت گڑا یاز بر ءَ گوں ھمے پاھند ءَ درد ءِ جند تہ ءَ ٹرّک ایت کہ مردم ءَ ھما دمان ءَ گشش ایت ۔

دون ءِ ٹرّنگ : دیوال اگاں پہ گل یا چُن دونتگ چہ گجام یک چیزے ءَ ھمے دون ءِ ٹل بیگ ۔

دیوال ءِ ٹرّنگ : بستگیں دیوال ءِ چہ ھشتانی بے پردی یا کہ چہ زمین ءِ نندگ یا کہ زمین ءِ سبب ءَ ھشتانی چہ برز ءَ پہ جھل ءَ ڈراچی ءَ یا کہ چپ ءُ چوٹ ءَ شنگ ءُ دیوال ءِ ٹل بیگ ۔

ریش ءِ ٹرّنگ : ریش ءِ باد آیگ ءُ گوات گرگ ءَ رند ٹل بیگ کہ دوستیں گند ءُ گس ءَ درکایت ۔

زمین ءِ ٹرّنگ : چہ زمین جنب ءُ یا کہ آپ ءِ اپر نندگ ءُ یا کہ دھل ءِ پہ در آیگ ءُ زور جنگ ءَ زمین ٹل بیگ ۔

سر ءِ ٹرّنگ : سر ءِ ٹل بیگ، سر ءِ پرشنگ ۔

کرم ءِ ٹرّنگ : کرم کہ وتی سرجی ءَ رس ایت گڑا اڑّک ایت ءُ بالو یے بیت، مگسک، ملّا پاتو ءُ دگہ بالو وڑ ءَ ست بُندرءَ کرم آنت ۔

کوکر ءِ ٹرّنگ : چچ ءِ کوکر ءِ ٹل بیگ کہ چچ گشش ءِ وھد انت ۔

گیروت ءِ ٹرّنگ : لاپ ءِ تہ ءَ روت ءِ ھما گیشتیں سرگوات گپت ءُ سگ دردکنت اگاں برز بہین ءَ ٹے مکن ءَ لاپ ءِ تہ ءَ ٹرّک ایت ءُ مردم ءَ گشش ایت ۔

گٹ ءِ ٹرّنگ : دھل ءِ ھوشگ ءِ پوشش ءِ ٹرّنگ ءُ ھوشگ ءِ سروگنگ ۔

گٹّ ءِ ٹرّنگ : چہ بازیں گوکار ءُ وھی ءَ آواز ءِ گاگوز بیگ ۔

گُد ءِ ٹرّنگ : دِرگ چہ گد ءِ نزوری ءَ بیت بلے اگاں گدے کہ ماڑ ءَ گ ءَ سک ٹُرندانت اگاں گیشتیں زورے پرشے پہ بیت ٹرّک ایت ءُ گیشتر آ بریشمی یا ھمے رنگیں گد ٹرّک انت ءُ یا کہ سکیں بزیں ۔

گوشش ءِ ٹرّنگ : بزاں ریم دیگ ۔

لاپ ءِ ٹرّنگ : لاپ ءِ دِرگ ۔

لشانی ٹرّنگ : چہ سارتی یا چہ دگہ نیمّونے لنشانی ٹل ٹل بیگ ۔

مَشک ءِ ٹرّنگ : مشک ءِ دِرگ ۔

ٹنگ ءِ ٹرّنگ : چہ مزنیں بے تواری یے ءَ رند گپ جنگ بلے پہ بدیں رنگ ءَ گوشنگ بیت ۔ چہ بازیں گوکار ءَ ٹنگ ءِ دم برگ ءُ توار ءِ گاگوز بیگ ۔

ٹرّنگ : (ٹ رَ نّ گ) ٹرّک ءِ توار، بارگیں چیزے پُرشگ یا بندیک ءِ پدگ ءِ توار، ٹرّنگ نہ کنگ ۔ بزاں پھک بے توار بیگ ۔

ٹرمّنگ : (ٹ ۔ رُ مّ گ) ٹومک ءُ بارگ سرپی چیزے ءِ چہ دگہ چیزے ءِ تہ ءَ شمبگ ءُ درآیگ انچوش کہ دھل وتی سرءَ چہ زمین ءَ درکنت ۔ ھید ءِ ٹرّنگ، بزاں چہ مردم ءِ جان ءَ ھید ءِ درآیگ، میدھم ٹرّک ایت ءُ درکیت ۔

- **ترکّینگ**: (ت رَک ـ کِ ے ـ نگ) ، ترکّنگ ، ہگرگشارگل بزاں چیزے ءِ پچوش کنگ کہ آ بہ ترک ایت ـ (بچار گالبند ترکّگ) ـ
- **ترکّینگ**: (ت رَکّ ے نگ) ترک ترک توار پرائگ ، ترک ترک ءِ سندگ یا پروشگ ـ
- **ترکّو**: (ت رَک ـ کّ و) ، بمب ، کہ جنگانی وھدءَ چہ بالیگراں دورئے دینت کہ ملک ءُ جاگھاں پروش ایت ءُ سوچ ایت ـ
- **ترکّی**: (ت رُک ـ ی) ھماکہ ترّینگ ءُ چکرّینگ بہ بیت ، ھماکہ ترّات ءُ چکرّات بکنت ـ ھماچُک کہ نوکی پاداں شُت کنت ـ ھماپتیک کہ لنگکاں ترّگ ءُ ترّینت کنگ بہ بیت ـ
- **ترگ**: (ت رَگ) کوہ دیمی ھماکنڈ کہ آیانی تہءَ آپ دار ایت ، کُپ ـ
- **ترّاگ**: (ت رّ اگ) راہ ءَ رَوگ ، سَیل کنگ ، گَرَدگ ، پدءَ ترّگ ، واتر کنگ ، بیرہ کنگ ، بدل بیگ ، مَٹ بیگ ، گشتگ ، پرگشتگ ، پرّکنگ ، وتی جندءِ چپ ءُ چاگردءَ چکرّگ ءُ ترّگ کو دیگ چوکہ ترّوک یا لانٹینگ ءُ چکرّگ ـ بستیں لیٹرہ ءِ جلگ ءِ ھاترءَ چپرءَ ابید گرانزءَ جَل ءِ ھسدءِ تُمبگ ءُ مَیدءِ ماں کنگ بیت ـ ناکن ءِ ھماپرکہ گوں گوشت ءَ لچ اِنگ ـ ھشکی ءِ ھماپرکہ چہ اودءَ ترّی بچینگجے بیت ـ گل جنگ ءُ زمین ءِ ھماپرءِ رنگ کہ ھاک ءِ ترّات ـ

آپ ترّاگ : بدرنگیں چیزے ءِ آپ بیگ یا آپلو بیگ ـ

اسپیت ترّاگ : اسپیت بیگ بزاں چہ دگہ رنگ ءَ لگشگ ءُ اسپیت بیگ ـ

آپ ءِ ترّاگ : آپ ءِ رنگ ءِ بدل بیگ کہ دریاءَ جُھلی ءُ تلّی ءِ سبب ءَ آپ ءِ رنگ ھم ترّ ایت کہ ناھدائے پچاہ کارانت ـ پہ موسم دریاءَ آپ ھم چہ کور ءَ ترّ ایت ھمے رنگ بیک موسمے ءِ اگاں یک دیمے ءُ آپ ترّ ایت دومی موسم ءَ پدءَ واتر کنت ایشی ءِ ھم گوش انت "آپ ءِ ترّاگ" ـ

اَس ءِ ترّاگ : گرم بیگ ، تپگ ، گرم گرّگ ، سُھر بیگ ـ

انگر ءِ ترّاگ : سک سُھر بیگ ـ

بارگ ترّاگ : زندی ءِ روگ ءُ لاگر بیگ یاکہ زندیں چیزے ءِ سستگ ءُ بارگ بیگ ـ

بُرز ترّاگ : پُٹک ءِ چپ بیگ ، بزاں دراج بیگ ءُ بُرزادی ءِ روگ چوچہ ءِ بُرز روگ ـ

بوم ءِ ترّاگ : موسم ءِ بدل بیگ ـ

پاداں ترّاگ : پیادگ ءَ روگ ـ

پچ ترّاگ : پد ترّگ ، واتر کنگ ـ

پد ترّاگ : واتر کنگ ، پچ ترّگ ، بیرہ کنگ ـ

پر ترّاگ : پرچکرّگ ، گشتگ ، چہ جاورے پہ دگہ جاورے ترّگ ، پرگشتگ ـ

پُشت ءِ ترّاگ : پُشتی نیمگ ءَ روگ ، پدءَ ترّگ ، واتر کنگ ، پُشت ءَ کنزگ ـ

پُشتماں ترّاگ : مردمے ءِ پُشتی نیمگ ءَ روگ پہ وتی پھریزگ ءِ ھاترءَ ـ

تچک ترّاگ : چوٹیں چیزے ءِ تچک ءُ راست بیگ ـ

تلار ءِ ترّاگ : باز سک ءُ محکم بیگ ـ

تھنا ترّگ : ایوک ءِ ترّگ یا گردگ۔ ایوک بیگ، تھنا بیگ، تھنا پُشت کپگ۔

تپنءِ ترّگ : چو تپنءِ گرم ترّگ، سکّ گرم بیگ، سکّ تپسگ۔ چو تپنءِ سیاہ ترّگ بزاں سکّ سیاہ بیگ۔

جلءِ ترّگ : چوکہ جلءِ گرم بیگ۔

جنّکءِ ترّگ : چوکہ جنّکءِ چکرّگ۔

جنّکی ترّگ : چو جنّکءِ ترّگ۔

جنگءِ ترّگ : ھما مردم کہ پہ جنگءِ شوھازءِ ترّایت بزاں جنگ ءِ وشّ بیت پیشکا پکسانیں گپّے پہ مرگءِ بوشاروبیت۔

جھل ترّگ : بُرزیں چیزےءِ جھل تربیگ، جھل کپگ۔

جھل ترّگ : جھل بیگ، تمگیں چیزےءِ جھل تربیگ۔

چلّ ترّگ : گوشتءِ کم ترّگ ءُ پوستءِ گرچک گرچک بیگ۔ وانکہ دیراں آپءِ تہءِ اوشتگءِ پادانی پوستءِ آپ چلّ ترّیں ایت ھمے رنگ دستانی پوست ھم وانکہ دیرءِ آپءِ تہءِ بیگءِ چلّ ترّایت بزاں ٹنکانی پوستءُ پاد یا دستانی دلءِ آپ کترّءِ گورءِ پوست۔ کلونٹ یا ماہءِ چلّ ترّگ یا دگہ نیگےءِ بزاں ھُشکءِ گرچک بیگ۔

چلّ ترّگ : چل بیگ، چرک بیگ، بیکار بیگ۔

چماں ترّگ : چمانی دیمءِ ترّگ، رگندگ بیگ، چمانی تہءِ کپگ۔

چمانی دیمءِ ترّگ : دیمءِ ترّگ، گندگ بیگ۔

چمانی دیمءِ پر ترّگ : چمانی دیمءِ ترّگ، گندگ بیگ۔

چیر ترّگ : دگہ چیزانی چیرءِ بیگ۔ وام دار بیگ۔ بیلاں بیگ۔

دستءِ ترّگ : چیزےءِ پہ ٹنک گرگ بیگ، سکّیں کسانیں چیزےءِ کہ ھیلتے پہ ٹنک گرگ بہ بیت، چہ بارگی یا ایرتیءَ۔ دستءِ تہءِ آیگ۔

دستءِ بادانی پر ترّگ : نادراھی یے کہ دستءُ پاداں تاب دنت گوش انت، پلانیءِ دستءُ پادءِ پہ ترّانگ انت بزاں تاب ترّانگ انت۔

دلءِ ترّگ : مردمءِ چہ یک دیمےءِ پہ دگہ دیمےءِ میل کنگ، دلءِ واھگءِ پہ یک چیزےءِ میل کنگ، چہ چیزےءِ دلءِ پرشگءُ پہ دگرےءِ واھگدار بیگ۔

دلءِ ترّگ : دوست بیگ۔

دیمءِ ترّگ : کسےءِ دیمءِ آیگ۔

دیمءِ پر ترّگ : کسےءِ دیمءِ سھراءِ زاھر بیگ۔

راہءِ ترّگ : راہءِ روگ۔ کسی کارءِ کارءِ دارگ۔ کسےءِ راہءِ سرءِ آیگ یا راہءِ سرءِ کپگ۔

رندءِ ترّگ : پُشتءِ ترّگ بزاں شوھاز کنگ۔ کسےءِ رندءِ گون بیگ یا گون کپگ۔ رندءِ پُشت کپگ۔

رنگءِ ترّگ : چہ یک رنگےءِ پہ دگہ رنگےءِ ترّگ بزاں رنگءِ بدل بیگ۔ مردمءِ سکّ پریشان یا گمی یا وتر دل بیگ۔

کارےءِ رھبندءِ بدل بیگ۔ جاگھےءِ زیدہ مٹ بیگ۔

روچانی ترّگ : روچانی بدل بیگ، روچانی کسترءُ مستر بیگ۔ واریءِ یا سیریءِ روچانی بدل بیگ۔

زرد ترگ : رنگ ءِ زرد ترگ، الگدار یا زاپران رنگ بیگ.

زک ءِ ترگ : زنڈءِ پزور بیگ.

زلورءِ ترگ : سک زرد بیگ.

زنڈ ترگ : پزور بیگ.

سبز ترگ : چو سبزیں رنگ ءِ بیگ، ءُ درچک ءِ سبز ترگ بزاں تاک جنگ. کشارءِ سبز ترگ بزاں چہ زمین ءِ ترگگ ءُ درآیگ. ناکن ءِ بچنگ ءِ رند سبز بیگ، لٹ ءِ ٹلگ ءِ جان ءِ سبز بیگ. ماریا دگہ زھری تُوکے ءِ وجگ ءِ رند مردم ءِ جان ءِ سبز بیگ. کُنٹانی سبز بیگ، بروت یا ریش ءِ سبز ترگ بزاں سبزگ یا نوکی درآیگ.

سرءِ ترگ : ناڑاھی یے کہ گوش ءِ نزاناں آئیءِ چماں ھر چیز چکر ترگ ءُ ترکو دیگءَ انت. اے ناڑا نشت ءُ اوشتات ءَ کنت کرکپ ایت. بلوچی دربان "شیاھیں ڈنگ انت" یا کہ مچی پیش ءِ بندے بندانت. پریشان بیگ. بے تاھیر بیگ. سر سرجنگ.

سرد ترگ : سارت بیگ، سرد بیگ. گرمیں چیزے ءِ سرگ ءُ سارت بیگ، بے زند بیگ، ٹُنگ، مرگ.

سک ترگ : ڈڈ بیگ، تُرند بیگ چہ ھمیءِ زند.

سُھر ترگ : سُھر بیگ، رنیڈ بیگ، ھون رنگ بیگ.

سیاہ ترگ : سیاہ بیگ، شپ رنگ بیگ، تھار بیگ، تھاری ءِ رنگ بیگ.

شیءِ ترگ : بچار "سیاہ ترگ".

شپ ترگ : شپ بیگ، وار بیگ، بزگ. ڈُکال بیگ.

شپ ءِ ترگ : شپ ءِ گردگ. چو شپ ءِ بیگ بزاں تھار بیگ.

شپدستی ءِ ترگ : شپ ءِ گردءِ گول کنگ.

شپڑھی ترگ : پہ لُنٹڑی شپ ءِ ترگ.

شُرو ترگ : ھم ءُ نرم بیگ.

شگڑاں ترگ : پہ بے کاری یا پہ دُزی ءُ چیرکاری یے ءَ ایرا ھتی شگڑاں گردگ.

شینز ترگ : چو کہ شینزیں رنگ ءِ بیگ. چہ زھرءِ یا کینگ ءِ رنگ ءِ پہ ترگ، شینزءِ نیل ترگ.

کلنڈءِ ترگ : سک ھشک بیگ، چو کلنڈءِ بچگ، سک سچگ، سک سیاہ بیگ.

کور ترگ : کور بیگ، میم ءَ کنگ. کور دیم ترگ : تامورءِ گرگ، دزیں بیگ یا کوھن بیگ.

کوہ ءَ ترگ : پہ شکار یا پہ سیل ءُ ساوات کوھاں چکر ترگ، چو کوہ ءِ بزاں ڈوک ءِ سک بیگ، تُرند بیگ.

کوھن ترگ : کوھن بیگ، دیر گوزگ، "نوک بیگ" ءِ چپ.

گراں ترگ : گراں بیگ، گش ءِ سنگیں بیگ، "سُبک بیگ" ءِ چپ. پہ شم بیگ، پہ ادب بیگ.

گرد ترگ : گلائیڈ بیگ، کارےءِ گلا نیش بیگ.

گرم ترگ : تپسگ، گرم گرگ.

گنج ءِ ترگ : سک زھرگگ یا زھر بیگ.

گنوک تڑگ : سارین مردمے ءُ گنوک بیگ۔

گوات ءِ تڑگ : گوات ءِ کشگ ءِ راہ ءِ بدل کنگ بزاں اگاں پسرءِ چہ رودرآتک ءِ کشگ ءِ بوتگ انوں چہ گاہ یا زربارءِ کشگ۔

لُھم تڑگ : نرم بیگ، ڈڈّءِ زیرءِ چپّ بیگ۔

مان تڑگ : "بچار مانتڑگ"۔

مرد تڑگ : دلیر بیگ، ڈڈ بیگ، مردین جنکّے ءِ ورنا بیگ۔

مست تڑگ : اولاک یا دوت ءِ دھرءِ موسم ءِ آیانی زانی پہ مادگانی دوچار کپگ ءِ بے سار بیگ، گنوک بیگ، کسی پرواہ نہ کنگ، گروناک بیگ، بے سار بیگ، دریاءِ گورم بیگ۔ گرماگاں دریاءِ گورمانی مزن بیگ۔

موسم ءِ تڑگ : بوم ءِ بدل بیگ، موسم ءِ مٹّ بیگ۔

ناڈراھی ءِ تڑگ : بزاں یک برے وشتر بیگ ءِ رند ناڈراہ ءِ پدءِ کپگ۔

نر تڑگ : مست بیگ، کسی گپّ ءِ نہ زیرگ، وتی گپّ ءِ سرءِ اوشتگ، نہ مٹّ بیگ۔

نک تڑگ : سک گندگ ءِ ھراب بیگ۔ نل ءِ نل تڑگ : پُر بیگ، تڑند بیگ۔

وتی پاداں تڑگ : چہ ناڈراھی ءِ رند کہ مردمے نوکی نٹّءِ پاداں بکپ ایت بزاں نوکی کمیں کمیں راہ ءِ شُت بکنت گوشش انت "وتی پاداں تڑّ ایت"۔ کسے ءِ بامھوٹ نہ بیگ، کسے ءِ کارءِ کار نہ دارگ۔

واب تڑگ : مردم ءِ دست یا پاد یا دگہ اندامے ءِ کنٹگ کُنٹگ ءِ بے سما بیگ کہ وتی سرءَ وت گوش ئے زاناں چہ کنٹگ ءِ سیچ پُر انت کہ سرینگ ھم نہ بیت۔

واتڑگ : واتر کنگ بزاں پدءِ تڑگ، بیرہ کنگ۔

وارتڑگ : ازاب بیگ، واریگ، بڑگ بیگ۔

وارءِ تڑگ : وارءِ رسگ، گیگ ءِ رسگ، پہ کارے ءِ کنگ ءِ جوان تریں وھدءِ دست کپگ۔

وارءِ تڑگ : گیگ ءِ کپگ، وارءِ آیگ، وارءِ کپگ

ھُشک تڑگ : ھُشک، ھُشک بیگ، تڑّی ءِ ھلاس بیگ، لاگر بیگ، بارگ بیگ۔

ھُشک ءِ تڑگ : بے کارءِ گردگ، مُفت ءِ گردگ۔

ھُور تڑگ : یکجا بیگ، گوں دگہ چیزے یا مردمے یکجا بیگ۔

تڑگ : (تَ رَگ) تُڑناں، تُرناں : ھما بندیک کہ گور یا پاسیانی گورءِ انت کہ پہ نیکراھی وودءِ ربیدگ گورءِ ڈیگ بیت۔

تڑگرد : (تَ ڑ۔ گَرْ دْ) سیل ءِ ساوات، گردءِ سیلہ، سیل ءِ گردش۔

تڑّل : (تَ۔ رُلْ) ھما کہ چو تریں سُول بزاں تہرءِ سول ءِ نازرک انت، سکیں نازرک بلے پہ مان نیکی گوش انت۔ بازمردم الشی ءِ تڑل گوش انت کہ ردانت الشی ءِ انگت ھم زندور ترکی انت ءُ "تڑلک" گوش انت۔

تڑلاس : (تَ ڑ۔ لاسْ) ھما لاسیں مُھرگ کہ سک تڑپ انت ءِ گندگ ءِ گوش ئے زاناں تڑانت کہ چو آپ ءِ تڑپ ءِ جڑّگ انت۔

تڑلک : (تَ ڑ۔ لُ کْ) بچار "تڑّل"۔ (اے گال ءَ "تڑّلک" گوشگ ردانت)۔

تڑم : (تَ ڑُمْ) مزنیں لواسی کہ مُنبڈءِ مُکرّ انت یکدار ءُ وھدے کہ برزءِ کشّ انت گڑا ھمے "تڑماں" آپ ءِ چیرءِ دینت۔ گوش انت۔

" پلانی ءِ یکدار ٹرمان اِنت یا ٹرمانی سرءَ اِنت"۔

- **ٹرم :** (ٹ۔ رَم) سکّیں بزّین پُرشّل گواریں جمبر یا ھَور۔ مانشانگیں یا مانشانوکیں گم۔
  ٹرم کنگ : مانشانگ، ٹرم بیگ، مانپُشنگ۔
- **ٹرمایگ :** (ٹ۔ رَ۔ مَا۔ یگ) مُھر بندگ، ٹرُند پتایگ ءُ بندگ، "ٹایگ، کچایگ ءُ بندگ۔
  لانک یا سَرین ءِ ٹرمایگ : بزاں بندگ۔
- **ٹرُمب :** (ٹ۔ رُم ب) کسانیں یک پوستی دُھل، کسانیں مالدگ کہ ایشی ءِ ٹپکءِ گوش اَنت یا ز جاگہءِ مزنیں دُھل ءِ ھم گوش اَنت۔
- **ٹرمپ :** (ٹ۔ رَم پ) آپ ءِ پِٹ کہ چہ مُشک ءِ بُن ءَ دانگ دانگ ءَ کپ اَنت۔ چہ جمبراں ھَور کہ گوار ایت آئی ءِ ھریک دانگءِ ٹرمپ گوشگ بیت۔
- **ٹرُمپک :** (ٹ۔ رُم۔ پ ک) کسانیں ٹرمپ، ھَور ءِ ٹرمپ ٹرمپ ءَ رِچگ ءِ بُنگیج ءَ گوش اَنت۔ " دنیگا ھور رِچگ ءَ نہ اِنت بلے ٹرمپک اِنت"۔
- **ٹرمپگ :** (ٹ۔ رَم۔ پ گ) ٹرمپ جنگ، ٹرمپ ٹرمپ ءَ رِچگ۔
  نوگ ءِ ٹرمپگ : بزاں پٹینگ۔
- **ٹرمسگ :** (ٹ رَم۔ س گ) بچار " ٹرنگ"
- **ٹرمگ :** (ٹ۔ رَمگ) مان پوشگ، مانشانگ، ٹنگ۔
- **رٹرن :** (رَٹ۔ رِن) رٹرّن : ٹلُکّش، ھَوستی، ھوڈ، بے ساھار، پچُورت، اِے گال ھم گوں "ٹر" ءَ شیادی کنت۔ بزاں انچوش کہ گستے پہ وتی پیش دارگ یا چہ ٹلُسی ءَ ٹرشھپ بکنت۔ گندہ رنگیں لاڑک، اَشیتاں، مَنت۔
- **رٹرّن :** (رَٹ رّن) بچار " رٹرن"۔
- **ٹرناہ :** (ٹ رَ۔ ناہ) ٹرّیں ناہ، "تازہ ورانی ءِ ناہ، بزاں چہ مچ ءِ سرءَ ابرگیتگیں ناہ کہ مچ بُرءَ پیسر پہ ورگ ءِ ھاترءَ چہ مچ ءَ روگ بیت۔
- **ٹرُنب :** (ٹ رُن ب) بچار " ٹرُمب"۔
- **ٹرُنپ :** (ٹ رَن پ) بچار " ٹرُمپ"۔
- **ٹرنپگ :** (ٹ رَن۔ پ گ) بچار " ٹرمپگ"۔
- **ٹرُنج :** (ٹ۔ رُن ج) ٹرپشیں لیمو، راستے کہ مزن بیت ءُ سک ٹرپش، ایشی ءِ دگرزاتے وش ءُ ٹرپش اِنت۔ گرُنچگ یا گرُنج اِنگمیں ھوشبند، نیبگ ءِ ھوش بند۔
- **ٹرُنجک :** (ٹ۔ رُن۔ ج ک) کسانیں " ٹرُنج"۔ سربازی مچّے۔
- **ٹرنجگ :** (ٹ رَن ج گ) ٹرانجگ، ٹرانج کنگ۔
- **ٹرُنجگ :** (ٹ رُن۔ ج گ) چو ٹرنج ءَ ٹرُنگ بزاں ٹرپش ٹرُنگ، ھوش بندگ۔ اک : انگور ءِ ٹرنج بزاں ھوشبند۔
- **ٹرنجو :** (ٹ۔ رَن۔ ج و) ٹرانج۔
  ٹرنجو کنگ : بزاں ٹرانج کنگ۔
- **ٹرُنجو :** (ٹ۔ رُن۔ ج و) چوکہ ٹرنج ءَ ٹرپش یا کہ چو ٹرنج ءَ بُرزءُ ڈول ءَ۔
- **ٹرُند :** (ٹ۔ رُن۔ د) سک، زبر، ڈَڈّ، ھماکہ ھم ءُ شرد نہ اِنت۔ تیز، تیز تَب، راہ ءَ تیز، زورمند، زورمندیں وَرگی

چیسراک : ٹرندیں درمان ، ٹرندیں چاہ۔

آسں ٹرنداِنت : بزاں بزاننرۂ باپ ءُ تیزءُ سوچوک اِنت ۔

پلانیءِ آس ٹرنداِنت : بزاں گرم تب ءُ زُوت زھرگروکیں مردمے۔

اولاک ٹرنداِنت : بزاں ٹرندسرءُ گھیگرءُ سرمحلّ اِنت کہ ھمک مردم ءُ نہ مرّینِ اِیت۔

کار ٹرنداِنت : بزاں گراں اِنت ءُ مشکل ۔

درمان ٹرنداَنت : بزاں سک زھریا سک زہِت بِکا اَنچیں سکّی ییے مان اِنت اِشں۔ مشوک ، تمباک ، بیڑی یا دگہ انچیں چیزے ءِ

ٹرند بیگ : بزاں زور مند کہ چہ کپتنءَ ءِ کارمردکنگ ءَ سرءُ جن اَنت باز یا گیشترءِ کارمردسرءُ سک گراں کنت یا دلءِ تو سبین اِیت۔

ٹرندیں چاہ یا کھوہ : ھما کہ آپءِ تہ ءُ چاہی تاک یا کھوہ ءُ جستہ گیش مان کنگ بوتگ کہ سک زہِت یا زھر بنت ۔

زمین ٹرنداِنت : بزاں پہ کل جنگ یا نشگار کنگ ءِ ھاک ءُ ڈَڈّ اِنت۔

توار ءِ ٹرند بیگ : گوشَ اَنت پلانیءِ دپ ٹرند اِنت بزاں پہ جاک گپ جنت۔

بوءِ ٹرند بیگ : یک چیزے ءِ بوءِ ٹرند بیگ اک : وُنءُ سوچکیءُ دگہ وشّیں اَنتزءُ بو، گوشَ اَنت ءِ ایشءِ بوءُ تباں چہ ٹرندیءُ مئے سرءِ دردے وات یا ڈبربنت ، ھے رنگ ءُ بدیں ٹرندیں بو ، دپ ءِ بوھم ٹرند بیت ، گوشَ اَنت پلانیءِ دپ ءِ بو ٹرنداِنت بزاں دپ ھے سک بوکنت ۔

روچ یا گرم ٹرنداِنت : بزاں سک گرم اِنت ءُ سوچوک ۔

(گالبند) : ٹرند آرگ ، ھتورءِ ٹرند آرگ : بزاں گوں رسگ ءِ ٹرندءُ سک رچگ یا گوارگ ، ھے رنگ ۔ جمبرءِ ٹرند آرگ، کورءِ ٹرند آرگ بزاں ٹرندیںءُ تیزیں آپ ءِ آرگ۔

ٹرند مُجگ : بستگیں یا ڈکیتگیں یا بندکتگیں چیزے ءِ پہ زورءُ تیزءُ ٹرندی مُجگ یا ٹل ءِ ، بندءِ ، تپنکانی مُجگ بزاں یکپارگی تچنگ کاری بیگ ۔ مردم ءِ بندءِ مُجگ لاپ ءِ مُجگ بزاں سک رچگ ۔ دلءِ مُجگ : سک رچگ ۔ ارسانی مُجگ : بزاں سک رچگ ۔

ٹرند بندگ : مُحکم ، سک مُھر ، محکم بندگ۔

ٹرند بیگ : لھمیں چیزے پہ سک ءُ ڈڈّءُ زبر بیگ ۔ مردم ءِ زھرگرگ ، محکم بیگ ۔ گران ءُ مشکل بیگ ۔ توار یا کہ دپ ءِ توار ٹرند بیگ بزاں سک بُرزءُ جاک توارءِ در آیگ ۔

ٹرند تاچگ : اولاک ءِ سک گلینگ ، سوارءِ اولاک ءِ سک تیز تاچگ ۔

ٹرند تچگ : سک تیز ڈِرِکّ کنگ ، سک پہ ٹرندیءُ تیزی میدان کنگ ۔

ٹرند ترگ : چیزے کہ ھم ، شُرد بوتگ آپءِ سک ءُ ڈڈّءُ زبر بیگ ، چکروک یا پڑگ ءِ تیز چکرگ ۔

ٹرند تچگ : مُھر تچگ ، سک مُھر لٹّایگ ۔ تھت ءِ روتاں تچایگ ءُ تچگ ۔

ٹرند جنگ : مُھر دارگ ، اولاک ءِ مھارءِ مُھر دارگ ۔

ٹرند جنگ : یک چیزے ءِ دگہ چیزے ءِ سرءُ گوں زورءُ زکت ءُ جنگ ۔ شَھمات ءِ ٹرند جنگ بزاں سک جنگ ھے رنگ ءِ لَتّ ءِ ٹرند جنگ ۔ دلءِ ٹرند جنگ بزاں سک ڈریک ڈریک کنگ ، دل ءِ سک ڈریگ ۔ دل ءِ تیز تیزءِ جنگ ۔ رگ ءِ ٹرند جنگ : بزاں رگ ءِ تیز تیزءِ جنگ ۔ گروک ءِ ٹرند جنگ بزاں سک جنگ ءُ بے اجامی گروک ءِ جنگ ۔ بچار " جنگ "۔

ٹرند چارگ : کسے یا چیزے ءِ روک روک ءِ چارگ ۔ پہ دوستیءِ روک روک ءِ چارگ یا پہ زھرءِ زھرناکی چارگ۔

ٹرند چنڈگ : سک چنڈگ سک جمبگ ، زمین ءِ ٹرند چنڈگ : بزاں سک جمبگ ۔ ڈرچک ءِ ٹرند چنڈگ : بزاں سک

ڈامبلینگ کرّبرتے بہ برج اَنت۔

ٹرُند دارگ : ساد یا دگہ اِنچیں چیزے ءِ پہ مھکمی دارگ۔ اولاک ءِ مھار ءِ ٹرُند دارگ کہ سرذُرنزی کرت مکنت۔ وت ءِ ٹرُند دارگ : بزاں ماں جیڑہ ءِ گپ ءُ ٹران ءَ سُست نہ بیگ، بزاں پہ سُھل ءُ ٹران وادار نہ بیگ۔ پہ دگرے ءِ گپ ءِ مَنَگ ءَ وا دار نہ بیگ۔ دردہ ٹرُند دارگ : بزاں دردے کہ کسے ءِ بگیپت ءُ ٹرُندئے پدار ایت۔ کسے ءِ گردن یا دگہ جاگہے ءِ رگ ءِ گرگ ءُ ٹرند دارگ۔

ٹرُند دست جَنگ : کارے پہ چاڑتھی دست جنگ، کارے ءُ واھگداری کنگ ءِ ھاترءَ دست جَنگ۔ پہ جَنگ یا دگہ ھاترے ءِ کسے پہ ٹرُند ءُ مھکمی دست جنگ ءُ دارگ۔

ٹرُند ڈُکگ : کارے ءِ کنگ پہ تیزی ءُ ٹرندی۔

ٹرُند راھینگ یا رائینگ : پہ گنوکی رائینگ۔

ٹرُند ریچگ : ھورہ پہ ڈرد گوارگ۔

ٹرُند رُندگ : سرہ میدّاں پہ زور ءُ اپجوش رندگ کہ میدّانی بُن ڈرد بکن اَنت، زھر رندکنگ ماتو رَندکنگ۔ پہ زور ءُ زکت پہ ٹرُندی کُشک رندگ یا کشگ۔

ٹرُند رُوگ : تیز رُوگ، اشتابی رُوگ، زیت رُوگ، مُشک رُوگ بزاں اولاک ءِ گردن ءِ بستگیں ساد ءِ ٹرند بیگ ءُ گٹ گیر کنگ۔

ٹرُند سُرگ : زیت ءُ پہ چاڑ سُرگ۔

ٹرُند شانگ : سک شانگ۔

ٹرُند شَنزگ : نودانی ءُ بر شنزگ بلے پہ گوارگ ءَ نہ رسگ۔

ٹرُند شھپگ : سک شھپگ۔

ٹرُند کَپگ : سک کپگ، پہ زور کپگ، بُرُستگ ءُ کپگ۔ زھر گرگ ماں جیڑہ ءُ دیجنگ ءَ۔

ٹرُند کچایگ : سک ٹرُند کنگ ءُ مٹایگ۔

ٹرُند کچگ : سک ٹرُند کش کنگ ءَ دردءِ ٹرند کچ باتگ۔

ٹرُند کشگ : مھکم کشگ، سادے ءِ یا بندے ءِ اپجوش کشگ کہ مُھر ءُ سک ءُ دار ءِ دار بہ بیت سُست ءُ ھم مہ بیت۔ گوات ءِ ٹرُند کشگ : بزاں سک کشگ، تیز کشگ۔ پادّاں یا گاماں ٹرُند کشگ : بزاں تیز تیز ءُ زیت زیت رُوگ۔

ٹرُند کنگ : سُستیں چیزے یا ھمیں چیزے سک ءِ ٹرُند ءُ ڈُڈ کنگ۔

ٹرُند گرگ : کسے ءِ ماں ھبر یا گپ یا جیڑہے ءَ سک پہ ٹرُندی مان ترّینگ۔ کارے ءِ کنگ ءَ ٹرُند گرگ پہ زرنگی دست جَنگ، بزاں سُستی ءُ بزوری دکنگ۔ تپ ءِ ٹرُند گرگ : بزاں سکّیں گرمیں تپ ءِ گرگ پلانی تپ ءَ ٹرُند گپتگ، پلانی ٹرُندیں تپے ءَ گپتگ۔ مردے ءَ پہ ٹرُندی ءُ ھکل ءِ نھیب مان ترّینگ۔

ٹرُند ماں بندگ : پہ جیڑہی ٹرُند ھکل ءُ گرُ یا کنگ۔ سرءَ پہ درمان سک ٹرُند ماں بندگ۔

ٹرُند مَنَگ : پہ ٹرُندی ءُ گھگیری مَنَگ۔ ھمامردم کہ آئی ءِ دست مَنَگ ءَ ٹرُند ٹرُندءَ روَانت ءُ کاینت چوکہ لشکری مردمانی مَنَگاں۔ ھارہ ءُ ڈگار ءُ زمیناں پہ ٹرُندی مَنَگ کہ کشارءَ تاوان دیگ۔

ٹرُند ورگ : اِشتاپ اِشتابی ورگ۔

ٹرُنداپ : (ٹ رُنْ داپ) چہ انگور، ناہ ءُ جوہ ءُ دگہ نیبگ ءُ دھلاں کش اِنگیں ھماشیرگ یا آپینک یا شیرگ آپ کہ آئی ءِ ورگ ءَ

مردم ھنوشس بیت، شراب۔

- **ٹرنداس :** (ٹ رَن ڈ آ س) ھما مردم کہ گرم سر اِنت، ٹرند تب، ھما اولاک کہ زیتّ شور گیت۔
- **ٹرندانک :** (ٹ۔ رَن۔ دا ن ک) ھما درمان کہ اگاں آپینک یا ھمیں چیزے ءِ مان ءَ بکن ءَ آئی ٹرندءُ ڈڈّءُ زیر کنت ھما درمان کہ مردین ءَ پہ درمانی ور اَنت کہ نزور مَہ بنت یا نزورءُ سستیں مردم ءَ کار مرد کن اَنت۔
- **ٹرند بند :** (ٹ رَن ڈ۔ بَ ن ڈ) مُہر بند ھما کہ سست نہ بستگ۔
- **ٹرند بو :** (ٹ رَن ڈ۔ بو) ھما چیز کہ آئی ءِ بو ٹرند ءُ تیز اِنت۔
- **ٹرند پشت :** (ٹ رَن ڈ۔ پ ش ت) ھما اولاک کہ اگاں آئی ءِ سوار یا جماز بہ بیت مردم ءَ پہ آرام نہ بارت آئی ءِ پشت سک سر اِیت ءُ سوار ءَ پدر دکنت۔
- **ٹرند تپ :** (ٹرُند + تپ) ھما مردم کہ آئی ءِ تپ ٹرند اِنت بزاں زوت ءَ ھر گیپت۔ گرم تپ، ٹرند تبیات۔
- **ٹرند تیغ :** (ٹ رَن ڈ۔ ت ی غ) ٹرند ٹرند ءِ تیغ اِنگیں تھت یا دگہ چیزے۔
- **ٹرند چار :** (ٹ رَن ڈ۔ چار) ھما مردم کہ دگراں پہ ٹرندی چار اِیت۔
- **ٹرند چم :** (ٹ رَن ڈ۔ چم) ھما مردم کہ آئی ءِ چم ٹرسناک بہ بنت۔ ھما مردم کہ آئی ءِ چم مردم ءَ سک گِرانت۔
- **ٹرند رواج :** (ٹ رَن ڈ۔ رَواج) ھما کہ راہ ءِ ٹرند ءُ تیز روت مردم یا اولاک۔
- **ٹرند روگ :** (ٹ رَن ڈ۔ رَوگ) راہ ءِ تیز رَوگ۔
- **ٹرند سر :** (ٹ رَن ڈ۔ سَ ر) ھما اولاک کہ آئی ءِ مہار ءِ جلگ ءِ زور لوٹ اِیت بزاں سک زور جنت۔ ھما مردم کہ تپ ءُ تبیات ءَ ٹرند ءُ گرم اِنت، گرم سر ءُ زیت زھر گروک۔ ھگیر، سر مچلی۔
- **ٹرند کار :** (ٹ رَن ڈ۔ کار) ھما مردم کہ ھر کار ءَ سستی نہ کنت ءُ ٹرند ٹرند ءِ دست جنت۔
- **ٹرند کش :** (ٹ رَن ڈ۔ کش) ٹرند کش اِنگیں ساد یا بند، کجاتگیں۔ ھما سواس کہ گوپگ ءِ آئی ءِ تجیگ سک ٹرند کشگ بوتگ۔ اے سواس پہ پلک ءُ ملک ءُ ریکپاد ءِ شر اِنت۔ پہ کوہ ءُ ڈلپا ءِ "سست کش" ءَ کن اَنت کہ گوگ مہ بیت۔
- **ٹرند گال :** (ٹ رَن ڈ۔ گال) ٹرند ھبر، ٹرند گپ، ھما لچہ کار کہ آئی ءِ لچہ ءِ گال باز ٹرند اَنت۔
- **ٹرند گام :** (ٹ رَن ڈ۔ گام) ھما کہ آئی ءِ گام تیز اَنت بزاں راہ ءِ پہ گام تیز رَوگ۔ تیز گامیں اولاک، ھما کہ پیادگ ءِ ڈڈّ اِنت ءُ راہ ءِ ھم تیز اِنت۔
- **ٹرند گپ :** (ٹ رَن ڈ۔ گپ) ٹرند ھبر، ھما کہ پہ زھر ءِ جستہ گپ جنت۔
- **ٹرندناک :** (ٹ رَن ڈ۔ ناک) ٹرند، زبر، ڈڈّ۔
- **ٹرندو :** (ٹ رَن ڈو) ھموءِ چپ ھما کہ ھم نہ اِنت۔ ٹرند وَڑ۔
- **ٹرند ھار :** (ٹ رَن ڈ + ھار) کور ءِ ھما ھار کہ ٹرندی ءُ تیزی کیت۔ ٹرند ھاریں کور، ھما کور کہ آئی ءِ ھار ءُ ھد ٹرند ءُ تیز اَنت۔
- **ٹرند ھبر :** (ٹ رَن ڈ۔ ھَ بَ ر) ٹرند گپ، ھما مردم کہ نھیب ءُ گُڑبا یا زھر گالی گپ جنت۔
- **ٹرندی :** (ٹ رَن۔ دِی) ٹرندیگ ءِ جند، ھمی ءِ چپ، ڈڈّی، زبری۔
- **ٹرندین :** (ٹ رَن۔ دِ ے ن) ھما کہ "ٹرند" اِنت، ھما کہ سک اِنت ھم نہ اِنت، ھما کہ گران اِنت، آسان نہ اِنت، ھما کہ مشکل اِنت، ھما کہ تیز اِنت۔ ٹرندیں آپ : ھما آپ کہ چو نوکاپ ءِ دل ءَ ڈک اِیت۔ ٹرندیں کار، ٹرندیں زمین، ٹرندیں راہ، ٹرندیں رواج، ٹرندیں

توار، ترندیں دار، ترندیں شُهمات : بزاں سکّ توریبوک۔

ترندیں چاہ : بزاں سکّ زہیتیں ، ترندیں کھوہ : سکّ زہریں۔

ترندیں ھبر : پہ ھکل ءُ بھژ کُرتگیں ھبر ءُ گپ۔ ھمے رنگ ءَ ترندیں گپ : بزاں پہ کمیں ءُ پاتراپ جنگیں گپ۔

ترندیں روچ یا ترندیں گرم : بزاں گریں روچ۔

ترندیں جنگ : ھما جنگ کہ آئی ءِ تہ ءَ سکّ مرگ بیت۔

ترندیں ھار : ھما ھار کہ آئی ءِ آپ باز بیت ءُ پہ توپانی کیت۔

- **ترندینک** : (تْ ـ رَنْ ـ دِ ـ ے نْ کْ) ھما چیز کہ آہنیک نہ اِنت، آپ ءِ جند کہ گتر بیت . بزاں بدایت گوا " ترندینک " بیت۔
- **ترندینگ** : (تْ رُنْ دِ ـ ے نْ گْ) ترندکنگ، ڈُڈّ کنگ، آپیلکے ءُ اِنچوش کنگ کہ آ پہ بدایت ءُ ڈُڈّ بہ بیت۔
- **ترونس** : (تْ وُ نْ سْ) ترنگ ءِ پرمانگال . بزاں " پہ ترونس " یا " ترنگ " ءِ کار ءِ بکن۔
- **ترنسگ** : (تْ رُنْ سَ گْ) چیزے ءِ سکّ ایرت ایرت ءَ ٹکرّ کنگ، گوشت ءِ ترنگ : بزاں سگیں کسانیں ٹکرّ کنگ، پیاز یا دگہ چیزے ءِ ترنگ، ٹُشّ ٹُشّ کنگ۔
- **ترنک** : (تْ رُ نْ کْ) ھما کہ آئی ءِ ٹنگ تراپات . بزاں ھما مردم کہ ھروھد روگی ورگ وارت چرپ وار یا چرپیں دپار دار۔
- **ترنکش** : (تْ رُ نْ کَ شْ) " ترندکش " چیزے کہ ترندکش اِنگ، سواس ءِ راستے کہ گوریگ ءِ وھد ءَ آئی ءُ تجیگ ءَ ترندکش اِنت کہ سواس سکّ ترّ بشیت بلے اے رنگیں سواس پہ ملکیں زہیں ءُ پاد ءَ کنگ بیت . پہ کوھانی رو ءُ آ ءِ کار مردء ترندکش اِنت سے کہ کوہ ءِ گوا ایت آئی ءَ " سستکش " گوش اِنت بزاں سست کشّ اِنگ۔
- **ترنگ** : (تْ رِ نْ گْ) ڈراج بُرّیں چیزے ءِ ڈراجی ءِ توکا توک ءُ پھناتی ءُ نیامجی ءِ جاگہ . بُرزیں چیزے ءِ ڈراجی ءِ سر بُری نیمگ ءِ نیچ ءُ تکیں ترۃ " بڈّ ءِ ترنگ " دوئیں بروستانی نیامجی ءِ بڈّ ءِ ھنڈ ءِ توک ءِ بھر، دوئیں بروستانی گوشانی نیامجی ءِ بھر کہ تریں ءَ برز ءُ کوپگانی نیچ ءُ گوک ءِ جھل ءِ بھر۔
- **ترنگبین** : (تْ رَنْ گْ پِ یْ نْ) تازی : منّ ، ھما وراک کہ پیغمبر موسیٰ ءِ راج اسرائیل ءِ اولادگاں چہ آزمان ءَ گوارنگ۔
- **ترنگگ** : (تْ رِ نْ گَ گْ) چیزے ءِ توکا توک ءِ ڈراجی ءِ پاد آیگ ءُ ترندبیگ . مردم یا دلوت ءُ اولاک یا رستر ءِ بڈّ ءِ ھنڈ ءِ ترندبیگ ءُ پاد آیگ۔
- **ترو** : (تْ ـ رُوْ) تری : مات ءِ گوھار، پت ءِ گوھار، مرد ءِ یا جن ءِ مات۔
- **ترَوار** : (تَ رْ ـ وَارْ) تریں چیز ءِ ورگ، چرپ وار ، ترَوران یا ترَواری . بزاں ھابین ءِ ھما وھد کہ توکیں تریں ناہ ورگ بیت بزاں چرچ ءُ ایرگیجگ ءُ ورگ بیت۔
- **ترَواری** : (تَ رْ ـ وَارِیْ) ترَوران ءِ وھد۔
- **تروج** : (تْ ـ رُوْجْ) ناقراھی یے کہ زندیں رگے پُشت ءُ ڈراجی ءَ ٹنگ ایت ءُ سکّ درد کنت . باز جاگہ ایشی ءَ " ذروج " (ازاریں آسک) ءُ " تروج " (ڈرچکے) ءِ بزانت ءَ گوش اِنت۔
- **ترود** : (تْ ـ رُوْدْ) تروج ، ترونز : ھمے پُشت ءِ رگ اِنت کہ ترند بیت ءُ درد کنت۔
- **ترُورگ** : (تْ رُ ـ وَرْگْ) ترگ ، ترگو ورگ ، تترگ . چکّر ورگ ، کسے ءِ سر گوات بکنت یا سرے ءِ پہ ترایت یا کہ چہ زوری راہ ءِ روگ ءَ پہ تترایت یا چکّر ءَ کوپارت۔

- **تڑوران** : (ت ڑ۔ وَران) ترواریا تروار ءِ وهدبزاں ها بین ءِ هما وهد کہ تازگیں تریں ناہ چہ رچ ایرگیجگ ءِ ورگ بیت۔
- **تڑوڑ** : (ت۔ رُوڑ) تروچ، ترود، ریس، پُشت ءِ رگے کہ تُرند بیت دردکنت۔
- **تڑوشت** : (ت۔ رُوشت) بچار "تریشتن"۔
- **تڑوشتر** : (ت۔ روشتر) بچار "تریشتن"۔
- **تڑوشتن** : (ت۔ رُوشتن) بچار "تریشتن"۔
- **تڑوک** : (ت ڑ۔ روک) ترونک، چکروک، چکرونک، چہ کاگد یا پٹیں ءِ داریا کہ آسن ءِ جوڑ کنگیں لیبوکے کہ پہ بندیک یا پہ گوات ترابیت ءُ واب بیت۔ هماکہ باز ترایت ءُ باز چکرایت یا ترّء گردکنت۔
- **تڑون** : (ت۔ رُوں) کلٹے یا "گُمب نیمے" کہ کلّ اِنت ایشی ءِ تہ ءَ آس روک کن آنت ءُ نگن ترپچ آنت، ترین، تندیر، تندور۔
- **تڑونک** : (ت ڑونک) بچار "تڑوک"۔
- **تڑونکی** : (ت ڑ۔ رونکی) تڑوکی: پہ پک ءِ هنچک مزن بیگ کہ دوتیں لنکاں گرگ ءُ چکر ینگ بوت بکنت۔
- **تڑونگل** : (ت۔ رونگل) هما گردیں کسری گلڑیں دانگ کہ چہ جمبراں چوکہ ترمپ ءَ رچ آنت کہ سک سارت بنت، سک سارت۔
- **تڑونی** : (ت۔ روِنی) هما نگن کہ ماں "تڑونی" ءَ پچگ بیت، هما مردم کہ آئی ءَ تڑونی هست ءُ هرکسی نگناں پہ کریھ ترچ ایت یاکہ وت نگن ترچ ایت ءُ بھاکنت۔
- **تڑوهگ** : (ت ڑو۔ هگ) اندیم کنگ، مان پوشگ، تامُر بندگ، یکجا بیگ، شینک جنگ، تنگ تنگ ءَ مانپوشگ، تامورگ۔
- **تڑه** : (ت۔ رَه) تڑهگ ءِ چند، "تڑهگ" ءِ پرمانگال بزاں "پہ تڑه"۔
- **تڑهتال** : (ت۔ رَه۔ تال) تڑانگ، تهتال، یات، گیر۔
- **تڑهجاه** : (ت۔ رَه۔ جاه) آرام کنگ ءِ جاگہ، تڑهگ ءِ جاگہ، سینیٹوریم، آسائش گاه۔
- **تڑهک** : (ت۔ رَهک) دار ءِ راستیں یا دگہ انچیں چیزے ءِ بارگیں ٹالے ءِ پرشگ ءِ توار، "تڑهکگ" ءِ توار۔
- **تڑهکار** : (ت۔ رَه۔ کار) "تڑهینگ" ءِ کار ءِ کنوک، تڑهینوک۔
- **تڑهکش** : (ت۔ رَه۔ کش) هما کہ تڑهگ ءِ چند ءَ بیگواه کنت، سکّیں بے تاهیرکنوک، تاهیر ءِ تڑهگ ءِ کُشوک ءُ بے گواه کنوک۔
- **تڑهکگ** : (ت۔ رَه۔ کگ) چیزے ءِ پرشگ ءِ توار۔
- **تڑهگ** : (ت۔ رَ۔ هگ) سرجمیں آرام، سرجم ءَ آرام بیگ، تاهیرگرگ، دانسرگ۔
- **تڑهیگیج** : (ت۔ رَه۔ گیج) تڑهینوک: هما درمان کہ مردم ءَ چہ درد ءَ آرام بدنت بزاں درد ءَ بگشِ ایت، یاکہ هما کہ مردم ءَ واب پہ بگیج ایت (TRANQUELISER)۔
- **تڑهمباز** : (ت۔ رَهم۔ باز) هماکہ ماں آئی ءَ امباز هرکس ءَ ترس ایت تڑه ایت ءُ آرام گیپت، تڑهینوکیں امباز۔
- **تڑهور** : (ت ڑ۔ هور) هما موسمی هور کہ آئی ءِ جمبر سرجمیں آزمان ءَ مان پوشِ ایت ءُ مزیگ نزانت ءُ رگام رگام ءُ گوار ایت کہ زمین ءَ رچ رنگ ءُ هُشک ءَ نیل ایت۔

- **ٹرھینگ :** (ٹ رَ-ھِے-ن گ) انچو ٹس کنگ کہ دگرے پہ ٹرہ ایت، آلام دیگ، اِنسرینگ، سِرینگ، سَھٹرینگ۔
- **ٹری :** (ٹ-رِئ) بچار «ٹرّوَہ»۔
- **ٹُریت :** (ٹُ-رِے-ٹ) پُرزور، آباد۔
- **ٹریٹ :** (ٹ-رِئ-ٹ) نگن کہ مال شیر یا نارُشتاں مُکرمُکر کُرنگ ءُ پُنڈ اِنگ۔
- **ٹریشت :** (ٹ-رِئ-شْ-ٹ) بچار «ٹریشتن»۔
- **ٹریشتر :** (ٹ-رِئ-شْ-تْ-رْ) بچار «ٹریشتن»۔
- **ٹریشتن :** (ٹ-رِئ-شْ-تِ-نْ) شیاہ بُس ءُ شکر درنائیں نُرِیں شُنک کہ چدءُ رند پاچن بیت۔
- **ٹرین :** (ٹ-رِئ-ن) بچار «ٹرّوش»۔
- **ٹرینز :** (ٹ-رِئ-ن-زْ) سَرپچگیں ٹرمپ، زندیں ٹرینزُک، کسانیں ٹرمپ، سَرگ ءُ جِنڈ، «ٹرینزگ» ءُ برمانگال بزاں «بہ ٹرینزُ»۔
- **ٹرینزُک :** (ٹ-رِئ-ن-زُ-ک) کسانیں «ٹرینز» آپ یا دگہ آپ رنگیں چیزے پُرینگ ءُ ٹرینزا آنگیں کسانیں ٹرمپ۔
- **ٹرینزگ :** (ٹ-رِئ-ن-زگ) سَرِیگ، چوکماں ءُ درا آنگیں تیرءُ سَرپگ، رسِنگ۔
- **ترّینک :** (ت-رِّے-ن-ک) یک چیزے ترّینتگیں جاور، رومی جاور، ترجمہ کرتگیں (TRANSLATED)
- **ترّینگ :** (ت-رِّے-ن-گ) چکّرینگ، گردینگ، بیرہ دیگ، سیل کنائینگ، پرترّینگ، مَٹ کنگ، بدل کنگ، اچ یک جاورے ءَ پہ دگہ جاورے ترّینگ، شیاھگے ءَ چہ یک زبانے پہ دگہ زبانے ءَ ترّینگ بزاں مَٹ کنگ (ترجمہ کنگ)۔ (TOTRANSLATE)

آپ ءِ ترّینگ : کور یا جو ءِ آپ ءِ راہ ءِ ترّینگ کہ دگہ جاگہے بروت۔

اشکرانی ترّینگ : پہ مُرگانی بال دیگ ءَ، اشکرانی ءُ ڈوک مان کنگ ءُ سَرمُرزی ءَ چکّرینگ ءُ رسِنگ ءَ جنگ۔

اَلَم ترّینگ : بیرک ءُ بند یرانہ سَرینگ پہ دوئی مردم ءِ حال دیگ ءُ سھیگ کنگ ءَ ھاترءَ۔

اولاک ءِ ترّینگ : پہ ڈرا آرگ ءِ ھاترءَ۔

بگ ءِ ترّینگ : بگ ءِ بھرءَ مان ترّگ ءُ آئی ءِ پدءَ واترّدیگ، بگ ءِ پانپائی کنگ۔

بندانی ترّینگ یا مالانی ترّینگ : بزاں جنگیں بندءُ مالاں پدءَ پچ گِرگ ءُ آرگ۔

بیر ترّینگ : کسے اگاں بدے یا زاھمے پدّت آئی ءِ بدل ءَ آئی ءِ ھم زاھمے دیگ یا کہ ھما بدءِ پدءَ آئی ءِ جندءَ گُونڈگ۔

بھرہ ترّینگ : دگرے ءِ بھرءُ ونڈءَ پہ وت کشگ یا کہ پہ دگہ کسیں مردمے ءَ دیگ۔

پادان ترّینگ : کسے ءِ پادگ ءِ ترّینگ ءُ گردینگ۔

پُشکی ترّینگ : آپانی تہ ءِ پُشکی چکّرینگ کہ پُسنگ آنت۔

پچ ترّینگ : پدءَ ترّینگ، واترّینگ، پدءَ گردینگ۔

پد ترّینگ : پچ ترّینگ، بیرہ دیگ، واترّینگ۔

پر ترّینگ : گشینگ، اچ یک جاورے ءَ پہ دگہ جاورے ترّینگ۔

پُشت ترّینگ : پُشتی نیمگ ءُ ترّینگ، وتی پُشت ءِ ترّینگ بزاں دیم ءِ ھانگو کنگ۔

تاک ءِ ترّینگ : کتابءِ ترّینگ کہ چدءُ رند گِرگ بنت۔

جنک تژینگ : پہ جنک لشم یا بندیگ ریگ ۔
جنکی تژینگ : چوکہ جنک ءِ تژینگ۔
جواب تژینگ : پسّو ءِ تژینگ ، جواب دیگ ۔
چماں تژینگ : مردمے ءِ چارگ ءِ پدءَ پہ نواھگ یا نادوستی چماں تژینگ ۔
چماں پرتژینگ : چماں تژینگ ، چمانی سیاھگء روگ ءُ اسپیدگء زاھر بیگ ، چمانی پستی بیگ ۔
چیر تژینگ : چیرگ کنگ ، انچوش کنگ کہ دگہ چیزانی چیرءَ ببیت ، وامدار کنگ ، گنگ ، گیش بیگ ۔
دپ ءَ تژینگ : یک برے یک گپے کنگ بلے پدءَ ھما گپ ءِ سرءَ نہ اوشتگ ءُ آئی ءِ دگہ رنگے تژینگ ۔
دست ءَ تژینگ : کارےء کنگ ءِ دست ءِ ھورکنگ۔
دل ءَ تژینگ : دلءِ یک کُجام نیتوئے ءِ پہ وتی نیمگ ءَ یادگہ نیمگے واھگدار کنگ ، کسےءِ دل ءِ چہ دگرےء دوستی ءِ تژینگ ءُ وتی واھگدار کنگ۔
دیم ءَ تژینگ : دیم ءِ چہ دگہ دیمے ءَ پہ دگہ دیمے تژینگ ۔
دین ءَ تژینگ : وتی دین بزاں نیکراہ ءِ مٹ کنگ ءُ دگہ نیکراھے وتی کنگ ۔
راہ ءَ تژینگ : راستی نیمگ یا چپی نیمگ ءِ تژگ ۔
زھر تژینگ : ماں آپ یا شربت یادگہ انچیں آپیکے ءِ زھرمان کنگ ، زھرگرائینگ۔
زھم تژینگ : بہ لیب ءِ زھم ءَ انچوش تژینگ کہ گوش ءِ زاناں ماں جنگ ءُ مڑءَ انت ۔
ساد تژینگ : سادءِ ھردوئیں سراں دست ءِ کنگ ءُ آئی ءِ لوپ ءِ چہ سرءَ تژینگ ءُ پدءَ سٹ کنگ ءُ چہ پادانی چیڑھم تژینگ ، بیسے ۔
ساہ تژینگ : مُرتگیں مردم ءِ ساہ ءِ پدءَ آرگ ءُ آئی ءِ زندگ کنگ ۔
سرءَ تژینگ : مُردگ یاکہ ناڈراھے ءِ سرءَ چپ یک نیمگ ءَ پہ دگہ نیمگ گردینگ ، انچوش کنگ کہ پیدگ ءِ سرءَ بہ تژایت ، اولاک ءِ سرءَ تژینگ بزاں واگاں تاب دیگ ۔
سرءَ تژینگ : چیزے ءِ کسے ءِ سرءَ چپ ءُ چاگردءِ تژینگ سُد ءُ ھیرات کنگ ، اولاک ءِ سرءَ تژینگ : بزاں واگاں تژینگ کہ چپ یا راست ءَ بہ تژایت ۔
سلام تژینگ : نمازءَ کنگءَ وھدءَ راست ءُ چپ ءِ دیم ءَ تژینگ ءُ سلام گوشگ کہ چہ دءَ رند نماز گٹ ایت ۔
سوب ءِ تژینگ : گٹ ءُ سوب ءِ پہ وت یا پہ دگرے تژینگ بزاں چہ دگرےءِ باج برگ۔
سیاد تژینگ : پہ وت ءِ پہ کُجام نیتوں ءِ ریک ءُ ھُنرءِ سیاد پیداک کنگ ۔
سیاہ تژینگ : سیاہ کنگ ۔
گپ ءَ تژینگ : یک گپے کہ بیگ ءِ انت کہ چہ الیشی جیڑہ ءُ اڑ یا تژن ءُ شگان بادگہ انچیں چیزے پیداک بہ بیت گپ ءِ بدل کنگ ءُ دگہ پیچے بیگیج کنگ ، گپ ءِ نہ منگ ، ھبرءِ نہ زیرگ ۔
گٹ ءَ تژینگ : ماں نچ گوشگ یا ماں سوت ءُ نازینک گوشگ ءِ پہ چیٹ ءُ زیر وتی گٹ ءِ آواز ءِ بُرز ءُ جھل کنگ ، وتی آوازءِ انچیں رنگے بدل کنگ کہ بجاہ آرگ مہ بیت۔

گُدءِ تَڑینگ : پہ بھاکنگءِ ھاترءِ بیئنگءَ بُرگ ءُ ھرکسءِ پیشءَ دارگ، چادرءِ تَڑینگ ؛ بزاں پہ دادءِ ھاترءِ دیوانءِ مردمانی دیمءَ گُدے ماں دستاں گرگ ءُ گوازیناں کنگ کہ آئیءِ تہءَ زَرّ ریچگ بیت، پہ کسے ءِ اِشارہ کنگءُ مالوم دارگءَ چہ دُورءَ گُد یا چادرءِ سراں بُرزی چکّرینگ ءُ سُرینگ، آلم کنگ۔

گُدّءِ تَڑینگ : چہ مردمءِ مِرگءِ رندکہ آئیءِ شیادءُ وارِس نہ بیت آئیءِ مالءَ سرداریا سرکار وت زیریت کہ ایشیءَ «گُدّ» گُوشءَ انت بزاں گُدّءِ مالءَ پہ وتءَ تَڑینگ یا کوتی کنگ۔

لاپءِ تَڑینگ : ھرمت کنگءُ لاپءِ شوھازکنگ، درمانءِ لاپءِ تَڑینگ ؛ بزاں چہ رچگءَ یا ناڈراھیءَ جوڑ تَریا گَندہ تَرکنگ۔ لاڑوءِ تَڑینگ ؛ ٹاگارءِ تَڑینگءُ تواریگ۔

لانٹیگ تَڑینگ : بیسوکیں ءِ لانٹیگءِ «گَش»ءَ پَتایگءُ تَڑینگ۔

لانکیگ تَڑینگ : پہ کسےءِ ھال دیگءَ لانکیگءَ دستءَ کنگءُ سرءِ بُرزءَ چکّرینگ انچوش کہ آلم یا بیرگ تَڑینگ بیت۔

لگامءِ تَڑینگ : اپسءِ واگاں تَڑینگ۔

لقمءِ تَڑینگ : نرم کنگ، انچوش کنگ کہ لقمءَ نرم ببیت۔

مالءِ تَڑینگ : دگرےءِ مالءَ پہ وت تَڑینگءَ وتی کنگ، اپسءُ گوک یا دگہ انچیں دلوتءِ پہ وت تَڑینگ یا کہ پہ چُرگءَ بُرگ، رَمگءِ دوار دیگ بزاں یکجاہ کنگ یا بیرءَ دیگ۔

مان تَڑینگ : ساد یا دگہ انچیں چیزےءِ دگہ چیزےءِ پُشتءَ تَڑینگ کہ چوکہ پتایگءَ بیت، کسےءِ سرءَ مان تَڑگءُ آئیءِ گٹ کنگ، گوں کسےءَ پہ ھکّلءُ ھوکلءِ ھاترءَ تُرندگیں کنگ، دپ جنگ کنگ۔

مَرد تَڑینگ : دلیر کنگ، بھادر کنگ۔

مَردءِ تَڑینگ ؛ یکّےءِ مَردءَ پہ وت بُرگ بزاں یکءِ جنینءِ دگہ جنینءِ مَردءَ چاٹیءِ سِندگءُ گوں وت سنگت کنگ یا گوں آئیءَ سیر کنگ، مردمءِ چہ دگرانی دستءَ بُرگ۔

مردماں تَڑینگ : مردماں پہ لوٹگے یا دگہ کارےءِ ھاترءَ ھمراہ کنگءُ بُرگ۔

مَرگءِ تَڑینگ : مَرگءِ جندءَ بیرہ دیگ، کسےءَ چہ مَرگءَ رَکّینگ۔

مُلکءِ تَڑینگ : ھمراہ کنگءُ مُلکءَ بُرگءُ پیش دارگ۔

مُلکءِ تَڑینگ : یک سرکارےءِ دگہ سرکارےءِ مُلکءَ پہ زُور بُرگءُ وتی کنگءُ پہ وت تَڑینگ۔

مھارءِ تَڑینگ : اُشترءِ واگاں تَڑینگ کہ چپّ یا راستءَ بہ تَڑایت۔

میار تَڑینگ : کسےءَ پہ کارے یا کار سواریءِ ھاترءَ گوشگ کہ چہ آئیءِ کُمک لوٹگ اِنت۔

میارءِ تَڑینگ : کسےءِ «میار»ءَ پہ وت تَڑینگ بزاں آئیءِ ذُبّہءَ وتی سرءَ زیرگ، میار تَڑینگ۔

نامءِ تَڑینگ : نامءِ مَٹ کنگ یا بدل کنگ، یک نامےءَ سرچِنگءُ دگرے پرکنگ۔ پہ دُزءِ درگیجگءَ چہ نامءِ سُرگءِ بازمردمءِ نامءَ ماں کسانیں کاگدانی سرءَ جتا جتا نبیسءَ انت ءُ یک یکءَ ماں کلام اللہءَ کنگءُ آئیءِ چکّاسگ۔ ایشیءَ "کلام تَڑینگ" ھم گوشءَ انت۔

نیرءِ تَڑینگ : پہ مردمانی ھال دیگءَ نیر دیم دیگ کہ ھرکسءِ ھال بدنت۔ کسےءِ نیرءَ بیرہ دیگ یا پہ وت بُرگ۔

نمازءِ تَڑینگ : پدءِ نماز کنگ، بزاں نمازءِ تہءَ رَدکپگءِ سمّےءِ نمازءَ پدءَ دومی گشتءَ کنگ۔

واب تَڑینگ : واب گیجگ (بچار «واب تَڑگ»)۔

واگ ءِ یا واگاں تَرّینگ : اَپس ءِ یا دگہ اولاکے ءِ واگاں تاب دیگ کہ چپّ یا راست ءِ بہ تَرّایت۔
ھبرءِ تَرّینگ : ھبرءِ نہ زیرگ۔
ھراں تَرّینگ : بزاں واتر دیگ، بیرہ دیگ یا چارینگ۔
مُشک تَرّینگ : مُشک کنگ، ھیران کنگ۔
ھُور تَرّینگ : ییجا کنگ، ھوار کنگ، لوڑ کنگ۔

تَرّینوک : (تَ رِّ ی نوک) تَرّینگ ءِ کارءِ کنوک۔ (TRANSLATER)

تَڑ : (تَ ڑ) مُکُر، شِنگ : شِنگ شانگ، پوپل ءِ مُکُر، جنگل یا ڈَن یا کوہ کرتے ءِ کہ آپ بلارایت "آپی تَڑ" "توکائی تَڑ"۔

تڑاں تڑو : (تَ ڑاں۔ تَ ڑُو) یک یک، شِنگ شانگ، شِنگداں، ییکّے پہ راھے۔

تڑو : (تَ۔ ڑُو) ھما جیگ ءِ پندول ءِ آستونگ کہ دگہ گُدانی سرءِ جتاؤ چگ بنت ءِ رندءِ دگہ سرجمیں پَشکے ءِ سرءِ جنگ بنت۔

تڑی : (تَ۔ ڑِی) پُرّیں گونی یا دگہ اچیں جیسانی پرچِنگیں ردو، تڑی دیگ، پرجنگ، ھکل، گُرّ با، تڑی دیگ : ھکل دیگ، ھکل ءِ گُرّ با کنگ۔

تزبی : (تَ زْ۔ بِی) بچار "تبزی"۔

تزر : (تَ۔ زَر) دارءِ پتن ءِ کمیں ڈرا جیں ٹکرے کہ ایشی ءِ دو بھر چہ ھردوئیں سراں کنڈ چنگ اَنت کہ ایشی ءِ تہ ءِ چیبرداں یا بندیک پتایگ بیت کہ پہ مُرگ یا ماھور بندگ ءِ (گوپگ) کارمرد بیت۔ اے چہ وبجی ءِ مُکُر یا چہ آسن یا گلیٹ ءِ ھم جوڑ کنگ بیت۔

تُزگ : (تُ زگ) آپکاھے بزاں آپی کاھے کہ آپ ءِ تہ ءِ رُودایت۔

تُزمارگ : (تُ زْ۔ مارگ) مارتوسں، مارتوسگ یا مارتُسں بیگ بزاں کمیں تُنگ۔

تَژن : (تَ ژَن) تِیگاں، سوچ بچیں گپ، تژن جنگ : تِیگاں جنگ، تژن دیگ : تِیگاں جنگ، تژناں بندگ : سک تِیگاں جنگ، تژن ءِ تیبھار : تِیگاں پگاں۔

تُژن : (تُ ژُن) تُن، تُنیگی، آپ ورگ ءِ سکیں واھشت۔

تُژناپ : (تُ ژْ۔ ناپ) تُناپ، پہ آپ ءِ تُنیگ، بے آپیں ڈگار یا ڈرچک ءِ کِشار۔

تُژنگ : (تُ ژْ۔ نگ) تُنگ، تُنیگ، تُژنیگ : ھما کہ آئی ءِ آپ ءِ ورگ ءِ سکیں پکاری گپتگ۔

تُژنیگ : (تُ ژْ۔ نِیگ) تُنیگ، تُژنگ، تُنگ، ھما کہ آپ ءِ ترس اِنگ، ھما کہ آپ ءِ سک پکار اَنت۔

تُس : (تُ س) تُنگ ءِ پرمانگال بزاں "بہ تُس" بے ھوش بیگ، بے ھوش بیے بلے چہ نزوری ءِ یا کہ جنگ ءِ چو بیگ ءِ یا کہ دم برگ ءِ۔ تُس کنگ : کروس یا دگہ زریں مرگے کہ گوں وتی مادگ ءِ ییجا بیت، ایشی ءِ مُحل کنگ، یا "مُل کنگ" ھم گوشنت۔

تُسّ : (تُ سّ) گوتے کہ چہ لاپ ءِ در کیت۔

تُسبو : (تُ س۔ بو) گند بو، بدبو۔

تَسبی : (تَ س۔ بِی) بچار "تبزی"۔

تَسِپ : (تَ سِ پ) پنجگورءِ شہرے ءِ نام انت۔ "تَنَپگ" ءِ برمانگاں بزاں "بتَسپ" گرم بگریا "بتپش"۔

تَپگ : (تَ س۔ پَ گ) تَپشنگ، گرم گرگ، چوا کس ءِ گرم بیگ مردم ءِ تپگ : زھر گرگ۔

تپینگ : (تَ س۔ پ ے۔ نَگ) گرم کنگ، تپینگ۔

تَست : (تُ سُ ت) تُسگ ءِ گو سنگاں بزاں آیک مردمے ءِ تُسگ ءِ کارگُرت۔

تَک : (تَ سَ ک) دَزَ، رَنج، تامور، تھاردبی۔

تَسگ : (تَ سَ ک گ) دزی بیگ، گُبار بیگ، تھاردیم بیگ، گوروبیگ (گیشتر پہ حیاں گوشگ بیت)۔

تَسکینگ : (تَ سَ۔ کِ ے۔ نَ گ) اپخوش کنگ کہ ءِ بتُسک ءِ ایت۔

تُسگ : (تُ سَ گ) چہ نزوری، چہ دردءِ توررشت ءِ بےھوش بیگ، دم بُرگ، سُک دم بُرگ، بے زند بیگ، نزور بیگ۔

تُسمارگ : (تُ سُ۔ مارگ) بچار "تُزمارگ"۔

تُسمہ : تُ سُ۔ مَہ) تنگ، کنگ، یا ھما بندیک کہ چو کتکت ءِ پہ جیگ یا دگہ چیزے بندگ ءِ کارمردبیت۔

تَسُّو : (تَ سُ۔ سُ وْ) تَسّو : کسانیں تاس یا تاسک کہ گوں ءِ آپ ءِ بھر کنگ ءِ ماں تنگار ءِ آپاں ثُرپِتی ءِ کن انت کہ چہ ایشی مُبٌ ءِ

ایشی ءَ ءِ آپ کم کم ءِ روت دانکہ بُڈّ ایت۔

تُسّو : (تُ سُ۔ سُ وْ) درمانکا ھمُنیک انچیں ناھے ءِ نام انت۔

تُسُوئیگ : (تُ سُ و۔ ئِ گ) تُسوئیگ، تُسیگ : پچلیگانی چیردپ ءِ نرمگ کہ اگاں اِد ءِ مُشت یا دگہ چیزے جنگ ببیت

مردم تُس ایت۔

تُسویگ : (تُ سُ۔ وِیءِ گ) بچار "تُسوئیگ"۔

تُسیگ : (تُ سِ یءِ گ) بچار "تُسوئیگ"۔

تِش : (تِ شِ) زانگیں ذرچکے۔ بچار "چِش"

تُش : (تُ شِ) سُھروئیں دان کہ ونیگا پوست ءِ انت ھمے پوست ءِ دپ ءِ یک سکیں کسانیں بُوچے کہ یک سکرکیں تُونکگ دوی پڑاِت

کہ گُڈاں پرچ ایت۔ سکیں کسانیں چیز، کسانیں یاکسان تریں تُکُر۔

تُش تُش کنگ : تُکُر تُکُر کنگ، بُوچ بُوچ کنگ، تُکت تُکت کنگ۔

تُش بیگ : گُٹ ءِ گُلکپگ کہ جاگہ کیت۔

تُشُّ : (تُ شُّ) بچار "تنشُّ"۔

تُشان : (تُ شُ ان) مردینی نامے۔

تَشک : (تَ شَ ک) چمگ، آپ ءِ چمگ، ھما چمگ کہ چہ آئی ءِ آپ ورکیت، یا کہ چہ چمگ ءِ ورکپتگیں آپ کہ جم بوتگ۔

تَشکار : (تَ شَ۔ کَ ار) سادگ سادگ ءِ تراشتگیں تُھت بزاں الما کارنہ انت، چہ داریا تھنگ ءِ جوڑ کرتگیں ھرانچیں

سادگیں کارے SIMPLE UN DECORATE UNENGRAVED

تَشن : (تَ شَ ن) بچار "تزن"۔

تُشن : (تُ شُ ن) بچار "تُزن"۔

تُشنگ : (تُ شُ نَ گ) تُزنگ، تنیگ، تنگ۔

تشُود : (تَ شُ۔ شُود) ھما تھنگ کہ مُردگ ءِ ھمائی ءِ سرءِ واپین انت ءِ شُود انت ئے۔ بُندرءِ اے "تُت شود" انت۔ "تُت"

مُردگ ءَ گوشتگ انت کہ مُبتدرہ بزانت ءُ "دھاک" انت۔

تک : (تَ کَ) پتنیں چیزے ءِ یک مزنیں ٹکرے یا کہ آئی ءِ پھنات انچوش کہ : چادرءِ تک، پشکءِ تک، زمین ءِ مزنیں ٹکرءِ یکے زمین ءِ تک تک ءُ راڑ راڑ بزاں ٹکر ٹکر۔ ڈونگ ءُ راڑ، تک ءُ راڑ، تیج ءِ یک راستے۔ پلانی ءِ تک نہ چنڈایت بزاں آئی ءِ چادر یا کہ آئی ءِ کش نہ چنڈایت : آئی ءَ ہچ پرواہ نیست، گوشگیں ملگور۔

تک : (تَ کَ) پہ جتگی کالک گوشگیں سکیں بزیں ٹکروکہ چو مُجل ءُ بزانت۔

تُک : (تُ کَ) لپسر، دپ ءِ آپ یا لیتار، تُک جنگ : لپسر جنگ، ترنام مُلا کنگ، بے ازت کنگ، نہ دوشگ ءُ گندہ تابیں چیزے ءِ ورگ ءُ رند تُک کنگ یا لپسر کنگ ءُ ریچگ۔

تُک کنگ : چیزے جایگ ءُ رند ایر برگ ءِ بدل ءَ چہ دپ ءَ ریچگ۔
پیش ءُ تُک کنگ : پیش ءِ تاکانی کراں کمیں دیر کنگ ءُ ھلسون کنگ۔

تُک : (تُ کَ) تُک کنگ : دازیں پیش ءِ کش ءَ بارگ بارگ دیر کنگ کہ ھمیشاں پڈ گوشتگ انت۔

تُکّ : (تُ کّ) سیچن ءِ تُک کہ بندیک ماں کشگ بیت "تُک" بازمردم "ترک" ءِ گال ءِ ھم "تُک" ءَ گوشگ انت۔ انچوش کہ "بے تُک ءُ توار" بلے اے ندکاری نہ انت بایدانت کہ "ترک ءُ توار" گوشگ بہ بیت بجار "ترک"

تُکّ : (تُ کّ) ترک، ترکگ ءُ توار، تُک ءُ توار۔ اے گال ءِ راستیں گالوار "ترک" انت بلے بلوچستان ءِ باز جاگہ ءَ "ر"ءِ توار ءِ گالاں ذکش انت یا کہ چوکہ "ل"ءَ گوشگ انت انچوش کہ : "ترادل، استال" بزاں "برادر، استار" ھمے رنگ ءَ "ترک" ءِ "ر" ءِ ور انت ءُ "تُک" گوشگ انت۔ گال "ترک" وانگ ءُ نبشتگ بوت ایت۔

تکافر : (تَ ۔ کَ اِ ۔ سَ ژ ۔ سَ ژ) بے تاھیر، بے آرام۔ UNEASY RESTLESS

تکافری : (تَ ۔ کَ اِ ۔ سَ رِ یْ) بے آرامی، بے تاھیری۔ چکّ ءِ بزانت شتیانی ءُ دل سیاھی۔

UNEASYNESS RESTLESSNESS (1969)

تکتک : (تَ کَ تَ کَ) راڑ راڑ، بھربھر، ٹکر ٹکر، تکے پرامے۔

تکست : (تَ ۔ کَ سَ ۔ تَ) کبودی، کمّی یا کہ کبودی ءِ بدل۔

تکستّ : (تَ ۔ کَ سَ ۔ تَ) لچّرءِ راستے۔ اگاں یک لچّ کارے پہ نجام نیمون ءَ پہ کسے ءَ "ایر جنے" پہ بندایت ءُ رند ءُ وتی ردی سمائے کپ ایت ءُ گوں آمردم ءِ شَعل ءُ شران کنت ءُ نی پدءُ ھما "ایر جن" ءِ گُذگ ءِ دگہ لچّے پہ بندایت اے دومی لچّرءِ "تکست" گوشگ انت۔

تکش : (تَ کَ شَ) چگّ یا جُو ءِ آپ کہ کم تر ایت ءُ پہ ڈگار ءِ جوانی نرس ایت گڑا یک کنڈے جن انت ءُ یک برے آپ ءِ ھمیشی ءِ تہ ءِ کار انت ءُ جم کن انت، پدءَ چہد ءِ پہ ڈگار ءِ سُئے بر انت۔ ھمے کنڈ ءِ نام "تکش" انت بلکیں اے "تکش" ءُ "تشک" یک انت۔ بچار "تشک"۔

تکُلّ : (تَ کُ لّ) چہ دازیں تریں پشّ یا چہ پُچّ ءِ پیش ءِ جوڑ کرتگیں پات ءِ رنگ ءُ گوں تگیں سواس کہ کوھانی زرگ ءِ کاربرد بیت۔ پتنیں ءُ تنکیں چیزءِ ساڑا انچوش کہ تکّل گوشّ، تکّل کلاہ، کنائیں "تک"۔ بچار بُت تاکدیم 324

تکُل گرنچ : (تَ کُ لْ ۔ گَ رَ نْ چ) تکلیں سواس بندءِ گرنچ، ھمے رنگیں گرنچ ھر جاگھے کہ بندگ بہ بیت۔ بچار بُت تاکدیم 324

تُکمہ : (تُ کْ ۔ مَ ہْ) تُکمہ، کُنتک، بٹن، بسپتن۔

تکو : (تَ ۔ کُ وْ) جنین آدمانی سری گُد، گُشان، سریگ، گُشان ءِ یک راستے۔

تکو : (تَ۔ کَ وْ) تکہ، تکّہ۔ بچار "تکہ"۔ دروازگ ءِ تکو یا تکر دیگ۔ بزاں دروازگ ءِ تاک یا تاکانی ڈکّینگ۔

تُکو : (تُ کُ۔ کُ وْ) آپی تنگ ءِ راستے کہ چہ آپی گونڈار ءَ اِنت بلے اے رنگ ءَ اسپیت اِنت ءُ کسان اِنت۔

تِکو : (تِ کْ، کَ وْ) چیزے کہ کپگی ءِ بیت آئی ءَ پہ دست وارگ کدرپ اِیت، ھمے رنگیں وارگ ءَ "تِکو" گوش اَنت۔

تکوھی : (تَ۔ کَ و۔ ھِ ی) بچار "تکئی"۔

تکوھیگ : (تَ۔ کَ و۔ ھِ ی گْ) بچار "تکئی"۔

تِکہ : (تِ کَ ہْ۔ تِ کّ ہْ۔ تْ کَ ہْ) تکو، تکّہ، چیزے ءِ کپگ ءِ نیگ ءِ ھاترءَ گوں دگہ چیزے ءَ اودار دیگ۔ یک چیزے ءَ دگہ چیزے ءِ سرءَ پہ دَھلی ایر کنگ کہ گوں آئی ءَ تکہ بہ بیت، تکہ دیگ، تکہ آرگ: من ءَ سگّی ءُ گپتگ من وتی تکہ پہ تو آرتگ۔

تکئی : (تَ کَ ءِ ی) تکوئی، تکوھی، تکوئیگ، تکوھیگ: ھما کہ گوں "تکہ" ءَ سیادی کنت۔ جاگھے کہ مردم نند اِیت پہ ھر چیزے کہ تکہ دیگ بیت آئی ءَ "تکئی" گوش اَنت۔

تکیہ : (تَ کْ۔ یَ ہْ) مزنیں بالشت کہ نندگ ءِ وھدءَ پہ تکہ دیگ ءَ کارمرد بیت۔

تگ¹ : (تَ گْ) گوست کارگال ءِ رند ءَ ھروھد "تگ" ءِ گال گوں اِنت یا کہ "اِتگ"، بلے اے اَلّم گوستگاں اِنت پرچا کہ گوستگاں

تنگل گرنچ

تنگل

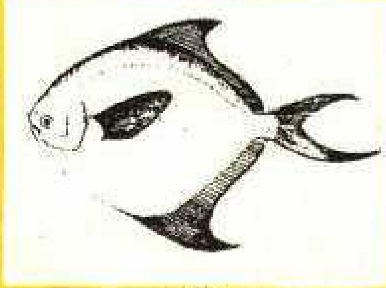
ءِ جاورءَ اِنت کہ یک ءِ رند ءَ "اِت" یا "اِت"، اِنت ءَ دومی ءِ رند ءَ "تگ" یا "اِتگ"، سئی ءِ رند ءَ "تگ اَت" یا "اِتگ اَت" اِنت کہ رد پہ ردی ءَ ھر یکے چہ دومی ءَ دیر تر اِنت۔ اپچوش کہ: چہ "جنگ" کارگال "جنگ" ءَ "جت"، "جتگ"، "جتگ اَت"۔ دومی دَردَر "سرگ": "سرات" "سراتگ"، "سراتگ اَت"۔

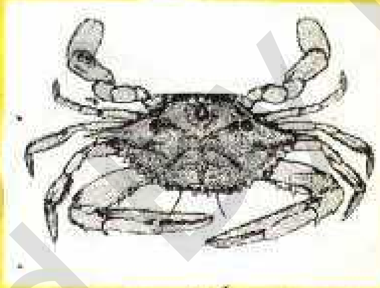
تگ² : (تَ گْ) ذرگ، میدان، تچگ، "تگ" ءُ تاج یا کہ تچ ءُ تاگ، پہ تگ روگ، تگ زیرگ، تگ ءُ گشگ بزاں تیز تر تچگ اپچوش کہ پادانی گشگ یا گاماں گشگ۔

تُگ : (تُ گْ) وشّیں آپ ءِ تہ ءَ پیداک بوتگیں کسانیں کرم ءُ توک کہ باز زرات اِنت کہ چہ ھیشاں زانگیں ھبش اِنت کہ "تُری" جوڑ بیت دگہ ھتیں دگہ بالو بنت۔

تگار : (تَ۔ گَ اَرْ) مادن ءِ مزنیں زرانے کہ آپ ءِ تہ ءَ مان کن اَنت ءُ دلوتاں آپ یا دوک ءِ دیئیت۔ اے تگار ءَ پہ دست شوگ ءِ ھم کارمرد کن اَنت یا کہ چیزے ءِ مان آئی ءَ پلّینگ ءِ ھم کارمرد بیت۔ ایشی ءَ آپ مان کن اَنت ءُ "تسو" ءِ ایشی ءِ تہ ءَ بیلہ دیئیت۔ پہ آپ ءِ بھرکنگ ءِ ھاترءَ موچی ءُ زمین ءِ ھم "تگار" گوش اَنت۔ اے چہ ھاک ءِ ھم جوڑ بیت یا کہ سرکے ھم بیت کہ مان ایشی ءَ پوست یا بندیک پلّین اَنت۔ موچی ءِ ھما ھوزکہ سرجمیں گوکی پوست آئی ءِ تہ ءَ پلّین اِیت پوست ءَ آپ مان کنت ءُ ھمے تگار ءِ برزءَ ورنج اِیت کہ آپ ءِ مان ھمے تگار ءَ پٹ اَنت۔ تگار لاپ: مزن لاپ۔ شرکپال۔

- **تگارلاپ :** (تَ ۔گَا رْ۔ لَاپْ) مزن لاپ، هماکه آئیءِ لاپ چو تگارءَ مزن انت ۔ باز وَرُوکیں مردم، لاپی۔
- **تگاری :** (تَ ۔گَا رِیْ) آسن یا دارءِ زرلفے کہ گِل یا چُنَوْءِ مان کنگءَ اُستا یا بانبدءِ بیگاری کار مرو ئے کن انت ۔(بجار بُت)
- **تگڑ :** (تَ ۔گَ ڑْ) هماکنڈ چُنگیں بُنڈ کہ گھن ءِ جوءِ وپءِ یہ آپءِ بھر کنگءِ هاترءَ ایر کنگ بیت کہ هر کنڈ گے آپ جتا بروت۔ چه کورءِ کشں اُنگیں جوءِ دگہ گسترین جو کہ آپ چہ هیشان بھر بیت و دگ دگ زمینان رَوت۔
- **تگرد :** (تَ گِ رْ دْ) یا (تَ گَ رْدْ) چه وازیں بیش ءِ جوڑ کُرتگیں چیہ یگیج۔
- **تگردپیچ :** (تَ گِ رْ دْ ۔ پےْ چْ) هماکه آئیءِ تگرد پیچگ بہ بیت بزاں پہ آئیءِ هیچ سر مبیت، گوش انت "پلانی تگرد پیچ بوت" بزاں تباه بوت، برباد بوت، تگرد پیچ کنگ، تگرد پیچ بیگ۔
- **تگردی :** (تَ گِ رْ دِیْ) هماکہ گوں تگردءَ شیادی کنت، هماکہ تگرد بھاکنت، هماکس کہ پہ تگرد جوڑ کرتگ۔
- **تگرنچ :** (تَ گِ ۔ رِنْ چْ) تچک، یک جیبےءِ نچکیءِ، نجل۔
- **تگش :** (تَ گَ شْ) سوریں آپءِ دُنگے کہ چو کرکینگءَ انت ۔ ذراج مہرَ انت بلے بھانیءِ عنتت ٹانگ ءِ پراٹ مُتوا مہُرُوست کہ جیبے زرگی یا کر مڑگءِ گنگءِ کار مرو اش کنت یکے ستر انت ءِ یکے کستر انت، بُڈءِ تنکینءِ نازرکیں بلے ترند رنگیں پوستے پرانت ءِ رنگ ءِ نیلءِ جوُ انت ۔(بجار بت)

تِگلم

تگس

تگاری

- **تگس :** (تَ گَ سْ) پلوہ، جینیں زانگیں ھمنے کہ چه پونزه پڈءِ وجان انت کہ سر پری لنٹ ءِ هم چیردَنت۔
- **تِگلم :** (تِ گِ لْ مْ) زانگیں ماهیگے کہ دو ذات انت یکے اسپیت انت و دومی سیاه کہ هم رنگءِ ایشاں "اسپیتیں تگلم و سیاهیں تگلم گوش انت ۔(بجار بت) ✱ اسپیتیں تگلم هم دو زات انت یکے سک مزن بیت کہ الشیءَ "وانگ" یا "مرز" گوش انت بجار بت "تاکدیم 326
- **تگمه :** (تُ گْ مَ هْ) تکمہ، گُٹک، بَٹن۔
- **تل :** (تَ لْ) ستک بزاں شبینگ ءِ هم رنگءِ پُرشگ کہ آئیءِ دو یک کشکے جوڑ بیت بلے ناکہ کنڈ انتءِ هنکہ گیش انگ بے کہ هم کشکءِ دگہ کچےءِ مان نیست دیوال ءِ تل یا تھتگءِ تل بزاں ترک ءِ انت ۔ بارگ و تنک بُرز انگیں جاگہ، یتیں چیزے نیمءِ پروشگءِ دو نیں بھراں چک پہ چک کنگءِ هر یک بھرےءِ یک تلے گوش انت ءِ هر دو میں چک پہ چک کرتگیں بھرانی میانجی بہ هم "تل" گوش انت ۔ اپچوش کہ نپادءِ تل، چادر ءِ تل، تگرد ءِ تل۔

بڈءِ تل : پوست، بندیک ءِ تل: ٹال، دگلءِ تل: جیبہ ۔ یادانی تل : پوست ۔ پڈلءِ تل، میانجی ۔ پُشت ءِ تل : پوست،

پنگ ءِ تل : تھ یا چیر۔

پَل ءِ تل : چیر۔ پیش ءِ تل : دو تاک ءِ میانجی ۔ تگرد ءِ تل : میانجی ءَ ۔ جان ءِ تل : پوست ۔ جُل ءِ تل یا چادر ءِ تل
چیرءِ تل : چیرءِ بھر۔ چُپَٹ ءِ تل : چپٹ ءِ سر تل یا چیر تل ، جُبو ءِ تل : سر تل یا چیر تل ۔ دل ءِ تل : دل ءِ جند ءِ پوست
تل ۔ دیوال ءِ تل : ترکّ یا راک ۔ رِلّی ءِ تل : تل ءُ توک ۔

شیشگ ءِ تل : تنگ ۔ شلوار ءِ تل : گرجیکانی تہ یا جند ءِ تھ۔

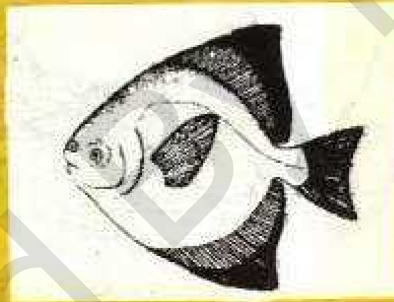
شوکانی تل : ھسّانی میانجی۔

گُٹ ءِ تل : گُٹ ءِ تہ ۔ گرجیک ءِ تل : کوس ءُ گرجیک ءِ چیر ءَ ۔ کوس ءِ تل ۔ گرجیک ءِ تہ ءَ ۔

کتاب ءِ تل : کتاب ءِ تہ ءَ ۔ گرک ءِ تل : مچ ءُ گرک ءِ تھ ءِ بھر۔

گُٹ ءِ تل : مُنگ ءِ پوست ۔ گُد ءِ تل : ھر گُدے ءِ تل ءُ توک یا کریک ءِ طرحے ۔ گر ءِ تل : درّ ، راڑ یا ترکّ ، گار ءِ تل ۔ بنیاد
ءِ تل ءِ تھ ۔ نگن ءِ تل : تنگک ۔ تُنگ ءِ تل : مُنگ ءِ پوست ۔ ننگ ءِ تل ۔

● **تل بیگ :** (تَ ل ۔ بَ یٔ گ) درگ ، راک بیگ ، تنک بیگ ، ترگگ ۔

تنگلم (وانگ)

● **تَل بندگ :** (تَ ل ۔ بَ ن دٔ گ) پوست بندگ ، تنکیں پوست ءِ ھُشگ ءِ تل زیرگ یا مُتک بندگ ، پجّل بیگ ۔ انچوش
کہ " چہ تُن ءَ پلانی ءِ تُنشاں تل بستگ " " شیراں تل بستگ " بزاں ملائی بستگ ۔

● **تَل جنگ :** (تَ ل ۔ جَ ن گ) تنگ تنگ ءِ چیزے ءِ سر بُری بھر ءِ تراشگ چگ ۔ پوست ءِ چہ گوشت تنگ تنگ
ءَ پہ کارچ یا دگہ ازبابے دیر کنگ ۔ بزیں پوستے یا دگہ چیزے ءِ تل تل بُرگ کہ آئی ءِ تنکیں بھر بنت ۔

بڈ ءِ تل جنگ : بزاں سک جنگ ۔

● **تَل دیگ :** (تَ ل ۔ دٔ یگ) تل کنگ ، راک کنگ ، بڑگ ، پہ کارچ بُرگ ۔

نشانی تل دیگ : بزاں تل بندگ ، پوست ءِ تل دیگ بزاں بڑگ ۔

جان ءِ تل دیگ : بزاں پوست دیگ ۔ بڈ ءِ تل دیگ ، پُشت ءِ تل دیگ ، دستانی تل دیگ ۔ لاپ ءِ تل دیگ ۔

● **تَل کنگ :** (تَ ل ۔ کَ نٔ گ) بڈ ءِ تل کنگ ، پہ کارچ یا پہ کٹ ۔

مُنڈ ءِ تل کنگ : پہ تیر ۔

مُٹ ءِ تل کنگ : نہ بوتگیں کارے ءِ کنگ ءُ ھیران کنوکیں کارے کنگ ۔

پُشت ءِ تل کنگ : پہ کارچ یا لٹ ۔

تلارءِ تل کنگ: مزنیں کارے کنگ۔

تل تل کنگ: راڑ راڑ کنگ۔

جگرءِ تل کنگ: نادُرسیءِ کسےءِ بیرگرگ یا واری دیگ۔

دارءِ تل کنگ: پہ تیپر یا تنش۔

سرءِ تل کنگ: پروشگ۔

ماھیگءِ تل کنگ: مُرّگ، جانءِ تل کنگ، شیشگءِ تل کنگ۔

- **تل گرگ :** (تَ لْ - گِ رْگ) تل زیرگ، تُنک زیرگ، تُرک زیرگ۔
- **تَل :** (تَ لْ) جُمبّ، برزگ ڈَنءِ وڈّاں ھما برزگ کہ آئی ءِ سرءِ یا کرّءِ نوکاپ جم بہ بیت۔ ھماآپ کہ جنگلءِ برزگیں جاگھےءِ دارایت تلاوگ ھمودءِ کہ آپ دارایت۔ بتل: «شیرءِ شیلا بچے نہ بیت، تَلّی سری گوَاتے ورین»۔
- **تَلّ :** (تَ لْ) کِشارءِ لائکیں زمین چہ "تل"ءِ مسترّ نبت "اِنت" چہ "بت"، مستر "کیگ" اِنت۔
- **تُل :** (تُ لْ) مزنیں کیلو کہ پہ دان کیل کنگءِ کارمرد بیت۔
- **تلاپ :** (تَ - لاپْ) تلآپ، کابیل، بندگاہ، تالاپ، تالاب۔
- **تلاپ :** (تَ - لاپْ) تلگیں آپ، تلگاپ، ھماآپ کہ تنگ اِنت جُھل نہ اِنت۔

تلاپ زانگ یا زانت: کم زانگءِ کم زانتیں مردم، کم زانتی۔

تلاپ تُرانگ: ھما تُرانگءِ نھتاں کہ مردمءِ سک بے تاھیرہ کنت۔ ھما تُرانگ کہ واب ھیالےءِ پیات کیت۔

- **تلّاپ :** (تَلْ - لاپْ یا تَ لْ اپْ) تَلّءِ آپ: ھما آپ کہ ماں تَلّءِ جم بوتگ۔
- **تلار¹ :** (تَ - لارْ) کوہ یا کوھنگیں زمینءِ ھما سِنگ کہ سک مھرکم اِنت کہ پہ ھلو ھالو پروشگ نہ بیت۔ چہ دِرستاں مُھرکمءِ سک تریں سنگءِ واست، اے سنگ زمینءِ تہءِ ھم پیتیءِ پوشتے بیت کہ گیشتر ایشیءِ چیرءِ آپ بیت (۲) بلوچستانءِ نام کپتگیں کنڈگےءِ نام اِنت، وھمے رنگءِ سرباز ءِ شیپےءِ نام اِنت کہ «ایشی»، «بیلی»ءِ ھم گوَشنت، کوہ سےَ ھم سک برز اِنت۔
- **تلار² :** (تَ - لارْ) پہ ساڑاءِ کارمرد بیت کہ بزانت تیز۔ سک مھرکم اِنت اپخوش کہ تلاریں اسپ۔ وھمے رنگءِ تلار بُرّ: بزاں سکّیں تیزیں زھم۔
- **تلارستگ :** (تَ - لا - رِسْ - تَگْ) ھما مُلک، ریس یا ھدّ کہ آئیءِ زمین "تلار" اِنت۔
- **تلاک :** (تَ - لاکْ) سَوَن: مردءِ جنءِ پہ نیکراھی رھبندءِ چہ یکءِ دگرءِ گیشینگءِ نام، بزاں چدءِ رند آیانی مردءِ جنی پیشت نہ کپ اِیت: تلاک دیگ، سَوَن دیگ، بزاں جتاکنگ [چہ تازی: طلاق = آزاتی]۔
- **تلام¹ :** (تَ - لامْ) ھر چیزءِ کہ بازمردم پہ دستانی سرءِ یا ماں کولِگاں کن اَنتءِ برانت، مردے کہ چہ زوری یا دگرنیمونےءِ وت راہءِ شُت مہ کنت دگرے آئیءِ «تلام» کنت بزاں آئیءِ وراں کنت کہ مہ کپ ایت ھمے رنگءِ دو مردم آئیءِ دستان کنتءِ بارت۔ بلے جوان زریں برانت چست کنگءِ دستاں کنگءِ برگ اِنت۔ بازجاگہءِ ڈِرچک یا رچّءِ مزنیں نھالءِ ھم چہ یک جاگھےءِ کشّ اَنتءِ دگر جاگھے برانتءِ کِش اَنت ایشیءِ ھم پہ «تلام»ءِ برانت۔
- **تلام² :** (تَ - لامْ) ھما نھت کہ نادُراہ آئیءِ سرءِ واپینگ بیتءِ دو مردم آئیءِ چست کنت لے گیشتر نادُراھاں کارمرد بیت۔ ھر چیزءِ کہ ھمے رنگءِ چست بہ کن اَنت۔
- **تلانگ :** (تَ - لانْگ) بلوچستانءِ یک جاگھےءِ نام اِنت، گوکار، واھی، جاک، سلوات۔ ھما کوہ کہ یک تلار بہ بیت۔

- **تلاوگ :** (تَ۔ لا۔ وَگ) ھما بند یا بندگاہ کہ آئی ءَ تہ ءَ آپ دارایت۔
- **تلاوہ :** (تَ۔ لا۔ وَہ) تلاوگ۔
- **تلاہ :** (تِ۔ لاہ) تنگو، تنگ، تُھر۔ بازجوان ءُ گراں بہا، نازاک۔
- **تُلُب :** (تُ۔ لُ بْ) یک گُٹّم یا ٹکّے ءِ سرجمیں مردم۔
- **تلب :** (تَ۔ لَ بْ) تچک اِتّاں کمیتں پہ راست ءُ یا چپ ءَ۔
- **تلبار :** (تَ لْ۔ بَارْ) سکّیں بزیں ءُ آچاری رنگیں چادر کہ ھور ءَ ریچ ایت ءُ آپ دَرءَ دنت۔
- **تلب گوش :** (تَ لَ بْ۔ گُ وشْ) بوجیگ ءِ کمیتں پہ راستی یا چپی نیمگ ءَ روگ بزاں تچک ءَ روگ بلے اے رنگیں روگ ءِ بوجیگ گوات ءِ نیمگ ءَ تلب کنت بزاں گوات ءِ دپ ءَ ٹپترگ ءِ رنگ ءَ رانت، تلب گوشی ورگ۔
- **تلپیش :** (تَ لْ۔ پ یْ شْ) بوجیگ ءِ مال سک باز مان بیت گڑا باتلی درآبواں پرے کن انت، دگہ بازبوجیگ انچیں انت کہ آیاں باتلی درابو نیست گڑا چہ گورپات ءِ جوڑ کرتگیں درابو پرے کن انت۔ ایشاں تلپیش گوشَ انت، بازبرءَ باتلی درابوانی پُشت ءَ ھم تلپیش دینت۔
- **تلپشت :** (تَ لْ۔ پُ شْ تْ) جو ناھیگا ماھیگ ھروھد چہ گُٹ ءُ لاپ ءِ نیمگ ءَ مُرگ ءُ تل کنگ بیت بلے چہ پُشت ءَ بزاں چہ سرگ ءِ پُشت ءِ بڈ ءِ نیمگ ءَ ھم تل ئے دینت اے رنگیں مُرگ ءَ تلپشت گوشَ انت، فنگم ءُ پالوار رنگیں ماھیگاں گیشتر تلپشت کنَ انت۔
- **تلتل :** (تَ لْ۔ تَ لْ) راڑ راڑ، ٹرک ٹرک، ٹَنگ ٹَنگ۔
- **تلتوک :** (تَ لْ۔ تُ وْکْ) تل ءُ توک، تلانی تہ ءَ ءُ توک ءِ تلانی جاگہ پہ چیزے ءِ تھ، بُجّی بیے ءِ تہ۔
- **تل دیگ :** (تَ لْ۔ دَیْگْ) بچار ءِ تل۔
- **تُلُس :** (تُ لُ۔ لُ سْ) لاڑک، نازگر، ھوسناک، چہ سکیں دوستی ءَ لاڑک۔ ھوادار، گمراہ، ٹھلو مان مینک، مست، گھگیر، پہ ھمے ساڑایاں اولاکانی نام ھم تُلُس پرایش کرتگ۔
- **تِلسک :** (تِ۔ لِ سْ کْ) جنتر ءِ چیر تا ءِ ھما میھ کہ سر تاءِ ٹرپک آئی ءِ سرءَ نادینگ بیت۔
- **تِلشک :** (تِ۔ لِ شْ کْ) ساپ سڈ ءُ کشتہ، شتڑانک، تلاریں سِنگ یا واگم۔ واگم رنگیں کوہ یا سِنگ، تلاریں کوہ ءِ بُن ءِ پٹوک ءُ کنڈ کہ آپ دار انت۔
- **تُلک :** (تُ۔ لُ کْ) سکّیں کسانیں کیلوکہ پہ بینگ یا دگہ انچیں چیزے ءِ بھڑ ءِ بانگ ءَ کار مردبیت۔ ھما آپ کہ سک کم اِنت ءُ ھلتے چپ اِیت، چپ، چنوک، پچوک۔
- **تَلک :** (تَ۔ لُ کْ) کسانیں تل۔ تنکیں پوست ءِ بچل، ھر چیزے ءِ تنکیں تپتیں پوست رنگیں بھر، بیماز ءِ تلک، نگن ءِ تلک۔
- **تَلک :** (تَ لْ کْ) گمک، چہ لپس ءِ کاٹ ءَ جوڑ کرتگیں کمک کہ پہ مرگ ءُ گرگ ءَ کار مرد بیت۔

  تلک جنگ : مرگ ءِ آیگ ءُ تلک ءِ سر ءِ بستگیں کرم ءَ دپ جنگ کہ تلک سرپ ایت ءُ گیت ئے۔ سک واریگ۔

  تلک ءِ چیر کنگ : بزاں پہ مرگ ءُ گرگ ءَ تلک ءِ کل کنگ کہ مرگ ئے مرگند ایت ءُ آئی ءِ سرءِ بستگیں کرم ءَ بجنت، کسے ءِ مال ءِ چپانلے ءُ دور دیگ ءِ ھاتر ءَ رھبندے جوڑ کنگ۔

  تلک ءُ دور دیگ یا پترینگ : کسے ءَ مان تاوانے یا جبڑہ ءُ اڑے ءُ دور دیگ کہ پہ آئی ءَ بیرانی کار ایت۔

  تلک ءُ کپگ : لوپ ءَ کپگ، جنجال ءُ اڑے ءَ کپگ، گرپتار بیگ، پہ نزانشکاری گرگ بیگ۔
- **تِلک :** (تِ لْ کْ) کسانیں گونڈیں دارءِ ٹکرے کہ اشتی ءِ ھر دوئیں سر تراشتگ ءُ تو سک انت کہ ماں، تلگوزی ءُ لیب ءِ پہ، گوز ءِ جنگ بیت

ھرانچیں گونڈ بی دارکے کہ پہ لوپے ءِ اڑینگ ءَ ھاتر ءَ ساد یا بندے ءِ سرءَ بندگ ءَ بیت اَنت ۔ گوازگ ءِ تِلک ، بوجیگ ءِ مشارت یا نُبران ءِ تِلک ، جولاھیگ ءِ تِلک : جولاھیگ کران ءِ ھم گوشِ اَنت چو ناھیگا کارگر ۔ دگہ دوک ءِ ایں دار کا تی نام ءِ "تِلک" اِنت بچار جھل ءَ ۔

- **تِلک :** (تِ لَ کَ) جولاھیگ ءِ کارگر ءِ ڈونو دار کہ اَنت کہ ھر یکے بیت ڈیکے کہ ایشانی بندگون ھُرک ءِ اَنت کہ گون ھُرک ءِ لگت کنگ ءِ وا ءِ "تِلک" نا بجوان نرۂ مادگ کن اَنت باز جاگہ ءِ کران ءِ ھم "تِلک" گوشِ اَنت ۔
- **تلکار :** (تَ لَ ۔ کَار) تنکار ، ھور ءِ آپ کہ جاگھے ءِ دارایت گوامُٹ آتی ءِ بُن ءِ بندایت ، آپ ءِ ھشک بیت ، رندھے مٹ ءِ کہ روچ جنت اے ترک ایت ءُ چہ زمین ءِ بندریں ھاک باریک ءِ وت ءِ گیشیں ایت لے ٹکر ٹکر بیت ءُ ھر یک ٹکرے ءِ کر پر بیت اَنت ۔ ھر جاگھے کہ آپ سک باز بونگ ءِ بجوش کہ مان تلاوگ ءُ بند گاھے ءِ اودء "تلکار" بنت ءُ ھر جاگھے کہ آپ سک کم بونگ اودء تلکار سک تنک ءُ نازرک بنت ، پہ دروری گوشِ اَنت پلاں پِنشان تلکار بستگ ۔
- **تلکاس :** (تَ لَ ۔ کَاس) ھما تنک رنگیں ترکو کہ گون لگت ویگ ءِ شرپ ایت ءُ ترک اِیت ۔
- **تلکالب :** (تَ لَ ۔ کَا ۔ لِ بْ) چیبہ ، چوٹ یا کوش ءِ چیرتل یا لگت ءِ چہ شیرز ءِ جوڑ کنگیں کچ ءُ کساس کہ ھمے کالب ءِ ابر کن اَنت ءُ بوست ءِ بُر اَنت ۔
- **تُلکان :** (تُ لْ کَ ۔ کَان) مان تُلکان بزاں ھما چیز کہ چہ کمی ءِ پہ "تُمُک" ءِ بھر کنگ ءِ بیت ، "تُلک" کہ انیں کیلوے ، بکیں کم رستیں چیز ، دست بگند ءُ دپ مُند ، ھما آپ کہ سک کم اِنت ءُ ھیلتے چیب ایت یا تیچ ایت ءُ نمگ کنت ۔
- **تِلکال گوزی :** (تِ لْ کَان ۔ گَ وْ زِیْ) تِلک گوزی ، "تِلک" کہ بیں گونڈیں دارے کہ ھر دو ئیں سرے تراشتگ ءُ تُوسک اَنت ءُ "گوز" یک دستے ذراھیں لٹے کہ گون ھمیشی ءِ "تِلک" ءِ جنگ بیت ۔ گون ایشان لیب کنگ ءُ "تلکاں گوزی" گوشِ اَنت ، باز رنگ ءِ لیب کنگ بیت اک : بیلی ۔ کلاقی دگہ دگہ ۔
- **تِلکُک :** (تِ لْ ۔ کُ کْ) کہ بیں "تِلک" ، جولاھیگ ءِ تِلک ، گوازگ ءِ تِلک ۔ ھرن ءِ تِلک : ھرن ءِ ھما تِلک کہ گوچ ءُ بنجشیرگ ءِ اڑینگ بیت ۔
- **تُلکُگ :** (تُ ۔ لُ کْ ۔ کُ گْ) پُتُنک بُھرنگ ، تُکان بیگ ، چپینہ کرنت بیگ ۔ چہ کم آپیں جات ءِ یا کہ سکیں زوریں چھکے ءَ آپ ءِ ھیلتے چیک ءُ چیڑگ یا انچیں آپ ءِ گرگ ءُ درپ ءِ کنگ ۔
- **تِلک گوزی :** (تِ لْ کْ گَ وْ زِیْ) بچار "تِلکال گوزی" ۔
- **تل کنگ :** (تَ لْ ۔ کَ نْ گْ) بچار "تل" ۔
- **تلکی :** (تَ لْ ۔ کِ یْ) ھما کہ گون تلک ءَ شیادی کنت ، تلک جیر کنگ ءِ کار ، "تلک" چیر کنوک ۔
- **تِلکی :** (تِ لْ ۔ کِ یْ) ھما کہ گون تِلک ءَ شیادی کنت ، "تِلک گوزی" ءِ لیب ۔
- **تلکیت :** (تَ لْ ۔ کِ ۔ ےْ تْ) بوجیگانی مزنیں دور ءِ سے آچار اَنت نیا مناکی آچار ءِ "تلکیت" گوشِ اَنت ۔
- **تلگ :** (تَ ۔ لَ گْ) ھما کہ جھل اِنت ، آپ تلگ اِنت بزاں جھل اِنت ھمے رنگ ءِ ایران یا درپ یا کاشیگے کہ جھل اِنت آ تلگ اِنت ۔
- **تلگ :** (تَ لَ گْ) آپ یا آپ رنگیں چیزے ءِ زمین ءِ پُشت ءَ تنک تنک ءَ روگ ۔ تل زیرگ ، تل گرگ ۔ تنک زیرگ ، تل بیگ بلے ترک ءِ ترچ ءِ بیگ ۔ آپ ءِ تلگ ، ارسانی تلگ ، چیر تلگ ، در تلگ ۔
- **تلگاپ :** (تَ لْ گَ ۔ آپْ) تلگ آپ ، ھما آپ کہ جھل ءَ اِنت ۔ گُماپ ، کور ، دریا یا دریاب ءِ ھما جاگہ کہ اودء آپ جھل ءَ اِنت تلگ اِنت ۔

تلگوزی : (تِ لْ۔ گ وْ زِیْ) بچار "تلگاں گوزی"۔

تلمب : (تَ لَ مْ بْ) تلنب، کوہ ءِ ھما کِر کہ سر بُرز ءُ پَتّن اِنت بلے چیرے تیج اِنت کہ ایشی ءِ چیر ءَ سندگ یا جاگر کنگ بیت۔ کوھاں چو توگ ءَ کاروت کہ ھور ءِ گرم ءِ بندن اِنت۔

تلمل : (تَ لْ۔ مَ لْ) بھار کاسے کہ ایشی ءِ تاک چار گُندء اَنت "تلمل ءُ تاکو یہ لڈ ءُ بیا" چار گُندیں وُدشگ پتّنیں ءُ شریں ھرنگیں مُھرگ ءِ دستے کہ دستونکانی بیگیج ءِ گنج ءُ بی ءَ اَنت وستونک ءِ گُٹ اِنگیں بندکرا اَنت اے زرد ءِ تنگ ءِ ھم جوڑ کنگ بیت۔ لچہ ءِ بیگیج ءِ بندکہ ایشی ءِ تازی ءَ "مطلع" گوش اَنت۔ تلمل بند = مطلع۔ مقطع بلوچی ءِ کھربا بند اِنت۔

تلنب : (تَ لْ نْ بْ) بچار "تلمب"

تلنٹ : (تَ۔ لْ نْ ٹْ) چیتکِ ءِ وپ ءِ اگاں دُتی نیمگ ءِ بُرزیں لُنٹ پر بہ بیت ءِ تھی نیمگ ءِ تنکیں گُرا ڈُتی لُنٹاں "زرلنٹ۔گُرش" اَنت ءُ تھی لُنٹاں "تلنٹ" ، "تلنٹ" ، بزاں تھی لُنٹ یا تنکیں لُنٹ۔ بلے ڈُتی یا دری لُنٹ اگاں تنک ھم بہ بنت کہ "تلنٹ" گوشگ نہ بنت۔

تلوتاھیر : (تَ لْ۔ وْ۔ تَ ا۔ ھِیْ رْ) تلوستاھیر، ھاں بے تاھیریاں ترھیبوک، بے تاھیری ءُ تلوسگانی ترھیبوک، ھما چیز یا کسے کہ ءِ بے تاھیریاں یا کہ تلوسگاں ترھیں اِیت۔

تلوستاھیر : (تَ لْ۔ وَسْ۔ تَ ا۔ ھِیْ رْ) بچار "تلوتاھیر"۔

تلوسگ : (تَ لْ۔ وَسْ گْ) یک چیزے ءِ رسگ ءِ یا گندگ ءِ بے اندازگیں بے تاھیری یا بے تاھیر بیگ، بے ڈولیں بے آرامی یا بے دَوْل ءِ بے آرام بیگ۔ چہ زھیراں تلوسگ، یہ کسے ءِ گندگ ءِ تلوسگ۔

تلہ : (تِ۔ لَ ہْ) بچار "تلاہ"۔

تلی : (تَ۔ لِ یْ) ھما کہ گوں "ثل" ءِ شیادی کنت، ثل بیگ ءِ جند یا جاور۔ تلیگ : یک ماھیگے۔

تلی : (تُ۔ لِ یْ) ھما کہ گوں "ثل" ءِ وشیادی کنت، ھما چیز کہ چہ بھک بے اُمیت بیگ ءَ رند بہ رس اِیت یا کہ ھما چُک کہ چہ بھک نااُمیتی ءَ رند بہ بیت۔ مردینی نامے۔

تلیان : (تِ لْ۔ یَا۔ نْ) جنینی نامے، اے زنگیں نام بلوچی ءَ باز اِنت اے گوں "تلاہ" ءِ گال ءُ بزانت ءِ ھمگرنچی ءِ جوڑ کنگ بوتگ کہ مُندرہ ءِ تلاھاں۔ بوتگ کہ زبانءِ پروشتگ ءُ "تلیان" ءِ کرتگ ءِ یچوشکرتگ جنینی نام اَنت، چہ "روچ" ءَ "روزان" ، چہ "گنج" ءَ "گنجان" چہ "ماہ" ءَ "ماھان" ھمے رنگ ءَ مردینی نام اَنت کہ "ھیبت" ءَ "ھیبتان" ، چہ "جنگ" ءَ "جنگی" یا "جنگیان" ، چہ "اُمیت" ءَ "اُمیتان" ، اے بُرزی گپے کہ باز مردم تزانشکاری ءِ مردینی ناماں "ھیبت خان" ، "جنگی خان" ءُ "اُمیت خان" نبشتگ ءُ اَنت کہ اے بھک رد اِنت۔ "خان" ءِ گال بلوچی ءَ نگواہ اِیت اگاں چہ درانداں زیرگ بیت گڑا "ھان" بیت بلے اے ناماں بھک رد بیت۔

تلیدار : (تَ۔ لِ یْ۔ دَا رْ) بلوچستان ءِ یک جاگھے ءِ نام اِنت کہ ایشی ءُ گندگ تلیدار ءِ کنڈ گٹ نام کپتگ۔

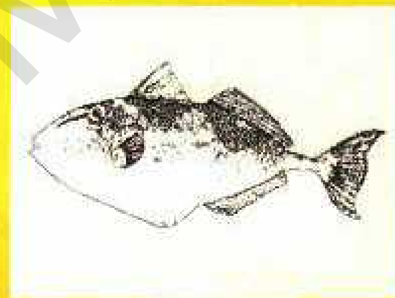
تلیسک : (تِ۔ لِ یْ سْ کْ) سکّیں کساہیں مُرگے جنتر ءِ تلسک ءَ ھم باز مردم گوش اِیت۔ باز جاگہ ءَ ایشی "چلک ءُ پلک" ءِ بزانت ءَ ھم کارمرد کن اَنت بلے پھریزگ شتر اَنت۔

تلیگ : (تَ لِ یْ گْ) تلی ، ماھیگے ءِ نام اِنت تلگے ءِ نام اِنت۔

تلینگ : (تَ لِ یْ نْ گْ) تنگ ءِ گِسکار گال بزاں ایچوشں کنگ کہ یہ تل اِیت۔ آپینگ ، ایچوشں کنگ کہ زمین ءِ چپّت ءُ تنک تنک تلان ءُ بروت۔

تم : (تَ مْ) یک گُش ءِ بیوکیں کارے ءِ بند بیگ ءِ جاور۔ بس کنگ یا بیگ ءِ جاور۔ تم کنگ : بس کنگ ، بند بیگ۔

- **تمّ** : (تَ مّ) تُمکانی زبان ءِ "چَم" ءِ گوُش اِنت۔
- **تماہ** : (تَ ۔ماہ) لَب، لاچ، سیٹ
- **تماچار** : (تَ مَ ا ۔ چاز) تماشاچاروک، ھماکہ تماشاچارگ ءِ کیت یا روت۔ لبی، لالچی، سیتوار۔
- **تمادار** : (تَ مَ ا۔ دَاز) لالچی، سیّت دار، لب وار۔ ھمامردم کہ پہ لب ءُ لالچ ءِ ھدونک اِنت تمّس، ھوادار، بےساھار، لاڑک۔
- **تماشا** : (تَ ۔ مَ ا ۔شَا) دلوشی کنزکیں نندارگ۔ گل ءُ شادانیانی میڑہ ءِ نندارگ۔
- **تماشاچار** : (تَ ۔مَ ا ۔شَا ۔ چاز) تماشا چارک۔
- **تماشچار** : (تَ ۔مَ اش ۔ چاز) بچار "تماچار"۔
- **تمام** : (تَ ۔ مَ ام) دُرست، سرجم، توام ھماکہ نیم بندگ ءُ اشکندہ اِنت۔
- **تمب** : (تَ مَ ب) دارءِ پیلپا یا ھماداکہ نزد یا پرشتگیں کانگ ءِ جیر دیگ بیت اگاں کانگ گونڈ بیت ھم ھردوئیں دیوالانی مَجّ ءَ تمب ھم ایک کن اِنت "مَنک" ھم تمبے۔
- **تُمب** : (تُ مَ بْ) بچار "تُرمب"۔

تورا/تمباتور

تمباک

تمبو

- **تمباتور** : (تَ م ۔ب ا۔ تُ وز) ماھیگے، الیشی ءَ تمبانتور، تمبتور ءُ تمبتورا ھم گوُش اِنت۔ (بچار ژبت)
- **تمباک** : (تَ م ۔ باک) کشارے کہ ایشی ءِ تاکاں کہ سک پتن اِنت ماں چلیم ءِ کن اِنت ءُ کشّ اِنت بیڑی، سیل (سگریٹ) ءُ مُشک ھم چہ ھمیشی ءَ جوڑ کن اِنت۔ (بچار ژبت)
- **تمبتور** : (تَ م بْ ۔تُ وَز) ماھیگے بچار "تُورا"۔
- **تمبتورا** : (تَ م ب۔تُ وُرا) ماھیگے بچار "تُورا"۔
- **تُمبُک** : (تُ م ۔ بُ ک) ٹمبک ءِ راستیں کسانیں دُھلے بلے ایشی ءَ یک دیمے ءَ پوست پرانت "تُمب یا تُرمب" اے گال ءَ "تُمبُک" ھم گوُش اِنت۔
- **تمبکی** : (تَ م بُ کِ ئی) ھماکہ گوں "تمبک" ءَ سئیادی کنت۔ ھماکہ "تُمبک" ءَ جنت اے گال ءَ "تُمبکی" ھم گوُش اِنت۔
- **تمبل** : (تَ م ۔ بَ ل) ھماکہ کارئے تھبل نہ کنت ءُ نشت، بےکار، ناکارو، ھماکارئے تو رایت۔ ٹپڑیں مردم۔
- **تمبو** : (تَ م ب وْ + تَ مْ بْ وْ) ھنک، ھنگ، پیلپا، گل ءُ ھشتی یا سنگ بستگیں ھنک۔ کلاتانی شہر بند یا مزیں کلات ءِ ھما بُرک گور ءِ نیمگ ءَ اِنت کہ پہ ھارءُ آپ ءِ دمیانی ءَ سک محکم کنگ بیت "آپ تمبوئی مان آیگ"۔
- **تمبو** : (تَ م ۔بُ وْ) گِدان ھماگِس کہ چہ پژم یا پوست ءُ گدہ ءُ چادراں گوں جوڑ کنگ۔ سردارءِ تمبو یک کوٹھے ءِ نام اِنت۔ (بچار ژبت)

تمبور : (تَ مَ۔ بُ ؤر) بچار "تمبورگ"۔

تمبورگ : (تَ مَ۔ بُ ؤ۔ رَگ) تمبیرگ، بلوچی سازے رزانے کہ ایشی ءِ پنچگ ءُ گوش اَنت کہ چو کہ ھندستانی سازانی ڈھل ءِ حساب ءُ ھمیشی ءِ پنچگاں دار اَنت۔ (بچار ءُ بٹ)

تمبول : (تَ مَ۔ بُوْل) پان (ذرچک وَل) ءُ آئی ءِ تاک ایشی ءِ تاک ءُ اسپے چُنّ ءِ سنگ ءُ کتّا ءُ پوپل مان کن اَنت ءُ وَرانت ایشی ءِ تاک کدءِ لیوارہ تاکے بیت چوناھیگا ایشی ءِ بازرات اَنت ءُ ھمے رنگ ءِ کسان ءُ مزن بنت۔ ھندستان ءِ گیشتر ایشی ءُ کتّا پرہ کن اَنت بلے تَزیں پوپل وھدے کہ گوں اسپے چُنّ ءِ ھوار بیت وت سُھریں رنگ دَنت۔ اے پان ءِ باز ڈول ءُ شَرکن اَنت۔ بازمردم ایشی ءِ تمباک ھم مان کنت ءُ وارت شیرکنیں پان ءِ وستّیں چیزمان کن اَنت ءُ وَر اَنت۔ وھداں چہ ھندستان ءِ ابید پان دگہ جاگہ کم دَرگ بوتگ بلے مروچاں دگہ مُلکاں ھم باز دَرگ بیت۔

تمبیر : (تَ مَ۔ بِ ئ ر) بچار "تمبورگ"۔

تمبیرگ : (تَ مَ۔ بِ ئ۔ رَگ) بچار "تمبورگ"۔

تمپ : (تُ مَ پ) مکران ءِ یک پرگنگے (تاسیلے۔ تحصیل) کہ ایشی ءِ شہرءُ میتگ نھنگ ءِ کور ءِ ھردو میں کراں نالان اَنت

تمبورگ

ایشی ءِ مزن میتگ ءُ "تمپ ءِ کلات" ءُ گوش اَنت کہ "پرگنہ دار" ھمدءُ اِنت۔ شیعی تمپ : کیچ ءِ سردار ءِ نندگ ءِ میتگ کہ چہ تُربت ءِ بازار ءِ دیم پہ رودراتک ءَ اِنت۔

تُمپ بیگ : بیگواہ بیگ، برباد بیگ، ویَندان بیگ۔

تُمپ کنگ : بیگواہ کنگ، بربادکنگ، ویَندان کنگ۔

تُمپیگ : (پُ مَ پَ گ) تُرزگ، جُمپ کہ سرءُ پتن اِنت، زمین ءِ مزنیں تُرزءُ پتیں جاگہ

تمپی : (تُ مَ پ۔ پِ) تُمپ ءِ مردم پانندوک، تمپیگ۔

تمپیگ : (تُ مَ پ۔ پ ئ گ)، بچار "تمپی"

تمتورا : (تَ مَ۔ تُ ؤ۔ رَا)، بچار "تماتور"۔

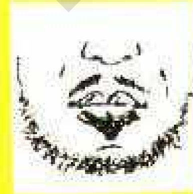
تمر : (تِ۔ مِرْ) سوئے کہ دریا ءِ دپ ءَ مان سورگین ءُ کلٹریں زمین ءَ رُدایت۔ ھورانی دپ ءَ ھم باز بیت۔ اُشترءُ وارت۔ بچار "ترّ"

تمرد : (تَ۔ مَرْد) مست ءُ گمراہ ءُ گروناک۔

تمردی : (تَ۔ مَ رْ۔ دِی) مستی، گروناکی

تمُش : (تَ۔ مُ ش)، بچار "تونس"

- **تمُس** : (تَ مُ ۔مُس) بچار " تونس "
- **تُمک** : (تُ م کَ) سُوچِن ءِ ٹُمک، ڈُنک، ٹُمک یا تُمک بزاں سوچِن ءِ چم کہ بندیک مانکشگ بیت
- **تمِگ** : (تَ ۔ مِگَ) تم کنگ ۔ بس کنگ، بندکنگ، بند بوگ، ھَور ءِ تم کنگ
- **تُمن** : (تُ مُ ن) ایران ءِ کلدار ءِ نام اِنت کہ الشی ءَ ایرانی "تومان" گُوش اَنت ۔ ذلہ تا سَدِ کلگ یا مِتیگ کہ چہ یکے ءُ دگرے دیر دیر اَنت یکجاہ شمار کنگ ءُ یک "تُمن" ءِ گُوشگ بنت کہ ایرانی اِیشی ءَ " تومن " گُوش اَنت ۔ بتل : "ھیرانی تمن ویران اِنت ۔ سیتءِ گوں شتگیں جنگان اِنت ".
- **تُمندار** : (تُ مُن ۔ دَار) تمن ءِ مستر، سردار .
- **تمّی** : (تَ مْ ۔ مِ ی) جولاھیگ ءِ کارگہ ءِ ھما ڈراج ءُ پتن ءُ تھتگ رنگیں کاربوج کہ اودا گانی جنگ ءَ کارمرد بیت .
- **تمیز** : (تَ ۔ مِ ی ز) چیری لُنٹ ءِ چیر ءِ کمّیں مود کہ چہ ریشاں بُرز اَنت ۔ (بچار "تُت")
- **تِن** : (تِ ن) "تنگ" ءِ پرمانگال بزاں "بہ تن" یا "بہ تچ" ۔
- **تُن** : (تُ ن) تُن، تُنگ ۔
- **تُنّ** : (تُ نّ) تُرْن، تُنگی یا تُنیگی کہ آپ ءِ واھشت اِنت ۔

تمیز

تناب

- **تناب** : (تَ ۔ نَاب) تھت تچگ ءِ پتنیں روت کہ بندیک گوتگ ۔ (بچار "تُت")
- **تُناپ** : (تُ ن ۔ نَاپ) آپ ءِ تُنگ، ھما زمین کہ آزمان گِند اَنت بلے آپ اِش نرس اِیت
- **تنادیں** : (تَ ۔ نَا ۔ دِ ےں) تاکہ آدھدیں، دانگ آدھدی ۔
- **تناوھدی** : (تَ ۔ نَا ۔ وَھْ ۔ دِ ی) بچار "تنادیں" ۔
- **تُنبک** : (تُ نْ ۔ بَک) بچار "تُمبک"
- **تنبل** : (تَ نْ ۔ بَل) بچار "تمبل"
- **تنبو** : (تَ نْ ۔ بُو) بچار "تمبو"
- **تنبور** : (تَ نْ ۔ بُ ور) بچار "تمبورگ"
- **تنبورگ** : (تَ نْ ۔ بو ۔ رَگ) بچار "تمبورگ"
- **تنبیرگ** : (تَ نْ بِ ی رَگ) بچار "تمبورگ"
- **تُنپ** : (تُ نْ پْ) بچار "تُمپ"

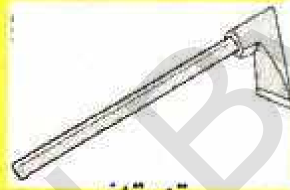
- **تنتورا :** (تَ ن تُ وَ- رَا) بچارُ تمبتورا" یا بچار" دَتورا "
- **تنجاری :** (تِ ن- جَا رِی) تنگا بزاں "تاں کر اِنجاری" ایکچ پہ گالوار)
- **تنج :** (تَ ن جْ) تھت ءِ تنچگ ءَ جندءِ نام۔ "تنچگ" پر ما لنگال بزاں "بہ تنج"
- **تنچگ :** (تَ ن- چَگ) سک ٹھر بندگ ءُ پتایگ ءُ ٹٹایگ۔ تھت ءِ تنچگ: بزاں آئی ءِ ھر دوئیں گور باسک ءُ سرون ءُ پادونانی دارانی نیامنچی ءِ ھالگیں جاگہ ءَ پہ سادگ بگ ءُ پُر کنگ (اے ساداں تھت ءِ روت گوش اَنت)
- **تنچوک :** (تَ ن چْ وُک) ھما مردم کہ تھت یا دگہ انچیں چیزے تنچ ایت۔ ھما سادکہ گوں آئی ءَ تھت ءَ تنچ اَنت
- **تند :** (تَ ن دْ) موکوءِ تند کہ موکو پہ وتی دپ ءِ لیستاراں چکہ گرّیں دامے ءَ جوڑ ئے کنت۔ ھلوہ یا دگہ چیزے کہ دیرءَ ایر بیت تند بند ایت بزاں سر برءُ بڑتہ بند ایت۔ ۲- ڈاھیں سادے ءِ سرءَ بازیں ٹُلّے بند اَنت کہ ایشانی سرءَ ایرتاں بند اَنت۔ (بچار بُت)
- **تُند :** (تُ ن دْ) بچار" ترند"
- **تندگ :** (تَ ن دَگ) تند بندگ یا تند وڑیں چیزے جوڑ کنگ، تند ءِ گرگ۔

تند

- **تندلان :** (تَ ن- دِ- لان) گرہ ءُ ڈراجی ءِ اوداگ WARP اِنت WOOF PPB, LWD; TANDILAN:WARP AND WOOF
ءُ پھنات ءِ اوداگ WEPT-WOOF
- **تندو :** (تَ ن- دُوْ) ھا چیز کہ چو موکوءِ تندءَ بہ بیت۔ تا مرد، شینکو، رگو۔ موکوءِ جند، ھماکہ تند بند ایت۔
- **تندور :** (تَ ن- دُوْر) تنُوق یا تریِق : زانشگیں چیزے کہ ھما جُھلیں کلّ ءُ گوش اَنت کہ آئی ءِ تہ ءَ آس روک کن اَنت ءُ نگن پچ اَنت۔
- **تندیر :** (تَ ن- دِیْ ر) بچارہ" تندور"
- **تنز :** (تَ ن زْ) تزن، سگان ۲- آبادءُ بزوریں اُشترءِ گوشت کہ چہ بازیں کارءَ رِج ایت گوش اَنت " تنزءُ گرنگ تنزانگ، تنز گرتگیں، آڈل اِنگیں "تنز" کنت بزاں گوشت ئے رِج ایت۔
- **تنزگ :** (تَ ن زَگ) چہ زمین ءِ ٹُنگے ءَ یا چہ تل یا دیوال یا دگہ انچیں جاگھے ءَ کہ آئی ءِ تہ ءَ آپ یا گندگیں آپ بہ بیت۔ گوں زور پر بیگ ءَ یا دگہ نیتوئے ءَ گوات ءِ گوں زورءَ در آیگ بلے گوں ھمے گوات ءَ آپ یا گندھم کتیں در بیئت گوں۔
- **تنزینگ :** (تَ ن زِ تے- نگ) تنزگ ءِ" بکار گال۔ چگلے پکالاپ ءِ وشں نہ بیت برے برے چہ لاپ ءَ گوات کدے ئے

کیت گوں ھمے گُوات ءَ کنّیں آپیں دَرائی ھم کیت گُوش انت «چِکّ ءَ تنسر بلنگ» ۔

- **تنش :** (تَ نَ شْ) تَشّ ۔ تیشہ ۔ بچار "تَشّ" دارپروش ءِ تنش یاکہ واڑہ ءِ تنش یا سنگ تراش ءِ (بچارت)
- **تنشود :** (تَ نَ شُوْد) مُردگ ءِ شودگ ءِ پَتن ءُ دراجیں تھنگ ۔ بچار "تشود" *
- **تنک :** (تَ نَ کْ) ٹِراہ اِتاں ۔ بازار ۔ میتگانی یا بازار ءِ ھاراہ کہ ٹِراہ نہ اِنت (گلی، کوچہ) ۔ نزّیک ۔ تنک ءُ دمک ، تنک ءُ نزّیک ، کوہ ءِ تنک ۔ ۲ ۔ بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- **تنّک :** (تَ ۔ نَ کْ) بَرز ءِ چپ ، پتنیں چیزے کہ زنڈ نہ اِنت اک : کاگد ، گُد ، تھنگ ۔ بلے پدءَ ھمے دُرست بَرز ءُ تنّک اَنت ۔ اِے « تنّک » ءُ بز پتنیں چیز بیت آکہ پتن نہ اَنت یہ آیاں « زنڈ » ءُ « بارگ » ءِ گال کارمرد بنت طب : تنّک : رواں (ضدغلیظ) ۔ تنِک ۔ پا : تُنُک ۔ سَن : تنُک « رواں » تنّک آپ : ھمود ءَ کہ دریاءِ آپ کم بیت « کم آب » تنّک اگل : کم اگل ، کم زانت تنّک بُرز : تنّکیں تنّک بُن : ھما چیز کہ آئی ءِ بُن تنّک اِنت ۔ تنّک بند : ھما مردم ڈیل ءُ بند ءَ نازرک اِنت ۔ بارہ بند ، بارگ بند ۔ تنّک پوست : ھما ساھدار کہ پوست ءِ تنّک اِنت ۔ تنّک تاک : ھما درچک یا واتگی کہ

تنش / تنش

تاک ءِ تنّک اَنت ۔ تنّک جان : بچار تنّک بند ۔ تنّک دپ : ھما چیز کہ دپ ءِ تنّک اِنت ۔ تنّک دون : ھما جاگہ یا دیوال کہ تنّک تنّک دوشگ ۔ تنّک دیم : ھما مردم کہ دیم ءِ نازرک اِنت ۔ تنّک رَگ : ھما مردم کہ لُنٹ ءِ تنّک اَنت « تنّک لُنٹ » ۔ تنّک زانت : کم زانت ، کم اگل ۔ تنّک زانگ : کم زانگ ، کم اگل ۔ تنّک سستا ۔ تنّک گند : ھما کہ دگراں کم لیک اِیت ، کم دید ۔ تنّک لُنٹ : بچار « تنّک رَگ » ۔ تنّک مید : ھما کہ مید ءِ تنّک اَنت یا تنّک ءُ تنّک لونگ اَنت تنّک ناکن : ھما مردم کہ ناکن ءِ تنّک اَنت ۔ تنّک مَزّ : لاگر ، نزور ، ے آ تنّک مَزّیں کچی جلوہ دیان اِنت ھر گوریء (شہلیچ کار)

- **تُنکار :** (تُ نَ کَ ۔ کَارْ) درمانے کہ زرگر تلاہ ءُ نگرہ ءُ دگرانچیں ماداناں گوں ھیشی ءَ ھم کن اَنت ۔
- **تنّک بُن :** (تَ نَ کّ ۔ بُن) ھما چیز کہ آئی ءِ بُن « تنّک » اِنت ۔
- **تنّک شکرلیگاں :** (ت نَ کّ ۔ شَ کَ رْ لِیْ ۔ گَاں) سرباز ءِ چھورکان ءِ جیر مزن کور ءِ جند ءِ کش ءِ شہرے کہ مچّ ءِ بازماں ۔
- **تنکّی :** (تَ نَ کّ ۔ کِ یْ) ٹِراہی اِتاں ۔ نزّیکی ۔
- **تنّکی :** (تَ نَ ۔ کَ ۔ کِ یْ) بَرزی ءِ چپ ۔

- **تنکیں** : (تَ نَ ۔کِ ے نْ) پڑاھیں اِتاں ، ھاچیز کہ تنک بہ بیت پڑاہ مہ بیت چہ ھامزن شیپ ءُ شیپاں یئے کہ چہ گوریچاں کاینت ءُ کپکور ءُ ایرپچ انت کہ مشوریں ایشں انت : ۱ گرک ۲ پڑاھیں ۳ کھورہ ۴ گٹگانی ۵ کیساک ۶ جنزات .
- **تنکیں** : (تَ ۔ نک ۔کِ ے نْ) بزیں ءِ چپ ۔ ھاکہ تنک انت اک : تنکیں کاگد ، تنکیں گُد ، تنکیں تھنگ ۔
- **تنگ** : (تَ ۔ نگ) وقی سرءِ وت تپچگ بوگ ۲ ۔تندءِ بندگ اک : موکوتن ایت ۳ ۔ شینک "تن انت" ، تامُ بندگ بلے تنکیں سہ سیبی برد شینکاں تنگ (ھانی شیہ مُرید) بزاں مانشانگ ءُ تامور اش کُرتگ .
- **تنگ** : (تَ نَ گْ) بارءِ نیم ۲ ھاسادکہ اولاک ءِ سینگ ءُ بستگ کہ رھت ، پالام یا زین ءَ دارایت ۳ بُرد ءِ تنگ : یک سادے کہ گوں سپاہ ءُ بستگ کہ دیم ءِ یک مردے کش ایت ئے کہ ھاک زُوت ءُ پہ آسانی کنگ بہ بیت ۴ تنگ ۵ وار بزگ بے زر ءُ بے پیدائش
- **تنگ** (تِ نَ گْ) آپ ، شیر یا دگہ انچیں آپیکے ءِ مزیں گُٹے ایر برگ یا کہ آئی ءِ اندازگ اک : تنگے آپ ، تنگے شیر ، دریا اگاں سور انت بلے تنگے گِرگ بیت "، تنگ ھردھد گِرگ " بیت ، چہ گُٹ ءُ گلاٹ ھردوئیناں سترانت ۔
- **تُنگ** : (تُ نَ ۔نگ) تُنگ ، ھاساھدارکہ پہ آپ ءِ ورگ ءَ تلوس ایت ءُ بے تاھیر انت ۔
- **تنگار** : (تِ نَ ۔ گار) آپیں چیزے پہ تُندی درآیگ ءُ لَٹ بیگ یا کمان بیگ ءُ دِ چگ ۔ اگاں تنگار بارگ بیت گُرہ ھیتزار انت ۔ زنڈیں ھیتزار ۔ تنگار بندگ : آپ ءِ چہ توک ، نل یا کہ زورمندیں چنگ ءَ تنگار دیگ : آپ یا آبدست ءِ تنگار روزگ ، تنگار گِرگ ، تنگارگ ۔
- **تنگار**[۲] : (تِ نَ ۔گار) تنگ ، تنگارے آپ گِرگ بزاں تنگے گِرگ ۔
- **تنگاری** : (تَ نَ ۔ گا ۔ رِیْ) کروچیں مچے کہ دانگ ءُ سھرانت .
- **تنگدر** : (تَ نَ گْ ۔ دَرْ) سربازءَ دیکور ءِ دیم پہ دیم ءَ دومی دست ءُ رودراتک شھرے ۔
- **تنگدست** : (تَ نَ گْ ۔ دَ سْ تْ) ھامردم کہ آئی ءِ دست ءَ زرءُ مُرتے مہ بیت بزاں وار ، گریب ، بزکار ، بے ھچ ۔
- **تنگدل** : (تَ نَ گْ ۔ دِلْ) گُجت ، ھاکہ وڑدل نہ اِنت .
- **تنگر** : (تَ نَ ۔گُ رْ) PPB, LWS; THANGUREN MARDAN: BARRAGARTS: those who indulged in boostful talks

بلے تمتی نزدءَ اےگال تنگرو (THANGROO) اِنت ۔

- **تنگرو** : (تَ نَ گْ ۔ رُوْ) PPB, LWD; THANGRU; Boosting and barraging
- **تنگرو** : (تَ نَ گْ ۔ رُوْ) ھامردم کہ ھردھد سُچ اِتگ ءُ روئے ءُ ھچ نہ اِنت ۔ بے ریائیں مردم ۔
- **تنگ کنگ** : (تَ نَ گْ ۔ کَ نَ گْ) پڑاھیں چیزءِ پڑاھی ءَ کم کنگ ۔ مردمے ءَ پریشان کنگ . بارے ءِ تنگ کنگ ۔ ھم تنگ کنگ بزاں ھردوئیں تنگاں یکیں گُرانی ءَ کنگ ، ھم سنگ کنگ ۔
- **تنگگ** : (تِ نَ گْ گْ) آپیں چیزیا آپ ءِ پہ مزن مزنیں گُٹ ورگ ۔ پھک ورگ ، یکپارگی ورگ ۔
- **تنگو** : (تَ نَ گْ وْ) بلاہ ، شھر ۔ مردمے ءِ نامے (تنگو : نام بادشاہ ختاوختن است ۔ ب ق)

تنگہ : (تَ نْ گَ ہْ) تنگو، تِلاہ، سُھر (تنگہ : مقداری از زر و پول باشد ب ق)

تُنّل : (تُ نْ ـ نَل) تُنّیگ، سک باز تُنّگیں مردم۔

تُنلُک : (تُ نْ ـ نَ لُک) تُنّل، تُنّیگ۔

تنںگا : (تَ نِنْ ـ گا) اِے گال تُندرءَ "تا اَنّیگ" یا "تا اَنیگءَ" اِنت کہ ایشیءَ بازرنگ ءَ گْوش اَنت کہ آیاں لھتیں ایشّ اَنت : "تننگ ءَ، تننگہ، تنیگ ءَ، تان اتیگ ءَ" بلے اِے گال یکجاکنگ ءُ یک گالے "تننگا" جوڑ کنگ بوتگ کہ بزانت ءِ ھما "تا اَتیگ ءَ" اِنت ماگْوشیں "پلانی تننگا نہ تُنّگ" اِے دُرستیں گالانی تہ ءَ منّگیج ءِ آب "ت" "د" "د" ھم گْوشگ ءُ نبیسگ راست اِنت بزاں "تننگا" ءُ "دننگا" یک اَنت۔ اِے گال دُرست چوکہ یک گالے ءَ "تننگا، تنیگا، تنینگا" نبیسگ لوٹ اَنت۔ ھے رنگ ءَ "تننگتا" ءُ "تنیگتا" ءِ گال۔

تننگتا : (تَ ـ نِنْ ـ گَ ـ تا) بچار "تننگا"۔

تننگءَ : (تَ ـ نِنْ ـ گْ ءَ) بچار "تننگا"

تنّور : (تَ نّ ـ نُور) تروں

تنھا : (تَ نْ ـ ھا) پارسی اِنت بلوچیءَ ایشیءَ "تھنا" گْوش اَنت بچار "تھنا"۔

تُنّیگ : (تُ نْ ـ نِ یْ گْ) بچار "تُنّگ"۔

تنیگا : (تَ نِی ـ گا) بچار "تننگا"

تنیگتا : (تَ ـ نِی ـ گَ ـ تا) بچار "تننگا"

تنینگتا : (تَ ـ نِ ی ن ـ گَ تا) بچار "تننگا"

تنینگءَ : (تَ نِ ی نْ گْ ـ ءَ) بچار "تننگا"۔

تو : (تَ وْ) دیم ءِ مردم ءَ گْوشگ بیت۔ دو مردم اَنت یکّے وت ءَ گْوش اِیت "من" ءُ دومی گْوش اِیت "تو"۔

تو : (ت وْ) یاکہ توہ : سیر ھرچ بزاں ھما زرکہ کسے ءِ سیرءِ سرءَ ھرچ بنت۔ بانورءُ سالونک ءِ گُدءُ پچ ءُ سُھرءُ سَھتاں ابید (توی : جشن ءُ مہمانی باشد و تُرکان عروسی را "توی" گویند (ب ق)

توار : (تَ ـ وَار) آواز، مزیں بُرمش، چِڑکہ، گْوانک، گالوار۔ توار کنگ : چیزے ءِ توار ءِ در آیگ، گْوانک کنگ آواز کنگ، توار جنگ : گْوانک جنگ۔ دل ءِ توار، بادیگ ءِ توار، دپ ءِ توار، توپ یا ٹُپنگ ءِ توار، گور ءِ توار، "دُھل ءِ توار دُور وَش اِنت"۔ لَٹّ ءِ توار۔

توارپیت : (تَ ـ وَار ـ پ ی ت) پیتوار : چوز کب ءَ کتیں پتن ءُ تُنکیں لبز ءُ ڈِپ بیت کہ مردم یا ساز یا دگہ چیزے ءِ آواز ھمیشی ءِ تہ ءَ گِرگ ءُ دارگ بیت کہ پدءَ اِشکنگ بیت۔

تواریںگ : (تَ ـ وَا ـ رِے ـ نْگ) انچوش کنگ کہ توار بکنت۔ باجایاں گُشءَ توار پرمایگ "مرچی من وت گُشءَ تواریںگ"۔

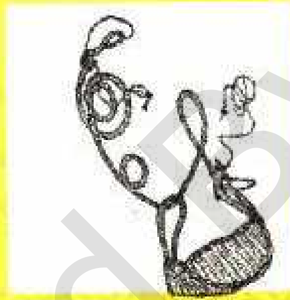
توازا : (تَ ـ وَازَا) گْوشکند، ھاگْوشکندءُ تمات کہ آئی ءِ تہ ءَ کسے ءِ دلازاری مہ بیت۔ ایشی ءِ چیچگان چڑک ءُ چھوا، چِترءُ کلنڈ، اَنت کہ آیانی تہ ءَ مردم ءِ ایرجنگ ءُ بد گْوشگ مُراد اِنت۔

- **توّال** : (تَ وْ۔ وَالْ) مُنتکانی زبانءِ شلوار۔
- **توام** : (تَ۔ وَامْ) تمام، سرجم، پورا۔ *
- **توبہ** : (ت وْ۔ بَ ہْ) تازیءِ "توبة"
- **توپ** : (تُ وْپْ) بچار "ٹوپ"
- **توٹ** : (تَ وٹْ) چہ پیشءُ تگرد جوڑ کرتگیں لوگ کہ سرے گرد اِنت۔ (بچار ٹُت)
- **توپان** : (تُ وپْ۔ پَانْ) دریاءَ گوات کہ سک بکشں اِیت ءُ گورم بہ بیت۔ ھُشکیءَ گوات باز بکشں اِیت۔ چٹ، ٹمپ، بیگواہ، ۲۔ سکّیں مزیں شورءُ جاک۔ توپانی کنگ: پہ کارے ءِ کنگءَ سکّیں مزیں زورءُ اِشتاپی یے کنگ۔ ھیاھتیا۔
- **توپک** : (تُ وپْ۔ پَکْ) ٹمپگ، دُمبال، تیراسی، آستیر۔
- **توت** : (تُ وتْ) گُکرّءِ گلّینگءَ گوش اَنت "تُوت کن"
- **توت** : (تُ وتْ) تُود نیگے (شہتوت) ایشی ءِ تاک زمستانءَ ریچ اَنت۔

توپ

- **توترو** : (تُ وتْ۔ تْ رُوْ) دراجیں سرانگیں لیبوکے کہ ھپ کنگءَ توار کنت۔ ھر رنگیں لیبوکے کہ ھپ کنگءَ توار بکنت۔ توتروشلوار: ھما تنگیں شلوار یا پتلون کہ گوں پاداں لچّ اِنگ، دِرّ دوچ۔ (چوڑی دار پائجامہ)
- **توتری** :(تُ وْ۔ تَ رِیْ) درمانکاھے کہ ایشی ءِ بَر چوکہ اسپُست ءِ بَرءَ اِنت بلوچ ایشی ءِ بَرءَ گوں زُرتءِ ھوردِرش اَنت پہ لیس ءِ ھاترءَ۔
- **توتک** :(تُ وْ تُ کْ) چمءِ ٹیلگ ءِ سیاھگ ءِ تہ ءِ سیاہ تریں ٹِک، دیدوک، گِندوک۔
- **توت موت** : (تُ وتْ۔ مُ وتْ) زندءُ پند، بے توار، بے سُد۔
- **تولو** : (تُ وْ۔ تُ وْ) مُنتکانی زبانءِ مُرگءَ گوش اَنت۔ توتی، مِٹّو۔
- **توتی** : (تُ وْ۔ تِ یْ) مِٹّو، مُرگ۔
- **توج** : (تُ وْجْ) ناڈراھی یے، توج ءِ رگ: رگے کہ مردمءَ گپت ۲۔ ڈرچکے ءِ نام اِنت۔
- **توجدان** : (تُ وجْ۔ دَانْ) بلوچستانءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔ ھما جاگہ کہ توج ءِ ڈرچک باز اِنت

- **توجیل** : (ت و۔ ج ی ل) مشکل ءُ گرانیں کارءِ آسان کنگ ءِ راہ ءُ رھبند ۔ مشکلیں توجیلاں کماشاں پیسر کناِت ۔ (شھلپ،کارپازل)، توجیل کنگ : جھڑے ءِ پہ اِلاج ءَ کنگ۔ اِلاج ۔
- **تۆد** : (ت و ذ) گمان، گَت، اُمیت، دلمانگی، چیزے ءِ ھست بیگ ءِ اُمیت ۔ تۆدبَرگ : بزاں گُمان کنگ، اُمیت دارگ ۔ گَت گِرگ ، دَروَر « تو تۆد برئے کہ اِے جاگہ ءَ آسک بیت » « من تۆد نہ براں کہ اِے کوھاں آپ بیت » سہ دژمن نہ بارت تۆد انگت زندگ اِنت ـــید ۔
- **تو د** : (تُ و ذ) تُوت یا : توت، تُود تازی : توث ، تُوت، ، تود ۔ پھ : ۴۱۴ (توت،توث)
- **تور** : (ت وَ ر) جھل دشت ءِ مردم ڈگار ءِ گوزءَ گوش اَنت ۔ ۲۔ بازجاگہ ءَ تیرءَ ھم گوش اَنت
- **تور۱** : (ت ؤ ر) ھما سادکہ آئی ءِ یکے بِتن چو تگرد ءَ گوپتگ کہ مردم دتی پُشت ءَ ایرکنت دومی سرءِ مچ ءَ ماں ترین ایت ءُ مچ ءَ سرکپ ایت ۔ (بچاربت)
- **تور۲** : (ت ؤ ر) پڑنیں ماھیگ ءِ زلتے ۔
- **تور۳** : (ت ؤ ر) تورگ ءِ بِرمانگال بزاں بہ تۆر، وزن کَشّ

ـــہ رنداں اگاں کہ زور بُوت ۔ ھالی گون چاکر تورنُوت ۔ (بھادر مراستانی)

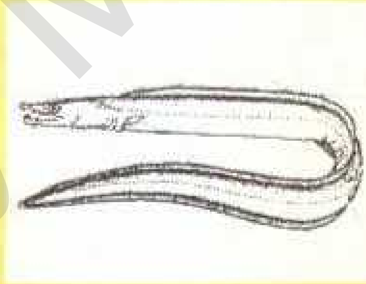
- **تورا** : (تُ وْ۔ رَا) کسانیں ماھیگے بلے لاپ ءُ گردن ءِ بُن دانکہ دُمب ءَ گُوات اِنت ۔ ایشی ءَ « تمبتورا » ھم گوش اَنت ۔ سک زنڈ، بے کسانسیءَ گُوات، گُواتیں چیز، توراگُت : بزاں زنڈگُت ۔
- **تورپد** : (ت وْر۔ پَد) پہ مچ ءِ سرکپگ ءَ کہ تۆرءَ جناں کِن اَنت ھر یک رندے کہ تۆر بُرز تر جنگ بیت یک « تۆرپدے » گوش اَنت ئے، یک « تورپدے » کہ گُورے بیت بزاں یک رندے تۆرءِ جنگ ءَ یک گُورے ءِ کدءَ مردم بُرزءَ روت، نوک رُستگیں مچ ءَ گوش اَنت کہ یک « تورپدے » یا دو « تورپد » ءَ شُتگ بزاں رُستگ ۔
- **تۆرَشت** : (تَ وْ۔ رَشْ ت) « تۆرَگ » ءِ ناموو (بزاں تۆرَگ ءِ سماءِ جند ءِ نام) تۆرَگ، « دردءُ تورشت » ۔
- **تۆرَگ** : (ت وْ۔ رَگ) دردبوگ، ذُوربوگ، تورشت ءِ سما کپگ ۔
- **تۆرَگ** : (تُ وْ۔ رَگ) تۆرکنگ : وزن کنگ، کِیاس کنگ ۔
- **تُورَگ** : (تُ وْ۔ رَگ) تیرگ : مزنیں کیسپیاک کہ آرت مان ئے کِن اَنت ۔ گُدے ءِ ھم بیت ءُ میدءِ ھم بلے میدئیگ ءَ گوشگ راست تر اِنت

- **تُورم** : (تُ وْ۔ رُم) بازیں ٹُچک، نماسگ ءُ گُڑاسگ ۔ادباوگ۔اگاں کسے ءِ ٹُچک یا نماسگ بازبہ بنت گوش اَنت " اے کئی تورم انت "۔
- **توری** : (ت وْ رِیْ) " اگاں چوش ھم" اک : اگاں چوش ھم بہ بیت کہ من چوش کناں۔" توری من ءَ تاوان بہ بیت کہ اِے کار ءَ کناں"۔
- **تُورینگ** : (تُ وْ۔ رے۔ نگ) انچوش کنگ کہ دگرے ءُ بہ تُور ایت ۔ درد پہ ماھگ ۔ ★
- **تُورینگ** : (تُ وْ رِ ے نگْ) کساس کنا ئینگ ، وزن کنا ئینگ ۔ ★
- **تُورینوک** : (تُ وْ رِ ے۔ نُوکْ) ھما چیز یا ھبر کہ تورین اِیت ۔★
- **تُورینوک** : (تُ ور ِ ے۔ نُوکْ) ھما کَش ءُ وزن ءِ کار ءَ کنت ۔★
- **تُوس** : (تُ وسْ) " توسگ " ءِ پہ ماں گال بزاں " بہ توس "۔ آس ءَ بُکُش یا چراگ ءُ " بہ توس "۔ توسوک : اک : مھتوس۔ گروس کہ نکینگ ءِ سر ءَ بند ایت بزاں ٹُنگ ءُ کنت ۔ اِے گال ءَ " تُس " کنگ ھم گوش اَنت بلے راست تریں گال " تُس " کنگ یا " تُوس " کنگ اِنت ۔
- **توسک** : (تُ وْ س کْ) بارگ ءُ تیز اک : گُنگ ،نیزہ ، زھم یا سوچن ءِ کہ بارگ ءُ تیز اَنت
  تُوسکیں : ھما چیز کہ بارگ ءُ تیز اَنت ، ھما چیز کہ توسک انت ۔
- **توسگ** : (تُ وْ۔ سَگْ) روکیں چیز ءِ کُشگ ، بے روک کنگ ، گرمی ءُ سارت کنگ اک : آس ءُ توس ، چراگ ءَ توس بزاں بہ کُش ھمے رنگ ءَ ھتوس ، چراگ توس ، دل توس ، مارتوس ، مارتوسگ ۔
- **تُوسینگ** : (تُ وْ سِ ے۔ نگ) انچوش کنگ کہ بہ تُس اِیت ، بے ھوش کنگ پہ جنگ یا رگ ءِ گرگ ءَ دمبرا ئینگ ، کُھینگ۔
- **تُوشَس** : (تَ وْشْ) چاڑ، موج (دِ ل)۔ تونس ، تونش : بے تاھیریں تُنگ۔ " بلانی تیغ توش ءَ نہ اِنت "۔
- **تُوشا** : (تُ وْ۔شَا) مُٹا شُگے (شیرکئی ییے) کہ آرت ءُ روگن ءِ پُنڈ اَنت دُراجیں لنگگ جوڑکن اَنت ءُ شکری وَ ٹتان ءُ جَن اَنت ۔
- **توشگ** : (تُ وْ۔ شَگْ) ھما وَردِن کہ سات ءَ پہ راہ ءَ زُورگ بیت ۔ ھروَردِن ءِ چیزے کہ ایر کنگ بہ بیت
- **توک** : (تَ و کْ) چیزے گرد ءَ گرد گردن ءِ بکپ اِیت ۔ ھر گردیں پوست یا دگ پتنیں چیزے کہ گردی ءَ چیزے ءِ مان تُرینگ بہ بیت ۔ دار ءِ توک ، گُچک ءِ توک ، مردم ءِ توک ۔ گُری یا کپوت ءِ گردن ءِ سیاھیں کِشک کہ چو " توک " ءَ اِنت
- **تُوک** : (تُ وکْ) یک چیزے ءِ برابریں نیم ءِ جاگہ ، نیامجی ، نیام۔ توک دیگ : گول ، سیراھیگ ءُ ٹُنگ کنگ کہ رند ءَ ھمے ٹُنگ ءَ میھ ٹوکگ بیت۔ توک دیگ : بلوچی " جی " ءِ لیب ءَ وتی بچک ءُ دومی کا تیال ءِ بچکے ءِ نیامجی ءَ پہ رِپک گوزگ ۔ مان دیگ ، توک دیگ۔
PPB,LWD; TOKDEAGH: to cloth to wrap
- **توکل** : (تَ وْ کَ لْ) بیسہ، ھمت توکل کنگ : بیسہ کنگ ، پہ کارے ءِ کنگ ءَ چست بوگ کہ بازیں اُمیتے مر بیت ءُ ۔

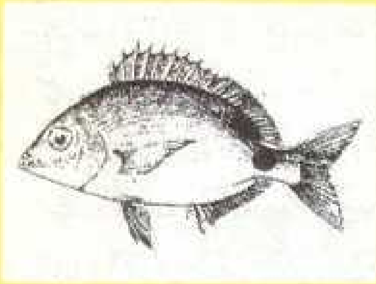
- **ٹوکی :** (ٹ ؤ۔کِ ی) بچار "توکیگ"
- **ٹوکیگ :** (ٹ ؤ۔کِ ی گ) مْیانجی، نیامی، نْیاماکی۔
- **ٹولا :** (ٹ و۔ لا) دومسکال (سے شھرُ نیم) کلداریا چار زتۂ کش۔
- **تولدان :** (ٹ وِل ۔دَان) سرابزۂ چہ تنگ درۂ چیر گْور درۂ شیپ ءُ بُرز تر شھرے کہ گْور ءَ رودرا تک اِنت
- **تولگ :** (ٹ وْل گ) کسانیں رسترے کہ شھرءَ گُکُڑ سک دُزّایت۔
- **ٹولگو :** (ٹ وْلَ ۔گ ؤ) گْروجیں مچے داتگے شھرانت۔ تولگ بُرّیں گُپک۔ شھرگیں مردم، شھرپٹیں مردم۔
- **تولگور :** (ٹ وْلَ ۔گ وْر) گوریں ماھیگ ءِ شست تریں زاتے۔
- **تولہ :** (ٹ ؤ۔ لَ ہْ) بچار "تولا"۔
- **توم :** (ٹ وْم) دھل، نیبگ یادگ دْرچکے ءِ بَر ءِ مْچگ ءِ دانگ کہ زمین ءَ کِشّگ بیت۔ نیبگ یادگ براں کسانیں گْڈگ، تْخم۔ طب: تیم، پا: تخم، تخمہ۔ پھ: ۱۴ تا ۱۴ (توھم، توخم) ۱۴ G (توم) قب: توما۔ ستا: ۴ سے 3 ک ک 6 سے ۱ (سغ: تخم)
- **تومکار :** (ت ؤ۔مْ ۔کاز) بچار "تْھمکار"
- **تومن :** (ٹ ؤ۔مَ نْ) بچار "تْھمن"
- **تومی :** (ٹ ؤ۔ مِ یْ) ھاورنائیں گْوراندٹ کہ رنگ ءَ پہ تومی ایرکنگ بیت۔ بزاں یکدم رس اِتگیں گْوراند۔
- **تونس :** (ٹ ون سْ) تُنُس یا تمُنس: بزاں دل پہ یک چیزے تُنگ بہ بیت لیشی ءَ توس ھم گْوش انت (دل سے ھوک اٹھنا)
- **تونی :** (ٹ ؤ۔نِ یْ) مِنگ، تْمب یا: ستون۔ PPB.LWD; PILLER
- **توہ :** (ت ؤہْ) بچار "تُؤ"
- **توھیگ :** (ٹ ؤ۔ ھِ یْ گ) بچار "تُؤئیگ"
- **تؤئیگ :** (ٹ ؤ۔ءِ یْ گ) توھیگ۔ پشک ءِ تؤئیگ، جنین ءِ پشک ءِ جیگ ءِ دِرٚ ءِ دگہ رنگیں گْد کہ بارگ بارگءَ دانکہ سرجمیں جیگ ءِ بُن ءَ پہ پندول ءَ وت ءَ نزیک کنت۔
- **توئی :** (ٹ ؤ ءِ یْ) بچار "تؤئیگ"
- **تہ :** (تَ ہْ) تھ: چیزے ءِ تھی نیمگ، دْنّ اِناں، لاپ، توکی نیمگ، لاپی نیمگ
- **تھار :** تَ ھَاز) سْیاہ رنگ، شپرنگ، شپ ءِ رنگ، تْراھگ ءِ مْبندریں رنگ، دُنیاءِ مْبندریں رنگ، رنگانی بْندریں رنگ، روشنائی ءِ چپّ۔
- **تھاردیم :** (ت ۔ھَار۔ دِ ےْ مْ) ھامردم کہ ھروھد دیم ءُ تھار انت، زھرگتیگ ءُ مُورک ءُ مْچ اِتگ۔ چہ دْچ ءِ بْڈگ ءَ رند کہ تھاری مانشان اِیت۔
- **تھارگ :** (ت ۔ھا۔ رگ) ھمے وھدءَ کہ تھاری مانشان اِیت یا کسّاہ ءَ کہ نوکی روشنائی آتار اِیت، جدیمگ۔
- **تھارماہ :** (ت ۔ھَاز۔ ماہْ) ھماشپ کہ ماہ نیست، بے ماھیں شپ کہ ماھکان نہ اِنت۔

- **تھارمہ** : (تَ۔ ھَاژ۔ مَ ہْ) بچار "تھارماہ"
- **تھاروکی** : (تَ۔ ھَا۔ رُوْکِیْ) تھاری۔
- **تھارونکی** : (تَ۔ ھَا۔ رُون۔ کِ یْ) بچار "تھاری"۔
- **تھاری** : (تَ۔ ھَا۔ رِیْ) روشنائیءِ چپّ، تھاربیگءِ جند۔
- **تھت** : (تَ ھَ تْ) وپسگءِ چارپادگی کہ نیادءُ گندل ھمائیءِ سرءَ بچ کنگ بنت۔ بادشاھی تھت کہ دیوانءَ آئیءِ سرءَ نند ایت کہ چوکہ مزنیں براھداریں کُرسی ءِ انت۔
- **تھتاک** : (تَ ھْ۔ تَاکْ) دپترءِ یا وانگیءِ تہءِ تاک۔
- **تھتال** : (تَ ھْ۔ تَالْ) یات، تراتگ ءُ تھتال۔
- **تھت سُلیمان** : (تَ ھْ تْ۔ سُ۔ لَے۔ مَانْ) ربّال سلیمانءِ تھت کہ گوشءَ انت چو بابیگرابءَ بال ءُ کُرتگ۔ چُک گوش انت "مدگءِ دل، تھت سلیمان"ءِ لھتیں استارانی نام کہ تازیءَ ایشاں "بنات النعش"، گوشءَ انت۔
- **تھتگ** : (تَ ھْ تَگْ) دارءَ کہ تپن ءُ دراج ءُ تنک چیز انت "تھتگ" بیت۔ چہ ھمے تھتگءَ دریگ ءُ دروازگانی تاک جوڑ بنت، بوجیگ ءُ راچن بندگ بنت۔ پتنیں چیز۔ سک۔
- **تھتیگ** : (تَ ھْ۔ تِ یْ گْ) ھانگرد کہ تھت ءِ سرءَ گندلانی چیرءَ بچ کنگ بیت۔
- **تھجاہ** : (تَ ھْ۔ جَاہْ) یک چیزے ءَ یا کسےءَ انچیں جاگھے کہ آ لوگ یابانءِ تھی نیگءَ بیت، تھءُ توکی۔
- **تھچوپ** : (تَ ھْ۔ چ وپْ) تھ جن، تھ زد۔
- **تھزد** : (تَ ھْ۔ زَدْ) ھما مردم کہ جنگ بوتگ بلے سرءَ آئیءَ ٹپ پر نیست بلے لاپ ءُ سینگ ءُ دگہ جاگہ تھی نیگءَ ژند انت سے "تھزد کنگ"
- **تھکُش** : (تَ ھْ۔ کُشْ) ھما مردم کہ آئیءِ تھ بزاں دل ءُ لاپ سک ھلاک ءُ زند انت۔ تھکُش کنگ: ھلاکی دیگ۔
- **تھکلپ** : (تَ ھْ۔ کَ لْ پْ) تھ کُچ، ھما مردم کہ سرزاھرءَ شرّ انت تہءَ کلپ انت۔
- **تھل** : (تَ ھَلْ) زھر تام، سک زھر، گُنج تام، گچّل تام۔ طب: تل = تلخ۔ پا: تلخ، تلک، پھ: تاخلک۔
- **تھ کُچ** : (تَ ھْ کُچْ) کلپ ءُ ردیں مردم
- **تھلگ** : (تَ ھْ۔ لَگْ) درمان ءُ دارگ، زھریں چیز، زھر بچک، زھریں درمان، تھلگ ءُ درمان یا درمان ءُ تھلگ۔
- **تھم** : (تُ ھُمْ) توم، ھردھلے ءِ دانگ کہ کِشگ بیت، تُھم کِپگ: بزاں جنینءِ لاپ ءَ چُک ءِ بندگ۔
- **تھمبل** : (تَ ھَمْ۔ بُلْ) پہ کارے ءِ کنگءَ چاڑ بیگ، بے تھمبل: بے چاڑ، سُست۔
- **تھمت** : (تُ ھْ۔ مَتْ) بھتام، ایلنگی، بدّ ۲۔ جنجی، مُسیبت۔
- **تھمکار** : (تُ ھْ مْ۔ کَاژ) گلہءِ کِشگءِ وھد، تُھمکار: گلہءِ کِشگءِ وھد، گلہ کِش (دسمبر)، تومکار۔
- **تھمیات** : (تَ ھْ۔ مِ۔ یَاتْ) بگر، ستا، تھمیات کنگ: بگر کنگ، ستا کنگ۔
- **تھنا** : (تَ ھْ۔ نَا) ایوک ءَ ھما کہ دگہ کس آئیءِ ھمراہ نہ انت، بے ھمراہ، تا، تھنکا (پا: تنہا)

- **تھنائی :** (تَ ھَ ۔ نا ۔ ءِ ئی) ایوکی ، بے ھمراھی۔
- **تھنکا :** (تَ ھَ ۔ نَ ۔ کا) بچار " تھنا "
- **تھءُ توکی :** (تَ ھَ ۔ ءُ ۔ تُ وْ ۔ کِئی) تھی ءُ توکی ، توکی نیمگ ءُ ، لاپی نیمگ ءَ
- **تھی :** (تَ ھِ ئی) توکی ، تھ ءِ ، توکی نیمگ ءَ ۔
- **تئی :** (تَ ۔ ءِ ئی) تئیگ : تئی مال بزاں تو یک مردمے ءِ مال۔
- **تئیگ :** (تَ ۔ ءِ ئی گ) بچار " تئی "
- **تی :** (ت ئی) دومی
- **تیاب :** (تَ ۔ یاب) دریاءِ کرّ ، دریاءِ دپ کہ آپ تمگ اِنت زرنہ اِنت ۔ زرگنک
- **تیاب دپ :** (تَ ۔ یاب ۔ دَپ) تیاب گور ، تیات کرّ ۔ تیاب دپی : تیاب ءِ کرّ ءِ سندوک ۔
- **تیاب کرّ :** (تَ ی اب ۔ کرّ) تیاب ءِ گور ، تیاب ءِ دپ ۔
- **تیاب گور :** (تَ ۔ یاب ۔ گْ وَرْ) بچار " تیاب کرّ " ۔

تیابی سانگ

تیپچ

- **تیابی سانگ :** (تَ ۔ یا ۔ بِی + سَانْ گْ) کلو ءِ زات ءِ ماھیگے۔ (بچار عکس)
- **تیار :** (تَ یاز) زورمند ، جان دُرُست ، مزن شانگ ، ۲ ۔ جریدہ ، ساجو ۔
- **تیپچ :** (تِ ی ۔ پَ چْ) ٹینٹیل ءِ زاتیں ماھیگے ، تینپچ : " تین + پَچ (چِ پچگ) یا " تین + پچ " کہ ایشی ءِ دُمب ءَ سیاھیں گردیں پچّے پر اِنت (بچار عکس)
- **تی پرے :** (تِ ئی ۔ پَرْ ے) دگہ گشتے ، دگہ برے ، دگہ رندے ۔
- **تیتانل :** (تِ ی تْ ۔ تا ۔ نَل) کسانیں مُرگے سہ تیتانل مُرگ رانگیں ۔ تراتی بران سیرنبئے۔
- **تیتانلی :** (تِ ی ت ۔ تا ۔ نَلِی) بچار " تیتانل "
- **تیتر :** (تِ ی تَ رْ) سولے ، سولیں دُر چکے ۔
- **تیتک :** (تِ ی تْ ۔ تَکْ) توتک : چم ءِ سیاھگ ءِ تہ ءِ سیاھگ ، گندوک ۔
- **تیتک :** (تِ ے ۔ تَکْ) آتیت ، تیت ، زردچہ ، زرد رنگ ۔

- **تی تی** : (تِ ئی ۔ تِ ئی) چیز (کپچ ءِ چپک ءَ گوش اَنت «بیا ترا تی تی دیاں») [پنجگور ءِ مُنگ ءِ رواج یا آسُگیں رواج ءَ گوش] ۔ کسانیں نوک تُرک اِنگیں تاک ۔ ٹی ٹی ءِ جُہیں توار

- **تیجار** : (تِ ے ۔ جاڑ) رِشک تُرک اِیت تیجار بیت (بوٹ ءِ چپک، ۲ ۔ کاہ یا کِشار تیج کنت، "تیجاریں هلگ"

- **تیجگ** : (تِ ے ۔ جگ) باز مھشوریں وَل برے، تیجگ وَل یک برے پُل بیت پدءَ نار بیت پدءَ گلوڑت بیت پدءَ کرکوبارٹ بیت تی بیج اِیت ءُ زَرد اِیت زرد تر اِیت «تیجگ» بیت ۔ تیجگ ءِ بُو مارءَ باز دوست بیت، مار انچش ءِ بوءَ گپت ءُ کیت ءُ کش ءَ ءُ دپس اِیت بازبرءَ گت ءُ پاچ اِیت ءُ مُنگ ءُ کنت ءُ گوش اَنت وارت ءُ ھم، بازبرءَ انچوش ھم بوتگ کہ لوارءَ تیجگ مارءَ مُنگ کتگ ءُ تہ ءُ وپتگ ۔

- **تیجوک** : (تِ ے ۔ جوک) تجگ، تنگ : سواسبند ءِ یک سرے ءِ پیش ءِ ترندیں بُن ءِ تراشتے کہ چوڈرپشں ءُ گوند وچاں کار دنت ۔

- **تیجول** : (تِ ے ۔ جَ ۔ وَل) تیجگ ءِ وَل : مھشوریں وَلے ڈگارانی بندانی سرءَ کِشگ بیت ۔

- **تیچ** : (تِ ی چ) چہ پیش ءَ جوڑ کتگیں نگں مان کنگ ءِ درپ ۔ بچار تاکدیم 345

- **تیچک** : (تِ ی چ ۔ چک) کسانیں تیچ ۔

- **تیر** : (تِ ی ر) توسک سرءُ دراج ءُ برّیں کاردوچ کہ چہ دار، شرپ یا چہ دگہ مادے جوڑ کنگ بیت کہ کمان ٹپنگ ءُ ٹوپاں کار مرد بیت، کمان ءِ تیر ۔ ٹپنگ ءِ تیر، لوگ ءِ تیر، چتانی تیر ۔
کسے ءِ گوانک ءِ پستوءَ پہ زھریا پہ بدلوٹی گوشگ "تیرا" پہ بدلوٹی ءَ «ترا تیر لگات» ڈگار ءِ تیر، تیربند ءِ استارکہ جون ءِ ماہ ءِ بیست ءُ ششمی روچ ءَ در کایت ۔

- **تیراس** : (تِ ی ر ۔ آس) ھما کاردوچ کہ آسیں تیر جنت، آس تیر، ٹپنگ، توپک، دُمبال ۔

- **تیرانک** : (تِ ی ۔ رَا ن ک) بچار "تیرک"

- **تیرباران** : (تِ ی ر ۔ بَا ۔ رَا ن) تیر جنگ، تیر گوارگ ۔

- **تیربند** : (تِ ی ر ۔ بَ ن د) ٹپنگ ءَ تیربند کن اَنت کہ مہ بارت، تیربند ءِ استارکہ ۲۶ ءِ جون ءَ در کایت ۔

- **تیربیگ** : (تِ ی ر ۔ بَ ۔ یگ) گوزگ، گوزگ ءُ رَوگ اک : «اے کارءَ چوشیں پیداشے نیست کہ ترا مگیم بکنت بلے بزاں تئی روچ تیربنت» :

- **تیرپر** : (تِ ی ر ۔ پَ ر) تیر ءِ کپگ ءِ جاگہ ۔

- **تیرتاج** : (تِ ی ر ۔ تَا ج) ترند تاج، ترند تاچینوک ۔

- **تیردان** : (تِ ی ر ۔ دَا ن) جابہ، کمان ءِ تیرانی درپ کہ پُشت ءَ بندگ ءُ تیر مان کنگ بیت ۔

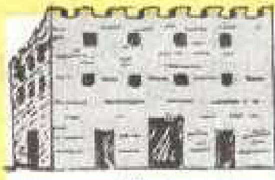
- **تیردیگ** : (تِ ی ر ۔ دَ یگ) بازاری (دَ ر وَ نی) ءِ تہ ءَ تیردیگ ءُ گوزگ : بزاں دو بچک ءِ توک ءَ گوزگ کہ اگاں جنگ یا گرگ نہ بیت بازیگے بارت ۔ شکار ءِ تیردیگ : بزاں شکار ءِ، شکاری ءِ ٹپنگ ءِ تگیج ءَ انچوش آیگ کہ وش جنگ بہ بیت ۔

- **تیررس :** (تِ ی ژ ۔ رَس) حموءَ دانکہ تیررس اِت بکنت
- **تیرشنز :** (تِ ی ژ ۔ شَ نَ ژْ) ھما ٹُپنگ کہ گوں زدءِ زورءَ پہ دیگءَ پہ ریچ تیرشنز اِت ۔ (MACHINEGUN)

تیرشنز کنگ : تیرگوار کنگ ءُ کُشگ ۔

- **تیرک :** (تِ ی ژَ کْ) کسانیں تیر۔ ۲ ۔ دست یا پاد یا چمّ یا ریشس تیرک جنت بزاں چِک جنت ۔ درد تیرک جنت بزاں چو تیرءَ گُت بیت ۔
- **تیرکشّ :** (تِ ی ژَ ۔ کَ شّ) کلات یا بادگیرانی سربرءِ یا دیوالءِ ھما ٹُنگ کہ جنگءِ وھدءَ پہ تیرجنگءَ کارمرز بیت (بجاوُبت)
- **تیرکمان :** (تِ ی ژ ۔ کَ ۔ مَا نْ) ھما کمان کہ تیر جنت ۔
- **تیرکنگ :** (تِ ی ژ ۔ کَ ۔ نَگْ) پہ ٹرندی گوزگ ءُ رَوگ ، جنگءِ مُنیگیج کنگ پہ ٹُپنگ یا توپءِ ڈگارءِ سادءَ تیرکنگ ۔ بزاں ڈگارانی گواشانی گیشینگ کہ پہ سادتچک کنگءَ چوش بیت ۔
- **تیرکو :** (تِ ی ژ ۔ کُوْ) کمانءِ کسانیں تیر ، ھر ڈراجیں دارے کہ آئیءِ سرءَ تُوسک بہ بیت بلے چہ دستءَ ڈراج تر

تیرگیج

تیرکشّ

مہ بیت ۔

- **تیرگ :** (تِ ی ۔ رَگْ) تُورگ ، چہ میدءِ پژم یا بندیکءَ جوڑ کُرتگیں آرتءِ کسانیں باردان ، کیتگ پیلک یا مزنیں پیلک ، ھما پیلک کہ دانءِ ماں کن اَنت آئیءِ ڈراجیں بنداں الپس یا ھرءِ سرءَ ماں لگوش اَنت کہ وتی کدیمان وارت تُبرہ ، تُبرو ۔
- **تیرگوار :** (تِ ی ژ ۔ گْ وَاژ) تیرباران ، تیرشنز (MACHINE GUN)
- **تیرگیج :** (تِ ی ژ ۔ گِ ے جْ) کولواہءِ دگءِ جاگھے نام اِنت ۔
- **تیرمار :** (تِ ی ژ ۔ مَا ژ) مارءِ ناتے ۔
- **تیرمالگ :** (تِ ی ژ ۔ مَا ۔ لَگْ) پریشان ، تُرسگ چہ تاوانءَ ، چہ بیرانیءِ تُرسءَ ڈانگرگ ءُ دودلگ بوگ ۔ تیرمالگ بیگ : پہ اِے گپءَ پریشان ءُ دلتپر کہ بیگ کہ کسے آئیءِ مال ءُ زرّ یا دوستیگیں چیزےءَ تاوان مہ دنت یا کہ آئیءَ مہ جنت ۔
- **تیرماہ :** (تِ ی ژ ۔ مَا ہْ) ماھے نام اِنت ۔ اِے ماہءَ گندیم تیرجنت بزاں دار بند اِیت بانکلینگ پَتی ،

ایشرک پُل، میسک پُل، لیڑہ مست .

- **تیرنگ :** (تِ ے ۔ رَنگ) مُتکر، ھما پہ شُرپ مانگیت گیں مجول کہ دگہ رِ دبستگیں مجولاں جَنگ بیت۔ ھما پشپوریں سِنگ کہ رِدبستگیں کُتّیاں جَنگ بیت .
- **تیرنگی :** (تِ ے ۔ رَنْ ۔ گِی) مُتکری ھمالیب کہ رِدبستگیں مجول پہ مُتکر یا تیرنگ جنگ بیت۔ ھرچ مجولے کہ چہ رِدءَ درکیت اِنت بُرگ بیت، پہ "تیرنگی" رِدیں مجولانی پُشت ءَ چوکہ تِلک گوزی ءَ میتگے بند اِنت کہ ھر مجولے کہ چہ میتگ ءَ درکیت نی دُرگ بیت۔
- **تیرمِچ :** (تِ ی رْ ۔ رِ ے چْ) بلوچی گوھنیں اِلاجے پہ دل ءِ گرگ ءَ: تاسے ءَ آپ مان کن اَنت، مردم ءِ دل ءِ سرءَ سینڑے ایرکن اَنت ءُ تاس ءَ سینڑ ءِ سرءَ ایرکن اَنت ءُ شُرپ ءَ آپ کن اَنت ءُ ھمے تاس ءِ تہءَ مانرِیچ اَنت ۔*
- **تیز :** (تِ ے زْ) تُرندرَوْک، راہ ءَ زُوت روَک، زُوت ءُ تُرندیں کواج ۔ کارچ یا زھم یا دگہ انچیں بُرّوک یا دِرّوکیں چیزے کہ بُرّگ ءُ دِرّگ ءَ سک تیز بہ بیت ۔ ایشی ءِ جُتّ "کُنٹ" اِنت - تیزھبر، تیزکار، تیزگام، تیز رواج، تیزآس ٢- تیس ءِ گوھنیں نام
- **تیزاپ :** (تِ ے ۔ زَاپ) سکّیں تیزیں آپے کہ مردم ءِ پوست ءَ اگاں بلگ اِیت سوچ اِیت ءُ بُٹّ ءُ کنت ھے رنگ ءَ گُد ءُ دگہ چیزاں سوچ اِیت ءُ سارتیں اِیت ۔
- **تیزآس :** (تِ ے زْ ۔ آسْ) تُرندیں مردم ھماکہ آس ءُ تُرند اَنت .
- **تیزرواج :** (تِ ے زْ ۔ رَواج) ھماکہ رَوگ ءَ تیز اَنت ۔ تُرندرَوْک، تیزگام ۔
- **تیزگام :** (تِ ے زْ ۔ گامْ) بچار "تیزرواج"
- **تیس :** چِھبار ءِ بندن ءِ گوریچاں سکّیں گوھنیں بندے کہ ایشی ءِ نام مان گوھنیں دپتراں "تیز" اِنت ۔
- **تیسی چِبٹ :** (ت ے ۔ سِیْ ۔ چِ ۔ بِٹْ) چِبٹ ءِ راستے کہ وھدیکہ پچ اِیت گوں دست جَنگ ءَ چہ دَل ءَ کپ اِیت تام ءُ بوءِ وش اِنت ایشی ءِ بُندریں نام "بَندَلانبوج" اِنت۔
- **تیشگ :** (تِ ے ۔ شَگ) تنش کہ پارسی ءِ "تیشہ" اِنت ۔
- **تیک :** (تِ ے کْ) PPB. LWD :TEK : Vaunt ; Brag. Arrow, dart, brand
- **تیگ :** (تِ ے گْ) زھم، سگار "تیغ"
- **تَیل :** (تَ ے لْ) بازمُھکمیں ساد، لَڈّوک، زنڈیں مُھکمیں بندیک، ابریشم ءِ بند کہ سک مُھکم بیت۔ ساکول، سندل، ساکوڑ ۔ لوند۔
- **تیَل :** (تَ ے لْ) ھماپوست کہ چہ سر مساد ءِ بُن ءَ چہ الپس ءِ گردن ءِ چیرءَ پہ تنگ ءَ رس اِیت ۔
- **تیل :** (تِ ے لْ) ھرزاتیں ٹیل ٢- تیلگ ءِ پرمان "تیلانی بُن گُنجت اِنت"
- **تِیل :** (تِ ی لْ) زات: ھمتیل : ھمسر ھمزات ۔ کدءُ بالاد : سندءُ سال، "پلانی ءِ تیل مزن اِنت"

- **تیلانک** : (تِ ے ۔ لَا ۔ نَکْ) گوں دستاں ھتینا دیگ، تیلانک دیگ ۔
- **تیلکش** : (تِ ے لْ ۔ کَشْ) بچار "ٹیل کش" ۔
- **تیلگ** : (تِ ے ۔ لَگْ) یک چیزے کہ گراں اِنت دارانی سرءَ تیتریناں کنگ ءُ برگ، یکدار یا بوجیگ تیلگ؛ بزاں تیلگ ءُ آپ ءَ برگ ۔ ھمے بوجیگ ءَ کہ چہ آپ ءَ درکار اَنت ایشی ءَ کشگ گوش اَنت ۔ تیلگ ءُ برزءَ کنگ ھم گوش اَنت بلے کم ۔
- **تیمار** : (تِ ی مْ ۔ مَارْ) تیمارگ ءِ پرمانگال بزاں بہ تیمار، نادراہ ءَ دلگوش بکن ءُ بساٹ ۔ ★
- **تیماردار** : (تِ ی مْ ۔ مَارْ ۔ دَارْ) ھماکس کہ نادراھے ءَ دلگوش کنت ءُ ساٹ اِیت ۔
- **تیمارگ** : (تِ ی مْ ۔ مَا ۔ رَگْ) نُجوان ساتگ، دلگوشش داری کنگ، نادراہ ءِ تیمارگ ۔
- **تیمپ** : (تِ ی مْ پْ) نگمن پچگ ءِ آسنیں تاپگ ۔ باجاءِ تیمپ (گرموفون رکارڈ) ھرچ پتنیں تکیں ءُ گردیں چیز۔ "تیمپ ورے تاپگ ۔ تولگ ءِ سیاھیں تاپگ" ۔
- **تینموش** : (تِ ی نْ ۔ مُ وشْ) تیمپ موشیں نگمن بچار "تینپی" ۔
- **تینپی** : (تِ ی نْ ۔ پِی) تینپگ : چہ برنج یا گنگ یا گلاءَ پکگیں تیمپ موش، ایشی ءِ آرت شرد کنگ بیت ءُ تیمپ ءِ سرءَ مشگ بیت ۔ چہ گلاءَ جوڑ کنگیں چوکا گدءَ تنگ بیت، سھرو ءَ گوں برنج ءَ ھوارکن اَنت بزیں تینپی ھم پچ اَنت ۔
- **تینپگ** : (تِ ی نْ ۔ پِ ی گْ) بچار "تینپی" ۔
- **تیوک** : (تِ ے وَکْ) تھنا، ایوک ۔
- **تیوگ** : (تِ ے وَگْ) سرجم، گلّیں، درستیں، نیم اناں ۔
- **تیھ** : (ت ی ھْ) تازی ءَ ایشی ءَ "طیع یا تیح" گوش اَنت ۔ گوش اَنت کہ اُشترءِ زاتے کہ عدن ءُ یمن ءِ کوھاں بیت ۔ اِے پھک جنگلی یے، کدءَ کساں اِنت ءُ نال ءِ ھم سک کساں اَنت ۔ اِے چہ مردم ءِ بوءَ سک ھزایت ءُ تچ اِیت کہ ھچ رنگءَ گرگ نہ بیت ۔ آکوھاں کہ ایشاں اِنت سکیں گٹ اَنت کہ مردم ھم شُت نہ کن اَنت یاکہ انچیں گٹ اَنت کہ ترس اِش بازمان ۔ آکوھاں آپ ھم کم اِنت بلے ایشی ءَ بے آپی ءَ ھچ نہ بیت ۔ گرماگ ءَ آ کوھاں آپ کٹ اِیت یا کہ سک کم بیت بلے ایشی ءَ تُن دَور نہ دنت ۔ ایشی ءِ گرگ ءِ تھنا یک رھبندے کہ مردم یک ءُ دو ڈاچی براَنت ءُ ھما کوھاں یلہ دینت اِے چہ ملکی اُشتراں ھزنہ کنت ہمیشکا اِے ڈاچی ھم گوں ھما اُشتراں ھور بنت، وھدیکہ کوہ ءِ آپ گٹ اِیت ملکی ڈاچی پہ آپ ءَ سرجن اَنت ۔ وھدیکہ ھچ رنگءَ آپ اِش نہ رس اِیت گڈا چہ کوھاں درکاینت ءُ وتی ملکءَ پہ آپ ءِ ورگءَ کاینت ۔ چوناھیگا "تیھ" ایشانی ھمراہ اَنت بلے چہ وتی کوھاں پھک در نہ کپ انت البت چہ اِے کوھاں در آیگ ءِ پُنگیج ءَ یک ڈکے کہ تنک ءُ گٹ اِنت ھمے گٹ ءَ بیسرءَ ماھور جیر کن انت ھر وھدکہ ڈاچی پچے گٹ ءِ گوز اَنت "تیھ" ھم آیانی ھمراہ اَنت انچوش کہ "تیھ" ماھور ءِ سرءَ رس اِیت ایشی ءَ سرین اَنت ءُ ماھورءِ گپت، اِے سکیں زورے جنت بلے ایشی ءِ دست ءُ پاد ءُ گردن ءَ ٹٹا اَنت ءُ شرہ تچ اَنت پہ واری ءَ ملک ءَ کٹے کار اَنت بلے اِے وتی گردن ءُ جھلا دنہ کنت گڈا ایشی ءِ گردن ءَ ساد بند اَنت ءُ سادءَ

گوں سکّیں گرانیں ہنگے بنداَنت کہ سرءَ بُرز گرت مکنت ۔ انچیں بر بیت کہ دانگہ ماھے ءَ ھم گیشتر اے انجوش اِنت، نہ آپ وارت ءُ نہ کہ ورگ ۔ گوشت ءِ رِچ اِیت بچک نزور ءُ لاگرءُ مرگی بیت ۔ نی کم کمءَ چارین اَنت ءِ کہ ٹیچ پہ روچ گوں مردم ءَ ھیل دار بیت ۔ یک برے کہ ھیل گپت گڑا چو کہ دگہ اشتراں بیت ۔ ایشی ءِ مستریں جوانی ایش اِنت کہ اے راہ ءُ سک تیز اِنت، تُنّ ءِ ھچ پرواہ ءِ نیست ءُ پُشت ءِ انجوش وش اِنت کہ تو گوش ءِ کہ تھت ءِ سرءَ نشتگ ءِ اے اشترءِ بہا دانکہ یک ھزار پونڈھم بیت بازبرءَ یورپ ءُ دگہ ملک ءِ مردم ھم ایشی ءَ بہا زیر اَنت ۔ بازبرءَ ھما ڈاچیگ کہ کوہ ءَ برگ ءُ بیلہ دیگ بنت چہ ھمے تیھیں لیڑواں مچک چن اَنت ھم ایشانی مچک شترّ بنت بلے چو تیھ ءِ جندءَ نہ بنت

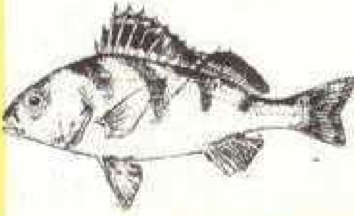
- **تیھار :** (تِ ئی ۔ ھار) شگان، ٹاکور، ہیگور ءِ تڑن ءُ تیھار ، ✶
- **تیھُر :** (تِ ئی ۔ ھُرّ) مُھکم ، نہ گیگیں سندءُ کوہ کہ گُوزگ نہ بنت ۔
- **تیھُرّ :** (تِ ئی ۔ ھُرّ) یَل کہ بنداَنت یک رِدے پیشکرز لِک کن اَنت پدءَ آیانی ڈراجی ءَ دگہ گرزیا شنگ یا دارے بنداَنت ۔ گرزی لوگ ءِ دیوال ءِ کرزانی تہ ءَ شنگ مان کن اَنت ۔ (بجارٹ)

ٹ

- **ٹ** : (ٹ) بلوچی ءِ بیچمی آب ۔ ایشی ءِ گالوار "ٹ" اِنت ۔
- **ٹاب** : (ٹ اب) نوک ودنانیں ترپی گوک ، پڑدور ۔
- **ٹاپ** : (ٹ اپ) سرٹاپ کنگ ، بوجیگ ءِ ٹاپ (بچار بُت)

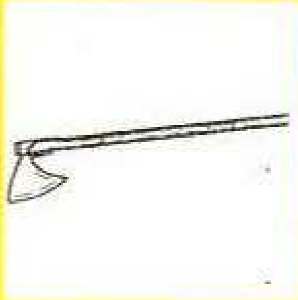
ٹاٹار/ٹانٹار

- **ٹاپار** : (ٹ اَ - پ اَ ر) نہ بوتگیں کار ، ٹاہ ءُ ٹاپار ، سک مزنیں کار ۔ ٹاپار جنگ : نہ بوتگیں کارے ءِ کنگ ، ٹاہ جنگ ، ٹپ جنگ انچیں مزنیں کارے کنگ کہ چہ آئی ءِ کنگ ءَ پیسر مردم زانتکار مہ بنت ، زندی ذروگ بندگ ۔
- **ٹاپ ٹیپ** : (ٹ اپ + ٹ ی پ) ٹریپ ءُ ٹراپ : پہ کارے ءِ کنگ ءَ مزنیں تگ ءُ تاچ یا زبانی الاّھوت کنگ ، ٹیپ ءُ ٹاپ : جن ءُ چوپ ۔
- **ٹاپ سیر** : (ٹ اپ + س ی ر) آچارے کہ پھک ءُ بوجیگ ءِ دیم ءَ بیت ۔
- **ٹاپو** : (ٹ اپ و) بازدار یکجا بندانت چوکہ یکدار ءُ مان آپ ءِ سرءَ ترّپل بیت ۔
- **ٹاٹ** : (ٹ اَ ٹ) ترند : بندیک ءُ ڈراج بکن ئے ءُ ھردوسراں ترند بندئے ٹاٹ بیت ۔ بازمردم ، ٹاٹ ءِ ھم گُش رایت بلے گال "ٹاٹ" اِنت ۔
- **ٹاٹار** : (ٹ اَ ٹ اَ ر) ٹانٹار : کسانیں ماھیگے کہ "ٹاٹار" "ٹار" ءِ توارکنت - Jew fish (بچار بُت)

  (۲) ھما آستا کہ منجل نوھیگ ءُ ھمے رنگیں رزان جوڑکنت ۔
- **ٹاٹو** : (ٹ اَ ٹ و) کسے کہ راہ ءَ برابر شت مکنت ، ٹاٹو رواج یا ٹاٹو یاد ۔
- **ٹاٹے** : (ٹ اَ ٹ ئے) ٹنگ ءِ رواج ، نوک پاداں کپتگیں یا کسانیں چُک ءِ رواج ، پلانی تو "ٹاٹے" کن ئے بزاں سک آھستہ روئے

مُنکانی زبانءِ راہءِ روگ. (شیرازی : تاتی : آھستہ راہ رفتنِ بچہ)۔

- **ٹاسنی :** (ٹ اس ن ئ) کُبلی سیچن، جنینی کھنتے کہ جیگءِ جنگ بیت۔ (بچار بُت)
- **ٹاک :** (ٹ اک) چیکے زوللگءِ توار : ٹیک ءُ ٹاک۔
- **ٹاکور(۱) :** (ٹ اک ؤ ڑ) مزن، پتن ءُ گردیں تین بُرزیں آسن یا رودے کہ پہ جارہ پر ئیگءَ یا مردمانی سھیگ کنگءَ کارمرد بیت۔ بلوچ ءُ لشکرءَ پہ ورگ یا دگہ کارے ءِ حاتر ءُ مردمانی سھیگ کنگءَ جنگ بیت۔ سکّیں مزنیں مکّھانی ڈھل ءِ ھم گوشنت۔
- **ٹاکور(۲) :** (ٹ اک ؤ ڑ) شگان، اینچیں کار کرتئی ءِ پُشت ءِ پھر کنگ ببیت۔ ے زھم جنگ ٹاکوری ءِ بُرگیران۔
- **ٹاکور(۳) :** (ٹ اک ؤ ڑ) کُمب، دریائی ڈراج ءُ مزنیں گُرّے کہ توک ءَ ڈڑاجی ءُ ٹنگ انت۔ ھمے ٹنگ تیچ تیچ انت دومی توسکیں ءُ بندیں سرءُ ھم ٹنگ کن انت ءُ ھپ ءِ کن انت کہ حقّ توار کنت۔ شگان۔
- **ٹاگار(۱) :** (ٹ ا۔گ اڑ) گوازے نیم ساد بیت کہ یکے زنڈیں دو تلیں سادے ءُ دگہ یکے بار گیں۔ اشی ءِ ترّین انت سرّ پیں انت سک توار کنت۔ دگاراں مرگ ءُ وسترءِ گلینگءِ کارمرد کنگ بیت۔ زنڈ سریں مردم ءُ گُشّنت ٹاگار سر، ھمے وڑءِ ٹاگار گوشنت۔
- **ٹاگار(۲) :** (ٹ ا۔گ اڑ) گوسک کہ ہیراتِ آئی ءِ پوست ءِ ٹاگار کن انت بزاں سیپتر ءُ پُر کن انت ءَ گوک ءِ دوشگءِ وھدءِ ھمیشی ءِ گوک ءِ برّءِ دار انت کہ شیر ایر بدنت ءُ دوشگءِ بل ایت۔ گوک ھمیشی ءِ چوکہ گوسکءِ زانت۔ ریک ءُ ٹاگار۔

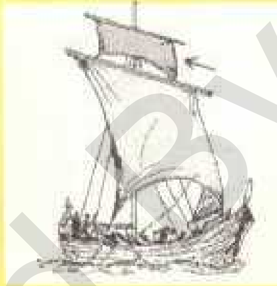

ٹالگڈ

ٹالکی

ٹاسنی

- **ٹال(۱) :** (ٹ ال) ڈرچکءِ ٹال، چہ ڈرچکءِ بُنڈءِ "شاہ" درکاینت، چہ "شاھاں" "مَب" درکاینت ءُ چہ "لمباں" "ٹال" درکاینت ءُ چہ "ٹالاں" "سرٹال" درکاینت۔
- **ٹال(۲) :** (ٹ ال) پیشءِ ٹال، بندیکءِ ٹال، دارءِ ٹال، کرزءِ ٹال، بہوءِ ٹال وگہ ھمے چیزانی ٹال بزاں رانگ۔
ٹال کنگ : ڈراج کنگ، دُمبءِ ٹال کنگ : دُمبءِ پلک ءُ ڈراج کنگ بزاں ٹھل کنگ۔ چیءِ ٹال بزاں آئی ءِ رو بیں بند۔
- **ٹالبُتر :** ھما تپر کہ جندءِ تنک ءُ تیز انت ءُ دستگءِ ڈراج انت کہ ڈرچکانی ٹالاں گوں آئی ءُ بُر انت۔ بلوچءِ زاتے، ٹالگڈ، ٹالگڈیں تپر۔
- **ٹالکی :** (ٹ ا۔ ل۔ کِ ئ) پیتال، سینکل، بائیسکل (بچار بُت)
- **ٹالگڈ :** (ٹ ال۔گ ڈ) ٹالگڈیں تپر کہ سُبک ءُ دستگءِ ڈراج انت چوکہ تپرزین ءِ انت۔ (بچار بت)
- **ٹالو :** (ٹ ال ؤ) ھما سپیت تپس یا سیاہ پس کہ آئی ءِ گرش دو تل ءُ ڈراج ببنت، مردمی نامے، بُرزءُ بارگ۔
- **ٹالی :** (ٹ ال ئ) ٹالیگ، میدیگ۔ یک ڈرچکے کہ ٹالءِ سک ڈراج انت، بے برے، ایر تیں کہ چل ءِ باز بیت۔
- **ٹالیگ :** (ٹ الِ ئ گ) ھر ڈراجیں چیزے ءِ ٹال، میدیگ، ھما ٹال کہ مودانی سرءِ مان اِش دینت۔
- **ٹامب :** (ٹ ام ب) ٹانب : ڈبہ، ٹین، ٹامبیں مادن۔

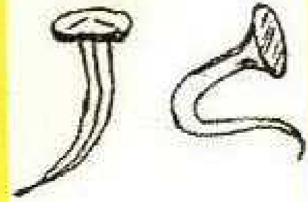
- **ٹامبلو:** (ٹ ام ب - ل ۏ) ٹامب ءِ ٹُکُر۔
- **ٹامبی :** (ٹ ام پ ی) پاگاسے ءِ زاتے ، گوکین ءِ زاتے۔
- **ٹانب :** (ٹ ان ب) بچار "ٹامب"۔
- **ٹانبلو :** (ٹ ان ب - ل ۏ) بچار "ٹامبلو"۔
- **ٹانبی :** (ٹ ان پ ی) بچار "ٹامبی"۔
- **ٹانٹار :** (ٹ ان - ٹ ار) بچار "ٹاٹار"۔
- **ٹانکی :** (ٹ ان - ک ی) مزنیں آپدرپ یا ٹیل درپ ★
- **ٹانگ :** (ٹ ان گ) چہ پادءِ مُچ ءِ داں کرکونڈ ءَ ، چہ مُچ ءَ داں پادءِ بن ءَ ، کُلَّرءِ ٹانگ ، ٹانگو : بزاں بُرزیں ، ترا ٹانگاں زرنگ بزاں اُمرئے بازءَ اِنت چلے بُرزءَ اِنت۔
- **ٹانگاٹولی :** (ٹ ان - گان - ٹ ۏ - ل ی) لھتیں مردمانی ھورٹوک ءُ یک مردمے ءِ پاد ءُ دستاں گِرگ ءُ گرّینگ ءُ تلام کنگ بے اِزّت کنگ ۔ ★
- **ٹانگلیٹ :** (ٹ ان گ - ل ی ٹ) پلمپ (PLAMP) کنزلیک، کنٹرلیک، شھرءِ بے دانیں ھوشگ۔

ٹُر

- **ٹانگو :** (ٹ ان - گ ۏ) ھماکہ ٹانگ ئے دراج اَنت - بُرزیں مردم
- **ٹاؤ :** (ٹ اۏ) ٹاھو : گوں زندیں بندیک یادگر اَنچیں چیزے ءَ دوچینءَ ھمدپ کنگ ءَ سے چار ڈک یکیں جاگھ ءُ جنگ ، آچارءِ "ٹاؤ" جنگ۔
- **ٹاہ :** (ٹ اہ) چہ گٹ ءِ گُمان ءُ گیشتریں کار ٹاہ جنگ : بے گٹ ءُ گمان ءَ اَنچیں کارے کنگ کہ مردم ہیسرءِ چہ ایشی ءَ زانشکار نہ اَنت۔ سہ تیاکہ بیگر ءَ جنگ ٹاہے۔ نہ چیت چانکے ، نے بُرزگی راھے۔ نازندیں کنگ ، ٹاھیں گوانک : آسن یا زھم یا کارچ ءُ دگہ اَنچیں چیزانی سرءِ بستگیں زنگ ، ٹاہ ءُ ٹاپار ٹپ ، تپنگ ، توپ۔
- **ٹِب :** (ٹ ب) کہ بیں ٹِکّے ءِ کہ لاپ کمتیں مزن رگندگ ءُ کیت ، ٹِبّی لاپ ، ٹِبلک۔
- **ٹُپ :** (ٹ پ) ٹُپنگ ءِ ہیرمانگال بزاں ءِ ٹُپ ، مِدِّ ، ٹِک۔ ٹُپّی۔ ★
- **ٹبر :** (ٹ ب ر) چارگوشیں آچارے کہ دورءِ سرءِ دگہ کسانیں دورے ٹِک کن اَنت ءُ چامپ اِنت ئے۔ (بچار ٹُپ)
- **ٹبرءِ دور :** (ٹ ب ر - ءِ - د ۏ ر) ھمادورکہ مزنیں دورءِ سرءِ ٹک اِنت کہ آئی ءِ سرءِ ٹبرجامپگ بیت۔
- **ٹِبنگ :** (ٹ ب ن گ) چراگ ءِ "ٹمبگ"، یا آس ءِ "ٹمبگ" بزاں مرمریں آس یا چراگ۔
- **ٹِبلک :** (ٹ ب - ل ک) گونڈوئیں چُک کہ لاپ ئے کمتیں مزن بہ بیت۔ ٹِبّی۔

- ٹبّی : (ٹ ب - بِ ئی) ھماکہ لاپ ءِ مزن بہ بیت، ٹبّی لاپ۔ ٹبلگ۔ ★
- ٹُبّی : (ٹُ ب - بِ ئی) ٹُب ورگ، آپ ءِ تہ ءَ ٹُبک ورگ۔ ٹُبّی جنگ، ٹُبّی ورگ۔ ★
- ٹپ : (ٹَ پ) نشان کہ چہ ریش ءَ رند گپشت کپ ایت، زھم ءِ ٹپ۔ ٹَپ : ٹپگ ءِ " پہ مانگال" بزاں " ءِ ٹَپ ءِ زیم۔
- ٹِپ : (ٹِ پ) نشانگ : نہ بوتگیں کار، میھ ءِ ٹپ بزاں پتّنیں سر، ڈرّ ءِ ٹِپ (بجارجت) : ڈرّ ءِ پتّنیں سر۔ ٹِپ ورگ
زیت ورگ۔
- ٹُپ : (ٹُ پ) یکّ کنیں چیزے ءِ کپگ ءِ توار، کنتر، کلونٹ ٹُپ ءَ کپ ایت یا دگہ اچشیں چیزے۔ ارس ٹُپ۔
- ٹپال : (ٹَ پ ال) ڈاک، بالیٹپال : بال گراب ءِ ڈاک، آپٹپال : دریائی ڈاک، ھشٹپال : ھشکی ءِ ڈاک۔
- ٹپال پیتی : (ٹَ - پ ال + پ ئی - ت ئی) چہ ٹپال گس ءَ پہ کرےء زرتگیں کسانیں پیتی۔ ایشی ءِ نمبرے بیت ھمے نمبر ءِ
ٹپال ھمیشی ءِ تہ ءَ جم بنت۔ ایشی ءِ کلیت کرےء دار ءِ گور ءَ بیت۔ POST BOX ★
- ٹپالگس : (ٹَ - پال + گَ س) ٹپال گس : (ڈاکخانہ) POST OFFICE ★
- ٹپالی : (ٹَ - پا - لِ ئی) ڈاک یا ٹپال ءِ رسینوک (ڈاکیہ) POSTMAN ★

ٹپّ

ٹپّو

ٹپّو

- ٹپانپالی : (ٹَ پ ان - پ الِ ئی) ڈُبلی، اچشیں چیز یا مردم۔
- ٹپان چیری : (ٹَ پ ان - چ ئیرِ ئی) ٹپکانی لیبے کہ زھگ ءَ کن انت۔
- ٹپٹپ : (ٹَ پ - ٹَ پ) پٹپٹ، موٹر سیکل۔
- ٹپّ ٹور : (ٹَ پّ - ٹَ ؤر) زوگ، ٹپّی یا ٹپنگ،
- ٹپّڑ : (ٹَ پ - پَ ڑ) چہ پَشم ءَ جوڑ کرتگیں بزیں پر دیوک (BLANKET) سنجرانی ٹپّڑ ءِ رنگ زنگی ٹپّڑیں مردم :
بیکاریں شتتیں مردم۔
- ٹپّو : (ٹَ پ - پُ ؤ) گدء ءِ جوڑ کرتگیں دستی یے کہ آئی ءِ سر ءَ چاگ ءِ تان انت ءُ پر کن انت ءُ تروں ءِ جن انت۔
(بجارجت)
- ٹُپّو : (ٹُ پ - پُ ؤ) چہ تگرد ءُ کرز جوڑ کرتگیں گس کہ سرے گرد انت۔ (بجارجت)
- ٹپکانی : (ٹَ پ - کَ انِ ئی) ٹپان چیری : لیبے کہ زھگ ءَ کن انت۔
- ٹپگ : (ٹَ پ - پَ گ) گدء ءِ ٹپگ، چوپگ، چیر بوگ، آسن ءِ ٹپگ، جنگ۔
- ٹُپّگ : (ٹُ پ - پّ گ) کسانیں چیزے ءِ کپگ ءِ توار اِک : " کلونٹ ٹُپّگ ءَ کپت " کنتر یا ارس ءِ ٹپّگ۔ ★

۲۔ ٹپوک یا دگہ گوات دانگیں چیزے ترگگ۔

ٹپینی : (ٹِ پ ۔ ن ی یا ٹ پ ۔ پ ن ی) آپیں چیزہ گیل کنگ ءِ کستریں جام، نیل یا رگن ءِ ٹپینی۔ (بچار ٹپ)

ٹپوک : (ٹ پ ۔ پ وک) مردم کہ ٹپ ایت، چیر جیت، دارے کہ گدءِ شودگ ءَ آئی ءَ گدءِ سرءَ جن انت۔ (بچار ٹپ)

(۲) مرگے کہ بال کم کنت گیشتر پچانی تہ ءَ ٹپ ایت۔

(۳) کرکٹ ءِ لیب ءِ بیٹ۔

ٹپی : (ٹ پ ۔ پ ی) زدگ، ہماکہ ٹپ ءِ وارتگ، ٹپیگ۔ ★

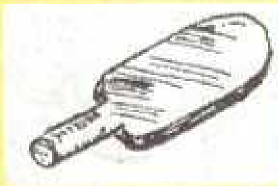
ٹپی توری : (ٹ پ ۔ پ ی ء ٹ و ۔ ری) سک زدگ بچار "ٹپ توڑ" ★

ٹپیگ : (ٹ پ ۔ پ ی گ) بچار "ٹپی" ★

ٹٹ : (ٹ ٹ) سرءِ کہ زندئے مودیک وگرءِ گون اڑانت نوں کہ زندئے گراھے ٹٹگیں پٹ سرزندءِ دپ ءَ کاینت۔ مودانی ٹٹ، بلانی ءِ سرءِ ٹٹ انت، اوگ بلے انچوش کہ مگیش ایت، پہ سادا ماھورءِ بندگ، اے ٹٹ پہ پسانی واٹرءَ کار دنت۔ پہ سیم ہم ٹٹ جوڑ جیت۔

ٹپینی

ٹپوک

ٹِٹ : (ٹِ ٹِ) بٹاک، بٹاکی، سکیں وت گلا ★

ٹٹاھگ : (ٹ ٹ اھ گ) مُھر بندگ، انچوش بندگ کہ بوجگ ءِ سرپہ بیت۔ مُھر تیاگ ءِ بندگ۔

ٹٹایگ : (ٹ ٹ ای گ) بچار "ٹٹاھگ"۔

ٹٹ بند : (ٹ ٹ ۔ ب ن د) بے پردءِ بندی پتایگ۔ بے پرد بندی بندگ۔

ٹٹک : (ٹ ٹ ک) بلوچی دوچ ءِ راستے۔

ٹٹگ : (ٹ ٹ گ) دوچ ءِ یادگہ انچیں چیزے پہ بے پردءِ بندی جوڑ کنگ یا دوچگ، بزبزءِ تچگ، اوڑت ٹپکی ءَ گوئیگ، پوشگ، سٹگ۔

ٹٹگار : (ٹ ٹ ۔ گ ا ر) ٹٹ ءِ ٹنگار، ہماکہ باز ٹٹ ءِ کشک ءَ پربیت۔ ٹٹگیں چیز۔

ٹٹو : (ٹ ۔ ٹ و) ٹونٹی یا ٹینٹی ءِ ایں ھر، نابود ★

ٹٹینگ : (ٹ ٹ ے ۔ ن گ) انچوش کنگ کہ ٹٹ ایت۔ ★

ٹڑ : (ٹ ڑ) سک مزن، ٹوہ، مزن، زنٹ۔

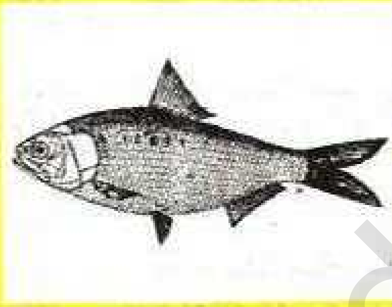
ٹرت : (ٹ ر ت) توبہ، کلکڑ وکو، "بگوش من ءَ" "ٹرت" انت کہ دگہ برے چوش نہ کناں۔

- **ٹڑی** : (ٹَ ڑ۔ ڑِی) ڈوھی، مزنی، زنڈی، جنگی۔ ★
- **ٹُڑ** : (ٹُ ڑ) تیر یا دگہ انچیں چیزے ءِ توار۔
- **ٹِڑ** : (ٹِ ڑ) بچار "ٹِنٹر"۔
- **ٹِڑنگ** : (ٹِ ڑ۔ ڑَ گ) بچار "ٹِنٹرگ"۔ ★
- **ٹُسر** : (ٹُ سّ ر) لاس ءِ ناتیں گُدے کہ کمیں زبر اِنت۔
- **ٹُش** : (ٹُ شّ) تُرند در آیوکیں گوات ءِ توار کہ چہ بارگیں راھے ءَ در بئیت۔
- **ٹَش پَش** : (ٹَ اَشّ۔ پَ شّ) ھما مردم کہ ٹاٹ باٹ اِنت۔
- **ٹُشنگ** : (ٹُ شّ۔ شَ گ) ٹُشّ ءِ توار درایگ ★
- **ٹَک** : (ٹَ کّ) راج ءِ بھرے، مردم ءِ مچّی یے، ٹولی۔
- **ٹِک (۱)** : (ٹِ کّ) اے نشان، "۔" ، تپنگ ءِ زُر ءِ توار کہ تیرے ءُ مان مبیت کہ آ ھم عبارت، ٹِک چِنگ: بتام کنگ بانوگ، ٹِک ٹال کنگ، ٹِک بندی۔ نشانگ کہ نشانہ بازی ءَ بندگ بیت، تلاہ ءِ چپئیں گردیں ٹِک کہ کنڈیگانی تہ ءَ اِنت، پچئیں گردیں نمس کہ چنیں آدم پشکال دروچ اَنت۔
- **ٹِک** : (ٹِ کّ) کلونٹ کہ بنگیچ پہ ناہ ءَ ٹِک کپ اِیت۔ "ٹِمگ" ءِ پرمانگال بزاں پہ ٹِک۔
- **ٹُک** : (ٹُ کّ) بارگ سریں چیزے کہ گوں دگہ چیزے ءَ جنگ بہ بیت یا بلگ اِیت آئی ءِ توار۔ "ٹُمگ" ءِ پرمانگال بزاں پہ ٹُک۔
- **ٹُکار** : (ٹُ کّ۔ ک اَر) ھما مردم کہ پہ گالٹک ءَ نبیس اِیت۔ (   )۔
- **ٹُکارگ** : (ٹُ کّ۔ ک ارگ) اولاک ءَ ٹکارگ ءُ ھکلگ بزاں چہ دپ ءَ توارے دکنگ ءُ اولاک ءَ گلینگ۔
- **ٹِکاں بندی** : (ٹِ کّ کَ اں۔ بَ نْ دِی) ٹِکبندی۔
- **ٹَکبند** : (ٹَ کّ۔ بَ نْ دْ) کمیونسٹ۔
- **ٹِکبند** : (ٹِ کّ۔ بَ نْ دْ) بستگیں ٹِک یا نشانے کہ پہ جنگ ءَ بندگ بیت۔ نشان بستگیں پہ جنگ ءَ۔
- **ٹَکبندی** : (ٹَ کّ۔ بَ نْ دِی) ٹَک بندگ، یکجا بیگ، ھمدلی ءُ ھمکاری ءِ ھاتر ءَ یکجا بیگ۔ کمیونزم۔
- **ٹِکبندی** : (ٹِ کّ۔ بَ نْ دِی) نشان بندگ ءُ جنگ، ٹِک بندگ ءُ نشانہ جنگ۔
- **ٹَکبندی دیوان** : (ٹَ کّ۔ بَ نْ دِی۔ دِی وَانْ) کمیونسٹ پارٹی، (ٹَکبندی ٹولی)۔
- **ٹِک ٹکار** : (ٹِ کّ   ٹَ کّ اَر) ھما رستر، اولاک یا چیز کہ آ ٹِک ٹِک بہ بیت ءُ دراجیں پچئیں گُنڈک ھم مان بہ بیت۔ ٹِمک ءُ ٹکار۔
- **ٹَکٹک** : (ٹَ کّ۔ ٹَ کّ) ٹمگ ءِ توار۔ ٹَک ٹَک، ٹولی ٹولی۔
- **ٹِکٹک** : (ٹِ کّ۔ ٹِ کّ) چیزے ءَ باز ٹِک پہ اِنت۔
- **ٹُکٹک** : (ٹُ کّ۔ ٹُ کّ) ٹُمگ ءِ توار، ٹُکٹک کنگ: کسانیں کار بارے کنگ۔
- **ٹَک ءُ ٹُور** : (ٹَ کّ۔ ءُ۔ ٹُ وْرْ) دُرستیں گُنم، کُنڈے ءِ مزن کسانیں، ٹَک ءُ ٹُور، باز گُنم ءُ ٹُک ءِ مردم کہ یکجا بہ بنت
- **ٹِکجن** : (ٹِ کّ۔ جَ نْ) ھما مردم کہ بستگیں ٹِک یا نشان ءَ جنت۔ ھما کہ ٹِک بندی یا نشان ءِ جنگ ءَ سک زبر اِنت۔

ٹکچن : (ٹ ک ۔ چ ن) ھامردم کہ دگرے ءِ ٹیٹک ءَ ٹک پرکنت ۔ بنام کنوک ۔
ٹکچین : (ٹ ک ۔ چ ے ن) ٹک چنگ بزاں ٹیٹک چنگ بزاں پرکنگ ، بنام کنگیں ۔
ٹکدار : (ٹ ک ۔ داز) ھامردم کہ نشان ءِ دارانت ۔ یا کہ ھما دار کہ پہ ٹک جنگ ءَ یک کنگ بیت ۔
ٹکڑ : (ٹ ک ۔ ک ڑ) ڈیک ، ٹکڑ ورگ یا ویگ : ڈیک ورگ یا ویگ ۔ کپتی ، کاشی کپت ۔ یا مجولی لیب ءِ ھما سنگ یا مجول کہ چہ لینچ ءَ جنگ بیت ۔ مردمانی یک ٹکے ءِ گیرش انت ۔
ٹکڑ : (ٹ ک ۔ ک ڑ) کور ، ھماکہ ھچ نگندیت ۔ سکّ تھارکہ ھچ گندگ مہ بیت ۔ ھماکہ ھچ مہ زانت ۔
ٹکڑ : (ٹ ک ۔ ک ڑ) پرشتگیں چیزے ءِ پرشتگیں بھر کہ ھر یکے یک ٹکڑے ۔ گزل ، بھر ، کنگ ، بازکسانیں گپڑ ، ٹنچ ۔
ٹکڑی : (ٹ ک ک ڑ ی) مجولی ءِ لیبے ، یک ٹکے ءِ مستر
ٹکڑی : (ٹ ک ۔ ک ڑ ی) تگرد ءِ گواپے ءِ نام انت ۔ ٹکڑی گو چاریں تگرد ۔
ٹکس : (ٹ ک س) کسانیں یا مزنیں چاپ گرتگیں بڑ تاکے کہ پہ گراب ، ریل گاڑی یا بالی گروب ءِ سات جنگ ءِ ھاتر ءِ نول ءِ زرانی دیم ءَ دیگ بیت ۔ ٹکس ۔
ٹکشود : (ٹ ک ۔ ش ود) داگ شود ، ھما درمان کہ چہ گد یا دگہ چیزے ءِ داگ ءُ پولنگ ءَ دیر کنت ۔
ٹکک : (ٹ ک ۔ ک ک) کسانیں ٹک ، ٹکل ، ٹکلک ۔
ٹکگ : (ٹ ک ۔ ک گ) سکّ کمیں مرگ ، من چہ وتی جاہ ءَ ٹکاں بزاں تتکے ھم پہ کنزگ ءِ نہ ساں ۔ پہ کنزگ ءِ مرگ ۔
ٹکگ : (ٹ ک ک گ) یک چیزے ءِ ٹک ٹک ءِ گوں کسانیں بارگیں چیزے ءِ سرءَ جنگ ۔ دیوال ٹکگ ، دار ٹکگ ، بٹ ءِ ٹکگ ، سرءِ ٹکگ ۔
ٹکل : (ٹ ک ل) کسانیں ٹک ، ٹکک ۔
ٹکلک : (ٹ ک ک ل ک) کسانیں ٹکل ، ٹکک ۔
ٹکوک : (ٹ ک ک وک) گونڈار ءِ زات ءِ توکے کہ بال ھم کنت گیشتر شپ ءِ چراگ ءِ رژنائی ءَ کیت ۔ ایشی ءِ سرگ ءِ دارے ءِ سب ءُ پہ زہین ءَ جنت ، دمب ءِ شے دارسے سرگ ءَ زہین ءَ جنت ٹک ٹک توار کنت ۔
ٹکی : (ٹ ک ی) مشاشگ ءِ شیرکنی ءِ راسنے کہ چہ آرت ءُ روگن ءُ شکر ءِ جوڑ بیت ، گرد ، درمان ءِ ٹکی ۔ ھماکہ ٹک ءِ پرانت ۔
ٹکی بوتن : (ٹ ک ۔ ک ی + ب و ت ۔ ت ن) بوتنیں ماھیگے کہ ٹک ٹک انت (بجارت) "اکدیم 356 ★
ٹکی بالوار : (ٹ ک ۔ ک ی + ب ال ۔ وار) بالواریں ماھیگ ءِ زاتے کہ بدءَ ٹک ءِ پرانت (بجارت) "اکدیم 356
ٹکیس : (ٹ ک ی س) میل ، ریل یا بالی ءِ نول ءِ رسید ، ٹکٹ
ٹگ : (ٹ گ) زد دیوک ، ریپینوک ۔
ٹگ : (ٹ گ) ٹلی ، شتی ۔
ٹگ : (ٹ گ) چپ ٹگ ، مرگ ءِ چپ جنگ ، ٹگ توش انت ، ٹگ جنگ : پہ چپ چیزے ٹگ کنگ ، پہ مرگ یا چرینگ ءِ ھاتر ءَ گوں جنگ ۔
ٹگار : (ٹ گ ار) مزنیں ٹچ یا دراجیں تینیں ٹچ ۔ ٹگ ءُ ٹگار : ٹک گرد ، ٹگ ءُ ٹگار دراج انت ۔ ٹنگار ۔
ٹگل : (ٹ ۔ گ ل) " ٹکلک " ءِ پہ مانگاں بزاں پہ ٹگل ۔ ★

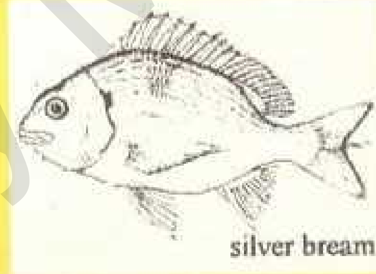
- **ٹگلگ :** (ٹ گ ل گ) چیزے وتی بندریں جاوا ءِ بُرایت ۔ وهده ٹگلگ ، بند ءِ ٹگلگ ، بزز ءِ ٹگلگ ، جم ءِ ٹگلگ ، دل ءِ ٹگلگ ، بژگگ ۔
- **ٹگلینگ :** (ٹ گ لِ ئے ن گ) انجوش کنگ کہ چیزے بہ ٹگل ایت ۔
- **ٹگو :** (ٹ گ ؤ) داراں ٹگو ، مُرگے ۔
- **ٹگی :** (ٹ گ گِ ئی) اشتلی ، ریپکاری ، زد دیگ ۔
- **ٹگی :** (ٹِ گ گِ ئی) مجولی لیب ءِ یک راستے ۔
- **ٹل :** (ٹِ ل) یک چیزے ءِ بُرزیں جاگھے ءِ ایر کنگ " ٹل کنگ .. آچیز ٹل اِنت ، ورنا ، تو سیپتی مردم ۔
- **ٹل (۱) :** (ٹ ل) کوہ ءِ بُرزتریں جمپ ، بُرزیں جاگہ ءِ سر ، ڈرچک ءِ ٹل بزاں بُرزتریں شاہ ۔ (برھان قاطع : طل : زنِ بے شوهر) ۔
- **ٹل (۲) :** (ٹ ل) گروس کہ نکینگ ءَ " ٹس " کنت اِشی ءَ " ٹل کنگ " گوش اَنت ۔
- **ٹلا :** (ٹ ل ۔ لا) ٹلائیگ یا ٹلاهگ ءِ پرمانگاں بزاں بہ ٹلا ، ایر ریچ ۔ ★
- **ٹلانگ :** (ٹ ل ا ن گ) تلاج ، تلانج : مادینیں چیزے ءِ توار ماں پارسی ءَ " بانگ و شور و غوغا " ۔
- **ٹلانگ ٹلینگ :** (ٹ ل ا ن گ ۔ ٹِ لِ ئی ن گ) ٹلینگ ٹلانگ ، ٹلنگ ٹلنگ : ٹلینگوک ءِ توار ۔

ٹلّی بوش

ٹلکی پالوار

- **ٹلانگینگ :** (ٹ ل ا ن گ ئے ن گ) ٹلینگینگ ، مزنیں زران ءُ منجل ءِ ٹلانگینگ توار پر مایگ ۔
- **ٹلائینگ :** (ٹ ل ۔ لا ۔ ئے ۔ نگ) چہ دگرے ءِ ٹلائیگ ءِ کار ءِ گرگ ۔ ★
- **ٹلائیگ :** (ٹ ل ۔ ل ا ئی گ) یکپارگی ایر ریچگ ۔
- **ٹلو :** (ٹ ۔ ل ؤ) مردینی نامے ، نیوءِ سُبکیں مردم ءَ هم گوش اَنت ۔
- **ٹلو :** (ٹِ ل ۔ لُ ؤ) ٹانگ ءِ راستے ، اُشتر ءِ گُٹ ءَ ئے بندانت ، ھمے وڑ ءِ پس یا گوک ءِ ۔ ٹیل ءِ سر ءِ ٹلو ، اسکول یا مندر (مڑی) ءِ ٹلو : تو پہ جاوت ءِ ٹلو کُرتگ ۔
- **ٹلی :** (ٹ ل لِ ئی) گروس ءِ مُرگ ءِ یک بیڑے ءِ نام کہ چہ پُرشش ءِ ٹرند ترءُ کاری تر اَنت ، توکی لنگ ءِ گوں ماتی لنگ ءِ غز آڑینگ ءِ شر بینگ کہ چیزے ءِ ٹرند لگ ایت ۔
- **ٹلینگگ :** (ٹِ لِ ئی ن گ گ) چیزے کروت بہ ٹلینگ ایت بزاں تواد بجنت ، ناس ءِ ٹلینگگ ، کلدار ءِ ٹلینگگ ، گوش ءِ ٹلینگگ ۔
- **ٹلینگوک :** (ٹِ لِ ئی ن گ ؤ ک) لسانیں ٹلو کہ اُشتر ءِ گُٹ ءَ ئے بندانت ۔

- **ٹیلنگینگ :** (ٹِ لِ ئِ ن گ ے ن گ) توَاری مادن ءِ تواریگ ، بمل اِر ٹیلنگینگ ، تاس ٹیلنگینگ ، تاب باتار ٹیلنگینگ ، ٹیلنگ ءِ " ہکار گال " .
- **ٹماٹا :** (ٹ مَ ا ٹ ا) جماٹا ، ٹماٹر : زانگیں سبزی یے ، چاٹو .
- **ٹمبان :** (ٹ مَ - بان) بے تھمبیں ءُ گران ءِ روگ ۔ ٹمبان ءَ روگ ۔ ★
- **ٹمبان :** (ٹِ م - بان) آس یا چراگ ءِ بریرانگ بیگ . ★
- **ٹمبان :** (ٹ م بَ ا ن) نامے .
- **ٹمبال ٹور :** (ٹ مَ - بال - ٹ وْر) کسانیں ماھیگے ءِ نامے .
- **ٹمبر :** (ٹ مَ بَ ر) ٹیھ ءُ ٹمبر : سیاہ پوستیں مردم ءُ آیانی چُک ، ٹیھ مزن ءُ ٹمبر کسان بالکمولد .
- **ٹمبگ :** (ٹ مَ بَ گ) بے تھمبل ءُ گران گران ءِ روگ ، ٹمبان ءِ روگ .
- **ٹمبگ :** (ٹِ مَ بَ گ) آس یا چراگ ءِ ٹمبگ بزاں کمیں روک بوگ کہ بر بر بہ بیت .
- **ٹنٹیل :** (ٹ ن ٹِ ی ل) ماھیگے ۔ کسانیں تیتیں کوہی ماھیگے کہ بازذات انت ۔ (بچارِت) بچار ٹینٹیل

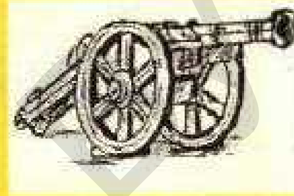

silver bream

ٹنٹیق / ٹینٹیق

santer See bream

- **ٹنڈر :** (ٹِ ن ڈ ر) بدنام ، رُسوا ، رُزوا .
- **ٹنش :** (ٹِ ن ش) چیزے ءِ تیز گوزگ ءِ توار ، تیر یا دگہ انچیں تیزیں چیزے ءِ توار .
- **ٹنشگ :** (ٹِ ن ش گ) ٹنشک .
- **ٹنشگ :** (ٹِ ن ۔ ش گ) ٹنشکگ بزاں چیزے ءِ تیز گوزگ ءِ توار ۔ ★
- **ٹنگ :** (ٹ ن گ) مزبیں ٹمب ، ٹیلنگ ، (بیچ) کرک ،
- **ٹنگار :** (ٹِ ن ۔ گ ا ر) ھون ءِ ترندی ءَ درآیگ ۔ پھنزار ۔ ھون ءِ ٹنگارگ : ھون ءِ پھنزار بندگ ۔ ★
- **ٹنگرگ :** (ٹِ ن گ ر گ) ترندبرگ ، رگانی ٹنگرگ : بزاں ترند بوگ ءُ پادآیگ ءُ پوست ءِ سر بوگ ءُ تاں تُرز تو بوگ ، کہ وتی بَدّ ءِ ترند بکنت گڑا ٹنگرایت ۔ بزاں آ وتی بَدّ ءَ ٹنگرین دیت .
- **ٹنگرگ :** (ٹ ن گ ر گ) ڈڈ بیگ ، سک بیگ ، ماھیگے یا گوشتے کہ اُرادے برے برے چہ لاگری یا چہ دگہ نیموں ءِ ڈڈ بیت گوشت انت کہ " ٹنگر " انگ .
- **ٹنگرینگ :** (ٹِ ن گِ ۔ رِ ے ن گ) ٹنگرگ ءِ " ہکار گال " .
- **ٹنگگ :** (ٹِ ن گ گ) ٹنگرگ .

- **ٹوال** : (ٹ وَ ا ل) پُرّ پُرّیں گدے کہ جانءِ شودگ ءَ رند ھُک کن اَنت۔
- **ٹوپ** : (ٹ و پ) مزنیں آسگوار، گبارہ۔ (بچار ٹُپ)
- **ٹوپاس (۱)** : (ٹ وْ پ ا س) ٹوپاسک: زنڈیں پٹاس، سگ زنڈ، زنڈیں مردم۔
- **ٹوپاس (۲)** : (ٹ وْ پ ا س) پٹاس (امب) ترکو بلے کا گدءِ شورگی کہ پلیتگے پرانت ئے، زنڈ، مزان۔
- **ٹوپاسک** : (ٹ وْ پ ا س ک) زنڈیں پٹاسک۔
- **ٹوپ چین** : (ٹ و پ۔ چ ئے ن) ھما مردم کہ ٹوپ ءَ آس دنت یا جنگ ءَ وھدءِ ٹوپ ءَ جنوک، کلاتی دیوال یا سر ءَ پہ ٹوپ ءَ وپ ءَ ٹنگ جوڑ کن اَنت چو تیر کش ءَ۔
- **ٹوپگ** : (ٹ وْ پ گ) گوات گرگ، ٹرنگ، ٹرنگ ءَ چو ٹوپ ءَ توار کنگ۔
- **ٹوپی** : (ٹ وْ پ ی) ھما مردم کہ ٹوپ ئے بہ بیت، ٹوپچین، مزنیں بادشاہ کہ پوج ءِ لشکر ئے بہ بیت، زور اکیں بادشاہ۔
- **ٹوٹ** : (ٹ وْ ٹ) بچار ٹُرنٹ

ٹوپ

- **ٹوٹی** : (ٹ وْ ٹ ی) ٹیلی بزاں ھما ھڑیا اَپس کہ آئی ءِ ٹیٹ مُنّش اَنت۔ ٹرنٹی۔
- **ٹور** : (ٹ و ر) رنگ، تکت، گندءِ گس، لڈءِ بورچ، ڈول، ڈولو۔
- **ٹورو** : (ٹ وْ ر۔ رْو) ڈولو
- **ٹوری** : (ٹ و ر ی) ھما مردم کہ لڈ ءِ روپ ایت۔ لڈ ءِ روپ۔
- **ٹوژ** : (ٹ وْ ژ) تیز بریں توار۔
- **ٹوشش** : (ٹ وْ ش ش) بچار "ٹشش" ★
- **ٹوشگ** : (ٹ وْ ش۔ ش گ) بچار "ٹشگ" ★
- **ٹوک** : (ٹ و ک) ٹوک مالی، شگان پگان، بہ ٹوک: ٹوکگ ءَ "پرمان گال"، چیزے ءِ ٹیک ورگ ءِ توار، دیوال یا زمین ءِ میھ ٹوکگ، دنتانان ٹوکگ۔
- **ٹوک** : (ٹ و ک) ترّان، گپ، ھبر، گپ ءُ تران سہ سمل تئی دشتیں کندگ ءُ ٹوکان (مست توکلی) ★
- **ٹوکگ** : (ٹ و۔ ک گ) میھ یا دگہ توسک سریں چیزے ءِ ماں دیوال، زمین یا دار ءِ سر ءَ ہُکگائی گوں کُدینگ یا دگہ گرانیں

چیزے ءِ اِنچو بَس حرکت کنتہ ءِ برزوت ۔ ★

- **ٹول :** (ٹ ؤ ل) کینٹرول، ٹول بوگ، بژاں سرپِش ءِ کونڈانی سرءِ بوگ ءِ گوں ءَ بُرزکنگ، ورپگ : ٹول بے کرتا اوپ دیاں بژاں بوپس کرتا پہ دیاں ۔
- **ٹومب :** (ٹ ؤ م ب) " ٹومبگ " ءِ پہ ماننگال بژاں، بہ ٹومب " پہ گوات گرگ ءَ زورہ بجن ۔
- **ٹومبگ :** (ٹ ؤ م ب گ) ریش ءِ پہ گوات ءُ باد آیگ ءَ زور جنگ، ورد ءِ ٹومبگ ؛ گوات گرگ ۔
- **ٹومبگ :** (ٹ ؤ م ب ۔ ب گ) آپ ءِ تہ ءَ دوشیں دستاں انچوش جنگ کہ گڑامب گڑومب ءِ توار بئیت ۔
- **ٹومبگ جنگ :** (ٹ ؤ م ب ب گ ۔ ج ن گ) ٹومبگ ءِ کار ءَ کنگ ۔
- **ٹونب :** (ٹ ؤ ن ب) بچار " ٹومب " ۔
- **ٹونبگ :** (ٹ ؤ ن ب ب گ) بچار " ٹومبگ " ۔
- **ٹونبگ :** (ٹ ؤ ن ب گ) بچار " ٹومبگ " ۔
- **ٹونبگ :** (ٹ ؤ ن ب ۔ ب گ) بچار " ٹومبگ " ۔
- **ٹونٹ (۱) :** (ٹ ؤ ن ٹ) : ماھیگے ءِ نام انت ٹیٹ یا ٹینٹ ءِ ھم کن انت ۔ (بچار بُت)

ٹُونٹ

- **ٹونٹ (۲) :** (ٹ ون ٹ) : ٹینٹ ءِ پادءِ ٹونٹ بژاں پاد ءِ پنچ ءِ کونڈ ءِ میانجی ءِ ڈراجیں ھڈّ ٹینٹ : سرءِ پشپادانی ٹکت، پادءِ ڈیلنگ، کسانیں ماھیگے ۔
- **ٹونڈ :** (ٹ ؤ ن ڈ) گوری ماھیگے سرگ ءِ سیاہ انت چوکہ پُلگ ءِ چکت ءِ انت ، ایشی ءِ مٹو نڈھم گُش انت ۔ (بژاں پاھی ٹونڈ) ۔
- **ٹوہ (۱) :** (ٹ ؤ ہ) مزن، زند، ٹیمہ ۔
- **ٹوہ (۲) :** (ٹ ؤ ہ) گوری ماھیگے، بلکیں ھمے " ٹونڈ " انت ۔
- **ٹوھینگ :** (ٹ ؤ ھ ے ن گ) کسے ءِ پہ کارے ءِ کنگ ءَ باز برءَ گُشگ، ناڈراہ ءَ پہ ورگ ءَ ٹوھینگ، واہیں مردم ءَ نا ونگ بلے سبک سبک یا آپ زانت پاد نئیت ۔
- **ٹھک :** (ٹ ھ ک) نیمروچ ءِ ٹھک : نیمروچ ءَ کہ روچ سرءِ قہرءَ بیت یا سرءِ بان ءَ بیت ۔ ٹھک دیگ ؛ ٹھڈ ٹرند کنگ چیزے ءِ پُرشگ ءِ توار ۔
- **ٹھکگ :** (ٹ ھ ک گ) چیزے ءِ پُرشگ ءِ توار، کندگ ءِ توار ۔
- **ٹھگ :** (ٹ ھ گ) دو مردم ءِ وت ماں وت جوان بوگ، رھش کنگ، اَمل بوگ، چیزے کہ ٹھگ بیت آ ھوار بیت ۔ سیگ

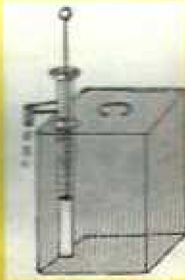
- **ٹُھگ** : (ٹُ ھَ گ) بلکیں اے گال ءِ بزانت مُندر ءِ سَرگ بیت کہ ٹھینگ چہ مے گال ءِ بزانت ءَ " سُرینگ " اِنت۔
- **ٹھل** : (ٹَ ھَ ل) ناز، جوان، زیبدار، شرّ۔ ناز۔
- **ٹھلگ** : (ٹَ ھَ لَ گ) ٹھل کنگ، ٹلگ۔
- **ٹھینگ** : (ٹَ ھے نَ گ) کارے ءِ شوار کنگ۔ شرّ یا گندگ چیزے پادا رکے یا ہنگی جوان کنگ۔
- **ٹیبُر** : (ٹے۔ بُ ر) کسان، گونڈیں چُک کہ ترّدہ گُردگی اِنت۔ ٹیبرک، ٹبار، بٹیرک، کسانیں چار پنچ سالی چُک۔
- **ٹیبرک** : (ٹِ ے بُ رُ ک) ٹیبر، ٹبار، بٹیرک، کسانیں چار پنچ شش سالی چُک۔
- **ٹیبل** : (ٹِ ے بَ ل) چار پادگی۔
- **ٹیپ ءُ ٹاپ** : (ٹِ ی پ۔ ءُ۔ ٹَ اپ) چیزے ءِ ٹیگ ءِ توار، جنگ ءُ جوپ۔
- **ٹیپّگ** : (ٹِ ی پَ پَ گ) جنگ، ریتگ۔
- **ٹیٹگ** : (ٹِ ی ٹَ گ) کسانیں مُک کہ دیم ءَ چِن اَنت۔ ٹیٹگ چنگ۔
- **ٹیٹل** : (ٹِ ی ٹَ ل) شُشتی ءِ یک زانتے کہ آئی ءِ تاک ءَ شُھریں رگ مان (۲) یک آسک ءِ زانتے، شرّ رنگیں جنک، ٹیٹکی شِمش۔
- **ٹی ٹی** : (ٹِ ی۔ ٹِ ی) مُرگے کہ آپ ءِ سرءَ گردایت۔ شپ ءَ آپ ءِ سرءَ گیت۔ ایشی ءِ توار اِنت " ٹی ٹی ! ٹی " ایشی ءِ توار ءَ کہ مردم اشکن اَنت پتوءَ گوشِن اَنت کہ " دپ مُڑ ءِ نوکاپ "۔
- **ٹیٹیاسک** : (ٹِ ی۔ ٹِ ی۔ یَ اس ک) مُرگے، ٹی ٹی یا کٹیٹی مُرگ۔
- **ٹیٹیل** : (ٹِ ی ٹَ۔ ٹِ ی ل) بچار " ٹینٹیل "۔
- **ٹیرت** : (ٹِ ی رَ ت) ترّ گوا جنینگ ءِ توار، بے زانگ ءُ بے اگلیں مردم، مردے ہچے مہ بیت ءُ وت ءَ مزن بکنت، اگہ ءَ کہ دو پیسہ بہ بیت اھمکیں کرد ءِ یک پاِت وت ءَ راہ ءَ مبارت۔
- **ٹیرتان** : (ٹِ ی رَ ت۔ تَ ان) بچار " ٹیرت " ★
- **ٹیرت ٹارت** : (ٹِ ی رَ ت۔ ٹَ ار ت) مُبیتیں من ءُ مسڈ، بے نبیں چست ءُ ایر، بے سبتیں ٹھل ءُ ناز۔
- **ٹیری** : (ٹِ ی۔ رِ ی) کسانیں گرو کیں شیشگی ٹینگ کہ چُکٹ لیب کن اَنت ٹیری لیب۔ ★
- **ٹیشر** : (ٹِ ی ژَ) بچار " ٹنشر "۔
- **ٹیشرک** : (ٹِ ی ژ۔ ژَ ک) بچار " ٹنشرک "۔
- **ٹیک** : (ٹِ ے ک) ھما ڈز کہ کاروان یا راہ ءِ مردان پل اِیت۔
- **ٹیکسر** : (ٹِ ے ک۔ سَ ر) ٹیکانی مستر ءُ سروگان ءُ کاتبال۔
- **ٹیکم** : (ٹِ ی ک۔ کُ م) گرٹی، کارلوچے کہ زمین ءِ کوچگ ءِ کار مردبیت۔ بچار بُت تاکدیم 361
- **ٹیکی** : (ٹِ ے۔ کِ ی) سوگات، باجی، گواجی۔
- **ٹیگرمدگ** : (ٹَ ے۔ گَ ر۔ مَ۔ دَ گ) بلّڑیں مدگ ءِ زانتے کہ بازمشہور ءُ گران بھا اِنت۔ ایشی ءَ انگریزی ءَ (TIGER SHRIMP) گوشِن اَنت ءُ بلوچی ءَ ھم ٹیگر یا ٹائیگر مدگ ءِ نام ءَ مشہور اِنت بچار بُت تاکدیم 361
- **ٹیل (۱)** : (ٹِ ے ل) چہ بیں آپیں چیز کہ زمین ءِ یا چہ دگہ دھل ءُ ٹینگ ءُ توم ءَ کنگ بہ بیت : کاسٹیل، نالگیں ٹیل۔

زھریں ٹیل۔

- **ٹیل (۲)** : (ٹِ ٹے ل) کاھے کہ گندیم ءِ کشارءَ رُدِ ایت گوں، یک ٹالے ءِ سر برءِ کُہ نیں شاھگ اَنت کہ زردیں پُل اِشی پرءَ ایشی ءِ ناکاں وَدِ اَنت، سوچاک اَنت۔
- **ٹیلتوم** : (ٹِ ے ل۔ ت ٹُو م) ھما دھل کہ چہ آئی ءَ تیل درکیت، اپچُرش کہ کاجاہ، گُنجت ءُ دگہ دگہ۔
- **ٹیلگ** : (ٹِ ے۔ ل گ) چَم ءِ ٹیمبک، ٹیل بیگ، (گنجت یادگہ اچیں ٹیلتومے ءِ)۔
- **ٹیلکاہ** : (ٹِ ے ل۔ کَ اہ) زھریں تیل ءِ کاہ (سرسوں)۔
- **ٹیل کَش** : (ٹِ ے ل۔ کَ شْ) پمپ یا پَمپا : دُراجیں پمپ ءِ نمونئیں ازبابے کہ چہ ٹانب ءَ تیل کَش اِیت۔ (بچار پُت)
- **ٹیلانگ** : (ٹِ ی ل لَ ا ن گ) بزیں مردم۔
- **ٹیلنگ** : (ٹِ یِ ل۔ لَ ن گ) ٹَنگ، کُٹک۔
- **ٹیلو** : (ٹِ یِ ل۔ لُ و) ٹِلَو، ٹیلنگوک، آپی مُرگے کہ آپ ءِ کِرّءَ تَرّ ایت۔
- **ٹیمبنک** : (ٹِ یِ م ب۔ بَ ک) کُہ نیں دُھل۔
- **ٹیمبک** : (ٹِ ے م بُ ک) بوُل، کُہ نیں گردیں شیشگ ءِ ٹیمبک یا ٹیری۔

ٹیکم

ٹیگرمگ

ٹیل کش

ٹینٹ

- **ٹینبک** : (ٹِ یِ نَ بَ ک)۔ بچار «ٹیمبک»۔
- **ٹینٹ** : (ٹِ یِ نَ ٹ) پادءِ پُچ ءُ کونڈ ءِ میانجی ءِ ھڈّ، دلوت، اولاکءِ رستر ءِ پادانی سرءِش ءِ ھڈّ۔ (بچار پُت)
- **ٹینٹّ** : (ٹِ ی نْ ٹّ) بچار «ٹُونٹّ»۔
- **ٹینٹیل** : (ٹِ ی نَ۔ ٹِ ی لّ) ماھیگے۔
- **ٹینڑ** : (ٹِ ی نْ ڑّ) بچار «ٹِنڑ»۔
- **ٹینڑک** : (ٹِ یِ نْ ڑُ۔ ڑُ ک) بچار «ٹُنڑک»۔
- **ٹینڑگ** : (ٹِ ی نَ ڑْ۔ ڑَ گ) بچار «ٹِنڑگ»
- **ٹینگ** : (ٹِ ی نَ گ) جنینیں زرّ گپتیں نوکر، مولد۔
- **ٹیھ** : (ٹِ یِ ھْ) سکّ سیاھیں مردم۔
- **ٹیھک** : (ٹِ یِ۔ ھُ ک) گونڈویں ٹیھ۔
- **ٹیھل** : (ٹِ یِ ھَ ل) ھما دگیں آسک کہ دنیگا توام نہ اِنت بزاں کُہ نیں مادگیں آسک یا ھما مادگ آسک کہ نوکی نزام

بوتگ بزاں آسک ءِ گنتاچ یاگیں، مرمادگیں دلوتے کہ ورناءُ پژ ورانت۔

- **ٹیھَل** (ٹِ یٰ ھَ۔ ھَ لْ) شیاھیں گونڈویں بچک
- **ٹیھلک** : (ٹِ یٰ۔ ھَ۔ لَک) ٹیھلگ بچار "ٹیھگ"، بچار "ٹیھل"
- **ٹیھلک** : (ٹِ یٰ ھْ۔ ھَ۔ لَک) بچار "ٹیھلک"
- **ٹیھیل** : (ٹ یٰ ھْ۔ یٰ لْ) شیاھیں گونڈویں چُک۔
- **ٹیھیلک** : (ٹِ یٰ ھْ۔ یٰ۔ لُ کْ) بچار "ٹیھلگ"
- **ٹیمھو** : (ٹِ یٰ ھُ وْ) نامے، مُرگے ءِ نام انت۔

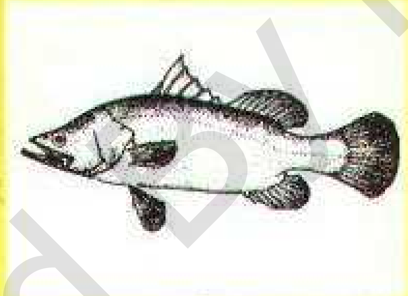
ج

- **ج** : بلوچی ءِ شَشمی آب.
- **جا** : (ج ا) جاگہ + جاہ، "جاپہ جا" بزاں ھرجا، "جایگ" ءِ پرمان بزاں "بہ جا"۔
- **جَابَل** : (جَ ا بَ ل) چہ دارءِ جوڑ کتگیں گوندوچ کہ گوں آئیءِ پات دوچ اَنت : پات دوچ یا پادوچ۔ (بچار جُت)
- **جابو** : (جَ اب و) کمانءِ تیردان کہ آئیءِ تہءِ تیراں مان کن اَنت، جابہ، تیردان۔

- **جابہ** : (جَ اب ہ) بچار "جابو"۔
- **جات** : (جَ ات) جایگءِ گوستگال۔
- **جاتوگ** : (جَ ات وگ) جادوگر بلے بلوچانی گُورءَ ھما سھرکنوک ءَ گُش اَنت کہ مردمءِ دلءَ گُش ایت ءُ جندءَ بارت۔
- **جاتیگ** : (جَ ات ی گ) بچار "جاتوگ"۔
- **جاتینک** : (جَ ات ے ن ک) جانگیں۔
- **جاٹ** : (جَ اٹ) یک راجے کہ بلوچستانءَ ھم ھست کہ ایشانی زبانءَ "جاٹکی" گُوش اَنت، سندھی، سرائیکیءُ جدگالیءَ لاسیءُ ھوار ین رنگے، ایشانی ملکءِ نام "کچھی" اِنت کہ کلاتءِ سرداریءَ اِنت۔
- **جاٹکی** : (جَ اٹ ک ی) کچھیءِ ہندوکانی زبان کہ چو جدگالی ءُ لاسی زبانءَ چہ سندھیءُ سرائیکیءَ سرسند بیتگ۔
- **جاٹوڑ** : (جَ اٹ وڑ) پھلکیں جتّءُ بھوالیں مردم۔ اے گالءَ جُٹوڑ ھم گُوش اَنت۔
- **جادزئی** : (جَ اد- زئی) دشتیاریءَ چہ جیئیپ زئیءَ جھل بازارے۔
- **جادو** : (جَ ادو) جاتیگیءِ کار، سھر۔
- **جار** : (جَ ار) پہ گپّے پشنگگءَ نالان کنگ، ملکءِ تہءَ گوانک ءُ ٹلک ءَ سھیگ کنگ۔ اعلان [شیرازی : جار- صدا]۔

- **جاراز :** (ج ا ر ا ز) ماھیگے کہ گمپو ءِ نموزءِ انت ۔ (کد : ۲۵ س م دان ۱۰۰ س م) (بچارت)
- **جارپرینگ :** (ج ا ڑ + پ ڑ ر ے ن گ) ڈنڈورکنگ + یک مردمے پربائیگ کہ یک ہگچے پہ گوانک "نالاں" ہ کنت۔
- **جارتاک :** (ج ا ڑ + ت ا ک) اشتھارءِ تاک ۔ ANNOUNCEMENT SHEET
- **جارجنگ :** (ج ا ڑ + ج ن گ) گوںکارکنگ ۔
- **جارچین :** (ج ا ڑ + چ ی ن) گوانک کنوک ۔ معلوک ءُ سھیگ کنوک ۔ جار پڑ بنوک ۔ ANNOUNCER
- **جار دیم :** (ج ا ڑ ۔ د ے م) روتاک یا ماھتاک ءِ ھما تاکدیم کہ اودءُ جار چاپگ بنت ۔
- **جارنھر :** (جاڑ + ن ھ ڑ) ھمانھر کہ پہ جارءِ چاپگ یا شنگ کنگءِ دیمءُ بندگ بیت ۔
- **جاری :** (ج ا ر ی) "لاؤڈ اسپیکر" ۔ LOUDSPEAKER
- **جاڑ :** (ج ا ڑ) دوچیٹ کہ یکیں ماتءِ لاپءِ بچا پیدا ک بنت ۔ جنک ۔ ھمراہ ۔ (پلانیءُ مرچی بلوہءُ پگ جاڑ کرنگ انت) جاڑ کنگ ۔
- **جاڑک :** (ج ا ۔ ڑ ک) کسانیں جاڑی تا ۔ نامے ۔ بلوچی ءِ نامی ئیں ازمکار ءُ وشتوار صدا مرزی محمد جاڑک ۔ ★
- **جاڑو :** (ج ا ڑ و) بلوچی کوھنیں وپترانی تءُ مزن نامیں رندے کہ پہ خوبر خوابی مشھور انت ۔ " جاڑو ءِ جورخواب ءُ مردیں نامے ۔
- **جاڑی :** (ج ا ڑ ی) جدیدہ ، تیار ، پس ءِ سرمیان چہ برز لیشتی بیمگ ، رنجءِ دوئیں کنیں لونجانیں چلب ، تزری گوک یا میش ءِ ۔

- **جاشک :** (ج ا ش ک) روبرکتیں بلوچستانءِ بندنے کہ گوکسرءِ نزیک ءُ انت ۔
- **جاک :** (ج ا ک) تُرندیں گپ جنگ ۔ جکّا ۔ جاک جنگ ۔ جکّا کنگ ۔ جاک ءُ حلل ۔
- **جاک ءُ حلّل :** (ج ا ک ۔ ءُ ۔ ح ل ل) بازگپ جنگ ءُ بازمردمانی جاک کہ چہ ابیشیءُ سلواتے بیت ۔
- **جاک ءُ جیک :** (ج ا ک ۔ ءُ ۔ ج ی ک) جکّاءُ شورءِ گوں گپ ءُ تران ۔ الاھوت ۔ باوست ۔ جاک ءُ حلّل ۔
- **جاگہ :** (ج ا گ ہ) جاہ ، لوگءِ گس ، بنند جاہ ، میتگ ، ملک ، ھد ۔ یک مین کہ ئیس جاھے ۔
- **جاگیر :** (ج ا ۔ گ ی ڑ) ملکت ۔ جائیداد ۔ ✪
- **جالار :** (ج ا ل ا ڑ) یک دروچےءِ نام انت آسیابءِ پرنگ water wheal PPB. LWD; JHALAR;
- **جالبوت :** (ج ا ل ب و ت) بوجیگءِ یک رستے ۔ کسان ھم بیت ءُ مزن ھم ۔
- **جالگ :** (ج ا ل گ) ھما چمگ چگونیں پیلیک کہ پہ ساد جوڑ کنگ ءُ اشترءِ گودان ءُ ماھیگ ءِ بندگ بیت کہ ھڑمنگ ءِ کنت ۔ پسءِ ھم جالگ کن انت (مرچاں گوں گدءِ ھم جوڑ کنگ بیت) ۔
- **جام :** (ج ا م) بلوچءِ یک سرداریں زاتے ۔ لسّ بیلہءِ سردارءِ سرنام ۔ ورپ ھشینگ ۔ تگ نیگے
- **جامگ :** (ج ا م گ) پشک ۔

- **جامو :** (ج ام و) ڈولدار۔ PPB, LWD; JAMO; fitting, well-shaped
- **جاموٹ :** (جَ ام وٹ) بلوچ راج ءِ ٹکے ۔ ✪ ؟ منی هیال ءَ گهتر ایش انت که "بلوچستان ءِ یک ملکے"
- **جامی :** (جَ ام ی) مردینی نامے۔ ڈولدار۔ هما که گوں جام ءَ شیادی کنت ۔ ★
- **جان :** (ج انْ) مردم ءِ جان بزاں جوُن، ساه، ارواه، جنین ءُ ننگ۔ "جان پہ جان ءُ اوشت ایت جانگ دیر چہ جان ءُ" جی ءُ جان ۔
- **جانادر :** (ج ا ۔ نا ۔ دَرْ) پڑدر ءُ ک آور، جان ءَ ترپّ، چگّ، مزن جون، رستر ۔ ★
- **جانبند :** (جَ انْ ۔ بَ نْ دْ) مارگر، جوگی، هما مارگر یا جوگی که مرواں انچیں دم ءُ چوپ کنت که آیاں مار ءِ ڈنگ کار مہ کنت۔
- **جان بی بی :** (جَ انْ ۔ بِ بِی) جنینی نامے ۔
- **جانجوڑی :** (جَ انْ ۔ جَ وڑی) جان وشی، ذراهی، جان ذراهی، سلامتی، جان سلامتی۔ HEALTH
- **جاندر :** (جَ انْ دَرْ) هما مردم که آئی ءَ گند گور ءِ مزبیت، جاندرا ۔
- **جانْڈراهی :** (جَ انْ ۔ ڈْ ۔ رَا ۔ هِیْ) بچار "جانجوڑی" ★
- **جان درد :** (جَ انْ دَرْ دْ) جان ءِ درد کنگ۔ ناوشی، نادراهی۔ ✪
- **جاندُزّ :** (جَ انْ دُزّ) هما مردم که کار ءِ وتی جان ءَ دُزّ ایت۔ سستیں مردم۔ بے کاریں مردم۔ چہ کار ءَ تُرسوکیں مردم۔ ✪
- **جان دوست :** (جَ انْ دُوس ٹ) هما مردم که وتی جان ءَ دوست دار ایت چہ زحمت کشّی یا جنگ ءَ ۔ ✪
- **جانڈائی :** (جَ انْ ڈَا ئی) یک آرت ءِ ڈاتے که آئی ءُ گونڈ ءَ سرءَ "بندیا" ءِ نشان پر بوتگ۔
- **جانشو :** (جَ انْ شُ وْ) بوجیگ یا میل ءِ تہ ءَ کار کنوکیں مردم۔
- **جانک :** (جَ انْ کْ) جان بی بی ءِ نیم نام۔
- **جان کَشّ :** (جَ ان ۔ کَ شّ) سستی ءِ کنگ ءُ مردم ءِ وتی جان ءِ اندامانی کشگ ءُ ٹُرند دارگ۔ ✪
- **جان کُشّ :** (جَ ان ۔ کُ شّ) سکّیں زحمت، هما زحمت که مردم ءَ تورین ایت۔ ✪
- **جانوڑ :** (جَ انْ وَڑْ) درمانکاهے۔
- **جانوشیر :** (جَ انْ وُشِی یْرْ) درمانکاهے۔
- **جانل :** (جَ انْ لْ) بچار "جانک"۔
- **جانماز :** (جَا ۔ نِ ۔ مَازْ) نماز جاه، مُصلّہ، نماز ءِ تگرد یا جُلّک۔
- **جانور :** (جَ ان ۔ وَرْ) رستر، جنادر ۔
- **جانی :** (جَ انِ یْ) نامے، دوستیگ، چشے جانی بزاں جنک جانیگ۔
- **جاؤ :** (جَ اؤ) بلوچستان ءِ جاگهے ءِ نام اِنت۔
- **جاوَر :** (جَ اوَرْ) (۱) حال (۲) حالت۔ پا : جاور " هال " [جاور : بروزن جاور بمعنی حال باشد، چہ جاور داری؟ مراد آن باشد که چہ حال داری ب ۔ ق] پھ : جاور
- **جاه :** (جَ اهْ) جاگہ۔ جاه یارگ ءُ بجاه آرگ، زانگ۔ جاه جنگ : باهند کنگ، سرّگ، پہ ٹرندی چست بوگ۔ جاه دیگ۔ جاه گرگ۔ جھ
- **جاهسرّگ :** (جَ اهْ ۔ سِ رّگ) پہ ٹرندی چست بوگ، جاهجنگ، باهند کنگ ۔ بچار "جهسرّگ"
- **جاهگ :** (ج اهَ گْ) پہ زنتان چیکّنگ دپ ءِ تہ ءَ اورت کنگ۔ گنگ "سوراں بونگ ٹے ءَ پیماز جائے"۔

- **جاھگیر:** (ج ا ھ۔ گ ی ر) جاگہ ءِ گِرۏک۔ جانشین۔ نمائندہ۔ جاھگیری کنگ: نمائندگی کنگ۔
- **جاھِل:** (ج ا ھِ ل) گپ نہ زور۔ ھبر نہ زور۔ سرپد نہ بوک یا پہ زور گپ ءَ نہ منّوک۔ ناوانندگ۔
- **جاھو:** (ج ا ھ و) بچار "جاؤ"
- **جاھورگ:** (ج ا ھ و رَ گ) وارگنگ۔ دل سیاہ کنگ۔ نگیگ کنگ (تو وَ مارا جاھورت)۔ پہ چیزے ءَ جتّاں جھل جنگ ءُ پہ آئی ءِ لوٹگ ءَ بندگ۔
- **جاہ ءُ دیار:** (ج اہ۔ ءُ۔ د ی ا ر) ملک ءُ جاگہ۔ بنہند جاہ۔ مُلک۔
- **جاھیل:** (ج ا ھ ے ل) جانگ ءُ گاجیل گرتگیں۔ جاتینک۔ گاجیل۔
- **جَبّ:** (ج َ ب) پیریں گوشت۔ پیریں مردم۔ پیریں مردم کہ گوشت ئے لھرایت ءُ پوست ئے لونجان بیت۔
- **جَبّار:** (ج َ بّ ا ر) سک بازاور بار کشوک، سکیں مزنیں اوبار، جَبّار کشی: مزنیں اوبار کشی۔
- **جُبّیٹ:** (جُ بّ ب ٹ) تنگ ءِ رلّی ءِ گندل [اردو: بھوتڑا]۔
- **جبّرتل:** (ج ب ر۔ ت ل) گوھنیں ءُ درتگیں گُد یا وڑ پوشگ، بازجاگہ ءَ سک درتگیں۔
- **جبڑانک:** (ج ب ڑ ا ن ک) جبڑتگیں گپ، ھماگپ پہ جبڑگ جنگ بنت۔
- **جبڑگ:** (ج ب ڑ گ) پہ نپسندیں بےرد ءَ بندیں گپ جنگ، بے گیشتر گونوت ءُ گپ جنت یا تلوس ایت۔ تپ ءِ جبڑگ، گنوکی ءِ جبڑگ "جوڑگ"۔
- **جَبزگ:** (ج َ ب ز ز گ) بچار "جبزہ"۔
- **جبزّہ:** (ج َ ب ز ز ہ) جبزہ کنگ: پہ کارے جبزہ کنگ یا پہ زھر یکبارگی جاہ جنگ پہ بے تواری یا پہ ترندیگی۔
- **جَبُتّر:** (ج َ ب ت ر) ھما پیریں مردم کہ چہ پیری ءَ آئی ءِ دیم چِلّ چِلّ ءُ کرچک بہ بیت۔ چہ پیری ءَ جَبّ سے لونجان بہ بنت۔ سک پیریں مردم۔
- **جَبوتّر:** (ج َ ب و تّ ر) بچار "جَبُتّر"۔
- **جَبِید:** (ج ب ی د) گُمان، اندازگ، پہ گُمان ھمگ یا سرپد بیگ ءِ پُھر بندگ۔ "من سرپد بیاں بلے پہ جَبِید رواں"۔ "من پہ جَبِید گوشاں کہ اے مُرو بیدءَ نیست"۔
- **جَبیرگ:** (ج َ ب ی ز رَ گ) سک گُروگ۔ سک گُرگ ءُ دزّ رزگ چہ ترس ءَ، اناگاہ ءَ چہ ترس ءَ گُروگ ءُ درّوگ یا پریات کنگ۔
- **جَبِین:** (ج َ ب ی ن) سینگ ءِ ھمّی یمگ، دُزّر، ڈوبر۔
- **جُپ:** (جُ پ) بزان "جُپ زنگ"، یا "جُپ آتگیں"۔ "جُپگ ءِ پہ مانگال بزان" پہ جُپ۔
- **جُپت:** (جُ پ ت) جُتک "نا" زاناں۔ دو یکجا۔
- **جُپتی:** (جُ پ ت ی) جُتکی، یکجاھی، ھردو ھمراھی ءَ۔
- **جپ جَپ:** (ج پ ج پ) جپ جپیں اُستں بزاں گپ گپ کنوکیں اُستں۔ جمبوریں اُستں ءُ زبانک دیوکیں یا لبوکیں اُستں۔ چہ گرمی ءِ باپ دیوک۔ گِگپ۔
- **جَپگ:** (ج َ۔ پ گ) بن گرگ۔ سُچگ۔ جپ جپ ءَ آس گرگ
- **جُپگ:** (جُ پ گ) سر پہ جِک ءِ جم بُوگ۔ لشکر جپ ایت۔ جمبر جپ ایت۔
- **جپینگ:** (ج پ ے ن گ) انچوش کنگ کہ بہ جُپ ایت۔ سر پہ جِک کنگ، جم کنگ، جمبر بیگ۔ لشکر جم کنگ۔

- **جَت** : (ج َ ت) جَنگ، گوست بخوش کہ "آئی ءِ جَت"، شیر جت: ھماچک کہ گْجام نیمونےء پہ مچگ شتری ءِ تیرئے مرسل ایت۔ اے زگیں چگ زودرءِ نادرھجان بنت (دَلوت ھم)۔ ھُد اجَت، سَبیت جت، پیر جت، کلام جت، ریل جت یا کشیادیہ جت ءُ رنگیں گال پہ ندوشی گوشگ بنت۔
- **جَث** : (ج َ ث) اُشترانی شوانگ، بگپان، جتیپاں، بلوچانی زاتے کہ رمگدار اَنت۔
- **جِتا** : (ج ِ ت ا) جُدا، یکرہ، گِستا، تھنا۔
- **جِتائی** : (ج ِ ت ا ئی) گِستائی، دوری، دیری۔
- **جُتبند** : (ج ُ ت ب َ ن د) بچار "جُتک بند"
- **جَتک** : (ج َ ت ک) دازءِ پیشیں کرء ڈکونیگ چوپگ ءُ طم کنگ بوتگ کہ زندانت ازند، دل ءِ جَتک چوپگ، جتکی آپ۔
- **جُتک** : (ج ُ ت ک) ناوچپ: دُو دانگ، جُتکے کوش، زھم ءِ جُتک، کارچ ءِ جُتک، دوئیں پاد یا دست، دُور،
- **جُتک** : (ج ُ ت ک) کش پہ کش مان تچگءِ، دُو ھم رنگ ءُ ھم کدیں چیز، لچہ ءِ گیشتر دستونک ءُ دو بند۔
- **جَتکاپ** : (ج َ ت ک ا پ) جَتک بگیںتگیں آپ۔ جَتک ءِ گرانتگیں آپ۔
- **جُتکبند** (ج ُ ت ک۔ بَند) جُتکانی بندگ: بزاں دلوت یا اولاک ءِ دوئیں دستاں یکراہ ءِ بندگ۔ کَبید۔ بندیگ۔
- **جُتک جَنگ** : (ج ُ ت ک۔ ج َ ن گ) دوئیں پاداں یکراہ ءِ چست ءُ دُور دیگ۔ چہ بُرزیں جاھےء دُور کنگ، دُور جَنگ۔
- **جَتگ** : (ج َ ت ک گ) جنگ بوگ، جنگ زرگ، ازند بوگ۔
- **جُتگ** : (ج ُ ت ک گ) جُتکیء، ھمراہ، ھم جنگ۔
- **جُتک ءُتا** : (ج ُ ت ک۔ ءُ۔ تا) جُتکانی لیبے۔
- **جَتکی** : (ج َ ت ک ی) چہ جَتک ءِ ازند۔ جَتک جَتک بھاکوک۔
- **جِتُّکی** : (ج ِ ت ُّ ک ی) جیتُکی: دشتیاری ءُ آئی ءِ کرّءِ گور ءِ ملکاں "جن تچکا" ءِ لیب ءِ گوشنت۔ "جی"۔
- **جِتُّکی** : (ج ِ ت ُّ ک ی) یا جتو: جُتک جَنگ بے پادانی سرءِ نندگ ءُ جُتک جَنگ۔ جتُکی جَنگ۔
- **جُتکی** : (ج ُ ت ک ی) دُو ءِ ھمراھی، دُو ءِ یکجا بوگ۔ دیت ءُ داب کنگ۔ گُند بزاں دوئیں "تا" کہ جُتکے بنت۔
- **جِتمورک** : (ج ِ ت م و ر ک) بچار "جدمورک"۔
- **جِتو** : (ج ِ ت ُ و) نامے،
- **جتوئی** : (ج َ ت و ئی) بلوچانی یک زاتے (زاناں چہ جت یا جتوءِ زرنگ)۔
- **جَت ءُ پَت** : (ج َ ت۔ ءُ۔ پ َ ت) ناکاریں مردم۔ بے شتریں مردم، نزانتکاریں مردم۔
- **جَتی چِپٹ** : (ج َ ت ی۔ چ ِ پ ٹ) چپٹ ءِ راستے: بچار "دیچل"۔
- **جَٹ** : (ج َ ٹ) ناسرپد، بیھال، نزانتکار، ناوانندہ۔
- **جُٹ** : (ج ُ ٹ) پیسریں ڈاچی، مَٹ، ھمدَرد، ھمراہ۔
- **جُٹ بار** : (ج ُ ٹ ب َ ا ر) جُٹ، ھنچکیں بار کہ جُٹ ءِ زُرت بہ کنت۔
- **جٹور** : (ج ٹ و ر) بچار "جاٹوڑ"۔
- **جَج** : (ج َ ج) منگ بیر۔ عربی۔ قاضی۔
- **جَجّ** : (ج ج ّ) گوندوانی زبان ءِ گوز یا گودان ءِ گوشتس اَنت۔

جُجّو : (جُ جّ و) جَ ء کسان نام۔

جُجُرک : (جُ جُ جَ رُک) بچار " جُو جُرک " مُنگ ء تہ ء ونجانیں گوشت ء ٹکر۔

جُدا : (جُ دَا) جِدا : دیر ء ۔ گستا ۔ جِتا۔

جدبند : (جُ دْ ۔ بَ نْ د) بچار " جنگبند "۔

جَدپدر : (جَ دْ ۔ پ دَ ر) ھمادو نزات یا گوھار کہ مات ءِ پِش یک اِنت ۔ بلے پت ءِ پِش دگہ دگر اَنت۔

جَدگال : (جَ دْ ۔ گ اَ ل) جدگال : بلوچستان ء ھما مردم کہ بندر ء آیانی زبان سندھی بوتگ بلے بلوچستان ء آتکگ اَنت گڑا ایشانی زبان ء دگر رنگے زرتگ۔

جَدگالی : (جَ دْ ۔ گ اِ ل ی) جدگالانی زبان ۔ ھما چیز یا کار کہ گوں جدگالاں شیادی کنت ۔ بلوچی سازء آوازء یک زیمرے ء نام اِنت ۔ سربازی مچے کہ ایشی ء مسری یا شکرم گوشت اَنت۔

جَدمادر : (جَ دْ ۔ م ا دَ ر) ھمابرات گوھار کہ پت ء یک اَنت ۔ بلے مات ءِ پِش دگر اَنت۔

جُدمورک : (جَ دْ ۔ مُ و رَ ک) جنگ مورک یا جمتورک ، مشک کہ ٹنگ بیت گڑا ھمے ٹنگ ء کہ گراَنت جاگہ ٹُک بیت ھمیشی ء گوشت اَنت۔

جدواب : (جَ دْ ۔ وَ اپ) ھما مردم کہ شپ ء چہ کجام یک نیموتے ء دیگ یا کہ چہ واب ء پد پہ پد یاد کنگ بوتگ۔

جَدوابی : (جَ دْ ۔ واپ ی) بے وابی ، کجام نیموتے ء بے واب بیگ (جنگ واب)

جَدیم : (جَ دِ ے م) نامرہ بخت ء کور دیم مشپدیم (NAGATIVE)

جدیم : (جَ دِ ے م) بچار " جدیمگ "

جدیمگ (جَ دِ ے مَ گ) تھار دیمگ ، ٹُرنڈ ، تھاری ء بُنجگ یا گُڈسر۔

جُڈ : (جُ ڈْ) بلوچانی یک قبیلے۔

جُڈ : (جُ ڈْ) سک پیر ، ھما کہ بے راہ اِنت ء سرکپگے نیست۔

جُڈا کڈا : (جُ ڈْ ڈ ا + کَ ڈْ ڈ ا) یک چیزے ء شوھاز کنگ ء ادء اودء کم کم ء آرگ ء جم کنگ ۔ تنگ ء تاچ کنگ پہ کارے ء شر کنگ ء ھاترء۔

جُڈی : (جُ ڈْ ڈ ی) پسنی ء کوھے ء نام اِنت [پسنی ء دومی مشھوریں کوہ " زرین " اِنت]۔

جُڈیل : (جُ ڈْ ڈ ی ل) دریائی مرگے۔

جَر : (جَ رْ) گدہ ء بُچ ۔ دِرنجیں گدہ ء بُچ ۔ گوھنگ ۔ دِرز یا ترک کہ زمین ء بیت گُنگ ء ڈگر۔

جرجنگ : بازیں گوکاران ء گُٹ ء زور پہ دیگ ء گُٹ جر جنت۔

جِر : (جِ رْ) جُرّ ء بے زار ، ھُز کنگ ۔ اُشتر جِرّ یا جِرّ اِنت۔

جُر : (جُ رْ) جُرگ ء پرگال " بہ جُر "

جُر : (جُ رْ) کوہ یا زمین ء تہ ء دراجیں دِرز ۔ کنڈ ۔ دنتان ء جُر تُرگ ۔ دپ ء جُر بوگ۔

جُراب : (جُ راپ) پاکش ، گُدی موزگ۔

جَربو : (جَ رْ ، بُو) کُلی کپوت : اسپیتیں کہ گشک رنگیں مُشکے کہ دپ ءِ چوکہ گشک ء اِنت بلے وست ء پادءِ چو کنگرو ء اَنت ء دُمب ءِ چو مُشک ء دراج اِنت ۔ دُمب ء سر ء میدانی بچے پراَنت ءِ ۔ عربستان ء ایشی ء پہ واھگے وَراَنت چوکہ شیاہ گوج (ساندا) ء

جَرَث : (جَ رَث) گوشت یا ھمے رنگ ء ھمیں چیزے ء تہ ء کارچ یا سوچن ڈولیں چیزے مَین رَوگ ، " جرنگ "

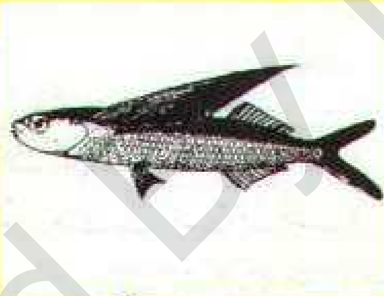
- **جرث:** (ج رث) جرت۔ کوش ءُ توار "جرنگ"
- **جُرّ جُرّ:** (جُ رّ + جُ رّ) کنڈ کنڈ، درّ درّ۔
- **جُرّ دپ:** (جُ رّ + دَپ) ھمامردم کہ چہ آئیءَ دنتاں لھتیں پرشتگ ءُ جاگہ ءِش ھالیگ اَنت، رزان کہ کرتیاں لنٹ ءِ کمیں باز پرشتگ۔
- **جُرَس:** (ج رَس) نازراھی یے۔ دست پاد یا دیم ءُ گُوات گرگ۔
- **جُرگ:** (جُ رَگ) پرشتگ، برگ، ڈورگ۔
- **جُرم:** (جُ رْم) گناہ، میار، کرتگیں بدیں کار، منع کرتگیں کارءِ کنگ۔
- **جَرمس:** (ج رَم س) گنـد گوج۔
- **جرند:** (جِ رِنْ ڈ) بچار "جـنـد"
- **جَروٹ:** (جَ رُوٹ) جُتّ بزاں پیریں ڈاچیگ، جُتّ ءُ جُروٹ۔ تبلے: "جروٹ اگرءَ بنگے چراتگ، دگہ رنگے ءَ بیگ گرءَ اِنت"۔
- **جَروَن:** (جَ رُون) بندر ھُرمُزءِ HURMUZ وھدیگیں نام۔
- **جَرّوئی:** (جَ رّ رُو ئی) پشکے ءِ زات ءُ ماھیگے۔ (بچارت
- **جَرّءُ جَبَر:** (جَ رّ ءُ - جَ بَ رْ) گرّءُ گبر۔

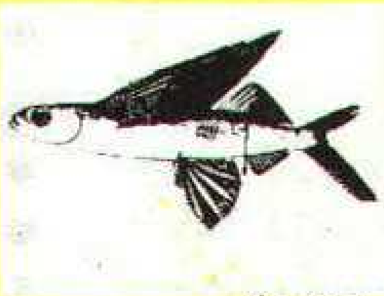

(کد : اندازہ ۱۰۰ س م)

جرّوئی پشک

جڑی

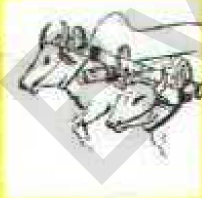

(کد : ۲۰ س م داں ۲۴ س م)

- **جُرّی:** (جُ رّی) جُرّ دپ۔
- **جریدہ:** (جَ رِی دَہ) جریدگ، جریدو، ساجو، تیار۔
- **جُرینگ:** (جُ رِے نْ گ) جورینگ، ایرمینگ، پہ چم جُلی چیزےءِ چِدار بیگ ءُ بندگ، پہ بےاوستی بندگ
  جُرکنگ: بزاں آپ کہ رِچ اِیت ھما زمین ءُ جُرّیں اِیت۔
- **جَڑ:** (جَ ڑْ) بڑ۔ کسانیں اُشتر کہ دیمگا نوک باری یا سواری اِنت۔
- **جُڑ:** (جُ ڑْ) جمبر ۲ - جُٹ، جُتنگ، منٹ، ھمدرور۔
- **جَڑک:** (جَ ڑُک) کسانیں جَڑ۔ کسانیں گاڑی یے کہ گُنگ دار اَنت ءُ راہءَ رواَنت۔ زیرگ۔
- **جَڑکگ:** (جَ ڑُک کَ گ) سک ترپگ۔
- **جڑکوک:** (جَ ڑُک کُ وک) سک ترپاکیں۔
- **جَڑکینگ:** (جَ ڑُک کِ ےنْ گ) ترپینگ (جڑگ ءِ گیشکار گال)
- **جُڑگ:** (جُ ڑَگ) اَنام ءُ رُگ۔ پرشتگیں چیزءِ اَنام رُگ۔
- **جڑی:** (جَ ڑی) کسانیں ماھیگے کہ بال کنت۔ (بچارت)

- **جُجڑی:** (ج ُ جڑ ی) جُسٹ، جُتک، ھمدرد، ھمراہ، ھَور ★
  ے کیپ جُجڑی بیت اَنت گوں من ءُ بنگاں۔ مُلا پازِل
- **جُجڑینگ:** (ج ُ جڑ ے ن گ) آتام دیگ، ٹُرشتگیں چیزءِ آتام دیگ ءُ ھور کنگ۔
- **جَجز:** (ج ج ز) مُھرگے۔ دستونک ءِ مُھرگانی زاتے۔
- **جُجز:** (ج ُ ج ز) جُزءِ کلام اللہ ءِ سیمی بَھر (۲) "جُجزگ" ءِ پرمانگال بزاں بہ جُجز۔
- **جَجزگ:** (ج ج ز گ) سک گوھتیں سِڑاتگیں، جَنک، ریزانگ، جنڈ، ژَند، زَرگ۔
- **جُجزگ:** (ج ُ ج ز گ) شُرگ، روگ۔ جُنزگ۔
- **جُجزم:** (ج ُ ج ز م) سڈک، دِجم، مُھکمیں اُمیت، اُمّ۔ (تازی: جَزم) ★
- **جِجژ:** (ج ِ ج ژ) جِژ، بیزار، ھُزاتگیں، اشترءِ جِژ کنگ یا اشتر جِژ ایت۔
- **جُجژ:** (ج ُ ج ژ) سک پیر: جُوژ (جُوژ ءُ جَبوژ)۔
- **جُجژان:** (ج ُ ج ژ ا ن) کورے کہ چہ روکپت ءِ کیت، سرباز ءِ مزن کورءِ کوہ میتگءِ چیر ءِ برچ ایت۔
- **جُجژن:** (ج ُ ج ژ ن) زیارتءِ بھر، کاروان اگاں زیارتے ءِ کرّءِ گوزایت چیزے نال چیزے آئیءِ سرءِ ایرکن اَنت ھمے "جُجژن" ءِ اِنت۔
- **جُجژنی:** (ج ُ ج ژ ن ی) ھما دوت یا چیز کہ بہ جُجژن ءِ دیگ بیت، ھما مردم کہ جُجژن آئیءِ دیگ اِنت۔
- **جَجس:** (ج ج س) پُر بزاں ھچ انچُش کہ ھاکءِ پُر نیل ءِ جس ءِ جَل۔
- **جِجست:** (ج ِ ج س ت) جِہ اِت بزاں تَنک۔
- **جُجست:** (ج ُ ج س ت) دَستو، پول، سوال، جُست کنگ، جُست گرگ، جُست ءِ پد، جُست ءُ پرس۔
- **جِجستار:** (ج ِ ج س ت ا ر) میناب ءُ کیلئی بلوچ دِشتارءِ گوش اَنت، واستار، نشتار۔
- **جِجستپاد:** (ج ِ ج س ت + پ ا د) تتگیں مردم چہ ترس ءِ یا دگہ آوان ءِ بیم ءِ جستگیں۔
- **جِجستگ:** (ج ِ ج س ت گ) مُچگءِ مُبکار گال، دیر گوست، تتگ، تتگیں۔ PPB, LWD. JESTAGH: to flee
- **جَجسول:** (ج ج س و ل) PPB, JASOL; an attack
- **جَجسد:** (ج ج س د) مادونے (جست)۔ درمانے
- **جِجسک:** (ج ِ ج س ک) کینگ، کَست، جیبک۔
- **جَجسکگ:** (ج ج س ک گ) جَلسگ، گُرندگ۔
- **جِجسکی:** (ج ِ ج س ک ی) کینگی، کَستی ھما کہ جیبک دار اِنت۔
- **جَجسی:** (ج ج س ی) ھما کہ گوں جس ءِ شیادی کنت۔ جاسُم ءِ نیم نام۔
- **جُجشن:** (ج ُ ج ش) بہ جُشن، "جُشنگ" ءِ پرمانگال۔
- **جَجشک:** (ج ج ش ک) جَلش، زھرتام۔
- **جُجشنگ:** (ج ُ ج ش گ) آپیں چیز کہ مُنجل ءِ تہءَ آس ءِ سرءَ لھڑ بہ بیت ءُ کم کم ءَ بہ جُشش ایت۔ چہ زھرءِ جُشگ۔
- **جَجک:** (ج ج ک) کوھی ذرچکے، گوش اَنت کہ شیشُم ءِ زات ءِ ذرچکے دارئے شیاہ اَنت۔ "جک جُب ایت جک ءِ بانگ جُب ایت
  کپوت ماں کلام ءِ ھیک بند ایت" شیرءِ مَنگ ءُ روگن ءِ بندگ"

- **جکّ** : (جَ کّ) بہ جکّ، جُنکار گال «جکّگ» ءِ پرَ مانگال۔
- **جِکّ** : (جِ کّ) کُنّگ۔ جِکّ بیگ، لکّ ہمِک یا کُتّ بیگ، جِکّ دیگ، جِکّ جَنگ، جِکّ کنگ۔ بدیں رنگءَ «دستان»
- **جُکّ** : (جُ کّ) جُکّگءِ پرمانگال بزاں «بہ جُکّ»
- **جُکّاریںگ** : (جُ کّ۔ کا۔ رے۔ نگ) جُکّگءِ پرمانگ۔ جُکّینگ۔
- **جُکت** : (جُ کّ ت) یا (جُ کّ تّ) تعل، زھرتام، سکّ زھر، جُشک۔
- **جِکّ جَنگ** : (جِ کّ + جَ نْ گ) چمءِ جِکّ جنگ، دردءِ جِکّ جَنگ، رگءِ جِکّ جَنگ۔ بزاں تیزّک جَنگ۔
- **جِکّ دیگ** : (جِ کّ + دی گ) لتّءِ، ماں زمینءَ، ماں دگہ چیزےءَ۔
- **جَکسگ** : (جَ کّ سَ گ) گوں مزنیں تواےءِ یک جاگھےءِ گرندگ، ھالیگیں ڈوگ جکس دیت ءُ دریں سرجکس ایت، چم جکس ایت، نام ءُ توار جکس ایت۔
- **جَکگ** : (جَ کَ گ) ترسینگ۔ PPB LWD
- **جَکّگ** : (جَ کّ کَ گ) ھما کلگ کہ مُبیال درکیت ءُ بُگل ءِ ماں بیت توری نہ بیت بے گیشتر بُگل درکیت۔
- **جکّگ** : (جِ کّ کَ گ) جکّ بیگ یا جَنگ۔

جُکّ

- **جُکّگ** : (جُ کّ کَ گ) اُشترءِ ہندگ۔
- **جَکّو** : (جَ کّ کُ وْ) پُتّیءِ جکّو بزاں پک، پکّو یا پُکّل۔
- **جِکّوک** : (جِ کّ کَ وک) ھما چیز کہ جِکّ بہ بیت، ھما مردم کہ جِکّ جنان ءُ راہ ءُ روت۔
- **جکون** : (جَ کُ ون) کلّ، رِیش جکون اِنت: بزاں کلّ اِنت کہ تئے ھست۔
- **جِکّی** : (جِ کّ کِ ی، تُوسک دنتان، کُنٹگ۔
- **جُکیگوُر** : (جُ کِ ی گُ وُر) بلوچستانءِ جاگھےءِ نام اِنت، سربازءِ کورءِ چیرتریں شہرے کہ چہ بانپانءَ ھم چیر اِنت۔
- **جُکّینگ** : (جُ کّ۔ کِ ے۔ نگ) اینچوش کنگ کہ بہ جُکّ ایت۔ ★
- **جُگ** : (جُ گ) سَنگار، ھما جہر کہ گوکانی گردنءَ اِنت۔ (بجار مُٹ)

  جُگ بیگ : ھم جُگ بوگ، جُنک بیگ ھمراھیءَ، تچگءَ۔
- **جُگّ** : (جُ گّ) گجّ۔
- **جُگّا** : (جَ گّ گ ا) گوکار، واھی، گوں بُرزیں توارءِ گپ جنگ۔
- **جگّاہ** : (جَ گّ گ اہ) بجار «جگّا»

- **جَگر :** (جَ گَ ژ) ھونگوشت ءِ ٹُکرّے کہ گیشتر ساھدار ءِ بدن ءِ تہ ءَ ھون جوڑ کنت۔
- **جِگر :** (جِ گِ ژ) «جِگرگ» ءِ پرمانگال «پہ جِگر» بزاں پہ زِیج ءُ برو، پلکت۔
- **جُگر :** (جُ گُ ژ) کوھی ذِریچے کہ ایشی ءِ بُرسک وش اِنت بلے باز ورے لاپ پھک ءُ بند بیت۔ اے ذِرچک ءِ تاک گوں شاھاں اَنچوش پہ رِیچ ءِ زنگ اَنت تو گوشئے زاناں پُرسُتر لچّینیتگ اَنت۔ چہ دورءِ چوکر ریزک ءِ اِنت سکیں مزنیں جُگرکدءِ کلیرے بیت ء "تاک کلیرءِ دانگ اَنت جُگرءِ گوں لنڈوریں براں" "تووت جُگرءِ کہ بارءِ مُلّاٹے؟"
- **جُگراں وارو :** (جُ گُ رَاں وَا رُو) دَشتیاری ءِ پُل ءِ روکپت ءِ بازارے ءِ نام اِنت۔
- **جگربند :** (جَ گَ ژ + بَ نْ دْ) ھمارگ ءُ ریشگ کہ جگرءِ اِشی گوں دِل ءُ پُپّاں بستگ۔ جُگت، سکیں دوستیں مردم، دوستار۔
- **جگرٹُرک :** (جَ گَ ژ + ٹُ رُک) دِلاپ، جُگرو، تُرسوک۔
- **جگر جاہ :** (جَ گَ ژ + جَ اہ) بچار «جگرجہ»۔
- **جگرجہ :** (جَ گَ ژ - جَ ہ) جگرءِ جاگہ، جگرءِ بند۔
- **جگرد :** (جَ گَ رْدْ) مزن کورءِ ھما جاگہ کہ آپ ایر رِچ اِیت، بلے تچوکیں کورءِ آپ۔ لچّہ گوشئے گُش اِیت۔

جگری حام

« چہ جگرداں ریدگیں سنگاں »

- **جگردگ :** (جَ گَ ژ دَگ) سکیں ڈالیں گندیے۔
- **جگرریش :** (جَ گَ ژ + رِیے شْ) دل سیاہ، دل ریش۔
- **جَگرگ :** (جِ گَ ژ گْ) رِلگ، کس ءِ ھال نہ دیگ ءُ چہ ترس ءِ رِلگ، چیر اَندری تچگ رَوگ۔
- **جگرگوشگ :** (جَ گَ ژ + گُ وْ شْ گْ) جگرءِ ھما ٹُکڑ کہ گوں جگرءِ ھوراِنت بلے گیش اِنت، وْرَاج اِنت کہ ءِ نِنگے ءُ زندی ءِ دومور دانگ بیت۔ چہ جگرءِ ھم وش تر اِنت۔ سک دوستیں مردم، گیشتر یہ دوستیگیں چُک ءُ نماسگ ءَ کار مرد بیت۔
- **جَگرو :** (جَ گَ رُو) سک تُرسگ، دِلوارگ، دِلٹرک۔
- **جگروار :** (جَ گَ ژ + وَا ژ) جگروروک بزاں دل سیاہ کنوک، بیزار کنوک۔
- **جگری حام :** (جَ - گَ - رِیْ - ھَا مْ) پاگاس ءِ زات ءِ ماھیگے (کد : ۳۱۰ س م اندازہ) (بحاریت)
- **جُگریگ :** (جُ گُ رِی گْ) سرباز ءِ چہ اَبدَرءِ جھل شھرے کہ مچّ ءِ مان ءُ شیپے ھم ھست اِنت۔
- **جَلَگ :** (جَ گْ گَ گْ) جُلگینگ، ٹرامبلینگ، سرءُ چیر کنگ، لگتال کنگ، چیزے ءِ سرءِ پاد ءَ لگت ماں لَگت کنگ، چیزے ءِ سرءَ ادشتنگ ءُ آئی ءِ سرءَ نچگ۔

- **جُگلی:** (ج گ لِ ی) هماوپ کہ شنگارہ شیرءَ گوں جگ ءَ همگرنچ کنت۔
- **جَگو:** (ج گ گ ؤ) هماں مردم کہ گردءَ نیست بلے وت ءَ مزن لیک ایت۔
- **جَگین:** (ج گِ ی ن) مُلکے ✱ بلوچستان ءِ جاشک ءِ نزیک ءَ جاگہے ءِ نام اِنت۔
- **جَل:** (ج ل) گرمیں پُر۔ دریاءِ آپ جل جنت بزاں شُہم ایت " پلاتی پہ زرّ ءِ جَل جنت " بزاں پہ زرّءَ سک بے تاهیراِنت۔
سکیں گرمیں ٹیروچ۔ سکّیں گرم۔
- **جَلّ:** (ج ل) سگّ برداشت، " توایشی ءِ جَلّ ءَ کُرّت نہ کن ئے، جِهان جَلّ، مهمان جَلّ، تئی جَلّ ءِ هُدا بکنت۔
(۲) چہ پات ءَ بُهوئی وَنجی جوءِ کُرتگیں درپے کہ مید پہ گیم ءِ زندگ دارگ ءِ هاترءَ کارمردئے کن اَنت کہ دِیاءِ ترءَ ننگرکنگ بیت۔
(۳) یک ماهورے کہ آڑنگءِ ماهیگاں گوں هیمشی ءِ چہ مزنیں واڑءَ کشّ اَنت ءُ بوجیگ ءِ مان کشّ اَنت۔ (۴) چہ " جَلگ "ءِ پہانگاں بزاں ءِ جَلّ۔ جَلّ مُجَلّ: دارمدار، مامانگ۔ (۵) هینزگ ءِ دارکہ مِنتگ ءِ کارمرد بیت۔ (۶) همے رنگ ءَ چو کلندرءِ بجوکیں پس، جنوکیں گوک ءُ وَروکیں لیڑہ ءِ جَلّ کن اَنت۔
- **جِلّ:** (ج ل) بلوچستان ءِ تیاب کرّءَ کراچی ءِ نزیک ءَ یک جاگہے کہ آئی ءِ کوہ ءِ سرءَ چراگے هست کہ شپ ءَ پہ گراب ءُ بوجیگاں رهسوج اِنت۔
- **جُلّ:** (ج ل) بے پُرّشی گالی، اِرسک، اُشتر یا اپس مُهرو بدّ ءِ جُلّ کہ توک ءِ پاریزءَ ٹُنگ اِنت۔
[شیرازی: جُلّ: پارچہ ای کہ زیر پالون اَندازند]
- **جَلاب:** (ج ل ل اب) مردمی نامے۔ کُشوک۔
- **جُلّاب:** (ج ل ل اب) هماں درمان کہ چہ آئی ءِ ورگ ءَ لاپ ءِ رَج ایت، ریتاچک۔
- **جَلّاد:** (ج ل ل اد) کُشوک (پہ سرکاری پرمان ءَ)۔ EXECUTIONER
- **جَلّار:** (ج ل ـ لار) دریاءَ ماهے دو برءَ " جوار"، بیت ءُ دو برءَ " جلار"۔ جوار ءِ وهدءَ آپ بیل ءَ بازدیم ءَ کیت ءُ آلاڑ ءِ باز ربچ ءَ بزاں پُشت ءَ روت۔ جوار ءِ وهدءَ آپ بیل ءَ کم دیم ءَ کیت ءُ آلاڑ ءُ کم ربچ ءَ روت۔ جوار ءِ زور ءِ روچ ماہ ءِ ۲۸ ءُ بگر دانکہ ۴ ءَ، ءُ دومی رندءَ ماہ ءِ ۱۲ ءَ بگر دانکہ ماہ ءِ ۱۷ ءَ اَنت، جلار ءِ زور ءِ روچ ماہ ءِ ۶ ءُ بگر دانکہ ماہ ءِ ۱۱ ءَ، ءُ دومی رندءَ ماہ ءِ ۲۱ ءَ بگر دانکہ ماہ ءِ ۲۶ ءَ اَنت۔
- **جلاگ** (ج۔ لاگ) کُرّگ کہ چمات ءِ لاپ ءِ لاپ ءَ پیداگ بیت، آئی ءِ اولی لڈّ۔
- **جَلالی کلگ:** (ج ل ال ی۔ ک ل ل گ) سرباز ءِ چہ جگر ءَ گیگ ءِ چیرشیپے۔
- **جَلائی:** (ج ل ا ءِ ی) مردینی نامے۔
- **جَلایگ:** (ج ل ل ای گ) یا جَلاهگ: کشگ ءِ ترندکنگ سادیا همے رنگیں بندے ءِ۔
- **جَلب:** (ج ل ب) مردمی نامے۔
- **جَلب کش:** (ج ل ب۔ ک ش) کسے ءِ رندءَ پہ اُمیت گوں بیگ۔
- **جَل تپچ:** (ج ل۔ پ چ) ماهیگ، بٹاٹا، اَمبی لگڈگ، پوپل یا دگہ چیزے ءَ گرمیں پُرانی (جلاتی) ترءَ پچگ۔
- **جَلپرگ:** (ج ل۔ پ ر گ) بچار " جلگ پرگ "۔
- **جَلد:** (ج ل د) پوش، پوست، کتاب ءِ جلد، هیک جلدءِ اِنت (۲) هماهم ءَ لیتاری پوش کہ ٹنگ یا دلوت ءِ چگ همائی ءِ ترءَ اِنت ءُ پیداک بیت۔ (۳) زوت۔
- **جَلدی:** (ج ل دِ ی) زوت، گشاد، زیت، دِهدِه، هیاهیا۔

- **جلشک :** (جَ لِ شْ کْ) ٹرنگ، ٹرنگ ءِ شھم، جرءِ گگ۔
- **جلشکان :** (جِ لِ شْ ک ان) ٹرنگاک، ٹرپوک، جرءِ کوّک۔
- **جَلک :** (جَ لْ لَ کْ) ھمے جلک کہ گوں آئی ءَ بندیک تاب دئینت۔ کرپاس یا پشم ءِ ریس اَنت۔
- **جُلک :** (جُ لْ لُ کْ) کسانیں جُل، کوھنیں جُلّ ءِ ھم گوْش اَنت۔
- **جلک پرّگ :** (جَ لْ لَ کْ + پَ رْ رَ گْ) جلک ءِ چاردار
  (۲) ھما داگ کہ ھمے چاردار + ءِ رنگ ءَ پر دارگ بیت۔
- **جَنگ :** (جَ نْ گْ) اَسّ دیگ، پُتْر وشْگ دیگ (۲) جل جنگ دریاءِ سوریں آپ ءِ، جل کنگ دریاءِ سوریں آپ ءِ۔
  جل جنگ: پہ یک چیزے ءِ سک بے تاھیر بیگ۔
- **جَلّگ :** (جَ لْ لَ گْ) (۱) پُچگ، سَنگ، اولاک ءِ جَلّگ سواری ءَ (۲) منزل کنگ، ساسار کنگ، (۳) ھمراھاں ید دیگ ءَ دارگ، ماماتک بوگ، کسے ءَ پہ میار دارگ، کسے ءِ گورءِ دارگ، مُلکے ءَ جَلّگ بزاں دارگ، معتل بوگ۔

(PPB, LWD, JALLAGH, to pass or spend time) ـــ

- **جَلگُم :** (جَ لْ گُ مْ) سکّیں گرمیں جَل کہ آس ءِ ایر ماد بیگ ءَ زندپشت کپ اَنت، سکّیں مزنیں اَسّ۔
- **جُلگمینگ :** (جُ لْ گُ مِ نے نْ گْ) جُلگڑینگ، جُگڑینگ، دُرجک ءِ تُن ءَ یاک شاہ ءَ گرگ ءِ جُلگمینگ۔ مَشک ءِ آپ یادگر چیزے جُلگمینگ۔
- **جُلگہ :** (جُ لْ گَ ہْ) مزن : پِراہ ءُ ڈراج ءُ سبزگیں مزنیں زمین۔
- **جَلّل :** (جَ لْ لَ لْ) سکّیں جاک، زگر کنگ، جاک ءِ جبّل۔
- **جُلم :** (جُ لْ مْ) جُرم۔
- **جَل مَجل :** (جَ لْ مَ جَ لْ) وارمدار بوگ، ماماتک بوگ۔
- **جلندر :** (جَ لَ نْ دَرْ) ناڈراھی یے کہ ایشی ءَ باد پرنگ ھم گوْش اَنت
- **جَلو :** (جَ لْ وْ) جُلک ءِ گونڈ، جلک، جَلال ءِ نیم نام اِنت۔
- **جلّو :** (جَ لْ لُ وْ) مردینی نامے۔
- **جلوان :** (جَ لْ وَانْ) بوراتی جلوان دیگ بزاں پہ دَرآرگ ءَ یا گُردہ تاچی ءَ۔ بوران تاچگ۔
- **جَل ھتر :** (جَ لْ ھَ تَ رْ) جَم ردّس یا جم ریس۔
- **جُلی :** (جُ لْ لِ یْ) جُکّائی زبان ءَ ھپتار ءَ گُش اَنت۔
- **جلیب :** (جِ لِ ے بْ) دُزّ ءِ سیم ءِ سرءَ پتا بنت ایشی ءَ جلیب گُش اَنت۔
- **جم ۱ :** (جَ مْ، جم گرتگیں، یکجا (۲) نیگے کہ بڑئے گد ءِ کلونٹے بنت کہ تھرءِ مشیں شیاہ رنگ اِنت گڈگ ءِ سک مزن اِنت۔
- **جم ۲ :** (جَ مْ) [بادشاہ ءِ بادشاہ سیمان، بادشاہ جمشید، بادشاہ سکندر ءِ ھم گوْش اَنت]۔
- **جمادار :** (جَ مْ ا دَا رْ) مزدوراتی سرگش، پولیس ءِ جمادار، پوج ءِ جمادار، بنگیانی جمادار۔
- **جمّار ۱ :** (جَ مْ مَ ا رْ) اَبد، ھستی ءِ سرجمیں وھدءِ کُٹ آنگیں سر۔

- **جمّار۲ :** (جَ مْ مَ ا رْ) پردا، کیامت ءِ روچ۔ ابدی۔
- **جمّاز :** (جَ مْ مَ ا زْ) اُشترءِ سوار، جمّاز بُوگ : اُشترءِ سوار بُوگ۔
- **جمّازگ :** (جَ مْ مَ ا زَ گْ) سواری ءِ اُشتر، اُشترے کہ آئی ءِ سرءَ یکّے جمّاز بہ بیت۔
- **جمّازگ دِل :** (جَ مْ مَ ا زَ گْ + دِ لْ) شَوکی، ھما مردم کہ ھروھد پاگ ءِ پِرّگ ءَ اِنت۔
- **جُمائت :** (جُ مَ ا ءِ تْ) آدینگ، ھپتگ ءِ ھپتمی روچ کہ چہ پنچشنبے ءِ رند ءُ شمبے ءِ پیسرا اِنت۔

[تازی: جمعہ]

- **جُمب :** (جُ مْ بْ) " جُمبگ " ءِ نام : زمین جمب۔
- **جُمبر :** (جُ مْ بَ رْ) مجرّ۔ ھمے وَرز کہ آپ ءِ پُرّ اَنت ءُ آزمان ءِ دیم ءَ مانوش اَنت ءُ چہ ایشان ھور رِچ ایت۔
- **جِمبِر :** (جِ مْ بِ رْ) جبینی نامے۔
- **جُمبر :** (جُ مْ بُ رْ) بُز بُز ءُ رستگ ءُ چست بوتگیں وَھل یادگرمے رنگیں چیز۔
- **جُمبگ :** (جُ مْ بَ گْ) گرانیں چیزے ءِ سُرگ یا چنڈگ، زمین ءِ جمبگ۔ زُنڈگ۔

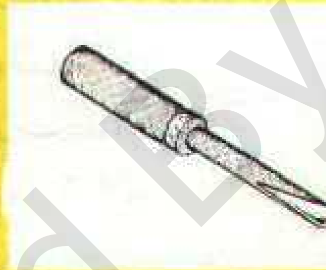
جمبیا

- **جُمبلاس** (جُ مْ بْ لَ ا سْ) جومبلاسک : آسے کہ آئی ءِ تَبانز برز ءُ روک ءَ بازبیت (کلام اللہ ءِ تہ "جحیم")
- **جُمبلاسک :** (جُ مْ بْ لَ ا سْ کْ) بچار " جُمبلاس "۔
- **جُمبور :** (جُ مْ بُ وْ رْ) آسے کہ تَبانز ءِ باز برزانت، جُمبلاسک، جُمبھور۔
- **جمبوک :** (جَ مْ بُ وْ کْ) ھما چیز کہ جُمب اِیت۔ لرزوک، سُروک بلے گرانیں رنگے ءَ۔
- **جمبوگ** (جَ مْ بُ وْ گْ) جُنبوگ، ویئبوگ، دائی، جُگّ پیدا کی ءِ کار ءَ بلدیں بانُک۔
- **جُمبول :** (جُ مْ بُ وْ لْ) بوجیگ ءِ دَور ءُ برزتریں گیشّ : ئیگیں تیل کہ شُبرء دور پدءَ گوں ھمائی کمُبل کنگ ءُ لِک کنگ، بیتہ
- **جُمبھور :** (جُ مْ بَ ھُ وْ رْ) ھما آس کہ سک تروک ءُ زبانک دَنت، جُمبور، جُمبلاس، جُمبلاسک۔
- **جَمبیا :** (جَ مْ بِ یْ ا) ھنجر (بچار عکس)
- **جُمبینگ :** (جُ مْ بِ ئے نْ گْ) " جُمبگ " ءِ بچار گال : چنڈینگ، سُرینگ بلے گرانیں رنگے ءَ۔
- **جُمپ :** (جُ مْ پْ) یکدم کسانیں کُڈّک کہ زمین ءِ پُنت یا کوہ ءِ سرءَ گتانی ءَ بیت۔ باز جُمپ گنتگیں۔

- **جُمپ سر:** (ج مُ پ + سَرْ) مُزرگے ءِ سر۔ ڈ مگیے ءِ سر
- **جُمپگ :** (ج مُ پَ گ) جُمپگیں زمین، ٹمپگ، بُزرگیں زمین۔ بُزرگ ءُ ڈمپگ بیگ۔ بُرز بیگ۔
- **جُمپینگ :** (جُ مْ پ ے نْ گ) اچگوش کنگ کہ بہ جُمپ اِیت بزاں جُمپ بہ بیت۔
- **جُمجُم :** (جُ مْ + جُ مْ) داستانی بادشاہے ءِ نام اِنت۔
- **جُمدِل:** (ج مْ دِ لْ) دِلجم۔
- **جُمرنگ :** (ج مْ رَ نْ گ) جم ءِ رنگ، جمبو، پچیٔ رنگ۔
- **جمک :** (ج مَ کْ) دارءِ اچیں بُرتے کہ بُن ءِ یک ءُ کُم کُم ءَ گیشتان اِنت ءُ پِرّاہ بوّان اِنت ءُ بُرز ءَ زوان اِنت۔ ۷
  [انگریزی وی " ۷ "] ھمے جمک کہ بچکّ ءِ لتر بند اَنت ءُ مُرگ جن اَنت۔
- **جُمّک :** (جُ مْ مُ کْ) نامے، جُمّاءِ نیمنام اِنت۔ بازگوشّ اَنت کہ "جُمّا" تازی ءِ "جمعہ" اِنت۔
- **جمکو :** (ج مْ کُ وْ) چوکہ جمک ءَ۔
- **جَمَل :** (ج مَ لْ) بچار "جملگ"۔
- **جملگ ۱ :** (ج مَ لَ گ) چوکہ جمک ءِ دو شاہ کہ بُن اِش یک بیت۔
- **جملگ ۲ :** (جَ مَ لَ گْ) دُو چیز کہ چو جمک ءَ بُن اِش یک اِنت بلے بُرز جتا اَنت۔ جملگیں چِّ یا گُنر۔
- **جُمُو :** (ج مُ وْ) جم ءِ رنگ۔
- **جمی :** (جَ مِ یْ) ھماکہ گوں "جم" ءَ شیادی کنت۔ ھماجاکہ جم باز بیت۔
- **جمیدر** (جَ مِ یْ دَ رْ) یک جاگہے بلوچستان ءِ، ھماجاگہ کہ "جم" باز بیت۔ سرباز ءِ کور ءِ کرّ ءَ چہ باپتان ءُ بُرز ءَ
  چہ پیرداں ءِ چیر شھرے۔
- **جَن :** (ج َ نْ) زال، مرد ءِ جن، سُور کُتگیں مرد ءِ جنین۔ (۲) پہ جَن : "جنگ" ءِ پرمانگال۔
- **جِنّ :** (جِ نْ) دین ءِ کتابانی تہ ءَ چہ آس ءَ جوڑ بوتگیں مخلوکے کہ مردم ءَ گندرابیت بلے اگاں لوٹ اِیت وتا ءَ
  پدّر کنت۔
- **جنازہ :** (ج َ نَ ا زَ ہ) ھماتھت کہ مُرگ ءَ آئی ءِ تہ ءَ کن اَنت ءُ پہ کُلّ ءَ بَراَنت۔
- **جناور :** (ج َ نَ ا وَ رْ) رستر، جانور۔
- **جنائینگ :** (ج َ نَ ا ءِ یے نْ گْ) ھر، گوک یا اُشتر ءَ اپس ءَ گوں نر ءَ جُنک کنائینگ ءِ یکے ءِ پر ءِ آیگ کرگے ءِ جنت۔
- **جنبر :** (ج َ نْ بَ رْ) جنوک ءُ برُدک (۲) بچار "جمبر"۔
- **جنبگ :** (جُ نْ بَ گْ) بچار "جُمبگ"۔
- **جُنبوک :** (جُ نْ بُ وْ کْ) بچار "جُمبوک"۔
- **جنبوگ :** (ج َ نْ بُ وْ گْ) بچار "جمبوگ"۔
- **جُنپ :** (جُ نْ پْ) بچار "جُمپ"۔
- **جَنپان :** (ج َ نْ پَ ا نْ) جن ءِ پانپا۔ بازمردُم جاپان ءِ گوشّ اَنت۔
- **جَنت :** (ج َ نْ تْ) جنگ ءِ آئی کارگال۔ بزاں آ (یک مردمے) جنگ ءِ کار ءَ کنت۔
- **جَنّت :** (ج َ نْ نَ تْ) ھماباگ ءُ ماڑیانی جاگہ کہ پرداءِ ھما مردماں رسّ اَنت کہ ماں اِمروز ءِ جوانی ءُ نیکی اِش کرتگ۔

بھشت ۔ گُلباگ ۔

- **جَن تچکا :** (ج َ ن ت َ چ ک ا) لیبے ایشی ءَ ءِ جی ءِ ھم گوشش اِنت۔
- **چِنتر :** (چ ِ ن ت ِ ر) ھماگُردین ءِ پتنیں دوسنگ کہ چہ ایشان دان ڈرشگ بیت، ھَشں یا ھَنش۔
- **جنجال :** (ج َ ن ج َ ا ل) مُصیبت، اَڑ، بدیں جاوَر۔
- **جنجشک :** (ج ِ ن ج ِ ش ک) چِنگ۔
- **جِند :** (ج ِ ن د) وت، آئی ءِ جِند بزاں آوت۔ منی جِند بزاں من وَت۔ تئی جند بزاں تو وَت۔
  ایشی ءِ جِندرءِ ھم گوشنت۔ جون، جِسم۔
- **جَنڈر :** (ج َ ن ڈ ر) واڑہ ءِ گردکاری ءِ اسباب، گیشتر لوڑیگاں گون اِنت۔ بچار بُت
- **جِندر :** (ج ِ ن ڈ ر) بچار "جِند"۔
- **جَنڈ :** (ج َ ن ڈ) سکّ باز گوھن، جَبنڈ، سڑانگ۔۔
- **جَنریپ :** (ج َ ن ر ے پ) بچار "جَنگ ریپ"۔

جَنڈر

- **جُنز :** (ج ُ ن ز) بچار جُز۔
- **جَنزات :** (ج َ ن ز ا ت) چہ ھمازِن شیپ ءِ شیپاں یکّے کہ چہ گوریچاں کاینت ءُ گیچکور ءِ ایر بِرچ اَنت چہ ایشان ھشوریں ایش اَنت: (۱) گرگ (۲) پڑاھین (۳) تنکیں (۴) کھوری (۵) کُنگانی (۶) کیساک (۷) حیتان۔
- **جُنزگ :** (ج ُ ن ـ ز گ) بچار "جُزگ"
- **جَنشک :** (ج َ ن ش ک) بزاں جنکانی شکّ (سَرَند) بھارکاھے کہ ناکے چولھیرءِ اَنت ءُ برئے چو تَرَندءِ دستان دستان اَنت۔
- **جَنک :** (ج َ ن ک) جنین چُک۔
- **جَنک ریپ :** (ج َ ن ک ر ے پ) مُرگے گوشش اَنت کہ چہ مردم ءِ شیزار ایت۔
- **جَنگ :** (ج َ ن گ) کسے ءِ پہ نِطّ، مُشت یا گوں دگہ چیزے جویگ۔ پہ ھر، ایپس، گوک یا اُشتر ءِ کہ نرآئی ءِ سرءِ مرگپ ایت۔

آپ جَنگ : تُنگیں مردم یا دلوت ءِ۔

اَگبال ءِ جَنگ : بزاں ھکّ ءِ جَنگ۔

آوار جَنگ : پہ زور چیزے ءِ برگ۔

آہ جنگ : جنترءِ ٹہک جنگ۔

پاد جنگ: بزاں ترءُ تاب کنگ۔

پیاں پلءِ جنگ: بزاں پلءِ گوازینگ۔

ٹک جنگ: لبز جنگ۔

ٹاکورءِ جنگ: شگان جنگ۔

ٹاہ جنگ: نہ بیتگیں کار کنگ۔

چم جنگ: بزاں پہ کارےءِ کنگءِ سستی کنگ یا پہ لالچ یا ترس دستاں دارگءُ اُٹ کنگ۔

چمءِ جنگ: بزاں چمءِ کونسانی پلپٹگ، پہ دوستیں مردےءِ یا چیزےءِ گندگءِ مستاگ زانگ بیت۔

دپ جنگ: پہ ترندی گپ جنگ۔

دست جنگ: پہ کارےءِ کنگءِ سستی کنگ۔ دستے جنگ: مزنیں تاوانے دیگ۔

دستءُ پادءِ جنگ: بزاں جھدءُ کوشست۔

دلءِ جنگ: چہ دلءِ مارگءُ زانگ یا دلءِ ڈریک ڈریک کنگ۔

دلوتءِ جنگ: پہ لٹ پہ دگہ چیزے۔

دیمءِ جنگ: مردےءِ داتگیں چیزےءِ واتر کنگ۔

دیھ جنگ: بلاءِ جنگ۔

ڈک جنگ: بزاں شرتءِ ایر کنگ۔

راہ جنگ: دیریں راہ برگ۔

زھم جنگ: مزنیںءُ ڈھیں کارءِ کنگ (پہ شگانءُ ٹوک)

ساتءِ جنگ: بزاں سپرءِ کنگ۔

سر جنگ: پہ گنوکی اِدءُ اودءِ دست جنگ۔

سرسر جنگ: ناڈراہءِ چہ درداں پہ گاریں جیپءِ۔

سلاہ جنگ: داوت دیگ پہ ورگءِ، پہ دیوانءُ مجلس یا پہ کارےءِ کنگءِ کسےءِ میار تڑینگ۔

سُہر جنگ: تلاہءِ سھت (زیور) اڈ کنگ۔

کِشارءِ جنگ: بزاں تاک جنگ۔

گل جنگ : بزاں گلءِ تر کنگ۔

گوشءِ جنگ: سھی کنگ، ھال دیگ، مالوم دار کنگ۔

لاپءِ جنگ یا لاپءِ لگت جنگ : بزاں کسےءِ روزیگءِ بند کنگ۔

لبز جنگ : بزاں ٹک جنگ۔

لد جنگ : ڈگارءِ ڈزّ ودیں ڈرچکانی گڈگ۔

لشکرءِ جنگ : بد ڈوائی یے۔

ماھیگءِ جنگ: ماھیگءِ گوں کنڈی یا ماھورءِ اڑگ۔

مُچ جنگ : بزاں کِشگ۔
مُلک ءِ جَنگ: بزاں ملک ءِ پُلگ
نگن ءِ جَنگ : دنی هربانیں مردے ءِ گوں دگا کنوکیں مردم اگاں سکّ ءِ سُوری یا زیانے ءِ دوچار ءِ بیت گڑا گوش انت "آئی ءِ بلائی ءِ نگن ءِ جَنگ"۔
وادجنگ : ماهیگ ءِ گوشت ءِ۔
هکّ جنگ: بزاں اُگباں ءِ جنگ۔

جَنگ : (جَ ن گ) بڑگ ، میٹر ، جنگ ءِ چوپ ، ڈاھ۔
(۱) پُڑ جنگ : بزاں پَٹّ ءِ جنگ۔
(۲) پیش جَنگ : جَنگ ءِ پیش کیگ۔
(۳) دُزّ جَنگ : بزاں بے گت ءِ گمانیں جَنگ۔
(۴) زِر جَنگ : بزاں دریاءِ تہ ءِ جَنگ۔
(۵) شم جَنگ : بزاں دارگ ءِ جَنگ کنگ۔

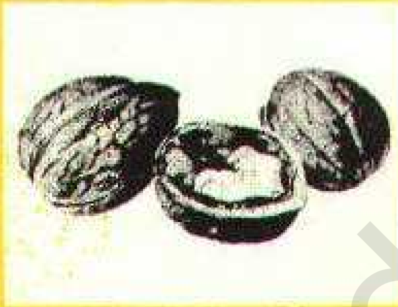

جنگ

(۷) گپ جَنگ : هبرانی جنگ۔ * سَحقانی جنگ بزاں سحت ءِ زیورانی مُہرءِ تراش۔

جنگ : (ج ن گ) کسانیں مُرگے۔ (بچار بُت)
جُنگ : (جُ ن گ) بچار "جونگ"۔
جَنگ بار : (جَ ن گ + بَار) هماہا کہ جنگی مردم وت ءِ لڈّ ایت۔
جنگجار : (جَ ن گ + جَار) پہ جَنگ ءِ جار پِڑ بیگ۔
جَنگ جاه : (جَ ن گ + جَاہ) جنگ ءِ میدان۔ هما میدان ءِ پَٹّ کہ اودءِ دُولشکر پہ جَنگ ءِ دیم پہ دیم بیت۔
جنگل : (جَ ن گ لْ) هما پَٹّ ءِ میدان کہ اودءِ دِرچک ءِ دار باز بیت۔ سورگ ، دست آنجگ ، درائی ، مُرگ ءِ سورگ یا درائی سرباز ءِ چہ بیلار ءِ وشّنگ ءِ چیرکور ءِ هردوکّاں شهرانی نام اَنت۔
جُنگل : (جِ ن گُ ل) کسانیں جنگ۔
جنگلگ : (جَ ن + گ لَ گ) جنیں یا جنکّانی نُک "جن گلگ" بازیں جنینے کہ همراه بنت ءِ دار جیبیں یا آپ آرگ ءِ یا آپ ءِ سرءِ پہ سرشودی ءِ گُد شودی رَوانت۔
جنگلی : (جَ ن گ لِ ی) جنگل ءِ ، هما کہ گوں جنگل ءِ شِیادی کنت۔ پھوال۔

- **جَنگول:** (جَ نْ گْ وْلْ) جنگ کنوک۔ پہ زور جنگ سُوھاز کنوک، مڑوک۔
- **جنگی:** (جَ نْ گِ ئی) ھر چیزے کہ گوں جنگ ءَ مڑءِ سیادی کنت، جنگ کنوک، جنگول۔ مردینی نامے۔ پہ سرءِ جنگ، داوائی، ھمانچو کہ جنگ ءُ داوایے ءِ بارہ ءَ گُشگ بیت۔ " مڑءِ جنگی ، بچہ۔
- **جنگیان:** (جَ نْ گِ یَانْ) مردینی نامے۔
- **جنگی سرپَرگ:** (جَ نْ گِ ئی + سَ رْ + پَ رْ رَ گْ) جنگی کمانڈر۔
- **جَنُلک:** (جَ نِ لُ کْ) کسانیں جَنک۔
- **جَن مُرید:** (جَ نْ + مُ رِ ی دْ) ھما مردین کہ زال ءِ ھر رَوا ءُ ناروائیں گپّاں بزیرایت ءُ زال ءِ ھبرانی سرءَ بیت۔
- **جنوزام:** (جَ نْ وْ زَامْ) جنوزان، ھما جنین کہ آئی ءِ مرد بیران بوتگ۔
- **جنوزان:** (جَ نْ وْ زَانْ) جنوزام ھما جنین کہ آئی ءِ مرد بیران بوتگ یا کُشّھن ئے داتگ اَنت۔
- **جنوک:** (جَ نْ وْ کْ) ھما کہ جنت، جنوکیں کوک۔ وروکیں کرمے کہ گُدان چِنت وارت، کیتگ جنوک، دُرَّ۔
- **جنین:** (جَ نِ یے نْ) مردین ءِ ماوگ۔ زال۔ وگ بانک۔
- **جنین آدم:** (جَ نِ یے نْ + آ دَمْ) جنین، مردین آدم ءِ چپ۔
- **جنین چِکت:** (جَ نِ یے نْ + چِ کْ تْ) جنین زھگ، جنین چُکّ۔ جَنِک چُکّ۔ جَنِک۔
- **جنین زَھگ:** (جَ نِ یے نْ + زَ ھْ گْ) بچار "جنین چُکّ"۔
- **جنینو:** (جَ نِ یے نْ وْ) جنین تب۔ ھما مردین کہ جنینی تب دارایت۔ شُردین ءُ نزمیں مردین۔
- **جَو:** (جَ وْ) دانَے، دَھلے۔
- **جُو:** (جُ وْ) آپ ءِ جُو چہ کوراں کَشّ اَنتگیں آپ ءِ راہ کہ ڈگاراں سَر بیت۔
- **جواب:** (جَ وَابْ) پَسّو۔ جُست ءِ پَسّو، ھماگپّ کہ چیزے ءِ جُست ءِ رندگوں آئی ءِ گُوشگ بیت۔ جواب دیگ: نان کنگ
جواب کنگ: پُشت ءِ کشّگ، زیگ۔
- **جوابدار:** (جَ وَابْ + دَارْ) زمّہ دار۔ [مدیر مسئول]
- **جُوازت:** (جُ وَا زَ تْ) یا جُوازت: (جُ وَا زَ تْ) دس ءُ واک، دسرس، پُجّشت، زور ءِ رسگ۔
- **جُوان:** (جُ وَانْ) شرّ، زَبر، ورنا۔ جُوان سال، جُوان دیم، جُوان کار، جُوان گپ، جُوان دل، جُوان گند، جُوان راہ۔
- **جُوا ناب:** (جُ وَا نَ ابْ) آبانی چہ "اوی ے" ءِ ابید وَرستیں آب "جُواناب" اَنت (حروفِ صحیح)۔
- **جُواناہ:** (جُ وَا نَ اہ) یکّ پچّے۔
- **جُوانسال:** (جُ وَان + سَالْ) نامے ھما سال کہ آبادانی بازبیت۔ شرّیں سال۔ ھما مردم کہ چہ آئی ءِ پیداک بیگ ءِ جوانیں سالے ءِ بیت، جوانسال بگشی۔ بلوچی لچہ کارے بوتگ۔
- **جَوپ:** (جَ وْپْ) تَہ، اسل، توک، لاپ۔ باتن۔
- **جوپا:** (جَ وْ پَا) لالچ، ناروائیں کٹّ۔ دنیا۔ جون۔
- **جَوپاگ:** (جَ وْ پَاگْ) جَوءِ پچگ ءِ موسم۔
- **جوڑہ:** (جَ وْ ڑَ ہ) جُنک، دُوتا۔
- **جُوجرک:** (جُ وْ جُ رَ کْ) مُنگ ءِ تہ ءِ لونجانیں گوشت۔ چم ءِ چوُ جُوجرک ءُ بوگ۔

- **جُوزجُک :** (ج و ج ُ ج ُ ک) جِنجِنک : کسانیں گُور یاگودان، گودان، گُور یاگودان ءِ بچّ.
- **جود :** (ج وْ ڈ) مرد، جنین ءِ مَرد، شُو. هما مردیں کہ سورءُ گُرَنگ آ وتی جن ءِ "جود" ءَ انت بزاں مَرد انت.
- **جُوڈ :** (جُ وْ ڈ) هیل ءُ آدت (کولواهی گالے) جوڈ بُوگ بزاں بندگ ءُ ءِ سَرگ.
- **جُودان :** (ج وْ دَ انْ) هما دَرپ کہ آئی ءَ جَو مان انا کن انت۔ مُرگانی چینکدان بزاں سِنگوٹ.
- **جُور :** (ج وْ ر) زهر کاهے اگاں دلوت نُوارت ءِ مِرایت۔ ڈیل ءِ باز ڈولدار انت۔ هرکسے کہ گندگ ءُ نزرات ءُ تو ءُ بد انت آئی ءَ گُشّ انت کہ "تو جور ءِ پل ءِ"۔ جور بُوگ : زهر بوگ، کُچّل بوگ، تهل بوگ۔ جور چار بیگ، جورے دژمن بزاں سکیں بدیں دژمن۔ جور کنگ : ورگ ءِ بلے ءِ زهر ءُ کنت یا ءِ شگان گوشگ بیت انگریزی ءَ کہ "لاپ کنگ" یا "روت کنگ"۔ (بچار بُت)
- **جُورجواب :** (ج وْ رْ - ج وَ اب) هما مردم کہ جُست ءُ گپانی پسّو دیگ ءِ تہ تهل نہ بیت۔ زهرجواب، زهر هبر، هما مردم کہ آئی ءِ گپ چو جور ءَ تهلگ ءَ انت کہ اشکنوک ءُ تنگ ءُ تهل کن انت۔ بلوچی گوهنیں دپترانی تہ ءِ مزن نامیں رندے "چاڑو" بوتگ کہ پہ "چاڑو جورجواب" ءَ زانگ بیت۔
- **جُوردان :** (ج وْ رْ + دَ انْ) هما جاگہ کہ "جور" باز بیت۔

جوز

جور

- **جُوردر :** (ج وْ رْ + دَرْ) بچار "جوردان"
- **جُورکان :** (ج وْ رْ کَ انْ) یک جاگہ منزلے کہ اود ءِ جور باز انت "تنی بام ءُ جورکان داتگ"
- **جُوریگ :** (ج وْ رے ن گ) پہ چم جبلی چیرے ءِ تیج گرگ ءِ بندگ ءُ گهیر بُوگ۔
- **جُوڑ :** (ج وْ ڑ) وشّ، دُراه، جوان، اَڈ، جوڑینگ : ٹهینگ، برابر کنگ۔
- **جُوڑبُوگ :** (ج وْ ڑ + بُو گ) سترّ بُوگ، اَڈ بُوگ۔ دُراه بوگ، وشّ بوگ
- **جُوڑکنگ :** (ج وْ ڑ + ک ن گ) اَڈ کنگ۔
- **جُوڑگ :** (ج وَ ڑ گ) بچار "جنبڑگ"۔
- **جُوڑگ :** (ج وْ ڑ گ) ٹهینگ۔
- **جُوڑو :** جوڑو : (ج وْ ڑ و - ج وْ ڑ و) ماهور ءِ زاتے "کوڑو گوهنیں جوڑو"۔
- **جُوڑی :** (ج وْ ڑ ی) وشّی، سلامتی، دُراهی، تیار جوڑی، وشّ ائی، جانسلامتی، جانوشّی۔
- **جُوڑینگ :** (ج وْ ڑے ن گ) بچار "جُوڑگ"۔
- **جَوز :** (ج وْ ز) مشهوریں هُشکیں نیبگے کہ کالگ ءِ ورگ نہ بیت مَگ ءِ وشّ انت۔ (بچار بُت)

- **جوزبُواک**: (جَ وْزبُ وَاک) درمانے [پارسی: جوزبوا]
- **جوزواک**: (جَ وْز وَاک) بچار "جوزبُواک"۔
- **جوژ**: (جُ وْ ژ) پنجیر۔ چِ کوگائی "تاک ءِ کنتگ یا بازکنگی کوگ بیجا۔
- **جُوسر**: (جُ وْسَ ر) جوہ سرء۔
- **جُوشَک**: (جُ وْشَ ک) تزبتہ بازارءِ گورءِ ھما دست ءِ مینگے۔
- **جوش**: (جُ وْش) لھڑ، مست۔
- **جوشانک**: (جَ وْش ان ک) ھما درمان اگاں چیزے ءِ ترءِ مان کنگ ءِ بیت آئی ءِ جوش ءِ لھڑ بدنت۔ لھڑو۔
- **جوشگ**: (جُ وش گ) جوش دائگیں چیز گیشتر پہ درمان کارمرد بیت۔
- **جوشینک**: (جَ وش ے ن ک) جوشاندو، جوشگ۔
- **جوشینگ**: (جُ وْش ے ن گ) یک چیزے اَس ءِ سرءِ ھنچو گراوگ ءِ بیت کہ اَجْش اِیت۔ ھرچیزے کہ جُش اِیت اگم بیت اگاں آپیں چیزءِ ترءِ "ٹرندینک"، مست گڈا چہ "اپینک" ءِ جُنگ ءِ رند "ٹرندینک" پچ اِیت۔
- **جوک**: (جَ وک) کاھے۔

جوگن

- **جوک**: (جَ وْک) کبا، جوکیں راہ، یک جُلگے، اُشترءِ جوک دیگ: بزاں ڈاچی ءِ سرءِ بندگ۔
- **جوکّ**: (جَ وکّ) گوزءِ کنگ ءِ سئتے، کنڈیجے۔ لچّ گوشی ءِ ھما لچّ کہ دستونک ءِ نءِ انت ءِ سرگالے دارایت۔ "نظم"۔
- **جوکارچُک**: (جُ وْک اڑ چُک) کاھے کہ پیلہ ءِ کرمان ءِ دینت ھما وھدی کہ دنیگاں انت بزاں چہ توت ءِ تاک "بیسر" جوکارچُک ءِ دینت۔ سبب ایش انت کہ سرباز ءِ اے وھدی کہ کرم ترک اَنت توت نوکی ءِ ھزام ءِ چم جنت نی داںکہ تاک ءِ ورگی ءِ بنت ھے کرماں "جوکارچُک" دینت۔ ایشی ءِ ڈرچک چوکہ "چِزّوک" ءِ ڈرچک ءِ انت۔
- **جوکجاہ**: (جَ وْک + جَ اہ) مچّگ ءِ جاگہ۔
- **جُوکش**: (جَ وْک ش) جوکشگ ءِ موسم، موسمے، بالنکلیک وران ءِ موسم، جوہءِ گلّ زمستان ءِ کشگ بنت۔ (دسمبر)
- **جُوکم**: (جُ وْک م) چِنجی، مُصیبت۔
- **جُوکینگ**: (جُ وْک ے ن گ) اُشترءِ نادینگ۔ جُکینگ۔
- **جوگن**: (جَ وْگ ن) چہ دارءِ جوڑکنگیں رزانے کہ آئی ءِ ترءِ بزار چوپ انت۔ (بچار بُت)
- **جوگن چُکّ**: (جَ وْگ ن + چُکّ) ڈراج ءِ زندیں وگردیں سنگے کہ ھمیشی ءِ زور انت ءِ جوگن ءِ بزار یاکہ دانچوپ ءِ دان چوپ انت۔ دانچوپ۔

- **جوگواڑچک** : (ج وُ گ وا ڑ چ ک) کاھے کہ جوءِ کرّءِ رُدایت۔
- **جوگی** : (ج وُ گ ی) مارگروکیں پکیر، مارگر، جانبند۔
- **جول(۱)** : (ج وُ ل) چہ پادءِ گپتیاں بُرزءِ جاگہ کہ ھمدءِ کیدپادءِ ویگ بنت۔ جنینانی پاد پنگ ھم ھمدءِ اَنت۔ پادءِ "پینٹ"۔
- **جول(۲)** : (ج وُ ل) سکّیں تبدءِ لوارءِ کہ مردم دژمن گپت ءُ آپ ءَ رس ایت ءُ مرایت یا تزیک ءُ مرگءِ بیت گوشت اَنت "جول ءِ جنگ"۔
- **جولان جنگ** : (ج وُ ل ا ن + ج ن گ) بزاں جولان ءِ کیدکن انت یا گنٹ ءِ پادءِ دینت۔
- **جولائیگ** : (ج وُ ل ا ئے گ) مے استاد کہ ٹوپ ایت آپی ٹوکلے کہ آپ ءِ سرءِ روت ءُ گیت ءُ کِشّک رندایت۔ مکو۔
- **جولی** : (ج وُ ل ی) بجار ءِ ھمسنگی ءِ ھاترءِ یک دارے کہ مردم ءِ سرءِ بندءِ انت کہ ایشی ءِ پری یا پانی ھم گوشت انت۔
- **جومبک** : (ج وُ م ب ک) بچار "جونبک"۔
- **جُومبلاس** : (جُ م ب ل ا س) بچار "جُمبلاس"۔
- **جُومبلاسک** : (جُ م ب ل ا س ک) بچار "جُمبلاس"۔
- **جومَست** : (ج وُ م س ت) پُرزور ءُ آبادیں اُپس۔
- **جوُن** : (ج وُ ن) لاشو، کُشتگیں دلوت ءِ لاشو۔ دلوت یا اولاک ءِ رستر ءِ گھنگیں جون، مردم ءِ جون بزاں چہ سرءَ تا پاداں۔ جسم، جند، ڈُونڈ۔
- **جونبک** : (ج وُ ن ب ک) سِل ءُ لیگاریں مردم۔ تنبل ءُ ٹیپڑیں مردم۔
- **جون بو** : (ج وُ ن + ب وُ) ھما کہ جون ءِ بوءِ بجنت۔ بدیں بو، سکّیں بو، بدبو۔
- **جون کشّ** : (ج وُ ن + ک ش) جون کشوک۔
- **جونگ** : (ج وُ ن گ) مزنیں، جونگیں لیٹرہ : پیرین ءُ مزن زاتیں لیٹرہ۔ مزنیں ھُنڈ کہ چو جمک ءِ انت پہ بوجیگ ءِ بندگ ءِ زور اَنت ئے۔
- **جونوار** : (ج وُ ن و ا ر) مُردار وار، گیتو پُلیں مُرگ۔
- **جوھار** : (ج وُ ھ ا ر) موسم، وَھد، رگام، چیزے کہ پہ وھد بگیج ءُ سرجم بیت۔
  ءِ دوشی گروک ءِ دان سے پڑءِ، جوھاری جنگ یا دوشی گروکاں ھپیت بزءُ جوھاری جنگ۔ پنی زانگ ءِ اے پچہ ءِ گال چوش لوٹ ایت ءِ دوشی گروکاں جمبرءُ جوھاری جنگ۔
- **جوھان** : (ج وُ ھ ا ن) مزنیں کومب، رون ءِ رند دان ءِ یکجا چن اَنت ایشی ءِ جوھان گُشّ اَنت۔ ماہ ءِ جوھان ءِ بیگ : آئی ءِ چپ ءُ چاگرد ءِ رنگ رنگیں کشّے بیت۔
- **جوھان کشّ** : (ج وُ ھ ا ن + ک ش) جوھان ءِ کشوک۔
- **جوھان مُشّ** : (ج وُ ھ ا ن + م ش) یک موسمے کہ مے موسم ءِ جوھان مُشّگ بیت۔
- **جوھان مُشّگ** : (ج وُ ھ ا ن + م ش گ) گوں کسے ءِ جوھان مُشّگ : بزاں گوں آئی ءِ دیم پہ دیم بوگ، مکابلہ کنگ۔ گوکاں جوھان ءِ سرءَ تزینگ کہ دان چہ کاھ ءِ پگیش اَنت۔
- **جوھانی** : (ج وُ ھ ا ن ی) ھما جاگہ کہ جوھان مُشّگ بیت، ھما کہ گوں جوھان ءِ شیادی کنت۔

- جھ : (جِ ھَ) "جھگ" ءُ پرمانگال بزاں پہ جھگ۔
- جھات : (جھ ھ۔ اِت) : جھگ ءِ گوست : بزاں تنگ، یک اِت، جست۔
- جھاز : (جَ ھ ا ز) : ھمے زرءُ مال کہ سورءِ مردین جنین ءَ دنت۔ لب۔
- جھان : (جَ ھَ ا ن) امروز، دنیا۔ گیدی، گیتی۔
- جھانسری : (جَ ھَ ا ن + سَ رِ ی) بجار "جھسری"۔
- جھانگیر : (جَ ھَ ا ن + گِ ی ز) جھان ءِ گردک، سرزمین ءِ ماں شانوک (INTERNATIONAL)
- جھت : (جَ ھَ ت) دازی کوزءِ کالگ۔ جنگ۔
- جھ جنگ : (جَھَ۔ جَ نَ گ) یک اناگہ ءِ چست بوگ۔ پہ مزنیں کارے ءِ لانک ءِ بندگ ءُ چست بوگ۔ چہ واب ءَ پہ ڈاھ پاد آیگ۔ ڈاھ کنگ۔
- جھُد : (جَ ھُ د) کوشست، ھیلت، وس، واک، دسترس۔
- جھ سرگ : (جَھَ۔ سِ ز رَ گ) پد ڈرھگ، گرگ۔
- جھسری : (جَھَ۔ سَ رِ ی) ھما آرگ یا ناپاد کہ چیزے کہ مُردگ ءِ کل کنگ ءِ رندبھر کنگ بیت (یا کہ جھان سری)۔
- جھکگ : (جھ۔ کَ گ) گرانیں چیزے ءِ کپگ ءِ توار۔
- جھک ءُ جیک : (جَ ھَ ک ءُ جِ ی کَ) کوکار ءُ صلوات۔ شور ءُ شار
- جھگ : (جَ ھَ گ) کنگ، ھلاس بوگ، پرکپگ۔ تچگ۔ لگگ (گوست : جھ اِت، جست)
- جھگیر : (جَھ۔ گِ ی ز) نماشنگ۔ جاگہ ءِ گردگ۔
- جھل : (جَ ھَ ل) برز ءُ چپ۔ زمین ءِ نیمگ ءَ زنگ تر۔ جیر ءِ نیمگ۔
- جھُل : (جُ ھَ ل) چیزے ءِ بن کہ دُور بہ بیت۔ دریا جھل اِنت، چات جھل اِنت۔ تلگ ءِ چپ۔
- جھلاد : (جَ ھَ۔ لَا ذ) جھل، جھل ءِ نیمگ، برزاد ءِ چپ۔
- جھلادی : (جَھَ۔ لَا۔ دِ ی) جھلی نیمگ، جھل ءِ جند، ایرجھل، دیم پہ جھل۔
- جھل تنگ دَر : (جَ ھَ ل۔ تَ نَ گ۔ دَ ذ) سرباز ءَ چہ گوردر ءِ جھل شھرے، میگ ءِ ھھان، کور ءِ رود دراتک ءَ اِنت۔
- جھل جاھو : (جَ ھَ ل + جَ اھُ و) بلوچستان ءَ جاھو ءِ یک جاگہے ءِ نام اِنت۔
- جھل جنگ : (جَ ھَ ل + جَنَگ) ایرجنگ، جھل دَور دیگ، نزور کنگ۔
- جھُل جنگ : (جُ ھَ ل + جَنَگ) زمین ءَ چہ دیر ءَ کوچگ۔
- جھل رَوگ : (جَ ھَ ل + رَوگ) ایر رَوگ، جھل ءَ رَوگ ءُ گاربوگ۔
- جھل کپگ : (جَ ھَ ل + کپگ) چہ برزی ءَ جھل ءَ کپگ، نزوربوگ، کم کنگ، سُست بوگ۔
- جھلگ : (جَ ھَ لَ گ) جھل ءِ نیمگ، آپ ءِ جھلگ بزاں آپ ءِ درپ، چینگ چنگیں پیلکے کہ آنتر ءِ ماھگ ءَ بندانت ءِ گہر مریچ اِیت۔ پسءَ ھم جھلگ کن اَنت۔
- جھُلگ : (جُ ھَ لَ گ) جھلی۔ جھُلانکی۔
- جھُل گپ : (جُ ھَ ل + گپ) مزنیں گپ جنوک، مزن ھبر۔
- جھل گوات : (جَ ھَ ل + گَ وَات) گوات کہ چہ رو برکت ءَ کیت۔

جھلگی : (جَ ھَ - لَ گِ ئی) مچّے کہ کلونٹ ئے ذراج اِنت ناھے ئے چِلّ وڑا اِنت (گوھی) تروران ءِ زبرنہ اِنت۔ ۲ - ھما مردم کہ جھلگ ئے سرءَ اِنت۔

جُھل مَلَگ : (جُ ھَ لْ + مَ لَ گْ) ھاکس کہ راہ ءَ روت مَلَگ ءِ دستاں سک شھار ایت۔

جُھل ھبر : (جُ ھَ لْ + ھَ بَ رْ) بچار جُھل گپ۔

جَھَ مِنند : (جَھَ - م نِ نْ دْ) بچار "جھنند"۔

جھندم : (جَ ھَ نْ دَ مْ) دوزو، ھما زمیں آس کہ دین وتی نہ منوکاں آئی ءَ تہ ءَ دَور دیگ و تُرس ءَ دنت۔ بےگُواہ۔ گسار۔ کورم و جبلاس "تازی ءَ جھنّم"۔

جَھَ نِند : (جَھَ - نِ نْ دْ) کسے ءِ بدل ءَ آئی ءِ جاگہ ءَ نندگ، نِندوک، جاہ مِنند

جَھُود : (جَ ھُ وْ دْ) ھما مردم کہ یک جاگھے کپتگ ءُ مہ سُر ایت، ۲ - یھودی۔

جھینگ : (جِ ھِ ےْ نْ گْ) گُٹینگ، ھلاس کنگ۔ "تاچینگ، گلینگ، لِکّینگ، انچوش کنگ کہ بہ جِھ ایت۔

جِی (جِ ئی) پہ ندر گوانک ءَ پستو دیگ۔ جی مُجان کنگ ۲ - دوستی ءُ دلدوستی ءَ سھراکنگ ءَ گُوش اَنت "جی منی وتی ملک" "جی بات پلانی کہ منی ڈک ءَ انک" "بزاں پگلا پلانی ءَ، "جی جی منی وتی لوگ" ۳ - لیبے

جیب

جیرامدگ

جیب (جِ ئی بْ) بوجیگانی کسانیں آچارے کہ گوُرءِ سُنٹ بیت - (بچار بُت)

جی بات (جِ ئی + بات) دلدوستی، دوستی "من تئی اِے زنگیں جھد ءُ کوشستاں جی بات گُوشاں" پہ یکے ءَ ایر جنگ ءُ دوہی ءِ سے ڈایگ ءَ گُوشگ بیت : شاھو ءَ وتی شرّیں کار و کُرت اَنت بلے جی بات شھدرہ کہ مہ گڑ ئے گُش دکرت "ایشی ءَ جی بات اِنت" ھم گُوش اَنت۔

جیبتی : (جِ ئی بْ پِ ئی) کسانیں گُدہ ءُ مُکّرے کہ جینانی جیگ ءَ ڈراجی ءَ چیرءَ جنگ کہ جیگ و شم ءَ ترکینت۔

جیبی : (جِ ئی بِ ئی) بے کار ءُ رُتوک، پَچوک۔

جیپ : (جِ ئی پْ) جیپ موٹل۔

جیتک : (جِ ئی تْ تُ کْ) دوئیں پادانی سرءَ نندگ ءُ جُتک جنگ۔ جیتکی جنگ۔

جےجاتوگ : (جے - جا - تْ وْ گْ) کسانیں گُنٹگی بھار کاھے ایشی ءِ برءِ سہ ریش ءِ گوشت آر و کیں درمانی ءَ کار مرد کن اَنت

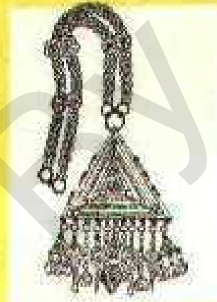
جید : (جِ ئی دْ) بربادی یا بربادی ءِ جاگہ، کبرستان، مانشجاہ۔ (PPB,LWD; JIDH: Pasture) ۲ - کنٹ ءُ مال۔

جیرا : (جِ ئی - رَا) دریائی مدگ ءِ زاتے، جُھلیں زِراں بیت، ایشی ءِ موسم دسمبر داں پروری ءَ اِنت۔ (بچار بُت) ★

جیڑگ : (جِ ےْ ڑَ گْ) شور کنگ، پچ جنگ۔ گوں دل ءَ جیڑگ۔ وڑی وڑی کنگ۔

- **جیڑو** : (جے ڑُو) آڑ۔ جنگ۔ نہ گیشتگیں گپ یا کار۔
- **جیڑہ** : (جے ڑَہ) بچار "جیڑو"۔
- **جیشُپ** : (جِ ی ش ُپ) نامے۔
- **جیشُپ زئی** : (جِ ی ش ُپ + زَئی) دشتیاری ءِ چہ میرباز ءِ آرء چیر ھنگے۔
- **جیسک** : (جِ ی س ک) زھریں ھسد۔ بدیں کینگ۔ دل ءَ داشتگیں کینگ۔ "کینگ" پہ بیرء گیرت دارگ بیت" جیسک" پہ کُنت ءُ ھسد۔
- **جیسکی** : (جِ ی س کِ ی) کینگی، کستی، ھاکہ جیسک دار ایت۔
- **جیک** : (جِ ی ک یا جِ ی کّ) جاک جیک طب : جیک جیک، صوتِ گُنجشک، یا : جیک جیک۔
- **جیکار** : (جِ ی ک کا ر) درمان کاھے، سولے۔
- **جیکارگ** : (جِ ی کّ کا رَگ) لاپ ءِ جیکار دیگ بزاں موڑ دنت ءُ نہ رِچ ایت۔
- **جیگ** : (جِ ی گ) پُشک ءِ جیگ۔ (بچار بُت)
- **جیگبند** : (جِ ی گ + بَ ن دَ) ھابندیک کہ گوں آئی ءَ جیگ ءَ بندانت۔

جیگ

جیگی

محمد علی جناح

- **جیگی** : (جِ ی ۔ گِ ی) چہ زرءَ یا تنگ ءَ جوڑ کرتگیں کنٹھیگ۔ (بچار بُت)
- **جیل** : (جِ ے ل) کید ءُ بند۔
- **جیم** : (جِ ی م) تازی ءِ پنچمی، اردو ءِ ھپتمی، ایرانی پنجمی، بلوچی ءِ ششمی "آب"
- **جیمّار** : (جِ ی م مار) زیمّار مار ءِ زاتے۔
- **جیمَڑی** : (جِ ی م مُ ڑِی) بلوچستان ءِ مکران ءِ تیاب کرء ءُ بندرے کہ جرمن ءِ دومی جنگ ءَ اِدءَ U.S.A.A.F. ءُ R.A.F. B.O.A.C. ءِ تُنبدرہ ءُ بالی پٹ ءُ ٹیسن جوڑ بوتگ کہ انگریزاں ایشی ءِ نام "جیوانی" کُرت (JIWANI) ایشی ءِ بندریں نام "جیوء مڑی" "JIOO E MARHI" اِنت "جیو" یا کہ "جیارام" یا "جے رام" یادگہ ھمے رنگیں گوری نامے یا کہ دگہ "دیوتا" یے ءِ نام اِنت کہ پہ آئی ءِ نام ءَ "مڑی" یے (مندرے) اِدءَ بیتگ کہ پہ "جیوءِ مڑی" ءِ نام ءَ زانگ بیتگ۔ اِے گال پرُشتگ ءُ "جیمَڑی" ءُ بیدءَ درآمدیں مردماں ایشی ءِ نام "جیونی" کرت ءُ انگریزاں "جیوانی" کُرت۔ بلے مُلک ءِ وتی مردم انگت "جیمڑی" گوشِ ایت۔
- **جینا** : (جِ ی ۔ نا) محمد علی جناح (۱۸۷۶-۱۹۴۸)، بگلا نام قائدِ اعظم۔ پاکستان ءِ جوڑ کنوک ءُ اولی گورنر جنرل بوتگ۔ (بچار بُت)
- **جیونی** : (ج ی ۔ وَ ۔ نِ ی) بچار "جیمڑی"، بچار "جینھڑی" جیمڑی ءِ نوکیں نام۔
- **جینھڑی** : (جِ ی ن ۔ ھَ ڑِ ی) جینھڑ : جمبر، جُرط۔ باز مردم گوش اَنت کہ جیمڑی (مردچگیں جیونی یا جیوانی) ءِ کوھنیں نام اِنت۔

چ

چ : (چ ے) بلوچی ءِ هپتمی آب۔

چا : (چَ ا) "چار" ءِ شبکگان بزان بچار، "چاه" ءِ چاه که گرا د اَنت ءُ ورانت ءُ۔ Tea

چاب : (چَ اب) پہ ٹین یا کنگیں اسن ءِ جوڑ کنگیں گردیں تالبے چُکہ مالدء انت۔ گیشتر بیٹری بندوک کارمردے کن انت گرد بینے چہ پیش یا تامب ءِ جوڑ کنگیں تاب کرکرتے بُرزانت۔

چابار : (چَ ا۔ بَ از) بچار "چھبار"۔

چابک : (چَ ا۔ بُ کْ) پوست ءِ لٹ کسرء ہمبرئے لَمّ انت، ھماگو نگیں لٹ کرا ئی ءِ سرءَ زمزیل پرء اے ھردو یہ ھرء اسپ ءِ گلینگ ءِ کارمردبنت، چالاک۔

چابگو : (چَ اب کُ وْ) یک بلوچی دوچے ءِ نام انت۔

چابو : (چَ اب وْ) مِٹّائیگے ءِ نام اِنت۔★

چابی : (چَ اب یْ) کلیت۔

چاپ : (چَ اپ) دست ءِ دل گوں لنگکان۔ پیچگ PPB, LWD: CHAPO; Palm of the hand

۲ - یک دستے ءِ دل ءُ لنگکان گوں دگہ دستے ءِ جنگ۔ چاپ جنگ۔ ناچے۔

دپ چاپینگ : ورگ ءِ دپ ءِ سکّ تواریگ۔ پشومان بوگ۔

چاپ کنگ : کتاب ءِ چاپ کنگ، دپ ءِ تواروگ ءِ وھدء۔

چاپار : (چَ اپَ ار) چاپجاہ، داتگی یا دگہ چیزانی چاپ کنگ ءِ جاگہ، چاپگ ءِ کاروج (PRINTING PRESS)۔

چاپر : (چَ اپ رْ) پاکاس ءِ زات ءِ ماھیگے۔

چاپشنگ : (چَ اپ ءَ شِ نْ گْ) چاپ ءُ شنگ کنگ ءِ کار یا ادارہ (PUBLISHING & PRINTING)۔

چاپک : (چَ اپ کْ) شُکیں شُہمات۔

چاپگ : (چَ اپ گْ) کتاب ءِ چاپگ، چاپگ۔ PPB,LWD: CHAPAG : To flash

چاپل : (چَ اپ لْ) چوکہ ترا پل ءِ بزان ھرسناک ءُ تنکس بے گیشتر پگوک ءُ گورسک ءُ گوش انت " چاپلیں گورسک"۔

چات : (چَ ات) جُھلیں کُل۔ جُھلیں کُل کہ آپ ءِ کپ ایت۔ یا : چا، چہ - چھ : ۶ سرے (چاہ)۔ ستا : ۲ سرے۔

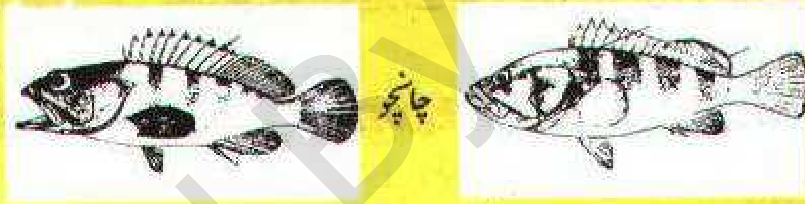
چاتی : (چَ ات یْ) ھما کہ گوں چات ءِ شیادی کنت، چاتی کپوت بزان کپوت چاھی۔

- **چاچ :** (چَ اچ) چاچا، چیستان۔
- **چاچا :** (چَ ا۔چَ ا) چیستان، چاچ، چاچ جَنگ۔
- **چادِر :** (چَ ا۔دِر) جینینانی مزنیں سری گُد، مردین ءِ بڈّ ءِ گُد، نپادانی سرءَ ءِ کنگ یا پر دیگ ءِ گُد، نادراہ ءِ اندیم کنگ ءِ گُد، بانور ءِ اندر کنگ ءِ گُد، تمبو ءِ گُد، بیل ءُ مالدارہ گس کہ چہ پَشم، میدءُ پوست ءُ جوڑ کنگ ءَ بنت ءُ تکیں چیز۔
- **چادراں چیدی :** (چَ ا۔دراں۔چ ئی دی) لیبے۔
- **چار :** (چ ار) ۴، چار کانٹی گوراند، چار کانٹی تگن، چار کانٹ۔ بچار۔
- **چار اشکیل :** (چَ ار ۔ اِشں کِ ئے لْ) چار اشکیل، هریا پس ءِ رواجے انگوشی ردت کہ گوش ئے زاناں هر یک دستے گوں یادے اشکیل انت۔
- **چار اَندام :** (چَ ار۔ اَن دام) پہ دست نماز گرگ ءِ چاریں شودگی اندام۔
- **چار بند :** (چَ ار۔بَ ن دْ) پُشت، سَرین ءُ گس ءِ هڈّانی ودچار جاہ، ونگ، بندءُ سُرو چک بزاں هما جاگہ کہ گچ جنت۔
- **چار بندی :** (چَ ار۔بَ ن دِ ی) چار بیمگ ءِ بندگ یگرگ، (رباعی)۔
- **چار یادگی :** (چَ ار۔پ ادِ گ ی) گوادر ءِ یک ماڑی یے کہ برزگے ءِ سرءَ دریاءِ کرءَ انت۔
- **چار جَم :** (چَ ار۔چَ م م) باز شیوار، هما گُچک کہ آئی ءِ چکّانی سر ءُ ءِ اسپیتیں ٹِک مان کہ چو چم ءَ انت۔
- **چار دار :** (چَ ار۔دار) جنازہ ءِ تخت یا هما چیز کہ مُردگ آئی ءِ سرءَ کنگ یا تءُ ءِ کنگ ءُ پہ کل کنگ ءِ برگ بیت، دروازگ ءِ چار چاٹ، مُردگ ءِ تخت (پلانی ءِ سر اشں چار دلاں دات)، دَورءِ جُمبول ءِ کَش ءِ تخنگے کہ آئی ءِ سرءَ بنجری بند ایت ءُ گزدان ءِ ماهیگ چار ایت۔
- **چار دست :** (چَ ار۔دَ س ت) اولاک ءِ رواجے، چار دست ءُ یاد: بزاں مردے کہ چو دلوت ءَ چاریں دست ءُ پادانی سرءَ بروت۔
- **چار دَہ :** (چَ ار۔دَہ) دہ ءُ دگہ چار، چہ سیزدہ ءِ یکے گیش ءُ چہ پانزدہ ءِ یکے کم، دو هپت۔ XIV 14
- **چار دیوال :** (چَ ار۔دِی وال) کپان یا شهر بند ءَ ایپلی کہ تهنا دیوال انت۔
- **چار راہ :** (چَ ار۔راہ) هموءِ کہ چار راہ یکجا بنت۔
- **چار شانگ** (چَ ار۔شَ ان گ) پتن بڈّ، مزن سینگ، پژاہ کوپگ۔
- **چار شاہ :** (چَ ار۔ش اہ) چیزے کہ چار کانٹ ئے بہ بیت، گراند کہ آئی ءِ چار کانٹ پر۔
- **چار شنبے :** (چَ ار۔شَ م بِ ئے) هپتگ ءِ پنچمی روچ کہ چہ شنبے ءِ رندءُ چہ پنچشنبے ءَ پیسر انت۔ (پارسی چارشنبہ۔ کردی: چار شمبے عربی: الاربعا، هندی: بُدھ)۔ WEDNESDAY
- **چارِک :** (چَ ا رِ ک) چاری بھر، چُنڈ ءُ چارک
- **چارُک :** (چَ ارُک) نامے، چارشنبے ءِ نیم نام۔
- **چار کانٹی :** (چَ ار۔ک ان ٹ ی) چیزے کہ آئی ءِ چار گُنڈ یا کانٹ ءِ بنت ☐ نگنے ءِ راستے کہ چار کانٹ کن انت ءُ پیچ انت ئے، چار شاهی گراند کہ آئی ءِ چار کانٹ بنت ءُ ءُ بُرزی بیمگ ءُ تر ایت ءُ ءُ دُرچیر ءُ۔
- **چارگُل :** (چَ ار۔گُ ل) هما گُل کہ هر چاریں نیمگاں پیچ انت
- **چار گُنڈ :** (چَ ار۔گُ ن ڈْ) چار کوچ، چار کانٹ ءِ تہ ءِ نیمگ ءِ چاریں گُنڈ۔
- **چارکی :** (چَ ار۔ک ی) چارک ءِ، چاری بھر ءِ نامے۔
- **چارگ :** (چَ ا۔رگ) گِندگ ءِ کار، چمّاں پہ یک چیزے ءِ سک دیگ کہ آ گندگ بیت، دلگوش، مهربانی، ستا، زانگ۔

چارگ ءُ کنگ ۔ بزاں کسے ءِ وَدت ءُ کُمک کنگ ۔ پاداں چارگ : دُور چاری ءَ کنگ "ھر میچے پاداں مچار"۔ پُس ءِ بر دست ءِ چارگ : زانشکاریں دھکان پُس ءِ بر دست ءَ چارانت ءُ ھَوری بارہ ءَ پیشگوئی کن انت ۔ تماشا چارگ : لیب یاداری چارگ، نذارگ چارگ ۔ دست ءِ چارگ : یکّے ءِ دست ءِ دل ءِ کشکاں چارگ ءُ آئی ءِ زندءِ حال ءَ گوشگ ۔ دستاں چارگ : دگرے ءِ پہ دلمانگی ۔ دل ءِ چارگ : پہ کارے ءِ کنگ ءَ نہ کنگ ءَ پدءُ پیش کنگ ۔ دیر چارگ : دور چاری کنگ "اُشتر بیئے ءَ دیر بچار"۔ راہ ءِ چارگ : کسے ءِ آیگ ءِ اُمیت ءَ آئی ءِ راہ ءَ چارگ ۔ سرءِ چارگ : پہ لوٹ ءِ گرگ ءَ ۔ شکار چارگ : ماں شکار ءَ گیگ ءِ چارگ : گوم ءِ چارگ، وَنج ءَ چارگ ۔ ناڈراہ ءِ چارگ : پہ گندگ ءَ یا ڈاکٹر ءِ ۔

- **چارگام** : (چ ا ر گ ا م) اشتر ءِ رواجے ۔
- **چارگوشش** : (چ ا ر گ و ش) آچارے، اُشتر جار گوشیں، گلاہ، ھر چیزے ءِ چارکاٹ، چاڑگ، بے چاڑبیگ ۔
- **چارماھنگ** : (چ ا ر م ا ہ ن گ) درمانے ۔
- **چارءُ گزار** : (چ ا ر ءُ گ ز ا ر) کمک، چارءُ گزار کنگ : پہ زرّ یا چیزے ءِ کمک کمک کنگ ۔
- **چارءُ گند** : (چ ا ر ءُ گ ن د) مردمے ءِ چارگ، دو چار کیگ ءُ گندءُ کنگ ۔
- **چاریک** : (چ ا ر ی ک) چارمی بھر، انچوش "دہ یک"۔
- **چاریگ** : (چ ا ر ی گ) کسے ءِ سرءُ بُرانی ءِ چیر کائی چارگ، اندری پاس ءِ بیگ، سرءِ بوگ ۔ چاروگ ۔
- **چارینگ** : (چ ا ر ی ن گ) چرگ ءِ دکارگاں، پس، گوک، اُشتر ءُ گامیش یا دگر دلوتاں جنگل ءِ برگ کہ بچرانت ۔ اشتر کاہ دپ دیگ کہ توارت ۔ لاپ چارینگ : بزاں کسے دگر کارے گرت نہ کنت ھیلتے لاپے گیپت ءُ وارت ۔ جور چارینگ : بزاں کسے ءَ زھر دیگ کہ بمریت ۔
- **چاڑ** : (چ ا ڑ) ھُب، ھدوناکی، بے کساسیں دوستی، بے ساری، گیگ، پہ چاڑ بیگ، پلانی چاڑاں زرتگ ۔
- **چاڑاپ** : (چ ا ڑ ا پ) دریاءِ گرم بیت ءُ تُرم بوجیگ ءِ جن انت ھر اَپے کہ بوجیگ ءِ تہ ءَ شَنز انت ھمے چاڑاپ انت ۔ بوجیگ ءِ جند ءِ رَشت ءُ آپ ھم چاڑاپ انت ۔
- **چاڑکہ** : (چ ا ڑ ک ہ) پہ چاڑ، پہ گیگ، اشتیاق ۔
- **چاڑ** : (چ ا ڑ) چڑءُ چاڑ : چیزے ءِ گوں چربی ءِ پچگ ءِ توار، ھُریں اشکر یا دگر گرمیں چیزے ءِ ماں آپ ءَ کپگ ءُ سارت بیگ ءِ توار، داگ دیگ ءِ توار، گوزم ءِ یکّے ھمے رنگیں توکی بازلانی توار ۔
- **چاڑ دان** : (چ ا ڑ د ا ن) بزاں چاشت دان، ھما دَرپ کہ آئی ءِ تہ ءَ وَرگ ماں کن انت ءُ ھمراہ زیرانت، ورگدان، نگندان، ناندان، توشگدان ۔
- **چاڑگاہ** : (چ ا ڑ گ ا ہ) تھاری ءِ وھد ۔
- **چاشدان** : (چ ا ش د ا ن) بچار "چاڑ دان"۔
- **چاشک** : (چ ا ش ک) نامے، چار ءُ نیم نام ۔
- **چاشگاہ** : (چ ا ش گ ا ہ) بچار "چاڑگاہ"۔
- **چاشی** : (چ ا ش ی) نامے، بچار "چاشک"۔
- **چاک** : (چ ا ک) دراجیں دڑّ کہ گدے ءِ ماں بہ بیت، تُل، راک، "چاک دیگ"۔
- **چاکر** : (چ ا ک ر) میر چاکر خان رند بلوچانی مشھوریں سردارے بزنگ ءُ کستر، ھزمتکار ۔
- **چاگرٌ** : (چ ا گ ر) بچار "چاگرگ"۔

- **چاکرگوٗاپ :** (چ اک رٔ گ وٗ اپ) هبرنگیں، چاکرگوٗاپیں چادر : براں هبرنگیں چادر ، کاشانی ۔
- **چاکو :** (چ اک وٗ) چانکو، دست کارچ ، (ترکی : چاقو) ۔
- **چاکی :** (چ اک ی) چرّی، چاکی دیگ : براں تچگ ءِ نہ روگ ، اگاں شُکّانی زانشکار مہ بیت گڑا بوجیگ چاکی دنت براں تچگ ءَ نہ روت ، چاکی دیگ : دمیسا روگ ءُ پدءَ ترّگ ءَ هم گوٗشگ بنت ، سکّیں زانشکاریں شُکّانی پہ زانت هم بوجیگ ءِ چاکی پَرّ ما ایت ۔
- **چال :** (چ اڵ) راہ رهبند ، وڑ ، پیم ، بوجیگ کہ چہ آچار ءِ پُرگوانی ءِ سبب ءَ یک دیم ءَ لیٹ ایت گوا الهتیں گڑا بلیں گونی کرچہ ریک ءَ پُرّ انت ایشاں ءِ دومی دیم ءَ ایرکن انت کہ بوجیگ پھک مہ لیٹ دیت ، اگاں بوجیگ ءِ سربرءَ مال مان انت گڑا ہما مالاں چال کن انت ۔
- **چالاک :** (چ اڵ اک) بلد ، زانشکار ، سک بلد ، کارءِ گُشاد ، هبرزانت ۔
- **چالو :** (چ اڵ وٗ) رواج ، مُنگیج ، روان ، دان روگ ءَ ۔
- **چامبول :** (چ ام بٗ وٗل) چامبول گس انیں شهمانک

کد : ۴۰ س م

- **چامپ :** (چ ام پ) چانپ ، بلوچستان ءِ ٹُکّے ، چاپ ، بُت ۔
- **چامپٹ :** (چ ام پ ٹ) شُکّ دستیں تواری شهمات ، بازجاگہ ءَ ایشی ءِ چیوٹ هم گُش انت بلے چیوٹ مُندرءِ چوٹ ءِ گوٗش انت ۔
- **چامپٹا :** (چ ام پ ٹ ا) نیم گوک ، بُوز ، ناسرید ۔
- **چامپگ :** (چ ام پ گ) یکّے ءِ دست ءَ پہ زوٗت چیزے ءِ برگ۔ آچار چامپگ یا انچ ءِ چامپگ : بوجیگ ءِ انچ (آچار ءِ سادکہ گوں پلمن ءَ بستگ) ءِ ترّگ ءُ بوجیگ ءِ آچار کنگ ۔
- **چامپول :** (چ ام پٗ وٗل) شانپول یا شانپول اک تیں شهمات ۔
- **چامل :** (چ اِم ڵ) نیکیں ، " تازی : شمائل " ءِ بلوچی انت ۔
- **چانپگ :** (چ ان پ گ) چہ کسے ءِ دست ءَ چیزے ءِ پہ زوٗت تچ کرگ ۔
- **چانٹ :** (چ اَن ٹ) دریگ بارگ دَروازگ ءِ چانٹ ، هما چاریں دارکہ چارکنڈی جوڑ کن انت ، پہ دَروازگ ءِ بُرزی ءُ جهلی گوٗنڈیں داراں گیشتر کار مزبیت کہ بُرزی چانٹ ءُ جهلی چانٹ گوٗشگ بنت ۔
- **چانچو :** (چ ان چ وٗ) ماهیگے ۔ (بچار بُت)
- **چانگرٗگ یا چانگوٗرگ :** (چ ان گ رٗ گ) پہ نکّن یا چنگل تپ کنگ یا پوست ءَ ٹونگ ، چانگر : چنگل ءِ تپ ، ک بیت ۔

- **چانگگ :** (چ ان گ گ) چیزے کہ دور دیگ بیت آئی ءِ چہ جھل ءِ گپگ ءِ پیسر گرگ۔
- **چانگ :** (چ ان گ) کچّ ءِ کسان گرنگیں ڈکّے آرت کہ پہ یک نگنے ءِ اِنت۔ ھر چیزے ءِ انچیں ٹُپک، مطلب ءِ چانگ، اشرپی ءِ چانگ۔ (پارسی : چانہ ب ق) شیرازی : چونہ (چونہ گرفتن و بشت اندازہ گرفتن خمیر برائے تہیہ نان)
- **چانگال :** (چ ان گ ال) آرزُن ءِ دگن ءِ شکر پنڈ اَنت چانگال جوڑ بیت۔
- **چانگر :** (چ ان گ ر) چہ آنگو، چانگو، چہ آدیم ءِ، چمانگو، چمانگر، چہ ھمانگو، چہ ھمادیم ءِ۔
- **چانگگ :** (چ ان گ گ) راشگ، پیسگ، ڈگگ، گچک چانگ اِیت۔
- **چانگو :** (چ ان ـ گ و) چہ آنگو، بچار "چانگر"، بچار "چمانگو"
- **چانگوٹ :** (چ ان گ وٹ) دست ءِ مُک، شروش یا بُزوک۔
- **چانوگ :** (چ ان و گ) بچار "چانیگ"۔
- **چانیگ :** (چ ان ی گ) ھماوڑگ کہ چہ مزنیں لوگے ءِ آئی ءِ گرگیں ھمساھگ یا چلوپکار ءِ دیگ بیت۔ پنڈگ، چُنڈ ءِ چانیگ، پہ چانیگ روگ، پہ چانیگ چم وارگ، چانیگ وار، چانیگ گر۔
- **چاوشں :** (چ او شں) نامے، شعلچہ کار مُلّا فاضل ءِ پت ءِ نام۔

چاہ ءِ بوٹگ

- **چاؤش :** (چ اؤ ش) چلوپکار، دست ءِ دپ ءِ مردم، کاردار یا گمکار۔
- **چاہ :** (چ اہ) چات + چا Tea، چاہ دون، سیاہ آپ، "چگ ءِ چاہ دون ءِ آپ ءِ آبادی بیت" (بچار جُت)
- **چاھبار :** (چ اہ ـ ب ار) بچار "چھبار"۔
- **چاہ دون :** (چ اہ ـ د و ن) چات۔
- **چاھوش :** (چ ا ـ ھُ وشّ) دست دپ ءِ مردم، چلوپگ کار، گمکار یا دزبرج۔
- **چاھیناک :** (چ اھ ی ن اک) ھمے ھُشک گرنگیں بوٹگ ءِ ناک کہ گرد اَنت ءِ چاوڑے کن اَنت۔
- **چاھی، چاھیگ :** (چ اھ ی)، (چ اھ ی گ) کپوت چاھی، جنگلی کپوتر، ایشی ءِ آواز اِنت۔ گُرتو گُرتو یا گُگر گُگر۔
- **چائیناک :** (چ ا ی ن اک) بچار "چاھیناک"۔
- **چپّ :** (چ پّ) پیریں گوشت، پیریں مردم ءِ گوشت کہ آپ بیت پوست لوشان بیت۔ پوست رنگیں گوشت۔
- **چپّ :** (چ پّ) بند یا تلاڈگ یا انچیں زمین ءِ سر ءِ ھما آپ کہ سک تنگ اِنت ءِ گون گل ءِ ھوار اِنت یا کہ تنک تنک ءِ گل ءِ سر ءِ نالان اِنت۔

چَبَٹ : (چَ بَ ٹَ ٹ) چہ پوست جوڑ بوتگیں پُشت. مُجیں کوشِش. بچار "چوٹ".

چبٹ : (چ بٹ ٹ) تیجگ ءِ زاتے یلے کسان اِنت.

چبٹول : (چ بٹ ول) چپٹ ءِ ولّی.

چَبٹی : (چ بٹ ٹ ی) سپائی کہ جنین ئے پادءَ کن اَنت.

چُبدَست : (چ ب دَ س ت) پہ دست ءُ پُشت شمات جنگ.

چبراست : (چَ ب را س ت) ھما میھ کہ چپ ءُ راست تژیگ ءَ مُھر ءُ شست کنگ بیت.

چَبَٹر : (چ ب ب ڑ) کپشگیں، لگ اِنگیں، لگت بوتگیں، کاھے ءِ زاتے، شیز ءِ جِڈّ، لگوک یں کہ ھے.

چبٹر : (چ ب پ ڑ) نامے.

چبٹر : (چ ب ڑ ڑ) کاھے ءِ زاتے ءُ گوش اَنت کہ شیز اِنت، پر لچوک، لگوک.

چَبَّگ : (چ ب بگ) چنگ ءِ سکیں کسان ءُ کیں رنگے ءَ اپ ءِ چگرگ (ھندی: پرسنا. انگریزی:)(1/1)).

چَبُل : (چَ ب ل) مردے کہ پھک ءُ شبک بہ بیت گُش اَنت "پلانی پھک ءُ چبُل اِنت".

چبی : (چ ب ی) نامے.

چبی لنڈ : (چ ب ی- ل ن ڈ) بے روزگاریں مردم ءُ گُونگ بیت.

چُپ : (چ پ پ) راست اِنّاں، راستیں دیم ءُ چپیں دیم، ھما مردم کہ آئی ءِ زوراکتریں دست چپی دست اِنت.

چُپّ : (چ پ پ) بے توار، ھاموش، پہ کسے ءِ ھاموش ءُ بے توار کنگ ءَ گوش اَنت "چُپّ" یا "چُپّ کن"

چُپّ بُوگ، چُپّ کنگ.

چیپ بیگ : (چپ بیگ) دیم چپیر بیگ، چہ راست ءَ چپ بیگ.

چَپت : (چ پ ت) چپ اِت، چاپگ یا چپگ ءِ گوست.

چُپّت : (چ پ ت) بند، تنگ، چپت ءُ چوپ: جنگ ءُ چوپ. چوپگ ءَ گوست بزاں کسے ءِ چوپگ ءِ کار گُت.

چُپتگ : (چ پ ت گ) چوپگ ءِ گوست.

چِپٹک : (چ پ ٹ ک) بھار کاھے ءِ نارشت بیت.

چِپچَپ : (چ پ چ پ) ورگ ورگ ءِ دپ ءِ یادگ دیچیں توار.

چِپچَل : (چ پ- چ ل) شپچر، شبچر، شپچل، مُرگے کہ دنتان ئے پر ءُ چکاں سیچین اِیت ءُ پٹ ئے پرنیت. شبکیں مردم.

چپدامن : (چ پ+ دا م ن) راچین یا بدن ءِ ھے رنگ ءِ برگ کہ چہ گوات ءَ آچارگوں وژور، رچ اِنگ.

چَپ دست : (چ پ ءِ د س ت) ھما مردم کہ آئی ءِ چپی دست زوراک تر اِنت بچار "چبدست".

چپدیم : (چ پ ءِ د ی م) شگون دیم.

چَپّر : (چ پ ر ر) بچار "پچپیر".

چَپ راست : (چ پ+ را س ت) ھما میھ کہ چپ ورکیت ءُ راست ءِ تژیگ ءَ ءَ ءَ ردت ءِ پہ پیشی جوڑ کرتگیں بندے کہ پر سر تژگ ءَ بند اَنت ئے.

- **چَپّڑ** : (چ پ پ ڑ) مزیں پتنیں تُکّر، گیمّ، چَپّڑ، ماھیگ ءِ چپّڑ، گوشت ءِ چپّڑ.
- **چپشگ** : (چ پ ش گ) مُچے کرگلوٹ ءِ تھرانت، چپشگ دپ : مُم وریں مردم.
- **چپّکا** : (چ پ پ ک ا) چپّیں رھبند، راستیں رنگ ءِ اناں، چُپّکائی.
- **چپّکائی** : (چ پ پ ک ا ئی) بچار ءِ چپّکا "۔
- **چپگ** : (چ پ گ) چاپگ بوگ واگی یا روتاک ءِ چپگ نزاں چاپگ ءِ کار بوگ. ★
- **چپّگ** : (چ پ پ گ) ھولیگ ءُ سرءِ پتنیں تھنگ کہ آپ ءِ بندگیت ءُ زرشت پیداک کنت.
- **چپّگان** : (چ پ پ گ ا ن) چپّت کرگیں، سرجل، سرءِ چیر، راست ءِ چپّت، لگانڈو.
- **چپّل** : (چ پ پ ل) چوٹ (اے وراندیں گالے).
- **چپّلو** : (چ پ پ ل و) کوھی ماھیگے ورگی یے چوکر شیاھیں بگلم ءِ انت.
- **چپوٹ** : (چ پ و ٹ) چوٹ ءِ ھما کہ تچگ ءِ نہ انت، سک چوٹ، بلکیں چپکیں ءِ نام انت.
- **چپوُرت** : (چ پ و ر ت) ھوڈ، ناھم، پوک، چپینڈا.

- **چپوکنگ** : (چ پ و ک ن گ) چاپگ ءِ برگ.
- **چپ ءِ جنگ** : (چ پ پ ءِ ج ن گ) آچار چپ ءِ جنت، اگوات آچار ءِ، چپّی یمگ ءِ جنت ءِ آچار ءِ گوں وور ءِ جنت کہ چُشیں وھدے برجیگ ءِ بگ ءِ ترس انت.
- **چپّی** : (چ پ پ ی) دیم ءِ چیر اسرءِ چیرءِ ءُ چیرءِ پسرءِ، اشگون دیم، دمیشگون.
- **چپّی** : (چ پ پ ی) آپیں چیزے ءِ ماں تنگ دپیں رزلنے ءِ ایر ریچگ ءِ ازباب (بچار ءِ ٹ)
- **چپیر** : (چ پ ی ر) گُدیا کا گہ ءِ ورگ ءِ توار، چپیر چپار.
- **چپینڈا** : (چ پ ی ن ڈ ا) شیپتال، نیم گنوک، چپوُرت.
- **چت** : (چ ت) (مہ چنگ) چنگ ءِ گوست.
- **چتّار** : (چ ت ت ا ر) لوٹگے، چرت ءُ چتّار، بتل : چرت انت ءُ چتّار انت کوھی مزار انت شیاد ورانت. اے بتل ءِ چوش ھم گوش انت : چرت انت ءُ چتّار انت، گُرک انت ءُ ھپتار انت، تراور انت من ءِ چار انت.
- **چتر** : (چ ت ر) اشترکے سال ءِ بیت، ساھگ کنندگ بیت، گُدءِ سیم ءِ، جوڑ کرتگیں ھلاھی ساھگ، تھت ءِ چتر، ساھیل. (بچار ءِ ٹ)

- **چتر** : (چِ تْ تُرْ) چتل، نگرد، جیرگج۔
- **چترو** : (چَ تْ رُوْ) پچّن ماھیگ ءِ زانتے۔
- **چُتدی** : (چُ تْ دِیْ) تھمت۔
- **چتک** : (چِ تَ کْ) چنگیں چیز۔
- **چتکان** : (چِ تْ کَ انْ) پنجگور ءِ شہرے کہ سرکاری کارگس ءُ دست ھمد ءَ انت۔
- **چتکی** : (چِ تُ کِ یْ) کسے ءِ چیزے گار بیت ءُ گر مردے درے گیج ایت آئی ءَ کمیں زر پہ شیر کنی ءَ دیگ بیت ایشی ءَ چتکی گوش انت۔
- **چتّل** : (چِ تَّ لْ) درتگیں نگرد۔
- **چَٹ** : (چَ ٹْ) چچ ءِ چٹک، بجار ءِ چلتک ء۔
- **چُٹ** : (چُ ٹْ) پچک، بیگواہ، بانکلینک، بانکلینک کہ مشک بیت گرگ ءَ سے برانت ءُ دوتاں دیت، بیتی نزد ءَ اے چٹ ءَ گال چہ ھمیشی ءَ در آتگ اک: بلانی چٹ بوت، شماے زر چٹ گت انت۔
- **چٹّ** : (چَ ٹْ ٹُ) چٹک ءِ پرمانگال بزاں ءِ بچٹ ء۔
- **چِٹ** : (چِ ٹْ ٹْ) شیتان، ردیں مردم، بندیک، بند ءُ تائید، اشتر ءِ سرمھار۔

چٹک ریش

- **چُٹ** : (چُ ٹُ ٹْ) بچٹ ءِ چٹگ ءِ پرمانگال، سُٹ یا سٹ بارگیں چیزے ءَ سُرگ ءَ کپتن ءُ گگ۔
- **چُٹ چین** : (چُ ٹْ + چِ ے نْ) مچک چین۔ EXTERMINATE
- **چٹک** : (چُ ٹُ کْ) کسانیں چٹ، مچک ءُ چاپول، تنشے، مچونڈک۔
- **چُٹک ریش** : (چُ ٹُ۔ ٹُ کْ + رِ یْ شْ) ھمامردم کہ آئی ءِ ریش گیشتر سنٹ ءِ سر ءَ رُدانت یا ایوک سنٹ ءِ رشاں دار ایت (بجار بت) ★
- **چَنگ** : (چَ ٹْ ٹَ گْ) چیزے ءِ پہ زبان پچک کنگ، چیزے ءَ پہ لنک ءِ سرا ءِ ین کنگ ءُ منک ءَ پہ زبان چٹگ، (بلانی چماں سر تگ چٹ ایت)۔
- **چُٹنگ** : (چُ ٹُ ٹْ گْ) آزات بوگ، چٹگ، ترک ءِ سرگ۔
- **چیٹنی** : (چَ ٹْ رِ نِ یْ) آرام۔
- **چَٹی** : (چَ ٹِ یْ) گوادر ءِ نگور ءِ یک ھندے ءِ نام انت کہ دشت ءِ سیم سراں نزیک انت۔
- **چُٹی** : (چُ ٹْ ٹِ یْ) جنجال، مصیبت۔
- **ژچ** : (چَ چَ چْ) ھمامردم کہ "ر" ءُ "ل" ءُ "ٹ" ءُ "ت" ءَ گشت ایت۔
- **ژچ** : (چِ چَ چْ) منکانی زبان ءَ لانکبوچ ءَ گشت انت۔

- **چداں** : (چ ِ دَاں) چاداں، چہ ادء۔
- **چُدگ** : (چ ُ دَگ) کوہ ءُ ٹُل، کوہ ءِ بُرزتریں بازگیں ٹُل۔
- **چَڈّ** : (چ َ ڈْ ڈْ) کاھے کہ ڈگارانی تہ ءَ باز رُدایت ءُ پہ کشار ءَ جوان نہ انت، دگہ ُ کُش ھم ھست کہ باگاں کش انت شیز کہ باز بُن جنت۔ (بچار بُت)
- **چِڈّ** : (چ ِ ڈْ ڈْ) رِچ ءُ میں، اِشر دیبا گل۔
- **چُڈول** : (چ ُ ڈْ ول) کسانیں جنگے کہ سرءُ مُبگے پر انت ئے ایشی، چلوگ ھم گُش انت (چڈول مُبّی)، "چک گوُش انت "چگوگ مُبّی نا ڈارت گلی (ایت)"۔
- **چَڈول** : (چ َ ڈُ ول) چیتر، چہ ڈول۔
- **چَر** : (چ َ ر) "چرگ" ءِ پرمانگال "پہ چر" "چراگ" ھماجاگہ کہ گاہ ءِ دلوتانی چرگ ءَ بازبیت، کاھچر یا کھچر، زید ءُ کاھچر۔
- **چِر** : (چ ِ ر) ڈراجیں گل، ڈراجیں گل کہ آ ئی رِ تہ ءَ آس روک کن انت ءُ چیےکہ تچ انت یا پہ سوگند یا پہ مالدء مجلساں آ ئی ر تہ ءَ ایرکپ انت۔
- **چَڑ** : (چ َ رْ ر) "چرگ" ءِ پرمانگال۔ بزاں پہ چر یا چکر یا تر۔

کورماھیگ ءِ چڑ

چِڈ

- **چَڑ** : (چ َ رْ ر) چیزے ءِ توار کہ "چڑ" ءِ رو تواز بدنت، بازاری (ھکّتی، ورندو یا ڈروُق) ءِ لیب ءِ لیپی بندانی ھماوہم ءَ در کیت، گُش ایت "چڑ" ءِ ھمے ورنایگ ءَ گُش انت "چڑکنگ" یا "چڑجنگ"۔
- **چِڑ** : (چ ِ رْ ر) گوں تیزی چیزے ءِ کش ءُ گوزگ، پہ ڈرک ءُ تاب چیزے کش ءُ گوزگ، چڑجنگ: پلانی مرچاں انگو چڑ نہ جنت۔
- **چُڑ** : (چ ُ رْ ر) چڑگ ءِ پرمانگال بزاں "پہ چڑ"، (گرّی گرّی، گچیاں مجّری) بلوچستان ءِ یک جاگہے ءِ نام انت۔
- **چُڑ** : (چ ُ رْ ر) کوری ماھیگ ءِ رگ ءِ گوھنیں رھبند، ھمودءَ کہ کورء آپ ایر رچ ایت ھمے آپ ءِ پتّی ءَ لھتیں سنگ ایر کنگ بیت، ءُ تھنایک راھے پہ آپ ایر رچ ءَ یلہ دیگ بیت۔ (بچار بُت)
- **چَراب** : (چ َ رْ راب) آپے کہ بہ تر ایت، گرداب۔ چربُت، چربُت ءُ چراب۔
- **چُراگ** : (چ ُ راگ) دلوتانی چرگ ءِ جاگہ کہ کاہ باز بیت۔
- **چِراگ** : (چ ِ راگ) روژناکوک، کندیل، چراگ دارگ: بزاں وشی ءُ شادکامی کنگ یا کہ دتی کول ءُ نذر ءِ پیرانی سرءِ چراگ دارگ۔
- **چِراگجاہ** : (چ ِ راگ ج اہ) چراگ ءِ ھمودء کہ دلوت یا اولاک چر انت۔
- **چراگاں** : (چ ِ راگ اں) راسک ءِ ھم جُنپت ءَ کتیں بُرز ترءِ شہرے۔

- **چرباھینک :** (چَ رب اِھِ ے نْ کْ) ورناکاھے کہ پہ کُلگ ءِ لھڑ دیگ ءَ ورگ بیت، اشترءَ ھم وارت۔
- **چَربَٹ :** (چَ رْ بَ ٹْ) سکّیں چالاک کہ بے تامی ءَ رس ایت۔
- **چُربُک :** (چُ رْ بُ کْ) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام انت۔
- **چَرپ :** (چَ رْپ) روگندار، روگنیں یا تبلیں، چَرپ کنگ : روگن مُشگ، تیل مُشگ، کشّ ءِ چیزے ءِ شاھیم کہ جھل تر بیت، چرپیں مردم : سیریں، دست چرپ : آباد۔
- **چَرپان :** (چَ رْ پَ انْ) تچّے کہ کلوٹ ءَ تھر انت ایشی ءِ ناہ چومزاقی ءِ انت تام ءِ وشّ انت بلے چہ مزاق ءِ جھل ترانت۔
- **چَرپانک :** (چَ رْ پَ انْ کْ) چہ ھمازن شپ ءِ شیپان یکّے کہ چہ تھیل ءِ کاینت ءِ کیچکورءِ ایر رچ انت، آ دگہ مشھوریں ایش انت، (۱) وہ دکرم (۲) آپدرگ (۳) آسکانی (۴) سورو (۵) سامان (۶) کڑدگی (۷) سمسوری
- **چرپ دست :** (چَ رپْ دَسْ تْ) سیریں مردم۔
- **چرپ زبان :** (چَ رپْ، زُ بَ انْ) چالاک
- **چرپ وار :** (چَ رپْ، وَارْ) وشوار
- **چرپی :** (چَ رپ ئی) کجام یک چربیں چیزے، تیل، روگن یا پیگ، شاھیم ءِ چیزءِ سرءَ گیشی۔

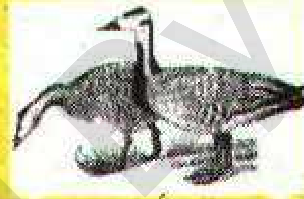

چُرُٹ

- **چِرِت :** (چِ رِتْ) چِریت ءِ چِتار : تُوکلے کہ شپ ءَ سک توار کنت ءِ سک سِٹ ایت، گُش انت ھمے یکّیں لوک اِنت کہ تکنت وَادْ دُرست کرَ انت۔
- **چُرُت :** (چُ رُتْ) ھیران کنوکیں پچرءِ میال، چُرت جنگ : پہ ھیرانی پچرے ءِ کپگ۔
- **چرتگ :** (چِ رتْ گْ) کسانیں مرگے۔
- **چَرَٹ :** (چَ رَ ٹْ) شنّل۔ چربٹ۔
- **چُرُٹ :** (چُ رُٹْ) داری بے آپیں تبماک کشّگ ءِ سرکیل، چُروٹ۔ (بچار بچ)
- **چَرَٹی :** (چَ رَ ٹِ ئی) شنّل، رَدءَ ریپکاری۔
- **چُرچُر :** (چُ رْ۔ چُ رْ) کسانیں میزاں میزانیں توار، کسانیں آپ ءِ توار کہ چہ کوہ ءَ ایر رچ ایت، سکّیں ءِ بے تواریں باوست ایہ یک ترسناک یا تاوان دیوکیں یا ناتیاکیں ڑسے کہ مردمانی ءِ تہ ءَ بے تاھیری پیداک کنت۔
- **چُرد :** (چُ رْدْ) کنڈی یے کہ پہ ماھیگ ءِ گرگ ءِ کارمرد بیت۔
- **چُرُدک :** (چُ رُ دْ کْ) سکّیں کسانیں کنڈی کہ بلوچستان ءِ تیاب ءِ گیشتر پہ دریائی مُرگے ءِ گرگ ءِ کارمرد بیت، چار پنچ انچیں کنڈی زیر انت ءِ گوں کرّبے ءِ محکم بند انت پدءَ ھمے کوتَب ءِ لیجرے ءِ لاپ ءِ کن انت ءِ آئی ءِ سرءِ بندیک پتا انت۔ بندیکے ڈراھیں

بندانت ءُ سگے ءِ گوں شگرئے کن انت ۔ کوٹ لیچیرز ءُ شرپل کنت دریائی مُرگ پہ وَرگ ءُ دپ ءِ گنت کُنٹی آئی ءِ دپ ءُ آرانت ءُ گرگ بنت ۔

- **چَرز :** (چَ رَز) وَڈی مُرگے ۔ (بچار : جت)
- **چُرز :** (چُ رَز) گروس ءِ یا دگہ مُرگانی گردن ءُ مُٹ ۔
- **چَرس :** (چَ رَس) ھنوش کنوکیں چیزے کہ مان تمباک ءَ کن انت ءُ کش انت ئے۔* اِے چہ بنگ ءَ کَش گ بیت ۔
- **چُرسِنگ :** (چُ رْسِ نَ گ) ھمے سنگ انت کہ پہ آپ ءِ وارگ ءَ گورماھیگ ءِ تزینگ ءُ چُجہ ءِ مُرزی نیمگ ءِ ایرکنگ بیت ۔
- **چَرک :** (چَ رَک) گُد دوچگ ءِ مشین ، بوجیگ ءِ چَرک بزاں سُکان ، چِرک ءُ پرک : چالاک ۔
- **چِرک :** (چِ رْ ک) چِرپیں چَل ، چیرک ۔
- **چِرک :** (چِ رْ رِک) لانکیگ ، لانک ءِ گُد ، گورءِ چِرک ، گُنڈیں لانکیگ ، کلاگی ، بتام نام ءُ دپ ، چِرک ءُ ملٹ ۔
- **چَرکار :** (چَ رْ کَ ار) چَرک کار ، چرک ءِ سرءِ کارکنوک ، چَرچنوک ۔
- **چَرکی :** (چَ رَکِ ی) ھماکہ گُد دوچگ ءِ مشین ءِ سرءَ کار کنت یا کہ ہندیک ءُ زیگ ءِ دست چرکے ءِ ۔
- **چَرگ :** (چَ رَگ) دلوت کہ کاہ ءِ چرگ ءَ مان جنگل ءَ روت ، دلوت کہ کاہ ءَ ذرچکاں وت تُوارت ، مروے کہ دارت ءَ وارت ۔

چَرنز

- **چَرگ :** (چَ رَگ) آھنٹ ، رِگنگ ، ھنڈال ، آگنٹ ، مُبنڈال ، چَرچ ءِ آھنٹ یا کربُن ءِ کش ءُ کُور ءِ آھنٹ کہ چہ آدگراں مُشک ترانت ۔
- **چَرّگ :** (چَ رْرَگ) چکرّگ ، زرّگ ، دِرّگ ءِ توار ۔
- **چِرّگ :** (چِ رْ رَگ) چِرّجنگ بزاں اِشتابیں گوزگ ، چِرّی دیگ ، چیزے ءِ دِرگ ءِ توار ، کلّرگ ءِ توار ، چِرّءُ چِپّر ۔
- **چُرّگ :** (چُ رْ رَگ) سک کمّیں اندازگے بارگ بارگ ءَ چُکرّگ ءُ ایر ءِ چگ ، چُرّانگ چَم ۔
- **چَرنام :** (چَ رْنَ ام) ھما نام کہ پہ نادوستی یا کہ ھمائی ءِ جندءِ ھیل ءُ کردانی سیادی ءَ پہ کسے ءَ ایید چہ آئی ءِ جندیں نام ءَ بندگ بیت ۔
- **چُرُنڈک :** (چُ رُنْ ڈُک) کدہ ءِ بالادءِ کسان ، کسان ۔
- **چَرنز :** (چَ رَنْ ز) شُھرءِ اسپیتیں پس ءِ زاتے ۔ PPB. IWD: CHARANZ : gray, charanz Rish
- **چُرنو :** (چُ رْنَ وْ) بچار " چُرنہ " ۔
- **چُرنہ :** (چُ رْنَ ہْ) " چُرنو " کراچی ءِ نزیک ءَ بلوچستان ءِ تیاب کرءِ جاگہے ءِ نام اِنت ۔
- **چَرنی :** (چَ رْنِ ی) میدءِ کار ءِ گُد کہ زرءِ رُوگ ءِ وھد ءَ گوَرءَ ءِ گنت ۔

- **چڑوک:** (چ َرُوک) هماکہ چڑایت، هماکہ دارت ءُ وارت۔
- **چُڑوک:** (چ ُرَروک) ترّوک، اَچڑّوک۔
- **چِڑہ یا چڑو:** (چ ِرَرَه) کسانیں گردکیں شرپ کہ چرتی ٹپنگ ءِ تیرءَ مان اِنت، سیکل یا موٹر یا دگہ انجل ءِ ایکسل یا بیرنگ (Bearing) ءِ چڑہ۔
- **چڑّی:** (چ ُرِی) ریپ، چڑی دیگ: رَد دیگ، پہ کسے ءِ گرگ آئی ءِ رند ءُ تچگ کہ اناگہ تنگلیں مردم راست ءَ چپٹ ءَ پہ ڑندی تراپیت کہ رندءَ بجوک واهی نہ بیت ءُ آ در روت یا کسے کسے ءِ راہ ءَ گٹ کنت آچپٹ ءُ راست کنت ءُ یک اناگہ ءُ سر بندوک ءِ راستی یا چپی ئیمگ ءَ انچوش پہ تُرندی در کیت کہ آئی ءِ گرگ ءَ هچ واهی نہ بیت۔ اے رنگیں ڈرزوگ ءَ "چڑّی" گوشنت۔ اے کارءَ "چڑی دیگ" گوشنت۔
- **چِڑی چِڑی:** (چ ِری۔ چ ری) جنگ ءِ توار، ساهلارے ءِ بودشت ءِ توار۔
- **چِڑّینک:** (چ ِرّے ن ک) مُرگے، دریائی مُرگے، چڑینکیں مرگے ماں زرءِ بال اِنت۔
- **چڑّینگ:** (چ ُرّے ن گ) تڑینگ، چِڑینگ۔
- **چِڑ:** (چ ِڑ) پہ گنوکی ءُ بے ساری چیزے ءِ واهگ دار یا بیٹر برگ، باز جاگہ "چڑ زیرگ" گوشنت بلے گالبندءِ رد بیت۔ "چاڑاں زیرگ" بیت کہ زیروک چاڑ ءِ جند اِنت "چڑ" نہ اِنت۔ چڑ کنگ بیت۔
- **چُڑ:** (چ ُڑ) هڑکّ، ھلنچ، چڑکنگ یا کنگ، سکّیں ٹُشکہ سرءَ پہ گنوگی ءَ دنت بلے چہ هڑکہ ءَ کم تر اِنت۔
- **چُڑا:** (چ ُ۔ڑا) دُرست، بنگیج ءَ داں گُڈ سرءَ، تهنا، تیوگ۔
- **چَڑک:** (چ َ۔ڑک) چالاک، جانوشّ، کارءِ زرنگ۔
- **چڑکّہ:** (چ ڑِک۔ک ه) بُرمش، کسانیں توار، "بُرمش" چیزے آوازانت بلے "چڑکہ" گِپّی توار اِنت البت سرپد بیگی نہ اِنت۔
- **چِڑگ:** (چ ِ۔ڑگ) زهر گرگ، گُنت بوگ، چڑ ورگ۔
- **چڑول:** (چ َ۔ڑ وُل) چڑول مُبّی، چگوگ مُبّی، مُرگے۔
- **چِڑی:** (چ ِڑی) پُروشتگیں بندیک (چیروان) ءِ یک دستگے۔
- **چِڑینگ:** (چ ِڑِی ن گ) توار، ٹلینگ ءِ توار، چِڑنگ، ژرنگ ءِ چِڑنگ بزاں ژرنگ ءِ توار۔
- **چِڑینگ:** (چ ِڑے ن گ) گُنت کنگ، یا کیتر بنگ ءُ زهر براٹینگ۔
- **چُڑینگ:** (چ ُڑے ن گ) یک ٹُنگیں چیزے ءِ ٹُنگ ءِ اُود ءَ ٹکیں چیزءِ انچوش کشّگ یا هما اُڑتگیں چیزءِ چہ گرانی ءَ هما ٹُنگ ءَ ترگ ءَ کیگ یا نزیک پہ کپگ ءِ بیگ یا هے ٹُنگ ءَ پہ دردءُ تورشت پراہ کنگ، (مبات دُرّے کہ گوشان ءَ چڑینا اِیت)۔
- **چِڑّ:** (چ ِڑّ) چربیں بچگ ءِ توار۔
- **چڑدان:** (چ ِڑ دان) چشدان، چش ءِ جنگل، هودءَ کہ چش باز بیت۔
- **چڑّک:** (چ ڑ۔ ڑک) گورانڈ ءِ دُمبگ ءِ پیگاں تچ اَنت چڑک گوش اَنت۔
- **چُڑّگ:** (چ ُڑ۔ڑگ) گرمیں روگن ءِ سرءَ پیماز یا چیزے دور دیگ ءِ توار، گرمیں تیّ ءِ سرءَ آپ جنگ ءِ توار، ماهیگ، بچگ ءِ توار۔
- **چڑشوک:** (چ ُڑ شوک) آلکو ءِ رنگیں بهار کاهے کہ وَر اَنت ءُ۔

- **چڑوک**: (چ ڑ ڑ وک) هما چیز که چڑ ایت یا چڑ چڑ ءِ توار کنت ، نوگ ءِ دپ ءِ ٹلو یاکہ (...)۔
- **چڑءِ چاڑ**: (چ ڑ ڑ ءَ - چ اڑ) تیچ ءِ پاگ ءِ نه ءِ چڑءِ چاڑءِ توار۔
- **چست** (چ س ت) بُرز ، چست بیگ : پادآیگ ، چست کنگ : جاذیرگ ، پادکنگ ۲- دمان ، هادمان۔ "پلانیءِ چستءِ پستودات بزاں رشتءِ پستودات۔
- **چُست**: (چُ س ت) چالاک ، چڑک
- **چستوک**: (چ س ت وک) هما کارگاه که کرپاس ءِ گُدّ گاں گیشّین ایت۔
- **چستءِ ایر**: (چ س ت ءِ اے ر) بُرزءِ جھل کنگ ، تُسرینگ ، په کارے سُروءِ پُرکنگ په بدیں کارے سُرین پُرین کنگ۔
- **چسکن**: (چ س ک ن) بزاں چست بکن۔
- **چُسنگ**: (چُ س س گ) بچار "چُوسنگ"۔
- **چِش**: (چ ش) "چِشگ" ءِ پرمانگاں په چِش ، تام ءِ بگر
- **چِشِ**: (چِ ش) په چِش ، چِشءِ چاش : پتانک ءِ سحت ءُ دمان چِشگ۔
- **چِشِ**: (چِ ش) مشهورین درچکے ، دارے بازمحکم انت ، سارت گواتے ، تاک ءِ سیاه انت ءُ چم ءِ پرکن انت ، کُنگ ءِ دراج ءُ ڈولدار انت ، پُل ءِ کسان ءُ زرده سارت بوانت که جنک ءِ چوپُلک ءِ پونز ءِ گن انت ءُ گوش انت بر ءِ "سمّڑ" انت که دراج ءُ بوگ بوگ انت ، گوہپ بر ءِ "گواز" ، گُش انت که اشترءِ وارت ، اشترالیشی ءِ تاک ءُ سمّڑ ءِ هم وارت ، گوازءِ زُور انت رنگ بُرج انت گواز ءِ آپ ءُ سمّڑ ءِ هم درمان انت ، چِش لَد ، چِش دان ، هما ہنکه اودءِ چِش بازبیت۔ (بچار ژیت)

چِش

چِش پُل

سمّڑ

- **چُشش**: (چ ش ش) چُوشش ، اے ڈول ، اے پیم۔
- **چَشت**: (چ ش ت) چَش ات بزاں تام گپت "چَشگ" ءِ گوست گال
- **چِشدان**: (چ ش د ان) چِش ءِ جنگل ، هما ہنکه اودءِ چِش بازبیت ، چِشدر ، چِشی۔
- **چِشدر**: (چ ش د ر) چِش ءِ جنگل ، هما ہنکه اودءِ چِش بازبیت ، چِشدان۔
- **چَشگ**: (چَ ش گ) تام گرگ ، چیزے ءِ تام ءِ چارگ۔
- **چِشگ**: (چِ ش گ) چه پونزءِ یکپارگی گوات ءِ درآیگ ، پونز ءِ کلّنچ ءِ یکپارگی گوات ءِ درآیگ۔
- **چِشّگ**: (چِ ش ش گ) شنگ ، کٹ ، کٹر ، پیشیچ ، جھیگ۔
- **چُشّگ**: (چُ ش ش گ) چوشگ ، چُونگ ، نینگ لیمبو یادگه چیزے ءِ چگ کرائی ءِ آپ دپ ءِ بیا انت ، چُوسگ۔
- **چُشم**: (چ ش م) درمانے که سک سیاه انت۔

- **چشم** : (چَ شْ مْ) چم (پا : چشم)
- **چشمک** : (چَ شْ مَ کْ) چشمہ ، عینک
- **چشؔ ءُ چاش** : (چِ شْ ءُ چَ اَشْ) پَشّانک ءُ سھتءِ دمان چتّگ۔
- **چشی** : (چِ سِ ئی) چشدان۔
- **چکِ[1]** : (چَ کْ) ، ییم ، چوک ، ڈَول ، تام ، پہ رنگ ءِ : سیاہ چک ، اسپیت چک ، زرد چک ، پہ تام ءِ : زھر چک ، ترپش چک ، سور چک : (شیرازی : شیریں حِق : طعم شیریں داشتن)۔
- **چکِ[2]** : (چَ کْ) کسانیں دار ءِ کپکپ اَنت کہ دست ءِ لنکان اڑین اَنت ءُ گوں سازءَ جن اَنت اِنت ، " چکّی " ، چک جنوک۔
- **چکّ** : (چَ کْ کْ) دیم ، دیم ءِ کپّے ، چکّ جنگ : دیم تَرینگ ، چکّ ءُ پد بوگ ، چکّ ءُ پد نہ بوگ ، مردم ءِ دیم یا دیم ءِ نیم۔ " تان " : چیزے ءِ سرءُ برءِ سرجھیں بیتی ، سربُرّ۔ چکّ جت ءُ چارات ئے۔ پلّ ءُ ٹِنّءَ نارات ئے۔ گرّی کُچکّ چپّ اِت ئے۔
- **چک** : (چِ کْ) مجولی لیب ءِ مجولاں کہ چنڈ اَنت یا یک دانگے مجول گوں دو لنکاں گر اَنت اجوش دَور دئینت کہ بایداِنت کہ یک بیت بزاں ھربہ بیت یا کہ اپس بزاں " چِک " اِنت پہ آوازءَ " چک " ءِ گال ءَ ھم گوش اَنت۔
- **چکّ** : (چِ کْ کْ) بہ چکّ " چکّگ " ءِ پرمانگال ، چک چکّ : رنگ ءِ وھدءَ داس ءِ تواراکش : زن ءُ چکّ۔
- **چکّ[1]** : (چُ کْ کْ) بچکّ یا جنکّ وتی پت ءُ مات ءِ چکّ اَنت ، بہ چکّ : چہ چکّگ ءَ۔
- **چکّ[2]** : (چُ کْ کْ) دُرچکّے کہ اَئی ءِ ٹِیئی ءَ رگ کسانیں چکّ دَر کاینت ، ھمے رنگءَ کرّب یا دگر انچیں دَھل۔
- **چکاپگ** : (چَ کَ اپَ گْ) چاپگ یا چاپیگ ءُ برگ ، چیزے چپکّےءِ دست ءَ اناگہ پہ تُندی زیرگ یا پہ زورءُ زبردستی برگ ، زور بُرد کنگ (شیرازی : قاپیدن : چیزی را ناگہاں از کسی گرفتن)۔
- **چکار** : (چَ کَ ارْ) چُرّ ءِ سرءِ ریچ ، تُنٹ ماں تُنٹ۔
- **چکاس** : (چَ کْ کَ اشْ) امتحان۔ EXAMINATION
- **چکّاسبند** : (چَ کْ کَ اشْ بَ نْ دْ) سنجبند ، گرھبند۔ (طرح مصرع)۔
- **چکّاسگ** : (چَ کْ کَ اسَ گْ) سنجگ ، امتحان گرگ ، اندازگ ءِ زانکار بوگ ءِ ھاترءَ چارگ۔
- **چکّاسِنگ** : (چَ کْ کَ اسِ نْ گْ) سُھرءِ چکّاسگ ءِ سِنگ (کسوٹی)۔
- **چکّائینگ** : (چَ کْ کَ اءِ ئےنْ گْ) اجوش کنگ کہ کسے دگہ چیزے ءِ بہ چکّین اِیت۔
- **چُکّائینگ** : (چُ کْ کَ اءِ ئےنْ گْ) بچے اجوش کنگ کہ دومیءَ اجوش بکنت کہ سیمیءَ بہ چکّ اِیت۔
- **چُک بر** : (چُ کْ ءِ بَ رْ) رسترے کہ ایشیءَ " لشوشگ " ، بکشوشگ ، سرکتہ یا سرکنگ ھم گوش اَنت۔
- **چکّپروش** : (چَ کْ ءِ پْ رُ وْ شْ) گردن پُروش ، پُرشتگ گردن ، چکّپروش کنگ : جنگ۔
- **چکّتک** : (چَ کُ تْ کْ) نُٹےءِ ھما بھر کہ آئی ءِ پیشّ پر اَنت ، ھمے پیشّ ءِ ھشکیں ءَ ھم گوش اَنت۔ چپٹ ، چُکّتک جنگ بزاں مچّےءِ لٹّانی پیشانی بھرءَ برگ پہ ناہءَ تاپ کنگ ، پلّ ءِ بندگ یا کہ لوگ ءِ مان جنگ ءِ کارمرد یا سوچگ بیت۔ چُکّتک جنگ بزاں بُرگ ، کسےءِ منی ہچّ ءِ نُٹ چکّتک کنگ اَنت ، منی ہچّ ءِ چکّتک کسے چنّگ اَنت ، کسےءِ منی ہچّ چکّتک جنگ۔
- **چکّ جنگ** : (چَ کْ کْ ءِ جَ نْ گْ) دیم تَرینگ ءُ چارگ۔

چک چک : (چ ک ۔ چ ک) چہ بوتگیں کارے ءَ نہ وشی سَرا کنگ ءَ چہ دپ ءِ مھے توار کشگ بیت، وَصل ءِ زنگ ءِ داسانی توار یا کاہ ءِ زنگ ءِ داس ءِ توار۔

چُک چُک مات مات : (چُ ک ۔ چُ ک ک ۔ مَ ا ت مَ ا ت) لیبے کہ زھگ ءَ کن اَنت۔

چُکّ چین : (چُ کّ ک ۔ چِ ے ن) گُنٹے ءِ سرجمی ءَ جنگ ءُ کُٹگ، برباد، چٹ، چُکّ چین کنگ، چُک ءِ ناسگاں کنگ۔ ★

چَکّرگ : (چ کّ ک ر گ) ترّگ، پدترّگ۔

چُکّرگ : (چُ کّ ک ر گ) کہیں کہیں آپ بوگ ءُ بارگ بارگ ءَ ایر رچگ، چہ کوہ ءَ کمیں آپ ءِ بارگ بارگ ءَ ایر رچگ، ارسانی چکّرگ : رچگ۔

چکّروک : (چ کّ ک ر و ک) بچار "ترّوک"۔

چکّرونک : (چ کّ ر ۔ ر و ن ک) بچار "ترّونک"۔

چکّگ : (چ ک ک گ) چکّے ءِ آپ اگاں کم بیت گڑا کم کم چکّ ایت، رِک ءِ دپ ءَ جلاد کن اَنت کہ آئی ءَ وودگی یا بینگ یا شیرگ ءِ چکّ ایت بزاں کم کم ءَ بہ چکّ اَنت ءُ در بیا اَنت۔ ۲۔ ژنگ، ودی نیمگ ءَ کشگ۔

چُکّگ : (چُ کّ ک گ) دست، پاد، دیم یا گُب ءِ چکّگ بزاں گوں لُٹاں کمیں زور ءِ دیگ ءُ دوستی زاھر کنگ۔

چِکّل : (چ کّ ک ل) سکیں کم آپیں چگّ، ھتیں، جاگھاں ایشی ءَ بازآپیں چگّ ءِ ھم کار مرد کنگ ءَ اَنت۔

چکّل : (چ ک کِ ل) لھیں گل، ترّ ءُ شر دیدگل، لچ ءِ مین، پیچگل۔

چکّل دیم : (چ ک کِ ل ۔ دِ ے م) بے لجیں مردم ءَ گوش اَنت۔

چکّلکشّ : (چ ک ک ل ک ش ش) ھما گُراب یا لانچ کہ چہ دریا ءَ چکّل گوج ایت کہ جُل کنگ بہ بیت ءُ گیشتر بندرانی ھوراں جوش کن اَنت، ھما لانچ کہ چکّلاں بارت ءُ زِر ءَ رِیچ ایت۔

چلماک : (چ ک م ا ک) بچار "چلمک"۔

چُلمک : (چ ک م ک) ھما ماڈن کہ آسن ءِ وتی نیمگ ءَ کشّ ایت اُسپیگے ءِ راست اِنت۔ چکماک، چگماک۔

چکن : (چ ک ن) پہ آبریشم نکش ءُ نگاری دوچ کہ پوست ءِ سرا کن اَنت، چکن کار : ھما مردم کہ چکن دوچ ایت۔

چکن ذرپش : (چ ک ن ۔ ذ رَ پ ش) چکن دوچگ ءِ نازرکیں کُنڈی (موچ)

چکن دوچ : (چ ک ن ۔ د و چ) چکن دوتگیں یا دوچوک۔

چکنکار : (چ ک ن ک ا ر) ھما مردم کہ چکن دوچ ایت، ھما چیز کہ آئی ءِ سرا چکن کنگ۔

چکو : (چ ک و) نیبگے ءِ نام اِنت، سکّ چکّ۔

پَچکّو : (چ ک ک و) چکّ ءُ پد۔

چِکّو : (چ ک ک و) بچار "چکّہ"۔

چُکّو : (چُ ک ک و) چکو، دار ءِ کسانیں بتگیں تمبے۔

چُکّو : (چُ ک ک و) جن ءِ یا مرد ءِ چہ دگرسانگے ءَ چک۔

چکّہ : (چ ک ک ہ) اُشتری نازراھی یے کہ آئی ءِ رگاں گپت کہ اُشترا راہ ءَ شت نہ کنت، "ڈزچکّہ" ایشی ءِ درمان بُردستانی

مُشگ یادِاگ دیگ اِنت ، اے نادُراهی ھمے بردستان ءَ گیش بیت۔

چَکّ ءِ پُرشَگ : (چ ک ک ءِ پ ُ ر ش گ) پہ کسے ءِ دمپ ساھت چکّ جنت یا چکّ ءِ داں دیرءِ یکّیں دیم ءَ تریننگ ءُ چارگ ءِ اِنت گُش اَنت « آ با تئ چکّ پُرشت اِیت »۔

چَکّ ءُ پَد : (چ ک ک ءُ پ د) سَھت ءُ دمان چکّ جنگ ، چکّ ءُ پد نہ بوگ : مُھتل نہ بوگ۔

چُکّ ءُ چِلانگ : (چ ُ ک ک ءُ چ ِ ل ا ن گ) چُکّ ءُ لوگ ءِ مردم ، چُکّ ءُ نماسگ۔

چَکّی : (چ ک ک ِ ی) پِتنگ ، کَشّ ءُ مَن یا داتگ ءُ اِنگ ءُ اِنان ، چیزے بے حساب ءَ بھا کنگ

چُکّی : (چ ُ ک ک ِ ی) بچار « چِنکی »۔

چُکّی : (چ ُ ک ک ِ ی) چُکّ بیگ ، چُکّی ماتی۔

چُکّی پادگ : (چ ُ ک ک ِ ی ءِ پ ا د گ) کسانیں پادگ ، چھرءِ چُکّی پادگ۔

چِکّینگ : (چ ِ ک ک ِ ے ن گ) انچوش کنگ کہ چک اِیت ، مُشک یا زِکّ ءِ چکینگ۔

چُکّینگ : (چ ُ ک ک ے ن گ) انچوش کنگ کہ یکے دگر یکے ءَ چُکّ اِیت۔

چَگّ : (چ گ گ) پھلوان ، تیار ، مزن جون ، چارشانگ۔

چگرد

چُگ

چِگ : (چ ِ گ) بچار « چِگ »

چُگ : (چ ُ گ) چنترءِ آہ جنگ ءِ ازباب ، سروچگ ، مُرگ یا چونگ۔ (بچار بُت)

چِگرد : (چ ِ گ ر د) مشوریں درچکے چہ چش ءَ کترانت ءُ کُنگ ءَ چو چش ءِ اِنت تاک ءَ ایرت اُنت وار ءَ سوچگ ءِ وش اِنت۔ (بچار بُت)

چِگردکان : (چ ِ گ ر د ک ا ن) ھمودءَ کہ چگرد باز بیت ، چگرد ءِ جنگل ، چِگردی ، چگردبل۔

چِگردی : (چ ِ گ ر د ی) بچار « چگردکان »۔

چَگَل : (چ گ ل) سنگے زورگ ءُ چیزے جنگ ءِ شانک ، چگل جنگ ءِ چیزے ءِ شانک دیگ ، چگل دیگ ، دور دیگ ، چگل کنگ دریا ءَ۔

چُگَل : (چ ُ گ ل) ھما مردم کہ کسے ءِ باپُشت ءِ روت ءُ گوں دگرے ءَ آئی ءِ انچیں گپاں جنت کہ گوشدار وک چہ آیاں وش مبیت۔

چُگلی : (چ ُ گ ِ ل ی) کسے ءِ باپُشت ءِ گوں دگر کسے ءِ انچیں گپ جنگ کہ آئی ءِ بدبیت (شیرازی : چغلی : شکایت کردن)۔

چَگماک : (چ گ م ا ک) بچار « چکمک »۔

چَگَوگ : (چ گ و گ) یا : چکاوک ، مُرگے کہ جنگے ءَ کتیں تیار ترانت ، چڈول۔ « چگوگ مُرگ ناہ وارت ءُ گَلّی »۔

چگین : (چ گ ے ن) بُرز بلوچی ءِ چکن ءِ گوش اَنت۔

چِلّ : (چ ل ل) ناھے کہ کالگ ءِ ھُشک ایت ءُ پوست ءِ ھُشک تراِیت، چِلّ پون: ناہ ءِ بیکاریں بھر، گندءُ گس۔

چِل : (چ ل) سک تیز، "چِل ءِ تیپیں کارچ" "شل"، "تیزیں کارچ یا ھنجر" یا کاٹار۔

چِلّ : (چ ل ل) ۲۰+۲۰=۴۰، ۴۰، 40، ۴۰-(۲) چرک ءُ لیگار (میل) گُد، جان یا ناکُن ءِ چِلّ بزاں چرک۔ ماھیگ ءِ چِلّ ءِ ماھیگ ءِ جگرءِ گراد اَنت چہ الیشی ءَ بزیں چربی یے کشّ اَنت الیشی ءَ زیراَنت یدارءُ راچِن یا دگہ دریائی اولاکاں چِلّ موش کن اَنت۔ کپتوک ءِ چِلّ: بزاں کپتوک ءِ چلگ۔ مُردگ ءِ چِلّ: بزاں چِلّی روچ۔ چِلّ ءِ شودگ: جنین کہ کپتوک بیگ ءِ چلّی روچ ءِ سرءَ جان شود ایت۔

چُلّ : (چ ل ل) چُلّ کنگ، لانٹیگی لیب ءِ لانٹیگ ءِ چیر کنگ۔

چُلّ : (چ ل ل) آس ءِ روک کنگ ءِ جاگہ، چُلدان: آسروک، کنور جاہ، کُٹگ۔

چُلّ : (چ ل ل) (چلّک): ڈُمب، پہ چُلک روگ، پلانی چُلکان اِنت بزاں ڈُمبان اِنت ءُ روگ ءَ اِنت۔ " ھیتار ڈُمب" یاکہ " چُلک چُلّ " اے رواج ءِ نام اِنت۔ یعنی زَرّ ءَ اے گال بندرءَ " چُل "، "چُلک"، "چُلکان" اِنت کہ وھدے کہ مردم یا رستر اے رواج ءَ روت آئی ءِ لاپ چُلک اِیت بلے چہ بازیں کارمردءَ "چُلکان" ءِ "ک" ءِ ڈَکّ ءَ وتی جاگہ بدل کُرتگ ءُ "ل" ءِ سرءَ ایرنشتگ ۲۔ چیزے ءِ پہ دست چُلکینگ یا گوں ھمیں چیزےءَ چلگ ءُ مالگ۔

چلانگ : (چ ل ا ن گ) جِک ءُ چلانگ، توار ءُ گریشتگ۔

چلپسگ : (چ ل پ س گ) چلپنگ، سُبک گپیں مردم، مانجائیں مردم، بازگپیں ءُ بے تاہیں مردم، مانجا، بے ادب۔

چلپگ : (چ ل پ پ گ) کُچک یا دگہ رستر ءِ آپ ءِ وَرگ ءِ وڑ کہ پہ لَٹک آپ وَر اَنت، تلگیں آپ ءَ کسائیں پتنیں چیزے ءِ کپگ ءِ توار۔

چلتک : (چ ل ت ک) گوش ءِ چلتک، دُرجاہ، شُرد، ھم یا ھمیں چیز، گوش ءِ پڈ۔

چُلّڈ : (چ ل ل ڈ) "پیتو ھارے کیت پنّ چُلّڈے" کمیں آپ: چنک یا لاکوٹ ءِ بزانت ءَ ھم کیت۔

چلّڑ : (چ ل ل ڑ) (چلپڑ): چالاک، لپس ءِ ایرت، سشنک ءُ میش، مُلاّ یا زل بک لچھےءَ گوش ایت۔
ے چلڑاں ثرانج ءُ گور گشاں گپیار۔

چُلڑ : (چ ل ل ڑ) پہ گل جوڑ کرتگیں چُلّ،

چلک : (چ ل ل ک) چلّیں چیز، لاگریں جِک، نلے۔

چُلکگ : (چ ل ک ک گ) کاشیگ ءَ اگاں آپ مان اِنت ءُ کیچے ءِ دست ءَ اِنت ءُ آپ تچ ایت آپ چلک اَنت ءُ چہ کاشیگ ءِ دَر رِچ اَنت، مشک ءِ آپ یا کہ لاپ ءِ آپ راہ ءِ روگ یا تچگ ءِ چُلک اَنت بلے دَر نیا اَنت۔

چلکیں گر : (چ ل ل ک ے ن گ ر) مار ءِ زاتے۔

چلگ : (چ ل گ) ژند بیگ، پیچگ۔

چلگ : (چ ل ل گ) چلمار، مار ءِ زاتے۔

چلگ : (چ ل ل گ) چِلّ روچ، کپتوک ءِ چلگ: جنین کہ چُک ءِ سرءَ کپ ایت یا ناوش یا جوڑ بیت گڑا دانکہ چِلّ روچ ءَ گوش اَنت کہ چلّی اِنت۔ "پلانی چلگ بوتگ" ھم گوشگ بیت بزاں چُک ءَ کپتگ، چلّی روچ ءَ کپتوک ءُ منگ ءِ سرءَ جاناں کہ شود اَنت نی "چلگ" ءَ

برکیت۔ چِلّی بوگ : چلگ ءِ سببءَ ناوَراہ بوگ، چِلّی چُک : ھما چُک کہ دنیگا چِل رُچ ءِ تہ اِنت۔ چِلگ کَٹّگ یا چِلگ ءِ نندگ : دان چِل روچ ءَ چہ لوگ ءُ مردماں دُور یک تھنائیں جاگھے ءَ یا یک تھنائیں کوٹی یے ءِ تہ ءَ نندگ ءُ ابابت کنگ۔ اے چِلّیں روچاں روچگ ھم بوگ ءُ گوں یک ھارگے ءُ کمّیں آپ ءَ ذِکر ءُ توجّ کنگ ءُ دگہ ہچ نہ ورگ۔ (۲) سکّیں گرماگ یا زمستان [شیرازی: چِلّہ نشستن: ریاضت کشیدن چہل روز و نخوردن غذاہای حیوانی، روزہ برائے تزکیۂ نفس]

چِلگٹنگ : (چِ لْ گَ ٹُ کْ) پچیل ءِ زاتے۔

چِل گُوجک : (چِ لْ گَ وْ جَ کْ) ذرچکے کہ ایشی ءِ ھُنڈال ءَ چوپ اَنت چوکہ سابون ءِ کارمرد بیت۔

چُلمب : (چُ لْ مْ بْ) مھرگ اَنت کہ بندیکٗ کما اَنت اِش ءُ گوش ءِ کن اَنت اِش۔

چلمار : (چِ لْ مَ ارْ) چلگ : مار ءِ زاتے۔

چُلمبگوش : (چُ لْ مْ بْ گَ وشْ) ھما مردم کہ آئی ءِ گوشاں چلمب مان اِنت۔

چُلمپادیں جُز : (چُ لْ مْ پَ ادِ یْ ءُ بْ زْ) ھما بزکہ آیانی پادانی چارٹی ذراج اَنت۔

چِلّن : (چِ لْ لِ نْ) چِلّ ءِ لیگار اے پلگار، "مشکر ماں چِلّنیں پاتان اَنت" یک جِنِنے کہ جند ءِ گُد ءُ پُچ ءُ چہ گرہی ءَ گردول اِت اَنت ءُ جندے ءُ ھم نہ سمبرَھگ اَت کہ رنگ ءُ دانگ ءِ چپّانی چیرءِ بثیت آئی ءَ شرّ ءِ نگیں نِنکے بدّ ءَ اَت کہ پلگار اَت۔ یکّے ءَ جست گُرت اے کئی چُک اِنت۔ چُک آئی ءِ وتیگ اَت۔ گُوشت ءَ "منی چُک اِنت" آمردم ءَ وَڑا گیتّ تو وَ چو لیگارے ءُ اے چُک چو پلگار اِنت۔ جنیں ءَ چِست ءَ پتّوَدات "مشکر ماں چِلّنیں پاتان اَنت"۔

چِلندر : (چِ لِ نْ دَرْ) لوبجان، للونگ۔

چُلنک : (چُ لْ نْ کْ) بیچارہ "چنکی"۔

چِلّو یا چِلّہ : (چِ لْ لْ وْ) کو پتائے کہ ماھیگی چِل ءِ پہ چِرپی ءَ آئی ءِ پچگ ءِ کارمرد کن اَنت۔

چُلوپگ : (چُ لْ وْ پَ گْ) گونڈیں کار، ھما کارکہ کسانیں چیزانی چست ءُ ایر کنگ یا دگہ کسے ءُ دست ءُ دیگ۔

چُلوک : (چَ لْ وکْ) بُن چلوک : بزاں "چلکوک"۔

چِلوُنس یا چِلوس : (چَ لْ ونْ شْ) پہ وردن ول یلہ ءُ سیرگ۔

چِلہ : (چِ لْ لَ ہْ) سادگیں بارگیں مُندریگ تنگ یا زرّ ءِ، کنڈ گو کرٹپ ءُ سبزے مان نیست۔

چِلہ ھُشک : (چِ لْ لَ ہْ ھُ شْ کْ) چہ ۲۱ دسمبر دانکہ ۱۹ فروری ءِ موسم۔

چِلّی : (چِ لْ لِ یْ) چہ پیشیں ءُ جوڑ کرتگیں دَرپے کہ دانءُ دگہ چیز پہ دست ءُ دپ ءِ کارءَ مان ءُ کن اَنت۔

چِلّی : (چِ لْ لِ یْ) ھماکہ چِلّ ءُ پر اِنت، چِلّن، چِلّین، جونا، گھ اِتگ۔ *

چلیسک : (چِ لِ یْ سْ کْ) (چلیشک) : پلیسک، دو تُرندیں چیزءِ زور پر دیگ ءُ تارگ ءِ بارگیں توارے درکیت، مردم ءِ دستانان یک نہ دُتیں سمائے بیت ھمیشی ءَ "چیسک یا پلیسک" گوش اَنت۔

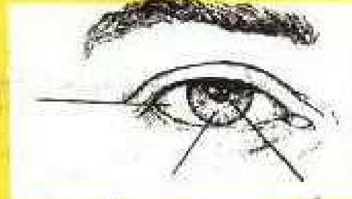
چلیم : (چِ لِ یْ مْ) ھمے ازباب کہ آئی ءِ سرءَ تمباک کشّ اَنت، یک گواتے ءِ نام اِنت، چلیم ءُ تمباکے کنگ نہ کئی نس ھُزمت۔

چمّم : (چَ مْ مْ) دیدگ، چمّم کہ چیشاں مردم ءُ دُلوت ءُ رستر گندءَ اَنت۔ چمّم آپ دَنت، ارس دَنت، رینگ دَنت، ھون دَنت۔ طب: چِش یا : چشم، چَش، چَشک، چَم۔ پھ : ۳۹۶ (چشم) دارءِ چمّم۔

چمّم ءِ آپ دیگ : چہ چمّ ءِ ناجوڑی ءَ، چمّم ءِ آس دیگ : وتی یا وتی کسے ءِ ناوان ءِ گندگ ءَ۔ چمّم ءِ بُرگ : چمّم زھم

یانزرءِ مُرزگ پہ دَم ءُ جُوپ ۔ چم ءِ پچ کنگ : چہ نادراھی ءَ نوکی دَراہ بیگ ۔ چماں پچ کنگ : بندیں چمانی پچ کنگ ، پَتّے ءِ دلگوش ءَ دیگرے ءِ جوانی ءِ نیمگ تریگ ءُ آئی ءَ گوش ءَ نگ ۔ چماں پچ کن ءُ بچار ۔ چمانی پچگ : بزاں پچ دیگ ۔ چم یا چماں پچگ : شگان جنگ ۔ چم ءِ پُل : چم ءِ سیاھگ ءِ سرءَ اسپیتیں ٹِک ۔ چم پہ راہ بوگ : کسے ءِ راہ ءَ چارگ ۔ چم ءِ پُرشگ : دروگ بند ، دُزّ یا میار باریں مردم ءِ چمانی جھل جنگ ۔ چم پلشدارگ : چم تُرس دیگ ، تُرسینگ ۔ چم پچُڑگ : بزاں پچ بیگ ۔ چم ءِ پِنگ ، چم ءِ ارس پنگ بزاں گریوگ ۔ چم جنگ : کارے ءِ تُرانی ءَ گندگ ءُ کار ءِ کنگ ءَ سستی کنگ کہ دیگرے بکنت ئے ، تُرسگ ، ڈرچک ۔ چم ءِ جنگ : چم ءِ کوسانی پلپنگ دشمنی ایشی انت کہ نزیکیں مردمے گِندئے ۔ چم جاری کنگ : مُزبی گری کنگ ۔ چم دار بوگ : واستو مند بوگ ۔ چم دارگ : چہ زھرءَ ۔ چم دوچم کنگ : چیزے ءَ انچوش چست کنگ ءُ برگ کس مگندایت یا انچوش روگ کہ کس مہ گندایت ، چیرکا ، دُزّکا ۔ چم ڈیسگرینگ : چماں سُرینگ ، چماں نہ دارگ ۔ چم رُسٹرینگ : پہ چمداری ءُ دلمانگی ءَ ، چم ءِ روک آرگ ، چمانی روژنا بیگ ۔ چم یا چمانی سک کنگ یا دیگ : پہ چیزے ءِ چارگ ءَ ۔ چم سُھر دیگ : تُرسینگ ، چم تُرس دیگ ۔ چماں سُٹک دیگ : کتیں دیریں ندارگے یا چیزے چارگ ۔ چم ءَ کپات : بزاں ھچ نیست ۔ (چم) چماں کپگ : بے ازّت بیگ ، جھل کپگ ، گار بوگ ۔ چم کشگ : چم پیشدارگ ، چم سُھر دیگ ۔ چم کنگ : نزر کنگ ۔ چم ءِ گِرگ : چم دودرے ءِ گرگ ۔ چم مدیست : ھما کہ چیزے پہ چم نہ دیستگ ۔ چم وشینگ : جوانی ندارگ چارگ ۔ (بچار مُت)

- **چما :** (چ مَ ا) چھما ۔

چم
دیدوک
سیاھگ
اسپیدگ

چماٹا

چمبٹی

- **چماٹا :** (چ م اٹ ا) ٹماٹا ، ٹماٹر ، باجی یے ۔ TOMATO (بچار مُت)
- **چمادیمءَ :** (چ مَ ا دِ ے مَ ءَ) چھمادیمءَ ، پر بارا ۔
- **چمانگو :** (چ مَ ا ن گ ؤ) چھمانگو ، چمانگُر ، چھماگورءَ ، چھمانیگءَ ، چھمادیمءَ ★
- **چُمب :** (چ ُ م ب) مُرگ ءِ چُمب بزاں آئی ءِ ٹنٹ ، مُرگ ءِ دپ ، ٹُنگ ، چُمب جنگ : مُرگ ءِ پہ دان ءِ ورگ ءَ ٹنگ جنگ ، پہ جنگ ءَ چُمب جنگ ، ھر چیزے ءِ توسکیں سر ، سیچک ، ٹُنچ ۔
- **چمبو :** (چ مُ ب ؤ) پہ ترندی چہ چیزے ءَ مُشت ءِ پُرّے چامپگ ، چمبو کنگ ، چمبو جنگ ، مُشت ءِ پُرّے بلے لاکوٹ نہ انت ۔ لاکوٹ چیر جنگ بیت بلے چمبو مُشت جنگ بیت بزاں لاکوٹ کنگ ءَ دست دلباد انت ءُ چمبو کنگ ءَ دیمپیر انت ۔
- **چمبٹی :** (چ م ب ٹ ی) پہ دار ءُ گِرز جوڑ کرتگیں گس بلے کتّاں گِل جنگ بیت ءُ سر ءَ تگرد انت ۔ (بچار مُت)
- **چمّ پچ :** (چ مّ م + پ چ) دانندہ ، زانتکاریں مردم ۔
- **چمپر دار :** (چ م پ رَ د ا ر) پہ دگرے ءِ چیزءِ چماں پر دارگ ءُ زندگ ، پہ چم جھل دگرءِ چیزے ءِ لوٹگ ءِ ارمینگ ۔

- **چمپل :** (چَ مْ پِ لْ) چوتٹ یا چپّہ (دراَمدیں گالے)
- **چمشران :** (چَ مْ شْ رَانْ) پہ چم لپّ جنگ، دو کس یا یکّ کسے گوں دومی ءَ گپّ نہ جنت بلے پہ چمّ وتی مُرادان گوش اَنت هما دانگی یا معتاک کہ بُت چاپ اِیت ءِ مردم گیشتر ھمے بُتان چار اَنت ءُ جاورءِ زان اَنت . ایشی ءَ تہ ءَ بُت گیش ءِ نبشتگ کم اَنت- (PICTORIAL (P&I) Illustrated)
- **چمٹو :** (چ مْ ٹْ ٹُ وْ) بارگ سریں آزگر-
- **چم جنگ :** (چَ مْ جَ نَ گْ) ڈُرچک پہ هژّام ءِ چمّ جنت بزاں پہ نوک ناک جنگ گُگّ جنت - چمّ جنگ پہ کارے ءِ کنگ ءِ هم کارءِ گرانی ءَ
- **چمچھل :** (چَ مْ چَ ھْ لْ) هما مردم کہ لچّیگ نہ بیت، میاریگ نہ بیت، بے لجّ ، کم لجّ -
- **چمچہ :** (چَ مْ چَ ہْ) کسانیں اِستان -
- **چمد :** (چَ مْ دْ) چہ همد بزاں چہ ھمے جاہ ءَ ، " چمداں " چمد ءِ باز ، " چمدی " چہ همدی -
- **چمدار :** (چَ مْ دَارْ) محتاج ، دستپچار پہ چیزے ءَ، چمّاں پہ چیزے ءِ داروک بزاں پہ کسے ءِ دستاں- بزانت ایش اِنت کہ کسے ءِ محتاج ، بتل ءَ چمداری کچّک ءَ سگّ اِنگ.
- **چم دید :** (چَ مْ مْ - دِ ی دْ) چمّانی دیم ءَ بوتگیں کار ، چم دیست ، چم دیستگیں . ★

PPB, LWD; CHHAM-didh : sight of the eyes, Something worthy of being seen, a remarkable event.

- **چم دیست :** (چَ مْ مْ + دِ ی سْ تْ) بچار چم دید ★
- **چمر :** (چَ مْ رْ) تر، مستءِ وردکیں لیٹرہ ءُ گُلازءِ شمب اَنت ءُ گوم ... مدارءِ مُودے مالاں ... کہ وانت-
- **چم روس :** (چَ مْ + رُوسْ) چلونس-
- **چمروک :** (چَ مْ رُوکْ) چمّانی روک، چمّانی روشنائی ، دیدگ ، چگّ یا دوستیگیں مردم-
- **چم زھم :** (چَ مْ مْ + زَ ھْ مْ) زنزر (چشم زخم [ب-ق] ✪
- **چمسُھر :** (چَ مْ سُ ھْ رْ) ترس ، بیم ، چمسُھر دیگ : بیم دیگ ، ترسینگ-
- **چمشانک :** (چَ مْ + شَ انْ کْ) چمّاں شانک دیگ ءُ چارگ گوں عجوانی چارگ ءِ کار ، چار ءِ تپاس ★
- **چمشود :** (چَ مْ شُ وْ دْ) چمّ شودوک ، گِس ءِ هما برکہ اودءَ دیم ، دست ، پاد ءُ جان شودگ بیت ، دمشود ، بندرات ءِ پسیل-
- **چمنک :** (چَ مْ مُ کْ) چُمک جنگ ، بروانان پہ وڑ شریگ ، کسانیں کدہ (شیرازی : چشمک زدن : باِشارہ چشم دل کسی را بردن)-
- **چم کپت :** (چَ مْ مْ + کَ پْ تْ) همود ءَ کہ میم کار کنت - ✪
- **چم کدہ :** (چَ مْ کَ دَہْ) چمّ ءِ جاگہ- چمّ ءِ ھلکہ PPB, LWD ; CHHAM - KADAH : The eye Sockets
- **چمکش :** (چَ مْ کَ شْ) سکّیں دُزّ بزاں اَنچیں دُزّ کہ چمّ ءِ هم کش اِیت ءُ بارت مردم ءِ سما نبیت-
- **چمک وٹی :** (چَ مْ کَ - وَٹْ ٹِ ی) شدرنگ ، ہیرا (الماس) PPB, LWD ; CHAMAK-WATTI : Diamond, adament
- **چمنگ :** (چَ مْ نُ گْ) لرزگ ، ٹرپگ ، وڑھگ ، ناچ کنگ.
- **چمنگ :** (چَ مْ مَ نْ) آپ ءِ چنگ ، آپ ءِ سبزہ کہ چو دہ تک تک ڈرکیت - دام ءِ چنگ : زگ ءِ چنگ ، زگ یا ماهو

چنگ چمگ دَ سْرا چگ بنت بزاں ٹنگ ٹنگ اَنت - اُمیت ءُ اوست ءِ چمگ -

- **چمگو :** (چ َ م ُ گ ُ وْ) چمگ چگیں سُندے کہ بندءُ دیگ ءَ ئے پراِت پہ هیک ءُ نیبگ مان کنگ ءَ جوان اِنت -
- **چمّلک :** (چ َ م ُ م َ ل ُ کْ) درمانگاهے -
- **چمّلو :** (چ َ م ُ م َ ل ُ وْ) بچار « چمّنگ » -
- **چموْد :** (چ َ م ُ وْ ذْ) « چہ هموْد » بزاں هما جاه ءَ « چموداں » پہ بازءَ « چموْدی » بزاں چہ هموْدی -
- **چموشْ :** (چ َ م ُ وْ شْ) نذارگ ، تماشا ، سیل ءُ ساوات -
- **چموک :** (چ َ م ُ وْ کْ) ڑپک ، ڈرهوک ، تاچ کنوک ، لرزوک -
- **چمّی بَر :** (چ َ م ُ م ی ءِ بَ رْ) یک ریشتے کہ قُرش اَنت کہ کسے ءَ چَم بکنت گُڑا درکیت -
- **چمیشکا :** (چ َ م ے شْ کَ ا) « چہ همے کارءَ » یا « چہ همیش کارءَ » بزاں چہ همے سبب ءَ -
- **چمیشئ :** (چ َ م ی شْ یْ ءُ) چہ همیشی ءَ » -
- **چمینگ :** (چ َ م ے نْ گْ) لرزینگ ، ڈرهینگ -
- **چن :** (چ ِ نْ) « چنگ » ءِ پرمانگال بزاں « بچین » -
- **چُنّ :** (چ ُ نّْ) همے چُنّ کہ گوں ایشی ءَ بان بند اَنت ، اسپیتیں چُنّ ، سک اسپیتیں گچ ، سیاهیں چُنّ : سمٹ ، بان ءَ تر ءَ مان کنگ ءِ چُنّ -
- **چناک :** (چ َ نَ اکْ) چنوک بزاں هما لوگ کہ گُداں گڑ اِیت ءُ وارت -
- **چنال :** (چ ِ نَ الْ) ڈرچکے کہ تاک ءُ برئے بیتن اَنت ءُ بَل ئے زندءُ وشبو اِنت -
- **چُنبو :** (چ ُ نْ بُ وْ) بچار « چُمبو » -
- **چُنبئ :** (چ ُ نْ بَ ءِ یْ) بچار « چمبئ » -
- **چنت :** (چ ِ نْ تْ) « چنگ » ءِ آیگی بزاں نوکی چنت -
- **چُنت :** (چ ُ نْ تْ) پہ دانگاں زانگ ءَ جُست کنگ بیت « چُنت دانگ » ، « چنچو دانگ » ، (پارسی : چند) -
- **چَنْد :** (چ َ نْ ذْ) پہ کسے ءِ مُلک ءَ جَم کرتگیں یا جَم کنگ ءِ زرّ ، چند کنگ -
- **چندا :** (چ َ نْ دَ ا) هسابی ، مَنّ اِنگیں « اے چنداں ئیں کارے نہ اِنت » بزاں اے چوشیں مزنیں یا مَنّ اِنگیں کارے نہ اِنت یا کہ گرانیں کارے نہ اِنت -
- **چندائیٔ :** (چ َ نْ دَ ا ءِ یْ) بازبرءَ -
- **چندن :** (چ َ نْ - دَ نْ) کسانیں ڈرچکے - دارئے سک ، تُرندءُ وشبودار اِنت ، وشبوائی تہ ءَ مان کنگ بیت - ایشی ءِ تیل ءَ هم کش اَنت کہ وشبو اِنت - چہ ایشی ءِ دارءَ کسانیں ذرپ ءُ دگہ کاربوج اڈ کنگ بیت - بسیرءُ آبادیں گوراں گوں همیشی سوچ اَنت - هندستان ءَ باز بیت - (بچار بُت تاکدیم 408) ★
- **چنده :** (چ َ نْ دَ هْ) بچار « چند » -
- **چِندی :** (چ ِ نْ دِ یْ) کسانیں گُد ءِ ٹُکرے کہ پہ چیزے ءِ پھک کنگ ءَ کار مرز بیت ، دیم پھکی . Face Towel, Duster
- **چِنْدی :** (چ ِ نْ دِ یْ) ماهیگے کہ تشنت ءِ ڈول ءَ اِنت - کد : ۱۰۰ س م دال ۱۲۰ س م (بچار بُت تاکدیم 408)
- **چنڈ :** (چ َ نْ ڈْ) چنڈگ ءِ پرمانگال بزاں بچنڈ - زمین چنڈ ، گوات چنڈ ، سرچنڈ ، دست چنڈ ، پُرچنڈ ، چنڈ دیگ ، آپ ءَ چنڈیا ، ملکوت چنڈ -

PPB, LWD ; CHANT-DEAGH : To Sprinkle to Splash.

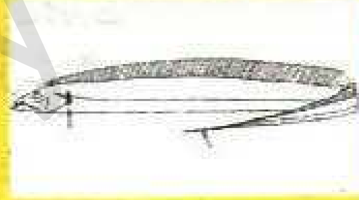
- **چنڈ :** (چ ن ڈ) کپتہ کاریں جنین، بے پرواہیں جنین، سکّیں بدستیں جنین، چَلنڈیں جنین ا بے سردریں مردم۔
- **چُنڈ :** (چُ ن ڈ) کسانیں سنگیں ٹکر، نگں ءِ چُنڈ، چنڈءِ دیار، ھما اسپے پِس کہ آئیءِ گوش کسان اَنت۔
- **چنڈال :** (چ ن ڈال) آڑال، سلگت، بڑنگ، ھما مردم کہ زیتءِ روپءِ کارءَ کنت «ڈوری»، لڑ روپ۔
- **چُنڈگ :** (چُ ن ڈ گ) کسانیں چُنڈ۔
- **چَنڈگ :** (چَ ن ڈ گ) ڈرھگ، لرزگ (۲) دزاں دُور کنگ، گدءِ چنڈگ، دانءِ چَنڈگ، جُلءِ چَنڈگ، تگرءِ چَنڈگ، زمینءِ چَنڈگ، ڈرچکءِ چَنڈگ، دلءِ چَنڈگ، سرءِ چنڈگ، دستءِ چَنڈگ، چادرءِ چَنڈگ، پادءِ چَنڈگ، بڈءِ چنڈگ، چہ دستءِ جالءِ سرءِ چیزےءِ چنڈگ۔
- **چُنڈگ :** (چُ ن ڈ گ) ریشءِ سرءِ کسانیں پُجّلاں دُور کنگ، کوندءِ پیشاں لچ آنگیں ناھان چو تڈگ۔
- **چَنڈینگ :** (چَ ن ڈِ ےَ ن گ) مُرینگ، شیکّ دیگ، ڈامبلینگ، اچوش کنگ کہ بچنڈ ایت، جُمبینگ۔

PPB, LWD ; CHANDENG : To shake, Dil Chandenagh : To shake the heart, i.e. to be afraid.

- **چُنسگ :** (چُ ن س گ) بچار «چُشّگ»
- **چُنسّگ :** (چُ ن ن س گ) بچار «چُشّگ»

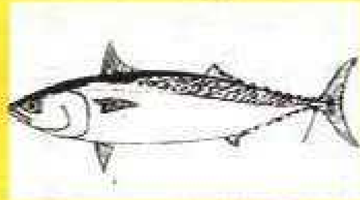
چندن

چندی

چُنکی

چُنکی

- **چَنک :** (چَ ن ک) ڈولاکوٹ، دوئیں دستانی یکجا کنگءِ آیان پُرکنگ، چنک جنگ، چنک کنگ۔
- **چُنک :** (چُ ن ک) دوچے۔
- **چنکا :** (چ ن کا) چچو، چنچک، چلکدر، مُندرءَ اے گال چُنت کدر یا چہ کدرانت۔
- **چُنک بکالی :** (چُ ن ک ب ک ا ل ی) دوچے۔
- **چنکس :** (چ ن ک س) چچو، چنچک، چلکدر، مُندرءَ اے گال چُنت کُیاس» انت۔
- **چَنگگ :** (چَ ن گ گ) چنک کنگ۔
- **چُنکی :** (چُ ن ک ی) دستءِ کستریں لنک، چُنکی چُلنکی «چُنکی چُلنکی زرانی بائمک گُڈی گُنوک انت کاسگ چٹ ایت دزستانی ماتّ انت» (بچار بُت)
- **چُنکیؔ :** (چُ ن ک ی) اُرُس یا اھورءِ زاتءِ ماھیگے کہ جنوریءَ بگر داں اپریلءِ موسمءَ پتروبیت انت۔ (بچار بُت) ★
- **چنکیاس :** (چ ن کیاس) چچو، چنچک، چلکدر، مُندرءَ اے گال «چچو کیاس» انت۔
- **چَنگ (۱) :** (چَ ن گ) گاڑی تاچگءِ جنگ، گُنر چنڈگءِ جنگ، ھرداہیں سیمے کہ گُتے چنگ یا چوٹ انت۔

چَنگ (۲) : (چَ ن گ) سرود یا سروز۔ (بجارت)

چَنگ : (چَ ن گ) میک کہ مُرگ ءِ دیزی ءِ ھلّءِ سرءَ رُد ایت ، دُمبی دلوت ءِ اولاک ءِ رستراتی شرین ءُ کرزہ ھما سرکہ گوں مُبُ ھوربیت ءُ گٹ ایت ۔ میک ۔ پلاتیءِ مرجاں چنگے رودینگ ، بَنل : جندءِ نندایت چنگ ءِ نندایت ، مردم ءِ دیزیءِ ھلّ ۔

چِنگ : (چِ ن گ) گوں مُرازءِ مُرگ ، چہ زمین ءِ چیزے ءِ چست کنگ ، راہ ءِ کپتگیں چیزے چنگ ، راہ ءِ رھبند ءِ چنگ ۔ ٹِک چنگ : ایب زیرگ ، کچو زیرگ ۔

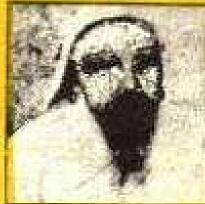
چِنگدان : (چِ ن گ + دان) چینکدان ، سِنگوٹ ، مُرگ ءِ سِنگدان ۔

چَنگرو : (چَ ن گ رُو) کانتکو ، لوتو پوتو ، کُلاٹیش ، رپچک ، مان اڑگ ، مان گیشگ ۔

چِنگگ : (چِ ن گ گ) چنگ رودینگ ، تمردیگ ، مست بیگ ۔

چُنگُل : (چُ ن گ ُ ل) رستر ءِ ناکن ، چیتّی ءِ ناکن ، شکاری مُرگ ءِ ناکن ، مادن ءِ جوڑ کرتگیں چنگل کہ گوں آئی ءَ ورگ ورانت ۔
چُنگُل جنگ : چانگرّ پاچگ گوں ناکنان گُد ودگی کاربوج ءِ چنگل ۔

چِنگوٹ : (چِ ن گ وٹ) چینکداں مرگ ءِ ، سِنگوٹ ۔

چنگیز خان

چنگ
کمان

چِنگی : (چِ ن گ ی) چنگ ءِ سروز جنوک ۔

چِنگی (۱) : (چِ ن گ ی) ماھیگانی چنگی بزاں سادے یا پچپے ءَ کناتگیں ۔ جوھان چنگی کنگ ۔

چِنگی (۲) : (چِ ن گ ی) ھما چنگک ءِ دان کہ جوھان ءِ تیار بیگ ءَ پہ گریاں دیگ بیت ، نیب ءِ تہ ءَ یک لیبی یے گٹ ایت آ دگہ لیبی ءَ رست چیزے ءَ چیزے ھم گٹ انگیں لیبی ءَ کمک کن انت ایشی ءَ ھم چنگی گوشس انت پہ جوھان ءَ گوشگ بیت " چنگی کنگ " ۔

چِنگیز : (چِ ن گ ی ز) نامے ، چنگیز خان : (۱۱۶۷ - ۱۲۲۷) مُغل بادشاھی (کہ سرجمیں جھان ءَ تالان بوتگ) ءِ بُن ھشت ایر کنوک بوتگ ۔ چہ ایشی ءِ بیڑ ءُ باجبرانی ترس ءَ چین ءُ دگہ دانکہ اسودہ زرءِ حاکم لرزانگ انت ۔ ایشی ءِ بندیں نام ءِ تیموچینءِ بوتگ ۔ (بجارت) ★

چَنو : (چَ ن و) چنّو ءِ باجو ھردو بلوچی دپترانی بنام تریں کارندہ انت کہ یکّے ءِ وتی ھمان گشت ءُ دومی ءَ وتی ھمراہ ذروہ ایت ۔

چَنور : (چِ ن وَر) چنگ ءِ ورگ ، بلمیں دلوت یا اولاک یا مُرگ اِدءَ اودءَ ناکےّ ناھی وانگےءِ درگ انچیں چیزے چنت ءِ وارت کہ کدیم نہ انت ۔ ھمے رنگ مردم ءِ ھما ورگ کہ چہ سٹیں بیلانی درگءَ اید آنت ۔

چِنوک : (چِ ن وک) چنگ ءِ کارءِ کنوک ، بکرمکے کہ گدّاں چنت بزاں مُنگ اِشں کنت ، چناک ۔

- **چن ءُ لانچ :** (چ ن ءُ لَ ان چ) تیاری، پہ کارے ءِ یا سات ءِ چیزانی چن ءُ یکجا کنگ۔
- **چُنّی :** (چ ن ن ی) ھما چیز کہ چُنّی (اسپیتیں پُچ) ئے پِر، جنینی سرِیگ کہ آئی ءِ اسپیتیں گُل پِر، چُنّی ایں سرِیگ

PPB, IWD ; CHUNI : a woman's veil or chader. CHUNI - JIND : with veiled face

- **چُنّی :** (چ ن ن ی) جنینی چادر یا سرِیگ۔
- **چو :** (چ ؤ) چوش، اے ڈول۔
- **چوپ :** (چ وپ) بچوپ : چوپگ ءِ پرمان، چوپگ ءِ جند، جنگ ءُ چوپ یا جن ءُ چوپ
- **چوپگ :** (چ وپ گ) یک چیزے ءَ گوں دگہ گرانیں سِنگ یا وارے ءَ ایخوش جنگ کہ لغم یا اُورت بہ بیت۔ جتک چوپگ، بزار چوپگ، ھتی چوپگ، مورت چوپگ، دان چوپگ، ھوشنگ چوپگ، ڈگل چوپگ، دلوت یا مردم ءِ سکّ جنگ، آپ ءِ چوپگ؛ بزاں بے سیتیں کار کنگ بلے پرا ءُ زکت ءِ بدل ءَ ایخوش کن انت، ساد چوپگ، دانکو چوپگ، کُنر چوپگ، چیچگ چوپگ، راہ ءِ چوپگ۔

PPB, IWD : CHOP-KANAG : To thrash

- **چوَتّ :** (چ و ت ث) ءَ چوت ءَ یکجاھیں رنگ۔
- **چوَتار :** (چ وَتَ ار) باز رنگیں، رنگ رنگیں، ھبر نگ، وَریَ رنگ، ھنگوہ۔

چوَتّ

- **چوَٹّ :** (چ وَ ٹ ٹ) چہ پوست ءَ جوڑ کرتگیں پا دپوش۔ (بچارچت)
- **چوٹ :** (چ وٹ) تچک نہ اِنت، وَھل، وَرا، پھنات۔
- **چوٹِک :** (چ وٹ ک) کُنری چوٹِک۔ بزاں کُنٹگ ءُ ڈنگر۔
- **چوٹل :** (چ وٹ ل) دستان چوٹل کنگ، آمڑ، بلوچی دوچ ءِ نام اِنت۔
- **چوٹو :** (چ وٹ ؤ) مردین ءِ کلگیں میَد۔
- **چوٹیل :** (چ وٹ ی ل ل) سرءِ ھما مِیَد کہ چہ سرءِ ھُشانی دیم ءَ ءِ گوشانی دیم ءَ۔ لونجان ءُ انارکانی سرءِ چنگ بنت۔
- **چوچر :** (چ ؤ۔ چ ر) کوھی چوچر، بکنوشگ، شوشک۔
- **چوچگ :** (چ وچ گ) مُچک، چُوریگ، گوگا، کسان، گونڈو، چرندک۔
- **چُوڑک :** (چ ورک) چیگ، کگڑ ءِ کسانیں مُچک۔
- **چوُڑک :** (چ وڑک) دھل ءِ مزنیں بندریں ھونشگاں ابید دگہ کسانیں ھونشگ۔
- **چوڑُک :** (چ وڑک) کسان دانگیں گلّے کہ ننگ ءَ ئے مھر بیت۔
- **چوَرو :** (چ ور ؤ) چورہ : ھما چُک کہ آئی ءِ مات ءُ پت مُرتگ اَنت یا پہ ایشان پیئے مُرتگ۔ ۲۔ کسانیں بچک، چوریگ

چورِیگ : (چ ور ی گ) گُونڈیں جَک، گوگا، (بورگوں چوریگاں زوال بنت زال گوں کوتاہ زانگیں مرداں)۔

چُوڑ : (چ وڑ) دارءِ تراشتگیں سرکہ ٹنگے ءَ مان کنگ بیت۔ پیتّسءِ چوڑیگ، ھٹال ءِ چوڑ : ڈرچک ءِ، تھت ءِ۔ باگ ءِ دست ءِ چوڑ : ڈیلّ۔

چُوڑیک : (چ وڑ ی ک ک) چوڑیگ : دار ءِ پیتّس ءِ بُن۔ ۲۔ منگلی یا منگلیک، دست ءِ کنگ ءِ جنینی سھتے

چُوسّگ : (چ وس س گ) چُپّتگ، چُونگ، چُوسّگ : لیمبو، اَمب یا اَنچیں نلیگے ءِ چَگ کہ آئی آپ دپ ءَ بیائت

چوش : (چ وش) چُشّس، اے ڈول۔

چُوشگ : (چ وش ش گ) بچار " چُشّگ "

چوک : (چ وک) دست ءِ دل۔

چَوک : (چ وک) چارراہ۔

چوکّ : (چ وک ک) بے کاریں ترّوک، رول، چلکتو، آوارگ۔

چوکاٹ : (چ وک اٹ) دشتیاری کور ءِ ھردو دستاں دو مینگ اَنت کہ یکّے دُرّا ءِ چوکاٹ اِنت ءُ دومی سیدانی چوکاٹ اِنت۔ ایشی ءِ کادر بخش ءِ مینگ ھم گوشنت، سید رگل شاہ ءِ گُمبد ھم چہ سیدانی چوکاٹ ءِ نزّیک اِنت۔

چوکسی : (چ وک س ی) پاس، چوکسی جنگ. چوکس : پاسدار۔

چوکی : (چ وک ی) پاس۔

چوکیدار : (چ وک ی دا ر) پاس دار، پاسپان۔

چوگان : (چ وگ ان) زگریانی یک جاھیں رنگے ءِ ذکر کنگ۔ یک گوھیں لیبے کہ ایران ءَ سنگ بزنگ۔ POLO

چوَل : (چ ول) گُرم۔

چولبند : (چ ول ب ن د) ھماکوہ یا کوت جوڑ کنگیں بند کہ چولان مان بُندر ءِ مُسترگ ءَ نیل اَنت۔

چولپروش : (چ ول پ روش) ھما بُندری یا وت جوڑ کنگیں بُند کہ دریا ءِ چولاں پروش اِیت۔

Break water (03-02-1968)

چولک : (چ ول ک) پشک، جامگ، گُد۔

چون : (چ ون) چیتوز، چیچوں۔

چوناھا : (چ ون اھا) بچار " چوناھیگا "۔

چوناھیگا (چ ون اھ ی گ ا) " چوش کہ گپ ءِ بُندر اِنت " : اے ھم راست اِنت کہ گپّے ءِ بارہ ءَ انچیں رنگے گوشگ بیت کہ گوشتگیں گپّے ءِ مَنگ ءَ گوں ھور دومی گپّ ءِ راستی ھم منگ بیت یا آئی ءِ ھم انچوش بیگ سما کنگ بیت : " چوناھیگا آباز جوان اِنت بلے من ءَ اے دوستر بیت۔

چونائیں : (چ ون اءِ ے ن) انچنائیں، ردی (معمولی)

چونڈک : (چ ون ڈ ڈ ک) پہ دو لُنگک یا ناکُن کسے ءِ پوست ءِ گرگ ءُ زور پہ دیگ، چونڈک یا چگ، چُونڈگ، (پارسی : وشگون، نشکنج، اشکنج، نشکنگ، نشگون، نخجیل، نخچیل۔

چونڈگ : (چ ون ڈگ) پاچگ ءِ کسانیں چنڈ دیر کنگ۔

چونسّگ : (چ ون س س گ) بچار " چُوسّگ "۔

- **چُونکّ :** (چُ ون ک) کسانیں میھ، کیلا۔ WIRE NAIL
- **چُونکی :** (چ ون کِ ی) ھَشتان چونکی، ھَشتی ءِ لیب۔
- **چُونکّی :** (چُ و ن نکِ ی) چُونکیگ : بالی مُرگانی کسانیں مُچک، پہ دوستی مردم وتی مُچکاں ھم گُوشّ اَنت، دست ءِ کستریں لُنٹک چکّاں لیب دارانت گُوشّ اَنت " مُچونکی مُجلنکی، زرّانی بانگ، گُڈّی گنوک اِنت، کاسگ جتّ اِیت، دُرستانی مات اِنت "۔
- **چُونگ** (چُ و ن گ) مرءِ مُرگ یا مُچگ۔
- **چُونیں :** (چُ و نِ ے ں) چتوریں، چہ گسیں۔
- **چہ :** (چَ ہ) اَز، اَچ، چہ من، چہ تو، چہ آئی ءَ۔
- **چہ :** (چِ ہ) لے، چے، ءِ گال ءِ شبکوان اِنت ھمے رنگ ءَ باز جاگہ ءَ کارمرد بیت کہ ایشی ءِ بزانت " چتور، یا چون، چونیں یا چہ رنگیں بیت " چے ءَ ما کارمرد کنیں گُوشیں " ترچے کن ئے؟ "۔ " چہ " ءِ کارمرد ءِ بچار " تو اِدا پہ چہ کارے ءَ آتگ ئے؟ "۔
- **چھار :** (چَ ھا ر) چار، چیار
- **چھبار :** (چَ ھَ ب ا ر) بلوچستان ءِ نیاب کِرءِ دشتیاری ءِ جوان تریں بندر کہ ایرانی ایشی ءَ چابہار گُوشّ اَنت۔
- **چھر :** (چَ ھ ر) چھر، چھرِ دک، چھرگوک، کارچ یا استرگ تیز کنگ ءِ کاربوج کہ پادگی یا دستی ءِ بیت لگوشگ جوڑ کنوک چھرِ دیگ : تربینگ، اِسترگ تیز کنگ گوں چھر ءَ، تربینگ، گردینگ چھرگرگ یا روگ : ترّگ، گردگ، گنشگ، چکّرگ۔
- **چھر :** (چ ھ ر) لگوشگ جوڑ کنگ ءِ کاربوج (مشین)، ایشی ءَ " چھرہ گوک " ھم گُوشّ اَنت کہ گرباسک گوں ھمے کاربوج ءَ لگوشگ کنگ بیت۔ (مشیرازی۔ چھرک : دستگاھی است دستی کہ با آن پشم را بہ نخ تبدیل کنند، تحریسی)۔
- **چھرگ :** (چِ ھ رَ گ) چہ دار ءَ جوڑ بوتگیں کاربوجے۔ بچار " چھر "۔ دیم، گوناب، رنگ ذرد تم۔ پارسی : چھرہ۔
- **چھروک :** (چَ ھ رُ و ک) چھر، چھر، چھرِ وک، چھرگوک، گردوک، چھرکنوک، ترّوک۔
- **چھک :** (چَ ھ ک) چہ دُرچکانی یا رگیں ٹالاں پُرشتگ یا پُروشتگیں دار یا کسانیں دُرچک ءِ سوالاں پُرشتگ یا پُروشتگیں دار کہ نازرک اَنت، ھردارے ءِ کسانیں پُرشتگیں یا پُروشتگیں ٹالک، چھکو۔
- **چھکو :** (چُ ھ ک و) چھک، یکجا بستگیں چھک، چھک کہ یکجا بستگ اَنت ایشی ءَ بازمردم " چکو " ھم گُوشّ اَنت چھکوے دار، تنگے دار، بارے دار، ٹالے دار، شاھے دار، بڈے دار۔
- **چے :** (چِ ے) چی، جست (کُیا) دراج کشکن اَنت ءَ بھانگ ءِ وھد ءَ گُشّ اَنت۔
- **چی :** (چِ ی) چے، چیز۔
- **چیّا :** (چِ ی یَ ا) چی ءَ، چے ءَ، کجام چیز ءَ، پرچا۔
- **چیار :** (چِ ے ا ر) بازجاگہ ءَ " چیار " گُوشّ اَنت کہ راست نہ اِنت، راستیں گال " چار " اِنت
- **چیبر :** (چِ ے بَ ر) چراے بری، اِمبراں، اے رندءَ، اے باریگ ءَ، اے گشتاں۔
- **چیپّ :** (چِ ی پّ پ) مار یا کلتار ءِ توار بوجیگ ءِ دُور ءِ چیپ بزاں آئی ءِ بُن ءِ ھاچوڑ کہ کسّ ءَ موسار ءِ تہ ءَ ایرکنگ بیت۔
- **چیپّاں مُور :** (چِ ی پ - پاں - مُ و ر) انچوش تھار کہ ھچ گندگ مہ بیت - سکّ تھار، بھکیں ھاموشی۔ شپ چیپّ اِیت شپ کہ ھاموشی ءَ توار کنت ★

- **چیتّپک** : (چِ ئی پ ٹ پ ک) چُورُک، گُہی مُرگ ءِ چُک، جنیں ءِ یم پُرو کہ گونڈ بنت ک نیں مُتّ اِشی کن اَنت۔ (بچار بُت)
- **چیتپک** : (چِ ئی پ پ گ) مار ءِ توار، کُتّار ءِ توار، شپ چیپ اِیت۔
- **چیٹ** : (چِ ے ٹ) چہ " چیٹگ " ءِ مُبکار گال ءِ یر مانگال اِنت۔
- **چیبٹ** : (چِ ئی ٹ ٹ) زبِّی، ھبرءِ چیبٹ ءِ دارگ یا ساز ءِ چیبٹّ ءِ، پُلدار یا گُلدار یں گُد۔
- **چیٹگ** : (چِ ے ٹ گ) ساتگ، رُودینگ، سُمبالگ (چُک چیٹگ)۔
- **چیچگ** : (چِ ئی چ گ) آمری (اِملی)، دُو زات اِنت زُرشیں ءُ وشیں (یا چیچک)۔
- **چیچلگ** : (چِ ئی چ ل ک) چیچلک ءُ مانچلک : جولاھیگ ءِ تَلک کہ چہ داست ءُ تا نجوانی شم ءُ روت پہ چیبٹ ءِ، پدءُ کہ چہ چیبٹ ءُ کیت آئی ءِ "مانچلک" گُوش اَنت۔
- **چیچلگ** : (چِ ئی چ ل گ) رِیتگ۔
- **چیچلینگ** : (چِ ئی چ لِ ئے ن گ) رُوستینگ یا ریتینگ۔
- **چیدگ** : (چِ ے دگ) ڈُوک ءُ سِنگ چو ربد ءِ بنداَنت گردءِ بُرزءِ کن اَنت، نشان، بیکاریں مردم ءُ ھم گُوش اَنت۔ (اردو: کاٹ کا اُلّو) (سنگ ھیل)۔

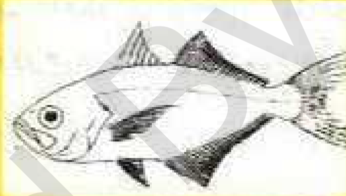
چیتّپک

- **چیر** : (چِ ے ر) زیر، جھل۔ چیرآپ بیگ : بُڈّگ، چیربیگ : مُنّگ، کار ءِ چیربیگ چیرترگ : چیرءِ چیرءِ آیگ چیرتلگ : آپ، مُس، تیل یا دگے آپیکے کہ چیزے ءِ چیرءِ تل اِیت آ چیزءِ "چیرتلیں" اِیت بزاں میشتیں اِیت۔
چیرجنگ : آپواری درپ یا دگہ رزانے ءِ مال آپ ءِ یا شلیں چیزے ءِ تہ ءِ درنگینگ ءُ پُرکنگ۔
چیرچنگ : دگرے ءِ مال ءِ پہ زور برگ۔ چیردیگ : ٹپّینگ۔ چیررِوگ : جھل روگ، زمین ءِ چیرءِ روگ۔
چیرکنگ : پہ زور برگ۔ چیرکنگ : ناڈراھے ءِ کہ درمان مُش اَنت ءُ اندرءِ کن اَنت۔ گُلُزءِ چیرکنگ : بزاں ھیکانی سرءَ نادینگ، مردم ءِ کار ءِ چیرکنگ بزاں کار ءِ پہ ماھگ، لانٹیگ ءِ چیرکنگ، تلک ءِ چیرکنگ چیرگیجگ : تگرد، جُل یا گالی ءِ زمین ءِ سرءِ چِ کنگ۔ چیرنندگ : ایرنندگ، جھل روگ۔ دل ءِ چیرءُ سر بوگ : بزاں دردءُ توارشتان ءُ گم ءُ گرتی ءِ کپگ۔ دل ءِ سرءُ چیر بوگ : بزاں دل ءِ بدبوگ، ھراب بوگ۔
- **چیّر** : (چِ ی ر ر) تل، ڈراجی ءِ درنگیں، چیزءِ اِنگیں جاگہ یا تل۔
- **چیرآپ** : (چِ ے ر + آپ) ماھیگ گرگ ءِ یک راستے، یک نمونہ یے۔
- **چیراندری** : (چِ ے ر + اَن دَ رِی) چیرکائی، چیرکا۔
- **چیرت چارت** : (چِ ی ر ت + چ ا ر ت) زیرت ءُ زارت ءِ توار۔ بٹاک۔
- **چیرتل** : (چِ ے ر ت ل) چوٹ یا جنہ ءِ چیرءِ پوست کہ زمین ءِ سرءِ ایربیت۔

- **چیرتلگ** : (چِ ے زٛ۔ تَ لَ گ) "چیر" ءِ گالبنداں بچار ★
- **چیرچادر** : (چِ ے زٛ۔ چَ ا دِ رٛ) ھمدا ءِ چیرچادر بزاں جنیں چُک۔
- **چیرچادری** : (چِ ے زٛ۔ چَ ا دِ رِ ی) کسے سھیگ نہ کنگ، چیراَندری۔
- **چیردان** : (چِ ی زٛ۔ دَ ا نٛ) بندیگ ءِ چیرداں، ماھیگ ءِ شکارے ءِ نام اِنت۔
- **چیردَرَج** : (چِ ے زٛ۔ دَ رَ جٛ) دشتیاری ءَ دَرَج ءِ مُلک ڈَوانت یےَ "سَرَدَج" ءُ دومی "چیرَدَج" گوشگ بیت۔
- **چیرکا** : (چِ ے زٛ۔ کا) چیرکائی بچار ءِ چیراَندری۔
- **چیرکَش** : (چِ ے زٛ کَ شٛ) مزنیں پچ ءِ ھاساد کہ چہ یک کرٹی یے ءَ چرپچ ءِ چیرءَ مان تریننگ ءُ دومی کرٹی ءَ رسینگ بیت۔
- **چیرگ** : (چِ ے زَ گٛ) جھل نیمگ، لانٹگی ءِ یکے ءِ لانٹیگ ءَ چیربیگ۔
- **چیرگی** : (چِ ے زٛ گِ ی) چیرءِ چیزیا مردم۔
- **چیرگیج** : (چِ ے زٛ گِ ے جٛ) تگرد ءِ زاتے، پہ دستیں چیرگیجاں کار مربیت
- **چیرو** : (چِ ی زٛ وٛ) چیر بووک۔
- **چیری کوس** : (چِ ی۔ رِ ی کُ وٛ سٛ) چم ءِ چیری کوس۔
- **چیری لنٹ** : (چِ ے رِ ی۔ لُ نٛ ٹٛ) دپ ءِ چیری لُنٹ یا جھل ءِ لُنٹ کہ آئی ءِ بُن ءَ تیز رُدانت۔
- **چیزّ** : (چِ ی زٛ زٛ) چیز: انگوش کہ پلاں "چیزءَ" پمن بیار، ھرچے ءِ نامے پرآ "چیزے" زانگ بیت۔
- **چیزکے** : (چِ ی زٛ کِ ے) کسانیں چیزے، کمیں، کمکے، کمیں چیز یا ھبر۔
- **چیستان** : (چِ ی سٛ تٛ انٛ) چاچ، انچیں جوڑینتگیں گپ کہ آئی ءِ گال دِگر اَنت ءُ مراد دگر اَنت، ھماپچ کہ ھمے رنگ ءَ جوڑ کنگ بیت۔
- **چیستوک** : (چِ ی تِ یٹٛ وکٛ) کرپاس ءِ گڈّ گاں گیشینگ ءِ کار دربر۔
- **چیسک** : (چِ ی سِ کٛ) چیسگ ءِ توار، چیسک ءُ چاسک، چیسک ءُ پیسک۔
- **چیسگ** : (چِ ی سِ کٛ گٛ) دو ترند ءُ ساپیں چیز وت ماں وت ترندموش بنت ءِ چیسگ ءِ توار درکیت، دنتان چیسگ، لیٹرہ کہ مست بیت دنتاناں چیسکین ایت۔
- **چیک** : (چِ ے کٛ) بنک ءِ زرتاک۔ چینک۔
- **چیگرّ** : (چِ ی کٛ گِ رٛ رٛ) تیاب کرّہ کوھانی ختم ءُ دراں انچیں نوانیں جاگہ کہ ءُ چیگ آئی ءَ تہ ءُ ھُترابیت چہ دریاءَ آبوکیں دگر بوچیگ آئی ءِ دیست نہ کن اَنت۔
- **چیکُل** : (چِ ی کٛ گُ لٛ) بچار "چیکُلک"۔
- **چیکُلک** : (چِ ی کٛ کُ لٛ کٛ) گونڈیں مُچک کہ لیب کن اَنت، یک جنکے وت ءَ مات کنت ءُ دگہ گسترین بچک یا جنکے ءِ دتی چُک کنت ھمے چُک ءَ "چیکُلک" گوش اَنت۔
- **چیل** : (چِ ی لٛ لٛ) دراج ءُ جھلیں جُڑ، باھو ءِ چیلّ: دشتیاری ءِ کور ءِ نام اِنت کَش ءُ چیلّ، کرہ ءِ چیلّ، درہ ءِ چیلّ۔
- **چیلام** : (چِ ے لٛ امٛ) چیگ، گُرزوا، بنام، لوبجان، گرانیں گم، دردکیں گم، گم ءُ چیلام۔

- **چیلانکر :** (چ ے ل ا ن ک ر) ماھیگے۔ (بچار ٹُٹ)
- **چیلک :** (چ ے ل ک) لوبجانیں نشان۔ پہ فشان دلوت یا اولاک ءُ گُٹ ءَ چیزے لوبجان کنگ پہ بد بزانی ءَ ہم گوشگ بیت۔
- **چیلک :** (چ ی ل ل ک) چہ جنک ءَ برتگیں سادبے چہ سیگو ءِ بارگ تر ءُ مُھر تر اِنت۔
- **چیلک :** (چ ی ل ل ک) بچار "چیلک"۔
- **چیلگ :** (چ ی ل ل گ) رِیتگ، چیچلگ، چیلینگ ءِ وکّار گال۔
- **چیلینگ :** (چ ی ل ل ے ن گ) رُوستینگ، پاچگ، کَش ءُ چِلّ۔
- **چین :** (چ ے ن) بند، زید، کدہ ءُ بالاد: پہ جنک ءَ گُشش اَنت "بلانی وَش چینے یا شر چینے"، ڈول۔
- **چین :** (چ ے ن) جیگ۔
- **چین :** (چ ے ن) مُہر، گُدیا دگہ چیزے ءِ چنگ ءُ مُہرگ ءِ نمونگ ءُ وڑ، سال ءِ سروپانی میدءُ پژمان چنگ،

  آسکاں چینی: ھمیر نیاوکیں وھدے پرچاکہ آسک چین نہ دَنت۔
- **چینڈُک :** (چ ی ن ڈ ک) بچار "چُونڈُک"۔
- **چینک :** (چ ے ن ک) مُرگ ءِ کدیم، چینک دیگ: مُرگ ءَ دان دیگ "بینانی مُرگ رامگیں، چنیکاں پلاراں چنے"

چیلانکر

ھر چیزے کہ زمین ءَ چنگ بہ بیت۔ چنگیں چیز۔
- **چینکدان :** (چ ے ن ک د ا ن) مُرگ ءِ سنگوٹ کہ چینک بزاں آئی ءِ ورگ ھمدءُ روانت۔

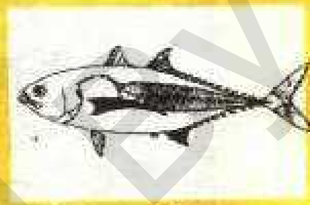
  (شیرازی: چینہ مرغ، چینہ دان)۔
- **چینوکی :** (چ ے ن و ک ی) مُزور کہ کرپاس ءِ چنگ ءَ یا دَھل ءِ رُنگ ءَ دارگ بیت، کاری، مزدور۔
- **چیوَلگ :** (چ ی و ل گ) ھمارُوگ کہ آئی ءِ توار چہ زرزرگ ءَ کمیں مستر اِنت۔
- **چیھال :** (چ ی ـ ھا ل) چہ گم ءُ اندوہ یا چہ درد ءُ تورشت ءَ دراتکگیں توار، پُر سوزیں الحان۔ نالگ، چیھانٹ۔ ★
- **چیھالگ :** (چ ی ـ ھا ـ ل گ) چیھال کشگ، چیھال جنگ ★
- **چیھانٹ :** (چ ی ـ ھا ن ٹ) بچار "چیھال" ★
- **چیھبر :** (چ ے ـ ھ ـ ب ر) تیار جوڑی، ھال اھوال "چیھبر" ءِ واھند سردار، مستر یا ھمیشانی نامینتگیں مردم بیت۔ ★
- **چیھوا :** (چ ے ھ ـ و ا) چھوا: کلاگ، رموز، تلنڈ

- **د :** (دَال) بلوچی ءِ ھشتمی آب۔
- **دا :** (دَا) "دہ" یا "دات" ءِ گونڈ گال۔
- **داب :** (دَاب) ڈول، بیم، دڑ، نمونہ، کھیب، داب کنگ : پہ کھیب روگ۔
- **دابانی :** (دابَ ان ی) داب کنوک، داھدار، دابانی شَلی، دابانی شَروک۔
- **دابو :** (دَاب و) دلوت۔ پہ دَر دَر چھوال ءُ نا سرپدیں مردم ءَ گُوش اَنت
- **دابہ :** (دا۔ ب ہ) بچار "دابو" ★
- **دات :** (دَات) دیگ ءِ گُوست۔
- **داد :** (دَاد) داتگیں چیز (داتگیں دادانی پدءَ نامردجَن اَنت)، پریات، اِنساپ۔
- **دادا :** (دَادَا) مستریں گُوھار، کستریں جتکے پہ مستریں ءَ گُوش ایت (شیرازی : ددہ : زن سیاہ، خواہر) بجھمے وڑءَ لیب تچ ءَ (اَدَا چگنگوں پوزءَ دے۔ دادا نالگوں گوش ءَ دے)۔
- **دادانی :** (دَادَان ی) دیوک، داد دیوک۔
- **دادک :** (دَادُک) داد محمد یا داد رحمان ءِ نیم نام اِنت، بلوچی نامے، ھما گلام ءُ ھزمت کار ءَ گُوش اَنت کہ چہ کسانی ءَ لوگ ءِ تہ ءَ رُدایت ءُ پیر بیت، دادو۔
- **دادو :** (دَادُو) نامے داد محمد یا داد رحمان، داد ھُدا ءِ نیم نام، ھزمتکار، گلام، نوکر، ھما گلام ءُ ھزمت کار کہ چہ کسانی ءَ یک لوگے ءَ رُدایت، دادُک، دادو : بلوچی دپترانی واھگدارے کہ ماھکان آئی ءِ دوستار بوتگ کہ۔ دادو ماھکان مسکانی ءِ نام ءَ زانگ بیت۔
- **دادین :** (دَادِے ن) داتگیں۔ نامے۔
- **دار :** (دَار) چہ دُرچکاں بُرّ اِتگیں یا پُروشتگیں دار۔ یادگھر رنگ ءِ دارے کہ بیت، دارءِ دار : بزاں سک ٹرند سک ھُشک۔
- **دار :** (دَار) داروک، داھَند، واجہ، اپخوش کہ کاردار، سردار، دلدار، رَنج دار۔

- **داراں ٹگو:** (داراں۔ٹ گ و) مرگے کہ ایشی ءَ "ہچ ٹگو" یا "ہچ گڈوک" ءَ هم گوشنت. کُنٹاں ٹنگ، لوڑی مرگ۔ (بچارئت)
- **داراں گوشو:** (داراں+گ و ش و) دربرجاهاں یک راستیں سزایے کہ بچکاں دیگ بیت کہ بچک وتی دستاں وتی جندءِ لنگانی یا کونڈانی چیرءَ گوازیں ایت ءُ پدءَ وتی گوشاں گیپت ءُ چو لگڑءِ ڈول ءُ پادانی سرءَ اوشت ایت، ایشیءِ دگر راستے ایش انت کہ وتی راستی گوش ءَ پہ چپی دست ءُ چپی گوش ءَ پہ راستی دست ءَ گیپت ءُ پادانی سرءَ سندایت ءُ اوشت ایت دانکہ هست ءُ پستاں بکپ ایت، بازجاگہ یک پادے ءِ سرءَ اوشتارینگ بیت اے رنگءَ یکیں پادءِ سرءَ اوشت ایت بلے اے رنگءَ دومی پادءُ کونڈءِ چیرءَ دستے گوازیں ایت ءُ پدءَ گوش ءَ گیپت۔
- **داربُرّ:** (دار+ب ڑ) داربُرّوکیں مردم، داربُرّیں تپر، هما موسم کہ پہ دارءِ بُرّگ ءَ نام گیپت انت کہ اے موسم ءَ اگاں دار بُرّگ بہ بیت پُسڑ ایت ءُ وروک نہ وارت۔ اے هما موسم انت کہ سورگ پُچ بیت۔ "داربُرّءِ موسم"۔
- **داربند:** (دار+ب ن د) هما بندیک کہ تلک ءِ وارگ گوں هیلی ءِ ٹیاملاءِ بستگ ایشی ءَ "کیربند" هم گوشنت۔
- **دارپروش:** (دار+پ روش) هماکہ دار پروش ایت، هماکہ دار گُڈ ایت۔
- **دارپیچ:** (دار+پ ے چ) درملے۔

داراں ٹگو

دارڈمب

دارکالب

- **دارچن** (دار+چ ن) هماکہ دار چنت۔ دارچنوک۔
- **دارچینی:** (دار+چ ی ن ی) دارچکے ءِ کوچل انت، سوچاک انت کہ بزارانی تہ ءَ مان کنگ بیت، پدگرادانت هم ایشی ءَ مان کن انت۔
- **دارچُک:** (دار+چ ک) ایردکاں کلوسکیءِ رنگیں یلے۔
- **دارچین:** (دار+چ ے ن) هما مردم کہ جنگل ءِ دارچنت ءُ وتی روزگارءِ گوازیں ایت۔
- **دارڈمب:** (دار+ڈ م ب) ماهیگے۔ Torpedo Scad (بچارئت)
- **دارشیرین:** (دار+ش ی ر ی ن) درملے (میٹھی کاٹھی)
- **دارک:** (دارک) کسانیں دار، نالے، تلک ءِ وار یا کیرنگ کہ گوں گُرک ءَ اڑینگ بیت۔
- **دارکار:** (دار+ک ا ر) دار تراش، دارءِ کارکنوکیں استا۔ واڈہ۔ CARPENTER
- **دارکالب:** (دار+ک ا ل ب) چوٹ یا کوش ءِ دارءِ کالب۔ (بچارئت)
- **دارکان گوشو** (دارکان+گ و ش و) دارے بک کن انت، یک بچکے وتی یک دستے پہ تنگءِ چیرءَ گوازیں ایت ءُ وتی گوش ءَ

گپت۔ دومی دست، مے کلیں دار ءِ سرءِ ایرکن اَنت ءُ گوں یکیں پادءِ مے دار ءِ چاگردءَ تراینت۔ اگاں ھپت رند ترایت ءُ ذکپ ایت گڑا بزاں آ چک بوت، مے رنگ ءِ ھریک بچکے ترایت ھرکسے کہ ھپت رند ءِ توام کنگ ءِ پیسر کپ ایت آئی ءِ سزا کیت اگاں چیزے گار بیت گڑا ایشی ءِ پہ سوگندی ھم کارمرد کن اَنت۔

- **دارگ(۱) :** (دَارَگ) گرگ ءِ دارگ گوں دستاں گرگ، درمان دارگ، دُ تگذگی یا ھشتیں ءِ ھیب ءِ مے گلاگ کہ ھرلیبی زردا اَنت ھیشاں "دارگ" گوشَن اَنت۔ دارگ ءِ گردان: دارگ، داشت، داشتگ، داشتگ اَت، دارایت۔
- **دارگ(۲) :** (دَارَگ) تَرَپ ءُ موری ءِ رنگیں دھلے کہ چہ ھورءَ رند دوراینت، تاک ءِ چو گل ءُ تاک ءِ اَنت بلے چہ دوسے تاک گیشتر پرشے زبیت۔ ھُن سے اسپیت اِنت چو ترپ ءُ موری ءِ ورگ بیت بلے تام ءُ وش اِنت، تاک ءِ ورگ نہ بنت۔
- **دارگوج :** (دَارْ ءِ گَ وُجْ) گوج ءِ زاتے کہ تازیانی گوزءَ "ورگی گوج" اِنت ایشی ءِ تازی وَر اَنت، ھندستان ءِ ایشی ءِ "ساندا" گوشن اَنت ءُ ایشی ءِ تیل ءِ کشن اَنت پہ درمانی۔
- **دارمدار :** (دَارْ ءُ مَ دَارْ) دار مدار بوگ: جل مجل بوگ، ما مانگ بوگ۔
- **دارمورک :** (دَارْ ءُ مُ وَرَکْ) مشک کنگ بیت دارے تراشن اَنت کنڈگ ءِ چن اَنت ءُ مے ٹنگ ءِ بی وینت ءِ آوت ءِ دارایت۔

داز

(الیوس ءِ جنگ ۳۳۳ پ ک ءِ ھیالی ندارگے فسیفسا یومپای ناپولی (المنجد)

- **دارو :** (دَارُوْ) درمان، دارگ۔
- **دارواز :** (دَارْ ءِ وَازْ) ھما شہر بندکہ پہ دار جوڑ کنگ بزاں دیوال نہ اِنت، دار وازءِ اگاں تگو دربگی ءِ گوپل گوش اَنت ءِ۔
- **داریں سر :** (دَارِ ےْ نْ ءِ سَرْ) اگاں یکے دومی ءِ ھم رنگ ءُ ھم ذروشم ءِ بیت گڑا گوش اَنت پلانی پلانی ءِ داریں سر اَنت"۔
- **دارینک :** (دَارِ ےْ نَ کْ) چو دار ءِ تُرند ءِ ڈَقّ ءِ سک، دار رنگیں چیز۔ 5-12-1968
- **داریوش :** (دَارِ یُوْشْ) پارس ءِ سے اخامنشی بادشاھانی نام بوتگ۔ اولی داریوش (۵۲۱ - ۴۸۶ پ ک) وتی دورءَ بابل، سوس ءُ میدیا (آل ماد) ءَ گپت۔ تمی سرکاری بند ءُ بست ءُ جوانیں رھبند ءِ تہ پہ تین اِیت۔ پدءَ ترکی ءُ مقدونیہ ءِ سرءَ اُرش کنت۔ ماراتون ءِ جنگ ۴۹۰ پ ک ءَ باج بارت ءُ یونان ءَ دست گپت۔ مصرءَ بیران بوتگ۔★

دومی داریوش (۴۲۴ - ۴۰۴ پ ک) ءِ دورگشت ءُ کوش ءَ باز مشھور بوتگ ءُ وت ھم بابل ءَ کُشگ بوتگ۔

سیمی داریوش (۳۳۵ - ۳۳۰ پ ک) دومی داریوش ءِ اوبادگ بوتگ۔ ایسوس ءِ جنگ (۳۳۳ پ ک) ءَ مزنیں سکندر (سکندرِ مقدونیہ) ءِ دست ءَ پروش وارت۔ پدءَ (۳۳۱ پ ک) ءَ اربیل ءِ نزیک ءَ کوکامیل ءَ کُشگ بوتگ (بچار بُت)

- **داز :** (دَازْ) رچ ءِ نموگیں سوے کہ کوراں سک باز بیت، چہ ایشی ءِ پیش ءِ پات، نگرد ءِ سادءِ دگہ مے رنگیں چیز جوڑ بیت ایشی ءِ دو زات اَنت یکے "سورگ" ءِ دومی ءِ "ریدگ" ءِ یکے جوانداز "گوشن اَنت۔ دگہ زاتے ھم ھست اِنت کہ آئی ءِ

" مُرک " گوْشَ اَنت کہ تاک ءُ بزّ ءُ زبر اَنت ۔ " ریدگ ءُ سورگ " پہ چارگ ءَ دو تاک زیر اَنت ، ھر دو ئیناں دو ھبرءِ جل ءَ بندانت نی ھجل
سران اِشی گرانت ءُ چِن اَنت بزاں ترپ اَنت ۔ سورگ سدایت ، ریدگ جُنک بیت ۔ (بجار بُت)

● **دازدان :** (دازءُدانْ) داز دَر ، شان ، پیتّال ، پیشّ دَر ۔

● **دازدر :** (دَازءُدَرْ) پیتّال ، پیشّ در ، دازدان ، ھموءُ کہ داز باز بیت ایشیءَ " شان " ھم گوْشَ اَنت ۔

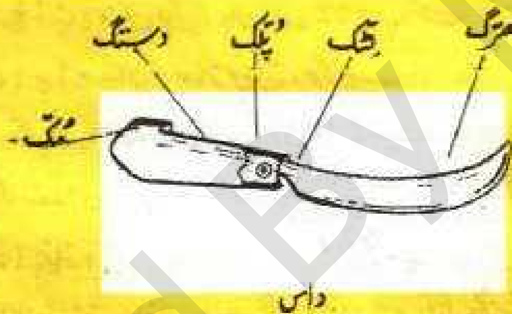
● **دازرون :** (دَازءُرَوْنْ) داس رون ، کشارءُ کرّن اَنت ، " رَنگ " ءُ ھمیچو کہ یک رنجے واس ءُ دیپءُ مان ترّایت ، دہ تا پانزدہ ؁
دازرون یک پنجگے ، " دستگ " یا " پنجگ " ءُ ھمائی ءَ گوْشَ اَنت کہ دہ یا داں پانزدہ داز رون اِنت کہ پنجگ پُرّ بیت ۔ باز جاگہءَ
پنجگ ءَ داز رونؔ ءُ دازرون ءَ پنجگ گوْشَ اَنت ۔

● **دازن :** (دَازِنْ) تمپ ءُ نزّیک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔

● **دازم :** (دَازَمْ) داری زھم کہ پہ زھم جنگیءَ دربرگ ءُ یاکہ پہ باچکو ءَ کار مرد بیت ایشیءَ " ورزم " ھم گوْشَ اَنت ۔

● **داس :** (دَاسْ ، ھرگ ، ھرگیں کارچے ، (بجار بُت)

● **داستان :** (دَاسْ ۔ تانْ) کِسّہ (افسانہ ، کہانی)

داس

● **داس چین :** (دَاسْ + چِ ےنْ) داس رون ۔

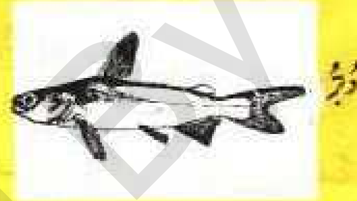
● **داسیچک :** (دَاسِ یْ چَکْ) بُرزءِ دان ءِ سرءِ سوچن کہ شالی ءُ سرءِ پر اِنت ھما دھدی کہ دنیگا ھوش ءُ اِنت ۔
جوءِ داسیچک ۔

● **داشت :** (دَاشْ تْ) " دارگ " ءِ گوست + شگ ، برداشت ★

● **داگ :** (دَاگْ) مردم یا دلوت ءِ گوشت ءَ پہ درمانی سوچگ ، داگ پہ میسی ٹپ مُتّو کُشگ بیت ، پہ گوندیں سرءُ پنچ ءِ ترکل
داگ دیگ باکنگ یا پردارگ + لَپّ ، پولنگ ، ٹپّ ۔
نیبگ ءِ داگ کپگ بزاں پہ ھنگ ءُ ٹنگ کپگ ، داگ گرم داگ ءُ ٹپ ، روگن ءِ داگ کہ بُٹ یا مارشت ءِ چیّازاں دیئت ۔
داگ ءِ باز راست اَنت ۔ ترکل کہ پہ پنچ بارگیں سیم یا سوچن ءُ گوندوچ دیگ بیت ۔
(۲) مُتّو یا مُنہ کہ پہ میسی ٹپ یا بُن دیگ بیت ۔
(۳) ھر داگ ءَ سکّیں مزنیں مُتّہ ۔
(۴) ڈراج داگ گوں ڈراجیں سیخے ءُ ڈراجیں داگ دیگ ۔
(۵) جلگ پڑگ : بزاں جوکہ جلگ ءِ پڑگ ءَ چارداریں داگ ۔

- **داگشود:** (دَاگ،شُ وْدْ) هما درمان کہ گوں آئی ءَ پونگ شودگ بنت۔
- **داگو:** (دَاگْ وْ) داگ دیوک۔
- **داگی:** (دَاگِ ئ) هما کہ داگ ویگ بیتگ۔ نشانیں مردم، پہ زَدکاری ءَ یا شرکاری زانتگیں مردم۔
- **دال** (دَالْ) "د" عربی ءِ هشتمی، اُردو ءِ یازدهمی، پارسی ءِ هشتمی ءُ بلوچی ءِ هشتمی آب۔
- **دام:** (دَامْ) ماهور، رَگ یا مُرگ ءِ گرگ ءِ دام، گُپِّی ءَ مانکشِّ اَنگیں هما سر کہ مردم ءُ گشّ اَنت پہ گرانیں چیزے پِتّگ ءَ۔
- **دامن:** (دَامِ نْ) پَشک ءِ، کوه ءِ، آچار ءِ یا ملکے ءِ کنارا کہ موده ءُ کُتّ اِیت۔
- **دان**[1]**:** (دَانْ) گَلّ یا برنج ءُ دگہ هم رنگیں ءَ ذرشتگیں وَهل۔
- **دان**[2]**:** (دَانْ) دَرْپ، هر چیزے ءِ نام ءِ رندءَ اے گوں بیت بزاں هما چیزءِ دَرْپ اِنت۔ انچوش کہ: آبدان، کاهدان سنگدان، سرمگدان، شیردان، چهدان، وادان، شکردان ءُ دگر دگر۔
- **دال:** (دَانْ) تاں، دانکہ، تانکہ، داکہ۔ تاکہ ★
- **دانا:** (دا۔ نا) داناک، بلد، زانتکار، هوش مند ★
- **داناک:** (دَانَ اکْ) زانتکار، بلدکار۔
- **دانچوپ:** (دَانْ ءچْ وْپْ) مزنیں جوَّگیں کہ دان آئی ءِ تہ ءَ چوپ اِنت۔
- **دانک:** (دَانْ کْ) چہ ذرستاں کم بهاتریں زَرّ، چوکہ پیسہ، بتل ءِ "پلاں ءَ دانکے ءِ جاگہ نیست، پلانی دانکے ءَ گرز اِیت"۔ "اشترے پہ دانکے دانک گار اِنت"۔ "مُداں پہ سابون حالے کسیگ ءَ دانکے نہ دارتے"۔ "اشتر پہ دانکے بلے وانٹے نیم دانک۔"
(۲) گَپ، یک گالے، من وتی دانک ءَ ذور دیاں بزاں من وتی گال ءَ گوشاں یا هبرءَ کناں۔
- **دانِک:** (دَانِ کْ) پتیاز ءِ توم ءَ چنڈ اَنت، گَرچ ءُ مِنی کہ بیت آئی ءَ گَرچ اَنت، اے وهدءَ بِنّ ءُ نیست، یا کہ سک کسان اِنت کہ چہ تاکاں زندتر نہ اِنت۔ اے رنگ ءِ پتیاز ءَ "دانِک" گوشِ اَنت۔
- **دانکش:** (دَانْ کَ کْشْ) موره زاتے۔
- **دانکل:** (دَانْ کَ لْ) "تلک ءُ گوزی" یا "تلک لَپّ" لیب ءِ هرکس کہ بیلاں روت مکران ءَ یک ڈنگرے دست ءَ گپت ءُ تلک کہ گوزا ایگ بیت آگوں هم ڈنگرءَ ءُ گپت هم ڈنگرءِ نام "دانکل" اِنت۔ بندرات ءَ ایشی ءِ بدل ءَ لانگیگ یا چادرے گپت ءَ بند اَنت آئی ءِ داماں وست ءَ کن اَنت باز پہ پَشک ءِ گپت ءُ گم گپت۔
- **دانکو:** (دَانْ کْ وْ) تاپتگیں گوّ۔
- **دانکہ:** (دَانْ۔ کَ ہْ) تانکہ، تاکہ۔
- **دانگ:** (دَانْ گْ) تا، پیچے، یک دانگے، دانگ دانگ بزاں یک یک چیزے ءِ دانگ، تاه ءِ، دان ءِ، مُرگ ءِ دانگ، هَرگ ءَ دانگ (طب: دوتبه، پارسی: داز، دانک، دانچ، داژه۔
- **دانیچ:** (دَانِ یْ چْ) ایسپ گُل، درمانے "دانیچک"۔
- **دانیچک:** (دَانِ یْ چْ کْ) بچار "دانیچ"۔
- **دانینک:** (دَانِ ےنْ کْ) دانگ، دانگیں چیز انچوش کہ دان، گندم، برنج شکر واد، ریک۔ 28-11-1966
- **داوا:** (دَاوَا) جنگ، مڑ، اَڑ (بلے "داوا" بُندرءَ دپ جاگیں جنگ اِنت)۔
- **داوادار:** (دَاوَادَارْ) دیکازءِ هما کس کہ گوں کسے ءَ جنگ ءُ داوائی اِنت یا کہ بیرے پہ اِنت۔

- **داوا ڈُمبی:** (دَاوا- ڈُم پ ئی) اِستارڈُمبی: هماپہ کاگد جوڑ کرتگیں بالی کہ مُچک بندیک بند اِنت ءُ گوں گوات ءِ بال ءَ دینت. (پتنگ: کانڑا)۔
- **داواگر:** (دَاوَاگ ر) جنگ ءِ زانشکاریں مردم، جنگزانت۔
- **داوائی:** (دَاوَا ءِ ئی) نامے یا هماکہ داواکنت۔
- **دائی:** (دَا ءِ ئی) دینبوگ، بلک۔
- **دائی:** (دَا ءِ ئی) مچکاں دائی کنگ۔
- **دبجاک:** (دَبْ جْ اک) پہ گپ مڑگ، دبجگی کنگ۔
- **دِبر:** (دِبْ رْ) زبر، ڑند، گرّ گرّ۔
- **دُبّر:** (دُبّ رْ) گلّو ماهیگ ءِ زاتے۔ دُوبّر Soldier cat fish (بجارُبّ)
- **دَبرہ:** (دَبْ رَہ) مزنیں دروازگ، پھترگ ءِ جاگہ، میدی گالوار ءِ پہ دار، لگت یا دست یکلارے ءِ چہ دومی ءِ دُور کنگ۔
- **دِبزی:** (دِبْ زی) دبزی ءِ هڈ، سریں کرز ءِ هلی گُڈّی سر (میک)۔
- **دبجواشں:** (دَبْ جْ واشں) چہ گورہ ءِ رتہ ءِ نزیک تریں گواشں، ایراپگ ءِ چہ کورہ ءِ نزیک تریں بھر۔

- **دَبوج:** (دَبْ وْ جْ) روچگ ءِ هما وَرگ ءُ گشں اِنت کہ چہ روچ بُڈگ ءُ رُند اولی گشت ءِ چیزے ورگ بیت۔ دپ ءِ بوجگ بزاں دبوج ورگ یا کنگ۔
- **دَبوس:** (دَبْ وْ سْ) باندار، هماجاگہ کہ دان ءُ مان ءُ دگہ وردن ءِ چیزاں ایرکن اِنت (بوچیگ ر)۔
- **دَبوکو:** (دَبْ وْکْ کْ وْ) پاگ یا وزملے کہ سرءِ بندگ بیت ءُ پدءِ زوک ءِ چیرءِ گواز ینگ ءُ برزءِ ماینگ بیت کہ دپ ءُ پوزنز چیر بنت۔
- **دبوکہ:** (دَبُوکَہ) بچار "دبوکو"
- **دَبوی:** (دَبْ وِی) شیری، شیر بہاکنوک ر PPB,LWD: DABAVI: a milk seller?
- **دپ:** (دَپ) مردم ءِ دپ کہ گوں هیشی ورگ ءُ گپ جنگ بیت، عرب هدار ءِ دپ (۲) کرّ یا کنارہ اک: تیاب ءِ دپ، کور ءِ دپ، زهم ءِ دپ، مچل ءِ دپ، پات ءِ دپ۔ هر درپے کہ بُنے بند بہ بیت ءُ برز ءِ چ هم پچیں نیمگ آئی ءِ " دپ " اِنت (۳) دیم یا دیمی نیمگ، اک: گل یا لوگ ءِ دپ۔

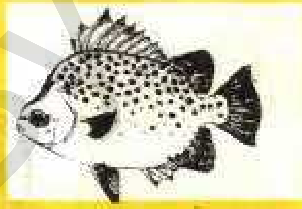
دپ ءِ بندگ: چپ نگوشگ پہ لبت ءُ لاچ یا ترس ءِ۔　دپ ءِ برگ: ناہ ءِ۔　دپ ءِ پچ کنگ: حبرکنگ ۲- وانگ بوگ
دپ ءِ چ لگوشگ: کوتارءُ جاک کنگ، دپ ءِ بلگوشگ۔　دپ ءِ پچگ: پہ جاک ودا مینگ یا بدءُ ردکنگ۔
دپ آجنگ: چرشدءِ، بے دوارَ۔　دپ ءِ چنڈگ: پچّی ءِ، وردان ءِ۔　دپ ءِ دارگ: دپ ءِ بندگ بزاں

ہچ نہ گوشگ۔ دپ ءِ دَر رِچگ : تپ ریں بِئ۔ دپ دیگ : گوں نامرد یں ءُ گھٹریں مردمے ءَ گپ ءُ تران کنگ۔
دپ ءَ دیگ : ھبکہ ءِ، ورگ ءِ۔ دپ ءُ دستان لوگ : دپ ءُ دستانانی زیرشگ بزاں ٹپّی ٹوری بوگ۔
دپ ءَ رچگ یا رِچگ: ہچیزے ءِ لوٹگ ءَ یا وتی نادشّی ءَ دل ءَ نہ دارگ ءُ گوں بے اوپاری درشان کنگ۔
دپ ءَ سانڈ بیگ : دپ ءَ ڈڈ بیگ، ھبر ءَ تیز بیگ، چالاک بیگ۔ دپ کپگ : دوچار کپگ۔
دپ کشگ : کسے ءِ آشا کنگ ءَ دپ ءِ پلگوشگ۔ دپ کنگ : ریشں بِئ۔ دپ ءَ کنگ : چیزے ءِ، ھبرے ءِ۔
دپ گرگ : دپ ءِ جھیں درپے ءِ۔ (پ) دپ گرگ : زھم ءِ بزاں زنڈیں ھبر کنگ، دپ ءَ سانڈ، ءِ دپ وت ءَ دلیر
بیشدارگ۔ دپ ماں دپ بیگ : لُنٹ پہ لُنٹ بیگ، سک مُہرِ بوگ۔ دپ ورگ : دورنگ ءِ، بزاں مجبوگ۔
(پ) دپ ورگ : گوں گپ کسے ءَ بے وس کنگ۔ دپ ءِ ھشک بوگ : بزاں ہچ نہ گوشگ ءُ گنگ بوگ۔
دپ ءُ کونڈ بیگ : بزاں بے ترک ءُ توار بیگ (اے گالبند ءُ گیشتر دپ ءُ کون" گوش آت کرزد ات)
دپ ءُ لیونز بیگ : ٹپّی ٹوری بیگ۔

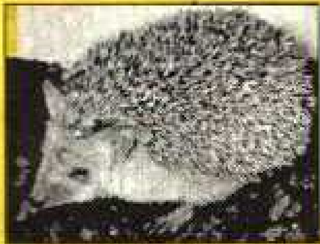
- **دَپّ :** (دَپّ) کوہ ءِ کرّ ءَ کہ گوات یکبارگی ایر رچ ایت۔ دپّ دنت۔
- **دپادپ :** (دَپ ا دَپ) لُنٹ پہ لُنٹ، سک مُہر۔
- **دپار :** (دَپ ار) دپ ءِ پُر، لُکہ۔
- **دپان :** (دَپ پ ان) بوجیگ یا میل ءِ کرّ ءَ دگہ بوجیگ یا یگدارے اوشت ایت گُٹس آت آئی ءِ دپان ءَ ات۔ یگدار ءِ بوجیگ ءِ دَرّا بوہ ءَ تھنگ۔
- **دپاور :** (دَپ ا وَر) چالاک۔
- **دپبوج :** (دَپ ب وَ ج) بچار « دپوج »۔
- **دپ پات :** (دَپ پ ا ت) دَپات : کمیٹ ءِ دپ ءُ پات۔
- **دپتر :** (دَپ تَ ر) لھتیں کپنک (کاگد) یکجا بکن ءُ کئی اش ءِ وڈ چہ یا بندے دپترے بیت۔ "تاریخ "بلوچانی دپتر"
- **دپتردار :** (دَپ تَر دَار) رجسٹرار، ھما سرکاری کارمستر کہ سرکاری دپتر گوں ھمائی ءَ ات۔ ماں دپتر ءَ نبشتگ کنوک
- **دپترزانت :** (دَپ تَر زَا ن ت) دپتر نبشتہ کنوک "مؤرخ" (HISTORIAN)۔
- **دپترگیر :** (دَپ تَ ر + گ ی ر) دپتر ءِ تہ ءَ آرگ، درج کنگ۔
- **دپتل :** (دَپ تَ ل) دوتل کہ تکیں چیزے ءِ کناں نیمگ ءِ بھر، یُن ءُ ٹے "مبتل ءُ گوش ات۔
- **دپٹاہ :** (دَپ ٹ ا ہ) دپٹاہ بزاں انچیں گپ جنگ کہ تر گوش ءِ زاناں راستیں ٹاہ جنت۔
- **دپچاگ :** (دَپ چ ا گ) بچار « دیچاک »۔
- **دپچنگ :** (دَپ چ ن گ) دبچاک، پہ دپ برگ۔
- **دَپچ :** (دَپ پ چ) ھما کس وزان ءُ روچگ نہ ات، کاھے، درمانے۔
- **دپچاک :** (دَپ چ ا ک) وِرتہ دَپ۔
- **دپچل :** (دَپ چ ل) چبٹ ءِ راستے کہ ترپش ءُ تیزانت کورگ ءِ دپ ءِ سوچ ایت ءُ برّ ایت۔ وش پسند نہ ات بزاں چہ ولی ءِ سندگ ءِ وھد ءَ زور سندگ لوٹ ایت ایشی ءِ دگہ نام "گرّی چبٹ" ءُ "جتی چبٹ" یا گھاٹنگ چبٹ ات۔
- **دپچی :** (دَپ پ چ ی) روچگی وزان ءِ ماہ ات ءُ دپچی اے دگہ یازدہ ماہ انت۔
- **دپدیم :** (دَپ د ی م) دپ ءُ دیم، پہ بد بزانتی ءَ گوش ات۔
- **دپرہ :** (دَپ رَ ہ) دپرہ : پُترگ ءِ راہ، دو بوجیگ یا یگدار کہ کِک ایت ایشاں جتا کنگ ءَ تیلانک دنت اے "دپرہ کنگ" ات۔

- **دپرھیں کوٹ :** (دَپ رَھِ ےں، کَ وَٹ) ھمایاں کہ دروازگ پژ، مُھکیں بادگیر۔
- **دپسا :** (دَپ سَ اَ) دپ ءُ ساہ، چہ دپ ءَ درآیوکیں گوات کہ چہ ھمیشی ءَ ساھدار زندگ اِنت وَ دپ ءِ پہ دگر تُستگیں مردمے ءِ دپ ءَ سکّ کنگ کہ بود بیت۔ mouth to mouth respiration
- **دپ سانڈ :** (دَپ ءِ سَ اَن ڈِ) ھما مردم کہ دپ ءِ ساند اِنت بزاں پہ گپّ ءِ سکّ ڈُڈّ اِنت۔
- **دپشان :** (دَپ ءِ شَ اَن) دپشان کنگ بزاں چہ دپ ءِ گُشگ، پہ دپ شانک دیگ اگاں تلک شرپ اِیت بلے مُرگ چہ آئی ءِ دپ ءَ در لگّش اِیت گوُش اَنت ءَ دپشان ئے کنگ"۔
- **دپکش :** (دَپ ءِ کَ شّ) ھبرءِ مَتوک، وتی رَدبان گوں دپ ءِ زورءِ چیر دیوک، جاھل۔
- **دپکور :** (دَپ ءِ کَ وَر) سرباز ءِ کورءِ چہ بندانءِ چیرشھرے۔
- **دپگ :** (دَپ گَ) ھم دپ، برابر، مَتّ (PPB LWD: DAPAGH: Sharp edge . EQUAL)۔
- **دپگر :** (دَپ ۔ گِ رَ) چیزے کہ دپیگ ئے پر بہ بیت، بزاں پہ دپیگ ءِ دگر اِنت، دپ ءِ گروک، دپیگ، ھماکہ دپیگ ئے پر
- **دپو :** (دَپّ وَ) بے دپ ءُ دا نگیں مردم۔
- **دپیگ :** (دَپِ یَ گَ) سرپوش، دپگر۔

ڈُٹنک

دتیرا / دتیرو

دتورا

دجک

- **دپیل :** (دَپ یِ لَ یا دَپ ے لَ) کسے ءِ سرا روکیں آپ، چا یا شیر بزاں آپیں چیز
- **دت :** (دَتّ) تولگ ءُ روباہ ءِ رنگیں رستر۔
- **دٹنگ :** (دَٹ ٹُ کَ) کسانیں ساھدار، لوٹکگ ءُ دٹنک، لوٹنک پہ لاپ رَوانت ءُ دٹنگ پہ دست ءُ پاد۔ بلے کِتار ءُ آئی ءِ ذات لوٹک گٹگ بنت۔ مشک، اِذرک، کورمشک، کرگشک، سیکن، دجک
- **ڈُٹنک :** (دُٹ ۔ ٹَ کَ) چہ گُد جوڑ کرتگیں ھما کساں کسانیں بٹ کہ چک لیب کن اَنت اِش، سک سبھ اِنگیں جنک، یک سولے کہ آئی ءِ پلاں سرجاھاں کن اَنت۔ (بجار بُٹ)
- **ڈُٹنگ :** (دُٹ ۔ ٹَ گَ) جنک، کسے ءِ جنک، جنگیں چک۔
- **دتورا :** (دَتّ ۔ ٹُ وَرَ ا) سولے کہ آئی ءِ بر کد ءِ لمبوے بیت ءُ زمیں گن تگ ئے پر۔ اگاں ورگ بہ بیت مردم بے ھوش کنت۔ پہ ھیسک ءِ ناذراھی ءِ ھشک کنگ ءُ چلیم ءِ کشگ بیت۔ (بجار بُٹ)
- **دتیرا :** (دَتّ ۔ تِ یِ ۔ رَا) دتیرو ءِ ماھیگے کہ اِیشی ءِ ترگوج ءِ ھم گوُش اَنت۔ Spotted butter fish or Spotted Scat (بجار بُٹ) ★
- **دج :** (دَجّ) بلوچستان ءِ یک جاگھے ءِ نام اِنت۔ دوُ بازار اَنت یکّے سردج ءُ دومی جیردج۔
- **دجک :** (دَجّ کَ) کسانیں دٹنگے۔ (بجار بُٹ)

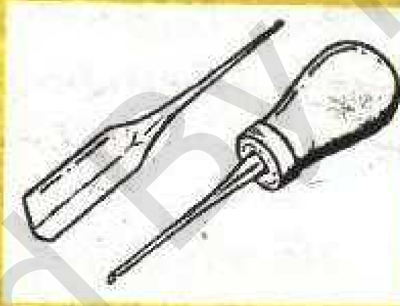
- **دَجگ** : (دَ جَ گ) مارکہ مردمءِ نُوارت گُش اَنت مارءَ دج اِت ، زیمءُ گُومزجن اَنتءُ مار دج اِیت .
- **دجی** : (دَ جِ ی) دَجءِ بُنت روکیں مردم .
- **دَدّ** : (دَ دّ) تُنُکانی زبانءَ " درد " ءَ گُوش اَنت ، هما مردم کہ مُکّیں اِیتءُ گپ جنت .
- **دُدِرّ** : (دُ دِرّ) اناگت تنگءُ روگ ، هما دمانءَ روگ
- **در** : (دَرّ) دہ دہ روچءَ یک درے گُوش . هوائی موسم کہ ایشانی درچہ دهی دانکہ شَندی ءَ انت . بلوچیگءِ آچارءِ پَٹ ، ڈَن ، جتا ، دروازگ ، وسیلہ ، چارہ ، اُمیت ، کتابءِ در (باب) Chapter
- **دِر** : (دِ رّ) دُرگءُ پرمانگال " بدِر " ، دِرّ .
- **دِرّ** : (دِ رّ) مزنیں تل یا راک ، آپءِ دِرّ ، کوهءِ دِرّ ، گُد ، چادر ، شلوارءِ دِرّ ، دیوالءِ دِرّ . دِرّءُ دوچ .
- **دُرّ** : (دُرّ) سُهتے کہ گُوشءَ کنگ بیت ، شَیپیں دُرّ ، سبزءُ مُرواردی دُرّ ، دیمءُ دُرّ ، پدءُ دُرّ ، دُردانگ (بچارءُ مُت)
- **دَرا** : (دَرا) " درائگ " ءِ پرمانگال بزاں دربیا .
- **دُرّا** (دُرّ ـ رَا) بلوچی مردینی نامے
- **ڈرابل** : (ڈرا بِ ل) بچار " ڈرابول "

- **دَرّالو** : (دَ رّ ا ب و) درّابءِ بلوچیگءِ چہ ڈرستان سرءِ کرتءِ تهنگ ، دَپانءِ تهنگ ، چالاکءُ چربٹیں مردم
- **ڈرابول** : (ڈرا بُ و ل) بلوچستانءَ جاگہےءِ نام اِنت ، هودءِ کوهےءِ نام اِنت . اِے کوہ چہ دشت دانکہ پیشکانءَ زوت ، کوانٹ ، یا پُراپءَ هم گُوش اَنت .
- **دُراتوں** : (دُرا تَ و ن) جنینی نامے .
- **ڈراج** : (ڈراج) گونڈ اِنت ، شهار ـ پا ، دراز .
- **ڈراجاب** : (ڈراج اَپ) سربازءِ کورگورءَ جاگہےءِ نام اِنت .
- **ڈراج داگ** : (ڈراج + دَاگ) هما ڈراجیں داگ کہ پہ میهدیگ بیت
- **ڈراج کانزگ** : (ڈراج + کَ انِ زگ) کروچیں مچے ، دانگ ءِ زرد اَنت .
- **ڈراجکش** : (دراج + کَ شْ شْ) ڈراج کنگ ، ڈراج کش کنگ . گونڈیں گپے ءُ کارےءِ ڈراج کنگ .
- **ڈراج کنگ** : (ڈراج + کَ نَ گ) شهارگ ، ڈراج کشگ ، گرگ .
- **ڈراج گام** : (ڈراج + گَ ام) هماکہ گامانی شهارے مزن اَنت .

- **ڈرادک :** (ڈرَادُک) پجگورءِ چہ کلگ ءِ چیرءَ چہ سوروان ءِ بُرز شھرے .
- **دَرآرگ :** (دَرْ آ رَگ) مردم ءِ درآرگ : آئیءِ ھرد ھبندے کہ لوٹ ئے پہ خوانی سوج دیگ ، مردم ءَ کے "درکارایت" گرآ آ " دربارت " ءِ زان آزانت کارءُ بلد بیت. گرمنگ ءِ درآرگ یاکہ سُھرک یاکہ دگہ انچیں ناڈراھی یے ءِ . نام درآرگ : نام کنگ ، نجوانیں نام پیدا کنگ . اولاک ءُ درآرگ : پہ سوار ءُ جمازی ءِ اولاک ءِ وشّیں رواج ءُ دَم دارکنگ ءِ ھاترءَ پہ راہ ءُ رھبندءَ تاچگ ءُ رھبنداں پرَینگ ، رھوارکنگ ، اشترءِ گیشتر سرشپ ءِ یاکہ بانگواہ ءِ پہ درآرگ ءَ تاج اَنت . اُشترءَ شپے روچے ءِ تہ ءَ دُو برلازم یہ درآرگ ءِ تاج اَنت ءُ رھبندءِ ترین اَنت دانکہ اشتر" درکیت " آئی ءِ گوشت پھک آپ بیت ءُ ھشکیں ھڈ پُشت کپ اِیت . چہ درآرگ ءِ رندئی بندءِ ئے گن اَنت . خوان ئے چارین اَنت کہ پدءِ پزوربیت ، چہ درآرگ ءَ رند اُشتر راہ ءِ دم ھم نہ بارت ، پُشت ئے ھم وَشں بیت ، راہ ءَ ھم تیز بیت ، رواج ئے ھم جوان بیت . 10 Dram
- **ڈراش :** (ڈرَاش) وت تراش ءُ وت تراشتگیں گپ ، ودگرءُ بے بُنیں گپ (ڈروگ ءُ ڈراش)
- **ڈراک دریک :** (ڈرَاک + ڈرِی کْ) یا ڈریک ڈراک ، گراگرانکگ ، تھتگیں جلگھے ءَ لگّت یادارے ءِ گوں جنگ ءَ
- **ڈراکا دریک :** (ڈرَاک ا ۔ ڈرِی کْ) ڈریک ءُ دراک ، مزنیں چست ءُ ایر .
- **ڈراگگ :** (ڈرَاگ گْ) کاٹیگر ءِ توار ، مزار یا پلنگ ڈراک اَنت .
- **درامب :** (دَرَامْ بْ) بچار " دڑامب " ★
- **درآمد :** (دَرْ ۔ آمَ دْ) چہ درآتکگیں مردم ، درملکی مردم . FOREIGNER
- **دَران :** (دَرَانْ) گنرءُ جیمڑی ءِ میانجی ءَ ڈراجیں کوھدرے کہ ڈرچک ءُ آپ ئے مان ، ریک پاد اِنت ، ھور ءِ آپ چہ جھودءِ ملان پہ دریاءَ روت ، ھورچم چہ دریاءَ دانکہ پندے راہ ءَ کیت .
- **درانب :** (دَ ۔ رَانْ بْ) بچار " دڑامب " ★
- **دراندیھ :** (دَرَانْ ۔ ڈِے ھْ) چہ ڈیھ ءُ دیارءَ در ، ھامردم کہ چہ مُلک ءَ کشگ بوتگ ، جلاوتن .★
- **ڈرانیگ :** (ڈرانِی گْ) نچ ءِ خوش ءِ ترّیں کارنگ .
- **ڈراہ ڈرہ :** (ڈرَاہْ ۔ ڈرَہْ) ھماکہ ناڈراہ نہ اِنت ، جان سلامت ، وش ءُ سلامت ، تمام ، کُل ، ڈرست ، سرجم
- **ڈراھی :** (ڈرَاھِی) جان وشّی ، ڈراھجانی ، جان سلامتی (اِے گال ءِ " ڈرائی " گوشگ ءُ نبشتگ رَد اِنت)
- **ڈُرّاءِ چوکاٹ :** (ڈُرَّاءِ ۔ چَ وْکَ اٹْ) دستیاری ءَ چوکاٹ ءِ دوبازار اَنت یکّے ءِ نام ڈُرّاءِ چوکاٹ اِنت .
- **درآئینگ :** (دَرْ ۔ رَا ۔ ئے ۔ نگْ) چہ دپ ءَ ھبرءِ کنگ ، ھبرءِ دَردیگ ، گوشگ ، درشان کنگ ، بُستوءَ ھبرے کنگ .
- **درآیگ :** (دَرْ ۔ آ یِ گْ) چہ یک چیزے ءِ تہ ءَ درآیگ ءُ دُمّن ءِ بوگ ، جتا بوگ چہ یک دیوانے ءَ ، دیم ءَ در [illegible] ، گدءِ درآیگ (شودگ ءَ)
- **دربار :** (دَرْ ۔ بَ ار) دیوان در .
- **دربر :** (دَرْ بَ رْ) دربرگ ءِ پرمانگال ، کار دربروک .
- **دربُرت :** (دَرْ ۔ بُ رْتْ) کسے ءَ دربرگ ءِ کارکرت . ★
- **دربُرتگ :** (دَرْ ۔ بُ رْ تَ گْ) " دربرگ " ءِ دیرگوستگال . ★
- **دربُرتگیں :** (دَرْ ۔ بُ رْ ۔ تَ ۔ گِ ے نْ) چتّاس ءِ باج بُرتگیں ھمائی ءَ کہ دربُرتگ .★

- **دربرجاہ :** (دَرْبَ رْ + جٗ اہ) ھمودءَ کہ چُک وان اَنت ءُ دربرانت « اسکول » School
- **دربرگ :** (دَرْبَ رَگْ) وَنتگیں سرجمیں وانگیانی چٹاس ءَ باج برگ ، ھریک سوج دا تگیں ءُ سر سوج کُرتگیں کارے ءَ اُستادبیگ ۔ to graduate
- **دربری :** (دَرْبَ رِیْ) ھما وانگی کہ دربرجاھاں (اسکولاں) وانینگ بنت (درسی کتاب) TEXT BOOK
- **دربَنگ :** (دَرْبَ نْ کَ گْ) چہ زمین ءَ آپ ءِ ترتگ ءُ در آیگ ، چنگ ءِ دربنگ ، دگہ ھر چیزے کہ ھمے رنگءَ دربئیت ۔
- **دربند :** (دَرْبَ نْ دْ) جاگھے ءِ نام اِنت ، شھربند ، شھر یا مُلک ءِ جند ، شھر یا مُلکے ءِ کرءَ ڈگور یا کسیم سر ، بندر ۔
- **دُربی بی :** (دُرْ ۔ بِ یٖ بِ یٖ) جنینی نامے ۔
- **دربیش :** (دَرْبِ ےشْ) منیا ، پکیر ، پنڈوک ، مردینی نامے ۔
- **ڈربیلو :** (ڈرْبْ ۔ بِ ے لْ وْ) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- **دَرپ :** (دَرْپْ) باردان ، جام ، چیز دان ۔
- **ڈرپ :** (ڈرْپْ) کسانیں لِکّپ ۔ PPB.LWD; DRAP; DREAD
- **ڈرپ زیر :** (ڈرْپْ ۔ زِ ے رْ) سرباز ءِ گوَر ءَ یک شیپے چہ تریّ ءَ چیر اِنت بلے شھرءُ مان نیست ۔

- **ڈرپش :** (ڈرْپْ شْ) مزنیں سوچنے کہ دستگ ءُ پر اِنت ، موچی ءِ ازبابے ۔ ڈرپش کنگ : کُرّگ ، ڈرپش بوگ : چپٹ بوگ ۔ الیتپ ءِ کتب ءَ رسگ ۔ تمپ بوگ : زمین بوگ ۔ AWL (بچار مُت)
- **ڈرپشگ :** (ڈرْپْ شْ گْ) ترپگ ، جڑگگ ، جلشگگ ۔
- **ڈرپشوک :** (ڈرْپْ ۔ شْ وْ کْ) ترپوک ، جڑکوک ، ھما چیز کہ ڈرپش اِیت ۔ ★
- **ڈرپک :** (ڈرْپْ کْ) تمب ، لِکّیں تیر ، مکّیں ھکیں دار
- **درپہ در :** (دَرْ ۔ بِ ہْ ۔ دَرْ) ھر یک دروازگے ءَ پہ دگے دروازگے ءَ روگ بلے ھچ جاگہ کمک نہ رسگ بزاں وار ، ازاب ، تکلیپ ، برباد ۔ درپہ در بیگ ۔ درپہ در کنگ
- **دِرت :** (دِرْتْ) کسے ءَ یک چیزے درت یا ھما چیزوت درت « دِرگ » ءِ گوستگال ۔
- **ڈرتک :** (ڈْ ۔ رَتْ کْ) « ڈرنجگ » ءِ گوست ، بزاں ڈرنجگ ءِ کار بوت ۔ دیر لوست : ڈرتلگ ، ڈرتلگ اَت ★
- **دَرِتک :** (دَرْ ۔ رِتْ کْ) « درنجگ » ءِ گوست بزاں درنجگ ءِ کار بوت ، دیر گوست : درتلگ ، درتلگ اَت ★
- **ڈرتلگ :** (ڈرَتْ ۔ کَ گْ) ڈرنجگ ءِ دیر گوستگال ، ڈرھنگ بزاں کسے ءَ ڈرنجگ ءِ کار کُرتگ یا کہ یک چیزے کسے ءَ یک جاگھے ڈرنج اِتگ ۔

- **دُرتکلگ :** (دُ رْ ـ رِ تْ ـ کَ ـ گْ) " درچکگ " دیرگوستگاں ۔
- **دُرتکگین :** (دُ رْ ـ تْ ـ کَ ـ گِ ـ ے ـ نْ) دُرنج اِنگیں، هماکه دُرنچگ بوتگ (گرامرءِ کُتگین) ★
- **دِرتگ :** (دِ رْ ـ تْ گْ) دِرتہ، دِرتگین " دِرَگ " ءِ گوست : دِرت، دِرتگ، دِرتگ اَت ۔ ★
- **دِرتگین :** (دِ رْ ـ تْ ـ گِ ـ ے ـ نْ) هماچیز که دِرگ بوتگ، دِرگ بوتگیں (گرامر = کُتگین) ★
- **دِرتہ چم :** (دِ رْ تْ ہ ـ چَ م مَ) هماچم که مزن اَنت، زنڈ اَنت بلے مچاچانی بُن اِش سک سُهر اَنت ۔
- **دُرج :** (دُ رْ جْ) کسانیں داری یا مادنی بھکہ ۔
- **دَرج :** (دَ رْ جْ) نبشتگ بوتہءَ آرگ ءِ کار (گال درآمد) ★
- **دَرجا :** (دَ رْ جَ ا) په چیزے یا کسےءَ انچیں جاگہے که آ لوگ یا بان ءِ تہءَ مه بیت ۔ بزاں ڈنّ ءِ سرءَ یا کاپر ءِ چیر یا پَل ءِ تہءَ بہ بیت که سرءِ بچ یا کَش پچ اِنت ۔
- **دُرجا :** (دُ رْ جَ ا) گوش ءِ هماجاگہ دُرءِ مان کن اَنت، گوش ءِ پِڈ یا چلنگ ۔
- **درجنگ :** (دَ رْ ـ جَ نْ گْ) چیزے ءِ شوهازءَ دگہ چیزاں په بے سِتّی درکنگ ءُ دُور دیگ یا شنگ شانگ کنگ، ہپکا ئنگ، کونچگ، چات یا کنڈے ءِ درجگ بزاں هاکاں کشگ ۔
- **درجہ :** (دَ رْ ـ جَ ہ) منصب، مرتبہ، تبک، جاه ★
- **دَرچ :** (دَ رْ چْ) اِے گال گوں " هرچ " ءِ همراهی ءِ کار مرد بیت، وت بے بزانت اِنت " هرچ درچ " ۔ ★
- **دَرِچ :** (دَ رْ رِ چْ) دَر بہ رِچ، دَرِچگ ءِ حُکم ۔
- **دُرچ :** (دُ رِ چْ) ٹکیگ، وار، گوم ۔
- **دُرچک :** (دُ رْ چْ کْ) چہ زمین ءِ رُستگیں هماچیز که بُنڈ، شاه ءُ تاک بیت، گُنر، حِش، کہیر ءُ دگہ هے رنگیں دُرچک ۔
- **دُرچک :** (دُ رْ چْ کْ) مَشک ءُ گرمیں گوات، تبد، لوار ۔
- **دُرچکک :** (دُ رْ چْ کُ کْ) دُرچکل، کسانیں دُرچک ۔
- **دُرچکل :** (دُ رْ چْ کُ لْ) کسانیں دُرچک، دُرچکگ ۔
- **دَرِچگ :** (دَ رْ رِ چْ گْ) دو چے ءِ دَرِ رِچگ بزاں آئی ءِ دو تکلگیں سِندیک یا آبریشمانی بچ رِچگ، بازیں چیزے ءِ یکبارگی در آیگ انچوش که " مور چہ ٹنگءَ دَرِچ ایت " گرمپاگ، شُهرک یا گرمیک ءِ جانءَ " دَرِچگ "
- **دَرچنگ :** (دَ رْ ـ چَ نْ گْ) گچیں کنگ ۔ داریا سنگ ءِ درچنگ : بزاں په کشّ کنگ یا په سنگ نبشت ءُ کوچگ ۔ دان ءِ درچنگ : بزاں چہ دانءَ سنگ ءُ ڈوک یا دگہ بُوچاں درکنگ ۔ دل ءِ درچنگ : گوں بازیں پیتاری یا گوں مزنیں جُہت بُرس کےءِ ویزاری ءُ بشنار کنگ ۔ ★
- **دَرد :** (دَ رْ دْ) تورشت، ناوڑاهی یے که لاپءِ بیت، ناوڑاهی یے که کِشارءِ گپت بے دان ءِ کنت، ناوڑاهی یے که دلوت ءِ گپت کُش اِیت ءِ (درد ءُ دور)
- **دُرد :** (دُ رْ دْ) هور ءِ سک اَیر دیگ ۔ PPB LWD: DRADH : Storm Cloud
- **دُردانگ :** (دُ رْ دَ اَنْ گْ) مُروارد ءِ دانگ، دوست، دوستار، جنینی نامے ۔
- **درد بند :** (دَ رْ دْ ـ بَ نْ دْ) په دم ءُ چوپ درد ءِ بند کنگ ۔
- **دِڑ دِڑ :** (دِ ڑْ ـ دِ ڑْ) ٹل ٹل، هماجاگہ که آپ ءِ باز دِر دِرتگ ۔ راک راک ۔

- دَرذْرو : (دَرذْ- رَوْ) هما سادکرئے ءِ لُنٹانی ذْراچی ءَ مان کشّ اِنگ کہ لَچ ءِ لُنٹ زور سندءَ بنت ۔
- دَردکش : (دَرذ ۔ کَ شْ شْ) درد کشوک ۔
- ذْردگ : (ذْرَ-دَگْ) هَورءِ ذْرد ذْردءَ گْوارگ ۔ ★
- درِدوار : (دَرْذْ-وَاْرْ) گم وار، مونس ۔
- دَردءُ دور : (دَرْذْ ءُ ذْوْرْ) ناذْراهی، تورشت
- دَردَیگ : (دَرْ + دَیْ گْ) دَرْانیگ ۔ دردءِ دردیگ بزاں کشّگ ۔ ★
- دریگ : (دَرْ- دِیْ گْ) پدرد، دلپدرد، ذْور، بژنیگ، اپسوزیگ ۔ ★
- دررویگ : (دَرْ + رُوْ - یگْ) درروگ جاتءِ بزاں چات ءِ درخنگ، روگ ءُ ساپ کنگ ۔
- دَرِچگ : (دَرْ- رِ چْ گْ) بچار "درچگ" ★
- درروگ : (دَرْ - رُوگْ) بچار "درّوگ" ★
- دَرز : (دَرْزْ) ذْوچ "ذْوچ ءُ درز" گدءِ راٹے ءِ دوچگ ۔
- درزادگ : (دَرْ- زَادگْ) بلوچانی یک تکے ءِ نام اِنت
- دَرزی : (دَرْ زِیْ) گدذْوچوک، هما مردم کہ پہ چرک گد دوچ ایت ۔
- دَرس : (دَرْسْ) وشتگیں چیز، درس کنگ، وشتگیناں پدءَ گشتے وانگ ۔
- ذْرست : (ذْرُسْ تْ) تمام، گْنڈ، کم اِنتا، سرجم
- درسِدگ : (دَرْ + سِ- دَگْ) تچگ، سک تیزروگ، تیزیءَ چُنگ، تیزیءَ درآیگ ۔
- ذْرس کنگ : (ذْرُسْ + کَ نَ گْ) پچارگ، پچہ آرگ، جہ آرگ یا جہ یارگ ۔
- درسِندگ : (دَرْ- سِ ن ۔ دَگْ) چیزے ءَ چہ چیزے ءَ پہ زور سِندگ ءُ گِستا کنگ ۔ جتا کنگ ۔
- دُرشاد : (دُرْ شَ اذْ) وشّ آتک PPB, LWD: DUR- SHAD: Welcome
- درشان : (دَرْ شَ انْ) بیان کنگ، پدّر کنگ، زاهر کنگ ۔ درشان کنگ
- درشانگ : (دَرْ شَ انَ گْ) وارتگیں چیزءَ چہ لاپ ءَ پدءَ رپ ءَ آرگ، گیشیں چیز کہ تہ ءَ یا لاپ ءَ دارگ مہ بیت، چہ تہ ءَ درکنگ ءُ ذْوردیگ، گپّ ءِ درشانگ ۔ Regurgitate
- ذْرشپ : (ذْرُشْ پْ) بچار "ذْرپشں"
- ذْرشگ : (ذْرُشْ گْ) مال جنترءَ دان مان کنگ ءُ تَرّینگ کہ آرت بنت، دنتانءِ ذْرشگ، سِنگ ءِ ذْرشگ، ترءِ ذْرشگ کہ چیزے ءِ کرزءَ ذْرش ایت ءُ گْوزایت ۔
- ذْرک : (ذْ رِکْ) میدان، تگ، تچگ ۔
- دُرک : (دُرْرُکْ) نامے جام دُرک، کسانیں دُر ★
- درکار : (دَرْکَ اْرْ) سرکارءِ درکار بزاں رَئیّت (رعیت)

(SUBJECT) under Government, not Independent Owing obedient to, Person subject to political rule, any member of state except the Sovereign (in a kingdom) 3-10-63

- **درکپ** : (دَرْکَ پْ) سرکپگ یا دَرکپگ ءِ جاگاہ۔
- **درکپگ** : (دَرْکَ پَ گْ) درائگ، چہ جاگھے ءَ دَرآیگ ★
- **درکشّ** : (دَرْ + کَشْ۔شَگْ) درکشّان بوگ ءُ یکرہ ءَ گوزان۔
- **ڈرّگگ** : (ڈرِکَ کَ گْ) پہ ڈرّگگ، یک چیزے ءِ سرءَ تڑّدگ، دَور ءُ ڈِگّگ، ڈرِّک کنگ، کارے ءَ ڈرِّکگ، ترند بُنگیج کنگ۔
- **دَرکیل** : (دَرکَ ےْ لْ) گْوات ءُ گْورم ءَ ڈیک، درکیل دیگ: بوجیگ کہ گْوات ءِ دیم ءُ گْورماں ڈیک دیان اِنت ءُ رَوت۔ درکیل ورگ: گْوات ءُ گْورم ءِ گْور گنداں بیگ۔
- **دَرگ** : (دَرْگْ) ڈراجی ءُ پچیں دِر۔
- **دِرگ** : (دِرْگْ) تنکیں چیزے ءِ تَل یا راڑ کنگ، چیزے ءَ کہ دِرتے آدرایت "دَرگ" ءِ وکار گال۔
- **ڈُرگّ** : (ڈُرْگْ گْ) کِگ مزن ءُ یکجاہ بیت آئی ءَ ڈرگّ گوش اَنت، کِگ ءِ مزنیں گیشّ باز مردم گوش ایت کہ "ڈرگّ" کِگ ءِ چکّ اِنت بلے اِے بسّل اِ ءَ گیشّیں ایت کِگے پہ کنگے ترگ ایت ڈرگّے پہ تی باریگے" چو انشیءَ زانگ بیت کہ کِگ چکّ اِنت ءُ "ڈرگّ" مات۔
- **دِرّگ** : (دِرْ۔رَگْ) گُد ءِ یا کاگد ءِ دِرّگ ءُ چاک دیگ، تَل دیگ، تنکیں چیزے ءِ چاک، تَل یا راڑ کنگ، کسے انچیں چیزے ءَ پہ دِرّا اِت کہ آدرایت۔ لاپ ءِ دِرّگ: پہ کارچ ماں جنگ ءَ۔ ڈُھل ءِ دِرّگ، چادر ءِ دِرّگ، آپ ءِ دِرّگ: بوجیگ یا گْراب ءُ زمین ءِ دِرّگ، دَر دِرّگ "دِرگ" ءِ بکارگال (اے گُد "دِرّ" ءَ سست اِنت یا "ترند" اِنت) نوکیں گُد ءِ دِر۔
- **درگت** : (دَرْگَ تْ) دَور ءُ باریگ "پلانی ءِ درگت ءَ جنگ"، نوبت، درگتے گْوستگ بزان مُدتے گوستگ۔
- **دُرگُل** : (دُرْگُ لْ) شترّیں جنک، نامے۔ PPB, LWD: DURR- GUL: Fair one, WIFE, mistress
- **دَرگْوز** : (دَرْگْ وَزْ) بکشی، بھتّی، منّت، درگْوز کنگ: بکشگ، بھل کنگ، دُود دوریں مُلک۔ دَرگْوزی: دَرآمدیں مردم یا سرحال۔
- **دُرگوش** : (دُرْ۔گَ وشْ) ھما کہ دُرّتے گوش ءَ اِنت، مردینی نامے۔
- **درگیج** : (دَرْ۔گِ ے جْ) "درگیجگ" ءِ پرمانگال بزاں دربہ گیج، بہ پَٹ، شوھاز۔ ★
- **درگیجگ** : (دَرْ۔گِ ے جَ گْ) شوھاز کنگ، پٹگ۔ ★
- **درمان** : (دَرْمَ انْ) دوا، درمان دارگ، ھما چیز کہ چہ آئی ءِ ورگ ءَ ناڈراھی رَوت۔ چہ آئی ءِ پرگنگ ءَ درد ءُ رَیش وش بنت۔
- **درمانگ** : (دَرْمَ انْ گْ) پھک دَم برگ، کٹگ۔
- **درمانینک** : (دَرْمَ انِ ے نْ کْ) ھر چیزے کہ پہ درمانی کار مرد بیت۔ 15-9-1968
- **ڈرمب** : (ڈرْمَ بْ) کوھی دیم، کوھی دیم گْور سے کپو در ماں گلیں ڈرمب ءَ۔
- **ڈرمبک** : (ڈرْمَ بُ کْ) آپ، چاہ یا کہ شیر ءِ سرءَ چرپی بنداِیت یا ماں کنگ بیت چرپی سرءُ ءَ وت ءَ داراِیت ڈرمبک بیت۔ بٹّ ءِ سرءَ شیرء شیر ءِ سرءَ روگن ترتیج اَنت "ڈرمبک" گوش اَنت۔ شیرانی منگ ءَ رندھنترک ءِ دپ ءُ بوج آنت رَوگن آئی ءِ دپ ءَ کیت۔ گوش اَنت ڈرمبک اِنت۔ ڈرمبلو، ڈرمّل، ڈرمتلو
- **ڈرمدان** : (ڈرْمَ دَ انْ) بچار "ڈرھمدان"

- **دْرمشک** : (دْرَمِشْ کْ) بُرمشک "کا ھے"
- **درمیان** : (دْرَمِ ےاںْ) دراَبید، ھساب ءَ نہ انت، بے نہ انت، میانجی۔
- **دُرناز** : (دُرْنَ ازْ) جنینی نامے۔
- **دْرنجّ** : (دْرَنْ جْ جْ) دْرنجگ ءِ پرمان بزان بِدْرنج۔
- **دْرنجگ** : (دْرَنْ جْ گْ) بچار "دْرنجلگ" "دْرنجلگ" دْرنجگ ءِ کسانگال اِنت۔
- **دْرنجگ** : (دْرَنْ جَ گْ) گوں چیزے اڈینگ ءُ لونجان کنگ یا بندگ ءُ لونجان کنگ۔
- **دْرنجلگ** : (دْرَنْ جَ لُ گْ) لونجان، دْرنگلیں۔ دْرنجلگ بیگ : وت ءَ لونجان کنگ، دستاں گوں یک چیزے ءَ بند دیگ ءُ اَڈینگ ءُ پاداں چہ زمین ءَ چست کنگ ءُ چنند ءِ گرانی ءَ گوں دستاں دارگ۔
- **دْرنجلوک** : (دْرَنْ جَ لُ وْکْ) دْرنگلیں، لونجانیں۔
- **دْرنجوک** : (دْرَنْ جَ وکْ) ھما مردم کہ دْرنجگ ءِ کار ءَ بہ کنت۔ ھما چیز کہ گوں آئی ءَ چیزے اڈینگ ءُ دْرنجگ بہ بیت۔
- **دْرنز** : (دْرَنْ زْ) آپ ءِ چنڈ، کسانیں ترمپ۔ PPB, LWD; DRANZ: in compound, Sardranzī : HOT Headed
- **دْرنزگ** : (دْرَنْ زَگْ) آبیں چیز یا آپیں چیز ءِ تنک تنک یا تنز تنز ءَ پر ریچگ، چو تنز ءِ تنک تنک ءَ آپ چنڈگ، پہ گُٹ دی دست یا سر ءِ چنڈینگ، دست ءِ دْرنزگ، سر ءِ دْرنزگ، زھم ءِ دْرنزگ۔ PPB, LWD: DRANZAG: to Strike a blow
- **دْرنگ** : (دْرَنْ گْ) مُرگ ءِ دپگ ءِ جاگہ، دْرنگلیں چیز، ھا دْرنگلیں چیز کہ آئی ءِ سر ءَ یا تہ ءَ چیز ءُ ساماں ایر کن انت کوہ ءِ انچیں جاگہ کہ سر کپگ ءُ ایر کپگ نہ بیت۔ ۲۔ ھما ئے کہ گوشتے شر بگپت ءُ شر بہ بیارایت۔ ھما ئے کہ گُنش شر نہ گپت آئی ءَ گواک گوش انت۔
- **درنگاز** : (دَرَنْ گَ ازْ) درشان، سھرا، زاھر، بُنگیج، کالم۔
- **دْرنگیب** : (دْرَنْ گِ ےبْ) کس نزانت چہ کُجَ۔
- **دْرنہ** : (دْرَنْ نَ ہْ) دلی دْرنہ یا دْرنو، بوئی مادران (دْرنہ، دْرنو یا دْرنگ) درمان کا ھے، جنینے نامے۔
- **دْرنیتک** : (دْرَنْ یَ تْ کْ) "درنیاتگ" ءِ گوست گال۔
- **دَرُدْ** : (دَرُو) ڈنی انچوش کہ دَروُدری ءَ اَتک بزاں ڈنی ڈنی ءَ اتک۔
- **دْروار** : (دْرَوَارْ) دشت ءِ یک کورے کہ "ساتجی" ءِ بند ءَ روت۔
- **دْروازگ** : (دْرَوَازَگْ) لوگ ءِ دپ یا لوگ ءِ دپیگ۔
- **دْروال** : (دْرَوَالْ) دْرال، تنگ کشّ، تنکش۔
- **دْرواہ** : (دْ رَ واہْ) دْراہ، ڈڈ، جوڑ، وشّ ۲۔ درست، کُلّ، تمام
- **دْرواھی** : (دْرَ وَاھِ یْ) مُرادباتی، مُبارکی، پہ دوچار کپگ ءَ کسے ءَ مراد گُشگ یا کہ دوچار کپگ ءِ جاگہ ءُ وھد ءَ گوشگ۔ باز مردم الشی ءَ "دْرواھی" گوش انت بلے رَد اِنت ۲۔ جان وشّی، جان سلامتی، دْراھجانی۔
- **دْروت** : (دْرَوتْ) وشیں سلام، وتْدلیں کلوہ، گُلّیں دْروت۔

- ڈروج : (ڈرُوج) درمانے ۲۔مزن ءُ بازشاھیں آسکے کہ بازجاگہ ءَ ایشی ءِ زامرھم گوش اَنت ۔ (بچارعکس)
- ڈروچک : (ڈرُوچ ک) بچار " ڈریچک "
- دَرور : (دَرءوَرْ) مثل ، ھم رنگ ، ھم ڈول ، مثال ، بے دگری ، ھمریشس ، دَروری ، برابر ، چوکہ ھائی ءَ ۔
- دروژی : (دُرُوژِی) دُروگ PPB, LWD, DROZHI: false, Lying
- ڈروش : (ڈرُوش) دانگ ، سرچنگ ، مودانی سَرَک ءَ پہ مگراز چنگ ، دارے پرکترءَ گندرشگ ، اُشترءِ گوشاں چن اَنت یا بُرَّ اَنت ، چارگوش ءُ کُن اَنت گُشّس اَنت " ڈروش ءَ چہ ڈرشگ " ءَ تیرے کہ سَرپوستی پوزیا گوش ءِ چنڈ پُدرش ایت ۔
- ڈروشاپ : (ڈرُوش شَ اپ) بچار " دریشاپ "
- ڈروشگ : (ڈرُوشَ گ) انچوش کنگ کہ پہ ڈرش ایت ۔ ڈرشگ " ءِ بکارگال
- ڈروشم : (ڈرُوشَ م) دیم ، گوناب " تنگو ڈروشمیں بچ " ، رنگ ، ڈول PPB,LWD: drosham
- دَرَوگ : (دَرَوگ) تچگ ۲۔ دست یا پاد ءِ بندانی درُوگ بزاں ھڈّ ءُ بندانی چہ وتی جاگہ ءَ شگگ ۔
- ڈروگ : (ڈرُوگ) نہ راست ، رَدیں گپ ، ھما گپ یا کارے کہ نہ بوتگ ءُ تو گوش ئے بوتگ ، ڈروگبند ، ڈروگو ، ڈروگ ، ڈراچ یا ڈراش ۔

ڈروج

- ڈروگبند : (ڈرُوگبَ ن د) مردم کہ ڈروگ بند اِنت بزاں راستیں گپ نہ جنت ۔
- دَرونت : (دَرءوَن ت) عربی ، درس ، انگریزی (LESSON) پہ وانینگ ءَ دربرجاھاں وانگی روتہ ءَ ھر بھرے کہ پہ یک بندے وانگ ءِ گیشینگ آئی ءَ " دَرونت " گوش اَنت بزاں " وانگ ءُ دربرگ ءِ چیز "
- ڈروہ : (ڈرُوہ) دگا ، ریپینگ ۔
- ڈروھرا : (ڈرُوھ رَا) ڈروھا ، رَدیں گپ ۔
- ڈروھگ : (ڈرُوھَ گ) کسے ءَ نیم راھ ءَ یلہ کنگ ، کسے ءَ پہ کارے یا چیزے یا پہ ھمراھی ءَ لبز کنگ پد ءَ وتی لبز ءَ ورگ ۔
- درویش : (دَرْوِےش) پکیر ، میتا
- ڈرھبات : (ڈرَھ بَ ات) سلام ، آئی ءَ منی ڈرھباتاں بدئے یا آئی ءَ ڈرھبات بگوش ۔
- ڈرھباتی : (ڈرَھ بَ اتِ ی) وشّی ، ڈراھی ، سلامتی ، جوڑی ، جانجوڑی
- ڈرھجان : (ڈرَھ جَ ان) ھما کہ ناڈراہ جان نہ اِنت ، ھروھد ڈراہ اِنت ، ناڈراھی ئے جان ءَ نیست ۔
- ڈرھجانی : (ڈرَھ جَ انِ ی) جان وشّی ، جان سلامتی ، بے ناڈراھی ، ڈراھی ۔ Health

- **ڈرھگ :** (ڈرَھ گ) لرزگ چہ گوھرءَ یا چہ ترسءَ۔
- **ڈُرھگ :** (ڈرُھ گ) کسے وت ءُوت بہ ڈروھین اِیت یا کہ دگہ کسے آئیءَ بہ ڈروہ اِیت گڑا آ "ڈرہ" اِیت
- **ڈرھمدان :** (ڈرُھ مَ دان) پہ کرز جوڑ کرتگیں ماڈلی، پہ بیہ جوڑ کرتگیں ماھور کہ رزان مان کن انت ءُ ڈرنج انت ئے۔
- **ڈرھند :** (ڈرھُ ن ڈ) درمانے، مردمی نامے۔
- **ڈرھینگ :** (ڈرَھِ ے ن گ) لرزینگ، چمپینگ، چنڈینگ۔
- **دِرّءُدوچ :** (دِرّءُ دوچ) انچوش مڑگ کہ ٹپءَ ڈور بہ بنت۔
- **دَرءُگور :** (دَرءُ گ وَر) نزیک گور، کرءُ گور۔
- **دَری :** (دَرِی) دریگ، ڈالگویں گدءِ جیر گیجے، پارسی زبان ءِ یک راستے کہ آئیءَ پارسی دری گوش انت۔ دُّتّی ءُ درآمد۔
- **دُرّی :** (دُرّ رِی) جنینی نامے، ھماکہ گوں "دُرّ" ءَ سیادی کنت، ھماکہ دُرّئے گوشءَ اِنت۔
- **دریا :** (دَرْیَ ا) سوریں آپ ءِ دریا کہ دنیا ءِ سے بھر گوشگ بیت، ، سمندر
- **دریاب** (دَرْیَ اب) ھماگور کہ آئیءِ آپ ھچبر نہ گُٹ اِیت ءُ ھردھد چو سوریں دریاءَ آئیءِ تہءَ آپ مان اِنت کہ آئیءَ ماھیگ بیت ءُ بوجیگ ءُ یکدارءُ لانچ رو ءُ آکن انت انچوش کہ سِندءُ پنجاپءِ دریاب۔ اِے گال سُندرءَ دو گال انت یکے "دریا" دومی "آپ" بزاں الیشیءِ آپ چو دریاءَ اِنت۔
- **دریابار:** (دَرْیَ اب ار) دِربار، ھسیل ءِ نیمگ، گوش ءِ نیمگ، جنوب، South
- **دریا بُرد :** (دَر-یا- بُرْد) دریاءِ بُرتگیں، مان دریاءَ بُڑا اتگیں۔ ★
- **دریادل:** (دَرْیَ ادِل) مزن دل، نان دِہ، دست پچ، ھمامردم کہ ھرکسی کمکءَ چکءُ پد نہ بیت، تاوان کش۔
- **دریاسوچ:** (دَرْیَ اس وچ) شوم، بدبھت، مُتحرہ۔
- **دریاورد :** (دَرْیَ اوَرْد) دریاءِ گتہ کاریں مردم، جوانیں ءُ گتہ کاریں میہد، جوانیں ناھُدا۔
- **ڈریپانچ :** (ڈرِی پ پ ان چ) پوگس، ھماکلوٹ کہ کپّے آئیءِ ناہ اِنت۔
- **ڈریپگ :** (ڈرِی پ پ گ) لیڑہ کہ مست بیت مُنگ ءِ پیلکءَ کش اِیت ءُ بلبلگی جنت ھمیشیءَ گوش انت ڈریپگ۔ لیڑہ ڈرپ اِیت۔
- **ڈریچ :** (ڈرِ ے چ) ڈریگت، بچار ڈریگتیں۔
- **ڈریچ :** ڈرِی چ چ) دشتیاریءَ "ڈیک" ءَ گوش انت بزاں ڈیک ورگ : دوچار کپگ۔ پنجگورءِ دمگءَ ھیال ءُ گمان ءَ گوش انت
- **ڈریچا :** (ڈرِ ے چ ا) دریگتءَ
- **ڈریچک یا ڈروچک :** (ڈرِی چ ک) مُرگے کہ آئیءِ آواز انت "چک چک، چک چک!" بزاں وتی چکاں گوانک جنت کہ بیا ءُ ویں ملک ءُ کشاراں وَریں۔ اِے مُرگ ھزارانی شمارءَ کیت ءُ کشارءَ ایر رپ اِیت ءُ ھوشگءَ پرتچ اِیت۔ کش انت ئے بلے دیر نئیت ءُ ڈگارءَ چٹ کنت برے برے ماھکانیءَ ھم ایر دَنت۔
- **دَرَیچگ :** (دَرَ ے چ گ) دوتلگیں یا گوپتگیں چیزءَ بدءَ پچ کنگ، دوچ ءِ دریچگ، تھت ءِ دریچگ، سرءِ دریچگ، تگرد ءِ دریچگ، سندءِ دریچگ، لوگ ءِ دریچگ، پڑ دریچگ، ساماناں چہ پیتیءَ یا دگر درپ ءُ لوگے ءَ دریچگ بزاں درچنگ ءُ ڈنءَ کنگ۔

- **ڈریشاپ** (ڈرِی شَ اپ) اُشتر کہ چو مردم ءِ چِش اِیت ءُ سُنٹ ءِ بُرزءَ بجنڈ ایت ، کاینگ کہ ترا ایت ءُ پوشار جنت ءُ پہ جنگ ءَ بیڑ بارت ، مزار یا دگہ رستر ءِ دریشاپ یا کائیگ کہ زہر گیپت کو نڈم جنت ءُ پُرنیشت کنان ءُ پہ جنگ ءَ بیڑ بارت ۔
- **دریگ** : (دَرِی گَ) لوگ ءِ دیوال ءِ ھما پچیں جاگہ کہ اودءَ چانٹ مان اِنت ءُ سیم مان گیتگگ اَنت کہ روژنائی ءُ گوات کیت
- **ڈرگیت** : (ڈرِ ے گَ ث) بجاڑ " ڈرگیتیں "
- **ڈرگیتیں** (ڈرِ ے گَ تِ ے ن) چہ یک کارے ءِ بیگ ءَ رَند گوشگ بیت " ڈرگیتیں اِے کار مبوتیں " (کاش) Alas
- **ڈرین** : (ڈرّ رِ ے ن) جنبنی نامے ، ھما کہ چو " ڈرّ " ءَ اِنت ۔ ★
- **ڈرین** : (ڈرِی ن ن) چہ ھَور ءَ رند ھپت رنگیں کمانے آزمان ءَ زاھر بیت ۔ سَنج ، ڈرینج ، بی بی ءِ گِدان ۔ RAINBOW
- **ڈرینج** : (ڈرِی ن ج) ڈرین ، سنج کہ ھَور ءَ رند زاھر بیت ۔
- **ڈرینک** : (ڈرِی ن ن ک) درمان کاھے ۔
- **ڈرنوک** : (ڈرِی ن ن و ک) کرپاس ءِ رشتگ ءِ دسبوج ، کرپاشن (بچار بُت)
- **ڈریھ** : (ڈرِی ھ) سار ، دلگوش ، سھیگ ، ڈریھ کنگ : سار کنگ گزگ ، اناگہ ءَ چیزے ڈرھگ ، چواب ءُ جاہ سرگ ، ھوش کنگ ۔

- **دڑامب** : (دَڑَامب) بلوچستان ءَ کیچ ءُ گوادر ءِ مَیانجی ءَ مزنیں کوھے ءِ نام اِنت ۔ درامب ، دَرانب
- **دڑو** : (دَڑو) رِد ، دَوتّسد ءُ پنجاہ دانگ ۔ یک کورے ءِ نام اِنت ۔
- **دُزّ** : (دُزّ) ھاکس کہ مردم ءِ چیزءَ چیر کا بارت ، لُوٹگے (لگّی موکو) دزّچم : چم جھل ، دزّنیس : مورماٹ ۔ جان دُزّ : کار دُزّ ۔
- **دُزّاپ** : (دُزّ ز اپ) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت کہ اِیشی ءَ ایرانی " زاھدان " گوش اَنت ۔ بزان زاھدان ءِ کوھنیں نام
- **دزبرادر** : (دَزْب رَادَر) دزبرادل ، سنگت ۔
- **دزبرادل** : (دَزْ ـ بْ ـ رَا ـ دَل) بچار " دَزبرادر " بیل ، ھمبل ، دوست ★
- **دِزبگان** : (دِزْبْ گَ ان) سَرباز ءِ کور ءَ چہ گواسلکان یا واسلکان ءَ جھل شھرے
- **دزبند** : (دَزْبْ ن دْ) گُدے کہ مُنگانی دستان بنداَنت ۔
- **دزبندی** : (دَزْبْ ن دِ ی) کارے ارزکنگ ءُ وتی دستان بندگ ۔ منّتوار ۔
- **دزلوج** : (دَزْبْ دج) چلوپگ کار ، ھما مردم کہ پہ کسانیں کارانی کنگ ءَ دارگ بیت ۔
- **دزپُنڈ** : (دَزْپْ ن ڈْ) پہ دست پُنڈ اِگیں ۔

- **دزجن** : (دَزْجَ نْ) پہ ناڈ ا ھب ءِ رنگ ءِ گلہ جوک ۔ دُز۔
- **دُزجنگ** : (دُزْ ج ن گ) گوریلا جنگ ۔ چیرکائی جنگ کنگ ۔
- **دزجبنی** : (دَزْ ۔ج ب نی) بچار " دست جبنی "
- **دُزدیوان** : (دُزْ دِ ی وَانْ) دُزدیوان کنگ : چیراندری دیوان کنگ کہ کسے سھیگ مہ بیت۔ Secret Meeting
- دُزدیوان بوگ : چیراندریءِ دیوان کنگ بلے پاشک بوگ ، پہ چیراندری کارے ءِ کنگ ءِ گرگ بوگ ۔
- **دزدوگن** : (دَزْ دُوگِ نْ) درمان کاھے ۔
- **دزک** : (دِزْ ۔ زِکْ) مکران ءِ کیچ ءِ جاگھے ءِ نام اِنت ۔ ★
- **دُزک** : (دُزْ ک) چیراندری ، دُزکی ھنتی : سالونک ءِ ھنتی ءِ شپ ءِ چریک شپے ساری دُزکی ھنتی کن انت ۔
- **دَزکار** : (دَزْ ک ا ز) کسے ءِ دست ءِ کرتگیں کار ، دسکار (دست ءُ کار) دَزءِ کرتگیں کار ۔
- **دُزکار** : (دُزْ ک ا ز) ھما کار کہ چیراندریءِ کنگ بہ بیت ، پہ دُزی کنگ بہ بیت ، ھما مردم کہ وتی کاراں چیراندری کنت ، دُزکاری : چیراندری کنگ ۔
- **دزکزا** : (دَزْ ۔ک ۔ زَا) بچار " دسکزا " ★
- **دزکش** : (دَزْ ک شں) بچار " دسکش "
- **دزکش** : (دَزْ ک ش ش) بچار " دسکش "
- **دزگ** : (دَزْ ۔ز گ) کسے ءِ چیزءِ چیر کابرگ کہ کس سھی مہ بیت ۔
- **دزگٹ** : (دَزْ گ ٹ ٹ) دست گٹ ۔ گوں کارے ءِ گلائیش ، دسبند ، دسگٹ ۔ ★
- **دزگل** : (دَزْ گُ لْ لْ) پنڈا اگیں ، دزگل کنگ : پٹ دگ ۔
- **دزگواپ** : (دَزْ ۔ گْ وَاپْ) گوں دست گوپتگیں ، دست ءِ گوپتگیں ۔ ★
- **دزگوھار** : (دَزْ گْ وَھ ا ز) جنینیں سنگت ، دو جنین کہ وت ماں وت سنگت انت آیاں دزگوھار گوش انت (بُندءِ دست گوھار)
- **دزگیر** : (دَ زْ گِ ی ز) دستگیر ۔
- **دزلٹ** : (دَزْ لَ ٹْ ٹْ) ھالت کہ دست ءِ کنگ بیت ، شواںگ یا ساربان ءِ لٹ ۔
- **دزمال** : (دَزْ م اِلْ) کسانیں گدے کہ پہ دست ءُ دپ ءِ پھک کنگ ءِ کیسگ ءِ کنگ بیت ، ردمال ۔
- **دزمنسر یا دزمسر** : (دَزْ مَ نْ سَ زْ) بچار " دسمسر " ۔ کاھے ۔
- **دزموزگ** : (دَ زْ ۔م ذْ ۔ زگْ) دست ءِ موزگ ، بچار " دستانہ " ★
- **دزموش** : (دَزْ مُ شْ) چیزءِ پہ دست شوھاز کنگ ۔
- **دُزناپ** : (دُزْ زَ نَ اپ) رکشان گورءِ کرءِ بنگیں ءِ چہ شاپاتان ءُ تحصیل شھرے ۔
- **دَزدوم** : (دَزْ دُو م م) یذار ءِ دیکاءِ برگ پہ اولیگ ۔ دَزدوم کنگ : بزاں اولیگ ءِ انگوش جنگ کہ یذار گور ءِ بدل ءَ پہ دیم ءَ بروت ۔ اولیگ ءِ یک راستے ۔
- **دزمن** : (دُزْ م نْ) ھاکہ دوست نہ اِنت ، ھا مردم کہ یکے ءِ تاوانی ءُ بیرانی ءِ رندءَ اِنت ۔ آئی ءِ دزمن اِنت ۔
- **دُزمان** : (دُزْ ۔ مَانْ) دُشمان ، زا ، بدءُ رد ، دُزنام ، دُشنام ★

- **دُژنام** : (دُژ نَ ام) زاہ، بدءُ رد، دُشنام، دُژمان۔
- **دسبرادر** : (دَس بْ رادَر) سنگت، ساری، دوست، ھمبل، بیل، دسبرادل
- **دسبردار** : (دَس بَ ر دَار) چہ کارے ءَ دست کشگ۔
- **دسبند** : (دَس بَ ن د) بارگیں گُدے کُنٹکانی دستاں گوں آئی ءَ بند انت، دست گٹ: گوں کارے ءَ گلائیش۔
- **دسبندی** : (دَس بَ ن دِی) دسگٹی، گوں کارے ءَ دسگٹ ءُ گلائیش بیگ، اَرز، گوں کسے ءَ بہ گستری دست بندگ ءُ چیزے لوٹگ یا منت گرگ یا کنگ۔
- **دسبوج** : (دَس بْ و ج) آلہ، اوزار۔ INSTRUMENT
- **دسپچ** : (دَس۔ پَ چ) ھما کہ دسگٹ نہ انت + ھا مردم کہ بھیل نہ انت، دادبکش، ھرچ کنوک۔ ★
- **دسپدست** : (دَس بَ دَس ت) نگد۔ دست پہ دست بیگ: بزاں برے یکے ءِ دست ءَ بیگ۔
- **دسپُشت** : (دَس پُ ش ت) دست ءِ پُشت۔
- **دسپنچگ** : (دَس پَ ن چ گ) دست ءِ پنچگ۔
- **دسپنچگی** : (دَس پَ ن چ گِ ی) زورچکاسی۔
- **دسپیلک** : (دَس پ ے ل ک) ھما کسانیں پیلک کہ دست ءَ ئے کن انت۔
- **دست** : (دَس ت) ھمے اندام کہ چہ لنگل ءَ لونچان انت کہ آئی ءِ گُڈی سر لنگک انت۔
  ۲- لاپ ءِ یک رندے رچگ بے گیشتر چہ ناذراھی یا جُلاب ءِ ورگ ءَ۔
  ۳- کُماری لیب ءَ یک رندے ءِ بستگیں یک دستے۔
  دست آیگ: لاپ ءِ رچگ۔ دست بندگ: پھلی لوٹگ، بکشی لوٹگ۔ دست ءَ چاھگ: کارے ءِ دست ءِ پیچگ: کارے ءِ دست جنگ: زندءِ تاوان دیگ، کارءِ دست جنگ بزاں بُنگیج کنگ۔
  دست دیگ: لاپ ءِ بزاں رچگ۔ دست ءَ دیگ: چیزے ءِ دگہ مردمے ءَ۔ دستاں دارگ: کسے ءِ پُرس ءِ پُرسءِ دوئیں دستاں چست کنگ ءُ ھتیں پاگپ وانگ پہ مُرتگیں ءِ بکشی ءَ۔ دست ءَ زیرگ: کارے۔
  دست کپگ: رسگ۔ دست کنگ: ڈراھیں چیزے ءِ گوں دست ءِ کُچ کنگ۔ دست گرگ: زیرگ چہ دگرے ءِ دست ءَ۔ دست ءَ گرگ: کسانیں چُکے ءِ، سکیں پیریں مردمے ءِ، کورے ءِ یا نزورے ءِ۔
  دستاں گرگ: مستریں مردمے ءِ یا طرکسی۔ دست لگگ: مزنیں تاوان ءُ بیرانی ورگ۔
  دست ءُ چم کنگ یا دست ءُ دیم کنگ: دزنماز گرگ۔
- **دستاج** : (دَس تَ اج) دستار، ریتاچک یا ریتاچ بزاں جلاب، لاپ شود۔
- **دستار** : (دَس تَ ار) دست آروک، ریتاچک: ریتاچ: لاپ شود بزاں جُلاب ءِ پاگ، دستاربندی: پاگ بندی۔
- **دستاک** : (دَس تَ اک) یک تاکی جارتاک ءِ ڈولیں چاپ اِنگیں کاگز۔ HANDBILL
- **دستانچگ** : (دَس تَ ان چ گ) لانک بوج۔
- **دستانگ** : (دَس۔ تا۔ نگ) کسانیں لچہ، کسانیں سوت۔ ۲- بچار " دستانہ "۔ ★
  PPB, LWD; DASTANAG: short song.
- **دستانہ** : (دَس۔ تا۔ نَ ہ) پوست یا پژم ءِ جوڑ کرتگیں دست ءِ موزگ، دسموزگ، دزموزگ۔ ایشی ءَ دستانگ ھم گوش انت۔ ★
- **دستاور** : (دَس تَ اوَر) ھزگار، جوازدکار، ثوان دار، ھستومند، تنگدست ءِ چپ۔

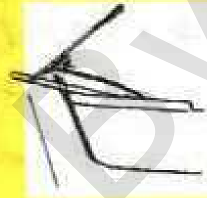
- دستبردار : (دَ ش ث ۔ بَ ڑ ۔ دَ اڑ) بچار " دسبردار " ۔ ★
- دستبندی : (دَ ش ث ۔ بَ ن ۔ دِ ی) بچار " دسبندی " ★
- دست پیچ : (دَ ش ث ۔ پَ چ) دسپچ : دادبکشس ، نانذہ ، ھرکسی کُمک کنوک ۔ ★
- دسپت پُنڈ : (دَ ش ث ۔ پُ ن ڈ) ھاناہ کہ پہ دست " پُنڈ اِنگ " یاکڈ گ کنگ اِنگ اَنت گرکوءَ کنگ یا پُنڈی کنگ ، چیزے کہ بازدست گُل کنگ بیت ءِ بزاں دستاں کنگ ءَ یابازیں دزجنگ ءِ لیگار بیت ۔
- دست جن : (دَ ش ث ج َ ن) " دسجن یا دزجن " ھا مردم کہ گرمپک یا دگہ انچیں ناڈراھی ءِ دیمپانی ءِ ھاترءَ مرداں سُوتچن جنت یا چانکڑ ایت ۔ گُراستگیں ورگ ءَ کہ پہ ھنسگ ءِ اِستان کشس ءَ ھراب نہ بیت بلے پہ دست ءِ کشس ءَ گُڑا گُونش اَنت کہ " دسجن بیت " ھراب بیت ۔ دُزبیگ ۔
- دست جنی : (دَ ش ث ج ِ ن ی) " دسجنی یا دزجنی " چیزے ءِ دست جنگ ، دست جنی کنگ ، شیپانی کنگ ، دُزّی کنگ ۔
- دستچار : (دَ ش ث چ َ اڑ) دست ءِ دل ءِ والوک ءَ مردم ءِ زندمانی ءِ بارہ ءَ ھال دیوک ، جیدار ۔
- دست چرپ : (دَ ش ث چ َ ڑ پ) سیریں مردم ۔ ھستومند ۔

دستکڑی

- دستڑکو : (دَ ش ث ڑ کَ کُ ڈ) ھاکسانیں ٹرکو کہ پہ دست دَور دیگ بیت ۔ دستی بمب Hand grenade
- دستکڑی : (دَ ش ث ۔ کَ ۔ ڑی) آسن ءِ جوڑکرتگیں ھا دُوکڑی کہ گوں یک دومی ءَ زمزیل بند اَنت ۔ الیشی ءَ ٹرسناکیں کیدیانی دستانی تچاں کنّبل کن اَنت ۔ دسکڑی ، دزکڑی دست ءِ کید (ہتھکڑی) (بچار ٹت) ★
- دستکش : (دَ ش ث کَ ش ش) بچار " دسکش "
- دست کلانچ : (دَ ش ث ۔ کَ لَ ان چ) بچار " دسکلانچ "
- دستکی : (دَ ش ث کِ ی) کسانیں ٹُنک کہ دنیگا کشس یا کشگ ءِ کنگ نہ بیت تھنا دستاں زورگ بیت مُلبس ، دستک دُبادگی : ھاٹنک کہ دھدے وابین ءِ نے گُڑا دست پاداں شرّیں اِیت مُلیب کنت ۔
- دستگ : (دَ ش ث گ) کارچ ءِ دستگ ، تیر یا زھم ءِ دستگ ، تبر ءِ دستگ ۔ بزاں دُوکن کرتہ اِنگیں سر ءِ کڑی وڑی ، دستگ کہ لنگک آنی ءِ تہ ءَ زوانت ، چستوک ءِ دستگ ، Handle
- دستگانی : (دَ ش ث گ ان ی) ھا دار کہ جنترءَ تریں اِیت ۔
- دستگیر : (دَ ش ث گِ ی ڑ) دست گروک سکّی ءِ دھدءَ ، کُمک کنوک ، پیر دستگیر : شیخ عبدالقادر گیلانی ءَ گوش

اَنت ۔ گرپتار ۔ سرکار کسے ءَ بگیت آ دستگیر بیت ، آئی ءَ سرکار دستگیر کنت ، جنگ ءِ تہ ءَ دُزمن ءِ ھامردم کہ تیر جنگ ءُ کُشگ نہ بنت بلے گرگ ءُ بندی کنگ بنت ۔

- **دست موش :** (دَش ت ۔ مُ وش) بچار " دزموش "
- **دستور، دستیر :** (دَش تُ وْ ز) بو جیگ ءِ گورءَ دراجیں دارے کہ آ چارءِ گوش گوں آئی ءَ بندگ بیت ۔
- **دستونک :** (دَش تُ وَن کْ) مُھرگ کہ دست ءَ بندگ بنت ، ھما لچہ کہ عربی ، اردو ءُ فارسی ءَ آیاں غزل گوش اَنت ۔ دستینک یا دستونک ۔ LOVESONG
- **دست ءِ دل :** (دَش ت ۔ ءِ ۔ دِ ل) دست ءِ پنجگ ءِ دیم کہ اودءَ پُٹ نہ رُدایت سپا ۔
- **دستی :** (دَش ۔ تِ ی) ھماچیز کہ دست ءَ کنگ بہ بیت ، کسانیں دستی بلیتی ، دستی لوٹ دسپیلک ، چہ داز ءِ بلیش ءَ جوڑ کرتگیں کسانیں ٹوکری ۲ ۔ گوں کسے ءِ دست ءَ دیم داتگیں (BY HAND) ۳ ۔ دزھرچی ، چہ کسے ءِ دست ءَ زُرتگیں زرّ ★
- **دسجن :** (دَش جَ ن) بچار " دست جن " یا " دزجن "

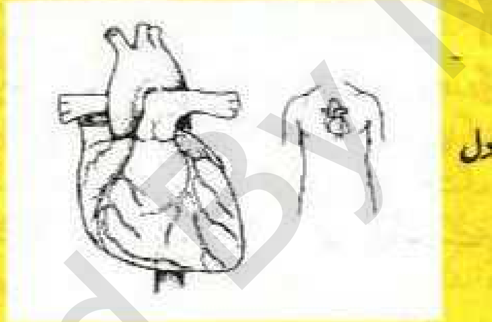

دستیر

- **دسجنگ :** (دَش جَ نَ گْ) دست پر کنگ ۔ تاوان دیگ ۔
- **دسچار :** (دَش چَ ا ز) بچار " دستچار "
- **دسرند :** (دَش رَ ن دْ) دست رند ، ھرکسی وتی نبشتگیں Handwritings
- **دسشود :** (دَش شُ وْ دْ) ھما درپ کہ دست شودگ ءِ کارءَ دنت ۔ ترشت ۔
- **دسکار :** (دَش کَ ا ز) دزکار ، کسے ءِ اڈ کرتگیں چیز کہ آئی ءِ جند ءِ دسکار اَنت ۔
- **دسکڑی :** (دَش ۔ کَ ۔ ڑِ ی) بچار " دستکڑی " ★
- **دسکزا :** دَش ۔ کَ زا) چہ دست ءَ یلہ بیگ یا لگشگ دست کزا : چہ دست ءَ کزا یے ءِ بیگ بزاں رَدی یے بیگ ۔ ★
- **دسکش :** (دَش کِ شْ) دزکش ، گوں وتی دستاں کشتگیں ۔
- **دسکشش :** (دَش کَ شْ شْ) دزکشش ، گوں وتی دستاں کش اِتگیں ، وزن کرتگیں ، دست ءِ موزگ ۔
- **دسکلانچ :** (دَش کَ لَ ا ن چْ) ھما لوہیں ساد کہ مھار ءِ بُن ءَ بندگ بیت ءُ دست لوپ کنگ بیت ۔
- **دسکوش :** (دَش کَ وشْ) گوں دستاں کشتگیں مُرگ ، پس ، گرانڈ ۔ اک " من پلانی ءِ دسکوش ءَ نہ وراں "

- **دِسکی** : (دِسْ کِ ئی) بچے کہ آئی ءِ کلونٹ زرد اَنت ۔
- **دُسکیچ** : (دُسْ کِ ئی چْ) جن یا مردءِ گوْھار ۔
- **دسگاہ** : (دَسْ گَ اہ) دستکاری ءِ جاگہ ۔
- **دسگٹّ** : (دَسْ گَ ٹْ ٹْ) دسبند ۔
- **دسگٹّی** : (دَسْ گَ ٹْ ٹِ ئی) دست ءِ گٹّ بیگ، مشکولی، گوں کارے ءَ گلائیش بیگ ۔
- **دسگوْھار** : (دَسْ گْ وْ ھَ ا ر)   جنکیں سنگت، بچار "دزگوْھار" ۔
- **دسگیر** : (دَسْ گِ ی ر) بچار " دستگیر"
- **دسلٹ** : (دَسْ لَ ٹْ ٹْ) بچار " دزلٹ "
- **دسلوت** : (دَسْ لُ وْ ت) حالوت کہ دست ءَ بہ بیت ۔
- **دسمال** : (دَسْ مَ ا ل) بچار " دزمال "
- **دسماندست** : (دَسْ مَ ا نْ دَ سْ تْ) ھور، تپاکی، ھمراھی ۔
- **دَسمَسر** : (دَسْ مَ سَ ر) کاھے ۔
- **دسمنسر** : (دَسْ مَ نْ سَ ر) کاھے ۔
- **دسموزگ** : (دَسْ ۔ م ؤ ۔ زَگ) بچار دزموزگ، بچار دستانہ ★
- **دسنام** : (دَسْ نَ ا مْ) بزاں "دست نام" گوں وتی دست ءَ نبشتگیں نام ۔ Signature
- **دسنبشت** : (دَسْ نِ پِ شْ ت) پہ دست نبشتگیں بزاں چاپ نہ کرتگیں (قلم خط) Handwritten
- **دَشت** : (دَشْ ت) مکران ءِ یک تاسیلے، زامران ءِ دشت، جنگل گیابان، ھما زمین کہ کوہ کم اِنت ءُ ملک بازاَنت، کور ءِ دوئیں کرّءَ کپتگ، ھما دلیگ کہ یکدار ءِ گور ءَ اِنت ۔
- **دِشتار** : (دِشْ تَ ا ر) بچک ءُ جنک ءَ پہ سور ءَ نام گپت کن اَنت آیاں دِشتار گُشِ اَنت، نام گپت، نام زد، سرگ پرکتگیں ۔
- **دِشتاری** : (دِشْ تَ ا رِ ئی) بچے کہ ہر کس ءُ ذات ۔ دِشتار بیگ ۔
- **دَشتُک** : (دَشْ تُ ک) کسانیں دَشت ۔
- **دَشت کَور** : (دَشْ ت کَ وْ ر) دشت ءِ کور کہ چہ مکران ءِ مزن کوراں یکے آدگسئیں : ۱ رکشان ۲ کیچکور ۳ نہنگ ۔
- **دَشتی** : (دَشْ تِ ئی) دَشتیگ : بزاں دَشت ءِ نندوک ۔
- **دِشتی** : (دِشْ تِ ئی) دِشتیگ : سوک ۔ پلانی دِشتیگ کپتگ ؛ بزاں پہ کسے ءَ سوک لاپ اِنت الشی ءِ تہ ءَ نیم گنوکی رنگ بیت ۔
- **دَشتیاری** : (دَشْ تِ یَ ا رِ ئی) یارجان ءِ دشت یا کہ یار محمد ءِ دشت کہ حدگالانی بندگاہ اِنت ماں روایرشتی بلوچستان ءَ ۔
- **دشتیگ** : (دَشْ تِ ئی گ) بچار " دَشتی "
- **دُشُک** : (دُشْ کُ) نامے ۔
- **دُشمن** : (دُشْ مِ ن) دُژمن : ھما کہ دوست نہ اِنت ۔ بدواہ ۔

- دُشمان : (دُش مَ انْ) زاہ ، بدوُرد (پارسی: دشنام)
- دُشو : (دُشْ وْ) دوشمبے ءِ نیم نام۔
- دَشود : (دَشْ شُ وْدْ) ھاآپ کہ گوں آیاں دست شودگ بوتگ انت ، ھامردم کہ کسے ءِ دستاں شود ایت۔ ھادرپ کہ آئی ءِ تہ ءَ دست شودگ بنت۔
- دُشی : (دُشِ ئی) دوشمبے ءِ گونڈنام
- دَک : (دَک کْ) ڈَک۔
- دُک : (دُکْ کْ) چہ دَرچکے ءِ گپتگیں سُنزرنگیں تُرندیگے کہ گوں ایشی ءَ گُدیا سُرشود انت۔
- دُکان : (دُکْ کَ انْ) ھابان کہ آئی ءِ تہ ءَ باپاری نِشتگ دُ سوداگری کنت۔
- دُکتر : (دُکْ کُ ٹْر) دُشتواریں کسانیں دُھلے کہ بےلَٹ مَرپہ دست جنگ بیت۔
- دِکہ : (دِکْ کَ ہْ) ھتیئہ ، تیلانک ، میل یا بوجیگ ءِ گوں بستگیں تیاب ءَ سوڑ بندگ ءِ جاگہ۔
- دَگ : (دَگْ گْ) راہ ، مزن راہ۔

دل

- دگا : (دَگَ ا) دُروہ ، ریپ ، دُروحگ ءِ کار ★
- دگر : (دِگِ رْ) بچار "دگہ"
- دگراں : (دِگْ رَ انْ) دگر ءِ باز
- دگرانی : (دِگْ رَ انِ ئی) ھاکہ وتی نہ اِنت۔
- دِگری : (دِگْ رِ ئی) پیر ، پرک (فرق) تپاوت ، دگرنگی ، جتائیں رھبندی ، دگہ راستی۔
- دُگنیا : (دُگْ نِ یَ ا) دنیا ، امروز ، ھچ ھال ءُ دُگنیا۔ (دُگنیا : نخلِ خرمارا گویند۔ زند پازند ب ق)
- دگہ : (دِگِ ہْ) دگر ، ھیکہ ایشی ءَ دگہ چیزے ، ابید چہ ایشی ءَ۔
- دل : (دِلْ) نیامی ھر چیز ءِ میان اک : دست ءِ دل ، پاد ءِ دل ، لوگ ءِ دل ، سورگ ءِ دل۔ (طب : دِلِ : "میانِ ہرچیز" پا : دل ، دل ، دیل۔ بھ : دِل ، دیل)
- دل : (دِلْ) بساھدار ءِ بدن ءِ لازمی بھرے کہ تمامیں بدن ءَ ھون رسینیت۔ مردم ءِ دل کرسینگ ءِ چپی پہلوگانی چیری نیمگ ءَ انت۔ ایشی ءِ جنگ زندمانی ءِ نشانی اِنت۔ "دل" ءِ گال گوں دگہ گالانی ھمگرنچی ءِ وابستگالی ءِ ھاباز کارمرد بیت۔ اک : بدل ، بزرگ دل ، تُندل ، بے دل ، پرشتگ دل ، دُڈیں دل ، رِنگ دل (ریتہ دل) ، سِنگ دل ، مُستاگ دل ، سکیں دل ، سنگ دل ،

سیاہ دل، شیردل، کساں دل، کُٹھ دل، مُرتگیں دل، مزار دل، زَوردل، وشّیں دل، یک دل ءُ دگہ دگہ۔

گالبند:

دل آپ بوگ: سک تُرسگ۔ دل ءَ آرگ: ماں دل ءَ سارگ گپتے ءِ، شنگانے ءِ۔ دل ءِ ایر مرگ: دل ءِ ایر نندگ بزاں تُسمار گوبوگ، دل پرُشگ۔ تنسار بوگ۔ دل ءِ بدبوگ: بزاں دل ءِ هراب بوگ پہ شانگ ءَ هدوک بوگ۔ دل بڈی دیگ: تسلی دیگ، همت دیگ۔ دل ءَ بندگ: سک دوست دارگ ءُ پھریزگ۔ دل ءِ بندیگ: پہ یک چیزے ءَ کہ ترا پسند ءِ بیت، پہ مردمے ءِ گندگ ءَ۔ دل ءِ بود آرگ: هوش ءَ آیگ۔ دل بیگ: شات بیگ۔ دل ءِ پردیگ: کارے ءِ سرءَ یا وانگ ءِ سرءَ یا وانگ ءَ بزاں دلگوش دیگ۔ دل ءِ پُرکنگ: همت کنگ، بروسہ کنگ۔ دل ءِ پروشگ: بے امیت کنگ۔

دل ءِ پرشگ یا دل پروش بوگ: بے امیت بوگ چہ مردمے یا چہ چیزے ءَ۔ دل ءَ پرینگ: دل ءَ دور دیگ۔

دل ترک بوگ: سک تُرسگ، دل پٹ بوگ۔ دل ءِ ترکگ: سک باز تورگ کہ چہ سگگ ءِ هدءَ در ءِ بیت۔ دل ءِ تُسگ: بچار "دل ءِ ایر مرگ"۔ دل ءِ جنگ: "دُزّءِ دل جنت" بزاں زانت کہ آئی ءَ دُزّی کُتگ، دل ءِ دُریگ دریک کنگ۔

دل چارگ یا دل ءَ چارگ: دو دلگ بوگ۔ دل دارگ یا دل ءِ دارگ: اوپار کنگ، سگگ، برداشت کنگ۔

دل ءَ دارگ: (۱) سگگ، اوپار کنگ (۲) سک دوست دارگ (۳) گپتے ءِ دل ءَ دارگ بزاں دل ءَ آرگ۔ دل ءِ ذریگ: دل ءِ تیز جنگ، دل ءِ ذریک ذریک کنگ۔ دل ءِ ڈڈ کنگ: دل ءِ مُهر کنگ، دل ءِ مزن کنگ، همت کنگ۔ دل ڈڈی دیگ: بچار "دل بڈی دیگ"۔ دل ءِ رویگ: ترپشیں چیزے ءِ ورگ کہ دل شُک بیت۔ دل رنجش بوگ: بشزار بوگ، دل سیاہ بوگ، بے زار بوگ۔ دل رنجش کنگ: کسے ءَ دل سیاہ ءُ شزار کنگ۔ دل سِند بوگ: جگر روگ، تُرسگ۔

دل ءِ سهرینگ: وت ءَ تسلہ دیگ۔ دل سیاہ کنگ: کسے ءَ بے زار کنگ۔ دل سیاہ بوگ: چہ کسے ءَ یا چہ کارے ءَ بے زار بوگ۔ دل ءَ کپگ: ورگ ءِ پسند بیگ۔ دل ءِ کپگ: دل ءِ دور ویگ، همت ءِ یلہ دیگ۔ دل کنگ: همت کنگ۔ دل گوش بوگ: هیال ءَ یک گور کنگ پہ گپتے ءِ گوشدارگ ءَ، چیزے ءِ چارگ ءَ، سیل ءُ نندارگ ءَ۔

دل گوشں دارگ یا دل گوش کنگ: هیال گور کنگ، چارگ "توجہ دینا"۔ دل ءِ مُشگ: ماں زمین ءَ بشلش ورگ، اپسوز ورگ، سک اپسوز ورگ۔ دل موش کنگ: بسر جنگ۔ دل ءِ واپینگ: کسے پہ تسلہ ریپینگ، انچیں رنگے ءَ کسے ءَ تاوان دیگ کہ پلیسر ءَ آئی ءَ سما مہ بیت۔

- **دِلاپ**: (دِلَ اپْ) تُرس ءُ گار،
- **دَلاّر، دَلاّل**: (دَلْ لَ ارْ - دَلْ لَ الْ) دوکس ءِ میانجی ءَ کارے کنگ ءُ وتی مُزءَ گروک۔
- **دِلارام**: (دِلَ ارامْ) دل ءِ آرام دیوک، دوستار۔
- **دلاں سرو**: (دِلَ انْ سَرْوْ) دلاں سرو بوگ: بزاں هچو ورگ کہ لاپ چہ دل ءَ سرگوزایت، سک بُرّ، پیتی دلاں سروانت۔
- **دِلاور**: (دِلَ اوَرْ) بهادر، دلیر، نہ تُرس، مزن دل، شیردل۔
- **دل آزار**: (دِلْ آزارْ) دل ءَ رنج دیوک۔
- **دِلباد**: (دِلْ بَ ادْ) بچار "دلبالاد"۔
- **دِلبار**: (دِلْ بَ ارْ) چہ نادراهی یا کسمایا کم ءُ گُرست ءُ کپینگ ءَ دل ءِ سر ءَ گرانی یے بیت۔
- **دِلبالاد**: (دِلْ بَ الَ ادْ) انچوشں وپگ کہ بڈ زمین ءَ بیت ءُ دلبند جُرزیت۔ دلپلاپ۔
- **دِلبر**: (دِلْ بَ رْ) دل ءِ بروک بزاں دوستار، واهگدار، شرّرنگیں جنین۔
- **دِلبُر**: (دِلْ۔ بُرْرْ) هماکہ دل ءَ بُرّایت "دلبُرّیں زهیر"۔
- **دِلبند**: (دِلْ بَ نْ دْ) سینگ۔ دوستیں مردم۔
- **دلبندان**: (دِلْ بَ نْ دَ انْ) پہ بے تاهیری لوٹوک، پہ یک چیزے ءَ دل ءِ بند بوگ، دلبندان بوگ۔ دلبند ءِ باز۔

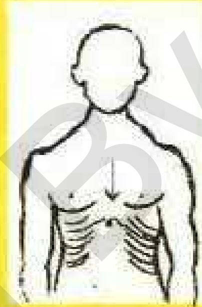
- دلبود : (دِل بُ وْدْ) نامے ۔ دل ءِ بود آرگ ۔
- دِلپٹ : (دِل پَ ٹْ ٹْ) تُرسوک ۔ جگرو ۔ دلتُرک ۔
- دِلپر : (دِل پِ رْ) ھامردم کہ پہ کارے ءِ کنگ ءَ وت واھگدار بہ بیت، ھماکہ کارءِ دل ءَ پُر دنت ءُ دلگوش کنت ، وتکار ۔
- دلپرامی : (دِل پَ رَ ام یْ) دپ ءُ دل ۔ دلپرامی بگانی ءِ بُن اِنت ۔
- دلپریں : (دِل پَ رےْ نْ) کارءَ پہ دل ءُ واھگ ءُ کوشست کنوکیں ، کارءَ دلگوش دیوکیں مردم ۔
- دلپسند : (دِل پَ سْ نْ دْ) ھماکہ دل ءَ پسند اِنت ۔
- دلپل : (دِل پُ لْ لْ) دل ءِ پُل ، نامے ۔
- دلپلاپ (دِل ۔ پَ ۔ لاپْ) دلبلاد ، دلباد : انچوش وپساگ کہ بڈ زمین ءِ سرءَ بہ بیت ءُ دلبند بُرزءَ ۔ ★
- دِلپھک : (دِل پَ ھْ کْ) ھاکہ دل ءِ ساپ اِنت ۔ سادگ ۔
- دِلتپرکہ : (دِل تَ پَ رْ کَ ہْ) پریشان ۔
- دلتُرک : (دِل ۔ تُ ۔ رْکْ) جگرپٹ ، جگرو ، تُرسوک ، دلپٹ ۔ ★
- دِل تنگ : (دِل تَ نْ گْ) تنگدِل ۔
- دِلجان : (دِل جَ انْ) نامے ۔
- دِلچار : (دِل چَ ارْ) ھامردم کہ پہ کارے ءِ کنگ ءَ نکنگ ءَ چارءُ بچار کنت کہ اے کارءَ بکناں کہ مکناں ، دو دِلگیں مردم ۔
- دِلچارگ : (دِل چَ ارْ گْ) پہ کارے ءِ کنگ ءُ نکنگ ءَ دو دِلگ بیگ یا کشترستاکنگ ۔
- دِلدار : (دِل دَ ارْ) دِل دارءِ ک بزاں گرانیں گم یا درد سگوگ ، ماں لچہاں دوست ءُ گوش اَنت ، نامے ۔
- دِلدرنج : (دِل دْ رَ نْ جْ) دل ءِ درنجوک ۔
- دِلدِل : (دِل دِلْ) پہ دل ، پہ مسکرا ءُ گوشکند اتاں ، پہ گپ ءُ درپ اِتاں ۔
- دُلدُل : (دُل ۔ دُلْ) برکت داریں بور کہ دینی مردمانی سواری ءَ بیتگ اَنت ۔ دُڑ دُل ۔
- دِلدور : (دِل ۔ دُ ورْ) دل درد ۔
- دِلرنج : (دِل رَ نْ جْ) ھاکہ چہ پیچےءِ گلگدارءُ کتیں آزار اِنت ۔
- دِلریش : (دِل رےْ شْ) بیزار ۔ سک پریشان ، سیہ دل ۔
- دُلڑی (دُ لْ لَ ڑْ یْ) چاپلوسی ، جنیں دلار کہ پہ کسےءَ جنینے درگیج اِیت
- دِلسانڈ : (دِل سَ انْ ڈْ) ھامردم کہ دل ءَ سانڈ اِنت بزاں دل ءُ سک دڈاِنت ۔
- دِلسند : (دِل سِ نْ دْ) ھاکہ دل ءَ بسند اِیت ۔
- دِلسوچ : (دِل سُ وچْ) ھاکہ دل ءَ بسوچ اِیت
- دِلسوچک : (دِل سُ وچْ کْ) ناذراھی یے ، دل سُچگ ۔
- دِل سیاہ : (دِل سِ یَ اہْ) بیزار ، دلریش ۔
- دِلشاد : (دِل شَ ادْ) نامے ، گل ، وشدِل ۔

- **دِلک** : (دِلْ کْ) نامے ، کسانیں دل۔
- **دِلکش** : (دِلْ کَ شْ شْ) ھاکہ دل ءَ کش ایت بزاں جاتیگ۔ پسند۔
- **دلکور** : (دِلْ کْ وْرْ) ھاکہ بھم ءِ نیست۔
- **دِلکھر** : (دِلْ کَ ھَ رْ) دل گراں۔
- **دِلگار** : (دِلْ گَ ا رْ) دل مُگار، ھامردم کہ آئی ءِ دل پہ کسے ءِ زھیراں یا گماں بےتاھیر انت، چہ زھیر ءُ گماں دل گاربیگ
- **دَلگان** : (دَلْ گَ ا نْ) دشتیاری ءُ باھوء ءِ گورھوران ءِ نزیک ءَ مُلکے کہ اِدء مستریں میتگ ناگ بیت۔
- **دِلگُران** : (دِلْ گُ رَ انْ) کتیں آزار، کمتیں دل ءَ وش نہ بیگ، گِلگدار
- **دِلگریب** : (دِلْ گَ رِ یْ بْ) ھاکہ مال ءِ ھست دل ءِ نیست۔ ازگاریں مزّی۔
- **دلگوش** : (دِلْ۔ گْ وْ شْ) پہ دل گوشدارگ ، دل پر کنگ۔ کار، ھیالداری، ھیال گورکنگ ءِ کار (توجہ) ATTENTION
- **دِلگیر** : (دِلْ گِ یْ رْ) گم جت، گمیگ، رنجیگ، دِلتنگ، دل گیرکنگ۔ ناہ ءَ یادگہ چیزے ءِ ماز روگ ماں کنگ کہ بازورگ مہ بیت۔ (شیرازی : دلگیرشدن ، دل تنگ شدن ، دلخورشدن)

دلوئیگ

- **دلمانگ** : (دِلْ مَ ا نْ گْ) پہ کارے کنگ ءَ یا پہ چیزے ءِ ورگ ءَ دل چست بیت، دلمانگی : پہ چیزے ءَ دل ماں بوگ، ارادہ۔
- **دلموش** : (دِلْ۔ مْ وْ شْ) چہ درد ءُ مھتاں یا چہ گم ءُ اندوھاں سک بےتاھیر ءُ بےوس ، ★
- **دِلموک** : (دِلْ مْ وْ کْ) ھامردم یا چیزکہ ترتگیں دل ءَ موک اِت کنت۔
- **دِلناز** : (دِلْ نَ ا زْ) ھاکہ دل پہ آئی ءَ ناز بہ کنت ، دوستار ءِ توسیپ۔
- **دِلواب** : (دِلْ وَ ا بْ) ھامردم ءَ گوش اَنت کہ گوش ءِ زاناں ھروھدواب اِنت مُواب اِنت ھچ ءِ سمائے نیست۔
- **دلوار** : (دِلْ وَ ا رْ) دل ءَ دروک، شیاہ دل کنوک، جاتیگ کہ دل ءَ کش اِیت۔
- **دِلوارگ** : (دِلْ وَ ا رْ گْ) ھاکس کہ وتی دل ءَ وارت بزاں ترس اِیت، ترس اِنگیں۔
- **دَلوت** : (دَلْ وَ تْ) گوک، پس، میش ءِ رنگیں ساھدار کہ آیانی شیر ءُ گوشت ورگ بنت۔
- **دَلوت ڈنگ** : (دَلْ وَ تْ۔ ڈَ نْ گْ) ھمے بالو کہ چونکسک ءَ اِنت بلے جوشنٹی ءَ وارت۔ اِے ڈنگ گیشتر دلوت ءَ پہ بیت۔
- **دَلوڈنگ** : (دَلْ وَ ڈَ نْ گْ) ھمے ڈنگ کہ دلوت ءَ پہ بیت۔
- **دِلوئیگ** : (دِلْ وْ ءِ یْ گْ) مردم ءِ لاپ ءِ گوں دلیگ ءُ لاپیگاں نیچ اِنگیں یک بھرے کہ اے ناڈراھی ءَ پادکیت، سینگ SPLEEN (بچارجُت)

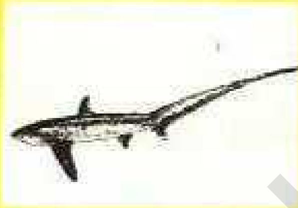
- **دِلویگ** : (دِل وِی گ) بچار "دلوئیگ" سیتگ۔
- **دل ءِ کاھل** : (دِل ءِ کَ اھَ لْ) سینگ ءِ نیانجی ھڈّ ءِ لوٹجانیں سر۔ (بچار بُت)
- **دَلی دَلی** : (دَلِ یْ دَلِ یْ) شیرءُ زمیر، زھیریگ۔ (شیرازی : دِلی دلی : آواز از سرِ شوق وخوشحالی)
- **دِلی۔ دَلُو** : (دِلِ یْ ، دِلُ وْ) دلراد ءِ گونڈنام۔
- **دَلیدالی** : (دَلِ یْ دَال یْ) دَلی دَلی۔
- **دلی ڈرتو** : (دِلِ یْ ڈْرَتِ یْ وْ) بوئ مادران : درمانے۔
- **دَلیر** : (دَلِ یْ رْ) رِیک، ھُنر۔
- **دِلیر** : (دِلِ ے رْ) بھادُر، دلاور، نہ تُرس، مزن دل، شیردل۔
- **دیلیکیم** : (دِلِ یْ کِ یْ مْ) نا اُمیت۔ PPB, LWD: DALEKHĪM: POWERLESS, Unable -
- **دِلیگ** : (دِلِ یْ گْ) ھماکہ گوں دل ءَ شیادی کنت یا کہ ھمگرنچ اِنت، دلیگ ءُ لاپیگ۔
- **دلیگ ءُ لاپیگ** : (دِلِ یْ گْ ءُ لَ اپِ یْ گْ) دل ءُ پُٹ ءُ جگر۔

- **دلیل** : (دَلِ یْ لْ) سرسادءُ مھار ءِ نیانجی ءِ سندل (اشترءِ) ۲۔ رِیک، ھنر۔
- **دِل یَلہ** : (دِل یَ لَ ہْ) ھما مردم کہ پہ ھر چیزءَ ھرس ئے تچ اِیت۔ بے صبر۔ دل یلو۔
- **دَم** : (دَمْ) ساہ، دمان، دم ءُ چوپ کنگ۔ (۲) دمگ ءِ پرما نگال بزاں پہ دَم یا دمگ ءِ کار ءَ بکن۔
- **دُم** : (دُمْ) دُمب ءِ گونڈ گال۔ ★
- **دماگ** : (دَ۔ مَ اگْ) گرانز : پونز ءِ دوئیں ٹنگانی دپ کہ دم ءِ برءُ آرءَ تنگ ءُ پراہ بنت۔ ★
- **دمال** : (دَمَ الْ) ھما دھل کہ گوں آئی ءَ ناچ ھم پہ بیت بلے سُورءُ وشّی ءِ زناں بلکیں ٹِک ءُ تاکے ءِ، گوانیگانی پُربیگءُ گُوش اَنت یا کہ شیکی کہ پہ سروز پُر بنت، گُگرانی دمال کنگ بزاں ویرنداں بیگ۔
- **دماما** : (دَمَ ا۔ مَ ا) مزنیں ڈھل، دمامہ، دمامو۔ (دمامہ ب ق)
- **دَمامو** : (دَمَ ام وْ) بچار "دماما"
- **دَمامہ** : (دَمَ ام ہْ) بچار "دماما"
- **دَمان** : (دَمَ انْ) گونڈیں سھتے، اوارُکے، ڈْراجیں کترے۔ MINUTE (دمان = ب ق)

- **دُمب** (دُم بْ) دلوتانی یارستراں پہ پادانی پُشت ءِ لوبجانیں چیز، مُرگانی زند ءِ دراجیں بُٹ۔ گوندٹیں دُمب ءِ لٹک گوشش انت، پاگ ءِ دُمب: بزاں ھما بھر کہ لوبجان اِنت۔ زند ءِ کسے ءِ دُمب ءَ کپگ بزاں زندءَ کپگ، ھر چیزے پُرُّ انگیں سر یا بھر۔ دُمب جنگ: دُمب ءِ رینگینگ، دُمب ءِ شھیگ، دُمب ءِ کپگ۔ دُمب گُڈّ، دُمب بُر، سرءُ دُمب، زرد دُمب (ماھیگے ءِ نام اِنت) دُم، دُنب۔
- **دَمب** : (دَم بْ بْ) گُوھنیں مانشس، مانش، کبر۔
- **دُمبال** : (دُم - بال) ٹمپنگ، تُوتیک۔ ★
- **دَمبدر** : (دَم بْ دَرْ) مانشس جاہ، کبرستان، دَمبیگ، ھمودءَ کہ مانش اَنت، مُردگانی کلجاہ۔ دَمب + دَرْ: دَمبدر الشّی گال ءَ مردم " دمب ءُ در " گوشّس اَنت کہ زدا اِنت، بے ترک ءُ توار، ویرندان۔
- **دَم بَرگ** : (دَم بَ رَگْ) گُھگ، کینگ یا کین کنگ، ژندبیگ۔
- **دُمبگ** : (دُم بَ گْ) گورانڈ ءِ دُمب کہ چہ پیگ ءَ پُر اِنت۔ (بجار بُٹ)
- **دُمبل** : (دُم - بُ لْ) کسانیں دُمب۔ پَشک ءِ دُمبل: پَشک ءِ پُشتی نیمگ ءِ دامن ءِ لب۔ دُمبل بندگ: پَشک ءِ پُشتی دامن ءَ پُچکے یا دگہ چیزے بندگ۔ چادر یا سرگیں ءِ دُمبل بزاں لَب۔ ★

- **دَمب ءِ دَپ** : (دَم بْ ءِ - دَپْ) دشتیاری ءَ چہ گُنبل ءَ بُرز جاگہے ءِ نام اِنت۔
- **دُمبی** : (دُم - بِ ی) ھما کہ دُمب ئے پُر اِنت۔ ھماکہ کسے ءِ دُمب ءَ اِنت "استار دُمبی" ناسے ★
- **دُمبی پُشک** : (دُم بِ ی - پِ شْ ش کْ) پاگاسس ءِ زات ءِ ماھیگے کہ دُمب ئے پُر اِنت، Thresher Sharks (بجار بُٹ) ★
- **دَمبیگ** : (دَم بِ ی گْ) زندگانی ماں گارسے ءِ تہ ءَ کنگ ءُ دونگ، تباہ ءُ برباد، دمبدر ھمودءَ دَمب اَنت۔
- **دُمبیگ** : (دُم بِ ی گْ) مُرگ ءِ دُمب ءِ پُٹ۔
- **دَمپُسا** : (دَم پُ سْ ا) ھردمان، دمان دمان، تھت ءُ دمان، دَمان ءُ تھت۔
- **دُمجن** : (دُم جَ نْ) دُمب جنوک، ترشپ کنوک۔
- **دَم جنگ** : (دَم جَ نَ گْ) دم ءُ چُوپ کنگ۔ چلیم یا بیڑی ءِ سُوت جنگ۔ ✪
- **دُپچن** : (دُم پِ چ نْ) دُمب چنوک، ھماکس کہ ھر کسی زندءِ کار زوالی ءَ گون اِنت۔

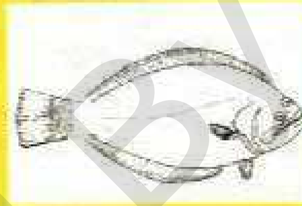
- دُم چین : (دُم۔چ۔ے۔ن) سادے کہ یک سرے اولاک ءِ پار دوم ءَ بستگ ءُ دومی سرگوں تنگ ءَ۔
- دمدار : (دَم۔دار) ھماکہ دم ءِ پکا اِنت ✪
- دَمدمہ : (دَم۔دَم۔ہ) مڑاہ ءُ شان، شان ءُ شوکت (شیرازی: دمدمہ: حیبت ءُ شوکت)
- دم دیگ : (دَم۔دَ۔یگ) آرام دیگ، بَبطہ یا گرادگی چیزے ءِ اشکرانی یا کمتیں آس ءِ باپ ءِ سرءَ ایر کنگ۔
  دم ءِ دیگ بزاں ساہ ءِ دیگ، برگ۔ ★
- دُم زھم : (دُم۔زھ۔م) پہ دُمب ءِ ھم جنگ: ترشھپ کنگ، بےسیتیں پا ترپ دیگ۔
- دَمک : (دَم۔ک) لوگانی یا دو لوگانی نیانجی ءِ تنکیں راہ، تنک۔
- دَمک : (دَم۔ک) ڈراجیں دارے آئی ءِ سرءَ دگہ زنڈ، گرد ءُ پتن بنیں بنڈ ءِ ٹکرے پرانت کہ لوگانی تہ ءِ زمین ءَ بہ گل ءِ
  ٹنگ ءِ کار مرد بیت. الیشی ءَ "دَمک" ءُ "ھگ" ھم گوش انت۔
- دَمک دیگ : (دَم۔ک۔دَیگ) دَمک دیگ، بازاری لیب ءِ یک لیبی ئے ءِ دو لیبی ءِ نیانجی ءَ گوزگ۔
- دَم کشّ : (دَم۔کَ۔شّ) دم ءِ ناوڑاھی۔ ✪

دموک

- دم کنگ : (دَم۔کَ۔ن۔گ) چہ دمبرگ ءَ رند آرام کنگ + دم ءُ چوپ کنگ۔ ★
- دَمگ : (دَم۔گ) گوات گیجگ پہ دموک یا آستونک، شیاھگوات، میدان، پٹ ءُ میدانیں ھند، ملک ءُ دریس "مکران ءِ
  دمگ ءَ پہ ساڑاں شتاں" بزاں مکران ءِ ملکاں یا ھماکرد ءُ گوراں، گوں ھمپسان ءَ دمگ، شوڑ ءِ دمگ۔
- دُمُل : (دُ۔مُ۔ل) بچار "دُمبل"
- دَموک : (دَم۔وک) گواتو، گوات گیجن (بچار بت) ★ ھماشک کہ اُستا کارءَ پہ آس ءِ دمگءَ کارمرد کنت۔
- دَم ءُ چوپ : (دَم۔ءُ۔چ۔و۔پ) دَم کنگ۔
- دَمیچاکو : (دَم۔ی۔چ۔ا۔ک۔و) کاھے۔
- دَمینگ : (دَم۔ے۔نگ) "دَمگ" ءِ گشکارگال، انچوش کنگ کہ بہ دم اِیت۔ ★
- دُن : (دُن) وشّیں بوے کہ جنین کار مرد ئے کن انت۔
- دُنانی : (دُ۔نا۔نی) ھماکہ دُن مال ایت۔ وشبو جنگیں جنین، دوستاں ءِ سارڑا۔ ★
- دَنب : (دَنب) بچار "دَمب"

- **دُنب :** (دُ نْ بْ) بچار "دُمب"
- **دُنبال :** (دُ نْ بَ الْ) بچار "دُمبال"
- **دَنبدر :** (دَ نْ بْ۔ دَ رْ) بچار "دَمبدر"
- **دُنبگ** (دُ نْ بَ گْ) بچار "دُمبگ"
- **دُنبیگ :** (دُ نْ بِ ئ گْ) بچار "دُمبیگ"
- **دَنپُسا :** (دَ نْ پُ سَ ا) بچار "دُمپُسا"۔
- **دَنت :** (دَ نْ تْ) "دیگ" ءِ آیکی۔
- **دنتان :** (دَ نْ۔ تانْ) دپ ءِ سی ءُ دوئیں سنگلک کہ پہ ورگ ءِ جاییگ ءَ کار مرد بنت۔ دنتاناں بندگ : نوکیں دنتان مان کنگ۔ دنتان بیگ : دلوت ءِ، دنتان ترِوشگ : ھپت سال ءَ کہ چُک دنتاناں ترِوش ایت ءُ نوکیں دنتان رودیں ایت۔ دنتان ءِ تچگ : بزاں سرکنگ۔ دنتان دُرشگ : پہ مردمے ءَ چہ زھر ءَ، دنتانانی رچگ : بزاں کپگ "ریشں کماش اَنت ءُ ریتگ اَنت دنتان" دنتان ءِ سُرگ، دنتان ءِ لیبگ ءُ سُرگ پہ کپگ ءَ۔ دنتاناں کنگ : یکے ءِ سر ءَ زھر آیگ ءُ پہ آئی بدبوگ۔ دنتان گُدروتگ : بچار "دنتان دُرشگ" دنتانانی کٹ بیگ : چہ ترپشیں چیزے ءِ ورگ ءَ۔
- **دنتان بند :** (دَ نْ۔ تانْ۔ بَ نْ دْ) ھما داکتر کہ دنتان بند ایت۔

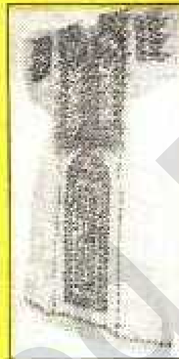
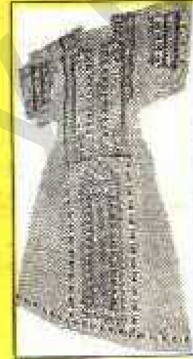

دندی

- **دَنتان پاچ :** (دَ نْ تَ انْ۔ پَ اچْ) چہ نگرہ ءِ جوڑ کرتگیں بارگیں سیخکے کہ گوں آئی ءَ دنتانانی شملگانی بوچان کش انت۔
- **دَنتان کش :** (دَ نْ تَ انْ کَ شْ) دنتان کشوک۔
- **دنتان مال :** (دَ نْ۔ تان۔ مالْ) دنتانانی مالگ یا ساپ کنگ ءِ بُرش
- **دَندن :** (دَ نْ دَ نْ) توج ءِ اَنگت ءُ یا شمل ءِ ٹال کہ پہ دنتانانی مالگ ءَ کار مرد بیت۔
- **دندی :** (دَ نْ دِ ئ) دندی سواسو، سواسو ءِ زات ءِ ماھیگے۔ Indian Sping Turbot (بچار تُ) ★
- **دَنز :** (دَ نْ زْ) دنس، گُبار، ھما ایرتیں ھاک کہ گوں گوات ءَ بال گرانت ءُ تا مور دینت۔
- **دَنزگ :** (دَ نْ زَ گْ) ھر دنز ایت یا اُشتر دنز ایت، تیر ءِ دنزگ۔
- **دَنس :** (دَ نْ سْ) بچار "دنز"
- **دِنگ :** (دِ نْ گْ) مزن جون، وشں ءُ جوڑ، ذراہ۔ (شیرازی : دِنگ آلتی است کہ باو برنج کوبند + میوۂ نارس)
- **دُنگ :** (دُ نْ گْ) آرتیں زرتیں تُوے کہ جنین دتی جیگ یا سرءِ پرکن انت، تُو ءِ آنار کنگ، یک چیزے ءِ وشیں تُو دیگ، بو ئیگ۔
- **دَنگلی :** (دَ نْ گَ لِ ئ) سکیں کسانیں ماھیگے کنچک ءِ زاتے بلے سک ایر ایت انت۔
- **دَنگی :** (دَ نْ گِ ئ) بوجیگ ءِ راستے۔

- دِنگی : (دِ نْ گِ یْ) سکّیں جانذراهی که مردم زندٔ به بیت ۔
- دنگا : (دَنِ نْ گَ ا) دنیگا ، داں اَنیگ ءَ ، تنَنگا ، داں انگت ءَ ، تاانوں ۔
- دنگت : (دَنِ نْ گَ تْ) دنیگت بزاں داں انگت ۔
- دَنگتا : (دَنِ نْ گَ تَ ا) دنگت ءَ ، دنیگت ءَ بزاں داں انگت ءَ
- دنی : (دَ-نِ یْ) واهِند ، هُدابند ، ★
- دنیا : (دُنِ-یا) جهان ، امروز ، گیدی ، دگنیا ۔
- دنیگا : (دَنِ یْ گَ ا) تنَنگا ، تاانگت ، انگت ءَ ، تااِے وهدی ۔
- دو : (دوْ) ۲ ، 2 ، یکّے ءُ دگر یکّے ، چه یکّے ءَ گیش تر ءُ چه سیّے ءَ کم تر ۔
- دوار : (دَوَار) لوگ ، کَس ، گُل ، پس یا گوک ءِ دوار بزاں دوارجاه ، دوارجاه ، دواری : کَس بانگ ۔
- دوارجا : (دَوَارجَ ا) دوارجاه ، دوارجه : دوار گرگ ءِ جاگه ، جم بیگ ءِ جاگه (عربی : مرکز ۔ انگ CENTER, CENTRE
- دواری : (دَوَارِیْ) لوگی ، دواری زبان بزاں لوگی زبان ، دواری کَس بانگ ، دواری سوچ : لوگ سوچوک ، برباد کنوک ۔
- دوازده : (دُوَازْدَه) ده ءُ دگر دو ، چه یازده ءَ یکّے گیش ءُ چه سینزده ءَ یکّے کم ۔
- دوبچ : (دوبِ چ چْ) ماهور ءَ آپ ءَ کن اَنت یک برے بچ انت پدءَ دگه هشت ده اداءَ رند دومی رند ءَ پدءَ بچ اَنت ۔ بزاں دوبچ بیت ۔
- دوبُرّ : (دوبُ رّْ) ماهیگے ءِ نام اِنت ، چیزے که دو بهرءَ بُرگ به بیت ۔ بچار "دُبُرّ"
- دوبند : (دوبَ نْ دْ) هاکه دو بندے پر ، هاکه هر دو دیماں نپ ءُ سیت گیپت ۔
- دوبندی : (دوبَ نْ دِیْ) تُه گُدگی لیب ءَ دوبندی کنگ بزاں هر رندءَ سُرگ پُرجنگ ، هشت دربندگ ، لچه کاری ءَ هالچے که هر دوبند ءِ بردءَ بیشتر دیگ اَنت ءُ آدگه هر یک دوبندے هے رنگ ءَ جُتاجُتا اَنت ۔
- دوپاگ : (دوپاگ) شهروءِ آرت ءِ تر کن انت یک جاگے نیم بچ کن انت ءُ ایر گیج انت ءُ گوں هے دگه لس ءِ انگیں آرت ءَ هوار کن انت ءُ نوں پدءَ دُرستیں آرت ءَ بیج انت ، بازمردم هے جاگے ءَ یک برے تان اِیت تیں ءَ کنت نیم بچ که بیت پدءَ ایر ءُ گیج اِیت ءُ پدءَ جاگے ءَ کنت ءُ تان اِیت پدءَ تیں ءِ سرءَ کنت ۔
- دوپُشت : (دوپُ شْ تْ) یک پُشت پدءَ دوپُشت بزاں چه پیرک ۔ پت یک پُشتے ءُ دومی پیرک ، کُهنیں مردم ، دوپت ۔
- دوپشتنگ : (دوپُ شْ تَ نْ گْ) ماد ءُ مردم یکّیں اُشترءَ یکیں رهت ءَ جتاز اَنت ۔
- دوتاکو : (دوتَ اکَ وْ) کشتگیں دهل یا وت رستگیں کاه یا وَل که دنیگا دوتاک اَنت ۔
- دُوت : (دُوْ تْ) هے شیاه رنگیں دنز ءُ تاموراں که چه آس ءَ درکیت یا آس ءِ کُشگ ءَ رند چست بیت ۔ چلیم یا بیڑی کشگ ءَ درکیت ۔ دنز ، گُبار ۔
- دُوتّو : (دُوْ تْ تَ وْ) دیت یا دُوت ءِ رنگ ، دُوتّو بیگ : دُوت ءِ رنگ بیگ ، مچ ءِ دُوتّو بیگ بزاں پچک که مزن بیت رنگ گرگ ءُ گنیج ءَ رنگ ماں آئی ءِ سبزی ءَ ماں شان اِیت ءُ آئی ءِ رنگ ءَ چو دُوت ءَ کنت گوش انت مچ دُوتّو اِنت چه اِیشی ءَ رند نی رنگ گیش اِیت ۔

- **دوتل :** (دُوتَ لْ) ھاکہ تچک نہ انت ۔ دوپوست ۔
- **دوتلو :** (دوتَ لْ ؤ) ھر چیزے کہ دوتل بہ بیت بزاں یک تلے دومی ءِ چک ءَ بہ بیت ، دوتلویں نگن : دوچانگ زور اَنت نیانجی ءَ روگن چرپ کن اَنت ھر دوئیناں سر بہ چکّ کن اَنت ءُ تان اَنت ، دوتلویں کلدار : جرمن ءِ دومی جنگ ءَ ھندُستان ءِ انگریز سرکار شُشّی جارج ءِ کلدار کہ آئی ءِ کڑّاں گردی ءَ کنڈے مان اِنت ۔
- **دوتل ءُ دوپوست :** (دو - تَلْ - ءُ - دو پْ وسْ تْ) دوگُسّتگیں مردم ، مُگت ، ھُشّل ★
- **دوجنگ :** (دوجَ نْ گْ) ھما شُھر یا سہت کہ یک برے جنگ ءُ کروجگ ءُ پدا جنگ بیت ، جنگ ءُ داوا دُور نہ کنگ ۔
- **دوچ :** (دوچْ) گوں ھک رنگیں آبریشماں ماں گُد ءِ سرءَ جوانیں ءُ شردو تگلیں نکش ءُ نگار ، مُبنکار گال " دوچگ " ، پرمانگال " بہ دوچ " (بچارُبت)
- **ذُوچک :** (ذُوچْ کْ) چیزے کہ چہ گُوھنی ءَ ترُپشیں بُوے بکنت ، بدیں تامے ءُ یک رنگیں دگرانیں چرپی یے ۔ چیزے بازدیراں ایر بیگ ءَ رند دگرانیں تامے بند اِیت کہ ورگ ءَ دل ءَ نہ زیراِیت ، دوچک بندگ ، ھمے رنگ ءَ دیرءَ ایر بیگ ءَ رند ھمے چیز ءِ سرءَ سبزرنگیں پڑمے سکّ تنک تنک بند اِیت کہ گوں چمّ گنگ ءَ دیر کیت بلے چیز ءِ تام ءَ تر بن ایت
- **دوچگ :** (دُوچْ گْ) چہ سیچن ءُ بندیک ءُ دوگُتر گُد کُلبجا کنگ ، پہ کاروچ دوچگ ، گُد یا دگہ چیزے ءَ پہ بندیک یا ابریشم نکش کنگ ۔

بلوچی دوچ

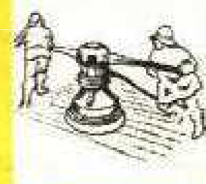
- **دوچ گر :** (دوچْ گَ رْ) ھاکہ دوچ ءَ زبر ءُ اُستا اِنت ۔
- **دوچمّ :** (دوچَ مْ مْ) ھر دوئیں چمّ ، چمّ دوچمّ کنگ : بزاں مردماں بے ترانگ کنگ ءُ کارے کنگ یا چیزے ءِ بزگ ، دوچم ایرکن بچار : بزاں بازشتریں چیزے کہ پہ جوانی بچارے ءُ ۔
- **دوچی :** (ذُوچِ یْ) ھاکہ آئی ءَ دوچ پہ اِنت ۔
- **دوچیئیں :** (ذُوچِ یْ ءِ ےْ نْ) گوں دوچاں ، دوچی ، ھاکہ دوچ ءُ پہ اِنت ۔
- **دود :** (ذُودْ) رھبند ، کانون ، ذُود ءُ ربیدگ ، رسم ءُ رواج ، ربیت ءُ ذیل کہ یک راجے ءِ بُندریں جوانیں ھمراہ اَنت culture کانون (اوستائی زبان ءَ " دات " ءِ بزانت " داتگ " ءُ " قانون " اِنت ۔
- **دودا :** (ذُودَا) بالاچ ءِ بزات ، بلوچانی گوھنیں راجدپترانی زانتگیں سالونک کہ پہ ستی ءِ گوکانی ھاترءَ کُشگ بوت ۔

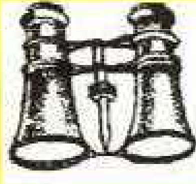
★ سہ دودا چہ دوُءَ ییجے کنت

گوکاں سرجمی ءَ کار ایت

یا ھیسی چوٹواں زُباں دار ایت

- **دورِڗ** : (دو- دِزز) بچار ‹‹ دُورِڗ ››
- **دوربود** : (دُودُرَبُ ودَ) دودربید، دودُربودگ یا ربیدگ ۔ یک راجے زندمانی ءِ سرجمیں رھبند ۔ کلچر (Culture)
- **دوربید** : (دُودُرَبِ ےدَ) بچار ‹‹ دود ربود ››
- **دودستی** : (دودَش تِ ی) دَوردیگ ۔ تیلانک دیگ
- **دُودگ** : (دُودَگ) پس ءِ دُودگ، پلینگگ (پہ تِنک ءَ)
- **دودلگ** : (دودِل گ) پہ یک کارے ءِ کنگ ءُ نہ کنگ ءَ پہ دُوبُتکا بیگ کہ بکنان ءُ یا مکنان ءُ ۔ پہ کنگ ءُ نہ کنگ ءَ دودلگ بیگ ۔
- **دودمی** : (دُودِ یِ م ی) ھما کہ تچک نہ انت ۔ دوتُل ءُ دولپوست ۔ دودمی آدینک ۔ تئی دیم ءَ تئی ءُ منی دیم ءَ منی ۔
- **دَور** : (دَوز) جُنبک، مزنیں سِٹ، سِٹرگ، دَورخنگ، دَورکنگ، دَوربندگ، دَوردیگ، ڈنگ ءُ دَور، سِٹ ءُ دَور، دَورجاہ دھد، زمانگ، باریگ، دَورءُ باریگ، دَورءُ سَٹ ءِ بوجیگ ءِ ھما زندیں ءُ لکیں دار کہ آئی ءُ سرءَ آچار ءُ زبرگ بیت، (دقل، MAST) دَورءِ مات : ھما زندیں ءُ گونڈیں بند کہ گوں دور ءِ لانک ءُ بستگ، دَورءِ لانک : ھما جاگہ کہ چہ ستوءُ بُرزتر انت بزاں ھمے ستوءِ سرءُ بُرءِ کترءِ ھند

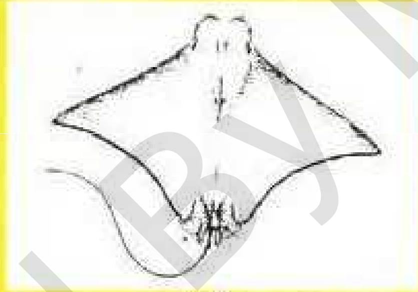

دَوّر

دُورگِند

- **دُور** : (دُوز) دَرد، تورشت، سکّیں تورشت
- **دُور** : (دُوز) دیر، نزیک اِنّاں، پَشت، یک کِرّءَ
- **دَوّر** : (دَوَوَز) سادیچ کہ مزنیں گرانیں چیزانی گِرتیگ ءَ کارمرد بیت ۔ میلانک (CAPSTAN) گرابانی تہ ءَ مرچاں ھمے آسن جوڑ کرتگ انت کہ پہ باپ ءَ یا کہ پہ ‹‹ نپت ›› کارگرگ بنت، وھداں جانشواں ترّینتگ (بچار بُت)
- **دُوربُن** : (دُورَبُ ن) ملک جل، ھما کہ بُن ءُ دیر انت ۔ دوربُنیں گار، دوربُنیں چات ۔
- **دُورشیاد** : (دُورَش یےاذ) دیرشیاد، دیریں شیاد ۔
- **دَورکانگ** : (دَوزَک ان گ) بوجیگ ءِ ھما کانگ کہ دَورگوں آئی ءَ تنگ اِنت ۔
- **دورگ** : (دورَگ) ھما کہ چہ دودگ ءِ ھون ءَ بہ بیت بزاں مات چہ دگہ ءُ پت چہ دگہ ءَ انت
- **دُورگِند** : (دُورگِ ن ذ) دیرگند، ھماشیشگ ءِ چم کہ یک نلی یا دونلی کاربوج کنائی ءَ آگاں چم ءَ کہ ءُ دیریں چیز تئی چاں نزیک بیت ۔ چم ۔ (بچار بُت)
- **دورو** : (دوزُو) یا دورَو : رکاب، ھما آسنیں کڑی کہ اسپ سوار وتی لکتاں ھمائی ءِ تہ ءَ اڑینیت ۔ لکتجاہ، لکی ۔
- **دوریس** : (دُوری ےس) سادے کہ دوبر بریسگ بیت بزاں اِے رنگ ءَ دوتال ءِ بدل ءَ سے تال ءُ بنت ۔

- **دوزّر :** (دّوزَرْ) دوچار آنا، هشت آنا، نیم کلدار، دوزّرِ سر: بزاں نیم کلدارءِ گرانیءِ سنگ۔
- **دوزنی :** (دوزَن ئی) مچّے کروچیں دانگ ءُ زرد انت۔
- **دوزو :** (دُوزُو) بچار " دوزه "
- **دوزواه :** (دُوزْوَاہْ) دوست۔بیل ھمبل۔
- **دوزورگ :** (دوزُورَگ) یک چیزےءِ چست کنگءُ زورجنگءَ ھمے ھمگ کہ سک سُبک انت بلے آچیز بُندرءَ گران انت اِے رنگءَ آئیءِ چست کنگ دوزوریگ بیت۔ ھمے رنگءَ دومردم یک چیزےءِ ھُرجن انت بلے نزانتکاری ھرکیے دگہ دیےءِ ھُرءَ جنت کہ ھردوئیں دوزورگ بنت۔
- **دوزه :** (دُوزَہْ) جهنّم، جهندم، دیزه، آس، " کوُرم " مسلمان گوُش انت ھرکسے کہ گناہ کار انت ھمے " کورم " ءَ دَور دیگ بیت۔
- **دوس :** (دوس) " دوست " ءِ گونڈگال۔
- **دوست :** (دُوسْ ت) سنگت، وزبرادر، بیل ھمبل، دُژمن ءِ چپّ۔
- **دوستار :** (دُوسْ تِ ارْ) دوست، دلی دوست، گیشترءَ جنگءَ کارمرد بیت
- **دوستی :** (دُوسْ تِ ئی) سنگتی۔دُژمنی ءِ چپ۔
- **دوستیگیں :** (دُوسْ تِ ئی گِ ے نْ) ھماکہ دوست اِنت۔
- **دوستین :** (دوسْ تِ ے نْ) نامے، سک دوست، ھماکہ دوست بیت، دوست بیتگیں۔ دوستیں۔
- **دوسری :** (دوسَ رِئی) ھر دوسری، ھماکہ ھردوئیں سراں بگیت، روگ ءُ آیگ ءِ دوسری ٹکس　Return Ticket
- **دوسواه :** (دُوسْ وَاہْ) بچار " دوزواه "
- **دوش :** (دُوشْ) مُنکارگال " دوشگ " ءِ پرمانگال بزاں " بہ دُوش "۔ دوشیگیں شپ، گوستگیں شپ۔
- **دُوشنگ :** (دُوشَ نْ گْ) بُز، میش یاگوک ءُ گامیش ءِ گوداناں زور ءَ دیگ ءُ شیرءِ کشگ۔
- **دوشمبے :** (دوشَ مْ بِ ے) چہ یک شمبےءَ یک روچ ءَ رند ءُ چہ سے شمبےءَ یک روچ ءَ پیسری روچ۔ ھپتگ ءِ یکیمی روچ۔ مردینی نامے
- **دوشنبے :** (دوشَ نْ بِ ے) بچار " دوشمبے "
- **دوشی :** (دُوشِ ئی) گوستگیں شپ، چہ مرچیگیں روچ ءَ پیسر ءِ شپ　(چہ دوشی ءَ پیسر ءِ شپ ءَ پَرندوش ءُ چہ ایشی ءَ پیسر پشت پرندوشی)
- **دوشیگ :** (دُوشِ ئی گْ) بچار " دوشی "
- **دُوک :** (دُوکْ ک) " دیک " تچکیں گونڈیں دارے کہ آئی ءِ یک سرےءَ پتنیں گردیں سگّے کہ توک ءُ توک ٹنگ انت ایشی ءِ سر ءَ ھمے ٹنگ ءَ گوازینگ ءُ سر ءَ بُری نیمگءَ ھمے دار ءِ سرءَ گنڈی یے پر اِنت۔ اِے ءِ پَرّم یابندیک ءِ تاب دیگ ءَ کارمرد بیت۔ برد ءِ دُوک، بردءِ دّراجیں دار، دست ءِ دوک، دست ءِ ھماھدّ کہ چہ مُچ ءَ بگرداں شروش ءَ اِنت، سک تچک۔
- **دوکارچ :** (دُوکَ ا رْ چْ) امبرین، ھماگراز کہ پہ پیانی چنگ ءَ کارمرد بیت
- **دوکُرم :** (دوکُ رْ مْ) چہ ھماشیپ ءُ مزن شیپاں یکّے کہ چہ شُھیل ءِ نیمگءَ کیت ءُ کچکور ءَ ایر ریچ اِیت آدگ لھتیں ایش انت: 1 آپدرگ 2 آسکانی 3 سورو 4 سامان 5 چرپانک 6 کرّوتگی 7 سیمسوری، پہ شیریں دوکرم بچار " شیریں دوکُرم "
- **دولکستگ :** (دو۔ کُ سْ۔ تَگْ) بچار " دوتل " " دولوپست " ★
- **دوگ :** (دُوگْ) شیراں منت اَنت، نیمگءَ اِش کش اَنت پشکپتگیں شیر " دوگ " اَنت۔ ترّپش۔

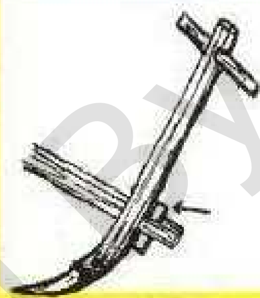
- **دوگام :** (دُو گَ ام) اُشتر ءِ رولے ۔
- **دولت :** (دو لَ ث) مال ، ھزینہ ۔
- **دولُنٹ :** (دو لُ ن ٹ) پٹنیں ماھیگے ءِ زاتے ۔ (بچاربُت)
- **دولوپ :** (دو لُ وپ) گرنچ ءِ راتے ۔
- **دُوتم :** (دُو تَ م) ڈاچیگ کہ آپُس بیت دُمب ءَ ھرو ھدا لِک کنت ، آجزی کنت ، زیر منتی من اِیت ۔ گوشنت انت کہ دوتم اِنت الشمی ءَ مھرم گوش انت ۔
- **دُوتمار :** (دُو تَ م ار) گوادر ءِ دریاءَ یک کو ھے کہ اودءَ ماھیگ ءِ گُنگ ءَ روانت ۔
- **دوتمگ :** (دُو تَ م گ) چم ءِ اے کرءَ آکر ءِ گُٹ اِنگیں ھد ، پونز ءِ دوتمگ : پونز ءِ پڈ ۔
- **دون :** (دُون) دونگ ، دونگ ءِ پرمانگال بڑاں بہ دُون ، جنتر ءِ دون ۔
- **دونگ :** (دُون گ) گونڈمیں چیزے ءَ یک چیزے ءَ پوشگ ، گوں گِل ءَ دیوال ءِ دونگ ۔ تنک لپ کنگ
- **دونند :** (دون ن د) پہ یک کارے ءَ دور بندءَ دیوان کنگ یا دور ءَ بندگ ءَ کٹینگ ۔ 4-2-1968

دولُنٹ

- **دون ءُ موش :** (دُون ءُ م وش) بڑاں لوگاں گوں گِل یا سمینٹ ءَ دونگ ۔
- **دوھپتگی :** (دوھ پ ت گ ی) پانزدہ روچی Biweekly Paper
- **دَہ :** (دَہ) پنچ ءُ دگہ پنچ ۔
- **دِہ :** (دِہ) کلگ ، مُلک ، دِھ دِہ : زوت ۔ جلدی ۔
- **دھات :** (دِھ ات) کلگ ۔ کِشت ءُ کشار ءِ زمینانی ھند ۔ بُندر ءَ اے گال " دِہ " ءِ بار " دھات " بلوچی ءَ ڈیھ
- **دُھتر :** (دُھ تَ ر) ماھیگے ۔ چنگ ۔
- **دِھدہ :** (دِھ دِھ) ھیاھیا ، زیت زیت ۔
- **دھشدہ :** (دَھ ش دِہ) داد ءُ داھش ۔
- **دھکان :** (دِھ کَ ان) ڈگار ءِ کِشت ءُ کشار کنوکیں مردم ۔
- **دھکان مار :** (دِھ کَ ان م ار) مار ءِ زاتے ۔
- **دھکانی :** (دِھ کَ ان ی) دھکانی ءِ کار ۔
- **دَھگ :** (دَھ گ) بلوچی نامے ۔

- **دَھل** : (دَھ ل) چہ زمین ءَ رُستگیں چیزے (گیشتر پہ کِشتگیں چیزءَ کار زنگ بیت) نوکی چہ زمین ءَ ترک ایت گوُن اِنت "تچ" اِنت۔ چہ پل ءَ گیش ایت گوش اَنت "سر رِتکگ یا دَرتکگ یا گیشں اِنگ" ءَ کُرب چہ پل ءَ ستر بِچ ایت گرّا "کرگ" بیت۔ بزاں چہ زمین ءَ چست بیت پدءَ چہ پل ءَ سِدا ایت بزاں چہ پل ءَ کنڈءَ بُرز تر بیت۔
- **دُھل** : (دُھ ل) بچار "ڈُھل"
- **دھلجن** : (دُھ ل ج ن) ڈُھل جنوک، ڈومبی۔ ڈُھلی۔
- **دھلچین** : (دُھل چ ی ن) سکّیں بلدیں دُھل جَن۔
- **دھمرد** : (دَھ م رَ دَ) دھمردان، دھمردگ : شتنگ ءِ سرے کہ ننگار ءِ تہ ءَ اِنت دومی دیم ءَ سرے درکیت ھا دیم ءَ یک دارے چوُڑ ءِ پیم ءَ مان ئے کن اَنت کہ دَرمبیت ھمیشی ءَ گوش اَنت۔ (بچار بُت)
- **دھمردان** : (دَھ م رَ دَان) بچار "دھمرد"۔
- **دھمردگ** : (دَھ م رَ دَگ) بچار "دھمرد"۔
- **دھیب** : (دَھِ ے ب) کورماھیگے چہ مُربہ ءَ کسترا اِنت۔ روت ئے مان نیست۔ اسپیت اِنت ءُ ترپ ایت۔

گوُچل ئے سک ھیرت اَنت۔

- **دھیر** : (دَھِ ی ر) دوگ ءُ دھیر : زیرک، زیرک ءِ تاکاں چنڈ اَنت ءُ گرا دانت گوں دوگ ءُ چوکہ سورچک ورانت ئے۔
- **دوُت** : (دَ ءُ وْت) بے لج، بے گیرت۔
- **دَوُن دَوُن** : (دَ ءُن۔ دَ ءُن) شِنگ دان، وڑاں وڑو، یک یک، تچے پہ راھے، چوھاک ءِ ماں گوات ءَ بال گرگ گوات ءِ جمبر دوُن دوُن گُرت اَنت۔ سپاھیگاں تپنگ گرت ءُ مھلوک دوُن دوُن بوت۔
- **دئیرو** : (دَ ءَ ے رُو) گاہ سوج "دَیرو"
- **دی** : (دِیْ) ھم، ھوں (اردو ءِ بھی) ۲۔ "دیست"، یا "دیث" ءِ گونڈ گال ★
- **دے** : (دَے) "دیگ" ءِ پرمانگال بزاں بدے۔
- **دیار** : (دے۔ یَا ر) جاگہ، مُلک، دوار۔
- **دیارسوج** : (دے۔ یَا ر + س و ج) دوارسوج، کارزوال۔
- **دیت** : (دِ ی ت) بچار "دوُت"، بچار "دیست"
- **دیتگ** : (دِ ی ت۔ تَگ) بچار "دیستگ"۔
- **دیتگیں** : (دِ ی ت۔ تَ۔ گِ ے ن) دیستگیں، گندگ بوتگیں۔

- **دید** (دِی دْ) چَم، گِندگ۔
- **دیدار** (دی۔ دَاْ) چارگ، گِندگ۔
- **دیدپان** (دِی دْ + پان) ھماپ اَگرکہ اودا مَرَندگ ءُ دورچارگی کن اَنت، کلات یا گرانچیں جاگھے ءِ درگیگ کہ چہ اودا پہ چارگی چارگ بیت۔
- **دیدگ :** (دی دَگْ) چَم، دوست۔
- **دیدوک :** (دِی۔ دوکْ) چَم، چَمّ ءِ تہ ءِ گِندوک، توتک۔
- **دیر :** (دِی رْ) دُور، نزیک ءِ چپ، اَگستا، جتا، اک : دیریں راہ، دیریں دوست، دیریں ڈاھی، دیرگند، دیرشیاد، دیرَست دیرسر۔
- **دیر :** (دےرْ) دُوت ءِ چپ، دُوت اِناں۔
- **دیرچار :** (دِی رْ + چارْ) ھما مردم کہ کارے ءِ کنگ ءَ پیسر چار ءُ بیچار کنت، سرپد، زانشکار۔
- **دیرشیاد :** (دِی رْ + شْ یادْ) بچار "دُورشیاد"
- **دیرگند :** (دِی رْ + گِ نْ دْ) بچار "دُورگند"
- **دیرو :** (دے۔ روْ) کُتب نما۔ گھسوج Compass (بچار بُت)
- **دیری :** (دِی۔ رِی) بازپیسر "اگاں منی گُور ءَ زر لوٹیں من دیری اِے کار کُت"۔ دُوری نزّیکی ءِ چپ۔ ★

- **دیریگیں :** (دِیَ۔ رِیْ۔ گ ے نْ) چیزے کہ باز دیرے گوستگ، کوھنیں۔
- **دیز :** (دے زْ) چہ حاکءَ جوڑبوتگیں منجل کہ آئی ءِ تہ ءَ شیرمان کن اَنت یا بادیں اَنت دیز ءِ تہ ءَ بٹ ءُ ماھیگ ھم گراد اَنت۔
- **دیزک :** (دے۔ زُکْ) کسانیں دیز۔
- **دیزو :** (دِے۔ زَوْ) دیزہ بچار "دوزہ"۔ بچار جھندم"
- **دیزہ :** (دِے۔ زَہْ) دیزو بچار "دوزہ"۔
- **دیست :** (دی سْ تْ) "گِندگ" ءِ گوست بزاں گِندگ ءِ کاربوت، دیت۔ دیرگوست : دیستگ، دیستگ اَت ★
- **دیشک :** (دِے شْ کْ) سکیں مزیں دُمبے تو جیلیں ناڈ راھی کہ وش نہ بیت۔ "پلانی ترا دیشکے بجنت"
- **دیک :** (دِی کْ کْ) دُوک : بلک ءِ دار، تچک۔ چھر ءِ دُوک بچار "دُوک"۔
- **دیگ :** (دَ۔ یگْ) یک مردمے یک چیزے ترا دنت ءُ تو آئی ءَ زورے، ھمے "دَنت" ءِ بنگال "دیگ" اِنت۔ "دیگ" ءِ گوست : دات، دیرگوست : داتگ، داتگ اَت، آئیکی : دَنت۔ دیمائیکی : دَنت اِنت۔ آپ دیگ : ریش ءِ، چَم ءِ، دُرچک ءِ، دَپ ءِ۔ آچ دیگ یا آس دیگ : سوچگ، برباد کنگ، جماّئی آس دیگ بزاں سک تورگ۔ ایر دیگ : مردگ ءِ ماں مانشن ءَ، ھور ءِ ایر دیگ بزاں سک گوارگ، مُرگ ءِ بانزلانی ایر دیگ پہ جھل ءَ ایر آیگ۔ ایزدیگ۔ زھر ءَ زھر چیزے ءِ مانبُرگ۔ باردیگ : چات ءِ، کنڈ ءِ، مانشن ءِ، بزاں حاک مان کنگ۔ بال دیگ : مُرگ ءِ بالی گراب ءِ، اِستار ءِ، دُنبی ءِ۔ بُن دیگ : آس ءِ بزاں روک کنگ۔ بند دیگ : سک دیگ، اڑینگ۔ بیر دیگ : جواب ترینگ نزاہ ءِ یا ھِیر ءِ

بیراں دیگ : بزاں جنگ ۔ پادیگ : لانگ ۔ پاد تُراپ یا پاد ترپ دیگ : تُرسینگ ، بیھار دیگ ۔ پتر دیگ :
کسی ءِ لوگ ءَ روگ ءُ آئی ءَ ازت دیگ ۔ پیچ دیگ : بو ءَ ، رنگ ءَ ، تام ءَ ، بزاں پیچ شانگ ، درداں پیچ دیگ بزاں کشگ
ھکاں یا ھک ءُ اگیالاں پیچ دیگ : بزاں تو پہ کسے ءَ نیکی بکن ءَ بلے آئی نیکیانی بدل ءَ بدی بکنت گڑا گوش انت " تئی ھک
ءُ اگیالاں وت پیچ دنت " بزاں تئی ھکّ ءَ گرانت ۔ پروش دیگ : لشکر ءَ ، بزاں شکست دیگ ، پشت دیگ :
یله کنگ ۔ پشت دیگ : پشت ءَ مردمانی نیمگ ءَ کنگ ءُ سندگ ۔ پیچ دیگ : لاپ ءَ بزاں موڑ دیگ ۔ تاب دیگ :
بندیک ءَ ، راہ ءَ ، ساد ءَ ، گوش ءَ ، کشک ۔ تاپ دیگ یا تاپ ءَ دیگ : شُشتگیں ترپی گُڈ ءَ ، ناہ ءَ ، ماھیگ ءَ یا
گوشت ءَ کہ ھُشک بہ بنت ۔ تام دیگ : تراھگ ، ۲ ۔ ورگی چیزے ءَ سُوری ، زہتی ، شیرکنی ، زھری یا ترپشی ءَ تام
دیگ یا مزگ دیگ ۔ تان دیگ : آپ ءَ ، ہمیں ءَ ، تراس دیگ : ھژینگ ۔ تُنش دیگ : گُرنڈ ءَ ، تل دیگ : راک
دیگ ، تل کنگ ، راک کنگ ۔ توک دیگ : سیراھیگ ءَ ، بازاری لیب ءَ ۔ ٹوک دیگ : شگان جنگ ، ٹھک دیگ : زور ءَ
کندگ ۔ جنگ دیگ : میڑینگ ، میڑ دیگ ۔ جواب دیگ : دَ منگ ۔ اتاں کنگ ، جُست ءُ ھبرے ءِ پستو دیگ ۔ چم شُھر
دیگ : چم تُرس دیگ ، تُرسینگ ۔ چنڈے دیگ : بُرّے ھکّل ءُ ھوکل کنگ ، ترندیں ھبر ءُ ھال دیگ ، بد ءُ رَد کنگ ۔ چھر
دیگ : گوں چھر ءَ تیز کنگ اِسترگ ءَ ، کارچ ءَ ۔ چیر دیگ : ٹیٹینگ ، چیر دیگ کوپگ ءَ یا کوپگانی پہ بارے ءِ بڈّ ءَ جنگ ءَ ،
کارے ءِ ڈبّہ زورگ ۔ چینک دیگ : مُرگ ءَ ، داگ دیگ : مردم یا دلوت ءِ گوشت ءَ بزاں گوں گرمیں گوندوچ یا
میھ ءَ سوچگ ، بیماز ءَ داگ دیگ بزاں ماں گرمیں روگن ءَ شھر تر ینگ ۔ دپ دیگ : گوں دپ ءَ ڈیں مردمے ءَ ۔
درد دیگ : درد ءَ ، بزاں دردانی دَرشانگ ۔ دُرکّ دیگ : دُ آیگ بزاں تگ ءِ مُرتّرءَ آیگ ۔ دست دیگ : لاپ ءَ
بزاں رچگ ۔ دَور دیگ : چگل دیگ ، پترینگ ، دل ءَ دَور دیگ : بزاں دل ءِ پترینگ ، ھمت ءِ یلہ دیگ ۔ دیم دیگ :
راہ دیگ ، روان دیگ ، گوں کنگ ، ڈک دیگ : بندیک ءَ ، ساد ءَ ، بزاں گُلگ ۔ ڈیک دیگ : دوچار کنگ ۔
راہ دیگ : دیم دیگ ، روان دیگ ، دگرے ءَ پہ گوزگ ءَ ۔ رشت دیگ : بوجیگ ءُ موٹل ءِ ، ریچ دیگ : اُشتر ءَ ،
دریا ءَ ۔ زبر دیگ : چہ دیریں راھے ءَ تگ ءِ پہ تیز ءَ زراں ءَ آیگ ۔ زور دیگ : زمین ءَ بزاں کد دیگ ۔ زور پہ دیگ :
کسے ءَ کہ ھبرے ءِ بارہ ءَ یا کارے ءِ کنگ ءَ سکّی ءَ گوشگ ۔ ساہ دیگ : مرگ ، ساہ ءِ یلہ دیگ ۔ سر دیگ : رمگ ءَ ،
سک دیگ : چپانی ءَ پہ چارگ ءَ بزاں روک روک ءَ چارگ ، دست ءِ سک دیگ : پہ جیگ ءَ ، گُٹّ ءَ یا دگہ جاگھے ءَ بزاں
بندیگ ، بڈیا پشت ءِ سک دیگ : گوں دلیوال ءَ سکیں دیگ : سُرینگ ، پر ماھگ ۔ سوک دیگ : پہ وش نیتکی
شُنگ ءُ سوزمانی ءَ ورگ ، سوکی لوگ ۔ سیلّ دیگ : سی دیگ بزاں تو سکیں چیزے ءِ گُت دیگ ۔ شانک دیگ : چپانی ،
کسانیں چیزے ءِ ، آپ ءِ ۔ شھار دیگ : دست یا دستانی بزاں دُراج کنگ ۔ کار دیگ : کار ءَ آیگ ۔ گار دیگ :
اوگانگ ، گار کنگ ۔ گرنچ دیگ : گُٹ دیگ ، گشت دیگ : شپاھیگ ءَ ، پانیا ءِ ۔ گوات دیگ : دیم ءِ پہ مُشت
یا پہ شھمات ، لبتر ءِ مُشک ۔ گور دیگ : شھمات ءِ ، لٹ ءِ بزاں جنگ ۔ لاپ دیگ : دُ آیگ چہ دیریں راھے ءَ ، یا
لاپ دیگ ءُ روگ ۔ لگت دیگ : ناہ ءِ ، بشتر ءِ ۔ لڑ دیگ : آپ ءِ ، شیر ءِ ، روگن ءِ بزاں جوش دیگ ۔ لھم دیگ : آسن ءِ ،
شھر ءِ ، تگرہ ءِ یا دگہ مادنے ءِ ۔ لیب دیگ ، گوں مُشتاں ، گوں شھماتاں ، گوں لتّاں ، گواتی ءِ کہ گواتیگانی مات ءَ لیب دنت
مان دیگ : گُد ءِ ، ھبر ءِ ، تد ءِ ، آپ ءِ ، تہ ءَ ۔ مُشت دیگ : ماھیگ کُٹگ ءَ ، چیر داں ءِ ۔ ملک دیگ : گُرگ ءِ ، مین دیگ :
مین بکنینگ ۔ نال دیگ : گُماری ءَ (جوا ری ءَ) ، وار دیگ : رام دیگ ، وَچ دیگ ، یار یگ ۔ واری دیگ : ازابی دیگ ۔
ھاک دیگ : بزاں ھچ نہ دیگ ۔ ھون دیگ : ٹپ ءِ ، وتی ھوناں دگرے ءَ دیگ ۔ یات دیگ : یات ءَ گیجگ ، تڑانگ ءَ
تڑینگ ۔ یلہ دیگ : ڈیل کنگ ، یلہ دیگ ھوش ءِ ، ھمت ءِ ، دل ءِ ، بھت ءِ ، ساہ ءِ ، بندیگ ءِ ۔

دیگ : (دےِ گ) چہ ھاک ءَ جوڑ کرتگیں منجل کہ ھمیشی ءِ تہ ءَ ماھیگ ، بٹ ، گوشت یا سبزی گرا دانت ۔

دیگیان : (دےِ گ + یان) ھما مردم کہ دیگ ءُ ورگی چیزانی پانگ اِنت ۔

دیگر : (دِی ۔ گَ ر) بیگاہ ، روز زرد یا روطہ ءِ وھد ۔

دیگ موش : (دےِ گ ۔ مُ وش) دیگ ءُ منجلانی مشوک ءُ شودوک ، رَزاں شود ۔

دیگی : (دِ ۔ یَ ۔ گِ ی) ھما چیز کہ دیگ بیت ۔

- **دیگی :** (دِ ے۔ گِ ی) ھماکہ گوں دیگ ءَ شادی کنت۔
- **دیم :** (دِ ے مَ) پدیا پُشت ءِ چپ، پیش، رُو، مردم ءِ دیم، کتاب ءِ دیم، رند ءِ، دیم ءَ: دیمتر۔ طلب: دیمْ اتو ھم "دِم"، پا: دیم، دیمر، دیمہ، پھ: وسے ۱۱ (دیتن)، ستا: وسے ۵ سے ۱: "چشم" چہ اوستا ءِ مُنگال وسے (دد) "دیدن"

گالبند: دیم ءَ آیگ: مردمے ءِ کرچہ دگہ مُلکے ءَ کیت، ھبرے ءِ، نیکی ءِ اک: "من ءَ تئی نیکی دیم ءَ کایت"۔ دیمْ بیگ: پیسر بیگ، مانزمان بیگ۔ دیم پہ چیر بوگ: شکون دیم بوگ۔ دیم پہ دیم بوگ: رُوبرو بوگ۔ دیم پہ دیم کنگ: دو مردم ءِ روبرو کنگ۔ دیم پہ دت بوگ: ھرکس پہ گُورے بوگ۔ دیم ءَ جنگ: کسے ءِ داتگیں چیز ءِ نہ زیرگ۔ دیم چیر کنگ: شکون دیم کنگ۔ دیم ءَ دارگ: دیمپان بوگ۔ دیم ءَ در آیگ: داواءُ جنگ ءِ، گُوازینگ۔ دیم ءَ روگ: مردمے ءِ کہ چہ دو مُلک ءَ کیت، ۲۔ دیمتر ءَ روگ۔ دیم ءَ کپگ: موجریں جنینے ءِ وتی ھمرے ءِ۔

- **دیمْ :** (دِ ی مْ مْ) بوجیگ ءِ پُشتی بھر ءَ "دیم" گوشش انت ءُ دیمی بھر ءَ "گُور" (بجارجْت)
- **دیمبند :** (دِ ے مْ + بَ نْ دْ) ھر چیزے ءِ دیم ءِ بند۔ چَوَٹ یا چِبہ ءِ ھما بند کہ تال یا سر تلانی بُرز ءَ پاد ءِ پُشت ھڈ ءِ سر ءَ بیت
- **دیمپان :** (دِ ے مْ + پَانْ) دیم ءَ داروک، پھریزوک۔

PPB, LWD, DĒMPĀN (or DEPĀN): protection, guardianship (from DĒM face and PĀN or BĀN,) Protector

- **دیم پہ دیم :** (دِ ے مْ۔ پَ ہْ۔ دِ ے مْ) روبرو، یکّے دومی ءِ دیم ءَ۔

دیمْ

- **دیمتاک :** (دِ ے مْ + تاکْ) کتاب ءِ سر ءِ دیم ءِ تاک۔ FRONTCOVER
- **دیمتر :** (دِ ے مْ + تِ رْ) جلد ءُ دیم، دیم ءَ تر۔
- **دیم تھار :** (دِ ے مْ + تَ۔ ھَارْ) مُچنگ دیم، ھما مردم کہ دوئے تھار انت۔
- **دیمجاہ :** (دِ ے مْ + جَاہْ) چَوَٹ یا چِبہ ءِ ھما تخت کہ آئی ءِ سر ءَ پاد ایر انت۔
- **دیمدار :** (دِ ے مْ + دَارْ) بانور ءِ سبھینوک ءُ ترازوک۔
- **دیمدُرز :** (دِ ے مْ + دُرْزْ) دو جنک ءُ دزگہ گوش ءَ بیت۔ جھَل ءِ دُز "دیمدر" انت ءُ بُرز ءِ "پددُز" انت۔
- **دیم دیگ :** (دِ ے مْ + دِ ی گْ) شکسایگ، روان دیگ، راھی دیگ، راہ دیگ۔ دیل کنگ، ھلس کنگ، پُشت ءَ مان دیگ ءُ روگ، سنگر ءِ دیم دیگ: بزاں سنگر ءِ دور دیگ۔ آچار ءِ دیم دیگ: بزاں آچار کنگ، آچار ءِ چاپگ ءُ میل یا وجگ ءِ دیم دیگ بزاں چاپگ ءُ روگ۔
- **دیمساد :** (دِ ے مْ + سَادْ) دیم ءِ ساد۔ برد ءِ ھما ساد کہ گوں سپا ءَ بستگ ءُ دیمی نیمگ ءَ یک مردمے کش ایت ئے۔
- **دیم سیاہ :** (دِ ے مْ۔ سِ۔ یاہْ) رُزوا ھمشیہ رُو، بتاہیں مردم۔
- **دیمشود :** (دِ ے مْ۔ شْ وْدْ) لوگ ءِ ھما بھر کہ اودا جان شودگ ءُ دست ءُ دیم شودگ بیت۔
- **دیمگ :** (دِ ی مْ۔ مَگْ) بجار "دُونگ"۔
- **دیمگ :** (دِ ے۔ مَگْ) نیمگ، دیم۔

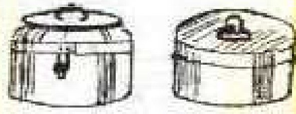
- **دمگان :** (دِی مْ ۔ مَ ۔ گانْ) سرباز ءِ کورہ گرزءِ چہ جلائی کلگ ءَ چیر شیپے کہ بازارے ھم مان ۔ اے چہ جمی دربُرز اِنت ۔
- **دیمگر :** (دِےمْ + گَ رْ) پردگ
- **دیمگیر :** (دِےمْ + گِ یٖ رْ) دیم ءِ گروک ، دیمپان ، وتی دیم ءَ چہ دگران چیر دیوک ۔
- **دین :** (دِیٖ نْ) نیکراہ ، نیگراہ ۔
- **دَین :** (دَےنْ) وڑال ، تاوان ءِ دیم ءَ داتگیں زر یا مال ۔
- **دینبوگ :** (دِیٖ نْ ۔ نَ ۔ بُ وگ) جمبوگ ، دافی " دینبوگ کرا زبنت مچک ءِ سر لونڈ بیت "
- **دَینکار :** (دَےنْ ۔ کارْ) دُژمن ، دُژمن دار
- **دیوال :** (دِیٖ وَالْ) گوں خشت یا سنگ بستگیں دیمپان ، لوگ ءِ دیوال ، کپان ءِ دیوال ۔
- **دیوان :** (دِیٖ وَانْ) مجلس
- **دیوان دَر :** (دِیٖ وَانْ + دَرْ) دیوان ، دربار ۔
- **دیوان وَر :** (دِیٖ وَانْ + وَرْ) ھما پیتاریں مردم دیوانے ءَ نندایت دُ یک دُ دو ءَ پاد نئیت ۔
- **دیوانگ :** (دِے ۔ وَانگ) گنوک ، شیدا ۔
- **دَیوس :** (دَ یٖ ۔ یُوسْ) بے شرم : وتی جنیدءِ دلّاری کنوک ، وتی گیرت ءِ بھا کنوک ۔
- **دیوک :** (دَ ۔ یُوکْ) ھما کہ دنت ، دادانی دیگ ءِ کار ءَ کنوک ۔ بُنکارگال " دیگ " ءِ کنوک (فاعل) ★
- **دیھ :** (دِےھْ) مزن جون ، ھمے دیھ کہ ما کسان اِنت کہ جون ءِ مزن اِنت دُ کانٹ ءِ پر ۔
- **دیھات :** (دےھاتْ) کلگ ، کوچگ ، کیچ ءَ جاگہے ءِ نام اِنت ۔

ڈ

- **ڈ** : (ڈال) بلوچی ءِ ضمی آب۔
- **ڈا** : (ڈا) ءَ داڈ، یک برے وتی بارگ ءِ لیب بے گماری ءَ، یک دستے لیب کنگ۔

ڈال

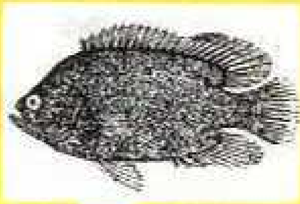
ڈاکو

- **ڈابلی** : (ڈابْ لِ ئی) کسانیں چراگ کہ بندیک ءِ وٹ ءُ مان۔ "ڈبلی"۔ ٹپانیال۔
- **ڈاپ** : (ڈاپْ) بچار "ڈامپ"۔
- **ڈاچی** : (ڈاچِ ئی) مادگیں اُشتر، ڈاچیگ۔
- **ڈاچیگ** : (ڈاچِ ئی گ) بچار "ڈاچی"۔
- **ڈاڈر** : ڈاڈَر) سِبّی ءِ گورءَ کوھنیں ءُ مشھوریں شھرے۔ ڈھاڈر۔ ✪
- **ڈاک** : (ڈاک) ڈُق۔ پٹ۔ تنگ پُر۔ ٹل ءُ ٹل۔
- **ڈاکگ** : (ڈاک ئی گ) اپچوش بازورگ کہ لاپ ھنگ پُر ءِ بیت ءُ ورگ گُرں بارگ (باکارگ) ءَ دپ ءَ بیایت۔ ڈبرگ، لاپ ءِ گوات گرگ، لاپ ءِ گپنگ۔
- **ڈاکل** : (ڈاکَ لْ) (پچ) : بان بند، ھما اشتاکہ بان بندایت۔
- **ڈاکو** : (ڈاکْ وْ) بچار "ڈاکو"
- **ڈاکو** : (ڈاکْ وْ) ورگدان، گلیپ، ڈاکو۔ (بچار بُت)
- **ڈال** : (ڈال) ماش، پرماش یا ماک ءِ ھما کوسگ کہ جوھان ءِ مُشگ ءَ نہ ٹرک اَنت کہ گیشتر درد ءَ گیتگیں بنت یا دگہ بے ءَ

ءِ رس اِنتگیں اَنت ءُ ھُشّس اِنگ اَنت ۔ (۲) اُورت ءِ چَپّ : ڈَنگ ، زنڈ ، ڈالیں مرد ، پلانی وت ءَ ڈالیں مردے کنت بزاں وت ءَ مزنیں مردے کنت ۔ ڈال گپ بزاں مزن گپ ۔ ڈال چار کنگ : ڈنگ چار کنگ ۔
(۳) کاھے (۴) گُرتُوء راستیں مُرگے ، جون واریں مُرگ ۔ بچار (بُت تاکدیم ۴۵۷)

- **ڈالچار :** (ڈال چ ار) ھماکہ پشتری دلگوشں دیگ ءَ بیت اِنت ۔ ڈالچار کنگ : دلگوش ءَ دیگ ، کمار ءَ کنگ ، پشتری دلگوش ءَ دارگ ، ڈلگیار ✪
- **ڈامبر :** (ڈ امبَر) یک سیاھیں ، بزیں ءُ لچناکیں آپیکے کہ چہ پٹرول و پُوجگل Bitumen یا سنگ اشکرءِ یک کسے Bituminous coal ءَ کشگ بیت ۔ اے پولات ساری ، درمان وُ وشبوانی تہ ءَ کارمرد بیت ۔ سڑک ءَ ڈامبر کنگ ءَ ھم کارمرد مری گالوارءِ کتان ۔ انگ : Coal tar ✪
- **ڈامبرگ :** (ڈام ب رگ) ، جو ڈامبرءِ بیگ ڈمبرگ ۔ ✪
- **ڈامپ :** (ڈام پ) گوشاں گران ، کمیں کر
- **ڈامیچ :** (ڈام ی چ) زرد کنگیں ، ڈالچار کنگیں ۔ ✪
- **ڈانبرگ :** (ڈان ب رگ) بچار « ڈامبرگ »

پدیانک ءِ ڈانکو

ڈائی

- **ڈانپ :** (ڈان پ) بچار « ڈامپ » ۔
- **ڈانڈ :** (ڈان ڈ) ڈانڈیں گھرو بزاں مزنیں گھرو ئیں ماھیگ ۔ مزن ، ڈانڈیں گپتو ۔
- **ڈانس :** (ڈان س) اُشترءِ اڈگاس : رودُست ءُ بُو ۔
- **ڈانکو :** (ڈان ک و) پدیانک ءُ ڈانکو یاکہ دروازگ ءِ تاکان ڈانکو یا ڈکّ ءِ ڈانکو ۔ دربرجاہ ءِ نودربرانی دیم ءِ ڈانکو کانی سرءِ دائمی ایرکن اَنت ءُ نیس اَنت ۔ (بچار بُت
- **ڈانگو :** (ڈان گو) بچار « ڈاگو »
- **ڈانگرگ :** (ڈان ۔ گ رگ) چہ تُرس ءِ زانکار بوگ ، ڈاھرگ ۔
- **ڈاھر :** (ڈاھ ر) شور ۔ ھماشور کہ چہ تُرسے ءَ زانکار کنت ۔
- **ڈاھرگرگ :** (ڈاھ ر گ رگ) ڈانگرگ ، چہ یک مزنیں تُرسے ءَ زانکار بوگ ، چہ کارے ءِ بوگ ءَ ساری شکّی بوگ ۔
- **ڈاھو :** (ڈاھ و) نامے ، یک ڈلے ءِ وھدءِ نام بستگیں ، ڈاھ کنوک یاکہ ڈاھ ءِ ھال ءِ دیوک ۔
- **ڈاھی :** (ڈاھ ی) بچار « ڈاھو » ۔
- **ڈائی :** (ڈا ء ی) چیلوءِ زاتیں ماھیگے بلے سیاہ اِنت ۔ چیلو اسپیت اِنت ۔ (بچار بُت)

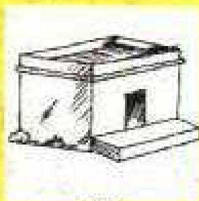
- **ڈُبّ :** (ڈُبْ) مُرگ ءِ ڈُبّ، گُبّس بلے اے گیشتر پہ بالی مُرگاں جوڑکنگ بیت۔ پہ گُسی مُرگاں ھم کارمرد بیت۔ "ڈُبّ پہ پرانگال بزاں پہ ڈُبّ۔ پھلوگانی ڈُبّ۔
- **ڈَبّا :** (ڈَبْ بَا) بچار "ڈَبّہ"۔
- **ڈُبّا :** (ڈُبْ بَا) بچار "ڈُبّہ"۔
- **ڈَبّس :** (ڈَبْ بَس) زندءِ بے سُدّیں مردم۔
- **ڈُبّگ :** (ڈُبْ بَگ) سَک پر ذیگ، باز۔
- **ڈَبّلی :** (ڈَبْ بَلی) بچار "ڈامبلی"۔
- **ڈُبّو :** (ڈُبْ بُو) بچار "ڈُبّہ"۔
- **ڈَبّہ :** (ڈَبْ بَہ) ٹامب۔
- **ڈُبّہ :** (ڈُبْ بَہ) زمہ داری، بار، کارے کرنی کو پگاں زیرگ بیت۔
- **ڈَبّی :** (ڈَبْ بِی) چوکہ سگرٹ باکس یا مُشوک ءِ ڈَبّی، بزاں کسانیں درپ۔ ✪
- **ڈَپّ :** (ڈَپْ) تُرس، بیم (درآمدیں گالے)۔
- **ڈِپّ :** (ڈِپْ) ڈِک، ڈُمپ، کسانیں ڈُمبگ۔
- **ڈُپّ :** (ڈُپْ) ڈُمپ، بُرز۔
- **ڈِپّر :** (ڈِپْ پَر) زند، مزنیں ٹکرے اگل ءَ ریک ءِ کسانیں ڈُمبگ۔
- **ڈِپّگ :** (ڈِپْ پَگ) ڈُمبگ، کمیں ڈُمبیں زمین، بُرزگ۔
- **ڈُپّگ :** (ڈُپْ پَگ) ڈُبگ، ڈُمبگ، بُرزگ، ڈُمبگ۔
- **ڈُٹّ :** (ڈُٹْ) تاب۔ تُرندی۔ ڈُٹّ ءِ کنگ : تاب ءِ یا تُرندی ءِ کنگ۔
- **ڈُٹّو :** (ڈُٹْ ٹُو) نَنو، سست کار۔ ✪
- **ڈَڈّ :** (ڈَڈْ) سَک، تُرند، زبر۔ دست ءِ پرکنگ ءِ تُرند۔ ڈَڈّءِ جوڑ : وراہ ءِ سلامت۔
- **ڈِڈّ :** (ڈِڈْ) مزنیں لاپ۔
- **ڈُڈّر :** (ڈُڈْ ڈُر) پھلیگانی ڈَب، دیم ءِ دپ بھر۔ لاگریں سینگ، پھلیگ ءِ آئی ءِ ترءِ بھر۔
- **ڈَڈّر :** (ڈَڈْ ڈَر) چانچو رنگیں ماھیگے۔
- **ڈُڈّرگ :** (ڈُڈْ ڈُرگ) گوات گرگ، کُنگ، ڈُمبرگ۔
- **ڈَڈّو :** (ڈَڈْ ڈُو) ٹھنگ۔
- **ڈَڈّہ :** (ڈَڈْ ڈَہ) جاگھے ءِ نام اِنت ماں بلوچستان ءَ۔
- **ڈِڈّی :** (ڈِڈْ ڈِی) مزن لاپ۔ ★
- **ڈَڈّی :** (ڈَڈْ ڈِی) تُرندی، سکّی + جاندراھی، جوڑی۔ ★
- **ڈُرات :** (ڈُرات) انجوشی ءِ بات کر پہ ڈُرایت۔ پہ ڈُرات۔ ★
- **ڈُرت :** (ڈُرت) زندیں ترءِ توار۔

- **ڈُرگ :** (ڈُرگ) دیوال یا کہ جاگہ ءِ کم کم ءَ رِچگ ءُ پِڑشگ۔
- **ڈُرو :** (ڈُرو) بان ءُ یا جگیر یا ماڑیانی پُرشتگیں ءُ کپتی چُنڈ ئیں پٹکپتگیں بھر۔
- **ڈُرینگ :** (ڈُرے ن گ) انچوش کنگ کہ پہ ڈُرایت، دیوال یا جاگھے ءِ پہ گردجگ ءُ دُور دیگ ءِ ھاترءَ لٹینگ ءُ پرُوشگ ءُ دُور دیگ۔
- **ڈُڑ :** (ڈُڑ) زِنگوکیں ڑندیں توار کہ گوں چیزے ءِ ڈیک بوارت، ٹُنگ ءِ توار زنگیں توار، ٹُرّ۔
- **ڈَس :** (ڈَس) لاپ ءِ ناڈراھی یے کہ دست کیت۔ (۲) سکّیں شُد۔
- **ڈِس :** (ڈِش) نشان، راہ، سوج (سندھی)
- **ڈُسی :** (ڈُس ی) ڈس ءِ گپتگیں۔
- **ڈَک :** (ڈَک) تلک ڈَک اِنت بزاں گُبَد یا بین اِنت۔ (۲) گُرنچ (۳) اُشتر ءِ یک رواجے، تپر ءِ ڈَک (۴) راہ : ڈَک ءِ مرکب۔ دروازگ : ڈَک ءِ دپ ءِ کسے ادشتاتگ۔ بے روگنیں نگن۔ ڈَک ءِ آیگ : کارے ءِ آیگ۔ ڈَک ءِ بندگ : راہ ءِ بندگ۔
ڈَک بندگ : اڑ یا مُچ کنگ۔ ڈَک جنگ : گُزاہیں شرت ایر کنگ۔ نبیتگ ءِ ھما آپ کہ دوُ انت بلے چوکیکے ءِ بشتگ انت ءُ آپ ءِ سرءِ ڈَک ءِ نشان "" جنگ بوتگ انچوش کہ "نک" ھموچُن ءِ کہ یک رندے گُدءِ جن ءِ، گُد ءِ ڈکے دوچگ یا جنگ۔
اے ناڈراھی ءِ "ڈک" است، ھما ناڈراھی کہ چہ یک ناڈراھے ءِ دگہ ڈراھیں مرداں گپت ءُ شنگ بیت۔ انچوش کہ کرمک، سُھرک، کلیرگ۔
- **ڈِک :** (ڈِک) گڑتیں وڑی بے بُرّی ٹُکرے ھر چیزے ءِ کہ بہ بیت ڈِکے ناہ، آرت، ھاک، گِل۔
- **ڈُک :** (ڈُک) ڈُ تنگ ءِ پرمانگاں بزاں "پہ ڈُک"۔
- **ڈُکال :** (ڈُک ک ال) بے ھوری کہ رند ءِ نکاہ پہ دلوتاں بیت نہ نان پہ مردم ءِ۔ نامے مردمی۔
- **ڈُکالک :** (ڈُک ک ال ک) مرگے۔
- **ڈُکالی :** (ڈُک ک ال ی) کسانیں پشکے، بشلے (ماھیگے)۔ ڈُکال بیگ۔
- **ڈَکّگ :** (ڈَک ک گ) ڈَک بوگ، بند بوگ، وِل ءِ ڈکگ : بند بوگ، گرگ، آوگ، دپ ءِ گرگ۔ تنگ پر دیگ۔
- **ڈِکّگ :** (ڈِک ک گ) کامیش ءِ آواز، کامیش ڈِک ایت (گوک بانس ایت)۔
- **ڈُکّگ :** (ڈُک ک گ) جان پہ جان بوگ۔ ڈُکّینگ : ھم کش کنگ۔
- **ڈُکّم :** (ڈُک ک م) ڈک ڈک، گُنڈ گُنڈ، پہ ردپھناقی ءِ ڈراھیں بُرزی ءُ جھل۔ ڈُکمیں سید۔
- **ڈُکّو :** (ڈُک ک و) لواشیں نان۔ بے روگنیں ڈکّیں نان۔
- **ڈُکّوپچ :** (ڈُک ک و + پ چ) کلہ، بُرنج یا سھروہ نگن کہ آرتے نک ءِ بے روگن ءِ پچگ بہ بیت۔
- **ڈُکوئیگ :** (ڈُک ک و ی گ) جنک چوبیں دار۔ (بچار بُت تاکدیم ۴۶۱)
- **ڈُکّی :** (ڈُک ک ی) مرزیں کارچ + ھماکہ گوں ڈُک ءِ شادی کنت، ھماکہ کسے ءِ ڈُک ءَ کیت۔
- **ڈِکّی :** (ڈِک ک ی) لوگ یا کہ دُکان ءِ دیم ءُ گوں ڈُک اِنچیں بُرزیں جاگہ۔ (بچار بُت تاکدیم ۴۶۱
- **ڈُکیگ :** (ڈُک ک ی گ) بچار "ڈُکی"۔
- **ڈُکّینگ :** (ڈُک ک ے ن گ) انچوش کنگ کہ بہ ڈُک ایت، ھم کش کنگ ★
- **ڈُگار :** (ڈُگ ار) زمین، کشتگ ءِ یا کشتگیں زمین، ڈگارءِ درآرگ : نگار دیگ ءُ مرزگ ءُ ھاکاں بند ءِ جنگ ءُ ڈگار ءِ پہ اپہ

رنگ ءُ جُل کنگ، جتا جتا یک ڈگارے۔

- **ڈگار دوچ :** (ڈُگ ار دُوچ) بلوچی دوچے۔
- **ڈگارو :** (ڈُگ ار وْ) بلوچی دوچے۔
- **ڈگاری :** (ڈُگ ار یْ) هماکه گوں ڈگار ءَ شیادی کنت۔
- **ڈگر :** (ڈُگ گ رْ) سکّیں پیریں، ڈگریں گوک یا پس بزاں سک پیریں۔
- **ڈگلو :** (ڈُگ ل وْ) کوٹ، بے آستینکیں کوٹ۔
- **ڈگی :** (ڈُگ گ یْ) مادگیں پیریں گوک۔
- **ڈل :** (ڈُلْ) کساں کسانیں سنگلک (۲) "ڈُلگ" ءِ پہ مانگال، بزاں پہ ڈُل۔
  (۳) باھو ءِ مزن گور ءَ کیر ءَ میتگے۔
- **ڈَل :** (ڈَلْ) کور، موت، ملام (۲) منڈ (مادگیں گچک)
- **ڈُل :** (ڈُلْ) اُشتر ءِ لڈّ۔
- **ڈلاک :** (ڈُل اکْ) ڈُل ھاک (۲) ڈلوک۔

ڈکوٹیگ

ڈکی

- **ڈلانگ :** (ڈُل ان گْ) مجبور، ناس یا انچیں چیزے ءِ پرّشگ ءُ توار، اُشتر ءِ ٹلینگوک ءِ توار، ڈلنگ ءُ ڈلانگ۔ ✪
- **ڈلائینگ :** (ڈُل ا ے ن گْ) بچار "ڈلینگ"۔
- **ڈلپاد :** (ڈُل پ ادْ) هما زمین که ڈُل انت، ڈلستگ، ڈلستگیں زمین۔
- **ڈلسر :** (ڈُل س رْ) مکران ءِ دشت ءِ یک میتگے۔ ✶
- **ڈلستگ :** (ڈُل س ت گْ) هما ملک که آئی ءِ زمین ڈلپاد انت۔ ڈلپادیں زمین۔
- **ڈلگ :** (ڈُل گْ) (۱) یک چیزے ءِ ماں "ڈلوک" ءِ کنگ ءُ ڈلگ۔
  (۲) آرت، روگن ءُ شکر ءِ گرا دانت ڈلگ بنت۔
  (۳) ڈال: کئے زنڈ (اوُرت، ناں) ڈلگ چار، دان ءِ ڈلگ، کرز ءِ ڈلگ بزاں برگ۔
- **ڈلگچار :** (ڈُل گ + چ ا رْ) بچار "ڈال چار"۔
- **ڈلگ چم :** (ڈُل گ + چ مْ) مزن چم۔ ✪
- **ڈلگءُ موش :** (ڈُل گ ءُ م وشْ) آرت، روگن ءُ شکر ءِ جوڑکتگیں ورد که گیشتر کپوتک ءَ وارانت۔
- **ڈلگینگ :** (ڈُل گ ے ن گْ) ڈلگ کنگ۔

- **ڈلوک:** (ڈ ل و ک) ھما کہ ڈنگ ءِ کار ءَ کنت جنترءِ زاتے کہ گرّ گرّ اِنت اے پہ ماش ءِ دگہ اے ہیں چیزے ءِ ڈنگ ءَ کار مرد بیت۔
- **ڈلونک:** (ڈ ل و ن ک) بچار « ڈلوک »
- **ڈلّی:** (ڈ ل ل ی) لڈّی ئیب
- **ڈلینگ:** (ڈ ل ے ن گ) ڈنگ ءُ ریچگ، ڈلامینگ بزاں انچوش بجن ءَ کہ کسے بہ ڈل ایت اِش، دگرے ءَ ڈنگ پر بایگ۔
- **ڈمب:** (ڈ م ب) نیم کرّ، ڈامپ۔ ھما کہ پہ تُنری ءَ پروشکنت، گوش ڈمب بنت بزاں آپ اِش روت بند بنت یا دت کم پروشکنت۔
(۲) ڈمب کنگ: جم کنگ، دارگ، بند کنگ، آپ ءِ ڈمب کنگ۔
(۳) پنجگور ءِ چہ بگدر ءِ مزن شیپ ءِ چیر دؤ بازار اَنت یکے سری ڈمب ءُ دومی جیری ڈمب۔
(۴) کوھنیں ماش (ڈمب)۔
- **ڈمبرگ:** (ڈ م ب ر گ) گوات گرگ، گُپگ، زھر گرگ۔
- **ڈمبرینگ:** (ڈ م ب ر ے ن گ) انچوش کنگ کہ پہ ڈمبر ایت۔
- **ڈمبگ:** (ڈ م ب گ) گُپگ۔ ڈمبان ءِ روگ۔ ڈمبرگ، گوات گرگ۔ انچوش روگ دلوت یا اُستر ءِ کہ بڈّے بُرز جِنڈ ایت، گپک ءِ ڈمبگ، استار ءِ ڈمبگ، گُپک چل، گُپک ڈمبگ۔
- **ڈمس:** (ڈ م س) ڈرم ءِ زندیں مردم ءِ ھم گرش اَت۔
- **ڈمن:** (ڈ م ِ ن) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام اِنت۔
- **ڈن:** (ڈ ن) در، پٹ، وڈ۔
- **ڈن:** (ڈ ن) ناپگ، ڈکیں ناپگ۔
- **ڈنڈ:** (ڈ ن ڈ) ملام
- **ڈنڈا:** (ڈ ن ڈ ا) زندیں لٹ، گلچو ہیں دار۔
- **ڈنڈسک:** (ڈ ن ڈ س ک) زردکی گومز۔
- **ڈنڈلو:** (ڈ ن ڈ ل و) کاھے، بارگ اِنت (دشت ءَ ھم بیت)۔ ے " بُمتگ ءُ ڈنڈلو ھردو گوھار اَنت، مات اِش مُرتگ ءُ پُرس ءَ داراَنت" بُمتگ ءُ ڈنڈلو ھردوئیں ماں شیاھاپیں ڈگاراں رُد اَنت۔
- **ڈنڈور:** (ڈ ن ڈ و ر) بُمبُر، بال گوَنڈارے سک توار کنت بُلّائی سرءَ تر ایت، پہ وتی لوگ ءِ دار ءَ ٹُنگ کنت۔
- **ڈنڈوسک:** (ڈ ن ڈ و س ک) بچار « ڈنڈیسک »۔
- **ڈنڈیسک:** (ڈ ن ڈ ی س ک) داز ءِ پیشش ءِ بارگیں روت۔ بارگ، لاگر۔ ڈنڈسک: زردکی گومز۔
- **ڈن سر:** (ڈ ن + س ر) سرباز ءِ کور ءِ باتیان ءِ شھر ءِ ھم مجیت ءَ کورءِ دومی دست ءِ بالا رے۔
- **ڈنک:** (ڈ ن ک) ڈنڈیسک، پیشش ءِ بارگیں بندیک رنگیں روت یا رگ۔
- **ڈنگ:** (ڈ ن گ) بچار « ڈن »۔
- **ڈنگ:** (ڈ ن گ) مگسک ءِ زاتے کہ گیشتر گُچک ءَ پر پچ ایت ءُ گژ کنت۔ ڈنگ جنگ (۲) بینگ مگسک ءِ ڈنگ، کہ مزنیں بینگ ءَ بیت۔ بلکیں اے ھمے رانی یا ملکہ بزاں Queen اِنت، اے بینگ گروک ءِ سک جنت۔ دلوت ءِ ڈنگ، گُچک ءِ ڈنگ، مری ڈنگ۔

ڈُنگ : (ڈُن گ) دُز، ٹیک.

ڈنگر : (ڈَن گ ز) کُنتگ واریں بے تاک ءُ ھُشکیں دِرچکی شاہ یا لمب۔ نامے۔

ڈِنگرگ : (ڈِن گِ رگ) بچار ” ڈینگرگ “۔

ڈنگرینگ : (ڈِن گ رے ن گ) بچار ” ڈینگرینگ “

ڈُنگز : (ڈُن گ گ ز) زنڈ، بے وڑ، بے ڈَول۔

ڈُنگو : (ڈُن گ و) نامے۔

ڈَنگی : (ڈَن گِ ی) ھاکہ ڈنگ ءِ پراَت۔ گُونڈوی نامے۔

ڈِنی : (ڈِن نِ ی) دری، درآمد (۲) دریاءِ آپ ءِ چیرءَ زمین ءِ بُرزیں جاگہ کہ اوداں بوجیگ سک بنت.

ڈُنی : (ڈُن نِ ی) ھما مردم کہ ڈُنّ ءِ مزن اِنت۔

ڈَنیگ : (ڈَن نِ ی گ) بچار ” ڈَنی “۔

ڈو : (ڈو) بچار ” ڈُوہ “۔

ڈوبار : (ڈو ب ا ر) بزاں بہ ڈوبار، ڈوبارگ ءِ پرماں گال۔

ڈوبارگ : (ڈو ب ا ر گ) یکے ءِ سرءَ مُیت ءُ تُرندگ، تُرنڈ پُرنڈ کنگ، میاریگ کنگ۔

ڈوبر : (ڈو ب ر) سینگ، جُنبیج۔ ★

ڈوڈ : (ڈو ڈ) باز ھُشکیں پوست انچو کہ ڈوڈیں ھینزگ۔ لھمیں چیزے کہ چہ ھُشکی تُرند ءُ سک ڈوڈ بہ بیت۔

ڈوڈرگ : (ڈو ڈ رگ) سک ھُشک ءُ تُرندبیگ، ڈوڈگ۔

ڈوڈرینگ : (ڈو ڈ رے ن گ) سک ھُشک ءُ تُرندکنگ، انچوش کنگ کہ بہ ڈوڈر ایت۔ ” ڈوڈرگ “ ءِ بکار گال ★

ڈوڈگ : (ڈو ڈ گ) بچار ” ڈوڈرگ “۔

ڈور : (ڈو ر) دریاءِ کرءَ ھما جاگہ کہ اگاں دریا پُر بیت آپی ءُ تہ ءَ آپ روت ءُ اگاں ھَور بیت ھمے راہ ءَ آپ، دریاءَ روت۔

ڈورو : (ڈو رو) چیّاں گون مشین ءُ چنگ کہ کدءِ تُرنگی ءُ بنت۔

ڈورہ : (ڈو ر ہ) سرءِ میدّاں ڈورہ کنگ بچار ” ڈورو “۔

ڈوریا : (ڈو ر ی ا) کسانیں ڈور۔

ڈوک : (ڈو ک) سِنگ۔

ڈوکاک : (ڈو ک ا ک) ڈوک آک۔

ڈوکچین : (ڈوک + چِ ے ن) سنگ چینی، سنگ ریچ، سنگ جنگ۔

ڈوک ریچ : (ڈوک ۔ رِ ے چ) بچار ” ڈوک چین “۔

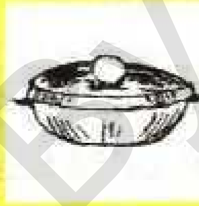
ڈوکشان : (ڈوک + شان) ڈوک دُور دیگ۔

ڈوکو : (ڈو ک و) بچار ” ڈولو “

ڈوگر : (ڈو گ ر) بچار ” ڈوگو “۔

ڈوگو : (ڈو گ و) سیاھیں مردم، اپریکا ءِ سواھلی زبان ءَ ” ڈوگو “ برات ءِ گُوشِش اَنت۔

- **ڈَول:** (ڈَولؔ) پیم، بڑاہ، نمونہ۔
- **ڈُول:** (ڈُولؔ) کمیٹ، ڈولو۔
- **ڈُولدار:** (ڈُولؔ + دَارؔ) بڑاہ دار۔
- **ڈُولکو:** (ڈُولؔ کؔ وْ) کہ نیں سوکگے کرِیل ئے نبءِ ہچ بنت۔ بُرزی دو پد پڑاہ روت کہ ءِ مان بچیں تینے یاگیشتر گیپارے" تو ڈولکوءِ نبءِ ھواکن ئے۔ ۲۔ بچار"ڈولو"
- **ڈولو:** (ڈُولؔ وْ) ڈولکو: ادشتانگیں جاہ ءِ دزتل برگ، یادتچکیءِ ادشتانگ اَنت ءُ چہ شرینءِ بُرز پردشتگ۔ڈوکو۔
- **ڈوم:** (ڈُومؔ) ڈُھل، مزنیں ڈُھل، باز گوشش اَنت کہ نیں اِنت۔
- **ڈومب:** (ڈُومؔ بؔ) ڈُھل، ڈوم۔
- **ڈومبک:** (ڈُومؔ بؔ کؔ) ڈومبکی۔
- **ڈومبکی:** (ڈُومؔ بؔ کِؔ یْ) ٹُکے کہ ایشانی کار ڈُھلءِ جنگ اِنت، ڈومبی، ڈُھلی۔
- **ڈومبو:** (ڈُومؔ بؔ وْ) ہبرءُ ڈنڈورہ زاتیں بالی گوئڈارے۔

ڈونگا

- **ڈونڈ:** (ڈُونؔ ڈؔ) ساھدارے ءِ گھڑ انگیں جون، گھڑانگ، گندہ بو (۲) مُرتگیں ساھدارے کہ آئی جون ڈُمبراِنگ ءُ پینیش اِتگ ءُ سک گندگ بوکنت، مُرتگیں ساھدارہ جون۔ ڈُونڈ وار: جون واریں مُرگ کہ چہ ایشاں گیتو، ڈال، ھِروار اَنت۔
ڈونڈگشں یا ڈونڈ وار: ھبتارءِ ھم گوشتں اَنت کہ اِے ھم مستریں ڈونڈ وار اِنت۔
- **ڈونگا:** (ڈُونؔ گؔ ا) نازُشت مان کنگءِ مزنیں کاشیگ۔ (بچار جُت)
- **ڈوہ:** (ڈُوْ ہْ) بھارءِ موسم ءِ پیالساہ ءُ دُوْ بر دوش اَنت، یک برے دوش اَنت دومی برءِ پدءَ شیرکی اَنت۔ گُش اَنت کہ پیاں ءِ ڈوہءِ گرنگ۔
- **ڈوھانی:** (ڈُوھانی) ھما مزنیں کاشیگ، کاسگ یا زان کہ آئی ءَ تہءِ شیر دوش اَنت: گوک دوش، ھر مزنیں کاشیگے بلے آپ وار یا شیر وارے۔
- **ڈوھگ:** (ڈُوْ ھؔ گْ) دو بر دوشگ۔
- **ڈھاڈر:** (ڈھا۔ ڈَرْ) بچار "ڈاڈر"
- **ڈھبند:** (ڈُھؔ بؔ نْ دْ) انچیں رنگے کنگ کہ ڈاہءِ سر بندگ بہ بیت۔
(۲) ھمامردم کہ ماں ڈاھ گرگءِ بندیگ کنگ بوتگ اَنت۔

- **ڈھپیشوک :** (ڈھ+پ+ے+شْ+وک) ڈھ+پیشوک
- **ڈھتران :** (ڈھ+ت+رانْ) ڈاہ+تران یا پہ ڈاہ ء تران کنوک۔
- **ڈھجار :** (ڈھ+ج+ارْ) ہما جار کہ مردمانی ڈاہ دیگ ء پرّینگ بیت۔ مال اے جار ء مردم چہ یک بیرانی کنوکیں یا تاوان دوکیں چیزے ء یا کارے ء بارو ء ھال دیگ بنت + " Warning " ڈاہ ء جار بزاں دھدے ملک ء ڈاہ بیت گڑا ایشی ء جار یا ایشی ء بارہ ء یا ایشی ء کنوکانی وتی پرمان ء مردماں سرکنگ بیت۔
- **ڈُھدار :** (ڈُھ+دارْ) میار دار، میار بار، میاریگ۔
- **ڈھسر :** (ڈھ+س+رْ) ڈاھ ء سروک۔
- **ڈھسروگ :** (ڈھ+س+ر+وگْ) ڈاھ ء سروگان۔
- **ڈھَگ :** (ڈھ+گْ) کم کمّ ء لاگر بوگ، شمِگ، ھَگ، رپگ، بُرّگ، لاگر بوگ۔
- **ڈھگپ :** (ڈھ+گ+پْ) ڈاھ ء گپّ۔
- **ڈھگپت** (ڈھ+گ+پ+تْ) ہما مردم یا جاگہ کہ ڈاہ ء گپتگ یا پہ ڈاہ گرگ بیتگ۔
- **ڈُھل :** (ڈُھ+لْ) دَرچگیں دارے کہ ھردوئیں نیمگ ء ھَنگ اِنت ء ھردوئیں نیمگاں پوست بستگ کہ پہ لَٹ یا دست جنگ بیت کہ توار کنت ء سازء آوازانی تہ ء مزنیں بہرے گپت۔
- **ڈُھل جن :** (ڈُھ+لْ+ج+نْ) ڈھل جنوک، ڈُھلی۔
- **ڈُھلی :** (ڈُھ+لِ+ئْ) بچار "ڈُھل جن"۔
- **ڈِھم :** (ڈِھ+مْ) مزنیں ڈِوک، پہ بازمال ء ھم گوشتی اِنت کہ مراد تلاہ ء ڈِھم اِنت۔
- **ڈھمستر :** (ڈھ+م+س+ت+رْ) ڈاہ ء مستر۔
- **ڈھور :** (ڈَھ+ورْ) مزن، پیریں مردم۔ ڈھور دیگ : باز ریچگ یکپارگی ریچگ، پلانی ء جملگ ء آپ ڈَھور داتگ اَنت [بلکیں اے گال ھم " ڈور " اِنت کہ دریاہ دپ ء ھور اِنت] ۔
- **ڈئیرو :** (ڈ+ئ+ر+وْ) بچار "ڈئیکو"
- **ڈئیکو :** (ڈ+ئ+ک+وْ) بلوچی زیمرے چوکہ نازینک، سوت، زھیرگ و ڈئیرو۔
- **ڈیاری :** (ڈِ+یا+رِئْ) گورانی دلوالی۔
- **ڈیڈ :** (ڈِ+ے+ڈْ) سنگت، جون، سنتیں۔
- **ڈیڈار :** (ڈِ+ے+ڈارْ) دْرچکے کہ شیرگ باز دنت۔ شیرگ ء اسپیت اِنت ء بدناک۔ اے دوٗ زات اِنت۔ ایشی ء کُنگ پر نیست بلے "کھُڈیڈار" ء سک کُنگ پر۔
- **ڈیک :** (ڈِ+ےکْ) پیر، سک پیریں جنین، پیریں بُز۔
- **ڈیکت :** (ڈِ+ی+کتْ) مُنہ، دو چیز ء یک دگر ء گوں ملگ۔ ڈِیک دیگ، ڈِیک ورگ : دو چار کپگ، دیم پہ دیم کپگ۔
- **ڈیکی :** (ڈِ+ے+کِ+ئْ) تنب، پیلپا۔
- **ڈیل :** (ڈِ+ے+لْ) مزنیں ماد یانیں ھر۔ ڈیل دیگ : لیٹ دیگ۔ تک ء گوزی لیب ء "بیل"۔
- **ڈِیلّ :** (ڈِ+ی+لّ) کُرتب ء ھوشگ ء ڈِیلّ، کاش یا نل ء ڈِیلّ، باکس ء ڈِیلّ، بارگ ء ذرابیں چیز، آبریشم تاپگ ء ڈِیلّ

دست ءِ ڈیل. کش ءِ ڈیل جنگ. بزاں دار بندگ، سک بارگ۔

(۲) بالاد (۳) زرد - دل هیالانی۔

- **ڈیلا :** (ڈے لَ ا) زرشان ۔
- **ڈیلنگ :** (ڈِی لَ لَ نَ گ) ڈِیل - برز - کروب یا نلءِ ڈِیلنگ۔ دست ءِ ڈیل۔ پادءِ ڈیلنگ: ٹینٹ۔
- **ڈیمبک :** (ڈے مَ بَ کَ) ڈگارءِ مُشک هونڈ کنت چد ءِ مستر بیت گُش اَنت " ڈگارءِ بزگرتگ" اگاں بزمزن بیت گُش اَنت کہ " ڈیمبک ءِ گرتگ۔ ڈیمبک کمزن بیت گڑا بندبارت بزاں بند بِرایت ءُ بِسدایت ءُ آپ روت۔
- **ڈینگرگ :** (ڈی نَ گِ رَگ) چیزے ءِ چہ وتی کالب ءِ گیام ءِ دَرسَرِپگ: چم ءِ ڈینگرگ۔
- **ڈینگرینگ :** (ڈی نَ گِ رے نَ گ) چیزےءِ چہ وتی گیام ءِ دَرسَرِپگ، درگوجگ، گوھرینگ، چمّاں ڈینگرینگ: چمّاں نِدارگ
- **ڈیھ :** (ڈِے ھَ) مُلک، جاگہ، دیار۔
- **ڈیھی :** (ڈِے ھِ ی) ملکی، " ڈیھی کس ءِ نیا "

- **ر** : (رے) بلوچی ءِ دھمی آپ ۔
- **را** : (را) "ءِ" ءِ بزانت ءِ گالے کہ ھر جاگہ گپ ءِ تہ ءِ بزانت ءِ اڑگ ءِ ترس ءِ بیت، کارمرد بیت بلے کم، البت مان تچھان پہ سنگ ءِ ھاترءَ کارمرد بیت۔ وھدے کہ اے کارمرد گون "ءَ" ءِ ھمراہی ءَ بیت۔
- **راپچ** : (رَاپ چْ) رودایرشتی بلوچستان ءِ گنزرک ءُ جاشک ءِ مْیانجی ءَ کاروان ءِ ھدءَ کورے ءِ نام اِنت ✱
- **راپچی** : (راپ چ ی) راپچ کور ءِ کرتءُ گور ءِ نندوک ۲۔ چارگ، پیش چارکنوک، راہ چی۔ ✪
- **راج** : (رَاجْ) مردم۔ کوم۔ بلوچ راج : بزاں بلوچ کوم۔
- **راج اندر** : (رَاجْ اَنْدَرْ) راج ءِ تھی کار۔
- **راجاندر** : (رَاجْ ان + دَرْ) چہ راجاں در گُشتگیں۔
- **راج باھو** : (رَاجْ + باھُوْ) راج ءِ بھاکنوک، بَیا دیوک۔
- **راج باھوٹ** : (رَاجْ + بَاھوٹ) ھماکہ راج ءِ باھوٹ بیت۔
- **راج دار** : (رَاجْ - دَارْ) ھماکہ آئی ءَ کوم ءُ راج بازانت۔
- **راج دپتر** : (رَاجْ - دَپْ تَ رْ) ھما دانگی کہ آئی ءِ تہ ءَ راجانی سرءَ گوستگیں اھوال بنشتگ اَنت۔
- **راجدوست** : (رَاجْ دُوسْتْ) نیشنلسٹ✱ ھما کہ وتی ڈیھ، راج ءُ آئی ءِ زبان ءُ دود ربیدگاں دوست دار ایت
- **راج لچّہ** : (رَاجْ - لَ چْ چَ ہْ) ھما لچہ کہ پہ راج ءِ بودناکی ءِ بابت ءَ پربنگ ءِ بیت یا پہ آئی ءِ سرءُ سوج ءَ۔
- **راج مستری** : (رَاجْ + مَسْ - تِ رِیْ) جمھوریت (REPUBLIC)
- **راچن** : (رَاچِ نْ) یکدارے ءَ چہ مسترانت ءُ چہ بدن ءَ کستر انت۔ لوجیگ ءِ راستے۔
- **راد** : (رَادْ) راست، بیہ، اوست۔ RADH : True, trusty.
- **راڑ** : (رَاڑْ) بارگ بزانگیں مُھر۔ گدءِ دراھیں تَکر، بارگیں دراھیں تُکر۔ کوتگ ءِ راڑ، تچگ ءِ راڑ
- **راز** : (رَازْ) چیریں گپ، زردال
- **رازدار** : (رَازْ + دَارْ) ھا مردم کہ دگرءِ چیریں گپ ءُ ھالاں زانتکار اِنت۔
- **رازی** : (رَازِیْ) چیریں، چیراندریں۔ رازیگ۔
- **رازیگ** : (رَازِیْ گْ) منوگر، چہ گپے ءَ وش، اڑ ءَ کنوک۔ وشّ (تازی ءِ راضی)

- **راسبند** : (رَاسْ بَ نْ دْ) منطق۔
- **راسبندگر** : (راسبَند۔گَ رْ) رسبندگر : راستیں (CORRECT) بند (REASON) ءُ گِر بزاں گروک ، راسبند : منطق ... ۔ راسبندگر LOGICIAN ءِ منطقی ... 1963
- **راست** : (رَاسْ تْ) چَپ ءِ چَپ ، تچک ، نموند ، "چونایںگ ءَ گوں من دوئنگر گُد اَنت بلے یکّے ءِ راست ایش اِنت" گُد ءِ راست ءُ چپ ، دُروگ ءِ چپ ، ھک ۔
- **راستی** : (رَاسْ تِ ی) راست کنگ ، راست گوشگ ۔
- **راستینک** : (رَاسْ تِ ے نْ کْ) پہ یک کارے ءِ راست بیگ ءِ بارہ ءَ چیزے نبیسگ کہ ھرکسی آئی ءَ راست بمن اِیت ۔ (تصدیق نامہ) CERTIFICATE
- **راسک** : (رَاسْ کْ) بلوچستان ءِ شھرے کہ سرباز ءِ کَور ءِ کِرّ اِنت ۔ پیروز آباد ءِ جُھل ۔
- **راسکوہ** : (رَاسْ۔کَ وْ ہ) ھاران (خاران) بلوچستان ءَ زانتگیں کوھے ءِ نام اِنت کہ اودء ۲۸ ءِ مئی ۱۹۹۸ءَ پاکستان ءِ اولی ایٹمی بمب ترکینگ بوتگ اَنت ۔
- **راشگ** : (رَاشْ گْ) تچک ءِ پہ کسے ءَ راشگ بزاں چانگگ ۔
- **رَاک** : مُرزانگیں یا بُندر ءَ ھمے رنگ ءِ دَر کہ جُہت اِنت بشلوار ءِ راک : دَرتگیں جاگہ
- **راگ** : (رَاگْ) آواز کہ گوں ساز ءَ گُوشگ بیت ۔
- **راگا** : (رَاگْ ا) کپّی ءِ دارگ ءِ جاگہ
- **راگل** : (رَاگْ لْ) نامے (راہگل نام نوائی است از موسیقی۔ ب ق)
- **راگول** : (راگْ وْ لْ) راہ گول بزاں راہ گوُلوک ، راگل : ھر دو نام اَنت
- **رام** : (رَامْ) گورانی مزنیں پھترے بوتگ ۔ نشانیں کشکے کہ دار یا تھتگ ءَ مان بیت ۔ وار ، رامگ ، دیم ءِ رام ۔
- **رامانی** : (رَامْ اَ نْ ی) لیوا ، رھمانی ھنگامانی ۔
- **رامٹو** : (رامْ ٹْ وْ) آلم ، کسانیں بیرک
- **رامگ** : (رَامْ گْ) ھیلدار ، لاھو ۔
- **رامین** : (رامِ ے نْ) مردینی نامے ، بلوچی ءِ گوھنیں دپترانی مزنیں ءُ زانتگیں بامردے ۔
- **ران** : (رانْ) چہ کونڈ ءِ بُرزی نیمگ ءَ بگر دانکہ پاد ءِ بُن ءَ ، لنگ ۔
- **رانسر** : (رانْ۔سَ رْ) زان سر ۔
- **راوچی** : (راوْچِ ی) چاریگ یا پیچیاریگ ءُ سرھال کنوک PPB, LWD: RAWACHI: a herdsman, messenger
- **راہ** : (راہْ) مزنیں کشک کہ پہ رَوگ ءُ آیگ ءَ کارمرد بیت ۔ راہ ءُ رھبند :

راہ ءَ آرگ : راہ ءَ گیجگ ، در آرگ ، راہ ءِ بُرگ : منزل جنگ ، راہ ءَ بندگ : دُژمنداریں مردے ءِ یا پہ ڈُنگی ءَ راہ ءِ پچ کنگ : راہ ءِ دیمپانیں چیزاں دیر کنگ ۔ راہ ءَ پڑینگ : پہ سر ءُ سوج یا پہ ریک ءُ ھنر کسے ءَ راہ ءَ آرگ ۔ راہ ءَ تچک کنگ : راہ ءَ راست کنگ ، گیگ کنگ ۔ راہ دیگ : گون کنگ ، دیم دیگ ، روانگ کنگ ۔ کسے ءَ راہ دیگ پہ گوزگ ءَ ۔ راہ ءَ شنک جنگ : کارے ءِ دیم ءَ اڑ ءُ جنجال پیداک کنگ ۔ راہ کنگ : آپ ءِ ، بندیں راھے ءِ پچ کنگ ۔ راہ گرگ : رھادگ بوگ ، رَوگ ۔

- **راھبر** : (رَاہْ۔بَ رْ) راہ ءِ بروک ، پیشوک ، راہ پیش داروک ، سروک ★

- **راھبند** : (رَاھْ۔بَ نْ دْ) وڑ، ڈول، پیم، کانود، کانُدو۔
- **راھتنگ** : (رَاھْ۔تَ نْ گْ) ھاتھتنگ کہ شھرستان ءِ میتگ ءُ بازاراں راھانی نام بُستگ ءُ جتگ اَنت، تابلو۔
- **راھجَن** : (رَاھْ۔جَ نْ) پندجَن، دیریں پندانی جنوک۔
- **راھچار** : (رَاھْ + چار) کسے ءِ کلوہ، نندی یا چندءِ آیگ ءِ واستءَ راہ چاروک۔
- **راھدار** : (رَاھْ + دَارْ) بچار "رَھدار"
- **راھدربر** : (رَاھْ + دَرْبَرْ) بچار "رَھدربر"
- **راھسوج** : (رَاھْ + سْ وْ جْ) بچار "راھشون"
- **راھشون** : (رَاھْ + شْ وْ نْ) راہ سوج دیوک، راہ ءِ سرءُ سوج کنوک: رھشون
- **راھگول** : (رَاھْ + گْوْلْ) راہ گولوک۔
- **راھوار** : (رَاھْ + وَارْ) بچار "رھوار"
- **راھی** : (رَا۔ھِ یْ) ھاکہ راہ ءَ اِنت، راہ ءِ۔ نامے۔
- **راھینگ** : (رَاھِ۔یْ۔نْ گْ) بچار "رائینگ"
- **رائینگ** : (رَا۔یْ۔نْ گْ) پاجن کہ بُزءِ سوار بیت گُوش اَنت کہ رائینگ ئے۔
- **رُب** : (رُبْ) چارِک ¼
- **رَمْبْ** : (رَبْ) آرت ءِ لھم گُلاداَنت ءُ کلّیں شکرمان گیج اَنت ءُ نا ڈراھاں دینے۔
- **ربّ** : (رَبْ بْ) رودینوک، پروردگار (تازی ربّ) ★
- **رَباب** : (رَبَابْ) سازے ءِ نام اِنت۔
- **رَبال** : (رَبْ ب الْ) کاسد، نیبر (ربّال) بازجاگہ ءَ پہ ھماکاسدءَ گُوش اَنت کہ پہ دشتاری ءِ ھبرءِ بزگ ءَ دیم دیگ بیت۔
۲۔ ھمانیکیں رھدربر کہ واجہ ھُدا آئی ءَ پہ وتی بندھانی سرءُ سوج ءَ دیم دنت، نیگراہ رھدربر، رسول، پیغمبر، نبی۔ اک، عیسیٰ، موسیٰ، محمدؐ ڈرست ھُداءِ ربال بوتگ اَنت۔
- **رلبودگ** : (رَبْ وْ۔دْ گْ) ھیال، ھیلداری، رھبند ۲۔ یکّشیگیں راھبند، ھیل یا ھیل گپتگیں رھبند routine usual way "من پیسری رلبودگ ءَ اودءَ شُتاں بلے آمن نہ دیست"۔ رببدگ، دود، رسم ءُ رواج، کلچر۔
- **رَبی** : (رَبْ۔ی) مچّے۔ ایشی ءِ کلونٹ زرد اَنت
- **رَبیدگ** : (رَبِ۔یْ دْ گْ) بچار "رلبودگ"
- **رپت** : (رپ ت) شُت "رَوگ" ءِ گوست۔ پا: رفت چہ مُنکارگال "رفتن" ءَ۔ ★
- **رُپت** : (رُپْ تْ) روپگ ءِ گوست۔ جت انچوش کہ: "شُھاتے رُپت" بزاں "شُھاتے جت" ★
- **رپتار** : (رَپْ۔تْ ارْ) رواج، گام گیج، رَوگ ءِ کار۔ پا: رفتار۔ ★
- **رُپت ءُ روپ** : (رُپْ تْ۔ءُ۔رُوپْ) روپگ ءُ ساپ ءُ ستہ کنگ، لوگ ءِ رُپت ءُ روپ بزاں لوگ ءِ روپگ ءُ ساپ کنگ۔
- **رَپتگ** : (رَپَ تْ گْ) بے سرءُ بُنیں گپ جنگ، گپ جنگ ءُ جنگ ءُ بس نہ کنگ، بازھبر کنگ، بےکاریں گپ جنگ، چیزےءِ بارہ ءَ باز چہ جنگ ءُ داوایے ءَ رندتھا گپ جنگ کہ کسی آئی ءِ گپانی پرواہ نہ کنت یا کسے پد نہ بیت، تھنا بندگ گوں مُرزیں توارءَ وانگ۔
- **رَپرَپ** : (رَپْ رَپْ) آلم ءِ توار وھدے کہ گوات ئے چنڈیں ایت۔

- **رَپک** : (رَپ کَ) گورپتّ، بِرتّ، رستری کہ سُنٹ ءِ ڈَولا اِنت، جگہبر، مردم ءَ ھم گْرٹ کنت، مرڈو کے، ناہ سک وارت۔
(۲) میدانی ماھیگ گیرانی گورءَ ھاموسم کہ ترے روچ ءِ دریاءِ ماھیگ گْرگ ءَ نہ روَانت۔
- **رِپک** : (رِپ کَ) ھُنر " trick " رپک ءُ ٹاگار۔
- **رَپکّی** : (رَپ کَ۔کِ یَ) بچار رَپک۔
- **رِپگ** : (رِپ گَ) ھنگ، ڈھگ، شَمپگ، بارگ لُوگ، لاگرُوگ (۲) رَدوَرگ، ریپینگ (۳) دَرَرِچگ (۴) جھگ، گْنگ۔
- **رَپگ** : (رَپ۔پَ گَ) چیزے ءِ کپگ ءِ توار۔
- **رَپل** : (رَپ لَ) مستریں زوراکیں ارواہ بلکیں ھُدا ءِ نام اِنت یاکہ تمردہ " رَپل بَت "
- **رُت** : (رُتْ) "رُتگ" ءِ گْوست بزاں آئی ءِ کاہ رُت یاڈگار رُت۔ (۲) "شام ءُ رُتے کنگ" بزاں وَرگ۔
- **رَتب** : (رَتَ بْ) کلونٹ۔
- **رَتک** : (رَتْ کَ) "رَتگ" ءِ گْوست۔ دیرگْوست رَتنگ رَتنگ اَت۔ اک :۔ " ھپتی رَتگیں دست " ★
- **رِتک** : (رِتْ کَ) "رِتگ" ءِ گْوست۔ دیرگْوست رِتنگ رِتنگ اَت۔
- **رُتک** : (رُتْ کَ) "رُتگ" ءِ گْوست۔ دیرگْوست رُتنگ رُتنگ اَت۔ اک :۔ کُرود رُتک۔ ★
- **رِتک ءُ رِیچ** : (رِتْ کَ۔ءُ۔رِےچْ) رِتک ءُ رِیچ کنگ بزاں چیزے ءِ نہ پھریزگ ءُ زوال کنگ۔ ★
- **رُتگ** : (رُتْ گَ) "رُتگ" ءِ دیرگْوست۔ آئی ءِ کاہ رُتگ یاڈگار رُتگ۔
- **رج** : (رَجْ) "رجگ" ءِ پرمانگال بزاں بہ رَج۔
- **رُجا** : (رُجَ ا) بُود۔ بُود ءُ رُجا شتگ بزاں چہ گْرک ءُ بُود ءِ شتگ۔ ★
- **رجانک** : (رَجَ انْ کَ) رَج اِنگیں۔ دگر زبانے ءِ ترینتگیں۔ TRANSLATION
- **رجانکار** : (رَجَ انْ۔کَار) بچار "رجانک کار" ★
- **رجانک کار** : (رَجَ انْ کَ۔کار) ھما مردم کہ رجینگ ءِ کار ءَ کنت، رجینوک، چہ یک زبانے ءَ ماں دگر زبانے ءَ ترینوک
مترجم TRANSLATOR ★
- **رجب** : (رَجَ بْ) مسلمانی ھپتمی ماہ۔ نامے
- **رَجگ** : (رَجْ گَ) رنگ دیگ، رنگ کنگ (۲) طلب : راجتیں۔ پا : رزیدن۔ مُن : رَج
- **رُجگ** : (رُجْ گَ) دُرگ۔
- **رِجلگ** : (رِجْ۔گَ کَ) "رِجلوک" کسانیں دَگے (۲) بے زور ءُ لاگریں مردم ءِ ھم گْوشگ بیت۔
- **رِجلوک** : (رِجْ۔گَ وکَ) بچار "رِجلگ"
- **رِجگی** : (رِجْ۔گِ یَ) زور ءُ لاگریں مردم۔ ★
- **رَجو** : (رَجْ وْ) رجب ءِ نیم نام۔
- **رَجوک** : (رَجْ وکَ) رنگ دیوک۔ ★
- **رِجینک** : (رَجِ ےنْ کَ) بچار "رجانک"
- **رَجینگ** : (رَجِ ے۔نْگَ) رنگ دیگ، رنگ کنگ، "رَجگ" ءِ گْشکارگال۔
- **رُجینگ** : (رُجِ ے۔نْگَ) انجوش کنگ کہ بہ رُج ایت، ڈُرینگ، گروجگ، ھُروجگ، "رُجگ" ءِ گْشکارگال۔ ★

- **رجینوک** : (رَجے ـ ئِ وَکْ) ھما مردم کہ رجینگ ءِ کارءَ کنت، رنگ دیوک، رجوک ـ ★
- **رِچ** : (رِچْ) کپتگ ءِ لیب ءِ رچ کہ دست ءِ لنگ ءَ گوں یک پادے ءِ لنگُ کاں اڑین انت۔ ھمیشی ءِ اڑینتگیں رنگ ءَ "رچ" گوش انت۔ اگاں بچ ایت گڑا اَبچگ بِندایت ـ (بجاربُت)
(۲) رچ ءِ گرگ: سکّ بےوارءَ گرگ ـ
- **رَچ** : (رَچْ چْ) ھمابارگ ءُ مُھرءُ سکت تاب داتگیں بندیک کہ گوں آئی ٹیک رُگے گوپ انت کہ آئی ءِ نام ھم رَچ اِنت۔ اِے گِنتریہ دُزیں گلو ءِ گرگ ءَ کارمردبیت۔ رچیں بندیک ءَ ھم گوش انت ـ
- **رِچگ** : (رِچ گْ) چیزے ءِ چہ درپ ءَ درکپگ، آپ چہ کاشیگ ءَ ریچ انت، اگاں شکون ءِ بیت۔ گونی ءِ دپ ءَ بچ اِنت ءِ بلیٹین ءِ دان ءِ رِچ انت۔ ایر رِچگ، بچ رِچگ، دُر رِچگ (دَرچگ)، سر رِچگ، پر رِچگ، مان رِچگ۔ آپ ءِ رِچگ : دریا ءِ آلاڈ بیگ بزاں لیچ ءَ روگ۔ چمانی ایر دگ ءِ رِچگ : چہ بازیں چارگ ءَ ۔ دنتانانی رِچگ : بزاں کپگ، چہ پیری ءَ یا چہ ناڈراھی ءَ۔ دل ءِ رِچگ : سستگ۔ گُشان ءِ رِچگ : دوستیں مردمے ءِ آیگ ءِ مستاگ زانگ بیت گردن ءِ رِچگ : بزاں گردن ءِ رگانی ٹرند بیگ۔ گُوات ءِ رِچگ : بزاں کم بوگ ۔ لاپ ءِ رِچگ : بزاں لاپ ءِ روگ یا دست آیگ ـ
(۲) کوھستگی کُلفے ءُ کہ زنڈو اسپیت اِنت۔ ایشی ءَ ھُرگی رِچگ ھم گوش انت ـ

کپتگ ءِ رچ

- **رِچوک** : (رِچْ وَکْ) ھا چیز کہ رِچ ایت (۲) دستانی رِچوک بیگ بزاں چہ ھیلکاری ءِ سبب ءَ دست کارءَ گُشادبنت ـ اک ءِ: بلائی ءِ دست کارءَ رِچوک انت ـ ★
- **رَد** : (رَدْ) غلط ھا چیز یا کار کہ راست نہ اِنت۔ شیتان۔ کلپ۔ رَدیگ : ریپینگ، رَد ورگ، رَد کنگ، رَدکار رَدکپگ : بَدگ بوگ، رِپگ، رَد ورگ۔ رَد کنگ : شتر نہ کنگ، راہ ءِ رَد کنگ بزاں گُسر بوگ۔ روچے رَد نہ کنگ : بزاں روچے یلہ نہ کنگ، رَد ورگ : رَدکپگ ـ
- **رِد** : (رِدْ) بِستر (سطر) LINE ـ ترتیب ردیف (لچہ کاری ءَ)
- **رِدبندی** : (رِدْ بَ نْ دِ یْ) فہرست، ترتیب ـ TO EDIT
- **رِدک** : (رِدْکْ) بلوچی دوچے ـ
- **رِدکار** : (رِدْ + کارْ) ھما مردم کہ ردتاک یا کتاک ءِ چاپگ ءِ رِد ءُ بند ءَ کنت EDITOR مزن رِدکار CHIEF EDITOR تراز کار ـ
- **رَدکار** : (رَدْ + کارْ) رَدیں کار کنوک، رَدی کنوک۔ ءِ کلپیں مردم ـ ★
- **رِدگ** : (رِدْگْ) بچے کہ کلونٹ ءِ زُردا انت ـ
- **رُدگ** : (رُدْگْ) چہ زمین ءَ دھل یا ڈرچک یا کاھے ءِ درآیگ، مردم یا ڈرچکے ءِ چہ کسانی ءَ مزن بیگ بزاں رُدگ ءُ مزن بیگ۔ دردءِ

رُدگ، جمبرءُ رُدگ، چیزءِ چاں رُدگ، چوکوہ ءَ یا چوچ ءَ رُدگ۔

رُدوم : (رُ دُوم) رُدگ ءِ کارءُ جاور۔

رَدی : (رَدِی) رَدکاری۔

رِدی : (رِدِی) بجار "رِدیگ" ۲۔ رِدءِ ، رِدءِ سرءَ ، پہ رِد۔ ★

رَدیگ : (رَدَ۔ دَ۔ یگ) رپینگ ، ٹِگ۔ ★

رِدیگ : (رِدِی گ) بلوچستان ءَ جاگہے ءِ نام اِنت۔

رِڈ : (رِڈڈ) ھرَکہ : رِڈکتگ ، لاگر ، ھڈ ءُ سک۔

رِڈک : (رِڈڈک) سکیں لاگر ، رِڈکشتگیں۔

رِڈگ : (رِڈڈگ) کِشت ءُ کشار ءِ زمین کہ پیریت ءُ ڈَھل ءِ دیگ ءِ بُودئے رُوت۔ گُش اِنت "اے زمین رِڈ اِتگ"۔ رِڈکتگ بزاں لاگر بوگ یا کہ ھڑکتگ۔

رِڈی : (رِڈ۔ ڈِی) رِڈکش اِتگیں ، ھڑکھی۔ ★

رَز : (رَز) وشبوئیں سولے کہ آئی ءِ بَرسارت ءُ وشبواِنت۔

رَزا : (رَزا) دلکش ، جازات ، ھوکل

رَزان (رَزان) جام۔ ایران۔ کاشیگ۔ دریپ۔ جولاھگ ءِ رزان ، ھما دراجیں ٹُنگ ٹُنگیں تھتگ کہ آئی ءِ ٹُنگانی تہ ءَ تانجو اِنت ، دو رَزان اَنت کہ تانجوانی زرءُ ماد گ لُنگ ءَ کار مردبنت۔

رَزائی : (رَزائی) دلکشی۔ نامے

رَزگ : (رَزگ) ڈولدارءُ زیبدار بیگ۔ ستا : (ر۔ ۹ آراستن ونظم دادن)

رزم : (رَزم) اُشتر (یا ھر کہ دوسال ئے بہ بیت ؟) ھڑ (۲) جھلگ بند (۳) مادآپُس (۴) مازات۔ (۵) رزم چو کلدارءَ یک نلگے زرے ءِ نام بیتگ۔ ے "پہ چِل رزم ءَ بھائیگ اِنت"

رُزوا : (رُزوا) رُسوا ، بنام ، نام ءُ دپ ، سیہ رُو۔ رُزوائی : ★

رزینگ : (رَزِ زے۔ نگ) ڈولدار کنگ ، زیبدار کنگ ، سمبھینگ۔ ★

رُژن : (رُژن) روشنی ، تھاری ءِ چیپ ، رُوشن ★

رُژنا : (رُژ۔ نا) بجار "روژنا"۔ ★

رَس : (رَس) "رَسگ" ءِ پہ مانگال بزاں پہ رَس۔ ★

رَسبندگر : (رَس بَ ن دَ + گ ر) بجار "راسبندگر"

رَست : (رَس ت) "رَندگ" ءِ گُوستگال (۲) "رسگ" ءِ گوستگال (رَس اِت)

رِست : (رِس ث) "ریسگ" ءِ گُوستگال ، بزاں ریسگ ءِ کار بوت ★

رُست : (رُس ث) "رُدگ" ءِ گُوستگال (رُد اِت)

رَستر : (رَس ت ر) جنگلی جانور ، دَرندہ (شیر ، پلنگ ، مزار ، حپتار ، گُرک ءُ دگہ) بزاں ھما کہ شکار کن اَنت ءُ گوشت وَر اَنت۔

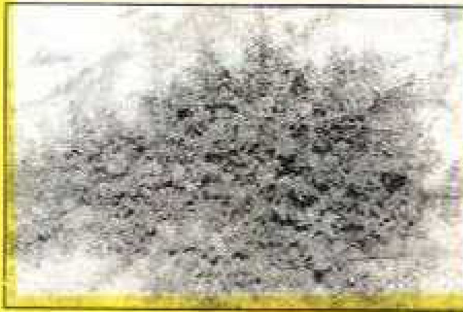
رَستگ : (رَس۔ ت گ) "رندگ" ءِ دیرگُوستگال (۲) "رسگ" ءِ دیرگُوستگال بزاں رَس اِتگ۔ ★

رِستگ : (رِس۔ ت گ) "ریسگ" ءِ دیرگُوستگال بزاں ریتگ ءِ کار بوتگ۔ ★

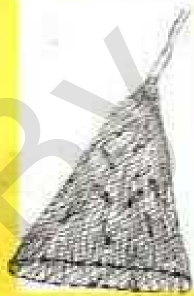
- **رُستگ** : (رُس ـ تَگ) "رُوگ" ءِ دیگہ گوستگال بزان رُد اِتگ ۔ ★
- **رُستم** : (رُس ـ تُم) نامے ، رستم دستان : ۳۰۰ پ ک ءِ ایران ءِ واجد تہرءِ شہزور و مزن مرتبہ مَل کہ سیستان (بلوچستان) ءِ نندوک بوتگ ★
- **رسک** : (رِس کَ) روزیگ ۔
- **رسکو** : رَس ـ کُ وْ) دست یا دیاجان ءِ دگہ اندامے ءِ یہ ادارگی مُشگرگ مُ دردکنگ ءِ گوش اُنت ۔
- **رَسَنگ** : (رَس گ) سربوگ ، بچگ ، نیمگ ءِ رسگ بزان بچگ ۔ برزیں چیزے ءِ دست ءِ رسگ ، مُلک ءِ رسنگ بزان بگ شارءِ رسگ ۔
- **رُسوا** : (رُس وَا) بچار "رُزدا" ★
- **رسوائی** : (رُس ـ وَا ـ ءِ ئی) بچار "رُزوائی" ۔ ★
- **رسول** : (رِسْ وَل) کلوہ آر ، کاسد ، مھتر ، رباَل ۔
- **رسولّ** : (رَس ـ وَلّ) درمانے ۔
- **رسینگ** : (رِس ے ـ ن گ) پیسرءِ کسے روگ ءِ اِنت رندءَ دگرے روت وت ءَ پہ آئی ءَ رسین اِیت یا آئی ءِ جند ءَ رسینگ ۔ یک چیزے بزگ ءُ یک جاگہے سرکنگ "کیسگ پہ رسینگ اِنت"
- **رشت** : (رَش ت) تیزیں ءُ انداز گیشتر پہ میل ءُ بلوچیگاں کارمرد بیت ۔ رشت ءَ : دمان ءَ ، جُست ءَ ؛ زُوت ۔ بلوچستان ءَ جاگہے نام اِنت ۔
- **رشتگ** : (رِش ـ تَ گ) بندیک ءُ تال ، آبریشم ءُ تال ۔
- **رِشک** : (رِش کَ) بوٹ ءِ ہیک ، کہ کسان ءُ اسپیت اِنت موداں لچ اِنگ ۔ مُرگ ءِ رِشک ، دلوت ءِ رِشک ، مُشک ءِ رِشک کہ ایشاں گیشتر شُشک گوش اَنت
- **رَشک** : (رَش ـ کَ) رَکش : بالی بور کہ کستھان اِنت ۔
- **رِشکی** : (رِش ـ کِ ئی) ھمامردم کہ سرءِ رِشک ءُ گُرّا اِنت ۔ ★
- **رُشن** : (رُش ن) بچار "رُژن" ★
- **رَک** : (رَکَ) بچار "رَگ"
- **رِک** : (رِکَ) بچار "رِگ"
- **رَکّ** : (رَکّ) لُنٹ ۔
- **رِکّ** : (رِکّ) کلانگ ءُ نیشت ءِ بزگوشت ۔ (لیڑہ کہ مست بیت پُچ ءَ دپ ءَ کش اِیت دُمب ءِ پہ رِکّ ءَ جنت)
- **رُکّ** : (رُکّ) پلانی ءَ رُکّ اِنت بزاں تو یہ اِنت ، تو یہ ءُ بزانت ءَ زیرگ بیت ۔ پلانی ءَ رُکّ اِنت بزاں گگرءِ انت ، ٹرت اِنت ۔
- **رکاب** : (رَکَاب) دورو : ھاکڑی کہ بورسوار وتی پاداں آئی ءِ تہ ءَ اڑین اِیت ۔ (بچار بُت تاکدیم ۲۰۴)
- **رِکاٹ** : (رِکَاٹ) باجائی تیپ (RECORD ۔ اسطوانات ۔ صفحہ)
- **رَکب** : (رَکَ ب) گُدءِ دپ یا کرّ کہ چہ گُدءِ جند ءَ برزتر گوپتگ ۔
- **رَکز** : (رَکَ زَ) بچار "رَکس"
- **رَکس** : (رَکَ س) ٹگی ۔ مکر ۔ ھُنر ۔ ھیلہ ۔ رَکز ۔ بُگک ءِ رَکس ؛ بُگکے ھرءِ سوار اَت ۔ کور ءِ تہ ءَ ھرءِ رَکس کُت ءُ دپت ،

بلَنک ءِ وتی نماسگ گوانک بِرگُت کہ منی کُنیرءِ بیارکہ داںکہ ھرو پتگ من ھم کتیں جلک رسیاں ۔ ھرءِ کہ بلک ءِ ھبرا شکت اَنت وتی دل ءَ ے گوشت کہ بلک ءِ رُکس چہ منیگاں ھم گیش اَنت ، ھما دمانءِ پاداَتک ۔

- **رُکست** : (رُک سَ ت) یلہ ، آزات ، موکل ، جازات ۔
- **رُکش** : (رُک ش) ھما اپس کہ بال کنت بزاں سکّیں مزن زوریں ۔
- **رُکشان** : (رُک ش ان) یا رُکشان : بجگور ءِ کور کہ چہ مکران ءِ مزن کوراں یکے اِنت وگر ۱۔ کیچکور ۲۔ نھنگ ۳۔ دشت کور ۔
- **رُگ** : (رَگ گ) زِھگ ، دزکزا بوگ ۔ لَگُشگ ۔ چہ جنجالےءِ زِھگ ۔
- **رِگ** : (رِگ گ) رِپگ ، چہ ناذراھیءِ لاگر بیگ ۔ چہ ناذراھیءِ وزن لوگی دیارءِ مورے ءِ واھشت بیگ ءُ پیدءِ بنداں بیگ
- **رُکنڈینگ** : (رَک ن ڈے ن گ) چیزاءِ کچ کنگ ، بازاءُ بد دیگ ۔ ★
- **رِکیب** : (رَک ے ب) رکاب کہ اپس ءِ سوار وتی پاداں ھمائیءِ ماں اڑین اِیت ۔ تالی ، تار ، ننگری ۔
- **رِکینگ** : (رَک ے ۔ ن گ) انچوش کنگ کہ رُک اِیت ۔ زھینگ ۔
- **رَگ** : (رَگ) جسم ءِ تہ ءَ ھمے لمتیں نَلک کہ آیانی تہ ءَ ھون تچ اِیت ۔ پادءِ رگ کہ پُوزءِ سوار اِنت ۔ رگ ءُ ریشگ ۔

رِگت

رُگ

رکاب

- **رُگ** : (رُگ) گرزیں داے کہ میدہ پہ گیم یا مُربہ ، لیجر ، کولگر ، دُزنہ مُدگ ءِ گرگ ءِ کارمردےکن اَنت ✱ رُگ ءِ گوازگ : رُگ ءِ ماں دریاءِ انچوش مانبزگ کہ رُگ ءِ گردی بچ بہ بیت ءُ دریاءِ بہ رُس ایت ۔ (بجار بُت)
- **رگام** : (رَگ ام) دُور ۔ باریگ ۔ موسم (رگام شگام لوٹیں تام) نلمے ۔

PPB; LWD: RAGAM : season opportunely , Time of waiting Threatening weather (2Rank, Dignity

۲ ۔ ھرنوکیں چیزے ءِ نوکیں باریگےءَ رگام گوش اَنت ۔ بلوچی لچہ کاری ءِ دومی دَور ءِ یک جوانیں لچہ کارے رگام مواشی اِنت ، بازمردم یزا شکاری ایشیءِ رگام وشی گوش اَنت اِے رَد اِنت رگام آئیءِ نام اِنت ءُ واش (خاش) آئیءِ ملک اِنت ۔

- **رگبت** : (رَگ ۔ بَ ت) ریا ، ریاءِ دُو ، ریاءِ رگپت (رغبت) ★
- **رگبند** : (رَگ ۔ بَ ن د) ارزبند ، ناری ، ناشتر ۔ ★
- **رِگت** : (رِگ ت) کالھے ، سولے ، نامے (بجار بُت)
- **رِگتک** : (رِگ ت کَ) روتگ ۔ آھنڈ ، ھنڈال ، آگنڈ ۔
- **رِگتک** : (رِگ تُ کَ) کسانیں رِگت ءِ سول ۔ رِگت ءِ بزاتے کہ مزن نہ بیت ۔
- **رگدرنز** : (رَگ + دَرَن ز) جسم ءُ جان ءِ رگ ءُ ریشگاں جنڈینگ

رَگ ڈ : (رَگ ڈ) زمیں ھنڈ انچوش کہ گوش یا پوزہ زنگیں ھنڈ، کنزاشوک۔

رَگو : (رَگ وْ) تنگیں سرنگ (۲) نا ڈراھی یے کہ پاداں گیت۔

رَگوشت : (رَگ وْش ت) رگیں گوشت (بتر، عضلات (8-9-64) Muscles

رُل : (رُلْ) رُنگ ءِ یرمانگال بزاں ءِ رُل۔ ★

رُلائینگ : (رُلْ۔ لائے۔ نگْ) تچے ءِ یرمایگ کہ دگرے ءِ پہ رُلین ایت۔ واری دیائینگ۔

رُلگ : (رُلْ لْ گْ) بیکار ءِ ترتگ۔

رُلوک : (رُلْ لْ وْ کْ) ھاکہ پہ رُل ایت۔

رَلی : (رَلْ۔ لِ ئی) نْنکی گندل۔ گوھنیں گندل۔ چہ گد ءِ ھمک رنگیں ٹکراں جوڑ کنگیں نپادکہ آئی ءِ پڑم یا پوکی مان نیست۔

رِلی : (رِلْ۔ لِ ئی) بجار رَلی۔

رُلینگ : (رُلْ۔ لِ ئے نْ گْ) بیکار ءِ ترینگ۔ واری دیگ۔

رَم : (رَمْ) مُرگ ءِ رَنگ، جتائی رم۔ نبشتگ ءِ تہ ءَ نشر، بزاں ھماکال کہ لچہ نہ انت۔ "prose" (۲) ھوش، ھیال، زانگ، وار، گیگ، رام ءِ گونڈک، وڑ، گسان، "بلانی بے رم ءَ گرگ بوت۔

رُمب : (رُمْ بْ) تک، مُچی۔

رَمبگ : (رَمْ۔ بَ گْ) پشت کپگ، یلہ بوگ، یلہ دیگ بوگ، سر سند بوگ، ڈڈھگ۔

رُمبگ : (رُمْ۔ بَ گْ) پہ کارے ءِ یکجا بوگ ءُ پہ بیڑ روگ، پہ آشوب سر گرگ، لشکر ءِ سر گرگ۔

رُمبو : (رُمْ۔ بْ وْ) کلاگی، چھوائی۔ رُمبو ٹمبو۔

رَمبی : (رَمْ بِ ئی) بجار "رَمتی"

رَمتی : (رَمْ تْ۔ پ ئی) آسنے کہ سرے ءِ چوھنگ ءِ گیش انگ بلے پتن انت کہ ھلوا ءِ جنگ ءِ کار مردبیت۔

رَمبینگ : (رَمْ۔ بے۔ نْ گْ) یلہ دیگ بوگ، ڈروھگ، پشت کپگ۔

رُمبینگ : (رُمْ۔ بے۔ نْ گْ) لشکر رُمبینگ بزاں لشکر کنگ۔

رُمپان : (رُمْ۔ پ ا نْ) مزن پشیپے چہ لھاباد ءِ جھل انت ءُ چہ رود بُن ءَ بُرز، پچ ءُ ملینگ ءِ مان۔

رمزان : (رَمْ۔ زْ ا نْ) مسلمانی نھمی ماہ انت کہ روچگ دارگ بیت، روچگانی۔ نامے (تازی: رمضان)

رمزی : (رَمْ زْ ئی) کورماھیگے، تام ءِ وش انت، ڈراجی ءَ دو تاسے بوگ بیت، بارگ انت، پہ کاسگ یا رودگ گرانت سے۔ رود ءِ دپ ءَ گُدے بند انت ءُ مُنگے پہ سے کن انت، ماھیگ ھمے مُنگ ءَ پترایت۔

رُمسا : (رُمْ سْ ا) ھُوائی یے۔ ★

رَمُک : (رَمْ کْ) رمزان ءِ نیم نام۔

رَمکار : (رَمْ۔ کْ ا رْ) ھاندکار کہ "رَم" ءِ جوان نبیش ایت۔

رَمگ : (رَمْ گْ) پسانی مُچی انچوش کہ پہ گوکاں گورم گش انت۔ بتل : "لڈ رمگ نہ بیت"۔

رَمگدار : (رَمْ گْ + دْ ا رْ) ھا مردم کہ رمگ بدار ایت۔ ✪

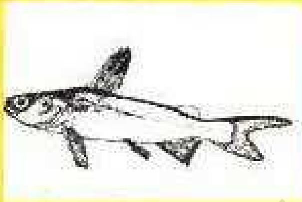
رَمگی : (رَمْ گِ ئی) ھاکہ گوں رمگ ءَ سیادی کنت۔ ✪

رَمَل : (رَمَ لْ) پال۔ رَمل جنگ : پال جنگ۔ نجومی ءِ کار انت۔

- **رموز** :. (رَمُوز) کلاگ ، تژن ، پیگور ۔
- **رموک** : (رَمُوکّ) رم رم ءَ رودک ۔ رموکیں مُرگ ، رموکیں کرگُشک ۔ تچوک ۔
- **رمی** : (رَمِی) رمزان گوادر ءِ بندرکیں یک سکیں وش گوشیں پھلوانے بوتگ کہ دنیگ ءَ آئی ءِ مٹ نیست ۔ نام ءَ ملا رمضان اِنت بلے پہ رَمّی ءَ زانگ بیت ۔
- **رمیز** : (رَمِےزّ) دارءَ رمیزگیت بزاں کَل بیت ۔ کَل ءِ تہ ءَ سٹرایت یا انچو ریزایت ۔ لھتیں مردم دارءِ ایں موردءَ ھم گوش اَنت (دیمک) ، ریزُم ۔ (بچار دُبت)
- **رُن** : (رُنّ) رُنگ ءِ پرمانگال ، بزاں پہ رُن ۔
- **رُنبگ** : (رَنّ بَ گّ) ۔ بچار "رمبگ"
- **رُنبگ** : (رُنّ بَ گّ) ۔ بچار "رُمبگ"
- **رُنبو** : (رُنّ بُ وّ) بچار "رُمبو"
- **رَنبی** : (رَنّ بِ یّ) ۔ بچار "رَمبی"
- **رَنبینگ** : (رَنّ بِ ےنّ گّ) ۔ بچار "رمبینگ"

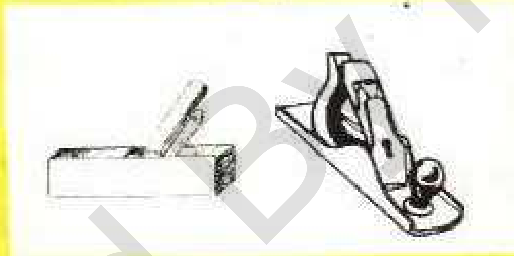
رمیز

رنجی

- **رنج** : (رَنّ جّ) گنّدہ ناوڈاھی ۔ گم ، اندوہ ۔
- **رنجگ** : (رَنّ جَ گّ) لاگریگ ۔
- **رِنجی** : (رِنّ جِ یّ) ماھیگے ، گلوءِ زاتے ۔ (بچار دُبت)
- **رنجینگ** : (رَنّ جِ ےنّ گّ) رنج دیگ ۔ لاگر کنگ ۔
- **رَند** : (رَنّ دّ) پد ، پُشت ، نشان ، کِشک ۔ بِرَند (رَندگ ءِ پرمانگال)
- **رِند** : (رِنّ دّ) رِند ، لاشار ، کورائی ءُ ھوت چار براتانی نام ءَ مشہور اَنت ، رند بلوچانی سانڈیں گُٹھے ءَ شمار بیت ، میر چاکر چہ ھمے گُٹھ ءَ اِنت ۔ گوش اَنت اے گال بُندر ءَ "رند" اِنت کہ ھما بلوچاں پہ کنگ بوتگ کہ عربانی ھمراھی ءَ پہ حلب ءُ شام ءَ شتگ اَنت ءُ ھمود ءَ بُندر اِش بستگ ، رند ءَ پد ءَ گلینگ ءُ درکنگ بوتگ اَنت ۔ رند ءَ بلوچستان ءَ اتکگ اَنت ۔
- **رَند پد** : (رَنّ دّ + پَ دّ) پُشپد ، نشان ۔
- **رَندپہ رَند** : (رَنّ دّ ۔ پَ ۔ رَنّ دّ) یکے دومی ءِ رندءَ ، پداں پد ۔ ★ ۔
- **رندرو** : (رَنّ دّ + رَوّ) رندءَ رووک ۔ متوک ۔ رندگیر ۔

- رِنڈگ : (رِن ڈُگ) کسانیں رِند۔ نامے۔
- رندکش : (رَن دِ۔کَ شَ) رَند یا پُشت ءِ پُشت کپوک۔
- رَندگ : (رَن دَگ) لٹ کنگ۔سرءِ رُندگ گوں سر رَندو۔ کِشک رَندگ:۔ کِشک کُٹگ۔ رِیش رَندگ: بڑاں سلامت بوگ۔
- رندگیر : (رَن دَ۔گِ یِ رَ) رندرو، رندءَ رَوَگ ۔ پدگیری کنوک، متوگر۔ ★
- رَندگیری : (رَن دَ۔گِ یِ رِی) همراه داری کنگ، پُشت ءَ کپگ، پدگیری ★
- رَندو : (رَن۔دَو) اُستاءِ ازباب کہ دار یا تھتگءَ لٹ کنت۔ (بچار رُبت)
- رَنده : (رَن۔دَه) بچار " رَندو "
- رَندی : (رَن۔دِی) ھما کہ رَندءَ اِنت، پَدی، پُشتی: ھما کہ پُشتءَ اِنت۔ ★
- **رِندی : (رِن۔دِی) ھما کہ گوں رِنداں سَیادی کنت اَک : رِندی اَرٹ۔ ★**
- رِندیگ : (رَن۔دِی گ) بچار " رَندی " ★
- رُنگگ : (رُن گ َگ) پھک ورگ۔ ورگ۔ بہ موج یک چیزے پُشتءَ کَنگ۔ هرءِ پہ کدیمءَ شونگ۔
- رَنگ : (رَن گ) ھمے رنگ: شُھریں، سِیاھیں، سبزیں، اسپیتیں یا دگہ رنگ۔ پیم، ڈَول، جاور (۲) رنگ ءُ دانگ: رنگ

رنده / رندو

و رنگ اِنت دانگ بڑاں یک یک ءُ جتا جتا جم ءُ پوز ھریک چیزے تماھم شَرَاِنت، " پلانی رنگ ءُ دانگ ءَ شَر اِنت "

- رُنگ : (رُن گ) ڈگارءِ کشار کہ جہ ریدگ بیت کشارءَ سَبز اَنت اِے کارءَ " رُنگ " گوش اَنت۔
- رُنگ : (رُن گ) ھما دلوت کہ چَتے نیستءُ آپُس ھم نہ بیت۔
- رُنگراه : (رُن گ + رَاه) ھما راه کہ سک کم روگ بیت یا کہ انگر کسے آئی ءَ بہ بے وَسی کار مرو کنت۔ بلے اِے گال ءِ بزانت پہ ھما راه ءَ اِنت کہ کارمرد نہ بوتگ۔ رُنگیں راه۔ انچوش کہ پہ دلوتءَ گوش اَنت " رُنگیں پس " بزاں ھما کہ آپُس نہ اِنت۔
- رَنگ رَج : (رَن گ + رَج) ھما کہ گُدیا پوستءِ رنگ دیگءِ کارءَ کنت، رَنگریز، کترگیگ، رجوک
- رَنگرنگیں : (رَن گ + رَن گِ یِ ن) ھررنگیں، رنگ پہ رنگیں، ڈولڈولیں، ھرڈولیں، ھرپیمیں، وڑوڑیں۔ ★
- رَنگریز : (رَن گ + رِی ز) رنگرج، رنگ دیوک، رجوک۔
- رَنگو : (رَن گُ و) ھما کُدرتی چیز کہ چہ آئی ءَ مردم رنگ جوڑ کن اَنت کہ گیشتر سنگ اَنت ۔
- رَنگی : (رَن گِ ی) رنگءِ بُرش، موچی ءِ بُرش: دارءِ چوڑیتے کہ سرءَ ذند ذند کُرتگ ءُ برُوش جوڑ کُرتگ۔
- رِنگینگ : (رِن گِ یِ ن گ) گیشتر " یاد ءِ رِنگینگ " کپگ وتی دُمب ءَ رِنگین اِیت۔ سُرینگ، جمبگ، جِنڈینگ۔
- رَد : (رَد) رَدگ، انچوش کہ آپ رَد، دیرءَ پُشت کپگ انچوش کہ اِے گُرَد رَد نہ کنت بزاں زیت دِر اِیت۔ مردمءِ رَدگ: اِے

مرد ادءَ رُو نہ کنت بزاں گوں اِد ءِ مردم یا مُلک ءَ ھم رھبندی کُرت نہ کنت ہمیشکا اِدءَ نِشت نہ کنت ۔

- **رُو :** (رُوْ) دیم، مردم ءِ دیم + ھاتر، رِیا "ریا ءُ رُو"، "رُو ءُ دَم" *
- **رُوا :** (رُوَا) راستیں رھبند ءِ منّ اِنگیں کار، جائز، ھماکہ ناروا نہ اِنت ۔
- **رواج :** (رَوَاج) راہ کپتگیں، راہ ءَ کپتگیں، ھماکہ وتی راہ ءِ گپتگ (۲) مردم ءِ کام گیج بزاں آئی ءِ راہ ءَ رُوگ ءِ ڈَول ءُ نونگ، اک :۔وش رَواج، تُرند رَواج، ھم رَواج دگہ دگہ (۳) دود ءُ ربیدگ ۔
- **رَوان :** (رَوَان) رُوگ ءِ تہ ءَ (۲) گپ جنوک گُوش اِیت: "من رواں" روگ ءِ آ کئی" (۳) گُزرَوان، گُزیں ذرچک ءُ زلتے کہ سک بُرز بیت۔
- **روانی :** (رَوَانِی) تاج، رنج۔ روانگ ءِ تہ ءُ جتّی نہ لنگ ءُ روانگ ۔
- **روائی :** (رَوَائِی) "مجازی" ھماکہ حقیقی نہ اِنت ۔
- **روایرشُت :** (رُوْ۔اِے۔رَ۔شُت) روبرکت ءِ نیمگ، رنج ءِ بڈگ ءَ رَند یا ھما وھد، رُوکپت ۔
- **روبا دُمب :**(رُوْ۔بَا۔دُمْ۔ب) درمانکا ھے ۔ لبب: شال دم طبری روباہ ءَ شال گوش اَنت کہ با: شگال اِنت ۔
- **روبار :** (رُوْ۔بَار) بلوچستان ءِ یک جاگہے ءِ نام اِنت ۔
- **روباہ :** (رُوْ۔بَاہ) جنگلی رستر ءِ کہ لُچّی ءَ مشہور اِنت ۔ (بچار بُت)

ردت

روپگ

روبا

- **روباھی :** (رُوْ۔بَا۔ھِی) لُچّی ۔
- **روبرکت :** (رُوْ۔بَ۔رَ۔کَ۔ت) بچار "رُوایرشُت"
- **رُوبند :** (رُوْ۔بَ۔ن۔ د) ھماگُد کہ جنین آدم وتی دیم ءَ پہ ستر ءِ ھاتر ءَ لوںجانی ءُ کن اَنت۔ پارسی: پنام، اوستا: پایتی دان ۔
- **روپ :** (رُوْپ) ماھیگے ۔ (۲) روپگ ءِ پرمانگال، بزاں پہ روپ ۔
- **روپگ :** (رُوْ۔پ۔گ) زمین ءِ روپگ ءُ سپاکنگ ءِ کار بوج ۔ (بچار بُت)
- **رُوت :** (رُوت) آیک مردے رُوگ ءِ کار ءَ کنت، "روگ" ءِ کارگال ءِ آ کئی ۔
- **رُوت :** (رُوت) مردم یلگرا ولاک ءُ دلوت ءُ رستراني یا کہ ماھیگانی لاپ ءِ تہ ءَ دراجیں نرمیں نل کہ چہ ھیشانی راہ ءَ درانی ءُ جنگل درکیت ایشانی یک سرے سگدان ءَ سک اِنت ءُ دومی دَرانی ءِ راہ ءَ (۲) تخت ءِ روت، تھت ءِ تنچ اِنگیں ساد (۳) سروز یا دگہ سیتی سازءِ روت (۴) روت لنگ: بزاں ورگ بلے بدیں رنگ ءَ، درد ءُ رُوت لنگ۔ "بلانی گوک ءِ رُوت اِنت سُندگ ءَ اُوشت اِیت" (بچار بُت)
- **روتاپ :** (رُوْ۔تَاپ) پیتاب، روچ ءِ سر بزاں ھمود ءَ کہ ساھگ نہ اِنت، ھما جاگہ کہ روچ ءِ بڑاز اندیم نہ اَنت ۔
- **روتاک :** (رُوْ۔تَاک) "روچ تاک" روزنامہ۔ ھماتاک کہ روچے یکے شنگ بیت Daily paper

- **روتگ** : (رُو۔ تَ گ) دَرچک ءِ ھُنڈال، ریشگ، آگنٹ، آلُرڈ، بُنڈال، چِرگ
- **روٹ** : (رُوٹ) بزیں زنڈیں نخئے کہ رکپانی کُٹ انگیں رپچ ءَ میدیچ انت ءُ دریاءَ دُورئے دَینت (چہ ھندی روٹی ءَ)۔
- **روٹک** : (رُوٹک) روچ ءِ ٹِکت کنگ ءِ وھد بزاں ھماوھد کہ روچ نوکی سرکشّ ایت۔
- **روج** : (رُوج) روجگ ءِ پرمانگال بزاں پہ روج۔ ★
- **روجگ** : (رُو۔ جَگ) کروجگ، ھروجگ۔
- **روجن** : (رُو۔ جَن) روچ جن ھماکہ روچ ئے ءِ جنت۔
- **روچ** : (رُوچ) ھمے شُرپوکیں ءُ روشناتیں چیز کہ رودراتک ءَ سباءِ درکیت ءُ زمین ءِ ھابھرءِ روشناکنت کہ بُرانزے ئے گپ انت، ایے روبرلت ءَ ایر روت شپ بیت۔ چہ ھمے روچ ءِ درآیگ ءَ دانکہ روچ ءِ بُنڈگ ءِ وھد دپچ روچ گنگ: بزاں پہ کارے ءِ نہ کنگ ءَ نیمون کنگ، مرچی باندءَ کنگ۔ رُچ رُچ: بزاں ھر روچ، شپ ءِ چپ، روشنائی ءِ وھد۔ (سن: اَرُوش بمعنی سُرخ، آتشی)
- **روچگ** : (رُو۔ چَ گ) روچ ءِ دراجی ءَ آپ ءُ وَرگ نہ ورگ بزاں تھاری ءُ ورگ ءُ بس، یا گوانگ ءَ گبر دانکہ بیگاہ ءَ تھاری ءِ مانت ایگ ءِ ھچ نہ ورگ، روجگ بیگ۔

روچ گوارچک

۱۱ اگست ۱۹۹۹ ءِ ... گُڈّی روچگر کہ کراچی

روچ ءِ تھارانت (روتاک ھلال پاکستان ءِ منتواری ءَ)

روچگر

- **روچ جن** : (رُوچ + جَن) بچار "روجن"
- **روچ زرد** : (رُوچ + زَرد) بچار "رُوزرد"
- **روچکار** : (رُوچ ۔ کار) روچ ءِ کار یا ھماکہ روچ ءَ کار کنت۔
- **روچگر** : (رُوچ + گِر) زمین ءِ ساھگ کہ رُچ ءِ دیم ءَ مان تراِیت سیاھئے کنت ءُ تھار بیت۔ (بچار رُت)
- **روچ گرد** : (رُوچ + گَرد) رُوگرد: ھچ کہ آئی ءِ دیم گوں روچ ءَ گرد ایت۔
- **روچ گوارچک** : (رُوچ ۔ گْ وار۔ چِک) روچ گردیں پُل کہ ھروھد دیم ئے گوں روچ ءَ انت۔ (بچار رُت)
- **روچ بندگ** : (رُوچ + بِ ن ۔ دَگ) روچ برکت، روکپت۔ روچ ءِ بندگ یا ایر بندگ بزاں پہ بُنڈگ ءَ جُھل آیگ اک: روچ بندگیگ انت۔
- **روچی** : (رُوچ ی) ھماکہ گوں روچ ءَ سیادی کنت۔
- **روچی منگسک** : (رُوچ ی + مَ گ س ک) سدگیں منگسک کہ ماں لوگاں بیت۔ بازمردم ایشی ءَ گیتی منگسک یا گوئی یا گُرتی منگسک ھم گوشنت
- **ژود** : (ژُوذ) کور ءِ بزیں کِر، ۲۔ رودن، بیشّل، آپواری رودیں زران۔ روداں ھوارو: "مالدار ستر جن انت رودان ھوارو"

- **رُودار** : (رُو۔ دار) ریادار، پچاروک کہ مردم چہ آئی ءَ بے وس بہ بیت ۔
- **رُودبُن** : (رُود۔ بُن) سرباز ءِ بیابان ءُ ھیت ءِ نیامی ءَ شہرے ۔ تُمپ ءِ ھم شہرے ءِ نام اِنت ۔
- **رُودپتر** : (رُو۔ دپتر) ھا دپتر کہ آئی ءِ تہ ءَ ھر روچی سرگوست نبیسگ بنت یا کہ ھا دپتر کہ باپاری وتی ھر روچ ءِ بھا ءُ زیر ءَ نبیسیت (Dairy) روزنامچہ، یومیات ۔
- **رودراتک** : (رُو۔ دَر۔ آت۔ ک) رُودراھت، رودرھت، ھادیم ءَ کہ روچ ساہ ءَ در کیت ۔ (مشرق - East)
- **رودراھت** : (رُو۔ دَراھت) بچار "رودراتک"
- **رودرھت** : (رُو۔ دَرھت) بچار "رودراتک"
- **روُدک** : (رُودُک) کسانیں رود کہ روگن ءُ تیل مان کن اَنت ۔
- **رودکور** : (رُود۔ کَور) چہ سرباز ءِ ھیت ءِ بازار ءِ چیر مزن شیپے ۔
- **روُدکی** : (رو۔ دُ۔ کِ۔ ی) سامانی دَور ءِ ایران ءِ مزن نامیں لچّہ کار اَشی ءِ نام جعفر بوتگ ۔ گوشّ اَنت کہ رودک ءَ پیداک بوتگ کہ سمرقند ءِ نزیک ءَ جاگہے ءِ نام اِنت ۔ ۳۴۰ ءَ ءِ بیران بوتگ ۔ اِے اولی پارسی لچّہ کار بوتگ کہ اَشی ءَ وتی لچّانی دیوان "کلیلہ و دمنہ" ءِ دَرءُ بند داتگ ★
- **رودگ** : (رُو۔ دَگ)

PPB, LWD: RODHAG, Causal of RUDHAG, To bring up, cause to grow, nurse to sway, to Move,

- **رودِن** : (رُو۔ دِن) ادنے ۔ ۲۔ درمانکاھے، "شیاھی مک نیگ اِنت رنگ رودِن نیگ اِنت"
- **رودِنو** : (رُو دِن ؤ) درمانکاھے ۔
- **رودِی** : (رُودِی) پِدرائی
- **رودینگ** : (رُو دِے۔ ن گ) دُرچکے ءِ یا پچکے ءِ چار ءُ گند کنگ دانکہ رُد اِیت ۔ دُرچک ءِ رودینگ، چُکّ ءِ رودینگ ۔
- **رودینوک** : (رُو۔ دِے۔ ن وک) ھما کہ رودین اِیت، پروردگار (ربّ) ۔ ★
- **روز** : (رُوز) یک روچے ءِ کار ءُ مُز ۔
- **روزاتون** : (رُو۔ زا۔ تُون) جنینی نامے ۔
- **روزان** : (رُو۔ زان) جنینی نامے ۔
- **روزَرد** : (رُو۔ زَرد) ھمے وھد کہ روچ بُڈگ ءَ اِنت ءُ آسمان زرد تر اِیت ۔
- **روزُک** : (رُوزُک) جنینی نامے ۔
- **روزگار** : (رُوز۔ گار) کار۔ دَندا ۔
- **روزندار** : (رُو۔ زَن دار) ھما کار کنوک کہ وتی کار ءِ مُز ءَ ھر روچ بگِپت ۔
- **روزنداری** : (رُو۔ زَن۔ دارِی) ھا کار کہ آئی ءِ مُز ھر روچ دیگ بیت ۔
- **روزی** : (رُو۔ زِی) روزیگ، مردینی نامے ۲۔ ھما ز کہ مردم یک روچے ءَ کُت اِیت اِشی ۔ رِسک ءُ روزی ۔
- **روزیگ** : (رُو۔ زِی گ) بچار "روزی"
- **روژنا** : (رُوژنا) روشنا، تھار اَناں ۔
- **روژنائی** : (رُوژ۔ نائی) روشنائی، تھاری ءِ چپ ۔ شپ تھار اِنت، روچ کہ در کیت روژنا بیت ۔
- **روس** : (رُوس) بچار "اورُس" ★

- **رُوستں**: (رُوسْ) پہ روستینگ ءَ ۔ بزاں چلینگ ءُ سندگ، ریشینگ ۔ ۲۔ رُوسْ، ہَسیرگی ۔
- **رُوسَنگ**: (رُوس ۔ سَ گ) بچار "ریتگ" ۔
- **رُوسینگ**: (رُوس ۔ سِ ے نَ گ) بچار "ریتینگ" ۔
- **رُوشں**: (رُوشْ) بچار "روچ"
- **رُوشپگ**: (رُوشْ ۔ پگ) رُوشپگ بزاں روچگ ءُ شپگ ۔ Hanger strike 1962
- **رُوشْشں**: (رُوشْش) رُوسْ، ہَسیرگی، پہ چیزے ءِ گوں سکّیں چم جھل دلمانگ بیگ یا صوشام بُرگ ۔ رُوشْش کنگ: چرشتہ ءَ سک لاگر بیگ ۔
- **رُوشن**: (رُو ۔ شَن) روژنا، ھما کہ تہار نہ اِنت ۔ مردینی نامے ۔
- **رُوشنائی**: (رُوشْ ۔ نائی) روژنائی بچار "روژنائی"
- **رُوک**: (رُوک) ھما کہ روشنا اِنت، آس کہ رُوک اِنت بزاں بُن اِنت نہ توس اِتگ، چراگ رُوک اِنت بزاں روشنا اِنت ۔ رُوک رُوک ءَ چارگ: سک چارگ ۔ چمانی رُوک: روشنائی دیدگانی رُوک ۔ (افروغ اوّل بمعنی فروغ و روشنی و تابش و پرتو باشد اعم از روشنی و پرتو آفتاب وماہ و آتش و امثالِ آن ۔ ب ۔ ق) بلکیں آ ف بزاں آفتاب ءِ "روغ" بزاں "رُوک" گڑا "روغ" ءُ "رُوک" ہندرنگ اَنت ۔
- **روکار**: (رُو ۔ کاز) بچار "رُوچکار"
- **روکیت**: (رُو ۔ کِیت) روچ کیت: ھما جاگہ کہ اود ءَ ھر وھد روچ ءِ تِک بگپ اِیت، روا پرشت ءِ نیمگ، روبرکت ۔
- **رَوگ**: (رَوگ) چہ یک جاگھے ءَ سُرگ پہ دگہ جاگھے رَسگ، راہ ءَ رَوگ
- **رُوگز**: (رُو ۔ گز) روچ گز ۔ بچار "رُوچ گز"
- **رُوگرد**: (رُو ۔ گرد) بچار "رُوچ گرد"
- **روگریس**: (رُوگ ۔ رِیس) کتّار ءِ ذات ءِ لُوکے بلے سک سک ءُ شیشار اِنت ءُ باز ترپ اِیت، روگن ریس، روگن ریچ ۔ سکّیں چرپیں لاکشیں لُوکے ۔
- **رُوگن**: (رُو ۔ گن) نیمگ ءُ کہ پیچ گن اَنت روگن بیت ۔ (طب: رِغون، پا: رَوغن، پھ: روکن)
- **رُوگن تبکی**: (رُوگن ۔ تَ بَ کِ یَ) مچے کہ کلونٹ ءِ زرد اَنت ۔
- **رُوگن ریس**: (رُو ۔ گن + رِے س) بچار "روگریس"
- **رُوگن گز**: (رُو ۔ گن + گز) گز روگن: دَ یچے کہ چوگز ءَ اِنت مزنی ءَ کہ بشنگز ءَ بیت ۔ ایشی تاک ءُ دار چرپ اَنت ۔ چہ گز ءَ گرنچک تر اَنت ۔ دارے اسپیت اِنت ۔ ایشی ءِ تاک ءِ زیر اَنت تری یا ہُشکی ءَ چوپ اَنت ایشی ءِ پد ءِ گیشتر ھم مان کن اَنت ءُ گرا اَنت کہ دانکہ رنگ ءَ پیچ دنت ءُ مشک ءِ کن اَنت کہ تہ ءَ رنگ دنت ءُ تَر کنت ۔ اولکے ریش بیت ھم مَلم جوڑ کن اَنت کہ ریش ءَ گش اِیت جرس ءُ گُوات ءَ ایرکار اِیت ۔
- **روگنی**: (رُو ۔ گنی) ھر چیزے کہ آئی ءَ باز روگن مان کنگ ءُ بچگ یا گُرادگ بہ بیت: روگنی نگن، ۲۔ مچے کہ آئی ءِ کلونٹ زرد اَنت ۔
- **روگوارچک**: (رُو ۔ گ وار ۔ چک) بچار "روچ گوارچک"
- **رَوگی**: (رَوگِ یَ) پہ رَوگ ءَ تیار ۔

- **زُول :** (زُوْل) پہ مُہت ءُ انچاگردوکیں مردم، گولوک، جوک۔ آوارہ۔
- **زُولا :** (زُوْ۔لا) ھراب، لگانڈو، کارے ءِ زُولا بیگ: ھراب بیگ، اڑگ۔
- **زُولہ :** (زُوْ۔لَہ) روچ ءِ لَہ: لَہ سندھی گالے، لھتن، لھتی وہو: بزاں ایرکپت ءِ روچ آسانی ءُ زولہ چو منی انگریں زِردَ۔
- **روم :** (رُوْم) چہ ناپگ ءَ چیر گُرِک یا ساھین ءِ مُٹ۔ (زحار، زُم، اسپ) ۲۔ ماں اٹلی شھرے۔
- **رُومال :** (رُوْم۔مَال) کسانیں گُد ءِ جوڑ کُرتگیں گُدے کہ پہ دیم ءِ پھک کنگ ءَ کیتگ ءَ کنگ بیت، دستمال۔ اگاں آیے مزن بیت گڑا سر ءِ ھم بندا انت ئے۔
- **رُومُست :** (رُوْ۔مُ۔شْ۔تْ) پس، گوک یا اُشتر کہ دارتگیں کاھاں پد ءَ گُلاٹ کنت، پد ءَ جاءِیت ءُ نی پدا ایر اش بارت، گُلات۔
- **رُومستی :** (رُوْ۔مُ۔شْ۔تِ۔ی) سِگندان ءِ بھرے۔
- **رومی :** (رُوْ۔مِ۔ی) جلال الدین رومی (۶۰۴ – ۶۷۲ھ / ۱۲۰۷ – ۱۲۷۳) : پارسی ءِ پاکبازیں لچہ کار۔ بلخ (ایران) ءَ پیداک بوتگ۔ ایشی ءِ لچھانی دپتر "مثنوی" باز مشھور انت (بچار رُبُت) ★
- **رُون :** (رُوْن) کِشار ءِ رُنگ ءِ وھد، گلزون: مارچ، اپریل ءُ برنج رُون: ستمبر ءُ پنجگیج ءَ

جلال الدین رومی

- **رونی :** (رُوْ۔نِ۔ی) کِشارے کہ رُنگ ءِ گورءِ انت، پہ رُنگ ءَ جریدہ انت۔
- **روھانو :** (رُوْ۔ھَا۔نُ۔وْ) کورکہ وتی کرتہ ءِ باندگم ءُ زمین ءَ وارت آئی ءِ کرانی ھچانی ھنڈال کور ءِ کرتہ ءَ زاھر بنت ایشی ءَ "روھانو" گوشش انت۔ کور ءِ "روھانو" کرتنگ: بزاں وتی کرتہ ءِ زمین ءِ وارتنگ اے جاگہ ءِ اے رنگیں مچ کپ انت۔ ۲۔ ملکے ءِ نام انت۔
- **روھنا :** (رُوْ۔ھِ۔نا) روڑنا، کھن ءِ پچیں جاگہ کہ روڑنا انت۔ روشنا روھنہ، روشنہ
  ـہ دل ءِ روھنا امن ءَ گُشتہ روچ ءِ تھاری ءَ (عطا شاد) ★
- **روشنا :** (رُوْ۔شِ۔نا) بچار "روھنا" ★
- **رَہْ :** (رَہْ) راہ، راہ ءُ رھبند۔
- **رَھادگ :** (رَھَا۔دَگْ) یلہ، چہ یک چیزے ءَ گیشگ۔ رَھادگ بُوگ: بچ بوگ، لگُشگ، روانگ بوگ۔
- **رھبر :** (رَھْ۔بَرْ) پیشوک، سروک
- **رَھبُر :** (رَھْ۔بُرْ) راہ بُروک: بزاں رَدوک۔
- **رُھبَر :** (رُھْ۔بَرْ) ارواھ ءِ بُروک، دلبر، جوانیں جنک، شتر رنگ۔

- **رھبند**: (رَھ۔بَنْد) کارےءَ کنگءِ راستیں نمونگ، راہ ءُ رَھبند۔ گرامر grammar
- **رَھید**: (رَھ۔یِدْ) کشک، راہ، پد ءُ رَند۔
- **رَھت**: (رَھ۔تْ) اُشترءِ سرءِ دارءِ جوڑ کنگیں جماز جاھے۔
- **رھچار**: (رَھ۔چار) بچار "راھچار"
- **رھدار**: (رَھ۔دار) دود، ربیدگ، راستیں ءُ متیں انگیں رھبند، کانود
- **رَھدبر**: (رَھ۔دَرْبَر) راہ پیشداروک۔ سرءُ سوج دیوک۔ رسول۔
- **رھشون**: (رَھ۔شْ وْن) بچار "راھشون"
- **رھکش**: (رَھ۔کَشْ) دیمءِ پندان رَوُوک یا آیوک، راہ کشوک۔ ✪
- **رِھکی**: (رِھ۔کِ ئ) بچار "رِھکیگ"
- **رِھکیگ**: (رِھ۔کِ ئ گ) چہ ناڈراھیءَ رندءِ ورگءَ ھُدوک بزاں سک باز ورگءِ واھشت
- **رَھگر**: (رَھ۔گَرْ) ھبرزُور، راہءِ گروک۔
- **رھگوز**: (رَھ۔گُ وْز) مُسافر، راہءِ گوزوک۔
- **رھگیج**: (رَھ۔گی ئے ج) راہءِ گیجوک بزاں راہءَ برینوک، موٹلءِ ھاکار بوج کہ آئیءِ زُورگءَ بےوس کنت۔ انگ (۹۹،۱۹۹۲)
- **رھگیر**: (رَھ۔گ۔ئِ یْر) ھبرزوروک، ھبرزورگیں۔ راہ گپتگیں۔
- **رِھل**: (رِھ۔لْ) نیگراھی واگیابی ایرکنگءِ تھتگی جاگہ۔
- **رَھم**: (رَھ۔مْ) بزگ۔
- **رھن**: (رَھ۔نْ) چیزےءِ دیمءَ چیزےءِ ایرکنگ کہ پدءَ موگءِ بیت۔ ✪
- **رھوار**: (رَھ۔وار) اولاکءِ وشتیں ءُ آرام دیوکیں رواج کہ ھلسون اِنت ءُ اگاں اولاک درآرگ بہ بیت ھمے رواج بازتیزءُ ءُ دم بروک بیت۔
- **ری**: (رِئ) ریگءِ پرمانگال اِنت۔ بزاں بہ ری۔
- **ریا**: (رِےا) بِلا مُرزی۔ ھاتر۔
- **ریارو**: (رِےا۔رُو) بِلا مُرزی کنگ، ریاکنگ، ھاتر کنگ
- **ریپی**: (رِے پ ئ) ماھورے کہ بھاتیءَ ۱۳۰ تاکہ ۱۵۰ جُنگ بیت۔ ڈراھیءَ ءِ سی دست یاسی گواز بیت۔ ریشمءِ ۳۰ تا ۳۵ گواز بیت
- **ریپ**: (رِے پْ) ریپگءِ پرمانگال بزاں بہ ریپ۔
- **ریپ**: (رِئ پْ) ریپگءِ پرمانگال بزاں بہ ریپ
- **ریپگ**: (رِے۔پگ) رَد دَرگ۔
- **ریپگ**: (رِئ پ پ گ) چہ پیترءِ بُرزبادءِ مُچ ءِ پُشتءِ رگ کہ اینیءِ اِتک یا اِنگی ھم گوش اِنت۔ مردمی نامے۔ باھودشتیاریءَ یک جاگھےءِ نام اِنت، دشتیاریءَ کوھےءِ نام اِنت۔ ریپگ: بزاں جنگ بہ لڑ سک چوپگ بہ لڑ جنگ بہ چنڈگ یا ڈنگ یا دزانی کنگ ءِ ھاترءَ
- **ریپکار**: (رِے پْ+کار) ریپنوک، ھاکہ ریپنگءِ کار کنت۔
- **ریپنگ**: (رِ ے۔ پِ ے۔ نگ) رَد دیگ۔ ناک
- **ریپنوک**: (رِے۔پ ے۔ نُ وک) بچار "ریپکار"
- **ریتّاچ**: (رِئ ت۔ تاچ) ریتاچک، ھادمان کہ مردمءِ لاپءَ بارت بزاں چہ آئیءِ ورگءَ دست ھیٹ لاپ بروت۔
- **ریتّاچک**: (رِئ ت۔ تاچ ک) درمانکاھے کہ لاپءَ بارت۔ جُلابے۔

- **ریتگ** : (رے تَ گ) دزمالے کہ کوپگ ءُ سرءَ ایرکنگ بیت ۔

PPB, LWD: RETAGH : A Scarf, a garment worn over the shoulders

- **ریتھ** : (رِے ۔ ٹَ ھَ) سُھر، سُھر رنگ، ھون ۔
- **ریچ** : (رِے چ) اندیم، بَ انگ ءَ ـــ ءَ کُل اِمُل ءِ گون ڈرابلی ٹرمپاں ریچ اِتگ
- **ریچ** : (رِے چ) بہ دریچ (ریچگ ءِ پرمانگال) جھلاد ۔ آلاڑ ۔ اُشتر یا دگر دلوتے ءَ چو دیا چک ءَ دربان مان ریچ اَنت کہ ریچ دیگ ءُ شگ بیت ۔ آپ ریچ، شیر ریچ، سر ریچ، ایر ریچ، تیر ریچ، ھون ریچ، در ریچ، پیچ ریچ ۔
- **ریچگ** : (رِے چَ گ) آپیں، آرتیں یا کہ شلگیں چیزے ءَ چہ رزان یا دریے ءَ ڈن کنگ یا تالان کنگ ۔ بزاں دَور دیگ یا ریچگ ۔
ایر ریچگ، پر ریچگ، در ریچگ، سر ریچگ، مال ریچگ ۔ بڈ ریچگ : گیم ءِ چنڈ کنگ ءُ دریاءَ ریچگ ۔ ٹیل ریچگ : ماھکانی ءَ ڈرچک ءِ کہ برجنت ۔ تاک ریچگ : ڈرچک ءِ تاکچنڈ ءَ ۔ توم ریچگ : ڈگار ءَ ۔ سبزءِ ماہ ءِ سیزدہ ءَ ریچگ : لوگ ءِ ریچگ : چہ ھور ءَ ۔
- **ریدگ** : (رِے دَ گ) مُھکم، مُھر (گیشتر پہ بارگیں چیز ءَ گُشگ بیت)
- **ریڈ** : (رِی ڈ) بچار "ریڑ"
- **ریڑ** : (رِی ڑ) گُند ءِ بارگیں ڈراھیں تُخر ۔
- **ریز** : (رِے ز) ساد، مھکم مُھلیں ساد ۔ جولاھیگ ءِ ڈراھیں ساد کہ دوئیں سرءَ گون کارگہ ءَ اَنت بنیادیءَ گون بُن بُند ءِ دارءَ بلیپ اِنت کہ ھرچیت کہ گوبان کنت ھمے ساد ءَ سُست کنان کنت ۔ ریزیں ھپر : بزاں ملگور، ریزگ ءِ پرمانگال بزاں پہ ریز
- **ریزک** : (رِی ز ۔ زَک) ڈرچکے سولے ۔
- **ریزگ** : (رِی ز ۔ زَگ) کساں تاکیں سولے ۔
- **ریزگ** : (رِے زَگ) سَرگ دار ءِ، ھُڈ ءِ، ساد ءِ، رنگ ءِ ۔ ـــ ءَ اگاں سنگ ریزانت ماں دیریں چاتاں ءَ گرکینگ چہ مردانی دلاں گنزانت ۔ رِد، یکر " پلاں چیز دیرچو ریزگ ءَ ایرانت " ۔
- **ریزم** : (رِے زَم) ۔ زمیز ۔
- **ریس** : (رِے س) مینگ ۲۔ تاب کہ ساد ءَ مان اِنت ۳۔ ریس کہ مردم ءَ گیپت کہ زنگ ترند بیت ءُ گجا ایت ۔
- **ریس** : (رے س) ریسگ ءِ پرمانگال بزاں پہ ریسّ، برِیس ۔
- **ریسائینگ** : (رِی س ۔ س ا ے نَ گ) دگرے ءَ پرمایگ کہ چیزے ءَ بہ ریسّ ایت
- **ریسک** : (رِے سَک) بارگیں مُندریک ءِ زاتے ۔ جو کہ کنٹ ءُ گوءَ اِنت ۔
- **ریسگ** : (رِے سَگ) تڑینگ ساد یا چیسنگ ءِ تاب دیگ رِدادُگ ۔
- **ریشگ** : (رِی ش ۔ سَگ) چیچلنگ، چیلگ ۔
- **ریشوک** : (رِی ش ۔ شُوک) کلاھے کہ پہ مشک ءِ پُٹانی دیر کنگ ءَ کار مرد بیت، شولکے، پوست ءِ گھین اَنت ریشوک پرکن انت ءُ گل کن انت شپے روچے یا دو شپ ءُ دو روچ ءَ رند مشک یا ھیزک ءِ پُٹاں دیر کنت ۔ ھما دمان کہ میداں چہ بُن ءَ دیر کنت ۔ بود پاک، پُٹ پاک
- **ریشینگ** : (رِی ش ۔ شِ ے نَ گ) روشینگ، چیچلینگ، چیلینگ ۔
- **ریش** : (رِے ش) مردم ءِ جان ءَ یک جاگہے پادکیت در دکنت آئی ءِ تہ ءَ دیم ءُ ھون بیت ریش بیت، ٹپ، ۲۔ بیزار
- **ریش** : (رِی ش) چہ گوشدیم ءَ جگر گُتانی سرءُ زنوک ءِ مود بزاں دیم ءِ پُٹ ۔
- **ریشال** : (رِے شال) ماھیگ ءِ شانوک کہ دریاءِ سرءَ جمپ کنت ۔
- **ریشکند** : (رِی ش ۔ کَ نَ د) شگان، کلاگ، رموز، ترن، پیگور ۔

ریشگ : (رِی شِ گ) ھما رونگ کہ چہ مچّ ءُ گرگ ءَ داکئیں ءَ زمین ءَ رس ایت کہ چہ ھمیشی ءَ نچ آپ وارت ۔ مچ ءُ کنٹ ءِ توک ءُ توک ءَ ذاتی ءَ انت کہ چیت نا انت شگ ایت اگاں کُنٹ ءَ تل کمیں ئے ہنیامی ءَ ذاتی ءَ کل انت

ریشگ : (رِی شِ گ) بارگیں روتگ ، سکیں بارگیں ورامیں روتگ ، آمب ءِ گڑاگ ءُ ریشگ

ریشگ : (رے شِ گ) ھُشدال ، آگنڈ ، آلنڈ ، روتگ ، چرگ ۔

ریشو : (رے ۔ شُو) ھما مردم کہ ھروھد آئی ءَ ریش دزگیت ءُ ذراہ نہ بیت ۲ ۔ ھما مردم کہ چہ وت گوش ئے زانان شزار انت بیزار ۔

ریشم : (رے ۔ شِ م) آبریشم ۔ میدنائیلون ءِ بندیک ءُ گوش انت کہ ماھور بندگ بیت ۔

ریشی : (رے ۔ شِ ی) گوں ریش ءَ شیادی کنوک ، ھما کہ ریش ئے باز پر انت یا گوں ریش ءِ جند ءَ ھمگرنچ انت

ریک : (رے ک) مُحریں ءُ ذالیں ھاک کہ کلر نہ انت ۲ ۔ ماھور ۔ ریک بیگ : چہ کزگ ءَ ، سرگ ، ریزگ ءُ ھاک بیگ ۔

ریک : (رِی کِ ک) ہس یا دگہ دلوت ءُ اولاک یا رستر ءِ طمع ءَ آپوئیں سورگ ، پہ مردم ءِ عمکار مردے گُن آنت ۔

ریکپاد : (رے ک ۔ پاد) ھما زمین کہ ریک انت ، ریکستگ ۔

ریکستگ : (رے ک ۔ اِس ۔ تَ گ) ھما ملک کہ آئی ءِ زمین ریک انت ، ریکپاد ۔

ریکو : (رِی ک و) کورماھیگے چہ توذ ءَ رسترا انت ۔ کد ءُ تُشکو یے بیت ، ھورت کچے ءِ نئیگ گرگ بیت ۔

ریکو : (رِی ک کُ و) ھما کہ گوں ریک ءَ شیادی کنت ، ھما دلوت یا ساھدار کہ ریک جنت ، ریکی ، ھما چیز کہ چو ریک ءَ انت ۔

ریکی : (رِی ک کِ ی) ھما کہ گوں ریک ءَ شیادی کنت ، ھما دلوت یا ساھدار کہ ریک جنت ، چہ ریک ءَ دراتکگیں یا گوا اتکگیں ۔

ریکی : (رے کِ ی) ھما کہ گوں ریک ءَ شیادی کنت ۔ بلوچستان ءَ ریک کُٹّے ءِ نام اِنت ۔

ریل : (رےل) ریل گاڑی Rail

رِیل : (رِی ل) بارگیں دار یا تلک کہ آئی ءِ سر ءَ بندیک پتانگ بیت ۔ Reel

ریم : (رےم) چہ ریش ءَ اپیتیں ءُ بزیں چیزے دزگیت کہ گوکنت ۔ ۲ ۔ مرتد ءِ ذولیں کاھے کہ پہ اشتراں چن انت ئے ۔

ریمالس : (ری ام ۔ اَ اش)

رین : (رے ن) تکنیک ءِ ھیک ذیگ ءِ نام ، اول رین : بزاں ھما مرگ کہ آئی ءِ اولی زندانت کہ ھیک دیگ ءَ اِنت ۔ تپ رین : تپ ءَ زند بوزنء ءُ دپ ءِ کپتگاں دراتکگیں دانگ ۔

رینڈو : (رے ن ۔ ڈُو) کُراندءُ ءُ دُمبگ ءِ سر ءِ گیشیں ٹلک ۔ (بچار بُٹ)

رینزگ : (رِی ن زَ گ) بچار ۔ ریزگ ۔

رینگ : (رے ۔ نَ گ) ھما زہ چیں نیگار کہ چم ءَ درگیت ءُ دوشک ءَ وت ءَ دار ایت ۔ ھر چیزے کہ رینگ دنت بزاں ذراہ انت ۔

رینگینگ : (رِی نَ گ ۔ گِ ے نَ گ) شرنگ ، گیشتر ءِ گرنگ ، کچک ءُ دگہ ھے رنگیں رستراں گوشگ بیت کہ دمب ءَ پہ مرگ یا تراں

یا دلمائگی ءِ رنگین اِیت ۔

- **ریوند :** (رِے ۔ وَن ڈ) درمانے ۔
- **ریحان :** (رَے ۔ حان) نازبُو ، بلوچی دپتّرانی سراوشتانیں مردے کہ پہ فوابیں ریحان ءِ مشہور انت ۔
- **ریحان توم :** (رے ھان ۔ ٹ وم) نازبو ءِ توم ، درمانے ۔
- **ریھوٹ :** (رِی ۔ ھُو ٹ) مُرگے ۔
- **رِنگ :** (رِی ی گ) سورگ کنگ ، لانکبوج گنگ ، دست لانک کنگ ، گیت کنگ ، وذآنجگ کنگ ۔
- **ریٹینائینگ :** (رِی ۔ ی نے ۔ ن ا ۔ ء ے ن گ) انچوش کنگ کہ کسے دگرے ءِ بہ رتیین اِیت ۔
- **ریٹینگ :** (رِی یِ ے ن گ) انچوش کنگ کہ کسے بہ رِیت ، گیت پہ مایگ ، ٹرسینگ ۔

ز

- **ز :** بلوچی ءِ دْوازدھمی آب
- **زا :** (زَا) جَن نچُگا ءِ لیب ءِ یک ٹولی یے پُشت ءَ اوشت ایت ءُ دومی ترا ایت وھدے "زا" گُش ایت بزاں لیب ھُنگیج بوت۔ بلکیں اے گال چہ "زاہ" ءَ زیرگ بیتگ کہ پہ بلوچاں بدی گیپتے، کہ اے لیب

زاپران.

ھم پہ ھمے رنگ ءَ بزاں جنگ ءِ رنگ ءَ ھُنگیج بیت۔

- **زابُل :** (زابُ لْ) سیستان (بلوچستان) ءِ مزن شھر۔
- **زاپران :** (زَاپِ رَانْ) جوانیں ھچیک کہ آئی ءِ بُو بازجوان ءُ رنگ سک زرد بیت (تازی زعفران ایچار مُت)
- **زات :** (زَاتْ) نمونہ، راست، نُمک، رِد، سِندءُ سال (۲) "زاتگ" ءِ گوست "آ زات، زاتگ"
- **زاتن :** (زَاتِ نْ) پیداک بیگ، زاتگ "زنک ءُ زاتن"۔ پا: زادن۔ پھ: (زاتن)
- **زادگ :** (زاد گْ) چُہ بچے ءَ زاتگیں، زاتگیں چیز۔اک: "حرام زادگ" "حلال زادگ" "گیھُر زادگ" "دُرزادگ":
بلوچانی ٹکے ءِ نام انت۔
- **زار :** (زَارْ) موتک، گریوگ، زارجنگ بزاں بازگندہ گریوگ۔ گوات، ھاگوات کہ مردم ھیمرءَ ءَ پُتر بنت۔

بتل: زار پہ سرءِ مردیناں ۔ پاگ گُریگ انت جنیناں۔ PPB,LWD; ZARIH: Lamentation

- **زاری :** (زَارِیْ) پریات ءُ گریوگ، پریات ءُ زاری۔ سکیں گریوگ۔ سکیں پریات، سکیں دَ سِندی۔

- **زاگ** : (زَاگ) جوھان ءَ زاگ کنگ. جوھان ءِ مُشت ءُ موش ءُ تیار کنگ. زمم ءِ سیح ءُ زاگ کنگ۔
زاگُلیں چم۔ زرد چک۔
- **زاگُل** : (زَا۔گُ۔لْ) زاگ رنگیں، زاگُلیں یا زردچکیں چَشّم۔
- **زال** : (زَال) جنین، جنین آدم، جَن۔
- **زالبول** : (زَال۔ بُ۔ولْ) جنین آدم، جنین۔
- **زالم** : (زَالِمْ) بدیں زوراک، زَدیں زوراک (تازی : ظالم)
- **زالی** : (زَا۔لِ۔ئی) ھما مردم (مردین) کہ وَرنا اِنت زال گِرگ ءِ سِند ءَ اِنت۔ زال داروک
- **زالیگ** : (زَا۔لِ۔ی۔گْ) بچار : " زالی "
- **زامات** : (زَام۔اتْ) گوھار یا جنِکّ ءِ لوگ واجہ یا کہ ھما مردم کہ نوکی پہ ھمے کار ءَ (پیچی) مَنگ بوتگ۔ زامات کنگ، زامات بوگ۔ زاماس طب : زوما (زانوھم) زاما۔ پا : داماد، پھ : زامات، دامات۔

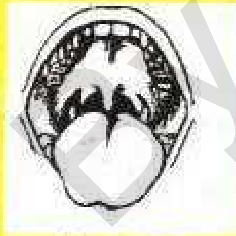
زامُر

- **زاماس** : (زَام۔اس) بچار " زامات " بلوچی ءِ چیزے گالوار ءَ " ت " ءَ " س " گوشِش اَنت۔
- **زامُر** : (زَام۔ُر) درمانکا ھے ۲۔ ھما آسک کہ آئی ءِ کانٹ ذراج ءُ شاہ شاہ اَنت صیشامی گورانڈ
(بارہ سنگھا اردو) (بچار بُت)
- **زامران** : (زَام۔رانْ) بلوچستان ءِ جاھے۔
- **زان** : (زَانْ) ران : چہ کونڈاں بُرز ءِ بھر ۲۔ زانگ ءِ پرمانگال بزاں " بزان "۔
- **زانک** : (زَان۔ک) ھما چیز کہ گوں گِندگ ءَ پجّارگ ءُ زانگ بیت۔ " زانوک " ءِ بزانت ءَ ھم زیرگ بیت۔
- **زانان** : (زَان۔ان) بزاں " من زاناں " (گپ جنوکے گوشِش اِیت) ۲۔ ھمے " زاناں " ءِ گال ماں گپ ءَ دگہ رنگے ءَ ھم کار مرد بیت کہ دومی مردم ءِ نزانتکاری ءَ منیگ ءِ تُجھد کنگ بہ بیت۔ اِک : " اِے زاناں پلانی اِنت ؟ " بزاں تو زَدئے اِے پلانی نزانت۔
- **زانت** : (زَانْ۔تْ) چہ " زانگ " آزانت، آزانت اِنت۔ زانگ ءِ چِند، زانت ءُ سَما۔ دگہ گالانی رند ءَ

گیت ءُ دتی پیسری گال ءِ زانتکاری ءِ مَتین ایت، اک : زبان زانت، مُلک زانت، ھبرزانت
کارزانت، بے زانت۔

- **زانتکار :** (زانَ تْ + کَ اڑ) زانوکیں مردم ،سھیگ ، ماھر، مالوم ، مالومداریں مردُم ۔
- **زانتکاری :** (زانَ تْ + کَ ا رِیْ) زانگ ءِ کار، سَھیگی ، زَبری ، بلدی۔
- **زانسر :** (زانَ + سَ رْ) چہ کونڈاں بُرزءِ بھر ،سَرزان ، ران ۔
- **زانگ :** (زانَ گْ) مالوم بُوگ ، چیزے ءِ زانتکار بُوگ ، اگل (عقل) "علم" سہی بیگ، سماگیگ، پجاہ آرگ
  دَرس کنگ ، جاہ آرگ ، دربرگ ، سوھو بیگ، سَناگنگ Knowledge ۔پا : دانستن ، پہ
  : دانستن ، طب :دَان
- **زانگشود :** (زانَ گْ + شْ وْ ڈْ) زانگ ءِ شودگ۔ زانگشودکنگ : کسے ءِ اَنجوش کنگ کہ آ وتی پیسری زانت ءُ سَستاہءِ بشموش ایت ۔
  Brainwashing 1962
- **زانوگر :** (زَانُ وگِرْ) ھما مرُدم کہ باز زانت ، ھُشیار ، زانتکار ، بلد ۔
- **زاہ :** (زَاہْ) بدءُ رد ، گَندگیں بے سِلکیں بد ۔
- **زاھر:** (زَاھِ رْ) پدرا ، درا ،سَھرا ، ھما کہ گندگ بیت ، ھما کہ چیر بزانت (تازی : ظاھر)
- **زاھگ :** (زَاھَ گْ) "زایگ" دلوت یا ستر ءِ چک پیداک کنگ ۔
- **زاھی :** (زَاھِ یْ) ھماکہ گوں زاہ ءَ سیادی کنت ۔ زاہ دلوک ، زاہ مُزدار ۔
- **زایگ :** (زَایْ گْ) بچار "زاھگ"
- **زُب :** (زُ بْ بْ) چہ دار ءَ جوڑ کُرتگیں مُردکار (عربی زُبّ)
- **زَباد :** (زَبَ اڈْ) وَشیں بُوے
- **زبادبُو :** (زَبَ اڈْ + بُ وْ) ھماکہ زبادءِ بوءَ کنت۔
- **زَبادان :** (زَبَ اڈْ + دَ انْ) چُنگرہ ءَ جوڑ کرتگیں کسانیں ھُلکّے کہ گُور ءَ گنگ بیت۔
- **زبادمال :** (زَبَ اڈْ + مَ الْ) ھماکہ زباد مال ایت ، دوستار ، دوست۔ ★
- **زِبار :** (زِبَ اڑ) ریک ھواریں ھاک ، نرمیں سِنگ ءِ ریک ۔
- **زِبارستگ :** (زِبَ ارِسْ تَ گْ) ھماکہ کہ آئی ءِ زمین زِبار انت ۔
- **زُبان :** (زُبَ انْ) تِلَکْ ۔ لُبز ، گُول (بچار بُت تاکدیم ۴۹۰)
- **زُبانپول :** (زُبَ انْ ۔ پُ وْلْ) ھما مرُدم کہ زبانانی بُندر ءُ بیھانی شوھاز ءَ گِرد انت۔
- **زُبانزانت :** (زُبَ انْ + زَانْ تْ) زُبان زانوگر ، زبان زانوکیں مردم ،زُبان گُواس ۔ linguist
- **زبانک :** (زَبَ انُ کْ ۔ یا زُبَ انُ کْ) زبانک دیگ ،تِلَک ءَ چہ دپ ءَ کشگ ءُ یکے ءَ سوکلو دیگ۔ آس ءِ زبانک دیگ۔

- **زُبان کَش** : (زُ بَ انْ + کَ شْ) ھاشاکنوک ، دپ کشوک .
- **زَبانگ** : (زَ بَ انَ گ) ننگارءِ ھما سرکہ آئیءِ کمیرءَ مان لگوشں اَنت .
- **زُبانگ** : (زُ بَ انَ گ) آسءِ ذراجیں بْرانز ، زُبانگ دیگ : آسءِ بْرانزانی بُرز رَوگ ءُ سکّ شھار گِرگ .
- **زُبانی** : (زُ بَ انِ یْ) سَرزُبانی ، ھما کہ پہ دل یات کنگ بیت ءُ گُشگ بیت ءُ نبشتگ مہ بیت .
- **زَبْر** : (زَ بْ رْ) جْوان ، شَرّ ، بَلد ، زانتکار ، ڈولدار . Good, fine, nice. ۲۔ ھکّل ءُ گُرّبا (زہبراں بندگ یا مال بندگ)
گورگند ، گورموش . زَبْر دیگ ءُ روگ یا آیگ (زْبَر ک ر ــ ا : ZBAR تاختن ، روان شدن یسنا)
- **زَبَر** : (زَ بَ رْ) سَپر ، سَرزُبر . نشانے کہ آبانی سرزُبرءَ اِنت ـ ۲. زبردست : زوراک .
- **زِبْر** : (زِ بْ رْ) ٹْرند ، دِبْر ، گْرگْر ، ھما کہ ٹْرند ءُ دِبْر اِنت ، الم ءُ نرم نہ اِنت .

مردمءِ زبان

- **زَبّر** : (زَ بّ رْ) "زَبرّگ" ءِ پرمانگال بڑاں بہ زَبّر .
- **زبرجل** : (زَ۔بَ ر۔ جَ لْ لْ) محکم۔ مُھر۔ ھما کہ جلّ ئے بہ بیت۔
- **زَبردست** : (زَ بَ رْ + دَ سْ تْ) زوراک
- **زبردستی** : (زَ بَ رْ + دَ سْ۔ تِ یْ) پہ زورکارے ءِ کنگ یا کنائینگ .
- **زَبرّگ** : (زَ بَ رّ۔ رَ گْ) گَگّرگ ، پہ بے پرواہی جنگ یا ٹپّگ ، گْرتّیگ .
- **زَبگ** : (زَ بَ گْ) زَبتیں کلونٹ کہ دنیگا نہ رَس اِنگ .
- **زِبھر** : (زِ بْ ھَ رْ) بے بھر ، بے نسیب ، بے مُراد .
- **زُپّ** : (زُ پّ پْ) "زُپّگ" ءِ پرمانگال بڑاں بہ زُپّ . ھلکاپ کَش
- **زَپت** : (زَ پْ تْ) بے تام بلے دپءِ ھُشک کنوک ، بیدّام یا کلونٹ کہ نہ پّگ ءُ گدّ اِنت گڑا ھما ئے زَپت اِنت . سبز ، مازگ ، پوپل ءُ شپسک ءِ تام زپت اِنت .

- **ژُتگ** : (ژُتِ پ گ) ساده یا دگہ چیزے ءِ کیتیں شِیک ءِ وتی نیمگ ءَ تر ند کنگ ژُتگ، ٹھرجنگ۔
- **زِتگ** : (زِتَ گ) مُبکار گال "زِنگ" ءِ گوستگال بزاں پہ زور ءَ گپتگ یا بُرتگ۔
- **زَد** : (زَ دْ) تُپنگ ءِ ھما کار بوج کہ آئی ءِ زور پر دیگ ءَ تیر شرپ ایت۔ (بچارتُت)
- **زِد** : (زِ دْ) کینگ، کُست۔
- **زَدگ** : (زَدَگ) ھماکہ تپ ءُ وارتگ۔ ٹپّی ٹوری، زیم، تہ ٹپ، آزگ۔
- **زِدّی** : (زِدْدِی) ھماکہ زِد کنت، کینگی، کُستی، اُستری
- **زِڈّ** : (زِڈْ ڈْ) گوات گپتگیں، گوات ءُ سسوم کہ ساھدار ءِ گوشت ءَ بگپت، پاد آنگگیں، کُپ اِنگیں، زِڈّ چوز گ ءَ۔ زڈّ لاپ : مزن لاپ
- **زِڈّگ** : (زِڈْڈَگ) گوات گرگ، کُپگ، لاپ ءِ مزن بیگ، لاپ ءِ گوات گرگ، سر پگ، پڑور بیگ۔
- **زِڈّ لاپ** : (زِڈْ + لَاپ) مزن لاپ۔

تُپنگ ءِ زد

- **زِڈّی** : (زِڈْڈِی) مزن لاپ، مزن زِڈّ۔
- **زَر** : (زَرْ) "زَرگ" ءِ پر ماتگال "بہ زَر" ۲۔ زَرد ءِ سُبکگال اِک : زرپل بزاں زَردپل، زرچہ، زَردُمب۔
- **زِر** : (زِرْ) تیاب ءِ چپّ بزاں دریا ءِ تہ ءَ دُور۔ زِر ءَ روگ : بزاں ماھیگ ءِ کُشگ ءَ روگ، زِر ءُ تیاب کنگ : ھزمت کنگ۔
- **زَرّ** : (زَرّ) کلدار ۲۔ چار آنا، زرسر : بزاں یک زرے (چار آنا) ءِ گرانی ءِ سنگ ۳۔ نگرہ ۴۔ مال
- **زراب** : (زَرَاب) گرمی، تاپ، گرمائش۔
- **زراتون** : (زَرَاتُ وْن) جنینی نامے۔
- **زَراتون** : (زَرَاتُ وْن) جنینی نامے۔

- **زَراگ** : (زَرَاگ) آپی تگے کہ کسان ءُ ٹھر اِنت۔ (بلکیں ھمے کرم اِنت کہ پہ ھون ءِ جنگ ءَ کارمرد بیت)
- **زرّان** : (زَرّرَانْ) نامے ۲۔ زرّ ءِ باز۔
- **زرّان گُل** : (زَرّرَان۔گُ لْ) جنینی نامے۔
- **زَراہ** : (زَرَاہْ) پارسی ءَ دریا ءَ گوش اِنت۔
- **زَر بار** : (زَرْ۔بَ ارْ) چہ زرّ ءَ بار۔ زرّ ءِ بار۔
- **زِر بار** : (زِرْ۔بَ ارْ) زِرہ ءِ نیمگ۔ زِرکنک، جنوب۔
- **زر بانو** : (زَرْ۔بَ انُ وْ) جنینی نامے۔
- **زَربَر** : (زَرْ۔بَ رْ) زَرد بُر ھماؤرچک یا پُچّ کہ آئی ءِ بَر زرد اَنت۔ ۲۔ زرّ بروک۔
- **زَربیگ** : (زَرْ۔بَ یْ گْ) نیبگ ءِ رَنگ ءُ پھتہ بیگ، ؤرچک ءِ تاک ءِ رنگ ءُ ڈَڈّ آبیگ، تیجگ یا کیگ ءِ رنگ بزاں پچگ، دارھم "زَربیت" بزاں کارمرد کرزابیت۔ "پلانی اے چش ءَ بجاراگاں ایشی اِے شاہ ءِ دار زَر اِنگ گرامن پہ ننگار ءَ بُران ءَ۔
- **زرپرمان** : (زَرْ۔پَ رْمَ انْ) پہ ٹپال دیم داتگیں ھما زرّانی پرمان کہ یک ٹپالے ءَ بدے اِش ءُ دگہ ٹپالے ءَ برس اِیت۔ Money order
- **زَرپُل** : (زَرْ۔پُ لْ) زرد پُل، زَردبلیں کاسے کہ بھار ءِ رُدایت۔
- **زرپیلک** : (زَرْ۔پ ے لْ کْ) ھما پیلک کہ زرّ ءِ مان کن اَنت۔
- **زُرت** : (زُرْتْ) زورگ یا زیرگ ءِ گوست
- **زُرَت** : (زُرَتْ) زُرَت : جواری Maize
- **زُرّت** : (زُرّرَتْ) بچار "زُرَت"
- **زَرتاک** : (زَرْ+تَ اکْ) سرکاری زرّی تاک کہ پہ تلاہ ءُ نگرہ ءِ زرّانی جاگہ ءَ کارمرد بنت۔ "اِسکناس" "Bank note"
- **زُرتگ** : (زُرْ۔تَ گْ) زورگ ءِ دیرگوست۔
- **زُرتو** : (زُرْرَتْ وْ) دو چے ءِ نام اِنت۔
- **زُرت ءُ زُور** : (زُرْت۔ءُ۔زُورْ) بھا ءُ زُور۔
- **زِرجنگ** : (زِرْ+جَ نْ گْ) مان زِرہ ءَ دریائی جنگ۔
- **زرچک** : (زَرْ۔چَ کْ) زردچک بزاں زرد رنگ۔
- **زِرچہ** : (زَرْ۔چَ ہْ) بچار "بچار" زرچک۔
- **زَرد** : (زَرْدْ) الگدار ءِ رنگ زرد چو الگدار ءَ، زرد چو ورس ءَ، زرد چو زاپران ءَ، زرد چو گول ءَ

۲۔ مچّے کہ کلونٹ ئے زردانت۔ (ستا: زرد ، پھ: زرت ، زاھرک

- **زرڈ** : (زِرڈ) دِل ۲۔ ھیال (اردو: ضمیر)
- **زرداپ** : (زَرڈاپ) دریاءِ چریک نیتمونے ءَ آپ زرد بیت ءُ اے زرد آپ ءَ تہ ءَ ھرچ ماھیگے گپ اِیت مراِیت۔
- **زَر دار** : (زَرڈ۔دارڈ) مالدار، آباد: ھماکہ زرّ ئے باز بہ بیت۔
- **زِر دال** : (زِرڈ دال) زِردھال : دل ءِ گپ ، دل ءِ احوال کہ زاھر نہ اَنت ، راز، دل ءِ تہ ءِ ھال یا ھیالات Thoughts 25-12-63 (sharjah)
- **زَردالو** : (زَرڈ دال ڈ) نیبگے کہ تام ئے وش اِنت کدءِ بیداِ مے بیت ؛ کالگ ئے بزانت گڈّگ ءَ سک وشیں مچگے مان اِنت ئے کہ چو بادام ءِ مجک ءَ اِنت۔
- **زرِ دانگ** : (زَرڈ۔ دان گ) گُل کہ دُرّ ءِ تہ ءَ اِنت ۲۔ یک تچّے ۳۔ ھماچیز کہ دانگ ئے زرداَنت۔
- **زردکی زوم** : (زَرڈ دِک ی + زُوم) کسانیں زردیں زوّم۔ تجو

زردگی گومز

- **زردکی گومز** : (زَرڈ دِک ی + گ دَم ز) زردیں گومز، گومز ءِ کسانیں زاتے کہ پہ گل وتی گدوءَ اڈ کنت۔ (بچاربت)
- **زَردگ** : (زَرڈ دگ) ھیک ءِ سپیدگ ءِ تہ ءِ بھر کہ زرد اِنت۔ ھیک ءِ زردگ، مغز ءِ زردگ۔
- **زرُدمب** : (زَرڈ۔ دُم ب) ماھیگے۔ اھور ءِ زات اِنت کہ دُمب ءِ رودیں نیمگ ئے زرد اِنت۔
- **زرُدمبل** : (زَرڈ۔ دُم۔ ب ل) مُرگے۔
- **زردوئیگ** : (زَرڈ۔ دو۔ ءی گ) ناڈراھی یے کہ چم زرد بنت ءُ دیم ھم زرد تر اِیت۔
- **زرده** : (زَرڈ۔ دَه) زرچو، زرچک، زردیم ۲۔ زردیں شیرکنیں برِنج۔
- **زرزوال** : (زَرڈ + زَوال) ھما مردم کہ زرّاں اجوش ھرچ کنت کہ آئی ءِ جند ءَ ھچ نپ نہ رس اِیت۔ بلوچی دپترانی مزن نامیں بامرد "نودبندگ" ءِ ساڑا اِنت "نودبندگ زر زوال"
- **زَرسر** : (زَرڈ سَ ر) زردسر

- **زرشان** : (زَزرشَ ان) زرشانگ، یئے ءِ سرءِ زر ریچگ، زر پر یچگ : زرشان کنگ۔
- **زرشاه** : (زَ ڑ۔ شَ۔ ا۔ ہ) باج۔ موتت۔ دہ یک۔ ھما زر کہ سرکار آیاں مال ءِ سرءَ گیپت۔ زرشاہ دیگ۔ بزاں یک نزوریں سرکارے ءِ دگہ زوراکتریں سرکارے ءَ باج ءِ زر دیگ Royal Tax
- **زُرک** : (زَزُرک) زرّان یا زراتون ءِ نیم نام۔
- **زرک** : (زَزرُک) زرّان یا زراتون ءِ نیم نام۔
- **زرکار** : (زَزر۔ کَ از) ھما گدیا کاگد یا پوست کہ گوں نگرہ یا تلاہ ءَ دوچگ بیگ۔
- **زرکاگد** : (زَزر۔ کَ ا۔ گَ د) ھنڈی، پوسٹل آرڈر یا چک کہ چو زرتاک نہیتگ دیگ بیت بلے اے چوکہ زرتاک ءِ سرکاری مَنّ اِنگیں زرتاک ءَ نہ بیت۔ پہ "پوسٹل آرڈر" ءَ "تپالی زرکاگد"، "Cheque"، "زرجاھی زرکاگد"، "ھنڈی"، "باپاری زرکاگد"
- **زِرکنَک** : (زِرز۔ کَ۔ نِ کَ) زِرگور، زِر ءِ کر، زِر ءِ دامن بزاں کنارہ۔
- **زَرَگ** : (زَزَگ) کسے ءِ یات ءِ بے تاھیر بوگ ؟ وتیں بوءِ شنگ بوگ، گلّ ءِ زرگ ۲۔ زریگ۔
- **زرگر** : (زَزر۔ گَ ر) تلاہ کار، زرگروک۔
- **زرگُل** : (زَزر۔ گُ ل) زردگل زرّیں گل بزاں زردیں گلاب ءِ پل۔ جنینی نامے
- **زرگواپ** : (زَزر۔ گَ واپ) ھما کہ گوں نگرہ ءَ گوپتگ
- **زرگوات** : (زَزر۔ گَ وات) گواتے چہ کتب ءُ رو برکت ءَ کیت۔
- **زَرگور** : (زَزگَ وَر) زردگور "زرِچک یا زرّوچک" مُرگے کہ کِشار ءَ سک وارت۔
- **زِرگور** : (زِرز۔ گَ وَر) زِر ءِ نیمگ : زِرکنک۔
- **زَرُل** : (زَزرُل) جنینی نامے۔
- **زرلوٹ** : (زَزر۔ ل وٹ) بِل د Bill) ھما نام گپتگیں نبشتگ کہ آئی ءِ تہ ءَ پہ کسے ءِ نام ءَ زرزرتگیں چیزءُ کرتگیں کار ءِ دیم ءَ زر نبشتگ ءُ لوٹگ بنت۔
- **زرلوٹا** : (زَزر۔ ل و۔ ٹ ا) "زرلوٹ" بزاں بِل
- **زرمب** : (زَزرمَ ب) زنڈیں بالی گونڈارے کہ کوز اِنت، گوش اَنت کہ اے گوں مردم ءَ کہ بچ جنت گرا روت کبرستان ءَ بندایت کہ ھمے مردم ءِ جنازہ کیت ۲۔ کور، تھار (بچار بُت تاکدیم ۴۹۵)
- **زرمبار** : (زَزرمَ بَ ار) ھزانہ (Treasury)
- **زرمار** : (زَزر۔ مَ از) یک مارے کہ رنگ ءَ زرد اِنت
- **زرمبش** : (زُرزُم۔ بِ۔ شَ) بچار "زرمبشت" *
- **زرمبشت** : (زُرزُم۔ بِ شِ ت) چیزے ءِ گرندکیں توار یا جکسگ ءُ گرندگ ءِ توار

- **زَرمُشت** : (زَرَ + مُ شْ ت) مُچرہ دستگ، سگار بزاں زھم
- **زَرناز** : (زَرَ۔ نَ اَزْ) چو زَرّ ءَ یا زَردار ءِ ٹھل ۲۔ جنینی نامے۔
- **زَرنَبشت** : (زَرَنَ بِ شْ ت) گوں زَرّ ءَ نبشتگیں، زرنبشتیں شار، بزاں سیم کاریں شار ✪
- **زُرنُبشت** : (زُرُنَ بِ شْ ت) بچار "زَرمبشت"
- **زُرِنگ** : (زُرِنَ گْ) محکم، مزبوت، ٹکڑا، زورمند
- **زَرُو** : (زَرُوْ) جنینی نامے
- **زرُوک** : (ز۔ رُوْکْ) ھما کہ رِوایت ءَ کہ رَایت ۲۔ دشّیں لوتالان کنوک ★
- **زُرہ** : (زُرَہْ) آہن ءِ صول پوش
- **زُرھبر** : (زُرَہْ + بَرْ) "زرہ" بزاں آہن ءِ صول پوش" ءُ "بر" بزاں بروک (بَروک)، زھم، سگار
- **زُرہ بند** : (زُرَہْ + بَ نْ دْ) ھما مردم کہ پہ جنگ ءَ آسنیں صول ءَ پوش ءَ گْورءَ اِنت۔

- **زُرہ پوش** : (زُرَہْ + پُ وشْ) زرہ بند ۲۔ اے پہ ھما جنگی بارکش ءَ ھم کار مرد بوت کنت کہ صولپوش اِنت کہ لشکری آئی ءَ سوار بنت ءُ جنگ ءِ پڑ ءَ رواَنت۔ چہ ایشاں باز ءَ توپ یا تیر شنز ھم مَنڈ اِنگ۔
- **زری** : (زَرِیْ) تلاہ رنگیں بندیک یا مُچرہ رنگیں بندیک یا چہ ھمیشی ءَ جوڑ کرتگیں پیت۔
- **زِری** : (زِرِیْ) ھما کہ گوں زِرّءَ شیادی کنت اک : زِری نود ۲۔ داں دتی دس ءَ، ازگیش ءَ اک : "من زری سرءُ سوچ کُرت بلے سر پدنہ بوت"
- **زَرّی** : (زَرْرِیْ) زردار ۲۔ مُچرھی ۳۔ دست ءِ یک لنکگے زرانی بانک۔ (بچار نُت)
- **ذُریات** : (ذُرِیَاتْ) بُن ءُ بیھ، کُنْمدان، زات "زات ءُ ذُریات"
- **زَرینگ** : (زَرِیْ۔ نَ گْ) وت پہ کسے ءَ زَرگ ءُ بلے تا ھیر بیگ یا دگہ کسے ءَ زرینگ۔ ۲۔ گوں دشّیں تُوّاں کُل ءَ زرینگ بزاں دشبو کنگ۔ ایشی ءَ "زرگ ءُ رزینگ" ھم گوش انت۔ کسے ءَ انچو کنگ کہ بہ زرایت۔
- **زَکّ** : (زَکْ کْ) زنگ بزاں سک زَپت، زَکّیں کلونٹ : ھما کلونٹ کہ دنیگا آئی ءِ تہ ءَ شیر کنگی نہ کپتگ، بازجاگہ ءَ "زَکّ" ھما پُچک ءَ گْوش اَنت کہ مزن اِنت ءُ کلونٹی ءِ رس اِنگ بلے دنیگا

رنگ نہ اِنت۔

- **زِکّ** : (زِکّ کّ) چہ شِنِک پوست ءَ جوڑ کُرتگیں روگن دان یا ہنگ دان۔
- **زُکّ** : (زُکّ کّ) چہ "زُگگ"، زُگگ ءِ توار بزاں ھما توار کہ گُٹّ ءِ تہ ءَ بند بیت ءُ پہ درآیگ ءَ زور جنت بلے در آتک نہ کنت۔
- **زکات** : (زَکَ ات) مسلمان ءِ نیگراہ ءِ پرمان ءَ ھریک مالدارے ءِ مال ءِ چِہلی بھرکہ پہ خُدا ءِ نام ءَ دیگ ءَ گیشینگ بیت، پاکونڈ۔ PPB,LWD; ZAGHATH: Alms ZAGHATH WAR: Dependent on alms.
- **زَکَت** : (زَکَ ت) بدیں جبر۔ زاہ ءُ زکت۔
- **زِکَت** : (زِکَ ت) زور، توانائی، ھاگ، نزوریں زور۔
- **زُکُرگ** : (زُکَ کُ رَگ) نزّ کُرتگ، زنجُرگ بزاں وت ءَ نزّ چِنگ۔
- **زُگگ** : (زُگَ گَگ) ھما توار کہ چہ گُٹّ ءَ در آتک مکنت یا گُٹّ گیریں توار کہ بے بزانت اِنت، گُٹّ گیریں توار ءِ کشگ۔
- **زُگر** : (زُگ ر) تازگ دوشتگیں شیر، تاجگ یا تاجگیں شیر ۲۔ پھکیں، بے کچّ (Pure، خالص) زُگریں زمستان، زگریں نیم روچ یا زگریں روچ ءِ سَر، زگریں ھون، زگریں آپ۔
- **زِگر** : (زِگ ر) یات، زندپہ زند نام گرگ، زگر کنگ: خُدا ءِ نام ءَ زند پہ زند گرگ۔
- **زِگرد** : (زِگ رِد) دِنگ، وشّ ءُ دُراہ، چارشانگ، پہ کار ءَ شوار۔
- **زِگرھانہ** : (زِگ ر+ ھَ ان ہ) زِگریانی زِگر کنگ ءِ جاگہ
- **زِگری** : (زِگ رِی) بلوچانی نیگرا ھے کہ آیانی مستریں رھبند زِگر کنگ اِنت۔ ایشانی مستریں زیارتجاہ "کوہ مُراد" اِنت کہ کیچ ءَ اِنت۔ ایشانی زِگر پہ چوگان بیت پہ زہیرزگر کن اَنت کہ ابید چہ چیزے ءِ سرجمیں گال بلوچی اَنت کولواہ ءِ سَک بازاِنت ءُ دگہ کیچ، پسنی، گوادر، شَمَر، کپتر، اورماڑہ ءُ کراچی ءَ بندوک اَنت۔
- **زُلپ** : (زُل پ) چوٹیل، سَر ءِ مُش ءِ ھما مید کہ انارکانی سر ءِ چوٹ بنت۔
- **زُلپی** : (زُل پِ ی) ھماکُڑی مان کُڑی ایں آسن کہ دروازگ ءِ تاک ءَ میھ اِنت کہ سرمُبری چانٹ ءِ ماوگ ءَ اڑینگ بیت۔
- **زِلک** : (زِل کّ) "زلیا" یا "زلیخا" ءِ نیم نام۔
- **زَلگ** : (زَل گّ) نرسنگیں کلونٹ ✪
- **زَلَل** : (زَلَ ل) تاوان، تاوانی، پُروش (تازی: ضرر) ذلل ورگ، دگیگ، رَسگ
- **زُلم** : (زُل م) بدزورائی۔ گیشی ★
- **زَلمان** : (زَل مَ ان) بیوس۔ آجز ★

- **زَلور** : (زَلُ وُ رْ) بچار : "زَلیر"
- **زِلی** : (زِلِ یْ) جنینی نامے ، زلیاءِ نیم نام۔
- **زَلیا** : (زَلِ یْ ا) بلوچی جنینی نامے۔
- **زَلیر** : (زَلِ یْ رْ) گوش اَنت کامے کہ گوں ایشی ءَ گُدرَج اَنت کہ سک زرد بیت. باز مردم گوش اِیت کہ اے ھمے "الگدار" اِنت ءُ دگہ مردم گوش اَنت کہ "زعفران" اِنت ، زَلور ، زَردءُ زلیر یا کہ زردءُ زَلُور (پارسی : زرریر) (اوستائی : زیئری ءُ وئیری) بلکیں ھم بلوچی " زھیر گیگ" ءِ گال چہ ھمیشی ءَ دَر اتکگ کہ ھما لجّ یا زھیر کہ پہ کَسے ءِ یات ءَ گوشگ بیت کہ ایشی ءَ گوں گَم ءُ شَیادی است ءُ گَم مردم ءَ زرد کنت۔
- **زَلینک** : (زَلِ ےْ نْ کْ) نارُشت ، شیر یا دگہ آپینکیں چیزے ءَ گیشتر آپ مان کنگ ءُ کَمّ رنگ ءَ ءُ بدل کنگ بزاں ھمے بدل کنگیں چیز ءَ زلینک گوش اَنت ۔ ✪
- **زماندار** : (زَمْ انْ دَارْ) مانزمان (ضامن) ۲۔ ھنتاک یا روتاک ءِ مدیر مسئول . سربرءِ پہ ھاسیں مُدتے ءَ زورگ۔
- **زمانگ** : (زَمْ انْ گْ) دُنیا ، زمانہ ، اِمروز ۲۔ وھد ، دَورءُ بارگ۔
- **زَمب** : (زَمْ بْ) زَنب ؛ زنڈیں دپار ، دان یا دگہ انچیں چیزے ءِ مُشت کنگ ءُ زیرگ ءَ گوش اَنت ۔ زنڈءُ مزنیں مُشت ءِ ترے ۔ ۲۔ پہ سوب یک چیزے ءِ رَنگ ، دل ءِ تپ ءَ گُرنگیں بھرءِ زمباں بھاراں گرگ۔
- **زُمبار** : (زُمْ بَ ا رْ) بچار "زُمبال"
- **زُمبال** : (زُمْ بَ ا لْ) مزن سولے ، تاک ءُ چو گیشترءَ اَنت ، جلابے کہ لاپ ءَ بارت ایشی ءِ ھنڈال ءَ پہ جُلاب ءَ وَر اَنت۔
- **زَمبک** : (زَمْ بَ کْ) ملے کہ پہ گدریں ءِ اِلاج ءَ کار مرد بیت۔
- **زَمبل** : (زَمْ بَ لْ) مزنیں دو مردمی دارءِ تگاری کہ آئی ءِ سرءَ گِل ایر کن اَنت ءُ بان ءِ بندگ ءَ کار مرد کن اَنت. کسرکندءَ مزنیں شاھیم ءِ سرے پچے کارءَ کارمرد بیت ۔ ۲۔ تُرندیں مُتی ، تُرندیں مُوزُبُک۔
- **زَمبلگ** : (زَمْ بَ لْ گْ) آپ ءِ زمبلگ بزاں پہ دست یا کاشیگ ءُ رزان جَنگ ءُ مُشک ءُ پُر کنگ. اے رنگ ءَ مَشک ءِ جند ھم آپ ءِ تہ ءَ اِنت (کورءِ یا جُوءِ)
- **زَمبیل** : (زَمْ بِ یْ لْ) مزنیں پیلک یا کہ مزنیں چلّی۔
- **زُمرّد** : (زُمُ رُّ دْ) گراں بھائیں سِنگے کہ رنگ ءُ سبز اِنت چُکہ پیروزہ ءَ بلے بھائے باز اِنت . پیروزہ ایشی ءِ کم بھائیں زاتے ۔ (Emerald)
- **زمزیل** : (زَمْ زِ یْ لْ) کڑی پہ کڑی ایں سیم یا آسن ، پہ بند یک بستگیں زمزیل کیجہ ءُ بند ءِ زمزیل تھپرءِ زمزیل ۔ (بچار رُبت تا کدیم ۴۹۸)

- **زِمستان** : (زِ مِ سْ تَ انْ) سارتیءِ موسم، گْوهرءِ وهد، سالءِ هما بهرکہ سارتی بیت۔
- **زمیک** : (زَ مِ یْ کْ) گْوادرءِ دیمی زرءِ جاگہے کہ اتُوں آپءِ تہءَ اِنت ✪
- **زمین** : (زَ مِ یْ نْ) همیشی ءِ سرءَ کہ دنیا اِنت۔ اے، مئے دنیا۔ زمین بیگ : بیگواہ بیگ، تمُپ بیگ، تباہ بیگ۔
- **زمین ٹُومب** : (زَ مِ یْ نْ + ٹُ وْ مْ بْ) گُٹیگ۔ ھرچیزے کہ چہ زمینءِ ٹُومب اِیتءُ درکیت۔
- **زمین جُمب** : (زَ مِ یْ نْ + جُ مْ بْ) زمین چنڈ، زلزلہ، زمین کہ ڈُزّہ اِیت
- **زمیندار** : (زَ مِ یْ نْ + دَ ارْ) هما مردم کہ زمینءِ هست۔
- **زمین چنڈ** : (زَ مِ یْ نْ + چَ نْ ڈْ) بچار "زمین جُمب"
- **زمین زُور** : (زَ مِ یْ نْ + زُ وْ رْ) گُٹیگ، کوُمبو، کٹُونبو۔
- **زمین کان** : (زَ مِ یْ نْ کَ انْ) دشتیاریءِ جاگہےءِ نام اِنت۔

زنزیل

- **زَن** : (زَ نْ) جنین
- **زنا** : (زِ نَ ا) گوں اجنبی جنینے یا مردینےءَ دیتءُ واب کنگ کہ گوں آئیءَ سیر نہ بوتگ
- **زُنّار** : (زُ نْ نَ ارْ) بچار "تَرَگ"
- **زُنّال** : (زُ نْ نَ الْ) بچار "تَرَگ"
- **زنب** : (زَ نْ بْ) بچار "زَمب"
- **زنبک** : (زَ نْ بَ کْ) بچار "زَمبَک"
- **زنبل** : (زَ نْ بَ لْ) بچار "زَمبل"
- **زنبلگ** : (زَ نْ بَ لُ گْ) بچار "زَمبلگ"
- **زَنبیل** : (زَ نْ بِ یْ لْ) بچار "زَمبیل"
- **زِنچک** : (زِ نْ چِ کْ) جیگ

- **زِند** : (زِنْ دْ) زندمانی، مَرگ ءِ چپّ، ساہ، سھداری ۲۔ زُور، زِکت، ھاتْ
- **زِنداپ** : (زِنْ دْ + آپْ) ھما آپ کہ ھرکس کہ وارتے نہ مِرایت، زِند ءِ آپ (آبِ حیات)
- **زِندان** : (زِنْ دَانْ) بندی ھانگ، کمید، جیل۔
- **زِندگ** : (زِنْ دَگْ) ھماکہ نہ مُرتگ، ھماکہ ساہ ئے مان اِنت۔ مَرگ ءِ چپّ۔
- **زندگانی** : (زِنْ دَگ اِنْ یْ) زندمانی
- **زندگی** : (زِنْ دَگِ یْ) زِند
- **زندمان** : (زِنْ دَمَ انْ) ھماکہ زندگ اِنت۔
- **زندمانی** : (زِنْ دَمَ انِ یْ) زندگانی
- **زِندھاتی** : (زِنْ دْ. ھ اتِ یْ) زند ءِ ھیاتی ءِ گونڈ۔
- **زَنڈ** : (زَنْ ڈْ) مزن۔ جون ءِ پُرّور۔
- **زَنڈچم** : (زَنْ ڈْ + چَ مْ) آلاری ءِ زاتیں ماھیگے۔ ۲ ھماکہ چم ئے زنڈ اِنت۔
- **زَنڈگردن** : (زَنْ ڈْ + گَ رْدِ نْ) مزن پُرگ۔ مزن گردن۔
- **زَنڈھبر** : (زَنْ ڈْ + ھَ بَ رْ) مزن ھبر۔
- **زَنڈیں** : (زَنْ ڈِ ےْ نْ) مزنیں۔ جان دُرُتّیں۔ پُرّوریں۔
- **زَنڈیں داز** : (زَنْ ڈِ ےْ نْ + دَ ازْ) پگوری ءِ رکشان ءِ گوری ءِ بزرگ شھرے کہ چہ سَر اَدَک ءِ جھل ءُ چہ سَری گوری ءَ بُرز اِنت۔
- **زَنزرگ** : (زَنْ زَرَگْ) پہ زھیر گریوگ، گیشتر کسانیں چُک گریت ءُ زنزرایت، یا پچکے چہ نادراہی ءُ درد ءُ نزوری ءَ گریت ءُ نہ سھرایت۔ بلے زنزرگ ءَ گریوگ آھستر اِنت۔
- **زَنزرینگ** : (زَنْ زَرِ ےْ اَنْ گْ) اگوشتنگ کہ کسے پہ زَنزرایت۔
- **زَنک** : (زَنْ کْ) زائگ، زنک ءُ زاتن۔ تر زنک : بزاں لوگ زاتگیں دَلوت یا اولاک، زنک گرگ یا زیرگ : بزاں زائگ ءِ اومان بوگ۔ زنک ءُ بَر۔ زنک دَییں دَلوت یا زنکی یا زنکیگیں دَلوت : بزاں نزیک ءَ زائگ اِنت۔ نہ زنک : بزاں وَھری ءِ ھَدّ ءَ گوستگ ءُ بایداِنت کہ وَھر بکنت بلے چہ واری یا بے پاھی ءَ جوش نہ بیت۔ بازجاگہ ءَ ایشی ءَ اے بزانت ءَ ھم زیر اِنت کہ وھدے کہ آبادی نہ بیت گڑا پس زنک ءُ زاتن نہ کن اِنت کہ ایشی ءِ سبب واری ءُ بے آبادی اِنت کہ وھر نہ بنت۔
- **زُنکرگ** : (زُنْ کْ رُگْ) بچار "زکرگ"
- **زَنکی** : (زَنْ کِ یْ) زنکیگ : ھما دلوت کہ نزیک ءَ زائگ ءِ اِنت بزاں اِند نہ اِند ءَ زایت دپ ءَ زنک اِنت۔

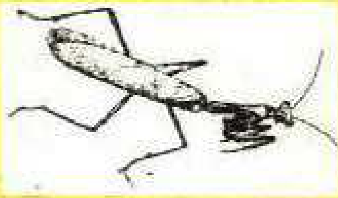
- زَنکیگ : (زَنْ کِ ی گ) بچار "زَنگی"
- زَنگ : (زَنْ گ) آسنءَ کراپ، نَںب یاگوات لگ اِیت چِل بیت۔ ھچ نئ زنگ گوَش اَنت کہ زِندءِ آسن ءَ سا ڑین اِیت۔ ۲۔ شکایت : کسے ءِ زنگ ءِ جَنگ۔
- زَنگ : (زَنْ گ) تیچ گِرگ، پہ زور برگ، جَنگ ءَ آرگ۔
- زَنگ بوج : (زَنْ گ + بُ وْ ج) ھما چیزکہ گوں آئی ءِ زنگ پہ آسانی دیر کیت۔
- زَنگی : (حبشی ۲ ھما چیز کہ زَنگاں گپتگ ۔۳۔ زنگ جنوک : بزاں شکایت کنوک۔
- زَنگیسَر : (زَنْ گِ ی سَ ر) ماھیگے کہ لیٹرءِ دُرمن اِنت۔ پلانی تیءَ زنگیسر اِنت : بزاں تو پلانی ءِ گورءَ نہ سرئے۔
- زَن مُرید : (زَنْ + مُ رِ یْ دْ) جَن مُرید
- زِنوک : (زِنْ وْ کْ) پہ زور تیچ گِروک، بَروک
- زُنوکّ : (زُنْ وکّ) سُنٹ، دیم ءِ جَھلی کُٹ اِنگیں بھر (بچار بُٹ)
- زُن ھاری : (زُنْ ھا رِی) پڑمی، میزی (اسپیں پاسی پس)

ZUNNARI: Wooly, hairy (Sheep or Goats)

- زو : (زَ وْ) زمین ءِ چیرءِ آپ ءِ چَنگ۔ آپ ءِ زو۔ چَگ۔
- زواک : (زَ ۔ وَاکْ) چہ ریش ءَ رچوکیں آپ کہ نہ ھوں اِنت نہ ریم۔
- زوال : (زَ وَ الْ) برباد گُمتاں، حراب، تاوان، بیران، (عربی : زوال)
- زوبک : (زَو۔ بَ کْ) زبیک، پارہ، تنگرہ رگیں آپ ءَ لرزوکیں مادئے۔
- زُوت : (زُو۔ تْ) زیت : جلدی، وہ وہ، اِشتاپی۔
- زور : (زُ وْ رْ) طاقت، زوراکی۔
- زورار : (زُور۔ آرْ) ھماکہ پہ زور آرگ بوتگ
- زوراک : (زُو۔ رَاکْ) زوردار، زبردست، بزرگ
- زورانسری : (زُو۔ رَانْ سَ رِی) پہ زورکارے ءِ کنگ
- زوربر : (زُو۔ رْبَرْ) ھماکہ چیزءِ پہ زور بہ بارت
- زور بُرد : (زُوْرْ بُ رْدْ) پہ زور بُرتگیں، زبردستی زِرتگیں۔

- **زورپچ** : (زُو رُپَ چ) ھما بَرکہ پہ زور پاشینگ بہ بیت۔
- **زورجا** : (زُو رُجَ ا) پادءِ دلءِ لنککاں چہ جھلءِ بَزگوشت۔ (بچاربُت)
- **زورجبت** : (زُو رُجَ ت) ھماکہ پہ ناروائی جنگ
- **زوردار** : (زُو رُ داز) طاقت ور، زورمند۔ ھماکہ باززورءِ مان۔
- **زوردِز** : (زو رُ+دِزز) ھماکہ پہ زور دِزگ بوتگ۔
- **زورسند** : (زُور+سِ ن ذ) ھماچیزکہ پہ زور سِندگ بہ بیت۔
- **زورکُش** : (زُور+کُ ش) ساھدارےءَ پہ زور کُشگ۔
- **زورکشّ** : (زُور+کَ شْ ش) پہ زورچیزےءِ کَشّگ۔
- **زورِگ** : (زُو۔ رَگ) بچار "زِیرگ"

زھر

زمّ یا زُوم

- **زورگوج** : (زور۔گُ وج) ھما ذِچک یا ولکہ پہ زورگوجگ بوتگ۔
- **زورگیر** : (زور+گِ ی ز) ھماکہ پہ زور بہ گپت
- **زورینگ** : (زُورِے نَگ) انچوش بِکتینگ کہ مردمءِ وتی جندءِ لاپءَ زور پر بہ بیت گیشتر ھماوھدءَ
چوش کنگ بیت کہ بچکءِ لاپ سک بہ بیت ءُ آئیءِ دَرائی بے زورینگءَ دَرمئیت۔
- **زُوّم** : (زُو۔مْ م) زیتم، ہج جنوکیں تُوکے۔ (بچاربُت)
- **زِہ** : (زِہْ) تنکیں بُز، تلارانی زِہ، زمءِ زِہْ کمانءِ زِہْ، زھزجیں بَنگ، کوھی زِہ بچار "زِھم"
- **زِھت** : (زِ ھْ ت) زِہ اِت بزاں رَکّ اِت
- **زَھر** : (زَ ھْ ز) ھمے کُشوکیں آپینک یا زواک کہ مارءِ سری دنتانانی سرءُ بُری آرتکانی پیلکءِ اِنت کہ چہ آئیءِ
نیشانی سُوءَ دَجءِ انگیں ساھدارءِ گوشتءِ پُتر اِیت۔ سَرتم، تُوکلےءِ نام اِنت، زھر ءِ تام جشکیں تام
گوشتءِ زھرگِرگ: گوشت کہ زھرگپت بزاں وتی سرءُ دت آئیءِ تہءِ زھر جوڑبیتءُ ھراب تر اِیت

کرآئیءِ ورگ مرگ ءِ کلو اِنت ۔ ۲۔ نہ دش، نارزا۔ زھرگرگ: بزاں سک نارزابیگ، زھربیگ، نارزابیگ (بجار ءُ ت)

- **زُھر** : (زُھ ر) زُھرءِ وھد بزاں دومی نمازءِ وھد (تازی "ظہر") ساھگ تَرءِ وھد۔
- **زھراپ** : (زَھ رَاپ) ساھدارے کہ ھرابیت ءُ یونس ایت ءُ چہ آئیءِ گوشت ءَ آپ رِچ ایت ھے آپ ءَ گُشِ اَنت ۲۔ موسم ءِ ھورے۔ ۳۔ دشتیاری ءَ جاگھے ءِ نام اِنت
- **زِھزات** : (زِھ زَات) چُک ءُ نماسگ ، (پارسی زِہ وزاد : (ب ق))
- **زَھرازھر** : (زَھ رَا۔ زَھ ر) چہ زھرءَ پُر ۔ بزاں سک زھر۔
- **زَھرتام** : (زَھ ر + تَ ام) ھماچیزکہ تام ءَ زھر بہ بیت۔
- **زَھرجاہ** : (زَھ ر + جَ اہ) اُشترءِ گوک بزاں سرگ ءِ مُزگ ءِ چیرکہ دم برگ ءَ ھیدکنت، گوشِ اَنت کہ ناہ ءَ اُشترءِ زھرجاہ ءِ ھیداں گوں بہ مُشس ءِ یا بہ پَنڈے ءُ مچ ءُ چک ءَ بدے لُچک ھرایت ، گوشِ اَنت کہ لُچک اگاں اُشترءِ پُٹ ءَ ھم بوارت کور بیت۔
- **زھرکاہ** : (زَھ ر + کَ اہ) گوشِ اَنت کہ یک کاھے کہ ھرکس آئی ءَ بوارت ھرایت ، جوَر۔
- **زُھرکزا** : (زُھ ر + کَ زَا) ھے وھدکہ زُھرءِ نماز کزا بیت۔ محلہ اُمُر
- **زھرگُش** : (زَھ ر + گُش) ھما درمان کہ زھرءِ اَسرءَ ھلاس بکنت۔
- **زھرکِنک** : (زَھ ر + کَ نِ ک) ھما مردم کہ چہ دگرے ءَ کَھے دلءَ رِچ اِنت۔
- **زھرگ** : (زَھ رَگ) مردم یا جناورءُ اولاک ءِ زَھرگ (اُردو پِتہ) ایرانی : زھرہ) ۲۔ساڈگ بُرِیسیں سادکہ آپ ءُ کنگ نہ بیت۔ مزن زھرگ : دلیر ۳۔ زھریں تام، زھرتام۔
- **زھرگال** : (زَھ ر + گَال) ھمامردم کہ گال ءُ تھل اَنت ءُ تُرند۔
- **زَھرگِر** : (زَھ ر + گِ ر) زَھرگروک۔ ھماکہ زھرءَ بہ گیپت
- **زھرمُھرگ** : (زَھ ر + مُ ھ رَگ) گوشِ اَنت مُھرگے کہ مارءِ دَج اِنگیں جاگہ ءَ تاراَنت ءُ کہ زھرءُ بیکار بنت۔
- **زَھرو** : (زَھ رُو) پاگاس ءِ زات ءِ ماھیگے۔
- **زھروار** : (زَھ ر + وَار) زھر وروک۔
- **زھرتچک** : (زَھ رِیْ چ ک) کاھے کہ زھر اِنت، گلہءُ زردایت پَس ءُ وارت شیر باز دنت شیرگ دنت، چماں کور کنت۔ ۲۔ زھرتام، سک زھر
- **زھرینک** : (زَھ رِے نْ ک) ھماکہ زھرءُ مان بہ بیت۔
- **زھریں کرگ** : (زَھ رِے نْ + کَ رَگ) کرگے کہ چہ وشیں کرگ ءَ کستر اِنت۔ اسپیتیں شیرگ باز دنت، پُل ءُ باز دولدار اِنت، ایشی ءِ بُرچو سبزیں اُمب ءَ اِنت بلے پُڑ ناک اِنت۔

- زِہ زِہ : (زِہْ۔زِہْ) مُہرناک۔
- زھکاہ : (زِھْ۔کاہْ) یک وشں بُوءُ زندتاکیں کاھے کہ کوہ ءَ بیت۔ زیکا
- زَھگ : (زَھْ گْ) چُک، پرزند، اولاد
- زِھگ : (زِھْ گْ) رَنگ، چو یک جنجالے ءَ دست کنزا بیگ، چہ اَڑے ءَ گیشگ
- زَھگ لُچّہ : (زَھْ گ + لُ چْ چْ ہْ) ھما لُچّہ کہ گوں آسانیں ءُ سادگیں گال ءُ مُراداں پہ گونڈیں چُکانی سرا پہ کنگ ءَ پربندگ بنت۔
- زَھم : (زَھْ مْ) تیگ زھم جنگ، گوں زھم ءَ مڑگ یا گوں زھم ءَ کسے ءَ جنگ۔ پہ ترّن ھم گوشں انت۔
  زھم ڈزنگ، زھم کنگ۔ (بچار تِج)
- زَھمت : (زَھْ مَ تْ) محنت۔
- زَھمت کشں : (زَھْ مَ تْ + کَشْ) محنت کنوک۔
- زھم ٹپ : (زَھْمْ + ٹَپْ) ھما ٹپ کہ زھم ءَ برا اِنگ۔

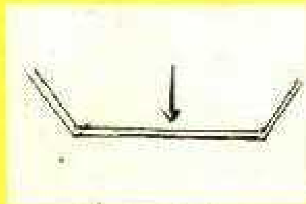

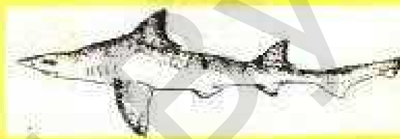
زھم

- زھم جن : (زَھْ مْ + جَ نْ) سرلچار۔ زھم جنوک
- زھیر : (زَھِ یْ رْ) بے تاھیریں تُرانگ ءُ یات
- زھیرنال : (زَھِ یْ رْ + نالْ) نالگ ءُ زھیرگ جنگ۔
- زھیروک : (زَھِ یْ رُو کْ) زھیرگ: ھما سوت کہ آئی ءِ تہ ءَ سوز بہ بیت کہ پہ دوست ءِ یا مُلک ءِ تُرانگ ءُ یات ءَ گوشگ بیت۔ لُچّھ ءِ زاتے۔
- زھیرگ : (زَھِ یْ رِ گْ) بچار" زھیروک"
- زھیم : (زَھِ یْ مْ) .... سہ مال گُل ءِ دیم ءَ تُروات انت بے گنجیں زھیم
- زِھینگ : (زِھِ یے نْ گْ) رَکینگ، یکّے ءَ چہ جنجالے ءَ یلہ دیائینگ، چہ داری ءَ دست کنزاکنائینگ۔
- زئی : (زَ ءِ یْ) چُک، زھگ، چُک ءُ نماسگ، اوبادگ، زِہ ءُ زات، کُمُّ، ھمراہ، ھمدل ہَلک۔
- زئیپ : (زَ ءِ یْ پْ) بزور، بے واک، ناتوان، کمزور (تازی"ضعیف")

- **زئیر** : (زَءِ ئی ژ) بچار "زهیر"
- **زئیشیز** : (زَءِ ئی + شِ یے ژ) بیھ ڈرچک ، بھشیز ، بھندرچک ، یک گُٹّے ءِ مردمانی رِدءِ ہند
  کہ گیں پت ءُ پیرکانی ناما کہ چہ آئی ءِ وانگ ءِ زانگ بیت کہ ایشی ءِ بُن ءُ بیھ کے اِنت۔
- **زئیم** : (زَءِ ئی م) بچار "زعیم"۔
- **زِی** : (زِ ئی) زیک ءِ شُبک گال ، زیگیں روچ ، چہ مرچیگ ءِ پیسر گوستگیں روچ ۲۔ جِگ
- **زَے** : (زَ ئے) زَو
- **زِیات** : (زْیَ اث) گیشتر ، گیش ، باز ، سک باز۔
- **زِیاتی** : (زْیَ اتِ ئی) گیشین ، گیشترین ، گیش ، گیشتر۔
- **زِیارت** : (زْیَ ارْ ت) حج ، مدینہ۔ دگہ بزرگانی گمبد یا مانش۔ زیارت کنگ یا زیارت ءَ رَوگ : حج ،
  مدینہ یا دگہ بُزرگے ءِ مانش ءِ سرءَ پہ کول ءُ نذر روگ۔
- **زِیارجاہ** : (زْیَ ارْ۔ جَ اہ) سرباز ءِ کورءَ چہ پُتان ءَ چیرءُ چہ پارود ءَ بُرز شہرے۔
- **زِیان** : (زْ یے اِن) تاوان ، نکسان ، بیرانی۔
- **زَیان** : (زَیَ اِن) سرباز ءَ چہ تنک شکریگاں چیر بیثیپے کہ بُچ ءِ ہم مان اِنت۔
- **زیب** : (زِ یے بْ) ڈول ، بزاہ ، زید ، زیبداری۔
- **زیبا** : (زِ یے۔ بَ ا) ڈولدار۔
- **زیبدار** : (زِ یے بْ۔ دَ ارْ) ڈولدار ، بزاہ دار۔
- **زیبک** : (زِ یے۔ بُ ک) زوبک ، پارہ ، گُگرہ زگیں مادِنے کہ آپ اِنت ءُ کرار نہ گیپت لرزایت ءُ لرزایت۔
- **زِیبک** : (زِ یے بُ ک) جینیں نامے۔
- **زیبُل** : (زِ ئے بُ ل) جینیں نامے۔
- **زیبناک** : (زِ یے بْ۔ نَ اک) بزاہ دار ، ڈولدار۔
- **زِیت** : (زِ ئی ت) جلدی ، اشتاپی ، زوت۔
- **زیتون** : (زَ ئے تُ وْن) زانتگیں نیگے OLIVE ، باز مردم "جام" ءَ زیتون گوشش اَنت کہ رَوا اِنت۔
  (بچار بُت) تاکدیم 505
- **زیچان** : (زَ ئے چَ اِن) چمگ ، زیچان ءِ آپ ، چمگ ءِ آپ ، بند زیچان اِنت ؛ بند پُشت ءَ نمب دنت
  یا آپ کمیں کمیں چکرا ایت کہ چو نمب ءَ بچ اِیت انچوش کہ جھلگ ، ماٹی یا سارتاپ آپ تاچ اِیت۔
- **زید** : (زِ ئے ذ) بزاہ ، زیبداری ، خوانیں نِدارگ ، پَثِک ءِ زات ءِ ماھیگے ، ٹھچیر ءُ زید۔ بچار تاکدیم 505
- **زِیر** : (زِ ئی ژ) بزیر ، زیرگ ءِ پرمانگال۔

- **زِیر** : (زِ ئے ز) چیر، ۲. سرکیل ءِ تہ ءَ آئی ءِ مُنگ ءِ دپ ءَ تمباکانی چیرءَ اشکرے ایرکن اَنت کہ تمباک چو ھمے مُنگ ءِ گھ ءَ ایرمہ کپ اَنت یاکہ دِیت پہ لاٹوری مہ گوزاَنت۔ مال نبشتگ ءَ "ـِـ" ءِ نشان ءِ توار۔ "ع"
- **زیراپ** : (زِ ئے رَاپ) بوجیگ یا میل ءِ ھماداریاآسن کہ ذرستان ءَ ساری ایرکنگ بیت۔ (بچارٹ ۲۔ چیرآپ، زیرآپ بوگ : بزاں ٹبڈگ "مردم ذرست زیرآپ بوت اَنت"
- **زیرائینگ** : (زِیٔ رَا ءِ ئے نَ گ) انجوش کنگ کہ بِزیرایت یاکہ زیرگ بہ بیت۔
- **زِیربار** ، (زِیٔ ز۔ بَ ا ر) کدرءِ چگرد سولے کہ دانگ ئے کسان اَنت ءُ سُھر اَنت مُشک بیت سیاہ بیت مُلین اَنت ءُ ورا نت ئے پہ دل ءِ روچگ ءَ۔
- زیربار : (زِ ئے ر + بَا ر) چیربار : ھماکہ بارئے بدءَ اِنت۔ منتاں بدءُ بار۔ ★
- **زیرپُشت** : (زِ ئے ز + پُ ش ت) ھماجُل کہ ھرءِ پُشت ءَ بلے پالام ءِ چیرءَ اِنت، زیرجُل۔

زیراپ

زید

زیتون

- **زیرتش** : (زِ ئے ز + تَ ش) یا زیرتنش : مُبڈے کہ آئی ءِ سرءَ دار ایرکنگ ءِ گوں تش ءِ تراشگ یا پڑرونگ بیت۔ موچی ءِ پتنیں گِرد ءِ دارے کہ آئی ءِ سرءَ پوست ءَ ایرکنت ءُ بُرایت
- **زیرتنگ** : (زِ ئے ز + تَ نَ گ) چھرءِ زیرتنگ کہ چھرءَ ترین اِیت۔
- **زیرجُل** : (زِ ئے ز + جُ ل) زیرپُشت، ھماجُل کہ ھرءِ پالام ءِ چیرءَ اِنت۔
- **زیردست** : (زِ ئے ز + دَ شت) ھماکہ کسے ءِ دست ءِ چیرءَ بہ بیت۔ محتاج، نوکر، گلام، بزگ
- **زِیُرک** : (زِیٔ زُ رُ ک) کوھی کسانیں ذرچکے ایشی ءِ تاک ءَ گُراد ئے چو سبزچاہ ءَ بیت "زِیُرک ءَ نہ پڑوشِت کہ اُشترءِ پاد پڑشِت یا سُچ اِیت"
- **زِیَرگ** : (زِیٔ رَ گ) زیرہ
- **زِیَرگ** : (زِیٔ رَ گ) دَیگ ءِ چپ، کسے تراچیزے دنت تو آئی ءَ زورے۔ زورگ۔
- **زیرگلو** : (زِ ئے ز + گَ ل وُ) سادے کہ دلوتانی گردن ءِ چیرءَ پرترینگ ءُ بندگ بیت۔

- **زِیک** : (زِیٛ کٛ) زِی، زیگیں روچ، چہ مرچیگ ءَ پیسر گوستگیں روچ
- **زیکا** : (زِےٛ کَ ا) بچار "زِحکاہ"
- **زیگ** : (زِیٛ گٛ) زِیگیں روچ، زی، زیک۔ ۲۔ جیگ: پُشک ءِ ھما بھر کہ سر ءِ جمد ءَ گوازینگ بیت
- **زیل** : (زِےٛ لٛ) ھورک، ھالیگ PPB,LWD; ZEL: Empty, Bare
- **زیل** : (زِیٛ لٛ) سُروز ءِ یک روتے ءِ نام اِنت ۲۔ یک سُرے ءِ نام اِنت ۳۔ زیل ءِ دارگ: بزاں کسے ءِ ھبرءَ دارگ، چیپ ءَ دارگ۔ زیل ءُ بام۔
- **زیل بند** : (زِیٛ لٛ + بَ نٛ دٛ) زیل ءِ بند: انترا۔
- **زیلو** : (زِیٛ لٛ لُ وٛ) بالدی، مادنیں کمیٹ، ڈول۔
- **زَیم** : (زَےٛ مٛ) ٹپ، ترٹپ، زَدگ، آزگ۔
- **زِیم** : (زِیٛ مٛ) تچ جنوکیں گونگے زوتم۔

- **زیمار** : (زِیٛ مٛ ا رٛ) جیمار: مار ءِ زاتے بازگوش اِنت "زیم" ءِ زاتے۔
- **زیم چیں** : (زَےٛ مٛ + چِ ےٛ نٛ) ھما درمان ءُ زیمیگ کہ زیم ءَ زوت وش بکنت۔
- **زیمر** : (زِےٛ مٛ رٛ) وشّیں سُر یا ترز۔
- **زیمل** : (زِےٛ مٛ لٛ) بچار "زیمر"۔
- **زیمہ** : (زَےٛ مَ ہٛ) زیمو: آربی بوجیگ ءِ زاتے۔
- **زیمیگ** : (زَےٛ مِ یٛ گٛ) ھما درمان ءُ دارو کہ زیم ءَ وش کنت۔
- **زین** : (زِےٛ نٛ) اسپ ءِ رحت کہ چہ پوست ءَ جوڑ بیت۔ (بچار تُت)
- **زینت** : (زِیٛ نَ تٛ) زیب، براہ، ڈول، سمبھگ، سینگار۔
- **زیند** : (زِیٛ نٛ دٛ) لگّی لیب ءَ اگاں دگہ پیسرے ءَ جنگی بہ بیت ءُ گُمب دگہ پیسرے ءَ بگ ایت گوش انت "زیند" یا زیند جنگ۔

- **زینکوڈگ** : (زِے نَ کَ ؤ ڈَگ) پاداں کونڈ گنگ دوئیں دستاں سر برءَ بندگ ءُ سرءَ آیانی سرءَ ایر کنگ
  اِپس ءِ زین ءِ "کوڈگ" بزاں زین ءِ دیم ءِ کُتَب (بچارئیت)
- **زینہ دینی** : (زَے نَ ہٗ + دِ ئی نِ ئی) بلوچ راج ءِ یک مٹّے ءِ نام اِنت۔
- **زیور** : (زِے وَر) سہت ءُ ٹھر۔
- **زیھار** : (زِیْ ھَا ر) بٹّ ءِ زیھار : بزاں بٹّ ءِ عدّ یا کہ سٹرین ءِ کرز

زینکوڈگ

ژ

- **ژ** : (ژے) بلوچی ءِ سیزدھمی آپ
- **ژامبلگ** : (ژَام. بَ ل گ) : چیزے ءِ ترند ترند ءَ چنڈگ، کسے کہ چیزے ءَ ژامبلین ایت آ ژامبل ایت۔
- **ژامبلینگ** : (ژَام. بَ لِ ے. ن گ) : یک چیزے ءَ گرگ ءُ اچوشّ چنڈینگ کہ ترند ترند ءَ بہ چنڈ ایت۔

ژانگلوک

- **ژانبلگ** : (ژَان. بَ ل گ) : بچار "ژامبلگ"
- **ژانبلینگ** : (ژَان. بَ لِ ے. ن گ) : بچار "ژامبلینگ"
- **ژانگ** : (ژَان گ) : کسانیں کسانیں تھ بچیں گردوءِ انت کہ آیانی تہ ءَ گلّریں جرّہ مان کنگ بیت کہ شرینگ ءِ ژینگ انت، "ژانگ" ءَ پاداں بند انت ءُ ناچ کن انت۔
- **ژانگگ** : (ژَان گ گ) : ھمرءِ آواز۔ سترگ۔
- **ژانگلوک** : (ژَان گ ل وک) : لیبو کے کہ پہ چکّاں جوڑ بیت۔ (بچار بُت)
- **ژبرژبار** : (ژَبِ ژ + ژَب ار) : چہ گرے ءَ ایر رچوکیں آپ ءِ توار
- **ژپ** (ژُپ) : ھما چیز کہ کسان انت ءُ بیکار انت : ھچ ءُ ژپ۔ ۲۔ "ژپگ" ءِ پرمانگال بزاں بہ ژپ۔
- **ژُپ** (ژُپ) : گوات گپتگیں توار، ژپگ ءِ نندگ، سکت ترندی ءَ نندگ کہ گدگوات بند بنت۔ ژپگ
- **ژپگ** : (ژَپ پَ گ) : یک چیزے ءَ ھرچنگ پہ ترندی : ژپ ءَ کش۔
- **ژپ ءُ ژاپ** : (ژَپ۔ ءُ۔ ژاپ) : چیزے ءِ شچنگ ءِ توار
- **ژرچگ** : (ژَرچ گ) گرچگ۔ تُھلیں یا تیزیں چیزے ءِ گوشت ءِ تہ ءَ ترندی ءَ پترگ ءِ توار۔
- **ژرژر** : (ژَر۔ ژَر) ژبر ژبر، آپ ءِ رچگ ءِ توار۔

- **ژگر ژگر**: (ژگ رْ + ژگ رْ) ژر ژر، ژبر ژبر، ژبر ژبار۔ آپ ءِ رچگ ءِ توار
- **ژل**: (ژِل لْ) بچار "ژیل"
- **ژلانبگ**: (ژَل ان بَ گْ) گرانیں چیزے ءِ ماں آپ ءَ کپگ ءِ توار۔
- **ژلانگ**: (ژَل ان گْ) بازیں ژانگانی توار۔ ژلنگ ءُ ژلانگ۔
- **ژلانگوک**: (ژَل ان۔ گُ وکْ) ۱۔ ھچّی لیبوک کہ ژِلنگ ژلنگ ءِ توار کنت۔ ۲۔ کاھے کہ گلر ءِ تہ ءَ بازرُداِیت کتر ءِ گلر ءَ نیم بیت، ھوشں بیت کہ ختش اِیت شلک شلک کنت۔
- **ژلانگینگ**: (ژَل ان۔ گِ نے۔ اَن گْ) ژانگ ءِ توار پر مائینگ۔
- **ژلمبگ**: (ژَل م۔ بَ گْ) گرانیں چیزے ءِ آپ ءِ تہ ءَ کپگ ءِ توار۔ ژمبگ۔
- **ژلنگ**: (ژَل لَن گْ) بازیکجاھیں ژانگانی یکپارَی توار، پادینک ءِ توار، باوُبند ءِ توار۔
- **ژِلنگینگ**: (ژِلِ ان۔ گِ نے۔ اَن گْ) ژانگ، پادیک یا باوُبند ءِ تارینگ۔

- **ژلوک**: (ژَل لْ وکْ) زردیں نیمگ۔
- **ژلینگ ژلانگ**: (ژِلِ ی اَن گْ + ژَل ان گْ) ژانگ ءُ پادینک ءُ دگہ اچیں چیزانی توار۔
- **ژلینگگ**: (ژِلِ ی اَن گْ۔ گَ گْ) ژانگانی توار، پادیک ءِ توار یا باوُبند ءِ توار
- **ژمب**: (ژَم بْ) ژمبگ ءِ توار۔
- **ژِمبت**: (ژِم بْتْ) بچار "ژِیمبت"
- **ژُمبت**: (ژُم بْتْ) ژیمب، ژومب: سک تھاری
- **ژمبارگ**: (ژَم۔ بَ ا۔ رَگْ) مزنیں گرندوکیں توار۔
- **ژمبگ**: (ژَم۔ بَ گْ) چیزے ءِ ماں آپ ءَ کپگ ءِ توار، ژمبگ جنگ، آپ ءِ تہ ءَ کپگ ءُ "ژمبگ" ءِ توار کنگ۔
- **ژند**: (ژَن دْ) جنگ، دمبرنگ، ژند ءُ پند: سک ژند، گکرمُگر، شِنگینگ، شتگیں۔ آژند: ھماگل کہ شتانی سرءَ پچ کنگ ءُ آیانی سرءَ دگہ گل ایر کنگ بیت۔
- **ژندکنگ**: (ژَن دْ + کَ نَ گْ) مُلک ءِ ژندکنگ بزاں مُلک ءِ تاراج کنگ
- **ژنگ**: (ژَن گْ یا ژِن گْ) ژانگ۔
- **ژِنگگ**: (ژِن گْ۔ گَ گْ) ژانگ ءِ توار، ٹلینگگ۔ (۲) بچار "ژینگگ"
- **ژنگوک**: (ژِن گْ وکْ) بچار "ژِینگوک"
- **ژوب**: (ژُوبْ) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **ژوپ**: (ژُوپْ) بچار "ژُپّ"
- **ژول**: (ژُولْ) سک ژند، ٹُش ٹُش، جُنگ جنگ، ژندءُ ژول یا ژند ءُ ژیل۔ ژول کشگ: دراج کشگ کارے ءِ، ژول گرگ: کارے ءِ ودگ۔
- **ژولینگ**: (ژُو۔ لِ ے۔ اَن گْ) سک ژند کنگ۔

- **ژُومتب** : (ژُو م ت ب) بچار "ژیمتب"
- **ژُومتبگ** : (ژُو م ت ب۔ ب گ) بچار "ژِمتبگ"
- **ژُونب** : (ژُو ن ب) بچار "ژُمتب"
- **ژُونگگ** : (ژُو ن گ گ) بچار زِنگگ۔
- **ژِیلّ** : (ژِ ی لّ) سکّ ژند، تُشّ تُشّ، جُتک جُتک، ژِیلّ ءُ ژند یا ژند ءُ ژولّ۔
- **ژِیمتب** : (ژِ ی م ت ب) باز جُھل ءُ تھاریں گار یا گڑ
- **ژِیمبارگ** : (ژِ ی م۔ ب ا ر گ) یک انگر ءَ ژندی ءِ چرکش ءَ یا دیم ءَ گوزگ ءِ توار۔
- **ژِیمتبگ** : (ژِ ی م۔ ب گ) گرانیں چیزے ءِ ماں آپ ءَ کپگ ءِ توار۔
- **ژِیمتبلگ** : (ژِ ی م ت ب۔ ب ل گ) تھارُ بوگ، مِرمِرانک بوگ۔
- **ژِینب** : (ژِ ی م ن ب) بچار "ژیمب"
- **ژِینبارگ** : (ژِ ی ن ب ا ر گ) بچار "ژیمبارگ"
- **ژِینبگ** : (ژِ ی ن۔ ب گ) بچار "ژیمبگ"
- **ژِینگگ** : (ژِ ی ن گ گ) ژانگ ءِ توار، سکّ تیزیں چیزے ءِ گوزگ ءِ توار، لانٹیگ ءِ تیز ترّگ ءِ توار۔
گوشانی ژِینگگ بزاں جاسگ۔ ★
- **ژِینگوک** : (ژِ ی ن گ و ک) ھما چیز کہ ژِینگگ ایت۔ ۲۔ یک گونڈار زاتیں بالوے کہ بھار ءَ ورکیت کمبرکمبرانت۔ مُچک بندیکے بندانت ءُ کہ آبال کنت ءُ ژِینگ ایت۔

س

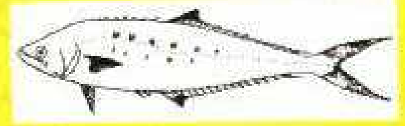
- **س** : (س ی ن) بلوچی ءِ چارد ھمی آب
- **سا** : (س ا) ساھگ
- **سابرنگ** : (س ا ب ر ن گ) بجار "ساپرنگ"
- **سابک** : (س ا ب ک) جنینی نامے، سبک
- **سابون** : (س ا ب و ن) گوں پیگ ءُ چرپ ءَ اڈ کنگیں ھسے سابون کہ پہ چل ءُ لیگار ءِ شودگ ءَ کارمروبیت۔

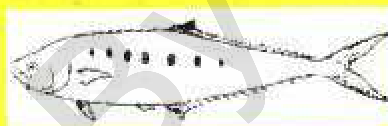
Italian:- Sapon French:- Savon English - Soap

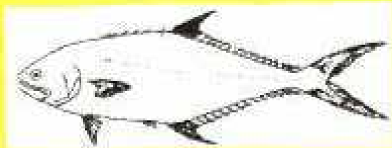
- **ساپ** : (س ا پ) ستک، زبتراتک۔
- **ساپار** : (س ا پ ا ر) پھک تستگیں، بے سماہ گپتگیں، بے ھوش، سک دم بُرتگیں، تسگ ءُ ساپار بیگ
اے ساپار بکیں "ساپ ھار" انت کورے کہ ھار کنت بلے آپ ئے ھچ ءَ سُرایت ءُ گورم مکنت بزاں سر بُرگ ءِ آپ ءَ سُرایت
ءُ چیرءَ تلان انت کہ سماہ دنت۔
- **ساپرنگ** : (س ا پ ر ن گ) بزاں پھک رنگ، ھچ کہ پھک رنگ بیت ءُ چہ دہ روچ ءَ زند ءَ پہ ناد ءَ رنگ کپ
ایت، سابرنگ۔
- **ساپکوہ** : (س ا پ ک و ہ) ساپیں کوہ کہ دیوال ءِ بندگ ءَ کارمروبیت کہ تراشگ ءُ شرکنگ بیت۔ دومی زات
گرزانت کہ چو تراشگ ءُ ترازگ نبیت۔ "ساپ سنگ"
- **ساپگوج** : (س ا پ گ و ج) ھما گوج یا باگار کہ گزگز نزانت۔ گوج ءِ زاتے۔
- **ساپی** : (س ا پ ی) کسانیں ماھیگے۔ بلے اے مزن ھم بیت۔
- **سات** : (س ا ت) سفر، سات ءُ سیر، مزنیں مساپری۔ چہ سات ءَ مستریں گرڑا مھیم انت (سات ءُ سنگار)
- **ساتر** : (س ا ت ر) جنینے ءِ گوں دگہ جنینے ءَ چو کہ مرد ءُ جن ءَ وپت ءُ واب کنگ۔
- **ساتری** : (س ا ت ر ی) ھما جنین کہ چو مرد ءِ ءَ گوں دگہ جنینے ءَ وپت ءُ واب کنت۔
- **ساتریش** : (س ا ت ر ی ش ش) ھما کہ ریش مدئے ساتگ آنت۔
- **ساٹ** : (س ا ٹ) ھما درمان کہ پہ درد گشی ءِ ھاتر ءَ کرپاس یا گُد ءِ پسرءَ کنگ ءُ دردءِ جاگہ ءَ جنگ بیت یا کہ دردءِ

جاگہ دونگ ءَ رندآئیءِ سرءَ کرباس یاگدے پرکن انت - Plastic
۲ - ساٹگ ءِ پرمانگال بزاں "بہ ساٹ"

- **ساٹ آرگ :** (سَ اٹ - آ رَ گ) چہ واریءُ لاگریءَ رند دیم پہ بودءُ آبادیءَ بیگ -
- **ساٹارگ :** (سَ ا-ٹ ا-رَ گ) بچار "ساٹ آرگ"۔
- **ساٹگ :** (سَ ا-ٹ گ) : گوں مزنیں دلگوشے ءَ رودینگ ، چیٹگ -
- **ساجو :** (سَ ا-جُ وْ غُ وْ) ساجہ ، پہ کارے ءِ کنگ ءَ تیار ، پہ اشارت ءَ مَندو ، جریدہ -
- **ساجہ :** (سَ ا-جَ ہ) بچار "ساجو"
- **ساچ :** (سَ ا چ) جوڑکرتگیں یاکنوک ، انچوش کہ : "وَستاچ" بزاں وت جوڑکرتگیں ھے رنگ ءَ وت جوڑکنوک -
- **ساچان :** (سَ ا-چَ ا ن) : بوم ، ھَوا ، ساھیل -
- **ساچگ :** (سَ ا-چَ گ) تب ءَ کپگ ، سازگاربوگ - ۲- اڈکنگ ، جوڑکنگ -
- **ساچی :** (سَ ا-چَ ی) ھماچلی کہ کڑی ءِ پر انت - انگ : (Basket)
- **ساد :** (سَ ا دْ) چہ پیشی ءَ جوڑکرتگیں بندوک ، بازراست اِنت : چیلک ، سیگڑ ، وریس ، لڈوک ، ٹیل ، اُشتری مھار
- **سادار :** (سَ ا-دَ ا ر) ساٹگ دار -
- **سار :** (سَ ا ر) : ھوش ، دلگوش ، ھماکہ پہ زانتءُ سمااِنت ، تراگ

سارئم (آلاڈی)

سارئم (کیجان)

سارئم (گزدانی)

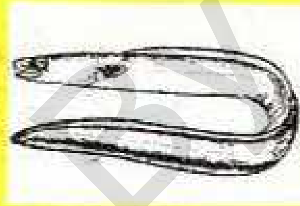
- **ساران :** (سَ ا-رَ ا ن) جنینی نامے - ۲- بزاں من ساران -
- **ساران بی بی :** (سَ ا-رَ ا ن-بِ ی-بِ ی) : جنینی نامے -
- **ساربان :** (سَ ا رْ-بَ ا ن) اُشترءِ ساربان بزاں اُشترنگھپان -
- **ساربوگ :** (سَ ا رْ-بُ وْ گ) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت -
- **سارت :** (سَ ا رْ ت) گوھر ، سرد -
- **سارتاپ :** (سَ ا رْ-تَ ا پ) ھَبلگے کہ آپ ءَ سارت کنت .
- **سارت بو :** (سَ ا رْ تْ-بُ وْ) سارتیں بو ، وشّیں بو -
- **سارتگوات :** (سَ ا رْ تْ-گْ وَ ا ت) سارتیں گوات -
- **سارتو :** (سَ ا رْ-تُ وْ) سارت کنوک ، نامے ، ایئرکنڈیشنز (Air-condition
- **سارتی :** (سَ ا رْ-تِ ی) گرمی ءِ چیپ ، اگاں گرمی نہ اِنت گڑا سارتی اِنت ، گوھر ، زمستانءِ ھمو موسم ، چہ امین دلی ، ترندسری اِتاں ، ھیگاہ -
- **سارگ :** (سَ ا-رَ گ) ھوش کنگ ، سماکنگ ، ستاکنگ ، یات کنگ ، ترانگ ءَ کپگ ، تھتال کنگ .
- **سارگوات :** (سَ ا رْ-گْ وَ ا ت) سارتیں گوات .
- **سارم لے :** (سَ ا-رُ م) ماھیگے - ❋ نردءُ سُہریگ رنگیں ماھیگے کہ اِشی ءِ سے زات نامتگین انت (۱) سارم

آلاڑی Double Spotted Queen fish FAO NAME: Leather Skin (۲) سارُم کیچان Slender Queen fish
(۳) سارم گزدانی Talang Queen fish FAO NAME: Black Tipped leather skin (بچار بُت)

- **سارم ئے :** (سَ ا۔رُ مْ) مُرگے کہ شاتو ءَ بیت، رنگ ئے پُرو و مُشیاہ ئیں مِش اِنت، گندم ءِ وھد ءَ کیت
- **ساروان :** (سَ ا رْ وَ ا نْ) نزیں آسک، نرآسک۔
- **سارہ :** (سَ ا۔رَ ہ) جنینی نامے۔
- **ساری :** (سَ ا۔رِی) ھوشں بوتہ ءَ، سار ءُ ھوش۔ ۲۔بیسر، جِدءُ بیش۔ ★
- **ساڑ :** (سَ ا ڑْ) ھما کہ گلایگ ءُ ساڑایگ کرز اِت (ساڑیں ورنا)
- **ساڑا :** (سَ ا۔ڑَ ا) پہ کسے ءِ ساڑایگ ءَ گوشتگیں گپ یا گال، ھما لچہ کہ پہ کسے ءِ ساڑایگ ءَ پہ بندگ بیت۔
- **ساڑاھگ :** (سَ ا۔ڑَ ا۔ھَ گْ) بچار "ساڑایگ"
- **ساڑایگ :** (سَ ا۔ڑَ ا۔یَ گْ) گلایگ ءُ توسیپ دیگ۔
- **ساڑی :** (سَ ا۔ڑِی) ساجو، جاڑی، تیار۔ ★
- **ساڑینگ :** (سَ ا۔ڑِ ے۔نْ گْ) ساڑایگ، گلایگ۔ ۲۔ انچوش کنگ کہ بہ سڑاِیت۔
- **ساز :** (سَ ا زْ) ساز ءُ آواز ءِ ساز : تمبیرگ، سرود، نل، دُرست ساز اَنت۔
- **سازگ :** (سَ ا۔زَ گْ) ساچگ، جوڑ کنگ۔ سازکنگ ★
- **سازی :** (سَ ا۔زِی) ھما کہ سازءَ بلد اِنت یا کہ ساز زانت۔ سازگر، سازکار بزاں ھما کہ گوں سازاں کار گراِیت Musician
- **ساسار :** (سَ ا۔سَ ا رْ) پہ دَم ءِ پُرکنگ ءَ منزلے ءَ دارگ، ساسار کنگ۔
- **ساسر :** (سَ ا۔سَ رْ) پاٹ کہ کوپ ءِ چیرءَ ایر بیت۔
- **سالکم :** (سَ ا۔کُ مْ) ایمن، تُرہ اِنگ دل، انسرگ۔
- **ساکوڑ :** (سَ ا۔کُ وْ ڑْ) بچار "ساکول"
- **ساکول :** (سَ ا۔کُ وْ لْ) دوٹال بندیک یا دوٹال آبریشم تاب دینت گُد دوچ اَنت، سندل
- **ساگوان :** (سَ ا گْ۔وَ ا نْ) دُرچکے کہ الیشی ءِ داجوان اِنت پہ دار ءِ ساماں ءُ بوجیگ جوڑ کنگ ءَ کارمرد بیت۔
- **سال :** (سَ ا لْ) دوازدہ ماہ ءِ سرجمیں روچ بزاں پہ روچی سال ءَ ۳۶۵ یا ۳۶۶ روچ، پنچاہ ءُ دو ھپتگ۔ سِند، اُمر۔
- **سالار :** (سَ ا۔لَ ا رْ) : کارمستر، کماشں، پیشوک، سروکاں، کاتیاں۔
- **سالتاک :** (سَ ا لْ۔تَ ا کْ) مھتاک، ردتاک یا ھپتگی ءِ ھما تاکبند کہ گوں سال ءِ سرجم بیگ ءَ پہ سال ءِ نام ءَ اِنت کہ چوشیں تاکبند سالے یک برے شنگ کنگ بنت ءُ چہ انچائیں تاکبنداں دوھنچگ مستر بیت۔ Annual Number
- **سالچین :** (سَ ا لْ۔چِ ے نْ) سال ءِ سرءَ یک رندے چنگیں کیسانی میداں سالے یک برے چن اَنت،
- **سالگوست :** (سَ ا لْ۔گُ وَ سْ تْ) : یک سالے ءِ گوزگ (سالگرہ Anniversary Birthday
- **سالونک :** (سَ ا۔لُ وْ نْ کْ) وھدے مردم سیر کنت ھما سیرہ روچاں مردین ءَ "سالونک" گوش اَنت ءُ جنین ءَ "بانور"۔
- **سالونک :** (سَ ا۔لُ وْ نْ کْ) ٹینٹیل ءِ راستیں کوھی ماھیگے
- **سالھت :** (سَ ا۔لَ۔ھْ۔تْ) سال ءِ آیگ ءِ وھد۔
- **سالینو :** (سَ ا۔لِ ی۔نْ وْ) بچار "سالینہ"
- **سالینہ :** (سَ ا۔لِ ی۔نَ ہ) ھما کار کہ ھر سال کنگ بہ بیت، ھما زر کہ ھر سال پہ چیزے ءِ دیم ءَ پُر کنگ بنت۔
- **سامان :** (سَ ا۔مَ ا نْ) چیز، ازباب، لوگ ءِ تہ ءِ ھر چیزے کہ ببیت۔ سامان کنگ : پہ دگجی سرجم کنگ کہ ھر چیزے کہ پکار بہ بیت پہ سرجمی پورا کنگ، سر ءُ سامان : سر ءُ مال (۲) براھدار
- **سامان :** (سَ ا۔مَ ا نْ) چہ ھما شیپ ءُ مزن شیپاں یکے کہ چہ سھیل ءَ کاینت ءُ کیچکور ءَ ایر رچ اَنت، آوگہ زانگی الیش اَنت :

(۱) دوگرم، (۲) گھیدرگ، (۳) آسکانی، (۴) سورو، (۵) چرپانک، (۶) گژوگی، (۷) سسوری۔

- **سامی :** (سَ ا۔م ی) تربت ءِ نزیک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **سان :** (سَ ا ن) نمب بگْش اَنت کہ ڈگار ءِ تہ ءَ دارایت، ڈگار سر بُرگ ءَ پھک ءَ ھُشک اِنت بلے تہ ءَ آئی ءِ نمبگ اَست، گُش اَنت «اے ڈگار سان داریں ڈگارے ایشی ءِ ھُشکی ءَ مچار»۔ (۲) موسم، (۳) وھد، (۴) ساچ، (۵) بوم Period
- **سانڈ :** (سَ ا ن ڈ) گائیش ءِ نر، نگ ءِ سانڈ، جوان ترڈ لانگ تر ءُ دلیر، بے مَٹ، مژوک، دل ءَ سانڈ بوگ: بزاں دلیر بوگ، مُوژی نہ بوگ «پلانی دل ءَ سانڈے»۔
- **سانکل :** (سَ ان۔کَ ل) سنکل: آسن ءِ زمزیل۔ ★
- **سانگ :** (سَ ا ن گ) سیر، سُور، سیر ءُ سانگ، بازجاگہ دِشتاری ءَ ھبر بندی ءَ گوش اَنت۔
- **سانگبند :** (سَ ا نَ گ۔بَ۔ن۔ ذ) ھما مردم کہ وت مال وت گوں سانگ ءُ سیر ءِ بند ءَ ھمگرنچ اَنت، مرد ءُ زال ءِ مردم یک بہ دگر ءِ سانگبند اَنت۔ سانگ ءِ شریدار۔
- **سانگ۲ :** (سَ ان گ) بام: کلو ءِ زات ءِ ماھیگے ایشی ءِ دو زات مشھور اَنت: (۱) تیالی سانگ (۲) دریائی سانگ یا کوھی سانگ (بچار «بت»)
- **سانگبندی :** (سَ ا ن گ۔بَ ن دِ ی) ءِ سیر ءُ گپ جنگ یا گپ ءِ منگ یا ھما کہ چہ سیر ءِ رند سانگبند اِنت۔ پلانی ءَ

سانگ

پہ سانگبندی ءَ ھبر آورتگ، پلانی پہ پلانی ءِ سانگ یا سانگبندی ءَ زرتگ اِشْس یا سانگبندی ءَ پلانی ءُ پلانی یک اَنت، بزاں سانگبند اَنت۔

- **سانچ :** (سَ ا۔ن ی چ) سرباز ءِ کور ءِ کرّ ءَ، چہ تُمگ ءَ بُرز شھرے۔
- **ساوات :** (سَ ا۔وَ ا ت) سھوات ءُ ساھوات: سیل، سیل ءُ ساوات: سیلہ ءُ پرگول، سیل ءُ گردش
- **ساوڑ :** (سَ ا۔وَ ڑ) دریا، ساوڑ۔
- **ساہ :** (سَ ا ہ) نَپس، ارواہ۔
- **ساھار :** (سَ ا۔ھ ا ر) تُرس، بیم۔
- **ساھت :** (سَ ا۔ھَ ت) کلاک، وھد، پہ دمانء دیر تر۔
- **ساھدار :** (سَ ا ھ۔دَ ا ر) ھر شرندھے کہ آئی ءَ ساہ مان، زندگیں چیزے کہ ستا ءُ سمایے دارایت۔
- **ساھکندن :** سَ ا ھ۔کَ ن۔دَ ن) سکرات: ھما جاور کہ ساھدار مرگ ءِ سھتان وتی ساہ ءِ جن ءُ گرگ ءَ بیت ★
- **ساھگ :** (سَ ا۔ھِ گ) ھر چیزے کہ روچ، چراگ یا دگہ کجام ھم رُشنائی ءِ دیمپان ءَ بیت، آئی ءِ دومی دیم ءَ تھاریں تچے کپ اِیت، ھمیش آئی ءِ ساھگ اِنت، لوگ ءِ تہ، کاپر چیر، دُرچک ءِ چیر ساھگ اِنت ءُ روچ ءِ سرگرم اِنت (۲) جن۔
- **ساھگ :** (سَ ا۔ھَ گ) بچار «سایگ» ★
- **ساھوات :** (سَ ا ھ وَ ا ت) بچار «ساوات»۔

- **ساھین** : (س ا ھ ے ن) گرک : چہ ناپگ ءِ چیرءُ چ مُنگاں مزن ءِ جاگہ کہ میدءُ دراِیت ءُ ھمے جاگہ ءَ تہی نیم ءَ آبدست چہ گُرَنگاں ایر رچ اِیت ءُ جم بیت کہ ھمے بسداں گوشگ بیت ۔
- **سانجی** : (س ا ۔ ءِ ۔ ج ی) گوادر ءِ پرگنگ ءِ کوھے ءِ نام اِنت ، چہ کوہ ءَ کورے کیت کہ سانجی ءِ کور ءِ گوشگ اَنت ۔ سانجی ءِ بند : اے بند ھُدامرزی سنیٹر محمد اسحاق گور گیج ءِ جھُدانی بَر ورد اِنت ۔ ★
- **سانگ** : (س ا ۔ ءِ گ) بچار «ساھگ» ★
- **سانگ تر** : (س ا ءِ گ ۔ ت ر ر) سانگ لیٹ : ھمے وھد کہ نیم روچ ءَ رند روچ کریٹ اِیت ءُ ساھگ ھم لیٹ اِیت ، بلے ساھگ ءِ لیگ ءِ گوشگ ءَ سانگ «تر اِنگ» گُشگ شر تر اِنت پرچا کہ روچ لیٹ اِیت ءُ سانگ تر اِیت ، ساھتر ، ساھلیٹ ۔
- **سانگ لیٹ** : (س ا ءِ گ ۔ ل ے ٹ) بچار «سانگ تر»
- **سایگ** : (س ا ی گ) : ساھگ مُرداں پہ اِسترگ تہ پاکنگ ۔ وانگ ءِ سرءَ گوں مُشتگ ءِ چیزے ءِ پھک ھیرت کنگ ۔
- **سِب** : (س ِ ب) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ، سِب ءُ سُوران ۔
- **سبارگ** : (س ۔ ب ا ر گ) ھادرگ کہ نیمروچ ءَ ورگ بیت
- **سباہ** : (س ۔ ب ا ھ) روچ ءِ درآیگ ءَ رند ، سباہ ءِ بیل ، روچ ءِ اوّلی نیم ۔

ستاھیگ

- **سباھی ۔ گ** : (س ب ۔ ب ا ھی) یا (س ب ۔ ب ا ھ ی گ) بوجیگ ءِ جاساداں وو کہ دور ءِ جلاھگ ءَ بندگ بنت ۔ (بچار بُت)
- **سَبَب** : (س ۔ ب پ) نیمون ، سَوَب
- **سَبر** : (س ب ر) اوپار (تازی صَبر)
- **سِبر** : (س ِ ب ر) کاھے ۔
- **سَبز** : (س ب ز) سبزیں رنگ ، ذرچکانی تاک ءُ کاھانی رنگ (۲) سنگے کہ مُندریک ءُ پلوھاں مان ءِ کن اَنت کسانیں مُہرگ اَنت کہ دُرّ ءَ اِشُس کن اَنت ۔ سبزچو دریاءَ ، دازءَ یا تاک ءَ ۔
- **سبزآپ** : (س ب ز ۔ آپ) دریاءِ ھما جاگہ کہ اودءَ آپ سبز اَنت ، سبزیں آپ : بزاں پھلکین ءُ بے رکھیں آپ ۔
- **سبزاپ** : (س ب ز ا پ) کورے کہ چہ بُرز کیت ءُ پنجگور ءِ کور ءَ رچ اِیت ۔
- **سبزگ** : (س ب ۔ ز گ) سبزبوگ کِشار ءِ ، بزاں درآتکگ کہ زمین سبزگندگ ءَ کیت توری کاہ ، ذرچک سبز اِیت ، باغ سبز اِیت : پتنگ بند اِیت ، سبزءُ سُراپ اِیت بزاں کلونٹ ءِ سبزی ءَ گارکنت ءُ پھک رنگ بیت ۔
- **سَبزل** : (س ب ۔ ز ل) سبزگونگ ، دوست ، سبزءُ شَترنگیں جنِک یا بچک ، نامے ۔
- **سَبزو** : (س ب ز و) سبزگونگ ، نامے ، چہ کہ اِیشی ءِ کلونٹ سبز اَنت

● سَبَک : (سَ بَ کَ) چہ مُلّاءِ دربرتگیں ھرُوچ ءِ وختگیں ، دَرَوَنت ۔

● سُبَک : (سُ بَ کَ کَ) گَشّ ءِ سُبَک اِنت ، گِران نہ اِنت ، بے اِزّت ، بے ادب (گُران : باادب)

● سُبکوان : (سُ بَ کَ - وَ ا نَ) ھاگال کہ آسُبک وانگ بیت ، انچوش کہ " دِرتگ پَشک " ءَ "کَن اَنت " ءِ گال " دِرتہ پَشک " ءَ " کناں " وانگ بیت ۔

● سَبگلی : (سَ بَ گُ لِ یَ) مجولی لیبے ، چار وانگ آسکی مجول (چو کوشتیں مجول ءَ) زیر اَنت ءُ چو کہ ھشتی ءَ سنگ ءِ جن اَنت ءُ چار ءُ شتی ءِ روزر بند اَنت

● سِبیل : (سِ ب یْ لْ لْ) : چُوک ، بے کار ۔ مردیں نامے ۔

● سِپ : (سِ پ) سَرپ (عربی صفت) کِتاد ۔

● سُپّ : (سُ پْ پْ) چہ پُنّ ءَ تھرتر ءِ بھرکہ گانڈ ءِ تھو اِنت ۔

● سپاٹی : (سَ پا ۔ ٹِ یْ) ھما کپکپ کہ بندے ءِ پرانت ۔ ★

● سِپارت : (سِ پَ ا رَ تْ) اُمیت ، آسرا ۔

● سِپار کوہ : (سِ پَ ا رَ - کَ وْ ہ) کورے کہ چہ رودر آتک ءُ گور یچانی نیانجی ءَ کیت ءُ گوں بھتگ ءَ ھور بیت کہ ھر دوئیں ھوری ءَ سرباز ءِ مزن کور ءَ ریچ اَنت ۔

● سِپارگ : (سِ پَ ا رَ گْ) کسے ءِ اُمیت ءَ یلہ دیگ ۔

● سِپاہ : (سِ پَ ا ہْ) سِپہ ، بزاہ ، ڈولداری ، لشکر ۔

● سِپاھدار : (سِ پَ ا ہْ دَ ا رْ) بزاھدار ، ڈولدار ، شرزنگ (۲) لشکر داروک یا سرلشکر ، سالار ۔ ✪

● سِپاھی : (سِ پَ ا ہِ یْ) بجاز " سپاھیگ "

● سِپاھیگ : (سِ پَ ا ہِ یْ گْ) سرکار ءِ ملعبندیں مردم کہ پہ جنگ یا مُلک ءِ گرگ ءُ دارگ ءَ دارگ بنت ۔

● سَپت : (سَ پْ تْ) مزنیں چپلی

● سِپت : (سِ پْ تْ) ساڑا ، توسیپ ، گلاڈستا ۔ ★

● سُپت : (سُ پْ تْ) کسے ءِ یک چیزے سُمب اِت ، سُمبگ ءِ گوستگال اِنت " تیرءَ دیوال سُپت بزاں سُمب اِت " ۔

● سُپتگ : (سُ پْ تَ گْ) سُمبگ ءِ دیرگوستگال ، سُمب اِتگ ، سُپتگیں ، سُمب اِتگیں ۔

● سُپتگیں : (سُ پْ تَ گِ یْ نْ) سُمب اِتگیں ۔

● سَپٹ : (سَ پْ ٹْ) مُرگ ءِ وتی بانزلاں ماں وتی بجاں پہ زور جنگ ، بانگ ءِ وھدءَ کروس انچوش کنت ، بانزل ءَ چولگت ءِ بیم ءَ جنگ

● سپٹگ : (سَ پَ - ٹَ گْ) سپٹ ءِ جنکارگاں ۔

● سَپٹنگ : (سَ پَ ٹْ - ٹْ کْ) کسانیں ءُ نزوریں سپٹ ، مرگ ءِ سُست ءَ مرگ ءِ بانزل جنگ ۔

● سَپر : (سَ پْ رْ) سات ، ساپری ، چہ مُلکے ءَ پہ دگہ مُلکے ءِ رَوگ ءِ کار ۔

● سَپر : (سَ پْ رْ) سَربُر ۔

● سَپرپوست : (سَ پْ رْ - پُ وْ سْ تْ) بچار " سرپوشت "

● سَپرزئی : (سَ پْ رْ - زَ ءِ یْ) : دشتیاری ءِ کور ءِ گرءَ چہ بزیانی ءَ جھل میتگے ۔

● سُپرہ : (سُ پْ رَ ہْ) کُپار ، پرزونگ ۔

● سِپک : (سِ پْ کْ) ھما زمین کہ ھجیرکشگ نہ بوتگ کہ مزن مُپٹ بہ بیت ، بازجاگہ ءَ سکّیں زمین بند ءِ ھم گوش اَنت ۔

● سِپِن : (سِ پْ پْ نْ) ساپ ءُ جوان ءُ بزءُ شرپوکیں کرکینک ، چہ سپن ءَ جوڑ کرتگیں کرنک ۔

● سِپہ : (سِ پَ ہْ) بزاہ ، ڈولداری ، لشکر ۔

- سپہ دار : (سِ پَ ہَ۔دَار) سپاہار، بُراھدار، ڈولدار، شترنگ (۲) سرلشکر یالشکرداروک، سالار۔ ✪
- سِپیت : (سِ پ ے ت) شیرۂِ رنگ، بیرم۔
- سپیتاک : (سِ پ ے۔تَ اَک) اسپیت تاک، بو مگیے کہ تازی ایشی ءَ "کرمۃ البیضاء" گوش اَنت، ھرڈُر چکے کہ آئیءِ تاک اسپیت بہ بنت، ھروانگی یادگہ دیترے کہ آئیءِ تاک اسپیت اَنت۔
- سَپیٹگ : (سَ پ ی ٹ۔ ٹَ گ) سک سارت بلے پہ گرا ستگیں وردن ءَ دُگیشتر بَٹ ءَ گوش اَنت۔
- سِپیدار : (سَ پ ے دَار) "اسپیدار": دُرچکے کہ دارئے اسپیت اِنت، بلوچی ءَ "سوبہ دار" ءَ گوش اَنت۔ ھمے رنگ ءَ "سپادار" ءَ ھم گوش اَنت۔
- سَتا : (سَ۔تَا) توسیپ، ساڑاھگ، گلاھگ۔
- سَتاپوری : (سَ تَ ت ا۔پُ وْرِیْ) نگن ءِ راستے، چہ گلہ ءَ پچگ بیت، ایشی ءِ چانگ ءَ تان اَنت ءُ روگنے مُش اَنت ءُ پدءَ پتااَنت چانگے گوں اَنت نی پدءَ تان اَنت ءُ ایشی ءِ نگن تلو تلو ءُ ھم بیت
- سُتَر : (سُ تَ۔تَ رْ) بندیکے کہ اُستاآئیءَ گلکاں سین اَنت ءُ تھتنگ ءِ سرءَ کِشک کَش اَنت۔
- سَتَر : (سَ۔تَ رْ) ھرچنت، ھررنگے کہ، پہ ھررنگے ءَ، ستر اِنت کہ بزاں ھرچی اِنت کہ۔
- سِتر : (سِ تْ رْ) چیزے چیر دیگ، پردگ، چیراندر، اِزّت، آبرو۔
- سَترنگ : (سَ تْ۔رَنْ گْ) شترنج، (شطرنج) Chess
- سِتک : (سِ تْ کْ) باور، بیسہ، منّگ (تازی: صدق، اعتقاد، یقین)
- سُتک : (سُ تْ کْ) "سُچگ" ءِ گوستگاں بزاں یک چیزے سُتک
- سُتکگ : (سُ تْ۔کَ گْ) "سُچگ" ءِ دیر گوستگاں بزاں دیرا اِنت کہ اے لوگ یا چیزے سُتکگ، پہ ناکارمین ءُ بے پکاریں مردم ءَ ھم گوشں اَنت۔
- سُتکدل : (سُ تْ۔کَ ہ + دِلْ) ھاکہ دل ئے سُتکگ، دردگیں دل۔
- سُتکہ سر : (سُ تْ کَ سَ رْ) شُوم، بے سیت، بدبھت
- سُتکۂ سوچ : (سُ تْ کَ۔ءُ۔سُ وْ چْ) سُچگ ءُ سوچگ، بزاں برباد، تاوان ءُ بیرانی۔
- سِتم : (سِ تَ مْ) لازم، پہ زور، ھُجّ، منّ ئے نہ منّ ئے۔
- سِتمکار : (سِ تَ مْ۔کَ ارْ) ھاکہ دِقّی کار ءَ پہ زور ءُ ستم پرما اِیت۔
- سَتّو : (سَ تْ تُ وْ) بسیسا کہ چہ ناہ ءُ آرت ءُ روگن ءَ جوڑ بیت۔
- سَتّی : (سَ تْ تِ یْ) پاک، اِزّت دار، نیک، گیشتر پہ جنیں آدماں گوشگ بیت انچوش کہ "بی بی سَتّی"، بلے پہ تزن ھم کار مردئے گن اَنت۔
- سُتّی : (سُ تْ تِ یْ) چہ اپیان یا تریاکءِ درمانے (داگیج) جوڑ کن اَنت پہ چُکّانی واپینگ ءَ، داگیج
- سَٹ : (سَ ٹْ) بچار "سَٹّ"۔
- سَٹّ : (سَ ٹْ ٹْ) چہ اُمیت ءَ گیشں کرتگیں کار، بازھیراں کنوکیں کرتگیں کار، کردار، (۲) چوٹ ءِ کہ دوچ اَنت سرتل ءِ بُن ءَ گرد گرد ءَ یک بندیے پوست ءَ کن اَنت ءُ دوچ اَنت، ایشی ءَ سَٹّ گوش اَنت۔
- سِٹّ : (سِ ٹْ ٹْ) تِھ، جُنک، ترترّ، دَور، کپّ، شاگ، اِنزار، سِٹّ جنگ، سِٹّ کنگ، سِٹّ ءُ سما، سِٹّ ءُ دَور، سِٹّ ءُ نند، سِٹّ ءُ کپ۔
- سُٹّ : (سُ ٹْ) ڈراج ءُ بارگیں چیزے ءِ سرءِ کُٹّ اِنگیں بھرءِ گُڈی سیم سر، انچوش کہ ٹّ، شیگ،

نَد، سُٹک ـ

- **سٹاوٹ :** (سَ ٹَ ا وَ ٹ) گڑبڑ، اَڑ کُڑ، بے رھبنداں کپتگیں، رَدُ پَدی ـ
- **سِٹک :** (سِ ٹ ٹَ کّ) کسانیں سِٹ، کسانیں جَھ، کسانیں جُتک، کسانیں تُرُنزگ، کسانیں دَور، کسانیں گُپ کسانیں شاگ، کسانیں اِنزار، سِٹکی لیب ـ
- **سِٹکی :** (سِ ٹ ٹُ کِ ی) لیبے کہ کُنڈ کُنڈیں کِشک زندگ بیت ءُ یک نکشے چو پدا یک ءِ جوڑ کنگ بیت سِٹکلے زیراَنت یک کڈّے ءَ دور دیئنت ءُ پدا ءَ یک پاد ءَ سِٹ اَنت ءُ ایشی ءَ پہ سِٹک کش اَنت ـ
- **سُٹک :** (سُ ٹُ کّ) مُرگ "سُٹ" ءِ کسانام، لنکلکانی سرءَ پادیا دست ءِ، سُٹک جنگ بزاں گوں دست ءِ لنکلکانی سُرّگ ءَ کسے ءِ گُٹ کنگ، سُٹکانی سرءَ نندگ بزاں پاد ءِ لنکلکانی سرءَ سرپادی نندگ ـ
- **سُٹگ :** (سَ ٹَ گّ) ھراب دوچگ، دوچ ءِ سٹگ : کرٹگی دوچگ ـ
- **سَٹگ :** (سَ ٹ ٹَ گّ) پہ بے تاھیری یا گوں بے پرواھی یا پہ ھمت چہ یک جاگھے ءَ پہ دگہ دوریں جاگھے ءَ روگ، (۲) ڈروگ ءِ بندگ. یک کارے ءِ بارہ ءَ ھچ نزانگ یا گپّ ءِ بارہ ءَ سھیگ نہ بوگ، بلے چہ وتی نیمگ ءَ سرپہ سرکنگ ءُ گُٹ کنگ ـ
- **سِٹگ :** (سِ ٹ ٹَ گّ) چیزے ءِ چہ وتی جاگہ ءَ پہ تُرندی جَہ جنگ ءُ کپگ، جُتک جنگ، سُبک تُرنزگ ـ
- **سَٹل :** (سَ ٹَ لّ) گُد دوچگ ءِ مشین ءِ سامانے ءِ نام اِنت چہ انگریزی گال "شٹل" ءَ ـ
- **سَٹوک :** (سَ ٹ ٹَ وْ کّ) ھاکرسٹ اِیت، سَٹکیں ڈروگ بند ـ
- **سِٹوک :** (سِ ٹ ٹَ وْ کّ) ھاکرسٹ اِیت، ناڈراھی ءِ کناڈراہ ءَ سِٹیں اِیت ـ
- **سِٹ ءُ کپ :** (سِ ٹ ٹَ ءُ کَ پّ) سِٹگ ءُ کپگ، سُرگ ءُ کپگ، جُتک جنگ ءُ کپگ، بےسِتیں جُھد کنگ، بے ہکاریں ڈرک ءُ دور کنگ ـ
- **سِٹی :** (سِ ٹ ٹِ ی) : "سِٹ اِیت" ءِ گونڈ گال کہ "سِٹگ" ءَ آکی اِنت ـ
- **سِٹی دوچ :** (سِ ٹ ٹِ ی. دَ وْ چّ) بلوچی دوچے ءِ نام اِنت ـ
- **سِٹینگ :** (سِ ٹ ٹِ ے. نْگ) سِٹگ ءِ گشتکارگال بزاں انگوشس کنگ کہ پہ سِٹ اِیت. مُشک سِٹینگ، گوشنت کہ "اگاں تو مارا پارنجی نہ دئے ما پہ تو مُشکاں سِٹینیں" اگاں پارنجی ءِ نہ دات ڈرستیں مُچک یک دپ بنت ءُ گوشنت : "پارنجی نہ دات مُشک سِٹ اِتگ"
- **سَنج :** (سَ نْ جّ) سنج ءُ زاگ، تازی دیوال ءِ گل دونگ ءَ گوشنت "سنجگ"
- **سُنج :** (سُ نْ جّ) ھر چیزے ءِ بارگیں تیزیں تُوسکیں سر، لانٹنگ ءِ سُنج بزاں ھمایشی کہ آئی ءِ سرءَ تُرا اِیت، سُنت ءِ سُنج، پنسل ءِ سُنج، بزاں ھر چیزے ءِ تُوسکیں سر، سُنجگ گُٹ بیگ، سُنج کنگ : پہ سُنج گُٹ کنگ ـ
- **سجبند :** (سَ جْ. بَ نْ دّ) چکاسبند (مصرع طرح) گُرھبند
- **سَجّگ :** (سَ جْ جَ گّ) چکاسگ، تیمارگ، زھم ءِ سَجّگ
- **سُجّگ :** (سُ جْ جَ گّ) یک چیزے ءِ بھا ءُ ارزگ ءَ باپاری آئی ءِ بھا ءَ گُش اِیت ڈوروک آئی ءِ بھا ءَ کم تر کنگ ءِ زور جنت باپاری آئی ءَ گوش اِیت "بھا ھمیش اِنت ترا سُج اِیت بہ زیر نہ سُج اِیت مہ زیر"، پہ وتی زانگ ءَ یک چیزے ءِ بھا ءِ اندازہ ءَ شر

زانگ (۲) یک چیزے ءِ سرءِ بارگءُ تُوسک ترّگ ، تُوسکیں چیزے ءِ ماں دگہ لمترّیں چیزے ءَ گُٹ بیگ ۔

● **سُجَگ** : (سُ جَ گ) بُراھداربوگ (ھندی: سَجنا) ۔ دُرّماں ھماگوشاں ءَ سَج اِیت کہ مات ءَ کسانی ءَ ماں کتگ ۔

● **سَجمہ** : (سَ جْ مَ ہْ) چِرّہ ، ھماگلّڑیں شرّپ کہ شکاری تیراں مان اِنت ، ھے رنگیں دگہ گلّڑیں پولات کہ مشینانی تہ ءَ کارمرد بیت ۔

● **سجمِیٰ** : (سَ جْ مِ یٰ) چرّیٰ تُپنگ کہ گیشتر پہ مُرگ ءِ شکار ءَ کارمرد بیت ۔

● **سَجنجل** : (سَ جَ نْ جَ لْ) چم ، بلوچی دومی دور ءِ لچہ کاری ءَ کارمرد بوتگ (پارسی وانگی "شیراز" ءِ تہ ءَ نبشتگ :۔ بکسرِ سین مہملہ و فتح ہر دو جیم کہ درمیانِ آنہا نون ساکنہ است درآخر لام معنی "آئینہ" است بعض می گویند این لفظ رومی است)"

● **سَجو** : (سَ جْ جُ وْ) پورا ، توام ، سرجم ، ھماکہ کپّ ءُ چُنٹ نہ اِنت ۔

● **سجہ** : (سَ جْ جَ ہْ) بچار "سجو"

● **سجی** : (سَ جْ جَ ی) بچار "سجیگ"

● **سجیگ** : (سَ جْ جِ یْ گ) کباب ءِ ڈول یاکباب وڑ ، ھُشک کباب

سچکان

● **سَچ** : (سِ چْ) دوگیں شیر ءِ گراد اَنت شیلانچ کن اَنت آئی ءِ آپاں "سچ" گُوش اَنت ۔ من سدو نیاں گنوکیں کہ سچاں دیاں گچکاں ۔ Whey (WA)

● **سُچ** : (سُ چْ) "سُچ" ، "سُچگ" ءِ پرمانگال .

● **سُچّ** : (سُ چْ چْ) سرپہ سر ، سُچّ ءُ مُچّ ، گُڈ مُڈ ، سُچّ مُچّ کنگ یا بیگ : ستّ وٹ یاگُڈ مُڈ بیگ یاکنگ ۔

● **سِچک** : (سِ چْ کْ) نکش ءُ نگار ۔

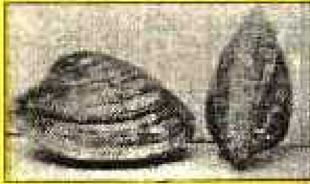
● **سچکان** : (سِ چْ ۔ کانْ) تِگرو ءِ راستے کہ نگار گواپ کرتگ ۔ نگارگواپ (بچار "ت")

● **سُچگ** : (سُ چْ گْ) آس ءِ تہ ءَ اگاں دارے ذور بدئے سُچ اِیت چہ آس ءِ گرمی ءَ یاکہ چہ آس ءِ سرءَ ایربیگ یاچیزے ءِ سرءَ آس پردارگ ءَ آچیز چہ آس ءِ گرمی ءَ سُچ اِیت ۔

یادانی سُچگ : شادیں مردم ءِ ۔ دریاءِ سُچگ : ترّاں ماھیگ نہ بیگ ، دل سُچگ : ناذراھی یے ۔ دل ءِ سُچگ سک تورگ ، اپسوز ءُ ارمانی بیگ ۔ سرسوچ بوگ : سر سوچ بیگ ۔ کٹارءِ سُچگ : چہ سارتی ءَ ، چہ بے آپی ءَ ۔ لاپ ءِ سُچگ : سوکی بوگ ، سک تورگ ۔ ملک ءِ سُچگ : ویراندان بیگ ۔

- سَچو : (سَ چَ چ وْ) راستیں، بے کچّھ (اِے گال در آمدے)
- سَچہ : (سَ چَ چَ ہْ) بچار "سَچو"
- سَدْ : (سَ دْ) پنجاہ ءُ دگہ پنجاہ نلاں تنٹہ۔
- سِد : (سِ دْ) بہ بِہ "سِدگ" ءِ پرماں گال
- سَدّ : (سَ دْ دْ) بند (تازی گالے)
- سِدّ : (سِ دْ دْ) ماھیگے یا گاسّ ءِ زات ءِ اِنت ۔ سِدّو، جیونی ءِ الیشی ءِ بُلند وگُوش انت، شمشیری بچار بلندو
- سُدّ : (سُ دْ دْ) سما، زانگ، زانتکاری ۔
- سداپ : (سَ دَ اپْ) درمانکاھے (سداب : گیاہی باشد دوای مانند پودینہ. خوردنِ آن دفع قوتِ باہ ومباشرت مردان وزنان کند، قوت، ب ق) جنینی نامے ۔ (بچارتِت)
- سُدّام : (سُ دْ دَ امْ) آرام، سُدّام گرگ : ترھگ "مُرگ ءَ پہ دام گراگاں ناں سُدّام گرِہ"

سداپ

سدپ

- صدپ : (سَ دَپْ) ترپوکیں کرکینگے کہ الیشی ءِ تہ ءَ دریائی نزمیں لُولکے ماں اِنت کہ ولاتیاں وَرا انت ءُ چے لولکان لھتیں وَتی کرکینگ ءِ تہ ءَ مروارد پیداک کنت (بچاربت)
- سَدرُک : (سَ دْ رُکْ) بلوچی نامے ۔
- سَدری : (سَ دْ رِیْ) یکّی دانے کہ روایرشتی بلوچستان ءَ باز بیت ۔
- سَدَک : (سَ دْ دَکْ) دلجم ۔
- سَدُک : (سَ دُکْ) نامے، سدگنج ءِ نیم نام ۔
- سِدک : (سِ دْکْ) سِتک، یکین
- سَدکہ : (سَ دْ کَ کَ ہْ) نذر، کونیگ، شَنک ۔
- سَدکئی : (سَ دْ کَ۔کَ ءِیْ) ھیراتی، سدکہ بوتیں، پہ بدیں رنگ ءَ گُوشگ بیت ۔
- سِدگ : (سِ دْگْ) سادیاھے رنگیں دگہ چیزے ءِ چہ یک جاگہے دوبھر بوگ
- استاریا استال ءِ سِدگ : اِستارء چہ وتی جاگہ ءَ یلہ بیگ۔ بند ءِ سِدگ : بزاں برگ ۔ دھل ءِ سدگ : چہ پُل

گیشنگ ۔ سادءِ سِدگ : «ساد چہ ھاجاگءَ سِدایت کہ بارگ اِنت » سرین ءِ سِدگ : نزنڈیں تاوان ورگ ، سُرین ءِ پُرشگ ۔

- **سَدگنج :** (سَ دَ۔ گَ ن ج) بازگنج، سک باز انچوش کہ ھزار گنج ۔ جنینی نامے
- **سَدَل :** (سَ دَ ل) مَتّ، بدل، بدل سدل : مَتّ ءُ بدل ۔
- **سُدُم :** (سُ دُ دُ م) گُت، تھَنذَم
- **سَدَّن :** (سَ دَ دَ ن) گورے ءِ نام اِنت کہ ماں بلوچی گوُھنیں دپتراں ایشی ءِ نام گیت ۔

سدن بجالے کہ بلوچی ھتءَ درانت ۔

- **سُدّو :** (سُ دُ دُ و) اناگہ ءَ ترندی ءَ دیم روگ ، اورشں کنگ ، بُجگ ، چو تیر ءِ ترندی ءَ دیم ءَ روگ ،
- **سَدُو :** (سَ دُ و) جنینی نامے ، بتل : من سدُو نیاں گنوکیں سیچاں دیاں کُچک ءَ ۔ «کیا ءُ سدو» ءِ داستان ءِ باجَن ۔
- **سُدّوم :** (سُ دُ دُ و م) کسانیں ھولیگے ۔
- **سِدءُبند :** (سِ دُ ءُ بَ ن د) ھمے وھدی کہ روچ بُڈّگ ءَ انت : بُڈّ ءُ نہ بُڈّ اِنت
- **سَدی :** (سَ دِ ی) یک سدی ، چہ سد ءِ تہ ءَ انچوش کہ نود بزاں چہ سد ءَ نود ٪۹۰ (۲) ھورانی گُڈّی در ، زمستانی ھورانی گوارگ ءِ سد روچ اَنت کہ ھر یک دہ روچ ءَ یک درے گوش اَنت ءُ ایشانی نام ءَ دھی، بیستی، سیئی ، چیلّی ، پنجاھی تانکہ سدی ، بیلے گوش اَنت : "سدی بدی یا کہ بدی" بزاں اے درگیشتر بے گوارگ ءَ گوزایت ءُ بدی بیت اگاں ناں گُڑا سک گواریت کہ بدی ءَ ءُ بیران کنت یا کہ "بدایت" بزاں گوارگ ءَ بس نہ کنت ۔
- **سدیچ :** (سَ دِ ی چ) رودراتکی بلوچستان ءَ یک جاگھے ءِ نام اِنت ۔ میر کمبر ءِ لچہ ءَ انت :

  ے بنداں سدیچ ءِ کنڈگ ءَ ۔

- **سِدیری :** (سِ دِ ے رِ ی) کسانیں واسکوٹ ، ڈگلو ۔
- **سِدیک زئی :** (سِ دِ ی ک ۔ زَ ءِ ی) سِدیک ءِ چُک ءُ نماسگ ، دشتیاری ءَ جاگھے ءِ نام اِنت
- **سَڈّ :** (سَ ڈُ ڈ) میخ ءُ سڈّ ۔ محنت کنگ
- **سَڈّو :** (سَ ڈُ ڈُ و) کسان چرندگ
- **سَر :** (سَ ر) سرگ ، ھر یک چیزے ءِ کُٹّ اِنگیں سر ، پیسر ، مُنگیج ، سماء ، مُستا ، کوشش ، سردار ، سربُر ۔ سر ءِ ایر کنگ : پہ دیپنگ ۔ سر بندگ یا سر ءِ بندگ : دُژمن ءِ ، لشکر ءِ ، آپ ءِ ، کیتوک ءِ سر ءِ بندگ گوں سربندءُ سر پادخنگ : جُھد ءُ کوشست کنگ ۔ سر پاد ورگ : اُڑگ ءُ کپگ ۔ سر ءِ پیچگ : پہ رِشک ءُ بوٹ گرگ ءَ ۔ سر پدبوگ : پوہ بیگ ، زانگ ۔ سر پدکنگ : سرءُ سوج کنگ ۔ سر ءِ پَد بوگ : زانگ ءُ سر پدبوگ ۔ سرترنگ یا سر ءِ ترنگ : بزاں سر ءِ چکرگ ۔ سر جم کنگ : جمیدگ کنگ ، تیار کنگ ، پورا کنگ ۔ سر دیگ : رمگ ءِ ، گودم ءِ ، بگ ءِ ، سر ءِ نذر کنگ ۔ سر سِدگ : چہ ھمراھاں گِسر بوگ ، جتا بوگ ۔ سر سِندبوگ : بجاز سر سدگ ۔

مرسوچ بیگ : تہ ءَ ھانگ ءُ سر ءَ سُچّگ ۔ سرکونڈی ورگ : اڑگ ءُ کپگ ، سر بادورگ ۔
سر ءَ گرگ یا سر ءِ گرگ : کارے ءِ سر ءِ گرگ بزاں چہ بُنگیج ءَ گرگ ، رِتکگیں سر ءِ گرگ ، پھر بزگ ، چہ ناڈراھی ءَ ،
چہ گندگیں کارے ءَ ۔ سرگوز کنگ ، کمار نہ کنگ ءُ گوزگ ۔

سُر : (سُ رْ) گوادر ءِ نزیک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت (۲) بہ سُر بزاں وت ءَ بہ سُرین (۳) سُر ءُ پُر : پہ کارے ءَ چست ءُ ایر (۴) زمیر ، ترز

سِرّ : (سِ رْ رْ) مزن ، بھانگ کنوک ، چیرِیں چیز ، سِترگ ءِ پر ماں گال بزاں لِسّتر : دَور بجن ۔

سُرّ : (سُ رْ رْ) زنڈ ، اَنگواتگیتگ ، سْیاہ ، سگ سْیاہ ، سُرسناک ، مزن جون ، سْیاھیں سُرّ۔

سْرابْرا : (سْ رْ رَا - بْ رْ رَا) اڑاتگیں ، نہ گیشں اِتگیں ، سْرابْرا بوگ : چہ تُرس ءَ یا دگہ نیمونے ءَ سر ءِ ھوش ءُ روگ
ءُ ماں اڑگ ، سْرابْرا ئیں گپ جنگ بے رھبند ءُ بے سر ءُ بُنیں گپ جنگ ۔

سْراپ : (سْ ۔ رَاپْ) چیزے ءِ رندءَ انچوش روگ کہ آئی ءُ سما مہ بیت ، سْراپ ءَ بوگ ۔ سْراپ کنگ ۔

سْرآپ : (سْ رْ ۔ آپْ) چالاک ، ہشیار ، بلد ۔

سْراچگ : (سْ ۔ رَا چْ گْ) ماھور یا زگ ءِ ورتگیں چمکاں پد ءَ شر کنگ ، ھر چیزے ءِ پچّ ءُ بچین کنگ ۔

سْراد : (سْ رَادْ) یک چیزے ءِ اِدءَ گار ءُ دگہ جاگھے زاھر بیگ یا تْرانچ ، سْراد کنگ : تْرانچ کنگ

"رھم کن شپ چراگ سْرادانی ، بزاں چوکہ شپچراگیں بالو ءَ آئی ءِ روک اِدءَ کہ جنت ءُ میرایت پد ءَ دور دگہ جاگھے جنت ۔

سْرادک : (سْ رَا دْ کْ) پنجگور ءَ رکشان ءِ کرّ ءَ چہ پنجگور ءِ مزن تریں شھراں یکے کہ آبادی ، کِشار ءُ جوئے ھم ماں ۔

سْرارگ : (سْ رَا رْ گْ) پُشت گیجگ انچوش کہ اگاں کسے ورگ ءَ اِنت یا بازچیزاے ایر ءُ زیرگ ءَ اِنت اِش آئی ءَ گوشگ
بیت "کمّیں سرار" بزاں پھکیناں یا ڈرستاں مہ ور یا مہ زیر ، کمّیں پُشت گیج ۔

سراروک : (سْ رَا روْکْ) سرآرتگیں چیز ، گیشتر پہ ورگ ءَ گوشگ بیت کہ کسے ءَ وارتگ ءُ چہ ھمے ورگاں
کمّیں پُشت کپتگ ، "سرار" بزاں پھکیناں یا ڈرستاں مہ ور یا مہ زیر ، کمّیں پُشت گیج ۔

سْراس : (سْ رَاسْ) ھما زنڈیں "روت نل" کہ سِگندان ءَ گوں سیتّل ءَ ھور کنت ۔

سراماد : (سْ رَا مَ اذْ) سرگردن ، مُست ، ھنوش ، بے سار ۔

سْرامینگ : (سْ رَا مِ ے نْ گْ) یا سْراھینگ : پہ تُرس کسے ءَ گُڈینگ کہ پہ پھر بزگ ءَ سر بجنت ۔ بیگر گوندلاں سْرھینتگ ۔

سراندل : (سْ رَا نْ دِلْ) بھ بکرو ، ھما کہ دل ئے ھچ نہ زیر اِیت ، دلاں سرو ، دلبالاد ۔

سرانو : (سْ رَا نْ وْ) ھما مردم کہ جُنگی مُندر اِش نیست "خانہ بدوش" ، ھما مردم میل یا بوجیگ یا کہ ریل ءُ
گاڑیاں سپر کنگ ءَ انت ۔ (تازی مرکاب)

سرانہ : (سْ رَا نْ ہْ) بچار "سرانو"

سراوشتاتیں : (سْ رَا وْ شْ تْ ا تْ ے نْ) سراوشتاتیں مردم ، نام کشتگیں ءُ مشوریں مردم Outstanding figure

سْراھِمینگ : (سْ رَا ھِ مِ ے نْ گْ) بچار "سْرامینگ"

سْراھِمندگ : (سْ رَا ھِ مْ نْ دْ گْ) شیوار ، بشکرتگ ، ھیران ۔

- **سربار** : (س ر ب ا ر) ھاکہ بُنبار ءِ سربُرءَ لڈ اِنت، ھما مردم یا کہ اولاک کہ سک باز لڈگ بوتگ، بدءُ بار۔
- **سرباز** : (س ر ب ا ز) بلوچستان ءَ جاگھے، سرباز ءِ گور: سکین مزنیں ذراجیں گورے کہ ایشی ءِ ھردو کراں آبادی اِنت۔
- **سربازءِ گور** : (س ر ب ا ز ءِ گ و ر) ھما مزن گور کہ چہ سراوان ءِ کوہاں درکیت، بدءَ دشتیاری ءِ چیل ءَ دوچار کپ ایت ءُ چہ جیونی ءِ روایرشت ءَ گوتر ءِ نزیک ءَ دریا ءَ رچ ایت۔
- **سرباسک** : (س ر ب ا س ک) باسک ءِ بُرزی بھر کہ گوں کوپگ ءَ نزیک تر اِنت، باز مردم ایشی ءِ بزانت ءَ چہ سروشگ دانکہ پچ ءِ بھر ءَ گوش اِیت سہ دست ءَ ماں سرباسکوں مچن منی لوتنیں گپ پُرش اَنت « شھداد مھناز »
- **سربالاد** : (س ر ب ال ا د) دیم پہ بُرز ءَ، پہ بُرزی نیمگ ءَ دیم ءَ کنگ ءُ رَوگ، سربدار، مزن سر۔
- **سربتگ** : (س ر ب ت گ) گار، سرپہ نہ بوگ، درپہ در، ھیران، پریشان۔
- **سربر** : (س ر ب ر) کشاریا دُرچکانی ھما بَر کہ پہ کنتراس (ٹھیکہ) ءَ زیرگ یا دیگ بیت۔
- **سربُر** : (س ر بُ ر) سربھک، سر برءَ بزاں سر ءَ اِجک ءَ۔ بُرز ءَ

تلک ءِ سربند

- **سرتشس** : (س ر ب ش ش) موسمی ھورے کہ چہ اپریل ءِ نیم ءَ بُنگیج بیت دانکہ مئی ءِ نیم ءَ، گرماگی ھورانی اول جوھا
- **سرلگل** : (س ر ب گ ل) کسے کہ آئی ءِ سرءَ ھم باز بیت ءُ بگل ءَ ھم۔
- **سربند** : (س ر ب ن د) گدے کہ پہ ناذ ءَ ھی ءَ یا کپتوک ءِ سرءَ بندانت ئے کہ اِے گُدجکیں اِنت، پہ بزاہ ھم بندگ بیت (۲) تلک ءِ سربند کہ سیم یا کانزگ یا دنچی ءِ بیت، (بچار بت)؛ (۳) لچہ ءِ بُنگیجی بند۔
- **سرپ** : (س رَ پ) دیوان رِد، دیوان ءُ سرپاں، (۲) سریگ ءِ پرمانگال بزاں بہ سرپ۔
- **سُرپ** : (س رُ پ) یک سروشنگویں نرم ءُ سنگ ءُ گرانیں مادے (پاسرب، تازی: رصاص، ھندی: سیسہ، انگ: Lead) کہ پہ ایشی ءَ چرّہ، تیر یا دگہ چیز جوڑ بیت
- **سرپاد** : (س ر پ ا د) پیادگ، بزاں اولاک ءَ سوار ءُ جماز نہ اِنت، سرپاد نندگ: پادانی سرءَ نندگ، سرپادورگ، پاد ءِ سرءِ گوں سنگے ءَ یا دگہ چیزے ءَ ڈیک ورگ کہ مردم سرءَ وارت۔
- **سرپاگ** : (س ر پ ا گ) پُچگ ءِ یک نمونگے، بلوچی دوچ ءِ نام اِنت
- **سرپیچ** : (س ر۔ پ چ) ھما بان یا لوگ کہ سرءَ پیچ اِنت

سرپد : (س َ ر پ َ د) زانتکار، زانوگر، پُھیں مردم، سرپدبیگ : زانگ، زانتکار بیگ، پھمگ، پُھ بیگ۔

سرپدیں : (س َ ر پ َ د ِ ے ں) زانتکاریں، زانوگریں، پُھیں، سرپدیں مردم : زانتکاریں مردم، الکاہیں مردم، پُھیں مردم۔

سرپگ : (س ُ ر پ ُ پ َ گ) چیر بوگ، ٹپگ۔

سرنگ : (س ُ ر َ گ) کرپاسہ ءِ کلونٹ، تلک ءِ سرنگ : ترندِ رگ، ترندسِنگ، تُپنگ، کمان ءُ مردم ءِ سرنگ پلّ ءِ سرنگ : بزاں ہچ پلگ۔ تُمپنگ ءِ سرنگ : بزاں رَگ۔ تاک ءِ سرنگ : ترندسِنگ

سرپوست : (س َ ر پ ُ و س ت) مردم، ساھدار یا دگہ چیزے ءِ پوست ءِ سرءِ بُھر، سِرپوست۔

سرپوستی : (س َ ر پ ُ و س ت ِ ی) تیر یا دگہ چیزے ءِ انگوش لگگ کہ تھنا سرءِ پوستءَ بگپت ءُ گوشت ءَ ایر مَروت، سِرپوستی۔

سرپوش : (س َ ر پ ُ و ش) چادر، دیگ، پوش، انچیں چادر، پوشءَ دیگ کہ چیزءِ سری نیمگءَ مانوشگ بیت، ھر چیزے ءِ سرءِ پوش۔

سرپہ چَک : (س َ ر پ َ ہ چ َ ک ک) سرماں سرءِ یک دگرے ءِ سرءَ، سرماں سراں، سرچک۔

سرپہ دَر : (س َ ر پ َ ہ د َ ر) ابید چہ ایشی، بے ایشیءَ، بے ءِ اِنت

سرپینگ : (س ُ ر پ ِ ے ن گ) تُمپنگ، تلک یا دگہ انچیں چیزے ءَ انگوش کنگ کہ بہ سُرپ اِیت، چپانی سُرپینگ

سرتاب : (س َ ر ت َ ا ب) تیر یا دگہ انچیں چیزے ءِ سرءِ تاب ورگ (۲) ھبرءِ زور (۳) چوٹ سر۔

سرتراش : (س َ ر ت َ ر ا ش) سرسا، ھماکہ سر سا اِیت۔

سرتاک : (س َ ر۔ ت َ ا ک) ھپتگی، مھتاک یا وانگی ءِ سرءِ تاک ءِ سروَرق "

سرتران : (س َ ر ت َ ر ا ن) مجلس ءُ دیوان ءِ بُنگیجی گُشتانک، سرگپ، بُن تران۔

سرترپل : (س َ ر ت َ ر پ َ پ ل) ھماکہ آپ ءِ سرءَ ایر انت ءُ نہ بُڈ اِیت۔

سرترک : (س َ ر ت َ ر َ ک ک) ترک اِتگ سر، ھمے رنگ ءَ بُن ترک۔

سرترک : (س َ ر ت َ ر ِ ک ک) راڑے دوچک ءِ بُنگیجی ءِ ترک ءُ ھمے رنگءَ گُڈّی ترک کہ مُھر کنگ لوٹ اَنت۔

سرترک : (س َ ر ت َ ر ُ ک ک) دھل یا دگہ انچیں چیزے ءِ بُنگیجی ترک

سِرتگ : (س ِ ر ت َ گ) سارت یا کوھنیں نگن یا بَٹ۔

سرتنگ : (س َ ر ت َ ن گ) لَجّ ءِ ھما بند کہ چنیں شیرءِ ھِنک ءَ، کاہ یا اِتو تنگءُ کاھگدان کن اَنت یا کہ کلیگ مان ءِ کن اَنت ھمے بنداں سرءَ کید بنداں اَڑین اَنت مُلَج بڈّءَ لونجان اِنت۔

سرتیر : (س َ ر ت ِ ی ر) تیرءِ سر کہ کمان ءِ تیرءِ سرءَ اَنت، ماں جنگءَ بُنگیجی تیر۔

سرٹال : (س َ ر ٹ َ ا ل) سری یا بُرز تری ٹال۔

سرٹنگ : (س َ ر ٹ ُ ن گ) چیزے ءِ سرءِ ٹنگ، بنگیجی ٹنگ

سرجا : (س َ ر ج َ ا) وپسگ ءِ وھدءَ سرءِ ایرکنگ ءِ جاگہ، ھما کرپاس یا پَژم ءَ پُرکنگیں گندل کہ سرءِ چیرءَ ایرکنگ بیت۔

سرجاہ : (س َ ر ج َ ا ہ) بچار "سرجا"

سرجگر : (س َ ر ج َ گ َ ر) جگرءِ گوشت۔

- **سرجنگ** : (سَ رْ جَ نْ گْ) مُنگیجی جنگ، اولی جنگ۔
- **سرجنگ** : (سَ رْ جَ نَ گْ) پہ کارے ءِ کنگ ءَ تنگ "تاچ کنگ، پہ دمانے گِندءُ گدارے کنگ، یہ چیزے ءِ کنگ ءَ کوشست کنگ۔
- **سرجم** : (سَ رْ جَ مْ) دُرستیں، سنجیءَ، نیم اِتاں، کُل، توام، سرجم کنگ : توام کنگ، تیار کنگ۔
- **سرجمگ** : (سَ رْ جَ مْ گْ) سرجم بیگ، یکجا بیگ
- **سرجہ** : (سَ رْ جَ ہْ) بچار "سرجا"
- **سرجھل** : (سَ رْ جَ ہْ لْ) لونجان، ایر جھل یا ایر جھلگ، سرءِ جھل ءَ بوگ، سرمان جھلاد، شرمندگ۔
- **سرچ** : (سَ رْ رِچ) سرءِ رِچگ : سرءِ ناڑاھی یے کہ پہ مُشگ ءُ کچ کنگ جوڑ بیت، پَشانک، لپوشک،
- **سرچات** : (سَ رْ چَ اتْ) چہ گھن ءِ سُبزہ ءَ شنگیجی چات کہ ایشاں ءَ چچات یا دپچاہ ھم گوشنت۔
- **سرچادر** : (سَ رْ چَ ادِرْ) ھما چادر کہ سریگ ءِ سرءَ مانپوشگ بیت۔ سرچادر بیگ : جنین ءِ پہ جاگھے ءِ روگ ءَ سر گرگ
- **سرچاہ** : (سَ رْ چَ اہْ) بچار "سرچات"
- **سرچک** : (سَ رِ چَکْ) بچار "سرچک"
- **سرچگ**[1] : (سَ رْ - رِچ گْ) درپ یا زانے ءَ چہ پُرءُ گیش ھر چیز مان بکن ءُ سرءِ چ اِیت بزاں گیشیں چیز چہ سرءُ رِچ اَنت، کسے چہ بازیں وانگ یا زانشکاری ءَ سرءَ پہ ابدالی ءَ بجنت گوش اَنت "سرءِ تنگگ" یا "درءِ تنگگ"۔ کسے وت ءَ پیدور زانتکار بکنت مردم پہ کلاگ ءَ گوشش اَنت "سرءِ تنگگ"
- **سرچگ**[2] : (سَ رْ - رِچ گْ) دھل کہ چہ پُل ءُ سرءَ کشِ اِیت گوش اَنت "سرءِ تنگگ یا درءِ تنگگ" بلے درچگ ھما وھدی راست اِنت کہ نوکی سبز اِتگ بزاں چہ زمین ءَ در آتکگ، چہ پُل ءَ بِسدگ"
- **سرچمگ** : (سَ رْ - چَ مْ مَ گْ) چمگ ءِ سُبزہ، بُن چمگ۔ چمود ءَ چمگ درکیت
- **سرچن** : (سَ رْ چِ نْ) ھما اُستا کہ مردمانی سرءِ میداں پہ ڈول ءُ براہ چنت، "سرچنگ" ءِ پر مانگال، بزاں سر بچن۔
- **سرچنڈ** : (سَ رْ - چَ نْ ڈْ) سرچنڈ کنگ بزاں گوں دستاں چست کنگ چہ سرءِ بُرزی ءَ دور دیگ، سرءِ زرز، (۲) سرجُنب کہ چہ پیری یا نادراھی ءَ بیت
- **سرچنگ** : (سَ رْ چِ نَ گْ) پُل یا نیبگ ءَ چہ دُرچک ءَ بسندگ۔
- **سرچوپ** : (سَ رْ چُ وْپْ) ھما سنگ یا دار کہ گوں آئی ءَ جتک یا دگہ انچیں چیز چوپ اَنت (بُن چوپ ھما سنگ اِنت کہ زمین ءَ سرءَ ایر اِنت کہ آئی ءِ سرءَ پیش یا انچیں چیزءَ ایر کن اَنت ءُ گوں "سرچوپ" ءَ چوپ اَنت) ڈکوٹگ کہ پہ جتک ءِ جوپگ ءَ کارمرد بیت، چوپوک۔
- **سرچیر** : (سَ رْ چِ یے رْ) سرءُ چیر، چیرءُ سر، آلوڑ بلوڑ۔
- **سرچیٹ** : (سَ رْ - چِ ی ٹ ٹْ) سازءُ آواز ءِ ھما بھر کہ بُرزگرگ بیت۔ (اُستاتی)
- **سرد** : (سَ رْ دْ) ھما کہ گرم نہ اِنت۔ گوھر، سارت۔
- **سرداپ** : (سَ رْ دْ - آپْ) ھما کوٹی کہ زمین ءِ چیرءَ یا کہ گلیس کوہ ءِ تہ ءَ جوڑ کنگ بیت کہ گرماگ ءَ سارت بیت ءُ

زمستان ءَ گرم، سردانا، سارتو گِس، اچ ءِ سکیں سارتیں آپ کہ گرماگ ءَ ھم آئی ءَ آپ ترونگل اِنت ۔

- سردار : (سَ ر دَا ر) راجواجہ، راج ءِ مستر۔
- سردار : (سَ ر دَا ر) ھاکم ۔

سردار ءِ تمبو : (سَ ر دَا ر - ءِ - تَ م بُ وْ) بلوچستان ءَ یک جاگہے ءِ نام اِنت کہ کِتہ رود ءِ کوہ ءَ بُرز اِنت بزاں ایشی ءِ گوربچان اِنت ۔

- سردانا : (سَ ر دَا نَ ا) سردانہ بچار "سرداپ"
- سرداوگ : (سَ ر دَا وَ گ) سردیں ھند، سردیں دَمگ، ھما جاگہ کہ اودءَ موسم سارت اِنت، سارتیں ھند، سارتیں دَمگ، سارتیں جاگہ ۔
- سَردپتر : (س ر دَ پْ تَ ر) راجی سردپتر بزاں ھما مردم کہ راجی زندمانیءَ آئی ءِ نام، کار ءُ کردار سردپتران اَنت، راجی زند ءِ بارو ءَ نبشتگیں سرگوستگیں گپ ءُ جاور (تاریخ، History) ءِ تہ ءَ سراوشتاتیں مردم، (Historical figures, Personalities)
- سَردَج : (سَ ر دَ ج) دشتیاری ءَ دلو دج اَنت یکّے "سردج" ءُ دومی "چیردج" اِنت ۔
- سَردَر : (سَ ر - دَ ر) کسے کہ سرءَ ئے وَر اِنت ۔
- سردرد : (سَ ر - دَ ر دْ) سر ءِ درد، مُسیبت، جنجال ۔
- سرڈرنز : (سَ ر + ڈ رَ نْ زْ) پہ گٹ ءَ دی سرجنڈینوک، زوت زھر گروک ۔
- سرڈرنزگ : (سَ ر ڈ - رَ نْ - زَ گ) پہ گٹ ءَ دی سرءِ جنڈینگ، اِنّا کنگ، نہ منّگ، زوت زھر گرگ ۔
- سَردست : (سَ ر - دَ سْ ت) چہ دست ءِ مُچ ءَ بُرز تر، تلّ ءُ دستونکانی ھنڈ ءَ کہ گوشتیں سردست گوں نگار ءِ پیچیں تلملان ۔ (۲) دست ءِ گز، باھینک، ڈیل، سردست کنگ : دستانی سرءَ چست کنگ یا کہ ھمارنگ ءَ دور دیگ ۔
- سَردَشت : (سَ ر - دَ شْ ت) مکران ءِ دشت ءِ زرباری نیمگ ءَ "جھل دشت" ءُ گوربچانی بھر ءَ "سردشت" گوش اَنت ھمے ہیم ءَ سرباز ءَ جاگاھے ءِ نام اِنت
- سردک : (سَ ر - دُ ک) مردینی نامے ۔
- سردی : (سَ ر دِ یْ) سارتی، گوھر، زمستان ءِ ھوا
- سرڈاہ : (سَ ر - ڈَا ہ) چہ ڈاہ ءَ پیسر ءَ گونڈیں شورشتے کہ ایشی مراد ھرکسی واھگ ءِ زانگ اِنت کہ باریں ڈاھے اگاں کنگ بہ بیت مردم وشّاتک ءَ کن اَنت یا نہ کن اَنت اول ڈاہ، ڈاہ ءِ بُنگیج ۔
- سَرزان : (سَ ر - زَا ن) چہ بزران ءَ جھل ءُ چہ کونڈ ءَ بُرز ۔
- سرزور : (سَ ر - زُ وْ رْ) زوراک ۔
- سرسا : (سَ ر سَ ا) سرتراش، ھجّام، سلمانی، (۲) ریپینوک ۔
- سرسبز : (سَ ر - سَ بْ زْ) میتاب، میزر ۔
- سَرِسٹ : (سَ ر سِ ٹْ ٹ) اولاک یا مردم ءِ ھمارنگ ءَ تچگ کہ گوش ءَ زانان بُرز ءُ جھل بیت، گیشتر پہ ھر ءَ ایش

گوشگ بیت۔

- **سرسُچگ :** (سَ رْ۔ سُ چَ گْ) سَپرسوچ بوگ، چیزے سربرءُ بسچ ایت ءُ تہ ءَ ھانگ بہ بیت۔
- **سررند :** (سَ رْ۔ رَ نْ دْ) ھمے کار بوج کہ گون لشی ءَ سرءِ مُودان رندانت، شنک ۲۔ سرءُ رند
- **سرسرجنگ :** (سَ رْ۔ سَ رْ + جَ نْ گْ) چہ دردءُ قوربشت سرءِ اے دیم ءُ آ دیم جنگ ءُ لیٹ ورگ۔ چیزے ءِ شوھاز ءَ داد ءَ اودءَ دست جنگ۔
- **سُرسُرگ :** (سُ رْ۔ سُ رْ گْ) میزان میزان ءَ سُر پُر کنگ۔
- **سرسری :** (سَ رْ۔ سَ رِیْ) سَپرسَپری
- **سرسِند :** (سَ رْ۔ سِ نْ دْ) گِستا، جتا، سرسندبوگ : چہ ھمراھان سِدگ ءُ گِستا بوگ
- **سرسوج :** (سَ رْ۔ سُ وْ جْ) پُنت، شُور ءُ سلاہ
- **سرسوچ :** (سَ رْ۔ سُ وْ چْ) ھا چیز کہ سربُرءَ ءُ بسچ ایت بلے توک ءَ مرچ ایت ءُ ھانگ بہ بیت۔
- **سرشام :** (سَ رْ۔ شَ امْ) ملتیں شام، ھما شام کہ مھ آ ورگ بیت۔
- **سرشان :** (سَ رْ۔ شَ انْ) شانگ، سرشان کنگ بزاں ھما دمان ءَ کہ ورگ وارت ھما دمان ءَ شان ایت، (۲) ھما بُرزءُ پڑاھیں جاگہ کہ ھور ءِ آپ چہ ھودءَ دیم پہ ایر جھلگ ءَ بہ رُمب ایت۔
- **سرشاہ :** (سَ رْ۔ شَ اہْ) دُرچک ءِ بُرزتریں شاہ۔
- **سرشپ :** (سَ رْ۔ شَ پْ) شپ ءِ جُنگیں بھر یا پاس کہ چہ تھاری ءِ ماںشانگ ءَ بگردان کروسانی اولی بانگ ءَ ایت، مسلمانانی پنچمی نماز ءِ وھد کہ ھمے وھدءَ انت۔
- **سُرشگ :** (سُ رْ۔ شَ گْ) سُرکنگ، آرتینک ءَ گون آپ یا آپینک ءَ سُرکنگ، سُرکرتگیں، (چہ پارسی "سرشتن" سُرکنگ)
- **سرشم :** (سَ رْ۔ شَ مْ) کوہ ءِ بُرزیں جاگھاں کہ چوکور ءَ چُدگاں سرکش ءَ ایتگ ھمایانی شم، کوھانی بُرزتریں شم، درءُ جھلگ۔
- **سرشود :** (سَ رْ۔ شُ وْ دْ) جنینانی ماھینوی ھون بہ چ، ماھواری۔
- **سرشودگ :** (سَ رْ۔ شُ وْ دَ گْ) چہ سرشودانی بندبیگ ءَ رند سر ءُ جان ءِ شودگ ءُ پاک بیگ۔
- **سَرک :** (سَ رَکْ) مزنیں کاسگ۔
- **سُرک :** (سُ رَکْ) سُرگ ءِ پرماںگال۔ (۲) گُمک ءُ سُرک بستگیں کسانیں گُمک (۳) سُرزد
- **سَرُک :** (سَ رُکْ) چیزے ءِ گُٹ ءِ اتگیں سر۔ سرُک کنگ : چہ جاگھے ءَ کے سرءَ کشگ ءُ چارگ
- **سرکار :** (سَ رْ۔ کَ ارْ) (۱) ھکومت، راجداری، سرداری، گورنمنٹ (۲) ھما کار کہ سرجم ءُ برجم انت، سرکار کنگ : سرکنگ، جوان کنگ، زمین ءَ سرکار کنگ : بزاں زمین ءِ آپ دیگ، لگت کنگ، شرد کاری کنگ ءُ سرجم کنگ (پہ برنج ءِ شدام جنگ ءَ)
- **سرکارچ :** (سَ رْ۔ کَ ارْ چْ) کارچ ءِ سرک۔
- **سرکاری :** (سَ رْ۔ کَ ارِیْ) ھما کہ سرکاریگ انت، مُپت، انچا، بے زرّ ءَ۔

- **سرکپ :** (س ز ک پ) سرکپگ ءِ جاگہ (انچوش کہ ایرکپ)، "سرکپگ" ءِ پرمانگال بزان سر بہ کپ ۔
- **سرکپت :** (س ز ک پ ت) زندمانیءِ تہ ءَ ھما کار کہ کسے ءِ وتی جندءِ سرءَ کپتگ اَنت (۲) "سرکپگ" ءِ گوستگال"
- **سرکپگ :** (س ز ک ۔ پ گ) لک کپگ، بُرزیں جاگھے ءَ رووگ ۔
- **سرکپنڈ :** (س ز ک پ ن ڈ) سرپاد، سرکپنڈ ورگ : سرپاد ورگ ۔
- **سرکتاب :** (س ز ک ت ا ب) سروانگی مزن وانگی (کتاب ءِ بُنگیج) پیشگال، دیباچہ
- **سرکچ :** (س ز ک چ) سرپر، سرکچ ورگ : بزان سر پہ بیگ یا سرپد بیگ ۔
- **سرکش :** (س ز ک ش ش) ھما کہ سرکشی کنت بزان کارے ءِ سرءَ چار گند کنت کہ کار چتور بیگ اِنت ءُ چتور لوٹ اِیت (۲) سرکار یا سردارءِ حکم ءَ نہ منّوک ۔ باگی ۔
- **سرکشگ :** (س ز ک ش ۔ ش گ) سرک کنگ ءُ چارگ، سرءَ کشگ ۔
- **سرگگ :** (س ز ک گ) گلب زیرگ ءُ تنگگ ۔
- **سرکیگ :** (س ز ک ی گ) کرینکیگ یا کرنکیگ کہ گُٹ ءِ تہ ءَ جوجرک ءِ اے دیم ءُ آدیم ءَ پادکا بیت ۔
- **سرکل :** (س ز ک ل ل) سرکل بیگ : کل بیگ، سرماں کل ءَ بیگ ۔
- **سرکن :** (س ز ک ن) سرکنگ ءِ پرمانگال بزان توسرکن، سرکن ءُ پرکن : پلینڈی ءِ رنگ ءَ کپے ءِ گپ ءَ پہ دگرے ءَ گیش ءُ کم کنگ ءُ رسینگ، پلینڈی کنگ، ھنرءُ ھیلہ، دِپک ءُ ھنر، (بلانی مزنیں سرکن ءُ پرکنے زانت یا سرکن ءُ پرکن یے)۔ سرکن ءُ پرکن ھپ کن ءُ ھچ : بزان چلیم ءَ آپ کن پدءَ تمباک ءُ آس ئے بکن ءُ زندگش ئے کہ آسرءَ ھپ اِنت ۔ پہ ھما کارءَ گوش اَنت کہ آسرئے بے سیت اِنت یا کہ پھک بے آسر اِنت، تلک گوزی لیب ءِ بُنگیج یا سر لیب ءِ بُنگیج۔
- **سرکن :** (س ز ک ن) جنینی نامے ۔
- **سرکنگ :** (س ز ک ن گ) رسینگ، تِلک گوزی لیب ءَ چہ "کل" ءَ سرکنگ بزان بُنگیج کنگ، چلیم ءِ سرکنگ بزان آپان ئے بدل کنگ ءُ جریدہ کنگ، (۲) رسترے کہ ایشی ءَ "چپک بر، بشوشگ، بکشوشگ ءُ سرکنہ" ھم گوش اَنت ۔
- **سرکنہ :** (س ز ک ن ہ) بچار "سرکنگ"
- **سرکوپ :** (س ز ۔ ک و پ) رودرکتی بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔ ★
- **سرگور :** (س ز ک و ز) گورے کہ چہ بُرزءَ کیت ءُ سرباز ءِ کلات ءَ ماں سرباز ءِ کورءَ ایر رچ اِیت، گومرک ءِ کور ھم ھمدءَ کیت ءُ ایر رچ اِیت ۔ اے دوئیں کور ھوار بنت ءُ سرباز ءِ کورءَ ایر رچ اَنت ۔
- **سرکوس :** (س ز ک و س) چم ءِ سری کوس ۔ بچار "سری کوس"
- **سرکہ :** (س ز ک ہ) سرکا : چہ نیگ یا سبزی ءَ کشّ اِنگیں ھما "تُرش آپ" کہ تُرندات بلے ھنوش نہ کنت ۔
- **سرکیل :** (س ز ک ے ل) پہ جوانی پُر، شّر پُرءُ کیل ۔
- **سرکیل :** (س ز ک ے ل) چلیم ءِ ھما بھر کہ آئی ءِ تہ ءَ تمباک ءُ آس مان کن اَنت کہ "گھ" ءِ سرءَ بُرءَ ایر کنگ بیت ۔ اے چہ مادن یا پکگیں ھاک ءَ جوڑ بیت ۔ بچار "تاکدیم 529"

- سَرگ : (سَ رَگ) ساھدار ءِ جندءِ ھمابھر کہ گردن ءِ سرءَ پراِنت ۔ پلانی ھُشکیں سَرگے ۔ بزاں بےکاریں مردمے ۔ سرگ ءُ بِگندان : سرگ ءُ اوجر یک ۔
- سِرگ : (سِ رَگ) سروبیگ، سارت بوگ، وَرگ ءِ سِرگ، اِنسرگ، تُرھگ، تاھیر گرگ، آرام گرگ ۔
- سُرگ : (سُ رَگ) کمّیں چنڈگ، لُڈگ، دَنتان کریلہ بیت آسُراِیت، دُرچک ءِ بُن کریلہ بیت آسُراِیت ۔ چیزے ءِ چنڈینگ آسُراِیت ۔
- سَترگ : (سَ ت ۔ رَگ) ھرءِ توار، ھرءِ سترگ بزاں تراںگ، (۲) مِچ کہ کوکر کشراِیت اگاں داں صپت ربچ ءَ گُشّ ءُ مکن ءُ گُراسبزتراِیت مُرچ اِیت، گوش اَنت ۔ ستراںگ ۔
- سِترگ : (سِ ت رَگ) جُنبک جنبگ، دَور جنگ، شاگ کنگ ۔ یک اناگہ ءُ گُرُوگ، جہ سِترگ
- سُترگ : (سُ ت رَگ) گوات گرگ، گُپّگ، چہ کتدءَ زندءَ تر بوگ، دَھر گرگ ۔
- سرگال : (سَ رَگ ال) عنوان، سُرخی Headline

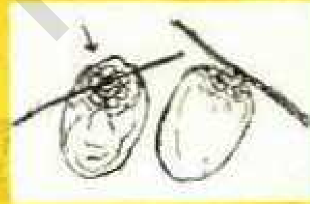

- سرگٹ : (سَ رَگ ٹ ٹ) پہ سرگُٹی گپ جنگ (آواز بناکر بولنا) گُٹّءِ یا گُرءِ شُرو ۔
- سرگران : (سَ رَگ رَ اِن) ویل، سلیول، سرجنان، سرسرجنان
- سرگرگ : (سَ ر ۔ گِ رَگ) پہ جاگھے ءِ روگ ءِ تیار بیگ، روانہ بیگ ۔
- سرگروہ : (سَ رَگ رُ وَہ) لشکر یا دگہ رنگیں مُچّی یے ءِ پیشوک ءُ سروک ۔
- سرگو : (سَ رَگ وْ) سرپٹگ، حیران، ھماھوشگ کہ بُراتگ ءُ بُن ءَ کپتگ (گلہ ءُ بامسار ءُ نمب ءَ رُن اَنت پہ چاکہ روچ کہ درکیت گرم ءُ جنت بُراِیت)
- سرگوات : (سَ رَگ وَ اث) موسمی گواتے چہ ھیل رودراتک ءَ کیت (ھندی : پُروا)
- سرگوپ : (سَ ر ۔ گ وَ پ) سرءِ رَندوک ءُ گوپوک، بانورءِ دیمدار ۔ ★
- سرگوز : (سَ رَگ وَز) راہ ءِ سرءِ دگہ جاگھے یا چیزے یلہ دیگ، پربارہ ۔ سرگوز کنگ : چہ چیزے ءِ سرءَ گوزگ ءُ آئی ءَ کمار نہ کنگ، یلہ دیگ ۔
- سرگوشی : (سَ ر ۔ گ وْ شِ ی) والیگ، نالگ، کُنل ۔

- **سرگیچگ** : (سَ رْ ـ گِ ے ـ چْ گْ) چیزے ءُ بُرز ءُ سرکنگ ـ ایرگیچگ ءِ چپ ★
- **سرگین** : (سَ رْ ـ گِ ی ق) ساهدارے کہ پساہ وکتگ ءُ سر سرجنت ، قسارگ ، گین پتار ★
- **سرلُنٹ** : (سَ رْ ـ لُ نْ ٹْ) سری لُنٹ ، سربُری لُنٹ ـ دپ ءُ سربُری لُنٹ کہ آئی ءُ سرءَ بروت رُد ایت .
- **سرماد** : (سَ رْ مَ اْ ذْ) پیش ماد : ھما مادگیں آسک کہ نوکی توام بوتگ بزاں شکر ورنائیں مادگیں آسک، هریکے شکر ورنائیں مادگیں دلوت یا اولاک .
- **شرمب** : (شْ رُ مْ بْ) هر ، گوک ، اسپ ، میش یا پس ءُ پادانی ناگُن ءُ پنجگ ءُ بدل ـ (بچار بُت)
- **شرمپک** : (شْ رُ مْ ـ پْ کْ) بچار " شرمپگ "
- **شرمپگ** : (شْ رُ مْ ـ پْ گْ) سرمپگ : ھمے پتنیں مپک کہ ناہ یا کہ کلونٹ ءُ دپ ءَ تچ اِتگ ـ (بچار بُت)
- **سرمتاب** : (سَ رْ ـ مَ ـ تَ اْ بْ) ھما کہ سرءَ تاب نہ دنت ، بهادر ، دلیر ، سرمچار ، سرمچنڈ ★
- **سرمچار** : (سَ رْ مَ چَ اْ رْ) ھمامردم کہ سرءِ پرواہ مکنت ـ بهادُر ، دلیر ـ ○
- **سرمچنڈ** : (سَ رْ ـ مَ ـ چَ نْ ڈْ) ھما کہ سرءَ مچنڈ ین اِیت ★

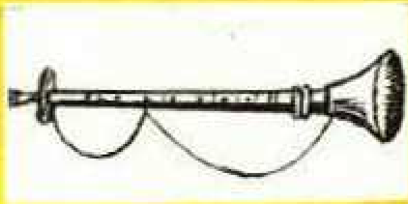
شرمب

شرمپگ

سرمساد

سُرنا

- **سرمرد** : (سَ رْ مَ رْ دْ) ھما موسم اِنت کہ شام چنڈگ بیت ، مچ هم خنگ بیت ، هرزام ءُ موسم اِنت ، اے " مُردار " یا کلک ءِ ماہ اِنت ایشی ءَ " کونڈ ککر " یا " کین ککر " ءِ ماہ هم گوش اَنت .
- **سرمساد** : (سَ رْ مَ ـ سَ اْ ذْ) چپساد ، پژم ، میدیا بندیک ءَ جوڑ کتگیں چمگ چمگ ءُ ھجر کتگیں سرگوشے کہ اولاک ءِ سرءَ گوش ءُ چم ءُ لیوزءَ ماں لگوشگ بیت . (بچار بُت)
- **سرمهار** : (سَ رْ مَ ہَ اْ رْ) بچار " سرمهارگ "
- **سرمهارگ** : (سَ رْ مَ ہَ اْ رْ گْ) سرمهار : ھما گونڈیں نازرکیں سادیا پژم یا مُودیا بندیک کہ مهار ءُ سرءَ بستگ ءُ پدءَ گُوس ءَ لوپ اِنت .
- **سُرنا** : (سُ رْ نَ اْ) خوانیں شُشرو ، توار ءِ کہ وشں زیمریں کہ بُن ءَ پڑاہ اِنت ءُ دپ ءَ تنک ، دپ ءَ پیچے ماں اِنت ءَ کہ گوں دهل ءَ جنگ بیت . (بچار بُت)
- **سرناز** : (سَ رْ نَ اْ زْ) جنیں گوں نازینکیں سرءَ ـ جنینی نامے کہ ایشی ءَ " سنناز " هم گوش اَنت .
- **سرنبشت** : (سَ رْ نِ بِ شْ تْ) وتی سرگپت ءِ نبیشگ ، هرچی کہ وتی سرءَ گپتگ ھمائی ءِ نبیسگ .

- **سُرندو** : (سُ رِن۔ دُو) بچار "سُرندہ"
- **سُرندہ** : (سُ رِن دَہْ) ھرچی کہ زمین ءِ سرءَ ساھدار ھست (عربی: دابہ) Creatures, Living things.
- **سَرِنگ** : (سَ رِن گْ) بوجیگانی تہءَ جانشوانی جمادار۔
- **سَروان** : (سَ رْوَان) بچار "ساروان"
- **سَروان**[2] : (سَ رْوَان) لیفٹننٹ Lieutenant
- **سْروپ** : (سْ رُوپ) نیگے کہ الشی ءِ بازراست اَنت (Apple) الشی ءِ تاک زمستانءَ ریچ اَنت۔
- **سَروت** : (سَ رْ۔ وَتْ) سرءوت، بےھوش (اے سَروت نہ اِنت)، وتی دل ءِ میل ءَ۔
- **سروچک** : (سَ رُوچ کْ) بندءِ "چاربند" بزاں ھما جاگہ کہ بند گُنچ جنت۔ سریچک۔
- **سروز** : (سُ رُوزْ) سروزہ۔ بلوچی ءِ مشھوریں سیتی سازے اِنت کہ ھرکس ئے زانت الشی ءَ چنگ ھم گوش اَنت۔ دومی بچگ اِنت کہ ھندستانی تانپورہ ءِ کارءَ دنت
- **سروزام** : (سَ رْ۔ وْزَام) ھما جنیں آدم کہ مَردءَ سَون داتگ اَنت۔
- **سُروش** : (سُ رُوشْ) دست ءِ مُنگ، مُچوک، چانگوٹ۔
- **سروش** : (سُ رُوشْ) پرِشتگ۔ جبرئیل ءِ نام۔ (ب۔ ق)
- **سَروک** : (سَ رُوکْ) پیشوک، سروگان، کماش۔
- **سِروک** : (سِ۔ رُوکْ) ھماکہ سرایت، اِنسروک۔ *
- **سُروک** : (سُ رُوکْ) ھماکہ سُرایت۔
- **سِتروک** : (سِ تْرُو کْ) ھماکہ سِترایت، دُورکنوک۔ *
- **سَرُوگ** : (سَ رُوگْ) سرنگ، گُشان۔
- **سَروگان** : (سَ رُوگَ انْ) پیشوک، چیزے ءِ بُنگیج کنوک۔ ۲۔ ھماکس کہ سوت گوش ایت جوابی جواب دینت۔
- **سْرومتدان** : (سْ رُومْ مَ۔ دَانْ) بچار "سرمتدان"
- **سْرومنگ** : (سْ رُومْ مَ گْ) بچار "سْرمنگ"
- **سْرومنگو** : (سْ رُومْ مَ گْ وْ) سْرومنگ رنگ، سْرمنگو۔
- **سرون** : (سُ رُونْ) بچار "سرین"
- **سروند** : (سَ رْوَنْ دْ) ھما گال کہ دگہ گالانی سرءَ ھمگرنچ بنت مُدو گالی گالے جوڑ کن اَنت۔ اک: پُشت، ھم، پم، سر، کہ چوش بنت: پشام، ھمبند، پدرھگ، سرچگ۔ ھے رنگیں گال کہ گالانی رندءَ ھمگرنچ بنت آیاں "پدوند" گوش اَنت۔ اک: بَر، یں، گر کہ دلبر، سربر، شتریں، بدیں، زرگر، ماھگر۔
- **سرونز** : (سُ رُونْ زْ) بچار "سروزہ"
- **سرونی** : (سُ رُونْ نِ یْ) تھت ءِ سرون ءِ دار، سرینی۔

- **سرهال** : (سَ رَ ہَ اَلْ) پیش هال ۔ مالوم دار ، زانتکار ، گزارش Report (8-9-67)
- **سرهم** : (سْ رَ ہَ مْ) کشگی زمین یا کوچگ کہ سک مزن بہ بیت ۔ سرهیں کوچگ ۔ ہیم ، ترس
- **سرهماد** : (سْ رَ ہَ مْ اَدْ) بچار " سراماد "
- **سرهگ** : (سْ رَ ہَ مْ گْ) گُڑگ چہ ترس ءَ ۔ سرهینگ ءِ وکارگال ءَ بیگرگونڈاں سرهینگ ، هندیاں تُرسے داتگ ۔
- **سرهمینک** : (سْ رَ ہَ مْ ےْ نْ کْ) سرهمینک دیگ : ترس دیگ ، حیم شہر دیگ ۔ چہ " سرهگ ءُ سرهمینگ " ءَ در آتگ کہ ایشانی بزانت " ترسگ ، گُڑگ ءُ شیوار بیگ " یا " ترسینگ ءُ شیوار کنگ " اِنت ۔
- **سرهمینگ** : (سْ رَ ہَ مْ ےْ نْ گْ) گڑینگ ۔ ترسینگ ۔ ہیم دیگ ۔
- **سرهنگ** : (سَ رَ ہَ نْ گْ) پچک اسپیتیں اپس
- **سرهور** : (سَ رْ ۔ ہُ ۔ وْ رْ) هور ءِ سر ، هوده کورکیت گوں دریاءُ هور بیت ★
- **سرءِ بان** : (سَ رْ ۔ ءِ ۔ بَ اَنْ) سرءِ بُرز تری بھر ، سرءِ بان ءُ برگ یا کنگ : بزاں کسے ءَ چہ هدءَ گیشں ، هلایگ ءُ چہ کدءَ گیش بُرز ءَ برگ ۔ ✪
- **سرءُ بُن** : (سَ رْ ۔ ءُ ۔ بُ نْ) بُن ءُ بیھ ، سرءُ بن کنگ : زانت ءُ زبات ءِ درگیگ ۔ کسے ءِ بارہ ءَ سرجمی ءَ زانتکار بیگ ✪
- **سرءُ دل** : (سَ رْ ۔ ءُ ۔ دِ لْ) سر ءِ تزنگ ءُ دل ءِ هراب بوگ ۔
- **سرءُ سرنگ** : (سَ رْ ۔ ءُ ۔ سْ رِ نْ گْ) سرءُ کانٹ
- **سرءَ کپگ** : (سَ رْ ۔ ءَ ۔ کَ پَ گْ) کارے مردم ءِ سرءَ کپ ایت ، جنجال بوگ ، بگے ءِ سر ءِ بار بوگ ، چہ سرءَ کپگ : منتیگ کنگ ۔
- **سرءُ نیم سر** : (سَ رْ ۔ ءُ ۔ نِ ےْ مْ سَ رْ) بلائی ءُ بلائی سر ءُ نیم سر انت بزاں کتیں کستر ءُ مستر انت یا بُرز ءُ ٹیکتر ۔ اے بسند ءُ سال ، بُرز ءُ ٹیکی ءِ هر دوئیناں کار مرد بیت ۔
- **سرءِ هُش** : (سَ رْ ۔ ءِ ۔ هُ شْ) مردم ءِ پیشانی ءَ دوئیں گوٹ ءِ سرتُری بھر ۔ ★
- **سری** : (سَ رِیْ) هماکہ گوں سرءُ شیادی کنت ۔ پسری ، سرگیگ ۔
- **سِری** : (سِ رِیْ) لوزءُ پملک وڑیں سمیتے کہ چہ پملک ءَ گستر انت ۔
- **سریچ** : (سَ رْ رِ ےْ چْ) هماکہ سرءَ چ ایت ، چیزے اژ گیش ءَ پُر بہ بیت ءُ بہ رچ ایت ۔ چکار ، اُنٹ ماں اُنٹ ، سرریچ بیگ : درپے اژ گیش ءَ پُر بہ بیت ءُ گیشیں آپ یا آپینک چہ دپی نیمگ ءَ بہ رچ اِنت ۔ ✪
- **سریچک** : (سَ رِ ےْ چْ کْ) دگارانی تہ ءَ دارے هلک کنانت گُدے پُر دینت کہ چو مردم ءَ بہ بیت کہ مُرگ بترس انت ۔
- **سریچگ** : (سَ رْ ۔ رِ ےْ چْ گْ) ڈلایگ ۔ سرءَ ریچگ ۔ ✪
- **سریدان** : (سَ رِ ےْ دَ اَنْ) بوجیگانی تہ ءَ هادار ءِ لوگگ کہ آئی ءِ تہ ءَ گنور کنگ بیت ۔
- **سری دکور** : (سَ رِیْ ۔ دَ کْ ۔ کُ وْ رْ) سربازءَ چہ دکورءَ چسرک شکور ءِ دپ همدءَ ایر رچ ایت ۔ ایشی ءِ ناماتک هم گوش اَنت ۔
- **سریرگ** : (سَ رِ ےْ رَ گْ) بزاں سرا ریگ : گُدے کہ تچک وڑگ نہ بیت گُڑا آئی ءِ پھنات ءِ یک کرّے دراج تر بیت ءُ دوی لگ تر ۔
- **سری کور** : (سَ رِیْ ۔ کُ وْ رْ) پنجگور ءَ رکشان ءِ کور ءِ کرّءُ شهرے ۔
- **سری کوس** : (سَ رِیْ ۔ کُ وْ سْ) چم ءِ سر تری هما پوست کہ مچا چے پُر انت ءُ هچ ءُ تر بیت بزاں جنت ءُ مردم کہ واب

کپ ایت ھمے سری کوس چم ءَ پوشس ایت ءُ بند کنت ۔

- **سرگیں :** (س رِی گ ں) ھمے گُد کہ جنین سرءَ ئے کن انت ۔ سَرءِ گُد ، گُشان ۔
- **سُرگیں :** (سُ رِی گ ں) لوگ یا دگہ انچیں چیزے ءِ دری کانٹ ۔ تہ ءَ گنج ءُ کونچ یا کوپ گوش انت ۔
- **سَری لُنٹ :** (سَ رِی ۔ لُ ن ٹ) بچار = سرلُنٹ ۔
- **سُرمیدان :** (سُ رِی م مُ ۔ دَا ن) سُروتمدان : ھما درپ کہ آئی ءَ سُرمیگ مان کن انت (بچار بُت)
- **سُرمیگ :** (سُ رِم م گ) سیاھیں ترپاکیں چو سُرپ ءَ گرانیں سنگے انچوش ترپ ایت گوش ئے زَرّ ڈُرنز انگ ۔ الشیءَ سک ھیرت سا انت ، شیپگ ءِ ماں ایشاں جن انت چماں مان کش انت کہ مجاجانی بُن ءِ گوشت ءَ سیاہ کنت کہ چم ڈولدار بہ بنت ۔
- **سُرمیگو :** (سُ رِی م ۔ م گ ؤ) سرمیگ رنگ ۔ سُروتمگو
- **سُرین :** (سُ رے ن) پُشت ھڈ یا سُرین کرز ءِ ھما بھر کہ بھلیگانی شنکانی سرءَ نہ رس ءِ انگ ءُ ھوار نہ

سُرمیدان

سُرین کرز

انت کہ کلور ءُ بھلیگانی میانجی ءَ انت ۔ سُرین کش : اگاں سواس ءِ تچگ گونڈ انت گڑا دگہ گیشیں سادے لوپ ئے کن انت ءُ سُرین ءَ مان تریں انت ھمے سادءِ نام = سُرین کش انت ۔ سُرین کش کنگ : سواس ءُ سُرین کش کنگ بزاں سک ترندکشگ ۔

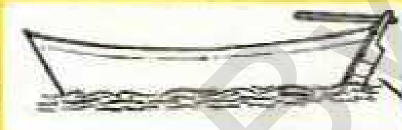
- **سَرینں :** (سَ رِی ن ں) سُروق ۔ چیزے ءِ سری بھر ، اک : کبر ءِ ، تھت ءِ ، مردم ءِ ۔
- **سرینٹ :** (سَ رے ن ٹ) دست ءِ ماتی لنگک ءُ توکی لنگک ءِ سرءَ یکجاکنگ ءُ زور پہ دیگ ءُ گوں زور چِگ ءُ گ سُرپینگ کہ گوں اِے سُرپینگ ءَ ترندیں توارے کن انت (ھندی : چُٹکی بجانا) ۲۔ مجولی ءِ یک لیبے ۔ اِے لیب ءِ لیبی وتی مجول ءَ پہ دگہ مجولے ءَ جنت ءُ گوش ایت : "ھرچی گوش ایت مال ءِ من" دومی جتگیں مجول ءِ واھند گوش ایت "بینٹ"
- **سرینٹی :** (سَ رے ن ٹ ی) مجولی لیبے
- **سُرین کرز :** (سُ رے ن ۔ کَ رز) پُشت ءِ ھڈ کہ چہ گردن ءِ بگر دانگہ دِبزی ءَ انت ۔ (بچار بُت)
- **سِرینگ :** (سِ رِے ن گ) تُرھینگ ، آرام کنائینگ ، تاھیر دیگ ۔
- **سُرینگ :** (سُ رِے ن گ) کمیں چنڈینگ ، چیزے ءُ انچوش دست جنگ کہ بہ مُرایت ۔ پاد ، دست یا سرءِ

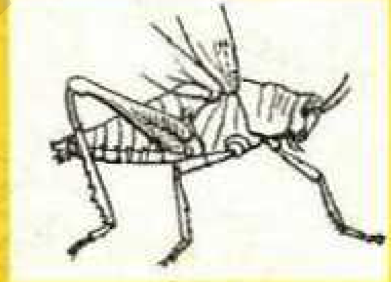
سُرینگ۔ مردم ءَ پہ دگرے ءِ بدی ءَ سُرینگ۔ گپ ءِ سُرینگ: پہ بُنگیج کنگ ءَ دل ءِ سُرینگ: دل ءِ سرینگ جاتینگ ءِ۔ لَٹ ءِ سُرینگ۔ دپ ءِ سُرینگ پہ ورگ ءَ، دَپ ءِ سُرینگ پہ گپ ءِ، دپ ءِ سُرینگ انچیں مردم ءِ کہ آئی ءِ گپ جوانیں آسر نیار انت یا کہ جیریں گپاں پدّر کن انت۔ دُمب ءِ سُرینگ تُچگ ءِ (دُمب ءِ ریگینگ)

- **سِسترینگ** : (سِ ز - رِ ے - نگ) انجوش کنگ کہ ہستر ایت یا دُور بکنت۔ ★
- **سُرینوک** : (سُ رِ ے نَ وَک) ھما کہ دگرے بہ سُرین ایت۔ مردمے کہ یکے ءَ پہ دگرے ءِ بگیر ءَ سُرین ءُ بُرین کنت۔ وانگ ءَ ھما شان کہ آبانی توار ءِ گیتینگ ءَ آیانی سرءِ جنگ بنت "سَ ے رِ ے" بلوچی ءَ ایشاں "سَ رِ و" گُوش انت۔
- **سرینی** : (سَ رِ ی نَ یِ ی) بچار "سروَنی"
- **سَڑ** : (سَ ڑ) سڑگ ءِ پرمانگال بزاں" بہ سَڑ"
- **سڑگ** : (سَ ڑَگ) ریزگ، دار ءِ سڑگ، دنتان ءِ سڑگ، سادءِ سڑگ۔ گیشتر گُد، پوست، بندیک، آبریشم ءِ رنگیں چیزانی ریزگ ءَ گُوش انت
- **سڑو** : (سَ ڑُ وْ) "سڑو" بسڑ اتگیں
- **سزا** : (سِ زَ ا) کساس، دوا، میار ءِ مُز، بدیں کارے ءِ بد مُز کہ چہ آمید گس یا ھدا ءِ نیمگ ءَ دیگ بیت۔
- **سزاوار** : (سِ ز ا وَ ا ر) دار ءُ ازاب ءُ گرپتار۔
- **سَستا** : (سَ سْ سَ ا) پگر، سما، ھیالات "بکن پہ کُدرتاں سَستا"
- **سَستار** : (سَ سْ سَ ا ر) بچار "سسار"
- **سستاساچ** : (سَ سْ۔ سَا ءِ سَاچ) سستا: پگر، ساچ: جوڑ کُرتگیں یا جوڑکنوک۔ بزاں جوڑکرتگیں پگر (تخلیق) یا پگر جوڑکنوک (تخلیق کار)
- **سَسْت** : (سَ سْ ث) شُتر، الکاپ PPB, LWD, SASAT - Good, properly
- **سِست** : (سِ سْ تْ) سِدگ یا سِندگ ءِ گُوستگال۔ ایشی ءِ دیگر گُوستگال "سِستگ" انت۔
- **سُست** : (سُ سْ تْ) بے تھمبل، تمبل، بے کار، ھما کہ تُرندنہ انت، شُل، ھما کہ دیر بنہ انت، ٹانٹ نہ انت، نزور، آہستہ، ہیران، کار ءُ گنڈ۔
- **سُست کش** : (سُ سْ تْ - کَ شْ شْ) بچار "سُسکش"
- **سِستہ دل** : (سِ سْ تَ ہ دِلْ) جگرو، دلپٹ۔
- **سُستی** : (سُ سْ تِ ی) بے تھمبلی، کاھلی، بے کاری۔
- **سُسُتر** : (سُ سُ زَر) چش یا ھمے ڈولیں ذرچک ءِ شیرگ کہ بنا کانت۔ کاگد ءِ تچینگ ءَ کارمرد بیت۔ ھندی گوند ★
- **سُسُرک** : (سُ سْ سُ رُکْ) باز، بے شمار، مُچ، سنگار ءِ داریں زبانگ۔
- **سُسکش** : (سُ سْ کَ شْ شْ) سُست کشّ اتگیں، ھما کہ تُرندنہ کشّ اتگ۔ سواس ءِ راستے کہ گوگ ءَ آئی ءِ تچگ ءَ تُرندنہ کشّ انت۔ اے سواس پہ کوہاں روگ ءَ کارمرد بیت پرچا کہ اگاں تُرندے بکشّ نے کوہ ءِ گُرّ ایت سُسکشیں سواس کوہ ءَ ھم بیت کہ مردم ءِ پاداں ھم نہ تُورّایت ءُ کوہے ءَ نہ گُرّایت

- **سُسُنڈ** : (سُ سُ ن ڈ) بالی مدگ ءِ جُک کہ دنیگا بالیگ نہ اِنت ۔ (بچارجت) سک باز۔
- **سَسوم** : (سَ سُ ؤ م) دست ءُ پادانی یادیم ءِ چہ ناذراهی ءُ گوات گِرگ ۔
- **سِک** : (سِ ک) ڈالیں ریک کہ کسانیں کسانیں اُورتیں سنگگ ءَ ھم مان اِنت ءُ کسانیں گروہ ءُ کرکینک ءِ ھم ءَ۔
- **سِکّ** : (سِ ک ک) یک شیاھیں درمانے بلکیں سکیں ناسینیں درمانے کہ سک ٹرپشں اِنت ۔مچتانی دیم ءُ گُٹاں ھم رنگ دینت کہ نزرءِ مہ گپت ۔
- **سَک** : (سَ ک ک) ٹرند، مشکل، ڈک، گران، بوجیگ یا کیدار کہ آپ ءِ تہ ءَ زمین ءَ لگ ایت ءُ سک اِنت ۔ سک دیگ : یک چیزے ءَ پہ ٹرندی گوں دگرے ءَ جان پہ جان کنگ، تنگ دیگ۔
- **سِکالک** : (سِ ک ا ل ک) موداں سکالک کنگ، پاتینک کنگ، مُلیر کنگ بزاں سے بھر کنگ ءُ گوپگ۔
- **سُکّان** : (سُ ک ک ا ن) ھما پتیں تھتگ یا آسن کہ میل یا بوجیگ ءِ دیم ءَ اِنت کہ گوں ھمیشی ءَ ھردیم ءَ ترینگ بیت ۔ (بچارجت)
- **سُکّانی** : (سُ ک ک ا ن ی) ھمامردم کہ سُکّان ءَ دارایت ۔

سُکرات

سُسُنڈ

- **سُکداد** : (سُ ک ۔ د ا ذ) شُک ءُ داد : پلیندی۔
- **سَکرات** : (سَ ک ۔ ر ا ت) بچار «ساھکندن» ★
- **سُکرات** : (سُ ک ۔ ر ا ت) Socrates (۴۷۰ - ۳۹۹ پ ک) یونان ءِ مزن نامیں فلسفہ زانت ءُ کہ آس کہ اتنز ءَ پیداک بوتگ ۔ انسان ءِ اندری مارشت (نفس) ءِ پچار ءُ مردم گری (اخلاقیات) ءِ زانشس آئی ءِ سستاءِ بُنیاد بوتگ اَنت۔آئی ءِ وانینگ ءِ راھبند جُست ءُ پسّو ءُ تران بوتگ ۔ وتی وھد ءِ اتنز ءِ سرکار ءُ رھبندانی سرءَ ایرادگری ءِ میارءَ آئی ءَ مرگ ءِ سزا دیگ ءُ زھر ءِ کدہ تنگگ ءَ بےوس کنگ بوتگ ۔ یونان ءِ مشھوریں کوآس اپلاتون Plato ءِ استاد بوتگ اپلاتون ءَ ماں وتی وانگی راجداری (Republic) ءَ سکرات ءِ ھیالات بیان کتگ اَنت ۔ (بچارجت) ★
- **سُکڑی** : (سُ ک ۔ ک ڑ ی) گُواچی، سوگات ۔
- **سُکڑگ** : (سُ ک ۔ ک ُ ڑ گ) اڑگ ۔
- **سُکڑینگ** : (سُ ک ۔ ک ڑ ے ن گ) اڑینگ۔
- **سَکشاہ** : (سَ ک ۔ ش ا ہ) ھما کہ سک مرگ اِنت بزاں ساہ ءِ پہ دراتگ ءَ سک زور جنت، سکبر۔
- **سِکستگ** : (سِ ک ۔ س ت گ) ھما جاگہ کہ آئی ءِ زمین سِک اِنت ۔

- **سکٹّ** : (سَ کَ ٹّ ٹ) مُردار لوگ ، سرءِ سکٹّ ، مِزگ
- **سکسر** : (سَ کَ سَ ر) ھماساہ دارکہ زیت مروکے مہ بیت ، سکساہ ۔
- **سُکسُک** : (سُ کَ سُ کَ) آستہ گوشان گپ جنگ ، ھلوت کنگ ، گوش ماں گوشی گپ ۔
- **سُکسُکی** : (سُ کَ سُ کِ ی) پہ سُکسُک گپ جنگ
- **سکمر** : (سَ کَ مِ ر) ھما مردم کہ مرگ ءَ سک زود جنت ، سکمرگ ۔
- **سکمرگ** : (سَ کَ مَ ر گ) سکمر ، سکساہ ۔
- **سکن** : (سَ کَ ن) گوک ءِ لڈّ ۔ بت : " سکن ءَ ئے بدئے وُنگن ءَ ئے پچ گر " ۔ بازگوش ایت " ناہ ءَ ئے پچ گر "
- **سکندان** : (سَ کَ نْ دان) سِگندان ۔
- **سکندر** : (سِ کَ نْ دَر) نامے ، مقدونیہ ءِ بادشاہ مزنیں سکندر Alexander The Gerat (۳۵۶-۳۲۳ پ ک) کہ ذوالقرنین ءِ نام ءَ ھم زانگ بیت ۔ مقدونیہ ءَ پیداک بوتگ ، بابل ءَ بیران بوتگ ۔ یونان ءِ مزنیں کواس ارستو Aristote ءِ شاگرد بوتگ ۔ مُلک گری واھشت ءِ پدءَ پارس ءِ سرءَ بیڑ بارت ، الیسوس ءِ جنگ (۳۳۳ پ ک) ءَ سکندر ءِ دست پارس ءِ بادشاہ داریوش پرّوش دوگ ءَ رند چہ جنگ جاہ ءَ جہ ایت ۔ ۳۳۲ پ ک ءَ سکندر مصرءَ اسکندریہ ءِ نام ءَ شھرے آباد کنت

مزنیں سکندر ءِ بڑائی مُلکبُت

مزنیں سکندر

پدا داریوش ءِ بد جنگ ءَ عراق ءِ سرءَ اُرش کنت ۳۳۱ پ ک ءَ اربیل ءِ نزیک ءَ گوگامیل ءَ داریوش گُٹ گ بوت ۔ نی پارس ءِ کرتم گوراں درگیر کنت ءُ دیم روان ءَ سندھ ءُ دریاب ءِ آدست کنت (بچار مُبت) (بچار مُلکبت)

- **سِکّو** : (سِ کْ کَ وْ) سگہ : اے شر سکّیں مردے بزاں شر ڈولے ۔ ایشی ءِ سرءُ سِکہ شرّ اَنت بزاں ایشی ءِ کدءُ کالب شرّ اَنت ۔ بلے گیشتر پہ اولاک ءَ گوشگ بیت ۔
- **سکوچک** : (سِ کْ وَ چَ کْ) ھاک رنگیں زمیں سگّے کہ پُرش ایت چوکہ ھمیں میٹ ءَ اِنت ایشی ءَ گورپاچ ایت ءُ ایردگ کنت ءُ گوں ھارءَ کار ایت ۔ رچگ ۔ ھما جاگہ کہ کوہ ءِ تلگ ءُ سِک پُشت کپتگ ھم اِنت ءُ سان دار اِنت ۔
- **سِکّہ** : (سِ کْ کَ ہْ) بچار " سکّو "
- **سکّی** : (سَ کْ کِ ی) تکلیپ ، ژندی ، سکّی ءُ سوری
- **سکیداد** : (سَ کِ ی ۔ دادْ) نامے ۔
- **سکّی سوری** : (سَ کْ کِ ی ءُ سُ وْرِی) واری ازابی ۔
- **سکین** : (سِ کِ ے نْ) کسے ءَ پہ کارے ءَ واھدار کنگ ۔ سکین دیگ : پہ کارے ءِ کنگ ءَ کسے ءِ دل ءَ سرینگ ۔

- **سَکّیں** : (سَ کّ ۔کِ ے ں) تُرندیں، دبریں، ھاکلمہ زانت ۔
- **سَگّ** : (سَ گّ) کُچک، بیَنگ : "سگ اِشتاپ انت گُلّوڑے کورانت"
- **سَگّ** : (سَ گّ گّ) برداشت، سگّ زورگ: مرد ماں چولانی سگّ زُرت نہ کُرت ڈرست زیرآپ بوت اَنت۔ سگّ اوپار ۔جل۔
- **سَگار** : (سَ گَ از) (۱) پَس، گوک یا اسپ کہ آئی ءِ دیم ءَ اسپیتیں ٹِکّے بہ بیت۔ (۲) زَھم ۔

PPB, LWD, SAGHĀR - White, bright, flashing (of a sward), white-faced (0f a horse)

- **سَگارو** : (سَ گَ ازوْ) آپی بٹے۔ مُرگے کہ گوچے بیت ۔ بُرنچ ءِ رون ءَ کیت چو کہ نکول ءَ زبان نہ کنت پہ دست گِرانت ئے ۔
- **سَگر** : (سَ گَ رْ) سگار ۔ سَرگ۔
- **سِگری** : (سِ گْ رِ یْ) آسن ءِ چِلّ ۔
- **سِگڑی** : (سِ گْ ڑِ یْ) بچار "سِگری"

سگندان

- **سگّش** : (سَ گّ شَ ش) سگّیں ءِ کُبّنند
- **سَگّگ** : (سَ گّ گّ گ) برداشت کنگ ۔
- **سِگندان** : (سِ گِ ن دَ ان) سِگندانک : ھمودءَ کہ ورگ رَوانت ءُ جم بنت، معدہ Stomach (بچار ہُت)
- **سگندانک** : (سِ گِ نْ دَ انْ کْ) بچار "سگندان"
- **سگندک** : (سِ گِ نْ دِ کْ) بچار "سگندان"
- **سگّور** : (سَ گّ گّ وَ رْ) سہولت، استطاعت ۔
- **سِل** : (سِ لْ) پوست، ساھدار ءِ جان ءِ سَرءَ ماں پوشتگیں بھر۔
- **سِلّ** : (سِ لْ لْ)، میں، چِلّ، چرکیں، بژّناک ۔ رنج ءِ نادراھی، سِگّک ۔
- **سلات** : (سَ لَ ات) بچار "سلوات"
- **سلام** : (سَ لَ ام) ذرھبات ۔
- **سلامت** : (سَ لا ۔ مَ ت) زندگ، ذراہ، سابت، سرجم ۔ سلامتی : ذراھی، سرجمی، سابتی ۔ ★

- سَلاہ : (سَ لَ اہ) شَور ، سَرءُ سوج ، جیڑہ ءِ چِپ ، بُوانیں پیسلات ، تُران ، سُھل ۔
- سِلاہ : (سِ لَ اہ) زھم ، ثُمپنگ ءُ ھمے رنگیں دگہ جنگی ازباب ۔
- سِلاھبند : (سِ لاَ ہ بَ نَ دْ) سپاھیگ ۔ ھماکہ سِلاہ بستگ ۔
- سلاھی : (سَ لَ اہِ یْ) نامے ۔
- سِلک : (سِ لَ کْ) ادب ، تمیز ، الکاپ ، تام ، سِنچ ، پَلگاری ، بےسِلک : بےاُلکاپ ، سِلک ءِ برگ : تام ءُ کشگ ، سلک ءِ برگ یا کشک ۔ سِلک کش ۔
- سِلگ : (سِ لُ کْ) نامے ۔
- سُلک : (سُ لُ کْ) گُٹ گُٹ ۔ سُلک کنگ : کسے ءَ پہ کیزینگ ءِ یا کِتکلی ءِ ھاترءَ سُلک کنگ ۔ سُلک (کنگ یا جنگ)
- سِلگت : (سِ لُ گَ تْ) سِل ءُ پولنگ ، گھ اِتگ
- سَلو : (سَ لَ وْ) سَلہ : ۱۔ بُجوکیں گرنچے ءِ نام اِنت ۔ ۲۔ ساپ ، لشہ ۔

سُلور

- سَلوات : (سَ لَ وَ اتْ) کوکار ، واھی ۔ سلات
- سُلوت : (سُ لَ وتَ تْ) شُور ، جنگا ، جاک ۔
- سُلور : (سُ لُ وَرْ) سیاھیں مورے بلے سَکّ تیز اِنت ۔ نامے ۔ Ant (بچار مُت)
- سَلہ : (سَ لَ لَ ہْ) بچار "سَلو"
- سَلیول : (سَ لِ ے وَ لْ) بےمنزل ءُ مرادءَ ترّگ ، وتی تب ءَ بےمنزل ءُ مرادءَ دوگ یا ترّگ ۔
- سَما : (سَ مَ ا) (۱) مارشت ، زانت ، سما بوگ : زانگ ، مالوم بوگ ، سھیگ بوگ ، احساس یا حِس بوگ Feel ۔ سٹ ءُ سما ۔ سما کنگ : بازمُرگ ۔ ۲۔ کسانیں مالد ۔ مزن سمائی : احساسِ برتری کسان سمائی : احساسِ کمتری ، کپتہ سمائی : احساسِ ذلالت ۔
- سَمات : (سَ مَ اتْ) کٹ یا کٹ ءِ سر ۔ بُرزگیں جاگہ ، میدان ۔
- سَمّاچ : (سَ مَ مَ اچْ) دشتیاری ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- سَمارگ : (سَ مَ ارَ گْ) دست ءُ سُبک سُبک ءَ یک چیزے ءِ سرءَ ایر کنگ ءُ کمتیں کمتیں برگ ءُ آرگ یا کہ یک دیم ءَ

برگ ءُ پدءَ چست کنگ ءُ پدءَ انچوش کنگ، کسے ءِ سرءَ سارگ، ایرمارگ ۔

- **سُمبّ :** (سُ م ب ب) بارگیں ٹُنگ، جنینانی گوش یا پونزءِ شپتگیں ٹُنگ، سیچن ءُ ٹُنگ : ٹمک ۔
- **سُمبار :** (سُ م ب ا ر) سُنبار : ھیدوگ : دوگ ءِ تہ ءَ تاجگیں شیر ھُرت جن انت کہ دوگ بچ بند انت ءُ سک بُزبنت۔ سُمبال ۔
- **سَمبر :** (سَ م ب ر) سنبر : سمبرینگ ءِ پر مانگال بزان "سمبر"۔
- **سَمبرگ :** (سَ م ب ر گ) سنبرگ : بزان "سمبھگ"۔
- **سُمب سر :** (سُ م ب ب س ر) ھما چینہ کہ سرے سُمب انت ۔ مردیں آدم ءِ ننگ ۔
- **سُمبگ :** (سُ م ب گ) سُنبگ، ٹُنگ کنگ۔ سوچن یا گوندوچ گُت کنگ، گوش یا پونزءِ دُر ءُ ٹُلوءَ ٹُنگ کنگ ۔
- **سُمبُل :** (سُ م ب ل) سُنبل : مردینی نامے ۔
- **سُمبُلان :** (سُ م ب ل ا ن) سُنبلان : مردینی نامے ۔
- **سُمبُلان بروتو :** (سُ م ب ل ا ن ب ر و ت و) سُنبلان بروتو : بلوچی ءِ زانتگیں داستانے ءِ بامرد انت ۔

سمبوک

- **سَمبوک :** (سَ م ب و ک) سنبوک : بوجیگانی یک راستے (بجار بُت)
- **سُمبوک :** (سُ م ب و ک) ھما کس کہ سُمب ایت ۔ دُرپش یا انچیں چیز۔ سُنبوک : رلیشے چو آبلہ ءَ پادکیت پادءِ دل ءَ پاد کیت، تہ ءُ آپ ءُ ریم ءَ پُر بیت پُھست کہ بیت سوچن ءِ بندیک مان کن انت سُمب انت ءُ بندیک ءَ شیکار انت کہ ٹُنگ ءِ پراہ بنت ءُ آپ رچ انت ۔ بندیک ءَ بیڑکن انت وت ھُشک بیت وش بیت ۔ گوش سُمبوک ۔
- **سمبھگ :** (سَ م ب ھ گ) وت ءَ سینگار کنگ، بانور بوگ، سمبرگ ۔
- **سمبھینگ :** (سَ م ب ھ ے ن گ) سینگار کنگ، سمبرینگ
- **سَمبینگ :** (سَ م ب ے ن گ) سنبینگ : بانور کنگ، سمبرینگ ۔
- **سُمبی :** (سُ م ب ی) سُنبی : سُمب کتگیں، ھما کاربوج کہ گوں آئی ءَ چیزے سُمبگ بیت ۔
- **سِمپا :** (سِ م پ ا) سادے چوکہ منگل ءُ بردءِ گُٹ ءَ انت کہ وپاءُ تنگ ءَ گوں ھمیشی ءَ بند انت ۔
- **سِمنٹ :** سیر چُن Cement
- **سمّر :** (سَ م م ر) کابیا۔ ٹرپل، آپ ءِ سرءَ ایر۔

- **سمتڑ** : (سَ مْ مَ تُڑ) چِش ءُ بر. بچار "چِش"
- **سَمَگ** : (سَ مَ گ) ملگک ءِ راستے کہ اگاں مردم ءَ جنت چم گوات گِپت یا گُڈّ ءَ کلگُپیں ایت ءُ گُتءِ تُش ءُ آگّ جَنگ دنت.
- **سِمسور** : (سِ مْ سُ ور) کاھے، تاکّے بارگ آنت۔ رنگ ءَ زرد اِنت۔ کسان ءُ نازُرکیں ءَ وَش اِنت، مزن بیت سور بیت۔ اُشتر سک وارت ئے۔ (کلاتگ ءَ باز بیت) بسمیر
- **سِمسوری** : (سِ مْ سُ وَرِی) چہ ھامزن شیپ ءُ شیپاں یکّے کہ چہ سُھیل ءَ کا ینت ءُ کیچ کور ءَ ایر بیت۔ آدگہ مشہوریں ایش انت: (۱) دوکرم (۲) آپدرگ (۳) آسکانی (۴) سورو (۵) سامان (۶) کڑوگی (۷) چرپانگ۔
- **سِمسوک** : (سِ مْ ۔ سُ وْ کْ) درمانکاھے کہ پیشی ءَ سک دوست بیت۔ ★
- **سَمسیر** : (سَ مْ ۔سِ ی ر) بچار "سمسور"
- **سَمَل** : (سَ مَ ل) آریک ءِ گوات کہ گِرک کہ دنتان ءِ پاد آیگ ھم گوش اَنت ئے۔
- **سَمندر** : (سَ مَ نْ دَر) چوک کہ گوج ءَ دیگے کہ ماں آس ءَ زندمانی کنت۔ جُبَر ءَ اے گال "سام اندر" اِنت۔ سام ءِ بزانت اِنت "آس ءِ مردمی نامے۔
- **سَمنڈ** : (سَ مَ نْ ڈ) تلّیں اسپ، مستیں اسپ، آبادیں اسپ، بہ جنگ ءِ ساڈا ءَ ھم گوش اَنت۔ نَوَل۔ ھما اسپ کہ آئی ءِ رنگ زرد اِنت
- **سَمّو** : (سَ مْ مَ و) بچار "سمّہ"
- **سَموکاں** : (سَ مُ وْ کَ اں) گورے کہ چہ روا ایر شت ءَ گیت ءُ سرباز ءِ مزن گور ءَ چہ شُشگیم ءَ بُز ایر بیت۔
- **سَمّہ** : (سَ مْ مَ ہ) سمّو ءِ نامے، آریپ ءُ بوھیری مردم۔
- **سَمّی** : (سَ مْ مِ ی) نامے۔ سمّی ءِ گوک ءُ گوھر ءِ ھِترانی کِسّو مشہور اِنت۔
- **سَمین** : (سَ مِ ی ن) شُھب ءِ سر ءِ گوات۔
- **سِنّ** : (سِ نْ ن) سند، سال۔
- **سُنّ** : (سُ نْ ن) ھد ءَ ءُ چاد ءِ جاڑی بوگ۔ تنگ سُنّ اِنت اگاں "سُنّ" ءَ اِنت گُڑا "گُبد" اِنت
- **سُنانا** : (سُ نَ ا نَ ا) سُنانا کنگ: اگاں کسے جیڑہ ءُ جاک ءِ جتل بکنت ءُ پد ءَ بے توار بیت بلے ادا رے پد ءَ بگیج بکنت گُڑا گوش اَنت ئے "آ اِنت پد ءَ سُنانا ئے کنگ"
- **سُنب** : (سُ نْ ب) بچار "سُمب"
- **سُنبار** : (سُ نْ بَ ار) بچار "سُمبار"
- **سُنبال** : (سُ نْ بَ ال) بچار "سُمبار"
- **سَنبر** : (سَ نْ بَ ر) بچار "سمبر"
- **سَنبرگ** : (سَ نْ بَ رگ) بچار "سمبرگ"
- **سُنبسر** : (سُ نْ بَ سَر) بچار "سُمبسر"
- **سُنبگ** : (سُ نْ بَ گ) بچار "سُمبگ"
- **سُنبل** : (سُ نْ بَ ل) بچار "سُمبل"

- **سُنبلان :** (سُ نْ بُ لْ ان) بچار "سُمبلان"
- **سُنبلاں بروتو :** (سُ نْ بُ لْ اں ۔ بَ رُ وتُ وْ) بچار "سُمبلاں بروتو"
- **سَنبھگ :** (سَ نْ بَ ھَ گْ) بچار "سمبھگ"
- **سَنبھینگ :** (سَ نْ بَ ھِ یْ نْ گْ) بچار "سمبھینگ"
- **سَنبوک :** (سَ نْ بَ وکْ) بچار "سمبھوک"
- **سُنبوک :** (سُ نْ بُ وکْ) بچار "سُمبوک"
- **سُنبی :** (سُ نْ بِ ی) بچار "سُمبی"
- **سِنپا :** (سِ نْ پ ا) بچار "سِمپا"
- **سَنّت :** (سَ نْ نَ ت) تپاک
- **سُنّت :** (سُ نْ نَ ت) چُک ءِ بُرک، ۲۔ سُنّت : هما کردکُ هدراه پاکیں رسال محمدؐ ءِ گنگ کرآئی ءِ منوک (مسلم) هیشانی زندگیری کن اَنت ۔ تازی : سُنّت ۔
- **سَنٹ :** (سَ نْ ٹ) هما جنین کہ چُک میارایت ۔ سنٹ نپاد : بزاں هُشکیں نپاد ۔ گوش اَنت : "اگاں تو

سُنٹی

مے گور ءِ کائے تراڈکیں نگنے ءِ سنٹیں نپادے دئیں"
- **سُنٹ :** (سُ نْ ٹ) زنوک ۔ ٹھل ۔ مُرگ ءِ چُجب ۔
- **سُنٹ سر :** (سُ نْ ٹ ۔ سَ ر) دشت ءِ جاگھے ءِ نام اِنت
- **سُنٹو :** (سُ نْ ٹ وْ) ٹھل ، گُمار ، کماک ، بوشارو
- **سُنٹی :** (سُ نْ ٹِ ی) هما کہ سُنٹ ءُ ئے بر بُستی ملگسک ، آپی ملگسک کہ شوچیں سُنٹے پرانت ءِ کہ سک توریں اِنت (بچار بُث) Mosquito
- **سَنج :** (سَ نْ ج) دُرءِ سنج چہ تلاه ءِ جوڑ کرتگیں مُهرگے کہ دُرءِ مان اِنت ایشی ءِ گنگرو حم گوش اَنت دُرّیں ۔ ایش ءِ سنج ءِ زین ۔ زرگریا آسنکار ءِ آزگر ۔
- **سَنجت :** (سَ نْ جَ ت) جاموٗیں چُک ۔ جاڑ ۔
- **سَنجر :** (سَ نْ جَ ر) نامے ۔
- **سُنجر :** (سُ نْ جُ ر) رجگوک (بلکیں "سُنگر" همے سُنجرانت) ۔
- **سَنجرانی :** (سَ نْ جَ رَ انِ ی) هما کہ گوں سنجرءِ بنیادی کنت ، بلوچی ٹُپّر ءِ راستے کہ زنگی اِنت ۔

سَنجی : (سَ نْ جِ ئی) گوں سنج ءِ شیادی کنوک. جنینی نامے۔

سِنج : (سِ نْ چْ) پاکی، پھکی، الکاپی، سِلک ءِ پلگاری ءِ زانت. (بے سِنج ءُ بے پلگاری) شَرتی، لائکی۔

سَنچہ : (سَ نْ چَ ہْ) کالب، لچّہ ءِ بند ءِ سنچہ یا کالب یا وزن ءِ سر ڈور و کنگ ءِ مشین۔

سَنْد : (سَ نْ دْ) (۱) ھما پچکیں جاگہ کہ چہ کسان ءُ رند ءُ استیں زمین بیت (۲) جا گہے ءِ نام انت دشتیاری ءُ کرسنگان ءِ تلانگ، دلکان ءُ کلاتی ءِ مِیانجی ءَ کپ ایت (۳) کور ءِ تہ ءَ ھما بھر کہ اود ءَ مزنگ انت ءُ ھمک ھار ءِ آپ ءُ گیپت اَبھر ءِ کہر وھد آپ مان انت آ ئی ءَ بجرد گوش انت اگاں آپ ءِ مان نیست بلے ھر وھد کہ کور آپ بیار ایت بجرد آپ ءَ بیت. "سَند" ءُ "سَندات" "کن انت ءُ" کی "کش انت کہ کور ءِ آپ ءَ مَٹ ایت ئے بزاں کور ءِ آپ باز بیئت ءُ مِلک ءُ مَٹ بیار ایت وھدے کہ مَٹ سر جم بیت ءُ مِلک باز مان ئے بیت ھمچو کہ ننکار ءُ دپ ڈل ءَ رس ایت" کی ءُ کم کن انت یا کہ "سندات ءُ برز تر کن انت بلے گیشتر سندات برز تر کنگ بیت. آپ شان ھم پرِ ئے گن انت کہ بے مٹیں آپ بروت انچیں سندات ءَ دو ئے آپ شان پرکن انت. سَند جنگ : کور دت سند جنت بزاں آ ئی ءِ ھار دوت "سند" جوڑ کنت بزاں باز ڈل یکجا کار ایت ءُ برز ئے جوڑ کنت کہ مردم رند ءَ ھمے "سند" ءُ "سندات" بند انت

سِندان

سِنْد : (سِ نْ دْ) سِند ءِ مُلک. سال - اُمر - تبیل - بِندگ - ءِ پرماتکال بزاں بے سِند۔

سُنْد : (سُ نْ دْ) چہ پیشّ ءَ جوڑ کرتگیں ناہ ءِ درپے کہ چہ سلامنیں دوئیں ہیشّ ءَ جوڑ بیت۔

سِندات : (سِ نْ دَ ا تْ) ہنگ رد ءِ برد پر چنگئے دیوال بندگ کہ چو بُنپد ءَ آئی ءِ تہ ءَ ھاک ءُ سیمات ءُ مِلک ءُ مَٹ ءِ پر کن انت ءُ کش انت۔

سِنداس : (سِ نْ دَ ا سْ) سنجی، پوئی، گس ءِ ھما بھر کہ اود ءَ پہ جنگل کنگ ءَ جات جنگ۔

سِندان : (سِ نْ دَ ا نْ) موچی ءِ سِندان یا آسنکاریں اُستا ءِ سِندان، آسنے کہ آئی ءِ سر ءَ آسن ٹپگ یا کوٹش میٹ جنگ بنت. موچی ءِ سِندان سے پانچ انت ءُ آسنکار ءِ بُنڈے ءِ تہ ءَ انت بلے پانچ ئے پرنیست. (بجار بُت)

سُندپشت : (سُ نْ دْ - پُ شْ تْ) سُند ءِ لیپن انت ءُ آئی ءِ پُشت ءِ ناہ ایر کن انت ءُ کرتاں ہیچ انت ءُ دوچ انت۔

سِندگ : (سِ نْ دَ گْ) (۱) بندیک ءِ سا دیاد گہ انچیں چیزے ءَ پہ کشگ یا مُھر جنگ ءُ ٹکر کنگ کہ آ "سِلایت" ٹگر کنگ، جتا کنگ، ڈک جنگ ءُ بُرگ. پہ کارچ ءِ شیکار گ ءُ بُرگ. سِند ءُ سیل کنگ، سَر سِند کنگ، (۲) دل ءِ سندگ : بزاں کسے ءَ انچوش گُڑ بنگ کہ آئی ءِ دل پہ سِد ایت. چہ یک دوستے ءَ کسے ءِ سِندگ بزاں آئی ءِ دل نہ منّ ایت بلے پہ زور جتا کنگ یا دل ئے چہ آئی ءَ ڈور کنگ بیت۔

- **سَندل :** (سَ ن دَل) آبریشم ءِ تاب داتگیں تال ۔ دو تال آبریشم یک ءِ بندیک کرتاب دینت گُد دوچ انت ۔ تیل، ساکول، ساکوڑ، مھکیں ساد ۔
- **سَندو :** (سَ ن دَو) سندہ : دارءِ دو ٹُکرانی سران یکجا سرمان ءِ کنگ ءُ بندگ یا میخ کنگ ۔
- **سُندم :** (سُ ن دُم) کاھے کہ جگر داں رُدایت، تاک ئے گِرد انت ۔ دُوزات اِنت ۔ یکّے دَوران انت دُوومی دَرنہ انت ورگی ءِ گوں شیرءِ یا وگ چیزے ءِ دَوران انت ۔ یک درمانے: "آلکوزھر گپ ءِ تنگ بیتن تاکیں کہ سُندم ءِ سور جلکیں ءِ جنے گپتگ"۔
- **سُندوکی :** (سُ ن دُو کِ ی) بلوچی دوچ کہ دُوزات اِنت یکّے ہنچ ٹکی ءُ دوومی سے ٹکی ۔
- **سَندہ :** (سَ ن دَہ) بچار "سَندو"
- **سِندُسیل :** (سِ ن دُ ءُ سِ ے ل) سرسِند، دِڑدُ دوچ ۔ جنگ ءُ جیڑہ
- **سَنڈ :** (سَ ن ڈ) گُشینگ ءِ زاتے کہ ایشی ءِ ھری سَنڈ ھم گوشں انت ۔ گُڈءُ سَنڈ، بھرءُ بانگ ۔
- **سُنڈ :** (سُ ن ڈ) درمانے، ایشی ءِ گوشت ءِ بزاراں ھم مان کن انت کہ گوشت ءِ زُوت ھلین اِیت ۔ (بچار بُت)
- **سَنڈیرو :** (سَ ن ڈِ ے رَو) دشتیاری ءِ یک جاگہے ءُ کوھے ءِ نام اِنت کہ چہ ھمے کوہ ءِ آپ جھلا دبیت ءُ دوچ ءِ کور ءِ

سُنڈ

امبیچ اِیت ۔

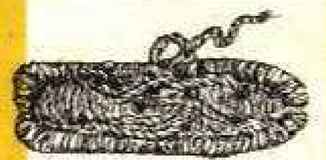
- **سَنس :** (سَ ن س) بدبو ۔
- **سَنکل :** (سَ ن کَ ل) زنڈیں آسنی زمزیل ۔
- **سَنگ :** (سَ ن گ) ھمے آسن یا ڈوک کہ پہ چیزے ءِ ٹک ءُ تُورگ ءَ کارمرد بیت کہ چیزے گرانی زانگ بہ بیت ۔ گرانی ۔ لُچھانی سَنگ بزاں زیرءِ یک بیگ ۔
- **سُنگ :** (سُ ن گ) موٹ ۔ ڈل ۔ کسٹم ڈیوٹی ۔
- **سِنگ :** (سِ ن گ) ڈوک ۔ جوگن ءِ سنگ ۔ بزاں جوگن ءِ ٹیک ۔
- **سَنگار :** (سَ ن گَ ار) ھمراہ ۔ دو یا دو ءَ گیشں بوجیگ یا آپی گراب ءِ ھمرائی ۔ آپی ادلاکانی گلگ یا کاروان Fleet سنگارءِ گال پہ سپرءِ ھم کارمرد بیت وسات ءُ سنگار" ۔ من اے سنگارءِ ترب ءَ روان ۔
- **سِنگار :** (سِ ن گَ ار) بچار "سینگار"
- **سِنگان :** (سِ ن گَ ان) باھوءِ مزن کورءِ کرءَ چہ سیتادءِ بُرز یک جاگہے ءِ نام اِنت ۔
- **سنگان ٹکی :** (سِ ن گَ ان ۔ ٹُ کْ کِ ی) سنگان ٹکی : ھوشاری ۔ لیبے ۔

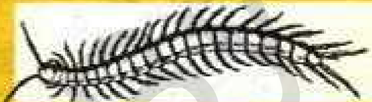
- **سِنگاں کُٹّی :** (سِ ن گ ا ں ک ُ ٹ ٹ ِ ی) بچار "سِنگاں ٹُکّی"
- **سنگانی سر :** (سِ ن۔ گا نِ + سَ رْ) کیچ ءِ تربت ءِ شہر ءِ یک میتگے، عطا شاد ءِ بُوتن جاہ۔ *
- **سَنگت :** (سَ نْ گَ تْ) دوست۔ یار۔ همبل۔ بیل۔ وزبرادر۔
- **سِنگچاپ :** (سِ نْ گْ۔ چ ا پ) Lithopress
- **سَنگدل :** (سِ نْ گْ۔ دِ ل) سنگ دل، بے رحم
- **سَنگر :** (سَ نْ گَ رْ) مورچہ
- **سُنگر :** (سُ نْ گُ رْ) نامے۔ کُلّے ءِ نامے۔ (۲) اتابگ گراسُنگر "سلجوقی سلطان مسعود ءِ زمانگ ءِ یک جرنلے کہ وھدے کہ "ابوابیہ" ءَ بیڑ بُرت، سلطان ءِ سرجمیں لشکر بندی کُرت و کُشت انت ئے سلطان گوں سُنگر ءَ دَرشُت۔ (کہ زانت بلکیں الوابیہ، ھمے مرجیگیں "ابوظبي" اِنت) ATA BEG KARA SONKOR
- **سَنگرگ :** (سَ نْ گَ رَ گْ) آپ کرگ ءِ بیت آئی ءَ ایرکن انت یا پچکّی جن انت کہ آئی ءِ ھاک بُن ءَ نِند انت الشیءِ گوشِش انت "سَنگرگ"۔

سنگلو: کد ۲۰۰ س م

- **سِنگستان :** (سَ نْ گِ سْ۔ تَا نْ) (۱) شِنگشکند، اشکندگ۔ ھمے کہ ایشی ءِ کلونٹ ڈراج ءُ زر دانت ھُشک بیت سک ڈڈ بیت۔ (۲) یک مزنیں کوھی بندے کہ پشتن ءُ کسنگ ءِ نیامجی ءَ انت۔ کسنگ پشتن ءِ تحصیل ءَ انت۔ اِے کوہ ءِ سنگ یکرد ءُ سبزانت الشی ٹکرے گراد انت ءُ گوں گوری شیر ءَ لیٹار انت ءُ چماں ماں کشّ انت کہ چم ءِ روشنائی ءَ سک شزانت (بلکیں "توتیا" اِنت)
- **سِنگستگ :** (سِ نْ گِ سْ تَ گْ) ھاملک کہ آئی ءِ زمین سِنگ اِنت
- **سنگ سْیاہ :** (سِ نْ گْ + سْ یِ ا ہْ) ھیران۔ ھبکّہ۔ ھاموش ھاموش۔ واگمہ۔ نہ شرگ۔
- **سنگ نبشت :** (سِ نْ گْ۔ نِ بِ شْ تْ) ھما سِنگ کہ دَرچتگیں آپ آئی ءِ سرءَ نبشتگ اَنت۔ ٹیری۔
- **سَنگلو :** (سَ نْ گَ لْ وْ) ماھیگے Black king fish (بچار بُت)
- **سَنگو :** (سَ نْ گَ وْ) سَنگہ : چہ تگرہ ءَ جوڑ کُرتگیں زنڈیں سھتے کہ جنیں دست ءِ مچّ ءَ کن انت ئے
- **سنگوٹ :** (سِ نْ گْ وْ ٹْ) کُکّڑ ءِ سنگوٹ : بزاں کُکّڑ یا دگہ مُرگانی سگدان۔
- **سَنگہ :** (سَ نْ گَ ہْ) بچار "سَنگو"

- **سَنگین** : (سَ نْ گِ یْ نْ) گران۔ گرانیں جنین بزاں پہ گپّ ءُ عبرءُ زندءِ باداءِ گران اِنت ءُ بے پرواہ نہ اِنت۔ نامے
سنگین ماول : بچار "گراناول"
- **سو** : (سُ وْ) آبدست ءِ دراَیگ ءُ شتنگ۔
- **سو** : (سُ وْ) کم۔ سولنگ : کم کنگ۔ ھارءِ زور کم تر اِیت گوش اَنت کہ آپ ءَ پدکرتگ یا سوگرتگ۔ اُشتراول سرءَ تیز روت زندءَ کم کنت گوش اَنت "اُشترءَ سولتگ"۔ سوداَرگ : یلہ دیگ۔ سودیگ : یلہ دیگ۔ کارے ءِ یہ سرجمی ءَ گُڈ سراں (دکماں) ءَ رسگ ءَ رندسولنگ۔ جھل کپاں بیگ۔
- **سَواب** : (سَ وَ ا بْ) خواہیں ءُ نیکیں کارانی رندمُزّ (عربی ثواب)
- **سَوار** : (سَ وَ ا رْ) ھراپس یا وگلولاکے ءِ سرءَ نندگ گوش اَنت سوار بیگ : ھرکسے کہ اپس ءُ ھرءَ یا اُشترءِ گلینگ ءُ دراَرگ ءَ بزانت آئی ءَ "سوار" گوش اَنت۔ ھُشیار۔ تیز۔ کارسوار : کارءَ کنوک یا کارگشاد۔ کارسواری : پکاری ءِ دررکنگ۔
سوارکنگ : بزاں گوکاں گوزن بندگ ءُ زمین ءَ ترازگ۔ شوار۔
- **سْوار** : (سْ وَ ا رْ) بچار "شوار"

سواس

Cantipede سواسو(۱)

Sole سواسو (۲)

- **سوارمُچ** : (سَ وَ ا رْ۔ مُ چْ) مُچے کہ داںگ ءَ گرداَنت ءُ زرد۔
- **سواری** : (سَ وَ ا رِیْ) اولاک ءَ سوار بوگ ءِ کار۔ سوار ءُ جمازی۔ سواری یک لیبے۔ پیادگی ءِ چپّ۔
- **سواس** : (سَ وَ ا سْ) چہ پیش ءَ جوڑکرتگیں بلوچی پادپوشں (کوش) مُلکی سواس۔ تُرندکشیں سواس کہ مِلکیں زمین ءَ ترّگ ءَ کارمرد بیت۔ کوھی سواس : سُست کشیں سواس کہ ماں کوھاں روگ ءَ پاد ءَ کنگ بیت۔ (بچار بُت)
- **سواسبند** : (سَ وَ ا سْ۔ بَ نْ دْ) ھماسادکہ چہ آئی ءَ سواس ءَ بندگن اَنت
- **سواسو** : (سَ وَ ا سُ وْ) لُولکے کہ لوگ بوگ ءُ دراجی ءَ پادے پر۔ (پارسی : ھزارپا، ھندی : کنکھجورا) ۲ماھیگے * کہ باز زات اِنت اِک : مُنسا سواسو، منا سواسو ءُ دگر (بچار بُت)
- **سواسوکُرّڑ** : (سَ وَ ا سُ وْ۔ کُ رْ ڑْ) کُکُڑیں ماھیگ ءِ یک راستے۔
- **سَوَب** : (سَ وَ بْ) سَبَب۔
- **سوب** : (سُ وْ بْ) پُل۔ سکّیں مزنیں نپ پہ بے تاوان ءُ ھلاکی ءَ بہ رس اِیت۔ باج "دوسوب بگیم برءَ نہ رس اِنگ"
- **سوبان** : (سُ وْ۔ بَ انْ) سوب ءِ باز ءِ ھماکہ سوبین اِنت ھماکہ سوبانی تہ اِیت۔ نامے۔ *

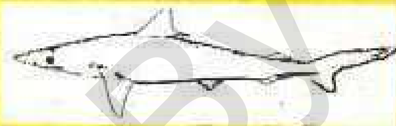
- **سوبانءِ سند:** (سُ وْبَ انْ ءِ سَ نْ دْ) دشتیاریءَ جاگھےءِ نام اِنت۔
- **سوب بر:** (سُ وْبْ ۔ بَ رْ) سوب بروک۔
- **سوب مند:** (سُ وْبْ ۔ مَ نْ دْ) سوبین، سوب کپتگیں، کامیاب۔ "فتح مند" ★
- **سوبین:** (سُ وْ ۔ بِ ے نْ) ھمائیءَ سوب کنگ، سوب مند، ھمائیءَ کہ باجے بُرتگ۔ ★
- **سوپ:** (سَ وْپْ) چار ماہ یک سوپے گوشگ بیت، سالے سے سوپ اِنت۔ بازجاگہ ءَ سال ءَ ھر سئیں سوپاں دَھل کَشگ بیت
- **سُوپ:** (سُ وْ پْ پْ) پڑِم: آپ بند ءُ بارگیں ڈراھیں مَعنگے کنت۔ دیوال ءِ سُوپ: تھاریں تنکیں کوئی یا لوگ
- **سوت:** (سَ وْتْ) ھماساز ءُ آواز کہ مردیں گوں جوابیاں جَن اَنت ئے کہ گوزنگ آئیءِ مستریں ساز اِنت کہ مردیاں ڈُھل ھم زیر اَنت۔ جنیں ھم سیراں سوت جن اَنت۔ ھے رنگیں لچہ۔
- **سُوت:** (سُ وْتْ) نَپ۔ بسیت
- **سوتکال:** (سُ وْتْ کَ الْ) سُتکگیں۔ بلوچستان ءَ جاگھےءِ نام اِنت۔ سَک شباہ۔
- **سُوتلی:** (سُ وْتْ۔ تَ لِ ئی) سولے کہ چہ ایشی ریشگاں گونی، باردان، چیر گیج ءُ دگہ انچیں چیز جوڑ کن اَنت۔ ایشیءِ ریشگاں بُرَیس اَنت ءُ بندیک یا ساد جوڑ کن اَنت کہ انگلیسیءَ سُوتلی گوش اَنت۔ Jute (بچار بُت) ★

سُوتلیءِ سُول

- **سُوتوار:** (سُ وْتْ تْ وَ ارْ) سیتوار، نپ وار، گیشیں نپ ءُ بسیت وروک۔
- **سَوتی:** (سَ وْتِ ئی) سوت جنوک۔ ھما کہ گوں سوت ءَ شیادی کنت۔
- **سوج:** (سُ وْجْ) Note۔ ڈِتس۔ سوج دیگ: پیش دارگ، نشان دیگ، شون دیگ۔ سرءُ سوج کنگ۔ بازجاگہ ءَ سوج کنگ پہ جُست کنگ ءُ گوش اَنت بلے گالب سندر اِنت۔
- **سوجی:** (سُ وْجِ ئی) (۱) ھما واگی کہ آئی ءِ رَتہ ءَ یک چیزے ءِ بارہ ءَ سر ءُ سوج بُشتگ Guide book (۲) سوجیءِ آرت: ھما آرت کہ پہ ماش ءِ گرادگ ءَ کار مرد بیت۔
- **سوچ:** (سُ وْچْ) "سوچگ" ءِ پرمانگال بزاں "بہ سوچ"
- **سوچاک:** (سُ وْچَ اکْ) ھما چیز کہ مرچ ءِ تام ءَ کنت۔
- **سوچاکو:** (سُ وْچَ اکْ وْ) (۱) سُھر مورءِ یک ذاتے بلے ڈراج اِنت بال کنت، سَک سوچ اِیت (۲) کاھے کہ بھارءَ سبز بیت بلے چہ بھارءَ رند ھُشکیں دارئے پُشت کپ اِیت کہ چو زیرگءَ ڈنگرءُ بُجرت اِنت۔
- **سوچیچ:** (سُ وْچِ پَ چْ) سوچگ ءُ پچگ۔ سوچیچیں گپ بزاں تژنیں ءُ شگان۔

- سوچک : (سْ وَچ کَ) سُچگ ءِ درد۔ سوچک ءُ سوزان۔ سوز
- سوچکی : (سْ وَچ کِ ئی) وشیں بُوے کہ آس ءِ سرءَ ریچ اَنت ئے بُو ءُ دُود ت کنت۔
- سوچگ : (سْ وَچ گَ) آس ءِ سرءَ کنگ۔ بُن دیگ، روک کنگ، سان دارگ۔ آس ءِ کار سوچگ اِنت۔ بُو ءِ سوچگ یا بُو ءِ جیر سوچگ، سوچکی یا دگہ هچکے ءِ، لاپ ءِ سوچگ : سوکیگ کنگ، لوگ ءِ سوچگ : لوگ ءِ ویرندان کنگ "لوگ ءِ سوچ کہ بُرتہ هریدانت"
- سوچگی : (سْ وَچ گِ ئی) هما چیز کہ پہ سوچگ ءِ کار مرد بیت۔
- سُوچن : (سْ وَچ چَ نْ) بارگیں آسنے کہ دُمب ءَ چَنگ اِنت ءُ سرے تُوسک بندیت ئے مان کَش اَنت ءُ گُد دوچ اَنت۔ داکتری سُوچن کہ درمان جنگ ءَ کار مرد بیت۔ هر چیزے کہ سرے تُوسک ءُ تیز ءِ بیت۔ پتن اِنان۔
- سودا : (سْ وَدَا) بها ءُ زُور۔ بازار۔
- سوداگر : (سْ وَدَاگِ رْ) بازاری۔
- سودگ : (سْ وَدگ) مزنیں کاسگ

Milk king fish سورابو پٹک

- سُودوم : (سْ وَدُوم) کسانیں اولیگ کہ بے کلیت ءَ جنگ بیت۔ سُودومی : کسانیں یکدار۔ کٹی۔ یک اولسگی
- سوڈ : (سْ وَڈ) سوڑ : جریده، ساجو، یکدار، میل ءَ "سوڑ" بند ایت
- سور : (سْ وَرْ) وادی، واد ءِ تام، ڈاچی ءِ شور بزاں شیر۔
- سُور : (سْ وَرْ) سیر : آروس، سانگ
- سورآسن : (سْ وَر آسِ نْ) آسن ءِ زاتے کہ زرش ایت۔
- سورابو : (سْ وَرَابْ وْ) پٹک ءِ زات ءِ ماهیگے۔ ✱ الشی ءِ سورابو پٹک هم گوشِ اَنت کہ : اندازه ۱۰۰ س م (گیش چہ گیش) (بچار بُت)
- سوراپگ : (سْ وَرَاپ گَ) (۱) هما جاگہ کہ آپ یا زمین ئے سورگ ءِ بیت۔ سکیں سوریں ماهیگ یا کہ آئی ءِ واداپ (۲) مُچ ءِ پیچک کہ دت سرچ ایت۔ گُلونٹ کہ شودگ بیت وادی آپان کن اَنت بُتہ پات ءَ کنگ ئے رند روچ ءِ سرءَ ایر کنگ بیت کہ ناه ءِ بیت یا کہ شودگ ءُ کل کنگ ءِ بیت هم ناه بیت۔
- سورت : (سُ وَرَتْ) شکل، رنگ، بُت، جوان، شُر رنگ، هر رنگ، هپرنگ، کلام اللہ ءِ "در"۔

- **سورچک** : (سُ ورِ چ کْ) بُو تلگے کہ سَورتام اِنت گوں شیرءَ وراَنت ئے ۔ جنینی نلمے ۔ سورچک ءُ بوانٹ ۔
- **سورچیل** : (سُ ورْ ۔ چِ ی لْ) پنجگورءَ یک جاگھے ءِ نام اِنت کہ چہ کورءَ پُشت اِنت
- **سوردو** : (سُ ورْ دُ وْ) پنجگورءَ بازارءُ شھرے ءِ نام اِنت ۔ چتکان ءِ رو ودر آتک ءَ اِنت ۔
- **سورکمب** : (سُ ورْ ۔ کُ مْ بْ ثْ) چہ گھرءَ جھل ءُ چہ توماں ءَ بُرزیک جاگھے ءِ نام اِنت ۔ ھا گمب کہ آئی ءِ آپ سور بہ بیت ۔
- **سورگ** : (سُ ورْ گْ) کاھے ، گزءِ تاک ، کلّو ، کلّڑیں زمین ، دستلانک ۔
- **سورگ پُل** : (سُ وْرْگْ ۔ پُ لْ لْ) ھمے موسم کہ سورگیں کاہ پُل کنت اے مُدّت ءَ دارءُ گ جوان اِنت ۔ الیشی ءَ دار بُرّءِ موسم ھم گوش اَنت ۔
- **سورگ گز** : (سُ وْرْگْ ۔ گَ زْزْ) گزیں ڈرچک ءِ ذاتے ۔
- **سورمور** : (سُ وْرْ ۔ مُ وْرْ) بچار « شُھرمور »
- **سورو** : (سُ وْرُ وْ) چہ ھا شیپ ءُ مزن شیپاں یکّے کہ چہ سُھیل ءَ کایت ءُ کیچ گورءَ ایر رِچ اَنت ۔ آدگہ زانتگیں الیش اَنت : (۱) دوکُرم (۲) آپدرگ (۳) آسکانی (۴) ساماں (۵) چرپانک ۔ (۶) کڑولگی (۷) سمسوری ۔ متنءِ میتگے ءِ نام اِنت کہ شھلپ ءِ کار مُلّا پازل ءِ مانشں ھمودءَ اِنت ۔
- **سوردان** : (سُ وْرْ دَ انْ) پنجگورءَ چہ ڈراڈک ءَ جھل بازارءُ میتگے ۔ گوُمیں کلاتے ھم ھست اِنت
- **سوری** : (سُ وْرِ یْ) سک سوربیگ بزاں سک وادوک بیگ (۲) سکّی سوری : تنگدستی ۔ واری ۔
- **سوری** : (سُ وْرِ یْ) ھا کہ گوں سور (سیر) ءَ شیادی کنت ۔ سُوری جنک یا بچک : بزاں مزن ءُ سیرءِ سندءَ اِنت ۔ سیری جنین ۔
- **سوریچک** : (سُ وْرِ ی چ کْ) سک سور ۔
- **سُوری سمبھگ** : (سُ وْرِ یْ ۔ سَ مْ بَ ہَ گْ) ۔ بچار « سیری »
- **سوریگ** : (سُ وْرِ یْ گْ) بچار « سیری »
- **سوڑ** : (سُ وْڑْ) بچار « سوڈ »
- **سوڑگ** : (سَ وَ ڑَ گْ) شُور ۔ سلاہ ۔ گپ ءُ تران ۔ سلاہ بنا مشورہ کنگ ۔ ھمشوری کنگ ، شورکنگ ، دائے ۔
- **سوز** : (سُ وْزْ) سُوچک ، ساز ءِ دردناکیں وشّی ، سُر ، زہیر ۔
- **سَوز** : (سَ وْزْ) اِے گال « سبز » اِنت بچار « سبز »
- **سوزمان** : (سُ وْزْ مَ انْ) سکّیں سُچگ ءِ درد ۔ سُوچک ۔
- **سُوس** : (سُ وْشْ) سونتس : سیس ، سینس : قیچ ءِ لُٹ ءُ نی بُن ءِ تنکّیں پوست ۔ سُوشک یا سُونسک : شترءُ گندگ نہ زانوک ۔
- **سُوتس** : (سُ وْ تْ سْ) بچار « سُونتس »
- **سوسگ** : (سُ وْسَ گْ) ماھیگ ءِ سوسگ بزاں آڑنگ ، ماھیگ ءِ واڑءَ کنگ ۔
- **سُوسمار** : (سُ وْسْ مَ ازْ) پارسی : ھما گوج کہ عرب ئے وراَنت ۔ ھندی : سانڈا ۔ الیشی ءِ تیل ءَ ھم پہ درمانی کار مردکن اَنت ۔

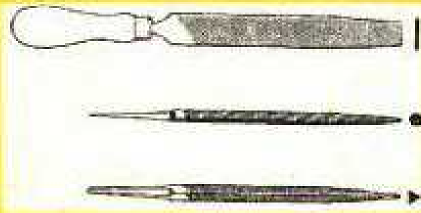
- **سوسن** : (سُ وسَ ن) سوسنیں ورنا : گُنگریں ورنا۔
- **سوک** : (سُ وکّ) سوچک۔ سوز بلے بدیں رنگے ءَ
- **سوکدل** : (سُ وکّ ءِ دِل) سوکیگ، سوکلاپ۔
- **سوکلاپ** : (سُ وکّ لَ اپ) سوکیگ۔
- **سوکلو** : (سُ وکّ لَ وْ) کسے ءَ سوکی کنگ، چیزے پیشں دارگ بلے نہ دیگ۔
- **سوکو** : (سُ وکّ وْ) ھوسناک۔
- **سوکوسان** : (سُ وکّ وْ سَ ان) پیشں بھارءِ سناں (موسم) ءَ پسں پدءَ پہ وھرءَ ھوسں کنت توری زانگیئے بہ بیت بلے بازکم آپُس بیت۔ سوکو، ھوسں دُسان : موسم ءَ گُوشں اَنت۔
- **سوکی** : (سُ وکِ یْ) ھوسی، ھمائی ءَ سوک مان، سوکی کنگ : سوک لاپ کنگ۔ پہ گپءُ ھبرکسے ءَ توریگ۔ سوکیگ
- **سوکیگ** : (سُ وکِ ی گ) بچار " سوکی "
- **سُوگ** : (سُ وگّ) بچار " سیگ "

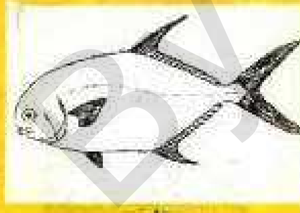

سُول

- **سوگا** : (سُ و۔ گا) ھماکہ پہ دگرےءِ بدیءَ شرینگ ءُ سوج دیگ بوتگ سھیگ، سرید۔ سوگا کنگ : کسےءِ بدیءَ شرینگ، کسےءَ مردمےءِ یا چیزےءِ ھرابیانی بارہءَ زانتکار کنگ۔ ھُشیار کنگ۔ ✶
- **سوگات** : (سُ وگَّ اث) تُھپہ، چیزے کہ پہ دوستی پہ کسےءَ تُحپہ وگ ملکے ءَ آرگءُ دیگ۔ سوگاتیں بچ۔ سوگاتیں مرد۔ سوگاتیں ملک یا زبان۔
- **سوگال** : (سُ وگّ ال) بچار " سیگال "
- **سوگند** : (سُ وگِّ نَ دْ) کسم، سرداری، سُسام، کول، لبز سوگندورگ، سوگند دیگ، سوگند کنگ، سوگندی بیگ یا کنگ۔
- **سُوگی** : (سُ وگِ ی) سیگی، پُرسیگ، کسے کہ آئیءِ مردمے بیران بیتگ۔
- **سُول** : (سُ وْل) توک پادا آنگگیں ءُ آپ داریں زمین، ءُ گُرو گُرتگیں ڈرچک۔ جوسری سُول (۲) ورنا۔
- **سُول** : (سُ وْل) (۱) کسانیں ڈرچک (۲) ڈرچکے کہ سورگ اِنت۔ (بچار مُت)
- **سُولارگ** : (سُ وْل لَ ذ گ) لیکارگ : سوئینگ۔
- **سولانسرو** : (سُ وْلاں بیَ ذ وْ) مُرگے۔
- **سُولاھگ** : (سُ وْل اھگ) سولاگیگ، سولارگ، لیکارگ، سینیگ۔

- **سُولآیگ** : (سُ وٗ لٗ آ ایٗ گٗ) بچار "سولآھگ"
- **سولبند** : (سٗ و لٗ بَ ن ذ) کپچ ءِ مینگے ءِ نام اِنت
- **سولک** : (سٗ وٗ لٗ کٗ) کسانیں سول۔ گونڈیں ڈرچک، نامے
- **سَولیگ** : (سَ وٗ لِ یٗ گٗ) گورے کہ شور مینگ ءِ شھرءِ چیرءَ بلے نزیک گوزایت (سرباز ءِ)۔
- **سولیگ** : (سٗ و لِ یٗ گٗ) ماھیگے۔ کد: ۱۰۰ س م دال ۱۵۰ س م Southern Meagre (بچار ءِ)
- **سوم** : (سٗ وٗ م) ریشں کہ پاد کیت ءُ درد کنت ءُ چُن ءِ مزن بیت۔ نرسوم: مزنیں سوم کہ سک درد کنت PPB, LWD, SOM - Swelling
- **سومر** : (سٗ وٗ مَ رٗ) دوست، ھمبل، بیل۔
- **سون** : (سٗ وٗ نٗ) (۱) ماھیگ گُشگ ءِ موسم (۲) سونیں آبند: سبزءُ آبادیں ملگزار، جوانیں زیدءُ کھچر، لوک، کارنہ بستگیں، اک نیمسون: Second hand
- **سَون** : (سَ وٗ نٗ) ھاکال کہ گوں آئی ءَ مردءُ جن گیشں اَنت (طلاق)
- **سونام** : (سٗ وٗ نَ ا مٗ) سارم ءِ زات ءِ ماھیگے۔ کد: ۹۰ س م Pompano (بچار ءِ)

سوھان

سونام

سولیگ

- **سَونس** : (سٗ و نٗ سٗ) ھاناہ کہ تہ ءَ شیاہ اِنت ءُ تر پشں اِنت۔
- **سُونس** : (سُ وٗ نٗ سٗ) بچار "سُوس"
- **سُونش** : (سُ وٗ نٗ شٗ شٗ) ھماھورں پوست کہ تچ ءِ لٹانی ءُ سُرَءِ انت۔ زندءَ گوتہ ءَ ءُ گُڈ سرءَ کلپوگانی ءُ ءَ بنت۔
  ✱ دریائی سونس: دریائی بوشگے کہ گوات ءُ گوم ءَ تیاب ءَ کارایت۔
- **سوھان** : (سٗ وٗ ھَ ا نٗ) گرگزیں آسنے کہ اڑگ یا دگہ آزبابانی دپاں تیز کنت۔ File (بچار ءِ)
- **سوھو** : (سٗ وٗ ھَ وٗ) بلد، زانتکار۔
- **سَھاتگ** : (سَ ھَ ا۔ تٗ گٗ) سھاتو: آزمان جمبرءَ پوش اِنتگ ءُ شنزایت ءُ شنزایت بلے پشل نہ گوارایت (ھندی: بھوار)
- **سَھاتو** : (سَ ھ اتٗ وٗ) بچار "سھاتگ"
- **سھار** : (سَ ھَا رٗ) بانگواہ، سحر۔
- **سھارگاہ** : (سَ۔ ھَا رٗ۔ گٗ اہٗ) بانگواہ۔
- **سُھب** : (سُ ھَ بٗ) سباہ۔
- **سُھبت** : (سُ ھَ بَ تٗ) ناچ۔

- **سَھت** : (سَ ھَ ت) سُھر، زلیور، دمان (سَھت ءُ دمان)
- **سُھت** : (سُ ھَ ت) مزنیں ھِنت، مزنیں تاوان بلے جسمانی ءُ روحانی۔ سُھت دیگ : واری ءِ گُدّی ءِ ھَند۔
"پُلانی ءَ یانا ذراھی ءَ من ءَ سُھتے دات"۔
- **سُھتہ مرگ** : (سُ ھَ ۔ تَ ہ ۔ مَ رَگ) سُتنکہ مِر، سُتنکہ مرگ، شُوم، بے بھت۔
- **سَھتی** : (سَ ھَ تِ ی) جنینی نامے۔
- **سَھدار** : (سَ ھَ ۔ دَار) بچار "ساھدار"
- **سِھر** : (سِ ھَ ر) جاتنگ ءِ کار، گَندگیں دم ءُ چُوپ۔ ★
- **سُھر** : (سُ ھَ ر) ھون ءِ رنگ ۔تنگہ، ½ ۲ مسکال، ریٹہ، سُھرمور، سُھرچو: پُپ ءَ، انار ءَ، مترا سیئیں گُد ءَ، پُرگ ءَ، جگر ءَ، ھون ءَ، پَن ءَ۔
- **سَھرا** : (سَ ھَ ۔ رَا) پیداور، پدرا، ودی، زاھر۔ ★
- **سھراب** : (سُ ھَ رَاب) رستم ءِ چُک کہ ھمائی ءِ جند ءِ دست ءَ کُشگ بیت۔ سُھراپ : تلاہ ءِ آپ
- **سُھرابو** : (سُ ھَ رَا بُ و) (۱) آپی مُرگے، اے مُرگ ءِ مادگ ءَ "کوہ کل" گوشنت (۲) لپشک ءِ زات ءِ ماھیگے۔

سُھرکپ

- **سُھرآپ** : (سُ ھَ رَ ۔ آپ) تلاہ ءِ آپ، سُھراب کہ رُستم ءِ چُک اِنت (بلکیں پارسی ءَ "سرخاب" اِنت کہ بلوچی ءَ سُھراپ یا سُھراب اِنت)
- **سُھرپٹّن** : (سُ ھَ رَ ۔ پَ ٹَ ۔ ٹِ ن) پٹّنیں ماھیگ ءِ زاتے۔
- **سُھرتِگ** : (سُ ھَ رِ تَ گ) سُھرگپتگیں، سُھرترّ اِتگ۔
- **سُھرتُگ** : (سُ ھَ رَ تُ گ) سُھرپِتُگ۔ زراگ۔
- **سُھردُمب** : (سُ ھَ رَ ۔ دُ مْ ب) ماھیگے۔
- **سُھردُمبل** : (سُ ھَ رَ ۔ دُ مْ بُ ل) کسانیں مُرگے۔
- **سُھرک** : (سُ ھَ رَک) وبائی ناذراھی یے کہ چوگرمیک ءِ پیشنگ بیت۔ جان ءُ دَرّ رِچ اِیت، تپ دنت، لاپ رَوت، گیشتر چُکّاں گپت بلے چوگرمیک ءَ زوالی نہ کنت۔
- **سُھرکپ(۱)** : (سُ ھَ رَ کُ پ) ھماروکیں آس کہ دار ءِ سر ءَ اِنت۔ عربی "مشعل" (بچار بُت)
- **سُھرکپ(۲)** : (سُ ھَ رَ ۔ کُ پ) بچّ ءِ کوک ءِ بُن کہ بُندریں بُن اِنت، کیشّ ءِ جاگہ۔
- **سُھرگ** : (سُ ھَ رَگ) سُھرنگ۔
- **سُھرمار** : (سُ ھَ رَ ۔ مَ ا ر) مار ءِ زاتے

- **سُھرماھیگ :** (سُ ھْ رْ ۔ مَا ھِ ی گ) ماھیگے (سُھرماھی)
- **سُھرمور :** (سُ ھْ رْ ۔ مُ و رْ) سُھریں کسانیں مور، بلے باز زات اِنت ۱۔ سک کسان اِنت ۲۔ کسان اِنت بلے سرئے زنڈ اِنت ۳۔ سرئے زنڈ اِنت بلے شَنیں برمش اِنت۔ ۴۔ سک سُھر ءُ ٹانگو ءُ ومرب ئے لِک اِنت ۔ سک تیج اِیت۔ (شورمور : مورچہ ہای خُرد وکوچک ب ق)
- **سُھرنگ :** (سُ ھْ رِ نْ گ) اپسے ءِ زاتے کہ رنگ ءُ سُھر اِنت .
- **سُھرو ۱ :** (سُ ھْ رُ و) چوکہ گلہ ءُ جوءَ دھلے کہ دشت ءُ دشتیاری ءَ باز بیت۔ اِے باز زات اِنت۔ سُھروکنگ ءُ الشی ءِ توم ءَ پل ءَ ھم ربیج اَنت ءُ چُنڈگ ھم بیت۔ پل ءِ دھل شرتر بیت ۔ زمستان ءُ گرماگ ھردو موسمان کِشگ بیت اگاں زمستان ءَ گوڑ (اسکیں گوھرے ئے مہ گپت ھشتی روچ ءَ تیج کنت ۔ ھامینی ءَ رچاں چارمی روچ ءَ تیج کنت۔ چلتیں زمستان ءَ دوازدہ تا چاردہ روچ ءَ تیج کنت۔ مُندر ءَ یک تاکے جنت کہ چو مُشک ءِ گوش ءَ اِنت، ذندر ءَ دوتاک بیت، چدءُ زند چارتاک بیت۔ چہ الشی ءَ زند کپتری بیت (بزاں پل ءِ دپ ءَ اِنت کہ گوات ءِ لگ اِیت تاکاں مُشس اِیت کپرکپرکنت) چہ کپتری ءَ زند گیشس اِیت بزاں چہ پل ءَ گیشس اِیت۔ چہ پل ءِ گیشگ ءَ زندکونڈے بوزبیت اولی زندءَ گرک جنت چہ الشی ءَ ھیتگے زند تاک ءَ تر ین اِیت بزاں دومی گرک ءَ رس اِیت

سُھرو ۱

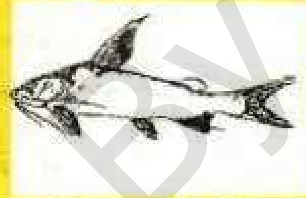
سُھرو ۲

چد ءُ زندگت بیت بزاں ھوش مان پوشگ ءَ اَنت زیک ءُ تر تگ ءَ اِنت ۔ ئی گپ ءَ تر کین اِیت ءُ ھوشس درکیت پد ءَ ھوشس کشس اِیت ءُ ڈیل بند اِیت ۔ چہ گپ ءَ درکیت یک سُھریں مگسکے آئی ءِ سرءَ نِند اِیت کہ "بے دان" ئے کنت ۔ اِے مگسک ءِ وھد گرماگ اِنت ۔ چہ رودراتک ءَ بانگواہ ءَ سرگوات کشس اِیت "بے دان" ءِ ترس اِنت "بے دان" ھمے مگسک ءِ نام اِنت ھم ۔ سُھرو ءِ کرٹب ءَ گوکاں دینت ۔ اُشتر ءُ پس ءُ ھر ئے ھم وارت .
(بچاربُت)

- **سُھرو ۲ :** (سُ ھْ رُ و) ماھیگے ۔ * ٹینٹیل زاتیں بلے چہ ٹینٹیل ءِ مستریں ماھیگے کد : ۳۰ س م داں ۶۵ س م
Long spined Red Breem (بچاربُت)
- **سُھر ءُ موٹ :** (سُ ھْ رْ ۔ ءُ ۔ م و ٹ ٹ) گنگیں دم ءُ چوپ کہ مردم ءَ تاوان دنت .
- **سُھریگ :** (سُ ھْ رِ ی گ) کورماھیگے، چہ مُرب ءِ کستر اِنت کد ءَ پلہ ئے بیت ۔ ھردوئیں کشاں بارگیں سُھریں کِشک ئے پر اِنت ۔ اے پہ دام گرگ بیت .
- **سَھگ :** (سَ ھْ گ) ساھگ بُوگ، چٹ بوگ، تمپ بیگ، برباد بیگ + ساھگ بیگ، ساھیل بیگ .
- **سُھگ :** (سُ ھْ گ) چہ بازیں کتہ کاریاں سوھو بیگ بزاں چیزے ءِ بارہ ءَ سک زانتکار بیگ .

- سَھل : (سَ ھَ لْ) آسان.
- سُھل : (سُ ھَ لْ) تُران ، وشّانی ، چہ مڑگ ءَ رندسلاہ ، سُھل ءُ تُران .
- سَھم : (سَ ھَ مْ) بھربھرءِ زمین کہ میتاپ ءِ تہ ءَ بیت + باز مچ ءُ ڈگار ءُ میراس ۔ سَھم کپتگ : بزان میراس ئے گپتگ ۔
- سَھمان : (سَ ھَ مَ انْ) چہ زیاد جاہ ءَ جھل ءُ ھیت ءَ سر ءِ سرباز ءِ مزن کور ءِ رو برکت ءِ شیپ ۔
- سَھن : (سَ ھَ نْ) کاشیگ ، ورگ وار
- سُھن : (سُ ھَ نْ) بچار "سون"
- سھوات : (سَ ھَ وَ اتْ) بچار "ساوات"
- سَھور : (سَ ھُ ورْ) سھیر : روچگیں مردم کہ بانگواہ ءَ ورانت اے ورگ ءِ نام اِنت ۔
- سھی : (سَ ھِ یْ) سئی : مالوم دار ، زانتکار ، سرپد ۔ سھی بُوگ ، سھی کنگ ، سھیگ ، سئیگ . ★
- سَھیر : (سَ ھِ یْ رْ) بچار "سھور"
- سھیگ : (سَ ھِ یْ گْ) بچار "سھی" ۔ ★
- سُھیل : (سُ ھِ ے لْ) زربار ءِ نیمگ ۔ سھیل ءِ استار ۔
- سُھیل بش : (سُ ھِ ے لْ ۔ بَ شْ شْ) موسمی ھورے ۔
- سئی : (سَ ۔ ءِ یْ) بچار "سھی" ★
- سئیگ : (سَ ۔ ءِ یْ گْ) سھیگ ، سھی ، سئی ۔ ★
- سی¹ : (سِ یْ) بیست ءُ دگہ دہ ۲۰ + ۱۰ ۔ ۳۰ ۔ 30
- سی² : (سِ یْ) سی دیگ : ھیک دیگ ، گُٹ دیگ ، گوارینگ .
- سے : (سَ ے) یکے ءُ دگہ دو : سے ۱+۲=۳ ۔
- شیاد : (شْ ۔ یاذْ) شیال : ھماکہ ھون ءَ شریدار اِنت اَک : دو بُلکانی نیامگ یا پیرکانی کُڑاسگ چہ وارس ءَ کمتیں دُورتر بلے کپتیں کُم ءِ مردم ۔ دُور شیاد : بزاں دُوریں شیاد اِے چہ بُن بَلَک ءُ بُن پیرک ءَ آدیم اِنت ۔
- سَیاد : (سَ ۔ یَاذْ) شکاری ۔
- شیادی : (شْ ۔ یا ۔ دِیْ) ھون ءَ شریداری ، گِرس ، بندگ یک مردے ءَ گوں دگرے ءَ بیت یک چیزے گوں دگہ چیزے ءَ یک بندے ءَ بستگ ۔ شیادی ءِ "ی" : ھما "ی" ءِ آپ کہ یک نامگال یا نام بزانتیں گالے ءِ گُڈسر ءَ گوں آئی ءَ ھمگرنچ بیت اک : چہ "دار" ءَ "داری" ، چہ "آپ" ءَ "آپی" ۔ بزاں ھماکہ گوں "دار" یا "آپ" ءَ شیادی کنت ۔
- شیاڑی : (شْ ۔ یا ۔ ڑِیْ) جاسوس (انگریزی C-I D ءِ بلوچی) ★
- شیال : (شْ ۔ یَالْ) بچار "شیاد" ۔
- شیالی : (شْ ۔ یا لِیْ) بچار "شیادی" ۔
- شیانا : (شْ ۔ یا ۔ نَا) ھوشیار ، چالاک ، سوھو (گال درآمدے) ★
- شیاہ : (شْ ۔ یَاہْ) شپرنگ ، تھار ، "شیاہ شیاہ جو : نک ءَ ، چشم ءَ ، کیبل ءَ ، بُنڈ ءَ ، اشکر ءَ ، تیگ ءَ ، تانگ ءَ ، کنجل ءَ ، سیرنگ ءَ ، شپ ءَ ، جکَ ءَ ، ٹونڈ ءَ ، مٹونڈ ءَ ، جنوزام ءِ پِٹک ءَ " : چاکر کولاھی ءِ اسپ ءِ نام ۔ شاھنامہ ءَ اسفندیار ءِ اسپ ءِ نام ۔ "زردشت" "زمزم" ءِ کتاب ءِ نام ۔
- شیاھاپ : (شْ ۔ یَاھْ ۔ آپْ) نہ گنُوکیں آپ ۔ ھاکور یا کُمن ءِ آپ کہ ھچ چھنگ ئے پر نیست ۲ ۔ چتانی ناذراھی ئے ۔

- **شیاھبگل** : (ش۔یاھ۔ب۔گلْ) مزنیں مُرگے۔
- **شیاہ بند** : (ش۔یاہ۔بَ ن دْ) بچار "شیہ بند"۔
- **شیاھپاد** : (ش۔یاھ۔پادْ) بلوچ ءِ لُمّے کہ دگہ راجانی تہ ءَ ہم ھمے نام ءَ تک ھست ۲۔ سِتارہ ءِ نزیک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **شیاہ پَٹّن** : (ش۔یاہ۔پِ ٹ۔ٹِن) پَٹّنیں ماھیگ ءِ نزاتے۔
- **شیاہ پِس** : (ش۔یاہ۔پِ سْ) شیہ پِس، بزاں مودی پِس کہ بُز ءُ پاچن اَنت (اِے پِس میش ءُ گورانڈ اَنت) بچار پِس۔
- **شیاھپلاسک** : (ش۔یاھ۔پ۔لا سکْ) شیہ پلاسک، شیاھپلاس، شیہ پلاس: شیاہ رنگیں سکّیں بزیں گرمنگ کہ مرگ ءِ پیشراہ اِنت۔
- **شیاہ پوش** : (ش۔یاہ۔پ وشْ) ھما مردم کہ شیاھیں پوشاک گور ءَ کنت، ھما جنین کہ پُر سیگ اَنت ءُ شیاھیں گُدے پر اَنت
- **شیاہ تھار** : (ش۔یاہ۔تَ۔ھارْ) سک تھار، کپیل
- **شیاھتھنگ** : (ش۔یاھ۔تنگْ) بزاں "شیاہ تھتنگ"، ھما شیاھیں تھتنگ کہ در بر جاھاں گوں گچ (چاک) ءَ نبیسگ ءِ کار مردبیت Blackboard

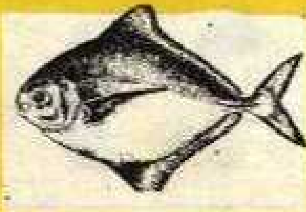

شیاہ گوش

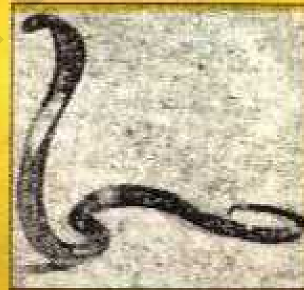
Engraved Cat fish

- **شیاہ جگر** : (ش۔یاہ۔جِ گَ رْ) دلیر، بھادر، نترس۔
- **شیاہ دل** : (ش یاہ۔دِلْ) دلشیاہ، شِزار، بیزار۔
- **شیاہ دیجت** : (ش یاہ۔دِ ے۔جَتْ) شیاھیں دیھ ءِ جنگیں، بدلوٹگے۔ ★
- **شیاہ دیم** : (ش۔یاہ۔دِ ے مْ) بدکار، دیم شیاہ، شیخرو۔
- **شیاہ دیمگ** : (ش۔یاہ۔دِ ے۔مگْ) چتانی دیم ءَ شیاھی ءِ مان ترّگ کہ مردم ءِ سر ترا اِیت ءُ کپ اِیت۔ تاموُ۔
- **شیاہ ڈن** : (ش۔یاہ۔ڈَنْ) سیرگیں ڈن کہ شیاھیں ڈل ءُ شپوریں سِنگگ اِنت۔
- **شیاہ زبان** : (ش۔یاہ۔زُبانْ) ھما مردم کہ آئی ءِ بدیں پیش گوشی ءُ بدیں لوٹگ پورا بنت۔ شوم زبان۔
- **شیاہ سر** : (ش۔یاہ۔سَرْ) جنیں آدم، زال بول، جنیں جُنگ۔ ✪
- **شیاہ سوچ** : (ش۔یاہ۔سَ وْچْ) شیاہ ءُ سُتکگیں۔ گیشتر پہ منگل ءِ بٹے ءَ گوشگ ءِ بیت کہ بُن ءَ سُچ اِیت شُوتیں مردم۔ سکّیں شیاھیں مردم، شیاھیں سوتکال۔
- **شیاہ شپ** : (ش۔یاہ۔شَپْ) سک تھار، سک تھاریں شپ، شیہ تھار
- **شیاہ کار** : (ش۔یاہ۔کارْ) بدکار، شیاھکار بیگ: گوں دگہ جنینے ءَ مرد ءُ جنی کار سوائی گرگ بیگ ءُ بدنام بیگ۔ ✪
- **شیاہ گوش** : (ش۔یا + گ وشْ) گلو ءِ نزاتیں ماھیگے کہ ایشی ءَ شے زادگ ہم گوش اَنت۔ ✪ (بچار بُت)

- **سیاھکی گوُمز** : (سْ ـ یا ـ ھُ ـ کِ ی ـ گ ـ وَ مْ زْ) سیاھیں مزنیں گوُمز کہ گل ءَ کدوگ کنت ۔
- **سیاھگ** : (سْ ـ یا ـ ھَگْ) سیاھی ، سیاھیں جبر ، اِشکر ، تین ءِ سیاھگ ، ٹیلگ ءِ سیاھگ ، نبشتگ (مسودہ Script)
- **سیاھل** : (سْ یا ـ ھَلْ) سیاہ چک ، سیاہ رنگ ، نامے ۔
- **سیاھلگ** : (سْ ـ یا ـ ھَ ـ لَگْ) سیاہ چک ، سیاہ رنگ ، مُرگے : ھران سیاھلگ ، ھری سیاھلک ۔
- **سیاھمار** : (سْ یا ھَ ـ مارْ) مار ءِ زاتے (کالا ناگ Cobra) (بچاربُت)
- **سیاھمور** : (سْ یا ھَ ـ م وز) سیاھیں مور کہ باز زات اِنت اک : مکونٹ یا مکنٹ ، سلور ، مکڑ ۔
- **سیاھُنڈگ** : (سْ یا ـ ھُ نْ ـ ڈَ گْ) سک سیاھیں مردم ۔ ★
- **سیاھو** : (سْ ـ یا ـ ھُوْ) مردیني نامے ۔ ★
- **سیاھی** : (سْ یا ـ ھِیْ) تھاری ، نامے ۔ ★
- **سیاھیچک** : (سْ ـ یا ـ ھِ ئیْ چَ کْ) مُرگیں اِشکر کہ سیاہ اِنت ، تین ءِ سیاھیچک بزاں سیاھگ ، سیاھی چک ۔ ★
- **سیاھین** : (سْ یا ـ ھے نْ) سیاہ رنگیں ، اسپیتیں ءِ چپ ۔ نامے ۔
- **سیاھیں تِگلم** : (سْ یا ـ ھے نْ ـ تِ گِ لْ مْ) تگلمیں ماھیگ ءِ سیاھیں زات ۔ سیاہ تگلم Black Pomfret (بچاربُت) ★

سیاھیں تگلم

سیاھمار

- **سیب** : (سِ ے بْ) آمگ ۔ سیبیں بندیک بزاں بندیک کہ آمگ آمگ ءَ بُرِستگ ءُ مُھر نہ اِنت ۔ یک چیزے ءِ جوڑ کنگ ءَ یک برے آئی ءَ بُنگیجی ءَ آمگیں بڑ ءَ جوڑ کن انت کہ رندءَ آئی ءَ الکاپ ءُ جوانیں رنگے ءَ جوڑ کن انت Rough draft ۔ سیاھگ ءِ " " ۔ دوسے لگوشک کہ یکجاہ کن انت ءُ اِلیشی ءَ کوند کن انت کہ ھمے سیب اِنت ۔
- **سیب سیاھگ** : (سِ ے بْ ـ سْ ـ یا ھَگْ) ھما سیاھگ یا نُبدر نبشتگ کہ رند ءَ الکاپ کنگ بیت ۔ Rough draft
- **سیبک** : (سِ ے بَکْ) جنینی نامے ۔
- **سیبکار** : (سِ ے بْ ـ کازْ) آمگکار ۔
- **سیبگال** : (سِ ے بْ ـ گالْ) ھما گال کہ وتی مُندریں بزانت ءِ واجہ اِنت یا کہ گال ءِ مُندریں رنگ ءُ بزانت ۔ سیبگال بزانت : مُندریں بزانت اک : "دست ءُ پاد جنگ" ءِ سیبگالی بزانت "دست ءُ پاداں گوں یک چیزے ءَ جنگ یا کہ اِنچوش ءَ سپٹ جنگ" اِنت ۔ بلے الیشی ءِ گالبندی بزانت "جُھد کنگ" اِنت ۔
- **سیبند** : (سِ یْ ـ بَ نْ دْ) سینگ بند ، سینہ بند ، جنینانی گوُر بند کہ پہ گڑانیں گوُ دانانی بندگ ءَ کارمرد بیت یا کہ مرد چاں پہ ڈولداری ءِ ھاترءَ بندگ بیت ۔
- **سیبّی** : (سِ یْ بْ ـ بِیْ) سیوی : بلوچستان ءِ گوُھن ءُ کدیمیں مزانتگیں شھرے کہ میر چاکر خان رند ءِ مسند جاہ بوُتگ

بلوچستان ءِ گرم تریں شہرے انت گوش انت کہ اے شہر چہ سیواجی مہاراج ءِ نام ءَ "سیوی" چہ پدءَ "سبی" نام کپتگ۔ ★

- **سیپٹ** : (سِ ی پٹ) مشکت ءُ متره ءِ رو برکت ءَ تیاب کرہ ءِ بندنے کہ باگ ئے بازمان۔
- **سیپٹر** : (سِ ی پ۔ پُرم) گلہ یا جوءِ ٹگ ایشاں ایر گواتیانی "برگہ" ہم مان بیت۔
- **سیپٹرک** : (س ی پُ ڈک) روایرشتی بلوچستان ءَ بنت ءِ زانتگیں کوھے ءِ نام اِنت۔ میر کمبر ءِ مالش ھمے کوہ ءِ بُن ءَ انت۔ ★
- **سیپٹری** : (سِ ی پ۔ پُ۔ ڑی) سیپٹر : گلہ یا جوءِ ٹگ کہ ایرت گڈگ ءُ گوں گل ءِ یکجاہ کنگ ءُ لوگ دونگ بنت۔ الیشی ءَ "سیپٹری" ھم گوش انت۔
- **سیپل** : (سَ ے۔ پَل) مردینی نامے۔
- **سِیت** : (سِ ی ت) سُوت : نپ، پانڈگ، تاوان ءِ چپ۔
- **سے تاکی** : (سَ ے۔ تا۔ کِ ی) ھما پ کہ ڈور وچ یلہ دنت ءُ سیمی روچ ءَ پدءَ گپت بزاں سرءِ سیمی روچ ءَ گپت ھرکارے کہ ھمے رنگ ءَ سرہ سے روچ ءَ کنگ بہ بیت۔ ھما "تاک" کہ ھپتگے دُور ندءَ چاپ ءُ شنگ بیت۔ سیمی۔
- **سیتاپیل** : (سِ ی ت۔ تا۔ پِل) گردیں نیگے کہ گُنگ گُنگ اِنت ءُ توم ءَ پُرانت۔ Custard Apple . (بچار بت)
- **سیت پش** : (سِ ی ت۔ کُش) نپ کش، ھما مردم کہ بے نپ ءُ سیت ہچ کارہ کنت، لالچی۔

- **سیتل** : (سِ ی ت۔ تَ ل) رومستی دلوتانی سیتس کہ سگنداں ءُ سیلنڈ ءِ میانجی ءَ انت۔
- **سے تل** : (سَ ے۔ تَل) سادءُ بندیک سے ٹالی بیت ءُ گُند یا ھمے رنگیں۔
- **سِیتوار** : (سِ ی ت + وَار) سکّیں گیشں نپ وار۔
- **سیٹ** : (سِ ے ٹ) بپاری، ھما کہ دکان ئے ھست، دکاندار، مالدار، گوریں بپاری۔
- **سیٹ** : (سِ ی ٹ) پہ دپ سکّیں ترندیں بارگیں آوازے کشگ، سیٹی (سیٹ کنگ)
- **سیٹار** : (سِ ے۔ ٹار) روکپتی بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔ باھو دشتیاری ءَ میتگے۔
- **سیٹنگ** : (سِ ے۔ ٹنگ) چیٹنگ، ساٹنگ۔
- **سیٹی** : (سِ ی ٹ۔ ٹِ ی) سیٹ : چہ دپ ءَ ترندیں بارگیں آوازے کشگ کہ چہ شیزارگ ءَ سک ترندانت۔ اے پاکہ دست ءِ یک یا دو لسنگک ءَ دپ ءَ کنگ ءُ ھپ کنگ ءَ بیت یاکہ بے لسنگک ءَ پہ لِلک ترینگ ءَ بیت۔
- **سیجز** : (سِ ی۔ جُ ز) کلام اللہ (قرآن مجید) کہ سی بھرگ اِنت، سیجز قران۔ ★
- **سیچک** : (سِ ی چ ک) سکّیں بارگ ءُ توسک ءُ تیزیں سر۔
- **سیچک** : (سِ ی چ۔ چک) مرگے۔
- **سیچن** : (سِ ی چ۔ چن) بچار "سُوچن"

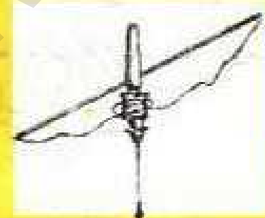
- **سَید** : (سَ-یَدْ) بلوچی مردینی نامے . تازی ءِ "سَیّد" ءِ هم بلوچی دَ سَید گوش اِنت . سید هاشمی : بلوچی ءِ لبزانک کار وُ ندکار

- **سَید هاشمی** : بلوچی زبان ءِ نامداریں لبزانک کار ، ندکار ، زُبانزانت ، شوهاز کار وُ دپترزانت سید ظهور شاه هاشمی : بُون روچ ۲۱ اپریل ۱۹۲۶ء (گوادر) بیران روچ ۴ مارچ ۱۹۷۸ء (کراچی)

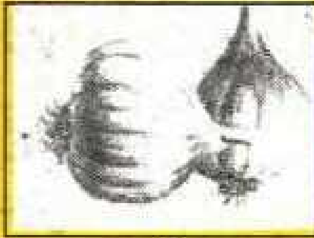
وانگی : ① جستگیں دستونک (رم) ② انگرءِ تروڈگل (لبزانک) ③ بزلگیں بیر (لبزانک) ④ ژهیکنیں ترمپ (لبزانک) ⑤ بلوچی مُبنگیجی (رم) ⑥ بلوچی اردو بول چال ⑦ بلوچی سیاهگ ءِ راست نبیسگ ⑧ مُجزعِم بلوچی (رم) ⑨ میرگند (رم) ⑩ نازک (ناول) ⑪ بلوچی زبان وادب کی تاریخ ⑫ سچکانیں سُستا (لبزانک) ⑬ شکلیں شنجو (لبزانک) ⑭ سید گندی (رم) ⑮ شهلچ کار (رم) ⑯ چنّاس (رم) ⑰ بلوچی دربر (رم) ⑱ بے سرگال (رم) ⑲ گے تالان کنان ⑳ گاریں کلدار (رم) ㉑ زوت گر وُ دیرهل (رم) ㉒ بلوچی دلپسندیں لبزانک کاری ㉓ گسدگوار (لبزانک) ㉔ سَید گنج ★

- **سَید** : (سَ-یےڈْ) آسک ، آهو

- **سِید** : (سِ-یےڈْ) ناڈراهی یے که مردم ءِ جُستکی گوات گرانت . لاپ سِید : همے سید انت بلے جُستکیانی گوات گرگ ءِ بدل ءَ دگه رگے ساهین ءِ اِسے کش آکش دردکنت وُ رُنگرایت .

سیرانیگ

سیرک

- **سَیدُک** : (سَ-یَدُکْ) مردینی نامے

- **سَیدی** : (سَ-یے-دِیْ) هماگوں سَید ءِ شَیادی کنت اک : سَیدی گوشت . نامے که مردین وُ جنیں هردکاں پرکنگ بیت .

- **سِیڈ** : (سِ-یِ-ڈْ) بچار "سیڑ"

- **سیر** : (سِ-یِ-رْ) سُور : جنیں ءُ مردین ءِ مرد وُ زال لوگ ءِ کار وُ جار . وَڈدلی وُ شادانی .

- **سِییر** : (سِ-یے-رْ) کسے کرشُدیگ نه اِنت . کسے ءِ که وَرگ وارتگ (۲) دَوُرتل .

- **سیراپ** : (سِ-یے-رَاپْ) هماکه تُناپ نه اِنت . هما زمین که آپ ءِ بازمان .

- **سیرانیگ** : (سِ-یِ-رَا-ءِ-یِ-گْ) دار ءِ مُنگ کوکیں اَزبابے . (بچار بُت)

- **سیرجاه** : (سِ-یِ-رْ-جَاهْ) باهو دشتیاری ءَ یک جاگهے ءِ نام اِنت (۲) سیرءِ جاگه : هموده که سیر کنگ بیت (۳) سیرکلگیں ڈَن

- **سیرچینک** : (سِ-یے-رْ-چِ-یے-نَ-کْ) هما مُرگ که چِه دان ءَ سیر اِنت "سیرچینکیں کروس" بُت : "کروسے که سیرچینک اِنت بے مُدت ءَ بانگ دَنت" ، "سیرچینکیں کروس ءِ بانگ اِنت" ، مالدار ءِ کروس سیرچینک اِنت"

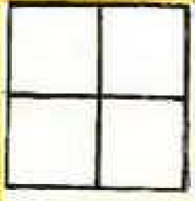
- **سِیرک** : (سِ-یِ-رْکْ) دهلے که پیماز ءِ همراه اِنت (بچار بُت) (۲) سیرکگ .

- **سیرکک** : (سِ ی رُ کُک) بچار کاھے۔
- **سیرکگ** : (سِ ی رُ کُگ) سپاہ، سَلّہ، وَڈ، میدان۔
- **سیرگ** : (سِ ی۔ رَگ) بچار "سیرکگ"۔
- **سیرگ** : (سِ ے رَگ) سیر، شُدیگ اِناں۔ نیرگ، ھماکہ سیر نہ اِنت۔
- **سیرلاپ** : (سِ ے رِ لاپ) ھماکہ لاپ ئے سیر اِنت۔ آپ لاپیں مردم، ھستومند۔
- **سیروَر** : (سِ ے رُ۔ وَر) ھماناہ کہ پتگیں بچ کہ یک رندے ءِ رویگ ءَ سیرے دو سیر ناہ پہ وَرگ ءَ دنت گوَش اَنت "سیروَر" اِنت۔
- **سیری** : (سِ ی رِی) ھماچنک کہ رُستگ توام اِنت ءُ سیر ءُ سانگ ءِ سندءَ اِنت۔
- **سیری** : (سِ ے رِی) شُدیگی ءِ چپ، شُدیگیں مردم کہ وَرگ وارت سیر بیت۔ آبادی، مالداری، زرداری۔ لاپ سیری، لاپ سیری ءَ کپگ بزاں سوبے ءِ رسگ۔
- **سیرِیس** : (سِ ی ے۔ رِ ے سِ) سادے کہ تے برءَ ریس داتگ بزاں سے ٹال ءَ برستگ۔ گوں سے پیشءَ برستگیں ساد۔
- **سیریگ** : (سِ یِ۔ رِی گ) بچار "سیری (سِ ی رِی)"
- **سیڑ** : (سِ ی ڑ) مدگ وارتگیں کشار "کشار مدگ ءَ سیڑاِتگ" "یا کشار مدگ ءَ وارتگ ءُ سیڑاِنت" سیڑ۔
- **سیڑگ** : (سِ ی ڑَگ) سیڑ بیگ، مدگ ءِ کشار ءَ وَرگ۔ ھرچیزے کہ ھمے رنگ ءَ ڈرنگ ءُ بنڈاں کنگ بہ بیت۔
- **سیڑی** : (سِ ی ڑِی) گراب ءِ وتی آپ ءِ تہ ءِ ترونک ءَ چپکا ترینگ بزاں ھردھدے کہ گراب یا کہ لانچ وتی ترونک سک چپکا ترین اِیت پہ وارگ یا پُشت روگ ءِ ھاترءَ، ایشی ءَ سیڑی دیگ گوش اَنت
- **سیڑینگ** : (سِ ی۔ ڑِ ے نَ گ) آذروہ کنگ، ڈرنگ، مدگ کشار ءَ سیڑین اِیت۔
- **سیس** : (سِ ی سَ) بچار "سوُنتس"
- **سیساد** : (سِ ی سَ۔ سَاذ) روبرکتی بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت کہ باھو ءِ مزن کور ءِ کرءَ اِنت
- **سیسادی** : (سِ ی سَ۔ سَادِی) ھماکہ گوں سیساد ءَ سیادی کنت سیساد ءِ نندوکیں مردم
- **سے سد** : (سَ ے۔ سَ ذ) دو سد ءُ دگہ یکسد ۲۰۰ + ۱۰۰ یا 300
- **سیسدی** : (سِ ے۔ سَدِی) جھل دشت ءَ میتگے۔
- **سیسترک** : (سِ ی سَ۔ سِ رَک) گلمیں آرت ءَ شرد تر کن اَنت ءُ پہ ھنگ زُور اَنت ءُ تیں ءِ سرءَ پچ کن اَنت ءُ روگن ءِ پرتیچ اَنت تگمن ءَ اُدرت اُورتیں تنگ مان بیت ءُ روگن سیچل ءُ ھم اِنت، شکر پہ کن اَنت ءُ ور اَنت گھے۔
- **سیسنک** : (سِ ی سَ۔ سُک) بچار "سوسنک"۔
- **سیسنگ** : (سِ ی سَ۔ سَگ) سگندان ءِ سرءَ اِنت چو کھون ءَ اِنت، ور اَنت ئے، سبز اِنت، تیں ءَ مُشنت ئے "دلویگ"
- **سیستل** : (سِ ی سَ۔ سَل) سیستل کہ روستی دلوت ءَ پراَنت، روستی دلوتانی ورگ چہ گرءَ ایرءَ روَنت پہ سگندانءَ چہ سگندان پہ سیستل یا پہ بیلنڈءَ، چہ بیلنڈ پہ روتان۔
- **سیستان** : (سِ ی سَ۔ تَان) روبرکتی بلوچستان ءَ مزنیں پرگنگے ءِ نام اِنت
- **سیسو** : (سِ ی۔ سُ و) بچار "سیسی"
- **سیسوگ** : (سِ ی۔ سُوگ) بچار "سیسی"
- **سیسی** : (سِ ی۔ سِ ی) سیسو، سیسوگ، سیسیگ، مرگے، کوھی مرگے۔ گُش اَنت کہ اے مرگ چورکاں درکار اِیت چو گکرءَ، ھرپیچے وتی چورکانی رندءَ اِنت ڈو دونکینک وت ماں وت مِڑ اَنت ھرچی کہ اِیت آ ئی ءِ چورکاں دومی بارت ھے

رنگ ءَ برے برے دہ دوازدہ نکینک ءِ چُورکاں یکّے بارت ۔

- **سیسگ** : (سِ ی ۔ سِ ی گ) بچار "سیسی" ۔
- **سے شمبے** : (سَ ے ۔ شَ م ۔ بَ ے) ھپتگ ءِ چارمی روچ، چہ دو شمبے ءَ رند ءُ چہ چارشمبے ءَ پیسر اِنت ۔
- **سَیک** : (سَ ۔ یک) بزاں سے ءِ سہ ءَ یکّے ۔
- **سِیک** : (سِ ی ک) دْراجیں بارگ سریں داریا آسن کہ گوشت یا ماھیگ ءَ مان جَن اَنت آس ءِ سرءَ یا تروں ءَ دئیگ اَنت ۔ سیک دیگ : گوں سیک ءَ گُت کنگ یا سیک ءِ جندءَ گوازینگ یا ھمے رنگیں دگہ چیزے ءَ سیک دیگ ۔
- **سیکّارچ** : (سِ ی ک ۔ کا رچ) سیک + کارچ : چو سیک ءِ پیم بارگیں دْراجیں دو دپی کارچے کہ ایشی ءِ دستگ ءُ جنک دارینگ اَنت ءُ موجود ستی لٹ ءَ اِنت ۔ ھما دو دپی دْراجیں کارچ کہ جنگی ٹپنگانی نل ءِ سرءَ مان ئے کن اَنت ۔ ★
- **سے کانٹی** : (سَ ے ۔ کان ۔ ٹ ی) نگنے کہ سے کانٹ ئے کن اَنت، سستا پوری، ایشی ءَ چار کانٹ ھم کن اَنت ۔ چیزے کہ آئی ءِ سے کانٹ، سے کُنڈ یا سے رنگ ءِ بنت
- **سے کُرت** : (سَ ے ۔ کُ رت) تگرد ءِ یک راستے کہ ھمے رنگءَ گوپگ بیت ۔
- **سیکرگ** : (سِ ی ک ۔ کِ رگ) بچار "سیکروگ" ۔
- **سیکرینگ** : (سِ ی ک ۔ کِ ۔ رِے ۔ نگ) بچار "سیکرینگ" ۔

سیکن

سے کُڈگی

- **سیکڑو** : (سِ ی ک ۔ کَ ڑ) چہ جنک ءَ دِستگیں ساد ءِ زاتے کہ چہ چلک ءَ زند ترانت بلے نزور تر اِنت ۔
- **سیکڑگ** : (سِ ی ک ۔ کَ ۔ ڑگ) چو سیکڑو ءَ بیگ ۔
- **سیکڑینگ** : (سِ ی ک ۔ کَ ۔ ڑے ۔ نگ) کہ ڑنگی دوچگی ءِ زُھر اتو دیست کہ ماھکان ءَ نمرءِ پندول جتو ءِ سیکڑینگ ۔"
- **سیکن** : (سِ ی ک ۔ کَن) کسانیں دَلگے کہ ایشی ءَ دْراجیں کنٹگ پر کہ چو کمان ءِ تیرءَ بڈّءَ تر ند کنت ءُ لیا اِش دنت ۔ اگاں مردمے یا کچکے پہ ایشی ءِ گرگ ءَ گوں سیکن ءَ جان پہ جان بہ بیت ھمے کنٹگ ئے دو چ اَنت ۔ انچیں کنٹگ کہ بچیلے ھم بنت ۔ چنیں ایشی ءِ گیوار ءِ کشگ ءَ چو شیپگ ءَ کار مرد کن اَنت ۔ (بچار بُت)
- **سَیکی** : (سَ ے ۔ کِ ی) مردینی نامے ۔
- **سِیگ** : (سِ ی گ) پُرس ۔ مردم ءِ مرگ ءَ گمزدگ بوگ ءُ بندگ ءَ گوش اَنت ، سوگ ۔
- **سِیگ** : (سِ ی ۔ یگ) سُوگ ۔ چیزے گوں سنگ، سوھان یا دگہ چیزے ءَ مُشگ ءُ تارگ یا لگاشگ ءُ لیکار گ ءَ سی اِیت یا سیت ۔ ھمشی ءَ "سیگ" گوش اَنت ۔ گد، کوش یا دگہ چیزے چہ بازیں کار مردی ءَ نیم سونی بیت ءُ کوھن تر اِیت ۔
- **سیگال** : (سِ ی ۔ گال) کسے ءِ آئی ءِ مردمے ءِ مرگ حال ءِ دیگ، سوگ حال، سیگ حال ۔
- **سے گُڈگی** : (سَ ے ۔ گُ ڈ ۔ ڈ ۔ گِ ی) لوگی لیبے چو نہ گُڈگی ءَ (بچار بُت)
- **سیگیٔ** : (سِ ی ۔ گِ ی) سوگی ۔ پُرسیگ ۔ کسے کہ آئی ءِ مردمے مُرتگ ۔

- **سیگیءِ** : (سِ ئی ۔گِ ی) هماگیشیں میدہ کہ گوں مُتّاں یکجا کن اَنت ءُ گوپ آنت اِشں ، سیگیگ ۔
- **سَیل** : (سَ ے ۔ لْ) سَوات ، سواد ، ساوات ءِ سَیلہ ءُ بیرگول ۔ چارگ (شیرازی : سَیل ، تماشا ، دیدن)
- **سِیل ¹** : (سِ ے لْ) کسانیں شَنک کہ دیگا کاھواری نہ اِنت آئی ءِ سگندان ءَ ھشک کن اَنت پچیءَ ءَ ءَ بند اَنت ءُ شیراں تَرّین اَنت کہ شیر پنیر بنت
- **سِیل ²** : (سِ ے لْ) ماھیگ ءِ سیل ۔
- **سِیل ³** : (سِ ے لْ) تیاکی ، همراھی ۔ سِندسیل بوگ : بزاں چہ همراہ همبلاں دُور کپگ ۔
- **سِیل** : (سِ ی لْ) سگریٹ ، اسپیتیں بیڑی ۔ ڈراجیں بارگیں کلم یا کَنَل ۔ بلوچی سوتے ءِ بند ے جنگ ءَ بارگیں سیتے دپ ءَ اِنت ۔
- **سیلانی** : (سَ ے ۔ لَا نِی) هما مردم کہ تَرّءُ ءُ گرد ءُ سَیل ءُ ساوات باز کنت (۲) سیلجاہ (شیرازی : سیلانی : محل و باغیکہ عمومی شد)
- **سِیلک** : (سِ ے ۔لَ کْ) تُپنگ ءِ هماڈب یا درپ کہ آئی ءِ تہ ءَ تیراں مان کن اَنت ، لھتیں پنچ دار ایت ، لھتیں دہ ۔ لھتیں مردم تُپنگ ءِ لِنک یا بُلٹ ءَ هم گوش اَنت ۔
- **سِیلگ** : (سِ ے ۔ لَگْ) ٹھگ ، تیاک بوگ ، چہ یکّ ءُ دگرءَ وش ءُ وشدل بوگ ، هم تب بوگ ۔

سیم

- **سِیم** : (سِ ی مْ) آسن ءِ یا بِرنج ءِ ڈراجیں سیم ، آسن ءِ ڈراجیں بارگیں روت (۲) ٹیلیگرام (۳) جنگ ءِ مکامے (۴) کسانیں ماھیگے ۔ Jack Mackerel کد : ۲۰ س م داں ۳۵ س م (بجار بُت)
- **سَیمانی** : (سَ ے ۔ مَا ۔ نِ ی) مجولی لیب ءِ یک راستے ۔
- **سِیمرگ** : (سِ ی مُ رْگْ) شاھنامہ ءَ رستم ءِ داستان ءِ کارسواریں مُرگ کہ رستم ءِ پت "دستان زال" ءَ هماں ءَ رودینتگ ۔
- **سِیمک** : (سِ ی مَ کْ) جنینی نامے ء "سیمک ءُ نتھا"
- **سیمکار** : (سِ ی مْ ۔ کَا رْ) هما تُپنگ یا کَرزهم کہ نگرہ بستگ بِھر چیزے کہ پہ نُگرہ بندگ ءَ بیت ۔ هما اُستا کہ نگرہ ءِ کار ءَ کنت ۔
- **سیمکش** : (سِ ی مْ ۔ کَشْ) هما مردم کہ گوا کو ءِ سیم یا نیت ءِ سیماں کشش اِیت بزاں شَر بکنت (Line man \ Wire man) زرگرانی گور ءَ یک مَشینیں آسن ءِ تھتگے کہ مزن ءُ کسانیں مُنگ ءُ مان اِنت کہ تلاہ یا نُگرہ ءِ سیماں ھمیشی ءِ تہ ءَ کشش اَنت ءُ کار مردکن اَنت ۔ هما گُروھگ کہ سروز ، تمبورگ یا رباب ءِ سیمانی سر آئی ءَ پتاتگ اَنت ۔
- **سَیمی** : (سَ ے ۔ مِ ی) چہ دومی ءُ زندءِ ۔
- **سِیمی** : (سِ ی ۔ مِیْ) چہ بیست ءُ نھمی ءَ رند ءِ ۔
- **سَیمی رَو** : (سَ ے ۔ مِ ی ۔ رَوْ) بلوچیگ ءِ بندگ ءَ زیراپ ءِ سربُرءِ اولی تھتگ ءِ نام "میلکی" اِنت دوی ءِ نام "پُشتمیلکی" ءُ سیمی تھتگ ءَ "سیمی رَو" گوش اَنت ۔

- سِینڈ : (سِ ی ن ڈ) پھ مُ "سِینڈ" : پہ بدیں رنگے "دپ ءُ دیم" ءِ بزانت ءَ گوشگ بیت ۔
- سِینٹر : (سِ ی ن ۔ ن ٹر) گدے زیر اَنت تاب دینت ءُ مشکل کن اَنت پہ آپ ءِ آرگ ءَ جنین ایشی ءِ سرءِ بانءُ ایرکن اَنت ءُ جھلگ ءَ ایشی ءِ سرءَ ایرکن اَنت ۔ لوگاں ھم جھلگءُ مٹ ھیش ءِ سرءَ ایرکنگ بنت ۔ سینٹری ایشی ءَ سینبر یا سینزی ھم گوشنت ۔ ✶
- سِینٹری : (سِ ی ن ۔ ن ۔ ٹری) بچار "سِینٹر" ✶
- سِینش : (سِ ی ن ش) بچار "سُوفس"
- سِینسار : (س ے ن سِ ۔ سار) رِھنگ ، مزنیں گانڈو ۔ PPB, LWD, Sēnsar - Crocodile.

جنگو گلامی بارءَ پیتودنت ءُ گوشِ ایت　SAR AZH SĒNSĀRĀN NA PHAHRĒZATHE
AZH DARYĀYĀN LAHAR THĒLĀNKĀN

- سینکل : (س ے ن ۔ ک ل) یثال ۔
- سینگ : (سِ ے ۔ نگ) سینہ (۲) اُشترءِ سینگ ءِ ڈِک (سینہ پا ، سینہ پاگ) ھمے سینگ ءِ ڈِک پادکیت ءُ نشوات گِیپت ۔
- سِینگار : (سِ ی ن ۔ گار) بڑاہ ، ڈولداری ، سُمبھگ ۔
- سینگارگ : (سِ ی ن ۔ گ ۔ گا ۔ رگ) سمبھینگ ، بانورکنگ ، ڈولدار ءُ بڑاھدار کنگ ۔
- سینگ بند : (س ے ۔ نگ ۔ ب ن ڈ) بچار "سینہ بند" یا کہ "سیبند" ۔
- سینو : (سِ ی ن ؤ) سینگ ۔ دلبند ۔ ماھیگے ۔
- سِینہ[1] : (سِ ی نہ) بچار "سینگ"
- سِینہ[2] : (سِ ی ۔ ن ہ) سارم ءِ زاتیں ماھیگے بلے چہ سارم ءَ تنک تر اَنت ۔
- سینہ بند : (سِ ی ن ہ ۔ ب ن ڈ) ھما گُوربند کہ جنیں بند اَنت ءُ کہ گودان اِش چہ گرانی ءَ لونجان مہ بنت ۔ ۲ ۔ ھما سادیا کہ پوست کہ اولاک ءِ سینگ ءَ بندگ بیت ۔ الپس ءِ تنگ ءَ ھم گوش اَنت ۔ "الپئ دار ایت اِنت لونڈ ترندیں سری ءُ سینہ بند"
- سِینی : (سِ ی نِ ی) مزنیں پتنس رزانے کہ آئی ءِ تہ ءَ دگہ ورگانی کاشیاں پُرکن اَنت ءُ ایرکن اَنت چو کہ پادءِ کاردنت ھمے سینی ءِ تہ ءَ پہ بازیں مردم ءَ بٹ ھم مان کن اَنت ۔ ھمے رنگ ءَ ھلواءُ ناہ یا دگہ چیزے ۔
- سیون : (سِ ے ۔ وَن) سندھ ءَ زانتگیں شہرءُ بازارے کہ لال شھباز کلندر (عثمان مروندی) ءِ اَدیرہ ھمود ءَ اِنت ۔
- سیونی : (سِ ے ۔ وَ ۔ نِ ی) چہ میدھیں آرت ءَ جوڑ کتگیں وراکے کہ بارگ ڈراج ءُ ریشگو اِنت ۔
- سیوئی : (سِ ے ۔ وَ ۔ ءِ ی) بچار "سیونی"
- سیوی : (س ے ۔ وِ ی) بچار "سیبی"
- شیہ : (ش ۔ یَھ) بچار "شیاہ"
- شیہ بگل : (ش ۔ یَھ + ب ۔ گ ل) بچار "شیاھبگل"
- شیہ بند : (ش ۔ یَھ + ب ن ڈ) سک مزن ، بُرزءُ ڈراجیں کوہ ۔
- شیہ پاد : (ش یَھ + پاد) بچار "شیاہ پاد" ۔
- شیہ پٹن : (ش ۔ یَھ + پ ٹ ۔ ٹِن) بچار "شیاہ پٹن"
- شیہ پس : (ش ۔ یَھ ۔ پ ش) بچار "شیاہ پس" ۔
- شیہ پلاسک : (ش ۔ یَھ + پ ۔ لا س ک) بچار "شیاہ پلاسک"
- شیہ پوست : (ش ۔ یَھ + پ ؤ س ت) شیاھیں مردم ۔

- شیہ پوش : (شں۔ یَھْ + پ وْشْں) بچار "شیاہ پوش"
- شیھتگ : (شں۔ یَھْ + تگ)، بچار "شیاھتگ"
- شیہ جگر : (شں۔ یَھْ + جَ۔گَ زْ) بچار "شیاہ جگر"
- شیہ جُنّ : (شں۔ یَھْ + جُنّ) سیمنٹ CEMENT
- شیہ دل : (شں۔ یَھْ + دِلْ) بچار "شیاہ دِلْ"
- شیہ دیم : (شں۔ یَھْ + دِے مْ) بچار "شیاہ دیم"
- شیہ دیھ : (شں۔ یَھْ + دے ھْ) شیاھیں دیھ، جن۔
- شیھرو : (شں۔ یَھْ + رُوْ) روشیاہ، دیم شیاہ، مُرزوا۔ الشار
- شیہ ڈنّ : (شں۔ یَھْ + ڈَنّ) بچار "شیاہ ڈنّ"
- شیہ زبان : (شں۔ یَھْ + زُ۔ بَانْ) بچار "شیاہ زبان"
- شیہ سوچ : (شں۔ یَھْ + سْ وْچْ) بچار "شیاہ سوچ"
- سیھک : (سِ ئی۔ ھَکْ) چہ بزگَنگَ پیش اِیت "سیھک" کشی ایت، پدہ "کُرمگ" بیت، رندءَ "بُوْرَ" بیت، نوں "انبک" ءُ گُدّا سرءَ امب۔ (۲) ول ءُ دست یا ول ءِ رگگ یا بزگ بزاں ول ءِ ھمے بارگیں روت کہ وت ءَ گوں ءُ نگر ءُ سول ءُ ذرچکاں پتا ایت (۳) تھت ءِ گور باسک یا سرون ءُ پادون ءِ چوڑ۔
- سیھگ : (سِ ئی۔ ھَگْ) بچار "سِیگ"
- شیہ گوات : (شْ۔ یَھْ۔ گْ۔ وَاتْ) تُرپانیں گوات کہ شیاہ ءُ تھار کنت ءُ مُچ ءُ ذرچکاں تاوان کنت۔
- شیہ گور : (شْ۔ یَھْ۔ گْ۔ وَرْ) مُرگے، ایشی ءِ آواز انت "سے چارک ءُ دو گیاس ابیلڈو" یا "سے چارک ءُ دو گیاس اِنہ گرئے" یا کہ "سے چارک ءُ دو گیاس اکر پاس نہ گرئے"۔ جنگلی مُرگے، ایشی ءِ مادگ ءَ "شَتُر" گوش انت (۲) ھما جنین کہ آئی ءِ مچک مرانت یا کہ ھر کسی چُک ءَ کہ بچین ایت چُک مرایت۔
- سیٹل : (سِ ئے۔ ءَ لْ) گوشت یا ماھیگ ءِ ھما ھلاک کہ آئی ءَ آپیں نار شت مان نیست (چہ سندھی سکیل، بکیذ)
- سیٹینگ : (سِ ئی۔ ئے۔ ئُ۔ نگْ) لیکارگ، سُولارگ سُولارگ۔

ش

- **ش :** بلوچی ءِ پانزدھمی آب ۔ ایشی ءِ توار شین (شِ ئی نْ) اِنت ۔
- **شاباشس :** (شَ اب اشْ) شات بات، شات بات ئے، پہ دِلڈڈی ءُ توسیپ ءَ گوشگ بیت ۔ بے میار ۔
- **شاباشی :** (شَ اب اشِ ئی) شاباشس دیگ ۔
- **شابان :** (شَ اب انْ) مردینی نامے ۲۔ مسلمانانی ھشتمی ماہ ءِ نام اِنت کہ چہ ایشی ءَ رند روچگانی ماہ کیت ءُ شابان شھپان ءَ روت رمزان پہ ھساب ءُ داد ۔ (تازی : شعبان)
- **شابی :** (شَ اپ ئی) گوادر ءِ نزیک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۲۔ مردینی نامے ۔
- **شابیگ :** (شَ اب ے گْ) مردینی نامے، شاہ بیگ ۔
- **شاپ :** (شَ اپْ) شھپ، شاپگ ءِ پرمانگال بزان پہ شاپ ۔
- **شاپاتان :** (شَ اپ ات انْ) پنجگور ءَ چہ دُزناپ ءَ بُرز شھرے ۔
- **شاپان :** (شَ اپ انْ) شھپان، زرتان ۔
- **شاپک :** (شَ اپ کْ) ذرا جیں ساہیں ءُ بارگیں شنک کہ لوگ ءِ لاپ ءِ ایرانی سر ءَ ایرکنگ ءُ بندگ بنت، ذراجیں ساہیں ءُ بارگیں دار کہ چوکہ ھیزرانک ءَ کار مرد بیت، ھیزرانک
- **شاپک :** (شَ اپ کْ) کیچ ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- **شاپگ :** (شَ اپ گْ) بچار : شھپگ ۔
- **شاپی :** (شَ اپ ئی) شاپی کروس ۔
- **شاپی کروس :** (شَ اپ ئی ۔ کُ رْ وْ سْ) ھُدھُد، مُرگے کہ سر ءَ تاجے پر اِنت ئے کہ پنچ ءُ بند بیت (بچار ھُت تا لدیم 564
- **شات :** (شَ اتْ) دوست۔ کرزگ ۔ من ءَ تو چو شات نہ ئے، اے جیرمُنءَ پہ ترا شات نہ بیت۔ وشّی ۔ عطا شات بلوچی لچہ کار ۔
- **شاتاپ :** (شَ ات اپ) ساپ، سَتک، لتہ، شاتاپیں گد، شاتاپیں زمین ۔ آبادیں ۔
- **شاترگ :** (شَ اتِ رْ گْ) کاھے ۔

- **شاتکام :** (شَ ات۔ کَ امْ) وش، وڑدِل، دِلوش، بسیر، سُور۔ آروس۔
- **شاتکامی :** (شَ اث۔ کَ اِم ئی) وشّی ءِ ھدوناکی ءَ زاھر کنگ ءِ جِست ءُ ایر۔
- **شاتُل :** (شَ اتُ لْ) شَ اتُل۔ شاتو: مھشوریں مُرگے که وش ڈول ءُ وشّں آوازے اِنت، ایشی ءِ آواز گوکو! گوکگو! لیب لچّہ: "گوکو! گوکگو! گوکلو! چُکّل بُزگ اَنت! شومیں شوانگ ءَ! دست نہ منڈ بات! چم نہ کور بات۔ لچہ کار ءُ ندکار دوست ءَ شاتُل ءِ نام ءَ ھرکن اَنت۔ چونائیگ ءَ جنینی نامے۔
- **شاتو :** (شَ اتُ وْ) بچار "شاتُل"۔
- **شابوھان :** (شَ ابُ وْ ھَ ان) سرباز ءَ روڈکور ءَ شھرے کہ چہ پاروْد ءَ بُرز اِنت۔
- **شاد :** (شَ ادْ) وش، وشدل یا وڑدل، شات، شادان۔
- **شادان :** (شَ اداَن) وشّں، وشدل، گل ءُ شادان۔
- **شادکام :** (شَ اد۔ کَ امْ) بچار "شاتکام"
- **شادکامی :** (شَ اد۔ کَ امِ ئی) بچار "شاتکامی"

شاہی کروس

- **شادو :** (شَ ادُ وْ) بچار "شادی"۔
- **شادوبند :** (شَ ادُوْ۔ بَ نْ دْ) گوادر ءَ میتگے ءِ نام اِنت
- **شادِہ :** (شَ ادِ ہْ) وشّں ءُ وڑدل۔
- **شادی :** (شَ ادِ ئی) مردم ءِ رنگیں ساھدارے۔ شادو۔
- **شادی کور :** (شَ ادِی۔ کَ وْرْ) چہ پسنی ءَ بُرز یک کورے "شادی کور" اِنت، یکے پچ نہ ڈوْ درکپیت یا یکّے حُلّ ءَ کن نہ ڈوْ درکپیت۔
- **شار :** (شَ ...) ... سی گر ءِ زاتے۔
- **شاران :** (شَ ارَان) بلوچی جنینی نامے۔
- **شارایگ :** (شَ ارَایْ گْ) مزنیں ناڈراھی یا ھفتے ءَ برداست کنگ ءُ رنگ، ناڈراھی ءَ گوازینگ۔ ترمپک ءِ شارایگ یا شارگ بزاں ھُشک بوگ ءُ پچل دیگ۔ یک چیزے ءِ چہ لچّ آتگیں جاگہ ءَ گُڑگ ءُ رچگ۔
- **شارُپتگ :** (شَ ارُ پْ تَ گْ) تاجگ ءَ ھینز کُرگ کن اَنت، سیل ءَ تریاَنت ءُ ھینزگ ءَ بدءَ کن اَنت، شیر پنیر بنت۔
- **شارت :** (شَ ارْتْ) بزجگ ءُ پلین ءِ توک ءَ تگیں عماسا دکہ دور ءِ کپی ءَ مان کنگ ءُ آچار جاگہ ءُ لگ بیت۔ آچار ءُ پلین دار وکیں سترپ بند ھمینی انت

- **شار در :** (شَ اُرْ دَرْ) سرباز ءِ کور ءَ چہ بیرداں ءَ بُرز شھرے۔ شھر در
- **شارشود :** (شَ اُرْ۔ شَ دَدْ) آریٹہ۔
- **شارگ :** (شَ اُرْ گْ) بچارْنت راگ "
- **شارگور :** (شَ اُرْ ءَ گْ دَرْ) شار پوش، یا کہ شال پوشیں، "شما شارگور کجا ماں تراّت"، آبا دیں مردم "شار ءَ کپوش ءُ شالءُ شموش ءُ یا نہ شموش"۔
- **شارو :** (شَ اُرْ ءُ) نپرت، نادوستی۔ PPB, LWD; SHARIO : Hatred
- **شاری :** (شَ اُرِیْ) بلوچی جنینی نامے۔
- **شاک :** (شَ اَکْ) گوربند، سینہ بند (پارسی)
- **شاکار :** (شَ اَکَ اُرْ) شاھکار: مزنیں کار۔ ۲۔ شھکارگ ءِ برمانگال، بزاں بشھکار۔
- **شاگ :** (شَ اَگْ) یک دارے کہ بازخوان ءُ مھشور انت شاگیں گوازنگ، شاگیں بوجیگ۔ (تازی: ساج ھندی: ساگوان)
- **شاگ :** (شَ اَگْ) سکیں دراجیں دُور جنگ، آسک ءِ شاگ کنگ۔ (طب: ساخ، پا: ساق، شاخ، شغ، شغہ، تازی: ساق پھ: مالیھور (شاگ)، سں: شاکھا)
- **شاگاسی :** (شَ اَگْ اِ سِیْ) وزیر، سردار یا راجدار ءِ مستریں کمکار۔
- **شاگرد :** (شَ اَگِ رْ دْ) ھا مردم کہ پہ کارے ءِ دربرگ ءَ ٹوک بند ایت، نوددبر
- **شاگور :** (شَ اَگْ وُرْ) شھگور: آشگور، ھما ھڈ کہ چھل ءِ دنتان آئی ءِ سرا ءَ میں اَنت۔ کلاگور کلاجور۔
- **شال :** (شَ اُلْ) چہ پژم ءَ جوڑ کرتگیں تنکیں گد۔ ۲۔ کوئٹہ ءِ کوھنیں نام بزاں شال یا شالکوٹ۔
- **شالا :** (شَ اُلَ ا) پہ دیم ءَ بیوکیں کارءَ واھگے اَنچوش کہ: شالا چو مبات۔
- **شالپوش :** (شَ اُلْ ءَ پُ ءُشْ) شالگور، ھما کہ شال گورءَ کن اَنت۔
- **شالگ :** (شَ اُلْ گْ) گوھن ءُ درتگیں شال، کسانیں شال۔
- **شالکوٹ :** (شَ اُلْ کُ وُٹْ) کوئٹہ ءِ کوھنیں نام۔
- **شالکی :** (شَ اُلْ کِ یْ) گرمبیں بلوچ، درتہ شال۔
- **شالگور :** (شَ اُلْ گُ وُرْ) ھما کہ شال اِش گورءَ اِنت، نیزگاریں مردم، چونائیگ ءَ بندرءَ ھرکس شال پوش اِنتگ بزاں گورءِ گنگ۔
- **شالمار :** (شَ اُلْ مَ اُرْ) روکپتی بلوچستان ءَ کوھے ءِ نام اِنت کہ اِدءَ دشتیاری ءِ یوسف ءُ دین محمد ءَ گوں وتی ھمراھاں گرانیں دستُ نرّدش وارت، چہ اے جنگ ءَ رند دگہ چشیں یکجاھیں جنگ نہ بوتگ۔
- **شالی :** (شَ اُلِ یْ) ھا برنج کہ ھنگا پوست ءِ تہ ءَ انت، بزاں ھا برنج کہ چہ جوءَ پوست ءَ اِنت۔
- **شالیگ :** (شَ اُلِ یْ گْ) بچارہ شالی۔
- **شام :** (شَ اُمْ) شپ ءِ ورگ۔ ۲۔ عربستان ءَ ملکے ءِ نام اِنت۔
- **شاماشک :** (شَ اُمْ اَشْ کْ) سرباز ءَ چہ دپ کورءَ پیسر گورے کہ ایشی ءَ سری دیگور ھم گوشش اَنت۔
- **شامانی وھد :** (شَ اُمْ اُنِ یْ ءَ وَھْ دْ) چہ تھاری ءَ رند، سرشپ ءِ اولی بھر۔

- **شامی :** (شَ امِ ئی) ویتگیں . PPB, LWD; SHĀMI : Asleep.
- **شان :** (شَ ان) سرجھلیں ترانگ کہ کوہ ءِ آپ ھودءَ ایر رچ ایت . پہ دءِ چہ شانءَ آپ جھل ایرکپ ایت اِے جھل تریں جاہ ءَ گواش گوشگ انت . چہ گواش ءَ آپ پہ دھات ءُ زوت ءِ دازدر یا دازدان . شان وپ ءِ کسانیں شان کرشانءَ ایر بیت ایت . ۲ . جھلءُ ناز ۳ . تک : پلانی شان ۴ . دُور دیگ ، شانک دیگ . انگریزی زرشان " ۵ . شانگ ءِ پرمانگال بزاں برشان
- **شانت :** (شَ ان ت) شانگ ءِ کارگال ، بزاں کسے ءَ شانگ ءِ کار گت . یا آئی ءَ شانت . ★
- **شانتل :** (شَ ان تَ ل) بچار ء شانتل ★
- **شانزدہ :** (شَ ان زَ۔ دَہ) دہ ءُ دگہ شش ۱۰+۶=۱۶
- **شانک :** (شَ ان کَ) شانگ : شانک دیگ گوں دستانی زور ءَ دُور دیگ مان برگ . جکل دیگ . ★
- **شانک دیگ :** (شَ ان کَ ۔ دَ ی گ) دُور دیگ بزاں چوکہ کور ءِ ترانگ ءَ شانک دیگ ، چتانی شانک دیگ بزاں جاہ رگ
- **شانگ :** (شَ ان گ) کور ءِ ترانگ بزاں ھما مزن شیپ ءُ کسان گور کہ پہ مزن گور ءَ ایر رچ انت چوکہ شاہءَ انت ، شنگ ءُ شانگ ؛ بزاں کہ چوشانگ ءَ دور دُور .
- **شانگ :** (شَ ان گ) ترند دُور دیگ ، ریچگ یا جنگ ، چہ سِگندان ءُ ورگانی پدءَ دپ ءَ در آیگ . کوپگ ، دست ءِ شانگ ،

شاہ

زھم ءِ شانگ ، آپ ءِ شانگ .
- **شانگر :** (شَ ان گ ر) بچار " شانگو " .
- **شانگو :** (شَ ان گ وْ) چہ آنگو ، چہ آنگورءَ ، چہ آدیم ءَ ، چہ آنیمگ ءَ
- **شانوک :** (شَ ان وْ کْ) واتگیں چیزے کہ چہ سِگندان ءَ پدءَ چہ دپ ءَ در بئیت .
- **شاہ :** (شَ اہ) بادشاہ ، ذرچک ءِ مزنیں لمب کہ چہ گنٹ ءَ در کایت ، شاہے دار بزاں ٹالے ، مزن ، خدا ، ھما کس کہ سَئیدے آئی ءِ نام ءِ رندءَ گیش ءُ کن انت ، گُل . (بچار جُت)
- **شاھاتون :** (شَ اھَ اتُ وْن) جنینی نامے .
- **شاہ بانگ :** (شَ اہ ۔ بَ ان گ) بادشاہ ءِ لوگ بانک . مزن بانک
- **شاھبانو :** (شَ اھَ ۔ بَ انُ وْ) جنینی نامے ، بادشاہ ءِ لوگ بانک ، شھبانک یا شاہ بانک .
- **شاہ بی بی :** (شَ اہ + ب ئی ۔ ب ئی) جنینی نامے .
- **شاھبیت :** (شَ اھَ ۔ ب ی ت) شھتاب ، شاھگان ، سگ ترانہ ءُ ڈراج .

- **شاهپول:** (شَ اھ ۔ پَ وَل) شامپول ، شاپول : شهمات ءِ گستریں تُرات اِنت ۔ چامپول ، چاپول بچار "شهپول" ۔
- **شاه تب:** (شَ اھ ، تَ ب) بادشاه تب ، بادشاه سستا ، مزن سستا ، مزن عیال ۔
- **شاه تیر :** (شَ اھ ۔ تِ ی ر) لوگ ءِ سر ءِ مستریں دار ۔
- **شاه جو :** (شَ اھ ۔ جُ و) مزنیں جو ، بچار "شهجو" ۔
- **شاهد :** (شَ اِہ د) گوھبر (گال تازی یے ءِ بزانت ءُ گندوک اِنت)
- **شاهداد :** (شَ اھ ۔ دَا د) مردینی نامے ، شاه ءِ داتگیں ۔
- **شاهدانگ :** (شَ اھ ۔ دَا نَ گ) بلوچی نامے ، (شاه دانہ : تخم بنگ را گویند ۔ ب ق)
- **شاه راه :** (شَ اھ ۔ را ہ) مزنیں راه ۔
- **شاهزانت :** (شَ اھ ۔ زَا ن ت) مزن زانت ۔
- **شاه سوار :** (شَ اھ ۔ سَ وَا ر) جوانیں سوار ۔ مردینی نامے
- **شاه کار :** (شَ اھ ۔ کَ ا ر) بچار "شاکار"
- **شاهکارگ :** (شَ اھ ۔ کَ ا رَ گ) شاکارگ : بچار "شهکارگ"
- **شاه کور :** (شَ اھ ۔ کَ و ر) مزنیں کور ۔
- **شاهگ :** (شَ اھ گ) تمب کنگ ، هاکان انچوش دَر رویگ کہ تمب ءِ بیت ءُ بہ ڈُرایت ۔ کیشگ شاهگ : گوش اِنت "بند ءِ کیشگاں شاہ ات کہ بہ ڈُرایت ءُ گوں نوکیں هاکاں هوار ءِ بیت" شانگ ، شاگ ۔ ۲ ۔ شاه ءُ تمب دَر آرگ ۔
- **شاهگان :** (شَ اھِ گَ ا ن) پراه ءُ ڈراج ءُ شهستاب ۔
- **شاه گپ :** (شَ اھ ۔ گَ پّ پ) مزن گپ ۔
- **شاه مُراد :** (شَ اھ ۔ مُ رَا د) مردینی نامے ۔
- **شاه مَرد :** (شَ اھ ۔ مَ رْ د) مزن مرد ۔
- **شاه میر :** (شَ اھ ۔ مِ ی ر) مردینی نامے ۔
- **شاهناز :** (شَ اھ ۔ نَ ا ز) شهناز ۔ جنینی نامے ۔
- **شاهو :** (شَ اھُ و) مردینی نامے ۔
- **شاهی :** (شَ اھِ ی) هما کارگوں بادشاه ءَ بنیادی کنت ، هما کارگوں بادشاه ءِ سرءُ کار دار ایت ، بادشاهی ، سرداری ، ۲ ۔ شاهیگ : آبریشمی گُدے کہ جنین آدم چہ آئی ءَ پُشک جوڑ کن اَنت ۳ ۔ مردینی نامے ۔
- **شاهیگ :** (شَ اھِ ی گ) آبریشمی گُدے کہ جنین پُشکے کن اَنت ۔
- **شاهیم :** (شَ ا ۔ ھِ ے م) کشّ ءُ تور کنگ ءِ اسبابے کہ چہ ایشی ءَ چیزانی گرّانی زانگ بیت (بچار بُت "تا کدیم 568
- **شاهیم سر :** (شَ ا ۔ ھِ ے م ۔ سَ ر) شاهیم ءِ سر کہ چوکہ چلّی ءَ انت بلے ایشی ءِ ڈراجیں بند ءُ چیر کشّ پر انت ۔
- **شاهین :** (شَ ا ۔ ھِ ی ن) شکاری مُرگے + چم کشّیں مردم ، دُزّیں مردم ۔
- **شاهینگ :** (شَ ا ۔ ھِ ے ۔ نَ گ) شاهگ ، بند ءِ کیشگاں یا کہ انچیں چیزے شاهگ ۔

- **شایگ :** (شَ ا ۔ یَ گ) بچار «شاھگ»
- **شَب :** (شَ بْ) ھما شپ اِنت کہ جاگہ جاگھے شب ئے کن اَنت گیشتر گرنچ گالاں کارمرد بیت۔ شپ : روچ ءِ چپگان، سیاھی، تھاری، ۲۔ گور، بے اُمیت، بے وس۔
- **شبانگ :** (شَ بَ ان گ) ھما آپ کہ شپ ءَ دپ اِش بچ بوتگ اَنت۔
- **شجاہ روجاہ :** (شَ بْ۔ جَ اہ ۔ رَو ۔ جَ اہ) ھما مردم کہ شپے یک جاگھے روچے دگہ جاگھے، گیشتر پہ چیزے ءِ شوھاز ءَ یا کارے ءِ پُشت ءَ مُلک پہ مُلک اِنت۔
- **شَبجت :** (شَ بْ۔ جَ تْ) شپ ءِ جُنگیں، بزاں شپ ءَ حم سات جنوک۔ ھما کہ شپ ءَ بے واب بوتگ۔
- **شبدوار :** (شَ بْ ۔ دَوَار) لوگ، شپ ءِ جاگہ۔
- **شبدوارجاہ :** (شَ بْ ۔ دَوَار ۔ جَ اہ) شپ ءِ وپسگ ءِ جاگہ۔
- **شبد ست :** (شَ بْ ۔ دَ سْ تْ) دُزّتیں شپ ءَ یا آئی ءِ مزنیں بھرے ءَ تروکیں مردم۔ لَونڈ ءُ لندڑیں مردم۔
- **شبدوست :** (شَ بْ ۔ دُوْ سْ تْ) شپ دوست داروک، ھما وشیں موسمی گوات کہ شپ ءَ کشّ اِیت۔

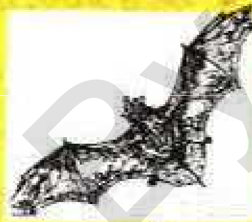

شاھیم

- **شبرو :** (شَ بْ ۔ رَوْ) شبرَہ : جنین ءِ گندلاں پہ کارمرواری رُوگ۔
- **شبرہ :** (شَ بْ ۔ رَہْ) بچار «شبرو»۔
- **شبرتچ :** (شَ بْ ۔ رِ ے چْ) ماھی گُشگ ءِ نوکے۔
- **شبند :** (شَ بَ نْ دْ) گوکاں شبند اَنت بزاں ڈراجیں ساد ءَ بند اَنت کہ نزّیک ءُ گور ءَ بچراِیت بلے دگہ جاگہ شُت مکنت۔
- **شبّند :** (شَ بْ بَ نْ دْ) دروازگ ءِ شب بند، تاڑی ءِ دروازگ چہ ھمی نیمگ ءَ بندکنوک۔
- **شبُند :** (شَ بُ نْ دْ) شبُندان : ھما وھدءَ گُوش اَنت کہ جمبرآزمان ءَ پچک ءَ مان پوش اِیت ءُ پہ گوارگ ءَ مند وانت۔
- **شبُند :** (شُ بُ نْ دْ) سرداں سر، چہ سرے دانکہ دگہ سرے، دلوتے ءِ ڈراجی بزاں چہ سرگ ءَ دانکہ دُمب ءَ، گُوش اَنت : «اِے گورانڈ ءِ شبُند چہ اِد ءَ دانکہ اود ءَ بیت»
- **شُبینگ :** (شُ بِ ے نْ گ) ماں زرد ءَ سرحال بوگ، چیزے ءِ چہ بوگ ءَ بیلسر زانگ، مالوم بوگ یا گُوشگ (تازی : الہام)
- **شپ :** (شَ پْ) روچ ءِ چپگان، سیاھی، تھاری، گور، بے اُمیت، بے وس، شپ ءِ وھد، شپ آھرے، شپ ءِ اُنگے، شب۔
- **شِپ :** (شِ پْ) ڈراج ءُ ساپیں مُکر، شنگ، رَند یا دگہ انچیں مادے ءِ ساپ ءُ کمتیں ڈراجیں لٹ، شپیں دُرّ، شپیں

تیر، نہ جتگیں مُھر بزاں گرّ "شپیں مُھر اَنت ماں دپ ءَ پولنگ نہ بنت"

- **شُپ :** (شُ پ پ) چہ کسانیں ءُ بارگیں دِرّوے ءَ درآتکگیں گوات ءِ توار کہ گُٹ گیر بہ بیت، ھما ڈندیں توار کہ بہ تُسل ایت ءُ بے تواریں توارے بہ کنت۔
- **شِپاد :** (شِ پ اد) کسے کہ آئی ءَ کوش پاد ءَ نیست، بُرھنگ پاد۔
- **شِپار:** (شِ پ ار) ساپ، لتہ۔
- **شَپاس:** (شَ پ۔پ اس) شپ ءَ نندگ ءُ پاس جنگ۔
- **شِپانک :** (شِ پ ا ن ک) پسانی شُوانگ، پسانی چاریتوک۔
- **شپ بند :** (شَ پ۔ ب ن د) بچار "شبند"۔
- **شپتال :** (شَ پ۔ ت ال) بچار "شپتال"
- **شپتپ :** (شَ پ + تَ پ) شپ تپ: ھما تپ کہ مردم ءَ شپ ءَ گپت کہ رنج ءِ نشانی اِنت۔
- **شپتر:** (شَ پ۔ تَ ر ر) شپ ءِ تُرتوک، شپ گرد، چچیل یا شپچر ءِ مُرگ۔

شپچر

- **شپجاہ روجاہ :** (شَ پ۔ جَ اہ۔ رُو جَ اہ) بچار "شپجاہ روجاہ"
- **شپ جت :** (شَ پ + جَ ت) بچار "شبجت"
- **شپ جنگ :** (شَ پ + جَ ن گ) شپ ءِ جنگ۔ ھما جنگ کہ شپ ءَ بڑگ بیت (پا: شبخون)
- **شپچر :** (شَ پ۔ چَ ر) چچیل، شپچر، شپ چرّ بزاں شپ ءَ تُرتوکیں ءُ بال کنوکیں ھما مُرگ کہ مُٹ ءُ پر نیست، دپ ءَ دنتان ءُ ماں، چُکّاں شیر دَنت، چو مُشک ءَ پیسک اِیت، بانزلانی مزن ھڈّ ءَ دو چونک ءُ پرکہ گوں ھمیشاں وت مُدرنگ اِیت دگہ رنگ ءَ نشت نہ کنت، وھدے کہ لونچان اِنت سَر ءُ جہل اِنت۔ (طب : شوپرپری، پا: شپرہ، شپرہ پھ: سف شپ) (بچار بت)
- **شپچراگ :** (شَ پ + چِ رَ اگ) بالی کُمّے کہ آئی ءِ دُمب روک بیت ءُ مراِیت، دوست ءَ گوش انت سہ رحم کن شپچراگ نزادانی
- **شپدست :** (شَ پ۔ دَ سْ ت) بچار "شبدست"
- **شپ دوار:** (شَ پ + دَ وَ ار) لوگ، شپ ءِ جاگہ۔
- **شپ دوارجاہ :** (شَ پ + دَ وَ ار + جَ اہ) ھما جاگہ کہ شپ ءَ وپسگ ءُ آرام کنگ بیت۔

- **شپدوست :** (شَ پ ۔ دُو سْ تْ) بچار "شبدوست"
- **شپدیم :** (شَ پْ ۔ دے مْ) تھاردیم، تھاری ءِ مانٹ اَنگیں رنگ، تامرءِ شپدیم بزاں FILM NAGATIVE.
- **شپَرگ :** (شَ پِ ڑ رَ گْ) چیزے ءِ ژُدت گُوژگ ءِ توار۔
- **شپرو :** (شَ پْ ۔ رَوْ) بچار "شبرو"
- **شپرہ :** (شَ پْ ۔ رَہْ) بچار "شبرہ"۔
- **شپسک :** (شَ پ سَ کْ) انار ءِ پوست۔
- **شپ شپ ءُ روشپ :** (شَ پ ۔ شَ پْ ۔ ءُ ۔ رَوْ شَ پْ) بزاں سک تھار، شپ وَ شپ اِنت بلے روچ ھم شپ اِنت۔
- **شپک :** (شَ پُ کْ) مردی نامے ۲۔ شپکی کنوک : ھما مردم کہ شپکی کنت ۔ SMUGGLER.
- **شپکار** (شَ پْ ۔ کَ ارْ) ھما کہ شپ ءَ کار کنت۔ (شیرازی : شبکار، کسی کہ در شب کار می کند)
- **شپکش :** (شَ پْ ۔ کَ شْ) اِستارے۔
- **شپکور :** (شَ پْ ۔ کُ وْ رْ) ھما مردم کہ روچ ءَ پہ خوانی گندا ایت بلے تھاری ءَ ، شپ ءَ ھچ نہ گندا ایت۔
- **شپکورگ :** (شَ پْ ۔ کُ وْ رَ گْ) ناڈراھی یے روچ ءَ گندگ ءُ شپ ءَ ھچ نہ گندگ۔
- **شپکی :** (شَ پُ کَ ی) چہ سرکار ءِ چِرکائی دملکی بیار ★
- **شپگ :** (شَ پَ گْ) ھما کہ آئی ءَ شپ ءَ پہ ورگ ءَ ھچ مرس ایت، بے شام، ھشام۔ ۲۔ ھما کہ شپ ءَ ھچ نہ گندا ایت ءُ شپ کورگ۔
- **شپگ :** (شِ پَ گْ) شترگ، شیپ ترگ، ساپ چاپ ءَ لگشان بیگ ءُ گزگ، شیپ ورگ۔
- **شپگرد :** (شَ پْ ۔ گَ رْ دْ) شپ ءَ باز تر ءُ کیں مردم۔
- **شپگول :** (شَ پْ ۔ گُ وْ لْ) شپ ءَ باز تر ءُ کیں مردم۔
- **شپور :** (شَ پُ وْ رْ) ساپ، سَک، چیزے کہ زمین ءِ سرءَ ساپ ساپ ءُ گُشان ءُ شتران بیت، ھما چیز کہ لسّہ ءُ بیت کہ کمّیں تیلانک یا دست جنگ ءُ شتران ءُ بیت ءُ بروت، شپور دیگ بزاں شترینگ کہ ڈراجی ءُ شتران ءُ بروت، شپوریں مجول، شپورگرگ۔
- **شپی :** (شَ پِ ی) ھما چیز کہ گوں شپ ءَ شیادی کنت۔
- **شپیں :** (شِ ۔ پے ں) چو کہ شپ ءَ بزاں شپ ءِ بیم ءَ ، اک : شپیں وزر، شپیں تیر۔
- **شَت :** (شَ تْ) ڈراجیں لٹّے کہ آئی ءِ سرءَ شیچے پرانت۔ ڈگار ءِ کشگ ءُ گوکاں جک دیگ بیت۔ شت کنگ : گوک ءِ شت کنگ ۲۔ شمات ءِ شت کشگ : بزاں شمات جنگ (TO GOAD)
- **شِت :** (شِ تْ) "شِنگ" ءِ گوست گال بزاں آئی ءَ شِنگ ءِ کار گُت۔ ★
- **شُت :** (شُ تْ) "زوگ" ءِ گوستگال بزاں آئی ءَ زوگ ءِ کار گُت۔
- **شِتّ :** (شِ تْ تْ) شتّیں مجول کہ ھردو دیماں سک لسّہ اِنت ءُ گران اِنت کہ ھر ءُ اپس بیت ۲۔ بگُشتگیں مردم، چالاکیں مردم
- **شتاب :** (شِ تَ اب) اِشتاپ ★
- **شتالنگ :** (شَ تَ اِ لِ نْ گْ) ڈراھ، بُز، ٹانگو
- **شتّر :** (شَ تْ تِ رْ) شترتر، خوانتر۔

- شِتِر : (شِ تِ رْ) بہ شِتِر "شِترگ" ءِ پرمانگال ۔ ★
- شِتِرّ : (شِ تِ رْرْ) درمانگاھے کہ پُٹ دُور کنت (بالصفا)
- شُتِر : (شُ تِ رْ) اُشتر ۔
- شِترانک : (شِ تْ رَا نْ کْ) جاگھے کہ تِرّ بہ بیت یا چِپ، یا کَتہ ءِ سر جھلاد بہ بیت آ شِترانک اِنت ۔
- شِترانکو : (شِ تْ رَا نْ کْ وْ) چُکّانی بازیگہ ءِ لیب جاھے کہ سرکپگ ءُ ایدانک ءِ بُرانت ءُ ایر کپگ ءِ نشتعین ءُ سر جھلادیں پتنی یے کہ چُکّ ھیشی ءِ سرءَ شِترانت ۔ ھما جاگہ کہ شِترانک بہ بیت ۔ ★ (بچارُبّ)
- شِترت : (شِ تِ رْ تْ) "شِترگ" ءِ گوستگال بزاں آشِترت ۔
- شِترگ : (شِ تِ رْ گْ) شِتورگرگ ۔ مُشان ءُ رَشت گرگ، زمین تِرّ بیت یا چِپ بیت مردم شِترایت (شیرازی : لیز خوردن، سریدن) ۔
- شَتک : (شَ تْ کْ) بُرز ءُ تچک ءُ تُرند "شتکیں تلار"
- شِتک : (شِ تْ کْ) تچک چو دیک ءُ کہ ھچ زنگیں چوٹ ءِ تہ مان نیست ۔

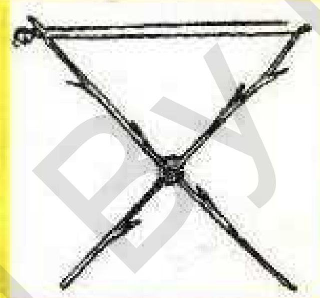

- شِتگ : (شِ تَ گْ) "شِتگ" ءِ دیر گوستگال بزاں آئی ءَ شِتگ ءِ کارگرتگ ۔ ★
- شُتگ : (شُ تَ گْ) "رَوگ" ءِ دیر گوستگال بزاں آئی ءَ رَوگ ءِ کار گرتگ ۔
- شِتگیں : (شِ تَ گِ ے ںْ) ھما کہ شِتگ بوتگ ۔ ★
- شُتگیں : (شُ تَ گِ ے ںْ) ھما کہ شُتگ ۲ ۔ ناکاریں، بے پکاریں مردم کہ ھچ دَرد ءُ نہ دارت ۔ چہ نپ ءُ سیت ءِ کٹ ءَ شُتگ، ھدا بُرده ۔
- شَتَل : (شَ تَ لْ) دُروگ بَند، پُچ ۔
- شَتلکار : (شَ تَ لْ کَ ارْ) شتل کنوک ۔
- شَتلی : (شَ تَ لِ یْ) شتل کاری ۔
- شَتنگ : (شَ تَ نْ گْ) یا (شِ تَ نْ گْ) ھما دَراجیں دارکہ سرماں نگارءَ اِنت ءُ دومی سر گوں شیرءَ بستگ ۔ دَراج ءُ دَراجیں مردم ۔
- شَتور : (شَ تْ وْ رْ) یا (شِ تْ وْ رْ) شِتران : چریں یا للہ ءُ سر جھلادیں تپی یے ءِ سرءَ چیزے شِتران بہ بیت ۔ شتور دیگ

یا شتورگ: بزاں یک چیزے ءِ شترائینگ یا کہ ھمے جریں یا سٹائیں پتی ءِ سرءَ تیلانک دیگ کہ شتران ءَ بروت۔

- شتوڑ: (شَ تُ وْ ڑْ) نامے۔
- شُتہ : (شُ تَ ہْ) بچار "شُتنگ"۔
- شُتہ شام : (شُ تَ ہْ + شَ ام) شُوتم، بے کاریں مردم۔
- شَتینک : (شَ تِ ے نْ کْ) پنجگور ءِ دمگ ءَ شتنگ ءَ گُوش اَنت۔
- شُد : (شُ دْ) سیر ءِ چپّ، ھما واھشت کہ وَرگ لوٹ اِیت۔
- شِدام : (شِ دَ امْ) نرنج ءِ کسانیں سبزکہ گُوج بن کنگ بیت۔
- شِدام چنڈ : (شِ دَ امْ + چَ نْ ڈْ) ھمے موسم کہ شِدام چنڈ اِیت۔ پنجگوران (اپریل، مئی ءِ درمیان)
- شِدامی : (شِ دَ امِ یْ) ھما زمین ءِ مُحتر کہ اودءَ شدام کِش اَنت یا چنڈ اَنت۔
- شِداھگ : (شِ دَ اہ گْ) دونگ۔
- شِدَت : (شِ دْ دَ تْ) بسات، جنگ ءُ چوپ۔ ★
- شَدہ : (شَ دْ ہْ) گران بھائیں سنگے۔
- شَدری : (شَ دْ رِ یْ) جنینی نامے۔
- شُدکَش : (شُ دْ + کَ شْ شْ) شُدسگوگ۔ ✪
- شُدگُش : (شُ دْ + گُ شْ) شُد ءِ کُشوک، شُدبرگ ءِ درمان ءُ دارو۔ ★
- شِدگ : (شِ دْ گْ) اپس ءِ شِدگ؛ اپس ءِ توار۔
- شُدلاپ : (شُ دْ - لَ اپْ) شُدیگیں لاپ، بازشدیگ۔
- شَدہ : (شَ دْ دَ ہْ یا شِ دْ دَ ہْ) کاشانی رنگیں ھنگلوھیں بٹ پٹیں چادرے کہ گران ءُ بُجّس پر اِنت کہ وھداں لانک ءَ دوپیچ دیگ ءُ بندگ بوتگ۔ ـــ لانکے پہ شُھریں شدہے بستگ۔
- شُدیک : (شُ دِ یْ کْ کْ) گُژنگ۔ ھما مردم کہ آئی ءَ شُد ءَ گپتگ کہ آئی ءَ ھر رنگ ءِ ورگ لوٹ اِیت۔
- شُدیگ : (شُ دِ یْ گْ) بچار "شُدیک"۔
- شَر : (شَ رْ) بلوچی "شرع" (وت شَر اِنت ءُ وت کازی وت ھر اِنت ءُ وت پالام)۔
- شَر : (شَ رْ) جوان، زبر
- شِر : (شِ رْ) بد، جنجال ۲۔ ناوڑا ھمی یے کہ چُکّاں گپت بِکّیں رَدیں مردم۔
- شراب : (شَ رَ ابْ) آپیں ورگی چیز۔ ترنداپ (تازی گالے)۔
- شرابی : (شَ رَ - بِ یْ) ھما کہ شراب وارت۔ شراب رنگ۔
- شَراتون : (شَ رْ رَ اتْ وْ نْ) جنینی نامے۔
- شربت : (شَ رْ بَ تْ) شکر مان گُرتگیں آپ، شرکنیں آپ۔
- شربتی ململ : (شَ رْ بَ تِ یْ - مَ لْ مَ لْ) ململیں گُدے ءِ راستے

- شرپ : (شَ رَپ) اِزّت (تازی : شَرَف)
- شرپدار : (شَ رَپ ۔ دَار) اِزّت دار ۔
- شرت : (شَ رَت) بَے ، یہ کارے ءِ کنگ ءَ ڈَک ءُ نیتون ءِ آرُگ ۔ (تازی : شرط)
- شرتگ : (شَ رَت گ) ھوَر ءُ گوات ءِ توپان ۔
- شرجنگ : (شَ رَ ۔ جَ نَ گ) شَرءِ بُزَگ ۔ آرٹے ءِ گیشینگ ۔
- شرد : (شِ رَد) تریں گل کراگاں پادءَ ایرکنگ ءُ مین بروت ۔
- شرد : (شُ رَد) لھم ، بازلھم ۔
- شرداگ : (شِ رَ دَاگ) ھما پٹک کہ آستونک ءُ گونڈا انت ءُ دیم ءُ بَیچ اِنت ۔
- شردکار : (شِ رَ د ۔ کَ ار) لچ کار ، گلکار ۔
- شردکاری : (شِ رَ د ۔ کَ ارِی) لچ کاری ، گل کاری ۔
- شردو : (شَ رَ دُو) یا (شُ رَ دُو) کاھے

شرگ

- شردو : (شُ رَ دُو) ھما کہ شُرد اِنت ءُ لھم اِنت ، لھو ۔
- شررنگ : (شَ رَ رَن گ) وش رنگ ، زیبا ، ڈولدار ۔
- شرک : (شَ رُک) جنینی نامے ۔
- شرک : (شَ رُک) نامے ۔
- شرکار : (شَ رَ ۔ کَ ار) ھما مردم کہ جوانیں کارکنت چہ بدیں کارءَ وت ءَ پھریز اِیت ۔
- شرکپال : (شِ رَ کَ ۔ پَ ال) ٹیک ءُ ٹاک ، شکپال ۔ VOO DOO.
- شرگ : (شِ رَگ) یکّ اِنتیں بٹے کہ مُرگ ءُ گُرگ ءَ پیرئے کنت (تازی : شَرَک ، شَرَکۃ : دام برای صید مرغان) سَن بُگشارگ ، تور برای گرفتن پرندگان ۔ (بچار بُت)
- شرگ۲ : (شَ ۔ رَگ) شَرِیگ ، بُرازدیگ ۔ ھمروشگ دیگ ★
- شرگپت : (شَ رَ ۔ گَ پَ پ) ھما مردم کہ چہ آئی ءِ گپاں دل آزاری نہ بیت
- شرگدار : (شَ رَ ۔ گَ دَار) ھما مردم کہ پہ کسے بدیں ستسانہ دار اِیت ، ھما کہ گوں مردم ءَ آئی ءِ گندءُ گدار شرّ اِنت

وشں گدار، بدگداراناں۔

- **شرگداری** : (شَ زْ ۔ گِ دَا رِیْ) بدگداری ءِ چِپ۔
- **شرگند** : (شَ زْ ۔ گِ نْ دْ) هما مردم کہ کسءِ پہ بدی ذِچار ایت۔
- **شرُّل** : (شَ زْ رُ لْ) شتز۔ نامے۔
- **شرم** : (شَ زْ مْ) لَج، ننگ۔
- **شرمسار** : (شَ زْ مْ سَ اَ زْ) بچار "شرمندگ"۔
- **شرمندگ** : (شَ زْ مِ نْ دَ گْ) پشل، هجالت، شرمسار۔
- **شرمنگ** : (شُ زْ مْ ۔ نَ نْ گْ) مردیں آدم ءِ چیریں اندام بزاں مردکارءِ جنکیءِ گوش انت، شرم ءُ ننگ ★
- **شرنام** : (شَ زْ ۔ نَ اَ مْ) بدنام ءِ چپ، نیک نام۔
- **شرو** : (شَ زْ رُ وْ) جنینی نامے۔
- **شرو** : (شُ زْ رُ وْ) بُنگیج، بنا، بُنگش، بُندام، بِندات (تازی : شروع)

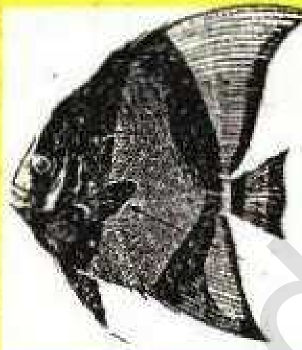

شریش

- **شروات** : (شُ زْ رُ وَ اَ تْ) بُنگیج، بِندات۔
- **شروک** : (شُ زْ رُ وْ کْ) شرپوک، شرنگ، براز، پُترشگ۔
- **شری** : (شَ زْ رِ یْ) جوانی، زیبی، نیکی۔
- **شری** : (شِ زْ رِ یْ) تماشا، مسکرا، شری ترّی : رُزوائی۔ شتری ءِ چپ۔ بدی، هرابی۔
- **شریدار** : (شَ رِ یْ ۔ دَا زْ) شریک : یک چیزے ءِ دو یا دو ءَ چہ زیات واجہ کہ بہ بنت هریکے ءَ شریدار گش انت۔
- **شریش** : (شِ رِ یْ شْ) زانتگیں دْرچکے ایشی ءِ تاک سک زهر انت۔ ایشی بر کسان رُمزن گڈگ ایت۔ (بچار عکس)
- **شریشک** : (شِ رِ یْ شُ کْ) کرو جیں کچے دانگ ءُ سهر ءُ زرد انت۔
- **شریک** : (شَ رِ یْ کْ) شریدار، گوں دگرے ءَ کارے ءَ هور، همکاریں واهند۔
- **شتز** : (شَ زْ زْ) جنگلی مرگے۔ شیہ گور ءِ مادگ۔
- **شتز** : (شِ زْ زْ) بوتگ کاهے کہ گُنگ ءَ باز پر انت، تاک ءَ سک کساں انت، باز رُد ایت جنگل بیت۔ بوتگ ءَ پراه رَوت۔ اُشتر ءَ سک وارت۔ ایشی ءِ گُنگ اگاں لگ ایت سک سوچ ایت۔

- شِزار : (شِ زَارْ) بیزار، پھریگ، شیہ دل ۔
- شِزّانو : (شِ زْ زَان وْ) ھما جاگہ کہ آئیءِ چپّ ءُ چاگردءَ تگر دءِ بدلءَ شزّ بندأنت ۔ تبدءُ لوارءَ الشّیءِ تہءَ بندأنت شزّان آپ چنڈأنت چوکہ سارتو" ءَ بیت ۔ آھتکن (پارسی : خس خانہ)
- شِزّانہ : (شِ زْ زَان هْ) بجاہ "شزّانو"
- شِزُّک : (شِ زْ زُکْ) کسانیں شزّ، چہ شِزّءِ شیادیءَ بلوچی مردینی نامے ۔
- شَزگ : (شَ زَگْ) کاھے کہ چوشِزّءَ اِنت ۔ گنّگ ءُ چہ شِزّءَ کسترءُ تُرندتر اَنت چندے ھم چہ شزّءَ کستر اِنت ۔
- شِزگ : (شِ زَگْ) (بجاہ "شَزگ")
- شَست : (شَ سْ تْ) چِلّ ءُ دگہ بیست ۴۰ + ۲۰ = ۶۰ ، ۲ ۔ ماتی لنگک ۳ ۔ ھما مُنڈریک انگیں چلّہ کہ اِشیءَ ماتی لنگکءَ کن اَنت کہ کمانءِ کشّگءَ کمانءِ زہءَ ڈک وارت ۔
- شِست : (شِ سْ تْ) ٹِکّ ءُ نشانگ ۔
- شَستون : (شَ سْ تُ وْنْ) بلوچستانءَ جاگھےءِ نام اِنت ۔
- شَستی : (شَ سْ تِ یْ) ھورانی ذرّے کہ ششمی دھیءَ اِنت ۔
- شَش : (شَ شْ) سےءُ دگہ سے ۳+۳ = ۶
- ششاکلی : (شَ شَ ا ۔ کَ لِ یْ) ادیب ششاکلی یک وھدے سوریہءِ پاگواجہ اَت کہ رندءَ برازیلءَ شُت ءُ بُندرے بست بلے ھودءَ ھم سوریہءِ دروزیاں چہ یکّےءَ شُت ءُ کُشت ۔
- شُشت : (شُ شْ تْ) مُبتکارگال "شودگ"ءِ گوستگال بزاں شودگءِ کارے کُت ۔
- شُشتگ : (شُ شْ تَ گْ) مُبتکارگال "شودگ"ءِ دیرگوستگال بزاں شودگءِ کارے کُرتگ ۔
- شش تل : (شَ شْ ۔ تَ لْ) دو تل سے تل، چار تل، پنچ تل، شش تل ۲ ۔ میتّل، بازترّا انچوش کہ : چہ مستءَ شش تل ۔ چہ ترّیءَ شش تل
- ششتءُ شود : (شُ شْ تْ ۔ ءُ ۔ شُ وْ دْ) شودگءِ کار ۔ ★
- شِشُک : (شِ شُ کْ) چہ گَکءِ کستریں لچوکیں لوٹگ کہ اسپیت اِنت چو رِشکءَ ۔
- شَشگ : (شَ شَ گْ) چُکّءِ پیدا بیگءِ ششمی روچ ۔
- شِشگ : (شِ شَ گْ) چشّگ، ترّاستگیں کٹ، کرّ، پیش بچ، بھلیگ ۔
- ششگان : (شَ شِ گَ انْ) چُکّ پیداک بیگءِ ششمی روچ کہ شادکامی کن اَنت ۔
- شُشگیم : (شُ شْ گِ ےْ مْ) سرباز ءِ گورءَ یک شھرےءِ نام اِنت کہ چہ جنگلءَ بُرزتر اِنت ۔
- ششم : (شَ شُ مْ) بجاہ "ششمی" ★
- ششمی : (شَ شُ مِ یْ) گوں ششءِ شیادیءَ ششمی بزاں ششءِ جند ۔ ★
- ششو : (شَ شُ وْ) ھما چُک کہ نُھ ماہءِ بدلءَ شش ماہءَ پیداک بیت ۔ ۲ ۔ ھما مردم کہ آئیءِ دستانی لنگک پنچءِ بدلءَ شش اَنت ۔
- ششی : (شَ شِ یْ) شش مردی (الیبءِ تہءَ)

- **ششیم** : (شَ شِ ے مْ) کسانیں تسکیں تیگے کہ پہ مُرگ ءُ گُرگ ءِ بنہ اَنت ءُ .
- **شَک** : (شَ کْ) کسانیں بارگیں چُپتیں تَل .
- **شَکّ** : (شَ کْ کْ) بے دلجمی، بے یکینی ۲۔ سَٹرند ۳۔ گبرءِ لگیں لادی ۴۔ ماھیگے ۔ (بجارٹ)
- **شِکّ** : (شِ کْ کْ) دل ءِ نہ منتی، تُرسگ ءِ نہ منگ ۔ شِکّ لگّ .
- **شِکپال** : (شِ کْ کْ - پَ اَل) بجارءِ شِکپال "
- **شِکار** : (شِ کَ اَرْ) ھما آسک یا کوھگرانڈ یا مُرگ یا رستر کہ آئی ءَ مردم پہ تُپنگ جَن اَنت یا پہ لوپ ءُ تَلک گِر اَنت .
- **شکاربند** : (شِ کَ اَرْ - بَ نْ دْ) مُرگ گِریں تلک ءِ شکاربند، شکاری بند .
- **شکاری** : (شِ کَ اَرِیْ) ھما مردم کہ شکار کنت ۔ ۲۔ شکاری کُچک ۔ ۳۔ شکاری مُرگے چو شاھین ءُ کسترانت ۔ شپ ءِ مُرگاں چماں جنت، شپی مُرگے .
- **شکر** : (شَ کَ رْ) چو گولڑ (شکرکانڈیل) یا کہ چو دگہ نیبگاں کش انگیں شیرکنیں چیزے ۲۔ مچے کہ آئی ءِ کلونٹ شھرانت البتہ ءِ مسری یا عدگاں ھم گوش انت
- **شُکر** : (شُ کْ رْ) منت، شکر .

- **شکررنج** : (شَ کَ رْ - رَ نْ جْ) کمے دلگران، کمے دلرنج ۔ ★
- **شکرکانڈیل** : (شَ کَ رْ - کَ اَنْ ڈِ ےْ لْ) گولڑ ، ھما کانڈیل کہ شیرکن انت چو ایشی شکر جوڑ بیت .
- **شکرو** : (شَ کْ رُوْ) مچے کہ آئی ءِ کلونٹ شھرانت .
- **شکرورنا** : (شَ کَ رْ - وَرْ نَ ا) نوک ورنا، ورنائی ءِ بنگیج، ھما مردم کہ نوکی ورنائی ءَ پادے ایر گرتگ ۔ شکرورنائی : نوک ورنائی .
- **شکری** : (شَ کَ رِیْ) مچے کہ کلونٹ ءِ شھرانت ۲۔ ھما مردم کہ گوں شکر ءَ شیادی کنت ، شکری نھد .
- **شَکّڑ** : (شَ کْ کَ ڑْ) شِکّ، شکوار، شک ءُ گمان .
- **شکڑو** : (شَ کْ کَ ڑُوْ) یا (شِ کْ ۔ کَ ڑُوْ) شکوار، شکیگ، گمانو
- **شکسا** : (شَ کَ سَ ا) ٹرانسمیٹر (TRANSMITTER) ریڈیو ءِ ۔ رسینوک، چو یک جاگھے ءَ دگہ جاگھے بروک، سرکنوک .
- **شکساھگ** : (شَ کَ سَ اھَ گْ) روان دیگ، دیم دیگ ۔★
- **شکشک** : (شَ کْ شَ کْ) شیشگ یا دیوال ءِ ھما ترک کہ تل اِنت بلے پچ نہ اِنت .
- **شُنک** : (شُ نْ کُ کْ) کسانیں شکوگ .

- **شِلگ** : (شِ ل گ) گرانیں چیزے ءِ چہ وتی جاگہ ءَ کمتیں کنزگ ۔ مزیں دیوال ءِ تہ ءَ گرانیں سنگے ءِ چہ وتی جاگہ ءَ کمتیں کنزگ ۔
مزنیں تلارے ءِ ٹکرے ءِ تل بیگ ءُ کمتیں چہ وتی جاگہ ءَ کنزگ ، سکیں بارگیں تل ۔
- **شَکَل** : (شَ کَ ل) شکر ءُ روگن یکجاکن اَنت شکل بیت ، نامے
- **شِکَل** : (شِ کَ ل) یا (شِ ک ل) چھرگ (تازی)
- **شِکم** : (شِ کَ م) لاپ ، تہ (پارسی)
- **شِکو** : (شِ ک و) بستگیں کرزکہ لوگ پکش ءَ یا ڈراہی ءَ اَنت (بچار جُت)
- **شِکوار** : (شِ ک ءِ وَ ا ر) یا (شِ ک وَ ا ر) شکی ، شِگیگ ، گمانو
- **شَکوگ** : (شَ ک و گ) چہ دارے ءَ یا کرزے ءِ سکیں بارگیں ٹکرے کہ دیرکیت ءُ دست ءَ پُترایت ۔
- **شکون** : (شَ کُ و ن) شگین ، دیم چیر ۔
- **شکونگ** : (شَ ک و ن ی گ) شگوشگ ، کوھی کرتے
- **شِکہ** : (شِ ک ہ) بچار شِکو ۔

شکو

- **شکھپگ** : (شَ ک ھ پ گ) شھپگ
- **شکی** : (شَ ک ی) یا (شِ ک ی) شگیگ ، شکڑو ، شکوار
- **شِکیگ** : (شِ ک ی گ) ہِشک کنوک ۔
- **شکین** : (شَ کِ ی ن) بچار "شکون"
- **شکینگ** : (شِ کِ ے ن گ) گرانیں چیزے ءِ چہ جاگہ ءَ کمتیں کنزینگ ۔
- **شَگال** : (شَ گَ ا ل) روباہ ، جون وار ، ھرجون واریں رستر ، ھما مردم کہ ھرگند ءُ گسے وارت (طب : شال ، یا شغال
شگال ، ترکی : چقال ، پھ : اوشکال ، اوشکاد) شعلہ پکار (ملّا پازل) ءَ "ھار ءُ ھیروپ" ءِ لچہ ءَ اشگال
کارمرد کرتگ ۔ سن : شرگال ۔ بزاں روباہ ۔ "روباہ دُمب" کہ کاھے اِنت ءِ ھم طرز ءَ "شال دِم" گوش اَنت ۔
- **شگام** : (شَ گَ ا م) ءِ گام شگام نوکیں تام (ءِ گام رگام نوکیں تام)
- **شِگان** : (شِ گَ ا ن) ترّن ، پیگور   ھ سرشگاناں سوتگگ ءُ بالادوں بازیں گوشتاں ۔
- **شِگبگ** : (شِ گ بِ گ) بچار شِگ ءُ بگ ۔

- **شُگر** : (شُ گ رْ) مفت ۔ شُکر
- **شگرانو** : (شُ گ ۔ رَ ا نَ ؤ) کول کُرتگیں ، ندرکُرتگیں ۔
- **شگرانَہ** : (شُ گ رَ ا نَ ہ) بچار "شگرانو"
- **شَگزّ** : (شَ گ زْ زْ) ھما جاگہ کہ نچّانی بُزگ ءَ رندناہ جوھان کنگ بیت کہ رندءَ پاتان ءَ کن انت ، ناہ ءِ جوھان ۔ ھُشکیں شگزّ انت ءُ لُنڈ : بزاں ھچ نیست ۔ پہ جاگہ آمین ءَ رند شگزّ یلہ انت ءُ لُنڈانی جاگہ انت ۔
- **شگزّی** : (شَ گ زْ زِ یْ) بچار "شگزّ"
- **شگوز** : (شِ گْ وْ زْ) "شِگوزگ" ءِ بُرمانگال بزاں زُوتی ءَ بگوز ۔
- **شگوزگ** : (شِ گْ وْ زَ گْ) پہ زُوتی گوزگ ، اِگت مگندیں زنگ ، نگ ءَ کسے ءَ گوازینگ بزاں چہ کسے ءَ پر گوزگ
- **شگوشگ** : (شَ گْ وْ شْ گْ) کوہ بُوجگے ءِ بر ، کوہ کرنچ ۔ شگوشگ شش ماہ ءِ توشگ ۔ (بچار بُت)
- **شِگ ءُبگ** : (شِ گْ ۔ ءُ ۔ بْ گْ) لوک سرا اِتیں ھال کہ راست ءُ دروگ اِنت دنیگا دل جمی یے مان نیست ۔
- **شگیگ** : (شَ گِ یْ گْ) جنتر ءِ میخ PPB, LWD; SHAGIKH: Axle of a millstone

شگوشگ

- **شِگیم** : (شِ گِ یْ مْ) جاگہے کہ چہ گھ ءَ نزیک اِنت ۔
- **شَل** : (شَ لْ) ھما کہ نُھر اِنت (شُل) ، ھما کہ بد اِنت ، ھما کہ نیچ اِنت اک بشلیں ناہ (شلگیں) شلیں ھاک یا گل ۔ چہ ناوڑا می ءَ کسے ءِ دست ءُ پاد جوان کار نکن انت ۔ چو کہ چہ پاداں کپتگیں مردمے ۔ ۲۔ آبیں چیزے ءِ یا ھور ءِ یکپارگی رچگ ھور ءِ شل گوارگ اِنت ۔ ارس شل انت ۔ طب : شلاب (بارانِ سخت) یا : شُر ، شُتران شریدن ، شاریدن
- **شِل** : (شِ لْ) بچار "شِل" پہ کارچ ءُ کاتار ءُ گوشس انت کہ سک تیز بہ بیت ۔ چِل : چِل شپیں کارچ ۔
- **شِلّ** : (شِ لْ لْ) گردن ءِ گُٹ اِنگیں بہر کہ ھر دو بر دستانی نیامجی ءَ گوں پُشت ءُ کُرز ھڈ ءَ ھوار بیت ۔ "پلانی ءِ گردن چہ شلاں در آتکگ" ۔ ۲۔ تیز PPB, LWD; SHIL :Sharp.
- **شُل** : (شُ لْ) سُست ، یلہ ، ھم بند ، سُست بند ۔ (شیرازی ءِ شُل : سُست ۔
- **شُلّ** : (شُ لْ لْ) بچار "شُل" ۔
- **شلاپگ** : (شَ ۔ لَا ۔ پَ گْ) پشلاپگ : گدے یا دگہ ایشیں چیزے آپ ءَ جنگ ءُ کشگ ، پہ کمیں آپ رزان یا دگہ چیزے ءَ سر شود کنگ ، پہ کاٹیگ ءُ رزان ءُ پلہ جنگ ۔

- **شلامگ** : (شَ لَ ام گ) شلیمگ ، سُست ، شِلِنگ ، شَلمب دَلمب ۔
- **شلان** : (شَ لَ ا ن) خوان رِجان ، نودی شلان ۔
- **شلانک** : (شَ لَ ا ن ک) چابک یا ایزرانک ، ہمیں چیزے کہ پہ پوست یا دار اڈ کنگ بیت ۔ کوڑہ ۔
- **شلپ** : (شَ لَ پ پ) آپ ءِ توار کہ گوں بوجیگ ، تیاب یا جوءِ کرءَ ءَ لگ اِیت (شیرازی : شلپ یا چلپ : صدای دست خوردنِ مکرّر در آب)
- **شلپا** : (شَ لَ پ ا) تھنگ یا دار کہ چہ گوھنی ءَ یا کہ روچ ءِ سبب ءَ گوچل دَنت اِے گوچل ءِ "شلپا" گوش اَنت ۔
- **شلک** : (شِ لِ ک ک) شلِگ ءِ توار ، باؤ بند ءِ توار ۔
- **شلکگ** : (شِ لِ ک ک گ) شکگیں چیزے ءِ چلکگ ءِ توار ، باؤ بند یا چال ءِ توار یا ماں ھشکیں پوست ءَ توار کنگ ۔ کاگدے ءِ تہ ءَ دان ماں بکن ءَ آئی ءِ توار ۔
- **شلگ** : (شَ لَ گ) دانگ دانگ شکگیں ناہ ۲۔ انچوش رجگ کہ دانگ میم مہ بنت ۔ یکپارگی رجگ ۔ ھور ءِ شلگ اِرس ءِ شلگ ۔ PPB, LWD; SHALAGH: To rain on, to moisten.

شلنچک

- **شُلگ** : (شُ لَ گ) ش ۔ بنگ ، سُست بند ، بچار "شُل"
- **شُلگ** : (شُ لَ لَ گ) سُست مُدیلہ یلئیں مردین ۔ شلیمگ ، جنیتو ۔
- **شلگم** : (شَ لَ گ م) سبزی یے کہ بُن ءِ چو پیماز ءَ اِنت ۔
- **شلمب** : (شَ لَ م ب) دلمب ، پُراہ ءُ شلامگ ۲۔ سُست مُدیلہ
- **شُلمپگ** : (شُ لُ م پ گ) بچار "شُلومپگ"
- **شُلنب** : (شُ لَ ن ب) بچار "شَلمب"
- **شُلنپگ** : (شُ لُ ن پ گ) بچار "شُلومپگ"
- **شُلنچک** : (شُ لُ ن چ ک) چات ءِ کرّاں دو دار مِک کن اَنت تیرے بند اَنت ءُ دگہ دارے آدوکی اَنت ، آدو دار ءِ یک سرے ءَ گرّانیں چیزے بند اَنت ءُ دومی سر ءَ کیٹ یا ڈول ءَ گوں ایشی ءَ آپ کشّ اَنت ۔ ھمیشی ءَ "شُلنچک" گوش اَنت ۔ منجور ۔ (بچار بت)
- **شُلنچگ** : (شُ لُ ن چ گ) چہ کور ، کور جو یا ھن ءُ چات آپ ءَ پہ "شُلنچک" کشگ ۔ پہ دست شُلنچگ ، پہ کاشیگ

شُلُنچگ ۔ دریاءِ شُلنچگ ، گورءِ شُلنچگ ، ارس شُلنچگ ۔ ھلنچگ ۔

- **شِلنگ :** (شِ لِ نْ گْ) زندءِ بند ، شِتال ۲۔ کتیاءِ اُشترءِ نام بوتگ ۔
- **شلوار :** (شَ لْ وَا رْ) پادءَ کنگءِ دوتکگیں گُد ۔ شلواریگ ۔
- **شُلُوپگ :** (شُ لُ وْ پْ پَ گْ) آپناکیں چیزءِ پگینءِ بیدءِ برگ یکپارگی دپءِ تہ ءَ برگ : پلانی ءَ دُرستیں نان ءُ شت شُلوپ اِت اَنت ۔
- **شَلوک :** (شَ لْ وْ کْ) ھماکہ شَل اِیت ، رچوک ، شلوکیں ارس ، شلوکیں جبر ۔
- **شُلومپگ :** (شُ لُ وْ مْ ۔ پَ گْ) چہ گرانزانی رہ ءَ چیزے پہ ساہءِ پدکشگ ءَ برگ ۔ لمپءِ شلومپگ ۔ شُلُمپگ ۔
- **شُلونپگ :** (شُ لُ وْ نْ پَ گْ) بچار «شُلُنچگ» ۔
- **شَلی :** (شَ لِ یْ) جنینی نامے ۔
- **شلی بند :** (شَ لِ یْ ۔ بَ نْ دْ) یاشَنی بند : ھردو اوشماں (اوشم) بستگیں بارگیں ساد یا بندیگ ۔
- **شلیپو :** (شَ لِ یْ پْ وْ) یک ڈراھیں جوڑ کنگیں نوکے کہ بوجیگءِ کمتانی چنگ ءُ ھیشیءِ راہ ءُ پہ دریاءَ ریچگءَ کارمرز بیت ۔ اے نوک چوش جوڑ انت کہ بوجیگءِ ستوءِ سرءَ کدرءِ دستءِ پڑاھی ءُ ڈراھیں ءُ کتیں بُرزیں دار جنگ کہ چوکر نوک ءَ اِنت ۔ دگہ جاہاں انچیں نوکے ھم ھست کہ آئی ءَ «باتل شلیپو» گوشَنت ۔
- **شِلیک :** (شِ لِ یْ کْ کْ) یک برے یایک زندے ھور گوارگ ءِ یا تیرءِ گوارگ ءِ یا زمزیلءِ توار ۔
- **شلیمگ :** (شَ لِ ےْ مْ گْ) سُست ، شِلنگ ، شلب ، دلب ۔
- **شلینگ :** (شَ لِ ےْ نْ گْ) دانگ دانگیں چیزءَ انچوش ریچگ کہ آئی ءِ دانگاں چم گیشینت مکنت براں سک تُرند ریچگ ، ایر رچگ ، شِنگ کنگ ۔
- **شَم :** (شَ مْ) بارگیں یاکسانیں راہ کہ چہ آئی ءَ آدیم گندگ بیت اک : ڈرچکانی شم ءَ چیزے پیداور اِنت ، ماشینکانی شم ءَ اِنت ، چہ تکرد ءِ یا چادرءِ شم ءَ چارگ ، شوکانی شم ، لنگکانی شم ۔ چہ مردمانی شم ءَ گُوزگ ۔ دوکوہءِ نیانجیءِ راہ کہ آپ ھم چہ ءَ ایر رچ اِیت ءُ کوراں رَوت ، ایشی ءِ تہ ءَ تل بیت ، آپدار بیت ، سبزگ بیت ، شکار بیت ءُ کھپر بیت ۔ کوھءَ دُرگ ۔ سکیں تنگیں ءُ بارگیں راہ ءُ دَرہ ، شم ءُ در ، شم ءُ تل ۔ سرشم : کوھانی بُرزیں شم ۔ شم ءِ ماہ : بلوچی ءَ ماھے نام ۔
- **شما :** (شُ مَ ا) «تو» ءِ باز : شما کجا رَوِات براں بازیں مردم کجا روانت ۔ پہ سترہیں مردمءِ ادب ءَ ھم کار مرز بیت ۔
- **شمار :** (شُ مَ ارْ) ھساب ، نمبر ، تھیات ، اندازگ ۔
- **شمارا :** (شُ مَ ا رَ ا) شُما دُرستاں
- **شمال :** (شَ مَ الْ) گواتے کہ یاز دنزءَ دوت کنت ۔ ھمے گوات اربستان ءَ گوھر کنت ۔ گوردیچءِ نیمگ ۔
- **شمالبندن :** (شَ مَ الْ ۔ بَ نْ دِ نْ) پسنیءِ نزیک ءَ کوھے کہ ھمود ءَ بندنے ھم ھمے نام ءَ ھست اِنت ۔
- **شمانگر :** (شَ مَ انْ گُ رْ) بچار «شمانگو» ۔
- **شمانگو :** (شَ مَ انْ ۔ گُ وْ) چہ ھمانگو ، چہ ھمانیگ ، چہ ھمادیم ءَ
- **شمبسمائیل :** (شَ مْ بْ ۔ سُ مَ ا ۔ ءِ یْ لْ) چہ گوادرءِ بازارءَ چار میل دُور مھدی کوہءِ نزیک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت

ادءِ دو کھیراَت یکے ءِ نام شمبے ءُ یکے شماشیل اِنت۔ گوَش اَنت کہ دو برات لوٹگ اَنت۔ ھر دو کھیر زیارت اَنت۔ یک کھیرءِ مُرتگ ءُ یکے سبزاِنت۔

- **شمبُک** : (شَ م بُ ک) شمبے ءِ نیم نام۔
- **شمبُل** : (شَ م بُ ل) نامے۔
- **شمبلان** : (شَ م بَ لَ ان) نامے۔
- **شمبُو** : (شُ م بُ و) شمبے ءِ نیم نام، شھرے ءِ نام اِنت: "نیستی ءِ شمبو گھ اِنت"۔
- **شمبہ** : (شَ م بِ ہ) بچار "شمبے"۔
- **شمبے** : (شَ م بے) ھپتگ ءِ بُنگیج ءِ روچ، پارسی: "شنبہ" عربی: "سبت" انگریزی SATURDAY چہ آدینگ ءَ رند ءُ یکشنبے ءَ پیسر ءِ روچ، یہودیانی ھپتگ ءِ وشّیں روچ۔
- **شمپگ** : (شَ م پَ گ) ھُشک ءُ لاگر بوگ، کِنگ، ڈھگ، رِیگ، ھگ۔ پلانی شمپ اِتگ (بتو ءِ تپ ءَ شمپیتگ)
- **شمپینگ** : (شَ م پ ے ن گ) انچو شُس کنگ کہ بہ شمپ اِیت۔
- **شمتل** : (شَ م تَ ل) شم ءُ تل یا شمے ءِ تل۔
- **شم جنگ** : (شَ م۔ ج ن گ) شم کنگ ءُ جنگ کنگ: ھما جنگ کہ چیزے ءِ رچ شم کنگ ءِ زان بہ اوار کی جنگ ءَ وارگ ءُ پدءَ کنگ
- **شمدر** : (شَ م دَ ر) شم ءُ دَر۔
- **شمر** : (شِ م ر) کاھے، بچار "شمیل"
- **شماتون** : (شَ م سَ اتُ و ن) جنینی نامے۔
- **شمسُک** : (شَ م سُ ک) جنینی نامے۔
- **شمسُل** : (شَ م سُ ل) جنینی نامے۔
- **شمسی** : (شَ م سِ ی) جنینی نامے۔
- **شمش** : (شِ م ش) کساں تاکیں بھارکاھے کہ باز ڈولدار اِنت۔ اِے سے زات اِنت (۱) گوگی شمش: ایشی ءَ مردم نہ ور اَنت (۲) ٹیٹکی: ایشی ءِ تاک ءِ تہ ءَ تھریں لِکّے ایشی ءَ مردم ور اَنت ایشی ءَ ٹیٹل ھم گوشَ اَنت (۳) آزات: ھُشکا بگیں ڈگاراں رُد اِیت، ایشی ءَ ھم مردم ور اَنت۔
- **شمشاد** : (شَ م شَ اد) دُرچکے، نامے۔
- **شمشپُل** : (شِ م ش پُ ل) شمش ءِ پُل بوگ ءِ وھد۔ شمش ءِ پُل۔
- **شمشک** : (شِ م شُ ک) تنگ ءِ اوکتگیں تاک اَنت کہ سرگ ءِ دیم ءَ جنگ بنت کہ پیشانی ءِ سرءَ ڈراجی ءَ لونجان اَنت۔ تلا یا نگرہ ءِ دگہ ھم لھتیں سھت ءُ زیوداں پہ بنت۔
- **شمشکار** : (شَ م ش۔ کَ ا ر) شموشکار: بے ترانگ، بے ھیال۔
- **شمشگ** : (شَ م شَ گ) بے ترانگ بوگ، بے ھیال بوگ، چہ دل ءَ روگ۔
- **شمشم** : (شَ م شَ م) چیزے کہ دَرگ دَرگ بہ بیت۔

- **شمک** : (شَ مُ کْ) کسانیں شم ۔
- **شمگ** : (شَ مَ گْ) شم ، شملگ ۔
- **شمل** : (شَ مَ لْ) شملگ : دو چیزء میانجی ءَ بارگیں ھالیکیں جاگھے وَ کہ بیت ۔ "دنتان شملگ اَنت" ۔
- **شِمِل** : (شِ مِ لْ) نامے ۔ کاھے ایشی ءِ ٹال ءَ دندن کن اَنت ، ایشی ءِ ٹال ءِ دارءَ ڈھل ءِ سرپاگ کن اَنت گوازگ چیرءِ کما ۔
- **شملگ** : (شَ مَ لَ گْ) دو چیزء میانجی ءَ بارگیں جاگھے وَ کہ بیت ، کوھی شملگ دیوال ءِ بنگانی شملگ ، دنتانانی شملگ ۔
- **شمورگ** : (شَ مُ وْ رَ گْ) مورشنز ، نوشنز ، نودشنز ءِ شنزءِ شمورگ ۔
- **شموشتگ** : (شَ مُ وْ شْ تَ گْ) شموشگ ءِ گوستگال ۔ بزاں شموشگ بوتگ ۔
- **شموشگ** : (شَ مُ وْ شْ گْ) یک چیزے ءَ بے تراَنگ کنگ ، گپ یا دگر کارے ءِ کنگ ءَ چہ دل ءَ برگ ۔
- **شمے** : (شُ مْ ے) شما باز مردم ءِ اک : شمے ڈگار بزاں شمے ءِ دستانی ڈگار ۔
- **شمئی** : (شُ مَ یْ) بچار "شمے" ۔
- **شمیگ** (شُ مَ یْ گْ) بچار "شمے" ۔
- **شن** : (شَ نْ) بند یا ڈگار شن کنت بزاں پُر بندیں ڈگار ءِ بندءَ جاگھے ءَ آپ کتیں رہ کنت کہ اگاں سرءَ ئے مَہ گرئے بند بارت ۔
- **شِن** : (شِ نْ) شِنگ ءِ پرمانگال ۔
- **شنال** : (شِ نَ اْ لْ) شلنگ ، ژندءُ پند ۔
- **شنبمائیل** : (شَ نْ بْ ۔ مُ مَ اِ ے لْ) بچار "شمبمائیل" ۔
- **شنبک** : (شَ نْ بُ کْ) بچار "شمبک" ۔
- **شنبل** : (شَ نْ بُ لْ) بچار "شمبل" ۔
- **شنبلان** : (شَ نْ بُ لَ اْ نْ) بچار "شمبلان" ۔
- **شنبو** : (شَ نْ بُ وْ) بچار "شمبو" ۔
- **شنبہ** : (شَ نْ بِ ہْ) بچار "شمبہ" ۔
- **شنبے** : (شَ نْ بِ ے) بچار "شمبے" ۔
- **شنپگ** : (شَ نْ پُ گْ) بچار "شمپگ" ۔
- **شنپینگ** : (شَ نْ پِ ے ۔ نْگْ) بچار "شمپینگ" ۔
- **شِنت** : (شِ نْ تْ) شِنگ ءِ کارءُ کنت ۔
- **شند** : (شَ نْ دْ) آبشار ، آپشان ، ترنگار ۔
- **شنز** : (شَ نْ زْ) ھورءِ سگ اور تیں ءُ تتکیں ترمپ ءِ رچگ "شنزءُ شمورگ" ۔
- **شِنزک** : (شِ نْ زُ کْ) بچار "شِنزک" ۔

- **شَنزگ :** (شَ ن زَ گ) نود ءِ تنک تنک ءَ رِچگ ۔
- **شَنزینگ:** (شَ ن زے نَ گ) انچوش کنگ کہ بہ شنزایت ۔
- **شَنک :** (شَ ن کَ) ڈرچکی ھماشاہ کہ آیاں لمبھم پراِنت بلے تاک اِش پہ نیست ۲۔ ندر، کوئیگ ۳۔ پھلوگانی ھدّ۔
- **شَنِک :** (شَ نِ کَ) پس ءِ گونڈیں چک کہ چہ شِنِک ءَ کمیں ڈال تراِنت، نر بہ بیت کہ مادگ ۔
- **شَنکار :** (شَ ن ۔ کَ ا رَ) شنگ ءُ تالان کنوک۔ شِنگکار .PUBLISHER, DISRTIBUTER 08-02-68
- **شَنکبند :** (شَ ن کَ ۔ بَ ن دَ) ھماکا پریا گُڈک کہ چہ شَنک ءَ بستگ ۔
- **شُنکرگ :** (شُ ن ۔ کُ ۔ رَ گ) ھریا اسپ کہ پہ کدیم ءَ گُرگُرکنت ۔ چہ پوز ءَ آواز کشگ ۔
- **شَنکریچ :** (شَ ن کَ ۔ رِ ے چ) شنک ریچ کنگ : بزاں گپے ءَ باز شنک ان کنگ ۔
- **شُنگگ :** (شُ ن کَ ۔ کَ گ) آرتینک یا آہنکیں چیز ءِ پونز ءِ راہ ءَ ساہ ءِ پُشت ءَ کشگ ءُ پونز ءِ تہ ءَ برگ ۔
- **شِنگ :** (شِ نَ گ) ٹال ٹال کنگ ۔ پژم یا کرپاس ءِ
- **شِنگ :** (شِ ن گ) تالان شِنگ ءُ شانگ ۔
- **شِنگجاہ :** (شِ ن گَ ۔ جَ ا ہ) نشرگاہ، ریڈیو یا ٹی۔ وی اسٹیشن .Broad casting house
- **شِنگدان :** (شِ ن گَ ۔ دَ ا ن) بجار شِنگ شانگ
- **شَنگر :** (شَ ن ۔ گَ رَ) مردمی نامے، کھیر ءِ بر ۔
- **شَنگرپاگ :** (شَ ن ۔ گَ رَ + پَ ا گ) شنگر پچگ ءِ موسم ۔
- **شَنگرو :** (شَ ن ۔ گَ رَ وْ) دلوت ءُ اولاک کہ سکیں لاگری ءَ رندءَ ژوری ءِ نیمگ ءَ بئیت ۔
- **شنگز :** (شِ/شَ ن گَ زَ زْ) گز ءِ ڈرچک ءِ زاتے کہ باز ریدگ اِنت گیشتر کوراں رُد اِیت، دارے سھراِنت دار ءِ سئے بڑتے چرپ کنّ ئے سلّ سُھر بیت سہ جی بنی کور ءِ ریدگیں شنگز پہ ھمک توپان ءَ سر ءَ ایر آر
- **شِنگشانگ:** (شِ ن گَ ۔ شَ ا ن گ) دانگ دانگ، یک یک ۔
- **شِنگشکند:** (شِ ن گِ شْ ۔ کَ ن دْ) اشکندگ یا سنگستان : نیچے کہ اِشّی ءِ کلونٹ زرد ءُ دراج اِنت ۔
- **شِنگکار :** (شِ ن گَ ۔ کَ ا ر) شِنگ ءُ تالان کنوک ۔
- **شِنگ کنگ :** (شِ ن گَ ۔ کَ نَ گ) تالان کنگ ۔
- **شِنگگ :** (شِ نَ گَ گ) شِنگ بوگ ۔ چیزے کہ تَن ئے یکجاہ بہ بیت ءُ سر ئے ٹال ٹال بہ بیت ۔ ملگور ءِ شِنگگ ۔ گیشنگ ۔ پُچ شِنگ اِنگ : بزاں پیک اِنت ھوش ءِ ٹال ئے شِنگ اِتگ اَنت ۔
- **شِنگو :** (شِ ن گَ وْ) .MICROPHONE ھمے ازباب کہ اِشّی ءِ دیم ءَ اوشت اَنت گپ جن اَنت ۔ توار مزن بیت ۔
- **شِنگینگ :** (شِ ن گِ ے نَ گ) بارگیں چیزے ءِ ٹال ٹال کنگ یا باز چیز کہ مُچ اَنت آیاں دانگ دانگ کنگ ۔
- **شَنلک :** (شَ نِ لُ کَ) کسانیں شَنک ۔
- **شِنوک :** (شِ نُ وْ کَ) شِنگ ءِ کار ءِ کنوک ۔
- **شُو :** (شُ وْ) جن ءِ مرد، جود، مرد ۔

- **شواز :** (شَ وَاز) بچار "شوهاز"
- **شوازک :** (شُ وَا زُک) لوگ ءِ چک مُنک ۔
- **شوانگ :** (شْ وَانَ گ) پسانی شپانک ۔ پاسپان ۔
- **شوپچ :** (شْ وْ پ چ) مزنیں مُسیبت کہ تاوان ءُ گون بہبیت ۔ انچیں سیبیت کہ دُرستیں مھلوکءُ سرجمءَ بگیت ، شوپچ کپگ
- **شوپوش :** (شْ وْ پْ وْ شْ) "شودپوش" بزاں ھاگد کہ استری نہ لوٹ ایت شودےءُ گوردءُ بکن WASH AND WEAR.
- **شود :** (شْ وْ دْ) شودگ ءِ پرمانگال ۔ بزاں بشود ★
- **شودآئینگ :** (شْ وْ دَا ءِ ءِ نَ گ) دگرے ءَ گوشگ کہ آ بہ شود ایت ۔ ★
- **شودارُدا :** (شُ دْ دَا ۔ رُ دْ دَا) ناہ ءِ ھمیں ھلوا کہ چہ ناہ ءُ روگن ءَ گرا دانت جوڑ ئے کن انت ، دگہ ہچ ءُ ھم مان اِنت ۔
- **شودگ :** (شْ وْ دَ گ) گوں آپ ءَ سپا کنگ ۔
- **شودل :** (شُ وْ دَل) مردینی نامے ۔
- **شور :** (شَ وْر) سلاہ ۔ ارادہ شورکنگ ، شورجنگ ، شوردیگ ، شوربیگ ۔ شورءُ بنا ۔
- **شور :** (شْ وْ رْ) جاک ، کوکار ، واھی ، باؤست ، ڈاہ ۔
- **شور :** (شُ وْ رْ) کسانیں ماھیگے کہ دراج ءُ ساپ اِنت ۲۔ شورّیں (شیریں) کوہ ۔ بے باکیں مردم ۔ ساپ ۔
- **شوراوگ :** (شْ وْ رَا وَ گ) سورگیں زمین کہ دھل نہ دنت ۔
- **شورچ :** (شْ وْ رْ چ) "شورچگ" ءِ پرمانگال بزاں بشورچ ۔ شُرد ۔
- **شورچگ :** (شُ وْ رْ چَ گ) شیرچگ ، انجوش چیرترگ کہ پتن ءُ ایرتبیگ ۔ شُردیگ ۔
- **شورمیتگ :** (شْ وْ رْ ۔ مِ ءِ تَ گ) سرباز ءَ چہ دیکوردہ بازارءَ چیر ، چہ گواشولکان ءُ برز ، گور ءِ اِیشی کترہ شہرءُ میتگے ۔
- **شورو :** (شْ وْ رْ وْ) بچار "شورہ" ۔
- **شورہ :** (شْ وْ رَ ہ) بارود کہ تیراں مان کن انت ۔ باروت ، شورو ۔
- **شورینگ :** (شُ وْ رِ ءِ نَ گ) شوردیگ ، ڈاہ دیگ لشکرءِ شورینگ : بزاں لشکرءَ پہ جنگ ءَ تیار کنگ ۔ ★
- **شوشلگ :** (شْ وْ شْ لَ گ) بھاکنگ ۔
- **شوشگ :** (شْ وْ ۔ شْ گ) کشار ءِ ھوش ءِ جنگ بلے تہ ءَ گپ بوگ ۔ پُل ءُ شوشگ ۔
- **شوشنگ :** (شْ وْ شِ نَ گ) پُلّ ، لیلوک ، لاڑ ۔ پُل ءُ شوشنگ ۔
- **شوک :** (شْ وْ کْ) ٹھل ، بُراھدار ، وشدل ، دلدوستی ، پسندی ۔
- **شوک :** (شْ وْ کْ) چہ کونڈاں دانگ پادانی دیم ءَ رانانی تہ ءِ بھر ۔ بچار بُت تاکدیم 585
- **شوکی :** (شْ وْ کِ ی) ھما مردم کہ آئی ءَ شوک ءُ ھوس باز اِنت ۔
- **شوکین :** (شَ وْ کِ ءِ ن) بُراھداریں ، شتریں ، ڈولداریں ★
- **شولگ :** (شُ وْ لَ گ) گدءِ ڈال ڈال ءَ دوچگ ۔ ★
- **شوم :** (شْ وْ م) شومگ ءِ ازباب ۔

- **شُوم** : (شُ وْ مْ مْ) بدبھت ، بے بھر ، بےبھت ءِ چپّ (عربی شوم)
- **شومان** : (شُ وْ مَ ا نْ) پشومان ، شیمان ، پشیمان .
- **شُومک** : (شُ وْ مْ مَ کْ) ناسور ، ناسوریں ریش .
- **شُومگ** : (شُ وْ مَ گْ) بے توم ءَ دُگار ءَ شنگار دیگ .
- **شُوم ءُ شانزده** : (شُ وْ مْ ءُ شَ ا نْ زْ دَ ہْ) سکّیں شُوم . بلوچ ماہ ءِ شانزدھمی روچ ءَ شُومیں روچے لیکا اَنت .
  - ؎ شمبے ءُ شانزدہ سرمہ شود بُراتانی گوھار شمبے ءِ بُرات ءَ شرزاِنت شانزدہ ءِ پت ءَ ★
- **شُون** : (شُ وْ نْ) ھوکیں . نشان ، شوندات ، سرءُ سوج .
- **شوناھگ** : (شُ وْ نَ ا ھَ گْ) بچار « شونایگ »
- **شونایگ** : (شُ وْ نَ ا یَ گْ) شوانگی کنگ . سمبالگ . گیشتر پہ شر یداری چیزے ءِ سا ہگ ءَ شونایگ .
  - « من میر تو میر نوں ھراں کے شونا ایت » سوج دیگ .
- **شوندات** : (شُ وْ نْ دَ ا تْ) نشان ، سوج ★

شوک

- **شُونز** : (شُ وْ نْ زْ) شینز
- **شونزسر** : (شُ وْ نْ زْ ۔ سَ رْ) آپی بٹے . شینزسر .
- **شونزک** : (شُ وْ نْ زْ کْ) شینزک کہ آپ ءِ سرءَ بندایت ، شونزکاہ . مشک یا جھلگ ءِ چیر ءَ یا اوشتاگیں آپ ءِ سرءَ بندایت .
- **شونزکاہ** : (شُ وْ نْ زْ ۔ کَ ا ہْ) بچار « شُونزک »
- **شونزمگسک** : (شُ وْ نْ زْ ، مَ گِ سْ کْ) شُونزیں مگسکے . شینزمگسک .
- **شونکار** : (شُ وْ نْ ، کَ ا رْ) شون دیوک ، سرءُ سوج کنوک + ھوکیں کار + پہ ایڈیٹر (ردکار) ءَ ھم کار مرد بوگ اِنت ★
- **شُونگرگ** : (شُ وْ نْ گُ رْ گْ) شنگرگ : گوں پونز آواز کشگ : ھرءِ شنگرگ .
- **شونگ** : (شُ وْ نَ گْ) ، بچار « شونایگ »
- **شوّال** : (شَ وْ وَ ا لْ) مسلمانانی دھمی ماہ ءُ کسانیں ائید
- **شوھاز** : (شُ وْ ھَ ا زْ) پٹگ . پٹ ءُ لوٹ . پٹ ءُ پول . پولگ . جُست پُرس (شُھاز ، شواز)
- **شوھازگ** : (شُ وْ ھَ ا زَ گْ) شوھاز کنگ ، پٹگ ، پٹ ءُ پول کنگ ، درگیجگ . ★

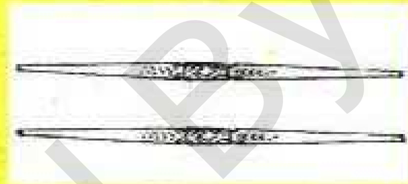
- **شہ** : (شَ ہْ) بادشاہ، مزن ۲۔ شہ، از، اچ۔ دست ءِ شہ : بزاں لنگکانی شم ءِ بھرءُ آئیءِ زرنگ، دستءِ دل ءِ بارگیں کنڈ بہ گِشک۔
- **شہاز** : (شَ۔ھَاز) یک چیزےءِ ڈراجیءُ دانگ گُڈّی ھدّءِ رسگءِ ھد۔ ڈراجی۔ زانگءِ شہار۔
- **شہارگ** : (شَ۔ھارَگ) ڈراج کنگ۔
- **شُہاز** : (شُ ھَاز) بچار «شوھاز»
- **شُہازشُم** : (شُ۔ھَاز۔شُ ھْ مْ) چوربتی۔
- **شہباز** : (شَ ھْ۔بَ از) نامے۔ شہباز۔ قلندر عثمان مروندیءِ ھم لال شہباز گوش انت
- **شہبانز** : (شَ ھْ۔بَ انْ زْ) نامے۔ بازیں مُرگءِ یک شُتریں زاتے۔ پنجگورءِ بُنستانءِ چیر جاگھےءِ نام اِنت۔
- **شہبند** : (شَ ھْ بَ نْ دْ) مزن بند ۲۔ دستونکءِ جوانتریں بند۔ ★
- **شہبندر** : (شَ ھْ۔بَ نْ دَرْ) ھما بندر یا بندن کہ اودءَ گُراب سکّ باز رَوت ءُ کئیت۔ اک : لندن، نیویارک، بمبئی، عدن۔ شاہ بندر : سندھءِ یک کسانیں بندرےءِ نام اِنت۔
- **شہبیر** : (شَ ھْ۔بِ یْ رْ) شیتان، چالاک۔ ھُشیار۔ ★
- **شہپ** : (شَ ھْ پْ) شُھپگءِ پرمانگال۔ بزاں بہ شَھپ۔
- **شہپر** : (شَ ھْ۔پَ رْ) شر بانزُل۔
- **شہپگ** : (شَ ھْ۔پَ گْ) پہ لٹّ گُزرءِ تاکاں یا وگ ڈرچلےءِ تاکاں جنگ کہ بیرپچ اَنت۔ اِسترگءِ شہپگ کہ دیمءِ ڈراجیءَ بارگ بارگءِ برّ اِیت، چوکہ رامءِ ڈراجیءَ ھون تُرک اِیت۔ کسےءِ بہ لٹّ جنگ۔ پیشّ شہپ کنگ کہ زیاتّءِ شہپگ، شہماتءِ شہپگ، ورگءِ شہپگ۔
- **شہپول** : (شَ ھْ۔پَ وْلْ) شہماتءِ گستر۔
- **شہتیر** : (شَ ھْ۔تِ یْ رْ) لوگءِ مستریں دار کہ لاپدار ھیشیءِ سرءَ ایر بنت۔
- **شہجن** : (شَ ھْ۔جَنْ) شاھی تبیں جنیں آدم۔
- **شہجو** : (شَ ھْ۔جُوْ) مزنیں جو۔
- **شہد** : (شَ ھْ دْ) بینگ۔
- **شہداد** : (شَ ھْ۔دَادْ) شاہءِ داتگیں۔ نامے، شہدادءُ مھنازءِ داستان مشہور اِنت۔
- **شہدانگ** : (شَ ھْ۔دَانْ گْ) یک بازگراں بھائیں سنگے۔ مردینی نامے کہ پہ جنینءَ ھم شَر اِنت ۲۔ بنگءِ توم۔
- **شہدُرّ** : (شَ ھْ۔دُرّْ) نامے۔
- **شہدو** : (شَ ھْ۔دُوْ) نامے۔
- **شہدوست** : (شَ ھْ۔دُوْسْ تْ) نامے۔ ★
- **شہڈال** : (شَ ھْ۔ڈَالْ) ڈالءِ زاتیں مزنیں مُرگے کہ جون وارت ایشیءَ ھیروار ھم گوش اَنت۔
- **شہر** : (شَ ھْ رْ) شہرءُ بازاریں جاگہ ۲۔ مچکدگ، ھمودءَ کہ پچ بازبیت۔
- **شہراہ** : (شَ ھْ۔رَاہْ) شاھراہ۔ مزنیں راہ۔ ★

- **شہرایر** : (ش ھ ز ۔ اے ڑ) شہریر : ماھے ءِ نام اِنت ۔ بتل : شہرایر ءَ شہرایر کئیت ۔ ءِ زاں ھاہین ایرھت بیت ۔
پا : شہریور ۔ پھ : شہریور
- **شہربانگ** : (شَ ھ ز + بَ ا نْ گ) شہر ءِ بانگ ۔
- **شہربانو** : (شَ ھ ز + بَ ا نْ وْ) بچار : " شہربانک "
- **شہربند** : (شَ ھ ز + بَ نْ دْ) کمیان ، شہری زبان ءَ پَسیل ، ابیل ، ابیلی ، پَلّ ۔
- **شُہرت** : (شُ ھ رَ تْ) پشل ، میاریگ ، کُجّی ، شرمندہ ، شرمسار ۔
- **شہردر** : (شَ ھ ر ۔ دَ رْ) شادر : سرباز ءِ کور ءَ چہ پیردان ءِ بُرز شہرے ۔
- **شہرک** : (شَ ھ رَ کْ) کیچ ءِ یک جاگھے ءِ نام اِنت ۔ کسرکند ءِ تلانگ ءِ میانجی ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔ کسانیں شہر ءِ کلگ ۔
- **شہرک** : (شَ ھ رُ کْ) کسانیں شہر ۔ نامے ۔ a small town, village.
- **شہرگ** : (شَ ھ + رَ گْ) سکّیں زندئیں رگ ۔ پاد ءِ پنیر ءِ پُشت ءِ اِنگلی رگ کہ مادرگ ھم گوشگ بیت ۔ گردن ءِ شہرگ ۔
- **شہرگور** : (شَ ھ ز + گُ وَ رْ) شہر ءِ نزیک یا کہ ھدّ SUB-URBEN.
- **شہرناز** : (شَ ھ ز ۔ نَ ا زْ) جنینی نامے ۔
- **شہری** : (شَ ھ ۔ رِ یْ) ھما کہ گوں شہر ءَ سیادی کنت ۔ نامے ۔
- **شہزادگ** : (شَ ھ + زَ ا دَ گْ) شاہ زادگ بادشاہ ءِ چُک یا بادشاہ ءِ کُہم ءَ گوشت اَنت ۔
- **شہزانت** : (شَ ھ زَ ا نْ تْ) مزن زانت ، کواس ءُ بلدیں مردم ۔
- **شہزانتکار** : (شَ ھ + زَ ا نْ تْ ۔ کَ ا رْ) ھما مردم کہ ھر چیز ءِ بارہ ءَ بہ جوانی زانتکار اِنت ۔ ءِ زاں آئی ءِ " جنرل نالج " شہزانت ۔
- **شہزانتکاری** : (شَ ھ ۔ زَ ا نْ تْ ۔ کَ ا رِ یْ) GENERAL KNOWLEDGE.(29-06-64)
- **شہزور** : (شَ ھ ۔ زُ وْ رْ) مزن زور ، زورآور ۔ ★
- **شہستا** : (شَ ھ + سَ نْ تَ ا) مزن ستا ۔
- **شہشاب** : (شَ ھ ۔ شَ ا بْ) سک مزن ۔ ★
- **شہشول** : (شَ ھ ۔ شَ وْ لْ) کشتیگ ءِ راستے ۔
- **شہکارگ** : (شَ ھ ۔ کَ ا رَ گْ) پہ گُڈّی سپاکنگ ءَ آوازکنگ ۔ گوانک پرکنگ ، پہ جنگ ءَ شہکارگ ۔
PPB, LWD; SHAKARAK: to order, instruct.
- **شہکور** : (شَ ھ + کَ وْ رْ) مزن کور ۔
- **شہگ** : (شَ ھ گْ) براہوئی ءَ شاھگان بیگ ۔ شاہ شاہ بیگ ، دِزّ دِزّ ءُ تُرک تُرک بیگ ۔
- **شہگام** : (شَ ھ ۔ گَ ا مْ) مزن گام ، مزنیں گام ، تُرندیں گام ۔
- **شہگور** : (شَ ھ ۔ گُ وْ رْ) بچار " شاگور "
- **شہلچہ کار** : (شَ ھ ۔ لَ چِ چَ ہ ۔ کَ ا رْ) ءِ زاں لچہ کارانی مزن بادشاہ مُلّا فاضل ، جاوش ، جاوش بجاوش ، دلمراد مُلّا زھی (کہ گوں شیہوزئی ءَ ھم سیادی کنت) مند بُردپ ءَ قاصی چات ءِ نامیں میتگے ءِ نندوک بوتگ ۔ بلوچی لچہ کاری ءِ اے دور کہ مُلّا فاضل آئی ءِ مستریں امام بوتگ بلوچی لچہ کاری ءِ دومی دور گوشگ بیت پرچا کہ اے ھمے دور اِنت کہ بلوچی گوشتگیں سرجمیں لچہ کارانی لچہ پہ راست ھمایانی جند ءِ

گوشتگین اَنت. چِہ اے دورءَ پیسر ھرچ بلوچی لچے کہ گوشگ بوتگ آیانی لچہ کارزانگ نہ بنت کہ کے اَنت. مُلّا اندازہ ۱۲۰۰ ھجری ءَ پیداک بوتگ کہ ۱۲۷۰ ءَ بیران بوتگ ءُ سورو مندءَ آئیءِ مانشس اود ءِ سرکاری ادارہ ءِ دیمی نیگ ءَ اِنت ۔

- شَھم: (شَ ھْ مْ) رُژن، روژ نائی، روژنائیءِ بُرانز ۔
- شِھم: (شِ ھْ مْ) ادب ۔
- شھمات: (شَ ھْ. مَ اتْ) گوں دست ءِ دل ءَ مے رنگ ءَ جنگ کہ مردم تیلانک ھم نوارت، پہ دست ءِ دل مردم ءَ جنگ شَھمات جنگ یا شھمات کنگ ۔
- شھمپول: (شَ ھْ مْ. پْ وْلْ) بچار "شھپول" ۔
- شھمنزل: (شَ ہْ ءِ مْ نْ زِلْ) سکّیں مزنیں "منزل جاہ" پہ ریل گاڑیانی جنکشن یا انٹرنیشنل ایئرپورٹ یا کہ "پُرشھبند" ءَ کار مردبیت ۔
- شھمیر: (شَ ھْ. مِ یْ رْ) ھاکم، سردار، امیر، مزن سردار، مزن امیر. شامیرءِ مردینی نامے
- شھناز: (شَ ھْ. نَ ازْ) شاھناز. جنینی نامے ۔
- شھنشاہ: (شَ. ھِ نْ. شَ اہْ) شاھانی شاہ. مزنیں بادشاہ
- شھنک: (شَ ھْ نُ کْ) شھنازءِ نیم نام، جنینی نام ۔
- شھی تمپ: (شَ ھِ یْ. تُ مْ پْ) کیچ ءَ سیگے ءِ نام اِنت ۔ ★
- شھید: (شَہ ھِ یْ دْ) کسے کہ بے گناہ ءُ میارءَ کُشگ بہ بیت　۲. پنی ءِ نزیک ءَ تیاب کرّ ءَ کوھے ۔
- شیپ: (شِ ے پْ) آپ ءِ ھاراہ کہ پہ کورءُ مزن شیپاں سربیت. شیپ مار: مارءِ زاتے. شیپ گرگ: آہیں چیزءِ بارگیں راھے ءَ چہ بُرزادی ءَ جھل ءَ آیگ. جھل ایر کپگ (آب شیب. ب ق)
- شِیپانک: (شِ یْ پْ. پَ ا نْ کْ) لمبشءِ ٹال، زمیں ھیزرانک کہ سک بارگ بیت ۔
- شیپتال: (شِ ے پْ. تَ الْ) نیم گنوک ءِ ابدال ۔
- شیپ سر: (شِ ے پْ. سَرْ) بندیک ءِ ھارءِ سگ ءُ گوبتگیں ٹال کہ آھاں کُبلی آنجگ ءِ دپ ءَ مانکش اَنت کہ چہ ھمیشیءَ آنجگ ءِ دپ پچ ءُ بند بیت. ایشی ءَ پُلی ءُ گنگ ھم گوش اَنت. شیپ سر ءِ گگ: شیپ سر ءِ ٹال کہ یکیا گُگ داتگ اَنت. شیپ سرءِ پُل: شیپ سر ءِ ٹالانی سرءِ پُل ۔
- شیپک: (شِ ے پُ کْ) کسانیں شیپ کہ آپ چہ ھمیشانی راہ ءَ پہ شیپان ءُ پدءَ پہ کوراں رچ اِیت ۔
- شیپگ: (شِ ے. پَ گْ) گورءَ کنگ. شیپ گرگ ءُ سرتگ ءِ شیپگ. بچار جت تا کدیم 588
- شیپنگ: (شِ یْ پْ دْ پَ گْ) گوں شیپانک جنگ ۔
- شیتان: (شَ ے. تَ انْ) بدیں نپس ءُ ارواہ: ابلیس ۔
- شیتاناپ: (شَ ے. تَ ا نَ اپْ) شیتان ءِ آپ: سراب، لوڑیاپ، لوڑی آپ، جن آپ، گولاپ ۔
- شیتانی: (شَ ے. تَ ا نِ یْ) کلپی. زدی، بدیں کارکنگ ۔
- شیتانی بیگ: (شَ ے. تَ انِ + بَ یْ گْ) شیتانی واب گندگ ءُ بند ءِ بُجگ ۔ ★

- **شیتک** : (شَ ے ٹ کْ) کلاں شیتک . لیبے
- **شیتگ** : (شِ ے ت گْ) کماتگ ، گَنتگ اک : شیتگ اَنت سیوائی گڑی بِنداں ۔ اَڈروہ گنگ ۔ زِندُرتگ
- **شیدا** : (شَ ے دَ ا) گنوک ، کسے ءِ واھگ ءَ بے سار
- **شیدگ** : (شِ ی ڈَ گْ) نامے .
- **شیدل** : (شِ ی ڈَ لْ) نامے .
- **شیدی** : (شِ ی دِ ی) سک سیاھیں مردم ، زنگی .
- **شیر** : (شَ ے رْ) لَچہ .
- **شیر** : (شِ ے رْ) جناوریں شیر ۔ بھادر ۲ ۔ ھماسادگ کہ شتنگ ءُ جگ ءَ ھمگرچ کنت .
- **شیر** : (شِ ی رْ) چہ گوداں ءَ درآیوکیں اسپیتیں آپینک ، اَپس گوک ءُ اُشتر ءِ شیر کہ وراَنت ئے .
- **شیرّ** : (شِ ی رْ رْ) ھماکوہ کہ یلّیتیں گلّ یاریک اِنت .
- **شیرا** : (شِ ے رَ ا) شیرمحمد ءِ نیم نام .

- **شیراپ** : (شِ ی رَ اپْ) ھما آپ کہ چہ شیر ءَ اِنت ۔ سکّیں شیرکنیں آپ ، سکّیں اسپیتیں آپ . گلاب ءِ نامینتگیں آپ
- **شیراز** : (شِ ی رَ ازْ) ایران ءِ مشھوریں شہرے ءِ نام اِنت . *
- **شیراں بڈّو** : (شِ ی رَ انْ ۔ بَ ڈْ ڈُ وْ)
- **شیراں پچ** : (شِ ی رَ انْ ۔ پَ چْ) شیر مچیں جک کہ شیراں سر کنگ بیت بزاں جُک کہ وھدے دو سال ءِ سندءَ رسا اِیت گودانانی شیرمچینگ ءَ بندءَ کن اَنت . شیراں سر کنگ .
- **شیراور** : (شِ ی رَ اوَرْ) شیرمچینوکیں دائی
- **شیرپالیدو** : (شِ ی رْ ۔ پَ الِ ی دُ وْ) چہ شیر ءَ جوڑ کُرتگیں شربتے کہ ایشی ءَ بز ھم کن اَنت کہ چہ شیر ءُ مسکگ ءَ بیت یا کہ چوآپوءَ اِنت .
- **شیرتاک** : (شِ ی رْ ۔ تَ اکْ) بوٹگے .
- **شیرجت** : (شِ ی رْ ۔ جَ تْ) ھما دلوت یا مردم ءِ زُنگ کہ آئی ءِ مات بہ مِر اِیت یا چہ مات ءِ شیر ءَ کَپی بہ سیرءَ شیرءَ ئے مردس اِیت آ " شیرجت " بیت .

- **شیرجَن** : (شِ ی ز - جَ ن) هما دار کہ شیرءِ نیمگ ءِ کشّگ ءِ هاترءَ گوں آئی ءَ شیرءِ جَن اَنت .
- **شیرداگ** : (شِ ے ز - دَاگ) بچار "شیرداگ "
- **شیردل** : (شِ ے ز + دِل) دلیر ، بهادر ، نامے . ★
- **شیردیدگ** : (شِ ی ز + دِی دَ گ) شیرچکیں چم - PPB, LWD: SHIR-DIDAG: Milky-eyed.
- **شیرستگ** : (شِ ی ز رِ سْ تَ گ) هما ملک کہ آئی ءِ زمین شیرا نت .
- **شیرریچ** : (شِ ی ز - رِ ے چ) دار ءِ جوڑ کرتگیں وچیپے کہ اشی ءَ هینترک ءِ دپ ءَ دینت ءُ شیرا پدر ریچ اَنت .
- **شیرزال** : (شِ ے ز ، زَال) دلیر ءُ نترسیں جنین . ★
- **شیرشکر** : (شِ ی ز + شَ کَ ر) شیرءِ جَن اَنت ءُ بزگن اَنت شکرءِ مان کن اَنت "شیرشکر" بیت .
- **شیرک** : (شِ ے زُ کْ) شیرمحمد ءِ نیم نام .
- **شیرک** : (شِ ی زَ کَ ک) نازرک ءُ نرس انگیں دَهل اک : پیاز ءِ "شیرک" "شنگ ءِ گوشت ، هچگ .
- **شیرکن** : (شِ ی زَ کِ ن) شکرتام (شیرگ کن : شیرگ تام)
- **شیرکنگ** : (شِ ی زَ کَ نَ گ) جنین ، بز ، مادگ یا دگہ مادگیں ساهدارءِ کہ آئی ءِ چک اگاں سرمچ ایت چہ آئی ءِ گودا ناں شیرسرچ ایت ایشی ءَ شیرکنگ گوشنس اَنت . ★
- **شیرگ** : (شِ ی ز گ) چہ ناہ یا نیمگ ءُ پتّ انگیں بزیں آپ کہ سک شیرکن بیت .
- **شیرگرم** : (شِ ی ز + گَ رْ م) کمتیں گرم بزاں همینچک گرم کہ شیر دوشگ ءِ وهدءَ انت - روچ ءِ گوربندگ ءُ کمتیں رند ترکہ گرم ءُ منگچ بیت گُش اَنت "شیرگرم" اِنت .
- **شیرگنبد** : (شِ ے ر - گُ مْ بَ ذ) بچار "شیرگمبز"
- **شیرگمبز** : (شِ ے ز - گُ مْ بَ ز) چوشیرءِ دَورکنگ - PPB, LWD: GUMBAZ: Bounding like, a Tiger
- **شیرگو** : (شِ ی زَ گَ و) شیررنگ ، شیربابت ، شیروڑ ۲ - یک نادراهی یے دلوت ءِ گپت کہ آئی ءِ جان کپگ ءُ کهنگ دت ءُ آئی ءِ پٹ ءُ سید رچ اَنت - هراگاں "شیرول" یا "گوماز" بوارت "شیرگو" ءِ گپت گڑا هرءِ هردوئیں گوشاں پُشکانی آئی ءِ گردن ءِ سرءَ واہیں اَنت هرجاهے کہ گوشانی سرئس ایت هموءَ گردن ءِ سرءَ بُرءَ داگ ءِ دینت ، ۲- بلوچی دوچ ءِ نام انت .
- **شیرگ هوش** : (شِ ی زَ گ + هَ وْ شْ) مچ کہ رُدان بیت آئی ءِ پیریں لُٹ هشک بوان بنت گڑا ایشاں چہ هشک بیگءَ پیسر ڈل اَنت بزاں تُرا نت اے رنگ ءَ کہ لُٹ ءِ بُن دنیگا برابر ترا نت نی آئی ءِ ترّی کہ "شیرگ" ءِ گوش اَنت پُشت کپ ایت ءُ هے بُن لُٹ ءِ هما پُشت کپتگیں بهر کہ گوں مچ ءِ گُنٹ ءَ لچ انگ هما پتہ ءَ هشس ایت مچ ءِ گُنٹ زند ءُ ثمر بیت . ایشیءَ گوشنس اَنت "شیرگ هوش" بزاں شیرگ کلپوگ ءِ تہ ءَ هشس انگ اَنت اگاں مچ ءِ هے لُٹ ءِ ترّی ءَ مہ بُرتے گڑا گنٹ ءِ سرءَ هشس ایت ءُ سڑایت ءُ مچ ءِ گُنٹ ءَ بارگ ءُ نزور کنت .
- **شیرماهیگ** : (شِ ی ز ، ما هِ ی گ) کسانیں گیمی ماهیگے .
- **شیرمچ** : (شِ ی زَ مِ چ) انسان یا دلوت ءِ هما چُک کہ دنیگا شیرمچگ ءَ انت - ★
- **شیروَل** : (شِ ی ز + وَ ل) کاهے کہ دراج چوشیرءِ بیت ، پُروش ءِ ئے شیرگ دنت پہ گوک ءُ پس ءَ شرا نت کہ شیرا اش

گیشں کنت، ولّ ءِ جند ءِ ٹال ءَ پروش ءُ ہم شیر دنت. اے ولّ ءَ اشتر ہم وارت، ہراگاں نُوارت ءُ ہرءَ "شیرگو" ءِ ناڈراھی گیپت کہ جان ءُ ہُگ دنت ءُ مُٹ ءُ رِچ اَنت ایشی ءِ درمان ایش اِنت کہ ہرءِ گوشاں مُپٹ تکائی آئی ءِ گردن ءِ سرءَ واہین اَنت ھرجاگھے کہ گوشانی سر رَس اِیت ھمودءَ گردن ءِ پُشت ءَ داگ ءُ دِینت. اگاں ہر گوماز ہم نُوارت شیرگو ءُ بیت.

- **شیرہ وَلّ** : (شِ ئی رَہ۔ وَلّ لْ) بچار "شیروَلّ"
- **شیری** : (شِ ئی رِی) شیرھوار. ھماکہ شیر ہجا کنت.
- **شیرین** : (شِ ئی رِی نْ) چو شیرءَ شیرکن، نامے.
- **شیریں دوکرم** : (شِ ئی رِےنْ۔ دو۔ کُ رْمْ) چہ ھمازن شیپاں یکّے کہ چہ سُھیل ءَ کیت ءُ کیچکورءَ ایر رِچ اِیت. ایشی ءِ نام ءَ "شیریں دوکُرم" پہ ایشی ءَ کن اَنت کہ زِگریانی منگ ءِ پدءَ آیانی مھدی ءَ ھمیشی ءِ تہ ءَ نیزہ جنگ ءُ چہ زمین ءَ شیر دَرآتکگ، زِگری ایشی ءَ پاکیں زیارتے منّ اَنت ءُ دوتی زِگر ءِ تہ ءَ ہم گُش اَنت :

شیریں دوکُرم گنجے دَرآتکگ   از برکت ءِ مھدی تیراگ ءَ۔

- **شیز** : (شِ ءے زْ) کاھے کہ بازیں بنت، چِڈّ۔
- **شیزادگ** : (شَ ءے زَا دَگْ) ماھیگے، گلّو ءِ زاتے. ایشی ءَ شیاءُ گوش ہم گُش اَنت.
- **شیزارگ** : (شِ ءے زَارَگْ) دپ ءَ ○ ءِ پیم ءَ کنگ ءُ اُپ کنگ کہ بارگیں سیٹے توار کنت. سیٹ کنگ.
- **شیزَنِک** : (شَ ءے۔ زَنِ کْ) مکران ءَ جاگھے ءِ نام اِنت اودءَ یک زیارتے ھست کہ ھمے نام ءَ مشہور اِنت.
- **شیشار** : (شِ ئی شْ۔ شَ اْرْ) یکدم ساپ ءُ لُتر. طب : شوشار، شمشاد، ششار، شیشار، پھ : شمشار.
- **شیشارگ** : (شِ ئی شْ۔ شَ ا۔ رَگْ) یکدم ساپ ءُ لُتر کنگ، چو شیشگ ءِ ساپ ءُ لُسّ کنگ.
- **شیشامپل** : (شِ ئی۔ شَ ام۔ پَ لْ) ژندءُ پند، جُتک جُتک، سکّ دم بُرگ، ژامبلینگ.
- **شیشانپل** : (شِ ئی شَ انْ پَ لْ) بچار "شیشامپل"
- **شیشک** : (شِ ءے شْ کْ) گُنر یا دازءِ پُل، "پُل ءُ شیشک"
- **شیشکارگ** : (شِ ءے شْ کَ ارَگْ) شیزارگ
- **شیشگ** : (شِ ئی۔ شَ گْ) چہ سِنگ ءَ جوڑ کرتگیں ھاچیز کہ اے دیم ءِ چارءُ آدیم گندگ بیت، شیشگ دَرب : بلور، باٹلی، دیم گند، آدینک.
- **شیشلک** : (شِ ئی۔ شَ لُ کْ) کسانیں شیشگ، کسانیں بلور یا باٹلی.
- **شیشلگ** : (شِ ئی۔ شَ لَ گْ) سرمبانی پُشت ءِ چلمب کہ پس ءُ گوک ءَ پربیت. ایشاں جاڑی چلمب ءُ جُوجک ہم گُش اَنت ۲۔ ھماکساں کسانیں ڈراج بُزیں کوہ ءُ جُپ کہ سراش زِہ اَنت ڈراج ڈراج ءَ رِدپہ رِد ایر اَنت ءُ ڈراجی ءِ رَوَ اَنت.
- **شیشلینگ** : (شِ ئی شِ لِ ءے نَ گْ) مُچلکینگ، ژامبلینگ، چیچلینگ.
- **شیک** : (شِ ئی کْ کْ) شیکوک ءِ یک ڈراجیں سرگے. آسن یا دارءِ ڈراجیں ءُ بارگیں شپ کہ پہ ماھیگ یا گوشت ءِ کباب کنگ ءَ کارمردبیت.
- **شیکّارگ** : (شِ ئی کْ۔ کَ ارَگْ) یک ڈراجیں چیزے ءِ دستاں بند دیگ ءُ پیدءَ ڈراجی ءَ پہ ٹرندی کشگ کہ شِترانی ءَ

دومی سرءَ برس اِیت. شنگر شیکارگ یا سنگر شیکارگ یا سنکل شیکارگ : زندیں زمزلے زیرانت ءُ آس ءَ کن اَنت ءُ مُھر کن اَنت نی کشّ اَنت ءُ آسن ءِ سیک ءَ جن اَنت ءُ کرلونجان بہ بیت. ھمیشی ءِ چیرءَ تالپے ایر کن اَنت کہ زھریں تیل ءُ مان مردم دستان تیلاں جن اَنت ءُ ھمے سنگرءَ شیکار اَنت.

- **شیکر** : (شِ ے ۔ کِ رْ) شیکل : کسے ءَ اگاں چہ ردیں کارے ءِ کنگ ءَ مکن کنگ مہ بیت آپیدءَ ھا کارءَ پہ شترمسی ءُ دلجمی کنت مُژدہ وار

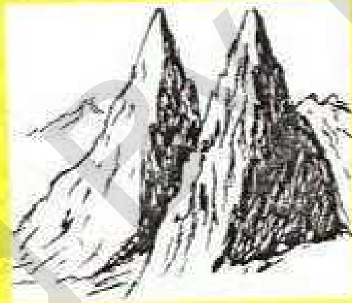
- **شیکگ** : (شِ یْ کْ ۔ کَ گْ) شیکوگ ءَ بندگ ءُ شیک ورگ کہ بُرزءَ روت پدءَ جہل ءَ کیت ءُ دومی دیم ءَ پدءَ بُرزءَ روت.

- **شیکل** : (شِ ے ۔ کِ لْ) بچار «شیکر»

- **شِیکِن** : (شِ ےْ کِ نْ) گُدرے کہ نگناں مان کن اَنت ءُ چتاینت ءُ

- **شیکوگ** : (شِ یْ کْ ۔ کْ وْ گْ) ذرچکے ءِ شاہ ءَ یا کاپرءَ دارءَ یا دگہ انچیں جاگھے ءَ یک سادے ءِ دوئیں سراں انچوش بندانت کہ آئی ءِ کوب چہ زمین ءَ کمّیں بُرز بہ بیت ھمے کوب ءَ نند اَنت ءُ شیک دئینت.

- **شیکینگ** : (شِ یْ کْ کِ ےْ نْ گْ) دگہ کسے ءَ ماں شیکوگ ءَ کنگ ءُ سرینگ کہ بہ شیک اِیت. گوانزگ یا

ھندول ءِ سرینگ کہ بروت ءُ بئیت.

- **شیگینگ** : (شِ ےْ گِ ےْ نْ گْ) شَنگینگ : (سربازءَ) گوھنیں پَشک، کرتول، گردول، جبّہ.

- **شِیل** : (شِ ےْ لْ) شَم، شم ءُ شیل. بچار «شیلُم»

- **شِیلّ** : (شِ یْ لْ لْ) تیز ءُ تُرندیں بیٹر، تُرندیں ایر دیگ، سگّ تیزیں ایرّاب. دکاب شیلّ : اپس ءِ ساڑا، کہ چو شاھین ءَ راہ ءَ ایرّاب کناں اِنت ءُ روت.

- **شِیلانچ** : (شِ یْ لْ ۔ لَ ا نْ چْ) شیرءُ بچ کن اَنت بچاں پشک کن اَنت ءُ ھوشین اَنت شیلانچ بیت. پاد ءِ کونڈ ءِ پُشکیں ھڈّ.

- **شیلانچک** : (شِ یْ لْ لَ ا نْ چْ کْ) پاد ءِ کونڈ ءِ پُشکیں ھڈّ. الشی ءَ شیلانچک ھم گوش اَنت.

- **شیلگ** : (شِ ےْ لَ گْ) شَتل، شَتلیں مردم.

- **شِیلَم** : (شِ ےْ ۔ لَ مْ) کسانیں ماتکینگ راستیں بُوٹگے.

- **شیلُم** : (شِ ےْ ۔ لُ مْ) کور ءِ آپ ءِ درآیگ ءِ بُراگ یا کہ چہ کوہ ءَ در آیوکیں کوہ ءِ بُراگ. دو کوہ ءِ بُرزدامن کہ بُرزءَ ھوار بنت ءُ کشکے جوڑ بیت کہ جہل ءَ ایرکپ اِیت. (بچار «بُٹ»)

- **شیماز :** (شِ ی م َم ا ز) ڈول ءِ ساد، کمیٹ ءِ ساد، چات ءِ ساد۔
- **شیمان :** (شِ ے م َا ن) پشیمان، پشومان۔
- **شیموش :** (شِ ی م ُو ش) اُشتر ءِ رواجے کہ آئی ءَ پادموش، ھم گوش اَنت۔

  تئی مھری شیموش اِنت۔ مارندءَ دلموشیں۔
- **شینز :** (شِ ی ن ز) شونزیں رنگ۔
- **شینزسر :** (شِ ی ن ز ۔ س َ ر) شونزسر، آپی بچّ۔
- **شینزک :** (شِ ی ن ز ُ ک) بچار ”شونزک“
- **شینزکاہ :** (شِ ی ن ز ۔ کا ہ) بچار ”شونزکاہ“
- **شینزمگسک :** (شِ ی ن ز ۔ م َ گِ س ک) شینزیں مگسک، شونز مگسک۔
- **شینزگ :** (شِ ی ن ز ِ گ) ذرچکے کہ ایشی ءِ دار ءَ آس نہ مِرایت چوکہ پچ ءُ اگرّ ءُ کھٹور ءَ۔
- **شینک :** (شِ ے ن ک) بارگیں تنکیں جبر، لاگریں شینک : تنکیں جبر ؎ لاگریں شینکا کائیں دھکان گشنگ اَنت
- **شینک :** (شِ ی ن ک) آپی اولاکے ءَ آپ ءِ تہ ءَ تیلانک دیگ کہ رشت بگیت۔ شینک دیگ، شینگ دیگ۔ ★
- **شینگل :** (شِ ے ن گ َ ل) برھنگ، بےسلاہ، پدراھیں، تچک۔ PPE, CWD, SHENGAL: Naked.
- **شیوا :** (شِ ے و َا) بازمردم ءِ یکجاہ گی ھمراھی ءَ وانگ یا ذیکرکنگ۔ (مُلّا وھدے کہ لوٹ اِیت کہ مکتبی یکجاہ یکپارگی پہ جاک توان اَنت گڑا گوشتگ اِت ئے ”شیوا!!“)
- **شیوار :** (شِ ی و َا ر) سک دلگوش، ھُشاری، ڈاہ داتگیں یا گپتگیں۔
- **شیوارگ :** (شِ ی و َا ر گ) ھُشار کنگ، دلگوش دارگ، چیئیگ، پرشّ ڈہ کنگ۔ ★
- **شیوان :** (شِ ے و َا ن) سیاہ ءَ محلہ شوانگ پساں بارت ءُ روچ ءِ درآیگ ءَ تندیدءَ کار اِیت۔ ایشی ءَ ”ھوات“ ھم گوش اَنت۔
- **شیھ :** (شِ ے ھ) ھما مردم کہ دگہ نیگراھے یلہ دنت ءُ مسلمان بیت + ھما مردم کہ بندءُ تاثیہ کن اَنت، ٹک ءُ ٹاک کنوک۔ بلوچی کوھنیں دپترانی مستریں واھگدار ”شیھ مرید“ + زگریانی ملائیاں ھم شیھ گوش اَنت۔
- **شیھانی نگور :** (شِ ے ھ َا ن ی ۔ ن ِ گ ُو ر) شیھزادگانی مندیگ۔ وھدیگیں ڈالوگیں۔
- **شیھزادگ :** (شِ ے ھ ۔ زا۔ د گ) شیھانی چک ءُ نماسگ کہ گیشتر بلوچستان ءَ ماں نگور ءَ مندوک اَنت کہ ھمایانی نام ءَ اِنت۔
- **شیھزنگی نگور :** (شِ ے ھ ۔ ز َ ن گ ی ۔ ن ِ گ ُو ر) رودراھی بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت بچار ”شیھانی نگور“
- **شیھ مرید :** (شِ ے ھ ۔ م ُ ر ی د) بلوچی دپترانی چاکر ءِ زمانگ ءِ زانتگیں مردے کہ ھانی ءِ واھگدار بوتگ۔ ھانی چاکر ءَ گپتگ گڑا شیھ ءَ ملک یلہ داتگ ءُ پکیری زُرتگ۔ ایشی ءِ داستان ءِ لچّہ سک باز اَنت۔
- **شیھن :** (شِ ے ھ َ ن) نور۔

- **شیھو** : (شِی نے ھُ وْ) یا شیھُ : بلوچی ءَ شیھ اِنت ، عربی ءَ شیخ ءِ ۔ رودراتکی اپریکاءَ یک سرداری یے کہ آیانی بادشاہ ءَ شیھ ءِ نام ءَ اِنت بزاں شیخ اِنت یا کہ پرنس یا آمیرءُ سلطان ءِ معنیٰ گالے ۔

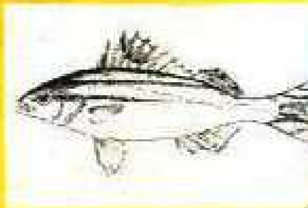
ک

● **ک :** بلوچی ءِ دشانزدهمی آب۔ ۲۔ کسانی ءِ "ک" حرزا منگالے بر رند ءَ گیش کنگ بیت آ کسان شمار کنگ بیت۔
اک : پَس ، چَپک ۔ لوگ ، لوگک ۔ دست ۔ دستک ۔

کاب

کابلوشک

کد : ۱۲س م دان ۱۵س م

● **کاب :** (کَ اب) پِستول ءِ دار ءِ پوش۔ (بچار بُت)

● **کابگ :** (کَ ا ۔ بُ دَگ) بچار "کابزگ"

● **کابُز :** (کَ ا بُ زْ) گوشی آسنے کہ وسنگے ءِ تہ ءَ انت ، ماھیگ ءَ جنگ بیت۔

● **کابزگ :** (کَ ا ۔ بُ زَگ) آھو ، آسک کہ لچہ کار دوست ءَ ھم گوش اَنت ۔ ★

● **کابُل :** (کَ ا ۔ بُ لْ) اوگانستان ءِ مُنجاھی شھر ★

● **کابلی :** (کَ ا ۔ بْ ۔ لِ یْ) نُخد ءِ ھمیں دھلے کہ گْراڈگ یا تاپگ ءُ ورگ بیت ۔ ★

● **کابلوشک :** (کَ اب لُ وْ شَ کْ) کسانیں گیمیں ماھیگے۔ (بچار بُت) ۲۔ دست ءِ چُنکی لنگک۔

● **کابیل :** (کَ اِب ےْ لْ) دگار ءِ بُن بند ءِ دیم کہ آپ دار ایت۔

● **کاپاچ :** (کَ اپَ اچْ) : کاہ پاچ : کشار ءِ تہ ءَ کاہ ڈُد ایت آیاں پہ داس بُرّ انت کہ کشار ءِ نزور مکن اَنت۔

● **کاپَر :** (کَ اپْ رْ) بان ءِ دیم ءِ ساھگ یا کہ جاھیں ساھگ کہ پہ دار تگرد جوڑ بیت۔
(شیرازی : کپَر : اطاقیکہ از چوب و برگ برای محافظت محصول سازند)

- **کاپہ :** (کَ اپ ہَ) : منوک، ہما مردم کہ ھداء بودشت ء منوگر نہ اِنت۔ (تازی : کافر)
- **کاپور :** (کَ اپُ وَرْ) اسپیتیں ابرک ء رنگیں چیزے کہ پہ بُو یا درمان کارمردیگ کن اَنت۔
- **کات :** (کَ ات) کامے کہ چو اسپُست ء اِنت، عدنَ ء یمنَ ء مردم چوکہ پان ء ور اَنت ئے۔
- **کاتر :** (کَ اتِ رْ) اِستَل، ھرءِ اپس ء کچابیگ ء چہ پیداک بوتگیں چک ء گوش اَنت، لے پدءِ وگ نچکت نیار اِیت۔
- **کاتیال :** (کَ اتِ ے ال) لیب ء تہ ء ھریک ٹولی یے ء مستر ء "کاتیال" گوش اَنت۔ ھر لیبے ء مستریں لیبی Captain " لیڈر، پیشوک، کمانڈر۔ (ہمیئ بنز ء اے "کات ء آل" اِنت، "کات" بزاں مُلک ء آل بزاں سرگان ء پیشوک) ماتیگان۔
- **کاٹ :** (کَ اٹ) بچار "کانٹ"
- **کاٹار :** (کَ اٹ ار) ھما کارچ کہ آئی ء دستگ ء مچک گرہ اَنت (سالونکانی دست ء ویت ئے)۔
- **کاٹکون :** (کَ اٹ۔کَ وِن) آسے کہ اُستا چیزے ء برز ء گیشینگ ء کارمردیگ کن اَنت۔ (بچار بُت)
- **کاجا :** (کَ اجَ ا) پوزمُنگ، وشّ ء تیلی دھلے کہ ماں کونگ ء بیت بلے ایشی ء برچوکہ ٹاٹ ء زمین ء چیر ء اِنت۔ (بچار بُت)
- **کاجار :** (کَ اجَ ار) چہ پھلوی کُنم وال ء یمیسر ایران ء "تاجدار" بوتگ اَنت، بلوچ ایشان "گجر" ھم گوش اَنت۔

کاٹکون

کاجا

کاجو

- **کاجو :** (کَ اجَ وْ) دشتیاری ء گور ء نام اِنت کہ چکر کند ء کیت۔
- **کاجو :** (کَ ا۔جَ وْ) میلگے اھلی ء وانت ئے (بچار بُت)
- **کاد :** (کَ اد) رستر یا پچک ء گٹ ء پد۔ ھما جاگہ کہ رسترے ء گٹ چنگ ء گوشت ء مکرئے بستگ۔ رستر ء دپ جگ ئیت۔ کاڈنگ : رستر ء گٹ ء پاچگ ء نیشانی پہ کنگ۔
- **کاڈر :** (کَ اڈ ر) کاہ در، کاھدر بزاں ھمود ء کہ کاہ باز بیت۔
- **کادِر :** (کَ ادِ ر) تازی "قادر" ء بلوچی رنگ۔
- **کاڈ :** (کَ اڈ) کاڈ : بشتر رنگ، وشّ کدہ، وتی رواج۔ کھیب کنوک۔
- **کاڈی :** (کَ اڈِ ی) بچار "کاڑی"
- **کار :** (کَ ار) ھزمت۔ نوکری۔ کار کہ مردم کنت زر ئے رس اِیت۔ مردم ء ھر سرگے کار اِنت۔
- **کارانی :** (کَ ار انِ ی) بلوچستان ء جاگھے نام اِنت۔
- **کاربند :** (کَ ار ء بَ ن دْ) کار ء آنگیں۔ یا۔ کار ء بندکنگ ء وعدہ، کارمردکنگ مروے ء یا دگہ چیزے ء۔
- **کاربندگ :** (کَ ار ء بَ ن دَگ) کار ء آرگ، کار ء پرمایگ۔ کارمردکنگ۔ دپ ء کاربندگ پہ چیزے لوٹگ ء

- **کاربوج:** (کَ ار + بُ وج) دست ءُ دپی کسانیں ازباب - ھما چیز کہ چہ آئی ءِ کارے گرگ بیت - آلہ ۔
- **کارپد:** (کَ ار + پَ د) کُرتگیں کار، کارانی پد (گیشتر پہ بدیں رنگ ءِ کار مرو بیت ۔ اک : " پلانی لے تئی چک ءِ کارپد آنت")
- **کارتگ:** (کَ ار ت گ) گراگ ءِ کارتگ : بزاں تُوراگ، آئی ءِ توار - ۲ - باکارگ، ہرتگ یا گلک ۔
- **کارجاور:** (کَ ار + جَ اوَر) عمل یا فعل the process
- **کارچ:** (کَ ار چ) تپ اتگیں تیز دپیں تیتنیں آسنے کہ گوشت یا دگہ چیزے ءِ بُرگ ءِ کارءَ کئیت ۔ کارچ ءِ دو راست آنت یکے ٹُکّی دومی ارگی یک دپے کارچے دومی اُرگے ۔
- **کارچک:** (ک ار چ ک) کسانیں کارچ - چوٹ ءِ کارچک : سرتل ءِ بُن ءِ کش ءِ پتنیں پوست ءِ گیشیں ٹکرے کہ پہ تھری ءُ شراہ ءِ ھاترءَ جن آنت ءُ ۔ د ۲ - دوچہ ءِ نام انت کہ بچکی پشکان کن انت ۔
- **کاردار:** (کَ ار - دار) مزنیں کارانی مستر ۔ نوکر، ھزمتکار ۲- دیوانے ءِ سکریٹری [وزیر : ب ق]
- **کاردربر:** (ک ار + دَر - بَ ر) کارانی جوان کنوک، کارانی رھبندانی سوج دیوک ۔ Director ، مزنکار دربر ، Manager
- **کارزانت:** (کَ ار + زان ت) زانتکاریں مردم کہ کسے کہ کار پہ جوانی بزانت ۔ استاد Artist
- **کارزوال:** (کَ ار + زَوال) کارانی ھراب کنوک، شرّیں کاراں ھراب کنوک، تاوان دیوک ۔
- **کارسر:** (کَ ار + سَ ر) کارے ءِ مستر " Officer
- **کارسیر:** (کَ ار + سِ ے ر) سیرکار بزاں کسے کہ باز کار کنت ۔
- **کارگال:** (کَ ار + گ ال) ھما گال کہ کارے ءِ کنگ ءِ بارہ ءَ گپ بجنت گرامر " فعل ۔ Verb
- **کارگشاد:** (کَ ار + گُ ش اد) کارانی گشاد کنوک ۔ کاردربر ۔ "مجلس عاملہ" ءِ ممبر : باسک ۔
- **کارگاہ:** (ک ار + گ اہ) جولاھیگ ءِ کارگاہ یا کارءِ جاگہ ۔
- **کارگیج:** (کَ ار + گ ے ج) کارءِ گیجوک، ھما سرکاری ادارہ کہ ملک ءِ مرداں کار ءُ روزگار دنت ۔ Employment exchange.
- **کارگین:** (ک ار + گ ی ن) جولاھیگ ءِ کارگاہ ءِ کُل
- **کارمرد:** (کَ ار + مَ ر د) : کارمرز : چیزے ءِ کارءِ گرگ ۔ ٹک ءِ آرگ ءِ کار
- **کارمردکنگ:** (ک ار + مَ ر د + کَ ن گ) ٹک ءِ آرگ ۔ "استعمال" کنگ ۔ کارگرگ ۔
- **کارمرز:** (ک ار - مَ ر ز) بچار "کارمرد"
- **کارمستر:** (کَ ار + مَ س ت ر) کارءِ کماش، ڈیوٹی آفیسر، انچارج : مزنکار مستر : ڈائرکٹر - وزیر اعلیٰ ۔
- **کارنج:** (کَ ار ن ج) ماھیگے چہ لیٹرءِ زات ءَ ۔ کارنج پٹن : پٹن ءِ زاتے ۔ بچار بت تاکدیم 593
- **کارنشت:** (کَ ار + نِ ش ت) " Retired " بازنشتہ ، بازنشت، متقاعد
- **کاروان:** (کَ ار وان) گلگ ۔
- **کاروانک:** (کَ ار وان ک) مرگے کہ پارسی ایشی ءَ کاروانک ءُ تازی ءَ "کروان" گوش آنت ۔
- **کاروان کش:** (کَ ار وان + کَ ش) درانکاھے ، شپاں تُروایت ، بازیل پر کنت ، پِل ءُ مُھر آنت ۔
- **کارواھند:** (کَ ار + وَ اھ ن د) ھما مردم کہ کارے ءِ حصت بے کارءَ انت یا کارءِ ھداوند، مستر ءُ واجہ ۔
- **کاری:** (کَ ار ی) کار کنوکیں مردم، مزور، کار ءَ آیوکیں چیز یا مردم، کاریگ ۲- مزنیں ٹپ، انچیں ٹپ کہ آئی ءِ نشان ءَ روت

- **کاریز:** (ک ا ر ے ز) کہن
- **کاریگر:** (ک ا ر ی گ ر) کاشگر ، نزیں گوک.
- **کارینک:** (ک ا ر ے ن ک) ھما چیز کہ چہ آئی ءَ کارے گزک بہ بیت ۔ (تازی : آلہ ۔ انگریزی: tool)
- **کاڑ:** (ک اڑ) بچار ، کاڈ ۔
- **کاڑواڑ:** (ک اڑ + واڑ) آڑگو ۔
- **کاڑی:** (ک اڑی) ژُوتیں دست ھرچ ۔ ھما ھیگ کہ میدآئی ، چناکن اَنت ءُ پہ وتی جندءِ ھرچ ءُ زیراَنت کہ حساب ءَ نہ بیت ، اھدا یا جانشو ءِ چک ءُ پہ دوستی دائمیں ناھیگ ۔ Pocket money
- **کاس:** (ک اس) پہ کاس ، پہ ماناس ماں بوجیگ ایاھے راستیں چیزے ۔
- **کاسپیت:** (ک اس پ ے ت) ، سیپیٹر بزاں کمہ ءِ گ ۔ اے گال چہ پارسی "کاہ سپید" ءَ زیرگ بیتگ ۔
- **کاسد:** (ک اس د) پہ حال ءِ رسینگ ءِ دیم داتگیں مردم ، رَبال ، حال بر (تازی : قاصد ، انگریزی: Messenger)
- **کاسگ:** (ک اس گ) ۱۔ دار ، زران کہ آئی ءِ تہ ءَ وردنِ ورگ بیت ، دار ءِ زران کہ میدپہ یکدارائی آپ چنگ ءُ کار مردئے کن اَنت ۔ ۲۔ ماناسگ : بزاں یکدار ، بوجیگ یا میل ءِ تہ ءَ سوار بیگ ۔ ۳۔ کورءِ کرّائی دَرِ کہ چو دمک ءُ اَنت ۔

کاش

کارچ پڈن

کد : پھناتی ءِ پہ ... ، س م ءِ کیش

۴۔ مُنگ ءِ ھردو میں کُلّیں جاگہ کہ کائیگرائی گردن ءِ کالب اَنت ءُ چہ کاسگ ءُ اَنت ۔

- **کاسگ پُشت:** (ک اس گ + پ ش ت) کنیپ ۔
- **کاسگ چٹّ:** (ک اس گ + چ ٹ) ھماکس کہ کاسگ بہ چٹّ اِیت ۔ ۲۔ ماتی لُنکگ ءِ کُشی لُنکگ کہ گوں ھمیشی ءِ کاسگ یادگہ چیز چٹگ بیت ۔
- **کاسگک:** (ک اس گ ک) کسانیں کاسگ ۔
- **کاسلک:** (ک اس ل ک) کسانیں کاسگ ۲۔ کاھے ۳۔ لُوتکے ، کنیپ کہ دُو راست اِنت (ھمکی ءَ آبی) کاسونک ، کانسلوک ، کانسلوک ۔
- **کاسلو:** (ک اس ل و) بچار ، کاسلک ۔
- **کاسو:** (ک اس و) تازی : قاسم ءِ بلوچی گالوار ءِ نیم نام ۔
- **کاشّ:** (ک اش) کاشیں کاہ کہ مزن بیت ۔ چہ ایشی ءِ ڈیل ءَ کاشیں کلم جوڑ کن اَنت ءُ لوگ بند آنت اے کاشیں کاہ ءِ رامک ءَ باپتان ءُ سرپازہ ءِ مردم گوک ءَ دینت ، وت نہ وراَنت ءُ بلے اشتر ءِ چاریں اَنت سئے ، کاشیں کاہ گوک ءَ پتر ءِ درکنت ءُ نہ رنجین اِیت ۔ چہ کاشّ ءَ جوڑ کرتگیں لوگ ، کاشی لوگ ۔ کاشیں مید : بزاں تچک ءُ لھیں میدکہ ڈُکم نہ اَنت ۔ (بچار مج)

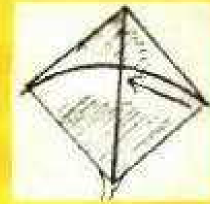
- **کاشا:** (کَ اشَ ا) بچار "کاشُک"
- **کاشانی:** (کَ اشَ ان ی) آبریشمی جولاھیگ گوا پیں ھپر نگیں سر چادرے کہ باور ءِ سیرو وھدءِ دیگ بیت۔ بلکیں اے رنگیں سر چادر بندر ءِ کاشان ءِ جوڑ کنگ بوتگ اَنت۔
- **کاشُک:** (ک اشُ ک) لیجبرءِ زات ءِ کسانیں ماھیگے ۲۔ چپرءِ کاشُک، چیستوک ءِ کاشُک۔
- **کاشی:** (ک اشِ ی) لوگے کہ آئی ءِ ڈنک وار اَنت بلے تگردانی بدل کاش اَنت
- **کاشیگ:** (ک اش ی گ) پُرشوکیں ایران
- **کاک:** (کَ اک) بُوچ کہ شیشگ ءِ دپ ءِ دیگ بیت۔ انگریزی (کارک: Cork) ءِ بلوچی۔
- **کاکا:** (کَ اک ا) ناکو (چہ ھر بندے ءِ) مستریں برات۔
- **کاکڑوس:** (ک ا۔ کَ ڑُوش) بچار "کاکڑوسک"
- **کاکڑوسک:** (ک ا۔ کَ ڑُوش ک) باؤرے کہ گیشتر ماں گندیں جاگھاں بیت ءُ گسانی تہ ءِ ھر جاگھے کہ ورگی چیز ایر بیت ھم بیت (Cockroaches) (بچار بُت)
- **کاگد:** (ک اگَ د) کہ پاسک ءِ سے کاگدکہ آئی ءِ سرءِ نبیس اَنت، وانگی ءِ کاگد اَنت۔ روتاک ھپتاک ءُ رست کاگد اَنت۔

کانکڑوسک

۲۔ ہندی۔ کاگد ءُ کراج: ہندی ءُ کلوہ۔

- **کاگشک:** (ک اگَ شُ ک) بچار "کانگاشک"
- **کاگوشت:** (ک اگ شُ ث) سکّیں سُہ رنگیں مروے ءِ اگاں چہ آئی ءِ شدءِ کمتر ورگ دیگ بہ بیت یا اگاں ورگ ءِ ورگ ءَ اِنت ءِ نیم سیر بوگ ءَ گوں ورگ چہ آئی ءِ تچ گرگ یا چہ آئی ءِ دیم ءِ برگ یا ورگ ءِ نیلگ بہ بیت۔ گوش اَنت کہ "کاگوشت" بوت انجُش کہ پہ آپ ورگ ءَ "ھیدیار" بیت۔
- **کال:** (ک الْ) کاھے۔
- **کالب:** (ک اِل ب) سنجہ۔ کچہ ءِ وزن۔
- **کالپانی:** (ک الْ پ ان ی) کورہ تہ ءِ یک مُزنگیں زمین ءِ ٹُکّے کہ آئی ءِ سرءِ وزچک ءُ سبزگ بہ بیت ءُ آئی ءِ ھردو دیم ءِ بلکیں چپ ءُ چاگردءِ کورءِ آپ رو بہ بیت۔ ھُشکی ءِ جزیرہ: کُنگ، جنگل ءِ ٹِک۔
- **کالک:** (ک الْ ک) جنین کہ موداں رند اَنت پہ مُشگ ءِ ھر جراش کن اَنت ھمے رنگ ءِ پہ گوگ ءِ ھر دیے ءِ موداں سے بہرءِ کن اَنت کہ ھر یک بہرے یک "کالکے"۔ اے رنگ ءِ گوگ ءِ ھم "سکالک" بزاں سے کالک گوش اَنت۔ کُنگ، تجگ یا دگہ انچیں نیگانی راڑ

- **کالِگ :** (کَ اِل گ) گوشت یا ماھیگ ءِ بے ھڈّیں تسریں ٹُکر۔
- **کام :** (کَ ام) ۱۔ ناڈراھی یے کہ اولاک ءِ گیشتر ھر ءَ گپت کہ آئی ءِ ٹُنک ءِ واولتار اَنت نزیں ھرکہ پہ ماوگ ءِ کیت گٹا ماوگ وتی دپ ءِ چاپیں ایت۔ ایشی ءِ ھم کام گوش اَنت۔
  ۲۔ وش، وُژدِلی، واھشت، واھگ، دلدوست، مُحِبّ، دلواھی (ناکام اِنّاں)
  ۳۔ وَس، دسرس، الاج، توجیل (بتل "کام نا کا ے، ڈگ ھم شاے" یا "ناکام نا ے نزانت، ڈگ نا ے نزانت)
  ۴۔ استار ءِ میں یا کانگڑوہ نچکیں لاپ وارٹہ سک کام گوش اَنت ءِ چومیں ءِ "مُھم کام" چونا ھیگا ھر دومیناں کام گوش اَنت۔ (بچار بُت)
  ۵۔ دپ ءِ کام بوگ (ایشی ءِ مردم پہ زانتکاری ءِ نپ ءِ کامبوبوگ ءِ گُش اَنت۔ پٹی زنتو لے گپ چوش بیگ لوٹ ایت ءِ دپ ءِ کام بوگ" یا "دپ ءِ کاموبوگ" ، بزاں "کامبو" زدِ اَنت) پُشل بیگ۔
- **کامبا :** (ک ام بَ ا) کِنزی : مزیں پات۔
- **کامبو :** (ک ام بُ وْ) مُرگے کہ گوں نے باز دراج اِنت۔ دریا گورءِ کوھاں نندایت، ماھیگ وارت، زمستان ءَ گرمیں مُلکاں کیت ءُ گرماگ ءَ سارتیں مُلکاں روت۔ چہ تپنگ ءَ ابید پہ ڈگم شپ ءَ گِرگ بیت۔

کام

کانا

- **کامپول :** (ک ام۔ پ وْ ل) سُرگ ءِ ھڈّ، کانپول۔
- **کامہ :** (کَ ام ہ) مراد، واھشت، پہ مُراد، مکسد ← "پہ سلاہ ءِ نوشیروان عادل ءِ کامہ اَت" (شعلچہ کار)
- **کامیاب :** (کَ ام۔ یاب) سوبین، سوب کرتگیں۔ ★
- **کان :** (کَ ان) دگم، سراوشتات، گھ، جواتیں سر، کاڑ۔ ← لاگرءِ شینکاں کانیں دھکاں گُشتگ اَنت۔
  ۲۔ سرباز ءِ شھرے ءِ نام اِنت کہ ایشی ءِ کھن ھم گوش اَنت۔
- **کانا :** (کَ ا۔ نَ ا) یک چم ۲۔ سُکّان ءِ کانا، ھما کہ سُکّان ءِ بیرش ءِ بدل اِنت۔ (بچار بُت)
- **کاناتی :** (کَ ا۔ نَ ا۔ تِ ی) پاگاسے کہ لاگر ءِ بہ ڈول اِنت۔
- **کانپول :** (ک ان پ وْ ل) بچار "کامپول"
- **کانٹ :** (ک ان ٹ) پس، گوک، گورانڈ یا آسک ءِ وگہ مہ رنگیں دلوتانی سرءِ مُسنگیں ھڈّ۔ مردم ءِ سرءِ کانٹ: بزاں سرءِ ھیک ءِ ھردو میں گُنگ نزیں جاگہ اَنت کہ سرءِ بزتریں ھڈّ اَنت ءِ ھڈّ۔ پہ ھون ءِ جنگ ءِ تراشتگ ءِ جوڑ کرتگیں کانٹ، سواس ءِ بندکنگ ءِ آسکی کانٹ، کانٹ کہ پچیراں گوں اِنت کہ زمرءِ بند اِنت (کانٹاں کلندر جن اَنت، ماراں جوگی گِر اَنت) بو جیگانی کُنا یا اُدل ءِ بدل ءِ کانٹ ءِ کانٹ جنگ : پس یا گوک کانٹ جن اَنت، کانٹ جنگ : کانٹ ھیٹ کنگ تو ارکنت۔

۲۔ کِرتَ یا سَرگیگ، لوگ ءِ کانٹ بِزاں سَرگیگ۔ دگہ پیمیں چار سَرجگی یا گیشتر سَرجگی چیزے ءِ کانٹ۔ تلک ءِ کانٹ۔

۳۔ چم کانٹ بنت بِزاں سیاهگ چم ءِ توک ءَ زِبنت بلکیں راستی یا چپی نیمگ ءَ بنت، "چمّاں کانٹ کنگ" پہ زانت بِزاں سیاهگاں چَرّ ءَ وارگ یا کہ پونزءَ گوں هردوئیں چمّاں چارگ کہ دوئیں سیاهگ چم ءِ دیمی دُوتَمگ ءَ کاینت۔

- **کانٹار:** بچار "کاٹار"

- **کانٹک:** (ک ان ۔ ٹ ک) اپونگ ءِ بُرءِ هرکسانیں بارگیں تُوسکیں چیزے کپ (گیشتر ءِ بہ) ۲۔ مور، ممّلا یاتو، چرت یا همے ڈولیں نُرکانی کانٹ، ہشنک ءِ کسانیں کانٹ کہ توک درکاینت۔ ججیگ ءِ بندءِ رس انگلیں بُر۔

- **کانٹکو:** (ک ان ۔ ٹ ک و) جنگ ءِ مڑءِ لانچگ، کانٹو بیگ جنک ءِ بچک پہ دوستی کانٹکو بنت "شاری ءِ مولجان مرجان کانٹکو اَنت" یعنی زرّءِ "کانٹکو" ءِ گال پہ اے نیموں ءِ کارمرد بیت کہ دو مور کہ وت ماں وت دیم پہ دیم بنت ڈیک ورگی بنت آیاں سماکپ ایت کہ یک چیزے مئے دیم ءَ اِنت (مورءِ گندایت سماکنت) نوں هردوئیں وتی کاناں دیم ءَ برانت ءِ زانگ لوٹ اَنت کہ چہ چیزءِ مئے راہ گٹ گرنگ (چو ناهیگا چہ بوءِ هم زان اَنت) من ایشگ کہ میتراں میتراں ءَ وتی کاناں سرین اَنت ءِ برگن اَنت ءِ یک دگرے راہ دینت آگاں مورءِ سماء بیت کہ منی دیم ءَ دگہ ساهدارے هما دمان ءَ دپ ءِ جنت ءِ گپتءِ چہ ایشی ءَ زانگ بیت کہ مورءِ پہ کانٹ ءِ بوچیزءِ زانت مور وهدے زانت کہ منی دیم ءَ دگہ مورے، پہ دوستی آئی ءِ کانٹ لهم مُرانت بیشکا پہ دوستی ءِ گوشی اَنت کہ "شاری ءِ مولجان مرجان کانٹکو اَنت"۔

- **کانٹل:** (ک ان ٹ ل) بچار "کانٹک"

- **کانٹی:** (ک ان ٹ ی) هماکہ چم ءِ کانٹ یا ٹیلگءِ چوٹ ءِ بنت۔ ۲۔ پس گوک یا گرانڈ ۳۔ ماهیگے چہ یاکلاءِ زات ءَ ۴۔ شیتانیں مردم ۵۔ هاتی کہ چمّے کانٹ اَنت۔

- **کانجل:** (ک ان ۔ ج ل) داد جوڑ کنگ ءِ کارجاہ۔

- **کانجو:** (ک ان ۔ ج و) یکدار یا بوجیگانی تاگرانی پُشت۔ کنجو۔

- **کانڈار:** (ک ان ڈ ا ر) ماهورءِ راستے کہ تیاب ءِ چیر کنگ بیت۔ اے کانڈاراں یک تهنگی مزنیں بلکے یا چیّیں دارے ءِ سرءِ کن اَنت ءِ وت هم ایشی ءِ سرءِ نند اَنت ءِ چہ گوراں زرّ بر اَنت ءِ ماهورءِ ربیچ اَنت ءِ بدءِ کاینت۔ اے کارءِ یکداد کارمرد نہ بنت۔ کانڑار

- **کانڈور:** (ک ان ڈ و ر) دریا ءِ کرءَ ڈورءِ تہ ءَ یا دگہ ابخیں کسانیں کنڈءِ منڈ کہ آپ وهدے آلاڈ بیت ایشانی تہ ءَ آپ پشت کپ ایت گوں آپ ءَ ماهیگ کیکڑا ءِ کسیپ پشت کپ اَنت کہ گراَنت اِش۔

- **کانڑار:** (ک ان ڑ ا ر) بچار "کانڈار"

- **کانڑس:** (ک ان ڑ س) نیم زانتیں (آ کانڑسیں مردے)

- **کانڑور:** (ک ان ڑ و ر) بچار "کانڈور"

- **کانزگ:** (ک ان ز گ) مچ ءِ هوش ءِ بُن ءِ دار، مچ ءِ کانزگ۔

- **کانژ:** (ک ان ژ) چم کہ کانٹ بیت۔

- **کانکڑوسک:** (ک ان ک ڑ و س ک) لوگلے کہ گُنڈیں جاگهاں بیت۔ پتن، مزن بانزل ءِ تهرانت۔ کانکڑوسک، کاکڑوسک۔

- **کانگ:** (ک ان گ) لوگ ءِ هما مزنیں دارکہ آئی ءِ سرءِ دگہ کسانیں دار ایر بنت۔ بوجیگ ءِ هما دارکہ ستونءِ

چیرءِ اِنت

- **کانگاشک:** (ک ان گ ا ش ک) مشُو رنگیں باز ڈولداریں مُرگے، سرگءَ زند، دپ ءُ مزن ءُ مزن ءُ تواراِنت۔
- **کانگڑو:** (ک ان گ ڑ و) اِستار دُمبی، داوا دُمبی، پتنگ۔
- **کانگڑوسک:** (ک ان گ ڑ و س ک) بچار "کانگڑوسک"
- **کانگرش:** (ک ان گ ر ش) بچار "کانگاشک"
- **کانگشک:** (ک ان گ ش ک) بچار "کانگاشک"
- **کانگی:** (ک ان گ ی) آنچیں بان کہ آئی ءِ چاریں دیوال بُرزی ءَ برابر اَنت سرءِ پتن اِنت کانگ ءِ وری ءِ مان اِنت ءُ نوکسرءِ ھم مان اِنت چہ ھشت ءُ گل یا کِسنگءُ گل یا چِن جوڑ کنگ بیت۔ دستیں بان۔
- **کانیگ:** (ک ان ی گ) بچار "کھنیگ"
- **کاہ:** (ک اہ) چہ زمین ءِ رستگیں سبزی کہ دلوت ءِ وارت۔ بے دان، کاہ بُر: کاہ بُروک۔ کاہ ءِ بوج، ۲۔ بے تام۔
- **کاھبوٹی:** (ک اھ ب و ٹ ی) بچار "کھبوٹ"
- **کاھچر:** (ک اھ چ ر) دلوت ءُ اولاکانی چراگ جاہ کہ کاہ ءُ آپ باز بیت۔ کھچر، چراگ۔
- **کاھدر:** (ک اھ د ر) ھمودءِ کہ کاہ باز بیت، کاہ چر یا کھچر، کھدر۔
- **کاھک:** (ک اھ ک) سبزی ھما کہ مردمءِ گُژد ءِ اِیت یا آمگ ءِ وارت۔ "کاھکے بور رااِھکے برو" ۲۔ جنینی نامے۔
- **کاھگِل:** (ک اھ گ ل) ھما گِل کہ آئی ءَ تہ ءَ ریپتر یا دگہ کاہ گڈ اَنت ءُ مان کن اَنت کہ لوگ ءِ دوگ ءِ کار برو بیت۔
- **کاھگوشت:** (ک اھ گ و ش ت) بچار "کاگوشت"
- **کاھل:** (ک اھ ل) دل، کاھل بسینگ ءُ میانجی ءِ ھڈ ءِ گُٹ اِنگیں لوجانیں سر۔
- **کاھوران:** (ک اھ و ر ان) ھما دھدءِ گُش اَنت کہ گلہ ءِ کِنار ءَ تہ ءَ دگہ کاہ رُدایت ءُ جنگی بیت۔
- **کاھوش:** (ک اھ و ش) جوھاں موش، بجاڑش ایت گلہ ءِ جوھاں تُشگ بیت۔ کاھُش، جوپاگ، ایراھت۔
- **کائیگر:** (ک ا ئ ی گ ر) زرِی گوگ، کاریگر۔
- **کُب:** (ک ُ ب) گِردی، گُنبد ءُ گُب یا سرءِ گُب۔ ★
- **کبا:** (ک ب ا) مزنیں کوٹ ءِ راستے PPB. LWD: KHAWAH overcoat
- **کباب:** (ک ب ا ب) آس ءُ تاپ ءِ شور کرتگیں گوشت۔
- **کباٹ:** (ک ب ا ٹ) گس ءِ ھما لاپ دریگ کہ دیگ ءُ تاک اِش پر اِنت۔
- **کبر:** (ک ب ر) مانش، ھمے گُل کہ مردم ءِ جون ءَ مان ءِ کن اَنت۔
- **کبرجن:** (ک ب ر ج ن) ھما مردم کہ کبر جنت۔
- **کبتر:** (ک ب ت ر) پیرکاہ: کوشی ڈرچکے اُشترءِ وارت، سک باز بیت۔
- **کبز:** (ک ب ز) مِلک ءُ ڈگارانی کاگد ۲۔ لاپ ءِ بندیگ۔ ★
- **کبس:** (ک ب س) گبسی مُرگی ڈب۔
- **کبگ:** (ک ب گ) کوگ: مُرگے دش رواھیں۔
- **گبل:** (گ ب ل) ھر چیزے کہ بند بیت بیتی یا لوگ ءِ دروازگ ءِ گبل تپنگ ءِ کبل گُبلیں سال: تواھیں سال، گُبلیں بردان۔

کُبلبند : (کُ بْ لْ بَ نْ ڈْ) ہمے بندیگ کہ تنگ ءِ کُبلک ءِ گوں نیامدار ءِ بند ایت۔

کبلک : (کُ بْ لُ کْ) تنگ ءِ کُبلک (کُنٹرِک) کُنٹری دار ءِ ٹکرے کہ تہ ءِ تنگ انت سر بہ ءِ کندگ جنگ کہ کرم ءِ ھیشی ءِ سرءِ لوپ کن انت ءُ دارگ ءِ گوں ھیشی ءِ اُڑین انت۔

کبلہ : (کِ بْ لَ ہْ) "خانہ کعبہ" ءِ نیمگ۔ بلوچستان ءِ روبرکت ءِ کپ ایت۔ ★

کبلھی : (کِ بْ لْ ھِ یْ) ھما کہ گوں کبلہ ءِ سیادی کنت، روبرکت ءِ نندوک۔

کُبلی آنجگ : (کُ بْ لِ یْ + آ نْ جْ گْ) کبلی ہمے بلوچی آنجگ انت کہ آئی ءِ تہ ءِ زرّ مان کنگ بیت۔ چہ پرچم ءِ جوڑ بیت کُبلی آنجگ ءِ سکّے راست انت پنچ داری (پنچ ڈیلی زوراَنت) شش داری ءُ ھپت داری ھم ھست، پنچ داری ءِ دو گوشش، شش داری ءِ سے گوش ءُ ھپت داری ءِ چارگوشش انت ءُ شش داری ھم چارگوشش کنگ بیت۔

کُبند : (کُ بْ نْ ڈْ) ڈراجیں تیلے کہ پہ گوزھر ءِ شکار، کارمرد بیگ ءِ ہمے رنگ ءِ جنگ ءِ تہ ءِ یک کلاتانی ءِ لک کپگ کامرد بیتگ
۲۔ ھما کوہ کہ سرءِ کپگ ءُ ایر کپگ ءِ راہ اِش نیست، گشیں کوہ ۳۔ گرپتار۔ بند۔

کبتند : (کَ بْ ۔ بَ نْ ڈْ) کپتو کنگ ءُ ھتام دیگ سک مُھر

کبوتری : (کَ بُ وْ تْ رِ یْ) ماتی لنگک ءُ توکی لنگک ءِ سرال یکجا کن انت ءُ نود پر دیگ ءِ گوں انچوش شتر ءِ ین انت کہ تو ارے درکیٹت اردو ءِ اینی ءِ پنچکل بگش انت (پنچکی بجانا) بلے گیشتر ءِ پہ الے بزانت ءِ زیگ بیت کہ گردے ءِ دیم ءِ انچوش کن انت کہ آ "کبوتری" ءِ بکنت بزاں ناچ بکنت، کردس ءِ پڑ کا بیتگ۔

کبول : (کَ بُ وْ لْ) منّگ (تازی: قبول)۔

کبی : (کَ بِ یْ) بچار "کبیھ"

کُبتی : (کُ بْ ۔ بِ یْ) گدء ءِ ڈراجیں ٹکرے کہ کسانیں بچگ دتی آکب ءِ دیم ءِ مان ئے جن انت ءُ چہ شوکانی شم ءِ گواز ئین انت دومی سرءِ پُشتی نیمگ ءِ اکب ءِ مان جن انت پہ دریا ءِ جان شودگ ءِ ھاتر ءِ باز برءِ مزنیں مردین میدھم لانکیگ، مزنیں گدے یاکہ چادرے انچوش کن انت۔

کبیسی (کَ بِ یْ سِ یْ) سکیں بتن ٹینیں میھ انت کہ بوجیگ ءِ زبر آپ ءُ میکی ءِ جنگ بنت۔ کیداراں ھم جنگ بیت بلے آئی ءِ سر گردانت ءُ تھنگ ءِ تہ ءِ روت۔

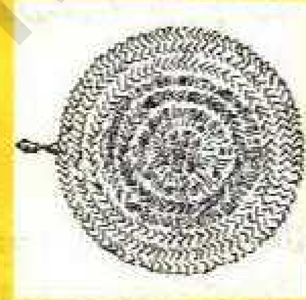
کبیھ : (کَ بِ یْ ھْ) گیرتدار، جوانمرد، پرشان ءُ مرلاء، امیرامیر PPB. LWD. KHAWAH: A warrior, mighty man
[اوستا ءِ یک دیے ءِ پادوناں نبشتگ انت "کوی" KAVI بمعنی خدیو و سردار کہ فرمانده است و اینجا زرتشت سران و بزرگان آریائیان دیو پرست را بدین نام میخواند "وے دد" از امرای دیریسنا۔ یستا ۳۲]

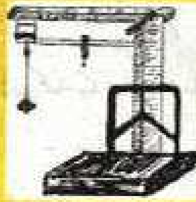
کَپ : (کَ پْ) اے ستیں اھیگ ءِ بڑ انت کہ مُدّتے ءِ زند وکہ بڑے رودین ایت ءُ اولی ءِ بلہ ءُ دنت۔ اے کوبیت ءُ تیاب ءِ کیت اے چو گچ ءِ انت اینی ءِ دریا ءِ گچ ھم گوشش انت زرگرچہ اینی ءِ کارگر انت۔ گچ ءِ کپ۔ ۲۔ کیگ ءِ برماگاں بزاں بکپ۔ کپ ءِ لیٹ، کپ ءِ پادا۔

کپّ : (کَ پّْ) نیم، دو ٹکر، دو بھر یا گیشتر ٹکر، جُنڈ۔ ۲۔ کپ ءُ گند : بلوچی دوچے ءِ نام انت ۳۔ باگاے، بزاں پشک ءِ زات ءِ مزنیں ھاپگے کہ گوشء ئے زاناں کپ کرتگ ءُ دُمب ءِ بھر بڑ انگ ءِ ڈور داتگ، کوھانڈے مزن انت گوشئے ھم مزن انت، سکیں جنگولے، وروکے، سرگ ءِ تیار انت چو پگل بُز انت۔

رکپّ : (رَ کْ پّْ) گیشتر کرائی ءِ برءِ کوسگ گوش انت ہمے کوسگ انت کہ مید چیروان ءِ کُش انت ئے۔

- **کُپ:** (کُ پْ) تزُ نزوکیں جُنک ءِ بلے پہ چیزے ءَ گرگ ءَ، کُپ کنگ، کُپ بند گ، پہ چیزے ءَ گرگ ءُ انزار۔
- **کپات:** (کَ پَ ات) چہ جیچ ءَ پیشی ءَ جوڑ کرتگیں کسانیں دروپ کہ ناہ مان ئے کن انت۔ ۲۔ بکپات
- **کپاتک:** (کَ پَ ا تَ کْ) کسانیں کپات ۲۔ دُرا جیں کپاتے بلے بارگ اِنت چیری سرئے بارگ ءُ سربری بُراہ ترانت گرگوں نگارءِ بند انت ئے ءُ اپشی ءَ تہ ءَ داناں ریحان کن انت کہ پلائی تہ ءَ ریچ انت
- **کُپار:** (کُ پَ ار) شیکن، دستر خوانے کہ گرد اِنت ءُ چہ پیشی ءَ جوڑ کنگ بیت۔ (بجارُت)
- **کُپّار:** (کُ پْ پَ ار) سک گرم کہ گوات بند بہ بیت۔
- **کپارک:** (کَ پَ ا رَ کْ) کسانیں کپار
- **کپان:** (کَ پَ ان) هماکہ کپگ ءَ انت کپان ءُ پُر شان: پہ داری ءُ جنجال جا ءَ سربگ۔ ★
- **کُپّان:** (کُ پْ پَ ان) کمپان، شھربند، پیل ۲۔ کَشّ ءُ مَن کنوکیں ازباب۔ مزیں شاھیم۔ (بجارُت)
- **کپبند:** (کَ پْ بَ نْ دْ) بجار "کبند"
- **کپت:** (کَ پْ تْ) "کپگ" ءِ "گوست گال"
- **کُپت:** (کُ پْ تْ) زہجاہ، سُورچ، کلورءِ ھڈّ ءِ چھلوگانی میانجی ۲۔ بوجیگ ءِ کُپت PFB. LWD. KHUPT: Hip-joint

کُپار

کپان

- **کُپتا:** (کُ پْ تَ ا) لولا، پوری، کسانیں تگنک کہ ماں روگن ءِ پچگ بنت
- **کپتگین:** (کَ پْ تَ گِ ے نْ) هماکہ کپتگ، چہ آریپ ءُ بوھیری اِجل کپتگیں بھیا، بے تچ، بتام۔
- **کپتوک:** (کَ پْ تُ وکْ) هما جنیں کہ چُک ءِ سرءَ ناوش بوتگ۔
- **کپتوک جاہ:** (کَ پْ تُ وکْ + جَ اہ) هما ناوزھجاہ کہ اودءَ جنیں چُک ءِ سرءَ کپگ ءُ برگ بنت: زچہ خانہ، ولادۃ Maternity Home.
- **کپتہ دل:** (کَ پْ تَ ہْ + دِلْ) نزور دل۔
- **کپچ:** (کَ پْ چْ) بے تام۔ هما ھارگ کہ چہ نرس انگیں کلونٹ ءُ جوڑ بیتگ، بے شیرگ۔
- **کپچی:** (کَ پْ چِ ی) کسان کسانیں ھبنگ ءُ ڈوک۔
- **کَپّر:** (کَ پْ پَ رْ) نزنگ، ھکلہ، بودشت ءِ نزنگ (تازی: کَفر)
- **کَپّر:** (کَ پْ پَ رْ) شُر ءِ روداتک ءِ بندئے۔
- **کپّرک:** (کَ پْ رَ کْ) درمان کا ھے کہ پُل ئے سک اسپت یا تھر انت۔ تھر تھر چو کپرک با اسپیت اسپیت چو کپرک ءِ بلے روک چو کپرک ءِ ھم گُشں انت۔
- **گپڑ کپار:** (گَ پْ ڑْ + کَ پَ ار) کاگد یا دگہ انچیں چیزے پتوار گپرگپر۔

- **کُپٹرکی :** (کُ پ ٹ رک ی) کُرّب ءِ هما دهدکہ نوکی چہ پل ءِ تاکانی سراں کش ایت۔
- **کپترگ :** (کَ پ ت رَگ) انگر دیا دگہ انچیں چیزے گور مشگ ءِ توار۔ کپترگ ءِ : یک اناگہ، گوں توار ءِ۔
- **کپرنگ :** (کَ پ ۔ رَ ن گ) نیم رنگ، هما چیزکہ دیگا نیم سرجم انت۔
- **کپترو :** (کَ پ پ ر و) کپتری، کپترہ ءِ سندوک۔
- **کپتری :** (کَ پ پ ر ی) کپترہ، سندوک۔ مردمی نامے
- **کپریل :** (کَ پ ۔ ر ے ل) کلنڈرءِ چارمی ماہ کہ پہ لوگانی سرءَ دیگ ءِ جوڑ کنگ بنت۔ (اے وڑا مدیں گالے)۔
- **کپٹر :** (کَ پ ٹ ر) آپ یا شُستکیں هوره ریچگ ءِ توار۔
- **کپٹرکپاڑ :** (کَ پ ٹ ر + کَ پ ا ڑ) آپ یا هوره ریچگ ءِ توار۔
- **کپٹرگ :** (کَ پ ٹ ر گ) آپ یا هوره ریچگ ءِ توار کنگ۔
- **کپش :** (کَ پ ش) کپش، پنجرو۔
- **کپسک :** (کَ پ س ک) کرپاسک، کاگد Paper

کپکپ

- **کپک :** (کَ پ ۔ پ ک) نالگین ءِ کپک بزاں هما سکیں پوست کہ مچگ ءَ دیم ءَ ایت، الشی ءِ مُرد انت ءِ گیشتر پہ شیرءِ کیل کنگ ءِ کار مرد کن انت ۲۔ گلو ءِ زات ءِ ماهیگے۔
- **کپکا برکا :** (کَ پ ک ا + بَ ر ک ا) مجولی لیبے، کپکا چنکا۔
- **کپکا چنکا :** (کَ پ ک ا + چِ ن ک ا) بچار ءِ کپکا برکا۔
- **کپکپ :** (کَ پ ۔ کَ پ) دارءِ سواس (بچار بُت)
- **کپکپ :** (کَ پ ۔ کَ پ) گزل گزل۔ ٹُکر ٹُکر۔
- **کپ کنگ :** (کَ پ + کَ ن گ) ٹکر کنگ، نیم کنگ، دو یا گیشتر ٹکر کنگ۔
- **گپ کنگ :** (گُ پ + کَ ن گ) چترے ءِ گرگ ءِ انزار بندگ۔ پوتی وت ءِ تزکار ایت ءِ پہ مشک ءِ جگ ءِ انزار بند ایت۔
- **کپگ :** (کَ پ پ گ) کپگی، لیبے کہ اشی ءِ تہ ءِ باز راست انت : لٹی، مازچکا
- **گُپگ :** (گُ پ پ گ) گوات گرگ ۲۔ زهر گرگ ءِ گپ ءِ جنگ، بونساں لونس مُوگ، اولاک کہ گپ ایت ءِ بڈ ءَ زیں رولبے کنت۔

کپگ : (کَ پَ گ) ۱۔ چہ بُرز ءَ یا اوشتگی جاگہ ءَ زمین ءَ ایر بیگ۔ چیزے کہ زور دیگ ءَ بیت آ کپ ایت۔
۲۔ ناذراہ بیگ۔ ۳۔ جنین ءِ چُک ءِ سرءَ نادُش بیگ۔ ۴۔ ایر بیگ یا بیگ۔ ○ آپ کپگ : وڑنائی ءَ رسگ۔ ○ آپ ءِ کپگ : چات ءَ آپ ءَ رسگ۔ ○ آپ ءِ کپگ : چِج ءَ روگ۔ ○ آس ءِ کپگ : بُنگرگ۔ ○ ایر کپگ : چہ بُرزءَ جہل ءَ ایر آیگ۔ ○ بُرز کپگ : پہ دپ جنگی ءُ گپ ءُ تران ءَ بُرز روگ۔ ○ بھت ءِ کپگ : بھت ءَ روگ ءُ بے بھت بیگ۔ ○ بیرھاں کپگ : رَدیں راھاں روگ۔ ○ پاداں کپگ : گوَنڈیں چُک ءَ گام گیج ءَ بنگیج کنگ۔ ○ پر کپگ : نام ءُ نشان ءَ گار بیگ۔ ○ پُشت کپگ : پد کنگ۔
○ پُشت ءِ کپگ : چیزے یا کسے ءَ رند ءَ بیگ یا شوھاز ءَ بیگ۔ ○ پُشت ءِ کپگ : کسے ءَ باپُشت ھبر کنگ یا دُژمنی کنگ۔ ○ پون کپگ : سُرگ ءُ پُونگ۔ ○ تہ کپگ : ناذراھی ءَ زیات بیگ۔ ○ تہ ءِ کپگ : کسے ءِ کار یا ھبرءَ تہ ءَ مان دیگ ءُ وت واھور کنگ۔ ○ ٹِک کپگ : کلونٹ ءَ ناو بیگ۔ ○ جار ءِ کپگ : گوانک ءَ بیگ۔ ○ جنین ءِ کپگ : جنین ءِ چُک ءِ سرءَ نادُش بیگ ○ جھل کپگ : نرم بیگ چہ ترندی ءَ ○ چُک ءِ کپگ : اِشکند بیگ یا چُک ءِ پرّ بیگ۔ ○ چماں کپگ : چیزے ءِ پھک دِہ بیگ (چماں کپات بزاں نیست)۔ ○ چم ءِ کپگ : گِندگ۔
○ چہ بار ءِ کپگ : اولاک ءِ ابخوش نزور ءَ لاگر بیگ کہ بار ءِ جھ زُرت مکنت۔ ○ چہ چماں کپگ : بے اِزّت بیگ۔ ○ چہ زِرک ءُ دوراں کپگ : نزور بیگ۔ ○ چہ کار ءِ کپگ : کار کنگ ءِ لائک نہ بیگ۔ ○ چہ گپ ءِ کپگ : ھبر ءِ بند بیگ ○ چہ لاپ ءِ کپگ : بے کار ءُ بے روزگار بیگ۔ ○ چیر کپگ : ترندی کارے کنگ۔ ○ دپ کپگ : دُچار بیگ۔ گِندگ ڈیک ورگ۔ ○ دچار کپگ : گِندگ۔ ○ در کپگ : چہ

کپنجر

کپل

جاگہے ءَ در آیگ۔ ○ دست کپگ : رسگ یا دست ءَ آیگ۔ ○ دست ءُ پاداں کپگ : چَپلی لوٹگ زیر منت بیگ۔ ○ دنتاں ءِ کپگ : دنتاں ءِ پرشگ ءُ در آیگ۔ ○ دُور کپگ : دُور بیگ۔ ○ دل ءِ کپگ : دل ءَ دُور دیگ یا دل ءَ نزور کنگ چہ ترس ءَ۔ ○ دُکّاں ءِ کپگ : دُکّال بیگ۔ ○ راہ ءِ کپگ : راہ ءِ سرءَ آیگ۔ ○ رد کپگ : بزاں رَد ورگ۔ ○ رند ءِ کپگ : پُشت ءَ بیگ۔ ○ مُرگراھاں کپگ : مُشکلیں راھاں روگ۔ ○ سر کپگ : بزءَ روگ۔ ○ سرءِ کپگ : جنجال ءَ بیگ۔ ○ شیراں پٹ کپگ : ایب دار بیگ۔
○ کپگ ءِ کپگ : کپتگی لیٹ ھر کسی ءِ چ بچ ایت گُش انت ءَ کپتگ ءَ۔ ○ گپچل ءِ کپگ : اڑ ءُ جنجال ءَ بیگ۔ ○ گوات ءِ کپگ : گوات ءِ بند بوگ۔ ○ لک کپگ : بُرزءَ روگ۔ ○ میدانی تاک کپگ : میدانی اسپیت بوگ۔ ○ ناگہ ءِ کپگ : ناگہ ءِ چہ جاگہ ءَ ٹگلگ۔ ○ ناہ کپگ : بچ ءِ کلونٹ ءَ ناہ بیگ۔ ○ واب کپگ : واب بیگ۔ ○ وراہ کپگ : وراہ آیگ۔
○ ھست ءُ پستاں کپگ : زور ءُ تاکت ءِ ھلاس بیگ۔

کپتگی : (کَ پ پ گ ی) بچار "کپتگ"

کپل : (کَ پَ ل) مگوں ءُ نشتا نجاہ، بزیں ءُ زندیں گوشت ۲۔ کلنڈ ءِ کسائیں کاسگ۔ (بچار بُت)

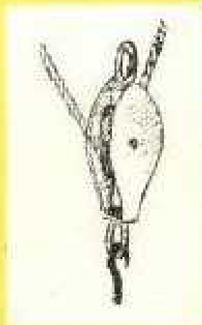
کپن : (کَ پَ ن) مردگ ءِ پوشاک، ھما گد کہ مُردگ ءَ گور ءَ دنیت ءُ گل ءَ کن انت۔

کپنجر : (کَ پ ن ج ر) ھشوریں جنگلی مُرگے ءِ پہ میٹرینگ ءَ وارانت ءَ، ایشی ءِ گوشت ھم وش انت۔ آواز کپنجر کپنجر یا "کشرا لکو کشرا لکو" (بچار بُت)

- **کپنڈ** : (کَ پ ن ڈ) چہ نزوری یا لاشکوری یا چہ کسے ءِ تیلانک ءَ سرپِد ورگ ۔
- **کپنذر** : (کَ پ ن ذَر) کنز لیک : جوھان ءِ مُشگ ءَ رند ھما ھوشگ کہ چہ آئی ءَ دان کپگ اَنت، ھوشگ ءِ لمپش، ایشی ءَ کٹگر ءِ ھم گوش اَنت.
- **کپن کش** : (کَ پ ن + کَ ش) سنگ سودا، چہ نیاد ءَ گیش گروک، لالچی، لب وار.
- **کپتو** : (کَ پ پ و) (کَ پ پ ڈ) کیدار یا بوجیگ ءِ پرشتگیں جاگہ ءَ یہ دار ءِ جنگ.
- **کپتو** : (کَ پ پ ق) کپ گرتگیں ءُ ھشک کرتگیں ناہ.
- **کپوت** : (کَ پ وَ ت) وشِ دل ءُ وش آوازیں مُرگے ۔ ایشی ءَ آواز کوکو! کو (فاختہ) Dove ۔
- **کپوت چاھی** : (کَ پ وَ ت ءِ چَ اھ ی) جنگلی کپوت کہ سیاہ اَنت ۔ ایشی ءَ چاھیگ ھم گوش اَنت ۔
- **کپوچک** : (کَ پ وَ ۔ چ ک) دریائی مُرگے ۔
- **کپودر** : (کَ پ وَ ۔ دَ ر) رانگیں گسی چاھی کہ گیشتر پیر ءُ زیارتانی سرءَ بنت ۔
- **کپورت** : (کَ پ وَ رَ ت) درملے ۔
- **کُپہ** : (کَ پ پ ہ) مردم ءُ مرو دوئیں کا نشانی نام ۔

کپودر

کپی (چین کپی)

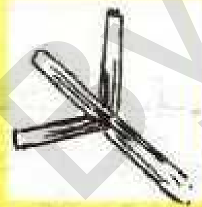
- **کپتی** : (کَ پ پ ی) چہ دار یا کرامسن جوڑ کرتگیں گلگل ۔ (بچار بت)
- **کپیر** : (کَ پ ے ر) چلی، سپت ۔
- **کَت** : (کَ ت) کٹ، کٹوگ، بچار "کٹ" ۔
- **کُت** : (کُ ت) کنگ ءِ "گوستگال" گرت ۔
- **کُتّ** : (کُ ت ت) ھاکی منگسک ۔ اسپیتیں کسانیں منگسکے کہ ھاک ءَ بیت ۔
- **کَتّا** : (کَ ت ت ا) گچین ورنا ۔
- **کُتّا** : (کُ ت ت ا) کبکل، ھما اسنیں کڑی کہ وراں ماں آئی ءَ ماکنگ ءُ اڈ ینگ بنت ۔ کُتّہ ۔
- **کتاب** : (کِ ت ا ب) وانگی ۔
- **کتابک** : (کِ ت ا ب ک) کسانیں کتاب ۔
- **کتابی** : (کِ ت ا ب ی) ھما کہ گوں کتاب سیادی کنت ۔ ۲ ۔ اسپیتیں گُد ءِ نالے ۔ چار کتابی : شوتیں مردم ۔
- **کتار** : (کَ ت ا ر) دُمب پہ دُمب ءُ ھمردی ءَ سرءَ رند ۔ ۲ ۔ ھمے پوست کہ تینگ ءِ تیر ءَ آئی ءِ سرءَ رد پہ رد ماں جنگ اَنت ۔

- **کَتار :** (کَ تَ اَر) بچار "کَتار"
- **کتام :** (کُ تَ ام) کجام۔
- **کِتا مکّلی :** (کِ تَ ا۔ مَ کُ کُ لِ ئی) کا ھے کہ باگ ءِ تہا رُد ایت، سارت اِنت، گرمیں تپ ءِ جوپ اَنت، مینا تءُ آپان ءِ زور اَنت جان شود اَنت۔
- **کَتّان :** (کَ تَ تَ ان) ذرچکے۔ ۲۔ سکّیں ھلکیں سادے کہ چہ کتان ءِ ذرچک ءِ جوڑ بیت۔
- **کِتّان :** (کِ تَ تَ ان) ھماکہ کُتگ ءِ اِنت۔
- **کَتب :** (کَ تَ ب) رَھت ءِ دیم ءِ چتنیں دار۔
- **کَتبانک :** (کَ تَ بَ اَن ک) کدبانک، لوگ ءِ بانک، بانکیں جنیں۔
- **کَتر :** (کَ تَ ر) برپ (برف)
- **کتراشوک :** (کَ تُ رَ اشَ وُک) گوشت ءِ تہ ءِ ھما ھڈ کہ تنک اِنت ءُ سک آسانی ءِ جایگ بیت، انچوش کہ: بردست ءِ ھڈ. گوشانی ھڈ [پارسی: جرندہ]
- **کَترِگ :** (کَ تَ رِ گ۔ کَ گ) بارگیں چیزے ءِ پرشگ ءِ توار، لنکانی بوگانی ھڈ ءِ شنگ ءِ توار۔ کتر کارگ۔

کِنَگ

- **کَترہ :** (کَ تَ رَ ہ) دمان ءِ شستمی بھر، دمدہ ءِ کترّیں بھر [تازی: ثانیہ، انگریزی: Second]
- **کترھگ :** (کَ تِ رَ ھ۔ کَ گ) دار، ھڈ یا انچیں چیزے ءِ پرشگ ءِ توار۔
- **کَتری :** (کَ تَ۔ رِ ئی) "پنجار" : کتردان ۲۔ ھندوستانی شکلے ءِ نام اِنت۔
- **کُتریگ :** (کُ تَ۔ رِ ئی گ) رنگ رجوک۔
- **کُتک :** (کُ تَ ک) کسانیں کسانیں ڈوک۔
- **کُتکار :** (کُ تَ کَ ار) کُتگ کار، کُتگ کار بزاں ھما مردم کہ آئی ءِ کارے کرتگ ءُ ترس ءِ درا آتکگ۔ تجربہ کار، ھما مردم ءِ کہ کُتگ ءِ ھم گوش اَنت۔
- **کِتگ :** (کِ تَ گ) کسانیں ساھدارے کہ کدرءِ ھشت پاد یا تبوتے دبیت کہ بیں اِنت، دلوت یا کُچک ءِ گوشاں پر پیچ ایت ءُ بیر ھمود ءِ ھیک ءِ رتک کنت ۲۔ اشتری کِتگ: زندیں کِتگے کہ گیشتر اشتراں پر بیت، اے کُچک ءِ ھم پر پیچ ایت۔ (بچار ثبت)
- **کُتگ :** (کُ تَ گ) مُچل ءِ کُتگ: ھماسیئیں سنگ کہ آئی ءِ سر ءُ منجل ءِ پرکن اَنت ۲۔ "کُتگ" ءِ گوست۔
- **کِتگ :** (کِ تَ تَ گ) بچار "کنتینگ"۔
- **کُتگ :** (کُ تَ تَ گ) پیش ءِ دیک میتگے۔

- **کتگی :** (کَ تَ گِ یْ) ھماکہ گوں کَنگ ءَ شیادی کنت. ھماکہ کنگ ءَ ٹے پر۔
- **کُتگین :** (کُ تَ گِ ےْ نْ) کارے کہ کنگ بوتگ. یا کہ ھماکہ کار آئی ءِ سرءَ کنگ بوتگ [گرامر ءِ بند مفعول، Object
- **کَتَل :** (کَ تَ لْ) مزنیں پات۔
- **کِتَل :** (کِ تْ لْ) کیتلی، چاہ دان
- **کُتمی :** (کُ تْ مِ یْ) مچّے کہ ایشی ءَ کلونٹ زرد انت۔
- **کُتہ :** (کُ تْ تَ ہْ) بچار "کُت"
- **کُتہ کار :** (کُ تْ ہْ ۔ کا رْ) کرتگ کار، ھما مردم کہ آئی ءَ کارے کنگ ءُ ترس ءِ در آتگ. کُتہ کار، تجربکار۔
- **کِتہ زُود :** (کِ تَ ہْ + زُو دْ) بلوچستان ءِ کوھے ءِ نام انت کہ چہ سردار ءِ تمبو ءَ چیر تر انت. پہ مزنی ءَ ایشی ءَ ذکر کن انت۔
- **کُتہ کھبہ :** (کُ تْ ہْ + کَ ہْ بَ ہْ) ھما جنین کہ پہ دل کھبگی کنت بزاں راستیں کھبگے. بازیں مردم ایشی ءَ "کُس کھبہ" ھم گوش انت کہ زرد انت. ایشی ءِ دیم ءَ "دپ کھبہ" انت بزاں کھبگے نہ انت بلے دپ ءِ سکت یلہ انت ءُ پرّہ نزا انت۔
- **کِتینگ :** (کِ تْ تِ ےْ نْ گْ) بچار "کِستینگ"
- **کَٹ :** (کَ ٹْ) جھگیگ ءِ تر زنگیں بس یا گوک ءُ شیر کہ گوں ترادگ ءَ ڈک بنت، ھمے شیران شکر مان کن انت گراد

کتاٹوک

انت "کٹ" بنت. کٹیں شیر، کرو، پیش ءِ بچ ءِ شنگ چنگ. ۲۔ دستان ءُ کٹ بگ بزاں زرشپیں چیز ءِ ورگ ءَ رندو دگہ چیزے ورگ ءَ زنگ انت۔ بلے گیشتر گلگیں آمب ءِ ورگ ءِ رند۔ ۳۔ چرک ءُ چلق. چلیم ءِ کٹ : ھما چلق ءُ چرک کہ چلیم ءِ نل ءِ تہ ءَ بند ایت یا گھڑ ءِ تہ ءَ ۔ سمات، رلڈھاک۔

- **کِٹ :** (کِ ٹْ) سمات ءُ ڈمپگ۔
- **کُٹ :** (کُ ٹْ) جست (Nickel) ۲۔ ھماکہ اصل نہ انت (نقلی)
- **کَٹّ :** (کَ ٹْ ٹْ) پیدائش، کمائی، نپ، پائدگ، تاوان ءِ چپ۔
- **کِٹّ :** (کِ ٹْ ٹْ) تنگی، بندری، سیاہ ۲۔ پاکاس یا دگہ انچیں ماھیگ ءِ جگر کہ گراد انت ءُ آئی ءِ تیلان کش انت ھمے تیلاں چل کش انت ءُ پشت کپتگیں بھر کہ بز ءِ سکت بنت. ایشاں "کِٹّ" گُش انت۔
- **کُٹّ :** (کُ ٹْ ٹْ) مردم ءُ کُٹّ، پشک ءُ کُٹّ ۲۔ کسانیں مچّے توم ءِ مان کن انت کِٹّگ ءِ وھد ءَ لانک ءِ بند انت ءُ توماں چنڈ انت۔
- **کُٹاٹوک :** (کُ ٹَ ا ۔ ٹُ وْکْ) چیچ ءِ کانزگ ءِ جوڑ کرتگیں توار روک۔ (بچار تب)
- **کِٹار :** (کِ ٹْ ٹَ ا رْ) لٹوک : لُوکلے کہ لوگانی دیوالانی دیم ءَ تر ایت. کِرّی گُربیل یا کرّی کڑول۔

- **کٹ اگر**: (کَ ٹ ا۔ گَ ر) بچار "کٹ گر"
- **کٹاوگ**: (کَ ٹ او گ) کٹارہ، کوھنیں کپینٹ۔
- **کٹبٹرنگی**: (کَ ٹ بَ ڑ ن گِ ی) بچار "کرط بڑنگی"، "کر بڑنگی"۔
- **کٹپپگ**: (کَ ٹُ پ پَ گ) اناگر ۲۔ کسانیں چیزے ءِ کپگ ءِ توار۔
- **کٹُک** (کَ ٹُ ٹُ ک)، توکی لنک ءِ گوں ماق لنک ءَ اڑینگ ءِ نرمپنگ کہ توار کنت۔ کٹک دیگ: کنگلے بدے مچک ءِ لیب دار (ھندی: چٹکی۔
- **کٹک**: (کَ ٹِ ک)، گوربند
  PPB, LWD; KHATIK: A woman's bodice or "choli"
- **کٹک**: (کَ ٹُ ک) یا کٹکت: لیگے، کتہ ءِ گوش اَنت "کٹک شاہ، ماراں بگک پہ ریم ءِ داراں" نامے
- **کٹکت**: (کَ ٹِ ک ک) ترپش، ترپشیں سبزی یا نہ پگلس آمب کہ دنیگا سک اِنت
  ۲۔ سپتیں ءِ نیمگ۔
- **کٹکت**: (کَ ٹُ ک ٹ) بچار "کٹک"
- **کٹکٹ**: (کَ ٹ ءِ کَ ٹ) دار یا سیھے ءِ گوں تھتگے ءِ جنگ ءِ توار۔
- **کٹکٹ**: (کِ ٹ ءِ کِ ٹ) نزنڈگ
- **کٹکٹ**: (کُ ٹ ءِ کُ ٹ) چلیم ءِ توار ۲۔ نزنڈگ۔
- **کٹکگ**: (کَ ٹِ ک کَ گ) اپس ءِ کٹنگ ءِ توار، چپیے نزہ ءِ پڑشگ ءِ توار
- **کٹکینگ**: (کَ ٹِ ک۔ کِ ے نَ گ) کٹک کٹک توار پہ ءِ ایگ یا توار ینگ۔ اپس یا اولاکے ءِ یک جاگھے پہ دگہ جاگھے روگ ءِ گش انت "چہ اد ءَ کٹکینت ئے" بزاں تُت۔ پہ یاداں روگ ءَ "کٹنگ" گش اَنت "چہ اد ءَ سٹ اِت ئے۔
- **کٹگ**: (کَ ٹَ ٹَ گ) گیش بوگ۔ لیب ءِ کٹگ: لیب ءِ گیش بگ۔ زر کٹگ: زر پیدا کنگ یا چہ دگرے ءِ لیب ءِ تہ ءَ برگ۔
- **کٹگ**: (کِ ٹ ٹَ گ)، کٹگ: ماھیگ ءِ کر واد نہ جن ئے ءُ ایرکن ئے، ھم بیت ءُ بوکنت گش اَنت کٹ اِنگ۔ کھگ۔
- **کٹگ**: (کُ ٹ ٹَ گ) ھلاس بوگ، پہ کپگ۔ اولاک ءِ چکنٹ ءَ مرگ، کٹگ ءُ بوچ بوچ کنگ، چھگ۔
- **کٹگ**: (کَ ٹَ گ) کسانیں مدگ ءِ زاتیں بانوے۔
- **کٹگ**: (کِ ٹَ گ) لوکے ۲۔ ماھیگ ءِ کٹگ ۳۔ لاگر بوگ، بریگ۔
- **کٹگ**: (کَ ٹَ گ) لوگ ءِ تہ ءَ ھما بھر یا ھما کسانیں کوٹی کہ اودءَ ورگ گراوگ ءِ کار بیت، چلدان، کوزجاہ، آسروک۔
- **کٹگانی**: (کُ ٹ گَ ان ی) چہ ھما مزن سشیاں یکے کہ چہ گوریچاں کاینت ءُ کیچ کور ءَ ایر رچ اَنت۔ بھشوریں اشرات ۱۔ گزرک ۲۔ پزاھین ۳۔ تنکیں ۴۔ کھوری ۵۔ کیباک ۶۔ جنزات۔
- **کٹگر**: (کَ ٹ گَ ر) یا کٹاگر: وڑی مرگے، سیسی ءِ رنگیں مرگے ٹک ٹکت ءُ میری اِنت، کدہ سیسی سیے بیت۔ ھرہ گور ءَ بچہ ءَ ھزاریت۔ ھر وانگہ لگت ئے نہ وت بال نہ کنت۔ اے مرگ ءَ ڈوسے روچ ءِ آپ مدرس ایت پرواھئے نیست پلانی توکٹگرئے آپ نہ ورئے۔ ٹی ٹی آسک (ٹی ٹی) ءِ گوشت گوں کٹگر ءِ کہ تی ھمراہ بال بلے دوروچ ءِ رند چہ تُن ءَ تتک۔
- **کٹلانگ**: (کَ ٹ لَ ان گ) بچار "ٹلانگ"
- **کٹلینگ**: (کَ ٹ لِ ی ن گ) بچار "ٹلینگگ"

- **کٹلینگگ :** (کَ ٹَ لِ ئی نَ گَ گ) بچار "ٹلینگگ"
- **کُٹم :** (کُ ٹُ م) یک لوگے بیا ئگے ءِ مردم کہ وت ماں وت ناکوزنگ ءُ تیری زنکی زنگیں سیادی ءِ یک اَنت یا کہ یکّیں ٹک ءِ مردم اَنت (CLAN)
- **کُٹمدان :** (کُ ٹُ م + دان) یکیں گٹے ءِ چیک ءُ نماسگ یا بُمگ ءُ پیریک یلّھے زنگیں مردم۔
- **کُٹم سوچ :** (کُ ٹُ م ءُ سُ وچ) کٹمدان ءِ بربادکنوک۔ کٹمدان ءِ آبروء ءِ بروک۔
- **کُٹنگ :** (کُ ٹِ نَ نَ گ) بازمحصریں اِشکر۔ آسی ڈِکت۔
- **کٹنگر :** (کَ ٹَ نَ گَ رَ) مُحرک ءِ زانیں ناذراھی یے۔ ۲۔ بچکی۔ جوھان ءِ ایرگوا تیانی تہ ءِ گوں پکاں شنگیں دان۔ "کسنزلیک" ءُ "کینزر" ءِ ھم بازجاگہ ءِ گوشش اَنت۔
- **کُٹو :** (کُ ٹُ ٹُ و) ھماکرسٹے ساتگ۔ چوکہ کوٹگ ءِ (کوٹگو) ۲۔ گندیم ءِ یک راستے کہ پڑ ءُ مزشے پر نیست۔ ۳۔ کسانیں لُچ زنگیں درپے کہ دوچنک دان دار ایت، لانگ ئے بندانت دیم ءُ، چہ امیشی ءِ دان زیر انت ءُ کپا تک ءِ گریجان کن انت کہ پل ءِ تہ ءِ رچان ءِ بنت
- **کٹو :** (کَ ٹُ و) ھُشک کرتگیں کپتین ناہ کہ سک بیت، مُرگے۔ کُٹک۔
- **کٹوپار :** (کَ ٹُ و۔ پ ار) مچ، سرپچک ءِ جُمپ، کوٹنب، جوھان
- **کٹوڑ :** (کَ ٹُ ٹ + وُڑ) کٹوک ءُ وروک ۲۔ بلوچ راج ءِ ٹکے۔
- **کٹوڑ :** (کَ ٹ وُڑ) گنجک: گرہ، زلتے کہ دراج بُر انت ءُ پشت ئے لس انت۔
- **کُٹوڑ :** (کُ ٹُ وُ ڑ) کُشیر: چہ پیشی جوڑ بوتگیں گدہ ءِ درپ کہ دوچگی گدء ءِ مان ئے کن انت۔
- **کٹوری :** (کَ ٹ وُرِ یْ) تاس، کدہ ۲۔ کٹوری لیب کہ کٹور زورانت ءُ لیب کن انت (اے چو مجولی لیب اِنت)
- **کٹوک :** (کَ ٹَ ٹ وک) زرکٹوک، لیب ءِ تہ ءِ ھما مردم کہ بازکٹ ایت، کمائی کنوک
- **کُٹوگ :** (کُ ٹُ وگ) کسانیں تگردی لوگ۔
- **کٹومبو :** (کَ ٹ وم بُ و) کٹونبو، کٹینگ، زمین زرد باز زات انت گش انت کہ گندہ ءُ ایت۔
- **کٹونگ کماٹنگ :** (کَ ٹُ نَ گَ گ، کَ کَ اٹَ گ) سامان (لوٹی مجل، تالب کہ یکجاہ ءُ یکجاہ بنت) باز زنگیں چیز کہ یکجاہ بنت۔
- **کٹھک :** (کَ ٹَ ھَ کَ) بچار "ٹھک"
- **کٹھگگ :** (کَ ٹَ ھَ گَ گ) بچار "ٹھگگ"
- **کٹی :** (کَ ٹِ یْ) یکدار ءُ بوجیگاں کہ چل مشش انت گرطاروچے ءِ رند ایشاں کلّر انت ءُ دورکن انت۔ ھمیشاں "کٹی" گشش انت۔
- **کٹی :** (کَ ٹِ یْ) کسانیں یکدار، ایشی ءِ سُودوی ھم گشش انت کہ گوں موڈوم ءِ بنگ بیت۔
- **کٹیٹا :** (کَ ٹِ ئے ٹا) جنجاں، مُپتیں اڑ۔
- **کٹیر :** (کَ ٹِ یْ رَ) بچار "کٹور"
- **کٹی کٹی :** (کِ ٹِ یْ + کِ ٹِ یْ) زمیں کندگ ءِ توار "کٹ کٹ ءِ کندگ"
- **کٹینگ :** (کُ ٹِ نے نَ گ) داریا سیحے زورگ ءُ آس ءُ کونڈگ یا روکیں داراں کتیں سرینگ، سُرینگ، گوں جنگ۔
- **کٹینگ :** (کُ ٹِ نے نَ گ) بچار "کٹومبو"۔
- **کیٹٹی :** (کَ ٹِ یْ ٹِ یْ) ٹیٹی ایں مرگ۔ ٹی ٹی آسک، ٹی ٹیاسک۔

- **کٹی کٹی :** (کَ ٹِ یٰ ۔ کِ ٹِ یٰ) کندگ ءِ توار
- **کُج :** (کُ ج) چوٹ۔ دوست، دوستارہ توسیپ ۔ چوٹیل ۔ گُلاب ۔ ابریشم ءِ دوشی کج ءُ ماہ چار دھی
- **کُج :** (کُ ۔ ج) کُجا۔
- **کُجّ :** (کُ جّ جّ) کُجّگ ءِ پرمانگال بزاں پہ کُجّ۔
- **کِجّ :** (کِ جّ جّ) کِجّگ ءِ پرمانگال بہ کِجّ۔
- **کُجا :** (کُ ج ا) کجام جاہ، کجام ہنگ
- **کجابو :** (کَ ج ا بُ ؤ) تھتے کہ کَش ءِ ہم تچ ءِ انگ انت، اُشتر ءِ سر ءَ پہ جنین آدمانی نِندگ ءِ کار مردبیت۔
- **کجابہ :** (کَ ج ا بَ ہ) بچار "کجابو"
- **کجام :** (کُ جَ ا م) چہ بازینے ءَ ءُ یکے ءِ جُست کنگ کہ چہ ایشاں تراکجام دوست بیت۔
- **کجامی :** (کُ جَ ا مِ یٰ) کجام یکے ءُ
- **کجانگو :** (کُ ج ا ن گُ ؤ) کجام ہنگ ءُ

کچ

- **کجّایگ :** (کَ جّ جّ ا یٰ گ) ترند کشگ چو تھت ءِ روت ءُ ماھوریں چیزے ءِ ترند کشگ
- **کجدر :** (کَ ج دَ ر) کژدر : بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت کہ سرباز ءُ اِنت ءُ چہ آرام کمن ءُ برز اِنت۔
- **کجّگ :** (کَ جّ جّ گ) ترند کشگ : زرداں پلانی کجّ اِتگ ءِ چاکراں دوراں شنتیں آچار کجّ اِتگ۔
- **کِجّگ :** (کِ جّ جّ گ) اِنجوش لاگر ءُ نزور بیان بیگ کہ سادکپ اِیت "دلمانگی ءِ کُش اِیت بے کِجّیں اِیت۔
- **کجّل :** (کَ جّ جّ ل) بچار "کنجل"
- **کجوم :** (کَ ج وُ م) سرانبر ءُ چہ زیان ءِ چیرشیپے کہ میتگ ءُ مچ ءِ مان۔
- **کجی :** (کَ ج یٰ) چوٹ
- **کجیگے :** (کَ ج یٰ گ ے) کجّ ءِ مردم ے۔
- **کَجِتنگ :** (کَ خ ج نے ۔ نگ) انجوش کنگ کہ بہ کجّ اِیت۔
- **کُجِتنگ :** (کُ خ ج نے ۔ نگ) انجوش کنگ کہ بہ کجّ اِیت۔
- **کچ :** (کَ چ) صرف کچ کہ رنگ ءِ بگل ءِ طامب ءِ لوگ ءِ پرشے کن اَنت چہ پشیں جوڑ بیت (بچار بُت)
- **کچ :** (کَ خ چ) کچیں زمین ھما کہ آباد نہ اِنت ءُ دھل نہ دنت، سپک ءُ سورگیں زمین ۲۔ ماپ، چیزے ءِ دراجی، پراھی یا جُھل ءِ

کساس۔

- **کچّ :** (کَ چ چ) بسدہ گلینگ اِنت (تُرند، تُرند گوشگ بیت)
- **کچّ :** (کُ چ چ) گُنڈ، یکّرَ، کوُچ یا کوُنچ، توک ءِ کانٹ تھی نیمگ ء ۲۔ دشتیاری ءِ مینگے کہ تریاق ءِ نزیک اِنت۔
- **کچتنگ :** (کُ چ ت ءَ گ) گُلکاری کنگ : PPB, LWD, KUCHITHAG, To embroider
- **کچ دَپ :** (کَ چ + دَپ) ھما مردم کہ آئی ءِ دپ چوگچ ءِ اِنت بزاں اِنچُش مزن اِنت کہ سک جاک جنت۔
- **کچرک :** (کَ چ رَک) دپ ءِ دوئیں کُر کہ ھردوئیں تُنٹ کپاپنت، کچک۔
- **کچرگ :** (کَ چ۔ رَ گ) چہ باز ورگ ءَ ڈمبرگ۔
- **کچک :** (کَ چ ک) بچار "کچرک"
- **کچک :** (کِ چ ک) پوست ءِ ناڈراھی یے کہ مردم وت ءَ کچینی اِیت ءُ کچین اِیت۔ اے دُوراست اِنت یکے "ھُشک کچک" کہ بچل اِنت ءُ دومی "تر کچک"، اے ریش کنت ءُ پچوک بیت، ھر جاگہے کہ ایشی ءِ آپ رچ آنت دراچ اِیت ءُ کچک دنت۔
- **کچک :** (کُ چ ک) گرہ ءِ زاتے کہ اسپیت ءُ سک ساپ بیت۔
- **کچکٹ :** (کَ چ کَ ٹ) بنیگ، سگ ۲۔ پاگاس ءِ زات ءِ ماھیگے۔

کچکول

- **کچ کچ :** (کُ چ۔ کُ چ) اُشتر ءَ "کچ کچ" گُشِ آنت کہ وش لیگ ءَ بہ مجک اِیت۔
- **کچ کچ کچ :** (کِ چ۔ کِ چ۔ کِ چ) ایس، گوانگ جنگ (سُبک سُبک ءُ زوت زوت ءَ گُشگ)۔
- **کچک ڈنگ :** (کُ چ کَ ک + ڈَنگ) کچک ءِ ڈنگ کہ دلوت ءَ سک تور دیں اِیت۔
- **کچکول :** (کَ چ۔ کَ وْل) ھمے کہ درپ کہ پکیراں پہ پنڈگ ءَ گون اِنت (بچار ٹ) مردینی نامے
- **کچکی :** (کُ چ۔ کِ ی) مگیتی یا مگیتی ءِ بند : مُچہ کچکیاں پُرنگ باوراگ" ۲۔ لیبے
- **کچگ :** (کَ چ۔ چَ گ) کچ کنگ، کدکنگ، ڈراجی ءَ پُراھی ءِ کچ کنگ
- **کچگ :** (کُ چ۔ چَ گ) کچ کنگ، کچ بیگ۔
- **کچنگ :** (کِ چ گ) ھارشت
- **کچل :** (کُ چ۔ چِ ل) درمانے۔ زھر
- **کچل :** (کَ چ ل) گرّی یا گر۔ ۲۔ پاتنگ اِنچو کہ کچل سد بزاں ھما سر کہ بے ٹپ اِنت، ھما کہ میدے رنگ آنت ءُ پھک تاس اِنت۔
- **کچل :** (کُ چ ل) بچار "کوچل"۔

- **کچلنگ :** (کُ چَ - چ لَ گ) نام ءِ زھر ترنگ، سک زھرتام بوگ، چوکُچَل ءِ بیگ۔ ۲- زھرگرگ۔
- **کچلینگ :** (کُ چَ - چَ لِ ے نَ گ) ابخوش کنگ کہ" بکُچل ایت" بزاں زھرتام ببیت
- **کچمبگ :** (کَ چ مَ بَ گ) بچار "کچیمبک" یا "کچنبک"
- **کچنبگ :** (کَ چ نَ بَ ک) بچار "کچیمبک"
- **کچو :** (کِ جَ - چ وْ) ھرابی، ایب، گندگی، ھلیپ۔
- **کچو :** (کَ چُ وْ) کسانیں لچک کہ کوری گبتگیں ماھیگاں مان ءَ کن اَنت ۲- کچک : تو معدان کہ دان ءَ مان کن اَنت ءَ گندیم، جو یا ارزن ءِ چندگ
- **کچو :** (کِ چُ وْ) نامے
- **کچیمبک :** (کَ چ ئی مَ بَ ک) سُبک ھشیں مردم، بتامیں مردم، بددستیں جنین، نام ءِ دیمیں جنین۔
- **کچینگ :** (کَ چ ے نَ گ) کھینگ، پہ ناکں جان ءِ کگرگ۔
- **کد :** (کَ دْ) کدی، کجام وھد، کجام دمان
- **کدّ :** (کَ دّ) کساس، کچ، ماپ، چیزے ءِ برزی، دراجی، پراھی یا مچیں ءِ کساس۔ تاثیر۔
- **کدام :** (کَ دامْ) کجام، کدوگ، کدان۔
- **کدان :** (کَ دانْ) چہ بنکارگال "کُدینگ" ءَ من کُداں ۲- کدام کدوگ۔
- **کدبانگ :** (کَ دْ - بَ انْ گ) لوگ ءِ بانک، بانکیں جنین۔ بچار "کتبانگ"
- **کدبانو :** (کَ دْ - بَ انُ وْ) بچار "کدبانگ"
- **کدر :** (کَ دَرْ) بہا، اندازگ، کچ، کساس۔
- **کدرت :** (کُ دْ - رَ تْ) تاکت، زور، جوازت۔
- **کدرتی :** (کُ دْ - رَ تِ ئی) ناگمانی۔
- **کدکدا :** (کَ دْ - کَ دَا) کھودا، کھدا۔
- **کدگ :** (کُ دَ گ) رشیں یا آزگیں ٹپ یا زمیں جاھے کہ کُدین ءَ آکدایت، دروکنت۔
- **کدم :** (کَ دَمْ) گام [تازی : قدم]۔
- **کدنبی :** (کَ دْ دَ - نَ پ ئی) استارے۔
- **کدوک :** (کُ دُوکْ) ھماکہ کدایت۔
- **کدوگ :** (کُ دُوگْ) بالی مُرگانی وپسگ ءِ جاگہ کہ آ ئی ءِ تہ ءَ ھیک دینت ءُ مچک کن اَنت۔
- **کدونک :** (کُ دُو نَ ک) بچار "کدوگ"
- **کدہ :** (کَ دْ دَہْ) بُرزنجیں بزیں آپوار۔
- **کدہ :** (کَ دَہْ) جاگہ، اِک ءِ پچ کدہ
- **کدءِ بالاد :** (کَ دْ دَ - ءِ - بَ الَ اد) ڈیل، ڈیل ءُ بالاد۔
- **کدءِ باندات :** (کَ دْ - ءِ - بَ انْ داتْ) وھدءِ نزیک بیگ۔
- **کدءِ وت :** (کَ دْ - ءِ - وَ ثْ) وتی کساس ءُ وتی اندازگ ءَ

- **کدی:** (کَ دِیْ) کُجام وھدءِ یا کُجام ماہ ءُ سال ءَ
- **کدیگ:** (کَ دِیْ گ) بچار "کدی"۔
- **کدیگیں:** (کَ دِیْ گِ ئے ں) کُجام وھدءِ، دیرگیں۔
- **کدیم:** (کَ دِیْ م) کوھن۔
- **کدیم:** (کَ دِیْ مّ م) بس، گوک ءُ دگہ دلوتانی وراک
- **کدیمی:** (کَ دِیْ مِ ی) کوھنیں، زمانگی
- **کدین:** (کَ دِ ئے ن) کد، کدی، کُجام وھد، کُجام ماہ ءُ سال۔
- **کُدین:** (کُ دِ ئے ن) "کدینگ" ءِ پہ مانگال بزاں "بہ کُدین"۔
- **کُدینتگیں:** (کُ دِ ئے ن۔ تْ گِ ئے ں) ھماکہ کُدینگ بوتگ۔
- **کُدینگ:** (کُ دِ ئے ن گ) آزگیں چیزءِ گوں جنگ کہ درد بکنت۔
- **کُدینگ:** (کُ دِیْ ن۔ ن گ) آسن ءِ ٹکرے کہ دستگے مان ئے کن اَنت۔ بچ: واھم ۹۲ (کوتینک) طب: کُتنیا، پا، کُدین، کدنگ، کدنگہ، کدینہ، کوتنگ، چوب گازراں۔
- **کَڈ:** (کَ ڈْ ڈ) کُل، کُورجات، مزنیں کلونڈ "کڈءُ کلونڈ"۔
- **کُڈ:** (کُ ڈْ ڈ) کسانیں گُڈک، مُرگ گُرگ ءِ گُڈ، گُپت، بوجیگ ءِ گُپت۔
- **کُڈان:** (کُ ڈُ ڈان) دشت ءِ مزن شھرءِ نام اِنت۔ سربازءِ ھم جاگھے ءِ نام اِنت کہ کلات ءِ نزیک ءُ کورءِ دپ ءَ اِنت۔
- **کُڈانی:** (کُ ڈُ ڈانِ ی) ھماکہ کُڈان ءِ نندوک اِنت ھماکہ گوں کُڈان ءَ نسیدی کنت۔
- **کُڈک:** (کُ ڈُ ڈُ ک) یا (کُ ڈُ ڈُ ک) کسانیں وگ کہ پہ گِنجگ ءَ گُرز ءُ شنگ یاکہ دار جوڑ کنگ بیت، کسانیں گُرگیں۔
- **کُڈکُڈ:** (کُ ڈُ۔ کُ ڈُ ڈ) سُرگ سُرگ یاکہ کانٹ کانٹ
- **کڈو:** (کَ ڈُ ڈُو) دریاءِ ھما ھدکہ سک جُھل اِنت۔
- **کُڈکی:** (کُ ڈُ ڈِ ک ی) لیبے۔
- **کَڈن:** (کَ ڈْ ڈَن) ھما ساد یا بندیک کہ تازی کُچک ءِ توک ءَ لوپ اِنت ءُ یک سرے شکاری ءَ گون اِنت کڈن ءِ بوج ایت ءُ پہ شکار ءِ یلہ ئے دنت۔ "من پالی کڈن ءَ جت نہ کتاں" ءُ ھما سنگ کہ کساب وتی کارچ یا تپر ءُ آئی ءِ سرءَ تیز کنت ءُ گوں کسانی تیز کڈ نیں کارچاں۔
- **کَڈن:** (کَ ڈْ ڈِن) کڈن کنگ، ھکار کنگ۔ پد ماں پدگنگ، سک مُجت کنگ
- **کڈن:** (کَ ڈَن) PPH. LWD. KADAN. A whetstone
- **کڈول:** (کَ ڈُ وْل) مثرءِ کش ءِ موسم دسمبر) ۲۔ سنگ یا سنگو کہ جنین ئے دست ءِ کن اَنت کڑول کنڈیں نیاب۔ ۳۔ گرّی کڈول، کنار رڑوک۔
- **کڈولی:** (کَ ڈُول ی) کڈول، سنگ، سنگو کہ جنین دست ءِ اِش کن اَنت۔ "پراہ کنڈیں کڑولیاں
- **گَر:** (گَ ڑ) چنگ ءِ مکاماں چہ یکے۔
- **گِر:** (گِ ڑ) ماھیگے، گرکوا بزاں کسانیں گر۔ بچار بُت تاکدیم 616
- **گُر:** (گُ ڑ) پارسی ءِ بُتّ ءِ گوش اَنت، بلوچی ءِ ھما بُتّ ءِ کہ کوھل کرنگ بزاں روگن ءُ دگہ چیزے مان نیست ءَ تھنا پہ آپ گراشگ ءِ گُور ءِ گوش اَنت۔ ایشی ءَ "گورک" ھم گوش اَنت۔

- **گرّ** : (گ زِرّ) هما مردم که نا اشکنت چه گوشان گرّ اِنت ۔ ۲۔ گوش ءِ گرّ بزاں گنگ ءِ تہ ۔ گرّانچ، گرّی، گرّانچک۔
- **رِگرّ** : (ک زِرّ) گش، گور، دیم یا نیمگ، کنارگ، نزیک ۔ گرّگ ءِ پرمانگال
- **گُرّ** : (گ زُرّ) شیوار، هرءِ گوش گرّ اَنت بزاں هرءِ وتی گوش تک کرّت ءُ دیم ءِ توشک گرت اَنت ۔ ۲۔ گونڈ گوش گرّ گوش؛ بُرّ اِنگ گوش یا جنین ءِ بے شُهر ءِ گوش ۔ گونڈ گوشیں سیاہ پس، گونڈ ۳۔ گوک ءِ پٹ، مُود، بمید، پُٹ۔
- **کرّابو** : (کَ زرّاب ؤ) یا (کَ زرّاب ؤ) بچار ”کرّابہ“
- **کرّابہ** : (کَ زرّاب ہ) مزنیں شیشگ که کدءِ ءِ مجگے بیت که په گلاپ یا تیزاپ مان کنگ ءِ کارمرد بیت۔ (بچار بُت)
- **کرّاچ** : (کَ زرّاچ) چالاک، کابِد، رتابو، ساگد ءُ کرّاچ۔
- **کراچی** : (کَ راچ ی) سندھ ءِ یکّیں نامزتیں بندن اِنت که مُندر ءِ اِیشی ءِ نام ”کلاچی“ ءِ بوتگ ۔ پر چاکه ”کلاچی“ پیر زالے ءُ جه دستان ءُ پیسرا ءِ بندن وتی هندی گرتگ پیسرءِ مائی کلاچی ءِ پدءِ ”کلاچی“ ءِ ءُ رند ءِ کراچی بوتگ که گڈسرءِ ایشی ءِ نام ”کراچی“ بوتگ ۔ انگه هم کوهنیں مردم ایشی ءِ ءِ کلاچی گوشَ اَنت۔
- **کرار** : (کَ رار) تاهیر، ترهگ، مُن اِنگیں شَهل، جوڑءُ وشی، پیرزان، آہستہ ۔ (تازی ۔ قرار)
- **گراز** : (گُ راز) کار بوجی، جوکه بُرءِ ءِ دستگ ءُ بندے پرا اِنت، جندے یتیں دو گوشگیں دارے، که گوں ایشی ءِ دو مردم گندی

دیناں ”کندار بند“ گن اَنت که کشگ ءِ رندآپ ءِ دیگ ءِ آسانی بہ بیت۔

- **کراشک** : (کَ زراش ک) کرّاچ، کابِد، نیپر
- **کرام** : (کَ رام) پہ شَهل رواج، کهیب (بلکیں پارسی خرام)
- **کرامات** : (کَ رام ات) انچیں کار که چه آئی ءِ کنگ ءِ مردم هیران بہ بنت، نیکراهی مردمانی کرتگیں انچیں کار که آیاں په وتی نیکراهی ءِ هدر بہ بیگ ءِ مُتینگ، کنگ ءُ پیش داشتگ اَنت۔
- **کرامگ** : (کَ رام گ) په کرام راہ ءِ روگ، کرام کنگ ۔ ے کرامگانی کپور وشں زیمرں۔
- **کران** : (کَ ران) جولاهیگ ءِ هما تک که ماسولک آئی ءِ تہ ءِ اِنت ءُ گوں ایشی ءِ گدءِ اوتاگ جوڑ کنگ بنت۔
- **کران ٹیٹ** : (کَ ران ۔ ٹِ ئ ٹ) کران ٹیٹی : بانگ په ماڈگیں کلگ که گیشتر چیکاں گپت۔
- **کران ٹی ٹی** : (کَ ران ۔ ٹِی ٹی) بچار ”کران ٹیٹ“
- **کرّان ٹی ٹی** : (کَ زران ۔ ٹی ۔ ٹی) مرگے۔
- **کرّانچ** : (کَ زرانچ) گوش ءِ گرّ۔
- **کرّانچک** : (کَ زران چ ک) بچار ”کرّانچ“

- **کرانی :** (کَ رَانِ ی) مُفتی ، میتا۔
- **کُربان:** (کُ رَبَ ان) نذر ، کوکیگ ، صیرات ، بشکنگ (تازی: قربان ، انگریزی:
- **کُربانی:** (کُ رَبَ انِ ی) نذریگ
- **کربڑنگ:** (کَ رَ۔ بَ ڑَ ن گ) بے رھبند ، بے بِدُّبند ، حراب تراب ، بے وڑ۔
- **کربڑنگی :** (کَ رَ۔ بَ ڑَ ن گ ی) بے ردُّبندی ، بے وڑی . کربڑنگی دوچگ : اڑنگ بڑنگ دوچگ . کربڑنگی مٹک ، اڑنگ بڑنگ دوچگ۔
- **کَرشو:** (کَ رَ ش وْ) کِشار ، بڑوک۔
- **کَرپ :** (کَ رَپ) بُوٹگے ، درمانے . ایشی ءُ پُل باز دولدار اِنت . بلوچ ندکار وتی دوست ءَ "کَرپی پُل" گُشَ اَنت . ایشی ءِ تاکانی سرءَ بوٹیں تُنکگے پِرانت کہ جنک چوکہ شمشک ءَ وتی سرءَ پیگ ءَ جن اَنت اِش۔ Sacrifice. (بجارُت)
- **کرپاچین :** (کَ رَپ ا۔ چ ے ن) کرپاس چین ، کرپاس چِنَنگ ءِ موسم۔
- **کرپاس :** (کَ رَ۔ پَ اس) ذرچکے کہ چہ آئی ءِ بر ءُ تہءَ ھمیں پُچّی ءِ بند یک ، گُدءُ کاگد جوڑ بیت . کرپاس ءِ ذرچک یک برے پُل جنت ، چہ پُلانی ریچگ ءِ رند بڑیخ بیت (کہ کسانیں گُگے) پدءَ کلونٹ بیت . کلونٹ تُرک ایت "سرگِپ" بیت بزاں

کرپاس

کَرپ

کرپاس ءِ جند چہ کلونٹ ءَ ، بیچ بُل ایت ءُ سرپ ایت . کرپاساں چِن اَنت ءُ کلونٹ ءِ ھشکیں پوست ءَ "کولک" گُوش اَنت . ایشی ءِ گڈگ "کرپدانک" اِنت . ایشی ءِ پُچّی ءَ ھم "کرپاس" گُوش اَنت . کرپاس ءِ پُل باز جوان بیت . (بجارُت)

- **کرپاس چین :** (کَ رَپَ اس + چ ے ن) کرپاس چِنَنگ ءِ موسم۔
- **کرپاسک :** (کَ رَ۔ پَ اس ک) چہ کرپاس ءَ جوڑ کنگیں تنکیں کاگد کہ پہ بنشتگ ءَ کارمرد بیت ءُ وانگی ، مھتاک ، روتاک ڈرست چہ ھمیشی ءَ جوڑ بنت . کراپک ، کُرتپش ، کَپنک . کاگد (کاغذ ، قرطاس .Paper)
- **کرپاسک :** (کَ رَ۔ پَ اس ک) مُرگے۔
- **کرپاشن :** (کَ رَ۔ پ اشِ ن) ذریتوک ، ھما کار یوچ کہ گوں آئی ءَ کرپاس شَن اَنت۔
- **کرپدانک :** (کَ رَ۔ پَ د ان ک) کرپاس ءِ گڈگ۔
- **کَرپس :** (کَ رَ۔ پَ س) کرپاسک ءِ کاگد۔
- **کَرمِپل:** (کَ رَ مِ پِ ل) : کرگیل۔
- **کُرت :** (کُ رُت) کسانیں بھرے ، ٹکرے (پہ زمین ءَ گُوشگ بیت) مزنیں بھن ، مزنیں کُٹ دار ، کُندار . بھن + کُٹ . بزاں "کنگ" ءِ گُوستگال۔

- **کرُت بند :** (کُرُت۔ بَ ن د) ڈگارے کہ کرُت کرُت یا کُندار کندار یا بجن بجن ءَ بیت، کندار بند۔
- **کرُتگ :** (کُ رُ ت گ) "کنگ ءِ ورگ ءُ سگاں، کنگ ۲۔ چہ زھر ءُ گُٹ ءِ تہ ءَ توارے کشگ ۔ ۳۔ کرت بندگ، ڈگار ءِ کرُت کرُت کنگ۔
- **کرُتگ کار :** (کُ رُ ت گ۔ کار) بچار "کرُتہ کار"
- **کرتول :** (کَ رْ۔ ت وْل) گردول، تجر، کوھنیں پشک، شنیگیگ۔
- **کرُتہ کار :** (کُ رُ ت ہ۔ ک ا ر) بچار "کتہ کار"
- **کرُٹ :** (کُ رُ ٹ) کرکو، نہ رس اِتگیں یا نہ زُرا اِتگیں تیجگ ۔
- **کرُٹّ :** (کُ رُ ٹّ) بچار "کرُٹ"
- **کروٹگ :** (کُ رُ و ٹ گ) تُرندیں چیزے ءَ کم کم ءَ گُدروشگ کہ کُبر اِیت ءُ ریچ اِیت۔ مُشک دار یا دگہ چیزے ءِ کروٹ اِیت۔ مُشک ءِ ورگ ءِ موزگ۔
- **کرُجگ :** (کُ رُ ج گ) مرجگ، مرجگ بسگیں یا جوڑ کرتگیں چیزے ءِ پروش ءُ یا حراب کن ءُ یا آئی ءِ کروچ ءُ۔ آ کرُج اِیت۔

- **کرجل :** (کَ رْ۔ ج ل) کگ ءِ زاتیں کاھے ۔ ءِ بِگ ءُ کرجلاں سندھ گیگاں
- **کرچک :** (کُ رِ چ ک) کوس، گدّے کہ کرچک کرچک اِنت، پیر بیت مردم ءِ دیم کرچک، زھرگیت بِشیانی کرچک بیت۔
- **کرچگ :** (کُ رِ چ کَ گ) کرچک بیگ، کرچک کرگ
- **کرچکو :** (کُ رِ چ کُ و) کرچک اِتگیں۔
- **کرچکینگ :** (کُ رِ چ۔ کِ ی ن گ) اپوش کنگ کہ بہ کرچک اِیت۔
- **کِرد :** (کِ رْ د) کردار۔ کار
- **کُرد :** (کُ رْ د) بلوچانی یک زاتے۔
- **کُردکی :** (کُ رْ۔ دُ کِ ی) کردانی زبان، کردی۔
- **کُردم :** (کُ رْ۔ دُ م) عملانی شرین بندک ءِ جنگ ءَ ھم کار مرد بیت۔
- **کُردی :** (کُ رْ۔ دِ ی) کردانی زبان، کردکی۔ اے زبان گوں بلوچی ءَ نزیکی کنت۔
- **کرز :** (کَ رْ ز) پچ، ھشک کرتگیں تُٹ ۲۔ شرین، کرز : گُشت ءِ ڈُراجیں ھنڈ۔ پونز ءِ کرز : پونز ءِ ھنڈ۔
- **کرزآرواہ :** (کَ رْ ز۔ آرواہ) زھریں بوٹگے ءِ درمانی کار مرد بیت۔ گیس ءِ دز پچ اَنت ءُ کہ مپری نہ بیت۔ وزنگ ھم نہ مراِیت

بجار بُت تا کدیم 620

- **گرزژوۂ :** (گ ژ ز و ۂ) بجار "گرز ارواہ"
- **گرزگ :** (گ ر ز گ) لانگ بوگ، پلانی گلایگ گرز ایت بزاں باید انت کہ گلایگ بہ بیت، گرز بند کنگ، گرز پل کنگ۔
- **گرزی :** (گ ر ز ی) ھما لوگ کہ پہ گرز بستگ۔
- **گرس :** (گ ر س) سادے کہ دو بوجیگ یا میلانی نیامجی ء بند انت ءُ کہ چو کہ اشترء مھارءُ کہ دومی اشترء رھت یا پاردوم ءُ بستگ۔ گرس ءُ کنگ، گرس ء بندگ، گرس ء بزگ، گرس کنگ، Link.
- **گرسگ :** (گ ر - س گ) گرس بندگ، ھم گرس بیگ۔
- **گرسند :** (گ ر - س ن د) بزاں "گرس بستہ" ھماکہ گرس ءُ بستگ یا ھماکہ گرس ء بستوک انت
- **گرسی :** (گ ر - س ی) ھما چار پادگی کہ آئی ء سرء مردم نند انت، گرشی۔
- **گرسینگ :** (گ ر - س ے - ن گ) گرس کنگ، انچوش کنگ کہ "پہ گرس ایت"۔
- **گرشش :** (گ ر ش ش) بلوچ ھماں یال ءُ گرشش انت کہ شکت ء زیر دستیں ملکانی مستریں زر انت، اے گرشش بندر ء آمرو یاء رکاریگ انت عرب انشی ء زباں درسی ء یا ایراں مسائی گرشش انت۔ گرش گوگ، گرش کنگ۔
- **گرشو :** (گ ر - ش و) گُدُو، کسانیں آپ درپے کہ بن ءُ پراہ ترء گردن ءُ تنک انت ءُ بدء دپ ءُ پراہ انت۔ گیشتر گورک دریاءُ پہ ابابت ء زوانت انشی ء چہ دریاء آپ ءُ پُر کن انت کار انت گوں کردی ھر چیزء سرء چنڈ انت۔ باز مردم کرہ ءُ ھم گرش انت۔
- **گرشی :** (گ ر ش ی) بجار "گرسی"
- **گرک :** (گ ر ک) سک سور۔ زھریں گرگ یا آئی ء پل ۲۔ ھما دار کہ یکدار ء اونیگ گوں آئی ء اڑیں انت ءُ چُن انت بزاں کلیت ماں کنگ جاگ کرنگ۔
- **گرکت :** (گ ر ک ت) گرکت: چہ نایگ ء جھل ءُ چہ تنگ ء بُرزء جاگ کہ بیت ھمدء زوانت۔ ساھین۔
- **گرکت :** (گ ر ک ت) بجار "گرکت"
- **گرکت :** (گ ر ک ت) ھما نکینک کہ ھیک ریگ ء بند کنت، نکینک ء ھما جاور کہ ھیک زدیگ ء وھدء بیت اے وھدء گیشتر ریس انت ءُ ترء تاب نہ کن انت۔ پرچاکہ باید انت ھیک آئی ء چیرء دیگ بہ بیت کہ چورک اِش بکنت۔ ھتیں نکینک سک باز روچ ء گرک بیت ھتیں کمیں روچ، ھر چی کہ دیراں گرکت بیت آئی ء دریاء ھم گواھیل انت، بکس ء ماش ماں کن انت یا دنٹے بند انت۔
- **گرک امب :** (گ ر ک ء ا م ب) زھریں گرگ ءُ امب بزاں آئی ء برگ چو سبزیں آمب ءِ انت۔
- **گرکاوگ :** (گ ر ک ا و گ) کاھے چو کہ شبزء انت۔ گرکاھک PPB. LWD. KHARKAVAG. Thorn, Thorny bush.
- **گرکپل :** (گ ر ک - پ ل) زھریں گرگ ء پل۔
- **گرکٹ :** (گ ر ک ٹ) ھما زمین کہ زھر ھیں سنگلوئیں رنگے انت کہ سوری ءُ ھم مان انت۔ اے رنگیں ڈلباریں زمین سواس ءُ زوت گوایت ءُ شپاد ء پاداں بُرز ایت۔ اے گک ءُ تر کت انت کسانیں زھرھیں سنگمے مان، کمیں کلوز انت۔ ۲۔ سک سور، کلو۔ ۳۔ کاھے کہ انشی ء بوتنگ زمین ء پشت ء پراہ روت، سک گچ گپت، انشی ء گجاں پہ تپ ء گر انت ءُ ناز راہ ء مشت انت۔
- **گرکٹنگ :** (گ ر ک ٹ ن گ) ھما ملک کہ آئی ء زمین "گرکٹ" ء انت۔
- **گرکٹی :** (گ ر ک ٹ ی) بلوچ راج ء یک ٹکے ءُ نام انت۔
- **گرکرڈا :** (گ ر - ک ڑ ا) کریں ماھیگ ء جک، کسانیں کر۔
- **گرنگ :** (گ ر ن گ) گرنی گرک کنگ۔ نزندگ

کرکل: (کَ رْکَ ل) گورگ ءِ زاتے کہ چہ آئی ءِ پوست ءَ کُلاہ جوڑ کن اَنت ۔

کرکو: (کَ رْ۔ کَ وْ) اَنرٹ: ءَ بُگیں یا زرس اَنگیں تچگ ۔

کرکی: (کَ رْکِ ی) مُرگے ۔

کرکینک: (کَ رْ۔ کِ ے نْ کْ) دریاءِ دپ ءِ یکّہ ریک ءِ تہ ءَ کسان ءُ مزنیں رژان رنگیں گرسے کہ روگن مان کنگ ءِ یکہ درمان گرادگ ءِ کار مرد بیت اے بازیں زات اِنت ۔ "کرکینکے روگن" بزاں سک کمک ۔ کرکینگ ۔ (بچار بُت)

کرکینکو: (کَ رْ۔ کِ ے نْ۔ کُ وْ) بنز رنگیں مُرگے کہ دُمبے دراج اِنت (بجشکری) ۲۔ ھمانود کہ اسپیت ءُ کولک کولک اِنت ۔

کرکینگ: (کَ رْکِ ے نْ گْ) بچار "کرکینک"

کرنگ: (کَ رْ رْ گْ) گُرنگ، پہ کارچ یا کرم جن کنگ، پہ ناکن کچینگ، کھینگ ۔

رکرنگ: (رَکْ رْرْ گْ) ڈھگ، بیزان بیزان ءُ لاگر بوان، لھان، شمبان، رنگ لھگ، شمپگ

گرنگ: (گُ رْرْ گْ) اُپس یا ھر ءِ گونڈیں مُچکت ۔

کرگ: (کَ رْگْ) زانگیں وڑ چکے کہ دو راست اِنت، "وشیں کرگ" ءُ کرگ ءِ سک مزن بیت ۔ مردم بران ءُ وڑ اَنت دومی ءِ زھریں کرگ ءُ کرکسان بیت ۔

کرکینک

کرگین

کرگ: (کِ رْ گْ) بچار "کرنگ"

کرگز: (کَ رْ۔ گَ زْ) شتر رنگیں جنبی، دوستار، کیگد، کلّی بانک ۔

کرگس: (کَ رْ۔ گَ سْ) بچار "کرگز"

کرگشک: (کَ رْ۔ گُ شْ کْ) کسانیں وشکے کہ ءُ پوشی بیے بیت، اگوش ءُ دراج اَنت، گوشت ءُ وش اِنت ۔

کرگشکاہ: (کَ رْ۔ گُ شْ + کَ اہ) کاھے کہ زانکے پر نیست چوکمپٹ اِنت ۔ کرگشک ءُ سک وارت ۔ بچار کاھے ۔ مردم ءُ ھم وارت ۔

کرگی: (کَ رْرْگِ ی) پتنگ ءِ زاتے کہ ورگ بیت چہ پتنگاں ھمے کرگی ءِ شاہ گوش ورگ بیت آدگراں ءُ ورانت البت گُچکوان ورانت ۔

کرگی: (کَ رْگِ ی) ھماکہ گوں کرگ ءَ شادی کنت ۔

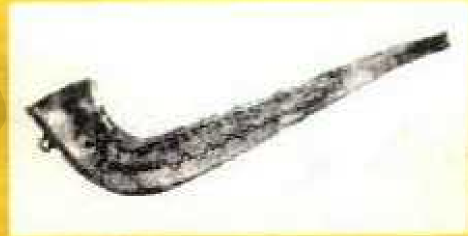
کرگین: (کَ رْ۔ گِ ی نْ) مزنیں گُدگ کہ پہ تگرد، کرز ءُ شنگ یا دار جوڑ بیت ۔ (بچار بُت)

کرُم: (کَ رْرُمْ) دریاءِ تہ ءَ سنگانی سر ءِ یا دریائی اولاکانی چیر ءِ گرہ بند اِیت ھمے کرم اِنت ۔

کرم: (کِ رْمْ) ھماکسانیں ءُ دراجیں لونگ کہ پہ لاپ روت ۔

گرم: (گُ رْمْ) کلّے گوزج اَنت سوریں آپ ءُ واد مان ءُ کن اَنت ءُ ماھیگاں ھمیشی ءِ تہ ءَ کن اَنت رند ءَ کش اَنت گُھشنگ اِش کن اَنت ۔ ھمے کل ءُ گرم گُش اَنت ۔ انچیں گرم پہ چشیں پلینگ ءُ ھم جوڑ کن اَنت

- **کرمار :** (کَ رْ ۔ مَ ا رْ) مار ءِ زاتے۔
- **کرمان :** (کِ رْ ۔ مَ ا نْ) روگیتی بلوچستان ءِ ایران ءِ یَم سرائی نزیکءَ شہرے ءِ نام اِنت ۲۔ کرم ءِ "باز"
- **کرمانی :** (کِ رْ ۔ مَ ا نِ ی) ھما چیز یا مردم کہ گوں کرمان ءَ بُنیادی کنت۔ کرمانی تاس : تنکیں تاس۔
- **کرمانی تاس :** (کِ رْ ۔ مَ ا نِ ی ۔ تَ ا سْ) تنکیں تاس، تاس، آپوار۔ اے تاس انچوش تنک اِنت کہ اگاں آپ ئے مان بکن ئے ءُ دَرکن ئے بگرے لپ اِیت۔
- **کُرمچ :** (کُ رْ مْ چْ) کُرگ "چ" چو کُرگ ءَ چگ واکہ ماھیگ ءِ تیرءِ تُرپیے مان کُرگ ئے لیہ ءِ دْنت کشکیں ماھیگ ءِ ھم چوش اِیت ءُ پچ اِیت کہ بلکیں تُرپیے تیر کیت۔
  کُرمچ کنگ : چیزے ءَ بچک جھیگ، چٹ کنگ۔ چیزے ءِ سرگ ءِ نہ ھِلگ، سرءِ چست کنگ ءِ نہ دیگ۔
- **کُرمُش :** (کَ رْ مُ شْ) دو دارءِ لتارگ کہ آس در کیت، چہ اے داراں یکّے کُرگے ءُ دومی دگہ دارے۔ بزاں کُرگ مُش۔
- **کُرمگ :** (کُ رْ مَ گْ) بچار "کُروَمگ"۔
- **کرموش :** (کَ رْ ۔ مُ وْ شْ) گپ ءِ گوں بے پرواھی ءَ گوشدارگ، ھبرءِ نہ زورگ، اے گوش ءَ جنگ ءُ آ ئی ءَ کشگ۔
- **کرن :** (کَ رَ نْ) زمانگ، بارگ، دَور۔

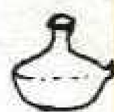

کرنا

کروس

- **کرنا :** (کَ رْ ۔ نَ ا) مزنیں سُرنا، پراھد ہیں سُرنا ئے توار گُت پراھد ہیں کرناھاں۔ ڈھل ءُ نوبت ءُ سُرناھاں۔ (بچار بُت)
- **کُرنڈگ :** (کُ رُ نْ ۔ ڈَ گْ) ترنڈگ، ترکنڈگ، کونڈگ گُرگ۔
- **کرنگش :** (کَ رَ نْ ۔ گَ شْ) یک زاتے، گُنجے۔
- **کرو :** (کَ رْ رَ وْ) ڈامپ، گوشاں گران۔
- **کُرو :** (کُ رْ رُ وْ) بچار "کُرّی"
- **کرو :** (کَ رْ رَ وْ) یا (کَ رْ رُ وْ) بچار "کرہ"۔
- **کروالی :** (کَ رْ ۔ وَ ا لِ ی) P "B. LWD: KARWALI. Strong (drink)
- **کروجگ :** (کَ رْ رُ وْ ۔ جَ گْ) ھراب کنگ، پروشگ، بسگیں دیوال ءُ بان ءِ پروشگ۔ رُوجگ، ھروجگ۔
- **کُروچ :** (کُ رْ رُ وْ چْ) ھما چیز کہ اِنسانی کلوٹ ءِ گُنڈگ زنڈ اَنت ءُ وانگ کسان اَنت۔
- **کرود :** (کَ رْ رُ وْ دْ) کوہ ءِ تچکیں دیم کہ سرگ نہ بیت، بجز ءُ جُنبریں کوہ دیم کہ سرگیگ ئے گران اِنت۔ باندُم۔
- **کروس :** (کَ رْ رُ وْ سْ) نریں گسی مُرگ۔ (بچار بُت)

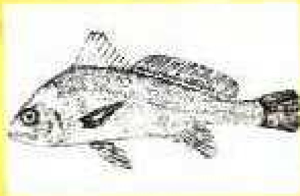
- **گُروسانی آوَل بانگ :** (کُ رُو۔ سَ انِ یٔ + آوَل۔ بَ انْ گْ) شپ ءِ نیمگی پاس ءَ کہ کروس بانگ دَینت۔
- **گُروشُو :** (کُ رُو۔ شُ وْ) گروشوبگ : پہ جنگ ءِ بوشاروبگ، پہ جنگ ءَ چیزّاں پاد کنگ، پہ مِڑہ جریگ بگ۔
- **گُرومگ :** (کُ رُو۔ مَ گْ) نہ ترکتِ آنگیں مُرغ، ناڑیا لاڑ، گواڑگ۔
- **گُرونڈگ :** (کُ رُو نْ۔ ڈَ گْ) کونڈگ، گوجگ۔
- **کَرہ :** (کَ رَہْ) چوکہ کیتلیءَ اِنت کہ دستمانز یا دست شودگ ءَ آپ مان کنگ بیت۔ (بچار عکس)
- **گَرّی :** (کَ رّ یٔ) گوش ءَ کر، کرّاج، بزاٹک
- **رِکّی :** (رِ کْ رِ یٔ) کشی، گوزی۔
- **گُرّی :** (کُ رّ یٔ) اسپاہ ءِ اسپیتیں اپس ۲۔ ھما کُچک کہ آئی ءِ گوش بُز اِنگ انت۔ ھژ۔
- **رِکّری :** (رِ کْ رِ یٔ) "ھپریز" کری کنگ بزاں نازراھے ءِ یک جیرِکّے ءِ ورگ ءَ "مکن کنگ"
- **کَرتیچ :** (کَ رْ تے چْ) چہ چگرد ءِ کسترءِ سول ءِ مستر انت بزاں مزن سولے (کُرتیچ ءُ آپرتیچ) اِشیءِ دارساپ ءُ شاآپ اِنت۔ اگاں تَرّی ءَ ھم آس دَئے بکن نے سچگءَ ءِ ھیتل نہ بیت ءُ یک برے اگاں روک بوت گُوامرگ نہ زانت۔ ھورءِ ھژگ یا تریگاں کہ ھور گواریگ ءُ بس نہ کنت گڑا ھچ دارنہ بیچ ایت بلے اِشیءِ دار ءَ یک برے کہ آس بگیپت پدءَ نہ مریت اِشیءِ پَل زرد انت ءُ تاک نے کمیں پتن انت۔

کَرہ

کڑا

- **کُرتیگیگ :** (کُ رْ یٔ کْ۔ رِ کْ یٔ گْ) نُک ءِ دپ ءِ دوئیں کِرّاں کسانیں گُتگ انت کہ برے برے باد کاینت۔ شرکیگ۔ Tonsils
- **کریمان :** (کَ رِ یٔ مَ انْ) رستم ءِ تُن ءِ بیرک ءِ نام انت۔ رستم چُک زال چُک زمیان چُک کریمان۔ کریمان ءِ گوھنیں نام ھم کریمان بوتگ۔
- **کُرینکیگ :** (کُ رِ یٔ نْ کْ۔ یٔ گْ) بچار "کرتیگیگ"
- **کرینگ :** (کَ رے نْ گْ) بچار ءِ تھ ءِ ھما سکتیں تاک کہ آئی ءِ سرءِ پُل ءُ توم بیت۔ اِنچوش کہ دازءِ کیژ ءُ یاکوکو۔
- **کریھ :** (کَ رے ھْ) باڑہ، قول، زرکہ پہ لوگ ءِ تہ ءِ نندگ ءِ یا اولاک ءِ سواری یا بارلڈگ ءِ دگہ بیت۔
- **کریھی :** (کَ رے۔ ھِ یٔ) ھمالوگ، اولاک کہ پہ باڑہ ءُ کریھ زورگ ءِ بیت، باڑھی۔
- **گُڑ :** (کُ ڑْ) زرمب ءِ ھمیں توکلے بلے زرد انت۔ ۲۔ گڑاسگیں کٹیں شیرءِ پشّ بیچ، گھلیگ، شنگ، چٹنگ۔
- **رِکڑ :** (رِ کْ ڑْ) "کروگ"، "پرماگال"، "پہ کِرو" چہ کرگ ءِ "پہ کِرَٹ"۔
- **گُڑ :** (کُ ڑْ) سرکونڈ، گوجنگ : گوں سرکونڈ ءِ جنگ۔ کپگ ءِ "گوڑ" جن اَنت۔
- **کڑا :** (کَ ڑَا) ماھیگے کسانیں سولیگ۔ کد : ۳۰ س م داں ۶۰ س م (بچار عکس)
- **کڑاسگ :** (کَ ڑَا۔ سَ گْ) نماسگ ءِ چُکّ ۲۔ کُنڑھیک دیگ ءِ رندگوں اس ایت یا پہ ترس ءَ گواس ایت۔
- **کڑاسگگ :** (کَ ڑَا ش۔ سَ گْ) کنڑہ کڑاسگ۔

- **کَڑَب :** (کَ ڑَ بّ) جُھرو ءُ دھل ءِ کاہ کہ چہ ٹُل ءَ جتا بیت، کانڈیل۔ ھُشکیں کڑب کہ گوکاں دینت۔ (بجار بُت)
۲۔ سک ھُشک PPB. LWD. KARABB. The stalk of millet or Jawar
- **کُڑُنپ :** (کُ ڑُ نْ پْ گ) بجار ''کُڑُوپ''۔
- **کَڑَک :** (کَ ڑَ ک) سک ھُشک، تُرند، ھُنگ (پنجگور ءُ دمگ ءَ)
- **کَڑُک :** (کَ ڑُ ک) گونڈار ءِ زاتے۔ بے چہ میزوک ءَ زراج ترءُ بارگ بند تر انت ۲۔ جِن۔
- **کُڑُک :** (کُ ڑُ ک ک) بجار = کُڑوک ءَ۔
- **کُڑکُڑ :** (کُ ڑْ۔ کُ ڑْ) بے کاریں گُرنڈ ءُ مُرنڈ۔
- **کُڑُگ :** (کُ ڑُ گ) پاد ءِ دست ءِ لنکانی دردوگ۔ مُرگ۔
- **کُڑُل :** (کُ ڑُ ل) کُلُڑ، کروڑ، سد لک (۱,۰۰۰۰۰۰۰)
- **کُڑو :** (کُ ڑْ و) اَڑ اِنگ، کُڑوکنگ: اڑینگ۔
- **کُڑُو :** (کُ ڑُ و) مردینی نامے
- **کُڑُوپ :** (کُ ڑُ و پْ پ) کسانیں سنگے یا دگہ انچیں کسانیں گرامیں چیزے ءِ جھلیں آپ ءِ تہ ءَ ءِ کپگ ءِ توار، کُڑوپگ جنگ۔

کڑب

- **کَڑول :** (کَ ڑْ و ل) کُرّی کَڑول، کُڑار، پڑوک ۲۔ مڑ ءُ زاتے، پُل ءَ اسپیت انت، ایشی ءِ دانگ چہ مُشوک ءَ دمستر انت۔
- **کَڑولگی :** (کَ ڑْ و ل گ ی) چہ ھما شیپ ءِ مزن شیپاں یکے کہ چہ تھیل ءِ کایت ءُ کیچکور ءِ ایر رچ انت۔ اودگہ ھشوریں ایش انت۔
ءُ دُکُرم ءُ آپدرگ ءُ آسکانی ءُ سورو ءُ سامان، ءُ چرپانک ءِ سمسوری۔
- **کَڑولی :** (کَ ڑْ و لِ ی) سنگ یا سنگو ءِ لال ءُ جُراہ کنڈیں کڑولی گوں دو کُبلیں ھلھلاں۔
- **کَڑی :** (کَ ڑِ ی) دروازگ یا دریگ ءِ بند کنگ ءِ اَسِن ۲۔ کمیٹ، زلیہ ءُ ماپ یا ھرورپ ءُ بند (۳)۔ دست ءُ یا پاد ءِ سیھتے۔
- **کُڑی :** (کُ ڑِ ی) حکیم پاداں وت ءُ ملاوت آورینگ، کُڑی جنگ: بزاں گوں پادانی پنیزاں او لاک ءِ جنگ کہ تیز بروت۔
پاداں کُڑی کنگ: بزاں ھرد ءِ کہ سوارے آئی ءِ لاپ ءِ چیری نیمگ ءَ ھردیمیں
- **کُڑیل :** (کُ ڑے ل) باگاڑ ءِ مزنیں زاتے کہ تنگ ءُ ساپ ترانت، دگرے ھست کہ گر گرانت آئی ءَ کری کُڑیل گوش انت لھتیں گوش ایت کہ لے گُجے زانتے۔
- **کُڑینگ :** (کُ ڑے ن گ) کُروگ ءِ کارگال۔ بزاں کسے ءِ پاد یا دست ءِ مڑینگ۔
- **کَڑا :** بے گت ءُ گمانیں آپت۔ کارے ءِ وھد ءِ گوزگ اک : نماز کزا بوگ۔ اے کزا : انہ ءُ مگرب ءِ میانجی ءِ وھد + تیر یا نشانگ ءِ کزا بیگ بزاں تیر ءِ نشانگ ءَ نہ لگگ۔ دست کزا بیگ : چہ دست ءَ یلہ بیگ، چہ دست ءَ کزا بیگ بزاں ردی بیگ۔ کزا ءِ رزانیست بزاں ناگھانی یا کُدرتی کار چہ مردم ءِ رزا ءِ دَر انت۔ کزا کپگ : چہ بازءِ تہ ءَ مُشکل کپگ جنجال ءِ شکل۔

- **کزائ:** (کَ زَا ءِ ئ) گدرتی۔ زرانگیں۔ کزائی بوگ: لاپ ءِ گوائے رَوگ بلے پہ توار۔
- **کزبانک:** (کَ زَ۔ بَ انْ کْ) بچار "کدبانک"
- **کزبانو:** (کَ زَ۔ بَ انْ وْ) نامے ۲۔ بچار "کدبانک"
- **کزگڑ:** (کَ زْ۔ گَ ڑْ) بے راہ، مال مَنیتک، کزملیک، مَست ءِ مال ھُلا بُنداں کزگڑ ءَ بیراہ کن اَنت۔
- **کزملیک:** (کَ زْ۔ مَ لِ ئی کْ) بچار "کسملیک"
- **کزُور:** (کَ زُ وْرْ) سرباز ءِ چہ پِشَانگ ءِ برزجاگھے ءِ نام اِنت کہ اود ءَ جوانیں ناہ بیت۔ "مال کزور مچار ءَ بُرُور"
- **کزُونک:** (کَ زُ وْ نْ کْ) بچار "گزینک"
- **کزینک:** (کَ زِ ئی نْ کْ) بچار "گزینک"
- **کژدر:** (کَ ژْ۔ دَرْ) بچار "کجدر"
- **کژُونک:** (کَ ژُ وْ نْ کْ) بچار "کژینک"
- **کژینک:** (کَ ژِ ئی نْ کْ) ھمے بال گونڈار کہ لینڈ لیٹ دَنت۔
- **کَس:** (کَ سْ) کسے، مردم، سیاد، کس ءُ کو: سیاد ءُ مردم۔
- **کُس:** (کُ سْ) جنین ءِ گُرُک ءِ جل توکائی کُٹ اِنگیں ھَندءِ تلیں، کہ چہ اودءَ چُک پیدا بیگ ءِ دَر کیت۔ جنین آدم ءِ ننگ۔
جنین ءِ جان۔
- **کَس:** (کَ سْ سْ) ھچ کس، کسے ءَ نہ NO BODY
- **کساب:** (کَ سَ ابْ) پس ءُ گوک ءِ کُشوک۔
- **کِساس:** (کِ سَ اسْ) اندازہ، سزا، بدیں کار ءِ مُزّ۔ کچ ءُ کیل۔
- **کسان:** (کَ سَ انْ) مزن ءِ جپ۔ کد ءَ گونڈ۔
- **کسان:** (کَ سَ انْ) کس ءِ باز۔
- **کُسان پانڈو:** (کُ سَ انْ + پَ انْ ڈُوْ) آ اِنگیں مُردم بزاں مانگیش اِنگ۔ آ ڈ ءِ منجیں مردم۔
- **کساندل:** (کَ سَ انْ + دِلْ) کسان دل، بھیل، کم ھمت، تُرسوک۔
- **کسانزات:** (کَ سَ انْ۔ زَاتْ) کم پسند، اُمر ءَ کسان
- **کسانزانت:** (کَ سَ انْ۔ زَانْ تْ) کم زانت، کم پہم۔
- **کسانسال:** (کَ سَ انْ۔ سَ الْ) کم سال، کم پسند۔
- **کسانکیں:** (کَ سَ انْ کِ ئے نْ) سک کسانیں۔
- **کسانو:** (کَ سَ ا۔ نْ وْ) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **کسانوی:** (کَ سَ ا۔ نْ وْ ئی) کسانو ءِ بندوک۔ ھما کہ گوں کسانو ءَ سیادی کنت۔
- **کسان ھُشکی:** (کَ سَ انْ + ھُ شْ۔ کِ ئی) "برصغیر"
- **کسانی:** (کَ سَ انِ ئی) مزنی ءِ جپ، پسند ءِ کسانی، زات ءِ کسانی، کد ءِ کسانی، جون ءِ کسانی۔ ھُردی ءُ چُکی ءِ زمانگ۔
- **کَسَب:** (کَ سَ بْ) کار، دندا، روزگار ۲۔ ھیل، آدت۔
- **کِسب:** (کِ سْ بْ) بچار "کَسَب"۔
- **کَسبی:** (کَ سْ بِ ئی) بدکاریں جنین، رنڈی، چلنڈ۔

- **کَسپنڈ:** (کَ سَ۔ پ ن ڈ) درمانکا ے۔
- **کَست:** (کَ سَ ت) کینگ ، ھسَد ، انجیں زھر کہ پہ تاوان ءُ بیرانی ءِ سرءَ کنش اِیت۔
- **کُست:** (کُ سَ ت) درمانے۔
- **کَستر:** (کَ سَ۔ تِ ر) کسان تر۔
- **کَستر پاد:** (کَ سَ۔ تِ ر + پ ا د) کسترین۔
- **کُستی:** (کُ سَ۔ تِ ی) مَل ، گُشتی۔
- **کَسَر:** (کَ سَ ر) سَوتی مجلس ءِ سوت گوش دَتی سوت گوش اِیت ءُ دگہ لھتیں جواب دینت ھما جواب ءِ کسر گوش اَنت (۲) مالداری گورءِ یک کسانیں مالدے ءِ نام اِنت (۳) ناڑاھیے کہ مردم ءِ کُشت اِیت (۴) سکّیں سارتی کہ آپ بند اِیت۔ (۵) دشت ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **کَسَرُک:** (کَ سَ رُ ک) اے گال جُند رءَ "کل سَرک یا کَل سَرُوک" بوتگ یا "سَر کَل" ھم گوشگ بوتگ بلے بازیں کار مردیءِ پُرسشتگ ءُ اے رنگ گوشگ بیگ ءِ اِنت۔ ھما کل کہ "تیلک گوزی" ءِ لیب ءِ چہ ھمیشی ءِ لیب ءِ بُنگیج بیت۔ پہ زُر گوشی اِے پہ "کُسَرک" ءِ نام ءِ زانگ بیت کہ رد اِنت۔ راستیں گالوار "کَسَرُک" اِنت۔
- **کَسرکند:** (کَ سَ ر۔ کَ ن ڈ) بلوچستان ءِ سکّیں نام کپتگیں شھرے۔
- **کَسَری:** (کَ سَ رِ ی) جوابی ، ھماں سوت گُشوک ءِ کسر بند ءِ یکجا پشیوا گوش اَنت۔ شپوانی۔
- **کُس کوھل:** (کُ سَ ، کُ وھ ل) دان بیج ءِ کنگ ءِ ننگ ءِ تہ ءِ ایر کنگ کہ گری ءِ ھم تر اِیت پہ بدی کسے ءِ وارین اَنت ءُ۔
- **کِستگ:** (کِ سَ سَ گ) کِستہ۔
- **کَسَنگ:** (کَ سَ گ) تنک ءِ دِر ءِ دوچگ ءِ یا تالک۔
- **کِسنگ:** (کِ سَ گ) چہ راستیں کالب ءِ کدہ ءِ کتیں گیشن بیگ ءِ کالب ءُ کدہ ءِ کہ چہ کنیاں کسنگ اَنت شھلیچہ کار
۲۔ رھادگ بیگ ، گوزگ ، گیش بوگ۔
- **کَسَم:** (کَ سَ م) سوگند ، کول ، سَام ، اَھد۔ تازی ءِ "قَسَم"
- **کِسَم:** (کِ سَ م) ذات ، نمونہ۔ تازی ءِ "قسم"
- **کسمانک:** (کَ سَ۔ م ا ن ک) ڈرامہ ★
- **کِسمت:** (کِ سَ۔ مَ ت) بَحت ، نصیب ، بھر۔ تازی ءِ "قسمت"
- **کَسملیک:** (کَ سَ ۔مَ لِ ے ک) ھما مردم کہ آئی ءِ کس مان نئیت ، مانیتک ، کھیبی جنین ، کرملیک۔
- **کِستو:** (کِ سَ سَ و) کِستہ ، داستان۔
- **کَسُو:** (کَ سُ و) ھما مردم کہ گوں کسے ءِ جُھان اِنت ءُ کسے ءِ بد۔ تَبُو ءِ ھما مردم کہ گوں مردم ءِ تب ءُ نیست۔
- **کُسُو** (کُ سُ و) سوگو
- **کِستہ:** (کِ سَ سَ ہ) کِستو ، داستان ، آزمانک
- **کَسّی:** (کَ سَ سِ ی) ہچ کس ءِ۔
- **کسیپ:** (کَ سِ ی پ) دو نات اِنت یکے آپی (وشّیں ءُ سوریں آپ) ءِ دومی ھُشکی ءِ ، آپی ءِ دست ءُ پاد چو بازل ءِ اَنت ءُ دومی ءِ پنجگ اَنت۔ (بچارپت تاکدیم 626)
- **کَش:** (کَ شّ) بچنات ، چوٹ ، وَتا ۲۔ لانٹیگ ءِ بتاگ ءِ چیردان (طب: بغل ، پا: کش ، بھُزور ،

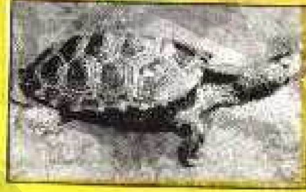
FPB, LWD: KHASH: The armpit, A leankash under armpit

کِش : (کِ شْ) کِشگ ءِ پرمانگال بزاں بِکش۔

کُش : (کُ شْ) کُشگ ءِ پرمانگال ، بکُش۔

کَشّ : (کَ شْ شْ) کَشگ ءِ پرمانگال بزاں بِکَشّ۔ طرجن۔ بہ ژرپ ۲۔ گرانی ، وزن ۳۔ مَدّ ءِ نشان کہ "آ" ءِ سرءَ پرکنگ بیت ءُ دو "اا" ءِ وانگ بیت "آ"۔ ۴۔ کَشّے راہ : بزاں پندے راہ۔ آپ کَشّ : دلیٹے کہ آپ زیر ایت ءُ گوات گیپت۔ بارکَشّ : اُشتر ، اولاک ، لاری LORY بُت کَشّ : بُت کَشّوک۔ پادکَشّ : کسے کہ راہ ءِ روگ ءَ پادءِ گُرانت۔ پُرکَشّ : مالدہ راستے۔ تیرکَشّ : لوگ ءِ۔ تُرندکَشّ : تُرندکَشّ اِنگیں۔ ٹیلگ کَشّ : دُز ءُ سکّیں چالاک۔ جان کَشّ : چَم کَشّ : دُز۔ دپ کَشّ : جاکو ، ڈراج کَشّ : ڈراج ڈراج۔ دان کَشّ : مورے ، تشاهیم۔ دردکَشّ : دردکَشّ ایں مردم۔ دست کَشّ : موزگ۔ گوں دتی دستاں کَشّ ءُ من گرتگیں۔ دل کَشّ : هرمت ، واهگ ، دوستی۔ دنتان کَشّ : دنتاں کَشّوکیں داکتر یا اُمشبہ۔ زبان کَشّ : جاکو ، آت گنوک۔ سرکَشّ : کسے کہ سرکَشّی بکنت "Overseer" "تُندکَشّ : تُند کَشّوک۔ کپن کَشّ : سکّیں لالچ زیروک۔ گرءُکَشّ : گرءُکَشّ ، کَشّ ءُ چیل۔ گرگان۔ میکَشّ : کسانیں زبابے کہ گوں آئی مسیہ گُوج اَنت۔ هونگ کَشّ : مزنیں نچ۔

کُشّ : (کُ شْ شْ) بچار "گُوکُش"۔

کسیپ

کَشّاب : (کَ شْ شَ اب) هما آپ کہ گلانی ڈراجکَشّ ءِ توارءِ دینت انچوش کہ : ا۔ و۔ ی۔ ے (VOWELS - حرفِ علّت)

کِشار : (کِ شْ از) ڈگاءُ کِشتگیں چیزکہ بارکیت۔

کُشار : (کُ شْ از) کُشگ ، کُشت ءُ کُشار ، کُشکا

کُشارچاہ : (کُ شْ از + چ اہ) زرکُشگ ءِ هکیں هنچہ ءِ مزءِ بندکہ ہیں ءُ گوکانی همے جاگہ ءِ کارچ ءِ ایر دینت۔

کشارینگ : (کُ شْ ارِ ے نْ گْ) کُشائینگ بیجے ءِ پرمانگ کہ دگہ کیجے ءِ کُش ایت۔

کَشان : (کَ شْ ان) کَش ءِ باز۔ ۲۔ من کشان۔

کِشان : (کِ شْ ان) من کِشان بزاں من کِشگ ءِ کارءِ کنان۔

کُشان : (کُ شْ ان) من کُشان بزاں من کُشگ ءِ کارءِ کنان۔

کشّان : (کَ شْ شْ ان) گرکان ، کشّاں کنگ ءَ ، گرکان کنگ۔

کشّان چیل : (کَ شْ شْ ان۔ چ ی ل) بچار "کَشّ ءُ چیل"۔

کشّائینگ : (کَ شْ شْ ا ءِ ے نْ گْ) بیجے ءِ دگرے ءِ کشگ ءِ پرمانگ ۲۔ الپس یا هرءِ کشّائینگ : بزاں جنائینگ کہ آئیں

بیت۔

کُشائینگ : (کُ شا۔ ئے ای نگ) بچار "کُشارینگ"

کَشبُری : (کَ ش + بُ رِی) کشکی، چیرا مدری نشگان جنگ۔

کشبند : (کَ ش + بَ ن د) کش ءُ بند : تھیگ ءُ پھنات۔ تمک ءِ کش ءُ بند۔

کَشپ کَشپ : (کَ ش پ + کَ ش پ) نوکیں گدءِ توار، پاداں گوں زمین ءُ مشگ ءِ توار۔

کشپل : (کَ ش پ ل) بے پلگار، بسل، بے سنج۔

کَشت : (کَ ش ت) کشت، کشگ ءِ گوستگال۔

کِشت : (کِ ش ت) کِشگ ءِ، زیگ گوستگال ۲۔ گارکت، بیگواہ کت۔

کُشت : (کُ ش ت) کُشگ ءِ گوستگال۔

کشتر : (کِ ش ت ر) نیمگ، اے کشتر بزاں اے نیمگ۔ آکشتر بزاں آ نیمگ۔

کِشتکِشار : (کِ ش ت + کِ ش ار) بچار "کشت ءُ کِشار"

کُشتکُشار : (کُ ش ت + کُ ش ار) بچار "کُشت ءُ کُشار"

کَشتگ : (کَ ش۔ ت گ) کشش اِتگ، کشگ ءِ گوستگال۔

کِشتگ : (کِ ش۔ ت گ) کِشگ ءِ گوستگال۔

کُشتگ : (کُ ش۔ ت گ) کُشگ ءِ گوستگال۔

کَشتگین : (کَ ش۔ ت گِ ے ن) ھماکہ کشگ بوتگ۔ کشش اِتگیں۔

کِشتگین : (کِ ش۔ ت گِ ے ن) ھماکہ کِشگ بوتگ۔ کِشار۔

کُشتگین : (کُ ش۔ ت گِ ے ن) ھماکہ کُشگ بوتگ (تازی: مقتول)

کِشت ءُ کِشار : (کِ ش ت۔ ءُ۔ کِ ش ار) کِشگ ءِ کار (زراعت)

کُشت ءُ کُشار : (کُ ش ت۔ ءُ۔ کُ ش ار) کُشگ ءِ کار، کُشاکُشگ۔

کِشتی : (کِ ش۔ ت ی) زگرانی زگرءِ یک نوکتگے۔

کُشتی : (کُ ش۔ ت ی) مَل، کُستی۔

کَشک : (کَ ش ک) یک کش ءِ، چرکش ءِ

کِشک : (کِ ش ک) رند، بارگیں راہ، کسانیں راہ۔

کُشکا : (کُ ش۔ ک ا) کُشت ءُ کُشار، کُشت ءُ کُش

کشکار : (کَ ش ک ار) پلار۔

کشکارچین : (کَ ش ک ار + چ ے ن) پلار چنوکیں مردم۔

کَشکائی : (کَ ش ک ا ءِ ی) کَشکی، چہ کش ءِ تچگ ءَ اتاں۔

کُشکائی : (کُ ش ک ا ءِ ی) کُشت ءُ کُشار، کُشتکُشار۔

کشکڑی : (کَ ش + کَ ڑ ی) مزنیں لچ ءِ کش ءِ کوی۔

کشکور : (کِ ش۔ ک و ر) سرباز ءِ کورے۔

کَشکی : (کَ ش ک۔ کِ ی) کشکائی، چہ کش ءَ، تچگ ءَ اتاں ۲۔ ھما تنک کہ نوں کشگ ءِ کنگ بیت۔

کشّگ: (کَ شْ شَ گَ) چیزے ءَ چہ دگہ چیزے ءَ تہ ءَ در کنگ۔ زنگ، اَھر جنگ، ترند کنگ۔ چلیم یا بیڑی کشگ۔ آپ کشّگ: ریشں ءَ، چہ جاتءِ، دان ءَ کہ گرادگ بیت، زمین ءَ، بہ بُڈ۔ اُمیت کشّگ: اُمیت دارگ، اوبار کشّگ، سبر کنگ، برداشت کنگ۔ ایر کشّگ: شمات ءَ، کُٹ ءَ۔ بار کشّگ: بہ بُڈ، بہ اُشتر یا دگہ اولاک ءَ۔ باد کشّگ: تیزروگ۔ بد کشّگ: وت ءَ پُشت ءَ دارگ۔ بر کشّگ: شمات ءَ لٹ ءَ۔ پُشت ءَ کشّگ: چیزءِ جواب کنگ، دیگ وتی کنگ۔ پہ کسے ءَ کشّگ: کسے ءَ بدل ءَ گپ جنگ۔ تام ءَ کشّگ: ھبر ءَ، مردم ءِ تاوان یا تاوان ءَ کشّگ: نکسان درگ۔ تُرس ءَ کشّگ: چہ کسے ءِ دل ءَ ترند کشّگ: کچگ۔ سک ترند کنگ۔ ٹیلگ کشّگ: پہ تُرس دیگ ءَ۔ جان یا جان ءَ کشّگ: چہ زندی ءَ یا پہ واھشت۔ چڑ کشّگ: پہ شُدءَ۔ چم ءَ کشّگ پہ کسے ءِ ترسینگ ءَ چہ کارءَ کشّگ: در کنگ۔ دار ءَ کشّگ: یا ھودیگ، دپ ءَ کشّگ: جاک جنگ گیشتر پہ ردی، آرت کنگ۔ دراج کشّگ: دراج کنگ، ھبرءِ کِشتہ ءِ بیماری ءَ۔ درد ءَ کشّگ: درد ءِ کشّگ۔ دردے کشّگ: بزاں جنگ "منی دست ءَ کپّے تراتر ءِ دردے کشّاں"۔
دست کشّگ: یلہ دیگ، دستاں چہ کارے ءِ دارگ، چہ ورگ ءَ۔ دل کشّگ: کسے ءِ دل کشّ ایت سرجست گل کشّ ایت، منی دل ءَ کشّی ایت (اورگ ءَ) دل ءَ کشّگ: جانیگ ءَ۔ دنتاں کشّگ: ننگ ءَ کرتوکی دنتاں در کایت۔ زھرآبگ ءَ جنگ ءَ۔ راہ کشّگ: پہ جنگ، رُدوش کشّگ: لاگروگ، زبان کشّگ: جاک جنگ گیشتر پہ ردی۔ سر کشّگ: چہ بُلّ ءَ، چہ در رگ ءَ، چارگ بیگ۔ شاہ کشّگ: دُرچک ءَ۔ شت کشّگ: شمات ءِ یا لٹ ءَ۔
شُد کشّگ: بازیں وھدءَ پہ شُد گوازینگ۔ شُد سگّگ۔ کار ءَ کشّگ: وتی کار ءَ شرکنگ۔ کین کشّگ: مردم ءَ چہ مال ءُ دولت ءَ بیبھر کنگ، باز لالچ کرگ۔ کشک کشّگ: کشک رندگ، گوات ءَ کشّگ: گوات کہ کشّ ایت، گواتیں چیزے ءَ گوات آمائی کشّگ، مردے کہ تردءُ گمراہ ءَ بیت آئی ءَ ایر ماد کشّگ ءُ زیر کنگ۔ گرس کشّگ: چہ شُدءَ۔ لاپ کشّگ: روزیگ ءَ پیدار کنگ ءَ ھرت کنگ۔ لاپ رودینگ، لاپ ءِ دلینگ۔ نام یا نام ءَ کشّگ: نام پیداکنگ، مشھور بیگ۔ ھڈّ کشّگ: لاگر بیگ۔ ھڑکہ کشّگ: چہ کنوگی ءَ چہ شُد ءَ۔

کُشّگ: (کَ شْ شَ گ) پھنات، کُشّ۔ مُچک ءَ کُشّگ ءَ کنگ: جاں کُش ءَ بُڈ ءَ کنگ، ھمے رنگ ءَ بھنگ ءَ۔ ۲۔ ھما زمین ءُ گمرکہ کورہ کنتءَ بیت بلے دھات ءَ اِنت، چوکہ گوائش ءَ اِنت گیشتر سرباز ءِ کورہ کرتہ ءَ اے رنگیں زمیناں گوشّ اَنت۔

کِشّگ: (کِ شْ شَ گ) ڈگار کشّگ۔ توم ریچگ ءُ ننگار کنگ۔ ۲۔ بیگواہ، گارات کنگ۔

کُشّگ: (کُ شْ شَ گ) کسے ءَ زند ءَ ھلاس کنگ، کسے ءَ پہ کارچ پہ تیر یا دگہ چیزے جنگ کہ مرایت یا اِنچیں رنگے کنگ کہ آ بمرایت۔

کشگور: (کَ شْ + گُ وَر) ھما مانش یا کبر کہ آئی ءَ تپہک جنگ ءَ زند کشّ ءِ تلمب کن اَنت ءُ مُردگ ءِ ھمے تلمب ءَ چیرءَ دینت۔

کشگور: (کَ شْ + گَ وَر) کرتہ ءُ گور، کشّ ءُ گور۔

کِشم: (کِ شْ م) ملکے کہ ہندءِ آزادءِ دیم ءَ اِنت۔

کشمور: (کَ شْ۔ مُ وَر) بلوچستان ءِ یک جاگہے کہ ادءَ یک جاگہے "سوئی" ءِ سکّیں مزنیں کُدرتی گیسے ("Natural gas") دراتگ۔

کشمیر: (کَ شْ مِ ی ر) ملکے کہ ھندوستان ءُ پنجاب ءِ برزی نیمگ ءَ گور پچان اِنت۔ اینی ءَ وتی مردم اینی ءَ "کشیر" گوش اَنت۔

کُشوک: (کُ شْ وَ ک) ھما کہ کُشّگ ءِ کار ءَ کنت۔

کُشوکی: (کُ شْ کَ۔ کِ ی) بجار "کُشّکی" ءَ

کش ءُ پھنات: (کَ شْ۔ ءُ۔ پَ ھَ ن ا ت) نمونیہ ( ) تپ ءِ نامے۔

کشّ ءُ چیل: (کَ شْ شْ۔ ءُ۔ چ ی ل) کشّگ ءُ چیلینگ۔ گرءُ کشّ۔ گرءُ کشّ۔

- **کشّ ءُ ریس:** (کَ شْ شْ ۔ ءُ ۔ رِ ی س) بچار "کشّ ءُ جیل"
- **کشّ ءُ گور:** (کَ شْ ۔ ءُ ۔ گَ وَ ر) بچار "کشّگور"
- **کشّ ءُ مانکش:** (کَ شْ شْ ۔ ءُ ۔ مَ ا ن کَ شْ) ھبرءِ لیس دیگ۔ لیس پہ لیس۔ لیس ءُ گوانیچ
- **کشّی:** (کَ شْ ی) بچار "کشّیگ"
- **کشّیگ:** (کَ شْ ی گ) کشّ ءِ۔ ھماچُک کہ نوں کشّ ءِ ہم بیت۔
- **کَک:** (کَ کَ) اِستوک یا بال کنوکیں تونکے کہ ھاکیں گُلاں بازبیت (اُردو: پِشّو) کک بیگ: بیزار بیگ۔
- **کِک:** (کِ کَ) کاسے کہ بارگ ءُ دراج اِنت ءُ ٹال ٹال اِنت۔ سرءَ بُن ءَ یک تاکے کہ کرتے تیزاَنت اِیشی ءِ بُن کہ مزن بیت آئی ءِ ڈرگ کُش اَنت۔ "کِکّے پہ کنکّے ترک اِیت ڈرگے پہ پتی بارگے"
- **کُکار:** (کُ کَ ۔ کَ ا ر) بچار "کوکار"
- **ککاھگ:** (کَ کَ ا ھ گ) بچار "ککایگ"
- **ککایگ:** (کَ کَ ا یَ گ) ککاھگ: کُکڑءِ ککایگ، چھیک دیگ ءُ رند کُکڑءِ توار
- **کُکڑ:** (کُ کَ ۔ کَ ڑ) بچار "کُکّڑ"

کُکلی

کُکڑ

- **کَکرک:** (کَ کَ رَ کَ) ناڈراھی یے کہ جان ءُ داگ درکاینت۔ سک باز ھارشت دینت ایشی ءِ کچینگ ھم گُوش اَنت۔
- **کَکرگ:** (کَ کَ رَ گ) کرّگ: تھنگ یا دگہ چیزے ءِ سرءِ گوں تُرندیں چیزے ءِ کلّگ کہ آئی ءِ سرءِ پوست دورمیت۔ سرءِ کلرگ: بزاں رندگ، جان ءِ کلرگ: بزاں کچینگ۔
- **کَکروک:** (کَ کَ رُ وْ ک) منجل ءُ دیم ءُ پیچ اِنگیں بُت کہ کمیں سنگ اَنت کہ کلریگ ءُ دُور کنگ بنت۔
- **کُکّڑ:** (کُ کْ ۔ کَ ڑ) کسی مُرگ، نکینک۔ ۲۔ کمیرءِ پرُ وتنگ ءِ کُکّڑ ۳۔ پشّو: مانڈلی ءِ داروک ۴۔ نشکارءِ کُکّڑ: کسانیں دارے کہ شتنگ ءِ ھما سرءَ مان اِنت کہ نشکارءِ ٹنگ ءَ اِنت۔ دارے کہ تل کنگ بیت آئی ءِ تل ءَ کسانیں دارے مان کن اَنت کہ تل تز مئیت۔ ۵۔ ماھیگے ءِ ذاتے۔ کد: گیش پہ گیش ۱۰۰ س م (بچاربُت)
- **کُکڑوکو:** (کُ کْ ۔ کَ ڑْ ڈُ + کُ ؤ) سکّیں توبہ، من ءَ کُکڑوکو اِنت بزاں توبہ اِنت دگہ بدیں کار ءَ نکناں۔ گوشاں کُرگ ءِ توبہ کنگ۔
- **کُکّلو:** (کُ کْ ۔ کَ لْ ؤ) بچار "کُکّلی"
- **کِکّلی:** (کِ کْ ۔ کِ لِ ی) کسیکلی، کلیکلی: کسے ءِ کش ءِ یا بگل ءِ جیرءَ پہ دست سنگ کنگ کہ آئی ءِ کندگ کیت۔ پاداں ءِ دل ءِ ھم کِکّلی بیت۔
- **کُکّلی:** (کُ کْ ۔ کُ لِ ی) سوریں آپ ءِ دپ ءِ تونکے کہ تیاب ءِ کل جنت ءُ ھاک ءِ کلات بندایت "کُکّلی ءِ کلات" (بچاربُت)

کگوَرگ : (کَ گُ وَر۔ رَگ) چیزے ءِ گگرگ ءِ توار۔

کگو : (کَ گَ۔ گُ وُ) گلوءِ زات ءِ ماھیگے۔ (بجاربُت) کہ ایشی ءِ کگیں ھم گوش اَنت کہ : ۱۰ اس م دال ۱۵ اس م

کگی : (کَ گَ۔ گِ یِ) بجار "کگو"

کل : (کَ لِ) سکّیں مزنیں ناوراھی کہ وتی بوگ ءِ امیت مہ بیت۔ کل کنگ : بزاں سک ناوراہ بوگ چہ مرگ ءِ کل ءِ جتنگ : سک ناوراہ بوگ ءِ رندءَ وش بوگ۔

کُل : (کُ لِ) اِشکند، ناتوام۔ ناتواہیں جُک کہ چہ وھدءِ پیسر پیدا بیت۔ کُلیں ھیک : بزاں ناتواہیں ھیک۔

کَل : (کَ لَ لِ) کنڈ، زمین ءِ کوچ ءِ۔ سکّے جوڑ بیت۔ کنڈ۔

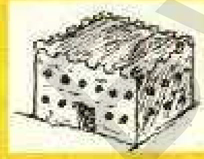
کُل : (کُ لُ لِ) پتن تاکیں کاشے کہ یک یک ٹاے ءِ رنگ ءِ گوراں رُدایت چہ ایشی ءَ لوگ جوڑ کن اَنت۔ ۲۔ لوگ۔ ۳۔ قُدرست، تمام۔ PPB, LWD; KULL. A small hut or tent. CHYAR – KULL. a four sided hut.

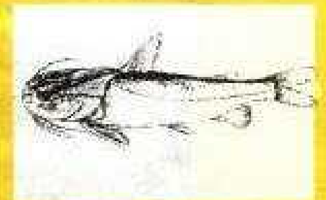
کُلّاب : (کُ لّ۔ لَ اب) زندیں جُنگ سریں اسنے کہ دگہ دستگے پر انت ئے۔ (بجاربُت)

کلات : (کَ لَ اث) میری : ھما جاگہ کہ سردار ءِ وت نندایت یا اودءَ پہ جنگ ءِ دفاع کرگ ءِ جنگ ءِ سامان ایر بنت۔ ءِ کوہ اَنت بلوچانی کلات۔ چہ بان ءُ بادگیراں گِھ اَنت (بالاچ) ۲۔ بلوچستان ءِ مشہوریں شہرے ءِ نام اِنت یِسّے شہر، خوانیں

کلّاب

کگو

قلات" ءِ بُنجاہ بوتگ۔ دشتیاری ءِ چہ بُنوءِ جیرھم جاگھے ءِ نام اِنت۔ ۳۔ ھشتی ءِ لیب ءِ چاریں کُنڈانی مُستریں کُل (بجاربُت)

کلاتک : (کَ لَ اتُ کُ) کیچ ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔

کلاتو : (کَ لَ اتُ وُ) دشت ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔

کلاتی : (کَ لَ اتِ یِ) مردینی نامے۔

کلاجور : (کَ لَ ا۔ جُ وُر) آشگور، شاگور، کلاگر۔

کُلاچ : (کُ لَ اچ) مکران ءِ جاگھے کہ ادءِ آمب سک وش بنت۔

کُلاچی : (کُ لَ اچِ یِ) کلاچ ءِ مردم، ھماکہ گوں کلاچ ءَ سیادی کنت۔

کُلارگ : (کُ لَ ا۔ رَگ) بجار "کُلپ رگ"

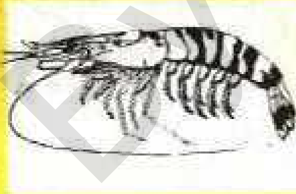
کلّاشں : (کَ لّ۔ لَ اشں) : سک پُراہ۔ مزن توار۔ پُراہ دپ۔ انچیں توار کہ دگر چیزے ءِ توار ءَ گار بکنت۔ کلّاشیں دپ : پُراہ دپیں مردم کہ پہ جاک ءِ جنگ ءَ بازگپ جنت ءُ مزن توار اِنت۔ دادا ءُ جاک کنوک، آشکنوک۔ ۲۔ جاری LOUD SPEAKER.

کَلاگ : (کَ لَ اگ) چرُک ءِ جھوا، پہ بدیں رنگے ءَ کسے ءِ کجّو جیپنی کنگ، کسے ءِ دست ءَ کارسے بوت نہ کنت آئی ءِ جتاں پچگ۔ بشکرا شکرائی

بہ دل دل اِتاں ۔ کلاگ گرگ : کسے وبدیں رنگ ءِ کچو کشگ ۔ کلاگ بندگ : رَد دیگ ، ریپینگ ۔

- **کلاگر :** (کَ لَ ا ۔ گَ رَ) آشگور ، شاگور ، کلاجور
- **کلاگوش :** (کَ لَ ا ۔ گَ وَش) گوشئین
- **کَلان :** (کَ لَ ۔ لَ ان) سربازی مچے ۲۔ آپ کنوک ۳۔ شیپے کہ سرباز ءِ مچ میرآباد ءِ چیرا اِنت ۔
- **کلانٹک :** (کَ لَ ان ۔ ٹَ کَ یا ٹَ کَ) کانٹ ، سُرگ ، گُنڈ ۔
- **کُلانج :** (کُ لَ ان ج) کُرط ۔
- **کَلانچ :** (کَ لَ ان چ) کاھے ۲۔ مُنگلیک یا ھرانچیں منگلیں چیزے کہ دست ءِ کنگ بہ بیت ۔ اُشترءِ مھارءِ سرءَ گشیں لوپ ساربان ءِ دست ءَ آئی ءِ تہ ءَ مان کنت ۔ گَبِّ : PPB. LWD: KALĀNCH: Ivory Bangles
- **کُلانچ :** (کُ لَ ان چ) بچار ۔ کلارچ ۔
- **کَلاندار :** (کَ لَ ان ۔ دَار) دلوت یا اولاک کہ چار دنتاں اِنت ۔
- **کُلانز :** (کُ لَ ان ز) گُونڈ کدیں مردم ۔ چنگ ءِ بارگ ءُ بے جونیں مردم ۔
- **کَلانز کُلونز :** (کَ لَ ان ز + کُ لُ وَن ز) بازُ چِٹکانی گُروگ ءُ کوکار ۔
- **کُلانزگ :** (کُ لَ ان زَگ) کلوزگ ءِ رنگ ءَ گُروگ یا ھمے رنگ ءَ گُرینز وکیں گُروگ ۔
- **کَلال شیتکی :** (کَ لَ ل ان ۔ شِ تَ کِ ی) لیبے ۔
- **کُلانہ :** (کُ لَ ان ہ) ھماجنیں کہ مزن ءُ سرپد اِنت ۔ کلانئیں جنیں ۔
- **کُلاہ :** (کُ لَ اہ) لچگد ، پزم یا دگہ انچیں چیزے جوڑ کرتگیں سرءِ پوش ۔
- **کلامیچ :** (کَ لَ ا ۔ مِ ی چ) قلعی ۔
- **کلبت :** (کَ لَ ۔ بَ تْ) اُشترءِ دوئیں بردستانی مُیانجی ءِ گردن ءِ کُٹ اِنگیں بھرا اِنت ۔ اُشتر گیشتر مرگ ءِ وھد ءِ ءَ رپ ءُ کلبتءِ سنگ دنت ءُ برایت ۔ ءِ کلبت ءِ دمتاناں بگرمرچی ۔ زانگے مان اِنت اُشتری مرگاں (رسید)
- **کلبج :** (کَ لَ بَ ج) کلے گوج اِنت ۔ کلّ ءِ سرءَ یک دارے ایرکن اِنت ءُ دگہ دارے ھمے ایرین دارءِ سرءَ یک کن اِنت ءُ وانگ گوں لکیتیں دارءِ بجہ وبنت نی ذراچی ءِ دان ریچ اِنت ۔ مُرگ داناں وران ءُ وانگ ءِ چیرءَ کیت کس ایت ءُ دارءِ گلت دنت ۔ دارچرپ ایت ءُ وانگ مُرگ ءِ گپس کنت ۔ ۲۔ سنگ کوھن (ایشی گیشترءِ مادن ءَ گتس اِنت) ۔
- **کلبینا :** (کَ لَ ۔ بَ ئے ۔ نَ ا) ھماکہ بے نہ اِنت ۔
- **کَلَپ :** (کَ کَ پ) آپ یا آئی ءِ نوئیں چیزءِ چلنگءِ توار ۔
- **کُلَپ :** (کُ لَ پ) زردیں مردم ، شیتانیں مردم ۔ کلپیں زرد : ھرابیں یا کلنڈیں زرد ۔ ۲۔ کوری ماھیگے ۔
- **کلیات :** (کَ لَ ۔ یَ ات) یکی ءِ زندی ءُ زندی ءِ ءَ ءِ کہ بوجیگانی شعرکانی تماں آماں ایش کن اِنت ۔ کلیات کنگ ۔
- **کلپاتون :** (کَ لَ ۔ پَ ا ۔ تُ وَن) عقلیں زردیں جنیں ءِ بہ زانت گوش اِنت ۔
- **کلپچ :** (کَ لَ پَ چ) بچار ۔ کلپچ ۔
- **کلپیچ :** (کَ لَ پَ چ) سنگ کوھن ، کوھنیں کلنڈ ۔ کلپیں زرد ۔
- **کلپر :** (کَ لَ ۔ پَ ر) درمانکاھے ، نامے ۔
- **کلپ کلپ :** (کَ لَ پ + کَ لَ پ) بچار ۔ کلپ ۔
- **کلپورگ :** (کَ لَ ۔ پُ وَ ۔ رَگ) درمانکاھے ۔

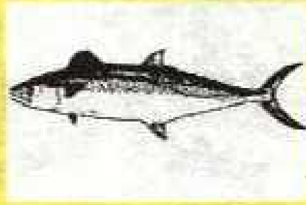
- **کُلپچک:** (کُ ل۔ پ چ ک) کاھے۔
- **کلدار:** (ک ل۔ دار) روپیا کہ ھندوستان ءُ پاکستان ءَ ستاد چیہ اِنت۔
- **کلدان:** (ک ل۔ دان) گل ءِ جنگل۔
- **کُلدر:** (کُ ل۔ دَر) گل ءِ جنگل۔
- **کَلَر:** (ک َ ل َ ر) بچار "کلڑ"
- **کَلَرپاد:** (ک َ ل۔ َ ر + پ ا د) بچار "کلڑپاد"
- **کَلَرستنگ:** (ک َ ل َ ر ش۔ ت گ) کلڑیں زمین۔
- **کَلَری:** (ک ل َ ر ی) بچار "کلڑی"
- **کُلَڑ:** (کُ ل َ ڑ) حَوال: سد لک (۱۰۰۰۰۰۰۰) کروڑ۔
- **کَلَڑ:** (ک َ ل َ ڑ) سوڑگیں ءُ سوریں ھاک کہ ادء کشار نہ بیت۔ سک سور۔
- **رکَلَڑ:** (ک ل َ ڑ) کسانیں دریائی مدگ، دریائی مدگ ءِ چک۔ کلر۔ (بچار ئبت)
- **کَلَڑپاد:** (ک َ ل۔ َ ڑ + پ ا د) ھما زمین کہ کلڑے گیش ماں۔

- **کلَڑی:** (ک َ ل َ ڑ ی) کلڑی: کراچی ءِ یک میتگے ءِ نام اِنت۔ (لیاری ءُ ملیر ءِ ھر دوئیں دمگاں امت اِنت)
- **کَل سُرک:** (ک ل۔ س ُ رک) تنک گوزی لیب ءِ ھما کل کہ چہ آئی لیب بنگیج بیت۔
- **کَل سُرک:** (ک ل ل۔ س ُ رک) ھما کل کہ چہ شمودء "تکی لیب" بنگیج کنگ بیت۔ کل سُرک۔
- **کَل سروک:** (ک ل ل۔ س ر و ک) بچار "کل سُرک"۔
- **کلشت:** (ک ل ش ت) نہ سیاہ نہ اِسپیت۔ ھمے میانجی ءِ رنگ۔
- **کَلشتو:** (ک َ ل ش۔ ت و) تونگ ءِ رنگ۔ تونگ ءِ پتّانی رنگ۔ تلاہ رنگ، بُھرگو۔ بور۔
- **کَلشو:** (ک ل ش و) بچار "کلشتو"
- **کُلک:** (کُ ل ُ ک) بچار "کلکو"
- **کَلِت:** (ک ل ت) نشتنجاہ ءِ ھردو نیمگانی بھرء بزیں گوشت۔ بگلک۔ بگل ءِ لک۔ دیم ءِ ھر دوئیں گپانی بزیں گوشت کہ تزور ءِ بنت ءُ زیلڈ۔
- **کلکوت:** (ک ل۔ ک پ و ت) بچار "کل کپوت"
- **کُلکپچگ:** (کُ ل۔ ک چ گ) مردم جسم ءِ نرمیں ھارشت دگ۔ گرّ ءِ کلکچگ۔

- **کُل کروس** : (کُ ل ل + کَ رُ وْ س) شِکاری مُرگے۔
- **کلکشان** : (کَ ل ۔کَ ش ا ن) بازیں کسان کسانیں پِستارانی کتارکہ تھار ماہی ءَ جوُرزنائیں راہ ءِ ڈَگ ءَ گِندگ ءَ کائینت۔ گورانڈانی راہ ۔ براکانی راہ ۔ (بجار بُت)
- **کُلگُشت** : (کُ ل ۔گُ ش ت) گُنج ءُ بر ۔گول۔
- **کُلکشتگ** : (کُ ل ۔کُ ش ۔ت گ) بچار " کلگشت "
- **کلکلانڈو** : (کَ ل ۔کَ ل ا ن ۔ڈ وْ) پرمسکا ۔ لیبولیبو ۔ پر ول اِتاں۔
- **کل کلونڈ** : (کَ ل ل + کَ ل وْ ن ڈ) ھمازمین کہ کُل ءُ کلونڈ اِنت بزاں تچک ءُ سپاٹ نہ اِنت کل کل اِنت۔
- **رکلکلی** : (کَ ل کِ ل ی) بچار " کِرکِلی "
- **کلکوچ** : (کَ ل ۔کَ وْ چ) کل گوج ۔ کل گوجگ۔
- **کَلَگ** : (کَ ل ل گ) کوھانی دامن ءَ یا نگور دیم ءُ شیبی کِرّاں کسانیں کسانیں آبادیں میتگ۔ مکرّان ءِ یک جاگھے ءِ نام اِنت کہ اودءَ زگرانی مزنیں ملاّئی جاہ منند اِنت۔ بلوچستان ءِ چوشیں جاگہ باز اِنت کہ آیانی نام ھم " کلگ " اِنت ءُ ھمے ھمیں دگہ انچیں نام نگور ، دشت ، لاشار ءُ اِنت نگور ءِ ھم جاگھے ءِ نام کلگ اِنت ۔ ۲۔ سرباز ءِ شیپے کہ چہ منوگان ءِ جھل اِنت

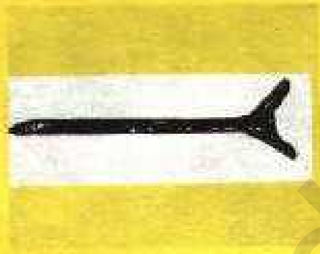

کلکشان

کلگ

- **کِلِگ** : (کِ ل ۔ ل گ) جِنگ ، یلہ دیگ ، جازات دیگ ۔ ✶
- **کُلگ** : (کُ ل ل گ) جلگ کہ چہ پُچاں ترند ترند ءَ گوات درکیت ۔ کُل ءُ جگ : بزاں کُلگ ءُ جگ۔
- **کلگ بُرین** : (کَ ل ل گ + بُ ر ے ن) سرباز ءِ چہ حمی در ءِ چیر شیپے کہ پَچ ءُ میتگ ءُ مان اِنت۔
- **کلگر** : (کَ ل ۔گَ ر) کورہ آپ ءِ پرتگے ءِ جھل تر بُرگ ءِ جاگہ ۔ گورگ ءِ جُنگ ءِ جاگہ۔
- **کلگن** : (کَ ل ۔گَ ن) ماھیگے۔ Spotted Spanish Mackerel (بجار بُت) [1]
- **کلگوج** : (کَ ل + گَ وْ ج) کل گوجگ یا کوچک۔
- **کلگی** : (کَ ل ل گ ی) ھماگوں کلگ ءِ بنیادی کنت ۔ ۲۔ بچّہ ءِ اُشکء کلونٹ زرد اَنت۔
- **کُلُگو** : (کُ ل لُ وْ) سیراں ءِ شادکامی یا سوتانی نیاچجی ءِ پہ صُحبت پاد کنگ ءِ جنیں یک آوازے کشّ اَنت کہ لُلُک ءُ سرین اَنت ءُ " لودو " گُشّ اَنت ۲۔ سگ باز ، گوزمگ۔
- **کِلِلی** : (کِ ل لِ ی) بچار " کِرکِلی "
- **کلم** : (کَ ل م) نبینگ ءُ کلم : ندی ند (ربت) ۔نل (بانسری)
- **کلمانٹ** : (کَ ل م ا ن ٹ) ھما جنین کہ مزن بہ بیت ءُ کس پہ آئی ءَ سر مہ بیت ءُ بے مرد ءَ زندمانی ءَ گوازینیت۔

- **کلمپڑ:** (کَ لَ م - پَڑ) میھک، لونگ: کسانیں سوچاکیں دَھلے کہ بزاراں مان ءَ گن اَنت۔ پہ درمانی ھم کارمرد بیت۔
- **کلمپوگ:** (کَ لَ م - پَ وْگ) پچّ ءِ کُنٹ ءِ سرءِ کُٹک کُٹّک اَنت اے مُندرءِ لِٹّانی بن اَنت کہ میرگ ءِ رندپُشت کپ اَنت پچّ برز بیان بیت اے کُنٹ ءِ سرءِ کا ینت۔
- **کلمت:** (کَ لَ - م تْ) بلوچستان، پَسنی ءُ اورماڑہ ءِ مَیانجی ءَ بندنے ءِ نام اِنت۔ کلمت ءِ ھَک کہ اسپیتیں چُنّ اِنت باز بیت۔ کورے، ھورے، ھمل وجیند ءِ نندہ جاہ بوتگ۔
- **کلمچوک:** (کَ لَ م - چَ وْکْ) دار ءِ پیش ءِ بُن ءِ چوڑیک ءِ بُن۔
- **کلمخش:** (کَ لَ م - کَ شْ) وشں نبیّں اِنگیں۔ بکش ءُ نگار۔
- **کلمو:** (کَ لَ م وْ) گوراک کانٹ: درمانے۔
- **کِلمور:** (کِ لَ - مُ وْرْ) بچار "کِلمیر"
- **کَلمی:** (کَ لَ م ی) مُنشی، کرّانی ۲۔ کسانیں آچار یا ڈوُر۔ کلمی اَمب۔
- **کِلمیر:** (کِ لَ - م یْرْ) بتّیں بندے کہ تنگّانی دستان ءُ پاداں بنداَنت۔

کلمیر

کلندر

- **کَلمیر:** (کَ لَ م ےْ رْ) چہ کورءِ کپتار ءِ آپ زیر اَنت گڑا چہ برزءِ جَھلیں ءُ تنکیں جوے کشّ اَنت کہ دانکہ زمینانی نزیک ءَ کہ رس اِیت نی برابریں جوکشّ اَنت۔ ھما جھلیں ءُ تنکیں جوکہ مُبنگش ءِ کُٹّگ بیت آئی ءَ "کلمیر" گوش اَنت کلیرہ آپ ءِ باز جاگہ ءِ کبرے مزنیں کلّے ءَ (چوکہ سکّیں مزنیں پڑاہ دیمیں چاتے بیت) رسین اَنت ءُ چہ ھمیشی ءِ پد ءُ جوکشّ اَنت۔ ۲۔ بجن ءِ تہ ءِ بند۔ کلمیر بند کنگ۔
- **کُلمیر:** (کُ لَ - م یْ رْ) کاشے کہ ھجبر نہ مرایت۔ (بچار بُت)
- **کُلِن:** (کُ لِ ن) مزن شیپے کہ سر باز ءِ کور ءِ ایر رچ اِیت بُھرے ھوشاپ ءِ ھم مان اِنت چہ بشکیر ءِ جھل اِنت ءُ چہ صیت ءِ برز۔
- **کُلندر:** (کُ لَ ن - دَرْ) یا کولندر: لیڑہ کہ مست بیت ءُ وِرک بہ بیت آئی ءِ مھار ءِ گوں دارے ءَ دار اَنت۔ اے دار ءِ سر جمک اِنت ءُ جمک پاند اِنت جمک ءِ گومس ءِ بُن ءِ سک دینت کہ سرءِ جھل گُرت مکنت۔ (بچار بُت)
- **کلنڈ:** (کَ لَ ن ڈْ) مال اَسّ ءِ پکّگیں کلی درپ (جھلگ، مانّی، بَک، کلنڈی وگر اجیں چیز) یا اِیشانی پرشتگیں ٹُکر۔ ۲۔ شیتانیں مردم۔ گوھنیں چیز، بےکار۔
- **کلنڈو:** (کَ لَ ن - ڈْ وْ) دانے رنگ ءَ اسپیت اِنت ھوشگ ءَ ڈُکّ اَنت۔ کاڑلی ءَ زنڈ اَنت آپ واریں جاگھاں وانگ ءَ زنڈ تر بنت۔ مشگ ءِ چہ پوست ءِ شر گیشّ اِیت اِیشی گزلیک وت ءِ برابر دار اِیت نہ پرشّ اِیت۔ کلنڈو ءِ

کانڈیل ءُ تاک هردو زَرچ اَنت۔

کلنٹڈی: (کَ لَ نْ۔ ڈِی) پَچگیں هاکءِ درپ یا آپواریں کاشتگءُ رزان ۲۔ شیتان، ردیں ناشر۔

کُلنگ: (کُ لَ نْ گْ) ٹمیکُم، گُڑی۔

کُلنگ: (کُ لُ نْ گْ) بورِیں مادیان۔ PPB, LWD: KULANG: BAY MARE

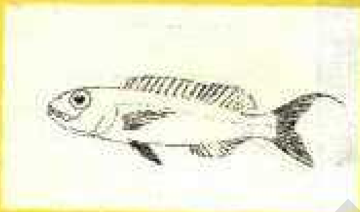
کِلّو: (کِ لْ لْ وْ) بچار "کِلّ"۔

کُلُّو: (کُ لْ لُ وْ) چہ هاکءِ جوڑ کُتگیں کسانیں مُجلگءُ دگہ رزان کہ چَکّ آیاں زیر اَنت ءُ لیپ کن اَنت۔ ۲۔ هاکءِ درپے کہ دپءَ ٹے بند کن اَنت۔ ٹُکّے پُرکن اَنت ءُ اِشیءَ تہءَ پیسہ جم کن اَنت پُرّ کہ بیت پُروش اَنت ٹے۔ دگہ ماستے لوگانی کوُچّ ءِ دونگ بیت۔

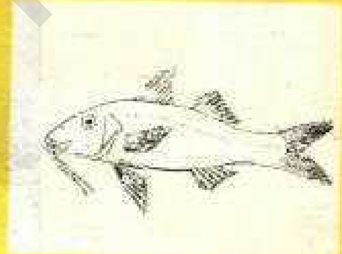
کُلّو: (کُ لْ وْ) مارءِ پَیں دراجیں ماهیگے ۲۔ گُراگ۔ بحتءِ کُلّو بُرگشتگ کہ توکےءِ نام پرتگ بوت۔

کُلّو: (کُ لْ وْ) اگاں بُرِجّیں زمینءِ سیمی رندءِ ءَ مَرزے کُرّما "کُلّو" بیت بناں گِل ٹے ڈک بیت ءُ ڈگارءِ آپ زیت هَشّ اِیت ءُ کِشار شَرّ بیت زرور بیت "هم آپ ءُ هم ءَ بیت۔

کُلّوبند: (کُ لْ لُ وْ۔ بَ نْ دْ) ڈگارءِ بنداگاں یک جاهے آیب بزیرایت۔ بزاں آپ کم کمءَ زیجاں بکنت ءُ دَر بئیت

کلونٹو (سندی گُتّی)
Slender Thread fin bream

کلونٹو

Goat fish

ءُ رُس ءِ بیت کہ چِهرءِ بہارت گُرّا بندءِ هے جاگهءِ پُشتی نیمگءَ دگہ کسانیں بندُے بند اَنت کہ آئی ءِ تہءَ هے چکّرءُ دکیں آپ جم بیت وهد یکہ اے "کُلّوبند"ءِ ءُ بندءِ جندءِ آپءِ هممان ءِ بنت گُرّا آپ پءِ بندءِ برگءِ هچ زورءِ جنت (بلکیں هم اے کُلّءِ بازمردم وت آپ مان کنت) اِشیءِ گروکءِ هم گُوَش اَنت۔

کَلُوت: (کَ لُ وْ تْ) ہچّے کہ دانگ ٹے سُهر اَنت۔

کَلور: (کَ لْ وْ رْ) یا (کَ لُ وْ رْ) سَگّس ءِ هڈّءِ سرءُ بُری هرکہ هَمدءُ چَک بادگ چیسے کشگ گَنگ بیت۔ گَنگ (M.P)

کلوشک: (کَ لْ وْ شْ کْ) کینگءِ لوش، هجگیں کیشگ۔

کُلونٹ: (کَ لْ۔ وَ نْ ٹْ) بچّے کہ اِشیءِ کُلونٹ جاهے زرد اِنت ءُ جاهے سُهر۔

کُلونٹ: (کُ لْ وْ نْ ٹْ) ٹِپک کہ رنگ بیت کُلونٹ بیت۔

کلونٹو: (کُ لْ وْ نْ۔ ٹْ وْ) کسانیں ماهیگے* کد: گیش چہ گیش ۵۰ س م، باز زات اِنت۔ بلوچ دگہ زاتءِ ماهیگے ءَ هم کلونٹو گُوَش اَنت کہ سندیءِ گُتّی گُوَش اَنت ٹے۔ کد: ۲۵ داں ۳۰ س م (بچار گُتّ)

کُلونڈ: (کُ لْ وْ نْ ڈْ) کسانیں کَلّ، کسانیں کنڈ: کَلّءُ کُلونڈ یا کنڈءُ کلونڈ۔

کُلونزگ: (کُ لُ وْ نْ۔ زَ گْ) اُلچک کہ شُدیگ بیت یا کہ بچّے کتّے جنت ءِ یا کہ چہ گُراں یا ڈگاں سُرگیگ بیت "کلونز" اِیت۔ کُچک ءِ

کُلّوڑہ آواز۔

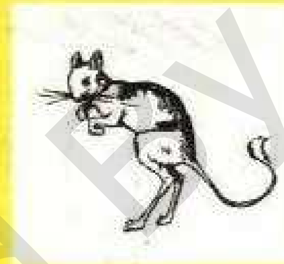
- **کُلوہ :** (کُ لْ وْ ہْ) گوں کسے دِ سرزبانی دیم دائگیں گپ، پیگام، دَروت "من پہ کُلوہ آتکگ اِنت"۔ ۲۔ بچار "کُلّو"
- **کَلَہ :** (کَ لَ ہْ) دُوریں جَیگہ ءِ گُش اَنت کہ "پہ کَلَھے" گندگ بیت۔ یا "پہ کَلَھے" یات یا سَماں اِنت مَنّ کَم ءُ گسان۔ اے گوں گندگ ءِ کار داراِیت بزاں ھیم ءُ گندگ ءِ کَم تریں جاور، بُندر ءِ الشّی ءِ بزانت "دیم" اِنت بزاں ھر جَیگہ ءِ جند ءِ دیم یا مردم ءِ دیم۔ ۲۔ ھمے کسانیں تَنک کہ باز مردم ءُ گُپ ءِ پہ کَنگ ءِ جوڑ بنت۔
- **کُلَہ :** (کُ لْ ہْ) بچار "کلوہ"
- **کِلَہ :** (کِ لْ لَ ہْ) ھماساھگ کہ یک کاشانی یے زُور اِنت آئی ءِ چاریں کاٹاں چارکرز بندانت ءُ سالونک ءُ کورگان برگ ءُ سرءَ ءُ دار اَنت۔ بِٹ ءُ ھم گُش اَنت۔
- **کَلَہ دار :** (کَ لْ لَ ہْ + دَارْ) کلدار، روپیہ۔
- **کلھوزَگ :** (کَ لْ ھُ وْ زْ - زَگْ) بچار "کُلوزَگ"۔
- **کَلّئی چور :** (کَ لْ لْ ءِ ئْ - چْ وْ رْ) GIPCY "خانہ بدوش" چارنشین۔
- **کَلّی :** (کَ لْ لِ ئْ) کَلّیگ ۲۔ ھما چیز کہ کَل وتہ ءِ اِنت۔

- **کِلی :** (کِ لْ - لِ ئْ) کِلّ ایت ءِ گوُنڈگال ۲۔ کیسِل، کیلی۔
- **کُلّی :** (کُ لْ لِ ئْ) کُلّدر، ھمود ءُ کہ کُل باز بیت، ھمالوگ کہ آئی ءِ چاریں دیوالاں پہ ھشت ءُ گِل بنداَنت۔ سرءِ تیرے پدءَ بمبو یا وری ءِ پرکن اَنت۔ دارانی سرءِ کُل، کُل ءِ سرءِ تگرد ءُ تگرد ءِ سرءِ دون اَنت۔ ۲۔ چُوٹ ءِ گُش ءِ ھماپوست کہ سرتل ءِ دیم بند، ابکل ءُ پد بند ءِ زمستانی سرگوں ھمیشی ءِ سک اَنت۔
- **کُلی :** (کُ لِ ئْ) نامے۔
- **کُلی :** (کُ لِ ئْ) بُلبل۔
- **کلیا :** (کِ لِ یے ا) مُشک ءِ پیچ، کہ گوں کال، زِرگِت، سورگ یا دگہ اچیں بوُٹگاں جوڑ بیت۔
- **کِلیت :** (کِ لِ ئِ تْ) چابی، کُنجی، کُبل ءِ پچ کنوک۔
- **کُلیت :** (کُ لِ ےْ تْ) استینک : دارءِ تراشتگیں مُخرّے کہ یکدار ءِ زرّابو ءِ تھی نیمگ ءِ گزک ءِ مان کنگ بیت کہ اولیگ گوں مُسالی ءِ گوں آئی بندگ بیت۔
- **کلیتک :** (کِ لِ ئِ تْ کْ) کسانیں کلیت۔ چھرءِ کلیتک۔ تک ءِ توسک سوں دارگ کہ کُبلک ءِ آڑیگ بیت۔
- **کلیر :** (کَ لِ ےْ رْ) دِرچکے کہ تاک ءِ انچوش سک کسان اَنت کہ گندگ نہ بنت "کچ نہ کنت کلیر کہ بے تاک ءِ برکنت"

اشی ءِ بُن سُهر ءُ نزنگ اِنت۔ اشی ءِ بُرسُهر بیت بے گُڈگ ءِ مزن اِنت۔ بُرءِ درانت ءِ اشی ءِ بر ءِ مُب گُش اَنت۔ (بچار بُت)

- **کلیرپاگ** : (کَ لِ یے ز + پ اَگ) ھمے موسم کہ کلیر ءِ بر پچ اِیت۔
- **کلیرپُل** : (کَ لِ یے ز + پ ل ل) ھمے موسم کہ کلیر ءِ پُل جنت۔
- **کُلیرگ** : (کُ لِ یے۔ رَگ) پادانی مُنان یا بگلاں چہ ریش یا دگر زھرے ءِ پاد انگیس ڈِک کہ گُک بنت ءُ گوات گِر اَنت۔ گَٹ ءِ کلارگ یا کلیرگ : گنٹوئیگ۔ زِیج ءِ کُلارگ : T B (tuberculosis) Glands
- **کلیری** : (کَ لِ یے۔ رِی) پچے۔
- **کَلی کپوت** : (کَ ل لِ ی + کَ پ وْ ت) دُمچکے چوکہ مشک ءِ اِنت۔ بلے دست ءِ گونڈ اَنت ءُ پاد ءُ دُمب ءِ دراج اَنت۔ دُمب ءِ سر ءِ بُٹر ءِ پر اَنت۔ عرب اشی ءَ وَرَاَنت (عربی: یربوع) (بچار بُت)
- **کَلیگ** : (کَ ل لِ ی گ) کُنئیں مشک۔
- **کَلی لچ** : (کَ ل لِ ی + لَ چ) کلیگلچ ھما لچ کہ کلیگ آئی ءِ تہ ءَ کن اَنت ءُ اُشتر ءِ وَرِیج اَنت۔
- **کلینٹ** : (کَ لِ یے ن ٹ) درمانکا ھے۔
- **کلینچ** : (کَ لِ یے ن چ) کورماھیگے، ھاکی رنگ اِنت چہ دھیب ءَ زندر اِنت ءُ ورگ ءِ دَش اِنت۔

کَلی کپوت

- **کلینگوش** : (کَ لِ یے ن۔ گ وْ ش) ھری گوش : بچار کاھے۔
- **کُلیوار** : (کُ لِ ی + وَار) ھماناہ کہ کُل مُنگ ءِ جنت ءُ بُن ءِ کپ اِیت۔
- **کَم** : (کَ م) تاب، تیچ، پرتر۔
- **کَمّ** : (کَ م م) باز اِتّاں، کمّک۔
- **کَما** : (کَ مَ ا) کمایگ ءِ پرمانگال بزاں پہ کما۔
- **کمات** : (کَ مَ ات) کمایگ ءِ نزیک گوستگال۔ کماتگ : کمایگ ءِ دیر گوستگال۔
- **کماتگیں** : (کَ مَ ات گِ یے ن) ھما کہ کمایگ بوتگ۔
- **کِمار** : (کِ مَ ار) دلگوش، پرواہ (attention) توجہ ۲۔ ٹھل، ناز۔
- **کُمار** : (کُ مَ ار) مُجوا ۲۔ تلاوگ یا بنجے کہ چہ آپ ءِ گُنٹ پہ گُنٹ ءِ بیت "ڈوری ءِ پر کُماریں آپ ءَ"
- **کِمارگ** : (کِ مَ ا۔ رَگ) کِمار کنگ۔
- **کُماری** : (کُ مَ ا رِی) کُمار کنگ ءِ کار، ھما مردم کہ سک کُمار کنت۔
- **کُماڑ** : (کُ م مَ اڑ) دِل، کُماڑ بوگ : دل ءِ باربوگ کہ ورگ مزور اِیت۔ مرچی من نان نہ وَرَاں منی دِل ءِ کُماڑ۔ اِنت ۲۔ کمک : مزن

ٹھل، سُننٹ، مواز۔

- **کُماڑی:** (کُ م- م اڑ ی) بلوچانی زاتے۔
- **کماشش:** (کَ م اشش) اِسپیت۔ اِسپیت پوشیں مردم، مستریں مردم، خوانیں سر، مزن زاتیں مردم۔ مستر۔ سروک۔
- **کماک:** (کَ م اک) یا (کُ م اک) سُننٹ، ٹھل، ناز، کُماڑ، مُواز، سردماگ۔
- **کمال:** (کَ م اِل) نُجوانیں کردار۔ مردی نامے۔
- **کمالان:** (کَ م ا- لَ ا ن) مردینی نامے کہ کُوگک کمالان نہ بیت گوکڑی دوشش نہ بیت۔
- **کمان:** (کَ م ان) تیرء کمان لوگ یا سیتء کمان گومب، چوٹ میل یا بوجیگء مالُم یا ناھُدا ءِ کمان کہ نیم روچ ء روچ لیٹگء وھدء آئیء زانگ بیت۔ جنگء کمان سیرانیگء کمان یورچء کمان۔
- **کماندار:** (کَ م ان + دار) ھما مردم کہ جنگء مرداں سرءُ سوج کنت۔
- **کمانگ:** (کَ م ا- نَ گ) تیرء سر چینوک کہ کمان ءِ گوشء اَت، ھر سر چینوکیں نیم منگل یا پیچ پیچیں چیز۔
- **کمانگر:** (کَ م ان- گَ ر) پہ کمان تیرء تک جنوک۔
- **کماھگ:** (کَ م اھ گ) بچار "کمایگ"

گُمبر

- **کمایگ:** (کَ م ا- یَ گ) بھرگاں بندیگء کنگ، بندیکء بھرگ یا سوچنء تومکء ماں کنگ۔
- **کُمب:** (کُ م ب) آپ یا دانء کُمب، کلنڈیء دریچہ کہ بُن ءَ تنک نیامء گپتء دپ ءَ تنک اِنت۔ ۲۔ ھما گندم کہ جھل اِنت آپ دار اِیت۔
- **کُمبٹ:** (کُ م بَ ٹ) دارء پیشیں ءُ بُن کہ ھشک بیت بلے چیت مزانت ایشاں لوگء سرءَ پر دینت ءُ کشء بند اَنت۔ کُمبی گِس۔ کمبٹ جنگ یا کمبٹ چیر دیگ: بزاں پیشیں بُرگ ءُ سِرءَ پر دنتری ءُ تپی کنگ ءُ آیانی سرءَ ھاک پر دیگ کہ چیت مہ جنت۔
- **کمبار:** (کَ م- بَ ار) زندیں سادک چہ نالکین ءُ سوختیں ءِ جوڑ کنگ بیت۔
- **گُمبار:** (گُ م- بَ ار) ھما مردم کہ جھلگ، مائی ءُ گوزگ آڈ کنت ءُ بہا کنت۔
- **کمبر:** (کَ م- بَ ر) بلوچانی مزنیں مشھوریں بہادرے بیگ کہ آئی ءِ مات ءُ دلیری ھم مشھور اِنت۔ ۲۔ رنگے (اسپیت ءُ سیاہ تارءِ وارتگ چہ کمبریں ریزاں ترس اِیت"۔
- **گُمبر:** (گُ م- بَ ر) مزنیں پاتے (کامبایے) کہ بُن ءَ بارگ ءُ سرءَ تنک ءُ میانجی ءَ پراہ ءُ گپت اِنت۔ چوکہ "کُمب" ءِ اِنت گیشتر ایشی ءِ تہ ءَ توم ءُ داناں ایر کن اَنت۔ (بچار گُمبٹ)
- **کمبری:** (کَ م- بَ ر ی) اسپ ءُ سیاہیں مچے۔

- **کمبل**: (کَ مْ ۔ بَ لْ) ولایتی شپُد۔
- **کمبل**: (کَ مْ ۔ پَ لْ) بلوچستان ءِ دشتیاری ءِ جاگہے ءِ نام اِنت۔ "کمبل مارا بل سیٹار ھنکیں دار"۔
- **کمبود**: (کَ مْ ۔ بُ وْ دْ) زِنزور، ھماکہ بُود ئے نیست، نابود، کم بوتگیں۔
- **کمبودی**: (کَ مْ ۔ بُ وْ ۔ دِ یْ) کمی، زِنزوری، نابودی۔
- **کم بھت**: (کَ مْ ۔ بَ ھْ تْ) بے بھت، بے نسیب، شُوم۔
- **کُمبیل**: (کُ مْ ۔ بِ ے لْ) چَنگ، سروزکہ لچہ کار اِیشی ءَ ناگُلسم گُوش اَنت۔
- **کُمپ**: (کُ مْ پْ) مردم کہ پیر بیت سُرین ئے وَھل بیت سُر جھل بیت ءُ تُرنگ ئے دُمپ بیت ھمے دُمب ءَ کُمپ گُوش اَنت۔ دُمب۔
- **کمپان**: (کَ مْ ۔ پَ اْ نْ) بان ءِ چَپ ءُ چاگرد ءِ پڑاہ ءِ مزنیں دیوال کہ بندگ بیت، شھر بند، پسیل ایشی ءَ کمپان ھم گوش اَنت۔ آبیل۔ امیل، آپل۔
- **کُمپو**: (کُ مْ پُ وْ) ماھیگے۔ کد: گیش چہ گیش ۔٥ س م (ایشی ءِ دگہ دو مشھوریں ذات چیپل ءُ شھرو پ اَنت (بچار ت)
- **کم تاکت**: (کَ مْ ۔ تَ اکَ تْ) زِنزور۔

کُمپو

Silver grunter

Olive Grunter

- **کمتر**: (کَ مْ ۔ تَ رْ) چہ دگرے ءَ کم۔
- **کم ترنگ**: (کَ مْ ۔ تَ رَ نْگْ) کم بیگ۔
- **کُمچہ**: (کُ مْ ۔ چَ ہْ) چمچہ۔
- **کم داشت**: (کَ مْ + دَاشْ تْ) ھماکہ داشت ءُ برداشت ئے نیست۔
- **کم دست**: (کَ مْ + دَسْ تْ) نیزگار۔ وار۔
- **کمدید**: (کَ مْ ۔ دِ یْ دْ) کم گند۔ نزانتکار۔ کم چار۔
- **کمر**: (کَ مَ رْ) سُرین
- **کمر بند**: (کَ مَ رْ + بَ نْ دْ) سُرین بند Belt
- **کمردانی**: (کَ مَ رْ ۔ دَا نِ یْ) کمرزانی: دراجیں گُدے کہ ندگ ءِ سُرین ءِ مان ترتینگ ءُ دیم ءِ کونٹاں بندگ بیت۔
- **کمرزانی**: (کَ مَ رْ ۔ زَا نِ یْ) بچار "کمردانی"۔
- **کمرگرش**: (کَ مَ رْ + گَ رْشْ) درسانے
- **کمرو**: (کَ مْ ۔ رَ وْ) ھماچیزکہ رو مکنت یا دیر ءَ مرجل اِیت۔

کُمری: کَ مْ۔ رِیْ) مُرگے۔

کم ریں: (کَ مْ۔ رِیْ نْ) ھما مُرگ کہ کم ھیک بہ دنت۔

کمّڑ: (کَ مْ۔ مَ ڑْ) پھک گوات جند بہ بیت ءُ تاکے مہ سُرایت گوشں اَنت: کمڑ انت۔

کم زات: (کَ مْ۔ زَا تْ) بے کارین ءُ بے پکاریں مردم۔ گندگیں مردم۔

کم زانت: (کَ مْ + زَا نْ تْ) ھماکہ زانگے نیست۔

کم زانگ: (کَ مْ + زَا نْ گْ) بچار "کم زانت"۔

کمزور: (کَ مْ + زُوْ رْ) بزور، بے زور۔

کم ستا: (کَ مْ + سَ شْ۔ تَ ا) ھماکہ سما ءُ ستاءِ پگرے کم انت۔

کم سما: (کَ مْ + سَ مَ ا) ھماکہ سمائے کم انت، بے سما۔

کم شرپ: (کَ مْ۔ شَ رَ پْ) ھما مردم کہ آئی ءَ اِزّت ءُ شرپ مہ بیت۔

کمک: (کَ مْ کْ) تمک۔ کلورءِ پھلوگانی نیامجی۔ کلورءِ ھڈّءِ سرءِ نرمگ گُشں اَنت "دستءِ ماں کمکان آنت ءُ ادشتاتگ" شرّیں ءُ ھردوئیں کشں۔ دل ءِ کمک: بزاں ھکّی ءُ گوبشوک چہ کوپگاں بگرد انکہ ھکّیگ ءِ کلّ ءَ اَنت۔

کُمک: (کُ مَ کْ) یا کُمک: مدت۔

کمّت: (کَ مْ کَ تْ) گیچین: آرت گیجگ ءِ ازباب۔

کُمک: (کَ مْ۔ مُ کْ) کمتیں چیزے۔ بازاں۔

کُمکار: (کُ مَ کْ + کَ ا رْ) کُمک دیوک Assistant, Secretary

کمکارگال: (کُ مَ کْ + کَ ا رْ + گَ ا لْ) ھماگال کہ "کارگالاں" کُمک کن اَنت۔ "اَنت، اِنت، اَت، اِت"۔

کُمگ: (کَ مْ۔ مَ گْ) مچ ءِ گوبہ یا کہ بُنار ۲۔ چھرءِ گومگ۔

کم گوشت: (کَ مْ + گَ وْ شْ تْ) لاگریں مردم یا دلوت۔

کمّو: (کَ مْ مُ وْ) کمّک۔

کمّو: (کَ مْ۔ مُ وْ) نامے۔

کمند: (کَ مْ نْ دْ) اے گال پارسی یے بلوچی ءَ کُبند انت۔

کُمند: (کَ مُ نْ دْ)

PPB, LWD: KHAMUND: Cliff, Rock.

کم نیاد: (کَ مْ + نْ یَ ا دْ) ھما مردم کہ دیوان ءُ مجلساں زیادہ ھُور ءُ تور مہ بیت۔

کم واب: (کَ مْ + وَ ا بْ) ھما مردم کہ باز مہ وپس اِیت۔

کم ورد: (کَ مْ + وَ رْ دْ) ھما مردم کہ وروں ءَ کم بہ بیت۔

کم ھبر: (کَ مْ + ھَ بَ رْ) ھما مردم کہ زیادہ ھبر مہ کنت۔

کم ھرج: (کَ مْ + ھَ رْ جْ) ھما مردم یا چیزے کہ ھرج ءَ کم بہ بیت۔

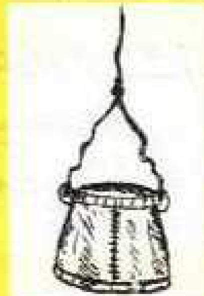
کمیت: (کَ مِ ے تْ) کمترین اپس کہ دیم ءَ اسپیت انت۔ ۲۔ ماھیگے۔

کمیٹ: (کَ مِ ی ٹْ) پوست ءِ درپے کہ چہ چات ءَ آپ ءِ کشگ ءَ کار مرد بیت۔ بچار "بُت" ناکدیم 641

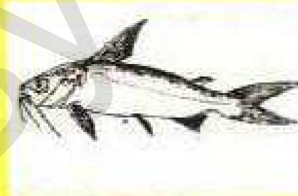
کمیٹی: (کَ مِ ی ٹْ۔ ٹِ ی) گوادرءَ جاگھے ءِ نام انت۔

کمّیر: (کَ مِ ے رْ) ھما اُسن ءُ عمگر کہ نشگارءِ زبانگ ءَ نگوشگ یا گورءَ دیگ بیت۔

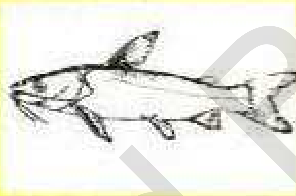
- **کَن :** (کَ نْ) پہ کِن ، کنگ ءِ پرمانگال اِنت.
- **وِکَن :** (کَ نْ) تام- وڑ، بوم کنگ ، انچوش کہ : ے نیگ زھرکن اِنت ، شیرکِن ، پلانی زھرکن اِنت بزاں گُران گُور اِنت.
- **کُن :** (کُ نْ) کنوک انچوش کہ : کارکن بزاں کار کنوک.
- **کُنّ :** (کُ نْ نْ) گلّو ءِ زات ءِ ماھیگے . کد : ۲۵ س م داں ۳۶ س م مزنیں کُن کہ ایشی ءِ کپّگوں گوشت اَنت کد ۷۰ س م داں ۱۸۵ س م) (بچار بُت) cat fish
- **کِنار :** (کِ نْ اَرْ) دامن- رِنْبگ ءِ کِنار ، داب ءِ ھیب ، کِبار ، تاز ءِ ٹھل-
- **کُنار :** (کُ نْ اَرْ) گور ءِ ڈَیسّیں گُشی اِیت کہ «کنار» ءِ گال آئی ءِ «پہ گور» ءِ بزانت ءَ PPB. LWD; WILD ASS (BAY MAYER) مچ جاگہ دست نہ کپتگ .
- **کِنارگ :** (کِ نْ اَ- رَگْ) کِرّ ، کِنار.
- **کناوِیز :** (کَ نْ ا- وِ ئِ زْ) ابریشمی گُد ءِ واستے کہ ذرّیں شمم بیت (SUNPROOF)
- **کنائینگ :** (کَ نْ ا- ءِ یْ- نْ گْ) یکّے ءَ پرمایگ کہ کارے بکنت.
- **کَنب :** (کَ نْ بْ) بچار «کَب».

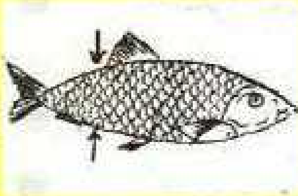
کمیٹ

مزنیں کن

کُنّ

کِنت

- **کُنب :** (کُ نْ بْ) بچار «کُمب».
- **کَنبار :** (کَ نْ + بَ اَرْ) بچار «کَمبار».
- **کُنبار :** (کُ نْ + بَ اَرْ) بچار «کُمبار».
- **کَنبر :** (کَ نْ بَ رْ) بچار «کَمبر».
- **کُنبر :** (کُ نْ بُ رْ) بچار «کُمبر».
- **کَنبل :** (کَ نْ بَ لْ) بچار «کَمل».
- **کُنبیل :** (کُ نْ بِ ےْ لْ) بچار «کُمبیل».
- **کُنپ :** (کُ نْ پْ) بچار «کُمپ».
- **کِنپان :** (کَ نْ پَ اَنْ) بچار «کمپان».
- **کُنپو :** (کُ نْ پُ وْ) بچار «کُمپو».
- **کِنت :** (کِ نْ تْ) ماھیگ ءِ لاپ ءُ دُمب ءِ نیامجی ءِ بھر (بچار بُت)
- **کَنت :** (کَ نْ تْ) مُنگال ءِ کنگ ءِ «دُو آیگ» بزاں آنوکی کنت- ۲- بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت .

گُنّت : (گُ نّ نَ ت) زِدّ ، دَرَوَر ، هم گُنّت : هم رِیش۔

کَنتر : (کَ نْ تَ رْ) پِتنگ ءِ زات ءِ ماهیگے۔

کِنتگ : (کِ نْ۔ تَ گْ) کسے ءِ زورے پر بہ بیت پہ آئی ءِ تنگ ءَ گرائیں نارینگی توارکنت کہ گوں آئی ءِ صورتی زور ءِ هم کاربند اِیت۔

کِنتماشا : (کَ نْ۔ تَ مَ اشَ ا) بزان کنڈگ ءُ تماشا : گوشکند ، پہ دلوشی ءِ هاتر ءَ جنگیں گپ۔

کِنتینگ : (کِ نْ۔ تِ ے۔ نَ گْ) کِنتگ ءِ توار ءَ کنگ۔ زوروگ ءُ لاپ ءِ هالیگ کنگ۔

کنتینوک : (کِ نْ۔ تِ ے۔ نَ وْ کْ) وهداں چار بیگاری ءِ گل چِپّتگ یک بیگاری یے ءِ هُشک ءِ نشتگ ءِ کنتینگ ایشی ءِ گُشتگ اِشں "کنتینوک" ایشی ءِ روزچاآیانی ءَ گیشتر بونگ کہ هرچیں ایشی ءِ ژندتر ءِ جوان ترکنتینگ بیگاریاں شرتر کار گُرتگ۔

گُنٹ : (گُ نْ ٹْ) بُنڈ ۔ بچ ءِ گُنٹ : چہ نُبار ءِ بچڑاں کہ گپ ءِ گور ءِ کار بچ گُنٹ اِنت بزاں تیزنہ اِنت۔ مردم ءِ بے ساهیں جون۔ هما دارکہ پہ کپیدکنگ ءِ کار مرد بیت۔ گُنٹ ءِ کتگ : بانسی دیگ۔

کنٹاں جنگ : (کَ نْ ٹَ ان ۔ جَ نَ گْ) مُرگے کہ ایشی ءِ داراں مگو ءُ "بوڑی مُرگ ءِ هم گوش اَنت۔

گُنٹدار : (گُ نْ ٹْ۔ دَا رْ) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔

گُنٹگ : (گُ نْ ٹَ گْ) دزچکانی تاکانی بُن ءِ وگہ تیزءُ سُوچن دابیں وڑگ رُدانت کہ گُنّت بنت۔ جک۔

گُنٹگدار : (گُ نْ۔ ٹَ گْ۔ دَا رْ) هرچیزے ءِ گُنٹگ پر بہ بیت۔ گُنّر ءِ زاتے۔

کنٹگو : (کَ نْ۔ ٹَ گُ وْ) کسانیں بُونگے کہ ایشی ءِ تاک ءِ بدل ءِ چو کلمپوگ ءِ پُشت ماں پُشتیں پتنیں گوجل اَنت کہ ایشی سرسک تُرسک ءِ کُشگ اَنت

کنجک : (کَ نْ جُ کْ) B, LWD;KANJUKH: The leather thongs of a saddle Girth. رکاب۔

کنجل : (کَ نْ۔ جَ لْ) چوسرینگ ءِ اِنت کہ چم ءِ کن اَنت ئے۔ اے چتاں سک سیاه کنت۔

کنجلگ : (کَ نْ۔ جَ لَ گْ) چو کنجل ءِ ترگ۔

کنجلینگ : (کَ نْ۔ جَ لِ ے۔ نَ گْ) چو کنجل ءَ کنگ بزاں سک سیاه کنگ۔

کنجو : (کَ نْ۔ جُ وْ) یکدار یا بوجیگ ءِ کنجو بزاں هما چیری ءِ تهی جاگہ کہ اود ءَ مدام آپ دار اِیت۔

کُنجہ : (کُ نْ۔ جَ هْ) بچار "کینجہ"

کُنج : (کُ نْ جْ) بچار "کونج"

کنجت : (کُ نْ۔ جَ تْ) دھلے کہ دانگ ئے سک کسان اِنت (تل، سِسیم Sesame seed. طب : گُنجی، گُنجت۔ پا : کنجد، بھ : ۱۹۹م (کنجت) ، فو ۱۱۹ص ۱ (کونجیت)

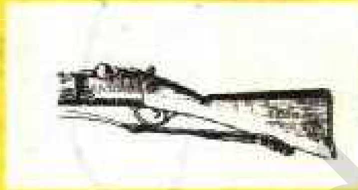
کنجتو : (کُ نْ جَ تُ وْ) کاشے۔

کنجتی : (کُ نْ۔ جَ تِ یْ) هما زمین کہ اود ءَ کُنجت کِشگ اَنت ، هما چیز کہ آئی ءِ تہ ءَ کُنجت مان۔ ۲۔ بلوچستان ءِ کیچ ءِ تُرنیک ءِ جاگھے ءِ نام اِنت کہ اود ءَ حنیف بلوچ شهید ءُ بلوچی زبان ءِ نامداریں چاکار ءُ لچہ کار کریم دشتی ءِ گُدّی آرامجاه اِنت۔

کنجک : (اَ کَ نْ۔ جَ کْ) کسانیں ماهیگے۔

گند : (اَ گَ نْ دْ) کنڈگ ءِ پرانگال بزاں بکند۔ تُرکی زبان ءَ کَلگ یا شهرء ءَ گوش اَنت انچوش کہ سمرکند : سمر ءِ شهر ، کسرکند : کسر ءِ شهر ، نسکند : نس ءِ شهر۔ (د ه)

- **کُند:** (کُ ن د) ماھیگے۔ (بچار تُت)
- **کُندار:** (کُ ن ۔ دار) بجن، کوٹگ۔
- **کُنداک** (کُ ن ۔ داک) ٹُپنگءِ کنداک Stock of gun, Butt (بچار تُت)
- **کندتماشا:** (ک ن د + ت م ا ش ا) بچار "کنتماشا"
- **کُنڈرک:** (کُ ن ۔ ڈرک) یا (کُ ن ڈ ر ک ک) درمانے۔
- **کندگ:** (ک ن ۔ دگ) دلوتی کہ مردم توارے چہ دپءَ کشّ اِیت کہ کہ کہ، ھہ ھہ ھہ۔
- **کندل:** (ک ن ۔ دل) بازگیں دارے کہ زنگبارءِ پیداک بیت۔
- **کُندل:** (کُ ن دل) پچءِ نالگیں زاتیں کسانیں درچکءِ تاک LWD: KHUNDAL: Leaf of a dwarf palm
- **کندو:** (ک ن ۔ دو) کنارہ، دریاءِ تیاب۔
- **کندہ:** (ک ن ۔ دہ) بچار "کندو"
- **کُندہ** : (کُ ن ۔ دہ) کُنت، زرد، کندھی بیگ : کُنتی بیگ، زرد بیگ۔
- **کندیل:** (ک ن ۔ دی ل) چراگ۔

کنداک

کُند

- **کنڈ:** (ک ن ڈ) کسانیں کُل، کونڈ، کلونڈ ۔۲۔ بدانگیں شکر۔ کپءِ کنڈ : بلوچی دودے۔
- **کُنڈ:** (کُ ن ڈ) کونچ، کنج، چونیں کہ کُنڈ کُنت۔
- **کنڈاسول:** (ک ن ۔ ڈا ۔ س ول) بلوچستانءِ جاگہے۔
- **کنڈپا:** (ک ن ڈ ۔ پ ا) کوڑپا، ناھگیں ھشکیں کپ (نہ شیرءِ روگن : کنڈ پاءِ شارپنگ)
- **کنڈگ:** (ک ن ۔ ڈگ) کوہءِ سرکنگءِ ایرکنگءِ تچکیں راہ۔ کنڈ کنڈ، جھلءِ برز۔
- **کنڈگاری:** (ک ن ۔ ڈگ ا ری) کسانیں گیمی ماھیگے کہ چہ بڑنیءِ کستر اِنت۔
- **کنڈگو:** (ک ن ۔ ڈگ و) بازگیں بےٹپءُ سرسں منتدریگ ۔ چڈ۔
- **کنڈلیک:** (ک ن ڈ ل ی ک) کنزلیک، کپنزر
- **کُنڈو:** (کُ ن ڈ و) ترپءِ دارءِ پیشّءِ بنے زور انت ءُ سران اِش یکجا کن انت ءُ مھینیءِ آپءِ چیدءَ جن انتءُ ور انت۔
- **کَنڈءِ کِتّار:** (ک ن ڈ ۔ ہ ۔ ک ت ٹ ار) (زراھدانی) کنڈ بزاں شکرءُ کتار بزاں ناژ۔ اھی۔ شکرءِ ناژ اھی کہ آ بدست شیر کن بیت یا کرھون شیر کن بیت۔

- **کُنڈی :** (کُ نْ ڈِی) ماھیگ گرگ ءِ آلاتے (بچار مُت) ماھیگ گرگ ءِ یک نوگے۔ تنگ ءِ کُنڈی کہ کیدءِ تہ ءَ مانکش انگ کہ موداں جنگ بیت۔ موجی ءِ کُنڈی، کُنڈسری سُوچن پہ چکن دوچگءَ کار مرد بیت۔ ھما کہ کُنڈ کنڈ انت۔
- **کنڈیک :** (کَ نْ۔ ڈِی کْ) لاس، مُھرگ ءِ تنگ ءِ ھواریں یکہ تھناتنگ ءِ جوڑ کنگیں سھتے کہ جنین گور ءَ کن انت ئے۔
- **کنڈیگ :** (کَ نْ۔ ڈِی گْ) بچار " کنڈیک "
- **کُنڈی گل :** (کُ نْ ڈِی + گُ لْ) بوجی دوچ، کُنڈی گل ءِ ژانگ۔ بزاں ھما دوچیں پل کہ کُنڈ کُنڈ انت۔
- **کُنر :** (کُ نَ رْ) مشہوریں درچکے ایشی ءِ بازرات انت ١ پنس ٢ آزات ٣ مچنی ٤ بے گڈگ ٥ کنڈدار۔ (بچار مُت)
- **کُنر :** (کُ نْ نَ رْ) مردیں نامے۔
- **کُنرتاک :** (کُ نَ رْ + تَ اکْ) کُنری تاک کہ ھُشک کنگ ءُ جوگیں اُدرت کنگ بیت کہ سرءِ شودگ ءِ کارءَ کیت۔
- **کنرگ :** (کَ نْ رَگْ) چھپارءِ رودبرکت ءِ بندنے کہ ادءَ ھیش ءِ یک کسانیں کُنرے بوتگ کہ ھمیشی ءِ نام ءَ اے بندن نام کپتگ ایشی ءِ ایرانی کنرک یا کُنارک گوش انت۔
- **کُنری :** (کُ نَ رِی) ھما گوں کُنرءِ سیادی بکنت۔ اک: کُنری اک، کُنری چونک، کُنری دار۔ کُنری گڈگ۔ نامے

کُنڈی

کُنر

- **کُنشت :** (کُ نْ شْ تْ) کوب، پروش، ریچ، ابریس (بلائی دوکُنشت انت مرشتگ)
- **کِنزگ :** (کِ نْ۔ زَگْ) چہ دتی جاگہ ءَ کمیں سُرگ۔ آدیم تریا اے دیم تر بُوگ بلے ھمے رنگ ءَ کہ جہ زمین ءَ جست نہ بیگ۔
- **کنزلیک :** (کَ نْ۔ زَ۔ لِ یْ کْ کْ) دھل ءِ ھوشگ ءِ داناں مُشگ یا چنڈگ ءِ رندھُشکیں ھوش ءِ نیش گوں بارگیں ڈلاں پشت کپ ایت ھمائی ءَ گُش انت۔
- **کُنزنباد :** (کُ نْ زِ نَ۔ بَ اد) مچے ایشی ءِ کلونٹ ٹھرھسم بیت زردھم۔
- **کِنزی :** (کِ نْ زِی) کامبا، مزمیں پات۔
- **کِنشرۃ :** (کِ نْ ژْ رْ) بچار "کیسنرۃ"
- **کَنس :** (کَ نْ سْ) ساہ گشت ءِ بند ءِ بیت ءُ درمشیت، گشت ءِ گرگ ءِ کنس کنگ، " پانسی دیگ "۔
- **کِنسی :** (کِ نْ سِ یْ) ماھیگے۔
- **کَنشک :** (کَ نْ شْ کْ) بانوزیں ماھیگ۔ ڈولدار
- **کَنشکی :** (کَ نْ شْ کِ یْ) مچے کہ آئی ءِ کلونٹ زرد انت۔
- **کُنک :** (کُ نْ کْ) جنینیں نامے

- **کُنک :** (کُ ن ک) کلونٹ۔
- **کَنکاوُڑ :** (کَ ن ۔ کَ اَ وُ ڑ) ماہیگے۔ گیشّ چہ گیشّ ۸۰ س م ایشی ءِ دگہ زاتے ءَ کنکاوڑ پیتر گوشّ اَنت۔ کنکاوڑ دپیتر کد: ۴۰ س م (بچارُبت)
- **کَنِکّ :** (کَ نِ کّ) کشّ، پہلو، یک بَرَ ءُ کپتے پہ کَنِکّے ءُ ترکت اِیت دُرگے پہ پتی بارگے۔
- **کنکور :** (کَ ن ۔ کَ وُ رْ) کراچی ءِ میرءِ یک جاگہے ءِ نام اِنت۔ ایشیءِ بُندری نام "کوھن کورْ" اِنت۔
- **کَنگ :** (کَ ن گ) بَرِنج ۲۔ چنگال (مصدر) کارے ءِ کنگ۔
- **کَنگ :** (کَ ن گ) دراج گردنیں ءُ بُرز ٹانگیں آپی مُرگے۔ ۲۔ جزیرہ Island (بچارُبت)
- **کُنگ :** (کُ ن گ) بلوچستان ءِ نیاب کُرءِ جاگہے کہ ایران ءِ دیمگ ءَ کنت۔
- **کُنگُر :** (کُ ن گُ رْ) سکّیں سزنیں مردم کہ آئی ءِ آرپی ءَ بوصیری ءِ ھرکس مَنّ اِیت۔ بلوچی نامے۔ ماڑبانی سرءَ پہ ڈول ءُ براہ جوڑ کرتگیں نکش ءُ نگاریں چِدُگ۔
- **کُنگرو :** (کُ ن گُ رُ وْ) مسیت یا ماڑیانی سرءَ توسکیں جُھب ءُ تاج۔ سنگ بزاں ھما تلاہ ءُ ھرگ کہ دُرَّ ءَ تہ ءَ اِنت۔
- **کنگی :** (کَ ن گِ ی) ھما کار کہ کنگی ءِ بیت۔

Small grey shark

کنیتر

کنگ

کنکاوڑ (پیتر)

کنکاوڑ

- **کُنتل :** (کُ ن ت ل) سرگوشی، والیگ : سھتے کہ جنین سرگوشان ءُ کن اَنت ؎ تیٔ کُنتلاں کیدی، من ءُ شور مدءِ سیدی۔
  ؎ نوک زدیں دُرّگوں پورءُ درپشوکیں کُنتلاں۔
- **کَنّو :** (کَ نْ نَ وْ) "بلکیں کیمہ بزاں کینگاں"
  PPB, LWD: CHAKUR KANNAVA KOTA KHAN (Chakur sheath your sword.)
- **کُنّو :** (کُ نْ نَ وْ) بچار ءِ کُنتہ"
- **کُنتہ :** (کُ ن تَ ہ) چاربندانی مَکّیں ھنڈ۔ اپس ءِ پُشت، سَرین۔
- **کَنوَر :** (کَ ن وَ رْ) ورگ گرادگ۔ کنورجاہ : چُتّ، آسروک ءِ جاہ، چُلدان، کُنگ۔
- **کنوک :** (کَ نُ وُ کْ) کارے ءِ کنوک، ھما مردم کہ کارءِ کنت، (گرامر: فاعل)
- **کَنیتر :** (کَ نِ یْ تَ رْ) پاگاس ءِ زات ءُ ماھیگے۔ (بچارُبت)
- **کُو :** (کُ وْ) میتگ، جاگہ، مُلک ۲۔ کُجا۔
- **کُواپگ :** (کُ وَا ۔ پَگْ) کُواپگ : چیزے کہ تہ ءُ ھالیگ اِنت یا کہ انچش پُرّ اِنت کہ زور نہ مگّ اِیت، ریدگ نہ اِنت، پیپ، پلپ۔ ۲۔ وشّیں گرگ ءِ برکہ رَس اِنگ بلے دیگا ناہ نہ اِنت۔

- **کوّار**: (کَ وّاڑ) پھناتی چادرءِ دوّ دوسر گریچ دَئینت ءُ لوپان ءِ کوبگ ءُ گردن ءِ مانگوش اَنت، ایشی ءِ تہ ءَ گیشتر کاہ ءُ ن اَنت مان کن اَنت یا دگہ ایجیں کارے ءِ کارمردبیت۔ سکیں دُروگ بندیں مردم " پلانی دُروگ ءُ کوارے"
- **کُوار**: (کَ وّاڑ) کُوارگ ءِ پرمانگال بزاں پہ کُوار۔ کُوار کُوار کنگ : پریات کنگ،
- **کُوارت**: (کَ وّارِتْ) کُوارتگ، کارتگ، کُوارگ ءِ توار، تورشت ءِ تگیگی ءِ واہ ءُ پریات۔ کُوارت ءُ کیرت: جاک ءُ جَلّل، واھی ءُ سِلّی۔
- **کُوارگ**: (کَ وّاڑ۔ رَگْ) ھڑگ ءِ کُوارگ بزاں وَزنگ، اُشتر ءِ کُوازگ۔
- **کوارگ**: (کَ وّارَگْ) تُن ءِ پڑوشگ PPB, LWD; KHAWARAGH: To quench the thirst.
- **کوّاس**: (کَ وّاسْ) زالوگر، زانشکاریں مردم۔
- **کُوامپگ**: (کَ وّام۔ پَگْ) دشتیں رِگ ءِ کلونٹیں بر۔ کواپگ۔
- **کَوانٹ**: (کَ وّان ٹْ) ورنائیں یاشکر ورنائیں نَریں اُشتر۔
- **کُوانچ**: (کْ وّانْ چْ) تیاب کَرّ ءِ ھما جاگہ کہ دریا ءِ آپ یا تیاب دو کوہ ءِ نیام ءِ یا کہ کوہ ءِ کوب وارتگیں ھند ءِ بروت، کہ اودءِ تیاب ءِ دپ چوالیس ءِ نال یا جک ءُ بُزّ ءِ بہ بیت۔ دپ ءِ بُنٹانی کچک یا کچک۔ پہ چیزے ءِ زرگ ءُ چادر یا پشک ءِ دامن ءِ کرّان گوں دوئیں دستاں ایچوش دارگ کہ آئی ءِ جند کل بہ بیت۔ کُوانچیں دپ، کُوانچیں دامن، کُوانچیں تیاب، کُوانچیں کوھدیم۔
- **کُوازگ**: (کْ وّازْ۔ زَگْ) اُشتر ءِ چہ درد ءِ یاکہ بارءِ لڈگ ءِ وھد ءَ تاریگاں گروگ ءِ توار۔ جڑد کہ جمازے یاکہ بار لڈّے گرِت، گُش اَنت "کُوازایت"۔
- **کوب**: (کَ وْبْ) سادہ گرد تڑاتگیں جاگہ، ڈپ، ڈمپگ۔
- **کوپ**: (کَ وْپْ) چاھوار، چاہ ءِ ورگ ءِ جام یا دَرپ۔
- **کوپارگ**: (کَ وْ۔ پا۔ رَگْ) مزنیں تکے ءُ کسانیں مرگے کہ جنت آئی ءِ تُمّ ءِ درکپت ءُ روت گُش اَنت کہ تلک ءُ کوپارت، لانٹیگی لیب ءَ چیرس ءُ دست ءِ لانٹیگانی دارگوں یک ڈگر ءِ دو چادرکپ اَنت گُش اَنت کہ کوپارگے دات ءِ۔ ھمے ڈول ءَ اگاں مچّ دومی ءِ مین بروت، گُش اَنت ءِ "منگے" دات ءِ۔
- **کوپتا**: (کَ وْپْ تْ ا) کسانیں تگمی گُولک کہ گوں ناہ یا شکر ءِ ماں روگن ءِ پچگ بیت۔
- **کوپگ**: (کَ وْ۔ پَگْ) چہ گردن ءِ جھل بروست ءُ بگلانی سَربر کوپگ ماں کوپگ: ھم کوپگ۔
- **گُوپہ**: (کُ وْپْ۔ پَہْ) کچ ءِ ھما ھند ءُ بھرکہ لُٹ ءِ پیش اَنت۔ کُپہ، کُوپگ۔
- **کوپیزا**: (کَ وْ پْ ئیْ زْا) سرباز ءِ چہ یا رود ءِ چیر شہرے کہ میتگ ءِ ھم ماں۔
- **کوت**: (کَ وْتْ) کوم، مچ کرتگیں چیز، جوھان، پرکوت، ڈمپگ، باز۔
- **کوتاہ**: (کَ وْ۔ تْ اہ) گونڈ، کسان، پچک، "چاکر کینگاں کوتاہ کن"۔
- **کوتک**: (کَ وْتْ کْ) ۱ کوچگ ءِ گوست گال ۲ کوت، جُمپ، پرکوت ۳۔ چہ پیش جوڑ کرتگیں کٹیرہ ءِ دیگ رنگیں دیگ " پلانی ترا کوتکی چیرے جاگہ بات"۔
- **کوتل**: (کَ وْ۔ تْ لْ) کدّن کہ بیس ءِ یا اولاک یا کچک ءِ مھارکن اَنت ءُ بندانت ءِ۔ ے دل کوتلی چیکنز نرانت۔ بھرپ بھاگیت نہ بیت (مریدھانی) [اسپ کوتل ب ق]
- **کوٹ**: (کَ وْٹْ) ماڑی، کلات ۲۔ کور ءِ کنگ ءِ استونکی ڈگو۔
- **گُوٹ**: (کُ وْٹْ) ھما پس کہ کانٹ ءِ پر نیست یا پہ بھ نہ رُدایت ءِ۔ میش کہ بُندر ءِ بے کانٹ اِنت، جنین کہ وتی ھُران

کشّ اِت گوش اَنت وت ءِ کُوٹ ءِ تُرنگ ، بے مُندریگ ءُ دستونکاں دست کُوٹ بنت ۲- سانگیں سِر ، ھماکہ بزاھدار نہ اِنت ۔
جمع : کُوٹنگ ، کُوٹ ۔

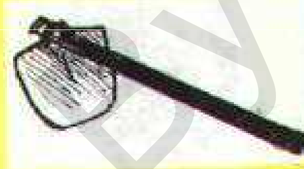
- **کُوٹنگ :** (کُ وٹ ۔ ٹَ گ) وتے ءِ مزنیں برے ، ورگی نیمگے کہ باز مشھور اِت ھور ءِ زندکنگ بیت ۔ بچار « کیٹنگ » (بچار بُٹ)
- **کوٹک :** (کُ وٗ ۔ ٹ کَ) اکیھر : ھماکہ وتی پت ءِ جُگ نہ اِنت ۔
- **کوٹگ :** (کُ وٗ ۔ ٹ گ) ڈک جنگ ، کُڈگ ءُ زندکنگ ، گوشت ءِ کوٹگ ۲- بجن بجنڈگ ۔
- **کُوٹول :** (کُ وٗ ٹَ ۔ وَ لْ) کُوٹنگ ءِ وَل ۔
- **کوٹہ کنگ :** (کُ وٗ ٹَ ۃ ۔ کَ نَ گ) گُدہ ءِ کوٹہ کنگ بزاں پر گرگ : پہ دوچگ ءِ گُدہ کچ کنگ ءُ بُرگ ۔
- **کوٹی :** (کُ وٗ ۔ ٹی ی) محل ، وارگ « بلانی ءِ منی کارکوٹی کُتگ » ۲- اوتاک ، بان ، کمرہ
- **کوٹیا :** (کُ وٗ ۔ ٹِ ی ۔ یے ا) بوجیگ ءِ راستے کہ گیشتر کچ ءِ مردم بند اَنت ئے ۔
- **کوجا :** (کُ وٗ ۔ جَ ا) دگا کور ، بے بروسائیں مردم ، شَندا ۔
- **کوچ :** (کُ وٗ چ) اُشتر کہ گندل کنگ بیت آئی ءِ دیم ءِ کتب ءِ دیم ءِ کوچ ءِ پُشت ءُ بگ ءُ پدی کوچ گوشنت اَنت ، کوجہ ، کوجگ ۔
- **کُوچ :** (کُ وٗ چ) بچار « کُوچ »

کُوٹنگ

- **کُوچگ :** (کُ وٗ چ ۔ چَ گ) ھما جاگہ کہ گیشتر پہ کور ءِ سرگواریں آپ ءِ کشت ءِ گفار کنگ بیت ، دشت ، دشتیاری کُوچگ اَنت ۔
- **کوچگ :** (کُ وٗ ۔ چَ گ) بچار « کوچگ »
- **کُوچل :** (کُ وٗ چَ ل) کچل : ناکن رنگیں چیزے کہ ھیگ ءِ پوست ءِ پرابت ۔ (کُوچل جنگ : بے برگ کنگ یا تُرہ ءِ پاشک کنگ) ۔
- **کوچنڈگ :** (کُ وٗ ۔ چَ ن ۔ ڈَ گ) کوناھگ ، رُگڈگ اگاں کسے زرنگ ءُ آئی ءِ جم بند نہ ءِ سُست بیت ءُ پہ کپگ ءِ جنڈ اِت ۔
- **کوچو :** (کُ وٗ ۔ چَ وْ) بچار « کوجہ » ۔
- **کوچہ :** (کُ وٗ ۔ چَ ہْ) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت کہ اودءَ آپ سک کم اِنت پہ درروری جتل گوشنت ۔ « گوادر گیابیں کوچہ اِنت آپ روگینگ ءِ بھر بیت » کُوچگ ۔
- **کود :** (کُ وٗ ڈ) گردن ءُ بررستانی پُشتی بنگ ءِ گردن ءِ ھما جاگہ کہ گوں سُرین ءِ کرزءِ ھوار بیت کہ ھمد ءِ ھنڈ کئیں بُزاِنت مردم کرزندءِ پڑ دوربیت آئی ءِ کود ھم گوشت ءِ بیگ بند اِیت ۔ مزن کود : بزاں بھادر ، دلیر ، سرمچاریں مردم ، گوک یا اُشتر ءِ کوھانڈ ،
۲- آپس ءِ زین ءِ دیمی کتب ، کوڈگ ۔ ۳- جاگہ ءِ باڑہ ، موت ، ٹیکس ۔
- **کُودر :** (کُ وٗ ۔ دَرْ) سرباز ءِ نچہ جنگل ءُ چیر شھرے ۔
- **کودِک :** (کُ وٗ ۔ دِ ک) کسانیں چُک ، گوگا ۔

- **کودگ:** (کُ وْ ۔ دَگ) زمین ءِ کود، بزاں آ ئی ءِ دیم ءِ کُتب، زمین ءِ گردن، گردنگ۔
- **کوڈال:** (کُ وْ ۔ ڈَال) گدال، پاوڑا، کوڑال۔ (بچار بُت)
- **کَور:** (کَ وَر) زمین ءِ ھما درنگیں بھر کہ آئی ءِ تہ ءَ ھور ءِ آپ یا کوھانی آپ کرچہ شیپاں کیت ءُ ایر رچ ایت ءُ دیم پہ دریاءِ روت۔
- **کُور:** (کُ وْ رْ) چہ چماں لنگ، ھما مردم کہ ھچ نہ گندایت۔
- **کُوڑ:** (کُ ڑْ ڑْ) کوڑکیں بٹ۔ ۲۔ جٹ ءُ جاھل CRUDE, ROUGH.
- **کوراس:** (کُ وْ ۔ رَاش) تھاری، زرُمب، تیگر، بے آس، مُرتگیں آس، مُرتہ آس۔
- **کوراسک:** (کُ وْرْ آسْ کْ) کوریں آسک، بے روژنائیں جاگہ، مردمے کہ آئی ءِ لوگ ءَ آس ءُ روژنائی مہ بیت گُوش اَنت: "کوراسک" اِنت بزاں چوکہ کوریں آسک ءِ تہ ءَ نشتگ ھچ نہ گندایت تھاری زرُمب، بے سیم۔
- **کوراںڈی:** (کُ وْرَاں ڈِیْ) اسرابازی بچے۔
- **کورائی:** (کُ وْ ۔ رَا ئیْ) بلوچانی زاتے۔
- **کُوڑایگ:** (کُ وْڑْ ۔ ڑَا ئیْ گْ) یا کُوڑاھگ: چگل دیگ، دور دیگ۔
- **کُورپاد:** (کُ وْرْ + پَا دْ) شُوم پاد۔

کوڈال

- **کورپھم:** (کُ وْرْ + پَ ھَ مْ) کم پھم، کم زانگ، ھما مردم کہ زوت سرپد نہ بیت۔
- **کُورت:** (کُ وَرْتْ) کُورچ۔ " پلانی ءِ وارنگ ءُ کورتا کُورت اِنت "
- **کورٹو:** (کُ وْ ۔ رْ ٹُوْ) ھما مردم کہ بلا برمیم نہ کنت، ناشکور۔
- **کُورجُو:** (کُ وْرْ + جُ وْ) ھما جوکہ چہ کورءَ کشتگ ءُ پہ ڈگار ءِ سرگرتگ۔
- **کُورچ:** (کُ وْرْ چْ) زمجاہ، گپت، کلورءِ ھڈءِ پھلوگانی نیامجی و نزمگ، کش، کشگ۔
- **کُوڑچ:** (کُ وْرْ ۔ رِچْ) زمینی گُومز ءِ کُدوگ۔ ھما گُومز کہ زمین و تہ ءَ آئی ءِ کُدوگ اِنت۔ آ گُومز کہ ڈرچک ءِ سرو یکہ تلاری دیلے وتی کدوگ ءَ چوکہ بینگ ءِ منگک ءِ بندایت آئی ءِ نگسک گُوش اَنت۔
- **کورچات:** (کُ وْرْ + چَ اتْ) ھما چات کہ آئی ءِ جمگ کور بوتگ اَنت کہ رندءَ یلہ دیگ بیت ءُ ڈرایت، گُرانگیں چات۔ کوھن ءُ بے آپیں چات، ھما چات کہ آپ ءَ نہ کپتگ ءُ یلہ دیگ بیتگ۔
- **کوردِل:** (کُ وْرْ + دِلْ) کورھیم۔
- **کوردید:** (کُ وْرْ + دِیْ دْ) کم گندوک۔ کورچیم ھما کہ سرپد نہ بیت، کم اکل۔
- **کوردیم:** (کُ وْرْ + دِےْ مْ) چیزے کہ آسپانہ اِنت دیم ءِ ڈزاں گپتگ۔ نہ تریوک۔ تھاردیم، ھما چیز کہ آئی ءِ رنگ کتیں لگشتگ۔

- **کوردیمگ :** (کُ وْرْ۔ دِے۔ مْ گْ) بچار "کوردیم"
- **کَورزات :** (کَ وْرْ + زاتْ) کورءِ زانگیں، کورءِ آورتگیں۔
- **کورزانت :** (کَ وْرْ + زانْ تْ) ھماکہ سرپد بیت۔
- **کورزانگ :** (کَ وْرْ + زانْ گْ) بچار "کورزانت"۔
- **کورگان :** (کَ وْرْ گْ انْ) سالونکءِ لوگْ برگءِ پیسر کورءِ یا چاتءِ سرءِ بَرآنتءِ جانءِ شودانت ءُ نوکیں گُدءَ گورءِ دینت۔
- **کَورگند :** (کَ وْرْ + گَ نْ ڈْ) کم دید۔
- **کورگیج :** (کَ وْرْ + گِ ے جْ) کورءِ گیتکگیں، کورءِ یا ھارءِ آورتگیں۔
- **گُورم :** (گُ وْ رُمْ) سکّیں گرمیں ءُ سوچوکیں ہُسّ کہ بازیں بیت۔ جہنم ، Hell ، دوزخ
- **کورمیم :** (کَ وْرْ + مَ ےمْ) نزانتکار، کم پچّم۔
- **گُورو :** (کُ وْرُوْ) ھما مردم کہ زبرءَ گندایت، کورٹو۔
- **گُورَو :** (گُ وْرَوْ) گُمبدءِ نمونئیں چیّے کہ آئیءِ تہءَ بسکوٹ پچگ بیت۔
- **کوروانک :** (کَ وْرْ + وانْ کْ) ھمادارکہ چوشروشءِ انت کہ کانگءِ بوجیگءِ جانءَ میھرانت۔

مزنیں کوروشءِ مارِشت

- **کوروش :** (کُ وْرُوْشْ) ایرانءِ ھخامنشی بادشاہ کوروش (۵۵۷ ق م-۵۲۸ ق م) کہ مزنیں کوروش ءِ نامءَ زانگ بیت۔ اے ایرانءِ مستریں ءُ نامدارتریں بادشاھے بوتگ۔ اے گْمُدانءِ بادشاھانی بُن بادشا ھخامنشءِ گُڈّی بادشا، داریوش سیمی بوتگ کہ سکندرءِ مقدونیءِ دستءَ پروشءُ وارتگ۔ (بچار جُت)
- **گُوره :** (گُ وْ۔ رَہْ) بچار "گُورَو"
- **کَورھار :** (کَ وْرْ + ھَارْ) کورءِ ھار
- **کورھوکین :** (کُ وْرْ + ھُ وْکِ ے نْ) ھماھوکین کہ پہ ناکامیءُ ناداریءَ مشاگیگ بیت پرچاکہ دلجمیں ھوکینے نہ انت۔
- **گوری :** (گَ وْ۔ رِیْ) ھمامردم کہ آچہ کمبر کندءِ بگرداکہ آھُران ءِ کاجوءِ کورءِ دوئیں کرّاں آبادانت۔ (بلکیں اے گال پرشتگ یا ترتگ بوتگ ءُ "کورائی" گنگ بوتگ کہ بلوچانی ٹکّے ءِ نام انت) ھمے رنگءِ لھتیں مردم دپ گوری، سرکوری ھم گوشنت یا دگہ کورے ءِ نامءَ سنیادی یے کن انت۔
- **گُوری :** (گَ وْ۔ رِیْ) چہ چمءِ لنگ بیگءُ میم نہ کنگ۔
- **کوریں راہ :** (کَ وْ۔ رِے نْ + رَاہْ) ھماکشک کہ نگیش انگ۔
- **کوریں کِشک :** (کَ وْ۔ رِے نْ + کِ شْ کْ) بچار "کوریں راہ"

- **گُوڑا :** (گ ُ وْ ۔ ڑا) کلپ، کلنڈ، وسّاچ ۔ ھمازر، تلا یا نُگرہ کہ روداں ھوار دانت۔ ۲۔ دُنیا، اِمروز۔
- **کوڑال :** (کَ وْ ۔ ڑال) بچار "کوڈال"
- **کوڑو :** (کَ وْ ۔ ڑوْ) بلوچانی یک تکے، اِے مُلک گوادرءِ حست ءُ سندھءِ ھم حست کہ سندھی آیاں "کھوڑو" گُوش اَنت۔ بتل: "کوڑو کوھنیں جوڑو"
- **کوڑی :** (کَ وْ ۔ ڑی) آپواریں تاس، جام، پیالہ ۲۔ کسانیں کُچک کہ گُدءِ سرءُ جن اَنت تے ءُ اولاکانی گردن بند جوڑ کن اَنت، مُنگئے کن اَنت ءُ گُوازگ ءِ میدان ءُ ماں کن اَنت، یادگان اِش بند اَنت
- **کوژگ :** (کُ وْ ژ ژگْ) بچار "گُوزنگ"
- **کوژجاہ :** (کَ وژ + جاہ) بچار "کوشجاہ"
- **کوس :** (کَ وْسْ) کَرچک (کَرچک ءُ کوس) ۲۔ جَم ءِ سر ءُ چیرگ ءِ پوست کہ وپگ ءِ ھردو ڈک اَنت ءُ جَم بند بنت ۔ کونس۔
- **کوسرا :** (کَ وسْ رَا) کوسڑا: عراق ءِ ناہ ءِ یات چو جنتر ءِ گرد اَنت، ھر یک ناھے ءِ بلوچ "کوسرا" یا "کوسڑا" گُوش اَنت۔ زانگ نہ بیت کہ یات ءِ نام اِنت یا ناہ ءِ ؟ [کوسر ءِ ولالئے : تہی تہیگا (ادستا یسنا ۸)] خالی، تہیگا، ماہیں پہلو

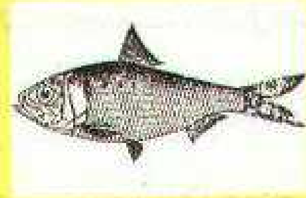

مٹر ءِ کوسگ

دشکم ب ق]

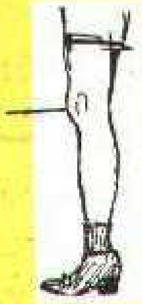
- **کوسرک :** (کَ وْسِ رَکْ) بچار "کوسگ"
- **کوسڑا :** (کَ وْ۔ سْ ڑا) بچار "کوسرا"
- **کوسگ :** (کَ وْ۔ سَ گْ) ماش، ماک ۔ مٹر یا دگہ اَنچیں دھل ءِ دانانی پوست۔ گیشتر ءِ کپ ۲۔ بلوچ راج ءِ شکے کہ گیشتر گامیش پٹک ءِ ماھیگ ءِ زلتے۔ (بچار بُت)
- **کوسیچ :** (کَ وْ ۔ سی ی چْ) کتو: گُرادگ ءُ ورگی سبزی یے ۔ چہ کوسیچ ءِ بر ءُ رزان ھم جوڑ کن اَنت گیشتر ءِ روگن ءُ مان کنگ ءُ کار مرز بیت۔
- **کوسیچول :** (کَ وْ۔ سی ی چْ + وَلْ) کوسیچ ءِ وَل:
- **گُوش :** (گ وشْ) ھمے کوش کہ پاد ءُ مے کن اَنت ۲۔ گواتے ءِ نام اِنت کہ گرماگ ءَ سارت کنت چہ تحصیل رودباگ ءَ کیت۔
- **گُوش :** (گُ وشْ) پہ گوک چہ چات ءَ آپ کشگ ءِ نموگ ۲۔ کوشار یگ کشگ ءِ جند۔ کشگ "ناموُ" وار کوش، ازاب کوش۔
- **گُوشّں :** (گُ وشّں) مُچ ءِ کُتبہ ءِ شرءِ ھمامُچگ کہ چہ ھمائی ءَ تہ ءَ رُچ ءِ ٹُٹ ءُ برد کاینت ۲۔ سک اسپیت۔ ۔ کوشیں سردست گوں نگار ءِ بچیں تملاں "کیش" ۳۔ وازءِ کوشّں۔

- **کوشائینگ:** (کُ وْ۔ شَ ا۔ ءِ۔ اِن گ) ہیکتے ءِ پر مائیگ کہ دگرے ءِ بہ کُشِّ اِیت۔
- **کوشجاہ:** (کُ وشْ + جَ اہ) کوژجاہ: ھما جاگہ کہ اود ءَ پَس ءُ گوک پہ بھاءَ کُشگ بنت {ابیطار: ABATTOIF}
- **کوک:** (کُ وْکْ) پادء کونڈ ءِ چیری بھر۔ باز مردم گُپّی ءِ ھم کوک گوش اَنت بلے رَد اَنت۔ دَرچک یا دارے کہ مُورک یا گَل بیت۔
- **کوک:** (کُ وْکْ) دریائی مُرگے۔
- **کُوکّ:** (کُ وْکّ) ھما اسپیت پس کہ آئی ءِ گوش سک کسان بہ بنت۔
- **کوکا:** (کُ وْ۔ کَ ا) ھالیگ، ھالیگسی پیتی ۲۔ سگرٹ یا بیڑی ءِ بُنڈ۔
- **کُوکّار:** (کُ وکْ۔ کَ ار) سکّیں تَوار، بُرزیں جاک، سلوات ءُ واھی۔
- **کوکارگ:** (کُ وْ۔ کَ ا۔ رَگ) بچار "ھوکارگ"۔
- **کُوکّارگ:** (کُ وکْ۔ کَ ارَگ) کُوکّار کنگ۔
- **کوکر:** (کُ وْ۔ کَ رْ) مُچ ءِ کوکر: ھمے پوست کہ آئی ءَ کُشِش مان اِنت "مُچ ءِ کوکر بستگ"، "مُچ ءِ کوکر در آورتگ" یا "کوکر ترک اِنتگ"۔ جمبر ءِ کوکر: ھما جمبر کہ بِشّ بُکّہ ءُ اسپیت اِنت۔ کوکریں گوَرم: ھما گوَرم کہ کسان اَنت ءُ بُرش اَنت کہ پُرچکہ پُرچکہ اَنت ءُ ڈولدار اَنت۔
- **کوکراچیگ:** (کُ وْ۔ کَ رَاچِ یگ) (کُ وْ۔ کَ رَا۔ چِ ئے گ) یا (کُ وْ۔ کَ رَا چ گ) کوکر کشِّ اِیت ءُ کارگ ءِ بُن ءِ پشت کپ اِیت۔
- **کوکڑی:** (کُ وْ۔ کَ ڑِی) [جدگالی یا سندھی ءَ کربلانگ گوش اَنت۔ کُکڑی] ے کولک کمالان نہ بیت کوکڑی دلوش نہ بیت۔
- **کوک کنگ:** (کُ وکْ + کَ نَگ) بچار "ھوک کنگ"
- **کُوکُو:** (کُ وْ۔ کُو) کپوت ءِ توار ے کُوکُو کن کپوت بَلاَنی۔ کیتگ پکّگ اَنت وَ لاَنی۔
- **کوگ:** (کُ وگْ) کسانیں کُرُّکے کہ دان یا دار ءُ وارت ءُ رِیزِیں اِیت ۲۔ دَنتان ءِ کِرم ۳۔ مُچ ءِ نھال کرِّشگ بیت۔
- **کُوگ:** (کُ وْگ) لاپ ءِ مزنیں کِرم کہ چوالا سیت ءُ گ ءُ اِنت ھنچیں سکّ مزن بیت۔
- **کُوگی:** (کُ وْ۔ گِ یْ) ھما دَھل یا دار کہ کوگ ءَ جتگ۔
- **کُوَل:** (کُ وَلْ) مُچ ءِ بر، کُل گُشتگ (کُوَل کنگ: وَرگ، جورکنگ، روت کنگ، وردکنگ، لاپ کنگ) ۲۔ ناؤراھی یے۔
- **کُول:** (کُ ولْ) نذر، مِنّت۔
- **کُول:** (کُ ولْ) کسانیں تَمن، چدءُ کستریں کولک اِنت ۲۔ گوات ءِ کول، گوات ءِ شپکّے یا ٹھماتے۔
- **کُولڈ:** (کُ ولْ۔ لَ ڈْ) دار ءِ ھُشک بوتگیں ھوشگ بڑاں تیگ کہ دار ءِ گرگ ءَ درکپت ءُ ھمیشی ءَ کوز پہ بیت۔
- **کُولڑ:** (کُ ولْ۔ لَ ڑ) بچار "کُولڈ"۔
- **کولِک:** (کُ وْ۔ لِکْ) کرپاس ءِ "شرگپ" ءِ ھُشکیں پوست۔
- **کُولُک:** (کُ وْلُکْ) کسانیں تَمن ءِ یا گوات ءِ کول ۲۔ کسانیں کمّار یا کٹّار ءِ وزائیں لوکگے۔ بتل: کولک کمالان نہ بیت کوکڑی دلوش نہ بیت۔ ۳۔ جنیں آدمی پشک ءِ بگل گُشاد۔
- **کُولُک:** (کُ وْلُکْ) کوک ءِ کرّش اَنت آئی ءِ سرگ ءُ سگندان ءُ پادگان یکجا کن اَنت ایشاں کولک گوش اَنت۔
- **کولکو:** (کُ وْلْ۔ کَ وْ) کٹّار، رڈوک۔
- **کُولگر:** (کُ ولْ۔ گَ رْ) کسانیں ماھیگے چہ لیجر ءُ مسترہ بِتّ تر اِنت، گُنگ ءَ ے باز مان۔ بچار بت تا کدِیم 652
- **کُولنْج:** (کُ وْ۔ لِ نْ جْ) درد۔

- **کوُلواہ :** (کُ ولْ ۔ وَا) بلوچستان ءُ مکران ءِ رو دراتکی بھر ءَ تاسیلے اِدءُ جوسک بازبیت ، کولواھی کیر : کانٹی کیر۔
- **کوُلیگ :** (کُ وْ۔ لِ ئی گ) شنک ، ندر ، ھیرات ، چاگرد ، گربان ، گیرینک ۔ ھما ٹِپک کہ پہ آئی ءُ کول ءُ نذرءُ منگ بوتگ ۔
- **کوُلیگ :** (کُ وْ لِ ی گ) ھما چمگ کہ چہ آئی ءُ آپ درکیت ۔
- **کوَم :** (کَ وَمْ) راج (عربی ۔ قوم)
- **کوُم :** (کُ وَمْ) چیزے کہ مچ کنگ بیت ، کسانیں کوت ، گونڈکیں جوھان ، کومب ۔
- **کومب :** (کُ وَ مْ بْ) بچار " کوُم "
- **کومپارگ :** (کُ وَمْ ۔ پَ ارگْ) بچار " کوپارگ "
- **کومپال :** (کُ وَمْ ۔ پَالْ) سرگ ءِ ھنڈ ، کونپال ۔
- **کومپالی :** (کُ وَمْ ۔ پَ الِ ئی) کونپالی ، ماھیگے گُرزے کہ جنگ ءُ کارمرد بوتگ ۔
- **کوُمگ :** (کُ وَمْ ۔ مَ گْ) یا (کُ وَمْ ۔ مُ گْ) کُمگ : قیچ ءِ بن کہ روگ چہ شیشی ءُ درکاینت ۔ ایشی ءُ بنا رھم گُش انت ۔
- **کوُن :** (کُ وَنْ نْ) بچار " کین "
- **کوناھگ :** (کُ وَ ۔ نَا ۔ ھَگْ) کوچنڈگ : گِڈگ ۔

کونگر

کونڈ

- **کونپال :** (کُ وَنْ ۔ پَالْ) بچار " کومپال "
- **کونپالی :** (کُ وَنْ ۔ پَالِ) بچار " کومپالی "
- **کونٹ :** (کُ وَنْ ٹْ) ھما گوالگ کہ دھت ءُ اُدرگ ءِ سرءُ دوچگ بیت ۔ جُل ءِ یک راستے کہ چہ میدءُ جوڑ بیت ۔
- **کوُنٹولی :** (کُ وَنْ + ٹُ وْلْ) کینٹول : سردش ءُ کونڈانی سرءُ بیگ ءُ گوَت ءُ بُرز کنگ ۔ ٹول بوگ ۔
- **کونج :** (کُ وَنْ جْ) اے ھندوستانی گالے کہ شال (کوئٹہ) ءِ دمگ ءَ کارمرد گیگ انت کہ بلوچی ءُ پتی نزءِ کامبوءُ گوشن انت ۔ بلے اے نام ھندی یے ۔　۲ ۔ چوٹ ، تیچک آتاں ۔
- **کوُنچ :** (کُ وَنْ چْ) کوُچ ، کُنچ ، کچُ : لوگ یا دگہ انچیں جاگھے ءِ سرگ ءِ تھی نیمگ ۔ کوھے کہ کوانچ ءِ بیت ۔
- **کونچگ :** (کُ وَنْ ۔ چَ گْ) گوجگ ، کوچگ ، کونڈگ ۔
- **کوُنڈ :** (کُ وَنْ ڈْ) چہ ران ءِ جھل ءُ ڈیکنگ ءِ بُرز ءِ پروش جاہ ءِ سرءُ بُری دیم ۔
- **کوُنڈاسک :** (کُ وَنْ ۔ ڈَاسْ کْ) پوگس ، ڈریپا پچ ۔
- **کونڈبند :** (کُ وَنْ ڈْ + بَ نْ ڈْ) بینڈ ، دُوریں کونڈءِ بندوک ۔ اُشترءِ کونڈاں بندگ ءُ کونڈ بندکنگ ۔ ھمے سا دکہ کونڈ بندگ بنت ۔
- **کونڈکش :** (کُ وَنْ ڈْ + کَشْ) بچار " کونڈموش "

- **کوںڈگ** : (کَ ون ڈَگ) گوںغگ، کونچگ یا کونچگ۔
- **کوںڈم** : (کَ ون ۔ ڈَم) دَلوت ءِ پہ سَرءَ سب زمین ءِ کوںڈگ۔ پہ مڑءِ جَنگ ءِ کوںڈم جَنگ۔ کوںڈم جَنگ : کوںڈاں جَنگ ءَ نندگ۔ یاراں سکّ دیگ یا پہ کارے ءِ کنگ ءِ زورءِ دارگ ءِ یاراں میچ کنگ۔
- **کوںڈموش** : (کَ ون ڈُ + م وُش) گوں کوںڈاں روگ۔
- **کونر** : (کَ وَنَ رْ) یا کونل : دازءِ برکہ اوّل سرءَ بنگ بیت بزاں تیار ایت ءُ درکیت پدءَ مگسک ڈرزر، پدءَ یالا ایت ءُ کونر توام بیت ءُ گش ایت۔ (بچار بُت)
- **کونری جت** : (کَ وَنَ رِی ۔ جَ حْتْ) کونرءِ کالگ۔
- **کونزگ** : (کَ ون زُ ۔ زَگ) آپ درپے کہ بُن ءَ پراہ ءُ دپ ءَ تنک ترانت گُش ءِ یک دستگے پر انت ءُ سکّ بزانت۔ لے کونزگ بلوچی سوتانی تہ ءِ دمل ءِ بدل ءِ اِنت چوکہ صدستانی سازاں دو کونزگ دمل ءِ بدل ءِ کارمرد بیت۔ لے سازءِ مجلساں ھم "کونزگ" گوش آت انچوش کہ "مرچی یلاں بازارءِ کونزگ اِنت" اِشی ءِ جنوک ءَ "کونزگی" گوش انت۔
- **کونزباد** : (کَ ون زُ ۔ زَنَ بَ ادْ) پنجے اِشی ءِ کلونٹ شہرءِ سم ہنت ءُ زردءِ ھم۔
- **کونس** : (کَ ون سْ) بچار "کوس"

کوہانڈ　　　　　　　　کونل / کونر

- **کونک** : (کَ وَنْ کْ) گوک۔
- **کونل** : (کَ وْ ۔ نَلْ) بچار "کونر"
- **کون موش** : (کَ وْن + مُ وْشْ) پہ کون کنزرگ۔
- **کوہ** : (کَ وْہْ) زمین ءِ سرءِ برزیں بند۔
- **کوہانڈ** : (کَ وْ ۔ ھَانْڈْ) کوھنڈ : اُشترءِ پُشت ءِ مکئیں بھرکہ ھمیشی ءِ سرءِ رحت ایر کنگ بیت۔ کاٹگرءِ ہردستانی برزیں لگءِ گردن ءِ کُٹ انچیں سرءِ پٹتے۔ کوہانڈگ رود یگ : پڑور بیگ۔ (بچار بُت)
- **کوہبن** : (کَ وْہْ + بُنْ) کوہ کرّ، کوہی دامن، کوہدیم۔
- **کوہ بند** : (کَ وْہْ + بَنْدْ) سنگ بند : ھمادیوال یا بند کہ گوں سنگاں بندگ بیت۔ کوہ بندیں چات : ھماچات کہ گوں سنگ بندگ بیت
- **کوہ بنگ** : (کَ وْہْ + بَ نْ گْ) کوھی بنگ کہ سکّ ترند انت ءُ مردم ءَ گنوک کنت۔
- **کوہ بیرک** : (کَ وْہْ ۔ بِ یِ رَکْ) یا کوہ بیترگ : مگس ءِ کوہ ءِ نام اِنت۔ اے کوہ ءِ یک گھڑانڈے ھست کہ کانٹے چو آسک انت جندے پتن اِنت م ءُ تنگ ءَ گونڈ انت۔
- **کوہدر** : (کَ وْہْ + دَرْ) ھمادرکہ کوھانی تہ ءَ اِنت، وادی ۔۔ سرباز ءِ تھرے کہ میتگ ءَ مان، چہ جنگل ءِ چیر انت۔

اِیشی ءَ کوھـد ءِ ھم گُوشِش اَنت۔

- **کوہ دِل:** (کُ وہْ + دِلْ) سنگدل، زالم۔
- **کوھڑگ:** (کُ وَہْ۔ ڑَگْ) ریشّے کہ تہ ءَ گھایت ءُ جُل بہ بیت۔ ڈرچک کوھڑگ بیت بزاں تَہ ءَ ھالیگ اِنت۔
- **کوھستگ:** (کُ وْھِ سْ۔ تَگْ) ھما ملک کہ ھر جاگہ ءَ کوہ اِنت۔
- **کوھسر:** (کُوہْ + سَرْ) کوہ ءِ سر۔
- **کوھکرٹ:** (کُوہْ + کَ رَٹْ) شگونشگ یا شگونسگ۔ پَن ءُ برکہ چوتلک ءُ ھردو سُر بارگ ءُ توک ءَ ڈکّ اِنت ءُ سرجم ءَ گُنٹگ گُنٹگ اِنت بلے اے گُنٹگ ءَ اَنت چوکہ ھمے بر ءِ جند ءِ ھم اَنت ءُ ورگ بنت بازمردم ڈرچکیں گَنج ءِ بروَگَش اَنت۔
- **کوھکل:** (کُ وَھْ + کَ لْ) وَنے کہ تاکالانی جیرَءَ سُھر اِنت ءُ تاک ءَ پَن اَنت، ایشی ءِ ھُنڈال ءُ وراَنت، گُھنڈال ءِ رنگ ءَ ھاکی اِنت۔
- **کوھگور:** (کُ وَھْ + گَ وْرْ) کوہ ءِ نزیک ءُ گُور، ھما جاگہ کہ کوہ ءِ دامن ءُ بکپ اِیت۔
- **کوھل:** (کُوْ۔ ھَلْ) ۱۔ بریج ءُ دان کہ دنیگا نیم رَس اِنت ھوش ءِ تہ ءَ براہری پَگّ۔ ۲۔ دان، گوشت یا ھیک ءَ کوھل کن اَنت۔ بزاں آپ ءِ تہ ءَ ھٹرے دینت۔
- **کوھلو:** (کُ وْھَ لْ وْ) میشک، بُزگ ڈُو زات اِنت کہ اسپیت ءُ کَنے شیاہ، اسپیتیں میشک ءُ بُزگ ءَ گُوامیچ گوشِش اَنت ءُ شیاھیں میشک ءُ بُزگ کوھلو اَنت۔
- **کوہ مراد:** (کُوہْ + مُ رَادْ) کیچ ءِ یک کوھے کہ زگریانی زیارت جاہ اِنت۔
- **کوہ مرد:** (کُوہْ + مَ رْدْ) کوھستگ ءِ مردم۔
- **کوہ میتگ:** (کُوہْ + مِ ے۔ تَ گْ) بچار "کھ میتگ"
- **کوھن:** (کُ وْھَنْ) نوک اِتاں دیر گوستگیں۔
- **کوھنڈ:** (کُوْ۔ ھَنْ ڈْ) بچار "کوھانڈ"
- **کوھنگ:** (کُ وْ ھَنْ گْ) کُہنیں کوھنیں کار مرد کتگیں گُد۔
- **کوھِنگ:** (کُ وْھِ نْ گْ) کوھستگ، بلوچستان ءَ ھم گُشِش اَنت۔ ے کوھنگ ءِ اے کوھیں کلات کسّی پت ءِ میراس نہ اِنت۔
- **کوھول:** (کُوہْ + وَلْ) شگونشگ ءِ سوَلک۔ ۲۔ کوھکل: وتے۔
- **کوھی:** (کُ وْھِ یْ) ھما مردم، دلوت، ڈرچک، رستر یا کہ دگہ انچیں چیزے کہ گوں کوہ ءَ شیادی بکنت۔
- **کوھی بڈال:** (کُ وْھِیْ + بَ ڈَالْ) مرگے، (کوھی بڈول)
- **کوھی بود:** (کُ وْھِ یْ + بُ وْدْ) درمانے کہ ریش ءِ دپ ءِ پڑاہ کنگ ءِ کار مرد بیت۔
- **کوھی پُتروُنک:** (کُوھی + پُ تْ رُوْنْ کْ) پترونک ءِ زاتے کہ کوہ ءَ رُودایت۔
- **کوھی جنینک:** (کُ وْ۔ ھِیْ + جَ نِ یْ۔ نَکْ) بچار " جَجے جانیگ"۔
- **کوھی کرگ:** (کُوْ۔ ھِیْ + کَ رَگْ) زھریں کرگ ءِ زاتے کہ کوہ ءَ رُودایت۔
- **کوھی کلو:** (کُوْ۔ ھِیْ + کَ لُ وْ) ماھیگے۔
- **کوھیگ:** (کُوْ۔ ھِیْ گْ) بچار "کوھی"
- **کھ:** (کِ ھْ) کاھے زمین ءِ پُشت ءَ رُودیت بلے ایشی ءِ بازگُنٹگ پراَنت۔

- **کھ** : (کَ ھ) کوہ ۔
- **کھار** : (کَ ھَا ژ) کھرکنوکیں مردم ۔ ھسد ، کینگ ۔
- **کھبر** : (کَ ھ + بَ رْ ژ) کاہ برُوک ، ھما مردم کہ کاہ برگ ءِ کارءَ کنت یا ھما کار بوج کہ پہ کاہ ءِ برگ ءَ کار مرد بیت ۔
- **کھُبر** : (کُ ھ + بُ رْ ژ) کوہ ءِ برُوک ھما مردم کہ کوہ بُرایت یا ھما کار بوج کہ پہ کوہ ءِ بُرگ ءَ کار مرز بیت ۔
- **کھُبز** : (کُ ھ + بُ ز) کوھی بُز ۔
- **کھبگ** : (کَ ھ + بَگْ) چِلنڈیں ءُ کپتگیں جنین ، بدکاریں شکلیں جنین
- **کھُبند** : (کُ ھ + بَ نْ دْ) کوہ ءِ بند ، ڈاجیں کوہ ءِ بند ۔ ھما بند کہ پہ سنگ بستگ ۔ ھما دیوال ءُ جات یا دگہ جاگہ کہ پہ سنگ بستگ ، سنگ بند ۔
- **کھبوٹی** : (کَ ھ ۔ بَ وْ ۔ ٹِ ی) بچار "کھبگ"
- **کھبہ** : (کَ ھ ۔ بَ ھْ) بچار "کھبگ"
- **کھبدرّ** : (کَ ھ بَ ھ + دِ رْ ژ) ھما پُٹک یا دگہ انچیں پوشگی گُدے کہ انچیں رنگے ءَ دِرگ بوتگ کہ راڈ ءِ تچک نہ انت ءُ پہ شَرّی پُچینگ نہ بیت ۔

کھُپاچن

- **کھُپاچن** : (کُ ھ + پا چَ ن) کوھی پاچن کہ شکار کنگ بیت ۔ (بچار بُت)
- **کھُپٹ** : (کُ ھ + پَ ٹْ ٹْ) کوھیار ، ھما مردم کہ کوھان پہ مادن ءِ درگیجگ ءَ جاہ انت ۔
- **کھُت** : (کُ ھ تْ) گپتے کہ دل ءَ گُٹگ بہ بیت ، ھِژن ، توریتوکیں ھِژن ، ارمان ، دلپدردی : "پلانی ءِ چوشیں کارے ءِ کنگ منی دل ءَ کھُت اِنت" ، بزاں من ءَ سکّ ھِژن اِنت ۔
- **کھُٹور** : (کُ ھ ٹْ و ژ) اے ڈِرچکے کہ ایشی ءِ دار یکبرے دوک بیت ھچ برنہ مرایت ۔ ماں ھور ءُ ھرگاں جنگل ءَ اے سکّ کار دنت اے دوک بیت ءُ عم زیت ۔ ھمے ھمیں دگہ دارءِ ھست انت کہ پہ آیاں شیزرگ ۔ اگر بیچ ءُ کریچ زانشگیں انت ۔
- **کھُجنگ** : (کُ ھ + جَ نْ گْ) کوھی جنگ بزاں کوھانی تہ ءَ جنگ کنگ ھمے رنگ ءَ "پڑجنگ" ، "گرشجنگ" ، "دُزجنگ" ، "شپ جنگ" ، "دشم جنگ" ، "زرجنگ" ۔
- **کھُجنگ** : (کُ ھ + جِ نْ گْ) کوھی جنگے ، مُرگے ۔
- **کھچر** : (کَ ھ ۔ چَ رْ) کاہ چر ، ھچراگ ، دلوت ءُ اولاکانی چَرگ ءِ جاگاہ کہ اود ءَ کاہ ءُ آپ باز بیت ۔ چَراگاہ ۔
- **کھدا** : (کَ ھُ دَ ا) سیریں مردم ، مستریں مردم ، سروک ۔
- **کھدائی** : (کَ ھُ وْ ۔ دَ ا ئِ) بلوچانی کمّے ءِ نام اِنت ۔

- **گھُدر** : (گ ُ ھ + دَ رْ) کوہ دَر، کوھاں دَر (وادی)
- **گھُدل** : (گ ُ ھ + دِ لْ) مزن دل، دلیر، بھادر، ھمتی مردم۔
- **گھُڈیڈار** : (گ ُ ھ + ڈِ ے۔ڈَارْ) ڈیڈار ءِ زات اِنت بلے اِلشی ءِ بازگُنٹگ پر اِنت۔
- **گھر** : (گ ھ رْ) آپت، گھرپی مردم: شتیان یا دِیں مردم۔ ۲۔ زھر ءُ گھر، زھر، دلرنج۔
- **گھربا** : (گ ھ۔رَبَا) مُھرگ ءِ زاتے کہ جنیں ماں دستونکاں کن اَنت ءُ۔ گوش اَنت اے مُھرگ یک ڈرچکے ءِ شیرا اِنت۔ بازگوش ایت کہ چہ ھمے ڈرچک ءِ بَرءَ اڈ کنگ بیت۔ ءُ ڈگ ھتے گوش اِیت کہ ھمے ڈرچک ءِ دار اِنت الشی ءِ ڈرچک ءِ نام ءِ غیرِس» (انگریزی) اِنت الشی ءَ « جوز رومی ءِ ھم گوش اَنت۔ گھربائیں ھِنگ: بزاں جنینی دوستار کہ وش بیت چو گھربا اِنت زھرگپت چو ھنگ ءِ بیت کہ چم ءُ چارگ ءِ ھر دو ئیتانی رنگ زرد اِنت ۲۔ پنچے کہ دانگ ئے کسان اَنت۔ عربی ءَ « گھربا » پہ نیت ءِ زیرگ بوتگ کہ چہ «کاہ ربا» ءِ زُرتگ اِش کہ کاہ ءِ دِقی نیمگ ءِ کشش اِیت
- **گھریگ** : (گ ھ رِی گْ) دلرنج، دل ءِ گھر بیگ۔
- **گھُڑگ** : (گ ُ ھ ڑَ گْ) بچار «گوھڑگ»
- **گھُسیرگ** : (گ ُ ھ۔ سِ ئی رَ گْ) کوھی سیرگ کہ چہ اے سیرکاں بوتگ ئے تُرندتر اِنت۔

- **گھُکر** : (گ ُ ھ کِ رْ) بچار «گوکر»
- **گھُکرٹ** : (گ ُ ھ + کَ رَ ٹْ) ڈرچکیں گُنج ۲۔ شگوشگ۔
- **گھُکرّ** : (گ ُ ھ + کِ رّ) کواہ ءِ دامن۔
- **گھکلّ** : (گ ُ ھ۔ کَ لّ) بچار «کوہ کل»
- **گھکول** : (گ ھ۔ کَ وْل) ڈراجیں ءُ ٹھکوکیں کندگ۔
- **گھگ** : (گ ھَ گْ) رِگچ، کچگ دیگ۔
- **گھُگ** : (گ ُ ھ گْ) دمبرگ، کین کنگ۔
- **گھگنج** : (گ ُ ھ + گَ نْ جْ) ھما گنج کہ چہ کوہ ءَ دست کپ ایت یا ھما چیزے کہ کوہ ءَ درکیت ءُ مزنیں بھا ئے کار ایت
- **گھُگور** : (گ ُ ھ + گ ُ وْرْ) ماھیگے، گور ءِ زاتے۔
- **گھُگورانڈ** : (گ ُ ھ + گ ُ وْرَانْڈْ) کوہ ءِ گورانڈ۔ (بچار بُت)
- **گھگوشت** : (گ ھ + گ ُ وْ شْ تْ) بچار «کاگوشت»
- **گھُ میتگ** : (گ ُ ھ + م ئے تَ گْ) ھما میتگ کہ کوھاں ءِ بیت ۲۔ سرباز ءَ چہ گور درءَ جھل شھرے۔ کوہ میتگ۔

- **کھن** : (کَ ھَ نْ) کاریز کہ ڈگارانی آپ دیگ ءِ واست ءَ چہ زمین ءِ چیرءَ کشّگ بیت ۔ (تازی فلج)
- **کھُن** : (کُ ھَ نْ) بچار ءِ کوھن ۔
- **کھنکار** : (کَ ھَ نْ + کارْ) ھما مردم کہ کھن ءِ کارءَ بلد انت ۔
- **کھنیگ** : (کَ ھَ نِ ی گْ) ھما تلگیں جات یا کسانیں کنڈ کہ کتیں کوچگ ءَ آپ ءَ کپ ایت مردم کاشگ چیرجت کنت یا ایرکپت کنت ۔ کور ءِ تہ ءَ آپدارین ڈگارے ءَ کسانیں کلّے جن ءَ آپ ءَ کپ ایت ۔ دگہ آپدارین جاگھے ھم بیت ۔
- **کھوا** : (کَ ھَ وَا) چاہ ءِ پیمیں چیزے کہ انگلیسی ءَ Coffee گُشّ انت ۔ (بچار بُن)
- **کھودا** : (کَ ھُ وْ ۔ دَا) بچار « کھُدہ » ۔
- **کھور** : (کَ ھُ وْرْ) کھیر، مھتوریں درچکے ۔
- **کھوری** : (کَ ھُ وْ رِی) کھوربل، ھمودءَ کہ کھور باز بنت ۲ ۔ چہ ھما مزن شپیاں یکّے کہ چہ گوریچاں کا ئنت ءُ گیچکورءَ ایر رچ انت ۔ آ دگہ مھتوریں ایش انت : ۱ ۔ گرگی ۲ ۔ زاھین ۳ ۔ تنکیں ۴ ۔ گُشگانی ۵ ۔ کیساک ۶ ۔ ھیستان ۷ ۔ جنزات ۔
- **کھول** : (کَ ھَ وْلْ) مُکّ، تمن ۔

کھوا

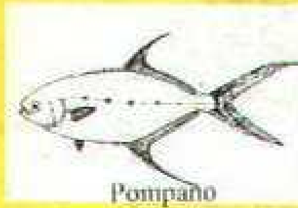

کھیر

- **کھیب** : (کِ ھِ ےْ بْ) پہ تَھل راہ ءِ روگ ۔ داب ۔
- **کھیر** : (کَ ھِ یْ رْ) کھور ۔ (بچار بُن)
- **کھیرتگ** : (کَ ھِ یْ رْ + تگْ) کھیربل، کھیردان، کھیردر، ھما زمین کہ ملک ءُ تگ اِنت کہ چوشیں جاگھاں کھیر ءِ جنگل رُد ایت ۔
- **کھیربل** : (کَ ھِ یْ رْ + بلْ) ھمودءَ کھیر باز بیت ۔ کھیر ءِ جنگل ۔
- **کھیرک** : (کَ ھِ یْ رُکْ) کسانیں کھیر ۲ ۔ مردیں نامے
- **کھیرکاہ** : (کَ ھِ یْ رْ + کاہْ) کاھے ۔
- **کھیری** : (کَ ھِ یْ رِیْ) کھیربل، ھمودءَ کہ کھیر بیت ۲ ۔ شیھانی یک زاتے ۔
- **کھینگ** : (کَ ھِ ےْ ۔ نگْ) کچینگ : مردم ءِ جسم ءِ جاگھے کہ چک دنت آ جاگہ کچینگ بیت ۔
- **کھینگ** : (کُ ھِ ےْ ۔ نگْ) دم برینگ ۔ « کُھنگ ءِ گشگال » ۔
- **کئی** : (کَ ءِ یْ) کجام مردم ءِ، کجام کَس ءِ ۔
- **کئیگ** : (کَ ءِ یْ گْ) کئی ءِ ھمزات انت بلے اے ھردوئیں جتا کار مردینت ۔ اک : اے کئی لوگ انت ۔ اے لوگ کئیگ انت ۔
- **کی** : (کِ یْ) ھما مزنیں کور جو کہ پہ توکیں سندات بندیں زمین ءِ ھاتر ءَ چہ کورءَ کشّگ بیت ۔

- **کے :** (کَ ۔ ے) کجام کس ۔ کجام مردم
- **کِیّا :** (کِ یّ ۔ یا) بلوچی زانتگیں نامے کہ ایشی ءِ بزانت جْوانیں سَر، واجہ، گھتریں کماش ءُ سیدءَ گوْش اَنت .
«کیا عمر زر زوال» پارسی وانگی «شیرازی» ءِ دیم ۲۱۷ ءَ نبشتگ : «کیا بمعنی مہترو بزرگتر و خداوند است و سید را نیز کیا گفتہ اند»
- **کْیاس :** (کْ ے اس) کشی ءُ تور ءِ یک وزنے ءِ نام بوتگ چہ نیم کیلوءَ زیات ءُ چہ کیلوءَ کم بوتگ .
- **کْیام :** (کْ ے ام) کالب، سنچ ـ کالب ءُ کڈءَ نیکہ چہ کْیاماں کپتگ اَنت ۔
- **کْیامت :** (کْ ۔ یا ۔ مَت) حلاک، ازاب، وار، تکلیپ ۲ ۔ چہ مرگ ءَ رند، پدءَ زندگ بیگ .
- **کْیامگ :** (کْ ۔ یا ۔ مَگ)
- **کَیپ :** (کَ ے پْ) نشہ ۔ ھنوشی (عربی کیف)
- **کیپ :** (کِ ے پْ) باری ۔ رند ۔ برام ۲ ۔ گوج ءُ باگار ءِ زاتے بلے اے ساپ ءُ سترا اِنت ھمے زات ءِ کسانیں ءَ کیپگ گوْش اَنت .
- **کیپان :** (کِ ے پْ پانْ) جنینی نامے ۔

کیتلی

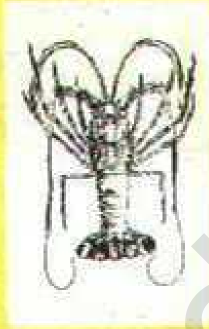

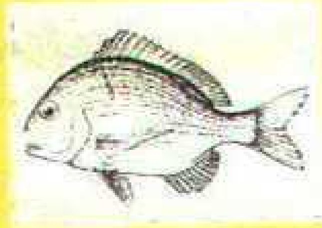
کیچان

- **کیپگ :** (کِ ے ۔ پگْ) گوج ۔ باگار ءُ کپار ءِ زات ءِ لوگے ۔ کسانیں کیپ .
- **کیپی :** (کَ ے پِ یْ) نشئی، کیپ کنوکیں مردم ۔
- **کیت :** (کَ ے تْ) بُنکارگال «آیگ» ءِ آیوکی (مستقبل) گال بزاں نوکی کیت .
- **کیتّو :** (کِ یْ تْ ۔ تْ وْ) گوں مردینی پُشک، شلوار ءُ کوٹ ءِ یکجا دوتگیں کپتگ .
- **کیتلی :** (کِ ے ۔ تَ لِ یْ) کرہ ءِ ھمیں درپے کہ ایشی ءَ دیگ ءُ کڑی پر اِنت ۔ (بجار بُت)
- **کیٹ :** (کِ یْ ٹْ ٹْ) رزان یا بندے کہ داں لُنٹاں پُر بیت ۔ ستریچ، کیل ۲ ۔ نرمیں ریک ءِ جْپ ۳ ۔ ھنکانی زبان ءُ زھر بیگ ۔
- **کیٹگ :** (کِ یْ ٹْ ۔ ٹْ گْ) بچار «کوٹگ» .
- **کیٹگوَل :** (کِ یْ ٹْ گْ + وَلْ) یا کیٹگوَل : کیٹگ ءِ دل، کوٹگوَل ۔
- **کیچ :** (کِ ے چْ) بلوچستان ءُ مکران ءَ تربت ءُ آئی کِرّ ءُ گور ءِ دمگ ءِ نام .
- **کیچان :** (کِ ے ۔ چانْ) کینچان : کوھی ماھیگے . کد : گیش چہ گیش ۳۰ سم ۔ (بجار بُت)
- **کیچکار :** (کِ ے چ + کارْ) کیچ ءِ جوڑ بوتگیں چیز ۔ کیچی، کیچ ءِ مردم ۔

- **کیچکور** : (کے چ + کَ وْر) کیچ ءِ کور کہ چہ مکران ءِ جاریں مزنیں کوراں یکّے۔ آ دگہ سئیں ۱- رکشان ۲- نھنگ ۳- دشت کور انت۔
- **کیچو** : (کے۔چُو) نامے۔
- **کیچی** : (کِے چ ی) ھما کہ گوں کیچ ءِ شیادی کنت۔
- **کَید** : (کَے ڈ) بند، جیل ۲- جنینی زیورے : جنین ءِ سر ءِ کید کہ چہ تنگہ ءَ جوڑ بیت۔ دُرّانی کید کہ گوش ءِ سرءَ مان تر ایت، بارٹیگ ءِ کید۔
- **کیدہ** : (ک ی ڈ۔ دَہ) داز ءِ راستیں مچّے کہ ایشی ءِ گُش ساک وش بو کنت چہ ایشی ءِ تیل ھم کش انت۔
- **کیدی** : (کَے ڈی) ھما کہ کید انت «بندیگ»
- **کیدیگ** : (کَے ڈِی گ) بچار «کیدی»
- **کیر** : (کِے ڑ) مردین ءِ شوکانی شم ءُ چہ گرک ءِ جل لونچانیں آ ژ کہ چہ ایشی ءِ سوءَ بس در گیت۔
- **کیر بند** : (کَے ڑ + بَ ن ڈ) تلک ءِ کیر بند : بندیکے کہ سرے گوں کیرک «ءِ دومی سرے گوں نیام دارءَ بستگ۔ دار بند۔
- **کیرگ** : (کِے رُگ) کسانیں کیر ۲- تلک ءِ کیرک بزاں دارک کہ گوں تُبک ءِ اڑینگ بیت۔
- **کیڑگ** : (کِ ی ڑدگ) کیڑگ ءِ توار۔ کسے ءِ گُٹ ءِ سک بدارے آ ئی ءِ توار کیڑ کیڑ ءَ در کیت۔
- **کیڑگ** : (کِ ی ڑگ) رنگ۔
- **کیڑینگ** : (کِ ی ڑ رِے ن گ) گُشت کنگ۔ مردے ءَ انچیں سوج بچیں ھبر کنگ کہ آ بدیارت ءُ بزانز بگیت۔
- **کیز** : (کَے ز) بچار «کید»
- **کیزی** : (کَے زی) بچار «کیدی»
- **کیزیگ** : (کَے زِی گ) بچار «کیدی»
- **کیس** : (کِے س) بزیں چادر کہ گیشتر جولائیگ گواب اِنت۔
- **کیساک** : (کَے سَا ک) چہ ھما مزن شیپاں یکّے کہ چہ گور یچاں کاینت ءُ کیچکور ءَ ایر ریچ انت۔ آ دگہ ھشوریں ایش انت : ۱- گرُک، ۲- پڑاھیں ۳- تنکیں ۴- کھوری ۵- کُمگانی ۶- ھیستان ۷- جنزات۔
- **کیسپیلک** : (کِ ی س + پ ے ڈ ک، یا پ ے ل ک) کسانیں پیلک، کیسہ پیلک۔
- **کیسگ** : (کِ ی س۔ سَ گ) گُڈ ءِ پیلک کہ چیزان کنگ ءُ کوپگ ءَ اڑینگ بیت، کیسہ پیلک۔ کیسگ پہ رسینگ اِنت ۲- کیسو ءَ ھم گوش انت۔
- **کیسگ** : (کِے سَ گ) لتارگ، پرمُشگ، زمین ءِ سرءَ گر۔ ینگ۔
- **کیسگ بُر** : (کِ ی س۔ سَ گ + بُ رْ) جیب کترہ۔ ھما دُز کہ کیسگاں بُر ایت زرّاں بارت۔
- **کیسگ جُن** : (ک ی س۔ سَ گ + جُ ن) بچار «کیسگ بُر»
- **کیستم** : (کِ ی س۔ سُ م) بچار کاھے چہ گندیم ءَ اِنت ھوش بیت بلے دان ءِ سک ایرش اِنت گیشتریں ڈگاراں گوں دعمل وَرگد اِیت کرہ کاپاچ ءِ نے کن انت۔ ڈق ءِ گیشتر گوں «بشر» ءَ رُد ایت۔
- **کیسمب** : (کِ ی س۔ سُ م ب) بچار «کیستم»
- **کیسنب** : (کِ ی س۔ سُ ن ب) بچار «کیستم»
- **کیستو** : (کِ ی س سُ ڈ (یا) سَ ڈ) بچار «کیستو»

- **کیتی** : (کِ ی س ۔ سِ تی) کسانیں ماھیگے ۔ کینتی ۔ (بچار بُت)
- **کیش** : (کِ ے شْ) دین، نیکراہ، مذھب (پارسی : کیش)
- **کیّش** : (کِ یّ شْ شْ) کُوش، یَچ ءِ کیش ۔
- **کیشّگ** : (کِ ی شْ ۔ شَ گْ) ھر جاگھے کہ بندءِ بُرتگ ھے دِرّءِ دپ ءِ ھر دو ئیں نیمگ ءِ بندءِ بُن ءَ گُوش اَنت ۔ ٥ بندءِ کیشّگاں بہ شاات کرھاک بہ دُرّین اِیت کہ گوں نوکیں حاکاں وت ءَ بگیپت ۔
- **کیکڑا** : (کِ ے ۔ کَ ڑا) بچار "کیکٹا"
- **کیک** : (کِ ی کَ کَ) بارگ ءُ دراج بوگ ۲۔ کُوکار، واھی ۳۔ تُرنج ءِ تیجار ۴۔ کبکا ۔
[طب : کبکا = بشکل گوسفند لگہ، کیکاک ۔ پا : کلہ گلی]
- **کیکا** : (کِ ی کَ ۔ کا) سِل، جون، گند، دلوت یا اولاک ءِ درائی، مردم ءِ درائی ۔
- **کیکٹا** : (کِ ی کَ ۔ کَ ٹا) مدگ مات (بچار بُت)
- **کیکّگ** : (کِ ی کَ ۔ کَ گْ) لٹرءِ ڈولیں چیزے ءِ بارگ ءُ دراج بیگ ۔ کیک گرگ ۔

کیکٹا

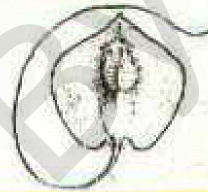

کیتی

- **کیکّینگ** : (کِ ی کَ ۔ کِ ے ۔ نگْ) لٹرءِ ڈولیں چیزے ءِ کشگ ءُ بارگ ءُ دراج کنگ ۔
- **کَیل** : (کَ ے لْ) پُر، لُنٹ ماں لُنٹ ۲۔ پاکاس ءِ زات ءِ ماھیگے ۔
- **کِیل** : (کِ یْ لْ لْ) درمانے کہ سک سیاہ بیت ۔ سک سیاہ ۔ کیلی : اڑی کنگ ۔ کیل دارگ ۔
- **کیّل** : (کَ یْ ۔ یَ لْ) یکّیں جاگہ ءَ بہ نگیگ ءُ ناوری کیگ کہ نہ راہ ءِ دیم ھست ءُ نہ راہ ءِ پد، پہ بے وسی پہ وتی جاگہ ءَ شُت نہ بوگ، چوکہ بندیگ ءَ ھچ جاگہ سرات ءُ شُت نہ کنگ، پہ یکے ءِ اُمیت ءَ ندگ بلے پہ بے آسری ۔
- **کَیلاھگ** : (کَ ے ۔ لا ۔ ھَگْ) مُشتگیں جوھان ءِ کنزلیک ءُ کپنزراں درکن اَنت، جوھان ءِ داناں گوں چلشون یا گوں "پنجو" یا پہ دست گوات ءَ دینت کہ لپکاں گوات چہ داناں جتا بکنت، ھمیشی ءَ کیلاھگ گُش اَنت ۔
- **کیلّڑ** : (کِ یْ لْ لَ ڑْ) داز ءِ کوتڑ : بزاں ھوش کہ ھمیشی ءَ کوز بر اَنت چوکلونٹ ءَ
- **کیلکور** : (کِ یْ لْ + کَ وْ رْ) مکران ءِ یک مزنیں کورے ءِ نام اِنت ھمے جاگہ ءَ ھم کیلکور گُوش اَنت ۔
- **کیلّگ** : (کِ یْ لْ ۔ لَ گْ) مزنیں بُست ۔ بازبستگیں ڈگار کہ رِد ءِ پہ رِد ھم بند ءُ کتار بنت ۔
- **کَیلو** : (کَ ے لُ وْ) ھما درپ کہ گوں آئی ءَ چیزے کیل کنگ بیت ۔

- کیلو : (کِ ی ل و) دو رتل ءُ دو اونس ءِ سنگ ۔ یکھزار گرام ۔
- کیمار : (کِ ی م ا ڑ) کُنٹگی کاھے کہ اُشتر ءِ وارت ، زھرات ۔
- کیںق : (کِ ی ن ق) لانکیوج ءِ دراگیں راہ ۔ گوںق ، مردم ءِ پُشبند ءِ ھم گوش اَنت ۔
- کین : (کِ ے ن) بچار « کین کنگ »
- کینٹگ : (کِ ے ن ۔ ٹگ) کینٹگی لیب « آماچ » کہ پہ گُب جنگ بیت ۔
- کینٹکی : (کِ ے ن ۔ ٹ کِ ی) لیبے ۔
- کینٹول : (کِ ی ن + ٹ و ل) بچار « کونٹول »
- کینجا : (کِ ے ن ۔ جا) کینجہ : جنک ، بانور « کینجہ ءَ کین گرتگ ! چے لوٹ ایت ؟ مُجلے لوٹ ایت ؟
- کینچند : (کِ ی ن + چ ن ڈ) کیچنڈ : بالی مُرگے ۔
- کین در : (کِ ی ن + د ڑ) ھماکہ کین ءِ دَرا اِنت ، جاندر ، بُزھنگ ۔
- کینتر : (کِ ی ن ت ڑ) کسلپی گالوار ءَ « پینتر » ءَ گُش انت ۔ پینتر ، پونتر ۔
- کینترکی : (کِ ی ن ت ۔ ڑ کِ ی) کسلپی گالوار ءَ سواس ءِ « پینتری » ءَ گُش اَنت کہ اشی ءَ پونتری ، پینتر بند یا پوتر بند ھم گُش انت
- کینترگ : (کِ ی ن ت ۔ ڑ گ) تیز ءِ بارگیں توار ءِ کشگ
- کین کنگ : (کِ ے ن + کَ ن گ) وھبرگ ءُ ننگ ۔
- کینگ : (کِ ے ن گ) جیسک ، ھسَد ، کست ءُ کینگ سے جو کردکانی برسر ءُ ھلے کینتگ انت ۔
- کینگی : (کِ ے ۔ ن گِ ی) کینگ دار و کیں مردم ۲ ۔ بلوچی نامے پہ مردیں ءَ
- کین موش : (کِ ی ن + م و ش) پہ کین موشی روگ ءَ گوش اَنت
- کین ءُ کل : (کِ ی ن ۔ ءُ ۔ کَ ل) مردے ءِ سکّ باز دیر ءَ یک جاگہے ءِ ننگ ءُ پاد نیایگ ۔
- کینیل : (کَ ے ن ی ۔ ی ل) بچار « کیتل »
- کیوہ : (کِ ی وَ ہ) بچار « کیھو » PPB, LWD: KIAVA: Drunken, Stupefied, intoxicated
- کیھو : (کِ ی ۔ ھَ و) مست ، ھنوش ، نشہ ۔
- کیھوی : (کِ ی ۔ ھَ و ی) مستی ۔ ھنوشی ۔
- کیھہ : (کِ ی ھ ہ) بچار « کیھو »
- کیئی : (کِ ے ئی) کئی (کیچ ءِ گالوار ءَ)

گ

- **گ** : (گ) بلوچی ءِ حیدھمی آب۔ "گ" ءِ آب دستیں ماںگالانی رندءَ کیت اک: بندگ، جنگ، ورگ، بزگ نبیسگ۔
- **گابیا** : (گ ا بِ یَ ا) ٹبر کرمزنیں دور ءِ سرءَ دگہ کسانیں دورے لگ کن اَنت ءُ آچارے چاپ اَنت۔

گادمب

- **گاٹ** : (گ ا ٹ) انگریزی گارڈ Guard ءِ بلوچی
- **گاج** : (گ ا ج) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔ ایشانی ھامُگ کُنگمہ ءِ ماں تھہ ایشں اڑین اَنت۔
- **گاجلینگ** : (گ اج۔ لِ ئے۔ نَ گ) گاجیل کنگ، ژند کنگ پہ دنتان۔
- **گاجوڑی** : (گ اج و۔ ڑِی) چیزے ءَ گرگ ءُ ژامبلینگ۔ گیشتر مزنیں رستر کسانیں دلوتے بگیپت ءُ بہ ژامبلین ایت۔
- **گاجیان** : (گ ا۔ جِ یْ۔ آنْ) مردینی نامے۔
- **گاجیل کنگ** : (گ اجِ ئے لْ + کَ۔ نَ گ) ورگ ءِ جاھگ ءُ دُر کنگ، دلوت کہ کاہ ءَ جاوایت ءُ پدءَ کش ایت۔
- **گاچم** : (گ ا۔ چَ مْ) کسانیں لوترو ڑیں گیمی ماھیگے۔
- **گادر** : (گ ا۔ دِ رْ) اے گال بندر ءَ "گادر" اِنت۔ سک مزن۔
- **گادمب** : (گ ا۔ دُمْ بْ) دراج دُمبیں مزنیں پٹی ءِ زاتے۔ (بچار مُبّ)
- **گاڈلینگ** : (گ ا۔ ڈَ لِ ے۔ نَ گ) ڈلگ ءُ ریچگ، انچوش کہ ھپتار کوتگاں گاڈلین ایت۔
- **گاڈوک** : (گ ا۔ ڈوکْ) بچار، گاڈوک۔

- **گار** : (گ ا ر) بیگواہ، ژییب، گار۔
- **گارات** : (گَ ا۔ رَ ات) بیگواہ، گار، بے بُن۔ گار ءُ گارات۔
- **گاردِر** : (گَ ا ر۔ دِ ر) بچار "گاردر"۔
- **گارشیاہ** : (گَ ا ر+ ش ی ا) تباہ، برباد،
- **گارگ** : (گَ ا ر۔ رگ) گُرگُژگ، سک پریات کنگ، ھر ءِ سرگ۔
- **گاڑ** : (گَ ا ڑ) گار، ہ گاڑینگ ءِ پہ ماتگال بزاں "بہ گاڑ" (بچار گاڑینگ)
- **گاڑگ** : (گَ ا ڑ گ) وت "گاڑگ" بزاں گوں ھاکاں پُلپیٹ بیگ۔ ے گاڑات اَنت چو کہ چیدارانی سرمالینۂ اَنت۔
- **گاڑوک** : (گَ ا ڑ وک) زندیں مزنیں ڈوک، بلکیں "گاڑوک" ءِ سبک اِنت۔
- **گاڑی** : (گَ ا ڑ ی) دنز ءُ لاٹو کہ چہ ددساھدار ءِ مڑگ ءِ آیانی پادانی ترند ترند ءَ زمین ءَ کپگ ءَ چست بیت۔ گرد ءُ گاڑی،
- **گاڑی کنگ** : (گَ ا ڑ ی+ کَ نَ گ) مکابلہ کنگ (گرد ءُ گاڑی اِنت)

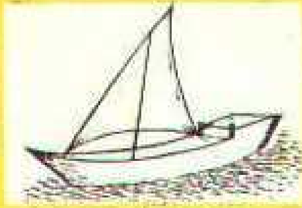

- **گاڑینگ** : (گَ ا ڑِ ے۔ نَ گ) گوں ھاکاں لیگارکنگ بلے پہ اے رنگ ءَ ددمردم مُڑ اَنت یکے کپ اِیت ءُ آئی ءِ سرءَ یادیم ءَ میدہ ھاک ءَ مین بنت: سرءَ گاڑینگ: چہ توانی گاڑینگ۔ انچو شں کنگ کہ بہ گاڑ اِیت۔
- **گاز** : (گ ا ز) شیاھیں پیسءَ پیسہ، موچی ءِ بکر + امبر دلوڑیگ ءِ) Kerosene oil
- **گازِن** : (گ ا ز ن) گھزِن: تیز دپیں پوست بُرؤکے۔ (بچار ربت)
- **گازی** : (گَ ا۔ ز ی) ھماکہ نیکراہ ءُ ھُدا ءِ ھاترءَ جنگ کنت (عربی : غازی بزاں بیڑ بروک)۔
- **گاسں** : (گَ ا س) گاسگ ءِ پہ ماتگال بزاں "بہ گاس"۔
- **گاسٹیل** : (گَ ا س۔ ٹِ ے ل) بچار "گاسلیٹ"۔
- **گاسگ** : (گَ ا س گ) بچار "گھاسگ"۔
- **گاسلیٹ** : (گَ ا س۔ لِ ے ٹ) گاسٹیل کہ چراگ چہ ھیشی ءَ روک کنگ بیت۔
- **گاسوج** : (گَ ا س و ج) بچار "گاھسوج"۔

- **گاشگ** : (گَ ا شَ گْ) گَ شَ گ : شکون دیم یا شکون پُشت بیگ۔
- **گاشینگ** (گَ ا شِ ے نَ گْ) چہ یک سگے یا وڑے ءِ پہ دگہ رنگ یا وڑے ءَ ترینگ : عولی لیب، مجول ءِ جنگ ءُ پر لیٹینگ۔
- **گاکگ** : (گَ ا کَ گْ) باکارگ، ورگ ءِ کہ مردم سیر بیت چہ دل ءِ گوات درکیت کہ گٹ ءِ توارے کنت۔
- **گاگُوز** : (گَ ا گُ و زْ) گزناک ءِ لانٹیگ کہ آئی ءِ سَج شپور نزانت گوش اَنت گاگوزیں لانٹیگے۔
- **گال** : (گَ ا لْ) کلمہ ، لفظ ..... چہ دپ ءَ درآہگگیں ھر توارے کہ بزانت ئے ھست ، بلوچی ءِ لچہانی ھر یک بندے گالے۔
- **گالا** : (گَ ا لَ ا) بوجیگ ءِ دو الکین ءِ میانجی ءَ ھالیگیں جاگہ۔
- **گالبند** : (گَ ا لْ بَ نْ دْ) محاورہ Idiom
- **گالٹگ** : (گَ ا لْ ٹُ کْ کْ) ٹائپ رائٹر Typewriter (بچار بُت)
- **گالجوڑ** : (گَ ا لْ جَ وْ ڑْ) کمپوزیٹر۔ پریس ءَ ھرپانی جم ءُ جوڑ کنوک Compositor
- **گالک** : (گَ ا لِ کْ) مزن ھور ءِ تہ ءَ یک بندے۔

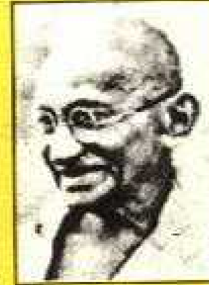

گاٹگ

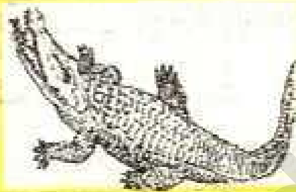

گالی

گاایٹ

- **گالوار** : (گَ ا لْ وَ ا رْ) لب و لہجہ۔ گالوار ءِ توار، گپ ءِ تواز لہجہ، تلفظ Dialect, Pronunciation
- **گالی** : (گَ ا لِ ی) بوجیگ ءِ زاتے۔ ۲۔ جوانیں چیرگیجے کہ چہ پژم ءُ مُود جوڑ کنگ بیت۔ (بچار بُت)
- **گالیٹ** : (گَ ا لِ ے ٹْ) راچن ءِ زاتے۔ (بچار بُت)
- **گام** : (گَ ا مْ) راہ ءِ روگ ءَ چہ پدے ءَ دانکہ دومی پد ءِ مُیانجی ءِ زمین ءِ دراجی ، تیزیں رواج ، گام ءِ بزگ : منکیں چک کہ یک برے گوکنت پد ءَ پادکیت ءُ اوشت ایت چد ءُ رند راہ ءِ روگ ءَ جُہد کنت ھروھد کہ چک بُنگیجی گام ءَ راہ ءَ روت نی گوش اَنت کہ پاداں کپتگ، پہ ایشی ءَ دودے ھست۔ چُج ءِ تریں پیشئے زوراَنت ءُ ھمے چک ءِ پاداں پاندکن اَنت۔ یک مردے چُک ءِ شکر روگیں دپ ءَ دنت۔ کاپے زیر ایت ھمے پیشّ ءُ بُرایت گوں پیش ءِ بزگ ءِ چک ءِ کوپگ ءَ کنت (بلے گردن ءِ ئے کنت کہ چک ءِ یک پادے آئی ءِ راستی گور بند ءَ دومی چپی گور بند ءَ لوٹجاں بیت) ءُ تچ ایت ءُ پہ ھالے ءَ کہ پیسر ءَ نایتگ روت ءُ پد ءَ کیت ، ادلاک ءِ گام۔ گام کنگ : پد کنگ، کدم کنگ پہ کچ کنگ ءَ۔ گاماں کشگ ، تیز روگ۔ گاماں گیجگ : راہ پڑینگ، رھبند ءِ پڑینگ، گاماں تڑینگ۔ گام گیج : گام ءِ رھبند گام ءِ دراج کنگ۔ گام ءِ گوندکنگ
- **گاماں گرگ** : (گَ ا مَ ا نْ گِ رَ گْ) گاماں گوند ءُ سُست ترکنگ،

- **گام بُرّ** : (گَ ام ءبُ رّ ر) عامردم کہ جنکانی گاماں بُرّایت۔
- **گام جن** : (گَ ام ءجَ ن) گام جنوک، رُوگ بہ گام۔
- **گام گیج** : (گَ ام ءگِ ے ج) رواج، رپتار ءِ آئی ءِ نوبگ Speed
- **گامیش** : (گَ امِ ے شْ) چہ گوک ءِ مستر ءُ تیارترانت۔ چہ گوک ءِ گیشتر شیر دَنت۔ بنیا ھیں دلوتے۔
- **گاندی** : (گَ انْ دِیْ) موہن داس (مہاتما گاندھی) ۱۹۴۸ – ۱۸۶۹۔ پوربندر ھندوستان ءَ پیداگ بوتگ۔ ھندوستان ءِ آزاتی ءِ مزن رھدربر بوتگ۔ ءُ بے شدّتیں جُھدے برجاہ داشتگ۔ ۱۹۴۸ ءَ یک کینگی برھمنے ءِ دست ءَ کُشگ بوتگ (بجار بُت)
- **گانڈ** : (گَ ا ن ڈْ) چہ گُرن ءَ تہ ءُ گُو ءِ دراتگ ءِ راہ ءِ زندیں گزگرد ءِ سر ءَ سگندان ءَ سک اِنت۔
- **گانڈو** : (گَ ا نْ ڈُ ؤ) نھنگ، واگو۔ پونز ءِ گانڈو: ھُشک بوتگیں لیپ۔ (بجار بُت)
- **گاہ** : (گَ اہْ) وھد، گاہ گاہ، وھدے وھدے، گہ، گاہ کنگ۔
- **گاہ** : (گَ اہْ) گوربیچ ءِ نیمگ، شمال، قطب۔ North
- **گاہ استار** : (گَ اہ۔ اِ سْ۔ تَ ا رْ) گاہ ءِ استار۔ North Star

گاندی (گاندھی)

گانڈو

- **گاھسوج** : (گَ اہ ءسُ ؤ جْ) بجار، گھسوج۔
- **گاھی** : (گَ اہِ یْ) گوات کہ چہ گاہ ءَ کیت۔
- **گائم** : (گَ ا ۓ مْ) بوجیگ ءِ گائم (عربی، قائم)۔
- **گایگ** : (گَ ا۔یَ گْ) جنین ءُ مردین ءِ ڈیت ءُ واب کنگ، شبرہ۔ "گایگ" ءِ گوست "گات"، "گاتگ" گتگیں (مفعول) "گاتگین"۔ نامگال "گاتین" پرمانگال "گا" بزاں بہ گا۔
- **گَبّ** : (گَ بْ بْ) چہ کاپور یا ھڈ ءِ جوڑ بوتگیں منگلیک کہ دست ءَ ءِ کنانت۔ ماہ ءِ گَبّ بزاں جوھان ءِ دست ءِ گبّ بزاں دیگ یا دُوکی چرچ ءِ دان ٹک ءِ۔ گلا گبّ اِنت بزاں ھوشگ ءِ چہ پوش ءُ درنیتگ، تربچ گبّ اِنت۔
- **گُبّ** : (گُ بْ بْ) دیم ءِ ا ے کَش ءِ اکش کہ انارک ءُ آشگور ءِ نیاتجی ءِ انت۔
- **گُبار** : (گُ ب ا رْ) دنز، تامور۔
- **گُبّاں گواتو** : (گُ بْ۔ بَ ا ن ءگْ۔ وَ ا۔ تُ ؤْ) مزن گُبّ، گوات گُبّ ءِ ماھیگے۔

- گبد : (گَ بَ دَ) : تنگیں گبد اَنت بزاں زمین یا ڈگار اِنت۔ سُن سرانت ءُ دشت ءِ یک مِنگے کلات ءِ نزیک ءَ۔
- گبدی : (گَ بَ دِ ی) لیبے، سِنگی ءِ گبد ءِ سندوک۔
- گبر : (گَ بِ رَ) دیدوچ یا کسر پاگ ءِ ساد۔
- گبّر : (گَ بَ رَ رَ) زرّ ءِ نیم بزاں دو آنا۔
- گبرّگ : (گَ بَ رَ رَ گَ) چہ کوہ ءِ سِنگ ءُ ڈل ءِ رچگ ءِ توار۔
- گبرگبار : (گَ بِ رَ گَ بَ ا رَ) آپ ءِ رچگ ءِ توار، ژُبر ژُبار، چہ کوہ ءِ سِنگ ءُ ڈل ءِ رچگ ءِ توار۔
- گبّڑ : (گَ بَ بَ ڑَ) پُر بیگ بے چرگوات، دنزیادیت ءَ: لوگ چہ دیت ءَ گبّڑاِنت۔ گبّڑ کنگ: آدھور کنگ۔
- گبچل : (گَ بَ چَ لَ) بچار "گپچل"۔
- گبس : (گَ بِ سَ) بچار "گپس"۔
- گُبک : (گُ بَ بَ کَ) ھاگُبّ ءِ مزن اَنت۔ گُبّی۔
- گُبگ : (گُ بَ بَ گَ) گُبّ بیگ، گلّہ گُبّ بیگ،
- گُبو : (گُ بَ بُ وَ) دریا ءِ جُھلائیں جاگہ۔
- گبّو : (گَ بَ بُ وَ) ھامردم کہ آئی ءِ گُبّ مزن بہ بنت۔
- گبورت : (گَ بَ وَ رَ تَ) بے سُدّ۔ گبورت گبورتگ ءُ بترّگ بزاں یہ زوت ءِ بے وار ءِ یک اناگہ بیت رگ۔ کسے کہ ناسر پدیں رنگ ءَ گپّ جنت۔
- گُبّہ : (گُ بَ بَ ہَ) بچار "گُبّو"۔
- گبّی : (گُ بَ بِ ی) مزن گُبّ۔
- گبیت : (گَ بِ یِ تَ) چہ شکر ءَ آرت ءِ جوڑ بوتگیں شیرکنیں پِتّی یے۔
- گپ : (گَ پَ) بچار "گپّ"،
- گپّ : (گَ پَ پَ) ھبر، گپّ ءُ رپ، مشکرائی، گُشکند۔ گرامر ءِ تہ ءَ جملہ، فقرہ " Sentence
- گپّاں پُوسّ : (گَ پَ پَ ا نَ + پُ وَ سَ سَ) وھدے یک جاگہے کسانیں ءُ آئی ءِ تہ ءَ مردم بازگیت ءُ نندایت مردم گوں یک ءُ دگرے ءَ سک ڈُکّ اَنت ءُ نندانت کہ سرگ ءِ ھم جاگہ نیست۔ گوشت اَنت ملوک ڈُرست "گپّاں پوس" اَنت
- گپٹ : (گِ پَ ٹَ) سُنکارگال، "گرگ" ءِ آئیکی اِنت ءُ گپت ءُ گیر: بجا ءُ زیر +
- گپٹ : (گِ پَ ٹَ) "گرگ" ءِ گوستگال آئی ءُ گپت ءِ ھمے رنگ ءَ آئیکی آبانداگپت۔
- گپتار : (گُ پَ تَ ا رَ) گوشتگیں گال یا لبز۔
- گپتان : (گُ پَ تَ ا نَ) یا کہ گُمتان بزاں پندول۔

- **گپت ءُ گیر:** (گِ پ ت ءُ گِ ی ر) بھا ءِ زیر ءِ چیز ءِ بھا ءِ زور کسات ءِ پیسر کنگ بیت۔
- **گپچل:** (گَ پ چَ ل) اَڑ اتگیں یا مانگیشتگیں کار۔ گپچل ءِ کپگ: مُشکل یا اَڑ ءِ کپگ۔
- **گپٹر:** (گَ پَ ٹ ر) مزنیں بزیں تُگر۔ مزن۔ گنّ۔
- **گپش:** (گِ پ ش) گمّی لیب ءِ اگاں گُمب کلّ ءِ سرءَ بکپ ایت ءُ کلّ پھک ءِ گُمب ءِ چیر ءَ بئیت گپش ایت۔
- **گپش:** (گَ پ ش) کلّے ءِ دپ ءَ سنگے اِنچیں رنگ ءَ ایر بیگ کہ دراِیگ ءِ پترگ ءِ راہ یا کہ چِدءَ گیشتر گوات ءِ ہم راہ مہ بیت، کسے ءَ لوگ ءِ تہ ءَ بہ کن ءُ دریگ ءُ درواز گاں انچوش مُھر بہ کن ءُ کہ آئی ءَ گوات مہ رس ایت ءُ گپش تار بہ بیت۔ Suffocate
- **گپسگ:** (گَ پ سَ گ) کُپک ءِ راشگ یا وتگ یا چانگ۔
- **گپگ:** (گَ پَ پَ گ) یک چیزے تُمّے ءِ تہ ءَ یا مُنگے ءِ تہ ءَ روت بلے پدءَ دراِیگ ءِ زور جت یا پدءَ کشگ نہ بیت۔
- **گگپ:** (گَ پ گَ پ) آسس ءِ گگپ بزاں آسس کہ گوات سے چیراِنت نی توار کنت۔

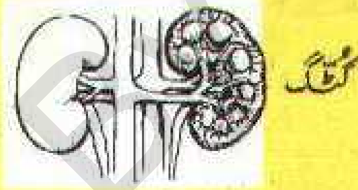
- **گپورت:** (گَ پُ وْ رْ ت) بچار گبورت۔
- **گپ ءُ رپ:** (گَ پ ءُ رَ پ) گوشکند۔ گپ ءُ رپ: گپ ءُ تران۔
- **گپّی:** (گَ پّ ی) پاد ءِ رچ ءِ اے کش ءَ اگش ءِ گگیں ھڈّ۔ (بچار بُت)
- **گپیل:** (گَ پِ ی ل) ھمے گوپیل۔ اِنت یا کہ گوپیل کہ کہ کدن گوش اَنت مے پارسی ءَ امبیلا اِنت۔
- **گت:** (گَ ت) اُمیت، یکین، گمان، گت ءُ گمان: سما۔ گت کرگ: اُمیت دارگ۔
- **گت:** (گَ ت ت) گپت، گرگ ءِ گونستگاں ءَ آیکی
- **گتّ:** (گُ ت ت) بارگیں چیزے دگہ لھیں چیزے ءِ چِک ءَ بیت ءُ کمیں یا باز ءَ پتر ایت، گوندوچ یا سوچن ءِ گُتّ لوگ۔ گتّ ءُ نت کنگ: بزاں کسے ءِ پُشتگ ءِ چیڑینگ۔
- **گتاچ:** (گَ ت ا چ) گچاچ شیاہ پیس ءِ ماد گیں ھا چک کہ نزیک ءَ وھری بیگ اِنت۔ ایشی ءِ گیس ءَ ھم گوش اَنت۔
- **گتاچک:** (گَ ت ا چُ ک) شیاہ پیس ءِ مادگیں ھا شنک کہ نوک گتاچ اِنت۔ بزاں نوک ڈنگ اِنت ءُ چہ شنکی ءَ گوستگ۔

- **گتان** : (گَ تَ ان) کوہ دیم ءَ ھما آپشان ءُ ڈلپادیں زمین کہ گیشتر آئی ءَ سر ءَ شیاھیں گردلیں سِنگلک پتار اِنت ۔
- **گتراگ** : (گِ ۔ تْ ۔ رَ اگ) زنڈیں کلونٹ ۔ زنڈیں کلونٹی ناہ ۔ زنڈ ۔ آبلہ
- **گتک** : (گِ تْ کَ) اِتی گیتنگ ۔ گیچگ ءُ گیچگ ءِ دمانگال ۔ ۲ ۔ دلوتے کہ چہ وھد ءَ پیسر ٹیک ءَ اِشکند ءَ کنت ۔
- **گتکگ** : (گِ تْ ۔ کَ گ) گتکگیں ۔ گیچگ یا گیچگ ءِ گوست ۔
- **گتنز** : (گِ ۔ تِ نْ زْ) گتنز گچیل ، بچیل ، گچیر ۔
- **گٹ** : (گَ ٹْ) راھے کہ دو کوہ ءِ چشم ءُ نگوزایت ۔ راھے کہ بند ءَ بیت ۔ بند ، تنگ ، گٹ ءُ گر ۔

گٹ بوگ ، پہ زرتے چیزے ءَ ، گٹ بوگ راہ ءِ ۔ گٹ یا جگ ، گتنگ ۔ گٹ کنگ : مردم ءِ یا گچک یا دگہ رستر ءِ ۔ گٹ گرگ : نیبگ ءِ ۔ گٹ ءِ گرگ : تنگ ءَ بند کنگ پہ دژمن ءَ ۔ گٹ ءِ گشاد کنگ : مشکل ءِ آسان کنگ ۔

- **گُٹ** : (گُ ٹْ) مردم ءِ توار ءِ در آیگ ءِ جاگہ ۔

گُٹ ءِ برگ : باز جاک ءُ جتل کنگ کہ گُٹ بروت ۔ گُٹ ءَ بندگ : سک پھریزگ ۔ گُٹ ءَ دیگ : ھار ، کید یا کنڈیک ءِ ، لوپ ءِ ۔ گُٹ ءِ روگ : زیادھیں جاک جنگ ءَ گُٹ روت ۔ گُٹ ءِ ریتینگ : باز جاک جنگ پہ کسے ءِ پلمرزی ءَ ۔

گُٹگ

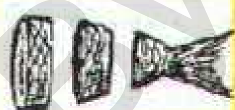
گُٹ ءِ کپگ : پہ زور کسے ءِ سرءَ کپگ ، گُٹ ءَ لوپ بیگ ۔ چُتی بیگ ۔ گُٹ ءِ گرگ : گٹگیر کنگ ، دستاں کسے ءِ گُٹ ءَ سک دیگ ۔ گُٹ کنگ : ماھیگ ءِ گُٹ ءَ تبرگ ءُ آئی ءِ روتاں کشگ بلے لاپ ءَ تل نہ کنگ ۔ گُٹ ءَ لوپ بیگ : کسے ءِ سرءَ چتی بیگ ، گُٹ ءِ کپگ ۔ گُٹ ءَ لوپ کنگ : وتی یا دگرے ءِ سرءَ چتی ءِ دور دیگ ۔

- **گُٹ** : (گُ ٹْ ٹْ) کرب ، گٹ ، اِنت بزاں ھوشگ ءُ بیتگ بلے دیگا ھوشگ چہ پوست ءَ ورنیتگ ءُ نگیش اِنگ بزاں گٹ اِنت ۔ بلے گٹ ءَ پہ گلہ ءُ گوشگ بیت ۔ دور ءِ گُٹ بزاں راگاہ ءِ بُن ۔
- **گُٹ** : (گُ ٹْ ٹْ) آپیں چیزے ایر برگ ءِ اندازگ ، گٹے آپ ورگ ، گٹ ءِ گلاٹ ۔
- **گٹگ** : (گُ ٹْ ٹَ گْ) پاد ءِ گٹگ : زور جاہ یا کہ پاد ءِ دل ءَ لنکان ءُ جھل ءِ بزگوشت ، پس ءِ گٹگ ۔
- **گُٹگ** : (گُ ٹْ ٹَ گْ) لاپ ءِ تہ ءَ آزمے کہ ایشی ءِ کار جسم ءِ تہ ءَ پتاریں آپاں وارگ ءُ گیشیاں چہ کرک ءِ راہ ءَ دمس ءِ رنگ ءَ کشگ اِنت ۔ گوٹگ ۔ Kidney (بچار : بُت)
- **گٹگیر** : (گُ ٹْ گِ یْ رْ) گُٹ ءِ تہ ءَ گپ ءِ بندبوگ ۔ گٹگیر کنگ ۔ تنگ کنگ ، گٹ ءِ وارگ ۔
- **گٹور** : (گَ ٹْ ۔ ٹْ وْ رْ) راسپے یس ءِ ھما نریں چیک کہ چہ گوزگ ءُ مستر اِنت بلے ورنا نہ اِنت ۔

- **گٹورک** : (گَ ٹ۔ ٹ وٗ ر ک) اسپے پس ءِ ھمانزیں چُک کہ چہ گُورگ ءَ مسترانت ، گٹورپادیں شیمن۔
- **گٹومیگ** : (گَ ٹ۔ ٹ وٗ ءِ ی گ) گٹ ءِ کرد ءَ دو آسگورانی چیری نیمگ ءَ دوگّک انت کہ برے برے پاد کاینت ءُ ندیں مُھرگ انت گٹومیگ ءِ پاد آیگ ءَ چیکاں گور ءَ ابش دینت۔ گٹ ءِ کلارگ۔
- **گُٹّی** : (گُ ٹ۔ ٹ ی) گوادر ءَ جاگھے کہ بالی پٹ ھمود ءَ انت۔ دست گُٹّی ، واری۔
- **گُٹّی** : (گُ ٹ ٹ ی) ھاکگوں گٹ ءَ سیادی کنت۔ ھاکگوں کلی ءِ گٹ کنت
- **گج** : (گَ ج ج) یا (گَ ج ج) گج ءُ کپ ، مردم ءِ گج ، دریاءِ گج ، اشتر ءِ گج ، شیر ءِ گج بندگ ، گج ءِ رچگ ، گج ءُ کپ بوگ۔
- **گج** : (گِ ج ج) دشتیں کرگ ءِ بزکہ چہ سیھک ءِ رچگ ءَ رندگنگ کنت ، گج
- **گُج** : (گُ ج ج) بچار " گج " یا " گج "
- **گجاڑگ** : (گَ ج جَ ا ڑ گ) پہ بدیں رنگ ءَ درگ : بزاں چوکہ ماھیگ ءَ پلگ ءُ گجی ءِ کنگ۔
- **گجاگجی** : (گَ ج ا گِ ج ی) جاک ءُ جیگ ، سامان ءُ چیست ءُ ایر ءِ توار ، ھلاھوت۔
- **گجدر** : (گَ ج۔ دَ ر) بچار " کجدر "
- **گجر** : (گَ ج ر) بلوچ ایرانیاں گجر گوشت انت۔ اے گال بندر ءَ قاجار ءِ انت کہ بلکیں بندر ءَ قاجار ءِ بوتگ ءُ سرباں قاجار ءِ ایرانی ءُ دت کوہ بندیں مردم ءِ گوش انت ، سک شھر پرستیں مردم۔ تامے۔
- **گجک** : (گِ ج ج ک) ھاکہ چہ آئی ءِ دپ ءَ ھروھد گج رچ ایت ، سوالی گجک۔
- **گجگ** : (گِ ج گ) گج ، کپ ، چیزے لڑگیت گجک بندایت ، سیاھیں ساپیں سنگلے کہ گُتا نان بیت۔
- **گجگ دیگ** : (گِ ج گ۔ دَ ی گ) کسانیں ساپیں سنگے آسن ءِ کن انت سُھرکہ بیت کش انت ءُ ماشینک ءُ منجل ءَ دورے دینت۔ ماشیکانی دپ ءَ گرانت۔
- **گجگ** : (گِ ج گ) جگر دیں سیاہ سنگے کہ آس ءَ کن انت روگن ءُ چہ ھمیشی گجگ دینت روگن تامدار بیت سک سیاہ ترانت۔ سے بازوی گجگیں بیک سے پہ نوکاپ شتگ انت۔
- **گجگ** : (گِ ج ج گ) گج بندگ ، گج بیگ۔
- **گجوار** : (گِ ج۔ وَ ا ر) مرگے کہ وشیں آپ ءِ یا دریاءِ دپ ءَ گج وارت۔ (کسان انت)
- **گجورت** : (گَ ج وٗ ر ت) چیزے ءِ جاگیہ ءِ توار۔
- **گجلینگ** : (گَ ج لِ ے نَ گ) گاجلینگ۔
- **گجّی** : (گَ ج۔ جِ ی) ھامردم کہ دپ ءُ گج دنت۔
- **گجّی** : (گُ ج۔ ج ی) پیلکے کہ ماھیگ ءِ لاپ ءِ انت کہ ھرچی کہ وارت ھمیشی ءِ تہ ءَ روت بزاں ماھیگ ءِ سگندان۔
- **گچ** : (گَ چ) اسپیتیں چُنّ ءِ نونگ ءَ انت بلے چہ ایشی ءَ شھر ترانت کہ وھدی زمانگ ءَ سیاچُنّ ءِ کار داتگ ءُ ھما

اسپیتیں گچ کہ دربرجاھاں سیاھتگ ءِ سرءَ بیتگ ءُ کار مروبیت۔

- **گچ**: (گَ چ چ) زنڈیں، بزیں ٹکر، ماھیگ ءِ گچ کہ تل ئے ءَ کن انت ءُ سلامتی ءَ چہ دُمب ءِ تا سرءَ ٹکر کن آنت ئے۔ (بچارئِت) لیتار، لبزءِ لیتار، بے پلگاریں چِلّ، گچّی ءِ بے پلگار، لیتاری ءُ گچی۔
- **گچاچ**: (گَ چ ا چ) بچار، گتاچ۔
- **گچپگ**: (گِ چ پ پ گ) آسدیگ، بزاں آس ءِ دیم ءُ کہ چیزے دیمپان بیت گرا آئی ءِ سبب ءَ روژنائی تَوان بیت ءُ تتھار دیمگ بیت نی ھم دیمپانیں چیز گندگ نہ بیت۔ جدیگ۔
- **گچگچ**: (گَ چ گَ چ) ٹکر ٹکر، گزل گزل، (دگچہ گچہ)
- **گچل**: (گَ چ چَ ل) گچل، بسل، سلگت، مین، جون ءَ، بے پلگار، لیگار، پولنگ۔ ۲- گچ گچ، گزل گزل۔
- **گچنگ**: (گِ چ ن گ) گچین کنگ بزاں چہ باز ءِ تہ ءُ یک یا گیشتر دوست ترکنگ۔
- **گچو**: (گَ چ چَ و) بچار، گچہ۔

- **گچہ**: (گَ چ چَ ہ) اسپیت، سک اسپیت چو کہ گچ ءَ۔
- **گچیر**: (گِ چ ی ر) گچیل، بچیل، گمیل، گچینتر باز جاگہ ءَ اے بنگ۔
- **گچیل**: (گِ چ ی ل) بچار، گچیر۔
- **گچین کنگ**: (گِ چ ے ن کَ ن گ) گچنگ بلے اے ھما رنگ ءَ کہ یکے گوش ایت چہ ایشاں یکے گچین بزیں بزاں چہ گچ اِنگیناں گچین کنگ۔
- **گچینی**: (گِ چ ے نِ ی) درچتگیں، گچین کرتگیں، خوانیں، بشتریں۔
- **گد**: (گُ د) چہ کرپاس یا ابریشم ءِ جوڑ بوتگیں گد کہ چہ ایشی ءَ پوشاک بزاں پشک ءِ شلوار ءُ دگہ چیز جوڑ کنگ بیت۔
- **گدا**: (گَ د ا) میا، پنڈوک، پنڈوگر، پکیر، نادار۔
- **گدارٔ**: (گِ د ا ر) گونڈیں گنڈگ، گند ءُ گدار، گنڈگ ءُ گدار، گلگدار، دشگداریں مردم ءَ پہ گدارے بگندے ئے۔
- **گدارٔ**: (گِ د ا ر) بلوچستان ءِ باز جاگہ ءَ ھاداد ءُ کرزاں گوش انت کہ پہ گدان ءِ بندگ ءُ لک کنگ سنت الیشانی سرءَ پہ

میدگ ءُ تنگیں گدیا کہ تگر ءِ ءُدگہ چیزے پوش اَنت ۔ بلکیں ایشانی کارمردیں گال چہ گِیس دار ، ءُ ، گدار ، بوتگ ۔ اے شہربندءِ دیوال ءِ ھم کارمرد بیت کہ تازیاں ءِ گ ، پ ، ج ۔ مَٹ کرتگ ءُ جدار ، کرتگ کہ ایشی ءِ بزانت دیوال اِنت پہ چیا کہ شہربندءِ دیوال ءُ تازی ءِ راستیں گال " حائط " اِنت ۔

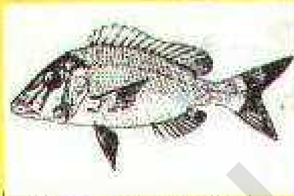
- گُدار : (گ ُ دَ ا ر) گوزگ ءِ روگ ، یک جاگھے ءِ پہ گوزگ ءِ ھاترءَ مانترگ ۔ تر ءُ گُدار ۔
- گِدام : (گ ِ دَ ا م) مزنیں جاگھے ءِ کہ اودءَ مال ءُ سامان اَمبار کنگ بیت ۔
- گِدان : (گ ِ دَ ا ن) چہ میدءِ جوڑ کرتگیں بلوچی مالدارانی یا بیلانی تمبو ۔ گِدان نِند : لوگ ماں سرءَ بزاں خانہ بدوش (لہ بجار جت)
- گدائی : (گ َ دَ ا ءِ ی) پکیری مِنتانی ، + نامے ۔
- گُدبری : (گ ُ دْ ب َ ر ی) باتورءِ گدانی برگ ءُ رسینگ ءِ کار ۔
- گُدبند : (گ ُ دْ ب َ ن د) پہ گُد بستگیں ۔
- گُدپ : (گ ُ دْ دَ پ) دراجیں دار اَنت کہ دھدے بوجیگ ءِ ھُشک ءِ کن اَنت ھمے داراں آئی ءِ ھردو کراں بِکَنَ کن

گِدان

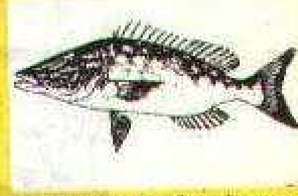
اَنت ۔ بوجیگ ءِ گوں ھمیشی ءَ بند اَنت کہ تچگ بوشت اِیت ۔

- گُدرا گُدریک : (گ َ دْ ر َ ا ، گ ِ دْ ر ِ ی ک) تھتگی پد یا تنگ یا کہ دگہ ابجیں چیزے ءِ سرءِ پادانی جنگ یا تچگ ءِ توار ۔ جھک ءُ جیک ۔
- گُدرشگ : (گ َ دْ ر ُ ش گ) وُدرشگ ، دستان وُدرشگ ماں داب ءُ یا کہ چہ زھرءَ ۔ جیرءِ گُدرشگ : بزاں گُمگار گ یا گرندگ ۔ چیزے اَنچُش درگ کہ آئی ءِ جاگہ ءُ وُدرشگ ءِ توار در بُیت ۔
- گُدرمبو : (گ َ دْ ر َ م ب ُ و) مھلباں گُدرمبو کنگ : بزاں جتی تاکُن ماں کنگ کہ بُوء ءِ اِش مچّیں اِیت ۔ چوناھیگا دگر بوءِ بُس ءُ مسک ھم ماں کن اَنت ۔ بتل : دی مھلباں گُدرمبو مکن تئی لاٹا کاں گُوات بارت ۔ ۲ باز جاگہ ایشی ءِ ڈولگ بزاں ڈال وُدرتگ ءِ بزانت ءُ ھم زیر اَنت کہ راست بوت نہ کنت ۔ پھر بیگ لوٹ اِیت ۔
- گُدنج : (گ ُ دْ ن َ ج) گد ءِ وذنیگ ءِ دار یا آسن ءِ وذنجوک + گُمیھ ۔
- گِدروش : (گ ِ دْ ر ُ و ش) گُزّہ ءِ دگلیں تاک کہ ھشک بنت ۔

- گِڈروشیا : (گِ ڈ۔ رُو۔ شِ یَ ا) یا (گِ ڈ۔ ڈُو۔ شِ یَ ا) مکران ءِ کوھنیں نام بوتگ ۔
- گڈروشگ : (گَ ڈ۔ رُو۔ شَ گ) بچار گڈرُشگ ۔
- گڈرین : (گَ ڈ۔ رِ ے ن) پوست ءِ نادراھی یے کہ کسان کسانیں دانگ بنت کہ گِرد گِرد ءَ تِرّاہ روان بنت ۔ دو راست اِنت یکے ھُشک اِنت کہ ءِ پجّل اِنت ءُ دُومی دانگ اِنت ۔
- گدگت : (گَ ذ۔ گُ ت ت) گُت گُت ۔
- گدگتی : (گُ ذ۔ گُ ت۔ تِ ی) بچار گُگدی ۔
- گدگدی : (گُ ذ۔ گُ دِ ی) گدگتی، گُگتی، گدگدی، گُگودی : بچار گُگدی ۔
- گدیچ : (گَ ذ۔ گِ ے چ) آرتیکے ءِ پتنکیں گدیچ سک ایرت ءُ لھم ءُ نازرک بہ بیت ۔ ایرت گیچ کرتگیں آرتینک ۔
- گدو : (گَ دُ وْ) چلیم ءِ گوشت اَنت (ایرانی یا مزن ھور ءُ مارب)
- گِدیر : (گِ۔ دی ذ) ماھیگے ۔ کد : ۶۰ س م دال ۹۰ س م (بچار سُبّت)

Starry pig face bream

گدیر

..g nose pig face bream

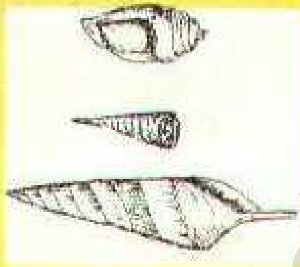
- گڈّ : (گِ ڈّ ڈّ) ڈِکّ گونڈ ءُ زُند ءِ گڈّیں مردم، گڈّیں تک ءُ بگٹّ ءُ گھگرانڈ، گڈّ یا آسک ءِ بچّل ۔
- گڈّ : (گَ ڈّ ڈّ) ءِ ٹگیں نیبگ، گڈّ ءُ وڈ ءِ کپ ءِ ڈال ءُ گھگوانڈ ءُ مادگ گڈّ اَنت کہ گوراند بنت ءُ ھران گوراندم چہ گڈّاں پیداک بنت ۔
- گڈّ : (گَ ڈّ ڈّ) رند، پُشت ۔ مرد ءِ کہ مرایت آئی ءِ شیاد ءُ وارس نہ بیت سرکار آئی ءِ مال ءَ گڈّ گُکنت ۔
- گڈّاپ : (گَ ڈّ۔ ڈّ ا پ) لسبیلہ بلوچستان ءِ یک جاگھے ءِ بندنے ادءِ گڈّائی آپ جاہ بوتگ ۔
- گڈّائی : (گَ ڈّ۔ ڈّ ا اِ ی) لسبیلہ بلوچستان ءِ بندنے ایشی ءَ کُرت ءُ گوراں "گڈّ" باز بوتگ ۔
- گڈّبند : (گَ ڈّ ڈّ۔ بَ ن ذ) بچار گڈگ بند ۔
- گڈّبھر : (گُ ڈّ ڈّ+ بَ ہ ر) "میراث" یا میراس (عربی ورثہ، تُراث) مال ءُ ملکت یا ھیلم آدت کہ چہ پت ءُ پیرک ءَ بہر رس ایت ۔
- گڈّپاچن : (گَ ڈّ ڈّ+ پَ ا۔ چِ ن) مزن شاھین ءُ نیم زاتیں پاچن چو کوہ پاچن ءَ مزن کانٹ بیت ۔
- گُڈجنگ : (گُ ڈ+جَ ن گ) گڈّی جنگ ۔
- گڈّچین : (گَ ڈ+چِ ے ن) گڈّی چین ۔

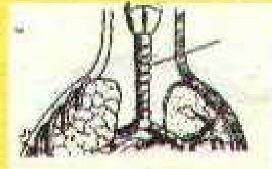
- **گُڈورد** : (گ ُ ڈ ۔ و ر د) گڈی درد ، گٹ درد ۔
- **گِڈگ** : (گِ ڈ ۔ ڈگ) گِڈ ، ڈِک ، گلڑ ۔
- **گُڈکنگ** : (گ ُ ڈ ڈ ک ن گ) ھاکوچِگ ۔ بچار " گُڈ " ۔
- **گِڈگ** : (گِ ڈ ۔ ڈگ) کوناھگ ، کوچندگ ۔
- **گَڈگ** : (گ َ ڈ ڈگ) نیگ ءِ تہ ءِ سکیں سِنگ ۔ ناہ ءِ گڈگ ۔ اُمب ءِ گڈگ ، کُنر ءِ گڈگ ۔
- **گڈگ** : (گ َ ڈ ڈگ) کوری ماھیگے کہ دمُر بیے بیت ۔ چم ئے زندانت ، پہ نیگ بزاں گُنڈی گرگ بیت ۔ پہ تاچینگ ءَ گرگ بیت ڈوک ءِ چیر ءَ وپس ایت ۔
- **گُڈگ** : (گ ُ ڈ ۔ ڈگ) چیزے ءِ گوں تپر ، تنش یا دگہ انچیں چیزے ءَ گوں ڈک جنگ و سندگ یا پروشگ اک : آسن ءِ گُڈگ ۔ ٹمینٹ ءِ گُڈگ ۔ دار ءِ گُڈگ ۔ ڈرچک ءِ گُڈگ ۔ دستانی گُڈگ ۔ ساد ءِ گُڈگ ۔ سر ءِ گُڈگ ۔ کرس ءِ گُڈگ بزاں ھمراھاں یلہ ویگ ۔ کور ءِ گُڈگ : پہ آپ ءِ ترینگ ءَ ۔ ھبر ءِ گُڈگ بزاں ھبر ءِ پروشگ ، ھبر ءِ نہ زُورگ ۔

گڈی

- **گڈگ بند** : (گ َ ڈ ڈگ ۔ ب َ ن د) گڈبند ، ہواس ءِ بند ءِ بندگ ءِ یک راہے ۔
- **گڈگ بوگ** : (گ َ ڈ ڈگ ۔ ب ُ ۔ و گ) چرگل ءِ گڈگ بوگ : بازگل بوگ ۔ نیپک ءِ گڈگ بندگ ۔
- **گڈلنڈو** : (گ َ ڈ ڈ ۔ ل َ ن ۔ ڈ و) گوک ءِ دُمب ءِ بُن ءِ زندیں بھر ، بُن دُمب انگُشت کرچ ءِ بُن گٹ ۔
- **گڈو** : (گ َ ڈ ڈ و) گلوچ ، بڈکنگ ۔
- **گَڈو** : (گ َ ڈ ۔ ڈ و) یک کسانیں آپی تاسیں رزانے کہ گیشتر گورکار مردے کن انت ۔
- **گُڈو** : (گ ُ ڈ ۔ ڈ و) دو سنانے کہ گھونڈیں جنک ءَ پہ دوستی پرکن انت ئے ۔
- **گڈ ءِ ودٔ** : (گ َ ڈ ۔ ءِ ۔ و َ ڈ ڈ) کپ ءِ ڈوال چیزے پہ جوانی ءِ زانگ انگُشتی رواجی کنگ ۔
- **گڈی** : (گ َ ڈ ۔ ڈ ِ ی) دست ءِ ڈراجتریں لنکک ، گڈی جنگ ، گڈی کنگ ، گڈی دیگ ۔ گڈی دپ ۔ بازمردم ماتی لنکک ءِ ھم گُڈی گُشِ ایت ۔ (بجارت)
- **گڈیٔ** : (گ َ ڈ ۔ ڈ ی) پاگاس ءِ ذات ءِ ماھیگے ءِ ٹک نکیں پاگاسے ۔

- گُڈی : دگ ڈ۔ ڈِ ی) رندی، آسری،
- گُڈی بند : دگ ڈ۔ ڈِ ی۔ بَ نْ دْ) لچہ ءِ گُڈی بند۔
- گڈی پُنڈ : (گ ڈ۔ ڈِی۔ پُ ن ڈ) ہماچیزے کہ بازدست جنگ یا پُنڈگ بہ بیت۔ ★
- گڈی دیوک : دگ ڈ ڈِ ی۔ دَ۔ ي وْ کْ) مُرگے۔
- گرُ : دگَ ز) مزنیں مُجر، جنترءِ گر : ہما سرے ءِ ٹنگ کہ دان مان کنگ بیت۔ گرے دان بزاں گُنگ۔
- گرُ : دگَ ز) اگاں، اگر۔
- گرُ : دگِ ز) گرِوک، کنوک یا کارے ءِ زانوک۔ اے گال دگہ گالانی رندءَ ھمگرنچ بیت ءُ بزانت ءَ گُشیں ایت۔ اک، دوچ گر بالگر، زرگر، پدگر، رھگر، پالگر، بیرگر، داواگر دگہ دگہ۔
- گرُ : دگِ ز) بگر، بگرگ ءِ پہ مانگال بزاں "بگر"۔
- گرُ : دگَ ز ز) پوست ءِ ناڈراھی یے کہ پوست لپڑءُ گر گر بیت، زبر، گرگر : ساپ، گرکوہ : گریں سنگ کہ گوں آئی ءِ بان

گرُ ۲

گرُ ۱

بند اَنت کہ تراشگ ءُ ساپ کنگ نہ بیت، گرکوت ءِ لیب ءِ "گر"۔ گری باگار : باگار ءِ زاتے۔ گری کرڈیل یا کرڈول، بکِّار، لڑوک۔
- گر : دگِ ز) چیزے ءِ گرِ تینگ ءِ نشان کہ زمین ءِ رند کن اَنت ناڈراھی یے کہ چک گریت گریت گرِ بنگ، ڈِک بندگ۔ گربند۔ گرِ بندگ : چک ءِ پہ چیزے۔ گرِ کنگ : گرِ کان کنگ۔ گرِ کنگ : پہ ماھیگ گرگ ءَ ماھور ءَ گرِ کنگ۔ گرِ کنگ : پکاریں چیزے ءِ شوھاز ءَ چار پانچیں چیزے دریا ءِ تہ ءَ گرِ کنگ کہ گوں ایشی ءَ بہ اَرزیت۔
- گرُ : دگُ ز ز) ھمے نل کہ چہ تنک ءِ بنگیج بیت پہ گندان ءَ روت۔ گرون ءِ تہ ءِ نل (بچار بُت)
- گرُ : دگُ ز ز) دریا ءِ دپ ءِ کپتگیں گرُکر ءُ لکانی لوگ یا کہ پوست اِنت۔ (بچار بُت ۲)
- گرت : دگُ ز ز) گرِنگ، گرِ تگاپ۔
- گرتے : دگِ ز ز) چار یا پنچ کہ پہ ماھور ءَ نشگر، جن یا دگہ چیزے ءِ شوھاز ءَ دریا ءِ گرِ کنگ بیت۔ ماھیگ ءِ گرگ ءَ ماھور ءَ گرِ کنگ۔
- گُراب : دگُ رَ ا بْ) ھما ولاک کہ مان دریا ءَ پہ مشین روت یا کہ مان گوات ءَ بال کنت۔ آپی گُراب : سیل، آگبوٹ۔ بالی

گرُاب: ھوائی جھاز، (شیرازی: غراب: کشتی)

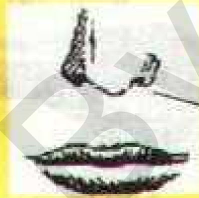
- گرَاپ: (گ َ ر۔ ر َ ا پ) گرانیں ءُ سکّیں شھات ھوائی رگاماں چہ سدی ءَ زند ءُ چہ زھرآپ ءَ بیسر ءَ ھور۔
- گرُاپ: (گ ُ ر۔ رَاپ) ترندیں ھکل، گرُ ءُ گاپ، مزنیں ھکل ءُ گرّبا۔
- گرُاپاد: (گ ُ ر َ ا پ َ ا د) بندر ءَ گراپاد، بجار کا ھے کہ ھامگ ءَ ھم ورگ بیت۔
- گرُاوگ: (گ ُ ر َ ا ۔ و َ گ) چیزے ءِ ماں لوھیگ ءَ کنگ ءُ آس ءِ سرءَ کنگ کہ بگُر دایت۔
- گرَاز: (گ َ ر َ ا ز) گُد، لبیس، تیچ۔
- گرُاز: (گ ُ ر َ ا ز) ھوک، لدیگ، نرگراز، نریں گراز، نرگراز، نرھوک۔
  طب۔ دراز، پا، دراز، گرُاز۔
- گراک: (گ ِ ر َ ا ک) بجازوروک ءَ خریدار PPB,LWD; GIRAKH : Intoxicating
- گراکینگ: (گ ِ ر َ ا ک ِ ے ن گ)

گراگ

- گرُاگ: (گ ُ ر َ ا گ) باززانتکار ءُ چالاکیں سیاھیں مُرگے۔ (بجار بُت)
- گراگو: (گ ُ ر َ ا گ َ و) ماھیگے۔
- گرام: (گ ْ ر َ ا م) باز "داز رون" یکجابندانت آیاں گرام گوُش انت۔ دو رازیگل یک گرامے۔
- گرام پونس: (گ ْ ر َ ا م پ ُ و ن س) موسمی ھورے۔
- گران: (گ ْ ر َ ا ن) سُبک ءِ چپ۔ ھما کہ وزن ءُ سنگینی ءَ نیست کرپاں سُبک انت۔ آسن گران انت۔
- گراناز: (گ ْ ر َ ا ن َ ا ز) جنینی نامے بزاں ھما کہ آئی ءِ شل ءُ ناز گران انت۔
- گرانبار: (گ ْ ر َ ا ن ب َ ا ر) ھما اولاک کہ آئی ءِ بار سک گران بہ بیت۔ گرانیں بار، وزنی۔
- گران بر: (گ ْ ر َ ا ن ب َ ر) ھما درچک کہ بر ءُ بار بہ بیت۔
- گران بھا: (گ ْ ر َ ا ن ب َ ھ َ ا) گران کیمت۔
- گرانیاد: (گ ْ ر َ ا ن ی َ ا د) بزاں ھما مردم کہ مرجاگھے ءُ روت تا وانے بارت گوں۔

- **گُراں جانی**: (گ۔ رَ ا ں+ج اِ ں یٖ) سُستی+بے تحصیلی۔ نازدامی۔
- **گُرانجوک**: (گ۔ رَ ا ں۔ج وْ کْ) ھمایڑہ کہ ڈاچی+سر+دیراں بندایت۔
- **گُراں وُدّر**: (گ۔ رَ ا ں+دُ دْ رْ) ھما جنین کہ آئی+وُدّر+سک مزن+سک گُران اَنت۔ جنینی نامے۔
- **گُراں دست**: (گ۔ رَ ا ں+دَ س تْ) ھمامردم کہ دست ئے گُران اَنت۔
- **گُراندل**: (گ۔ رَ ا ں+دِ لْ) ھمامردم کہ ھروھد+دل گُران انت۔ ھماکہ رُو ئے پچ+نہ اَنت۔ ھماکہ کم وڑدلی کنت۔
- **گُرانڈ**: (گ۔ رَ ا ں ڈْ) بچار: گورانڈ۔
- **گُرانز**: (گ۔ رَ ا ں زْ) داگ، پونز+دوئیں تنگانی دپ+ڑاھیں ھڈ+پوست کہ زہ+تنک کنگ بنت۔ (بچار: بُت)
- **گُرانزیگ**: (گ۔ رَ ا ں۔زِ یٖ گْ) گُرازیگ: ھمے کہ ماں پونز+گُرانز+ئے کن اَنت+آئی+بندیاکہ گورش پُشت+یا کہ گیوارء بزگ+گون مُوداں اڑتنگ بیت۔
- **گُراں سر**: (گ۔ رَ ا ں+سَ رْ) گُران سریں مردم۔

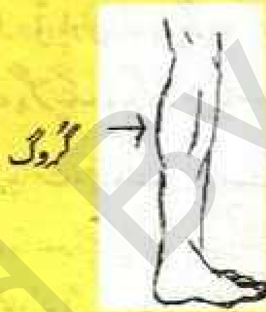

- **گُراں سری**: (گ۔ رَ ا ں+سَ رِ یٖ) مزن سری، ھماکہ وت+مزن لیک ایت۔
- **گُراں سودا**: (گ۔ رَ ا ں+سَ وْ دَ ا) سکّ سودا۔
- **گُرانک**: (گ۔ رَ ا۔ ںُ کْ) جنینی نامے، گُراناز+نیم نام انت۔
- **گُرانکو**: (گ۔ رَ ا ں۔کَ وْ) بچار: گُرکیو۔
- **گُراں کیمت**: (گ۔ رَ ا ں+کِ یٖ مَ تْ) گُران بہا۔
- **گُراں گٹ**: (گ۔ رَ ا ں+گُ ٹْ ٹْ) زندگٹ+گُران توار۔
- **گُراں گور**: (گ۔ رَ ا ں+گُ وْ رْ) ھما اُشتر کہ بارئے یک نیمگے لیٹ ایت۔ ۲۔ دگران، کمّیں دلرنج۔
- **گُرانماول**: (گ۔ رَ ا ں۔مَ ا وَ لْ) گُران کپّل ھما جنین کہ آئی+ماول گُران+سنگین بنت کہ راہ+روگ+سکّ ڈولدار+بالا دئے بڑھدار بیت سنگین ماول+دوست، دوستار، جنک+شررنگ+شربالادیں۔ گُران گُران راہ+روک، مُلوک رواج، جنک+ساڑا

- **گرانمل** : (گ۔رَ ا ن۔مُ ل) گران کیمت جنینی نامے ۔ دوست۔
- **گران وابی** : (گ۔رَ ا ن ۔ وَ ا۔بِ ی) ھما واب کہ مردم پہ گرانئیگے ءِ دو ءَ پادئیت ءُ مزنیں ٹوھینگ ءِ ناو ءَ گلے لوٹ ایت۔
- **گران ھبر** : (گ۔رَ ا ن۔ھَ بَ ر) گران ءُ سنگینیں ھبر کوک۔
- **گرانشتر** : (گ۔رَ ا ۔ن ز ر) چو مَیزنک ءِ بھار ءُ زُرایت چوکہ ڈولک یا ڈولکو، پَل ءِ سُھر ءُ ھم بنت ءُ اسپیت ھم۔ اولاک ءُ دلوت ءَ وارت۔ ایشی ءِ دار ءُ نزیں چگرد ءِ دار ءُ سوچ اَنت ءُ ھینزک ءُ رنگ کن اَنت۔ ڈولک ھم ھور ءَ کن اَنت۔ ھپت روچ ءُ رند شیرمنت اَنت۔
- **گُربا** : (گ ُ ر۔بَ ا) ھَکل ءُ ھوکل، نھرِ، نصیب، ھکل ءُ گُربا۔
- **گربگ** : (گ ُ ر۔بَ گ) نزیں پُشتی۔
- **گربند** : (گِ ر۔بَ ن د) گر ءُ بند۔
- **گربند** : (گِ ر ر۔بَ ن د) ھما بند کہ پہ گرتہ ءِ ویل ءُ چک ءِ گور ءَ دینت ءِ۔ بچار "گر"
- **گرپاد** : (گِ ر ر۔پَ ا د) ھما کہ وتی پاداں راہ ءِ روگ ءُ زیرجیت گرت نکنت۔
- **گرپد** : (گِ ر ر۔پَ د) چیزے ءِ گرتینگ ءِ پدکہ زمین ءِ سر ءُ پُشت کپ اَنت۔
- ھائیں وشار ءِ گرپد اَنت، جزماں اے گرانڈاں کلکش نیں راہ
- **گرپہ** : (گ ُ ر۔پَ ہ) راستیں کانگی بان ءِ سر ءَ پیلیا بند اَنت یا کہ پیلیا ءِ بدل ءَ دار مک کن اَنت ءُ پہ گرر ءُ کل بند اَنت۔ آئی ءَ گرپہ گش اَنت۔ باز مردم اگاں کوٹی ءِ بند ایت ھم گرپہ گش اَنت ءِ بلے بُند ءِ آئی ءَ ماڑی گُش اَنت۔
- **گرتی** : (گ۔رَ ٹ۔ٹِ ی) بے توجہیلیں گم، ھماگم کہ دوساس ءِ دُر ور انت، گم ءُ گرتی۔
- **گرچ** : (گَ ر چ) تیزیں چیزے ءِ بزیں چیزے ءُ گژگ ءُ آئی ءِ تہ ءَ مین روگ ءِ توار۔ گرُنچ۔
- **گرچ** : (گ ُ ر چ) : بچار "گرُنچ"۔
- **گرچگ** : (گ ۔ر۔چَ گ) گوشت ءِ رنگیں کم ترندیں چیزے ءِ دپ ءُ کنگ ءُ پہ دنتان زور دیگ کہ دنتان آئی ءِ تہ ءَ کنزانت گرچگ ءِ توار کیت۔ گنگ ءِ وھد ءَ دنتانی ماں گوشت ءَ ایزبگ ءِ توار، گوندوچ یا کاریچ ءِ ماں گوشت یا دگہ چیزے ءُ ایر روگ۔ گرچگ۔
- **گرچگ** : (گ ُ ر چَ گ) : بچار "گرچگ"
- **گرچنگ** : (گ ُ ر چِ ن گ) انچو کنگ کہ بہ گرچ ایت۔
- **گرچینگ** : (گ ُ ر چِ ے ن گ) بچار "گرچینگ"۔
- **گرد** : (گِ ر د) گلڑ چو کہ مُشتک ءِ تہ گرد بوگ، گوں کارے ءِ گلائیش بوگ، دسگٹ بوگ۔ گرد ءُ روگ، چک کہ نوکی پاداں کپ ایت پہ خوانی راہ ءَ رت ءِ گرد گرگ، چپ ءُ چاگرد ءِ گرگ ۔ ھ دنگ: گلڑ کنگ ۔ بوجیگ، میل یا راھین ءُ دگہ

انچیں دریاءِ اولاک ءِ گیت، بوجیگ ءِ گرد ۔ گرد گردو ؛ بلوچی دمچ ۔

- **گرد** : (گ ر د) بچار "گرز"
- **گردار** : (گ ر ـ د ا ر) گرءِ موار بزاں گیشینگ ۔
- **گردچم** : (گ ر د چ م) ؛ ھما کہ چم ئے گردانت ۔
- **گرددُر** : (گ ر د د ُ ر ر) ھما کہ دُر ئے گردانت ۔ PPB,LWD; GREH: GIRD DURR: Round pearl ear ring.
- **گُردر** : (گ ر د ر ر) دریا کناھے ۔
- **گردشت** : (گ ر د ش ت) تر، ترگ چوکہ ترگ ءَ، ترءُ گرد، زمانگ ءِ چھر، چھر ورگ (پارسی : گردش)
- **گردگ** : (گ ر د گ) ھامگیں چیزے منجل ءَ کن ئے ءُ آسس ءِ سرءَ کن ئے آ چہ آس ءِ گرمی ءَ لھڑبیت ءُ لمب بیت بزاں "گرد" ایت ۔
- **گروگ** : (گ ر د گ) گردیں، مانتریں، گردگیں بگ بزاں ھما بگ کہ چہ دراجی ءَ یک سرے ادءِ انت ءُ دومی سرئے چوریل

گاڑی ءِ وُورماں ترایت (پہ گوکاں گُرش اَنت : "ھاریں گروُم" پہ پس ءُ گُوش اَنت "مگیمیں مال" ۔)

- **گردگ** : (گ ر د گ) ترگ (گردینگ، ترینگ، پدترینگ، سرءَ ماں ترگ)
- **گُردگ** : (گ ر د گ) پادءِ ڈیلنگ ءُ پشتی نیم ءَ چہ کونڈ ءِ ٹوک ءَ جھل تر ءُ بز گوشت کہ ترندے کن ئے آئی ءِ دگوشت سک بنت ۔ چہ کونڈ کل ءَ جھل زنڈیں گوشت ۔ (بچار بُت)
- **گردن** : (گ ر د ن) زانتگیں اندام ۔
- **گردنک** : (گ ر د ن ک) بچار "گردنگ" ۔
- **گردنگ** : (گ ر د ن گ) کُشتگیں پس یا گورانڈءِ گردن ءِ بھر، گردنک ۔
- **گِردُو** : (گ ر د و) سُند یُشت ءِ دپ ءِ پاگمہ کہ گردانت ۔
- **گردو** : (گ ر د و) گوھتیں پشک، گوھنگ ۔
- **گردول** : (گ ر د و ل) گردو، گوھتیں پشک، گوھنگ، شیگینک، جتر، کرتل،

- گردون : (گَ رْ دُ و نْ) تَرکو، چکر، دولاب (بجنور)
- گِردوہ : (گِ رْ دُ وْ ھْ) پمِّنی ترّ ءِ اے گال "گرد دوست" اِنت۔ PPB,LWD, GIRDOH: Love,friend
- گردءِگاڑی : (گَ رْ دْ ءِ گَ ا ڑِ ی) گردءِ گاڑی کنگ بزاں مکابلہ کنگ، دَنز ءُ دُوت، دَنز ءِ ملاٹوز۔
- گِردی : (گِ رْ دِ ی) منگلی، گردگرد ءُ گردکیں چیزءِ بُنء دِکین ءُ بُلڑیں چیزءِ بُنء، گلائیشی گوں کارے ءَ۔
- گِردَے : (گِ رْ دَ ے) یک شریداری مالے ءِ بسرءِ کہ ھردو شریدار اَڑ اِت گڑا گِردَے "آئی ءِ سلاہ اِنت، بزاں ھردوئیں شریکانی نیا بجی ءِ ھمے مال" پر بجا بیت ھردو آئی ءِ بجا ءُ گیشِ کنانں کن اَنت ھرکسی نام کہ "اندک" بیت آ ھمے ھساب ءِ دومی ءُ زراں گیشیں اِیت ءُ دَنت۔ اے گال مُبتدرءَ "گِریادَے" اِنت، بزاں "یاکِ بگِیر یا کر بدے"۔
- گردینگ : (گَ رْ دِ ے نْ گْ) زمین ءِ گردینگ پہ تُرنج ءِ یک بہرے زمین ءِ گردین اَنت۔ ماھے رند پد ءُ گردین اَنت ئے۔ آپ ئے مان کن اَنت ءُ لیپگ ئے ماں ریچ اَنت، نی پہ گوزن ئے مرزاَنت آپ ئے مان اَنت کہ شدام ءِ گوج اَنت ءُ ھمے آپ ءِ تہ ءِ دوروَ یت کہ بُنگر ءُ ببر کتدار بیت۔ چہ سے روچ ءُ رندءُ گبرے زمین ءِ پد ءُ گردین اَنت ءُ مرزاَنت نی

گُرزء

گُرزء

شدام ءِ کِش اَنت، اے ڈگار ءِ ھروھد آپ مان دانگ ڑنگ بیت، بے چِہ اون ءُ ھپتگے پیسر آپ ءِ ھوشین اَنت ھمے وھد ءِ گوش اَنت کہ مُلک رس اِتگ۔
- گَردینگ : (گَ رْ دِ ے نْ گْ) تَرینگ، کسے ءِ تَرینگ ءُ جاگھے پلیش دارگ۔ وانزکانئینگ یاگنگ، بیرہ دیگ، پچ ترینگ، پدترینگ، پتَرینگ۔ زمین یا ڈگار ءِ گردینگ، بزاں ننگار دیگ ءُ لیٹینگ ءُ گشینگ، گاشینگ، چہ یک جاورے پہ دگر جاورے ترینگ۔
- گَرز : (گَ رَ زْ) بیکار، لوٹ، پرواہ، بے گرز : بے پرواہ
- گُرز : (گُ رْ زْ) گُرد، زنڈ۔ سریں آسنے کہ وھداں پھلواناں گوں ایشی ءِ جنگ کرتگ (بجار بت ۱) ۲۔ مالدیانی گُرز کہ مالدی جن اَنت۔ (بجاربت ۲)
- گُرزجن : (گُ رْ زْ ءِ جَ نْ) ھماکہ گُرز جنت۔
- گُرزی : (گُ رْ زِ ی) ھماکہ گوں گُرز ءِ شیادی کنت۔

- **گرُس** : (گ ُ ر ُ س) سکیں شُدکہ نزیک ءِ هرگ ءَ اِنت ۔ طب : گرُس ءِ جادرُس، گورُس، گوزُس ۔ پا : گادرس، جادرس ۔
- **گرُست** : (گ ُ ر ُ س ت) گم ۔ زهر، هسد، کینگ ۔ گم ءُ گرُست اشک اِنت کہ اے گال چہ عربی "غصہ" ءَ اِنت)
- **گرُستگ** : (گ ُ ر ِ ش ۔ ت گ) گرُتیں زمین، هما ملک کہ آئی ءِ زمین گرُ اِنت ۔
- **گرُسِکن** : (گ ُ ر ُ س ِ ک ُ ن) گرُتے کہ دریا ءُ سورکیت ءُ ماں هُشک ءِ ریکاں هم کپ ایت کہ آئی ءِ پُشت سیچک سیچک اِنت اے گال مُندر ءَ گرُسیکن ءِ اِنت بزاں گرُتیں سیکن ۔ ملکی، ملگی ۔
- **گرُسی** : (گ ُ ر ُ س ِ ی) لاپی، لاپ جت، باز وروک ۔
- **گرُسیکن** : (گ ُ ر ُ س ِ ی ک ُ ن) بچار گرُسِکن ۔
- **گرِشت** : (گ ِ ر ِ ش ت) گرِشت، میم، گِندگ ۔
- **گرِشت** : (گ ِ ر ِ ش ت) بچار گرُشت ۔
- **گرک** : (گ َ ر ک) چ ءُ گرک بزاں گرگ ءُ دراکیں اسپیتیں پیش ۔ جگ ءُ شرتریں بھریا پھک ءُ بے کچہ ۔ چہ دل ءُ گر کے

گرک

پادآیگ یا دل ءُ گرک جنگ : چہ ترانگ ءُ یات یا ادماں ءَ گرب کپل ءُ سرچ ایت رند ءُ گرک بیت بزاں نزیک ءُ گرق یگ ءَ اِنت ۔

- **گرکِ ۱** : (گ ُ ر ک) کُونٹ ءِ وڑیں ماهیگے ۔
- **گرکِ ۲** : (گ ُ ر ک) رستے کہ چہ گیک ءُ سترانت ءُ باز زوردار اِنت ۔ میتگاں ایروت ءُ پس ءُ میش بارت هر چ جنگلے ءَ کہ بازبیت گرا سک ترس ءُ ماں پرچا کہ تک تک ءُ ترایت ءُ شکارکنت ۔ (بچار گرُت)
- **گرک** : (گ َ ر ک) هما مردم کہ کچین ایت ءُ کچین ایت ۔ چہ بازیں کچینگاں آئی ءِ جان ءِ پوست گر گر بیت، هرچیکہ کرمے رنگ ءُ گرو بیت ۔
- **گرکِ ۱** : (گ َ ر ک ک) کسانیں گرِیاشیپ ۔ بلوچستان ءِ باز جاگهانی نام اَنت، چہ هے گرانی نیادی ءَ پہ گنگ بیتگ اَنت ۔
- **گرکِ ۲** : (گ َ ر ک ک) یک جاگہے ءِ نام اِنت گوادر ءِ دشت ءِ سیم سران اِنت ۔
- **گرکِ ۳** : (گ َ ر ک ک) چہ هما زنِ شیپ ءُ شیپاں یکے کہ چہ گوریچاں دکتب ءَ، کاینت ءُ کیچکور ءَ ایر رِچ اَنت ۔ آدگہ مشهوریں ایش اَنت ۔ ۱ ۔ براهین، ۲ ۔ تنگین، ۳ ۔ کهوری، ۴ ۔ گُشگانی، ۵ ۔ کیاک، ۶ ۔ هیتان، ۷ ۔ جُنزات ۔

- گرکاپ : (گَ رَکَ ا پ) تڑاینگ، برباد بوتگیں۔
- گرکاسگ : (گَ رَکَ ا س سَ) گرکاس، رسترے چہ گُرگ ءِ کسترانت، گوش اَنت کہ مس جنت کہ چو تیزاپ ءَ سوچ ایت ءُ دگہ لھتیں مردم گوش ایت کہ زبان ءَ تیزانت کہ چٹ ایت سوچ ایت۔
- گرکان : (گِ زِرُکَ ا ن) گرتینگ ءِ کار، الچوش کشان کنگ کہ ھما چیز زمین ءِ پُشت ءَ سرپولوزاں بہ بیت۔
- گرکڈیل : (گَ ز رِکَ ڈِ ے ل) بچار، گرّی کُڈیل۔
- گرکسگار : (گَ رَک سَ گَ ا ز) ھماگُرک کہ پیشانی ءَ اسپیت انت۔ بزاں نشانیں گُرک، پہ چکانی ترسینگ ءَ گوش اَنت کہ: ھیپتار علی گُرک سگاری چیپ ءُ دپ مَئے کن۔
- گرکو : (گَ رَکُ و) چہ پچ ءِ گُرک ءِ پیش ءُ جوڑ بوتگیں کپاتک کہ ناہ مان ءَ کن اَنت۔ ایشی ءَ گوں ناھاں ھم گرکو گوش اَنت۔ (بچار رُبت)
- گرکی : (گَ رَکِ ی) تپنگ ءِ زلتے۔
- گرگ : (گَ رَگ) پچ ءِ گرگ بزاں ھما جاگہ کہ لوکیں لٹ ءُ درکاینت۔ راج ءِ گرگ بزاں جوان تریں مردم، گرگ جنگ :

گرکو

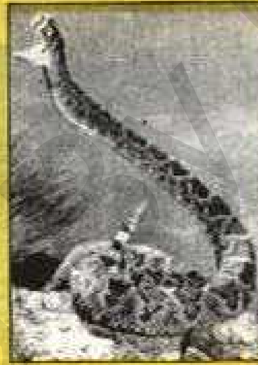
ڈرچک ءُ بوشگانی۔

- گرگ : (گِ رَگ) زورگ، بجا زورگ، یکّے ءَ پہ ڈک دمینگ، کسے گرگ ءُ آرگ، دست جنگ، بیر کنگ۔

آپ ءِ گرگ : چہ کور، چہ ھور، پہ جنگ ءَ۔ امبازاں گرگ : گولائیش کنگ۔ باد ءِ گرگ : باد ءِ ناڈراھی ءِ گرگ۔ برانزگرگ : گرم گرگ۔ سک زھر گرگ۔ بُن گرگ : آس گرگ، روک بیگ۔ بندگرگ : ڈیکت ورگ، مل ورگ۔ بیرگرگ : چہ دژمن ءَ۔ پاداں گرگ : پاداں سُست دارگ۔ بیچ گرگ : زیرگ پہ بھر یا پہ زور۔ پدگرگ : پادانی نشان ءِ چارگ۔ پرگرگ : گد ءِ۔ توزگرگ : زھر بیگ۔ پونز ءِ گرگ : پہ چیزے ءِ میار کنگ ءُ بزاں پونز ءِ باھوٹ کنگ۔ تاب گرگ : تاب ورگ، ساد ءِ، بندیک ءِ، مود ءِ۔ تراس گرگ : ھزگ، ھژورگ، بٹ کنگ۔ تُندگرگ : تپ ءِ گرگ۔ دادگرگ : باج مزد (انعام) گرگ۔ جن گرگ : مردین ءِ گوں جنینے ءَ سور کنگ۔ چم ءِ گرگ : چم ءِ ناڈراھی۔ ڈراج گرگ : پاداں ڈراج کنگ ءُ تچ بیگ۔ دست گرگ : رسگ، دست ءَ زیرگ۔ دل ءِ گرگ : کسے ءِ دل ءَ وتی نیمگ ءَ ترینگ یا دل ءِ ناڈراھی ءِ گرگ۔ دزگرگ : سک تُند ءُ تیز روگ، انچوش روگ کہ وتز پاد بہ بیت۔ ڈک ءِ گرگ : راہ گرگ۔ رہ گرگ : روانگ بوگ، روگ۔ راہ ءَ گرگ : راہ ءَ بندگ یا راہ ءَ بیگ۔ رشت گرگ : تیز روگ۔ رند ءِ گرگ : کسے ءِ رندگیری کنگ۔ رُوءِ گرگ : دیم ءَ تھار کنگ، دیم ءَ ترینگ

زھرگرگ ۔ مُلک ءِ گرگ، کلات ءِ گرگ، دُزّ ءِ گرگ، ھراب کار ءِ گرگ: سیاہ کار ءِ گرگ، وام ءِ گرگ ۔

- **گرگ** : (گَ رَگ) لگارگ: بیں ءِ شیدگ بلے کم کارمرو بیت کہ وشّیں زیمر ءِ وند کاری نہ انت چو ناھیگا بازگوھنیں تچکاراں ،بور ءِ گُرگ، کارمرو کرتگ بلے خواں نہ انت ۔ PPB.I WD:GARAGH: To neigh
- **گُرگ** : (گُ رَگ) پہ جنگ ءُ سوزھر ءُ وتی نہ دوشتی ءِ زاھر کنگ ءِ توار ۔ پشتی کچک یار ستر کہ پہ مڑگ ءِ گُرّایت ءُ گرانیں توارے درکنت ۔ لاپ ءِ گُرگ، روتانی گُرگ چہ شُدءَ " لاپ کُگُرّایت، دنتاں سنگ بُرّایت ۔
- **گُرگُڈوک** : (گُ رگ ۔ ڈُ وک) بچار گُرگُڑوک ۔
- **گوگُڑوک** : (گَ رَگ ۔ ڈُ وک) ھاراہ کہ بُرّدکیں سنگ ءِ ڈل انت ۔ گل گُڑوک ۔
- **گرم** : (گَ رَم) سارت ءِ چپّ ۔ دوچ کہ تُرّ نیم روچ ءُ بیت گُوش اَنت کہ گرم انت یا گرم ءُ وت ءُ رسینتگ ۔ گرم ءُ سرد : دوبوم، دوبومیں ھوا ۔
- **گرمُم** : (گَ رَم) ھما کیکوکیں پوشاک کہ پشک ءِ چیرءُ گورءَ ءِ کن اَنت (ناتیلہ، بنیان) چیرپشکی ۔

گرمار

- **گرماپ** : (گَ رَم اَ پ) ھما آپ کہ گرم اَنت ۔
- **گرمار** : (گَ رَم اَ ر) مار ءِ زاتے ۔ RATTLE SNAKE (بچار بُت)
- **گرماگ** : (گَ رَم اَگ) گرماگ ءِ موسم، زمستان ءِ چپّ ۔
- **گرماگرم** : (گَ رَم اَگَ رَم) تازگ تازگ ءَ، جلدی زیت ۔
- **گرماگی** : (گَ رَم اَگِ ی) گُرمپاگی، کسانیں پیپک اَنت کہ گرماگ ءِ جان ءَ درّیچ اَنت ۔ گرماگ ۔
- **گُرمپاگ** : (گُ رَم ۔ پَ اَگ) گُرمپاگی، گرماگی ۔
- **گُرمپاگی** : (گُ رَم ۔ پَ اَگِ ی) بچار گُرمپاگ ۔
- **گُرمپک** : (گُ رِم ۔ پُ ک) ناڈراھی یے کہ جان ءِ آبلہ درکیت ۔
- **گُرمس** : (گُ رُم س) گرمنگ، گُرامگ ۔
- **گُرمکان** : (گُ رَم ۔ کَ اَ ن) پنجگور ءِ زانتگیں شھرے ۔

- گرمی : (گَ رَ مِ ی) سارتی ءِ چپ ۔
- گرّناشک : (گَ رَ ن ا ش کَ) : بچار گرّناک ۔
- گرّناک : (گَ رَ ن ا کَ) گرّناشک بگر گرّ ۔
- گرنالی : (گَ رَ ن ا ل ی) جُنبیل گرنالی بگوادر ءِ کوہ ءِ دیمزری سُنٹ ءِ گمبدے بلے کبرے نزانت پہ زانگ ءَ اے گودانی بستگیں گمبدے کہ کاٹھیا واڑ ءِ گرنار مندر ءِ گمُندانت ۔
- گرُنچ : (گَ رَ ن چ) سادے یا بندیگے گرنچ دیگ بزاں بندگ گدے کہ چیزے بستگ ءُ ماں آبریشمی گرنچ گرگ : بزاں انچو شکہ مجبر نہ بچ ایت ۔ ابریشم ءِ گرنچ ءِ بچگ مُشکل انت ۔
- گرنچک : (گَ رَ ن چ کَ) برنگیں پٹ ، پلپل مُٹ ۔
- گرنچگ : (گَ رَ ن چ گَ) : گرنچ دیگ ۔
- گرنچ گرنچ : (گَ رَ ن چ + گَ رَ ن چ) بازگرنچ ۔

گرو

- گرنچن : (گَ رَ ن چ ن) بھار کاھے (مری) زُبانزانتی ءَ ھاگال کہ چہ دوگاں ءَ جوڑ گنگ بوتگ ۔ اک : سرپد ، میلانک ، دَر زَدگ (مرکب)
- گرُند : (گَ رَ ن دَ) جمبر ءِ توار ، جکسوکیں توار ، گگماریں توار ، گرندگ ءِ توار
- گرندگ : (گَ رَ ن دَ گَ) گوں سکیں زرمبشت ءَ توار کنگ ، زرمبشت کنگ ، جکسوکیں توار کنگ ۔
- گرُو : (گَ رَ وَ) مُچکدان ءِ دپ ۔ (بچار بُت)
- گرَو : (گَ رَ وَ) ننگر ، ایر ، کپگ ، چیزے آورتگ ءُ چیزے ھمود ءَ گروانت ۔
- گرو : (گَ رَ وَ) ماھیگے ، گوانئے کہ چہ کُتب برکت ءِ کیت + پاگاسے ۔
- گرُوٹ : (گَ رُ و ٹ) مردم ءِ گرٹ چہ پزنک ءَ بگرتاکہ ھِلیگ ءَ انت ۔
- گرُود : (گَ رُ و دَ) ھاجیں ءُ چک کہ آئی ءَ بیرددئیت بلے سالونک ءُ چاراِیت داںکہ سُپتگینے ۔
- گرُوز : (گَ رُ و زَ) گُپی ، گروز ءِ ھدّ : گُپی ءِ ھدّ کہ پاد ءَ بچ ءَ مردو دیمان اَنت ۔

- گِروکْ ۱ : (گِ. رُ وْ کْ) ھاکہ گپت، گُرندءُ گروک : برق، الیکٹرسٹی نپت۔ Electricity
- گِروکْ ۲ : (گِ. رُ وْ کْ) گوں گُرندءِ توارءِ ماں جَبران شھوکیں روژنائی، نپت کہ ھر چیزے ءِ سرءَ بکپ اِیت آئیءَ
  پھک نبریج اِیت۔ اگاں کپ اِیت گرا آئیءَ زہیر گُوش اَنت۔
- گِروگلواتو : (گِ. رُ وْ کْ. گْ. وَ اتْ وْ) "الیکٹرک فین" Electric Fan
- گُروگ : (گُ. رَ وَ گْ) پنجگورءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- گُروہ : (گُ. رُ وْ ہْ) ھمااُشتر یا پس کہ پہ گُروہ تاچیءِ جم کنگ بنت یا ھاکہ گون اَنت پہ سر بازءِ چہ انزاءِ شھرءَ
  بُرزیک شھرے۔
- گُروھتاچ : (گُ. رُ وْ ہْ. تَ ا چْ) بچار گُرھتاچ۔
- گُروھتاچگ : (گُ. رُ وْ ہْ. تَ ا چَ گْ) بچار گُرھتاچگ۔
- گُروھتاچی : (گُ. رُ وْ ہْ. تَ ا. چِ ی) اُشتر یا کرا ایسانی یکجا تاچگ۔

- گُروھگْ ۱ : (گُ. رُ وْ. ہَ گْ) گُرنچ۔ انارءِ برکُرتکی جنگ ءِ۔ پُلءِ گُروھگ
- گُروھگْ ۲ : (گُ. رُ وْ. ہَ گْ) سُرود یا تمبورگءِ گُروھگ۔ (بچار بُت)
- گِرءُبند : (گِ. رَ. ءُ. بَ نْ دْ) گُرگءِ بندگ بلے اگاں بازءُ ڈاھے ءِ رنگ ءِ بہ بیت۔ جلءِ گُش، چُست ءُ
  ایر۔ باگےءِ پل کنگ ءِ بندگ۔
- گِرءُجن : (گِ. رَ. ءُ. جَ نْ) بہ گِرءُ بہ جن۔
- گِرءُدے : (گِ. رَ. ءُ. دَ ے) بچار گِردے۔
- گِرءُرِیس : (گِ. رَ. ءُ. رِ ی سْ سْ) ہرگ، جیڑہ کنگ۔ یکے دومیءِ گرگ ءُ ریسینگ، گرءُکش، گرءُ ژپ۔
- گِرءُژپ : (گِ. رَ. ءُ. ژَ پْ پْ) بچار گِرءُریس۔
- گِرءُکش : (گِ. رَ. ءُ. کَ. شْ شْ) ؛ گِرءُکش بچار ءِ گِرءُریس۔
- گُرھبند : (گُ. رُ ہْ. بَ نْ دْ) پہ لچہءِ جیکا سندءِ مصرعہ طرح۔

- گُرھتاچ : (گ ُ ر ھ ت ا چ) ھما مروم کہ گُرھتاچگ ءِ زبر انت ۔ یا اولاک کہ کار مردبیت ۔
- گُرھتاچگ : (گ ُ ر ھ ت ا چ گ) گوں سوار ءِ جماز اں تاچیناگ ۔
- گُرھتاچی : (گ ُ ر ھ ت ا چ ی) بچار : گُروھتاچ ۔
- گُرھن : (گ ُ ر ھ ن) گُنگ ، گَریچ ۔ گُنگ ءِ گَریچ ۔ [شیرازی : گردن گرہ]
- گِری : (گ ِ ر ی) کاریا کارے ءِ زانوگری ءِ جند یا آئی ءِ دَردَری اک : دوچ گری ، زرگری ، پدگری ، داداگری ۔
- گریب : (گ َ ر ی ب) بے وس ، بزگ ، وار ، گَریب ۔ ءِ بے وسی ، بزگی ، واری (عربی : غریب ، درآمد)
- گَرّی باگار : (گ َ ر ّ ی ب ا گ ا ر) باگار ءِ داستے ، گَرّی باگاڑ ۔ گسترین گورج رنگیں لاپ کشتے باگار چہ ھمیشی ءِ زات ءِ انت ۔
- گَرّی باگاڑ : (گ َ ر ّ ی ب ا گ ا ڑ) بچار : گَرّی باگار ۔
- گُرپیتو : (گ ُ ر ی پ ی ت و) پاداں زگ کہ پادءِ پُچ ءِ پُشت ءَ چہ پینزء بُرزانت ، اِنگ یا اِتکی ۔ گُرپیتو کنگ : رگاں پُرگ ۔
- گُرپیتہ : (گ ُ ر ی پ ی ت ہ) بچار : گُرپیتو ۔
- گُریت : (گ ُ ر ی ت) گُریوگ ءِ آئیگی ءُ گوستگاں اک : آ : آ گُریت بزاں لوکی گُریت اِنت ۔ گُوست : آئی ءَ گُریت بزاں آئی ءَ گُریوگ ءِ کار کُرت ۔
- گَرّی چبٹ : (گ َ ر ّ ی چ ب ٹ) چبٹ ءِ داستے ، بچار : وَنچل ۔
- گُریزاں : (گ ُ ر ی ز ا ں) پارسی ءِ گالے : تچوک ، بیزار ۔ (من وتی گوماز گُریزاناں)
- گُریشگ : (گ ُ ر ی ش گ) ھما جنگل کہ اود ءَ ڈِرچک بے کساس ببیت ۔
- گَرّیکان : (گ َ ر ّ ی ک ا ن) سرباز ءُ مزن شیپے ، شھر ءُ میتگ ءِ چہ درپ زیر ءَ چیر انت ۔
- گَرّی کڑیل : (گ َ ر ّ ی ک ڑ ی ل) کِتّار ، لڑوک ۔
- گُریکو : (گ ُ ر ی ک و) چیگانی بازز انتگیں لیبے ۔
- گَرّی کوہ : (گ َ ر ّ ی ک و ہ) بچار : گُریکو ۔
- گُرین : (گ ُ ر ی ن) بچار : گُرھن ۔
- گُرینک : (گ ُ ر ی ن ک) کھن یا جگ ءِ بُن زہ چہ اود ءَ آپ در کیت ۔
- گَرّینگ : (گ َ ر ّ ی ن گ) گَرّکاں کنگ ۔ زمین ءِ سر ءَ کشان کنگ ۔ طب : گریک ھدا ، غلطانیہ اکنوں نیز گُرّیک ، گُرّیک ۔
- گُریوان : (گ ُ ر ی و ا ن) گُریوگ ءِ کار ءَ کناں ، بُریات ءُ زاری کناں ۔
- گُریوگ : (گ ُ ر ی و گ) چہ درد ءُ تَورتت انچوش بُریات کنگ کہ چہ چماں ارس در بیت ۔ پچکے ءِ پہ شھمات یا لٹ بہ

جنَ ءِ اَ گریت ءُ بے تواریں گریوگ کہ ارس رِ چ اَنت ۔ بلے چہ دپ ءَ توار دَرنئیت ۔

- **گرِیھ** : (گ رِ ے ھ) : گردن ۔
- **گڑ** : (گ ڑ) تو امیں ءُ وست نہ جنگیں ، ھما گُڑ ءَ تاکہ دیگا دست نہ جنگ ، ھما گُڈ کہ سوچن نہ جنگ ۔ ھما ورنا کہ چہ شکر ورنائی ءِ سیم ءِ سراں گوستگ ءُ ورنائی ءِ سر جم اِنت ۔ گڑیں ورنا ، ورنائی ءِ گڑ ۔ گڑ یا چنیں ھے رنگ ءَ سکیں یکّایئیں ورنائیں یا چنیں ۔ بلائیں ورنا ءُ گڑ اِنت
- **گڑ** : (گ ڑ) شکر کا نڈیل ءِ گڑاستگیں شیرگ کہ رند ءَ شکر کنگ بیت ۔
- **گڑا** : (گ ڑ ا) اِچے ، انچوش کہ : اگاں شُما مرچی نہ بر اِت گوں گڑا دگہ روچے من ھم نیایاں ۔
- **گڑانجی** : (گ ڑ ا ن ج ی) باد گوپے کہ اَئی ءِ سر ءَ مائی یا جھلگ ایر کن اَنت ۔
- **گڑانکو** : (گ ڑ ا ن ک و) گڑاکو : تمباکے کہ تر کرتگ ءُ موت جوڑ کرتگ کنتگی تمباک ءَ گوں گڑ ءَ مینڈ اَنت جوڑ کن اَنت کشگ بیت ۔
- **گڑاینگ** : (گ ڑ ا ءِ ے ن گ) انچوش کنگ کہ بگڑیں اِیت ۔
- **گڑگ** : (گ ڑ گ) پہ دنتاں گد ءَ یا بندیک ءَ بُرگ ، آسن یا سیم ءَ پہ اَنبُر گڑگ گسندگ ۔ زرگڑگ ، دُز گڑگ ، گُڑش

گز

گزگ ۔

- **گڑگ** : (گ ڑ گ) بیچ ءُ درھگ ۔
- **گڑومب** : (گ ڑ و م ب) مزنیں سِنگ ، بج یا یانگرے ءِ ماں جُھلیں آپے ءَ کپگ ءِ توار ۔
- **گڑومنج** : (گ ڑ و م ن ج) شش ءُ سیمنچ + اڑ ءُ منج ۔ بجھ ءُ بجگ ۔
- **گڑینگ** : (گ ڑ ے ن گ) بیچ ءُ درھینگ ، گوں کسے ءَ اَنچیں کارے کنگ کہ آ ءِ گڑ ایت ۔
- **گزلہ** : (گ ز ل) دراجیں دارے کہ اُستاچُن ءِ ھملوں کنگ ءَ کارمرد ءِ کنت ۔ دو دست + گُورے ۔ دست ءِ گز ، باھینک ، باھیک ، سر دست ، دست ءِ ڈیل ، دست ءِ ڈیلنگ ۔
- **گز** : (گ ز) ازانکیں درچکے ، گز ءِ بازیں زات اَنت ، ۱۔ گوگز ، گیگز ۲۔ پاگز یا پادگز ، شنگز ۳۔ وادو یا وادگز ۵۔ سورگز (بیچار بت)
- **گزنگ** : (گ ز ن) پارسی ھم گز ءُ تازی ءَ اَثل اِنت ، الیشی ءَ بر ءَ پارسی ءَ گزمازہ گوزش اَنت ۔ یاکہ بلوچی ءَ گزمازگ بیت ۔ بلوچی ءَ الیشی ءَ گزی کلونٹ ھم گوزش اَنت ۔
- **گزا** : (گ ز ا) جہاد ، تازی ءَ غزا ءِ بلوچی ۔

- **گزابیگ**: (گَ زَ ا بِ ے گ) نامے۔
- **گزار**: (گَ زَ ا رَ) گپت ءُ گزار۔ جار ءُ گزار۔
- **گزب**: (گَ زَ بْ) زھر، زھرناکی (تازی: غضب)
- **گزبناک**: (گَ زَ بْ نَ ا کْ) سک زھرگروک یا سک زھرگپتگیں۔ تپنگ یا کرھادریں مردم ءِ گزبشی اَنت۔
- **گزبند**: (گَ زَ بَ نْ دْ) پلے کہ پہ گزبستگ یا کہ آئی ءِ چپ ءُ چاگرد ءَ گزبستگ۔
- **گزتاک**: (گَ زَ تَ ا کْ) گزی تاک۔
- **گزدان**: (گَ زَ دَ ا نْ) ماھیگ کُشگ ءِ راستے۔ جمود ءَ گز بازبیت۔ گزدر ءُ بلوچستان ءِ بازجاگھانی نام اِنت۔
- **گزدر**: (گَ زَ دَ رْ) بچار: گزدان۔
- **گزر**: (گُ زر) بچار "گزران"
- **گزران**: (گَ زَ رَ ا ن) رودچاتی گوزگ، زندمانی ءُ رودچاتی گوزگ۔ داریں زندمانی۔

گزرک

- **گزرانی**: (گُ زَ رَا نِ ی) گزران بیگ۔ بچار گزران۔
- **گزرک**: (گَ زِ رَ کْ) سبزی باجی یے۔ طب: گزر۔ یا: گزر۔ تاز: جزر۔ (بچار بُت)
- **گزرنگ**: (گَ زَ رَ نْ گْ) گز ءِ دار ءِ رنگ۔
- **گزروان**: (گَ زْ رَ وَ ا نْ) گز ءِ زاتے۔ ۲۔ گوادر ءَ میتگے ءِ نام اِنت۔
- **گزروگن**: (گَ زْ رَ وْ گَ نْ) بچار: رودگن گز۔
- **گزک**: (گَ زَ کْ) نامے۔
- **گزکاه**: (گَ زْ کَ ا ہْ) یک کاھے ءِ نام اِنت بگز ءِ تاک۔
- **گزکنڈ**: (گَ زْ کَ نْ ڈْ) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **گزکنڈی**: (گَ زْ کَ نْ ڈِ ی) ھامردم کہ گزکنڈ ءِ نندوک اِنت یا بیگ اَنت۔ بلوچ ملکے ءِ نام اِنت۔
- **گزل¹**: (گَ زَ لْ) تازی: غزل۔ بلوچی گالوار۔ دستونک گزل پہ بندگ۔ گزل جنگ: پہ زھیر گوشگ۔

- گزل ٹ : (گَ زَ لْ) مزنیں زندیں مُکرے اے مُکرانی تہ ءَ بوتگ ءِ زنگ ءَ بزی ھم بیت ۔ گزل گزل : مُکرمُکر
- گزمار : (گَ زَ مَ ا رْ) مار ءِ یک راستے ۔
- گزمازگ : (گَ زَ مَ ا زْ گْ) گز ءِ کلونٹ یا گز ءِ بر ۔
- گزو : (گَ زَ زُ وْ) نامے ۔
- گزی : (گَ زَ زِ یْ) ھما چیز کہ گوں گز ءِ سیاوی بہ کنت ۔ اک : گزی اِشکر ۔ گزی دار ، گزی کلونٹ ، مردی نامے ۔
- گزیر : (گَ زِ یْ رْ) سردار ءِ کاردار کہ مھان داری ، زمین ءُ مال ءِ گند ءُ چار ءَ کنت ۔
- گزی کبا : (گَ زَ زِ یْ کَ بَ ا) ماھیگے ۔
- گژ : (گَ ژْ ژْ) گژگ ءِ برماںگال ۔
- گژدال : (گَ ژَ دَ ا لْ) نیم گنوک ، گنوک ءُ گژدال ۔
- گژگ : (گَ ژَ ژْ گْ) بِنگ ، گنگ ءُ گوات گرگ ءِ کلگ ، چیز ھرءَ گژگ ۔
- گژلگ : (گَ ژَ ژَ لْ گْ) گژگ ، بنگ ، گنگ ءُ گوات گرگ ۔
- گژمبگ : (گَ ژَ مْ بُ گْ) سکیں مزنیں چیزے ءِ جُھلیں آپ ءَ کپگ ءِ توار ۔
- گژن : (گَ ژْ نْ) شُد ، گشن : پہ ورگ ورگ ءَ بے تاھیری
- گژنبگ : (گَ ژَ نْ بَ گْ) بچار ، گژمبگ ۔
- گژنگ : (گُ ژَ نَ گْ) شُدیگ ، گشنگ دطب : وِشنا ، یا گشنہ ، گسنہ ، گرُس ، گرسنہ ۔
- گژنگی : (گُ ژَ نَ گِ یْ) گشنگی ، شُدیگی ۔
- گژنی : (گُ ژَ نِ یْ) شُدی ، گشنی ۔
- گژومب : (گَ ژُ وْ مْ بْ) بچار ، گژمبگ ۔
- گژونب : (گَ ژُ وْ نْ بْ) بچار ، گژمبگ ۔
- گژیمب گژامب : (گَ ژِ یْ مْ بْ + گَ ژَ ا مْ بْ) آپ ءِ تہ ءَ کپگ ءُ تگیں آپے ءِ تہ ءَ انچوش زوگ کہ آپ سک توار بہ کنت ۔
- گس : (گَ سْ) گند ، گند ءُ گس ۔
- گس : (گِ سْ) لوگ ، دوار ، مردم ءُ دار جاہ ۔
- گسبند : (گِ سْ بَ نْ دْ) کسے ءِ لوگ ءِ تہ ءَ بندی کنگ ۔
- گسپٹی : (گِ سْ پَ ٹِ یْ) لوگ ءِ پٹگ ءُ سرکاری پرمان ۔
- گستا : (گِ سْ تَ ا) جتا ، دیر ، یکتر ، یک کنگ ۔
- گستگ ٹ : (گَ سْ تَ گْ) سرا آدوک یا دپیل ، سرا تگیں ھما ورگ کہ وسپیند کنگ انت یا گاجیل ، پہ زھر سرا آروکاں گوش انت ۔

- گستگ: (گ َ س ـ ت گ) میاب بندر، گیابان، بلوچی ءِ یک کامے ءِ نام انت کہ گوں شیرے ءِ وڑ بیت ذیل:
  «کاروں گیگ انت کہ شاموں آرتنگ ءُ شب ءِ رگبندوں گستگ ءُ دوگ انت»
- گسد: (گ ِ س ِ ذ) گھرگ ءِ زاتے۔ «اگسد گواریں کھر باتنزاں انت زردی۔ ملا پازل ءِ ترمپانی بزانت ءِ گپتگ۔ جنینی نامے۔
- گسدپی (گ ِ س ِ ذ پ ی) تھتگ یا تگرد جوڑ کنگیں یکتا کی درواز گ ءِ تاک۔
- گسر: (گ ِ س ِ ر) بجاار گسرگ۔
- گسرگ: (گ ِ س ِ ر گ) راہ ءِ ردبوگ، ردورگ، ردکیگ۔ گاربوگ۔
- گسگ: (گ َ س ِ گ) کسے ءِ دست ءِ یاجان ءِ دگر جاگہے ءِ گوشت ءِ وتی دنتانانی رہ ءِ آرگ ءِ زور پردیگ، جایگ۔
- گسوتگ: (گ ِ س ُ ت گ) لوگ ستگگ یا ستکہ لوگ۔ گس سھتگ یا سھتگ گس۔ برباد، بے بجت۔
- گسی: (گ ِ س ِ ی) لوگی، دواری، گسی مرگ، گکتہ ءِ کروس، گسی ہکمک۔
- گسی: (گ َ س ِ ی) بے وار، کم جاگہی، دزگیگ۔
- گسی: (گ ِ س ِ ی) توبہ ۔ گسی بوگ: دزگٹ بوگ۔ مان اڑگ گسی بوگ: انجوش بوگ کہ گوش ءِ زانان تماہیں جاگہ ءِ گند ءِ گس انت ءُ تو یک مچے زمین جوان کرتگ ءُ ھیلیے وت ءِ جاگہ دانگ کہ مین بوگ ءِ ترس ءِ سرے ءُ وت تزچگ۔ "بلانی تو گوش ءِ زانان گسی ئے۔ "تو مارا گسی کرتگ"۔ "تو اڑے گسی مکن"۔
- گش: (گ َ ش) ، بگش، گشگ ءِ پرمانگال۔
- گش: (گ ِ ش) گش ببئے، یا کہ بگیش، گیش بیگ یا گیشگ ءِ پرمانگال۔
- گش: (گ ُ ش) "گشگ" یا "گوشگ" ءِ پرمانگال بزاں بگش۔
- گش: (گ َ ش ش) ، نزیں پچ، نریں پچ ءِ گش یا گش کہ گوکرے وتہ ءِ انت۔ گش کنگ، گش ءِ پوست ءِ لڑیں انت۔ تیں انتے ءِ سہ تال یک "بندے" پچ ءِ بند دینت ءِ بزاں گش کن انت۔
- گشاد: (گ ُ ش ا ذ) پراہ، تیز۔ گشادیں رگ۔ کننگ گشاد،
- گشادکار: (گ ُ ش ا ذ ک ا ر) تیز کار۔
- گشادگ: (گ ُ ش ا د گ) مان دیگ، دوچگ۔
- گشت: (گ َ ش ت) ترگ، سیل، پرگول، ترات، پرلیٹ ایت ءِ پرگشت۔ یک رندے ترد گشت، چرڈولے پہ ڈولے ترایت۔ دروشت ءِ یکے رندے ءِ وانگ۔ Repeat
- گشت: (گ ُ ش ت) گوشت، گوشگ ءِ گوستگال۔
- گشتگ: (گ َ ش ـ تگ) "گشگ" ءِ دیرگوستگال بزاں گشگ ءِ کار بوتگ۔
- گشتگ: (گ ُ ش ـ ت گ) گوشتگ، گپ جگ، حال داتگ، ھبر کتگ، سھیگ کتگ۔ "گشگ" یا "گوشگ" ءِ دیرگوستگال۔
- گشکارگال: (گ ِ ش ـ کار + گال) زکارگال: فعل متعدی

- **گُشکند** : (گ ُ ش ک َ ن ْ د ْ) پہ کندگ ءِ حاترءِ گپتے جنگ ءِ مشکرائی۔ گپ ءُ رپ۔ گوشکند۔
- **گشگ** : (گ َ ش گ ْ) چہ یک جاورءِ پہ دگہ جاورے ترگ، بدل چہ ھری ءِ ابس یا دیم ءِ پشت بہ بیت یا کرائیشی ءِ چپ چوٹ بوگ۔
- **گُشگ** : (گ ُ ش گ ْ) گوشگ : گپ جنگ، ھال دیگ، ھبر کنگ، سھیگ کنگ۔ مانگاں یا بُنگال : گوشگ، گوستگال : گوشت، دیر گوستگال : گوشتگ، آیوکی : گوش ایت، دمیالوکی : گوش ایت انت، پرمانگال : بہ گوش، مکنگال : مہ گوش۔
- **گُشگِند** : (گ ُ ش۔ گ ِ ن ْ د ْ) ٹیلی ویژن۔ گندگش۔
- **گُشن** : (گ ُ ش ن ْ) شُد، گژن، شُدیگی ھما جاورکہ مردم پہ وردگ ءَ سک بے تاھیر بہ بیت ءُ بز تلوسی ایت۔
- **گُشنگ** : (گ ُ ش۔ ن َ گ ْ) شُدیگ، گژنگ۔
- **گُشنگی** : (گ ُ ش۔ ن َ گ ِ ی) شُدیگی، گژنگی۔
- **گُشنی** : (گ ُ ش۔ ن ِ ی) شُدی، گژنی، گژنگی۔
- **گشوار** : (گ ِ ش ْ و َ ا ر ْ) تفسیر، یک گپتے ءِ پہ گیش ءُ گوار سر پد کنگ، پہ شتری گیشینگ۔
- **گُش ءِ وے** : (گ ُ ش۔ ءِ۔ و َ ے) مان گپ ءُ تران ھرکس کہ زور جنت کہ آئی ءِ گپ منگ بہ بیت۔ ترندگپی یا تھل گپی کنگ۔
- **گُشّی** : (گ ُ ش۔ ش ِ ی) گُشتی : چ گُشتی انت بزاں کو کرے ترک اِنگ انت (گوش انت چ ءِ جنگ لوٹ گُشتی سے کن انت۔
- **گَشینگ** : (گ َ ش۔ ش ِ ے ن َ گ ْ) گاشینگ۔
- **گکّ**[1] : (گ َ ک ْ ک ْ) سکتیز۔ گکا گک بزاں سک تیز۔
- **گکّ**[2] : (گ َ ک ْ ک ْ) پاھار، گکّ چست بیگ، بزاں پاھار جست بیگ، گکّگ ءِ جندکہ "گکّ" ءِ توار ھم درکیت۔ گندگ ءِ ترند ءُ تیز ءُ بزیں باکارگے کہ سکّ زند ءِ گونڈا انت۔
- **گُکّ** : (گ ُ ک ْ ک ْ) تچکین ءُ ھملسونیں جاگھے ءِ کسانیں گردیں ڈکے، بزوگے یا ٹوبے پاد بئیت کہ ھما ھملسونی ءِ پروشش ایت۔ ریش پادکیت "گُکّ" بیت۔ سنگے سرءِ پلگ ایت اگاں سرمہ ترک ایت بزاں مہ پرش ایت بلے "گُکّ" بیت کسانیں گرنچ یا ڈک۔ [شیرازی : گوک، گنہ : برآمدگی دانہ ہای پشت دست]
گُکّ بندگ : گرنچ بندگ۔ دل ءِ گُکّ بندگ : بزاں کتابیگ یا ساہ ءِ گٹ بیگ۔ گُکّ بوگ : زاھر یا سھرا بوگ، ھبرے ءِ دل ءِ گُکّ بوگ : تورگ یا بڑنیگ بوگ۔ گُکّ جنگ : چہ پُل ءِ رچگ ءُ رندءِ پہ برءُ ڈرچک گُکّ جنت۔ گُکّ دیگ : گرنچ دیگ۔ گُکّاں کرگ : بزاں تراشگ ءُ ھملسون کنگ۔
- **گُکّ سُرک** : (گ ُ ک ْ ک َ + س ُ ر ْ ک ْ) چیزے ھملسون مہ بیت۔ ھما چیز کہ لسہ ءُ ساپ نہ انت۔
- **گکّگ** : (گ َ ک ْ۔ ک َ گ ْ) مردمے کہ سکّ باز دارت ءُ باکارگ ءِ ھم پہ مشکل در بئیت آئی ءِ باکارگ ءِ گکّگ گوش انت۔
- **گُکّی** : (گ ُ ک ْ۔ ک ِ ی) ھمائی ءَ کہ گکّ پہ انت، ھما مردم کہ آئی ءِ مزنیں ڈکیں نشانے پہ بیت۔
- **گُگتی** : (گ ُ گ ْ۔ گ ُ ت ِ ی) گدگدی، گدگتی، گگدی، گگودی : بچار گگدی، کلکلی، کچکلی۔
- **گُگدی** : (گ ُ گ ْ۔ گ ُ د ِ ی) گگتی، گدگدی، گت گدی۔ گگودی، باوگ ءُ ڈراھیں گرتے کہ چہ ملک ءِ ترنگ انت

یک سرے بارگ تر و دومی سرے زندتر انت ۔ پُشت ءُ رگ رگ انت، کماں انت ءُ گور ءِ سرے کن انت ۔ باز مردم ایشانی شم ءُ مُھرگ ءَ ھم وَرنت ۔ گوشت انت کہ ءِ کلاک درکیت ایشی ءِ گور ءَ ءُ دے کلاک روانت ۔

• **گگر** : (گَ گَ ۔گَ ز) گنگے کہ باز درنگ ءُ بڑاہ بہ بیت ۔

• **گلرگ** : (گَ گَ ۔گَ ۔رَگ) گنگے ءُ درگ ءُ بڑاہ بیگ ۔ دیشے ءُ ترکگ ، گھگ ءُ دپ ءُ بڑاہ بیگ ۔

• **گگرینگ** : (گَ گَ ۔گَ رِ ے ۔ نگ) گُمنگ گُنگ کنگ ، انچوش کنگ کہ بہ گگرایت ۔ گوں تیراں گگرینگ ۔

• **گگلی** : (گُ گَ ۔گَ ۔لِ ی) گھگلی ؛ چوکہ بچوڑ ءُ انت کہ گلڑ ءُ شیر کن انت چہ آرت ءُ جوڑ کنگ ءُ ماں تیل ءَ پچگ بیت ۔

• **گگو** : (گَ گَ ۔گُ و) کپنجرہ رنگ ءُ مُرگے ، بوتم ءُ زاتے بلے چہ بوتم ءَ کستر انت ۔ ٹیلگ ءُ سک مزن انت تو گوش ءُ زاناں چہ کل ءُ دراتکگ آنت ۔ بسر تنگیں ٹیلگ آنت ءُ ۔ گوش آنت کہ اے شومیں مُرگے ۔ ایشی ءِ آواز انت : بکیچو کیچو ۔ ھر دھد کہ مردم ایشی ءِ توار ءَ اشکن آنت گوش آنت چہ گوانک ءُ کن ۔ ایشی ءَ "گوگو" ءُ "چری ری" ھم گوش انت ۔ (بجاربُت)

• **گگودی** : (گَ گَ ۔گُ و دِ ی) بچار "گگدی" ۔

گگلی

گگو

• **گگور، گگیر، گگار** : (گَ ۔گَ و ز ز) (گَ ۔گِ ی ز ز) (گَ ۔گَ ا ز ز) چیزے ءِ گکرگ ءِ توار ۔ گرانیں چیزے ءِ گرینگ ءِ توار ۔

• **گگی** : (گُ گَ ۔گِ ی) کسانیں جھلگ ءُ زاتے کہ بلے گردن ءُ ذرلج انت ایشی ءَ گگی ھم گوش آنت ۔ (بجاربُت)

• **گل** : (گَ ل) وَش بشادہ ۔ وَشی ۔ وَرْدلی مشکت ءُ آپے کہ جانشودگ ءِ روانت ۔ ھمک اک : بزگل ، جن گل ۔

• **گل** : (گِ ل) لیسانکیں ھاکے کہ بان بند آنت ۔ وحشت جن انت ۔ ھاکوہ کہ آئی ءِ جند "گل" انت آئی ءِ گل ءِ زُرد آنت بان بند آنت ۔

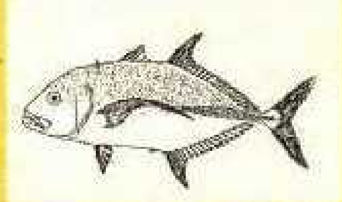
• **گل** : (گَ ل) پل ۔ دوستار ۔

• **گل** : (گَ ل) چوناھیگا پارسی گالے کہ بزانت ءُ پُل انت بلے ماں بلوچی ءُ پُل ءِ بزانت ءُ سک کم کارمرد بیت ۔ البت ماں "گلا" ءُ "چو گل زمین" ، "گل رک" ءُ کارمرد بیت اگاں ماں بلوچی ءِ گیشتر پہ دوست ءُ گوشگ بیت ۔ گلگدار : دشں گداریں مردم ۔

• **گل** : (گُ ل) ھماشان ءُ گوش انت کہ تنیگ ءِ جنگ ءُ منشانگ ءُ کن انت ءُ بند انت ۔

- گَلّ : (گَ لْ لْ) ماھیگ ءِ گَلّ کہ چہ آیاں ساہ زُوراِیت کہ آئی ءِ آسگور ءِ چیرءَ اَنت. مردم ءِ ھما گوشت کہ اشگرانی چیرءِ زنوک ءِ چیرءِ لوبجان بنت، کُٹینگ ءِ گَلّ. گرج ءِ گَلّ. مار ءِ گَلّ.
- گِلّ : (گِ لْ لْ) گَرد، گَردیں چیز، بچار : "گِلّرد"
- گُلّ : (گُ لْ لْ) گُپ، زنڈیں ءُ پُڑدریں گُپ. زھرگپتگیں : گُلّ ءِ گُلّ.
- گَلا : (گَ لَ ا) پہ گلایگ ءِ گوشتگیں گال، لچّہ ءِ راستے کہ آئی ءِ تہ ءَ وتی جند یا وتی کُٹم یا وتی مُلک ءِ مردم گلایگ بہ بنت. ستا، توسیپ.
- گِلا : (گِ لَ ا) دُز ءِ تہ ءَ چہ تلاہ ءَ جوڑ کُرتگیں مُنگ ٹُنگیں مُہرگے کہ آئی ءِ زَرد انگ ھم گوش اَنت.
- گُلاتون : (گُ لَ ا تَ ؤ نْ) : جنینی نامے.
- گُلاٹ : (گُ لَ ا ٹْ) ھما کاہ کہ دلوت ءِ ساولاک پہ ردمست ءَ چہ لاپ ءَ پد ءَ دَرکنت ءُ جاہ ایت ءُ پد ءَ ایر بارت ءُ روست ءِ مزنیں گُٹے ءِ گُٹے آپ. گُلاٹے شیر، گُٹ ءِ گُلاٹ کنگ : بزاں گُٹ گُٹ ءَ وَرگ یا پہ دد مردم ءِ گوشگ بیت کہ یکے گُٹے گپت ءُ پد ءَ دومی، چہ گُٹ ءَ ستر ءَ چرتنگ ءَ کم تر کد ءُ گُلّپے.
- گِلاس : (گِ لَ ا سْ) لیٹو، لیوان، شیشگ، بُلور.
- گُلاک : (گُ لَ ا کْ) پوست ءِ ناڈ ءِ ھیے کہ پوست پیچ پیچ ءِ ھاپیت تراِیت.
- گَلاگال : (گَ لَ ا گَ ا لْ) ھما گال کہ پہ نامکال گلایگ ءِ سازایگ ءَ کارمردبیت. گرامر : اسم صفت.
- گُلام : (گُ لَ ا مْ) نوکر، کاردار، زرزُرتگیں نوکر، یک زمانگے کہ ایشی ھما مردمانی کُٹم اِنت کہ پہ ناروائی دگہ راجاں چہ اپریکاءِ جنگلاں زبردستی گپتگ ءُ دگہ مُلکاں بہا کُرتگ اَنت. ھرچ یک شیا ھیں مردے کہ اپریکائی رنگ ءَ اِنت بلے چوش زوراِنت.
- گُلاُم : (گُ لَ ا مْ) ھما مردم کہ وزگ یا ماں جنگ ءِ گرگ ءُ کاربندگ بوتگ اَنت ءُ پد ءَ اے مردم چو کہ دلوت ءَ "بھازور" کنگ بوتگ اَنت.
- گَلاھگ : (گَ لَ ا ھَ گْ) بچار "گلایگ"
- گَلایگ : (گَ لَ ا یَ گْ) گلاھگ، سازایگ. کسے ءِ شریاں گوشگ، کسے ءِ شریانی گپاں جنگ.
- گُلباگ : (گُ لْ بَ ا گْ) گُل ءُ پُلانی باگ، جنّت، بھشت. اسپند، مینو، نوزگ.
- گُلبانگ : (گُ لْ بَ ا نْ گْ) گُل خان نصیر ءِ لچّانی جُنگیجی وانگی ءُ کوھنیں لچّھاں پہ سُروز ءِ گوشگ بوتگ.
- گَلبت : (گَ لْ بَ تْ) یکّیں کوہ ماھیگے. بچار "تاکدیم 693"
- گُلبو : (گُ لْ بُ ؤْ) ھما کہ چو گُل ءِ بو کنت. ھما کہ پُل ءِ وشّیں بو ءَ کنت. ھرچ رنگیں بھارکلاھے کہ وشبو اِنت. دوست ءَ ھم گوشگ بیت.
- گُل بی بی : (گُ لْ بِ ی بِ ی) جنینی نامے.
- گَلَپ : (گَ لْ لَ پْ) گلپ کنگ : بوجیگ ءِ کوھنیں تھنگانی دیر کنگ ءُ نوکیں تھنگ جنگ. مزنیں پات.

- **گلپان** : (گِ لْ پَ ا نْ) موٹر ءِ ھما بھر کہ پہ گاڈی سر بری ٹیمگ ءِ انت ۔ چٹل ءُ گل ءِ دیمپان انت ۔ Mudguard 1368
- **گلپچ** : (گِ لْ پَ چْ) چیزے کہ مان گل ءِ سبدن ءُ ڈبہ پیچ ءُ ۔
- **گلپنگ** : (گَ لَ پَ گْ) یکیں گمب ءِ ٹوڑگ ، آپ ءِ گلپ گلپ ءِ توار ۔ گلکگ ۔
- **گلپ گلپ** : (گَ لَ پْ ، گَ لَ پْ) آپ ءِ چلکگ ءِ توار ، آپ ءِ گورچگ ءِ توار ، لاپ ءِ تہ ءَ آپ ءِ چلکگ توار ، چہ شیشگ ، آبدان یا کنگی ءِ گٹ ءَ آپ ءِ درآیگ ءِ توار ۔ قلقل مینا ۔
- **گلپلاس** : (گِ لْ پَ لَ ا سْ) گلماں ، ھما مردم کہ گلمالگ ءِ کار ءَ کنت ۔ ١٩٧٠
- **گلت** : (گَ لَ تْ) عربی ءِ غلط انت کہ بلوچی ءِ اے رنگ ءَ انت بزاں ردء ۔ نا راست ۔
- **گلتلام** : (گِ لْ تَ لَ ا مْ) تلامے کہ چہ تھتگ ءِ جوڑ کنگ بیت چار دراجیں دستگ ءُ پہ کرائی ءِ سر ءَ گل ایرکن انت ءُ دو مردم گپت ءُ بارت ءُ ۔ ١٩٩٨ (بجار بُت)
- **گلتوبی** : (گَ لْ تُ وْ بِ یْ) گلتوبے ءِ آئی ءِ پلی ءِ نام انت ، دوچے ءِ نام انت ۔

گلبت کد : ١٠٠ س م — گلیت پٹر کد : ٧٠ س م — گلتلام

- **گلجان** : (گُ لْ جَ ا نْ) نامے کہ پہ مردین ءُ جنین ھر دوئیناں زیرگ بیت ۔
- **گلچین** : (گُ لْ چِ یْ نْ) ٹپنگ ءِ گوش انت ۔
- **گلچکن** : (گُ لْ چِ کِ نْ) جوانیں چکن ۔
- **گلدان** : (گُ لْ دَ ا نْ) پل دان ھما لیوان یا کرزان کہ آئی ءِ تہ ءَ پہ بو ءُ براہ پل مان کن انت ۔
- **گلر** : (گِ لِ رْ) گلرگ : ساپ ، سلہ ، شیشار ، لستہ ۔
- **گلرنگ** : (گُ لْ رَ نْ گْ) پل ءِ رنگ ، سُہر ،
- **گلرون** : (گُ لْ رُ وْ نْ) پلانی رنگ ءِ موسم ۔
- **گلزار** : (گُ لْ زَ ا رْ) ھمود ءَ پل سک باز انت ۔
- **گلڑ** : (گِ لَ ڑْ) گرد چہ کہ جوز ءِ جوزداک ءُ مازگ ءُ مشتک ءَ ۔
- **گلڑ** : (گُ لُ ڑْ) گرکتہ پک نیں چک کہ بازڈولدار ءُ پرزور انت ۔ پہ سُہر ءُ زندیں چیک ءَ ھم گوش انت ۔

گرک، شیر، ھیک ھریک رسترے ءِ گوندیں چُک ءَ گُوش اَنت۔

- گُلرٹو: (گ ُ ل ُ ر ٹ و) کسانیں گُلرٹ۔
- گُل زمین: (گ ُ ل ز م ی ن) وتی مُلک ءِ زمین و په دوستیءَ گُوش اَنت، بلوچستان۔
- گُل ژانگ: (گ ُ ل ژ ا ن گ) لوچی دو پے ءِ نام اِنت۔ گُل مُژانگ۔
- گُلسوگات: (گ ُ ل س و گ ا ت) گُلیں سوگات، سکیں شرّیں ٹیکی۔
- گِلستنگ: (گ ِ ل س ت گ) گِلیں زمین، ھما مُلک که آئی ءِ زمین گِل اِنت۔
- گُل شاہ: (گ ُ ل ش ا ہ) نامے۔ ورکه گل شاہ ءِ کتاب۔
- گِلک: (گ ِ ل ک) سُھریں رنگی سنگے کہ واراں رنگ دَیَنت۔
- گُلک: (گ ُ ل ک) گُلناز یا گُلاتون ءِ نیم نام۔
- گِلگ: (گ ِ ل ِ ک) نشتانجاہ ءِ دو دیمی بزگورشت۔ گُل ءِ لِک۔ گِلیک۔ بجار "کلیک۔

گلکدان

- گِلکار: (گ ِ ل ک ا ر) ھما مردم که گِل کاری کنت، لچکار، بیگاری۔
- گُلکار: (گ ُ ل ک ا ر) ھما چیز کہ آئی ءِ سرءَ په ھر رنگیں آبریشم نکش ءُ نگار دِ ئتگ۔ گُل دوچوک۔
- گِلکاری: (گ ِ ل ک ا ر ی) لچکاری، بانبندیں اُستاءِ گوں گِل ءَ کارکنگ۔ بیگاری۔
- گُلکاری: (گ ُ ل ک ا ر ی) گُلکارءِ کار بزاں نکش ءُ نگار کنگ، چکنکاری، دوچکاری۔
- گِلکدان: (گ ِ ل ک د ا ن) واڑھانی رنگدان کہ گِلک آپ کن اَنت ءُ ستر ءُ پلیں آنت ءُ نخنگ یا دار ءِ سرءَ
کِشک رند اَنت۔ (بجار رُبت)
- گِل کش: (گ ِ ل ک ش) ھما که گِل کشّ اِیت۔
- گَلگلگ: (گ َ ل گ َ ل گ) چه آپدان، شیشگ یا گُتّی ءِ جھلگ ءِ گَٹ ءَ آپ ءِ دراَیگ ءِ توار۔
- گِلکنڈ: (گ ِ ل ک ن ڈ) کردچیں مچے که دانگ سُھر اَنت۔
- گِلگ: (گ ِ ل گ) گوں دوستاں رنگ ءُ جنگ۔ گلگ کنگ۔ گلگ دیگ۔ گلگ دار ءُ گِلو۔
- گَلگ: (گ َ ل گ) کاروان (قافلہ) بازیں اُشترے کہ بار ءُ سامان ءِ لڈاینگ ءِ ھمراہ اِنت۔

- **گُلگ** : (گ ُ ل گ َ) مردین ءِ ھما مُوداں گوشت اَنت کہ ذراج اَنت گردن ءِ پُشت ءَ پیشنگ اَنت ۔
- **گُلگ** : (گ ُ ل ل َ گ َ) گُوات گرگ ، زھر بوگ ، گرّگ ، پیچ پلگ ، کپگ ، تَوپگ ، سرپگ ۔
- **گِلگدار** : (گ ِ ل گ َ د َ ا ر) ھما مردم کہ گلگ دار اِنت ۔
- **گُلگدار** : (گ ُ ل گ ِ د َ ا ر) وشّں گداریں مردم ۔ گلیں گدار
- **گلگرک** : (گ ُ ل گ َ ر َ ک) گُل بزاں پل ءِ گرگ یا کہ آئی ءِ رنگ ءِ نازرک ۔
- **گلگرڈگ** : (گ َ ل گ َ ر ڈ گ َ) چہ کاری ٹیں ٹپ ءِ وَرگ ءَ یا چہ ھتہ ءَ گیش وزد ءَ مردم یا دگہ ساھدارے ءِ گٹ ءَ گوں بے ھوشی ءُ بے سمائی ءَ تَوارے درکیت ۔ گرڈگرڈگ .
- **گُلگ گام** : (گ ُ ل گ َ گ َ ا م) اُشتر ءِ ردا بزاں ھما رواج کہ لوٹیں گُلگ روت ۔
- **گُلگل** : (گ ُ ل گ ُ ل) دپ ءِ تہ ءِ شودگ ، گُلگل جنگ یا کنگ : آپ دپ ءِ تہ ءَ کنگ ءُ گُپّاں چہ گُوات ءَ پُر ءَ کنگ ءُ ھمایگ کنگ گوں ءِ آپاں دپ شودگ ءَ بیت ۔ دُپد ءَ آپاں ڈنّ ءَ ریچگ ۔
- **گلگل** : (گ َ ل گ َ ل) چہ دار جوڑ کرتگیں پڑنگ ۔ داری پڑنگ یا چرک .

گِلمال

- **گِلگلان** : (گ ِ ل گ ِ ل َ ا ن) گِھنیچ ۔
- **گلگوات** : (گ ُ ل + گ ُ و َ ا ت) چہ مزن گورج ءِ کسترانت گُل ءِ گُوات اَنت ۔ گُلان ءِ شیاعتابیں سبزیں کشکے بیرانت ، سرءِ زرد اِنت ، سر ءِ بُرز ءَ جھل کنت ۔
- **گِلمال** : (گ ِ ل م َ ا ل) دیوال ءِ کہ گِل جن اَنت ءُ دوں اَنت پہ دستگی تھنگے ءِ آئی ءَ مال اَنت ءُ لشکن اَنت ۔ (بچار بُت)
- **گُلمبُ** : (گ ُ ل ُ م ب) دپ ءُ پُرّے دشیر یا دگہ آپیں چیزے ءِ گُپّائی پُرّے ، چہ گُپّتہ ءَ گیشتر ۔
- **گُلمبگ** : (گ ُ ل ُ م ب َ گ َ) آپیں ءُ کمیں بزیں چیزے ءِ یکپارگی وَرگ ۔ شیر گُلمبگ ،
- **گِلموڈ** : (گ ِ ل م ُ و ڈ) بچار "گلمید"
- **گِلمید** : (گ ِ ل م ی د) گِل ءُ میدَ ۔ مردم ءِ زندکائی ماں گِل ءُ میداں دونگ ۔
- **گُل میھ** : (گ ُ ل م ے ھ) دار ءِ جوڑ کرتگیں میھ کہ دیوال ءِ ٹُوگ ءُ گُدرے یا دگہ چیزے ءِ درنجگ بیت ۔ ایش ءِ بندگ ءَ گُل میھ ، تمبو ءِ گُلمیھ ۔

- **گُلنار** : (گُ. لْ. نَ ا ر) انار ءِ پُل کہ ھندوستان ءَ ایشی ءِ نام "انارکلی" انت کہ سلیم (بادشاہ جہانگیر) ءِ دوستار بوتگ. منّ انگیں گپے کہ آ وھداں سرکاری زبان پارسی بوتگ، انارکلی ءِ نام گُلنار بوتگ کہ رند ءَ ھندستانیاں ترینتگ ءُ انارکلی کرتگ۔
- **گُلناز** : (گُ. لْ. نَ ا ز) چو گُل ءَ نازرک یا کہ چو گُل ءِ پُل ءَ نازینگ۔
- **گِلناک** : (گِ. لِ. نَ اک) ھما زمین بدوک ءِ بیت کہ ناگیر بیت۔
- **گُلنام** : (گُ. لْ. نَ ا م) چہ تبندریں نام ءَ ابید دگہ نامے پہ دوستی ءُ واھگ کسے ءِ سرا پر کنگ یا بندگ ءِ بیت۔ لہتے کارچہ وتی جبند ءِ نام ءَ ابید یک دگہ نامے وت ءَ پرکن انت کہ ماں لچھاں آئی ءِ کارمرو آسان بیت، اک: "مصلح الدین ءَ "سعدی"، محمد شمس الدین ءَ "حافظ"، اسد اللہ خان ءَ "غالب"، زرتگ۔ بلوچی لچہ کارھم پہ "آزات"، ظہیر جگر، شاآت"، ءِ نام ژانگ بیگ ءِ انت کہ ایشی ءَ "تخلص" گوش انت ایشی ءَ "ندنام" "ھم گوش انت بلے "ندنام" پہ سرجیں، ندکارانی، گُلناماں گوشگ بیت۔
- **گُلنب** : (گُ. لُ. نْ. ب ب) بچار: گُلب

گلو کد : ۳۰ س م

- **گُلنگ** : (گُ. لُ. نْ. بَ گْ) بچار: گُلبگ،
- **گُل نجگ** : (گُ. لْ. نَ ج گْ) بلوچی دو چے ءِ نام انت۔
- **گُلندام** : (گُ. لَ. نْ. دَ ا م) نازرک جان، دوستار ءِ ساڑا ءِ گُلا بزاں آئی ءِ اندام چو گُل ءِ پُل ءَ انت۔
- **گَلو** : (گَ. لُ. وْ) گٹ ءُ گلو۔ چہ گٹ ءُ گلو ءَ کپگ : چہ بازیں کوکار ءُ جاک ءَ گٹ ءِ روگ۔ (بچار: گٹ)
- **گُلو** : (گُ. لْ. وْ) نامے۔
- **گِلو** : (گِ. لِ. لّ. وْ) گِلگ۔
- **گَلّو** : (گَ. لْ. لُ. وْ) ماھیگے کہ ایشی باز زات بنت، "بارگاھی"، "شیرادگ"، "ریجی"، گلّو، کپیک، کَگّی، گیتی، دوبُر، آسی۔
- **گُلّو** : (گُ. لْ. لُ. وْ) گلام علی، گلام حسین ءِ رنگیں ناماں گونڈ ک۔
- **گِلّوتگ** : (گِ. لْ. لِ. وْ. تَ گْ) گریوگ وڑ ءِ زنگ جنگ یا گلگ کنگ یا گپ جنگ، گلّوتگ کرگ۔
- **گلوژد** : (گُ. لْ. وْ ژْ دْ) بچار: گُلوشت

- گلوشت : (گ ُ ل ُ وْ ش ْ ت) دُرچک یا وَل ءِ ھما بر کہ چہ پُل ءِ بُن ءَ نوکی گیشں اِنگ بلے پُل ءِ وھش آتگیں بُن ءَ انگت دپ ءَ اِنت البت کسّٰی اِنت ۔
- گلہ : (گ َ ل ْ ل َ ہ ْ) گندیم ۔
- گلہ رون : (گ َ ل ْ ل َ ہ ْ ۔ ر َ و ْ ن ْ) گلہ ءِ رُنگ ءِ وھد (مارچ ، اپریل)
- گلہ کِش : (گ َ ل ْ ل َ ہ ْ ۔ ک ِ ش ْ) گلہ ءِ کِشگ ءِ موسم ۔ گلہ ءِ ٹھکار ءِ موسم (دسمبر)
- گُلی : (گ ُ ل ِ ی ْ) گُل بی بی یا گلسون ءِ نیم نام ۔ گل محمد ءِ نیم نام
- گلیپ : (گ ِ ل ِ ے پ ْ) ، ڈلکو ، وَرگدان ۔
- گُلیر : (گ َ ل ْ ل ِ ی ْ ر ْ) گُٹ ءِ چیر ءِ لونجانیں گوشت ۔ پس ءِ گُٹ ءِ چیر ءَ دو لونجانیں گوشت ءِ ٹُکر اَنت ۔ (بچار گُٹ)
- گُلیر : (گ ُ ل ِ ے ر ْ) جنگ ، جمکیں دار ءِ ھر دو سراں ڈراجیں رڑے ءِ دوئیں سراں بندانت کہ پہ مُرگ ءِ شکار ءَ کار مرد بیت "غلیل" (بچار گُٹ)

گلیر

گلیر

- گلیرگ : (گ َ ل ْ ل ِ ی ْ ۔ ر َ گ ْ) لھتے پس ءِ گُٹ ءِ چیر ءِ جستکے ڈراج بُرّیں مُچلب لونجان بیت ۔
- گلیڑ : (گ َ ل ْ ل ِ ی ْ ڑ ْ) گوک یا کاٹیگر ءِ گردن ءِ چیر ءِ ڈراجی ءِ لونجانیں گوشت رنگیں پوست کہ آ شگورانی چیر ءِ بگر دانکہ سینگ ءَ رس ایت ۔ مُرگ ءِ گلیر ، مردم ءِ گلیر ۔
- گُلین : (گ ُ ل ِ ے ن ْ) جنینی نامے ۔
- گلینگ : (گ َ ل ْ ل ِ ے ن َ گ ْ) تاچینگ ، پہ زور چہ یک جاگہے روان دیگ ۔ اولاک ءِ گلینگ ، سوار بیگ ءِ تاچگ ، ھکل کنگ ۔
- گم : (گ َ م ْ) اندوہ ، رنج ، بیگر ۔
- گُم : (گ ُ م ْ) نگار ، بیگواہ ، بے سوج ۔ گُم ءِ گار ۔
- گمار : (گ َ م َ ا ر ْ) بچار ، گُمبارہ "
- گماں : (گ َ م َ ا ن ْ) باز گم ، گم ءِ باز ، گماں "

- گُمائن : (گ۔ مَ ا نْ) نامے
- گُمان : (گ۔ مَ ا نْ) شک، زانگ، سماگت، اُمیت۔ گت ءُ گُمان ۔
- گُمانی : (گ۔ مَ ا۔ نِ ی) نامے مردینی ۔ گُم ءُ باز گمان ، گُم ءُ بھر گمانی بھز۔
- گمب : (گ۔ م بْ) چِنینی لسٹیں چہ دست ءُ دل ءُ کتیں مستریں گردیں سنگے کہ گمبی لیب ءُ کار مردبیت ۔ پہ کینٹکی ءُ کپّی لیب ءُ ھم گمب کارمردبیت ۔
- گُمبارگ : (گ۔ مْ۔ بَ ا رَ گْ) ٹوپ ءُ توار ۔
- گُمبارہ : (گ۔ مْ۔ بَ ا۔ رَ ہْ) گُمبارو : ٹوپ ، مزنیں ٹوپ ،
- گُمبد : (گ۔ مْ۔ بُ دْ) انچیں گِس کہ آئی ءُ سر گِرد ءُ بیت ۔ گِرد ۔ (بچار رُبّت)
- گُمبی : (گ۔ مْ۔ بِ ی) لیبے کہ کسانیں کلّے گوج اَنت ، لیبَ ءُ اوشتاَنت پہ کلّ ءُ اِشی دور دیئت ۔ ھرچی کلّ ءُ نہ کپ ایت چہ آیاں یکے ءُ پہ گمب جن اَنت ۔

- گمت : (گ۔ مْ۔ مَ تْ) ھما آپ کہ بوجیگ یا گراچیں دریائی اولاکے ءُ تہ ءُ چہ تہتگانی شَم ءُ دران کم کم ءُ چکّر ایت ءُ جم بیت ۔
- گُمتان : (گ۔ مْ۔ تَ ا نْ) (ڈیجگوری) پندول جنین ءُ پشک ءُ کتیگ۔ (گپتان) گومتان ۔
- گمتیل : (گ۔ مْ۔ تِ ے لْ) گمانی تیلانک دیوک یا تالان کنوک۔ نامے ۔
- گمجت : (گ۔ مْ۔ جَ تْ) گمزوگ ، ھما کہ گماں جنگ ءُ پِر وشتگ ۔
- گمداد : (گ۔ مْ۔ دَ ا دْ) نامے ۔
- گمدوست : (گ۔ مْ۔ دُ و سْ تْ) ھما مردم کہ آئی ءُ گم دوست بیت ۔ واھگدار دی گم جتیں دل ءُ گوش اَنت ۔
- گمر : (گ۔ مَ رْ) (ڈیجگوری) گمرو، کشارءُ گمرکنگ بزاں گمروکنگ یا زبرپاد آتنگ ۔
- گمراہ : (گ۔ مْ۔ رَ ا ہْ) بے پرواہ ، مست ۔
- گمرو : (گ۔ مْ۔ رَ وْ) کِشارءُ گمروکنگ بزاں زبرپاد آتنگ ۔

- **گمزد** : (گ َ م ِ ز َ دْ) گمزدگ بچار «گمجت» ۔
- **گمزدگ** : (گ َ م ۔ ز َ د گْ) بچار «گمجت» ۔
- **گمزیر** : (گ َ م ِ ز ِ ی رْ) گموار، گمانی زیروک، گمانی بھرکنوک ۔
- **گمساچ** : (گ َ م ِ س َ ا چْ) ھمائی و کہ گم سلاچ ایت ۔
- **گمسراچ** : (گ َ م ِ س ْ ر َ ا چْ) ھما کہ گمان سراچ ایت بزاں اگاں یک گے دیربیت یا کوھن بیت، و پدءَ تازگ و نوک ئے کنت ۔
- **گمشاد** : (گ َ م ِ ش َ دْ) مردینی نامے ۔ گون گمان شادان و وش ۔ ھما کس کہ گمان پہ شادھی و وشی ترین ایت ۔
- **گمشان** : (گ َ م ِ ش َ ا نْ) انچوش زرشان ءُ زرڈیلکن انت ۔ گم شان و گم ۔
- **گمک** : (گ ُ م ُ کْ) گمداد ءِ نیم نام، نامے ۔
- **گمگمار** : (گ َ م ِ گ َ م َ ا رْ) گرانیں توار ۔ زرمبشت ۔
- **گمگمارگ** : (گ َ م ِ گ ُ م َ ا رْ گْ) گرندءِ یا گرندءِ ڈولیں توار ۔ وردءِ سکیں گیرآرگ ۔
- **گموار** : (گ َ م ِ و َ ا رْ) گم وروک بزاں کسے ءِ گم ءَ کنگ ۔ پہ کسے ءِ گم کنگ ۔ کسے ءِ وردءَ ورگ کسے ءِ بیگرءُ میاں ءَ دارگ ۔
- **گمواری** : (گ َ م ِ و َ ا رِ یْ) مونسی، دردواری ۔
- **گمی** : (گ َ م یْ) نامے ۔
- **گمیز** : (گ َ م ِ ی زْ) کشم ءِ لچی ءَ آبدست ءُ گوش آنت ۔
- **گمیگ** : (گ َ م ِ ی گْ) چگمان بار ۔
- **گناباد** : (گ َ نْ ا بَ ا دْ) یک جاگہئے نام انت بلوچستان ءَ ۔
- **گنارگ** : (گ ِ ن َ ا رْ گْ) دارگ، زیرگ ۔ لگام ءَ کچایگ بچار «گینارگ»

P.B.LWD;GINARAGH,PP GINASHTA: to hold , to take. Possession of, pull (a bridle)

- **گناس** : (گ ُ نْ ا سْ) گناہ، ردی ۔
- **گناہ** : (گ ُ نْ ا ہْ) ردکاری، بدیں کار ءِ کنگ ۔
- **گنب** : (گ ُ ن بْ) بچار «گب» ۔
- **گنبارگ** : (گ ُ ن ِ ب َ ا رْ گْ) بچار «گمبارگ» ۔
- **گنبداپ** : (گ ُ ن ْ ب ُ د َ ا پْ) ھماگوات گپتگیں گمب و کہ آپ ءِ سرءَ پادکیت ۔
- **گنبی** : (گ ُ ن ِ ب یْ) بچار «گمبی» ۔
- **گنج** : (گ َ نْ جْ) مال، دنیا، ھزمینہ، زر ۔
- **گنج** : (گ َ نْ جْ) کل کشتگ، کول ۔ بازھریں بوھگے ۔ زھر، تحل، کوس، دگدءِ

- **گنجاباد** : (گَ نْ جَ اَ بَ ا دْ) سرباز ءِ یک شھرے ءِ نام اِنت کہ چہ رُودبن ءَ چیر اِنت۔ میتگ ءُ کسان اِنت۔
- **گنجاتون** : (گَ نْ جَ اَ تُ وْ نْ) نامے۔ گنجے ءِ بانک۔
- **گنجان** : (گَ نْ جَ ا نْ) جنینی نامے۔ ھما کہ ماں گنجان اِنت۔ باز گنج۔
- **گنجل** : (گَ نْ جُ لْ) گنجاتون ءِ نیم نام۔
- **گنجک** : (گَ نْ جُ کْ) جنینی نامے۔ کسانیں گنج۔
- **گنج ول** : (گُ نْ جْ وَ لْ لْ) گنج ءِ ول۔
- **گنجی** : (گَ نْ جِ ی) گنج ءِ داد۔ گنج ءِ۔ نامے۔
- **گنجی گنجلان** : (گَ نْ جِ ی۔ گَ نْ جُ لْ ا نْ) بلوچی داستانے ءِ باجن اِنت۔ ھمے داستان گوں ءِ نام ءِ زانگ بیت۔
- **گند** : (گَ نْ دْ) لَڈ، گس، گند ءِ گس۔
- **گُند** : (گُ نْ دْ) مروین ءِ کیر ءِ چیر ءِ ددھیک ماں پیلکے ءَ اَنت ءِ لونجان اَنت۔
- **گنداکو** : (گَ نْ دَ اکُ وْ) درمانے کہ آس ءَ کن اَنت ءُ سک بو کنت۔ جِن ءِ گنداکو : دو مردم گوں یک دگرے ءَ نہ سیل اَنت گرہ ءُ گوش اَنت "بلانی مُبلانی دت ماں وت جِن ءُ گنداکو اَنت"۔
- **گنداوگ** : (گَ نْ دَ اوَ گْ) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔ ۔ گوربات یا مُجیں گنداوگ۔
- **گندشت** : (گِ نْ دِ شْ تْ) میم، گندگ ءِ جند، گرشت۔ 1.12.1965
- **گِنڈک** : (گِ نْ ڈُ کْ) یک مردمے دگرے ءِ لوگ ءَ پہ آئی ءِ گندگ ءِ روت الشی ءَ گِنڈک گوش اَنت۔ بانجی بدے گِنڈک آوزے۔
- **گِندکی** : (گِ نْ دُکِ ی) ھما مردم کہ پہ کسے ءِ گندگ ءَ کیجا بنت۔ دژواَنت دگیشتر پہ جنینان گوش اَنت) آیان گِنْدُکی گوش اَنت۔ اے جنین گندکی اَنت "بزاں کسے ءِ گندگ ءِ روگ ءَ اَنت۔ پہ گندکی روگ چیزے کہ بھائی یا دست جنگی نہ اِنت بلکیں تھنا پہ چارگ ءَ ایراِنت۔
- **گِندگ** : (گِ نْ دَ گْ) پہ چم چیزے ءِ رنگ ءُ ڈول ءِ زانگ۔ چاں کاراِنت۔ گندمرگند : برے گندگ بیت ءُ برے نہ بیت۔
- **گندگ** : (گَ نْ دَ گْ) بد۔ ھراب۔ زد۔
- **گُندگوج** : (گُ نْ دْگُ وَ جْ) تولکے چو کہ موکو ءَ اَنت بلے چہ موکو ءَ مستراَنت۔ راہ ءَ سک تژند اِنت۔
- **گِندگش** : (گِ نْ دْ+گُ شْ) شیلی وژن۔
- **گندل** : (گَ نْ دَ لْ) سرجیں بسترہ۔ گوشنیں نپاد۔ دَلی یا ربی۔ گنداں روگ : وپت ءِ واب کنگ۔ شبرہ۔
- **گندم چار** : (گَ نْ دُ مْ+چَ ا رْ) مُرگے۔
- **گِندنند** : (گِ نْ دْ+نِ نْ دْ) گِندنند کنگ : گیشتر پہ یک اُڑے ءِ گیشینگ ءِ ھاتر ءَ کرتگیں دیوان ءَ گوش اَنت۔ یا کہ یک بُنگیجے ءِ بارہ ءَ گپ جنگ ءِ ھاترا ءَ دیوان کنگ۔

- گندوک : (گِ نْ ۔ دُ وْ کْ) ھاکس یا چیز کہ گندایت : عینک، نظارہ Spectacles چم ءِ دیدوک ۔
- گندہ باک : (گَ نْ ۔ دَ ۔ بَ اکْ) ناوڑاھی یے کہ با کارگ بوکن آنت ۔
- گندیم : (گَ نْ ۔ دِ یْ مْ) گلگہ ءِ دان ۔ گندیم ءِ سرے : بزاں گندیم ءِ دانگ ءِ گرانی ءَ سنگ ۔
- گندیمی : (گَ نْ ۔ دِ یْ ۔ مِ یْ) ھاکہ گوں گندیم ءَ سیادی کنت یا کہ چہ گندیم ءَ جوڑ بوتگیں ۔ استارے کہ اگاں چہ شامانی دھد ءَ رندو رکیت گڑا چدءِ رند گندیم کشگ ءِ شر نزانت ۔
- گنڈ : (گَ نْ ڈْ) گنڈ ءِ سند : بھر ءِ بانگ ۔ بزین یا بُز ءِ بزین ۔
- گنڈار : (گُ نْ ۔ ڈَ ارْ) بچار گونڈار ۔
- گنڈیل : (گُ نْ ۔ ڈِ ے لْ) کانڑیل ۔
- گنزر : (گَ نْ زْ) پیشکان ءِ جیقری ءِ ھمراہ ءَ بندے کہ ایشی ءِ لیجر زنڈ ءِ دوشی بنت ۔
- گنش : (گَ نْ شْ) بدین ءِ وجُونیں بُو ۔
- گنش : (گُ نْ شْ) بچ ءِ گنش یا گش ۔
- گنگ : (گُ نْ گْ) ھا مردم کہ گپ جت مہ کنت ۔
- گنگام : (گُ نْ ۔ گُ ۔ دَ امْ) لپس ءِ گوک کہ چو مردم ءَ گپ جت نہ کن انت ۔
- گنگرو : (گُ نْ ۔ گُ ۔ رُ وْ) ژانگہ ۔ ژانگوک ۔
- گنگ سر : (گَ نْ گْ ۔ سَ رْ) ھیران ، اباشکو ۔
- گنگش : (گِ نْ گُ شْ) گندگش ، نیلی وزن ،
- گنگل : (گَ نْ ۔ گُ لْ) لیب ءِ گوازی ، لیب ءِ گنگل ، گل ءِ گنگل ، بکیں ، گنج گل بزاں گلانی گنج ۔
- گنگو : (گَ نْ ۔ گُ وْ) مردینی نامے ۔
- گنواں : (گِ نَ وَ انْ) اے ھمے نبا یا نباکن ئے ! ءِ گال بیت ۔
- گنوک : (گَ ۔ نُ وْ کْ) بے سار ، بے ھوشں ، ھا مردم کہ آئی ءِ وتی ءِ دنیا ءِ سمانیست ءِ ھرچی کنت کنت ۔ ھا مردم کہ زانگ ءِ سماء پھک یلہ داتگ ۔
- گنوکی : (گَ ۔ نُ وْ ۔ کِ یْ) گنوک بیگ ۔ بے ساری ، بے زانت ءِ سمائی ءِ گُڈّی سیم سر : پلانی ءِ سر پہ گنوکی ءِ داتگ یا جتگ : چہ واری پلانی ءِ سر پہ گنوکی ءَ جتگ : سر پہ گنوکی کش اتگ ۔ پہ گنوکی روگ ۔ پہ گنوکی ترگ ، پہ گنوکی ژان کنگ ۔ پہ گنوکی گپ جنگ ۔
- گنہ : (گِ نْ نَ ہْ) جاگھے ءِ نام انت ماں کیچ ءَ ۔
- گنھکار : (گُ نَ ہْ ۔ کَ ارْ) میار بار ، زرد کار
- گنی : (گَ نْ ۔ نِ یْ) مزیں ٹکر بلے گوشت یا ماھیگ ءِ کانگ ءِ ۔
- گو : (گُ وْ) کاریگر ۔ گوک

- **گو** : (گ ٗ وْ) گوشت ءِ کسانگال (۲)
- **گو** : (گ ُ وْ) ھمے گندکہ چہ مردم ءِ روتاں در کایت ۔ گیت ۔ طب ؛ گوئی : پشل گاو ۔
- **گواپ** : (گ ْ وَ اپ) دہ یا پانزدہ وازرون (یا بازجاگہ ءَ پنچگ یک گواپے بیت) (۲) گوپتگیں ۔
- **گوا پار** : (دو دارے کہ کن اَنت ءُ ذراجی ءَ دار بند اَنت ایشی ءِ سرءَ ماھور تاپ ءَ دینت ، یا کہ ھمے رنگ ءَ دار بند اَنت ۔
- **گوات** : (گ ْ وات) گوات گرش ایت چہ ھمیشی ءَ ذراھیں ساھدار زندگ اَنت ۔ طب ؛ وا ۔ پا ؛ پاد : باد ، واد ۔ پھ ۔ اوستا (وات) ۔ ستا : جاسرم ھ ۔ گوات ءِ بند بندگ : نہ بوتگیں کار کنگ ۔ گوات جن بیگ : بجار ءَ گو گوات جنگ : دَ مگ ، گوات دیگ ۔ گوات ءِ دارگ : بزاں نہ کشگ ۔ گوات دیگ : لبز ءِ ھشک ءِ ، کسے ءَ جنگ ءُ آئی ءِ دپ ءُ دیم ءَ گوات دیگ ، لوفسانی یا گُرازانی گوات دیگ بزاں زھر گرگ ۔ گوات ءَ دیگ : دے گوات ءَ دیگ بزاں سیل گرد کنگ ۔ گوات ءِ رچگ : بزاں کم کنگ ۔ گوات ءِ سر کنگ : بزاں کشگ یا بنگیج کنگ ۔ گوات ءِ سرگ : بزاں گوات ءِ کم کشگ یا کوے کولے کشگ ۔ گوات ءِ کپگ : کم کنگ ، گوات ءِ کپگ مردم ءِ بزاں جھل آیگ ۔ گوات ءِ کشگ ، گوات جند ءِ ، مردم ءِ ، گوات دا تگیں چیزے ءِ ۔ گوات کنگ : دَ مگ ، گوات کنگ سر ءِ چہ نزوری ، سبکیں گوز ءِ (اے گوز منی دست ءَ گوات کنت) ۔ گوات گرگ : زھر گرگ ، پاد آیگ ، کپگ زیم ءِ ، مُرتگیں جون ءِ ۔ گوات ءِ گرگ ءِ شکاری ءِ ، گوات ءِ گرگ بزاں اندیم کنگ
- **گوات جت** : (گ ْ وَ ات ءِ جَ تْ) بجار ءِ گواجت ۔
- **گوات جن** : (گ ْ وَ ات ءِ جَ نْ) بجار ءِ گواجن ۔
- **گوات چینگ** : (گ ْ وَ ات ءِ چ ے نْ گْ) چہ پچ ءَ ھاناہ ءُ کلونٹ کہ گوات اِش دور دَنت ءُ گریب مُزکار اِش چِن اَنت ۔
- **گوات سَر** : (گ ْ وَ ات ءِ سَ رْ) گوات ءِ سر ، پَٹ ، ڈَن ۔
- **گوانگ** : (گ ْ وَ انْ گْ) درمانے کہ سے راست اِنت (۱) ہتنیں گوانگ (۲) سندی گوانگ (۳) مکرانی گوانگ طب : وانگ ، پا : بادبان ۔
- **گوات گر** : (گ ْ وَ ات ءِ گِ رْ) بادگیر ، ماڑیانی سر ءِ جُمبر ، کلاتانی بُرزیں جُمپ ۔
- **گواتو** : (گ ْ وَ اتُ وْ) دَموک ، گوانگیچن یا گوانگیچی ۔
(بجلی یا معمولی) گروک گواتو
- **گواتیگ** : (گ ْ وَ اتِ ی گْ) گواتی لیب کنوک ۔
- **گواجار** : (گ ْ وَ اجَ ارْ) گوات جار ، بزاں جار کہ گوات ءِ بارت کہ آئی ءِ راشکنگ ءُ نہ اِشکنگ ءِ بزانت یک اِنت ۔ گواجار آرگ : گواجار دیگ ، تُھمت ، تُرس ءُ بیم ، نامدپ : (حَلَوْجنی مردے نہ اِنت ھُشک ءَ جناں گواجار دَنت) ۔ گواجارگ : بے دپ تر ءُ گواجینگ ۔
- **گواجَت** : (گ ْ وَ اجَ تْ) گوات جَت ۔ گوات جَتگیں ۔ گواجتیں مَل : مستیں بور کہ گوات ءِ گیشتر مست کنت ۔
- **گواجَن** : (گ ْ وَ اجَ نْ) گوات جن ۔ گوات جنوک ۔ گوانگیچن ، دَموک ، گوات جتگیں ، گواجن بیگ بزاں گوات لگ اِتگیں ۔

ناذراهیں مردم ءِ گوش اَنت «ڈَن ءِ مرد گواجن بئے» گوات جت ۔

- **گواجینگ** : (گ وَاجِ ے ن گ) توارینگ، گواجارگ، پُورت گواجینگ، تژ گواجینگ
- **گواجن** : (گ وَا ۔ جِ ن) هماهبر یا کار کہ آئی ءِ گواهی هست۔ شاهدی، زاهر، سهرا، پدرا، راستی ۔
- **گواچنڈ** : (گ واچَ ن ڈ) نیمروچ ءَ کرساهگ تژایت۔ گواتے کشّ ایت هے وهد ءِ نام انت گواچنڈ۔ گوات چنڈ ءِ وهد۔ روچ کہ لیٹ ایت زُهر ءِ رند کمّیں گوات سُر ایت هے وهد ءَ کاردار کَڈّایت اے وهد زُهر ءَ رند ءُ اَسُر ءَ پیش انت ۔
- **گواجنی** : (گ وا ۔ جِ ن ی) گواهی ءَ، شاهدی ءَ، زاهری، سهرائیں ۔ راستی ۔
- **گواچی** : (گ وَاچِ ی) تُهپہ، ٹیکی، دلوشی ءِ چیز، بانجی، بانجیگ، توشگ، گریبانی مستگ امیرانی گواچی ۔
- **گواچین** : (گ وَاچ ے ن) گواجن
- **گوادر** : (گ وَادَر) سرجمیں بلوچستان ءِ جوان تریں بندن کہ بلوچ سرداراں ءَ پہ پئشکت ءِ سرداززاد گے ءَ ۱۷۸۳ ءَ پہ مانی

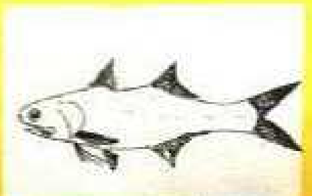
گوادر ءِ بندرگے
چہ دیمی نزد ءَ

داتگ اَت کہ رند ءَ پہ مُبَکّی تُرتگ اَتش ءُ ۱۹۵۷ ءَ انگریز ءَ گوادر ءِ مردم هچ سهیگ نہ کُرت اَنت ءُ بے جُهت ءُ چہ مسقط ءِ سرکار ءَ بہا گِپت ءُ پاکستان ءِ سرکار ءَ ئے دات ۔ (بچار بت)

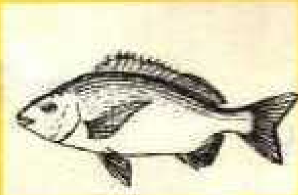
- **گوار** : (گ وَار) کاهے، بازی یے کہ الیشی ءِ براں گوں پوست ءَ نارُسْت کن اَنت ۔
- **گوارچ** : (گ وَارچ) گُدے کہ دیم ءَ دار اَنت ءُ مُرگ ءِ شکار کن اَنت ۔
- **گوارگ** : (گ وَارگ) هور ءِ گوارگ، هور ءِ رِچگ، چہ جمبراں آپ ءِ رچگ، جمبر ءِ گوارگ، نمب ءِ گوارگ۔ کاپر ءِ گوارگ۔ ارس ءِ گوارگ، تیر ءِ گوارگ، ریک ءِ گوارگ ۔
- **گوارگو** : (گ وَارگ و) پنجگور ءِ یک کور ءِ نام انت۔
- **گواز** : (گ وَاز) دوئیں دستاں کہ پنّان ءُ چہ یک دستے ءِ لنگک ءَ بگر دانکہ دومی دست ءِ توکی لنگک ءَ اے ڈراجی ءِ نام «گواز» انت ۔ تازی ءَ «باع» تُرکی ءَ «قلاچ» یا : باز یا کہ بازہ انت
- **گواز** : (گ وَاز) چش ءِ ڈرچک ءِ دار ءِ سربُر ءِ پوست ۔ هر ڈرچکے ءِ دار ءِ پوست ۔ گواز جنگ : براں گواز ءِ دیر کنگ کہ تژیں دار ءَ پہ ڈنڈا یا تیری مُنْدز جن اَنت دانکہ گواز چہ دار ءَ جتا بیت ۔ گواز دیگ : گُد ءَ گواز ءِ رنگ دیگ ۔ اُشتر ءِ دینت ئے ۔

- **گوازی** : (گ وازِی) لیب۔
- **گوازینگ** : (گ وازِے ن گ) ذرک ءُ میدان ءَ چہ کسے ءَ گوزگ، آئی ءَ رندلپّت گیجگ، اِلّگ (امیدی زبان ءَ) تلک ءُ گوزی ءِ لیب ءَ یکّے سرکنت آئی ءِ تلک چہ دومی ءِ سرءَ تچگیں تلک ءِ ن ش ان ءَ ءَ بگوزایت ایشی ءَ بزاں آگوازین ایت۔
گوازینگ : چہ آپ ءَ بزاں چہ آپ ءَ آدست کنگ، چہ سرءِ گوازینگ کارے ءِ بزاں کارے ءِ برابری ءَ نہ کنگ، اٹل دیگ ءُ چہ وتی سرءَ دیر کنگ۔ چہ کارءَ گوازینگ بزاں چہ کار ءِ ھدءَ برگ۔ پُتارینگ، پُتّرینگ، انچوش کنگ کہ بگوزایت۔
- **گواڑگ** : (گ واڑگ) گرمگ، گرومگ، بزاں نہ ترک اتگیں پُل۔
- **گواس** : (گ واس) گوش کنوک کہ مُروارد ءِ پچگ ءَ دریاءَ ایرکپ اَنت (چہ عربی : غوّاص)
- **گواسولکان** : (گ وا س و ل ک ان) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت سے رنداں ماں گواسُلکاں حبردارکن۔
سربازءَ، چہ دِزبگان ءَ گُزرانت۔
- **گواشس** : (گ واش) چہ کوہ ءَ کہ آپ جھلاد بیت سرجھلیں نزاھگ گیت کہ "ش ان" ءِ گوش اَنت۔ چہ شان ءَ جھَل ترانت "گواشس"، چہ "گواش" ءَ دیھات۔ آپ چہ کورءَ کہ لیٹ ایت۔ وتی گزانی جھلیں زمین ءَ گیت اے زمیناں "گواش" گوش اَنت۔ کورءِ ھاگزکہ جھل اِنت مُھار ءِ آپ ءَ گیت۔ دامن، گز، جھل تریں گزیادامن۔
(۲) پس مُیشانی بندجاہ ؟ (زاھدان و نگُش)
- **گواک** : (گ وَ و اک) گپ جنگ ءِ ھاتی (لغتنامه: پارسی "اسپهبُد خوره پ ق)
- **گوانگیچن** : (گ واگ ے چ ن) گواتو، دموک۔
- **گوال** : (گ و وال) گوکانی شپانک ھامرم کہ گوکاں ولین ایت بزاں چارین ایت۔ گوپانک بزاں "گوک پانگ"۔
- **گوالگ** : (گ وال گ) چہ مودءَ جوڑ کرتگیں مزنیں درپ کہ جوگوفی ءِ ڈول ءَ گوپنگ۔
- **گوالگ دوچ** : (گ وال گ۔ دوچ) گوندوچ، ھماسیچن کہ گوں آئی ءَ گوالگ دوچ اَنت (شیرازی : جوالدوز : نوعی سوزن درشت است کہ جوال بدان دوزند) ۲۔ ھامردم کہ گوالگ دوچ ایت۔
- **گوامیچ** : (گ وام ی چ) امیتیں مِسک ءِ بُوتگ (شپاھیں بسک ءِ بوتگ ءَ "کوھلو" گوش اَنت) وڈّی بوتگے۔
- **گوامیچک** : (گ وام ی چ ک) بچار "گوامیچ"۔
- **گوامیلگ** : (گ وام ے ل گ) گوامیل دیگ، بلائی ءَ دوت ماں آپ ءَ گوامیل داتگ۔ آپ ءِ تہ ءَ بسیت ءُ پُنڈگ ءُ ترکنگ۔
- **گوانز** : (گ وان ز) بازخوانیں ماھیگے۔ کد : گیش چہ گیش ۲۰۰ س م (بچار بُت تاکدیم 705
- **گوانزگ** : (گ وان زگ) گونڈیں ھندول کہ تُنگ ءَ آئی ءِ تہ ءَ واپین اَنت۔ (بچار بُت تاکدیم 705
- **گوانک** : (گ وان ک) توار، بُرزیں توار، کسے ءَ گوانک جنگ۔ جار جنگ، ماھیگ ءِ گُشگ ءِ یک موسمے۔ گوانک جنگ۔ گوانک پرکنگ۔ گوانک کنگ۔
- **گوانکو** : (گ وان ک و) (ٹیلیفون) گوانک کنوک۔ جاتوگ کہ شپ ءَ مردم ءَ گوانک کنت ءُ بارت ءُ گول کنت۔ ھاتف۔
- **گوانگال** : (گ وان۔گ ال) ھاگال کہ پہ کسے ءِ توار جنگ ءَ کارمرد بیت۔ گرام : حرفِ ندا۔

- **گوٗاہ :** (گ۔وَاہ) نشان، زاھری، سھراھتی ؛ گوٗاھگ : ھست بیگ ۔ نگوٗاھگ : نہ بیگ ۔
- **گوٗاھتنگ :** (گ۔وَاھ۔ت۔گ) ماھیگے کہ ورگ ءَ وشں اِنت، جندءُ ھم ڈولدار انت ۔ (بچار بُت)
- **گوٗاھگ :** (گ۔وَاھ۔گ) بیگ، چیزے ءِ ھست بیگ ۔ پلاں چیزءِ ھچ نگوٗاہ اِیت بزاں بِھ نیست یا گوٗاہ نہ کنت ۔
- **گوٗاھی :** (گ۔وَاھِی) شاھدی ۔ گوٗاھی دیگ ۔ شاھدی دیگ ۔ گوٗاھی روگ : رنگ ءِ ۔ بزاں ھچ رنگ نگیج بوگ
- **گوٗبز :** (گ۔وَبْ۔ز) گوٗمز، گودِرءِ دگہ زات ۔
- **گوٗبند :** (گ۔وب۔ن۔ذ) پاگاپ : یک ھکتارے زمین یا کہ ۲،۴۱ ایکڑ یا ۱۰،۰۰۰ چارکنڈیں میٹر، دومن ونیم (تبرزی) توم ءِ ریچگ ءِ کذءِ زمین ۔
- **گوٗبی :** (گ۔وَ۔بِی) درگی سبزی یے کہ گُرادگ بیت ۔ ایشی ءِ دومی زات «بندگوٗبی» اِنت کہ آھمی ءَ ھم وراَنت ءُ ۔
- **گوٗبی :** (گ۔وبِی) چیزے ءِ بارہ ءَ گپ ءُ تران کنگ
- **گوٗپ :** (گ۔وپ) لانٹیگ کہ مُچک لیپ کن اَنت ھُروکے ۔ گوٗپ ۔

گوٗاز

گوٗازگ

گوٗھتنگ

گوٗپشو

- **گوٗپانک :** (گ۔وپ۔ان۔ک) بچار «گوٗپانگ»
- **گوٗپانگ :** (گ۔وپ۔ان۔گ) گوٗپانک : گوٗکانی شپانک بزاں گوٗوال، گوک چارینوک یا ولیسوک ۔ یک مکُھے ءِ نام اِنت
- **گوٗپتانک :** (گ۔وپ۔ت۔ان۔ک) ھر چیز کہ گوٗپگ بیت ۔
- **گوٗپش :** (گ۔وَپ۔ش) ھما کہ ھچ چیزے نیست ۔
- **گوٗپشو :** (گ۔وَپ۔ش۔و) دست ءِ ڈیل ءِ بارگ تریں ھڈ، جَتی ءِ گوٗپشو : ھما باریں ھڈ کہ چہ کوٹگاں بگر دانکہ ھٹیگ ءَ اِنت ۔ (بچار بُت)
- **گوٗپگ :** (گ۔وَپ۔گ) پیش، گُموڈیا بندیک ءِ پہ بیم ٹھینگ یا جوڑ کنگ ۔ سرءِ گوٗپگ ۔ سرءِ پہ گُنتاک یا کنٹرہ ءُ موت گوٗپگ ۔ پات ءِ گوٗپگ ۔ (۲) گُس دپی ءِ پچیں پہ کرز ءُ شنک جوڑ کرتگیں دامے کہ ماھیگ گِر اَنت کو ءَ کلگرے باجگرءِ دپ ءَ ایر کن اَنت ءُ آیاں دَر دنت ءُ ماھیگ ھمیشی ءِ سرءَ پُشت کپ اَنت ۔
- **گوٗپگ :** (گ۔وَپ۔پ۔گ) مُشت ءِ توار ۔ تینگ ءِ گپتگیں توار
- **گوٗپی :** (گ۔وپ۔پی) پا دءِ گُپی، مُچ ءِ اِے گُش آکش ءِ گُلیں ھڈ، گروزءِ ھڈ ۔

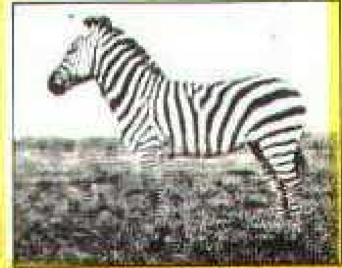
- **گوپیل** : (گ ۆپ ئ ل ل) جناورے کہ چو گامیشءَ انت بلے چہ گامیشءَ کستر انت کانٹ ئے پوز ءِ سرءَ پر انت لھتیں ءَ دو کانٹ بنت بلے ھر دو پوز ءِ سرءِ پُشت پہ پُشت اَنت ۔ عربی کرکدن ۔ پارسی : "انبیلا" انگ : RHINOCEROS بچار ۔ اَرج ۔
- **گُوپنیگ** : (گ ۆپ پ ے ن گ) مُشت جنگ ۔
- **گُوت** : (گ ۆ ت) گیت ، لانک لوچ ، سورگ ، جنگل ، دست لانک ، دزلانک ورائی ، دزآنجگ ۔
- **گُوتر** : (گ ۆ ت ر) ھیرٹیءَ روبرکتءَ یک بندے کہ باھو دشتیاریءِ گور ھمدءَ گیت ءُ دریاءَ رِچ ایت ۔
- **گُوتلو** : (گ ۆ ت ل ۆ) گوتلوئیں نب کہ چہ چادرءَ رِچ ایت ۔
- **گُوتی** : (گ ۆ ت ی) گُوتاں گوں مین ، جون ، آڑال ، ھما گچک کہ ریٹ ءُ ریت ۔
- **گُوتی گوندار** : (گ ۆ ت ی گ ۆ ن ڈ ا ر) گژنیک ۔
- **گُوتو** : (گ ۆ ت ۆ) جونوار یں مُرگے ۔ گیتو
- **گوٹگ** : (گ ۆ ٹ گ) بچار گُٹگ ۲ ۔ جاگھے ءِ نام اِنت ۔

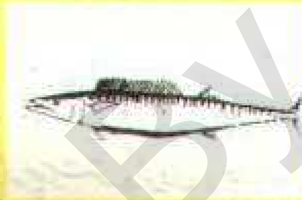

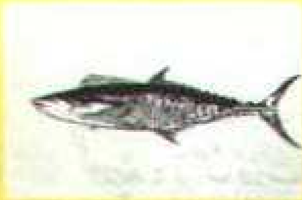
گوجاوگ

- **گُوج** : (گ ۆ ج) مزنیں دَتگے کہ کوھاں بیت (کہ گوج ءِ بڈءَ اِنت) گوج ءِ بازات اَنت ۔
- **گُوجاوگ** : (گ ۆ ج ا و گ) چہ ھیرءُ کلمپرءَ جوڑ کرتگیں گوری ھارءِ توکی ۔ (بچار گُبتا)
- **گوجائینگ** : (گ ۆ ج ا ءِ ے ن گ) بچار "گُوجینگ"
- **گوجک** : (گ ۆ ج ک) کسانیں گوج ۔ نامے ۔
- **گُوجگ** : (گ ۆ ج گ) کونچگ ۔ دَرجنگ ۔
- **گُوجو** : (گ ۆ ج ۆ) چو کہ گوجءَ ۔
- **گُوجینگ** : (گ ۆ ج ے ن گ) انچوش کنگ کہ کسے بہ گُوج اِیت ۔ گُوجائینگ ۔
- **گُوچ** : (گ ۆ چ چ) نکینک کہ رینی بیت یا کاول رین ۔ گامیش ءِ مچک ۔ آسک ءُ گُوچ ۔ درمانے ۔ گُوچک : کسانیں گوچ ۔
- **گوچڑ** : (گ ۆ چ ڑ) یا گوچڑ : گوچل ، گوچڑی گنوک ۔ دگرے ءِ بھرءَ پہ ریک ءُ ھنرءُ اَڑءُ گڑوتی کنگ ، گوچڑی کنگ ءُ برگ ۔
- **گوچڑی** : (گ ۆ چ ڑ ی) گوچلی ۔ گوچل ءِ کار ۔
- **گوچل** : (گ ۆ چ ل) ھما کہ گوچلی کنت ۔

- **گوچلی** : (گ وْ چَ لِ ئی) بچار گوچڑی
- **گودان** : (گ وْ دَا نْ) گور، جیجّک، مادگیں دلوت، اولاک ءِ رستر ءِ جنیں آدم ءِ جان ءِ ھابھر کہ چہ آیاں شیر درکیت کہ وتی چُک ءَ میچین اَنت ۔ مردم ءِ دو، پس ءِ دو ، گوک ءُ ھر ءُ اپس ءُ اُشتر ءِ چار دگہ رستراں ھشت اَنت ۔ چہ شادی ءُ آئی ءِ گُنّم ءُ کہ چو کہ مردم ءِ دو اَنت۔ کوھی پس ءُ آسکانی ھم دو اَنت
- **گودان بند** : (گ وْ دَا نْ ،بَ نْ دْ) سیگ ءِ ھار گوشت کہ نگلانی دیم ءَ درکیت ءُ گوں گوداناں ھوار بیت۔
(۲) سینگ بند، گُوربند، جالگ کہ جنیں آدم وتی گوداناں گوں آئی ءَ بنداَنت کہ لوٹجان مہ بنت ۔
- **گودر** : (گ وْ دِ رْ) زنڈیں ناھیں گومز کہ زرد ءُ سیاہ اِنت۔ گُوبز ۔
- **گودی** : (گ وْ دِ ئی) بی بی، بانک (بُرز بلوچی ءَ بلکیں چہ دگہ زبانے ءَ لاٹام اِتگ ۔)
- **گوڈ** : (گ وْ ڈْ) بچار "گوڑ"
- **گوڈگ** : (گ وْ ڈَ گْ) بچار "گوڑ"
- **گوڈل** : (گ وْ ڈَ لْ) ڈلگ ڈولگ ءُ سپیں سنگ کہ گُتاناں کپتگ اَنت

گورھر

گور کد : ۲۱۰ س م

ھرگور کد : ۹۰ س م دان ۲۲۰ س م

- **گُور** : (گُ وْرْ) گودان ، سینگ (۲) نزّیک ، کرّ (۳) گردن ءِ مان لگوشگ (۴) وال ، دُزدست ءِ دراجی (۵) بوجیگ یا میل ءِ گُور زاں دیم ءِ بھر۔

گُور بندگ روچ ءِ زاں جست بیگ ءُ رُوگ۔ گُور بندگ : چیزے تگریچ روگ « پلانی ءِ پتن گُوربستگ ءُ کیت » گُوردیگ ، مُشت، شھات یا لٹ ءِ ۔ گُور ءَ دیگ : دگرے ءِ پُشک ءِ ، ھار ءِ۔ گُورکنگ : کرّ ءَ روگ، کرّ کنگ۔ گُور ءَ کنگ : پشک ءِ ، کوٹ ءِ ۔ گُور گند دیگ :
گُورموش دیگ : گُور ءَ گیجگ : گُور ءَ دیگ ، پوشگ ۔

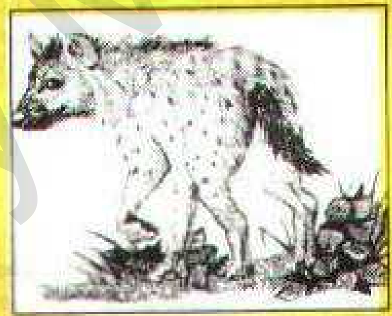
گُور ءَ کنگ : پشک ، ھار ، کوٹ ءِ ۔ گُور ءَ بندگ : گُوربند ءِ ۔ گُوربندگ : روچ ءِ گُور بندگ : چیزے ءِ تگریچ ءَ روگ " پلانی پتن ءِ گُوربستگ ءُ کیت " گُور ءَ دیگ : دگرے ءَ : ھار پشک ءِ ۔ گُورجنگ : نادراھی ءِ

- **گور** : (گَ وْرْ) بنیا ، ہندو ، بنکال، کرشن بھگوان ءُ رام ءِ منوگر۔
- **گُور** : (گُ وْرْ) پھریزگ، ساتگ ، گُورگنگ : ساتگ ءُ پھریزگ۔
- **گور** : (گَ وْرْ) گورھر ، جنگل ءِ ھرے کہ سیاھیں کِشک ءِ مان (۲) ماھیگے بازوش ءُ وشتامیں، ایشی ءِ بازذات

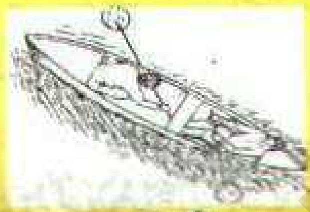
اَنت کہ چہ آیاں هرگور، گورچٹ، تولگو زانشگین اَنت ۔ کبر، مانش ۔ (بچار ٹبت)

- **گورامباز:** (گ وَ رَامَ بَ اَز) اَمباز کنگ، بغل ءَ کنگ، گولائیش کنگ
- **گوران :** (گ وَ رَان) یک بازمُرزیں کنڈگے کہ چہ گور ءِ کپچ ءِ نیامجی ءَ کپیت، گوئش اَنت کہ آ زمانگ ءَ کپچ ءُ پنجگور چہ یکّ دگرءَ پھک بستگ بوتگ اَنت۔ کس ءَ یک ءُ دگہ جاہ ءَ پہ اے راہ ءَ رو ءُ آ گرت نہ کرتگ۔ یک رندے یک شکاری یے پہ شکار در آتکگ اَت یک گورے گوں چٹک ءَ آتی ءَ دیست رند ءَ اِش کپت گور ءِ چٹک یک کسانیں کنڈگے ءَ جت ئے کہ چہ گوران ءَ جھل اِنت انیشی ءِ نام "گوراں چٹک" اِنت گور ھمے کنڈگ ءَ بیگ کپت شکاری ءَ ھم دل کرت ءُ رند ءَ ئے کپت ۔ ھمے کوھانی سرءَ یک کپاں داں دومی دیم ءَ ترپ ءَ رس اِت ءُ گورے جت ءِ اے ڈول ءَ اے یک باز مُشکلیں کنڈگ راھے جوڑ بوت ءُ کپچ ءُ پنجگور ءَ روگ ءُ آیگ مُنگیج بوت پہ سبب ءَ اے کنڈگ ءَ ءِ گوران گوئش اَنت ۔
- **گوراں چٹک :** (گ وَرَاں چِ ٹَ کَ) بچار "گوراں"
- **گورانڈ:** (گ وَرَان ڈ) اسپیت ءِ پس ءِ نر، میش ءِ نر۔ کھگورانڈ۔
- **گورباسک :** (گ وَ رَبَ اس کَ) تھت ءِ کش ءِ ڈراجیں دار ۔
- **گوربام :** (گ وَرَبَ ام) شپ ءِ گُدّی سر کہ چد ءُ رند روچ ءِ آیگ ءِ مستاگ گرگ بیت، بام ءِ نزیک ۔
- **گوربانگ :** (گ وَرَبَ ان گ) بانگواہ، گوربام ۔
- **گوربج :** (گ وَرَبُ ج) مُرگ ءِ بازلانی بروست ءِ گوشت کہ ایشی ءِ یکدیمے گوردست ءِ ھڈّ اَت ءُ دومی دیم ءَ ٹکیں پوستے ۔ اِے گوشت بے ھڈّ ءِ ہوانیں کالگے ۔
- **گوربند :** (گ وَرَبَ ن د) ھماساد کہ چہ اُشتر ءِ گردن ءِ چیر ءَ مان ترینگ بیت ءُ دوئیں سرے گوں رھت ءَ بستگ اَنت کہ رھت ءَ پُشت ءِ روگ ءَ نیل اِیت (۲) گودان بند بزاں ھماجالگ کہ جنیں وتی گوداناں ماں آئی ءَ بندانت
- **گوربندگ :** (گ وَرَبَ ن دَ گ) روچ ءِ گوربندگ بزاں چت بوتگ مردم ءِ سینگ ءِ ھڈّ ءِ بُرزی ءَ اِنت .
- **گورپات :** (گ وَرپَ ات) پات ءَ گوپ اَنت ءُ پدءَ دوچ اَنت ءُ نگرد کن اَنت ۔
- **گورپاند :** (گ وَرپَ ان د) اُشتر ءَ گورپاند کن بزاں پینڈان ءِ بند پد ءَ ھمے ساد ءَ چہ یک پینڈے ءَ بگر چہ آئی ءِ گردن ءِ سر ءَ گوازین ءُ دومی پینڈ ءَ بند۔ گیشتر شیتان ءُ گھگریں لیڑھاں بارکنگ ءِ وھد ءَ انجوش کن اَنت
GWARFAND, GWARPAN. Shield: lit: breast protector. from "GWAR" breast and "PAN" or "fan" protector. Cf, dempan. Shefank, Jopank
- **گورپٹّ :** (گ وَرپَ ٹ ٹ) گوش اَنت کہ رسترے کہ مانش (کبر) پُٹ اِیت ءُ مُردگ کش اِیت ۔ پہ بکّیں وڑ ءَ گوش اَنت ۔ شیتان ءُ کار بیرائیں مردم ۔ بچار ٹبت تا الدیم 709
- **گورپش :** (گ وَرپَ ش) گورپک، گولپش یا گولپشک: مُچ ءِ ھوش ءِ ھماں کہ کلونٹ اِشی پر اِنت ۔ ھولب ۔
- **گورجیگ :** (گ وَرجِ ی گ) جیگ ءِ نیامجی ءِ ھڈ۔
- **گورچٹک :** (گ وَرچُ ٹَ کَ) ماھیگے چہ گور ءِ زات ءَ ۔
- **گورچگ :** (گ وَرچَ گ) آپ ءِ مزنیں گُٹّ ءِ گُٹ ءِ تہ ءَ یکبارگی زوگ ءِ توار ۔ ٹک ءِ گوڑچگ

- **گوردَز** : (گ ورٛ دَز) سرَبازءِ چہ کوہ ءِ بینگ ءَ بُرز شھرے ۔ (۲) سرَبازءَ مزن شیپے کہ چہ تولدان ءَ چیر اِنت
- **گورداگ** : (گ ورٛ دَ اگ) وَڈی مُرگے)
- **گوردگ** : (گ ورٛ دَ گ) رستریا دَلوت کہ پہ زِہءَ اومان کنت ۔ ھرءُ اپس گوردگ بنت ۔
- **گوررنگ** : (گ ورٛ دَ رَ ن گ) پیٛنگ کہ سبز سرپیں اَنت گوشَس اَنت کہ گوررنگ اِنت بزاں زرنگ ءِ رنگ اِنت ۔
- **گوررس** : (گ ورٛ رَ س) عادل ، محافظ Justice
- **گورسند** : (گ ورٛ رَ سِ ن د) ھما چُک کہ شیرءَ سر بیٛنگ ۔ بزاں شیر مچگ ءِ وھدءَ تمام کنگ ۔
- **گورسوچک** : (گ ورٛ رَ س و چ ک) ناذراھی یے کہ ترُشیں باکارگ دَنت ۔ گندہ باکار ۔
- **گورسی** : (گ ورٛ رَ سِ ی) گمواری ، مونسی ، دلگوش داری ، عدل ۔ انصاف
- **گورشاپ** : (گ ورٛ شَ اپ) بوجیگ ءِ گورءِ آپ دَش ءَ پگ ۔ بوجیگ کہ دریاءَ رشت ءِ پُرّءَ رَوت گورمانی سرءَ گورءَ پچست بیت ءُ آپ ءِ سرءَ کپ اِیت ءُ شاپ اِیت
- **گورشی** : (گ ورٛ شِ ی) ھما اولیگ کہ یکدارءِ گورءِ نیمگ ءَ اِنت ۔ گورشیی : دو اولیگی یکدار ھما یکدار کہ یک سوءُ دُم ءُ یک گورشی یے مان اِنت ءُ ۔ (بچار دُم)

گورپٹ

گورشی

- **گورک¹** : (گ ورٛ ک) بچار "گورگ"
- **گورک²** : (گ ورٛ ک) پاگاس ءِ ھما چُک کہ آئی ءِ لاپ ءِ تہ ءَ چہ کُشگ بیت ۔
- **گورکاہ** : (گ ورٛ کَ اہ) کاھے کہ کوھاں رُدءِ اِیت ۔ گوک ءُ پسءُ وراَنت ءُ اُشتر ھم پہ ناکامی وارت ءِ ۔
- **گورکش** : (گ ورٛ کَ ش ش) بُردے کہ پہ ھاک کُشگ یا جوءِ چنگ ءَ سرءَ سادبند اَنت یکے ماں ھاکاں چیر جنت ءُ دگہ یکے یا دوکس ھمے سادءَ کش اَنت اے کارءَ گورکش گوش اَنت (۲) بے کاریں مردم ءَ پہ زورگرتنگ ءَ کارءَ برگ ۔
- **گورکلمی** : (گ ورٛ کَ لَ م ی) بوجیگ ءِ آچار ءِ زاتے ۔
- **گورکنگ** : (گ ورٛ کَ ن گ) ساٹگ ، چیٹگ ، پھریزگ
- **گورگ** : (گ ورٛ گ) کسانیں گُگور ۔ ایشی ءَ "گوزک" ھم گوش اَنت ءُ آسک ءِ شنک ، اپسءِ پس ءِ کسانیں چُک سے بلے زیں چُک ۔

- **گورگ :** (گ وْرَگ) سُھر رنگیں اسپیتیں مردم ۔
- **گُورگک :** (گ وُرَگ ک) اِسپے پس ءِ کسانیں چُک کہ نوکی پیدا اِت بیت بلے نریں چُک ۔
- **گُورگند :** (گ وْرَگ ن دْ) پہ کُشّ ءِ سینگ ھتینہ دیگ ۔ مردم ءِ سینگ ءِ دیمی نیمگ ءِ نیم بھر بزاں یک گورءُ کوپگ ءِ دیمی نیمگ ۔ گورگند جنگ ، گُورگنداں بندگ ، گُور گند دیگ ۔
- **گُورگیج :** (گ وْرَگ ے ج) کپات ءِ راستے کہ سات (سپر) ءَ چیزے ءِ مان کن اَنت ءُ زیرات بلے ایشی ءَ میستہ بند کن اَنت ءُ گُچیک ءَ بنداَت ، چادرے کہ گور ءَ بندگ بیت کہ بچ ءِ سرءَ ناوروپ اَنت ءُ مان ئے کن اَنت ، چہ یک کوپگے ءِ سرءَ بندءَ مان ترّین اَنت ءُ گچ ءِ یا دگہ چیزے ءِ جندءَ دو نیمگ ءِ کُش ءَ لونجان کن اَنت
- **گورگیج :** (گ وْرَگ ے ج) بلوچانی یک ھلکے ءِ نام اِنت ۔
- **گُورگیجانی مچّ :** (گ وْرَگ ے ج ان ی م چ چ) دشتیاری ءَ ھنکیگے ءِ نام اِنت ۔
- **گورم :** (گ وْرَم) چَول ، دریاءِ لھر (۲) کور ءِ تہ ءَ مزنیں آپ کہ ھروھد ھست اِنت ، گمب ، جھیل ۔
- **گورُم :** (گ وْرُم) گوک ءِ رنگ ۔
- **گُورمباز :** (گ وَرم ب از) اَمباز ، گُورمباز کنگ یا گُورمبازاں گرگ بزاں گلائیش کنگ
- **گورمپاد :** (گ وَرِم پ پ اد) گراپاد ، کاھے کہ بھار ءَ رُد ایت ، گوں شیرءَ یا کہ تھناھامگی ءَ یا کہ گرادگ ءُ ورگ بیت ۔
- **گُورموش :** (گ وَرم وْش) مَردے یا دلوتے ءِ گوں دگہ مردمے یا دلوتے ءَ یا دگہ چیزے ءَ مُشان ءَ روگ ۔
- **گُورِنگ :** (گ وَرِن گ) کرّب کہ ابید چہ وتی جندءِ ڈیل ءَ دگہ شاھے جنت کہ جتائیں ھوشگے بند اِیت آئی ءَ "گُورِنگ" گُوش اَنت ۔ ایشی ءِ کاہ چہ مانیں کرّب ءِ کاہ ءَ نازرک تر اَنت ۔
- **گُورتنگ :** (گ وْرَتَ ن گ) پیگ گورتنگ اِنت بزاں رنگ ءِ نزّیک اِنت ۔
- **گُورنیموچ :** (گ وْرَن ے م وْ چ) نزّیک ءِ نیموچ ۔ چہ نیموچ ءِ کمتیں پیش ۔
- **گوروَنڈ :** (گ وْرَوَن ڈ) میسک پُل ءَ چِش ءُ کھوراں گُڈ اَنت گوں میکاں ھور کن اَنت ءُ اشتراں دینت چِش ءُ گھیر کہ پد ءَ جن اَنت گوش اَنت " گوروَنڈ " اِنگ اَنت (۲) مردمے اگاں چہ نادراھی ءَ پاد بئیت ءُ دیم پہ بُود بہ بیت ، دلوت ءُ ھم ھمے رنگ ءَ گُوشگ بیت ، کھیر کہ بُوزّ بیت گُمر وگنت ۔
- **گوروِیگ :** (گ وْرُ وْ ء ی گ) داز ءِ پیش ءِ گوشلیگ ۔ گوری ۔
- **گورھر :** گ وْر + ھ ر) جنگلی ھرے کہ سیاھیں کشکے مان ، گُور ۔
- **گُورھمپان :** (گ وْرَھ م پ ان) ھمے لوت کہ چیزے مان کن اَنت ءُ بڈّءَ کن اَنت ۔
- **گوری :** (گ وْرِی) پیش ءِ گُوری ، گوشلی ۔
- **گوری :** (گ وْرِی) تُرنج ءِ سینی ، پُرشوک یا نہ پُرشوک ۔

- **گورتیچ** : (گ ورِ تی چ) کُتب گواتے کہ آئی ءَ ناشی ھم گوش اَنت ۔ زمستان ءَ کیت گوھر کنت (بلوچستان ءَ)
- **گورین** : (گ وَ رِ ے ن) پشک ءِ زات ءِ ماھیگے ۔
- **گوڑ** : (گ وڑ) سکّیں گوھر ، گیٹرہ ، گیٹرو سکّیں سارتی (۲) شلوار ءِ نیتگ ءِ نزّیک ءِ گُدءِ لانک ءَ مان جن اَنت ھمے جاگہ ءَ گوڑ گوشّس اَنت ۔ گوڑگ ۔
- **گوز** : (گ وَ ز) تلک گوزی لیب ءَ دراھیں لٹے ڈگار ءِ گوز (۲) بگوز : "گوزگ" ءِ پرماںگال ۔

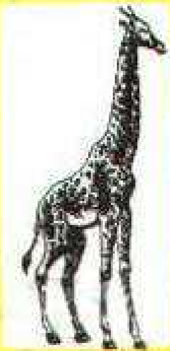
درگوزکنگ : پھل کنگ ، بکشگ ، سر گوزکنگ ، یلہ دیگ ، بے پرواہ نہ کنگ ، بکمار نہ کنگ ۔ چہ سرءِ سرگوز گ : بزاں سرءِ پرواہ نہ کنگ ۔ گوز جنگ : تلک ءِ ۔

- **گوز** : (گ وز) کاھے ۔ PPB.I.WD:GOZ: Boosting. Jangg: to boost
- **گوزانی** : (گ وَ زا نِ ی) دشتیاری ءَ چہ سید رکل شاہ ءِ گُمبد ءَ جیر مینگے ءِ نام اِنت ۔
- **گوزگ** : (گ وزگ) دیم ءِ روگ ، بیکے ءِ پُشت گیجگ ، پُترگ توک ءَ (۲) آپ ءِ تریّن اَنت ءُ کوری ماھیگ گراَنت ، ماھیگ ھمے گوزگ ءَ کیت ءُ گِرگ بیت الیشی ءَ پہ ڈوک یا پلار جوڑ کن اَنت ۔
- **گوزن** : (گ وَ زَن) مرزیا مرزن کہ گوں ھمیشی ءِ ڈگار مرز اَنت ۔
- **گوزبُن** : (گ وزبُ ن) بچار "گوشبُن"
- **گوست** : (گ وَ سْ ت) ھما کار کہ کنگ بوتگ آئی کار گال ، اک : بُنگال "رَوگ" ءِ گوست "شُت" اِنت ۔ رھبندءَ "ماضی" Past tense (grammer) آیک کے گوست بزاں آئی ءَ گوزگ ءِ کار گت ۔
- **گوسک** : (گ وَ س ک) گوک ءِ مُچک ۔ طلب ءُ گُوک ۔ پا : گوسالہ ، گوک ، گوکہ ، گو ۔ مزن ءِ ک ، تصغیر ۔
- **گوشں** : (گ وَ شں) گُشں ، گوشگ ءِ پرماںگال بزاں بگوش ۔
- **گوش** : (گ وَ ش) مردم یا جناور ءِ گوش کہ گوں آئی ءَ اِشکنگ بیت ۔ آچار ءِ گوش ، بوجیگ ءِ گوش ، جیستوک ءِ گوش آپ ءِ تہ ءَ گوش کنگ بزاں مُبڈورگ ۔ یکدار ءِ گوش کنگ ، گوش دامن کنگ ۔ ماہ ءِ گوش کنگ : بزاں سرگشں اِیت ۔
- **گوشبُن** : (گ وَ ش بُ ن) گوش ءِ بُن کہ شا گور ءِ ھڈّ ءِ بُن ھموءَ ھوار بیت ۔ گوش ءِ بُن ءِ ھڈّ ، کلا گوش ۔
- **گوشت** : (گ وَ ش ت) ھر ھدارے ءِ ھڈّانی سرءَ مانپوش اِنگیں کالگ کہ آئی ءِ سرءَ پوست اِنت ۔ ٹلے گوشت بزاں یک ٹُکرے (پہ ماھیگ ءَ "بوٹیگے" گوشگ بیت) ۔
- **گوشتی** : (گ وَ ش تِ ی) ھما پس کہ پہ کُشگ ءُ ورگ ءِ ھاترءَ دارگ بیت ۔ پاپندی ۔ گوشتی محول ، ھما محول کہ دنیگا ترانا ک اِنت کٹّالی تہ ءَ انگت گوشتی رگ ءُ منگانی چنک پچ اِتگ اَنت
- **گوش دار** : (گ وَ ش دا ر) گوشدارگ ءِ پرماںگال گوش بدار بزاں بشکن
- **گوشدارگ** : (گ وش + دارگ) اشکنگ ۔
- **گوشکالی** : (گ وش ک ال ی) داز ءِ پیشں مُج ءِ دوئیں کرّی تاک ۔
- **گوشکند** : (گ وَ ش ک ن د) انچیں گپ کہ چہ آیانی جنگ ءَ مردم بہ کند اِیت ، انچیں گپ کہ دِلدل نہ اَنت پہ وشگپتی ءِ ھاترءَ کنگ بنت ۔

- **گوشگ** : (گ وُ ش گ) بچار "گُشگ"
- **گوشگ** : (گ وُ شَ گ) یکبرّ، یک دیے، گوشگے ءِ بزاں یک کرّے ءَ۔
- **گوشلی** : (گ وُ شَ لِ ئی) پیش ءِ گوشلی۔ گوشلیگ، گوری۔
- **گوشمالی** : (گ ذُ ش۔ م ا ۔ لِ ئی) ھبرے ءِ گوشاں کپگ ءِ پچینگ ءِ کار۔ مالومدار سھی۔ گوشمالی کنگ یا گوشمالی بوگ، گوشمالوم۔
- **گوک** : (گ وُ ک) گسی دلوتے کہ شیر دنت ءُ ڈگار کشگ ءِ تہ ءَ کار گرگ بیت۔ گوک مھر: چو گوک ءَ دوست دارگ بزاں گوسک کہ دیر اِنت گوک بے تا ھیے اِنت بلے ترّیگ جنت ئے۔ (۲) گوک ءِ زبان: کاھے کہ تاک ئے چو گوک ءِ زبان ءَ اَنت الیشی ءِ پُٹ درمانے۔ گوک ءِ زبان ءِ ھامردم ءَ گوش اَنت کہ وتی گپ ءِ سرءَ نہ اوشت اَنت "گوک زبان" بزاں گوک ءِ زبان چہ دپ ءَ ابید پوزءَ ھم پہ خوانی ءَ پُترت کنت۔
- **گوک** : (گ وُ ک) سرءِ گوں گردن دوچار کپگ ءِ جاگہ (بچار بُت)
کہ دو مزنیں رگ گوں سرءَ ھور بنت ءُ

گوک

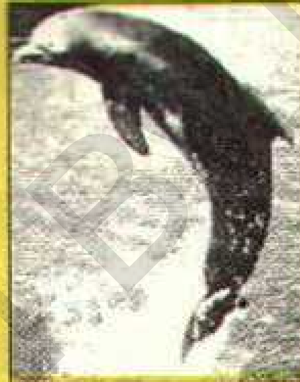

گوکاسک

گوگشتر

اِنسانی مِیانجی کتیں کَل بیت۔ گردن ءِ پُشت۔
- **گوک** : (گ وُ کّ) مکران ءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **گوکار** : (گ وُ کَ ا ر) کاریگر: ھما کاشیگر کہ پہ کِشت ءُ کِشار ءَ کار بندگ بیت، کاشیگر ءِ ڈراگگ یا آئی ءِ توار۔
سہ گُمگُم اِنت سرشاھاں، گواں گوکار بشھلچہ کار
- **گوکاسک** : (گ وُ کَ آ س ک) یک آسکی زاتے کہ سکّ مزن بیت ءُ چو گوک ءِ وڑءَ اِنت (نیل گائے) (بچار بُت)
- **گوکپروش** : (گ وُ ک ۔ پ رُ وْ ش) مکران ءَ کیچ ءُ پنّی ءِ نیام ءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔ اِدءَ سردار مھراب خان ءِ دور ءَ سردار بلوچ خان نوشیروانی ءِ کمانداری ءَ بلوچاں گوں انگریزاں جنگ کنگ ءُ پْرُوش وارتگ۔ ھے جنگ ءَ بلوچ خان نوشیروانی شھید کنگ بوتگ۔ اِے جنگ ھم "گوکپروش ءِ جنگ" ءِ نام ءَ زانگ بیت۔
- **گوگرت** : (گ وُ گ رْ ت) زردیں مادے کہ چہ الیشی ءَ شورہ جوڑ بیت۔ درمانے ءُ دگہ باز کار دنت، چہ زمین ءُ کوھاں درکنگ بیت۔
- **گوگشتر** : (گ وُ گ ش تِ ر) گوک اشتر۔ جنگلی ساھدارے کہ سکّ بُرز اِنت دیم ءِ پادے ڈراج ءُ پُشت پادے

گُونڈترانت، گردن ءِ سک دْراج اِنت، رنگ ءُ زرد اِنت ءُ سیاهیں ٹِکّ ءِ مان اِنت، گُونڈیں کانٹ ءُ پر اِنت بلے کانٹ نہ اَنت کہ لمبھ اَنت، سرءُ پرانت تازی " زَرَافَة " ءُ انگریزی ءَ Giraffe (بچار بُت) بچار سوج

- **گوگُشں** : (گَ وْکَ .گُ شْں) گوک گُشوک ۔ زمستان ءِ هاهور کہ شنزاِیت ءُ شنزاِیت کہ دَلوت پہ چرگ ءَ شُت نہ کن اَنت کہ چہ شُد مِرانت ۔
- **گوک مھر** : (گَ وْکَ . مِ هْ رْ) کسے کہ آئی ءِ دوستی چو گوک ءَ اِنت ۔ گوک مھر بیت سک مھر بیت ۔ گوک ءِ گُوسک ءَ کہ دُور برے سک ءِ لوٹ اِیت بلے نزیک ءِ بیت جنت ءِ ۔ " پلانی تو گوک مھرے ءِ "
- **گوکناه** : (گَ وْکَ .نَ اهْ) بچار " گوگناه "
- **گوکو** : (گَ وْکُ وْ) بزاں دو ءِ دست ءُ کونڈانی سرءَ چو ٹیگل ءَ بیگ ۔ گوکو کنگ : کسانیں چُک انچوش بیت ءُ راه ءَ روت ۔ گوکو بیگ : دست ءُ گُونڈاں گوں روگ ۔ زانگ ءَ اِے گال چہ " گوک " ءَ دراتکگ ، بزاں چو کہ گوک ءَ چار دست ءُ پاد روگ ۔
- **گوکی** : (گَ وْکِ یْ) گوکی کنگ : بزاں ترند کاری کنگ ، گوک میٹری کار کنگ ۔ (۲) گوگناه ۔

گوکین

- **گوکی شمش** : (گَ وْکِ یْ .شِ مْ شْ) شمشیں کاه ءِ زاتے ، دگہ زاتے ورگی شمش اِنت کہ وراَنت ءِ ۔
- **گوکین** : (گَ وْکِ ےنْ) دریائی جناورے کہ گوش کنت ءُ درکیت کہ شکار نہ کن اَنت ءِ ۔ (بچار بُت)
- **گوگ** : (گُ وْگْ) مردم ءِ سِگندان ءُ روتانی تہ ءَ کرمے بیت کہ کسانی ءَ سک اسپیت ءُ بارگ بیت بلے مزن بیت کد ءِ شریں مارے ءِ دْراجی ءَ بیت جندءِ چو الّا لینڈگ ءَ اِنت ۔
- **گوگا** : (گَ وگَ ا) گونڈیں چُک
- **گوگز** : (گَ وْگَ زْ) گیگز : گزّیں دْرچک ءِ زاتے ، زُنڈ بیت بلے ریدگ نہ بیت ۔
- **گوگناه** : (گَ وگْ .نَ اهْ) گوکناه ، گوکی : کروچیں مچّے دانگ ءِ سُهراَنت ۔
- **گوگو** : (گَ وْگُ وْ) کلی موکوکہ ریک ءُ هاک ءَ بیت کہ ایشی ءَ " دُز " هم گوش اَنت ۔ گگوئیں مُرگ ۔
- **گول** : (گَ وْلْ) اگول ، جنق (گول آپ ، شیتان آپ ، لوڑی آپ ۔ سراب

(سوج : زرافہ ءِ نام من دیر اِنت ۱۹۲۳ ءَ گوشتر بنگ بلے ۱۹۶۶ ءَ " بُرہانِ قاطع " ءِ تہ ءَ ایشی ءِ نام هم " اُشترگاؤ " دیست ۔ بازهیرانی هم سستائی ءِ ۔ سید)

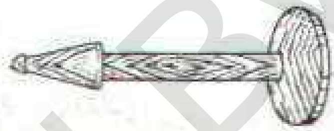
- **گولاپ** : (گ ٗ وَلَ اپ) گول آپ، حِن آپ، شیتان آپ، لوڑیگ آپ، رَدآپ، ریپاپ (سراب Mirage
- **گولپش** : (گ ٗ وَلَ پ ٗ شَس) لملپش، تچ ءِ هوشس ءِ هماںاں کہ کلونٹ اِشس بہ اِنت۔ اِشی ءِ دگہ نام "گولپشک، گورپش، گورپشک ءُ هولمب" اَنت۔
- **گولپشک** (گ ٗ وَلَ پ ٗ شُ کَ) بچار "گولپش"
- **گولت** : (گ ٗ وَلَ تَ) الاجہ راستے، ناگہ کپ اِیت گولت ئے جن اَنت۔
- **گولٹ** : (گ ٗ وَلَ ٹَ ٹَ) هشکبو۔
- **گولو** : (گ ٗ وَلُ وَ) ناسی تنچکیں مُرگے، مینا، کہ هر مُرگ ءِ توارءَ گیگان کنت۔ گولو حرام اِنت آپشک ئے هلانت۔ (بچار بُت)
- **گولوبٹ** : (گ ٗ وَلُ وَ بَ ٹَ) آپی مُرگے۔
- **گولوشهباز** : (گ ٗ وَلُ وَ شَ هَ بَ از) آپی مُرگے۔
- **گوم** : (گ ٗ وَمَ) گیگ، وار، ذرچ۔
- **گوم** : (گ ٗ وَمَ) بچار "گون"

گومز

گولو

- **گوماز** : (گ ٗ وَمَ از) کاهے اِشی ءِ نگن هم پچ اَنت۔ گوشتن سہ من وتی گوماذاں گریزاناں تو دگہ گومازی نگن پگگ۔
- **گومازی** : (گ ٗ وَ۔ مَازِیْ) هماکہ گوں گومازءَ شیادی کنت۔ گومازی : تمپءَ شهرے۔ مردینی نامے۔
- **گومب** : (گ ٗ وَمَ بَ) چوٹ، گردیں جوتی۔ ٹنگو۔
- **گومبت** : (گ ٗ وَمَ بَ تَ) میناب ءَ هما زمینی گارءُ گوش اَنت کہ دپ ئے تنک اِنت بلے تهءَ سکّ مزن ءُ پڑاه ءُ کُٹ وگ اِنت۔ زمین ئے تچک اِنت۔ نرم یا کہ سکّ، سنگ ءُ ڈلپادهم بیت۔ ایشس چو کہ یک سکّیں مزنیں بانءَ اِنت سرئے بند اِنت اِیشی ءِ تہءَ مالدار زمستان ءَ وتی گوک ءُ دلوتاں دوار دینت۔ جنگ ءِ وهدءَ وتی سرءُ مال ءَ همیشی ءِ تہءَ کن اَنت۔ دَمبت۔
- **گومبارگ** : (گ ٗ وَمَ بَ ٗ ارَگَ) گونبارگ، گمبارگ۔
- **گومپال** : (گ ٗ وَمَ پَ ال) سکّ زنڈ، گاڈول۔ زنڈیں مجول۔
- **گومتان** : (گ ٗ وَمَ تَ ان) بچار "گمتان"
- **گومز** : (گ ٗ وَمَ زَ) همے گومزکہ نگنگ یا کُل ءَ بیت، مردم ءَ تچ جنت۔ گودڑ، گوبز۔ اِشی ءِ چڑوک هم گوشگ بیت (بچار بُت)

- **گومس** : (گ وَ م س) دارے کہ تراش اَنت ءُ اُشترء پونزءَ دینت تے ءُ ھمیشی ءِ سرءَ مھارءَ بنداَنت ۔ (بچار بُت)
- **گومش** : (گ وَم ش) سکّیں لچوکیں سکّ مریں ملگسے کہ گوکءُ دلوت ءَ سکّ پر لچ اِیت ءُ بازبرءَ گُش اِیت ئے ۔
- **گومے** : (گ ۔ م ے) گوں ھمے ، گوں اے ۔ گونے ★
- **گومیشی** : (گ ۔ وَ ۔ م ی ۔ ش ی) گوں ھمیشی ، گوں ھمیشیءَ ۔ ★
- **گون** : (گ وَ ن) کور کلاھے کہ ایشی ءِ برءَ نار شت ھم کن اَنت ۔ جوگمن ءُ گونی واداپ بازمہ ور زوت پادا ۔
- **گون** : (گ وَ ن) ھمراہ ، یکجاہ ۔ گون کنگ : دیم دیگ ، ھمراہ کنگ ۔ منی کتاب گوں آئی اِنت ۔ من گوں بلانیءَ کایاں ۔ تو گوں من چو مکن ۔ تو گوں کئےءِ ؟ گون کپگ ، گوں گیجگ ، گوں کنگ ، گون دیگ ، گون دارگ (۲) مزنیں گوالگ
- **گوناب** : (گ وَن اب) دیم (پارسی گونہ) گوناب دیگ بزاں نگرہ تلاہ ءِ آپ دیگ ۔
- **گوناپ** : (گ وَن اپ) بچار " گوناب "
- **گونب** : (گ وَن ب ب) بچار " گومب "
- **گونپال** : (گ وَن پ ال) بچار " گومپال "

گومس

- **گونجت** : (گ وَن ج ت) درمانے (۲) " گوں جنگ " ءِ گوست بزاں آئیءَ بلانی " گوں جت " بزاں چیزے گُت ئے کُرت ۔
- **گونچان** : (گ وَن چ ان) مچتینک یا مزنیں پیلک کہ توشگ مان کنگ بیت یا کہ دگہ گرنچ ءُ مچتینک ھم مان ئے کن اَنت ،
 " اِے بلانیءِ ذرشتگیں آرت اَنت کہ تئی گونچان ءِ بُنءَ ایر اَنت " ۔
- **گوندگ** : (گ وَ ن ۔ دَ گ) گوندو دیگ ، سوگند دیگ ، گوندوءِ برمان کنگ ۔
- **گوندو** : (گ وَن دُو) سوگند ۔ پہ پال ءُ ماشنگ ءَ کارمرد کتگیں چیزءَ پہ دُم ءُ چُوپ پہ راستیں پتوءِ دیگءَ برمان کنگ ۔
 جاتنگ یا دگہ انچیں مردم یک چیزےءَ گوندو دینت کہ پلاں جاگہءَ بروت یا پلاں کارءَ بکنت ۔ گوندو دیگ :
 بزاں سوگند دیگ ۔ گوندان بندگ ، گوندواں بیگ ۔
- **گوندوچ** : (گ وَن دُو چ) مزنیں گونیءُ گوالگ دوجیں سُوچن ۔ لوگ دوچ ۔
- **گونڈ** : (گ وَن ڈ) چیزے کہ ڈراج نہ اِنت ، لگ ، ڈراجیءَ کسان ۔ کسان ، گونڈیں دمانے ، گونڈیں دار ، گونڈیں
 گِپ ، گونڈیں مرد ، گونڈیں بچک ، گونڈیں کار ، گونڈیں راہ ۔
- **گونڈار** : (گ وَن ڈ ار) شیاھیں شرندھے کہ بازذات ءُ کسان مزن اِنت کہ گیشترءِ رنگ پھک شیاہ اِنت ۔

لینڈی گونڈار کہ گندگی لیٹ دیان ءَ بارت کہ بال ھم کنت ۔ سک شیاہ ۔

گونڈک : (گ ۔ وَن ڈِ ک) چیزے ءِ گونڈ کرتگین ءُ گونڈ گپتگیں رنگ کہ سرجم اِنت ءُ سرجم نہ اِنت ۔

گونڈل : (گ وَن ڈَل) گرڈکیں ۔ گونڈلیں تیر، گونڈلیں چم، گونڈلیں دُرّ، گرڈکیں ڈل، سِنگ ۔

گونزلی : (گ ون زَلِ ی) مچّے ۔

گونشان : (گ وَنِ شان) گوشتی نشان کہ زُتّ بیت ءُ مزن ۔

گونگ : (گ ۔ وَ نْ گ) مچّی گونگ بزاں کسانیں مچّ ۔

گونک : (گ وَن ک گ) سوے مزن بیت کورہ کان ءُ روایت ۔ کبایں جگھاں بیت مروحد بیت ءُ روایت مزگ ءُ مزن بیت

گونی : (گ وَنِ ی) سُوتلی ءِ گوپتگیں مزنیں پیک ۔ باردان ۔

گونے : (گ ۔ وَنے) گوں ھمے ۔ گوں اِے ۔ گوں مے : یک گونے ★

گونیشاں : (گ ۔ نِ ے ۔ شَ اں) گوں ھمیشاں، گوں ھمے مرداں ★

گونیشت : (گ ۔ وَ ۔ نِ ے شْ تْ) درمانے ۔

گونیشی : (گ ۔ وَ ۔ نِ ی ۔ شِ ی) گوں ایشی ۔ گوں ایشی ءَ ★

گوھار : (گ ۔ وَ ھَ ا ز) کے ءِ مات ءُ پت ءِ جنک ۔ ھمشیر ۔

گوھارزھت یازتک : (گ ۔ وَ ھَ از ۔ زَ ھْ ت یا زَ ت ک) گوھار ءِ چک ۔

گوھبر : (گ ۔ وَ ھْ بَ ز) گواھی دیوک ۔ شاھد، بوُدشت، ھستی، ساہتی، دلجیں نیتوں ۔

گوھتگ (گ ۔ وَ ھْ ۔ تَ گ) ھمائیں اولاک یا مردین کہ آئی ءِ گُند کشگ یا چوپگ بیگ انت کہ مست مہ بیت ۔ درمانے ءِ نامے ۔

(فارسی اختہ) گوھتگ کنگ : دلوت یا مردین ءِ گُندائی چوپگ کہ چہ آئی ءَ چک بوت مہ کنت ۔ وھداں بادشاھاں وتی ماڑیاں

پہ لوگ ءِ جنین آدمانی جلوپکاری ءَ چار ءُ گُند ءَ مردیں گوھتگ کرتگ آنت ءُ داشتگ انت ایشانی جنکی اِش بُرّاتگ انت

کہ گوں ماڑی ءِ جنین آدماں دست جنی کرت مکن آنت ۔ بلے مرچگیں ڈاکتراں اے منیتنگ کرتگ اے کہ گوھتگ مردیناں چک

وَ پیداک نہ بیت بلے وتی مردینی کار سواری چو کہ دگہ مردیناں سرجمی ءَ کرت کن انت ۔ تیجگ گوھتگ کنگ ءُ کرت کرول ءِ سرءَ اِنت

آئی ءِ راڑے بُرّ انت ءُ توماں ءَ کشش انت اے راڑ ءِ پدءَ وتی جاگہ ءَ ایر کن انت ءُ گوں گل ءَ کرت ءَ دوں انت ۔ اے کہ ہیچ

اِیت ءُ تیمگ بیت ایشی ءَ توم ماں نہ بیت ءُ سک وشش بیت ۔

گوھر : (گ ۔ وَ ھْ ز) سارتی، زمستان ۔

گوھر : (گ ۔ وَ ھَ ز) : ھما بازبہائیں سِنگ کہ زمین ءِ چوک زرّ ءُ شھر ءِ چہ کھناں درکنگ بیت اک : لال، زبرجد، زمرّد، سبز

ءُ دگہ دگہ ۔ گوھر کیمتی : مُرواروءَ ھم گوشش انت بلے اے راست نہ اِنت مُروارو چہ دریا ءَ درکیت ءُ گوھر چہ ھشکی ءَ ۔

گوھر : (گ ۔ وَ ھَ ز) بلوچی دپتری زانتگیں جنین آدم کہ آئی ءِ ھِژّانی ھاتر ءَ بلوچانی سی سال ءِ جنگ چاکر ءُ گوھرام

ءِ منیانجی ءَ بنگیج بوت ۔

گوھرام : (گ ۔ وَ ھْ ۔ رَ ا م) بلوچی گوھنیں دپترانی چہ دو مستریں سرو پتریں سرداراں یکے کہ دومی چاکر انت ۔ گوھرام ءِ

چاکرھر وھد مڑ ءِ جنگاں بوتگ اَنت ءُ چاکر ءَ ھر وھد باج بُرتگ بے گُڈی میڑ ءَ گوھرام باج ءِ بارت ءُ چاکر بلوچستان ءَ
یلہ دَنت ءُ ھندستان ءَ "ست گڑ" ءَ روت ءُ ھمرایت (۱۵۵۵ء) کہ آئی ءَ گُمبد ءَ مبے ھم ھمود ءَ اَنت۔

۲۔ ھاک، ھمے زمین ءِ ھاک (پارسی ءَ الیشی ءَ گوھرا آدم گوش اَنت) بزاں مردم چہ ھمیشی ءَ جوڑ بوتگ کہ بوچی ءَ اے پروشتگ
بو، گوھرام کرتگ۔

- **گوھری** : (گ۔وَ۔ھَ۔رِ۔ی) ھاکگوں گوھر ءِ سارتی ءِ شیادی کنت۔ مردی نلے۔ گوھرام ءِ نیم نام گوھرک ھم گوش اَنت ئے۔
- **گوھری** : (گ۔وَ۔ھَ۔رِ۔ی) پچے کہ کلونٹ ءَ ئے ذراج ءُ زرد اَنت۔
- **گوھلیر** : (گ۔وَ۔ھَ۔لِ۔ی۔ر) مُرگے + کلاھے۔
- **گومرک** : (گ۔وَ۔ئے۔مَ۔ر۔ک) کورے کہ چہ بُرزاد کیت ءُ سرباز ءِ کلات ءَ میاں سرباز ءِ مزن کور ءَ ایر رچ ایت۔
- **گہ** : (گ۔ہ) ۱۔ وھد ۲۔ چیلم ءِ ھمائی کہ گیسرے چلیم ءِ تہ ءَ اِنت ءُ دوی ءِ سر ءَ سرکیل پر اِنت، ۳۔ بڑ، اَڑ، اُشتر ءِ
گھ کنگ۔
- **گِہ** : (گ۔ہ) ۱۔ بلوچستان ءِ شھرے ءِ نام اِنت۔ ۲۔ آباد + بے پرواہ، بے ھاجت بلے پہ جوانیں بزانت ءَ مَتل:
"ونیستی ءُ شمبو گِہ اِنت" شتر، جوان۔
- **گُہ** : (گ۔ہ) گو، گُوت، گیت، لانکبوج، سورگ، دست لانک، دستانگ، جنگل۔ گُہ دپ ءِ دیگ، ھکل دیگ کہ زندیں
دپارے وارتگ ئے۔
- **گھاسگ** : (گ۔ھَ۔ا۔سَ۔گ) گیاسگ یا گاسگ : واب کہ مردم دپ ءَ بچ کنت ءُ "آ آ" کنت پہ ژندی ءُ بے تھلی
ءُ دم برگ ءُ ھم گھاسگ کیت، اولاک ءُ دلوت ھم گھاس ءَ اَنت ھمے رنگ ءُ رستر + کسے کہ واب ءُ سیر نہ بیت
یا کانگت واب ئے سر ءَ اِنت ھم گھاس ایت۔ "گھاسگ نز ءُ واب اِنت، ھر تشنہ، آپ اِنت، پرائی ماں پران
اِنت گلو ماں انگران اِنت" +
- **گھبود** : (گ۔ھ۔بُ۔وُ۔د) گھ : شتر، جوان، بود : سنخ، لائکی، ھستی۔ ★
- **گھبودی** : (گ۔ھ۔بُ۔وُ۔دِ۔ی) شتریں بوناکی، دیمروی یا : بہبودی۔ ★
- **گھتر** : (گ۔ھَ۔تِ۔ر) شرتر، چہ دوی ءَ جوان تر + جوانیں مردم "نہ گھ گھتر اِنت نہ کمر کنند"
- **گھترین** : (گ۔ھَ۔تِ۔رِ۔ی۔ن) جوانیں سر، شرتریں مردم، میتگ ءُ ھلک ءِ ڈالتریں مردم + شرتریں۔
- **گھتگ** : (گ۔ھِ۔تَ۔گ) سرتگ، پیسّ اتگیں۔
- **گھتہ چیبٹ** : (گ۔ھِ۔تَ۔ہ + چِ۔ی۔بَ۔ٹ) چیبٹ ءِ راستے کہ ایشی ءَ "گزی چیبٹ" ھم گوش اَنت + بچار : دپکل۔
- **گھرت** : (گ۔ھُ۔ر۔ت) مزن، چارشانگ، زورامند، دلیر، مزندل۔
- **گھسر** : (گ۔ھ۔سَ۔ر) گھ : شتر، جوان ءُ سر : سریں مردم + جوانیں سر، شتریں مردم آبادیں مردم، کماش، راج واجہ۔
- **گھسوج** : (گ۔ھ۔سُ۔وُ۔ج) گاہ سوچ : گاہ ءِ استار ءِ سوچ دیوکیں کاربوج (قطب نما Compass) دیرو۔
- **گھگ** : (گ۔ھَ۔گ) پیتیگ، گندبیگ + مین بوگ + بے یلگار بیگ۔

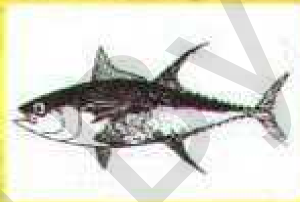
- **گھگ** : دگ۔ ہ گ) گھ بیگ ۔ بے پرواہ بیگ۔
- **گھگ** : دگ ۔ ہ گ) سک جونجو بیگ، گند بیگ۔ بسل ءُ بے پلگار بیگ۔
- **گھگیر** : دگ ہ۔ گ ی ز) سرمچار۔ اڑکوک، مڑکوک۔ وتی جند ءِ ھبرءِ سرءَ گروک، وتی دل ءِ پدءَ روک۔
- **گھناز** : دگ ہ ن ا ز) خوان ناز، بھناز۔
- **گھنک** : دگ ہ ن ک) گردیں سوئے کہ بُوئے وش اِنت کہ تنڈءِ سبزی ءُ بیت۔ گھناز ءِ نیم نام۔
- **گھنی** : دگ ہ ن ی) بکیں لے گال گتی اِنت۔
- **گھنیچ** : دگ ہ ن خ ا ج) نازرکیں سبزی یے کہ تری ءِ الیشی ءَ تاکاں ءِ ھشکی ءُ الیشی ءِ ہراں نارشتاں کن آنت۔ گلگلان دعربی جلجلان) ر(ھندی دھنیا) نامے جنینی۔
- **گھمرد** : دگ ھ م ر د) خوان مرد، جوانیں سر۔
- **گھی** : دگ ھ ی) مردینی نامے۔ گھ ءِ ننددک، ھاکگوں گھ ءَ شیادی کنت۔
- **گھیٹر** : دگ ھ ے ڑ) دلشیاہ، جاھل، لیزگ، شیاھدل کنوک۔ گھیرگٹ، گھیٹر ءُ گژدال۔
- **گھیں** : (گ ھ ے ن) گھ + ایں، گھتریں، شتریں، جوانیں سر۔
- **گھینگ** : دگ ھ ے ن گ) انجوشن کنگ کہ بہ گھوایت۔ گوں چیزے ءَ مین کنگ، پیٹ کنگ۔
- **گیاب** : دگ ی ا ب) تاھاپیں جاگہ کہ اودءَ آپ مربیت۔
- **گیابان** : دگ ی ا ب ا ن) بے درچک ءُ داریں میدان ءُ پٹ۔ جنگل ءُ گیابان۔
- **گیابانسوت** : دگ ی ا ب ا ن س و ت) گیابانی سوت د دیہاتی گیت) گیابانسوت لچہ ءِ راستے
- **گیابانی** : دگ ی ا ب ا ن ی) جنینی نامے۔ ھاکگوں گیابان ءَ شیادی کنت۔
- **گیاسگ** : (گ ۔ یا ۔ سگ) بچار ءِ گھاسگ۔
- **گیب** : دگ ی ب) چہ عربی، غائب۔ ھاپکیر ءُ سلنگ ءُ خدائی مردماں گوش اَنت مرتگ اَنت بلے اگت ھم کا آنت مرداں دو چار کپ اَنت یا زندگ اَنت ھم بے یک جاگہے گندگ ءُ نہ گندگ بنت۔ ھمک سھرانہ اِنت گار اِنت۔
- **گیبی** : دگ ی ب ی) نامے۔ بتل: ھرچی کہ ایبی پانگ، گیبی۔
- **گیت** : دگ ی ت) گُت، لانکبوچ، سورگ جنگل، دسلانک، دزلانک، وڈائی، درآنچگ۔
- **گیتچک** : دگ ے ت چ ک) درمانکاھے۔
- **گیتو** : دگ ی ت و) شلوار گیتو، جوئواریں مرگے۔
- **گیتی گلو** : دگ ی ت ی ۔ گ ل و) ماھنگ ءِ زلتے۔
- **گیتی گونڈار** : دگ ی ت ی ۔ گ و ن ڈ ا ر) گونڈار ءِ زاتے۔
- **گیپتہ** : دگ ی پ ت ہ) پچ ءِ شرین، بُزی ءِ نیم، مردے کہ تورجان ءِ روت گوش اَنت کہ گیپتہ ءَ رس اِتگ، بلے گیشتر اے گیپتہ ھاکوتہ بیت کہ اودءَ پچ ءِ گٹ اِنت۔ گیپتہ جنگ: پچ کرزدگ ءِ زیرایت چہ زمین ءَ گیش

ایت آئی ءُ بنگیجی ئُقّاں بُرَاَنت کہ گوں اِنسانی بُرّگ ءَ تیج چہ زمین ءَ سد ایت۔ ھمے بنگیجی بُرّا نگیں تُنّانی پد ءَ گیپہ گُرْش اَنت، چوشش ھم گُرْش اَنت کہ دو گیپہ یا سے گیپہ ءَ چ تُشتگ بزاں رُستگ۔

- **گیچ** : (گِ ے چ) ، گیچگ، پرمانگال بزاں "بہ گیچ"۔ اک : ایر گیچ، پُشت گیچ، در گیچ، سر گیچ، مان گیچ ۲- گیچے درمان بزاں یکیندے ءِ چم ءَ مان کنگ ءِ درمان ءِ کساس ۳- دلوت ءِ گیچ کنگ بزاں گیچگ۔

- **گیچائینگ** : (گِ ے چ ا ۔ ءِ ے نَ گْ) اخوشش کنگ کہ بہ گیچ ایت۔

- **گیچگ** : (گِ ے چ گْ) دلوت ءِ چک ءَ اشکند کنگ + کارگالے کہ گوں وتی ھمگرنچیں گال ءَ ھما کار ءِ کنگ ءِ جاوءَ سھرا کنت اک : ایرگیچگ بزاں جہل ءَ ایر کنگ۔ بُن گیچگ بزاں کارے چہ بُن ءَ زیر گ ءُ کنگ، شُروکنگ۔ ژرانگ گیچگ: بزاں انچوش کنگ کہ یات بکنت۔ پُشت گیچگ : انچوش کنگ کہ پُشت بہ کپ ایت، پُشت ءَ یلہ کنگ دگرے ءَ گیش کنگ۔ چیر گیچگ : چیرءَ پچ کنگ۔ در گیچگ : شوھاز کنگ۔ سر گیچگ : بُرزءَ سر کنگ، بُرزءَ ایر کنگ، سر گیچگ ورگ یا چیزے ءِ : بزاں کمے پشت گیچگ ءَ ایر کنگ۔ گور ءَ گیچگ : بزاں مانشءَ مان کنگ۔ گور ءَ گیچگ : گور ءَ کنگ، پوشگ، شیپگ، گوں گیچگ : گون کنگ، ھور کنگ مان گیچگ : مان کنگ۔ یات گیچگ : یات دیگ، انچوش کنگ کہ یات

بکنت، ژرانگ ءَ پتر ینگ۔

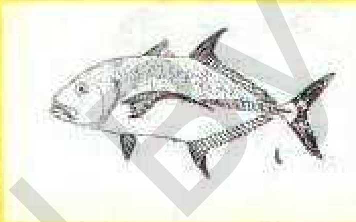
- **گیچ** : (گِ ے چ) ، گیچگ ءِ پرمانگال بزاں بہ گیچ۔

- **گیچائینگ** : (گِ ے چ ا ۔ ءِ ے نَ گْ) دگرے ءَ پرمایگ کہ بہ گیچ ایت۔
- **گیچگ** : (گِ ے چ گْ) ڈگین ءَ چہ آرتینگ ءَ یا آرتینگ ءَ چہ ڈگین ءَ گیشینگ۔
- **گیچن** : (گِ ے چ نْ) کُنگ : آرت گیچگ ءِ ازباب۔
- **گیچنڈگ** : (گِ ے چ نْ ڈْ گْ) کرچنڈگ، کوناھگ، گِڈگ۔
- **گیچوک** : (گِ ے چ ؤ کْ) ھما کہ بہ گیچ ایت۔
- **گیڈان** : (گِ ی ڈ ، دَ ا نْ) سگنداں، ھما مزنیں رودت کہ آئی ءِ راہ ءَ چہ سگنداں ءَ سوائی ڈگیت) در کاینت۔
- **گیدر** : (گِ ے دَ رْ) ماھیگے (بجارُبت) کد : ۱۵۰ س م داں ۱۹۵ س م

ءَ جا دریا مزن جگر ءَ سے او ابزاری ءِ گیدریں ھوتاں۔ PPB.LWD:GEDAR: vaEant.

- **گیدگ** : دگِ ےَ دَگ) دان یا بُرۓ جھان ءِ مُشک ءَ زند ءِ پشت کپتگیں دان ءِ ھوش ءُ نال ءُ مال دچوکر گلہ ءِ سپڑ)
- **گیدی** : دگِ ے دِ ی) جھان، دنیا، گیتی،
- **گیڈ** : دگِ ے ڈ) مردم، مرد، بھادریں مرد، جوانیں مرد "ابر گیڈ ء زھم جنگ نا کوری ابر گیڈاں"
- **گیر** : (گ ی ر) گروک : گِرگ ءِ کار ءَ کنوک. باج گیر، دست گیر، دل گیر، نال گیر + ھما آسن ءِ جوڑ کرتگیں ھلکر کہ کا گدانی یکجاہ دارگ ءَ کار مرد بیت - ھما دار یا پلاسٹک ءِ کار بوج کہ گُدانی تاپ ءُ دیگ ءَ گدان گوں سادءَ دار ایت . - آسن ءِ ھمانگ کروت نبیتاں برانت کہ گوں ھیشی ءَ کیتگ ءُ مان جنگ بنت -
- **گیر۲** : (گِ ی ر) یات، تْرانگ، تھتال، یاداش، گیر آرگ : یات دیگ، گیر آیگ : یات آیگ، گیرءَ کپگ : یات ءَ کپگ .
- **گیئر** : دگِ ی ءِ زر) یک ترندیں ءُ گُرناکیں یا گُنگ سُرکتیں چیزے ءِ گوں دگہ ابیکیں چیزے ءِ پہ مُشگ ءِ ترندیں توار، آھنیں کاربوجانی (ابجنانی) توار، یا دگہ ابیکیں ترندیں توار- گیئر ءُ گار، گیر گیئر،
- **گیرگ** : (گ ی - رگ) گِرگ + تْرانگ ءَ کپگ، یات ءَ کپگ .
- **گیرین** : دگِ ی دِ ے ن) گروک : ءَ زُبان شیریں کلات گیرین -
- **گیرنیک** : دگِ ی دِ ے ن ک) نذر، کویگ، کُربان، سدکہ، شَنک، "جوھان تئی گیرنیک انت بلے بوردءَ کشت چہ ٹپگاں بند."
- **گیری** : دگِ ی ر ی) اُڑی : گُجی، مان بیسے یا گپ ءُ ترانے ءَ پہ بے رھبندی اُڑی کنگ، گیری بندگ، گیری کنگ -
- **گیرینگ** : دگِ ی رِ ے ن گ) تْرانگ ءَ کپگ، یات ءَ کپگ -
- **گیروش** : دگِ ی ر و ش) ترانگے ءَ کپگ، گوں ترانگے ءَ دلگوشی بوگ - ماں گپّ ءُ ترانے دلگوشی بوگ -
- **گیٹر** : دگِ ے ٹ) : داز، کُلک یا ابیکیں کاھے ءِ سکّ مزنیں یکجار ستگیں بھرے کہ جتا چوکہ یک بُنے ءَ انت - مُشکول، کارے ءَ گلائیش بوگ -
- **گیڑگ** : دگِ ے ڑ گ) یکجاہ بُچ بیگ -
- **گیڑو** : دگِ ے ڑ و) سارتی شنٹ، سکّیں سارتی -
- **گیڑہ** : دگِ ے ڑ ھ) بچار گیڑو"
- **گیس** : دگِ ے س)، گتاج ءُ وناعیں مادگیں سیپ -
- **گیست** : دگِ ی س ت) بیست ۲۰ - 20 ، دہ ءُ دہ = ۲۰
- **گیش** : دگِ ے ش) زیات، ملائک تر،
- **گیشّ** : دگِ ی ش ش) جتا، گیشّ ءُ گیوار، گیشگ ءِ پہ مانگال بزاں بگیشّ -
- **گیشتر** : دگِ ے ش ت ر) زیات تر، باز تر -
- **گیشترّ** : دگِ ی ش - تِ ر ر) کاھے، تونگ ءِ شیر ءِ دو بندات ءَ تونگ نشتگ ماں گیشترّ ءِ بُن ءَ نار ایت ءِ سنڈی سنڈی ءَ پہ من ءَ چار ایت -

- **گیشران :** (گِ ی شْ ۔ رَانْ) گلبت ءِ زات ءِ ماھیگے (۔بچارُت) ★
- **گیشکور :** دگِ ی شْ شْ کَ وْ رْ) بلوچستان ءِ مکران ءِ یک جاگہے ءِ کورے ءِ نام اِنت ۔
- **گیشگ :** دگِ ی شْ شْ گْ) جتا بیگ ، چہ دگر ءَ یکتر بیگ ، دیر ءَ بیگ ۔گِستا بیگ ، یک کِنگ ءَ ، چاڑے ءَ گیشگ ۔ بندگ ءِ چاڑگ ءَ گیشگ ، چہ شربداری ءَ گیشگ ۔چٹ بیگ ۔ تاوانی ءَ بیرانی ءَ گنڈی سیم سراں رسگ ، چہ تچ ءَ گیشگ بزاں سکّ وار ءَ ازاب بیگ + پچ ءَ گیشگ : بزاں پیک ءِ بندگ + جنیں چکت ءِ گیشگ بزاں آئی ءِ ھماسند ءَ رسگ کہ گورءِ برابر گیش اَنت ۔ دست ءِ گیشگ بزاں وتی کار ءَ گیتینگ ءَ یتیک بیگ ۔
- **گیشوار :** (گِ ی شْ ۔ وَارْ) گشوار : گیتے ءِ یہ گیشں ءُ گیتوار سرید کنگ ۔ بہ شتری گیشینگ ۔ تغیر ۔
- **گیشوک :** دگِ نے شْ وْ کْ) سر آروک ۔ پشت کپتگیں ورگ یا آپ ۔
- **گیشین :** دگِ نے شْ ئے نْ) زیاتیں ، ھما گیش اَنت ، زیات ۔
- **گیشین :** دگِ ی شْ ۔ شِ ے نْ) ءَ گیش این گیشینگ ءِ پہ مانگال ۔

گیشران

- **گیشینک :** دگِ ی شْ ۔ شِ ے نْ گْ) لگوشک ءَ یلیں کن اَنت ءَ کونڈ جوڑ کن اَنت ھے کونڈ ءَ گیشینک گُوش اَنت ، ایشی ءَ سیب ھم گوش اَنت ۔گیشینگ ۔
- **گیشینگ :** (گِ ی شْ ۔شِ ے ۔ نْ گْ) انجوش کنگ کہ گیش ایت
- **گیگ :** دگِ نے گْ) گوم + وذرچ + وار ۔
- **گیگان :** دگِ نے گَ ا نْ) یک مردے یک کارے بکنت یا راہ ءَ یکڈولے بروت دوی مردم ھم جُہد کنت ءَ ھمانگ ءَ کنت ، پہ ایشی ءَ گُوش اَنت "پلانی گیگان کنت ، یا "اے پلانی ءَ گیگا ناں کنت" ۔
- **گیگز :** دگِ یْ گْ ۔گَ زْ) گیگز ۔گزیں ورجک ءِ زاتے کہ زندبیت بلے ریدگ نبیت ۔
- **گیل :** دگِ نے لْ) چوٹ ، وَھل ، لیگ ، زھم اگاں جنگ ءِ وھد ءَ بلیٹ ایت ٹپ ءَ نہ بارت یا کہ زھم ءِ جند ءِ لنگ ءَ ھم گیل بیگ گُوش اَنت PPB.LWD: GIYAL. Lover ۔
- **گیلان :** (گِ ے ۔ لَانْ) اِراک ءِ شہرے ءِ نام اِنت ۔
- **گیلکی :** دگِ ے لْ کِ یْ) گیلاں ءِ مردمانی زبان ✪

- **گیم** : دگِ ے م) ھاک نیں ماھیگ کہ پہ رنگ گرگ بنت و پدءَ چہ ھیشاں مزنیں ماھیگ کرانت اے کنڈی ءِ جنگ بنت۔
  چہ ایشاں لھتیں ایش انت : شُتور، کرانٹ، کنڈ گاری، برگ، گاچم، شیر ماھیگ، کلونٹو، بیچم، لیجّر، کنچک، ٹاشار، کابوشک، وَنگلی، کاشک، پڈنی،
- **گیمبند** : دگِ ی م ب َ ن د) بچار، "گنبند"
- **گیمپٹار** : دگِ ی م پ۔ پ ٹ ا ز) ساہ ءِ بندبوگ یا پہ ساہ ءِ کشگ ءَ سرجنگ دگین پٹار)
- **گیمرگ** : دگِ ی م۔ م رَ گ) ذرچک ءِ کہ آپ ءَ نرس ایت، کاہ کہ بُرگ ءَ رندا یہ کنگ بیت آئی ءِ تاک لھم بنت۔ بزاں گیمرانت، دل ءِ گیمرگ : بزاں دل ءِ ایر نندگ، دل ءِ تُسگ۔
- **گینّ** : دگِ ی ن ن) ساہ، نپس، ارواہ، گینّ کنگ : بوچنگ، گینّ پٹار بوگ : ساہ ءِ بندبگ۔ گینّ گرگ۔ گینّ کشگ : ساہ کشگ، گینّ پُرکنگ : گینّ وارگ۔
- **گینّارگ** : دگِ ی ن۔ ن ا رگ) ساہ کشگ۔ دم ءِ پُرکنگ۔

گیوّار

- **گینّ بند** : دگِ ی ن ن، ب َ ن د) پونز ءِ دوئیں شنگانی بندبوگ کہ ساہ کشگ ءَ مردم نگیگ بیت۔
- **گینگت** : دگِ ی ن گ ت) بچار، "گرینگ"
- **گینگر** : دگِ ی ن ن گِ ر) ساہ گروک، کشوک، تکلیپ دیوک۔ واری دیوک۔
- **گیوّار** : دگِ ی و، وَ ا ر) جنین یا مردین کہ سر ءِ میداں دو بھر کنت۔ میدانی ھے دوئیں بھرانی میانجی ءِ کشک ءَ گوش انت، گیش ءِ گیوّار، بھر ءِ بانگ۔ دبچار "مُٹ")
- **گیوّارگ** : دگِ ی و۔ وَ ا رگ) یک چیزے برابر بھر کنگ ءِ ھر یک بھرے انگوش گیشینگ کہ ھچ رنگیں اڑے پشت مکپ ایت، ملک ءِ سیم سراں گیوّارگ بزاں سرھد بندی ءِ کتگاں پہ جوانی کشگ ءِ گیشینگ۔ زمین ءِ گیوّارگ، جوھان ءِ دانگ۔

- **ل :** بلوچی ءِ شُردُمی آپ۔
- **لابدار :** (لَ اب ، دَار) بچار "لاپدار"
- **لابشود :** (لَ اب ، ش ودْ) بچار "لاپشود"
- **لابگوشت :** (لَ اب ، گ وشْ ت) چہ پتروری ماھیگ ءِ لاپ ءَ دَرگیتگیں گوشتے بندایت۔
- **لابلیٹ :** (لَ اب ، لِ ے ٹ) بچار "لاپ لیٹ"
- **لاپ :** (لَ اپ) مردم یا دگہ ساھدار ءِ ھما جاگہ کہ آئی ءِ ورگ ھُورد ءَ روانت۔ ورستیں ھمے جاگہ کہ روت ءُ مان اِنت۔
لاپ ءِ بُرگ : بزاں تَی دیگ + لاپ ءِ بُرگ : بزاں وقتی لاپ ءَ نہ ورگ ءُ ٹُزتیج کنگ یا دگرے ءَ دیگ۔ لاپ چارینگ : لاپ گرگ ءُ ورگ، لاپ دلینگ۔ لاپ دیگ ، ورگ دیگ + لاپ دیگ ءُ آیگ یا روگ : بزاں دیریں جاگھے ءُ پہ کارے یا پہ لالچے آیگ یا روگ۔
لاپ ءِ سُچگ ، سَکّ توَرگ چہ کار بیزاری یا ناتوانی ءِ درگ ءَ۔ لاپ ءِ رودینگ : پتور بیگ۔ لاپ ءِ سِندگ : لاپ ءِ بُرگ۔
لاپ ءَ کنگ : مُچگ ءِ لاپ ءِ تھم بندگ ۔ چہ لاپ ءَ کنگ : بزاں چہ بیکاری ءَ بے وردن بیگ۔ لاپ کنگ : روت کنگ بزاں ورگ (چوش پہ وشنیکی یا پہ شکر اگوش اَنت) ماھیگ ءِ لاپ کنگ : بزاں بُرگ ءُ تل کنگ۔ ورد لاپ کنگ : بچار "لاپ کنگ"
لاپ گرگ : بچار ءِ لاپ دلینگ ءَ۔ لاپ ءِ لگت جنگ : کسے ءِ روزی ءِ پُشت ءَ کپگ ، کسے ءِ باپُشت انچیں ھبر کنگ کہ چہ کار ءَ کشّگ ءُ بے روزگار کنگ بہ بیت۔ لاپ ولیسگ ، لاپ چارینگ ، پہ ھماکسی ءَ گوش اَنت کہ ابید چہ وقتی لاپ ءِ شوھاز ءَ دگہ ھچ نکنت
- **لاپ بند :** (لَ اپ ، بَ ن ڈ) تنگ + لاپ ءِ بند بوگ۔
- **لاپتاچ :** (لَ اپ ، تَ اچ) جُلاب۔ لاپ ءِ روگ ، لاپ ءِ رِچگ۔
- **لاپدار :** (لَ اپ ، دَار) لابدار : لوگ یا کاپر ءِ سر ءِ ھما دار کہ دو سراِش مان دیوال ءَ اَنت ءُ آیانی سر ءَ تگرد یا کہ پدءَ گل یا دگہ چیزے اَنت اے لاپ دار چہ لوگ یا کاپر ءِ تہ ءَ گندگ بنت۔ تبل : کاپر ءِ لاپدار چنت اَنت؟ یا ھپت اِنت یا سنبر۔
- **لاپ درد :** (لَ اپ ، دَرد) لاپ ءِ درد۔
- **لاپدریگ :** (لَ اپ ، دَرِی گ) ھما دریگ کہ لوگ ءِ تہ ءَ اَنت ءُ پُشت ءِ ہچ ءَ اَنت ایشانی تہ ءَ چیز ءُ سامان ایر کنگ بیت۔
- **لاپ دور :** (لَ اپ ، دُوز) لاپ درد ءِ ناڈراھی۔

- **لاپ سیر :** (لَ اپْ۔ سِ ے رْ) سیر لاپ۔ سُدیگ ءِ جَپ۔
- **لاپ شوذ :** (لَ اپْ۔ شُ وذْ) جنین ءِ گُتری چک کہ چہ ایشی ءَ رندو گُچک میارایت۔
- **لاپ شوذ :** (لَ اپْ۔ شُ وذْ) بزاں لاپ ءَ جوانیں پہ نوکیں وسگے ءِ روگ کہ دیرانت ورگ نہ بوتگ۔ شتریں وسگے چہ دیراں رند ورگ۔ لاپ ءِ شوذگ بزاں جلاب ءِ رنگ ءَ۔
- **لاپکش :** (لَ اپْ۔ کَ شْ شْ) بزاں پہ لاپ زمین ءِ سرءَ روگ + پڑکش، ہماسا کہ پاردوم ءَ تنگ ءَ بندگ بیت۔
- **لاپکشتہ :** (لَ اپْ۔ کَ شْ شْ) ہماں کہ کراہ ءِ روگ ءَ آیانی لاپ ہم زمین ءَ لگ انت۔ اک : کَشّار۔ گانڈو، گوج، باگار۔ خزندہ Reptile گُزندگ یا گُزندگ۔
- **لاپگوشت :** (لَ اپْ۔ گَ شْ تْ) بچار ”لاگوشت“
- **لاپو :** (لَ اپْ۔ پْ وْ) بچار ”لاپی“
- **لاپوش :** (لَ ا۔ پْ وشْ) لاپ ءَ زمین ءِ سرءَ کَرتینگ۔
- **لاپی :** (لَ ا۔ پِ یْ) مزن لاپ، زِڈّی، مزن زِڈّ + ہماکہ بازورگ وارت۔ لاپیگ : ہرچی کہ لاپ ءَ انت۔ لاپو۔
- **لاپیگ :** (لَ ا۔ پ یْ گْ) بچار ”لاپی“

لاٹیگ

- **لاٹور :** (لَ ا۔ ٹْ وْرْ) لوڑکہ ماں آزمان تُرز روت۔ سادے کہ تُن ءَ زنڈ ءِ سرءَ بارگ انت۔
- **لاٹیدان :** (لَ اٹِ یْ + دَانْ) ھمودءَ کہ ”لاٹی“ کاہ باز بیت۔ دشتیاری ءَ یک جاگہے ءِ نام انت۔
- **لاٹیگ :** (لَ ا۔ ٹِ یْ گْ) کاھے کہ ایشی ءَ ”لاٹی“ ھم گوش انت۔ ووزات انت یکے سبزانت کہ کوھگ ءِ ڈن ءَ ڈلیں زمین ءَ بیت۔ دگہ یکے اسپیت انت کہ کورءَ بلکیں ءَ نمبیں زمین ءَ بیت۔ مردی نامے۔ (بچار بت)
- **لاچار :** (لَ ا۔ چَ ارْ) بے وس، بے کس، بے در۔
- **لاد :** (لَ ا ذْ) لادی، مزنیں ءُ بزیں سنگ کہ گیشتر زمین ءِ سرءَ پچ کنگ بیت۔
- **لادی :** (لَ ا۔ دِ یْ) مزنیں پتنیں سنگ کہ لوگ ءِ تہ ءَ چوکہ تگلیں کلنڈ ءَ پچ کنگ بیت + ھرانچیں مزنیں ءُ بزیں چیزے۔ اک : سِنگ ءِ لادی، برپ ءِ لادی۔
- **لاڈک :** (لَ ا۔ ڈُ کْ) بچار ”لاڑک“
- **لاڈکی :** (لَ ا۔ ڈُ کِ یْ) بچار ”لاڑکی“
- **لاڈو :** (لَ ا۔ ڈُ وْ) بچار ”لاڑو“
- **لار :** (لَ ا رْ) پارس ءَ ملکے ءِ نام انت۔

- **لاری :** (لَ اِرِیْ) ھماکہ گوں "لار" ءَ شیادی کنت + تپنگ، تُپنگ ءِ راستے۔
- **لاڑ :** (لَ اڑْ) ھماچک کہ مات ءُ پت ءَ چُک ءِ شات مہ بیت۔ بزاں سَک دوستیں چُک۔ لاڑی مزار۔
- **لاڑام :** (لَ ا۔ڑَامْ) پہ بدل زُورگ، پہ اُدار کے زُورگ، پہ کار سواری چیز گرگ۔
- **لاڑامگال :** (لَ اڑامْ +گَ الْ) ھماگال کہ چہ دگہ زبانے ءَ پہ لاڑامی زُورگ بوتگ اے گال ءَ اکاں پہ لاڑامی زورو گیں زبان ءِ وڑا ءَ مہ کپ ایت پہ زور آئی ءِ گالوار ءَ تبدیلگ بیت ءُ وانگہ پہ وت ءَ ھمے بزانت ءِ گالے جوڑ نہ کنت ایشی ءَ کار مرد کنت۔
- **لاڑامی :** (لَ اڑا۔مِ یْ) ھماچیزکہ پہ اُدار کے پہ کار سواری زُورگ بوتگ کہ پدءَ دیگ بیت (بلے زرّ مہ بنت) گیشتر پہ بانور ءِ سمبھینگ ءَ سُھر ءُ پچ گرانت۔
- **لاڑک :** (لَ ا۔ڑُکْ) لاڈک: پُلی پوتری + دوستناک، نازگر + نامے۔
- **لاڑکی :** (لَ ا۔ڑکِ یْ) لاڈکی: نامے۔ دوستیں، چار نشرگیں دامے زور اَنت آئی ءِ چاریں پھناتاں کرز بند اَنت یک دیمے ءَ کرزاں دراج کن اَنت، کورءَ ماھیگاں چیروینت ءُ گراَنت
- **لاڑو :** (لَ ا۔ڑوْ) لاڈو، ھمالچ کہ سُوالی دھد ءَ گوشگ بیت ءُ پہ ھمے مراد ءَ پربستگ بلے لاڑو ءَ جنیں گوش اَنت اے مردینانی "سوت" ءِ مَٹ اِنت۔
- **لاس :** (لَ اِسْ) اسپیتیں مُھرگے کہ چو مُرواردءَ اِنت + لاسیں گُد: گُدے کہ چو آبریشم ءَ ترپ ایت بلے آبریشم نہ اِنت۔
- **لاش :** (لَ اشْ) لاشہ، جون، مُرتگیں یا کُشتگیں مردم، لاشت، لَش، طب: لاش + پا: لاشِش، لاشہ، لَشش شگاف PPB, LWD: LASH Worthy
- **لاشار :** (لَ ا۔شَ ارْ) بلوچستان ءَ یک جاگہے ءِ نام اِنت (بلوچستان ءَ دگہ چار زانتگیں جاگہ ھست کہ آیانی نام ھم لاشار اِنت) اے جاگہ ءِ نندوک لاشاری گوشگ بنت۔ اے جاگہ چہ وتی کرت ءُ گور ءِ جاگھاں بُرز تر اِنت۔ بُرزیں ءُ پتنیں جاگہ ءَ بُرزیں ءُ پتنیں زمین ءَ گوش اَنت رِند، لاشار ءُ ھوت بزات بوتگ اَنت بلے اے رنگیں نام ھچ جاگہ بلوچاں زُرتگ، البت پہ زات ءُ گُٹم ءَ گوش اَنت کہ اے رِندے ءُ آ لاشاری یے یا اے ھوتے۔ چہ ایشاں رِند ءُ ھوت بلکیں دگہ بزانت دینت کہ گوں وتی تک ءَ شیادی کن اَنت۔ بلے لاشار گیش اِنگ کہ جاگہ ءِ نام اِنت۔
- **لاشت :** (لَ اشْ ت) مادگیں کچک (مِنڈ) کہ گوردگ بیت گوش اَنت "لاشت اِنت" پہ دگہ رستراں ھم گوشگ بیت۔
- **لاشکور :** (لَ اشْ +کَ وْرْ) ھما مردم پہ جوانی ییم نہ کنت، کورٹو۔
- **لاشکورگ :** (لَ اشْ +کَ وْرَگْ) نیم کوری۔
- **لاشو :** (لَ اشْ وْ) بچار "لاشِش"
- **لاگ :** (لَ ا۔کَ۔گَ) کچک ءِ راشگ پہ کسے ءَ، چانگلگ، گوکگ، وَکگ، وَڑکگ۔
- **لاکوٹ :** (لِ ا۔کَ وٹْ) یک دستے ءِ بیر۔ دو لاکوٹانی یک چنکے (چنک دوئیں دستاں یکجاکن اَنت دان یا دگہ انچیں چیزے چیر جن اَنت) چنک ءُ لاکوٹ بزاں بے حساب بلے چدءُ گیشتر گوانگوش اَنت "چکلی کوڑال" (بچار بت تا کدم 726
- **لاگ :** (لَ اگْ) نریں ھر، ھمانریں ھر کہ وزنا اِنت یا کہ مستر اِنت + بدیں رنگے ءَ پہ مردیں ءَ گوش اَنت۔
- **لاگر :** (لَ ا۔گَ رْ) بزاں زنڈاناں، ھماکہ پڑور نہ اِنت، بے گوشت ءُ بے پیگ، بارگ، بے تَپ، لاگریں، لاگر یا لاگریں اوست بزاں سکّیں بلے اوستیں اُمیت۔
- **لال :** (لَ الْ) دوست + یک گراں بھائیں سنگے۔

- **لالا** : (لَ ا ۔ لَ ا) نامے ۔ لالہ
- **لالتاک** : (لَ ال + تَ اک) گُھُمر یا دگر وشبوئیں دڑچکے ءِ تاک اِنت کہ ماں جوُءُ ءُ تُیسان کارمرد بیت۔
- **لالچ** : (لَ ا ۔ لِ چ) لَب۔
- **لالچی** : (لَ ا ۔ لِ چ ئی) لَبی۔
- **لالک** : (لَ ا ۔ لَ کّ) لالاتون ءِ نیم نام۔
- **لالگل** : (لَ ال ۔ گُ لّ) نامے + پُھرین پُل + لال + گُل = پُلّ۔
- **لالو** : (لَ ا ۔ لَ وْ) لال بکش یا لال محمد ءِ نیم نام سمے رنگ "لالان یا لالعان" ءِ
- **لالہ** : (لَ ا ۔ لَ ہْ) بُرات۔ مستریں برات
- **لالی** : (لَ ا ۔ لِ ئی) لال بی بی ءِ نیم نام۔
- **لالے** : (لَ ا ۔ لِ ے) پہ بژن گوشگ بیت ءُ بے اُمیتی "اِے کار ءِ نوان بوگ شُتگ، لالے!"
- **لالین** : (لَ ا ۔ لِ ے نْ) نامے ۔ ھما کہ گوں لال ءِ سنیادی کنت یا لال گوئیگیں یا لال دُرّوَر۔
- **لامپ** : (لَ ام پْ) یک زاتیں چراگے۔

لانچ

لانٹیگ

لاکوٹ

- **لانٹوگ** : (لَ ان ۔ ٹُ وگْ) سمے پیبوک کہ "کَنش" پتاھگ ءُ زمین ءِ سرءَ جنگ بیت کہ ترایت۔
- **لانٹی** : (لَ ان ۔ ٹِ ئی) پونزءِ سُنھتے کہ گُڑانزیگ ھم گوشگ بیت + اُشترءِ گوس۔
- **لانٹیگ** : (لَ ان ۔ ٹِ ئی گْ) بچار "لانٹوگ"۔ (بچار بُت)
- **لانٹیگی** : (لَ ان ۔ ٹِ ئی گِ ئی) گوں لانٹیگ ءَ لیب کنگ۔
- **لانچ** : (لَ ان چْ) ھما بوجیگ کہ انجل اِش مان۔ (بچار بُت)
- **لانک** : (لَ ان کْ) سُرین: مردم ءِ کپل ءُ بُرزءُ چہ چیلوگاں جھل ءِ گُردی کہ لاپ ءِ سرءَ ماں ترایت + ھر چیزے ءِ نیم یا ھما جاگہ کہ آئی ءِ سُرین ءِ کارءَ پذنت + لانک بندگ: پہ کارے ءَ، پہ جنگ ءَ + دورءِ لانک: بوجیگ ءِ دور ھما بھر کہ ستوءِ سر بُری نیمگ اِنت کہ چراے جاگہ ءَ رند بُرزءَ روت۔ شلوارءِ بیٹرگ
- **لانکبند** : (لَ ان کْ + بَ ن دْ) بچار "لانگبند"۔
- **لانکڑی** : (لَ ان ۔ کْ ڑِ ئی) مزیں مُرگے۔
- **لانکوٹ** : (لَ ان ۔ کْ وٹْ) بچار "لاکوٹ"

- **لانکیگ :** (لَ ان۔ کِ یٖ گ) چڑک ، گُدے کہ لانک ءَ کنگ بیت۔ بزاں چو شلوار ءَ چہ سرین ءَ داں کہ پادانی کُچ ءَ پوش بیت (لانکیگ ءَ سر ءَ ھم بند اَنت)
- **لانگبند :** (لَ انَ گ + بَ ن دٗ) لانکبند : گُد یا پوستے کہ لانک ءَ بند اَنت ئے + تُپنگی مردم : سلھبندیں مردم Armed
- **لانگو :** (لَ انَ۔ گ وٗ) لوڑیگ۔
- **لاہ :** (لَ اہٗ) لھ ، لاہ جنگ : پہ بے اجامی چست بوگ بلے اے گیشتر پہ یک جاگھے ءِ روگ ءَ سرگرگ ءِ بزانت ءَ بیت۔
- **لاھو :** (لَ ا۔ ہٗ وٗ) رامگ ، "گرک ءِ گُھرانت لاھو نہ بیت"
- **لَبّ :** (لَ بٗ بٗ) لالچ + جھاز بتل : لبّاں کلات ترینگ اَنت ھشکیں رزا پُشت کپتگ اَنت۔
- **لُبّ :** (لُ بٗ بٗ) زنڈ + پچگیں کُنر۔
- **لبجگ :** (لَ ب۔ جٗ گٗ) جوڑگ ۔ گُزندگ ۔ سترا برائیں گپ جنگ۔
- **لبران :** (لَ بٗ۔ رَ انٗ) بوجگ ءِ دور ءِ داروکیں چاریں سادانی تہ ءَ ھمادلبران اَنت دگہ دوستا ھیگ۔
- **لبّڑ :** (لَ بٗ۔ بٗ ڑٗ) رتبڑ۔
- **لِبز :** (لِ بٗ زٗ) مُکک ، دپ ءِ آپ۔
- **لَبز :** (لَ بٗ زٗ) زبان Language . کول ، اُھد۔ Promise
- **لُبک :** (لُ بٗ۔ بٗ کٗ) "لُبّ" ءِ گونڈ۔
- **لَبّگ :** (لَ بٗ۔ بٗ گٗ) چپّت ءُ چوٹیں چیزّ کہ گُدءَ جن اَنت۔
- **لب لب :** (لُ بٗ۔ لَ بٗ) دبڑ۔
- **لبّی :** (لَ بٗ۔ بٗ ئی) دپی۔
- **لبیس :** (لَ بِ ے سٗ) گُد ، گراز ، پُچ گُور ءَ کنگی ، پوشاک (تازی لبیس لباس : پوشنگ ءِ چیز)۔ Dress
- **لَپ :** (لَ پٗ پٗ) رنگ ءِ یک چیزّے کہ گُد ءِ سر ءَ بیت۔ لپ گُد ءِ سر ءِ داگ ءَ ھم گُوش اَنت + لپ لپ + کشار ءِ نگرے لپ یا لپ انچیں جاگہ۔
- **لِپ :** (لِ پٗ پٗ) ٹامب یا آسنیں پیتی یا ٹانگی ءِ لپتگیں جاگہ Dent.
- **لپار :** (لَ پٗ ا رٗ) لپارگ۔
- **لپارگ :** (لَ پٗ ا۔ رٗ گٗ) بے وڑیں پتنیل سواس + کسانیں کور ماھیگے ذراجی ئے بوگ بیت۔ بارگ ذراج ءُ تُوسک سُنٹے ، اورت گو چلے بروت ئے پڑ ءِ پہ لپار جن اَنت ئے۔
- **لپاشگ :** (لَ پٗ ا۔ شٗ گٗ) چیزے ءَ گُور موش دیگ ءُ روگ ، گوں گُرّیں پاداں لگت دیگ روگ ، لگتمال کنگ۔

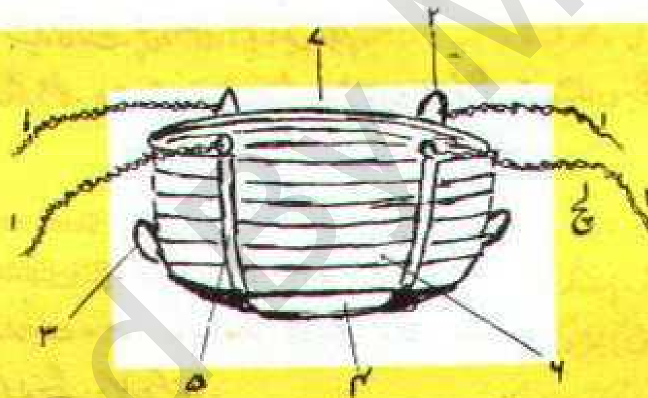
Man – devouring Sivi. مرد لپاشیں سیبی۔ PPB,LWD:LAFASHAGH: To Kill, to be killed. to devour, devour.

طلب ؛ لپاسر ءِ سیلی ؛ نسخو لباسہ ، اکنون نیز لپّاس ، لپّاچ یا : لپ : سیلی و گردنی۔

- **لِپچ :** (لِ پٗ چٗ) پر لگوک۔ پیچناک۔
- **لپچاک :** (لِ پٗ۔ چَ اکٗ) بچار "لپچناک"
- **لپچانک :** (لِ پٗ۔ چَ انٗ کٗ) بچار "لپچناک"

- **لپچناک** : (لِ پْ چْ ۔ نَ اک) لگوگ ، لپچانک ، لپچاک بزاں ھما چیز کہ گوں دگہ چیزے سوڑیک دیگ ءَ بسے لچ ایت ، بلگ ایت ۔
- **لپرزگ** : (لَ پْ رْ ۔ زَگ) تترزگ ۔ لرزگ ۔ ترُسگ ۔
- **لپّڑ** : (لَ پْ ۔ پَ ڑْ) لیڑ ۔
- **لپڑک** : (لِ پْ ڑُکْ) بچار "لپڑو"
- **لپڑو** : (لِ پْ ۔ ڑُوْ) کسانیں ۔ لپڑک (شیرازی) : لپری : گندہ ءُ بے تناسب وزشت)
- **لپس** : (لَ پْ سْ) یا لپیش ، چلوس یا چلونس ۔
- **لپیش** : (لَ پْ شْ) لپس ، چلونس + کمیں لنگ ، نزور پاد + لیزگ ۔
- **لِپّگ** : (لِ پْ ۔ پَ گْ) تنکیں چیزے ءِ یک جا گھے جمل روگ ، لھم روگ ۔
- **لپّگ** : (لَ پْ ۔ پَ گ) پہ زبان یکپارگی چٹگ ۔
- **لپلپ** : (لَ پْ ۔ لَ پْ) داگ داگ ، پچ پچ ۔
- **لپنگا** : (لَ پَ نْ ۔ گَ ا) موالی ، لوٹڑ ۔
- **لپونز** : (لَ پُ وَنْ زْ) زنوک ۔ جنت بلے ایشی ءِ تہ ءَ دپ ھم گرگ بیت ۔
- **لپونش** : (لَ پُ وَنْ شْ شْ) بوکشان ۔
- **لَپّی** : (لَ پْ ۔ پ ی) ھما گد کہ لپ ءِ پر اِنت
- **لِپّی** : (لِ پْ ۔ پِ ی) ھما نامعیں کلونٹ کہ لھم انت ءُ پچ انگ انت ، اے پوگس یا ذریا چ ھما انت کہ نیم یاسے بھرءِ یا کہ پھک تاہ بونگ ءُ ماں اے دگہ کلونٹاں زور ءِ ءِ پر بونگ ءُ لپ اِنگ ۔
- **لُت** : (لُ ت ۔ تْ) پج ءِ لُت ۔
- **لتارگ** : (لَ تَ ا ۔ رَگْ) پہ دست ءِ دل کچینگ + پہ دست مشگ زور پر نہ دیگ + پہ چلانی دُور کنگ ءِ لتارگ (ملا)
- **لتّر** : (لِ تْ ۔ تِ رْ) سواس + لیب ءُ لتر یا لیب ءُ لتری + تکل + پوستی سواس ۔
- **لترگ** : (لِ تِ ۔ رَگ) شترگ ۔ کلنگ چہ وتی جاگہ ءِ پہ بے سمائی ءُ بے لوٹگ کنزگ ، کمیں شپور گرگ ۔
- **لتّڑ** : (لَ تْ ۔ تَ ڑْ) لگمال ۔ لگت جنیں دلوت ۔
- **لَٹ** : (لَ ٹْ ۔ ٹْ) دار ، دست ءِ دار + کیرءِ لٹ بوگ بزاں پاد آیگ ءُ تزند بوگ + کنگ ءِ یک لیبی یے کہ چہ زرستاں رند وت ءَ دارایت ءُ پہ حال ءِ روگ ءُ ذرک کنت لٹ تیز بیت ۔ ذر ءِ لٹ ۔ ٹپ ، کنٹ ، لٹ ، اے ترتیگ ءُ جلیب کنگ بیت ۔
- **لُٹ** : (لُ ٹْ ٹْ) پج ءِ شاہ
- **لُٹار** : (لُ ٹْ ۔ ٹَ ا رْ) بے دل + بے سر در + لگور ءُ لُٹار ۔
- **لُٹ برّ** : (لُ ٹْ ۔ بُ رْ رْ) لُٹ ءِ برگ ءِ وھد ۔ لُٹ برُوک ۔
- **لٹ بیر** : (لَ ٹْ + بِ ے رْ) لٹ ءِ جنگ ءِ دیم ءَ زرز ءِ دیگ یا گرگ ۔
- **لِٹک** : (لِ ٹْ کْ) پس ءِ ھما شیر چیں شنک کہ بے واک ءُ نزور انت ۔
- **لَٹک** : (لَ ٹْ ۔ ٹُ کْ) کسانیں بیتی ءِ ٹکرے کہ کسانیں بچک پہ آبانی سر ءِ دارگ ءَ کار مردےءِ کن انت ۔ (چوبِ الف)
- **لِٹک** : (لِ ٹْ ۔ ٹِ کْ) دُمب ، گونڈیں دُمب ، پس ءِ لٹک یا آسک یا دگہ انچیں دُمب ، گونڈ ، داس ءِ لٹک ، داس ءِ دُمب کہ دستگ ءِ تہ ءَ اِنت ۔ لگشتگیں ءُ بے بزاھیں مردم + گرانڈ ءِ دُمبگ ءِ سرءَ گیشیں لٹک کہ دو رینڈو ، ھم گوشگ بیت ۔

- **لَٹ کشّ:** (لَ ٹ + کَ شْ شْ) لٹ ءِ جنگ۔
- **لَٹوار:** (لَ ٹْ وَا ز) لٹ وَرُوک۔ ھماکہ پہ لٹ ءِ ورگ ءَ ھیلداراِنت۔
- **لِٹوردیگ** (لِ ٹْ وَز + دَیِ گ) لیٹ وراٹینگ، گردیں چیزے ءَ زمین ءِ سرءَ لیٹ وران گرگ یا روان دیگ۔
- **لِٹوری:** (لِ ٹْ ڈ ۔ رِیْ) لیبے۔
- **لَٹّی:** (لَ ٹْ ۔ ٹِ ئی) کنگ ءِ یک لیبے + بلوچانی یک مُکّے۔
- **لَٹیگ:** (لَ ٹْ ۔ ٹِ ی گ) یک جُراتے کہ ھوڈی ءَ زانگ بیت۔ چو ناھیگامزنیں دلیریں ٹکے کہ بلوچی دپتراں ایشانی داستان شِنگ اَنت۔
- **لَجّ:** (لَ جْ جْ) شرم
- **لَجبر:** (لَ جْ + بَ رْ) لج ءِ بروک + بدیں کار یا مردم
- **لَجوج:** (لَ جُ وْ جْ) بچار "لجوز"۔
- **لَجوزّ:** (لَ جُ وْ زْ) مُوزی، بھیل، مُرّ، بجوژ (۲) لجوج، لاگرءَ بارگیں مردم

- **لَجوژ:** (لَ جُ وْ ژْ) بچار "لجوز"
- **لَچ:** (لَ چْ) چہ پٹیں ءَ جوڑ بوتگیں ڈَب کہ پہ اُشترانی بار لڈگ ءَ کارمرد بیت: لچ ءِ: ۱۔ بند۔ ۲۔ کڑی ۳۔ کش کڑی ۴۔ مُنکڑی ۵۔ چیرکش ۶۔ پٹ ۷۔ وردرو، دپڈرو۔ (بچار بُٹ)
- **لِچ:** (لِ چْ) گُل + پُلینتگیں ھاک۔ لچ ءِ مین۔
- **لِچّ:** (لِ چْ چْ) ڈنگ ءِ پرمانگاں بزاں "بہ لچ"۔
- **لُچّ:** (لُ چْ چْ) زد۔ ریپینوک۔ ننگ۔
- **لچ بند:** (لَ چْ + بَ نْ دْ) لچ ءِ بندءِ ساد۔
- **لَچُک:** (لَ چُ کْ) کسانیں لچ۔
- **لِچکاری:** (لِ چْ ۔ کَ ارِیْ) گُلکاری۔
- **لَچ کشّ:** (لَ چْ + کَ شْ شْ) بارکش، لچ ءِ بڈءَ کنوک۔
- **لِچ کشّ:** (لِ چْ ۔ کَ شْ شْ) لچ کش ءِ کار بوج، لچ ءِ کارکنوک

- لیچگ: (لَ یْ چْ ۔ چَ گْ) بچار «پیچگ»
- لچگ: (لِ چْ ۔ چَ گْ) تنگ ، پر پیچگ ، پنگ۔
- لچناک (لِ چْ چْ ، نَ اکْ) بچار «لیچناک»
- لچہ: (لَ چْ چَ ہْ) مُھرگ یا موتی ءِ لڑیا کہ بازلڑ کہ یکجا بنت ۔ آبریشم یا بندیک ءِ لچہ بزاں بلیچ دانگیں آبریشم یا بندیک کہ یکجا بندگ بنت ندکاری ءِ تنہ ءِ ھابنشگ کہ رم زانت ۔ آئی ءِ سنگ ءِ برد ءِ بیشرد ھست : "شعر" "نظم" ۔ لچہ ءِ راست بزاں (۱) دستونک (۲) نجوگ (۳) نازینک (۴) پاکنازینک (۵) گیابنان سوت (۶) سوت (۷) آلو ، ھالو (۸) لاڑو (۹) موتک (۱۰) گلا (۱۱) ساڑا (۱۲) ایرجن (۱۳) نکست (۱۴) نزارگ (۱۵) راج لچہ (۱۶) جنگ ءِ مزاگ (۱۷) ڈیرو ، لیکو لنیکو ، ڈینکو (۱۸) زھیرگ (۱۹) لیب لچہ (۲۰) چیستان (۲۱) زھگ لچہ (۲۲) مزانی۔
- لچہ دیوان (لَ چْ چَ ہْ ، دِی وَ انْ) لچہ کاری دیوان (مجلسِ مشاعرہ)
- لچہ کار: (لَ چْ چَ ہْ ، کَ ارْ) ھماند کار کہ لچہ پربندایت (شاعر POET) ۔
- لچہ کاری (لَ چْ چَ ہْ ، کَ ارِیْ) لچہ پربندگ ، شاعری (گوھنیں لچہ کاری ، نوکیں لچہ کاری ، آزاتیں لچہ کاری) ۔
- لچہ گوش (لَ چْ چَ ہْ ، گَ وْشْ) ھماند کار کہ لچہ پربندایت ، لچہ کار ، (۲) ھمامردم کہ لچہ پہ زیرگوش ایت۔
- لچی: (لَ چِ یْ) ھما کہ گوں لچ ءِ شیادی کنت ۔ لچی داسی : انچنائیں مردم۔
- لڈ: (لَ ڈْ) جنگل ، ھابوٹنگ کہ ڈگار ءِ تہ ءِ رُدانت ، لدجنگ : ڈگار ءِ تہ ءِ بوٹگ ءِ موشگاں جنگ ءِ سوچگ ، مرجاگھے کہ وَرچک ءِ سول بازرُدایت۔
- لڈ (لَ ڈْ) PPB, LWD:LADHAR: (from Ladh, Jangle), Over grown, Surrounded with trees.
  KHAJI –LADHAREN, Embowered in palm – groves.
- لدجن (لَ ڈْ ، جَ نْ) ھمامردم کہ لدجنت ، ھماجنین کہ ماں لداں پہ بدکاری گردایت۔
- لدکار: (لَ ڈْ ، کَ ارْ) ھمامردم کہ لدجنگ ءِ کارءَ کنت۔
- لدکان (لَ دَ کْ ۔ کَ انْ) دشتیاری ءِ جاگھے ءِ نام انت ، «لدکیانی» بندجاہ۔
- لُدو: (لُ دْ دُ وْ) مزنیں ، توامیں ، رستگیں ، گیشتر پہ جنک ءِ گوشگ بیت پہ زھرکنگی۔
- لدی: (لَ دِ یْ) بچار «لدیگ»
- لدیگ (لَ دِی گْ) لدی ، ھوک ، ھیک۔
- لڑ: (لِ ڈْ ڈْ) دلوتانی درائی ، لڑ ءِ بوج ، لنش ءِ پتار ، گندءِ گس ۔ Spoor of animals, dropping of animal.
- لڑ: (لَ ڈْ ڈْ) لڈگ ءِ پرمانگال بزاں پہ لڑ۔
- لڑ: (لُ ڈْ ڈْ) لڈگ ءِ پرمانگال بزاں پہ لڑ
- لڈام: (لَ ڈْ ۔ ڈَ امْ) کاروان ءِ گلگ کہ لڈاتگ ءِ رہ گپتگ یا آئی ءِ بار۔
- لڈگ: (لَ ڈْ ۔ ڈَ گْ) چہ یک ملکے ءِ دتی باراں بندگ بزاں لڈگ ءِ دگہ جاگھے روگ ۔ بار لڈگ ، میار لڈگ ، تاوان لڈگ ۔
- لڈگ: (لُ ڈْ ۔ ڈَ گْ) نندگ ءِ شیک ورگ۔
- لڈو: (لَ ڈْ ۔ ڈُ وْ) مٹائیگ ءِ زاتے کہ گردانت۔
- لڈوک: (لَ ڈْ ۔ ڈُ وکْ) ھمامردم کہ بار ءِ لڈایت ، مزنیں زندئیں ءِ مھکمیں ساد ، تنیل۔

- **لڈّءُ بوج:** (لَ ڈْ ڈْ ۔ ءُ ۔ بُ وْ جْ) منزل کنان لڈّان ءُ بوجان ۔
- **لڈّءُ لوگ** (لَ ڈْ ڈْ ۔ ءُ ۔ لُ وْ گْ) گُلّیں کُلم (پہ مُسافری ءِ روگ یا چہ مُسافری ءَ آیگ یا چہ لوگے ءَ پہ دگہ لوگے ءِ مَٹ بوگ ءِ وھدءَ کار مرد بیت)
- **لِڈّی:** (لِ ڈْ ۔ ڈِی) لیبے کہ کلّ پہ رِد گوج اَنت آیان تہ ءَ اُشتری ڈُلّ مان کن اَنت ءُ رِد پہ رِد کلّاں درکن ءُ مان کن اَنت ۔
- **لَڈّی:** (لَ ڈْ ۔ ڈِی) لڈّی ساد ۔ زنڈیں ساد ۔ لڈّوک ۔
- **لڈّیگ** (لَ ڈْ ۔ ڈِی گْ) بجار لڈّی
- **لُر:** (لُ رْ) یک مُلکے ءِ نام اِنت کہ آبادی ءِ تاں ایران ءِ بازاِنت، ایشانی جاگہ ءَ ءِ لُرستان ءِ گوش اَنت ۔
- **لِرت پِرت** (لِ رْتْ ۔ پِ رْتْ) بازکسانیں چیز یا دگہ دگہ نونیں یکجاہیں چیز ۔ گَندءُ گَس (شیرازی): خرت و پرت، اسباب کہنہ وزائد زندگی)
- **لُرد** (لُ رْ دْ): لُڑ: آپ لُڑاَنت یا لُرداَنت ۔ اِیرت بزان کسانیں ٹُکر، لُرد لُرد کنگ ۔
- **لَرزک:** (لَ رْ ۔ زَ کْ) اِیلک ءِ کرّہ ءِ تکلّیں تنگہ ءُ تاک اِنت کہ لرزایت (۲) ڈِرچکے کہ تاک ءِ لرزاَنت ۔
- **لرزگ:** (لَ رْ ۔ زَ گْ) ڈرھگ، چَنگ ۔
- **لَڑ:** (لَ ڑْ) لَڑی ۔ مُھرگ ءُ دانگ ءِ کلانچگیں لَڑ ۔ ماھیگ ءِ لَڑ ۔
- **لُڑ:** (لُ ڑْ) ھاک ھوار ۔ ھاک رنگ ۔ ھما آپ کہ دنیگا آئی ءِ نوکاپ ءِ سنگر اِنگ ۔ لُرد ۔ زھم ءِ نام (شیرازی) لُووت ءِ گندایت ءُ منی ءِ گندایت ھرکس وتی گیگ ءِ شرتر گندایت ۔
- **لُڑبُڑ:** (لُ ڑْ ۔ بُ ڑْ) ھمے وھد کہ سباہ ءِ نھاری ءُ رُوژنائی گیش مگیش اِنت ۔ (اردو جھٹ پٹا)
- **لِڑاِتگ** (لِ ڑْ ۔ اِتْ گْ) ھما چیز کہ لِڑینگ ۔ پہ بدبزانی مردم ءِ گوشگ بیت ۔
- **لڑاک** (لِ ڑاکْ) لِڑوک
- **لِڑانک:** (لِ ڑانْ کْ) لڑوک
- **لِڑگ:** (لِ ڑْگْ) یک چیزے ءِ سر پوست یا ھمے رنگیں بھرے ءِ دیریگ ۔ پوست ءِ لِڑگ ۔ دیوال ءِ لِڑگ ۔
- **لُڑو:** (لُ ڑُو) نامے ۔
- **لِڑوک:** (لِ ڑُو کْ) کِفار، گُسی یا گار کہ لوگانی تہ ءَ بیت ۔
- **لَڑولاڑو:** (لَ ڑُو ۔ لَ اڑُو) نازینک ءُ سوتانی زیلی گال ۔
- **لُڑونج:** (لُ ڑُو نْ جْ) لونج ۔ لونجان، لڑونجان ۔
- **لَڑی:** (لَ ڑِی) ماھیگ بُراَنت ءُ دْراج دْراجیں ٹُکر کن اَنت ایشان لَڑی گوش اَنت ۔ لَڑ ۔
- **لِڑینگ** (لِ ڑے ۔ نگ) لُڑینگ، اِنجوش کنگ کہ بہ لِڑایت ۔
- **لُڑینگ** (لُ ڑِے ۔ نْ گْ) لِڑینگ ۔ ریتینگ ۔ آپ ءِ لُڑ کنگ ۔
- **لڑینگو:** (لَ ڑِنْ ۔ گُ وْ) نازینک ءُ سوتانی زیلی گال: لڑینگو! سالونک ءُ منی چم ءِ روک ۔
- **لُزگ:** (لُ زْگْ) بُرھنگ ۔ ساپ ۔ آزگ ۔ لُھت ۔ لُگشتگ ۔ مادرزات آزگ ھما کہ ھچ گُدے گورءَ نیست ۔ آزگیں گوشت ۔
- **لِژ:** (لِ ژْ) کسان ۔ لیڑ ۔

- **لِڑو**: (لِ ڑَ وْ) کسانک۔ لِیڑک۔
- **لَس**: (لَ سْ سْ) بلوچستان ءِ یک ریاستے ءِ نام اِنت کہ آئی ءِ سردار "جام" گوشگ اَنت ءُ آئی ءِ مزن شہر "بیلہ" اِنت۔
- **لَسائیں آھو** (لَ سْ سْ ا۔ ءِ ےں + آ ھُ وْ) آسک۔ لسھیں یا ساپیں آسک۔ ساروان (نر آسک) لسھیں آھوگ ءِ دو دنتان اَنت: بزاں آسک ھر دھد دو دنتان کلاندار یا چار دنتان نہ بیت۔
- **لَس بیلہ**: (لَ سْ سْ۔ بے لَ ہْ) بزاں "بیلہ" لس ءِ مزن شہر۔
- **لَستہ**: (لَ سْ سْ تَ ہْ) یا کہ "لستا" سک ساپ ءُ ھملسون ءُ ہشتراتک۔
- **لَستہ کار**: (لَ سْ سْ تَ ہْ۔ کَ ارْ) ھما مردم کہ آئی ءِ کار وھدے کچّہ اَنت۔
- **لَشاری**: (لَ شْ ا۔ رِیْ) لاشاری۔ لاشار ءِ مردم۔ بلوچانی یک زاتے۔
- **لَشکر**: (لَ شْ۔ کَ رْ) پوج، جنگی مردمانی ٹُک۔
- **لَشکران** (لَ شْ۔ کَ رَانْ) بلوچی مردینی نامے۔ ۲۔ لشکر ءِ باز۔
- **لَشکو**: (لَ شْ۔ کُ وْ) نامے۔ لاشکور، کورتُو، لاشکورگ۔
- **لِشُو**: (لِ شُ وْ) لاشو، چوکہ لاش یا لاشہ ءِ یا لاشت ءِ۔
- **لَک** (لَ کْ کْ) بلوچستان ءِ یک کوھے ءِ نام اِنت۔
- **لَک** : (لَ کْ کْ) سد ھزار یک لکّے ۱۰۰،۰۰۰
- **لِک** (لِ کْ کْ) مِک، تچک اوشتگ یا اوشتارینگ۔ دار ءِ لِک کنگ: اوشتارینگ۔ لک بیگ: مِکّ ءِ اوشتگ۔ لک کپگ: سرکپگ۔ لک پاد اوشتگ۔
- **لُک**: (لُ کْ کْ) گوُنڈ (۲) تبد (۳) مار
- **لَکّا**: (لَ کْ کَ ا) (۱) کپودر ءِ زاتے۔ ایشی ءِ گردن مُدام شُر اِیت۔
- **لکب**: (لَ کَ بْ) عربی لقب۔
- **لِکبُر** : (لِ کْ۔ بُ رْ رْ) لِکّا، مِکّا، اوشتکا۔
- **لِکبُری** : (لِ کْ۔ بُ رْ۔ رِیْ) لِکّائی، مِکّائی۔
- **لِکپ**: (لِ کْ۔ کَ پ) "لِک کپگ" ءِ پرمانگال۔ بزاں ءِ لِک کپ۔ سرکپ + لِکپگ ءِ جاگہ کسانیں کنڈگ۔
- **لِکپاد**: (لِ کْ کْ + پَ اذْ) پادانی سرءَ اوشتگ۔
- **لِکرگ**: (لِ کْ۔ کِ رِگْ) دَڈّی مُرگے۔
- **لَکڑ** ، (لَ کْ کَ ڑْ) ھما واڑ کہ ھوریاکور ءِ پہ ماھیگ گرگ ءِ بندگ بیت اے گیشتر چہ گز بندگ بیت۔ بچارُبُت تاکدیم 733
- **لَکڑ** ، (لَ کْ۔ کَ ڑْ) سیاہ مور ءِ زاتے، زندیں مورے کہ شرین ءِ سک بارگ اِنت۔ سرءُ دُمب ءِ شُھر بزمش۔ گُٹ ءِ لِک ءِ راہ ءِ سک تیز روت۔ لکڑ ءِ ڈَن: یک پٹّے ءِ نام اِنت۔ لکڑی میان: بارگ شرین۔ بیلگ بزاں کسانیں ڈگار۔
- **لَکڑی**: (لَ کْ۔ ڑِیْ) PPB, LWD: LAKRI: Of lak, a small plateau.
- **لَکگ**: (لَ کْ۔ کَ گْ) "بکّی" ءِ نیم نام (۲) لنگگ
- **لِلگ**: (لِ کْ۔ کَ گْ) اچیر بوگ، وت ءِ جیر دیگ، وت ءِ گار کنگ، پہ چیرکا ءِ دُز کائی تچگ ءُ روگ۔

لِکَم : (لِ کَ م) واز ءِ پیش ءِ لھتیں تریپ تاک زور اَنت. گرنچ دیان کن اَنت ءُ وزاج کن اَنت پہ چیزے ءِ بندگ ءَ. بلے جنگل ءِ اشترءِ مہار مربیت ھے لکم ءَ آئی ءِ مہار کن اَنت. ءِ لکم گھگرءِ مستیں لیڑواں کنت. من زاناں کاروان ءِ زبان کنت دوست

لَکّو : (لَ کّ . کَ . وْ) یا کہ لکہ ھما نشان کہ تو ھمائی ءِ لکہ کن ءِ رو ءِ کہ گار مہ بئے.

لَکّہ : (ل . کّ . کَ . ہْ) بچار لکو

لَکّی : (لَ کّ . کِ یْ) نامے + لکت شہر کرزایت. مزن راج.

لِکّینگ : (لِ کّ . کِ ے . نْ گْ) اچیرو یگ، پہ چیرکاءُ دُزّ کامردے برگ ءِ اغوا کرنا. بلے اغوا ءِ عربی ربینگ ءُ برگ اِنت.

لَگ : (لَ گْ گْ) چہ تلگ ءِ بزاں ءِ بہ لگ.

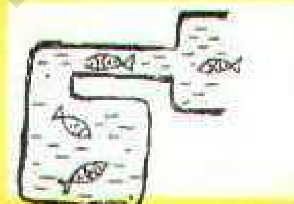
لَگا : (لَ گَ ا) لیت، مسکراباز

لگاش : (لَ گَ اشْ) لگاشگ ءِ پرمانگال، بزاں بہ لگاش.

لگاشگ : (لَ گَ ا . شْ گْ) لتارگ، پہ ترندی مُشگ، یکے ءِ سرءِ لگ ءَ آئی ءِ زیرمال کنگ، پہ ترندی پرمُشگ.

لگاکو : (لَ گْ گَ ا . کَ وْ) دزچکے کہ دل ءِ رنگیں تاک اَنت ءَ کہ آئی ءِ سرءِ گٹگ پرانت. شمشک پُتوکیں کاھے.

لگام : (لَ گَ امْ) اپس ءِ مہار کہ آئی ءِ وپ ءِ دیگ بیت ءُ سوارءِ دارایت.

لکڑ

لگام

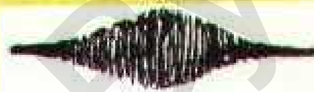
لگانڈو : (لَ گَ ا ن . ڈْوْ) اڑگ، حراب بوگ. کارءِ لگانڈو بوگ.

لگتّ ¹ : (لَ گَ تّ) یک چیزے ءِ سرءِ روگ بزاں آئی ءِ سرءِ پاداں ایر کنگ ءُ روگ: لگت جنگ: پہ زورگوں پادءِ جنگ. لگت دیگ: اک: ءِ تنگر دءِ لگت مدئے. لگت کنگ: پہ بے ساری. لگت ورگ: جنگ بیگ.

لگتّ ² : (لَ گَ تّ) چہ پادءِ مُچ ءَ جھل سرجیں پادءِ ھما بھر کہ اوشتگ ءَ زمین ءِ سرءِ دراجی ءَ ایر بیت. اِیشی ءِ یک سرے لنک اَنت ءُ دومی ءَ پادءِ پنڑ (۲) گُدوچی کارگرءِ ھما بھر کہ گُدسرءِ ایر بیت کہ چہ مردم ءِ لگت ءَ اِنت. لگت بیگ: لگتانی چیرءِ آیگ.
لگت پر دیگ: پاد پر دیگ، پہ تاوان دیوکیں یا رسوکیں کارے کنگ ءُ وت ءَ بے سما کنگ. لگت جنگ: ھر ءِ اپس، اُشتر کہ دتی پُشتپاد ءَ پُشت ءَ پہ کسے شان ایت. لگت جنگ تُمپگ ءِ کہ وھدے تیرءِ بارت آئی ءِ گُنداک چہ تیرءِ دزّوگ ءِ زورءِ سیگ ءُ ترندلگ ایت.
لگت دیگ: چیزے ءِ لگانی چیرءِ آرگ ءِ تنگر دءِ لگت مدئے» پُتّرءِ لگت دیگ: کسے ءِ لوگ ءَ پہ پُرسی روگ. لگت کنگ: چیزے ءَ پہ زانت بلے بےناوشی پادانی چیرءِ کنگ ءُ زور پہ دیگ. لگت کنگ: گل ءِ کہ آپ پڑ ءِ چگ بیت کہ لھم ءِ بیت. لگت کنگ: ناہ ءِ کہ چہ دانگی ءِ رنگ ءِ تراپیت ءُ زرد ءِ یکرہ بیت، اِیشی ءِ لگتی ناہ گوش انت (آناہ ءِ کہ پہ دست پُنڈ اَنت ءُ ھمے رنگ ءِ یکرہ کن اَنت آئی ءَ ءِ دست پُنڈ» گوش اَنت. اِیشی ءِ گیشتر کسانیں مُچ ءِ بیش ءِ جوڑ بوتگیں کپانکاں کن اَنت کہ اے کپانک ءِ گوں ناہ ءِ »پُترو» گوش اَنت، ھمے رنگ اِیشی ءَ ءِ »گرگو» ھم گوش اَنت. ھمے کپانک چہ مُچ ءِ گرک ءِ اسپیتیں ھگیں پیشاں جوڑ کنگ بیت.

مُنڈی، ھمادست پُنڈیں ناہ ءِ گوش اَنت کہ چو مُشتنک ءِ ڈِکّ ءِ کن اَنت ءُ پد ءَ ماں آرتان ءِ ءُ مُجن اَنت) لگت مال بیگ : لگتاتی چیرءِ آیگ : پادمال بیگ ۔ لگت مال کنگ : چیزے ءِ ترءُ بیرہ کنگ ءُ لگت دیگ یا ھرکس بئیت ءُ لگت ءِ بکنت، "پادمال کنگ" لگت ورگ : لگت جنگ بیگ ۔ (ھمے رنگ ءَ لتّ مُشت، زاہ، ھر ءِ شھمات ءِ ورگ)۔

- **لگتجاہ**: (لَ گ ت + جَ اہ) بچار "لگجا"۔
- **لگتکی** : (لَ گَ ۔ تْ کِ ی) کسانیں مُچک کہ زھرگیت زمین ءِ سر ءَ پَندایت ءُ دتی پادان ترند ترندءَ کونڈءُ تچک کنت ۔ چہ درداں ساھدارءُ مردم ھم لگتکی جنت (مرگ ءِ سپٹکی یا سپٹ : بانزل ءِ جنگ) لگتکی جنگ ۔
- **لگتمال**: (لَ گ ت ۔ مَ اَل) لگتاتی چیرءِ ۔ لگتمال بیگ ۔ لگتمال کنگ۔
- **لگتی** : (لَ گ تِ ی) لگتی ناہ : ھما ناہ کہ لگت دیگ ءُ رند ءِ پاتان کنگ بیت۔
- **لگجا** : (لَ گَ جْ ۔ جَ ا) بزاں لگتجاہ کہ رکاب ءُ دورواں گوش اَنت ۔ اپس ءِ کہ سوار بے ءِ پاد لگتجاہ ءِ بنت۔
- **لگچ** : (لِ گِ چْ) لچ ۔ ترّیں گل۔
- **لگدمال**: (لَ گ دْ ۔ مَ اَل) بچار "لگتمال"۔

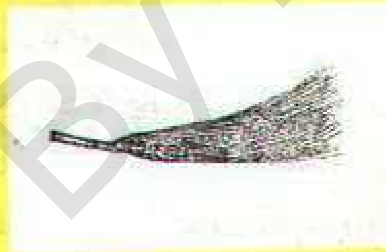

لگوشک

- **لگڑا** : (لِ گ ۔ ڑَ ا) جون، گند، بے پلگار
- **لگُشتنگ** (لَ گُ شْ ۔ تَ گْ) لگُشتگیں، بے پرواہیں ۔ بے سر دریں مردم۔
- **لگُشنگ** (لَ گُ شَ گْ) چیزے یلہ بیگ ءُ کپگ، رنگ ءِ ترّگ، ترتر گ ۔ رنگ یا پوست ءِ لگُشنگ بزاں رنگ ءِ ترّگ وست یا پاد ءِ لگُشنگ بزاں یلہ بیگ، چہ کوہ ءِ سر ءِ کپگ، چہ مات ءِ لاپ ءَ ۔
- **للگ** (لَ گْ ۔ گَ گْ) لیچگ، پر بدگ + ڈِیکہ ورگ ۔ مان آیگ۔
- **لگل** : (لَ گ ۔ گَ لْ) مُژدہ ۔ لگل وار : مُژدہ وار، بزاں کسے ءِ یک جاھے ءِ یک چیزے برسایت آھر و ھدپہ ھے ھا تر ءِ روت کہ پدءِ رس ایت مئے ۔ لگل وار بوگ : بُو ءِ سوچگ، موچکیں یا اموچک چنگ۔
- **لگن** : (لِ گِ نْ) مادن ءِ بزیں مزنیں تالب کہ آئی ءِ تہ ءَ گُد شودگ بیت۔
- **لگناک** (لَ گْ گْ ۔ نَ اکْ) : لگوک ۔ زیت لگوگ۔
- **لگمش** : (لَ گ ۔ مْ شْ) پہ لگت مُشگ۔
- **لگور** : (لَ گْ وَرْ) ا۔ بلوچانی یک ٹکّے ۔ ۲۔ بُزدل، بے دل ۔
- **لگوشک** (لَ گْ وشْ کْ) کرباس ءِ گُڈگ کنگ ءِ رند پہ چھر ریس اَنت کہ آئی ءِ ڈیرہ ءِ لگوشک گوش اَنت ۔ (بچار ٹُت)

- **لگوشنگ** (ل گ و ۔ ش گ) یک چیزے ءِ پوست ءِ دیر کنگ + پوست لگوشنگ + درلگوشنگ بزاں کشنگ۔ "لوپ" ءِ درلگوشں؛
- **لگوک** (ل گ ۔ گ وک) پہ لچوک + کاھے۔
- **لَق** : (ل ق ق): بچار "بلق"
- **لِق** : (لِ ق ق) ھاکہ آئی ءِ زبان چہ ناڈراھی ءِ سبب ءَ گران تراِتگ ءُ گپ جنگ ءَ گوں آئی ءَ زبر سُرینگ نہ بیت۔ چہ بادیا دگہ ناڈراھی یا تُرند آپ ءِ ورگ ءَ، رند زبان "لِق" بیت یا کہ مردم سک پیر بیت ھم چہ نزوری ءَ اوتی لِلک ءَ دلکش ءَ سُرینت نہ کنت۔ مرگ ءِ نزیک ءَ ھم زبان پرُشِ ایت ءُ لِق بیت۔
- **لِق** : (لِ ق ق) مچکانی زبان ءَ شرّ، جوان۔ ھبرءِ نہ گیشنگ، لِق بیگ، لِق کنگ۔ لَق
- **لُق** : (لُ ق ق): مچکانی زبان ءَ کیر ءُ گوش انت۔
- **لَلایگ** (ل ل ا ۔ ی گ) بکواس کنگ، گڑگڑ کنگ "للاھگ"۔
- **لَلڑگ** (ل ل ڑ ۔ ڑ گ) سُرسُرگ: چنڈگ، کوکا یاٹامبے یا کہ دارے کہ پادانی چیر ءَ کن انت آئی ءِ بُن زمین ءِ سر ءَ برابر کہ ایرنہ بیت گوا "للڑایت" تترگ۔
- **لِلک** : (لِ ل ۔ لِ ک): زبان، ھمے گوشت ءِ چیر ءَ کہ دپ ءِ تہ ءَ انت ھرنام ءَ جنِش ایت ءُ گپ جنگ ءَ سُرایت۔
- **لَلو** : (ل ل ۔ ل و) بچار "للہ"۔
- **لُلوم** : (لُ ل و م) چیزے کہ لونجان ءِ بیت۔ انچُش کہ کماتگیں مُھرگ۔ ھولبی۔
- **لُلومک** (لُ ل و ۔ م ک) کسانیں للوم۔ چیزے کہ لونجان بیت چو کہ چادر ءِ گُبش یا کہ پس ءِ پادانی پُشت ءِ مودانیگ ءَ یا گوں ھمے میداں آئی ءِ لِڈ ھم پچ اِتگ انت۔ لِنڈک: لونجان۔
- **لَلہ** : (ل ل ۔ ل ہ) بلوچی دپترانی زانتگیں واھگدار کہ آئی ءِ لوگ بانک ءِ نام گرانازانت کہ واھگداری داستان ءِ بانورانت۔ بلوچی نامے۔ ھما مردم کہ یک مُچکے ءِ زیر ایت ءُ آئی ءِ رودین ایت۔ Faster, یا Guardian.
- **للی**: (ل ل ۔ لِ ی): گُنگی: ھبراں نہ گیشینگ
- **لَمب**: (ل م ب) دُڑچک ءِ شاھاں چہ درآتکیں کستریں شاہ کہ چہ آیاں ٹال رُدانت + چادر ءِ لَمب، سریگ ءِ لَمب، آسن ءِ لَمب۔ تگرد ءِ لَمب بزاں گُڈسری بھر۔
- **لِمب**: (لِ م ب) بزبز ءَ دونگ، بزبزیں ڈون۔ "لِمبگ" ءِ پرمانگال بزاں "بہ لِمب"، "بہ دون"۔
- **لُمب**: (لُ م ب ب) مُڈ، بے پرواہ، بے سرفد۔
- **لِمبگ**: (لِ م ۔ ب گ) بزبز ءَ دونگ۔
- **لُمبگ** : (لُ م ۔ ب گ) چاتے کہ تلمب بیت ءُ تلمب ءِ کپ ایت + بزبز ءَ دونتگیں دیوال ءِ گِل تُرتی ءَ مہ پچ ایت دیر بئیت ءُ بہ کپ ایت + تلمب ءِ لُمبگ۔
- **لِمبو** : (لِ م ۔ ب و) بچار "لیمبو"
- **لَمبوس**: (ل م ۔ ب و س) دپ ءِ تہ ءَ گُپانی تھی نیمگ۔ (لنبوس: گرداگرد اندرون دھان)
- **لَمبوک**: (ل م ۔ ب و ک) ھما چیز کہ آئی ءِ لَمب دراج بہ بیت + ھما آس کہ تزانزنے ءُ زبانگ دَیِنت یا کہ پہ دگہ چیزے ءِ گرگ ءَ لَمب کش انت۔

- **لمپ :** (لِ مْ پْ) چہ پونز ءِ درآیوکیں گندءُ لیتار کہ بزءِ لیچناک اِنت ھونش کنگ ءَ ءِ درکیت. پُشانک ءِ آپ بیت. سوچاکی ءُ سارتی ءِ ھم. ھندی: ریَنٹھ، انگریزی: Snutt ،عربی سنسون، بحرینی: سناسین، یمنی: مخاط، پارسی: خُلم. چُرم.
- **لَمپش :** (لَ مْ. پَ شْ) کج ءِ ھوشگ کہ چہ آئی ءِ ءِ دَرستیں کلونٹ یا ناہ دُور کنگ بہ بنت، چہ ھمیشی ءِ جوڑ گرتگیں ڈال روپ. (بجار ئت)
- **لِمپشک** (لِ مْ. پُ شْ کْ): ھما پُشانک کہ آئی ءِ تہ ءِ لمپ آپ اِنت ءُ بازریچ اِیت.
- **لَمپشو :** (لَ مْ. پَ شْ وْ): شُھرک ءِ رنگیں ناڈرامی یے.
- **لِمپک:** (لِ مْ. پُ کْ) بجار کا مے چو پیمازءِ اِنت. تاک ءِ چو پیمازنیگ ءِ بارگ اَنت. بُن ءِ چو پیمازءِ اِنت. بُن ءِ دُور بیت. پچکے روت. تاک ءِ چو گُپار ءِ بنت بزاں چو آکلوءِ پیچ بنت.
- **لِمپوشک** (لِ مْ. پُ وشْ کْ) بجار ءِ لِمپشک ءِ.
- **لِمپی :** (لِ مْ. پ ئی) ھما مردم کہ آئی ءِ لمپ ریچ اَنت ءِ لیتی: ھما کلونٹ کہ چُک ناہ بوگ ءِ رند ءِ پ ءِ ریچ آنت.
- **لِمڑ :** (لِ مْ ڑْ) ریز، ریزم. رمیز
- **لموک :** (لَ مْ وکْ) ترپوک. چپوک.

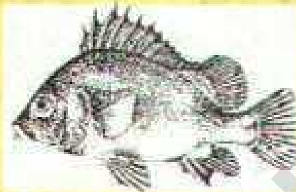
لمپش

- **لَنب :** (لَ نْ بْ) بجار ءِ لمب ءِ
- **لِنب :** (لِ نْ بْ) بجار ءِ لِمب ءِ
- **لُنب :** (لُ نْ بْ) بجار ءِ لُمب ءِ
- **لِنبگ:** (لِ مْ. بَ گْ) راستیں گال ءِ بُبگ ءِ اِنت. بجار ءِ لِمبگ ءِ
- **لُنبگ:** (لُ نْ. بَ گْ) بجار ءِ لُمبگ ءِ
- **لِنبو :** (لِ نْ. بُ وْ) بجار ءِ لیمبو ءِ
- **لَنبوس:** (لَ نْ. بُ وشْ) بجار ءِ لَمبوس ءِ
- **لَنبوک:** (لَ نْ. بُ وکْ) بجار ءِ لَمبوک ءِ
- **لِنپپ:** (لِ نْ پْ پْ) بجار ءِ لِمپ ءِ
- **لنپشک:** (لِ نْ. پُ شْ کْ) بجار ءِ لِمپشک ءِ
- **لنپوشک:** (لِ نْ. پُ وشْ کْ) بجار ءِ لِمپوشک ءِ
- **لنپوشک:** (لِ نْ پْ. پُ وشْ کْ) بجار ءِ لمپوشک ءِ

- **لپنی** : (لِ نْ ۔پ ئی) بچار ءِ لپی۔
- **لُنٹ** : لُ نْ ٹْ) مردم ءِ دیم ءِ چہ پونز ءِ جہل ءُ چہ زنوک ءِ بُرز دپ ءِ تل ءِ کنارہ کہ ھبر کنگ ءُ ورگ ءَ وہد ءَ بند بنت ۔ کنارہ اک : مجل ءِ لُنٹ (مجل کہ ظاہر بیت وتی لُنٹاں سوچ ایت) کاشیگ ءِ لُنٹ ، تنگرو ءِ لُنٹ بژاں لَمب ۔ لُنٹ پہ لُنٹ : سک پُرّ ، کَپیل ۔ لُنٹ کنگ یا لُنٹک کنگ بژاں گریوگی بوگ ۔ (بچار بُٹ)
- **لُنٹک** (لُ ن ۔ ٹُ ک) کسانیں لُنٹ ، بچیزے ءُ گُڈی سر ، لُنٹک دیگ ، بژاں لوشک دیگ ، لُنٹ کنگ یا لُنٹک کنگ بژاں گریوگ بیگ ۔
- **لُنٹی** : (لُ ن ۔ ٹِ ئی) ماھیگے کہ ایشی ءِ سُھر دپ ھم لُنٹُس اَنت (بچار بُٹ) ★
- **لنج** : (لَ نْ جْ) : رنگ ، ذرد ، شم ، گونگ اک : مہ لنج
- **لُنج** : (لُ نْ جْ) تھاری ءِ شپ ءِ لُنج ۔ سکیں جُہل ءُ تھاریں جاگہ ، اپچوش کہ لُنجیں زرد (۲) دپ ءِ تھلی بھر بژاں دپ ءِ تہ ءُ گپاتی تھی نیمگ ۔
- **لُنجان** : (لُ نْ ۔ جَ اْ ق) : لونجان ۔
- **لنجو** : (لَ نْ ۔ جُ و) پُرّ ۔ چکار ۔ PPB, LWD:LANJO: Full
- **لِنچ** : (لِ نْ چْ) اولاک ، رستر یا دلوتانی چہ بزراناں جہل ءُ چہ کونڈ کلاں بُرز ءِ تنک تریں گوشت (۲) لیچ اِنگیں ۔ اک :

لُنٹ

لُنٹی

کد : گیش چہ گیش ۷۰ س م

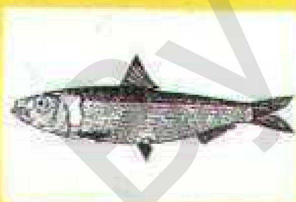
"لُچک لیچ اَنت" ۔
- **لِنچ** : (لِ نْ چْ) مردم ءِ ران ءُ ران ءِ چیرگی نیمگ ۔ (شیرازی : لِنگ : وسط دوران)
- **لِنچک** : (لِ نْ ۔ چُ ک) کسے کہ راہ ءِ روگ ءَ کونڈ بیت (۲) ماھیگے ءِ نام اِنت ۔
- **لندھور** : (لَ نْ ۔ دَ ھُ وْ ر) لندھور ، سکت بُرز ، مزن کد بلے ڈَلاج ءُ بُرز ۔ لندھور بن سعدان : امیر حمزہ ءِ داستان ءِ یک کردارے ۔
- **لِنڈ** : (لِ نْ ڈْ) بچار لِنڈک
- **لَنڈ** : (لَ نْ ڈْ) زنڈ ءُ ڈراجیں کیر ۔
- **لُنڈ** : (لُ نْ ڈْ) سُورنہ کرتگیں مردیں یا ھما مردم کہ آئی ءِ گس ءِ جنیں آدم نیست بژاں تھنائیں مردیں ۔
- **لُنڈ** : (لُ نْ ڈْ) بلوچانی زاتے ۔
- **لنڈر** : (لَ نْ ۔ ڈَرْ) ھما مردم کہ پہ شَبرھانی گردگ ءِ پہ بے پرواھی گردبیت ۔ بدکار ۔ لگُشتگ ، بے پرواہ ، شرزہ ، بے لَج ۔
- **لِنڈک** (لِ نْ ۔ ڈِ ک) لونجان ، للوئک ، بنام ءُ رسوا ، پس ءِ ھماھیں پُدوم یا ریکت کہ گوں آئی ءِ میداں بداَنت ءُ لوچان بنت ، لُچکت ءِ لیچ بیگ ۔
- **لنڈو** : (لُ نْ ۔ ڈُو) گڈاِنگ دُمبیں گوک کہ ھما دُمب بُن ءَ پُشت کپتگ ءُ بَس ۔ لِنڈو

- **لنڈور**: (لَ نْ ۔ ڈُوْرْ) ڈراج، ڈراج ءِ لونجان، لندھُور، بُرزءِ گُشاد [شیرازی: لندھور: آدم غول پیکر]
- **لُنڈی**: (لُ نْ ۔ ڈِ ئی) بے سُوری، بے سوری ءِ زمانگ۔
- **لَنش**: (لَ نْ شْ) ھامردم کہ راہ ءِ روگ ءِ تہ ءِ کمتیں لنگ کنت + لَنش ءُ پتاریزاں لِڈءُ بُرتگ۔
- **لنگک**: (لَ نْ ۔ گُ کْ) دست یا پادءِ لنگک + موردانگ۔
- **لُنگہ**: (لُ نْ ۔ گَ ہْ) ڈپار، ڈپ ءِ یک پُرّے چِروَردن ءِ " لنگھے بُرت "۔
- **لَنگ**: (لَ نْ گْ) ھاکس کہ پہ شَرّی راہ ءُ شُت نہ کنت یا کہ یک پادے پُرشتگ ءَ یا کہ ھردوئیں پاداں لَنگ اِنت۔ [شیرازی: لنگ: آدم شل]
- **لِنگ**: (لِ نْ گْ) ران : لینگ (پا) پا: لنگ۔
- **لُنگ**: (لُ نْ گْ) یک رنگ رنگی ڈراج بُشتیں پلگے کہ گیشتر پہ سالونکی یا پہ دگہ انچیں وشّیں روچ ءَ سرءُ کنگ ءِ کارمردبوتگ۔ لانکیگ [شیرازی: لنگ: پارچہ ای کہ در حمام دور خود پیچند]
- **لنگار**: (لَ نْ ۔ گَ ارْ) بچارءِ " ننگار "۔
- **لنگاسی** (لَ نْ ۔ گَ اسِ ئی) دشت ءِ چہ تو لنگانی بازارءِ جھل میتگے۔
- **لنگر**: (لَ نْ ۔ گَ رْ) مُبدا۔ حاکم یا سرداری ورگ جوڑ بیگ ءِ جاگہ کہ پہ بازمردم ءَ ورگ جوڑ کنگ بیت۔
- **لَنگری**: (لَ نْ ۔ گَ رِ ئی) تگلمیں ماھیگ ءِ زاتے کہ مزن بیت۔
- **لنگڑ**: (لَ نْ ۔ گَ ڑْ) وار۔ بزکار۔
- **لِنگ لِنگ**: (لِ نْ گْ ۔ لِ نْ گْ) شِتال، ءِ لنگے پہ دیم۔ [شیرازی: لنگ لنگ: یکے یکی]
- **لِنگو**: (لِ نْ ۔ گَ وْ) بلوچستان ءِ روبرکتی گُڈّی بندن اِنت کہ چہ ایشی ءَ ءِ آدیم ایران ءِ سیم سر اِنت۔ رودراتک ءِ بلوچستان ءِ تیاب کنرءِ سیم سر چہ ھت ءِ کور ءِ بُنگیج بیت کہ ھت ءِ کور ھم گوں وتی کرءِ جاگہاں بلوچستان اِنت۔
- **لَنگو**: (لَ نْ ۔ گُ وْ) لنگ۔
- **لِنگہ**: (لِ نْ ۔ گَ ہْ) بچارءِ " لِنگو "۔
- **لِوار**: (لِ وَارْ) تبد۔ تک، ڈرچک، ھاگرمیں گوات کہ گرماگ ءِ کش ایت دیم ءُ سوچ ایت۔ مردمی نلمے۔
- **لواسی**: (لِ وَا ۔ سِ ئی) ماھیگ گُشیں یکداراں چہ دریا ءِ کشگ ءَ ھُشک ءِ سرءِ برگ ءِ دار زندیں لواسی ءِ ترم گوش اَنت۔
- **لواش**: (لِ وَاشْ) سادگیں ءُ تنکیں نگن کہ بے روگن ءِ پچگ بیت۔ ھماڈ گار یا زمین کہ اودءِ رکینگ یا تیجگ کنگ بیت
- **لواں**: (لَ وَانْ): ساڑا، توسیپ PPB, LWD: LAWĀN They praise(found in this form only)
- **لوباری**: (لَ وْ ۔ بَ ارِ ئی) داڑہ ءِ کار بوجانی تہ ءِ گرد سری پتاسی یے کہ گوں ھمیشی ءِ کبیں ءِ گُنڈ ءِ درچنگ بیت کہ ھمے ءِ گُنڈ ءِ تہ ءِ کبیں میھ ءِ ٹپ نندایت۔
- **لوپ**: (لَ وْ پْ) سادیا بندیک کہ آئی ءِ سرءَ گوبے ءِ مان کنگ کہ ھُشک روت لوپ کنگ :۔ گرپتار کنگ، اڑینگ۔
- **لوپد**: (لَ وْ ۔ پَ دْ) لوگ ءِ پدبزاں پُشتی نیمگ۔
- **لوپک**: (لَ وْ ۔ پَ کْ) یک چیزے ءِ گیشیں تکر اک: سروپ ءُ دگہ نیبگاں لوپک پر۔
- **لوت**: (لَ وْتْ) کیسپیگ، گُد ءِ پیلک کہ چیزمان کنگ ءُ کوپگ ءَ ڈرنجگ بیت۔
- **لوت**: (لُ وْتْ) بُرھنگیں ڈنّ۔

- **لوتار** : (لُ وْ ۔ تَ اڑ) وارے کہ یکّ سرے زنڈءُ یکّ سرے بارگ اِنت کہ مید پہ ماھیگ ءِ جنگ ءُ کار مرد ئے کن اَنت
- **لوتاری**: (لُ وْ ۔ تَ ارِی) ماھیگے۔
- **لُوتو پُوتو** : (لُ وتُ وْ ۔ پُ وتُ وْ) گوں کارے بندءُ گلائیش یا دسگٹ۔ پہ مُپت یک کارے ءُ ھور بیگ۔
- **لوٹ**: (لُ وْٹْ) بزاں ءِ بہ لوٹ ، (۲) گرز ، پکار ، (مُطالبہ)
- **لوٹا** : (لُ وْ ۔ ٹَ ا) پکاری ، زرورت ، لوٹگ ، چیزے ءِ لوٹگ ءِ کار یا ڈک۔
- **لُوٹار** : (لُ وْٹْ ۔ ٹَ اڑ) بچار "لٹار"
- **لوٹارگ**: (لُ وْ ۔ ٹَ ارَگ) اَسپ ءِ تیز تاچینگ پہ زور

PPB, LWD: LOTĀRAGH: To urge on, To make a horse gallop.

- **لُوٹارگ** : (لُ وْٹْ ارگ) بچار "لٹار"
- **لوٹک**: (لُ وْ ۔ ٹُ کْ) کسے ءِ پہ سُور یا دگہ کارے ءُ لوٹائینگ ،
- **لوٹکی** : (لُ وْ ۔ ٹُ کِ یْ) ھامردم کہ پہ لوٹگ ءُ کا بیت ، یا لوٹگ ءِ کار۔
- **لوٹگ**: (لُ وْ ۔ ٹَ گْ) کسے ءُ چیزے پکار بیت ءُ وتی گورءَ نیست چہ دگرے ءَ لوٹ اِیت + لوٹا بزاں "مطالبہ"

لوجر

- **لُوجَر** : (لُ وْ جْ ۔ جَ رْ) کسانیں ماھیگے کہ گوادر ، گنز ءُ پسنی ءِ دریاھاں باز بیت مستریں لوجرءُ داجی بِنگے بیت (بچار بُت)
- **لُوچ** : (لُ وْ چْ) برھنگ ، جاندر ، بے گُدءُ پُچ۔
- **لودپ**: (لُ وْ ۔ دَپْ) لوگ ءِ دپ۔
- **لوگدل**(لُ وْگْ ۔ دِلْ) لوگ ءِ دل بزاں لوگ ءِ تہ ءُ زمین ءِ سر۔
- **لوڈی**: (لُ وْ ۔ ڈِ یْ) بچار "لوڑی"
- **لوڈیگ**: (لُ وْ ۔ ڈِ یْ گْ) بچار "لوڑیگ"
- **لوگروپ**: لُ وْگْ ۔ روپْ) ھاجنین یا مردین کہ پہ کریھ ھرکسی لوگاں روپ اَنت۔
- **لوڑ** : (لُ وْڑْ) یکجا ، ھور ، ھوار
- **لُوڑ** : (لُ وْڑْ) دنز کنوکیں گوات گیشتر ھاکہ چوجن کول ءُ اِنت۔ جن کول۔
- **لُوڑک**: (لُ وْ ۔ ڑُکْ) کسانیں لُوڑ۔
- **لوڑی¹**: (لُ وْ ۔ ڑِیْ) دُھل جنوک + آسن کاریں دُھل جن۔ جپسی (Gypsy) "خانہ بدوش" + کسے کہ ھر وھد دستءَ پہ لوٹگ ءِ دراج اَنت۔ پنڈوک۔

- **لوڑی**: (لُ وْ۔ ڑِی) یا کر لوڑیگ: ھماگوں لوڑ ءِ سیادی کنت ھماکہ چہ لوڑ ءِ یا لوڑ ءِ ھمراہ اِنت۔ لوڑیگاں ہمیشکا "لوڑیگ" گوْش اَنت کہ چو لوڑ ءِ ملک پہ ملک تران اَنت۔ روچے جاگھے ءِ شپے جاگھے۔ چہ ھمے لوڑ ءِ ہگال ءِ ایشانی نام "لوڑی" یا "لوڑیگ" اِنت۔
- **لوڑیگ**: (لُ و۔ ڑِی گ) بچار "لوڑی"
- **لوڑی مُرگ**: (لُ وْ ڑِی + مُ رْگ) داراں ٹھگو، کُنتاں جنگ۔ مُرگے۔
- **لوس**: (ل وش) بچار "لونس"
- **لوسّ**: (لُ وش ش) چلُوس
- **لوش**: (لَ وش) نپگیں کسانیں ءُ نازرکیں کوٹگ (کیٹگ) بلوچستان ءِ بازجاگہ تیچگ ءِ ھم۔ لوش گوْش اَنت
- **لوشت**: (لُ وش ت) برھنگ۔
- **لوشو**: (لَ وْ۔ شَ وْ) سرہازی بچّہ۔
- **لوک**: (لُ وک) جتازی اُشتر، مھری۔ PBLWD: LOK: A male camel, a strong camel.
- **لوکارگ**: (لُ وک۔ کَ ارگ) لیکارگ: الگدار یا چندن ءِ داریا دگہ انچیں چیزے وانگ ءِ سر ءِ زور پہ دیگ ءُ مُشگ

لوگدوچ

کہ بہ سیت ءُ چہ آئی ءِ چیزے دیر بئیت۔

- **لوکم**: (لُ وْک م) PPB, LWD: LOKHM: Fine, powdered.
- **لوگ**: (لُ وگ) ھمے جاگہ کہ مردم تہ ءِ نندایت، گِس۔
- **لوگار**: (ل وْ۔ گَ ار) دراجیں مید PPB, LWD:LAGHĀR: Long hair.
- **لوگجاہ**: (لُ وگ + جَ اہ) لوگانی دڈو۔ بنیدانی ربد۔
- **لوگدار**: (لُ وگ + دَار) لوگ داروکیں مردم، ھماکہ جُک ءُ لوگ داشت کنت۔
- **لوگدوچ**: (لُ وگ + دوچ) لوگ دوچگ ءِ کمانیں سُوچین۔ (بچار بُت)
- **لوگی**: (لُ وْ۔ گِ ی) لوگ بانک، جنین، مچکانی مات۔ لوگ ءِ نھی۔ اک: لوگی مُرگ، لوگی گپّ، لوگی کار
- **لول**: (ل وْل) مُشکانی زبان ءِ "لوک"۔ بزاں کوھن اِتاں۔
- **لُول**: (لُ وْل) ھماساھدارکہ پہ لابچش زمین ءِ سر ءِ روت توری بے پادچوکہ مار توری پادی چوکہ گوج، کِٹار۔
- **لولا**: (لُ وْ۔ لَ ا) کوپتہ ءِ راستے۔
- **لولارگ**: (لُ و۔ لَ ارگ) پاچن کہ مست بیت وتی بلک ءِ دڈن ءِ کش اِیت ءُ پساں لولارایت۔

- **لُونگ:** (لُ وْ لْ۔ لُ گْ) کسانیں لُولؔ بزاں کسانیں کِتّار، کِرم، کیپک، گُونڈارءِ آئیءِ زات بلے ھماکہ بال دکن انت۔
- **لُولی:** (لُ وْ۔ لِ یْ) پہ چُک واپینگءِ پہ زیر گُشتگیں لچّہ۔ لیلو۔ PPB, LWD:LOLI: A lullaby.
- **لون:** (لَ۔ وَنْ) یا گاسءِ زاتءِ ماھیگے (بچار بُت) ٭
- **لونج:** (لَ وْنْ جْ) لونجان، چونٹ، چوٹ۔
- **لونجان:** (لَ وْنْ۔ جَ انْ) ذرتگیں چیزے کہ جھلیءِ سرے یلہ بہ بیت۔
- **لوند:** (لَ وَ نْ دْ) وڈاجیں لوتے کہ ایسءِ لکام ءُ سینہ بندءِ شیابچیءِ بند انت کہ اسپ وقی سرءِ جہت کُت مرکنت۔ اسپءِ وار اد لدات انت لوند۔
- **لونڈ:** (لَ وَنْ ڈْ) مادیانیں حر، مادھریا مات حر، پچان، ھامردم کہ بے سرد انتءُ چوکت انتءُ ترّایت، چنڈ۔
- **لونڈ:** (لَ وْنْ ڈْ) چوٹ، وَھل، لونڈو، چُوڈُ، چوٹ، چونٹ۔
- **لونس:** (لَ وْنْ سْ) بزبں لُنٹ۔
- **لوھار:** (لْ وْ۔ ہَ ارْ) جونگیں لیڑے منی لوھارءَ اگاں یدکن ئے زاناں گڑانیں گماں بیگار کن ئے
- **لوھڑ:** (لْ وْ۔ ہَ ڑْ) لھڑ اک: "دریاءِ لوھڑءِ جوش۔ بلے اے گال کم کار مردبیت۔

لون

- **لوھگ** (لْ وْ۔ ہَ گْ) PPB LWD: LUHAGH: To burn, to scorch
- **لوھی:** (لَ وْ۔ ہِ یْ) منجل، بٹّ یا نارُشت گرادگءِ رَزان۔
- **لوھیگ:** (لَ وْ۔ ہِ یْ گْ) بچار "لوھی"
- **لھ:** (لَ ہْ) لھ جنگ: گوں باھند پاد آیگ۔ لھ لھ کنگ: راشگ گپسگ چو کُچک ءَ۔ بچار "لاہ"، ھَوھَو کنگ۔
- **لھاباد:** (لَ ہَ ا۔ بَ ادْ) سرباز ءِ چہ بیاتانءِ شھرءِ چیر شیپے ءِ نام انت۔
- **لھت:** (لُ ہْ تْ) بُرھنگ، جاندر
- **لھتے:** (لَ ہْ۔ تِ ے) بچار "لھتیں"
- **لھتیں:** (لَ ہْ۔ تِ ے نْ) یا لھتے بزاں ذرّست اِناں چہ ذرستاں کمیں یا یک بھرے۔
- **لھداد:** (لَ ہْ۔ دَ ادْ) نامے۔
- **لھڑ:** (لَ ہْ ڑْ) جوش۔ چہ آسءِ گرمیءِ آپ منجل ءِ تہءَ جوش جن انت۔ بزاں لھڑ بنت۔ سک گرم + دریاءِ گورم۔
- **لھڑو:** (لَ ہْ۔ ڑُوْ) ھما دمان کہ اگاں دگہ "آپینک" یا "آرتینک" یا "تُرندینک" ءِ تہءَ کنگ بہ بیت آ لھڑءِ جوش بدنت۔ Boiler. (15-11-1966)

- **لھڑی**: (لَ ہ ۔ڑِی) بلوچانی یک ٹکے ءِ نام اِنت۔
- **لھڑینک** (لَ ہ ۔ڑِے نَ کْ) لھڑ اِنگیں چیز۔
- **لھگ**: (لَ ہ گْ) لاگر بیگ، بارگ بیگ۔ ڈھگ، شمبگ، رِپگ۔
- **لھکام**: (لَ ہ ۔ کَ ا مْ) بچار ء لھمکام۔
- **لھلھ کنگ** لَ ہ لَ ہ ۔کَ نَ گْ) راشگ۔ گپسگ، چو گُچک ءَ ھو ھو کنگ، دپ جنگ کنگ۔
- **لِھم**: (لِ ہ مْ) دو آسن یا مادن ءِ اتام کنگ (عربی۔ لحم۔ Solder.)
- **لَھم**: (لَ ہ مْ) نرم، ھما کہ سک ءُ ترند نہ اِنت۔
- **لھم کام**: (لَ ہ مْ + کَ ا مْ) کانگڑو یا داوادُمبی ءِ ھماکام کہ کمان کنگ بیت ءُ پھناتی ءَ دو دمیں گوشان ءَ سک اِنت۔
- **لٹیکو**: (لَ ہ ٹی۔کَ وْ) لیکو، ڈٹیکو، ڈپنرو۔ وش زہیل ءِ لھتیں گال ءِ یاتے ءُ گوشگ۔ بلوچی زہیل ءِ زاتے، ھما لچہ کہ پہ ھمے مراد ءَ پر بندگ بوتگ۔
- **لَیب**: (لَ ے بْ) گوازی۔ اک ءَ تلکی، جِنگی، مَلّ۔ کَنگ، لیب ءُ لتر یا لیب ءُ لتری۔
- **لیبجاہ**: (لَ ے بْ + جَ ا ہ) ھما جاگہ کہ لیب کنگ بیت۔
- **لَیب لچہ**: (لَ ے بْ + لَ چْ چَ ہ) ھما لچہ کہ گونڈیں چُک ماں لیبان اِش گوش آنت۔
- **لیبو**: (لَ ے ۔بْ وْ) ھما مردم کہ گوں آئی ءَ مردم گُرشکند ءُ دلوشی کن آنت۔ ھما چیز کہ گوں آئی ءَ چُک لیب کن آنت۔ لیبوک۔
- **لیبوک**: (لَ ے ۔ بْ وکْ) ھما چیز کہ گوں آئی ءَ گونڈ کیں چُک لیب کن آنت۔
- **لیبونک**: (لَ ے ۔ بْ و نَ کْ) بچار ء لیبوک۔
- **لیپ**: (لِ ے پْ) بنیاد، گندل
- **لیپڑو**: (لِ ے ۔ پَ ڑُ وْ) پلپیٹ وَرگ۔
- **لیپگ**: (لِ ے ۔ پَ گْ) ھما چیز کہ آئی ءَ دریا ءِ گوات ءُ گورم بیار آنت ءُ تیاب ءَ دور بد بنت ، بوجیگ لیپگ بیت۔ ترنگیں ماھیگ لیپگ بیت، ھر دگہ چیزے کہ دریا ءِ آپ ءُ گوات آئی ءَ تیاب ءَ بیار ایت۔ ھما لنش ءُ پتار کہ ھاراش روپ ایت ھر جاگھے ءَ آپ ءِ کرءَ لیپگ کنت۔ ھماکاہ ءُ ڈرچکی تال کہ بر بنجی ڈگار ءِ پہ زمین زور ءِ ھاتہ ءَ ماں کن آنت چہ ایشان زانگیں لیپگ ایش انت۔ (۱) ایشرک ، (۲) پنیر (۳) گز (۴) جور (۵) جک (۶) ترات (۷) ماتکینگ (۸) بید۔
- **لیت**: (لَ ے تْ) لیبوئیں مردم ھما مردم کہ چہ آئی ءِ سرءُ پُر ءُ گپان مردم بکند اَنت۔
- **لیتار**: (لِ ے ۔ تَ ا رْ) پیچناکیں آپ + ریزءُ لیتار۔ دپ ءِ ھما آپ کہ وت رِچ ایت ءُ لچناک اِنت + ماھیگانی بڑءَ ءِ سج ءُ انگیں لیتار۔ گیشتر گُھگوئی لیتار + مردی ھم چو لیتار ءَ اِنت پمیشکا بازمردم آئی ءَ لیتار گوش ایت۔ لیدگ ءُ لیتار۔
- **لیٹ**: (لِ ے ٹْ) بزاں ء بلیٹ۔ لیٹگ ءِ پرمانگال۔
- **لیٹگ**: (لِ ے ۔ ٹَ گْ) مردے کہ وپتگ چہ کشے ءَ پہ دگہ کشے ءَ لیٹ ایت۔
- **لیٹ ورگ**: (لِ ے ٹْ + وَرَ گْ) چیزے وتی سرءَ وت لیٹ گپت + لیٹ گرگ۔ لیٹ دیگ۔
- **لیٹوک**: (لِ ے ۔ ٹْ وکْ) ھما کہ لیٹ ایت + ھما چیز کہ اوشتات نہ کنت چیستوک ءِ لیٹوک: بیلڑ۔
- **لیٹینگ**: (لِ ے ۔ٹِ ے ۔نَ گْ) چیزے کہ وت نہ لیٹ ایت۔ آئی ءِ لیٹینگ بزاں چہ یک کشے دگہ کشے ءَ کنگ۔ سنگ ءِ دیم ءِ لیٹینگ: بزاں کسے ءِ ھچ برا نچوش کہ گوشتگ نہ گرتگ یا

چوشیں

کارے ءِ اُمیت نہ بُوتگ ءُ کنگ ئے پہ آئی ءَ گوش آنت ۔ ء سنگ ءِ دیم ءُ لیٹین اِت ء دل ءِ دیم ءِ لیٹینگ : پہ کسے ءِ سر پد کنگ ءَ تاگدی سیم سراں ساہ ڈ تد کنو کیں جُھد کنگ یا کسے ءِ بہ کارے ءَ گوشنگ ءِ بے آسریں پلگ۔

● **لیبجر** : (لِ ی جْ ۔ جَ ڑْ) گوتجر۔ کسانیں وشّیں ماھیگے۔

● **لیدگ**: (لِ ے ۔ دَگْ) لیدگ ءُ لیتار۔ لیدگ ءُ لیمار۔

● **لیڈ**: (لِ ی ڈْ) چو پیر ءُ کاھے کہ ڈ ڑ چک ئے مزن بیت کد ءِ کسانیں گنرے ءِ بیت۔ ایشی ءِ اُشتر ءُ لیس ءَ ابید مردم ھم وارت۔ لیتوار ءِ بزاتے۔ دانگ ئے سُھر اَنت ءُ ھولب اِنت۔

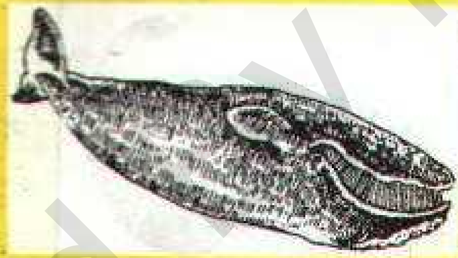
● **لیڈ**: (لِ ی ڈْ) بچار ء لیڑ ء

● **لیزگ** : لِ ے زگْ) دلشیاہ کنوک ء ھارگپ بزکنت ، ماہجاہ پتار ، گھیر ءُ گپ ، لیس ناک ، لچناک۔

● **لیڑ** : (لِ ی ڑْ) سکّیں مزنیں جنادریں ماھیگے۔ (بچار بُٹ)

● **لیڑ** : (لِ ے ڑْ) لیڑ کہ پوست ءِ سر ءَ گوات بنت۔ ء یرگیاں پتریگاں ،، ۲۔ یک ٹوگے۔ ھارکرم کر ترک اِیت بالو ءِ بیت۔

● **لیڑو** : (لِ ے ۔ ڑ وْ) نریں اُشتر۔

● **لیڑہ** : (لِ ے ۔ ڑَہْ) بچار ء لیڑو ء

● **لیس** : (لِ ے سْ) بزیں ءُ لگناکیں آپیں چیز + ماھیگ ءِ لیس گیشتر گلُو ءِ لیس کہ چو لیتار ءَ اِنت۔ لیتار + لگناکی۔

● **لیس پلیس** :(لِ ے سْ + پَ لِ ے سْ) یک ھبرے ءِ ترۃ ءُ پتر کنگ پتیاری کنگ۔

● **لیس دیگ**:(لِ ے سْ ۔ دَ یَ گْ) آرت ءِ نزء کنگ ءُ باز پُنڈگ کہ آئی ءِ ترء لگناکی پیداک بہ بیت۔ گپ ءِ لیس دیگ بزاں باز برء ءِ گوشگ۔

● **لیکارگ** :(لِ ی کْ ۔ کَ ا رگْ) یک سکّیں درمان یا دگہ چیزے ءِ وانگ ءِ سر ءَ زور پر دیگ ءُ مُشگ کہ بہ بیت چیزے دیر بنیت ، چندن یا الگدار ءِ لیکارگ۔

● **لیکگ** : (لِ ے ۔ کَ گْ) کمار کنگ + منّگ + شُمار کنگ۔

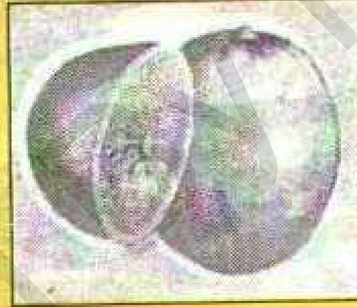
● **لیکو** : (لِ ے ۔ کَ وْ) ھساب داد

● **لیکو** : (لِ ی کْ ۔ کَ وْ) پہ کسے ءِ ڈرانگ ءِ سوتے گوشگ + ڈیرو ، لٹیکو ، ڈٹیکو۔

● **لیکہ** : (لِ ے کَ ہْ) بچار ء لیکو

● **لیگار**: (لِ ے ۔ گَ ا ڑْ) چلق ، چلیں ، چیرکیں ، پونگیں۔

- **لیگر** : (لِ ے ۔ گ ڒ) لیگار۔
- **لیلا** :(لِ ے ۔ ل ا) کارے ءِ نہ کنگ ءُ سر زدیگ ءُ نیمون کنگ یا کارے ءِ چہ سر ءُ دور کنگ ءُ بے بزانتیں گپ کنگ۔ لیلا پیلا کنگ۔
- **لیلامجنون** :(لِ ے ل ا + م ج ن و ن) ھماد و نیں مزنیں اِستار کہ مگرب ءِ وھدءِ رو برکت ءُ نزیک نزیک ءُ گندگ بنت۔ عربی ادب ءِ اِشکی داستانے ءِ دو نام۔
- **لیلانبلک**:(لِ ی ل ۔ ل ا ن ب ۔ ل ُ ک) بچار ءِ لیلمبلک ءَ۔
- **لیلمبلک** :(لِ ی ل م ۔ ب ل ُ ک) تونگ انگور۔ برے شُھرانت وُشِ اِنت بومگے کہ بھار ءِ رُد ایت۔ بازجاگہ ءِ اِیشیءَ پیپلک ھم گُش انت۔
- **لیلنبلک**:(ل ی ل ن ۔ ب ل ُ ک) بچار ءِ لیلمبلک ءَ۔
- **لیلو**:(ل ی ۔ ل ؤ) ننک ءِ واہینگ ءِ نازینک کہ پہ زہیل گوشگ بیت۔
- **لی لی** :(لِ ی ۔ لِ ی) مُنتکانی زبان ءِ گوانزگ ءِ نام اِنت۔
- **لیمار**:(لِ ے ۔ م ا ڒ) ھما شُر ءُ ٹھیں لیتاری تنکیں چپ رنگیں گوشت ءِ پیلک کہ ھر ساھدار ءِ چُک ءِ پیداگ بیگ ءِ رند

لیمبو

چہ مات ءِ لاپ ءَ درکیت، نُچک ءِ پوشش + ھر مہے رنگیں چیز + لیدگ ءُ لیمار۔

- **لیمبارڑی**:(لِ ی م ۔ ب ا ڑ ی) ماھیگے
- **لیمباڈی**:(لِ ی م ۔ ب ا ڈ ی) بچار ءِ لیمبارڑی ءَ۔
- **لیمبو**[1] :(لِ ی م ۔ ب ُ ؤ) نیبگے کہ باز زات بیت۔ ترپشیں لیمبو کہ کلونٹے ءِ مسترانت بلے گِردانت سک ترپش بیت۔ ترپشیں لیمبو عمانی ءِ مشہور اِنت۔ وشتیں لیمبو ءِ باز راست اَنت۔ (بچار نُت)
- **لیمبو**[2] : (لِ ی م ۔ ب ُ ؤ) بانک ءِ پہ دست زھم جنگ یا گوں لنگکاں مُھر گرگ ءِ رگ ءِ ھلکاپگ ءِ یک رگے بانک ءِ گِردی پادکیت ءِ لیمبو ءِ گوُش اَنت ءُ۔ گوُش اَنت ءِ بیا تئی دست ءِ لیمبو ءِ کشاں ءِ۔
- **لینج** : (لِ ے ن ج ج) گمبی، مجولی، کپتی یادگہ اچیں لیبانی تہ ءِ چہ دارگ ءُ تاھاں دُور اُوشتگ گُمب یا مکرءِ دَدر دیگ یا جنگ ءِ جاگہ۔ ھر لیبے ءِ بُنگیج ءِ جاگہ
- **لیند**:(ل ے ن د) ھسابداد
- **لینڈ**:(لِ ے ن ڈ) گندگی یا دَراھی ءِ لینڈ: زنڈیں ءُ ڈراجیں گیت۔
- **لینڈک**:(لِ ے ن ۔ ڈ ک) لِنڈک، بلومک + گوں پس ءِ میتاں لونجانیں لچ اتکیں لڈ۔

- **لینگا** (لَ ے ں۔گ ا) لھنگا: تچک مُبرّیں بے کُڑچکیں سُبکیں شلوارے۔
- **لینگاٹ** (لَ ے ں۔گ اٹ): ٹیلیپون ءِ سیمانی پاسپانی کنوک کہ انگریزی ءَ "LINE GUARD" اِنت۔
- **لیوا** (لِ ے۔ وَا): مزنیں یک دپی ڈُھل کہ زہیر ءِ سرءَ اوشتاریگ ءُ گوں دولٹ ءَ جنگ بیت
- **لیتوار** (لِ ئیِ و۔ وَار): نیمگے کہ داتگ ءَ کلونٹے بنت کہ گرد اَنت کالک ءِ سک پیچناک اَنت ایشی ءِ تاک گرد ءُ پتن اَنت ھم ورگ ءِ پیچناک اَنت۔ بلیک۔

- **م** : (مِ ئ م) بلوچی ءِ نوزدھمی آب
- **ما** : (مَ ا) "من" ءِ باز، "من" یکے، "ما" باز اِنت ۔
- **مابک** : (مَ ا بُ ک) بچار "مھبک"۔
- **مابی** : (مَ ا پ ئ) جنینی نامے ۔
- **ماپ** : (مَ اپ) کچ، کساس، اَنگشگ، درگوز ۔
- **مات** : (مَ اث) پت ءِ جنین، ھا جنین کہ آئی ءَ چُکے بہ بیت، ھمے چُک ءِ مات اِنت، اماں، ماس۔ ماتبوٹ، مزنیں بوٹ، مات کور، مات بند مات کوہ ۔ دور ءِ مات : کسانیں بُنڈے کہ دَور ءِ لانک گول ایشی ءَ بستگ ۔
- **ماتاپس** : (مَ ات ا۔پُ ش) بزاں "مات آپُس" ھا ھر کہ آئی ءِ مات پد ءَ آپُس اِنت، دومی سال ءِ تہ ءَ یا دومی سال ءَ بیت
- **ماتاسک** : (مَ اث آ سْ ک) ھا آسک کہ وھری اِنت یا کہ چُکے آورتگ ۔
- **مات بُز** : (مَ اث ۔بُ ز) ھا بُز کہ دو چار رندءَ زاتگ ئ وتی سِندءَ توام اِنت ۔
- **مات بند** : (مَ اث ۔ بَ ن ذ) مزنیں بند ۔
- **مات بھر** : (مَ اث ۔ بَ ہ ر) مُرتگیں مردم ءِ مال ءِ شِشک کہ آئی ءِ مات ءَ رس اِیت ۔
- **مات دار** : (مَ اث ۔ دَا ر) مستریں دار، بُرّہ ءِ مات دار، میل یا بُن میل ءِ ماتیں دار ۔
- **مات زات** : (مَ اث ۔ زَ اث) ھا ھر کہ آئی ءِ مات دومی بر ءَ زاِیت ۔
- **ماتشاہ** : (مَ اث ۔ شَ اہ) گور ءِ مزنیں شاہ، گور ءِ مات شاہ ۔
- **ماتکوہ** : (مَ اث ۔کُ وْ ہ) مزن کوہ (میز ربِ ماتکوہ) ــ توپانے ءَ بیت ھر نگیں۔ ماتکوہ نہ کنز اَنت زندٹیں ۔

- **ماتکینک :** (مَ ات ـ کِ ے ـ نْ کْ) ھِلّی بُٹ، کسانیں سوے کہ ریچپ دۓ سک زُدّ اِیت، چہ ھوَرۓ رندسک گُرّ و کنت پُل ئے گلابی رنگ اَنت کسان اَنت بلے ڈولدار اَنت، تاک ءُ پُل ءِ تام ئے زھر اِنت، گیشتر یکجاہ ءُ دا اِیت ءُ بُر گنگے وتیگ کنت، الیشی ءِ بُرچو کہ کسانیں "گوار" ءِ کوسگ ءَ اِنت، اِے درمانی کارمرد بیت، الاپ ءِ دردۓ وراَنت ئے، بالی مُرگ الیشی ءِ کوسگ ءَ وراَنت. (بچار بُٹ)
- **ماتکینگ :** (مَ ات ـ کِ ے ـ نْ گْ) بچار = ماتکینک.
- **ماتگال :** (مَ ات ـ گَ الْ) گال ءِ مات، اک "شُتگ، روت، برو" ءِ ماتگال "روگ" اِنت (رھبند ـ گرامر) معدر بلے پہ الیشی ءَ "مُبگال" جواتر اِنت.
- **ماتگان :** (مَ ات گَ انْ) کاتیال، لیبائی تہ ءِ بچگانی بستر، ماتیگان
- **مات مُرگ :** (مَ ات ـ مُ رْگْ) یا مادمُرگ، ھماکیسک کہ باز رندءِ ھیک ئے داتگ، مادگیں مُرگ ءِ نیسک.
- **ماتو :** (مَ ات ءُ وْ) یکّے ءِ پت کہ دگرجنینے ءَ گپت آ جنین آئی ءِ ماتو اِنت.
- **ماتوشود** (مَ اتْ وَ ـ شْ وْدْ) ماتو وتی چکو ءِ گُد یا ماٹ یگۓ ھر وھد تُہر شود کنت ءُ پلگار ۓ دکنت ھمیشکا ھر کسے کہ چیزے شتہ

ماتکینک

نہ شود اِیت آئیءِ ماتوشود گُوش اَنت.

- **ماتی :** (مَاتِ ئی) مات ءِ، ماتیں، مزیں.
- **ماتی پادگ :** (مَاتِ ئی ـ پَ ادگْ) مزیں پادگ، چھرءِ ماتی پادگ.
- **ماتی لنگک :** (مَاتِ ئی ـ لَ نْ گْ کْ) دست یا پاد ءِ پنچی لنگک.
- **ماتینک :** (مَاتِ ئے نْ کْ) بچار = "ماتکینک".
- **ماتیں گُور باسک :** (مَاتِ ئے نْ ـ گْ وَز ـ بَاسْ کْ) چھرءِ بُن زان ءِ مستریں گُورباسک.
- **ماٹ :** (مَاٹْ) آت ءُ روگن ءُ شکرءَ گرداَنت، وشّیں شیرکنی یے جوڑ بیت.
- **ماٹو :** (مَاٹْ ءُ وْ) کارے یلہ دیگ یا معطل دارگ. ★
- **ماٹی :** (مَاٹِ ئی) چہ آپ ءِ جھلگ ءِ مستریں درپ.
- **ماجب :** (مَاجِ بْ) یا ماجُب: بگار، ماھینوءِ زر کہ چہ ماھے یا گیشتر کارکنگ ءِ دیم ءَ رس اَنت (تازی: ماوجب)
- **ماجبی :** (مَاجَ بِ ئی) بلوچی نامے.

- ماجڑو : (مَاجَ ڑُوْ) بچار « مانجڑو » .
- ماجین : (مَاجِ یٗ یٗ ن) درمان کاھے، سک زھرتام ءُ تھل اِنت . مارجین .
- ماچین : (مَاچِ یٗ ن) چین ماچین، چین ءُ ھما دست . ھند چینی .
- مادُبز : (مَ اد . بُ زْ) یامات بُز : سیاہ پس ءِ ھما مادگ کہ دو چار لاپ ءَ زاتگ .
- مادبند : (مَ اد . بَ ن دْ) مزنیں بند .
- مادر : (مَادَرْ) مات، ماس، مادر .
- مادرگ : (مَ ادْ رَگْ) پاد ءِ انکی ءُ شھرگ .
- مادگ : (مَ ادَگْ) نر ءِ زد، جنین، مادگیں گوک، نزنادگ : دروازہ یا بوجیگ یا دگہ چیزے ءِ زُلپی ءُ مادگ
- مادگ آسک : (مَادَگْ . آ سْ کْ) مادگیں آسک .
- مادگین : (مَادْگِ ے ن) مزنیں ءُ چپٹ .
- مادل : (مَادَلْ) مادر، مات .
- مادمرگ : (مَادْ . مُ رْگْ) مادگیں مُرگ، نکینگ .
- مادِن : (مَادِن) دھات . کان . ۲ . مزن راہ ، جوکیں راہ ، مادنیں راہ High way
- مادیان : (مَادِ ے ان) مادگیں اسپ ، پہ ھر ءُ ھم کار مردبیت .
- ماڈڑو : (مَاڈْڑُو) بچار « مانڈڑو » .
- ماڈل : (مَاڈْل) زندیں ڈَول (سِنگلگ) .
- ماڈلی : (مَاڈِلِ یٗ) بچار « مانڈلی » .
- ماڈی : (مَاڈِیٗ) بچار « ماڑی » .
- مار : (مَ ار) ڈراجیں کرمکے کہ پہ لاپ شیپ اِیت، پادے نیست، چہ ایشان بازے ءَ زھرمان کہ اگاں مردم ءَ بوارت مردم مرایت . ڈراج . دور ءِ ڈراج : کسانیں بُنڈے کہ دور ءِ لانک گوں ایشی ءَ بسنگ .
- مارا (مَارَا) مئے چندءَ .
- ماراپ : (مَارَاپ) بزاں مار آپ، زھر .
- مارتوسگ : (مَ ار . تْ وْ . سَگْ) نیم بے ھوش بیگ ، تُسگ ، زُکت ءُ رُوگ . ★
- مارتین : (مَارْتِ یٗ ن) ٹپنگ ءِ راستے .
- مارتینی : (مَارْتِ یٗ نِ یٗ) مارتین ، ٹپنگ ءِ راستے . A kind of rifle.[person] Martini (-ENE)
- مارجین : (مَارْ جِ یٗ یٗ ن) بچار « ماجین » .
- مارسر : (مَارْ . سَ رْ) ھما کہ آئی ءِ سر چو مار ءَ اِنت ، یا کہ چو مار ءِ سرگ ءَ اِنت ، مارسریں پادینک : تواری پادینکے ءِ راستے کہ ھر دو سرے چو مار ءِ سرگ ءَ انت چہ آدگہ پادینکاں بارگ تر ءُ برنگس اِنت . چو مار ءِ سر اِنت : بزاں چہ زھر ءَ پُر اِنت کہ چہ آئی ءِ

ورگ ءَ مردم مرایت .

- **مارشت :** (مَ ا ۔ رِ ش ت) مارگ ءِ چند ، سماکنگ ۔ *
- **مارک :** (م ا رِ کَ) نامے .
- **مارگ :** (مَ ا رُگَ) دست ءَ کسے ءِ یا چیزے ءِ سرءَ سُبک ایرکنگ ءُ میزان میزان ءَ شتر ینگ (کہ گوں ھما چیزءَ مُشان بہ بیت) ءُ یک ڈیم ءَ کشّگ یا کہ ھے رنگ ءُ برگ ءُ آرگ ۔ تانجوان مارگ : بزاں جولاھگ کہ بندیگاں تچک کنت پہ گوکپ ءِ ھاترءَ گرُّا یک بُرش رنگیں چیزے ءَ ماں موشاں جَنت ءُ ھمے بندیگانی سرءَ مُش ایت ءُ بارت ءُ کار ایت کہ بندیک موش بگرانت ۔ زھیرانی تانجوان مارگ : بزاں پہ بے تاھیری زھیریگ گُشگ ءِ چہ ایشی ءَ سمارگ ، سرءَ مارگ ، ایرمارگ ۔ ۲ ۔ سماکنگ ، زانتکاری ءِ سماکنگ ، مُرگ تلک ءَ مار ایت : اگاں تلک برابر کَل نہ اِنت گڑا مُرگ نزانت کہ اِے تلک اِنت ءُ نہ جنت ءُ ، گوش آنت مُرگ ءَ تلک مار اِتگ ۔ ۳ ۔ سگگ ، برداشت کنگ .
- **مارگِر :** (مَا رِ گِ رَ) جوگی ، جانبہ .
- **مارگوج :** (مَا رَ ۔ گَ وَ جَ) گوج ءِ زاتے .
- **مارمُھرگ :** (مَا رَ ۔ مُ ہ رَ گَ) مُھرگ ءِ زاتے (گوش آنت کہ چہ مار ءِ تُکّ ءَ دَرکیت)
- **ماڑلی :** (مَا ڑِ لِ یِ) بچار « مانڈلی » .
- **ماڑی :** (مَا ڑِ یِ) ھما لوگ (بان) کہ دو یا گیشتر تبک ءِ بیت .
- **مازگ :** (مَا زِ گَ) درمانے کہ گردانت چو پوپل ءَ بلے سبز انت ءُ رنگ دار انت .
- **مازگ :** (مَا زِ گَ) بچار « مازو » .
- **مازمان :** (مَ ا زِ مَ ا نِ) زامِن (تازی : ضامن)
- **مازو :** (مَ ا زِ وَ) سر ءِ مجگ .
- **ماس :** (مَ ا سِ) مات ، پت ءِ جنیں ، بُرات ءُ گوھارانی مات
- **ماسکول :** (مَ ا سِ کَ وَ لِ) بچار « ماسولک » .
- **ماسگ :** (مَ ا سِ گَ) پال ءِ یک رنگے کہ ھپت ٹال مچّی پیشّس زیر انت ، مُتک اِش کن انت کہ بادگ بنت نیم موڑین انت ءُ سران اِشس گُگ دیان کن انت رندءَ پچ اِش کن انت پال ءِ یارہ ءَ گشّس انت .
- **ماسو :** (مَ ا سُ وَ) ماتو ، ابیہ چہ مات ءَ پت ءِ دومی جنین کہ مات ءِ جند نہ اِنت .
- **ماسولک :** (مَ ا سُ وَ لِ کَ) ھما تُلگ کہ آبانی سرءَ پہ چیر بندیک پتا تنگ کرھیشی ءَ گران ءِ تہ ءَ کن انت جولاھگ گدءِ او تاگاں گوپ ایت .

ماسولک چیور جوڑ بیت ، دہ ٹال ندزیر انت ھم کہ کن انت کہ کدءِ دستے ڈراجی ءَ بنت ایشاں ڈراجی ءَ چوکہ ونجی ءَ تل کن انت ھریک ندے دو ونجی بیت . ایشانی گِراں تُنگ کن انت ءُ ھمرد ءَ گشس پہ گشس کماینت انچوش کہ دل اِش یکدیم ءَ بنت ءُ پُشت اِش یکدیم ءَ (چوکہ سگم یا سمن) بنت ، نی ایشاں چو تگرد ءَ گردیج انت ءُ ایشی ءِ تہی نیمگ ءَ ھمچو پڑاہ کن انت کہ پرہ ءِ مات دار ءِ سرءَ

ماں بلگُشں اِیت۔ مات دار ءِ نیمے ھمے ندانی ڈراجی ءَ رسں اِیت دومی نیم زندتر اِنت کہ ندوت ءَ بدار اَنت، مات دار ءِ سرھم کمتیں چہ ندان گیش اِنت کہ آئی ءِ سرءَ بند اَنت کہ ترگ ءَ ندر درمیا اَنت۔ نی ھمے ندانی سرءَ گیشینک ءِ لگوش اَنت مُ آئی ءِ کِشں اَنت ءُ گوں ماسولک ءَ اڑین اَنت۔ اِے ماسولک یک بارگیں ندی تُنکرے کہ گوں دیگ ءِ میھ ءَ گُت کنگ بیت۔ نی چھرءَ ترین اَنت ءُ ھمے گیشینک چہ پرّہ ءَ پرّچان بیت ءُ ماسولک ءِ سرءَ پتایاں بیت۔ یک ماسولکے کہ پُر بیت آئی ءَ کِشں اَنت ءُ دگرے جِن اَنت:

- **ماسی:** (مَ اسِ یٰ) مات ءِ گُوھار، ترّی یا ترّو، ھر یک کلانھیں جنینے ءَ پہ بوھیری گوشگ بیت۔
- **ماش:** (مَ اش) دَھلے رنگے سیاہ تزمش اِنت، دانگے گِرد ءُ گِسان اَنت چو ماکُ ءِ پرباش کوسگ ءَ بیت۔ ایشی ءِ نگن ھم پچ اَنت کہ چو سینز ءَ کُلم بیت، چہ ایشی ءَ ماشینک جوڑ کنگ بیت، ماش کُنگی ھواریں بٹ ھم جوڑ کن اَنت ماشی بٹ۔ ماشی سرے ؛ بزاں ماش ءِ دانگ ءِ رنگ۔
- **ماشاہ:** (مَ ا شَ اہ) بچار "ماشاہ"
- **ماشکیل:** (مَ اش کِ ے لْ) چہ ھاران ءِ سرھدءِ عادست۔ بلوچستان ءِ جاگھے کہ اودءَ وادباز بیت، ۲۔ کورے کہ گور بچاں کیت ءُ گوں رکشان ءِ لاشت گُھور بیت ءُ اِے آپ سرجم ءَ پہ "ھامون ماشکیل" ءَ روت کہ اودءَ سور بیت۔
- **ماشکیلی:** (مَ اش کِ ے لِ یٰ) مچے کہ دانگے زرد ءُ شُمر ھوار اَنت، ڈراج اَنت۔ ایشی ءِ ناہ نازرک بیت ءُ ترپ اِیت ترّ ءِ ھُشکی ءَ روش اِنت۔
- **ماشو:** (مَ اشُ دْ) آپی مُرگے، کسانیں بیدار، ماش رنگ، وشیں کرگ ءِ بر دانکہ گوانپگ نہ اِنت۔
- **ماش ءُ کُنگ:** (مَ اش- ءُ- کُ نَ گْ) ماش ءُ کُنگی بٹ (۲) ریش یا سر ءِ میدانی تاک کپگ۔ بزاں میدانی تہ ءَ اسپیتیں میذ در آیگ۔ گوش اَنت بلانی ماش ءُ کُنگ اِنت ★
- **ماشینک:** (مَ اشِ ے نَ کْ) ڈِل اِنگیں ماش ءِ نارُشت۔
- **ماشی نکول:** (مَ اشِ یٰ- نِ کْ وَلْ) مُرگے۔
- **ماک:** (مَ اکْ) دَھلے کہ چہ ماش ءَ مستر ءُ ڈراج تر اِنت، گٹگ بر اِنت، بورنگ اِنت۔
- **ماکیلی:** (مَ اکِ ے لِ یٰ) مچے کہ ایشی ءِ گلونٹ زرد ءُ ڈراج اِنت۔
- **ماگی:** (مَ اگِ یٰ) نامے جنینی، وش گُشیں جنینے کہ سِند ءِ سندوک بوتگ، آئی ءِ مرد جوانیں کونزگی ءُ ایشی پچ بلار کہ پہ بلاول بلیجیم ءَ زانگ بیت سکیں بنجو جنوکے بوتگ۔
- **مال:** (مَ الْ) زَرّ، پس ءُ گوک، مال ءُ مڈّی، کرتہ ءُ مال، مال وار؛ سیتی مال وار؛ زرّ دار ءُ منگدار
- **مالار:** (مَ الْ ارْ) آواران ءِ نزیک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت
- **مالد:** (مَ الِ دْ) سے چار مُنکک پتّیں منگل ءِ یک دیمے ءَ پوست بند اَنت ءُ جن اَنت۔ بچار مُبت تاکدیم 751
- **مالدار:** (مَ الْ- دَارْ) زرّ دار، ھما مردم کہ آئی ءَ زرّ ھست ءُ مال، سیریں مردم، ھما مردم کہ آئی ءَ رمگ ھست۔
- **مالشت:** (مَ ا-لِ شْ تْ) مُشگ، مالگ، لتارگ گوں تیل ءَ ★
- **مالگ:** (مَ الْ گْ) لتارگ، مُشگ، یک چیزے ءَ گوں دومی ءَ ڈکینگ ءُ آئی ءِ ڈراجی ءَ برگ ءُ آرگ، دستاں مالگ، مُزواک مالگ۔ بتل: گِداں پہ صابون (میک) مالئے کیتگ ءَ دانکہ نہ دارتے۔

- **مالُم :** (مَ الُ مْ) ھامردم کہ بوجیگ ءِ ناھُدا ءِ رھدربری ءَ کنت۔
- **مال میت :** (مَ الْ - مَ ۓ تْ) مال ءُ متاہ ★
- **مال مَڈّی :** (مَ الْ + مَ ڈِّ ئی) مال ءُ مَڈّی ۔★
- **مال ست :** (مَ الْ ۔ مَ سْ تْ) زر زوال۔ ھامردم کہ وتی مال ءَ بے راہ ءُ بے راہ ھرچ کنت ۔
- **مالوم** (مَ الُ وْ مْ) زانتگیں (عربی معلوم) ۔ مالیم
- **مالوم دار :** (مَ الُ وْ مْ۔ دَا رْ) زانتکار، سَھیگ ، چہ حال ءَ سر بد
- **مالیم :** (مَ الِ ی مْ) بچار «مالوم»
- **ماما ایشی :** (مَ امَ ا - اِ ی شْ شْ ءِ ئی) سُھروپیں دان ءِ رستے ۔ ھوش ئے ٹُنگ اِنت، مُنگ ءِ پوست ئے زبر نگش اِیت ، ڈلوک ءَ ڈل ئے ئے گڑا پوست ئے دیرکیت ، گوں پوست ءِ سُھر ءُ اسپیت اِنت ۔ کرٹ ءُ کانڑیل ئے ءِ لِک اَنت ۔
- **مامانگ :** (مَ امَ انَ گْ) کمتیں مھتل، کمتیں دارگ ۔ مامانگ بوگ: کمتیں مھتل بوگ ، کمتیں دارگ ۔ مامانگی ۔
- **ماما نگو :** (مَا۔ مَا۔ نَ۔ گُ۔ وْ) بچار «مامانگی» ★

- **ما مانگی :** (مَا۔ مَا۔ نَ۔ گِ ئی) مھتلی ، مامانگ بوگ: جَل مجّل بوگ ★
- **مامو :** (مَ امُ وْ) مات «بابواگاں بابوے بوتیں مامو میشاں نہ بوت»
- **مامی :** (مَ امِ ئی) نامے ۔
- **مامے :** (مَ امِ ۓ) مات ، چوکہ «بابے» ، «لالے» ، «دادے» بزاں «پت» ، «برات» ، «گوھار» ۔
- **مامیتک** (مَ امَ ۓ تْ کْ) بچار «مانمیاتک» ۔
- **مان :** (مَ انْ) «تہ ءَ» یا «تہ» ، بلے گیشتر گپ ءِ تہ ءَ اِے گال «ماں» وانگ بیت کہ ماں دپ ءَ روان ءُ رچوک بیت ۔ البت اگاں ایشی ءِ رندءَ «اَنت ، اِنت ، اِت» ءِ رنگیں کُتکار گال کہ کاینت گڑا «مان» وانگ بیت ۔
۲ ۔ تلک ءُ گوزی لیب ءَ چہ «گَل سَرک» ءِ یک دوتگے ءَ کشّگے ءِ رندءَ بنگیج کن اَنت ءُ دیر دیر ءَ مان ترین اَنت ءَ یدءَ کلسرک ءِ دومی دوتگ ءَ کار اَنت ءُ ھوارے کن اَنت ۔ اِے کِشک ءِ تہ ءَ «مان» گوشِ اَنت ۔ تہ : گوں بے تچیں «ں» ءَ «ماں» نیبگ ءُ چوکہ Particle. ئے ءَ کامردبیت ۔
- **مانا :** (مَ انَ ا) بزانت ، گالے ءِ مراد ءُ مطلب ۔

- **مان آرگ :** (مَان ۔ آرگ) گیشں بُوگ (اِے زِرّان کہ من زوراں باپارکناں داں کہ دیم ءِ سال ءَ بنجاہ کلداریان کار اَنت)
- **مان اَڑگ :** (مَانَ ۔ اَڑگ) گوں چیزے ءَ اڑگ ، مانگیشگ ۔ ★
- **مانَاس :** (ما۔نا۔س) ماناسگ ءِ پرمانگال بزاں بہ ماناس ۔ ★
- **ماناسگ :** (ما۔نا۔س گ) بوجیگ یا دگہ دریائی اولاکے ءِ مان بوگ ۔ بوجیگ ءِ تہ ءَ رَوگ ، بوجیگ ءَ سرکپگ ۔ کاسگ ★
- **ماناورد :** (مَانَا۔وَرْد) دو من دان پہ کِشتءُ تورزُورے ءُ پدءَ روئے ایشاں کِشّں ئے دانکہ سیرے دان گیش اِنت ۔ ھمے سیرءِ دان ءَ گُشں اَنت کہ " ماناورد " اِنت ۔
- **مان آیگ :** (مَانْ ۔ آیگ) ڈیک ورگ ، دَؤل ءِ گوں یک دگرءَ مان آیگ بزاں ڈیک ورگ پہ جنگ ءَ دیم پہ دیم بیگ ۔ ★
- **مان بُرگ :** (مَانْ ۔ بُر۔رگ) چیزے ءِ دستانی زورءَ دُور دیگ ۔ ★
- **مان بندگ :** (مَانْ ۔ بَن ۔ دَگ) گوں ٹرندی ءَ ھبرھال دیگ ، گوں چیزے ءَ جَنگ ، گوں ھکلاں مان بندگ : ھکل دیگ گوں لٹاں یا گوں شمشاتاں مان بندگ : بزاں جَنگ ۔
- **مان پوشگ :** (مَانْ ۔ پُو ۔ شَگ) پوش ءَ کنگ ، ڈَنبگ ، سِترکنگ ۔ چادر یا شال ءِ مانپوشگ : گوں چادر یا شال ءَ وت ءَ انچوشں پتایگ ءُ پوشگ کہ بدن گندگ مہ بیت ۔ جمبرانی مانپوشگ : آزمان ءَ جمبرانی مانشانگ کہ آزمان گندگ مہ بیت ۔ ★
- **مانترگ :** (مَانْ ۔ تَر۔رَگ) سرءَ ترَگ بزاں راہ ءَ تاب دیگ ءُ دگہ جاگھے ءَ روگ ءُ رندءَ وتی منزل ءَ روگ ۔
- **مانجا :** (مَانْ ۔ جَا) گھیڑگپ ، لیزگ ، مُبتیں گپ جنوک ، گپ ءِ تہ ءَ دُور کنوک ءُ مُبتیں گپ جنوک ، جاھلی کنوک ۔ " مانجائی کنگ یا مانجا بوگ " ۔
- **مانجڑو :** (مَانْ ۔ جَ ۔ ڑو) دشتیاری ءَ چہ چیردج ءَ جھل بازارے ۔
- **مانجنگ :** (مَانْ ۔ جَ ۔ نگ) یک چیزے ماں دگہ چیزے ءَ پُترینگ ءُ اڑینگ اک : سیچن ءِ مان گُدءَ مانجنگ یا دارءَ ماں پڈل ءَ مانجنگ ۔
- **مانچکرگ :** (مَانْ ۔ چَ ۔ کَ رَگ) بچار " مانترگ "
- **مانچنگ :** (مَانْ ۔ چِ ۔ نگ) چیزے ءِ تہ ءَ اَڑگیشں ءَ چیزے مان کنگ ، چنگ ءُ مان کنگ ، چہ ھدءَ گیش ورگ ۔ گیتی ءِ مانچنگ : ساہ ءِ دارگ ۔ ★
- **ماندارگ :** (مَانْ ۔ دَا ۔ رَگ) بُن دیگ ، آس دیگ ، سوچگ ۔ آس ءِ ماندارگ بزاں یک چیزے ءِ سوچگ ءُ آئی ءِ بُن دیگ ، اک : لوگ ءِ ماندارگ ، جوھان ءِ ماندارگ ، کاھدان ءِ ماندارگ ، لَدءِ ماندارگ ۔
- **ماندیگ :** (مَانْ ۔ دَ ۔ یگ) پُترگ ، بلے گیشتر آپ ءِ تہ ءَ ۔ نِشتگیں مردمانی تہ ءَ مان دیگ ، کسے ءِ گپ ءِ تہ ءَ ماندیگ گلاں یا پیجگلاں ماندیگ ۔ گدءِ ماندیگ : ہیچ ءِ جنگ ۔
- **مانڈڑو :** (مَانْ ۔ ڈَ ۔ ڑو) دشتیاری ءَ چہ پَل ءَ بُرز میتگے ، ماڈڑو ۔
- **مانڈلی :** (مَانْ ۔ ڈَ ۔ لِی) پرچنڈی : ھما تھنگ کہ دیوال ءِ دیم ءَ ڈراجی ءَ جنگ بیت ءُ سامان ایر کنگ بنت ۔

- **مازچکا :** (مَاز ۔ رِچ ۔ کا) کپتگ ءِ یک لیبے ۔
- **مازچگ :** (مَاز ۔ رِچگ) یکپارگی پُترگ ، ایر رِچگ ، بیڑ بَرگ ۔
- **مازوپ :** (مَاز ۔ روپ) ھما کس کہ ھر چیزے ءَ یا کارے ءَ پہ گنوکی گلائیش بیت ۔ رولوک ءُ بروک ۔
- **مازیچگ :** (مَاز ۔ رِے ۔ چگ) یک چیزے ءِ تہ ءَ آپیں چیزے ایر ریچگ ۔ کسے ءَ پہ زور درمان مازیچگ بزاں وارینگ ۔ گیشیں چیز مان کنگ ۔
- **مازمان :** (مَاز ۔ زَ ۔ مَان) زامن (ضامن)
- **مانسّرگ :** (مَان ۔ سِر ۔ رَگ) بیترگ ءُ مان بیگ لوگے ءِ دیوال ءَ بیترگ ءُ مان بیگ ، چیزے ءِ تہ ءَ دور کنگ ۔ ★
- **مانشانگ :** (مَان ۔ شا ۔ نگ) ھر نیمگ ءَ شنگ بیگ ، تھاری ءِ مانشانگ : تھار بیگ ، جمبرانی مانشانگ : جمبرانی چست بیگ ءُ آزمان ءِ پوشگ ۔ ★
- **مانکشگ :** (مَان ۔ کَش ۔ شگ) سیخن ءِ تُمک ءَ بندیک ءِ مان کنگ ءُ دومی دیم ءَ کشگ ، ۲ ۔ بوجیگ یا گراباں مال ءُ از باب مان کنگ ۔ ★
- **مانکشّی :** (مَان ۔ کَش ۔ شی) موچی ءِ دُربش ، دستگی زندیں سوچن ، دستگی گوندوچ ۔
- **مانگ :** (مَا ۔ نگ) پُشت کپگ ، تہ ءَ بیگ ۔
- **مان گیجگ :** (مَان ۔ گِے ۔ جگ) تہ ءَ مان کنگ ۔ ★
- **مانگیشگ :** (مَان ۔ گِ ی ش ۔ شگ) مان آرگ ، سکّ باز دسگٹ بیگ ، انچوشں بیگ کہ گیشّگ مہ بیت ★
- **مانگیشینگ :** (مَان ۔ گِ ی ش ۔ شے ۔ نگ) کسے ءَ انچوش کنگ کہ آ مہ گیشّ ایت ۔ اڑینگ ۔ ★
- **مان نیارگ :** (مَان ۔ نَ ۔ یا ۔ رَگ) نہ منگ ، ھساب ءَ نیارگ ، شمار نہ کنگ ، اک : "پلانی کس ءَ مان نیار اِیت" مان نیایگ ۔ ★
- **مانمیاتگ :** (مَان ۔ م ۔ یا ۔ تگ) بچار "مانمیتگ"
- **مانمیتگ :** (مَان ۔ مَ ۔ یتگ) ھاکہ کس ءَ مان نشیت ۔ کسملیک ۔
- **ماوُ :** (مَا ۔ وُ) مُنکانی زبان ءَ پیشّی ۔
- **ماول :** (مَا ۔ وَل) جنین ءِ چہ سرین ءَ جھل ءِ بھر ، کپل ، "سنگیں ماول ، گرانماول"
- **ماہ :** (مَاہ) ۲۹ ، ۳۰ یا ۳۱ روچ ، ۲ ۔ ھمے ماہ کہ شپ ءَ روژنا کنت چہ زمین ءَ ۲۳۸۸۵۷ میل دُور اِنت
- **ماھاتون :** (مَا ۔ ھا ۔ تُون) جنینی نامے ۔
- **ماھان :** (مَا ۔ ھَان) چو کہ ماہ ءَ ، ماھین ، مھدیم ، جنینی نامے
- **ماھبانو :** (مَاہ ۔ با ۔ نُو) جنینی نامے ۔
- **ماہ بی بی :** (مَاہ ۔ بی ۔ بی) جنینی نامے ۔
- **ماھپر :** (مَاہ ۔ پَر) مھپر ، ملگور ۔

- **ماھپری :** (مَ اھَ - پَ رِ ئی) ماھیگے . (بچار بُت) ★
- **ماھتاپ :** (مَاھَ - تَا پْ) ماھکانی ـ نامے .
- **ماھتاک :** (مَاھَ - تَا کْ) بچار « مھتاک »
- **ماھدیم :** (مَاہْ - دِ ے مْ) ھما کہ دیم ءِ چو ماہ ءَ اِنت ، مھدیم ، جنینی نامے .
- **ماھک :** (مَاھُ کْ) جنینی نامے .
- **ماھکان :** (مَاھِ کَ انْ) ماہ ءِ روژنائی ، جنینی نامے ۲ - ھما شپ کہ ماہ ءَ روژ ناگُرتگ .
- **ماھگ :** (مَ ا ـ ھَ گْ) کماھگ ، کمائیگ ـ بچار « مائیگ »
- **ماھگ :** (مَ ا ـ ھِ گْ) دلوت ءِ شیردان کہ گودان ھمیشی ءِ سرءَ اَنت udder بچار بُت
- **ماھگر :** (مَ اھَ گُ رْ) زمین ءِ ساھگ ءِ لگگ ءَ ماہ ءِ روژنائی یا ماھکانی گار بیت . گوشی اَنت کہ ماہ ماھگرءَ گپتگ . وھدے کہ ساھگ دیر کیت ماہ ءِ ھما بھر پدءَ ترنگ ءِ بنا کنت .
- **ماھگل :** (مَ اھَ ـ گُ لْ) ماہ ءِ پُل یا ماھیں پُل بزاں ماہ ڈرَوشم ، سک بُراھدار ، گیشتر پہ دوست ءَ کارمرد کنگ بیت ،

ماھگ (دلوگ ءِ ماھگ)

ماھپری

جنینی نامے .

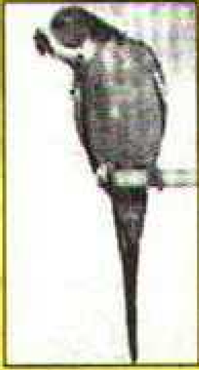
- **ماھگل ءُ مھگون :** (مَ اھَ ـ گُ لْ ءُ ـ مَ ھْ ـ گُ وْنْ) عبدالغنی غریب سربازی ءِ لچہانی وانگی . (تذکارہ بلوچی گیشن - ۱۹۷۶ء غنی غریب ۱۹۳۶-۱۹۷۷)
- **ماھگلین :** (مَ اھَ ـ گُ لْ ے نْ) جنینی نامے .
- **ماھگونگ :** (مَ اھَ ـ گُ وْ نَ گْ) ماہ ءِ پیم ءَ ، ماہ رنگ .
- **ماھل :** (مَ اھَ لْ) جنینی نامے . آسک ءِ زاتے ، گور ءِ زاتے ، « ماھلیں آسکے گوں دزگوھاراں ھور نہ بیت » ، ماھلیں گور .
- **ماھلنج :** (مَ اھَ ـ لِ نَ جْ) ماہ ڈرَوشم ، ماہ گونگ ، دوست بلوچی لچہ کاروتی دوستدار ءَ گوش اَنت .
- **ماھناز :** (مَ اھَ ـ نَ ا زْ) ھمے کہ آئی ءِ ناز چو ماہ ءَ اَنت ، چو ماہ ءَ نازاکیں جنیں ، ماہ درور ، ماھگونگ ، مھناز ، جنینی نامے .
- **ماھو :** (مَ اھُ وْ) جنینی نامے .
- **ماھو :** (مَ ا ـ ھُ وْ) بلوچی داستان « اومرءُ ماھو » ءِ باجی . اِے ھردوئیں وتی اَھدانی سروَندگیں مشور اَنت . ★

- ماھور : (مَ اھُ وِرْ) چَک پہ چکّیں جمبر، جمبرانی کتار (ملکیں ماھور چو ھمیشی ءِ زُورگ بوتگ) PPB,LWD; Lines of clouds,
- ماھور : (مَ اِھُ وَرْ) چنگ چنگیں گوشتگیں بنیک کہ ماھیگ ءِ گرگ ءَ کارمرد بیت (ماھور ءِ باز راست اَنت)
- ماھول : (مَ اھ۔ وَلْ) زین . PPB,LWD;MĀHVAL: Saddle.
- ماھیگ : (مَ اِھِ ئیِ گْ) ھما ساھدار کہ مال سوریں دریاءَ زندمانی کنت اید کہ چہ آپی مارءُ دگہ گوتک ءُ، وشیں آپ ءَ عم بیت.
پارسی : ماھی ، پھ ھمس سرو (ماھیک)
- ماھیگ گُش : (مَ ا۔ ھِ ئیِ گْ + گُ شْ) ماھیگ ءِ شکارکنوک۔ ماھیگ گروک ، میدہ ۔ ★
- ماھیگ گِر : (مَ اھِ ئیِ گْ۔ گِ رْ) ماھیگ گروک ، ماھیگ گُش ، اھیگ ءِ شکارکنوک . ★
- ماھیل : (مَ اھِ ے لْ) بزاں "ھائیل" دو گُورگیج کہ ھریک گُورگیجے چہ یک کوپگ سرءَ مان ترایت ءُ دومی پھنات ءَ لونجان بیت.
- ماھین : (مَ اِھِ ے نْ) چوکہ ماہ ءَ ، جنینی نامے ، مھین .
- مائکانی : (مَ اءِ۔کَ انِ ئیِ) یا ماھکانی : ماہ ءِ روژنائی ، ماہ ءِ روژنا گُرتگیں شپ ءِ روژنائی ، ماھتاپ،
- مائی : (مَ اءِ ئیِ) جنین آدم ، مات ، کلّانسیں جنیں (سندھی)
- مائیگ : (مَ ائیِ گْ) کمائیگ ، ماینت ، کمائنت ۔
- مبات : (مَ بَ اتْ) بد لوٹگے ، گاربات ، چہ ھستی ءَ نیست بات ، مہ بیت . ★
- مبادا : (مَ بَ اَدَا) چومہ بیت کہ ۔ نباکہ ۔ ★
- مبارک : (مُ بَ ارَکْ) مُرادباتی ۔ نامے .
- مبارکی : (مُ بَ ارَکِ ئیِ) مُرادباتی ۲۔ بلوچ گُٹھدانے ءِ نام اِنت . ★
- مُبدا : (مُ بْ دَ ا) سردار ، ھاکم یا بادشاہ ءِ لشکر ، شاھی مُبدا
- مبدئی : (مُ بْ دَ ءِ ئیِ) لشکرھانو ءِ مستر .
- مبو : (مَ بُ وْ) بوگ ءِ مکن گال ، بوگ ءِ چپ .★
- مبی : (مَ بِ ئیِ) "مہ بیت" ءِ گُونڈگال ۲۔ "بیگ" ءِ مکن گال ★
- مپت : (مُ پْ تْ) انچایا ھنچا۔ بزاں بے زرءُ بے بھاءَ چیزے برس اِیت ، (پارسی : مفت)
- مَت : (مَ تْ) اگل ، زانگ ، سر ، ھوش (گال درآمدے)
- متاب : (مَ تَ اَبْ) ھاکہ تاب مہ گپت سرمتاب : ھاکہ وتی سرءَ تاب نہ دنت ، دلیر ، نہ ترس . ★
- متاہ : (مَ تَ اھْ) سال ، مدّی ، "سال ءُ متاہ"
- متراسنگ : (مَ تْ را سِ نْ گْ) درمانے .
- متراسی : (مَ تْ رَ اسِ ئیِ) مُھر ، گُدے ۔
- مشرکہ : (مَ شْ رِکْ کَ ہْ) یا مترک : موچی ءِ کسانیں کُدینگ ۔

- **مِتنک** : (مِ تَ نْ کْ) "مِچگ" ءِ گوستگال بزاں مِچگ ءِ کاربوت ۔
- **مِتنگ** : (مِ تَ نَ گْ) "مِچگ" ءِ دیر گوستگال ۔
- **مِتگ** : (مِ تَ گْ) "مِنگ" ءِ دیر گوستگال ۔
- **مَتل** : (مَ تَ لْ) بچار "بَتَل"
- **متلب** : (مَ تْ لَ بْ) مراد،بزانت ، مانا ، لوٹما ، لوٹگ ، باز ، ھُرمت ، مکسد (تازی : مطلب)
- **متلبی** : (مَ تْ لَ بِ یْ) لازمی ، بزانت داریں ، مُرادی ، وتواہ ، وتگند ، لالچی ، لبی
- **مَٹ** : (مَ ٹْ) ھما بلک کہ ھور ءِ آپ ءَ چہ کوھاں کار ایت ءُ ڈگاراں کنت ۔ ھمیں ھیر ءِ ساز بوئیں ٹُٹ ، ھار مَٹ گوں ایشی ءَ گُدھم شود ایت ۔
- **مَٹ** : (مَ ٹْ) ماٹی ۲۔ بدل ، مَٹ ءُ سوت ، مَٹ ءُ بہا ، مَٹ ءُ سَٹ ، مَٹ ءُ بدل ۔
- **مِٹ** : (مِ ٹْ) جنین ءِ آبدست ءِ سُو ءُ بُرزی نیمگ ءَ کسانیں گوشت ءِ ٹُکرے ۔ Clitoris
- **مُٹ** : (مُ ٹْ) گُو ءِ بستگیں ملگور ۔ (بچار ءُ بُت)

مُٹ

مٹر

مٹو

- **مُٹاری** : (مُ ٹَ ا رِیْ) ڈگوئی بُزیں دارے کہ پوست ءُ نرم کنگ ءُ گوں ھمیشی ءَ چوپ اِنت ۔
- **مٹاھگ** : (مَ ٹْ ٹَ اھ گْ) گوازینگ ، راہ ءِ مٹایگ یا منزل ءِ مٹایگ ، تیر ءِ مٹایگ بزاں اِے دیم ءَ للگ ءُ چا دیم ءَ در آیگ ، کور ءِ مٹایگ ۔ بدل کنگ ۔
- **مٹائینگ** : (مَ ٹْ ۔ ٹا ۔ ءِ ے نْگ) بدل کنگ ، مَٹ کنگ ، گُد ءِ مٹائینگ : بزاں گور ءِ گُداں بدلی کنگ
- **مٹایگ** : (مَ ٹْ ٹَ ا یْ گْ) بچار "مٹاھگ" ۔
- **مٹر** : (مَ ٹَ رْ) کنڈول ۔ کشگ ءِ موسم : دسمبر ۔ (بچار ءُ بُت)
- **مِٹو** : (مِ ٹْ ٹُ وْ) توتی ایں مُرگ ، مِٹوئیں مُرگ ، پوپٹ ۲۔ ھما تھنگ کہ آیانی سر ءَ ماٹڈلی ایر کنگ بیت ۔ (بچار ءُ بُت)
- **مِٹو** : (مِ ٹْ ٹُ وْ) کسانیں ماھیگے ۔
- **مٹونڈ** : (مُ ٹْ وَنْ ڈْ) ماھی ٹونڈ بزاں "ٹونڈ" کسانیں کوری سیاہ سریں ماھیگے ۔ سک سیاہ ۔ بچار "ٹونڈ"
- **مُٹیگ** : (مُ ٹْ ٹِ یْ گْ) میدیگ ، ذَرّیا تنگ ءِ جوڑ کتگیں سُھت کہ گُو ءِ بستگیں ملگوراں مان کنگ بنت ۔
- **مِٹینگ** : (مِ ٹِ ے نْ گْ) گوادری دشت ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔

- **مُج** : (مُ جْ) دنز ، تامور کہ دیر میم مئیت ۔
- **مُجا** : (مُ جَ ا) سک دیر ، چاں اندر ۔
- **مجاز** : (مِ جَ اَ زْ) ٹھل ، سُنٹ ، ناز ۔
- **مجال** : (مَ جَ اَ لْ) زور ، تاکت ، دسترس ۔ ★
- **مجبور** : (مَ جْ بُ وْ رْ) بے وس ، لاچار ۔
- **مجتبیٰ** : (مُ جْ جَ تِ بْ یْ) مُدامی ، ابدی ۔ ★
- **مجرنگ** : (مَ جْ رَ نْ گْ) کچ رنگ ، کلونٹ ءِ رنگ ءِ موسم ۔
- **مجگ** : (مَ جْ گْ) ھر سکیں چیزءِ تہ ءَ نرمیں مازو اک : گنر یا بیدام ءِ گڈّگ ءِ مجگ یا سرءِ مجگ ، ھڈّانی مجگ : ھڈّءِ کلم ءِ تہ ءِ لھمیں اسپیتیں زَرچِنّیں چیز ۔
- **مجگ** : (مُ جْ گْ) دنز بیگ ، تامور بیگ ، مُج بیگ ، زھر بیگ ، تھار دیم بیگ ، تامُرگ ۔

- **مُجگوک** : (مُ جْ گُ وْ کْ) لکتیں زھرتاہیں (جنکیں) مجگے کہ دانکوانی تہ ءَ پہ تام ءِ ھاترءَ مان ئے گن اَنت ۔ ھمے مجگوک دَرسا اَنت ءُ معلب جوڑ کن اَنت ۔
- **مجلس** : (مَ جْ لِ سْ) دیوان ، مجلس کنگ : نندگ ءُ دیوان کنگ ۔
- **مجلی** : (مِ جْ لِ یْ) بچار " مجلی "
- **مُجمگ** : (مُ جْ مَ گْ) بتنوس ، چاہ ءِ تالب ۔
- **مجنون** : (مَ جْ ـ نُ وْ نْ) عربی ءِ زانتگیں داستان " لیلیٰ مجنون " ءِ بامرد " قیس " کہ لیلیٰ ءِ واھگ ءَ گنوک ءِ سیمسراں رس اِتگ ءُ مجنون ءِ نام ءَ مشہور بوتگ ۔ " لیلیٰ مجنون " دو استارانی نام اَنت ۔ ★
- **مجو** : (مُ جْ وْ) مکران ءِ دشت ءِ جاگہے ءِ نام اِنت ★
- **مُجو** : (مَ جُ وْ) دَنز و ، کور دمیگ ، مُجین ★
- **مجوسر** : (مَ جْ وْ سَ رْ) مجولیسر : درمانکا ھے ۔
- **مجول** : (مَ جْ وْ لْ) دلوت یا رسترانی دست ءُ کونڈانی ھڈّ کہ بندءِ جوڑ کن اَنت ۔ کعب ، Knuckle Bone. (بچار ٹُپ)

- مجولسر: (مَ جُ وْل سَ رْ) مجوسر: درمانگا ھے ۔
- مجولی: (مَ جُ وْلِ ئی) ھما لیب کہ گوں مجول ءَ کنگ بیت ۔ اِے مجولی باز رنگ ءَ لیب کنگ بیت کہ چہ آیاں لهتیں نام ایش اَنت: سے مانی ، ٹِگی ، کپکءِ چنک ءَ ، ٹکری ، سرینٹی ۔
- مُجینگ : (مُ جِ ے نْ گْ) انچوش کنگ کہ سر مُچ ایت ، تامورکنگ ، دنزکنگ ، تھارکنگ ، مُورک ءِ مُجینگ : دیم ءِ تھار کنگ ۔
- مچ : (مِ چْ) سر چ ۔ بزاں بچگ ءِ کار ءَ بکن ۔
- مچ : (مَ چّ چْ) دْرچکے کہ آئی ءِ بُرکلونٹ مُناہ اِنت ، ایشی ءِ زات باز اَنت ۔ ھیک برے کوکر بند ایت پدءَ کوکرءَ درکار ایت (زاھر بیت) پدءَ کوکر ترّک ایت ۔ اے وھدءَ گُشں اَنت کہ مچ ءَ جگ ، نوں گُشں ءِ گن اَنت پدءَ سبز ایت بزاں پَیگ بند ایت پدءَ شِنگ ایت بزاں پَیگ بیت پدءَ ترّگی بیت بزاں پَیگ دست ءِ ترّ ایت نوں پَیگ وادبیت پدءَ گدّگ بیت پدءَ گُور رنگ بیت پدءَ گُواھی نت رنگ ءِ پدءَ سبز ءِ سراپ ایت بزاں سبزی ءَ گار کنت نوں کلونٹ اِنت بزاں برابر رنگ اِنت پدءَ دْرِیپ نچ

مچّ

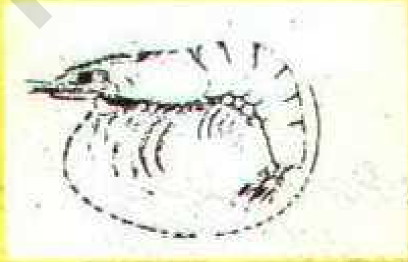
مچاچ

بیت بزاں ٹِک کنایت نوں بُرگی بیت ۔ مچ گُشں ءِ فروری ، پَیگ گیشں ایت : اپریل ، رنگ ءِ گواھی : مئی ، ٹِک کپ ایت : مئی ءِ ناہ بیت : جون ، روپ ءِ شان : جون جولائی ، بُرّ بیت : اگست ، ھراپءِ بیوکیں ناہ "حسینی" اِنت ۔ شیرگ چہ "دشتاری ءِ گرّگ بیت ءُ پہ خوانیں ناواری ھم دِشتاری ءَ گن اَنت ۔ پاچالیں مچ "بیگم جنگی ءُ ھلینی" اَنت ۔ مچ تسیں سال ءَ کار ایت بزاں بر کنت ۔ مچ گُشں ءِ موسم یخ "فروری ءِ اِنت ءُ دومی "جنوری" سَردیں مُلکاں مچ رندءَ کار اَنت ءُ رند ایرھت بیت ۔ بسر داوگیں مُلکاں دانکہ اکتوبر ءَ ھم ترّیں ناہ رس اِنت (بجار بُت)
- مُچ : (مُ چّ چْ) باز ، یکجا ، یکجہ ۔ مُچے کاہ بزاں یکجگے کاہ ۔ دست یا پاد ءِ مُچ
- مچات : (مَ چْ ۔ چَ اتْ) مکران ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- مچاچ : (مِ چَ اچْ) چم ءِ کوسانی سر ءِ مود ۔ (بجار بُت)
- مچّاں گڑیسک : (مَ چّ چَ انْ ۔ گَ ڑِ ے سْ کْ) مچّاں گرگی یا مچنگرگی : مُرگے دراج گردنیں کہ دکنجرے بیت ۔
- مچّ برّہ : (مَ چّ چَ ۔ بُ رْ رْ) مچّانی ھوشانی بُرگ ءِ وھد ۔

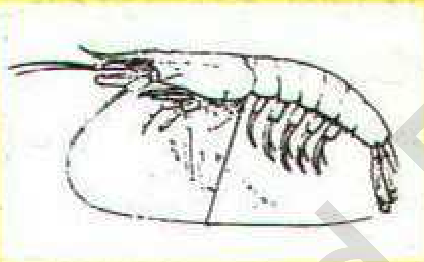
- **مَچّ بُنی** : (مَ چ چ ۔ بُ نِ ئی) ھما مردین یا جنین ءُ گُشّ انت کہ ھامین ءَ مچّ ءِ روپوک ءِ ھمراہ اِنت۔ آ کہ مچّ ءَ روپ اِیت ءُ ایردنت اے آیاں چنت ءُ جم کنت۔ الیشی ءَ ناہ ءِ ھک رَسّ اِیت۔ اِے کارءَ گیشتر جنین کن انت۔
- **مچرنگ** : (مَ چ۔ رَ ن گ) مچّ ءِ رنگ بوگ ءِ موسم۔
- **مَچک** : (مَ چ چُ ک) چہ گُڈّگ ءَ ورودیں کسانیں مچّ کہ یک ٹالے بیت۔
- **مچکدگ** : (مَ چ ک دَ گ) شہر، ھمودءَ مچّ باز بیت
- **مَچگ** : (مَ چِ چَ گ)، چوچّ ءَ رُدگ، چست بوگ، رُدگ، جنگ ءِ مچگ، بُو ءِ مچگ، زھر گرگ۔
- **مُچگ** : (مُ چ ۔ چَ گ) پادءِ مچ، (۲) مچّ بوگ، یکجا بوگ، یکجا بوگ۔
- **مچگ** : (مِ چ گ) گودان ءَ دپ ءَ کنگ ءُ شیر چوشگ۔
- **مچّ گُڈّ** : (مَ چ چ ۔ گُ ڈّ ڈّ) مچّ گُڈوک ۲۔ یک مُرگے ءِ نام اِنت کہ آئی ءَ "داران مُگو" ھم گُشّ انت۔
- **مچّ گُڈوک** : (مَ چ چ ۔ گُ ڈ ڈُ و ک) بچار "مچّ گُڈّ"
- **مچّ گُشّ** : (مَ چ چ ۔ گُ شّ) مچّ گُشّ ءِ موسم، ھمے موسم کہ مچّاں گُشّ کن انت (مارچ)
- **مُچلک** : (مُ چُ لُ ک) زمانت، مانزمان (بلے اِے گال ھِنی تَزءَ درآمدے ءُ چہ مچلکہ ءَ زورگ بوتگ۔)
- **مچلی** : (مِ چِ لِ ئی)، یا مچلی، کسانیں ژانگ کہ شلوارانی پادگاں جنگ بنت۔ تلاہ یا کنگرہ۔ (پنجگورءَ)
- **مچّ مینگ** : (مَ چ چ ۔ م ے نَ گ) چہ سرباز ءِ کلات ءَ چیر شہرے۔
- **مچنڈ** : (مَ چَ ن ڈ) نہ چنڈوک، بزاں نہ تُرسوک، کسے کہ ھچ رنگیں تُرس ءُ بیم ءَ نہ کمار اِیت سرمچنڈ : نہ تُرس، مزن جگر، مچنڈیگ : پہ زبردستی یا بے ساہی چنڈینگ، مردمے وت سرءَ وت انا گرا نچوش چنڈ اِیت کہ گوش ءِ زانان بکّے ءَ آئی ءِ رگ ءُ بند پہ بے ساہی زُپّے دات انت کہ آئی ءِ سرءُ جند چنڈ اِیت گُوش انت کہ "ملکوت ءَ مچنڈ داتگ" بزاں ساہ ءَ چنڈ ینتگ۔ یورپ ءَ اِے "چنڈگ" ءِ بارو ءَ گُوش انت آئی ءِ پانشیاہ (کہ چہ مرگ ءَ رندھمودءَ کل کنگ بیت) کسے ءَ لگت داتگ۔
- **مچنگرکی** : (مَ چ چ نَ گ زَ کِ ئی) مچّاں گرکی، مچّاں گروینک، دراج گردنیں مُرگے۔
- **مچنگل** : (مَ چَ ن گَ ل) یا مچنگل، شیر کہ بُج بُج ءِ بیت، چاہ یا شیر کہ تُرک اِیت، چوٹ، تاب تاب۔
- **مچّو** : (مَ چ چُ و) کسانیں یکدار۔
- **مُچّو** : (مُ چ چُ و) شُھردیں دان ءِ یک راستے، ھوشگ ءِ زند ءُ گوند اِنت، چہ گرانی ءَ کاٹیل ءِ چنگ بیت۔ دان ءِ چہ شُھرءَ زندتر انت مُشگ ءَ ءِ رنگ ءِ زیت لگشّ اِیت۔
- **مُچّہ** : (مُ چ چَ ہ) مُژدہ، لُگل، پلانی ءَ مچّہ دیئگ : بزاں مژدہ وارتگ (مچّہ ءِ گال گیشتر پنجگور ءَ کار مردیت)
- **مچّی** : (مَ چ چِ ئی) ھما کہ گوں مچّ ءَ شیادی کنت۔
- **مُچّی** : (مُ چ چ ئی) مردمانی یکجا جم بیگ، مچّی ءُ میٹری۔
- **مَدّ** : (مَ دَ دّ) عربی گالے کہ الیشی ءِ بزانت "دراج کشگ" اِنت۔ "ا" ءِ سرءِ اِے "~" ءِ نشان کہ دومی "ا"

. ءِ بدل اِنت کہ "۱۲" وانگ بیت ۔ بلوچیءِ الیشیءَ کَشّ "گوش اَنت . August 64

- **مُدّ** : (مُ دْدْ) باز جاگہءَ پہ "مُدّت" ءِ بزانتءَ کارمردئے کن اَنت ھمے رنگءَ "مُدّہ" کہ بُندرءَ اے گال عربی ئے۔
- **مَداری** : (مَ دَا رِیْ) ھاکس کہ چہ وتی چم بندی ءِ پکاں مرداں حیران کنت ۔ ★
- **مُدام** : (مُ دَامْ) ھروھد ، یکّشءَ ، دائمءَ ، مُدیم ۔
- **مَدان** : (مَ دَانْ) آھستہ ، میزاں میزاں "ملاں مدان ءَ بیا" بزاں آھستہ آھستہ بیا ۔
- **مَدّت** : (مَ دَتْ تْ) کُمک ۔ (تازی : مدد) ۔
- **مُدّت** : (مُ دْدَتْ) یک گیشینتگیں وھدے ، وَھد ، دَور ، باریگ ۔
- **مَدد** : (مَ دَدْ) کُمک ۔ بچار "مَدّت" ۔
- **مَدَر** : (مَ دَرْ) ناهءِ روگن گراداَنت مدرکن اَنت یاکہ ھرزُمیں نگس ، روگن ءِ شکرھم مَدَرکن اَنت .
- **مَدُک** : (مَ دُکْ) مدو نامے
- **مَدَگ** : (مَ دَگْ) (دریائی) "جھینگا" Prawn. Frank, Fact. Madame بچار "جیرامدگ" بچار "کَلڑ" (بچار مُت)

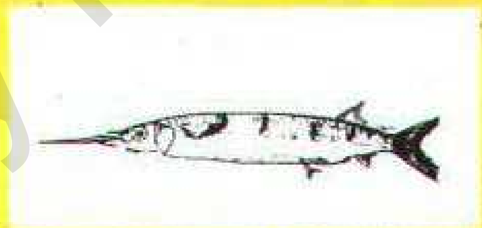

مدگ

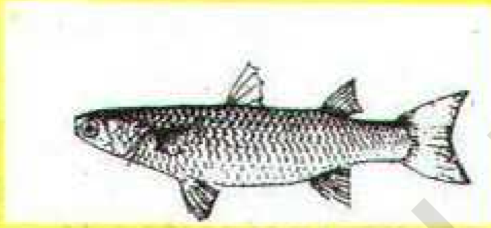

- **مَدَگ** (مَ دَگْ) (بالی) جراد۔ لوکسٹ (مدگ ءِ ول تھت ءِ سلیمان چل درمان) مدگ ءِ چتاں سَرُمیگ کن اَنت ءُ جنترءِ
گردءَ دورئے دےاَنت جنترءِ برے راستءَ ءُ برے چپءَ ترین اَنت ءُ گوش اَنت ے
"سرتروءِ ول ترئے بات ءُ پدءَ بیایات"
- **مَدگ مات** : (مَ دَگْ ۔ مَ اتْ) کیکٹا ۔
- **مُدنی** : (مُ دْدَنِ یْ) راست راست ، بے ریائی ، بے کچّی ۔
- **مَدو** : (مَ دُوْ) مَدُک ءِ نیم نام ۔
- **مَدی** : (مَ دِیْ) نامے ، مدیان ۔
- **مُدیم** : (مُ دِےْمْ) ھروھد ، یکّشءَ ، دائمءَ ، مدام
- **مَڈّم** : (مَ ڈْ ڈَمْ) انگریزی جنین ، سُھرپوستیں جنیں
- **مَڈّو** : (مَ ڈْڈُوْ) نامے ۔
- **مَڈّی** : (مَ ڈْڈِیْ) مال ءِ بُن ، گنجال ، ھست ءُ نیست ۔ مال ءُ مَڈّی ۔

- **مُرّ** : (مُ رْ رْ) سکّیں زور، تُھل، تمردی، زوراکی « مرّے نہ اِنت کہ تاماں » مزن مرّ: تمرد، سکّیں زورمند۔ ؎
  جنگ ناھنجگیں رنگ اِنت گُدانی   من جولاھیگ باں مرّے گوپان ئے ۔
- **مِرّ** : (مِ رْ رْ) پچکیں نہ منّگ "VETO" ھچ رنگ ءَ نہ منّگ ءِ نام۔ مِرّ کنگ : پھک ءَ نہ منّگ ۔
- **مُرّ** : (مُ رْ رْ) درمانے کہ سکّ زھر اِنت ۔ سکّ زھر، بھیل، کنجوس، مروان ۔
- **مُرّاٹ** : (مُ رْ رَ اٹ) بچار « مُرّانٹ » ۔
- **مراد** : (مُ رَ اد) مَتلب ، دل ءِ ارمان ، ھما کار یا چیز کہ دل ءَ پہ آئی ءَ بے تاھیری بنداِنت ، واھشت ۔
- **مرادبات** : (مُ رَ اد - بَ اٹ) مبارکی ، مرادبات اِنت ، مبارک بات اِنت ۔
- **مرادبی بی** : (مُ رَ اد - بِی بِی) جنینی نامے ۔
- **مراذک** : (مُ رَ اذ ک) کسانیں مُراد ، نامے ۔
- **مرادھاتون** : (مُ رَ اد - ھَا تُون) جنینی نامے ۔
- **مرادی** : (مُ رَ ادِ ی) ھما کہ آئی ءِ دل ءِ مرادے ھست، مرادیگ، نامے ۔

مُرّانٹ

مُربہ یا مُربو

- **مرادیگ** : (مُ رَ ادِ ی گ) بچار « مُرادی » ۔
- **مراسا** : (مُ رَ اس ا) مراگہ ءِ ستا بزاں چہ کارے ءِ کنگ ءَ پیسر آئی ءِ کنگ ءِ رھبند ءِ سرءَ ستا کنگ کہ چون کنگ بہ بیت ۔ Plot Pl.n: Pianning
- **مَراگ** : (مَ رَ اگ) مراگہ ۔
- **مراگش** : (مَ رَ اگِ ش) ھما شور ءُ بناکہ پہ « مراگہ » ءُ « دیوانے » ءِ بارہ ءَ کنگ بیت کہ چے چے کنگ بہ بیت Programme
- **مراگہ** : (مَ رَ اگ ہ) وڑ ءُ لیس دیوان ، گل ءُ تنادانی مجلس ءُ دیوان، مراگش ، دیوان ءُ مراگہ .Programme Party and programme
- **مُرّانٹ** : (مُ رْ رَ انٹ) کسانیں گیمی ماھیگے کد : گیش چہ گیش ۴۵ س م ۔ (بچار بُت) ۲۔ سکّیں مُرّی ، بھیل ۔
- **مُربو** : (مُ رْ بُ و) مُربہ : کسانیں وشّیں ماھیگے ۔ کد : ۱۵ س م دان ۱۶ س م (بچار بُت)
- **مُربہ** : (مُ رْ بَ ہ) بچار « مُربو » ۔
- **مُرِید** : (مُ رِ ی د) ذرچکے کہ ایشی ءِ تاک چوکہ مردم ءِ پنچگ ءَ اَنت ۔ تاک ءُ برّ ءُ درمان اَنت ، چہ تاکانی

سبب ءَ الیشی ءِ نام «مُرید» بیتگ «مُرگ پد» . (ارنڈ)

- **مَرت :** (مَ ڑَث) مار اِت ، مارْت (مارگ ءِ گُوستگال) سماکیت .
- **مُرت :** (مُ ڑَث) مِرگ ءِ گُوستگال .
- **مُرتہ دل :** (مُ ڑَتَ ہْ - دِلْ) ھماکہ آئی ءِ واھشت مُرتگ اَنت .
- **مُرتہ سِنگ :** (مُ ڑَتَ ہْ - سِ ںْ گْ) ھے سِنگ اِنت بلے چہ ملیونانی سالانی گوْزگ ءَ رندبوم ءُ موسُمُ الیشی ءَ کُوھن ءُ نزدر ءُ لھم ترین اِیت ۔ روچ ءَ سوچ اِیت . بُندر ءَ ھے کوہ ءِ چند ءِ بھرے بلے چوکہ مُرتگیں پوست ءَ چہ کوہ ءَ رِچ اِیت .
- **مِرچ :** (مِ ڑْچ) سَو لکے کہ بُرئے یک برے سبز ءُ دْراج اِنت ، پدءَ سُھر تُر اِیت . ماھیگ ، گوشت ءُ سبزی ءِ نار شت ءَ گن اَنت ئے ، سوچاک اِنت (سُھر ءُ شیاھین)
- **مِرچاپ :** (مِ ڑْچ اپ) مرچی آپ .
- **مَرچاں :** (مَ ڑْ چ اں) ماں اِے روچاں ۔ مروچاں ۔
- **مِرچُک :** (مِ ڑْ چُ کْ) کسانیں مرچ ۔ تُکسیں چِنک .
- **مَرچی :** (مَ ڑْچِ یْ) مروچی ، مروچیگ ، مرچیگ : مروچیگیں روچ بزاں روچ کہ دراتگ مرچیگیں روچ ءَ شمار بیت ، چہ باندءِ بیسر ءُ چہ زیگ ءَ رند ءِ روچ .
- **مِرچی :** (مِ ڑْچِ یْ) ھماچیز کہ آئی ءِ تہ ءَ مرچ ماں .
- **مَرچیگ :** (مَ ڑْچِ یْ گْ) بچار «مَرچی»
- **مَرد :** (مَ ڑْدْ) مردیں ، جِن ءِ مرد : جِن ءِ سانگ کرتگیں مردیں ، چُکانی پت ۔ ھماکہ چُک پیداک کنگ ءِ جوانی ئے ماں یاگوں جنینءَ پہ جوانی وپت ءُ واب کرت کنت ۔ دلیر ، نہ تُرس .
- **مَرد ::** (مَ ڑْدْ) نگار ءِ بُرزی ڈراجیں دار چیستوک ءِ مَرد ۔
- **مُردار :** (مُ ڑْ دَ ازْ) حرام ، ھاپس ، گوک یا اُشتر کہ پہ کارچ ءَ نہ رس اِیت ، جون ، ھیک
- **مردان گیشی :** (مَ ڑْدَاں ۔ گِ ئے شِ یْ) ماں کارے ءَ بازمردم کہ گلائیش بیت ھرکس لوٹ اِیت کہ گیشتر بکنت

Race, Competition, Match. 20.2.68

- **مَردان مردی :** (مَ ڑْدَاں - مَ ڑْ دِ یْ) دلیری ، بے تُرسی ، کارے پہ مردان مردی کنگ : بزاں گوں دلیری کنگ ۔ ★
- **مَرذک :** (مَ ڑْ ذَکْ) یک انچائیں مردے .
- **مَرذکو :** (مَ ڑْ ذَکُ وْ) مَرذک ۔
- **مردکہ :** (مَ ڑْ ذَکَ ہْ) مَرذک ، مردکو .
- **مُردگ :** (مُ ڑْ دَگْ) ھاکہ مُرتگ ، مُرتگیں مردم ، لاشو .
- **مردم :** (مَ ڑْ دُمْ) بنی آدم ، انسان ۔
- **مَردنگیش :** (مَ ڑْ دَںْ - گِ ےشْ) مردان گیشی : پہ باج بری ءَ ھرکس ءِ جُھد کنگ .
- **مردوار :** (مَ ڑْدْ-وَازْ) مردم وروک ، زھم ، تُرسناک ، بھا دریں مردم ۔

- مَردی : (مَ ر دِ یْ) بھادری، دلیری ۲-۱۳ بزیں لیتارکہ گوں جنین ءُ وپت دُواب ءِ سرحم بیگ ءَ چہ مَردین ءِ ونگ ءَ درکیت ءُ جنین ءِ اندام ءَ روت کہ ھمیشی ءِ تہ ءِ کرمک وت ءَ ءِ چکدان ءَ رسین انت، ھمے رنگ ءَ چہ جنین ءِ ھیکدان ءَ یک ھیکے لگش ایت ءُ پہ چکدان ءَ کیت، ھمے کرمک ھمے ھیک ءِ تہ ءَ پترانت ءُ جمد ءَ چُک ءِ بندگ ءُ منگیج بیت .
- مردین : (مَ ر دِ ے نْ) نریں مردم، جنین ءِ چپ .
- مردیں آدم : (مَ ر دِ ے نْ ۔ آ دَ مْ) مردین، جنین ءِ چپ
- مردینی : (مَ ر دِ ے نِ یْ) ھما چیز کہ گوں مَردیں آدم ءَ شیادی کنت .
- مَرز : (مَ رْ زْ) پتنیں گرانیں دارے کہ سیم ءِ دنتان ئے پرانت گوں ایشی ءَ زمین ءَ مرز انت
- مرز : (مَ رْ زْ) مزنیں تکلم کہ ایشی ءَ وانگ ھم گُش انت . ★
- مرزا : (مَ رْ زَ ا) نامے سرنامے کہ چہ نام ءَ پیسر کَیت اک : میر، سردار، ملک . ★
- مرزک : (مَ رْ زَ کْ) مردینی نامے
- مَرزگ : (مَ رْ زَ گْ) گوں مرز ءَ زمین ءَ تچک ءُ ھملسون کنگ . دست ءَ سرءَ مرزگ : دلبڈی دیگ .
- مَرسان : (مَ رَ سَ انْ) ھما کہ نہ رس ایت۔ [1] available 20.2.68
- مُرشد : (مُ رْ شِ دْ)
- مَرک : (مَ رْ کْ) مَرگ بزاں زندمانی ءِ گُٹگ، ساہ ءِ در آیگ .مَرک کنگ: بلیہ دیگ (اوستائی: مَرِک ۹۰/ ۱ Marek گُشتہ شدن نابود گشتن، ویراں گردیدن .یسا ملا) (اوستائی: مَرِ کَ ۔ ۱ مصدر بہ اَوَ، اَوَمَرَ ۔ دد ۔ ۶ ۔ ۱ AVA-MAR و مردن ۔ یسا ملا)
- مَرک : (مَ رْ کْ) مریم ءِ گونڈ نام .
- مُرک : (مُ رْ کْ) مرادبخش ءِ نیم نام .
- مَرکاپ : (مَ رْ کَ اپْ) بچار "مُرگاب"
- مرکب : (مَ رْ کَ بْ) دھکی یا آپی، بالی، ساھدار کہ بے ساہ) عربی : مرکب . اولاک .
- مَرکب دِرّ : (مَ رْ کَ بْ ۔ دِ رْ رْ) تپنگ یا آئی ءِ تیر .
- مَرّگ : (مَ رْ رَ گْ) تکے ءَ پہ زوراکی ھم کنگ ءُ جھل جنگ . مَرّینگ ءِ بکار گال .
- مرگ : (مَ رْ گْ) موت، زند ءِ چپ .
- مِرگ : (مِ رْ گْ) زندگیں ساھدارے ءِ ساہ ءِ در آیگ، بزاں زندمانی ءِ سِرگ، بیران بیگ .
- مُرگ : (مُ رْ گْ) ساھدارے کہ بال کنت .گسی مُرگ، اُشترمُرگ، مورمُرگ، ھیشں مُرگ .
- مَرگاپ : (مَ رْ گَ اپْ) مرگ ءِ آپ، ھما آپ کہ آئی ءِ ورگ ءَ مردم مرایت . زندآپ ءِ چپ .
- مُرگاپ : (مُ رْ گَ اپْ) ھما کمیں ھور کہ پہ مُرگے ءِ آپواری ءَ بس بہ بیت یا ھمنچو کہ آئی ءِ آپ ءِ تہ ءَ مُرگے اوشتات بکنت .
- مُرگ آمین : (مُ رْ گْ ۔ آ مِ یْ نْ) گُوش انت کہ مُرگے کہ ھرچ لوٹگ ءُ دُواہے بہ اشکنت آکبول بیت . (شیرازی : مرغ آمین ، مرغی است خیالی کہ دعا و نفرین اشس گیر است)

- **مُرگ دار :** (مُ رْگ ۔ دَ اڑ) ھاکہ مُرگ بدارایت ۔
- **مُرگ گِسر :** (مُ رْگ ۔ گِ زْ) ھاکہ مُرگ گِپت ۔ ھما اسباب کہ چہ آئی ءَ مُرگ گرگ بیت ۔
- **مرگ ءُ میران :** (مَ رْگ ۔ ءُ ۔ مِ یْ رَ انْ) مرگ ، موت ۔
- **مِرگی :** (مِ رْگِ یْ) مرگ ءِ گُور ءَ ۔
- **مُرمانٹ :** (مُ رْ مَ انْ ٹْ) بچار " مورمانٹ "
- **مَرمَر :** (مَ رْ مَ رْ) بازجوانیں سِنگے کہ پہ جوانیں ماڑیانی بندگ ءَ کارمرد بیت ۔
- **مِرمِر :** (مِ رْ مِ رْ) کیچ ءَ یک جاگہے ءِ نام اِنت آئی ءِ کِھن ھم ھمے نام ءَ زانگ بیت ۔
- **مِرمران :** (مِ رْ مِ رَ انْ) ھماکہ مِران اِنت ۔
- **مِرمرانک :** (مِ رْ مِ رَ انْ کْ) ھماکہ نزیک مرگ ءَ اِنت ۔ گیشتر پہ آس یا چراگ ءَ گوشگ بیت ۔
- **مَرمَرگ :** (مَ رْ مَ رْگ) سک ساپ ءُ لُسّیں یک چوکہ مرمرین سنگ ءَ
- **مِرمِرگ :** (مِ رْ مِ رْگ) مِران بُوگ بزاں کم کم ءَ مرگ ، ٹِمبگ چراگ یا آس ءِ ۔ نزیک مرگ ۔
- **مِرمِری :** (مِ رْ مِ رِیْ) ٹُھد (چنا) ءِ آرت ءَ چو سیوئی ءَ کن انت ءُ ماں تیل ءَ پچ انت ءُ ۔ ایشی ءِ دومی زات شکری مرمری گُش انت ★
- **مِرنڈی :** (مِ رِ نْ ڈِ یْ) چم جھل ۔
- **مرو :** (مَ رُ وْ) کسے ءَ چہ روگ ءَ مکن کنگ ءَ گوشگ بیت ۔ بزاں " مہ رو " برو ءِ چپ ۔
- **مرو :** (مَ ۔ رُ وْ) مروچی ءِ گونڈگال ۔ ★
- **مرو :** (مَ رُ وْ) مریم ءِ گونڈنام
- **مَروار :** (مَ رْ وَ ارْ) بچار " مردوار "
- **مُروارد :** (مُ رْ وَ ارِ دْ) گوھرکیمتی ۔ جنیں نامے ۔
- **مروچاں :** (مَ رُ وْ چَ انْ) ماں اِے روچاں ، مرچاں
- **مروچی :** (مَ رُ وْ چِ یْ) بچار " مرچی "
- **مروچیگ :** (مَ رْ وْ چِ یْ گْ) مَرچیگ ، مَرچی ، مروچی ۔
- **مروشاں :** (مَ رْ وْ شَ انْ) بچار " مروچاں "
- **مروشی :** (مَ رْ وْ شِ یْ) مروچی ۔
- **مروشیگ :** (مَ رْ وْ شِ یْ گْ) بچار " مروچیگ "
- **مرھم :** (مَ رْ ھَ مْ) مَلَم ، مارَم
- **مِرھنڈی :** (مِ رْ ھِ نْ ڈِ یْ) بچار " مِرنڈی "
- **مَرئ :** (مَ رِ یْ) ناڈراھی یے کہ مردم ءَ بے ھوش کنت ءُ دَور دنت تاب ترین ایت ءُ گجّ ءُ کپ کنت Epilepsy
- **مرئ :** (مَ رِ یْ) بلوچ راج ءِ یک ٹکّے ءِ نام اِنت ۔

- مُری : (مُ رِی) مرادبکش ءِ گونڈنام .
- مُرید : (مُ رِی دْ) تابیدار ، پیرے ءِ منوگر ، منوگر ۔
- مُریدشھر : (مُ رِی دْ شَہ رْ) سرباز ءِ شھر ءُ میتگے کہ چہ جنگل ءَ بُرزانت .
- مریم : (مَ رْیَ مْ) نبی عیسیٰؑ ءِ مات ، نامے ، پاکیں جنیں آدم .
- مریم : (مَ رِے مْ) مریم ءِ بلوچی گالوار ۔
- مرینا : (مَ رِی نَ ا) شالیں چادر کہ جنیں آدم سرءَ کن انت ءُ وھداں مردیناں چو پاگ ءَ سرءَ گرتگ دُو پیچ ءَ پتاگ بوتگ کہ دراج ترنت انت ۔
- مَرّینگ : (مَ رْ رِے نَ گْ) چہ کسے ءِ زوراکی ءَ ترس ءَ آئی ءِ دست ءَ لُم بوگ ءُ آئی ءِ تب ءَ بوگ

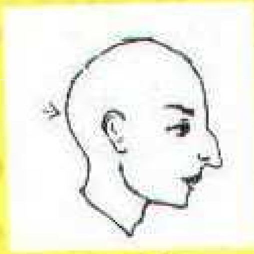
To Yield, To Surrender, To Obey. 24.2.68

- مِڑ : (مِ ڑْ) مڑگ ، جنگ ءُ میڑ ، "مڑگ" ءِ پرمانگال بزاں ہے بڑ.
- مُڑا : (مُ ڑَا) "خودی" ۔ اِزّت ۔ منگ "مڑا و منگ" ، لج ۔ میار (تکلف) بے مڑا (بے تکلف) مڑاکنگ : میار کنگ ۔ "خودی" .
- مڑادار : (مُ ڑَا ۔ دَا رْ) مڑائی ، پُرمڑا "خود دار" .
- مڑائی : (مُ ڑَا ۔ ئِی) ھاکہ مڑادار انت ، "خود دار" ۔ ھالتے کہ وتی مڑا ءُ منگھانی بارہ ءَ گوشگ بہ بیت ۔ ۲ ۔ مُپت ، (بھائی ءُ مڑائی) .
- مِڑجنگی : (مِ ڑْ ۔ جَ نْ گِ ی) ھالتے کہ جنگ ءُ مڑءِ داوایے ءِ بارہ ءَ پربندگ بیت ۔ جنگ ءُ مِڑ۔
- مِڑکا : (مِ ڑُ کَ ا) جنگ ءُ چوپ ۔
- مِڑکائی : (مِ ڑْ کَ ا ءِی) بچار "مڑکا" ۔
- مِڑگ : (مِ ڑْ گْ) جنگ کنگ ، ڈِیک ورگ ۔ دو چار کپگ ۔
- مِڑوک : (مِ ڑُو کْ) جنگول ھاکہ مڑایت .
- مَڑی : (مَ ڑِی) گورانی پاکلوگ "مندر" ۔
- مِز : (مَ زْ) یا (مِ زْ) مزگ ۔ تام ، چَشّ ۔
- مُزّ : (مُ زْ) کسے ءِ کتگیں ءِ بدل کہ آئی ءَ رس ایت ۔ ھک ، (ھک ءُ مُز)
- مزا : (مَ زَا) تام ، مزگ ، چَش ، وشی ۔
- مزاپتی : (مُ زَا پِ تِ ی) بچار "مُزاتی" .
- مُزاتی : (مُ زَا تِ ی) مُزاوتی ، مُزاپتی ، مُزاتی : نیچے کہ ایشی ءِ گلونٹ مُھر بیت ۔ ایشی ءُ ناہ چہ درستیں ناھاں جوانتر انت .
بچار بٹ تاکدیم 766
- مزار : (مَ زَا رْ) زردیں سیاہ کنشکیں شیر کہ چو کہ آدگ شیر ءَ مُکش ئے پرنیست ۔ دلیریں مردم ۔ پھلوانیں مردم ، نامے
بچار بٹ تاکدیم 766
- مزاربیم : (مَ زَا رْ ۔ بِ ی مْ) ھا مردم کہ چو مزار ءَ بیمناک انت ۔ بیمناک ، تُرسناک .

- **مزاردل :** (مَ زَاڑ ۔ دِلْ) شیردل ،بہادر ، دلیر ۔ ✪
- **مزاری :** (مَ زَارِیْ) بلوچ راج ءِ شِنکے ءِ نام اِنت ۔ گندیم ءِ یک راستے ۔
- **مزانت :** (مَ زَانْ تْ) نہ زانگ ، نہ زانتی ، بزانت ءِ چپّ ۔ آمہ زانت ۔ Meaningless:
- **مزانتگال :** (مَ زَانْ تْ ۔ گَ اِلْ) ھا گال کہ بے بزانت اِنت ۔ (عربی: مُہمَل)
- **مزاوتی :** (مُ زَا وَتِ یْ) بچار "مُزاتی "
- **مُزدار :** (مُ زْ ۔ دَاڑ) ھکدار (حقدار) ۔
- **مُزر :** (مُ زِ زْ) تُپنگ ءِ زاتے ۔ Mau_r (Mowzer) A Magazir rifle
- **مُزرَو :** (مُ زْ رَوْ) یک جاگھے روگ ءِ راہ ءِ خرچ ، مُزرہ ، مُزرَو مُزرو بندگ ءُ آیگ یا روگ ۔
- **مُزرَو :** (مُ زْ رَوْ) بچار "مُزرَو " ۔
- **مُزرہ :** (مُ زْ رَہْ) بچار "مُزرَو " ۔

مُزاتی ءِ ڈچ

مزار

مُزگ

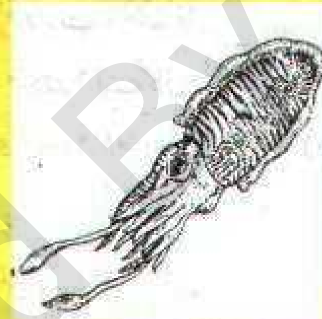
- **مِزری :** (مِ زْ رِیْ) سُکّیں چوشینگ ءِ ترپوکین ءُ ساہیں شکر ، مزری شکر ۔
- **مِزری شکر :** (مِ زْ رِیْ ۔ شَ کَ رْ) مزری ، بازساپ ءُ شیشگیں شکر ۔
- **مِزّگ :** (مِ زْ زَگْ) تام ، چُشش ، مِزگ ۔
- **مِزگ :** (مِ زَگْ) بچار "مِزّگ "
- **مُزگ :** (مُ زَگْ) سرءِ مُزگ ، سرءِ چگ یا چونگ کہ چہ گوک ءَ بُرز اِنت ۔ (بچار بُت)
- **مَزن :** (مَ زَنْ) بزاں کسان نہ اِنت ۔ ٹوہ ۔
- **مَزن بار :** (مَ زَنْ ۔ بَ اڑ) مزنیں بار ، لیڑھی بار ، گرانیں بار ۔
- **مزن بازار :** (مَ زَنْ ۔ بَ ازَاڑ) مزنیں بازار ۔
- **مَزن بال :** (مَ زَنْ ۔ بَ الْ) بُرز بال ۔
- **مَزن بڈ :** (مَ زَنْ ۔ بَ ڈْڈْ) ھما کہ بڈّے مزن ، پتن ، ھامردم کہ دگرے ءِ ھکت ءُ وارت اِک "مزن گردن ،، مُیت ءِ مال ءُ ورو کءُ

- **مزن بُن :** (مَ زَنْ ۔ بُ نْ) ھا چیز کہ آئی ءِ بُن مزن ءُ زَنڈ اِنت ۔
- **مزن بھا :** (مَ زَنْ ۔ بَ ھَا) گْران بھا ۔ گْران بھا کنوک ۔ ✪
- **مزن بیم :** (مَ زَنْ ۔ بِ ئی مْ) بیمناک ، تُرسناک ۔ ✪
- **مزن پاگ :** (مَ زَنْ ۔ پَ اگْ) سریں مردم ۔ ھا مردم کہ پاگ ءُ چہ دْرستاں مسترِ اِنت ۔ پاگواجہ ۔
- **مزن پت :** (مَ زَنْ ۔ پِ تْ) مزنیں پت ، پیرک ، بُن پیرک ، بابا ۔
- **مزن پھنات :** (مَ زَنْ ۔ پَ ھْ ۔ نَ ا تْ) ھاکہ پھناتی ءَ مزن اِنت ، مزن پھناتیں گُد ، پْراہ ۔ ✪
- **مزن تاک :** (مَ زَنْ ۔ تَ اکْ) ھا دْرچک کہ تاک ءُ مزن اَنت ، ھاکتاب کہ تاکدیم ءُ مزن اَنت ۔ ✪
- **مزن جگر :** (مَ زَنْ ۔ جَ گَ رْ) دلیر ، بھادر ، نہ تُرس ۔ ✪
- **مزن جَلّ :** (مَ زَنْ ۔ جَ لْ لْ) سگوک ، برداشت کنوک ۔ ✪
- **مزن جنگ :** (مَ زَنْ ۔ جَ نْ گْ) مزنیں جنگ ، جنگ ، جھانی "جنگِ عظیم" ۔ ✪
- **مزن جو :** (مَ زَنْ ۔ جُ وْ) مزنیں جُو ، شیجو ۔
- **مزن دپ :** (مَ زَنْ ۔ دَ پْ) ھاکہ دپ ءِ توار ءُ مزن اِنت ، پہ جاکءُ جلّ ھبر کنوک ۔ ھاکہ دپ ءُ مزن اِنت ، پْراہ دپ ۔ ✪
- **مزن دپار :** (مَ زَنْ ۔ دَ پَ ا رْ) زنڈ دپار ۔
- **مزن دِرّ :** (مَ زَنْ ۔ دِ رْ رْ) مزنیں دِرّ ۔
- **مزن دُرّ :** (مَ زَنْ ۔ دُ رْ رْ) ھاکہ دُرّ ءُ مزن اَنت   مزن دُرّیں جنین ۔ ✦
- **مزن دریا :** (مَ زَنْ ۔ دَ رْ یَا) مزنیں دریا "بحرِ اعظم" ✪
- **مزن دست :** (مَ زَنْ ۔ دَ سْ تْ) ھا مردم کہ دست ءُ مزن اَنت ۲۔ ھا مردم کہ پہ دیگ ءِ کمّیں چیزے ءُ مان منّیت ، ✪
- **مزن دل :** (مَ زَنْ ۔ دِ لْ) دلیر ، بھادر ، جوانمرد ، اوپار کشوکیں مردم ۔ ✪
- **مزن دیم :** (مَ زَنْ ۔ دِ ےْ مْ) زنڈ دیم ، پتن دیم ، ھاکہ دیم ءُ مزن اِنت ۔ ✪
- **مزن ڈک :** (مَ زَنْ ۔ ڈَ کْ کْ) مزنیں ڈکّ جنوک ۔ ✪
- **مزن راج :** (مَ زَنْ ۔ رَ ا جْ) ھاکہ راجے ءِ واھند اِنت ، ھا مردم کہ راج ءُ باز اَنت ۔ ✪
- **مزن راہ :** (مَ زَنْ ۔ رَ ا ہْ) مزنیں راہ ، پْراھیں راہ ، شَہراہ ، شاھراہ Main Road
- **مزن زات :** (مَ زَنْ ۔ زَ ا تْ) شَرزات ، مزن سِندیں مردم ، ھاکہ زات ءَ مزن اِنت ۔ ✪
- **مزن زانت :** (مَ زَنْ ۔ زَ انْ تْ) شھزانت ، زانتکاریں مردم ۔ ✪
- **مزن زانگ :** (مَ زَنْ ۔ زَ انَ گْ) بچار "مزن زانت" ✪
- **مزن زمب :** (مَ زَنْ ۔ زَ مْ بْ) مزن دپار ۔
- **مزن زمین :** (مَ زَنْ ۔ زِ مِ ئی نْ) سرباز ءَ چہ دِزگاں چیر شھکر ۔
- **مزن زور :** (مَ زَنْ ۔ زُ وْ رْ) شھزور ، زورمند ۔

- **مزن سال** : (مَ زَنْ - سَ الْ) کساں سال ءِ چپ - مزن سِند ۔ ✪
- **مزن سر** : (مَ زَنْ - سَ رْ) زنڈسر ، ھماکہ سرءُ مزن اِنت ۔ کسملیک ، تمرد ، مجاز مزن سری کنگ : دگرءِ کمارنہ کنگ ✪
- **مزن سستا** : (مَ زَنْ - سَ سْ سَ ا) شھ سستا ۔ ھوش مندیں مردم ، مزن زانت ۔
- **مزن سِند** : (مَ زَنْ - سِ نْ دْ) مزن اُمر ، مزن سال ۔
- **مزن سول** : (مَ زَنْ - سُ وْ لْ) مزنیں سول ، ھما سولیں ڈرچک کہ مزن بیت ۔
- **مزن شاگ** : (مَ زَنْ - شَ اگْ) ھماکہ شاگ ءُ ڈراج اَنت ۔ ھماکہ پادانی شھارءُ دیر دیرءَ کپ اَنت ۔ ✪
- **مزن شھار** : (مَ زَنْ - شَ ھَ ارْ) مزن شاگ ، مزن رس ۔
- **مزن شھر** : (مَ زَنْ - شَ ھْ رْ) مزنیں شھرءُ بازار - ریاستءِ مستریں شھر
- **مزن شیپ** : (مَ زَنْ - شِ ےْ پْ) مزنیں شیپ کہ دگہ شیپانی آپ کیت پہ ایشاں مُچ ءُ ایشاں آپ گورءَ ایر رچ انت ۔
- **مزن کِرد** : (مَ زَنْ - کِ رْ دْ) شرکردیں مردم ، مزن کرداریں مردم ، مستریں کردار ۔ ✪
- **مزن کِردار** : (مَ زَنْ - کِ رْ دَ ارْ) بچار مزن کِرد ۔
- **مزن گور** : (مَ زَنْ - کَ وْرْ) شھ گور ، ھما مزنیں گور کہ دگہ گورانی آپ آئی ءِ تہءَ کیت ءُ جم بیت ۔ مزنیں گورانی آپ ھروعدءَ دریاءِ رچ اِیت ۔
- **مزن کوہ** : (مَ زَنْ - کُ وْ ہْ) ماتکوہ ، مات بند ، مزنیں کوہ ✪
- **مزن گپت** : (مَ زَنْ - گَ پْ پْ) زنڈیں گپ جنوک ، ٹاک جنوک ۔ ✪
- **مزن گردن** : (مَ زَنْ - گَ رْ دِنْ) اُگبال زیر ، ھماکہ دگرءِ ھکءَ وتی گردنءَ زیر ایت ۔ ھماکہ گردنءُ مزن اِنت ، زنڈگردن ۔ ✪
- **مزن گرتگ** : (مَ زَنْ - گُ رْ گْ) ھماکہ بازگرتءُ گاپ کنت ۔ ✪
- **مزن گلگ** : (مَ زَنْ - گِ لْ گْ) باز گلگیں مردم ۔
- **مزن گُلگ** : (مَ زَنْ - گُ لْ گْ) گلگی ، ھما مردم کہ گُلگءُ مزن اَنت ۔
- **مزن گْوات** : (مَ زَنْ - گْ وَ اتْ) پلانی مزن گْواتءِ بزاں مزن شان ءُ شوکتءِ ۔
- **مزن گوج** : (مَ زَنْ - گُ وجْ) گوجءِ زات ءَ چہ ڈرستاں مستریں گوُج ۔
- **مزن گوش** : (مَ زَنْ - گُ وْشْ) ھماکہ گوشءُ مزن اَنت ، ٹال گوش ۔
- **مزن لاپ** : (مَ زَنْ - لَاپْ) زنڈلاپ ، لاپی ، ھماکہ لاپءُ مزن اِنت ۔ ✪
- **مزن مرد** : (مَ زَنْ - مَ رْ دْ) مستر ، پیشوک ، کماش ، جوانمرد ، دلیر :
- **مزن مردی** : (مَ زَنْ - مَ رْ دِیْ) مستری ، پیشوکی ، کماشی ، جوانمردی ، دلیری ۔
- **مزن مرّ** : (مَ زَنْ - مَ رْ رْ) تمرد ، سکّیں زورمند ، مزن زور ۔ ✪
- **مزن مستر** : (مَ زَنْ - مُ سْ تِ رْ) چہ ڈرستاں مستر ، ادارہ یا گلےءِ مستریں سر ۔ ✪
- **مَزن ملگور** : (مَ زَنْ - مَ لْ گُ وْرْ) ھما جنیں کہ ملگورءُ ڈراج اَنت ۔
- **مَزن مید** : (مَ زَنْ - مِ ئِ دْ) ھماکہ میدءُ ڈراج اَنت ۔ ✪

- **مزن نام** : (مَ زَ نْ - نَ امْ) مزن نام ءُ تواریں مردم ، نامدارمشهور ، ✪
- **مزن هبر** : (مَ زَنْ - هَ بَ رْ) بچار « مزن گپ » .
- **مزن هدّ** : (مَ زَنْ - هَ دْ دْ) هما مردم کہ هدّءُ بندے مزن بہ بنت . ✪
- **مزن هَور** : (مَ زَنْ - هَ وْرْ) مزنیں هَور ، سکّیں هَور ، زوریں هَور . ✪
- **مزن هُور** : (مَ زَنْ - هُ وْرْ) مزنیں هُور - « گلف » ، خلیج .
- **مزن هوش** : (مَ زَنْ - هُ وْشْ) هوشمندیں مردم . ✪
- **مزنی** : (مَ زَ نِ یْ) عزّت . کماشی ، مسترّی .
- **مزنیں** : (مَ زَ نِ ےْ نْ) هماکہ کسان نہ اِنت .
- **مزنیں پت** : (مَ زَ نِ ے نْ - پِ تْ) پیرک ، واجو . ★
- **مزنیں مات** : (مَ زَ نِ ے نْ - مَ اتْ) بَلَک ، بی بی . ★
- **مَزو** : (مَ زُ وْ) نامے ، مزار ءِ گونڈ نام .
- **مُزواک** : (مُ زْ وَ اکْ) جوز (اخروٹ) ءِ دْرچک ءِ گواز (چُل) کہ دنتانانی ساپ کنگ ءَ کارمرزبیت ، لُنٹاں هم سُهر کنت .
- **مزّوَر** : (مَ زْ زْ وَ رْ) هماکہ کسے ءِ مزّءَ وارت - هَک وار .
- **مُزّور** : (مُ زْ زُ وْرْ) بَنْدی ، هَمّال ، مزدور (ایے گال « مزّ - زُور » اِنت) طب ، مزیر ، نسخہ مُزدگر اکنون نیز مُزّبَر - پا ، مزدور ، مُزدبر ، مُزد بردہ - پهد ، ۵ ی ۲ ر را (مزدبر) ۵ ی ۲ ر (مزدور)
- **مزور** : (مَ زْ وْرْ) بزور ، ناتوان ، کمزور .
- **مزور** : (مَ - زُ وْرْ) زورگ ءِ مکن گال ، مزیر ★
- **مُزّی** : (مُ زْ زِ یْ) کنجوس ، هما مردم کہ وتی مال ءَ دگرءَ نہ دنت سلے وت هم نہ وارت - مُوزّی - هماکہ بے مُزّ اِنت .
- **مزیدو** : (مَ زِ یْ دُوْ) PPB,LWD; Mazido is said to have been Chākur's original name.
- **مزیر** : (مَ زِ یْ رْ) زیرگ ءِ کارءَ مکن ، « زیرگ » ءِ مکن گال اِنت
- **مژّ** : (مَ ژْ ژْ) کاهے (« بِلانی ءِ گوش ءَ مژّے نہ وارت » ، انچوش کہ بوٹے یا مورے نہ وارت)
- **مژلانی** : (مَ ژْ ژَ انِ یْ) جاگهے ءِ نام اِنت .
- **مُژدُمب** : (مُ ژْ - دُمْ بْ) درمانکاهے (بُندرءَ مُشکدم اِنت)
- **مُژدو** : (مُ ژْ - دَ وْ) یکے ءَ یک جاگهے چیزے رسی اِیت ، نوں پدءَ پہ اُمیت ءَ رَوت - گُشِی اَنت مُژدہ وار اِنت ، وَشّی .
- **مُژدوار** : (مُ ژْ دَ وَ ارْ) کسے ءَ کہ مُژدہ وارتگ .
- **مُژدہ** : (مُ ژْ - دَ هْ) بچار « مُژدو » .
- **مُژدہ وار** : (مُ ژْ - دَ هْ - وَ ارْ) بچار « مُژدوار » .
- **مژگر** : (مُ ژْ - گِ رْ) هماتک کہ مُشک ءِ گرگ ءَ کارمردبیت ، مُشک گر .

- **مُڑگو** : (مُ ڑ گ ؤ) بزاں مُشک گوش (گیشتر پسنی ءُ اورماڑہ ءِ مردم گُش اَنت)
- **مُڑگوش** : (مُ ڑ گ ؤ ش) مُشک ءِ گوش.
- **مَس¹** : (مَ س) ھمے آپیں رنگی چیز کہ ندماں آیاں جنگ بیت یا ندءَ ماں کنگ بنت ءُ نبیسگ بیت. نبیسگی آپینک.
- **مَس²** : (مَ س) دریائی ماھیگ ءُ نگے. (بجار بُت)
- **مُس** : (مُ س) بے توار، بند، گُنگ، مُھر.
- **مِس** : (مِ س ش) ھما زرچشیں آپ کہ گُنگ اش چہ ھون ءَ گیشّیں ایت ءُ پہ گُرک ءِ پیلک (ساھین) ءَ جم بوگ ءَ رندچہ سُوءَ درکیت (پا: میز، گمیز۔ پھ: ہ س ہو (میتک))
- **مُساپر** : (مُ س اپ ر) رھگوزی، رھگوز، درآمد، ساقی، سپری، نامے (تازی: مسافر)
- **مُسار** : (مُ س ی ار) بجار "مُوشار"
- **مَسالہ** : (مَ س ا ل ہ) بزار، آچار.
- **مُسالی** : (مُ س ال ی) چوکہ سیکڑ ءُ چیلک ءُ بارگ ءُ بستگیں سادے کہ بوجیگاں کارمرد بیت، یکدار ءِ ھولیگ ءِ بندوک، مشالی.

مس ماھیگ

- **مُسام** : (مُ س ام) سوگند، اَھد، "سوگند ءُ مسام" مُھلت.
- **مَسان** : (مَ س ان) گورانی سوچگ ءِ جاگہ.
- **مِسبند** : (مِ ش۔ب ن د) دھداں مُلاھاں پہ دُزءِ تُرسینگ ءَ ھیک نبشتگ ءُ گل کتگ کہ اگاں مالاں بیار ایت مِسبند بیت.
- **مِس پِڑ** : (مِ ش۔پ ڑ) نادراھی یے کہ آبدست ھرو ھد پِڑ ایت.
- **مست** : (مَ س ت) بے سار، ھنوش، جوش۔ گُراہ، تمرد۔ دریامست اِنت: دریاگُودم اِنت. اُشترمست بیت.

"مست ءَ را دو چیز ایر آرایت۔ تارونکیں شپ ءُ دیریں راہ" بزاں اپس ءَ.
- **مِستاگ** : (مِ س ت اگ) وشّیں حال، وش دلیں کلوہ.
- **مِستاگر** : (مِ س ت اگ ر) ھما مردم کہ مستاگ (وشّیں حال) ءَ کار ایت ءُ مستاگی (داد) گِپت.
- **مِستاگی** : (مِ س تاگ ی) کسے پہ یک مردمے مستاگے بیار ایت گڑا آئی ءَ چیزلے نہ چیزے (زر یا دگہ چیز) پہ دپ ءِ شیرکنی ءَ دیگ بیت ھمے داتگیں داد ءَ، مستاگی گوش اَنت.

- مَستان : (مَ سْ تا نْ) مَردینی نامے ۔
- مَستانہ : (مَ سْ تا نَ ہْ) مستیں مردم ۔
- مَستانی : (مَ سْ ۔ تا ۔ نِی) بسنی ءِ یک مزنیں ریکی کئیئے ءِ نام اِنت "مستانی ریک" ★
- مَستر : (مَ سْ تِ رْ) مزن تر ، مزن ، کارمستر ۔
- مَستگ : (مَ سْ تَ گْ) بستگیں شیر کہ چہ تْربشی ءَ بدایت ، بستگ
- مَستُنگ : (مَ سْ تُ نْ گْ) چہ شال ءَ ۳۲ پند دُور یک شہرے ۔
- مُستِنگ : (مُ سْ تِ نْ گْ) ڈراہیں کاھے پیچ پتانگ ، بالام ءِ چیرءَ اِنت ءُ ھرءِ پُشت ءَ ایرانت ۔ زیر بالام یا چیر بالام ۔
- مَستی : (مَ سْ تِ ی) بے ساری ۔ تمردی ، شیتانی ، رَدکاری ۔
- مُستی : (مُ سْ تِ ی) بوربوریں گُڑ ۔
- مَسٹ : (مَ سْ ٹْ) مہ سُوڑت ، بے سُتءِ سمائیں پھوال ۔
- مَسدان : (مَ سْ ۔ دا نْ) ھادرپ کہ آئی ءِ تہ ءَ نبشتگی آپینک بزاں مَسّ مان کن اَنت ۔
- مِسدان : (مِ سْ ۔ دا نْ) گُرک یا ساھین ءِ ھاپیالک کہ مَسّ چہ گنگان ایر رچ ایت ءُ ایشی ءِ تہ ءَ جم بیت ۔
- مِسری : (مِ سْ رِ ی) گُونڈیں نلے کہ تَچّن اَنت ءُ (ھندی ، بینسری) ۲ ۔ مُچّے کہ آئی ءَ شکرءُ ھدگاں ھم گِش اَنت ، ۳ ۔ مزری ، مِسری شکر ۔
- مِسری شکر : (مِ سْ رِ ی ۔ شُ کَ رْ) شکرے کہ چوشینگ ءَ لسّہ اِنت ءُ سکّ شیرکن اِنت ۔
- مُسک : (مُ سْ کْ) بچار "منگنک" ۔
- مِسک (مِ سْ کْ) وشّیں بوہے کہ سیاہ اِنت بلے بوئے سکّ وش اِنت ۔ "مِسکیں ملگور" ۔
- مِسکان : (مِ سْ کَ انْ) جنینی ءُ مردینی نامے ۔
- مسکرا : (مَ سْ کَ رَا) لیت ، لیبو ۔ گُوشکند ۔
- مسکرائی : (مَ سْ کَ رَا ئی) لیت ءِ کند سیوکیں گپ یا سرءُ بُر ۔ کلکلانڈو پہ دل اِتاں ۔
- مسکوتان : (مَ سْ کَ وْ تَ انْ) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- مسکین : (مِ سْ کِ ی نْ) گریب ، بزگ ، بکیر ، لاچار ۔
- مِسکیں ڈگار : (مِ سْ کِ ی نْ ۔ ڈَ گَ ا رْ) بلوچستان ۔ وتن ، پتی مُلک ۔
- مُصَلّا : (مُ سَ لْ لَ ا) نمازی تگرد (تازی : مُصَلّیٰ ھاجاگہ یا زمین ءِ ٹُک کہ اود ءَ "صلوٰۃ" (نماز) وانگ بیت) ۔
- مُسلم : (مُ سْ لِ مْ) بچار "مسلمان"
- مسلمان : (مُ سْ لْ مَ انْ) "قرآن" ، "محمدؐ" ، ءُ یکیں ھُدا ءِ مَنّوک ، اے گال مُندرءَ "مُسلم" ءِ بازانت بزاں "مُسلم" یکے "مُسلمان" بازانت بلے پہ رَد کارمردی پہ یکے ءَ منگ بیت ءُ ایشی ءَ بازءَ "مسلمانان" گوش اَنت کہ رَد اِنت ۔ بایدانت کہ "مُسلم" ءِ باز پارسی ءُ بلوچی ءِ رھبند ءَ "مُسلمان" بہ بیت ۔
- مِستو : (مِ سْ تُ وْ) ھتینگ : پہ آپ یا آپینک ، چیزے ءَ تَرکنگ یا منگ کہ سکّ شُرءُ لھم بہ بیت ۔ باز مردم اے گال ءَ گوں

مِس (آبدست) ءَ شیادکن اَنت ءُ هماشکاریانی داستان ءَ کار اَنت کہ وتی ناہ اِش پہ مِس تر کُرت ءُ رندءَ کہ شُدءُ گپت اَنت وارت اِش .

- **مسواک** : (مُ سْ وَ اکْ) بچار « مُزواک »
- **مسوٹ** : (مَ سُ وَ ٹْ ٹ) بے زانگیں بھوال ، بے پرواہ ، بے سرمچار ، چہ کارے ءِ کنگ ءَ پیسر آئی ءِ آسرءِ دلگوش نہ کنوک.
- **مِستی** : (مِ سْ سِ ئی) مِس کنوک یا کہ چہ مِس ءَ مین .
- **مُسّی** : (مُ سْ ۔ سِ ی) پاگاس ءِ زات ءِ ماھیگے . کد : ۱۷۰ س م (بچار مُت) ، ★
- **مسیت** : (مَ سِ ئی ت) مسلمانی نمازو انگ ءِ لوگ
- **مُشّ** : (مُ شْ) "مُشگ" ءِ پرمانگال بزاں پہ مُشس : دست ءَ یک چیزے ءِ سرءَ برءُ بیار .
- **مشارینگ** : (مُ شَ ارِ ئے نْ گ) مُشائینگ : دگرے ءَ مُشگ ءِ کارءَ گرگ .
- **مُشاگ** : (مُ شَ اگْ) جوز (اخروٹ) ءِ ڈرچک ءِ گواز (کچّل) ، مزواک

PPB,LWD;MUSHAG, MUSHAG – DAR: Walnut-Bark, used by women to give a bright colour to lips.

- **مُشالی** : (مُ شَ الِ ئی) بچار « مُسالی »

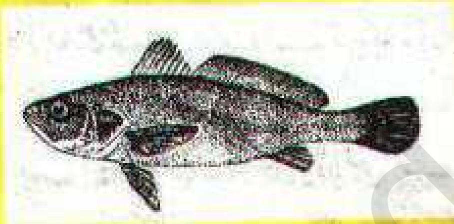

مُسّی

- **مَشاند** : (مَ شَ ان دْ) تُرس ، بیم ، تُرس لرز PPB,LWD; MASHANDE DATH: Fear. پنی نزءَ اے گال "مچنڈ" اِنت .
- **مُشائینگ** : (مُ شَ اے ئنگ) بچار « مُشارینگ »
- **مُشت** : (مُ شْ ت) دست ءِ پنچیں لنکاں جُپت کن ءَ مُشت بیت . مُشت ءُ مکونڈ ، مُشت جنگ ، مُشت ءَ دیگ ؛ دست ءِ پنچگ ءَ دیگ . مُشت کنگ : دست ءِ پنچگ ءَ کنگ یا مُشت ءِ زیرگ . ننگار ءِ مُشت : ھما دار اِنت کہ ننگار کنگ ءِ وھدءَ دھکان ءِ مُشت ءَ بیت . کارچ ءِ مُشت یا زھم ءِ مُشت بزاں دستگ اک : زرمُشت ، دارمُشت . !"مُشگ" ءِ گوستگال بزاں مُشگ ءِ کار بوت . مُشت ءُ موش ، مُشت ءُ مال .
- **مُشتک** : (مُ شْ تُ کْ) گردیں ساہیں کسانیں سنگے کہ "وانگ" ءِ جنک اِنت درمانے کارے ءِ سایگ ءَ کاردنت .
- **مُشت مال** : (مُ شْ ت ۔ م ال) مُشگ ءُ مالگ .
- **مُشت مکونڈ** : (مُ شْ ت ۔ مُ کُ وْ نْ ڈ) دست جنگی ، مُشت جنکائی .

- **مُشت ءُ موش :** (مُ شْ ت ءُ مْ وْ شْ) مُشگ ءِ کار۔ اِیران ءُ زَرزان ءِ مُشت ءُ مُوش بزاں شودگ .
- **مُشجنگ :** (مُ شْ جَ نْ گْ) پہ مُشت جنگ کنوک، مُشت ءِ جنگول، مشجنگول Boxer 24.2.68
- **مُشجنگول :** (مُ شْ جَ ن گُ وْ لْ) بچار "مشجنگ" .
- **مُشجنگی :** (مُ شْ جَ نْ گِ ئی) پہ مُشت جنگ کنگ . Boxing
- **مُشچوپ :** (مُ شْ چُ وْ پْ) مُشت چپتگیں .
- **مَشک :** (مَ شْ کْ) چہ پَس ءِ پوست ءَ جوڑ کرتگیں آپ ءِ مزنیں درپ ۔ زنڈ۔ کُتِنگ مَشکیں ماھگ ۔
- **مُشک :** (مُ شْ کْ) ھشوریں دَنگے (چوا) ھیکی مُشک، کور مُشک کہ کسان ءُ مُشنٹ ءِ ڈراج اِنت ءُ زَربہ گِنداِیت۔ گیشتر دیوالانی بُن ءَ گیپت ءُ روت پاگاس ءِ زات ءِ ماھیگے، کد : ۵۰۰س م (بچار بُت
- **مُشک پٹّن :** (مُ شْ کْ ۔ پ ٹْ ٹِ نْ) پٹّنیں ماھیگ ءِ زاتے .
- **مشکرا:** (مَ شْ کَ رَا) بچار "مَسکرا" .
- **مشکرائی :** (مَ شْ کَ رَا ئِی) بچار "مَسکرائی" .

مُشک پاگاس

مُشکو

- **مشکل :** (مُ شْ کُ لْ) گرانیں کار، گرانیں اڑ، ڈِک .
- **مُشکو :** (مُ شْ کُ وْ) ماھیگے ۔ بَڈی مُشکو، ورنا مُشکو ءُ پنداسی (بچار بُت)
- **مُشکول :** (مُ شْ کُ وْ لْ) دزگٹ، گوں چیزے ءَ دلگوش مشکولی، دزگٹی (تازی : مشغول)
- **مُشکی :** (مُ شْ کِ ئی) پھک ءَ سیاھیں اسپ ۔
- **مُشگ :** (مُ شْ گْ) یک چیزے ءَ گوں دگرے ءَ ڈُکینگ ءُ انچوش سُرینگ کہ ھر دوئیں چیزانی جندچہ یک دگرءَ جتا مہ بیت ءُ یک دگرءَ بہ لگاش اَنت، لتارگ، مالگ، دَرشتگیں یا چہ بند ءَ لُگشتگیں دست یا پاد یا دگہ بھرے ءِ گوں چرپی مُشگ، گردن ءِ مُشگ، تاس ءِ مُشگ　دل ءِ پہ ڈگار ءَ مُشگ بزاں سکّ بے تاھیر ءُ بے آرام بیگ یا منّت وار بیگ　یکدار ءِ مُشگ : یکدار ءَ چلّ ءُ موش کنگ۔ مُشوک مُشگ، مُشوک دپ ءَ کنگ۔ دست پہ دست ءَ مُشگ : بُرنی بیگ ۔ جوھان ءِ مُشگ : ھوشگ چوپگ Thrash
- **مُشگِر :** (مُ شْ گِ رْ) پہ مُشک ءِ گرگ ءَ جوڑ کرتگیں ڈُب یا تلک .

- **مُشگڑ :** (مُ شْ ۔ گَ ڑْ) مُشک ءِ گڑا انگیں بزاں ھما چیز کہ مُشک ءَ گڑا اِنت 24.2.68
- **مُشمال :** (مُ شْ ۔ مَا لْ) مُشت ءُ مال ۔
- **مُشوک :** (مُ شْ وَ کْ) دپ ءَ کنگ ءِ تمباک ۔
- **مُشوکّ :** (مُ شُ وَ کْ کْ) بھار کاھے، مڑے کہ چہ کڑول ءَ کستر انت ۔ پُن ءُ شُھر بنت ۔
- **مشونز :** (مُ شُ وَ نْ زْ) شُونزک ، شُونز کاہ کہ آپ ءِ سر ءَ بند اِیت ۔
- **مشیتگ :** (مَ شِ یْ تَ گْ) بھار وَتے ۔
- **مشین :** (مَ شِ یْ نْ) گد دوچگی ، سرچگی ، یا دگہ ھزار زاتیں مشین ۔
- **مشین کنگ :** (مَ شِ یْ نْ ۔ کَ نْ گْ) سر ءَ ڈیر و کنگ ۔
- **مَک :** (مَ کْ) دریائے کسک شیاہ اِنت ، بے رنگ دیگ ءَ کار مرد بیت (شیر شیر چو مک ءَ انت) شیاھی مک بیگ اِنت رنگ رودن بیگ اِنت ۔
- **مَکٹ :** (مَ کْ) سک شُبک ، لانشیگ مک بیت بزاں سک شُبک بیت کہ دست ءَ کن ءُ شُءِ سامانہ دنت (چو پیش ءَ انت) مکیں زمین : شیستریں زمین کہ جنگ مہ بیت یا کہ چہ کمیں جنگ ءَ رند تلار ءَ کپ اِیت یا کہ باز جنگ ءَ رند جھل ءَ تلار ءَ کپ اِیت ۔
- **مُک :** (مُ کْ) بینگ مُک ءِ نکنک ءِ بن تھت گ کہ نکنک ءِ دیمی یا پشتی نیمگ ءَ بیت نکنک اگاں ڈرچک ءَ انت گڑا ایشی ءَ (بزاں ھمے مُک ءَ) دیر کن اُنت مُبینگ ءَ گراَنت ۔
- **مَکّ :** (مَ کْ کْ) ٹھل ، بے پرواہ ، بے گم ۔
- **مِکّ :** (مِ کْ کْ) بارگیں یا ڈراھیں چیزے ءِ تہ ءَ گُت کن ءُ مک بیت ۔ لک ، مک بیگ ، لک بیگ ، اوشتگ ، چست بیگ ۔ سر ءِ مِک کنگ : سر ءِ چست کنگ ، دار ءِ مک کنگ : دار ءَ یک سرے کل کنگ ءُ اوشتارینگ ۔
- **مُکّ :** (مُ کْ کْ) شروش دست ءِ ۔ داس ءِ مُک بزاں دستگ ءِ چوٹیں سر ۔ ۲۔ مستر مُکیں مردم سری مردم ۔
- **مکابل :** (مُ کَ ا بِ لْ) دیم پہ دیم ، لگگ ، مُڈگگ ، مکابل بیگ : دیم پہ دیم بیگ ، ڈیک ورگ ، ڈیک دیگ ، بندورگ ۔
- **مَکّار :** (مَ کْ کَ ا رْ) ریپکار ۔ رَد دیوک ، مکرکنوک (گال تازی یے)
- **مکام :** (مُ کَ ا مْ) جاگہ ، لوگ ، چنگ ءِ ساز ءِ لوگ اُنت کہ سیتانی سر ءِ بھر اَنت ۔
- **مکان :** (مَ کَ ا نْ) جاگہ ، لوگ ۔ (گال تازی یے)
- **مکانٹ :** (مَ کَ ا نْ ٹْ) بجار "منگنٹ" ۔
- **مکتب :** (مَ کْ تَ بْ) وانگ ءُ دربرگ ءِ جاگہ ، دربرجاہ (تازی : مکتب)
- **مکتبی :** (مَ کْ تَ بِ یْ) نودربر ، ھما بچک یا جنک کہ مکتب ءَ چہ مُلاّ ءَ وانگ ءَ انت
- **مَکُٹ :** (مَ کُ ٹْ) بجار "مکنٹ" ، مہ جھ ، حلاسس مہ بے ، مہ ھَل ۔
- **مَکر :** (مَ کْ رْ) ھنر ، ھنپ ، لُچی ، ریپینگ ۔

- مکران : (مَ کْ کُ رَانْ) بلوچستان ءِ یک بھرگے ۔ (ریاست مکران)
- مکرانی : (مَ کْ کُ رَانِ ئی) مکّران ءِ نندوکیں مردم ۔
- مکسد : (مَ کْ سَ دْ) مراد ، واھشت ، مطلب ۔ (تازی : مقصد)
- مکسک : (مَ کِ سْ کْ) بچار "مِگِسک "
- مکُّک : (مِ کْ کُ کْ) مِکُّل ، کسانیں مِک ۔
- مِکّائی : (مِ کْ کُ کَا ئی) مِکّیءَ ، مِکّیءِ ، مکّگائی ۔
- مِکّگ : (مِ کْ کَ گْ) مِکّ بیگ ، گُشت بیگ ۔
- مُکّگ : (مُ کْ کَ گْ) گپ جنگ ءِ وھدءَ زُبان ءِ گَٹّ گ ، دُدْ کنگ ، اڑگ ، مُھر بیگ ، مُکّینگ ۔
- مَکّگ : (مَ کَ گْ) چو مَک ءَ بیگ ، سیاہ بیگ ۔ مَک بیگ ، سُبک بیگ ۔
- مِکُّل : (مِ کْ کُ لْ) کسانیں مِک ، مِمگ ۔
- مِکّلگ : (مِ کَ لُ کْ) مِکُّل کسانیں مِک ۔

مکئی

مکئیءِ سول

مکمکی گُرّ

- مِکمِکی : (مِ کْ مِ کِ ئی) گُرّے ءِ زات اِنت کہ آئیءِ پُشت تُنج تُنج اِنت ۔ مِگمَگ ۔ گُرسیگُن (بچار مُت)
- مَکُن : (مَ کَ نْ) "منع" مکن کنگ (منع کرنا) (گرامر : فعل نہی)
- مَکُنٹ : (مَ کُ نْ ٹْ) بچار "مکنٹگ "
- مَکُنٹگ : (مَ کُ نْ ٹْ گْ) شیاھیں زَنڈیں مور ۔ مکانٹ ، مکونٹ ، مکُٹ ۔
- مکومکو : (مَ کُو ۔ مَ کُو) کسانیں مُچک ءِ دلسیائی ، آڑی ءُ ناشری ۔ ★
- مکونٹ : (مَ کْ وْ نْ ٹْ) بچار "مکنٹگ "
- مکئی : (مَ کْ کَ ئی) دَھلے کہ آئیءِ دانگ زَرْدْ اَنت ۔ ایشیءِ دانگاں بُگ اَنت پُلّ کَن اَنت چہ ایشیءَ ورگی تیل ھم کَشّگ بیت ۔ مکئی گنر ، گنرءِ زاتے ۔ (بچار مُت)
- مُکّی : (مُ کْ کِ ئی) شوانگ ءِ لَٹّ کہ سرے گُگ اِنت ، سَرّیں مردم ۔
- مُکّینگ : (مُ کْ کِ ے نْ گْ) بچار "مُکّگ "۔

- مُگ : (مُ گ) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام، سرباز ءِ چہ سانیچ شہرے .
- مُگت : (مَ گُ ٹ ٹ) چہ گُٹ ءَ رندکنیت گُٹ مُگت : گُٹ گُٹ کنگ .
- مُگٹ : (مَ گُ ڈ ڈ) گُٹ نہ کرتگیں، ہما ماھیگ کہ گُٹ نہ کرتگ .
- مگر : (مَ گَ ڑ) بلے، لیکن، مگہ .
- مَکَر : (مَ گَ ڑ) مکر، مندر، ھُنر، رِپیک .
- مِگراز : (مِ گ رَاز) دوکارچ، دُکارچ، امبرِی. (مقراض: قینچی، مِقص) (بچار بُت)
- مَگرب : (مَ گ رِب) مگرب ءِ وھد، روایر روگ ءِ وھد، روزرد، رولہ، تہارگ، چارمی نماز ءِ وھد، روایرشت ءِ نیمگ.
- مگرب تہار : (مَ گ رِب - تَ ھَاڑ) تہارگ ءِ مانت انگہ رند بزاں چہ روچ ءِ نیڈگ ءَ رند کہ تہاری مانشان اِیت .
- مگرود : (مَ گ رُوْد) بچار «مگرید»
- مگرید : (مَ گ رِیْد) ھرام، نارو، بےبُن، الیشی ءَ تازی ءِ «مکروہ» ءِ بزانت ءَ ھم زیر اَنت . ھُوک، ھُوک ءِ گوشت .
- مگز : (مَ گ ز) سُنٹ، ٹھل، بےپرواہ، بےگم، چہ وڑدلی ءَ بےگم بیگ. کتابے کہ زندانات ءُ آئی ءِ تاک بازاَنت چہ بُن بندگ ءَ ابید آئی ءِ تاکانی بُن پہ آبریشم یا چوائیں بندیکے گوپگ بیت کہ آئی ءِ

تاک مچبریکیک نہ بنت سرءِ مچگ کہ ایشاں مازوھم گوشنت (مغز)
- مگس : (مَ گَ س) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام اِنت کہ آئی ءِ سرءِ یک ٹکے پہ «مگسی» ءِ نام ءَ زانگ بیت. مگس ءِ نام بلوچی گوھنیں دپتراں ھم ھست. شعلپہ کار (مُلّا پازل) ءِ لچہ ءِ بندے سہ «ناصردین ماں کیچ ءَ مگس جاہیں بکراَت» .
- مگسڈرنز : (مَ گِ ش - ڈرَنْ ز) مگسگ ڈرنز : دانہ ءِ کول کہ پنگیچ ءَ سرءِ کشی اِیت میگ اِنت پدءَ «مگسڈرنز» بیت .
- مگسگ : (مَ گِ سَ گ) بالوبے بزاں بالی لوگگے کہ نہ بھکیں جاگھاں باز بیت . مگسگ ءِ ذات بازاَنت ۱- لوگی مگسگ، ۲- زنڈیں مگسگ یا سمگ ۳- اُورتیں مگسگ، ۴- کسانیں مگسگ، ۵- شپی مگسگ، ۶- آپی یا سُنٹی مگسگ، ۷- پری مگسگ ۸- شینزیں مگسگ، ۹- بینگ مگسگ، ۱۰- ڈنگ مگسگ، ۱۱- گندی مگسگ، ۱۲- بےدان، ۱۳- گٹ یا ھاکی مگسگ، ۱۴- داری مگسگ کہ چوکہ گومزءَ دار، دیوال یا زمین ءِ سنگےءَ جاگہ کنت کہ چوکہ کسانیں ڈنگ ءِ رنگ ءَ اِنت، بال کنت سک ژنیگ اِیت .
- مگسگرند : (مَ گِ سَ گ رَنْ د) مگسگ گرند : چیزے کہ سرءِ پیچ ءَ ایر بیت مُ مگسگ آئی ءَ پر بیچ اَنت .
- مگسی : (مَ گ سِ ی) «مگس» ءِ نندوک یا ھما مردم کہ یک زمانگے مگس ءِ نندوک بوتگ اَنت مُرھر جاہے کہ ھست اَنت دنیگاوت ءُ

گمسی گوشّ اَنت۔ چہ ایشاں یوسف علی خان گمسی ، چہ ڈرستاں زانتگیں اِنت۔

- مُگل : (مُ گ ل) بلوچی ، مُغل ، نامے
- مُگلساج : (مُ گ ل - سَ اج) نرمے کہ مُگلانی زھمانی بُنءَ جوڑ کرتگ ایشیءَ مُگل سَراج ھم گوشّ اَنت۔
- مُگل سَراج : (مُ گ ل - سَ رَ اج) بچار ، مُگلساج ،
- مُگلگند : (مُ گ ل - گِ ن د) ملوک گند، مزن گِند ، باز دُور چارین ءُ جوانیں مردم ءَ گوشّ اَنت۔
- مُگلمان : (مُ گ ل - مَ ا ن) مزنیں ڈُھل ، مگلمانی ڈُھل۔
- مُگلمانی : (مُ گ ل مَ ا نِ ی) سکّیں مزنیں ڈُھل کہ جنگانی وھدءَ جنگ بنت
- مُگِم : (مُ گِ م) PPB,LWD;MUGHEM:Stirgy, Miserly.
- مِگِمگی : (مِ گ مِ گِ ی)، بچار ، مِلکِلی
- مگنا : (مَ گ نَ ا) آبریشمی سریگ ءِ راستے، ایشیءَ "مھنا" ھم گوشّ اَنت، چوکہ "کاشانی" ءِ جوانیں سریگے۔
- مگِند : (مَ گِ ن د) "گِند مگِند" : "اے چیز پہ گِند مگِندا انت " بزاں سک کم دست کپ ایت۔
- مُگُند : (مُ گُ ن د) بچار ، مگین ، PPB,LWD; MUGHUND: Buttocks
- مگوش : (مَ گ وَ ش) "گوش مگوش" بیگ : پاسیگ بیگ۔
- مگوَن : (مَ گ وَ ن) بچار ، مگین ،
- مگہ : (مَ گ ہ) چہ پارسی ءِ "مگر" ءَ ، لیکن ، بلے۔
- مگیر : (مَ گِ ے ر) بھار کا ھے کہ وراَنت ئے۔ اِے دوزات اِنت یکّےءَ گرا انت یا آمگی ءَ وراَنت ، دومی ءَ دلوت وارت۔
- مگیم : (مُ گ ے م) یا (مُ گِ ے م) ھار ، مزنیں رُمبوکیں کور۔ PPB,LWD; MUGHEM: Mighty, Great.

PPB,LWD;MUGHEMANI LOGH: House of covetous. COVET: Desire Eagerly. (usually What belong to another) Covetous :Eagerly Desirous.

نود بندگ زر زوال گوشّ اِیت

AGH MA PHAS O PHOSTI KHUTHEN, MAL CHO MUGHMA MELATHHEN

اِے دوئیں بند بُندرءَ چوشّ اَنت : " اگاں من پس ءُ پوستی گتیں ، مال چو مگیم ءَ مَلّ اِتیں

ھمے رنگ ءَ دگہ لچّے گوشّ اِیت : سے چہ مگیمانی دُور سریں کوراں "۔ چہ اِے گالاں ھم زانگ بیت کہ "مگیم" ھار ءَ گوشّ اَنت۔ مالداریں مردم ءَ ھم مگیم گوشّ اَنت اک : سے "بچّ ءُ برات بھائی بوتیں ، مالدار ءُ مگیماں زُرتیں "

- مگیمانی : بازوشّھال ءُ آسودگیں مالدار ، کروڑپتی ، ملیونیر۔
- مگین : (مَ گِ یِ ن) سرجمیں پاد ءِ کٹ اِنگیں بُرزی نیمگ ءِ گُدّی ھڈّ یا بند۔ بچار بُت تاکدیم 778
- مَل : (مَ ل) بچار "مَلّ"
- مَلّ : (مَ ل ل) پھلوان ، زورمند ـ اپس۔ PPB,LWD;MAL:Fighter, athlete,wrstler.
- مِلّ : (مِ ل ل) ھما جاگہ کہ چہ او دءَ لیب بُنگیج بیت ، یک کِشکے رَندا نت ایشیءَ مِلّ گوشّ اَنت۔
- مُلّ : (مُ ل ل) رواج ، رپتار ، بھا ، کیمت (گرانمُل)

- مُلّا : (مُ ل لَ ا) وَنتگیں مردم ۔ کلام اللہ وَنتگیں یا وانینوکیں مردم ۔ ماسٹر
- مُلّابند : (مُ ل لَ ا ۔ بَ ن دْ) گوادرءِ مِتگے ءِ نام اِنت ۔ ★
- مُلّاپاتو : (مُ ل لَ ا ۔ پَ ا تُ وْ) بالی گو لکے کہ مُلّائیں سرءَ گردایت بانزلءِ مزن مُ پتن ءُ ڈولدار انت ۔
- مَلار : (مَ لَ ا رْ) ھنوشِ، نشہ ، بنگ، تْرنداپ یا دگہ نشہ کنوکیں چیزے ءِ ورگ ءَ رند مردم ملار بیت ۔
- مُلّاشیپ : (مُ ل لَ ا ۔ شِ ے پْ) سرباز ءَ کھورکان ءِ کرّءَ مزن کور ءِ رودراتک ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ۔
- مَلام : (مَ لَ ا مْ) کسے ءَ را پہ بدیں کارے ءِ کنگ ءِ دیم ءَ زَرّ گرگ ءَ گوشِش انت " ملام کنگ " ھمے زرّ ملام انت ۔ جُرمانہ
- مَلامت : (مَ لَ ا مَ تْ) میارِیگ ۔
- مَلّان : (مَ ل لَ ا نْ) مَلگ ءِ تہ ءَ ، ملگ ءَ بوگ
- مَلّاں کُڑو : (مَ ل لَ ا نْ ۔ کُ ڑْ وْ) مَلّ
- مَلائی : (مَ لَ ا ءِ ی) شِیرگرمی ءِ رند ایرءِ کن ءِ آئی ءِ سرءَ تنکیں پوشے بنداِیت کہ " مَلائی " اِنت چوکا ءَ شیرمان کن انت ءُ گراد انت ایشی ءَ ھم مَلائی گوشِ انت ۔

مکون / مکین

- مُلبِت : (مُ ل ۔ بُ تْ) مُلکی نکشہ کہ آئی ءِ تہ ءَ ملک ءِ سیم سر، مزن شہر، بندر، راہ ءُ دگہ چیزے نکش کنگ بیت

Map 24.2.68

- مُلبر : (مُ ل ۔ بَ رْ) دگرانی مُلک ءَ پزور بروک ۔ (۲۴ - ۲ - ۶۸ ، سید)
- مُلبُک : (مُ ل بُ کْ) ماھیگے ۔
- مَلپِد : (مَ ل پِ دْ) مزّگ ءِ نشان کہ زمین ءِ سرءَ پُشت کپ انت ۔ زمیں زمین ۔
- مُلپُل : (مُ ل ۔ پُ لْ) مُلک پُلوک ءُ بروک، مُلچِن ، مُلبر ۔ (۲۴ - ۲ - ۶۸ ، سید) ۔
- مُلتَرّ : (مُ ل ۔ تَ رْ رْ) مُلک گول ۔
- مُلچِن : (مُ ل چِ نْ) مُلک جنوکِ بزاں ھما سردار یا پادشاہ کہ دگرانی مُلکاں جنت ءُ پُل اِیت ءُ بارت ۔ چنڈ، کپتگیں جنیں ۔
- مُلچار : (مُ ل ۔ چَ ا رْ) ھما مردم کہ تَرّ اِیت ءُ مُلک چار اِیت ۔ (۲۴ - ۲ - ۶۸ - سید)
- مُلچِرّ : (مُ ل ۔ چِ رْ رْ) مُلتَرّ، ملک ترّوکیں مردم ، مُلک چِرّ (۲۴ - ۲ - ۶۸ ، سید)

- **مُلدر:** (مُ ل۔دَرْ) دَراں ڈیھ، جَلاوتن Exile 24.2.68
- **مِلِس :** (مِ لِ سْ) اُشتر ءِ پُٹ، گُونڈُو تاب گپتگیں یا بُزنگیں پُٹ۔ پلپل پُٹ
- **مَلَش :** (مَ لَ شْ) بے زند۔ مَلَش بوگ : بے زند بوگ، شرین ءِ مَلَش بوگ، دست یا پاد مَلَش بوگ Paralyze
- **مَلشان :** (مَ ل ۔شَ انْ) زور مندیں پھلوان، مڑوک A Power full Warrior.
- **مَلِک :** (مَ لِ کْ) بادشاہ، سردار، شھزادگ۔
- **مِلک :** (مِ ل کْ) ھما ھاک کہ پہ کِشارءَ سک جوان اِنت کہ ڈل ءُ ڈوک ئے مان نیست۔ مَٹ۔
- **مُلک :** (مُ ل کْ) مزیں زمین ءِ ھنڈے کہ راجے ءِ بُنجاہ اِنت۔
- **مُلکار :** (مُ ل۔کَ ارْ) ھما مردم کہ مُلک ءِ چِست ءُ ایر، مُلک ءِ رھبند ءُ مُلک ءِ کار ءُ باراں بلد ءُ زانتکار اِنت۔

"سیاست کار"، سیاست زانت Political Person
- **مُلکاری :** (مُ ل ۔کَ ارِیْ) سیاست، مُلک ءِ چست ءُ ایر ءِ رھبنداں بلدی ءُ زانتکاری Politics 24.2.68
- **مِلکت :** (مِ ل کَ تْ) ملکیت، جائیداد، مال ءُ مِلکت۔ (تازی : مِلکیت) ★
- **مِلکتگ :** (مِ ل ۔کِ سْ تَ گْ) ھما زمین کہ مِلک اِنت، ھما جاگہ کہ آئی ءِ زمین مِلک اِنت۔
- **مُلک سوچ :** (مُ ل کْ ۔ سْ وچْ) مُلک سوچوک۔
- **مَلِکو :** (مَ لِ کْ کْ وْ) گرمپک ءِ راستیں ناؤرا ھیے بلے چہ گرمپک ءَ باز سست تر اِنت۔
- **مَلکوت :** (مَ ل کَ مْ وْتْ) دین ءُ مذھب ءِ رھبند ءَ یک مَلکے ءِ نام اِنت کہ مردم ءِ ساہ ءَ کُش اِیت، مرگ ءِ

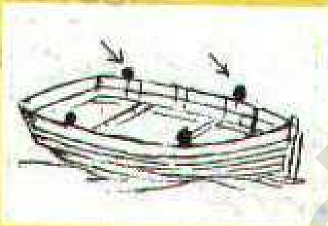
پریشتگ، مَلکیت۔ (تازی : مَلک المَوت)
- **مَلکیت :** (مَ ل کَ یِ یْ تْ) بچار "مَلکوت"
- **مَلِکناز :** (مَ لِ کْ ۔ نَ ازْ) ھما کہ آئی ءِ داب ءُ ڈھیب چو مَلِک بِزاں بادشاہ ءَ اَنت۔ جنینی نامے۔
- **مُلکی :** (مُ ل کِ یْ) ھما چیز یا مردم کہ گوں مُلک ءَ بُنیادی کنت، ھم مُلک، مُلک ءِ تھی۔
- **مَلگ :** (مَ لْ لَ گْ) مردم کہ راہ ءَ روت دست دیم ءَ روانت ءُ پُشت ءَ کاینت ھمیشی ءَ "مَلگ" گُشَ اَنت۔ ھار ءِ ملگ، کور ءِ ھارکنگ ءِ کِشار ءِ مَلگ : کِشار ءِ گوں گوات ءَ لڈگ، "من تئی دستاں مَل اِت نہ کناں" : من تئی داب ءَ گُٹ نکناں یا گوں تو رست نکناں، پلانی ءِ دست ءَ مَلگ نہ بیت : پلانی ءِ یم ءَ کنگ نہ بیت یا پلانی ءَ پُج اِت نکنیں۔ نامے۔
- **مُلگِر :** (مُ لْ گِ رْ) مُلک گِروک، مُلک گِروکیں سردار یا لشکر۔ Occupant 24.2.68
- **مَلگزار :** (مَ لْ گُ زَ ارْ) سبز ءُ آباد، میزر۔ ★
- **مَلگور :** (مَ لْ گُ وْ رْ) جنین ءِ باز ڈراج ءُ بزیں میـد بلے انچوش کہ چیچ پہ بنت بزاں گوپنگ مہ بنت۔ مِسکیں مَلگور : شنگیں مَلگور۔
- **مُلگول :** (مُ لْ ۔گُ وْلْ) ھما مردم کہ تُرّ اَنت مُلک گول اَنت ءُ مُلکانی بارہ ءَ دیتر نبیش اَنت۔
- **مُلگیر :** (مُ ل ۔گِ یْ رْ) بازشنگ ءُ تالان، ھما چیز یا گپ یا دود ءُ ربیدگ سرجمیں مُلک ءَ شنگ اَنت۔

- مَلَم : (مَ لَ م) مادم : لَھمیں درمانے کہ ریشاں پر کنگ بیت .
- مَلمَل : (مَ لْ مَ لْ) تنکیں ءُ نازُرکیں گُدے .
- مُلمه : (مُ لْ مَ ہْ) گوں یک کارے ءَ گلائیش یا گِرد بیگ یا کہ دسگٹ بیگ (مشغول) .
- مَلناز : (مَ لْ - نَ اژ) بچار " مِلکناز "
- مِلنج : (مِ لَ نْ جْ) کاھے .
- مَلنڈروہ : (مَ لَ نْ ڈْ رُ وْ ہْ) سینگ ءِ دیمی بَھر، الپس ءِ سرکونڈ ءُ ملندروہ : گُرُم ءِ سینگ جنگ . انچوش کہ گُور گِند سینگ ءِ
- مَلنڈ : (مَ لَ نْ ڈْ) یا مِ لِ نْ ڈْ) الینگی (الزام)، ملنڈ بندگ یا جنگ، چرتک ءُ ملنڈ یا چرک ءُ ملنڈ . کلاگ گرگ، مشکرا .
- ملنگ : (مَ لَ نْ گْ) شیدا، گنوک، مست، بکیہ، پنڈوک .
- مَلُو : (مَ لُ وْ) ملنگ ءِ نام کہ دوستی ءَ ملوگُنگ بیت . " ھرکس بجنت ملوءَ کہ ملومال ءِ ھُدا اِنت "
- مُلو : (مُ لُ وْ) کوہ ءِ سرءِ ٹُل : ٹُل ءِ سرءِ بارگیں میکّ یا ہکّ یادگ ٹکے .
- مُلور : (مُ لُ وْ رْ) گزدگ، دلگیر، بے چاڑ، پریشان
- مَلوک : (مَ لْ لُ وْ کْ) کسے کہ مَل اِیت . نامے .
- مُلوک : (مُ لُ وْ کْ) بازجوانیں ادب داریں، گرانیں ءُ بے آزاریں مردم، بانگ، دوستار، ملوک رواج : گران رواج
- مَلوگ : (مَ لُ وْ گْ) بچار " مَلیگ "
- مَلوگّ : (مَ لُ وْ گْ گْ) کسانیں کُٹورکہ درمان ئے تاں کن اَنت (لھتیں جاگہ ءَ مزنیں میدبندیں کُٹیرءَ ھم گُشں اَنت) .
- مَلوند : (مَ لْ وَ نْ دْ) جاگھے ءِ نام اِنت، الیشی ءَ " مروند " ھم گُوش اَنت " عثمان مروندی قلندر سندھی " اِنت .
- مَلھگ : (مَ لْ - ہَ گْ) بِھنی نزءَ اِے گال " مَلگ " اِنت . PPB,LWD; MALHAGH:To go crowd, to throng
- مَلیر : (مَ لْ یِ رْ) سیکالک : پاتینک یا پاتین : پہ جنگ کنگ ءَ پیش ملیرزاں ئے کالک کن اَنت، مَلیڑ .
- مَلیرو : (مَ لْ لِ یْ رُ وْ) بھار کاھے .
- مَلیک : (مَ لِ ئے کْ) مہ لیک، نہ لیک، مان نیاروک . کس ملیک : کس ءَ مان نیاروک .
- مَلیگ : (مَ لْ لِ یْ گْ) دازءِ پیشں ءِ بُن ءَ ئے کالک کن اَنت ءُ چوپ اَنت جتنگ کن اَنت پہ مسالی اُرگُوردپات گونگ ءِ کار دنت کہ چہ ھمیشی ءَ " تجی " جوڑ کن اَنت، چہ الیشی ءَ اُشتری ھار ءُ لڈوکیں سادھم جوڑ کن اَنت کہ ھم ءُ ھُراِنت .
- مُلین : (مُ لْ لِ ئے نْ) نامے .
- مُلینک : (مُ لْ لِ ئے نْ کْ) بچار " مَلیگ "
- مَمّم : (مَ مْ مَ مْ) رستر ے کہ مردم ءِ گیگان ءَ سک کنت ءُ دوئیں پادانی سرءَ ھم شُت کنت . بچار بُت تا کدیم 780
- مَمّم : (مَ مْ مَ مْ) نُنکانی زُبان ءَ ورگی چیزءِ نام اِنت . مَم کنگ : چیزءِ ورگ .
- ممانگ : (مَ مَ ا نْ گْ) بچار " ملمانگ "
- مِمبر : (مِ مْ بَ رْ) مسیت ءِ تہ ءَ ایریں ھاپگ پدگیں ڈِگّی کہ آئی ءِ سرءَ مُلا اوشت اِیت ءُ آدینگ ءَ گُشتانک دنت .

- مَمّک : (مَ مَ مَ کَ) کسانیں مَم ۔ پہ دوستی ایرگُرتگیں نامے ۔
- مَمّو : (مَ مَ مَ وْ) دوستنامے، پہ دوستی ایرگُرتگیں نیک نامے ۔
- مَمّو : (مَ مَ مُ وْ) نامے
- مَمّی : (مَ مَ مِ یْ) مُنتکانی زُبان ءَ ھامردم ءَ گوْش اَنت کہ چیزّ بھاکنت۔ پہ دوستی ایرگُرتگیں نامے ۔
- مَمّیرو : (مَ مَ مِ یْ رَ وْ) کاھے، درمانے ، درمانکاھے ۔
- مَمّیرہ : (مَ مَ مِ یْ رَ ہْ) بچار " مَمّیرو " ۔
- مَن : (مَ نْ) یک نامینتگیں سنگے کہ چیزانی گرانی ءِ زانگ ءَ کارمردبیت ۔گَشّ ءُ مَن : بزاں گرانی ءُ وزن ءِ کَشّ ءُ زانگ ڈوازدہ کُیاس یا بیست ءُ چار کُیاس یک "من" اِنت، ھندوستان ءَ چِل سیر یک "من" اِنت ۔
- مَن : (مَ نْ) منی جند بزاں یک مردے ۔
- مِن : (مِ نْ) مِنگ ءِ پرمانگال بزاں بہ مِن ۔
- مَنّ : (مَ نْ نْ) اگاں کسے کارے بکنت بلے سرجم مہ بیت یا چیزے جوڑ بکنت بلے جوان مہ بیت، گوْش اَنت " وتی مَنّ ءَ

مَم

مُنّاڑی

ایشی ءَ مزنیں کارے کُتگ ؟ اِے " مَنّ " پہ ھیال، کوشست ءُ زانگ ءِ گُڈّی ھدّ ءِ بزانت ءَ ھم دنت ۔ "عقیدہ"، "ثبوت"، "زعم"
- مَنّ : (مَ نْ نْ) "مَنّگ" ءِ پرمانگال بزاں بہ مَنّ ، کبول بکن ۔
- مِنّ : (مِ نْ نْ) گُرّ ، گُرّ ءِ جوش ، بٹّاک ۔
- مُنّ : (مُ نْ نْ) گُت
- مَنارا : (مَ نَ ا۔ رَا) بزاں "من ءَ"
- مُنارگ : (مُ نَ ا رَ گْ) مُنارہ ، بانگو۔
- مُنّارگ : (مُ نْ نَ ا رَ گْ) داگ دیگ ؛ سُھر کُرتگیں آسنے یا دگہ انچیں چیزے پہ داگ کہ سوچک پیداک بہ بیت ۔
- مُنارہ : (مُ نَ ا رَ ہْ) بانگو ، مُنارگ
- مُنّاڑی : (مُ نْ نَ اڑِ یْ) بوجیگ ، راچن یا بدن ءِ گور ءِ پنّوءِ ھر دوئیں کرّانی ڈِکّیں دارکہ پہ سادہ ءَ لوپ دیگ

یا تیاپگ ءِ کار مردبنت، گیشتر پہ راچن ءُ گردسر بنت ۔ (بجاربت)

- **مَنَال** : (مَ نَ نَ الْ) ھماھال کہ پہ دگہ ھالے ءِ راست مَنَگ ءُ شِنگ کنگ بیت (۲۶-۲-۶۸، سید)
- **مَناں** : (مَ نَ انْ) بزاں من ھستاں ۔ اک : آتوئے، آشا ھی اِنت تو اِے مناں ۔
- **مَنان ءُ مَن** : (مَ نَ انْ ۔ عُ ۔ مَ نْ) وتی جندءَ ابید دگہ کس ءَ نہ مَنَگ، کسملیکی، منی کنگ، تکبر کنگ ۔
- **مَنایانی** : (مَ نَ ا یَا نِ ئی) مڑایانی، مڑاھانی PPB,LWD;MANĀYĀNI PEROSHAH : Distinguished Warrior.
- **مِنبر** : (مِ نْ بَ رْ) مسیت ءِ ممبر.
- **مَنت** : (مَ نْ تْ) پہ مَنت، "مَنتگ" ءِ پرمانگال "ماتگ" ءِ گوستگال اک : آمَنت بزاں پَشت کپت ۔
- **مِنّت** : (مِ نْ نَ تْ) بیاں پدگُشگ ءُ دزبندی کنگ ۔ بکشگ اک : من ءَ پلانی ءِ دہ کلدار پہ اِنت مِنّت ئے گُرتگ اَنت ءُ مھربانی، "اِحسان" ۔
- **مَنتر** : (مَ نْ تَ رْ) ھما جوڑ کُرتگیں پرستگیں گال کہ پہ دم ءُ چوپ ءَ وانگ بیت (ھِندی)
- **مَنتگ** : (مَ نْ تَ گْ) آپیں چیزے ءَ انچوش ژامبلینگ کہ توار بکنت ۔ اک : شیر ءِ منتگ، مانگ ءِ دیر گوست بزاں پَشت کپتگ ۔
- **مِنّت وار** : (مِ نْ نَ تْ ۔ وَارْ) شُکرگزار، مِنتہ وار، مِنّوار ۔
- **مَنج** : (مَ نْ جْ)
- **مِنج** : (مِ نْ جْ) کھیر ءِ منج بزاں "کونپل" کھیر یکیے منج کنت پدءَ بتیر (لُوتر) بیت رندءَ شنگر ۔ ندکارے گوش اِیت :

> ساھگ من ءَ وش بنت اِنت نہ تِرّانی — منج اِشی ھمرنگ اَنت لال ءِ دُرّانی
> شنگر اِش ھوھنگ اَنت چُلبانی — کُنٹ اِش گُش ئے سرزان اَنت اَملانی
> پوچک اِش مُرواک اَنت جنکانی — اد کپوت ! کُو کُو کن کھیرانی

۲۔ کُون منجکائی کپگ : چہ چیزے ءِ سرءَ انچوش کپگ کہ دوئیں کُلِک زمین ءَ پہ لگ اَنت ۔

- **مُنج** : (مُ نْ جْ) سادءِ مُترے کہ بوجیگ شودگ ءَ کار دنت "مُنجگ" پرمانگال "بہ منج"
- **مُنجار** : (مُ نْ جَ ارْ) پیریاپیری ٹکانہ یے ءِ سرءَ نندوک
- **مُنجگ** : (مُ نْ جَ گْ) مُھر بَنگ، اڑگ، جواب دات نہ کنگ ۔
- **مَنجل** : (مَ نْ جَ لْ) لوھیگ کہ آئی ءِ تہ ءَ بٹ (برنج) یانا رُشت گراد اَنت
- **مَنجلک** : (مَ نْ جَ لُ کْ) کسانیں مَنجل
- **مَنجو** : (مَ نْ جُ وْ) رنگیئیں تھت، مَنجہ ۔
- **مَنجہ** : (مَ نْ جَ ہْ) بچارہ "منجو"
- **مِنجی** : (مِ نْ جِ ئی) بوجیگ ءِ ھاجت جاہ، پوئی، دیم شود ۔ (مِرحاض : تازی)
- **مَند** : (مَ نْ دْ) مکران ءَ جاگھے کہ رِندانی بندجاہ اِنت ۔ "مندءَ ڈاہ اِنت رِنداں کوش اِنت" لوٹوک، اک : واستومند دردمند، نیازمند ۔

- **مَندرْ :** (مَ نْ دَرْ) ھُنر، رِیک، گُوشَگ اَنت "چوش نہ منّ اِیت پہ مَندرْئے ہِگ ۔ مَکر، مکْر ۔ (بچار رِیت)
- **مُندرْ :** (مُ نْ دَرْ) تیرءِ مُندرْ : دستگ مان کنگ ءِ جاگہ
- **مُنڈریکّ :** (مُ نْ ڈرِی کّ) زَرّیا ننگ ءِ جوڑ کتگیں منگلیں سہتے کہ لنگکاں مان کنگ بیت ۔ (دست یا پادءِ)، بازنات اِنت .
- **مُنڈریگ :** (مُ نْ ڈرِی گْ) بچار "مُنڈریکّ"
- **مَندگ :** (مَ نْ دَگْ) ساجو، پھک جریدگ، پہ نھتلی تیار، سُستی، مندو، مھتل ۔
- **مَندو :** (مَ نْ دَوْ) شئے مرید ءُ ھانی ءِ داستان ءِ ھانی ءِ پت ءِ نام ۔ مھتل ۔ اک : تو وَ ھنچکے مندوئے بزاں مھتلے ۔ بچار "مندگ"
- **مُندو :** (مُ نْ دَوْ) یا (مُ نْ دَوْ) کنتراس، مُندو کنگ، کنتراس کنگ ۔ To Contract اک : "اُستا دارِاے بوجیگ مُندو کرتگ کہ پنچ سد کلدارءَ بند اِیت ئے ؛
- **مَندوست :** (مَ نْ دْوَسْ ت) مردینی نامے .
- **مِنڈ :** (مِ نْ ڈْ) مادگیں کچک ۔
- **مُنڈ :** (مُ نْ ڈْ) چہ نادراھی ءِ یا پرشگ یا گڈگ ءِ سبب ءَ دست یا پادءِ ٹک بوگ یا چوٹ بوگ ۔ شوچن ءِ سرءِ کنٹ بوگ یا چوٹ ءِ دوتل بوگ ۔ کرّیشی ءِ سر مُنڈ اِنت ۔ ★

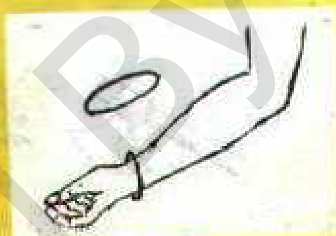
مُندرْ

- **مِنڈک :** (مِ نْ ڈُکْ) کسانیں مِنڈ ۔ پہ دلوشی ءُ دوستی گوندوئیں جنک ءَ گوشگ اَنت .
- **مَنڈگ :** (مَ نْ ڈَگْ) مُھرایر کنگ، بِھڑ کنگ ۔ توپ یا تیر گوار ءِ مَنڈگ بزاں سنگر ءِ پردءَ آپس دیگ یا تیر کنگ ءَ انچوش مُھرایر کنگ کہ مرسرا اَنت، توپاں پہ جنگ ءَ بِھڑ کنگ .
- **مِنڈی چَم :** (مِ نْ ڈِی چَ م) چم جھل، بِھیا ۔ مِنڈی مِنڈی ءَ چارگ، چم جھل ءُ پشل پشلی ءَ چارگ ۔
- **مِنزل :** (مِ نْ زِلْ) سات ءُ مساپری ءَ ھر جاگھے کہ مردم دار اِیت کہ ورگے بوارت یا اولاکاں دم بدنت یا بوپس لیت آ جاگہ ءِ مِنزل گوشگ اَنت (تازی : مَنزِل : دارگ یا ایرکپگ ءِ جاگہ) . Station
- **مُنسیر :** (مُ نْ سِ یْ رْ) (بلکہ مُہ بیینڈ، مونتی، مونت) PPB,LWD; MUNSIR: Funeral banquet.
- **مَنشا :** (مَ نْ شَ ا) دل ءِ لوٹ، رَزا، مُراد (گال تازی یے)
- **مُنشی :** (مُ نْ شِ ی) میتا، کلرک .
- **مِنک :** (مِ نْ کْ) دارے کہ لوگ ءِ تیر ءِ سرھانی ءِ سرءَ ایر اِنت ۔ تمب ۔

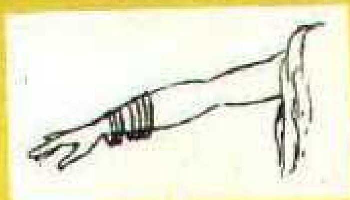
- مَنکل : (مَ ن کَ لْ) سریداں۔ چُلّڑ ، آسراں ۔ سگری ءِ جاگہ ۔
- مِنگ : (مِ نَ گْ) چیزے ماں درپے ءَ مان کنگ ءُ پہ زور جاگہ دیگ ، ناہ ءِ مِنگ بزاں پاتاں کنگ ۔ مِنکّ ۔
- مِنگ : (مِ نْ گْ) راجن ءِ تہ ءَ اوشت اَنت ءُ گوں ونج (مزنیں ڈراجیں دارے) دریا ءِ تہ ءَ زمین ءَ زور دَینت کہ راچن دیم ءَ برَوت مِنگ جنگ .
- مُنگ : (مُ نْ گْ) ڈراجیں ءُ توسکیں چیزے ءِ سرءَ گردءُ ساپ ءُ لتہ کنگ کہ ہچ رنگ ءَ گُت مہ بیت ، مُنڈ ۔
- مَنگ : (مَ نْ نَ گْ) ھَوکنگ ، کبول کنگ ، رازی بیگ ۔
- مِنگ : (مِ نْ نَ گْ) گُرّگ ، بٹاک جنگ ، گُرّءُ جوشش ۔ پہ دگرے ءِ چیزءِ برگ ءَ سکّ بے تاھیر بیگ .
- مَنگڑ : (مَ نْ گْ ڑْ) تُوکلے کہ گیشتر تھتاں بیت ، تھتگ ءُ دیوالاں ھم بیت ، سکّ وارت ۔ ۲ - چہ نَل ءُ ونجی جوڑ کرتگیں تگرد کہ اِراک ءَ جوڑ بیت ۔ منگور (بچارِ بُت)
- مُنگسر : (مُ نْ گْ ۔ سَ رْ) کسانیں ماھیگے .
- مَنگل : (مَ نْ گَ لْ) گردگرتگیں بارگیں سیم یادگرانچیں چیز . (بچارِ بُت)
- منگلیک : (مَ نْ گَ لِ ئی کَ کْ) شیشگ ، کاشی ، زَرّ یا تنگہ ءِ مِنگلیں سھتے ، منگلیک (بچارِ بُت)

مُنگ

منگل

منگلیک

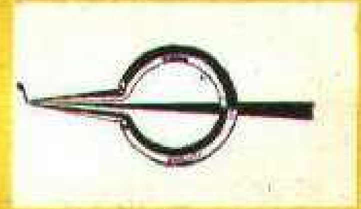
- منگلیگ : (مَ نْ گَ لِ ئی گْ) بچار "منگلیک"
- مَنگِہ : (مَ نْ گِ ہْ) مزن ، زورمند PPB,LWD;MANGEH:Might Well born
- منگھانی : (مَ نْ گ ھَ ا نِ ئی) مزنیں ، زورمندیں ، اِزّت داریں ، MANGEHANI:Mighty
- منگھیں : (مَ نْ ۔ گْ ۔ ھِ ے نْ) شرپداریں ، مڑاداریں ، مزنیں
- منگیر : (مَ نْ ۔ گِ ی رْ) مزنیں ءُ شاھشتابیں مَنہ ءُ ساھگ یا کاپر (گیشتر پہ گدساھگ کنگ بیت) کہ سیرانی وبدءَ بندگ بیت۔ ایشی ءِ چیرءَ دُھل ، ناچ ، سَوت ءُ دیوان ءُ مجلس ، ورگ ءُ چرگ بیت .
- مِنندی : (مِ نْ نْ دِ ئی) کُرسی ، ھاگُرسی کہ پہ آیاں مردم گچین کنگ بنت ءُ اِے گچ اِتگیں مِنندی Seat ءِ مردم پہ مُلک ءِ مردماں کارکن اَنت ءُ آیانی جھگیری ءَ کن اَنت .
- مَنّو : (مَ نْ نَ وْ) بچار "مَنّہ"۔
- مُنّو : (مُ نْ نَ وْ) بچار "مُنّہ"۔

- مِنّوار : (مِ نْ نَ۔ وَارْ) منّت وار، مِنّت وار، شُکر گزار۔
- منّوک : (مَ نْ۔ نُ وکْ) ھماکس کہ وتی زردیاں یا دگرے ءِ سوج ءُ سراں مَنّ ایت، منّوگر، عقیدت مند۔ ★
- مِنّوک : (مِ نْ۔ نُ وکْ) ھما مردم کہ مِنّ ایت، گرّوک، بٹاک جنوک، پھرکنوک۔ ★
- منوگان : (مَ نْ وْ گَ انْ) چہ کشکورءَ جھل شھرے۔
- منّوگر : (مَ نْ۔ نُ وْ۔ گِ رْ) مَنّوک۔ رندگیر، عقیدت مند، ھما مردم کہ یکّےءِ رھبنداں مَنّ ایت ءُ آئی ءِ رندگیری کنت۔ ★
- مُنومُنو : (مُ نُ وْ۔ مُ نُ وْ) آھستہ آھستہ ترُنڈگ، انچوش گپ جنگ کہ کس گوشداشت نہ کنت۔
- مَنّہ : (مَ نْ نَ ہْ) سارتیں ساھگ۔ بزساھگیں کاپر، منگیر۔ PPB,LWD; Assembly
- مُنّہ : (مُ نْ نَ ہْ) مُنّو : مزنیں داگ کہ پہ میچی ٹپ دیگ بنت۔
- مَنّھال : (مَ نْ نْ۔ ھَالْ) بچار "مَنّال"۔ 26.2.68
- مِنّہ وار : (مِ نْ نَ ہْ۔ وَارْ) بچار "منّت وار"۔
- مَنی : (مَ نِ یْ) مزنی بزاں وت ءَ مزن زانگ (تکبّر)، منی کنگ: تکبّر کنگ، وت ءَ مزن زانگ "ترا منیاں گِپتگ"
  ۲۔ منی جنڈ بزاں من یک مردمے ءِ۔ مَنیگ
- مَنے : (مَ نِ ے) یک مَن ۲۔ "ماں اے" ءِ گونڈ گال ★
- منیگ : (مَ نِ یْ گْ)۔ بچار "منی"
- منّینگ : (مَ نْ نِ نے نَ گْ) کسے ءَ انچوش کنگ کہ بہ مَنّ ایت۔
- مُواب : (مُ وَابْ) ھما کہ آئی ءَ موتت "ءُ کود" پر نیست۔ Tex less
- مُوارڑ : (مُ وَارڑْ) ھما مردم کہ پہ چیزے ءَ ٹھل ءُ سُنت بہ بیت "پلانی مئے روچاں موارڑانت یا موازانت ءُ تراایت" کماک، کماٹ، ٹھل، بے پروا
- مُواز : (مُ وَازْ)۔ بچار "مُوارڑ"۔
- مَوالی : (مَ وَالِ یْ) بے پرواہ، چرسی، نشہ کنوکیں مردم۔ PPB,LWD;MAWĀLI: Drunkard
- موت : (مَ وْتْ) مرگ۔
- موتک : (مَ وْ تَ کْ) مودگ، ھما زھیریگ کہ کسے ءِ مرگ ءَ جنگ بہ بیت، ھمے زیمر کہ موتک ماں ایشی ءَ گوشگ بنت، ھالیچہ کہ پہ موتک آرگ ءَ پر بندگ بیت۔
- موتکار : (مَ وْتْ کَ ارْ) موتکی، موتک آروک۔
- موتکی : (مَ وْتْ کِ یْ) پُرسیگ، ھما کہ موتک آرگ ءَ پر بندگ بیت۔
- موٹ : (مَ وْ ٹْ) لپّل، شرمندگ، ھجالت۔
- مُوٹ : (مُ وْ ٹْ ٹْ) جادو، سِحر۔
- موٹا : (مَ وْ ٹَ ا) بوجیگ ءِ زاتے۔
- مُوٹّچِن : (مُ وْ ٹْ ٹْ۔ چَ نْ) مُوٹّی، ھما کہ سحر ءُ مُوٹّ ءِ کار ءَ کنت۔
- موٹل : (مَ وْ ٹَ لْ) موٹر کار۔

- موٹو : (مُ وْ ٹْ وْ) موٹ، بزکار، وار
- موٹی : (مُ وْ ٹْ ٹِ یْ) ھما مردم کہ سھرءُ موٹیءِ کارءَ کنت، مُوٹی جن۔
- موج : (مَ وْ جْ) سُنٹ۔ تماشا، مزا، تب، موج بُوگ : سُنٹ بوگ۔ موج کنگ : تماشا گنگ، مزا کنگ۔ موج ءِ پدءَ : تب ءُ شوک ءِ پدءَ۔
- موچ : (مُ وْ چْ) ھما مردم کہ نِشتت ءُ یا داگُرت نہ کنت۔ مردمے کہ پاداں لنگ اِنت پہ روگ ءِ باندات ءَ سُرات گُت نہ کنت۔ آجزیں مردم۔
- موچکین : (مُ وْ چْ کِ ے نْ) پہ پادیاٹ، کِشکے رندانت کراٹی ءِ تہ ءَ دان ریچان کن انت دانگہ" تلک" ءُ یا کہ "دام" ءِ یا "کلّ" ءِ دپ ءَ کہ مُرگ پہ بے سمائی داناں وران ءَ ھمودءَ رَسّ اِیت گرگ بیت۔ اَنوچک۔ موچکین ءِ جنگ : مُژدہ ورگ، بُوءِ سوچگ، لکّل دار بُوگ۔
- موچگ : (مُ وْ چَ گْ) پوست دوچگ، پہ ڈرپش نُنگ ءُ پدءَ پہ پیچن دوچگ۔
- موچی : (مُ وْ چِ یْ) کوش دوچ، ھما مردم کہ کوش جوڑ کنت پوستکار کہ چہ پوست ءَ چیز جوڑ کنت۔
- مُوڈ (مُ وْ ڈْ) میتہ سرءِ پٹ، سر ءِ میڈ۔ پس ءِ مُود یا اُشترءُ دگہ دلوتانی مُود کہ ڈراج بہ بنت۔ (پٹ گونڈ بیت)
- موڈگ : (مُ وْ ڈَ گْ) موتک آرگ (گرلوگ) سے موتک ءُ مودگے پہ بنداں دُرّیں لچھان سِنداں۔ سید
- مودی : (مُ وْ دِ یْ) بچار "میدی"
- مودیگ : (مُ وْ دِ یْ گْ) بچار "میدیگ"
- موڈ : (مُ وْ ڈْ) ھچ، لاپ ءِ ھچ دیگ۔
- مَور : (مَ وْ رْ) کسانیں سَوَلے، مُوری دانگ بزاں بَرے "ثراتی بَراں سیر نہ بیٔ مُوری کسانیں دانگاں"۔
- مور : (مُ وْ رْ) کسانیں لُوکے کہ بازذات اِنت شیاہ مور، سُھر مور، بالی مور ءُ دگہ۔
- مَورپڑو : (مَ وْ رْ- پُ ڑْ ڑُ وْ) درمان کاھے، درمانے۔
- مورپڑو : (مُ وْ رْ- پُ ڑْ ڑُ وْ) کِرمے کہ رنگ ءَ زرد اِنت ءُ پڑپڑاِنت۔
- مورت : (مُ وْ رْ تْ) سَوَلے کہ ایشی ءِ بوسارت اِنت ایشی ءِ تاکاں زُوراَنت ءُ آرتینگ کن اَنت۔ چہ سبزیں مھرگ ءَ جوڑ کُرتگیں جنینی گُٹ بندے۔ PPB,LWD;MORTH,MURTH: Arrow.
- مورتگ : (مُ وْ رْ تَ گْ) چو مورت ءِ سبزگ ءُ زردگ۔
- مورجنگ : (مُ وْ رْ- جَ نَ گْ) آسن ءِ چنکے کہ گوں دنتاناں دارگ ءُ گوں لنگگ جنگ بیت۔ (بچاربت تاکدیم 787)
- موردانگ : (مُ وْ رْ- دَا نَ گْ) لنگُک۔ لنگ ءِ پتنی ءِ کُچ
- مورسوابی : (مُ وْ رْ- سَ وَا بِ یْ) ماک ءِ زاتے۔
- مُورک : (مُ وْ رَ کْ) میرک : پیشانی، اینچگ۔ دوئیں بُروانانی میانجی ءِ جاگہ۔ مُورک ءِ مُچینگ : دوئیں بُروانانی میانجی ءَ گُرچک کنگ، مُرادزھر گرگ یا دیم ءِ تھار کنگ۔ ریش ءِ انچیں ٹپ کہ وش بوگ ءَ رند ھمود ءِ پوست گُک ءُ شرگ بہ بیت۔

دست یاپادءِ رگےڈِکّ بہ بیت مُورک اِنت "مورک جُنگ"

- **مورمانٹ :** (مُ وڑ مَ انْ ٹْ) ٹَکّلپ ۔ میراٹ
- **مورمُرگ :** (مُ وڑ۔مُ رگ) یک مُرگے کہ ائشی ءِ ڈُمب سک جلوہ ناک اِنت ۔ (بچاربُت)
- **موری :** (مُ وْرِیْ) مولی سبزی یے کہ چو پیازءَ گوں ورگءَ ورگ بیت ۔ (بچاربُت)
- **موری :** PPB,LWD;MURI: A Fight, struggle. MURI-WATTAGH: To engage in a struggle.
- **مورینک :** (مُ وْرِیْ نْ کْ کْ) ریزم کسانیں مُوری زات ءِ لوٹکے کہ دارءَ وارت ءُ ساڑین اِیت ۔
- **موز :** (مُ وْزْ) نیبگے کہ دراج ءُ لھم اِنت ۔ پوستے ءِ تہءَ اِنت ۔ (بچاربُت)
- **موزگ :** (مُ وْزْگْ) بلوچی گوش جُراب ۔ پاکَش ۔
- **مُوزّی :** (مُ وْزْزِیْ) ھماکس کہ زَرشُکّ دوست دارایت کہ پیکاریں جاھاں ھم حرچ نہ کنت دگہ سےءُ ھم نہ دَنت وت ھم نہ وارت ۔ مُزّی ۔
- **موژ :** (مُ وْژْ) بچار "موش"۔
- **موژگراد :** (مُ وْژْ۔گْ رَاْدْ) بچار "موش گراد"

مورچنگ

مور مُرگ

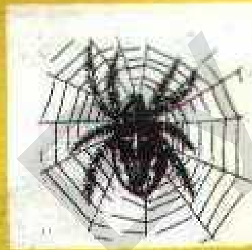
موری

موز

- **مُوسّار :** (مُ وْسْ۔سَ ا رْ) گنڈیں دارے کہ بوجیگ یا کیدارءِ کنڈءَ سیھ اِنت کہ دَورءِ چیپّ آئیءِ تہءَ سَنداِیت ۔
- **موسُک :** (مُ وْسْ سُ کْ) موسی ءِ نیم نام ۔
- **موسِلی :** (مُ وْسْ لِ یْ) مُچّے کہ کلونٹ ئے زرد اِنت مُزاقی ءِ نمونہ اِنت ۔
- **موسم :** (مُ وْ سْ مْ) بلوچی دوچے ءِ نام اِنت ۲ بوم ءُ ہَوائیں ھواءِ بوم ۔ وھد، یک کارے ءِ راستیں وھد ۔
- **موش :** (مُ وْشْ) آرت ءُ روگن ءَ گراد اَنت، آرت کہ شُھر تر اِیت گڑئے مان کن اَنت "موش" بیت ۔ ڈُلگ ۔ آرت ءَ آپ مان کن اَنت ءُ گراد اَنت کہ پہ لچینگ ءَ کار دنت ۔ ۲۔ مُشگ ءِ کار اک : مُشت ءُ موش ، چِل ءُ موش ۔
- **مُوشک :** (مُ وْشْ کْ) بے درمانیں ناڈراھی یے، چہ مزن سالی ءَ نزوری یے کئیت یا دگہ ناڈراھی یے کہ مردم ءَ ھمے جاورءَ بہ تریَن اِیت سہ "پیری یک موشکے کیت پہ آمرد ءَ ، کم کنت واب ءُ لزت ءُ وَرد ءَ ۔
- **موش گراد :** (مُ وْشْ۔گْ رَاْدْ) موچی ءِ موش گراد : روڈکے کہ آئیءِ تہءَ موش گراد اِیت ۔ موش گراد لنگ : موش ءِ ہیم ءَ جنگ ءُ گرادگ ۔
- **موشنز :** (مُ وْشْ نْ زْ) جمبرءِ سُبک سُبک ءَ شنزگ، نودشنز یا نوشنز (پہ جمبر ءُ ھورءَ گوارگ ءِ گال اِنت ءُ پہ نودءَ شنزگ ءِ) "ھورماں گوارگ اِنت نودماں شنزگ اِنت ، میں اِیت تئی گُد ءُ بڈءِ چادرءَ " شنزگ، شمورگ، سھاتو

- موک : (مُ وْ کْ) رھن کرتگیں مال یا چیزءِ دیمءَ زُرتگیں زَرّ ۔ موکگ ءِ پہ مانگال بزاں "پہ موک" ۔
- موکگ : (مُ وْ کَ گْ) رھن کرتگیں مال یا چیزءِ دیمءَ زُرتگیں زرّانی دیگ ءُ مال ءَ پدءَ زُورگ ۔ بازجاگہءَ پہ بھازیرگءَ ھم گوْش اَنت "مالیشیءَ موک اِت دکنیں" ۔
- موکل : (مُ وْ کَ لْ) رضا ، جازات ، اجازت ۔
- موکو : (مُ وْ کُ وْ) ڈراج ٹانگیں نُولکے کہ تند بند ایت بلے اِے بازذات اِنت لھتیں تند بند ایت ، لھتیں زمین ءِ سرءَ ءُ لھتیں دیوالانی کُنگ ءَ کدوک بند ایت ۔ آپی موکو ھم ھست ۔ (بجاربُت)
- موکو : (م و ک و) (ایلنگ ، الزام ، بھتام ، ملنڈ) PPB,LWD;MOKHO: Outcry, accusation. (پریادءُ زاری ، آہ ءُ زاری)
- مُول : (مُ وْ لْ) مُندر ، اَسل ، بیھ ۔ مُلّ ، بہا ، کیمت ، اَمُل ، گران بہاءِ مُوتیں تاواناں کُش اِت ءُ کارءَ شرکن اِت (بازل)
- مولد : (مُ وْ لِ دْ) زرءُ زرتگیں جنیں کہ لوکر بیت ، ٹینگ ۔ بازجاگہءَ پہ مردینءَ ھم گوْشں اَنت کہ ماں بلوچی ءَ دوشں نہ اِنت ۔
- مولدءِ مُتّ : (مُ وْ لِ دْ ءِ مُ تْ تْ) سرشپءَ اول پاسءَ کہ کُروس بانگ دنت گوْش اَنت "مولدءِ مُتّ اِنت" بزاں ھمے وھد کہ سردارانی گِسّاں مولد نوکی چہ کارءَ گیش اَنت ءُ شام ءُ رُوت ءِ شُشت ءُ شودءَ ھلاس کن اَنت ۔

موکو

- مولم : (مُ وْ لْ مْ) موسم ، لُوْم ، ھوا ۔ زھریں گُچّل ءَ مولم نزیر ایت دت کیت مے سلامءَ ۲۰ ۔ یات ، ڈرانگ ، زھیر ، چاڑ
- مولو : (مُ وْ لُ وْ) یکدار یا بوجیگ ءِ پہ سادمُشگ ءُ شودگ ءِ کار ۔
- مولودیگ : (م ول و دَ ءَ گْ) یکدار یا بوجیگ ءِ پہ سادمُشگ ءُ پھک کنگ ءَ گوں آپ ءَ ۔
- مولی : (مُ وْ ۔ لِ یْ) بچاڑ "سودی"
- مولی : (م و ل ی) PPB,LWD;MOLI:Wanting, desiring.(cf. AR.MUWLA')
- مولی تاگر : (م و ل ی ت اگ رْ) بوجیگ ءِ چہ پیرچوءَ جُھل ءِ تھتنگ ۔
- موم : (مُ وْ مْ) اسپیتیں چرپناکیں چیزے کہ چو بینگ ءِ نگنینک ءَ اِنت ۔ گوش ءِ موم ۔ روک کنگی موم بتّی ۔ نرم
- مومان : (مُ وْ مَ اَ نْ) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت کہ چھبار ءُ گھ ءِ نیم راہ ءَ اِنت ۔
- موم کش : (مُ وْ مْ ۔ کَ شْ) ھما بندیک کہ تاب دانگ اَنت ءُ موم کش اِنگا اَنت بزاں موم مُشتگ اَنت پہ مُھر ءِ مھرکی ءِ ھاترءَ ۔
- موم لاس : (مُ وْ مْ ۔ لَ اسْ) لاس ءِ زاتے ۔

- **موٗمن**: (مَ وْ مِ نْ) نیگرامی رھبندءَ ھما مُسلماں گُوشِگ اَنت کہ "قرآن"، "سُنّت"ءِ شَرعءِ پابند اَنت، بے آزاریں مردم۔
- **موٗمنائی**: (مَ وْ مَ نَ ا ئِی) درمانے کہ چہ کوھاں درکیت گوں شیرءِ ورانت ءُ کہ نزوری ءِ بارت۔ ★
- **موٗنت**: (مَ وْ نْ تْ) ٹیکس، کود۔ بدیں رنگءَ جھری، موٗنتی، جھانسری۔
- **موٗنجا**: (مَ وْ نْ جَ ا) گُمیگ، چہ گُماں بار۔
- **موٗند**: (مَ وْ نْ دْ) کاھے (ھری) بازبُن جنت۔
- **موٗنڈری**: (مَ وْ نْ ڈْ رِ ئی) لیچگ: کاھے (کوھی) کہ پہ "دازانو" شَرانت۔ سَریں درد ءَ ھم جوان اِنت۔ گُوشِ اَنت کہ پہ مردی ءَ ھم شَرانت
- **موٗنس**: (مَ وْ نَ سْ) موٗنت، ٹیکس، کود۔
- **موٗنس**: (مَ وْ نِ سْ) گموار، درداں شریدار۔
- **موہ**: (مَ وْ ہْ) دستِ پیشکی، بے دست گُٹّی، گیگ، وار۔ اک: "من وتی کاراں انچو شس دست گپتاں کہ من ءَ دمانے ءَ پہ دگہ کارے ءِ کنگءَ موہ نہ بیت" یاکہ "پلانی دِ کسءَ موہ نہ دنت" بزاں کسءَ وار نہ دنت۔
- **مَھ**: (مَ ھْ) ماہ، ماہ ءِ گونڈ گال اک: ماھگ ءُ ماھگونگ ءِ بدلءَ مھگ ءُ مھگونگ گوشگ ءُ بنیگ بیت۔
- **مَھ**: (مَ ھْ) مَنھ: دِلبَنْدْ، کارے ءِ کنگ ءُ نہ کنگ ءِ آزاتی یا وت سَتری، "مَکَن" ءِ چپ اک: اِے دیوان ءَ ھرکس ءَ مہ گپ جنت" یاکہ "پلاں جاگہ ءَ ھرکسءَ روگ ءَ مہ اِنت" دومی رنگءَ چوش کار مرد بیت: "پلانی ءِ دیوان ءَ مہ نہ اِنت کہ کسے گپّے پہ جنت" بزاں کس گپ جت نہ کنت۔ اِے گال باز جاگہ ءَ "مَنھ" ھم گوشگ بیت اک: "منھ نہ اِنت کہ کسے پلانی ءِ چیزاں دست بجنت"۔
- **مُھ**: (مُ ھْ) موہ ءِ گونڈ۔ بجارہ موہ" ۲- دیم بلے پہ بدیں رنگءَ، اک: "اوہ پلانی ءِ مُھ ءُ سیندبات!" یاکہ "پلانی چُشیں مُھے نہ اِنت"۔
- **مھار**: (مَ ھَ ا رْ) ھما سادکہ آئی ءِ سرءَ گوں اُشتر یا ھرءِ سرساد ءَ بستگ ءُ دومی سرءَ مردم دستءَ کنت وت پیسرءَ بیت ءُ ھمے اولاکءَ گوں وت بارت بزاں مھار کنت۔ گوک، ھر، اسپءَ ھم مھار کن اَنت۔
- **مُھبت**: (مُ ھْ بَ تْ) نامے۔ عربی محبّة ءِ بلوچی۔
- **مَھپر**: (مَ ھْ پَ رْ) ماھپر، ملگور۔ شَپ۔ سکّ سیاہ۔ بے ماھیں شپ۔ چوکہ جبرءَ سیاہ۔

PPB,LWD; MAHFAR: Woman's hear.

- **مَھپری**: (مَ ھْ پَ رِ ئی) ھماپری کہ چو ماہ ءَ شَرّنگ اِنت، شَرّنگ۔ دوست ءَ گُوشِ اَنت، ماھیں پری، مھرنگ۔
- **مَھپل**: (مَ ھْ پَ لْ) گندل گُرنگیں اُشتر رُھت یا پاکیڑہ۔
- **مُھت**: (مُ ھْ بَ تْ) گھرءِ نزیک ءَ شھرے۔
- **مُھت**: (مُ ھْ تْ) اُمیت، اُمیت واری، اوست۔
- **مھتاپ**: (مَ ھْ تَ اپْ) جنینی نامے۔ ماھکانی۔
- **مَھتاک**: (مَ ھْ تَ اکْ) ماھتاک Monthlypaper ھما چاپ اِتگیں وانگی کہ ھرماہ شِنگ بیت۔

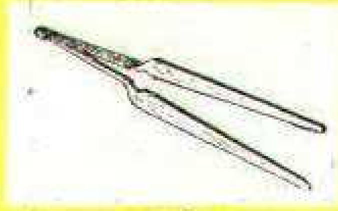
- مِھتر : (مِ ھَ تِ رْ) مَتر ۔ مزن ۔ نبی ، رسول
- مَھتک : (مَ ھَ تْ کْ) مھتاپ ءِ نیم نام ۔
- مِھتگ : (مِ ھَ تَ گْ) میتگ ۔ بازار کہ بازیں لوگے اودءَ بہ بیت ۔
- مُھتل : (مَ ھَ تَ لْ) کارے ءِ کنگ ءَ پہ یک نیمونے ءَ دارگ ، ماماں تُرگ ، کوٹی (تازی : مُعَطَّل)
- مَھتوس : (مَ ھَ تْ وْ سْ) ھما کہ ماہ ءِ روژنائی آئی ءِ دیم ءَ گار بیت بژاں ماہ ءَ توس ایت ۔ شَرَنگ ، دوست ءِ گلاگال ۔
- مَھجان : (مَ ھَ ۔ جَ انْ) جنینی نامے ، ماہ جان ۔
- مَھدرور : (مَ ھَ ۔ دَرْوَرْ) ماہ ءِ دَرْوَرْ بژاں چو کہ ماہ ءَ ، مھگونگ ۔
- مَھدْروشَم : (مَ ھَ ۔ دْرْوْشْ مْ) ماہ ءِ دْروشم ، ماہ رنگ ، ماہ ءِ بیم ءَ ، مھگونگ ۔
- مِھدی : (مِ ھْ دِ یْ) نامے ۔ زِگریانی نیکراھی پیشوک
- مَھدیم : (مَ ھَ ۔ دِ ےْ مْ) ھما کہ دیم ءُ چو ماہ ءَ اِنت ، مَھرُو ۔ شَرَنگ ، مَھرنگ ، دوست ءِ گلاگال ۔ نامے ۔
- مِھر : (مِ ھْ رْ) دوستی ۔ مِھر دیگ : دوستی ءِ پدراکنگ ۔ اَختر مِھر اِنت بژاں پہ لیڑہ ءَ اومان ءُ کُرتگ ۔
- مُھر : (مُ ھْ رْ) بند ، مُھکم ۔ نام ءِ مُھر کہ جنگ بیت ۔ مونوگرام ۔
- مِھراتون : (مِ ھْ را تُ وْ نْ) جنینی نامے ۔
- مِھران : (مِ ھْ رانْ) مردینی نامے ۔
- مِھربان : (مِ ھْ رْ ۔ بَ انْ) شَرّی کنوک ، چہ وتی شَرّی پہ کسے ءِ جوانی کنوک ۔
- مِھربانی : (مِ ھْ رَ بَ انِ یْ) جوانی ، شَرّی ۔ "احسان"
- مُھربُن : (مُ ھْ رْ ۔ بُ نْ) ھما چیز کہ بُن ءُ مُھر اِنت ۔
- مُھربند : (مُ ھْ رْ ۔ بَ نْ دْ) بندے کہ آئی ءِ سرءَ گڑیال یا کلیت اِش لبتگ اَنت دومی سرءَ پُل ءِ لاڑ اِنت کہ چہ کونگ ساں پُشت دَور دیگ بیت ۔
- مِھرسَر یا میھرسَر : (مِ ھْ رْ ۔ سَ رْ) مزن ۔ شوانگ ۔ مالدار PPB,LWD;MEHR-SIR: Head herdsman
- مِھرک : (مِ ھْ رُکْ) نامے ، "مُشکت ءِ مھرک تئی مُھبتاں گاراں" ۔
- مُھرکَم : (مُ ھْ رْ ۔ کَ مْ) یا کہ (مُ ھْ رْ کُ مْ) چو کمبءَ سر بندءُ مُھر ژاں سک مُھر (بلکیں مُھکم ءِ گال چہ عربی "محکم" ءَ تا چہ بلوچی مُھر کمبءَ اِنت)
- مُھرگ : (مُ ھْ رُگْ) سِنگ ، ھڈّ ، پلسٹک یا گوں دگہ انچیں چیزاں جوڑ کُرتگیں کسانیں گردیں یا چوھیک ءَ گردیں چیزے کہ توک ءَ تُنگ اِنت ، کُمایگ ءُ دست ءَ کنگ بیت ، مُھرگ دانگ ، مُھرگ دستونک ۔ تُمپنگ ءِ مُھرگ کہ گوں نَت ءِ نگءَ برابر کنگ بیت ۔ Coral Beads
- مَھرم : (مَ ھْ رَ مْ) ھما زَھگیں شیاد کہ جنین گُورائی ءِ پردگ مہ کنت ۔ ھما کس کہ گُورائی جِندی راز چیر مہ بنت ، مرد ءُ جن یکے دومی ءِ مھرم اَنت ۔ راز دار ، رازداریں دوست (تازی : مَحْرَمْ)
- مَھرو : (مَ ھْ رُوْ) مھدیم ، مَھرنگ ۔
- مِھروان : (مِ ھْ رْ ۔ وَ انْ) مھربان ، مھردیوک + مھر ءِ درس دیوک ۔ ★

- **مَھری** : (مَ ھ رِ ئی) جمازی ءِ اُشتر۔
- **مِھری** : (مِ ھ رِ ئی) مھریگ۔ جنینی نامے۔
- **مُھری** : (مُ ھ رِ ئی) تگرد ءِ زاتے۔ مُھکمی، مُھرکی۔
- **مَھزب** : (مَ ھ زَ بْ) گران ءُ سنگین، مُلوک، مڑا دار، ادب دار۔
- **مِھسک** : (مَ ھِ س ک) مِلگسک۔
- **مِھکَش** : (مِ ھ۔ کَ ش ش) چوکہ مِنگراز ءَ دو دپی آسنے کہ پہ میھ ءِ کشگ ءَ کار دنت۔
- **مَھگ** : (مَ ھ گ) ماھگ بیگ۔ گوات گرگ، چہ چیزے ءَ پُر بیگ۔ سیرلاپ بیگ، آباد بیگ۔
- **مِھگ** : (مِ ھ گ) میھ بیگ: ماں چیزے ءِ تہ ءَ دگہ ڈُراجیں چیزے ءِ بھرے مین روگ۔
- **مُھگ** : (مُ ھ گ) کسے ءِ دیم ءَ جنگ، کسے ءِ رُزدیگ۔ باپاری یا دوستی ءِ نیمّون ءَ کسے ءَ کم بھائیں چیزے پہ بازدیگ
- **مھگل** : (مَ ھ۔ گُ ل) ماھیں گل، دوست ءِ ساڑا۔ بلوچی جنینی نامے، زھیر ءِ مھگل۔
- **مھگنج** : (مَ ھ۔ گَ ن ج) جنینی نامے۔
- **مھگونگ** : (مَ ھ۔ گَ وْ ن گ) ماہ گونگ نزاں ماہ دیم۔
- **مَھلّا** : (مَ ھ۔ لْ ل ا) محالّہ، پُگا، پہ وھد یا مَھلو، مھل، مھلو
- **مَھلو** : (مَ ھ۔ لَ وْ) مھل بچار "مَھلّا"۔
- **مِھلب** : (مِ ھ۔ لَ بْ) وشّیں بویے کہ جنیں کار مردءُ کن اَنت گیشتر پہ بانوراں کار مردگ بیت۔ بندءُ مجگے بوے کہ آئی ءِ برءِ مجگ ءَ ھم مھلب گوش اَنت۔ ایشی ءِ برءَ تنکیں کالگے پہ ایشی ءِ گُدگ ترند نہ اِنت، ایشی ءِ مجگ چہ زندیں گندمی دانگے ءَ انگت کمیں پُرتر اِنت، ڈراج بُرز اِنت ءُ چرپی ءِ تہ ماں اِنت ایشی ءَ چو اَنچ مُسا اَنت (باز مردم تاپ ایتگ) گوریچانی بلوچستان ءَ باز بیت۔ باز مردم وارتگ۔
- **مُھلت** : (مُ ھ۔ لَ ت) پہ کارے ءِ کنگ ءَ کسے ءَ شمار کرتگیں ءُ داتگیں وھد۔ موہ، وار، گیگ۔
- **مھلنج** : (مَ ھ۔ لِ نْ ج) بچار "مھلیںج"، بچار "ماھلنج"
- **مھلوک** : (مَ ھ لْ وْ ک) ھرکس ءُ ناکس، مردم (تازی: مخلوق)
- **مھلیںج** : (مَ ھ لِ ئی ن ج ج) شرّنگ، مھرنگ، پہ دوست ءَ گلاگال۔
- **مِھمان** : (مِ ھ مَ ا ن) مردے کہ کسے ءِ گس ءَ پہ ورگ ءَ لوٹگ بیت یا کسے کہ چہ دگہ ملکے ءَ کیت ءُ یکتے ءِ گس ءَ دار ایت۔
- **مھماندار** : (مِ ھ مَ ا ن ۔ دَ ا ر) ھاکس کہ آئی ءِ گور ءَ مھمان دار اَنت۔ مھمانداریں مردم، مھمان نواز
- **مِھمیز** : (مِ ھ مِ ئی ز) گُرڑی۔
- **مَھنا** : (مَ ھ نَ ا) بچار "مگنا"
- **مھناز** : (مَ ھ نَ ا ز) بچار "ماھناز"
- **مَھنک** : (مَ ھ نُ ک) جنینی نامے "مھنار" مھدیم ماھاتون، ماھان یا ماھین ءِ نیم نام۔
- **مھیری** : (مَ ھِ ے رِ ئی) چہ مندءَ پہ رو دراَنک یک جاگھے کہ چاتے ھست۔ نامے ۲۔ مالداریں جنین ءُ کہ پہ گوھرءَ

کارمرد بیتگ (PPB,LWD; MAHERĪ

- مئی : (مَ ءِ ئ) بچار "مئے"۔
- مئے : (مَ ئے) گپّ جنوک بازاَنت۔ گوشِس اَنت "اے مئے گِس اِنت" پہ یکّے ءَ "منی"۔ مئیگ، مئی۔
- مئیت : (مَ ئے ت) آیک مردمے "مئیت" بزاں آیگ ءِ کار ءَ مہ کنت، "بئیت" ءِ چپ۔
- مئیگ : (مَ ءِ ئ گ) بچار "مئے"
- مئیگ : (مَ ءِ ے گ) بچار "مئے"
- مے : (مَ ئے) "منی" ءِ باز، پہ بازگشتوکاں کارمرد بیت، مئے۔
- میا : (مَ یا) "آیگ" ءِ مکن گال بزاں آیگ ءِ کار ءَ مکن بیا ءِ چپ۔
- مِیا : (مِ ئ-یا) پکیر، پینڈوک۔ مردینی نامے۔
- میار : (مَ یاڑ) گناہ "منی میار چے اِنت" یا "من چے میار کُتگ" بزاں چے گناہ کُتگ۔ ۲۔ باھوٹ ءِ مردمیار ءَ ماں چادر ءَ بنداَنت۔ ۳۔ تج، تچ ءُ میار اک: مھمانے پہ شتری ورگ مہ وارت گوش اَنت: "لوگ تئی وتیگ اِنت میار مکن" یا کسے ءِ گور ءَ چیزے ءِ لوٹگ ءَ میار کنگ بزاں لج کنگ۔ ۴۔ "آرگ" ءِ مکن گال، بیار ءِ چپ۔ نامے۔
- میاربار : (مَ یاڑ-باڑ) چہ میار ءَ بار، گُناہ گار۔
- میاربند : (مَ یاڑ-بَ ن ڈ) میار بوتگیں، کسے ءِ میار بوتگیں، میاربندی: میار لوگ اک: "شھداد الھار ءِ گور ءَ پہ میاربندی شُتگ" بزاں "شھداد شُتگ الھار ءِ گور ءَ کہ آ وتی میارے بکنت" کسے ءِ گور ءَ پہ میاربندی روگ بزاں پہ میار بیگ ءَ روگ ءُ وت ءَ آئی ءِ میار کنگ۔
- میارجلّ : (مَ یاڑ-جَ ل ل) ھما کس کہ آئی ءِ گور ءَ میار کاینت ءُ جل اَنت، ھما مردم کہ آئی ءَ میار دارگ ءِ جل بزاں برداشت ھست۔
- میاردار : (مَ یاڑ-داڑ) گناہ گار۔ ھما کہ میار دار اِیت۔
- میاریگ : (مَ یا-رِ ئ گ) ھما کہ آئی ءِ سر ءَ میار ایر بہ بیت، گنھگار۔
- مْیان : (مْ یا ن) مْیانجی، درمیان، نیام۔ سرین، سرین ءِ بارگیں بھر "کمان مْیان"۔
- مْیاناکی : (مْ یا ن تا کِ ئ) ناں مسترین ءُ نہ کسترین توکی۔ نیامتاکی۔
- مْیانجی : (مْ یا ن-جِ ئ) توک ءَ توک، درمیان ءَ۔ نیامجی۔
- مْیانجین : (مْ یا ن-جِ ئ ن) بچار "مْیانجی"
- میانگ : (مِ یا نگ) مْیانجی، درمیان ۲۔ جنگ ءِ مکانے۔
- مْیانی : (مْ یا نِ ئ) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- میاؤ : (مْ یا ءُ ؤ) پشّی ءِ توار۔

- **میبالو :** (مِ ے بَ ا ل ؤ) بجار میس بالو ۔
- **مَیّت :** (مَ ئ ۔ یْ تْ) لاش ، لاشو ۔ مُرتگیں مردم ءِ کُنٹ یا جون ۔
- **میتا :** (مِ ے تا) مُنشی ، کارہ دار ، کلرک ۔ ★
- **میتاپ :** (مِ ئ تْ تَ اپْ) ہُراھیں مزنیں زمین کہ آئی ءَ آپ بازمان بہ بیت ۔ شورہ زمین ءَ ھم گوشِس اَنت ۔ اے زمین ءَ توری کِشارمان بہ بیت کہ مہ بیت بلے ہچ بہ بیت ۔ کشار جاھے بیت جاھے نہ بیت بلے ہچ بیت ۔ مند ءِ یک موزہ یے ۔
- **میتر :** (مِ ئ تَ رْ) ہچے کہ کلونٹ ءَ زرد اَنت ۔
- **میتگ :** (مِ ے تَ گْ) ھمودءَ کہ باز لوگ یکجا بہ بنت ، ہِھتگ ۔
- **میتی :** (مِ ے تِ ئ) نارُشتی کالھکے ۔
- **میتین :** (مَ ے تِ ئ نْ) ھیب : دْراجیں آسنے کہ یک سرے ٹپ اِنگ پہ کَل جنگ ءَ کارمرد بیت (بجارُت)
- **میٹ :** (مِ ے ٹ) گلے کہ باز ترند ، ساپ لَتہ اِنت کہ گوں آئی ءَ سرشود اَنت ءُ باز جنیں آئی ءَ ، دارت ھامگی ءَ یا نچ اَنت ءُ ۔
- **میچل :** (مِ ئ چْ چَ لْ) سکّ پُل اِنگین ءُ ترّ ءَ بن ۔

ومیدکش

میتین

- **میچلگ :** (مِ ئ چْ چَ لَ گْ) سکّ پُلگ ءُ تر بیگ ۔
- **میچلینگ :** (مِ ئ چْ چَ لِ ے نَ گْ) دگرے ءَ میچل کنگ بزاں گوں آپ یا آپیں چیزے ءَ سکّ پُلینگ یا ترّ کنگ ۔
- **میچی :** (مِ ئ چِ ئ) "ھمے چیز" ءِ پرشگاں اِنت کہ گپ ءِ تہ ءَ کار مرد بیت بزاں "پلاں چیز" ھمچی ۔
- **میچینگ :** (مِ ے چِ ے نَ گْ) چہ وتی گورِ یا گوداناں شیر دیگ ۔ بھار میچ : ھورے کہ بھار ءِ موسم ءَ بیت ۔
- **مید :** (مِ ے ڈْ) ھما مردم کہ دریا ءِ ھزمت کن اَنت اک : ماھیگ گِروک ، بوجیگاں یا کہ میلاں سات جنوک ۔
- **مید :** (مِ ئ ڈْ) مُود ، دْراجیں پُٹ کہ مردم ءِ سرءَ پراَنت ۔ پس ءِ مید ، الپس ءِ دُمب ءِ مید ۔
- **میدّ :** (مِ ئ ڈْ ڈْ) مید ، مُود ، مُودّ ۲۔ (پنجگوری) ستچیگءُ کباب ءَ گوشِس اَنت ۔
- **مَیدان :** (مَ ے ڈَ انْ) پٹ ، دڈ ، جنگجاہ ، ڈرک ، گروھتاچی ، میدانے راہ بزاں ھنچو راہ کہ یک میدانے دْراجی ءَ بیت ۔
- **میدکش :** (مِ ئ ڈْ ۔ کَ شْ شْ) چہ آسن یا نگرہ جوڑ کرتگیں کسانیں اَزبابے کہ مید کشگ ءَ کاردنت ۔ (بجارُت)
- **میدل :** (مِ ے ڈَ لْ) مردینی نامے ۔

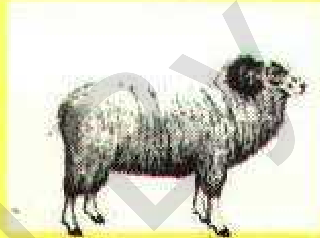
- میدہ : (مِ ےِ دَہْ) سکّیں اُورت ءُ جوانیں آرتے ۔
- میدی : (مِ ئی دِ ئی) دریاوُردی ، میدءِ کار
- میدی زئی : (مِ ئی دِ ئی۔ زَ ءِ ئی) بلوچانی یک ٹکّے ءِ نام اِنت ۔
- میدیگ : (مِ ئی دِ ئی گ) مُنڈیگ (بچار بُت)
- میر : (مِ ئی رْ) جوانیں سراوشتاتیں مردم ۔ بلوچانی یک ٹکّے ءِ نام اِنت ۔
- میر آباد : (مِ ئی رْ۔ آ بَ اذْ) ماں بلوچستان ءَ اِے نام ءِ مینتگءُ شہرءُ کلگ بازاَت ۔ پنجگورءَ ، کیچ ءَ ءُ دگہ جاگہاں ھست ۔ میرءِ مینگ ، میرءِ بازار ، میرءِ کلگ ۔
- میراٹ : (مِ ےِ رَ اٹ) بچار "مورامنٹ"
- میراس : (مِ ئی رَ اس) مالے کہ چہ بت ءُ پیرکاں رس اِنگ ۔
- میران : (مِ ئی رَ انْ) ناتءِ ھما ساھدار کہ مرگ ءَ مروَ اَست نمیران ءِ چپ اک ۔ مرگ ءُ میران + "میرءِ بازءِ میران" ★
- میربازار : (مِ ئی رْ۔ بَ ازارْ) دشتیاری ءِ مینگے کہ جیسپ زئی ءِ بُزرتر اِنت ۔

میدیگ

- میرجت : (مِ ئی رْ۔ جَ تْ) بلوچانی ٹکّے ءِ نام اِنت ۔
- میرک : (مَ ےِ رُکْ) میرم ءِ دوسنام ۔ عزت اللہ ءِ دوست ءِ نام کہ مھرک "ھم گوشگ بیت ۔
- میرک : (مِ ئی رْ کْ) بچار "مورک"
- میرہ : (مِ ئی رَہْ) گوک ءِ بچّہ ، اُشترءِ توچہ کہ آئی ءِ دپ ءَ بندکنت کہ مہ دارت ۔
- میری : (مِ ئی رِ ئی) کلات ۲۔ تچ ءِ ھما بھرکہ ڈُت ءُ مُٹ اَنت ۔ ۳۔ ماھیگ کہ تُبرانت توک ءِ ھڈّءِ دوئیں کشانی گوشتاں پتّی ءَ تژانت ھڈّءِ جنددتّی ءَ سرکیت ۴۔ مستری ، کماشی ۔
- میڑ : (مِ ےِ ڑْ) دوچارکگ ، ڈیک ڈیگ ، ڈیک ورگ ۔ جنگ ءُ مڑ ۔ مُچّی ۔ دیوان ۔
- میڑہ : (مِ ےِ ڑَہْ) مُچّی یکجاہ بیگ ۔ مُچّی میڑی ۔
- میڑینگ : (مِ ےِ ڑِ ےِ نَ گْ) جنگ دیگ ، ڈیک وارینگ ، دوچارگیج ۔
- میڑینوک : (مِ ےِ ڑِ ےِ وُ کْ) جنگ دیوک ۔

- **میز** : (مِ ے ز) میزگ ءِ پرمانگال بزاں پہ میز، مس بکن.
- **میزان** : (مِ ے ز ا ن) میزگ ءَ بوگ، میزگ ءِ تہ ءَ. ★
- **میزّان** : (مِ ی ز ز ا ن) آھستہ، وشّ وشّ، وشّے وشّے، مدان۔
- **مَیزر** : (مَ ے ز ر) آباد، سبزءُ آباد، مَیزریں گَٹ، میزریں ماتکوہ.
- **میزگ** : (مِ ے ز گ) مس کنگ بزاں چہ ساھین ءَ زرد چیئیں آپانی چہ سوءِ راہ ءَ ریچگ، آبدست کنگ، مثک یادگ انچیں چیزے کہ ٹُنگ بہ بیت ءُ آپ چےھے رنگ ءَ دَر بیا اَنت۔ چہ کسانیں ٹیپے ءَ ھون بارگ بارگ ءُ ٹُرند دَر کیت کہ چوکہ ٹرندیں مس ءَ درکیت۔ پھ : سوہ ۱۱۱ (میزتیں) کا سے لیے س
- **میزوک** : (مِ ے ز و ک) ھماکہ میزایت، مس کنوک۔ گوئڈارے کہ کوھنیں تگردانی چٹلانی چیرءَ بیت ءَ میزوک مٹرینگ: بے پکاراں گُشگ بیت۔
- **میژ** : (مِ ے ژ) بچار "میش"
- **میژمُرگ** : (مِ ے ژ۔ مُ ر گ) بچار "میش مُرگ"

میش

- **میژنائی** : (مِ ے ژ ن ا ئی) میشنائی : درمانکاھے.
- **میس بالو** : (مِ ے س۔ ب ا ل و) مچے کہ کلونٹے ءِ ڈراج دانگ ءُ زرد انگ بیت.
- **میسپُل** : (مِ ے س۔ پُ ل ل) میسک ءِ سَول ءِ پُلّ ءِ موسم : موسمے کہ ھمے مدّت ءَ میسک پُلّ بیت۔ میسک ءِ پُلّ.
- **میسک** : (م ے س ک) سَوے کہ چہ اِلشی پہ جان شودگ پُٹگ جوڑ کن اَنت۔ دوزات اِنت اسپیت ءُ سیاہ۔ "پلانی چوشیں میسکے نہ انت کہ دیم ءَ در بیارایت"؟
- **میسکپُلّ** : (مِ ے س ک۔ پُ ل ل) میسک ءِ پُلّ بچار "میسپُلّ"
- **میسّ کشگ** : (مِ ی ش۔ ک ش۔ ش گ) تَرّ بوگ، میسگ. ★
- **میسگ** : (مِ ی ش س گ) گمہ، پوست یادگہ انچیں چیزے ءِ چہ آپ یا آپینکیں چیزے ءَ میس کشگ ءُ تَرّ بوگ. ★
- **میسینگ** : (مِ ی ش س ے ن گ) گمہ، پوست یادگہ انچیں چیزے ءِ چہ آپ یا آپینکے ءِ تہ ءَ مان کنگ کہ تر بہ بیت. ★
- **میش** : (مِ ے ش) اِسپیں ءِ توامیں مادگ، گرانڈ ءِ مادگ۔ (بچار "بُت") پاکاس ءِ زات ءِ ماھیگے.

میشّت : (مِ ئی شّ شَ ت) زمین ءِ ٹُکرے کہ پہ کسے ءَ دیگ بیت کش ایت ءُ دھل ءَ

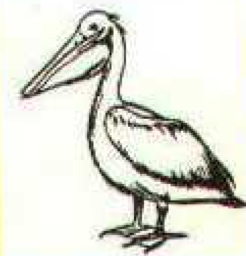
میش گاہ : (مِ ے شّ - گا ہ) کاھے .

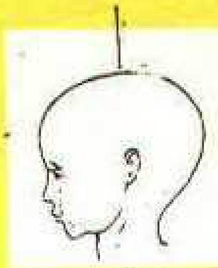
میش مُرگ : (مِ ے شّ مُ رُگ) مزنیں دریائی مُرگے . ایشی ءِ ڈراجیں چُنب ءِ چیرءَ گُنّی یے کہ ھمیشی ءِ تہ ءَ وتی شکار کرتگیں کسانیں ماھیگان جاگہ دنت . (بچار بُت) ✪

میش وار : (مِ ے شّ - وَا ر) میڑوار : اِستارے ءِ نام اِنت کہ بیگاہ ءَ روبرکت ءَ چہ دُرستاں پیسر گندگ بیت . سنگ تُرپ اِیت .

میک : (مِ ئی کّ کّ) سرءِ کانٹ میک ءِ سرءَ کنگ ءُ جنگ . دِبزی ءِ ھدّ ، گُگڑءِ میک ، (بچار بُت)
۲ - مجولی لیب ءَ کہ مجول لِکّ اوشت اِیت .

میَل : (مَ ے لّ) لوٹگ ، توش ، تب . دل ءِ پہ چیزے میل بوگ بزاں لوٹگ . دل ءِ مَیل ءَ : دل ءِ توش ءَ ، دل ءِ تب ءَ . لاپ ءِ رِچگ ءِ میل بوگ .

میش مُرگ

ءِمیک

میل : (مِ ی لّ) ۱۷۶۰ گُور ءِ ڈراجی یا ۸۸۰ گُواز ءِ ڈراجی .

[illegible]ل : (مِ ے لّ) اِنجلی مزنیں گُراب .

[illegible] : (مِ ے لِ کِ یِ) زیاپ ءِ وادرو ءِ تہ ءَ کہ تھنگ اِیر کنگ بیت ایشی ءَ میلکی گوش اَنت ، اے مُنگیجی تھنگ اَنت .
(مِ ئی لّ لّ) ھما کِل کہ تگیں وار کہ "دام" ءِ سرگوں آئی ءَ پتایگ بیت . بازاری لیب ءِ گُش اِنگیں کشکانی نام .
پتایگ ءُ بندگ یا وارگ . میل بوگ یا بیگ : مڑگ .

[illegible] : (مِ ی لّ لّ) بارگیں ڈراجیں نَل ، تُپنگ ءِ نَل . دریا ءِ ھما تاب کہ کمان بیت .

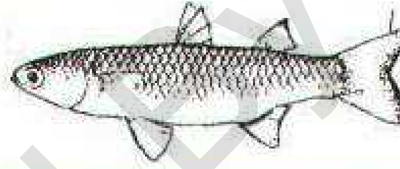
[illegible] : (مِ ے لِ اَ ن کّ) یا میھلانک ءَ میھ بیگ ءِ اوشتگ ءَ گُش اَنت . اوشتوک . لِکّ پاد . لِکّ .★

[illegible] : (مِ ے مّ) گُرشت . گِندگ ءِ جند ، گِندشت .

[illegible] : (مِ ے مِ ی چّ) ھُشکیں انگور ، کشمش .

مین : (مِ ے نّ) زمکیں چیزے ءِ تہ ءَ ایر روگ . مین بوگ : گھگ . تلک مین اِنت بزاں ڈکّ اِنت . سرءِ مین : ماذو گیشتر سرءِ تاس ءِ مین .

- **مییّن :** (مَ یَ ـ یِّن) مُکرّر۔
- **مینا :** (مَ ے نَ ا) چیزے ھم بہ بیت کہ ھر چیزءِ ین بکنت ۔ بنّس ءِ کمتیں ھور یادگ پڑپڑّیں ھور ۔
- **میناب :** (مِ ی نا بْ) یا کہ میناب : بلوچستان ءِ جوانیں بندے کہ بندر آذات ءِ رودراتکءَ اِنت ۔
- **مینان :** (مِ ے ـ نانْ) رودرکتی بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام اِنت ★
- **مینائیں ھور :** (مَ ے ـ نا ـ ءِ ے نْ + ھَ وْرْ) ھما ھور کہ بگْوار ایت ءُ گْوارایت ، مزنیں ھور ، بازگْوارو کیں ھور ۔ بنّس ءِ کمتیں ھورءَ ھم گوْش اَنت ۔
- **مینکی :** (مِ ے ـ نْ ـ کِ ـ یْ) ھما درمان کاہ یا تھلگ کہ مین اَنت اِش ءُ آپان اِش ورانت ۔ اِک : گُردر ۔ ازبوتک ءِ دگہ ۔ ★
- **مینگ :** (مِ ے ـ نْگْ) چیزے ءَ ھم کنگ ءِ ھاترءَ آپاں کنگ ۔ میسک مینگ ، ھتی مینگ ، گل مینگ ، درمان مینگ ماں ھمے چیزے پنڈگ ۔
- **مینگ :** (مِ ی نْ گْ) ماھیگے ۔ مرلوءِ ذات اِنت بلے چہ مرلوءَ مستر اِنت ، کد : ۲۵ س م دال ۳۰ س م ۔ (بچار ءُ بت)

مینگ

- **مینگل :** (مِ ے نْ ـ گَ لْ) بروھیانی ٹکّے ۔
- **میوار :** (مِ ے ـ وَ ارْ) میشانی گوْاِل
- **میوہ :** (مِ ے ـ وَ ہْ) نیبگ
- **میھ :** (مِ ے ھْ) کیلّہ + مزنیں چونگ + آسن ءِ زنڈیں شپ کہ یک سرے تُوسک ءُ یک سرے ءَ ٹپے پر اِنت ۔

ن

- **ن** : (نَ وْ ںْ) بلوچی ءِ بیستمی آب۔
- **نا** : (نَ ا) اتا اِتاں، نہ، "هو" ءِ پچّ۔
- **ناباور** : (نَ ا۔ بَ ا۔ وَرْ) هماکس کہ دگہ کسّی هبراں باور نہ کنت۔ *
- **نابکار** : (نَ ا۔ بَ۔ کَ اڑ) بے پکار، بے سیت، شُوم۔ *
- **نابرابر** : (نَ ا۔ بَ۔ رَا۔ بَ رْ) هماکہ برابر نہ اِنت، ناساز، ناجوڑ، هما جاگہ کہ هملسون نہ اِنت۔ *
- **نابزانت** : (نَ ا۔ بِ زَ ا نْ تْ) ناسرپد، نادان۔
- **نابود** : (نَ ا۔ بُ وْ دْ) بے بُود، بے نَپ، بے پائدگ، بے سیت۔
- **نابات** : (نَ ا۔ پَ ا تْ) نا ءِ پات۔
- **ناپاک** : (نَ ا۔ پَ ا کْ) هماکہ پاک نہ اِنت، پلیت۔ *
- **ناپگ** : (نَ ا۔ پَ گْ) وَڈا هیں رگے کہ چُک پیداگ بیت گوں آئی ءِ لاپ ءَ رپچ انگ بُراَنت ءُ الیشّی ءِ جاگہ ءِ زند ءِ کنڈ ءِ پُشت کپ ایت، هم ناپگ گوُرشَ اَنت سے، بلوچ گوُرش آنت چُک ءِ بُرا انگیں ناپگ ءِ اَشتر ءِ گُرش ءِ بہ دے کہ چُک هوشمند بیت، پچ ءِ گرگ ءِ دینت ءُ کہ مرو هدسبز اِنت، چ ءِ بُن ءِ کَل ءُ گُن اَنت کہ پچ ءِ زندواج اِنت، بیت: مال پچ ءِ چُک پچ۔
- **ناپھل** : (نَ ا۔ پَ هِ لْ) هرام، نہ بکش انگیں، ودرگوُز نہ کرتگیں۔
- **ناتاهیر** : (نَ ا۔ تَ ا۔ هِ یْ رْ) بچار "نتاهیر"۔
- **ناتپاک** : (نَ ا۔ تِ۔ پَ ا کْ) هماکہ تپاک نہ اَنت، هماکہ هم پیت نہ اَنت۔ هماکہ وت پہ وت نہ سیل اَنت۔ *
- **ناترس** : (نَ ا۔ تَ رْ سْ) زالم، هماکہ چہ هُدا ءَ نہ ترُس ایت۔ *
- **ناتوام** : (نَ ا۔ تَ وَ ا مْ) هماکہ سرجم نہ اِنت۔
- **ناتوان** : (نَ ا۔ تَ وَ ا نْ) بے زور، نزور، بے وس، بے جوازت، بے واک۔
- **ناٹک** : (نَ ا۔ ٹِ کْ) سینما کہ آئی ءِ تہ ءَ تامُر پیشدارگ بیت یا کہ تھیٹر کہ مردمانی جند آئی ءِ تہ ءَ لیب گُن اَنت۔ (۲) مسکرا بازیں مردم ءَ

ھم گُوشں اَنت۔

- **ناچ :** (نَ ا چ) صُحبت۔
- **ناچار :** (نَ ا چ ا ڑ) لاچار، بے وس، تزگ۔
- **ناچو :** (نَ ا چ ؤ) ناچ سنوک۔
- **ناد :** (نَ ا ڈ)، ناوگ" ءِ پرمانگاں
- **نادان :** (نَ ا دَ ا ن) نابزانت، ناسرپد۔
- **نادر :** (نَ ا دَ ڑ) بے دَر، ھما مردم کہ وار ءُ تزیں کارانت ءُ کسے پہ آئی ءَ نیست، لاچار، بے وس۔
- **ناذراہ :** (نَ ا ذ رَ ا ہ) کسے ذراہ نہ انت کہ وشں ءُ جوڑ نہ انت بیماریں مردم، ناذرھجاہ : ھسپتال، ھما درمانجاہ کہ اودءَ ناذراہ پہ درمان وارگ ءَ واپینگ بنت۔
- **ناذراھجاہ :** (نَ ا ۔ ذ ۔ رَ ا ہ + جَ اہ) بچار: ناذرھجا Hospital bed. ھما تھت کہ ناذرھجاھاں ناذراہ ءَ آئی ءُ سرءَ
- **ناذرہ تھت :** (نَ ا ذ رَ ہ + تَ ہ ث) واپین اَنت۔
- **ناذرھجا :** (نَ ا + ذ رَ ہ + جَ ا) ناذراھانی پہ درمان وارگ ءَ ھاتر ءَ واپینگ ءِ جاگہ۔
- **نادرھجان :** (نَ ا + ذرَہ + جَ ا ن) ھما مردم کہ ھر وھد ناذراہ انت۔
- **نادرھجاہ :** (نَ ا + ذرہ + جَ ا ہ) بچار: ناذرھجا۔
- **نادگ :** (نَ ا دَ گ) ناسگ، بوجیگ یا کدار ءِ نادگ : بوجیگ ءِ چپ آپ ءَ کشگ ءِ سیانگ۔
- **نادلکشی :** (نَ ا دِ ل + کَ ش ۔ شِ ی) پہ دل نہ کشی، پہ بے ھدونا کی، پہ ناکامی۔
- **نادوک :** (نَ ا ۔ دُ و ک) بچار: ناھگ"
- **نادینگ :** (نَ ا ۔ دِ ے ۔ نَ گ) کسے ءَ نندینگ، وارسے یا آسنے ءِ جاگہے اچوش ایرکنگ کہ مہ سُرایت۔
- **نار :** (نَ ا ڑ) دڑچک یا وَل ءِ بر کہ نوکی پُل ءِ بُن ءَ گُنگ جنت۔ پہ تیچگ ءَ ھم گُوشگ بیت۔ (۲) ناڑ، وَل ءِ بڑگ۔
- **ناراست :** (نَ ا ۔ رَ ا س ث) چوٹ، چنگ، وھل۔
- **نارشت :** (نَ ا ۔ رُ ش ث) گوشت یا ماھیگ یا کاھگے ءِ گراوگ کہ آئی ءِ تہ ءَ آپ ھم مان ءَ بیت۔ ءِ آپ "نارُشت" اَنت۔
- **نارگ :** (نَ ا ۔ رَ گ) آھستہ پہ یات کنگ۔
- **نارنج :** (نَ ا رِ ن ج) نیمبگے، لیمبوے۔
- **نارند :** (نَ ا رَ ن ڈ) بے رند، بے پد، رُدیں، گَندگ، نارندیں کار، گَندگیں کار۔
- **ناروا :** (نَ ا رَ وَ ا) بے رھبندیں مردم، بے راھیں مردم، گُنھکاریں مردم، رَد کار، بدکردار۔
- **نارینگ :** (نَ ا رِ ے ۔ نَ گ) بچار: نارگ۔
- **ناڑ :** (نَ ا ڑ) لاڑ : پُل ءِ لاڑ یا پُل ءِ ناڑ : گرمگ یا گروھگ دارد ءِ کلی، انگ (Bud) سیھک، چہ پُل ءِ رندکہ نوکی بر پُل ءِ بُن ءَ

گگ جنت۔ نار۔

- **ناز** : (ن ا ز) شَوق، نازگر: نازگریں چکّ یا جنین۔ لاڑک، پُلی پونزی۔
- **نازاتون** : (ن ا۔ ز ا ت و ن) جنینیں نامے۔
- **نازاک** : (ن ا ز ا ک) سکّیں نازگریں، نازاکیں، نازینکیں، نازرکیں، پہ نازرُستگیں۔
- **ناز بانک** : (ن ا ز ب ا ن ک) جنینیں نامے۔
- **ناز بانو** : (ن ا ز ب ا ن و) جنینیں نامے۔
- **نازبو** : (ن ا ز ب و) ریحان۔
- **نازبی بی** : (ن ا ز ب ی ب ی) جنینیں نامے۔
- **نازرک** : (ن ا ز ر ک) تنگ و باریگ، حما بیر کہ تُرند و سکّ نہ انت۔
- **نازک** : (ن ا۔ ز ک) جنینیں نامے۔ سید حاشمی ءِ واتگی "نازک" بلوچی ءِ اولی ناول۔ شنگکار: نذکار چاپ شنگ کراچی بنگیجی چاپ ۱۹۷۲ ★
- **نازگر** : (ن ا ز گ ر) لاڑک، پُلی پونزی، نازگل، نازگریں چکّ یا جنین۔
- **نازگل** : (ن ا ز۔ گ ل) بجاز نازگر۔
- **نازگل** : (ن ا ز گ ل) جنینیں نامے۔
- **نازم تبکی** : (ن ا ز م ت۔ ب ک ی) بچے کہ دانگ ءِ زُرد انت، تُرّی ءُ خشکی ھر دوئیں رنگ ءَ وش انت۔
- **نازی** : (ن ا۔ ز ی) نازآتون یا نازبی بی ءِ نیم نام۔
- **نازینک** : (ن ا ز ے ن ک) لچّہ و رنگے کہ پہ زہیل بانزیا سالونک ءِ گُرشگ بیت۔ نازینکیں مردم۔
- **نازینگ** : (ن ا۔ ز ے۔ ن گ) نازینک جنگ، ساڑاھگ، گلاھگ۔ ★
- **ناس** : (ن ا س) بُنیاد، بیھد ءِ ناسی رنگیں چیزے کہ آرت ءِ پیم ءَ انت، پونز ءَ کن آنت ءُ دپ ءَ ھم کن انت ءُ۔ ھر کسے ءَ کہ ھیل نہ کرتگ چشیں ایت ءُ۔
- **ناسّ** : (ن ا س) ایب، کچّہ، کمزوری، نابودی، بت: "ناس چہ باسکان انت کمان تیر نہ بارت"، ترا چہ ناس انت۔ ناس گیر: ایب گیر، کچّہ چِین، ناس گیری: کچّہ چینی، ایب گیری۔
- **ناسّ** : (ن ا س) شَپنک، گُونتاک ءُ ڈنگ، زانتگیں ناس آنت ءُ ایشاں ماں رنگاں پہ تیچ ءُ ھاتر ءَ مان کن انت۔
- **ناساذ** : (ن ا۔ س ا ذ) ناجوڑ۔ نابرابر۔ ★
- **ناسر پذ** : (ن ا۔ س ر۔ پ ذ) نازانت، بے زانت، جاھل، ناسھی۔ ★
- **ناسگ** : (ن ا س گ) بوجیگ یکیدار ءِ ناسگ بزان بُرز ءُ گُشگ ءِ چِل ءُ موشن کنگ ءُ پہ تیگ ءَ جریدہ کنگ۔
- **ناسوار** : (ن ا۔ س۔ و ا ر) ھما کہ سواری ءَ زبر نہ انت، ھما کہ بلدیں سوارے نہ انت۔ ★
- **ناسور** : (ن ا۔ س و ر) شوھتگیں ریش۔ ★
- **ناسھی** : (ن ا۔ س ھ ی) ھما کہ سھی نہ انت، نازانت، ناسر پذ۔ ★
- **ناسی** : (ن ا۔ س ی) ناس رنگ۔ ★

- **ناسینگ:** (نَ ا۔ س ے۔ نَ گْ) نسینگ، بےسوب کنگ، پروش دیگ،
  ؎ هپت برۂ ناسینگ تئ بالاد ۔ من ترا آهوے نہ کُت پوشیں (رندلاشار) ★
- **ناش:** (نَ اشْ) ناشں ءِ استار (هپتیں ناش)
- **ناشر:** (نَ اشْ رْ) شیتانیں مردم، پتنہ، پلیند، دُز، بدکار۔
- **ناشی:** (نَ اشِ ی) گواتے کہ ایشی ءِ گور ءِ ہچ ہم گوش اَنت کہ چہ گوریچان کیت۔
- **ناکام:** (نَ اکَ ا مْ) نادر، بے وس۔
- **ناکن:** (نَ اکُ نْ) ہیچ، لنکّانی سرءِ بُرءِ تنکیں هڈ ناهُن۔
- **ناکنپاچ:** (نَ اکُ نْ۔ پَ ا چْ) کرے۔
- **ناکن چن:** (نَ اکُ نْ+ چِ نْ) ها اَزباب کہ گوں آئی ءَ ناکن یا ہیچ چِن اَنت یا گِراَنت۔
- **ناکو:** (نَ اکُ وْ) پت ءِ برات، مات ءِ برات، ایستو، (ناکوزهت: ناکو ءِ چک) ناکوگ۔
- **ناکوزتک:** (نَ ا۔ کُ وْ+ زَ تْ کْ) ناکوزهت: ناکو ءِ چُک۔ ناکوزهگ۔

ناک

- **ناکوزهت:** (نَ ا۔ کُ وْ+ زَ هْ تْ) بچار "ناکوزتگ"
- **ناکوزهگ:** (نَ ا۔ کُ وْ۔ زَ هْ گْ) بچار "ناکوزتک"
- **ناکوگ:** (نَ اکُ وگْ) بچار "ناکو"۔
- **ناکہ:** (نَ ا۔ کَ ہْ) سُروپ ءِ ڈولیں نیمگے یلے گِرد نہ اَنت (بچار بُت) ★
- **ناگ:** (نَ اگْ) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام اِنت کہ چگور ءِ نزیک ءَ اِنت کہ آئی ءِ کرءَ سبزاپ کوراِنت (بلے هاران ٹیگ اِنت) +کوه، کھ
- **ناگ:** (نَ اگْ) ترناک، رنب، گُدے کہ هُشک بیت یلے انگت آئی ءِ تہ ءَ تری پَشت کپ اِیت. گوش اَنت انگت ناگ نئے مان۔
- **ناگت:** (نَ ا۔ گَ تْ) (ناگت، اناگہ بے گَت ءِ گمان۔ ★
- **ناگیگ:** (نَ ا۔ گِ ے گْ) بچار "نگیگ"
- **ناگل:** (نَ اگُ لْ) نامے۔
- **ناگمان:** (نَ اگُ مَ ا نْ) بے شِک، بے گمان، بے ڈاہ، مردمی نامے۔
- **ناگمانی:** (نَ اگُ مَ انِ ی) بے ڈاهی، بے ڈرداهی، بے شِک ءِ گمانی۔

- **ناگو** : (نَ اگ وْ) نامے۔
- **ناگی در** : (نَ اگِ ی، دَرْ) بلوچستان ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔
- **نال** : (نَ اَل) اِیس ءِ نال (ءِ بجار بُت) داگ ءِ نال، چیزے گرشت ءِ بُریت گرش آنت آئی ءِ گوشت ءِ نلے کش اِت بلوچستان ءِ "خضدار" ءِ رو برکت ءِ جاگھے ءِ نام اِنت کہ بلوچستان ءِ مزن پیشوک بابا میر غوث بخش بیزنجو ءِ هنکین ءُ مدیمی آرامجاہ اِنت۔

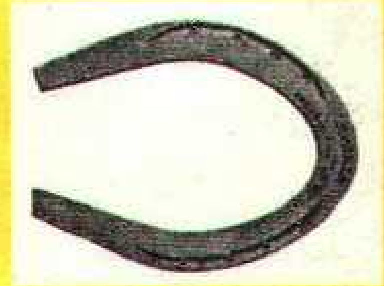
  ناگک ءِ پر ماںگال بزاں: بنال۔
- **نالداگ** : (نَ اَلْ دَا گ) مزیں داگ، نشان داگ کہ اولاک ءِ دلوتاں پہ نشان پرکن اَنت کہ گوں دگہ مالاں هور ءُ گار مہ بنت۔
- **نالدان** : (نَ اَل، دَ اَن) چہ پشم ءِ جوڑ کرتگیں رنگیں پل ءُ لاڑیں بیگوکہ آئی ءِ تہ ءِ تاس تاکدہ، سرمہ دان ءُ دگہ انچیں چیز مان کن اَنت ءُ دیوال ءِ دیم ءِ ذریج اَنت ترندیں سیتوری یے کہ آئی ءِ تہ ءَ پیالگ ءُ چاہ دان ءُ مان کن آنت، مزیں تھکہ کہ سمت لے مان کن آنت۔
- **نالک** : (نَ اَل کَ) سرگوشی، وانیگ، کش۔
- **نالگ** : (نَ اَل گَ) پریات کنگ، نتو ءِ نالگ، لانیگ ءِ نالگ، کپوت ءِ نالگ۔
- **نالگیر** : (نَ اَل گِ ی رْ) ھما زمین کہ کمیں نرم اِنت ءُ اشتر کروت آئی ءِ پد کمیں کمیں پکان بنت کہ گام ءَ سست کنت۔

نامبو

ناگیں

نال

- **ناگین** : (نَ اَل گِ یے نْ) مچے کہ آئی ءِ بُرز مُردی سگرءِ بیت کہ سر بُرز ءِ بزیں بوستے ءُ تہ ءَ وشیں بُگے کہ اے مچ کہ حُشک بیت کوپڑا گُرشگ بیت، تنگ: کمبار (بجار بُت)
- **ناگینی** : (نَ اَل گِ یے نِ ی) ھما گُوں ناگین ءَ شیادی کنت یا کہ چہ ناگین ءَ جوڑ بیتگ۔
- **ناگینی مچ** : (نَ اَل گِ یے نِ ی مَ چ) ناگین ءِ مچ کہ آئی ءِ بُرز ناگین اَنت۔
- **نام** : (نَ اَم) هر چیزے ءِ نام کہ چہ ھمیشی ءَ زانگ بیت، مردم ءِ نام، نام کپگ: مشھور بیگ، نام ءِ پرشگ، نام کشگ۔

  بھ: اسلا (نام)، ف، سنتا: اسے 6 سے ا
- **نامانی** : (نَ اَم اِن ی) مزن نام، نام پرشتگیں، نام کپتگیں، سکیں مشھوریں۔
- **نامآور** : (نَ ا۔ مَ ا۔ وَرْ) نام آور، نامدار، نام پرشتگیں، مشھور۔ *
- **نامبر اتکگیں گال** : (نَ اَم بَ زَ اَتْ گِ یے نْ گَ اَل) ھما گال کہ آیانی برانت چہ کُنام ءِ اَنت۔
- **نامبو** : (نَ اَم بُ وْ) چانچو ءِ زات ءِ ماھیگے (بجار بُت)
- **نامدا** : (نَ اَم دَ ا) پہ چیز ءُ هم ءِ دیمپانی ءَ شتریں چیزے یا مردے یا کچکے ءِ گندگ ءِ گُرشگ، تو نام ھُدا، نام ھُدا: نامدا کنگ یا گُرشگ۔

- **نامدار** : (نَ ام دَ اڑ) مزن نام۔
- **نامدار** : (نَ ام دَ اڑ) بچار "نیامدار"۔
- **نام دپ** : (نَ ام دَ پ) بنام، بدنام۔
- **نامراد** : (نَ ا۔ مُ۔ رَ اد) شوم، بدبھت۔ ★
- **نامزد** : (نَ ام زَ د) نام گپت، نامیگ، ھاکہ نامینگ یا نام گپت کنگ بوتگ۔ لب: نوزد، نومزہ۔
- **نام سوچ** : (نَ ام سَ وچ) پہ دُزّ ءِ درگیجگ ءَ یک وڑیں تائیدی مُلّایانی رپیچے کہ ناماں مان کرپاسکان نبیش اَنت ءُ یک یک ءَ جتاجتا ءَ پتا اَنت ءُ سوچ اَنت۔
- **نامگال** : (نَ ام گَ ال) ھاگال کہ آمردے یا دگہ سھداریا بے ساھیں چیزے ءِ نام اِنت۔
- **نام گپت** : (نَ ام گِ پ ت) نامزد، کسے کہ آئی ءِ نام پہ دِشتاری گون کسے گرگ بوتگ۔
- **نامن** : (نَ ام ن) ماہ ءِ ھنگ ءِ موسم (ستمبر، اکتوبر)
- **ناموس** : (نَ ام وُ س) اِزّت، شرپ۔
- **نام ھُدا** : (نَ ام۔ ھُ۔ دَ ا) بچار "نامدا"
- **نام ءُ توار** : (نَ ام۔ ءُ۔ تَ وَ ار) نامداری، مشھوری
- **نامیگ** : (نَ ام ی گ) ھاکہ آمیگ، نہ اِنت۔ بزاں مجاز اِنت حقیقت، نہ اِنت۔ آمیگ ءِ چپ "غیرفطرت" ھاکہ فطرت نہ اِنت۔ Unnatural
- **نامیگی** : (نَ ام ی گِ ی) ھاکہ حقیقت نہ اِنت "غیرفطری"
- **نامینگ** : (نَ ام ی ن گ) نام گپت کنگ، چیزے ءِ نام ءَ پہ لسے ھاتر ءَ گرگ کہ آ دیگ ءَ بیت یا جاکنگ ءَ بیت یا کہ دگہ کارے ءِ ھاتر ءَ آئی ءِ بارہ ءَ چیزے گوشگ ءَ بیت۔
- **نان** : (نَ ا ن) نگن، نگن، گلہ، ستھرو جوّار زُن، برنج یا دگہ دِرشتگیں دان ءِ چپگیں۔
- **نانبو** : (نَ ان۔ بُ و) بچار "نامبو"
- **ناندان** : (نَ ان دَ ا ن) ورگدان، چاشدان، نگندان، گُراستگیں توشگدان۔
- **نانده** : (نَ ان دِ ہ) بچار "نگن دہ"
- **نانو** : (نَ ا نُ و) نابود، کار دستیں مردم۔
- **نان وار** : (نَ ان وَ ار) بچار "نگن وار"
- **ناوار** : (نَ ا وَ ار) بے وار۔
- **ناواندہ** (نَ ا۔ وَ ا۔ ن ن۔ دَ ہ) ھامردم کہ نہ وانتگ ءِ۔ ★
- **ناوَل** : (نَ ا۔ وَ ل) "ناوتگ" پہ مانگال بزاں بہ ناوَل۔ "ناوتگ" ءِ نامگال۔ ★
- **ناوتگ** : (نَ ا وَ ن۔ ت گ) گُران وابیں مردمے ءَ پہ آگرکنگ ءِ ھاتر ءَ رند پہ رندگوانک جنگ، بیسراں ناوتگ، مُردگ ناوتگ، بے آسریں جاک جنگ۔
- **ناوھد** : (نَ ا وَ ھ د) بے وھد۔
- **ناہ** : (نَ ا ہ) پچ ءِ پگیں بر، ھڑماگ۔
- **ناھار** : (نَ ا۔ ھَ اڑ) ھپتار، مزن۔
- **ناھار** : (نَ ا۔ ھَ اڑ) بے ورگ بزاں سیاہ ءَ کہ واب ءَ پاد آتکگ ءِ چ نہ وارتگ "آھار" ورگ ءَ گوش اَنت، بُندر ءَ اے گال

"ناآھار" اِنت اَناوار۔

- **ناھاڑی :** (نَ اِ ہَ اڑِ ی) ھا ورگ کہ مردم دتی ناھار، یا بے ورگی ءِ پرورشگ ءِ وارت ئے کہ سیاہ ءُ چہ واب ءَ پاد اَیگ ءَ ورگ بیت۔ ایشی ءَ نھاری، ھم گوش اَنت۔ چہ زبانشکاری ءَ بازمردم ایشی ءَ گوں عربی گال، نھار ءَ ہمشیاد کنت کہ آئی ءِ بزانت روچ، اِنت بلے چوش رَد انت۔ اناواری۔
- **ناھاڑی :** (نَ ا۔ ہَ اڑِ ی) سیاہ ءُ سرہ ورگ، نھاری۔
- **ناھبر :** (نَ ا ہَ بَ رُ) ھبر نہ زیروک، گپ ءَ گوش نہ داروک۔
- **ناھدا :** (نَ ا ہُ دَ ا) ھا مردم کہ بوجیگ ءِ تہ ءَ چہ دزستیں مردماں مستر اِنت، کپیٹن۔
- **ناھک :** (نَ ا۔ ہَ کَ) ناترس، زالم۔ ھا مردم کہ حک (حق) نہ کنت۔ ★
- **ناھک :** (نَ ا۔ ہَ کَ کَ) تنگ، گُنڈی بھر۔
- **ناھن :** (نَ ا۔ ہُ نَ) ہیچ، ناکن، بچار، ناکن۔
- **ناھنگام :** (نَ ا ہَ نَ گَ ا مَ) بے وھد، بے رجند۔
- **ناہ وار :** (نَ ا ہَ وَ ا رَ) ناہ وروک۔
- **ناھوڈگ :** (نَ ا ہُ ڈَ گَ) بے ھوڈگ، واھیات۔
- **ناھوگ :** (نَ ا ہُ وَ گَ) بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام اِنت۔
- **ناہ ءِ تھاری :** (نَ ا ہَ ءِ تَ ہَ ا رِ ی) ھمے وھد کہ داگے ناہ ورانت ءُ رگ بندگ اَنت ءُ کار ءَ روانت۔
- **ناھین :** (نَ ا۔ ھے نَ) ناھاں مین۔ دیم ناھین کنگ، بزاں بتامیں کارے کنگ ★
- **نائی :** (نَ ا۔ ءِ یَ) مُرگے۔ (۲) حماکہ ناہ بھا کنت۔
- **نائیلون :** (نَ ا۔ ءِ ے، لَ وَ نَ) ھمے سِلک ءِ بندیک اِنت کہ ماھور بند اَنت ءَ ماھیگ گِش اَنت۔ میدانی گورءَ ایشی ءِ نام ریشم، اِنت۔ Nylon twinge
- **نبا :** (نَ بَ ا) "نباید" ءِ گونڈ گال اے کار ءَ نباکن ئے بزاں نباید اے کار ءَ بکن ئے۔ ★
- **نبات :** (نَ بَ ا ثَ) بچار: نباد۔
- **نباد :** (نَ بَ ا دَ) مسری شکر یا مزری شکر، گراستگیں ءُ دِڈتیں شکر۔
- **نباید :** (نَ۔ بَ ا۔ یَ دَ) باید نہ اِنت۔ نباید چوش ءَ بیت بزاں باید نہ اِنت کہ چوش ءَ بیت۔ ★
- **نبر :** (نَ بَ رَ زَ) ھا ڈرچک کہ جبر آئی ءِ شاہ ءُ ٹال گُڈگ نہ بوتگ اَنت۔ گیشتر پکھیراں گوشگ بیت کہ بُر ءُ ڈولدار ءَ بے کُنگ بیت۔ (۲) نہ بُتریں جبر کہ بستگ اِش ءِ بستگ اِش انچوش کہ نگوریں جبر (۳) بے بُر، بے ڈول۔
- **نبشت :** (نَ۔ بِ شَ ثَ) "نبیسگ" ءِ گوست گال ۲۔ نبشتگیں اک: دست نبشت، زر نبشت۔ ★
- **نبشتانک :** (نِ بِ شَ تَ ا نَ کَ) Article ھرچ چیزے ءِ بارہ ءَ نبیسگ بیت، ھر نبشتگے ءِ بیت۔
- **نبشتگ :** (نِ بِ شَ، تَ گَ) نبشتگیں چیز، نبیسگ ءِ دیر گوست۔
- **نبک :** (نَ بُ کَ) نبی داد یا نبی بخش ءِ نیمنام، نبو۔

- نَبو : (نَ بُ ؤ) بچار، نِگ۔
- نبی : (نَ ب ئ) مختبر، رسول، رَبال، عال دیوک۔ نبیت، پُسبک وان۔
- نبی بکش : (نَ بِ ئ، بَ کْ شْ) مردی نامے بزاں نبی ءِ بکشاتگ۔
- نبی داد : (نَ بِ ئ، دَ ا دْ) مردی نامے بزاں نبی ءِ دواتگ ءِ بکشاتگ۔
- نبیرگ : (نَ بے رَگْ) مُلک ءِ گرگ، باجیرگ۔ PPB,LWD; NIBERAGH,p.p.nibertha,: To Conquer. Overthrow.
- نبیتگ : (نِ بِ ی ئ۔ ئ گْ) گپ ءِ جیراں مان کرپاشک دکاگرءِ) ءِ سیاہ کنگ۔
- نپ : (نَ پ) سیت، پائدگ، کُٹ، (عربی، نفع)
- نپاد : (نِ پَ ا دْ) گندل، بسترہ، ھے گُد کہ آئی ءِ تہ ءِ پشم یا لوئی مان کنگ ءِ تُرک جنگ بیت ءِ جیرگیگ ءِ ودپگ بیت۔
- نپت : (نَ پْ ثْ) گروک بیر Electric. الکٹری: نپکاری Electrified. Electrification.
- نپت : (نَ پْ ث) PPB,LWD;NAPT: Lightening (P.naft)Met. gun in modern times.
- نپٹ : (نِ پ ثْ ثْ) بے سیت، بے نَپ، خُشک پاد، شومپاد، ھامردم کہ ھرکارے ءِ کردست جنت کارھراب بیت۔
- نپر : (نَ پ رْ) کسے کہ دگرے ءِ گُرءَ بہ پگار کار کنت، نوکر، جلوپکار (۲) کاسد۔
- نپس : (نَ پْ سْ) واھشت، کیر، دُز نپس: چم چُٹ، بھیل، بدزرد۔
- نپس : (نَ پْ سْ) یا نپس، ساہ، اَرواہ، نپس گیر: ساہ گروک، گشوک۔
- نپسا نپسی : (نَ پ س ا۔ نَ پْ سِ ئ) ھرکس ھرکس انت، ھرکس وتی ھیدلی ھوژناگ انت، مزنیں ڈاھے کہ کس کسیگ نہ بیت۔
- نپسندی : (نَ۔ پْ ثْ۔ سِ ئْ۔ دِ ئ) پسند نہ کنگ، نہ پسندی۔ بہ نہ پسنتی ءِ، کارے وتہ ءِ کہ واشت مئیت۔
  یکوئی "سلسلوار" ★
- نپسوی : (نَ پْ ثْ۔ سَ۔ وِ ئ) پتوسزدیگ۔
- نپ کش : (نَ پ، کَ شْ شْ) نَپ کشوک۔
- نپوار : (نَ پْ واڑ) سیتی، ھامردم کہ بجاءُ زیرءُ باز نپ گپت۔
- نت : (نَ ثْ ثْ) گوں یک منڈسریں تژندیں چیزے ءِ دگہ لمتریں چیزے ءِ گُت کنگ تری لنگ یا داریا دگہ اچکیں چیزے بہ بیت۔
  گوں بارگ سریں چیزءِ گُت انگ گوش انت، گُت ءِ نُت۔
- نت : (نَ ثْ ثْ) نتیک، پُلوہ، سندھی نتھ PPB,LWD; NATH: Nose ring PHŪLUH.
- نتا : (نَ ثْ۔ تَ ا) بلوچی داستان "سیمک ءُ نتا"، ءِ بامرد "نتھا"۔ ★
- نتاری : (نَ ت۔ تَ ا۔ رِ ئ) سکیں مزنیں ھنگر کہ آئی ءِ دو مزنیں پانچ انت۔ پہ مزنیں بوجیگ ءِ گُراباں کارمرد بیت۔ (۲) ماھیگ۔
- نتاھیر : (نَ۔ تَ ا۔ ھِ ی رْ) بے تاھیر۔ ھامردم کہ تاھیرے نیست، بے آرام۔ ★
- نترس : (نَ۔ تَ رْ سْ) دلیر، بھادر ★
- نتک : (نَ ثْ۔ تِ کْ) کُراسگ ءِ چک، نماسگ ءِ نماسگ۔
- نجات : (نِ جَ ا ثْ) بُندر، اَسل، بیھ۔

- **نِجاد** : (نِ جَ اد) نجات، بُندر، اسل، بیھ، (پارسی : نژاد)
- **نِجگ** : (نِ جَ گ) دو چیزء ڈُگگ ءُ زورء بیگ، دنتانانی نِجگ۔
- **نِجل** : (نِ جِ ل) تچک، راست : پلاں ڈُرچک ءُ نِجل کن ءُ بروء لکو۔
- **نِجینگ** : (نِ جِ ی۔ ن گ) دنتاناں نجینگ بزاں نُجگینگ ءُ زورء پرویگ۔
- **نچ** : (نَ چ چ) "نچگ" ءِ پرمانگال بزاں : بہ نچ۔
- **نچپگ** : (نِ چ۔ چُ پ گ) گرانیں چیزے ءِ چیرءُ تنگ ءُ زورءُ پربیگ کہ آئی ءِ تہ ءُ زیم بکنت۔
- **نچپینگ** : (نِ چ۔ چُ پ ے۔ ن گ) انچوش کنگ کہ بہ نچپ ایت۔
- **نچگ** : (نَ چ۔ چَ گ) یک چیزے ءِ سرءَ نوشتگ ءُ آئی ءِ سرءُ نچینگ بچگ (۲) نانچ گنگ بے پربے ورءُ (۳) جَگگ۔
- **نچین** : (نِ جِ ے ن) پہ بدی سرء پہ چِکَ ایرکنگ، تپیّ کنگ۔ PPB,LWD; NICHIEN DAYAG: Pile up.
- **نچینگ** : (نَ چ جِ ے ن گ) انچوش کنگ کہ بہ نچ ایت۔
- **نچینگ** : (نَ چِ ے۔ ن گ) پہ بدی سر پہ چِک کنگ، تپیّ کنگ، رِدءُ بند دکنگ۔ ★
- **نَد** : (نَ د) کلم، نِب، نبیگ ءُ کاربوج (طب : للہ، للہِ قا : نا، نای، نی، نال، پیھ، اسر (نای، ناد) سن، ند، نل، نال۔
- **نِدارگ** : (نِ دَ ا رَ گ) زید، چم وش، تماشا۔ سیل ءُ ندارگ۔
- **ندارہ** : (نِ۔ دَ ا۔ رَ ہ) بچار "ندارگ"۔
- **نَدز** : (نَ د ز) کولیگ، شنک، چاگرد، گیرنیگ۔
- **نَدک** : (نَ دَ ک) وشبوئیں کاھے یا "ندگ"، اے کاہ ءِ تاک دراج اَنت ءُ بارگ چوکہ کُل ءِ۔ کبرانی سرءَ ءِ ریچ اَنت ئے، دلوت ئے کم وارت۔
- **ندکار** : (نَ دَ کَ ا ر) ادیب، عامردم کہ نبیگ ءُ زبرانت بزاں شَرّیں دم بختگ کرت بکنت، ادیب یا شاعر۔
- **ندکاری** : (نَ دَ کَ ا رِ ی) ادب یا ادبی۔ ندکاری دیوان : ادبی دیوان کہ آئی ءِ تہ ءَ ندکار بھر زورانت انچیں دیوان کہ پہ "ندکاری" ءُ کارے کنگ بیت۔
- **ندکاں** : (نَ دَ ک۔ کَ ا ں) باھو دشتیاری ءَ جاگھے کہ سروچ ءِ گوریچاں زھر آپ ءُ زمین کان ءِ نیانجی ءُ انت۔ اود ءِ ندکیں کاہ بازانت۔
- **ندکش** : (نَ دَ کَ ش) مُنشی، نبیسوک، کاردار، کتابت کنوک۔
- **نِدگ** : (نِ دَ گ) ہنگ بزاں درپے ءُ پُر بیگ ءُ زند پہ زور آئی ءِ تہ ءُ گیشتر مان کنگ، گھگ، پنیگ، اک۔ "ندایگ" یا "ندایت" بزاں گھنگ یا گھایت۔
- **ندلکا** : (نَ دِ ل۔ کَ ا) (بجگوری ءُ) بےکس، گریب، ابتر کار۔
- **ندنام** : (نَ دَ۔ نَ ا م) عاگیشیں نام کہ ندکارے پہ وت ءُ ئے زبرایت ابید چہ وتی بُندریں نام ءُ۔
- **نَر** : (نَ ر) مادگ ءِ چپ، گیر، نرمادگ : دروازگ یا گر انچل ءِ سامان ءِ، سُکان ءِ، + نریں چچ تیر وتر،

بھادر، دلیر۔ نرو نرجواب دیگ : پھک جواب دیگ۔ نرلنگ : کیر و لٹ لنگ گیشتر پہ ھر و گوش انت ۔

- **نِر** : (نِ ر) درّ : جھلی یا جھل : ڈگارے کہ چہ ھشک ھوڈ ءُ رہ ءَ آئی ءَ آپ رَہ کنت "ڈگار ءَ نِر کرتگ"۔
- **نُرّ** : (نُ رّ) ٹُنگ، ریشتے کہ آرگ اِنت ءُ ٹُنگ ءُ مزن اِنت، جھلیں ٹُنگ یا آرگیں جھلیں ریش کہ تہ ءَ سُھر بہ بیت ۔
- **نَراز** : (نَ رَ ا ز) نریں کُچک (ماڈگ ءُ بند ءُ گوش انت) کُچک ءِ زات ءِ سرجمیں رستراں نَر ءِ "نَراز" ءُ ماڈگ ءِ "بند" گوش انت،
- **نَرآسک** : (نَ ر آ س ک) نریں آسک، سارواں ۔
- **نَراو** : (نَ ر ا و) گُرگ ءِ توار ۔
- **نَربگا** : (نَ ر ب گ ا) ماھیگے (بچار بُت)
- **نَرتِر** : (نَ ر تِ ر) مزن تِر ۔
- **نَرتول** : (نَ ر ت و ل) نریں تونگ ۔
- **نَرک** : (نَ ر ک) نر ءُ از باب یا نر ءِ چند، مردیں آدم یا نریں دلوت ءُ اولاک ءِ مُردازباب بزاں کیر، ھر چیزے کہ چونز ءِ بہ بیت۔ ھما گوشت کہ وھدے پہ ھوں ءِ زور ءُ شتر نندرایت چو کہ ھڈّ ءِ سک بیت۔ مُورک۔ گوشت ءِ تہ ءُ مورک، ریش ءِ

نرمانی

نرتگا

بُن۔ اگاں ریشے کہ سر بُر ءُ گوش ءُ زاناں وش اِنت بلے مُن ءُ سک ءِ بنگ ءَ انت ایشی ءَ ھم نَرک گوش انت۔

- **نَرک** : (نَ ر ک) ھما کہ رک اِت نہ کنت، "نہ رک" "نرکوک"۔
- **نِرکت** : (نِ ر ک ت) ٹُنگ، نِز، تنکیں ٹُنگ۔
- **نُرکنڈگ** : (نُ ر ک ن ڈ گ) دنتان کہ درد ءُ بُنگیج کنت۔
- **نَرگٹگ** : (نَ ر گ ٹ گ) کُشار جاہ ءِ بند ءِ جھل ءِ مکیں ھڈّ
- **نَرگراز** : (نَ ر گ رَ ا ز) نریں ھوک، نریں لدی۔
- **نَرمانی** : (نَ ر م ا ن ی) ماھیگے، پاگاس ءِ زات ءِ۔ (بچار بُت)
- **نَرجاہ** : (نَ ر ج ا ہ) کورچ، کلور ءِ ھڈّ ءِ سیاوگانی نیاجی کپت۔
- **نُرڈپرنڈ** : (نُ ر ڈ پ ر ن ڈ) ھنگ، نُرنڈگ۔
- **نُرنڈگ** : (نُ ر ن ڈ گ) پہ کسے ءَ زھر بیگ ءَ آئی ءَ آھستہ آھستہ پہ زھر ءِ گرانتواری زھر گپ گوشگ ائیں رنگے ءَ پہ زھر یا نروشتی گپ جنگ کہ گیشتریں گالاں کس سر پد مہ بیت ءُ "ھوں گوں" ءِ توار گیشتر بہ بیت۔

- **نروٹ** : (نَ رَ وَ ٹ ٹ) مزن، زند
- **نُرودگ** : (نُ رُ و دَگ) نُرندگ، نرکندگ بلے پہ کسے ءِ زھروءِ اتان بلے باز جاگہ ءَ پہ ھاکیں نُرندگ ءِ بزانت ءَ کارمردبیت۔
- **نریان** : (نَ رِ یَ ا نْ) نریں اپس، نریں ھر۔
- **نریانچ** : (نَ رِ یَ ا نْ چ) یا نُرگھانچ : مُرگے۔ اے مُرگ ءِ آواز "پلی لی پلی لی یا کلی لی کلی لی" انت۔ گُوشِش انت کہ پا مُرگے، اگاں اے مُرگ کسے ءِ راستی نیمگ ءَ آواز بکنت یا بگوزایت یا چہ بال ءَ بجیت ءُ راستی نیمگ ءَ بہ نندایت ءُ آواز بکنت، بزاں نیکیں پالے ءُ ھر جاھے بروپاروگ ءِ سوب انت۔ اگاں نان چپی نیمگ ءَ بُوت بزاں بدیں پال انت۔
- **نریں** : (نَ رِ ے نْ) نر، ھاکماوگ نہ انت۔ دلیری، مزن دلیں۔
- **نریں الدار** : (نَ رِ ے نْ، اَل دَا رْ) تُرندیں الدارے کہ تئے شیہ تر انت۔ دوی نرم ءُ نَر ءَ دوتر انت۔
- **نریں ریھان** : (نَ رِ ے نْ، رِ ے ھَ ا نْ) چہ آوگر ریھاناں ایشی ءِ توم کئیں وداج تر انت ءُ تُخم بالاملنگا"
- **نَز** : (نَ زْ) PPB,LWD;NAZ: Fine, thin.
- **نَز** : (نَ زْ زْ) بند، چُپت، اپُرش کرچان نزکن۔ دپ ءَ نزکن۔ نزیک۔ پہ منی نَزّ ءَ۔
- **نِز** : (نِ زْ زْ) دید، زانگ۔ "پمنی نزءَ" بزاں پمنی زانگ ءَ۔
- **نزار** : (نَ زْ۔ زَا رْ) نزآروک (مولف) (6.3.1967)
- **نزآرگ** : (نَ زْ زْ آ رْ گْ) یکجا کنگ، جم کنگ، شنگیں چیزاں یکجا کنگ۔
- **نزانتایکی** : (نَ زَا نْ ت، آ ئِ کِ یْ) نزانتگیں اُگیج گرامر ءِ "مستقبل مجھول"۔
- **نزانگوست** : (نَ زَا نْ، گُ وَ سْ تْ) نزانتگیں گوست۔ گرامر ءِ "ماضی مجھول"
- **نزنکٹ** : (نَ زْ نْ کْ کْ) یا نزنکت۔ ھاتوامیں بُزکہ دیگا چپک ءَ ئے نیاورتگ۔
- **نزنکٹ** : (نَ زْ نْ کْ کْ) وَھری ایں بلے وَھرنہ کرتگیں بُزکہ ورنائی ءَ توام انت بلے چہ واری یا بے پاچنی ءَ دیگا آپس نہ بوتگ۔
- **نزور** : (نِ زْ وَ رْ) بے زور، کم زور۔
- **نزیک** : (نَ زْ۔ زِ ی کْ) دُورا تان، گور ءَ یا کرّ ءَ۔
- **نژگ** : (نَ ژْ۔ ژَ گْ) پہ زھرتوارے درکنگ، پلانی پہ توکژان انت کیت۔ تیر نژان ءَ آتک۔
- **نژگ** : (نِ ژْ۔ ژَ گْ) نزوریں گریوگ ءِ توار۔
- **نسک** : (نَ سُ کْ) درمانے۔
- **نَسک** : (نَ سَ کْ) گندگ، ھراب، بیران، بیکار، شیہ رو، رُسوا۔
- **نَسکت** : (نَ سَ کْ کْ) رُسوا، بے تام، ولشیاہ۔ Fall, decline.
- **نسکنت** : (نَ سْ۔ کَ نْ ت) بلوچستان ءَ جاگھے ءِ نام انت
- **نسکند** : (نَ سْ۔ کَ نْ دْ) بچار، نسکنت،
- **نَسکی** : (نَ سْ کِ یْ) نسکی سرتیگ۔ ھاسرتیگ کہ نَسک ئے مان۔

- **نسگ** : (نَ سَ گْ) بے سوب بُگ، بے بھر بُوگ، ھرکارے ءِ دست ءَ ہچ نپ نہ رسگ، پھک بے سوب بیگ۔ بدبھت بُگ۔ برباد بوگ، برگشگ بھت ءِ، بت : گُرانڈانی کلم نستگ، سر اتش پہ مکران کپتگ
- **نسو** : (نَ سَ وْ) PPB,LWD;NASO:A fowl's beak.
- **نسیب** : (نَ۔ سِ یْ بْ) بھت۔ تال، کسمت، (تازی: «نصیب») ★
- **نسیّت** : (نَ سِ یْ۔ یَ تْ) پنت، جوانیں سرءُ سوج (عربی: نصیحت)
- **نسیرگ** : (نَ۔ سِ ے۔ رَ گْ) ھما ھجبر سبز بُنت، چلوس۔ ★
- **نسیلگ** : (نَ۔ سِ ے۔ لَ گْ) پیم نہ بُوگ، نہ ٹھگ، تپاک نہ بوگ۔ ★
- **نسینگ** : (نَ سِ ے۔ نَ گْ) بے سوب کنائینگ۔ بے بھر کنائینگ۔ انچو شی کنگ کہ بنسایت۔
- **نِشا** : (نِ۔ شَ ا) یا نِشہ : ھما سادکہ بوجیگ یا وگ دریائی ولاک ءِ ننگر ھمائی ءَ بستگ۔
- **نشار** : (نِ۔ شَ ا رْ) بالزز سالونک ءِ لوگ ءِ درستیں مردمانی نشار گور شگ بیت۔ نرات ءِ یا چک ءِ جنیں۔
- **نِشان** : (نِ۔ شَ ا نْ) ٹپ، پد، نِشیاھیں نگے کہ پوست ءَ پہانت، پیشراہ، چیدگ ءِ نشان۔
- **نشانجا** : (نِ شَ ا نْ۔ جَ ا) ھما جاگہ کہ نشان کنگ بوتگ یا نشانگ بوتگ۔
- **نشان کنگ** : (نِ شَ ا نْ۔ کَ نَ گْ) یک چیزے ءَ نشانے پر کنگ کہ زانگ بہ بیت یا کہ وتی زرد ءَ ھما چیز ءِ نشان ءِ یاد کنگ۔
- **نِشانگ** : (نِ شَ ا۔ نَ گْ) چیزے نشان کنگ ءُ پہ تیر جنگ۔ ۲ : دشتاربیگ ءِ ندچہ سالونک ءِ چیزے ءَ زر پہ رِشانگ پہ جنگ ءِ مردماں دیگ بیت۔
- **نشپیل** : (نَ شْ۔ پ ی لْ لْ) آنجگ، آنجگ کنگ ءِ وار۔
- **نشت** : (نِ شْ تْ) «نندگ» ءِ گوستگال۔
- **نِشتار** : (نِ شْ۔ تَ ا رْ) وشتار، جستار، واستار بزاں ھما جنک یا جنیں کہ پہ کسے ءَ نام گپت کنگ بوتگ کہ گوں آئی ءَ سیر دیگ بیت۔
- **نشتانجاہ** (نِ شْ۔ تَ ا نْ۔ جَ ا ہْ) بچار «نشتنجاہ»
- **نِشتگ** : (نِ شْ۔ تَ گْ) «نندگ» ءِ «دیر گوست»
- **نِشتگیں** : (نِ شْ۔ تَ گِ ے نْ) ھما مردم کہ نِشتگ، جنگ ءَ ھما مردم کہ دُور نشتگ ءُ پہ جنگ ءَ مردماں سر ءُ سوج کنت : نِشتگیں مردم کماندار انت۔ نِشتگیں جنک : سُور نہ کرتگیں جنیں چک۔
- **نشتنجاہ** : (نِ شْ۔ تَ نْ۔ جَ ا ہْ) کین ءِ کلانشک یا کلک، مردم ءِ چہ سرین ءَ بجھل ءِ ھڈ ءَ بز گوشت کہ نندگ ءَ زمین ءَ ایر کنگ بنت۔ ★
- **نِشتنک** : (نِ شْ۔ تِ نَ کْ) نِشتانک، نشتانجاہ۔
- **نِشت ءُ نیاد** : (نِ شْ تْ۔ ءُ۔ نِ یے ا دْ) مجلس ءُ دیوان
- **نِشتینک** : (نِ شْ۔ تِ ے نَ کْ) بچار «نشتنجاہ» ★
- **نشک** : (نَ شْ کْ) بچار «نکش»
- **نِشوک** : (نِ شْ وَ کْ) مشوک کہ چہ تباک ءَ کلیا ءَ پر ءَ جوڑ بیت۔

نشون : (نِ۔ شُ و ن) سوج، شون، شوندات، نشان ✶

نشہ : (نِ شَ ہ) ھنوشش، بنگ وارتگیں مردم، تزندآپ وارتگیں مردم، کیپ۔ ھر چیزے کہ مردم ءِ ھنوش کنت۔ ک، بنگ، تزنداپ، جونذک۔

نشہ : (نِ شَ ہ) بچار: نشاہ

نک : (نَ کْ) ھما دنتان کہ ھراب رُستگ انچو شکہ نمی دنتان۔

نکّ : (نَ کّ کْ) چہ دازءِ بزتریں رنگیں پیشتے ءِ جوڑ کنگیں تگردے کہ لوگانی کشش ءِ بندگ بیت۔

نکّ : (نُ ک ک) دپ ءِ تہءِ بُرزی دیم۔ جُرجرک ءِ نزیک۔ گرُءِ بُنگیجی دپ۔ نکّ ءِ جنگ۔ نکّ ءِ چیست کنگ۔ نکّ ءِ دیم: دپ ءِ تہءِ بُرزی دیم۔ نکّ ءِ ویگ: بچکّ ءِ پہ گور ءِ مچگ ءَ۔ نکّ ءِ کپگ۔ نکّ ءِ ویگ۔ نکّ ءِ چیست کنگ۔ نکّ ءِ جنگ۔ نکّ ءِ تچ بیگ۔ گذّی ماں نکّ ءِ بیگ۔ نکّ ءِ ھشک بیگ۔ نکّ ءِ ناھک یا نک ءِ نادوک۔ نکّ ءِ ترکینگ یا ترّاکینگ۔ نکّ ءِ تچ کنگ۔ نکّ ءِ دِرگ یا دِرگ۔ نکّ ءِ نک۔ وش نکّ۔ نکّ ءِ بند کنگ۔ نکّ ءِ روگ۔ PPB,LWD;NUKH: Dirt,filth.

نکّ : (نَ کّ کْ) بن بلک یا آئی ءِ مات۔

نکّ : (نَ کّ کْ) متمگ ءِ پہ ماتگاں بزاں ءِ بہ نک، نک بجن یا نکیں، بنکیں۔

نکارہ : (نَ کَ ا۔ رَ ہ) بے پکار، ھما کہ ھچ کار ءِ نئیت، بے سیت۔

نِکان : (نِ کَ ا نْ) اگدے کہ آرت ئے ماں کن آنت ءِ پہ بچگ ءِ تمودن ءِ روانت۔ بچگ ءِ اوکیں، تروتی ءِ نگن بچگ ءِ ھر ورے ءِ آرت نکانے شمار بیت۔ ۲ : ھما جاگہ ءِ کہ چہ جنتر ءِ درشتگیں آرت ءِ درکاینت ءِ جم بنت۔

نکاہ : (نِ کَ ا ہ) جنین ءِ مردین ءِ سیر کنگ ءِ نیکراھی رھبند ءِ پہ ءِ نشگ ءِ دے ءِ زیرءِ دیوان ءِ کار (عربی: نکاح)

نُکت : (نُ کُ تْ) پتنیں چیسے (گد، پوست یا کرپاسک) ءِ سکیں کسانیں نکر، پلانی ءِ وتی پشک نکت نکت کرت۔

نک ترک : (نَ کْ کْ۔ تْ رِ کْ کْ) بے ترک ءِ توار، ھاموشں۔

نک جنگ : (نَ کّ کْ + جَ نَ گْ) پدماں پدپکستری ءِ دزبندی گوشگ۔

نکدنتان : (نَ کْ، دَ نْ تَ ا نْ) ھما کہ دنتان ئے نک آنت۔

نکرگ : (نُ کُ رَ۔ رَ گْ) دنتان کہ کمیں کمیں درد ءِ بنیگج کنت۔

نکس : (نَ کْ سْ) شُتوم، بے بھت۔

نکساں کشی : (نُ کْ۔ سَ ا نْ ءِ کَ شْ شی) تاوان کشی، ھما مردم کہ تاوان کشی ءِ کنت۔

نکش : (نَ کْ شْ) پہ پد ءِ بند ءِ اریتگیں دو چ یا رنگ یا درجن یا دگرا نچیں رھبندے ءِ جوڑ کنگیں چکّن، چکّن بیگار (عربی: نقش) نشان، پد۔

نُکّک : (نُ کْ۔ کُ کْ) نزیک ءِ مرگ ءِ مردم یا دگہ ساھدار کہ دپ ءِ دیر دیر ءِ بیچ کنت ءِ گونڈیں ساھے چو تیرکوہ ءِ در کیت کہ آئی ءِ بستیں ایت۔ نزیک ءِ مرگ ءِ ساھدار ءِ ساہ دار ایت دار ایت ءِ کیت۔ گوں ساہ کشگ ءِ ھور آئی ءِ سر ھم سُر ایت۔ نُکّک جنگ بزاں ھمے رنگ ءِ ساہ ءِ کشگ۔ نُکّکاں بوگ یا سر بوگ۔ پہ نُکّک بوگ۔

نُکّک جنگ : (نُ کّ کُ کْ + جَ نَ گْ) مرگ ءِ نزیک رسگ۔

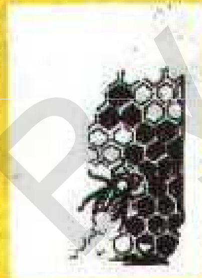
- **نَنگک** : (نَ کّ ۔ کَ گّ) پہ کارے ءَ کسے ءِ پدماں پدگوشگ ۔ پہ کستریءِ وزبندی زندپہ زندگوشگ ۔ ۲ : چہ دردءُ دوراتی سوک ءِ پہ کمک ءِ پریادکنگ ۔ بے ننگک ءِ جاورءِ ھما دھدی بست کہ ناوڑاہ بے وس بیت ۔ پہ یک کارے ءَ کسے ءِ پدماں پدپہ بزکاری گوشگ ۔
- **نک نادوک** : (نُ کّ کّ ۔ نَ اَدْ وَ کّ) بے وس، نادر، سک پریشان بوگ، گنڈی وس ۔
- **نکول** : (نِ کّ وْ لّ) مُرگے کہ تربچ رون ءَ کیت وشاتو ءَ بیت چہ یک بالے ءَ زند بال کُرت نہ کنت ۔ گرانت ئے ۔
- **نُکّی** : (نُ کّ ۔ کِ ی) کندگ کنگیں آسے کہ ترندیں اپانی لگام ءِ پہرے ءِ کنّ آنت کہ آئیءِ نک ءَ لگّایت ءُ سرءَ زندءَ ئے نیل ایت ۔
- **نکی** : (نْ ۔ کِ ی) بچار "نکی دنتان" ۔
- **نکیب** : (نَ کِ یْ بّ) نوکر، ھزمتکار، کستر پاد ۔
- **نکیبو** : (نَ کِ یْ ۔ بُ وْ) بالاچ ءِ ھزمتکار کہ دودا ءِ بیرانی گرگ ءِ ھمراہ ئے بوتگ ۔
- **نکی دنتان** : (نَ کِ یْ ۔ دَ نْ تّ اْ نّ) ھماگیشیں دنتان کہ دگہ دنتانی چیرءِ نیمگ یا سرءَ رُدایت ۔

نکینک

- **نکینک** : (نِ کِ ے نْ کّ) مادگیں کُکڑ ۔ (بچار ٹُٹ)
- **نگار** : (نِ گّ اْ رّ) نکش، بچکن، نکش ءُ نگار ۔
- **نگاہ** : (نِ گّ اْ ہْ) چم، دید، نزر ۔
- **نگھبان** (نِ گّ ھْ ۔ بَ اْ نّ) بچار "نگھپان" ★
- **نگھپان** : (نِ گّ ھْ ۔ پَ اْ نّ) نگھداروک، پھریزوک، چارءُ گِندکنوک، ساتوک، نگران ۔ ★
- **نگاھدار** : (نِ گّ اْ ھْ دَ اْ رّ) بچار "نگھدار"
- **نگٹ** : (نِ گّ ٹّ ٹّ) بے توار، چہ گپ ءَ ٹھبرءِ گرگ ۔ چہ ترس ءَ ٹھبرءِ دَر نیایگ ۔ ۲ : گار، بے گواہ ۔
- **نگد** (نَ گّ دْ) سودا ءِ تہ ءَ سرجمیں زرانی ھما بہر کہ دیگ بیت "نگد" ءِ انت ءُ پشت کپتگیں زر "وام" ءِ ھما زر کہ دستی دیگ بنت ۔ ۲ ۔ بے ریائی اِک : نگدکنگ ءُ گوشگ : بے ریا ءُ رُدءُ گوشگ ۔ نگدانگدکنگ ۔ تچک ءَ تچک پہ بے ریائی گوشگ ۔ CASH ★
- **نگدکار** (نَ گّ دْ ۔ کَ اْ رّ) ھما باپاری کہ نگدءِ کارءُ بار کنت ۔ ھاکس کہ پہ بے ریا ءُ رُدءُ گپ جنت (اے جُنک گال ءَ لھتیں ندکار پہ "تنقید نگار" ءَ زورگ آنت بلے "نگد" ءَ بندرءِ عربی ءَ "نقد" ءِ انت بلوچی ءَ وتی جندءِ بے کچیں گال "چکاسکار" ءِ انت) ۔ ★
- **نگران** : (نِ گّ ۔ رَ اْ نّ) نگھپان، سپروائزر ۔

- **نِگران** : (نِ.گ.رَا ن) مُلور، بژنیگ۔ PPB,LWD;NIGHRAN:Sad , grieved.
- **نُگرہ** : (نُ.گ.رَہ) چاندی، زر، اسپیت۔
- **نُگل** : (نُ.گ.ل) چرشتری ءَ بےمنتءِ گیشتر پہ جنگ ءُ گوشگ بیت۔ شترنگ۔ بندرءَ اے گال، نوک گل، انت۔ نوک نرک انگلیں نرپتن ءُ کلاگ ھم گوشگ بیت۔
- **نگن** : (نَ.گ.ن) نان۔ آرت کہ لیس دیگ ءُ ماں تنور یا تینءَ پچگ بیت، پتن۔
- **نگن پچ** : (نَ.گ.ن + پَ.چ)، ھما مردم کہ نگن پوریندءَ پچایت ءُ نگن ءِ دست ءَ شئیت بزاں کارءِ ننزرس ایت۔
- **نگنلان** : (نَ.گ.ن + دَا ن)؛ ورگدان، نان دان، گراستگیں توشگدان، چاشدان۔
- **نگن دِہ** : (نَ.گ.ن + دِہ)؛ نان دہ، نگن دیوک بزاں مھمان جنل، ھما مردم کہ ھر کسے کہ آئی ءُ کس ءَ بروت نگن ءِ دنت۔
- **نگنگ** : (نَ.گ.ن.گ) ھونی ءِ میں لوتے کہ بینگسک ءِ پہ بینگ ءُ ھیکاف ایرکنگ ءَ جوڑ کنت (بچار بُت) ✱
- **نگن وار** : (نَ.گ.ن + وَا ر)؛ نانوار، نگن وروک، ھما مردم کہ باز نگن وارت کنت یا کہ نگن ورگ ءَ سک ھدوک انت۔ ھا مردم چد گرے ولاپ وارت۔ پلانی پلانی ءِ نانوار انت۔

- **نگور** : (نَ.گ.وُر) نیمگ، کش۔ PPB,LWD;NIGHORE,NAGHOR: side,direction.
- **نِگور** : (نِ.گ.وُر) بلوچستان ءِ نگور نامیں جاگہ باز انت۔ گوادری نگور، دشت ءِ نگور، کوہ ءِ کوش نزیکیں زمین کہ کشت ءُ کشار بیت۔ وادی (نگوردیم) PPB,LWD; Hill skirt,.
✱ بندرءَ اے گال، ناگ گور، انت۔ ناگ : کوہ
- **نگورپان** (نَ.گ.وُر.پَ ان) نگور پھنات، نگوردیم
- **نگورت** : (نَ.گ.وُر.ت) ھما سیاہ ءُ بزیں جیہر کہ چہ آپ ءُ تیر انت بلے دنیگانہ گور تگ ءِ بلے پہ گوارگ ءِ متصل انت۔
- **نگوردیم** : (نِ.گ.وُر + دِے م)؛ نگورپان، وادی۔
- **نِگوشگ** : (نِ.گُ.وَ.شَ.گ)؛ گوشدارگ، اے گال ماں بلوچی گوھنیں لبھاں باز کیت۔ منی گالاں نگوشدار۔ یعنی نزرءِ اے، ن، ھے، گالاں، نیگ انت کہ اد ءُ سریم ءِ توار دنت۔ بزاں منی گالاں گوشدار، یا کہ منی گالاں گوشدار کہ بلوچستان ءِ باز بھرءِ گالاں، پدرندءَ ءِ گیش کن آنت کہ بازیں کار مرد ءَ نزانکاری ءَ مردم الیشی ءَ، نگوشدار، گوش انت۔ بلے باز جاگہ ءَ نگوش، کار مرد بوتگ۔

- **نگوُمّ** : (نِ گ ُ و م م) بتن بتیں بُرج ءِ مید کہ رھـدراں پیتی یا نالداناں پہ نکشءِ ءُ نگار جنگ بوتگ انت ۔ لانئیگ ءِ ڈُنّ ءِ هم پرکن انت (عربی: نجوم)
- **نگهدار** : (نِ. گ َ ھ ۔ دَ ا ز) نگاهدار، پھریزدک ٭ دو نگهدارگ ، پہ ماتگال بزاں نگاه بدار، بہ پھریز ۔ ٭
- **نگهدارگ** : (نِ. گ َ ھ ۔ دَ ا ز گ) نگھپانی کنگ، پھریزگ ۔ ساتگ ۔ ٭
- **نگیرگ** : (نِ گِ ے ۔ ز گ) : جُلگ ، وارگ ۔ PPB,LWD;NIGERAG,p.p.nigertha: To Stay.
- **نگیز** : (نِ گِ ی ز) مسورءِ ڈال، نگینز، ٹھرپ ڈالے ۔
- **نگیگ** : (نَ گِ ے گ) پہ گیگ نہ بیگ، بے وار، بے تاھیر ۔
- **نگینز** : (نِ گِ یٔ نٔ ز) نگیز، مسورءِ ڈال، بچار، نگینز ۔
- **نگینگ** : (نَ گِ ے ۔ نٔ گ) بچار، نگمنک ۔
- **نل** ۲ : (نَ لٔ) نَل کہ جنگلاں رُدانت کہ تھرِاش پچ انت ۔ نل کہ جنگ بیت ۔ سازے ۔ چلیمی نل ۔ نل ءُ نل بوگ بزاں سک پُر بوگ ۔ تپنگ ءِ نل ۔ آپ ءِ نل ۔ طب : للہ ، لِلہ ۔ فا : نا ، نا ی ، نی ، نال ، پچہ ؛ اس (نا ی ، نا ذ) سَں : تمدنَل مالَ ۔
- **نلاپ** : (نَ لَ ا پ) لاپ ءِ کرتگیں ماھیگ ، ھما ماھیگ کہ دنیگا نہ برا تگ ۔
- **نَل جَن** : (نَ لٔ + جَ نٔ) ھما مردم کہ نَل جنت ، بزاں نل ءِ ساز کار ، زھیرکار ۔
- **نلک** : (نَ لُ کٔ) کسانیں نَل ، شیشگ ءِ بارگیں نَل ۔
- **نلینٹ** : (نَ لِ ے نٔ ٹ) بلوچستان ءِ یک جاگہے ءِ نام انت اود ءِ آمب سک شر انت ۔
- **نم** : (نَ م) نمب ءِ گوندگال (پارسی ءِ نمب ءِ گوش انت)
- **نِما** : (نِ مَ ا) نزاه، زیب، جلوه، سپہ، ڈول ۔
- **نِمادار** : (نِ مَ ا + دَ ا ز) نزاھدار، زیبدار، جلوہ ناک، سپہ دار ۔ ڈولدار ۔
- **نمادَوار** : (نِ م ا دَ ۔ وَ ا ز) ھما جاگہ کہ اود ءِ با پاری یا دگہ کسے وتی چیزاں پہ ملوک ءِ چارگ ءِ ھاترا پرکن انت (پارسی: نمائش ، عربی: معرض انگ : Exhibition, 25.2.1968
- **نِماز** : (نِ م ا ز) ھُدا ءِ دیم ءِ پرستری اوشتگ یا نندگ ءُ آئی ءِ آیات کنگ یا آئی ءِ سا ڑا ءِ چیزے گوشگ ۔
- **نمازجا** : (نِ مَ ا ز ۔ جَ ا) نمازجاہ ، نماز ءِ جاگہ ءِ بزاں مسیت ۔
- **نمازجاہ** : (نِ م ا ز + جَ ا ہ) بچار، نمازجا ۔
- **نمازی** : (نِ مَ ا زِ ی) یا نمازیگ ، ھما مردم کہ نمازوان ایت ۔ بزاں مسلمان ۔ ۲ مُسَلا ، نماز ءِ تگر دیا دگہ چیزے کہ آئی ءِ سرءِ نماز کنگ بہ بیت ۔ پاک : ھما چیز کہ پلیت نہ انت ۔
- **نمازیگ** : (نِ مَ ا ۔ زِ ی گ) بہ چار، نمازی ۔
- **نماسگ** : (نِ مَ ا ۔ سَ گ) چِک ءِ چَک ، جِکزہت ۔
- **نماکار** : (نِ مَ ا + کَ ا ز) ھما مردم کہ چیزے ءِ نمادار کنت ۔ نمادارکنوک ، سمبھینوک ۔ Decorator. پہ ردتاک ءِ

ماھتاکاں .Producer یا .Art editor

- **نمب**: (نَ م ب ب) ترّی یے کہ باھانی سرءَ چہ برز ءَ پہ زمین ءَ ایردَنت ۔ نب ءِ ترمپ ، گُدے کہ ترّ نہ اِنت بلے ترّی ءِ ماں اِنت ۔ ڈگار ءَ نمب کہ کشگ بیت ۔
- **نمبو** : (نَ م ۔ بُ وْ) گوَنگ کالھے کہ شودانت ءُ اَشتر ءَ دیینت ءُ پہ چاک سَک سُور ءُ شَر نداِنت کلڑ ءُ ھیں زمین ءَ رُدِایت ۔
- **نمبی** : (نَ م ۔ بِ یْ) نب بیگ ۔ یک گواتے ءِ نام اِنت ۔ نمبی یا نمبیگ ءُ مُرگے ءِ نام اِنت ۔ مردی نامے ۔
- **نمبیپان**: (نَ م بِ یْ ۔ پ ا نْ) ھامنک ءُ ھدءِ جاگہ کہ ھر دھد نمب بیت ۔
- **نمبیگ** : (نَ م ۔ بِ یْ گْ) مُرگے ، مردی نامے ۔ گواتے ءِ نام اِنت ۔ نمبی
- **نمتاک** : (نِ مْ ۔ تَ اکْ) نیم تاک ۔
- **نمتاکی** : (نِ م ۔ ت اکْ) نیامتاک ، نیامتاکی
- **نمٹّا** : (نَ مْ ٹْ ۔ ٹَ ا) ھاکہ مٹّایگ نہ بیت ۔ ھاکہ چوکہ کورے ءَ گوازینگ نہ بیت ۔" ناقابلِ عبور " .Uncrossable
- **نمدی** : (نِ م ۔ دِ یْ) پہ کسے ءِ نام ءُ دیم دائگیں چہ گپ ءُ ھبراں نبشتگ ءُ پرّیں کاگد ، کراچ ، کاگد ، کلوہ ءُ سلام ءُ دزھاتی کاگد (خط ، مکتوب ، رسالہ) .Letter نیم دید یا نیم دیدار ءُ گونڈ گال (چہ "نیم" ءُ "نم" ءُ چہ "دید" یا "دیدار" ءُ "دی") (نم + دی)
- **نمر** : (نَ مِ رْ) جنینی نامے ۔ نمیران ۔
- **نمرد** : (نَ مْ رْ دْ) مُھرگے کہ ماں دستونکاں بیت ۔
- **نمروز** : (نِ م ۔ رُوزْ) نامے
- **نمروز** : (نَ م ۔ رُوزْ) نامے
- **نمرینگ** : (نَ ۔ مَ رْ ۔ رِ یے ۔ نگ) لھم ءُ ایرباد نہ بوگ ، رام نہ دیگ ، تب ءَ نہ بوگ ، چہ مستی ءُ تمردی ءَ ایرباد ءُ لھم نہ بوگ ۔ ★
- **نمنتک** : (نَ مَ نْ ۔ تَ کْ) کالھے کہ چہ ثمیش ءَ تاک ءُ اوَرت تر اَنت ۔ زمین ءِ پُشت ءَ بِراہ روت ۔ گوش اَنت نہ نمنتک ءُ ڈونڈلو ھردو گوھار اَنت ، مات اِشی مُرتگ ءُ پُرس ءَ ئے نہ دار اَنت ءُ نمنتک ءُ ڈونڈلو ھردو سیاھاپیں ڈگاراں رُد اَنت ۔
- **نمیران** : (نَ م یْ ۔ رَ انْ) ھاکہ نہ مرایت ۔ ھاکہ مرگ ءِ پہ نیست ۔ نہ مروکیں ۔ جنینی نامے ۔
- **نن** : (نَ نْ نْ) کسان ۔
- **نن** : (نَ نْ نْ) پتن ۔ ننکائی گپ ءَ ننگن ، ءُ گوش اَنت ۔
- **نند** : (نِ نْ دْ) نندگ ءِ پرمانگال ، نزاں ، بہ نند ، نندءِ نیاد ، دیوان ءُ مجلس ، نشت ءُ نیادو ۔
- **نندار** : (نِ ن ۔ دَ ارْ) نندگ ءِ نام ، پلانی ءَ نندار نیست ، نزاں یک جاگھے نہ نند ایت ۔
- **نِنداشت** : (نِ نْ ۔ دَ اشْ تْ) نندگ ءُ سگّ ، پلانی ءَ نِنداشت نیست ، نزاں نندگ نہ سگّ ایت ۔ نشت نہ کنت ۔ ★ نندگ ءُ داشت نزاں برداشت ۔

ننِدک : (نِ نْ ۔ دُ کْ) سکّیں گونڈیں دمانے ءُ ننِدگ ۔ ۲ : مردی نامے ، مردینی ۔

ننِدکی : (نِ نْ ۔ دُ ۔ کِ ی) ھما گونڈوئیں چُک کہ ئوکی نندگءِ ھیل گپتگ یا نِشت کنت ۔ ★

ننِدگ : (نِ نْ ۔ دَ گْ) انچیں ڈولےءِ بیگ کہ مردم ءِ نشتنجاہ یا کلا نشک زمین ءِ سرءَ یا دگہ چیزےءِ سرءَ ایر بہ بنت کہ مردم چہ سرین ءَ بُرز ءُ بُر زلکءَ تچک بہ بیت ءُ جہلی بھر زمین ءِ سرءَ بہ بیت ۔

ننِدءُ نیاد : (نِ نْ دْ ۔ ءُ ۔ نْ یِ ا دْ) دیوان ءُ مجلس ، نشت ءُ نیاد ۔

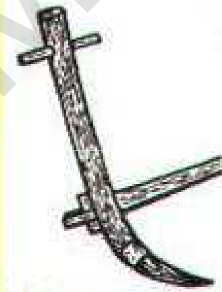
ننِژگ : (نِ نْ ژْ ۔ ژَ گْ) ننژگ ، کسانیں نزدیں رنگے ءُ گڑیوگ ءُ نزنزگ ، بے زندیں تارگ ۔

نُنک : (نُ نْ ۔ نُ کْ) سکّیں کسانیں چُک ، شیر وارئیں چُک ، ننُو ۔ سک کسان ۔

ننگ : (نَ نْ گْ) شرم ، گیرت ، شرم ءُ ننگ : گیرءُ گند ۔ جنین ءِ ننگ ۔ لچ ، کُٹ ، دت ننگ ءُ ت ، «تُندگیں لاپ سیر بیت بلے تُنّگیں ننگ نبیت » ، «گریبانی ننگ ءُ امیرانی گواچی »

ننگ : (نِ نْ گْ) ھر چیزے کہ بستگ ءُ جتا جتا انت یا کہ ھر چیزے کہ دت جتائیں تو امیں دانگے ۔ داگینہ ۔ پہ

ننگر

ننگار

ماھیگ ءِ ننگ نزیں توامیں ءُ گُوش انت کسانیں ءَ «کپ» «گُوش انت» ۔ ننگ ءِ کپ ءِ پہ مردم ءَ رُستگیں ءُ رس اتگیں مردم ءَ پہ بچک یا جنک «شمار نہ بیت بلکیں پہ مردین یا جنین ءَ Adult.

ننگار : (نَ نْ گَ ا رْ) ھما چوٹیں دارکہ گوکان بندگ ءُ زمین ءِ وڑگ بیت یا کشگ بیت یا پُل کشگ بیت ، پلکش ۔ ننگار دیگ : پل کشگ ، گوں ننگار ءَ زمین ءِ وڑگ ، ننگار رنگ ، کسے ءِ لوگ ءِ پیڑءُ شگ ءُ برباد کنگ ۔ (بچار بُت)

ننگر : (نَ نْ ۔ گَ رْ) ھما آسِن کہ سادے بند انت سئے ءُ دریا ءِ تہ ءَ دُور دئیگ دئیت کہ میل یا بوجیگ ءَ یکیں جاگہ ءَ دار ایت ، مزن جبل ، تا وان کشّ مزن دادیں مردم ۔ «ننگریں تجار» بلوچی کوھنیں و تیرانی مزن نامیں بامردے کہ باز مشہور انت ۔ PPB,LWD; Generous. (بچار بُت)

ننگری : (نَ نْ ۔ گَ رِ ی) لنگری ، مزنیں تامیں تالب یا کہ مزنیں منجل ۔ ۲ : ھما مردم کہ ننگر بجا کنت ۔ ۳ : ھما زرکہ بوجیگ یا میل ھر بچ بندرے کہ ننگر کن انت ھما بندر ءِ سرکار ءَ بیگِن انت ۔

ننو : (نَ نُ وْ) سکّیں سُست کار ، سکّیں سست ءُ لم سُرگ ۔

نُنُّو : (نُ نْ ۔ نُ وْ) نُنک ، سکّیں کسانیں چُک ، سک کسان ۔

- **نواب** : (نَ وَابْ) مزن سروار۔ نامے۔
- **نوادگ** : (نَ وَادگْ) بچار "آوادگ" "دیگ ءِ نوادگ چہ مزگ ، مرد ءِ درآمد چہ گلگ"
- **نواسگ** : (نَ وَاسَ گْ) بچار "نماسگ"
- **نُوان** : (نَ وَانْ) "نَبا" PPB,LWD; NAWĀN: Perhaps. (Ginavān)
- **نِوان** : (نِ وَانْ) دیوالے ءِ پُشت ءِ سَندگ کہ دیوال تئی نِوان اِنت۔ نوان چہ گوات یا روچ ءِ بمبرزگ ءِ حاترءَ کنگ بیت چیر بیگ۔ اندیم (بلے اندیم وت ءَ چیر دیگ ءِ حاترءَ کنگ بیت)
- **نواھتگ** : (نَ وَا ھِ تَ گْ) نہ لوٹ اِتگ، پسند نہ کرتگیں" بلائی ءَ ھداءِ شتر نواھتگ "بزاں ھداچہ آئی ءَ دِش نہ اِنت★
- **نواھگ[1]** : (نَ وَا ھَ گْ) پہ بدیں رنگے ءَ نہ لوٹگ۔ نواھتگ : بزاں ھماکہ ھُداچہ آئی ءَ نہ دِش اِنت۔
- **نواھگ[2]** : (نَ وَا ھَ گْ) نہ لوٹگ ، واھگ ءِ چپ ، بیزاری ، نفرت۔ Hatred. 25.12.63
- **نوبت** : (نَ وْبَ تْ) دَور باریگ۔ دھد۔
- **نوت[1]** : (نَ وَتْ) اِزت ، شرپ PPB,LWD;NAWATH: Pride, honour.
- **نوت[2]** : (نَ وَتْ) (نمد یا نمت) نوصت ، ریشں PPB,LWD;NAWATH: Felt. (p.namad) Thick, matted.
- **نود** : (نَ وذْ) تنکیں یا بزیں بے آپیں جمبر کہ نہ گواریت بلکیں شنزایت۔ نودکنگ : تچگ روگ
  PPB,LWD; NODH: A storm-cloud ,Met. a sword.
- **نَوَد** : (نَ وَدْ) ھشتاد ءُ نہ ءُ دگہ یکے (۹۰) چہ سَد ءَ دہ کم
- **نودبندگ** : (نُ وذْ ۔ بَ نْ دَ گْ) نامے۔ بلوچی دپترانی چہ ذرستاں مستریں داد دیوک۔ ءِ بلوچ ءِ حاتم "نودبندگ ذرزوال یک جاگہے وت گوش اِیت ے اگاں من پس ءُ پوستی گشتیں - مال چو مگیم ءَ مَلّ اِتیں
- **نودربر** : (نُ وذَرْبَ رْ) لوک دربروک بزاں شاگرد "تلمیذ" Student, Pupil. 1961
- **نودز** : (نَ وْ۔ دِز) کیچ ءِ نامرآباد ءِ رودرآتک ءِ جاگہے ءِ نام اِنت۔ ★
- **نودشنز** : (نَ وذْ۔ شَ نْ زْ) بچار "نوشنز"
- **نودیت** : (نَ وْ۔ دِی تْ تْ) جنینی نامے کہ یاکہ الیشی ءِ بُندر "نوک دیت" اِنت یا "نُودیت" کہ زندءِ ءِ جوان تربیت۔
- **نُور** : (نُ وزْ) تازی ءَ روژنائی۔
- **نُوراتون** : (نُ وْرْ وَا۔ تُ ونْ) جنینی نامے۔
- **نوران** : (نُ وْرَانْ) نامے پہ مَردین ءُ پہ جنین۔
- **نوربی بی** : (نُ وزْ ءِ بِ ئی بِ ئی) جنینی نامے۔
- **نورجان** : (نُ وزْ ءِ جَ انْ) نامے کہ پہ مردین ءُ جنین دوئیناں کارمرد بیت بلے گیشتر پہ جنین ءَ
- **نورک** : (نُ وْرُکْ) نامے۔
- **نُورل** : (نُ وْرَلْ) نامے جنینی ءُ مردینی۔
- **نورو** : (نَ وْرُوْ) اسپینیں چُپّ
- **نوروز** : (نَ وْرُوزْ) نامے۔

- **نوری** : (نَ وْرِی) نامے کہ پہ جنین ءُ مردیں ھردوئیناں نیرگ بیت پہ چاکر اے نوراتون، نوری بی بی ءُ نور محمد ءِ رنگیں ناں انی نیم نام اِنت۔
- **نوزانت** : (نَ وْزَانَ تْ) نوک زانتیں۔ نوک زانتگیں۔ نوک زانوک۔
- **نوزانگ** : (نَ وْزَانَ گْ) نوکیں زانوگر۔
- **نوزر** : (نَ وْ زَرْ) مردمی نامے۔ شاھنامہ ءُ گومنیں زرتشتی وانگیانی تہ ءَ ھم نامے (اوستائی۔ نوتنیئر)
- **نوزر** : (نَ وْ زَرْ) نوک کیتگ۔
- **نوسا** : (نَ وْ سَ ا) نودسا، نود ءِ ساچان۔
- **نوساچ** : (نَ وْ سَ اچْ) نوک سازوک، نوک اڈکنوک، ھما مردم کہ نوکیں چیزے جوڑ کنت۔ (مخترع Inventor.)
- **نوشگ** : (نَ وْ شَ گْ) آپیں چیزے ءِ وَرَگ
- **نوشنز** : (نَ وْ شَ نْ زْ) نودشنز۔ موشنز، شمورگ، شنز ءُ شمورگ۔
- **نوشیروانی** : (نَ وْ شِ یْ رْ وَ ا۔ نِ یْ) بلوچانی مشہوریں ٹکّے۔ ★
- **نوک** : (نَ وْ کْ) ھماکو ھن نہ اِنت۔ ماہ کہ اولی شپ ءِ گندگ بیت کہ بارگ اِنت۔
- **نوک** : (نَ وْ کْ) بانانی سرءَ پہ آپ ءِ درشانگ ءِ جوڑ کرتگیں تھتگ ءِ راہ۔ زمین ءِ سرءَ جو ءِ آپ ءِ تَرتینگ یا چہ کنڈے یا گھنے ءِ سرءَ گوازینگ ءِ پہ کنت جوڑ کرتگیں نوک۔ ۲۔ گوکانی کدیم کہ بوستہ ءِ کرپلانگ پنڈانت ءُ دَ یَنت اِش یا ناہ۔
- **نوکاپ** : (نَ وْ کَ اپْ) ھور ءِ آپ۔ پلانی نوکاپے: بزاں لڑا اِنت جھلی ئے زانگ نہ بیت۔ ھمے رنگ ءَ پلانی زانگ نہ بیت۔ مردمی نامے۔
- **نوکار** : (نَ وْ کَ ارْ) نوک کار: مردے کہ نوکی پہ کارے گلائش بہ بیت کہ دَرے ءَ بارت۔ زھم یادگرانچیں چیزے کہ نوک کار کرتگ۔
- **نوک اُستا** : (نَ وْ کْ ، اُسْ تَ ا) ھما اُستا کہ نوک کارے ءُ بنگیج کتگ۔
- **نوکامد** : (نَ وْ کَ امَ دْ) نوک آتکگیں مردم۔ نوکامدو۔
- **نوک بانگ** : (نَ وْ کْ ، بَ انَ گْ) ھاکروس کہ نوکی بانگ ءَ کپتگ۔
- **نوک بُرّ** : (نَ وْ کْ ، بُ رْ رْ) نوک بُرا اتگیں دَرچک، ھماینءِ بنگیج ءِ وھد۔ ۲۔ نوکیں وَڑ، ۳۔ نوک سُنت گتگیں چُک۔
- **نوک بروت** : (نَ وْ کْ ، بَ رُوتْ) ھاکہ نوک بروت ئے دَم اِتگ اَنت۔
- **نوک بست** : (نَ وْ کْ ، بَ سْ تْ) نوک بستگیں۔
- **نوک بند** : (نَ وْ کْ ، بَ نْ دْ) بچار "نوک بست"
- **نوکپت** : (نَ وْ کْ ، کَ پْ تْ) نوک کپوکیں۔
- **نوک پتاک** : (نَوکْ ، پَ تْ تَ اکْ) نوک نوکیں۔ پھک ءِ نوکیں۔
- **نوک پروش** : (نَ وْ کْ ، پْ رُوشْ) نوکیں پروشس وارتگیں۔
- **نوک تراش** : (نَ وْ کْ ، تْ رَ اشْ) نوک تراشتگیں۔
- **نوک ترک** : (نَ وْ کْ ، تْ رَ کْ) نوک ترک اِتگیں۔
- **نوک ٹاپ** : (نَ وْ کْ ، ٹَ اپْ) نوک ٹاپ گرتگیں۔

- **نوک جن** : (نَ وک، جَ نْ) نوک جتگیں
- **نوک دُر** : (نَ وک۔ دُرْزْ) ھما جنین کہ نوکی سیرلاپ اِنت۔ نوک دُر گوش۔
- **نوک دربر** : (نَ وک، دَرْبَرْ) بچار "نودَربَر"
- **نوک رین** : (نَ وْک۔ رِے نْ) اول رین ھماکنیک کہ نوک ھیک دیگءَ لگّ اِیت ★
- **نوک رُد** : (نَ وک، رُدْ) ھماکہ نوک رُستگ۔ نوک رُستگیں۔
- **نوک رنگ** : (نَ وک، رَنْ گْ) نوک رنگ کپتگیں، نوک رنگ گِتگیں۔
- **نوک رھت** : (نَ وک، رَھْ تْ) ھما اُشتر کہ نوک رھت کنگ بیت
- **نوک ریش** : (نَ وک، رِی شْ شْ) ھماکہ نوک ریش کپتگ۔ ورنا۔
- **نوک زانت** : (نَ وک، زَانْ تْ) ھماکہ نوک زانت ءَ کپتگ۔
- **نوک زین** : (نَ وْک۔ زِے نْ) ھما اسپ کہ نوک دسا آورتگ۔ ورنا ھیں اسپ کہ نوکی پہ سواری ءَ زین کنگ بیت۔ ★
- **نوک سج** : (نَ وک، سَ جْ جْ) نوک بسیتگیں زھم ءِ مُجتک PPB,LWD;NOK-SAJ: Sheath of sword.
- **نوک سر** : (نَ وک، سَ رْ) بنگیج۔ اول سرنوک آتکگیں مردم۔ درآمد۔

PPB,LWD; NOKH-SAR: New man, stranger, foreigner.

- **نوک سند** : (نَ وک، سِ نْ دْ) کسان سال۔
- **نوک سوار** : (نَ وک، سَ وارْ) ھما مردم کہ نوک اولاک ءِ سواری در بُرتگءُ۔
- **نوک سیر** : (نَ وک، سِ یْ رْ) نوک آروس کتگیں جنیں یا مردین۔
- **نوک کیتگ** : (نَ وک، کِ یْ تْ گْ) ھما مردم کہ نوکی زردار بیتگ
- **نوک گند** : (نَ وک، گِ نْ دْ) ھماکہ نوکی یک جاگھے ءَ سرءَ کپتگ یا نوک کارءُ بنگیج کرتگ مُبلد نہ اِنت۔ نہ دیتگ یا نوک آمد۔
- **نوک گنوک** : (نَ وک، گَ نَ وکْ) ھماکہ نوکی گنوک بیتگ۔
- **نوکلات** : (نَ وْ۔ کَ۔ لَا تْ) کیچ ءِ جاگھے ءِ نام اِنت۔ ★
- **نوکمر** : (نَ وک، مِ رْ) نوک مرتگیں۔
- **نوکناد** : (نَ وک، نَ ادْ) ھماکہ نوک نادینتگ، نوک نادینتگیں۔
- **نوکناہ** : (نَ وک، نَ اہْ) نوگناہ، تازگیں ناہ، ھامین بُنگیج ءِ ناہ یا کھامین ءِ ناہ
- **نوکند** : (نَ وک نِ نْ دْ) ھما مردم کہ چیزے یا کارے ءِ دَربرگءَ نوکی بُنگیج بہ کنت۔ چہ "نوک نند" ءَ زندمان وانگ ءَ آ "نوک دَربَر یا نودَربَر" گوشگ بیت: "پلانی ملاّھے نہ اِنت نوک نندے"
- **نوک ورنا** : (نَ وک، وَرْ نَا) شکر ورنا، ھما بچک کہ نوک بروت ءِ سبز اتگ اَنت۔
- **نوک ھیک** : (نَ وک، ھِ ے کْ) اول رین: ھما مُرگ کہ نوکی ھیک ءُ داتگ۔
- **نوکی** : (نَ وْ۔ کِ یْ) گوھنی ءِ چپ، اُنّی، اُنّی، ءِ "آیکی" ءَ ھم کاردبیت اک: نوکی کیت بزاں دیگا نیتگ آیگی اِنت۔ ★
- **نوکین** : (نَ وْکِ ے نْ) گوھنیں ءِ چپ، ھماکہ نوک اِنت گوھن نہ اِنت۔ ★
- **نوگناہ** (نَ وگْ، نَ اہْ) بچار "نوکناہ"

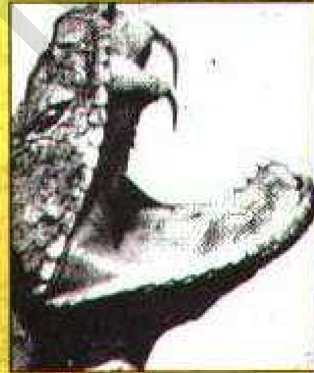
- **نوَل** : (نَ وْل) کرایہ، ھا زرّ کہ بوجیگ یا پیل ءِ سواری ءَ گرگ بنت، چہ مردم ءُ چہ مال۔
- **نولؔ** ۲ : (نَ وَل ل) ورنا، مست، گورذگ، گُراھیں مستی، بے ڈَول ءُ تمرد، ءُ رستگیں جنک، جنک یا اپس ءِ ساٹا۔
- **نولؔ** ۳ : (نَ وَل ل) تیجگ یا کینگ پُل ءِ رچگ ءِ رندءَ نول بیت پدءَ کرکو، ئیدگرتءَ مُنی تیجگ۔ بازمردم گوشِ اِیت ھما تیجگ اِنت کہ بے ڈول ءُ رُستگ ءُ دتی ول ئے ھم گار گُرتگ یا گشتگ، ءُ دزینا نگلیں دلوت یا ادلاک۔
- **نولی** : (نَ وْل ی) کرپھی۔
- **نولیگ** : (نَ ذْلِ ی گ) کرپھیگ۔
- **نومِر** : (ن وْ مِ ر) نوکُمر، نوک مُرتگیں۔
- **نون** : (نُ و ن) اُنّوں ہزاں اُنّی، ھمے دمانءَ
- **نوناد** : (نَ وْ نَ ا ذ) بچار " نوکناد "
- **نونند** : (نَ وْ نِ ن ذ) بچار " نوک نند "
- **نوھانی** : (نَ وْ ھَ ا نِ ی) بلوچ راج ءِ یک ٹکے کہ میر نوھان ءِ چُکّ ءُ نماسگ اَنت اِے " نوھان " ءِ نام " نودان " یا " نودھان " بوتگ
- **نوھت** : (نَ وْ ھَ ت ت) ریش، شیعہ مُریدءِ ماں رند ءِ دیوان ءَ گَول کنگ، ئے برءَ دست ئے ماں بوتی نوھتاں جنگ PPB,LWD; NOHAT: Beard. NOHATA JANAGH: To stroke the beard.
- **نُھ** : (نُ ہ) ھشت ءُ دگہ یکے نُھ (۹)
- **نہ** : (نَ ہ) اِناں۔
- **نِھ** : (نِ ہ) زِہ کہ تیر ءُ تُوسک ءُ مجُدک بہ بیت۔ کوھانی تیرءُ برتوکیں مُل یا کہ سرءِ ڈاجی کہ چو زھم ءَ نراشتگ ءُ تیز انت
- **نھاد** : (نِ ھَ ا ذ) مِتین کرتگیں بجا۔ نِھر۔
- **نھار** : (نَ ھَ ا ر) ناھار۔
- **نھاری** : (نَ ھَ ا رِ ی) سباہ ءِ سرءِ وَرگ۔ بچار " ناھاری "
- **نہُبر** : (نَ ہ ءُ بُ ر ر) بچار " نبُر "
- **نہ پاج** : (نَ ہ ءِ پَ ا ج) نہ پاتگیں۔
- **نہ پاگ** : (نَ ہ ۔ پَ ا گ) نہ پگیں۔
- **نُھ ٹوپ** : (نُ ہ ۔ ٹُ و پ) ذروگ بند۔
- **نُھد** : (نُ ہ ذ) مُگڑا، (نخود، چنا، حمص)
- **نِھر** : (نِ ہ ر) نھاد، مِتین کرتگیں بجا۔
- **نھر** ۲ : (نَ ۔ ھِ ر ر) ھکل، گرّہ، گرّہ باءِ نھراں بندگ یا نھراں ماں بندگ بزاں ھکل ءُ ھوکل کنگ۔ ★
- **نھردگ** : (نِ ھِ ر ذ گ) بہ گرءُ جوش بڑبرگ، گرّگ۔ بہ مٹرءُ جنگ بوشاردیگ ءُ گرّگ۔
- **نہ زنکّ** : (نَ ۔ زَ ن کّ ک) بچار " نزنک "

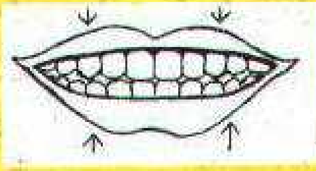
- **نہگ** : (نِ ہَ گ) چو زھم ءِ دپ یا کارچ ءِ دپ ءِ زہ ءَ بارگ ءُ تُجانک بیگ .
- **نُھ کُڈگی** : (نُ ہ.گ ڈُ ڈَ گِ ی) لیبے (بچار بُت)
- **نہنگ** : (نِ ہِ ن گ) تُمپ ءِ گورا اِنت کہ چہ اُبسی کَھن ءُ بُرز سَر دشت ءِ کوھان درکیت ءُ کورھواران ءَ کیت. گوں کپجکورءَ ڈیگ دَنت. ھر دو ھور بنت ءُ دشت گورءَ ایر رِپ اَنت. ۲- مزنیں بجادر ۳- دریا ءِ جناورے. گانڈو، واگو، لیٹر، کارنچ.
- **نہنگام** : (نِ ہِ ن گ ام) شپ ءِ نیم- نیم شپ، شپ ءِ آھرے
- **نہی** : (نِ ہِ ی) نہیگ،
- **نہیب** : (نِ ہِ ے ب) نہیب دیگ، تُرس دیگ- ھَل دیگ، گُزباکنگ.
- **نہیپگ** : (نِ ہِ ے پَ گ) نیپگ. جنین ءِ لاپ ءُ تربیت گوں دل ءِ چیزے لوٹ اِیت
- **نہیپگان** : (نِ ہِ ے. پ گ ان)　بچار "نیپگان"
- **نہیگ** : (نُ ہِ ی گ) قیثر، سُست- بیکارو.
- **نئی** : (نَ ءِ ی) ماھیگ گُڈگ ءِ چیردان ءُ کُنڈی- کُنڈی- نئیگ.

نئیگ　　　　نُہ کُڈگی

- **نئیت** (نَ ءِ ے ت) "نیاگ" ءِ آمیچی، آ (یک مردے) "آیگ" ءِ کارءَ نہ کنت "کیت" ءِ چپّ.
- **نئیگ** (نَ ءِ ی گ) تھنگ ءِ تراشتگ ءُ رِنج کرتگیں ٹُکرے کہ پہ ماھور یا رَگ ءِ چنگانی جوڑ کنگ ءَ پہ ماپ ءُ مُجل ءَ کار مرد بیت کہ ھمیشی ءِ سرءَ بندیک پِر ترینگ ءُ پدءَ گُرنج دیگ بیت. نئیگ ءُ ٹرزن : "ٹرزن" ھما چیزانت آئی ءِ سرءَ بندیک پتانگ (بچار بُت)
- **نی** : (نِ ی) نوں- اَنّوں، اَنّی ءِ گُرندگ.
- **نے** : (نَ ے) ناکہ "نے الیشن ناکہ" "آ" "
- **نیاد** : (نِ- یاذ) رِندءُ نیاد- مجلس- دیوان. ★
- **نیاز** : (ن- یاذ) ھیرات، ندر ★
- **نیازبُند** : (ن- یاذ- بُ ن ذ) بچار "نیازمند" ★
- **نیازمند** : (نِ- یاذ- مَ ن ذ) چمدار، لوٹوک. ★
- **نیازمندی** : (نِ- یاذ- مَ ن- دِ ی) چمداری، وازمندی. ★
- **نیام** : (نْ ی ام) درمیان، نیامجی

- **نیام تاکی :** (نْ یَ ام۔ تَ اکِ ئی) درمیانی، توکی (دْستریں ءِ نیامتاکی ءِ کستریں) نیانتاکی۔
- **نیام جی :** (نْ یَ ام۔ جِ ئی) توک، درمیان، نیانجی۔
- **نیامدار :** (نْ یَ ام۔ دَ اڑ) توکی دار۔ چھرءِ نیامدار۔ لوگ یا کاپرءِ نیام دار، تلک ءِ نیام دار۔ دارے کہ تلک ءِ نیام ءَ انت
- **نیبگ :** (نِ ئی۔ بَ گ) میوہ۔ درچکانی ھما بر کہ مردم آیاں وَرانت۔
- **نیپگ :** (نِ ئی پَ۔ پَ گ) شلوارءِ ھما بھر کہ آنچگ مان کنگ بیت " شلوار نیپگ "۔
- **نیگ :** (نِ ےپَ گ) لاپ پُرّی ءِ مُنگیجی ماہ ءُ روچ۔ یکیں چیزے ءِ ورگ ءَ بے تاھیریں لوٹگ ءُ واھشت۔
- **نیپگان :** (نِ ے۔ پَ گَ ان) نھیپگ۔ لاپ پُرّیں جنیں کہ دل ءَ پہ چیزے ءَ بندانت۔ لاپ پُرّی ءِ مُنگیجی روچ۔ نھیپگاں۔ میلانی جنکی نیپگاں گپتگ۔
- **نیّت :** (نِ ئی یَ ت) ارادہ، دل ءِ لوٹ ءِ تگیں (عربی نیۃ)
- **نیٹ :** (نِ ے ٹ) ھرنگ بہ بیت۔ آسرکہ
- **نیٹو :** (نِ ے۔ ٹُ وْ) انگریز سرکار ءِ مُلکاریں جاھنند۔

مار ءِ نیش

مردم ءِ نیش

- **نیزگار :** (نِ ے زْ۔ گَ اڑ) بے زَرّیں مردم۔ گریب، ناتوانیں مردم۔
- **نیزہ :** (نِ ے زَہْ) دراجیں آسنے کہ سرءَ چوکا مُچ انت۔
- **نیشرگ :** (نِ ی شْ۔ رَ گ) ، زورءُ تیزگیں توارے، گریوگ یا زُرزُرگ۔
- **نیست :** (نِ ے سْ ت) ھست ءِ چپ۔ ھست نہ انت۔ بیگواہ۔ مرگ۔ چٹ بوگ۔ زمین بوگ
- **نیسگار :** (نِ ے سْ۔ گَ اڑ) نیزگار۔ ھما کہ ھچ نیست۔
- **نیش :** (نِ ے شْ) ھما دنتان کہ آیانی سر تُوسک انت۔ مردم ءِ دیم ءِ چاریں دنتاناں رندا انت ءُ زیریا دلوت ءِ دیم ءِ شششیں دنتاناں رند۔ کلم ءِ نیش ماری ءِ نیش، مار ءِ دوئیں تُوسکیں دنتان (بچار مُبت)
- **نیک :** (نِ ے کْ) بد ءِ چپ۔ شَر۔ جوان۔ ✱ نیک : نیکیں جنّ ءُ ھم گوش انت
- **نیکبھت :** (نِ ے کْ۔ بَ ھَ ت) شرتالہ، وش بھت، نکبھت، نگبھت : نامے۔
- **نیکدینی :** (نِ ے کْ۔ دِ ئی نِ ئی) سربازی مچے۔
- **نیکراہ :** (نِ ے کْ۔ رَ اہ) دین، نیکیں راہ، نیکیں راھبند، پارسی کیش، عربی : دین)

- **نیکو** : (نِ ے کُ وْ) نامے، هما کہ پہ هرکسءَ نیکی لوٹ اِیت ۔
- **نیکی** : (نِ ے کِ یْ) شرکاری، پہ کسےءَ جوانی کنگ ۔ بدیءِ چپ ۔ مردمی نامے ۔ نیکی پرهالی ڈگار سیتےءَ دنت کلٹرءِ کشار ۔
- **نیگراه** : (نِ ے گُ رَاهْ) نیک راه ۔ دین ۔
- **نیل** : (نِ ی لْ) نیل رنگ ۲ دریائے ۔ نیل بحر، نیلیں ٹیٹک ۳ بلوچستانءَ کوهےءِ نام اِنت ۔
- **نیلپر** : (نِ ی لْ + پَ رْ) نیلوپرءِ پُل یا سُول ۔ پیلگوشءِ سُول ۔ نیلپُر ۔
- **نیلگ** : (نِ ی لْ لَ گْ) نیل رنگیں ۔ نیلگ الپس، اشتر ۔ بندرءَ هما اسپیتیں رنگءَ گوش انت کہ آئیءِ تهءَ سبزیءِ ئرمشس بہ بیت ۔ دشت مکرانءَ کورےءِ نام اِنت روبرکتی بلوچستانءَ کوهےءُ جاگهے ءِ نام اِنت کہ بامردیں دادشاهءِ هنکین بوتگ ۔
- **نیم** : (نِ ے مْ) یک چیزےءَ اگاں دو برابرءُ هم کدءُ هم سنگیں بهر بہ کن ئے هر یک بهرے یک نیمے گوشگ بیت ۔
- **نیم بار** : (نِ ے مْ + بَ ارْ) تنگے، بارءِ نیم ۔
- **نیم بال** : (نِ ے مْ + بَ الْ) هما کہ سرجمیءَ بال ءَ نہ اِنت ۔
- **نیمان** : (نِ ے ۔ مَ انْ) هما درپ کہ داں نیمءَ چیزےءُ مان اِنت ۔ ★
- **نیم بزو** : (نِ ے مْ + بُ زُوْ) ٹوک کیتگ "نیم بزوءَ بزے بیت، دوشگءَ ٹرتےءُ بان ءِ سرءَ"
- **نیم بندگ** : (نِ ے مْ + بُ نْ دَ گْ) هما کہ سرجم نہ اِنت ۔ اشکند ۔ نیم گنداک ۔
- **نیم بندو** : (نِ ے مْ + بُ نْ دُوْ) نیم توام ۔ اِشکند ۔
- **نیمبیل** : (نِ ے مْ + بِ ے لْ) سباهءَ دانکہ نیم روچءَ بیلے سباهءُ نیم روچءِ نیم، بزاں روچءِ چارک
- **نیم پیچ** : (نِ ے مْ + پِ ے چْ) نیم پتنگیں ۔
- **نیم پرچ** : (نِ ے مْ + پُ رْ زْ) هما کہ نیمان اِنت ۔
- **نیم پس** : (نِ ے مْ + پَ شْ) سیگ : پسءِ گندانءِ سرءُ بستگیں هون گوشت ۔
- **نیم تبیب** : (ن ے مْ ۔ تَ ۔ بِ ی بْ) بچار "نیم حکیم"
- **نیم توام** : (نِ ے مْ + تَ وَ امْ) نیم بندگ ۔ نیم سرجم ۔
- **نیم جن** : (نِ ے مْ + جَ نْ) هما جنین کہ وتی جسءَ چہ نادراهی، نزوریءَ دلگوشس کرت نہ کنت ۔ هما جنین کہ آئیءِ جنین آدمی نیم بندگ اِنت بزاں نہ مردین اِنت ءُ نہ جنین یا کہ جنینیءَ ئے تکست مان ۔
- **نیم چم** : (نِ ے مْ + چَ مْ مْ) نیم چمی چارگ بزاں پہ دزکائی چارگ
- **نیمدلی** : (نِ ے مْ + دِ لِ یْ) پہ دل اِتاں ۔ کارےءِ دلءَ نہ بیگ + هَوءُ اِتاں ۔ ★
- **نیم دول** : (نِ ے مْ + دُ ولْ) هما چیز کہ وتی جاگهءَ سرّیءَ ایر نہ اِنت یا هما مردم کہ پہ گیگ نہ نشتگ
- **نیمراه** : (نِ ے مْ + رَاهْ) راهءِ نیم ۔
- **نیمروچ** : (نِ ے مْ + رُوچْ) روچ کہ سرءُ مُهر بیت نیم روچ اِنت ۔ نیمروچءِ ٹهک : یکدم روچ سرءَ مُهر اِنت ۔
- **نیمزات** : (نِ ے مْ + زَ اتْ) نیم زاتیں مردم بزاں ورناءُ پیریءِ نیامجیءَ رسءَ اِتگیں مردم ۔
- **نیم زانت** : (نِ ے مْ + زَ انْ تْ) هما کہ آئیءِ زانت نیم بندگ اِنت ۔ نیم ملّا

- **نیم سُچ** : (نِ ے مْ + سُ چْ) نیم سُھت، ھماکہ سرجم ءَ نہ سُتگگ
- **نیمسر** : (نِ ے مْ + سَ رْ) سرءِ دردے کہ سرءِ یک کپتے ءَ گپت بیت ءُ نیمسر بزاں کنیں چہ یک ءُ دگرءَ کستر ءُ مستر۔
- **نیمسو** : (نِ ے مْ۔ سُ وْ) نیم سُوا تگیں۔ بچار "نیمسون" ★
- **نیم سوار** : (نِ ے مْ + سَ وَا رْ) ھماکہ سواریءَ زبر نہ اِنت۔
- **نیم سوچ** : (نِ ے مْ + سُ وچْ) چیزے کہ شتری ءِ سرءَ نہ سُتگگ
- **نیمسون** : (نِ ے مْ + سُ ونْ) کارمردکرتگیں چیز، ھماکہ نوک نہ اِنت۔ اول دست نہ اِنت۔
- **نیم سُھت** : (نِ ے مْ + سُ ہْ تْ) سرسوچ، ھماکہ نیمے سُتگگ، نیم سوچ
- **نیم سیر** : (نِ ے مْ۔ سِ ے رْ) سیرءِ نیم ۲۔ نیم سیرگ۔
- **نیم سیرگ** : (نِ ے مْ۔ سِ ے رَ گْ) ھماکہ سیرءَ نہ بُوتگ، نیم سیر۔
- **نیم شپ** : (نِ ے مْ۔ شَ پْ) شپ ءِ نیم ءِ وھد، نھنگام۔
- **نیم گُنداک** : (نِ ے مْ۔ کُ نْ۔ دَا کْ) چیزے سرجم اِنت ءُ سرجم نہ اِنت۔ بُندرءَ تُنگ ءِ زاتے کہ گُنداکءَ گُرنڈ اِنت
- **نیم کلدار** : (نِ ے مْ۔ کَ لْ۔ دَا رْ) ھشت آنہ، ڈُو زر، نیم کلدارءِ سرءَ بزاں ھشت آنہءِ گرانیءِ سنگ، پنجاہ پیسہ۔
- **نیمگ**[1] : (نِ ے مَ گْ) نیم، اے نیمگ ءَ بزاں اے نیم ءَ + نیم ½ نیمگی۔
- **نیمگ**[2] : (نِ ے مَ گْ) ھامگیں روگن کہ چہ شیرءِ منتگ ءُ کشگ بیت۔
- **نیم گراد** : (نِ ے مْ۔ گْ رَا دْ) چیزے کہ برابر مگرادئے، نیم گرد۔
- **نیم گرد** : (نِ ے مْ۔ گِ رْ دْ) چیزے کہ تواميءَ گرد نہ اِنت بزاں نیم گرد اِنت۔
- **نیمگو** : (نِ ے مْ۔ گُ وْ) مچے کہ آئیءِ کلونٹ زرد اِنت۔
- **نیمگ ءُ نیم سُھت** : (نِ ے مَ گْ۔ ءُ۔ نِ ے مْ۔ سُ ھْ تْ) نیم ءِ نیم، نیم تاوان + نیم پچ۔
- **نیمگی** : (نِ ے مَ گِ یْ) نیم ءِ نیم، چیزےءِ دو بھر کنئے آئیءِ نیم۔
- **نیم مرد** : (نِ ے مْ۔ مَ رْ دْ) ھمامردیں کہ آئیءِ مردیءِ کچہ مان اِنت چوکہ نیم جنینءَ + ھمامردیں کہ گس ءِ تہ ءَ آئیءِ ھبر نیست۔ جنین چہ آئیءَ گیش اِنت ءُ سرمھارے جنین ءِ دست ءَ اِنت۔
- **نیم مرگ** : (نِ ے مْ۔ مَ رْ گْ) سک زدگ، بازجنگ بوتگیں۔
- **نیم مُلّا** : (نِ ے مْ۔ مُ لْ۔ لَ ا) نیم واننده، نیم زانتکار، شتری درنہ بُرتگیں مردم۔
- **نیم من** : (نِ ے مْ۔ مَ نْ) من ءِ نیم، الشیءَ سبک تواریءَ "نیمن" ھم گُش اِنت۔
- **نیم واب** : (نِ ے مْ۔ وَا بْ) شتریءَ واب اِناں، نیم واب ءُ نیم آگہ، وابنگ۔
- **نیموَن** : (نِ یْ مْ۔ مَ وْ نْ) سبب، پہ یک چیزےءَ "بہانہ"
- **نیم ھکیم** : (نِ ے مْ۔ ھَ کِ یْ مْ) نیم تبیب: ھماکس کہ شتری تبیبیءَ درنہ بُرتگ، نیم زانتکار۔
- **نیوگ** (نِ یْ وَ گْ) بچار "نیبگ"

- **و** : (وْ) بلوچی ءِ بیست ءُ یکمی آب ۔
- **وَ** : (وَ) بلوچی گالے کہ اُردو ءِ "تب تو" ءِ بزانت ءَ دنت۔
- **واب** : (وَاب) ہما ترحگ ءُ آرامی کہ مردم یادگ سھدار ءِ چم بند بنت ءُ چچ ءِ سھیگ نہ بیت۔ واب گندگ : واب ءِ تہ ءَ چیزے گندگ۔
- **واب پژوش** : (وَاب + پ روش) ہما درمان کہ پہ آئی ءِ ورگ ءَ واب نئیت ۔ ★
- **وابجاہ** : (وَاب + جَاہ) وپسگ ءِ جاگہ ۔
- **وابگیج** : (وَاب۔گِ ے ج) ہما درمان کہ واب گیج ایت ۔ ★
- **وابو** : (وَا۔بُ وْ) سکیں یا باز وپسیں مردم۔
- **واب صیال** : (وَاب + وَ یَال) پہ کلمے ءُ حیسلتے یات بوتگیں۔
- **وابی** : (وَا۔بِ ئی) وابی تمت
- **وابینگ** (وَابِ ے۔ نَ گ) کسے کہ آئی ءَ واب ءِ گپتگ ۔
- **واپار** : (وَاپ اَر) بیپار، سوداگری۔
- **واپینگ** : (وَاپِ ے۔ نَ گ) کسے ءِ انچوش کنگ کہ بہ وَپس ایت۔ مُچک ءِ واپینگ۔ دل ءِ واپینگ۔ چیز کہ کِک اِنت آئی ءِ واپینگ۔ مرگ ءِ واپینگ۔
- **واتر** : (وَا۔تَ ر) روگ ءُ پدءَ ترگ ۔ "واترگ" ءِ پہ مانگال بزان واترکی۔ ★
- **واترگ** : (وَاتَ ر۔رَگ) روگ ءُ پدءَ ترگ ۔ بیرہ کنگ ۔ ★
- **واترینگ** : (وَاتَ ر۔رِ ے۔نَ گ) انچوش کنگ کہ پدءَ بہ ترایت، بیرہ دیگ ۔ ★
- **واجکار** : (وَاج۔کَ ار) واجہ کار، کار ءِ واجہ بزاں مستر، واھند، کار مستر، مالک Boss, Master. - chief.
- **واجہ** (وَا۔جَ ہ) مزنیں مردم، خواجیں سر، میر، مسٹر، جناب، خداوند۔
- **واجہ کار** : (وَاجَ ہ۔کَ ار) بچار "واجکار"
- **واد** (وَاد) اسپیتیں شکر رنگیں چیزے کہ چہ دریاہ سوری آپ ءِ جوڑ بیت یا کہ کوہ ءَ درکیت کہ سک سور اِنت۔

- **واداپ**: (وَاوَاپْ) سوریں ظرف وائیں ماھیگ یا گوشت ءَ آپشک. آپشک، آپگ، نارشت.
- **وادار**: (وَا۔دَارْ) لوٹوک، واھدار، واھگدار، حَقّ وار.
- **وادرو**: (وَادرُوْ) ھما گنڈ کہ تھنگ یا دارے ءَ ڈراجی ءَ جنگ بیت کہ ایشی ءِ تہ ءَ دگہ دار یا تھنگے جنگ بہ بیت. زیراپ ءَ وادرو بوجیگانی زیراپ ءِ سر دوئیں کرّاں سر بری نیمگ ءَ وادرو تکنگ بیت کہ ھمیشی ءِ تہ ءَ میلی بڑاں بُنگیج تھنگ ایر کنگ بیت.
- **وادک**: (وَا۔دَکْ) نامے.
- **وادگز**: (وَاد۔گَ زْزْ) وادو. گزیں ذرچک ءِ زاتے.
- **وادو**: (وادُو) بچار "وادگز"
- **وادوک**: (وَادُوکْ) ھما گراستگیں یا پتکگیں وردن کہ واد ءِ مان اِنت. سورتام، اوادگ ءِ چٹپ. ✶
- **واده**: (وَا۔دَہ) کول، لبز، کرار، ڈرواھی، (عربی: وعدہ)
- **وادی**: (وَا۔دِیْ) ھما چیز ءِ واد مان اِنت یا وادوک اِنت. ✶
- **واڈو**: (وَا۔ڈُوْ) سرانہ، ھما کس اِش نیست. (جپسی .Gypsy) خانہ بدوش، بلکہ اے گال "وانڈو" اِنت.
- **وار**: (وَارْ) ازاب، بزگ، بے زَر، گریب. وار کنگ: گیگ کنگ، گوم کنگ، وار ءِ وشّس کنگ: گیگ ءُ گوم کنگ. بزکار، بے وس وست مرس. گوم، گیگ، طلب: وار۔پا: بار، وار پچ: (سل بار)
- **وارس**: (وَا۔رِسْ) عربی "وارث" ءِ بلوچی کرچوکسنیاد ءِ بزانت ءَ زیرگ بیت. بلے وارس تزیک اِنت ءُ شیاد دُور.
- **وارو**: (وَا۔رُوْ) پر گوم ءُ گیگ، وَتج دار دو بیچ داؤ) ءَ وارو آیگ.
- **واروٹ**: (وَارْ۔وَٹْ ٹْ) چم ءَ دوچم، وارُوشّس.
- **واروشّس**: (وَار۔وَشْ شْس) گیگ ءُ گوم، وار ءُ گیگ، واروٹ.
- **واری**: (وَا۔رِیْ) ازاب، واری دیگ: ازاب دیگ. ازابی، بزگی، بے زَری، گریبی.
- **وارینگ**: (وَارِے۔نَ گْ) گونڈو یا سکّیں پیریں مردے ءَ ورگ دپ ءَ دیگ. انچوش کنگ کہ دگرے نوارت "ورگ" ءِ گیشکار گال. ✶
- **واڑ**: (وَاڑْ) پل.
- **واڑو**: (وَا۔ڑُوْ) دارکار، اُستا. ھما مردم کہ دار ءُ تھنگئ بُرّ ءُ تراش ءُ چہ آئی ءَ ھر چیز جوڑ کنگ ءِ کار ءَ زانت. واڑه.
- **واڑه**: (وَا۔ڑَہ) بچار "واڑو"
- **وازانو**: (وَا۔زَا۔نَ وْ) ناڈراھی یے کہ آبدست سُہر اِیت.
- **وازآرگ**: (وَاز۔آرگْ) پر راہ آرگ. چہ جوشاں پرتیگ. نرم کنگ.
- **وازدار**: (وَاز۔دَارْ) بچار "واستار"
- **وازگ**: (وَا۔زَگْ) مجلس ءُ دیوان، گپ جنگ (میدی گال) زور ءِ وازگ. اے زور نہ واز ایت بزاں زور ءَ داشت نہ کنت یا نہ سگّ ایت. یا گُت نہ کنت.
- **وازمند**: (وَاز۔مَ نْ دْ) مھتاج، دستچار، اُمیت وار.
- **وازمندگ**: (وَاز۔مَ نْ۔دَگْ) بچار "وازمند" ✶
- **واژه**: (وَا۔ژَہ) پارسی ءَ "گال" ءِ گوش اَنت. مری گالوار ءَ "واجہ" ءِ گوش اَنت.
- **واس**: (وَاش) باس ۲. بک، بچگ. Perfume.

واست : (وَاس ت) لوٹگ، دلکش، پلامرزی، چہ واست ءَ، پہ ھداء واست ءَ، منی واست ءَ
دا ے گال ءِ اردو ءِ "واسطہ" نبیش اَنت کہ زوانت "واستہ" نبیگ لوٹ ایت۔

واستار : (وَاش۔ ثَ ا ز) لوٹوک، واھگدار، واھدار، واجہ۔ دشتار ءِ واستار۔

واستومند : (وَاش۔ ثُ ڈ۔ مَ ن ڈ) وازمند، واستیگ، محتاج، دگرے ءِ چمدار۔ ★

واستی : (وَاش۔ تِ ئی) لوٹوک، پلامرزی کنوک۔

واستیگ : (وَاش۔ تِ ئی گ) وازمندگ، دگرے ءِ محتاج، چمدار۔ ★

واستی مند : (وَاش۔ تِ ئی۔ مَ ن ڈ) بچار "واستومند"۔ ★

واسیدار : (وَاس ئی۔ دَا ز) ھما مردم کہ آئی ءِ گورءَ مھمان بہ بیت، میزبان Host۔ محراب ملا امیر ءِ لچہ ءِ بندے۔
سہ مھمان کہ راہ ءَ گوست اِت اَنت پہ "واسیدار" ءَ گُشت اَت۔

واشّ : (وَاشّ) رواپرشتی بلوچستان ءِ شھرے (خاش)

واشک : (وَاشّ ک) "واش" رواپرشتی بلوچ ان ءِ شھرے ءِ نام اِنت کہ ایرانی ایشی ءَ "خاش" گوش اَنت ءُ "خواش"،

واشکی : (وَاشّ۔ کِ ئی) "واشک" ءِ مردم۔ اے گال ءَ "واشکی" ءِ ھم گوش اَنت کہ رَد اِنت۔

واک : (وَاک) جوازت، دسترس۔ تھمبل۔

واکائی : (وَاک ا ئی) گواتے کہ چہ رودر آتک ءُ کئیں کُتُب ءَ گیت۔ دریا ءِ باز توپان ءُ گورم کنت۔

واکوب : (وَا۔ کُ وب) پجّار آروک، زانتکار (عربی "واقف") ★

واگ : (وَاگ) لگام ءِ پوستیں بند کہ ھر دوئیں دیمان اِنت۔ کہ تراپش سوار ءِ دست ءَ اَنت۔ واگ دارگ۔ واگ چنڈگ۔
واگ ترینگ۔ واگ گرگ۔ (واگاں)۔

واگو : (وَا۔ گُ وْ) گانڈو، نھنگ: وشتیں آپ ءِ ناھاریں جناورے۔ ★

وال : (وَال) دست ءِ دزاجی یک گورے۔

والی : (وَالِ ئی) بچار "والیگ"

والیگ : (وَالِ ئی گ) والی گوش ءِ سمتے۔

وام : (وَام) ھما زرکہ یک مردمے چہ کسے ءَ زور ایت اِش کہ پدءَ وام دار ءَ دیگ لوٹ اَنت۔ Loan, debt.

وامدار : (وَام + دَا ز) ھماکہ آئی ءَ وام پر اَنت۔

وامزیر : (وَام۔ زِ ئی ز) ھما مردم کہ باز وام زیرایت، وام زیروک۔

وامی : (وَا۔ مِ ئی) ھما چیز کہ پہ وام زیرگ بہ بیت یا پہ وام برس اِیت۔ ★

وان : (وَان) چہ دار ءَ، جوڑ کرتگیں مزنیں رزانے کہ گُدشودگ یا دگہ چیزے مان کنگ ءَ کار دَنت۔ دزگ مان کنگ ءِ وان، ورگ چیر ءِ ایرکنگ ءِ وان،
منتک ءِ جان شودگ ءِ وان　Bathing tub.

واناک : (وَا۔ نَ اک) ھما نبشتانک کہ تتری ءَ وانگ بہ بیت۔ نمادار۔

وانڈہ : (وَان۔ ڈَہ) رنگ وانڈہ ءَ اِنت۔ چوش بیت کہ رنگ ءِ شوانگ کوہ ءَ بارت ءُ چار پنچ روچ ءِ مینگ ءَ نیار ایت شے۔
ایشی ءَ گوش اَنت رنگ "وانڈہ" اِنت۔ دگہ اے رنگ ءَ کہ ملک ءَ آبادانی نہ بیت۔ نی رنگ روچے یک جاگہے پہ چرگ ءَ بزگ بیت ءُ
پنچے یک جاگہے دوار دیگ یا وانڈہ دیگ بیت۔ گیشتر کوھی کُرّاں دوار دیگ بیت۔

وانتکار : (وَان ث + کَ ا ز) ھمائی ءَ بیرے پر بہ بیت۔ یاگوں آئی ءَ اڑے بہ بیت۔ دینکار، واجہ۔

وانک : (وَان ک) توار، برمش، چڑکہ، گوانک۔

وان کشّ : (وَان + کَ شّ شّ) ھما مردم کہ مھمانانی ورگاں رسین اَنت یا کہ دیم ءَ دَینت۔ مزنیں ورگ ءُ چرگ ءُ مھمانیانی
تہ ءَ ھما مردم کہ مردماں ورگ دیم ءَ دَینت۔　Waiter, Bearer.

- **وانگ** : (وَانَ گ) کتاب وانگ، اسکول ءِ وانگ ءُ وَر بَرگ۔ ۲۔ پَتنیں ءُ بزیں، ساہیں سِنگے کہ آئی ءِ سرءَ درمان سایئنت۔ موچی ءِ وانگ: پَتنیں وانگے کہ آئی ءِ گازن ءَ تیز کنت۔ (بچار بت)
- **وانگ** : (وَانَ گ) حاموش ءُ حیران، بے سُد۔
- **وانگداد** : (وَانَ گ + دَاد) ھما داد کہ وانوکیں نودربراں چہ سرکار ءِ نیمگ ءَ دیگ بیت۔ Scholarship ✶
- **وانگدیوان** : (وانَ گ + دِیوَان) ایجوکیشنل سوسائٹی
- **وانگڑ** : (وَانَ گَ ڑ) بتاگ۔ طب: دیگوم۔ یا: بادنجان، باتگان۔ (بچار بت)
- **وانگس** : (وَانَ گِ س) وانزگس۔ لائبریری۔ ریڈنگ روم۔
- **وانگی** : (وَانَ گِ ی) کتاب، ھر کتابے۔ Book
- **وانزگس** : (وَانَ ہ + گِ س) بچار "وانگس"
- **وانوک** : (وَانَ وک) ھما کہ وان اِیت ھما کہ وانگ ءِ بازدلگوش دنت ✶
- **وانینگ** : (وَا۔ نِ یے۔ نَ گ) دگرے ءِ وانگ سوج دیگ۔ اَپُوش کنگ کہ دگرے بوان اِیت، وانینوک ءِ کار۔ ✶

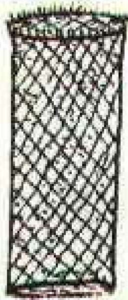

وانگ (تکلم)

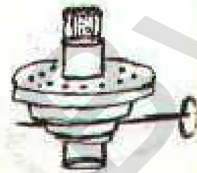

وانگڑ ءِ ول

- **وانینوک** : (وَانِ یے۔ نُ وک) مُلّا کہ چُک وانین اِیت۔ اُستاد۔ Teacher.
- **واوا** : (وَاوَا) مکُرانی زبان ءِ "ھوشتر" ءِ گوش اَنت۔ اَک "اے واوا اِنت" بزاں شُترِ انت یا کہ نوک اِنت۔ ھمے رنگ ءَ "بِل"، ھم گوش اَنت۔
- **واواہ** : (وَا۔ وَاہ) بھانگی گوشگ بیت۔ شاباشی۔
- **واورنگ** : (وَا۔ وَ۔ رِ نَ گ) درمان کاھے۔ بلکیں ھمے "واولینک" اِنت۔
- **واولینک** : (وَاوَ۔ لِ یے نَ ک) درمانکاھے۔ شُوتیاں مان کنگ بیت۔
- **واویل** : (وَا۔ وِ یے ل) گریوگ، کوکارءُ زاری (عرب: یا ویل)
- **واہ** : (وَاہ) واہ واہ کنگ، شاباشی دیگ: پچ بیگ تَپلیں مستاگے ماں بشارتاں واہ بیت۔ (شُشلچہ کار)
- **واھدار** : (وَاہ + دَار) دوست، لوٹوک، حدوناک، آشک، شیدا۔
- **واھر** : (وَا۔ ھِ ر) شرّیں موسم بزاں ھَور ءُ گوات ءُ تُوپان مہ بیت۔ گیشتر ایشی ءَ دریائی مردم کارمرد کن انت پہ بوجیگاں گورم ءُ تُوپانیں گوات تاوان اِنت وھدے کہ اے چیز نہ بنت ءُ گوات پہ جوانی بوجیگ ءِ سگ ءِ پد ءَ کَشّ اِیت گوش اَنت کہ "واھر" اِنت۔ تُوپان ءِ واھر بیگ: بزاں تُوپان ءِ کَمّگ ءُ حلاس بوگ۔

- **واھشت** : (وَا۔ ہِ شْ ت) دلی لوٹگ ، واھگ۔
- **واھگ** : (وَا۔ ھَ گ) دل ءِ دوست بریں لوٹ ءُ واھشت۔ دلکش ، دوستی ءِ گڈّی حد۔ اِشک "محبت"۔ ۲۔ لوٹگ ، سکّیں لوٹگ ، سکّیں دلدوستی "محبت"۔ بے تاھیریں محبت۔ Love. واھگدار : ھما کہ دل ءَ سٔے واھگ ھست۔
- **واھگدار** : (وَاہ گ ۔ دَا ر) بچار "واھدار"
- **واھند** : (وَا۔ ھُ ن ڈ) خُدابند ، واجہ۔
- **واہ واہ** : (وَاہ۔ وَاہ) شاباشی۔
- **واھی** : (وَا۔ ہِ ی) کوکار ءُ واھی ، جاک۔ ۲۔ وائی : جریدہ ، ساجو ، تیار ، (تئی پشک مرچی واھی نہ بیت) واھیگ یا وائیگ۔
- **واھیگ** : (وَا۔ ھِ ی گ) بچار "واھی"۔
- **وائے** : (وَا۔ ءِ ے) توری رواے اے گپ ءَ بیت کہ مہ بیت)
- **وائی** : (وَا۔ ءِ ی) جریدہ ، ساجو ، تیار (بچار "واھی")
- **وبا** : (وَ بَ ا) ھما ناوڑا ھی کہ زوت پشنگ بیت۔ ڈگ۔
- **وپا** : (وَ پَ ا) وپاداری ، ھما ساڑگوں ھمپاءُ بستگ کہ ھاک ءِ کشگ ءِ ملک ءَ مردے کشّ اِت سٔے۔
- **وپات** : (وَ پَ ا ت) مرگ (عربی : وفات)
- **وپادار** : ھما کہ وپائے ھست۔
- **وپت** : (وَ پ ت) "وَپتگ" ءِ گوستگال۔ "وپت مُرواب" ★
- **وپتگ** : (وَپ۔ تَ گ) ھما کہ واب اِنت گُڈی لیب ءَ اگاں گُمب برابر نشانیں پیسر ءِ سرءَ بر کپ اِیت۔ گوش اَنت "وپتگ"۔ پہ مُرگ ءِ مُرگ ءِ تنک چیر کن اَنت اگاں تلک سرپ اِیت ءُ مُرگ ءَ بہ گپت گوش اَنت "وپتگ" یا کہ چُڑک ھم مُرگے بہ گپت انگوش گوش اَنت۔ "وپتگ" دیرگوستگال۔
- **وپتگیں** : (وَپ تَ گِ ے ن) ھما کہ وپتگ ، وابیں "وپتگیں مرد ءِ میش نزکار اِیت" ★
- **وپتوک** : (وَپ۔ تُ وک) وابیں مردم۔
- **وپسگ** : (وَپ۔ سَ گ) واب کپگ۔ کُپگی لیب ءَ مرلیبی یے کہ ریچ بُج اِیت گوش اَنت وپتگ۔
- **وپسوک** : (وَپ۔ سُ وک) ھما مردم کہ باز وپس اِیت۔ گرانی یے کہ وابیں مردم ءِ سرءَ کپ اِیت کہ وت ءَ سُر بنت نہ کنت ءُ گپ ھم جت نہ کنت ۲۔ مُرگے۔
- **وَت** : (وَت) تو وت۔ من وت بزاں تئی ءُ وتی جند یا منی وتی جند۔
- **وتاچ** : (وَتَ اچ) بچار "وتاس"۔
- **وتاس** : (وَتَ اس) وتاچ۔ پستول ، پیڑدہ یا پیشدہ (بلے اے آٹومیٹک ریوالور ءِ اِنت۔ ھرچ سلاھے کہ آٹومیٹک بہ بیت)۔ بچار بُت تاکدیم 829
- **وتاک** : (وَتَ اک) جاگہ۔ کوٹی یے کہ پہ مجلس ءُ دیوان ءِ گشینگ بہ بیت۔
- **وتکشی** : (وَتْ۔ کُ شِ ی) وتی جند ءِ کُشگ ءِ کار ، "خودکشی" ★

- **وتکوش** : (وَت۔کُ وْشْ) ھما مردم کہ وت ءَ کُش اِیت
- **وتگلا** : (وَت۔گَ۔لَ ا) ھما مردم کہ وت ءَ گلا اِیت ءُ ساڑا اِیت " وت گلا ءِ دپ پیمانہ ءِ بوءَ کنت " *
- **وتبر** : (وَت + بَ رْ) ودگرْ۔
- **وت چار** : (وَت + چَ ارْ) ھما مردم کہ ھر وھد وتی نپ ءَ چار اِیت ءُ دگرءِ تاوان ءَ پرواہ نہ کنت۔
- **وت ساچ** : (وَت + سَ اچْ) بچار " وساچ "
- **وت سر** : (وَت + سَ رْ) بے پروا۔ بے ساھار، ھما کہ آئی ءِ دگر مستر نیست۔
- **وتکار** : (وَت + کَ ارْ) ھما مردم کہ بے گوشگ ءَ کار بہ کنت ءُ توھیگ مہ لوٹ اِیت۔ ھما گڑیال یا مشین کہ وت کار کنت ءُ وت بند بیت۔ Automatic.
- **وتگر** : (وَت + گَ رْ) بچار " ودگرْ "۔
- **وتگش** : (وَت + گُ شْ) ودگش : ریڈیو Radio.
- **وتگند** : (وَت۔گِ نْ دْ) وت چاریں مردم۔

وتُ

وتاس

- **وتمر** : (وَت + مِ رْ) ناڈراھی یے کہ گندگ ءَ زانگ نہ بیت کہ ناڈراہ، ناڈراہ اِنت انگہ چار اَنت کہ مُرتگ پمیشکا ایشی ءَ " وتمر " گوشش اَنت۔ گیشتر اولاک ءُ دلوتاں گِپت۔ وَدمِر : وتی سرءَ وت مرگ۔ بے نیمون ءَ مرگ۔
- **وتن** : (وَت نْ) عربی۔ وطن = پتی مُلک، ھما ملک کہ مردم ھمود ءَ پیدا بوتگ ءُ مَندرءَ نشتگ اِنت۔
- **وتو** : (وَتُ وْ) ھما مردم کہ وت ءَ بہ گلا اِیت ءُ بہ ساڑا اِیت وت گلا یا ھما مردم کہ ھر چیزءَ پہ وت ءَ بہ لوٹ اِیت۔
- **وتوار** : (وَت + وَ ارْ) ھما کہ وتی ورگی چیزاں دگرکس ءَ مہ دنت ءُ وت اِشی بوارت۔
- **وتواہ** : (وَت۔وَ اہْ) ھما مردم کہ ہر چیزءَ پہ وت لوٹ اِیت، وتو۔ " خود غرض " *
- **وتی** : (وَتِ یْ) تئی وتی یا منی وتی بزاں تئی وتی جندءِ یا منی وتی جندءِ۔ وتیگ۔
- **وتیگ** : (وَتِ یْ گْ) بچار " وتی "
- **وتْ** : (وَتْ تْ) گُڑاسنگیں شکر کہ سک بزیں آپ بیت چوکہ بینگ ءَ پہ شربت یا دگہ چیزے ءَ جوڑ کنگ بیت۔ سکّیں شیرکنیں چیز (۲) پیتےءِ راست اِنت سکّیں نرمیں چیز۔ (۳) چراگ ءُ کندیل ءِ وَتّ۔ بلوچی دوچے ءِ نام اِنت۔ بندروی وتّ۔ وتّ گرگ، گوں پوڑءِ آپ دست ءِ ھُشک کنگ۔ (بچار تُت)
- **وٹگ** : (وَٹْ۔ٹَ گْ) جاگھے ءِ نام اِنت۔

- **وٹی** : (وَٹ۔ ٹِ ئی) کسانیں روڈک : ھماروڈک یا ھاک ءَ رَزان کر وھدا ٹیل مان اِشش کرنگ ءُ چراگ ءِ بدل بوتگ بلوچاں پہ چراگ ءَ بندوءُ "کرکینک" ءَ تیل مان کرتگ ءُ چراگ کرتگ۔ (بجار بُت)
- **وج** : (وَج) چیزے چیزے ءِ بدل ءَ دیگ چوکہ وَج ءِ سودا (انگریزی: Barter)
- **وچ** : (وَچ چ) نااُمیتیں چیز۔ وام۔ بی شُتیں وام (۲) وار۔ گیگ۔
- **وچور** : (وِچ۔ چِ وَر) حساب ءِ سرجمیں بیان۔ Detail
- **وچورگ** : (وِچ چُ وَ۔ رَگ) اِگستانگ۔ جتا کنگ۔ PPB;LWD:VECHORAGH: To separate.
- **ودار** : (وَدار) راچاری۔ اِنتظار۔
- **وداریگ** : (وَ۔ دا۔ رِی گ) رھچار، ھماکہ کسے ءِ ودار ءَ نشتگ ءُ آئی ءِ راہ ءَ چارایت۔ کسے ءِ کلو، ٹیکی یا نمدی ءِ رھچار۔ ★
- **وڈان** : (وَڈَ دَان) گیش بوان، دیمتر روان۔ ★
- **ودریپ** : (وَدْ۔ رِ ے پ) بچار "وَریپ"
- **ودریپی** : (ودْ۔ رِ ے پ ئی) بچار "وَریپی"

- **وڈگ** : (وَڈْ۔ دَگ) گیش بوگ، گیش کنگ۔ ★
- **ودگڑ** : (وَدْ۔ گَڑ) وت جوڑ کتگیں، وتسلیح، لوڑی جنگ۔ وتگڑ۔
- **ودگش** : (وَدْ۔ گُ ش) وتگُش، ریڈیو
- **ودمر** : (وَدْ۔ مِ رْ) وتی سرءَ وت بے نیموں ءُ ناوڑامی ءَ مرگ۔ "دلوتاں ودمرے کپتگ" بزاں ناوڑاہ نانت ءُ مران انت۔ وتمر۔ PPB;LWD: WADH- MIRI: Self-dying. i.e. natural death.
- **وددار** : (وَدْ۔ وَاز) ھماکہ تھنا وتی لاپ ءِ سیر کنگ ءِ شوھاز ءَ انت۔
- **ودی** : (وَدِئی) زاھر، تھرا، ھماکہ گندگ بیت۔ پیداک بیگ۔
- **وڈینگ** : (وَڈْ۔ دِ ے۔ نَ گ) انجوش کنگ کہ بہ وَڈ ایت + چہ دگرے ءَ دیمتر روگ بزاں آئی ءِ گوازینگ۔ ★
- **وڈ** : (وَڈْڈْ) ھما پٹ کہ چک بہ بیت ءُ ڈرچک ءِ بوتگ ءُ مان مہ بیت۔ ۲۔ بلوچستان ءِ جاگہے ءِ نام انت۔
- **وڈی** : (وَڈْ۔ ڈِئی) ھماکہ پٹ ءِ وڈان بندایت۔
- **وڈی وڈی** : (وَ۔ ڈِی + وَ۔ ڈِئی) وڈی وڈی کنگ : پگرءُ وسواس کنگ، پڑی پڑی کنگ۔ ★

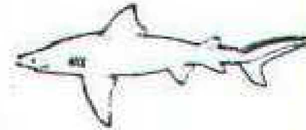
- **ور** : (وَرْ) ہما جاگہ کہ پُرانی تگی ءِ پچگ ءِ جوڑ کنگ بیت۔ تزگیں زہ میسے ءِ کئیں کونڈ انت ءَ اَئی ءِ تہ ءِ وار ءُ کی اَنت ءُ اَس ءَ روک کن اَنت۔ وارکہ پچ انت ءُ اِشکر بنت ءُ اَس ءَ گیشیں اَنت تان اَنگیں اَرت ءَ ماں جُلاں وَور وَرینت ءَ اَئی ءِ سر برا ءَ ہم جُل پرِدَینت۔ زنڈیں اِشکر ءُ گنگ بچر ءَ کنگ بنت۔ ۲۔ وَرگ ءِ پرمانگال بزاں "بوَر"
- **وڑ** : (وَرْڑ) چہ اَزابی ءِ تُرنوگ ءُ پرپری کنگ۔ وڑ وڑ کنگ چہ شُدءَ۔
- **وڑا** : (وَرْ۔ رَا) چیزے کہ یک دیے ءِ لیٹ اَنگ۔ پھنات۔
- **وراک** : (وَراک) وَردِن، وَرگ ءِ چیز۔
- **وربیگ** : (وَرْ۔ بَیْ گ)

PPB;LWD: WUR- BIAGH:To be open, incumbent on.

PPB;LWD: WUR-KHANAGH: To apply, to Sprinkle.

- **وردن** : (وَرْ۔ دِنْ) وَرگی چیز : دان، آرت۔ " وردن گنت گردن " بزاں وردن مردم یا دلوت ءِ پرزور کنت۔
- **ورس** : (وَرْس) یا ولس : درمانے کہ چو اَنگدار ءَ زرد اَنت۔
- **ورک** : (وَرْک) گجی اِیں سرگیں ءُ ورکیں پشک۔
- **ورگ** : (وَرْگ) وردن۔ وراک۔ وَرگ وَرگ۔ لیب ءِ تہ ءَ دارگ ءُ وَرگ، یا مولی ءَ مسرءُ اپس آدگراں پُشت ءُ دیگ ءُ وَر اَنت۔

وری

دروک

- **ورگدان** : (وَرْگ + دَانْ) ڈاکو کہ وَرگ ماں کنگ ءُ جاگہے رُوگ بیت۔ گراں سنگیں توشگدان۔ چاشدان، ورگدان، بُگندان، ناندان۔
- **ورگی اِزبونگ** : (وَرْگی ءِ اِزبُ وتِ ک) درمانے۔
- **ورنا** : (وَرْنَا) مردم کہ چو چُکی ءَ تُو زایت ءُ ریشں بروت رودیں ایت کہ وتی جوانی ءَ اِنت۔ شکر ورنا۔ نوک ورنا۔
- **ورنائی** : (وَرْ۔ نَ ا۔ ءِ ئی) زندءِ ہما پسند کہ مردم ورنا اِنت۔ جوانی ★
- **وڑود** : (وَرْ۔ رُوذ) وت رُستگیں درچک۔ سکتیں مزنیں چیز۔ PPB;LWD: WA-RODEN: Self-sounding.
- **ورور** : (وَرْ۔ وَرْ) ہما مردم کہ بیکہ وَرگ ءِ دگر چ ءِ ہیال ءِ نہ اِنت۔ تپ ءِ وَر وَر۔
- **وروک** : (وَرُوک) وَرگ وَروک۔ پاگاسے ءَ ماہیگے ءِ کرے کہ دار ءِ وارت ءِ ریشے وران بیت ءُ روت چو کر نوشاتر ءُ ہشینگ ءَ۔ (بچار بت)
- **وڑوئی** : (وَرْ۔ رُوءِ ئی) حکتی، بازاری، (وریندو یا ورندو)
- **وری** : (وَرِی) وڑاجیں دار اَنت کہ بانانی سرءَ اَنت۔ (بچار بُت)
- **وڑیپ** : (وَرْ۔ رِےپْ) وت ءِ ریپنوک ءِ خودفریبی۔ 18.8.1963

- **وڑیپی** : (وَڑ-رِے-پ ائی) وت ریپی۔ وت ءَ وت رَد دیگ، رِیپینگ (خود فریبی)
- **وڑ** : (وَڑ) نمونہ، راست، ڈول، بُرز۔
- **وڑال** : (وڑال) ملام۔ تاوان۔ ھماکہ بیرے ءِ دیم ءَ دیگ بہ بیت۔ تاوان بھڑ تاوان ءِ دیم ءِ دانگیں۔ بازجاگہ بے سیتیں تاوان پُرکنگ ءَ ھم کارمرد بیت۔ وڑالاں رَوگ۔ وڑالاں دیگ۔ وڑالانی دیم ءَ رَوگ۔
- **وڑالی**: (و-ڑا-ل ئی) ھاکس کہ بے سیتیں تاوان یا بیرے ءِ دیں ءَ روت۔ وڑالی بوگ: بے سیتیں تاوان یا بیرے ءِ دیم ءَ روگ۔ تباہ بوگ، برباد بوگ۔ بیران بوگ۔ ★
- **وڑک** : (وَڑک ک) کچک ءِ وکگ ءِ توار۔
- **وڑنگ** : (وَڑک-کَ گ) کچک ءِ وکگ، گوگگ، جانگگ، راشگ، لاگگ۔
- **وڑگال** : (وَڑ+گ اِل) Type. ءِ آب کرچہ شرپ ءَ جوڑ کنگ بنت ءُ پہ چاپگ ءَ کارمرد بنت۔
- **وزبت**: (وَز-بَ ث) ھُدا ءِ پاکیں رَبال حضرت محمدؐ ءِ داھگ ءُ گوشتگیں لبز، پاکنازینک۔ ★
- **وزمہ** : (وَز-مَ ہ) رنگے کہ ریش ءُ مُوداں جنگ بیت۔ وسمہ۔
- **وز وز** : (وَز-وَز) وسوس PPB;LWD:WAZWAZ:Dream, imagination.(Ar.waswas)
- **وزیر** : (وَزِی ر) بادشاہ یا ملک ءِ مستر ءِ دست ءِ چیر ءِ کارکنوکیں منسب دار۔
- **وژبار** : (وَژ-بَ ا ر) بچار "دشبار"
- **وژ بگل** : (وَژ+بَ گ ل) وشدل: (برچا دژمناں وژبگل کن ئے)
- **وژدل** : (وَژ+دِل) ھماکہ آئی ءِ دل وش اِنت۔ وژدل ءُ شادان۔ ۲۔ نامے۔
- **وژرنگ** : (وَژ+رَ ن گ) شتررنگ، ھماکہ رنگ ئے وش بہ بیت۔
- **وژگپ** : (وَژ+گ پ پ) ھما مردم کہ آئی ءِ گپ وش اَنت ءُ تامدار اَنت۔
- **وژنام** : (وَژ+نَ ا م) بچار "دشنام"
- **وژنامی**: (وَژ-ن ا-م ی) بچار "دشنامی"
- **وژنکت** : (وَژ+ن ک ت) بچار "دشنکت"
- **وژنندگ** : (وَژ+نِ ن دگ) بچار "وش نندگ"
- **وژوار** : (وَژ+وَا ر) وش وراکیں مردم۔
- **وژوراک** : (وَژ+وَرا ک) کسے کہ وشیں ورگ ءَ ھیلدار بہ بیت، وشنکت۔ وشوار۔
- **وس** : (وَس) دست رس۔ واک۔ زور، ھاتی
- **وساچ** : (وَس-سَ ا چ) وزگر۔ وت جوڑکرتگیں۔ دروگ
- **وسال** : (وَس-سَ ال) چنگ ءِ ساز ءِ مکامے۔ سازءِ مکامے۔ ایشی ءَ جدگالی ھم گوش اَنت۔
- **وسرک** : (وَس ر ک) جن ءِ برات یا مرد ءِ برات۔ جن ءِ پت ءَ ھم بازجاگہ ءَ گوش اَنت ءُ جن ءِ برات ءَ "وسرک زَھت" گوش اَنت۔
- **وسمہ** : (وَس-مَ ہ) بچار "وزمہ"
- **وستو** : (وَس-تَ و) یا وستہ بزاں جُست، سوال۔ وستو ءِ پستو بزاں جُست ءِ جواب۔

- **وسوس** : (وَش-وَش) دل تیرکئیءِ دلءِ ھزار رنگیں بے پکاریں گپ، آیگ کہ مردم پریشان بیت وزوز.
- **وستوگ** : (وَش-ئُش ؤُگ) بچار "وستیگ"
- **وستی** : (وَش- بِس یُ) بچار "وستیگ"
- **وسی** : (وَ- بِس یُ) وسءِ، زورءِ "اے پلانیءِ وسی کارے نہ اِنت" بزاں اے کار پلانیءِ وسءِ کارے نہ اِنت یا چہ آئیءِ زورءَ ڈَکت، گیش اِنت ★
- **وستیگ** : (وَش - بِس یُ گ) وَشُو، وَستوگ، وَستی جُن، ءِ مات یا مردءِ مات، (خوشدامن) وستی۔
- **وشّ** : (وَش شُ) شَرّ مزّگ، شَرتام، ناوزّاہ نہ اِنت، زھر نہ اِنت، آھستہ، گوں سوریں آپءِ شودگءِ رندءَ شیں آپ کنیں چرپچگ۔ جاگہءِ وش کنگ وتی یا دگر چیزےءِ۔ شُھمات یالڈءِ وشّ کنگ پہ جنگ۔ رازی کنگ۔ پیشّ وش کنگ، ہمک کنگ، شیرکنی کنگ۔
- **وش آتک** : (وَش- آ ئُ ت ک) یادوشا تک، تیار جوڑی، ھال احوال، جیھبر۔ کسے نوک چہ دریں ملکےءِ کیت پہ آئیءِ آیگءِ وتی وشّیءِ درشانیءِ گوش اَنت "وش آتک ئے" (خوش آمدید) ★
- **وش آتکی** : (وَش۔ آت۔ کِ ی) بچار "وش آتک" ★
- **وش الھان** : (وَش۔ اَل۔ ھَانْ) وَشّ گُٹّ، وشّ توار ھما کہ چیھالءِ الھانءِ پُر زیرءُ پُر درد اَنت۔ ★
- **وشّان** : (وَشْ-شّ اَن) وَشّیں وھد، وشدل، زھرءُ وشّان، دو مردم وت مال وت نارزا بنت بزاں آ زھر اَنت پدءَ کہ ٹھم اَنت بزاں وشّان بوت اَنت۔
- **وشّانی** : (وَش-شّ اِنِ یُ) چہ زھر بیگءِ رند وشّ بیگ یا کہ ھے وشّ بیگ، شادکامیءِ چیزے مستاگ یا سوگات دیگ۔ وشبودی۔
- **وشبار** : (وَش + بَ ارْ) ھُشکی یا کہ دریائی اولاک کہ پہ گیگ بار کنگ بیت۔
- **وش بالاد** : (وَش + بَ اَل اَدْ) ھما کہ ڈیلءِ بالادءِ شَرّ اِنت، وَش کد۔
- **وش بُتر** : (وَش + بُ ت رْ) ڈولدار، بُراھدار، وشّ ڈول
- **وشّ بگل** : (وَش + بَ گ لْ) وشدل، دپرچا ڈزمناں وشبگل کن ئے)
- **وشبو** : (وَش بُ وْ) وَشّیں بو، ھما کہ وشّیں بو بکنت۔
- **وشبود** : (وَش بُ وْدْ) پنجگورءِ شھرے کہ چہ گُرمکانءِ ابرز اِنت۔
- **وشبودنی** : (وَش۔ بُ ودِ نِیْ) وشّانی۔
- **وش بھت** : (وَش۔ بَ ھ تْ) وش نصیب، نیک بھت، نیک تالہ۔ ★
- **وش پاچ** : (وَش + پَ اچْ) ھما نیگ کہ ڈز چکءِ سرءَ وت بہ پچ اِیت۔ وشپاگ۔
- **وش پاد** : (وَش + پَ ادْ) ھما کہ پادءَ کدمے نیک اَنت، بختاور۔ شُوم پادءِ چپ۔
- **وش پاگ** : (وَش + پَ اگْ) بچار "وش پاچ"
- **وش پُشت** : (وَش + پُ شْ تْ) ھما اولاک کہ آئیءِ پُشت وَشّ اِنت پہ سواریءَ۔
- **وشتام** : (وَش + تَ امْ) وَشّ مزّگ۔
- **وش تب** : (وَش + تَ بْ) وَشّ رُو، وشّیں تبءُ میل داروک۔
- **وش تْران** : (وَش + تْ رَانْ) وشّ گپ۔
- **وشتوار** : (وَش + تَ وَارْ) ھما کہ توارءِ وشّ اِنت۔

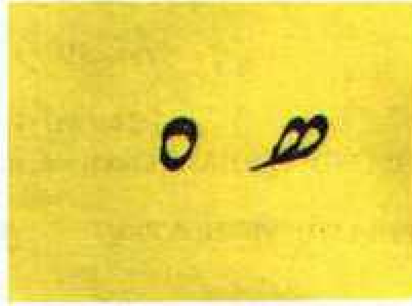
- **وش تیلّ** : (وَشّ + تِ ی لْ لْ) وش بالاد۔
- **وشجنگ** : (وَشّ + جَ نْ گْ) ھما شھر، سھت یا سلاہ کہ شَترجنگ۔
- **وش چم** : (وَشّ شْ + چَ مْ مْ) ھماکہ چمّ ءِ ڈولدار اَنت۔
- **وش دپار** : (وَشّ + دَپَ ازْ) وشّ وراک، وشّ ہمت۔
- **وشدل** : (وَشّ + دِلْ) بچار "وژدل"
- **وَش رج** : (وَشّ + رَجْ) شَترنگ وانگیں، شترسج اِنگیں۔
- **وَش رُو** : ھما مردم کہ گوں مردمأ ھر وھد پہ کندگ ءُ وشدلی رو دچار کہ ایت۔
- **وش رواج** : (وَشّ + رَوَاجْ) ھما مردم آ ئی ءِ راہ ءُ روگ ڈولدار اَنت۔
- **وش زد** : (وَشّ + زَدْ) ھما تپنگ کہ زَد ءِ وشّ اِنت۔
- **وش کتب** : (وَشّ + کَ تَ بْ) ھما اُشترکہ کتب ءِ وش گیگ اِنت۔
- **وش کد** : (وَشّ + کَ دْ) وَشّ بالاد، ھما کہ ڈیل ءُ بالاد ءِ شترآنت۔
- **وش کرام** : (وَشّ + کَ رَامْ) وَشّ رواج۔
- **وشکنک** : (وَشّ + کَ نْ کْ) مچے کہ آئی ءِ کلونٹ شھر اَنت۔
- **وش کنگ** : (وَشّ + کَ نْ گْ) رزاکنگ، وشان کنگ۔
- **وش کھیب** : (وَشّ + کِ ہِ ے بْ) وش داب۔
- **وش گپ** : (وَشّ + گَ پْ پْ) ھما کہ گپ ءِ وش اَنت۔
- **وشگٹ** : (وَشّ۔گُ ٹْ ٹْ) وش توار، وش آواز، وش گوش۔ ★
- **وش گمان** : (وَشّ + گُ مَ انْ) شرھیال۔
- **وش گوم** : (وَشّ + گُ وَمْ) ھماکہ گوم ءِ وش بیت، وش گیگ۔
- **وش گیگ** : (وَشّ + گِ ے گْ) بچار "وش گوم"
- **وشلو** : (وَشّ۔شَ لْ وْ) لیب ءِ نام "حال" ءِ کررس اَنت گوش اَنت۔" حال وشلو" اے گال بندر ءِ "وشیں لوگ" بوتگ۔
- **وش مڑ** : (وَشّ + مِ ڑْ) ھماکہ شترءُ جوانی ءِ بہ مڑ ایت۔
- **وش ملگ** : (وَشّ + مَ لْ گْ) کسے کہ باز شترمَل ایت۔
- **وشنام** : (وَشّ + نَ امْ) وژناں، شرناں ھماکہ ھرکس آئی ءِ نام ءَ پہ شتری گپت۔ وشتیاری ءَ جاگہے کہ کمبل ءِ نزیک ءَ اِنت۔
- **وشنامی** : (وَشّ۔ نَ ا۔ مِ یْ) نیک نامی "بدنامی" ءِ چپ۔
- **وش نبیس** : (وَشّ۔ نْ۔ پ ی ش ش) ھما مردم کہ گالاں پہ ہم نبیس ایت، ندکش، (کاتب) ★
- **وش نبیسی** : (وَشّ۔ نَ۔ پ ی ش۔ سِ ی) ندکشی، (کتابت) ★
- **وش نُک** : (وَشّ + نُ کْ کْ) ھما مردم کہ وشیں ورگ وارت۔ وش وراک۔
- **وش نندگ** : (وَشّ + نِ نْ دْ گْ) جاگہے ءِ داں دیر ءَ نندگ۔
- **وشنیک** : (وَشّ + نَ یْ ثْ کْ) ھماکہ کسے ءِ سرءَ وش نہ اِنت بزاں بدءِ کیت۔ بدواہ، دُژمن۔
- **وش واد** : (وَشّ + وَادْ) ھما ماھیگ کہ پہ کسّاس وادکنگ بیئگ۔ وشوادیں ماھیگ۔
- **وشوار** : (وَشّ + وَارْ) وش نک۔

- **وشوار :** (وَشْ ۔ وَارْ) وش گیگ ۔ وش گوم ، وار وش : ھاکہ وارے وشں اِنت ۔ ★
- **وش وراک :** (وَشْ + وَرَاک) وشوار ۔ وشں تک ۔
- **وشعال :** (وَشْ + عَال) ھاکہ آئی ءَ جاور جوان اِنت ۔ وشدل ۔
- **وش عبر :** (وَشْ + عَبْ رْ) وشں گپ ۔
- **وشتی :** (وَشْ ۔ شِ ی) وژدلی ، زھری ءِ چپ ۔ وشانی ، واھری ۔ شیرکنی ۔ مردمی نامے ۔
- **وشتیں کرگ :** (وَشْ ۔ شِ ی ں + کَ رَگْ) بازمزنیں ؤ درچکے کہ برشتے تہ ءَ چاگجیرء انت بلے سرگرء شُھرءُ گرد بیت ۔ ناہ بیت شیاہ ترا بیت ۔
- **وکاب :** (وَکَ اب) اُگابیں مُرگ ۔ بور ءِ یک نامے ۔
- **وگ :** (وَگْ ۔ کَ گْ) گُچک ءِ گونڈ گونڈء راشک کہ توارے گُڑان ءُ گونڈ بیت ۔ مردمے کہ چرکتیں مُرزیں جاگھے بر کپ ایت کپگ ءِ گوں ھور جو آئی ءِ دپ ءِ بلکیں سیگ ءُ ٹک ءِ "وگ" ءِ توار درکیت ۔ پہ چیزے ءِ لوٹگ ءِ وَسپ ءُ ساعت کنّن کنگ ۔
- **وکوک :** (وَکْ ۔ کْ وکْ) ھاکہ وک اِیت ، ھاکہ "وگ" ءِ کار ءَ کنت ۔ ★
- **وک ءُ پک :** (وَکْ کْ ۔ ءُ ۔ پَکْ کْ) وگ ءُ تِپگ ۔ ھر دوگال پہ باز رَند ءِ کنّن کنگ ءِ کار مردبنت ۔ گُگ چیز ءِ ھم گوش اَنت ۔ کہ "پہ وک ءُ پک اِنت" بزاں نہ رس ایت "وک" چہ گُپک ءِ "وگ" ءِ ءُ "پک" پہ مردم ءِ پہ یک چیزے ءِ سک باز برءَ پہ بڑگی گوشگ اِنت ۔
- **وکیل :** (وَکِی لْ) وزیر ءِ زیردستیں مردم (عربی ۔ وکیل)
- **ول :** (وَلْ) سرءَ ، سرءَ ۔ PPB;LWD: WAL: on,upon.see wur(on,upon.)
- **ولّ :** (وَلْ لْ) زمین ءِ سرءَ دراج اِنت ءُ کپگ چہ ولاّن مشوریں کپگ ول ، تیمگ ول ، چپٹول ، کوسچ ءِ ول ، کاکڑی ءِ ول ، توری ءِ ول ءُ دگہ ۔ ول ءُ واولینک یک کاھے کہ پہ درمانی ھم کار مردبیت بزاں درمانکاھے ۔ "یکیں ول ءِ برانت" بزاں یکیں ناھِ سرءُ بُن اِنت یا یکیں باگ ءِ شاگ اِنت ۔ بزاں یک ٹولیں مردم اَنت یا یکیں کُم ءِ مردم اَنت ۔
- **ولاٹت :** (وَلَ ا ۔ ءِ ت) مزنیں دُوریں مُلک گیشتر پہ انگلینڈ ءَ گوشگ بیت ۔
- **ولایتی چیچک :** (وِلَ ا ۔ یَ تِ ی ۔ چِ ی چَ کْ) وشتیں چیچک ۔ باز جاگہ ءَ ایشی ءِ مچنال ، گوش اَنت بلے رد اِنت ۔
- **ولپٹ :** (وَلْ ۔ پَ ٹْ) بوٹگ ، درمانکاھے کہ ریشں ءَ پر ئے کنئے ترکین ایت ئے ۔
- **ولد :** (وَلْ دْ) چالاک ۔ شیتان ۔
- **ولدا :** (وَلْ دَا) بدءَ ، رندءَ ، گُڈءَ (اے گال پشتو یے)
- **ولس :** (وَلْ سْ) بچار " ورس "
- **ولشت :** (وَلْ شْ تْ) آدت ، ھیل ، "مھلئیں ولپگ تو ولشت کرتگ" ۔
- **ولک :** (وَلْ کْ) ولی محمد ءِ گونڈ نام ۔
- **ولکنڈ :** (وَلْ + کَ نْ ڈْ) ھماکنڈ کہ آئی ءِ تہ ءَ کتیگ ءُ تیجگ کش اَنت ۔ چہ کیتگ ءُ تیمگ ءِ پر کپگ ءَ رندبلہ اِنت گوش اَنت ۔ "پلاں جاگہ ولکنڈ بوت ءُ شت" "اچوش کہ تمپ بوت" یا "گشنگز اَنت ءُ گُنڈ"
- **ولگ :** (وَلْ گْ) لاپ ءِ ولگ یا ولینگ ۔ تھگ ۔ PPB;LWD:WALAGH: To twist,to bind, to wind.
- **ولگوج :** (وَلْ ۔ گْ ۔ وَ جْ) ھماکہ چو ولّ ئیگ ءَ گوجگ بُوتگ ۔ ھماکہ چہ ھنڈاں گوجگ بُوتگ ۔ بن گوج تباہ ، برباد ، چک

چِین، نیست ءُ نابود۔ ولگوج کنگ : چک چین کنگ، تباہ ءُ برباد کنگ، نیست ءُ نابُود کنگ۔ ★

- **ولندر** : (وَلَ نْ۔ دَرْ) ٹَپنگ ءِ راستے۔
- **ولو** : (وَلُ وْ) نامے۔ ولی محمد ءِ گونڈ نام۔
- **ولول** : (وَلْ۔ وَلْ) بے تاھیری، جوش، ملڑ، ھَلَھَل۔
- **ولی** : (وَلِ یْ) بُزرگ (دیگرا ھی) "پُوشتی ولی نہ بونگ"
- **ولید** : (وَلِ ے دْ) عربی گالے بلے بلوچانی گورءِ بوجیگانی تہ ءَ کارمرد بیت۔ پہ گونڈوئیں چُک ءِ گوش اَنت کہ چلوگ کنت۔
- **ولینگ** : (وَلِ ے۔ نْ گْ) چارینگ، گوک یا پس یا اُشتر ءِ ولینگ۔ لاپ ولینگ، بزاں لاپ چارینگ پہ ھماکس ءَ گوش اَنت بیکہ لاپ ءِ شوھاز ءَ دگہ ہچ نہ کنت۔
- **وَمّ دیگ** : (وَمْ۔ مِ یْ + دَیْ گْ) جنگ، سک جنگ، ٹِپّی کنگ۔ تھ زد کنگ۔ تُرند کنگ، جنگ چوپ کنگ۔
- **وَں** : (وَں) پنامگالے ءُ کمکار گالے کہ پہ "مں" ءِ جاگہ ءَ کارمرد بیت۔ "راھوں گارانت" بزاں "منی راہ گار اِنت"
- **وَن** : (وَن) گون۔
- **ونج** : (وَنْ جْ) دُراجیں دارے کہ بدن یا راچن ءِ تہ ءَ اوشت اَنت ءُ آئی ءَ دریاءِ تہ ءَ زمین ءَ زور پر دَیئنت کہ اولاک راہ ءَ روت۔
- **ونجی** : (وَنْ۔ جِ یْ) مادگیں بمبوءِ تَل کن اَنت ءُ کمیں پتنیں دُراجیں ٹُکڑا ڈکن اَنت ءُ بانانی سرءِ میھ کنگ بنت کہ ایشانی سر گیرءِ تگرد دیگ بیت لوگانی دیم ءَ کاپر ءِ ھم ونجی جن اَنت۔
- **وند** : (وَنْ دْ) "داد و نہ زانگ شئیر ءِ وند" بزاں پیشرد (قافیہ) بچار "پساوند"۔
- **ونڈ** : (وَنْ ڈْ) بھر۔
- **ونڈبھر** : (وَنْ ڈْ + بَ ھْ رْ) ونڈ گرتگیں بھر کہ کسے ءَ دیگ بیت۔
- **ونڈ ونڈ** : (وَنْ ڈْ + وَنْ ڈْ) بھر بھر۔
- **ونگ** : (وَنْ گْ) سُرین ءِ ھڈ کہ چہ دگہ بھراں نازرک تر اِنت ءُ پیگ باز بند اِیت۔ ونگ ءِ گوشت۔
- **وَوْ** : (وَ وْ ءْ) تنکانی زبان ءَ کُچک ءَ گوش انت۔
- **وھد** : (وَ ہْ دْ) شپ ءِ وھد۔ سباہ ءِ وھد، روچ ءِ شپ ءِ ھر بھرے "وھدے" اِنت + زمانگ۔
- **وھدی** : (وَھْ۔ دِ یْ) زمانگی، اَھدی وھدیگ + وھد ءِ ★
- **وھدیگ** : (وَھْ۔ دِ یْ گْ) بچار «وھدی» ★
- **وھر** : (وَ ہْ رْ) پس یا گوک یا میش وھر اِنت۔ بزاں پہ آپس بیگ ءَ تیار اِنت۔ وھر کرتگ، نرءَ پادانگ بزاں سوار سگ بونگ۔
- **وھری** : (وَ ہْ۔ رِ یْ) اَسیاہ پس ءِ ھما پشک کہ نوں حزن اِنت ءُ وھری اِنت کہ وھر بہ کنت ءُ بُزے بہ بیت۔ چہ "گِتاچی" ءَ گوستگ۔
- **وھشی** : (وَھْ۔ شِ یْ) گنوک، ایدال، جنگلی ★
- **وھگ** : (وَ ہْ گْ) دوست بیگ، دلدوست بیگ۔ بُنکار گال "واھگ" ءِ "وکار گال"۔

- **وھل** : (وَہْ لْ) کتیں چوٹ۔ طلب: ول۔ پا: بُجّ۔
- **وھم** : (وَہْ مْ) ذروگیں صیال۔ مُجرت۔ ودت صیال۔
- **وے** : (وَے) بھانگلے کروھدے کسے بھان ایت گُوش ایت ئے۔
- **ویران** : (وَے۔رَانْ) برباد، ویرندان۔ آبادی ءِ چپّ۔
- **ویرندان** (وَے رَنْ۔دَانْ) ویران، آبادانی ءِ چپّ۔
- **ویرہ** : (وے رہ) PPB;LWD: VERHA: A Courtyard, enclosure.
- **ویڑ** : (وِے ڑْ) واڑ۔ کمپان۔ پسیل۔ PPB;LWD: VERH: A Ring.
- **ویل** : (وَے لْ) یلہ، بے ساھار۔
- **ویلان** : (وَے۔لَ انْ) مردی نامے۔ ویلیں مردم۔

- **ھ - ہ -** (ہِ) بلوچی ءِ بیست ءُ دومی آب
- **ھاتر** (ھَ ا - تِ ژ) دوستی - واست ءِ ، واھگ - ریا - رُوءِ ، اک : تئی ھاترءِ بزان تئی روءِ ، تئی دوستی ءِ ، پہ تئیگی -
- **ھاترجم** (ھَ ا - تِ ژ + جَ م) دِلجم - تژھگ - دل پہ دل ءِ جاگہ ، ایمن ، بے گم -
- **ھاتون** (ھَ ا - تُ وْ نْ) جوانیں جنیں ءِ نامے -
- **ھاتونیں جَن** : (ھَ - ا - تُ و - نِ ے نْ + جَ - نْ) جوانیں جنیں ، بانگیں جن
- **ھاٹی** (ھَ ا - ٹِ ئی) ھاٹیگ - زِکت ، زور ، ھِمت - آٹی -
- **ھاٹیگ** (ھَ ا - ٹِ ی گ) بچار ءِ ھاٹی -
- **ھاجر** (ھَ ا - جِ ژ) جنینی نامے -
- **ھاجران** (ھَ ا - جِ - رَ ا نْ) جنینی نامے -
- **ھاجگ** (ھَ ا - جَ گ) نیم ، آزگ ، ھاجگ ءُ تاجگ ، آجگ : سور ، وادو -
- **ھاجگل** (ھَ ا جَ + گِ ل) آجگل یا آجی گل ، ھاگل کہ چہ آئی ءِ کوزنگ ءُ جھلگ جوڑ کن اَنت
- **ھاجی آباد** (ھَ ا - جِ ئی + آ - بَ ا دْ) سرباز ءِ چہ جلالی پُکلگ ءِ چیر چہ دیگان ءِ بُرز شہرے -
- **ھادی** (ھَ ا - دِ ئی) زگریانی یک زِگرے ءِ بنگیج اِنت - « ھادی ءِ ، محدی ءِ ، بُندر ءِ گال تازی یے -
- **ھار[1]** (ھَ ا ژ) سھتے کہ جنیں گورد ءِ کن اَنت سۓ - کوزھار کنت ، یک مرئیں سوچنے کہ کتاب ءِ ٹنگ کنگ ءِ کار مرو بیت - دُرپش -
- **ھار[2]** (ھَ ا ژ) تیز : ھار ھار گریوگ بزاں سک گریوگ -
- **ھارگ** (ھَ ا - رَ گ) گژاسنگ ءِ ھوشینگیں کلونٹ [شیرازی : خرک : خرمای زسیده خشک کرده که آنرا بیاویزند]
- **ھارمٹ** (ھَ ا ژ + مَ ٹ) ھارمٹیں زمین : ھمازمین کہ ھار باز مٹ کار ایت ءُ آئی ءِ مٹ باز بیت -
- **ھارمل** (ھَ ا ژ + مَ ل) ھماجاگہ ءِ ھارءِ مل اِتگ - ھمازمین کہ ھارئے مل اِیت -

- **ھارمنگر** (ھَ ا ر۔م ن۔گ ر) پاگاس ءِ زات ءِ ماھیگے۔
- **ھارو** (ھَ ا۔رُ و) بچار «ھارون»۔
- **ھاروک** (ھَ ا۔رُ و ک) دنتانانی بُنءِ سُھریں گوشت ماں ھیشاں دنتان مین اَنت۔ ھاریک۔
- **ھارون** (ھَ ا۔رُ و ن) ھارو۔ نامے۔ ھضرت موسا ءِ جدمادریں برات ءِ نام اِنت۔
- **ھارونک** : (ھَ ا۔ رُوْنِ ک) بچار «ھاروک» ★
- **ھارءُ بادام** (ھَ ا ر۔ءُ۔ب ا۔دَ ام) جینی سختے ءِ نام اِنت۔
- **ھارءُ پتار** (ھَ ا ر۔ءُ۔پ۔تَ ا ر) ھارءُ کور ءِ ھارءُ پتارءِ ھالنش پُتار کرکورانش کارایت کرآپ ءِ کرءَ جم بنت + اِشتاپ کارءُ مانزو پیں مردم۔
- **ھاری** (ھَ ا۔رِ ی) آری، نامے، ھاکر، ھار، ءِ آورتگ۔ PPB,LWD; HARI: cattle, Hungry.
- **ھاریک** (ھَ ا۔رِ ی ک) بچار، ھاروک۔
- **ھارین** (ھَ ا ر ی ن) نامے۔
- **ھاریں گورم** (ھَ ا۔رِ ے ن۔گ وْ رُ م) سکیں مزنیں گورم۔

ھاش

- **ھاریں گورم**[۲] : (ھَ ا۔ رِ ے ن + گ وْ۔رُ م) ھاریں : چوھارءَ رُمبوکیں + گورم : گوکانی رُمب یا رمگ بزاں چوھارءَ رُمبوکیں ءُ منتوکیں گورم۔ بلوچی ءِ کوھنیں لچہ کارے ءَ گشتگ ؎

وشّی اِت اَنت اَھدی دوربلوچانی ـ سبزات اَنت تُل ءُ سیخ اِت اَنت تازی۔
کیّل اِت اَنت مُولاءِ دپ ءِ شہجو (بلے) چاکر! تئی ھاریں گورمءُ چرت اَنت
(اِدءَ لچہ کار ءِ مرادگوں چاکر ءِ لشکرءُ رندءُ لاشار ءِ وت پہ وتی جنگءُ اِنت)

ھمے لچہ ءِ رندگیری ءَ عطاشاد گُش اِیت ؎

مولا ءِ شہجوءِ تگند، گیرآرتی ءُ تازیاں ـ چاکر ءِ ھاریں گورمءِ تی اِتگ کُپجروتی ★

- **ھاش** (ھَ ا ش) بچار، «آش»۔ (بچارءُت)
- **ھاک** (ھَ ا ک) زمین ءِ سرءِ ایرتیں زبارءُ پلک۔ زمین ءِ سرءُ ءِ پوست ءِ ایردگ، مرگ، بے ھچ (پارسی: خاک)
- **ھاکدان** (ھَ ا ک۔دَ ا ن) ھمادرپ کرپہ ھاک ءِ مان کنگ ءَ کارمردبیت۔
- **ھاکش** (ھَ ا ک۔کَ۔ش۔ش) ھاک کشوک، ھماکہ ھاک کش اِیت۔
- **ھاکو** (ھَ ا۔کُ و) مُرگے کرایشی ءِ آوازاِنت «ھاکو ھکّان زور !»
- **ھاکوٹ** (ھَ ا۔کُ و۔ٹ) آکوٹ۔ سمات۔ کوت کنگیں ھاک۔

- **ھاکوش** (ھَ ا۔ک ۏ شْ) آکوش۔
- **ھاکی** (ھَ ا۔کِ ی) ھماکہ گوں ھاک ءَ شیادی کنت۔ نامے۔
- **ھاکی مگسک** (ھَ ا۔کِ ی۔مَ گِ سْ کْ) اسپیتیں کسانیں مگسکے کہ ھاک ءَ بیت۔ کُتّ۔
- **ھال** (ھَ ا لْ) احوال، جاور (۲) "ھسٹریا"۔ پلانی ھال ءَ گپتگ بزاں ھسٹریا اِنت ئے۔ بلوچ گوش اَنت کہ ھون ءِ سروشتگ اَنت۔ بلے پہ چک ءَ کپتگیں جنین ءَ گوشگ بیت (۳) لیب ءِ تہ ءَ ھما جاگہ کہ اودء رسگ لیب ءِ گٹگ اِنت۔ وشلو: ھال ءَ رسگ ءَ رند گوش اَنت۔ (پتی نزء اے گال بُندر ءِ "ھال ءِ وشّیں لوگ"۔ بُوتمگ)۔
- **ھالار** (ھَ ا۔لَ ا رْ) ھال آروک، ھال رسینوک۔ خبررساں۔ 26.2.1968 News agency.
- **ھالتاک** (ھَ ا لْ۔تَ ا کْ) ھما تاکبند کہ ماں آئی ءَ مُلکانی ھال چاپ گ ءُ شنگ کنگ بنت۔
- **ھالپُرُوش** (ھَ ا۔لْ۔پُ۔رُ و شْ) ھما ھال کہ پہ دگہ ھالے ءِ پُرُوشگ ءَ بزاں آئی ءِ دروگبند کنگ ءَ شنگ کنگ بیت۔ پرُوشھال۔ 26.2.1968.
- **ھالگ** (ھَ ا۔لْ گْ) نیمگے۔
- **ھالگر** (ھَ ا لْ۔گِ رْ) ھال گروک۔
- **ھالمتن** (ھَ ا لْ۔مَ تْ نْ) متال۔ ھما ھال کہ یک ھالے ءِ متگ ءِ ھاترء شنگ کنگ بیت۔
- **ھالو** (ھَ ا۔لُ ۏ) ھما مردم کہ ھال دیگ ءَ وش بیت۔
- **ھالو:** (ھَ ا۔لْ ۏ) ھما نازینک کہ پہ سالونک ءِ نازینگ ءَ جنگ بیت ★
- **ھالی** (ھَ ا۔لِ ی) نامے مردینی۔ ھالی ڈگار چہ رندانی جوانیں سرداراں یکے کہ گوں چاکر کولواھی ءَ ایشی ءِ داستان زانتگیں اِنت۔ بتل ءِ ھال چہ پولنگاں یلک شودانت۔ پہ کسے ءَ گوش اَنت کہ بنامی ءُ پولنگی ءِ پرواہ نہ کنت۔ سرھال زانشکار، ھال دیوک، سرھال کنوک یا بوتگیں، ھالیگ ءِ دُمب گُڈ گرتگیں رنگ۔
- **ھالیگ** (ھَ ا۔لِ ی گْ) ھماکہ پُٹرنہ اِنت۔ ھورک (عربی۔ خالی)
- **ھام** (ھَ ا مْ) "آم" ءِ ماھیگے پاگاس ءِ زات ءِ۔ ھام چکن۔ بچار ءِ آم چکن ءِ۔
- **ھامگ** (ھَ ا۔مَ گْ) بچار ءِ آمگ ءِ
- **ھامون** (ھَ ا۔مُ ۏ نْ) سکّیں مزنیں تلاوگ کہ چو دریا ءَ بہ بیت "جھیل" Lake ۔ افغانستانءُ ازبکستان ءِ سیم سراں دریاءِ نام
- **ھامین** (ھَ ا۔مِ ے نْ) گِج ءِ ناہ بوگ ءِ موسم۔ جون ءِ بُنگیج ءَ ستمبر ءِ ایراھت بیت (جون تاں ستمبر) گرماگی نیمگ ھم ھامین بُنت۔
- **ھان** (ھَ ا نْ) تُرک ءُ مُگلانی سردارانی آریپ (لقب) کہ پہ بلوچانی ناماں ھم گوں کپتگ (بُندر ءِ "خان" اِنت)۔ پہ کسے ءِ گواھمک ءِ پیچ دیگ ءَ آئی ءِ جواب (۲) ھو۔
- **ھان بی بی** (ھَ ا نْ۔پ یْ۔پِ ی) جنینیں نامے۔
- **ھانجان** (ھَ ا نْ۔جَ ا نْ) نامے۔
- **ھانڈار** (ھَ ا۔نْ۔ڈَ ا رْ) "آنڈار" ءِ گار، جُھل، دِرّ، تھاریں گار، کتل، کامبا۔
- **ھانک** (ھَ ا۔نْ کْ) نامے۔
- **ھانل** (ھَ ا۔نُ لْ) سیدء لچھانی بانور۔ سید ءِ ھانل ءُ ھانی ءُ ھان بی بی ءِ نیم نام۔
- **ھانوادہ:** (ھَ ا نْ۔ۏَ ا۔دَ ہْ) بوھیر، آریپ، شُھم۔ رُھدار، اِزّت دار، شرپدار۔ ★

- **هاوند:** (ھَا ـ وَ نٚ ذٚ) ھُداوند، ھُدا ۔ « خداوند » ۔ « اللہ » *
- **هانی:** (ھَ ا ـ نٚ یٚ) جنینی نامے ۔ بلوچی کوھنیں دیترانی مستریں واھگدار شیہ مرید ءِ ھانی ۔
- **هاون:** (ھَ ا ـ وَ ـ نٚ) پارسی: جوگن ۔
- **هب:** (ھَ ـ بٚ) ھبھب ۔ جاگھے ءِ نام اِنت ۔ تریاک ءِ ھماچیّ ءُ کساس کہ باپور ءِ سر ءَ ئے کش اَنت ۔
- **هب:** (ھَ بٚ ـ بٚ) سِندھ ءُ بلوچستان ءِ سیم سران گیشینوکیں کوَر، ایشی ءِ زربار کراچی ءُ گوریچ لس بیلہ اِنت ۔
- **هُب:** (ھُ بٚ بٚ) دوستی، واھگ، ھدوناکی ۔
- **هبر:** (ھَ ـ بَ رٚ) گپ ۔ ھال ۔
- **هبرآر:** (ھَ ـ بَ رٚ + آ رٚ) ھال آروک، کاسد، زباَل، کزاج ۔ [شیرازی: ـ خرآر، خبر بر: قاصد]
- **هبراه:** (ھَ بٚ ـ رَ ا ہٚ) بچار « ھپراہ » ۔
- **هبروار:** (ھَ ـ بَ رٚ + وَ ا رٚ) شیوار، ھُشیار، دلگوش، نباکنے ۔
- **هبرزانت** (ھَ بَ رٚ + زَ ا نٚ تٚ) ھاکہ گپ جنگ ءَ بلد اِنت ۔
- **هبرکش:** (ھَ بَ رٚ + کَ ـ شٚ) ھامردم کہ پہ زور ءُ گرانی ھبران کش اِیت یا وت زوریں ھبر درگیج اِیت ۔

ھپتار

- **هبرنگ:** (ھَ بٚ ـ رَ نٚ گٚ) بچار « ھپرنگ » ۔
- **هبرو:** (ھَ بَ ـ رٚ وٚ) ھبرزانت ۔
- **هبروار** (ھَ ـ بَ رٚ + وَ ا رٚ) ھکل وار
- **هبک:** (ھَ ـ بَ کٚ کٚ) ھیران، بھانگ، ھبکہ *
- **هبکہ:** (ھَ ـ بَ کٚ ـ کَ ہٚ) ھیران، اجکہ، بھانگ
- **هبهب:** (ھَ بٚ ـ ھَ بٚ) چوکُیک ءَ پہ گتگ ءُ دپ جنگ ءَ ھبھب کنگ ۔ مردے کہ دپ نداراِیت ۔
- **هبیر:** (ھَ ـ بِ ے رٚ) بیڑ ۔ ھیرکنگ، برگ، ویگ، کشگ
- **هبیر:** (ھَ ـ بِ یٚ رٚ) اَبیریک وشیں بوے کہ تازی ایشی ءَ « عبیر » گوش اَنت ۔
- **هبیس:** (ھَ ـ بِ یٚ سٚ) بدیں گالے ۔ گندگ، بد، ھراب (تازی: خبیث)
- **هُپ** (ھُ پٚ پٚ) دپ ءِ گوات ۔ پہ دپ گوات پیداک کنگ ۔
- **هپت** (ھَ پٚ تٚ) شش ءُ دگہ یکے ھپت ۔
- **هپتار:** (ھَ پٚ ـ تَ ا رٚ) رسترے ۔ ناھار، گُلی ۔ (بچار بُت)

- **ھپت اناش** (ھَ پْ تْ+اِ۔نَ اشْ) بچار «ھپتیں ناش»
- **ھپت رنگ**: (ھَ پْ تْ+رَ نْ گْ) ھپرنگ۔ ھنگلوہ۔ چوتار۔
- **ھپتگ**: (ھَ پْ۔تَ گْ) ھپت روچ۔ سرجمیں ھپتیں روچ کہ یکجا ھپتگے گوشگ بنت۔ «شمبے یکشمبے دوشمبے سے شمبے چارشمبے پنشمبے آدینگ» ھورءِ تءِ دیا بندرے ءَ کہ بوجیگ آچار کنگ ءُ بیت گوادرا ہیں۔ نشا۔ یے ءِ ننگرءِ بند اَنت ءُ ننگرءِ دُور بر اَنت دُور دَبنت نی ھمے ساد ءَ گر اَنت ءُ بوجیگ ءِ ھود ءِ بر اَنت۔ ھپتگ کشگ۔
- **ھپتگان** (ھَ پْ۔تَ۔گَ ا نْ) پہ کار یا چیزے ءِ ھپتی روچ کہ پہ وشی ءُ وڑ ءُ دل گوازینگ بہ بیت۔ ھر نیکراھے ءِ یک ھپتگانے ھست انچوش کہ مسلمان ءِ «آدینگ» یہود ءِ «شمبے» کرستان ءِ «یکشمبے» گورانی ءِ «سے شمبے»۔
- **ھپتگی**: (ھَ پْ۔تَ۔گِ ئی) ھفتہ وار۔ .Weekly paper بزاں ھما تاکبند کہ ھپتگے یکے شِنگ بیت۔
- **ھپتلار**: (ھَ پْ۔تَ۔لَ ا رْ) پسی ءِ نزیک ءُ آپ ءِ تہ ءِ کنگے کہ ھور کہ بیت اے باز سبز بیت۔ دریائی مُرگانی ھیک دیگ ءُ چکت در آرگ ءِ مستریں جاھے۔
- **ھپتلال**: (ھَ پْ۔تَ۔لَ ا لْ) بچار «ھپتلار»
- **ھپتناش** (ھَ پْ۔تِ۔نَ ا شْ) بچار «ھپتیں ناش»
- **ھپتہ پیچ**: (ھَ پْ۔تَ ہْ۔پَ چْ) ھما نبگ کہ ھپتگاں پیچ اِیت بزاں ھر ھپتگ پیچ اِیت۔ Technicolour
- **ھپتیر**: (ھَ پْ۔تِ ی رْ) ھپت تیر، ھما تپنگ یا کوتاس یا پستول یا پیشردہ کہ ھپت تیر یکجا دار اِیت۔
- **ھپتیکل**: (ھَ پْ۔تِ ے۔کَ لْ) یک وردے کہ وانگ ءُ کشگ بیت۔
- **ھپتیں ناش**: (ھَ پْ۔تِ ے نْ+نَ ا شْ) ناش ءِ اِستار۔ ھپت اِناش، ھپتناش۔
- **ھپراہ**: (ھَ پْ۔رَ ا ہْ) باز راہ، ھماکوہ یا ماڑی یا میری کہ آئی ءِ باز راہ اَنت ءُ انچیں راہ اَنت کہ مردم ہچ سر پہ نہ بیت۔
  «بھول بھلیاں» 26.2.1968
- **ھپرنگ**: (ھَ پْ۔رَ نْ گْ) ھما چیز کہ ھپت رنگ اِنت۔ ھنگلوہ، ھپت رنگی۔ چوتار
- **ھپک**: (ھَ۔پَ کْ) روباھے کہ چہ اے دگہ روباھاں کستر اِنت کہ پوست ئے باز زرد کار اِیت۔ چہ ایشی ءِ پوست ءَ جوانیں کوٹ جوڑ کن اَنت۔ پہ دست گرگ بیت۔ ایشی ءِ سر بُرّی لُنٹ ءِ تھی نیمگ ءَ دنتانی سر بُرّ ءَ تل دیئیت۔ مَنت اَنت سے داتکہ پوست چہ گوشت ءَ پھک یلہ بیت۔
- **ھپکار**: (ھَ پْ۔کَ ا رْ) ھما مردم کہ ھر کار زانت (ہر فن مولا .Jack of all 26.2.1968)
- **ھُپّ کنگ**: (ھُ پْ پْ+کَ۔نَ گْ) چہ دپ تر تندیں گوات پہ چیزے ءِ کشگ کہ اگاں ایرتیں چیز بہ بنت بال گر اَنت۔ آس ءِ ھُپّ کنگ۔
- **ھپوگ**: (ھَ۔پُ وْ گْ) یک مردے ءِ گِس ءِ دو جن اَنت ھر دوئیں جنیں یک دگرے ءِ «ھپوگ» اَنت۔
- **ھپّ ھاپ**: (ھُ پْ پْ+ھَ ا پْ) ھُپّ ءُ ھاپ کنگ۔
- **ھپیتگ** : (ھَ پ ی تْ۔تَ گْ) اپیتگ، ملکتالیں پُر آپیں کاھے کہ ٹال ٹال ءَ رُد اِیت کمتیں ترپش تام اِنت۔ ایشی ءِ برگ کانٹک گوش اَنت۔ ایشی ءِ دگہ زاتے زھر بیت کہ «ماری ھپیتگ» ءَ گوش اَنت بچار «اپیتگ»
  (بچار بُت تاکدیم 843
- **ھپیری**: (ھَ۔پِ ے۔رِ ی) بچار «اپیری»

- **هت** : (هَ ۔ ث) کوهی ذرپچے
- **هتام** : (هَ ۔ تَ ا م) هر، اپس یا اُشترءِ مهارءُ لگامءَ ابیدانت کہ سرءِ ساد ءُ لپوزءِ چیرءِ بستگ۔
- **هتر** : (هَ ۔ تَ ر) چہ دستءِ مُچءَ جهلءِ سرجمیں بهر هترمال کنگ: شعمات ءِ + هترمال دیگ۔
- **هترمال** (هَ تَ ر+مَ ا ل) انچوش کہ پہ لگت ءَ ۔ لگتمال۔
- **هتلی** : (هَ ث ۔ تَ ۔ لِ ی) سگ اَنت کہ کسانیں مردیں چُکانی دستءَ دینت اِش ۔ بچار ۔ اتلی۔
  گازن یا دگہ انچیں کار بوجہءِ دستگ یا دگہ جاگہءَ منگلیں هتلی۔
- **هتم** : (هَ ۔ تَ م) بهار، بهارگہ، هزام یا هزام۔
- **هتینا** : (هَ ۔ تِ ی نْ ۔ نَ ا) هتینہ : سکیں تیلانک چوکہ گُورگندءَ (بچار گوں اتینا) هتینو۔
- **هتینو** : (هَ ۔ تِ ی نْ ۔ نَ و) بچار ۔ هتینا۔
- **هتینہ** : (هَ ۔ تِ ی نْ ۔ نَ ہ) بچار ۔ هتینا۔
- **هُٹ** : (هُ ۔ ٹ ٹ) ہز، گُھ، ۔ اُٹ ۔ هُٹ کنگ بزاں گُھ کنگ، ہز کنگ۔ هُٹگ بزاں ۔ اُٹگ۔ پہ وقی منزلءَ نہ رسگ۔
  یک مجولے پہ دگرے ءَ سر نیٹ کن اَنت اگاں پہ دومی مجول ءَ نہ رس اِیت۔ اُٹ اِیت۔

هپیتگ

- **هَٹ** : (هَ ٹ ٹ) اگاں کسے اوشتاتگ ءُ پاداں پراہ بہ کنت چہ یک ءُ دگرءَ دور بہ دار ایت ایشانی نیام ءِ هالیگیں
  جاگہ ءَ هَٹ گُوش اَنت۔ هَٹ کنگ۔ هَٹاں پچ کنگ (دگرہ یا وتی) هَٹ هَٹ کنگ۔ هَٹ هَٹ ءَ روگ یا بیگ۔ دپ ءِ هَٹ
  بیگ بزاں پچ بیگ چہ میاریگی ءَ، چہ پشومانی ءَ، چہ دنگیگی ءَ، چہ کارے ءِ بدیں آسرءَ۔ Straddle.
- **هِٹ** : (هِ ٹ ٹ) اِٹ۔ دستءِ لنککاں پشانگ ءُ کسے ءِ دیم ءَ، دستءِ دل ءَ انچوش شہارگ کہ آئی ءِ دیم ءِ هم جُبت ءَ
  بہ بیت۔ ایشی ءِ پٹ هم گُوش اَنت ۔ لعنت ءِ نالت۔ هِٹ ءُ پِٹ کنگ۔ هِٹ دیگ۔ هِٹ کنگ۔
- **هِٹک** : (هِ ٹ ۔ ٹُ ک) بچار ۔ اِٹک۔
- **هِٹکی** : (هِ ٹ ۔ ٹُ ۔ کِ ی) بچار ۔ اِٹک
- **هُٹگ** : (هُ ٹ ۔ ٹَ گ) اُٹگ۔ مجول ءِ هُٹگ بزاں پہ نشانگ ءَ نہ رسگ۔
- **هج** : (هُ ج ج) هُجت۔ هُج کنگ بزاں لازم کنگ۔
- **هج** : (هَ ج ج) مکہ ءِ زیارت (تازی۔ حج)
- **هجالت** : (هَ ۔ جَ ا ۔ لَ ت) لجیگ، شرمندگ، میاریگ، موٹ۔ پژشگ۔
- **هجام** : (هَ جْ ۔ جَ ا م) سرساہ، هما مردم کہ مردمانی سرءِ ساہ اِیت۔ سرءِ میداں شرکنت۔ اُستا۔

- **هجبر** :(هِ ج۔بَ ر) ہچ بر، ہچ برء، ہچ رندء، پہ بھ، بے بُنء۔ ھجبراں۔ ھجبری۔
- **هجبراں**:(هِ ج۔بَ رَ ا ں)بچار «ھجبر»
- **هجبری**:(هِ ج۔بَ۔رِ ی)بچار «ھجبر»
- **هُجت** : (هُ ج۔جَ ت) ھُج، ستم، نازم۔ ★
- **هجک** :(هَ۔ ج ک) ھدیجہء نیمنام (تازی: خدیجہ)
- **هجگ**:(هَ ج گ) نازرک، ھجگ، رشیرک۔
- **هجگ** :(هِ ج گ) بچار «ھجگ»
- **هجی** :(هَ۔ ج ی) «ھجک» ءِ شک تریں رنگ۔
- **هچ** : (هِ چ چ) چیزے کہ مہ بیت۔ ھچی، ہچ ءِ ھم ایناں۔ بے
- **هچک**:(هِ چ ک) کاھے کہ آئی ءِ پچ چو   زاپران ءِ بدل ءَ ھم کارمرد بیت۔
- **هچکاه**:(هِ چ۔کَ ا ہ) کوھچک بزاں کوھی ھچک۔ گُنگ ءِ پرانت۔ اُشتری کاھے۔ اَپس ءِ ھم وارت۔
- **هچی** :(هِ چ۔چِ ی) ھچ۔
- **هدّ** :(هَ د د) چیزے ءِ گُڈی سیم سر، ھر گُت اِنگیں سرے ھدّے۔ سرھد ءَ سیم سر۔ جاگہ۔ ھند۔ بھر۔
- **هُدا** : (هُ۔ دَ ا) نیکراھانی مُتوگر ھما بود وشت ءِ گوش اَنت کہ نیکراہ ءِ پد ءَ اے سرجمیں جھاناں ھرچی کہ آیانی تہ ءَ ھست ھمائی ءِ جوڑ کرتگ اَنت۔ (تازی: اللہ۔ انگ: God. پارسی: خدا، ھندو: ھومکار)۔
- **هُدابُردگ** : (هُ دَا۔ بُ رْ دَگ) ھُداءِ بُرتگیں، ناگُود، بدبھت، شُوم۔ ★
- **هُدابکش** : (هُ دَا۔ بَ کْ شْ) ھُداءِ بکش اِتگیں۔ نامے۔
- **هُدابُند** : (هُ دَا۔ بُ نْ دْ) واھند، مالک، مستر، مال ءِ واجہ۔ ★
- **هُداجت** : (هُ دَا۔ جَ ت) ھُداءِ جتگیں، شُوم۔
- **هُدادات** : (هُ دَا۔ دَا ت) ھُدلواد۔ نامے۔ ھداءِ داتگیں۔
- **هُداداد** : (هُ دَا۔ دَا د) بچار «ھُدادات»
- **هُدادوست** : (هُ دَا ۔ دُوْ شْ تْ) ھُداءِ دوست۔ نامے۔ ★
- **هُدار** :(هُ دَا ر) سرابزءِ باپتان ءَ برز (بلے باپتان ءَ ھساب اِنت)یک شرے۔
- **هُدامزی**: (هُ دَ ا۔ مُ زْ زِ ی) ھُداءِ بکش اِتگیں۔ پہ مُرتگیں مردم ءَ گوش اَنت۔
- **هُداوند** : (هُ دَ ا وَ نْ دْ) ھاوند، ھُدا، «خداوند»، «اللہ» ★
- **هُداهر**: (هُ دَا۔هِ رْ) نامے   ھُداھیر   ھُداھیر
- **هُدائگی** : (هُ دَا۔ءِ۔گِ ی) انچا، مُپت ءَ پہ ھُداءِ نام ءَ داتگیں۔
- **هُدائیگ** : (هُ دَا۔ءِ یْ گْ) نامے
- **هدّبندی** : (هَ دْ دْ۔ بَ نْ۔ دِ ی) ھدّانی گیشینگ، سیم سرءُ ھدّانی نشان دیگ۔ ★
- **هُدّک** : (هُ دْ دَک) ھُداداد ءِ نیم نام۔ ★
- **هُدک** : (هُ دُ ک) مردینی نامے۔
- **هُدّل** : (هُ دْ دْ۔ دُ ل) ھُدابکش ءِ نیم نام۔ ★

- ھُدن : (ہُ دَ نْ) شاپی کروس
- ھُدو : (ہُ دُ وْ) نامے ۔
- ھُدوک : (ہُ دُ وْ کْ) ھدوناک ، واھدار ، دلواہ بیگ ۔
- ھُدوکی : (ہُ دُ وْ کِ یْ) ھدوناکی ، ھَبّ ، دلواھی ، بے تاھیریں لوٹگ
- ھُدوناک : (ہُ دُ وْ نَ اَ کْ) پہ دل کارے ءِ کنگ ءَ لوٹوک بیگ ، واھگدار
- ھُدوناکی : (ہُ دُ وْ نَ اَ کِ یْ) پہ چیزے ءَ واھگ ءُ دوستی ءِ بازی ۔
- ھُدہ : (ہُ دَ ہْ) حق (ب ھُدہ بکسر اول وضم ھا بمعنی ناحق وباطل باشد "ھُدہ" بمعنی حق است۔ ب ق) بلکیں مے "ھُدہ" بلوچی ءَ "ھُدا" پرچاکہ بلوچی ءَ گوش اَنت "ترا ھدا ءُ حق ءَ گپ نیگ"
- ھُدھُد : (ہُ دْ ۔ ہُ دْ) (تازی) شاپی کروس
- ھُدّی : (ھُ دْ دِ یْ) مردینی نامے ۔
- ھُدی : (ھُ دِ یْ) مردینی نامے ۔
- ھدیجہ : (ھَ دِ یْ جَ ہْ) جنینی نامے ، تازی "خدیجہ" ★
- ھَڈّ : (ہَ ڈْ ڈْ) دست ءُ پاد یا سر ءِ جسم ءِ جنسہ ھَڈّ ، ھما ٹرند ءُ محکم ءُ سکّیں چیز کہ ھریک ساھدارے ءَ مان اِنت کہ آئی ءِ سر ءُ گوشت ءَ ماں پوشش اِیتگ ۔
- ھَڈّ : (ہَ ڈْ ڈْ) پہ بُن ، بے بُن ، بھک ، بُن ءُ بیھ ءَ ، ھمبر ، بُنگش
- ھَڈّ : (ہَ ڈْ ڈْ) نوان : بریں ھَڈّ ءَ ندیں بزان فوان نندیں کہ گور تیچ مارا مر جنت ۔ روتاپ
- ھَڈّ : (ہَ ڈْ ڈْ) گیرت ءُ لج ءُ ننگ
- ھَڈّان چیری : (ہَ ڈْ ڈَا نْ ۔ چَ رِ یْ) لیبے
- ھَڈبند : (ہَ ڈْ ۔ بَ نْ دْ) ھما مردم کہ پرشتگیں ھَڈّان چالک کنت ءُ بند ایت ۔
- ھَڈّبند : (ہَ ڈْ ڈْ ۔ بَ نْ دْ) ھَڈّ ءُ بند ۔
- ھڈپروش : (ہَ ڈْ ۔ پْ رُ و شْ) ھڈ پروشوک ۔ ھما پرتنگ یا ٹرندی کہ جان چو گرم نہ بیت بلے مردم سک ٹرند ءُ ٹروِل اِنت ۔
- ھَڈّک : (ہَ ڈْ ڈُ کْ) کسانیں ھڈّ ۔ نامے ۔
- ھَڈّکی : (ہَ ڈْ ڈُ کِ یْ) لیبے ۔ بچار "ھڈّی"
- ھُڈّگ : (ہُ ڈْ ڈُ گْ) سک پیر ءُ آجز ۔
- ھَڈّوسک : (ہَ ڈْ ڈُ وْ سْ کْ) سکّیں لاگریں مردم کہ ھڈّے در آتکگ انت ۔
- ھڈّءُ کارچ : (ہَ ڈْ ڈْ ۔ ءُ ۔ کَ ا رْ چْ) ھڈّکارچ کنگ ، مزن زور جنگ ، گرانیں کار کنگ ۔
- ھڈّءُ صوڈ : (ہَ ڈْ ڈْ ۔ ءُ ۔ ہُ وْ ڈْ) ھڈّ ءُ صوڈ کنگ : کَل کنگ یا کہ ھڈّ ءُ پوست کنگ
- ھڈّی : (ہَ ڈْ ڈِ یْ) لیبے ، یک ھڈّے دور دیگ بیت کہ ھردو کاتیاں ءِ بچک آئی ءَ چنگ ءُ پہ دوتی کاتیاں ءَ آرگ ءُ رسینگ ءِ جُھد ءَ کن اَنت ۔ ایشی ءِ تہ ءَ گر ءُ دریس چوکہ "رگبی" ءِ لیب ءَ اِنت ۔
- ھڈّیسک : (ہَ ڈْ ڈِ یْ سْ کْ) بچار "ھڈّوسک"

- ھَر : (ہَ رْ) جاردا، سواری ءُ بارکشّگ ءِ اولاکے۔ مجول ھربیت : مجول پہ کشّ کپ ایت بلے کنڈی کشّ ءِ ٔ بُرز ءَ بیت۔
۲ - ھریک چیزے - ھریکے - ھرچی۔
- ھُرّ : (ہُ رْ رْ) سِید (Hernia.) نادْراھی یے۔
- ھِرّ : (ہِ رْ رْ) اُشتر ءِ چُکّ - ھرّی ھوس : (اُشترءِ غرّے) ۲ - ھِرّدار : مُرگے
- ھَراب : (ہَ رَ ا بْ) گندگ - بد۔
- ھرات : (ہَ رَ ا تْ) گوربچی بلوچستان ءِ زانتگیں شھرے پرگنگ کہ بلوچستان ءُ اوگانستان ءِ سیمسراں گیشّیں ایت۔ ؎
سِندڑی دان ھرات ءِ ھدءَ بروت
منی ڈیھ اِنت دان کیر ءُ بیر درشیت (کریم دشتی) ★
- ھرّات : (ہَ رْ رَ ا تْ) مزنیں ھرّگ - ھرّات کنگ۔
- ھرادان : (ہَ رَ ا دَ ا نْ) شیپے کہ سرباز ءِ گور ءَ ریچ ایت۔ پہ گیابءُ رودءُ چیرات۔
- ھَرام : (ہَ رَ ا مْ) ھماکہ ھِلار نہ اِنت۔
- ھرّام : (ہَ رْ رَ ا مْ) بجار "ارام"۔
- ھرام زادگ : (ہَ رَ ا مْ ۔ زَ ا دَ گْ) کیھُر ۔ کوٹیک۔
- ھرام کُش : (ہَ رَ ا مْ + کُ شْ) ھما دلوت کہ نیگراھی رھبند ءَ کُشگ نہ بوتگ، زوال۔ ★
- ھراموار : (ہَ رَ ا مْ + وَ ا رْ) ھماکہ ھرام وارت۔
- ھرامی : (ہَ رَ ا مِ ی) ھماکہ ھلاری نہ اِنت۔
- ھرّاں بوست : (ہَ رْ رَ ا نْ + بُ وْ سْ تْ) بے پرواہ۔ ھار پتار۔
- ھَراں رِشتی : (ہَ رَ ا نْ + رِ شْ تِ ی) ھَراں ریتّی : لیبے، ھراں رِتّی۔
- ھَراں ریتّی : (ہَ رَ ا نْ + رِ ی تْ تْ ی) بجار "ھَراں رِشتی"
- ھراں شیاھلک : (ہَ رَ ا نْ ، شْ یَ ا ہَ لْ کْ) ھری شیاھلک۔ مُرگے، شیاہ اِنت۔ ھری شیاھلو نشتگ ماں لُٹّءَ، گُسّتے داتک ءِ بُنگ ءِ گُٹّءَ۔
- ھربار : (ہَ رْ + بَ ا رْ) ھری بارے۔
- ھربڈّ : (ہَ رْ + بَ ڈْ ڈْ) چوکھر ءِ بڈّءَ بزاں آپشان۔ لوگانی ءُ گبرانی سرءَ انچوش کن اَنت کہ آپشان بہ بیت۔
- ھِرپد : (ہِ رْ پَ دْ) تگرد ءِ یک راستے ۲۔ کامے۔
- ھربیم : (ہَ رْ ۔ بِ ےْ مْ) ھروڑ، ھرڈول، ھرنگ۔ ★
- ھرج : (ہَ رْ جْ) زرّے کہ پہ چیزے ءِ گرگ ءَ دیگ بیت، پہ بدیں رنگ ءَ "مرگِ ھرج"
- ھرجا : (ہَ رْ جَ ا) ھریک جاگھے، "ھرجا ءُ ھرکجا" بزاں ھرجاگہ ءَ۔
- ھرجاپ : (ہَ رْ جَ ا پْ) جار، آشوب۔ ھرجاپ کنگ یا پتّرینگ : جار پتّرینگ، گپتّ ءِ شنگ کنگ۔ آشوب کنگ
- ھَرجگ : (ہَ رْ جُ گْ) گروجنگ۔ ڈُزگ ءُ کپگ، پُرشگ
- ھُرجن : (ہُ رْ جَ نْ) ھُرجنگ ءِ جند "کشّءُ ھُرجن" ھُرجنگ ءِ پرمانگال "ھُرجن"
- ھُرجنگ : (ہُ رْ جَ نْ گْ) لٹّ یا دگہ چیزے کہ پتّے ءَ ھُرداشتگ ءُ دگہ کسے گپت ءُ ژپّ ایت ءُ۔ زھم ءِ

هُرجنگ، پہ جنگ ءُ هُرجنگ ۔ زُنگ۔

- هُرجین : (ہُ رْ جِ یْ نْ) چہ موڈءَ جوڑ گرتگیں هماد وٹ کہ اُشترءِ سرءَ ایر کنگ بیت پہ سامان بُرمان کنگ ءِ هاترءَ (بچار بُت)
- هرچ : (ہَ رْ چْ) هرچے، هرچے کہ، هرچی، هرچے۔
- هرچار : (ہَ رْ چَ ا رْ) هما کہ چو هرءَ پادانی دیم ءَ چار ایت، هرچار یئوک۔
- هرچُنت : (ہَ رْ ۔ چُ نْ تْ) هرچند، هرکدر، همے کدر، همنچو گیش۔ ★
- هرچند : (ہَ رْ چُ نْ دْ) بچار «هرچُنت»۔ ★
- هرچی : (ہَ رْ چِ یْ) هرچے۔ هرچے۔
- هرچے : (ہَ رْ چِ ے) بچار «هرچی»
- هُرد : (ہُ رْ دْ) کسان ء هُرڈک» کسانک «هُرڈکیں» کسانکیں
- هرداس : (ہَ رْ دَ ا سْ) موچی ءِ پوست ءِ تچک کنگ ءِ داریں گازن، آپکش۔ ۲۔ هماکارچ ءَ هم گوش اَنت کہ یک سرے کارچ ءُ سکرداس اِنت۔ هرگ+ داس۔

هُرجین

- هرداگ : (ہَ رْ دَ ا گْ) مزنیں داگ کہ پہ مُنڈ دیگ بیت۔
- هُردک : (ہُ رْ دُ کْ) چہ کسانیں ءَ کستر۔ هُردتر۔
- هُردکیں : (ہُ رْ دُ کِ ے نْ) چہ کسان ترین ءَ کستر، هُردتریں۔
- هَردُکیں : (ہَ رْ دُ کِ ے نْ) هردو، هردوئیں۔
- هردم : (ہَ رْ ۔ دَ مْ) هردمان، هرهت، هروهد، مدام۔ ★
- هردمان : (ہَ رْ ۔ دَ ۔ مَ ا نْ) بچار «هردم»۔ ★
- هردمو : (ہَ رْ ۔ دَ ۔ مُ وْ) مچے کہ کلونٹ ئے زرد اَنت۔
- هردو : (ہَ رْ دُ وْ) دوئیں، اِے یک ءُ آ یک، هردوئیں۔ هَردُکیں۔
- هردیں : (ہَ رْ دِ ے نْ) هروهدے۔ بچار «هرکدی»۔ ★
- هِرس : (ہِ رْ سْ) تازی «حرص»
- هِرسک : (ہِ رْ سِ کْ) اِرسک۔ جُل ءِ یک زاتے۔
- هرسو : (ہَ رْ سُ وْ) چیسکوک (چیستوک یا چیستوکی)

- ھَرسِی : (ہ.رَ سْ سِ ی) دریائی مُرگے، ارسی ۲۔ ماھورءِ زاتے
- ھُرش : (ہُ.رُشْ) بچار «اُرش»
- ھَرکٹ : (ہَ.رْکْ) کسانیں ھَر. ھاگاٹی (سے پرَّگی) کہ جُگ آئیءَ دارانت ءُراہ ءِ رَوگ دَ رَبرانت، ۲۔ لولگے، ۳۔ سِنگارءِ ھَرک۔
- ھَرکٹ : (ہ.رُکْ) جولاھیگءِ کارگرءِ ھما بھر کہ آیانی سرءَ جولاھیگ وتی پاداں ایر کنت ءُ آیانی شرینگءَ تانچو بُرز ءُ جھل بنت۔
- ھرُک : (ھِ زُکْ) کسانیں ھر. ★
- ھرکار (ہ ر+کْ ا ڑ) ھما کہ ھران اِنت یا گوں ھراں کار کنت۔ ھری۔ ھرکش۔
- ھرکجا : (ہ رْکُ ج ا) ھرکجام جاگہ «ھرجا، ھرگی»۔
- ھرکجام : (ھ رْ۔ کُ جْ ا مْ) چہ بازینےءَ ھریکے۔ ★
- ھرکدی : (ھ رْ ۔کَ ۔ دِی) ھرکدیں : ھروھد، ھردیں۔ ★
- ھرکزاں : (ہ رْکْ زَاںْ) ھرکزانت۔ ھما کہ ھرکسءِ زانت۔ مشھور Famous. (1968)
- ھرکزانت : (ہ رْکْ ۔ زَانْ تْ) بچار «ھرکزاں»
- ھرکس : (ھ رْ۔ کَ سْ) ھرمردم، ھریکے، ھمک مردم بت : ھرکس ھرکس اِنت۔ دُور ءُ ناکس اِنت۔ ★
- ھرکش : (ہ رْکْ شْ شْ) ھما کہ ھرکش اِیت۔
- ھَرگ : (ہ رْ رْگْ) سکّیں پیریں بلے رُدیں جنیں۔ بچار «اَرگ»
- ھرگند : (ہ رْگْ نْ دْ) ھرچار۔
- ھرگور : (ہ رْگْ وْرْ) گوریں ھر، ماھیگءِ زاتے۔
- ھُرم : (ہُ رْمْ) باپ۔ ھیسام، گرمی کہ چہ باپءَ رس اِیت۔ ھُرم دیگ : چاھی تاک یا اِزگند یا دگہ انچیں درمانے دوسیر آپءَ لھڑ دینت تا ڈراہءِ دیمءَ ایرکن انت چادرے آئیءِ سرءَ دینت کہ ھمے منچل گوں آپاں ھم چادرءِ چیرءَ بیت نی آئیءِ دیمگءَ گُمتیں کنتریں اَنت کہ باپ کمّ کمّ درکاینت ءُ ناڈراہءِ دیمءَ لگّ انت انچوش کہ آپ سارت بیان بنت دیگءِ پچ ترکنان کن اَنت دانکہ سارت بنت۔ نی ناڈراہءَ ڈَبّ اَنت۔
- ھَرم : (ہ رَمْ) شھربند، پسیل، کپان، ابیل، ابیلی، پُلّ (ھرم پہ گھتریں مرداں گوشگ بیت)۔
- ھُرما : (ہُ رْمْ ا) ھُرماگ : ناہ۔ پچّ ءِ پگگیں بَر۔
- ھرمار : (ہ رْمْ اڑ) مارءِ زاتے۔
- ھُرماگ : (ہُ رْمْ اگْ) بچار «ھُرما»
- ھُرماوران : (ہُ رْمْ ا۔ وَرَانْ) تازہ وران کہ کلونٹ ناہ بیت۔ تازھیں ناہءِ وھد۔
- ھرماھیگ : (ہ رْمْ اِھِ یْگْ) ماھیگے۔
- ھُرمت : (ہُ رْمْ تْ) ھمنچو کہ بکار اِنت ھمنچو، سرجمیں ڈگ۔ مکمد، تمام، توام، بس۔
- ھَرمست : (ہ رْمْ سْ تْ) چوھرءِ مست۔
- ھرمگسک : (ہ رْمْ گِ سْ کْ) ھرِی مگسک، مزنیں مگسک (شیرازی : خرگس، مگسِ بزرگ)۔

- **هَرِن** : (ہَ رِ نْ) هرن کنگ ءِ از باب۔ هرِند۔
- **هَرند** : (ہَ رَ نْ دْ) آرند، دوستین مُرشیرین ءِ لچہ ءِ شهرے ءِ نام اِنت که اودءَ دوستین ءَ بندیگ کن اَنت۔
- **هَرِنکاپ** : (ہَ رِ نْ کَ اپْ) هرن ءِ کپگ ءِ جاگه بزاں په ڈگاره بند بندگ ءُ بیلگ ءِ جوڑ کنگ ءَ هما ٹنگیں جاگه که هرن ءِ دپ ایر کنگ بیت که چِدءَ هاں هرن ءِ دپ ءَ بنت ءُ بند ءِ سرءَ بُرگ بنت۔ بیلگ ءِ هما هند که گوں ڈگار ءِ زمین ءَ همدپ اِنت بزاں همتان اِنت۔
- **هرّنگ** : (ہَ رْ رَ نْ گ) هَمگ رنگ، رنگ رنگ، هرڈول، هر بیم۔
- **هرّو** : (ہِ رْ رُ وْ) بچار "هیرّو"۔
- **هِرّوار** : (ہِ رْ رْ وَارْ) ڈال ءِ راستیں جونواریں مُرگے۔
- **هروجگ** : (ہَ رُ وْ جَ گْ) کَروجگ، ڈُرینگ، پُروشگ۔
- **هرود** : (ہَ رُ وْ دْ) سک دوست داروک۔ "پلانی په پلانی ءَ سک هَرُود اِنت" اے هرودیں پُس یا گوکے۔ (ذوق)
- **هرودی** : (ہَ رُ وْ دِ یْ) هرودیگ۔ هرودناکی (ذوق)
- **هروش** : (ہُ رُ وْ شْ) بچار "اُروش"۔
- **هَرّهَرّ** : (ہَ رْ رْ۔ ہَ رْ رْ) هارے هار گُرّوگ۔
- **هِرّءِ کپتر** : (ہِ رْ رْ۔ ءِ۔ کَ پ تَ رْ) ژُوت رسگ، هچ مستل نه بیگ۔
- **هری** : (ہَ رِ یْ) هما مردم که آئی ءَ "هر" هست اِنت۔ هردار، هرکش ۲۔ زَدی، شیتانی۔ هری الپی کنگ، سکیں بے دهبندی کنگ چه زدی ءَ ۳۔ پُنگ که گُڈگ بند اِیت آئی ءَ "هری" گوش اَنت۔
- **هرید** : (ہَ رِ یْ دْ) بها، چیزے ءِ بها که باز زر بیار اِیت، گوش اَنت که پلاں چیز ءَ هرید اِنت۔
- **هری سَرتگ** : (ہَ رِ یْ۔ سَ رْ تَ پ گْ) کُٹینگ ءِ راستے که چیرے شیاه اِنت۔
- **هری سَنڈ** : (ہَ رِ یْ۔ سَ نْ ڈْ) کُٹینگ ءِ راستے که دراجی ءَ دستے بیت تُهروئیں ڈگار ءَ رُدایت، ورانت ءُ۔
- **هری شیاهلک** : (ہَ رِ یْ۔ شْ یَ ہَ لُ کْ) بچار "هراں شیاهلک"۔
- **هریکے** : (ہَ رْ۔ یْ کْ۔ کِ یے) هرکس۔ ★
- **هری گوشں** : (ہَ رِ یْ۔ گُ وْ شْ) پَتن تاکیں بهارکاهے۔
- **هُڑک** : (ہُ ڑْ کْ) ماں بلوچستان ءَ شالّ ءِ نزیک ءَ جاگهے ءِ نام اِنت۔
- **هَڑکا** : (ہَ ڑْ کْ کَ ا) بچار "هڑکه"۔
- **هِڑکگ** : (ہِ ڑِ کْ کَ گْ) هِلگ ءُ گرُوگ، گُرُوگ ءِ هِلگ۔ "پلانی هڑک اِیت ءُ گریت"۔
- **هَڑکه** : (ہَ ڑْ کْ کَ ہْ) کُچک ءِ گنوکی که هرساهدارے ءَ دپ جنت په کادکنگ ءَ۔ هَڑکه کنگ، دگه ساهدار هم هَڑکه کش اَنت۔ هَڑکهی کُچک هرساهدارے ءَ وارت آ هڑکه کش ابت۔ هڑکه کنگ بزاں گُرس دگرگ: انچیں شُدے که سرءَ په گنوکی کنز اِیت
- **هَڑکهی** : (ہَ ڑْ کْ کَ ہِ یْ) هما که هڑکه ءِ کُشتگ۔ هڑکتی۔
- **هَڑکتی** : (ہَ ڑْ کْ کَ تِ یْ) بچار "هڑکهی"۔
- **هرڈونگ** : (ہَ ڑْ ڈُ وْ نْ گْ) جُهلیں کَل، دراجیں ٹنگ۔ دراج ءُ تهاریں ٹنگ۔

- ھَز : (ہَ ژ) ھزگ ءِ جند ۔
- ھزار : (ہَ ـ زَ ا ر) دہ سد یکجا بکن یک ھزار بنت (۱۰۰۰)
- ھزارگورگاں : (ہَ ـ زَ ا رِ ـ گ وَ رْ گ ا ں) شھرے کہ چہ اِزبندگ ءَ سرانت ۔ ایشی ءَ مینگ ھم مان ۔
- ھزاری¹ : (ہَ ـ زَ ا رِ یْ) ھما کہ آئی ءِ بہا ھزار کلدار بیت ۔ اپس ۔ ٹوپک ۔ مردمی نامے ۔
- ھزاری² : (ہَ ـ زَ ا رِ یْ) کسانیں مُرگے ، لاپ ءِ چیرے زرد انت ، بڈّے پُرو انت ۔ ھامین ءَ کیت "چرچرہ" توار کنت ۔ جندسے ڈولدار انت بلے کم بیت کد و شاتو ءَ بیت ۔ سک پژور بیت ۔
- ھزام : (ہَ زَ ز ا م) اَزَام : بھار ، بھار ءِ موسم ، تاگجن ءِ وھد ، ڈُرچکین ءِ وھد ، بھار ءِ موسم ءَ کہ ڈرچک جن انت آئی ءِ سیمک ءَ گوش انت ۔ (چہ ۲۱ ، مارچ ءَ تاں ۲۱ ، جون) ، کشار ھزام کنت سیمرٌءِ ھزام (اپریل)
- ھزانگ : (ہَ ـ زَ ا نَ گ) بچار "ھزانہ"
- ھزانو : (ہَ ـ زَ ا نَ و) بچار "ھزانہ"
- ھزانہ : (ہَ ـ زَ ا نَ ہ) زر ءُ مال ءِ اَمبار (تازی : خزینہ)
- ھزگ : (ہَ ـ زَ گ) چہ یک رندے تاوان ءَ رند دومی رند ءَ ترس ءَ چہ تُرس ءَ دُور دارگ ۔ رامگیں دلوت یا کہ اولاکے یا مُرگے یا آسکے یک رندے ءِ تُرسینگ ءَ رند ھز کنت ۔ تُرس ءِ دل ءَ کپگ ۔
- ھزگار : (ہَ ژ ـ گَ ا ر) ھستومند ، زردار ، مالداریں مردم
- ھزگین : (ہِ زْ ـ گِ یْ نْ) ھینک : ناقداھی یے کہ ساہ پہ داری کشگ ءُ زیرگ بیت ۔ سک دَم برگ ۔
- ھزم : (ہَ زْ مْ) دِل تَسلّا ۔ دِلڈڈّی ۔ سکّیں دل ۔ اُمیت ۔ ھزم ۔ بچار "اَزم"
- ھزمت : (ہِ زْ مَ تْ) روزگار ۔ دَندا ۔ پہ دگرکسے ءَ کارکنگ ۔
- ھزمتکار : (ہِ زْ مَ تْ ـ کَ ا ر) پہ کسے ءَ کارکنوک ۔
- ھزوک : (ہَ ـ زُو کْ) ھزوروک ، ھما کہ ھزوارت یا ھزایت ۔ ★
- ھزینگ : (ہَ ـ زِ ـ ءِ نْ گ) انچیں رنگے ءَ پیش آیگ کہ کسے یا چیزے بہ ھزایت ۔
- ھژدہ : (ہَ ژْ دَ ہ) ھشت ءُ دگہ دہ ۸ + ۱۰ = ۱۸
- ھژدہ پھلوگ : (ہَ ژْ ـ دَ ہ + پَ ہْ ـ لُ وْ گْ) بوجیگ ، "اُشتر ءِ ھژدہ پھلیگ نہ آپ وارت نہ ایمان بار ءَ بارت پہ دیوان" ۔ ھژدہ پھلیگ ۔
- ھژدہ پھلیگ : (ہَ ژْ دَ ہ + پَ ہْ لِ یْ گْ) بچار "ھژدہ پھلوگ"
- ھژدہ تاری : (ہَ ژْ دَ ہ + تَ ا رِ یْ) رَباب ۔
- ھژدہ گنڈگی : (ہَ ژْ دَ ہ + گَ نْ ڈْ ـ گِ یْ) لوگی لیبے ۔ (بچار نٹ)
- ھژگرد : (ہَ ژْ گِ ـ رْ دْ) ھشت نالی گوپتگیں گردیں آنچگے ۔ مے رنگیں بند ۔ ھشت گرد یا ھشگردیں آنچگ ۔
- ھژگرگ : (ہَ ژْ ـ گَ ـ رَ گْ) کامے ھوشاپاں زرد ایت چو پتر ونک ءَ انت ۔ ورانت سے ۔
- ھژم : (ہِ ژْ مْ) یکبارگیں جنبزہ ۔ ھژم کرگ : جنبزہ کنگ ۔ چہ دھرد ءَ ، چہ ترس ءَ ، چہ بے تاھیری ءَ ، چہ سما ءَ
- ھس : (ہَ سْ) ھسنگ ءِ جند ۔

- هسا : (ہ َس ا) لبز تازی ءِ "عصا" نامے ۔
- هسار : (ہ َس ار) هما کوه کہ چودیوال ءِ ڈولا دراجی ءَ روت ؤ برز ءِ چوسنگرءِ انت
- هَسَب : (ہ َس َب) نسب ، بُن ؤ بیھ ۔ حسب ؤ نسب
- هسپتال : (ہِ س پ ت َ ال) انگ : Hospital. ناذراجاه ۔
- هست : (ہ َس ت) نیست ءِ بَرَدءِ ۔ ۲۔ رُگ ءِ زاتے ، ۳۔ زور ، زِکت "هست ؤ پست ءَ کپگ" ۔
- هستومند : (ہ َس ت و م َ ن د) هستی مندیں ؤ هژگاریں مردم ۔ زردار ، مالداریں مردم ۔
- هستی : (ہ َس ت ی) هست ءِ جند ۔ هستیں چیز ۔ مالداری ۔ "هستی کنت نستی نالت پہ کم دستی" ۔
- هَسُک : (ہ َس ُک) کسانیں هَس ۔
- هَسُکی : (ہ َس ُک ی) هَسُک جنگ
- هسکی جنگ : (ہ َس ُک ی ۔ ج َن گ) سکّ دم بُرگ کہ پہ گپ ءَ هم ساه زورگ گران ءِ بیت ۔
- هَسَگ : (ہ َس َگ) تَچگ ءِ لِلک ءِ دَر کنگ "هس هس کنگ ، سکّ دم بُرگیں مردم ءِ زیت زیت ؤساه کنگ ۔

هشاش

سرءِ هُش

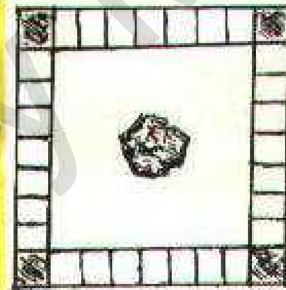
هژده گڈّی

- هسگار : (ہ َس گ َ ار) هژگار ، مالدار ۔ PPB,LWD; HASAG: To run.
- هسول : (ہ َس و ل) نامے ۔
- هس هس : (ہ َس ۔ ہ َس) هسگ ۔
- هُسینی : (ہ ُس ے ۔ ن ی) یکّے کہ هامین ءَ دَرستان چہ پیسر هے یکّ ناه بیت ۔
- هُش : (ہ ُش) چہانی پدی دُودمگ ءِ کرّءَ سرءِ چینیں جاگہ کہ دزگ وَرگ ءَ هے جاگہ سُرانت (بچارهُت) ۲۔ هوش ۔ زانگ ۔
- هَش : (ہ َش) جِنتر ، هے کار بوج کہ پہ دان وَرشگ ءِ کار مردبیت (پارسی: آس ۔ آسیاب ۔ آس آب : آپ ءِ جنتر)
- هُشّ : (ہ ُش ش) اُشتر یا هرءِ او شتارینگ ءَ گوش انت ، پہ اُشترءِ جوکینگ هم گوش انت ۔
- هشاش : (ہ َش اش) ایبان ءِ توم یا بَر (بچارهُت)
- هُشبر : (ہ ُش ب ُ ر) سادے ءِ نام انت ۔
- هُشبند : (ہ ُش ب َن د) کُرنچ ءِ سکّ تُرندکنگ ۔
- هُشپاد : (ہ ُش پ َ اد) شُوتم پاد ۔
- هَشپاد : (ہ َش پ َ اد) بچار "هشپانچ" ۔

- **هشپانچ** : (ہ َش ،پ ان چ) کِنگ ءِ نمونگے۔ ریک ءَ بازبیت هرجاگھے کہ چُنڈ ایت آجاگہ سک کچگ ءَ نت ءُ گُوات گیپت، جندئے کسان اِنت، پتن اِنت، هشت پادئے پُر، پیشکانام ئے هشت پانچ اِنت، ۲۔ سنگر ءِ رنگیں گرَ۔
- **هُشپچ** : (ہُ ش ،پَ چ) هُشک پچ، سک هُشک پچگ، سک کباب کنگ۔
- **هَشت** : (ہ َش ت) هپت ءُ دگر یکے هشت۔ ۸ = ۱ + ۷
- **هِشت** : (ہِ ش ت) چہ گِل یا نشاہ چُنت ءَ کالب ءَ ریتگیں دراج بُریں ڈِگ کہ لوگ ءِ بندگ ءَ کارمرد بیت۔
- **هشتادر** : (ہ َش ،ت ا ،دَر) هشدر۔ هشتادر بندگ : دوبندی ماں تُھ کنڈگی ءَ
- **هشت پانچ** : (ہ َش ت ،پ ان چ) بچار ءِ هشپانچ۔
- **هُشتری** : (ہُ ش ،ت رِ ی) هُشک تری
- **هِشتک** : (ہِ ش ،ت کُ) کسانیں هِشت۔
- **هَشتکی** : (ہ َش ،ت کِ ی) کلدار ءِ هشتمی بھر۔
- **هِشتگ** : (ہِ ش ،ت گ) بچار ءِ اِشتگ ءِ۔

هشتی

- **هَشت گرد** : (ہ َش ت ،گ ر د) بچار ءِ هژگرد۔
- **هَشتی** : (ہ َش ،ت ی) ۔ یا هشتاں چوکی (ہ َش ت ا ں ،چ و ک ی) لیبے هشت کسی، هماکارءَ کہ هشت مردم کن اَنت ۔ (بچار بُت
- **هَشدر** : (ہ َش ،د ر) بچار ءِ هشتادر۔
- **هُشریچ** : (ہُ ش ،ر ے چ) هُشک ریچ بزاں ڈگار ءَ هُشکیں هاک دیگ۔
- **هُشک** : (ہُ ش ک) هماکہ تر نہ اِنت بزاں آپ ءُ نَمب ئے تہ مان نیست۔ هُشک پاد : هما مردم کہ هرچیزے ءِ زندءَ روت نہ رسِ ایت ئے۔ هُشک : هما مردم کہ آئی ءِ دست ءُ پاد نہ سُرانت۔ هُشک بیگ : دست ءُ پادانی نہ سُرگ۔ مِرگ، پھک بیران بیگ، هُشک ءَ هُشک : مُپت، بے میار۔ هُشک : زمین ءِ هما بھر کہ دریا نہ اِنت ءِ هُشکی ۔ هُشک ءُ تر : تیاب ءِ دپ ءِ هما بھر کہ ترّین ءُ هُشکیں ریک دوچار کپ انت۔ هُشک تر : کسانیں پتنیں سنگے یا کُلنٹے ءِ یک دیمے لبزین کن انت ءُ هماکاں جُن انت دو ءِ دیم هُشک اِنت پہ ترّوکی بُرزءَ تُرترّین انت ئے کہ بارین کجام دیم ئے سرءُ کپ ایت۔ Toss. آ*س کپ ایت تر ءُ هُشک نہ زانت"۔ هُشک دست : بھیل، مُوزّی، سکدہ۔ کشش ءُ مَنّ ءَ اکاں هماشا هیم ءَ سرکہ چیزے ئے مان چہ سنگ ءِ سرءَ شک ترءِ بیت گوشش انت : هُشک اِنت۔ هُشک بیگ : چہ تری ءَ۔ هُشک روگ : لوپے یا سادے کہ پس یا دگہ دلوتے یا کہ دگہ چیزے ءَ بستگ آئی ءِ گرنچ یا لوپ سک ترند بروت ءُ ھَر بگیپت۔ هُشک روگ : آپ کہ گُٹ گر بیت کہ کلگ ءَ نت

هُشک برگ : ساد یا دگہ چیزے کہ وگّت ءِ یا دگہ چیزے ءِ بندگ یا لوپ کنگ ءِ ترندکشگ ، هُشک ءِ بندگ : بے کارءَ بندگ .
هُشک کنگ : تاپ ءَ دیگ کہ ترّی ئے بہ روت . هُشک اوشتگ : بزاں هُشک بوگ . هُشک ترّگ : چہ ترّی ءَ هُشک بوگ .
هُشک پچّ : یک چیزے ءَ تیمّ ءِ سرءَ انچوش پچگ کہ چو کباب ئے بہ بیت .

- **هُشکاڑ :** (هُ شْ کَ اڑْ) چہ هورءَ پیسر زمین نگار دیگ ءُ بنداں برابر کنگ ۲ - ڈُکّال ، بے هوری .
- **هُشکاڑ :** (هُ شْ کَ اڑ) ڈگار ءِ بندءَ کہ هُشک هونڈ بازبیت بندءِ دیم ءَ نگار دینت ءُ پدءَ هرن کن انت کہ هُشک ءِ هونڈ بند بہ بنت . کاهءُ بوچ ئے هم دینت . چہ هوراں پیسر زمین ءَ نگار دیگ ءُ شاهگ هُشک هونڈاں گرگ ءُ بندءُ کاراں شرّ کنگ ءُ پہ هورءَ جریدہ کنگ .
- **هُشکاوگ :** (هُ شْ کَ اوْ گْ) آزمان گندیں زمین . هما مُلک کہ پہ هور ءِ آپ ءَ آباد کنگ بنت . هما سال کہ هور نہ بیت . (بابانی)
- **هُشکریٖ :** (هُ شْ کَ رْ زِ یْ) " ڈوکے ءِ دیے ترکنگ ءُ دیے هُشک بُرزءَ دور دیگ بیت باریں گجام دیم ءَ سرءَ بیت "
- **هُشکپاد :** (هُ شْ کَ پ اڈْ) هما مردم کہ هر چیزے ءِ رندءَ روت شُدی ایت ئے .
- **هشک وست :** (هُ شْ کَ وَ سْ تْ) بخیل ، مُزّی ، سکدہ .

هشّور

- **هُشکنات :** (هُ شْ کِ نَ اتْ) هُشکی ءِ پهنات . هما مُلک کہ چہ تیاب کرّءَ دور انت .
- **هُشْ کنگ :** (هُ شْ شْ کَ نْ گْ) بچار " هُش کنگ "
- **هُشک ءُ ترّ :** (هُ شْ کْ - ءُ - تَ رْ) ترّی ءُ هُشکی .
- **هُشکیچ :** (هُ شْ کِ یْ چْ چْ) سکّیں هُشکیں چیز . هارگ کہ سکّ چلّ بہ بنت . چلّ .
- **هُشگ :** (هُ شْ گْ) هُشک بیگ . ترّیں چیزے ءِ ترّی هلاس بیگ . دست ءُ پادانی هُشک بیگ . لاگر بیگ . دلوت ءِ شیر ءِ هلاس بیگ . زمین ءِ هُشگ . چہ بازیں اوشتگ ءَ دم برگ .
- **هُشو :** (هُ شْ وْ) سکین دیگ شوردیگ گیشتر پہ کُچک ءَ
- **هشودیگ :** (هُ شْ وْ دَ یْ گْ) کُچک ءَ پہ کسے ءِ گٹّ کنگ یا دپ جنگ ءَ سکین دیگ .
- **هَشّور :** (هَ شْ وَرْ) ماهیگے (بچار بُت)
- **هشیم :** (هَ شِ یْ مْ) بُرزیں کوہ . PPB,LWD; HASHI: A high mountain.
- **هَکّ :** (هَ کْ کْ) اسپیتیں چِجّ . کرکینگ ءَ سوچ انت ، هکّ جوڑ کن انت کہ کسانیں پانکان اِش کن انت کہ میدہ پہ ماهور یا آچار ءِ هکّ دیگ ءَ کارمرد اِشْ کن انت . تازی ءِ " حق " راستیں گپ . لازم . محبّت .

- **ھِکّ :** (ہِ کّ کّ) ھکّگ ءِ پرمانگال بزاں "بہ ھِکّ"
- **ھکب :** (ہَ کَ بْ) بندیکے کہ لانکءَ بندگ بیت ۔
- **ھکبند :** (ہَ کَ ۔بَ نْ دْ) چیزے کہ یکجا سرجم ءَ بھالنگ بیت ۔
- **ھکپات :** (ہَ کَ ۔پَ اتْ) ھکّی پات ۔ ذرانچکیں پاتکّ اَنت کہ ھکّ اِشاں مان کن اَنت
- **ھُکّت :** (ہُ کْ ۔کَ تْ) بازاری ، ورندو ، لیبے
- **ھُکّتی :** (ہُ کْ ۔کَ ۔تِ ئیْ) بازاری ، وتروئی ۔ورندو ۔
- **ھک زیر :** (ہَ کْ ۔زِ ئیْ رْ) ھکّ زُور : دگرانی ھکّ ءِ وروک ، بدیں زوراک ، زالم ۔
- **ھِکّگ :** (ہِ کْ ۔کَ گْ) ساہ ءِ سکّ ترندی ءَ درآیگ کہ "ھِکّ" توارکنت کہ چہ پُتّاں مان گٹّ ءِ راہ ءَ درآیگ ءَ زور جنت ۔ گوں ھِکّگ ءَ مردم ءَ ھِسماکپ اِیت کہ چیزے پہ درآیگ ءَ زور جنت ۔ وڑ مُنتیں مردم گوش اَنت کہ اگاں دگہ مُلکے ءَ کسے تئی نام ءَ گپت تو اِدا ءَ ھِکّے ۔ مُنتگ ھِکّ اِیت گوش اَنت پوست ءَ پڑکنت ءُ دُر اِیت ۔ "ھِکّءَ پُرّو" ۔ رُدوم ءِ ھِکّگ ۔
- **ھِکّگ :** (ہِ کْ ۔کَ گْ) ھِکّگ ءُ گریوگ ۔ (شیرازی : ھق ھق کردن ، گریہ کردن بہ نوعی صدای گرفتہ)
- **ھَکّل :** (ہَ کْ ۔کَ لْ) نھر ، نھیب ، کسے ءَ پہ ترندی ءُ زھر ترندیں گپّے جنگ ۔گیشتر پہ مکن کنگ ءَ بیت ۔ اولاک ءَ ھکّلگ بزاں گلینگ ، تاچینگ ، چھینگ ۔ ھکّل ءُ ھوکل ، ھکّل ءُ گُربا ۔ چیزے ءِ بازبوگ ۔ ھَکّل دیگ : نھرّ دیگ ، زبراں بندگ ، گُرّبا دیگ یا کنگ ۔
- **ھکّالگ :** (ہَ کْ ۔کَ ۔لَ گْ) اولاک ءِ ھکّالگ ، ھرُّو ھرُّو کنگ کہ تیز بہ روت ۔ اولاک ءِ تیز گلینگ ۔ لوٹ یا رستر ءِ دُور گلینگ ءُ تاچینگ ۔ نھرد گانی توار ، نھردگ ۔
- **ھَکّلو :** (ہَ کْ ۔کَ ۔لْ وْ) مُنگ کہ ذکی پاداں کپ اِیت آئی ءَ گوانک جن اَنت کہ کسیں کئیں پاداں بہ روت ۔ گوش اَنت "کّے کّے کّے کّے" بزاں "تئے کیت کے کیت" ۔ ی نچّگ وث رسیں اِیت گڑا آئی ءَ گلاتیش کن اَنت "ھکّلو" ۔ چوکہ "ھال وسّلو" گوش اَنت ۔
- **ھُکم :** (ہُ ۔کَ مْ) اپس ءِ بھرے ۔ PPB.LWD; HUKAM:The quarters of a horse.
- **ھُکم :** (ہُ کْ مْ) پرمان (تازی "حکم") . ★
- **ھُکمی :** (ہُ ۔کُ ۔مِ ئیْ) لیبتا کی لیبے ۔
- **ھُکّہ :** (ہُ کْ ۔کَ ہْ) دار ءِ درپے کہ جنیں مولت ءُ بوئے مان کن اَنت ءُ سمران نے ءَ تہ ءَ کن اَنت ۔ کسانیں ھُکّہ ءَ زباد مان کن اَنت بلے زباد ھروھد گوکی کانٹ ءَ کنگ اَنت اِش ۔ مزنیں ھُکّہ ءَ نالدان گوش اَنت ۔ کسانیں دگہ ھُکّہ کہ مُشوک ءُ ناس ءُ دگہ چیز مان کنگ بیت ۔ نال ۔
- **ھُکّنال :** (ہُ کْ ۔کَ ہْ+نَ الْ) اپس ، بور ءِ گلااِنت ۔
- **ھُکّو :** (ہُ کْ ۔کُ وْ) بچار "ھُکّہ" ھکو نرب ۔ ھُکّونال ۔
- **ھَکّ واھند :** (ہَ کْ +وَ اہَ نْ دْ) ھکدار ، ھکّ ءِ واجہ ۔
- **ھِکّی :** (ہِ کْ ۔کِ ئیْ) ھِکّیگ ۔
- **ھِکّی پُٹ :** (ہِ کْ ۔کِ ئیْ +پُ ٹْ) ماتینگ ، ماکنینگ ۔

- **هکیکت** : (ہَ.کِ یْ.کَ تْ) راستیں جاور، راستیں آسر، راستیں گپ، بُندریں راستیں گپ (تازی : حقیقت)
- **هِکّیگ** : (ہِ.کْ.کِ یْ گْ) گردن ءِ چہ گُڑ ءِ جہل تریں بھر کہ ھمدءَ ھکّی ءِ گوپشو یا کمک هوار بنت گردن ءِ دومیں رگانی نیانجی ءِ زنگیں کل کہ ھمدءَ ھکّی ءِ گوپشو یا دل ءِ کنک ءِ ھڈ دو چارکپ انت
- **هَکیم** : (ہَ.کِ یْ مْ) زانتکار، درمان دارگ ءِ آستا (تازی : حکیم)
- **هکیم** : (ہَ.کِ ے مْ) زریں چیچ ءِ کوکر ءِ تہ ءِ نازرکیں گُنتس کو وَرانت ءُ .
- **هِکّی ءِ گوپشو** : (ہِ.کْ.کِ یْ - ءِ - گُ.وَ پْ شْ وْ) دل ءِ کمک کہ یک سرماں کو بیگانی سرءَ انت ءُ دومی ماں ھکّی ءَ .
- **هِل** : (ہِ لْ) ھیلدار بہ بئے .
- **هَلّ** : (ہَ لْ لْ) بہ ھل، بہ گُٹ، زَوبَن، رہ بگر، رواج بہ گر .
- **هُلّ** : (ہُ لْ لْ) بے تاھیریں باھند، وتی لوٹگ ءُ دل ءِ سیل، چاڑ، واھشت بے تاھیریں . دل ءِ ھُلّ بزاں دل ءِ موج، شور، ھیل، اومان .
- **هَلا** : (ہَ لَ ا) نارُشت، ھر چیزے ءِ نارُشت کنگءَ کارمرد بہ بیت . بزاں ھما ماھیگ، گوشت یا سبزی یادگہ انچیں چیزے کہ گون لگی یا بَتءَ وراَنت ءُ مرچی شئے ھلا چے اِنت ؟ گوشت اِنت !
- **هِلاپ** : (ہِ.لَ ا پْ) بدھلاپ، بگیر (عربی : خلاف)
- **هِلار** : (ہِ.لَ ا رْ) حرام ءُ مُردار ءِ چیٹ . ھلار کنگ : بہ کارچ سرءِ بُرگ بلے چہ گُشارجاہءَ، راست ءُ مَنّ اِتگیں ءِ ھرکس وتی پت ءِ کارچ ءَ ھلار اِنت «
- **هلاس** : (ہَ.لَ اسْ) کُٹءَ اِتگ . کُٹ اِتگیں . گُڈّسر . نزیک ءِ مرگ . سک دم بُرتگ . زَرّ جاور ءِ سک بَدبُوگ . یلہ، دسکزا، آزات . (تازی : خلاص)
- **هلاس بوگ** : (ہَ.لَ اسْ.بُ وَ گْ) کُٹگ، جھگ، پرکپگ)
- **هُلاّسگ** : (ہُ لْ.لَ اسَ گْ) بچار « ھُرّاسگ »
- **هَلاّھُوت** : (ہَ لْ.لَ ا.ہُ وْ تْ) بچار « اَلآھوت »
- **هَلاّھُوپ** : (ہَ لْ.لَ ا.ہُ وْ پْ) بچار « اَلآھوپ »
- **هَلاھوش** : (ہَ.لَ ا.ہُ وْ شْ) چہ مُحّیءَ سک بے تاھیر بیگ . سکّیں مُحّ .
- **هَلب** : (ہَ.لَ بْ) بچار « الپ »
- **هَلپ** : (ہَ.لَ پْ) بچار « الپ »
- **هلپان** : (ہَ لْ.پَ انْ) نامے . الیشی ءِ تازی « خلفان »
- **هلدو** : (ہَ لَ - دُ وْ) بہ آسانیءَ، ھلوھالوءَ ★
- **هَلَس** : (ہَ.لَ سْ) یلہ
- **هَلَش** : (ہَ.لَ شْ) الپس ءِ لشکری رواج یا ھرءِ
- **هَلک** : (ہَ لْ کْ) ھلوک، میتگ، آبادی، (تازی : خلق)
- **هُلَک** : (ہُ.لَ کْ.کْ) ہُلّنگ، سر رچگ .
- **هلکا** : (ہُ لْ.کَ ا) بچار « ھُلک »

- **ھَلکاپ** : (ہ ل ک اپ) سکّیں مزنیں آبادیں زمین کہ مردم ءُ آبادی ھم باز بیت ۔ بلے گیشترءَ ھلکاپیں گیاب، گوشگ بیت کہ گیاب بے آبادءُ بے آپیں زمین انت ۔ ۲۔ شتر، خوان، گھ ۔
- **ھُلکاپگ** : (ہُ ل ک اپ گ) چیزءَ پہ ٹنگوچ کنگءَ ترندءُ تیگ ۔ کارے ءَ سک باز کنگ بلے گیشتر پہ سرءَ بدّ کشگ ۔
اک : پلانی سباھتانی آپ ھُلکاپ ایت ءُ کار ایت ۔
- **ھلکار** : (ہ ل ک ار) جُھلگیں آسن ءَ نیم منجلے کہ کرٹی ءِ ھم پر انت کہ ایشی رہتہءَ روگن یا تیل مان کن انت گپتا یا دگہ انچیں چیزءَ پچ انت ۔
- **ھلکاری** : (ہ ل ک اری) مان ھَلکارءَ تگگیں چیز، کوپتا، گُھگُلی، پکوڑا ۔
- **ھُلّنگ** : (ہُ ل ل ک گ) ھُلک گرگ ۔ آپیں چیزے چہ سرءِ پچ بیگ ءُ چہ وتی دپءَ بے تاھیری سرءَ رچگ ۔ اُرس ھُلک گر انت ۔ چلّلک ۔ ھُلّنگ ورگ ۔ ھُلّنگ گرگ
- **ھُلکو** : (ہُ ل ک و) بچار « ھُلک »
- **ھُلک** : (ہُ ل ک ہ) ھُلکو ۔ ھُلکو، مزنیں مُلک، دُور دراجیں مُلک ۔
- **ھَلکین** : (ہ ل کِ ی ن) بوجیگ یا پکار ءِ ھلکین بزاں « الکین »
- **ھَلگ** : (ہ ل گ) گراگی چیز کہ گرد ایت نی آسءَ کم ءَ کن انت کہ لھڑ مہ بیت بلے کم کمیں باپ ءَ سرءَ انگت بگر د ایت ایشی ءَ ھلگ گوش انت ۔
- **ھَلّگ** : (ہ ل ل گ) ھلاس بوگ، کُٹگ، تانسرءَ رسگ ۔
- **ھلگاش** : (ہ ل گ اش) بچار « الگاش »
- **ھلگردو** : (ہ ل گ ر د و) بچار « الگردو »
- **ھلمہ** : (ہ ل م ہ) پہ ڈاہ ءُ شور، پہ سوت ءُ سمندری ۔
- **ھلنج** : (ہ ل ن ج) بچار « ھلنجو »
- **ھلنجو** : (ہ ل ن ج و) ھر مکّیں، سکّیں شُد، شد ھلاک ۔
- **ھلنجہ** : (ہ ل ن ج ہ) بچار « ھلنجو »
- **ھلو** : (ہ ل و) شکاری مُرگے شپءَ شکار کنت یشپی مُرگے ۔ گوش انت کہ « باز » انت ۔
- **ھلوا** : (ہ ل و ا) جوانیں شیرکنی یے ۔ مَشکت ءِ ھلوا باز مشہور انت ۔
- **ھلواداں** : (ہ ل و ا، د ان) ھما دَپ کہ ھلوا مان کن انت ئے ۔
- **ھلوائسند** : (ہ ل و ا ءِ س ن د) ھما سند کہ پہ ھلوامان کنگ ءَ دوچگ بیت ۔
- **ھلوائی** : (ہ ل و ا ءِ ی) ھما کہ ھلوا جنت یا بہا کنت ۔
- **ھلوت** : (ہ ل و ت) تھنائی ۔ آئتہ ھرکنگ ۔ سکّکی یا سکّنگ ۔
- **ھُلکّی ورگ** : (ہُ ل ک ی ءِ و ر گ) چلّک ورگ ۔ ھُلّنگ ورگ ۔
- **ھلوھالو** : (ہ ل و ہ ال و) پہ آسانی ✱ اے کار پہ ھلوھالو نہ بیت بزاں پہ آسانی نہ بیت ۔
+ سالونک ءِ نازینک ءُ شنگیں گال ۔
- **ھلھل** : (ہ ل ہ ل) جوشش، لھڑ، وَلول، بے تاھیری ۲۔ پادینک ۔

- **ھلینگ :** (ھَ لِ ےَ نَ گ) درمانے، دُوزات اَنت ۱۔ سیاہ ۲۔ زَرد۔ گُلابے۔
- **ھلینہ :** (ھَ لِ ے نَ ہ) بچار "ھلینی" (بچار بُت)
- **ھلینہ گون :** (ھَ لِ ے نَ ہ گ ون) مچے کہ الیشی ءِ کلونٹ زرد اَنت
- **ھلینی :** (ھَ لِ ے نِ ی) مچے ءِ الیشی ءِ کلونٹ زَرد اَنت۔
- **ھَم :** (ھَ م) ھوں! من ھم کایاں ۔ تو ھم بیا۔ یک ءُ دُرُوَر
- **ھما :** (ھَ مَ ا) یک مردم یا چیزے زانگ ءَ رندپد ءَ آئی ءِ بارو ءَ گوشگ بیت کہ "ھما" گجا اِنت۔ بزاں ھما چیز یا مردم۔ ھمائی، بزاں ھما چیز ءِ یا مردم ءِ
- **ھماپ :** (ھَ مَ اپ) بزاں ھچکیں زمین ءِ ھر جاگہ ءَ آپ یکیں کساس ءَ تان گپت ءُ ھر جاگہ آپ ءِ ھُبلی یک اِنت اگاں ڈگار ءَ نہ مرزے ءُ ھم آپ نہ بیت۔
- **ھمّال :** (ھَ مّ مَ ال) بوجہ بڈ ءَ کنوک، بَڈّی مُزّور، زمبیل کش۔ ★
- **ھمّالی :** (ھَ مّ مَ الِ ی) بَڈّی مزّوری ءِ کار ءُ نام۔ ★
- **ھمانام :** (ھَ مَ ا نَ ام) ھما نام ءَ، ھماناما۔

هلینی

- **ھماناما :** (ھَ مَ ا نَ ا مَ ا) اِے گال بندرء "ھمانام ءَ" اِنت کہ الیشی ءِ بزانت ھم چو کہ الیشی ءِ مُراد ءِ بزانت۔ بزاں "ھمانگ"۔ "ھمایم ءَ" بلے اِے گال چو کہ یکگالے کار مرد بیت ہمیشکا یکجا نبیسگ بیت ءُ مراد ءُ ھماگرگ بیت اک، "ھما ناما تو اے کار کت بلے مُپت ءُ سَر ءَ دُ ءِ نیکاگت"۔ "تو ھماناما آنکہ ءُ بلے یک برے نیتون اِت گُرت"۔ "پلانی ءَ ھماناما ھر رُدت بلے ءِ ھزار جیڑ ءُ ھد ءَ رند"
- **ھمانگر :** (ھَ مَ ان گ رَ) ھمانگو: ھما دیم ءَ، ھما ھد ءَ، ھماکر ءَ ھما دُوری ءَ۔ ھما جاھاں۔
- **ھمانگو :** (ھَ مَ ان گ وَ) بچار "ھمانگر"
- **ھُمائی :** (ھَ مَ ا۔ ءِ ی) ھما کس یا چیز، ھمائی ئیگ : ھمائی ءِ، ھما کس ءِ، ھما چیز ءِ۔ ★
- **ھُمب :** (ھُ م ب) کسانیں چہ حاک ءَ جوڑ گُرتگیں درپ کہ آئی ءِ تہ ءَ ءِ گوانیں ناہ مان کن اَنت۔ ھُمبی ناہ۔
- **ھَمبار :** (ھَ م بَ ار) ھماکہ آئی ءِ بار چو کہ دگرے ءِ یک، دو ھمباریں لیڑہ یا مردم، ھمتنگ۔
- **ھم بالاد :** (ھَ م بَ الَ اد) ھم کد، ھم سر۔
- **ھمبا :** (ھَ م بَ ا) مید مردم ءُ گیشتر بوجیگ ءِ مرچانی دریائی سوت کہ کار ءِ وھد ءَ گوش اَنت ءِ۔
- **ھم بُراہ :** (ھَ م بُ رَ اہ) ھر دو ئیگانی بُراہ ءُ زید ءِ یک بیگ۔

- **همبزانت :** (ھ َم ۔ بِ ۔ زَ ا ںْ ت) ھما گال کہ بزانت اِشی یک اِنت ۔ یکیں بزانت دارو کیں گال ۔ ★
- **همبل :** (ہ َ م ۔ بَ لْ) بیل ، دوست ، همراہ ، سنگت ، اے همبل ءِ گال دلوتانی بارہ ءَ پہ مادگیں ءُ کار مرد بیت ۔ ★۲ ۔ لیمار : مُچک ءِ پیداگ بوگ ءَ رندچہ مات ءِ لاپ ءَ درکیت ، مُچک ءِ پوش ، مُچک ءِ همراہ ۔
- **همبند :** (ہ َ م ۔ بَ ں ذْ) ھاڈگار کہ بند اِشی یکجابنت ۔ پہ گوشئےءَ "هم زمین" ایں لبز ۔ ۲ ۔ ھا مردم کہ آئی ءِ ڈگار ءِ بند ءُ دگرے ءِ ڈگار ءِ بند ۔ یک اَنت یا کش پہ کش اَنت ۔ یک شُل ، بے پتند ۔
- **همبوہ :** (ہ ُ م ۔ بُ وہ) اُمبوہ : پہ بُوءُ توشیں بُو یا وشیں بُوئیں (همبوئیں) ءِ لیگار چادر ءُ همبوھیں ۔ پہ گُرو کنگیں ذرچک ءِ همبوھیں کہ ءِ سیشیھانی نگور همبوھیں ۔
- **همبلی بو :** (ہ َ م ۔ بَ لِ ی ۔ بُ وْ) چی پچے ءِ لیب (سُندر ءَ "همبل ئے بُرت" اِنت)
- **همپاد :** (ہ َ م ۔ پَ اذْ) همراہ ۔
- **همپاس :** (ہ َ م ۔ پَ اسْ) پس یا گوک یادگہ دلوتے یا اولاکے گار بیت ۔ همپاس ئے کن اَنت کہ دستر ئے مہ وارت ۔ هر کس ئے زانت کار چہ یا دا ءِ زمین ءَ میں دینت ءُ گوش اَنت "همپاس" اِنت ۔
- **همپان :** (ہ َ م ۔ پَ انْ) جینگئے همپان ءِ مَشک ءِ گواتو ءِ پیلک ، کیس پیلک یا پوست ءِ پیلک کہ زَز هم مان ئے کن اَنت ۔ باز جاگہ ءَ چہ ھاکئے جوڑ کرتگیں همب ءُ گُپ ءِ گوش اَنت ۔ یا کہ دیزءِ کہ ایشی ءِ تہ ءَ گرنچ ءُ مُچینک ایر کنگ بنت ۔
(پارسی ، انبان) دینگ ءِ مان همپان ءِ ، دگر نیگ ءَ وتنان ءَ
- **همپت :** (ھ َ م ۔ پَ ت) همتپاک ، هم سنت ، هم سِتک ، هم دست ۔ ★
- **همپنگ :** (ہ َ م ۔ پُ ں گ) لوگ یا کار یا مے زنگیں جاگہے کہ تہ ئے بیچ اِنت آئی ءِ سر ءِ بھر ءِ گرزج اِیت آئی ءِ تہ ءَ بہ کپایت ھالگیں جاگہ ءَ پُر بہ کنت ۔ جات ءِ همپنگ ۔ بانشی ءِ همپنگ ۔ گار ءِ همپنگ ۔ لوگ ءِ همپنگ)
- **همتان :** (ھ َ م ۔ تَ انْ) هم برابر ، هملس ، هملسونیں زمین کہ اود ءَ آپ ءِ تان یک پیم ءَ بیت ۔ ★
- **هم تب :** (ھ َ م ۔ تَ بْ) یک تبیں مردم ، ھا مردم کہ گوں یک دومی ءَ شریل اَنت ★
- **همتپاک :** (ہ َ م ۔ تِ پَ اکْ) یکدل ، تپاک
- **همتران :** (ہ َ م ۔ تْ رَ انْ) همدل ءُ هم شور ۔
- **همتنگ :** (ہ َ م ۔ تَ ں گ) برابر ۔ کش پہ کش ۔ هم کش (لاشو کپتنگ اَنت همتنگ ءَ) (لاشو همتنگ کپتگ اَنت پولاتیں) ۔
- **همتوار :** (ہ َ م ۔ تَ وَ ارْ) ھاکہ توار ءَ شریک اِنت ۔
- **همتیر :** (ہ َ م ۔ تِ یْ رْ) کش پہ کش یا پُشت مان پُشت اوشتاتگیں دو یا گیشتر مردم یادگہ ساھدارے گوں یکیں تیرے ءَ جنگ ۔
- **همتیل :** (ہ َ م ۔ تِ یْ اَ لْ) هم پند ، هم سروک ، همسر ، هم سال ، هم بالاد ، هم کد ۔
- **همجرات :** (ہ َ م ۔ جِ رَ اتْ) دو برانانی جن وت مان وت ءَ همجرات اَنت ۔
- **همجنگ :** (ہ َ م ۔ جَ ں گ) یک جنگ ، یک پیم ، یک وڑ ۔
- **همجواب :** (ھ َ م ۔ جَ ۔ وَ ابْ) ھا مردم کہ گوں ستریں مردمے ءَ همجوابی کنت ۔ بچار "همجوابی" ★
- **همجوابی :** (ھ َ م ۔ جَ ۔ وَ ا ۔ بِ یْ) ستریں مردمے ءِ هکل ءُ تُرندیں هبرانی جواب ءِ ترتینگ یا گوزائی ءَ دوبہ دوئی کنگ ۔ ★
- **همد :** (ہ َ م ذْ) همےادءَ بزاں همے جاگہ ءِ جند ۔ "همد همد ءَ" کنتریں پند ، دیم پہ دیم ، کمتریں وھد ۔

ھمدان : (ہَ مِ دَ انْ) "ھمد" ءِ بازْ : پلانی ھمدان اِنت بزاں ھمے جاگھان اِنت دگہ جاگھے نہ نِشتگ ۔

ھمدرد : (ہَ مْ دَرْدْ) درداں شریدار ۔

ھمدرور : (ہَ مْ دَرْ وَرْ) مَتْ ۔

ھمدست : (ہَ مْ دَ سْ تْ) دست ماں دست ۔ تپاک ، ھمدل ۔

ھمدک : (ہَ مِ دُ کْ) کمتر ءُ کساں تر ءُ نزیک تریں ۔ "ھمد" ءِ کساں رنگ ۔

ھمدلّ : (ہَ مْ دِ لْ) دوئیناں دل ءِ یک بیگ بزاں دوست ءُ یک دگر ءِ دَرْدْوار ۔ تپاک ۔

ھمدم : (ہَ مْ دَ مْ) ھمدل ، ھمراہ ، ھمدرد ۔ بَت : "یارے یا دوستے کہ نہ بیت ھمدم ، بلے کہ بہ روت جھنّم"

ھمراز : (ہَ مْ رَ ازْ) رازدار ۔ دلی دوست کہ یکے دومی ءِ رازدار اَنت ۔ ✪

ھمراہ : (ہَ مْ رَ اہْ) پہ جاہے رَوگ ءَ دو مردم یکجا رَوَاَنت اے ھر دوئیں "ھمراہ" اَنت ۔ ھمسَور ، ھمدل ۔

ھمرد : (ہَ مْ ۔ رِ دْ) یکّیں رِدءِ ، تپاک ۔ ★

ھمرنگ : (ہَ مْ رَ نْ گْ) یک رنگ ۔

ھمرواج : (ہَ مْ رَ وَ اجْ) ھم رَپتار ۔

ھمرَنش : (ہَ مْ رَ ءِ شْ) ھم کار ، ھم تب ۔

ھمریشں : (ہَ مْ رِ ئی شْ شْ) ھمتیل ، ھمسروگ ۔

ھمزات : (ہَ مْ ۔ زَ اتْ) یک زات ، یکّیں زات ءِ + یکّیں پسند ءِ ، یکّیں اُمر ءِ + یک راست ۔ ★

ھمزامات : (ہَ مْ زَ ا مَ اتْ) دو گُو ھارانی مرد یک ءُ دگر ءِ ھمزامات بنت ۔

ھمزان : (ہَ مْ زَ انْ) ھم کونڈ ، کونڈ پہ کونڈ ، زان پہ زان ، ھم دیوان ، ھم مجلس ۔ اے مجلس ءِ ھمزان نشتوھیں من ءُ دا ۔ سید

ھمزانت : (ہَ مْ زَ انْ تْ) یکّیں زانگ ءِ ۔ ھمزانگ ۔

ھمزانگ : (ہَ مْ زَ انْ گْ) ھمزانت ، ھم سما ۔

ھمزبان : (ہَ مْ ۔ زُ ۔ بَ انْ) یکّیں زبان ءِ مردم ، ھما مردم کہ یکّیں زبان ءِ گپ جنی اَنت ، یکّیں راج ءِ مردم ★

ھمزرد : (ہَ مْ زِ رْ دْ) ھمدل ۔

ھمزمانگ : (ہَ مْ ۔ زَ ۔ مَ ا ۔ نْ گْ) یکّیں زمانگ ءِ ، یکّیں دَور ءِ "ھمعصر" ★

ھمزور : (ہَ مْ زورْ) یک زور ، زور ءَ برابر ۔

ھمساھگ : (ہَ مْ سَ ا ہِ گْ) "ھمسائگ"

ھمسائگ : (ہَ مْ سَ ا ءِ گْ) ھمساھگ : لوگ اَش کہ نزیک نزیک اَنت آ ؤرست یک دگر ءِ ھمساھگ اَنت ۔ ھمساھگ : بزاں ھر یکے ءِ لوگ ءِ ساھگ دومی ءِ لوگ ءَ گیپت : "ھمساھگ اَمب ءِ ساھگ"

ھمستک : (ہَ مْ سِ تْ کْ) ھمدل ، ھمدست ، ھمتپاک

ھمسر : (ہَ مْ سَ رْ) ھم زات ، ھم اُمر ، ھم پسند ۔

ھمسرو : (ہَ مْ + سَ رْ وْ) ھمسروگ ، ھمسر ، ھم پسند ★

ھم ستا : (ہَ مْ سَ سْ تَ ا) ھم ھیال ، یک پیمیں ستا وار و کیں مردم ، ھم بگر

- ھم سما: (ہَ م ، سَ م ا) ھم زانت .
- ھم سَنَت : (ہَ م ، سَ نَ نَ ت) ھم پِت ۔ ھم شور ۔
- ھم سند : (ہَ م ۔ سِ ن د) یکیں سندءِ مردم ۔ ✶
- ھمسنگ : (ہَ م ، سَ ن گ) کش ءُ مَسن ءَ یک بیگ بزاں دو چیزءِ گرانی یک ءَ بنت ۔ پہانی بندھمسنگ بنت .
- ھمشام : (ہَ م ، شَ ا م) بے شام بزاں کسے ءَ کہ شام مہ بیت .
- ھم شور : (ہَ م ، شَ و ر) ھم پِت ۔ ھما مردم کہ شور ءُ مسوڑگ اِش یک اَنت ✶
- ھمشیر : (ہَ م ۔ شِ ی ر) ھمشیریں جنک ۔ بچار " ھمشیرک " ٢- جنینے کہ گوں وتی جنک ءَ دگرے ءِ جنک ءَ ھم سیچیں ایت آجنک ھمشیر انت ۔
- ھمشیرک : (ہَ م ۔ شِ ی ر ک)
- ھم شیر : (ہَ م ، شِ ی ر) ھما جنینے کہ وتی جنک ءَ گوں ھور دگہ جنینے ءِ جنک ءَ ہم سیچیں ایت آجنک ھم شیرگوشگ بنت .
- ھم شیرک : (ہَ م ، شِ ی ر ک) ھمات ءِ جنک کہ دنیگا اولی ءَ شیراں سَرءُ گتگ ودی پیداگ بیت .
- ھمک : (ہَ م ک) ھریک ، ھریکے .
- ھمکار : (ہَ م ، کَ ا ر) یکیں کارءِ مردم .
- ھم کچ : (ہَ م ۔ کَ چ) ھم کساس ، ھم کد یک کچ ءُ کساسیں چیز یا مردم ✶
- ھم کد : (ہَ م ، کَ د) یک کد .
- ھم کساس : (ہَ م ۔ کِ سَ ا س) بچار " ھم کچ " ✶
- ھم کوپگ (ہَ م ، کَ و پ گ) ھم کنگ .
- ھمگٹ : (ہَ م ، گَ ٹ ٹ) یک گٹ بیگ ۔ ھمتوار ۔
- ھمگرنج : (ہَ م ، گَ ر ن ج) بستگیں ۔ گرنج داتگیں .
- ھمل : (ہَ م ۔ م َ ل) مردینی نامے ۔ ھمل کلمتی : ھمل ءَ جیھند کلمتی بلوچانی ناماوریں مردے بوتگ گوں پُرتگیزانی ءِ جنگ ءِ داستان باز مشہور انت ✶
- ھملءُ مھگنج : (ہَ م ۔ م َ ل ۔ ءُ ۔ م َ ھ گَ ن ج) ھمل ءِ جیھند کلمتی ءِ داستان ءِ نام " ھمل ءُ مھگنج " کہ بلوچی زبان ءِ اولی نامر انت ۔ اے نامر ءِ بامرد نامی ئیں نامر کار انور اقبال اِنت ءُ ایشی ءِ شیاھگ سید ھاشمی ءِ نبشتگ ۔ اے نامر ھما زمانگ (٧٦ - ١٩٧٥) ایرادگری ءِ سبب ءَ شنگ نہ بوتگ ۔ انوں ھم چہ ھمے ترس ءَ یادگر نیمونے ءَ شنگ بوگ ءَ نزانت کہ بلوچی زبان ءُ دودءُ ربیدگ ءَ مزنیں تاوانے . ✶
- ھم لیب : (ہَ م ، لَ ے ب) ھماکہ ھور لیب کن انت .
- ھملس : (ہَ م ۔ لَ س) املس ، ھملسون ، ھمتاپی ، برابر . ✶
- ھملسون : (ہَ م ، لَ س و ن) ھمدست ، ھماپتنیں چیز یا زمین کہ پچ گلگ ءُ سرنگ ، گل ءُ کلونڈ ءُ برزی ءُ جھلی ماں ءَ مہ بیت ۔ سلپ ، سٹ ، جنگ
- ھمنام : (ہَ م ، نَ ا م) دو مردم کہ ھردوئینانی نام یک انت آ ھمنام بنت ۔
- ھم نند : (ہَ م ، نِ ن د) ھماکہ گوں دگرے ءَ یکجا نشتگ (پارسی : ھم نشین) .
- ھمود : (ہَ م و د) ھما نام گپتگیں جاگہ ۔ ھما اود ، اود ءِ جند .
- ھمواں : (ہَ م و دَ ا ں) ھمود ءِ باز : پلانی ھمودان انت بزاں ھما اودان انت ۔ ھما جاگہان انت ۔ ھمود ءَ ، آود ءَ ۔

- **ھموش :** (ہَ م وْ ش) چیزے کہ کسے ءَ نہ دیسگ ۔ سلامت اِنت (محفوظ) ھما زمین یا کاہ چَر کہ دنیگا لگتمال نہ بوتگ ۔ ھما جاگہ کہ کسی پاد رَو نہ بوتگ ۔ لگتمال ءُ لترءِ چپ
- **ھممہ :** (ہَ م ہَ م ہ) بگر بدار ، دبدبہ ۔
- **ھمے :** (ہَ مِ ے) "ھمیش" ءِ سُبکیں رنگ اِنت ۔ بزاں ھمے چیز ، ایشی ءِ جند ۔
- **ھُمیر :** (ہُ م ی ر) ھمیری : آرت ءَ تُرّکن اَنت ءُ ایرکن اَنت ۔ پنچ شش کلاک ءَ رَندگتیں گَپّ اِیت ءُ گتیں ترشیں بُو یے کنت ۔ پچ اَنت ءُ ۔ اِے نگن ءَ "ھُمیری" گوش اَنت ۔
- **ھُمیری :** (ہُ م ی ر ی) بچار "ھمیر"
- **ھمیش :** (ہَ م ے ش) ایشی ءِ جند ۔ ھروھد ، ھمیشہ (اوستائی : اَیش سے ...)
- **ھمیشہ :** (ہَ م ے ش ہ) ھمیش ، ھروھد ۔
- **ھمیل :** (ہَ م ے ل) تیرانی کتار ، پوستے کہ تیران کنگ ءُ گودءَ کنگ بیت ۔
- **ھمینگر :** (ہَ م ی ن گ ر) ھمینگو : ھمے دیم ءَ ، ھمے ھند ءَ ، ھمے کِرّ ءَ ، ھمے نزیک ءَ ، ھمے جاھاں

ھنجر

- **ھمیشکا :** (ھ ۔ م ے ش ۔ ک ا) ھمے واست ءَ ۔ ھمیشکا ۔ چیشکا
- **ھمینگو :** ہَ م ی ن گ وْ) بچار "ھمینگر" ۔
- **ھَنّام :** (ہَ ن نَ ام) بچار "اَنّام"
- **ھُنب :** (ہُ ن ب) بچار "ھُمب" ۔
- **ھنبل :** (ہَ ن بَ ل) بچار "ھمبل"
- **ھَنبوہ :** (ہَ ن بُ وْ ہ) بچار "ھمبوہ"
- **ھُنپ** (ہُ نُ پ) مکر ، ھُنر ، ھیلہ ۔
- **ھنپاس :** (ہَ ن پَ اش) بچار "ھپاس"
- **ھنپان :** (ہَ ن پَ ان) بچار "ھمپان" ۔
- **ھنج :** (ہِ ن ج) سبزءُ آباد

PPB,LWD; HANJ: Graceful, pretty

- **ھنجر :** (ہَ ن جَ ر) جمبیا ، کاتار (پارسی : خنجر) (بچار ءُ ...)
- **ھند :** (ہَ ن د) جاگہ ، مانشءِ کَل ، کَل ۔ گود ، کِرّ ، نزیک ۔

- **ھِند** : (ہِ ن ذ) اِتوں، ھمے دان ءَ، ھمے ساعت ءَ "ھِندنا ھندءَ بلکیں کیت" اِند.
- **ھندگ** : (ہَ ن دَ گ) کندگ.
- **ھندول** : (ھِ ن۔ ذ وْ ل) مزنیں گوانزگ کہ ایشی ءِ تہ ءَ مزنیں مردم نند اَنت ءُ بشیک ورانت.
- **ھِنڈ** : (ہِ ن ڈ) کُچک یا سترءِ پشپاد۔ ھِنڈ جنگ۔ پَشپادانی سرءَ نندگ، بازجاگہ ءَ "ھِنڈ جنگ" ءَ "ھنڈ جنگ" ھم گُوش اَنت ءُ ھمے رنگ ءَ بازجاگہ مادگیں کُچک "ھنڈ" ءَ ھم "ھنڈ" گُوش انت.
- **ھُنڈال** : (ہُ ن ڈ ا ل) آھُنڈ، بُنڈال، روتنگ. (بچار بُت) ★
- **ھنڈلاں کسکک** : (ہِ ن ڈَ ل ا ن ۔ کِ سْ کَ ۔ کِ سْ کَ) ھِنڈلاں کلوسکی، اردکاں کلوسکی : لیبے کہ بچک یک رِد ءَ اوشت اَنت یک ذراھیں لٹے یکے ءَ گوں اِنت کہ ماں ءُ بچ اِیت یک بچے (کہ آئی ءِ سرءَ کپچگ) یہ لٹ ءِ چنگ ءَ روت ءُ اے دگہ ذرست مچاں سرکپ اَنت آبچک لٹ ءَ چنت بیرہ کنت یک دستے ءَ لٹ ءَ دار اِیت ءُ گوں دومی دست ءَ مچانی کلپوگاں گران ءَ سرکپ اِیت ءُ گوں ھمے ذراھیں لٹ ءِ یکے ءَ جنت ھرکسے ءَ کہ لٹ لگ اِیت پد ءَ ھمائی چوک بیت.
- **ھنڈلاں کلوسکی** : (ہِ ن ڈِ ل ا ن ۔ کُ ل وْ سْ کِ ی) بچار "ھنڈلاں کسکک".
- **ھَنڈی** : (ہَ ن ڈِ ی) نامے

ھُنڈال

ھنشون

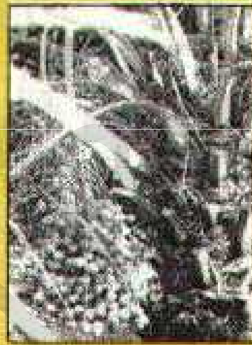
- **ھَنز** : (ہَ ن ز) یک کہ سِکیں کورے کار اِیت پہ مچ ءِ شتر اِنت، کساں کورے کار اِیت یک سرے گُل جن اَنت ءُ پسندات کن اَنت ایشی ءَ دربند گُوش اَنت.
- **ھَنسگ** : (ہَ ن سَ گ) مزنیں اِستان کہ چہ پنجل ءَ بتے ءِ کتگ ءَ کار مردبیت۔ بچار گوں "آنگ".
- **ھُنش** : (ہُ ن ش) بچار "ھونش".
- **ھَنشگ** : (ہَ ن شَ گ) پُرِّذ وءِ ذات ءِ کاھے۔ مردی نامے.
- **ھَنشون** : (ہَ ن شْ و ن) سُھر و ءُ ماش یاکگلہ ءِ جوھان ءِ کیلاھگ ءِ کار بوج کہ چہ دار ءَ جوڑ بیت۔ دسنگ ءِ ذراج اِنت۔ سرے چہ دار ءُ چہ آسن ءَ ھم جوڑ اِنت چکہ دست پنجگ ءِ انگک ءِ پہ اَنت۔ یک راستے ءِ سرچوکہ بَرذ ءِ پٹن اِنت. (بچار بُت)
- **ھوا** : (ہَ وَ ا) جنینی نامے + بی بی ھوا (بابا آدم ءُ حوا) نیگرامی رھبند ءَ جنگیں جنین. ★
- **ھوا** : (ہَ وَ ا) موسم، مولم، بوم، "فضا" ★
- **ھَنکاپگ** : (ہَ ن کَ ا پَ گ) کشار کہ نوکی چہ پل ءَ درکیت ءُ ھورے گپت ءُ نوں زمین پد ءَ بند اِیت ءُ کشار ءَ پرچ اِیت ءُ مرگ ءَ شل اِیت۔ زمین ءَ کشار ھنکاپگ۔ ھنکاپگیں ڈگار یا کشار.

- ھنکتگیں : (ہَ نْ.کِ.تَ.گِ ے نْ) ہیئں اِتگیں ۔
- ھَنکین : (ہَ نْ.کِ ے نْ) بُندریں جاگہ ۔ گوھنیں ھنکین جاہ ۔ جھی لوگ ءُ جاگہ ۔ ادارگی جاگہ ءَ "بھارلوگ" گوشٔ انت ۔ Permanent residence.
- ھِنگ : (ہِ نْ گْ) درمانے کہ بوٹے بازتُرندانت ۔ دَلوتاں چہ زاگ ءَ ریند ناہ ءَ کن انت ءُ دَئینت کہ زیت لیمار بہ کنت گوش انت کہ اگاں لاپ پُرّی ءَ ئے بہ وارت اِشکندءِ ترس اِنت ۔ دوست ءَ گوش انت سے " برگوں کھربائیں ھنگ ءَ "
- ھَنگام : (ہَ نْ.گَ ا م) سرجمیں شپ یا سرجمیں روچ ءِ وھد ۔ ۱۲ ادار ۔ شپے روچ دوھنگام اَنت ۔ شپاھاپ ءِ ھما ہر سرجمیں ۱۲ ادارءَ یہ یک ـ ڈگارے ءَ بروت ۔
- ھِنگلاج : (ہِ نْ گِ لَ ا جْ) بلوچستان ءَ جاگہے ءِ نام اِنت ۔ گوش انت کہ اود ءَ گورانی مزنیں زیارتے ۔
- ھِنگلوہ : (ہِ نْ.گْ.لَ وْ ہْ) ھنگلوہ منجھاں ۔ رنگ پہ رنگ ۔ جپرنگ ۔ PPB,LWD;HENGLO: Many colourd
- ھِنگول : (ہِ نْ.گْ وْ لْ) بلوچستان ءَ کورے ءِ نام اِنت ۔
- ھِنگی پترک : (ہِ نْ.گِ ی ، پَ.تْ.رِ کْ) درمانے ۔
- ھَنوشں : (ہَ نْ وْ شْ) نشہ ، بنگ ، ترنداپ کہ سرءَ جنت ھنوش کنت ۔ بے سار ۔ ساداریں بے ساری ، کیپ ، مست چہ کیپ ءَ ۔
- ھِتّی : (ہِ ت.تِ ی) ڈرچکے کساں تاکیں کہ تاکان ئے ھوشیں انت چوپ انت مین انت ءُ دست ءُ پاداں پرکن انت کہ سُھر رنگ بنت ۔ بازکماشیں مردینی ریشاں ھتی کن انت ۔ ءُ جنین وتی سرءَ ۔ سالونک چہ لوگ ءِ رَدگ ءَ یک شپے پیسر دست ءُ پادانی مینی کنگ ءَ ربیدگ ۔ " مرچی مرید ءِ ھتی اِنت پلانی ءِ ھتی ءَ بریں ۔
- ھَنیچگ : (ہَ نِ ی چْ گْ) پیشانی ۔
- ھَنیشگ : (ہَ نِ ی.شْ گْ) بچار " ھنیچگ "
- ھَو : (ہَ وْ) اِناءِ چپ ، (YES)
- ھَوات : (ہَ وَ ا تْ) رنگ ءَ مُلاءِ بانگ ءَ یَر اَنت نھاری ءِ وھد ءَ کار انت ءُ دوش انت سبلے بھارگاہ ءَ انیشی ءَ گوش انت " رنگ ھوات ءَ بُرتگ " ۔ شیوان ۔
- ھوات² : (ہَ وَ ا تْ) سیاہ ءِ سرءِ تازگیں گوات (نہ شیرءُ روگن نہ کنڈ پادءُ شار بتگ ءُ نا ھوات ءُ پژم ءُ مُود)
- ھوادار : (ہَ وَ ا - دَ ا رْ) تُمّس ، شُگیں مردم ۔ ☆
- ھوار : (ہَ وَ ا رْ) ھور ، یکجا ، لوڑ ۔
- ھواری : (ہَ وَ ا رِ ی) ھوری ، یکجاھی ۔ ھواری بٹ : ماھیگ ، گوشت گوں بٹ ءَ یکجا گراڈگ ۔
- ھوپ : (ہَ وْ پْ) ناذراھی ، بدیں ناذراھی ۔
- ھوپی : (ہَ وْ پِ ی) ناذراھجان ۔
- ھوت¹ : (ہَ وْ تْ) بلوچانی زاتے ۔ چوکہ رِند ءُ لاشار ءُ گورائی ءَ الیشی ءَ ھم بلوچ ءِ سرمُن ءَ بلوچ خان ءِ چُک گوش انت ۔ بلے ھوت نامیں مردم نیست ءُ نہ بوتگ ۔ البت " ھوتی " بوتگ (ھوثو ۔ ...) دارندءَ رمہ ودگلہ ءُ خوب ۔ اوستا) یعنی تزءَ ھے " ھوتو " اِنت کہ ھوت " گوشگ بیت پرچا کہ " تھ " ءَ ھرجاگہ ءَ " ت "

بشتگ اِنت۔

- **ھوت :** (ہ وْتْ) (اوستائی ھئوت : HAOTA - پُشت۔ تخم، نژاد صلب۔ ییناطا) اے چہ ھوَء ءِ دراتکگ (ھو ءُ HAV زائیدن ییناطا) چہ ایشیءَ زانگ بیت کہ ھوت "ءِ" زنئ "اِنت کہ رندءُ وت ءِ جتائیں تکے ءِ نام اِشی داتگ۔ اک : سہ میر جلال ھان اَت میری تاجدار بادءِ ھوتانی گھیں سردار۔ جلال ھان رِندانی بُن زہ اِنت اگاں جلال ھان رِندے۔ اے لچہ آئیءَ ھوتانی گھیں سردار گوش اِیت گُڑا ازاں ھوت ھم رندانت۔
("بادو" باھوءِ گوھنیں نام)
- **ھوتان :** (ہ وْتْ انْ) نامے
- **ھوتک :** (ہ وْتْ کْ) کسانیں ھوت۔ نامے۔
- **ھوتک :** (ہ وْتْ کْ) نامے۔
- **ھوتی :** (ہ وْتْ یْ) نامے۔
- **ھوٹگ :** (ہ وْٹْ گْ) بندے کہ پہ آپ ءِ دارگ ءِ ھاترءَ بندگ بیت۔ تلاوگ۔
- **ھُود :** (ہُ وْ دْ) بچار "ھودگ"۔
- **ھُودگ :** (ہُ وْ دْ گْ) ھُود، ھودہ، ھودگ، ھُدہ : راست ءُ ھکءَ گوش اَنت۔ بے ھودگ ءُ ناھودگ ناھک ءُ دروگ ءُ زَردیءَ گوش اَنت۔
- **ھوڈ :** (ہ وْ ڈْ) ٹگ، ھونڈ، نادانیں مردم، رستری واجاہ۔ مُتک ھوڈ۔
- **ھُور :** (ہُ وْرْ) عربی، حور۔ ھاجنیں کہ گلاگ ءِ مردماں دیگ بنت، کہرائیں ٹھرگ ءِ دُرچک ءِ نام کہ کہرا ھمیشی ءِ شُتُرانت۔
- **ھور :** (ہ وْ رْ) ھمودءَ کہ دریاءُ کَورءِ دپ یکجا بنت گُڈاہیءَ آپ بیت اِدءَ گورم نہ بیت + یکجا، ھوار۔
- **ھَور :** (ہ وْرْ) جبر یا جبر کہ گوار ایت ھم گوارگءَ ھور گوش اَنت۔ ھورءُ ھرگ (اوستائی؛ اَوْرَ ــ کلھ۔ ابر ییناطا۔)
- **ھوراپ :** (ہَ وْرْ اپْ) ھورءِ آپ۔
- **ھوران :** (ہَ وْرْ انْ) جنینی نامے۔
- **ھوربند :** (ہ وْرْ بَ نْ دْ) دریاءِ آپ کہ ھورءِ تہءَ بیلءَ کیت وھدے کہ آلاڑ بیت ھورءِ دپءَ ماھور بنداَنت کہ ماھیگ کہ ھورءِ تہءَ آتکگ اَنت پدءَ شُت مکن اَنت۔ اے ماھورءِ جندءَ ھم "ھوربند" گوش اَنت۔
- **ھورپد :** (ہ وْرْ پَ دْ) ھورانی رَند، ھورانی آسر، ھورانی دَرانی کُٹگءَ رَند۔
- **ھُورت :** (ہُ وْرْتْ) اُورت، ایرت۔ شِنکانی رنگ۔
- **ھوردَر :** (ہ وْرْ دَرْ) ھورانی گوارگ ءِ دَر، ھورانی موسم کہ دہ دَراَنت یک دَرے دہ روچ اِنت۔
- **ھوردگ :** (ہ وْرْ دْ گْ) ھوار توار، ھور تھور، شیلا بیلا۔ Mixed, mixture.
- **ھُورک :** (ہُ وْرْ کْ) نامے۔
- **ھورک :** (ہ وْرْ کْ) ھالیگ، ھادرپ کہ ہچ ءَ مان نیست۔
- **ھورکان :** (ہَ وْرْ کَ انْ) نامے۔
- **ھورگواران :** (ہَ وْرْ گْ وَ ارَ انْ) ھورءِ گواران۔

- هُورو : (ہ َ وْ رُ وْ) "هُورو هُوروایرؤ ے" اے لبب لچہ ءِ تہ ءَ پہ "هُور" ءَ گوَشَ انت ءُ ۔
- هُوری : (ہ َ وْ رِ یْ) نامے ۔
- هُوریگ : (ہ َ وْ رِ یْ گْ) نامے ۔
- هوری مات : (ہ َ وْ رِ یْ ، مَ اتْ) مُھریں بکرگے ۔
- هوڑو : (ہُ وْ ڑُ وْ) هُوڑ ، یا زجاگہ ءَ یکدارہ ءَ گوَشَ انت ۔
- هَوز : (ہ َ وْ زْ) تازی ءِ حوض ۔ تلاؤگ کہ پہ دیوال بستگ ۔
- هُوژ : (ہ ُ وْ ژْ ژْ) بچار ۔ هُونژ ۔
- هَوس : (ہ َ وَ سْ سْ) ترِن ، تمرد ، گوَردگ ، لاشت ، واهگ ، نتاهیر ۔
- هوسارگ : (ہ َ وْ سْ ارگْ) بچار ۔ اوسارگ ۔
- هوسپان : (ہ َ وْ سْ پَ انْ) بچار ۔ اوسپان ۔
- هوسدار : (ہ َ وَ سْ ، دَ ارْ) هوسناک ۔
- هوسناک : (ہ َ وَ سْ ، نَ اکْ) هاکہ باز هَوَس کنت ۔ مست ، گوَردگ ۔

تچ ءِ هوش

- هوش¹ : (ہ ُ وْ شْ) زانگ ۔ اگل ، سما ۔ ترانگ ۔ یات ۔ (اوستائی : آگوش ــ لِ ـــ) (اوستہ ــ ۔۔۔ ــ 3 ۔۔۔) هوش ، مرگ ۔ یسانا ۔
- هوش² : (ہ ُ وْ شْ) تچ ءِ هوش کہ کلونٹ ءُ پرِ انت ۔ هوش بند ۔ (بچار بُت)
- هوشاپ¹ : (ہ ُ وْ شْ اپْ) کولواہ ءَ زانتگیں جاگہے ءِ نام اِنت ۔ (هوشاپ ءِ کلگ) مزنیں آزماں گِندیں ڈگار ۔ کورانی گوَر ءِ ڈگار ، سیراپ ءُ آبداریں زمین
- هوشاپ² : (ہ ُ وْ شْ اپْ) سرباز ءُ هر آزماں گِندیں زمین ءَ هوشاپ گوَشَ انت ۔ هُشکا وگیں ڈگار ۔
- هوشار : (ہ ُ وْ شْ شَ ارْ) "هُوشارگ" ءِ توار کہ مار ءِ توار انت ۔
- هوشارگ : (ہ ُ وْ شْ شَ ارگْ) مار ءِ "هُش" یا "پِنگ" ءِ توار کنگ ۔
- هوشاری : (ہ ُ وْ شْ شَ ارِیْ) لیپے کہ الیشی ءَ سِنگاں تچی یا سنگاں کچی هم گوَشَ انت ۔
- هوشام : (ہ ُ وْ شْ امْ) هما تچ کہ نہ پُرش اِیت قوری هر جُنت آپ بہ ورئے ۔ آپ کُش ۔
- هوشبند : (ہ ُ وْ شْ ، بَ نْ دْ) تچ ءِ سرجمیں هوش ۔

- **ھُوشت :** (ہ ُ وْ ش ْ ت ْ) مَست، جوش، ھار ءِ اوْلی زور، لیڑہ کہ مست بیت پہ آئی ءِ ڈرپتینگ ءَ گوش اَنت "بوھُشت، ھُشت یا ھُوشت ھوشت!!"
- **ھُوشّت :** (ہ ُ وْ ش ْ ش ْ ت ْ) بچار " اوشت "
- **ھوش کش :** (ہ ُ وْ ش ْ ، کَ ش ْ ش ْ) ھُوشگ کش، مزنیں تچ ۔
- **ھوشگ :** (ہ ُ وْ ش َ گ ْ) گلہ یا مُھر ءُ دگہ دَھلے ءِ ھوشگ کردانیشی ءِ تہ ءَ اَنت ۔
- **ھوشگ کش :** (ہ ُ وْ ش ْ گ ْ ، کَ ش ْ ش ْ) بچار " ھوش کش "۔
- **ھوش گوش :** (ہ ُ وش ْ ، گ ُ وْ ش ْ) پہ ھوش ءُ ھیال ھبرءِ گوش دارگ ۔ پہ جوانی پرھاں بردار بیگ ۔
- **ھوشمند :** (ہ ُ وْ ش ْ م َ ن ْ د ْ) سرپدیں مردم، زانشکار ۔
- **ھُوشیار :** (ہ ُ وش ْ ۔ یا ز) ھما کہ ھوش ئے ھمراہ اِنت، ھوشمند، سرپد۔ ھبردار "ھشیار"۔ ★
- **ھُوک :** (ہ ُ وْ ک ْ) لدیگ، ھیک، گُراز ۔ Pig
- **ھوکار :** (ہ ُ وْ ک َ ا ر ْ) ھما مردم کہ ھرچے بہ گوش ئے ئے گوش اِیت ھَو ۔ ھما مردم کہ ھرکارے پرمائے ئے جواب نہ دنت ھماکار ءَ کنت ۔

ھُول

- **ھوکارگ :** (ہ ُ وْ ک َ ا ر ْ گ ْ) ھوک کنگ، دل ءِ بدبوگ ءُ پرشانگ " ھوک " کنگ، " کُوک کنگ " کوکارگ دل ءِ پادآیگ (کہ مُبندر ءَ لاپ اِنت دل نہ اِنت) ۔
- **ھوک کنگ :** (ہ ُ وْ ک ْ ، کَ ن ْ گ ْ) بچار " ھوکارگ "
- **ھوکی :** (ہ ُ وْ ک ِ ی ْ) کچے کہ کلوٹ ئے ٹھراِنت۔
- **ھوکین :** (ہ ُ وْ ۔ ک ے ن ْ) گور ءِ ھما جاگہ کہ مشاکگ بیت یا گُڈگ ءُ گُوزگ بیت FORD ۔ گور ءِ ھما جاگہ کہ اودءَ ایرکپگ ءُ آپ آرگ ءَ راہ اِنت ۔ ھمودءَ کہ دلوت ایرکپنت ءُ آپ وَرانت (بزاں چہ گور ءِ باندم ءَ ایرکپنت) چات یا جنتر ءِ ھوکین بزاں وار پیتے وتی جلگ ءَ برکنت پدءَ دوی ھوکین بیت ھمے رنگ ءَ جنتر ءِ ھوکین اِنت ۔ چات ءَ آپ کم بیت ءُ بروک باز یا جنتر ئے ءُ ڈرشوک باز گُداگوش اَنت " چات یا جنتر ءِ ھوکین " اِنت ۔ گور ھوکین : ھما ھوکین کہ پہ نادری ءُ ناکامی مشاگگ بیت پرچا کہ دلیں ھوکین نہ اِنت ۔
- **ھول :** (ہ ُ وْ ل ْ) آسنیں پوش کہ جنگ ءِ وھدءَ گُور ءَ کنگ بیت ۔ (بچار بُت)
- **ھُول :** (ہ ُ وْ ل ْ) پُل ۔ مزنیں مالے یا لوگے ءِ ساماں کہ ھرکس مرداں گیش بیت بہ بارت سَئے بزاں ھُول اِنت ۔
- **ھُولاس :** (ہ ُ وْ ل َ ا ش ْ) ھُولاسگ ءِ توار ۔

- **هُولاسگ :** (ہ ُ وْ لْ اَ ایس گْ) تولگ یا گُرک ءِ آواز ، گُچک ءُم هُولاس اِیت بلے کُچک ءِ هُولاسگ ءَ بدیں پال زان اَنت (بچار بُت)
- **هُولگ :** (ہ ُ وْ لَ گْ) گوں بے کاریں چیزے یا بے آسریں دست گٹی ءَ وتی وتی وهد ءَ بیادیگ یا انجیں کارے ءِ کنگ ءِ جُهد کنگ کہ دلست ءَ نہ بیت : پلاں گوں پلاں کار ءَ هول اِنگ .
- **هُولگ :** (ہ ُ وْ لْ لَ گْ) هُولاسگ .
- **هُولینگ :** (ہ ُ وْ لِ ے نْ گْ) بے سیت ءَ وهد ءِ گار کنگ . بے سیت ءَ گوں کارے دست گٹ لوگ .
- **هولمب :** (ہ ُ وْ لُ مْ بْ) ذراجیں بارگیں ٹلے کہ آئی ءِ سر ءَ ذراجیں دانگ یا ذراج بُرّیں چیزے بر بنت . کلوٹ ءِ هولمب بزاں مچے ءِ هوشں بند ءِ ٹال کہ کلوٹ اِش پر اِنت . گولپش (بچار بُت)
- **هولنب :** (ہ ُ وْ لُ نْ بْ) بچار "هولمب" .
- **هوم :** (ہ ُ وْ مْ) کاهے .
- **هُومار :** (ہ ُ وْ مْ مَ ا رْ) هُومارگ ، هُومارجنگ . بیمناکیں توار .

گرک ءِ هولاسگ

کلوٹ ءِ هولمب

- **هُومارگ :** (ہ ُ وْ مْ مَ ا رَ گْ) اُومارگ ، هومارگ ، اوتارگ ، چہ زهر ءَ یا درد ءَ یا واب ءِ تہ ءَ "هوم" ءِ توار ءِ نہ سر ءَ بیت بوتگیں بنگلے ءَ درآیگ
- **هُومگ :** (ہ ُ وْ مْ مَ گْ) هومارگ ، هومارجنگ .
- **هُون :** (ہ ُ وْ نْ) مردم ءِ دست ءَ یا پاد ءَ هرجاهے بُرّگ ءَ سُهریں آپے رچ اِیت ھمے هون اِنت .
- **هُونارگ :** (ہ ُ وْ نْ نَ ا رَ گْ) بچار "هُومارگ" .
- **هوناک :** (ہ ُ وْ نَ ا کْ) هماکہ هون ءِ رنگ ءَ بہ بیت ، هماکہ هونیں اِنت .
- **هونبند :** (ہ ُ وْ نْ ، بَ نْ دْ) هما درمان کہ چہ آئی ءِ کار مرد ءَ شپ ءِ هون ءَ بگ بند بیت ، دم ءُ چوپ کہ پہ هون ءِ بند کنگ ءَ کار مرد بیت
- **هون بها :** (ہ ُ وْ نْ ، بَ ہَ ا) گشتگیں ءِ هون ءِ دیم ءَ زر ، مال یا دگہ چیزے دیگ .
- **هون بیر :** (ہ ُ وْ نْ ، بَ ے رْ) هون ءِ مَنّ ، هون ءِ بدل .
- **هون تنگ :** (ہ ُ وْ نْ ، تِ نْ گْ) هماکہ هون بہ تنگ اِیت . هماکہ هون بہ وارت .
- **هونڈ :** (ہ ُ وْ نْ ڈْ) مزنیں گنگ . رستراں گس . مُشک هونڈ .
- **هونزنگ :** (ہ ُ وْ نْ ، رَ نْ گْ) هون ءِ رنگ بزاں ریٹھ ، سُهر .
- **هونزتیچ :** (ہ ُ وْ نْ ، رِ ے چْ) مردے ، دَلوتے یا رسترے کہ چہ آئی ءِ جان ءَ هون رچان بہ بیت .

- هوزژ : (ہ وٗ نٛ ژ ژٛ) پُرز یا ھمے رنگیں پُرّز کہ زُوت آس گپت ءُ زُوت سچ ایت۔ ھوزژگرگ : چرّگ، رسگ ءُ باد آیگ ءِ بلے پدءَ زُوت کپگ۔ ھوزژسر : زُوت زھرگروک، زُوت زھرگروک ءُ زُوت پدءَ وش بیوک۔
- ھولش : (ہ وٗ نٛ شٛ شٛ) دپ ءِ جُپت لگ ءُ چہ پونزءَ یکبارگی ساہ ءِ ھُرجگ ءُ کشگ کہ لمپاں دَربہ کنت۔
- ھونک : (ہ وٗ نَ کٛ) نامے۔ سازت۔
- ھونک : (ہ وٗ نَ کٛ کٛ) ھونک، سازت۔ سبازءِ چہ "گیج میتگ" ءَ چیر جاگھے ءِ نام اِنت۔
- ھونوار : (ہ وٗ نٛ ءِ وَ اٛ رٛ) ھون وَروک۔ زالم۔ رستر۔
- ھونی : (ہ وٗ نِ یٛ) بچار "ھونیگ"
- ھونیگ : (ہ وٗ نِ یٛ گٛ) ھونی : ھماکہ آئیءَ دگرے ءِ ھون پرانت یا کہ آئیءِ ھون دگرےءَ پرانت بزاں یکّے یا دومیءَ چہ ھمیشاں یکّے ءِ مردے کشتگ یا کشاِش کرتگ۔
- ھونین : (ہ وٗ نِ ے نٛ) ھماکہ آئیءَ ھون لگ اِتگ۔ پہ ھون رچ اِتگیں۔
- ھوھنگ : (ہ وٗ ہِ نٛ گٛ) لڑ، ھولب۔ ندکارے گوش اِیت ءِ شنگراِش ھوھنگ اَنت۔
- ھوئی : (ہ وٗ ءِ یٛ) ارمان، پدرد، بڑ نیگ۔ PPB,LWD; HOI: Alas!
- ھوئے : (ہ وٗ ءِ ے) پہ بڑن گوشگ بیت۔ ارمان اپسوز۔
- ھہ : (ہ ہٛ) پہ ھیران ءُ بھانی "ھہ" ءِ توار ءِ کشگ۔
- ھہ ھہ : (ہَ ہٛ - ہَ ہٛ) کندگ پہ کھکول۔
- ھہی : (ہِ ہِ یٛ) کندگ ءِ توار۔
- ھیا : (ہَ یَ ا) شرم، ننگ، لجّ، (تازی : حیا)۔
- ھیا : (ہَ یٛ یَ ا) زِیت، جلدی۔
- ھیات : (ہَ یَ اتٛ) زندگ، ھماکہ نہ مُرتگ، (تازی : حیات)۔
- ھیاتان : (ہَ ۔یا۔تَانٛ) نامے، حیات حان۔ *
- ھیاتی : (ہَ یَ اتِ یٛ) نامے، زندمانی۔
- ھیار : (ہَ یَ ارٛ) ھیار چو کہ تیچگ ءَ یک دَھلے کہ سر ءُ بُنءَ گُرمیک اِنت۔
- ھیار : (ہَ یٛ یَ ارٛ) بچار "ھیار"۔
- ھیال : (ہَ یَ الٛ) سما، زانگ، ستا (تازی : خیال)۔
- ھیالداری : (ہَ ۔یالٛ۔ دَارِیٛ) دلگوش داری، چارءُ گند، بھرنیز *
- ھیب : (ہِ یٛ بٛ) میتین، کلگوج : مزنیں ذراجیں آسنے کہ یک سرءَ ٹپ اِتگ ءُ بُن اِنت۔
- ھیبت : (ہَ ے بَ تٛ) کُٹی، مھمیز، اپسءَ گُڈی کنگ بزاں گوں پادانی پیشتراں جنگ، گُڈی کنگ۔ (تازی : ھیبۃ) بیم، تُرس۔
- ھیبتان : (ہَ ے ۔ب۔تَانٛ) مردینی نامے۔ *
- ھیت : (ہِ یٛ تٛ) نادُرکیں اِسپُست، نادُرکیں ھجگیں کشار۔

- **ھیت :** (ہِ ے ث) بلوچستان ءَ دو شھرءِ نام اَنت ۔ یکے کسر کندی ھیت ءُ دومی سربازی ھیت ۔
- **ھَیت :** (ہَ ے ث) رَھت ءِ یک زاتے کہ یک مردے ءِ جاتزی ءِ ھاترءَ جوڑ کنگ بیت ایشی ءِ دیم بُرزتر اَنت ءُ پدے ءُ چوسواری پالام ءَ اِنت دیم ءَ کودگ ءُ پر اِنت ۔ ایشی ءَ سربازءَ ھَیت گوُش اَنت ۔ (بچار بُت)
- **ھیت :** (ہَ ی یَ ث) بچار ہ ھَیت ، کہ ھمے اُشترءِ یک نشتی دو تنگیں رھت اِنت کہ کودگ ءُ بُرز اِنت ۔
- **ھیتان :** (ہَ ے تَ انْ) چہ ھما مزن شیپ ءُ شیپاں یکے کہ چہ گوریچاں کاینت ءُ کیچکورءَ ایر رچ اَنت ۔ آ دگہ مشہوریں ایش اَنت : ۱۔ گُرُک ۲۔ پُراھیں ۳۔ تنکیں ۴۔ کھوری ۵۔ کُشکانی ۶۔ کےمساک ۷۔ جنزات ۔
- **ھیت کش :** (ہِ ے ث ۔ کِ ش) سرباز ءِ مزن کورءَ یک مزن شیپے کہ پیڑان ءِ جند ءِ شھرءَ کیت ءُ ھور بیت ۔
- **ھیٹ :** (ہَ ے ٹ) ساھگی کُلاہ کہ آئی ءَ دیم ءُ پُشت ءَ ساھگ پر اِنت ۔
- **ھیٹ :** (ہِ ی ٹْ ٹ) بچار " اِیٹ " ۔
- **ھیٹک :** (ہِ ی ٹْ ٹُ کْ) بچار " ایٹک "
- **ھیٹکی :** (ہِ ی ٹْ ٹُ کِ ی) بچار " اِٹک "
- **ھید :** (ہِ ے ذْ) مے آپ کہ گرماگ ءَ چہ جسم ءَ در کیت ۔

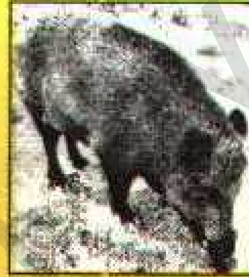

ھَیت

- **ھیدار :** (ہِ ے ذا ڑ) ھما درمان کہ چہ آئی ءِ ورگ ءَ مردم ھید کنت ۔ 27-2-1968.
- **ھیدگ :** (ہِ یْ ذ ذَ گْ) بے حساب ، بے کچ ءُ کساس ۔ PPB,LWD; BE-HIDHAGH: Countless,incalculable.
- **ھیدو :** (ہِ ے د ؤ) چہ پشم ءَ گوپتگیں پوشاکے کہ زمستان ءَ گورءَ کنگ بیت ۔ Sweater.
- **ھیدوک :** (ہِ ے د ؤ کْ) ایشی ءَ شُمبار یا شُمباں ھم گوُش اَنت ۔ دوگ ءِ تہ ءَ تازگیں شیر ھُشَّرجَن اَنت ۔ دوگ ءُ بج بند اَنت ءُ سک بز بنت ۔ ھیدوگ ۔
- **ھیدوگ :** (ہ ے د و گْ) بچار " ھیدوک "
- **ھیٹر :** (ہِ یْ ٹْ) اپس ءِ زاتے ۔
- **ھیٹر :** (ہِ یْ ڑ) اِلاچی ، دوزات اِنت یکے زنڈ ءُ مستر اِنت آئی ءَ " مزیں ھیر " گوش اَنت ۔ وش بوئیں ۔
- **ھَیر :** (ہَ ے ڑ) وشّی ، دراھی ، ھیرکنگ : میاءِ پہ پندگ ءَ توار جنگ ۔
- **ھِیر :** (ہِ یْ ڑْ) آپیں یا دانگیں چیزے پہ تُرندی رچگ یا درشان بیگ ۔ ھیر دیگ : چیزے ماں جُرگ ، تُرندشانک دیگ ۔
- **ھیرات :** (ہَ ے رَ اث) پہ نیکی زر یا چیز پہ بزگاراں دیگ ۔

- هیرآراگ : (ہَ ے رَہ آرَاگ) بچار «هیرآرگ».
- هیَران : (ہَ ے رَانْ) بھان ، هیران بوگ : بھانگ.
- هیربِی بِی : (ہَ ے رَہ بِ ئ بِ ئ) جنینی نامے.
- هیرت : (ہِ ئ رَتْ) بچار «اِیرت».
- هیردگ : (ہِ ئ رَدَگْ) اُورتیں دانگ، چمّ ءِ هیردگ رچگ : ہزاں دَنز بیگ۔ پادیادست ءِ چیر مُڑگ ءُ هیردگ رچگ کہ مُشگ لوٹ اِیت۔
- هیرل : (ہَ ے رُلْ) جنینی نامے.
- هیرّو : (ہِ ئ رَرُوْ) کلاگ ، چرکّ ءُ پھوا، هیرّوکنگ : سلوات دیگ.
- هیروپ : (ہِ ے رُوپْ) هار ءُ هیروپ ءِ بلکیں چہ روپ ءِ زُرتگ).
- هیره : (ہِ ئ رَہْ) دوگیں بشیرءِ کہ سک ہزانت هیزکوءَ کن اَنت گلّھیں دان ءُ دَرز ءُ اِز گندمان ءِ کن اَنت دان بشیراں کش اِیت۔ ایشاں کش اَنت مُڈال دُرشّ کن اَنت۔ کاشی ءَ کن اَنت آپ ءُ روگن مان کن اَنت ءُ گوں ناه ءَ وَرانت.
- هیری : (ہِ ئ رِئ) جنینی نامے۔ هماکہ گوں هیرءِ شیادی کنت.
- هیری : (ہَ ے رِئ) جنینی نامے.
- هیزّک : (ہِ ئ زَزَکْ) بچار «هینزّک».
- هیزّکی : (ہِ ئ زَزَکِ ئ) بچار «هینزّکی».
- هِیژّ : (ہِ ئ ژَژْ) هِنژّ، هژ۔
- هیژ : (ہِ ے ژَژْ) بچار «هیژ، (ہِ ئ ژَژْ)».
- هیژّاب : (ہِ ے ژَژَابْ) بچار «هیژّاپ : (ہِ ئ ژَ ژَاپْ)».
- هیژّاب : (ہِ ئ ژَژَابْ) هینژّاب، هیژّگ ءِ توار.
- هیژّگ : (ہِ ے ژَژَگْ) بچار «هیژّگ : (ہِ ئ ژَ ژَگْ)».
- هیژگ : (ہِ ئ ژَ ژَگْ) هیژّاپ ءِ توار
- هیژوک : (ہِ ے ژَژُوکْ) بچار «هینژوگ».
- هیس : (ہِ ئ سْ) تھت ءِ گُور باسک ءِ جوڑ
- هیسام : (ہِ ے سَامْ) هرم ، بہ جاهی تاک، اِزگندیا دگہ انچیں چیزے ءِ ماں آپ ءَ لهڑ دیگ ءُ چہ همیشی ءِ باپاں هرم دیگ۔ هید۔
- هیسک : (ہِ ئ سَکْ) ناذراهی یے۔ (دمہ۔ دم کشّی) کہ ساه ءِ کّتّگ ءَ هلاک کنت.
- هیسکگ : (ہِ ئ سَکَگْ) انچو دمبرگ کہ ساه هیس هیس بہ کنت
- هیسو : (ہِ ے سُوْ) بچار «ایسو».
- هِیک : (ہِ ئ کَکْ) مُھوکّ ، لیگ۔ گراز۔ بچار بُت تاکدیم 871
- هیکّار : (ہِ ئ کَ کَارْ) هیچو گُریوگ کہ هیکّگ ءُ گُریوگ اَوار بہ بنت.
- هیکّارگ : (ہِ ئ کَ کَ ارَگْ) هیکّار جنگ.

- **ھیک** : (ہَ ے کْ) مُرگ ءِ ھیک چہ آئی ءَ چُورک دَرکیت ۔ اسپیدگ (ھیک رنگ دیگ)
- **ھیکک** : (ہِ ی کْ کُ کْ) گوشتی دانگے کہ مچاچانی تہا نیمگ ءَ درکیت ورد نہ کنت بلے ٹیلگ ءَ جنت ۔ میتگ ءِ ٹالے بند آنت ءُ گرنچ ءُ دَیَنت ءُ مُنگوچ ءَ کن آنت ۔
- **ھیگل** : (ہَ ے گُ لْ) کسانیں ھیک ، گُنڈانی ھیک ۔
- **ھیکی پٹ** : (ہِ ی کْ کْ ی + پْ ٹْ) بچار ء ھیکی پٹ ۔
- **ھیل** : (ہِ ے لْ) آدت ، ھروھد کنگیں کار ۔ ھیل کنگ ، ھیل دار ، ھیل گرگ ۔ ھیلگ ۔
- **ھیلاک** : (ہِ ے لَ اکْ) ھیل دار ، کسے کہ پہ کارے کنگ ءَ ھیل دار ببیت ۔
- **ھیلت** : (ہِ ی لْ لَ تْ) ھید ، پہ گلہ ، یکدم کم ، جھد ، ھیلت بلا : پہ مُشکل ۔
- **ھیلدار** : (ہِ ے لْ دَ ارْ) آدت دار ۔ مُژدہ وار ۔
- **ھیلک** : (ہِ ے لُ کْ) مردینی نامے ۔
- **ھیلگ** : (ہِ ے لَ گْ) ھیل کنگ ، ھیل گرگ ، ہیلگ ، ھیل ءُ تب گرگ ۔
- **ھیم** : (ہِ ے مْ) اے درمان ھیم کنت بزاں دردءَ زھین ایت یا کہ ٹپ ءَ دیم پہ وشّی ءَ بارت ۔

ھوک / ھیک

- **ھیمہ** : (ہَ ے مَ ہْ) گدان ، میدیں تمبو ، تمبو (تازی : خیمہ) گواتی لیب کنگ یا دیگ ءِ جاگہ ۔
- **ھیناار** : (ہِ ی نْ یَ ارْ) نیم مُتیں سکیں تنگیں مردے ءَ اگاں کمّیں آپ پہ ورگ ءَ برسیت آ " ھینار " بیت ۔ کسانیں رزانے کہ سیرے آپ نہ دار ایت آئی ءِ تہ ءَ آپ ورگ ءَ مردم ھینار بیت بزاں نیم تُنّی بیت ۔ پہ ورگ ورگ ءَ " کاگوشت " انت ۔ بچار گوں " اینار " ۔
- **ھینزک** : (ہِ ی نْ زَ کْ) شیرمان کنگ ءِ پَس ءِ پوست کہ شیراں آئی ءِ تہ ءَ مَنت آنت ۔ ھینزک بند ۔ ھینزک بوج ۔
- **ھینزکی** : (ہِ ی نْ زْ کِ ی) ھاماہ کہ ھینزک ءَ کنگ بیت ۔
- **ھینژ** : (ہِ ی نْ ژْ ژْ) ھینژگ ءِ توار ۔ ھیژ ۔
- **ھینژاپ** : (ہِ ی نْ ژْ ژَ اپْ) ھنژگ ءِ توار ۔
- **ھینژگ**¹ : (ہِ ی نْ ژْ ژَ گْ) چیزے ءِ ترندگوزگ ءِ گوات ءِ توار ۔
- **ھینژگ**² : (ہِ ی نْ ژْ ژَ گْ) ھینژگ ، ھیژاب ءِ توار ۔
- **ھینژوک** : (ہِ ی نْ ژْ ژُ وکْ) ھینژوک ، ھاچیز کہ چہ آئی ءَ ھیژگ ءِ توار درکیت ۔
- **ھینی** : (ہِ ی نْ نِ ی) بچار " ھنّی " ۔

- ھی ھی : (ہِ ئی ۔ ہِ ئی) کندگ ءِ توار
- ھَیئ : (ہَ ۓ ءِ ئی) اولاک ءِ ھکل دیگ یا گلینگ ءَ گُوشگ بیت

- ۓ : (ۓ) بلوچی ءِ بیست ءُ ششمی آپ کر ماں پارسی رھبندیں بلوچی گیآنی تہ ءِ کار مرد بیت «من پلانی چم ءَ ت دیست»۔
- ۓُ : (ۓُ) چوکہ اردو ءِ "اور" ءُ تازی ءِ "و" اک : من ءُ تو۔ دریگ ءُ دروازگ۔
- ۓَ : (ۓَ) انچوشں کہ آئی ءَ بہ گوشں۔ من ءَ بدے ءُ۔ جمبر ءَ گورت چوکہ اردو ءِ "کو" "ءُ" "نے"
- ۓِ : (ۓِ) چوکہ کتاب ءِ تاک۔ پس ءِ تلم۔ دل ءِ پُلّ چوکہ اردو ءِ "کا" "کے" "کی"
- ئی : (ء-ی) کئی، تئی۔
- ئے : (ء-ے) تو اک : کئے بزاں "تو کئے" ءَ روئے بزاں "تو روئے"۔
- ئےِ : (ءِ-ے) آئیءَ اک : کتاب برت ئے بزاں "آئیءَ کتاب برت"

ی ے

- **ی** : (یَ) بلوچی ءِ بیست ءُ چاری آب۔ اے ی ءِ شیادی ءِ ی گْوش اَنت کہ اے ہر چیزے ءِ رند ءُ کیت دومی گال گوں ہمے چیزءِ شیادی کنت۔ گوکی روگن؛ روگن گوں گوک ءِ شیادی کنت۔
- **ے** : (ےَ) یکّی ءِ ے۔ بلوچی ءِ بیست ءُ پنچمی آب
- **یا** : (یَ ا) یکر اک۔ اے یا آ بزاں چہ دوئیناں یکّے
- **یات** : (یَ ا ت) ترانگ، تہتال، یاد ✱ یات آیگ، یادبیگ، یاددیگ، یات گرگ، یات گیجگ، یات ءِ پڑتینگ۔
- **یاتک** : (یا ت کَ) آتک، اَتک، آھتگ، آھت، کاتک، بیت۔ "یایگ" بزاں آیگ ءِ ترینک گوستگاں۔ ✱
- **یاتگ** : (یا ت کَ گ) بچار "یاتگ" ✱
- **یاتگ** : (یا۔ ت گَ) آتگ، اَتگ، آھتگ، یاھتگ، بیتگ۔ "یایگ" ءِ دیر گوستگاں۔ ✱
- **یاتگار** : (یا ت۔ گَ ا ر) یادگار، آدگار، نشانی۔ ✱
- **یاتگیج** : (یا ت۔ گِ ے ج) ترانگ گیج، یات ءِ پڑتینوک۔ ✱
- **یات گیجگ** : (یا ت۔ گِ ے ج گ) یات ءِ پڑتینگ، ترانگ ءِ پڑتینگ، یات دیگ، ترانگ ءِ گیجگ۔ ✱
- **یاتگیر** : (یا ت۔ گِ ی ر) یات، گیر، ترانگ + یات ءِ پڑتینوک۔
- **یاتگیری** : (یا ت۔ گِ ی رِ ی) یات، ترانگ، بیچار
- **یاد** : (یَ ا د) یات، تہتال، ترانگ
- **یاداشت** : (یا۔ دا شْ ت) یادداشت، یات، ھوش ✱
- **یادگار** : (یا د۔ گَ ا ر) بچار "یاتگار" ✱
- **یادگیج** : (یا د۔ گِ ے ج) بچار "یاتگیج" ✱
- **یادگیجگ** : (یا د۔ گِ ے۔ ج گ) بچار "یات گیجگ" ✱
- **یار** : (یَ ا ر) دوست، ھمبل، بیل، سنگت ✱ ہما مردین ءُ جنین کہ بے نکاح ءَ مردی ءُ جنی کارکن اَنت یکّے دومی ءِ یار اَنت۔

یاڑک : (یَا۔ ڑَکّ) یار محمد ءِ نیم نام۔ بتل : "پلانی یاڑک اِنت پہ لاپ گون اِنت ۔ ★

یازدہ (یَ ا ز۔ دَہ) دَہ ءُ دگہ یکے ۱۰+۱=۱۱

یاسمی : (یَا۔ سُ مِ ی) بچار "آسمی"، تازی : "یاسمین" ★

یاسین : (یَا۔ سِ ی ن) مردینی نامے۔ ★

یاکوب : (یَ ا۔ کَ و بّ) یعقوب، جیکب، نامے

یاکوت : (یَ ا۔ کَ و ت) شَرّیں مزن بہائیں سنگے کہ ماں مُندریگاں کنگ بیت ءُ دگہ رنگ ءِ ھم کارمرد بیت۔

یاگی : (یَا۔ گِ ی) نہ منّوک، سرتابی کنوک "باغی" ۔ ★

یاہ : (یَ اہ) بھانگلے۔

یاھت : (یَا ھَ تّ) آھت، آتک، یاتک، کاتک "یاگ" ءِ نزتک گوستگال ۔ ★

یاھتگ : (یَا ھَ۔ تَ گّ) بچار "یاتگ" ۔ ★

یایگ : (یَا۔ یَ گّ) آیگ، آھگ، کایگ، کاھگ ۔ ★

یبار : (یَ بّ۔ بَ ا ڑ) یک بار ھمبار، ھمتنگ

یبّر : (یَ بّ۔ بَ ڑ) یک بَر یکّیں رند، یبّرا مچّی ءَ، یکّپیک ءَ ۔

یبّر : (یَ بّ۔ بُ ڑ ڑ) یک بُر۔ یک وَڈ۔ یک بیم یک تراشش

یبّرے : (یَ بّ۔ بَ رِ ئے) یک برے ۔ بانگپترے، بدّے پلانی ءِ پلانی بُرّے زاہ دات۔

یبّل : (یَ بّ۔ بَ ل) یک بَل۔ ھمایاں کہ بل یک بہ بنت۔

یبُّل : (یَ بّ۔ بُ ل) یک بُل۔

یبّلم : (یَ ب۔ بُ ل م) یک بُلم۔ یکّیں بُلم ءِ بستگیں، ھم بلم، ھم تند، ھم ٹٹ

یبّن : (یَ بّ۔ بُ ن) یک بن۔ تپاک، ھور

یبّند : (یَ بّ۔ بَ ن ڈ) یک چِک، سرجمی۔ یبّندی ءَ : سرجمی ءَ، یک چکّ ءَ، یبّر ءَ، ★

یپّارگی : (یَ پّ۔ پَ ا ڑ گِ ی) "بچار یکپارگی" ۔

یپّت : (یَ پّ۔ پَ ت ت) یک پت۔ تپاک۔ ھم پنت۔

یپّت : (یَ پّ۔ پِ ت) یک پِت۔ ھلار زادگ، وتی پت ءِ چُک۔

یپّر : (یَ پّ۔ پُ ڑ ڑ) یک پُر۔

یپّکار : (یَ پّ۔ پِ کَ ا ڑ) یک پکار بچار یپّگار

یپّکر : (یَ پّ۔ پِ کّ ڑ) یک پکر۔ ھم ھیال۔ ھم شور، ھم ستک۔

یپّگار : (یَ پّ۔ پِ گَ ا ڑ) یک پگار۔ ھم پگار : ھم مردم کہ آیاں یکّیں ھساب ءَ پگار رس اِیت۔

یپّگر : (یَ پّ۔ پِ گّ ڑ) یک پگر۔ ھم ھیال۔ ھم سنّت۔ ھم ستک۔ ھم سستا

یپّل : (یَ پّ۔ پَ ل ل) یک پَل۔ ھم پَل۔ ھمساھگ۔

یپّند : (یَ پّ۔ پَ ن ڈ) یک پند۔ یکّیں دوری ءَ، دو جاگہے کہ دوری ءِ پند یک بہ بنت + یپّند روگ بزاں یکّیں پند ءَ روگ

- **یپتیم** : (یَ پْ ۔پ ے مْ) بچار "یک پیم" ★
- **یتاچ** : (یَ تْ ۔تَ ا چْ) یک تاچ ۔ یک تاچے اولاکے ءِ
- **یتان** : (یَ تْ ۔تَ ا نْ) یک تان۔ ھم برابر۔
- **یتب** : (یَ تْ ۔تَ بْ) یک تب۔ ھم تب۔ ھم ھیال۔
- **یتج** : (یَ تْ ۔تِ جْ) یک تِج۔ اول تِج۔
- **یتش** : (یَ تْ ۔تُ شْ) یک تُش۔ یک تُشے بزاں باز گُنگ، پشّی سرے۔
- **یتک** : (یَ تْ ۔تَ کْ) یک تک۔
- **یتک** : (یَ تَ کْ) اَتک، آتک "یاتگ" ءِ نزیک گوستگاں ★
- **یتنگ** : (یَ تْ ۔کَ گْ) بچار "یاتگ" ★
- **یتگ** : (یَ تْ ۔تَ گْ) یک تگ۔
- **یتل** : (یَ تْ ۔تَ لْ) یک تل۔
- **یتیر** : (یَ تْ ۔تِ ی رْ) یک تیر۔ دو یا گیشتر مُرگ، آھو یا مردم کہ یکّیں تیرءِ آماچ بہ بنت۔
- **یتیل** : (یَ تْ ۔تِ ی لْ) یک تیل۔ ھمکد، ھم سِند، ھمسر۔
- **یتیم** : (یَ ۔تِ یْ مْ) ھما چُک کہ آئی ءِ مات ءُ پت ھردوئیں مُرتگ اَنت۔ ★
- **یٹال** : (یَ ٹْ ۔ٹَ ا لْ) یک ٹال۔ ھما سوال کہ آئی ءِ یک شاھے بہ بنت۔
- **یٹٹ** : (یَ ٹْ ۔ٹَ ٹْ) یک ٹٹ یکیں ٹٹ بند و کیں دلوت، ھم ٹٹ۔
- **یٹک** : (یَ ٹْ ۔ٹُ ک کْ) یک ٹک۔
- **یجا** : (یَ جْ ۔ جَ ا) یکجا۔ بچار "یکجاہ"
- **یجاگہ** : (یَ جْ ۔ جَ ا گَ ہْ) یک جاگہ۔ بچار "یکجاہ"
- **یجاگھی** : (یَ جْ ۔ جَ ا گَ ھِ ی) یک جاگھی۔
- **یجان** : (یَ جْ ۔ جَ ا نْ) یک جان
- **یجاہ** : (یَ جْ ۔ جَ ا ہْ) یکجاہ۔
- **یجاھی** : (یَ جْ ۔ جَ ا ھِ ی) یکجاھی۔
- **یجتک** : (یَ جْ ۔ جُ تَ کْ) یک جُتک۔
- **یجن** : (یَ جْ ۔ جَ نْ) یک جن۔ ھما مردم کہ آئی جن یکّے بہ بیت۔
- **یجواب** : (یَ جْ ۔ جَ وَ ا بْ) یک جواب۔ سکّیں ترندیں مردم کہ وتی حبرءِ سرءَ تُشّے نزی مہ کنت
- **یجہ** : (یَ جْ ۔ جَ ہْ) یک جاہ۔ بچار "یکجاہ"
- **یچاڑ** : (یَ چْ ۔ چَ ا ڑْ) یک چاڑ۔ ھم تب، ھیال۔
- **یچال** : (یَ چْ ۔ چَ ا لْ) یک چال۔ یک رواج + یک رِپک، بچار "یرّیک"
- **یچاہ** : (یَ چْ ۔ چَ ا ہْ) یک چاہ۔

- **یچّپگ**: (یَ چّ - چَ پّ - پَ گْ) یک چپگ۔
- **یچّٹ**: (یَ چّ - چَ ٹْ ٹْ) یک چٹ۔
- **یچّک**: (یَ چّ - چَ کْ کْ) یک چک۔ بچار = یکچک "
- **یچّک**: (یَ چّ - چِ کْ) بچار = یکچک "
- **یچّک**: (یَ چّ - چُ کْ کْ) یک چک۔ ھمامات ءُ پت کرآیانی چکّ یتے بہ بیت
- **یچّم**: (یَ چّ - چَ مْ مْ) یک چم۔ ھما مردمیا دلوت کرآئی یک چمے کور بہ بیت ءُ الوک ءَ چہ یک چمے ءَ بگندایت۔
- **یچّنڈ**: (یَ چّ - چَ نْ ڈْ) یک چنڈ۔ چُنڈے، یچّنڈے دیگ بزاں چنڈے دیگ
- **یچّنگ**: (یَ چّ - چَ نْ گْ) یک چنگ۔
- **یچّوپ**: (یَ چّ - چَ وْ پْ) یک چوپ۔ یک پیم ءُ چپ تلیں یا جنگیں یزد۔
- **یچّین**: (یَ چّ - چِ ے نْ) یک چین۔ ھما دلوت کہ یک رندے آئی پژم ءُ سود چنگ بوتگ انت
- **یدّار**: (یَ دْ - دَا رْ) یکدار۔ یگدار۔ بچار = یکدار "
- **یدّارک**: (یَ دْ - دَا رْ کْ) کسانیں یکدار۔
- **یدّپ**: (یَ دْ - دَ پْ) یک دپ، ھم دپ، ھمتوار، ھما کہ دو دپ نہ انت۔
- **یدّر**: (یَ دْ - دَ رْ) یدرا، یدریں۔ دُرست، چُنّ ءَ
- **یدّرنز**: (یَ دْ - دَ رْ نَ زْ) یک درنز۔ یک درنزے، تُنشے، باز کمک (پہ آرتینک ءَ)
- **یدّست**: (یَ دْ - دَ سْ تْ) یک دست۔ یکشّ ءَ۔ تپاک، یدّستی: تپاکی + ھم برابر۔
- **یدّل**: (یَ دْ - دِ لْ) یکدل، یک سِنک۔ یدّل ءُ تیست تک، یک دل ءُ یک ستک، پت، تپاک۔
- **یدّوچ**: (یَ دْ - دُو چْ) یک دوچ۔ یک پیمیں دوچ، یک رنگ دوچ کرتگیں یا دوتگیں۔
- **یدّیم**: (یَ دْ - دِ ے مْ) یکدیم، دو دیم اِناں۔
- **یدّیمی**: (یَ دْ - دِ ے مِ یْ) یک دیمی، دو دیمی اِناں۔
- **یڈّاہ**: (یَ ڈْ - ڈَا ہْ) یک ڈاہ۔
- **یڈّک**: (یَ ڈْ - ڈَ کْ کْ) یک ڈک۔ دتی ھبر ءِ سرءَ اوشتوک۔
- **یڈّول**: (یَ ڈْ - ڈَ و لْ) یک ڈول ھم رنگ۔ یک پیم، یک ورڑ۔
- **یرّاہ**: (یَ رْ - رَا ہْ) یک راہ۔ بچار = یکراہ "
- **یرّپک**: (یَ رْ - رِ پْ کْ) یک رپک۔ یک پیمیں رپک کنوکیں مردم
- **یرّشت**: (یَ رْ - رَ شْ تْ) یک رشت بچار = یکرشت "
- **یرّگ**: (یَ رْ - رَ گْ) یک رگ۔
- **یرّم**: (یَ رْ - رَ مْ) یک رم۔ ھم رم۔ یک رمیں مردم
- **یرّمی**: (یَ رْ - رَ مِ یْ) یک رمی۔
- **یرّن**: (یَ رْ - رُ نْ) یک رُن۔ یک رندے ءُ تنگ + ڈگارے کہ باز مردم ھور بنت ءُ یکّیں رند ءَ رُن آنت ءُ۔
- **یرّند**: (یَ رْ - رَ نْ دْ) یک رند۔ یک رندے

- **یرّنگ:** (یَ ژ۔ رَ نْ گْ) یک رنگ۔ ھمرنگ، یک پیم، یک وڑ۔
- **یرّو:** (یَ ژ۔ رَ وْ) یک رو۔ یک چالءَ رَوَگ، یکیں پیمءَ روکنوک۔
- **یرّوچ:** (یَ ژ۔ رَ و چْ) یک روچ۔ یک روچے، یکّیں روچ
- **یرّوئی:** (یَ ژ۔ رَ وْ ءِ ی) یک روئی۔
- **یرّوی:** (یَ ژ۔ رَ وِ ی) یک روی۔ بچار "یرّو"
- **یرّھبند:** (یَ ژ۔ رَ ہ بَ نْ دْ) یک رَھبند۔
- **یرّھی:** (یَ ژ۔ رَ ہِ ی) یک رَھی۔
- **یرّیچ:** (یَ ژ۔ رِ ے چْ) یک ریچ۔ ماھور وِیک برے ریچگ
- **یرّیش:** (یَ ژ۔ رَ ے شْ) ھم ریش، ھم تب، یک پیمیں مردم
- **یزّد:** (یَ ژ۔ زَ دْ) یک زد۔ سکّ زدگ۔ زِدگی، وتی زدّءِ سرءَ اوشتوک، یڈّک۔
- **یزّدّ:** (یَ ژ۔ زِ دْ دْ) یک زِدّ۔
- **یزّر:** (یَ ژ۔ زَ زْ) یک زر۔
- **یزّکت:** (یَ ژ۔ زِ کَ تْ) یک زکت۔ یک زور، ھمزور، ھمزکت۔
- **یزّور:** (یَ ژ۔ زُ و ر) یک زور۔ ھمزور، ھم زِکت۔
- **یژّپ:** (یَ ژ۔ ژَ پْ پْ) یک ژپ۔ یکّیں ھُرجن، یژّپءَ، یکّیں ھُرجنءَ۔
- **یژّپّ:** (یَ ژ۔ ژُ پْ پْ) یک ژپّ۔
- **یسّاہ:** (یَ سْ۔ سَ ا ہْ) یک ساہ۔ یک ساہ، نزورں مردم۔
- **یسّتک:** (یَ سْ۔ سِ تْ کْ) یک ستک۔ ھمستک۔
- **یسّٹ:** (یَ سْ۔ سَ ٹْ ٹْ) یک سٹ۔ یک سٹّ، یکیں سٹءَ، یکبرا
- **یسّج:** (یَ سْ۔ سُ جْ جْ) یک سُج۔ لانٹیک، ھما زباب کہ آئیءِ سج یکے بہ بنت۔
- **یسّر:** (یَ سْ۔ سَ رْ) یک سر۔ "دیکسر"
- **یسّما:** (یَ سْ۔ سَ مْ ا) یک سما۔ یک پیمیں مارشت داروکیں مردم، ھم سما، ھم مارشت
- **یسّنّت:** (یَ سْ۔ سَ نْ۔ نَ تْ) یک سنّت۔ ھم سنّت۔
- **یسّنج:** (یَ سْ۔ سِ نْ جْ) یک سنج۔ یک داب سنج کرتگں یا سمبھ اتگیں۔
- **یسّند:** (یَ سْ۔ سَ نْ دْ) یک سند۔ بچار "یکسند"
- **یسّند:** (یَ سْ۔ سِ نْ دْ) یک سِند۔
- **یسّوب:** (یَ سْ۔ سُ و بْ) یک سوب۔ ھم سوب، یک پیمیںءَ سوب کرتگیں۔
- **یسّوچک:** (یَ سْ۔ سُ وْ چْ کْ) یک سوچک۔ یک پیمءَ سُتگیں۔
- **یسّوک:** (یَ سْ۔ سُ وْ کْ) یک سوک۔ ھم سوک، یک پیمءَ سوکیگ
- **یسّیر:** (یَ سْ۔ سِ ی رْ) یک سیر۔
- **یشّاہ:** (یَ شْ۔ شَ ا ہْ) یک شاہ۔

- **یشپ**: (یَ شْ - شَ پْ) یک شپ۔ یک شپے
- **یشپی**: (یَ شْ - شَ پِ یْ) یک شپی۔
- **یشل**: (یَ شْ - شَ لْ)۔ بچار "یکشل"
- **یشم**: (یَ شْ - شَ مْ) یک شم۔
- **یشنز**: (یَ شْ - شَ نَ زْ) یک شنز۔ فودانی شنزے
- **یشنگ**: (یَ شْ - شَ نْ گْ) یک جنگ۔
- **یشو**: (یَ شْ - شُ وْ) یک شروی جنین، ھما جنین کہ یک مردے گپتگ ئے۔
- **یشیر**: (یَ شْ - شِ یْ رْ) ھم شیر۔ بچار "ھمشیر"
- **یشیک**: (یَ شْ - شِ یْ کْ) بچار "یکشیک"
- **یک**: (یَ کْ، شمار، حساب، اول و بنگیجی دانگ + گرام: واحد - یک اَنت: برابر اَنت، یک پَت انت۔ یک کنگ، یک بیگ۔
- **یکاپ**: (یَ کْ - کَ پْ) یک کاپ۔
- **یکار**: (یَ کْ - کَ ارْ) یک کار۔
- **یکال**: (یَ کْ - کَ الْ) یک حال۔
- **یک اناگ**: (یَ کْ + اَ - نَ ا - گَ ہْ) اناگ۔ پہ بے وڑی، ناگمانی، بے ڈاھی۔
- **یک بار**: (یَ کْ + بَ ارْ) ھمبار، ھمتنگ۔
- **یکبر**: (یَ کْ - بُ رْ زْ) یکبر: یک تراش، یک بیم، یک ڈول۔ ○
- **یکبن**: (یَ کْ - بُ نْ) یکبن: تپاک، یکپت۔ ٭
- **یکبندی**: (یَ کْ + بَ نْ - دِ یْ) ھوری، یک بچ، یکپارگی۔ یک بندی ءَ بزاں ھوری ءَ، یک بچ ءَ، یکپارگی ءَ۔
- **یکپارگی**: (یَ کْ - پَ ا - رِ - گِ یْ) ھوری ءَ، بچی ءَ، ڈرست، یکبرءَ۔
- **یکپیت**: (یَ کْ + پِ ثْ) پت، ھمپت، ھمشور، تپاک، یکمشت۔
- **یکپت**: (یَ کْ - کُ پْ ثْ) ورا۔ ھما چیز کہ یک گشں بہ بیت ءُ یک گپتے برزءَ بہ بیت ئے۔
- **یکپر**: (یَ کْ - کَ - پَ رْ زْ) یک اناگ، کپتگ ءَ۔
- **یکپتی**: (یَ کْ - کَ پْ - پِ یْ) یک نیمگی، یک کپتے ءَ، یک بھرے ءَ۔
- **یک بیم**: (یَ کْ + بِ ے مْ) یک ڈول، یک رنگ، یک نمونگ۔
- **یکتار**: (یَ کْ + کَ تْ - تَ ارْ) یک کتار، ھمرد۔
- **یکٹال**: (یَ کْ + ٹَ الْ)
- **یکٹالی**: (یَ کْ + ٹَ ا - لِ یْ)۔
- **یکٹک**: (یَ کْ - ٹِکْ) برابر ٹکت ءِ سرءَ، نشانگ ءِ سرءَ، ھیٹ۔
- **یکجاہ**: (یَ کْ + جا) ھور، یکیں جاگہ ءَ۔
- **یکجاھی**: (یَ کْ + جَ ا - ھِ یْ) ھوری۔
- **یک جھانی**: (یَ کْ + جَ - ھَ ا - نِ یْ) ھما مردم کہ پہ دائِ جھان ءَ زندمنق اِیت، بے دین، بدراھی۔
- **یکچ**: (یَ کْ - کَ چْ) یک کد، یک کِنَس، ھم کچ، ھمکد۔ ٭
- **یکچک**: (یَ کْ + چَ کْ) بزاں یک چکی ءَ یکیں چک ءَ۔

یکچک : (یَ کْ + چَ کْ) یکیں ھرجن ءَ ، یکیں رَپ ، یچک ، رژپ .

یکچم : (یَ کْ ـ چَ مْ مْ) بچار « یچم »

یکدار : (یَ کْ + دَ ا رْ) ماھیگ گشیں کسانیں راجن ءِ زاتے کہ چہ یک دارے ءَ دَرچنگ ءُ سوڑکنگ بیت ، رندءَ پہ آئی ءِ مسترکنگ ءَ دگہ تختگ بنداِنت ءُ مستر ءُ لُنترے کن اِنت . (بچار بُت)

یکدر : (یَ کْ ـ کَ دْ دْ) یک کِچ ، یک کساس ، ھمکد . ★

یکدست : (یَ کْ + دَ سْ تْ) بچار یدست ء

یکدل : (یَ کْ + دِ لْ) ھمدل ، ھم ستک . بچار « یدل »

یکدم : (یَ + دَ مْ) زُوت ، ھما دمان ءَ بلکل . ★

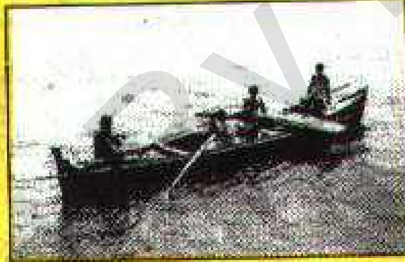
یکدمان : (یَ کْ + دَ ـ مَا نْ) یکیں دمان ، زُوت ، اِشتاپ . ★

یکدیم : (یَ کْ + دے م) بچار « یدّیم »

یکدیمی : (یَ کْ + دے ـ م یْ) بچار « یدّیمی »

یکڈک : (یَ کْ + ڈَ کْ کْ) بچار « یڈّک » .

یکڈول : (یَ کْ + ڈَ وْ لْ) یک پیم ، یک وڑ ، یک رنگ . ★

یکدار

یکر : (یَ کْ + کِ رْ رْ) یک نیمگ ، یک گُور ، پُشت تر .

یکراہ : (یَ کْ + رَا ہْ) یرّا ، ھمراہ ، یکیں راہ .

یکرد : (یَ کْ + رِ دْ) ھمرد ، کتار ، رِد ءِ سرءَ .

یکرشت : (یَ کْ + رَ شْ تْ) یکیں تاچ ءِ ھما دمان ءَ زُوت .

یکرنگ : (یَ کْ + رَ نْ گْ) ھمرنگ .

یکرہ : (یَ کْ + رَ ہْ) بچار « یکراہ »

یکزبان : (یَ کْ + زُ ـ بَا نْ) ھمزبان ، یکیں زبان ءِ مردم ، ھما زبان کروکی زبان ءَ سنج اِیت .

یکزد : (یَ کْ + زَ دْ) سک زدگ ، سک ٹپی ٹوری .

یکساس : (یَ کْ کِ ـ سَ ا شْ) یک کچ ، ھمکساس ، ھم کچ . ★

یکسد : (یَ کْ + سَ دْ) سد پنجاہ ءُ دگہ پنجاہ . ۵۰ + ۵۰ = ۱۰۰

یکسر : (یَ کْ + سَ رْ) اِیوک ، تھنا « یکسر ءُ یکشاہ »

یکسند : (یَ کْ + سِ نْ دْ) ھم اُمر ، ھم سِند ، ھمسروک .

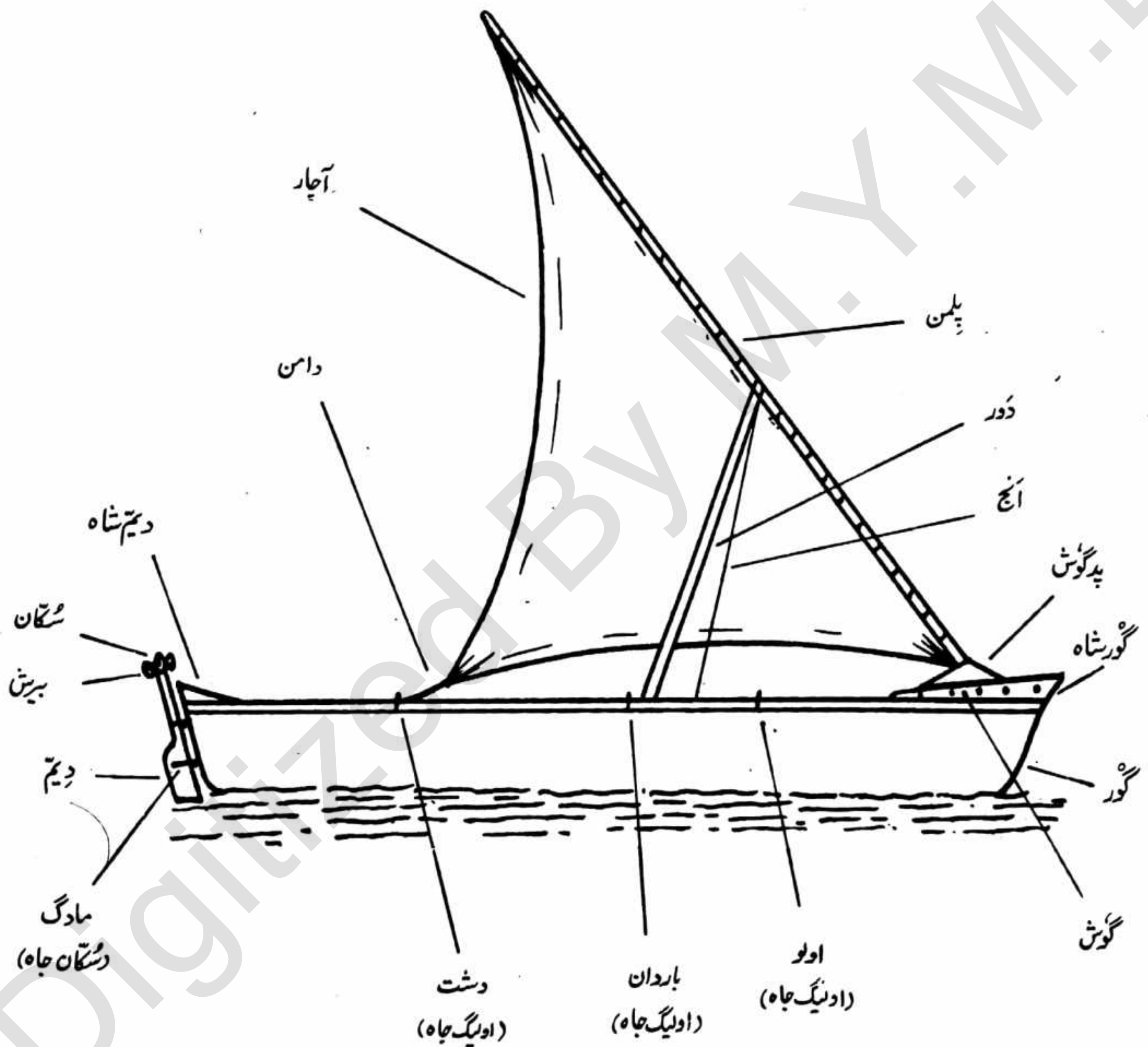
یکسی : (یَ کْ + کَ سِ یْ) یا یک کسّی : یک مردی ، پہ یک کسے ءَ .

- **یکّشں :** (یَ کّ + کَ ش) یک پھنات، وڑا + مدام، یکّشں ءَ بزاں مدامی ءَ، یک پیم ءَ۔
- **یکشاہ :** (یَ کّ + ش اہ) یکّ شاھیں ءُ رچک + مردے کہ یک ءُ تھنا بہ بیت "یک سرءُ یکشاہ"
- **یکّشتر :** (یِ ک + کُ ش ۔ تِ ر) یک کر، پسند۔
- **یکشمبے :** (یَ کّ + ش َم ۔ ب ے) ھپتگ ءِ دومی روچ کہ چہ آدینگ ءَ دور وچ رند، چہ شمبے ءَ یک روچ ءُ چہ دوشمبے ءَ پیسری روچ (پارسی: یکشنبہ، عربی: الاحد، انگریزی:) پرنگیانی ھپتگ ءِ وشّیں روچ۔
- **یکشِیک :** (یَ کّ + شِ ی کّ کّ)
- **یکّگ :** (یَ کّ ۔ کَ گّ) ایوک، بے سنگت، تھنا + زبان زانتی ءَ ھما گال کہ وتی جند تھنا اِنت اِک: سر، باد، روگ
- **یکگونگ :** (یَ کّ ۔ گّ و ۔ نَ گّ) یک پیم، یک ڈول، یک رنگ، ھمگونگ، ھمرنگ۔
- **یکّل :** (ی کّ ۔ کُ ل) یکّیں دانگ، مات پت یکّیں چُک۔
- **یکمرگ :** (یَ کّ ۔ مَ ر گّ)
- **یکمُشت :** (یَ کّ ۔ مُ ش ت) ھمدست، تیاک، پٹ "یمُشت" ★
- **یکمن :** (یَ کّ ۔ مَ ن) منے
- **یکنڈ :** (یَ ک ۔ کُ ن ڈ)
- **یکنھاد :** (یَ کّ ۔ نِ ۔ ھَ اد) ھما چیز کہ آئی ءِ نھاد میتّ انت کم ءُ گیش کنگ نہ بیت۔
- **یکنھر :** (یَ کّ ۔ نِ ۔ ھِ ر) بچار "یکنھاد"
- **یکوال :** (ی ک + وَ ال) دالے
- **یکوئیّ :** (یَ کّ ۔ کُ وْ ۔ ءِ یْ) یک پیم ءَ، نہ ءِ سِستگیں رنگے ءَ (متواتر، مُسلسل) ★
- **یکھزار :** (یَ کّ + ھزار) ھزار دؤ سد یک ھزار اَنت۔
- **یکءُ ٹک :** (یَ کّ ۔ ءُ ۔ ٹِ کّ) بچار "یکّشک"
- **یک ءُ کپ :** (یَ کّ ءُ ۔ کَ پ) بلوچی دوچ ءِ نام اِنت + یکّے ءُ دگر کپتے۔
- **یکّی :** (یَ کّ ۔ کِ ی) تھنائی، گوں دگرے ءَ یکجا نہ بوگ۔ ✱ ایوکی + ھوری، تپاکی۔
- **یکّے :** (یَ کّ ۔ کِ ے) یک دانگے۔
- **یکّیاس :** (یَ کّ ۔ کِ ے اش) کیاسے، یک کیاس۔ ★
- **یک یک :** (یَ کّ + یَ کّ) شِنگ ءُ دان، یکّے یکّے ءَ گورے۔
- **یکّے کپتے :** (یَ کّ ۔ کِ ے + کَ پْ ۔ پ ے) یکّے یا کپتے۔ بزاں اگاں یکّے نہ بیت گڑا کپتے + یکّے ءُ کپتے ★
- **یکّے ءُ کپتے :** (یَ کّ ۔ کِ ے ۔ ءُ کَ پْ ۔ پ ے) یکّے ءُ دگر نیم $1\frac{1}{2}$ + یکّے کپتے۔
- **یکیم :** (یَ ۔ کِ ی م) دلجم۔
- **یکین :** (ی ۔ کِ ی ن) باور، دلجم۔ تازی "یقین"
- **یکّی ءِ یے :** (ی ک ۔ کِ ی ۔ ءِ ۔ ے) ھما "ے" کہ ھرنامگال یا نام بزانتیں گالے ءِ رند ءَ کیت۔ ءُ آئی ءِ یکّے ءِ بزانت ءَ کنت۔ ("یائے وحدانیت" بُن رھبند۔ گرامر)
- **یکّام :** (ی ک ۔ گ ام) یک گام۔ ✪
- **یگبند :** (ی گ ۔ بَ ن د) یک بند۔ ھم بند۔ ✪
- **یگپّ :** (ی گ ۔ گ پ پ) یک گپ۔

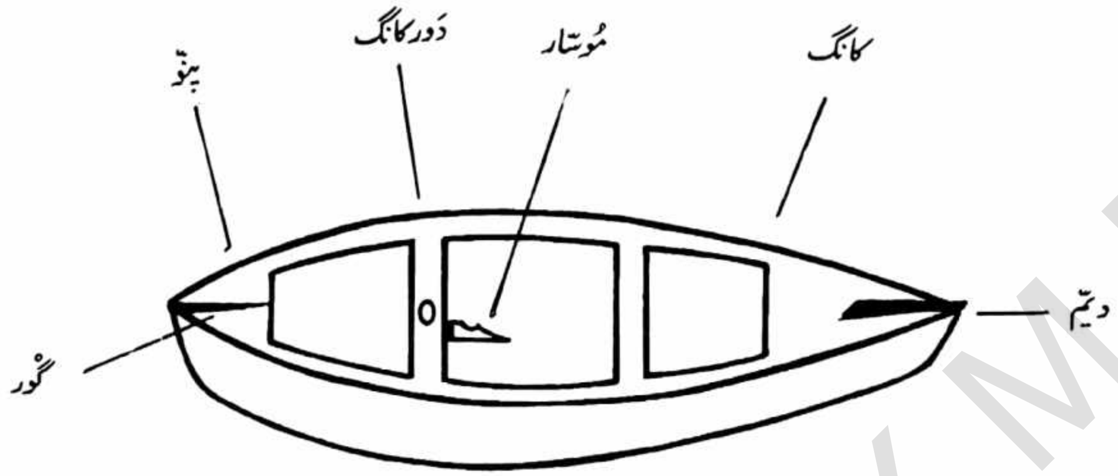
● **یگٹ** : (ی گ۔ گ ٹ ٹ) ہم گٹ۔ یک گٹ۔
● **یگجا** : (ی گ۔ ج ا) یک جاہ۔ عور۔
● **یگجان** : (ی گ۔ ج ا ن) یک جان۔
● **یگجاہ** : (ی گ۔ ج ا ہ) یک جاہ۔
● **یگجہ** : (ی گ۔ ج ہ) یک جاہ۔
● **یگدار** : (ی گ۔ د ا ر) بچار "یکدار"
● **یگدرد** : (ی گ۔ د ر د) یک درد۔ ہم درد۔
● **یگرنج** (ی گ۔ گ۔ ر ن ج) ھمگرنج یک گرنج۔
● **یگواز** (ی گ۔ گ۔ و ا ز) یک گواز، گوازے۔ ★
● **یگور** : (ی گ۔ گ و ر) یکر۔ بچار "یکگور"
● **یگوش** : (ی گ۔ گ و ش) یک گوش۔
● **یگوم** : (ی گ۔ گ و م) یک گوم۔ کنگ، وار، ھما مردم کہ آئی ءِ دلگوش یک نیمگے ءَ بہ بیت۔ ✪
● **یگونگ** : (ی گ۔ گ و۔ ن گ) یک پہم، یک ڈول، یک رنگ، یک گونگ۔ ★
● **یل** : (ی ل) ورنا، جاور، دوست، وسبزو ر یل کنگ بزاں ویل کنگ۔
● **یلان** : (ی ل ا ن) "یل" ءِ باز۔
● **یلو** : (ی ل و) یلہ۔
● **یلوی** : (ی ل و ی) یلھی۔
● **یلہ** : (ی ل ہ) آزات، وت سر، ھما کہ ہچ بند ءُ نہ داشتگ۔ ویل بوتگیں، بچوک، شہدست، یلہ دل۔ یلہ کنگ، یلہ دیگ۔
● **یلہ دل** : (ی ل ہ۔ د ل) دل یلہ۔
● **یلہ دیگ** : (ی ل ہ۔ د ی گ) رہینگ، ویل کنگ، آزات کنگ، ترکست دیگ۔ یلہ دست یا دست یلہ۔
● **یلھی** : (ی ل ھ ی) یلہ بیگ ءِ جند، وتسری، ویلی، چوکی۔ ✪
● **یلئی** : (ی ل ء ی) بچار "یلھی"
● **یلی** : (ی ل ی) نامے مردینی (باز مردم گوشِ ایت کہ اے "علی" ءِ بلوچی اِنت)
● **یمانی** : (ی م ا ن ی) یمن ءِ مردم۔
● **یمشت** : (ی م۔ م ش ت) بچار "یکشت" ★
● **یمن** : (ی م ن) یک امامی سرداری یے کہ سعودیہ عربیہ ءِ زربار ءَ انت۔ ھندستانی ساز ءُ آواز ءِ زہیرے ءِ نام اِنت۔
● **یمنی** : (ی م ن ی) یمن ءِ مردم۔
● **ینشت** : (ی ن۔ ن ش ت) یک نشت، یکنند، یک نشتیں کتب، یک مجلس، ھمجلس۔ ★
● **ینند** : (ی ن۔ ن ن د) بچار "ینشت"
● **ینیمگ** : (ی ن۔ ن ے۔ م گ) یک نیمگ، یکر، یگور۔ ★
● **ینیمگی** : (ی ن۔ ن ے۔ م۔ گ ی) یک نیمگی، یگوری، یکری۔ ★

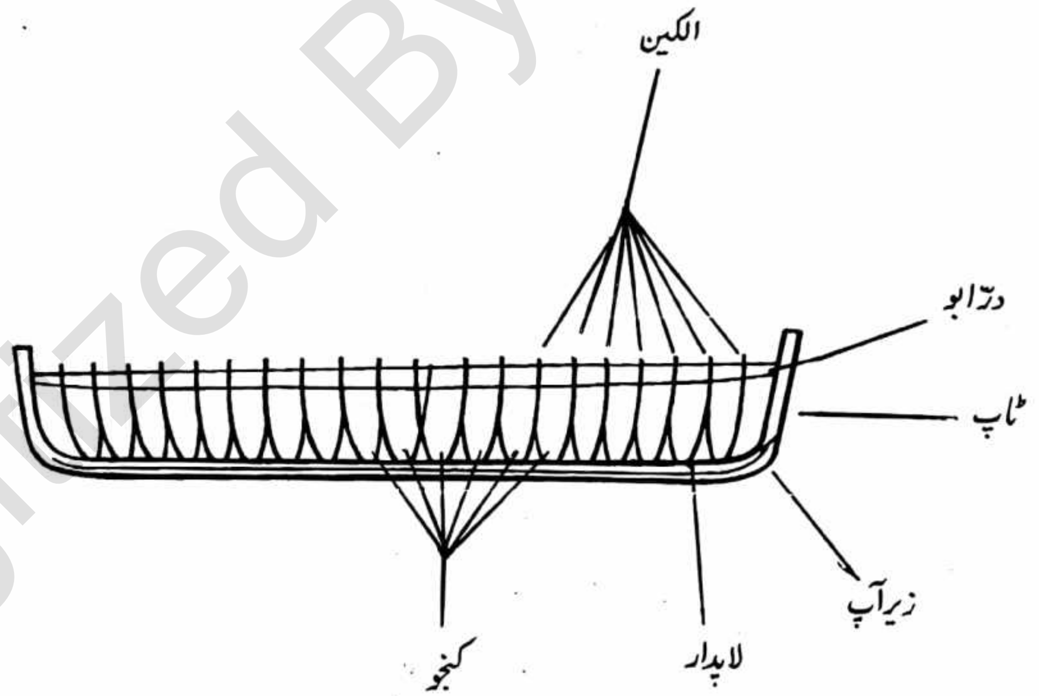
- **یھت** : (یَ ھْ تْ) یاھت ، آھت ، آنگ ، انگ ۔ *
- **یھتگ** : (یَ ھْ ۔ تَ گْ) اتلگ ، یتلگ ، کاتگ ۔ *
- **یں** : (یِ ں) پہ چیزے یا کسے ءِ گلا ھگ ءِ گلا گلے ءِ رند ءَ گیش کنگ بیت اک ءِ شتر ءِ شتریں ۔
- **یے** : (یَ ے) بھا ننگ لے ۔

بوجیگ ءِ بھرءُ اسباب

(گوں حسن علی سھیل ءِ منّواری ءَ)

(گوں حسن علی سھیل ءِ منّواری ءَ)

EDITORIAL STAFF

EDITOR IN CHIEF & MANAGING EDITOR

ALI ESSA
Senior Vice President
Sayad Hashmi Academy

EXECTIVE EDITOR

G.R. Mulla
President
(Sayad Hashmi Academy)

EDITOR IN ENGLISH VOCABULARY

Engineer Karim Baloch
Finance Secretary
(Sayad Hashmi Academy)

ADVISORY BOARD

Haji Ahmad Zaheer
Chief Patron
(Sayad Hashmi Academy)
Abid Askani
General Secretary
(Sayad Hashmi Academy)
Mansoor Baloch
(Member Working Committee)
Nadir Shah Adil
(Member Working Committee)
Gul Muhammad Gul Mallin
(Member Working Committee)

ART

Ghulam Abbas Qaisar (Late)
Zain Abbas
Irfan Hussain Farooqui
(Hilal-e-Pakistan)

Proof Reader

Haji Ahmed Zahir
G. R. Mulla
Abid Askani
Ali Essa

ASSISTANTS

Sayad Suleman Shah
Vice President
Sayad Hashmi Academy
Sayad Wajid Shah
Mir Sabir Ali Baloch
Master Iqbal Baloch
Nakoo Bachchal
Malang Baloch (Olympic Boxer)
Taj Muhammad Mistri

THE FIRST BALOCHI DICTIONARY

SAYAD GANJ

BY SAYAD HASHMI

PUBLISHED BY
SAYAD HASHMI ACADEMY
P.O. BOX 16416 LYARI KARACHI

Sayad Zahoor Shah Hashmi was born on 21 April 1926 in a noble and literate family of Gwader Balochistan. He got his early education from his father Sayad Muhammad Shah Hashmi and Secondary School Gwadar. Beside being a distinguished poet, a prominent writer and a research scholar of Balochi language, he was adept at Persian, English, Arabic and Urdu.

In 1949, he joined Radio Pakistan as Section Head of Balochi Service. In 1969, he was invited to Poona, India by Dr. Hans Strasser, a renowned linguist at the Educational and Research Center of Daccen College. There he met Dr.N.S.Shukla a scholar of Avestan and Indo-Iranian languages. Their association and later work resulted in the development of the theory regarding the linguistic relation between Balochi and Avestan and Indo-Iranian languages.

Sayad Hashmi was a naturally telented and genius personality. He did the pioneering work to disentangle the complications of Balochi orthography. In this context he wrote a book "BALOCHI SYAHAG-E-RAST NABISSAG" (Proper Balochi Orthography) is a living testimonial of his abilities in the field of linguistics. Till the day he breathed his last, on 4th March, 1978, Balochi remained a passion for Zahoor Shah. He travelled extensively for his researches particularly in the Gulf and within Balochistan. He has 25 books of prose and poetry, to his credit. His magnum opus is a translation of 30th chapter of Quran-e-Hakim titled Juz-hamm Balochi. Also important is "SAYAD GANJ" the first and authentic Balochi dictionary,

In 1983, Sayad Hashmi Academy (SHA) was established for the survival and development of Balochi language. SHA has since published ten books. Publishing of "SAYAD GANJ" however remained an important and cherished dream for everyone at SHA for over 17 years. With the help of the Almighty the multifarious problems of compilation of words, arrangements in alphabetic order, calligraphy, proof-reading, illustrations, have finally been overcome. The result is now in your hands.

The Academy would be more than pleased to receive your comments and suggestions for the future. We regret the errors and omissions if any and hope that you will patiently bear with them.

THE FIRST BALOCHI DICTIONARY

SAYAD GANJ

SAYAD HASHMI

ILLUSTRATES 650 NATURAL AND MAN-MADE WONDERS.
OVER 17000 ENTERIES, ABOUT 26000 DEFINATIONS
AND THOUSANDS OF IDIOMS.

PUBLISHED BY

SAYAD HASHMI ACADEMY

POST BOX 16416 LYARI KARACHI 75660